Universidad de Chile
Biblioteca

SOTO
IN
QUARTUM
SENTENT.

1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

12
4

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 9
Plúteo 6

SOCIETATIS JESU * BIBLIOTHECA

201,5

Universidad de Deusto
Biblioteca

El Rey.

POR quãto por parte de vos el moneſterio de ſant Pablo de la ciudad de Burgos nos a ſido hecha relacion, que nos auiamos dado licencia priuilegio facultad a Fray Domingo de Soto hijo del dicho moneſterio Maeſtro en ſancta Theologia, y Cathedratico que fue de la Vniuerſidad de Salamanca ya defuncto, para que por cierto tiẽpo pudieſſe imprimir y vender los libros de Iure Iuſtitia, y el Quarto de las Sentencias y otras obras, y que en el dicho tiempo ninguna otra perſona le pudieſſe imprimir ni vender ſo graues penas, con que cada pliego de molde de la dicha impreſſion vendieſſe a cierto precio y no mas, ſegun mas largamente en las dichas cedulas e Preuilegios que dello le dimos ſe contiene, y porq̃ los dichos libros y obras ſon muy vtiles y prouechoſas nos ſuplicaſtes e pediſtes por merced mãdaſſemos prorrogar el termino de las dichas licencias por el tiempo que fueſſemos ſeruido, o como la nueſtra merced fueſſe: lo qual viſto por los del nueſtro conſejo y con nos conſultado, fue acordado que deuiamos mandar dar eſta nueſtra cedula en la dicha razon, e nos tuuimos lo por bien. Y por la preſente por hazer bien y merced a los herederos del dicho Fray Domingo de Soto les prorrogamos e alargamos el termino contenido en la dicha licencia por otros cinco años mas: los quales corren e ſe quenten deſpues de ſer cumplido el termino en ellas cõtenido durante el qual dicho tiempo les doy licencia y facultad a los dichos herederos del dicho Fray Domingo de Soto o alà perſona q̃ ſu poder ouiere para que puedã imprimir e vender en eſtos nueſtros Reynos los dichos libros y obras al precio y ſegun como por las dichas cedulas eſta mandado, y mandamos que durante el dicho tiempo de los dichos cinco años ninguna perſona pueda imprimir ni vender ſin tener poder dellos: ſo pena que pierda la impreſsion que hiziere e vendiere e los moldes e aparejos con que los hiziere, y mas incurra en pena de diez mil marauedis, e la tercia parte ſea para la perſona que lo acuſare, e la otra tercia parte para Iuſticia que lo ſentencia re, y la otra tercia parte para la nueſtra camara y fiſco. Y mando a los del mi conſejo Preſidente, e Oydores de las nueſtras audiencias Alcaldes Alguaziles de la nueſtra caſa e Corte e Chancillerias e otras qualeſquier nueſtras Iuſticias de los nueſtros Reynos e Señorios e a cada vno dellos en ſu juriſdiction que guarden e cumplan e fagan guardar e cumplir eſta mi licencia por el dicho tiempo de los dichos cinco años y contra lo contenido en ella no vayan ni paſſen ni cõſientan yr ni paſſar. Fecha en Aranxuez a veynte y ſiete dias del mes de Mayo de Mil y Quinientos y ſeſenta e vn años.

Yo el Rey.

Por mandado de ſu Majeſtad.
Iuan Bazquez.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAROLO MAGNO
Hiſpaniarum ſereniſsimo Principi ſuus frater Dominicus Soto fœlicitatem.

DVO ſunt clariſsima lumina, Carole Princeps maxime, iuſtitia ſcilicet & religio, quæ dum in rege fauente numine regnare contingit, tunc ſalus reipublicæ omni eſt periculo vacua. Per illam ſiquidē, vt quæ in media rerum caligine lubrici huius ſeculi lucet, reges pro rei dignitate regnant: per hanc verò, quæ cæleſtia nobis refulgent, & reges & populi inacceſſæ maieſtati Dei obſequi, ſubdiq; diſcunt, quod regnis cunctis & potētatibus longè præſtat. Quare iuſtitiæ iubar, niſi quādiu ab inclyto religionis ſidere, quod & cæli fax eſt, & mundi oculus, ſuū mutuatur lumen, nec rem quidem virtutis, nec verum nomē habet. Eā obrem opus, quod de Iuſtitia & iure Celſitudini tuæ nuncupaui, mancū eſſe rebar, niſi alterum de ſeptem eccleſię ſacramentis, in quorū myſtica cultura ſumma orthodoxæ religionis noſtræ poſita eſt, ei adhiberē. Igitur cùm duos libros, quaſi vno partu, ediderim, atq; illum Serenitas tua animi candore & alacritate, quæ tua eſt omniū virtutum indoles, acceperit, & hunc nō ſum cunctatus poſt ſuum gemellum fratrē ad eandē Claritudinem tuā ſubinde mittere. Primus regem inſtituit, ſecundus (quod vobis gentile cognomen eſt) catholicum regē. Vnus enarrat quemadmodum Deus per ſe ſuoſq; miniſtros leges cūctis gentibus de omni iure tulerit, omniaq; humanitatis vincula iuſſerit, quibus humanum genus in officio continetur: alter verò, quemadmodum, vt iuſſa capeſſere valeamus, diuina nobis auxilia contulerit. Horum nanq; meditatio, dum labētibus diuino ordine rebus ad regnorum gubernacula ſederis, vſui tibi eſſe poteſt: nempe, vt iuris prudentiam moderari te clauū doceat, cæleſtiumq; ſapientia polum indicet, ſed ſacroſancta fidei religio ſupernum ſcopum, quò proram dirigas. Quo vtiq; venerando comitatu vallatū omnium te ſubinde ſtipabit virtutum chorus, vt procelloſo huic mundi pelago tuam regiam maieſtatē permittere auſis. Vtinam enim te nunquam rerū vſus doceat, quàm ſit regijs claſſibus malè fidum. Enimuerò qui nauigijs exiguis nauiculantur, quò ſeſe minus audent in altū conijcere, eò ſe minoribus naufragijs obijciunt. At verò qui illuſtriſsimas conſcendunt naues, quanto maiori teſtudinis vaſtitate vectantur, quanto grauiori exornantur diuitiarum pondere, quanto ſunt impeditiore armorum ſtrepitu inſtructi, quanto deniq; ampliori bus velis ſuo honori velificāt, tanto magis reflantium ventorum vim, furentiumq; inſaniam fluctuum metuere debent: procellarumq; rabiem, ac perinde prominentes ſcopulos, in quos ingentiores rates, vt rapidiſsimo feruntur impetu, ita periculoſiſsimè impingere ſolent, ſuoſq; patronos illidere. Deus autem Optimus Maximus, in cuius manibus cor regis eſt, vt tui tibi populi maximè imprecantur, hos æquoris tumores tibi complanet, & nubila ſoluat, vt ad eam, quæ eius te deſtinatu manet, ſempiternam fœlicitatem ſereno cœlo valeas peruenire.

Vale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX COPIOSISSI mus rerum maximè notabilium, quæ in hoc primo tomo Commentariorum in Quartum librum Sententiarum continentur, ordine Alphabetico digestus.

Cui, in gratiam Canonistarum, addidimus indicem locorum Iuris Canonici, quæ in hoc opere peculiariter aut declarantur aut emendantur.

SVMMA BREVIS VIGINTI trium Distinctionum, Quæstionum, & Articulorum, quibus hic primus Tomus perficitur.

Aduerte candide Lector, a. columnam primam, b. columnam secundam significare.

DISTINCTIO prima de sacramentis in genere, Quæstiones sex cõtinet. pagina. 3. a.

¶Quæstio prima de definitione sacramẽti & eius partibus, cuius sunt articuli octo.
Primus, Vtrùm sacramentum sit in genere signi. 6. b.
Secundus, Vtrùm omne signum rei sacræ sit sacramentum. 11. b.
Tertius, Vtrùm sacramentum sit signũ vnius rei tantùm. 16. a.
Quartus, Vtrùm sacramentum sit semper aliqua res sensibilis. 17. b.
Quintus, Vtrũ requirãtur determinatæ res ad sacramenta. 19. b.
Sextus, Vtrũ in significatione sacramẽtorũ requirantur determinata verba. 21. a.
Septimus, Vtrũ requirantur determinata verba in sacramentis. 24. a.
Octauus, Vtrũ liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorũ. 27. a
¶Quæstio secunda de sacramentorum necessitate & institutionis causa & tempore, cuius sunt artic. quatuor.
Primus, Vtrùm sacramenta sint necessaria ad humanam salutem. 32. a.
Secundus, Vtrùm ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta. 34. b.
Tertius, Vtrũ post peccatum ante Christum sacramenta debuerint esse. 37. b.
Quartus, Vtrũ post Christum debuerint esse aliqua sacramenta. 44. b.
¶Quæstio tertia de præcipuo effectũ sacramẽtorum, qui est gratia, cuius sunt art. sex.
Primus, Vtrùm sacramenta sint causa gratię. 45. b.
Secundus, Vtrũ gratia sacramentalis addat supra gratiam virtutum & donorum. 55. b
Tertius, Vtrũ sacramẽta nouæ legis contineãt gratiam. 59. a.
Quartus, Vtrùm in sacramentis sit aliqua virtus effectrix gratiæ. 60. a.
Quintus, Vtrũ sacramenta nouæ legis habeãt virtutem à passione Christi. 62. b.
Sextus, Vtrùm sacramenta veteris legis essent causa gratiæ. 65. b.
¶Quæstio quarta de Charactere, continet articulos sex.
Primus, Vtrũ sacramẽtum imprimant aliquẽ characterem in anima. 67. a.
Secundus, Vtrũ character sit spiritualis potestas. 71. a.
Tertius, Vtrũ character sacramentalis sit character Christi. 76. b.
Quartus, Vtrùm character sit in potentijs animæ. 78. a.
Quintus, Vtrũ chatacter insit animæ indelebiliter. 81. a.
Sextus, Vtrũ per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character. 82. a.
¶Quæstio quinta de sacramentorũ ministris articulis perficitur decem.
Primus, Vtrũ solus Deus operetur interius ad effectum sacramenti. 83. b.
Secundus, Vtrùm sacramenta sint solũ ex institutione diuina. 87. b.
Tertius, Vtrũ Christus inquantum homo potestatem habuerit operandi interiorem effectum sacramenti. 90. b.
Quartus, Vtrùm Christus potestatem suam, quam habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare. 92. b.
Quintus, Vtrũ per malos ministros sacramenta conferri possint. 97. a.
Sextus, Vtrũ malè ministrantes sacramenta peccent. 101. a.
Septimus, Vtrũ angeli possint sacramenta ministrare. 109. b.
Octauus, Vtrũ intẽtio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti. 111. a.
Nonus, Vtrũ fides ministri sit de necessitate sacramenti. 117. a.
Decimus, Vtrũ intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti. 118. a
¶Quæstio sexta articulos habet. 4.
Primus, Vtrũ debeant esse septem sacramenta ecclesiæ. 119. a.
Secundus, Vtrũ sacramenta secundum ordinem prædictum in priori parte præcedentis articuli conuenienter ordinentur. 123. b
Tertius, Vtrũ sacramẽtum eucharistiæ sit potissimum inter sacramenta. 125. a.
Quartus, Vtrũ omnia sacramenta sint de necessitate salutis. 126. b.

DIstinctio secunda de circũcisione & baptismo Ioan. quæstiões postulat duas. 127. a.

¶Quæstio prima de circũcisione articulis exornatur quatuor.
Primus, Vtrũ circuncisio fuerit præparatoria & figuratiua baptismi. 129. b.
Secundus, Vtrũ circuncilio fuerit conuenienter instituta. 131. b.
Tertius, Vtrũ ritus circuncisionis fuerit conueniens. 136. b.
Quartus, Vtrũ circuncisio conferret ad gratiam iustificantem. 139. b.
¶Quæstio secunda de baptismo Ioannis articulos postulat quatuor.
Primus, Vtrũ fuerit conueniens baptismum Ioannis ante baptismum Christi diuinitus institui. 151. a.
Secundus Vtrùm in baptismo Ioannis gratia daretur. 154. a.
Tertius, Vtrũ conueniens fuerit, vt Christus inter alios baptismo Ioannis fuerit baptizatus. 156. b.
Quartus, Vtrũ baptizati baptismo Ioãnis deberent postea baptismo Christi baptizari. 158. a.

DIstinctio tertia de baptismi definitiõe & eius partibus quæstionem vnicam cõtinet. 159. b.

¶Quæstio vnica de baptismi substãtia & partibus art. complectitur duodecim.
Primus, Vtrũ baptismus sit ipsa ablutio. 161. b
Secundus, Vtrùm baptismus fuerit institutus post Christi passionem. 166. a.
Tertius, Vtrùm aqua sit propria materia baptismi. 173. b.
Quartus, Vtrũ ad baptismũ requiratur aqua simplex. 175. a.
Quintus, Vtrùm hęc sit conueniens forma baptismi. 177. b.
Sextus, Vtrũ nomine Christi possit dari baptismus. 185. b.
Septimus, Vtrũ immersio in aqua sit de necessitate baptismi. 191. b.
Octauus, Vtrũ trina mersio sit de necessitate baptismi. 194. b.
Nonus, Vtrũ baptismus possit iterari. 198. a.
Decimus, Vtrũ ritus, quo ecclesia in baptizando vtitur, sit conueniens. 204. b.
Vndecimus, Vtrũ conuenienter describantur tria baptismata. 207. a.
Duodecimus, Vtrùm baptismus sanguinis sit omnium potissimus. 212. a.

DIstinctio quarta de ministris baptismi, quæstione etiam vnica contenta est. 213. b.

¶Quæstio vnica de ministris baptismi articulos adsciscit quinque.
Primus, Vtrùm ad officium presbyterorum pertineat baptizare. 214. b.
Secundus, Vtrũ laicus possit baptizare. 216. b
Tertius, Vtrùm non baptizatus possit sacramentum baptismi conferre. 218. a.
Quartus, Vtrùm plures possint vnum baptizare. 220. a.
Quintus, Vtrùm in baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum leuet de sacro fonte. 225. a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Distinctio quinta de suscipiẽtibus baptismũ vnica quæstione perficitur. 227.b.
¶Quæstio vnica de suscipientibus baptismũ articulis contenta est duodecim.
Primus. Vtrùm omnes teneantur ad susceptionem baptismi. 229.b.
Secundus, Vtrùm sine baptismo aliquis possit saluari. 234.b.
Tertius, Vtrũ sit baptismus differẽdus. 248.a.
Quartꝰ, Vtrũ peccatores sint baptizãdi. 251.a.
Quintus, Vtrùm peccatoribus baptizatis sint opera satis factoria imponenda. 454. aliàs. 254.a
Sextus, Vtrùm peccatores ab baptismum accedẽtes teneãtur peccata sua cõfiteri. 255.b
Septimus, Vtrùm ex parte baptizandi requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi. 256.b.
Octauus, Vtrũ fides requiratur ex parte baptizati. 260.b.
Nonus, Vtrũ pueri sint baptizandi. 261.b.
Decimus, Vtrùm pueri Iudæorum vel aliorũ infidelium sint inuitis parentibus baptizandi. 265.b
Vndecimus, Vtrũ pueri in maternis vteris positi sint baptizandi. 277.a.
Duodecimus, Vtrũ furiosi & amentes debeãt baptizari. 279.b.

Distinctio sexta, de effectibus baptismi deq; eius catechismis & exorcismis in duabus quæstionibus consistit. 281.a
¶Quæstio prima, de effectibus baptismi articulos vult octo.
Primus, Vtrùm per baptismũ tollãtur omnia peccata quo ad culpam & pœnam. 282.b.
Secundus, Vtrũ per baptismum deleãtur pœnalitates huius vitæ. 286.a.
Tertius, Vtrùm per baptismum non solùm infundantur gratia & virtutes: verùm aliqui virtutum actus illi peculiariter attribuãtur. 289.a.
Quartus, Vtrùm pueri in baptismo cõsequantur gratiam & virtutes. 291.b.
Quintus, Vtrùm effectus baptismi sit apertio ianuæ cælestis. 293.a.
Sextus, Vtrùm baptismus habeat in omnibus æqualem effectum. 294.a.
Septimus, Vtrũ fictio impediat effectum baptismi. 298.a.
Octauus, Vtrũ fictione recedente baptismus suum effectum consequatur. 302.a.
¶Quæstio de catechismis & exorcismis baptismi, articulos poscit quatuor.
Primus, Vtrùm catechismus debeat præcedere baptismum. 306.a.
Secũdus, Vtrùm exorcismus debeat præcedere baptismum. 307.a.
Tertius, Vtrùm ea quæ agũtur in exorcismo aliquid efficiant. 309.a.
Quartus, Vtrùm catechizare & exorcizare sit sacerdotis officium. 311.a.

Distinctio septima, de sacramento confirma. quæstionem vnicam habet. 313.a.

¶Quæstio vnica, de sacramento confirmationis articulorum est duodecim.
Primus, Vtrùm cõfirmatio sit sacramentum. 313.a.
Secundus, Vtrùm chrisma sit conueniens materia huius sacramenti. 315.b.
Tertius, Vtrùm sit de necessitate huius sacramenti, vt chrisma sit ab episcopo consecratum. 318.b.
¶Quartus, Vtrũ forma, qua ecclesia vtitur, sit conueniens. 320.b.
Quintus, Vtrùm sacramentum confirmationis imprimat characterem. 322.a.
Sextus, Vtrũ character confirmationis characterem baptismi præsupponat. 323.b
Septimus, Vtrùm per sacramentum cõfirmationis conferatur gratia gratum faciens. 324.b.
Octauus, Vtrũ hoc sacramentum sit omnibus exhibendum. 326.a.
Nonus, Vtrũ hoc sacramentũ sit homini conferendum in fronte. 329.b.
Decimus, Vtrùm ille qui confirmatur debeat teneri ab illo. 330.b.
Vndecimus, Vtrũ solus episcopus hoc sacramentum conferre possit. 331.a.
Duodecimus, Vtrũ ritus huius sacramenti sit conueniens. 336.a.

Distinctio octaua, de sacramẽto eucharistiæ secundùm se, vnica etiam quæstione cõficitur. 336.a.

¶Quæstio vnica, de sacramento eucharistiæ secundum se, art. exornatur sex.
Primus, Vtrùm Eucharistia sit sacramentum. 338.a.
Secundus, Vtrùm hoc sacramentũ sit vnũ an plura. 340.b.
Tertius, Vtrùm Eucharistia sit de necessitate salutis. 342.a
Quartus, Vtrùm conuenienter hoc sacramẽtum pluribus nominibꝰ nominetur. 344.b.
Quintus, Vtrùm institutio huius sacramenti fuerit conueniens. 346.a.
Sextus, Vtrùm agnus paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti. 347.b.

Distinctio .9. de materia huius sacramenti deq; eius conuersione in corpus & sanguinem Christi quæstionibus illustratur duabus 349.a.
¶Quæstio prima, de materia Eucharistiæ in sex articulis versatur.
Primus, Vtrùm materia huius sacramenti sit panis & vinum. 351.a.
Secundus, Vtrũ requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius sacramenti. 353.a.
Tertius, Vtrũ requiratur ad materiã huius sacramenti ꝙ sit panis triticeus. 356.a.
Quartus, Vtrũ hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo. 360.b.
Quintus, Vtrũ vinum vitis sit propria materiæ huius sacramenti. 369.b.
Sextus, Vtrũ aqua sit vino permiscenda quæ in ipsum conuertatur. 371.b.
¶Quæstio secũda, de conuersione panis & vini in corpus & sanguinẽ Christi articulos continet octo.
Primus, Vtrùm in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem. 374.b
Secundus, Vtrũ in hoc sacramento remaneat substãtia panis & vini post consecrationẽ. 382.b.
Tertius, Vtrũ substãtia panis vel vini post cõsecrationẽ huiꝰ sacramẽti annihiletur. 388.b
Quartus, Vtrùm panis possit conuerti in corpus Christi. 389.b.
Quintus, Vtrùm in hoc sacramẽto remaneant accidentia panis & vini. 398.b
Sextus, Vtrũ facta consecratione remaneat in hoc sacramento substantialis panis. 400.b
Septimus, Vtrũ ista conuersio fiat in instanti. 402.a
Octauus, Vtrùm hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi. 404.b.

Distinctio .10. de modo quo & Christus & accidẽtia existũt in sacramẽto quæstionum est duarum. 406.b.
¶Quæstio prima, de modo quo Christus existit in hoc sacramento arti. octo tractatur.
Primus, Vtrùm Christus cõtineatur sub hoc sacramento. 408.a.
Secũdus, Vtrũ totus Christus cõtineatur sub vtraq; specie huius sacramenti. 412.a.
Tertius, Vtrùm sit totus Christꝰ sub qualibet parte specierum panis & vini. 413.b
Quartus, Vtrùm tota quãtitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramento. 416.a
Quintus, Vtrùm corpus Christi sit in hoc sacramento sicut in loco. 420.a
Sextus, Vtrùm corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento 423.b
Septimus, Vtrùm corpus Christi prout est in hoc sacramento possit videri ab aliquo oculo saltem glorificato. 427.a
Octauus, Vtrùm quando in hoc sacramento apparet miraculose caro vel puer sit ibi corpus Christi. 430.a.
¶Quæstio secunda, de accidentibus remanentibus in hoc sacramento, articul. gerit octo.
Primus, Vtrùm accidẽtia remaneant sine subiecto in hoc sacramento. 432.a.
Secũdus, Vtrùm in hoc sacramento quantitas dimensiua panis & vini sit aliorum accidentium subiectum. 434.a
Tertius, Vtrùm species sacramentales possint immutare aliquod extrinsecum. 437.a.
Quartus, Vtrùm species sacramẽtales possint corrumpi. 438.a.
Quintus, Vtrùm ex speciebus consecratis aliquid possit generari. 449. aliàs. 439.b.
Sextus, Vtrùm species sacramentales possint nutrire. 442.b.
Septimus, Vtrũ species sacramentales grangantur. 443.a.
Octauur, Vtrùm aliquis liquor possit vino cõsecrato commisceri. 444.a.

Distinctio vndecima, de forma & effectibus sacramenti, duplici quæstione conficitur. 447.a
¶Quæstio prima, de forma huius sacramenti artic. requirit sex.
Primus, Vtrùm forma sacramẽti Eucharistiæ, sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit Hoc est corpus meũ, & Hic est calix sanguinis mei.448.a.
Secundus, Vtrũ hæc sit conueniens forma cõsecratiõis panis, Hoc est corp⁹ meũ.449.b.
Tertius, Vtrum hæc sit conueniens forma cõsecrationis vini, Hic est calix sanguinis mei, &c.454.a.
Quartus, Vtrùm in prædictis formarũ verbis insit aliqua virtus creata cõsecrationis effectiua.458.b.
Quintus, Vtrùm prædictæ formatũ loquutiones sint veræ.460.a.
Sextus, Vtrùm forma cõsecrationis panis cõsequatur suum effectũ antequam perficiatur forma consecrationis vini.466.b
¶Quæstio secunda de effectibus huius sacramenti, articulos efflagitat octo.
Primus, Vtrùm per hoc sacramentum cõferatur gratia.467.b.
Secundus, Vtrùm effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.471.b.
Tertius, Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.472.b.
Quartus, Vtrùm per hoc sacramentum remittantur peccata venialia.474.a.
Quintus, Vtrùm per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.475.a.
Sextus, Vtrùm per hoc sacramentum præseruetur homo à peccatis futuris.477.b
Septimus, Vtrùm hoc sacramentum prosit alijs, quàm sumentibus.479.a.
Octauus, Vtrùm per veniale peccatũ impeditur effectus huius sacramenti.480.b.

Distinctio duodecima de vsu & sumptione huius sacramẽti, quæstiones cupit duas. 483.a.
¶Quæstio prima de vsu & sumptione huius sacramẽti in communi articulis illustratur duodecim.
Primus, Vtrùm distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi.485.a.
Secundus, Vtrùm solius hominis sit hoc sacramentũ spiritualiter sumere.486.b.
Tertius, Vtrùm solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare.487.b.
Quartus, Vtrùm peccator sacramentaliter sumens corpus Christi peccet.490.a.
Quintus, Vtrùm accedere ad hoc sacramentũ cum conscientia peccati mortalis sit grauissimum omnium peccatorum.499.a.
Sextus, Vtrũ sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.501.b.
Septimus, Vtrũ nocturna pollutio aliquẽ impediat à sumptione huius sacramẽti.507.a.
Octauus, Vtrũ cibus vel potus præassumptus impediat sumptionẽ huius sacramẽti.512.a
Nonus, Vtrùm nõ habentes vsum rationis debeãt accipere hoc sacramentum.515.b.
Decimus, Vtrùm liceat quotidie hoc sacramẽtum suscipere.517.a.
Vndecimus, Vtrũ liceat omnino à cõmunione cessare.522.b.
Duodecimus, Vtrũ liceat corpus Christi sumere sine sanguine.526.b.
¶Quæstio secunda, de modo quo Christus vsus est hoc sacramento art.fert quatuor.
Primus, Vtrùm Christus sumpserit suũ corp⁹ & sanguinem.531.a.
Secundus, Vtrùm Christus dederit Iudæis corpus suum.533.a.
Tertius, Vtrum Christus sumpserit & discipulis suis dederit corpus impassibile.535.a
Quartus, Vtrùm si hoc sacramentũ tempore passionis fuisset seruatũ, ibi Christus moreretur.536.a.

Distinctio decimatertia, De ministro huius sacramenti, & de ratione, qua est sacrificium quęstiones habet duas 536.b.
¶Quæstio prima de ministro huius sacramenti articulos amplexatur decem.
Primus, Vtrùm consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotis.538.a.
Secundus, Vtrũ plures sacerdotes possint vnã simul eãdemq; hostiam consecrare.540.b.
Tertius, Vtrùm dispensatio huius sacramenti pertineat solùm ad sacerdotem.543.a.
Quartus, Vtrùm sacerdos cõsecrans teneatur sumere hoc sacramentũ.545.a.
Quintus, Vtrũ malus sacerdos eucharistiã cõsecrare possit.546.b
Sextus, Vtrũ missa mali sacerdotis minus valeat, quàm missa sacerdotis boni.547.b.
Septimus, Vtrùm hęretici schismatici & excõmunicati possint consecrare.550.b.
Octauus, Vtrũ sacerdos degratus possit hoc sacramentũ conficere.551.b.
Nonus, Vtrũ liceat ab excõmunicatis vel hæreticis seu peccatoribus cõmunionem recipere & eorum missam audire.553.a
Decimus, Vtrũ liceat sacerdoti omnino à cõsecratione eucharistiæ cessare.554.b.
¶Quæstio secunda articulos optat sex.
Primus, Vtrũ in hoc sacramento Christus immoletur.556.b.
Secũdus, Vtrùm conuenienter sit determinatum tempus celebrationis.565.a.
Tertiùs, Vtrùm oporteat hoc sacramẽtum celebrari in domo & vasis sacris.569.b.
Quartus, Vtrùm conuenienter ordinẽtur ea, quæ circa hoc sacramentũ dicuntur.576.a.
Quintus, Vtrùm ea quæ in celebratione huius sacramẽti agũtur, sint cõueniẽtia.586.b.
Sextus, Vtrùm posit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius sacramẽti occurrentibus, statuta ecclesiæ seruando. 591.a.

Distinctio decimaquarta de pœninẽtia secũdũ se duplici quæstione tractatur.594.b.
¶Quæstio prima de sacramento pœnitentiæ qua ratione est sacramentũ, art.habet.10.
Primus, Vtrũ pœnitẽtia sit sacramentũ.595.b
Secundus, Vtrùm peccata sint propria materia huius sacramenti.601.a.
Tertius, Vtrùm hæc sit forma huius sacramẽti, Ego te absoluo.602.b.
Quartus, Vtrùm manuũ impositio sacerdotis requiratur, ad hoc sacramentum.607.b.
Quintus, Vtrùm hoc sacramentũ sit de necessitate salutis.609.a.
Sextus, Vtrùm pœnitentia sit secunda tabula post naufragium.611.b.
Septimus, Vtrum hoc sacramentũ fuerit cõueniens in noua lege institutum.612.b.
Octauus, Vtrùm pœnitẽtia debeat durare vsque ad finem vitæ.615.a.
Nonus, Vtrùm pœnitentia possit esse continua.615.b.
Decimus, Vtrùm sacramẽtum pœnitentiæ debeat iterari.617.a
¶Quæstio secunda de sacramento pœnitẽtiæ secundum quod est virtus art.sex habet.
Primus, Vtrùm pœnitẽtia sit virtus.620.b.
Secundus, Vtrùm pœnitentia sit specialis virtus.625.a.
Tertius, Vtrùm virtus pœnitentiæ sit pars iustitiæ.629.b.
Quartus, Vtrùm voluntas sit proprium obiectum pœnitentiæ.633.a.
Quintus, Vtrùm imitium pœnitentiæ sit ex timore.634.
Sextus, Vtrũ pñia sit prima virtutum.641.b.

Distinctio decimaquinta de effectu pœnitẽtiæ, quæstiones offert duas.645.a.
¶Quæstio prima de effectu pœnitentiæ quãtum ad remissionem mortaliũ, articulis discutitur sex.
Primus, Vtrùm per pœnitẽtiã omnia peccata remoueantur.646.b.
Secundus, Vtrùm sine pœnitentia peccatum remitti possit.652.a
Tertius, Vtrùm possit per pœnitentiã vnum peccatum sine alio remitti.661.a
Quartus, Vtrùm remissa culpa per pœnitentiam remaneat reatus pœnæ.663.a
Quintus, Vtrùm remissa culpa mortali tollantur omnes reliquiæ peccati.665.b.
Sextus, Vtrùm remissio culpę sit effectus pœnitentię.667.a
¶Quæstio secunda per quatuor articulos tractatur.
Primus, Vtrùm peccatũ veniale possit remitti sine pœnitentia.669.b.
Secundus, Vtrùm ad remissionem venialium requiratur gratiæ infusio.674.a
Tertius, Vtrum peccata venialia remittantur per aquam benedictam & alia sacramentalia.730.b.
Quartus, Vtrùm veniale peccatum possit remitti sine mortali.732.b

Distinctio decimasexta de reditu peccatorũ & recuperatione virtutũ, Quæstionibus duabus examinatur.680.b
¶Quæstio prima articulos tenet.4.
Primus, Vtrùm peccata remissa redeant per sequens peccatum.682.a.
Secũdus, Vtrũ peccata remissa redeant per ingratitudinẽ, quæ specialiter est secũdũ odiũ fraternum apostaliã à fide, cõtemptum cõfessionis, & dolorem de pœnitentia habita. 686.a.
Tertius, Vtrùm per ingratitudinem peccati seqũtis cõsurgat tãtus reatus, quantus fuerat peccatorum priùs dimissorum.688.a.
Quart⁹, Vtrũ ingratitudo rõne cuius peccata dimissa redeũt, sit speciale peccatũ.689.a.
¶Quæstio secũda de recuperatione virtutum post pœnitentiam articulis declaratur sex.
Primus, Vtrùm per pœnitentiam virtutes restituantur.690.a.
Secundus, Vtrùm post pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute.691.a.
Tertius, Vtrùm per pœnitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.697.b.
Quartus, Vtrum opera virtutum in charitate facta

Universidad de Deusto
Biblioteca

facta posint mortificari.699.b.
Quintus, Vtrùm opera per peccatũ mortificata per pœnitentiam reuiuiscant.700.b
Sextus, Vtrùm per pœnitentiam subsequentem opera etiam mortua viuificẽtur.702.a.

DIstinctio decimaseptimadua bus quæstionibus clara fit. 703.b.

¶Quæstio prima de partibus pœnitentiæ in genere articulis enodatur quatuor.
Primus, Vtrùm pœnitentiæ debeant partes assignari.705.a.
Secundus, Vtrùm conuenienter assignentur partes pœnitentiæ contritio,cõfessio,& satisfactio.705.b.
Tertius, Vtrùm prædicta tria sint partes integrales pœnitentiæ.720.aliàs.708.b
Quartus, Vtrùm conueniẽter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptisinũ,& pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium.709.b.
¶Quęstio secũda de prima parte pœnitentię, quæ est contritio,articulos monstrat sex.
Primus, Vtrùm contritio sit dolor pro peccatis assumptus cum proposito cõfitendi & satisfaciendi.710.b.
Secundus, Vtrùm contritio tantùm sit de peccatis præteritis actualibus proprijs.713.b
Tertius, Vtrùm de singulis mortalibus culpis requiratur singularis contritio.715.a.
Quartus, Vtrùm contritio dolor esse debeat maximus qui esse potest per naturã.717.a
Quintus, Vtrùm attritio sic à cõtritione differat,vt fieri nequeat contritio.723.a
Sextus, Vtrùm vllum extet contritionis diuinum præceptum.729.b.

DIstinctio decimaoctaua, de confessione,quæstiones quatuor tradit.732.a.

¶Quæstio prima de necessitate confessionis articulis elucet quinque.
Primus, Vtrùm sacramentalis confessio fuerit à Christo instituta tanquam ad salutem necessaria.734.a.
Secũdus, Vtrùm necessitas confessionis fuerit de iure naturali aut scripto ante euangeliũ. 801.a.
Tertius, Vtrùm omnib⁹ hominibus & de omnibus peccatis cõfessio sit necessaria.802.b.
Quartus, Vtrùm statim homo vt peccat cõfiteri teneatur, an verò solùm semel in anno, aut etiam in articulo mortis.749.
Quintus, Vtrùm in præceptum confessionis cadat dispensatio.753.b.
¶Quæstio secunda de quidditate & qualitatibus confessionis articulos ostendit sex.
Primus, Vtrùm sacramentalis confessio sit sacramentalis peccatorũ accusatio ad indulgẽtiã virtute clauiũ ecclesiæ obtinendã.754.b
Secundus, Vtrùm sexdecim conditiones,quæ confessioni assignari à patribus solent, sint congruentes.756.a.
Tertius, Vtrùm confessio debeat esse integra sic vt oia peccata pœnitẽs cõfiteatur.757.b
Quartus, Vtrùm singula peccata quoad numerum cum omnibus suis circunstãtijs sint fideliter confitenda.759.a
Quintus, Vtrùm necessarium sit omnia peccata eidem confiteri.768.a.
Sextus, Vtrùm confessio debeat esse secreta. 779.a.
¶Quæstio tertia de effectibus & defectus confessionis articulis elucidatur tribus.
Primus, Vtrùm confessio liberet à morte peccati.782.a.b
Secundus, Vtrùm confessio posit esse informis.784.b.
Tertius, Vtrùm informis confessio eatenus sit valida,vt non sit necessariò iteranda.787.b
¶Quæstio quarta de ministris sacramenti pœnitentiæ articulos poscit sex.
Primus, Vtrùm necessarius minister sacramenti pœnitentiæ sit sacerdos, cui soli cõfiteri licet.793.b.
Secundus, Vtrùm sit necessarium proprio cõfiteri sacerdoti.797.a.
Tertius, Vtrùm licitũ sit alteri quàm proprio sacerdoti ex priuilegio vel mandato superioris confiteri.803.b.
Quartus, Vtrũ in articulo mortis posit quisque per quencunq; sacerdotem à quibuscũque peccatis & censuris absolui.810.b
Quintus, Vtrũ sacerdos in quolibet casu sigillum teneatur seruare confessionis.812.a.
Sextus, Vtrùm peccatũ quod sacerdos in confessione nouit,posit vel de licentia pœnitẽtis,vel si alia via illud nouit, prodere.820.b.

DIstinctio decimanona de satisfactione & de purgatorio quæstiones tres affert.823.a.

¶Quæstio prima de quidditate & necessitate satisfactionis articulis illustratur quinque.
Primus, Vtrùm satisfactio sit virtus iustitiæ. 825.a.
Secũdus, Vtrùm satisfacere deo sit homini possibile.

sibile.827.b.&828.a.
Tertius, Vtrùm satisfactio sit ante ingressum gloriæ necessaria.830.a.
Quartus, Vtrùm posit homo pro vno peccato sine alio satisfacere.833.b.
Quintus, Vtrũ satisfactio in peccato facta adueniente charitate effectum suum sortiatur remissionis pœnæ.836.b.
¶Quæstio secunda de ijs per quæ fieri debet satisfactio,articulos posidet sex.
Primus, Vtrùm satisfactionem per opera pœnalia fieri oporteat.840.a.
Secũdus, Vtrùm flagella,quibus à Deo in hac vita punimur,sint satisfactoria.843.a.
Tertius, Vtrùm conuenienter tria enumerentur satisfactoria opera.845.b.
Quartus, Vtrùm vnus posit pro alio satisfacere.847.b.
Quintus, Vtrùm aliqua pœnitẽtia debeat publicari vel solennizari.849.b.
Sextus, Vtrùm in extremo vitæ articulo posit quis veram agere pœnitentiam.852.a.
¶Quæstio tertia de purgatorio ar.optat tres.
Primus, Vtrùm purgatorium sit post hanc vitam.854.a.
Secũdus, Vtrũ pœna purgatorij excedat omnẽ pœnã temporalem huius vitæ.858.a.
Tertius, Vtrùm pœna existentium in purgatorio adeò sit illis voluntaria, vt sit etiã meritoria.861.b.

DIstinctio vigesima de clauibus quæstiones duas desiderat.863.b.

¶Quęstio prima de clauium assertione articulis fulcitur quinque.
Primus, Vtrùm claues sint in ecclesia.865.b.
Secũdus, Vtrùm clauium potestatem Christus apostolis contulerit. Ioan. 20.accipite Spiritum sanctum &c.870.b.
Tertius, Vtrùm claues in solis sacerdotibus euangelicis existant.873.b.
Quartus, Vtrũ potestas iurisdictionis in vtroque foro fuerit sic collata ecclesię,vt in toto corpore immediatè resideat,an verò in prælatis eius.877.b.
Quintus, Vtrùm quilibet sacerdos posit vti claue in quemlibet.883.a.
¶Quæstio secũda de virtute & effectu clauiũ articulis examinatur tribus.
Primus, Vtrùm effectus clauiũ se extendat ad remissionem peccati, quo ad culpã & pœnam.884.b.
Secundus, Vtrùm sacerdos virtute clauiũ posit pœnitentem ad pœnas ligare.889.b.
Tertius, Vtrùm sacerdos secũdum proprium arbitrium ligare posit & soluere. 893.a.

DIstinctio vigesimaprima de indulgentijs, Quæstionibus duabus illustratur.96.b.

¶Quæstio prima de indulgentiarũ potestate & eius subiecto articulos profert quatuor.
Primus, Vtrùm potestatis clauiũ quę est in ecclesia sit quippiam de satisfactoria pœna relaxare.898.a.
Secundus, Vtrùm indulgẽtias conferre,sit pœnas pro peccatis soluere, an verò ab illis absoluere.900.b
Tertius, Vtrùm indulgentiarum vsus sit in ecclesia à tempore apostolorum antiquus. 904.b.
Quartus, Vtrùm solus Papa & reliqui prælati posint indulgentias conferre.906.b.
¶Quæstio secunda de valore indulgẽtiarum articulis disputatur quatuor.
Primus, Vtrùm indulgentiæ tantum valeant, quantum sonant.910.a.
Secundus, Vtrùm ad valorem indulgẽtiarum requiratur iustr & pia causa illas conferendi.914.a.
Tertius, Vtrùm indulgentię illis etiam valeant qui sunt in peccato mortali.920.a.
Quartus, Vtrùm cõpositiones, quæ bullis cruciatæ appenduntur,sint licitæ.924.a.

DIstinctio vigesimasecũda de excõicatione tribus quæstionibus distinguitur.926.b.

¶Quæstio prima de authoritate & causis excõmunicandi,articulis cõtexitur quatuor.
Primus, Vtrùm in ecclesia sit excõmunicandi facultas.929.a.
Secundus, Vtrùm pro quocunq; peccato etiã temporali damno iustè posit homo excõmunicari.936.b.
Tertius, Vtrùm excõmunicatio iniustè lata nullius sit effectus.942.b.
Quartus, Vtrũ liceat cum excõmunicato in externis corporalibusq; actionibus cõmunicare.946.a.
¶Quęstio secũda de ijs qui excõicare possunt & absoluere, ac de ijs qui sunt excõmunicãdi,articulos profert tres.
Primus, Vtrùm quilibet sacerdos posit excõmunicare.953.b.

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundus, Vtrùm posit quispiam se ipsum vel superiorem aut æqualem excõmunicare.956.a.
Tertius, Vtrùm quilibet sacerdos posit suum parrochianũ, quacunq; excõmunicatione absoluere.959.a.
¶Quæstio tertia de interdicto & cessatione à diuinis articulis nectitur duobus.
Primus, Vtrùm interdictũ sit expediens censura.964.b.
Secundus, Vtrùm cessatio à diuinis sit licita.670.aliàs.970.
Distinctio vigesimatertia, de sacramento extremę vnctionis, qõnes vult duas.971.b.
¶Quęstio prima de substantia sacramenti extremę vnctionis, & eius effectu & partibus, articulorum est quatuor.
Primus, Vtrùm extrema vnctio sit sacramentum.973.b.
Secũdus, Vtrùm effectus extremæ vnctionis sit peccatorum remissio & sanitas corporalis.977.a.
Tertius, Vtrùm materia huius sacramenti sit oleum simplex ab episcopo consecratum.982.a.
Quartus, Vtrùm forma huius sacramenti per verbum deprecatiuum sit cõgruens.984.a.
¶Quæstio secunda, de ministrantibus & suscipientibus sacramentum extremę vnctionis articulos constituit tres.
Primus, Vtrùm solis & omnibus sacerdotibus hoc sacramẽtũ administrare cõpetat.986.a.
Secundus, Vtrùm hoc sacramentũ sanis, furiosis, & pueris sit exhibendum.987.b.
Tertius, Vtrùm hoc sacramẽto nõ totum corpus, sed certæ partes sint vngendæ.989.b.

Finis indicis Distinctionum, Quæstionum, & Articulorum.

LOCA IVRIS CANONICI in hoc primo tomo Commentariorum in Quartum librum Sententiarum peculiariter aut declarata, aut emendata.

An. Literis. dist. 3. 314. b.
Ca. Nullus. & can. Præter. 32. dist. 105. a.
Cano. Engelthrudam. 3. q. 4. 930. a.
Can. Quidam. 5. q. 1. 936. a
Can. Hi qui. de baptism. 99. a.
Can. Consideret. de pœnitent. dist. 5. 892. a.
Can. Multiplex. de pœniten. distinct. 1. 742. b.
Can. Pœnit. de pœnitet. distin. 1. 614. b.
Can. Is qui in infirmitate. 26. quæst. 7. 770. a.
Can. Missas. & Can. Qui die solenni. de consecratio. dist. 1. 564. a
Can. Aquam. de consecra. dist. 3. 122. a.
Can. Quæsitum. 13. quæst. 2. 525. b.
Can. Tua. de sent. excommu 960. a.
Can. Non sanat. 1. quæst. 1. 98. b.
Can. A quodam. de consecra. distin. 4. 185. a. & 191. a.
Can. Achatius. el. 1. 14. q. 1. 962. b.
Can. Multi sunt. de consecratione distinctione. 4. 195. b.
Cano. Sufficit. de consecratione distinctione prima. 59. a.
Can. Peruenit. de consec. dist. 2. 543. a.
Can. Si per negligentiam. de consecratione distinct. 2. 594. a.
Can. Si inter bonos. de consecratio. distinct. 4. 296. a.
Cano. Quod quidã. 5. opponitur. prin. quæst. prima. 552. b.
Can. Omnis. de pœnit. dist. 1. 798. b.
Can. Sanctum est. de consecratione distinctione. 4. 812. a.
Can. Placuit. de pœnitentia. dist. 6. & ibi eius glos. corrigitur. 803. a.
Canon. Qui non bene. de consecratione distinctio. 2. 594. a.
Can. Omni tempore. de consec. dist. 4. & Can. Presbyter. 95. dist. 332. b.
Cano. Cui est illata. 11. quæstio. 3. cuius glos. refellitur. 945. a.
Cano. Omnes fideles. de consecra. 329. a.
Can. Firmiter. de Sũma Trinita. & fide Catholic. 559. a.
Can. Presbyteri. de consec. dist. 4. 206. a.

Cano.

Cano. Diaconos. de consecra. distinct. 4. quem falsò citat Caietanus tãquã Pelagij cum sit Gelasij. 215.
Can. Nec quenquã. de consec. dist. 4. 192. b
Cano. Cœpit. 24. q. 1. 554. a.
Cano. Perfectis. distinct. 25. 538. a.
Cano. Nulli. de conse. dist. 4. 518. b
Cano. Super quibus. 30. quæst. 3. 216. b
Cano. Si qui sunt. 81. distinct. 105. a.
Cano. Necesse. de consecratio. dist. 1. 568. b.
Can. Tabernaculũ. de consec. distin. 1. 570. a.
Cano. De presbyterorum. 17. q. 4. 930. a.
Cano. Manifestum. 1. q. 1. 118. a.
Cano. Romanus. de consec. dist. 4. 218. a.
Cano. Si qui. de consec. dist. 4. 518. a.
Cano. Lachrymæ. de pœniten. dist. 1. 743. b.
Cano. Nouissimæ. de consec. dist. 5. 335. b.
Can. Quod quidam. de pœnit. dist. 1. 789. b.
Cano. Retulerunt. de consec. distin. 4. 26. b.
Can. Si quis per ebrietatẽ. de consdi. 4. 488. b.
Can. Canonica. 11. q. 3. 961. b.
Cano. Ex authoritate. 16. q. 1. 805. a.
Cano. Peruenit. 95. distin. 334. a.
Cano. Qui perfectionem. 1. q. 1. 99. a.
Cano. Aliter. 30. quæst. 5. 954. b.
Can. Si quis suadẽte. 17. q. 4. limitatur septem modis. 664. a. aliàs. 964.
Can. Animæ defunctorum. 13. q. 2. 923. a
Ca. Cũ excõmunicato. 11. q. 3. 930. b. & 951. a
Can. Sẽtẽtia pastoris. 11. q. 3. 943. a. & sequẽt.
Ca. Insuper ad euitãdũ scãdala. 946. & sequẽt.
¶Cap. Alma mater. de sentent. excõmunica. in. 6. 967. b. & sequent.
Cap. Cùm ex eo. & eius glo. 907. & sequent.
Cap. Si quem. desent. excommuni. 937. a
Ca. Sacris. deijs quæ vi met. caus. fiunt. 951. & sequent.
Cap. Quanto. de consuetudine. 331. b.
Cap. Sicut. de Iudæ. 276. b.
Cap. Sufficiat. 27. quæst. 2. 19. a.
Cap. Ad liberandam. de Iudeis. 905. b.
Cap. Ex literis. de cõuers. infide. 273. b.
Cap. In quadã. de celebratione missarũ. 63. a.
Cap. Conquest. de sententia excommunicationis. 961. b.
Capit. Quæsitum. cap. Decus. de pœnitent. & remiss. 855. 6.
Cap. Quorundam. dist. 23. 224. b.
Cap. Si concubinæ. de sent. excõicatio. 962. a.
Cap. Ex literarum. de apostatis. 203. a.
Cap. Maiores. de baptismo. 259. a.
Cap. Si canonici. de offic. ordin. libr. 6. 931. a.
Clemẽt. Ne in agro. de statu monacho. 748. b.
Clement. Grauis. 969. b.
¶Gloss. cap. Quod autem. de pœnitent. & remiss. 910. a.
Gloss. cap. à nobis. in secund. de sentent. excõmunicat. 941. a. b.
Gloss. can. Sicut. de consecra. dist. 2. reprobatur. 370. a.
Gloss. ridicula in cap. Pastoralis. de sacramen. noniter. 316. b
Gloss. in cano. Qui recedunt. 26. quæst. 6. reijcitur. 516. a.
Gloss. cap. Ex parte. de celebrat. miss. quàm sit friuola. 514. a.
Gloss. erronea Hugonis. can. Quod à patrib⁹. distinct. 75. 515. a.
Gloss. erronea in can. Tribus. de consecrat. distinct. 4. 514. a.
Gloss. in calce cap. Maiores. de baptis. & eius effect. 257. a
Gloss. can. Detrahe. 1. q. 1. 196. a.
Gloss. Ioã. Teutonici. manifestus error. in can. Petrus. distinct. 1.
Gloss. in capitu. Pastoralis. de offic. ordinarij. 811. b.
Gloss. Error. in cano. Accedens. 50. dist. 552. b
Gloss. in clement. Dudum. 806. a.
Gloss. in Can. Solet. de conse. dist. 4. 257. a.
Gloss. Bernardi in can. Ois vtriusque. in verb. Alieno. de pœnit. dist. reprobata. 805. a.

Finis Indicis locorum Iuris Canonici.

Errata.

Fol. 383. col. 1. linia. 2. vbi habetur sacramento, remanet legito, sacramento non remanet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX COPIOSISSIMUS rerum maximè notabilium, quæ in hoc primo Commentariorum tomo continentur ordine Alphabetico digestus.

A. denotat primam columnam. B. secundam.

A.

ABbates & monachi peccãt forsan mortaliter si susceptores sint in baptismate.227.a.
Abbatissæ non habent iurisdictionẽ ordinariam. 880.b.
Abbatissæ vel priorissæ nõ habent spiritualẽ potestatẽ ad statuendum præceptũ.881.b.
¶Abraham quãdo actum credẽdi habuit iam erat in gratia, quã reputari illi ad iustitiã fuit reputari ad meritum de condigno.147.b.
¶Absentem nullatenus absoluere licet. 822.a
¶Absolutio à peccatis in mortis articulo à quouis sacerdote fieri potest iure positiuo. 810.a.
Absolutio quæ fit per sacramẽtum & quæ fit per indulgentias in quo differant.904.a.
Absolutio à censuris potest per literas obtineri.781.
Absolui potest in octo casibus quis ab excõmunicatione Papæ reseruata per suum parochum.964.a.
¶Accidentia relinquũtur sacramẽto altaris sine subiecto videlicet sine substantia.432.a.
Accidentia quæ remanent in eucharistia sunt sicut in subiecto in quãtitate dimensiua panis vel vini remanente.434.a.
Accidentia etiam quanti prædicabilis manent in eucharistia sine subiecto.98.432.433.
Accidentia nõ subsistunt in eucharistia per naturam suam.433.b.
Accidentia alia à quantitate potest Deus seruare in eucharistia sine quantitate.436.
Accidentium panis & vini eædem habẽtur notitiæ intuitiuæ ante cõsecrationem & post, non tamen iudicatiuę in Christianis.399.a.
¶Accedere ad eucharistiam cum conscientia peccati mortalis, qđ genꝰ peccati sit.499.a.b
Actus pœnitendi non est ei necessarius qui sic est peccatorum oblitus, vt facta diligenti in dagine nequeat vllius reminisci.654. aliàs 655.a.
Actus charitatis quantũcunq; egregius nullus valet ad salutem existenti in peccato mortali præter martyrium.654.a.
Actus pœnitentiæ à timore seruili procedit sicut à primo motu nostri affectus ad hoc ordinato.635.a.
¶Adam cùm scientias omnes infusas haberet vtrùm vtebatur phantasmate.35.a.
¶Adorare & suscipere sacramentũ non idem sunt.470.b.
¶Ætas idonea suscipiendi sacramentũ eucharistiæ.518.b.
¶Affinitas triplex spiritualis cõtrahitur in baptismo impediens matrimoniũ contrahendum,& dirimẽs contractũ.225.b.&.226.a.
Affinitas spiritualis contrahitur si nõ baptizatus baptizet, nõ tamen si baptizatũ de fonte leuet.226.b.
Affinitas spiritualis contrahitur etiam si suscipiens puerũ in baptismo sit hæreticus. ibid.
Affinitas cõtrahitur in baptismo priuato, qui fit in necessitate,nõ in publico catechismo qui in ecclesia fit.227.a.
Affinitas triplex spiritualis impediens matrimonium contrahendum & dirimens cõtractum contrahitur in confirmatione.330.b. &.331.a.vide Confirmatio.
¶Agni paschalis esus propriè erat sacramentum.14.b.
¶Alexander.vj. pontifex vtrùm commiserit dominium occidẽtalium insularum regibus Catholicis.272.a.
¶Alba qua induitur sacerdos sacra facturus quid significet.576.b.
¶Alchimicæ aquæ & ex herbarum succis expressæ,æquiuocè dicuntur aquæ.177.b.
¶Altare vnde dicatur.571.b.
Altare quid designet ibidem.
Altare necesse est consecretur eucharistiæ sacrificio celebrando.573.b.
¶Amentẽ à natiuitate baptizari posse,& corpus Christi in necessitate recipere posse ait glossi.in canon. Qui recedunt. 26. quæst.6. 516.a.
Amentibus & furiosis per interualla an sit administrandũ sacramentum.515.b.&.516.a
Amictus qui imponitur capiti sacerdotis velũ significat,quo Iudæi faciẽ Christi velabant dicentes,Prophetiza nobis &c.576.b
¶Anabaptistæ quare baptizatos in infantia putent rebaptizandos.265.a.
¶Anastasius veram intentionẽ habuit baptizandi,licèt ioco id fecerit.114.a.
¶Angariare quid.368.a.&.b.
¶Angelus via ordinaria sacramenta ministrare non potest.110.a.
Angelus nõ potest eucharistiã spiritualiter sumere:quia re ipsa sumere nõ potest.487.b
Angeli vtrùm diem iudicij nouerint.421.a.
Angeli possunt à Christo virtutẽ accipere ministrandi sacramenta.110.a
Angelorũ ruinas per hominũ assumptionem reparandas esse,quomodo intelligendũ sit. 296.b.
¶Anima,Christi ex vi consecrationis solũ est in eucharistia,qua ratione dat esse corporũ. 409.b.&.410.a.
Aniinæ nõnunquã alibi quàm in purgatorio purgantur.858.a.
Animas à purgatorio eripi tãgẽdo benedictũ calculum, vel recitãdo Aue maria aut Pater noster,deberet populo dissuaderi.917.b
¶Annihilatum nõ potest idem numero iterato creari secũdùm D.Thom.441.a.
¶Antiochus cum subuersionẽ Hierosolymorum moliretur, quare veniam non obtinuerit.649.b.
¶Applicatio sacrificiorum vnius ad alterũ valet de cõdigno, similiter ieiuniorum & aliorum operum.908.b
¶Apostoli creati sunt à Chro episcopi.891.a
Apostoli etiã post confirmationẽ habuerunt habitum pœnitentiæ.641.a
Apostoli an solùm per manuũ impositionẽ confirmarint.314.a.b
Apostoli post latum præceptum baptismi tenebantur Euangelico sacramento baptizari.236.b
Apostolus baptizatos fuisse baptismo Christi pro certo tenendum est.237.a
¶Aqua quæ fluxit de latere Christi pendentis in cruce naturalis fuit.176.b & 177.a
Aqua benedicta virtute operis valet cõtra dæmonum insidias, & ad venialiũ remissionẽ 310.b
Aqua benedicta non est sacramentum. 122.a
Aqua & quodlibet aliud elementum habere potest qualitates secundas, non quidẽ natiuas,sed peregrinas.176.b.& 177.a
Aqua benedicta & alia sacramentalia delent venialia peccata sine displicentia actuali ex ope operato virtute clauiũ.671.b.& 677.b
Aqua in ea quantitate est miscenda vino ad conficiendum sacramentũ eucharistiæ,qua facilè possit in vinum conuerti.374.a
Aqua est species atoma, quare non possunt duæ aquæ specie differre.176.a
Aqua an sit de necessitate sacramenti eucharistiæ.371.b& seq.
Aqua deficiẽte an sit paruulus iam iam moriturus in pateum aut proximum flumẽ projiciendus ne moriatur non baptizatus.146 b.&.197.a
Aqua qualicunque transmutatione transmutatur dummodo non soluatur species aquę potest fieri baptismus.175.b.
Aquæ sumptio impedit eucharistię susceptionem.514.a.
Aquæ mistio cum vino nõ est de necessitate sacramenti eucharistiæ, sed de necessitate præcepti.371.
Aquam exire de corpore Christi iam mortui miraculum fuit.177.a.& seq.
¶Aranea in calicem consecratum incidens extrahitur & comburitur & species sumuntur.592.b.
¶Articulus mortis quis dicatur.811.a
¶Attritio existimata cõtritio sufficiens dispositio est ad suscipienda oia sacramẽta.492.a
Attritio cognita solùm sufficit ad baptismum sufficiendum.492.b.
Attritio existimata contritio est sufficiens dispositio ad sumendã eucharistiã:& cõfirmationem.492.494.& seq.& 325.b.
Attritio cognita non sufficit.325.b.
Attritio duplex.725.b.
Attritio an sic à cõtritione differat, vt fieri nequeat contritio.725.b.
Attritio sine sacramento nõ sufficit quãuis cõtrarium dicat Caietanus.725.a.
Attritum fieri contritum per sacramentũ non est certum secundùm fidem.ibidem.b.
¶Augmẽtum meriti etiam minimũ pluris est æstimãdum,quàm liberatio à maxima pœna purgatorij.914.a.
¶Auxiliũ speciale necessarium est ad infusionem primã gratiæ ex parte peccatoris: vel vt conuertatur peccator.638.per totam & seq.contra Scotum & alios.
¶Azymi quo die fiebãt apud Iudęos:vbi pulcherrima disputatio de die quo Chrstus pascha

Universidad de Deusto
Biblioteca

scha celebrauit.366.a.&.b.

B.

BAlsamum nō est necessariò adhibē-dum in materia cōfirmationis necesitate sacramēti,sed necesitate præcepti.316.b.

Balsamū ex Christi institutione miscendū est vnguento in materia cōfirmationis.317.b.

¶Baptisma triplex in peccati remediū. 207.a.

Baptisma verum quantam requirat aquam. 193.b.

Baptismus collatus in nomine genitoris & geniti & procedentis ab vtroque an valeat. 184.a.b.

Vtrùm etiā valeat in nomine Christi & in nomine trinitatis,185.vsq; ad.191.

Baptismatum trium assertio & à sanctis celebratur,& à sacris literis fundamentum habet.208.a.

Baptismꝰ aquæ solus inter baptismata est proprie baptismus.209.b.

Baptismus flaminis prēstat simpliciter baptismo aquæ,vtriq; tamen præstat baptismus sanguinis.213.a.

Baptismus flaminis & sanguinis quare sic dicātur,& quid sint.208.209.

Baptismus flaminis & sanguinis quo modo suppleant vicem baptismi aquæ.210.a.& 235.b.

Baptismꝰ aquę solus inter baptismata est simpliciter in pręcepto & simpliter necessarius ad originalis remisionem.220.a.

Baptismus flaminis & sanguinis nō sufficiunt simpliciter ad salutē,neq; excusant ab obligatione baptismi.aquæ.210.232.a.235.b. 290.b.

Baptismus sanguinis & flaminis quomodo differant.211.b.

Baptismus de iure diuino non est repetendus. 199.a.& sequenti.

Baptismus in consilio fuit vsq; ab Christi passionē:inde tamen in pręcepto.169.b.233.b

Baptismus valet,si infans inuitis parentibus in fidelibus baptizetur.264.a.

Baptismus solus repręsentat passionē Christi. 199.b.254.b.

Baptismus geminandus est super monstrum, quando sunt duo suppositа.202.b.

Baptismus sub conditione est licitus quoties adhibita diligētia non possumus assequi sit ne infans baptizatus necne.202.a.

Baptismus minuit in hac vita concupiscentiā, & aufert pœnalitates in resurrectione. 286.a.b.

Baptismus flaminis suapte natura totam pœnam remittit.213.a

Baptismus necessarius est & necesitate finis & necesitate præcepti. 229.vsque.232.

Baptismus solennis quādo in primitiua ecclesia celebrabatur,baptizatos statim cōfirmabat Episcopus.206.a.b.

Baptismus est in genere actionis vel passionis. 111.a.b.&.164.b.&.165.a.

Baptismus multis nominibus nuncupatur à sanctis.162.b.&.163.a.

Baptismus per Antonomasiam est & dicitur sacramentum fidei.163.a.

Baptismus supponit solùm pro ablutione passiua cōnotando,ꝙ fiat sub tali forma.12.b. &.161.vsq;.166.

Baptismus Ioannis à Ioāne Deo inspirante institutus est ritè antecessurus Christi baptismum.151.b.

Baptismus Ioannis nō fuit sacramentum etiā ad eum modum,quo legis veteris sacramētum.153.b.

Baptismus Ioānis non fuit in præcepto populo Iudeæorum.153.a.

Baptismus Ioannis erat dispositio remota & quodammodo extrinseca baptismi Christi. 155.a.

Baptismus Ioannis non conferebat gratiam. 154.b.& seq.

Baptismus institutus fuit,cū Christus baptizatus fuit in Iordane.167.b.

Baptismus in nomine Christi tantū, nunc tēporis non est validus.186.b

Baptismus quantum circuncisioni præcellat. 166.b.

Baptismus Ioannis partim fuit à deo, partim ab ipso Ioanne.151.b

Baptismus imprimit characterem, quem circuncisio nō imprimebat.140.b

Baptismus in adultis vsq; ad certum tēpus differri potest.248.a.

Baptismus in pueris differri non debet. 248.a.

Baptismus sub illa forma collatus à pluribus nos te baptizamus,nō videtur esse sacramētum.220.a.

Baptismus verus est etiam si cū periculo mortis paruulus in flumen mergitur & emergitur.192.a.b.

Baptismus an possit fieri per modū aspersionis.191.b.

Baptismus Ioannis nō excusabat baptizatos à baptismo Christi suscipiendo.158.159.

Baptismus non erat repetendus in quadā muliere Lusitana, quæ conuersa fuit in virum. 116.a.

Baptismi definitiones.162.& seq.

Ba-

Baptismi forma in nomine patris re instituta est à Christo,quando ipse in Iordane baptizatus est.169.&.186.b.

Baptismi aqua dicitur à sanctis patribus Christi sanguine rubricata.175.a.

Baptismi præceptum habetur Ioannis tertio. Matthęi.28. Marci.vltim.230.& seq.

Baptismi institutio & vsus præcesserunt Christi passionem.167.& seq.

Baptismi suscipiendi tempus prefinire potuit ecclesia cunctis baptismi notitiam habentibus.250.a.b.

Baptismi forma & ablutio debēt esse simul nō mathematico sed humano more.196.a.

Baptismi sacramentum nemo simpliciter inuitus suscipit:tamē cōditionaliter inuitus etiā metu mortis.257.a.

Baptismi proprius effectus est apertio regni cælorum.293.a.b.

Baptismi gratia paret in omnibus paruulis: in adultis dispar,iuxta variam cuiusq; dispositionem.294.a.& seq.&.297.a.&.b.

Baptismi proprius effectus est cōdonatio omnis culpæ, & omnis pœnæ.282.b.& infra. 293.

Baptismi Christi præceptum habebant Apostoli, quo baptizati sunt viuente Christo. 236.b.&.237.a.

Baptismi præceptum simul cum iure naturæ obligat patres, suos baptizare filios.248.b.

Baptismi ritꝰ & cæremonię explicātur.204.b. &.205.&.seq.

In baptismi forma necesse est, vt cōferatur sacramētum,quod explicetur actus,qui exercetur à ministro cum inuocatione trinitatis.178.b.

In baptismi forma non potest exprimi actus nisi simul,& persona recipiens explicetur. 180.b.

Baptismi forma qua vtuntur Græci fit ne legitima, & an liceat nostris illa vti, & Græcis nostra.187.& seq.

In baptismi forma quid significet dictio,In nomine.183.a.

Baptismi duplex materia:aqua scilicet & ablutio.163.b.

Baptismi materiā congruentissimam instituit Christus aquam.173.& seq.

Baptismi materia esse potest aqua,in quam resoluuūtur nix & grādo, gelu, & nō nix ipsa vel grando.176.b.

Baptismi materia non sunt sudor,lachrymæ, vrina,ceruisia,ptisana,aquæ Alchimicæ,vel ex pane aut herbis expressæ.177.a.b.

Baptismi ministri ex officio sunt sacerdotes. 217.a.b.

Baptismi vtendi necesitas inducta fuit hominibus post passionem & resurrectionem. 166.b.

Baptismi duo tempora.205.a.b.

Baptismi tempus ab ecclesia constitutum expectantes si repentina morte occupentur, in suo desiderio saluantur.248.a.

Baptismi dilatio quando non sit facienda in adultis.248.b.

Baptismi integritas tollitur deficiente aliquo ad plenā inuocationem trinitatis.185.b.

Baptismū quòd cōgruè prędecedat catechismus & exorcismus. Vide Exorcismus.307.a.b.

Baptismum suscipere tenetur adultus quisque vbi primum rationis vsum attigerit.248.b.

Baptismum qui nō assumpserunt,non ligātur ecclesiæ præceptis.661.b.

Baptismum verum suscipit peccator impœnitens,si cum intentione ecclesiæ baptizetur. 253.a.

Ad baptismum non licet quenquam cogere. 267.a.

Per baptismū satisfactio Christi reputatur plenaria nostra.255.a.

Baptismū Ioannis suscipientes quomodo cōfitebantur peccata.175.a.b.

Baptismus fieri bina aut trina mersione accidentarium est,& non necessarium.194.b.

Baptismo peculiari ratione tribuitur quòd illuminat intellectum & fœcūdat affectum. 291.a.

Baptismo flaminis & sanguinis baptizatus fuit Christus.209.b.

Baptismo flaminis non sunt baptizati sancti innocentes: sed baptismo sanguinis. 209.b.

Sine baptismo in re vel in voto nemo potest salutem assequi.235.& seq.

Baptismo Ioannis quare voluerit Christus baptizari.156.& seq.

Baptismo Ioānis baptizari aliquos ante Christum, alios post Christum congruum fuit. 157.a.b.

Baptismo Christi baptizata est virgo Maria. 238.a.

Baptismo Christi baptizatus est Ioānes baptista.237.b.

Sine baptismo aquæ affirmare esse aliquod remedium quod pueris sufficiat ad salutem error est: temere autem dictum, quòd suppleatur in illis effectus baptismi. 238.& sequen.

In baptismo solenni sacerdotes seruare tenentur ritū matricis ecclesiæ, non Metropolita-

Universidad de Deusto
Biblioteca

næ,aut Romanæ.195.a.
Baptizo, verbo Greco conuenientius vtitur ecclesia in forma baptismi,quàm latino verbo, abluo.26.a
Baptizare se nemo potest.182.b.
Baptizare potest non baptizatus.218.a
Baptizare solenniter nemo alius,quàm plebanus potest,in sua parœcia, nisi ex priuilegio vel plebani facultate.215.a.b.
Baptizare licet puerum iam iam moriturum recusantibus parentibus infidelibus, non tamen multùm pugnantibus.276.b.
Baptizare simul plures quando liceat, & qua forma tunc vtendum sit.225.a.b
Baptizare posse mutum nutibus error est. 224.a.
Baptizare puerum cum intentione ei nocendi in vita emporali aut alio siniſtro proposito licèt sit peccatum graue, non tamen tollit veritatem sacramenti.197.a
Baptizari possunt infidelium filij absque parẽ tum consensu si ab illis conueniri non possint.274.b.&.275.a.
Baptizari possunt inuitis parentibus infideliũ filij ratione iam vtentes.275.a
Baptizari an possit pars pueri excisa ex vtero materno.275.b.
Baptizari nemo debet inuitus.257.a.
Baptizabãt apostoli ante passionẽ sub hac forma,in nomine Christi.169.a.
Baptizauerunt semper Apostoli post Christi passionem, in nomine patris &c. nisi quòd forsitan addebant dictioni,filij,Iesu Christi. 189.b.
¶ Quòd si quando bapizauerunt in nomine Christi; id factum est speciali reuelatione. 189.b.&.160.a.
Baptizans domi citra necessitatem castigatur. 219.a.
Si baptizantes sint simul plures: ille baptizat solùm,qui priùs formam profert,reliqui verù tanquam sacriiegi sunt rebaptizatores. 220.a.
Baptizandi sunt furiosi quidam, alij verò minimè baptizandi sunt.279.280.
Baptizãdi nõ sunt pueri si dubitatur an aqua sit vera.Quòd si baptizentur sub conditione sunt baptizandi.177.b.
Baptizandi non sunt ob scrupulum aliquem, adulti è Christianis inter Christianos nati. 202.a.
Baptizandi non sunt infidelium filij antequã vsum rationis habeant parentibus inuitis, aut tutoribus, si vtroq; parente sint orbati. 272.& infra.
Baptizãdi sunt pueri vt moris est octauo die. 205.a.b.&.246.a.205.a.b.
In baptizando adulto per se requiritur volũtas.258.& seq.
In baptizando peccatore adulto, requiritur pœnitentia virtus, non autem pœnitentia sacramentum.251.a.b.& infra.254.& 255.
In baptizandis adultis in insulis vbi nouo plãtatur ecclesia, consilium esset vt seruaretur tempus quod in primitiua ecclesia.205.b.
¶Imò oppositum esset peccatum mortale. 248.a.b.
Baptizati quotquot fuerunt baptismo Ioannis,erant postea baptizãdi baptismo Christi.158.b.
Baptizati infantes postmodum sunt ad fidem compellendi.265.a.b.
Baptizatus non maneret,si quis ita aspergeretur,vt aqua nullam corporis partem tangeret,sed vestes tantùm.194.a.
Baptizatus inuitus recipit characterem, non tamen gratiam.257.b.
Baptizatus de sacro fonte ab aliquo quasi in instructionem & tutelam suscipiendus est. 225.a.
Baptizatis pueris domi in eccesia sunt adhibẽdi catechismi,& exorcismi.202.b.
In baptizato requiritur recta fides ad suscipiẽdam gratiam baptismi, non characterem. 260.a.
Baptizatos chrismare in fronte nulla ratione licet presbyteris.206.b.
¶Beati non sunt ministri sacramentorum, licèt potestatem ministrandi sacramenta habeãt in cælo.110.a.
¶Benedictio aquæ baptismalis nõ est de essentia baptismi.319.a.
¶Blasphemia grauius peccatũ est genere suo quàm homicidium.500.b.
¶Bonum nullum est,quod non præmietur,aut verificetur in damnatis.700.a.b.
¶Bucella quam christus Iudæ porrexit, fuit vino intincta.534.b.
¶Bulla cœnę Dominicæ quos casus comprehendat.963.a.b.
Bulla cœnę Dominicę cessat cum ipso Papa. 963.a.
Bulla cœnæ dominicæ non admodũ antiqua. 962.b
Bulla cruciatæ quem intelligat per Idoneum 808.a.
Bulla cruciatæ an requirat, vt suscipiens sit in gratia.921.a.
Bulla cruciatæ dat licentiam eligendi cõfessorem. 808.a.
Bullæ cruciatæ antiquitas & origo.905.b.

C

Ælum quiescens præstantius erit post consummationem seculi, quàm mouens se.559.a.
¶Cœna Domini vtrùm facta fuerit quartadecima luna,an verò tertiadecima.461.b.& seq.
¶Cadaueris forma fuit in Christo defuncto. 410.a.cõtra quàm alij existimant.
¶ Calix quando primùm eleuari cœpit disco opertus.591.a.
¶ Capitulum Cathedralis ecclesiæ sede vacante nõ potest indulgentias concedere. 908.a
¶Carere vsu rationis quis dicitur duplici modo.515.b.
¶Carthusianorum institutio, vt nocte etiam citra culpã polluti ad gradus altaris non accedãt plus affert pudoris religiosis quàm reuerentiæ sacramento.511.b.
¶Casus cœnæ Dominicæ.775.a.
Casus reseruati quando sint tam confitendi q̃ absoluendi.772.a.
Casus quod possit reseruare superior.ibid.b.
¶Cathechismꝰ & catechumenꝰ qd sint.306.a
Catechismꝰ præcedere debet baptismũ.306.a
Catechumenꝰ defunctus ante baptismũ an ingrediatur viã salutis.236.a.
Catechizationis forma ab Apostolis ad nos vsq; deriuata.306.b.
Celebrare in locis non consecratis vel benedictis vtrùm sit peccatum mortale.572.a.
Celebrare bis in die quando liceat.617.b
Celebrare vtrũ liceat in ecclesijs violatis.573.a
Celebrare extra ecclesiam si contemptus absit nunquam est peccatum mortale.573.a.
¶Cæremoniæ legales quæ & quot sint.15.a
Cæremoniæ quæ baptismũ exornant in tria diuiduntur.306.a.
Cæremoniæ missæ an congruenter sint institutæ.586.a.
¶Cessatio à diuinis est ministrorum prohibitio,ne sacra faciant.965.b.
Cessatio an sit licita.670.aliàs.970.a.
Cessatio potest tolli etiam citrra iussum Pontificis partibus concordantibus.971.a.
¶Charitas perfecta dupliciter dicitur.859.a
¶Character in quo sit tanquam in subiecto. 78.& sequen.
Character in quo prædicamento & specie collocetur.71.vsq;.76.
Character non est nouum inuentum Theologorum.68.a.&.200.a.b.
Character non est primarius effectus sacramẽti.79.a.b.
Character quam consequentiam habeat cum fide & gratia.75.b.
Character idem per diuersos respectus dicitur potestates.869.b.
Character cõfirmationis necessariò præsupponit characterẽ baptismi, ita vt si quis baptizatus cõfirmaretur nihil reciperet.323.
Character an sit res distincta ab anima.869.b
Character est res & sacramentum.162.a
Character est omnino indelebilis.81.82.
Character quomodo intelligatur esse dispositio ad gratiam.79.a.
Character significat signum distinctiuum mẽbrorum Christi ab infidelibus.70.a.
Character sacerdotalis non est necessarius ad conferendas indulgentias.908.a.
Characteris definitio assignatur & examinatur.72.a.
Characterẽ non imprimebat circũcisio.140.b
Characterem tria tantùm sacramenta imprimunt.69.b.
Characterẽ assimilamur Christi sacerdotio. 76.77.
De characterẽ tenuissimã opinionem habuit Scotus.67.b.
¶Christus in cœna ministrauit Iudæ eucharistiam,vt ex euangelio colligitur.533.b.
Christus post cœnam eucharistiã sumpsit & ministrauit, vt priùs impleret figurã quàm veritatem instituere.513.a.
Christus nullũ sibi præmiũ essentiale meruit gratiæ.s.gloriæ:cuius anima cumulatissima debebatur ratione vnionis.901.a.
Christus nobis essentiale præmiũ promeruit: sibi verò quia redemptor orbis,fuit accidẽtale, nempe vt in nomine eius omne genu flectatur.961.a.
Christus in sumptione eucharistiæ sensit spiritualem gustum & dulcedinem.530.b
Christus non tradit Luc.22.præceptum communicandi sub vtraq; specie, imò verò nec exemplum.529.b.
Christꝰ quare claues reliquerit ī ecclesia.867.a
Christus potestatem autoritatis quã habuit inquãtum Deus nemini communicare potuit,sicut nec suam essentiam.93.a.
Christus an priùs fregit panem quàm consecrauerit.451.a.b.
Christus inquantum homo operatur in sacramentis interiores effectus meritoriè & efficienter.91.a.
Christus instituit prælatos per quos suam regeret ecclesiam.878.
Christus nulla lege ad circuncisionem teneba

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. 139.a.b
Christus prius propriũ corpus sumpsit quàm discipulis sumendum daret. 531.a.
Christum baptizari baptismo Ioannis quare conueniens fuerit. 156.b. & seq.
¶Chrisma cõfici posse à simplici sacerdote ex episcopi cõmissione rationi consonum est. 320.a.b.
Chrisma conficere edocuit Christus in cœna. 314.b.&.317.b
Chrisma cõfirmationis necesse est cõsecretur ab episcopo. 318.b.& seq
Chrisma cõfirmationis quot rebus cõstare debeat. 316.& seq.
Chrismatis nomen quid significet. 316.a
Chrismatis nomen græcum conuenienter ecclesia latina vsurpauit. 26.a.
Chrismatis consecratio est de iure diuino: quo tamen iure nulla est præscripta cõsecrationis forma. 320.a.
Chrismate vtebantur apostoli dum confirmabant. 318.a.
Chrismatio necesse est fiat in forma crucis. 321.b.
An sit necesse vt siat in fronte. 329.b.
¶Cibus & potus ex institutione ecclesiæ impediunt sumptionẽ sacramenti triplici de causa. 512.a.
¶Circuncisio per traditionẽ habebatur ante legem scriptam. 133.a
Circũcisio fuit in præcepto Iudeis vsq; ad Christi Passionẽ, post ne in cõsilio quidẽ. 165.b
Circũcisio secũda à Iosue facta quid significet, & quare petrino cultello facta sit. 142.a.
Circũcisio instituta est in remediũ originalis peccati, quanuis fœminis applicari non posit. 136.a.
Circũcisio quo tempore instituta fuerit. 132.a
Circũcisio soli populo Iudæorum est præcepta, licèt vniuersis gentibus in remediũ sit data. 134.b
Circuncisio licèt ante octauum diẽ non fieret, tamẽ pueri in fide parẽtũ saluabãtur, quod non idem est de baptismo. 138.a
Circũcisio fuit præparatoria figura baptismi. 129.b.&. 130.a.
Circuncisio cõuenienter fuit instituta in Abraham. 131.b.
Circuncisionis definitiones. 128.a.
Circuncisionis ritus conuenientes esse explicatur. 136.vsq;.139.
Circũcisionis præcepti Genes. 17. edictum explicatur. 133.a.b.
Circuncisionis præceptum quadam ratione dici potest legis naturæ: cõmodiùs autem dicitur legis scriptæ. 133.b.
Circuncisionis mysteria. 131.a.
Circũcisionis instituendæ necessitas. 130.a.
Circũcisionem licebat differre per totam vitã, si puero circuncidendo periculũ mortis immineret. 138.b
In circũcisionem applicante nullus fidei habitus requirebatur, sed actus quo circũcisum offerret Deo. 144.b
Ante circũcisionẽ non requirebatur aliquod signum sensibile, quo fieret fidei protestatio in remissionem originalem. 146. & seq.
In circũcisione cõferebatur gratia quoad omnes effectus, non tamen virtute circũcisionis, neque tam copiosa quàm in baptismo. 139.vsque. 143.
In circuncisione etiam actualia peccata cõdonabantur adultis. 143.b.
Circũcisus adultus cum attritione iustificabatur. 143.a.b
Circuncisis non patebat aditus regni cælorũ, quia tota natura manebat in debito. 141. a.b.
Circũcidere nemo poterat in lege veteri Ethnicorum filios ante rationis vsum inuitis parẽtibus. 275.a.b.
Circuncidi tenebãtur sanctificati in vtero matris. 139.a.b
Circuncidi tenebantur Iudæorũ pueri quibus applicatũ fuerat remedium legis naturæ si superstites euasissent. 138.b
Circũcidi voluit Christus multis de causis, quãuis non teneretur. 139.a.b.
Circuncidi nõ tenebatur inuitus quisquã qui ex semine Abrahæ non descẽderet, siue seruus, siue liber. 134.b.&.135.a.
¶Circunstantiæ quæ tollant rationem culpę, vel quæ de mortali faciunt veniale, sunt necessariò confitendæ. 762.b.
Circunstantiæ mutant speciem. 764.a.b.
¶Claues sunt discernendi scientia & potentia iudicandi. 866.b
Claues quare sunt in ecclesia. 867.a.b.
Clauium effectus est remissio culpę & pœnę, 884.vsq;.889.
Clauiũ potestas in solis sacerdotibus Euangelicis posita est. 875.a.b.
Clauium triplex munus. 866.a.
Clauium potestas ex quo loco scripturæ colligatur. 871.a.& deinceps.
¶Clerici primæ tonsurę coniugati perdunt omnia priuilegia clericalia præter duo. 968.a
¶Clodouæo Francorum Regi cùm baptizaretur neq; esset copia Chrismatis columba rostro illud aduolando attulit. 110.b.

¶Co-

¶Cogere ad fidem vel ad baptismum neminẽ licet. 267.a
¶Cõmunio sub vtraq; specie nõ est adeò prohibita secularibus, quin possit indulgeri illustribus viris. 527.b.
Cõmunio in quibus casibus sit licita absq; cõfessione. 498.a
Cõmunicans papa cũ excõmunicato non peccat, cæteri verò peccant. 951.b
Cõmunicare cum excõmunicationis in quib⁹ casibus sit licitum. 951.a
Cõmunicare cum excõmunicato an liceat metu mortis graue dubium. 951.b.& seq.
¶Cõpositio debitorum per pontificem qualiter sit facienda. 925.a.b.
¶Cõcilium nõ esse supra papam ostenditur. 878.a
Concilium repræsentare vniuersalẽ ecclesiam quomodo intelligatur. 882.b.
¶Concupiscẽtia ipsa in baptizatis quantum ad substãtiam, nec diminuitur, nec debilitatur. 228.a.
Concupiscentia post baptismum non habet prorsus rationem peccati aut reatum culpæ. 227.b.
Concupiscentia carnis quę est in vno iusto, an sit peccatum. 284.a.
¶Confessio vt est pars sacramenti potest esse informis. 785.a.
Confessio vt est actus virtutis non potest esse informis. 785.a.
Confessio quid sit & quot conditiones illius. 757.a.
Confessio integra an requiratur, vt eidem fiat sacerdoti de omnibus. 769.a
Confessio in articulo mortis apud quemlibet sacerdotem catholicum fieri potest iure põtificio. 810.a.
Confessio informis quot casibus sit iteranda. 788.vsq;.793.
Confessio sacramentalis non fuit in lege veteri. 155.b.
Cõfessio quæ fit sacerdoti non habenti iurisdictionem vel intentionem absoluendi est inualida, atque adeò iteranda. 788.a.b.
Confessio cum diuiditur vtrum sit vnicũ sacramẽtũ, quod ex duabus partibus constat, & vnica conferatur gratia. 775.b.
Confessio quã faciebant suscipiẽtes baptismũ Ioannis an esset vocalis. 155.a.b
Confessio vbi abest peccatum mortale nõ est in præcepto iuris diuini aut positiui. 124.b
Confessio multis locis iuris diuini fundatur. 738.a.b.
Confessio quam non subsequitur absolutio licèt possit vtiliter fieri, neutiquam tamẽ est valida ad complendum præceptum. 789.b
Confessio quanuis non esset iussa diuino iure, an posset ecclesia de ea sancire præceptum humanum. 741.a
Confessio an debeat confirmationẽ præcedere. 328.a.
Confessio sacramentalis an necessariò debeat præcedere sumptionem eucharistiæ, an verò sit satis domi conscientiam examinare. 496.a.b.
Confessio an fieri possit per nutum, nuntium, literas, interpretem. 780.b.&.781.a
Confessio cum absolutione nõ solùm à culpa, verùm & à pœna liberat tam ęterna, quàm temporali. 784.a.
Confessio de iure diuino est necessaria in articulo mortis. 750.a
Confessionis præceptum quo tempore obliget. 749.b.
Confessionis materia non sunt peccata ante baptismum cõmissa. 255.b.&.256.a
Cõfessionis minister propri⁹ sacerdos est aut dui ille commiserit. 798.a
Confessionis integritas ex numero mortaliũ, & circunstantiarũ pensatur. 759.vsq;.768.
Confessionis secretũ ex parte sacerdotis quatenus seruandum sit. 812.vsque. 823. Vide, Sigillum confessionis.
Confessionis conditiones sex decim. 756.
Confessionẽ esse secretam non est de necessitate sacramenti. 779.a.b.
Confessionem sacramentalẽ esse ab orbe redẽpto ad salutem necessariam fuit semper catholica veritas. 742.a.
Confiteri nõ potest qui nullius actualis culpę cõscius est. 602.a
Confiteri non tenetur peccator iure ecclesiastico nisi semel in anno. 749.b.
Confiteri laico in nullo prorsus euentu licet. 795.a.
Confessarij munus. 765.b.
Confessarij an teneantur interrogare pœnitẽtes. 765.b.
Confessarij quas qualitates habere debeant. 808.b.
Confessarij regum nunquam deberẽt corã eis de peccatis reipub. prędicare. 815.b
Confessus semel in anno si postea recordetur alicuius peccati obliti, an possit differre eius confessionem in sequentẽ annum. 752.b
¶Confirmatio characterem imprimit. 322.b
Confirmatio gratiã confert copiosiorẽ quàm cætera sacramenta, exceptis eucharistia, & ordine forsan sacerdotali. 324.b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Confirmatio efficit Christianos publicos milites fidei.325.a.
Confirmatio quando dicatur contẽri.329.b
Confirmatio pueris ante rationis vsum exhibita sacramentum est.327.a.
Confirmatio nõ est necessaria ad salutem necessitate finis.315.a
Confirmatio non est in præcepto diuino, aut pontificio. 328.b.
Cõfirmationis forma, consigno te.&c. vsque ad concilium Florentinum literis expressa non habetur.321.a.
In confirmationis materia adhibendũ est balsamũ vnguento ex præcepto Christi nõ ex necessitate sacramenti.316.b.&seq.
Confirmationis gratia differt à baptismali & eam perficit.126.a.
Confirmationis characterem necessariò debet præcedere baptismus.323.b.
Confirmationis sacramentum instituit Christus nõ exhibendo, sed promittendo in cœna plenitudinem spiritus sancti.314.b
Confirmationis minister est episcopus, vel ex cõmissione solius Papæ simplex sacerdos. 331.a.&seq.
Confirmationis sacramentum exhibendũ est omnibus & solis baptizatis.326.a.
Confirmationis votum includitur in voto baptismi.324.a.
Confirmationis sacramentum nõ esse à Christo institutum, error est dicere.ibid.
Confirmationis sacramentũ iterantes nõ ideo sunt irregulares.323.a
Cõfirmationẽ necessariò debet præcedere cõtritio in habẽte peccatũ mortale, non tamẽ confessio.328.a.
Confirmãdi non sunt pueri ante septimũ annum.327.b
Confirmãdi an sint muti, surdi, amentes.328.a
Confirmandi necessariò ab alio teneri debẽt, quasi in pugna spirituali erudiendi.330.b.
Confirmati olim visibiliter spiritum sanctum suscipiebant, ita vt linguis etiam loquerentur.325.a.
Confirmatis solis sunt conferenda reliqua sacramenta præter baptismũ, alioquin peccatum est, licẽt non mortale. 324.a.&.328.a.
Confirmantes iam cõfirmatum cuius pœnæ sunt rei.323.a.
¶Coniugis congressus an arceat à sumptione eucharistiæ.512.a.
¶Consecrare sine ara consecrata nisi de summi pontificis licentia peccatũ mortale est. 573.b.
Consecrare iterum quãdo caro aut sanguis in eucharistia apparet, consilium est, non præceptum.546.a.
Consecrare sanguinem qui intenderet per illa tãtum verba. Hic est calix sanguinis mei, cõficeret quidem sacramẽtum, peccaret tamẽ mortaliter.454.b.
Consecrare chrisma an possit simplex sacerdos ex commissione episcopi.320.a.
Consecratio non perficitur nisi tota prolata forma eucharistiæ.452.a.
¶Consuetudo ministrandi paruulis eucharistiam iure optimo explosa est.548.a.
Constãtinus q̃ per baptismum fuerit ũ lepra mundatus, non vsq; adeò authenticum est, vt asserit Caietanus.298.a.
¶Conuersio panis & vini in eucharistia instãtanea est.403. & sequen.
Conuersiõ hæc significãti vocabulo transsubstantiatio dicitur.390.b.
Cõuersio panis & vini est causa p̃sentiæ corporis & sanguinis in eucharistia.386.b.
Cõuersio in hoc ordinatur, vt corpus Christi contineatur sicuti panis sub speciebus seclusa inhærentia specierum.395.a.
Conuersio in eucharistia tria continet.449.b.
¶Contritio per se & suapte natura requiritur singulorum mortalium singularis & specialis.715.a.
Contritio est maximus dolor non intensiuè, sed appretiatiuè.719.b.
Contritio specialis singulorum dicitur haberi quãdo pro peccatis singulis tempore & loco oblatis dolet homo.716.b.
Contritio non potest esse per se nimia, sed ex adiuncto dolore sensus.718.b.
Contritio non est de originali peccato, sed de actuali.747.b.
Contritio legitima confessionis votũ suo tempore faciendæ debet claudere.606.a.
Contritio tãto maior esse debet appretiatiuè quanto maior est culpa.719.b. Vide dolor.
Contritio si sit legitima delet peccata anteq̃ fiat singulorum indagatio.661.b.
Contritio potest esse tanta, & feruor vt vnico actu tollatur tota pœna.665.a.
Contritio definitur, cuius subiectum est volũtas.711.a.
Contritio generalis peccatorũ quatenus sunt Dei offensa sufficit, quando non datur tempus, vel commoditas.715.b.
Contritio multis modis differt ab attritione. 724.a.
Contritio non requirit determinatã intensionem neq; tempus definitum cõtra Adrianum & Scotum.721.a.
Contritio in sacra scriptura qua significatione accipiatur.711.b.&712.a.
Contritio quæ est pars sacramenti pœnitentiæ necessaria est de omnibus peccatis mortalibus.714.a.
Cõtritio peccatorum in genere necessaria immemori.654.a.
Contritio non est detestatio actualis vel virtualis.613.a.
Contritio interior sine vocali cõfessione quare non sat sit.737.b.
Contritio nunq̃ dicitur virtualis.717.a
Cõtritio malè definita ab illo qui summã confessorum lingua Hispana tractauit.658.a.
Cõtritio vera an verò attritio sola requiratur à peccatore accedente ad baptismũ.299.a
Contritionis causa est confessio & absolutio peccatorum.601.a.
¶Corpus Christi in eucharistia per nullã potentiam videri potest oculo corporali multiplicatis speciebus à corpore ipso.427.b
Corpus Christi in eucharistia videtur oculis ipsius Christi per species quas per se ipsum multiplicat.429.b.
Corpus Christi in eucharistia videtur à dæmonibus, non intuitiuè, sed abstractiuè per cõactam fidem.430.a.
Corpus & sanguinem Christi contineri sub speciebus panis & vini fides est ad credendum inter quatuordecim proposita. 374. vsq;.382.
Corpus & sanguis Christi incipiunt esse in eucharistia per conuersionem totius substantiæ panis & vini in totã substantiam corporis & sanguinis nulla facta annihilatione aut resolutione.388.vsq;.402.
Corpus Christi etiam cum ab indigno eucharistia sumitur descendit ad stomachũ & ad vẽtrem si digestio specierum per morbum in stomacho facta non sit.488.b
Corpus Christi in eucharistia nõ habet suum propriũ motum, sed mouetur localiter per accidens ad motum specierum.423. &seq.
Corpus Christi in eucharistia, est sacramentaliter nõ circunscriptiue aut definitiuè.420. &.421.
Corpus Christi non potest in eucharistia alterari vel augeri etiã per accidens.425.b.
Corpus Christi quo modo est in eucharistia, non potest ab vllo intellectu creato etiam ipsius Christi per naturã cognosci.429.a.b
Corpus Christi per accidẽs & sacramentaliter diuiditur ad diuisionem specierũ.443.b
Corpus Christi aut sanguis per se non frangitur ac perinde totũ est sub quacunq; particula diuisa.ibidem.
Corpus quod Christus in specie sacramẽti dabat non erat impassibile.535.b.
Corpus quomodo accipiatur cũ dicitur, corpus esse sub speciebus panis ex vi sacramenti.409.a.
Corpus Christi in sacramẽto non est per se ipsum in loco.420.a.
¶Corruptio an possit fieri in speciebus sacramentalibus.440.a.
¶Creare adeò proprium Dei est, vt hoc nulli creaturæ nec tanquam creatoris instrumẽto possit impartiri.49.a.
¶Credere euangelio Christi nihil aliud est q̃ habere fidem explicitã de Christo.243.a
¶Custodia hostiæ in die cœnæ in monumentis vnde fluxerit.567.a.
¶Cyprianus Carthaginensis episcopus, vt ait Augustinus, Donatistarum errore cõmaculatus vsq; ad mortem perstitit.98.a
Cyprianus etiã illo errore fuit intinctus qđ hæretici nõ possent sacramẽta conferre.118.a

D.

Dæmones morientibus hominibus astant.861.
Dæmones habẽt virtutem animam, aut corpus mouendi localiter, aut aliqua qualitate afficiendi.310.a.
¶Dalmantica quid significet.578.a.
¶Debitum à coniuge petere pridie quàm accedendũ sit ad eucharistiam irreuerẽtia est, nõ tamen mortalis.510.a.&511.b
¶Detestatio malefactorũ virtutis actus est. 621.b.
Debitorum compositionem facere potest põtifex, quæ incertis dominis debẽtur.924.b.
¶Decimæ & oblationes in veteri lege habebantur loco sacramentorum.122.b.
¶Deus per legem iubet & per sacramenta iuuat.34.b.
Deus libere agit, non tamen temerè.32.b.
Deus potest quancunq; rem in alteram cõuertere, non tamen in seipsum.398.a.
Deus an posit idem corpus in duobus locis ponere.421.b.& seq.
Deus nunquam humanum genus sine remedio destituit.147.a.
Deus quemadmodum cõuertit panem in corpus, an sic possit quodlibet aliud corpus cõuertere.397.a.
Deus solus tanquã principale agens internum sacramenti effectum operatur.83.b
Deuotio an debeat præcedere augmentũ gratiæ.482.b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Diaconatus & subdiaconatus ordines sunt partiales cum sacerdotio in vnum coeuntes sacramentum.530.a.
Diaconus corpus Christi dispensare potest vrgente necessitate q̃ absit sacerdos, aut si sacerdos non possit ex illius licentia. 544. b. &.545.a.
Idem potest ex concessione Papæ.545.a.
Diaconus ex officio sanguinẽ dispẽsat.544.b.
Diaconus in peccato solenniter officium exercens non peccat mortaliter.171.a.572.a.
Diacones vnde dicti.215.a.
Diaconi & subdiaconi ex cõmissione episcopi in primitiua ecclesia baptizabant solenniter.215.b.
Diaconum & subdiaconum solenniter ministrantes in peccato mortali probabilius est non peccare mortaliter q̃ oppositũ.103.a.
¶Dies computãdi ratio tum in veteri tum in noua lege.365.a.
¶Dilectionis Dei talem actum, Volo Deo in omnibus placere, potest quis habere ex puris naturalibus.724.a.b.
¶Dispensatio in aliquibus tenet, quãuis non sit causa, & peccet dispensans: in alijs verò non.918.b.
Dispensatio votorũ nisi legitima de causa fiat non tenet.919.a.
Dispensationis pontificis præsumenda est legitima causa, quando non est manifestus error.919.a.b.
Dispensare non potest ecclesia in præcepto confessionis, quantum ad substantiam præcepti.753.b.
¶Displicere dupliciter sumitur.616.a.
¶Dispositio ad suscipiendum sacramentum in Christiano qualis requiratur.491.b.
Dispositiones, quas peccati reliquias vocat, nihil prohibet remanere remissa culpa.666.a
¶Diuinitas non est in Eucharistia ex vi sacramenti.411.a.
¶Dolor maior esse debet de peccato proprio minus graui, quàm de alieno magis graui. 720.b.
Dolor maior esse debet de peccato proprio, q̃ de passione Christi.721.a.
Dolor idem in eodem appetitu sensitiuo vtrũ habitum generet sicut detestatio illum generat in voluntate.634.a.
Dolor in sensu dupliciter gignitur.718.a.
Dolor contritionis qualis esse debeat.717.b
Dolorem lamentabilem pœnitentibus excitare saluberrimum est consilium.218.b
¶Dormientes an sit baptizandi imminente periculo.280.a.

E.

Ecclesia quibus de causis violetur. 572.b.
Ecclesia cõsecrata si violetur, reconciliatur per solum episcopũ: benedicta verò per simplicẽ sacerdotẽ.573.a.
In ecclesia violata violatione publica nõ licet absq; graui necessitate celebrare.573.a.
Ecclesia tempus præscripsit implendi præcepti diuini desumptione eucharistiæ.525.a.
Ecclesiæ dedicandæ sunt celebrando eucharistiæ sacrificio.569.& seq.
Ecclesiæ soli Deo nõ sanctis dicantur.571.a
Ecclesiæ non necessariò sunt consecrandæ eucharistiæ sacrificio celebrando, sed satis est vt benedicantur.572.a.
Ecclesiæ & altaria per consecrationem habẽt virtutem instrumẽtalem, vt Deus nostram deuotionem excitet.574.a.
Ecclesia licèt habeat in potentia iurisdictione in vniuersum orbem si fidem susceperit, actu tamen vim coactiuam exercere nõ potest.266.b.
Extrà ecclesiam Catholicã & Apostolicã non esse salutem nec remissionem peccatorum quomodo intelligatur.278.b.
Ecclesiam hodie sufficit benedici, nec requiritur consecratio.572.a.
¶Effectus sacramenti & sacrificij quantũ differant.476.b.
¶Eleemosynæ pro missa à pluribus recipi nõ possunt in ordine D.Dominici.563.b.
¶Episcopus si in peccato mortali conferat indulgentias, an illæ suo frustrentur fructu. 909.b.
Episcopi & prælati tenẽtur curare, quòd quotidie missæ conuẽtualiter dicantur in ecclesijs collegiatis & religiosorum cõuentibus. 566.a.b.
Episcopi olim iciuni confirmabant.336.a.
Episcopi qualiter intelligendi sint per alios baptizare.216.a.
¶Erasmus de fide iocatur.933.b.
Erasmus errauit asserens tempore Hieronymi non fuisse præceptum pœnitentiæ.744.b.
Erasmus Anabaptistis fauet. 98.b.
Erasmus asserit verba hęc, hoc est corpus meũ esse potiùs verba porrigentis quàm consecrantis.450.a.
¶Error pauperum de Lugduno.99.a.
Error qui contingit in intentione an vitiet sacramentum. 116.a.
¶Euãgelistarum nomine qui comprehendantur.103.b.
Euangelium an debeat etiam per vim infidelibus promulgari.267.b.&.seq.
Euangelij promulgandi vbiq; terrarum ius est cuicunq; Christiano, tam diuinum, quàm naturale.266.b.
¶Eucharistia non est sumenda quotidie ab ijs qui quotidie peccãt, rursus pœnitent etiam si sint sacerdotes.521.a.
Eucharistia omnium sacramentorum cõsummatio & finis.82.b.
Eucharistia est sacramentum corporis & sanguinis Christi quo vita spiritualis nutritur. 336.b.
Eucharistia conferebatur infantulis mox à baptismo etiam ante cõfirmationem: adultis autem post confirmationẽ, nisi abesset episcopus qui confirmaret.124.a.b.
Eucharistia efficit attritũ, qui se existimat contritum re ipsa contritũ etiam si actualem deuotionem non habeat.479.a.& 495.
Eucharistia si porrigatur infantibus an conferat illis gratiam.518.b.
Eucharistia in varijs nominibus compellatur. 344.b.
Eucharistia quandoq; conferre potest primã gratiam.494.b.
Eucharistia causa per se est adeptionis gloriæ. 471.b.&.472.a.
Eucharistia hoc sibi proprium vendicat, vt spirituale vitam perpetuam efficiat.478.a.
Eucharistia consumi debet à sacerdote, nõ cremari sicut sacrificia legis veteris.545.b.
In Eucharistia & sub singulis speciebus & in singulis partibus specierum totus Christus est.498.a.
In Eucharistia sub speciebus panis est ex vi cõsecrationis corpus Christi, siue viuum siue mortuum, pro altera parte compositi cõnotando formam à qua recipit esse corporeum.408.vsq;.412.
Eucharistia nõ modò sacramentũ sed & sacrificium est Christianis vnicũ.557.a.b.
Eucharistia nõ est vltro offerẽda peccatori occulto non petenti.503.b.
Eucharistia an ministrãda sit peccatori publico in vno loco, petenti tamen illam in alio loco.503.a.
In eucharistia species panis & vini sunt sacramentum tantùm, gratia res tantum, corpus & sanguis res & sacramentum.339.&seq.
Eucharistia quando deneganda sit quãdo porrigenda peccatori occulto.504.a.& seq.
Eucharistia non habet per se remittere peccata mortalia.474.a.b.
Eucharistia & baptismus habent ex sua natura propriè vt venialia condonent.474.
Eucharistia non est ministranda amentibus à natiuitate.515.b.& seq.
Eucharistia est de necessitate salutis, scilicet vt homo per gratiam fiat mẽbrum vnum ecclesiæ.342.a.
Eucharistia directè nullã habet vim remittẽdi pœnam: sed solũ ex concomitantia.475.b.
Eucharistia operatur peccatorum remissionẽ dupliciter.473.a.
Eucharistia an legitimè denegetur dãnatis ad mortem apud Hispanos.525.b.
Eucharistia publicis excommunicatis non est ministrãda etiam si constet in foro conscientiæ esse in gratia: idem iudiciũ est de occultis.504.b.& seq.
In eucharistia Christum sumet sacramẽtaliter non baptizatus si intendat sumere quod ecclesia confert, non tamen illi proderit tanq̃ sacramentum.489.a.
Eucharistiæ sacrificij effectũ cõsequuntur offerentes per modũ meriti, per modũ satisfactionis, & per modum impetrationis.550. a.&.560.b.&.961.a.
Eucharistiæ effectus non confertur ei qui adorat sacramentum, aut votum habet illius suscipiendi sed solum re ipsa suscipienti. 54.b 470.b.&.485.a.b.
Eucharistiæ sumptionem iure diuino præcedat necesse est confessio in eo qui peccauit mortaliter, si confessarius legitimus adsit. 497.a.b.
Eucharistiæ sacramentum initio nascentis ecclesiæ & Latini & Græci in azymo cõficiebant.365.a.b.
Eucharistiæ sacrificium quare quotidie iteretur.558.b.&.565.b.
Eucharistiæ fructus quibus sit applicandus. 566.b.vide Missa.
Eucharistiæ sumptio aliquando veniale peccatum est.491.b.
Eucharistiæ materia non terminatur in quantitate penes magnitudinẽ, vel paruitatem. 355.a.
In eucharistiæ materia cõuenientiùs vtuntur Latini azymis q̃ Græci fermentato.361.a.
Eucharistiæ communionem sub vtraq; specie sanctissimè interdixit ecclesia populo.521. b.& sequen.
Eucharistiæ sacramentum Christus confecit in azymis.364.a.b.
Eucharistiæ manducationes spirituales quatuor.486.b.
Eucharistiæ materia est omnis panis triticeus & solus ille.356.vsq;.360.
Eucharistiæ sacrificiũ conflat oblatione consecra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

secratione sumptione corporis & sanguinis Christi. 560.a.b.

In eucharistiæ formis verba accipiuntur recitatiuè quasi à Christo dicta: at significatiuè tamen in persona ipsius Christi nō sacerdotis. 461.b.

Eucharistiæ effectū quoad spiritualem dulcedinem impediunt peccata venialia in actu, non tamen quoad augmētum gratiæ. 481. & 482.

Eucharistiæ formis inest virtus creata ad conuersionem faciendam. 458.b. & 459.a

Eucharistiæ sacramentū tunc cōfert gratiam cùm primùm cōmestū est, non potest autem nec antè. 469.b.

Eucharistiæ sacrificium offerri nō potest pro infidelibus & pro excōmunicatis. 486.a.

Eucharistiæ sacramentū est vnum propriè & simpliciter. 123.a.

Eucharistię sumptio sub mortis articulum est necessaria, si secundū ecclesiæ ritus sumi valeat. 515.a.

Eucharistiæ sumptio sub vtraq; specie nō est contra ius diuinum: quinimò antiqua ecclesiæ consuetudine probari videtur. 527. a.b.

Eucharistiæ materia est omnē & solū vinum vitis. 369.b.

Eucharistiæ effectus est de necessitate salutis: percipitur tamen per votum. 342.a.b.

Eucharistiæ reliquias quas post lotionem reperit sacerdos sumere debet nisi sint notabilis quantitatis. 515.b.

Eucharistiæ effectus non redit sublata fictione. 470.a. & 482.a.

Eucharistiæ materia esse potest mustum ab vuis expressum. 370.b. & 371.a.

Eucharistiæ materia consecranda præsens esse debet sacerdoti. 354.b.

Eucharistiæ Sacramentū per se nō est necessarium in re, sed in voto tantùm. 343.a.

Eucharistiæ sacrificiū quātuncunq; multiplicentur ij pro quibus offertur ex institutione ecclesię nō habet in singulis minorē effectum. 562.b. & 563.a.

Eucharistiæ, qua ratione est sacramentū effectus differt ab effectu eucharistiæ qua ratione est sacrificium. 476.b.

Eucharistiæ sacrificiū prodest ijs omnib⁹ pro quibus offertur: si tamen in gratia sint, etiā si actu deuotionem non habeant. 480.a.

Eucharistiæ materia sunt panis & vinū. 351. & sequent.

Eucharistiæ sacrificij effectus, an augeatur ad augmentū deuotionis ipsius offerētis. 476. a. & 561.b.

Eucharistiæ sacramentum tribus de causis appellatur panis. 385.b.

Eucharistiæ effectus sunt sex. 467.b.

Eucharistiæ sacrificium non prodest æqualiter omnibus habentibus æqualem deuotionem: sed illis amplius pro quibus singulariter offertur. 479.a.

Eucharistiæ sacramentū in azymo conficere peccatū est Græcis, & Latinis in fermētato. 368.b.

Eucharistię sacrificiū Missa dicitur. 560.a.

Per eucharistię sacrificiū plenissima potest fieri remissio omniū peccatorū, quæ quo ad culpam condonata sunt. 562.a.

Eucharistiæ sacrificiū offerentes sunt in tripli ci differentia. 560.b. & 561.a.

Eucharistiæ sacrificiū effectum habet virtute operis operantis & operati. 560.b. 477.a

Per eucharistiæ frequentationem quanta gratia sacerdotibus accrescat. 483.a.

Eucharistię valor, quāto in plures distribuitur ex sacerdotis intentione, tanto singulis eucnit. 563.a. Vide Missa.

Eucharistiæ sacramentum in eo qui cum conscientia peccati mortalis recipit, quid operetur. 472.b

Eucharistiam nō sumere in mortis articulo nō est peccatū mortale illi qui in sanitate hoc Sacramentū frequentasset, neq; conscius sibi esset peccati alicuius. 525.b.

Eucharistiam in primitiua ecclesia quotidie sumebāt fideles, deinde singulis dominicis diebus, posteà ter in anno, tandem semel in Pascha te. 520.a.b

Eucharistiā variæ præcesserunt in statu naturæ integræ & legis veteris figuræ. 347.b. & sequent.

Eucharistiam sumere potest quis ante mortalis peccati confessionem in quatuor casib⁹. 498.a.b.

Eucharistiam ritè suscipiens gratiam recipit etiā si minister nō habeat intentionem conferendi sacramentum. 85.a.b.

Ad eucharistiā accedere semel in hebdomade debent seculares homines probitate insignes. 522.b.

Ad eucharistiā accedētes non decet vt cōfiteā tur peccata quorū fuerant obliti, sacerdoti iamiam in altari existenti. ibidem.

Eucharistiā in peccato mortali sumens, si sumēdo nō peccet, semper suscipit primā gratiam. 495.a.b.

Eucharistiā cum conscientia peccati mortalis sumens sacrilegiū cōmittit. 490.a. & seq.

Eucha-

Eucharistiam negare damnatis ad mortem, quod in Hispania fit, non probatur ab autore. 525.b.

Eucharistiam sumere in mortis articulo non est fortasis præceptum diuinū sed tantùm semel in vita. 515.a. imò est diuinum præceptum ex Apostolorum traditione descendens. 525.b. neq; tantùm semel in vita obligat ibidem. 524.b.

Eucharistiam ministrare debet quilibet sacerdos peccatori occulto publicè petēti. 504.b

Eucharistiam non potest angelus spiritualiter sumere: quia in re sumere nō potest. 487.a.

Eucharistiam sumere sine conscientia venialium consilium est: quanuis sumere cum illorum conscięntia forsan nec veniale sit. 491.b

Eucharistiam sumpsit Christus, non aliud Sacramentum, vt eius nobis excellentiam cōmendaret. 767.a.

Eucharistiam sumere cum conscientia peccati mortalis grauius peccatum est genere suo, quam quodcunq; contra creaturas cōmissum. 499.b.

Eucharistiam quotidie sumens nō statim peccat mortaliter, nisi in peccato mortali cōmunicet. 521.a.

Eucharistiam per se māducandi in re duo sunt tantùm modi. 485.b.

¶Excellentię potestas quatuor rebus continetur. 93.a.

Excellentiæ potestatem quoad singula membra quomodo potuerit Christus cōmunicare. 93. & sequent.

Excellentiæ potestatem temerarium est affirmare, quòd Christus cōicauerit. 96.a.

¶Excommunicatio quare dicatur minor & à quibus priuet. 935.a.

Excōmunicatio à quo bono priuet, cùm bonum sit triplex. 933.b.

Excōmunicatio quæ errorem non habet nisi intensionem pessimā ferentis illam valida est: quando autē sit vel non sit valida, vide. 943.b. & seq.

Excōmunicatio maior incurritur per omne sacrilegiū. 959.b. Vide alia per quę incurrit.

Excōmunicatio quando non incurritur propter ignorantiam, quotuplex sit ignorātia, & quæ excusat. 941.a.b.

Excōmunicatio non potest fieri pro peccato præterito, quod monitio nulla præcesserit. 932.b.

Excōicatio minor semper est à iure. 959.b.

Excōmunicatio priuationē dicit à cœtu fideliū & cōmunibus bonis spiritualibus orationibus & suffragijs. 931.a.

Excommunicatio minor potest sine peccato mortali ferri. 937.a.

Excōicatio an sit ex iure diuino. 932.b.

Excōmunicatio maior nō potest ferri nisi pro peccato mortali. 936.b.

Excōmunicatio & sententia lata à iudice excōmunicato est valida si nescitur esse excōmunicatus. 955.b.

Excōmunicatio non transit in tertiam personam. 948.a.b.

Excōmunicatio & anathema quid sit, & vnde dicatur. 930.a.b.

Excōicatio in quib⁹ casibus nō tenet. 940.a.b.

Excōicationis minoris explicatio. 959.a.

Excōmunicationis absolutionis reseruatæ Papæ vidæ plurimos casus. 962.963.

Excōmunicationis error si sententiā non annullat habet excōmunicatio suū effectum, si annullet, non. 943.a.

Excōmunicationis abusum, & quot modis cōtingat excōmunicatum exteriùs esse immunem in conscientia. 940.a.b

Excōicationis sententia in vniuersitatem vel collegiū nullaten⁹ potest pronūciari. 957.b

Excōmunicationi nō sufficit mortale peccatū, nisi sit peccatum inobedientiæ contra ecclesiā: inobedientiæ verò non censetur peccatū nisi admonitio præcesserit, vel ab homine vel à iure. 937.b.

Excōmunicationem minorem soluere potest quicunq; potest à mortalibus peccatis absoluere. 960.a.

Excommunicationem trina debet præcedere monitio, vel vna cum interuallis. 963.b.

Excommunicationem non incurrit percutiēs clericum in casibus septem. 964.a.

Ab excōmunicatione lata ab homine potest absoluere iudex qui illā tulit. 960.a. potest & superior. ibidem.b.

Excommunicatus sacerdos celebrans peccat mortaliter, fitq; irregularis. 948.b.

Excōicatus minori excōmunicatione nō peccat si requisitus cōferat sacramenta. 959.a.b

Excommunicatus potest audire cōciones, nō tamen potest concionari. 949.b.

Excommunicatus nō est apud Deum nec ecclesiæ priuatus suffragijs, qui sibi est conscius non fecisse peccatum pro quo excommunicatio fertur & si iudicetur esse exterius. 937.b. 944.b.

Excōmunicatus an possit absolui à peccatis priùs quàm ab excommunicatione. 935.a.

Excommunicatus quādo dicatur traditus Sātanæ. 932.a.b.

Excōmunicatus etiam iniustè debet humiliter obedi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

obedire.943.a.
Excommunicatus potest absolui in absentia & inuitus.564.b.
Excommunicatus maiori excommunicatione priuatus est sub mortali peccato tã actiua quàm passiua electione.948.b.
Excõmunicatus à iure cuiuscunq; generis potest absolui à parochiali sacerdote nisi specialiter sit reseruata,vel episcopo vel papæ.961.a.
Excommunicatus potest iterum excommunicari grauiori cẽsura,etiam propter idem crimen.958.a.
Excommunicatus qui antequàm absoluatur conteritur verè, an tũc gaudeat ecclesiæ beneficijs.934.b.
Excommunicatus ab vno episcopo an possit absolui ab alio satisfacta parte.961.a.
Excommunicatus pluribus excõmunicationibus,potest ab vna absolui sine alijs.964.b
Excommunicatus non est irregularis, sed tũc fit irregularis quando excommunicatus celebrat.948.b.
Excommunicato nullatenus potest conferri sacramentum pœnitentiæ: quia absolutio esset nulla.947.b.
Excommunicato impensa sacramenta sint ne irrita an vera, graue dubium.935.a.b.& 936.a.
Excommunicato intrante ecclesiã dimitti debet incepta missa quoad expellatur: si expelli non potest: omnino dimittatur si non dum sit consecratio facta.949.b.
Excõicati quibus priuentur.448.b.& seq.
Excommunicatorum fuerunt figura leprosi in veteri lege.933.a.
Excommunicatis excommunicare, vide communicare.
Excommunicatis nõ est prohibitus ingressus ecclesiæ ad orandum.949.b.
Pro excõmunicatis an liceat orare, quibus & vbi liceat.934.a.b.
Cum excommunicatis quanuis possimus cõmunicare, non tamen possumus illis sacramenta conferre.947.b.
Excommunicatos non tenemur euitare, nisi propter notoriam percussionem clerici vel nominatim sint excommunicati.946.a.b.
Excõmunicatos nominatim tenemur in quatuor casib' euitare sub mortali, & alia vide, in quibus non mortaliter peccamus cõmunicando.553.b.949.a.
Excommunicandi autoritas collata fuit Petro in illis verbis Matthæi.19.sit tibi quasi Ethnicus.932.a.
Excõicandi authoritatem nõ habẽt parochialis nec simplices sacerdotes.955.a.
Excommunicãdi potestas est in episcopis ex officio & in omnibus prælatis, non in alijs: potest q; ita excommunicare subditum episcopus, vt in tota ecclesia sit excommunicatus.954.a.
Excommunicandi potestas vnde dicatur gladius.933.a.
Excõmunicat ecclesia,Dei exemplo.931.b.
Excommunicauit Paulus incæstuosum.1.ad Corinth.5.932.a.
Excõicare non potest suspensus vel excõmunicatus maiori excommunicatione.955.a.
Excommunicare an possit episcopus Salmantinus subditum existentem in altera diœcesi.954.b.
Excõmunicare nemo potest se ipsum æqualẽ vel superiorem.956.a.
Excõicari potest Papa à concilio.956.a.
Excommunicari non potest defunctus:qui tamen decedit è vita excõmunicatus, sic manet defunctus.958.b.
¶Existentia corporis & sanguinis Christi in Eucharistia effectus est consecrationis non sacramenti.468.b.
Existentia corporis Christi in Eucharistia videri potest ab intellectu beati.427.b.
¶Exorcismus quid.307.b.
Exorcismi cõuenienter præcedunt baptismũ.307.a.Vide Baptismus.
Exorcismi efficiunt quod significant, multò aliter quàm sacramenta.309.a.
Exorcismi baptismales semper cohibẽt dæmones,ne sacramenti fructum impediant, nisi recipientis nequitia obstet.310.b.
Exorcismi non semper sunt efficaces ad expellendos dæmones ab obsessis corporibus. ibidem.
Exorcismi & sacramenta distinguuntur sicut meritum de congruo & de condigno. ibid.
Exorcismorum & catechumenorum ordo.308.a.
Exorcizare & catechizare quorũ sit munus proprium.311.a.b.
Extrema vnctio,vide vnctio extrema.

F.

FOElicitas in quibus rebus posita fuerit à philosophis.40.b.
¶Fœmina,Vide mulier.
¶Fictio quando impediat effectũ sacramenti.298.a.
Fictio quid sit.298.b.
¶Fictionis duo genera.298.b.
¶Fides quæ supernaturale donum est semper fuit ad salutem necessaria.39.b.
Fides Christi implicita semper fuit necessaria ad iustificationem.39.a.
Fides antiquorum & nostra eadem est ex parte obiecti.45.a.
Fides nostra multo maioris est virtutis, quàm antiquorum.243.a.
Fides explicita Christi necessaria est tempore legis Euangelicę ad salutem & in præcepto.242.b.& sequen.
Fides mortua est nonnulla præparatio ad gratiam & aliquale fundamentum ad salutem.253.b.
Fides explicita quæ dicatur.243.a.
Fides explicita an sit necessaria,vt quis in gratia Dei constituatur.242.b.
Fides aliena non valet ad salutem spiritualem: ad corporalem verò valet.296.b.
Fides recta in eo qui baptizatur necessaria est ad consequendum vltimum baptismi effectum.260.b.
Fides quando requiratur ad validitatem sacramenti.117.a.
Fides in lege naturæ vtrùm applicabitur per aliquod signũ extrinsecus necessarium ad modum sacramenti.145.a.b.
Fidei explicitæ obligatio ante sufficiẽtem Euãgelij promulgationem incepit.244.a.b.
Per fidem solam implicitã nemo hodie iam in Deum conuertitur.245.a.
Ad fidem cogere neminem licet.267.a.& seq.
Fidem protestari quid.36.a.
Sine fide explicita propter inuincibilem ignorantiam multi excusantur, ac proinde gloriam obtinent.240.b.& seq.
In fide promulganda quę considerari debeãt.267.a.
¶Fidelis sumens eucharistiam ex odio Dei in vilipendium grauiùs peccaret, quàm infidelis qui eam sumeret.501.a.b.
Fideles omnes deputantur ad gloriam signaculo gratiæ.76.b.
Fideles omnes per aliqua sacramẽta aliquo spirituali charactere insigniuntur.67.a.
¶Figurata dicendi loquutio ex accommodatione vsus retinet in sacramentis legitimum sensum.30.a.
Figurę in veteri lege quæ fuerint sacramenti eucharistiæ.347.b.
¶Flagella Iob.844.a.
Flagella naturalia vnde proueniant.ibid.a.
Flagella si æquo animo acceptentur sunt patienti satisfactoria.843.b.
¶Fluxum seminis an sic liceat desyderare, vt naturaliter accidat.509.a.
¶Forma absolutionis ab excommunicatione non est certa,sed potest variari,& quomodo.964.b.
Forma eucharistiæ.449.a.
Forma consecrationis quæ.452.a.
Forma qua nos vtimur in conficiendo eucharistiæ sacramento vsus est Christus in cœna,449.& sequen.
Forma eucharistię quatenus est vera causa cõuersionis.466.b.
Forma eucharistiæ in genere causæ efficientis prius natura est vera, q̃ fiat conuersio contra in genere causæ obiectiuæ.466.b.
Forma altera fortitur suum effectum sine alteraesset tamen sacrilegium priùs consecrare sanguinem q̃ corpus.467.a.
Forma sacramenti pœnitentiæ.29.b.&.602.b.&.603.a.&.b.
Forma baptismi Græcorum.187.b.
Forma sacramenti matrimonij non est de iure diuino,nisi quatenus consensus coniugalis exprimit.31.a.
Forma substantialis panis non manet in sacramento.401.a.
Forma sacramenti pœnitentiæ an sit adeò necessaria, vt non liceat loco illius alterã æquiualentem substituere.607.a.b
Forma absoluendi ab excõicatione.964.a.b
Formæ sacramẽtorum an sint de iure diuino.24.b.
¶Fractio specierũ subiectatur in quãtitate dimensiua sicut & alia accidentia.443.a.
¶Furiosi & amentes perinde baptizari possunt in fide ecclesiæ, vt pueri ante vsum rationis.279.b.
Furiosi p̃ lucida interualla baptizari possunt in amentia dum timetur periculum.280.a.
¶Furtum omne in ecclesia factum an sit sacrilegium.662.a.

G.

GErmanorum pernicies vnde orta fuerit.539.b.
¶Glossatores Decretorũ quoties in ius diuinum sese immergunt, non possunt non multis erroribus intricti inde sese emergere.744.a.
¶Gratia donum est hominibus gratis impensum absq; meritis.17.a.
Gratia generali nomine diuiditur in auxiliũ speciale,& gratiam gratũ facientem.57.a.
Gratia tota deperdita an per baptismum restituatur.696.
Gratia non est proprium operandi,sed essendi spiritualiter.56.a.
Gratia eadem præcisè confertur sacerdotibus sub

Universidad de Deusto
Biblioteca

sub vtraque specie, quæ populo sub altera. 539.b.
Gratia non operatur per se, sed per virtutes sicut anima per potentias.625.b.
Gratia augetur sine augmento charitatis sumpta in genere gratiæ.674.b.
Gratia confertur resurgenti per pœnitentiam ratione meritorum mortificatorum, præter eam, quæ confertur ratione contritionis. 694.b.&.597.b.
Gratia gratum faciens confertur in sacramento confirmationis.324.b.
Gratia & virtutis actus per baptismum infunduntur.289.a.& sequen.
Gratia sacramentalis accipitur pro gratia gratum faciente connotando Dei auxilium ad effectum specialem sacramenti.56.a.
Gratia sacramentalis addit supra gratiam virtutum & donorum.56.a.
Gratia aliter conferebatur in circuncisione, q̃ in baptismo.140.a.
Gr̃a solius euãgelicæ legis perfecta est.149.b. &.150.a.
Gratia cõtinetur in sacramẽto nouæ legis tanquã in signo & in causa instrumẽtali.59.a
Gratiæ nomen rarò in veteri testamento reperitur.150.b.
Gratiæ gratũ facientes oẽs sunt eiusdẽ speciei quatenus faciunt hominẽ gratum.326.a
Gratiæ infusio ad remissionem venialium nõ requiritur.674.a.
Gr̃æ infusionẽ quid appellet D.Tho.674.b
Gratiæ infusio quomodocunq; fiat an per se sola absq; actu charitatis suscipientis remittat venialia omnia.677.a.
Gr̃æ infusio an possit fieri recipiẽti sacramentum precibus ministri, aut astantiũ.295.b
Gratiam alteri conferre quinq; modis accidit. 95.b.
Gratum esse quempiam Deo quid sit.51.b
¶Græci si in azymo cõficerent perinde peccarẽt ac nos si in fermẽtato cõficerem⁹.368.b
Græci dicentes Ioannem corrigere alios euangelistas, quomodo fallantur.366.a.
Græci in fermentato cõsecrantes qua ratione defendi possint.361.a
¶Guardiani Diui Frãciſci quam potestatem habent.881.b.

H.

HÆreticus mentaliter tantũ non est excõicatus.562.b.967.a.
Hæreticus vtrum baptizato characterem imprimat.69.a.
Hæretici, schismatici, & præcisi an possint consecrare.550.b.
Hæretici qui negauerint confirmationis sacramentum.313.a.
Hæretici qui negauerint purgatorium post hanc vitam.854.b.
Hæretici qui primùm negauerunt confessionis necessitatem.734.b.&.735.a.
Hæretici in baptismũ blasphemi.262.a.
Hæretici quid de indulgentijs dixerint.892.a
Hæretici qui seruant formam ecclesiæ sacramentum quidem conferunt, nõ tamen gratiam.118.a.
Hæresis dicentium fidem in baptismo esse satis ad salutem.253.a.b.
Hæresis pertinax quæ.962.b.
Hæreses variæ negantium veram existentiam corporis Christi in sacramento altaris.375. a.b. & sequen.
¶Hispani licèt egrè proferãt.m. in fine dictionis nõ propterea vitiatur forma verborum in consecratione eucharistiæ.30.a.
¶Hostia nulli suspecto de crimine dari debet ad eius examinationem.506.b.
In hostia ante Christi passionem consecrata maneret in triduo idem corpus sicuti manebat in sepulchro.410.a.b.
In hostia consecrata in triduo esset ex vi consecrationis forma cadaueris, cui in die resurrectionis succederet anima si seruaretur hostia.410.b.
In hostia consecrata sanguis est per concomitantiã in sanguine corpus nisi in triduo fieret consecratio.412.a.
Hostia cõsecrata si deglutiretur à bruto, non propterea desineret substantia corporis Christi sub speciebus quandiu illæ maneãt. 489.b.
Hostiæ diuisio in missa quid significet.589.b
Hostiã non consecratã an liceat porrigere volenti peccatori communicare.506.a.b
Hostiã non consecratã sumere aut per simulationem celebrare grauius peccatum est, q̃ eucharistiam indignè sumere.506.b.

I.

IGnorãtia excusans à peccato excusat ab excõmunicatione. 962.b.
Ignorantia inuincibilis & inculpata quanuis non sufficiat delere peccata præterita, facit tamen hominem securum, vt dignè possit accedere ad sacramentũ.494.b.
Ignorantia facti quando excuset ab irregularitate.203.b.
¶Immolatio quid sit.559.b.
¶Indulgentia dupliciter sumitur.898.b.
Indulgentia ecclesiastica est relaxatio pœnæ peccato debitę, q̃ extra sacramentũ si[illegible] id.

Indulgentia plenaria & plenissima quid sit. 913.a.
Indulgentia plenissima debet rarò & grauissimis de causis fieri.913.a.
Indulgentia cum causa pia tantùm valet quantum sonat.910.b.
Indulgentiæ nihil prosunt existentibus in peccato mortali.920.b.
Indulgentię an prosint suscipienti diploma in peccato mortali, quanuis postea conuertatur.921.a.b.
Indulgentiæ cõferuntur mortuis per modum suffragij: viuis autem subditis per iurisdictionem clauium.903.a
Indulgẽtię qualiter magis aut minus nobis applicentur.903.a.
Indulgentiæ qualiter dicuntur tantum valeãt quantum sonant.919.b.
Indulgentiæ vt valeant prerequirunt authoritatem dantis, charitatem recipiẽtis, & piam causam.915.b.
Indulgentiæ debẽt habere causam proportionatã, vt maiores dentur vel minores.916.b.
Indulgentiæ quadraginta dierum non æqualiter prosunt omnibus in purgatorio existẽtibus.912.a
Indulgentiæ intelliguntur absolutè etiã & non iniunctis pœnitentijs, nisi oppositum sit in ipsa forma.912.a
Indulgentiæ sine proportionabili causa non valent quantum sonant.918.b
Indulgentiæ centum aut mille annorum nunquam conceduntur à papa.912.a
Indulgentiarum concessio est vera absolutio & remissio pœnæ, quę fit virtute passionis Christi & sanctorum.903.a
Indulgentiarum grandium frequentia offuscat authoritatem ecclesiæ.920.a
Indulgentiarum causas discernendo potest errare illas largiens.917.b
Indulgentiarum valor quantus sit vide plures opiniones.910.a.b
Indulgentiarum quadragena quid sit.912.a
Indulgentiarum dies vel anni intelliguntur de diebus iniunctis vel iniungendis in hoc seculo pro peccatis & de pœnis purgatorij illis respondentibus.911.a
Indulgentiarũ dies & anni sumpti sunt ex antiquo iure, quo septem anni pro quolibet mortali peccato iniungebantur: & pro grauissimis decem & plures.911.a
Indulgentiarum distributio non pertinet ad iustitiam distributiuam: sed est opus misericordiæ.901.b
Indulgentiarum largitio an non sit aliud quã applicatio thesauri vt sit solutio pœnæ: an verò sit vera absolutio.901.b
Indulgentiarum largitio est solutio respectu Christi & sanctorum, qui soluerunt pro illo, qui suscipit indulgentias.903.a
Indulgentiarum cõcessio non ita est mera absolutio, quin solutio interueniat.903.b
Indulgentiarum collatio & satisfactio quam quis facit pro alio differunt.904.a.b
Indulgentiarum nomen inter canonicas scripturas ante quadringentos annos relatum legimus.905.a
Indulgentiarum nomen quando cœperit, & vnde diplomata Cruciatæ nomen sumpserint.905.b
Indulgentiarum nomen quanuis non sit antiquius, res tamen est à tempore Apostolorum.906.a
Indulgentiarum assertio est de iure diuino, negatio autem hæresis.906.b
Indulgentiarum vsus duplici de causa cœpit frequentari.906.a
Indulgentiarum odium fuit principium hæresum Lutheri.899.a
Indulgentiarum quæstores deridenda nonnũ quam prædicant.912.a
Indulgentijs nõ abstulit causam S.Tho.916.b
Indulgentias consequitur quicunque in gratia existens facit quod præcipit pontifex. 922.a.b
Indulgentias ecclesia militans non potest concedere defunctis nisi tantùm per modũ suffragij.923.a
Indulgentias conferre est actus iurisdictionis, & ideo non potest, nisi erga subditos exerceri.903.a
Indulgẽtias cõferẽdi habẽt autoritatẽ episcopi ex iure diuino, pariochialis aũt nõ.907.b
Indulgentias conferendi authoritatem habẽt episcopi subiecti tantùm summo pontifici. 908.a
Ad indulgentias conferendas non requiritur character sacerdotalis, sed potest eas largiri electus in episcopum antequam ordinetur. 908.a
Indulgentias conferens tãquam pars Reipub. eodẽ potest beneficio frui.909.a.b
Indulgentias pias ecclesiæ fraudes dixit esse Lutherus.910.b
Indulgentias suscipere non dicit per se imperfectionem religionis.913.b
Indulgentias nullas recipere an esset consiliũ. 914.a
¶Infideles propter iniquitates suas an liceat persequi & delere.266.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infideles, Vtrùm ad fidem cogi debeant. 266. a. & sequent.
Infidèles an liceat armis subijcere vt postea facilius ad fidem conuertantur. 270. a. b
¶Infantes vide, Paruuli.
¶Infirmus adorans eucharistam in peccato mortali: quia suscipere nō valet, peccat mortaliter. 544. a
¶Ignis solus nullis adiuuantibus ministris animas in purgatorio castigat. 861. a.
¶Ingratitudo peccantis quādoq; est speciale peccatum: quandoque autem circunstantia. 689. a.
Ingratitudo quæ faciat redire priora remissa. 686. b.
¶Innocentiæ triplex genus. 687. a.
¶Insulaui Occidentales quo iure capi potuerint à regibus Catholicis. 272. a.
¶Insufflare non est legendum in manualibus, in quibus exorcismi modus traditur, sed exufflare. 308. a.
¶Intentio habitualis non sufficit ad sacramentum. 115. a.
Intentio ex parte baptizandi an sit necessaria. 256. b
Intentio actualis functioni sacramenti adesse non requiritur. 115. a.
Intentio ministri peruersa an impediat validitatem sacramenti. 118. b
Intentio ministri ad essentiam sacramenti pertinet de iure diuino. 111. a.
Intētio ministri qualis esse debeat vt sacramētum conficiat. 112. a. b
Intentio ministri esse debet actus mentis interior. 113. a. & seq.
Intentio ministri si desit, suppleri nō potest in infantibus defectus sacramenti, bene tamen in adultis, vt infundatur gratia, nō vt imprimatur character. 114. a. b.
Intentio faciendi quod facit ecclesia Christi, quomodo in sacramentorū ministrō requiratur. 112. b. & 115. b.
Intentio virtualis requiritur & sufficit in ministro, vt sacramentum conficiat. 115. a. b.
Intentio recta ministri an requiratur in sacramentis. 118. b.
Intentio iocosa ministri in sacramento interdum peior est, quàm quæcunq; alia peruersa. 118. b. & 119. a.
Intentio erronea ministri quando tollat sacramentū, quando non. 116. a. b.
¶Interdictum ecclesiasticum est prohibitio à sacris. 965. b
Interdictum canonicum quid. ibid. b.
Interdictum à iudice decretum potest ab eodē suspendi, relaxari, & tolli in toto & in parte. 967. b.
Interdictum à iure manente causa nec suspendi nec tolli pōt per summū potificē. 967. b.
Interdictū legitimè positū res est ecclesiæ gubernaculo necessaria. 966. a.
Interdictum duplex, scilicet, loci & personarū. 966. a.
Interdicti tempore tenentur audire sacra qui sunt priuiligiati. 968. a
Interdicti effectus sunt, diuinis nō interesse, certa sacramenta nō suscipere, in loco sacro nō sepeliri. 965. b.
Interdicti tempore quæ sacramēta possint administrari. & quibus, & quæ officia celebrari. 968. a
Interdicto in aliquibus locis Hispanię sæpe tota ciuitas obnubilat minima de causa, quod non esset ferendum. 967. a.
Interdicere idem est quod prohibere. 965. a
Interdicere quæ personæ possint. 966. b.
Interdicturus debet præmonere excōmunicatum monitione canonica in scriptis. 967. a.
¶Interdicendus nō est populus pro causa pecunaria. 967. a. b.
¶Interpres an teneatur sigillū cōfessionis seruare, quid etiam de eo qui casu confessionem alterius audiuit. 816. a.
¶Ioannes baptista. Vide baptismum Ioānis.
Ioānes Baptista confiniū fuit prędicationis legis veteris & noue, nō tantū cessationis vni⁹ & obligationis alterius. 171. a
Ioannes Baptista etiā alios post Christum baptizauit. 157. a.
¶Irregularitas duplex. 965. b.
Irregularitas est indignitas secūdùm canones, nequis possit ad ecclesiasticos ordines promoueri, vel si promot⁹ fuerit, nequeat in eis ministrare. 965. b.
Irregularitas quæ ob significationem decernitur sine culpa cōtrahitur, non tamē quæ in pœnam culpæ. 203. a. b.
Irregularitas omnis an tolli possit per absolutionem authoritate bullæ cruciatæ impensam. 965. b.
Irregularitas nō incurritur propter celebrationem in ecclesia violata, sed solùm quādo est à iudice interdicta. 573. b.
Irregularitas etiam secretò & citra peccatum committitur. 692. b
Irregularitatem non incurrunt iterantes sacramenta, præter baptismum. 323. a.
¶Iubilæi annus quid & vnde. 913. a.
¶Iudas suscepit à Christo eucharistiā in cœna 533. b.
¶Iudęi

¶Iudæi non sunt serui sicut mancipia principum, sed sub tributo illis seruiunt. 276. a. b.
Iudæi non tenentur alio præcepto ad fidem quàm reliqui homines. 176. a.
Iudæi eadē nocte Iouis qua Christus, agni cœnam fecerunt, videlicet quartadecima luna. 363. a.
¶Iudex non debet procedere ad inquisitionē rei, quam solùm sciuit per viam confessionis. 820. b.
Iudex ordinarius & iudex arbiter qui dicūtur, & in quo differunt. 736. a.
¶Iurisdictio in sacerdote an sit de iure diuino. 883. b.
Iusti qui à culpa & pœna in hoc seculo absoluti sunt absq; transitu per purgatorium in cælum recipiuntur. 857. a

L.

LAicus an possit absoluere à cēsuris in articulo mortis. 811. b
Laicus, Vtrùm possit tangere hostiam. 544. a
Laicus citra necessitatem baptizans an peccet mortaliter. 219. a
Laico sacramentaliter absoluendi quæ pœna imponenda. 796. a.
Laicos & prę sertim fœminas tangere vasa aut vestes sacras, an sit sacrilegium. 574. b.
¶Lex simul atq; edicitur obligat vniuersos, licèt illi ad quorum notitiam non peruenit excusentur. 173. a.
¶Lex naturæ non ideo sic dicta est, quia nullū contineret præceptū supernaturale. 43. a
Lex vetus quando cessauerit, quādo obligauerit noua. 166. & seq.
Lex euangelica quot quantisq; rebus præstet Mosaycæ. 148. b. & 149. a.
¶Legis antiquæ patres comparantur ijs qui ob læsæ maiestatis crimen iusi essent expectare Regis filium, qui illis veniam à patre impetraret. 150. b.
Legis naturæ tēpore viguit in oī repub. in qua fides erat, originalis culpæ cognitio. 145. a.
In lege naturæ nullum fuit sacramētum. 145. a. b. & sequenti.
In lege naturæ poterat iustus quisq; alienū filium inuitis parentibus infidelibus Deo offerre, vt illi applicaret fidem. 274. a
Leges tantùm subditos ligant, non autem ad extraneos extenduntur. 39. a.
Leges tres distinguūtur, naturæ scripta & euāgelica. 42. b.
¶Legitima ætas, vide Ætas.
¶Liber de vera & falsa pœnitentia an sit D. Augustini. 853. b.
¶Lingua materna Theologiam scribere, vt ali qui nostra ętate fecerunt, reprobat author. 657. b. & 658. a.
¶Liquor mistus vino cōsecrato an mutet substantiam sacramenti. 444. a. b.
¶Lites inter Christianos quare magis execrabiles sint, quàm inter cæteros homines. 345. b.
¶Lusitana quædam versa in virum. 116. a
¶Lutherus quia negauit satisfactionē in pœnitentia, negauit ienunia, purgatorium &c. 164. a
Lutherus quid senserit de sacramēto pœnitentiæ & eius partibus. 706. a.
Lutherus non prorsus denegauit veritatem sacramenti. 512. b.
Lutherus sola fide nullo autem sacramēto hominem iustificari asseruit. 47. b.
Lutherus quàm absurdè existimet nos à Deo cogi ad peccandum. 647. a.
Lutherus quàm iniquè asseruerit omnes homines esse sacerdotes aptos conficiendo sacramento. 538. b.
Lutherus adeò fuit Pelagio in asserenda originali macula contrarius, vt diceret neutiquā per baptismum radicitus deleri. 283. a
Lutheri verba execranda in Eucharistiæ figuram. 348. a.

M.

MAnducatio sacramentalis duplex. 530. a.
Māducatio spiritualis quadruplex. 486. b.
Manducare spiritualiter solis hominibus cōuenit. 487. a.
Manducare indignè quid sit. 490. b
Manducare & deglutire potest brutum sacramentum, non tamen sacramentaliter. 489. b
Māducari potest corpus Christi spiritualiter. & sacramentaliter à peccatoribus. 487. a.
¶Manuum impositio à veteri lege mutuata. 608. a.
Manuū impositio non requiritur ad sacramētū pœnitētiæ sicut neq; in baptismo. 607. b
¶Maria virgo an confiteretur Ioāni Baptistę. 602. a.
Maria virgo an fuerit baptizata. 237. b. & 238. a.
¶Martyres sunt omnes infantes pro Christo occisi, fortasis existētes etiam in matris vteris. 210. 211.
Martyrium qualiter deleat peccata sine pœnitentia. 673. a. b.
Martyriū non est sacramentū, neq; cōfert gratiam ex opere operato. 123. a. & 211. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad Martyriũ quid requiratur. 211.a. Vide Baptiſmus ſanguinis.
Martyriũ ſufficit ſine pœnitentia ad ſalutem, quando eius ſubita oblatio impedit actum pœnitendi, ſecùs non. 654.a.b
Martyriũ in quo differt à baptiſmo flaminis. 211.b.
Martyriũ an ſuppleat vicem baptiſmi. 235.b.
Martyriũ omnem remittit culpam. 211.a.
¶Matathias. 1. Macha. 2. an potuerit infidelium filios circuncidere. 275.b
¶Materia ſacramenti pœnitentię. 601.a
Materia baptiſmi duplex. 163.b.
Materia & forma in ſacramento quid ſignificet. 22.a.
Materia ſacramẽti Euchariſtiæ nõ potuit eſſe caro. 352.a.
Materia cõſecranda an debeat eſſe preſens neceſſariò. 353.b
¶Matrimonium cõſtat ex materia & forma ipſis ſignis explicantibus cõſenſum. 233.a.
Matrimonium quatenus ſacramentum nõ eſt neceſſarium ſimpliciter. 126.b.
Matrimonium inſtitutũ eſt in remedium concupiſcentiæ: cùm tamẽ in aliorum peccatorum remedium nullum ſit inſtitutum ſacramentum. 121.b.
Matrimonium in peccato contrahere nõ ideo peccatum eſt, quia contrahentes ſint miniſtri. 109.b.
Matrimoniũ ſolùm inter ſacramẽta nõ confertur ſi error ſit perſonæ. 116.b.&.182.a.
Matrimonium eſt digniſimũ ſacramẽtorum ratione ſignificationis. 126.a
Matrimoniũ nullum reſultat niſi verba de futuro præceſſerint, quãuis vtroq; mente intrinſecus in matrimonio cõſentiente ſeſe toro commiſceant. 23.b.
Matrimonij forma non alia eſt à Chriſto inſtituta, q̃ quæ in lege naturæ eſſet ſatis. 24.b
Matrimonij formam variare dummodo conſenſus exprimatur nõ eſt peccatum. 75.
Matrimonij miniſtri ſunt cõtrahentes ipſi, qui ſibi ipſi inuicem gratiã conferunt. 94.b.
Matrimonio nũ Deꝰ aliquos aliquãdo ſociauerit citra ipſorum conſenſum. 88.b.&.89.a.
¶Melchideſech ſacrificiũ forſitã fuit ſacramẽtum. 44.b.
Mendacium quodcunq; in confeſsione an ſit peccatum mortale. 761.a.b
¶Metaphoras profanas valde cauere debent ſacrarum literarum expoſitores. 20.b.
¶Metanœa Heſiodi. 714.a.
Metus mortis à rege Chriſtiano incuſſus quatenus excuſat. 952.b.
¶Meritum in charitate fundatur. 901.b.
Meritum nullũ eſt operãtis in peccato. 838.a. Vide, opera.
Meritũ vnius alteri prodeſt: quia ſumus vnius corporis membra. 931.a.b.
Meritum eſt cauſa præmij. 54.a.
Meritum de cõdigno duplex. 94.a.
Meritum de congruo quid ſit. 561.a.
Meritum de cõdigno & meritum de cõgruo quantum differant. 296.a.
Meritum de condigno ſolùm apud Deũ dicitur ſuo gradu iuſtitia. 147.a
Meriti gradus. 680.a.
Meruit Chriſtus per quemlibet actum redemptionem noſtram quantum ad ſufficientiã: ſed omnes ſimul obtulit tanquam plenam ſatisfactionem. 64.b
¶Meretrix non debet ſigillatim oẽs ſuas turpitudines confeſſori recenſere, ſed ſatis eſt dicat decies aut centies. 717.a.
Merſio non eſt de neceſsitate baptiſmi, peccat tamen qui illam prætermittit. 192.a.&. 194. Vide Baptiſmus.
Merſio trina an ſit faciẽda cum periculo mortis illius qui baptizatur. 196.b
Merſio ſubſequẽs cõtinuò prolationẽ formæ baptiſmi, pars eſt ſacramenti. 191.& ſeq.
¶Mergere quas ſit neceſſe corporis partes ad ablutionem baptiſmi. 193.b.
Qui dum mergit dicit, aſpergo, aut cõtra, peccat & baptiſmus ille ſub cõditione debet iterari. 193.a
¶Miniſter debet habere intentionẽ per quam id intendat facere, quod per formam ſignificatur. 24.b.
Miniſter ſi per mutationem verborum intendat alium ritum inducere, qui non ſit ab eccleſia receptus, non videtur ſacramẽtũ perficere. 27.a.
Miniſter quomodo eſt inſtrumentum ſacramenti. 84.a.
Miniſter nequã ſi ab eccleſia toleratur, licet ab illo ſacramenta ſuſcipere. 104.b.
Miniſter malꝰ ſacramẽti bifariã intelligit. 87.b
Miniſter gratiam confert. 84.a.
Miniſter qui nefariam intenſionem ſacramentis adiungit grauiſsimum ſcelus cõmittit, idque duplex. 118.b.
Miniſtri eccleſię poſſunt ſacramenta conferre etiã ſi ſint mali. 97.a.
Miniſtri præciſi ſi in extrema neceſsitate baptizent, an peccent. 109.a.
Miniſtri an neceſſariò habere debeant intentionẽ quam habet eccleſia Romana. 112.b.
Miniſtri an requiratur interior intentio, an verò

ſufficiat exterior verborum prolatio. 113.a.
Miniſtri matrimonij ſunt ipſi contrahentes. 84.a.b
Miniſtri intentio ſi deſit an Chriſtus ſupplebit in pueris defectum. 114.a.b.
Miniſtri intentio vide in verbo, Intentio.
Miniſtri probitas in moribus nõ ad eſſentiã ſed ad decentiam pertinet ſacramenti. 97.b
Et quomodo hîc intelligatur. ibid. 101.b.&. 102.a.
Miniſtri nequam actioni in ſacramento quomodo cooperatur Chriſtus. 101.a.
Miniſtri qui dicantur tolerati, qui excõmunicati. 17.b.&.ſeq.&.553.b.
Miniſtrũ ad internum ſacramenti effectũ concurrere negare hæreticum eſt. 84.a.
Miniſtrũ improbũ non paratum neq; offerẽtem ſacramentum nemini licet ad id inducere. 105.b.
Miniſtrorum qui malè ſacramenta cõferunt, quinq; gradus. 97.a.&.ſeq.
Miniſtris ſacramentorũ ſimul cum poteſtate miniſtrandi gratiam curat Deus infundere. 100.b
Miniſtros ſacramentorũ toleratos ab eccleſia quãdo etiã non paratos ad cõferenda ſacramenta, inducere: quando ſolũ à paratis ſuſcipere liceat. 105.& ſeq.
Et quãdo hoc ipſum in præciſis. 106.b.& ſeq.
Miniſteriũ ſacramẽtale ab angelis perfici poteſt, & ratum haberi debet. 110.a.
Quãuis ad ſolos homines miniſtrare ſacramẽta pertineat. ibid. a.
Miniſtrare in mortali peccato ſacramẽta, peccatũ eſt genere ſuo mortale. 101.
¶Miſſa pro pluribus oblata an tãtum valeat ſingulis, acſi pro vno quolibet illorum ſolũ offerretur. 561.a.&.475.b.
Miſſa boni ſacerdotis ſimpliciter melior eſt q̃ mali. 549.a.
Miſſa ſacerdotis præciſi & orationes, quas ibi fundit, pſint nec ijs pro quibꝰ offert. 552.a.b
Pro vna miſſa nõ ſunt plures pitantiæ recipiẽdæ. 563.b.
Miſſa improbi ſacerdotis quantũ ad ſacramẽtum nõ minus valet quàm probi. 547.b.
Miſſa triplex in natali Domini quid ſignificet. 567.a.
Miſſa ſolennis vt celebretur ſex ſunt requiſita. 565.a.
Miſſa certis precibus conſtat, quarum inſtitutio aptiſsima demonſtratur. 578. vſque. 586.
Miſſa celebrari debet ab aurora vſque ad meridiem. 569.a.
Miſſæ ſacrificium ter in anno conficere tenentur ſacerdotes. 555.a.
Miſſæ quæ à malo peragitur ſacerdote valor. 550.a.561.b.
Miſſæ valor non variatur propter numerum aut ſanctitatem iuſtorum maiorem aut minorem. 550.a.
Miſſę canon ab Apoſtolis ad nos peruenit. 582.b.&.583.a.
In miſſæ ſacramẽto vtrùm ſit ſacrificium ſolùm ipſum ſacramẽtum, an verò orationes. 548.b.
Miſſæ triplex effectus. 550.a.
Miſſæ partes præcipuæ. 578.b.
Miſſam totam quis dicatur audire, & quę attẽtio requiratur in audienda miſſa. 564.a.
Miſſam propriam diei feſti non eſt neceſſe audire. 564.b.
Miſſam dicere tenetur parochus, quoties populus audire: in alijs diebus pro ratione ſtipendij. 566.a.
Miſſam dicuntur inſtituiſſe Petrus Iacobus Baſilius Cęſarienſis, eo quòd vnuſquiſq; in ſua eccleſia ſolennem miſſæ celebrationem inſtituerit. 578.b.
Miſſam ab alio cœptam an teneatur ſacerdos perficere. 592.a.
Miſſam non debet ſolus ſacerdos celebrare, niſi ſit vrgens neceſsitas ex diſpenſatione. 590.b.
Miſſam priuatam dicere in die Paraſceue eſt peccatum mortale. 567.a.
Miſſam abſq; vaſis & veſtibus ſacris ſine ara lapidea, linteolis lineis lumine dicere mortale eſt. Quod excuſari poteſt ſi abſit cõtemptus. 575.b.578.a.
Miſſam audiẽdi domi priuilegio quatenus vti liceat. 572.a.b.
Miſſam nõ licet dicere ſuper mare, aũt flumẽ. 572.a.b.
Miſſam dicere paulò ante vel poſt meridiẽ ſi adſit legitima cauſa non eſt mortale. 569.a.
Miſſam celebrare non perſolutis matutinis horis non eſt mortale. ibid.
Miſſam audire in diebus feſtis vtrùm ſit præceptum ſub reatu mortali. 563.b.
In miſſa non ſunt plures dicendæ orationes q̃ inſtituerit eccleſia. 578.a.& ſeq.
In miſſa cæremoniæ quomodo fieri debeant. 586.
In miſſa defectibus euenientibus quomodo occurrendum ſit. 591.b.& ſeq.
A miſſa audienda quæ perſonæ excuſantur. 564.b.&.565.a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Missas plures quàm duas nunquā licet dicere nisi in die natalis Domini.567.b.
¶Monstrum an debeat gemino baptismo intingi.262.b.
¶Mos sumēdi eucharistiā in die Cœnæ post seculares epulas,vnde ortū habuerit,& quā do abrogatus fuerit.513.a.b.
Mos ecclesiæ vt à ieiunis Eucharistia sumatur à Christo deriuatus est.512.b
Mos tradendi eucharistiam infantibus tempo re diui Dionysij in aliquot ecclesijs viguit. 517.b
¶Mulier baptizare non debet si adsit copia viri.216.b.217.a
Nisi fortè sit peritior baptizandi quàm vir. 217.b
Mulier an sit capax spiritualis potestatis.880 a.b
Mulier ante partū moritura,aut iure ad mor tem damnata,non est incidenda, vt baptizetur filius.277.b.& seq.
¶Mutatio verborum an vitiet sacramentum. 187.a.b
¶Mustū rectè cōsecrari pōt.270.b.& 271.a
Mysteria circuncisionis.131.a.b

N.

Necessitas vrgēs requiritur,vt quis eucharistiam possit sumere si ne confessione mortalium, eo quòd non habeat copiam con fessoris.498.a
Necessitas implendi præceptum ecclesiæ etiā citra articulum mortis an faciat ius inducē di peccatorem nō paratum, vt administret sacramentum.106.a.
Necessarium aliquid esse dupliciter intelligi tur.32.b.127.a
¶Nisi manducaueritis carnem &c.quomodo intelligatur.524.b
¶Notitia tam intellectiua quàm sensitiua pa nis & vini,vtrùm maneat post consecratio nem.399.a
¶Notorium crimen quod dici possit.502. & seq.
¶Nominis voce quid intelligat in baptismo. 183.a
Numerus peccatorum est de necessitate con fessionis, vt.s.quisque confiteatur.760.a.
¶Nuptiarū solennitas &benedictio fieri po test die beatissimæ virginis assumpto tem pore interdicti.968.a

O.

Oblatio Melchisech, an fuerit sacra mentum.15.b.
Oblatio an debeat fieri expresso no mine, an verò satis sit in genere offerre. 479.a.b.
Oblatio quanuis ex sui quātitate sufficiat pro satisfactione totius pœnæ:tamen in re non habet efficaciā, nisi pro ratione deuotionis & feruoris,tam offerentis quàm illorū, pro quibus offertur.476.a
¶Officium Theologorū est ecclesiæ dogma ta in sacris eloquijs fundare.68.a.
¶Offerentes sacrificiū sunt in triplici gradu. 560.b
Offerentium numerus non minuit valorē sa crificij.562.b
¶Oleum consecratum an sit de essentia sacra menti vnctionis.982.b
Oleum vnctionis ex cōmissione Papę,an pos sit consecrari à presbytero.984.a.
Omnes creaturæ signa sunt sacrarū rerū.12.a
¶Originale peccatū radicitus tollitur per ba ptismum.282.a.& seq.
Originali culpa remissa an censeantur remissa actualia.284.b
¶Ordo quatuor librorum magistri sententia rum.6.b
Ordo Diui Thomæ in summa.ibid.
Ordo Diui Thomæ imitandus.7.a
Ordo exorcismorū & catechismorū.318.a.
Ordinis sacramentum nō est vnquàm collatū ab Apostolis per solam manuū impositio nem.318.a.b
Opera per quæ satisfactio fieri debet, debent esse pœnalia 841.b
Opera omnia satisfactoria ad hęc tria reducū tur,quæ sunt ieiunium,oratio,& eleemosy na.845.b.
Opera omnia Christi fuerunt infinitè merito ria & satisfactoria.64.a
Opera mortificata quæ dicātur à sancto Tho. 703.a.
Opera in peccato facta an minuāt inferni cru ciatus.839.b
Opera omnia meritoria generali ratione sunt satisfactoria.840.b.
Opera pœnalia per antonomasiam dicuntur satisfactoria.841.b
Opera peccatoris nullius sunt meriti ne tēpo ralis quidem.838.a.&.679.
Opera in charitate facta mortificari dicuntur per sequens mortale peccatum.699.b
Opera bona quare dicantur per peccatū mor tificata, non mortua, & an præmientur si quis in peccato decedat.700.a.b
Opera mortificata per pœnitentiam reuiui scunt.700.b.&.701.a.
Opera bona non pereunt, quanuis facienti illa

la nō remunerentur.ibid.
Opera secūdum se bona in peccato facta quæ non possunt viuificari,hęc dicūtur mortua. 702.a.b.
Operum tria genera in lege veteri,moralia,iu dicialia,cæremonialia.140.b
Orare pro excōmunicato, an possit sacerdos in Memento & in orationibus communis. 934.b,&.949.a.
Orandum nō est pro excōmunicato.932.b

P.

Panis incœctus non est legitima ma teria eucharistiæ.360.a
Panis qui aqua artificiali commassā tur non est materia eucharistiæ.373.b
Panis triticeus est propria & necessaria mate tia sacramenti eucharistiæ.356.a
Panis azymus an necessariò requiratur in eu charistia conficienda.361.a
Panem sine vino aut contra non licet conse crare.352.& seq.b.&.515.a
¶Ex pane fit corpus, an sit propositio falsa. 405.a
¶Papa potest esse hæreticus.957.a
Papa an potuerit concedere priuilegiū religio sis audiendi confessiones secularium.804.a
Papa dispensare non potest vt quis confitea tur.758.a
Papa solus & reliqui prælati an soli possint in dulgentias conferre.906.b.& seq.
¶Parabola serui suffocantis conseruum expo nitur pulcherrimè.685.& seq.
¶Paraseeue quid.367.a
¶Parœci quicuram habent animarū quando obligantur sacrum facere.566.b
¶Paruuli ante duodecimum annū non tenen tur eucharistiā sumere.518.b.
Paruuli ante vsum rationis an sint confirman di.327.a
Paruuli dum baptizantur in voto ecclesiæ su scipiunt eucharistiam.342.b.
Paruuli ante vsum rationis si baptismi copia nō sit, an ingrediantur viam salutis.128.a.
Paruuli qua ætate censentur vsum rationis at tingere,quo possint inuitis parentibus ba ptizari.274.a
Paruuli in maternis vteris positi, nequaquam sunt baptizandi.277.a.
Parnulis tempore Dionysij eucharistia admi nistrabatur.517.b
Paruulis ad salutem sufficere signum crucis cū inuocatione trinitatis si desit baptismus af ferit Caieta.quod tamē citra errorem defen di non potest.238.a.b
Paruulis iudæroū periclitantibus ante octauū diem circūcisionis applicari poterit reme dium legis naturæ,non tamen sanis.158.b.
In paruulis dum baptizantur quomodo repe riatur fides & intentio.163.& seq.
Paruulis si sacerdos offerret eucharistiā an es set sacramentū conferens gratiam.518.b.
Paruulos proijcere in flumē absq; intentione & arte leuādi nō pōt dici baptismus.197.a.
¶Pascha fieri quid sit in euangelio.364.a
¶Passio Christi fuit causa efficiēs gratiæ quæ in veteri lege collata est.38.a.sed oppositū colligitur.66.a
Passio Christi multò aliter fuit meritoria quā sanctorum.96.b
Passio Christi non potuit esse antequam esset exhibita causa efficiens gratiæ.169.a.
Passio Christi triplicem nobis vtilitatem cōtu lit.550.a.
Passioni Christi specialiter attribuitur nostra redemptio,etiam si per alia opera nobis me ruerit.64.b.
¶Pati nonnunquam est perfici.73.b.
¶Patientia eorum qui purgantur in purgato rio nō potest esse causa accumulandæ gra tiæ.862.b.
Pauli locus.1.Corint.11.declaratur.523.a.
¶Peccatum mortale sequens non facit redire peccata priùs abolita ex parte conuersionis ad bonum creatum, bene tamen quo ad a uersionem à Deo.682.a.b
Peccatum sequens non necessariò affert tantū reatū, quantū fuerat peccatorū dimissorū, sed potest esse minor & maior.688.a.&.b
Peccatum in spiritū sanctum quid sit, quidq; peccatum ad mortem.650.a.&.500.a
Per peccatum læsit homo amicitiam Dei atq; iustitiā:quare quanuis per pœnitentiā ami citiam recuperet,debet soluere pœnas ratio ne iustitię.663.b.in fi.& seq.
Peccatum veniale nullo modo dimittitur quā do eius adest complacentia.672.a.
Peccatum veniale non pellitur per actum cha ritatis quantuncunq; feruidum nisi sit sibi contrarius.672.b.
Peccatū mortale atq; veniale separant à Deo: illud quidem perfectè,hoc imperfectè,vtrū que autē per pœnitētiam remittitur.669.b
Peccatum veniale remittitur per displicētiam virtualem quæ requiritur,non tamen suffici cit hæc ad mortalis remissionem.670.a.
Peccatum mortale consequitur reatus pœnæ æternæ ex parte auersionis à Deo.663.a.
Peccatū veniale nō remittitur existenti in pec cato mortali.672.b
Peccatū genere suo grauius est peccatū cō tra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christū in specie propria viuentē, quàm contra ipsum latentē in eucharistia.499. b. & sequent.
Peccatum irremissibile nullum.648.b.
Peccatum nullum remitti potest, nisi per Christum & meritum passionis eius.679.a
Peccatum actuale mortale cuipiam sine pœnitentia remitti impossibile est.652.b
Peccatum dupliciter occurrit memoriæ, speculatiue & practicè.730.b
Peccatum omne per baptismū tollitur.282.b
Peccatum nullum est, quod per veram pœnitentiā remitti nō possit.647.a
Peccatum vnum nō potest per pœnitentiam remitti sine alio.661.a.
Peccata venialia an impediāt effectū sacramēti eucharistię.480.b
Peccata venialia necessariò cōfiteri non tenetur homo.747.b
Peccata dæmonum hominumq; damnatorū per nullam pœnitentiam deleri possunt.646.b
Peccata omnia quæ post baptismum cōmissa sunt & in memoria habētur cum omnibus suis circūstantijs sunt de necessitate confessionis.749.a
Peccata non tolluntur per actum mentis, sed voluntatis.886.b
Peccata venialia remittuntur quandocunque de nouo gratia infunditur.674.a.b
Peccata venialia nō sunt obices gratiæ.480.b
Peccatu dimittere in Deo non est nolle punire, sed peccatorem in gratiam reuocare.659.b
Peccata venialia qualiter dimittātur per sacramentalia, vide lucidam disputationem.676.b
Peccata præterita speciali quadā ratione facit redire ingratitudo quatuor generum peccatorum.686.b
Peccata venialia an remittātur in purgatorio quo ad culpam.675.b.& seq.&.863.a
Peccata venialia vtrum remittantur per orationes, eleemosynas, & ieiunia.672.b
Peccatorum præcedentiū macula atq; reatus quatenus ex ipsis procedebat per peccatū sequens nullatenus potest redire: bene tamē aliter.682.b.& seq.
Peccator nō statim tenetur agere pœnitentiā nisi tempore necessitatis.728.b.& seq.
Peccator qui sumit in peccato eucharistiā quātum sacrilegium cōmittat.490.a
Peccator permanens in peccato si cum intentione ecclesię baptizetur, verū suscipit sacramentū & characterem sine gratia.251.b
Peccatori publico in alio loco petēti sacramētum an sit ministrandum per scientē sacerdotem.503.a.
Peccatores in eucharistia Christum sacramentaliter manducant.488.a
Peccatores publici qui dici debeant.502.a
Peccatoribus manifestis sacra communio cōcedi non debet.501.b
Non est tamen deneganda post pœnitentiam & ecclesiæ reconciliationem.502.a
Pœnitentia est sacramentū nouæ legis.596.a.
Pœnitentia publica quatenus iusta sit.850.a.
Pœnitentia in mortis articulo difficilis.853.a.
Pœnitentia consequitur maiorem vel minorē gratiam, secundum quod motus liberi arbitrij est intensior vel remissior.691.a
In pœnitentia est aliquid quod est sacramentum tantùm, res & sacramentum res sacramenti.651.b
Pœnitentia includit in se quinq;.674.a
Pœnitentia quatenus virtus est peccatū actuale mortale dimitti non potest nec ab ipso deo.652.b.& 670.a
Pœnitentia est specialis virtus.625.a
Pœnitentia non claudit in sua essentia aliquā sensualem passionem vel affectionē.633.b
Pœnitentia est specialis virtus: quia respicit peccatum quatenus est offensa sub ratione emendabilis propter Dei amicitiam.629.b
Pœnitentia expellit actiuè oia peccata.628.a
In pœnitentia non consideratur iustum simpliciter sed secundùm quid.629.b
Pœnitentia quo ad actus, quibus deo operanti cooperamur, consistit in sex motibus.634.b
Pœnitentia ab vno sacerdote impositа an possit mutari per alium.896.a
Pœnitētia an possit esse post hanc vitā.731.b
Pœnitentia interior debet durare vsq; ad finē vitæ, exterior verò minimè.615.b
Pœnitentia continua esse debet in habitu non autem in actu.ibidem.
Pœnitentia si accipiatur pro passione non est in voluntate, sed in concupiscibili.633.a
Pœnitentia publica duplex.850.a.b
Pœnitentia dilata vsq; ad extremū mortis articulum præsertim in illis qui vitam perditè egerunt, non est tuta, nisi dum homo egregiè compunctus apparet.853.a
Pœnitentia expressa actualis & diligens non requiritur ad remissionem venialiū.670.a.
Pœnitentia vtrum non solùm quātum ad detestationem peccati sit formaliter necessaria: verùm quantum ad propositum emendandi vitam.657.a

Pœni-

Pœnitentia pluries est iterabilis quanuis contra plures hæretici senserint.617.a
Pœnitentia in quo differat à cæteris sacramētis.599.a
Pœnitentia perfectior exigitur ad remissionē mortalis culpæ.670.a
Pœnitētia an sit prima virtutū.641.b.& seq.
Pœnitentia est virtus de iure naturæ.622.& 623.a
Pœnitentia an possit dici dolor cùm non sit in sensu.711.a
Pœnitentia est solius peccati proprij.714.b
Pœnitentia est secunda tabula post naufragium.611.b
Pœnitentia nomen latinum est.621.a
Pœnitētia an sit virtus vel actus virtutis.620.b
Pœnitentiæ sacramenti formæ non est necesse addere, â peccatis tuis.607.b
Pœnitentiæ sacramento non est conueniens manuum impositio.607.b.
Pœnitentiæ sacramentum non est absolutio peccatoris contra Scotum.597.a.b
Pœnitentiæ sacramentum non est confessio & absolutio contra Durandum.598.a.b
Pœnitentiæ sacramentū accipitur pro actibus pœnitentis connotando formam.598.a
Pœnitentiæ materia differt ab aliorum sacramentorum materia, quod hæc est supernaturalis.599.a
Pœnitentiæ sacramenti materia promxima actus pœnitentis sunt.601.a
Remota verò materia sunt peccata per pœnitentiam remouenda.ibidem.
Pœnitentiæ forma, Ego te absoluo, conuenientissima est.602.a
Pœnitentiæ sacramentum maiorem gradum gratiæ tribuit quàm baptismus.696.a
Pœnitentiam esse remedium peccatorum tripliciter intelligitur.588.aliàs.114.
Per pœnitentiam quocunque temporis articulo homo habeat iudicium sanum potest conuerti.852.b
Pœnitentiā non possunt habere damnati quę illis prosit ad remissionem peccatorū.64.b
Ad pœnitentiam veram requiritur propositū cauendi in futurum formaliter.657.a
Per pœnitentiam simul cum culpa remittitur reatus pœnæ æternæ: potest tamen manere aliqua pœna temporalis.663.a
Per pœnitentiam impossibile est vnum peccatum sine alio remitti.663.b
Pœnitens an teneatur acceptare iniunctā pœnitentiam.891.a
Pœnitens serò se dubiæ aleæ exponūt.853.a
Pœnitentibus nondum perfectis salubre consilium est tristitiam & lachrymas excitare.633.b
Pœnitentibus satisfacere paratis iniungendæ sunt dignæ pœnitentiæ in satisfactionem.720.a
Pœnitere quid significet.621.a
Pœnitere perpetuo actu impossibile est.615.b
Pœnitere nō statim cōstringitur homo cùm sentit se culpæ reum.728.b
Pœnitentiæ præceptum constat diuino iure.739.& seq.
Pœnitentiæ sacramentum metaphoricè dicitur secunda tabula.611.b
Pœnitentiæ sacramētum conuenienter in nouа lege fuit institutum.612.b
Pœnitentiæ sacramentum quando à Christo institutum.735.a
Pœnitentię sacramentum est necessarium ex suppositiōe, hoc est illis qui post baptismū mortaliter peccauerunt.609.a
Pœnitentiæ virtus præcipitur de iure diuino.623.a
Pœnitentiæ sacramentum cōstat ex duabus partibus essentialibus, rebus & verbis.705.b
Pœnitentiæ partes integrales sunt contritio, confessio, & satisfactio.720.b.aliàs.708.
Pœnitentiæ actus procedit à timore seruili sicut à primo motu nostri affectus ad hoc ordinato: procedit etiam à timore filali.635.a
Pœnitentiæ habitus immediatè à Deo infunditur nobis dispositiuè tantùm cooperantibus per aliquos actus.634.b
Pœnitentiæ feræ impedimenta.853.a.& incō moda.853.b.
Pœnitentiæ iniunctæ si in peccato fiant nunquam per gratiam viuificabuntur.837.b
Pœnitentiæ publicæ abusus sublatus à Leone can.quanuis.de pœnit.dist.1.780.b.
Pœnitentiæ publicæ qualis hodie sit vsus.851.a.
Pœnitātiæ publicæ relaxatio fuit nostrarum indulgentiarum figura.906.a.
Pœnitentiæ sacramentum concurrit ad remissionem culpæ tanquam instrumētalis: gratiā verò tāquā causa magis principalis.667.a
Pœnitentiæ iniungendæ optimus modus.894.b.
Pœnitentiæ solennis cæremoniæ.850.b
In pœnitentiæ sacramento si quis diceret absoluit te, vel, absoluat te Christus, verè absolueret, licet peccaret.180.b.
Pœna damni an sit eadem in omnibus damna-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis.684.a
Pœna tripliciter remitti potest.902.b
Pœna quam patiuntur existentes in purgatorio an sit maxima earum quæ sit in hoc seculo.859.b.
¶Pelagiani licet originis labem in paruulis nõ agnoscerent, nihilominus tamen eos baptizabant.231.a
¶Periculum mortis inducit necessitatem cõfessionis.751.a
¶Permutatio verborũ in sacramẽto fit quinque modis.27.b.
¶Pignus & arrha in quo differant.68.b
¶Plinius scribit Traiano Christianis morem fuisse conueniendi ad capiendum cibũ promiscuum & innoxium.513.b
¶Pollutio quanuis enormis non impedit de necessitate post legitimã pœnitentiã sumptionem eucharistiæ.511.a
Pollutio etiam seclulo peccato impedit ex cõgruitate sumptionem eucharistiæ infra diẽ. ibidem.b.&.507.a.b.
Pollutio in somnis procedens ex causa libera quæ fuit peccatum, est peccatum.508.a.
Pollutio nocturna quanto tempore arceat à communione.511.b.
In pollutione accedente sine culpa an liceat complacere.509.a.
Pollutum sua culpa irreuerentia esset culpabilis etiam post pœnitentiam accedere eadẽ die ad eucharistiam.511.b.
¶Potestas clauium gratiæ effectrix nulla fuit ante orbem redemptum, aut in lege naturę aut in lege scripta.874.b.
Potestas clauiũ in quibus locis euangelij tradita sit ecclesiæ.871.a.
Potestas clauium se extendit etiam ad remittendam pœnam temporalem.888.a
Potestas clauium nihil aliud quàm sacerdotalis character.869.a
Potestas clauium an fuerit concessa tanquam perpetuò in ecclesia duratura.872.b
Potestas iurisdictionis non residet immediatè in toto corpore ecclesiæ, sed in prælatis.878.a
Potestas remittendi non est sacramentis alligata.900.a
Potestas clauium sacramentalis in solis sacerdotibus existit.875.a
Potestas spiritualis duplex.866.a
Potestas iure diuino conuenit ecclesiæ.878.a
Potestates ecclesiasticæ sunt supernaturales.874.a
¶Præceptũ pontificiũ audiẽdi missam diebꝰ festis est diuino iure fudatũ.563.b.&564.a
Præceptum pœnitentiæ non statim obligat vt quis conteratur.728.b
Præceptum spirituale abbatissæ non possunt ponere.881.b
Præceptum scriptum nullum fuit ante legem Moysi.42.b
Præceptum confessionis obligat tantùm fidèles qui peccant.746.b.& seq.
Præceptum confitendi est de iure diuino, determinatio vero temporis est de iure humano.147.b.
Præceptum diuinum in ordine habendi fuit ante Abraham.421.a
Præceptum diuinum fidei spei & charitatis inspiratũ fuit Adæ atq; in illo toti orbi.43.a
Præceptum diuinum est de sumendae eucharistia Luc.22.& Io.6.à Christo edictum.522 b & seq.
Præceptũ eucharistiæ quando obliget.524.b
¶Predicare an conueniat omnibus & solis sacerdotibus.103.b
Prædicare in peccato mortali vtrum sit mortale.103.b
Prædicandi actus ex officio conuenit episcopis, ex priuilegio religiosis, committi etiam potest diaconibus.216.a
Prædicatores non mystice explicent profanas fabulas.20.b
Prædicationem Euangelicã si quis nolens cohiberet, iure possemus armis subigere.266.b.& sequent.
¶Preces mali sacerdotis quam vim habeãt.552.b
Preces quæ in sacramento funduntur nomine ecclesiæ funduntur, quæ licet minister gratus non sit, semper exauditur.86.b
¶Prælatus religionis postquàm facta sunt sacrificia non potest ea applicare.908.b
Prælatus qui ad inquisitionem processerat cõtra religiosum, cuius peccata in scriptis forte repererat, castigatus fuit.820.a.b
Prælati religionum non simpliciter sunt ecclesiæ prælati: & quanuis possunt sacrificia subditorum applicare cui voluerint, nõ tamẽ possunt indulgentias conferre.908.a.b
Prælati dum ab eis petitur facultas absoluendi à reseruatis, tenentur ad sigillum.816.b
¶Presbyteri vide Sacerdotes.
¶Priuilegium confitendi alij quàm parœciano.803.b
¶Promulgatio euangelij quibus modis fieri debeat.267.b
¶Pronomen, hoc, & hic, in consecratione panis & vini quid demonstret.461.a.
¶Protestari fidẽ tripliciter contingit.36.a.
¶Pur-

¶Purgatorium supereſſe poſt hanc vitã ſecũdum fidẽ ſtatuitur.854.vſq;858.
Purgatorius locus vbi ſitus ſit.857.b.
Purgatorij ignis qualiter agat in aïas.860.a
Purgatorius ignis idem qui inferni.857.b.
Purgatorij pœna an remittatur per pœnitentiam arbitrio ſacerdotis iniunctam.894.a
Purgatorij pœna quanta ſit & quantum duret. Vide Indulgentia.
Purgatorij pœna voluntaria ſimpliciter non eſt nec meritoria.862.a
Purgatoriũ an omnes poſt hanc vitam ingrediantur.854.a.b.&.ſeq.
In purgatorio exiſtentes ſunt certiſſimi de ſalute ſua.858.b
In purgatorio quãto tempore quis eſſe poſſit.861.b
In purgatorio duplex pœna.858.b.

Q.

Quantitas non eſt tam intrinſecè diuiſibilis quàm anima indiuiſibilis.418.a
Quantitas res alia eſt à re quanta.435.a.b
Quantitas eſt ſubiectum in euchariſtia, quod reliquorum accidentium nõ eſſe acquiſito de nouo.435.& ſeq.
Quantitas panis & vini in ſacramento euchariſtiæ an debeat eſſe determinata.353.a.
Quantitas tota dimenſiua corporis Chriſti an ſit in ſacramento euchariſtiæ.416.a.b
Quantitati panis & vini non ſolùm per ſe ſubſiſtere in cõſecratione tribuitur: verùmetiã, vt ſit primum ſubiectum reliquarum formarum accidentalium & ſubſtantialium.440.b
Ex quantitate ſacramenti euchariſtię ſit generatio: quia ex illa producit materia in quã inducitur forma.441.& ſeq.
¶Quotidie ad ſacramentũ accedere an ſit laude dignius quàm abſtinere.521.a

R.

Rationes duæ ſacramenti & ſacrificij quomodo diſtinguantur in euchariſtia.569.a.b.
Rationis vſu carentibus an ſit denegandum ſacramentum.515.b.
¶Reatus pœnæ an remaneat remiſſa culpa per pœnitentiam.663.a.& ſequen.
¶Rebaptizatio non eſt ſacramentum.119.a.
Rebaptizari ſub cõditione, vtrùm liceat eum qui iam certiſsimè baptizatus eſt.201.b
Rebaptizari dupliciter contingit.198.b.
Rebaptizans an excuſetur ab irregularitatis pœna ignorantia iuris.203.& ſeq.
Rebaptizantis & rebaptizati pœna.202.b.& ſequen.
Rebaptizatum excuſat ignorantia facti inculpabilis.203.b.
¶Reconciliari cum Deo poteſt quilibet peccator quotieſcunq; voluerit.619.a.
¶Recogitare annos apud Eſaiã.38. cap. quid ſit.716.a.
¶Regnum cælorũ vim patitur quomodo intelligendum ſit.627.a.
¶Reges catholici quomodo acceperint dominium inſularum occidentalium.272.a
¶Religioſi confeſſarij eſſe poſſunt.807.b.
Religioſi ceſſationem ſeruare tenẽtur ſub pœna excommunicationis.971.a.
Religionis Chriſtianæ præſtantia.33.a.
¶Reliquiæ poſt potionem inuentæ conſumi debent.515.b.
¶Remiſsio culpæ an infuſio gratiæ, motus liberi arbitrij, an gratia prius ſit vel poſteriꝰ: quæ actiuè ſe habeant formaliter ſeu materialiter.668.a.b.
Remiſsio culpæ, pœnitẽtiæ effectus eſt principaliter quidẽ quatenus eſt ſacramentũ, ſed etiã propriè quatenus eſt virtus.667.a.
Remiſsio culpæ licèt pœnam dãni ſemper tollat: non tamen ſemper totum reatũ tẽporalis pœnæ condonat.831.a
Remiſsionis venialium cauſa triplex.676.b.
Ad venialium remiſsionem nõ requiritur gratiæ infuſio, ſed ſufficit motus eius & charitatis.674.a.
Ad remiſsionem culpæ concurrit pœnitentię ſacramentum inſtrumentaliter: gratia verò principaliter cauſa.667.a
Ad remiſsionem mortalis requiritur vt homo actualiter deteſtetur peccatum cõmiſſum, & adhibeat diligẽtiam ſingula memorari, vt ſingula deteſtetur.670.a.
Remiſſa culpa an ſit neceſſaria ſatisfactio.663.b.& ſeq.
Remiſſæ culpæ crebra cogitatio an ſit laudabilis.616.a
Remitti peccatum quid ſit.658.b.
¶Reſtitutio quãtum differat à ſatisfactione.826.b.
¶Reſurgens à peccato, ſemper ad maiorẽ gratiam reſurgit, q̃ ſit quantitas contritionis ratione meritorum mortificatorum.695.a.
¶Res vt ſit definibilis quinq; requirũtur.12.a
¶Reuelatio quã Chriſtus fecit Ioanni de proditione Iudæ neceſſaria fuit.535.a.

S.

Sacerdos cui occultus peccator inno teſcit an debeat hoſtiam porrigere.502.a.

Sacer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacerdos proprius qui.797.b.
Sacerdos quod ante confessionē nouit,potest legitimè reuelare.ibid.
Sacerdos si nō est absolutus pœnitens an possit in aliquo casu interrogatus respondere. 814.5.
Sacerdos degradat⁹ an possit cōsecrare.551.b
Sacerdos concubinarius non tenetur missam prosequi.592.a.
Sacerdos bifariàm ligat pœnitentem ad pœnam.890.a.
Sacerdos tanquam minister & instrumētum Dei dum absoluit peccata dimittit.885.a.
Sacerdos nunquam nisi ieiunus celebrare potest.567.b.
Sacerdos sic potest pœnitētem ad aliquā pœnitentiam obligare,vt nisi manifestus error appareat,teneatur eam acceptare ac subinde implere sub mortali.891.a.
Sacerdos quicunq; tenetur cōfessionem celare,& quicunq; sigillum reserarit, sacrilegus est.812.b.
Sacerdos in pœnitentijs iniungendis quid aduertere debeat.893.b.
Sacerdos post prādium propter necessitatē infirmi an possit cōsecrare, sine vestib⁹ & missa,& an possit porrigere panē fermentatū? Maioris dicit,q̄ potest:error tamē est.515.a
Sacerdos est iudex ordinarius & nō arbiter in sacramento pœnitentiæ.736.a.
Sacerdos non potest pro suo arbitrio pœnitētiam imponere.893.b.
Sacerdos non potest pœnitentiā ab alio sacerdote iniunctam mutare pœnitenti.896.a
Sacerdos absq; iurisdictione non potest absoluere.883.a.
Sacerdos est necessarius minister cōfessionis. 794.a.
Sacerdos quiuis Catholicus in articulo mortis quemuis potest absoluere non diuino iure, sed pontificio.810.a.
Sacerdos virtute clauium & absoluere & ligare potest.889.b.
Sacerdos solus minister est eucharistiæ.538.a & sequen.
Sacerdos qui in altari meminit se nō esse ieiunum,aut excōmunicatum, aut in mortali, an teneatur missam prosequi.592.b.
Sacerdos qui eucharistiam conficit sumere tenetur vtranq; speciem.515.a.531.b.545.a. 559.b.
Sacerdos venenū in calice deprehendens post consecrationem tenetur iterum consecrare. 592.b.
Sacerdoti non licet per totam vitam à consecratione cessare.554.b.
Sacerdotes qui semel baptizatum etiam sub conditione baptizant sunt sacrilegi & irregulares.201.b.
Sacerdotes plures tripliciter concurrere possunt ad vnius hostiæ consecrationem.540. b.& sequen.
Sacerdotes si plures eandem hostiam consecrent, habeat tamen quisq; suam per se intentionem,qui primò formam absoluit,solus ille consecrat.542.b.
Sacerdotes in primitiua ecclesia quando sacris initiabantur recitabant canonem cum verbis consecrationis sine intentione consecrādi.541.b.
Sacerdotes noui simul cū episcopo consecrantes debent paulò morosius,q̄ episcopus verba consecrationis proferre.542.b.
Sacerdotes soli possunt iure diuino corpus Christi in eucharistia dispensare.543.a.
Sacerdotes ethnicorum cū de templis vbi oracula accipiebant exibant quare musitantes ori digitum admouebant.8.a.
Sacerdotes quo tpe obligant celebrare.555.b
Sacerdotes etiā si nō sunt iusti, sed peccatores possunt eucharistiam consecrare.546.b
Sacerdotes illi maximè errant, qui arbitrātur satis esse in genere offerre pro illis quibus magistenentur.479.a.
Sacerdotes legis naturæ, veteris & nostræ in quo differant.877.a.
Sacerdotum potestas. Vide Claues.
Sacerdotium veteris legis non erat spirituale. 70.b.in fi.41.b.
Sacramentum quid.13.b.vbi eius definitio discutitur.14.a.
Sacramentum,vtrùm sit in genere signi.7.b
Sacramentum vnde dictum.ibid.
Sacramentū variè accipit in sacra pag.7.b.
Sacramentum in quo prædicamento reponatur.8.a.
Sacramentum non est merū ens rationis, sed in rebus verè realibus consistit.12.b.
Sacramentum nullum institutum est in lege naturæ.88.a.
Sacramentū petere nō licet ab eo,quem noui inde in libidinē incitandum.105.b.
Sacramētum vniuoce dicitur de sacramentis. 11.a.b.
Sacramentum signum practicum dicitur non quia efficit quod significat: sed quia significat rem sanctificantem.12.a.
Sacramentū recte definit,sacrę rei signū.14.a
Sacramentum non vnius tantum rei signum est.16.a.

Sacra-

Sacramentū potissimum significat gratiā quę nos sanctificat formaliter.15.a.
Sacramentum est signum sensibile.18.a
Sacramentum nouæ legis res determinatas requirit ex diuina institutione.20.a
Sacramentum nouæ legis quatenus verba requirit.21.a.
Sacramentum in remissionem actualium peccatorū nullum fuit in lege veteri.41.b.
Sacramentum suscipere ab eo nō licet qui nominatim excommunicatus est.107.b
Sacramentum rectè perficitur per duo nomina eandem significationem habentia.30.a.
Sacramentum eucharistiæ est inter omnia sacramenta potissimum.125.a.
Sacramenta nō percipere licet à quocūq; per simplicem excōicationem præcisos.106.b.
Sacramenti interni effectum tanq̄ principale agens Deus solus operatur.83.b.
Sacramenti effectus nō datur melior per meliorem aut aliquem.86.b.& seq.
Sacramēti effectus nusquam suppletur vbi sacramentum vbi quidpiam eius essentiæ deest.113.b.& seq.
Sacramenti nomen tripliciter vsurpatur.42.
Sacramenti nomine vt theologi vtuntur, efficiunt Hierony. Augustinus, Lactantius.8.b.
Sacramenti effectus longè impetratur oratione ecclesiæ, aut ministri, sed ex merito passionis Christi.86.b.
Sacramenta imaginem rei gerunt,quam significant.19.a.
Sacramenta sunt remedia & medicamina cōtra peccati morbum.9.b.
Sacramenta ob id dicuntur,quia sub tegumento corporalium rerum, diuina virtus secretius operatur salutem nostram.b.
Sacramenta sunt signa practica.12.a.
Sacramenta an fuerint ante legē scriptā.13.a.
Sacramenta nō habent aliam virtutem gratiæ effectiuam præter motū actualem diuinæ virtutis.61.a.
Sacramenta ecclesiæ specialiter habent virtutem ex passione Christi.62.b.
Sacramenta quare ex latere Christi dormientis in cruce dicantur effluxisse.63.a.b.
Sacramenta tanto plus gratiæ conferunt quāto pluta fuerunt opera quę pro nobis Christus obtulit.61.b.& seq.
Sacramenta nouæ legis ante passionem Christi plenariam suam virtutem non habebāt. 65.a.
Sacramenta quæ imprimant characterem. Vide Character.
Sacramenta tripliciter pertinent ad diuinum cultum.82.b.
Sacramēta nouę legis à solo Deo tanquā à primario autore potuerunt instituti.88.a.b.
Sacramenta quædam negare à Christo instituta hæreticum est,quædam autem temerarium tantùm.88.& seq.
Sacramenta quædam sunt simpliciter necessaria,quædam secūdùm quid:alia singulis hominibus,alia vniuersitati fidelium.126.b.& seq.&.315.a.
Sacramenta oīa nō remittere venialia probabilius est quā oppositū.474.a.b.&.482.b
Sacramenta nouæ legis causam esse gratiæ dogma fidei catholicæ est.47.a.b
Sacramenta esse causam gratiæ quibus modis probent theologi.48.b.& seq.
Sacramenta nouæ legis gratiam continēt tanquam causa per se instrumentalis. 59. a. & 140.& sequen.
Sacramēta veteris legis gratiæ causa non erāt. 66.a.
Sacramēta in statu naturę integræ nullatenus essent necessaria.34.b.Necessaria verò semper fuerunt in statu naturæ lapsæ.38.a.
Sacramēta nouæ legis ex opere operato gratiā conferre quomodo sit accipiendū.42.a.
Sacramenta tribus perficiuntur,materia, verbis,& persona ministri.28.a.
Sacramenta antiqua non tam commemorativa præteritorum erant,q̄ futurorū prognostica.17.b.
Sacramenta sunt ecclesiæ fondamentū.89.b
Sacramenta quomodo intelligūtur gratiam conferre.51.b.
Sacramenta quædam instituī necesse fuit ante aduentum Christi.38.a.
Sacramenta noua oportuit esse in lege Christi.45.a.
Sacramenta omnia an sint de necessitate salutis.126.b.
Sacramenta quinq; certum est à Christo fuisse instituta.88.b.
Sacramenta nulla sunt in cælo.45.a.
Sacramenta quando propter dubium sint iterāda.30.b.
Sacramenta omnia institutione diuina verba habēt eatenus determinata,vt planè effectū gratiæ talis sacramenti repræsentent.24.b
Sacramenta confirmationis & extremæ vnctionis fuisse Christi propriè instituta negare,non vsq; adeò constat hæreticum esse. 89.a.
Sacramentorū numerus licèt ex sacra scriptura non tāta euidentia colligi possit,abundè tñ autoritate ecclesiæ constabilis est.88.b.

Sacra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacramentorum formæ triplices.25.a.
Sacramẽtorum virtus nihil aliud est q̃ motus quem recipiunt.61.a.
Sacramentorum necessitas ex triplici causa ostenditur.32.b.&.33.a.b.
Sacramẽtorum veteris legis causa finalis fuit passio Christi: sed ipsius gratiæ eadẽ passio fuit causa efficiens.38.a.
Sacramentorũ instituendorum scopus.9.b.
Sacramẽtorum virtus à diuinitate Christi per humanitem deriuata est.62.b.
Sacramẽtorum septenarius numerus optimè distinctus colligitur.119.120.121.
Sacramentorum ordo.123.b.
In sacramẽtis nouæ legis oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis.20.a
Sacramentalis gratia addit supra gratiã donorum & virtutũ quoddam diuinum auxiliũ ad consequendũ sacramenti finẽm.56.a.
Sacramentalis formę variatio quatenus tollat vel non impediat effectum sacramenti.24. vsque.32.
Sacramentalia an habeant virtutem remittendi venialia.677.b.
¶Sacrificium & sacramentum in quo differãt.559.a.b.
Sacrificium iniustũ ministri quantum valeat.561.b.
Sacrificiũ quibus sit applicandum.566.b.
Sacrificia aliqua & oblationes in particulari, vt decimæ & primitiæ in statu naturæ fuerũt ab vnaquaq; bene instituta republ. instinctu naturali posita.43.b.
Sacrificia & oblationes in lege naturæ nũ gratiam cõferebãt virtute operis operati.44.a.
Sacrificia Abel & Cain non fuerunt ex institutione diuina in particulari.ibidem.
Sacrificiorum veterum tria genera.557.b.
¶Sagarellorum hæresis dicentium, quòd ecclesia consecrata non plus valet ad orandum q̃ stabulum porcorum.569.b.
¶Saluari quasi per ignem quomodo intelligatur.253.b.
¶Sanguis & reliqui humores sunt de integritate corporis.413.a.
Sanguis Christi quare seculari populo non propinetur.526.b.
¶Satisfactio quid sit.825.b.
Satisfactio tripliciter accipitur.ibid.
Satisfactio in diuersis vtrum pensetur solùm ad æqualitatem deuotionis.476.a.b.
Satisfactio propterea quòd sit redditio debiti an minuat rationem meriti.827.a.
Satisfactio an sit ante ingressum gloriæ necessaria.830.b.&.seq.
Satisfactio quæ fit per eucharistiam qualis & quàm egregia.477.a.b.
Satisfactio est opus iustitiæ, qua parte pœnitẽtia iustitia dicitur.826.a.
Satisfactio hominis in Christo iustificati habet peculiarem dignitatis gradum.829.b
Satisfactio pro pœna fieri non potest nisi remissa culpa.834.a.
Satisfactio nulla est nisi qui satisfacere nititur sit in gratia Dei.834.a.
Satisfactio pro pœna nõ de congruo.835.a.
Satisfactio in inferno nulla esse potest ne pro veniali quidem.836.a.b.
Satisfactio nõ est pœnitentia, sed pœnitentiæ fructus.623.b.
Satisfactio viui pro mortuo an valeat de condigno id est, de iustitia & lege.923.a.b.
Satisfactio quæ fit in peccato mortali nunq̃ per aduẽtum charitatis obtinebit valorem veræ satisfactionis.837.a.
Satisfactio debet fieri per opera bona & pœnalia.840.a.b.
Satisfactio fit cõmuni quodã modo per opera meritoria.841.a.
Satisfactio licet possit fieri per opera aliàs debita, tamen non debet ordinario more imponi, vt per talia fiat.841.b.
Satisfactio fit per flagella diuina patienter accepta.843.b.
Satisfactio vnius pro altero an sit de cõdigno, & non solùm de congruo.849.a.b.
Satisfacere potest quis pro alio.848.a
Satisfacere possibile est homini remissa culpa pro pœna debita.829.b.
Satisfacere pro vno peccato nõ potest homo quin satisfaciat pro omnibus.835.b.
¶Scribere peccata ne memoria excidant an sit vtile.768.a.
¶Scholares tenentur confiteri curato eius parœciæ in qua habent domicilium.801.b
¶Scotus licet nõ verbis, re tamen negauit sacramenta esse causam gratiæ.49.b.
¶Sensationes quas habet Christus in cælo habet in sacramento per cõcomitantiã.426.b
¶Serpens æneus nõ fuit suspensus colendæ religionis gratia, & ideo nõ fuit sacramentũ. 15.a.
¶Sigillum confessionis etiam venialia cõprehendit.814.b.
Sigillum confessionis ob nullum casum referre licet.813.b.
Sigillum confessionis potest sacerdos de licentia pœnitentis reuelare.820.a.
Sigillum confessionis vnius an possit referri in alia.819.b.

Sigillum

Sigillum confessionis non solùm comprehendit personam pœnitentis, verùm & alia quę cunq; illic explicita quibus posset fama lędi.814.b.
Sigillum confessionis nunquam occurrit nisi vbi confessio est sacramentalis.816.a.b.
Sigillũ confessionis est de iure diuino.813.a
Sigillum confessionis in quibus casibus liceat referare.817.b
¶Signa profana non sunt exponenda mysticè.20.b.
¶Siligo quid, & an sit apta materia sacramenti.358.b.
¶Species sacramentales instrumenta sunt cõferendi gratiam.530.b.
Species sacramentales in eucharistia naturaliter agunt & patiuntur.437.&.seq.
Species sacramentales in eucharistia corrumpuntur, quemadmodum corrumperentur ad corruptionem subiecti.439.a.
Species sacramentales in eucharistia nutriunt 442.b.
Species panis & vini manent in eucharistia, etiam si caro ibi appareat, saltem secundùm id quod principale est in eis.431.b.
Species sacramenti, quandiu durant, durant & sacramenta.488.a.
¶Sub speciebus panis, caro simul & sanguis sumitur.529.a.b.
¶Spelta & far non sunt species tritici nec idonea eucharistiæ, quanuis senserit Albertus. 358.b.
¶Spiritus sanctus non secundùm se: sed secũdùm sua dona dicitur gratia.17.a.
¶Status noster quantum præstantior sit quã fuisset in statu naturæ integræ.228.a.
¶Stola quid.577.a.
¶Stoici negabant vllam in hominem sapientem cadere passionem.623.a.
¶Stuprum an sit circunstantia simpliciter distans à fornicatione.765.a.
¶Substantia panis & vini in sacramento altaris non remanet post consecrationem.383. a.388.b.
¶Summa confessorum malè definitionem cõtritionis assignauit.658.a.
¶Surdi muti & amentes an sint idonei sacramento confirmationis.328.a.
¶Susceptor non est de essentia confirmationis.330.b.
Susceptor quid teneatur filium spiritualẽ docere.225.b.
Susceptor esse iure prohibetur, qui non est baptizatus, non tamen hæreticus.226.b.
Susceptor esse põt filij pater naturalis in extrema necessitate, neq; vllũ inde matrimonio cõtracto oritur impedimentũ, impeditur tamen contrahendum.226.b.&.227.a.
Susceptor an sit de essẽtia baptismi.ibid.225.a
Susceptoris munus.227.a.
Susceptoris vices supplet mater ecclesia quando ille non adest.227.a.

T.

Teleta Teletorũ cur appelletur mysterium eucharistiæ.344.b
¶Tempus necessitatis cõfessionis. 751.b.
Tempus præcepti contritionis quod.729.b. in fine.
¶Timor inferni est bonus, & incipientibus plurimum conferens.635.b.
Timor seruilis cõparatur setæ sutoris.636.a.
Timor Dei præuenientis semper est necessarius ad pœnitentiam.637.b.
¶Transsubstantiationis nomen à tẽpore Innocentij receptũ est: res autẽ significata antiqua est, & ex euangelio collecta.390.b
¶Tristitia moderata de peccatis est actus virtutis contra Stoicos & Senecam. 623.a. & 634.a.
Tristitiæ vel doloris carentia non est signum impœnitentiæ, quãuis vt plurimum pullulet ex detestatione peccatorum.633.b.
¶Tristari quia alij peccant non est effectus pœnitentiæ.714.b.

V.

VAS pro interfectionis instrumẽto sumitur: eò quod Gẽtiles vasa venenum mortiferum propinabant.59.b.
¶Venenum si deprehensum sit in calice post consecrationem, nõ tenetur sacerdos sumere.546.a
¶Verecundia sola non potest esse causa accedendi ad eucharistiam sine præuia cõfessione mortalium.499.a.
¶Verba sacerdotis in pœnitentia non sunt minoris efficaciæ quàm in cæteris sacramẽtis.608.b
Verba dum à sacerdote proferuntur significatiuè sumuntur, & non tantũ materialiter.460.b
Verba an sint necessaria in significatione sacramentorum.21.a.b
Verba tãtùm illa, Hic est calix sanguinis mei, spectãt ad essentiã formæ cõsecrationis calicis, quæ deinde sequũtur vsque, peccatorum, ad integritatem solùm.454.b.&.seq.
Verborũ determinata forma multò magis requiritur in sacramentis nouæ legis quàm determi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

determinatus rerum vsus.24.b
Verborum transpositio an vitiet formam sacramenti.32.a
In verbis formalibus sacramenti eucharistiæ est quædam virtus creata ad eius conuersionem faciendam,instrumentalis tamen.458 b.& seq.
¶ Vestimenta sacerdotum veteris & nouæ legis.576.a.b.& seq.
¶ Vigiliæ Paschatis & Pentecostes erant tempora præfinita pro solenni tantùm celebratione capituli cum hymnis & alijs cæremonijs.247.a
¶ Vinum vitis solum est materia idonea eucharistiæ.349.a.
Vini vbi non est copia, nullatenus corpus est consecrandum.467.a.
¶ Virgo quæ moreretur in proposito nubendi,fortasse non esset virgo.699.a
¶ Virtus quæ & quomodo sit vna alijs prior, similiter an sit actus vel habitus.641.b.& sequen.
Virtus infusa duplex.642.a.
Virtus salutifera à diuinitate Christi per eius humanitatem in sacramenta.62.b.
Virtutes omnes restituuntur per pœnitentiã. 690.a.
Virtutum duo genera.290.a.
¶ Vita Christi & singulæ eius actiones ab instanti suæ conceptionis fuerunt nobis meritoriæ.64.a.
¶ Viui possunt defunctis suffragari tripliciter. 923.a.
¶ Vnctio triplex.674.aliàs.974.a.
Vnctio extrema sacramentum est à Christo Domino institutum.ibid.&.976.b.
Vnctio extrema pueris & amẽtibus non est conferenda.989.a.
Vnctio extrema potest iterari.990.b.
Vnctio extrema nullum characterem imprimit.981.b.
Vnctio in renis posset optimè excusari:quare in religionibus non est in vsu.990.b.
Vnctio in baptizato an sit necessaria. 205.b
Vnctio extrema quomodo intelligatur esse dispositio ad eucharistiam. 125.b.
Vnctionis extremæ effectus non est remissio peccati mortalis,979.b.
Vnctionis extremæ effectus est per gratiã auferre peccatorũ reliquias.977.b.& seq.
Secundarius autem effectus est sanitas corporalis.980.a.
Vnctionis extremæ materia est oleũ simplex oliuarum benedictum ab episcopo de necessitate sacramenti.982.b.& seq.
Vnctionis extremæ forma conuenienter per modum deprecationis profertur.984.985.
Vnctionis minister de necessitate sacramenti est sacerdos.986.a.&.b.
Vnctionis extremæ capaces sunt infirmi de quorum vita timetur:alioqui non est sacramentum.987.b.
Vnctione extrema sunt vngẽda organa quinque sensuũ de necessitate sacramenti. 990.a
Vngere frontem baptizati nullatenus presbytero licet.206.a.
Vnguentum descendens in barbam Aaron interpretari potest de sacramento chrismatis.315.b.
¶ Vnum tripliciter dici.340.b.
Vniuersitas an possit excõmunicari.957.b
¶ Vomitus hostiæ consecratæ asseruãdus est tanq̃ verum sacramentum.488.b.
¶ Votum expressum confessionis non est necessarium ad salutem vsq; ad tempus quo alligatur præcepto confitendi.610.a.
Votũ an possit per indulgẽtias remitti.919.a.
Votũ cõfitendi pro tẽpore est necessariũ quo tiescunq; est necessaria contritio.750.b.
Votũ baptismi sufficit ad salutem.235.a
Votum & desyderium eucharistiæ non sufficit ad conferendam gratiam eius sacramentalem.470.b.
¶ Vsus sacramentorum duplex.615.a
¶ Vvaldensis nobilissimus antiquitatum scrutator.68.a.
Vvaldenses secundùm Guidonem Carmelitã non consecrabant in forma Christi.448.b.

FINIS.

FRATRIS DOMINICI Soto Segobiensis, Theologi, ordinis Prædicatorum, publici apud Salmanticenses professoris, in Quartum Sententiarum Commentarij.

PROOEMIVM.

SENTENTIAS patrum, quas Petrus Lombardus, de sacra Theologia bene meritus, in quatuor libros graphicè digessit, animus mihi semper tulerat à primo libro exordiri, vt meo tenui calamo totas exponerem. At verò quoniã mihi, alijs laboribus iam protrito, omnes cernunt, vires in dies elangueſcere, metuentes ne me in medio cursu spiritus deficeret, instantius precando ex me multi efflagitarũt, vt à quarto libro rem auspicarer, quẽ libris de Iustitia & Iure adhiberem. Sũt enim huiusmodi materiæ adeò, tum germanæ, tum præcipuè moribus populi cõponẽdis, informandisq; accõmodæ, ac perinde tam iurisconsultis, quàm theologis scitu necessariæ, vt facilè mihi persuaserint, si qua mihi suppetit scribendi facultas, nullibi à me fructuosiùs collocari potuisse. Annui ergo, diuino numini confisus, petentium votis. Qua de causa, cùm eum bis iam publicitus prælegerim, hoc vigesimo anno nostræ prælegendi prouinciæ, quo, velut in iubileo, iugo soluti, ocio donamur, hic idem liber tertiò nobis interpretãdus assignatus est. Nihil verò aliud quàm operæpretiũ duxi (nescio quónam sit ab alijs calculo denotandũ) breuiusculum textum sententiarum cõpilare, qui sit veluti epitome, vbi theologiæ axiomata, & veritates, quæ vel omnibus citrà controuersiam, vel probatissimis authoribus receptissimæ sunt, compendiosè & lucidè connecterentur. Nam sententiarum magister, licèt sua laude nõ careat, longè tamen diuersum habuit propositũ: videlicet, asserta cuncta & scita Patrum, etiam si multa ad eandem pertinerent sentẽtiam congerere. Qui quidem labor tunc temporis, dum studiosi nimia librorum raritate laborabant, pretiosissimus fuit. Iam verò quando priscorum opera in tanta sunt nobis copia impressa, congestio illa non apparet vsq; adeò necessaria. Præterquam q̃ nec ita multa

Textũ Autor adornat ab illo Magistri paulò diuersum.

Magister sentẽtiarũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

luce ordinis fulget, quippe q̃ de eadem rẽ multis in locis meminerit & in eodẽ loco de rebus diuersis. Neq; verò conclusiones ex authorum dictis tàm liquidò enucleauerit. Id quod, salua eius nominis celebritate, occasionẽ scriptoribus deinceps obtulit, vt rẽ theologam minori multò, quàm parerat, ordinis perspicuitate tractarent, ac subinde eiusdẽ sacræ facultatis studiosis causam dedit, vt & tẽporis non mediocre dispendiũ, & studiorum nõ minorem iacturã facerent. Quamobrẽ D. Tho. in summa dispositionẽ aliũ ordinẽ secutus est. Quod autem nos in præfato textu molimur, hoc prorsum est, vt conclusionũ epitome, quæ sunt quæstionibus examinandæ, in fronte cuiusq; distinctionis appendatur. Ita vt possit etiã seorsum quasi enchiridiõ in subsidiũ memorię circunferri. In processu ergo operã pro mea virili dabo, vt ordine D. Tho. cuius potissimùm expositor prodeo, obseruato, à Magistri serie quàm minimè potero deflectã. Imò verò distinctionũ quinquagenario numero cũ ipso conueniã. In quarum singulis, si quid aut varium, aut diuersum inter ambos patres sese obtulerit, lectorẽ admonendum curabo. Deus ergo Optim. Max. in quẽ vnicè cogitatum nostrum iactamus, ea nobis suggerat, quæ & à me, & ad Theologos, & de hac diuina sapiẽtia pro rei dignitate dicantur: nẽpe, vt inter tam multos rei huius authores atq; interpretes labor noster nõ sit superuacaneus, ac subinde molestũ potiùs onus, q̃ vtilis fructus. Quo vtiq; malo postquã chalcographorũ vsus percrebuit, sciẽtiarum omniũ scholæ plurimùm laborãt. Nã, vt nihil probatis authoribus detraham, nonnullos (quod bona venia dixerim) offendas, quos nõ tam docẽdi facultas, q̃ impressionũ facilitas allexit, vt aliena incõptè transcribendo, suam scribendi libidinem traduxerint. Quẽ ego lapidem cùm præspexerim, si in eundem impegero, absurdiùs deliquisse me fateor. Sin verò aut quæ apud graues autores subobscura extãt, elucidando, siue que alij minoris notæ commenti sunt, resecando, siue aliqua pro captu nostro adhibendo, locupletando, amplificando, & in ordinem digerendo, quidpiam emolumenti in gazophylacium Domini mea diligentia & labor improbus contulerit, ipsi luminum fonti, cuius ecclesiæ censuræ asserta nostra submittimus, acceptum referatur. In cuius proinde laudem & gloriam totum conferendum est.

Ordo procedendi.

Quinquaginta distinctiones proponuntur.

Chalcographia nonnihil nocet.

Pollicitatio authoris.

DISTIN.

DISTINCTIO PRIMA DE SACRAMENTIS in genere.

Text°. Cap. 1.

CVM quartus hic sententiarum liber de ecclesiasticis sacramẽtis definiendis, adiecta beatitudinis contemplatione, sit institutus, ratio docendi postulat, vt ab eisdem in genere prælibandis exordiamur. Quocirca de sex: nempe, de eorum quidditate, necessitate, effectibus, tam de principali, qui est gratia, quàm de altero, qui est character, de causa denique eorum, ac numero, præsenti distinctione nobis præfandũ est. Igitur si ex multis vocis significatis, vnicum, quod ad rem pertinet, vsurpemus, Sacramẽtum (vt ex verbis Augustini. 10. de Ciuit. Dei colligitur) est sacræ rei signum, seu inuisibilis gratiæ visibilis forma. Est enim signũ 2. de doctri. Christia. eodem authore, res prẽter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cogitationem venire. Lotio nanque sacramentalis, qua minister sub certa verborum forma corpus foris intingit, latentem animæ ablutionem, quæ fit à culpa per gratiam, designat, secundùm illud eiusdem Augustini. tracta. super Ioan. 80. Detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Sacramenta ergo, vt in Concilio Florentino expositum nobis est, tribus perficiuntur: videlicet, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit ecclesia.

Sex in hac prima dist. proponũtur.

Aug. 10. de ciuit. Dei. c. 5. de consc. dist. 4. can. sacrificium Augu. 2. de doctr. Christi. cap. 1.

Augu. super Ioan. tracta. 80. 1. q. 1. can. Detrahe.

Concilium Florent.

¶ Eorum autem, vt venerabilis Hugo. lib. 1. par. 9. de sacramentis author est, trina fuit necessitas: scilicet, eruditio, humiliatio, & exercitatio nostra. Nam cùm prouidentia diuina sit, vni cuiq; rei iuxta suam naturam, & ingenium suauiter prospicere: & intellectus noster suapte natura sensuum adminiculo vtatur, cõgruens fuit, vt per hæc visibilia signa de latentibus mysterijs diuinitus erudiremur. Mox quoniam in morbum inde collapsi sumus, quòd mundi nos elementis, relicto Deo, subiecimus, id nobis antidotum cõgrucbat, vt sensibilibus quoque elemẽtis imperio Dei subiecti, nostrã edomaremus superbiã. Ac demum, quia Christiana religio ociosa esse non debuit,

Cap. 2. Hugo. lib. 1. par. 9. de sacramen. c. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eiusmodi sacramentorum cæremonijs nos decuit exercitari.

Cap. 3. ¶ Sunt ergo sacramẽtorum nouæ legis effectus duo. Prior, idẽque potissimus, gratia iustificans, secundum verbum Apo. ad Ephe. 5. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt ipsam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Cui eo. tractat. super Ioan. Augusti. alludens. Vnde, inquit, ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? Non quia dicitur, sed quia creditur: nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Et in epist. 23. ad Bonifacium, super illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, &c. Sicuti spiritus, inquit, sanctus, sic & ipsa aqua nostræ regenerationis est causa. Et de eucharistia ait Christus Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam. Et ne in ambiguo maneret, sacramentum ipsum esse causam eiusdẽ æternæ vitæ subdit. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Hoc ergo sacramenta nostra illis antiquorum præstant, vt Concilium idem Florentinum nos docuit, quòd cum illa, vt ait ad Galat. Pau. in firma essent, egenaque elementa, inquinatos (vt ait ad Hebræ. 10.) sanctificabant ad emundationem carnis non animæ. Quocirca non nisi vt signa futuræ Christianæ veritatis instituebantur: nostra verò, vt quæ ex Christi latere pendentis in cruce promanarunt, virtutem habent eiusdem cõferendæ gratiæ, quam significant. Nam lex, inquit Ioan. per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Paul. ad Ephes. 5.

Augu. tract. 80. super Ioan. 1. quæs. 1. can. Detrahe.

Aug. Epist. 23. ad Bonifac.

Ioan. 6.

Ad Galat. 4.

Ad Hebr. 10.

Ioan. 1.

¶ Neque verò sacramenta euangelica tantùm gratiæ efficacia sunt, verùm & tria eorum alterum habent effectum, qui est character. Ait quippe. 2. Corint. 1. Apostol. Qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Signare autem characteris munus est, vnde Augusti. lib. 2. contra Parmenianum de sæcularis militis charactere loquens. An minùs fortè, inquit, hærent sacramẽta Christiana, quàm corporalis hæc nota? (scilicet, qua miles insignitur.) Est autem character, tùm faculras aliquid sacrum suscipiendi, aut agendi, tùm subinde distinctiuum signaculum. Baptismi nanque charactere ad reliqua sacramenta Christi suscipienda adornamur, quo per inde, ceu eius grex, à reliquis orbis gentibus seiungimur. Character

Cap. 4.

2. Cor. 1.

Aug. libr. 2. contra Parmenianũ. c. 13. 1. q. 1. cano. Quod quidem.

racter verò confirmationis est, quo velut pugiles eiusdẽ Christi ad eius fidem publicitus propugnandam insignimur: atque adeò à cæteris nuperrimè baptizatis, qui sunt (vt ait Petrus) sicut modò geniti infantes, dignoscimur. Sed & ministri sacramentorum characterem ordinis, qui facultas est ea administrandi, suscipiunt, quo subinde reliquo orthodoxorum cœtui antecellunt. Meritissimò ergo Concilium Florentinum tria hæc sacramenta nos cum Armenis adnuit characterem imprimere.

1. Petr. 2.

Concilium Florent.

Cap. 5. ¶ Sed & sacramentorum causa primaria Deus ipse fuit, qui & iuxta nostram naturam hæc nobis subsidia contulit, & per ipsa intimè, ceu principalis causa, sua natiua authoritate gratiã infundit, iuxta illud ad Roma. 8. Deus est, qui iustificat. Cæterum & ministri secundùm ipsum, eorum administratione fungentes, causa eiusdem gratiæ instrumentalis existunt. At verò Christus, cui ea ratione, qua rex est regni cælorum, data est (ipso fatente) omnis potestas in cælo & in terra, quemadmodum inquantum Deus diuinam habuit in sacramẽtis authoritatem, sic & inquantum homo excellentiæ potestatem: nempe, vt cuius virtus operatur in sacramentis, eius nomine eadem sanctificentur: & quia ea solus instituit, eorum valeat effectus absque ipsis elargiri. Ipse ergo est, qui per ministros suos sacramenta dispensat, secundùm oraculum illud, quod Baptistæ cælitus affulsit. Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in spiritu sancto. Illam autem excellentiç potestatem (ait super eundem locum Augusti.) potuit quidem, si vellet, in seruum aliquem transferre, noluit tamen, noquis in seruo spem collocaret. Contulit tamen ministerium, inquit, in bonos, & in malos. Quare siue paganus sit qui baptizat, (vti ait Isido.) siue Iudęus, (vt ait Nicolaus) siue hæreticus, siue deniq; probus, siue improbus, sacramentum non inde mutatur. Nam, vt ait ibidem Augusti. Baptismus talis est, qualis ille, in cuius potestate datur, non qualis ille, per cuius ministerium datur. Vnde contra Gresconium. libr. 3. cum sit inter ministros alius alio melior, non est melior baptismus, qui per meliorem datur, & nullo modo est malus, qui per malum datur, quando idem baptismus datur. Quia baptisma non est ministrorum, sed eius, (nempe Christi) de quo ait Ioan. ipse

Rom. 8.

Matth. vlt.

Ioan. 1.

Aug. tract. 5. sup Ioan.

Can. Romanus, & can. A quodã. de cõse. dist. 4.

De cõsecra. dist. 4. can. Baptismus.

Aug. contra Gresconium lib. 3. cap. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, qui baptizat in spiritu sancto.

Cap. 6. ¶Numerus deniq; sacramentorum (vt in eodem Concilio Florentino decernitur) septenarius est. Quorum, & si perfectionis ordine Eucharistia, quę Christi corpus & sanguinem in se cõtinet, omnium sit præstantissimum, generationis verò talis nectitur ordo. Baptismus, quo in Christo renascimur. Confirmatio, qua in eius gratia irroboramur. Eucharistia, qua spiritualiter reficimur, ac nutrimur. Pœnitẽtia, qua sanamur. Extrema vnctio, qua perpurgamur & cõfouemur. Ordo, quo ad publica sacramẽtorum ministeria instituimur. Ac demum cõiugium, quo ad idoneam nostri generis propagationem, sexus alter alteri copulatur. Horum autẽ tria sunt simpliciter necessaria, tametsi paulò differenter. Baptismus siquidẽ per se simpliciter, & absolutè singulis personis,

Ioan. 3. iuxta illud, Nisi qs renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Pœnitentia verò per accidens illis, qui in mortale crimẽ fuerint plapsi, iuxta illud Luc.

Luc. 13. 13. Nisi pœnitẽtiam habueritis, omnes simul peribitis. Sed ordo necessarius est, non quidem singulis, attamen ecclesiæ. Reliqua quatuor sunt secũdum quid necessaria ad cõmoditatem Christianæ vitæ. Tametsi matrimonium quatenus officiũ naturæ, necessariũ sit etiam reipublicæ.

DISTINCTIONIS primæ, Quæst. 1. de definitione sacramenti, & eius partibus.

Sanct. Tho. 3. par. Quæst. 60.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramentum sit in genere signi.

IN primo capite textus materiam primùm libri designauimus: quæ est de sacramentis, & de beatitudine. Cùm enim sacra theologia in Dei cõtemplatione versetur, ille autem, vt est in Apocalypsi, sit α. & ω. principium & finis, speciosa distributio est, vt lib. primus de eius diuinitate, qua ratione in se subsistit, quatenus nostrum fert ingenium, consideratio præmittatur. Et in secundo de creaturis, qua ratione ab ipso dimanant, disputetur. In tertio verò de Christi incarnatione subtexatur sermo: quippe qui initium & caput est nostri in Deum regressus. Ac demum in quarto de eius sacramentis, quibus veluti suis ipsius organis, ad eius beatitudinem perducimur. Itaque sicut secundus ad primum, sic se habet ad tertium quartus. Nam sicut formatio mundi per creationẽ, opus est puri Dei, sic & hominis reformatio per sacramenta, redemptionis opus est incarnati Dei. Hoc igitur aureo circulo, quo egredimur à Deo, in ipsumque regredimur, theologa eius cognitio concluditur. Atq; hãc ob rem cùm theologia, aut de rebus sit, aut de signis, in tribus primis libris agitur de rebus, vt de trinit. deque creaturis, & de Christo: atque in hoc quarto plurimùm de signis. Sacramenta enim sunt sanctificationis signa. Attamen Diuus Thom. rem locupletiùs amplificans, prima parte suæ summæ duos primos libros cõplexus est: & secundam de moribus intersecrens, Apo. 21. Ordo quatuor librorũ sententia.

Ordo Diui Thomæ in summa.

rens, in tertia duos alteros complecti proposuerat. Nam vsque ad quæstionem quinquagesimamnonam mysteria Christi prosequutus, à sexagesima, quam hic facimus primam, de sacramentis sermonem inierat. Quem per intempestiuum obitum non nisi vsque ad nonagesimam protendere licuit. Fit ergo conse-

Diuisio quarti huius libri quens, vt prima libri huius diuisio sit in duo. Nam prima tractatio vsque ad distinctionem quadragesimam secundam de sacramentis instituitur: secunda verò inde vsque ad finem de beatitudine. Exigit autem philosophicus ordo vt generalis rei meditatio, speciebus omnibus communis, peculiares singularum antecedat.

Prima dist. Quapropter prima distinctio de sacramentis in genere præmittitur. Et quamuis Petrus Lombardus in duas partes eam subsecuerit (nam in secunda parte de circuncisione sermonem subnexuit) illum nos tamen sermonem in secundam distinctionem reiecimus: tum quod generalis sacramentorum consideratio absque vllo additamento, iustam distinctionem explet: tum quod circuncisio, cùm inter præparatoria baptismi connumeretur, congruentius in alia distinctione collocatur. Et quamuis Petrus Lombardus quatuor tantum de sacramentis in genere quæsita proposuerit, tamen lucu lentius illa in quinque Diuus Thomas partitur. Quocirca textum in sex capitula distribuimus. Iuxta quem perinde numerum, elucidatio huius distinctionis sex quæstiones exposcit. Adornamus autem, vt præfati sumus, ordinem Di. Thom. articulatim prosequi. Non quidem eius literam, vt iacet, transcribẽdo: hoc enim grauis moles veriùs esset, quàm necessarium opus, sed (quod in libris de Iustitia & Iure obseruauimus) paraphrasticam eius narrationem præmittendo: hoc est eius sententias variato aliquatenus stilo explicãdo. Nam cùm eorum qui publicè diuum Thomam profitentur, non infimus labor sit, eius conclusiones dignoscere, earumque rationes informare, eos decreuimus hoc angore liberare. Itaq; vt opere commemorato fecimus, sic modo ex eius doctrina, & nostris commentis, & ampl ficationibus vnam perpetuam extruemus orationem.

Ordo Di. Tho. imitandus.

Quæst. prima de sacramenti definitione. ¶ Proponitur ergo quæstio prima de sacramenti definitione: quæ octo complectitur articulos, quorum primus est de eius genere. Nã vt lib. 1. de offi. author est Cicero. Omnis, quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio: debet à definitione proficisci, vt intelligatur, quid est, quod dicitur. Et cùm definitio ex genere constet, & differentia Aristotel. 2. poster. cap. 5. docet genus eius priùs rimandum, vt inde ad perscrutandas differentias descensus fiat. Quæ

Aristot. 2. post. cap. 5. Quæst. articuli. stio igitur est, vtrùm sacramentum sit in genere signi: sicut homo est in prædicamento substantiæ, & calidum in prædicamento qualitatis. Et arguit Diuus Thomas in contrarium tripliciter. Primò. Sacramentum dicitur à sacrando, sicuti medicamentum à medicando: ergo potius in genere actionis, & causæ, quàm in genere signi collocatur. Rursum sacramentum videtur aliquid occultum significare, iuxta illud Tobiæ. 12. Sacramentum regis abscondere bonum est: res autem occulta non habet rationem signi, cùm signum secũdum Augustinum 2. de doctrina Christiana, debeat esse sensibile. Tertio denique arguitur. Sacramentum nonnunquam idem est, quod iuramentum: vt 22. q. 5. can. Paruuli. Iuramentum autem non est signum, sed veritatis confirmatio.

¶ Respondet autem vnica conclusione affirmatiua. Sacramentum ponitur in genere signi, Conclusio. hoc est, sacramentum est quoddam signum: sicut homo quædam substantia. Cuius author est Augustinus 10. de Ciuitate Dei. cap. 5. quod re August. fertur de Cons. distinct. 4. cap. sacrificium. vbi ait. Sacrificium visibile inuisibilis sacrificij sacramentum, id est, sacrum signum est. Vbi & altera eiusdem figuræ assuitur eiusdẽ Augustini definitio: nempe, quòd sacramentum sit inuisibilis gratiæ visibilis forma. Quocirca Diuus Thomas non tam contendit conclusionem ratione constabilire, quàm velut receptissimam ab Augustino & sanctis patribus præsupponere. Et ideo ratio quam subiungit, potiùs est conclusionis expositoria, quàm demonstratoria. Rationem autem accersit ex Aristotel. 4. Metaphysic. text. 2. vbi docet analoga esse, quæ inter se ad idem significatum proportionem habent: quæ ideo ab eadem forma diuersimodè denominantur. Vt, sanum, primùm dicitur de animali in quo formaliter est sanitas: mox de medicina, quæ eius est causa, ac subinde de vrina, quæ est eius signum. Et pari modo est de hoc nomine sacramentum sentiendum.

Aristot. 4. Meta. tex. 2.

¶ Ad cuius vtique intelligentiam notandum Expositio articuli. est, sacramentum à sacro deriuari: sicut medicamentum à medicina. Nisi q̃ medicamentum significat medicinam per modum causæ efficientis, veluti honestamentum honorem, quẽ alteri deferimus. Sacramentum autem significat rem sacram generaliter, hoc est, rem quæ, vel in se habet sanctitatem, vel illam efficit, vel per illam efficitur, vel illi dedicatur, vel illam repræsentat: vt patet in nomine, sanum. Vnde sacrametum primum omnium idem significat, Sacrum mysterium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod sacrū mysterium in quo latet sanctitas, sicuti sanū significat animal. Quæ quidem vsurpatio celeberrima est in sacris biblijs: nō sic autem apud Ciceronē aliosq; id genus priscorū latinos. Enimuerò Tobiæ duodecimo, vbi græcè habetur. Mysteriū regis abscondere bonum est. Latinè legimus, sacramentū regis, &c. Et ad Ephes. 1. græcè est, vt notum faceret mysteriū voluntatis suæ: & interpres traduxit, sacramentum. Idē ad Ephes. 5. & Sapien. 2. & Apoc. 17. Itaq; in scriptura sacra idem est sacramentum, quod sacrū arcanum. Et vt obiter id notemus,

Euseb. Euseb. lib. 2. de præparatione Euangelica, arbitratur mysterium dici à μύσος, quod est scelus, seu odium: quasi scelestum sit, & odiosum secreta pandere. Refragatur autē orthographia. Etenim μύσος per. i. iota scribitur. Mysterium verò per. y. psilon. Quare, vt ait Nucerinus græcè

Nucerinus. doctissimus non fit nisi ex μύω, quod est claudo, & στόμα, quod est os, quo perinde illi admonentur, quibus secretum committitur, os compescere, vtpote quòd dum interroganTur, nō eis liceat nisi pressis labris musitare.

Dionysius. Vnde Diony. cap. 1. Eccles. Hiera. ait, q profanæ multitudini fas non est, vel ipsa mysteriorū signa contingere. Quapropter Ethnicorum sacerdotibus mos erat cum de fanis exibant, vbi responsa Deorum accipiebant, musitantes digitoq; ori admoto secreta celari.

Responsum. ¶Igitur (vt ad argumenta D. Tho. respondeamus) per hanc acceptionem soluitur secundū. Respondet enim ipse, q ratio illa procedit accipiendo sacramentum pro eo, quod est sacrum secretum: quale est Dei & regis, & reipublicæ: quod quidem propterea sacrosanctum reputatur, q grande sit nefas, illud quod ad rempublicam pertinet, violare: sicuti ciuitatis muros, & publicos magistratus. Haud tamen expressit quo in prædicamēto sacramentum sic acceptū reponat: id aūt reliquit ex rōne cōclusionis colligendū. Ponit em in prædicamēto qualitatis:

Sacramentū pro mysterio in prædicamēto qualitatis. sicuti sanū dictū de animali. Est em continens in se sanctitatem: ac si dicas, sanctum, & sacrū. ¶ Secūda acceptio huius vocis sacramentum, fuit Ethnicis latinis solennis: haud tamen in sacra pagina reperitur. Apud latinos, inquā, anti

Sacramentū pro iureiurādo. Vegetius. quos sacramentū idem est, quod iurametū, seu iusiurandū. Atq; illud potissimum quo milites militiæ addicebantur. De quo Vegetius lib. 2. de re militari. Milites iurare solēt: & ideo sacramenta militiæ dicūtur. Imò & ipsi milites sacramentarij nuncupabātur. Apud Ciceronē & Liuium creberrima sunt testimonia, atq; adeò apud Iurisconsultos vt C. Si aduersus venditionē.

C. si aduersus vendi. l. 2. Sacramenta puberū spōte facta. &c. inuiolabiliter custodiātur. Ac subinde ad ius Canonicū eadē est significatio deriuata. vt. 22. q. 4. canon. Qui sacramēto. &. q. 5. can. Paruuli. vbi cauetur ne periuri ad sacramētū, idest, ad iuramētum amplius accedāt. Ad eandē propemodū significationē refertur & illa iuridica, quæ est apud Cicero. lib. de Orat. Sacramēto cōtendere.

Sacramento contendere. Erat enim lis, quādo litigantes certū æris pondus deponebant: sicuti modò fit, cùm appellat ad Cæsarē depositis mille quingentis aureis: & ille q vincebat, resumebat suos numos: alterius verò pecunia, qui causa cadebat, erat sacro ærario dedicata, quæ ideo dicebatur sacramētum.

¶ Atqui ex hac nominis significatione respōsio tertij argumēti S. Tho. colligitur. Ad quod

Respōsio ter tij argumenti. S. Tho. ipse hoc solum respondet, q cùm iuramentum quandā habitudinē habeat ad rem sacram per quā fit, meritò dicitur sacramentū. Silet tñ in quo prædicamēto ponatur. Intelligit verò poni in prædicamento actionis: sicuti sanum dictum de medicina. Est enim actio quædam &

Sacramentū pro iuramēto, in genere actionis. confirmatio quæ fit per sacra.

¶ Tertia demum significatio huius vocis est: qua significat sensibilia signa gratiæ. In qua vtiq; significatione nō modò apud Ethnicos nō reperitur, cuius quidē ratio est, q neq; res ipsa sacramenti gentilitati innotuerat: verum neq; in sacra scriptura nominantur sacramenta. Sed speciatim Baptismus, circuncisio, peccatorum remissio, vnctio, &c. Imò verò Dionysij interpres generali nomine non appellat ea, nisi symbola, vt est græcè. Quāobrem præter manifestarios hæreticos, sacramētorum veritatem, &

Tertia significatio. gratiā abnegantes, quibus. q. 3. respondebim⁹, etiam alij latini nobis obganniunt, q voce minus latina vtamur. Quare nollent vocari nisi, vel symbola, vel sacra, vel mystica signa. At verò non debet nobis vitio dari, quòd nouis inuētis rebus, vt libr. 1. Academicarum. Quæstio. permittit Cicero. noua adaptemus nomina.

Ciecro. Quare Hieronymus, Augustinus, & Lactātius lib. 3. de vera sapientia ca. 26. & lib. 4. ca. 22. & vetustissim⁹ Tertullianus aduersus Marcionē

Vox sacramentum. lib. 1. nō abhorret ab hoc nomine, Sacramētū, in hac nostra significatione. Nā si dicūtur symbola, hoc est latentis gratię indicia, cur nō & sacramenta? Sicuti iuramentū, quia per sacrū fit, sacramentū dicitur. Quapropter secundū hanc acceptionē sacramētū ponitur in genere signi: sicuti sanū dictū de vrina. ¶ Vnde ad primū ar

Primum argumentum S. Thom. gumētū emēdatius respōdet in prędicamentis D. Tho. q in. 4. q. 1. Illic nāq; ob authoritatē Magistri, tenētis, sola nostra esse proprie sacramēta, quia efficacia sunt gratiæ, non autem antiqua, admisit sacramentū dici à sacrando, sicut medi

medicamentū à medicando, & ideo poni in predicamēto actionis: quā opinionē ferè oēs doctores sequuti sunt. Hic verò, re oculatiùs inspecta, id negat, dicens, q licèt medicina nomine medicamenti significetur per modum causæ efficientis, tamē sanctitas nomine sacramenti non significatur, nisi aut sub ratione formę aut sub ratione finis. Baptismus enim significat gratiam, nō quatenus illā efficit, sed quatenus per illā ij, qui baptizātur, formaliter ab originali abluūtur. Sacramēta verò vetera significabant gratiā per modū causæ finalis, quæ per Christū nobis erat cōferenda, vt arti. proximo rursus explicabit. ¶ Ex his omnibus in calce solutionis tertij argumēti optimè infert D. Tho.

corollarium, q hæc vox sacramentū nō æquiuocè illa tria significat, quæ trib⁹ argumētis, p posita sunt, sed analogice, videlicet, significādo proportionē. quam illa tria habēt ad vnam formam: scilicet, sanctitatē, secūdum varias habitudines ad illā: vt superioribus exēplis monstratum est.

Més conclu. ¶ Super hæc autem est mēs cōclusionis cōtemplanda, ac subinde patētiùs demōstranda, ac demū, perpēdendū quidnā referat,

Sacramenta imaginē rei gerūt, quam significant. fit ne sacramentū in genere signi. Igitur cum dicimus sacramentū constitui in genere signi, nō accipimus vocē sacramēti pro ipsa materia liter: nam hoc pacto etiā vox, homo, est signū. Est ergo deridicula quorūdā interrogatio quę nā vox sit sacramentū cōplexa ne, an incōplexa. Nō em de vocib⁹ sed de rel⁹ sermonē inimus, quas hic dūtaxat intēdim⁹ definire. Illā ergo ablutionē aquę in baptismo, vnctionēq; in cōfirmatiōe cū adiunctis sibi verbis dicim⁹ esse in genere signi. Hoc est, propterea esse sacramenta, q gratiam illic recōditam institutione Dei repræsentant. Quādoquidem nō voces tā

Augost. tum, verū & res ipsę. vt. 2. de doctrina christiana author est August. institui possunt ad significandū idq; potissimū à Deo earū conditore, cuius imperio subduntur vniuersa. Signū em, inquit, est res, prēter speciē, quam ingerit sensibus aliquid aliud faciens ex se in cognitionem venire. Signorumq; alia sunt naturalia, vt fum⁹ ignis, & vestigium pedis, alia, data, vt tubæ sonitus in bello. Cuius generis sunt sacramenta

Notandum. diuino placito instituta. ¶ Tametsi Christus sacramentorū institutor naturæ etiam ipsarū rerum rationē habuerit. Nam vt Epistola. 23. ad Bonifaciū ait August. quem refert Magister: sacramentū eius similitudinem gerit, cuius signum est. Si enim non haberent similitudinē rerū, quarū sacramenta sunt, propriè sacramēta non dicerētur. Ob similitudinē nanq; inter spiritualem corporalemq; ablutionē baptism⁹ institutus est ad significandū abluentem gratiam, & propter similitudinē pastus corporis & animæ sacramentū in pane & vino cōstitutum est ad refectionem significandā animarū. Quòd si arguas, subinde consequi naturalia signa, vt fumum, & vestigiū, esse signa data ad placitū, nam Deus illis tribuit naturā: per quā significāt, negat illatio: quoniā Deus nō imposuit illa ad significandum, sed tantùm creauit, vt essent: naturaliter autē consequitur, vt effectus suam causam representet, sicuti res vna quælibet sibi similem. Flatus enim ille Ioā. 20. Ioan. 20. quo Christus apostolos spiritu sancto repleuit non ex impositione, sed naturaliter representabat spiritū sanctum: quare non erat sacramentum. Actionē autē aquæ, & vnctionē olei per adiunctam verborum formā accōmodauit ad significandū sanctitatē animæ: ob idq; sacramenta non gratis & merè liberè sunt imposita ad significandū gratiā, sicuti nomina & verba ad significandū res, sed ratione similitudinis rei

Hugo. ad rē. Ob idq; ait Hugo. libr. 1. de sacra. par. 9. cap. 1. q sacramentū ex similitudine representat, & ex institutione significat gratiam. Qua propter ridiculum esset sacramenta vocare terminos: aut propositiones. ¶ Hoc autem suppo

Cōclusionis demonstratio. sito demōstrāda restat conclusio: nā D. Tho. (vt diximus) ceu Augustini: sanctorumq; assertionem illam prę supponit: cuius ideo sola expositione contentus est. Repetamus ergo primum eius argumentū. Sacramenta Euangelica non modò signa sunt gratiæ, verùm & causæ, vt. q. 3. patebit: cur ergo sacramentū non in genere locatur actionis? Et confirmatur. Virtus sacramēti euangelici, vt ea. q. ar. 4. patebit, reductiuè ponitur in prędicamento qualitatis, vbi ponitur gratia & charitas, quas instrumentaliter p̄ducit: haud ergo sacramentum in genere signi existit. ¶ Ad rei huius intelligentiam meditatissimè sacramentorum institutio consideranda est, cuius ratio, ceu scopus totius sacramentorum materiæ est hic statim in initio ob oculos proponenda. In Christo nanq;

Notanda sacramentorū institutio, vt scopus totius materię domino nostro & eius passione duo sunt animaduertenda: nempe, quòd in cruce fuit tum redēptor noster, per quē salutē spirituālē cōsequimur, tū subinde religionis nostrę institutor. Illic nanq; tanq̄ primus princeps sacerdosq̄ noster sese obtulit sacrificiū pro nostra recōciliatione. Ex quibus alia duo similia colligit in esse sacramentis nostris, quæ inde effluxerūt. Primum, q sunt remedia, & medicamina nostra cōtra peccati morbum, deinde, quòd sunt religionis nostræ cæremoniæ. Instituit enim illa vt simul essent, & officia quibus Deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Simile.

coleremus, & beneficia, quibus nobis ipse vicissim vitam spiritualem impenderet, iuxta historiam illam Samaritani Lucæ.10. Christum significãtis, qui vinum & oleũ plagis semiuiui imponẽs, vulnera eius alligauit, quod sacerdos & leuita non fecerat, quoniam lex illa vetus animam non sanctificabat. Vt enim putre vulnus acumine vini exuritur, dolorem autem, olei lenitas mitigat, sic & sacramẽta nobis medentur. In sacramento pœnitentiæ id oculatiùs conspicias: sanè vbi rigor ille increpãdi castigandiq; crimina atq; ignoscendi lenitas nostris medendis plagis accõmodantur. Pari modo Deus antiquis Hebræis illa sacramenta instituit, quæ simul essent, & religionis cæremoniæ & gratiæ significatrices, quæ vel tunc cõferebatur in remissionem originalis, vt in circũcisione, vel per Christum erat in noua lege cõferẽda. ¶ Ex his ergo planè colligitur substantiam sacramentorum esse, vt sint signa gratiæ, non autem vt sint causæ. Sunt quippe in hoc instituta, vt per ipsa, ceu per religionis professionem beneficium salutis confiteamur, quod nobis Deus sub illis inpendit. Cùm enim nos sensuales simus, decuit (quod quæst. sequenti latiùs patebit) vt per hæc sensibilia signa ignorantia nostra, quam ex peccato originali contraximus, de diuinis edoceremur, ac perinde admoneremur, quemadmodum per Deum iustificamur. Nam dum baptizamur, lotione illa profitemur spiritualem ablutionem diuinitus tunc nos recipere, iuxta illud Matth. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: & dum sacramentũ eucharistiæ recipimus, fatemur tunc spiritualiter à Deo refici. Iuxta illud Ioan.6. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem habet vitam eternam. De quibus ideo beneficijs eidem deo nostro gratias debemus, qui quidem per sacramẽta & nostræ vtilitati consulit, & suam à nobis gloriam vicissim expostulat. Quòd autem sacramenta causæ eiusdem nostræ salutis existant, ad necessariam confessionem fidei, & religionis minimè pertinet: sed (vt.q.3. videbimus) sub disputationem cadit, estq́; priuilegium sacramentorum nouæ legis. Ob idq́; sacramentum nõ ponitur in genere causæ. Genus enim est de substantia rei. Egregie hoc docet Gregorius in illa definitione sacramenti, quæ refertur.1.q.1.cap. Multi. citariq́; solet ex August. in lib. corporis Christi. vbi ait: quòd sacramẽta ob id dicuntur, quia sub tegumẽto corporalium rerũ diuina virtus secretius operatur salutẽ. Non ergo est substantia sacramenti, q̃ sit causa, sed q̃ sit signũ effectus, quem illic diuina virtus secretiùs operatur. Quapropter quod illicò ibidem subdit, sacramẽta dici à secretis virtutibus, nõ intelligit à virtutibus, quæ sunt in sacramẽtis, sed à virtute diuina, quæ secretiùs sub illis operatur. Præter q̃ quod illic de sacramẽtis nouæ legis loquit, quæ appellauerat, baptisma, chrisma, &c. quæ vt infra patebit, virtutẽ habẽt instrumẽtalẽ sanctificãdi. ¶ Soluta ergo restant argumẽta modò facta. Nam ad primũ reddita est ratio cur sacramentum in genere actionis non ponatur. Ad alterum verò respõdetur aliã esse rationẽ sacramẽti, quod quãtum ad suam substantiã est in genere signi, aliã verò instrumẽtalis virtutis, quæ peculiaris est sacramẽtis nostris. Hæc enim ad speciẽ qualitatis reducitur, quę est naturalis potẽtia. ¶ At ne solum inuentũ scholasticorũ existimetur, sacramentũ esse in genere signi, nõ solum authoritate sanctorũ, & ratione, verũ & testimonijs sacræ paginæ corroboratur. Primũ ex illo Luc. 22. & 1. Corin. 11. vbi eucharistia ostẽditur, vt passionis signũ rememoratiuũ. Hæc quotiescunq́; feceritis in mei memoriã facietis. Et baptismũ Paulus ad Rom. 6. signũ esse ait sepulturæ, qua cõsepelimus Christo. & primę ad Cor. decimoquinto. c. illo verbo. Qui baptizantur pro mortuis, insinuat immersione illa atque emersione baptismi, resurrectionem eorũ designari, qui in Christo moriuntur, & ad nouam vitã resurgunt. ¶ Animaduertendum ergo est, quãti referat scire, sacramentũ esse in genere signi. Primũ enim id refert, vt Christianis cõpertum sit, quò tendat sacramentorũ religio. Pertinet enim ad hoc, vt in illis diuina beneficia agnoscamus Deoque ipsa referamus accepta. Deinde id etiam ad hoc cõfert, vt sciamus vtrũ esse propriè sacramentum tam illis legis Mosaicæ, q̃ nostris vniuocè, hoc est eadem ratione cõueniat. Enimuerò si de substantia sacramẽti est esse causam gratiæ, tunc non vniuoce, sed æquiuocè de illis & nostris prædicabitur. Id quod D. Thom. in.4.di.1.q.2. subsequenter ad opinionem, quam illic sustinebat, concesit. At verò iuxta illam, quam hic secundũ rei veritatem edocet: nempe q̃ sacramenti intrinseca ratio nõ est nisi esse gratiæ signum, genus vniuocum est & illis & nostris. Quare & hoc censendus est hic emẽdasse, sicuti illud q̃ sacramentũ nõ dicatur à sacrãdo. Quocirca illa tã propriè fuerunt sacramenta, q̃ nostra, ceu signa gratię per Christũ cõferẽdæ. Licèt nõ essent tam perfecta propter virtutẽ, quæ in nostris est cõferẽdi eandẽ gratiã. Quemadmodũ equus tam propriè est animal, q̃ homo, tametsi nõ tã pfectũ. Quapropter condẽnantur illi, qui aiunt sacramentum vno modo accipi generaliter, vt comprehendit vetera, alio strictè, vt peculiariter prædicatur de nostris. Imò verò absolutè dictum non accipitur, nisi vno modo: vniuocè ad antiqua & nostra. Sicut animal non accipitur nisi pro vt est cunctis animantibus cõmune. Igitur si dialecticam explanationem cupis, hæc enunciatio, Sacramentum est signũ, essentialis prædicatio & quidditatiua est: sicuti homo est animal: hæc verò, sacramentũ, est causa gratiæ: indirecta & accidentaria: veluti animal est risibile. Sed si dicas sacramentum euangelicum est causa gratiæ, est prædicatio proprij, veluti homo est risibilis. ¶ In calce hic denique Dialecticæ studiosi forsan scisciteritur: quod nam sit hoc genus seu prædicamentũ signi, in quo sacramentum ponitur: Arist. nanq; decẽduntaxat prædicamenta discreuit, ad quorum capita res omnes reducuntur, quæ in aliquo sunt prædicamento. Quocirca Sco. in.4.d.1.q.2. ait signum poni in prædicamẽto relationis: quare tunc non esset generalissimũ, sed genus subalternum illius prædicamenti. Ratio eius est, q̃ signum non dicitur nisi per respectũ ad signatum, vti pater per respectũ ad filium. Per quæ tamẽ ad rem theologicam hoc refert: nihilominus forsan verò similius est, genus signi non esse inter decem prædicamenta, sed extra vagari, tanquàm aliud generalissimum ad omnia entia rationis, qualia sunt, vniuersale, genus, species, &c. atq; in isto ordine poni sacramentum. Nam vt.5. Metaphy. author est philos. de cem prædicamẽta tantùm sunt entium realiũ, hæc autem modò nominata censentur entia non realia, sed rationis. Nam nulla res per naturam est, vniuersalis, sed per operationem intellectus abstrahẽtis naturam vnam. v.g. omnibus animalibus vel hominibus communem. Et pari modo signa significantia ad placitum, vt voces & literæ, ac pariter sacramenta, per solam operationem intellectus imponẽtis ea ad significãdum sunt signa. Et ideo quantum ad eorum formalem rationem dicuntur entia rationis. Dixerim signa ad placitum significantia, nam illa quæ significant à natura, vt fumus & vestigium pedis: quia significare habent ex natura rei, dici possunt entia, non rationis, sed realia. Hæc aũt indigna sunt in quibus theologus tempus terat. ¶ Grauiorem autem dubitationem hoc secum affert argumẽtum. Genus & species in eodem sunt prædicamento: vt animal & homo: specialia verò sacramenta sunt in genere actionis seu passionis. Est enim baptismus ablutio quædam, & sacramentum confirmationis chrismatio seu vnctio, & susceptio sacramenti eucharistię nutritio & refectio (vt singulorum locis patebit) quæ omnia designant actiones seu passiones, ergo sacramentum in eodem prædicamento collocatur. Respondetur. Sacramenta vniuersa quatenus sacramẽta sunt, hoc est, ratione suæ formæ, quæ est significare gratuitos effectus, collocari in genere signi. Singula tamen secundùm suas naturales substãtias collocari in genere actionis seu passionis, vt argumentum probat & d.3. & subsequentibus patebit. Quemadmodum statua ratione suæ naturalis substantiæ collocatur in genere substantiæ: est enim aut lignum, aut lapis, sed ratione artificiatæ formæ est in genere qualitatis.

Soluuntur argu. facta.

Scripturæ sacræ testimoniæ.

Refert scire sacramenti esse in genere signi.

Ratio cõclusionis egregia.

Dialectica explanatio.

Interrogatio.

Scotus.

Argumẽtũ.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Onstituto iam sacramento in suo genere exploratur eius differentia, per quam eius definitio perficitur. Quã ob rem non quæritur, vtrũ omne signum sit sacramentum: planum siquidem est signa naturalia, vt fumum, & vestigium, quinuerò neque voces ipsas esse sacramenta, sed sunt aliæ signorum species, veluti animal multas species sub se continet. Sed quæritur an omne signũ rei sacræ sit sacramentũ, sicuti omne animal rationale est homo. Quod est quærere, vtrũ hoc solũ quod est, esse rei sacrę, sit tota differẽtia, quę signum cõstituat in speciẽ sacramẽti. Nã certè si scholasticos alios doctores cõsulas, lõgiores multò cõminiscẽtur definitiones. ¶ Attamẽ D. Tho. vnica cõclusione respõdet, q̃ omne signũ rei sacrę, inquãtũ homines est sanctificãs, est sacramẽtũ. Quoniã cũ Deus, vt in textu dicebam⁹, vnicuiq; rei iuxta naturã suã cõsulat, & rõnale hominis ingeniũ sit per ea quæ foris patẽt abscõdita deprehẽdere, fit vt sacramentũ nihil aliud sit, q̃ sacræ rei signũ ad hominũ sanctitatẽ ptinẽtis. Haud verò additio illa quẽpiã fallat. Inquãtũ est sanctificãs homines. Nõ enim est sensus, q̃ signũ inquantũ est sanctificãs, sit sacramentũ. Alioqui solis euãgelicis cõueniret, quæ sunt gratię causa, sibiq; ipse Doctor cõtradiceret, qui artic. precedẽti negauit sacramentũ dici à sacrãdo: & hic in solutione secũdi argumẽti fatetur ceremonias quasdã vetustę legis fuisse sacramẽta, licet nõ sanctificarẽt. Sed sensus est, quod

Conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

q̃ signum rei sacræ, quæ non quomodocunq; est sacra, sed sanctificãs, sit sacramentũ. Quod & Mosaycis sacramentis cõpetebat. Nam circuncisio gratiam sanctificantem significabat, licèt illam non efficeret. Adiecit ergo illam particulam ad explicandam sacramenti naturam, quæ à sanctificandis hominibus illud sortitur nomen. ¶Per idq; respondet D. Thom. argumẽto suo primo. Omnes enim creaturæ signa sunt sacrarum rerum: nempe, diuinarum perfectionũ, vt sunt omnipotentia, sapientia: &c. Siquidẽ per hæc visibilia, authore Paulo, inuisibilia Dei conspicimus, nihilominus creaturę nõ sunt hac ratiõe sacramẽta. Et ratio est, quia nõ significant res illas diuinas, quatenus nos sacrãt, sed tanquàm supremas suas causas, quæ per tales creatos effectus repręsentantur. ¶Ex hac conclusione colligi solet, sacramenta esse signa practica, sunt enim alia signa quædã speculatiua, vt voces: in hoc scilicet precise institutæ, vt conceptus significent: alia verò practica, quæ efficiunt, quod significant, vt verba cõsecrationis. Hoc est corpus meũ: & illa verba Christi ad Lazarum. Veni foras, per quæ eum luci restituit. Et hoc modo sunt qui putant sacramenta esse signa practica. Veruntamen per hãc rationẽ sola Christiana sacramẽta hoc nomine digna essent: quando quidẽ Mosayca nõ sic erant sacramenta, vt efficerent, quod significabãt. Si ergo vis, vt qualitas hæc etiã circũcisioni congruat, dic sacramentum omne esse signũ hac ratione practicũ, quod significat rẽ sacrã vel actũ, qua ratione res illa vel actio homines sanctificat. Siue sanctificatio per sacramẽta fiat, vt in nostris: siue sola actione Dei, vt in circũcisione, iuxta illud Greg. Quia sub tẽgumẽto corporaliũ rerum diuina virtus secretiùs salutem operatur. Reliqua enim vetera sacramenta neutiq; erant practica. ¶Contra hãc autẽ definitionem duo solẽt extrui argumentorum ordines. Alter scilicet metaphysicus ad theologũ non ita multũ referens: alter verò theologis proprius. Priorẽ Scotus dilatat in. 4. d. 1. q. 2. Vt enim quidpiã definiri valeat, quinque habere debet. Primum vt sit ens positiuũ secundũ Aristo. 1. Topico. Cæcitas enim quæ priuatio est, nõ definitur nisi per visum, cuius est carentia. Debetq; esse res per se vna: vt. 7. metaphy. habetur: nam plurium rerum plures sunt definitiones, nõ vna: vt homo albus nõ definitur quidditatiuè, sed alia est definitio hominis, alia verò albedinis. Tertiò conuenit vt sit ens reale, vt patet. 5. metaphy. text. 14. quia ens rõnis non est simpliciter res quæ habeat quidditatem, vt possit finitione quidditatiua definiri, vt monstrũ, quod ratio fingit esse chimæram. Oportet item esse compositum aut ex partibus, vt homo, aut saltem ex genere & differentia, vt Angelus: quare Deus non est definibilis. Accedemum esse debet res vniuersalis. Et quidem sacramento trẽs cæteræ conditiones palam insunt. Est enim quid positiuũ, compositum, ex materia, scilicet, ex rebus & verbis, & ex genere & differentia limitatũ. Est deniq; vniuersale ad plures spẽcies sacramẽtorum & indiuidua. Sed tamen neq; videtur esse per se vnũ, neq; reale: quoniam constat ex rebus & verbis, quæ sunt genere diuersa: & iam suprà cõfessum est esse ens rõnis. Ad primum autem respõdetur quòd vti. 5. metaph. tex. 7. ait Arist. cõtingit aliqua esse in vno genere plura, & in altero vnũ: vt dom⁹ quæ in genere substantiæ est plura, nẽpe lapides & ligna, in genere qualitatis est vnũ, propter vnam formã: quã nihil refert esse in vna vel in pluribus reb⁹. Idẽque de statua, & omnibus artificialibus sentiẽdum. Et pariter sacramentum, licèt ex rebus & verbis constet, vt baptismus, ex aqua & forma verborum, quæ sunt res naturales diuersæ, tñ illæ in genere signi faciũt vnum. Accedit, enim verbum, ait August. ad elemẽtum, & fit sacramentum. Quare ablutio vt materia & verborum forma: vti artic. 6. ait D. Tho. integrãt vnũ signum ablutionis animæ, & cõsecrationes panis & vini sunt vnius signũ spiritualis refectionis, quę instar fit cibi & pot⁹. Et quãuis homo albus secũdũ Philosophũ per se nõ definiatur: quia albedo cum homine nõ faciũt vnũ per se, sed definitur per accidẽs ratione albedinis, nihil de hoc disputamus: satis est, q̃ forma sacramẽti & materia faciãt vnum signũ, instar materiæ & formæ in artificialibus. Quod idcirco addiderim, quoniã compositio materiæ & formæ in baptismo non est essẽtialis: quare sacramẽtum baptismi (vt. d. 3. videbimus) nõ supponit pro aggregato ex ablutione & forma verborũ sicut homo pro composito ex materia & forma, sed pro ablutione cõnotando significatiõnẽ, quã habet à forma, sicuti nomẽ statuæ nõ supponit pro cõiuncto ex ligno & forma artificiata, sed pro ligno illam connotãdo. Idemq; de omnibus sacramẽtis dicẽdum, atq; adeò de ipso generico nomine, sacramentũ. Ad secũdũ autem respondetur, quòd sacramentum non est merum ens rationis vt monstrum, quod fingitur, sed in rebus verè realibus consistit: tametsi significatio, quæ est eius ratio, sit ens rationis. Consistit enim in conceptione mentis. Quare non digladiamur an definitio eius sit quidditatiua propriè: satis enim

Respõsio. 1. argumenti. S. Thom

Roma. 1.

Sacramenta sunt signa practica.

Ordo metaphysicus argumẽtorũ. Scotus.

Quinquere quirũtur, vt res sit definibilis.

enim est esse quidditatiuam eo modo, quo ens rationis habet quidditatem. Quicquid enim mente concepimus, possumus aliqua definitione explicare, etiam chimeram: imò & Deũ ipsum, quanuis reuera nulla sit definitione quidditatiua comprehensibilis. Neq; in hoc est theologo vlla facienda mora.

¶Ad rem ergo theologicam propiùs, quòd definitio hæc, Sacramentum est sacræ rei signum, sit iusto breuior, arguit venerabilis Hugo de sancto victore, vir egregiæ authoritatis lib. 1. de sacramentis, par. 9. cap. 2. Nam literæ, inquit, sacræ sunt reconditorum sensuũ signa, & imagines & crux, sunt sacrarum rerum signacula: & tamen non sunt sacramenta. Quapropter prædicta, inquit, descriptio ad interpretationem, siue expositionem vocis magis quàm ad definitionem referenda videtur. ¶Vrgentius autem in eandem sententiam arguit D. Thom. 2. argum. Omnia, quæ in antiqua lege fiebant, erant signa rei sacræ, nempe Christi, in cuius figuram, vt ait Paul. 1. ad Corint. 10. omnia contingebant illis: & ad Coloss. 2. ait, legem illam vmbram fuisse futurorum, corpus autem Christi: & tamen nõ erant sacramenta. Sed & alij explicatius argumentantur. Esus agni paschalis signum erat rei sacræ: nimirum occidendi Christi: & serpens æneus, quem (vt legitur Numer. 21.) Moyses suspendit in ligno, signum quoq; quòd esset Christus cruci affigendus, & transitus maris rubri, indicium erat gratiæ baptismalis: & fluxus aquæ de petra prognosticum lauantis nos aquæ lateris Christi, & manna de cœlo cadens, præsagium Christi, qui fuit verus panis de cœlo descendens. Vnde Paul. Omnes, inquit, in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Imò verò vniuersa sacrificia, & oblationes, quibus peccata expiabantur, vmbra esse videbantur sacramentalis gratiæ, quam nostra conferunt sacramenta. Quinetiam aliquatenus iustificabant, mundabant enim à lepra, lustrabantq; homines ab alijs maculis, vt possent limina templi adire, secundum illud ad Hebræos. 9. Sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis, non animæ: nam qui mortuum tangebat, immunduserat.

¶Ad hæc & ante scriptam legem coniugium primorum parentum signum fuit rei sacræ: videlicet sacramentum, vt ait Paul. ad Ephe. 5. Christi & ecclesiæ: & sacrificiũ Melchisedech in pane & vino, eucharistiam nostram, & Christi sacerdotium, vt est in Psalm. 109. & ad Hebræ. 7. præsignabat. Sicuti oblatio Abel de pinguibus ouium, oblationem agni immaculati: & tamen non erant sacramenta de quibus loquimur. ¶Adde quòd & in noua lege multa fuere signa rei sacræ, quæ non erant sacramenta. Vt columba cœlitus super Christum descẽdens, & ignitæ linguæ super Apostolos: ac de niq̃ verba illa ipsius ad Magdalenã Lucę. 7. Remittuntur tibi peccata tua, signa fuerunt sanctificationis eius: & tamen nõ erant sacramentum: quippe cùm Christus absq̃ sacramentis poterat crimina condonare. Non ergo definitio hæc ad rationem sufficit sacramenti. ¶Igitur Hugo propter suum argumentum, finitio. aliam est definitionem sacramenti meditatus. Ait enim. Sacramentum est corporale vel materiale elementum, foris sensibiliter propositum, ex similitudine repræsentans, & ex institutione significans, & sanctificatione continens aliquam inuisibilem, & spiritualem gratiam. Ex similitudine scilicet repræsentans. Quoniam, vt artic. præcedenti diximus, propter similitudinem, quæ est in materia sacramẽti ad effectum gratiæ institutum est, vt accedente verborum forma significet gratiam. Quod autem adiecit, gratiam continens, ad efficaciam sacramentorum nouę legis spectat. Quamobrem eandem definitionem Magister Sententiarum, qui sub id temporis fuit, paulò scilicet Hugone posterior, explicatiùs expressit dicens. Sacramentum propriè sic est signũ gratiæ Dei, vt ipsius imaginem gerat & causa existat. Dixit propriè, vt vetera excluderet sacramenta, quæ (vt. q. 3. videbitur) non erant causa gratiæ: atque adeò, vt ipse arbitratus est, nec erant proprie sacramenta. Inde ergo cœptum est inter Magistri interpretes definitionibus sacramenti longioribus vti, quàm artificiosis. Ait quippe Sco. in. 4. d. 1. q. 2. Sacramẽtum esse signum sensibile, gratiã Dei, vel eius effectum gratuitum ex institutione diuina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris. Atque alij addunt, cuius virtute operis operati confertur gratia, quibus alia superaddunt multa. Definitiones autem huiusmodi præterquàm quòd antiqua sacramenta non comprehendunt, sed sola euangelica, quæ gratiam conferunt, artem definiendi nequaquam referunt. Authore enim Cicer. Rhetori. libr. 4. definitio esse debet breuis circunscriptaque quædam rei explicatio. Quare Aristot. 6. topic. secundam eius labem notat, si superfluum quidpiam contineat, quod

Hugo de sancto victore.

Secundum argumẽtũ D. Thomæ.

Hebræ. 9.

Ante legem scriptam arguitur fuisse sacramenta.

In noua lege fuere signa rei sacræ, quæ non erant sacramenta.

Luc. 7.

Hugonis de

Sẽtiarum Magister.

Scotus.

Cicero Rhetoric. 4.

Arist. 6. topic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Definitionis natura.

quod resecari posit. Quandoquidem definitio communis debet esse animi conceptio omnibus disputantibus: ob idq; nihil eorum quæ sub iudice sunt, debet in ea poni. Disputatur autem vtrum sacramenta gratiam conferant, quod non soli hæretici, verùm & scholarium multi, si non voce, re tamen (vt quæst. 3. patebit) negant. Rursus si alius quàm Deus instituere valeat sacramenta, licèt falsum sit, tamen disputatione indiget. Imò an debeant esse sensibilia signa, disputabimus. Quare hæc non debent definitionem intrare. Quibus ergo comatæ istæ definitiones placent, non possunt in eandem conuenire: quare vnus quilibet suam comminiscitur. Meditato igitur opus est, quòd non definimus in presentiarum sacramentum, vt solis euangelicis peculiariter conuenit, sed in genere: quod, vt artic. præcedenti constituimus, vniuocè commune est antiquis & nostris: illisque tam proprie, quàm istis conueniens.

¶ Satis ergo pro definitione est dicere. Sacramentum esse sacræ rei signum, si rei sacræ significatum satis perspiciamus. Ad cuius intelligentiam illius semper meminisse oportet, quod articu. præcedenti, tanquam scopum præsentis materiæ oculis præfiximus: nempe, ad sacramentorum naturam duo essentialiter pertinere, sunt enim tum medicinæ & remedia, quibus nostris Deus peccatis medetur: tum etiam cæremoniæ religionis Christianæ, quibus nos ipsum vicissim colimus. Ex quo inibi collegimus, quòd substantia fidei nostræ est per hæc sacramenta doceri, ac perinde eorum exercitio confiteri, quemadmodum deus nos eorum susceptione sanctificat. Quòd autem illa sint eiusdem sanctificationis causa instrumentalis, non pertinet ad religionem fidei, sed hoc tantùm, vt ait Gregorius, quòd sub eorum tegumento diuina virtus nostram operatur salutem. Haud ergo opus est in definitione sacramenti aliud ponere, quàm quòd sit signum rei sacræ. Quæstione enim tertia de nostris disputandum restat, vtrum singulari priuilegio gaudeant eandem efficiendi gratiam. Quocirca VValdensis nobilissimus author tom. 2. de sacramentis. cap. 20. illam præcisam definitionem ait esse in vniuersum patribus receptissimam. Igitur vt ad definitionis sensum descendamus, cum dicitur sacramentum esse signum rei sacræ, non accipitur res sacra pro re quomodocunq; sacra, hoc est, Deo dicata, vt doctissimus aliàs Hugo suo argumento arbitratus est, videlicet aut pro sanctis, quos eorum imagines repræsentant, veluti & crux repræsentat Christum, aut pro sacris sensibus, quos literæ sacræ signi ficant, sed pro gratia gratum faciente, eiusq; actione: ipsa enim theologorum vsu simpliciter & absolutè nuncupatur res sacra, vtpote quæ Deo, in quo suprema consistit fœlicitas, animas consecrat, ad quam perinde consecrationem vniuersa, quę in ecclesia consecrantur, vt altaria, sacerdotes, & vasa & reliqua ordinantur & referuntur. Quapropter neque sacramentum eandem gratiam quomodolibet significat, sed vt S. Thom. docet, qua ratione est in actu sacrandi sanctificandiq; & expurgandi nos à peccatis. Ablutio enim illa baptismi est sacræ rei signum: quia significat nos tunc spiritualiter ablui, sicut abluitur corpus, & susceptio eucharistiæ est signum spiritualis cibationis, quæ tunc actu fit. Itaque sacramentum est signum sacræ actionis, siue quæ tunc fit in anima, vt in nostris sacramentis, siue quæ futura est per Christum. Sacramenta enim legis veteris gratiam per Christum futuram præsignabant. Et quoniam sacramenta, huiusmodi actiones, quæ per antonomasiam, sacræ dicũtur, designant, simpliciter dicuntur res sacræ. Cùm enim sacrosanctam eucharistiam consecramus, dicimur rem facere sacram. Idemq; de cæteris sacramentis dicere possumus: vnde & sacerdotes, sacramentorum ministri, vt. 1. cap. Ecclesiasticæ Hierarch. ait Diony. sacri dicuntur: videlicet, sacris ordinibus sacrati, & sacramentorum ministerio sacrantes. ¶ Vnde ad argumenta proposita longè limatius. D. Tho. quam sententiarum Magister eiusq; assecłę, respondet. Ille nanq; illam solam virtutẽ in antiquis sacramentis contemplatus, qua carnem, vt ait Paul. non animã emundabant: quia gratiam non conferebant, cuncta negat fuisse proprie sacramenta: quoniã mundatio illa nõ erat proprie res sacra, nec sanctitas. At verò. S. Thcõsiderans nonnullas illarum cæremoniarum præfigurando significasse euangelicam gratiam, quatenus per Christum erat exhibenda, licèt gratiam talem nõ conferrent, concedit nihilominus eiusmodi cęremonias verè & proprie fuisse sacramenta: dummodo religionis causa ad id significandum essent institutæ. Exempli gratia. Circuncisio proprie erat sacramentum: nam erat signum ad cultum religionis spectans, signum scilicet gratiæ, quæ virtute fidei Christi per eandem circuncisionẽ applicatæ conferebatur, licèt ipsa circuncisio illã non conferret. Quoniam conferre gratiam nõ est de essentia sacramenti in genere. Pari modo esus paschalis agni, tametsi alij id negẽt, sacramẽtum erat: propriè, vt S. Thom. 3. par. quæst. 73. docere videtur: quoniam institutus erat religionis causa, tãquam signum prognosticum passionis Christi, cuius sanguine seruati sumus, vt Iudæi in Aegypto sanguine agni. 1. Corin. 5. Quare Paul. 1. ad Corinth. 5. Pascha, inquit, nostrum immolatus est Christus, alludens ad passionem, cuius agni immolatio sacramentum erat. Quo fit vt ad rationem sacramenti non sit vniuersim opus, vt proximè gratiam significet, qua ille formaliter sanctificatur, cui sacramentum admouetur, vt facit baptismus: sed satis est significare rem sacram: nempè, Christum per modum, quo nos sanctificat. Nam & nostra eucharistia, non modò quatenus gratiam significat, sed quatenus rememoratiua est passionis Christi, sacramentum est. Eadem ergo ratione quia illa occisio & manducatio tanquàm religionis cultus eiusdem erat passionis prognostica, sacramentum erat. Et hoc est quod innuit. D. Tho. superiori articulo in solutione primi, dicẽs quòd sacramentum significat sanctitatem per modum causæ formalis, vt baptismus significat illam, qua baptizatus formaliter mundatur ab originali: vel finalis: quemadmodum sacramenta vetera, vt esus agni paschalis significabat gratiam per Christum nobis conferendam. ¶ Hinc ergo fit nullum aliorum, quæ inter arguendum recensebamus, fuisse sacramentum. Nam illa purgatoria sacrificia, licèt essent religionis gratia instituta, tamen quia (vt ait Paul.) non attingebant animam, in qua proprie est res sacra, non dicebantur absolutè sacramenta, sed cum diminutione: putà egena & infirma, vt ait ad Gala. 5. Paul. Hoc est corpus expiantia. Nisi forsan aliqua signa essent conferendæ gratiæ per Christum. Reliqua verò etsi signa essent & figura gratiæ euangelicæ sanctificantis, tamen non erant tanquam religionis cultus instituta. Serpens enim æneus non fuit suspensus ad religionem colendam, sed in medelam illius plagæ, quæ tunc grassabatur in populum. Et manna de cælo cadens, aquaq; de petra fluens ad cibandum tunc, potandumque populum fuit: & transitus maris, vt hostiles manus effugeret. Quare nullum eorum erat sacramentum. Idemq; & de matrimonio in lege naturæ respondendum, quòd tantum erat officium naturæ, non autem religionis cęremonia. At matrimonium Christianorum, ad cultum etiam pertinet religionis, postquam est sacramentum. Appellauit autem Paul. illud primorum parentum sacramentum, hoc est præsagium & prognosticum mysterium coniugij Christi & ecclesiæ.

¶ Concinit ergo distinctio hæc D. Thom. decreto concilij Florentini: vbi legales cæremoniæ diuiduntur in sacra, & sacrificia, & sacramenta. Sacra enim erant templa & eius vasa: sacrificia verò illa, quæ illic offerebantur: sed sacramenta illa, quæ per modum religionis & cultus euangelicam gratiam præsignabant. De oblatione autem Melchisedech Christi sacerdotium, vt ait Paul. designante, fit ne probabile fuisse sacramentum. q. proxima. articul. 3. dicturi sumus. Oblatio verò Abel non magis fuit sacramentum, quàm oblatio Cain, licèt vtraque ad cultum attinebat: quoniam non erat instituta ad significandum euangelicam gratiam, sed vt Deus tanquam rerum creator & parens colceretur.

¶ Pari ratione nec in nouo testamento missio columbæ, ignitarum ve linguarum fuit sacramentum: nempe, quòd non erant institutæ ad religionis cultum. Neque verò crux, licet eius adoratio religionis officium sit, quia non significat rem sacram per modum sacrantis, sed Christum passum, ceu rem quampiã. Et eadem ratione nec verba Christi ad Magdalenam, aut sacramentum erant, aut sacramẽti forma: quia non erant instituta ad religionis cultũ, sicuti verba sacerdotis, Ego te absoluo.

¶ Superest autem tertium argumentum S. Thom. Consecratio altaris & vasorum ecclesiæ est signum rei sacræ, quatenus sacræ, & multò euidentius aspersio aquæ lustralis, & tamen nullum istorum est sacramentum: aliàs cum sint euangelica, essent plura, quàm septẽ.

¶ Ad hæc omnia eadem ratione negat aliquod eorum esse sacramentum: quia non cõferunt perfectam sanctitatem, sed ad illam disponunt. Tametsi potuisset nonnihil discriminis inter hæc constituere. Nam consecratio templi & vasorũ nec significat, nec efficit sanctificationem hominis, quod suprà dictum est, nomine rei sacræ designari, sed consecrationem illarum rerum: aqua verò lustralis benedicta pertinet ad sanctitatem hominis: quãdoquidem peccata venialia remittit. At verò nequis eum redargueret quòd consecrationes vasorum ordinem haberent ad eucharistiam, per quem homines sanctificantur: & ideo apparere sacramenta, maluit respondere illas consecrationes non esse sanctificatorias proprie, sed præparatorias & disponentes ad nostram salutem: videlicet, ad pastum eucharistiæ, & ideò neque esse sacramenta, sed tamen à sacramento, ad quod referuntur denominantur sacramentalia. Sed & aquam lustra-

Thom. VVal.

Definitionis sensus.

S. Tho. liber tiùs quã Magist. respondet.

Circũcisio.

Aliæ cęremoniæ nõ erãt sacramẽta.

Concilium Florentinũ.

Oblatio Melchisedech.

Tertium argumentum.

A qua lustralis nõ est sacramẽtum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iustralem, quanuis expressiorem præ se ferat sacramẽti effigiem, tamẽ quia gratiam non cõfert, quæ est perfecta sanctitas hominis, pariter negat esse sacramentum. Verũtamen quia tollit eius impedimenta abigendo dæmones, augetq; eius feruorem remittendo venialia, est sacramẽtale quoddam. De hoc autem inferiùs quæst.6.art.1.latiùs, vbi exponenda sunt verba Alexand. de consec. dist. 3. c. Aquã. quibus videtur eam asserere esse sacramentum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sacramentum sit signũ vnius rei tantùm.

DEfinitio ergo sacramẽtorum ob oculos posita, sex subinde articuli subnectuntur, quibus membratim luculẽtiùs exponitur. Hoc itaq; presenti, quid nomine rei sacræ denotetur, exquiritur. Cùm enim dictum fuerit sacramentum rem significare homines saerantem: sacrare verò commune verbũ sit tam causæ efficiẽtis quàm formalis, imò & finalis, necẽsse fuit percõtari, vtrum nomine rei sacræ omnes istæ causæ designentur. Atqui vnica Diuus Tho. conclusione respondet, affirmans sacramentum non esse signum vnius tantùm rei, sed illarum trium causarum. Nam cùm sacramentum sanctificationem nostram ex Dei institutione representet, cuius causa efficiens, passio Christi fuit, formalis verò gratia & virtutes, sed finalis, vita æterna, necesse est vt horũ sit omnium signum. Ex quo fit consequens, vt à tribus significatis tria subinde sortiatur nomina. Est enim signum præteritæ passionis commemoratiuum, præsentisq; gratiæ demonstratiuum, & finalis gloriæ pronosticum. ¶Sententia hæc vniuersalis omnium patrum est, quam nemo in dubium reuocare potest: quippe quam non modò ratio assignata declarat, verum & sacra scriptura affirmat, confessioq; ecclesiæ comprobat. Etenim de formali causa quæ est gratia, iam satis monstratum est, quẽadmodum per sacramẽtũ significetur: alias verò duas, quinimò omnes tres ad Rom.6. Paul. docet, baptismate designari: vbi ait. Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Vbi docet baptisma esse passionis commemoratiuum: & addit continuò. Cõsepulti enim sumus cũ illo per baptismum in morte, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Quibus verbis admonet esse demonstratiuum gratiæ ac subinde virtutum, quæ cum ipsa nobis donantur, per quas spirituali gressu ambulantes, vitam degimus nouã. Et subdit. Si enim complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Subindicat ergo nobis idem baptismus vitam æternam, ad quam nos perducit. Quare tum Diony. 2. cap. Eccles. Hierar. tũ & Damas. lib. 4. cap. 10. Baptismum affirmat fuisse typum mortis Christi & sepulturæ: trina scilicet mersione significantem, tum tres diuinitatis personas, tum triduum sepulturæ Christi. Sed in sacrosancta eucharistia res etiam est perspicua. Ait siquidem Christus Lucæ. 22. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Est ergo eucharistiæ sacrificium, signum passionis rememoratiuum. Præmiserat autem dicẽs, Dico enim vobis, Ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei. Et rursus, non bibam de generatione vitis donec regnum Dei veniat. Præsignat ergo regnum Dei. Et Paul. 1. ad Corinth. 11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Quo vltimo verbo aduentum finalem iuxta verbũ ipsius Christi Ioan. 6. designat. Qui mãducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Vnde ecclesia in antipho. corporis Christi. O, inquit, sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur: recolitur memoria passionis eius: mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Atqui in prima collecta missæ mentio primi modi fit. Deus qui nobis sub sacramento mirabili passionis tuæ memoriam reliquisti, &c. Et in secunda fit secundi, Ecclesiæ tuæ quæsumus Domine vnitatis & pacis propitius dona concede, quæ sub oblatis muneribus mysticè designantur. Ac demum in tertia fit mentio tertij, Fac nos quæsumus Domine diuinitatis tuæ sempiterna fruitione repleri, quã pretiosi corporis & sanguinis tui temporalis perceptio prefigurat. ¶Arguit autem D. Thom. primo loco, quòd tunc sacramentum esset signum ambiguum, quod fallendi occasionẽ offerret: sed negat illationẽ. Non enim illa tanquã multa promiscuè absq; ordine significat, sed tanquam in vnum relata: sicuti homo materiam significat & formam, ex quibus vna res cõpingitur. Significat enim, vt ait in solutione secundi, passionem vt causam: gratiam verò, vt effectum & formã per quam sanctificat, ac denique gloriam, cuius gratia pignus est. ¶Dubium autem ex hac solutione suboritur, quodnam istorum triũ, prius significet. Apparet nanq; sacramẽtum primùm ac potissimùm causam finalem, hoc est gloriam repræsentare, quippe quæ prima est potissimaq; omnium causa, deinde efficiẽtem, videlicet passionem. Nihilominus respõdetur cum sancto Doctore in initio quarti, principem eius significatũ esse causam formalem, quæ est gratia vt sanctificans. Non enim significat illa tria secundùm gradus, quos inter se habent, sed quatenus ad nostram sancti ficationem referuntur, quæ quidem sanctificatio formaliter ac perinde proximè fit per gratiam: & ideo alia duo tãquã causas gratiæ cõsignificat. ¶Ad hęc id etiam adijcito, quòd sacramentũ tanquam signum demõstratiuũ non tantùm gratiam significat, quæ iustificationis est virtus & forma, sed etiam alios eius effectus, vt sacramentum eucharistiæ corpus subindicat Christi & sanguinem, quę sub specibus continet, ac subinde gratiam quam sumentibus impertitur, atque adeo fidelũ vnionem & cõmunionem, &, vt est in collecta, vnitatem, & pacem. Cuius autor est Aug. quem D. Thom. ex libr. sententiarũ Prosperi citat. In sacramẽto enim, inquit, altaris est duplex res significata. Scilicet corpus Christi verũ & mysticum. Quãobrem Scot. in. 4. dist. 1. q. 2. art. 3. non satis ducit in definitione sacramenti ponere, q̃ sit gratiam Dei significans, sed addit vel effectum eius gratuitum. Censet enim corpus Christi non esse gratiam, sed effectum gratuitum. Okã verò in initio Quarti satis exiltimat: si dicatur, effectum gratuitũ significans. Nam hoc nomine tam gratia cõprehenditur, quàm corpus Christi: quare alij eius discipuli vocãt idem corpus gratiam substantialem. Hæc autem omnia ob id isti multiplicant, q̃ renuunt in definitione solẽni persistere: scilicet, sacræ rei signum, vbi cuncta cõprehendũtur. Imprimis em̃, q̃ aliqui cõminiscuntur Deum in se esse gratiam increatam, ineptissimum est. Gratia enim. vt ad Rom. 11. admonet Paul. nõ est nisi donum hominibus absque suis meritis gratis impensum. Quocirca spiritus sanctus non secundum se, sed secũdùm sua dona dicitur gratia. Ob idque non est incongruũ, quod Sco. & Okam aiunt, existentiam corporis Christi in altari esse effectum gratuitũ: sicuti est ipsa incarnatio Christi, iuxta illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitũ daret. Ac proinde si vera esset Magistri sentẽ. opinio, in. 1. dist. 27. Quòd spiritus ipse sanctus nobis donatur, posset quoq; dici gratuitus effectus. At verò nihil opus erat id definitioni adijcere: nomine siquidem rei sacræ etiam corpus Christi comprehenditur: quippe quòd non significatur illic, vt in se est sanctum, sed vt nos est per gratiam sanctificans. Et vice versa si nobis Deus sub aliquo signo aliud quidpiam donaret, quàm gratiam iustificantem, putà, prophetiam aut donum linguarum sicut dedit apostolis, illud esset signum effectum gratuitũ significans: & tamẽ non esset sacramentum. ¶Quòd si quis scire desiderat, vtrũ omnibus sacramentis, tam noui quàm veteris testamẽti hæc trina significatio cõueniat. Respondetur etsi quòd euangelicis, largo modo, id cunctis congruat, propterea q̃ gratiam designãt, virtute passionis Christi, ad vitam æternã nobis impensam, haud tamen effigiem & imaginem tam expressam præ se ferunt eiusdẽ passionis quàm baptismus & Eucharistia. Nisi de ordine sacerdotali dixeris, quòd sacerdos in altari sacerdotiũ Christi refert. Nec opus est tam presim ista exigere, vt omnibus æquè congruant. Sacramenta vero antiqua nõ tam cõmemoratiua præteritorũ erant, quàm futurorum prognostica. Sicuti enim sacramenta nostra gloriam prẽmonstrant, sic & illa Christum & eius gratiam, ac subinde gloriam præsignabant. Agnus verò paschalis sic erat prognosticus passionis Christi, vt esset etiam cõmemoratiuus liberationis populi ex Aegypto per sanguinem agni, qui eiusdem prẽfuerat Christi vmbra. Sabbatum autem commemoratiuum erat quietis Dei septima die à rerum creatione: atque alia festa aliorum item beneficiorum: sed tamen non erant sacramenta: quia gratiam non significabant. Circuncisio vero fuit demonstratiuũ gratiæ: nam per abscisionem pelliculæ membri generationis denotabatur illic culpam condonari, quę per generationem contrahitur. Sicuti & alia sacrificia & expiationes suas etiam munditias corporum demonstrabãt, quas Deus ibidem operabatur. Attamen quia absolutam animę sanctitatem nec præstabant, nec indicabant, iam suprà diximus non fuisse sacramenta.

Coclusio articuli.

Sacramentũ signum triplex.

Expositio articuli.

Rom.6.

Primum argumentum S. Thom.

Dubium.

Responsio.

Vt demonstratiuũ multa significat.

Scot. 4. di. 1. quæstio. 2.

Okam.

Impugnantur Scot. & Okam.

Dubium.

Responsio.

Sacramenta vetera.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVinque subsequentes articuli in expositione illius vocis, signum, expenduntur. Vnde quia in definitione tantùmodo assertum est sacramentum esse signum, quæritur iam nunc, vtrùm semper oporteat esse rē sensibilem. Perspice quàm seruat D. Tho. ne ea quæ sub iudice sunt, in definitione ponat, sed in disputatione. Respondet autem affirmatiua conclusione. Sacramentum debet esse sensibile signum, secundùm illud August. super Ioan. tract. 80. quod refertur. 1. q. 1. ca. Detrahe. Accedit verbum ad elementū, & fit sacramentum. vbi tam verbum quàm elementum, hoc est, tam forma, quàm materia, res sensibilis affirmatur. Et ratio est, quam semel iam suprà tetigimus. Nam Deus, vt Sapien. 8. habetur, omnia disponit suauiter, vnicuiq;, vt Matthæ. 25. legitur, secundùm propriam virtutē tribuens. Cùm ergo humanū ingenium sensibus suapte natura eruditur, atque adeò per sensibilia, vt ait Paulus inuisibiliū notitiam adipiscamur, cōgruens fuit, vt sensibilibus signis gratiam salutis edoceremur, quā nobis Deus sub eisdem signis impertitur. ¶ Conclusio est patribus à tempore Apostolorum solēniter receptissima. Hoc enim interstitium Diony. ca. 1. Ecclesiast. Hierarch. inter cælestem, & ecclesiasticam hierarchias cōstituit, quòd illa ex rebus intelligibilibus, hæc verò ex sensibilibus constet. Ob idq; ait, quòd principes nostri visibilibus symbolis cælestia sacramenta texuerunt: ideoq; sacramenta vbiq; & signa, & symbola, hoc est, indicia appellat. Quapropter omnes vniuersim patres (vt articulis præcedentibus satis superq; monstratū est) consenserunt, sacramenta ex visibilibus formis, rebusq; corporeis cōstare. Visibile autē, quia is sensus præstantissimus est, audibilia quoque, & tangibilia cōprehendit. In sacramento enim pœnitentiæ, & matrimonij, tam materia, quàm forma non sunt nisi audibilia verba conceptus explicantia. At dubitet hic tamē illico quispiam. Quid opus erat, vt nos Deus doceret quēadmodum nobis salutis beneficia conferret? Satis enim fuisset nobis, si nos latenter sanasset. Respōdetur per idipsum documentum, quod in primo artic. prefixum reliquimus: videlicet, necessum fuisse, non quidē Deo, sed nobis, vt per cæremonias religionis nostræ eadem beneficia sub illis nobis impēsa, cognosceremus: nempe, vt gratias seruatori nostro continenter referremus. Quā quidē cognitionem per sensus nobis suggeri, propinariq; decuit. ¶ Veruntamen cœtu sanctorū non obstante, Okam initio statim Quartī cōmentus est non esse sacramēto necessariū, vt sit sensuale signum. Nam si Deus spirituale, inqt, aliquod remediū peccati instituisset, illud eliet verè sacramentū: vt si sanxisset p solā meditationē suæ passionis, aut per delectorum mētalem detestationem, indulgentiā eorundem fieri delictorum. Ad hoc autem satis est respondere, definitionem nō docere quid Deus potuisset, sed quam re vera sacramentorum materiam instituerit: instituit autem eā in rebus sensibilibus. ¶ Meditatior autem, ac doctior responsio est, quā hic S. Thom. speculatur. Arguit enim ipse primo loco, aliquos esse effectus intelligibiles, vt scientiam respectu demonstrationis: effectus autē omnis est signum suæ causæ: nō ergo omnia signa sunt sensibilia: quod ideo in sacramentis videtur posse contingere. Et respondet, vnumquodq; ab eō denominari, quod ei per se primò conuenit. Quæ autē res primò nobis innotescūt, sunt sensibilia: quibus ideo secundùm Augu. 2. de doctri. Christi. primò conuenit esse signa. Intelligibilibus verò conceptibus id nō competit, nisi per sensibilia. Eodem ergo pacto respondemus Okam: videlicet, quòd contemplatio, & cōtritio nō essent propriè signa nisi exterius sensibiliter prodirent, atq; adeò nec essent propriè sacramēta. Eò vel maximè quòd, vt modo differebamus, sacramentis genuinum est, vt sint religionis cæremonię, quę esse propriè nequeunt, nisi extrema sint exercitamenta, & plurimùm per ministros ecclesiæ applicita. Quare Diony. eodem loco, vt artic. 2. diccbamus, sacerdotes appellat sacratos, & sacrantes, illuminatos, & illuminantes, perfectos, & perficientes. ¶ Igitur per hoc ad argumenta secundum & tertiū D. Tho. respō detur. Arguit enim secundo loco. Sacramenta pertinent ad cultum, vtl regnum dei: res autem sensibiles non videntur ad eundem cultum pertinere, secundùm illud Ioan. 4. Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Et ad Rom. 4. Non est regnum Dei esca, & potus. Et secūdum August. 1. lib. de libero arbitrio: res sensibiles minimè bonæ sunt: non ergo in illis sacramenta debuerunt constitui. Respondetur autem quòd & si sensibilia in sua natura minima sint bona respectu spiritualium, tamē quatenus eorundem sunt spiritualiū indicia, præcipui sunt momenti ad nostram eruditionē. Qua ergo ratione meritò sunt in vsum sacramentorum assumpta. ¶ Posset verò hic quispiam de baptismo paruulorū arguere, quòd cùm

Conclusio.

R. oma. 1.

Expositio articuli. Dionysius.

Dubium.

Solut. dubij.

Okam.

Primus arg.

S. Thom.

August.

Diony.

Secundus argumentum S. Thom.

Durandus.

27. q. 2. can. Sufficiat.

Panormit.

Debaptismo paruulorum

cùm minimè ea, quę circa eos fiant percipiāt, superuacaneū illis est sensibile signum. Respō detur tamen satis esse ad sacramenti rationē, vt sit per se significans. Infantibus autē sicut ipsi non per se actu credunt (licèt habitū fidei recipiant) sed per suos susceptores, qui eorū vice fidei obseruantiā protestantur, ad quam idcirco obseruantiā illos obligāt: sic satis est, vt per ipsos etiam sacramentale signum percipiant. Quando autem baptismus non fit solenniter, ille ipse, qui priuatim baptizat, vt nomine infantis credit, ita & eius nomine fidem per sensibile signum profitetur. ¶ Aliud autem argumentum hìc se offert de corpore Christi in sacramento: quòd (vt dist. 8. videbitur) sacramentū est, & tamen non est signum illic sensibile. Ad hoc verò (quod illic repetēdum restat) bifariā respōdetur. Primò, q̄ corpus Christi non dicitur sacramentum nisi per synecdochē: qua nomen totius dicitur de parte. Est enim corpus Christi non tam sacramētum, quàm virtus sacramenti: nempe, sensibilium specierū, qua suscipientes recipiunt gratiam: ob idq; respectu specierum est res, respectu verò gratiæ est sacramentū. Et ideo sicut virtutem baptismi nō opus est esse per se sensibilem, ita neq; corpus Christi. Satis quippe est totum sacramentum eucharistiæ esse signum sensibile. Secundò respondetur idē corpus illic & sanguinem esse sensibilia, non per se, sed sacramentaliter per species panis & vini illud repræsentantes. Quemadmodum & character baptismalis, qui, vt. q. 4. videbimus, res etiam est & sacramentum, per exteriora baptismi signa fit sensibilis. Quāobrem, vt in 4. dist. 1. q. 1. ait D. Thom, character & corpus Christi verum non dicuntur sacramenta, nisi quatenus signis sensibilibus coniunguntur. Quocirca melior est prior solutio. Et par: ratione indissolubilis vnio matrimonialis, quæ sacramentum est vnionis Christi, & ecclesiæ, per verba exteriora sentitur. ¶ Durandus autem. in. 4. dist. 1. q. 3. de sacramento matrimonij cæteros autores redarguit, q̄ non sit signū sensibile, etiam si sit sacramentū (de quo tamē non omnino certus est.) Nam sacramentū, inquit, illud, sine verbis contrahi potest per literas, aut per nutus. Verūtamen argumentum hoc debilissimum est: quoniā literæ, & nutus signa censentur sensibilia. De Durando verò inferiùs iterum art. 6. Acrius autem argumentum sumitur ex ca. Sufficiat. 27. q. 2. vbi Nicolaus Papa ait, ad matrimonium sufficere consensus eorum, qui cōtrahunt. Idemq; Alex. 3. ca. Cùm locū. de sponsalib. decernit, vbi Pan. super verbo, sufficit, notat solum consensum contrahentium sufficere, ita vt nihil aliud requiratur. Et idem ait glo. super d. ca. Sufficiat. Vnde nō nulli colligunt Panor. tenere, quòd non solùm verba non requirantur, verùm neque aliqua exterior expressio, sed quòd sufficiat internus cōsensus. At verò nec Panormi. hoc videtur significare, neq; censendus est tali errore hallucinatus. Aliàs indignus esset, vt eius opinio recitaretur, tantum abest, vt vlla ei deberetur de hac re fides: quoniā sacramētum matrimonij nō est simplex donatio, sed contractus do vt des, atq; adeò requirit non qualēcunq; cōsensum, sed mutuū amborum. Mutuus aūt esse neutiquā potest nisi vtriusq; consensus alteri cōstet: quod sine verbis, aut literis, aut nutib⁹ fieri neqt. Id quod ipsissimus Alexā. ca. Licet. de sponsa. duorū. admonet dicens, oportere vt vterq; in suo mutuo consensu verbis consuetis expresse alterum recipiat. Quo fit vt in mutis, & verecundis saltem nutus requiratur, vt patet ca. Cùm apud. dē spōsal. Et vbi sponsalia de futuro præcesserunt, si copula subsequatur, ipsa signum reputatur matrimoniū perficiens, vt art. 6. clarius explicabitur. Quando ergo Pontifices aiunt solum cōsensum sufficere, non fit exclusio cuiuscunque signi exterioris, sed solùm docetur, quòd non requiritur consensus parentum, vt scitè ait illic Panor. nec copula carnalis. Imò nec consensus in illam, vt patet de beatæ virginis immaculato coniugio. Neque requiritur benedictio per ecclesiæ ministros, quæ ad solā solēnitatem spectat. Quin verò nec certa verborum forma, vt in reliquis sacramētis. Nam illa capituli, Licet, Ego accipio te in meā. quāuis sit accōmodatissima, atque adeò vbi fieri potest cōmodè vsurpari debeat, nequaquā tamen est simpliciter necessaria, sed solus exigitur mutuus cōsensus. Cùm autem dicitur mutuus, palàm docetur debere esse expressum, quę quidē expressio per signū sensibile fit.

Sola copula signum.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm requirantur determinatæ res ad sacramenta.

SI Sacramentum signum debet esse sensibile, vt proximè definitum est, quod quidem ex materia & forma, vt suprà dicebamus, consitur, explorandū de vtraq; restat. Et primū de materia, vtrum vnicuique sacramento res

Universidad de Deusto
Biblioteca

Conclusio articuli.

determinatæ coaptentur. Et respõdet Diuus Thom. hac affirmatiua cõclusione, plus asserente quàm quæsitum fuerat. In sacramentis nouæ legis oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis. Hanc primùm exẽplo baptismi cõmonstrat, de quo Ioan. 3. Nisi qs renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest intrare in regnum Dei. Id quod & de cæteris intelligitur. Rationẽ autem subdit huiusmodi. In sacramentorũ vsu, & cultum diuinũ est considerare, qui est hominis ad Deum: & deinde sanctificationem, quæ vice versa à deo promanat in hominẽ: & quia res determinare ad eum tantùm pertinet, in cuius sunt potestate, fit vt non homini, sed soli Deo, in cuius potestate est nostra sanctificatio, competat res sacramentorum nouæ legis condere, & determinare, quibus homines ipse sanctificat, iuxta illud. 1. Corint. 6. Abluti estis, sancti ficati estis. Id est, quia abluti, ideo sanctificati. Perpende rationem. Si enim sacramenta ad religionis tantũmodo cultum spectarent, quã quam aliquod inde argumentum sumeretur, quòd à Deo essent determinanda (vtpote cuius arbitrij est quibus velit cæremonijs coli, vt in lege antiqua fecit) non tamẽ esset vsque adeò efficax argumẽtum, quoniam possunt quoque homines alios atque alios instituere Dei cultus & ritus, vt ecclesiæ Christianę moris est. Verùm quoniam sacramenta nouæ legis eadem, & cultus rationem habere decebat & simul virtutem per quam Deus nos iustificaret, ex hac secunda parte solus ipse debuit ritus illos instituere, sub quibus nos sanctificaret: vt certissima essent documenta nostrę salutis. Quare nomine rerum non solùm res ipsę intelliguntur, vt aqua in baptismo, & oleũ in confirmatione, verum & actus ipsi sensibiles, scilicet, eorum applicatio, vt ablutio, & vnctio, vt artic. proximo ad. 2. autor est D. Tho. Constituit enim Deus non solùm quibus rebus, verùm & quibus earum vsibus sacramẽta constarent. ¶Conclusio hæc quoniam in singulis sacramentorum suis exemplis liquebit, non est, quòd nos hìc debeat remorari. Videtur autem D. Thom. eam plus nimio ad sacramenta nouæ legis restrinxisse, nam cùm & vniuersas cæremonias testamenti veteris, quanuis instrumenta non erant, quibus Deus gratiam conferret, idem ipse instituerit, consequens fit conclusionem non nostris sacramentis peculiariter adaptandam, neque eius rationem esse efficacem: videlicet, quòd euangelica sacramẽta, quia instrumẽta sunt, quibus ipse nostram operatur salutem, debuerint ab ipso solo institui. Respondetur autẽ, quòd cæremonias illas, non eadem ratione, qua nostra sacramenta per se ipse Deus instituit: scilicet, vt essent gratiæ instrumenta, sed quia prognostica erant venturi Messiæ, quæ res erat supranaturalis, cuius ideo populus ille instinctu naturæ certa figura per viam religiõis instituere nequiuerat. Quapropter res illę sacramẽtorũ veteris testamẽti nõ se habebãt vt materia sicut res sacramẽtorũ Euãgelicę legis se habent respectu verborũ ad consecrandum vnum instrumentum conferendæ gratiæ, sed tanquàm futurorum prognosticę. ¶Cæterùm contra eandem conclusionem vidétur mos ecclesiæ militare, vtpotè quæ multa circa sacramenta instituit, quæ Christus præteriuit, vt exorcismos in baptismo, vnctionesque illic, & in ordinibus, & in sacramento altaris cæremonias plurimas. Non ergo sola institutione Dei sacramentorum res determinantur. Facilis tamen responsio est, quòd hæc nec sacramenta sunt, nec de eorum essentia, sed sacramentalia, vt quæstio. 5. videbimus. ¶Grauius autem dubium auget sacramentum pœnitentiæ, & potissimùm matrimonij, in quibus nullæ sunt res determinatę, sed sola verba. De hoc autem articulo sequenti latiùs contra Durandum. ¶Argumentum primum D. Thom. est huiusmodi. Non minori certitudine Deus in sacra scriptura significat, quàm eius gratia in sacramẽtis: sed illic ipse signis diuersis & metaphoris designatur, vt nunc lapide, nunc verò leone aut igne: ergo simili ratione potest gratia cuiuslibet sacramenti multis indeterminatisque signis significari. Responsio autem, quæ subobscura videtur, consistit in hoc, quòd & si diuersis rebus sensibilibus per metaphoram deus significetur, id vsu venit propter diuersas eius virtutes. Ob idque sicut spiritui sancto incumbit vnicuiq; diuinæ virtuti suam propriam metaphoram coaptare, ita quoniam vnumquodlibet sacramẽtum suam habet peculiarem gratiam, eundẽ spiritum sanctũ decuit vnicuiq; sacramẽto res certas applicare. ¶Hic ergo sanctè admonendi sunt sacrorũ expositores & concionatores, ne signis profanis temerè vtãtur ad sacros sensus exprimendos. In quo nõnulli plurimùm oblectantur. Quãuis enim pictoribus atque poëtis comœdijs vti liceat, & imaginibus ad mores hominum taxandos, vt in Sardanapalo lasciuiam, & in Mida auaritiam contempleris, & in Parmenone vafriciẽ, nemini tamen in sacris ita liberè fas est profanis vti, sed illis, quæ spiritus sanctus secundùm

Ratio.

1. Corinth. 6

Expositio articuli.

Mos ecclesiæ.

Sacramentũ pœnitẽtię & matrimonij.

Primũ argu.

Cauendũ in sacris à profanis metaphoris.

ecclesiasticos interpretes reuelauit. Etenim qui propterea quòd aduersariũ nostrũ diabolum, leonem appellat Petrus, quẽ Christus deuicit, imagine Herculis leonem lacerantis Christum significaret, vel ob id quòd eundem Satanam, qui animas in suam cauernam obtrudebat, superauit, effigie eiusdẽ Herculis. Cacum claua tundentis eum representaret, plus nimio esset profanus, ac fortassè blasphemus. Quapropter qui in Rosa fragrante mysteria scripturæ sacræ sub profanissima imagine secularium aulicorũque virorum, ac mulierũ profanare apud nos cœperant, meritissimò sunt prohibiti. ¶Pari modo respondet D. Thom. ad secundum, quòd in corporalibus medicamentis eò, quod diuersæ res eidẽ medendo morbo habere possunt naturales virtutes: possunt medici alterũ pro altero adhibere. In salute autem spirituali secùs censendum. Decuit namque diuersis effectibus gratiæ, quæ in diuersis latent sacramentis, diuersas res coaptari.

Secundũ argumentum S. Thom.

Tertium.

¶In tertio argumento docet sub lege naturæ fuit etiam viguisse sacramenta, nõ tamen per expressam institutionem Dei decreta, sed solo interiori instinctu, quo homines ad dei cultum mouebantur. Et ideo non fuit necesse eadem sacramenta apud omnes extitisse, sed in diuersis prouincijs diuersa. At quoniam quæstio proxima de sacramentis legis naturæ singularis nos manet articulus, illuc vsque est de hoc supersedendum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm in significatione sacramentorũ requirantur verba.

QVẽadmodum de rebus, quæ ad sacramenti significationem attinent, sic & de verbis disputatur an sint necessaria. Et respõdet D. Thom. simplici affirmatiua conclusione: nẽpe, verba quoq; esse necessaria. Quam doctè profectò triplici ex capite corroborat. Primò ex parte causæ sanctitatem nostram efficientis, quæ principem habet locum in sacramentis. Vt quẽadmodum diuinum verbum carne vestitum nos sanctificat, sic & per sensibile signum verbo informatum id nobis beneficium præstet. Secundò ex parte hominis, qui sanctificatur. Nam cùm ex anima constet & corpore, congruens fuit, vt sacramentum per sensibile elementũ corpus tãgeret, & per verbum ab anima crederetur, secundum illud Augu. super verbum Ioan. 15. Iam vos mũdi estis propter sermonẽ meum. Vbi ait. Vnde est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat? non quia dicitur, sed quia creditur. Et tertiò ex parte significationis ad quam vt. 2. de doctrina Christiana idem author est, verba inter homines principatum obtinent. Sunt enim res quædam, quæ non ex institutione significant, sed natura sua. Fumus quippe & vestigium naturaliter non fecit, vt significarent, sed quoniã effectus signa causarum suarum existunt, significant illas. Gemitus verò, & nõnullas interiectiones, licèt significandi causa eadem natura genuerit, sunt tamen mota signa. At verò verba in hoc prorsum data sunt nobis, vt expressa essent nostrorum cõceptuum signa. Quò fit vt sacramentorũ res absque verbis imperfecta sint signa. Tinctio enim aquæ ablutionem ob suam humiditatẽ significare potest, & propter suam frigiditatem, refrigerium. Ob idque necessarium fuit, vt aduenientis verborum forma, Ego te baptizo, restringeret res ad significandum ablutionem animæ. Et hoc est, quòd suprà citatus Hugo ait, sacramenta ex similitudine repræsentare, & ex institutione significare gratiã.

Augu. tract. 80. sup. Ioã.

Cõclusio articuli.

¶Hic primum omnium hoc adnotatu opus est, qp hactenus D. Thom. non dixit sacramẽtum constare ex materia & forma, sed ex rebus & verbis. Quæ quidem sententia ex illo modo loquendi Augustẽ. desumpta est. Accedit verbum ad elementum & fit sacramentũ. Quod Innocẽ. de baptismo. ca. Non vt apparet. etiam vsurpat. ¶At scisciteris fortassè, huiusmodi sacramẽtorum partes quid nã autoritatis habeant: nimirum vtrùm in solo testimonio sanctorum fundentur, an verò in sacra scriptura? Respõdetur, quòd quanuis sub his terminis rerum, & verborum sacris eloquijs non sint expressæ, ex ipsis tamen colliguntur. Ait enim Paul. ad Ephes. 5. Christus dilexit ecclesiã, & tradidit semetipsum p ea, vt eã sanctificaret, mũdans eam lauacro aquę in verbo vitæ. Quod Chryso. & Græci de verbo sacramentali intelligunt, quãquã Hierosolimitanũ nisi de verbis scripturę. Quin verò Christus Ioan. 3. ait. Nisi quis renatus fuerit ex aqua. & Marc. vlti. Baptizantes eos in nomine patris, &c. Ecce aquã & verba. Et de sacramẽto eucharistię. Accepit panẽ & fregit, &c. dicens. Hoc est corpus meũ, vbi exprimũtur panis & verba. Et de extrema vnctione Iacobus admonet presbyteros, vt orent super infirmum, vngentes eum oleo in nomine Dñi.

Innocen.

Paul. Ephe. 5

Ioann. 3.

Ex materia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quare quòd sacramenta rebus & verbis consſtent, veritas eſt catholicæ fidei, cuius perinde negatio hæresis esset manifestaria. At verò quòd res nuncupetur materia, verba verò forma vt Sanct. Thom. in ſolutione. 2. loquitur, doctorum vſus obtinuit. Nec tamen eſt cur hoc illis vitiò detur. Primitiua enim harū vocum significatio ex re mechanica ortum duxit. Rude nāque saxum & lignū materia eſt arti ſubiecta, ex qua artifex ſuas ſtatuas aut res alias efformat. Inde autem, phyſicis ea ſignificatio in vſum venit: poſtquam duas partes compoſiti agnouerunt. Eam enim ob rem 1. Phyſic. philoſophus per Analogiā ad artificialia materiam rimari docet in naturalibus. Tertiò Mathematici eundem ſignificatum in re ſecretiori vſurparunt: nam genus in definitione materiam cenſent, quæ differentiæ ſubijcitur contrahenti illam ad conſtituendā ſpeciem. Licuit ergo eodem iure Theologis in re ſimilima eiſdem nominibus vti. Nam cùm res ſacramenti confuſè indiſcretéq; ſignificent, vt exēplo baptiſmalis aquæ modò declarabamus, per verborum formam ad certum effectum gratiæ: ſcilicet, ablutionem ſignificandum coarctantur. Pari modo cùm vnctio fieri poſsit vel ad leniendum, vel ad medendum vulnus & certè ad confouendū irroborandūque vires, vt in pugilibus, per formam confirmationis accōmodatur ad ſignificandum robur fidei. Et cùm ex pane & vino multa fieri poſsint, per formam ſacramenti altaris applicantur ad ſignificandum tranſſubſtantationē eorum in corpus & ſanguinem. Quapropter res ſe habent vt materia, quæ per verborum formam limitatur & perficitur. Et ideo ex ambobus ſicut ex materia & forma, vt in ſolutione ſecundi author eſt D. Thom. vnum reſultat ſacramentū. Hoc demum doctorū idioma ſacrum concilium Florentinum ſua autoritate comprobauit, dicens omnia ſacramenta tribus perfici: ſcilicet, rebus, tanquam materia, & verbis tanquam forma, & perſona miniſtri. Ac ſubinde ſuas ſingulis ſacramentis materias & formas attribuit. ¶ At Durand. concilio antiquior in. 4. diſt. 1. quæſt. 3. moleſtiā hic nobis exhibet de ſecramēto matrimonij, de quo non ſanè ſentit, negans eſſe propriè ſacramentum nouæ legis. Ait quippe nihil illi ſupra id, quod habebat in lege naturæ, & in veteri teſtamento additum, niſi fortè indiuiſibilitatem. Quapropter aduerſus hos tres articulos tribus modis arguit. Primum, vt arti. 4. prænotauimus, argut, quòd in matrimonio nō ſint res ſenſibiles, quoniā nutibus & literis celebrari poteſt. Secundò arguit cōtra cōclusionem articuli præcedentis, q̄ non in omni ſacramēto ſint res: nam videntur res à verbis diſtinguī, quādo quidem ſibi inuicem contraponuntur, & tamen in ſacramentis pœnitentiæ & matrimonij nullæ diſcernuntur res præter verba. Imò è conuerſo in matrimonio vt dictum eſt, non ſemper verba exprimuntur. Tertiò addit, q̄ in iſtis duobus ſacramētis ſaltim in matrimonio nullatenus poſſet diſtingui materia & forma: nam materia eſt, quæ ſe habet vt res reſpectu verbi, & illic nullius contrahentium verba cenſeri poſſunt forma, quę verba alterius informet. Atq; ob id maximè quòd verba contrahentium de pari (vt ait) ſe habent: neutra ergo eſſe poſſunt materia, vt altera ſint forma. His argutijs labefactare ſibi videtur hanc rerum, & verborum, materiæq; & formæ conditionem, concludens non eſſe omnium ſacramētorum generalem. In cuius ſententiam videtur Adria. in. 4. in fine ſecundæ quæſtionis de baptiſmo ſubſcribere.

¶ At verò ad primū iam ſuprà à nobis reſpōſum eſt: nempe, nutus & literas matrimonij ſi gna eſſe ſenſibilia, quæ quidem verborum loco habentur. Ad reliqua verò duo facilè Di. Thom. in. 4. diſt. 26. q. 2. artic. 1. reſpondet: q̄ cùm tam pœnitentia quàm matrimoniū non per rem aliam, quàm per actum ſuſcipientis perficiatur, in neutro horum ſacramentorū alia eſt neceſſaria materia, quàm actus ſuſcipientis ſenſui ſubiectus, qui quidem vicem habet elementi. De quo ait Augu. Accedit verbum ad elementum, &c. Quocirca non vſque adeo ſtrictè accipitur hic nomen rerum contra verba, ſed res appellatur quicquid eſſe poteſt maceria ſacramenti, vt diſtinguitur à forma, licèt ſit etiam verbum. Huius autem cauſam pręter locum modò citatum explicatius enarrat quoque idem S. Doctor eodem. 4. di. 14. q. 1. art. 1. dicens, quòd quēadmodū corporalium medicinarum quædā in ſola paſsione ægri cōſiſtunt, vt emplaſtri impoſitio, quædā verò in eius actione, vt exercitatio: ſic in quaque ſacramentis nulla requiritur ſuſcipientis exterior actio præter intentionē: quare in illis requiritur materia quaſi extrinſecus appoſita, vt aqua, oleum, &c. At quoniā in pœnitentia & matrimonio actus ſuſcipientis ſunt neceſſarij, illi gerunt vicem materiæ. Et quidē in pœnitentia res perſpicua eſt. Nā confeſsio pœnitentis ſignificationē habet informē, & ad multa indifferentem, atq; adeò materialē. Poteſt enim fieri gloriationis cauſa, more illorum, qui lætantur cùm malè fecerint, deinde ad

Materia & forma.

Ariſtot. 1. Phyſic.

Concilium Florentinū.

Durand.

Respōdetur Durando.

D. Thom.

In pœnitentia.

de ad capiendum conſilium: præterea, vt via ſit condēnationis, ſicuti reus iudici cōfitetur. Et ideo forma illa ſacerdotis, Ego te abſoluo, denotat, confeſsionem illam eſſe ſacramentalis pœnitentiæ. Neque hoc iam in dubium reuocare licet, quandoquidem concilio Florentino ſancit, q̄ quaſi materia pœnitētię ſunt illi tres actus, contritio, confeſsio, & ſatisfactio. Hoc eſt, materia ſunt peccata cōtrita, & cōfeſſa, & ſatisfactioni expoſita. In matrimonio verò paulò pluris difficultatis eſt, materiā & formam diſcernere. Quare concilium Florentinū licèt reliquis ſacramentis eaſdem conſignet partes, matrimonio tamen non item, ſed tantùm cauſam, qui eſt mutus conſenſus per quē ſacramentum celebratur. Petrus verò Palud. in. 4. diſtinct. 1. quæſt. 4. bifariàm matrimonio materiam & formam adſcribere nititur. Primùm, quòd materia ſint ipſæ perſonæ cōtrahentes. Itaq; eandem exiſtimat materiam in qua, & ex qua. Hoc autem ineptum eſt. Quoniam materia ſacramenti pars eius eſſentialis eſſe debet: ſuſcipiens autem nō eſt pars, ſed ſubiectum ſacramenti. Secundò ad rem propinquius, ait, conſenſum vnius eſſe materiam, conſenſum verò alterius, formam. Verū tamen cùm partes iſtæ ſacramenti, vt iam cōſtitutum eſt, res debeant eſſe ſenſibiles, neque modus iſte ſatisfacit, Eo præſertim, quòd cōſenſus cauſa ſunt efficiens matrimonij: non ergo ſunt materia. Quocirca Capreolus in. 4. diſtin. 26. in ſolutione ſeptimi in omne ſe latus vertens, quatuor multiplicat dicendi modos: nam his nunc prædictis addit, quòd conſenſus interni ſunt materia: externa verò verba, forma: cùm tamen vtrunque deberet ponere ſignum ſenſibile. Præterquam quòd verba incongruentiſsimè dicuntur conceptuum interiorum forma. Sunt autē quibus videtur D. Thom. in. 4. diſtin. 1. arti. 3. ad quintum. tenere conſenſus contrahētium verbis expreſſos eſſe materiam, benedictionem verò ſacerdotis qui ſacramentum conſecrat, eſſe formā. Cū tamen Doctor ipſe ſanctus diſtin. 26. quæſt. 2. artic. 1. expreſsè contrarium doceat: nempe, quod verba, quibus cōſenſus matrimonialis exprimitur, ſunt forma, non autem benedictio ſacerdotis: quippe quæ ad eſſentiam ſacramenti non pertinet, ſed ad formæ ſolennitatem. ¶ Ad dubium ergo facilè cum eodem ſancto doctore reſpondetur, verba, ſeu nutus, ſeu literas, quibus conſenſus mutui exprimūtur, ſibi inuicem eſſe materiam & formam. Et hic fuit primus modus dicendi Capreoli, in quo debuiſſet perſiſtere. Etenim cùm id cē ſeatur materia, quod eſt informe: forma verò id, per quod ſpecies perficit: conſenſus verò vnius matrimonio cōficiendo non ſufficiat, ſed alter alteri adiunctus illud conglutinet, ſic vt vnus ſit materia, alter verò forma. Et quanuis poſſet quis fingere verba prius prolata: vt verba mulieris in ſolēni matrimonio eſſe materiam, & alia ſuperuenientia eſſe formam, cōgruentius tamen ambo cenſentur ſibi mutuò eſſe materiam & formam: tum quòd nil refert vter coniugum prior cōſentiat, tum maximè quòd poſterior etiam conſenſus per priorem informatur: & ideo æqua ratione vterque ab altero pendet. Et per hoc reſpondetur argutioni, quam inſinuat Durand. Nempe, q̄ in matrimonio quilibet coniugum de pari ſe habet ad matrimonium, quare neutrius verba eſſe poſſunt aliorum forma. Reſpondetur, inquam, argumentum potiùs cōcludere, vtriuſque verba pari iure eſſe ſibi inuicem materiā & formam, quod planè fatemur. Quemadmodum in numeris quanuis vltima trium numerata vnitas compleat ternarium: tamen q̄ quælibet in illa ſpecie pendet ab alia, vna quę libet poteſt conſiderari vt forma, & reliquæ vt materia. ¶ Supereſt verò poſtremum argumentum. Quando ſolis ſponſalibus de futuro præcedentibus ſuperuenit coniugalis copula ſit matrimonium: vt habetur extra de ſponſal. ca. Veniens. & tamen neque ſponſalia præcedentia ſunt materia, nec ſuperueniēs copula, forma. Reſpondetur, quòd ſi copulatio affectu maritali nō fiat, ſed fornicatio, nō perficitur coniugium: ſi verò illo fiat affectu, tunc eadē copula virtute præcedentiū ſpōſalium eſt in vtroque cōiugum ſenſibile ſignū conſenſuum maritalium interpres. Itaque copula eadem reſpectu vnius eſt materia & reſpectu alterius, forma: & vice verſa.

¶ Ex quo reſponſo hæc ſubſequitur appendix maximè adnotanda, quòd niſi verba de futuro præceſſerint, quanuis vtroque mente intrinſecus in matrimonio conſentiente, ſeſe toto cōmiſceant: ita vt nunc nullo alio ſigno ſuos cōſenſus ſibi inuicem ſignificent: nullum reſultat matrimonium. Id quod Paul. loco citato. in. 4. diſt. 1. q. 4. probe adnotaſſe mihi videtur: quoniā copula per ſe non eſt cōſenſus matrimonialis ſufficiens ſignum. ¶ Primum argumentum D. Thom. facillimū eſt. Arguit ſiquidem, res ſacramenti quædam eſſe verba, atq; adeò dum rebus verba adhibentur, ſuperuacaneam eſſe cōgeminationē. Reſponſio autem eſt, res non eſſe perfecta verba, ſed quaſi muta: & ideo indigere verbis, per quæ earum

Concilium Florētinum.

In matrimonio.

Petrus Palu.

Capreolus

Reſolutio Quæſtionis

Corollariū adnotandū.

Primū argu. S. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

significatio fiat expressior. ¶Ex qua ratione & solutio secũdi enascitur, qđ quidẽ articulo primo inter disputandum an sacramentũ sit res vna, prælibauimus. Cùm enim res & verba diuersarum sint specierũ, videntur nõ posse vnam constituere. Respondetur verò, quòd & si in genere naturæ sint diuersa, tamẽ in genere signi in vnam coëunt significantiã, vt expositum est: & ideo instar materiæ & formæ artificialium (vt illic explanatũ reliquimus) faciunt vnum: eò quòd significatio rerum per verba perficitur. Nomine autem rerum, actiones ipsæ comprehenduntur, vt ablutio & vnctio, &c. ¶Tertium argumentum est. Sacramenta nouæ legis vt lib. 19. contra Faustũ autor est Aug. Mosaycis successerunt: in eorũ autem vsu nulla leguntur necessaria verba: fit ergo vt neque in nostris sint operæpretium. Subijcitur verò respõsum, quòd cùm illa præ nuntia fuerint venturi Christi, nõ ita perfectę erant significationis ac nostra. Loquebatur enim illis patribus olim Deus, vt ait Paulus in prophetis, nouissimè autem nobis in filio, qui cùm verbum sit carne vestitũ, condecens fuit, planis nobis, vt verbis alloqueretur. Et ideò ꝙ illic res mutæ quasi sub vmbra musitabãt, vt immolatio agni, absciſio præputij, &c. id sacramenta nostra expressis verbis adaperiũt. Quare vt illic nullæ erant res sacramẽtorum, vt art. præcedẽti diximus quæ essent sicut materia sacramenti, sic nec erant tunc necessaria verba tanquã forma. Quanuis credibile sit aliquem fuisse tunc verborũ vsum, etiam in circuncisione: nam & de sacerdotib⁹, qui illa ministrabant sacramenta, legitur Numer. 6. Sic benedicetis filijs Israel. Benedicat tibi Dominus, custodiat te. &c. Et de illis, qui illa suscipiebant, scribitur Deutero. 16. Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, &c. Verba autem illa Num. 5. quibus sacerdos in expurgatione adulteræ vtebatur, quam si absque culpa erat, benedicebat: si verò in culpa, maledictis respergebat, nihil ad rem, quoniam cærimonia illa Zelotypiæ non erat sacramentũ.

Secundum argumentũ.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. VII.

Vtrum requirantur determinata verba in sacramentis.

NON satis est nosse verba in sacramentis requiri: nisi sciamus, an in vnoquoq; requirantur determinata & certa. Ad quod Diuus Thomas hac respondet affirmatiua conclusione. Multò magis requiritur in sacramentis nouæ legis determinata verborum forma, q̃ determinatus rerum vsus. Vnde Christus determinatis verbis venerabile sacramentum cõfecit dicens. Hoc est corpus meum. Neq; apostolorum arbitrio cõmisit, quibus verbis baptizare vellent: sed edixit, vt baptizarent in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Atqui ratio cõclusionis ex similitudine rerũ naturalium eruitur. Nam in cõpositis ex materia & forma, initium determinationis & ordinis ad rem constituendam à forma enascitur, quæ rationem speciei complet. Materia verò non exigit his aut illis dispositionibus aut organis præparari, nisi secundùm exigentiã formæ, quæ eius est finis. Pari ergo iure in sacramẽto determinatio materię, putà aquę, aut olei non requiritur, nisi secundùm aptitudinẽ ad formam: quare si rebus opus est determinatis, multò magis verbis. Hactenus Diuus Th. Accedit autẽ & ex superioribus noua ratio. Diximus enim res sacramenti non significare, ceu verba, ad placitum, sed proportione & analogia rerum materialiũ ad spiritualia, qualis est ablutionis corporis ad mundiciem animæ: hæc autẽ significatio confusa est. Quocirca condecens fuit, vt earum significatio per verborum adiectionem fieret perspicua.

Conclusio.

¶Conclusio præsens vsqueadeò vera est atque omnibus recepta, vt sit habenda pro fide catholica. Colligitur enim ex sacra pagina, vt modò dicebamus. Et in concilio Florentino tanquàm sacra veritas proponitur. Habet nihilominus nonnihil ambiguitatis, vtrùm vniuersis sacramentis sit iure diuino adscripta certa verborum forma, cuius variatio sacramentum irritaret. Nam in matrimonio, vt proximè visum est, nulla sunt certa verba necessaria. Et in baptismo, vt suo loco videbimus, apostoli vsi sunt alia forma. Et Græci non dicunt. Ego te baptizo, sed baptizetur seruus Christi. Imò de sacramento eucharistiæ proprio loco disputabimus, vtrùm forma tota consecrandi calicem sit tota de necessitate sacramenti, an solùm de necessitate præcepti.

Expositio articuli.

Vtrũ formæ sacramẽtorũ sint de iure diuino.

¶Interrogatio hæc tribus conclusionibus absoluitur. Prima. Omnia sacramenta in institutione diuina, nempe Christi, verba habent eatenus determinata & definita, vt planè effectum gratiæ talis sacramenti repræsentent. Probatur. Nam vt quæstione quinta monstrabitur, solus Deus est, qui potest instituere sacramẽta: aqua vtique potestate factus homo tanquam autor gratiæ functus est. Cui autem competit sacramẽtum instituere, eidem soli incumbit & res & verba essentialia sacramenti præscribere, quibus eiusdem sacramenti effectus designatur. Atqui eodem ratio illa pertinet, quam articulo quarto D. Thomas tractabat, nempe quòd eidem soli cui competit salutem & gratiam per sacramenta elargiri, congruit & res & multò iustiùs verba definire quibus eandẽ sanctitatem operatur.

Prima conclusio.

Secũda conclusio.

¶Secunda conclusio. Non omnium sacramẽtorum formæ eodem gradu explicitæ sunt à Christo. Imò in triplici sunt ordine. Quędam enim sunt in euangelio expressæ, vt forma baptismi. Matth. vlti. Baptizantes eos in nomine patris, &c. Et forma consecrationis Matt. 26. Hoc est corpus meum, &c. Alię verò sunt quæ ex euangelio facilè depromuntur, & per apostolorum traditionem ecclesia habet tãquam de fide receptissimas: vt patet de forma sacramenti pœnitentiæ. Ego te absoluo, quæ ex loco illo elicitur Matth. 16. quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Extant enim in ecclesia Christi documenta complura verbo tenus ab Apostolis edocta secundùm illud. 2. Thessal. 2. Seruate traditiones, quas accepistis, siue per epistolas, siue p sermonem, hoc est citra scripturam. &. 1. ad Corinth. 1. Cætera (inquit) cùm venero disponam: quæ tamen dispositio nusquam in sacris Biblijs legitur. At verò sacramentorum institutiones, ac perinde materiæ & formæ, non sunt inter apostolorum traditiones, tãquam eorum instituta censendæ. Distinguit enim Paul. 1. ad Corinth. 7. inter Dei mandata, & sua. Præcipio enim, inquit, non ego, sed dominus. & infrà. Nam cæteris ego dico & nõ Dominus. At quicquid de essentia sacramẽti est, non tantùmodò vt apostolorum est censendum. Qui porrò vt quæst. 5. monstrabitur, sacramenta instituere nequiuerant; sed ita est existimandum quasi ab ore Christi ipsi susceperint, & ecclesiæ promulgauerint. Et idem est de alijs tribus formis, scilicet, confirmationis, extremæ vnctionis, & ordinis. In tertio ordine est forma sacramenti matrimonij. Haud enim explicatiorem Christus tradidit, quàm quæ iure naturæ coniugalem assensum exprimere sufficit, quibuscunq; id verbis aũt nutibus fiat. Illa enim forma in ca. Licet. de sponsa. duorum. Ego accipio te in meam, &c. etsi sit congrua & ideo dum matrimonium fit solenniter seruanda, haud tamen est necessaria. Ratio autem eius triformis discriminis est, quòd sacramentum baptismi & Eucharistiæ omni populo simpliciter sunt necessaria. Nam nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto & manducauerit carnem filij hominis, non intrabit in regnum cælorum. Et ideo illæ formę ipsissimis verbis explicatæ sunt à Christo. Post hæc duo peccatoribus etiam necessaria est pœnitentia. Quare eius formã licèt non tã liquido insinuauerit, tamen dicens Matth. 16. Quodcunq; solueris. & Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, illiam designauit. Quocirca, & si ecclesia verbum, absoluo, elegerit, tamen per verbum, remitto perfici potest sacramentum, licèt non absque culpa mutetur. Obidq; D. Thom. in. 4. distin. 14. statim quæstincula prima ad secundum, ait non esse vsqueadeò determinatam formam in pœnitentia, quàm in eucharistia & baptismo: eò quòd nec in consecratione materiæ consistit, veluti Eucharistia, nec in vsu & applicatione, vt baptismus & confirmatio: sed in remotione potiùs materiæ, nempe peccatorum. At quoniam confirmatio, & ordo, & extrema vnctio nõ sunt sacramenta vsque adeò necessaria, non existunt eorum formæ tam perspicuè ab ore Christi in euangelio prolatæ. Apostoli nihilo minus ab illo audientes, illas docuerunt ecclesiam. Reliquą verò quæ ecclesia, ornatus & religionis gratia in sacramentis adhibuit, de eorum necessitate nequâquam existunt, vt benedictiones deprecationesque baptismi, & sacrificij missæ & sacramenti pœnitentiæ & cæterorum. Reliqua argumenta de forma baptismi & consecratione calicis suis prijs locis adnotabuntur.

Notabile.

Sacramentũ matrimo.

Ratio notanda.

Matth. 16.

¶Perspice autem primum argumentum literæ. Salus, quæ per sacramenta conquiritur, eadẽ est apud omnes: voces autem vt ait lib. 1. Periher. Arist. diuersæ sunt in diuersis linguis: ergo nõ requiruntur determinata verba sed alia apud Latinos, & apud Græcos alia. Respõsio est, conclusionẽ non sic esse intelligendam, vt sacramẽta eadem verba in omni natione expostulent, sed sic determinata in qualibet lingua, vt in vniuersis nationibus idẽ sit sensus. Nam vt autor est Aug. super Ioan. ca. 15. Verbum in sacramentis non operatur, quia exterior sono vocis dicitur, sed quia intus mente creditur. Idem autem sensus verba faciunt, seu latinè, seu græcè, seu hebraicè proferantur. ¶Secundum argumentum est. Verba ratione significationis exiguntur in sacramentis; contingit autem per diuersa verba idem in eadem lingua significari. Nam quod significat, baptizo, idem reddit abluo,

Primum argumentum S. Thom.

Auguſt.

Secundũ argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& tingo, nullum ergo eorum est necessariò præscriptum. Responsio verò est, quòd inter plura eiusdem significationis verba, illud assumi debuit in significationem sacramẽti, quo præcipuè vniuersaliusq; homines illius idiomatis ad id significandum vtuntur. Sicuti & res illæ vsurpantur, quibus vsitatiùs illa actio exercetur, per quam sacramenti effectus designatur: putà aqua in baptismo, quo fit spiritualis ablutio. ¶Hæc autem regula quanuis ab omnibus sit receptissima, geminum tamẽ includit sensum. Dubium ideo secum affert, vtrùm illa vsitatissima vox eatenus sit necessaria, vt per eius mutationem irritum fiat, & cassum sacramentum, an duntaxat contrahatur culpa, manente solido sacramento. Quod quidem dubium confestim articulo proximo referabitur, vbi de verborum permutatione disputaturi sumus. ¶Interim autẽ animaduertendum est, non solum illam vocem censeri præcipuam, & vsitatiorẽ quę eiusdẽ linguę natiua est, verum & illam nonnunquam quæ ab alia lingua celebri vsu fuerit recepta. Baptizo, enim nomen græcum est, quo tamẽ omnes nationes Christianismum professæ vtũtur. Sicuti & nomen Chrismatis, quod vniuersæ in forma confirmationis vsurpant.

Dubitatio.

Animaduertendum.

Contra Caietã.

¶Potuisset ergo Caieta. in præsentiarum illam subticere censuram, qua videtur ecclesiæ curam submordere. Insinuat enim consultius fuisse non introducere verba græca sacramẽtorum in ecclesiam latinam. Nam qui rudes, inquit, sunt linguæ significatum vocis nõ ita lucidè percipiunt, ac si dixissent audissentq;. Ego te abluo, & ego te vngo vnguento salutis. Quæ quidem censura non erat hic necessaria. Imò verò vniuersalis ecclesia non temerè, sed cõsultissimè verbum retinuit græcum, quanuis hebraicè fuerit à Christo prolatum: eò quod primum Biblia in græcũ, quòd vniuersalius idioma tunc erat, traducta sunt: imò Apostoli eodem vsi censentur. Postulabat nãque maiestas sacramenti baptismi, quo professio fit fidei regeneratioq; in Christo, vt eodem verbo nationes omnes Christianæ vterẽtur, vt vel per hoc vnitas fidei in Christiana vniuersitate splendesceret. Prętereà quòd & propter amplitudinem suæ significationis seruatum est. Significat enim idem quod, mergo, abluo, & tingo, quibus tribus modis baptismus fieri potest. Et ideo non decuit per aliquod illorum transferri, ne eius significatus coarctaretur. Quandoquidem per quodlibet ministratus baptismus, verum sit sacramentum. Eadem ratione propter verbi dignitatem interpretes aliena verba reseruant. Vt Emanuel, Epheta. Et idem est de Chrismate, imò ipsum verbum baptizo, seruauit interpres Iudi. 12. Baptizabat se fonte. & Ecclesia. 34. Qui baptizatur à mortuo quid proficit eius lauatio? Neque esse vllus potest tanta ignorantia cæcutiens, cui non per vsus solennitatem notissimum sit, quid baptizo significet & Chrisma.

Baptizo.

¶Tertium argumentum adhibet D. Thom. vt decretum Zachariæ exponat, canon. Retulerunt. de consecra. distinct. 4. Vbi eos, quos quidam sacerdos baptizauerat in nomine patria & filia & spiritua sancta, vel fortè, patrias pro legitimè baptizatis ducit. Est ergo argumentum. Corruptio rei cuiuslibet speciem variat, vt cùm vinum fit acetum, corrupta autem verba non mutant sacramenti speciem: vt Papa decernit in illiteratis, & balbis: non ergo determinata verba essentialia sunt sacramento. Responsio autem quatuor habet mẽbra. Primum. Ille qui de industria corruptè verba proferret, non videretur sacramentum conficere, quia non videretur id intendere, quod facit ecclesia. Secundum assertum. Vbi autem quis non de industria sed errore vel lapsu, vel balbutie linguæ id facit, corruptio autem fit tanta, quæ omnino sensum auferat loquutionis, non videtur perfici sacramentum. Tertium. Si verò non taliter auferatur sensus loquutionis, nihilominus perficitur sacramentum. Subdit autem huiusmodi discriminis percipiendi nonnullum indicium: videlicet, quòd quando corruptio fit in initio dictionis, tunc plurimùm significatio legitima mutatur, & substantia nominis, vt si pro patris, dicas, matris: aut, p filij milij. Variatio aũt inquit, in fine dictionis vt plurimùm mutat coniugationem. Sic enim legendum est aut, declinationem: non, consignificationem, vt patet in subiunctis verbis. Quæ tamen coniugatio secundùm Græcos variatur, etiam secundùm principium dictionis in declinationibus verborum. Augent enim verba in principio per modos & tempora. Vbi ergo sola declinatio variatur, vt pater patris, patrem, substantia nominis manet. Et ideo baptismus illius capituli. Retulerunt. vbi per ignorantiam dicebatur patria & filia, toleratus est. Quanuis enim inquit Di. Thom. eiusmodi verba corruptè prolata nihil significent ex virtute impositionis: non autem intelligas singula per se verba: nihil significare, quia patria patriam significat, & filiam, filia, sed tota oratio propter incongruitatem non

Tertium argumentum. De cõs. d. 4. can Retulerunt.

Quadrimembris respõsio

non significat ex impositione: nihilominus ex accommodatione vsus: nempe, quia illam baptizando sacerdos proferebat, eiusdẽ reddebat sensum, ac si dixisset in nomine patris & filij. Itaque licèt singula verba significationem mutarent, tota tamen oratio legitimum sensum ex vsus accommodatione retinuit. Huic autẽ regulæ minus fidẽs adhibet quartum membrum. Scilicet, consultiùs attendẽdam esse corruptionis quantitatem, qm tã à principio quàm in fine esse potest tãta corruptio, quæ legitimum sensum auferat, tamq; vtrobiq; tenuis vt illum obseruet. Vt cõ responsio hęc vna cum cõclusionibus subsequentis articuli perspicacius examinetur, illum subiũgamus.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum.

¶Tertia conclusio. Si verò per mutationem non tolleretur debitus sensus, talis mutatio, quia non tollit id quod est de sacramenti substantia, non auferet eius veritatem. Et ad hoc propositum adducit Græcorum morem, qui non dicunt, Ego te baptizo, sed baptizetur seruus Christi: vbi idem retinetur sensus. Quo circa, qui de forma consecrationis corporis subticeret particulã, enim, nõ subinde perfectioni sacramenti obsisteret: nam legitimus maneret sensus.

3. Cõclusio.

¶Quarta conclusio. Qui eiusmodi minutiora prætermitteret, peccaret quidem, si ex contemptu vel negligentia id faceret.

4. Cõclusio.

¶Quinta & sexta conclusiones peculiariter ad additionem spectant. Est enim quinta. Si quis aliquid formæ sacramẽti apponat, quod sit corruptiuum debiti sensus, veritatem tollit sacramenti: vt si quispiam ex Arrianis diceret, Baptizo te in nomine patris maioris & filij minoris.

5. Cõclusio.

¶Sexta conclusio. Si verò talis additio legitimum sensum non excludat, non tollitur sacramenti veritas, siue in principio siue in medio siue in fine id fiat. Vt si quis dicat, Ego te baptizo in nomine patris omnipotentis & filij eius vnigeniti, & spiritus sancti paracleti, vel siue fine addat, beata virgo te adiuuet: nam cum hæc adiectio non fiat in eodem casu eodemque tenore, planum est non fieri, vt partem formæ. At verò si sub eodem tenore adderetur: scilicet, in nomine patris & filij & spiritus sancti, & beatæ virginis, quãtum ad vim verborum attinet, non esset sacramẽtum: quoniam inducitur virgo Maria quasi eius nomine, sicuti patris & filij, celebretur sacramentũ. Quod est pestilens error contra illud Palud. in. 4. ad Corinth. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Esset nihilo minus consulenda baptizãtis intentio. Nam si nomen virginis non sic induceretur quòd ipsa gratiam conferret, sed tanquam aduocatrix & adiutrix ad illam impetrandam, sacramentum extaret.

Aug. contra Donatistas.

Semper Theo.

¶Igitur vt vniuersas permutationis species ob oculos simul colligas, quinque sunt numero: Nempe corruptio, de qua in calce superioris articuli: additio, & subtractio, de quibus in præsentiarum. Ac denique interruptio temporis & verborum transpositio, de quibus inferius in solutione tertij. Quo autem hæc omnia per ordinem acutiori examine expendantur, primam conclusionem reprobare videtur Paludan. in. 4. distinctio. 3. quæstione prima affirmans, quòd quanuis baptizans

Permutationes quinq;.

Palud. impugnatio.

Sv periori articulo annexum est perscrutari vtrùm formæ sacramentorum, quam diximus certis determinatisque verbis constare, aliquid addere liceat vel subtrahere vel mutare. Ad quam quæstionem D. Thom. præfixo in capite, documento sex conclusionibus respondet. Documentum est, quòd in huiusmodi mutationibus duo sunt attendẽda. Vnum à parte eius qui sacramentum ministrat, nempe intentio, quæ omnino necessaria est: alterum verò ex parte significationis verborum.

Documẽtũ.

1. Cõclusio.

¶Circa primus mẽbrum statuitur prima generalis conclusio. Si minister per mutationem verborum, seu addendo seu subtrahendo intendat alium ritum inducere qui nõ sit ab ecclesia receptus, non videtur sacramẽtum perficere, quia videtur intẽdere quod ecclesia intendit.

2. Cõclusio.

¶Posterius verò membrum ex parte significationis verborum subdistinguitur: nam cùm verba secundùm sensus operentur, subnectitur secunda conclusio. Si per eiusmodi mutationem aut subtractionẽ tollatur debitus sensus verborum, etiam si intentio debita adsit, non perficitur sacramentum: nam id tollitur quod de eius substantia existit. Quare, vt ait Didymus in libro de Spiritu sancto: qui bãptizaret aliquod trium nominum Trinitatis prætermittendo: sine perfectione baptizaret.

Didymus.

ptizans

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptizans per verborum mutationem inducere intendat errorem, nihilominùs, dum modo intendat id facere, quod facit ecclesia, neq; tanta sit corruptio, quin seruetur legitimus sensus, perficitur sacramentum. Nam tunc cũcta seruantur, quæ sunt de substantia sacramenti. Græci nanque conficientes in fermentato, errorem sustinent, quòd sic Christus confecerit, neque in azymo conficere liceat: & tamen verè consecrant. Idem ergo erit de mutatione formę: si maneat legitimus sensus.

Item hæretici semper in illo versantur errore, quòd sua ecclesia sit catholica, cuius quidem ecclesiæ intentionem habent, dum baptizãt: & tamen si secundùm veritatem facere in genere proponant, quod facit ecclesia Christi, verè baptizant. Vt Lutherani quanuis credant Christum non esse in sacramento altaris, tamen si cõsecrantes id intendant facere quod vera ecclesia profitetur, verè cõsecrãt.

Respõdetur ¶ Ad hoc autem respondetur Diuum Thomam nunquam negasse, quin vbicunque interfuerit intentio faciendi quod facit ecclesia, verborumque legitimus sensus, verè perficiatur sacramentum, si modo simul adsit suscipientis intentio, de qua postea dicturi sumus. Est enim hęc constantissima veritas quã Aug. contra Donatistas. Augustin. contra Donatistas vbique confirmat: præcipuè libr. 6. de baptismo contra illos ca. 25. & refertur de consecratione distin. 4. cap. si non sanctificatur. Ait quippe baptismum Christi, id est verbis Euangelicis consecratum, vbique eundem esse. Et ideo baptizati ab hæreticis non sunt rebaptizandi. Vnde in Florentino concilio, vt in textu retulimus, tribus decretum est sacramenta perfici: videlicet, rebus tanquam materia, & verbis, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit ecclesia. At sanctum Doctorem profectò neque à suis discipulis satis hic intellectum video. Cùm enim Sensus Tho. duo ad sacramentorum veritatem attendenda doceat: scilicet, & intentionem faciendi, qđ ecclesia facit, & integrum verborum sensum, quantum ad priorem rationem duas simillimas conclusiones constituit. Prior est in responsione tertij superioris articu. Ille qui de industria corrumpit verba sacramentalia, nõ videtur intendere facere quod facit ecclesia, ac perinde neque videtur perficere sacramentum. Posterior est hìc prima. Qui intẽdit per mutationem alium ritum inducere, qui non sit ab ecclesia receptus, non videtur perficere sacramentum: quia non videtur habere intentionem ecclesiæ. Vides quòd vtrobique ob id negat sacramentum perfici, quòd non adest intentio ecclesiæ. A contrario ergo sensu: si illa adesset, etiam hæreticus baptizaret, dummodò seruaret legitimum sensum. Exempli gratia. Græci, vt infrà distin. 3. articul. 5. iterum videbimus, baptizant dicentes. Baptizetur seruus Christi, illa cauentes dissidia 1. ad Corinth. 1. ne quis putet baptizari à Paulo vel ab Apollo, quasi virtus sacramenti ab homine promanet. Et conficiunt in fermentato. Illi tamen ritus permittuntur ab ecclesia nostra, vt in Concilio Florentino sub Eugenio patet. Et ideo sic baptizantes, seruant intẽtionem catholicæ ecclesiæ. Vnde si nostra ecclesia illos execraretur condemnaretque ritus, profectò non verè perficerent sacramenta: quia illos inducentes intentioni ecclesiæ aduersaretur. Et hoc habetur expresse in cap. citato. retulerunt. vbi ait Papa, quòd si ille sacerdos baptizans in nomine patria, noluit inducere errorem: videlicet, Deum habere filiam, baptismus valebat: alioqui, minime: quia non seruaret ecclesiæ intentionem: vtpote, quæ cum illo errore stare simul nequit.

¶ Sed rogas, quid si quis verba mutaret de industria: intendens scilicet corrumpere ritum, seruando tamen intentionem ecclesiæ: vt si quispiam forsan sciens & prudeus baptizaret sicuti sacerdos illius capituli. In nomine patria & filia & spiritua sancta: non quidem quasi hæreticus ab intentione ecclesiæ deflectens, sed suo arbitrio volens vti mala grammaticâ: sicut si in consecratione diceret, Hoc est corpus meus. Prefectò certò crediderim verè tunc confici sacramentum: licèt illa mutatio non careret culpa. Nam illic seruaretur quicquid est de substantia sacramenti. Illa siquidem verba ex accommodatione vsus perinde retinerent legitimum sensum consultò & per culpam prolata, ac si sine culpa proferrentur ex inscitia aut ex balbutie: quoniam modus proferendi significationem non mutat, quæ ex accommodatione vsus oritur. Secùs si vellet errorem inuehere dicendo filia, ac si Deus habeat filiam fœminam: nam tunc non seruaret intentionem ecclesiæ, vt idem illic Papa admonet. Cùm ecclesia non intendat baptizare nisi in nomine patris & filij.

¶ Sed tunc fortè ex hac sic asserta sententia inferas, ergo falsa fuit assertio sancti Thomæ vniuersalis, quòd qui de industria corrumpit verba, non conficit sacramentum. Nam nulla esset excusatio, si diceremus, cum

eum id intelligere quando corruptio tanta esset, quæ sensum legitimum tolleret, quandoquidem illa corruptio, etiam si non sit ex industria, sed ex ignorantia tollit veritatem sacramẽti: vt ipse statim subdit. Responsio ergo est, quòd istam ob causam non simpliciter neganit illic perfici sacramentum, sed cum moderamine dixit, videtur. Voluit enim docere quòd vbi quis de industria corrũpit verba, etiam si seruetur ex accõmodatione vsus debitus sensus, tunc quantum colligitur ex illa sua voluntate censendus ille est nõ habuisse intentionem ecclesiæ. Et ideo nisi aliunde constiterit legitimam habuisse intentionem, sacramentum habendũ esset pro irrito. Si tamen alitunde cõstaret legitimã habuisse, tunc illa verborum corruptio veritatem non euacuaret sacramenti. Et eadem ratione hic vbi loquitur de mutatione ritus non simpliciter ait, quòd vbicunque mutatur ritus, cassum sit sacramentum, sed ait videtur non subesse intentionem ecclesiæ: quæ ideo si aliunde constaret adfuisse, sacramentũ perficeretur. Graiter ergo hallucinatus est Palud. nõ animaduertens, aliud esse eum qui hęresi infectus est sacramentũ ministrare: aliud verò in ipsa administratione errorem suum impingere. Haud enim ob id, quòd qui sacramentum administrat hæreticus est, synceritas veritasq; sacramenti tollitur, sed ob id quod errorem illic intendit profiteri. Id quod profectò negare erroneum est. Enimuerò licet Arrianꝰ esset qui crederet filium minorẽ patre, si tamen id non poneret in forma, sed intenderet id quod ecclesia intendit, baptizaretq; nostra forma, verè baptizaret. Si tamen in forma errorẽ suum poneret, profectò non baptizaret: quoniã nõ simul cohærere possunt, vt quis dicens, & filij minoris, tunc habeat intentionem ecclesię, quia nec eius confessionem ꝓfitetur. Et ideo D. Thom. non simpliciter dixit quod baptisma Arrianorum non esset validum: sed si fieret in nomine patris maioris, &c. Vnde in concilio Arelatensi, quod refertur de consecrat. distinctio. 4. Cano. de Arrianis. & canone. Ab antiqua. qui est Gregorij, non simpliciter prę cipitur, vt Arriani venientes ad ecclesiam baptizentur, sed vt interrogẽtur qua forma fuerint baptizati. In canone autem, hi verò. simpliciter Bonosiani & Cataphrygæ iubentur denuò baptizari: quia peruersa confessione Trinitatis baptizabant. Et pariter Donatistę licèt crederent eos, qui ab hæreticis baptizantur iterum baptizandos, quando tamen nostra forma baptizabant, verè baptizabant: si verò errorem suum in forma baptizandi ponerent, dicentes, Si ego hæreticus sum, aut si tu hæreticus es, non te baptizo, sed si sum catholicus, tunc certè non intenderent facere, quod ecclesia facit, atque adeò neque verum ministrarent sacramentum, quoniam absolutè intendit, vt per quencunque ministrum, & cuicunque detur baptismus, sit validum sacramentum, licèt hæreticis in peccato existentibus gratiam non conferat. Neque hoc orthodoxorum vlli in dubium reuocare licet. Sicuti si Lutheranus credens corpus Christi non re, sed in figura esse in sacramento, intendens illum errorem, diceret, hoc quodammodo est corpus meum, certè non conficeret: quia nec sensum ecclesiæ neque eius intentionem præ se fert: secùs si nostra vteretur forma, id intẽdẽs, quod ecclesia.

Defenditur D. Thom.

Lutheranus

¶ Hæc de erroribus ex parte intentionis. Errores autem in verborum mutatione, dum seruatur intentio, ad duo reducuntur. Si enim corruptio, vel additio, vel subtractio, &c. significationem mutet, non fit sacramentum, si verò seruet, est sacramentum. Exempla igitur à primo capite exordiamur. Dictum enim est in superiori articulo in solutione secundi illa esse vtendum voce in vnaquaque lingua, quæ illi est frequentior in vsu. Quanuis autem aliam eiusdem significatus eidem substituas, non euacuatur sacramentum, vt si pro baptizo, dicas, abluo, aut tingo. Nam & Paul. ad Roma. 6. baptizatis ait abluti estis. Et Cyprian. in epistola ad Cœcilium verbum baptizantes transfert per hoc quod est, tingentes. Quod verbum Hieronym. super Matthæum capite vltimo, & alij patres sæpe vsurpant. Non autem satis tutus auderem dicere sacramentum valere: vbi diceretur, ego te immergo: quoniam cum immersio non semper ad abluendum fiat, debet per formam restringi immersio ad significandam lotionem. Nisi quod fortè ex accommodatione vsus, mergo, tunc esset, baptizo. Neque si diceretur ego te mundo compurgo: nam debet significari peccatorum illic mundatio per modum ablutionis, sicuti neque in forma sacramenti pœnitentiæ liceret dicere, Ego te abluo à peccatis citra violationem sacramenti: quia effectus proprius illius sacramenti est condonari peccata, per modum absolutionis, vt facit iudex. Non tamen eneruaretur pœnitentiæ sacramentum, si diceretur, remitto tibi peccata vt suprà diximus, quoniam eodem verbo vtitur Chri-

Errores in substantia verborum.

Forma baptismi.

Cyprianus.

Forma sacramenti pœnitentiæ.

Hallucinatio Paludani

De cõsec. di. 4. Cano. de Arrianis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Forma Eucharistiæ.

Christus. Ioannis vltim. Eodem iure qui in altari pro, hoc, diceret, istud, verè consecraret. Nam quanuis, istud, latinè aliud quàm, hoc, significet: nonunquam tamen pro eodem vsurpantur. Vtrùm autem nomina patris & filij liceat mutare in genitoris & geniti. distinct. 3. in materia baptismi disputabitur. ¶ Adde, q̄ si ex vsus accōmodatione, duo nomina eādem habeant significationem, per vtrumq̄ verè fit sacramentum. Vt si quis absoluēdo nobilē diceret, Ego absoluo vos. Et pariter qui absoluendo Cæsarem diceret absoluo maiestatē vestram, quanuis ridiculus esset, qui illa reuerentia vteretur, verè tamen absolueret, Sicuti, si econuerso episcopus diceret. Nos absoluimus te. Ratio istorum est, q̄ vbiuis idem est verborum sensus, eadem existimatur forma. Cùm ergo accomodatio vsus vim in secularibus sermonibus obtineat, nō est, cur nō eādē quoque retineat in sacramētis. ¶ Adde quòd & figuratus loquendi modus ex accommodatione vsus retinet in sacramētis legitimum sensum. Etenim secundùm primæuum verborum sonum forma illa. Hic est calix &c. nō significat versionem vini in sanguinem: imò in calicem. Cæterùm, quia per synecdochen continens accipitur pro contento, vel per metaphoram, calix accipitur pro passione qua effusus fuit sanguis: vt proprio articulo explicaturi sumus, synceritas sacramenti seruatur.

Exēpla corruptionis.

Interrogatio

¶ Percontetur hic autem quispiam fortasis, vtrùm si quis apud seipsum imponeret nomina idem significantia, quod forma ecclesię, vt si consecraret per cifras. H. E. C. M. substantiam eneruaret sacramenti? Respōdetur. Procul dubiò eneruaret. Haud enim satis est verba ipsi ministro significare, sed habere debēt solennem significatum vsu linguæ apud omnes. Quare, si ille apud plebem posset imponere voces idem significātes quod, Ego te baptizo, vere baptizaret per illa. Idem in corruptione verborum animaduertendum, nempè, quanta sit corruptio. Qui enim pro corpore diceret, Hoc est cor meum, profectò nō cōsecraret. Sunt autem peiores, quām scrupulosi & morosi, qui putant si pro, meum, finali, m, dicant meun per, n, non consecrare. Est enim deridendus scrupulus. Hispani nanq; ægrè proferimus, m, in fine. Imò si pro, est, velocitate linguæ dicatur, es, nullus exurgere debet scrupulus, quoniam, t, post, s, in fine difficilè etiam Hispani proferunt. Ex accommodatione enim vsus seruatur legitimus sensus: sicuti in balbutientibus. Per hæc de reliquis mutationibus facilè vnus quilibet iudicabit, de quibus infrà distinct. 3. articul. 5. iterum redibit sermo.

Remedium.

¶ Circa hæc tamen omnia vnum est remedium, vt re dubia iteretur sacramentum. At verò non vbique æquale periculum offertur. Nā in sacramētis nō iterandis, vt in baptismo periculosius est propter tenuem scrupulum sacramentum iterare: at vbi dubium rationabile est, iterandum est sub conditione, Si non es baptizatus, &c. iuxta tenorem capituli. de quibus dubium. extra de baptismo & eius effectu. In alijs verò vt in pœnitentia & eucharistia, minus dubium sufficit, vt forma iterari possit.

De permutationis culpa.

¶ Superest autem quarta cōclusio diui Thomæ expendenda, qua ait illum, qui mutationem quamlibet siue negligentia siue ex contemptu facit, peccare, licet debitus custodiatur sensus: vt si quis formæ consecrandi corpus voculam, enim, adimeret. Quæstio enim est quale quantumque delictum existat. Ad q̄d duabus conclusionibus respōdetur. Prior

Prima conclusio.

est. Eiusmodi delicta sunt in genere sacrilegij: quod vtique est religioni contrariū, quo scilicet res sacratissima violatur. Ex quo planè fit genere suo esse mortalia. Est enim ratione obiecti & materiæ grauissimum. ¶ Secunda con

Secunda cōclusio.

clusio. Potest nihilo minùs vel ratione leuitatis materię, quia tenuissima est corruptio, vel quia deliberatio non fuit plena, vel ex leui negligentia fieri veniale. Cùm enim hac triplici de causa genus omne peccati, etiam si sit iuri naturali ac diuino aduersum, fiat veniale, non est cur nō & in præsenti materia id ipsum accidat. ¶ Si autem scisciteris, quo discerniculo

Prudentiæ regula.

iudicabitur quando est tam grauis mutatio, vt sit mortalis: & quando tam tenuis, vt sit venialis, profectò iudicio potiùs pudentium arbitrandum est, quàm certa regula constituendum. Primum omnium, vbi de industria tanta fieret vel mutatio vel corruptio, vt sacramenti integritas vitiaretur, nec maneret legitimus sensus, citrà dubium esset mortale sacrilegium, idemq̄; enormissimū. Imò etiam si fieret ex notabili negligentia vix posset excusari à mortali. Fieret quippe insignis iniuria rei sacræ. Tametsi negligentia potuerit esse tam modica: nempe, tam præcipitata prolatio, vt non esset grauior, quàm venialis. Quinetiam posset casus adeò repētinus accidere, quo ministri animꝰ ab eo quod agebat diuelleretur, vt etiam si formā sacramenti prætermitteret, nulla constitueretur in culpa. Vbi autem mutatio aut corruptio nō aufert legitimum sensum, vix ad mortalem culpam condēnarem: nisi

nisi id ex contemptu procederet, vel in re grauis ordo præceptioq̄; ecclesiæ violaretur. Qui enim sacramenti despectu aut fastidio voculam, enim, inter consecrandum corpus, demeret, culpa se fortè mortali contaminaret. Dixerim, fortè, quoniam & contemptus ratione tenuitatis materiæ potest esse venialis. Si autē fieret ex negligentia, quantūuis crassa & supina, corruptio hęc atque aliæ eiusmodi paruæ nō essent nisi veniales. Imò quanuis non adhibeatur diligentia proferendi, m, finale in meum, vel si fortè si non proferatur, t, in verbo est, nullā profectò reor culpam incurri. Deus enim non est tam istarum minutiarū

In mutationibus.

obseruator. ¶ In mutatione verò, vbi verba sunt æquipollentia: vt si pro baptizo, dicas, abluo: aut pro absoluo, remitto, culpa quidem est, nō autem vt arbitror, mortalis: nisi fortasse ratione scandali. Ideni de eo existimandū, qui patrio vulgariq̄; idiomate ministraret sacramenta: vt, si Hispanè quis diceret. Yo te baptizo, ò yo te absuelno. Imò verò dum seculares, præsertim mulierculæ, ingruente periculo infantes intingunt, fortasse consultius vterentur patria lingua: sanè cùm latinam ineptissimè proferant. ¶ Diximus transgressionem ordinationis ecclesiæ impingere nōnunquam peccatum mortale. Quod intelligitur

Transgressio præceptionis ecclesiæ.

etiam vbi verba & cæremonia de essentia sacramenti non fuerint corrupta. In forma nanque consecrationis calicis sola prima verba, Hic est calix sanguinis mei, sunt de essentia sacramenti. Qui autem subsequentia proferre negligeret, lethaliter delinqueret. Imò qui sine cæremonijs missę consecraret: & sacerdos, qui sine catechismis & exrocismis solenniter baptizaret, atq; episcopus, qui sine præscriptis cæremonijs solenniter ordinaret. Qui verò in absolutione sacramentali illas precationes, Misereatur tui, &c. silentio præteriret, nō ob id esset reus mortalis culpę: quoniam non sunt in tanto gradu ab ecclesia institutę.

Forma sacramenti matrimonij.

¶ Forma autem sacramenti matrimonij non est, vt suprà diximus, de iure diuino, nisi quatenus consensus coniugalis exprimit: nulla ergo est culpa qualitercunq; mutetur. Tametsi cùm sacramentum solenniter celebratur, seruanda est forma ecclesiæ, Ego te accipio in meam, &c. quæ præscribitur capit. Si inter. de desponsatione impuberum.

Primum argumentum.

¶ Primum argumentum Diui Thomæ est, Nihil addere fas est verbis sacrę scripturæ: ergo neque verbis sacramenti: quandoquidem ab spiritu sancto sunt pariter instituta. Responsio autem consistit in distinctione antecedentis ac subinde consequentis. Sicut enim sacris oraculis licet aliquid addere ad expositionem, non tamen quod substantiam significationis demutet, sic & verbis sacramentalibus licet addere, verbi gratia, patris omnipotentis, &c. non tamen patris maioris & filij minoris.

Secundū argumentum.

¶ Secundum argumentum sumitur ex Aristotele. 8. Metaphy. dicentis, quòd, vt in numeris, sic in formis quæcunque additio speciem mutat. Consistit enim perfectio speciei in indiuisibili. Cùm ergo verba, sint sacramentorum formæ, quælibet additio mutaret speciem. Respondet autem, quòd cùm verba ratione sensus significati habeant vicem formæ, mutatio verborum non mutat speciem, nisi mutet sensus.

Tertium argumentum.

¶ Tertio argumento tanguntur duæ aliæ variationes formarum, hactenus intactæ. Quæ sunt interruptio & transpositio. Requiritur enim sicut certus verborum numerus, sic & certa eorum continuatio & ordinatio. Si ergo additio & detractio quandoque licent, fit vt fas sit etiam verba pausando interrumpere, ac perinde transponere. Responsio verò superioribus simillima est. Si enim interruptio est tanta, vt intentio pronuntiantis intercipiatur, tollitur sacramenti veritas. Secùs si sit parua. Idemq̄ de transpositione sentiendum.

¶ Vbi adnotandum est interruptionem vsu venire posse, aut p simplicē cessationē & pausationem. Vt si quis postquam dixerit in nomine patris, tantam faceret pausam, vt subsequentia verba non connecterentur cum prioribus in vnam orationem, tunc non esset sacramentum. Si autem esset parua morula, vt propter tussim aut aliud accidens interpollans tempus, nihilo minus esset sacramētum. Potest tamen fieri per interpositionem peregrini verbi, vt si postquam dixerit sacerdos, Ego te baptizo in nomine patris, diceret ministro: porrige aquam, aut quid simile. Hoc enim vitium non ad additionem reducitur, sed ad interruptionē: nihilominus nō euacuatur sacramentum, si posteà reliqua apponeret verba, secùs si longam extraneamq̄; orationem intersereret.

Si intercidatur intentio.

¶ Quid autem si interciса fuerit intentio? Cœpisti, verbi gratia, consecrare dicendo, hoc est, & tunc mente dixisti. Nolo consecrare. Respondetur quòd si intentione illa negatoria durante reliquum formæ proferas, manifestum est non perfici sacramentum. Si autem illico pœnitentia ductus priorem integras intentionem, quam habebas

Universidad de Deusto
Biblioteca

bebas à principio,& continuas formam, non video cur non sit sacramentum: quandoquidem toto tempore prolationis formæ adfuit legitima intentio. ¶ Simili iudicio de transpositione arbitrandum. Siue enim dicas, Te ego baptizo, siue, Te in nomine patris baptizo, & filij & spiritus sancti, sacramentum conficis, quanuis non sine aliqua culpa. Imò quanuis dicas, vt ait Scotus in. 4. dist. 1. quæst. 2. In nomine filij & patris, dummodo errorē non intendas inducere, quòd filius sit principium patris, sacramentum non cassatur. Cauēdum tamen est ne trāspositis terminis significatio permutetur. Nam quanuis dicendo: Hoc, corpus meum est, legitimus seruetur sensus, vt pronomen sit subiectum, &, corpus meum prædicatū. perinde ac si dicas, hoc est corpus meū, tamen si dicas. Meum est hoc corpus, profectò dubium esset grauissimum, esset ne sacramentum. Nam tunc pronomen demonstraret determinatè corpus: ob idque non significaretur aliquid fieri corpus: sed quòd corpus Christi esset corpus Christi. Quapropter pronomen, hoc, vagè (quod aiunt) & in confuso debet illud demonstrare, quod sub speciebus continetur: quòd prius est panis, post verò corpus. Sed de hoc articulo proprio in materia Eucharistiæ.

Trāspositio.

Scotus.

QVÆSTIO SECVNda, De sacramentorum necessitate & institutionis causa & tēpore.

S. Thomas. 3. parte, quęst. 61.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramenta sint necessaria ad humanam salutem.

Ecundum capitulum textus præsentis distinctionis erat, de sacramentorum necessitate & institutionis causa. Pro cuius ergo examine subiungitur quæstio secunda, quatuor continens articulos. Quorum primus est. Vtrùm fuerint ad humanam salutem necessaria. Est autem præsens titulus propter Neotericos theologos perpendendus. Putāt enim, vt est videre apud Gabrielem distin. 1. quæstione. 2. nulla prorsus necessitate, aut ex parte Dei aut ex parte finis, sacramenta esse instituta, sed solum necessitate consequētiæ: scilicèt, si Deus sic res ordinauit, necesse est sic fieri. Quæ profectò theologia, vt bona venia dixerim, deridicula est. Haud enim potest in dubium verti, quin quod Deus prædestinauit, id sit subinde futurum. Theologi autē est in huiusmodi Dei institutis rationes perscrutari diuinæ voluntatis: cur scilicet id prædestinauerit, nā nisi sic fore expediret, nūquàm id prædestinaret. Etenim quāuis Dei voluntas à nulla superiori causa pendeat, disponit tamen pro sua sapientia (vt ipsa capitu. 8. affirmat) omnia suauiter, à fine vsq; ad finē fortiter attingēs, hoc est, omnia in suos proprios fines referens. Secus de hominum prędestinatione: quoniā cur Iacob dilexerit, Esau verò odio habuerit, nulla est creata causa. Cùm ergo sic Deus in rebus liberè agat, vt tamen nihil temerè sed per summā prudentiam, meritò quæritur, cur sacramēta instituerit. Et planum est non extitisse aliam causam, quàm vt per eadem sacramenta congruentissima suauitate nostram operaretur salutem. Necessarium quippe, vt crebrò ex. 5. Metaphysic. citare solemus (inter alias eius acceptiones) à fine sumitur, idque bifariàm. Etenim vno modo necessariū est id, sine quo finis neutiquàm obtinetur: vt victus, ad vitam. Altero modo, sine quo commodè & congruè ad ipsum nō peruenitur: vt equus, ad longum peragendū iter. Neutiquam ergò ambigimus, quin Deus, cuius potestas nulli alligatur creaturæ, absq; sacramentis potuisset nostris mederi morbis, sicuti Magdalenæ & multis crimina absq; sacramento condonauit. Sed congruentiā sacramentorum decentiāque exploramus. Respōdet Diuus Thom. vnica affirmatiua cōclusione: nempe, sacramenta necessaria esse ad humanam salutem, idque tribus de causis. Quas quidem venerabilis Hugo eloquentissimè simul ac locupletissimè libro primo, de sacrament. ante Magistrum Sententia. disseruit, part. 9. cap. 3. Is enim coętaneus eius fuit, imò paulò senior sub annum centesimū post millesimum. Prima sumitur ex diuina Prouidentia, cui natiuum est vnicuique secundùm suā naturam prouidere. Est autem natura nostra vt per sensibilia (vt ait Paulus) inuisibilia intelligamus. Et ne hùc rursus reuertamur, causa sic

Quæstionis titulus.

Tráspositio.

Sententia theologis indigna.

Necessariū

Conclusio articuli. Hugo.

Prima ratio

sic locupletanda est. Cùm omnis religio, siue vera sit, siue falsa, in cultura Dei sui cōsistat, nequit gens vna, cùm corporei simus, in vnam religionem coalescere, vt contra Faustum libro. 9. author est Augustin. nisi aliquo signaculorū seu sacrorū vinculo consortio coadunetur, quibus palàm sibi cōstet eadem religione colligari: Christiana verò religio hac (quæ meditatissimè cōsideranda est) ratione cæteris præstat, quòd cùm Ethnici per sua sacrificia bona tēporalia à suis dijs postularent, Hebræi verò per sua nōnullas leprarum mundationes à vero Deo obtinerent, & sub circuncisione per fidem venturi purgationē quoq; originalis maculæ, nobis adeò fuit Christus noster mirificè benefícus, vt sacramenta institueret, per quæ, si modò à nobis dignè suscipiantur, non quidem peteremus, sed certò certius consequeremur haud qualiacunq; bona, sed re vera eius gratiam: nostrarumq; animarum salutē. Quapropter cōsentaneū fuit, vt talia sacramenta nobis daret, quæ signa essent, quibus beneficiū doceremur, quod sub illis nobis elargitur: atq; adeò religiosè profiteremur idem nobis ab ipso beneficium impendi. Hac enim de causa suprà diximus sacramentum constitui in genere signi, vt sicut per naturales creaturas author Paulo, virtutes Dei, quibus rerum naturaliū causis, existit, cognoscimus, sic per eiusmodi sacramenta eiusdem virtutem, qua super naturam nos saluat & beat, doceremur. Vnde scitè Hugo sacramenta vasis comparat, quibus pharmaca propinantur, nempe, vt qui infirmi sumus, per vasis effigiem medicaminis virtutem intelligamus. Itaq; hæc prima causa sic ex parte nostra congruentiam ostendit, vt præcipuè in diuinum honorē referatur.

Prestantia religionis Christianæ.

Hugo.

Secunda rō.

¶ Secunda ratio sumitur ex conditione miseri lapsus nostri, quo de illa innocētia, in qua creati sumus, cecidimus. Decuit enim antidotum morbo respondere. Etenim quāndiu Adam in illo perstitit statu, vniuersis dominans corporalibus, solo Deo subdebatur: dum verò se in misero pomo corporalibus subdidit, Deum abnegauit. Si ergo nos post eius lapsum in nudis spiritualibus occupassēt, cùm temporalib⁹ nostrapte natura dediti simus, non tam prompte ad illa spiritualia animum applicaremus. Per hæc autem corporalia, quibus affecti sumus, ad illa diuina capessenda allicimur. Hugo tamen & Sententiarum Magister aliter hanc causam inducunt. Nempe, vt homo, qui ob superbiam Deo se subduxerat, istis sacramentorum elementis in sua comparanda salute subderetur, quasi ab illis pendens, vt suam vilitatē recognoscēs, per humilitatē edomaret superbiā. ¶ Tertia ratio sumitur ex studio rationis humanæ, quę præcipuè in sensibiliū varietate delectatur. Dū enim homo in statu innocentię persistebat, soladiuina cōtēplatione fruebatur: ad hęc autem imā per peccatū demissus, rerum varietate gaudet. Id quod Christus in illis sororibus nos admonuit, quarum actuosa Martha erga plurima se solicitante contemplatrici Mariæ dixit, vnum esse necessarium. Si ergo puris spiritualibus homo iuberetur vacare, esset à sua natura violenter abstractus: quod certè ægerrimè ferret. Morem ergo Deus nobis gessit, vt sacramentorū varietate oblectati, ad nostram comparandam salutem essemus propēfiores. Delectat enim nos nūc basilicas extruere, mox sacrificia celebrare, deinde orare, & nō nunquàm hymnos cantusque intonare diuinos. Alijs incumbit sacramenta ministrare, atque alios expedit suscipere: per quæ quidem virtutum munera à cunctis idolorum seruitutibus distrahimur. Id quod in illis Neophytis noui orbis experimento comperitur. Mirum enim in modum institusmodi cæremonijs exhilarātur, penquas à sua idololatria semouētur. Optimè ergo tandem colligit Diuus Thom. hominem per sacramentorum institutionem congruenter naturæ suæ per sensibilia erudiri, & dum sibi per corporalia subuenitur, subiectum se illis cognoscens, humiliari: ac demum per salubria sacramētorum exercitia, à noxiijs actionibus præseruari. Abeant ergo Lutherani atque alij, quos Hugo subnotauit, hæretici, qui putant nos quasi idololatras in istis sensibilibus nostram collocare salutem. Nō enim credimus ista nobis præcipuè eā efficere, sed Deū in ipsis. Neque ab ipsis illam expectamus, sed à Deo per illa, vt ipse nobis prouidentissimè iusit. Nam & præter rationes præfatas aliam nihilò debiliorem habemus: nempe, vt per sensibilia signa non solùm magis alliceremur ad inquirendam salutem, verum & certiores efficeremur illam fuisse consequutos. Si enim mera spiritualia nobis proposita essent, non tot viæ nobis paterent ad inquirendum gratiam. Modò autem aliud gratiæ munus obtinemus per baptismum, aliud per confirmationem, aliūq; atq; alium effectum per eucharistiam & alia sacramēta. Imò verò si per solam (verbi gratia) cōtritionem aut alium quemuis animi motum proposita nobis esset salus, socordiores segnioresque ad illam conquirendam essemus: dum tamen sacramentorum præceptis incitamur, solicitiores sumus in opere, instantiusque ad sacramentales gratias anhelamus. Ad hæc

Tertia rō.

Insulares.

Contra Lutheranos.

Alia ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& tutiores euadimus, adeptos eas fuisse. Nam cùm animi motus nos lateant, certè quàm rarissimè tuti essemus, an contritio vel deuotio vsque ad gratiæ consequutionem pertingeret. Dum verò sacramentum suscipimus: vbi certò credimus, nisi per nos steterit, ex pacto diuino nobis conferri gratiam, multo certiores reddimur nostræ salutis. Eò præsertim, quòd sæpenumerò per sacramentum cum attritione beneficium gratiæ adispicimur, cuius attritio non esset efficax. Hæc contra hæreticos nostræ tempestatis libuit paulò latius meditari. Sanè qui dum religionem Christianam, istis sacramentis sensilibusq; exercitijs de medio sublatis, ad solos animi affectus reuocare contendunt, otiosam, ac desidem, situq; torpentem efficiunt. De hac verò re, non semel, sed sæpe recurret sermo.

Argumen. D.Thom. ¶ Argumenta Diui Tho. quàm facillima sunt. Primum est authoritas Pauli. 1. ad Timo. 4. Corporalis exercitatio ad modicum vtilis est. Vsus autem sacramentorũ corporalis est. Respondetur, quòd & si corporalis, exercitatio quatenus corporalis, non sit multũ vtilis: exercitatio tamen sacramentorũ non pure corporalis est, sed spiritualis ratione significantię & efficaciæ.

Secundum. ¶ Secundum est alia authoritas apud ipsum Apostolũ. 1. ad Corinth. 12. sufficit tibi gratia mea: nõ ergo sacramẽta sunt necessaria. Respõsio autẽ est ad cõsequentiã, q̃ & si gratia Dei nobis ad salutẽ sufficiat, nihilo minùs qa nobis, vt dictum est, conuenit illam per sacramenta recipere, ad eã ipsam sunt nobis necessaria. Sicuti ad vitã sufficit victus & vestitus, tamen ad id ipsum necessarium est terram colere, & ouium vellera tondere.

Tertium. ¶ Pari modo respõdetur ad tertium, quod est hoc. Posita sufficienti causa ponitur effectus: sufficiens autem causa nostræ salutis fuit passio Christi, per quam, vt ait Paulus ad Romanos quinto, reconciliati sumus Deo: ergo sacramenta sunt superuacanea. Negatur enim similiter consequẽtia. Requiritur nanque vt per sacramenta fiat nobis eiusdem passionis applicatio, cuius virtute nostram operantur salutẽ. Quemadmodum & si ad fabricã ars sufficiat, non tamen instrumentorum necessitas excluditur, quorum vsus est necessarius.

Aliud arg. ¶ Quod si rursum arguas. Ad consequendam salutem sufficit obseruatio mandatorum: iuxta illud euangelicum, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: ergo sacramenta redundant. Respondetur, quòd eiusmodi obseruatio sine fide & gratia præueniente non sufficit. Nam sine fide (vt ait Paulus) impossibile est placere Deo. Ad illam ergo fidem & gratiam requiritur baptismus, quæ si perdatur, exigit pœnitentiam. Quare & inter mandata sunt etiam præcepta sacramentorum: non solùm ad illam primam gratiam incũdam, verùm & ad alios effectus gratiæ, quales sunt confirmationis & eucharistiæ, quibus debilitas, quam per peccatũ contraximus, inroboretur, vt legis naturalis mandata valentiùs obseruemus. Vnde Deus per legem iubet, & per sacramenta iuuat.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

POst explicatam sacramẽtorum necessitatem, cùm non sint de iure naturæ, sed super naturam nobis donata, proximum est, vt tempus exploremus, quo fuerint instituta. Sunt autem, de quibus hæsitari potest, tres temporum differentiæ. Prima dum innocens natura integra vigebat. Secunda ab ingressu peccati in orbem vsque ad Christum incarnatum: ac demum tertia ab eius protinus incarnatione. De prima ergo temporis mora disputatur hoc secundo articulo. Et respondet D. Thom. breuissima conclusione negatiua. In statu innocẽtiæ ante peccatum sacramenta necessaria non fuerunt. Probat primò, quoniam sacramenta nobis sunt, vt dictum est, spirituales medicinæ, vt autem ait Christus, Matthæ. 9. non est opus valentibus medicus: tunc autem nullum erat peccati vulnus: ergo nec sacramenti necessitas. Quòd eñ sacramenta medicina sint, iam suprà per exemplum illius Luc. 10. cõmonstrauimus, qui incidit in latrones, cuius vulneribus curandis Samaritanus, hoc est Christus, vinum & oleum, hoc est sacramenta porrexit. Ex qua vtique sacramentorum natura quæst. 3. firmissimum elicimus argumentum, quòd nonnunquam sacramenta conferũt primam gratiam, aliàs nũquã sanitatem conferrent, atque adeò neq; essent medicamina, sed de hoc ibi. Secundò id probat Diuus Thom. locupletiùs hoc pacto. Sacramẽta, vt proximè constitutum est, ob necessitatem duntaxat humanæ salutis sunt instituta: tunc autem tẽporis illis homo non indigebat. Nam vel indigeret, quatenus ordinantur ad remedium peccati, vel quatenus ad perfectionem animæ conferunt, hoc est, quatenus ad religionis culturam spectant: neutra tamen ratione sacramenti tunc opus erat. Cuius quidem ratio ex rectitudine illius status colligitur.

Conclusio. R. S. Tho.

Tunc enim superiora inferioribus dominabãtur, neque vllo pacto ab illis pendebant. Enim verò iustitia originalis id præstabat, vt quemadmodum mens humana subdita erat deo, in quo & ratio gratiæ consistit, & exclusio culpæ, ita vires animæ inferiores, scilicet, sensuales, subderẽtur rationi superiorum intellectualium, atque ipsi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem fuisset, si anima vel quantum ad scientiam, vel quantum ad gratiam per aliqua corporalia, vt fit in sacramentis, perficeretur.

Expositio articuli. ¶ Vide quemadmodum Diuus Thomas non modo explodit ab illo statu necessitatem sacramentorum ad comparandam gratiam, qua remittuntur peccata, verùm ad obtinendum quodcumque gratiæ genus, quæ per cultum virtutum nobis accrescit: imò neque ad scientiæ perfectionem sentit fuisse necessaria.

Declaratio rationis. Est autem ratio hæc secunda subobscura, & ambigua. Potest enim intelligi, aut de solo Adam, aut de sua quoque sobole, quandiu ille status duraſſet. Quare primùm disputandum nobis est de scientia, mox de gratia. De priori mẽbro Caietanus, hic disputat, nescio tamen an neruum tetigerit. Arguit enim, dictum Diui Thomæ, scilicet, vires superiores in illo statu non dependisse in acquirendis scientijs á viribus inferioribus, non intelligi de posteritate Adæ, sed de ipso duntaxat viuente. Fuit nanque discrimen, quòd Adam tanquam semen humanæ naturæ omnium fuit scientiarum lumine perfusus, posteri verò eius non fuissent nati cum scientijs, sed illas progressu temporis adminiculo etiam sensuum, acquisiuissent. Vt 1. parte quæstio. 101. sanctus ipse doctor author est. Quapropter ait Caietanus, quòd D. Thom. non loquitur de communi illo statu, sed de primo parente, in quo solo re vera fuit ille status. Quòd si & de Adam quis contra arguat, quòd etiam in vsu scientiarum infusarũ vtebatur phantasmate, nam eius intellectus eiusdem erat speciei cum nostro, imò & scientia eius cum nostra, & vt ait Philosophus. 3. de anima. text. 39. necesse est intelligentem phãtasmata speculari, quare & vires eius superiores ab inferioribus pendebãt. Respondet Caieta. quòd cùm scientias per infusionem susceperisset, non vtebatur phantasmate, quasi ab illo dependens in sua perfectione, sed vtens illo quasi inferiori. Nihilominùs fatetur, quòd nec filij Adæ indiguissent sacramentis: quia geniti fuissent in gratia, vt ait Diuus Thom. 1. par. quæst. 100. cum qua recepissent dona intellectus & perfectionem supernaturalis scientiæ, ad quam requiruntur sacramenta.

Caietan. Arist. 3. de anima.

Cõtra Caie. ¶ Miror autem, vt salua eius reuerentia loquar, quòd neget sermonem hic haberi à D. Thom. de toto illo statu etiã si perdurasset in filijs Adæ, cùm planè quæstione præsenti de tribus temporis differentijs loquatur, quorum prima erat ille status. Quin etiam magis mirandum est, quòd agnoscat conclusionem hic Diui Thomæ totiilli statui conguere: scilicet, tam primo parẽti, quàm eius posteris, & tamen conclusionis rationem soli Adæ adaptari. Cùm vtique ratio conclusioni debeat adæquari. Mentem ergo Diui Thomæ vt percipias, adnotato quòd scientiarum perfectio, alia est naturalis, atque alia supernaturalis. Hic autem non loquitur de priori, sed de posteriori. Hæc enim noti is peculiariter per sacramenta donatur, vt infusio fidei, donorumq; intellectualium. Igitur cùm ait illo statu indignum fuisse mentem perfici per inferiora, nõ loquitur de naturali perfectione. Nam & de Adam. 1. p. quæ. 64. arti. 3. concedit quòd quantùm ad modum scientiæ anima eius experimentis profecit: sed loquitur de perfectione, host est, de supernaturali diuinorum notione, quæ simpliciter perfectionis nomine censetur, quam nos per sacramenta recipimus & docemur: in illo autem statu absque illis per infusionem in ipsa cõceptione reciperetur, & facillimo parentum negotio perficeretur.

Més S. Tho.

Alexan. & Durand. ¶ De necessitate verò sacramentorum in illo statu ad gratiæ acquisitionẽ Alexander Alen. 4. p. q. 1. Memb. arti. 1. non absolutè sed per distinctionem respondet. Cuius quidem sententiã Durã. in. 4. d. 1. q. 2. vltrò amplexus est. Aiunt quippe ambo, quòd si nomine sacramentorũ intelligantur illa remedia gratiæ, qua remittuntur peccata, planum est in illo statu nulla fuisse propterea q̃ neque erant peccata. Si autem eodem nomine intelligamus sacrificia & signa, quibus fit protestatio fidei de Deo saluatore, quibus quidem sacrificijs augetur gratia, minime negandum est, inquiunt, illic fuisse eiusmodi sacramẽta. Nam neque negandum est fuisse illic religionis cultum, qui in protestatione fidei consistit. Huiusmodi autem protestatio fit oblationibus & sacrificijs, quæ non solùm sunt necessaria ad propitiandum nobis Deum, quem placulis habemus offensum, verùm & ad gratiarũ actiones de beneficijs susceptis, quæ vtique in illo statu recipiebantur amplissima. Hanc autem opinionem refert D. Thom. in. 4. dist. inct. 1. artic. 2. quæstio. 2. quam refutat, dicens, non solùm non fuisse tunc necessaria sacramenta ra-

Cõtra Alex. & Durand.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione peccati, verùm neque ratione eruditionis aut alia de causa. Et primò vt hanc sententiam comprobemus, quanuis illa tunc extitissent sacrificia, profectò neutiquam mererentur sacramentorum nomina: quia non fuissent causa gratiæ, nisi per modum meriti sicut virtutum opera. Oblationes enim non aliter sunt gratiæ causa quàm eleemosyuæ & ieiunia. Sed præterea probatur quòd neque illa sacrificia tunc erant necessaria. Imprimis Hugo loco citato, cui magister sententiarum. d. 1. subscribit, nullam necessitatem sacramentorum in illo statu agnoscit. Nam homo, inquit, ante peccatum sine medio Deum videbat, hoc est, satis eum sine corporalium adminiculo agnoscebat. Per peccatum autem habuit vt nequaquã diuina queat capere, nisi humanis exercitatus. Hæc ille. Nobiscum sentit Scot. 4. d. 1. q. 3. & Palud. eadem. d. & q. Et probatur ratione, fortasse valida. Protestari fidem contingit tripliciter: aut per interiores actus, quibus Deum confitemur esse vnum & trinum, ac perinde seruatorem glorificatoremque nostrum: eumque subinde laudamus. Secundò per virtutum officia & exteriores etiam laudes. Atqui duo hæc protestationum genera religionisque munia non negamus quin illo fuissent statu. Nam fides sine operibus, vt ait Iacobus, mortua est. Fuisset nanque cum primis contemplatio, deinde prolium generatio & educatio & obediẽtia filiorum erga parentes, & omnium erga Deum in abstinentia ab esu ligni scientiæ boni & mali. Hæc autem non appellantur nisi largissimo modo sacrificia, sed fuissent merita apud Deum. Tertio modo protestamur fidem per sacrificia & oblationes. Hæc autem quòd non fuerint tunc temporis necessaria, probatur: Quatuor enim quinque ve aut sex de causis nobis sunt eiusmodi sacrificia congruentia. Primum vt per hæc pro peccatis nostris satisfaciamus: tunc autem nulla fuissent peccata. Secundò vt per ea dignoscatur religio nostra ab exteris sectis. Non enim vniuersus orbis eiusdem est religionis. Hæc autem causa illic cessasset: essent quippe omnes veluti in cælo eiusdem religionis, eodemque ore adorantes vnũ Deum. Tertiò sunt nobis in hunc vsum, vt nobis mutuò constet eandem religionem colere. Etenim quanuis totus mundus eandem profiteretur, tamẽ eo quòd corporei sumus, fieri nisi per ista externa sacrificia non posset, vt nobis inter nos mutuò cõstaret vna religio. Qualis enim Deus adoratur talia sacrificia instituuntur. Illic autem omnibus constaret natos esse in gratia Dei in eiusque seruitio & obedientia, sicuti in cælesti patria, viuere. Quattò sunt nobis operæ pretium, vt per ea seruemus memoriam beneficiorum Dei: sicut per sacrificium missæ memoriam perpetuamus passionis Christi, qua seruati sumus, docemurque quantum illi debemus: illic autẽ que opus eruditione supernaturalium? Nam simul cum gratia imbuerentur donis necessarijs. Præterea parentes facilimo negocio erudirent natos: quare huiusmodi exteris elementis nihil opus haberent: sed sicut angeli Dei in paradiso semper omnes Deum laudibus colerent. Sed ais. Saltem eorum vsus opportunus fuisset ad reddẽdum Deo gratias: videlicet vt de receptis ab ipso partem ei rependerent, secundùm illud. 1. Paralipo. 29. Tua sunt omnia, & de ijs quę de manu tua accepimus, dedimus tibi. Sed in contrarium facit, quòd causa ista vana esset in nobis, nisi ea quæ Deo offeruntur, in vsum templorum ac ministrorum cederent: tunc autem cùm non essent sacramenta, non essent ministri, neque verò templa, quia nec aeris inclemẽtia tectis egeret, sed simplici corde & ore laudum encomia Deo dicerent. Facere autem sacrificia qualia tempore Mosis, nempe litare pecudes & pecora, nisi ratione significationis, quæ tunc non fuisset necessaria, vanum futile que censetur. ¶ His demum accedit quòd tũc omnia fuissent communia, quare nullus posset de proprio quicquam offerre: neque alius indigeret vt ab alio sibi quidpiam suppeditaretur: atque adeò tũc eiusmodi oblationes nullius essent emolumenti, neq; idcirco vllius vel meriti vel laudis. ¶ Argumenta ergo duo D. Thomæ satis soluta sunt. Primum enim est. Tunc homo indigebat gratia, ergo & sacramẽtis. Cuius consequentia non valet. Nam etsi gratia indiguisset, non tamen ea per sensibilia conquirere. ¶ Secundum est. Homini secundum suam naturam, vt dictum est, congruũt sacramenta, tunc autem habuisset eandem naturam, ergo eadem illi conuenirent sacramenta. Negatur tamen consequentia: quoniam natura non haberet eundem statum, vt partem superiorem deceret per inferiorem de supernis edoceri. ¶ Tertium argumentum est. Matrimonium Adæ, secundùm apostolum ad Ephes. 5. Sacramentum magnum fuit in Christo & ecclesia: ergo ante peccatũ fuit sacramẽtum. Distinguitur aũt antecedens. Matrimonium enim, non quidem quatenus est sacramentũ fuit in illo statu institutũ, quia non erat tunc instrumentum passionis Christi gratiam conferens, sed in officium naturæ. ¶ Sed arguis, saltẽ erat sacramentũ eo modo quo dictũ est

Ratio valida.

Alia egregia ratio.

1. Argumẽ S. Thom.

Matrimonium Adæ.

est suprà esum agni paschalis fuisse propriè sacramentum: quia signum rei sacræ in lege nostra futuræ. Negatur assumptum: quoniam non fuit institutum quasi actus religionis ad id significandum, sed in officiũ duntaxat multiplicandæ naturæ, vt patet Genes. 1. & 2. Veruntamen ex consequenti, vt ait D. Tho. hoc est ex sua ipsius coniunctionis natura significabat vnionem Christi cum ecclesia sicuti vnũ quodque suum simile. Quare vbi ait Paul. sacramentum fuisse Christi & ecclesiæ, sacramẽtum accipit pro eo quod est mysterium. Adde cum Durando loco citato, quòd neque illam Christi coniunctionem significasset nisi hominum lapsus fuisset futurus: quoniam si nullum extitisset peccatum, Christus non fuisset carne indutus, in qua sibi desponsaret ecclesiam: quare & ipsa eius significatio ad statum peccati refertur. Sed prior solutio per se satis est solida. ¶ Alijs tamen argumentis solet cõclusio impugnari. Deus enim propensior est in misericordiam, quàm in iustitiam: præscius autem humanorum scelerũ prouidit ante peccatum Adæ infernorum ignem, ergo æquiori ratione debuisset tunc prouidere sacramenta. Eò vel maximè quòd & salutiferas herbas, & quæ corporeis ægritudinibus mendicandis erant necessaria antequam morbi essent, creauit. Adde quòd prouidentissimus quisque medicus non modò præsentaneis ægritudinibus medetur, verùm & ab illis quæ timentur, sanos præseruat: debuit ergo statum illum Deus sacramẽtis exornare, vt homo ab illa culpa, quã postea contraxit, præseruaretur. ¶ Respondetur tamen quòd & si propensior sit Deus ad clementiam, nihilominus debet suauiter omnia secundùm rerum naturas & indigentias disponere, ignis autem inferni fuit elementalis atque adeò ad opus creationis pertinens. Aut enim debuisset illum locum tũc creare vacuũ, aut si alia eum substantia oppleuisset, debuisset illam post peccatum corrumpere vt infernum illum illic accederet ignem: quod creandi sapientiæ non congruit. Vnde vt habetur Ecclesia. 18. Qui viuit in æternum creauit omnia simul. Idq; de purgatorio quod vnus est sinus inferni: & de naturalibus herbis & alijs medicaminibus respondendum est: nempe quòd omnia pertinent ad creationis opus. Præterquam quod perhorrendus ille ignis, Satanæ & angelis eius destinatus fuerit. Quorum quidem peccatum ante statum innocentiæ præcesserat. Vnde Christus Matth. 25. Ite, inquit, in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Illi enim quoniam per pœnitentiã reuocari in gratiã nequiuerant, statim post culpã illuc obtrusi sunt: hominibus autem, qui per resipiscẽtiam & erratorũ pœnitudinẽ euadere tormẽta illa possunt, non est paratus nisi ad terrorem, vt eum caueremus, nisi nostra impœnitentia similes nos dæmonibus efficeret. ¶ Ad rem ergo vt redeã, sacramẽta nõ sunt res naturales, sed supernaturaliter instituta in remedium peccati. In illo autem statu per iustitiam originalem cõgruentissimè illis ac sufficientissimè prospectũ erat, vt illo durante statu nec peccatum homines facerent, neque meuerent, quia nec ignorantia nec corruptis affectionibus laborabant. Quare nec alia præsertim cùm vsus sacramentorũ illic locum nõ habuisset, superuacanea fuisset eorum institutio, etiam ad præseruandum. Sed iustitia originalis commodissimè id illis præstabat. At cùm liberum arbitrium non habuissent confirmatum in gratia, cadere ab illa potuerunt, ac subinde ceciderunt. ¶ Postremũ argumentũ inde sumi potest, si admittitur potuisse in illo statu cõmitti peccatũ veniale: non quidem aduersus D. Tho. qui id negat, sed aduersus Scotum, qui cùm illud concedat, negat tamen vllo illic fuisse opus sacramento. Responderet ille tamen, quòd peccata venialia ad sui remissionem nullam expostulant sacramẽti virtutem. Sanè quòd per talia peccata gratia non perdatur, quæ sit per sacramentum recuperãda: sed poterant remitti per internam pœnitentiam aut per alium æquiualentem motum charitatis in Deum. Et pariter responderet ipse ad argumentum secundùm suã opinionem, q; etiam si Adam non peccasset Christus venisset atq; adeò instituisset sacramenta. Responderet, inquam, quòd non venisset tãquam redemptor, atque adeò neque vllum instituisset sacramentum. At profectò efficacius, ex superioribus colligitur, quòd non venisset.

Durandus.

Alia argu.

Ignis inferni.

Argumentũ de peccato veniali.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm post peccatum ante Christum sacramenta debuerint esse.

SEcundam temporis differentiam superiori articulo designauimus à lapsu prioris Adam, vsque ad restaurationem secundi: nempe, Christi. De hac ergo tẽporis intercapedine quæritur, vtrùm tunc debuerint sacramenta institui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Conclusio.

Ad quod D.Tho. vnica conclusione affirmatiua respondet: nempe, quòd ante aduentū Christi necesse fuit quædā sacramēta institui. Hanc primò probat autoritate Aug. 19. contra Faustum, dicētis sacramēta, quæ celebrabātur prænuntia fuisse venturi Christi: erat autem necessarium eius aduentum prænuntiari. Ratio autem est eiusdem necessitatis expositoria. Sacramenta enim eò sunt ad humanam salutem necessaria, quòd sensibilia signa existunt inuisibilium rerum, quibus homo sanctificatur: nemo autem sanctificari vnquam post lapsum Adę potuit, nisi per Christū: quē vt ad Rom. 3. ait Paul. proposuit Deus propitiatorem per fidē in sanguine ipsius. Oportebat ergo Christi aduētui antecessisse visibilia signa, quibus ipsum venturum homines protestarentur, quæ quidem signa dicuntur sacramenta. ¶ Perpende primum omnium conclusionem. Quoniam licēt autoritas Augustini de sacramentis Mosayci intelligatur, tamen D.Tho. ampliorem constituit conclusionem: quæ scilicēt, non solùm ad legem scriptam, sed ad legem naturæ suo gradu potest adaptari. Et ratio est subinde notanda. Nam cùm sacramenta sint religionis indicia, quibus profitemur, diuinitus nos obtinere salutem, quam omnes per Christum susципimus, necesse est, vt quotquot eius fide saluantur per sacramenta, eandem protestentur fidem. ¶ Sunt autem argumenta Doctoris sancti considerate meditanda. Dictū enim est in solutione tertij primi articuli, per sacramenta passionē Christi hominibus applicari: vnde fit consequens passionem ad sacramenta comparari, sicuti causam ad effectum: effectus aūt non antecedit causam, sed è conuerso: nulla ergo ante eandem passionem fuerunt sacramenta. Respondetur, quòd passio Christi respectu veterum sacramentorū erat veluti causa finalis, eò quòd ad ipsam significandam erant instituta: causa autem finalis non præcedit tempore suum effectum, sed intētione. Artifex enim cudit lapides dolatque ligna ob extruendam domum, à qua futura domo per intentionem mouetur ad opus. ¶ Hæc autē responsio potest tyroni Theologiæ scrupulum injcere. Passio enim Christi fuit causa salutis tam antiquorum quàm nostræ, non solùm finalis, verùm meritoria & efficiēs vt D.Tho. 3. p.q.49.artic. 1.docet. Imò autoritas hæc citata Paul. id ostēdit: quippe, qua asserit fuisse propitiatorē iustumq; iustificantē. Cùm ergo fuerit salutis nostræ efficiens causa, quomodo ait D. Tho. quòd fuerit finalis respectu veterum sacramentorum? Respondetur, quòd non negat fuisse causam efficientem vniuersæ gratiæ, quę post lapsum Adæ fuerit hominibus collata. Quod illicò post verba modò citata ostendit Paul. ad Roman. 3. dicens, per fidem fuisse propitiatorem in sanguine ipsius propter remissionem præcedentium delictorum in sustētatione Dei. Quasi diceret, omnium præcedentium delicta remisit Deus propter Christi passionem, quæ ideo quando exhibita fuit, tunc omnem gratiam quæ post Adæ præuaricationem hominibus donata est, & meruit & effecit. Et ideo sustinebantur antiqui patres in limbo quo ad vsq; eadem passio fuisset exhibita. Sed tantùm ait S. Doctor, q̄ erat vt causa finalis, non gratiæ antiquorum, sed veterum sacramentorum: nostrorū autē vt efficiens. Deus enim factus homo instituit nostra, non illa: sed instituebantur à Deo tanquam prænuntia signa futuræ passionis. Et rursum passio operabatur in antiquis per modum causę finalis: per fidem scilicet applicata: in nobis autem operatur per sacramenta, ceu per sua instrumenta. Et ideo dicturi sumus quæstione sequenti q̄ sacramenta nostra conferunt gratiam, tanquam signa fidei Christi memoratiua eiusq̄ue adeò passionis instrumenta. Antiqua verò minimè: sed per fidem passio tunc operabatur, quam sacramenta illa prænuntiabant. Cur autem necesse fuerit Christum per illa sacramenta prænuntiari, alia quæstio est. Haud enim decuit ipsum in mundi primordijs incarnari, vt. 1. q. huius tertiæ partis ar. 5. ostensum est. Imò decuit multis antea sæculis expectari, tum vt humanum genus suam necessitatem magis cognosceret, tum etiam vt tam excelsum mysteriū tam multis seculis expectatum & prænuntiatū, fieret cùm aduenire credibilius, & ideo sacramenta debuerunt esse eius prænuntia.

Examinatio respons.

¶ Hic præterea celeberrima illa quæstio non nullum locum habet, vtrùm semper in lege naturæ fuerit vnicuique ad salutem necessaria fides, quæ per supernaturale auxilium donaretur. Dixerim fidem supernaturalem, quoniam de fide, si intelligas de cognitione vnius remuneratoris Dei, in quæstionem non cadit: dicente ad Hebræos. 11. Paulo, sine fide impossibile est placere Deo. Neque verò in dubium cadit, quin semper fuerit auxilium speciale necessarium ad conuersionem in Deum, affirmāte Christo Ioan. 6. Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum. Et contraria est Pelagianorum Hæresis: nempe, quòd liberū arbitrium sufficeret vt. 2. 2. quęstio. 6. articu. 1. ait D. Thom. At cum illicò Paul. eandem fidem explicans subiunxerit. Accedentem ad Deum

Quæstio celebris de fide.

Deum oportet credere, quia remunerator est: dubitare quis posset, vtrum in lege naturæ potuisset sapiens aliquis naturali lumine cognoscere Deum esse, & remuneratorem esse: quiquidem per auxilium speciale, quo eius super naturam voluntas moueretur, conuerteretur in Deum. Itaque illa naturalis cognitio intelligeretur nomine fidei. Neque verò in dubiū vertitur, quin semper cum gratia iustificante infunderetur supernaturalis habitus fidei, spei & charitatis, sed tantùm loquimur de actuali cognitione ad cōuersionem adulti necessaria. Ad hæc neq; ambigere vllus potest, quin vniuersis fuerit necessaria fides Christi saltim implicita, vt hîc ait D.Tho. &. 2. 2. q. 2. arti. 7. Nā, vt ait Petrus, Actuū. 4. Non est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri; &. 1. ad Corint. 3. Paul. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Quæ quidē asserta ad omne tempus à lapsu Adæ referenda sunt. Vnde Aug. lib. de correctio. & gratia. Illa fides sana est, qua credimus nullū hominem, siue maioris, siue ætatis paruæ liberari à contagio mortis & obligatione peccati, nisi per vnum mediatorem Dei & hominis, Iesum Christum. Diceret autem quispiam forsan, illam naturalem cognitionem quòd Deus est & remunerator est, implicitè referri ad Christū, licēt in quacunque ætate, vt ait loco proximè citato D.Tho. fuissent proceres, qui explicitam supernaturaliter haberent, vt Iob. Credo quòd redemptor meus viuit, &c. qui plebeni docerent. Minoribus tamen illa cognitio naturalis à maioribus mendicata cum auxilio speciali voluntatem mouente forte quis diceret sufficere. Neque deficerent huiusmodi opinioni apparentia argumēta. Primum est ex Paul. ad Rom. 1. asserente. q̄ cùm gentes Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Et loquitur de cognitione naturali, per ea, quæ facta sunt ad inuisibilia penetrante. Præterea arguitur ratione, q̄ Paul. non aliam fidem exigere videtur ad salutem necessariam præter illam quod est, & remunerator est: hęc autem naturali lumine videtur acquiri posse. Ad hæc. Videtur in lege naturę nullum fuisse præceptum nisi naturale: propterea enim dici videtur lex naturę: fit ergo inde consequens, nullum extitisse tunc præceptum supernaturalis fidei habendę: quòd si tale tunc non extabat præceptum, consequi sanè apparet quòd nec talis cognitio fuisset singulis necessaria. Antiquis enim in lege Moysi & nobis, quoniam illa supernaturalis fides necessaria est, præceptum subinde datum est disponendi nos ad eam recipiendam. Si ergo tunc nonerat tale præceptum, apparet nec fuisse tūc actum supernaturalem fidei necessarium ad recipiendam gratiam. Eandem opinionem D. Thom. visus est sequi super illud ad Roman. 2. Gentes quę legem non habent naturaliter ea quę legis sunt faciunt, ideſt, per legem naturalem ostendentem eis, quid sit agendum, licet non excluditur quin necessarium sit spirituale auxilium ad mouendum affectum. Hęc ille in secunda illius loci expositione. Quare illud ad Ephe. 2. Fides donum Dei est, glossaret illa opinio, & de fide explicata lege veteri & nostrę necessaria, & de illa quę in lege naturæ reuelabatur maioribus per quos minores docerentur. ¶ Quapropter hanc conclusionem olim sub dubio defensauimus in impressione prima Veneta libri nostri de natu. & gra. lib. 2. ca. 11. Re tamen postea oculatiùs inspecta, in impressione Parisiensi, & Salmanticensi sententiam mutauimus, quam puto esse assertu necessariam. Nempe quòd nulli vnquam patuit salus, nisi per fidem quę supernaturale donum est. Ad hoc autem probandum non opus est locea sacra sanctorumve patrum, quę innumera sunt, coaceruare, quibus asseritur neminem sine fide, vt ait Paul. iustificari. Hoc enim est in re non dubia testes instaurare nō necessarios. Sed in hoc incumbendum est, quòd illa fides semper fuit singulis requisita, quę est donum supernaturale: illa scilicet actualis cognitio, vt se quisque in Deum conuerteret. ¶ Hoc ergo præterquàm quòd nomen fidei assensum designat non naturaliter conquisitum, sed diuina autoritate susceptum, multis probatur & autoritatibus & rationibus. Primum enim illud ad Epheſ. 2. proximè citatum, gratia estis saluati per fidem, non ex vobis, ne quis glorietur: donum enim Dei est, vbi fides asseritur gratię donum, licēt Iudæis peculiariter dictum fit, de omnibus tamen pariter intelligitur, vt D.Tho. 2. 2. quęstione. 6. artic. primo. enarrat. Per fidē enim supernaturalem homo eleuatur vt se in Deum conuertat. Id quod & ratio commonstrat. Nam cum voluntas intellectu ducatur, quodcunque ille bonum ostendat, potest ipsa amare, ex quo fit, quòd si ipsa nequit sine speciali diuina ope in Deum conuerti, pari auxilio intellectus egeat, qui ipsam illuminando dirigat. Et hæc ratio est, quam D. Thom. 2. 2. quæstione. 2. articu. 3. insinuat, nempe, quòd cùm natura hominis à superiori natura pendeat, hoc est ordinetur ad supernaturalem fœlicitatem, non sufficit in hac vita ad eius

Apparentia argumenta.

Probatio cōclusionis.

Responsio autoris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfectionem naturalis cognitio, sed requiritur supernaturalis, quæ est cognitio fidei. Atque huc germanè atttinet citatum illud verbū Christi Ioan. 6. Nam postquam dixerat. Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me traxerit eum (vbi planè de speciali subsidio sermo fit) subdit, Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me: discere autem intellectualem fidem designat quam asserit esse à patre. Vnde D. Tho. 1. 2. quęstione. 113. articu. 4. vbi loquitur de motibus quibus homo in Deum conuertitur, vt iustificetur (quos quidem motus planum est esse supranaturales, eo quòd iustificatio opus est supranaturale) ait primum esse motum per fidem, secundùm illud ad Hebræ. 11. Accedentē ad Deum oportet credere quia est, &c. Vbi planè asserit locum illum intelligi de motu fidei supernaturali. Tertiò id palàm constat ex illo secundæ ad Corint. 3. Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis. Vbi cogitationis voce motus fidei designatur. Vnde cùm Pelagiani coacti suam hæresim retractare: nempe, gratiam Dei secundùm merita nostra dari, id saltem retinere pertenderent, quod initium fidei esset à nobis, de hoc quoque errore condemnati fuêre. Quocirca cum eodem errore & Augu. antequam esset episcopus laborauerit, vt in de prædistinatione sanctorum cap. 3. patet, illum postea, vt libr. 2. de bono perseuerantiæ. cap. 20. & libr. 1. retracta. capi. 23. constat, retractauit, asserens ob istam Pauli autoritatem, neque vllum initium fidei esse à nobis. Quapropter in concilio Mileuitano cap. 4. sub anathematis comminatione definitur vtrumque esse donum Dei, & scire quid facere debeamus, & eligere quid faciamus. Idque in synodo Tridentina confirmatum est.

Ioan. 6. — S. Thom. — 2. Corin. 3. — Pelagiani. — Concil. Mileuitan.

¶ Ad vim ergo argumenti quod contra obiecimus, Paulus non exigit aliam fidem ad salutem, quàm credere quia est & inquirentibus se remunetator est: ad hanc autem cognitionē lumine naturali poterant philosophi pertingere, illamque populos docere. Respondetur quòd non satis erat sub lege naturæ qualemcunque remunerationem Dei cognoscere, sed aliquam supernaturalem. Et hic est veritatis neruus. Requirebatur inquam fides, quòd Deus aliqua sui contemplatione & societate deberet suam beare familiam: hoc enim paulò antè admonuerat Paul. vbi definiens fidem, prædixerat esse sperandarum substantiam rerum, argumentum non apparentium: idest cognitionem æternorum supernaturaliumque bonorum: quæ ideo lumine naturali nō apparent. Erat ergo necessaria fides, quòd in participatione illorum æternorum bonorum consisteret nostra fœlicitas, quæ subinde supranaturale esset beneficium, naturæ vires excedens, quod quidē Deus sua benignitate suis cultoribus impendit.

Vis argum. — Veritatis neruus.

¶ Philosophi autem id non cognouerunt, sed opinabantur in campis Eliseis sedes beatorum esse positas, quorum fœlicitas esset quædam requies, non autem quòd Dei consortio frue rentur. Et quanuis aliqui arbitrarentur viros virtute illustres in cælum rapi, non tamen faciebant illos deos per veri Dei consortium. Et quanquam Aristoteles contemplatiuam fœlicitatem in contemplatione substantiarum separatarum collocauit, non tamen eò attigit, vt cognosceret quòd sempiterna fœlicitas in contemplatione Dei consisteret. Sed arguis. Satis erat hoc primoribus reuelare qui ea plebem docerent. Respondetur quòd plebeij non poterant sine auxilio speciali Dei id firmiter credere. Sicuti neque illi quibus nos modò fidem nostram prædicamus, assentiri ei dignè, nisi diuina ope suffulti valent. Imò verò nec fides qualiscūque mediatoris sufficiebat, nisi aliquam originalis peccati notitiam haberēt, pro qua ille erat interceſſurus, quam certè notitiam lumine naturali, vt in materia circuncisionis dicturi sumus, attingere nequiuerant. Vnde S. Thom. 2. 2. quæstione. 2. articulo. 7. Vbi hanc constituit conclusionem. Maiores, inquit, sub illa lege per reuelationem explicitè cognoscebant futurum mediatorem, quem suis sacrificijs quodammodo præsignabant: minores autem sub velamine illorum sacrificiorum habebant velatam cognitionem. Et in solutione. 3. sic, inquit, saluati fuerunt, quibus reuelatio non fuit facta, non tamen fuerunt salui sine fide mediatoris in diuina prouidentia implicita. Credentes enim Deum esse liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos, fidem habebant Christi mediatoris implicitam. Et Augustī. Hypog. lib. 3. fide, inquit, non alia, nisi quæ nunc est, salui facti sunt omnes sancti, qui ab exordio vsque ad finem mundi salui facti, faciendique sunt. Et quanuis hæc & similia sanctorum dicta glossari possent, q̄ sit eadem tantùm ex obiecto: scilicet, quantum ad credibilia implicitè, vel explicitè, tamen profecto etiam intelligitur quantum ad modum: scilicet, q̄ sicut nobis est supranaturalis, ita & vniuersis, iuxta illud Sapien. 9. Mitte sapientiam de cœlis sanctis tuis. De qua cœlesti sapientia infrà. Nam per sapientiam sanati sunt quicunque

Philosophorum placita de fœlicitate. — Fides mediatoris. — Augustī. — Sapien. 9.

que placuerunt tibi Domine à principio. Sed de hoc satis, quia locus præsens plura non gratis fert.

Ad argum. contrarium.

¶ Ad argumentum autem in contrarium ex Paul. ad Rom. 1. desumptum respondetur, ob id gentes condemnasse, quòd Deum, quem naturali lumine cognouerant, nō subinde qualiter ius naturę iubebat, coluerint: quòd si ius illud naturæ seruassent, deus illis altiori si dei radio affulsisset, vt salui fierent.

¶ Aliud verò argumentum petebat, vtrùm in lege naturæ fuerit præceptum aliquod diuinum supernaturale fidei, & spei, & charitatis: de quo pergimus quàm primum dicere.

2. Argumē. S. Thom.

¶ In secundo igitur argumento Diuus Thomas. explicat confusionem, quam in genere de tempore ante aduentum Christi cōstituerat, quod quidem tempus duas habuit differentias: scilicet, ante Abraham, & post ipsum. Est igitur argumentum. Sacramenta (vt. 19. contra Faustum autor est Augu.) debent statui humani generis conuenire, ille autē à lapsu Adæ vsque ad Christū nunquam fuit mutatus: ergo nec debuerunt mutari sacramenta, vt præter illa, quę erant in lege naturæ alia statuerentur in lege Moysi. Est autem responsio bimēbris. Primū enim, ait statum humani generis à peccāte Adam vsq; ad seruatorem Christum dupliciter posse considerari. Vno scilicet, modo quantū ad rationem & substantiam fidei, atq; hoc pacto semper idem permansit. Sanè q̄ vniuersi (vt modò dicebamus) per vnam fidem ventu ri seruabantur. Alio modo quantum ad maiorem intensionē peccati, expresioremq; cognitionem de Christo: progressus nanque humani generis, vt à suę creationis primordijs in dies distantiùs elongabatur, ita ad Christum propinquiùs accedebat, & ideo per incrementa temporum & ratione recessus à suo exordio peccatum valentiùs in humanum genus grassabatur, adeò vt ratione per ipsum obtenebrata, mandata legis naturæ homini ad rectè viuēdum non sufficerent: & ratione accessus ad Christum necesse erat vt fidei quoque sacramenta augerentur. Vnde Grego. fidei, inquit, cognitio per temporum incrementa creuit. Vtraque ergo de causa tempore Abrahæ circuncisio, & pòst tempore Moysi alia sacramēta fuerunt legi naturæ adhibita. Et per hoc dissoluitur argumentū. Addit veruntamen secundò eorundem sacramentorum interuallum: nēpe, quòd illa, quæ fuerunt in lege naturæ ante Abraham, fuerunt indeterminata: quia tunc non fuit determinatè homini præfixum quibus sacramentis vteretur, sicut fuit Abrahę circuncisio præscripta. Id quod ob vtranq; causam comemoratam fuit necessum: scilicet, & propter caliginem legis naturalis, & vt esset determinatior fidei significatio.

Gregor.

¶ Circa hoc autem vltimum verbum dubium exurgit illi simile, quod de statu innocentiæ disputauimus, quanuis obscuriùs: videlicet. Vtrùm in statu legis naturæ ante Abraham fuerint aliqua sacramenta. Potest autem quæstio intelligi tam de sacramentis in remissionem peccatorum, sicut sunt nostra, quàm de sacrificijs & oblationibus ad protestationem fidei. Et quidem de sacramentis ad remissionem actualium nulla opus est disputatione: constantissimum enim est neque in lege naturæ, neque verò in lege Moysi vllum fuisse huiusmodi sacramentum. Imò hoc legi euangelicæ proprium est, vt sacramentis in remissionem peccatorum actualium abundet. Quapropter nescio quid in mentem venerit Durand. in. 4. d. 1. q. 5. vt assereret vnctionem sacerdotis in antiqua lege fuisse sacramentum, gratiam conferens, sicuti sacramentum ordinis in noua: inde enim fieret consequens, vt actualia remitteret, quod reuera nulla probabilitate viget. Nam cùm sacerdotium illud nō esset spirituale, neq; ad administranda sacramenta spiritualia conferentia gratiam vim haberet, veluti est modò sacerdotium euangelicum, nulla per illam vnctionem conferebatur gratia ratione operis, sed ex merito forsan & deuotione illius, qui vngebatur. At de sacramentis in remissionem originalis, an videlicet fuerit in lege naturæ sacrificium aliquod singulare diuinitus institutum, sub iudice est. Hęc autē ambiguitas dist. proxima inter disputandum de circūcisione enodanda venit. Tenet enim Sco. in. 4. q. 3. affirmatiuam partem, quā illic examinabimus. Restat ergo in præsentiarum quæstio solùm tractanda de sacramentis, si hoc nomine appellemus sacrificia, & oblationes ad protestādā fidem, placandūq; Deū, illiq; gratias referendas: vtrum scilicet in lege naturæ ante scriptam fuerint aliqua eiusmodi supra legem naturæ diuinitus instituta. Et quidem venera. Hugo li. 1. de sacram. p. 11. cap. 3. ait sacramēta legis naturæ non fuisse ex præcepto obligantia, sed ex voto, inquit, celebrabantur secundùm quod vnicuiq; sua dictabat mens, vt fidem suam alijs exteriori signo profiteretur. Quam quidem sententiam ad literam refert, approbatq; D. Tho. in. 4. d. 1. q. 2. articul. 6. quæstiunc. 3. Hæc autem verba intelliguntur de sacramentis, quæ suo modo ordinabantur ad deletionem peccati vel originalis vel actualis. Dicemus enim in materia

Quæstio. — Cōtra Dur. — Scotus. — Hugo. — D. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de circuncisione, quòd licèt peccatum originale per actum interiorem tũc remitteretur adultis,& per eundem actum posset fides applicari paruulis sufficienter, vt originale illis remitteretur: nihilominus erant aliqua sacrificia ad id etiam adhibita, quæ suo modo appellabantur sacramenta (vt ait D.Tho.in.4.d.1.ar.2.quæstiunc.3.). De his autem in materia circuncisionis disputabimus. Nunc autem de sacrificijs,& oblationibus ad protestãdam fidẽ, qualia sunt in lege nostra, disquirimus. ¶ Est ergo sentẽtia Duran. Duran.in.4.d.1.q.2.quæ duo habet membra. Primum enim,inquit, ante Abrahã fuisse quidem,non sacramẽt apropriè,sed tamẽ sacrificia & oblationes ad protestãdã fidem, vti de statu innocentiæ prædixerat. Secundò ait illa sacrificia fuisse necessitatis in communi: scilicet, vt aliquid tunc homines facerent, sed in particulari erant volũtatis, quia non arctabantur ad hoc vel illud sacrificium,imòvnus quilibet posset, quibus vellet vti. Non tamen explicat vtrùm illud præceptum necessitatis in genere esset diuinum, an tantùm naturale. Profectò res est non parum ambigua. Nam ꝙ esset aliquod præceptum diuinũ protestandæ fidei ex eo colligitur, qđ supra definitum est: videlicet fuisse sub illa lege necessariam cognitionem aliquam fidei supranaturalem: si ergo illa cognitio erat necessaria, fit vt etiam fuerit præceptũ diuinum, tum illius habendæ,tum etiam protestãdæ: nam vt ait Paul.ad Ro,10. Corde creditur ad iustitiam,ore aũt confessio fit ad salutẽ. Quare qui præcepto diuino fidem tenẽtur habere,simili eandem protestari cõstringuntur. Quando quidẽ nuda natura ad id, quod supra ipsam est, obligare non valet. Attamẽ ex altera parte apparet nullum fuisse tale præceptum: quoniã lex naturæ hoc sonare videtur, ꝙ solis naturalibus præceptionibus fuerit contenta. Id quod D.Tho.q.præce.arti.5.ad.3.insinuare videtur, dicens, ꝙ tunc homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad Deum colendum.

¶ Ad hãc ergo quæstionẽ, quã alij affirmanter, alij neganter expediunt, sub tali conclusionũ moderamine respondendum arbitror.

Prima conclusio. ¶ Prima conclusio sit. Sub lege naturæ ante Abraham fuit diuinum præceptum in genere habendi, ac perinde modo aliquo protestandi supranaturalem fidem. Hanc puto conclusionem superius valido argumẽto demonstratam. Si enim erat supranaturalis cognitio ad salutem necessaria, fit vt quando reuelaretur, præceptum esset illã recipere. Arguitur enim sic. Seruanti ritè ius naturæ Deus singulari auxilio illo tẽpore affulsisset lumine fidei: ergo ille, cui illa reuelatio fiebat, tenebatur illi assensum præbere: illa autem obligatio à sola natura non poterat oriri: ergo erat diuina. Secundò arguitur. Demus quibusdam proceribus ejusmodi reuelationes tunc temporis fieri vt D. Tho.2.2.q.2.ar.7.ait,vt Iob, & nonnullis Sybillis,atq; alijs. Si illi postea eandem fidem plebeios docerẽt,ac debitis coniecturis persuaderent,sicut modò nostri prędicatores apud Insulanos faciunt, tenerentur auditores illam suscipere,vt si Enoch, & Noë illud præstarent docẽdi officiũ. Et tamen illi promulgãtes fidẽ, tunc nõ iniungebant præceptũ: ergo illud erat omnibus diuinitus positum. ¶ Et cõfirmatur. Propterea nunc præceptum est vniuersis hominibus positum suscipiendę fidei Christianę: eiusq; protestandæ: quinimo spei, & charitatis, quia motus isti sunt ad salutem necessarij. Cùm ergo in omni lege eandem habuerint necessitatẽ, fit vt semper eadem extiterint præcepta.

Præceptũ fidei.

¶ At propter argumentum in incontrarium formatum subiungitur secunda conclusio. Secunda cõclusio.

Nullum ante legem Moysi fuit præceptum exterius scriptum diuinum, neq; de fide, neq; de vlla re alia, præter naturalia, sed tantum internum. Hanc itidem conclusionẽ probat præfatum suprà argumentum: hoc enim sonat nomen legis naturæ. Distinguũtur nanq; tres leges: scilicet, naturæ, scripta, & euangelica. Scripta autem dicta fuit propterea ꝙ illam scripto Deus tradidit Moysi, consequitur ergo vt status legis naturæ nullum habuerit scriptum exterius præceptum, neq; in genere, neq; in singulari, imò verò neque consilium scripto datum. Tres leges.

¶ Et confirmatur, quia si aliquod fuisset, illud profectò fuisset vniuerso orbi positum, idque Moyses, qui omnia ab Adam vsque diuina fide de narrauit, in sua historia non prętermisisset. Atque hinc eliciemus dist.seq. quæstio.de circuncisione, argumentum aduersus Scot. qui ait fuisse in lege naturæ diuinum sacramentum pro remissione originalis: nã tunc profectò necesse esset concedere fuisse vnicum in toto orbe, quòd nullatenus nisi scripto potuisset quouis gẽtium euulgari, quare tunc nõ diceretur ille status legis naturæ. Hæc fuit expressa assertio S.Tho.quæstione.præcedenti. articu.5.ad.3.vbi ait, quod sicut in statu legis naturæ homines nulla lege exteriùs data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus

bus ad Dei cultum vterentur. Atque idem ait in præsenti solutione ad.2.scilicet, ante legem non fuisse determinatè præfixum homini, quibus sacramentis vteretur, sicut fuit per legem. Cùm verò ait, interiori instinctu, non solum intelligit naturali, imò quandoque supranaturali. Vnde in.4.di.1.q.2.ar.6.in fine, similiter ait, quòd in lege naturæ fides ipsa, quando tempus habebatur, instigabat, vt se aliquibus signis exterioribus demõstraret. Et.1.2. quæst. 103.artic.1.ait ante legem scriptam fuisse cæremonias colendi Deum, non quidem authoritate alicuius legis determinatas (& intelligit legis diuinæ) sed solùm à voluntate & deuotione hominum Deum colentium. Nihilominus, inquit, credendum est fuisse aliquos viros præcipuos spiritu prophetico pollentes, qui ex instinctu diuino, quasi ex quadam priuatà lege inducerentur ad aliquem certum modum colendi Deum, qui interiori cultui conueniret, ac perinde congrueret ad significanda Christi mysteria. Vnde illud. 10 ad Corinth. 10. Omnia in figura contingebant illis, etiam statui naturæ quodammodo adaptari censet. Ex ergo naturæ (vt argumentum suprà factum dissoluamus) non ideo dicebatur, quòd nullum tunc esset præceptum supranaturale, sed ꝙ nullũ tale exterius scriptũ & determinatum continebat. ¶ Quòd si quæras: Quomodo ergo præceptũ illud diuinum erat tunc tẽporis inditum & promulgatum? Audi cõclusionẽ tertiam. Illud præceptum diuinum fidei, spei, & charitatis inspiratũ fuit Adæ, atq; in illo toti orbi: nam in ipso tũc vniuersitas humani generis continebatur, fuit autẽ deinceps per patres suæ posteritatis: nempe, per Seth, Enoch. Noe, &c. viua voce deriuatum. Hãc cõclusionẽ docet D.Tho.in hac.3.par.q.70.ar.2. ad.2.vbi ait, quòd patres ante legem scriptam familias suas instruxerunt de diuinis per modum paternæ admonitionis. Vnde & dominus dicit de Abraham. Genes. 18. Scio quòd præceptũrus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini. Hęc ille. Atque eadem ratione fuit etiam promulgatum in gentilitatem per insignes personas, vt per Iob, &c. Et sæpenumerò priuatim multis reuelabatur, qui legem naturæ more, & vsu seruabant. Quòd si arguas. Ad impossibile nemo obligatur, cognitio autem fidei excedit naturæ vires: ergo nullum extat eius præceptum. Hoc iam locum alium vbi disputetur, exigit. Sed respondetur interim ad id obligare tale præceptũ, vt nõ resistamus speciali auxilio Dei, quod seruãti ius naturæ ipse impertit.

Tertia conclusio.

Argumentũ

¶ Ecce (vt ad rem præsentem descendamus) quo pacto in lege naturæ fuerit præceptum diuinum protestandæ fidei in genere, non autem in patticulari de hoc vel illo protestationis modo. ¶ Quapropter quarta subnectitur cõclusio. Aliqua sacrificia & oblationes in particulari vt decimæ & primitiæ aliaque id genus fuerunt in illo statu ab vnaquaque bene instituta republica instinctu naturali posita, & est verisimile multa fuisse scripta, & nonnunquam ex instinctu diuino deriuata. Conclusio est D.Thom. quo ad vtranque partem loco citato.1.2.quæstio.103. articu.1. Quæ quidem sacrificia & oblationes erant de iure positiuo, sicut modò sunt sacrificia & oblationes nostræ, quæ non sunt sacramẽta. Ius enim naturæ vniuersos admonebat, qui vnum Deum agnouerant, vt eius fidem debito modo protestarentur, iuxta illud Dauidicum. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: & præterea (vt dictum est) proceres ad id diuinis inspirationibus instigabantur. Quocirca præcepta illã non erant eadem apud omnes, sed vnaquæque natio, prout spiritus sibi super naturalis suggerebat, suis abundabat præceptionibus, quæ obligabant etiam sub reatu mortali. Dixerim á republica bene institutæ: Nam plurimæ adeò fuerunt scelerum, idololatriæque caligine obductæ, vt vix vllus rationis vsus in illis vigeret. Et hoc est, quod ait in præsentiarum. S. Thom. ante legem non fuisse præfixum homini qnibus sacramentis vteretur, scilicet, lege diuina, sed hoc præmitteba tur legi naturæ, vt quæst. præcedenti artic. 5. ad. 3. prædixerat. Quòd autem talia essent sacrificia, confirmatur antoritate illa citata Augusti. libr.19. contra Faustum. In nullum nomen religionis coadunari homines possunt, nisi aliquo sacramentorum visibilium consortio colligentur. Secundò probatur ratione suprà relata. Post vitiatam naturam protinus homo indiguit, tum per visibilia de supernis erudiri, tum etiam per illam & fidem protestari, & Deum placare, & ab ipso beneficia postulare: in hæc autem officia necessariæ erant oblationes, atque alia religionis symbola. Item tertiò. In omni mundi ætate necessarius fuit religionis cultus, atque adeò necessarij sacerdotes, vt de sacerdotijs Aegypti Genes. 47. legitur: necessaria ergo fuit aliqua decimarũ primitiarũq; ratio in eorum alimoniam. ¶ Sed forsan hic quispiam ex eadem autoritate Augu. argumentum informet. Si enim vna religio sine certis signis coalescere nequit, cùm oẽs veri Dei cultores eandem religionem colerent, fit vt eisdem

Quarta conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eisdem deberent sacrificijs vti, quod nisi per diuinam institutionem, & reuelationem contingere nequiuerat. Respondetur autem, q; si hęc ratio efficax esset, non solùm concluderet fuisse præceptum in genere, sed singularia mandata diuina non solum contra originale, verùm & de certis cæremonijs, vt in lege scripta, & nostra, quod nemo concedit. Satis ergo fuerit omnia illa sacrificia, & oblationes eatenus conuenire, vt vnius veri Dei professionem referrent: licèt essent inter se variæ. Cuius rationem egregiè D. Tho. 3. par. q. 7. artic. 4. ad. 2. argumentum, quod infrà videbimus, assignat. Cũ enim, inquit, ante Abraham nõdum homines fideles seorsum ab infidelibus ad cultum vnius Dei adunari cœpissent, nõdum necessum erat diuinis præceptionibus in particulari erudiri, atque adeo neque eisdem vniuersum orbem teneri, sed vnamquãq; nationẽ pro tẽporum diuersitate suis proprijs. Vnde statim homine ipso, ex duobus fratribus, Cain quidem de frugibus terræ obtulit, Abel verò de pinguibus ouium. Quocirca sacrificia illorũ fratrum non fuerunt, vt Alexander Alensis insinuat. 4. par. q. 1. mẽb. 2. ar. 2. ex institutione diuina expressa in particulari, sed solùm in instinctu interiori etiam naturali, quo ad Dei cultum instigabãtur, iuxta verbum Hugonis citatum, vbi ait, sacramenta legis naturæ non fuisse ex præcepto obligantia, sed ex voto, inquit, celebrabantur secundum quod vnicuique dictabat sua mens, vt fidem suam alijs exteriori signo profiterẽtur. ¶ Quinta conclusio. Illa sacrificia, & oblationes minimè virtute operis (quod aiunt operati) gratiam conferebant, atque adeò neque propriè erant sacramenta veluti nostra, sicuti neque sacerdotes illius seculi erãt tam propriè sacerdotes, imò verò non aliter quàm nostræ oblationes, quæ non sunt sacramenta. Quòd enim non conferrent gratiam, expressè affirmat D. Thom. in. 4. quæstio. 2. artic. 6. quæstiuncu. 3. dicens, q; quando illa signa adhibebantur, quibus fidei protestatio fiebat, non erant efficacia remissionis culpæ, quanuis poterant esse meritoria. ¶ Sed rogas, Cur ergo appellabantur sacramenta? sicut D. Thom. in. 4. distinct. 1. quęstio. 1. artic. 2. & Alex. & omnes docto. secundum Hugonem loquuntur. Respondetur quòd cùm sacramentum idem sit, quòd peccati medela, & nos habeamus septẽ medicamina adeò excellentia, vt virtute operis efficacia sint gratiæ, sola illa nomine sacramenti veneramur, reliqua verò, quæ eadem virtute carent, non item. In lege autem naturæ, quoniam nullum tunc mortales medicamẽ huiusce modi habebãt, illa sacrificia, quibus fidem protestabantur, per quam salutẽ obtinebant, suo modo censentur nomine sacramẽti.

S. Thom.

Quinta conclusio.

Interrogatio

¶ Tertio argumento S. Tho. procedit contra id, quod dictum est in solutione secundi: scilicet, quòd sacramenta legis Mosaicæ explicatius fidem Christi significabant, quàm illa lẽgis naturæ, eò quòd quantò Christi aduentus per sacramenta illa significatus, propinquius aduentabat, tantò institui eius fidei explicatiora decebat. Cuius tamen contrarium apparet. Nam vt est in Psalm. 19. & ad Hebr. 7. ait Paul. Sacrificium Melchisedech, quod fuit in lege naturæ, apertius repræsentauit sacerdotium Christi, quàm sacrificium Aaron, quod fuit in lege scripta. Respondet Diuus Thom, quòd etsi ratione materiæ: nẽpe, panis & vini, quod vt habetur Genes. 14. erat sacrificium Melchisedech, expressiorẽ similitudinem haberet sacrosanctæ sacrificij nostri missæ, tamen rei contentæ in nostro sacramento: nempe, Christo occiso similiora erant sacramenta legis Mosaicæ: & inter ea potissimum immolatio paschalis agni. ¶ At postquam in sermonem incidimus sacrificij Melchisedech, quantijs in quinta conclusione proximè negauerimus in lege naturæ vllum fuisse prorsus reuera sacramentum, haud tamen esset prorsus à ratione alienum illud excipere, affirmareq; fuisse sacramentum: scilicet, quòd fuerit à Deo institutum propter significationem: quia soluens illi Abraham decimas in mysterio recognouit sacerdotium Aaron subditum iri sacerdotio Christi, vt Paul. loco citato edisserit. Qua ratione illic memoratur, fuisse sacerdotem Dei altissimi. Veruntamen non est necessaria consequentia. Nam sicut Cain naturaliter obtulit fruges, & Abel de ouibus, aliaq; alij, ita & Melchisedech instinctu naturæ, & fortè fidei offerebat panem & vinum. Erant enim lege naturæ propsij sacerdotes, qui vbi verus colebatur Deus, pro populo offerebant, orabantq; e. Quibus suo ordine & gradu illud etiam Paul. ad Hebræ. 5. congruebat. Omnis pontifex ex hominibus assumptus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis, &c.

Tertium argumentum.

Sacrificium Melchisedech.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

Tertia

Conclusio.

TERTIA denique temporis differentia est post Christum natum. De qua hìc D. Tho. vnica conclusione respondet. Oportet quædam noua sacramenta esse in noua lege Christi. Probatur primò autoritate Augustini sæpe contra Faustum citati. lib. 19. cap. 13. Sacramenta enim, inquit, veteris legis sunt ablata, qa impleta, & alia sunt instituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero paucio ra. Et super Psalm. 73. Mutata sunt sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, fœliciora. Secundò probatur ratione. Sicuti anti qui patres salui facti sunt per fidem Christi vẽturi, ita & nos per fidem eiusdem nati, & passi saluamur: sunt autem sacramenta signa quædam fidem protestantia, qua iustificamur. Futurum verò aliter quàm præteritum, & præsens significatur, vt eodem libro ait Augustinus. cap. 16. Eadem siquidem res aliter annunciatur facienda, aliter facta, sicut ipsa hæc verba passurus, & passus, non similiter sonant. Oportuit ergo noua sacramenta in lege euangelica institui, quibus ea per Christum significentur impleta, quæ sacramenta veteris legis pronunciabant futura. ¶ Articulus præsens non est, q; vllum nobis faceßat exponendi negotium. Est enim perspicuus si hoc duntaxat consideretur, quòd fides antiquorum, & nostra eadem fuit ex parte obiecti solis temporũ differentijs enunciationum variata. Nam & ipsi, & nos credimus Christi natiuitatem, passionem, &c. sed ipsi futuras, nos verò præteritas: quare differentia, quæ est in verbis seruatur in sacramentis. ¶ Argumentũ primũ sancti doctoris est, q; veniente veritate debuit cessare figura: gratia autem, & veritas, vt legitur Ioan. 1. per Christum facta est: cùm ergo sacramenta sint gratiæ, & veritatis signa, nulla debuerunt post ipsum permanere. Responsio aũt sumitur ex Dionysio. 5. ca. cœlestis Hierarchiæ. Nempe, quod status euangelicus medius est inter statum legis veteris, & statũ gloriæ. In cælo ergo vbi omnis veritas erit patentissima, nullus erit sacramentorum locus: nobis autem, qui adhuc per speculum, vt ait Paul. & in ænigmate Deum cognoscimus, sacramẽta congruunt, quibus de latenti sub illis gratia erudiamur. Ad vim ergo argumenti respõdetur, q; præsente veritate Christi debuerunt cessare figuræ, & vmbræ antiquæ, quæ illũ præsignabant venturũ, non tamen signa velatę gratiæ, quę per eius passionẽ recipimus. Imò verò ob id, q; sol ipse iustitiæ præsens affulgebat, au thor in cruce redẽptionis nostrę. atq; adeò sanctificatricis gratiæ ea debuit sacramenta instituere, quæ essent tum explicatiora signa gratiæ, tum subinde eiusdem conferendę efficacia instrumẽta. ¶ Secũdum argumẽtũ sumitur ex discrimine inter patres, & nos. Illi enim, vt ad Gala. ait Paulus, quia erãt parmuli, sub elemẽtis mũdi seruiebãt. Iam verò tẽporis plenitudine præsente nõ sumus nos paruuli: nõ ergo debemus ijs elementis subiugari. Respõsio verò est, q; illa dicebantur infirma, & egena elementa, quia gratiã nõ continebant, & ideo quasi serui erant sub illis. Nos verò quia charissimatũ beneficio per ipsa donamur, non vti serui sub illis exiistimus, sed quasi liberi eorũ grã perfruẽtes. ¶ Tertiũ argumentũ. Apud Deum, vt habetur Iacobi. 1. non est trasmutatio, nec vicissitudinis obrumbratio: hæc autem sacramentorum submutatio videtur nonnullam volũtatis mutabilitatem Deo impingere: non ergo eum decet. Responsio autem est, hoc non pertinere ad diuinam mutabilitatem, sed ad varietatem, humanæ conditionis pro diuersis ætatibus. Nõ enim mutabilis exiistimatur paterfamilias si alijs legibus instruat leberos, dum sunt paruuli, & dum sunt adulti, aliterq; in æstate famiiæ prouideat, & aliter in hyeme. Nam & lex ipsa naturalis, quæ in statu innocentiæ iubebat omnia esse cõmunia, natura deinde lapsa, ius peperit gentium diuidendarum rerum.

Exposito articuli.

Primum argumentum S. Thom.

In cælo nulla sunt sacramenta.

2. Argum.

3. Argum.

QVÆSTIO TERTIA,

De præcipuo effectu sacramẽtorũ, qui est gratia.

S. Thom. 3. part. q. 62.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramenta sint causa gratiæ.

TERTIVM CAPITULũ textus distinctionis præsentis fuit de præcipuo sacramentorum nouæ legis effectu, qui est gratia. De quo idcirco præsenti quæstione agen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

agendum. Est ergo primus idemque generalis articulus, vtrum sacramenta sint causa gratiæ. Ad quam quæstionem D. Thom. quatuor conclusionibus respondet. Prima est generalis, & fundamentalis. Necesse est dicere sacramenta nouæ legis per aliquem modum causam esse gratiæ. Et dum ait necesse, denotat hoc non esse fas in dubium vertere, sed ab omnibus esse confitendum. Ob idque rationem subdens ait. Manifestum enim est q̃ per sacramenta nouæ legis homo Christo incorporatur. Manifestum est, inquit, vt de baptismo ad Gala. 3. Apost. pronunciat dicēs. Quotquot in Christo baptizati estis, Christū induistis: membrum autem viuens Christi nemo nisi per gratiam fieri potest. ¶ Secunda cōclusio. Non satis rei fit si quis asserat sacramentum esse causam gratiæ, non quidem aliquid operando, sed quia sacramentis adhibitis Deus per se solus in anima gratiam operatur. Sunt enim qui hac tenentur opinione. Id quod exēplo plumbei denarij declarant. Aiunt enim sacramenta nō verius esse causam gratiæ quàm si rex talentum auri cuipiam pollicitus, plumbeum signaculum, quasi testem sui promissi, ei daret, vt quando illud sibi præsentaret, promissum solueret talentum. Clarum enim est plūbum illud non esse causam donati talenti, sed signum donandi. Sic aiunt quippiam Christum nobiscum pepegisse, vt quoties qui sacro fonte intingeretur, per suam ipse diuinam virtutem eius animam gratia ablueret. Fulciuntur isti Bernardi, vt putant, suffragio, qui in quodam sermone de cœna Domini ait. Sicut inuestitur canonicus per librū, abbas per baculum, episcopus per annulum, sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt traditæ sacramentis.

¶ Probat autem Diuus Thomas aduersum istos contrariam conclusionem suam: quoniam modus iste non transcendit rationem signi. Nam illud plumbeum sigillum nullatenus causa sed signum penitus regiæ promissionis seu ordinationis esset. Nec liber est causa, sed signum traditionis canonicatus. Ob idque hac ratione sacramenta nouæ legis à veteribus nihil distarent: cùm tamen omnes sancti dicant illa tantùm signa fuisse fidei, qua homines iustificabantur: nostra verò efficere quod significant.

¶ Tertia conclusio. Cùm duplex sit effectrix causa: nempe, principalis, in qua primum inest virtus agendi: & instrumentalis, solus Deus tanquam causa principalis est, esseque potest causa gratiæ. Probatur. Hoc enim interest inter causam principalē & instrumentalem, quòd principalis agit propria virtute suæ formæ, qua intēdit passum sibi simile proferre. Instrumentalis vero non nisi virtute superioris seu tanquam eius virtus. Ignis siquidē ignem gignit, per calorem tamen, qui eius est virtus. Egregie ergo huic conclusioni authoritatem Petri accommodauit. Effectus enim causæ principalis nihil aliud est, quàm quædā eiusdem causæ participatio. Ignis quippe, dum ignem generat, aut homo, dum hominem, suā genito naturam impertitur gratia, verò est quædam participatio diuinæ naturæ: iuxta illud 2. Petri. 1. Magna nobis & pretiosa promissa donauit, vt diuinæ simus consortes naturæ, eam ergo solus Deus elargiri valet. ¶ Quarta conclusio. Sacramenta nouæ legis, ceu instrumenta Dei, & peculiariter passionis Christi, causa sunt gratiæ. Adhibentur enim ex diuina ordinatione hominibus ad gratiam eis conferendam. Et quòd instrumentorum similitudinem gerant, probatur. Nam instrumentum, quia non agit virtute propria, non attingit formam geniti, vt eam sibi assimilet, sed assimilatur principali agenti: actio nanq; instrumēti duplex est: scilicet propria: vt serræ, serrare: altera verò altior quam ab agente sortitur: vt serrare ex arte appositè ad extruendum lectū, quare lectus non assimilatur serræ, sed arti quæ est in mente artificis. Pari ergo modo cùm propria actio aquæ non sit nisi corpus abluere, assumpta tamen est à diuina prouidentia, vt sit instrumentum abluendæ animæ. Et ideo baptizatus non assimilatur aquæ, sed virtuti Christi: iuxta illud verbum citati Pauli. Quotquot baptizati estis Christum induistis. Confirmatur nihilominus conclusio gemino loco Augustini. Priori scilicet tractatu. 80. super illud verbum Ioan. 15. Mundi estis propter sermonem, &c. Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat? Posterior verò est lib. 19. contra Faustum. Hæc omnia, scilicet sacramenta, sunt & transeunt, virtus tamen, scilicet Dei, quæ per ea operatur, iugiter manet. Cùm igitur Deus per ista sacramenta operetur iuxta illud ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, fit vt sint eius instrumenta.

¶ Quæstio præsens inter omnes princeps est, quæ hactenus sunt disputatæ. Neq; tam parui refert eius veritatē nosse, q̃ multi neotericorū arbitrati sunt, credentes perparū interesse quo modo sacramenta euāgelica sint causa gratiæ. Pri-

Primum ergo omniū phrasim, scholariū vsu receptam, audiamus. Aiunt enim sacramenta nouæ legis ex opere operato gratiam conferre: quod quidem verbum non modò in sacra scriptura non extat, verùm neque apud antiquos patres reperitur. Quare etsi. D. Tho. in 4. distinct. 1. q. 1. arti. 5. illius meminerit, quoniā tunc fortè illud idioma serpere incipiebat, nō tamen quasi ex sua opinionē: sed ait ipsum sacramentum à quibusdā dici opus operatū: hic verò in suum illud non vsurpat: est enim verbum barbarum. Operatum namque verius actionem, quàm passionē significat: sicuti operari. Quare sacramentum exhibitum non potest subinde dici operatum. Nonnulli verò scholastici: quò patentius discrimen aperirent inter gratiam, quam quis, vel diuinitus adiutus suis meritis auget, vel qua suscipiens sacramentum ob suam deuotionem auctiorem suscipit: & illam quæ per ipsum sacramentum institutione diuina tanquam per eius instrumentum confertur, illam vocem in scholas inuexerunt. Quod profectò non erat necessarium. Enimverò si dicamus sacramentum gratiam per seipsum seu virtute operis efficere, aut conferre, vel, sicut ait. S. Tho. causare, satis gratia sacramentalis designatur, ab aliis vtique distincta, quæ per meritum suscipientis sacramentum aut ex meriro studiosē operātis accumulatur. Vbi ergò latinè cuilibet loqui libuerit, ab hoc barbarismo abstineat. Tametsi in scholis vanum sit. Theologis adeò esse verborum affectatoribus quo minus indulgere nonnunquā vulgo debeant suum fandimodum. ¶ Ad rem ergo descendamus. Duo sunt in præsenti quæstione tractanda. Prius scilicet de re quę prima conclusione asserta est: nempe, necessariū esse sacramenta nouæ legis per aliquem verū modum esse causam gratiæ: posterius verò de modo eiusdem sententiæ asserendæ. Circa prius membrum videndum est, quo gradu cōfitendum sit sacramenta euangelica gratiam efficere, vtrùm hoc scilicet vsqueadeo sit catholicum, vt contrarium sit hæreticum: nempe, ceu sacræ scripturæ aut iuri pontificio dissonans. Nam quod hoc negare, hereticum nō sit, inde videtur colligi, quod in sacra scriptura non apparet expressum. Pro altera tamen parte sunt ibidem sacra oracula, æquipollentibus propemodum verbis id asserentia, & præterea sanctorum testimonia, id ipsum contestantia, ac demum ecclesię decreta, quibus id definitum videtur. Etenim de baptismo cum primis ait Christus Mar. vltimo. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Nā quanuis rigore verborū solùm affirmētur in baptismo conferri gratiam, ac subinde esse eius certissimū signum, in quo, vt q. 1. art. 1. diçebamus consistit substantia sacramenti, nihilominus eiusmodi locutio causam etiam videtur designare. Nā & si Genes. 17. persimile de circūcisione legamus, scilicet, Masculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: tamen illic sola exprimitur circuncisionis necessitas, non tamen habetur, quòd circuncisio saluos faceret, sanè cùm illam Paul. ad Romanos. 4. tantum appellet signaculum fidei, quæ quidem tunc fides sola, vt suprà dictum est, iustificabat. Christus autem componens eum fide baptismatis, admonet, quòd baptismus perinde ac fides saluum faciat baptizatum. Qua ratione Luthe. de hac Hæresi condemnatus est, nempe, quòd sola fide nullo autem sacramento fatebatur hominem iustificari: vt in articulo primo eorum qui à Leone condemnati sunt, est videre. Callidè tamen, quæ sua erat vafricies, veritatem hanc repellebat, dicens, quòd cùm in negatione ibidem non subdatur nisi, qui vero non crediderit condemnabitur, indicium est solam fidem esse necessariam. At verò, vt nos contra ipsum lib. 2. de nat. & grat. c. 10. cōmōstrabamus, affirmatio est fida negationis interpres. Et ideo pariter intelligitur, qui verò non crediderit vel non fuerit baptizatus, dummodo posit, condēnabitur. Sed facta est tantùm fidei repetitio cò, q̃ qui nō baptizatur, censetur id facere defectu fidei. Nam vbi est copia baptismi, fides sine illo non est legitima. Eodem pertinet citatum testimoniū Pauli ad Galat. 3. Quotquot baptizati estis Christū induistis. Cui accinit aliud ad Rom. 6. Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Hoc est virtus passionis eius per baptismū nobis admota est. Consepulti enim sumus cū illo p̃ baptismū & peccatis cōmortui. Cui & aliud ad Titū. 3. cōsonat. Saluos nos fecit per lauacrū. Nam vocula, per, modū efficiendi instrumentalē & organicū designat: videmus enim per oculos, & per literas loquimur. At quoniā etiam instrumentū effectiuo casu exprimitur (scribimus enim calamo) ait ad Ephes. 5. Mundans ecclesiā lauacro aquæ in verbo vitæ. Et de sacrosancta eucharistia Ioā. 6. Qui māducat meā carnē & bibit meum sanguinē, habet vitā æternam. Vbi quanuis primò verborum sonitu non designetur nisi, q̃ illic conferatur gratia tanquā sub illo signo, subdit tamē. Caro enim mea verè est cibus: verè scilicet anima cibans: sicuti materialis cibus causa est alendi animal:

Prima conclusio.

Secunda cōclusio.

Bernardus.

Tertia conclusio.

Ex opere operato.

Dno tractanda.

Vtrū sit de fide sacramenta gratiā conferre.

Sacra testimonia.

Quarta cōclusio.

Exposi tio articuli.

Augustin.

Lutherus.

Galat.

Ephes. 5

Universidad de Deusto
Biblioteca

mal: & sanguis meus vere est potus. Et de pœnitẽtia. Ioã. 20. Quorũ remiseritis peccata, remittũtur eis. Vnde planè colligit sacerdotes remittere peccata, & verè absoluere, vt est cõcilio Cõstantiẽsi decretũ, haud verò aliter quàm per sacramenta remittũt. Christo nanque tanquam capiti proprium erat sacramentorum gratiam absque illis impertiri. ¶ Accedunt & sanctorũ testimonia, quorũ autoritate sacra pagina est interprætanda. Vnde Aug. de baptismo parvulorum, & refertur de consecratio. dist. 4. canon. filius. Per fidem, inquit, & baptismũ eius à peccato homo per iustificationem liberatur. Quæ quidem dexterrima illius glossa est, qui crediderit & baptizatus fuerit. Et super Ioannem loco iam citato. Quæ est ista virtus aquæ quæ corpus tangit, & cor ãbluit? Et in epistola 23. ad Bonifacium super illud. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, ait q̃ sicuti spiritus sanctus, sic & ipsa aqua nostræ regenerationis est causa: ille scilicet principalis, & ipsa instrumentalis: vt sanctus Tho. in præsentiarũ declarat. Super quo loco Cyril. lib. 2. super Ioãnem. capi. 42. egregia vtitur allusione. Ait em̃ quòd cum homo constet ex anima & corpore, quemadmodum viribus ignis intẽsiùs aqua calfacta non aliter quàm ignis viribus vrit, sic spiritus sancti operatio ad diuinam aquæ reformatur virtutem, qua baptizati corpus absterguntur. Et in eundem locũ Chrysost. Hom. 25. super Ioann. ait, quòd aqua baptismi animas rationales parit. Et Orige. super Nu. Hom. 5. per aquam inquit baptismi repurgatæ sunt animæ nostræ. Cui & Ambros. concinit lib. 1. de sacramen. c. 5. & refertur de consecra. d. 4. canon. Per aquam. Per aquam, inquit, baptismi transitus est de terrenis ad cœlestia. Et infrà. Non omnis aqua sanat, sed illa quæ habet gratiam Christi. Et suprà citatus Grego. Canon. Quòd apud. Quòd apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro paruulis sola fides. Ecce sicut fides tũc sola sic modò aqua iustificat. Et Beda super, 3. cap. Luc. Christus tactu suæ nundisimæ carnis vim regeneratiuam cõtulit aquis. Cui adstipulatur Chrysost. super Ioan. de consec. dist. 4. Cano. Nunquã. ait, Nunquã aqua baptismi purgare peccata credẽtiũ posset nisi tactu Dnici corporis fuisset tacta. Et Hugo vir egregiæ autoritatis lib. 1. de sacramen. p. 9. c. 2. ait, quòd sacramentum debet esse ex institutione significans & ex sanctificatione continens aliquam inuisibilem & spiritualem gratiam. Ex quibus demum omnibus sententiarum Magist. in. 4. d. 1. illam collegit particulam definitionis sacramenti: nẽpe, quòd sit signum gratiæ cuius imaginem gerat, & causa existat. Ac subinde excellentiam nostrorum sacramentorum dignoscit, qua veteribus præstant: videlicet, quòd illa promittebant tantùm & significabant; nostra verò dãt salutem. Quæ quidem sunt verba Aug. super Psalm. 73. ac denique assertissima confessio Innocentij Papæ in. c. Maiores. extra de baptismo & eius effe. Idq̃ adeò vniuersi patres, vt receptissimũ axioma celebrant. Præsertim cum super his omnibus iam nunc decretũ extet concilij Florentini sub Eugen. 4. vbi hęc ferè verba Augustini referuntur: videlicet, quòd illa sacramenta veteris legis non causabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dãdam esse figurabant, nostra verò septem, & cõtinent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt. Sed explicatissimè iam modo in cõcilio Tridentino sessio. 5. in Prologo Canon. 5. decretum est, vt qui per Iesu Christi Domini nostri gratiam quæ in baptismate confertur, reatũ originalis peccati remitti negauerit, Anathema sit. Et Sessio. 7. canon. 6. Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non cõtinere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam nõ ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantùm externa sint acceptæ per fidem gratię vel iustitię, anathema sit. Cùm ergo cõcilia hęc vt catholicam veritatẽ hanc cõstituerint: atq; adeò aduersus Lutherum, vt dictum est fuerit contrarius articulus damnatus, nullus sit reliquus ambigẽdi locus. Quocirca (vt ad propositum dubium respõdeamus) qui sub his verbis generalibus negauerit sacramenta esse causam gratiæ, nõ poterit non subinde temeritatis reus fieri: vt pote patrum vniuersitatem abnegans: imò nec poterit non haberi sacrilegus aduersum sacram scripturam sanctorum interpretamento explicatam: ac demum nec poterit ab hæresi contra ecclesiasticas definitiones excusari. Dixerim sub his generalibus verbis: quoniam si gratiam conferant disponendo, vel per virtutem quę sit qualitas sibi inhærẽs, vel absque illo: non est in sacris definitum. ¶ Proximũ ergo est vt de secundo mẽbro dicamus: nẽpe, quomodo sint causa. De hac enim dubietate tres sunt dicẽdi modi. Vnus quippe est, quem D. Tho. secunda conclusione refutat: nempe, quòd sint causa, vt isti loquuntur, sine qua nõ: scilicet quòd Deus statuerit ad eorum præsentiam conferre. Quę quidem opinio est ferè omnium doctorum, puta Alexã. in. 4. p. quæst. 8. mẽbr. 3. arti. 5. Et Bonauent. in. 4. d. 2. q. 3. Et Okam. in. 4. q. 1. & Richard. d. 1. ar. 4. q. 1. Et Scot. d. 1. q. 4 & 5. Et expresse Durãd. ead. d. q. 4.

Ioan. 20.

Testimonia sanctorum.

Græci.

Ambros.

Gregor.

Beda.

Hugo.

Senten. Magister.

Auguſt.

Innoc.

Concilium Floren.

Concil. Tridentinum.

Prima triũ opinionũ.

Respon.

Vbi ait nullum sanctorum posuisse in definitione sacramenti, quòd essent causa gratiæ præter solum Magistrum sententiarum. Sed nescio quo charactere hoc dictum subnotem. Sanè cum tam multi citati authores, licèt non dicant sacramenta esse causam, dicant tamen conferre, & donare gratiam, purgareq̃; & sanare animam à peccatis, &c. Est etiã opinio Marsilij in. 4. q. 2. art. 3. atq; aliorum inferioris notæ, quos citato minimè opus est. Sunt enim veluti hedera aliorum sequaces. Omnes ergo isti vnica formidine tenentur. Nempe quod cùm gratia sit spiritualis supernaturalisq; forma & qualitas, quæ idcirco nequit educi de potentia materiæ, ac subinde neq; nisi per creationem, vti anima rationalis, produci, impossibile concessu arbitrantur quod creatura, qualia sunt res sacramentorum & verba, possit illam producere. Atq; hac de causa statim in fronte Quarti libri, multas paginas de creatio nis materia compingunt: cum tamen his non fuerit illic locus. Concedit nanq; imò egregiè probat D. Thom. 1. p. q. 45. artic. 5. adeo esse proprium Dei, creare, vt hoc nulli creaturæ nec tanquàm creationis instrumento possit impertiri. Nam instrumentum non potest ad opus artificis eleuari, nisi aliquam circa eandẽ materiam habeat actionem propriam. Nequiret enim statuarius in sculpẽda statua ascia vti, nisi eandem posset ad lapidem admouere. Cùm ergo creatio fiat ex nihilo, creatura autẽ ad nihilum admoueri nequeat, sed ad materiam, fit vt neq; instrumentum esse possit creationis. Quamuis ergo hoc agnouerit S. Thom. non tamen ideo metuit dicere sacramenta gratiam conferre, sanè quòd ad hunc effectum nõ opus est vt creatura creet, quemadmodum inter eius explicandam opinionem patebit. Igitur vt ad prænarratã opinionem reuertamur, tametsi à tam multis defensetur, tamen quòd scripturæ sacræ sanctorumq̃; & patrum & cõciliorum assertis non satisfaciat, profectò planissimum est. Nam, vt ait S. Thom. nihil aliud sacramento isti tribuunt, quàm quòd sit signũ applicatę fidei, quod profectò nec Lutherani negant. Cùm ergo ecclesia cõtra illos sanciuerit sacramenta cõferre gratiam, aliud quidpiã altius sensit, nempè vere & propriè esse causam, & non præcisè Deum ex pacto illam absque vllo instrumento producere. ¶ Enimuero quòd hoc non sit, sacramentum causam esse gratiæ, profectò confessio est quorundam ipsorum, qui opinionem sustinent. Durãd. nanq; acutè hoc agnouit, & ideo dixit quòd nemo vsq; ad Magistrũ Sentent. dixit sacramentum esse causam gratiæ, quod quàm sit veritati etiam sacri euangelij contrarium, iam proximè monstrauimus. Et Gabri. in. 4. dist. 1. q. 1. adeò idem planè fatetur, vt quo sacramentum sustineat nihil efficientiæ habere circa gratiam, neq; in ratione instrumenti, subsequenter cum suo Aliaco id ipsum de omnibus causis naturalibus adstruat. Ait siquidem nec solem illuminare, nec ignem calefacere, sed Deum solum ad eorum præsentiã. Vide quomodo isti vniuersum rerum naturalium ordinem euertant, ludibrioq; exponant. Profectò frustra, vt omnium est philosophorum confessio, Deus fecisset & cælos, & elementa, & omnes secundas causas, si eas reliquisset otiosas, & non potiùs ad agẽdum aptas instituisset. Quo circà Cõmentator. Cõmentator. 9. Metaphy. commento. 7. huius opinionis patronos (nam fuit antiquorum deliriũ) non arbitrabatur cerebrum habere ad philolosophiã idoneũ. Et. 2. Senten. dist. 1. artic. 4. D. Tho. stultitiam potiùs quàm opinionem censet. Nam vt alia omissa faciamus argumenta, ex hac opinione sit planè consequens, nõ constare nobis solem esse lucidum, aut ignem calidum. Etenim si nec ille illuminat, nec hic calfacit, quomodo eorum natura à nobis percipietur? Mox consequitur hominẽ esse causam creationis animæ rationalis, quandoquidem ad eius præsentiam Deus illam producit. Ac deniq; tertiò pari leuitate deberent isti concedere intellectum nostrum aut volũtatem nullum actum producere, sed Deum ad eius præsentiam. Ac subinde nec dum bonum volumus, nobis apponeretur ad meritum, nec dum mala per voluntatem proponimus, aut opere exequimur, imputaretur nobis ad culpam. Imò sequeretur, quòd Deus ad præsentiam voluntatis nostræ produceret odium sui ipsius. At superuacaneum est de hoc quenquam solicitum esse, satis enim superq; cum istis. 2. Physic. digladiati sumus.

¶ Scotus autem licèt non verbis, re tamen negat sacramenta esse causam gratię. Ait quippe ob id duntaxat dici eius causam quodammodo actiuam & instrumentalẽ gratiæ: q̃ eorum susceptio est dispositio ad gratiæ infusionẽ necessitans, non quidẽ per formam intrinsecã, nec per dispositionem, sed per assistentiam Dei causantis illum effectum. At profectò modus iste loquendi non altiùs eleuat sacramentum, quàm vt sit merum signum: & quòd Doctores citati aiunt, causa sine qua non. Quoniã hoc pacto nil aliud facit sacramentum quàm Dei assistentiam per certitudinem significare. Causa autem sine qua non vt. 2. Physic. dispu-

Creatura creare non potest.

Lutherani.

Durandus.

Scotus impugnatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tabamus, nisi ad aliquod quatuor causarum genus reducatur, videlicèt, nisi moueat, aut effectum recipiat, aut forma sit, aut finis, nulla tenus: nisi per abusum, est causa: aut forsan per accidens, veluti si citharœdus ædificet. Isti autem nullam sacramento efficientiam tribuunt, sed soli Deo: perinde ac dum dæmõ cum malefico paciscitur, vt quoties certa protulerit verba, ipse quippiam faciat miraculo simile. Tunc em verba illa malefici nõ sunt causa, sed signũ. Dicere autem q̃ sacramentũ nihil efficiendo sit causa, abusus loquendi est. Neq; verò exemplum quod de motu, Scotus subiũgit: videlicet quòd licèt sit causa respectu termini, tamẽ nullam habet actionem ad illum efficiendum, vlla est cõtra nos exceptio. Quoniam motus, si passiuè accipiatur, non est causa, sed acquisitio termini, calfieri enim est calorem recipere. Neq; verò si accipiatur actiuè propriè est causa, sed ipsissima actio. Sunt enim tria & re & nomine distincta: nempe, causa, actio, & effectus. De merito autem, quod etiam asserit esse causam præmij: & tamen nõ causare actiuè: illico dicemus. ¶Ex his fit consequẽs responsa, quæ Scotus ad Magistrum & ad Aug. cõminiscitur, nihil ad rem facere. Tribuit Magister sacramẽto duo: scilicet, q̃ sit signum gratiæ: cuius similitudinẽ gerit, & causa existit. Et respõdet Scotus, quòd causam existere nihil aliud est, quàm signum esse efficax, & non ait efficax hoc est efficiens, sed certò significans actionem Dei: cùm tamen Magist. hoc in priori membro intellexerat. Ait item August. Quæ est ista virtus aquæ, quæ corpus tangit, & cor abluit? Et respondet Scot. quòd virtus illa nihil aliud est, quàm veritas significãdi. Et ad discrimẽ, quod ex Doctoribus sanctis Magist. collegit inter sacramẽta veteris legis, & nostra: nempe, q̃ illa non cõferrent gratiam, nostra verò cõferunt, Respondet, discrimen non esse vniuersale, sed intelligi de aliquibus antiquis: nempe, de cæremonijs. Cùm tamen patres generaliter discrimen statuerint. Quare nec circũcisio, (vt Scot. arbitratur) quod inferius patebit, illã cõferebat.

Resposa Scoti infirma.

Commen. Scot.

¶Sed hoc tamẽ in Docto. subtilimagis miror, q̃ vt fateri caueat sacramentũ esse instrumentum efficiendæ gratiæ, negat instrumentũ naturale actiuum esse. Imo ait calorem, quẽ ignis in aquã induxit, nõ effectiuè expellere indefrigus, sed formaliter: quia sunt formę sibi inuicẽ repugnates. At verò maior repugnantia in dictis est, quod expellat & non actiuè, cũ expellere actionẽ per se sonet. Imò verò cùm agens secũdum Philosophũ nõ agat nisi per cõtactũ, nisi calor virtus esset ignis, per quã frigus superaret, nunquã illud expelleret. Quapropter licèt oẽs formæ cõtrarię sint in eodem subiecto incõpatibiles, non tamẽ se mutuò pellunt, quatenus formæ, sed quatenus actiuę & passiuæ. Albedo enim, quia non est actiua qualitas, nũquàm nigredinem expelleret, nisi ratione qualitatum primarũ, quæ sunt actiuæ. Quin verò ait, q̃ cùm ad præsentiã vnius corporis, aliud eodẽ loco pellitur, intrãs nõ expellit aliud nisi in genere causæ formalis. At verò quis neget, cũ ego moueor motu meo intersecare aẽrem.

¶Illa ergo opinione dimissa, in cuius cõfutationem longiusculè digressi sumus, secundus modus est, sacramẽta esse causam gratiæ, non q̃ illam attingant, sed q̃ subiectum disponant producẽdo aliam formã, nempe: characterem in illis tribus sacramẽtis, quę ipsum imprimũt, vt sunt baptismus, confirmatio, & ordo: cętera verò producunt, vt aiunt, ornatum quem cõsequitur gratia. Hanc opinionẽ primus eorum, quos viderim, docuit Alex. Alen. p. 4. q. 8. memb. 3. artic. 5. & expressiùs. q. 19. memb. 2. quem subinde secutus est D. Tho. in. 4. d. 1. q. 1. ar. 4. quã ceu priscã refert & de veri. q. 27. art. 4. ad. 3. Permansit autẽ apud Capreolum. d. 1. q. 1. & apud Palud. eadẽ di. & quæst. & pene Thomistas alios prẽter Caietanũ. Isti autẽ præter authoritatẽ, quam ex illi mãt esse sancti Tho. hac se ratione cõmuniunt, q̃ ista via sic fateri censent sacramenta esse causam gratiæ, vt simul concedere caueant, eam qualitatẽ ab illis creari. Et vtuntur exẽplo generationis hominum. Pater nanq; animam quidem prolis nõ gignit: vtpote quæ diuinitus creatur: disponit tamen ac præparat materiã in quam induc atur, id ergo sacramẽtalis actio secũdùm istos facit respectu gratiæ. ¶At verò opinio hæc paulò quàm præcedens tolerabilior est. In primis enim cõstantissimũ est D. Tho. neutiquã in illa, vt isti putant, perdurasse. Nam aliàs procul dubio eã hoc loco iteratò affirmaret, cùm tamen id non fecerit, sed asseruerit sacramenta gratiã absq; vllo intermedio efficere. Accedit q̃ duas quæstiones in præsentiarum distinxit: priorem scilicet hanc, vbi constituit sacramenta cõferre gratiam, qua efficimur participes naturæ diuinę ac subinde grati Deo: & posteriorem quæ subsequitur: vbi idem de charactere adiecit, & tamen si character esset dispositio gratiæ: de illo sermonem præmisisset. Sed ratione arguitur. Character tam spirituale accidens est, quàm gratia, idemq; diuinitus impressum, ergo si hac de causa sacramentum nõ potest gratiam conferre, eadem profectò nec characterem imprimere. Idemq; argumentum de quacunq; alia dispositione militat, quam finxeris esse prævuiam: vel ad gratiam vel ad characterem. Secũdò character, vt quæstione proxima videbimus, forsan non est qualitas ab anima distincta, & quanuis sit, non tamen est sic dispositio gratiæ: vt sit in eodẽ subiecto. Imò quãuis gratia vt Doctor sanct. 1. 2. q. 111. ar. 4. docet, sit in essentia animæ: tamen character non est nisi in intellectu. Vnde aliud argumẽtum colligitur: nempè, quòd sicut potentiæ fluunt ex animæ essentia: sic character consequitur gratiam: licèt dum obex opponitur, sine illa imprimatur, vt distin. sequenti explicabitur. Est enim potestas colendi Christianam fidem, ad quam homo per gratiam baptismatis adstringitur: id autem quod posterius est, minimè ad id præparat, quod prius infunditur. Quare sacramentum non potest ad gratiã disponere, characterem ante gignẽdo. Dicitur autẽ character quodammodo dispositio ad gratiã, eò quòd ad vsum gratiæ: nempe, ad cultũrã fidei requiritur character.

Secũda opi.

Impugnatio secundę opi.

S. Thom.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

Contra orna.

¶Sed id quod de ornatu fingitur, multò est minoris probabilitatis. Est enim absq; vlla necessitate rem superuacaneam multiplicare: quod. 1. Physic. Arist. antiquis vitiò apponit. Ecquis enim credat sacramentum pœnitentiæ aut Eucharistię, ob id quod characterem non imprimit, ornatum impingere, qui gratię in anima antecedat? Cùm gratia per se sit ipsissimum animæ ornamentum & decus. Et secundò id confirmatur. Cùm quis numine adiutus se se ad Deum per contritionem vertit: tunc Dei gratiam absque vllo præuio ornatu recipit: ergo & dum per sacramentum pœnitentiæ in eandem gratiam reuocatur. Frustra ergo nonnulli discipuli. D. Tho. ista se opinione contorquent. Plurima nanq; eorum quæ super Magistrum Sententiarum, quasi aliena congereus, cõmutatus est, post maturiùs digestè collimauit in summa.

Vera sentẽtia.

¶Est ergo tertia opinio, vt arbitror, tum omnium sanctorum patrum, non adeò D. Thomã quam si posteri dexterè voluissent intelligere, absq; vlla, vt reor, renitẽtia amplexati fuissent. Igitur rei veritas est, sacramenta eo sensu conferre gratiam, quo hominem absq; vlla intermedia dispositione Deo gratum acceptumq; faciunt: pro eò quòd vel viuũ mẽbrum Christi atq; adeo Dei filium constituunt; dum primã gratiam conferũt, vel dum illam augent, ipsum arctiori amicitia cum Deo semper conglutinant. Et quoniam potissimũ argumẽtũ, quod cõtrarios authores ab hac veritate alienat, est, quòd inde cõsequi censent creaturam creare, animaduertendum est, quòd ad hoc vt homo sit Deo gratus quantum ad rei naturam attinet, nihil refert id per gratiam fieri quæ sit distincta qualitas, aut absq; vllo, quod in nobis sit, tali accidẽte. Nam Deo quempiam esse gratũ, nihil aliud est quàm ob ipso esse dilectũ atq; ad cœlestem felicitatẽ acceptum. Et inter homines ego non sum amico meo gratus, per aliquã, quæ in me sit, qualitatẽ, sed quia ab illo diligor, ac subinde obiectũ sum dilectionis suę, qua me prosequitur. Pariter ergo fieri possit inter nos & Deũ: scilicet, vt ipse per suũ amorẽ vt rei veritas est, me diligeret, & ego ipsum per meũ, absq; alia qualitate à qua denominarer gratus. At verò quoniam Deus eum quem diligit, participem consortemq; vt ait Petrus, facit suæ naturæ, confert illi formã illam, qua ad esse diuinum eleuatur. Tametsi Scot. quod non est præsentis speculationis, aliam qualitatem, quæ sit gratia præter charitatẽ non agnoscat, cùm tamen distinctissimæ sint res (licèt cõnexæ) quòd ego Deum diligam, & quòd dicor ab illo dilectus. ¶Igitur qui sãnè intelligere cupit, quomodo sacramenta gratiã conferant, id primum constituat oportet, fingendo, nullam eiusmodi qualitatem esse necessariam. Nam profectò patres nunquam de illa disputare cogitarunt, imò res est non adeò antiqua. Enimuerò in concilio Vienensi propter paruulos ante vsum rationis sacro fonte intinctos sanxerunt, vt probabilius: & nuper in Tridẽtino vt certius, qualitates illas quę sunt gratia & virtutes, baptizatis infundi, sed hoc tãtum à tẽpore apostolorum docti, docereq; posthodum posteros contendebant, quòd sacramenta nouę legis in hoc sensu gratiam conferrent, quòd homines facerent Dei amicos, siue per qualitatem id fiat, siue sine illa, vt inter homines accidit. Quare Sanct. Tho. illius hic qualitatis non meminit. Hoc ergo modo primum constituamus sacramenta euangelica gratiam conferre, & deindè ad argumentum respondebimus de illa qualitate, qualem sacramenta videntur creare.

De gratia quomodo sit tenenda.

Sanus sensus.

¶Argũtur ergo sic primò. Per sacramenta euangelica cõmunicatur nobis virtus passionis Christi, eò quòd ex eius latere pẽdentis in cruce effluxerũt, quod Mosaycis nõ conuenebatur virtus autem passionis est, nos membra Christi efficere, vt in baptismo per quem in Christo cõplantamur, & tanquam eius membra nos vegetare, atq; adeo facere, vt tãquã filij cõsortes Christi diligamur à Deo: hoc autẽ est Deo nos facere gratos. Etenim vt omnes obidiũ Adam peccauimus, quòd in ipso veluti in seminario totum genus humanum continebatur, ideò q; eius voluntas fuit,

Primum argumentum.

Similer.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt noſtra: reputata, ac ſubinde & nobis imputata: ſic quotquot in Chriſto per baptiſmum renaſcimur in ipſo ſumus Deo grati. Sicut eñ ille cum tota ſua poſteritate inuiſus fuit Deo: ita & Chriſtus cum ſua ſobole eidem complacuit. Quam quidem vocem propterea pater protulit in baptiſmo Chriſti, vt per idem ſacramentum denotaret nos incorporari Chriſto, ac perinde fieri illi gratos.

Secũdum argumentum. ¶ Quòd ſi quis inde negauerit conſequi ſacramentum eſſe cauſam gratiæ, ſecundò explicãdo etiam num argumenti vim arguitur. Hæc cauſalis eſt vera: quia homo baptizatur, virtute operis fit Deo gratus, & qui alia ſacramenta recipit fit gratior: ergo ſacramenta ſunt cauſa gratiæ. Tam vera enim eſt iſta. Quia hic baptizatur fit filius Dei, atque adeò ei dilectus: quàm iſta, Quia Philippus à Carolo genitus eſt, fit ei filius, à quo ſubinde diligitur: quare ſicut generatio carnalis eſt cauſa dilectionis paternæ, ſic & baptiſmus eſt cauſa diuinæ gratiæ. Et hoc eſt quod patres iuxta teſtimonia ſacra nos docuerunt. Nam diſputare de illa qualitate, nihil ad hanc theologiam referebat.

Argumentum. ¶ Quòd ſi arguas de circunciſione pariter cauſalis hæc vere enunciabatur. Quia hic circunciditur fit gratus Deo: & tamen in ſubſequentibus negabimus circunciſionem contuliſſe grãtiam, ergo veritas huius cauſalis ad id non ſufficit. Reſpondetur negata illa priori præmiſſa. Haud enim quia paruulus circuncidebatur, fiebat Deo gratus: quippe cùm circunciſio non fuerit inſtrumentũ, vt diximus, paſſionis Chriſti, ſed quia applicabatur ei fides per circunciſionem, quæ erat ſignum eiuſdem paſſionis.

Argu. quòd ſacramentũ creet gratiã ¶ Sed antequam argumentorum ſeries longius procedat, arguitur contra. Iam conſtitutum eſt ab eccleſia hominem nõ fieri gratum niſi per qualitatem ei inhærentem: ergo ſi ſacramentum eſt cauſa faciendi hominem gratum, eſt ſubinde cauſa eiuſdem qualitatis: illa autem non educitur de potentia materiæ, vt calor: ſed eſt ſpiritualis ſupraq; naturaliter per creationem producta: ergo ſi ſacramẽtum eſt cauſa illius: fit vt ſacramẽtum verè creet, quod omnes & Diuus Tho. omnibus creaturis conuenire negant, etiam in ratione inſtrumenti.

Sacramentũ eſſe cauſam moralem reprobatur. ¶ Hoc argumentum eſt, quod negotium nobis faceſsit. Ad quod docti quidam reſpõdent, ſacramentum non eſſe cauſam gratiæ ad modum cauſarum naturæ, vt ignis eſt cauſa caloris illum attingendo, hoc eſt producendo, ſed per modum cauſæ moralis, quia Deum mouet, vt illam qualitatem producat: veluti qui alium prece aut conſilio mouet ad aliquod cõferendum beneficium. Quæ quidem ſententia partim ſcopum tangit, in hoc ſcilicet, quòd ait non omnino accidere in ſacramentis vt in cauſis naturalibus, ſed quodãmodo mouere Deũ. Quòd autem id faciant ad modum cauſarum moralium, minimè rei conſonat. Neque verò Diuus Thom. aut vllus ſanctorum patrum talem vnquam ſimilitudinẽ agnouit. Cauſa nanque moralis non eſt inſtrumentum illius, qui mouetur ad principalem effectũ, ſed alterius, qui mouet ipſum. Preces enim aut pretiũ, aut cõſilium vel metus quibus Petrus mouet Paulum ad aliquod beneficium conferendum, aut ad aliquid operandum, non ſunt inſtrumenta Pauli, quibus beneficiũ conferat: quia nec ſunt inſtrumenta Petri. In ſacramentis verò contrarium accidit. Non enim Deum mouent ad cõferendam, cõcreandamq; gratiam, quaſi priùs natura mouentia, quàm ipſe, ſed ſunt inſtrumenta eius inſtituta motaque ab ipſo, quibus gratum facit hominem concreando illam qualitatem quæ eſt gratia. Sicut enim ignis per calorem operatur, & artifex per inſtrumenta, ſic Deus per ſacramenta, dando illis virtutem agendi, operatur gratiam. Quare in hac potiùs ſimilitudinem præ ſe ferunt cauſarum naturalium. Ait quippe. D. Thom. vt paulò inferiùs articul. 5. videbimus, gratiam à Deo deriuari in homines per humanitatem Chriſti tanquam per inſtrumentum coniunctum, & per ſacramenta tanquam per inſtrumenta ſeparata. ¶ Atq; ex hoc elicitur tertiũ argumentum ad principalem concluſionem. Chriſtus per ſuam humanitatem quam in cruce obtulit, fuit nobis cauſa gratiæ, tãquam per inſtrumentum coniunctum, idq; tripliciter, vt illic ait D. Thom. ſcilicet ſatisfactorie offerẽdo illam in pretiũ redẽptionis: & meritorie, quia erat infinitè gratus Deo: & tertiò effectiue qui tertius diſtinctus modus (vt. 3. part. q. 49. art. 1. explicatiſsimè ait autor ipſe) inquantum caro Chriſti erat inſtrumentũ diuinitatis, quod. q. 5. artic. 3. iterum contra Durand. & Scot. repetendum nobis eſt. Ita que ſicut illa voce Lazare veni foras, inſtrumentaliter ſuſcitauit mortuum: & tactu digitorum ſanabat oculos, ſua deniq; humanitate faciebat miracula. Et quod ad rem maximè facit, verbo illo Matth. 9. Remittuntur tibi peccata tua: remiſsionis gratiã Paralytico largitus eſt, ita per eandem humanitatẽ fuit nobis efficiens cauſa gratiæ: ergo cùm ſacramenta ab eadem paſsione effluxerint, ipſis ceu inſtrumentis ſeparatis vtitur ad reddendos nos deo gratos. Niſi quód paſsio fuit cauſa vniuerſalis gratiæ quantum ad ſufficientiam, ſacramentum verò eſt, per quod nobis eadem applicatur quantum ad efficaciam: videlicet, ad aliquem eiuſdem gratiæ gradum adipiſcendũ.

Infra art. 5.

3. Argumẽ.

4. Argum. ¶ Et quartò ad idem arguitur. Sicut Apocaly. 5. ait Ioan. quòd lauit nos Chriſtus à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & de martyribus cap. 7. quòd lauerunt ſtolas in ſanguine agni: & Paul. 1. Corinth. 1. ſanguis Chriſti emundat nos ab omni delicto, ſic & ad Epheſ. 5. ad baptiſmum alludens, ait mundans eam (ſcilicet ecclesiam) lauacro aquę in verbo vitę: ergo Chriſtus ſicut ſanguine ſuo tanquam inſtrumento coniuncto, ita baptiſmo ſuo tanquam inſtrumento ſeparato facit nos Deo gratos, quod quidem ſimilitudinem potiùs naturalis inſtrumenti, quàm cauſarum moralium gerit. Fateor equidẽ quatenus meritorie Chriſtus per paſsionem nobis fuit gratiæ cauſa ſimilitudinem habuiſſe noſtrorũ moralium meritorum, attri ſacramenta fluxerunt inde etiã quatenus fuit cauſa efficiens. It miniſtros ſacramentorũ nõ nihilo moralis ſimilitudinis habere fateor cum miniſtris principum, quibus facultatem conferunt negocium aliquod tranſigendi: ſed tamẽ vt queſtio. ſequent. de charactere videbimus, virtute characteris ſacerdotalis aliquid altiùs habent.

Reſponſim Caiet. ¶ Igitur ad argumentum de creatione aliter hic Caietan. reſpondet, negándo ſcilicet ſacramẽtum creare illam qualitatẽ, quę eſt gratia, ideo quòd illa, cùm ſit accidens, non producitur, ſed comproducitur ad productionẽ hominis grati: quare non fit ex nihilo atq; adeò non creatur, ſed concreatur. Et pari ratione eadem gratia per peccatum nõ annihilatur, quia cùm per ſe non deſinat eſſe, ſed ad deſitionem hominis grati, non vertitur in nihilum. Et videtur eſſe reſponſio. S. Th. 1. 2. q. 110. ar. 2. ad. 3. vbi ait, quod accidentia non producuntur, ſed comproducuntur ad eſſe ſubiecti, eorũ enim eſt produci, quorum eſt eſſe, accidentium autẽ vt habetur. 2. Metaphyſ. nõ eſt eſſe, ſed ineſſe.

S. Thom.

¶ Ex hac autem reſponſione ſubſequi videtur quod licèt ſacramentum illam qualitatem nõ creet, concreat tamen faciendo hominem gratum. Ex quo rurſum aliqui ex noſtris inferunt non eſſe inconueniens, quòd creatura aliquid creet in ſubiecto, licèt illud nõ poſsit extra ſubiectum. Quod profectò ego nequaquam concederem. Nam creare aliquid in ſubiecto, eſt ipſum producere non educendo de potentia ſubiecti, quod eſſet producere ex nihilo perinde ac ſi fieret extra ſubiectũ. ¶ At verò vt poſtremũ hic verbum addamus, quanuis verũ ſit qualitatẽ illam nõ creari à Deo ſed concreari ab ipſo (vt ibidem ait. S. Th. dum per ipſum fit homo gratus) non tamen ita facilè concederẽ concreari à ſacramento: neq; id vnquam dixit S. Tho. licèt inſtrumẽtaliter concurrat ad conſtituendum hominem gratum. Nam quando accidens educitur de potentia ſubiecti, quæcunq; cauſa producens ſubiectum comproducit accidẽs: vt ſol generans plantam, cõgenerat eius accidentia: attamen cum illa qualitas non educatur de potentia ſubiecti, ſed ſit ſupranaturalis producta per concreationem à Deo, illa qualitatis productio nõ immediatè attingitur à ſacramento, & ideo diximus non habere omnino ſimilitudinem cauſæ naturalis.

Creaturam creare inſubiecto reprobatur.

Sententia authoris.

Reſolutio totius materiæ

¶ Dicamus ergo in ſumma, vt hic tandẽ inſinuat Cai. quòd ſacramentum eſt inſtrumentum Dei ad hoc immediatè attingẽs vt faciat hominẽ gratũ, quod eſt eſſe cauſam gratiæ formaliter abſtrahẽdo à qualitate ſicut inter homines qui facit duos amicos, eſt cauſa amicitiæ illorũ, ſed quia apud Deũ non nectitur amicitia, niſi per eiuſmodi qualitatem, idem ſacramentum eſt conſecutiue cauſa mediata, quòd Deus faciendo hominem gratum concreet illam. Et hoc arbitror adeò eſſe planum, vt ægerrimè poſsit impugnari. Suppeditat nanque natura nobis aliquod exemplum: homo enim neque animam gignit, neq; concreat, ſed creatur à Deo veriſsimè tamen gignit hominem, eo quòd eſt cauſa coniunctionis animæ cum corpore. Pariter ergo ſacramentum eſt inſtrumentum immediatum faciendi hominem Deo gratum, cõſecutiuè autẽ & mediatè faciendi, vt Deus concreet illam qualitatem, quæ virtute ſacramenti informat hominem. Quanuis ſit diſcrimen, quòd anima cùm ſit ſubſtãtia per ſe exiſtens, creatur, gratia verò, quia eſt accidẽs, cõcreatur.

Simile ex naturalibus.

¶ Quinto ad principalem concluſionẽ arguitur. Fac aliquot ſeculis contigiſſe amicitiam cõglutinari inter homines & Deum abſque aliqua qualitate, vt ſit inter homines, profecto nulla exiſteret difficultas in intelligendo, quomodo ſacramentum eſſet cauſa gratiæ. Igitur ſi poſt modum inſtitueret, vt cuicunque amico infunderet illam qualitatem, nihilo minus intelligitur eſſe cauſa eiuſdem gratiæ & conſecutiuè illius qualitatis.

Quintũ argumentum.

¶ Sexto ad eandem principalem concluſionẽ arguitur. Gratia eſt cauſa gloriæ, non autem ex ſua ipſius natura, quatenus qualitas eſt, ſed ex inſtitutione diuina, neq; verò tantùm cauſa ſine qua non, ſed verè cauſa, vt cuique illam habenti Deus conferat gloriam: pari ergo modo & ſacramenta ſunt cauſa ſanctificandi hominem, quod fit per infuſionem eiuſdem gratiæ.

Sextum.

¶ Præterea & ſeptimò, argumentum meriti

Septimum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod Scotus putat nobis refragari, potiùs suffragatur. Ait quippe meritum esse causam præmij, & tamen non habere causalitatem eius actiuam. Et Caiet. negat antecedens. Nam meritum, inquit est à merente, præmium autem à præmiante. Gratiã enim & gloriam dabit Dominus. Ego verò illud lubens concederem antecedens, negarem tamen non habere causalitatem respectu præmij. Ecquis enim neget operas mercenarij causam esse mercedis? Nam & si soluens illam sit proxima eius causa, nihilo minùs mouetur ab opere mercenarij, vt illam rependat. Et sic Deus profectò merita nostra, quæ ab eius gratia dimanant, in causam sui glorioſi præmij affert. Esuriui & dediſtis mihi mãducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere, &c. Ideo venite, &c. percipite regnum: ſic ergo quia iſte baptizatus eſt, fit Deo grat⁹ perinde ac ſi nulla opus eſſet qualitate, quæ eſt gratia: in quo ſenſu veriſsimum eſt eſſe cauſam gratiæ. Quo circa Scotus concedens ſacramentum cauſam gratiæ, veluti meritum eſt cauſa præmij, negare non debuit eſſe vere cauſam. ¶ Octauo arguitur, quòd ſacramentum ſuperno & ineffabili modo gratum Deo efficiat hominem. Verba ſacramẽtalia, Hoc eſt corpus meum, modo ineffabili ſunt cauſa inſtrumentalis tranſſubſtantiationis panis in corpus. Neque videre mihi videor cur hoc Scotus loco citato negauerit. Sunt nanque, vt omnes fatentur, verba practica, id ſcilicet quod ſignificant efficientia. Sicut enim Chriſtus illis verbis conſecrauit: ſic & eiſdem tanquam eis, in quibus ſua ineſt virtus, nobis contulit vt conſecraremus, quare multò efficacius, quàm ignis aërem in flammã, tranſformant totam ſubſtantiam panis in corpus. Neque vlla (vt Scot. credit) illic accedit annihilatio, vel creatio: ſed tranſſubſtantiatio huius in hoc: quæ vltimo inſtanti prolationis perficitur. Id quod in materia euchariſtiæ apertiùs fiet: ergo eadem ratione Deus & dare potuit, & vere ſua inſtitutione ſacramentis vim dedit organicam ſanctificandi hominem, quod eſt ipſum facere Deo gratum.

Caiet.

Octauum argument.

Scotus.

Hoc eſt corpus meum.

De virtute ſacramento.

¶ Alteram argumentorum phalangem aduerſarij D. Tho. obmoliuntur, arbitrati eum ita ſacramentis virtutem adſcripſiſſe, acſi ſit diſtincta qualitas perinde ſacramento inhærens ineſt atq; albor papyro, vt eſt videre apud Scotum, Duran. & alios. At verò art. 4. vbi de hac virtute D. Tho. ex profeſſo diſputat: vim eorũdem argumentorum facilimè diluemus: nimirum demonſtrantes. S. Doctorem nunquam eiuſmodi virtutem eo modo, quo iſti ei imponunt, excogitaſſe. Sed ſatis eſt res & verba ad illud officium Deum inſtituiſſe, & per eius miniſtrum ad eundem effectum applicari. Itaq; vt vno exemplo cuncta deprehendas, virtus aquæ baptiſmalis non eſt niſi motus eius: ſcilicet, ablutio corporalis facta ſub ſacra verborum forma ad abluendam animam. Et pariter de vnctione ſentiendum. ¶ Sed arguit nihilominùs Scotus ſic in contrarium. Inſtrumentũ nõ fit aptũ ad opus per vſum, ſed priùs debet habere formam, qua agat: ſerra nanque, niſi priùs habeat dentes, non poteſt aſſumi in vſum ſerrandi: pari ergo modo ſi ſacramenta ſunt inſtrumẽta & cauſa gratiæ, debent priùs habere virtutem: quam tamen D. Thom. aſsignare nequit. Reſpondetur quòd aqua baptiſmi per hoc quod natura ſua abluendis corporibus apta eſt, fit idonea, quæ ad ſimilem ſpiritualem vſum animæ diuinitùs aſſumatur. Atque hoc inſinuat Auguſt. cùm ait. Quæ eſt iſta virtus aquæ, quæ corpus tangit & cor abluit?

Argumentum Scoti.

¶ Veruntamen per hoc reſponſum non vſquequaque vis argumenti eneruatur. Reſpondendum quippe reſtat, quando ſacramentum gratiam conferat. Nam toto tempore prolationis verborum id facere nequit, eò quòd gratia, cùm res ſit indiuiſibilis, in vno tẽporis momento producitur. Si dicas illam produci in inſtãti poſtremo, iam tũc verba elapſa ſunt, quę ideo nihil tunc operantur. Ad hoc autem, licet forſan vtrolibet modo dicas, eodem recidat, cõſideratiùs tamen reſpondetur verba ſimul cum ablutione toto tempore prolationis illam conferre: quandoquidem non diximus ſacramentum illam qualitatem immediatè attingere, ſed hominem faceregratum: id autem fit per totã actionem ſacramenti. Quare concedimus quodam modo illam qualitatem fieri antequam ſit. Hoc eſt ſacramentum antea applicari cuius virtute fit. Si autem actionem Dei conſideres, in poſtremo verborũ prolatu infunditur.

Admoniti.

¶ Vt ergo dictorũ ſummam colligamus. Sacramentum per ſe (quod aiunt) ex opere operato, hoc eſt ratione ipſius operis, homini applicati confert gratiã, quæ dicitur ſacramentalis, præter illam quæ merito ſuſcipientis vel miniſtrantis ſacramentum donatur. Itaque ſi duo æquali prorſus animi motu baptiſmum ſitiant, ſed alter, quia non habuit copiam non ſuſcepit, alter verò ſuſcepit, hic aſſequetur aliquem gradum gratiæ, quo ille orbatur. Vnde in materia euchariſtiæ admodum maximè ſunt ſacerdotes, vt niſi euidens in infirmo impedimẽtum demonſtretur, non ceſſent euchariſtiam illi porrigere. Putant enim idiotæ idẽ eſſe

eſſe adorare, & ſuſcipere: quod eſt erroneum, niſi quantum ad præcepti implẽtionem. Nam qui non ſuſcipit, licèt iuſta id fiat de cauſa, ſacramentali gratia nõ donatur. Hoc quippe ſonat verbum ex opere operato, quod eſt dicere, ratione realis applicationis ſacramẽti. Aliorſum enim tendunt verba Auguſt. crede & mãducaſti: vt illic explicabitur. ¶ Sequitur ſecundò, nonnunquam ex ſola vi ſacramenti infundi gratiam, quæ ſine eius applicatione nulla infunderetur: vt liquido in puerorum baptiſmo conſtat ante vſum rationis. Quinuerò & adultos, dum attriti accedunt ad ſacramenta, eo ſcilicet animi motu, qui ad obtinendam gratiam non ſufficit, diſputabimus infrà gratia virtute ſacramentorum ſuffundi. Sunt enim medicinę perſe ſalutem conferentes, niſi obicem inueniant. Sed de his, ſuis ſingulorum locis explicatior adhibebitur elucidatio.

Crede & manducaſti. Corollariũ.

Primum argu. S. Tho.

¶ Primum argnmentum S. Tho. eſt, Signũ & cauſa non videntur in idem coincidere, nã eſſe ſignum, proprie cõuenit effectui reſpectu cauſæ: ſacramenta ſunt ſigna: ergo nõ ſunt cauſæ. Reſponſio eſt, ꝙ cauſa principalis non eſt ſignum effectus: vt ignis nec eſt fumi ſignum, nec caloris: licèt calor eſſet occultus: ſed ecõuerſo effectus eſt ſignũ cauſæ. Cauſa verò inſtrumentalis, quando eſt manifeſta, cũ ipſa ſit quodammodo effectus, eò ꝙ mouetur à principali agente, dici poteſt ſignum occulti effectus. Et ideo ſacramenta euangelica ſunt ſimul & ſignum & cauſa gratię. Ex quo infert eadem ratione ſacramenta, perfectè habere rationem ſacramenti. Non dicit, verè, quoniam aliqua ex antiquis veriſsimè quoq; erant ſacramenta, vt noſtra: vt quæſt. 60. art. 2. ad. 2. expreſſe faſſus eſt D. Tho. ſed noſtra ſunt perfecta propter efficaciam quam habent gratiæ. Nam veritas ſacramenti in eo ſeruatur, ꝙ ſit ſacræ rei ſignum, vt illic expoſitum eſt. Perfectio verò in hoc ꝙ ſit eiuſdem ſacræ rei cauſa. ¶ Secundum argumentum eſt. Corporale nõ poteſt agere in rẽ ſpiritualẽ, cùm corporalis actio ſit extenſa, ſubiectũ verò ſpirituale, indiuiſibile. Quare, vt. 12. ſuper Geneſ. ad lteram ait Auguſt. agens honorabilius eſt patiente: mens autem hominis eſt ſubiectum gratiæ: ſacramẽta verò ſunt corporalia. Reſponſio eſt, ꝙ cùm duplex ſit actio inſtrumenti, altera ſcilicet propria, vt quæ ei ſecũdum propriã formã conuenit, vt ſecuri ſcindere, altera verò quam recipit ex principali agente, vt facere lectũ, inquantũ eſt artis inſtrumentum, tamen nequit inſtrumentalem actionem perficere, niſi exercendo propriã. Securis enim ſcindendo facit lectum. Pari modo propria actio aquæ eſt abluere corpus: per virtutem autem Dei eleuatur, vt abluendo corpus animam emũdet. Et hoc eſt quod ait Auguſt. Quæ eſt iſta virtus aquæ, quæ corpus tangit, & cor abluit? Cùm ergo hic audis duas inſtrumenti actiones: videlicet, propriã & quam recipit ab artifice, ne intelligas, priori actione poſſe per ſe moueri ſecurim ſine aliquo mouente. Sed hoc tantùm quòd forma ſecuris indifferẽs eſt ad faciendũ lectum vel arcã vel aliud quod uis artificiatum, ſed tantum eſt illi proprium ſcindere. Quòd autem ſcindat ſic vel ſic, hoc recipit ab arte. Itaque non tam ſunt duæ actiones, ꝙ duæ rationes eiuſdẽ actionis: & prior eſt materialis, & quam recipit ab artifice, eſt formalis priorem determinans. Et pariter in ſacramento, tactus aquæ eſt ſicut materialis actio, fieri autem ad abluẽdum animam, eſt ſicut formalis ratio determinans illum ad talem effectum. Hoc autem ar. 4. explicatiùs differendũ eſt. ¶ Arguit autem Scot. in. 4. d. 1. q. 5. hoc nõ eſſe poſsibile in ſacramentis, vt actio corporalis & ſpiritualis vnà concurrant: quoniã actio corporalis ſacramẽti indiget temporis ſucceſſu: virtus autem Dei eſt infinita quæ agit in inſtanti. Reſpondetur autem, quòd quemadmodum in cauſis naturalibus Deus vtitur cęli motu ad producendos effectus, ſic vtitur actione ſucceſsiua ſacramenti ad producendam gratiã, hoc eſt ad faciendum hominem ſibi gratum: licèt id non perficiat vſque ad finem prolationis verborũ. ¶ Tertium argumẽtum eſt. Illud quod eſt proprium Dei nõ debet creaturæ attribui: gratiam autem largiri eſt proprius effectus Dei. Reſpondet ad minorem, quòd efficere gratiam ceu cauſam principalem eſt proprium Dei quod nemini participatur: efficere autem tanquam inſtrumentum poteſt ipſe creaturæ impartiri: eo ſcilicet modo qui explicatus eſt.

Alia eſt veritas ſacramẽti, alia verò ꝑfectio. Secũdum argu. S. Tho.

Auguſt.

Expoſitio.

Sco. arguit.

Tertium argu. S. Tho.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm gratia ſacramentalis addat ſupra gratiam virtutum & donorum.

CIrca titulum quæſtionis notãdum, ꝙ gratia communiter dicta, eſt gratia gratum faciens nudè conſiderata: ea ſcilicet præciſa ratione, qua facit hominem Deo gratũ: cum qua ſimul infunduntur virtutes & dona in potentijs. Gratia verò ſacramẽtalis dicit eandem

Universidad de Deusto
Biblioteca

dem gratiam gratũ facientem in ordine ad effectum peculiarẽ sacramenti: qui est vel regeneratio, vt in baptismo, vel alimonia spiritualis, vt in eucharistia, &c. Quæritur ergo vtrũ gratia sacramentalis alia sit ab illa virtutũ & donorum, quidpiãq; illi addat. Et respondet D. Th. vnica conclusione bimembri. Sicut virtutes & dona addunt supra gratiã communiter dictam quãdam perfectionẽ, determinatè ordinatam ad proprios actus potẽtiarum, ita gratia sacramentalis addit supra eandem gratiã cõmuniter dictam & supra virtutes & dona quoddã diuinum auxilium ad consequendũ sacramenti finem. Et per hunc modũ gratia sacramẽtalis addit supra gratiam virtutum & donorum.

Conclusio.

¶Probatur vtraq; pars conclusionis. Gratia secundũ se considerata vt. 1.2.q.110. doctor declarat, est habitus perficiens essentiã animæ, tribuens illi supranaturale quoddam diuinũ esse, iuxta illud. 2. Petri. 1. Maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturę. Vnde sicut ab essentia animæ ordine naturæ fluunt eius potẽtiæ, quibus operatur, sic quando gratia infunditur, simul tanquam ab illa diffluẽtes infundũtur virtutes: nempe, fides, spes & charitas, & aliæ morales, ac subinde dona spiritus sancti, quæ existunt in potẽtijs, quas ad suos actus perficiũt. Quocirca gratia non est proximum principium operãdi, sed essendi spiritualiter, & ideo non est in potentijs, sed in essentia animæ, virtutes autem & dona non sunt per se gratia gratum faciens, sed eius virtutes & instrumenta ad operandum. Dicuntur tamen gratia generali nomine, quia sunt gratuita dona: atq; hoc modo dicuntur addere supra gratiam. Sacramenta verò ordinantur ad alios effectus peculiares gratiæ vt baptismus ad regenerationem spiritualem: confirmatio ad robur spirituale, & eucharistia ad alimoniam, vt infrà. q. 6. patebit: ergo gratia sacramentalis aliquid addit supra gratiam communiter dictam & supra virtutes & dona: nempe, singularia auxilia ad certos effectus. Exempli gratia. Dũ paruulus ante vsum rationis, vel adultus per baptismum recipit gratiam, cuius effectus est regeneratio spiritualis, simul suffunduntur potentiæ virtutibus: dum tamen postea recipit sacramentum confirmationis recipit augmentum eiusdem gratiæ ad hominem corroborandum in fide, quasi tunc perfectam ætatem spiritualem recipiat. Cum autem recipit eucharistiam, augetur illi eadem gratia gratum faciens ad effectũ spiritualis alimoniæ: qui quidem effectus sunt singulares præter virtutes & dona. Itaq; licet sacramenta suos omnes effectus sortiantur infundendo vel augendo gratiam gratum faciẽtem, ordinãtur tamen ad diuersos effectus gratiæ, quos propriè significant. Confirmat autẽ D. Tho. eandem conclusionem egregiè. Nam si gratia sacramentalis nihil adderet supra gratiam communiter dictam & virtutes & dona, frustra tantus sacramentorum numerus esset institutus.

¶Quæstio hęc celebris est inter antiquos: sunt tamen de illa opiniones duæ. Vna, quòd gratia sacramẽtalis eadem est prorsus cum gratia cõmuniter dicta, neq; quicquam illi addit. Nã gratia, quę infunditur in sacramentis, nõ est nisi gratum faciẽs, quæ tam per virtutum officia augetur, quàm per superueniẽtia alia sacramẽta. Quam opinionem Pet. Palud. in. 4. distin. 1. quæst. 3. ait esse communem. In cuius confirmationem adducit quinque rationes. Quare secundum hanc opinionem gratia sacramentalis solo nomine differt à gratum faciente: scilicet, quia infunditur per sacramenta.

Expositio articuli.

Pert. Palu.

¶Hæc tamen opinio sufficienter impugnatur ratione S. Thom. Nam si gratia sacramentalis nihil aliud esset prorsus, quàm gratia gratũ faciens nudè considerata, nihil opus erat tanta sacramentorum frequentia. Sufficeret enim baptismus, quo gratia cũ virtutibus infunditur. Nam dicere quòd solùm sunt instituta ad augmentum eiusdem gratiæ, non satisfacit: tum quòd satis posset augeri exercitio virtutũ, tũ maximè quòd ad hoc satis erat vno sacramẽto, quod iterũ atque iterũ reciperetur. Profectò si baptismi effectus nõ esset alius quã infũdere & augere gratiã, nulla esset causa cur nõ posset iterari. Sed propterea nõ iteratur, quòd est regeneratio spiritualis, quæ nõ debet esse nisi vna. Et pariter posset iterari cõfirmatio. Cùm ergo Christus septẽ instituerit sacramẽta, nouos effectus prospexit in singulis. Verbi gratia: Qui cõfirmatur, vngitur in fronte chrismate: qui verò in extremis vngendus est, vngitur oleo in alijs mẽbris: si autem sacramẽta nõ seruirent, nisi ad augendã gratiam, quid opus esset illa diuersa cæremonia? Imò quid opus esset tunc aliud sacramentũ ministrari sub forma ablutionis: atq; aliud sub forma absolutionis? & aliud sub forma cibationis? Secundò arguitur. Ille qui non est confirmatus, quanuis per virtutum exercitamenta habere possit copiosiorem gratiam, q̃ confirmatus, nihilominus caret illo dono gratiæ, nẽpe robore adultę fidei, quod est in confirmato. Tertiò arguitur. In statu innocentiæ fuisset gratia gratum faciens cum omnibus virtutibus: & tamen non

Impugnatio opinio.

non fuisset gratia sacramentalis cum suis effectibus: ergo sunt quadã ratione diuersæ. Quarto deniq; virtutes, quę cum gratia infunduntur, sunt connexæ: nulla enim sine alia infunditur: gratię autem virtutes q̃, sacramẽtales minimè: quia quælibet seorsum producitur. Vide quanti referat quæstionis huius solutionem perscrutari.

Secũda opinio D. Tho.

¶Est ergo secũda opinio D. Tho. q̃ gratiæ sacramentales addunt supra gratiam cõmuniter dictam & virtutes, auxilia quædã ad diuersos effectus. Hoc autem discipuli eius diuersimodè interpretãtur. Petrus enim à Palude loco citato, licet non adeò clarè loquatur, tamen in vltimis verbis quæstionis subindicat, huiusmodi auxilia esse diuersos habitus. Itaq;, vt cesset, præter gratiã & virtutes & dona in baptismo peculiaris habitus regeneratiuus infunditur, & alius in cõfirmatione corroboratiuus, &c. Hos verò habitus Capreolus in. 4. dist. 3. q. 3. non alios agnoscit, quàm characterem in tribus sacramentis, quæ characterem imprimunt, & in cæteris ornatum. Quocirca longiùs à mente S. Th. hac parte loquitur, quàm Paluda. Primũ quod vt in articulo præcedenti diximus, assertio illa ornatus, fictio est sine re, tũm quòd character ad aliud negotium ponitur quàm sit ille de quo in præsentiarum loquimur. Effectus enim primus ac præcipuus sacramẽti baptismi est hominem in nouã vitam regenerare: quod fit per gratiam. Characterautẽ consequitur in fusionem fidei in intellectu, ad distinguendum christianum à cæteris infidelibus, & nonnunq̃ infunditur sine gratia. Et pariter effectus præcipuus cõfirmationis est corroborare hominẽ ad profitendam fidẽ: character autẽ est signũ illius roboris. ¶Attamen neque opinio Paludani multò verisimilior est. Primum, quòd ponere alios habitus infundi per sacramẽta, est res absque necessitate multiplicare. Enimuerò baptismus nõ per alium habitum hominem regenerat, quàm per gratiam gratum facientem: neque eucharistia per alium pascit, quàm per eãdem. Sed sunt diuersi effectus eiusdem gratiæ. Quapropter Caietanus certius attigit veritatem, quam bene ex verbo D. Thom. colligit. Nempe quòd gratia sacramentalis nihil addit supra gratiam gratum facientem & virtutes & dona, quòd sit habitus, sed solum concursum actualem Dei ad singularẽ effectũ. Hoc enim sonant verba D. Th. scilicet, auxilium quoddã. Enimuerò loco citato. 1.2.q.111. ar. 2. gratiã generali nomine dictam diuidit in auxilium speciale, quod est actualis motio Dei gratuita, & gratiã gratum faciẽtem, quæ est habitus essentiæ animę. Quocirca hic auxilium vocat gratiam, quam sacramentalis addit supra cõmunem.

Paludanus.

Capreol.

Contrà Petrũ à Palud.

Caiera.

Vnde fit: vanum esse quærere pro quo suppo nat gratia sacramentalis: sunt enim qui autumant supponere pro auxilio Dei actuali: imò sunt qui dicũt supponere prò Deo: quia dicũt auxilium non distingui à Deo auxiliante. Veritas autem est, quòd supponit pro ipsa gratia gratum faciente sub ea conotatione, quòd eius virtute Deus sacramentum recipienti ad aliquem certum effectum subsidium affert. Itaque gratia confirmationis est gratia gratum faciens, quæ tunc vel infunditur vel augetur, virtute cuius Deus auxiliatur confirmato ad confitendam publicitus fidem. ¶Sed contra. Inde sequitur esse, vt ait Paludanus, permanentem habitum: nã manet ille habilis ad plures actus postea quocunque tempore exercendos. Negatur consequentia. Illud enim auxilium nihil aliud est quàm quod virtute gratiæ confirmationis Deus est noua lege paratus ad opitulãdum illi in publica confessione fidei inter eius hostes: nõ quod sine confirmatione non posset illi auxiliari: sed quòd eius virtute adhibetur noua ratio subueniendi. Pariter virtute gratiæ ordinis paratus est Deus opem ferre sacerdoti ad exercẽda sua ministeria: & virtute gratiæ matrimonialis ad dignè exercendam rem vxoriam, nisi homo eidem auxilio renitatur. Et hanc suam esse mentẽ aperit inferius D. Thom. quæst. 70. articu. 7. ad. 3. Vbi gratiam confirmationis ait, quantum ad cõmunem rationem gratiæ, addere nihil super baptismalẽ, sed quæ priùs inerat augetur. Addit tamen aliquid effectuum specialis effectus: nempe, auxilium, & per hoc specie differt ab illa. Hãc arbitror fuisse Priscorum sententiam vt Alexandri Alis. 4. part. quęst. 8. memb. 4. arti. 1. vbi ait quòd gratia sacramentalis, quantum ad substantiam, eadem est quæ gratum faciens, quã virtutes & dona subsequuntur: sed datur, quãtum ad aliud, hoc est, aliud includit auxilium. Idem videtur sentire Bonauentu. 4. libro. distinct. 1. principali, quæstium. 6. vbi ait, quòd sacramentalis gratia supra gratiam vitutum addit aliquem effectum. Idemque sentit Richardus de media Villa. distinctio. 1. articul. 4. quæstiuncu. 4. licèt parum differenter hoc explicet. Ait enim gratiam sacramentalem per se immediatè ordinari ad sanandum naturam per originalem culpam læsam. Et sic per baptismum remittitur originalis labes: & per confirmationem corroboratur anima: & per eucharistiam cibatur. Eadem autem dicitur gratum faciens, ea ratione qua homi-

Alexandr.

Bonauen.

Richardus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

minem facit gratum. Virtutes autē conferuntur potentijs, quibus perficiantur ad operandum.

Argumenta primæ opinionis.

¶Argumentorum ergo primæ opinionis ad probandum eandem esse omnino gratiam cōmuniter dictam & sacramētalem, primum est. Gratia communiter dicta & sacramentalis nō differunt, nisi sicut sanitas, quæ fit per naturam, & illa quæ fit per artem. Quoniam sacramenta sunt medicinę: eadem autem sanitas est, quæ fit per naturam & quæ per artem. vt. 7. metaphy. ait Arist. ergo eadem est gratia. Respondetur ad maiorem, quòd non sic solùm differunt: imò quanuis per virtutes, quæ cum gratia communiter dicta infunduntur, homo efficiatur habilis ad operandum, tamen gratiæ sacramentales adferunt nobis auxilia contra lāguorem naturæ. Itaque ad eadem opera cōcurrunt virtutes & illa auxilia, sed tamen diuersis rationibus. Exempli gratia. Ad fidem firmiter protestandam fides ipsa concurrit: imò & fortitudo, quæ est virtus moralis: sed insuper adhibetur per confirmationem auxilium, licuti ad rem vxoriam digne exercendam concurrit temperantia: sed gratia sacramentalis nouam fert opem. Alia sunt huius figuræ, quæ quisque potest apud Paludanum videre, & facilè diluere.

Argumentū aliud.

¶Contra hanc verò sententiam militare aliud videtur postremum hoc argumentum. Si gratia sacramentalis aliqua ratione à gratum faciente differt, sequitur, quòd ille qui plura sacramenta recepit, & per peccatum mortale à gratia cecidit, dum postea à peccato resurgit, non solùm ad gratiam gratum facientem resurgat, verùm & ad sacramentales, secundùm proportionem conatus, quo resurgit: quando quidem non est maior ratio, vt resurgat ad vnam quàm ad alias: consequens tamen videtur falsum. Sint enim, verbi gratia, Petrus qui non aliam recipit gratiam quàm gratum facientem in baptismo: Paulus verò fuit præterea confirmatus: sed nihilominus Petrus exercitio virtutum in gratia equali gratum faciente existit cum Paulo: delinquant ergo ambo æquali culpa, resurgantq; postea æquali conatu, tunc clarum est ad gratiam æqualem gratum facientem ambo resurgere: ergo Paulus non recuperat gratiam nouam virtute confirmationis: aliàs illa esset auctior: quòd si gratiā confirmationis non recuperat, cum recuperet illam quę est gratum faciens, fit vt inter se differant. Respōdetur, q̄ licèt ad gratiam æqualē & amicitiam Dei resurgant, nihilominus Paulus recuperat illam cum auxilio speciali gratię cōfirmationis quo caruit Petrus. Idemque de alijs sacramentis sentiendum.

Primum argumentum S. Tho.

¶Primum argumentū S. Tho. est. Per gratiam virtutū & donorū sufficienter anima perficitur & quantū ad eius essentiam & quantū ad potentias: Gratia autē non ordinatur nisi ad animæ perfectionem: ergo gratia sacramentalis superuacanea est. Respondetur ad maiorem, quòd gratia virtutū & donorū sufficienter animam perficit quantū ad generalē ordinē studiosè agendi: sed tamen gratia sacramentalis addit singularia auxilia Dei respectu singulariū effectuū modo expositō.

Secundū argumentum.

¶ Secundum argumentum est. Gratia ordinatur ad compurgandū animā à peccatis, ex quibus omnis defectus inserpit, per gratiam autē virtutum & donorum sufficienter excluduntur omnia peccata: nullum est enim peccatum, cui nō sit aliqua virtus cōtraria: gratia ergo virtutum & sacramentalis cùm ad eosdem defectus tollendos referatur, eadem sunt. Responsio autē est, quòd per virtutes & dona satis excluduntur peccata quantum ad præsens & futurum, vtpote per quæ obsistitur ne homo peccet. Sed tamen per sacramenta Deus fert nobis opem respectu præteritorum. Per baptismum enim remittitur nobis originale, & per confirmationem corroboratur debilitas, quā inde cōtraximus: & per pœnitentiam remittuntur actualia peccata cōmissa: & per eucharistiam cibamur ad reficiendū spiritualem calorem, quē nobis peccata restinxerant: & per extremam vnctionē absterguntur peccatorū reliquiæ: per gratiam ordinis adiuuamur aduersus torporem, & segnitiem, vt digne administremus sacramēta: ac denique per gratiā matrimonij speciali auxilio debilitatur mala cōcupiscentia.

Sacramentorū auxilia.

Tertium argumentum.

¶Tertiū argumētum est. Omnis additio vel subtractio in formis, vt. 8. metaphy. Arist. docuit, specię variat. Si ergo sacramentalis gratia aliquid addit supra gratiā virtutum & donorū, æquiuocè gratia dicitur: vnde fit cōsequens, vt cùm definiimus sacramenta nobis cōferre gratiam, non in de certiores facti simus, q̄ aliqua Dei amicitia inde nobis accrescat. Est autem responsio notanda, nempe, q̄ gratia sacramentalis non est prorsus diuersa à gratia communiter dicta: sed habet se sicut species ad genus: gratia enim cōmuniter dicta idē est, quod supranaturale donum, quod est commune ad gratiam gratum faciētem, & ad quæcunq; gratuita auxilia: gratia verò sacramentalis, vt expositum est, dicit infusionem gratiæ gratum faciētis, vel eius augmentum cum certo auxilio: & ideo habent se sicut homo ad animal.

ARTI-

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sacramenta nouæ legis contineant gratiam.

Hugo.

Concil. Florentinum.

QVæstio hæc videri legenti potest superuacanea: nam postquam definitum est sacramenta nouæ legis gratiam conferre, inde fieri videtur consequens gratiam continere: si quidem effectus omnis in sua continetur causa. Mouetur autem ad maiorem explicationem. Est nanq; modus loquendi sumptus ex Hugone loco supra citato lib. 1. de sacram. par. 9. c. 2. dicente, q̄ sacramentū nouæ legis ex sanctificatione continet inuisibilem aliquam & supernaturalem gratiam, quem quidem loquendi modum concilium Florentinum in instructione Armenorum suscepit: vbi habetur, quod nostra sacramenta & continent gratiam, & dignè suscipiētibus conferunt.

Prior cōclusio.

¶ Quapropter suppositā distinctione D. Tho. facilibus conclusionibus respondet. Distinctio est. Aliquid dicitur esse in alio multipliciter: scilicet, in loco vt conuentus D. Stephani est Salmanticæ: vel in tempore, vt qui viuimus, modò sumus, ac multis alijs modis. Duo autem sunt ad propositū: quare duæ statuuntur conclusiones. ¶ Prior est. Gratia continetur in sacramento nouæ legis tāquam in signo: eoq̄ue per diuinam institutionem est signum eius certissimum. Atq; hoc pacto gratia quoq; continebatur in sacramento circūcisionis veteris legis: vt pote, quæ institutione diuina certissimum erat gratiæ signum sub illa cęremonia collatæ. Quod autem res significata contineatur in signo, quando signum est certum, non est fictio, sed veritas. Quando enim cuipiam rex chirographum confert, quo vel magistratum vel aliud quodpiam beneficium pollicetur, in illo signo beneficium illud continetur. Cùm ergo Deus sacramentum tanquā signum instituerit sub quo gratiam proculdubio collaturus est, eadem gratia continetur in illo.

Posterior cōclusio.

¶Posterior conclusio. Gratia continetur in sacramento nouæ legis tanquam in causa instrumentali. Effectus enim cōtinetur in causa, quæ perfectè est causa, tanquam in eius virtute vnde emānat: sicuti arbor & seges in semine. Dixerim autē in causa per se: nam effectus causæ per accidens non propriè continetur in illa. Cum enim citharœdus est medicus, sanitas non continetur in citharœdo, sed in medico. Et cùm fodiens vineam inuenit in fossum aurum, thesaurus ille non continebatur in fossione illa, vt pote quæ ad illum effectum minimè referebatur. Tripliciter autem contingit effectum contineri in causa. Vno modo tāquam in causa vniuoca: vt filius cōtinetur in patre, qui est eiusdem speciei & ordinis: & hoc pacto gratia non continetur in sacramēto, vt pote cùm gratia sit spiritualis, sacramentum verò sensibile, atque adeò non sunt eiusdem speciei. Secundo modo tanquam in causa æquiuoca: vt, homo continetur in sole, qui est alterius speciei & ordinis: nam sol & homo generant hominē. Sed neq; hoc pacto gratia continetur in sacramento. Nam causa æquiuoca formam habet propriam, permanentemq; agendi virtutem: sicut sol per eminentem virtutem naturalem, quæ in ipso permanet, hęc inferiora producit. Quotiq; modo virtus gratiæ non est in sacramento. Quare hoc pacto gratia est in solo Deo, cuius propria virtute & authoritate, quæ altioris ordinis est, gratia in nos effunditur. Est ergo gratia in sacramento nouæ legis tanquam in virtute instrumentali recepta à superiori agente: sicuti lectus est in dolabra & in serra. Per virtutem enim Dei sacramentum gratiam confert.

Triplicitèr effectus continetur in causa.

Expositio secūdi.

¶Res est plana, in qua nihil immorandum est. Sed hoc tantùm adnotandum, quòd sacramētum non per accidens est causa gratiæ, sed per se instrumentalis, eademq; ex institutione diuina certissima: quippe quæ ad illum effectum ordinatur vt instrumentum artis, & non sicut dicebamus de fossione thesauri. Aliàs gratia non contineretur in illis.

Primum argumentum. D. Thom.

¶Primum argumētum D. Tho. est facillimū. Gratia non est in sacramento, neq; tanquam in subiecto, ne q; tanquam in vase: quia vas est locus, & gatia cùm sit spiritualis non est in loco: ergo nullatenus est in illo. Argumentum hoc fecit ad exponendum illud Ezech. 9. Vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua, vbi vas non accipitur pro loco, sed pro instrumento interfectionis. Et hoc pacto gratia est in sacramento, non vt in subiecto aut in vase, si accipiatur pro loco, sed si accipiatur pro instrumento. Inde autem sumptum est, vt vas pro interfectionis instrumento accipiatur, q̄ gentiles in vase propinabant reis lethale venenum.

Secundū argumentum.

Secundò arguitur. Sacramenta in hoc instituta sunt, vt per illa gratia recipiatur, Gratia autem non potest de subiecto in subiectum transire: ergo si postea est in anima, non etat priùs in sacramento. Respondetur argumento concludi, gratiam non esse in sacramento tanquam in subiecto: alioqui eadem non transiret in animam, sed quia infunditur à Deo in ani-

Universidad de Deusto
Biblioteca

animam per sacramētum,est in Deo tanquam in causa principali,& in sacramento tanquam instrumētali,ac demum in anima tanquam in subiecto.¶Tertiò arguitur.Spirituale,etiam si sit in corporali,non tamen continetur ab illo: vt anima non continetur à corpore,sed ipsum continet:quia ipsum conseruat.Ergo & si gratia sit in sacramento,non continetur ab illo.Respondetur,quod quando spirituale permanenter est in aliquo tanquam in subiecto, illud potiùs continet quàm contineatur ab illo:quando verò est in illo secundū esse fluens,hoc est, emanat ab illo, aut fit per illud,non inconuenienter dicitur continere in illo, tanquam in causa vel principali vel instrumentali.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm sacramentis sit aliqua virtus effectrix gratiæ.

EThic quoque articulus ad exponendum modum, quo sacramenta gratiam conferant, adhibetur.Tribus ergo conclusionibus respondetur.Prima est.Illi qui ponunt sacramenta non esse proprie gratiæ causam aliquid operando sed tanquàm signum ad cuius præsentiā Deus illam solus operatur nullam in sacramento affirmant esse virtutē,præterquā illam solā,qua Deus est sacramento assistens.Illā aūt opinionem satis suprà articulo primo reprobatam reliquimus. ¶Secunda conclusio.Illis,qui affirmant (vt res habet) sacramentum nouæ legis esse causam instrumentalem gratiæ, necessarium est simul fateri, quòd in illo sit quædam instrumentalis virtus ad eundem effectum.Atque hæc est assertio Augustī. super Ioannem vbi ait.Vnde tanta vis seu virtus aquæ, vt corpus tāgat & cor abluat?& Beda super Lucam, Dominus, inquit, tactu suæ īmundissimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis. ¶Tertia conclusio.Virtus principalis agentis habet permanens & completum esse in natura:sicuti est virtus Dei ad conferendam gratiam: virtus autem instrumentalis, quæ est in sacramēto,habet esse incompletum & trāsiens ex vno in aliud:scilicet,à Deo in hominem:velut motus est actus imperfectus,& fluxus quidam ab agente in patiens.Probatur conclusio. Virtus enim instrumentalis eandem proportionem habet ad virtutem principalis agentis, quam habet instrumentū ad ipsum principale agēs. Instrumentum autem, vt dictum est,non operatur nisi motum à principali: ergo virtus instrumenti,hoc est, sacramenti non est nisi motus & fluxus transiens à virtute, quæ permanet in Deo ad animā suscipientis sacramentū. ¶De hac virtute vt D.Thom.docet, sunt duæ opiniones. Prima Scoti & neotericorum ferè omnium, quòd in sacramento nulla est virtus præter diuinam illic assistentem. Sed tamen hæc opinio negat sacramenta ad gratiam concurrere,quod iam suprà impugnatū est. Alia est S.Thom. & antiquorum omnium, vt illic monstrauimus, quòd sacramenta sunt instrumenta conferendæ gratiæ:ad quam fit consequens aliquam eis inesse instrumentalem virtutem à principali agente: nempe à Deo illis impressam.Quænam autem res sit hæc virtus discipuli Sanct.Tho. diuersè sentiunt. Sunt enim tripartiti. Paludanus in.4.distin.1.q.1.& Capreo. eodem loco arbitrantur præter motum,verbi gratia, quo aqua baptismi abluit,in esse in ipsa & verbis quandam qualitatem diuinitus impressam, quæ sit virtus conferendæ gratiæ. Nisi quòd Palud. existimat illam ex parte subiecti,& ideo arbitratur illam esse corpoream. Capreo. verò ex parte effectus, qui spiritualis est,eam considerans,ait esse spiritualem. Et in hoc similiùs loquitur & veritati & dictis S.Thom. qui in primo argumento spirtualem eam appellat. Contra hanc autem opinionem tam Durand. in.4. quæst.1. quæst.4. quàm Scotus.d.eadem.q.5.multis modis argumentantur.Primùm quod si est corporalis,nō potest effectum spiritualem, qualis est gratiæ, attingere.Si verò spiritualis,nequit in subiecto corporali existere.Anima enim, quia est in toto corpore & in qualibet parte,intelligitur animare corpus:habitus autem vel actus spiritualis,cùm sit impartibilis,recipi in corpore quanto non intelligitur:sicuti neque corporale accidens potest spirituali subiecto inhærere.Secūdò,quia qua ratione inest rebus,quæ sunt materia sacramenti, deberet inesse verbis, imò & ministro, quandoquidē omnia sunt de eius essentia: vnam autem virtutem in subiectis tā diuersis collocare, dissonum rationi est.Si autem in singulis singulæ essent virtutes, iam nō vna virtus, sed plures essent, quæ esset maxima rerū multiplicatio.Imò de verbis arguitur, q cùm sint entia successiua,neque vni dictioni cōtinetur alia neq; verò syllabæ syllaba,in qua libet deberet esse sua virtus. Quod si dicas nō esse nisi in vltima:eò q tunc cōfertur gratia,in contrariū facit,q tota verborū forma cōcurrit ad gratiā: quare in tota deberet esse: quod tū difficilimum intellectu est. Nam si illa virtus est

Prima conclusio.

Secūda conclusio.

Tertia conclusio.

Expositio articuli.

Paludanus

Cōtra 2ª Duran. Scot.

est permanens, non potest rei successiuæ inhærere.Si autem est fluens, sicut oratio,tunc satis est illam virtutem esse motum aquæ, & verborum,quo institutione diuina, vt inquit Aug.corpus tangitur & cor abluitur. ¶Hæc autem atq; id genus plura argumenta Paluda. & quod suum ingenium est Capreo.multò susius loco citato dissoluere contendit.Id autem in præsentiarum: superuacaneum duxerim,eò q licet possent vtcunque dilui, arbitror tamē istam opinionem rationi neq; D.Tho.esse germanam.Est enim entitates, quas vocant, nulla cogente necessitate multiplicare.¶Est ergo mens D.Tho.vero cōsonantissima:quam Caiet.loco præsenti scienter exponit,Nempe virtutem sacramentorum nihil aliud esse, quàm motum,quem recipiunt. Hoc autē multis probatur.Primò, ratione communi instrumenti. Prædixerat enim D.Tho. art.1.causam instrumentalem non agere per virtutem suæ formę, sed solum per motum, quo mouetur à principali agēte:& hoc modo sacramentum esse causam: non ergo habet aliquam formam agendi præter naturalem virtutem abluēdi, sicut serra non habet nisi dentes. Vnde sicut serra mota per artem non recipit aliam virtutem fabricandi lectum, quàm motum serrandi hoc vel illo modo:ita aqua baptismi non recipit à Deo,authore gratiæ,virtutem aliam,quā motum, quo per eius ministrū ex sua ipsius institutione mouetur intentione faciendi hominem ei gratum. Idem hic prorsus ait S.Tho. Nempe,q virtus instrumentalis sacramenti habet esse transiens à Deo in hominem, sicuti motus, qui trāsit ab agente in patiēs.Alludit huic authoritas Bedę: scilicet,q dominus tactu suæ mundissimæ carnis vim regeneratiuā contulit aquis. Vbi vox illa,vis,nō significat qualitatem aliquam aquæ impressam, sed tātùm eius idoneitatem ad illū effectū:hoc est, q tunc aquā Christus ad illud destinauit officium,quæ quidē quodammodo fuit inchoatio virtutis,ergo cùm postea reuera Christus eadē aqua ad eundē effectū per suū ministrū vtitur, nihil ei confert aliud, q̄ motū. ¶Quod si contra arguas. Dum quis emittit sagittam secūdùm opinionem magis cōmunem & Arist.8.Physi. magis assonantem imprimitur in ea impetus, aliàs nequiret sagitta, postquā à sagittante elongatur, moueri,cùm motus ille sit violetus. Sacramentū autem videtur instrumentum separatum à Christo: nō enim est sicut manus eius,aut calamus quē solo motu moueret:ergo pari modo imprimit in eo aliquam virtutem.Respondetur autem per interemptionē minoris. Imò hoc argumētum remanet elucidat: cū enim artifex mouet instrumētum tactu coniunctum,vt calamū vel serram, nihil aliud ille imprimit q̄ motum:secùs autem dum mouet instrumentum separatū, vt sagittam:respectu verò Dei omnia sunt instrumenta coniuncta,eò potissimū q̄ Christus inquātùm homo, mò exercet sacramentalem actionē per suū ministrum, cui ideo est instrumentū coniunctū. ¶Argumentorum solutionibus S.Tho.veritatem apertiùs confirmat. Est enim primum idem ipsum quod Sco.& Duran.faciunt. Virtus gratiæ collatiua est spiritualis:sicuti ipsa gratia:virtus autem spiritualis esse nequit in corpore,neque tāquam ei propria: quoniā cùm virtus rei profluat ex eius essentia,sicuti potentię ab anima, non potest eandem essentiā transcendere: & tamen spiritus transcendit essentiam corpoream,neq; sicut recepta ab alio, nam forma recipitur ad modum recipiētis:quare spiritus nō est in corpore, nisi anima, quæ est in qualibet parte corporis. Respōdet autem q licet virtus spiritualis non possit esse in corpore per modum permanentis,potest tamen, quādo est instrumentalis,esse in illo,quatenus illud corpus mouetur à substātia spirtuali ad effectum spiritualem.Ecce illa virtus non est nisi motus Et subdit exemplum aptissimum.Sicut corporalis vox cò q̄ ab spirituali intellectu mouetur cum intentione significādi, per illum motum generat quoq; spiritualem effectum in mente audientis. Idem est de musico qui fides percutit lyræ. Oportet enim meminisse illius duplicis motus instrumenti, quem suprà denotauimus. Quorum alter est eius proprius,alter verò artificis,& prior est materialis respectu posterioris, posteriorque priorem informat. Enimuerò liquis absque arte chordas lyræ tangat,nullam certè musicam, sed rudes tantummodo edet sonos, illarum proprios: dum autem per artem mouentur,recipiunt motum artis qui est virtus faciendi musicam.Idem est de calamo, si moueretur ab illo, qui scribere nescit,tantùm duceret ineptas lineas per propriū motum calami:dum autem mouetur ab illo qui est scribendi peritus, delineat characteres. Pari ergo modo in sacramento, verbi gratia, baptismi, si quis puerum ablueret non intentione Christi,& motu ab illo instituto, tātùm ablueret corpus motu proprio aquæ. Quando verò aquam illam mouet intentione Christi, facit hominem Deo gratum. ¶Eodem tendit solutio secundi quod est hoc. Omne quod est reducitur ad aliquod genꝰ entis,& ad aliquem gradū boni,virtus autem sacramenti non apparet in quo prædicamento ponatur, quia

Vera opinio D. Th.

Arg. cōtra.

Primum argumentum S.Thom.

Exemplum.

Duplex motus instrumēti.

Secundū argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia neq; est substantia, neq; qualitas &c. Neque apparet quo gradu sit inter bona. Sunt enim tres bonorum gradus in hac vita. Infima nanq; sunt bona temporalia, vtpotè quæ non sunt ad æternam fœlicitatem necessaria, inter quæ non annumerantur sacramenta, quippe quæ sunt de necessitate salutis. Alia sunt media, vt potentiæ naturales animæ, quibus bene & male possumus operari, quibus neq; sacramenta cōnumerantur, cùm sint virtutes supra naturales. Alia sunt maxima bona vt gratia & charitas & reliquæ virtutes animæ, quæ tantùm sunt ad bene operandum, ad quem vtiq; gradum sacramenta non videntur attingere. Respondet autem persistendo in eo, quòd huiusmodi virtus non sit nisi motus diuinitus influxus. Motus autem non est per se in prædicamento, sed reducitur ad genus sui termini, tā quam imperfectum ad perfectum, vt alteratio ad genus qualitatis, & augmentatio ad genus quantitatis: quia illa, dum passiuè accipitur, est imperfecta acquisitio qualitatis, & hæc quantitatis. Eodem ergo modo virtus sacramenti nō est propriè in aliquo genere, sed reducitur ad genus & speciē perfectæ virtutis: videlicet, qualitatis, in quo ponūtur gratia & charitas & cæteræ virtutes: quæ virtute sacramentali infunduntur. ¶ Caue ergo, ne contendas sanctū Doctorem redarguere, eò quòd. q. 1. asseruerit sacramentum poni in genere signi, nunc autem dicat virtutem eius reduci ad genus qualitatis. Aliud enim est loqui, vt illic admonuimus, de sacramēto in genere & in vniuersali, quatenus est commune nostris & antiquis, quod in eo cōsistit quod est esse signum: aliud verò de virtute sacramenti nouæ legis, quæ est productiua gratiæ. Præterea adnotato, quòd virtutes infusas collocamus in prædicamento qualitatis, vbi ponūtur acquisitę. Tametsi quatenus sunt supranaturaliter infusæ, posset dici quòd transcendunt omne prædicamentum, sicuti Deus.

Expositio. S. Thom.

Tertium argumentum. S. Tho.

¶ Tertium argumentum est. Si talis virtus sacramentis ineit, non efficitur nisi per creationem a Deo, incōueniens autem videtur, vt protinus peracto sacramento tam insignis virtus dispereat. Respondet quòd quia talis virtus nō recipitur in sacramento nisi quatenus ipsum à Deo mouetur, hoc est, quatenus & benedictione & applicatione ministri accommodatur ad vsum, nihil absurditatis est, vt vsu illo sacramenti trāseunte, virtus simul diffluat, quæ erat eius motus. Vnde August. dicit in quodā sermone de Epiphania. Nec mirum quòd aquam, hoc est, substantiam corporalem ad purificandam animam dicimus peruenire: peruenit planè & penetrat conscientiæ vniuersa latibula. Quanuis enim ipsa sit subtilis & tenuis, benedictione tamen facta subtilior occultans vitæ causas, ad secreta mentis subtiliore pertransit.

ARTICVLVS V.

Vtrùm sacramēta nouæ legis habeant virtutem à passione Christi.

ARticulus hic optima consequentia superiori adiūgitur. Enimuerò quoniam dictum est sacramentis inesse virtutem diuinam, tāquam Dei instrumentis, consequēs est inquirere, vtrùm illa virtus effluat à Deo secundùm suam diuinitatem, ceu virtutes naturales rerū, an verò à Christo inquantum est homo, & si ab ipso, vtrùm à tota eius vita efficaciam habuit, quandoquidem per totam meruit nobis gratiārum Charismata, an verò à passione eius peculiariter, potiùs quàm à natiuitate vel à resurrectione. D. ergo Tho. suppositā distinctione duabus conclusionibus respondet. Prior est. Virtus salutifera à diuinitate Christi per eius humanitatem in sacramenta deriuatur. Probatur. Sacramenta vt dictum est, sunt velut diuina instrumēta: instrumentum autem respectu principalis agētis duplex est: vnum scilicet coniunctum tanquam eius membrum: atque aliud separatum: vt baculus. Et per coniunctum mouet separatum. Vt homo manu mouet baculum. Causa autem principalis gratiæ, Deus est, & peculiariter filius: nempe, Christus: instrumentum verò sibi coniunctum est eius humanitas, per quā nostram est operatus salutem: iuxta illud Pauli ad Romanos. 8. Misit Deus filium suum in similitudinem carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne: instrumētum autem separatum est sacramentum, atque adeò sicut motus ab homine per manum pertingit ad baculum, sic & virtus gratiæ à Deo per humanitatem deriuatur in sacramenta. ¶ Posterior conclusio est magis particularis. Sacramenta ecclesiæ specialiter habent virtutem ex passione Christi, per quæ scilicet sacramenta virtus eiusdem passionis nobis quodammodo copulatur. Et est egregia demonstratio. Sacramentum enim, vt à quæstione prima huc vsque sæpe repetiuimus, ad duo ordinem habet, videlicet & vt remedium sit & medicamen ad expianda peccata seu originalia, seu actualia, quæ trānscunt actu & manent reatu, & præterea vt tanquam religionis cæremonię animam ad Dei cultum perficiant. Vtraq; autē ratione specialiter deriuantur à Christi passione. Priori scilicet, quia Christus præcipuè per suam passionē liberauit nos à peccatis nostris, non solùm efficienter & meritoriè, sed etiam satisfactoriè: posteriori verò, quia per eādem passionem initiauit ritum Christianæ religionis, offerēs se ipsum: vt habetur ad Ephes. 5. oblationem & hostiam Deo. In cuius ideo memoriam præcepit nobis offerri quotidianum sacrificium missę, ad quod vniuersa nostra sacramenta & sacrificia referuntur. Colligitur ergò conclusio, quòd specialiter sacramēta à virtute passionis Christi habent efficaciam. In cuius signum ex latere Christi pendētis in cruce fluxerunt aqua & sanguis. Quorum prius pertinet ad baptismum, posterius verò ad Eucharistiam, quæ sunt potissima sacramenta.

Prior cōcl.

Posterior conclusio

Expositio articuli.

¶ Hic primum omnium adnotandum est instrumentum coniunctum bifariam dici, scilicet, aut per informationem, & cōtinuationem vt membrum: aut per contactum. Vnde baculus dicitur separatum vt opponitur coniuncto priori modo: sed tamen dicitur coniunctū posteriori modo respectu instrumenti separati, id est, quod elongatum ab agente mouetur: vt sagitta. Quemadmodum artic. 1. & 4. diximus sacramenta esse instrumenta Deo coniuncta per assistentiam: quibus ideo Deus non aliam imprimit virtutem, quàm motum: sicut homo nullā aliā imprimit baculo. In præsentiarum ergo accipitur coniunctum, vt membrū & separatum vt baculus qui est per contactū coniunctus.

Arguitur de huma. Christi.

¶ Arguitur autem quòd humanitas Christi non fuerit eius instrumentum. Etenim instrumentum coniunctum per continuationem nō dicitur nisi membrū: vt oculus, manus. &c. humanitas autem est tota natura. Respondetur argumentum probare in homine puro humanitatem non esse instrumentum: attamen quia Christus absque humanitate erat per se suppositum diuinum, dum illam assumpsit, in qua etiam homo subsisteret, quodammodo dicitur per eam tanquam per instrumentum humana opera exercuisse.

Ex latere Christi fluxit sanguis & aqua. Canones.

¶ Cæterum authoritatem illam glossæ ad Roma. 5. quòd ex latere Christi effluxit aqua & sanguis, quibus potissimè sacramēta designantur, Hęretici iam pridē bifariā depravare cōnati sunt, vt de celeb. missa. c. In quadam. & clem. de sum. trin. & fid. catho. refertur: videlicet, q̄ non aqua exierit, sed phlegmaticus humor, in quem ideo aquam calici infusam conuerti aiebant: propterea quòd aqua pura ex homine exire non potest. Secundò censebant humores illos non exijsse de Christo mortuo, sed de viuente: nam à cadauera exire non consueuerunt. Quare quod ait Ioan. c. 19. ℣ cùm milites vidissent eum mortuū, non fregerunt ei crura: sed vnus eorum lancea latus eius aperuit, non arbitrabantur eodem ordine gestum, quo Euāgelista refert: sed per recapitulationem vulnus lateris retulisse, quod antea factum fuerat. Vterque autem est error duobus allegatis locis condemnatus. Imò verò Euangelista satis vtrunque respuit. Ait siquidem aquam exiuisse cum sanguine, idque post mortem. Nam cùm dicat, non fregerunt ei crura, sed vnus militum, &c. coniunctio sed, continuationem significat. Quòd autem aqua exierit, miraculo tribuitur, ad designandum sacramentum baptismi. Quale autem miraculum illud fuerit, infrà. distin. 3. art. 4. vbi hoc rursus argumentum redibit, disputabitur. ¶ Hoc autem ex hac veritate argumentum emergit. Si fluxus ille defuncto iam Christo contigit, nequiuit esse meritorius, sanè cùm Christus, nisi quandiu erat viator, mereri non potuit, gratiam autem sacramentorum Christus in cruce meruit, non ergo per illum fluxum collata est sacramentis virtus eandem conferendi gratiam. Ad hoc autem bifariàm respōderi potest. Primum quòd cùm tam anima, quàm corpus mansissent diuinitati coniuncta, potuit tunc diuinitas ipsa per illas partes humanitatis mereri. Hæc autem solutio non apparet legitima: nam cùm anima esset à corpore separata, non erat tunc Christus homo, atque adeò nec viator, cuius proprium est mereri. Ideo secundò respondetur, quòd Christus per suam passionē trifariàm vt hic ait D. Tho. operatus est nostram salutem: scilicet, efficienter: quatenus humanitas instrumentum erat eius coniunctum omnium operum, quæ ipse fecit: ac meritoriè, nam solus ipse potuit mereri alijs de condigno, & satisfactoriè effundendo sanguinem in pretiū salutis nostræ. Post mortem ergo licet ille fluxus non potuerit esse meritorius, potuit tamen esse causa instrumentalis gratiæ, vel, si verbum D. Thom. spectes, potiùs signum patratæ salutis nostræ per passionem. Vbi enim dixit, consummatum est, significauit illa spiritus exhalatione mysterium redemptionis perfectum iri, in cuius signum effluxit aqua & sanguis, quasi tunc esset apertus fons, ex quo gratia sacramentorum scaturiret, ac subinde cælorum ianua recluſa, quò nos eadem sacramenta perducunt.

Argumentū

Responsio

¶ At

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ At verò contra hanc sentẽtiam arguitur. Tota vita Christi, & singulæ eius actiones ab instanti suæ conceptionis fuerunt nobis meritoriæ: nam totam vitam pro salute nostra obtulit Deo patri, atque adeò per totam meruit nobis remissionem peccatorum, sicuti per passionem: non ergo peculiarius à passione, quàm à tota vita deriuata est sacramentorum virtus.

Quòd si dicas passionem fuisse magis meritoriam, hoc non satisfacit. Primum, quia tunc satis esset dicere magis deriuari à passione, quàm ab alijs mysterijs. Et tamẽ D. Thom. ait, quòd specialiter deriuata est à passione. Si aũt dicas, quòd per passionem, quia erat opus pœnale satisfacit: & non per alia opera hoc falsum est: nam licèt operibus pœnalibus peculiare sit esse satisfactoria, tamen omnia meritoria sunt eo ipso satisfactoria. Præterquam quòd Christus multa alia opera pertulit pœnalia, vt circuncisionem, ieiunia, sitim & famẽ, ac alios labores.

Secundũ argumentum. ¶ Secundò arguitur, Quodcunque opus Christi fuit infinite meritorium & satisfactorium: quia erat suppositi infinitè gratum Deo: non ergo passio fuit opus magis meritorium, aut satisfactorium quàm aliorum quodlibet.

Responsio. ¶ Ad hæc argumenta responderi vno modo posset, vt in. 3. distinct. 18. & 19. respondere videntur Duran. & alij: quòd licèt Christus quolibet opere meruerit nobis sufficienter, quia infinitè, nihilo minùs per passionem meruit nouo actu: & ideo meruit aliud & alio modo, & fortè ampliori. Itaque id debebatur ratione prioris actus, debebatur nouo debito ratione

Impugnatio subsequentis. Hæc tamen solutio profectò nõ ad plenum satisfacit: nam si quodlibet opus oblatum fuisset, & acceptum tanquàm totale meritum & pretium redemptionis, superflua essent opera subsequentia. Præterea, non magis nos per passionẽ redemisset, quàm per alia opera: cuius contrarium sacra testimonia affirmant: atque adeò nec sacramenta ab eadem passione potiùs quàm alio quolibet eius opere habuissent virtutem. Respondetur ergo q

Respõsio legitima. de vita Christi, quantùm ad eius meritum & satisfactionem attinet, ita sentiendum est, ac si tota fuisset vnus actus ex pluribus partialibus actionibus cõstans, quæ quidem vita consummata fuit in passione. Enimuerò cum Christus redempturus nos esset à peccatis, quę per Adã contraximus, & illi si de ligno scientiæ boni & mali ederet proposita fuerit pœna mortis. (Vnde Paulus. Per vnũ hominẽ introiuit peccatũ in orbẽ, & per peccatum mors) decuit vt Christus non nisi per suam mortem plenè satisfaceret à peccatis: quare hæc fuit potissima & sapientissima Dei constitutio. Ex hoc ergo fit consequens, quod cordatissimè in præsentiarum animaduertẽdum est, Christum & si per quemlibet actum nobis meruerit, nullum tamen obtulisse tanquam plenarium meritum, totalemque satisfactionem redemptionis nostræ: sicuti si per vnam actionem prolixam statuisset nos redimere, non singulas partes obtulisset tanquam integrum pretium redemptionis, sed tanquam partem. Consequitur ergo, quod per passionem non solùm magis meruit, aut satisfecit, quàm per alium actum, sed quòd tunc expleuerit, ac persoluerit redemptionis pretium. Quapropter vbique sacræ scripturæ passioni meritissimò attribuunt redemptionem nostram, vt citatum est ad Roma. 3. & Apocalyp. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Et tunc fuimus Deo reconciliati, iuxta illud ad Roma. 5. Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Et tunc fuimus redempti à maledicto legis, iuxta illud ad Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Et tunc liberati sumus à potestate dæmonum. vnde Ioan. 12. imminente passione dixit Christus: nunc princeps huius mundi eijcietur foràs. Tunc demum aperta est nobis ianua cœlestis, secundũ illud ad Hebr. 10. Habemus fiduciam in introitum sanctorũ, scilicet, cœlestium in sanguine Christi.

¶ Vnde ad argumenta in contrarium respondetur, quòd & si per quamlibet actionẽ Christus meruerit nobis, & quidẽ meritò, quod ratione suppositi de se erat infinitum, quantum ad sufficientiam: tamen quantum ad oblationem & applicationem non fuit oblatum tanquam totale, sed tãquam pars illius, quod erat in passione consummandum. Vnde licèt singula eorum meritorum fuerint quo ad sufficientiam infinita, tamen quo ad efficaciam quantò plura fuerunt tantò plus gratiæ confertur nobis per sacramenta. Volo dicere, quòd si tantum Deus passus esset, & nullum aliud fecisset opus, non tantum nobis impenderetur gratiæ quando efficimur eius membra. Absurdum enim est negare, quin singulis operum Christi respondeat in nobis singularis effectus gratiæ: aliàs frustra quãtum ad nos attinet tot fuissent exhibita, cùm tamen totam vitam in nostrum cõmodum dispenderit. Ecce qua ratione virtus sacramentorum etsi generaliter a tota vita Christi, tamen specialiter ab eius passione deriuetur. ¶ Arguitur autem postremo contra hanc sententiam. Sacramenta fuerunt ante passionẽ instituta, vt Eucharistia in cœ-

Valde notanda.

in cœna Domini, & baptismus etiam Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. atq; adeò (vt inferius videbimus) iam inde habebat suum effectum mundandi ab originali. ergo eorum virtus non deriuatur à passione. Respondetur, quòd etsi antea fuerint instituta, instituebantur tamen quasi post passionem tanquam eius instrumẽta duratura, atque eius virtute efficaciam habitura. Eò vel maximè: quòd (vt modò dicebam⁹) tota vita Christi reputanda esset sicut vna eius actio in passione cõsummanda, vnde iã ipso viuente passio erat in fieri, atque adeò virtute passionis dabat illis Christus vigorẽ. Nihilominùs nec baptismus, nec aliud sacramẽtum aperiebat tunc ianuam cælestem antequàm passio esset exhibita, quare tunc sacramenta sunt plenariam virtutem sortita.

Effectus passionis.

Primũ argu. S. Thom.

¶ Primum argumentum S. Thom. sumitur ex August. super illud Ioannis, verbum erat in principio apud Deum, vbi ait, quòd verbũ prout erat apud Deum, viuificat animas, secũdùm autem quòd factum est caro, viuificat corpora. Passio autem Christi pertinet ad carnem: virtus verò sacramenti ad viuificandas animas, ergo talis virtus à solo verbo diuino emanat, & non à passione. Responsio autem est, sensum Augustini esse, quòd verbum, secundùm diuinitatem est agens principale viuificandi animas, hoc est, effundendi gratiam in remissionem peccatorum: carnem autẽ & mysteria in ea peracta causam instrumentalẽ, qua ratione virtus sacramentorum effluxit à passione. Vita tamen corporalis Christi non solùm tanquàm instrumentum, sed tanquàm causa exemplaris, fuit causa salutis nostræ, docendo nos operari iuxta illud Ioan. 13. Exẽplum meum dedi vobis, &c. & primæ Petri. 2 Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Et eadem de causa (vt ait Paul. ad Philippenses. 3.) reformabitur in gloria corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ: & hoc est, quod ait August. q̃ caro factum viuificauit corpora nostra.

Secundũ argumentũ S. Thom.

¶ Secundum argumentum plusculum difficultatis affert. Arguitur enim quòd, licèt virtus sacramentalis emanauerit à Christo, non tamen magis ab eius humanitate, quàm à diuinitate, nec magis à passione, quàm à natiuitate: imo quàm à tota vita. Sacramenta nãque à fide catholica pendent, iuxta verbũ Augustini supra citatum, verbum Dei perficit sacramentũ, non quia dicitur, sed quia creditur: confessio autem fidei ad diuinitatem Christi primùm refertur, ac perinde ad totam vitam, quàm in humanitate transegit. Nihil ergo restat, cur magis à passione, quàm à reliquis mysterijs deriuetur. Respondetur, quod aliud est loqui de virtute Christi absolutè, & aliud de virtute peccatorum remissiua. Virtus enim Christi simpliciter, sicuti & Christus ipse, formaliter copulatur nobis per fidem: nam vt ait Paul. ad Ephes. 3. Per fidem habitat Christus in nobis. Quare credentes in eum incorporamur ipsi tanquam eius mẽbra, virtus verò sacramentalis est causa instrumentalis peculiaris ad remittenda peccata, siue originalia, siue actualia, (vt dictum est.) Remissionem autem hanc Christus per passionem operatus est, secundùm illud ad Roma. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Vbi fidem cum sanguine coniunxit in diuersis casibus, eò quòd fides est causa formalis per quam illi copulamur, sanguis verò est causa instrumentalis eiusdem remissionis, quæ propriè à diuinitate (vt diximus) tanquam ab agenti principali, & à passione instrumentaliter deriuatur.

Tertium argumentum S. Thom.

¶ Tertium demum argumentum est. Sacramenta ordinantur ad nostram iustificationem, secundùm illud. 1. ad Corinth. 6. Abluti estis, iustificati estis. Iustificatio autẽ tribuitur resurrectioni, secũdùm illud ad Rom. 4. Resurrexit propter iustificationẽ nostrã: ergo ab illa potius quàm à passione virtus sacramentorum emanauit. Responsio autẽ est, quòd cum iustificatio duos dicat terminos, scilicet à quo, qui est peccatorum remissio, & ad quem, qui est noua vita per gratiam, prior attribuitur passioni, posterior verò resurrectioni. Quare Paul. ambos coniunxit dicens. Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Virtus autem sacramentalis est peccatorum remissoria.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm sacramenta veteris legis essent causa gratiæ.

COnstituto, sacramenta nouę legis gratiam diuina virtute, tanquam Dei instrumenta, continere, & cõferre: subsequitur articulus postremus de sacramentis antiqui testamenti, vtrum eandem habuerint

Universidad de Deusto
Biblioteca

virtutē, an potiùs in hoc fuerint à nostris differentia, & deficientia. Et respondet Diuus Thomas tribus conclusionibus.

Prima conclusio. ¶Prima. Non potest dici, q̄ sacramenta veteris legis conferrent gratiam iustificantem per se ipsa, id est, propria virtute. Conclusio hæc similiter potest & de sacramentis nouæ legis affirmari. Nam si sacramentum aliquod, vel aliqua creatura virtutem ex se haberet iustificādi, superuacanea fuisset passio Christi, quam in hunc tantùm effectum pertulit: vnde Paulus ad Gala. 2. si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est.

Secunda cōclusio. ¶Secunda conclusio Nec dici potest, quòd ex passione Christi virtutem haberent conferendi gratiam iustificādi. Probatio autem est pulcherrima. Supponitur enim tam veteres quàm nos, imò vniuersos post peccatum Adæ per solā Christi passionem obtinere salutem, iuxta illud ad Roma. 5. Recōciliati sumus Deo, per mortem filij eius. Cùm autem nulla causa valeat, nisi per eius applicationem suum effectum assequi, nemo nisi per applicationem eiusdem passionis, salutem consequitur. Applicatur autem causa patenti dupliciter, scilicet: vel per solam internam intentionem, sicut finis, per quam mouet agentem: aut per realem exteriorēq; actionem, quēadmodum applicatur causa efficiens, quando passum attingit. Ait ergo D. Thom. passionem Christi bifariàm nobis: nempe, cunctis mortalibus copulari, nimirum & per fidem, (vt arti. præcedenti dicebamus) & per sacramenta. Differt tamen inter ista: applicationes, quòd applicatio per fidem fit per actum internum animæ, applicatio verò per sacramenta fit per vsum externarum rerum. Nihil autem prohibet, id quod est posterius tempore copulari per actū animæ alicui præcedenti homini. Finis nāque antequam sit, cōcipitur ab agente, & secundùm quòd est apprehensus & desideratus, mouet ipsum agentem. Id autem quod non est in rerum natura, non potest mouere secundum vsum exteriorum rerum, nam hoc habet rationem causæ efficientis, quæ non potest esse posterior effectu, sicut causa finalis. Ex his ergo colligitur conclusio. Nam passio Christi exhibita, quæ tunc fuit causa nostræ iustificationis: potuit tanquam causa efficiens virtutem præbere sacramentis nouæ legis, vt eorum vsu conferretur gratia, nō autem sacramentis antiquis: quæ cùm nondum esset exhibita, non poterat applicari nisi duntaxat tanquā causa finalis per fidem, per quam ideo illi patres iustificabantur, sicut & nos vbi non esset copia baptismi per actum interne fidei formatæ iustificaremur. Infert appendix corollariū. Sacramenta ergo illa veteris legis nō in aliud seruiebant, nisi vt essent protestationes eiusdē fidei, quatenus scilicet futurā passionē, eiusq; effectus præsignabant.

Tertia cōclusio. ¶Tertia cōclusio. Patet ergò, quod sacramenta veteris legis nullā habebāt in se virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam iustificantē, sed solùm significabant fidem, per quā illi homines iustificabantur. Cōclusio colligitur ex superioribus: nam si neq; habebant illam virtutē de se, neq; tanquàm instrumēta passionis Christi, nō restat quomodo aliter habuissent.

Expositio articuli. ¶Quæstio præsens egregium aperiebat nobis locū disputandi de discrimine, nō solùm inter sacramēta noua & vetera, verùm & inter totā legē illā Mosayeam, & euāgelicā: pro eo, q̄ vt Paul. Rom. 3. & Gala. 2. affirmat, ex operibus legis (& loquitur cum Iudæis) nō iustificabitur omnis viuens, & Hæbr. 9. appellat illam iustitiā carnis. Vnde Ioā. 1. Lex, inquit, per Moysen data est: gratia & veritas per Iesum Christū facta est. Quare illa vocatur lex scripta, nostra verò gratiæ. At verò quanuis locus præsens in hanc nos disputationem euocare videatur, nequit tamen tam lucidè hic res tractari quàm disputabitur proximè sequenti. Prior nāque eius quæstio de circuncisione instituitur, in cuius arti. 4. ex professo disputatur, vtrùm sacramētum illud conferret gratiam iustificantē. Expectandus ergo nobis est locus ille: vbi hæc pro captu nostro elucidabuntur. Quare in præsentiarū sicco pede prætereamus.

Primum argumentū. ¶Primum argumentū S. Tho. est. Sacramenta nouæ legis habent efficactā ex fide passionis Christi, fides autē eadē fuit illis nobiscum cōmunis, iuxta illud. 2. Corinth. 4. Habemus eundē spiritū fidei, ergo sacramenta illa perinde ac nostra cōferebant gratiā. Respōsio autē est, q̄ cùm illis passio solum futura applicaretur, applicatio fiebat dūtaxat per internā fidem tanquam causę finalis. Nobis autē applicatur passio per fidem tanquā iam exhibita, atq; adeò tanquā causa efficiens, quæ secundùm realem vsum sacramentaliū verū operatur.

Secundum argumentū. ¶Secundū argumentū est. Per sacramenta veteris legis homines sanctificabantur, secundùm illud Leuit. 8. Cū sanctificasset Moyses Aaron & filios suos in vestitu eius, &c. sanctificatio autem fit per gratiam: ergo illā conferebant. Respōdetur, quòd illa sanctificatio non erat per gratiam gratum facientē: sed tantum figuralis Christi, per quā ministri templi diuino cultui dedicabantur.

¶Tertium autē argumentum totū vsq; ad distinctionem sequentem exponēdum reseruatur, vbi eisdem prorsus verbis repetitur. In cuius solutione patebit q̄ circuncisio gratiā non conferebat.

QVÆSTIO QVARTA, de Charactere.

S. Thom. 3. part. quæst. 63.

ARTICVLVS. 1.

Vtrùm sacramentū imprimat aliquem Characterem in anima.

QVartum capitulū in textu adiectum fuit de Charactere, qui secundus effectus quorundā sacramentorum nouæ legis existit, de quo ideo subsequitur. q. 4. cuius primus ar. non de hoc aut illo sacramēto, sed sub forma generali indefinitè proponitur. Vtrū sacramentū nouæ legis imprimat characterē in anima. Art. enim sexto disputabitur, quibus hoc peculiariter sacramentis conueniat. Et respondet D. Thom. vnica affirmatiua conclusione.

Conclusio. Omnes fideles per aliqua sacramēta aliquo spirituali charactere insigniuntur. Probatur primò autoritate Apostoli. 2. ad Corin. 1. Qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Signare autē characterem importat, qui est signatio quædam. Autoritati autem subiungitur ratio, ex natura sacramenti desumpta. Sacramenta nanque, vt sæpissimè resumpsimus, præterquàm quòd sunt medicinæ, quibus Deus nostram nobis confert salutem, sunt & cæremoniæ & officia, quibus ipsum colimus, ceu eius milites bellū aduersus dæmones carnisq; tentamenta sustinentes: in militia autē seculari illi, qui dant nomina sua, aliquo charactere insigniuntur, vt in militari religione apparet, vbi alij signantur cruce in pectore rubea, atq; alij alba: ergo cōsequens est, vt qui p sacramenta spirituali militiæ deputantur, aliquo indelebili signo consignentur, quod characteris nomine appellatur. Confirmatur tertiò eadem conclusio autoritate Augu. 2. libr. contra Parmenianū, quā nos ptotinus exponemus. Ait quippe. Si militiæ characterem in corpore suo nō militans pauidus exhorruerit, & ad clementiā imperatoris confugerit, ac prece fusa, & venia impetrata militare iam cœperit, nunquid homine liberato atq; correcto character ille repetitur, ac non potiùs agnitus approbatur? An fortè minùs hærent sacramenta christiana, quàm corporalis hæc nota? Primum omnium de hac characteris assertione dubiū est, quàm fuerit antiqua, quāque subinde certa. Sunt enim qui putent, neque ita multum esse priscā, neq; omnino creditu necessariā. Character enim, vt Hieroñ. si eius est, lib. triformis interpretationis ait, Græca vox est idem prorsus significans, quod signum, seu insigne quoddā, & figura. Tametsi quod illic habetur: videlicet, Character per, a, in penultima significare impressā formā: character verò per, e, significare ferrum quo imprimitur, correctione forsan indiget, vt pro, charecter, legendum sit cauterium. Nam charecter per, e, nusquā græcè reperitur. Est autē character, non quæcunq; forma aut signum, sed illa quæ vel cauterio vel alia via, etiā per generationē imprimitur. Vnde ad Hebr. 1. vbi ait de Christo Paul. quòd est figura substātiæ patris, græcè est, character substantiæ. Et in Apocaly. ca. 13. & subseq. Bestiarum characteres notantur, figuræ illæ, quas in fronte vel in manu gestabant.

Scotus. ¶Scotus ergo in. 4. d. 6. q. 9. tenuissimā opinionē ostendit se habere de charactere. Contēdit enim probare, huiusmodi assertionem neq; è sacris literis, neque ex sanctorū patrum testimonijs colligi posse, neq; verò per rationem naturalē. Et subiungit, quòd cū neq; Magister sententiarum, neq; Gratianus de cōsecra. d. 4. vbi sententias patrum de baptismo compilauit, de charactere mentionē fecerit, indicium est nō esse effectum ita multū necessarium. Quinuerò idem argumentū facit de Aug. contra Donatistas, quem putat de charactere nō meminisse. Quapropter conatur omnes autoritates Characteris infirmare, & aliorsum glossare. Et arguit (licèt nomine aliorum characterē negantium) quòd non est ponenda in operibus dei pluralitas sine necessitate, nulla autē videtur, inquit, necessitas ponendi characterē. Itē arguit, quòd si character esset ponendus, imprimeretur nōnūquam absq; gratia: vt in ficto, qui baptizari quidē vult, sed gratiæ obstaculum obijcit: cōsequens autē videtur dei sapiētiæ dissonum: videlicet, vt eius inimico tantū conferat beneficium. Nihilominus propter solam ecclesiæ autoritatem tutum nō existimat ipsum negare. Ad eundē modū loquuntur recentiores, Quare Durā. d. 4. q. 1. sed iam

Expositio articuli.

Character.

Augustinus.

Durand.

Universidad de Deusto Biblioteca

ait, omnes modernos confiteri imprimi characterem. Et addit, ꝙ de charactere baptismi nulla est probabilitas, tãetsi de charactere ordinis sit nõnulla, cuius rationes articulo proximo expendemus.

Caieta.

Imò & hic Caieta. exemplo ferè Scoti loquitur. Ait qppe è sacra scriptura characterem nõ elici, sed ecclesiæ autoritate nõ multũ antiqua. Alludẽs fortè ad autoritatem Innocẽ. in ca. maiores. De bapt. & eius effectu. vbi impressionẽ characteris affirmat vel ad tempus Augu. quo cũ Donati. litigauit.

Characteris assertio.

¶Sed reuera nescio an hæc verba tam Scoti, quàm Caieta. & Durã. sint satis circunspecta. Et ideo pro constanti habenda est præsens hæc cõclusio. Aliqua sacramenta nouæ legis characterem imprimunt. Quæ quidem tanquam veritas à tempore apostolorũ ecclesiæ receptissima proculdubio est suscipienda, siue talis character res sit ab anima vel ab intellectu distincta, siue secùs. Eñ verò si characteris dogma autoritate ecclesiæ receptum est, vt Scotus ipse, & Caieta. ac oẽs affirmant, inde fit consequens ex sacris literis secũdùm apostolorum traditionem id recepisse. Nã res tanti momenti, quanti sunt sacramentorũ effectus, non minori autoritate fidelibus tradidisset, quàm apostolorũ dogmate instructa.

Vualden.

Vnde Thom. Vualdensis nobilissimus antiquitatum scrutator tomo. 2. de sacramentis. ca. 109. erroris loco apponit Ioãni Vuitcleff, ꝙ aduersus Christianorũ characterẽ obmurmurasset. Aiebat enim Hæreticus ille. 4. Trialogi. ca. 15. ꝙ quidam multiplicant in ordinibus, & sacramentis characteres sine fundatione & fructu, & sine scriptura sacra. Contra quẽ ait. Docuit nos semper à primæua fidei institutione mater ecclesia quõ ex sacramentorum quorũdam acceptione relinquitur in Christi mẽbris signaculum saluatoris, qđ expresso noie voluerunt appellare characterem. Quocirca verba Scoti non sine indignatione refert: nempe, ꝙ hoc nõ fundetur in sacra scriptura, sed in sola traditione ecclesiæ. Nam si Aug. (inquit) cõtra hæreticos aliã nõ habuisset arguendi viã, nisi quia ecclesia tũ superstes sic docebat, nullatenus eos deuicisset, nec tam prolixis disputationibus opus esset. Officiũ ergo theologorũ est ecclesiæ dogmata in sacris eloquijs fundare. Rursus si oporteret semper patẽtissima scripturę loca afferre, nihil catholicus posset cõtra hæreticos proficere, qa rarissimæ sunt tam euidẽtes. Satis ergo est testimonijs secundũ sanctorũ interpretamenta vti. Quandoquidẽ vt. 1. Ethic. autor est Philosophus, nõ semper exigenda est demonstratio, sed vnũquodcũq;, prout fert rei natura, exigendũ est. Et idem, inquit, Vualdẽ. de charactere sentiendum: nam quod vniuersa ecclesia olim sanxit, ab apostolis venisse credimus. Et profectò quãdo nullũ aliud esset testimonium, id satis inde cõprobatur, ꝙ in. c. Maiores. & vbicũq; apud antiquos habetur characteris memoria, nõ fit mẽtio tanquã rei quę tunc instituebatur, sed tanquã de re omni memoria hominũ antiquiore. ¶Sed multa prætera, eadẽq; egregia illic Vuald. in hanc sententiam recenset. Primũ illud ad Ephe. 4. Nolite cõtristare spiritũ sanctũ Dei, in quo signati estis in diem redẽptionis. Super quo verbo Hierony. in annotationibus ait. Symbolũ spiritus sancti in die baptismi accepistis, nouum signaculũ habere cœpistis. Et Haymo. Sigillati & assignati estis deo in diem redẽptionis. Quãuis hunc locũ D. Tho. art. 3. de gratia interpretetur. Deinde illud. 2. ad Corinth. 1. qđ hic refert S. Tho. Qui vnxit nos, Deus: & qui signauit nos, Deus, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Loquitur enim apostolus de vnctione, quę fit per gratiã, ex qua duplex oritur effectus. s. baptizatos cõsignari, quod est propriũ characteris: & pign⁹ accipere glorię, quod est ipsa gratia. Tãetsi pignus ꝓ arrha accipiatur.

Pignus & arrha quid differant.

Pignus eñ, vt ait. 1. par. serm. 21. Aug. est, quod dũ nõ soluitur pretiũ, apud creditorẽ deponitur, & pretio soluto repetitur. Arrha verò est pars pretij, q̃ nõ repetitur. Et talis est grã, quippe quæ glorię inchoatio est & cũ ipsa permanet cõsummata. Expẽdenda ergo est vis prædictæ autoritatis. Accidit eñ hominẽ consignatũ esse baptismi charactere absq; gratię pignore: nẽpe, quãdo quis baptizari proponit & baptizatur, sed tamẽ obicẽ opponit gratiæ. Ideq; cõtingit dũ per peccatum amittitur gratia, manẽte fide mortua cũ charactere. Ecce ergo rõnẽ cur sancti & ecclesia ab apostolis edocta characterẽ fatetur. Nẽpe, vt cognoscatur, quis est Christi miles, etiã dũ non pro dignitate militat, sed peccãdo militiam deserit. Videlicet, vt sicut rex militẽ de infidelitate cõuincit, ꝙ nõ secundũ suum insigne militauit: sic Christus in die iudicij corruptos christianos inde condẽnet, ꝙ nõ secũdum suũ characterẽ hostiũ incursus sustinuerint. Nã qui non credit, id est, qui fidẽ nũquã suscepit (vt habet Ioan. 3.) iam iudicatus est.

Collectio.

Colligamus igitur, ꝙ cum sacramẽta duo habeant, vt idẽtidẽ cõmemorauimus. s. vt sint tũ peccatorũ medicamina, tũ & religionis cultus: rõne priori conferũt gratiã, ratione verò posteriori nõnulla characterem. ¶Hinc ergo sumi-

Secundũ argumentum.

tur ad rem secundum argumentnm. August. enim, & antiqui patres aduersus Donatistas, nõ aliũde argumẽta petebant ad probandum, ꝙ baptizati ab Hæreticis non erãt rebaptizãdi, nisi ꝙ hæreticus quanuis esset desertor militiæ christianæ, nihilominus dum nomine Christi baptizabat, christianũ characterẽ baptizato imprimebat. Quapropter nõ erat alter imprimendus, sed ille cõprobandus.

Lis cũ Donatistis.

Itaq; lis erat, ꝙ illi dicebant, baptizatos ab hęreticis, eò ꝙ gratiam nõ reciperẽt esse rebaptizãdos: Catholici verò ꝙ quia characterẽ christiãũ recipiebãt, si modò fuissent nomine Christi baptizati, nõ erant rebaptizãdi.

August.

Vnde illo loco, quẽ hic D. Tho. citat. 2. li. cõtra Parmenianũ. c. 15. & refertur. 1. q. 1. canone. Quòd quidã. elegãti similitudine characteris regij ad hoc propositum characteris baptismi vtitur, dicens. Quòd si desertor militiæ: nẽpe, hæreticus, priuatũ aliquẽ nota militari signet, hoc est, charactere christiano quãdo eũ baptizat (vtitur enim metaphora) dum postea ille signatus, id est, baptizatus ad clementiã imperatoris cõfugerit: videlicet, ad ecclesiã venerit, ac prece fusa: & impetrata iam venia militare cœperit, nũquid homine illo liberato atq; correcto character ille repetitur, id est, iterato baptismo nouus imprimitur? Quasi dicat nullatenus repetendus est: sed ille receptus ab hæreticis agnitus approbatur. Nõ enim minus hærẽt sacramẽta christiana, hoc est, characteres per ipsa impressi, q̃ corporalis hæc nota, qua scilicet seculares reges suos milites insigniunt. Idẽ ferme repetit aduersus Cresconiũ li. 1. c. 30. & de baptismo cõtra Donatist. li. 6. c. 1. & concione super gestis cũ emerito Donatista, & super Iaonnẽ tractat. 6. In quibus omnibus locis characterẽ baptismalẽ, qui esse sine gratia potest, affirmat. Et priori loco contra Parmenianũ characterẽ itidẽ sacerdotalẽ cõmonstrat, virtute cuius ait, sacerdotem hæreticũ verè baptizare (vt eodem canone Quod quidã. refertur) imò & eucharistiam cõficere. Et. 3. par. sermone. 117. appellat oues dominicas, quotquot habent characterem dominicũ, etiã si ab hæreticis fuerint baptizati: quia nõ nomine Pauli aut Apollo, sed nomine Christi baptizãtur. Idẽ in epistola ad Bonifaciũ contra Donatistas, plus, inquit, habet iuris quia in eis (scilicet, baptizatis ab hæreticis) dominicus character agnoscitur. Et infrà. Neq; enim si regio charactere quisquam assignatore desertore signetur, hoc est, ab hæretico, & accipiat indulgentiam, in aliquo eorum character ille rescinditur. Et li. 2. contra Petilianũ. Destruimus, dum baptizatus ab hęreticis venit ad ecclesiã, perfidiã desertoris, nõ destruimus characterẽ imperatoris. Hæc demũ homil. 4. super canonicã Ioãnis. Videat, inquit, baptizatus quicũq; si habeat charitatem, vt tunc dicat: natus sum ex Deo: si autẽ illam nõ habet, characterem quidem impositũ habet, sed desertor vocatur, scilicet christianæ militiæ. Ob hæc ergo & similia testimonia Innoc. in ca. maiores. de bapt. & eius effectu. eos qui fictè baptizantur suscipere characterem absq; gratia testatur, sed ait Caieta.

Caieta.

litem illam de nõ baptizandis hæreticis, non esse antiquã, & inde ortã esse characteris assertionem. Imò verò est antiquissima: nẽpe ante annũ. 40. ab orbe redẽpto. Cæterũ nec tunc cœpit characteris religio, quin potiùs tãquã res esset à tẽporibus apostolorũ è sacra scriptura collecta, sic illos hæreticos Aug. assertiõe characteris expugnabat. Quare idẽ Vualdensis ca. citato. 110. Dionysij, q apostolos vidit, autoritatẽ characteris affert, quã S. Tho. ar. seq. citat.

Damasceni.

Et Damasce. li. 4. ca. 10. ait. ꝙ p baptisma primitias spũs sancti accipimus, & initium alterius vitę fit in nobis. i. primitiæ regenerationis & signaculũ & tutala & illuminatio.

Scotus.

Scotus verò ait, idem esse regenerationẽ & signaculũ: cũ tamẽ Damascenus intelligat per regenerationẽ fieri sigillũ hoc est, characterem. Missa alia cõplura facimus egregia loca, Isidori, Cypri. Ambr. Ansel. & aliorũ quæ Vualdẽsis eodẽ loco in eandẽ sententiã cõgerit.

Conclusio.

¶Haud ergo fas est negare, quin aliqua sacramẽta characterẽ imprimãt, si nolumus hæreticis applaudere.

Cócil. Floré.

Eò præsertim, ꝙ in concil. Florẽt. iam sancitũ est, tria sacramẽta: nempe, Baptismũ, confirmationẽ, & ordinẽ characterẽ. i. spirituale quoddã signũ à cæteris distictiuũ in aĩa imprimire indelebile. Quã obrem hæc tria sacramẽta nõ sunt iterabilia. Alioqui nullla existeret causa cur non vt cętera, iterũ reciperentur. In cuius demũ postremam confirmationẽ accedit, ꝙ hęc tantũ tria vnctione chrismatis in frõte p modum crucis, aut in vertice capitis celebrãtur, p quã vtiq; vnctionem prædicta characteris impressio designatur, licèt nõ tunc, sed qñ sacramentũ perficit, imprimatur.

Hierony.

Vnde Hiero. super illud citatum 2. ad Corinth. 1. Signauit nos, &c. Signauit, inquit, nos spũsancto, vel chrismate. Et Ansel. super illud ad Ephes. 4. In quo signati estis, &c. Signati, inquit, estis. i. diuisi à grege diaboli p spiritũ sanctũ signo crucis.

Cótra Durã.

¶Et de charactere baptismi cõtra Durandũ est egregia ratio: nã per baptismũ necesse est signũ imprimi, quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christiani ab infidelibus dignoscãtur. Gra ve rò gratũ faciens esse nequit huius distinctionis signaculũ: nam & esse potest homo in gratia antequã baptizetur, aut christian⁹ fiat, vt pote per desiderĩũ baptismi, & rusum potest fieri Christianus sine accessione gratiæ, vt patet in eo, qui obicem illi opponit. ¶ Rñdetur ergo ad Scoti argumẽta, quòd etsi i sacra scriptura non fiat expressa noiatio characteris: colligitur tamẽ inde, tum per sanctorũ interpretationẽ, tum per ecclesiæ morẽ ab apostolis vsq; deductũ, cui ideò insanũ est reclamare Sed hoc est plusquã mirandũ, q̃ neget Aug. vllam apud Donatistas de charactere fecisse mentionẽ, cùm tam crebrò (vt modò dixim⁹) rem characteris contra ipsos in hac significatione inculcauerit, indeq; cõuicerit baptizatos ab hæreticis nõ esse rebaptizãdos. Quare ad illud cõmune dictũ Scoti & aliorũ, q̃ non sunt res multiplicãdæ sine necessitate, Respõdetur, q̃ nõ est exigenda necessitas omnino simpliciter. Multa enim Deus fecit, quæ potuit aliter facere, sed suauius sic fecit, & satis est doctores ecclesiæ sic nos docuisse. Nec verò ratio naturalis deest, q̃ characteri patrocinetur. Suffragatur enim ei similitudo & exẽplum, quod à re militari D. Tho. imò & sæpissime D. Augu. adducit. ¶ Postrema denique ratio, quã nobis obmolit. ſ. q̃ fieret cõsequẽs, vt Deus ficte accedenti ad, baptismũ beneficium characteris cõferret, pariter cõtra eũ ipsum militat. Negare enim non pot, quin cuicunq; accedenti cũ intẽtione suscipiẽdi sacramentum ecclesiæ, existẽti tũ in peccato mortali, infundatur fides mortua, q̃ est etiã beneficium supranaturale Dei. Pari ergo modo est concedendũ, q̃ imprimitur character, vt Augustt. de illis qui ab hæreticis baptizantur, frequẽter repetit. Neq; Gratianus rẽ characteris ignorauit quippe qui. 1. q. 1. ca. quod quidã sententiã Aug. de charactere retulit. Neq; verò Magist. sentẽ. de charactere subticuit, imò distinc. 6. ex verbis Aug. adstruit, q̃ baptizati ab hæreticis seruato charactere Chri, nõ sunt rebaptizãdi. ¶ Primũ argumentũ S. Tho. est. Character significat signũ distinctiuũ (vt illico patebit) mẽbrorũ Chri ab infidelibus: distinctio aũt illa fit p̃ eternã p̃destinationẽ, q̃ nihil ponit in p̃destinato. Dicit eñ. 2. ad. Tim. 2. Firmũ fundamẽtũ dei stat, habẽs signaculum hoc, nouit Dñs, q̃ sunt sui: superũacane⁹ ergo est character. Respõdetur, negando cõsequẽtiam: q̃m̃ p̃r. p̃destinationẽ distinguuntur homines quantũ ad deputati nẽ ad gloriam: sed tamẽ per characterẽ, quãtũ ad deputatio-

Respõdetur Scoto.

Ratio characteris.

Primum argumentum. S. Thom.

nem ad agendas actiones religionis christianæ. Ex quo fit, q̃ vt multi fuerunt prædestinati, quibus nunquã fuit impressus character: nẽpe, qui in lege naturę & scripta in gratia obierunt, & præsertim boni angeli: ita nunc multi sunt christiani charactere insigniti, qui non sunt prædestinati. ¶ Secundũ argumẽtũ est. Character est signũ distinctiuũ: signũ autẽ debet esse sensibile: quod. ſ. vt. 2. de doctrina christiana autor est Augu. præter speciem quã ingerit sensibus, aliud facit in cognitionem venire: sed nihil, q̃d est in anima est sensibile: ergo nullus illic extat character. Prior responsio est, q̃ est signũ sensibile nõ per se, sed per sacramentũ. Posterius verò respondet, q̃ non oportet characterẽ propriè esse signũ, qa nec est sacramentũ: sed res sacramenti. ſ. effectus eius. Dicitur autẽ per se signaculum per quandã similitudinẽ, quia est quid animæ impressum ad cõfigurandũ christianũ suo redẽptori, atq; ad distinguendũ illũ ab alijs, qui non sunt eius mẽbra. Et hęc secunda rñsio videtur magis legitima. Tãetsi prima fuit etiam necessaria: quoniã aliàs fieret argumentũ, q̃ cum character sit signũ distinctiuũ christiani gregis inter homines: debuit esse signũ hominibus p̃ceptibile. Percipitur ergo per sacramentũ: nam eũ ait Paul. baptizatos gratia baptismatis vngi, ac subinde consignari: inde cognoscimus signatos esse eos, qui baptizantur. Quãuis & si characteres in via nõ cognoscerẽmus, satis est, q̃ in die iudicij reuelabuntur nobis. ¶ Tertio arguitur. Sicut per sacramenta nouæ legis discernuntur fideles ab infidelibus, ita & per sacramenta veteris: sed per illa nullus imprimebatur character: ergo nec per nostra. Ad hoc argumentũ Scotus in. 4. dist. 6. q. vlt. respondet, q̃ dici potest circuncisionem contulisse characterẽ. Cuius sequaces id etiã affirmatius aiunt. Et posset eorum opinio inde fulciri, q̃ sicut noster baptismus p̃fectio est nostræ legis, sic & circuncisio illius Mosaicæ: quare sicut nunc charactere insignimur ad colendũ deum secundũ christianã militiam: sic deberet ille populus insigniri ad obseruantiã suæ legis. Nihilominus D. Th. absq; discrimine negat, vllũ sacramentorũ illius legis characterẽ impressisse. Et ratio est, qm̃ vt ait Apostolus ad Hebr. 9. Sacramẽta illa erãt tantũ iustitia carnis, quæ. ſ. nõ per se attingebant ad mundandã animã. Atq; adeò neque vllã habebãt spiritualẽ virtutẽ cõferendi gratiam: vel aliud quidpiã spũale. Et q̃ nullus esset character ordinis clarũest, si quidẽ sacerdotium illud nõ erat spũale. Neq; verò circũcisio

Secundum argumentũ S. Thom.

Tertium argumentum S. Thom.

Scotus.

sio erat ianua sacramentorũ spiritualium, sicut noster baptismus, quare non recipiebatur illic potestas ad suscipiendũ aliqua sacramenta spiritualia, sed ipsa carnis circuncisio, quæ (vt ait Pau.) erat signaculũ fidei erat pinde character, quo populus ille à reliquo orbe distinguebat.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm character sit spiritualis potestas.

ABsoluta quæstione an est: nẽpe cõstituto characterẽ esse, subsequitur peripatetico ordine quæstio quid est? Videlicet vtrũ huiusmodi character sit substãtia, an verò ex aliquo accidentiũ genere. Et respondet. D. Tho. tribus cõclusionibus. ¶ Prima. Character importat quandam potentiã spiritualem ordinatã ad ea, quæ sunt diuini cultus. Et primò q̃ sit potentia, probat ex sufficienti diuisione, suppositio q̃ non est ipsa essentia animę, sed aliq̃d eius accidens. Quicquid enim est in anima, vt. 2. Ethic. Philosophus docet, vel est potentia, vel habitus, vel passio. Passio aũt facilè trãsit: quare character, quia (vt infrà patebit) indelebilis est, nõ est passio. Habitus verò non est indifferens ad bene vel malè agendũ, sed ad vnam partẽ determinatus. Neq; enim vitioso habitu bene vtimur, neque virtute malè. Charactere autẽ & bene vtimur, cũ adest virtus: & malè cũ abest, sicuti intellectu & alia quauis potẽtia. Restat ergo vt sit potẽtia. Quod aũt huiusmodi potẽtia spũalis sit ad diuinũ cultũ exercendũ, probatur. Sacramẽta ea ratione characterẽ imprimũt, qua per ea (vt suprà dictũ est) homines ad Dei cultum, nõ vtcũq;, sed secundũ christianã religionem addicuntur. Vnde Diony. 2. c. Eccle. Hierar. cùm dixisset, q̃ Deus quodã signo tradit sui participationẽ accedenti ad baptismũ, subiungit. Perficiẽs cum diuinũ & communicatorem diuinorũ. Diuinus autem cultus consistit vel in recipiendo aliqua diuina, vel in tradẽdo: per baptismũ eñ disponimur adsuscipiẽda sacramenta, & per sacramentũ ordinis creantur sacerdotes ad illa administrãda: ergo character est potentia, vel passiua ad suscipiendũ, vel actiua ad conferendũ res diuinas. ¶ Secunda conclusio. Character est potentia instrumentalis. Probatur. Nã virtus perpenditur è natura subiecti, character autem est in ministro, qui secũdum Arist. 1. Politic. est instrumentum quoddam. Ait, enim, q̃ seruus & iumentum sunt instrumẽta quædã. Ait verò, quædam, ideſt, quo dammodo: quia non sunt prorsum instrumenta, vt malleus, sed viuentia quæ se mouent. ¶ Tertia conclusio. Character non est in prædicamẽto directè tanquam genus vel species, sed reducitur ad secundã speciẽ qualitatis, quæ est naturalis potentia vel impotentia. Probatur. Virtus sacramenti (vt. q. præced. art. 4. diximus) non est in prædicamento directè, sed reducitur ad primam speciem qualitatis, quæ est habitus, propterea q̃ est instrumẽtũ, quo producũtur gratiæ & virtutes: sed pari modo character est potẽtia instrumentalis, ergo reducitur in eam speciẽ quę est naturalis potentia. ¶ In primis postquã quæstio hæc de quiddita. Exposito arte characteris initur, supponendũ est quid est. Sed quia illa definitio ex autoritate Diony. elicitur, eãdẽ prius autoritatẽ examinemus. Hãc inquã Diony. autoritatẽ, quam hic D. Th. ad primã cõclusionem allegat, & vniuersi doctores ad idẽ propositum citãt, refert illic. c. 1. io. VValden. Sco. verò cui Durand. d. 4. q. 1. ad hęret, negat vllũ habere sensum de charactere. Sed ait, quòd illic fit mẽtio de signo, quo Hierarcha. i. põtifex manum illi qui baptizabatur imponẽs signabat eũ, adscribebatq; catalogo catechumenorum. VVald. verò Scotum insimulat: quod locũ Dionysi. perperã intelligat. Et reuera, si legitim⁹ textus è græco desumpt⁹ consulatur, sic habet. Eũ verò: nẽpe, ad baptismũ accedẽtẽ diuina beatitudo (seu diuina maiestas) in suam participationẽ recipit, & proprio lumine, tãquàm quodam ipsi signo tradit diuinũ perficiens & communicantem diuinorũ partis & sacræ ordinationis. Hactenus ergo nõ loquitur de Hierarcha, hoc est, de põtifice, sed planè de deo, qui batizatum facit sui participẽ. Et ideo cùm ait. Diuino lumine, manifestè significat gratiam gratũ facientem, qua (vt ait Petrus) efficiũmur diuinæ consortes naturæ. Ob idq; dicens, proprio lumine, tanquã quodã ipsi signo (vt quod sentiõ verè fatear) appositio est, & quã rhetorici dicunt definitionẽ. Quasi dicat proprio lumine gratiæ, quod est sibi signum, hoc est, sui similitudo: nam per hoc nos facit sui participes, quod nos facit sui similes. Et ideo subdit. Diuinũ (scilicèt hominẽ, perficiens, & cõmunicantẽ partis diuinorum) idest, efficit eum participem suorũ bonorũ, & sacræ ordinationis, hoc est, religionis christianæ. Sed nihilominus appellatione luminis gratiam possumus intelligere, quatenus characterem nos consignat, & facit Christi gregem, ac perinde diuinorum communicantes; hoc est sacramentorum participes. Qnapropter (vt artic. subseq. patebit) gratia est signum, quo de-

Prima cõclusio.

Diony sius.

Secunda cõclusio.

Tertia conclusio.

Vvaldensi.

Universidad de Deusto Biblioteca

putamur ad participationem diuinorum in eccleſia triumphanti, & character, quo deputatur ad cultum in hac militanti. Vnde ſubſequitur in text. Quorũ eſt ſymbolum (hoc eſt indicium) ſacrum à Hierar. puta à pontifice aduenienti donatum ſignaculũ, quod profectò arbitror intelligi de ſigno crucis in fronte, quod eſt characteris ſignaculum. Bene ergo D. Thom. ſubſcribente Vualdenſe, inde elicit characterem eſſe, per quem homo fit aptus communicare diuina: ſcilicet, ſacramenta: vt per ſacramentum baptiſmi fiat homo aptus ad ſuſcipienda reliqua, & per ſacramentum ordinis potens ad eadem adminiſtranda. Atq; hinc colligitur definitio characteris, quam ponit D.Th. in ſolutione ſecundi.

Character quid.

Eſt enim ſignũ ſanctæ cõmunionis fidei, & ſanctæ ordinationis. i. quo fidem per ſacramenta profitemur. Articulo tamen ſequenti aliam prolixiorem ſubiungemus definitionem. ¶ De tertia verò concluſione: nempe, de conſtitutione characteris in prædicamẽto adeò inter doctores cõtrouerſatur, vt tot ſint ſenſus quot capita, ſuppudeatq; omnium opiniones recenſere. Eo potiſsimùm, quòd quæſtio eſt in viſceribus metaphyſices abſtruſa, & ideo cunctis moleſtior, quàm theologis neceſſaria. Haud tamen poſſumus ſic ſilere, quin aliquid dicamus.

Prima opinio Duran.

¶ Prima opinio eſt Durandi loco citato diſt. 4. quæſt. 1. qui cùm negauerit characterem, negat ſubinde in aliquo eſſe prædicamento. Sententia ergo eius eſt, Characterem neque vllam eſſe quantitatem, neq; vllam prorſus rem, ſeu (quod aiunt) entitatem ab anima quoquo pacto diſtinctam, ſed eſſe merum ens rationis. Itaque ſicut numiſma, quando princeps eius valorẽ vel auget, vel minuit, nihil prorſus acquirit, ſed inſtitutione regis fit huius aut illius pretij, quod eſt ens rationis ex mera regis voluntate reſultans: ſic qui baptizatur, nihil præter gratiam & virtutes acquirit, ſed inſtitutione Dei fit idoneus ad recipienda alia ſacramenta: & qui ordinatur fit potens illa conferre, & hoc eſt habere characterem. Commodius exemplum eſt. Cùm Papa creet epiſcopum, vel rex prætorem, aut ſcholaſticus magiſtrum, nullã prorſus rem, quæ ipſi inhæreat, illi creaturæ accreſcit: ſed hoc duntaxat, quod per inſtructionem fit potens aliqua facere, quæ antea non poterat. Probatio eius potiſsima eſt, quia, vt habetur Eccleſiaſt. 24. Qui ſapientiam elucidat vitam æternam habebit, hoc autem modo theologia fit plana & perſpicua, illis verò entitatibus multiplicatis obſcureſcit. Et confirmatur ex modo loquendi D. Thom. Ait quippe, eò quòd homines deputantur ad miniſteria Dei charactere inſigniri. Deputare autem ſolùm dicit actum voluntatis deputantis, atque adeò ſolùm eſt ens rationis in deputato. Accidẽtarium verò eſt, militi deputato ad militiam quòd corporali aliquo inſigni denotetur. Pari ratione negat virtutem ſacramentorum ad conferendam gratiam.

Duran contra characterem.

Sed contra characterem baptiſmi peculiarem informat rationem: nam character, inquit, etiam ſi poneretur, non debet poni niſi poteſtas actiua. Baptizatus autem nihil poteſt agere erga ſacramenta, quod non poſsit agere etiam non baptizatus: nam nihil poteſt agere niſi baptizare, & hoc etiam poteſt non baptizatus. Item aduerſus ſacramentum ordinis arguit. Quia ſicut virtus, quæ ponitur in ſacramentis, non ponitur niſi per modum tranſeuntis, quæ ceſſante ſacramento ceſſat: ſic & character in miniſtro, qui (vt fatetur. Sanct. Tho.) eſt quoddam inſtrumentum, non deberet poni niſi pro articulo, quo ſacramentum adminiſtrat: ponitur autem ab omnibus indebilis, ſibi ergo ipſis repugnant.

¶ Hæc, fateor, opinio, quãtum ad id quod ponit, characterem non eſſe rem diſtinctam à ſubiecto, nunquàm mihi viſa eſt à veritate ita multum aliena. Cum quodam tamen moderamine. Nam profectò iſtarum rerum multiplicatio, vbi excuſari poteſt, nullibi mihi arriſit.

Sentẽtia autoris de charactere probabilis.

Moderamen tamen eſt, quòd quanuis quiſpiam non cenſeat characterem rem eſſe ab intellectu diſtinctam, non tamen ſubinde negãdum eſt ſacramentum characterem imprimere, eſſeque qualitatem ſecundæ ſpeciei. Enimuerò quanquam nominales negent quantitatem diſtingui à re quanta, non ideò negare debent, quãtitatẽ eſſe aliud prædicamentũ à ſubſtãtia, imò nec cõcedere debent formaliter, ꝙ ſubſtantia ſit quantitas: ſed quòd eſt res quæ eſt quanta. Item neque negare illis licet, quin motus augmentationis terminetur ad quantitatem & non ad ſubſtantiam. Nam per hoc quòd res illæ habẽt diuerſas definitiones, poſſunt huiuſmodi diuerſæ enunciationes vtcunque verificari. Et quanuis dicant potentias re non diſtingui ab anima, nihilominus anima eſt ſubſtantia: intellectus verò & volũtas ſunt in ſecunda ſpecie qualitatis. Etenim quando ſancti patres characterem dixerunt imprimi in ſacramentis, forſan nihil cogitabant, eſſet ne res diſtincta, an verò eadem cum anima: (ſicuti ſuperiori. quęſt. de gratia adnotauimus) quãdo dixerunt, quòd ſacramenta conferunt gratiam.

Quare ſi quis hoc modo ſentire voluerit, nihil prorſus renuerim.

Reſpõdetur ad argumenta de charactere.

Neque verò argumenta in contrariũ multum vrgent, ſcilicet, Quòd cùm character ſit terminus actionis realis, debet eſſe res realis. Item, quòd cùm ſit poteſtas agendi aliquid reale: nempe, ſuſcipiẽdi, aut ad adminiſtrandi ſacramenta, nõ eſt merum ens rationis. Eadem enim argumenta currunt de prætore & iudice à rege inſtituto. Inſtitutio ſiquidem eſt actio realis, per quam facultas ſit illi exercendi reales actiones iuridicas, tamen nihil acquirit niſi reſpectum rationis ſcilicet, quòd eſt perſona inſtituta ad illud officium. Et confirmatur reſponſio. Nam quãdo Deus ipſe inſtituit Dauidem in regem, & quando Chriſtus inſtituit Petrum in ſuum vicarium, præter gratias & virtutes nihil reſultauit in illis electis niſi reſpectus rationis: nihilominus acquiſiuerunt poteſtates reales ad hũc ſenſum, quod fuerunt ad reales actiones realiter inſtituti. Eodem ergo pacto dici poteſt, eò quòd per baptiſmum quis adſciſcitur in chriſtianam rempublicam, fieri potentem recipiẽdi eius ſacramenta, & per hoc quòd ordinatur fieri potentem illa miniſtrare, & illæ poteſtates dicuntur characteres, licèt non ſint ab anima realiter diſtincti.

Sentẽtia probabilior.

¶ At verò conſonantius ſanctorum dictis eſt, ac perinde probabilius, quòd character ſit res diſtincta ab anima: nempe, vt illi modi loquẽdi, qui cùm ſint locutiones tranſitiuæ, videntur diſtinctionem inter rem impreſſam & ſubiectum cui imprimitur inſinuare, ſynceriùs obſeruentur. Videlicet, Characterem imprimi: qui indelebiliter intellectui ineſt & ſimiles. Item Deus operatur ad modum naturæ, ergo, ſicut potentiæ animæ ſecundùm Ariſtotel. diſtinguũtur ab anima: ſic & potẽtiæ quas Deus infundit. Et quod maximum eſt omniũ argumentum. Gratia per quam homo acquirit diuinũ eſſe: eſt qualitas ab eſſentia animæ diſtincta: & virtutes à potentijs: ergo & character, qui per modum potentiæ in intellectu inſculpitur.

Argumentorum reſpõſa

¶ Et per hæc ad argumenta contraria reſpondetur, quòd opera Dei altiora ſunt operibus hominum. Cùm enim homo alterum diligit, nihil in dilecto exurgit præter ens rationis: nẽpe, quod obiectum eſt dilectionis. Deus autẽ ei, quem diligit, gratiam infundit cum virtutibus, quæ quidẽ ſunt diſtinctæ qualitates. Deũ enim quempiam amare, eſt bonum ei facere; ergo quanuis rex, cùm pretorem inſtituit, aut Papa cùm creat epiſcopum, nullam rem in eo nouam creet, quia non poteſt, Deus tamẽ qui potens eſt, & omnia ſuauiter diſponit, quando hominem per baptiſmum ſigno ſui gregis ſigillat, aut ſacerdotem inſtituit, characterem illi imprimit. Quapropter, vbi S. Tho. inde quòd homo deputatur ad cultum Dei, infert characterem recipere, loquitur non de deputatione quacunq;, ſed de illa quã deputatus perficitur. Electio autem Petri in paſtorem & Dauidis in regem nõ requirebat characteris impreſsionẽ. ¶ Et ideo ad aliud argumentum Duran. reſpõdetur, quòd hoc eſt magis elucidare ſapiẽtiam. Neque hac ratione res ſine neceſsitate multiplicantur, eſt enim congruentia maxima.

¶ Ad aliud autem, quod addit cõtra characterẽ baptiſmi. Reſpondetur, non eſſe neceſſariũ omnem characterem eſſe potẽtiam actiuam. Confert enim character baptiſmi tum ad conſigurandum nos Chriſto, tum ad diſcernendũ nos ab alijs, qui nõ ſunt ſui gregis, ac demũ eſt poteſtas paſsiua recipiendi alia ſacramẽta, quę nemo nõ baptizatus recipere valet. Neq; ideo ſit cõſequens (vt quidam arguunt) ꝙ dicat imperfectionẽ, eò ꝙ pati, impotẽtia eſt & imperfectio.

Pati nonnũquàm eſt perfici.

Etenim pati, qđ eſt imperfectio, nõ eſt niſi quãdo ſubiectũ contra ſuã naturã patitur vt quãdo aqua caleſit. ¶ Ad poſtremum deniq; argumentũ cõtra characterẽ ordinis, reſpõdetur, ꝙ nõ eſt neceſſe miniſtri potentiã tranſeũter recipi, vt virtutẽ ſacramẽti. Sacramentũ enĩ non eſt niſi merũ inſtrumentũ: quandiu aptè applicatur: quapropter ſua virtus non eſt niſi motus. Miniſter autẽ etiam dũ non operatur, retinet miniſtri poteſtatẽ: quia eſt inſtrumentũ viuens ac per ſe operãs. Quis enĩ dicat ſacerdotem dũ dormit non habere ſacerdotalẽ poteſtatẽ? ¶ Suppoſito aũt characterẽ eſſe rem diſtinctã, noſſe reſtat, ſit ne relatio aliqua realis, an verò res abſoluta.

Secũda opinio Scot. ꝙ character ſit relatio.

Eſt ergo. 2. opinio Sco. loco citato in. 4. ſcilicet. d. 6. q. 10. characterẽ non eſſe niſi relationem realẽ. Probatio eius eſt, ꝙ qñ aliquid nobis occultũ ſaluare poſſumus minori poſita entitate, qualis eſt relatio, nõ opus eſt gratis concedere eſſe rẽ abſolutã: ad omnia autem, quæ de charactere dicũtur reſpondere poſſumus, ſi ſit quædã relatio: ergo nõ eſt aſſerendũ eſſe rem abſolutã. Minor patet: nã character baptiſmi eſt quędã ſimilitudo noſtri ad Chriſtum, diſsimilitudo autem ab infidelibus: Character autem ſacerdotalis, quidam reſpectus eminentiæ ſacerdotis ad ſubditos.

Argu. 3. D. Tho.

¶ Hanc opinionem tangit D. Thom. argu. 3. Character enim, inquit, eſt ſignum ſanctæ cõmunionis fidei, ſignum verò eſt in genere relationis, nõ autẽ in genere poteſtatis: nõ ergo eſt poteſtas de ſecũda ſpecie. In ſolutione autem

Universidad de Deusto Biblioteca

cōcedit signum importare relationem ad rem significatam. Conceditq; perinde characterem dicere relationem, nō autem quòd sit ipsamet relatio, sed eius fundamentum. ¶ Ad intellectū autem solutionis, quæ cùm sit metaphysica non est adeò clara, adnotandum est: relationē semper habere in suo subiecto fundamentum aliquod. Vt similitudo, quæ est oui ad ouum vel in albore, vel in figura fundatur. Quocirca illo supposito fundamento, relatio illico cōsequitur in subiecto, si terminus existat: vt cùm carbo rubere incipit, fit similis reb⁹ alijs rubeis, sic & dum nigrescit, fit similis nigris. Hanc obrem Philosophus .5. Physic. text. 10. ait ad relationem non esse per se motum duabus de causis. Primò, quia potest quid fieri simile sine mutatione sui: eo enim, q̄ alter sit albus, efficior ego sine mea mutatione illi similis. Vnde argumentum sumitur, relationem non esse rem à fundamēto distinctam. Secūdò, quia ad positionem fundamenti consequitur relatio: vt per hoc q̄ ego canescam, sine alio nouo motu efficior similis alijs canis. Quocircà cū esse relationis, non sit esse in se, sed esse ad aliud, propriè non producitur, sed simul cum suo fundamēto nascitur. Ait ergo D. Tho. quòd fundamentū relationis, verbi gratia, similitudinis, vel dissimilitudinis, quam dicit character, non potest esse anima ipsa, vel aliqua eius potentia, aliàs ipsa posita connasceretur relatio, & sic omnis anima seu omnis intellectus haberet relationē ad Christum & ad infideles, quā importat character: quod constat esse falsum: ergo fundamentū talis relationis nō est intellectus, qui est subiectum eiusdē relationis, sed aliqua res absoluta: nimirum supernaturalis potentia, quæ per actionem sacramenti in eodem intellectu producitur. Sicuti per actionem ignis producitur calor in ligno qui est fundamentū relationis similitudinis ad alia calida. Et illa res est character. Scot⁹ verò ait sustineri posse, q̄ character sit res absoluta, & probabilius q̄ sit relativa: quoniā hęc, inquit, ratio D. Tho. nō concludit. Nā licet relatio intrinsecus adueniens nō acquiratur immediatè per aliquē motum (vt ait Aristo.) sed per illum, quo producitur fundamentum: tamen relatio extrinsecus adueniens potest de nouo produci sine productione alicuius fundamenti. Appellat relationē intrinsecus aduenientem illā, quæ posito fundamento & termino illico exurgit, vt similitudo, æqualitas, &c. Extrinsecus aūt aduenientē illā, quæ posito fundamēto & termino nō statim ,pfertur, & ideo producitur per nouū motū: & talis, inquit, est character. Hæc aūt distinctio, si locus hìc esset de illa disputādi, mera inuentio Scoti est, & petitio principij. Nulla enim esse potest, relatio extrinseca eius aduenies ad mentē eius secundū Aristotelicā doctrinā. Impossibile nāq; est esse relationem, & non cōsequi naturaliter ex eius fundamento & termino. Nam ipsissima relationis natura est esse habitudinem inter duo, quibus subinde positis ponitur. Et exē pla sua manifestè sunt contra Aristot. Ait, inquam, Scotus, quòd per motum localem acquiritur, vbi, quæ est mera relatio. Et sic stat mobile esse & locum, & non consurgere relationem, sed illam immediatè acquiri per motum. At verò cùm Aristot. expressè dicat per motum localem acquiri, vbi, sicut per alterationem, qualitatem, & per augmentationem, quantitatem: & nihilominus dicat ad relationem non esse per se motum, sine distinctione intrinsecus, extrinsecusue aduenientis, manifestissimè docet, vbi, non esse relationem, sicut re vera non est, sed est esse in tali loco, ex quo cō sequūtur relationes distantiarum ad alia loca. Nec aliud exemplum de agente, & patiente illi suffragatur. Ob id enim quòd stat ignem esse & aquam, & tamen non esse relationem actionis, arbitratur relationem illam acquiri immediatè per alterationis motum, atque adeò esse extrinsecus aduenientem. Et tamen Arist. ipse ponit exemplum, quòd ad actionem non est per se motus, eò quod est ipsemet motus seu alteratio, seu augmētatio, &c. Et ideo fallitur Scotus attribuendo subiectis id quod est propriū fundamenti. Ignis siquidem & aqua non sunt fundamenta relationis actionis, & passionis, sed subiecta. Fundamentum autem relationis actionis est ipsum agere, & fundamentum relationis passionis ipsum pati. Et ideo actio, est prædicamentum absolutum. Posita autem actione & passione non stat, quin sequatur relatio, qua agens denominatur agens, & altera, qua passum denominatur patiens. Idem dicendum de relatione dextri & sinistri in columna respectu hominis. Non enim fundamentum illius est homo, aut columna, sed vbi & situs, in quo est homo, qui quidē acquiritur per motū, in quo loco si ponat homo, colūna fit dextra. Attende ergo semper ad fundamēta, & nullā reperies relationem extrinsecus adueniētem. ¶ Est igitur profectò solidissima ratio S. Tho. quòd si character esset relatio, non haberet aliud fundamētum, quàm intellectum: & ideo posito intellectu poneretur illa relatio, quod cùm sit falsum, fit vt character non sit relatio, sed relationis fundamentum, quod actione sacramenti producitur, cum quo oritur relatio.

Et ideo

Explicatio relationis.

Aristot. 5. Physic.

Scotus.

Nulla est relatio extrinsecus aduenies.

Solida ratio S. Thom.

Et ideo est relatiuū secundū dici: vt scientia: quod. s. explicatur per relationē quā secū importat, sed nō est relatio secundum esse. Imò verò (vt hoc vltimum verbum addā) Scotus, qui tam vrgenter harum rerū multiplicationem reprehendit, debuisset distinctiones relationum à suis fundamentis condēnare, quippe quæ, vt in prædicamentis, &. 5. Physic. disputabamus, mera sunt figmēta. Habemus ergo cōtra primā opinionē, q̄ character est res distincta ab ānima, & contrà secundā, quòd est res absoluta: vnde cū prædicamēta simpliciter absoluta sint tantū substantia, & quantitas & qualitas, inter reliquos oēs doctores cōuenit nec esse substantiā, neq; quantitatē, sed qualitatē. Cum aūt qualitas quatuor habeat species, adhuc lis nō extinguitur. ¶ Est ergo tertia opinio Richardi 1. 4. d. 5. ar. 1. q. 2. quod character propriè nō est in prædicamento, eo quòd est qualitas supernaturalis, & Aristo. in prædicamentis nō posuit nisi res naturales. Quare in secunda specie ponit naturalē potētiam vel impotentiā. Habet nihilominus similitudinem cum oibus fermè speciebus, nempe cum prima, quæ est habitus & dispositio, inquantum est habitus disponens ad gratiam, & cum. 2. inquantū est supernaturalis potentia, & cum quarta, quę est forma vel figura, inquantū configurat nos Christo. ¶ Veruntamen hæc opinio nō tangit scopū: nam etsi Deus nō sit in prædicamento, ob id quòd nullatenus limitatur: habitus autē supranaturales, quos infundit, nō fūt eadē rōne infiniti, quin possint in eodē poni prædicamento, in quo sunt habitus acquisiti, vt suprà de virtute sacramenti diximus, sunt enim entitates finitæ. Et quāuis character aliarū qualitatis specierum imaginē præ se ferat, nihilominus in quirimus in quo eius quidditas consistat, & hoc est quærere in qua specie ponat. ¶ Igitur quarta opinio post tres recitatas fuit, q̄ sit in prima specie qualitatis, vt. s. sit habitus vel dispositio. Et hęc est opinio Alex. Alēsis. 4. par. q. 19. mēbr. 1. art. 2. Ratio eius est, quia (vt quæstio. præced. diximus) perstitit in hoc, q̄ potissima natura characteris sit esse dispositionē ad gratiā. Id quod Scotus cū distin. 1. negasset, post dist. 6. q. 10. approbauit. Hoc autem art. 4. mōstrabitur esse falsum. Haud ēm characteris natura est gratiā disponere. Neq; ēm est in essentia ānimæ, vbi est gratia, sed in intellectum. Neq; natura sua est prior q̄ gratia, sed consequitur fidem, quæ quando suo ordine viua producitur, posterior est quàm gratia. ¶ Interim tamen contra hanc opinionē ratio. S. Th. satis habet efficaciæ. In prima enim specie nō ponuntur nisi habitus: qui natura sua determinati sunt vel ad bonū, vt virtutes, vel ad malū, vt vitia. Character autē quædā facultas est in baptizato ad verè suscipiendum sacramēta, siue dignè illa suscipiat, siue indignè. Qui enim in peccato recipit eucharistiā, verè sacramentū recipit, licet malè. Et pariter character ordinis facultas est ministrandi sacramenta, etiam si in peccato illa sacerdos ministret. Ex quibus omnibus elicitur opinio S. Thomæ: nēpe, characterē esse potentiā in secunda specie qualitatis. Nam potētia non est nisi facultas operādi indifferenter ad bonū & ad malū. Ex quo fit, gratis Scotū cōcedere, q̄ potest poni vel in prima, vel in secunda specie. Arguit quippe contra rationē D. Thom. Habitus enim, inquit, indifferens etiā esse potest ad benè vel malè agendū, sicuti potētia. Nam possunt esse actus indifferentes, vt ambulare, & loqui, ex quibus similis habitus potest ingenerari. Respōdetur autē, nullum esse actū in particulari indifferentē: nam si habeat bonū finē, bonus est, sin verò illo careat, malus, neq; est dare mediū. Atq; adeò multò minori probabilitate affirmātur habitus indifferētes. ¶ Vnū autem argumentū restat hic cōtra D. Tho. Cōtulit enim characterē cum virtute sacramenti, ex hoc scilicet, q̄ character erat virtus instrumentalis, inserēs nō directè, sed reductivè poni in prædicamento, sicuti virtus ponitur sacramentalis. Virtus autē sacramentalis (vt dictū est) reducitur ad primā speciem qualitatis, vbi est gratia & charitas, quas produxit: ergo æqua ratione character debuit reduci ad primam. ¶ Respondetur autē. Id quod non ponitur directè in genere, sed reducitur ad genus, hoc habet ex eo q̄ est quodāmodo imperfectum in illo genere. Hęc autem imperfectio, alia consideratur in virtute sacramētali, & alia in characterē. Virtus siquidem sacramentalis dicitur imperfecta, quia est motus, sicut alteratio est acquisitio qualitatis, quæ est in fieri, & ideo reducitur ad illā speciē, in qua est perfectus terminus. Character autē non habet illam rationē imperfecti, quam motus, habet enim, esse permanēs & indelebile: sed sicut instrumentū habet imperfectā rationē causæ respectu causæ principalis, & ideo redu cit ad illā speciē, in qua est potētia naturalis, licet ipse sit supranaturalis. ¶ Sexta nihilominus opinio, vt ordinē argumentorū D. Th. sequamur, est q̄ character ponit in quarta specie qualitatis, quæ est figura. Quā quidē opinionē amplexatus est Marsilius in 4.

Tertia opinio Richar.

Impugnatio opinionis.

Reprobatio opinionis.

Quinta opinio S. Tho.

Argu cōtra S. Thom.

Egregia autoris respon.

Sexta opinio Marsil.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primũ arg. S.Thom.

in.4.q.4.art.1.cõclus.7. Arguit igitur d.Tho. primo loco, Character idẽ esse videtur quod figura: nam vt suprà dictũ est vbi ad Hebr.1. habetur. Figura substantiæ eius, græcè legitur character. Figura autẽ est quartæ speciei qualitatis. Responsio tamen S.Tho. est egregia p distinctionẽ maioris præmissæ, quòd character dicitur figura, non per proprietatem, sed per metaphorã. Figura nãque (vt ait philosophus) est terminus quãtitatis, quare vbi nõ est quantitas, nec est propriè figura. Character autem res spiritualis est, & inuisibilis. Dicitur verò per translationẽ figura: quia per illum spiritualiter consignamur, tãquã mẽbra Christi quæ sumus capiti nostro similia. Res autẽ non ponitur in prędicamento secundũ id qđ

Respõ. opti.

Septima opinio.

per metaphoram de illa dicitur. ¶ Septima opinio est, quòd sit de tertia specie, vbi ponuntur sensibiles qualitates, color & calor, &c.

Secundũ argumentum. S.Thom.

Vnde arguit D.Tho. secũdo argumẽto. Character est lumẽ quoddã, vt ex Dionysio iam citatum est. Lumen autem est sensibilis qualitas: nempe, obiectum sensus, ergo est in tertia specie. Respondet autẽ eodem modo, quo ad primum: quòd character non est sensibile lumen, sed per metaphoram veluti gratia dicitur lumen: quẽadmodum enim illa peccatorum tenebras abigit, sic & character quędam est intellectus lux ad colẽdum Deum. In tertia verò specie solùm ponũtur qualitates sensibiles. ¶ Quòd si quis contra arguat. Ad fugandas peccatorum tenebras sufficit gratia: ad illustrandum verò intellectum sufficit lumen fidei cum donis sapientiæ, & scięntię, & intellectus, ergo character nullatenus est lumẽ.

Argumen.

Respõsio.

Respondetur, quòd dicitur esse lumen quoddam propter autoritatem Dionysij, non tamen est lumen sicut fides, quæ (vt ait Paul.) est cognitio rerum sperandarum: character nãq; nõ est cognitio, sed dicitur lumen, quia est facultas colendi Deum in hac militari vita secundum cognitionem fidei, vt art.4. emũctius explicabitur. ¶ Quartum verò argumẽtum S.Tho. est. In definitione characteris, secundum autoritatẽ Dionysij, ponitur signũ (vt argumen. 3. citatum est) signum autẽ habet rationẽ effectus, vt fumus respectu ignis, potentia autem rationem dicit principij: ergo character non ponitur in secunda specie quæ est potentia. Respondetur ad maiorẽ, q̃ character secundum se nõ est sensibile signũ, sed adiunctus sacramento sensibili: secũdum se autẽ nõ habet nisi rationẽ principij. Igitur cum multa characteri adscribãtur, scilicet esse potentiã, esse signũ, & figurã, & relationẽ,

Quartũ argu. S.Tho.

Epilogus.

necesse est, vt quæ dicta sunt summatim colligamus. Character, inquã quantũ ad suã quidditatẽ natiuãq; definitionẽ, est qualitas, quæ est supernaturalis potentia, est autẽ fundamẽtum proximum relationũ, quibus efficimur similes Christo: dissimilesq; infidelibus, est denique figura & lumen per metaphoram, ac demum cõtectus sensibili sacramento est sensibile signum. De singulis trium characterum dicemus articulo sexto.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm character sacramẽtalis sit character Christi.

Sensus quæstio.

TItulus hic, ppter genitiuũ Christi, diuersos potest exhibere sensus. Vnus est. Vtrùm character, qui est in nobis, sit eiusdem rationis cum illo, qui est i Christo. Et quæstio hęc nõ est disputabilis, nam Christus (vt infrà art. 5. ait D.Tho.) vt nullũ recipit sacramentũ nouę legis, ita neq; vllum habuit characterẽ, nisi consubstantialem patri: qua vtiq; ratione appellauit eum Paulus figurã substantiæ eius. Neq; verò indiguit, quoniã suopte iure eminẽte potestate capitis pollebat ad administrãdum si voluisset sacramẽta, (nam recipere nõ egebat) & ad diuinum fidei cultũ instituẽdũ. Alius sensus est, vtrùm character noster imprimatur à Christo, tanquam à causa efficienti principali. Et neq; de hoc sensu ambigitur. Sensus ergo præsentis quæstionis est vtrùm character sacramentalis sit, quo cõfiguramur Christo tãquã eius milites: sicut in bello crux alba dicitur esse character vnius regis, crux verò rubea, alterius. Nam cùm per religionẽ & Deum colamus, quatenus Deus est vnus & trinus: & Christũ inquantũ hominẽ, & redẽptorem nostrum, quæstio emergit, vtrũ per characterem trinitati cuius est nostra confessio, cõfiguremur, an potiùs Christo. Ad quã quæstionẽ D.Thom. respondet suppositis distinctione tribus cõclusionib⁹: Distinctio est, q̃ character est signaculũ quoddã, vt ex ijs, q̃ dicta sunt, patet, quo aliquid insignit, ad aliquem finẽ ordinatũ. Sicut sigillũ hũmi, quo in vsũ cõmutationũ cuditur, & signũ militũ, quo ad militiã deputãtur. Fidelis autẽ homo ad duo destinat. Primo qdẽ ad fruitionẽ gloriæ triũphantiũ. Secũdo ad cultũ fidei militãtium. ¶ Prima ergo conclusio est. Fideles deputantur ad glomam signaculo gratiæ, iuxta illud Ezechi. 9. signa Thau super frontes virorum gemẽtium & dolentiũ. & Apoc. 7. Nolite

Prima cõclusio.

Secunda cõclusio.

Tertia conclusio.

Exposítio articuli.

Christi epithęta.

Nolite nocere terræ & mari, neq; arboribus quousq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. ¶ Secunda cõclusio. Per characterem deputatur homo ad cultum huius militiæ, quæ cõsistit in recipiendis tradendis, administrandisq; sacramentis. Quæ quidem cõclusio iam satis suprà demonstrata est. ¶ Tertia conclusio. Character sacramentalis specialiter est character Christi, cuius sacerdotio cõfigurantur fideles secundũ sacramentales characteres. Probatur, quoniã cultus christianę religionis à sacerdotio Christi deriuatur, qui sese primus sacrificium in cruce obtulit. Quã propter characteres nihil aliud sunt, quã quędam participationes eiusdem sacerdotij Christi ab ipso deriuatæ. Confirmat eandem tertiam conclusionem altera characteris definitione, quæ superius data est. Est enim distinctio à charactere æterno impressa animæ rationali secundum imaginem consignans trinitatem creatum trinitatic creãti & recreanti, & distinguens à non configuratis secundum statum fidei. Vnde cùm character æternus sit Christus, qui secundùm Apostolum est figura substantiæ patris, fit vt character configuret nos Christo. Quod autem ait, cõsignans nos trinitati creanti & recreanti, alludit ad ꝓfessionem fidei trinitatis, quæ nos & in natura creauit, & in gratia recreauit. Colimus tamen illam characterę Christi insigniti.

Authoritates D. Tho. expónit.

¶ Quæstio est facilima, quę nullã egeat discussionis, sed hoc tantùm notandum, quòd conclusio tertia plus respondet, quàm fuerat quęsitum. Interrogatum enim est, vtrùm character sacramentalis esset character Christi, & responsum est, quòd est character Christi, nõ vtcunq;, sed secundùm eius sacerdotiũ. Christus enim caput nostrũ, & noster redẽptor fuit: & rex subinde regni cælorũ, ac demum sacerdos, de quo Paul. ad Hebræ. 9. Christus inquit, assistens pontifex futurorum bonorum, æterna redemptione inuenta. Et quatenus rex posuit nobis leges, redditurusque est bonis & malis, prout quisq; gesserit in corpore. Sed quatenus sacerdos re & verbis constituit diuinum sacrificiorum sacramentorũq; cultum, offerens se in cruce hostiam viuã deo patri. Ob idq; virtus sacramentorum ex eadem passione promanans & gratiam nobis instrumentaliter confert deletricem peccatorum, & characterem, qui est sacerdotij potestas ad colendum Deum, iuxta illud. 1. Petri. 2. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, &c. Omnes enim Christiani quatenus sese Dei cultu sacrificant, regales sacerdotes dicuntur à Christo rege. ¶ Illas autem authoritates Ezechie. & Apoc. quas hic D.Tho. citat, Valdensis loco suprà citato intelligit de charactere. At D.Thom. germanius arbitratur conuenire gratiæ, & ideo nos illas in.1.art. prætermisimus. Gratia enim est, quæ velut Thau in fronte gementibus & dolentibus medetur, & quæ seruos Dei propriè fecerit ab alijs. Nam stat quempiam habere characterem in peccato, quando est seruus diaboli, & è conuerso gratia absque charactere in lege naturali & scripta faciebat seruos Dei. ¶ Primo argumento D.Tho. pergit exponere illud ad Ephe. 4. Nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis: non de signo characteris, sed de signo gratiæ. Hæc siquidem est, quæ spiritu sancto attribuitur in quantùm ex amore procedit, vt Deus nobis aliquid gratis largiatur. Amor autem attribuitur spiritui sancto, vnde. 1. ad Corint. 12. Diuisiones gratiarum sunt, vnus autem spiritus. Tametsi spiritui sancto etiam tribui potest, charactere insignire, quatenus gratiam consequitur. ¶ Secundum argumentum est. Character habet rationem signi: est nanq; signum gratiæ, quæ per sacramentum confertur, gratia autem à tota trinitate animę infunditur, secundum illud Psalmi. Gratiam & gloriam dabit Dominus: ergo character non debet Christo attribui. Respondetur, q̃ character est res respectu sacramenti, hoc est eius effectus, sed est sacramentũ respectu vltimi effectus, id est, signũ quodãmodo gratię. Et ideo dupliciter aliquid characteri adscribitur. Vno modo quatenus est quodãmodo sacramẽtum: & sic est signum inuisibilis gratiæ: eo pacto quo arti. 1. ad. 2. expositum est. Alio modo secundum propriam rationem characteris: atq; hac ratione est signum configuratiuum alicui principi, penes quem est authoritas eius, qui per characterem ad munus aliquod deputatur, sicuti militęe insigniũtur charactere ducis: & hoc modo character sacramentalis est character Christi. Memento hic illius, quod in calce præcedentis articuli diximus, nempe, characterem ratione sacramenti exterioris, quo designatur, esse quodãmodo sensibile signum gratię, per se autem est figura Christi metaphoricè.

Primum argumentum.

Secundũ argumentum.

¶ Tertio arguitur. Character imprimitur, vt eo homo ab infidelibus discernatur, saltẽ character baptismi: distinctio autẽ sanctorũ ab alijs fit per charitatẽ, vnde filij pditionis characterem quoq; habiæ, hoc est satanæ (vt patet Apocaly. 13.) gestare dicuntur: charitas

Tertium argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tas autem non attribuitur Christo,sed magis spiritui sancto secundũ illud ad Rom.5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum,qui datus est nobis:vel patri,secundũ illud.2.ad Corin.vlt.Gratia Domini nostri Iesu Christi,& charitas Dei:ergo character nõ est Christo adscribendus.Respõsio autẽ est,distinctionẽ seruorum dei in ordine ad sempiternam gloriam â seruis diabo li in ordine ad postremum suppliciũ fieri per charitatem:distinctionem verò militantium in acie Christi in hac vita,siue sint membra viua siue mortua,ab alijs qui Christum nõ adorant,fieri per characterem. ¶Illud tamen adnotato,quòd charitas attribuitur spiritui sancto,quatenus charitas ipsa est amor: patri verò,quatenus ipse est omnium bonorũ principium sine principio.Character autem dæmonis non habet propriam rationẽ characteris, nam character proprius effectus est sacramẽti,sed vel obstinata malitia,qua quis est filius perditionis,vel professio idololatrici cultus, quia opponitur characteri, dicitur abusiuè character.

Nota.

Character dæmonis.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm character sit in potentijs animæ, sicut in subiecto.

POst quàm visum est qd est character,proximum est explorare de eius subiecto.Cũ enim sit spũalis potestas,fit vt nec sit in corpore,nec in sensu,sed in anima,vel in eius potentia.Quæritur ergo,vtrũ sit in essentia animæ, sicut gratia,an in intellectu,sicut fides,an verò in voluntate,sicut charitas.Et respõdet D. Tho.duabus cõclusionibus.Prior est indefinita.Character nõ est,sicut in subiecto,in essẽtia animæ,sed in eius potentia. Posterior est specialis in solutione tertij.Character est in intellectu.Probat prior cõclusio duabus rõnibus iuxta duas characteris qualitates.Est em signum,quo Christo cõfiguramur,cõfiguramur aũt trinitati nõ secundũ essentiã animæ, sed secundũ eius potentias:ergo character est in aliqua potẽtia,eò quòd Christ⁹ vna est trinitatis psona.Secundo habet character,vt sit potestas colẽdi Deũ vel suscipiẽdo vel tradẽdo sacramẽta:istẽ aũt cule⁹ cõsistit in qbusdã actionibus:actiones verò exeũt ꝓxime à potẽtia:ergo character est in potentia. Hinc sit gradus ad posteriorẽ cõclusionẽ ꝓbãdã.Isti em diuini cultus ad fidei protestationẽ attinẽt,q̃ sit per exteriora signa secũdum definitionem characteris suprà assignatã. Est enim signum sanctæ communionis fidei: ergo in eadem est potentia,in qua est fides:nempe,in intellectu.

Prior cõclu.

Posterior cõclusio.

Expositio ticuli.

¶ Quemadmodũ de characteris quidditate, sic & de eius subiecto plurimæ variantur opiniones. Et quo ab ijs in quibus minor est probabilitas exordiamur, Prima opinio est Durandi,loco citato.d.4.q.1.ꝙ character nõ est in anima,sed in potẽtia executiua administrãdi sacramenta. Nullatenus enim characterem baptismi agnoscit ob rationem iam suprà reprobatam.Sed si aliquis,inquit,ponitur est in sacerdote: cuius ideò character hæret in lingua,& in manibus,quibus accipit,cõsecratq; species sacramentales.Et probat,quia character cùm non sit cognitio,sicut fides:neq; hominem ad cognoscendũ perficiat,non est in intellectu,atq; adeò cùm nec ipsum perficiat ad appetendum,non est in volũtate: sed quia est ad instrumentaliter operandũ ,scilicet ad ministrandum sacramenta,ponẽdus est in organis quibus illa ministrãtur.Idq; confirmat exemplo artis,quæ cũ sit ad cognoscendũ est in intellectu:sed tũ virtus operatiua musici & scribentis est in manu,idq; per modum transeuntis,sicut est virtus in sacramentis.Itaq; nõ manet, inquit, nisi quandiu lingua est in vsu administrandi sacramenta. ¶Est autẽ opinio hæc delira.Primùm enim character est potestas spiritualis, sicut gratia:cõpertissimum ergo est esse in anima.Quare D.Tho.non reuocat in quæstionẽ: an sit in anima. Et conciliũ Florentinum,quasi confessionẽ omnium cõstantissimam affirmat,tria sacramenta characterem animæ imprimere. Et exemplum artis nihil ei patrocinatur: nullus enim habitus vel virtus est in manu artificis,nisi forsitã agilitas ex vsu:sed tota virtus agendi est ars,quę est in intellectu,illa enim mouet manus.Item character ordinis per ordinis susceptionẽ imprimitur,& indelebiliter inest, non ergo per modũ transeuntis,vt est omnũ generalis confessio etiã concilio approbata.Ridiculũ enim esset asserere,ꝙ cùm sacerdos ordinatur reciperet characterem, qui tamen non est in illo, nisi quando administrat sacramenta. Fieret enim consequens vt si nunquam administraret,nunq; esset in illo.Præterea vt in solutione 3.ait D.Tho. character post hanc vitam permanet, potentia autem corporea omnis corrumpitur,ergo non est in illa,sed in potentia incorruptibili. Ad hæc character vnus non potest esse in lingua & in manibus: deberent ergo

Prima opinio Durãdi.

Reprobatio opinionis.

Concil.Florentinum.

ergo esse plures:imò alius deberet esse in faucibus:atq; alius in palato: quæ sunt organa vocis. Sed quid immoramur cùm homine cõtendere,qui asserit per sacramentum aliquid imprimi corporale,& extensum & qui numerum negat ternarium characterum,quos ecclesia tradit? ¶Ad eius ergo argutionẽ respõdetur,ꝙ quanuis character nõ sit habitus cognoscitiuus,vt fides,est tamen facultas ipsius fidei ad colendum Deum,sicut ipsa docet.

Responsio.

Itaq; sicut ars est cognitio practica, ita fides characterе vtitur ad opus,& ideo dicit quod dam lumen,quod pariter est in baptizato ad susciipienda sacramenta,sicut in ordinato ad administranda.Quapropter vt in baptizato non potest esse in mẽbro corporali,sed in anima,ita neque in ordinato. ¶Secunda opinio vt ordinem argumentorũ S.Tho. sequamur est eorum,qui putant characterẽ esse in essentia animæ.Quam opinionem sustinet Marsilius in.4.q.4.artic.1.In cuius fauorem arguit D.Tho.1.loco.Character dicitur esse dispositio ad gratiam:gratia autem est in essentia animæ,vt.1.2.q.110.visum est, dispositio verò debet esse in eodẽ subiecto, in quo forma recipitur,ergo est in essentia animæ. Respondet autem,quòd Character (vt monstrauit) est potestas ad colendum Deum,ob idq; proximè disponit ad illas actiones & receptiones sacramentorum,quibus Deus colitur,sed qui illas homo dignè exercere non valet absquè gratia(iuxta illud Ioann.4. Eos,qui adorant deum,in spiritu & veritate adorare oportet.) Ex consequenti diuina largitas confert cum characterе gratiam ad dignè cosdẽ actus exercendos,quare remotè disponit ad gratiam. Non debet autem esse in illo subiecto, in quo est forma,ad quã remotè disponit, sed in eo, in quo est actio ad quam disponit proximè. Quare Alexãder loco suprà citato.4.part.q.19. quanuis dicat,characterem esse dispositionẽ ad gratiã,collocat tamen eum in intellectu.

Secũda opinio Marsilij.

Primũ argu.

¶Hæc autem responsio nõnulla eget excussione.Posset enim quispiam falli, arbitratus gratiam sacramentorum non conferri nisi ex consequenti propter characterem ad dignè eius actiones explendas,quod est falsissimũ. Nam gratia est primarius sacramentorũ effectus,vt in capite præcedentis quæstionis S. Thom.confessus est.Ordinantur enim(vt sæpissime diximus)sacramenta ad duo, scilicet, & in remediũ tanquã peccatorũ medicinæ, & ad colendũ Deum.Quorum prius potius est,& quia peccata nõ remittunt,nisi per gratiam, illa est effectus omnium sacramentorũ potissimus, quem omnes alij consequuntur. Alioquin si gratia non conferretur, nisi propter characterẽ,non omnia illam conferrent, nisi tãtùm tria. ¶Ex ijs fit plãe consequens, characterem non esse proprie dispositionem ad gratiam. Primùm, quia non est in eodem subiecto. Secundò,quia cõsequitur fidem:est enim (vt eius definitione docemur) signũ sanctæ communionis fidei, fides autem suapte natura cõsequitur gratiam. Enimuerò vt nos D.Tho.1.2.q.110.art.4. scientissimè docuit, quemadmodum ab essentia animæ effluunt potentiæ,sic,& à gratia, quæ perficit animæ essentiam effluunt potentiarum virtutes,vt fides, & charitas. Quapropter vbi gratia cum virtutib⁹ infunditur, priùs natura ipsa, quàm illæ,infunditur,atque adeò quàm fides,quam consequitur character. Ex quo fit,vt character nõ dispositio sit gratiæ, sed eius effectus. At verò quoniam consequitur fidẽ, siue mortuam siue viuam,accidentarium est,vt in illo, qui gratiæ obicem opponit, sine ipsa imprimatur character ob id,quòd sine gratia donatur fides mortua. Atque eam ob rem non ait D.Tho. ꝙ character sit dispositio ad gratiã, hoc em dixerat in.4.quod in summa deseruit sed hoc ait hîc duntaxat, ꝙ cum vsus characteris sit Deũ colere, quod sine gratia dignè fieri non potest,qui dat characterem,ex consequenti,dat gratiam,non ꝙ ipsa cõsequatur ex characterе,ita ꝙ effectus sacramenti prior sit character,quàm gratia in non opponente obicem, imò priùs natura dat gratiam ad remissionem peccatorum, quàm characterem ad cultum, sed ꝙ Deus prouidenter, dum dat characterem, qui est potentia operandi de se indifferens ad bene vel malè agẽdum, tribuit gratiam nõ opponenti obicem etiam ad hoc vt vsus characteris sit perfectus. Colligamus ergo,ꝙ si characterem cum habitu gratiæ cõferamus,non est eius dispositio. Si autẽ vsum characteris ad vsus gratiæ referamus, tunc in gratia duplex est vsus. Prior ad remittẽdum peccata,& iste suapte natura est prior, quàm vsus characteris,qui est colere Deum. Posterior verò vsus gratiæ est, bene colere Deum, & ad hunc quodammodo disponit vsus characteris. Priùs,inquam, natura est colere Deũ simpliciter,q̃ bene colere, & hoc est ex consequenti ad characterem, conferre gratiam ad hũc vsum. Et hac ratione character non secũdùm se,sed secundùm suũ vsum quodãmodo dicit dispositio ad gratiã. Quocircà non opus est,vt sit in eodem prorsum subiecto. Ex quo fit ꝙ character,licet(vt art. ꝓximo dictũ est)

Quòd character intelligatur esse dispositio ad gratiam.

ratione

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratione visibilis sacramenti, dicatur signũ gratiæ, non tamen illam veluti sacramentum confert: imò tam ipse quàm gratia est effectus sacramenti. ¶ Secundum argumentum D. Thomæ eodem tendit. Potentia enim, inquit, animæ non videtur esse subiectum, nisi tantũmodò habitus vel dispositionis, essentia autem est subiectum potentiæ: character vero, (vt dictum est) non est habitus vel dispositio, sed potiùs potentia: ergo potiùs est in animæ essentia, in quã est intellectus, quàm in ipso intellectu. Respondet autẽ perquã egregiè per distinctionem minoris, q̃ character non est potentia naturalis, aliàs esset in essentia, sed supranaturalis, & ideircò sicuti gratia perficit animæ essentiam dãdo ei esse supranaturale, sic character supranaturaliter perficit intellectum, quia est potentia naturalis, non autem perficit tanquam habitus. Nam habitus perficit potentiam determinãdo ipsam ad actus bonos vel malos: character verò perficit intellectum supranaturaliter, simpliciter ad agendum siue bene siue malè. ¶ Tertium quoq; argumentum D. Thomæ eundem habet scopum. Potentia enim animæ vel cognoscitiua est, vel appetitiua: character autem neque est habitus cognoscitivus, neq; appetitivus: ergo in neutra est, & multo minus in vtraque, ergo est in essentia. Respondet autem concedẽdo quòd neque propriè ordinatur ad cognoscẽdum, neq; ad appetendum, sed ad operandũ, scilicet ad protestandum fidem, & ideò quia fides est in intellectu, illic est & character, vt iam suprà expositum est. ¶ Et per hanc sententiam soluitur argumentum Marsilij, quo suam fundat opinionem. Character enim, inquit, est signum eorum, quæ in sacramentis conferuntur: ea autem essentiam animæ perficiunt, vt gratia & virtutes. Item quia anima est, quę per characterem adscribitur ad cultũ, ergo eius ineſt essentiæ. Respondetur autem ad primũ negando characterem esse signum eorum, quæ per sacramenta conferuntur: sed facultatem protestandæ fidei, quæ est in intellectu. Et quanuis anima, imò totus homo per ipsum deputetur diuino cultui, non tamẽ ideò esse debet in anima, sed in illa potentia, vbi est fides, quæ nos ad diuinum dirigit cultum. ¶ Est ergo tertia opinio eademq; verissima. S. Thom. quòd character est in intellectu. Vnum autem argumentũ contra ipsum existit. Character (vt in eius definitione arti. proximo dictum est) cõsignat trinitatem creatã trinitati increatæ: & ideo in præsenti artic. primum argumentum cur sit in potentijs, & nõ in essentia animæ, fuit, quòd imprimitur animę secundum q̃ est imago: imago aut non sumitur secundum vnam potentiam, sed secundùm omnes tres: ergo est in omnibus tribus, scilicet, in memoria, intellectu, & voluntate. Propter hoc argumentum D. Thom. in 4. distinct. 14. quæst. 1. art. 3. dixit, quod quanuis insit soli intellectui, nihilo minus est in alijs potentijs mouendo eas, sicut virtus vnius potentiæ solet alijs imperare: quia omnes concurrunt ad cultum diuinum, atque adeo vtuntur illo. Hic autem non dicit nisi quod est simpliciter in intellectu. Rationem ergo hãc præter superiores subscribere possumus, quod cũ per tres omnes potentias trinitati configuremur, sic tamen quod memoria repræsentat patrem in quo est generandi fœcunditas: intellectus autem filiũ, qui per modum intellectus gignitur: voluntas vero spiritum sanctum, qui per modum voluntatis aspiratur, sit vt character, quia est configuratio Christi, collocetur in intellectu, ipsum repræsentante. Quocirca non probant, hic characterem esse in potentijs, eo quòd imago trinitatis sit in ipsis, quasi volens characterem esse in omnibus, sed per analogiam.

¶ Quarta nihilominus opinio est Scot. dist. 6. citata q. 1. 1. quod character sit in voluntate. Cuius duo sunt fundamenta. Vnum, quòd est dispositio ad gratiam. Alterũ verò quòd gratia est idẽ quod charitas. Vnde cum charitas sit in voluntate, manifestè sequitur eidẽ inesse characterem. Et confirmatur, quoniam character est obligatio quædam ad diuinum cultum, voluntas autẽ ob id quòd libera est, fit proprium obligationis subiectum. Vtrumque autem suorum fundamentorum falsum est, quoniam neque gratia est charitas, vt secundum D. Tho. 1. 2. q. 110. art. 3. solemus sæpe repetere, neque verò character est dispositio ad gratiam, vt iam dudum disserebamus.

¶ Aliter verò arguit Caie. Character est potestas colẽdi Deũ vt dictũ est: ergo pertinet ad virtutem religionis: virtus aut religionis, quoniã pars est iustitiæ, voluntati ineſt, ergo ibidẽ est character. Ad hoc verò satis D. Th. respõdit art. 3. q̃ quia character nõ est potestas ad appetendum, non est in voluntate, neque verò determinatè ad bene vel ad malè operandum. In voluntate autem non sunt, nisi habitus determinati vel ad bonum, vel ad malum, & ideo religio quæ determinatur ad bonum est in voluntate, character autẽ, licet ad religionẽ pertineat, attinet tñ ad illã mediante fide: est enim potestas protestandi mysteria fidei.

ARTI-

Secundum argumẽtum

Tertiũ arg.

Respõdetur Marsilio.

Tertia opinio S. Tho. Arguitur aduersus D. Thom.

S. Thom.

Assignatio.

Scotus

Argumentum Caiet.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm character insit animæ indelebiliter.

DEmonstrato subiecto. i. cui nã potentiæ character inhæreat, subsequitur constituere modum, quo insit, nempe vtrùm per modum passionis transeũter, vt sacramenti virtus: an verò permanenter. Et si permanẽter, vtrum per modum habitus, vt charitas, quæ quandiu gratia manet, durat, & illa corrupta, perit: vel vtrùm sit diuturnior, quàm gratia: nimirum sicut fides, quæ abeunte gratia permanet mortua. Imò verò vtrùm firmiùs hæreat, quàm fides: nam hęc per actum infidelitatis corrumpitur in hæretico. Vtrũ ergo in illo permaneat character, & in apostata & in cœlo, & in inferno, ita vt nisi anima annihilata, non pereat?

Conclusio. Respondet D. Tho. vnica conclusione affirmatiua. Quemadmodũ intellectus perpetuus est, & incorruptibilis, sic character, qui in illo existit indelebiliter manet in anima. Probat primò autoritate Augustini suprà inducta aduersus Parmenianum lib. 2. vbi ait, non minus hærere sacramenta christiana, quàm militarem notam: illa verò, quanuis miles militiam deserat, si reuertitur, non noua imprimitur, sed antiqua cognoscitur, & approbatur. Ratio autẽ sumitur ex sacerdotio Christi, cui per characterem configuramur. Character enim sacramentalis, vt artic. 3. dicebamus, est participatio quædã sacerdotij Christi, nempe spiritualis potestas colendi Deum per sacramẽta: quare Christo non competebat habere characterem: quia per se ipse absque vllo sacramenti adminiculo plenissimam habebat omnium potestatem in cælo & in terra: vnde character noster deriuatio est potestatis illius. Sacerdotiũ autem Christi fuit æternum, secundũ illud Psalmi. 109. Tu es sacerdos in æternũ secundùm ordinem Melchisedech: ergo & sacramentalis character est æternus. Confirmatur ratio aliorũ similitudine, quę inde deriuantur. Omnis emi sanctificatio, quæ per Christi sacerdotiũ fit, est perpetua vt consecratio templi, & calicis, & similes, dum subiecta non destruuntur, semper durãt. Cum ergo anima, cui character imprimitur, sit perpetua, fit vt & ipse indelebiliter insit. ¶ Conclusio hæc confessio vniuersalis est omniũ doctorũ, qui characterẽ agnoscunt. Quæ quidem etiam concilij Florentini assertio est. Et ratio ex eius natura elicitur secũdùm authoritatem Augustini aduersus Donatistas. Inde enim (vt iam dictũ est) colligebatur baptismum neutiquã esse iterãdum, neq; sacramentum ordinis, quòd licèt Christianus etiam sacerdos in peccatum incideret, aut in hęresin laberetur, per quam perditur fides & in apostasiam, semper in illo manet signaculum Saluatoris. Itaq; cùm gratia contrarium habeat quodcunq; mortale crimẽ, per quod corrumpitur, & fides hæresin: character verò nullum contrarium patitur, per quod actione humana deleri possit. Dixit enim actione humana, nam si character res est distincta subiecto, planum est per omnipotentiam Dei absolutã posse deleri manente intellectu. Sed conclusio asseritur de potentia Dei ordinaria.

Expositio articuli.

Explicatio rationis Sã. Thomæ.

¶ Est autem nonnihil obscuritatis in ratione S. Thom. ob id quòd character deriuatur à sacerdotio Christi, inferẽtis esse indelebilem potentiã: nã & virtus sacramẽti, est virtus instrumentalis eiusdem Christi, & tamen est corruptibilis. Respondet Caietanus, etiam virtutem sacramenti esse sacramento coæuam, hoc est, tandiu durare, quandiu ipsum durat: nam sacramentum non est, nisi dum applicatur, Character autem habet subiectum perpetuum, & ideò est perpetuus. At verò forsan & altera solutio adhiberi potest: nempe quòd character non solùm inde est indelebilis, quòd deriuatur à potestate Christi, sed inde quoq; quòd est quædam cõfiguratio eius sacerdotij. Sacramentum enim (vt dudum dicebamus) est merum instrumentum: character verò est quædam potestas: qua efficimur consacerdotes Christi, atq; adeò sacerdotes in æternum, sicut est ipse.

Primum argumentum.

¶ Primum argumentum. D. Thom. est. Quòd aliquod accidens perfectius est, eò diuturnius. gratia autem est charactere perfectior, ergo suapte natura diuturnior: & nihilominus deletur, ergo character est delebilis. Respondeo autem ad consequentiam dirigitur, quæ ideo negatur quòd non sunt cætera paria. Gratia emi quia ineſt animæ, non tanquàm instrumentũ, sed tanquàm habitus, habens in ipsa esse completum, insequitur naturam ipsius subiecti, scilicet animæ, quæ cùm sit per liberum arbitrium mutabilis, in causa est, vt gratia adsit, & absit. Character verò nõ ineſt, nisi tanquàm virtus quædam instrumentalis sacerdotij Christi, & ideò non sequitur mutabilitatem subiecti, sed æternitatem principalis causæ. Itaque quod sit indelebilis non prouenit ex maiori eius perfectione, sed ex natura principalis agentis. Neq; quod gratia sit delebilis prouenit ex minori

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius perfectione, sed ex natura subiecti. Et eodem recidit si dicas, q̃ gratia potest habere cõtrarium per liberum arbitrium: character verò minimè. ¶ Eadem ferè solutio est secundi argumenti, quod est huiusmodi. Character est deputatio ad diuinum cultum, per apostasiam autem fit transitus ad alium cultum: vt siquis Christianus in sectam Mahumeticam trãsfugiat, ergo saltem illum apparet characterem amittere. Respondet autem cum Augustino eodem lib. 2. contra Parmenianum, quòd etiã in apostatis, & tranfugis permanet character, & ideò cùm resipiscunt, ad ecclesiam regressi non rebaptizantur. Et ratio est, quia virtus instrumentalis à solo agenti principali pendet, & non ex arbitrio subiecti: quare quomodocunque se Christianus per volũtatem moueat, permanet character Christi. ¶ Tertium argumentum est. Cessante fine, cessat medium ad finem: aliàs frustrà maneret, sicuti frustrà post resurrectionem esset matrimonium, quia nulla est futura generatio: sed post hanc vitam nullus futurus est religionis cultus per sacramẽta; ergo tunc non manebit character. Respondet D. Tho. quòd licèt non manebit cultus, manebit autem eius finis, nempe sempiterna possessio & fruitio Dei. Et ideo in bonis manebit character ad gloriam, in prauis verò ad ignominiam, sicuti in militia sæculari contingit. Nam & emeriti milites insigne semper seruant militare, etiam si domi sedeant, & qui militiam deseruerunt, eodem insigniuntur, dum publicitus ad supplicium rapiuntur.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm per omnia sacramẽta nouæ legis imprimatur character.

QVONIAM hactenus non nisi indefinitè monstratum est sacramentũ nouæ legis characterem imprimere, restat demũ quærere, an vniuersim omnia sacramẽta eundẽ sortiantur effectũ. Et respondet D. Tho. duabus cõclusionibus. Prior. Licet omnia sacramenta gratiam conferant, non tamen omnia characterem imprimunt. Probatur, ad duo enim semper dicimus sacramenta esse instituta, scilicet & in remedium peccati, & in diuinum cultum. Prior. aũt ratio vniuersis congruit, vnde & cùm peccata non nisi per gratiam remittantur: cunctis competit gratiam conferre. Nõ autem omnia directè ad diuinum cultum ordinantur: & ideò adhibetur posterior conclusio. Per tria tantùm sacramenta character imprimitur, scilicet per baptismum: confirmationem, & ordinem. Cõclusio est omnibus in confesso, & sic determinatur in concilio Florentino. Cuius prima potissimaq; ratio sumitur ex ritu ecclesiæ, secundum quem hæc tantùm tria sacramenta non sunt iterabilia, cùm reliqua quatuor iterentur. Atque adeò hæc tria chrismate celebrantur. Rationes verò singulorum quatuor particularium, cur scilicet characterem non imprimant, suis proprijs locis afferendæ sunt. Nihilominus hìc D. Thom. summatim & perfunctorie non nullas tangit: declarando hæc tantùm tria sacramenta directè referri ad diuinum cultum. Pertinet enim sacramentum ad huiusmodi culturam tripliciter. Vno modo per modum actionis: scilicet quòd ipsamet susceptio vel administratio sacramenti sit diuinus cultus. Secũdo modo per modum agentis: nempe, vt per talem actionem constituatur homo minister eiusdem cultus. Et tertio modo per modum patientis: videlicet, vt per eandem actionẽ fiat illa facultas exercendi eundem cultum. Et quidem per modum actionis vniuersa sacramenta pertinent ad Dei cultum: nam omnium susceptio & administratio est actus & exercitiũ diuini cultus. Quatuor autem nihil amplius habent, quàm quòd ad cultum attinent per modum actionis, & ideò non imprimunt characterem. Venerabile, inquam, sacramentum eucharistiæ, tam dum consecratur, quàm dum suscipitur, est actio diuini cultus. Haud tamen illic suscipitur noua facultas aut suscipiendi, aut administrandi alia sacramenta. Imò (vt ait. 3. capit. cœlestis Hierarchiæ Dionysius) est potius omnium sacramentorum consummatio & finis: sanè quo Christus ipse, in quo non est character, continetur. Pari ratione nec per susceptionem sacramenti pœnitentiæ suscipitur noua facultas, sed restituitur homo in pristinam dignitatem gratiæ. Neq; in sacramento extremæ vnctionis, vt pote quòd migrantibus iamiam ex hoc seculo confertur. Neque verò per matrimonium vlla spiritualis fit cõiugibus potestas, sed fiunt duo in carne vna. At verò per sacramentum baptismi aperitur reliquorum ianua, & ideo illic fit potestas reliqua suscipiendi, atque adeò agendi ea secundũ Christianam religionem, quæ ad propriam cõferunt salutẽ. Et in confirmatione recipit homo, quasi fide iam adultus, robur ad resistendum publicis hostibus fidei. Ac demum in ordine potestatem administrandi sacramenta.

Prior cõclu.

Posterior conclusio.

Concilium Florentinum.

Sacramenta ad cultũ diuinum triplicitèr pertinent.

Dionysius.

Baptismus aliorum sacramentorum ianua.

Fit

Fit ergo consequens, vt per hæc tria imprimatur character. Et hæc in præsentiarum vsque ad singulorum loca sufficiant. Illam autem opinionem ornatuum, quam (vt quæstio. præcedenti dicebamus) D. Thom. in. 4. distinctio. 1. quæstio. 1. sustinuit: videlicet, reliqua quatuor sacramenta ornatum imprimere, postmodum, vt illic diximus, re maturiùs perspecta, deseruit: cuius ideo in summa nullam mentionem fecit. Quare non opus est vt vllum contra illam verbum repetamus.

Opinio ornatuum.

Primum argumentum.

¶ Primum argumentum D. Thomæ est. Per omne sacramentum fit homo particeps sacerdotij Christi: sed character sacramentalis est participatio eiusdem sacerdotij: ergo per omne sacramentum imprimitur. Respõdetur per distinctionem maioris, quòd per omne sacramentum fit homo particeps eiusdem sacerdotij: quia ipsa susceptio est cultus, per quam recipitur gratia virtute passionis eius: non tamen per omne recipitur noua potestas, atque adeo neque character.

Secundũ argumentum.

¶ Secundum argumentum est. Character est quædam animæ consecratio: sed per omne sacramentum consecratur anima: ergo omne sacramentum imprimit characterem. Respondet per distinctionẽ minoris: per omne enim sacramentum cõsecratur anima, hoc est à peccato emundatur per gratiam: nõ tamen si consecratio vsurpetur pro deputatione ad cultum ministrandum aut suscipiendum.

Tertium argumentum.

¶ Tertium argumentum est. Character est res & sacramentum: sed in omni sacramento nouæ legis est signare aliquid quòd sit sacramentum, & aliquid quod sit res, & tertium quod sit vtrunque: ergo per omne sacramentum imprimitur character. Respondet negando consequentiam, quia licèt character sit res & sacramentum: non tamen quicquid est res & sacramentum, est character. Dicitur enim aliquid res sacramenti, quia est effectus eius: & ideò character est res. Et dicitur sacramentũ, quia signum gratiæ vbi non opponitur obex: & ideo character est sacramentum. In sacramẽto autem eucharistiæ, corpus Christi verum, est res, quia effectus sacramenti, & sacramentum seu potius virtus sacramenti, quia confert gratiam. An verò in omni sacramento signandum sit aliquid quod sit res & sacramentum, in singulis disputabitur.

QVÆSTIO QVINTA, De sacramentorũ ministris.

S. Thom. 3. parte. quæst. 64.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm solus Deus operetur interiùs ad effectum sacramenti.

POST sacramentorum effectus, subsequitur vt de eorum causa disputemus. De qua re quintum erat capitulum textus. Est autem duplex, vt in illo loco dicebamus: scilicet, primaria, quæ est Deus. Et secundaria, quæ est minister, de quarum vtraque præsenti quæst. differendum est. Quocirca sicuti de vniuersis sacramentis definitum est, esse instrumenta Dei ad conferendam gratiam, sic in isto primo articulo, propter ministrum interrogatur, vtrùm solus Deus operetur interiùs ad effectum sacramenti, an verò etiam minister. Vbi palàm est sermonem fidei de sacramentis nouæ legis, de quorum effectibus duabus præcedentibus quæstionibus disputatum est. Vnde & D. Thom. eadem distinctione (vt illic) suppositâ, duabus similibus conclusionibus respondet. Bifariàm enim contingit quidpiam ab aliquo fieri. Vno modo tanquam à principali agente. Atque alio tanquam ab instrumento. ¶ Prima ergo cõclusio sit. Solus Deus tanquam principale agens internum sacramẽti effectum operatur. Probatur ratione duplici. Primò, quia nihil operatur vbi non est. Solus autem Deus potest intus in animã illabi, vbi sacramenti effectus infunditur, id est, solus illic per essentiam adesse, quia est vbique: homo verò minimè: ergo solus ipse illic immediatè operatur, hoc est, tanquam causa, quæ non ab alia dependet. Secundò, quia gratia est à solo Deo, iuxta illud Psalmi. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Et iuxta illud ad Roman. 8. Deus est, qui iustificat. Ac subinde character, qui pariter est res spiritualis intus animæ inhærens, ab illo solo produci potest. ¶ Secunda conclusio. Secundo modo, id est, ministerialiter homo potest ad eosdem internos effectus gratiæ, & characteris pertingere

Minister quo modo est instrumentum.

Actio duo requirit.

Prima conclusio.

Secũda conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

applicando sacramenta. Nam eadem fermè est ratio sacramenti & ministri (vt suprà dictũ est.) Quapropter vt sacramentum, ita & minister suam virtutem à Deo principali agente recipit. ¶ Circa primam conclusionem adnotãdum, autoritatem Dei in conferenda gratia sacramentorum, quã hic D. Tho. appellat principalem causam, in hoc consistere, quòd sit naturalis, à nulla alia prorsus dependẽs, vt possit siue per modum meriti, siue per modum sacramenti, siue absq; vlla creata causa illam infundere. Quemadmodum primo angelo, & primo parenti, & sanctificatis in vtero illam contulit, ad modum, quo mundum creauit. Conuenit enim hoc Deo, sicut soli lucere, & igni calfacere: quare potest gratum hominem facere, siue intus cor mouendo, siue absque vllo motu, vt infantulis illam influit. Quę ideo autoritas, vt artic. 4. monstrabitur, per nullam Dei potentiam est puræ creaturæ communicabilis, esset enim facere alium Deum. ¶ Circa secundam autem parum immorandum est. Qui enim modum, quo sacramentum est causa gratiæ quæstione tertia explicitum, intellexerit, facilè & hunc subinde intelliget. Hoc tamen semper obseruato, quòd minister non est merum instrumentum: quod nullatenus mouetur, nisi ab alio motum. Est enim viuens quẽ se mouet, quanuis à Deo sit institutus, & ad eius ministerium moueatur. Atque in hoc habet similitudinem cum instrumento. Quòd autem minister gratiam conferat, non solùm assertio doctorũ est, aut solius ecclesiæ: verùm apertiùs è sacris literis colligitur, quàm quòd illa per sacramenta infundatur. Habetur enim Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata remissa erunt: peccata autem, nisi per gratiam, remitti nequeunt: ergo sacerdotes per eadem sacramenta ad gratiæ infusionem concurrunt. Et ita in concilio Constantiensi conclusum est, & in concilio Florentino: vbi habetur, quòd sacramenta tribus perficiuntur: scilicet, materia, forma, & ministro. Patet præterea conclusio ex forma sacramenti pœnitentię, Ego te absoluo, quæ ex illis verbis colligitur Matth. 18. Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Verum est quidem secundùm Magistrum Sententiarum (vt infrà in materia pœnitẽtiæ videbimus) sensum esse: Ego ostendo te absolutum. Monstrabitur tamen illic, non esse, nisi, Ego te absoluo tanquam Dei minister. Si ergo minister absoluit, concurrit ad gratiam sacramenti, per quam fit absolutio.

Expositio articuli.

Ministerquo modo est instrumentũ.

Assertio euãgelica.

Prima conclusio.

Conci. Constantiense.

Secunda conclusio.

¶ Confirmatur deinde ex forma baptismi. Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sensus enim non est præcisus. Ego te corporaliter abluo, sed certè spiritualiter in anima: aliàs non opus esset addere, in nomine patris, & filij &c. hoc est, in eius potestate. Nam ad abluendum tantùm corpus, diuina illa potestate minimè opus erat. Nefas ergo est negare, imò hæreticum, ministrum ad internum sacramenti effectum concurrere.

Hæresis est negare ministrũ concurrere ad gratiam.

¶ Huic tamen sententiæ obijcere quis posset argumentum hoc. Sequeretur, non solùm ministros administrandis sacramentis deputatos, verùm & illos, quibus ex officio id non incumbit: ad gratiæ effectum cõcurrere. Vt dum laicus puerum baptizat, nam pari modo & sacramentum applicat, & formam profert. Consequens autem inde apparet falsum, quòd nomine ministri solùm illi comprehendi videntur, qui ad id sunt diuina institutione conscripti, sicuti sunt sacramẽta ad eundem effectum instituta.

Obiectio.

Dilutio.

¶ Circa hoc argumẽtum notato, quinq; sacramenta non nisi à proprijs ministris, qui ordinis characẽre ad id deputati sunt, administrari posse. Baptismus verò, quoniam sacramentũ necessitatis est, potest tempore necessitatis à laico exhiberi. Sacramentum autem matrimonij, quantum ad necessitatem sacramenti: non habet alium ministrum quàm ipsos contrahentes. Posset ergo quis forsan tenere, quod minister baptismi quando non est sacerdos, non concurrit ad gratiam, propterea, q̃ non est diuinitus ad id institutus. At verò contrariũ multò certius est, imò arbitror certissimũ, ob id q̃ eadẽ vtit forma, qua vtit sacerdos: scilicet, Ego te baptizo in nomine patris & filij, & spiritus sancti, quæ ideo nõ intelligit de ablutione corporali, sed certè de spirituali, vt subiuncta verba in nomine patris, &c. ostendunt. Atq; adeò si non ablueret animam, falsa esset forma. Vnde ad argumentum in contrarium respondetur, quòd quanuis laicus non sic dicatur institutus, quod sit ad id muneris consecratus, est tamen eatenus delegatus, vt in necessitate possit eodem munere fungi, quanuis etiam si extra necessitatem sacramentum ministraret, licèt delictũ cõmitteret, nihilomin9 baptizaret.

Notandum

Ministri matrimonij cõtrahentes

¶ Secundò ad id arguitur. Contrahentes matrimoniũ sine alio tertio ministro, verè conficiunt sacramentum: ergo recipiunt gratiam, & non nisi suo ipsorum ministerio: ergo ministri non consecrati conferunt gratiam. Probo primum assumptum, si id forsitan quis negare cõtenderet dicens, vbi inter partes sine sacerdote aut

Secundũ argumentum de matrimonio.

aut alio ministro contrahitur matrimonium, non esse verum sacramentum conferens gratiam: propterea quòd in concilio Florentino, tribus asseritur perfici sacramentum, scilicet, materia, forma, & ministro. Quorum si aliquod defecerit, non est sacramentum. Arguitur, inquam, contra hoc. Minister matrimonij non est necessarius quando sponsos benedicit: nam tunc certè ratũ est iam vinculatumque matrimonium per mutuum consensum, quandoquidẽ solennitas illa non est de necessitate sacramenti. Neq; verò concurrit ad gratiam, quãdo adesset sponsis præstantibus mutuum consensum interrogando vtrunq; an alterum velit capere in coniugem. Quoniam minister nullatenus concurrit ad gratiã, nisi applicando materiam & formam sacramenti: vt in baptismo. Ego te baptizo, & in confirmatione. Ego te chrismo, &c. Vel solam formam, vt in sacramento pœnitentiæ. Ego te absoluo. Vel saltem sacramenti virtutem, vt cùm sacerdos cõsecratam buccellam porrigit. Ille autem minister in matrimonio neque formam applicat, neque materiam, & ideo neq; virtutem. Nam materia & forma sunt illa verba à contrahentibus prolata. Ego te accipio in meam, vel in meum. Atque adeò ipsi proferentes sunt ministri applicantes materiam & formã: ac sub inde conferentes sibi ministraliter gratiam. Quocirca concilium Florentinum non affirmat requiri consecratum ministrum, ad sacramentum, sed ministrum. Vnde sicut in baptismo laicus, qui applicat materiam & formam, est minister, sic & in matrimonio contrahentes ipsi.

Maius dubium.

¶ Profectò vrgentissima sunt argumenta hęc, quòd minister non consecratus ad gratiæ collationem concurrat. Extat nihilominus in contrarium argumentum. Sequeretur enim inde quòd infidelis posset Deo coagere ad cõferendam gratiam. Patet si cum intentione ecclesiæ baptizaret: nam (vt artic. 9. videbimus) infideles possunt vtique sacramentum baptismi administrare. Respondetur nihil absurditatis habere consequens: nam veram etiã profert formã. Ego te baptizo in nomine patris, &c. Maius autẽ dubiũ esset, si quisquam secularium, etiã infidelium, qui cõsecrare nequeũt cõsecratã hostiã temerè porrigeret Christiano, apparet enim illum non conferre gratiam: nam & puer ante vsum rationis, eandem posset porrigere, quinuerò simia. Responderi ergo potest talem ministrum non efficere gratiam: quoniam non applicat formam, sicut in baptismo, & in matrimonio: sed solùm cor-

pus, quod per se est virtus conferendæ gratiæ. Quod quidem corpus eandem conferret, etiam si qui porrexit, intentionem non haberet ministrandi sacramentum, dummodò suscipiens legitimam haberet intentionem. Secùs de sacerdote, qui cùm virtutẽ habeat consecrãdi, quando sacramentum administrat, ad gratiam concurrit.

¶ Hæc autem quæstio aliam suscitat. Arguitur enim indefieri consequens, vt in quocunq; ministro etiam non consecrato deberet esse virtus conferendi gratiam: siquidem ob id, quòd omne sacramentum confert gratiam: in quolibet virtutem diximus inesse. Consequens autem apparet falsum, quoniam in solis consecratis inest character, qui est potestas administrandi sacramenta. Petrus Palud. in. 4. d. 1. q. 1. cui Capreolus eadem. d. &. q. subscribit, ait virtutem conferendi gratiam existere in ministris consecratis, non autem in illis, qui non consecrantur. Alij verò sunt qui putant ridiculum esse, talem virtutem ministris attribui, dicentes, quòd illam isti ob id fingunt, quòd censent ministros attingere productionem illius qualitatis, quæ est gratia, per modum causæ naturalis: sicuti ignis attingit ignem, quem producit in ligno. At verò quamuis non illa ratione qualitatis illius productionem attingant, vt quæstio. 3. de sacramento monstrauimus: nihilominus negari non debet, quin in ministris consecratis sit virtus permanens conferendæ gratiæ formaliter, id est, faciendi hominem gratum Deo. Tota nanq;. q. præcedenti constitutum est, characterem ordinis esse potestatem administrandi sacramenta (idq; in materia ordinum est iterum repetendum) sicuti character baptismalis est potestas eadem susipiendi. Cùm ergo per sacramenta gratia conferatur, idest, homo fiat Deo gratus, consequitur, vt idem sacerdotalis character sit potestas conferendi gratiam, sicut & character baptismalis potestas est eiusdem susipiendæ. Et hoc est, quod ait D. Thom. Ministrum sortiri interiorem effectum ex virtute principalis agentis, quod est Deus. Haud tamen displicet, ministrum causãm esse (vt quidam autumant) moraliẽ similẽ, hoc est, familiari. Quemadmodum enim quis facit potestatem seruo redimendi captiuum dando illi redemptionis pretium: sic se quodammodo habet minister sacramenti cõferendo sacramentum, quod Christus in hoc remedium constituit. Quanuis sacramento, vt q. 3. disputamus, eadem similitudo nequeat tam propriè coaptari: quia nõ est instrumentũ vinum, cui nego

Paludanus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tium demandetur, ſicuti miniſtri, ſed eſt merũ inſtrumentum inſtar inſtrumenti artificis, qđ ab agente nihil recipit, niſi motum, & applicationem ad opus. Sed tamen illa non obſtante ſimilitudine non eſt negandum, quin in ſacerdote exiſtat ad id muneris vera virtus, nempe, character. Iam enim ſuprà diſcrimen conſtituimus inter illum, qui ab humano principe ad aliquod deputatur officium, & ſacerdotem: nam in illo nulla vtique à principe creatur virtus ad agendum, in hoc verò dum miniſter ſacramentorum inſtituitur, character imprimitur. Imò & quando applicat ſacramentum cũ intentione Dei, illa etiam applicatio virtus eſt inſtrumentalis Dei, vtpote motus ſacramenti. Atque hanc ſolam à Deo recipit ille miniſter, qui per conſecrationem non eſt deputatus: vt laicus dũ in neceſsitate baptizat: atque illi, qui matrimonium contrahunt. Et eo pacto ſubintelligi etiam poteſt verbum D. Tho. quòd etiam iſti miniſtri ſortiuntur interiorem effectum ex virtute Dei: quia eius intentione & nomine ſacramenta adminiſtrant.

¶ Argumenta S. Thomæ procedunt ad probandum, quòd non ſolus Deus, ſed miniſter ad gratiam concurrat. Et reſponſiones in hoc ipſum tendunt, vt concluſiones explicent, ſcilicet, quòd ſolus Deus concurrit, vt cauſa principalis, miniſter verò minimè, niſi vt inſtrumẽ talis, applicando ſacramentum. Eſt ergo primum argumentum. Interior ſacramenti effectus eſt, vt homo purgetur à peccatis, & illuminetur per gratiam: ad miniſtros autem eccleſiæ pertinet purgare, illuminare, & perficere, vt. 5. cap. eccleſiaſticæ Hierarch. autor eſt Dionyſius: ergo non ſolus Deus, ſed etiam miniſtri interiùs operantur. Reſpõſio autem eſt, quòd purgatio illa non intelligitur de interiore per gratiam: ſed diaconi dicuntur purgare: quoniam officiũ ſuum eſt, & immundos à cœtu fideliũ eijcere, & eos, qui recepturi ſunt ſacramenta, catechiſmus, alijſq; ſalutaribus monitis diſponere. Similiter & ſacerdotes illuminare dicuntur ſacrum populũ, non quidẽ gratiam infundendo, ſed ſacramenta gratiæ tradẽdo, vt illic ait Dionyſius. Eſt autem hoc verbum apprimè adnotandũ in confirmationẽ illius, quod quæſtione. 1. conſtituimus, & nũc proximè retulimus, quòd ſacramentũ non attingit immediatè infuſionẽ qualitatis, quæ eſt gratia: aliàs ſacerdos tradendo ſacramentum illam quodammodò infunderet. Sed eſt cauſa hominis grati perinde, ac ſi gratia non eſſet diſtincta qualitas, mediatè autem & conſecutiuè eſt cauſa: quare illam Deus faciendo hominem gratum concreet. Et eodem pacto miniſter ſuo gradu ad eandem gratiam concurrit admouendo ſacramentum. ¶ Secundum argumentum pluſculum ſecũ difficultatis adfert. Eſt autem huiuſmodi. In collatione ſacramentorum quædam orationum ſuffragia apponũtur, vt maximè in baptiſmo cernitur: ſed orationes iuſtorum acceptiores ſunt apud Deum, quàm aliorum quorũlibet, ſecundùm illud Ioan. 9. Si quis Dei cultor, voluntatem eius facit, hunc Deus exaudit: ergo maiorem videtur effectum ſacramenti ille conſequi, qui ipſum à bono recipit miniſtro: atque adeo & miniſter aliquid operatur ad infuſionem gratiæ. Intendit autem concludere, immediatè per autoritatem ſicut Deus, quod eſt falſum. Ob idque inter reſpondendum quinque ait. Primũ, quòd preces illæ, quæ in ſacramento funduntur, offeruntur nomine eccleſiæ: quæ quidem, licèt miniſter non ſit Deo gratus, ſemper exauditur, ſecũdùm illud Matthæ. 18. Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quancunque petierint: fiet illis à patre meo. Quoniam eccleſia ſemper eſt Deo accepta. Secundum aſſertum eſt. Nihil prohibet quominus deuotio viri iuſti: nempe, ſancti miniſtri ad hoc aliquod operetur. Tertium eſt, q̃ ſacramẽti effectus non impetratur oratione eccleſiæ, aut miniſtri, ſed ex merito paſſionis Chriſti, cuius virtus operatur in ſacramẽtis. Quod eſt dicere, non datur ille per modũ meriti, ſed virtute operis, quod vocant operatum. Ex quo ſubſequitur quartum, quòd effectus ſacramenti non datur melior per meliorem miniſtrum, vt ait Auguſt. contra Creſconiũ, & refertur de conſecra. diſtinctione quarta, canon. Si inter bonos. Subdit tamen quintò, quòd ratione deuotionis miniſtri aliquid recipiens ſacramentum poteſt annexum ſacramento recipere, quòd tamen miniſter nõ per ſe facit, ſed impetrat à Deo: vt ipſe id ipſum donet. Circa hanc ſolutionẽ diſputandum erat, vtrũ baptizatis propter preces, aut parentum, aut miniſtrorũ, aut alia quauis cauſa, copioſior gratia infundatur, dum baptizantur: cuius affirmatiuam partem & Sco. in. 4. diſtinctio. 4. quæſtione ſeptima, & Caietanus ſuſtinent. Extat tamen inferius diſtinctione ſexta quæſtione prima articulo ſexto: quæſtio in terminis, vtrũ baptiſmus habeat in omnibus æqualem effectum: & ideo vſq; ad illum locum expectanda eſt diſputatio hæc. ¶ Ac negatiuè illic de paruulis reſpõdebitur: ſcilicet, q̃ nemo illis poteſt mereri gratiæ augmentũ, quia nemo alteri meretur huiuſmodi gratiam, niſi de con-

Primum argumentum.

Nota.

Secundũ argumentum.

Quinq; Th. aſſertiones.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Conſilium ex bonis vti miniſtris.

congruò merendo illi bonũ motum in Deum, quem tamen paruulus habere non poteſt: ſecus de adulto, cui amicus poteſt mereri talem motum, vt in Deum conuertatur, ſicut Stephanus Paulo: & ideo exponendum eſt hic quid proſint preces eccleſiæ & miniſtri: deinde quid nam eſt illud annexũ quod ait S. Thom. poſſe virtute talium precũ adiungi. Reſpondetur ad primum, preces eccleſiæ ad hoc prodeſſe, vt Deus ſi adultus recipit ſacramentum, obicem eius tollat, vt effectum recipiat, & deuotionem ei augeat. Deinde (quoad paruulos) vt ad vſum rationis pertinentes pro dignitate gratiã officijs colant, quam tunc recipiunt, eoſque à dæmonum incurſibus protegat, atque alia quæ ſi ne bono paruulorum motu illis tunc de congruo alij mereri valent. Ad quod etiam congruè deuotio boni miniſtri conducere poteſt.

¶ Quocirca non eſt vana religio bonos miniſtros, etiam baptiſmi, procurare, dum modò non credatur per malum non dari idem baptiſmi ſubſtantialis effectus, qui eſt gratia cum virtutibus & charactere. De miniſterio verò mali miniſtri articulo quinto. Annexum ergo illud, quod San. Thomas ait prece miniſtri impetrari poſſe recipienti ſacramentum, poteſt eſſe vel in adulto (vt dictum eſt) bonus motus, vel in paruulo aliquæ egregię dotes: & gratiæ gratis datæ: ſicut de Nicolao legitur, q̃ iam inde ab incunabulis aliqua abſtinentiæ, aliorumque virtutis ſeminum documenta de ſe præſtabat. Quinuerò & aliquod temporale beneficium & corporale: ſicuti de Conſtantino nõnulli referunt, qui fonte baptiſmatis (forſan Sylueſtri precibus) à lepra mundatus eſt.

¶ Tertium argumentum facillimum eſt. Homo dignior eſt re inanimata: aqua ſacramenti ad gratiam concurrit, vtpote quæ ſecundùm Auguſtinum corpus tangit, & cor abluit: ergo & homo. In reſponſione tum ſimilitudinem conſtituti inter ſacramentum & miniſtrum, quòd tam hic quàm illud virtute Dei ceu inſtrumentum concurrit: tum etiam diſſimilitudinis nonnihil, quòd ſacramentum eſt ſicut inſtrumentum mortuum, miniſter autẽ ſicut viuum, quod applicando ſacramentum concurrit ad gratiam.

Nicolaus.

Conſtantin.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ſacramenta ſint ſolùm ex inſtitutione diuina.

TIC titulus in primis intelligitur de ſacramentis nouæ legis, quæ virtutem habent & robur ſanctificandi. Et reſpondet vnica concluſione affirmatiua. Solus Deus eſt ſacramentorũ inſtitutor. Probat primo, quia ille tantùm rem inſtituit, qui robur & virtutẽ illi tribuit, vt exemplo patet in inſtituentium leges. Etenim quia ſolus rex (aut reſpublica) vim poteſt legi tribuere ad obligandum, ille ſolus poteſt eam inſtituere: ſacramento autẽ ſolus Deus impertiri poteſt virtutem ſanctificandi, ergo ille duntaxat poteſt ſacramentum inſtituere, quod talem habeat virtutem. Secundò eadem ferè ratione: præterquàm q̃ explicatior eſt, arguitur. Sacramẽta inſtrumenta ſunt ſpiritualem effectuum: inſtrumentum autem virtutem habet à principali agenti, agens verò reſpectu ſacramenti duplex eſt: ſcilicet, inſtituens & vtens: virtus autem ſacramenti ab eo, qui eo vtitur, deriuari non poteſt: nam & ipſe in virtute ſuperioris agit, quandoquidem non niſi per modum miniſterij operatur: fit ergo vt eadem virtus ab eo tantùm deriuetur, qui ſacramentum inſtituit. Cùm ergo (vt ſupra dictum eſt) eiuſmodi virtus à Deo promanet, conſequitur, vt ipſe ſolus ſacramenta inſtituat.

Expoſitio articuli.

¶ Quæſtio hæc in duplici ſenſu diſputari poteſt: videlicet, de poſsibili, aut in facti contingentia. In præſentiarum autem ſolùm loquitur poſteriori modo: nempe, quòd re vera ſolus Deus inſtituit ſacramenta nouæ legis: articul. autem. 4. diſputabitur, an Deus eiuſmodi poteſtatem potuerit ſuis miniſtris committere: & dabitur affirmatiuum reſponſum. At verò quoniam in prima ratione de poſsibili etiam hic concluditur, ſolùm Deum hoc poſſe, ad conciliandum ambos articulos notandum eſt. Inſtituere ſacramenta bifariam cuipiam competere poſſe. Vno modo tanquam cauſæ, cui ſuapte natura, ſuopteve iure & authoritate proprium eſt. Altero verò modo per commiſsionem. In præſenti ergo articul. probatur nõ modò quod ſolus Deus inſtituerit, verùm q̃ nemo alius per ſe potuerit ſacramenta inſtituere. Quocirca rationes præſentes non ſolùm vt congruentię exiſtimari debent, verùm vti demonſtrationes, quas ratio fert theologa. Etenim ſicut nemo legem inſtituere poteſt, niſi qui vim habet gubernandi: ita neque ſacramenta, quæ inſtrumenta ſunt gratiæ, niſi qui talem virtutem illis poteſt impertiri. Quamobrem contra hunc ſenſum nullus poteſt vllũ argumentũ obijcere, quod vllius ſit

Diſtinctio notandum

Universidad de Deusto
Biblioteca

momenti. Quinuerò eadem ratio non modò apud D.Tho. concludit, & apud omnes, qui in sacramentis nouæ legis virtutem agnoscũt sanctificãdi: imò & apud Scotum & alios, qui illam negant, sed aiunt signa esse certa assistentis iustificatricis virtutis Dei. Talia inquam, signa nemo nisi Deus instituere potest, nisi forte ex eius commissione, vt ar. 4. patebit.

Trina temporum differentia.

¶ Colligitur ergo ex superioribus trina temporum differentia. In lege enim mera naturæ vsque ad Abraham nullũ fuit (vt quæst. 2. disputãbamus) sacramentum à Deo extẽrius institutum, sed hoc tantùm quòd vnaquæq; natio instinctu interiori, ac naturali, quã supernaturalis etiam lux fidei vtcunq; illustrabat, aliqua religionis sacrificia instituebat, quibus fidem vnius Dei protestaretur, quæ subinde sacrificia erant de iure positiuo humano, quemadmodum & nunc ecclesiæ leges. Et ratio erat: quia eiusmodi sacramẽta non habebãt virtutem conferendæ gratiæ, neque verò figurabant Christum nisi implicitè & valde obscurè. Abrahæ verò Deus circuncisionem imperauit, eò quòd iam inde coadunandus erat vnus populus in Dei cultum, quod antea factũ nondum fuerat. Ac subinde sacrificia veteris legis omnia fuerunt à Deo instituta, non tamen illa ratione, qua nostra sacramenta: sed ob hoc tantũmodò (vt supra diximus) quòd præsagia erant venturi Messiæ, quem populus ille naturaliter agnoscere, expectareque nequiuerat. Nostra verò sacramenta propter superna turalem virtutem, quam habent sanctificandi, à solo Deo possunt, ceu à primario autore, instituti. Vnde quod de sacramentis affirmamus, & de eorum partibus essentialibus sentiẽdum est, videlicet q̃ neq; materiam, neq; formam, nec ministrum necessarium potest ecclesia, vel alius quispiam mutare, nisi solus Deus.

Nota.

¶ Et nota, quòd cùm in conclusione solum Deum asserat posse instituere sacramenta, in solutione primi id ipsum de Christo asserit, respectu legis gratiæ quatenus Deus & homo est. Nam quatenus Deus primeuam supremãque habet ad id autoritatem, & inquãtum homo iure proprio redemptionis id sibi cõgruit, iuxta illud Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c.

Dubium.

¶ Dubitatio autem occupare forsan lectoris animum potest, vtrùm omnia prorsum sacramenta euangelica à Christo ipso fuerint instituta, & quo firmitatis gradu id credendum est. Et ratio hæsitandi inde descendit, quòd potuit (vt articul. 4. videbimus) id muneris alijs committere. Possemus autem ab hac dubitatione in præsentiarũ supersedere, eò quòd de singulis in suis proprijs locis id ad amussim diserendum est. Nihilominus in communi nonnihil dicendum, eò quòd hæretici in hac quæstione nobis aduersi sunt, & inter nonnullos catholicos nonnihil variatur. Hæretici, inquã, vt Lutherani, vix baptismum ex omnibus sacramentis reliquum faciunt, negantes Christũ vllum aliud instituisse, sed inuenta esse ecclesiæ. Igitur vt aliquo propositionum numero respondeamus.

Lutherani.

Prima conclusio.

¶ Prima aduersus hæreticos fuerit. Quanuis ex sacra scriptura non tanta euidentia, quàm ipsi desiderant, sacramentorum numerus colligeretur, abundè id esset authoritate ecclesiæ, quæ spiritu sancto regitur, constabilitum. Nam & sacra euangelia, quæ ipsi recipiunt, non aliter quàm authoritate ecclesiæ tenemus, secundùm illud Augustin. Euangelio non crederem, nisi ecclesiæ me moueret authoritas. Cùm ergo sacramenta non sint minoris necessitatis, imò si ad eorum virtutem sanctificandi spectes, maioris: satis esset ecclesiæ authoritas ad probandum illa à Christo fuisse instituta, vel per eius commissionem ab Apostolis.

Secunda conclusio.

¶ At quoniam hùc nõ est locus cum hæreticis contẽdendi, sit secunda propositio. Quinque sacramenta adeò certum est à Christo fuisse instituta, vt ex catholicis nemo sit, qui neget. Enimuerò de baptismo nec hæretici negant, secundùm illud Ioan. 1. Super quem videris spiritum sanctũ descendentem, & manentem super eũ hic est qui baptizat in spiritu sancto. Et extat præceptum eius Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnũ Dei. Et illic legitur, quòd omnes eius discipuli baptizabant. Et Matthæ. vltimo præscripta est ab illo forma. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, &c. Et de eucharistia Matthæ. 26. extat testimoniũ, quando suum ipse corpus consecrauit, vt D. ipse Paul. 1. ad Corinth. 11. exponit. Quod perinde qui negant, manifestarij hęretici habentur. Et illic, vbi subiunxit: Hęc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis, palàm monstratur Apostolos, sacerdotes instituisse, quod est sacramentum ordinis. Quapropter & ordinẽ sacerdotalem non dubium, quin Christus in cœna instituerit. Cui adiũxit & diaconos, quorum illico post ascensionẽ in Actis apostolorum creberrima fit mentio. De matrimonio autem habetur Matthæ. 19. vbi, quo Iudæorum duritiam cordis denotaret (quapropter concessus illis fuit libellus repudij) perpetuam vnionem indissolubilis matrimonij docuit, concludens: Quod Deus coniunxit homo non separet. Atque adeò illic sacramentum matrimonij instituit. At quoniã hæ autoritates non omnes adeò sunt perspicuè negotium concludentes. S. Tho. vsque ad propria loca illas reseruauit. Pœnitentiam autem non defuerunt qui dicerent à Iacobo fuisse institutam capi. 5. vbi ait. Confitemini alter utrum peccata vestra. Id autem falsissimum est: institutum enim fuit illud sacramentum, tum Matth. 16. & 18. per illa verba. Quæcunque ligaueritis super terram, ligata erunt & in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo: tum expressiùs Ioan. 20. Sicut misit me viuens pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remissa erunt. Potestas enim illa remittendi peccata, institutio fuit sacramẽti pœnitentiæ. Vnde iam olim in quadam extrauagante condemnatus fuit de hoc errore quidam Hispanus Osomensis, qui aiebat, sacramentum confessionis non esse de iure diuino. Quocirca de istis quinque sacramentis probè statuitur secunda conclusio. Hæreticum scilicet esse negare, hæc omnia instituta fuisse à Christo.

Tertia conclusio.

¶ Tertia. Non vsqueadeò constat hæreticum esse, negare sacramenta confirmationis & extremæ vnctionis fuisse orè Christi proprio instituta: esset tamen hæreticum negare esse de iure diuino. Nam etiam si admitteretur, Apostolos illa instituisse, id tamen ex Christi commissione fecerunt. Prima pars cõclusionis probatur: nam de confirmatione (vt in eius tractatu videbimus) fuerunt variæ opiniones.

Alexander.

Nec apparet in scriptura expressus locus vbi ea Christus instituerit. Quapropter Alexander Alensis quarta parte quæstione vigesima quarta in concilio Meldensi credit fuisse institutum, cui videtur adhærere Bonauentura in quarto distinctione septima quæstione prima, quod suo loco monstrabitur esse falsum.

Hugo.

Sacramentum verò extremæ vnctionis Hugo libro secundo de sacramentis parte. 15. capitu. 2. ait institutum fuisse à Iacobo, vt legitur cap. 5. quam sententiam ipsis eiusdem verbis amplectitur Magister in. 4. distinct. 23. Secunda verò pars conclusionis, scilicet, hæreticum esse negare esse de iure diuino probatur, quoniam Deus solus est, qui suapte autoritate sacramentorum institutor existit, atque adeò nisi ex eius commissione nemo illa instituere valet. Quapropter non est tuta (vt suo loco videbimus) opinio Alexandri, quòd scilicet, neque ab apostolis fuerit sacramentum confirmationis institutum. Nam licèt concilium ecclesiæ generale instinctu spiritus sancti vtatur, non tamen dicitur fungi commissione Dei. Commissio enim sonat viuam vocem, qua ad Apostolos Christus vtebatur. Quare Apostoli ipsi credendi sunt idem sacramentũ administrasse.

Quarta conclusio.

¶ Quarta conclusio. Iã verò, si recto temeratiũ esset, negare omnia sacramenta fuisse à Christo instituta, nã sacramẽta sunt ecclesiæ fundamẽtum, quod (vt ait Paul.) nemo alius ponere potest, nisi Christus Iesus. Eò potissimum, quòd cùm solus Deus (vt dictum est) virtutem sanctificandi possit illis tribuere, de quo nemo ambigit, neque citra insignem errorem ambigere potest, non est credibile, quòd Deus eorum institutionem cuipiã commiserit. Sed confirmationem promisit Ioan. 16. dicens, Si abiero mittam Paracletum ad vos. Qui quidem die Pentecostes illos confirmauit. Et deinceps, vt instructi ab ipso erant, cœperunt populos confirmare. Et pariter dicendum est de extrema vnctione quòd Christus illam instituerit: licèt eandem, sicuti & confirmationem Apostolis reliquerit propagandam, vt autor est D. Tho. 4. d. 23. quæst. 1. arti. 1.

Primum argumentum.

¶ Primum argumentũ D. Thom. est huiusmodi. Illa quæ sunt de iure diuino in sacra scriptura traduntur: adhibẽtur tamen multa in sacramentis, quorum nulla est in sacra pagina memoria, vt oleum, chrisma, & huiusmodi, non ergo solus Deus potest sacramenta instituere. Respondet duo. Primum, quòd illa, quæ institutione ecclesiæ adhibentur nõ sunt de necessitate sacramenti, sed adiunguntur ad deuotionem excitandam hominum, & ad reuerentiam exhibendam Deo. Secundum est, quòd omnia, quæ sunt de essentia, à Christo sunt instituta, & quanuis omnia non sint in scripturis expressa, nihilominus ecclesia familiari Apostolorum traditione illa citra scripturam recipit: iuxta illud. 1. ad Corinth. 11. Cæterea cùm venero disponam.

Argumentũ

¶ Contra primum autem responsionis membrũ arguitur. Ecclesiæ donata est à Christo plenissima potestas remittendi peccata iuxta illud citatum Matt. 16. Tibi dabo claues regni cœlorũ, & quodcunq; ligaueris super terrã, erit ligatũ & in cœlo: & quodcunque solueris super terram, erit solutum, & in cœlo. Et secundùm illud Ioan. 20. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, sicut misit me viuens pater, ego mitto vos, accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa erunt, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vbi nulla est adiecta eiusdem potestatis restrictio, ergo illa virtute potest ecclesia sacramenta vel instituere, vel variare ad remittenda peccata. Et confirmatur, quia eadē virtute ecclesia instituit aquam benedictam, atq; alia sacramentalia ad remittendum venialia, & indulgētias ad remittenda peccata quo ad pœnam.

Responsio. ¶ Ad hoc autem respondetur, quòd cùm peccata mortalia non nisi per gratiam quo ad culpā remittantur, cuius quidem gratiæ Deus est principalis autor, ex ipsa natura rei cōstat, talem virtutem remittendi mortalia crimina, non esse datam apostolis nisi sacramentis alligatam, quorum virtus à Deo ipso deriuatur. Secùs de remissione venialium, quæ citra gratiæ infusionem remitti possunt, ac de remissione satisfactionis debitæ pro mortalibus, quorum pœnæ eadem ratione extra sacramenta condonari possunt.

Secundū argumentum. S. Thom. ¶ Secundū argumentum est. Sacramēta sunt signa quædam: res autem sensibiles naturaliter nonnullæ significant, nec potest dici quorundam significationibus Deum præ alijs delectari: quando quidē omnia, quæ fecit, vidit esse bona: sed dæmones suis quibusdam signis illiciuntur, iuxta illud Augu. libr. 21. de ciuitate Dei ca. 6. Illiciuntur dæmones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit delectabilibus pro sua diuersitate diuersis, non vt anima lia cibis, sed vt spiritus signis: non ergo videtur Deus sacramenta instituisse. Responsio autem est, quòd res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandos spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo institutione diuina ad specialem significationem determinatur: sicuti aqua ablutionem suapte naturā significans: institutione diuina determinatur ad significandum ablutionem animę à peccatis. Vnde Hugo supra citatus lib. 1. de sacramentis. par. 9. cap. 2. sacramentum, inquit, est ex similitudine repræsentans: & ex institutione significans. Quòd ergo Deus has vel illas res ad sacramenta prælegerit, non est q̄ ipse ad alias inanimes præ alijs afficiatur: sed quòd congruentiùs res significantior ad effectū sacramenti accōmodetur. Illud autem quod de dæmonibus ait Aug. sic intelligitur, quòd cùm dæmones non sint carnales, neq; cibis neque venereis, vti animalia, delectantur, sed vt spiritus oblectantur signis, quibus innotescunt. Vnde qui immūditiæ & libidini præsunt, igne delectantur: quare in quodam Veneris fano lucerna legitur perpetuo igne dæmonū incantamento olim arsisse. Et qui superbiæ præsiciū tur, genuflexionibus oblectantur. Et hunc in modum de alijs sentiendum.

Tertium argu. S. Tho. ¶ Tertium argumentū est. Apostoli vicē Dei gesserunt in terris: secundum illud. 2. ad Corinthi. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi, id est, ac si ipse Christus donasset: ergo videntur apostoli sacramenta instituere potuisse. Respondetur, apostolorū facultatem & eorum successorum non esse, nisi vt sint vicarij Dei quantùm ad ecclesiæ regimen, quæ quidem per fidem fideiq̄ sacramenta constituta est. Vnde sicut non licet eis fidem aliam, aliamue ecclesiā constituere, ita neq; alia sacramenta, quàm illa, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt quibus ecclesia fabricata est.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm Christus inquantum homo potestatem habuerit operandi interiorem effectum sacramenti.

IN duobus superioribus articulis disputatū est de causa prima supremaq; tam sacramentorum, quàm eorundē effectuum, qualis est Deus, qui suapte natura & autoritate, tum & sacramentorum gratiā operatur, tum & ipsa sacramēta instituit. Iam verò hinc sermo incipitur de ministris. At verò quoniā Christus vtrumque complectitur: nam quatenus Deus suprema causa est, & quatenus homo supremus minister, pulcherrimo ordine duos D. Tho. articulos de ipso interserit. Est ergo hic ordine tertius, vtrùm Christus inquātum homo sit causa gratiæ sacramentorū. Et respondet quatuor conclusionibus. Ad quarū intellectum admonendum, triplicem esse potestatem sacramentorum, nempe supremā per propriam autoritatem, infimam per merum ministerium: & mediam per quandam ministerij excellentiā. Prima cōuenit Deo, Secūda puris hominibus. Tertia verò Christo quatenus ecclesiæ caput est. ¶ Est ergo prima cōclusio. Christus inquantū Deus operatur in sacramētis per autoritatē. Erat siquidē verè Deus. Atq; hāc fortè autoritatē designauit Matthę. 19. Vt sciatis, quia filius hominis habet potestatē in terra dimittendi peccata. Quasi dixisset, vt sciatis, quòd filius hominis est ipsissimus Deꝰ, qui per suam naturam virtutem habet, vt sibi libuerit siue per meritū aut sacramentum siue absque vlla prorsus creata causa peccata condonare. ¶ Secunda conclusio. Christus inquantū homo operatur in sacramentis interiores effectus meritoriè & efficiēter. Hanc iā suprâ. q. 3. ar. 1. & ar. 5. demonstrauimus. Tripliciter nāq; diximus passionē Christi fuisse causam nostræ salutis, scilicet, meritoriā, effectiuā, & satisfactoriā. Tertius verò modus hoc loco, quia ad rem non facit, prætermittitur.

Prima conclusio.

Secunda cō clusio.

Tertia conclusio. ¶ Tertia conclusio. Christus quemadmodū inquantùm Deus pollet in sacramentis autoritatis potestate, sic & inquantùm homo fungitur potestate ministerij præcipui, hoc est, per excellentiā. Prior pars probata est, & posterior inde colligitur, q̄ reliqui ministri, sicuti & sacramenta, quæ administrant, sunt Christi instrumenta separata, vt baculus respectu hominis. Humanitas verò est instrumentū coniunctū, vt manus. Instrumentū autē coniunctum excellentius est. ¶ Quarta conclusio. Excellentia hæc consistit in quatuor. Primū in hoc, q̄ meritum & virtus eius passionis operatur in sacramentis. Itaque sacramentorū virtus ab eius passione dimanat (vt suprà dictū est) non autē ex aliquo reliquorū ministrorū merito. Secundum membrū eiusdē excellentiæ est, q̄ in nomine Christi sacramenta celebrantur & sanctificantur: non autem per inuocationem alius ministri. Et ratio est: quòd virtus eiusdē passionis per fidem Christi quā inuocamus copulatur nobis secundùm illud ad Roma. 3. Quem proposuit Deus propitiatorē per fidē in sanguine ipsius. Vbi (vt suprà diximus) tā causa formalis, quàm instrumentalis eiusdem applicationis designatur. Tertiò eadem excellentia in hoc consistit, quòd Christus potuit instituere sacramenta. Et ratio est, quòd cùm nō nisi per institutionē virtutē sanctificandi obtineant: & virtus illa ex eius passione deriuetur, ad ipsum quatenus per humanitatē redemptor est, pertinet ipsa instituere. Quarta denique excellentia Christi potestatis est, quòd potest effectū sacramentorum sine ipsis præstare. Cuius ratio est: q̄ licet effectus dependeat à causa, vt sacramentū à Christo: causa autem non dependet ab effectu. Vnde sicut Deus sine causis secundis potest earum effectus producere, sic Christus sacramentorum gratiam absque eorum adminiculo.

Quarta conclusio.

Expositio articuli. ¶ Circa primam conclusionem nihil notandum est, sed circa secundam hoc vnū meditatione repetendum: quod bis iam antea tetigimus, scilicet, quæstione. 3. artic. 1. & articu. 5. nempe, quòd passio Christi nō fuit solùm causa meritoria gratiæ nostræ, sed efficiens & instrumentalis, contra quam Scotus distinct. 2. quæstio. 1. & Duran. d. 5. quæstio. 3. sensērūt dicentes non fuisse causam nisi meritoriā. Ob id enim, quod hunc modū causæ in Christo nunquam autores præter D. Tho. vt bona venia dixerim, intellexrunt, accidit illis, vt neq; intelligere possent, quamadmodū sacramenta essent verè instrumentalis causa gratiæ. Quòd autem Christus per passionem fuerit verè causa efficiens, videtur Ioan. cap. 1. docuisse, vbi ait. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Cùm enim Christum cum Moyse contulit, de ipso quatenus homo loquebatur. Et cùm ait, facta est, non solùm meritoriam causam designat, sed quòd etiam per passionem instrumentaliter in genere causæ efficientis illam fuerit operatus, iuxta illud Apoca. 5. Lauit nos in sanguine suo. Tenuissimè ergo Durand. illic sentit de Christo dicens, quod solùm inquantum Deus operatur effectum interiorē sacramenti, & non inquantum homo. Hoc enim verum est tanquā per propriam innatamq; autoritatem, vt. 1. cō clusione dicebamus. Attamen & inquantum homo non solùm meritoriè (vt ipse ait) verū & effectiuè per potestatē diuinitus susceptam fuit etiā causa gratiæ. Quod patet ex illo Ioan. 20. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Accipite spiritū sanctū. Quorum remiseritis peccata remissa erūt, &c. Cùm enim dixit data, non solùm intellexit de illa æterna, quam per diuinā habuit generationē, sed de illa quam accepit inquantū homo. Efficientia enim hæc (vt locis citatis explicuimus) in hoc consistit, q̄ sicut tactu oculorum cęci restituit ei visum, & sicut pictor manu pingit, sic & passione sua per humanitatē tanquam instrumētum sibi etiā ad hoc officiū vnitum, fuit causa faciendi nos gratos Deo. Itaq; illa passio quatenus suppoliti infinitè grati offerentis illam Deo, erat infinitè meritoria quoad sufficientiā, & quatenus per illam soluebatur pretium erat satisfactoria, & quatenus instrumentum coniunctum Dei erat instrumētalis causa gratiæ ad modū, qui quæstio. 3. artic. 1. de sacramētis expositus est. Illa enim qualitas quę est gratia oculos multorū fascinauit, ne adduci possent vt crederēt vel sacramēta vel passionē esse causam gratiæ, credētes inde sequi, q̄ creatura illam crearet qualitatē. Passio ergo fuit instrumentum immediatum constituendi homines in gratia Dei perinde acsi nulla existeret talis qualitas. Consecutiuè autē causa extitit mouendi Deū, vt creādo homines gratos illā concrearet. ¶ Eandē conclusionem quinque suis argumentis D. Tho. comprobat. Cùm enim

Contra opinionē Scoti & Duran.

Quinq; argu. S. Tho.

vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt Ioan. 1. legitur. super quem spiritus sanctus descendit, sit qui baptizat in spiritu sancto, quod est internam gratiam infundere, & spiritus sanctus descenderit super eum, non inquātum Deum, sed inquantum hominem, fit vt illa etiam ratione spiritum sanctum conferat, non quidem autoritatiuè, (hocenim habet in quantum Deus) sed per humanitatem instrumentaliter. Vnde flatu illo & voce Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum, donum eius apostolis cōtulit ad remittendum peccata per gratiam. ¶ Secūdò id patet ex illo Matth. 9. Sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terris dimittendi peccata. Quem locum siniſtrè illic Duran. intelligit. ſ. præciſe inquantùm Christus erat Deus, & ſolùm miniſterialiter inquātùm homo. Imò verò non ſolùm fuit ratione humanitatis miniſter ſacramentorum, verùm & autor gratiæ modo expoſito. ¶ Eodem etiam pertinet tertium argumentum. Nam cū eidem competat ſacramentorum inſtitutio, cui competit operari, tanquam ſuperiori cauſæ interiorem eorū effectum, & Chriſtus inquantum homo illa inſtituerit, ſit vt eadem etiam ratione talem producat effectum.

¶ Quartò cùm nullus poſsit abſque ſacramēto eius effectum conferre: niſi propriam habeat virtutem in eundem effectū: & Chriſtus inquantum homo remittat percatum ſine ſacramento, vt patet in Magdalena, ſit vt ſecundùm humanitatem poſsit etiam conferre gratiam. ¶ Quintò idem ex eo confirmatur, ꝙ virtute paſsionis eius ſacramenta habent efficaciam. Ex quo fit vt per eandem paſsionem ſit cauſa gratiæ ſub eiſdem latentis. Omnia igitur argumenta ad hoc direxit, vt probaret, ꝙ Chriſtus, inquantùm homo per natiuam autoritatem operaretur interiorem effectum ſacramentorum. Omnium autem ſolutionem committit lectori ex concluſionibus eliciendum: videlicet, ad argumenta non concludere, vt patet in argumento. Sed contra: quoniā virtus, quæ in ſacramentis ſecretiùs operatur ſalutem vt Augu. & Grego. aiunt. 1. quæſt. 1. cano. Multi. eſt diuina, quare non competit Chriſto niſi qua ratione eſt Deus. Concludit autem, ꝙ per autoritatem excellentiæ, quatenus homini ſibi collatū, eundem effectum per humanitatem tanquàm per proprium inſtrumentum producat. Atque eandem ob rem tanquàm rem claram non curauit argumenta ſoluere, ſed dixit omnium ſolutiones ex ſuperioribus colligi.

Dubium. ¶ Circa ſecundam autem excellentiam eſt dubium: quomodo ſacramenta ſanctificantur in nomine Chriſti. Ad quod ſunt qui reſpondeant vt Durand. loco citato, illud intelligi de more antiquo, quo apoſtoli vtebantur baptizando in nomine Chriſti: qui quidem mos iā ceſſauit. At verò San. Thom. non ſingulariter de baptiſmo ſed vniuerſim de omnibus ſacramentis id affirmat, neque rem arctat ad priſcū tempus, ſed ſimpliciter de præſenti loquitur: quare ſenſus non eſt ille, ſed quòd vniuerſa ſacramenta nomine eius ſanctificantur, hoc eſt, celebrantur: atque inuocatione eius adminiſtrantur, quaſi ſacramentorum miniſtri eius fungantur vice & autoritate. Vnde emanauit illa reprehenſio Paul. 1. ad Corinth. 1. qui ſeſe iactabant vel à Paulo, vel ab Apollo baptizatos. Nūquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Quaſi dixerit, non niſi ſolo nomine Chriſti. Atque in hoc ſenſu ipſe ſe S. Thom. argumento vltimo exponit. Verum eſt tamen, quòd ex hac generali conditione omnium ſacramentorum, per reuelationem emanauit vſus ille priſcus baptizandi in nomine Chriſti.

¶ Circa tertiam itidem excellentiam adnotandum, ꝙ Chriſto tanquam regi regni cœlorum competens fuit, cuncta remedia ad illum finē prouidere atq; adeò ſacramenta inſtituere, quibus non ſolùm per modum meriti, ſed per modum cauſæ efficientis, vt dictum eſt, virtutem gratiæ effectricem elargitur. ¶ Atque eadem ratione & quartam excellentiam, eodem plano ſenſu percipere oportet quam Durād. loco citato, in eadem hærens ſalebra, non pro dignitate intellexit. Ait quippe, quod Chriſtus nunquàm ſine ſacramento contulit effectum ſacramenti, niſi inquantum Deus, ſed in quantum homo duntaxat eundem effectum meruit. Haud ergo ſic præciſè intelligendum eſt. Imò verò quando Magdalenæ dixit, remittuntur tibi peccata tua, per illa verba (tametſi non fuerint ſacramentalia) tanquàm per inſtrumentum, contulit ei gratiam, ſicut per illud verbum Epheta, quod eſt aperire, cæco oculos aperuit. Et ſicut per conſecratoria verba: Hoc eſt corpus meum, tranſſubſtantiatur panis in corpus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm Chriſtus poteſtatē ſuam, quam habuit in ſacramentis, potuerit miniſtris communicare.

Sub

Solutio.

SVBSEQVITVR de iſta poteſtate Chriſti, an potuerit illam alijs communicare. Et reſpondet. D. Tho. ſub diſtinctione duabus concluſionibus. ¶ Prior eſt. Poteſtatē autoritatis, quam Chriſtus habuit inquantum Deus, nemini cōmunicare potuit, ſicut nec ſuā eſſentiā: quę eadem res eſt, quæ ſua autoritas: fit enim plana concluſio ex illo, quod arti. 1. dicebamus. Hæc ſiquidem diuina autoritas in hoc conſiſtit, quòd ſit Dei naturalis, á nulla alia cauſa dependens, vt gratiam conferre poſsit non ſolùm merendo aut ſatisfaciēdo, ſed prorſus pro ſuo libito id efficiendo. Sicut enim ſol illuminat, & ignis calfacit, ſic ipſe poteſt facere quemcunq; voluerit ſibi gratum: quare hoc implicat contradictionem creaturæ communicari. ¶ Posterior concluſio. Poteſtatem excellentiæ, quam habuit inquantum homo, potuit miniſtris cōmunicare quantum ad omnia quatuor membra. Potuit, inquam, apoſtolis & ſubinde eccleſiæ tantam gratiæ plenitudinem impertiri, vt eorum meritum, ad ſacramētorum effectum operaretur: & vt ad eorum inuocationem ſacramenta ſanctificarentur, & vt ſacramenta poſſent inſtituere, & vt eorum effectus abſque ipſis ſolo ſuo imperio producerentur. Et ratio eſt: quia inſtrumentum conjunctū, quantò fuerit fortius, tantò efficaciùs virtutem ſuam inſtrumento ſeparato impingit, ſicut manus baculo. ¶ Concluſionē hāc, quòd redemptor potuerit poteſtatē excellentiæ apoſtolis cōmunicare, Scholaſtici in verbis Augu. fundant tract. 5. ſuper Ioan. Quæ retulit Senten. Magiſt. in. 4. d. 5. Ait quippe potuiſſe Dominum Ieſum, ſi vellet, transferre à ſe baptizandi poteſtatem, conſtituereq; in aliquo ſeruo ſuo, & tantam vim dare baptiſmati tranſlato in ſeruo ſuo quantam vim haberet baptiſma datum à Domino, ſed noluit, &c. Idque probat ex illo Ioan. 1. Ego neſciebam illum, quod hic Diuus Thom. allegauit, & refertur de conſecra. diſt. 4. can. Baptiſmus. Dicit enim quòd Ioannes non nouerat poteſtatem baptiſmi ipſum Dominum ſibi retinturū (ſcilicet excellentiæ) ſi autem non eſſet cōmunicabilis, non dubitaret Ioannes, an Chriſtus illam non eſſet cōmunicaturus. Accedit & glo. 1. Corinth. 1. quam Diuus Tho. citat in ſolutione ſecundi, quæ eſt hæc. Potuit Chriſtus eis dare autoritatem baptiſmi, quibus contulit miniſteriū. Autoritas autem ſupra miniſterium non erat niſi poteſtas excellentiæ. Et ſubiungitur ratio hæc. Nihil, quod Chriſto in quantum homini communicatum eſt cōmunicari puro homini repugnat, quādoquidem humanitas eiuſdem ſpeciei eſt in Chriſto & in cæteris hominibus, cum ergo illa poteſtas excellentiæ fuerit illi collata inquantum homini, ſit vt ſit etiam alijs communicabilis.

Prior. cōcl.

Posterior cō cluſio.

Expoſitio articuli.

Ratio cōclu ſio.

¶ Nihilominus de ſingulis membris eiuſmodi poteſtatis ſunt qui ambigant, potuerit ne ea Chriſtus communicare alicui. Et primùm excellentia prima, quòd potuerit communicare alicui, vt ſcilicet virtus ſui meriti operaretur in ſacramentis, non caret dubio, eodemque non facili. Nam vt proprium meritum vnius perſonæ vim habeat in ſacramētis neceſſario exigitur, vt illi poſsit alijs de condigno mereri, qđ ad gratiam capitis ſpectat, qualis fuit in Chriſto, hoc autem non eſt puro homini poſsibile, ergo neque eſt communicabile. Quinuerò ſi Durand. in. 3. diſtinct. 20. quæſtionc. 3. & in. 4. diſt. 5. quæſt. 4. audiendus eſt, neque Chriſtus ipſe aut alijs, aut ſibi ipſi de condigno mereri valuit apud Deum. Enimuerò meritū de condigno expoſtulat & vt ſit debito æquale, & vt ſit ipſum aliàs indebitum. Nam ſi ego do quod aliàs debebam, non ſatisfacio pro eo, quod modò debeo. Deo autem vt ait Ariſt. 8. Ethico. æquale reddere non poſſumus, & quicquid ei tribuimus, priùs illi pro beneficijs acceptis debebamus. Quare Chriſtus per humanitatem, quæ finita erat, nequiuit Deo æquale reddere, & quicquid redderet, iam pro beneficio ſuſcepto incarnationis debebat tanquàm patri. ¶ At verò Durādo illico de Chriſto reſpondebimus. Quòd autem purus homo non poſsit mereri alteri de condigno, atq; adeò neque eius meritum poſsit operari in ſacramentis, probabili opinione tenet Pal. in. d. 5. q. 1. Et probatur, quia nemo mereri valet ſacramentorum virtutem, niſi potuerit ſatisfacere pro peccatis omnium hominum, eorumque vniuerſos gradus gloriæ mereri. Hoc autem arguit infinitam potentiā, quæ puræ creaturæ communicari non poteſt. ¶ Et ad maiorem elucidationē arguitur ſecūdò. Id quod humanitati Chriſti quatenus diuino verbo in vno ſuppoſito vnitæ competebat, non poteſt puræ creaturæ communicari, ſanè cùm talis cōiunctio fieri niſi in perſona diuina nequeat. Quòd autem Chriſtus de condigno meruerit gratiam, proque vniuerſis peccatis ſatisfecerit, conueniebat ei ratione eiuſmodi vnionis, inquantum ſcilicet erat Deus & homo. Elicitur minor ex illo Ioan. 1. vidimus illud (ſcilicet incarnatum verbum) quaſi vnigenitum à patre, plenum gratiæ & veritatis, hoc eſt.

Arguitur Prima excellentia.

Palud.

Durand.

Ioan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est. ideo plenum: quòd vnigenitum à patre, & ideò de plenitudine eius omnes accipimus.

Leo papa. Vnde Leo papa in sermone de natiuitate. Nisi esset, inquit, Deus non afferret remedium. Et in Extrauagant. Clementis sexti. Vnigenitus.

Cle. Dudū. inserta in Cle. Dudum. de pœnit. & remissio. Non tantùm, inquit, Christus guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter vnionem ad verbum pro redemptione totius humani generis sufficisset, sed copiosum velut quoddā profluuium noscitur effudisse. Sanguis ergo propter vnionem ad verbum fuit de cōdigno meritorius & satisfactorius. Et confirmatur,

S.Tho. quia. S. Thom. 3. part. q. 1. artic. 2. ad. 2. ait q puri hominis satisfactio sufficiens esse non potuit pro peccato, satisfactione condigna per adæquationem ad recompensationem culpæ commissæ. ¶ Et tandem ex his, quæ hactenus dicta sunt, arguitur. Christus per humanitatem, quasi per instrumentum diuinitati coniunctum operatus est redemptionem nostrā: è cuius ideo passione effluxit sacramentorum riuulus, habere autem naturam creatam diuinitati coniunctam non potest puræ creaturæ communicari. Quapropter D. Tho. super illud Ioan. 1. lectio. 14. licèt dicat Christū potuisse communicare Petro: vt nomine ipsius conferrentur sacramenta, tamen de alijs excellentijs sub dubio id enunciat. Apparet ergo neque esse vsq; adeò certum quod hic affirmat.

Responsio. Duplex ratio meriti condigni. ¶ Igitur, vt veritas in præsentiarum eluceat, notandum est duplex esse meritum atq; adeò satisfactionem de condigno, vt D. Tho. loco proxime citato. 3. par. q. 1. adnotauit, alterū scilicet secundum perfectam rationem condigni meriti & satisfactionis, quæ consistit in hoc, q adæquatio meriti ad debitum teneat se, non ex parte illius, cui fit satisfactio, sed solum ex parte satisfacientis. Et hoc modo nec mereri nec satisfacere vllo modo potest puræ creaturæ cōmunicari, vt illic idem ipse ait. Ad hanc enim virtutē requiritur, vt ipse qui meretur & satisfacit, per se sit infinite Deo gratus, atq; adeò infiniti valoris, quē possit suo merito, & satisfactioni tribuere, quod non potest nisi diuinæ personæ competere. Et hæc fuit causa incarnationis Christi. Nam etiam si nullam habuisset gratiam creatam, quia erat suppositum diuinum, & opera eius, licèt exercita per humanitatem, quia actiones sunt suppositorū, erant infiniti valoris, satisfecisset. Quare hoc non conueniebat humanitati nisi quatenus verbo diuino coniunctæ. Et hoc est qđ argumenta à nobis proxime instructa conuincunt, non esse creaturis communicabile, sed alia est ratio & meriti satisfactionis de condigno, non quidem simpliciter, absolutè, & perfectè, sed ex suppositione: nempe, supposita gratia Dei. Atque hæc ratio merendi & satisfaciendi de condigno est, quam hic asserit D. Thom. posse communicari ecclesiæ vel vni puræ creaturæ, cuius vnica hæc demonstratio sufficit. Quicquid non repugnat in rebus fieri, Deus per se facere potest: in hoc autem nulla est repugnantia, aut si vlla est, aduersarius eam demonstrare tenetur. Quod profectò faciet nunquam. Potuit enim Deus (vt exempli gratia dicamus) gratiam capitis Dino Petro, aut beatæ Mariæ impertiri, hoc est tantā elargiri gratiæ plenitudinem, vt eius opera acceptarētur ad meritum & satisfactionem pro vniuersis piaculis humani generis. Hoc autem non se teneret simpliciter ex parte satisfacientis, sed ex parte illius cui fit satisfactio, nam fundaretur in gratia, quam Deus ei prius contulit. Vt si meus mihi creditor pecuniam suppeditaret, quam illi pro debito persoluerem. Quare neque argueret infinitam virtutem, nec fieret per instrumentum coniunctum diuinitati, sed per gratiam diuinitus susceptam. Et eadem ratione posset tale meritum & satisfactio operari in sacramentis, hoc est, vt sacramenta essent velut instrumenta applicandi meritum indulta dimanaret, fit ergo Deum posse huiusmodi virtutem communicare, quinuerò & Christum ipsum inquantum hominem. Hic enim est sensus D. Thom. vt bene hic Caieta. adnotauit. Nam qua ratione ipse illam suscepit, eandem alijs participare potuit.

Argumen. ¶ At forsan hic quispiam argutè inferat non solùm per gratiam susceptam, sed quasi per propriam, quemadmodum Christus, posse puram hominem mereri de condigno: nam gratia baptismalis, quippe qua efficimur membra Christi, quodammodo nostra est, quod enim caput nostrum meruit, nostrum reputatur. Quare Paul. 1. Corinth. 1. Christus factus est nobis sapientia & iustitia & sanctificatio. Potuit ergo tanquam membro Christi cuipiam cōmunicari gratia capitis: vt de condigno mereretur alijs. Respondetur, quòd etiam si gratia postquam efficimur Christi membra, sit quodammodò nostra, nihilominus nemo nascitur natura sua eius membrum, sed quòd in ipso renascamur est mera gratiā. qua de causa semper nostrum meritum procedit ex suppositione susceptæ gratiæ. Ex his sequitur pariter potuisse communicare ecclesiæ vel alicui discipulo, vt eius nomine sacramenta sanctificarentur. Atque adeò ter-

Scot. Durā. tertiam, vt ecclesia vel apostoli possent sacramenta instituere, non obstante quòd Scotus in. 4. dist. 1. quæst. 3. arti. 2. & Duran. d. 2. q. 1. & Gabri. d. 1. q. 2. asseueranter adstruant solùm Deum posse instituere sacramenta. Quorum ratio illùc tendit, vt nec hanc virtutē possit alijs cōmunicare. Aiunt enim illius solius esse signum certū gratiæ instituere, cuius est eandem gratiā influere: solus autem Deus potest illam infundere. Subiungunt verò creaturam posse institutionem diuinā sacramēti promulgare, vt Iacobus promulgauit institutionem

Magi. sent. diuinam sacramenti extremæ vnctionis. Et cō firmatur istorū ratio, nam Magist. Senteti. in. 4. d. 5. inter exponendum verba Augu. de hac communicatione excellētiæ asseruit Deū posse cōmunicare creaturæ, vt interna mundatione per gratiam cooperetur Deo, & ex consequenti posse ei communicare, vt simul cum Deo ipso creet, nam plus est illam gratiam infundere, quàm, creare. In quo quidē Magist. Senten. non tenetur, imò reprobatur. Pariter ergo reprobanda est hic sententia. S. Thom. Nihilominus vera est assertio D. Tho. vt quæ ex verbis Augu. suprà citati planè colligitur, quibus ait Christum suam potestatem baptismi, quam sibi retinuit, potuisse alijs impertiri.

Idcirco ad istorum argumentū respōdetur, non solùm illum, qui propria autoritate internum sacramenti effectum operatur, posse sacramenta instituere, verùm & illū qui per gratiam capitis sibi participatam potest pro alijs de condigno mereri & satisfacere. Enimuerò quemadmodum Deus statuit, vt ad præsentiā sacramenti, qđ ipse instituit, statim per ipsum gratiam infunderet, potuit etiam sancire & pacisci, vt applicato quocunq; sacramēto, quod ille sibi amicissimus & gratissimus homo institueret, propter eius meritum, quod ex gratia, quam illi Deus ipse contulerat, procedebat, assisteret ad conferendam gratiam per idem sacramentum. Quare illud tam certū esset signū gratiæ, quàm alia quæ ipse instituit, nam pariter etiam à sua diuina institutione & pacto p manaret. ¶ Ad id autem, quod de Magistro

Interpreta. Magist. insertum est, forsan quis dicet eum intellexisse, posse hominem concurrere eum Deo ad iustificationem, quasi per suam autoritatem. Itaque sicut Deus dedit igni virtutem propriam & naturalem calfaciendi, ita posset homini impertiri, vt per se haberet virtutem iustificandi non solùm merendo & satisfaciendo, sed efficiendo vt Deus, quod in prima conclusione assertum à nobis est esse impossibile: nam hoc esset facere illum Deum. Non est autem credendū sic fuisse Magistrū excæcatum. Respōdetur ergo id duntaxat fuisse opinatū, q posset homo vnà cū Deo immediatè concurrere ad illā qualitatem, quæ est gratia, atq; adeò cō currere ad creationē. Quod vt ait D. Tho. in solutione secundi est impossibile. Et idcircò meritò in hoc non tenetur. Aequa ratione potuit Christus communicare ecclesiæ, vel alicui iusto: vt gratiam sine sacramento cōferret per suum meritū de condigno merendo illā de cō digno per suam gratiā capitis. ¶ Collige ergo quinque membrorū sententiā. Gratiam quippe alteri cōferre, hoc est hominem facere gratum accidit quinque modis: scilicet autoritatiuè, & effectiuè, idest nec merendo illi, nec satisfaciendo pro illo, sed faciendo eū gratū sicut ignis calfacit. Et hoc ita est proprium Dei: vt sit impossibile creaturæ cōmunicare. Secundo modo applicando sacramenta, & hoc habent ministri ecclesiæ. Tertio merendo alteri de cōgruo conuersionē in Deum, id est, quòd ipse alter conuertatur. Et hoc pacto quicunque iustus potest alteri mereri gratiā, sicut Stephanus Paulo. Quarto modo merendo illi primā gratiam de condigno perfectè, & ad æqualitatem: vt dignitas se teneat simpliciter ex parte satisfacientis. Et hoc propriè ita cōuenit Christo ratione vnionis ad suppositum diuinū, q nemini id, vt diximus, possit communicare.

Collectio sū maria. Quinto merendo alteri de condigno primam gratiā & sic satisfaciendo pro peccatis, nō quidem simpliciter: vt modo dicebamus, sed ex suppositione, idest, supposita gratia capitis sibi indulta. Et hanc potuit Christus creaturæ communicare. ¶ Atqui per hæc patet solutio secundi argumenti. S. Thom. quod est huiusmodi. Maius est ex impio iustum fieri, quàm cœlū & terrā creari, vt Augu. super illud Ioā. 14. Maiora horū faciet, autor est, creare autem cœlum & terram Deus nō potuit cōicare creaturæ, ergo nec iustificare impium, quod Christus fecit per potestatem, quam habebat in sacramentis. Respondet argumentum concludere q nemini potuit communicare vt per potestatem autoritatis iustificaret, quod est proprium Dei. Tametsi potestas illa excellentiæ per cōparationem ad alios ministros dici etiā potest autoritatis, secundum glo. super illud. 1. Corin. 1. Diuisus est Christus. vbi habetur, q potuit eis dare autoritatem baptismi, quibus contulit ministerium. ¶ Hoc supposito explorare superest vtrùm Christus hanc potestatem excellentiæ alicui cōmunicauerit, vel totam vel aliquam eius partem. Arguitur nanque illam reuerà communicasse. Ait siquidem Paul.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paul. ad Coloss. 2. Gaudeo iu pasionibus meis pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt pasionum Christi in corpore meo ,p corpore eius, quod est ecclesia, supplere autem ea, quæ desunt pasionũ Christi id esse videtur, quod sanctos per suas pasiones mereri alijs de condigno, perinde atque meruit Christus per suam: ergo communicauit illis, vt proprium meritũ operaretur in sacramentis. Et confirmatur, nã ex hoc capite, nempe, ex thesauro satisfactionum sanctorum fons excaturiuit indulgentiarum, vt in Extrauag. supra citata, Vnigenitus. de pœnitent. & remiss. autor est Clemens sextus. Si ergo ille thesaurus applicatur nobis per indulgentias, applicari etiam nobis censebitur per sacramenta. Respõdetur nihilominus nul latenus potestatem excellentiæ Christum ecclesiæ vel apostolis, vel vlli creaturæ communicasse: quoniam hoc eius dignitati maximè congruũ erat, vt sibi illam propriè retineret.

Auguſt. Assertio est expressa Diui Aug, loco supra citato, cuius aliquas adfert congruentias, quas in argumentis refert D. Thomas.

Primum argumentum. ¶ Arguit siquidem primo loco argumento Augusti. contra Maximum. Si potuit Christus cõmunicare illam potestatem & noluit: ergo inuidus fuit: non autem fuit inuidus, ergo si non communicauit, est quia non potuit. Et respondet illam non cõmunicasse, non quia non potuit, vel quia inuidus fuit, sed propter nostram vtilitatem, videlicet, vt spem nostrã vt ait Augusti. non in seruo, sed in ipso Domino collocaremus: cuius ope & opera iustificamur. Si enim in seruorum inuocatione salutẽ consequeremur, illos potissimum coleremus. Qua ratione Apostolus. 1. Corin. 1. eos obiurgat, qui putabãt se vel à Paulo, vel ab Apollo, vel à Cepha baptizatos, quasi illi fuissent pro ipsis crucifixi. Quare alius se iactabat esse

Tertium argumentum. Pauli, alius Cephæ, alius Apollo. ¶ Secundã autem congruentiam adducit argumento tertio, qd est huiusmodi. Christo quatenus caput est ecclesiæ, competit, vt ab ipso gratia deriuetur in alios, secundum illud Ioã. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: hoc autem non videtur communicabile: nam tunc multa essent capita. Respondet autem argumentum non probare Christum non habuisse facultatem communicandi illam excellentiam, sed non fuisse cõgruum illam communicare, ne essent multa capita. Tunc enim diuersa à diuersis instituerentur sacramenta, vt vnũ esset vnius apostoli, aliud alius.

Dubium. ¶ Quod si ex me sciscitaris, quo gradu confitendum sit Christum talem potestatem excellentię non communicasse, nec merendi pro alio, nec certè instituendi sacramenta, quæ sacramẽta ar. 2. proculdubio cõclusimus à Christo fuisse cuncta instituta. Respondeo, licèt nõ ausim contrariam assertionem hæreticum errorem appellare, ob id ꝙ neque in sacra pagina, neque in sanctis synodis hãc veritatem definitam sit reperire: tamen illam profectò negare, temerariũ esset, hoc est, absque vlla ratione assertum, & cõtra autoritatem Augu. suprà adductã: imò periculosum & sacris literis ęger rimè consonans, & ecclesiæ professioni dissonum: quæ certè nullam aliter cognoscit ministrorum potestatẽ in conferenda gratia, quã per sacramentorum administrationem, secundùm illud. 2. Corinth. 3. Qui idoneos nos fecit ministros noui testamenti. &. 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo vt Dei ministros, & dispensatores misteriorũ Dei, quasi dicat nullam superiorem habentes potestatem. & cap. Ad abolendam. de hæreticis. excommunicantur qui aliter de sacramentis, quàm ecclesia Romana senserint. Et ꝙ nemini fuerit communicatum, ꝙ eius nomine conferatur sacramentũ, patet, quoniam iusio Christi est, vt Apostoli non baptizarent nisi in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & quoties eucharistiam celebrarent, in eius memoriã id facerent. In summa concilium iam Florentinum decreuit sacramenta conferre gratiam: ergo cùm Christus fuerit eorũ autor, plus quàm temerarium esset concedere, ꝙ alij præter ipsum absque eius expressa cõmissione vel instituere possint sacramentum, vel materiam aut formam, quicquã ve, quod ad sacramenti necessitatem pertineat, vllo pacto immutare. ¶ Ad illud ergo quod allatum est ex Paulo ad Coloss. 1. respondetur, latum interesse discrimen inter pasionem Christi & Apostolorũ seu cuiusque iusti: nam pasio Christi fuit nobis causa gratiæ meritoria, satisfactoria, & vt dictũ est, efficiẽs per modum redemptionis, qua nos quo ad sufficientiam cõstituit iustos: sacramenta autẽ sunt remedia nostræ iustificationis, atq; adeò instrumenta eiusdem pasionis, per quæ idcirco sola pasio Christi applicatur. Neque hoc fuit sanctorum pasionibus communicatum, vt potè qui non sunt nostri redemptores. Attamẽ ordinatione spiritus sancti eorũ pasiones in thesauro ecclesiæ repositæ sunt, vt nobis applicẽtur per indulgentias. Nam licèt pasio Christi infinita fuerit quo ad sufficientiã, tamen quo ad efficaciã non applicatur in sacramentis nisi secundũ certũ gradũ, & deinde per nostra opera, secundùm quod nos ipsos per dei auxilium dispo-

Cõcilia Florentinum

Reſpondeo

disponimus. Pasiones autẽ sanctorum applicantur per authoritatem ecclesiæ ad id supplẽdum, quod nobis deest. Quare id minimè ad potestatem attinet excellentiæ.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm per malos ministros sacramenta conferri possint.

POstquam duobus primis articulis de Deo visum est, qui principalis est autor virtutis sacramẽtorum, & in duobus sequentibus de Christo, qui potestatem eorũ habuit excellentet, subsequuntur alij duo articuli, in quibus de qualitate ministrorum, quibus merum incumbit ministerium, disputatur. Quæritur ergo quintò, vtrum per malos ministros sacramenta conferri possint. Ad quod respondet D. Tho. vnica conclusione. Ministri ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali. Probatur authoritate Augusti. loco citato tract. 5. super Ioan. dicentis, nouisse Ioannem potestatem baptismi Christum habiturum, & sibi retenturum: sed ministerium transiturum in bonos & malos. Et subdit. Quid tibi facit malus minister vbi bonus est dominus? Ratio autẽ est liquida. Ministri enim ecclesiæ instrumentaliter operãtur; eadẽ enim est ratio, vt. 1. Politic. author est Arist. ministri & instrumenti: instrumentum autẽ non agit secundum propriam formam & virtutem, sed virtute eius, à quo mouetur, ob idque accidentarium est instrumento inquantum est instrumentum, qualemcunq; habeat formam, præter illam, quæ instrumentalis est: sicut accidit corpori medici infirmum esse aut sanũ, si modò intellectus arte medica polleat: accidit quę subinde & fistulæ, per quam aqua transit, argentea ne sit an plumbea.

Conclusio.

Augu. tract. 5. super Ioã.

Expositio articuli. ¶ Quæstio præsens, quanquàm iam nunc temporis nullius sit ambiguitatis, eò quod assertа cõclusio solenniter sit ab ecclesia receptissima, fuit olim tẽ propter hæreticos molestissima. Ministrorũ enim qui mali sunt, multi sunt gradus. Alij scilicet sunt abiectissimi, vt infideles, qui fidem nostram nunquã susceperũt. Mox apostatæ, qui eam omnino abnegarunt. Deinde hæretici & schismatici. Præterea illi, qui licet non per hæresim sint præcisi, tamen per ecclesiasticam censuram sunt suspensi & irregulares. Ac demum in infimo gradu sunt christiani ministri peccato mortali irretiti. Et conclusio præsens de vniuersis intelligitur in suo cuiusque gradu. Itaque & laicus infidelis baptizãs, verè baptizat, & sacerdotes hęretici, schismatici. & apostatæ verè conficerant, & episcopi verè ordinant. Malus siquidem sacramenti minister bifariàm intelligitur: videlicet, & cui id, quod est de essentia sacramenti deest, & hic est illegitimus, vt si non sacerdos cõficere præsumeret, aut absoluere: aut si quis absq; legitima intentione ecclesiæ, aut sine forma, aut vera materia baptizare tentaret. Atque hunc planum est, non perficere sacramentum. Sed alia est malitia extra essentiam sacramenti, ad mores scilicet pertinens, & hæc ei non officit, quominus celebretur sacramentum. Ait quippe Philo. 2. Ethic. posse quempiam esse bonũ artificem, vtpote pictorem, aut argentarium, licèt non sit bonus homo. Et per hoc soluitur argumẽtum, si cui occurrerit. Ineptum instrumentum artifici impedimẽto est, vt si serra nõ sit bene dẽtata, aut calamus malè temperatus: ergo pariter ministri vitium sacramento officit. Respondetur, inquam, quòd si minister habeat illa, quæ sunt de essentia sacramenti, satis habet, quo ad integritatem instrumenti, quatenus est instrumentum.

Cõclusionis sensus.

Minister malus bifariàm

Philosophi

¶ Atque hoc docet Diuus Thom. argumento tertio, quod est huiusmodi. Si desit aliquod eorum, quòd debitum est inesse sacramento, nõ perficitur sacramentum, sed debitus minister est, qui caret macula, secundum illud Leuitici. 21. Homo de semine tuo, qui habuerit maculam, non offeret panes domino Deo suo, nec accedet ad ministerijũ eius, ergo sacramentũ illius vanum est. Respondetur autem ad minorem, quòd bonitas morum in ministro non est de essentia sacramẽti, sed ad decentiam eius pertinens.

Tertium argumentum.

¶ Quòd si cui appareat petitio principij dicere, quòd malitia morũ est accidentaria, & non de essentia, attendat bene autoritatem Aug. interpretantis verbum Ioãnis. Cùm enim Christus ipse sit, qui baptizat in spiritu sancto, internam scilicet gratiam infundendo, fit, vt qualitas ministri, per quem sacramẽtum applicat, accidentaria sit. Sicuti, quòd hortorum aqua (quod est illic exemplum Augu.) per lapides transeat, non obstat quo minus fructus eosdẽ proferat, quos si per canales aureos transiret.

Exemplum Auguſt.

Ad quod maximè pertinet doctrina primi articuli præsentis quæstionis, vbi conclusum est solum Deum tanquã principale agens ad gratiam sacramentorum concurrere; deuotionẽ autem ministri iusti nihil ad eũdem effectum

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui confertur virtute sacramenti attinere: & ideò ille non datur melior per meliorem ministrum. Id quod rursus dist. 6. art. 6. luculentiùs est demonstrãdum. ¶ At quanuis veritas hæc iam sit catholica, duo tamen præcesserunt eius contrarij errores. Prior solennissimus Donatistarum, qui aiebãt, baptismum ab hæreticis datum non esse legitimum, sed iterandum. Et ratio erroris fuit, q̃ non discernebant inter duos effectus baptismi, qui sunt character & gratia. Potest enim baptismus, vbi obicem gratiæ inuenit in peccatore, qui baptizatur, characterẽ absq; gratia imprimere, ac subinde mortuam fidem. Status ergo litis erat, q̃ Donatistæ aiebant, quòd cùm hæretici tam suscipientes, q̃ conferentes sacramentum in peccato existerent, eorum baptismus nõ conferret gratiam, ob ibq; nullius esset valoris. Augu. verò & catholici demonstrabant satis esse, vt per characterem verè faceret christianos, vt non denuò iteraretur, sed dum illi baptizati reconciliarentur ecclesiæ, & pœnitentiã agerent, tunc virtute sacramenti præsuscepti reciperent remissionem originalis, atq; adeò omnium actualium, iuxta verbum Aug. de consecra. dist. 4. Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cùm fictio veraci confessione recesserit. Præterquam, q̃ si qui baptizatur ab hæretico, aut nõdum ad vsum rationis peruenit, aut catholicus est sine mortali obice, gratiam pariter cum charactere suscipit. De hac ergo re plurimos Augu. conscripsit libros: nempe septẽ contra Donatistas in genere, contra Cresconium, contra Parmenianum, & aduersus Petilianum, de vnico baptismo. At qui illo errore cõmaculatus fuit Cyprianus Carthaginensis episcopus: vir alioqui doctissimus, simulatq; integerrimus, postmodũ martyr. Extat enim eius epistola ad Iubaianum, vbi eundẽ errorem cõpluribus sacrorum oraculis roborare cõtendit, vt per illud, Ite baptizantes in nomine patris, & filij & spiritus sancti. Quam, inquit, cõfessionem, qui integrã non habet, trinitatis fideni habere nequit. Et per illud, Accipite spiritum sanctum, quorũ remiseritis peccata &c. Aliaq; eiusdem sententiæ adducit multa, quæ omnia per ea, quæ dicta sunt, soluuntur. Qui enim baptizat in nomine trinitatis, in illo nomine & gratiã sacramenti confert, & fidẽ, licèt ipsa careat, baptizat enim autoritate spiritus sancti, quem Christus etiam in hunc effectum eis cõtulit, qui eo carent. Neque verò primus autor eius erroris Cyprianus fuit, sed Agrippinus quidam (vt Aug. lib. 3. de baptis. cont. Donati. refert.) Qui quidem error vsq; adeò deinceps succreuit, vt concilium extet inter opera Cypr. octoginta episcoporum eiusdẽ dogmatis. Vtrùm verò Cypria. viuens errorem illũ depoſuerit. lib. 2. cõtra Donati. c. 4. dubitat Aug. licèt illicò cap. 5. illuc annuat, q̃ in illo vsq; ad mortem perstiterit. Sed tamẽ vbertate charitatis, vt dixerat lib. 2. c. 28. error ille cõpensatus ab illo est, & passionis falce cõpurgatus. Post obitũ autem Cypriani coactũ est concilium Carthaginense primũ præsidente Grato episcopo, vbi decretũ est hæreticorũ baptisma, si fiat intentione & forma ecclesiæ esse omnino validũ. Cui quidem cõcilio, vt idẽ ait Aug. si Cyprianus interfuisset, pro sua eximia humilitate, & pacis desiderio in sententiã patrum venisset. Quocirca absit, vt vllo vnquã fuerit tempore ceu hęreticus existimatus: nam sua ætate nõ erat ille error ab ecclesia condemnatus. Pòst verò temporis ex eisdem Augustinianis disputationibus, ex alijsq; subinde patribus multa decreta in dist. 4. de cõse. relata sunt. Vnde q̃ baptismus à pagano collatus sit validus, habetur ex Isidoro can. Romana. Et quod collatus à Iudæo, habetur ex Nicol. can. A quodam. Et q̃ hęretici verè baptizent, si formã seruent trinitatis, habetur can. Si qui. & Quanuis. vbi decernitur, q̃ hæretici baptismũ in suã perniciem accipiunt, nihilominus verũ. In summa q̃ baptismus siue à iusto siue ab iniquo, siue à quocũq; cõferatur, sit, validus habet. can. Si inter. & can. Baptismus. &. 1. q. 1. can. Nõ nocet. & multis alijs. ¶ Has veruntũ sacrosanctas sanctiones nõ multũ reueritus Erasmus, audi quæ verba in præfatione super Cyprianum scribere ausus est. Porrô qui diuersam, inquit, sententiam (scilicet catholicã aduersus Cyprianũ) sequi maluerunt, mihi quidẽ non tam argumentis videntur cõmoti, quàm fuisse ei parti, quæ magis abhorreret à schismate. Et infrà. Quod si res ab argumẽtis humanis pẽderet, & nisi cõcordia fauorẽ vbiq; mereretur, potius haberi poterat quod sequitur Cyprianus, q̃ quod est receptum. Hæc ille. Erasmo nanq; anabatistæ (vt bona venia dixerim) nunquam satis displicuerunt.

¶ Sunt autem nonnulli canones, qui prima facie videntur huic catholicæ sententiæ aduersi, vt. 1. q. 1. can. Nõ sanat. qui est Ambrosij de catechizãdis rudibus, vbi ait. Nõ sanat baptismus perfidorũ, non mũdat, sed polluit. Quod quidẽ verbum Scotus in. 4. d. 5. q. 2. arbitratur intelligi, quando quis extra ecclesiam baptismũ suscipit, vt fiat discipulus baptizãtis hæretici. At reuera si legitima seruetur intẽtio ecclesiæ tam in conferente, quàm in suscipiente, baptismus valet, licèt baptizatus velit esse hæreticus.

Cyprianus.

Donatistarũ hæresis.

Status litis.

Agrippin.

Cyprianus.

Cõcilium Carthaginense.

Erasmus.

Canones videtur tati aduer

Sententia autoris.

Omnequod non est ex fide.

Can. qui per fectionem.

Armachanus.

Impugnatio horum erro rum.

Primum argumentum.

Secũdus error qui fuit VVitcleff.

VValdensis

ticus. Et ideo dexteriùs intelligitur secundum Gratianum in canon. statim proximo. Hi qui de baptismo, quem perfidi nõ seruãtes formã ecclesiæ administrãt, vel planiùs profectò glossari textus potest, q̃ nõ sanat baptismus receptus in hæresi, vel in peccato mortali, quia nõ cõfert gratiam. Et ad autoritatẽ Pauli, quę illic subiicitur ad Ro. 15. Omne quod nõ est ex fide de peccatum est. respondetur posse tã collationem sacramenti, q̃ susceptionem esse peccatũ, seruata substantia sacramenti, iuxta verbum Augu. 1. q. 1. can. Separati. vbi ait, q̃ iniqui formã ecclesiæ habere possunt in baptizãdo, virtus tamen in eis esse nõ potest, licèt per illos in alios transeat. ¶ Maiorẽ autem videtur habere difficultatem can. Qui prefectionẽ. ead. causa &. q. vbi ait Innoc. Qui perfectionẽ spiritus sancti, quam acceperãt, perdiderunt, nõ dare alijs plenitudinem possunt. Sed tamẽ hoc intelligitur de plenitudine quoad executionẽ sacramenti susceptι. Vnde benè ait illic glo. q̃ episcopus quãtuncũq; hęreticus, schismaticus, & apostata sit, tñ verè ordinat: sed tñ ordinat irregularis est ne possit exercere ordines. Atq; hoc pacto intelliguntur plures canones eiusdẽ causæ & quæstionis, de ijs qui per simoniã ordinãtur. Sunt enim omnes ab administratione sacramentorum suspẽsi: & in hoc sensu dicuntur sacramenta conferre nõ posse: veruntamẽ si ea administrent, legitima sunt, præter sacramẽtum pœnitentiæ. Qui enim à iurisdictione suspensus, vel quocũque modo eos, qui non sunt ei subditi, absoluit, nõ perficit sacramẽtũ. ¶ Post Donatistarũ errorem, fuit etiam error pauperũ de Lugduno, quẽ Ioãnes Hus & Ioãnes VVitcleff cõplexi sunt: videlicet, q̃ Deus quencũque prelatũ, vel viatorẽ suspẽdit à suo officio vel ministerio quãdo incidit in mortale. Verba sunt VVitcleff quæ refert Tho. Vvaldẽsis tomo. 2. de sacra. canon. 3. vbi per multa capita eundem errorẽ impugnat. Quẽ etiam D. Thom. absurdũ ostendit. 4. libr. contra gẽtes. ca. 77. Nã secũdum istos hęreticos nõ solũ sacramẽtum ab hæretico collatum, verùm & à quocũque, qui mortali crimine sordesceret, nullum esset. Simile huic dogma tenet Armachan. lib. 10. ca. 4. nempe, q̃ temporale dominium per quodcunq; mortale delictũ perditur, siue regnum sit, siue quodcũque inferius. ¶ Quã pluribus autem iaculis deliriũ hoc confoditur. Primũ enim si similitudinẽ naturaliũ vti Basilius ait in hexamero, spectes, Deus sogli virtutẽ fulgendi tribuit, & cælis mouẽdi, terręq; & animalibus generãdi, quę perpetuò in illis permaneret, quã vtique virtutẽ ob nulla mortaliũ scelera, & flagitia rebus naturalibus adimit, sed solem suũ oriri facit super bonos & malos, & pluit sup iustos & iniustos: debuit au tẽ multo consultiùs, atq; adeò certiùs nobis in rebus spũalibus perspicere: firmiore ergo ratione ministris ecclesiæ perpetuã cõtulit potestatẽ, quę quantũuis mutatis eorũ moribus nunquam mutaretur. Quare & characteres ordinis, qui facultates sunt administrãdi sacramẽta, indelebiles sunt. ¶ Et aperitur secũdo huius rationis radix. Dona spiritus sancti, quę nõ in vtilitatẽ eorũ, quibus cõferuntur, sed in publicum omnium cõmodum Deus suæ reipublicę donat, ea quidẽ propter perditos eorum moret minimè subtrahit, vt patet de dono prophetiæ, & sanitate, &c. Vnde, vt Matthæi. 7. legitur, multi iniqui dicent in die iudicij: Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Quib? Christus respondebit. Nescio vos, potestas autem administrandi sacramenta in communẽ vsum Christianæ reipublicæ tribuit ministris: ergo ex moribus posidẽtium neutiquam pẽdet. ¶ Et tertiò ad maiorem huius explicationẽ arguitur. Effectus sacramentorũ sunt supernaturales, ad quos ideo producendos nulla bonitas ministri sufficit: ergo neque vlla malitia, quæ bonitati est contraria, potest illos cohibere quominus à Deo producãtur. Maledictus enim homo, vt Hiere. 17. legitur, qui confidit in homine: si autẽ ex ministrorũ bonitate nostra penderet salus, multum fiduciæ nostræ in hominẽ esset iactãdum, quod Deo, in quo tota est collocãda, iniuriosum esset. ¶ Accedit quartò in eãdem rationem, q̃ characteres, vt q. præcedẽti dicebamus, nõ imprimũtur vt habitus virtutum & vitiorũ, qui potentias determinãt, perstringuntque ad bene vel malè agẽdum, sed per modum potẽtiarum, quæ sunt ad vtrũque indifferẽtes. Quare sicut character baptismalis potentia est suscipiendi sacramenta siue bene siue malè, ita & character ordinis potestas est vtrolibet modo administrandi. ¶ Ad hæc quintò. Sacramentũ, vt suprà dictũ est, virtute operis gratiam confert, quod alij dicunt ex opere operato: ergo hoc fit virtute diuina, quæ à bonitate ministri nullatenus dependet. ¶ Præterea sextò. Effectus non debet assimilari instrumentò, sed principali agenti, vt domus nõ debet assimilari dolabræ aut serræ, quæ est instrumentum, sed arti, quæ est in mente artificis: ergo quanuis minister sacramenti gratia careat, nihilominus Deus per sacramentum illam confert, per quam suscipiẽs similis ei fiat non ministro. ¶ Iam septimo in

Secundum.

Matth. 7.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Septimum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eandem sententiam Aug. eod. tract. 5. super Ioan. adducit illud Apostoli. 1. Cor. 3. Ego plãtaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementũ dedit. Neque qui plantat est aliquid neq; qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Ex quo loco analogia exurgit, ꝙ si morum malitia nihil naturalibus fructibus obstat, ita neq; supra naturalibus, quos Deus ingenerat. Legitur eñ Ioan. 4. discipulos Christi baptizandi munus exercuisse, inter quos nõ dubium quin nequã Iudas idem obierit officium. Quapropter ait Augustin. aduersus Donatistas (quod refertur 1. q. 1. can. Dedit.) Dedit baptismum Iudas, & non baptizatum est post Iudam: dedit Ioannes, & baptizatum est post Ioãnem: quia qui datus est à Iuda, baptismus Christi est, qui à Ioanne, Ioannis erat. Non Iudam Ioanni, sed baptismum Christi etiam per Iudæ manus data tum baptismo Ioannis rectè præponimus.

Octauum. ¶Insuper & octauò arguitur. Nemini iurisdictio ob peccatum mortale subtrahitur, tametsi isti hæretici negẽt. Iubet enim Petrus. 1. Pet. 2. dicens. Filij obedite præpositis vestris nõ solùm bonis & modestis, sed etiam discolis. Imò & Christus ipse Matth. 23. De antiquis Pharisæis, de quibus minor extabat ratio. Super cathedram, inquit, Moysi sederũt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis seruate & facite, secundum autem opera illorũ nolite facere: vrgentiori ergo ratione in peccatoribus noui testamẽti manet iurisdictio & potestas. ¶Et nonò arguitur. Consecrationes basilicarum, altarium, & vasorum ecclesiæ perpetuæ sunt, tandiu scilicet permanẽtes, quandiu ipsę durant: cùm ergo hæc in ministerium sacerdotum sint consecrata, congruentiùs & eorum consecrationes sunt indelebiles. ¶Deniq; & postremò arguitur. Si vera esset istorum vesania, cũcta essent spiritualia in ancipiti & ambiguo: peccata nanq; mortalia non modò secretissimè cõmittuntur, verùm & interno ipso actu cordis, de quo homines iudicare nõ possunt: si ergo quouis crimine ecclesiastica potestas ministris deperiret, nemo esset certus an verè à suo prælato absolueretur, alia ve sacramenta legitimè reciperet: quæ cùm sint causa gratiæ, maxima conturbatione & confusione vexarentur fideles. Quo igitur ecclesiæ autoritate cuncta concludamus, meretissimò eiusmodi hæresis in concilio Constantiensi sessi. 8. cõtra Ioan. Vvitcleff, & sessi. 15. aduersus Ioan. Hus fuit anathemate condẽnata. ¶Argumenta contrariæ opinionis ad hæc fere reducũtur, quæ facit S. Tho. Quorum primum est. Sacramenta nouæ legis ordinantur ad emundationem culpæ & collationem gratiæ: peccator autem immũdus est, & gratia caret: ergo neq; alium mundare valet secundũ illud Ecclesiast. 34. Ab immundo quis mundabitur? Neq; gratiam conferre, quia nemo dat quod nõ habet. Vnde Paul. Roma. 7. Minor, inquit, à maiore benedicitur. Respondetur autem, quòd minister nec per se mundat, nec gratiam confert nisi per applicationem sacramẽti, quod est Christi illam infundentis. ¶Et pariter respondetur ad secundum, quod est huiusmodi. Qui charitate caret, præcisus est à Christo, vtpotè per quam, vt habetur. 1. Ioan. 4. Et in Deo manemus, & ipse in nobis: præcisus autẽ non potest esse instrumentũ causæ, à qua præscinditur. Respondetur, inquam, ꝙ etsi ille, qui charitate orbatur, mortuus sit, vt habetur. 1. Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte, atque adeò sit præcisus, potest tamen Christus vti instrumento mortuo, dum modò sit ei coniunctum per intentionem ecclesiæ id administrandi, quod ipse instituit. Quare ad autoritatem Pauli respondetur, ꝙ satis est eum, qui benedicit, esse maiorem dignitate & officio, quàm eũ qui benedicitur, licet ꝓbitate & merito apud Deum sit inferior. ¶Quòd si contra aduersarij illud nobis obiecerint Ioan. 20. vbi Christus apostolis potestatem remittendi peccata non contulit, nisi simul eis donando spiritum sanctum. Accipite enim, inquit, spiritũ sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. Respondetur prouidentissimum Deum, cuius perfecta sunt opera, nemini potestatẽ impertiri administrãdi sacramenta, cui non simul & gratiam infundendam curet, vt quod sanctũ est sanctè perficiat: si autem ille ob suam culpã eadem gratia caruerit, non idcirco Deus suis sacramentis deest, quominus per ea internum fructum in suscipientibus operetur. Vnde Aug. eod. tract. 5. super Ioan. & refertur de consecra. d. 4. canon. Baptismus. Ego dico & nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse omnes, per quos baptizatur: iustos oportet esse tanti iudicis ministros, si ministrare iustè voluerint, si autem noluerint esse iusti, qui in cathedra Moysi sedẽt, securum me fecit magister meus, de quo spiritus eius dicit. Hic est qui baptizat. Item nõ timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam: quia columbam attendo per quam mihi dicitur. Hic est qui baptizat.

¶Postremũ autem istorũ argumentũ, quod ipsi vrgentissimum existimant, est huiusmodi. Peccatores administrantes sacramenta mortaliter peccãt, iuxta illud Diony. 1. c. Eccle. Hierar. Malis non est fas nec tangere symbola, id est sacramentalia signa: Deus autem nemini cooperatur ad malũ: nam vt ait Iacobus cap. 1. Deus intentator malorum est: ergo Deus ad illas actiones non concurrit, atq; adeò nec illis tanquam instrumentis suis vtitur ad conferendam gratiã. Respõdetur verò ad consequentiã per distinctionem cõsequentis: illa quippe ministri actio cõsiderari potest, aut tanquam humana, qua ratione est peccatum, atque hac ratione ad illam Deus non coagit peccatori. Secundo modo potest intelligi, tanquam super naturale diuinumq; instrumentum ad cõferẽdam gratiam, qui est proprius effectus Dei. Et hoc pacto nihil absurditatis est Deũ illa ad bonum effectum vti. Nihil enim repugnat, quin Deus licèt non sit causa peccatorum nostrorũ illis tamen vtatur in bonũ, quemadmodũ peccato hominis vtitur tum vt illũ pudore cõfundat, ac subinde ad pœnitentiam inducat, tũ vt alios à simili patrando deterreat.

Nonum.

Decimum.

Primum argumentum. S. Thom.

Secundũ argumentum.

Obiectio.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm malè ministrantes sacramenta peccent.

POstquam definitum est sacrãmenta per malos ministros exhibita, esse valida, consequens est inquirere, An eisdem ministris delictum sit illa exhibere. Apparet enim cùm diuinum ministerium exerceãt, non peccare. Respondetur nihilominus duabus cõclusionibus. Prior. Non est dubium, quin mali exhibentes se ministros Dei, & ecclesiæ in dispẽsatione sacramentorum peccent. Probatur, nam operari id quod iustum est, non secũdum, quod oportet, vt Philoso. lib. 2. Ethic. autor existit, peccatum est. Ministri autem Dei, qui ei, dum eius ministerium exequũtur, non assimilãtur, operantur non vt oportet, iuxta illud Leuitici. 19. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. & Ecclesiast. 10. Secundũ iudicem pupuli, sic & ministri eius: ergo tunc peccant. ¶Posterior conclusio. Eiusmodi peccatum genere suo est mortale. Probatur, quoniam licet sacramenta secũdum se ipsa incõtaminabilia sint, illa tñ indecẽs eorum administratio ex parte ipsius administrantis, & ad contaminationem sacramẽtorũ pertinet, & subinde ad irreuerentiam Dei, quæ genere suo est mortalis. Cõfirmantur pariter ambæ cõclusiones ex Diony. 1. c. Eccles. Hierar. dicentis, quòd malis non est fas nec tangere symbola, id est sacramẽtalia signa. Et in epistola ad Demophilum ait. Talis (scilicet peccator) audax videtur sacerdotalibus manũ apponens, & nõ timet, neq; verecũdatur diuina præter dignitatem exequens, & Deũ putans ignorare, quæ ipse in semetipso cognouit, & decipere æstimat falso nomine patrem ab ipso appellatum, & audet immũdas infamias (ne dicã orationes) super diuina signa Christi formiter enũciare. ¶Quæstio hæc nonnullas offert dubitãdi causas, & primum omnium inter malos ministros discernendi sunt illi gradus, quos articulo præcedenti distinximus: de apostatis, hæreticis, & quacunq; ratione ab ecclesia præcisis: nempe, siue excõmunicati sint siue suspensi, siue irregulares, aut degradati. Et inter nõ præcisos alij sunt publici peccatores, alij occulti. Præterea diiudicandum est vtrùm solenniter illa administrent tãquàm ex officio, an verò priuatim baptizãdo. Rursus vtrùm sese ingerant, an necessitate cogantur. Nam secundum huiusmodi qualitates augetur minuitur ve peccati quãtitas dum sacramenta administrant. Ob idq; conclusiones præsentes in genere constituuntur: nẽpe, administrationem sacramentorum in peccato, peccatum esse, idq; genere suo mortale. Postmodum nanq; ad singula descẽdendum est, vtrùm nõnunquã excusari possit à tali culpa. ¶Et quidem cõclusio prior, quòd sit aliquale peccatum, in dubiũ reuocari nõ potest: nam id, quòd sanctum est, indignè tractare ratio ipsa naturalis statim admonet esse peccatum. Peccatori nanq;, vt est in Psal. 49. dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meũ per os tuum? Si enim lingua res sanctas tangere delictum est, manu illas, & officio contrectare, grauius erit. Et Deuter. 16. Iustè quod iustũ est exequeris. ¶At vero secunda, quod sit mortale genere suo, non apparet vsq; adeò certa. Etenim (vt art. proximo visum est) morum probitas ministro non ad essẽtiam, sed ad decentiam attinẽt sacramenti: omittere autem id, quod nõ est de essentia, non est vitiare sacramentum, sed non illud meliori modo possibili tractare: eiusmodi aũt omissio non est cur cẽseatur mortalis. Si quis enim non oret, aut eleemosynam eroget, quã benè posit, nõ ideò mortaliter delinquit, vt si sacris cooperto capite, aut indebite recubans, aut garriens interfit.

Prior cõclusio.

Posterior cõclusio.

Expositio articuli.

Conclusio prior probatur.

Contra secũdã cõclusionem.

Responsio. ¶Docta hic distinctione Caietanus respõdet. Exhibitio siquidem sacramenti bifariàm cõsideratur: Vno modo ex opere, quod aiũt, operato: scilicet, ex obiecto tãquã opus exhibitũ, hoc est tanquã Dei instrumentum, quo ipse vtitur ad gratiæ infusionem: & secundum hãc

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationem probitas ministri non est de eius essentia, vt potè sine qua suum sortitur effectum. Sed altero modo consideratur, vt opus operantis: videlicet, vt actio humana exiens à ministro, atque illa ratione requirit, vt reuerenter fiat: eo quòd cùm homo tunc sit minister Dei, ipsi coagens, debet simili sanctitate, qua ipse, operari.

Prumum argumentum. S. Thom.

¶In contrarium autem videtur argumentum militare, quòd primo loco facit San. Thomas. Quemadmodũ Deo in sacris ministratur, sic & per omnia opera charitatis, secundum illud ad Hebræ. vltim. Beneficẽtiæ & communicationis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus: peccatores autem nõ peccãt, si in peccato opera charitatis aliarumq; virtutũ exerceant. Respondet autem sapienter, quòd reliqua virtutum officia nulla sunt cõsecratione sanctificata, sed sunt partes iustitiæ, quas si iustus iustè exequatur, iustificatur adhuc, sin minùs, peccator extra gratiam per eas disponitur, vt illam suscipiat. Sacramẽta verò in seipsis quandam habent mysticam sanctificationẽ, & cõsecrationẽ: quare genere suo exigunt similem sanctitatẽ in ministro, vt suo ministerio respondeat, qua idcircò sanctitate si careat indigne se ministrũ exhibet. Perspice duas Sanct. Thomæ rationes, antea enim mõstrauit peccatũ esse mortale ex genere suo propter irreuerẽtiã ministri respectu Dei, quia nõ se præstat illi conformẽ: modò autem id probat ex obiecti sanctitate similẽ in ministro exposcẽte. Confirmatur præterea vtraque ratio ex autoritate superius allegata, Ioann. 20. Accipite spiritũ sanctum, quorũ remiseritis peccata. &c. Christus enim suis ministris gratiam impertitur, vt patet in collatione sacramẽti ordinis, vt sua munera dignè administrẽt, sicut eandẽ confert in baptismo, vt baptizati eadẽ sacramẽta dignè suscipiãt. Itaque collatio illa gratiæ obligationẽ insinuat tũ dignè ministrãdi, tũ dignè suscipiẽdi sacramenta: qua propter indigne id exequi peccatum est.

Responsio.

¶Sed roges. Cur mortale: Nã tractare indignè sacra nõ semper est mortale (vt suprà dixim⁹) vt osculo tangere hostiã cõsecratã in peccato aut indignè illam adorare, aut sacrorũ vasa & vestes indignè contrectare. Respondetur hæc omnia esse sacrilegia, sed tamẽ ex obiecti quãtitate pensandũ est, quando sit mortale, vt in furto. Sacramenta enim quia sunt, non vtcũq; sancta, sed dũ exhibẽtur, per Dei virtutẽ sanctificantia, suapte natura & ingenio ostẽdunt indignã eorũ collationẽ esse genere suo lethalẽ. Secùs de alijs sentiendũ, quę minutiora sunt,

Adrianus.

Quocirca quanuis Adrian. in quæstio. de baptismo art. 3. in. 2. part. existimet, quòd eleuare consecratã hostiam de terra aut luto in peccato mortali, sit etiã mortale, nõ est vero simile: nam illic nulla est administratio sacramẽti, nec illud est opus, ad quod ministris conferatur gratia, vt teneãtur peccata deponere antequã illud præstẽt seruitium. Quare potiùs credo illud esse opus religionis atque adeò virtutis si non adsit sacerdos alius, qui digniùs possit illam leuare, & reuerenter fiat.

Aliud argumentum.

¶Accedit in confirmationẽ conclusionis argumentũ. Sacramentum indignè suscipere, vt pote obicem accipiendæ gratiæ opponendo, est mortale peccatum. Qui enim, inquit, Paulus. 1. Corinth. 11. manducat & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini: scilicet, quia non discernit cibum illũ ab alijs profanis, sed veluti ad mẽsam secularem sic ad contremendũ altare acedit. At neque minister, qui sacramentũ in mortali exhibet, perinde actionem illam exercẽt, ac si esset profana & secularis: ergo pariter est cõtaminator sacramenti atque adeò lethaliter sacri legus.

Paul. 1. Cor. 11.

Cõfirmatio conclusionis nobis criis.

¶Hanc conclusionem latè comprobat D. Aug. libr. 2. contra epistolam Parmeniani Donatistæ. Congerebant nanque hæretici illi complura sacrorũ testimonia, q̃ improbi ministri administrantes sacramenta contra Dei nutum id facerent, atque adeò per illa Deus neminem iustificaret. Et respondet Augu. eiusmodi testimonia id tantũ comprobare, q̃ illi lethale sacrilegiũ committerent: nihilominus sacramenta ipsa solida permanerẽt Dei instrumenta ad iustificandum. Atque ex eius libris multa cõgesta sunt decreta. 1. q. 1. vt cano. Per Esaiam. vbi citatur illiud Esaiæ vltim. facinorosus, qui sacrificat mihi vitulum, quasi canem occidat, & qui coquit similaginem, quasi sanguinem porcinũ, & qui offert thus in memoriã quasi blasphemus. Et canon. Omnia. Omnia, inquit, sacramenta obsunt indignè tractãtibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus. Et canõ. Quod quidam. Separati, inquit non dubium quin dare possint sacramẽta, sed tamen illa perniciosè tradunt. Idem in cano. Remissionẽ. & canon. Necesse est. Munda, inquit, sit manus, quę sordes diluere curat: scriptũ enim est Esa. 52. Mundamini qui fertis vasa domini. Et de consecra. distinct. 4. canon. Baptismus. paulò antè citato. Iustos, inquit, oportet esse tanti iudicis ministros si iustè ministrare voluerint. Et Leuit. 22. Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea, quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israel domino,

mino, in quo est immunditia, peribit coram domino. Et Exod. 19. Sacerdotes, qui accedũt ad dominũ Deum, sanctificentur, ne fortè derelinquat eos dominus. Si ergo sacerdotes antiquæ legis, qui egena illa sacramenta, vti ait Paul. nullatenus sanctificantia tãta cum sanctitate ad altare accedere iubebantur, quãtò grauiori sacrilegio sacerdotes euangelici commaculari creduntur, dum sacramenta, quæ de latere Christi ad sanctificandum animas effluxerũt, non pro dignitate contrectant? Vnde de temporib. ordi. cap. Quæsitum. admonitum est, vt sacerdotes, qui sunt in crimine, sub interminatione diuini iudicij sint obtestandi, vt in testimonium suæ damnationis in susceptis ordinibus non ministrẽt. ¶Ex his fit cõsequens, quòd quanto quis maiore culpa, aut magis præcisus est, absurdiùs peccabit, vt apostata quàm hæreticus, & hereticus quàm suspensus: & degradatus quàm simpliciter excõmunicatus, & publicus peccator, quàm occultus. Idẽ ex parte sacramẽti grauius sacrilegiũ esset eucharistiam celebrare, q̃ aliud administrare sacramentũ: nam propter reuerentiam corporis Christi illic contenti ait peculiariter Paul. Probet aũt seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Haud enim tantùm edere & bibere, verũ & consecrare in peccato mortali lethale esset: nam est actus ille excellenter hierarchicus. Tametsi qui confitetur se celebrasse in mortali, ambo vno verbo confitetur. Dictũ est autem administrare sacramentum in peccato mortali esse mortale ex genere: nam ex imperfectione actus nõ erit mortale, vt si quis furetur ouum. Hęc aũt imperfectio potest attendi ex parte obiecti, vt si quis in peccato contrectaret vasa sacra. Item licet cõtrectaret sacramẽta, non tñ actione perfecta.

Corollariũ.

De diacono & subdiacono.

¶Quocirca dubium est de diacono & subdiacono in sacramẽto altaris ministrantibus: nam ex vna parte apparet esse mortale, si in peccato administrent: confertur nanq; eis dum ordinantur gratia, vt dignè administrent. Quare (vt suprà diximus) obligatio inde resultat dignè administrãdi. Ex altera verò parte durũ profectò apparet, illos tam acriter condemnare. Ad hoc in primis respondetur, q̃ cantare in peccato epistolam in ecclesia etiam publicè ei, qui non est subdiaconus, nullum est peccatum: mos enim est sacristarum. De diacono autem, & subdiacono vbi solenniter administrãt, qui dixerit propter argumentum factũ peccare mortaliter, nihil affirmauit quod sit improbabile. At verò lubentiùs dicerem nõ esse mortale, nam & si gratiã ad hoc recipiãt, tamen imperfectio actionis ad

De prædicãtibus in mortali.

monere videtur, non esse tam strictam obligationem, q̃ in sacerdote, siquidem per illã lectionem Euangelij & suã administrationem nullã operantur sanctitatem, nisi, vt dictũ est, imperfectè. ¶Ex administratione sacramenti gradũ hic fecit Caiet. ad prædicatores, vtrùm prædicare in peccato mortali, sit mortale. Quæ quidem ambiguitas ex duplici capite dirimenda est. Primò ex obiecto, vtrùm illud sit officium alicui ordini annexũ, vt ad id munus exequendum gratia conferatur. Secundò ratione effectus, & fructus prædicationis qui impeditur, dum fit in peccato mortali. Et ratione prioris capitis ait hic Caietanus esse mortale: quia prędicare, inquit, est actus, ad quem minister consecratur: nam eius, ait, minister ex officio est Episcopus primò, & secundariò sacerdos. At profectò ex isto capite nõ est cur officiũ prædicandi, dum fit in mortali, sit mortale. Nã primùm ex iure diuino prædicare nõ est officiũ annexum ordini sacro, imò prophetæ antiqui tus prædicatores erãt, essentq; modò si existerent: & eremitæ patres prędicabant in eremo, nec tamen erant sacerdotes, neq; ideo mos ille reprobatur. Quinuerò Gregor. 1. dialogorum libro. quendam laicum Equitium nomine laudibus commendat, q̃ prædicaret populo. Ad de quòd in ordinatione sacerdotum nulla fit mentio prædicandi, neq; illis deceret absq; maiori examine parem facultatem impartiri. Nã de diacono iam suprà diximus, q̃ datur ei potestas legendi Euangelium, & docendi articulos fidei. Tametsi Ambrosius super illud ad Ephes. 4. Dedit quosdam Euangelistas, dixerit nomine euangelistarũ comprehendi etiã diaconos, quibus olim euangelizare licuit sine cathedra. At verò iam non possunt sine episcopi facultate. ¶De iure autem positiuo prædicare omnes prohibẽtur, nisi sint sacerdotes, vt 27. quæst. 1. c. Adijcimus. est videre. Et de Hæreticis. cap. Sicut præcipitur. cohibentur laici prædicare. Et cap. Excõmunicamus. el. 1. eod. tit. sub excommunicationis sententia prohibetur prædicare, nisi cui ex officio, vel cõmissione incumbit. At verò neq; hinc sequitur omnibus sacerdotibus ex officio id competere, neque ipsis solis. Quòd enim non omnibus, patet ex decretis concilij Constantiensis sessione. 8. &. 15. vbi condemnatur Ioan. Vvitcleff, & Ioan. Hus dicẽtes, vniuersis sacerdotibus virtute suæ ordinationis incumbere officium prędicandi. Imò requiritur episcoporum licentia, iuxta illud Paul. ad Rom. 10. Quomodo prædicabunt nisi mittantur? Verum est tamen, q̃ vbi sacerdoti confertur beneficium, cui anne-

Caietan.

Ambrosius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

xa est animarum cura, conceditur subinde ei prædicandi munus. At verò etiam diaconi ex commissione episcopi prędicare possunt: imò episcopi non sacerdotes. Igitur ex isto capite prædicare in peccato mortali non est mortale, quia nō est officium, ad quod per ordinem sacrum confertur gratia. Atque re perfectiùs perspecta, id ipsum tenet ipse Caie. in summa, verbo. Prædicatorum peccata.

Alterum caput.

¶ Alterum verò caput maiorem infert difficultatem. Vnde subdit illic Caietañ. prædicare in peccato mortali esse mortale propter iniuriā, quæ fit prædicationi, iuxta illud Psalmi. 49. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Existimasti, inique, quòd ero tui similis, quasi bona iubens, & mala faciens? Arguam te, & statuam contra faciem tuam, id est, te ipsum tuis proponam oculis, vt in te cernas, vtrum tua prædicatio tuis sit moribus congruens. Et Paul. ad Roma. 2. Qui prædicas non furandum, furaris, &c. At verò hoc moderamine Caiet. suam sentētiam mitigat, vt intelligatur, dum prædicator prædicat studio, & animo prædicandi indigne: nā si cum tremore, & reuerentia malens prædicare dignè, officium exercet, nō esset, inquit, peccatum mortale.

Bona distinctio.

¶ Sed forsan aliter æquiùs distinguēdum est, vt si sit peccator publicus, prædicare profectò non posset absque mortali crimine: nam tunc propter scandalum directè in fructui prædicationis obstat, iuxta verbum Gregor. in pastorali.

Gregor.

Necesse est cuius vita despicitur, eius prædicatio contemnatur. Et Arist. 10. Ethicorum. Dū sermones, inquit, moribus dissonant, contemnuntur, & veritatē interimunt. Quare vt Paul. loco citato ad Roma. 2. ait, per huiusmodi prædicatores, qui prædicant non furandum, & publici sunt latrones, nomen Dei blasphemari inter gentes. Quando verò quis est occultus peccator, quod nullum sinistrum dedit exemplū, & tunc maximè quando ex officio incumbit, non esset peccatum cum timore, & reuerentia prædicare: nam posset sua prædicatio esse fructuosa. Contemptus verò semper est mortalis. Vt si quis tam impudenter prædicationem vilipenderet, vt indignum non putaret illam in peccato exercere.

Arist.

Secundum argumentū S. Thom.

¶ Vt ad rem igitur redeamus, ordinemq́ue D. Thom. sequamur, quæritur secundo argumento, vtrùm simili se culpa conuoluant, qui ab huiusmodi nequam ministris sacramenta suscipiunt. Arguitur enim. Qui alicui in peccato communicat, reus ipse eiusdem fit sceleris, secundùm illud ad Roma. 1. Digni sunt morte non solùm ij, qui talia faciunt, sed etiam qui cōsentiunt facientibus: si autem mali ministrando peccāt, illi qui ab eisdē sacramēta suscipiunt, illis cōmunicant in crimine: ergo & peccant, quod apparet inconueniens. Respōdetur autē sub distinctione. Dupliciter siquidē contingit ministrū esse malum: scilicet, aut dum toleratur ab ecclesia, aut dum non toleratur, sed est ab ipsa præcisus: videlicet, quia degradatus est, vel suspensus, vel excommunicatus. Duæ igitur constituuntur cōclusiones. Prior. Si minister ille nequā toleratur ab ecclesia, tūc licet ab illo sacramenta suscipere, neque vllum delictum est. Et est ratio, quia cùm permittēte ecclesia suo quisque vtatur iure, non censetur tunc homo cōmunicare scelesto illi ministro inquantū delinquens est, atque adeò nec eius sceleri, sed functioni ecclesiæ, cuius minister existit. Posterior cōclusio. Si autē ab ecclesia non toleretur, sed sit vel degradat⁹ vel suspēsus, vel excōmunicatus, nō licet ab eo sacramentū suscipere, imò est peccatū. Cuius ratio est, qa tūc qui sacramentū ab eo suscipit, facit contra obedientiam ecclesiæ. ¶ Vtraq; autē istarum conclusionū nonnihil adfert difficultatis. Prior scilicet, quia si tā generaliter veritatē contineret, sequeretur, q̄ liceret etiā peccatorem nō præcisum inducere ad cōferendū sacramentū. Et pariter si secūda tam strictim esset intelligenda, sequeretur, q̄ nec in extrema necessitate fas esset à præciso sacramētum expetere. Quorum vtrunq; consequēs videtur rationi dissonum. Igitur vt ab argumentis abstineamus, perspectius per octo subsequētes propositiones ambas cōclusiones elucidabimus. Videas nāq; inter doctores tanta confusione & perplexitate rem hanc pertractari, vt vix inde certi quidpiā venari nequeas. Prima itaq; propositio sit. A quocūq; sacramentorū ministro, nō præciso, sed tolerato ab ecclesia, dūmodo paratus sit sacramentū ministrare, licet cuicunq; illud suscipere, siue in necessitate siue extra, si modò ex officio aut priuilegio posset illud ministrare: nā nisi vel prælatus sit, vel delegatus, nemo potest extra mortis articulū sacramēta exhibere. Exempli gratia, licet mihi per diplomatis priuilegium, quem maluero confessarium eligere, sunt plures ad audiendas cōfessiones sedentes, quorum Petrum ego scio in cōcubinatu viuere, tunc quāuis possim eligere alium probum, licet etiam mihi eligere Petrū. Imò verō si ille est doctior, qui sapiētiùs valeat meā conscientiam discutere, cōsultiùs fecero, si eum prę alijs elegero. Verum est, quod si in cæteris omnes sint pares, nonnulla culpa erit illum præoptare,

Prior cōclusio.

Posterior cōclusio.

Cōclusionū elucidatio.

Prima propositio.

Scotus.

re, nunquàm tamen erit mortalis, nisi forsan tam esset publicus peccator, vt mea eiusmodi confessio scādalum offerret populo. Scot. aūt in. 4. d. 5. q. 2. dicit, cęteris paribus semper eum esse eligendū, cui id ex officio incumbit. Quin etiam dum occurrente extrema necessitate baptismi laicus probus adest, & sacerdos improbus, citiùs eligendus est sacerdos, qui baptizet, quàm laicus. Quod quidem (cùm tunc baptizare sine solennitate in peccato non sit peccatum, vt infrà videbimus) verum est. Si autem solenniter esset baptizandum potiùs eligendus est ille, qui creditur sine peccato suo functurus munere. Conclusio hęc vniuersis est citra cōtrouersiam assertissima, atque hunc sensum facit prior propositio Sanct. Tho. quā & eius ratio inducta demōstrat. Qui enim sic suscipit sacramentū, nullo modo cooperatur peccato alterius: solùm enim ille dicitur cooperari alteri, qui eius peccati causa est, in hoc aūt casu cùm conferens sit paratissimus, & suscipiens nullatenus eum moueat, fit vt neq; eius peccati simul causa. Eò potissimè, quòd non postulat vt alter peccet, sed vt sacramentum det, quod potest respipiscendo iustè facere. Adhibent nonnulli rationem, quòd cùm quisque sit bonus existimandus, ille qui petit, existimare debet peccatorem illum mente conuertendum antequàm officiū suum præstet. At verò hæc existimatio non est necessaria. Quinimò quanuis petēs sciat, quòd ille non sit contritione habiturus, nil refert, quia alter sibi solus est causa, sicuti dum quis ab exposito vsurario mutuum fœneratò petit. Textus est expressus 15. q. 8. canon. Sciscitantibus. vbi Nicolaus ad consulta Bulgarorum eandem conclusionem decernit: scilicet, vt à quocūque sacerdote siue adultero, siue alia sinistra fama respersо (quousque iudicio episcoporum reprobetur) communio percipienda sit. Quoniam mali administrando se tantummodo lædunt, &c. fax accensa sibi quidem detrimentum prestat, alijs verò lumen in tenebris administrat, & vnde alijs commodum exhibet, inde sibi dispēdium prębet. Hæc ibi.

¶ In contrarium autem militare videtur tex. in canon. Siqui sunt. 81. d. vbi Gregor. cohibet oēs officijs eorum presbyterorū interesse, qui sunt in publico concubinatu. Respondetur, canonem intelligi de notorie cōcubinarijs, qui olim suspensi erāt ab officio, & ideo interdicebatur populus ne eorum sacra audiret, vt patet can. Nullus. & canon. Præter. d. 32. Iam verò arbitror illud nō esse in vsu quousq; per sententiam condemnētur, imò si postea corrigantur non sunt ipso iure suspensi, vt habet glos. in dicto can. Nullus.

¶ Aliter autē cōtra ea, quę dicta sunt arguitur. Sequeretur inde licitum esse ab eo sacerdote, qui paratus est sacramentum simoniacè vendere, illud mercari. Item quanuis quis crederet per suam auricularem confessionem confessarium, vel in libidinem concitandum, vt si honesta puella ipsi confiteretur: vel in homicidiū irritandum, vt si qui patrem sacerdotis occidit, non alium nancisci posset, cui confiteretur, quàm eius filium, qui timeretur mortem patris simili damno vindicaturus. Respondetur neutiquam huiusmodi consequentias valere. Et quidem de baptismo, an scilicet propter eius extremam necessitatem in periculo mortis infantuli liceat eum à simoniaco emere, non ad hunc locum disputare pertinet, sed ad materiam simonię. Quare. D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad hoc respondit, & nos satis copiosè libr. 9. de iustitia & iure. q. 6. art. 1. id discussimus. Sed alia emere sacramenta omni procul dubio nullo modo licet: hoc enim qui faceret non solùm cooperaretur flagitio ministri, sed per se ipse scelestus esset: quoniam sacramētū, non solùm vendere: verùm & coēmere, peccatum est.

¶ Respōdetur ergo prędictam conclusionem solùm intelligi de peccato prędicè, quod est ad ministratio sacramenti, hoc enim ille qui petit, dum minister paratus est, euitare non cogitur. Secùs de alijs adiunctis. Haud ergo puellę in tali casu aut homicidæ licet confiteri eiusmodi sacerdoti, vt in. 4. d. 17. q. 3. art. 3. author est. S. Thom. Neque hoc in dubium venire potest, vt illic fusiùs disputabimus. Nam (vt ait Bernar.) quod pro charitate institutum est, contra charitatem militare non debet.

Secūda propositio.

¶ Secunda propositio. Nemini licet eiusmodi improbum ministrum non paratum, neque offerentem sacramentum ad id inducere, nisi vel petentem necessitas cogat, vel exhibētem officiū obliget. Probatur, quia quempiā in peccatū inducere, peccatū est, cò q̄ sit causam dare peccandi. Et sicut de dāno ait regula iuris, sic & qui causam culpæ dat, culpā dedisse videt. Quemadmodū neq; licet eū, qui ad id non est paratus ad mutuādum cum fœnore inducere.

Argumentum.

¶ Quòd si cōtra vt superiùs, arguas. Ille q̄ sacramentū pœnitētiæ petit nō inducit aliū vt delictū faciat, sed vt sacramentū cōferat, quod resipiscēs ipse exhibere iustè potest. Respōdetur, q̄ si ille qui inducit scit, aut credit aliū non esse cōuertendū licèt non concurrat formaliter ad eius peccatum, cōcurrit tamen materialiter ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud opus, quod scit in illo fore peccatum. Vt si quis delectationis gratia, & non vt faciat malum, succederet ignem, quo scit arsuras alienas segetes, neutiquam à culpa eximeretur. Secùs quãdo ille est paratus, quia tũc petẽs neq; mouet ad crimen formaliter, neq; materialiter.

Tertia propositio. ¶Tertia propositio. Licitum est eum qui non est præcisus, & quẽ scio indignè administratu rum sacramentũ, inducere si sit meus prælatus.

Quarta pro positio. ¶Quarta. Licet etiam eundem inducere, quanuis nõ sit meus prælatus, ego tamen sim in necesitate sacramenti constitutus. Has duas conclusiones adstruit in præsentiarum Caie. & (vt credo) ꝓbè & rectè. Probatur ergo tertia. Prælatus meus, etiam extra necessitatem, tenetur mihi nisi ab ecclesia cohibitus sit, quoties petiero sacramentum ministrare, ergo dum peto, & induco, & cogo, meo vtor iure, qui autem vtitur iure suo, vt est in. c. Cum ecclesia Vulterana. de electio. & in. l. Iniuriarum. ff. de iniurijs. nemini iniuriam facit: ergo licitum est petere. Eodem prorsus modo arguitur ad quartã conclusionem, quoniam dum quis extremæ subest necesitati, vnusquisque ei, si potest tenetur opem ferre, atque adeò id petens ius habet vnumquemlibet inducendi ad administrãdum sacramẽtum. Quòd si arguas. Inducere ad malum de se est malum, ergo nullo casu licet. Respondetur, hoc non esse propriè inducere ad malum, sed inducere ad id, quod ius est petentis: quod quidem alter facere tenetur, atque adeò bene facere, quare si non vult se in gratiam Dei recipere vt id faciat, sua erit culpa. Et idem est in extrema necessitate. Secùs extra hos duos casus: nam tunc non habeo ius inducendi ad collationem sacramenti. ¶Hic autem non præteribo hanc moderati necessitatem.

Cõclusionis moderatio. Hæsitabit enim lector, vtrùm solùm necessitas implendi præceptum ecclesiæ, etiam citra articulum mortis, faciat sibi ius inducendi peccatorem non paratum, vt ei administret sacramentum. Exempli gratia. Sub articulum Paschatis confiteri teneor, habeo indulgẽtiarum gratiam, vt possim eligere cõfessarium, vtrùm possim inducere non paratum? Respondetur si sit meus prælatus possum quidẽ, quia cùm ipse teneatur, ius habeo illum vrgendi. Alium verò ministrum minimè: nam licèt priuilegium mihi facultatem faciat quemlibet eligendi: nemo autem, qui meus non est prælatus, tenetur meam audire confessionem: quare ego non habeo ius compellendi atque adeò nec inducendi, sed solùm in extrema necessitate mortis: quia cùm confessio & absolutio hominem possit facere ex attrito contritum, periculum est, ac perinde, vbi sacerdotis copia haberi potest, nefarium crimen absque sacramento absolutionis de vita decedere. Et multò æquiùs sacramentum baptismi in extrema necessitate à quocunque, quantunuis peccatore exigitur. Atque hæc de malo ministro non præciso.

¶In transitu autem ad præcisos præmittenda est constitutio Constantiensis Concilij paulò post tempus D. Tho. celebratum, vbi ad consulendum timoratis conscientijs indultum vni uersis Christianis est, vt possimus cum quolibet excommunicato communicare, tam in sacris etiam recipiendis, quàm extrà sacra, duobus præcisè exceptis casibus, videlicet si sit aut nominatim excmomunicatus, aut manifestus clerici percussor. Tametsi text. ille non sit in Concilio Constantiensi, sed in Basiliensi. At verò vt Diuus Antoninus. 3. part. titu. 25. cap. 2. refert, decretum illud in concilio Cõstantiensi fuit definitũ, & statim in Basiliensi sub Martino quinto receptum. Adrian. autem in. 4. in quæst. de cõfessione. art. 3. de clauibus ait concilium Basiliense excepisse super Cõstantiense vniuersos notoriè excommunicatos ob quod cunque crimen, quod nulla possit tergiuersatione celari, & ita ipse dictum decretum sustinet. At verò hoc esset timeratas conscientias illaqueare, quibus Constantiensis synodus cõsultum voluit. Nam sæpe in dubio versatur vtrùm crimen sit vsqueadeò notorium. Quapropter vsus ecclesiæ tam amplam exceptionem non recepit nisi illam duntaxat concilij Cõstantiensis, quam quidem constitutionẽ (vt Antoninus inquit) Papa Martinus viua voce in perpetuum cõfirmauit. ¶Hac ergo prẽiacta constitutione subijcitur quinta conclusio. A quocunque per simplicem excommunicationẽ præciso (si non fuerit nominatim excommunicatus, aut manifestus percussor clericorũ) sit quẽ paratus sacramentum ministrare licet cuicunque tam in necessitate, quàm extra, sacramentum percipere perinde ac si nõ esset præcisus. Si autem fuerit nominatum excommunicatus, aut manifestus clericorum percussor, minimè licet. Conclusio hæc nulla indiget, præter autoritatem concilij, alia probatione.

¶Dubium autem hinc emergit, vtrùm eiusmodi excommunicatum non nominatum liceret perinde inducere ac si non esset præcisus in duobus superioribus casibus, scilicet, vel quo esset inducentis prælatus, vel quo inducens esset in extrema necessitate sacramenti. Et ambiguitatis ratio est, quòd qui non est excommunicatus per solam animi contritionem licitè potest conferre sacramentum,

(De ministro præciso. Concilium Constan. D. Anton. Adrianus. Quinta propositio. Dubium.

Adria. Paluđ. Sexta propositio. Sentẽtia autoris. Septima propo.

tum, ad quod inducitur. Si autem sit excommunicatus, quanuis non nominatim, etiam si sit in gratia, nõ potest iustè id perficere antequàm absoluatur ab ecclesia, quare alter inducit eum ad id quod sine culpa facere nequit, quod apparet nefas, eo præsertim, quòd in dicto cõcilij decreto subditur. Per hoc autem nõ intendimus ipsos excommunicatos in aliquo releuare, aut eis quomodolibet suffragari. Propter quod verbum Adrian. in quæst. de baptis. artic. 3. in. 2. argumento ad oppositum tenet huiusmodi excõmunicatos ministrando sacramenta peccare, quanuis alij licitè eadem ab illis recipiant. Paludan. autẽ in. 4. distinct. 5. quæst. 2. ait excõmunicatum in extrema necessitate baptizando non peccare, propter necessitatem illius sacramenti, de cæteris autem silet. ¶His autem non obstantibus addiderim conclusionem sextam. Licet eiusmodi prælatum excõmunicatum, sed non nominatim etiam extra necessitatem, ad sacramenti collationem inducere. Primò enim quispiam probare hoc posset dicens, ꝙ quãquam ipse minister iniq; agat, nihil ad inducentẽ qui vtitur iure suo, sicuti qui petit iuramentum ab infideli, quẽ certissimò scit iuraturum per falsos Deos. At quoniam nimis est rigidum hominẽ compellere, qui nõ possit ab excõmunicatione absolui, ac perinde (vt Adrian. putat) nec sine peccato ministrare, secũdò id efficacius probatur. Illi, inquam, citra nominationem excommunicati administrantes sacramenta casu, quo petens habet ius petendi, & inducendi, nẽpe quia parœcianus eius est, si modò per internũ animi motum conterantur, nulla inficiuntur culpa in excommunicatione ministrando sacramenta. Hoc enim ex dicto concilio colligitur. Cùm enim consulendo timoratis conscientijs in bonum petentium concesit illam communicationem cum excommunicatis, ex rei consequentia concesit ipsis excommunicatis, vt sacramenta præberent quando aliàs tenerentur. Alioqui non satis fuisset petentibus consultum, nam tunc illi ministri perplexitate cõplicarentur, vtrinq; scilicet, siue sacramentũ præberent, siue secus, peccatum timentes. Imò possent se iustè defendere allegãtes se nõ posse id facere sine scelere, qđ nulla prorsus de causa vlli fas est cõmittere. ¶Huic ergo conclusioni septimam adiunxerim. In extrema necessitate pariter licet quencũq; inducere, etiam excõmunicatum non nominatim, nec clericorũ percussorẽ. Quæ quidem cõclusio eodem rationis vigore cõprobatur, quandoquidẽ tunc quisq; potest cum quocũq; taliter excõmunicato cõmunicare. Itaq; quo rem cõcludamus, idem est prorsus de illis permissis in concilio Cõstantiensi, quod de alijs superioribus, tolera tis ab ecclesia. Hanc igitur ob rem cùm audieris, toleratũ ab ecclesia, intellige non nominatim excõmunicatum, nec percussorem clerico rũ. Cùm verò audies præcisos, intellige nominatim excõmunicatos, aut percussores clericorum atq; alios, quos protinus explicabimus. Quod ergo continuò in concilio subnectitur. Non intendimus eos tñ releuare, &c. eatenus intelligitur, ꝙ illi excõmunicati nec possunt suscipere sacramenta, nec ad ea cõferenda sese ingerere, nisi iure compulsi. Quare si non sint prælati, aut petẽs in extrema necessitate, nullo modo nec à quouis requisiti debent sacramenta administrare. Neq; verò in hisce casibus excusantur, nisi per contritionẽ apud Deũ emendati, quoniam ministrare in peccato extra necessitatẽ baptismi, vt cõfestim videbimus, semper peccatum esset. ¶Octaua deniq; conclusio. Ab illis, qui præcisi sunt videlicet, aut per excõmunicationem pronũciati, & nominati, aut per notoriam clericorũ percussionem excõmunicatione condemnati: neutiquam licet sacramentum suscipere, neq; eos inducendo, neque etiã si ipsi sint parati dare, neque si sint prælati. Hoc patet, quia esset cõtra obedientiã ecclesiæ, & hic est sensus secundæ cõclusionis S. Tho. in hac solutione. 2. Sed censendũ est de illis quantum ad hoc ac si nõ essent sacramentorum ministri. ¶At verò animaduertendum est, ꝙ nomine excõmunicatorum nominatim veniũt hæretici, schismatici, & apostatæ, si sint hæresis, apostasiæ, aut schismatis cõdemnati, atq; etiam simoniaci atq; adeò omnes qui per sententiam fuerint pronunciati, & cõdemnati alicuius criminis, cui annexa est excõmunicatio: & prẽterea quicunq; proprio nomine propter aliquod aliud delictum fuerit pronunciatus excõmunicatus. Pariter nec licet à degradatis, qui in perpetuum præcisi sunt, nec ab alijs, qui per publicã sententiam sunt suspensi, nec ab irregularibus, quoniã concilium solùm permittit cõmunicationẽ cũ ijs qui nõ acriori censura tenentur, q̃ excõmunicatione. Vtrùm verò ab hac generali cõclusione vllus sit excipiẽdus casus extremæ necessitatis, noua quæstio est, quam iam iam excutere properamus.

Nota resolutionẽ. Postrema propositio.

¶Est ergo tertiũ argumentũ S. Tho. Nulla in lege Dei cõtingit perplexitas, qa sic homo cogeret desperare, quasi nõ potẽs peccatũ euadere: sed si mali peccarẽt sacramenta tradẽdo, essent perplexi, quia etiam quandoque peccarent si sacramenta non traderent, puta cùm officij

Tertium argumentum. S. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

officij necessitas eos cogit. Habetur enim. 1. Corin. 9. Væ mihi si non euangelizauero, necessitas enim mihi incumbit. Quandoq; etiam propter periculũ, vt si infans periculo mortis subiectus peccatori baptizandus offeratur: ergo peccator nõ contrahit nouam culpam sacramentum administrãdo. Respõsio autẽ est trimẽbris. Primum enim ait, ꝙ peccator dum necessitas officij occurrit, potest per internam pœnitentiam gratiam inire cum Deo, & tunc iustè ministrare.

Primum assertum.

Distinctio. ¶ Ad huius autem, & subsequentiũ intellectũ supponẽda est illa superior distinctio mali ministri, qui esse potest, aut præcisus ab ecclesia, aut toleratus. Et quidẽ D. Thom. absq; vlla hic restrictione loquitur, tametsi de illo sermonẽ videatur facere, qui nõ est præcisus: nam dicit prælatum, dum officij necessitas occurrit, per pœnitentiam contritum posse exhibere sacramentum. Et tamen si esset præcisus, hoc non sufficeret, vt tritè id faceret, nisi absolueretur ab excõmunicatione. Interpretãdũ ergo hoc est iuxta illius tenorẽ, quod diximus in sexta conclusione proximè posita. Quòd si peccator, vel nulli subest ecclesiasticæ censuræ, vel est toleratus iuxta tenorẽ concilij Constantiensis, scilicet, quòd nõ est nominatim excõmunicatus, &c. tũc sufficit ei interna pœnitentia, vt rectè administret. Secùs si sit omnino præcisus.

Secundũ dictum. ¶ Secundum autẽ dictum S. Tho. est, ꝙ in articulo necessitatis non peccaret qui existens in peccato baptizaret, in casu, in quo laicus baptizare posset: quia tunc non se exhiberet ministrum ecclesiæ, sed necessitatẽ patienti subueniret. Neq; hic distinguit inter præcisum, & nõ præcisum. Per hoc autẽ, quòd dicit in casu, in quo posset etiam laicus baptizare, insinuat, ꝙ etiam si sit sacerdos, potest in tali casu inculpatè baptizare.

Duran. ¶ Duran. autem in. 4. dist. in. 5. quæst. 2. quorundam opinionem refert, quanuis illam non retineat quòd nullus peccator sine discrimine inter præcisum, & nõ præcisum sacerdotẽ vel laicum quãuis extrema ingruat baptismi necessitas, potest absq; culpa baptizare. Et rationes opinionis sunt duæ, his, quas D. Thom. insinuat, contrariẽ. Prior, ꝙ nũquã occurrit necessitas baptizãdi in peccato: nã in potestate cuiusq; est se in gratiam per Dei auxiliũ constituere, vt rectè baptizet. Secũdò, quia nemo potest baptismũ administrare nisi vt minister ecclesiæ, nam in tanta necessitate omnes sunt ministri, quare qui tunc in peccato baptizat, omnino peccat.

¶ Nihilominus vera stat sentẽtia D. Tho. quę omnino, ꝙtiã Durandi, confessio est, ꝙ quãuis solẽniter baptizare in peccato, nemo absq; noua culpa valeat, tamen in necessitate absq; solennitate nõ peccatum. Et ratio capitalis est: quia tũc homo non se exhibet, vt minister in hoc sensu, quòd gratiam ad id muneris susceperit, quod quidem per hoc ostenditur, quòd laicus etiã tunc baptizat. Quare cùm omnes tũc sint ministri, nullus propriè destinatur. Atque hinc emergit secunda ratio, ꝙ cùm necessitas vniuersos homines tũc cogat baptizare, durissimum creditu est omnes tũe in eas angustias cogere, vt teneantur pœnitudinem habere peccatorum: quòd reuera sæpe difficilimum est, non solùm, vt exploretur discutiaturq; cõscientia, ad quod in illo momento necessitatis tempus non suppeteret, verùm neque vt legitima semp habeatur in genere scelerũ detestatio.

Probatur sententia. S. Tho.

Dubium de Præcisis. ¶ Dubium autẽ, quod hic nõnihil videtur habere difficultatis est, an videlicet ista sententia vsq; ad præcisos etiam illos, qui neque à cõcilio Constantiensi tolerantur, protendatur vt baptizando non peccent. Scotus namque & Paludan. dist. 5. quæst. 2. ac subinde Adrian. in quæstio. de bap. art. 3. quorũdam referunt opinionem tenentium, quòd non liceat ab huiusmodi ministris nec sacramentum baptismi in extrema necessitate recipere. Imò si ille, qui baptizari optat, adultus est, & alius non adest minister, baptismo flaminis sit contentus. Si verò pater cupit suum infantulum baptizari, nec ipse tamen habet manus aut linguam, vt id nato suo præstet, neque aliũ sortiri potest ministrum, quàm præcisus, potiùs debet inquiunt, illum mori permittere, æternaliter periturum, quàm illo vtatur ministro, quia vbi nõ est nisi minister præcisus, perinde est, ac si nullus adesset. Sed reuera nullum talis opinionis autorem legi: citatur enim in illam sententiam in margine Scoti Ricard. in. 4. dist. 5. artic. 3. quæst. 3. vbi expresè contrarium tenet, sicut hic sanct. Thom. qui etiam illic cum eo allegatur. Non ergo in quæstionem vertitur, vtrum ab eiusmodi præcisis sacramentum suscipere liceat, quandoquidem artic. præcedenti constitutum est, ab ipsis hæreticis baptisma posse celebrari. Et quòd in tanta maximè necessitate sit eiusmodi susceptio laudabilis, est expressa sententia August. lib. 1. de vnico baptis. & refertur. 24. q. 1. can. Si quem fortè. vbi quẽdam laude cõmendat, qui in articulo mortis baptismũ ab hæretico & petijt, & suscepit. & Adria. refert Chrysostomum (vt allegatur, inquit in libr. canon. pœnitentialium) in hæc verba. Si qui infirmitate detentus morti apropinquauerit, & sacerdos vel clericus defuerit, tunc ab alio in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizari poterit: pœnitentia autem & cõmunio à nullo suscipienda est, nisi à catholico. Quasi dicat, baptismum verò etiam ab hæretico. Rationem autem huius veritatis subdit Scot. quòd præceptũ superioris plus obligat, quàm inferioris. In necessitate autem Deus præcipit baptismum suscipi, nullum determinando ministrũ, ergo prohibitio ecclesiæ cohibẽtis præcisos ab illo munere in hoc casu cessat. Quòd si ratio hæc alicui petitio appareat principij, eò quòd cùm ecclesia diuino spiritu regatur, dicere ille posset, præceptum diuinum intelligendum esse secundùm ecclesiæ determinationẽ, atque adeo si ipsa prohibet â præcisis in necessitate baptismum suscipi, Deus id approbat. Formatur sic argumentum, quòd consultissima ecclesia in illo arctissimo casu quo paruulo aliter succurri non potest, nullatenus creditur vetuisse, quominus à quouis possit sacramentum suscipi: nam etsi præcisos communicare cum cæteris prohibeat, tamen in temporalib⁹ quando quis extremam patitur necessitatem, aut famis aut morbi, minimè eũ vetat ad præcisos recurrere, qui ei subueniant. Quòd si contrà ex dicto Sancti Thomæ arguas sanè qui in solu. 2. absolutè dixit, non licere, ab illo qui non toleratur ab ecclesia, sacramentum suscipere, quia hoc esset eius peccato cõmunicare, vbi insinuat tam peccare eum, qui suscipit, quã ipsum qui cõfert. Respondetur, vt bene hic ait Caiet. ipsum subintellexisse exceptionẽ quam expressit in. 4. dist. 5. quæst. 2. art. 2. quæstiun. 5. scilicet in extrema necessitate baptismi quã do etiam à pagano, & Iudęo suscipi potest.

August.

Dubium vlt. ¶ Si autem adultus in articulo mortis desiderio ardet baptismi, tunc vt illic ait Scot. nõ caret dubio, an possit à præciso suscipi, dum non est alius ministri copia, pro eò, quòd tunc cum baptismus flaminis sufficiat, non videtur extrema necessitas ingruere. Omnibus tamẽ, inquit, pensatis melius esset, vt susciperet. Hæc ille, At verò si tunc potest, proculdubio, vt bene ait. Adrian. tenetur suscipere. Aliâs baptismus flaminis nihil ei prodesset.

¶ Tertium dictum eiusdem Sanct. Doctoris, est, quòd vno excepto baptismo, in cæteris sacramentis: quæ non sunt tantæ necessitatis, non sunt excusandi eiusmodi peccatores, si in peccato eadem administrent. Imò neque illa sacramenta fas est ab ipsis suscipere. Vtrùm verò ab eiusmodi præcisis vbi nullus haberi potest alius minister, in extremo articulo mortis sacramentum pœnitentiæ suscipere liceat, in materia de confessione examinãdũ restat.

Tertium dictum S. Tho.

¶ Sacramentum autem matrimonij in peccato contrahere, propterea peccatum est, quòd opponitur obex recipiendæ gratiæ, non autẽ ex altero capite: eo scilicet, quod contrahẽtes (vt suprà diximus) sunt ministri: quoniam nõ sunt ministri cõsecrati, sed sicut laicus in necessitate baptizans.

Sacramentũ matrimonij.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm angeli possint sacramenta ministrare.

POst quã homines definitum est esse sacramẽtorũ ministros, sequitur de angelis, tam dãnatis, ꝙ beatis, de quibus D. Tho. quatuor cõclusionibus respõdet.

Prima conclusio.

¶ Prima. Ad homines pertinet dispẽsare sacramenta, & in eis ministrare, non autem ad angelos. Probatur præcipuè ex illo ad Hebr. 5. Omis põtifex ex hominib⁹ assumptus, pro hominibus cõstituitur in ijs, quæ sunt ad Deũ (qualia sunt sacramenta) angeli nanq; non sunt ex ho

mini-

Universidad de Deusto
Biblioteca

minibus. Et subiungitur ratio. Tota sacramentorum virtus à passione Christi deriuatur, quã pertulit in quantum homo, cui in natura homines similes sumus, non autem angeli: imò secundùm eandem passionem, vt legitur ad Hebræ. 2. modico ab illis minoratus est: ergo homines ministri esse debent illius, non angeli.

Secunda cõclusio. ¶ Secunda conclusio. Nihilo minus ipse potest Christus angelis virtutem tribuere, eadem ministrandi sacramenta. Probatur, quia sicut virtutem suam sacramentis non alligauit, quin posit sine ipsis eorum effectus largiri, ita neque alligauit eam ministris, quominus possit eandem functionem alijs committere.

Tertia conclusio. ¶ Tertia conclusio. Si constaret aliquod sacramentale ministerium à bonis angelis perfici, habendum esset pro rato: quippe cùm, vt nomen angeli sonat, nuncij sint veritatis, constaret subinde voluntate diuina id perfecisse: sicut constat templa quædam angelico ministerio consecrata.

Quarta cõclusio. ¶ Quarta conclusio. Si verò dæmones eiusmodi sacramẽtale ministeriũ exhiberent, non esset ratũ existimandũ, quia cùm sint spiritus mẽdaces, timendũ esset ne fallere cõtenderent.

Expositio articuli. ¶ Quæstiũcula hęc facillimæ expeditionis est. Quanuis Caietan. inter D. Thom. & Scotum litem intexere contendat, quę forsan nulla est. Ait quippe Scotum tenere distin. 5. q. 1. angelum posse sacramentũ baptismi cõferre, quia potest loqui & immergere puerũ cum intentione ecclesiæ. At vero cùm duplex sit sacramentorũ minister, alter ordinarius, scilicet per latam à Christo legem cõstitutus, de quo Sanctus Thom. primam adstruit cõclusionẽ q̃ ille sit solus homo, alter verò per cõmissionẽ, de quo subdit in secũda, q̃ possit esse angelus: Scot⁹ nihil discrepare videtur, sed similiter ait, q̃ si bonus angelus baptizaret, credendũ esset diuino præcepto id facere, atque adeò baptismum tenere. Etenim sicut in festo Michaelis legitur, quòd prohibuit ne homines ecclesiam in mõte Gargano dedicarẽt, quippe q̃ sibi illud officiũ diuinitus esset cõmissum: ita Deus potest sacramentum baptismi per angelũ perficere. Nemo ergo est qui neget via ordinaria non nisi homines institutos à Christo sacramentorum ministros. Primum propter auctoritatem illam ad Hebræ. 5. Omnis põtifex ex hominibus assumptus &c. Secundò quia Christus Matth. 28. solis hominibus dixit. Ite, docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris, &c. Tertiò propter congruentiã egregiã, Christus, vti ait Paul. nunq̃ angelũ assumpsit, sed hominem in quo humanum genus redimeret, quare & hominibus eum decuit sua committere ministerja. Imò hac ratione id non cõmisit nisi viatoribus. Nẽpe vt ministri, & quibus ministratur, eiusdẽ essent militiæ, vel actu vel potentia: nam baptismi, vt dictũ est, quilibet homo potest esse minister. Quare dum in in concilio Florẽtino sanciturtribus perfici sacramentum, scilicet materia & forma, & persona ministri, homo, illic designatur. ¶ Verunta men his nihil obstantibus potest idem redemptor noster similem extraordinariè potestatẽ angelis bonis cõmittere propter aliquam excellentiam personæ, qui baptizatur, tanquam egregiũ miraculum fidei, sicuti de Clodouæo Frãcorum rege in vita Remigij legitur, q̃ cùm ad fidem conuersus sacro fonte tingeretur: neque haberetur copia chrismatis, colũba rostro illud in ampulla aduolando attulit. Igitur Caieta. illud argumentum, quod Scoto obmolitur, tenetur ipse in fauorẽ D. Tho. dissoluere. Arguit quippe Caiet. angelum propterea non posse baptizare, q̃ nõ potest loqui, vt homo, sed æquiuocè: nam locutio hominis est actio viuẽtis, cùm autem Angelus in assumpto corpore loquitur, nõ nisi linguã mouet corporis vita carentis. Respondetur autem satis esse, vt angelus, tãquam Dei minister, baptizet, quòd voces humanas nutu Dei efformatas proferat, quibus Dei mentem, cuius potestate loquitur, significet. Veluti de rubo, vt Exod. 3. legitur, locutus est Moysi. Ego sum Deus patris tui, &c. Quin etiam eadẽ ratione nihil obstat, quominus animabus beatis possit idem Christus cõmittere vt resumptis corporibus id perficiãt. Imò si D. Petrus huc rediret, posset sine noua cõmissione ratione characteris, quẽ habet indelebilem sacerdotalẽ sacramenta ministrare, sicuti dum erat viator, vt ex solutione. 2. colligemus. ¶ De dæmonibus autem dãnatis maius esset dubium. In primis ergo licèt constaret à dæmone hominem aliquẽ baptizatum, nõ esset illud sacramentũ habendũ pro rato, quia cùm sint illi patres mendacij, nõ esset credendũ legitimã habuisse intẽtionem. ¶ Quid autẽ si certissima reuelatione constaret, habuisse legitimam intentionem ecclesiæ, adhibuisset que veram materiam & formam? Apparet quidem inde, tunc verum resultasse sacramentum, vtpote vbi omnia cõuenerant, quæ sunt de essentia sacramenti. ¶ Ad hoc Alex. 4. par. q. 16. membro. 4. ait, neq; illud esse pro sacramento ducendum. Et ratio est, quòd cùm lege à Christo hactenus ædita, nullus sit minister sacramentorum, nisi homo institutus, nullus angelorum, nisi ex eius speciali dispensa-

Concilio Florentino

De Clodouæo

Argumentũ Caiet.

Nota.

Alex. Alen.

spensatione est minister. Quare etsi liquidò cõstaret conuenisse illuc materiam & formam & intentionem, deesset nihilominus legitimus minister, nisi apertissima reuelatione constaret id dispẽsatione & iussione Dei fuisse factũ. Nunquam tamen credendum est, Deum talibus sacramentorum ministris vsurum, quibus homines sanctificat.

Primum argumentum S. Tho. ¶ Argumenta. S. Tho. facillima sunt. Primum est. Angeli secundum Diony. de cęlesti hier. superiores ministri sunt quàm homines: q̃quid autem potest inferior, potest superior: ergo angeli sunt sacramentorum ministri. Responsio autem est, argumentum concludere, ea quę homines more suæ naturæ per sensibilia sacramẽta faciunt, angelos superiori modo efficere: purgando scilicet, illuminando, & perficiendo.

Secundũ argumentum. ¶ Secundum argumẽtum est. Homines sancti vt habetur Mat. 22. sunt in cælo similes angelis: aliquiverò eorũ, qui fuerũt presbyteri ratione characteris sacerdotalis, quẽ habent indelebilẽ, possunt sacramenta conferre si huc redirent: ergo & angeli. Negatur consequentia: q̃ licèt sint hominibus in gloria similes, non tamen sunt in materia & sacerdotio. Concedit ergo D. Tho. q̃ beati possunt, vt nouissimè diximus, potestate ordinaria sacramenta ministrare.

Tertium argumentum. ¶ Tertium argumentum est. Homines mali possunt sacramenta ministrare, ergo & diabolus qui est malorum caput. Negatur consequẽtia: quoniam homines peruersi non per malitiam, per quam sunt membra diaboli, sed per Dei institutionem cõferre possunt sacramẽta.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm intẽtio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

Conclusio. AD tractatum ministrorum attinet de eorum intentione inquirere, an sit necessaria. Ad quam quæstionẽ D. Tho. vnica respondet cõclusione. Oportet in ministro esse intentionem, per quam id intendat facere, quod per formam significatur. Probatur primò, quia sacramentalis actio debet esse humana, hoc est iudicio deliberata: ergo debet ex intentione ad propriũ effectum dirigi, sicut actio artificis. Quæ enim absq̃ intentione fiunt, vt. 2. Physic. ait Philosophus, casualia sunt, & fortuita, quod actioni, quæ fit à ministro Dei maximè derogaret. Secundò, id quod ad multa indifferens est, per aliquid debet ad vnum determinari. Illa autẽ ablutio, quæ fit in baptismo ad multa ordinari potest, vt ad corporalem munditiem, ad sanitatem, & ludum &c. ergo opus est ad illum vnum effectum baptismi per ministrum determinari, vt scilicet baptizare intẽdat baptismo ecclesiæ quemadmodum id per formam signi ficat. Ego te baptizo in nomine patris, &c.

Expositio articuli. ¶ Conclusio præsens non solùm intelligitur quantùm ad decentem sacramenti ornatum, imò intentio de eius existit essentia, quẽadmodum in cõcilio Florentino declaratũ est. Quin verò est de iure diuino, nam vbi Christus apostolis dixit Matth. 28. baptizãtes, ea intẽtione eis iusit munus exequi, qua ipse sacramentum instituerat. Et idem de eucharistia. Hæc quotiescunq; feceritis in mei memoriam facietis. Et de pœnitentia. Accipite spiritũ sanctũ, quorum remiseritis peccata, &c. In summa ea ratione discipulos suos sacramentorum ministros sibi substituit, vt sua ipsius intẽtione huiusmodi obsequia perficerent. ¶ At verò quoniã nõ sat est theologis, dicere, sic Deus instituit: imò cùm ille cuncta suauiter disponat, rationẽ eos reddere condecet, cur sic Deus instituerit. Alexan. 4. p. q. 13. memb. 1. ar. 1. dicit rationẽ esse, propter reuerentiã sacramẽti. Attamen si intentio non esset necessaria, vel nulla, esset irreuerentia illã omittere, vel saltem sine illa sacramẽtum perficeretur. Ob id ergo S. Tho. aliam rationẽ adducit, quãuis eã paulò differẽter posuerat in. 4. d. 6. q. 2. ar. 2. cum Richardi eadem. d. ar. 1. hoc modo. Vbi plura ad vnum effectũ concurrunt, oportet per vnum cõiungi, vt aliquo modo vniãtur: in sacramẽto autem cõcurrũt & materia, & forma ad vnã sanctificationẽ, oportet ergo vt vna intentione ministri coniungãtur. Scot. verò. d. 6 q. 5. hanc rationẽ impugnat, dicens, satis esse, vt illa plura institutione Dei instituentis faciãt vnum signum & causam. Attamẽ impugnatio hæc multò minus videtur habere efficaciæ, quàm ratio: quoniã minister habere potest intentionẽ aliam, quã fuerit diuina institutio, & ideo requiritur in eo intentio similis intẽtioni Dei. Exactiùs nihilo minus illam hic rationem D. Tho. explicat dicens, quòd opus est illam actionẽ sacramenti, quæ de se indifferens est ad plura, per intentionem ministri determinari ad illum effectũ, ad quem Deus illã instituit. ¶ Quòd si in contrarium arguas. Superius D. Th. q. 60. ar. 7. docuit se per verborũ formam determinari materiam actionem ad illum effectum, ac proinde non opus esse alia intentione. Negatur consequẽtia: quia illa verba, Ego te baptizo, nisi illa essent

Concilio Florentino

Expositio articuli.

Scotus.

Argumentũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

essent intētione vestita faciēdi, quod facit eccle sia, nunquàm ablutionem ad sanctificationē referrent. Itaque intētio proximè determinat formam, & per formam materiam.

Primum argumentum.

¶ Hoc autem explicatiùs. S. Thom. in solutione primi exponit. Arguit siquidem. Minister in sacramento non operatur nisi tanquā instrumentum, actio autem non perficitur se cundum intentionem instrumenti, sed secundum illam, quæ est in principali agente mouente instrumentum, ergo sufficit intētio Dei sine alia ministri. Respondetur secundam præ missam solùm habere locum in instrumentis inanimatis, quæ non agunt per cognitionem: calamus nanque non propria, sed sola intētio ne scribentis mouetur. Minister autem, vt sæpe diximus, nō est merum instrumentum, sed animatum, vtpote qui licèt moueatur imperio directioneq; superioris, nihilominus etiā suū adhibet consensum, & ideo requiritur in ipso intentio similis principali agenti, vt scilicet intē dat facere, quod facit Christus & ecclesia. ¶ Cir ca hoc tamem postremum verbum adnotandum est, de huiusmodi intentione trinam esse ambiguitatem. Prima versatur circa eius obie ctum, quid nempe debeat minister intendere: & hæc tangitur præsenti verbo. Secunda circa eius existentiam, videlicèt, an semper requiratur internus mentis actus, an verò sola sufficiat externa verborum prolatio: & hæc tangi tur in. 2. argumento. Tertia, vtrùm ille actus de beat esse presens, dum sacramentum cōfertur, an verò sufficiat esse in habitu vel in virtute. Et quidem de primo mēbro. S. Th. nihil aliud dicit, quàm quod requiritur intentio faciendi quod facit Christus & ecclesia. Atque id in cō cilio Florentino sub eisdem verbis determina tum est. Et profectò hoc satis est ministris nosse. Scotus verò ad huius luculentiorem ex plicationem in. 4. dist. 6. q. 5. distinguit de obiecto huius intentionis. Potest enim, inquit, quis primò intendere abluere hominem. Atque hanc primā intentionem ait esse requisitā, aliàs non esset actus humanus, vt suprà dictū est. Secundò inquit potest ferri intentio in finem illius ablutionis, aut supremum, qui est facere hominem Dei filium per gratiā, per quā acceptatur ad gloriam: aut proximum, qui est facere illum Christianum, hoc est membrum Christi, seu viuū seu mortuū, quale fit sine gra tia per fidē informē. Ait ergo non requiri intē tionem: quæ feratur in illū supremum finem: quoniā paganus dum baptizat aut credit per illam cæremoniam baptizatum illum diuinitus acceptari in vitam æternam: requiritur ta-

Dubitatio.

Concilium Florētinum. Scotus.

men, vt feratur in proximum finem. Et quidem conclusio hæc quantum ad priorem par tem certissima est ex iure canonico, nam. 1. q. 1. can. Spiritus sanctus. refertur historia eccle siastica de puero Anastasio, qui fingendo se episcopum ludo baptizabat pueros, intendēs Alexandrię episcopum repræsentare, hoc est: id facere intēdens, quod ille solebat. Quos ipse Alexander verè baptizatos censuit, & tamen puer ille tunc nihil de vita æterna cogitabat. Et can. Non illud. de consecra. d. 4. ait ad Boni facium August. quòd licèt quis non propter finem vitæ æternæ, sed propter aliquem tem poralem finem baptizet suos paruulos, verū est sacramentum (intellige si fiat cum intentio ne ecclesiæ.) Quin imò vt art. 10. apud D. Th. patebit, licet quis intētione peccandi mortaliter baptizaret, intendēdo scilicet adulteriū vel homicidiū, si tamē vnà intenderet facere, quod ecclesia facit, esset baptismus. Quòd autem requiratur intentio faciendi hominem Christia num: non aliter probat Scotus, quàm vt illa lo tio distingueretur ab alijs profanis, & fieret in tentione Christi, qui id intendit. Nihilominus neque ista requiritur expressa & in particulari, sed confusa & in genere faciendi quod Chri stus & ecclesia facit, quicquid illud sit. Quare nec duæ requiruntur expresè, scilicet, vna ab luendi, & altera huius effectus, sed hæc sola ge neralis modò dicta. Ob idq; prudenter S. Th. de nulla præterea meminit. Neq; verò concilium Florentinum, sed hanc omnino D. Tho. ait sufficere. ¶ Contra hoc autem arguitur. In uestigando vtrùm requiratur intentio faciendi quod facit ecclesia Romana vel catholica. Hæretici nanque non habent huiusmodi intē tionem, imò neque Græci ad Romanam ecclesiam specialiter aspiciunt. Respondetur, q neque hoc exprimere opus est, sed sufficit ge neralissima intentio faciendi quod Christus in stituit, vel orthodoxa ecclesia, quæcunque illa sit. Quare licèt hæreticus erret sit ne sua eccle sia vel alia, verè baptizat. Imò nec requiritur vt formaliter dicat, quod facit ecclesia, sed satis est si intendat talem cæremoniam in remissio nem peccatorum facere, vel quòd per illam Deo sit ille dedicatus. Imò, vt statim de Ana stasio puero dicemus, satis est intendere id fa cere, quod facit episcopus vel sacerdos, hæc enim omnia eandem habent virtutem.

Nó requiritur expressio huius per illius ecclesiæ.

¶ In secundo argumento tangitur secunda dif ficultas. Arguitur enim. Nemini esse potest no ta alterius intentio: si ergo intentio ministri ad sacramenti substantiam sit necessaria, tunc ille qui suscipit, certus esse nequit an susceperit; & cum

Secundū argumentum S. Thom.

& cùm aliqua sint sacramenta ad salutem ne cessaria, vt baptismus, nemo certitudinem ha bere posset suæ salutis. In responsione autem impugnata vna opinione, sequitur altera. Ait siquidē quorundā opinionē fuisse, quòd & si mentalis intentio ministri sit necessaria (audi ui quosdam legere specialis, sed si ad literam at tendas, nullatenus legendum iudicabis nisi mē talis) tamen vbi illa deest, defectum illū in pue ris, qui baptismū flaminis habere nequeunt, supplet Christus, qui interiùs baptizat: adul tis verò, baptizati cupientibus, sua fides & de uotio sufficit. Reprobat autem hoc D. Tho. di cens, quòd licèt id sustineri posset quātum ad gratiam iustificantem, non autem quantū ad characterem, qui verè facit christianum: nam ille per solam deuotionem suscipientis sine sa cramento in re non imprimitur. Solutio ergo vera est, quòd cùm minister in persona totius ecclesiæ agat, cuius est minister, prolatio formæ satis exprimit intentionem ecclesiæ, quæ ad susceptionem sacramenti sufficit, nisi cōtra rium exteriùs vel ex parte ministri, vel ex par te suscipientis exprimatur.

Exponitur més D. Th.

Paluda.

¶ Vt autem ab hoc postremo verbo exordia mur, videtur hic D. Thom. insinuare nullam exigi intentionem ministri interius in mente, sed satis esse exteriorem verborum prolatio nem. Quam quidem opinionem Palud. dist. 6. q. 2. artic. 3. vt probabilem recitat, non ta men tanquam S. Thomæ sed aliorum ea no mine refert. Aiebant enim illi, quòd in sacra mentis, vbi minister non est principale agens, sed merum instrumentum, non requiritur mē talis intentio faciendi, quod Christus vel eccle sia facit, sed solùm applicandi illam materiam, & proferendi illam formam, tunc enim intentio ecclesiæ sufficit. Nam dū dominus per ser uum rem suam vendit, licèt seruus ille minimè intendat transferrè rei illius dominium, non vitiatur contractus. Et dum quis per interpre tem confitetur, aut per nuntium contrahit ma trimonium, quanquam interpres aut nuntius nihil intendat nisi proferre verba, sacramen tum & contractus tenet. Et dum quis stuppā applicat igni, quanuis non intendat illam in flammare, nihilominus inflammabitur. Et ap paret eidem opinioni verbum Aug. patrocinari. 5. tract. super Ioan, quod refertur. 1. q. 1. can. Dedit. vbi ait. Non timeo ebriosum in actu baptizandi. Ebrius autem nequit intentio nem habere. Item illa historia can. Spiritus san ctus. ea. causa & q. de puero Anastasio, qui lu do baptizabat pueros, vbi idcirco nullam vi debatur habere intentionē ecclesiæ, cuius ta men baptismū Alex. ratum habuit. In matri monio autem, dicebat illa opinio, requiritur intentio contrahentium: quoniam contrahē tes non sunt mera instrumenta, sed principa les causæ ipsum contrahendi. Et pariter omni suscipiente sacramentū: quia suscipiēs non est instrumentum, sed ille qui sanctificari intēdit.

¶ Dur. autem. d. 6. q. 2. hanc opinionem im pugnat, atque Adri. in. q. de bap. ar. 3. quæstiū cu. 4. Nisi quòd Dur. non recitat eam tanq; S. Thom. sed Adrian. est, qui ei ipsam propter hæc verba impingit. At profectò vt est falsissi ma, ita nullatenus est. S. Thom. Primum enim si nulla esset intentio necessaria faciendi, quod facit ecclesia, vana esset assertio doctorum, & concilij Florentini, qua definitur requiri præ ter materiam & formam, intētionem ministri: nam in hoc, quod dicitur materia & forma in telligitur, q̄ velit tam materiā applicare quām formā: actus enim exterior & volitio interior pro eodē reputantur. Cùm ergo insuper ad datur requiri intentionem, alia intelligitur. Itē quia tunc si quis merè iocando aliū baptizaret, non intendendo facere quod facit ecclesia, sed solùm volēdo applicare materiam & formam quas ipse applicat, esset verus baptismus: quod est erroneum. Ad hæc si intentio suscipientis requiritur: vt infrà. d. 5. arti. 7, patebit, ob id q̄ ille est subiectum recipiens, multò efficacius requiritur in ministro: nam actio potiùs pen satur ex parte agentis, quàm ex parte passi.

Durand. & Adrian.

¶ Et quòd illa non sit opinio. S. Tho. palā hic est manifestum. Ait enim, quòd requiritur in tentio (quod quidem nomen sonat actum mē tis) quo determinentur materia & forma ad ta lem effectum. Requiritur ergo secundum eum intentio non solùm applicandi materiā & for mam, sed ipsius effectus, quem subinde explicat in solutione primi, dicens q̄ licèt in instru mento inanimato non requiritur intentio, re quiritur tamen in eo, quod est animatum: at que adeò requiritur in ministro intentio faciē di, quod facit Christus & ecclesia. Non ergo credendus est illico in solutione. 2. sibi contra dixisse. Quapropter Palu. hanc etiam censet opinionem S. Thom.

Est sentētia S. Tho.

¶ Vnde ad argumenta alterius opinionis re spondetur, quòd quando dominus vult per voluntatem, & prudentiam serui negocium tranſigi, profectò eius intentio etiam requiri tur: Christus autem voluit per ministros sacra menta administrari, tanquam per illos, quibus negocium demandabatur, & ideo requiritur in ipsis intentio faciendi, quod ipse instituit. Ad illud autem Augu. Non timeo ebriosum.

Ad argumēta cōtrariæ opini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Anastasio puero Hugo.

respondetur, non dixisse ebrium, qui est ille, qui actu caret rationis vsu. ille enim non magis potest baptizare, quàm mẽte captus: ebrius autem habere quandoque potest rationis lumen, vt baptizet. Ad aliud autem de historia Anastasij respondet bene Hugo. libr. 2. par. 6. cap. 13. quòd hominem quidpiam facere ioco, stat dupliciter. Vno modo, fingendo se facere: quod non facit: vt cùm quis in comœdia fingit se lugere, & non luget: & per talem fictionem non fieret sacramentum. Altero modo verè id faciẽdo licèt ioco: & isto modo faciebat ille Anastasius: ludendo enim intendebat facere, quod episcopus faciebat, non solùm applicare materiam & formam: sed facere quidquid ille intẽdebat, quod perinde valebat ac si habuisset intentionem faciẽdi, quod facit ecclesia. Secùs si per merum iocum id fieret. Ait enim Augu. libr. 7. contra Donatistas cap. 53. & refertur de consecra. dist. 4. can. Solet. q. vbi totum ludicrè, & mimice, & iocularitер ageretur, vtrùm approbandus esset ille baptismus, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum esset expectãdum. Hæc ille. At verò vbi res esset dubia, non opus esset miraculum expetere, sed denuò iterandum esset sub conditione sacramentum.

Exponitur S. Tho.

¶ Tandem ad Adria. qui arbitratus est illam reprobatam opinionem fuisse S. Thom. respõdetur cum Caietano, quòd ex eius argumento debuisset eius mentem expiscari: argumentum enim instituebatur non de intentione si requiratur, sed solùm de certitudine suscipientis: & ideò non somniauit dicere sufficere in ministro prolationem verborum sine mẽtali intentione faciendi, quod facit ecclesia, sed illam prolationem sufficere ad conscientiam suscipientis pacandam, nempe, vt certò credat ministrum talem habuisse intentionem: ni si contrarium alia via certiùs constiterit.

¶ Sed ais. Illa non est euidens certitudo. Fatemur equidem ingenuè, sed nec requiritur euidens, sed illa satis est ad conscientiæ quietem: quoniam neq; semper certitudinem habemus an ministri sint verè sacerdotes, sed cùm videmus homines probos vti forma, & materia ecclesiæ: credimus sanas etiam, Christianasque habere mentes dum sacramenta ministrant.

Dubium graue.

¶ Grauius tamen profectò dubiũ emergit ex primo mẽbro solutionis, vbi videtur D. Tho. cõsentire, q̃ si desit intentio ministri, Christus in pueris supplebit defectũ, saltem conferendo gratiam. Hoc enim vsque adeò non est certum, vt sit temerarium credere. Id quod vbicunque locus occurrerit, admonere non cessabo. Est enim opinio, quam (vt Gabri. refert) ex Alex. 4. par. q. 13. membro. 1. arti. 1. solutione ad. 4. multi eliciũt. Quã & Dur. loco citato. d. 6. q. 2. p̃ certa affirmat. At verò Alex. in illa non perstitit, nec verò potuit. Nã vt. d. 6. q. 1. artic. 6. latè disputabimus, nemo alteri primã gratiam meretur, nisi merendo illi bonum motum in Deum, quo se per Dei fauorem ad illam præparet. Hoc enim soli reseruatum est Christo. Alioqui non redderet Deus vnicuique secundùm opera sua, & prout gessit in corpore. Cùm ergo paruulus ante vsum rationis talem motum habere nequeat, & sacramẽtum ei nullum applicetur, nihil illic Deus supplebit. Stat enim lex generalis. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum. Quare ille peribit propter peccatum originale. Aliàs confiteri deberes, quòd etiam si nulla applicaretur puero exterior cæremonia baptismi Deus supplere t defectum, siue id esset ex incuria parẽtum, siue secùs: nam puer nihil fecit cur non saluetur. Ex quo rursus sequeretur, quòd baptismus non esset ad salutem necessarius: quod est manifestè hæreticum. Præterea confirmatur: quoniam sequeretur, vt si postea constaret ministrum non habuisse intentionem, non opus esset illum puerum baptizare saltem propter gratiam illi infundendam, nisi propter præceptum parentum: quod est falsum. Ac demum sequeretur, quòd si sacerdos non intenderet consecrare, pariter Deus suppleret defectum quod est assertu temerarium. De hoc autem dist. in. 5. arti. 2. latiùs. D. ergo Tho. in præsentiarum noluit id dicere, quod prima facie sonat, vt ab alijs allegatur. Cùm enim illam opinionem recitaret quo ad supplementum gratiæ in puero & in adulto, postea tamen in impugnatione nihil resumpsit de puero, imò qa non erat hîc locus de illo disputandi, id præter misit: sed de solo adulto resumpsit, q̃ licèt per deuotionem recipiendi sacramentũ, possit supleri defectus sacramenti: vt infundatur gratia, non tamen vt imprimatur character. Nimirum insinuans, quòd de puero non habente deuotionem neque quo ad gratiam supplere possit.

Tertium argumentum

¶ Tertium tandem argumentum tertiam ambiguitatem eneruat. Arguitur enim. Intentio hominis non potest esse circa id, ad quod non est attentus: ille autem, qui sacramentum ministrat, quandoque ad id non attendit propter mentis diuagationem: ergo tunc non perficeretur sacramentum. Respondet autem, sufficere habitualem intentionem, vt scilicet cùm sacerdos accedit ad baptizandum id intendat facere, quod ecclesia præcipit. Vnde si dum est in officio, mens aliorsum rapitur, in virtute prioris intentionis perficitur sacramentum.

Triplex intentio.

¶ Hic autem animaduertendũ est secundùm Scotum. d. 6. q. 6. triplicem esse intentionem, scilicet, habitualem, & actualem, & mediã virtualem. Habitualis est habitus, qui est in dormiente, quando de re nihil cogitat. Vnde prima sit hic propositio. Habitualis intentio nõ sufficit ad sacramentum: quoniam sacramentalis actio, vt suprà diximus, debet esse actus humanus, iudicio deliberatus: habitus autem solus non sufficit facere actum deliberatũ, nisi aliqua interueniat mentis aduertentia. Habet quis habitum misericordiæ, sed forte nihil de illa virtute cogitans proijcit peccuniam, quam pauper colligit, ille actus non est misericordiæ, imo potest esse indeliberatus. Item medicus autem habet, qua sibi mederi potest, tamen nihil de sanitate meditans deambulat & sanatur: illud tunc exercitium non sit ex arte. Pariter si quis habens habitum baptizandi, qui hodie semper fuit mente alienatus, licet forte materiam, & formam applicet puero, non esset baptismus defectu intentionis. Et confirmatur hoc. Dormientes & amentes vsi e versa ex habitu multa faciunt in somno & in amentia: nã habitus, vti ait Aristo. operatur ad modũ naturæ: atque adeò non nunq̃ ex impetu absq; deliberatione: quare dormiens profectò posset ex habitu baptizare: qui tamen baptismus defectu intentionis non esset baptismus, imò nec actio libera. Requiritur ergo, vt aliquis mentis actus ministri præcedat in sacramento.

Prima propos.

Secũda propositio.

¶ Secunda propositio. Neque actualem intẽtionem functioni sacramenti adesse requiritur propter rationem D. Thomæ: Obligaret enim nos Deus ad impossibile: quando quidem humanum ingeniũ adeò est lubricum, vt cogitationem nõ diu in re vna retinere possit. Vnde Augustin lib. de libero arbitrio. Non est, inquit, in potestate nostra, quin visis tangamur.

Tertia propositio.

¶ Ex his ergo colligitur propositio tertia. Requiritur semper aut actualis intentio aut saltẽ virtualis. Probatur à sufficienti diuisione: quia si habitualis non sufficit, & actus non semper requiritur, fit vt absenti actu requiratur, & sufficiat virtualis intentio. Hæc autem est quando præcessit intentio actualis, quæ mouit potentias ad agendum, qui quidem motus cessante priore intentione semper durat, nisi per contrarium actum interrumpatur. Triuiale exemplum est, dum quis proponit visitare apostolorum limina, & in medio itinere edormit, atque alia cogitat, manet enim tunc virtus primi propositi.

¶ Est autem deridicula opinio, vt illic bene ait Scotus, dicentium illam primam intentionem imprimere virtuti motiuæ membrorũ virtutẽ illius finis, ad quem mouentur, qui durat postea sicut projectorum impetus. Est inquam ludicra opinio, quoniam nihil aliud est manere in virtute, quàm initio mouisse membra ad illum finem.

¶ Forsan ergo quispiam D. Thom. remordeat, quòd hic dixerit habitualem intentionem sufficere. Enimuerò, vt hic ait Caie, non ipsum latuit differentia hæc: imò licèt dixit habitualem, expressit tamen virtualem, dicens sufficere, quòd sacerdos accedens ad baptizãdum intendat facere, quod facit ecclesia, in cuius intentionis virtute postea operatur. At vocauit habitualem, quia fortasse tempore suo non sic vocabatur: quoniam operatur ad modum habitus permanenter absente actu. Imò posset esse virtualis intentio sine habitu. Vt si quis modò inciperet sacramenta ministrare, nondum genito firmatoque habitu.

Bona dubitatio.

¶ Ac forsan hic quispiam pulsaret animum, quanta scilicet intercapedo temporis sufficiat, vt illa, quæ præcesit intentio, neque in virtute duret. Planum enim est, quòd si sacerdos illa die, qua nascitur infans, proponat illum baptizare, sed tamen in toto dierum octonario nunquam amplius de eo cogitet, sed sicut dũ quis barbam absque vlla cogitatione fricat, sic illum fortuitò octauo die baptizet, profectò videtur baptismus ille absque legitima intentione fieri. Ad hoc aũt non opus est alia respõsione, quàm verba S. Thom. repetere. Ait nã que virtualem intentionem requiri, vt quando sacerdos ad sacramentũ ministrandum accedat, tunc intendat facere, quod facit ecclesia. Itaque requiritur tam proxima intentio, vt illa moueat membra, vel ad eundum in ecclesiam, vel ad præparandum se, &c. ita, vt tota illa actio sit actus humanus in virtute prioris deliberationis.

Vrgens dubium.

¶ Multò autem vrgentius mouet, quòd sunt multi sacerdotes, qui nunquã cogitant facere, quod facit ecclesia: imò forsan qui in tota vita sua nunquam illam intentionem sub illa forma habuerunt. Propterea dicunt aliqui, exigi quidem vel actualem, vel virtualem intentionem ad applicandam materiam, & formam in baptismo, vel ad proferenda verba in eucharistia, &c, vt tales actiones sint humanæ, sed tamen de fine illo faciendi, quod facit ecclesia sufficere habitualem intentionem. Sed tamẽ si

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc nomine intelligatur habitus genit⁹ ex plu ribus similibus actibus, forsan neque hic requi ritur, quia fortasis sacerdos neque huiusmodi
Respõsio nanda. actus vnquam habuit. Respondetur ergo, q̃ non requiritur semper intentio formalis hu ius, quod est facere, quod facit Christus, vel ecclesia, sed aliqua confusa, in qua hæc includitur. Dixerim exempli gratia, quòd si quis ordines sacros suscipit intentione, vt sit sacerdos, & minister ecclesiæ, & postea cõsuescit celebrare, & alia administrare sacramenta, neque vnquam per actum contrarium cogitat aliter ministrare, quàm Christus ecclesiaque iubet, illa consuetudo, quæ nominari potest habitus, sufficit, vt quoties per actus humanos administrat, intendere censeatur facere, quod facit ecclesia.

¶ Ex his ergo fit consequens neque dormien tem, neque amentem defectu intentionis posse sacramentum conferre. Quòd si contra arguas. Si quis dum iuit dormitum, vel in amentiam lapsus est, habuit intentionem suscipiendi baptismum, illumq; postea in amentia, vel in somno suscipiat, baptismus tenet, vt in cap. Maiores. de bap. ait Inno. ergo & pari ratione si quis, dum iuit dormitum, vel incidit in amẽ tiam, propositum habeat conferendi sacramẽ tum, illud erit ratum, licet in somnio, vel amentia illud conferat. Negatur consequentia: quo niam recipiens non est agens: cui ideo hoc dũ taxat est necessarium, vt obicem non opponat, vt illic ait Innoc. conferens verò est agẽs: qui ideo tenetur per operationem humanam sacramentum ministrare.

Dubium. ¶ Postremum denique dubium est de errore, qui contingere assolet in intentione, vt si cui cæco ministro, qui putat se baptizare Petrum supponeretur Ioannes, quem ille pro Petro baptizaret. Apparet enim nullum esse sacramentum, tum quòd cùm dicit te, intentionem non dirigit ad illum, tum etiam q̃ matrimoniũ errore personæ cassatur, vt si quis putans ducere Mariam, ducat Annam. ¶ Sylvest. verb. Hostiensis. Baptismus. 3. §. vlt. refert Hostiensem dicentẽ, q̃ error in sexu, vt si quis intendens singulariter baptizare masculum, cui nomen Petrum imponit, baptizaret puellam, sacramentum tolleret. Secùs si intenderet baptizare hunc. Tunc enim vtriuslibet eum sexus putaret, baptisma valeret. At verò vana hæc est in præ
Nota hist. riam. sentiarum sexus distinctio. Quin imò, vt audiui nonnunquàm pernicioſa. Fertur nanq; accidisse Lusitaniæ, quòd cuidam iam prouecta ætate, qui semper fuerat fœmina existimatus prominuerint foras viri membra, quæ illuc vsq; habuerat ventre inclusa (sæpe enim contingere solet) qui ideo iterum fuit baptizatus. Quod quidem error fuit sacrilegus rebaptizationis: sed tantum fuerat illi commutandum per episcopum nomen fœmininum in masculinum. Fuit ergo consilium eorum qui theologiam non ex propriis rationibus, sed mera extraneorũ authoritate tractant. Abiecta ergo huiusmodi distinctione, quæ ad rem nihil pertinet, obseruandum hoc documentum est, q̃ si quis haberet intentionẽ singularem baptizãdi Petrũ: scilicet, filiũ regis cum exclusione cuiuscunq; alterius, videlicet, vt si mente diceret, si non es filius regis nõ te baptizo, tũc si quẽ alium baptizaret, seu fœminam sacramẽtum non esset validũ: quia nõ interfuisset intentio baptizandi illũ, qui baptizatur. Sed eiusmodi minister sacrilegus esset, suo scilicet abutẽs ministerio, debet enim quisq; prius explorare quẽ baptizat, & intentionẽ dirigere ad hũc. Et tũc licet cogitatione speculatiua arbitretur esse Petrũ, sit tamen alius quicunq; siue masculus, siue fœmina, baptismus tenet: quia in intentione illa practica, qua scilicet applicat huic baptismũ, continetur intẽtio ecclesiæ. Secùs autẽ de matrimonio, vt ait D. Tho. in. 4. d. 30. q. 1. ar. 1. ad. 3. quoniã character baptismi nõ imprimitur ex intentione baptizantis directè, sed ex sacramento, quare intentio illic ministri solùm seruit ad applicandum sacramentũ, quod cuicunq; baptizato illum imprimit. Vinculum autem matrimonij directè oritur ex consensu vtriusq; partis, quare qui non intendit ducere Mariam, sed Ioannam, si substituatur Maria vti Iacob accidit, nullum contrahit matrimonium. Iniurium em̃ esset, vt quis arctissimo illo vinculo illam sibi copularet, cuius nunquã habuit affectum.

Salutifera admonitio. ¶ Admonet demũ in calce S. Tho. vt licèt hęc vera sint, nihilominus studioſe minister satagat conseruare actualem intentionẽ in functione sacramẽti, idq; potissimum in sacrosancto eucharistiæ mysterio, vt illic iterum admonebimus. Tametsi illud non sit semper in hominis potestate. Quapropter cõquerebatur Psalmista dicens. Cor meũ dereliquit me. Hæc autem actualis intentio non sic est intelligenda vt minister semper mente dicat, intendo facere quod facit ecclesia, aut intendo baptizare, sed vt mente operi assistat: scilicet, attendat quomodo conficeret, & quomodo abluat puerum in remissionem peccatorum, quomodo illic Deus spiritus sancti gratiam influat, quomodo in eucharistia panem in corpus trãsubstantiet, & vinum in sanguinem in memoriam Christi

Christi passi. Atque his similia mente quã maximè attentè queat, reuoluat.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm fides ministri sit de necessitate sacramenti.

QVONIAM intentio sacramenti videtur in eo esse non posse, qui eiusdem sacramenti nullam habet credulitatẽ, meritò quæritur, vtrùm ad habendam huiusmodi in
Corollusio. tentionem necessaria sit fides. Et respõdet D. Thom. vnica negatiua conclusione. Non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius (scilicet sacramẽti.) Probatur autoritate Aug. contra Petilianũ. Mementote sacramẽtis Dei nihil obesse mores malorũ hominũ, vt illa nõ sint, vel minus sancta sint. Et subijcitur ratio, q̃ cùm minister solùm instrumentaliter operetur, non agit in virtute propria, sed in virtu-Christi: virtus aũt ministri propria est tam fides q̃ charitas: ergo sicut non requiritur in eo charitas, nam & peccatores possunt sacramenta ministrare, ita nec requiritur fides, imò & in fideles quoque possunt esse sacramentorum ministri.

Expositio articuli. ¶ Præhabitis illis, quæ articul. 5. &. 6. pertractata sunt, nihil hîc supereſt adhibendũ, nisi vt intelligatur conclusio non solùm de fide infusa, quæ non est necessaria, verũ, & actu circa aliquem articulũ fidei. Mox discretio sacramẽtorum fiat. Baptismũ nanq; etiã infideles, qui nunquam fidem nostrã susceperunt, exhibere possunt, vt can. Romanus. & ca. A quodã. de cons. d. 4. decretum est. Reliqua verò sacramẽta quia non nisi à sacerdote conferri possunt, & qui baptismatis vnda non est lotus, sacerdos esse nequit, fit vt nisi ab illo, qui fidem suscepit, ministrari nequeant. Possunt tamen ab hæreticis, qui fidem amiserunt, confici, ita vt sint valida, præter sacramentũ pœnitentię, q̃d iurisdictionem exigit. Tametsi ipsi ministrantes peccent. Matrimoniũ aũt licèt inter infideles contrahatur, nõ est in illis sacramentũ. Hęc omnia ex superioribus apertè eliciuntur.

Primum argumentum. ¶ Est autẽ. 1. argu. S. Thom. fides vt ait cõtra Iulia. Aug. intentionẽ dirigit, qui enim in Deũ non credit, neutiq̃ potest in ipsum officia sua referre: intentio autem necessaria est: ergo & fides. Respondetur, quòd potest cõtingere defectus fidei in vna veritate & nõ in alia: potest enim quis errare credens nullum esse licitum iuramentũ, & nihilominus rectam habere fidem circa sacramentum: quare huiusmodi homo dum sacramentum ministrat, dirigere intentionem valet. Si verò circa ipsum etiam sacramentũ erret, arbitratus per illam cæremoniã nihil fieri, nihilominus credere potest christianam ecclesiã per illas cæremonias intendere mysteriũ aliquod: quare id genus homo, licèt infidelis sit prorsus, nihilominus per illam actualem credulitatẽ potest id intẽdere, quod ecclesia facit: per illam enim intentionem applicatur fides ecclesiæ, credentis saluificam gratiam per sacramentum infundi.

Dubitatio. ¶ Sed rogas quid si nulla existeret in toto orbe fides? Respondetur casum esse legi euangelicæ reluctantem: nẽpe, pollicitationi illi Christi Lucæ. 22. Orabo pro te, vt non deficiat fides tua. Quare non amplius duraturus est mũdus, quàm fides. Attamen licèt id per impossibile admitteretur, si modò memoria maneret christianæ ecclesiæ, intentio faciendi quod Christus instituit, aut quod ecclesia christiana, dum superstes erat, faciebat, sufficiens esset ad baptismum. Collige hinc ergo, q̃ non solùm non requiritur fides aut in actu, aut in habitu alicuius articuli, verùm neque vlla sacramentalis virtutis credulitas, sed quanuis quispiã quicquid facit ecclesia arbitretur esse ludicrũ, si tamen id faciat quod ipsa intendit, verè baptizat.

Dubitatio. ¶ Sed saltem vtrùm illa cognitio requiratur, quam S. Thom. exigi affirmat: scilicet, q̃ baptizans non ignoret, ecclesiam catholicam intendere per ea quæ exterius aguntur sacramentum præbere. Respondetur neq; hoc esse necessarium. Imò licèt putaret ecclesiam huiusmodi cæremonias non seriò tanquã res vtiles, sed ioco facere, dummodo ipse intentionẽ ad hoc dirigeret, vt quicquid ipsa siue ioco siue seriò, vel quomodocunq; faceret, hoc ipse perficeret, verũ esset sacramentũ: nam profectò omnia cõcurrunt, quæ sunt de necessitate sacramenti. Sed ob hoc id S. Tho. dicit, q̃ qui ignoraret ecclesiam id facere tanquam sacramentum, nunquam id curaret facere cum intentione ecclesiæ, sed iocandi gratia. Quin etiam de suscipiente dicendum est, quòd & si crederet ecclesiam ioco id facere, dummodò id intenderet suscipere, quod ecclesia intendit, susciperet sacramentum, eiusque characterem, non tamen gratiam: quoniam error ille intellectus peccatum ei esset, atque adeò obex gratiæ. Secundú argumentum. ¶ Secundum argumentum est. Qui vera fide caret hæreticus est: hæretici verò inania falsaque sacramenta conferunt, secundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

verbum Leonis papæ in epistola ad Leonem Augustum, & refertur. 1. q. 1. can. Manifestũ. ergo fides est necessaria. Respondetur autem hæreticos, qui non seruant formam ecclesiæ, nullũ cõferre sacramentũ, vt suprà dictum est: qui autem illam seruant, sacramentum quidẽ conferunt, non tamen gratiam, iuxta verba Aug. ad Petrũ, & refertur. 1. q. 1. can. Firmissime. dicentis, extra ecclesiã baptizatis, si ad ecclesiam non redierint, baptismo cumulari perniciem. Ait verò S. Thom. hoc intelligi de hæreticis manifestè præcisis: nam tunc qui sacramenta ab illis suscipiunt, peccant, atque adeò obicem gratiæ ponunt. Excipe tamen casum necessitatis baptismi, in qua neque qui ab eis baptizantur, neq; ipsi baptizantes peccant, si absq; solennitate id faciant, vt arti. 6. dictũ est. Sunt præterea qui ecclesiæ ritus peruertũt: & de istis loquebatur Leo, quorum vesania in Alexandrina sede omnium cælestiũ sacramẽtorum lumen extinguebatur: scilicet decor: licèt vera sacramẽta cõferrent. Meminit S. Th. de Cypriano, qui & vt suprà diximus, errore illo fuit attactus, quòd hæretici non possent sacramenta conferre, secundùm quẽ subsequebatur, vt fides sit ministro necessaria. Sed ait Aug. lib. 1. contra Donatistas, q luce charitatis, si quid in eo purgandũ erat, passionis falce sublatum fuit. Ait verò. Si quid in eo purgandum fuit, quoniam cùm ille error, vt artic. 5. diximus, sua ætate non fuisset condemnatus, non solum nõ fuit pertinax, verũ nec forsan peccauit mortaliter. Similem exceptionẽ facito in solutione tertij argumenti de excommunicatis, qui licèt ratione characteris sacramenta conferant, peccanti tamen conferendo. Et pariter qui ab illis recipiunt, nisi in necessitate baptismi, aut quia ignorant esse excommunicatos. Præterea illos excipe, qui sunt excommunicati non nominatim, iuxta sanctionem concilij Constantiensis articu. 6. expositam.

Cyprianus.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

VM fuerit conclusum, intẽtionẽ in sacramento esse necessariã, necessium est scire de eius qualitate, an recta etiam exigatur. Et respondet D. Tho. sub distin. duabus conclusionibu. Vno enim modo potest intentio nõ esse recta, quando minister non intendit sacramentum perficere, sed deridere & fallere.

¶ Et de hac sit prima cõclusio, q talis peruersitas tollit veritatẽ sacramenti, quia tollit essentiam sacramenti, cùm eius obiectum tollatur, quod est facere, quòd facit ecclesia. Moderatur aũt conclusionẽ dicens. Præcipuè quando suam intentionem exterius manifestat. Nõ q si talis adsit intentionis peruersitas, sub dubio sit esse sacramentũ, imò nullum est, sed q quãdo exterius non propalatur, ambigitur, qualis fuerit intentio, & ideo præsumitur fuisse legitima. Alio modo potest intentio ministri accidentariè peruerti, quantum ad id, quod sequitur sacramentũ, vt si quis intendens verè baptizare, simul intendat peccatum aliquod, vt abusum puellæ, quam baptizat, aut sub speciebus, quas consecrat, venenum alicui porrigere. ¶ Et de hac ait secunda conclusio, q talis intentionis peruersitas veritatẽ sacramenti non tollit. Et ratio est, quòd cùm intentio conficiendi sacramentum ab altera non pendeat, fit vt neque propter ipsam desinat esse legitima. ¶ Res est clarissima, quam iam suprà art. 8. tetigimus. Si enim quis dum alium baptizat, intendit facere, quod facit ecclesia, quãcunque aliam illi coniungat scelestissimam impiẽtissimamq; intentionem, sacramentum conficit, etiam si finem proponeret supremo sacramenti fructui ex diametro contrariũ. Vt si Satanicus homo quempiã baptizaret, vt postea Christianus ille peius nomen Dei blasphemaret, ab illoque apostataret. Eiusmodi autẽ minister, qui nefarias intentiones sacramentali adiungeret, grauissimum scelus committeret, idque duplex. Vt si per sacramentum intenderet homicidium, esset homicida & sacrilegus: & si fornicationem, fornicator & pariter sacrilegus: nam illa intentio esset contaminatrix, violatrix que sacramenti, per quam scilicet fœdissimè pollueretur.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

Expositiuncula.

Graue sacrilegium.

¶ Primum argumentum S. Thom. est. Intentio ministri debet esse conformis ecclesiæ intẽtioni: sed hæc semper est recta: ergo & in ministro talis esse debet. Respondetur intentionis ecclesiæ duas esse rectitudines. Vnam scilicet conficiendi sacramentum: & hæc est sacramenti essentialis ipsum perficiens. Alteram verò quantum ad sanctum vsum, quæ in meritum cedit. Et ideò minister, qui priorem sine posteriori habet rectitudinem, perficit quidem sacramentum, sed caret merito, imò demeretur supplicium. ¶ Secundò arguitur. Peruersa intentio deterior esse videtur, quàm iocosa:

Primum argumentum.

Secundum argumentum.

iocosa: sed iocosa tollit sacramentum: ergo & peruersa. Posset quidem responderi ad maiorem non semper in sacramento aliam peruersam intẽtionem peiorem esse quàm iocosam: imò qui vt fidei Christi subsannaret, mimicè cæremonias sacramenti repræsentaret, peius q̃ fornicator peccaret. At quoniã neruus in hoc non consistit, negatur consequentia: quoniã iocosa intentio tollit substantiam intentionis necessariæ, peruersa verò non.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Peruersa intentio totum opus vitiat, iuxta illud Lucæ. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuũ tenebrosum erit: sacramentum verò secundùm Aug. contra Petilianum, per malos homines non vitiatur: ergo vbi est peruersa intentio nullũ est sacramentum. Respondetur per iniquam intentionem vitiari functionem sacramenti, qua tenus est opus ipsius ministri: est enim ei delictum, non tamen quatenus est opus Christi gratiam conferentis. Sicuti si seruus sinistra intentione pecuniam domini erogaret pauperibus, quam ipse bono animo illi commiserat vt iustè dispenderet.

QVÆSTIO. 6. DE numero & necessitate sacramentorum.

S. Thom. 3. par. quæst. 65.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm debeant esse septem sacramenta ecclesiæ.

Conclusio.

OStremum capitulum textus fuit de sacramẽtorum numero, de quo presenti quæstio. per quatuor articulos disputatur. Quorũ primus est, plurane sint, paucioraue quàm septem. Et quanuis hæc sit tituli forma, tamen non quæritur de numeri certitudine, illa siquidẽ ecclesiæ traditione & vsu citra disputationẽ constãtissima est. Sed de eius cõuenientia, hoc enim est theologi officiũ vt ait Petrus apostolus. 1. Pet. 3. rationẽ reddere eorũ dogmatũ, quæ ecclesia per spiritũ sanctũ sanciuit. Conclusione ergo vnica respõdetur huiusmodi. Conueniẽter septem sacramẽta ecclesiæ ponũtur. Quã quidẽ conclusionẽ ex duabus illis celeberrimis qualitatibus sacramentorũ quas ab initio per totum decursum, ceu duo lumina præ oculis adduximus, probatur. Sunt eñ tum religionis cæremonię, quib⁹ nos ad Deũ colendũ perficimur, tũ medicamnia, quibus Deus vicissim depulsis nostris spiritualibus morbis nostrã operatur salutẽ. Ex quorũ vtroq; capite mirificè profectò D. Tho. eiusmodi cõgruentiã ad decentiã deducit. Nã quantũ ad primũ instar corporalis vitę in spũali perficiuur. In corporali verò, cũ homo sit ciuile animal & sociale, duabus rationibus perficitur. s. & quantũ ad propriã personã, & respectu aliorũ quatenus reipublicæ membrũ. Respectu aũt propriæ personæ bifariã: nimirũ tam per se acquirendo, quæ sibi cõueniunt, q̃ per accidens ea quæ nocẽt obstacula propellendo, vt morbos, atq; alia id genus incõmoda. Per se aũt sibi cõuenientia acquirit tria. Primũ. s. per generationẽ esse & viuere, qđ aliorũ est omniũ primũ fundamentũ. Atq; huic in vita spirituali respõdet baptismus, qđ (vt ad Titũ. 3. ait Paul.) est lauacrũ regenerationis. Vnde Christus Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest introire in regnũ Dei. Secundò per augmentũ acquirit homo iustã ætatem, ac subinde viriũ virtutũque robur ad exercẽda opera vitæ. Atque huic augmento in vita spirituali respõdet cõfirmatio. Vnde baptizatis Apostolis dictũ est Lucæ vlt. Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Tertiò deniq; requiritur in homine nutritio per quotidianũ cibũ, sine quo temporalis vita cõsistere nõ posset. Et vicè huius in vita spirituali gerit eucharistia: secũdum illud Ioan. 6. Nisi mãducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, non habebitis vitã in vobis. Ecce tria, quæ homini ideò per se conuenire dicuntur in vita tẽporali, q si illam haberet perpetuã, vt in statu naturæ integræ, nullo alio indigeret, imò hæc tria illi sufficerẽt. At quoniã ex peccato multa incurrit detrimẽta, tam corporalia q̃ spiritualia in vtraque vita indiget duobus alijs remedijs, vno. s. ad sanitatem comparandã quando incidit in morbum, & locum huius in vita spirituali tenet pœnitentia, iuxta illud psalmi, Sana animã meam, quia peccaui tibi: atque altero ad recuperãdam pristinam valetudinem ex languore per dietam & exercitium. Cui in vita spirituali respondet extrema vnctio, quæ remouet peccatorum reliquias, hominemque adeo ad iter cælestis gloriæ capessendum paratum reddit. De qua re Iacobi. 5. Et si in peccatis est, remittentur ei. Ecce quinque sacramenta, quæ homini quãtum ad suam propriam personam congruẽtia

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt. Respectu autem humanæ societatis duo bus præterea modis homo perficitur: vno scilicet suscipiendo potestatem administrãdę rei publicę. Et imaginem huius in vita spirituali gerit sacramentum ordinis: secundùm illud ad Hebræ.7. Sacerdotes hostias offerunt non solùm pro se, sed etiam pro populo: altero modo quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimonium in vtraque vita. Est enim & officium naturę & sacramentum gratię, quo idcirco licèt generentur homines naturaliter filij ire, in hoc tamen procreantur vt renascantur filij gratiæ.

¶ Eisdem ferè rationibus colligitur idem numerus si sacramenta considerentur quatenus sunt medicinæ, & remedia contra peccatum. Nam baptismus institutus est contra carentiã vitæ, quæ fit per peccatũ originale. Confirmatio verò contra infirmitatem, & imbecillitatem, quę est in nuperrimè natis, hoc est in neophytis incipientibus christianam vitam. Sed eucharistia contra labilitatem, quam ex originali contraximus ad assidue cadendũ, recidendumq; identidem in peccata. Sicut enim in vita temporali humidum, quod per continentem caloris actionem consumitur, per assi duos cibos recuperamus, ita fit per sumptionem sacri alimenti altaris. Pœnitentia verò valet contra actualia peccata post baptismum cõmissa. Ac demum extrema vnctio contra reliquias peccatorum: nempe, cõtra corruptos habitus & inclinationes, quę nobis ex vsu pec candi relinquuntur. De his enim peccatorum effectibus latè doctèq; D.Thom. 1. 2. quæst. 85. disserit.

¶ Subdit autem hoc loco quosdam numerũ sacramentorum venari per quandam adaptationem eorum ad septem virtutes, tres scilicet theologas, & quatuor cardinales, & contra tria peccatorum, quatuor autem pœnalitatum genera. Cùm enim Christus ab omni nos culpa & pœna per sacramentorum gratiam, & virtutes liberauerit, & ex culpa originali præter labilitatem in mortale & veniale, omnis potentia per aliquam pœnam fuerit læsa, vt intellectus per ignorantiam, & voluntas per malitiam, & irascibilis per infirmitatem, ac denique irascibilis per concupiscentiam, virtuti fidei respondet baptismus contra culpam originalem. Spei verò extrema vnctio contra venialem. Charitati autem eucharistia contra malitiæ pœnalitatem, charitati contrariam.

Sed ordo coaptatur prudentiæ contra pœnam ignorantię, & iustitiæ pœnitentia contra peccatum mortale. Temperantiæ autem matrimonium contra pœnam concupiscentię. Ac demum fortitudini confirmatio contra infirmitatem.

¶ Conclusio præsentis articuli, vt initio dicebamus, non est solùm doctorum assertio, sed ecclesiæ orthodoxæ catholica fides: quã ideò negare hæreticum esset. Hunc enim numerum concilium Florentinum in instructione Armenorum expresit, vnde & Tridentinum postea eũdem suscepit numerum. Et in cap. ad abolendam. de hære. tanquàm hæretici excõmunicantur qui aliter de sacramentis ecclesiæ senserint, quàm docet ecclesia Romana. Expositio articuli.

¶ Igitur vt Deus septem dierũ curriculo mundum creauit, sic & Christus septẽ sacramentorũ ordine recreationis mysteriũ nobis impertitur, quæ illuminandis perficiendisq; nostris septem virtutibus ceu septẽ splendidissimę planetarum stellæ sub fidei fit mamẽto nobis irradiarent, nostrisq; medẽdis sceleribus, quæ per septem plagas Aegypti designantur, salutifera essent medicamina. Rationem autem huius numeri Alexan. 4. partẽ. q. 8. memb. 7. artic. 2. quem ferè omnes doctores sequuntur, hoc secundo modo, quem in calce D. Tho. subiunxit, explicat, quare illo duntaxat idem doctor sanctus in. 4. distin. 2. contentus fuit. Hic verò alterum excogitauit modum multò luculẽtiùs rem exprimentem: quem deinde Duran. distinct. 2. q. 2. complexus est. Quocirca qui S. Thom. non in summa, vbi deberent, sed in quarto legunt, sine causa eundem modum Durando attribuunt: cõmmerantes D. Thomam cum reliquo vulgo in opinione Alexandri. In secundo autem modo scias id quod dicitur, sacramentum extremæ vnctionis ordinari contra culpam venialem, postmodum in eius proprio loco examinandum esse, imò reprobandum: quia non ordinatur nisi contra langu ores, qui criminibus nostris & delictis relinquuntur. Alexan.

¶ Primum argumentum S. Thom. est. Vna est diuina virtus, vnaque Christi passio, qua Christus, vt habetur ad Hebræ. 10. vna oblatione consummauit nostrã salutem: ergo vnicum debuit esse sacramentum. Negatur autem consequentia: quia vna causa principalis ad plures effectus pluribus vtitur instrumentis, qualia sunt sacramenta. Primum argumentum.

¶ Secundum argumentum est. Sacramenta instituuntur contra defectus peccati: illi autem sunt tantùm duo, scilicet culpa & pœna: ergo duo tantùm sufficiebant sacramenta. Respondetur ad minorem, quòd licèt culpa sit vna genere, habet tamen plures species: & pariter Secundũ argumentum.

pariter pœnæ sunt diuersæ, vt in postrema parte articuli dictũ est, quare sacramenta condecuit esse plura.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Sacramenta pertinent ad actiones hierarchicas, vt Dionysius libro ecclesiasticæ hierarchię autor est: illę autem sunt tãtùm tres, scilicet purgatio, illuminatio, & perfectio: ergo tria satis erant sacramenta. In responsione autem addit tertium modum colligendi septenarium sacramẽtorum numerum considerando illa quantum ad ecclesiasticam hierarchiam. In hierarchia nanque consideran tur & illi, qui sacra tribuunt, & illi qui illa susci piunt, atque actiones ipsæ. Quantum ad agentes ministros institutum est sacramentũ ordinis, per quod potestatem conferendi sacra accipiunt, & quantum ad suscipientes, sacramentum matrimonij: per quod homines ad Dei culturam generantur. At verò quantum ad actiones purgatio sola non potest sacramento nouæ legis congruere. Purgatio enim est illa, per quam homines pręparantur ad sacra, quod in veteri lege fiebat per legales sacramẽtalesque purgationes: sacramenta verò nouæ legis, quia gratiam conferunt, non illo precisè modo purgant, sed expurgant animas à peccatis, simul illuminando per infusam fidem. Atque hoc potissimũ pertinet secundùm Dionysiad baptismum, & propter recidiuum relabentium in actualia, ad pœnitentiam & extremam vnctionem. Perfectio autem quantum ad robur virtutis ad ambulandum in via Dei, conuenit confirmationi, sed quantum ad assequutionem finis spiritualis omnium sacramentorum in hac vita competit sacrosanctæ eucharistię. ¶ At verò contra hoc D. Thomę responsum est argumentum, q Diony. illic non recensuit sacramentum matrimonij, neq; verò pœnitentię: quare tantùm explicuit quinque, Respondetur autẽ cum D. Thom. in. 4. distin. 2. q. 1. arti. 2. quòd Dionysij intentio illic non erat, omnia pernarrare sacramẽta, sed actiones hierarchicas, per quas homo & consecrat, & consecratur. In baptismo nanq;, confirmatione, ordine, & extrema vnctione, per vnctionem consecratur homo, & in eucharistia consecratur corpus & sanguis. In pœnitentia verò & matrimonio nulla fit consecratio. Prudentia tamen D. Thomæ fuit, hęc eadem duo sacramẽta ad illam hierarchiã reducere. Atqui Durando negant, vt distin. 1. diximus, matrimonium esse sacramentum, in eius proprio loco respondebitur. ¶ Quartò arguitur ex August. qui lib. 19. contra Faustum ait, sacramẽta nouæ legis esse numero pauciora quàm sacramenta veteris: illic autem etsi circũcisio baptismo respondeat, & vsus agni paschalis eucharistiæ, & consecrationes sacerdotum ordinibus, & expiationes peccatorum pœnitentiæ, ac demum erat matrimonium: nullum tamen erat sacramentũ, respõdens aut extremæ vnctioni, aut confirmationi. Egregia profectò est responsio, videlicet, quòd quia per cõfirmationem datur spiritus sancti robur, quod illi legi non competebat, quia non abundabat sacramentis conferẽtibus gratiam sicut nostra, in qua est plenitudo spiritus sanctũ & extrema vnctio præparat hominem ad cæli ingressum, cuius ostium nondum erat apertum: non fuit tunc sacramentum indultum, quod istis responderet. Nihilominus propter multitudinem sacrificiorum, & cæremoniarum illius legis septem nostra sunt illis pauciora. Quartũ argumentum.

¶ Quintò deniq; arguitur. Luxuria non est peccatorum grauissimũ: ergo cùm in remediũ aliorũ nullum fuerit institutum sacramentum, fit vt nec debuerit in remediũ concupiscentiæ institui sacramentum coniugij. Respõderi quidem in superficie posset, quod quia matrimonium erat necessarium officium naturæ, factũ est sacramentum contra luxuriam. At verò quia argumentũ probare contendit satis fuisse vt maneret tanquam officium naturæ & virtutis temperantiæ, nec fuisse necessarium instituti tanquam sacramentum, respondetur idcirco fuisse institutum sacramentum gratiæ, quòd fomes ille concupiscentiæ ex originali culpa relictus, non solùm personam, sed naturam humanam inficit. Ob hoc enim originalis culpa dicitur peccatum naturę, quare abluta persona per baptismum à culpa traducitur ille fomes cum natura per generationem. Secundò quia concupiscentiæ proprium est plurimùm iudicium absorbere rationis: quare cùm inter omnia officia naturæ, matrimoniũ sit maximè necessarium, decuit ad illam exorbitantiam reprimendam illud statui sacramentum, quod esset gratiæ efficax. Quintũ argumentum.

¶ Ecce argumenta quinque soluta, quibus cõtenditur, non debuisse tot sacramenta institui. Possumus autem, & hoc adhibere. Sacramenta sunt in remissionem peccatorum instituta, tria sunt tantùm peccatorum genera: vt originale, mortale, & veniale, ergo duntaxat baptismus, pœnitentia, extrema vnctio formaliter distinguuntur in ratione sacramenti. Argumentum est Guilielmi cuiusdam de Rubione, quo conuictus ait sola hæc tria sacramenta formaliter distingui, reliqua verò materialiter, tanquam dispositiones, aut per Aliud argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fectiones horũ. Vt ordo est dispositio ad omnia conferenda, & matrimonium quodammodo ad omnia suscipienda, eucharistia verò finis est omnium, sed confirmatio est baptismi perfectio. At verò opinio hæc iam est extincta. Imò sacramenta omnia formaliter distinguntur ex suis proprijs peculiaribusq; effectibus. Sicut enim in vita temporali alia est species motus, vel mutationis generatio, qua acquiritur esse, & alia augmentatio, qua acquiritur quantitas, & alia nutritio, qua conseruatur esse, & alia sanitas, qua pellitur morbus, at que alia vegetatio contra debilitatem valetudinarij: sic in vita spirituali formaliter distingun tur baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, & extrema vnctio. Inter ordinis autem sacramentum, & matrimoniũ, quorũ hoc ad procreandos naturales filios, illud verò ad propagandos spirituales instituta sunt, liquida est differentia.

Primum argumentum. q̃ sunt plura.

¶ Sunt deinceps, & argumenta alia, q̃ debuerint esse plura. Primum, (quod apud S. Tho. est sextũ) Sanctificationes altaris & vasorum ecclesiæ, atque aqua benedicta videntur esse sacramenta. Negatur tamen, imò consecrationes illæ sunt dispositiones ad sacramenta perficienda, vt ad eucharistiam & reliqua. Aqua verò benedicta, ait S. Tho. valet tùm contra dæmonum insidias, tùm etiam ad remissionẽ venialium, ac perinde ad idoneam sacramentorum tam collationem, quàm susceptionem: & ideò dicitur aqua lustralis, id est purificatoria, & expiatoria. Atque hoc pacto intelligendus est can. Aquam. de cõsecra. dist. 3. qui est Alexan. 5. vbi ait aquam sale cõsper sam valere ad coinquinatorum sanctificationem, & purgationem. Ex quo nonnulli scioli sibi videntur elicere esse sacramentum. At verò ipse se se exponit, sanctificationem vocans purgationem à venialibus.

Aqua benedicta.

De con. d. 3 can. Aquã.

¶ Sed arguis. Illum habet effectum ex opere operato: ergo est sacramentum. Conceditur antecedens. Haud enim tantùm per modum meriti, vt reliqua virtutis officia, quæ augendo charitatis feruorem & meritum, remittunt venialia, sed virtute operis illa abluit ad modũ sacramenti. Negatur tamen consequentia, qua infertur esse sacramentum, vt D. Thom. q. 60. artic. 2. docuit: quoniam nec est signum, nec causa gratiæ: atq; adeò non perfectam sanctitatem sed dispositionẽ operatur. Si enim esset sacramentum, non potuisset ab ecclesia instituti: eatenus enim penitus protenditur eius facultas, vt possit sacramentalia instituere.

Septimũ argumentum. S. Thom.

¶ Septimò arguit S. Thom. ex Hugone, conponens enim ille oblationes, & decimas & sacrificia veteris legis ait omnia tria fuisse sacramenta: ergo sicut sacrificium altaris est sacramentum, pariter sunt & decimæ & oblationes. Respondetur tam oblationes, quàm decimas sub vtraque lege, naturæ, & scripta eò fuisse habita loco sacramentorum, quòd erant nostrorum figuræ. Quare, cùm in nostra lege desierint esse figuræ, fit vt nec sint nomine sacramenti digna.

Octauũ argumentum.

¶ Octauò arguitur. Tria sunt peccatorũ genera: sed contra originale sunt instituta sacramenta baptismi & pœnitentiæ: ergo contra veniale debuit aliud adhiberi. Hoc argumentũ non currit contra alios doctores, quippe cùm plærique omnium censeant sacramentum extremæ vnctionis ordinari contra veniale. At quoniam S. Thom. non dicit nisi valere contra reliquias peccatorum, respondet, quòd cùm ad deletionem venialis non requiratur gratiæ infusio, qui est effectus sacramentorum nouæ legis, nullo opus fuit sacramento ad eius remissionem, sed remittitur per lustralem aquam, & tunsionem pectoris, atque alia id genus sacramentalia.

Alia minora argumenta.

¶ His autem alia appenduntur minutiora argumenta. Primum. Multa sunt ordinum sacramenta, vt diaconatus, & subdiaconatus, imò verò episcopatus censeri potest ordo: multò enim magis apparet rationi consonum, vt episcopo conferatur gratia & character ad administrãdam suam diœcesim, quàm sacerdoti: ergo plura sunt quàm septem.

¶ Secundò. Corpus Christi sub speciebus panis cõsecratis est sacramentũ, quod adoramus: nempe, continens rem sacram, & pariter sanguis sub speciebus veni: præterea sumptio eiusdem corporis & sanguinis est sacramentũ gratiam conferens: & in matrimonio consensus amborũ sunt sacramentum: nam per illos gratia confertur, & postea dicitur manere sacramentũ matrimonij, quia manet vinculũ: ergo sunt plura, quàm septem. ¶ Tertiò. Martyriũ est sacramentũ: nam virtute operis gratiam cõfert non ponẽti obicem, sicut baptismus.

Responsũ.

¶ Hęc autem atq; his similia non est hic dispu tandi locus, sed suis singulorum sedibus. In materia nanque ordinũ distin. 24. videbimus diaconatum & subdiaconatum ordines esse partiales, qui cum sacerdotio In vnum coëunt sacramentum, & de episcopatu videbimus distinct. 24. non deesse, qui eum velint facere sacramentum, conferens gratiam, connumerantes illum sacris ordinibus, pro eo quòd plus, inquiunt, gratiæ episcopo ad suam

ad suam administrationem necessarium est, q̃ sacerdoti ad suam. At verò, vt illic D. Thom. q. 3. artic. 2. autor est, neutiquam hoc dici potest: quia episcopus non accipit nouã potestatem suprà corpus Christi, ad quod omnes ordines referuntur, sed solùm supra mysticum. Quare gratia episcopo necessaria non est nouа, præter illam, quam accepit in sacerdotio. Et licèt aliquam potestatẽ indelebilẽ recipiat, non tamẽ propriè characterem, nisi dicas characterem sacerdotis amplius in episcopo extẽdi ad conferenda noua sacramenta: scilicet, cõfirmationem & ordines.

Argumentũ

¶ Pari modo de sacramento altaris, vt suo loco videbimus, dicendum, corpus sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini duo esse partialia sacramenta, ex quibus vnum constat. Est enim vnum conuiuium, quod ex cibo & potu fit integrum. Sumptio autem non tam dicitur sacramentum, quàm sumptio sacramenti, neque illa proprie gratiam confert, sed corpus ipsum, quod sumitur, sicut neque consecratio est sacramentum, sed species corporis & sanguinis. Est enim discrimen inter eucharistiam, & alia sacramenta, quæ consistunt in vsu. Aqua enim baptismi nõ habet in se virtutem sanctificãdi, sed illã virtus est in vsu per modum transeuntis: quare baptizatio ipsa est, quæ gratiam confert, sicut chrismatio in confirmatione, &c. Sacramentum autem eucharistiæ non est eius vsus, sed species corporis & sanguinis: quapropter res istæ contentæ sunt virtus per quã gratia confertur. In matrimonio verò consensus mutui sunt sacramentum: ibi namque gratia confertur, sed postea manet insolubile vinculum, quod non est sacramentum, sed effectus sacramenti.

¶ Martyrium autem non esse sacramentum, distinct. 3. articu. vlt. disputabitur, vbi monstrabitur esse baptismum sanguinis. Haud enim gratiam confert tanquam signũ eius ad id institutum, sed per modum meriti tãquam actus fortitudinis. ¶ Quòd si arguas. Secundùm illam opinionem, quæ tenet sacramenta non aliter conferre gratiam, quàm in genere signi, videtur pari ratione non solùm martyrium, sed omnia officia, quæ ex charitate procedunt esse sacramenta, quandoquidem propter illa nobis Deus gratiam impertitur. Respõdetur primò illam opinionem esse falsam. Secundò, etiam secundum eam est lata differentia: nam sacramenta sunt signa ex institutione diuina gratiæ, quæ sub illis confertur. Opera verò charitatis non sunt hoc modo diuinitus instituta tanq̃ signa gratiæ, sed suapte natura tanquam virtutum officia, si modò ex gratia fiant, sunt merita apud Deum ex pacto ipsius cõducentis operarios in vineã suam, vt quod iustum fuerit reddat eis.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm sacramenta secundùm ordinẽ prædictum in priori parte præcedentis articuli conuenienter ordinentur.

Conclusio.

POst sacramentorũ numerum sequitur de eorũ ordine: nam ordo in numero est, & numerus ordine lucet. Et respondet D. Tho. vnica cõclusione Debitus ordo septem sacramentorum est huiusmodi, Baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimoniũ. Probatio autem triplex habet membrum. Primũ, cùm vnitas naturaliter sit multitudine prior, illa quinq; sacramenta, quæ ad perfectionẽ cuiusq; personæ attinent, priora suapte natura sunt, quàm ordo & matrimonium, quę respectu multitudinis sunt instituta. Ordo autem quia ad filios procreãdos gubernandosq; spirituales refertur, prior est matrimonio, per quod generantur filij naturales, & carnales. Secundo inter illa, quæ ad perfectionem vnius cuiuslibet personæ diriguntur, illa tria naturaliter præcedunt, quæ per se vitæ spirituali competunt, quàm pœnitentia & extrema vnctio, quæ per accidens illi ad remouendum noxia adiungũtur. Pœnitentia vero, per quam sanitas recuperatur, prior natura est q̃ extrema vnctio, per quã conseruatur. Tertio deniq; inter tria illa priora manifestum est primum esse baptismum, per quem fit regeneratio, acquirituriq; spirituale esse. Mox confirmatio, per quam virtus augetur, roboratur, & perficitur. Deinde eucharistia, in qua finis in hoc seculo tõtius christianæ vitæ consistit.

Expositio articuli.

¶ Res est clarissima, quæ nulla indiget discussione, si hoc duntaxat animaduertas, quòd hic non exploratur perfectionis ordo inter sacramenta, de hoc enim art. proximo dicendum restat. Neque verò ordo generationis eorum accidentarius. Nam præter baptismũ, ijsi necessario primum requiritur, quippe sine quo nullum aliud potest recipi, inter reliqua nullus est necessarius ordo. Potest enim pœnitentia recipi ante confirmationem imo & eucharistia. Rursus & matrimonium potest esse validum absque eucharistia vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel pœnitentia. Sed constituimus ordinem, qui ex natura rei colligitur. Et post baptismum vt vsu primitiuæ ecclesiæ docemur, illico si episcopus aderat, neophytus confirmabatur, ac subinde porrigebatur eucharistia: quia q̃ post baptismum non incidit in mortale, nullo indiget sacramento pœnitentiæ. Errant ergo qui sacramentum pœnitentiæ ordine administrationis eucharistiæ præferunt.

Primum argumentum. ¶ Primum igitur argumentum D. Thom. est secundum Paul. 1. Corinth. 15. Prius, quod animale est, deinde quod spirituale: per matrimonium aũt generatur animalis homo: ergo prius est quàm baptismus, quo regeneratur spiritualis. Respondetur, quòd matrimoniũ quatenus ad vitam animalem ordinatur, nihil habet spiritualitatis, sed est officium naturæ: hac igitur ratione non habet certum ordinem inter sacramenta. Quatenus autem est sacramentum: quia minimum habet spiritualitatis, collocatur vltimum.

Secundũ argumentum. ¶ Secundò per sacramentum ordinis suscipitur potestas administrandi alia sacramenta: agens autem prius est actione: ergo ordo est prior baptismo, & cæteris personalibus. Respondetur, quòd agens debet esse prius in se perfectum, quàm alia perficiat: & ideo sacramenta, quæ personam propriè exornat, priora sunt illis, quæ respectũ habent ad aliorum perfectionem.

Tertium argumentum. ¶ Tertiò. Eucharistia est spirituale nutrimentum, confirmatio verò comparatur augmento: nutrimentum autem est causa augmenti: ergo prior est eucharistia confirmatione. Inter respondendum concordiam conciliat inter Dionysium, & Magistrũ Sentent. Diony. nanque libr. de eccleſiaſt. hierarch. anteponit eucharistiam confirmationi, Magister verò in. 4. in initio distinctionis. 2. præponit confirmationem, & vterq; est sustentabilis. Nam nutrimentum antecedit augmento, sicut causa effectui: augetur enim homo per nutrimentum. Subsequitur verò augmentationem sicut conseruans hominem, in quantitate & virtute perfecta. Priorem ergo rationem secutus est Dionys. posteriorem verò Magister: cuius opinio à pluribus est recepta. Tametsi ead. distinct. D. Thom. quæst. 1. artic. 3. aliã subiunxerit rationem: nempe, quòd Diony. ordinem magis aspexit dispensationis, quàm effectuum. Nam eucharistia, inquit, in primordijs ecclesiæ illico conferebatur baptizatis, non autem confirmatio. Hoc autem intelligendum arbitror, quia episcopus non præsto aderat vniuscuiusque baptismo: nam quando erat præsens crediderim, vt suprà diximus, quòd protinus baptizatum ad minus, si erat adultus, confirmabat, & fortè antè quàm eucharistiam sumeret. Infantulis autem cõferebatur eucharistia, vt q. de sumptione eucharistiæ, adnotabimus. Et forsan sine cõfirmatione. Nam cõfirmatio aliqualem cognitionẽ in suscipiente exigit, vt dist. 7. videbimus. Hanc igitur ob causam prius de cõfirmatione, quàm de eucharistia â doctoribus tractatur. Quibus, & alia adiũgitur ratio, vt infrà apud S. Tho. q. 73. art. 1. videbitur, q̃ augmentũ est perfectio intrinseca quantitatis hominis, mutatio verò fit per sumptionẽ extrinsecus cibi, intrinseca autem perfectio dignior est.

Quartũ argumentum. ¶ Quartum argumentum est. Pœnitentia præparat hominem ad eucharistiam: ergo est prior. Respondetur ad antecedens, q̃ illa præparatio non est per se necessaria, sed per accidens: nam si homo innocenter sine peccato mortali viueret, nulla indigeret pœnitentia, iuxta illud. 2 Paralipo. vlt. Tu domine instorũ non posuisti pœnitentiã iustis, & ideo cõsequentia nõ est valida.

Nota. ¶ Hic ergo ad notandum vbi non est peccatum mortale, nullam esse necessariam confessionẽ neq; propter præceptum ecclesiæ semel in anno: quoniam illud nõ est nisi determinatio iuris diuini: iure autem diuino sacramentum pœnitentiæ non est institutum, nisi ad recuperandam gratiam, & amicitiam Dei, iuxta illud Lucæ. 13. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis: per peccatum autem veniale, neq; amicitia perditur, neq; homines pereũt. Quare præcedenti articulo dixit D. Thom. ob peccatum veniale nullum esse sacramentum institutum, saltem de pœnitẽtia (quicquid alij de extrema vnctione dixerint) certum est. Et reuera si peccata venialia cadunt sub præcepto ecclesiæ, nũ quam canon iussisset, vt vnusquisq; omnia sua peccata confiteretur: quandoquidem de venialibus id non sit humano more possibile.

Quintũ argumentum. ¶ Quintò deniq; arguitur. Extrema vnctio, quæ non datur nisi iam iam decessuris, propinquior quàm reliqua sacramenta est, vltimo fini beatitudinis: ergo est sacramentorum vltimum. Respondetur conclusionem consequi, si intelligatur de sacramentis quæ ad vnam personam spectant. Ordo autem, & matrimoniũ sunt postrema.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sacramentum eucharistiæ sit potissimùm inter sacramenta.

POST ordinem sacramentorum, sequitur eorum exploranda comparatio in perfectione. De qua re D. Thom. duabus cõclusionibus respondet. Prior. Sacramentum eucharistiæ est inter omnia sacramenta potissimum. Probatur triplicitèr. Primò ratione eius rei, quam continet: est enim sub eius speciebus Christi corpus substantialiter. In reliquis verò non ni si quædam eius virtus participata, vt quæstio. 3. visum est. Id autem quod est per essentiã, præstantius est eo, quod fit per participationem, vt ignis, quàm alia calida. Secundò quia sacramentum eucharistiæ, vt hactenus crebrò diximus, est cæterorum finis. Sacramentum siquidem ordinis ad eius consecrationem institutum est: baptismus verò ad eius susceptionem ordinatur, ad quam etiam perficitur homo per cõfirmationem. Pœnitentia autem & extrema vnctio est, sicut præparatio ad eius sumptionem. Matrimonium saltem sua significatione hoc etiam sacramentum attingit, quatenus coniunctionem significat Christi, & ecclesiæ, cuius vnitas per sacramentum eucharistiæ designatur, ea ratione qua Christo illic per nostram incorporationem vnimur. Vnde Paul. ad Ephes. 5. Sacramentum hoc (scilicet matrimonij) magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia. Tertiò, id probatur ex sacramentorũ ritu, nam vt. 3. cap. eccleſiaſt. hierautor est Dionys. pleraque sacramenta in eucharistia consummantur. Ordinati nanque illico communicant & etiam baptizati si sint adulti. Imò & in primitiua ecclesia, (vt in. q. de suscipientibus eucharistiam patebit) etiam parvulis porrigebatur eucharistia.

Prior conclusio.

Posterior cõclusio. ¶ Posterior conclusio. Aliorum sacramentorum comparatio adinuicem potest esse multiplex: quare secundum diuersas qualitates habent se, sicut excedẽs, & excessum. Nam si ne cessitatem spectes, baptismus est omnium potissimum, eo q̃ sine illo neque poterit esse salus, neque vllum aliud recipi sacramentum. Si verò perfectionem consideres, ordo post eucharistiam alijs præcellit. Deinde confirmatio. Post verò pœnitentia &; extrema vnctio ob id, quod non per se, sed per accidens, vt dictum est, sunt necessaria ad remouendas incidentes culpas. Et inter hæc duo pœnitentia est maioris necessitatis ad delenda peccata, extrema verò vnctio est maioris perfectionis: quia purificat etiam peccatorum reliquias. Refertur enim ad pœnitentiam: sicuti confirmatio ad baptismum. Nam sicut abstersa per baptismum originali culpa augetur per confirmationem gratiæ: sic respectu actualium delictorum vsu venit in pœnitentia & extrema vnctione.

Expositio articuli. ¶ Perspicua hæc omnia sunt & cuicunque peruia. Sed si quis arguat non eucharistiam, sed baptismum omnium esse simpliciter perfectissimum, eò quòd cùm sacramenta ordinentur in hostram salutem, illud apparet simpliciter perfectissimum, quod est simpliciter necessarium: negatur, ex necessitate argui simpliciter perfectionem, imò ex ipsa rei substantia æstimanda est: substantia autem sacramenti est id, quod in se continet. Et ideò eucharistia est simpliciter perfectissimum, baptismus verò secundùm quid. Aliàs eadem ratione diceres pœnitentiam esse pariter perfectiorem, quia existenti in peccato magis est necessaria. Et quòd fortitudo est magis perfecta quàm iustitia, quia in bello est magis necessaria. In summa quòd pecunia est magis perfecta sapientia, quia pauperi est magis necessaria. Quæ omnia falsissima sunt.

¶ Sed si rursus in D. Thom. insurgas, vbi ait, pœnitentiam & extremam vnctionem esse dispositionem ad eucharistiam: eò quòd tunc sequeretur prius esse infirmum vngendũ, quàm consecrata viatica buccella ei porrigeretur. Respondetur, quòd extrema vnctio nõ perinde est præparatio ad eucharistiam, vt pœnitentia, sed quodammodo quantum ad effectum. Sanitas enim animæ est præparatio, vt vniamur Christo, & quia extrema vnctio perficit illam sanitatem, dicitur præparatio ad eucharistiam. At verò ad illam suscipiendam sufficit pœnitentia, per quam remouentur peccatorum culpæ. Postmodum verò per extremã vnctionem remouentur eorum vestigia & cicatrices, vt dignè accedentes in cælo ad illam mensam, quam Christus nobis disposuit, edamus & bibamus supræcælestem eucharistiam, hoc est, eius glorioso corpore & sanguine facie ad faciem saturemur, iuxta illud eius verbũ Matth. 26. Non bibam amodò de hoc genimine vitis, vsq; in diem illum, quo illud bibã vobiscum nouum in regno patris mei.

Primum argumentum. ¶ Primum argumentum. S. Thom. est de matrimonio, quod inter respondendum prætermiserat. Bonum commune præstantius est particulari, vt. 1. Eth. Arist. autor est, matrimonium aũt ordinatur in bonum commune propagationis humani generis, eucharistia verò in fructum peculiarem sumentis: ergo illud præstantius est. Respondetur priorem præmissam esse veram cæteris paribus: matrimoniam aũt ordinatur in bonũ naturale & temporale,

Universidad de Deusto
Biblioteca

poralé, ordo verò sacramentorum æstimatur penes rem spiritualem, qua vtique ratione eucharistia est maximum, & matrimonium minimum. ¶ Secundò. Illa videntur digniora sacramenta, quæ superiores expostulant ministros: confirmatio autem & ordo non nisi per episcopos conferuntur: ergo sunt digniora, quàm sacramẽtum eucharistiæ, quod simplex sacerdos conficit. Negatur maior præmissa; ordinem enim & confirmationem, non quia digniora, sed quia per ipsũ instituuntur ordinati & confirmati ad publica officia, principibus, quales sunt episcopi, conferre incumbit, instar reipublicæ humanæ. Sacerdotes quippe ordinantur ad administranda populo sacramenta: per confirmationem autem Christiani instituuntur ad propugnandam fidem aduersus publicos hostes. Quòd si arguas, aquam baptismalem, cùm valeat ad colendam fidem, valere quoque ad illam tuendam: Respondetur, gratiam baptismalem operi ferre contra peculiares hostes fidei in propria persona, scilicet, contra infestationem cauillis, & dæmonum: gratia autem confirmationis ad defendendum illam aduersus publicos hostes: nempe, aduersus hæreticos, tyrannos, & infideles. Idcirco per illam constituitur homo publicus miles fidei.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Illa sacramenta sunt potiora, quæ vehementiorem habent virtutem, tria ergo sacramenta characterem imprimentia perfectiora sunt, quàm eucharistia. Negatur vtique consequentia: nam per characteres configuramur sacerdotio Christi: maior autem vitus inest eucharistiæ, per quam ipsi Christo incorporamur. ¶ Quarto denique arguitur: Illud est præeminentius sacramentum, ex quo aliud pendet: sine baptismo autem nõ potest eucharistia susceipi: ergo est præeminẽtior. Respondetur argumentũ solùm probare præeminentiã baptismi respectu necessitatis. Imò inde præstatia eucharistiæ arguitur, q̃ est posterior generatione, posteriùs enim viuit fœtus animà rationali, quàm sensuali. Subdit aũt D. Tho. q̃ sicut ordo, & confirmatio sunt digniora sacramẽta ratione ministri à quo cõferũtur, sic & matrimoniũ ratione significationis est dignissimum, significat enim, vt ait Paul. ad Ephes. 5. cõiunctionem Christi & ecclesiæ.

Quartũ argumentum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

SVpereſt demũ post sacramentorum perfectionem, & circa eorum necessitatem perserutari, an omnia sint necessaria. Et respõdet D. Tho. sub distinctione duabus conclusionibus. Necessarium enim, vt. 5. Metaphysi. tex. 6. ait Philosophus, multis modis dicitur. Accipitur enim & pro naturali, vt necesse est grauia permitta tur, deorsum ferri, & leui: sursum: & pro violento, vt necesse est iaculum proiectum moueri, & quod ad rem pertinet respectu finis, atque id dupliciter. Vno modo, simpliciter, vt sine quo finis obtineri nequit, vt cibus est necessarius ad vitam. Atq; alio modo secundum quid, vt sine quo attingi commode non potest: quemadmodũ itinerari longo peragendo necessarius est equus.

¶ Est ergo prior conclusio. Primo modo necessitatis tria sunt sacramenta necessaria, licet diuersimodè. Baptismus enim est per se simpliciter, & absolute cuilibet, singulari personæ, necessarius; pœnitentia verò per accidens, supposito scilicet peccato mortali: sed sacramentum ordinis, est quidem simpliciter necessariũ, nõ tamẽ singulari, personæ, sed ecclesiæ in cõmuni, hoc est: fidelium vniuersitati; imò cuicunq; prouinciæ. Probatur, quia sine sacerdotibus, & episcopis non posset diuinus cultus administrari; ipxta illud Prouerb. 11. Vbi nõ est gubernator populus corruet.

Prior conclusio.

¶ Posterior conclusio. Secundo modo necessitatis reliqua quatuor sacramenta sunt necessaria. Probatur, quia cõfirmatio, vt suprà diximus, quodammodò perficit baptismum: sicut extrema vnctio, pœnitentiã: Matrimonium verò ecclesiæ multitudinem per propagationem conseruat. Sed eucharistia est spiritualis alimonia ad reficiendam virtutem, quæ assidua infestatione dæmonum, & sensualitatis quotidie deteritur.

Posterior conclusio.

Expositio articuli.

¶ Neq; hic quippiã est, quod nos debeat remorari, nisi quod forsan quis dubitet cur matrimoniũ non est in priori conclusione collocatũ. Quãdoquidem sicut ordo, sic & ipsum est rei publicæ necessarium. Respondetur, q̃ ratione spiritualitatis, quatenus est sacramentum nõ est simpliciter necessarius, sed quatenus officiũ naturæ, quod illi in lege naturæ, pariter cõpetebat, & ideò non cõnumeratur inter ea sacramẽta nouæ legis, quæ sunt simpliciter necessaria. ¶ Primum igitur argumentum D. Thom. iam est solutum, quod est hoc. In operibus Dei nihil est superfluum, quia esset frustra: id autem quod non est necessarium est superfluum: ergo omnia sacramenta sunt

Primum argumentum.

sunt necessaria. Respondetur nanque ad minorem negando, id quod non est simpliciter necessarium, esse subinde superfluũ. Satis est enim, quòd sit secundo modo necessarium ad finis commoditatem. ¶ Sed in secundo argumento maior inest difficultas. Sicut de baptismo Ioan. 3. legitur. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: ita Ioan. 6. de eucharistia. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: ergo sicut baptismus, ita & eucharistia est sacramentum simpliciter necessarium. Respondet breuissimè, quòd illud verbum eucharistiæ secundum Aug. in commẽtarijs eiusdem loci, intelligitur de manducatione spirituali, & non de sacramentali.

Secundũ argumentum.

Argumen.

¶ Contra hanc autem solutionem est argumentum, & ad rem, & ad hominẽ. Nam sumptio eucharistiæ est in præcepto diuino, quod ecclesia determinat fieri semel in anno: atque ipsum D. Thom. infrà. q. 80. arti. 11. in hoc testimonio Christi fundat: ergo manducatio eucharistiæ non solùm spiritualis, sed realis est simpliciter necessaria priori modo necessitatis.

¶ Ad huius intellectum animaduertendũ est, aliquid esse necessarium simpliciter bifariàm. Vno modo necessitate finis, & altero necessitate præcepti. Id dicitur necessarium necessitate finis, sine quo finis obtineri non potest. Et isto modo tria sacramẽta prioris conclusionis sunt simpliciter necessaria, & eucharistia quãtum ad mãducationem spiritualem per fidem vt docet Augu. & nos infrà distin. 8. artic. 3. declarabimus. Vbi eadem quæstio mouebitur, vtrùm eucharistia sit ad salutem necessaria. Etenim quia ipsa est proprius finis baptismi, ad quem ille ordinatur, per fidem quæ recipitur in baptismo, susçipitur eucharistia in voto. Et hoc est quod ait Auguſt. crede & mãducasti. Necessitate autem præcepti sumptio eucharistiæ in re est necessaria. Quare Diuus Thom. quæst. 73. arti. 3. Tam baptismus, inquit, quàm eucharistia sunt sacramenta necessaria, diuersimodè tamẽ. Quòd si rogas, cùm verba citata de vtroque sacramento sint simillima, vnde illa discrepantia fingitur, illic eruemus causam ex natura rei. Nam baptismus est necessarius ad inchoandam spiritualem vitam: quare sine illo in re vbi copia eius adest, non possumus inire primam gratiam cum Deo, quod est esse necessarium necessitate finis. Eucharistia autem est necessaria sicut consummatio baptismi, & ideo sumptio eiusdem eucharistiæ in voto sufficit ad gratiam, licèt vis maneat præcepti vt tempore ab ecclesia destinato susçipiatur in re.

¶ Tertium argumentum est. Sine baptismo potest quis assequi salutem, nisi adsit eius contemptus, vt distin. 3. artic. 11. patebit: sed omnium sacramentorum contemptus pariter nocet saluti: ergo omnia sunt pariter necessaria. Respondetur, omnium quidem contemptum esse delictum, sed differentia est, quòd alia sacramenta non susçipere, etiam si adsit copia illorum, non est contemptus, vt de ordine & matrimonio patet: imò & de eucharistia & pœnitentia, quando non vrget præceptum ecclesiæ. Baptismum autem, vbi adest opportunitas, non susçipere contemptus est. Atq; hoc arguit ipsum esse solùm sacramentum simpliciter necesitatis. Et hæc de sacramentis in genere. De qua re distinctio prima fuerat instituta.

Tertium argumentum.

DISTINCTIO secunda de circunci-sione, & baptismo Ioãnis.

Text⁹. Cap. 1.

PRæmissis in prologo, quæ de sacramentis in genere prænotanda occurebant, ordo nos docendi commonere videbatur, tractatum illico Christiani baptismatis exordiri. At quoniam duæ antiquitus cæremoniæ: nempe circuncisio, & Ioannis baptizatio illustris huius nostri sacramenti præambulę antecesserunt, decet, vt hac priùs secunda dist. legentium oculis proponantur. Vt enim circuncisio præparatorium sacramentum nostri baptisini extitit, ita &

Ioan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioannis baptiſma ſacramentalis quædã fuit eiuſdem diſpoſitio. ¶ In priori ergo parte diſtinctionis huius quatuor de circuncisione noſſe oportet. Fuit enim, ſi definitionẽ cupis, ſacramentum applicandæ fidei in remiſsionem originalis. Seu inciſio præputij tanquàm ſignaculum, vt ait Paul. iuſtitiæ: fidei fuitque, vt libro quarto Orthodoxæ fidei Damaſcenus ait, ſignum diſtinguens Iſrael à reliquo orbe.

Definitio circunciſionis.

Damaſ.

Cap. 2. ¶ Inſtituendæ autem circunciſionis cauſa multiplex refertur. Prima namque princepſque fuit: vt ex Hugone lib. 1. de ſacra. parte. 11. colligitur, q̃ crescente ex vna parte ſceleru̇m colluuie, ex altera verò Chriſto iã aduentante, charactere illo mẽbri generationis oportuit tũ originis labem, quæ radix omniũ malorũ fuit, tum etiam fidem generãdi ex illis patribus Chriſti, qui vnica fuit noſtræ ſalutis cauſa, apertiùs ſignificari. Quapropter congruentiſsimè in patriarcha illo Abraham (vt Geneſ. 17. legitur) pacto præceptoque Dei ſacramẽtum illud fuit inſtitutum. Tunc enim & flagitia ardentiùs flagrabãt, & fides Chriſti ex eius ſemine venturi in patre illo quàm firmiſsimè viguit. Propter qđ ait ad Rom. Paul. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiã,

Hugo.

Gene. 17.

Pau. Ro. 4.

ac proinde illi duntaxat eiusq; ſemini huiuſmodi ſacramenti præceptum iniunctum eſt.

¶ Sed & eius ritus congruentiſsimi fuerunt. Primùm, vt tantùm in maſculino ſexu, illoque fieret membro per quod & originis lues deriuatur, & Chriſti generatio ex illo ſemine denotabatur futura. Atque octaua die, vt circunciſionem ſpiritualem, quæ fit in anima per gratiam Chriſti, & omnimodam ſpoliationem mortalis carnis, quæ in reſurrectione perficienda eſt, præſignaret. Vtraque enim ſpiritualis, ſcilicet, & gloriosa circunciſio, octaua die fit. Nam cùm lex vetus, vt lib. ſexto cõtra Fauſtum autor eſt Auguſt. nomine ſabbati, quæ ſeptima dies eſt deſignetur, lex gratię per dominicam ſignificatur. Qua ideo Chriſtus reſurrexit, tum gratiam nobis impertitus, tum & reſurrectionis pollicitus gloriam.

Aug. lib. 6 contra Fauſtum. cap. 3.

Cap. 3.

Cap. 4. ¶ At quãuis ſub circunciſionis ſignaculo gratia ad remiſsionẽ originalis culpæ infunderetur: non tamen eam circunciſio, vt noſter baptiſmus, ſed fides illo ſacramẽto applicata præſtabat. Nam Paul. ad Gala. 4. indiſcriminatim cuncta illius temporis ſacramenta infirma egenaque elementa cenſet, quaſi nihil gratiæ ad ſalutem conferentia. Eademq; adeò ſola fides ante circuncuncisionem in lege naturæ cõtra eãdem originis maculã vnicum remedium erat, iuxta verbum Greg. 4. libr. Moralium.

Pau. Gala.

Greg. 4. libr. moral. de cõſecra. d. 4. c. Quod apud.

Quod apud nos valet aqua baptiſmi, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis ſola fides, vel pro maioribus virtus ſacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierunt, myſterium circunciſionis.

Cap. 5. ¶ In altera diſtinctionis parte duo itidem de baptiſmo Ioãnis ſunt contemplanda. Fuit quippe decentiſsimum, vt ritus ille ante Chriſti baptiſma Deo inſpirante imperanteq; inſtituere tur, iuxta illud Ioã. 1. Qui miſit me baptizare in aqua ille mihi dixit, &c. Nempe, vt illic tactu ſuæ mundiſsimæ carnis (vt ait Beda) Chriſtus aquas ad ſuum baptiſmũ conſecraret, ac perinde populo innoteſceret, tanquã ille qui futurus erat in ſpũ ſancto baptizatus. Sed & Iudaici quoque illius populi cauſa eundem ritũ inſtitui decuit, vt lotionis illius aſſuetudine ad euãgelicum baptiſma afficeretur, & pœnitentia, quam illic Ioãnes prædicabat, ad eundem idoneè ſuſcipiendũ præpararetur. Vnde redemptor ipſe Matt. 21. Baptiſmus, inquit, Ioannis vnde erat è cælo, an ex hominibus? quaſi dicat, è cælo.

Matt. 21.

¶ Veruntamen baptiſmus ille gratiam iuſtificantem nemini contulit, teſtante id ipſo Baptiſta Matt. 3. Ego em̃ inquit, baptizo vos in aqua in pœnitẽtiã, qui autẽ poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calciamẽta portare, ipſe vos baptizabit ſpiritu ſancto & igne. Imò verò nec ſacramentum fuit propriè, ſed ſacramentale quoddam noſtri baptiſmi. Ex quo fit conſequens, vt qui in Ioannis baptiſmate (vt Actuum. 19. legitur) eſſent baptizati, iterum Chriſti baptiſmo tenerentur intingi.

Matthę. 3.

DISTINCTIONIS 2. Quæſtio. 1. de circũciſione.

S. Thom. 3. par. quęſt. 70.

ARTICVLVS. 1.

Vtrùm circũciſio fuerit præparatoria, & figuratiua baptiſmi.

DIſtinctionem preſentẽ in duo partiti ſumus. Prior nanq; pars tractatum circunciſionis continet, poſterior verò diſputationem baptiſmi Ioannis. Nam etſi D. Thom. de circunciſione in calce tractatus de baptiſmo quæſtionem ſubiungat, viſum tamẽ mihi eſt, tum q̃ antiquius ſacramentũ, tum q̃ ad noſtrũ baptiſma quaſi præambulũ fuit, ſermonẽ eius anteponere, cumq; illo, qui eſt de baptiſmo Ioannis coniungere: vt iſtę ambæ cæremoniæ aditum nobis ad materiã baptiſmi aperiant. Eſt ergo quęſtionis primæ articulus primus. Vtrùm circunciſio fuerit præparatoria. Ad quam hac affirmatiua concluſione D. Thom. reſpondet. Circunciſio fuit præparatoria figura baptiſmi, quam probat authoritate

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paul. ad Colossen. Apostoli ad Colos. 2. Circuncisi estis circuncisione nō manu facta in expoliatione corporis carnis, sed circuncisione Iesu Christo consepulti ei in baptismo. Vbi baptismum Apostolus ob id circuncisionem appellat, quòd per antiquam circuncisionē præfigurabatur, scilicet veritati ipsi nomē figuræ accomodans propter eiusdem culpæ remissionem, quæ illic fiebat per fidem, & hic per sacramentum. Rationem prēterea ex eodē Diuo Aug. hic Sanct. Thomas, firmissimā subiungit. Fides nanque antiquorum patrū & nostra, eadem est: nam ea, quæ illi futura credebant, nos facta confitemur, iuxta illud. 2. ad Corint. 4. habentes eundem spiritum fidei credimus: circuncisio autē erat eiusdem fidei ,ptestatio, & professio, sicuti apud nos baptismus: secundùm illud ad Galat. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniā debitor est vniuersæ legis faciendę.

Conclusio articuli.

Pau. Cal. 5.

Pau. Ro. 4. Vnde ad Roma. 4. Paul. Abraham, inquit, accepit circuncisionem tanquā signaculū fidei, quo scilicet homines tunc cœtui fideliū aggregabantur, veluti modò per baptismū: fit ergo consequens, vt fuerit illā huius præparatoria figura. ¶ Animaduertendum est in præsentiarū Manichæos in circuncisionē absurdissimè fuisse blasphemos. Aiebant enim nunquā bonum Deum & honestū in illo depudendo mēbro regenerationē sui filij prēsignasse, sed inuētum fuisse mali turpissimiq; Dei: qui pueros illo vulnere cruciare constituit. Quam quidē blasphemiā D. Augu. libr. 6. contra Faustum cap. 3. retūdit, dicens, q̄ secundùm Paulum ad Titum. 1. omnia sunt munda mundis, ac potissimùm Deo: qui ideo decenter ea parte potuit tum originis labem, tū & Christi genituram designare. At præter Manichæos etiam Pelagiani, quia vitium originale non agnoscebant, subinde sacramentū circuncisionis tanquam eius remedium abnegabant. Contra quos idē Augustinus libro. 6. contra Iulianum capitulo tertio conclusionem hanc Diui Thom. affirmat. Cuius gratia Sanct. Doctor præsentem articulum scripsit.

Expositio articuli.

Manichæorū blasphemia.

Pelagianorū hæresis.

Augusti.

Contra S. Thom. ¶ Videri tamen hic cuipiā potest Diuū Thomam initialem articulum prætermisisse: debuisset nanque prius necessitatem circuncisionis declarare. Nam cùm vt quæstione. 2. distinctionis præcedentis ostendebamus, omni tempore legis naturæ fuerint aliqua sacrificia constituta, quæ suo modo erant sacramenta, etiā in remedium originalis culpæ, nulla apparet necessitas circuncisionē adhibendi. Hanc tamen necessitatem suprà eadem quæstio. 6 1. articu. 3. ad secundum explicuit. Nam cùm processu temporis quantò plus humanum genus à suo elōgabatur initio peiùs peccata rationis lucem obscurassent, & quanto propiùs aduētus Christi appropinquasset, tantò debuissent fidei sacramēta explicatiora institui, decuit, vt tempore Abrahę sacramentum institueretur, quod explicatiùs tùm originalem maculam, tùm etiam aduentantis Christi generationem luculentiùs declararet. Sententia est Hugonis libr. 1. de sacramētis parte. 11. capitu. 6. ac dein de Alexandri Alensis quarta parte quæst. 7. membro secundo. & Diui Thomæ. in. 4. dist. 1. quęstio secunda. Quocirca necessitas circuncisionis non fuit simpliciter ad delendum peccatum: nam antea etiam delebatur per fidem Christi, vt paulò inferiùs explicabitur, aliter applicatam, sed vt eadem fides ad illam abstergendam maculam, expressiori signo applicaretur.

Hug. li. 1.

Alex. Alen.

¶ Contendit hìc Alexander, & D. Thomas circuncisionis definitiones accumulare, quæ diuersas eius qualitates explicant. Fuit enim, si ad primarium eius effectum attendas, circūcisio signaculum curationis ab originali. Sed in hoc non differebat â baptismo, nisi intelligamus fidei signaculum duntaxat & non causa gratiæ iuxta verbum citatum Pauli ad Romanos quarto. Nam baptismus sic est signaculū, vt sit etiam causa gratiæ. Fuit etiam signum: vt ait libro quarto Damascenus, capit. 26. distinguens Israel à reliquo gentilium orbe. Hic enim fuit secundarius eius effectus.

Definitiones circuncisionis.

Damas.

At verò nos in textu exactiùs forsan sacramētum hoc duobus modis definiuimus. Nam cùm sacramenta, vt distinct. 1. quæst. 1. articu. 1. monstrauimus, & generaliter signa sint & peculiariter actiones quædam & passiones, vtraque ratione commodissimè diffinjuntur. Primo, vt sacramentum ponatur loco generis, loco autem differentiæ effectus peculiaris eiusdem sacramenti. Et secundo modo si illa actio vel passio fungatur vice generis. Priori ergo ratione circuncisio est sacramentum applicandæ fidei in remissionem originalis culpæ: & posteriori, est incisio præputij tanquā signaculum iustitiæ fidei. Ambabus enim rationibus definitio generalis sacramenti scilicet, sacræ rei signum, ad hoc singulare adāptatur. Et quoniam illic fiebat professio fidei, conferebaturq; gratia ad eius culturam, illic imponebatur circunciso nomen, quasi ille tūc nomen suum daret in illam religionem. Quare licet angelus attulerit de cælo nomen Iesus, non illud ipse ei imposuit, sed iussit Ioseph vt sic eum vocaret, quod ipse in die circuncisionis fecit. ¶ Sed est primum argumentum Sancti Thomæ. Figura similitudinem aliquam cum figurato habere debet, circuncisio autem nullam videbatur habere baptismi: sanè cum illa ferro, hìc autem aqua fiat.

Definitio legitima authoris.

Primum argumentum. Similitudinem circuncisionis baptis-

¶ Ad hoc argumentum aliter in. 4. quàm hìc respondet. Non enim tantùm similitudinem cum baptismo decuit habere, verùm & expressiorem significationem tum originalis culpę, tum curationis à Christo exhibendæ. Culpam autem designabat, primò quia in membro generationis sculpebatur, per quam contrahitur. Secundò, quia circulariter fiebat, ad denotandum quòd priùs persona Adæ infecit naturam, quæ quidem natura singulas postea personas commaculat. Et tertiò, quia dolorem cōtra delectationem concupiscentiæ excitabat. Sed in sanguinis effusione significabat passionem, qua Christus vitium illud erat curaturus, cuius vtiq; generatio charactere quoque illius membri designabatur. Quæ potissima eius institutionis causa fuit: videlicet, vt tam celebri sacramento nasciturus Messias mentibus illius gentis impingeretur. Hic autem duntaxat adducit similitudinem cum baptismo. Nam præter effectum spiritualem remissionis culpæ, forma ipsa sacramenti erat quædam imago baptismi. Etenim sicut in circūcisione auferebatur carnalis pellicula, ita & in baptismo expoliamur, à carnali conuersatione. Et est doctrina Diui August. loco suprâ citato contra Faustū libro. 6. & Damasceni loco proximè allegato. Illic enim quod generationi necessariū erat, non amputabatur, sed membri operculum, quod superfluam voluptatem gignit. Et pariter in baptismo non expoliamur à conuersatione carnis, quæ est vitæ necessaria, vt cibo, & potu, & cæteris. Sed relinquere tunc profitemur superfluam concupiscentiam, quæ ex originali culpa succreuit.

Circuncisionis mysteria.

Aug. & Damasce.

Quocirca vt comprehensim mysteria circuncisionis colligamus, fuit signum in primis distinctiuum illius populi à reliquis gentibus, memoratiuum originalis culpæ: ac suo modo eiusdem purgatiuum, quatenus, per fidem illic applicitam diluebatur: figuratiuum baptismi, allegoricum Christi, morale, quo admonebātur homines castitatem seruare, atque anagogicum deponendæ corruptibilitatis carnis & sanguinis in postrema resurrectione glorificatorum corporum.

Secundū argumentum. ¶ Secundum argumētum facile est. Paulus. 1. ad Corinth. 16. potiùs meminit maris, per quod priscus populus per desertum transiuit, & nubis, qua fuit protectus tanquam figura baptismi, dicens, quòd in nube, & mari fuerunt baptizati, ergo illę potiùs res, quàm circuncisio fuerant figura. Respondetur, quòd res illę quantùm ad materiam baptismi, eiusque virtutem expressiorem continebant effigiem baptismi, baptizamur enim in aqua, & spiritu sancto, vt habetur Ioann. 3. qui quidē spiritus nube illa præsignabatur, & tantū hoc significauit Paulus. At non erant sacramenta sicut circuncisio: quæ ideò dicitur sacramentum præparatorium baptismi.

Tertium argumentum. ¶ Tertium denique argumentum est. Baptismus Ioannis fuit etiam præparatorius baptismi Christi, si ergo idem etiam habebat circuncisio, alterum superfluebat. Respondetur, quòd baptismus Ioannis, non fuit verè sacramentum, vt infrà dicemus, nec fidei professio, sed quædam dispositio ad exercitium baptismi, quia fiebat in aqua, & ideò dici potest sacramentale quoddam baptismi. Circuncisio autem erat verè sacramētum, & fidei quidem professio, quam etiam in baptismo profitemur, & idcirco longè propinquiùs ad rationem baptismi accedebat.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm circuncisio fuerit conuenienter instituta.

SI ergo necessaria fuit modo exposito circuncisio, scire restat, vtrum tempore congruo fuerit instituta. Nā arguit, quòd institui debuerit illico post peccatum, vtpotè in cuius remedium instituebatur: vel si institutio eius differri debuit, oportuisse videtur, vt in lege Moysi fieret, cuius legis sacramentum erat: & tamen non fuit instituta nisi tempore Abrahæ. Respondet nihilominus Diuus Thomas vnica vt apparet conclusione, videlicet. Conuenienter circuncisio instituta fuit in Abraham. Sed est notandū, q̄ non solùm ait, tēpore Abrahę, sed in Abraham, duas scilicet innuens conclusiones. Vnam, quòd tempus Abrahæ fuerit huiusce modi institutioni aptum. Alteram verò, quòd ipsi tantùm, suoque semini inter mortales fuerit præcepta. Et primò probat simul ambas: quia institutio fuit facta à Deo Genes. 17. cuius perfecta sunt opera. Secundò sic. Duplex fuit ratio instituendæ circuncisionis, videlicet, vt esset professio fidei Christi,

Prima conclusio.

Secunda cōclusio.

Genes. 17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sti, & vt per illam singularis populus, vnde Christus erat nascíturus, à reliquo secerneretur orbe. Vtraque autem ratio reperta fuit in Abraham: nam & ipse primus iussus à Deo fuit egredi de terra sua, & de generatione sua vt Genes. 12. legitur. Ipsíque postmodum, vt Genes. 22. habetur, prima facta fuit promissio nascituri Christi ex suo semine, in quo omnes gentes benedicerentur: ergo in ipso fuit congruentissimè illud circuncisionis sacramẽtum institutum.

Expositio articuli.

¶ Hic primùm circa tempus Abrahæ aduertendum est, illud fuisse initium tertiæ ætatis mundi. Durauit enim mundi infantia, vsque ad diluuium annis. 1656. Pueritia verò inde vsque ad Abrahã fermè. 300. annis. Ortus enim fuit anno mundi. 1948. Cùm autem. 75. esset annorum, vt legitur Genes. 12. iussus est egredi terra sua, & cognatione sua, quippe quę in generationibus Nembroth, plena iam erat spurcitia, & idololatria. Paulò emẽ ante eius ortum Ninus in Babylone idololatriæ initium fecerat: vt pote qui Belo patri diuinos honores instituerat. Et quoniã cum idololatria semper nefandum vitium succreuit, illo etiam tempore viguit Sodomorum, Gomorrheorumq; spurcitia. Deinde cùm. 99. annorum esse cœpisset, vt legitur Genes. 17. fœdus pepigit cũ Deo seruandæ fidei venturi Messiæ, atq; adeò in signum fœderis præceptum accepit circuncisionis, quo à reliquis gentibus discerneretur. Instituta fuit ergo circuncisio anno ab orbe condito. 2048. Deinde effluxit tertia mundi ætas: nempe, adolescentia quadringentis annis, & eo amplius vsque ad latam legem per Moysen. Atque inde processit quarta vsque ad Dauid, & quinta vsque ad captiuitatem Babyloniæ. Et sexta vsque ad Christum, qui initium fecit septimæ anno mundi, 3960. Vnde fit vt inter ortum Abrahę & ortum Christi interfluxerint duo annorum milia adiectis. 12.

Initium idolatriæ per Ninum.

Instituta circũcisio quãdo.

Primum argumentum D. Thom.

¶ Hæc ergo ad intellectum articuli huius adnotare opus fuit. Per hæc nanque primum, & secundum argumentum D. Thomæ facilè diluuntur. Haud enim illico post peccatum Adæ necessaria fuit circuncisio, vel ad explicandam originalem maculam, vel ad exprimendam veritatem fidei venturi Christi. Nam Adam ipse vtriusque diuinitus doctrina imbutus erat, quam suam posteritatem viua voce docebat. Sed illa fides propter succrescentia indies gentium scelera tempore Abrahæ, vt dictum est, obnubilabatur & tenebrescebat.

Secundũ argumentum.

¶ Secundum argumentum est, quòd cùm per circuncisionem, vt ait Paul. ad Galat. 5. fieret legis professio, cõdecere videbatur, vt nõ in Abraham, sed in Moyse, per quem lata est lex, institueretur. Respondetur autem potiùs fuisse congruum, & ad rem necessarium, vt populus ante in religionem coadunaretur, quàm illi scriberetur lex: nam legis fundamentum, religio est, quippecum lex ad bonum publicum populi referatur, coadunatio autem populi fit aliquo signo sensibili. Nam, vt ait sæpe citatus August. libr. 19. contra Faustum, non potest sine signo sensibili coadunari religio. Quapropter decuit peculiarem illum populum illo charactere ante legem insigniri. Addit autem illos patres, qui fuerunt ante legem, familias suas de diuinis per modum paternæ admonitionis instruxisse, iuxta verbum Domini de Abraham Genesis. 18. Scio quòd præcepturus sit filis suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini. Hoc autem verbum in duplici sensu legi potest. Primo modo, vt solum intelligatur de patribus succedentibus inter Abraham, & legem vt de Isaac, Iacob, & reliquis. Non enim ait ante circuncisionem, sed ante legem, vt tacitæ obiectioni respondeat. Si enim circuncisio tanto temporis curriculo ante legem fuit præcepta, & non fuit scripto promulgata: quomodo potuit durare in memoria hominum vsque ad legem? Et respondet, quòd viua voce parentum ad filios, filiorumque ad nepotes. Et hîc est legitimus sensus huius literæ. Nihilominus verum est, quòd ante circuncisionem etiam patres edocebant suas familias de diuinis viua voce, & quantùm ad notitiam originalis culpę, & quã tùm ad fidem, per quam remittebatur, licèt ante tempus Abrahæ iam illa notitia contenebresceret.

Genes. 18.

Tertium argumentum.

¶ Tertium argumentum maioris est ponderis: nam esto tempore Abrahæ debuerit circuncisio institui, non tamen apparet eius soli semini præcipi debuisse: imò cum figura esset baptismi, qui vniuersis populis conferendus erat, debuit & ipsa pariter vniuerso orbi iniungi. Et quidem D. Thom. hoc tantùm respondet, quòd cùm baptismus perfectionem in se salutis contineat, ad quam Deus vniuersos mortales euocat, iuxta illud. 1. Timothe. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri, debuit vniuersis exhiberi, circuncisio verò nõ erat nisi figura quędam Christi, qui ex illo singulari populo nascíturus erat, & ideo non debuit nisi illi populo iuberi.

¶ Quo autem responsio apertior fiat, adnotanda

Circuncisio ais institutio.

tanda sunt institutionis verba Genes. 17. Sunt enim huiusmodi. Hoc est pactum meum, qđ obseruabitis inter me, & vos, & semen tuum post te. Et loquebatur Deus peculiariter Abrahæ. Circuncidetur ex vobis omne masculinum, & circuncidetis carnem præputij vestri, vt sit signum fœderis inter me, & vos. Vbi p nomina illa secundæ personæ toties repetita designant præceptum soli illi genti positum. Sed est præterea notandum discrimen inter sacramentum circuncisionis, & alia, quæ fuerunt iuris naturæ. Illa enim, vt distinct. 1. quę stio. 2. dicebamus, non fuerunt determinata præcepto diuino extèrius, sed tantùm erat obligatio interior, vt aliqua fieret fidei protestatio, quam singulę nationes suis proprijs sacrificijs designabant, quoniam sola fides parentum quocunque signo etiam interiori applicita, vt infrà patebit, delendæ originali culpæ sufficiebat. De circuncisione autem fuit positum peculiare præceptum. Et hoc est, quod ait venerabilis Hugo lib. 1. de sacramẽtis. par. 12. cap. 2. videlicet, sacramenta antiquiora secundùm voluntatem hominum fuisse instituta, circuncisionem autem præcepto Dei, idq; adeò fuit primum, quod de sacramentis in sacra pagina reperitur. Itaque verbum illud circuncidetur ex vobis, &c. æditionem præcepti designat. Ad cuius vtique vehementiorem exaggerationem subditur. Masculus, cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.

Discrimẽ inter circuncisionẽ, & sacramenta legis naturæ.

Circuncisionis præceptum.

Delebitur.

¶ Verbum autem delere, bifariàm exponi solet, quemadmodum nomen pacti de duplici pacto intelligi valet. Nam si delere, ad perpetuam animæ damnationem referatur, tunc nõ quadrat, quòd pactum intelligatur de illo tũc cum Abraham inito: nam cum paruulus ante vsum rationis non circuncisus pactum illud non frangeret, quia culpam non committebat, non erat cur idcirco damnaretur. Et ideo Augustì. 16. de ciuit. Dei. capit. 27. ad illam delectionem alludens, ait, nomen pacti referendum esse non ad illud, sed ad aliud antiquum, Adæ propositum. In quacunque hora comederis ex eo, morte morieris: scilicet, spirituali, & mortalitate corporali. Itaque sensus sit, anima cuiusque incircuncisi peribit ob peccatum originale, quod ab Adam frangente Dei pactum contraxit. Et hunc sensum sequitur Hugo loco citato, & antiqui patres. Alijs autem violentus apparet eiusmodi sensus: videtur enim litera de pacto præsenti loqui, & deleri animam de populo potiùs alludere ad vitam corporalem, quæ in sacris literis vocatur anima: vt sit sensus, capite plectetur homo ille. At profectò si circuncidi legatur parsiue, non quadrat interpretatio hæc: nam paruulus ob id, quòd non circuncideretur, nullam merebatur corporalem pœnam. Sed tamen Hebraicè legitur circuncidere actiuè, puta clausus (sic enim vocabatur incircuncisus) qui non circuncidet carnem præputij sui, peribit, &c. Et sic legit August. Et tunc potest verbum adaptari ad adultos, qui nisi suam carnem suorumque liberorum circunciderent, pœnam subirent mortis. Et profectò vtraque lectio sustineri potest. Imò arbitror vtrunque simul sensum in illis verbis contineri. Nam quod absque circuncisione nulli tunc masculo illius populi post octauum diem pateret salus, certissima fides est. Quòd autem supplicium capitis esset adulto non se, aut suum filium circuncidere, non est dubitandum, nam idem supplicium extat nunc Christiano & Christiani filio si baptizari se, aut prolem suam retineret. Et confirmatur ex illo Exodi. 4. vbi legitur, quòd Deus voluit Moysen perimere, eo quod proles suas masculinas non circuncidisset. Stat ergo sententia, quòd circuncisio fuit soli semini Abrahæ à Deo ante legem præcepta.

Hugo.

Aug. 16. de ciuit. ca. 27.

¶ Arguitur nihilominus contra singulas particulas. Primùm sequeretur præceptum illud potiùs censendum esse legis naturæ, quàm scriptæ, eo quòd pluribus quàm quadringentis annis ante scriptam legem fuerit positum. Consequens tamen videtur falsum: nam cùm per circuncisionem fieret professio legis scriptæ, vt ait Paulus ad Galatas quinto. & solis Hebræis fuisset posita, & cessante lege cessaue rit, apparet potius præceptũ legis Mosayce. Respondetur autem, præceptum illud quodammodo dici posse legis naturæ quantum ad tempus institutionis: commodiùs autem & significantius dicetur præceptum legis scriptæ; propter rationes modo tactas. Præcepta nanque naturalia vniuerso orbi sunt posita: circuncisio verò solis Hebræis mandata, tanquam præparatio quædam ad legem scriptam, vt dictum est. Et hoc est, quod Christus docuit Ioan. 7. Moyses dedit vobis circuncisionem, non quia ex Moyse est, sed ex patribus, scilicet, Abraham, & sua sobole. Imò verò hoc etiam circuncisio à lege Moysi differebat, quod ipsa à solo Deo immediatè per angelum fuit præcepta, lex autem per Moysen data. Et ratio discriminis fuit, quòd verum

Argumenta

Ioan. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacramentum conferens gratiam (vt suprà diximus) à solo Deo debet instituì, qui autor est gratiæ: quare Christus solus nostra instituit sacramenta: morum autem leges condit Deus per legislatores, iuxta illud Prouerbio. octauo. Per me reges regnãt, & legum conditores iusta decernunt.

Secundũ argumentum. ¶ Secundò arguitur contra solutionem D. Thomæ quòd quia baptismus perfectionem continet salutis, debet dari vniuerso orbi, circuncisio verò, quia tantùm erat figura Christi, non nisi illi populo. Nam postquam circuncisio ad delendum originale instituebatur, quod vniuersos mortales infecerat, semper viget argumentum, q̃ quanuis esset figura Christi, nihilominus deberet vniuersis proponi.

Tertium argumentum. ¶ Tertiò Hieremiæ. 9. legitur, Ecce dies venient, dicit dominus, & visitabo super omnem, qui circuncisum habent præputium, super Aegyptum, & super Iudam & super Edõ & super filios Ammon, & super Moab. Vbi ait Hieronym. omnes illas gentium nationes habuisse in more circuncisionem licèt non essent Israelitæ.

Quartũ argumentum. ¶ Quartò confirmatur ex historia Ismael, qui circuncisus fuit, vt legitur Genes. 17. ergò sua soboles, eadem lege tenebatur, & tamen fuit excluſus præcepto domini à familia Abrahæ, vt legitur Genes. 21. Eijce ancillam, & filium eius. Idemq̃ fit argumentum de Esau, qui se paratus est à familia Isaac, iuxta illud Pauli ad Roman. 9. Iacob dilexit, Esau autem odio habuit. ergo non solùm semen Abrahæ tenebatur circuncidi.

Quintũ argumentum. ¶ Et quintò arguitur. Abraham non solùm iussus est filios circuncidere, verum & seruos tam vernaculos, quàm emptitios, qui non erant de sua familia, eosdemq̃ præceptum exequens circuncidit, vt Genes. 17. legitur: ergo non sola Abrahæ generatio lege circuncisionis obligabatur.

Ad secundũ ¶ Ad secundum respondetur, quod cùm fides venturi Messiæ tam esset sublimis, & creditu difficilis, non eam illico Deus in vniuersum orbem euulgauit, quoniam non erat tanti mysterij capax, sed selegit præstantissimum tunc omnium mortalium Abraham, cui mysterium seorsum concredit. Et quia credidit ex Sara iam sterili super naturam susceptum prolem, quæ erat mysterium Christi ex virgine nascituri, patrem eum tum secundùm carnem vnigeniti filij sui, tum secundùm spiritũ, vti ait Paul. Rom. 4. omnium credentium elegit. Ob idque iussit eum exire de domo, & cognatione sua, vt in regione illi consignata semotus: à reliquo orbe, illo circuncisionis charactere insignitus, tanquam seminarium Christi vitam degeret. Quare & inditum est illi nomen, Abraham, quod est, pater multorum, Vnde ad formam argumenti respondetur: quòd circuncisio duo habuit. Fuit enim & remedium contra morbum, & præceptum: & tanquam remedium fuit vniuersaliter proposita gentibus cunctis, quæ illam sua sponte vellent recipere, vt legitur Exod. 12. Si quis peregrinorum in vestram voluerit tranſire coloniam, & facere Phase domini, circuncidetur prius omne masculinum eius, & tunc ritè celebrabit, eritque sicut indigena terræ. Sed tamen quia non solùm propter originale, vt diximus, sed propter mysterium generandi expectandique Christi potissimum instituebatur, illi populo peculiariter fuit in præceptum, atque adeò in illo generationis membro. Reliquo verò orbi sufficiebant sua sacrificia vt antea.

Circuncisio duo habuit

Ad tertium. ¶ Ad tertium respondetur, Gentes illic commemoratas religionem circuncisionis suscepisse, non tanquam sacramentum, quod iuxta verbum Pauli, professio erat seruandæ legis Iudaicæ, sed propter imitationem, quia placebat eis illa cæremonia. Qua ratione etiam Mahumetus suæ familiæ illam iussit: quare per illam non mundabantur ab originali, velut si modò aliquæ gentes baptizarentur absque intentione profitendi legem euangelicam. Et ideo Deus proposuit illas gentes in exemplum Iudæis, dicens, quòd cùm ipsi, scilicet Iudæi, incircuncisi essent corde, legem præuaricantes, non plus illis proderat circuncisio, quàm Amonitis, aut Moabitis.

Ad quartum. ¶ Ad quartum verò respondetur, quòd descendentes ab Ismaël, qui dicuntur Agareni ab Agar eius matre, & descendentes ab Esau, qui dicuntur Idumæi, licèt primi eorum parentes fuissent circuncisi, tamen quia iussu Dei fuerunt excluſi à familia Abrahæ, non tenebantur lege circuncisionis, sed saluari poterant in in lege naturæ. Secùs de decem tribubus censendum est, quæ sub Ieroboam secesserunt à reliquis duabus vt refert historia. 3. Regum. 12. nam illa non fuit excluſio à familia Abrahæ, sed diuisio vnius populi in duos: quare illi, qui secesserunt, nomẽ retinuerunt Israelitarum. 3. Regu. 12.

Dubitatio. ¶ Quòd si me roges, vtrùm si quis illius populi per apostasiam transiret ad gentilitatem, teneretur nihilominus filios suos circuncidere. Respõdet, quòd reuera tenebatur, sed postmodum

dum lapsu longi temporis possent sui posteri laborare ignorãtia inuincibili legis Mosaycæ, & ideo possent saluari sicut reliqui in lege naturæ.

Ad quintũ.

Caietanus.

¶ At verò quintum argumentum maioris est momenti, tam de vernaculis, quàm de emptitijs seruis. Sunt enim qui teneant affirmatiuam partem: videlicet, quòd Abraham, & quicunque Iudæus teneretur circuncidere famulos, & seruos suos, etiam inuitos. Cuius sentẽtiæ fuit Caieta. super eodem loco Genes. 17. propterea, q̃ ait textus, Abraham circũcidisse omnes vernaculos domus suæ, id est, qui in domo sua nati erant, vniuersosq; quos emerat: & cunctos mares ex omnibus viris domus suæ. Vnde infert, quòd etiam pastores, & procuratores suos, & eorum filios circuncidere tenebatur. Abulensis verò super Genes. 17. & super Exod. 12. quæ. 56. distinctiùs loquitur.

Abulensis.

Aristoteles.

Ait quippe, quòd tenebantur Iudæi circuncidere emptitios seruos, non autem alios, qui liberè seruiebant. Eò quod seruus, vt ait Philosophus Ethic. 5. & Poli. 2. est possessio domini, & ideò sicut de equo suo, ita valet de illo liberè disponere.

Sentẽtia auctoris.

¶ Respondetur ergo primùm, q̃ reuera amplitudo opinionis Caie. de mercenarijs neutiquam sustineri potest: nam cùm illi, qui non descendebant ex semine Abrahæ, non tenerentur lege illa circuncisionis, nullum erat ius eos cogendi. Imò verò neque opinioni Abulensis meo calculo suffragarer, quinuerò arbitror nec seruum nec liberum, qui non descenderet ex semine Abrahę, vigore illius legis fuisse inuitum circuncidendum. Et ratio est, quia lex illa semini duntaxat Abrahæ, vt ait Hugo

Hugo.

lib. de sacramen. par. 12. cap. 2. posita fuit, vt distingueretur à reliquis mundi gentibus: igitur si quis seruus vel bello caperetur, vel emeretur pretio, non subinde obligabatur illi legi, atque adeò nec poterat vi vlla circuncidi, nisi sua sponte vellet eidem religioni mancipare. Et confirmatur hoc planè. Qui circuncidebatur, vt ait ad Galat. Paul. debitor efficiebatur vniuersæ legis faciendæ: nemo autem inuitus potest legibus alicuius reipublicæ, cuius ille non est membrum, vinciri. Adde quòd si inuiti illi circuncliderentur, non reciperent gratiam remissionis originalis, sicut neq; modò qui coacti & reclamantes baptizarentur. Iniuria ergo illis irrogaretur maxima, si circũciderentur inuiti. Neque vlla ratione credendum est, quòd domini deberent seruos ob id solùm circuncidere, vt dignoscerentur esse suæ familiæ: nam cum illa cęremonia esset instituta ad applicandam fidem venturi, & ad suscipiẽdam illam legem, illi, qui renuebant illam suscipere, non erant charactere illo cõsignandi: aliàs esset mendax signum. Et sequitur præterea, quòd si inuitus circuncisus vellet postea sua sponte fieri Iudæus, neutiquã illi posset applicari sacramentũ: quia nullum ei restaret rescindẽdũ prę putium. Multò ergo minus tenebantur domini circuncidere mercenariorũ infantes, & vernaculos descendentes ex hominibus liberis, ni si consentientibus parẽtibus, si illos haberent. Qui aũt nascerentur domi ex ancillis vel seruis Notandum. iam Iudæis, iure poterant circuncidi: nam & qui modò filij sunt Christianorum ad baptisma cogendi sunt. Item infantuli ex seruis nõ Iudæis nati, si essent parẽtibus orbati, possent ante vsum rationis à dominis circuncidi, eò q̃ haberent eorum curam, sicut modò possent baptizari. ¶ Siquis autẽ contendere pergat, Exclusio cauilli. quòd Iudæus non deberet admittere mercenarios in domum suam, nisi se vellent circuncidere, gratis loqueretur. Cur enim non possent admittere famulos incircuncisos? Prętereà m quòd Exodi. 11. expresè habetur, quòd aduena, & mercenarius non deberent edere pascha lem agnum, quia non erant circuncisi. Vnde colligitur, in domibus Iudæorum fuisse famulos incircuncisos. Exo. 12.

¶ Ad legem ergo illam Genes. 17. quòd vernaculi, & emptitij serui erant circuncidendi, re spondetur intelligendam esse conditionaliter, si vltrò ipsi vellent. Et ita tenet Alex. 4. par. q. 7. membro. 3. arti. 2. Et colligitur hic sensus ex verbis illis Exodi. 12. de esu paschali. Omnis autẽ seruus emptitius circuncidetur, & sic comedet. Hoc est, si comedere voluerit, circuncidatur priùs, sin minùs, ad conuiuium minimè admittatur. Atque hac ratione Genes. 17. bis ponitur, Circuncidetur, vt prius sit absolutum præceptum, posteriùs verò conditionale: Infans octo dierum circuncidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris. Hactenus est pręceptum. Tam vernaculus, quàm emptitius circuncidetur, & qui cunq; non fuerit de stirpe vestra. Hoc est conditionale, si vellent. Nam cùm hæc tria postera membra sub eodem contextu connectantur, & eos, qui nõ erãt de stirpe, manifestũ sit non potuisse cogi, planum fit idem esse, tum de vernaculis, tum etiam de emptitijs sentiendum. Quocirca dum pręceptum resumitur: Masculus, cuius præputijs caro circuncisa non fuerit, delebitur anima eius de populo suo, quia pactum meũ irritum fecit. nihil resumitur de vernaculis, aut emptitijs, aut alienis ab illa stirpe: quia non erat illis simpliciter necessaria circũcisio, sed soli semini

Expositio legis circuncisionis.

Alexander.

Nota egregiam expositionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abrahę, cum quo pactū initū erat. Quòd autem Abraham circumcideret vniuersos mares familiæ suæ, ait Bonauentura lib. 4. distinct. 1. fuisse opus superabundantis iustitiæ. Haud tamen credide rim vllum renitentem circunci disse inuitum, sed cùm esset vir integerrimus, & eximię autoritatis apud suos, omnibus religionem illam persuasit, & sic circuncisi sunt vniuersi. ¶ Quartum denique argumentum D. Thom. est de sexus distinctione. Spiritualis circuncisio: nempe, baptismus indiscrimina tim vtrique sexui conuenit: nam autore Paulo ad Gala. 3. in Christo Iesu nō est masculus, & fœmina: figura autem debuit veritati congruere, incōgruè ergo solis masculis data fuit. Hic nota, si quæratur cur circuncisio sub tali forma fieret in masculis, & non in fœminis ridicula fit quæstio: nam fœminis accommodari non poterat. Sed tamen quæstio est, cur fuerit institutum illud sacramentum, quod solis masculis posset accommodari. Respondet igitur D. Thom. duas rationes illius distinctionis. Prior est omnium potissima: nempe, quòd data fuerit in signum fidei, quem iam suprà diximus masculum Abraham susceptisse venturi Christi ex semine suo. Qua de causa ait Pau. ad Galat. 3. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: & ideo masculis peculiariter cōgruebat. Item quia data fuit ad expressionem peccati originalis, quod peculiari ter ex pręuaricatione viri Adę contraximus: nam licèt Eua prior deliquerit, tamen si ipse non peccasset, nos originalem labem non contraxissemus, dicente Paulo, Omnes in Adam peccauerunt, ideoque masculis, & in membro generationis signata est. Baptismus verò, quia virtutem continet Christi, qui est vniuersalis causa gratiæ, & salutis omnium, vtriq; sexui adaptatur. Hugo autem libr. 1. de sacram. par. 12. cap. 2 aliam comminiscitur causam: nempe, q̄ sacra scriptura per masculinum sexum, animam: per muliebrem verò, carnem significare solet: & ideo, vt ostenderetur circuncisionem animabus conferre salutē, sed carni non auferre corruptionem, iussa est masculis. Adde & quartam, ad temperandam libidinem, vt suprà diximus: fœmellis ergo relictum est beneficium legis naturæ: videlicet applicatio fidei per illud sacrificium, vel actum ante Abraham consuetum.

Bonauētura

Quartū argumentum. S. Thom.

Nota.

Hugo.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm ritus circuncisionis fuerit conueniens.

EXpedita institutione circuncisionis, sequitur de eius ritu, vtrùm fuerit conueniens. Ad quod D. Thom. breuissimè affirmatiua conclusione respondet, nempe, fuisse cōuenientem: fuit enim instituta in signum fidei, cui idcirco explicandæ omnia seruiebāt, quæ illic exercebantur. Nam erat institutio Dei, cuius sapientiæ non est numerus, determinare autē omnia conuenientia ad finem opus sapientis est. Ritus verò ille refertur in gloss. super illud ad Roma. 4. signum accepit circuncisionis.

Conclusio.

¶ Restat nihilominus mēbratim singulas eius cęremonias ordine argumentorū D. Tho. exequi. Prima erat, quòd fiebat in mēbro generationis. Arguitur ergo. Circuncisio erat quædā fidei professio, vt dictum est: sed fides est in intellectu, cuius operationes sunt in capite: ergo in capite debuit fieri. Nam eadem ratione nobis tāquam effigies characteris eiusdē fieri, crux chrismate signatur in fronte. Respondet D. Thom. triplici de causa, fuisse in mēbro generationis. Primò quia signum erat fidei, qua Abraham credidit è suo semine nasciturum Christum. Secundò, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Et tertiò, quia fiebat ad reprimēdam concupiscentiam, quæ operculo illo ardentiùs concitatur. Adde quartò secundùm Augustinum lib. 6. contra Faustū. cap. 3. q̄ quia circuncisio significabat expoliationē carnis per vitam spiritualem, in via, & mortalitatis per gloriam in patria, congruè fiebat in parte, ex qua affectus & carnalis, & mortalis exoritur.

Primum argumentum S. Thom.

In mēbro generationis.

Augustin.

¶ Nihilominus contra solutionem arguitur. Esto, deberet sacramentum illud originalis culpæ in membro illo consignari, apparet non debuisse per circuncisionem fieri, sed satis fuisset aliqua vnctio, sicut fit nobis in fronte. Benignitas enim Dei pœnā sensus nemini, nisi propter actualem propriam culpam, infligit: qua propter pueri absq; sacramento decedētes nō nisi pœna damni plectūtur: alioqui si propter peccatū Adæ illud pendebant supplicium, filius (contra id quod habetur Ezechiel. 18.) portaret iniquitatē patris. Cùm ergo paruuli nullum cōmisissēt peccatū, dura apparet lex, quæ illa plaga tenellos infantes affligebat. Atq; eò potissimùm, q̄ fœmellę nullo percutiebantur vulnere. Neq; verò in lege naturæ aut gratiæ vllū fuit aut est sacramentū molestiā inferens. Quamobrem Sephora (Exodi. 4.) quia cùm Idumæa esset, cogebatur propter maritum Iudæū

Obiectio.

Iudæum circuncidere suos pueros, conquerebatur apud ipsum dicens. Sponsus sanguinum tu mihi es.

Diluitur.

¶ Ad hoc respondetur, quòd cùm Deus sit autor tam naturæ, quàm gratiæ, liberè potuit sacramentum fidei, cuius applicatione conferebat gratiam, cum aliquo detrimento naturæ instituere. Sed tamen quoniam suauiter cuncta disponit, id non caruit congruentissimis causis iam suprà explanatis. Respondetur ergo, quòd etsi infantes ante vsum rationis non habeant personam actuali culpa maculatam, contrahunt tamen vitiatam naturam, iuxta illud Paul. ad Ephes. 2. Natura sumus filij iræ: ratione cuius mortalitati, atq; adeò varijs morbis nascuntur obnoxij: & ideo nulla fiebat eis iniuria, si ad delendum peccatum originale tāillum illud doloris, & vulneris paterentur. Vnde hoc non est prorsus filium portare iniquitatem patris. Imò cùm omnes, vt ait Paul. in Adam fuerint prævaricati, pœnam pendebant suæ culpæ: sicuti cùm alijs corporum calamitatibus affligimur. Atque illic locum quodam modo habere poterat sentētia illa Exod. 20. Ego sum Deus Zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios. Secus autem de pœna sensus, quæ infligitur in alio seculo. Nā pecca to originali solùm respōdet pœna damni quo ad animam, & mortalitas corporum, quam consequuntur infirmitates, & calamitates temporales huius vitæ, quibus annumerabatur circuncisionis plaga. Pœna verò sensus æterna nemini, nisi propter eius actuale delictum decernitur. Atque ini bi habet verum, quòd filius non portat iniquitatem patris. In lege autem naturæ quia non erat tanta explicatio ne cessaria aut originalis culpę, aut venturi Christi, neque tale sacramentum erat necessarium, & multò minùs in lege gratiæ, cuius onus leue est, & iugum suauissimum.

Exo. 20.

¶ Secunda cæremonia circuncisionis erat, quòd fiebat cultello. Et sunt, qui putant, vt refert Hugo libr. 1. de sacramen. par. 12. addendum esse petrino. Huic sententię applaudit Magist. in. 4. distinctio. 1. propterea, quòd Sephora vxor Moysi, vt Exod. 4. legitur, illo instrumento circuncidit filium suum, & Iosue. 5. eodem iussus fuit populus circuncidi. In contrarium autem est solutio argumenti secundi Diui Thomæ, illud enim instrumentum erat tunc circuncisioni aptius, cuius frequentior erat vsus, sicut nunc est aqua in baptismo, & panis in eucharistia. Culter verò ferreus est magis in vsu, quàm petrinus, & sic concluditur petrinum non fuisse de necessitate circuncisionis, neque tale præceptum legitur, neque creduntur illo Iudei fuisse vsi: quare in hoc non tenetur Magister. Vnde Hugo loco citato ait Sephoram ob festinationem petram illam arripuisse, quia videbat mortem marito imminere, eo quòd filios non circuncidisset. Iosue verò ob typum, & figuram veri Iesu Christi, quem Paul. 1. Corinth. 10. petram appellat, illud instrumentum elegit.

Secundū argumentum S. Thom. Culter lapideus secūdū Magistrum necessarius.

Secundū argumentum.

Non erat necessarius.

Hugo.

¶ Tertia cęremonia erat de tempore. Designabatur enim eidem sacramento octauus dies, iuxta verbum legis. Infans octo dierum circuncidetur in vobis. Arguitur ergo tertiò contrà. Circuncisio perinde ac baptismus erat remedium originalis culpæ: baptismus autem nullo tempore differtur, dum necessitas poposcerit, ne puer damnationem incurrat. Item potest vltra octauum diem differri, non ergo erat cur circuncisio necessariò fieret in octauo die. In responsione D. Thom. tria dicit. Primum quòd octauus dies designabatur duplici de causa, vna propter mysteriū. Locupletius tamen Hugo loco proximè cita tó. libr. 1. part. 12. hanc rationem edisserit. Sunt enim tres circuncisiones. Prima sacramentalis in carne exterius manu facta, vt ait Paul. Secunda spiritualis in anima, quę fit per gratiam Christi, quā vocat idem apostolus non manu factam. Tertia denique gloriosa, quæ erit in patria per ex poliationem mortalitatis. Et tam secunda, quàm tertia fiunt octauo die: nam lex vetus (vt autor est Augustin. libr. 6. contra Eaustum cap. 3. &. 16. de ciuit. cap. 26.) nomine Sabbati designatur, quod est septima dies. Lex verò gratiæ designatur per diem dominicam, quę est octaua. Per quam etiam denotatur finalis resurrectio post septem ætates mundi. In quorum testimonium Christus die dominica resurrexit. Igitur cùm circuncisio illa carnalis figura esset duarum sequentium, iussa fuit die octauo fieri: ita vt neque prævenìri, neque præteriri posset. Secunda causa est literalis propter teneritudinem infantilis carnis, quæ ante illum diem ægerrimè ferret tantum dolorem. Vnde etiam & de alijs animalibus Leuitici. 22. cauebatur, ne ante diem octauam offerrentur. Ait quippe lex. Bos, ouis, & capra cùm genita fuerit, septem diebus erit sub vbere matris suę: die autem octaua, & deinceps offerri poterunt domino: & si dilataretur tempus, durities forsan carnis dolorem augeret. Secundò ait D. Thom. quòd octauus dies erat de necessitate præcepti propter significationem

Tertium argumentum S. Thom. De octauo die.

Hugo.

Tres circuncisiones.

Secūda causa.

Leui. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mysterij: nam illa erat forma legis. Infans octo dierum circuncidetur in vobis, ita vt illam prę terire esset peccatum mortale, quanuis occurreret in Sabbato, iuxta illud Ioan. 7. Circuncisionem accipit homo in Sabbato, vt non prætereatur lex Moysi. Itaque illa non censebatur violatio Sabbati. Tertiò addit quòd nō erat de necessitate sacramenti. Nam prætermisso octauo die semper manebat præceptum circuncisionis, atque adeò erat verum sacramentum. Quartò denique addit secundùm quosdam propter periculum imminentis mortis potuisse diem illum præueniri. Quam sententiam amplecti videtur, licèt sub dubio Sententiarum Magister in. 4. distinctio. 1. Sicuti modò præuenitur baptismus. At verò in hoc non tenetur, imò sequenda est sententia Hugonis loco citato libr. 1. de sacram. par. 12. cap. 2. videlicet, non licuisse vlla necessitate illum diem præueniri propter significationem mysterij. Vnde super illud Prouerb. 4. de Salomone. Vnigenitus eram coram matre mea, ait glo. alium Bethsabee paruulum, eo non fuisse computatum, quòd ante octauum diem mortuus, nomen non accepit, atq; adeò non fuit circuncisus, quia in circuncisione indebatur nomen. Saluabantur ergo tunc masculi vita ante octauum diem defuncti, per fidem parentum applicatam, sicut tunc fœmellæ: atque omnes vtriusque sexus in lege naturæ. Secùs de baptismo, qui quolibet die ministrari potest.

Ioan. 7.

Magister 4. libro. d 1. reprobatur.

Hugo.

Prouerb. 4.

¶ Dubium autem hinc duplex emergit. Vnū scilicet, vtrùm illa applicatio fidei deberet fieri per aliquem actum exteriorem ad modum sacramenti. De quo dubio illico artic. sequenti in solutione. 2. videbimus, vbi de sacramento legis naturæ dicendum nobis est.

¶ Alterum verò est hic dubium peculiare, vtrùm, si in lege Moysi puero ante octauum diem nullatenus periclitanti, sed sano applicaretur fides parentum per sacramentum legis naturæ, valeret ad delendum originale. Arguitur nanque pro parte affirmatiua. Illa applicatio ante legem scriptam quocunq; die fieret, esset valida, & per legem Mosayca non fuit reuocata, nam mansit in fœmellis, quibus cùm primùm nascerētur, posset applicari: ergo si eodem tēpore applicaretur masculis valeret. Secūdò. Applicatio illa virtute operis conferebat gratiam ad modum sacramēti: ergo quòd puer esset in periculo mortis, an vero sanus, nihil ad rem referebat. Forsan quispiam propter hæc argumenta diceret, applicationem illam etiam sano puero valuisse, sed nihilominus octauo die fuisse circuncidendum ratione præcepti, vt fieret Iudæus. At verò solutio hæc nulla probabilitate sustineri potest: nam cùm sacramentum illud circuncisionis institutum esset pro masculis ad remissionē originalis, certum est, vt sicut remittitur, ita nec tunc nisi vrgente necessitate per aliud remitte batur. Et ideo dicendum omnino de illa cęremonia legis naturæ, sicut nunc de sacramento extremæ vnctionis. Itaque sicut materia huius sacramenti non est homo quicunque, sed ille qui graniter infirmatur, cui mors timetur, ita quòd si sano applicaretur, non esset sacramentum: pari modo in lege Mosayca si ante octauum diem sano puero applicaretur fides ad modum legis naturæ nullam ei gratiam conferret.

Ponum dubium.

Reprobatur solutio.

Solutio vera.

¶ Vnde ad argumentum primum respondetur, modum illum applicandi legis naturę fuisse per legem circuncisionis reuocatum pro masculis, nisi extrema necessitas vrgeret. Referebat ergo esset ne puer sanus, an in periculo mortis.

¶ At verò scrupulus non prorsus extinguitur. Demus illud applicari puero ante octauum diem, cui mors timebatur, vtrùm omnibus periclitantibus indiscriminatim remittetur originale? Apparet enim non omnibus: nam si postea illi viuerent, circuncidendi erant, dum periculum euaderent: ergo euadentibus illis non antea, sed per circuncisionem expurgabatur originale. Marsil. in. 4. quæst. 2. artic. 1. ait fidē applicatam puero ante octauum diem contulisse tunc ei gratiam, si esset moriturus: si autē victurus, minimè. Hoc autem non est vero simile: tunc enim collatio gratiæ dependeret ex futuro contingenti: cùm tamen Deus non nisi simpliciter eam conferat. Item forsan etiam si moriturus esset negligentia medici, posset nihilominus superuenire alius, per cuius diligentiam superuiueret: imò id fortasse per miraculm accidere posset: non tamen deberet in fusio gratiæ ex tot fortuitis euentis pendere. Indubiè ergo respondendum est, quòd dum pueri secundùm iudicium prudentium periculo imminentis mortis laborabant, applicanda erat fides sicut in lege naturę, & tunc vniuersis conferebatur gratia, sicut nunc omnibus infirmis per extremam vnctionem, licèt sint euasuri. Si autem superuiuerent, circuncidendi erant, vt fierent Iudęi, sicut nunc baptizandi etiam essent, siqui in maternis vteris sanctificarentur.

Alia dubitatio.

Marsilius.

Resolutoria responsio.

¶ Restat tamē ambiguitas circa secūdū dictū. Vtrū in p̄ceptū illud octaui diei aliqua de causa caderet dispensatio, vt procrastinaretur. Apparet enim inde pars negatiua, q̄ qua ratione non poterat præueniri, nec posset differri: nam etiam per dilationem violaretur significatio mysterij. Sed tamen ab altera parte est argumentum, quòd si fortasse octauo die infantulus aliqua teneretur ægritudine, quæ periculum mortis offerret, si circuncideretur nimis esset rigida lex, quæ paruulum propter circūcisionem in tales periculi angustias conijceret. Et augetur dubium. Populus in deserto, vt legitur Iosue. 5. quadraginta annos oberrauit in circuncisus. Qui quidem (vt art. sequenti videbimus) ob incertum tempus præliandi, quia deberent semper esse parati, excusatus fuit. Pari igitur ratione poterat miser infirmus excusari. Quòd si dicas elapso sine culpa octauo die, postmodum puerum saluari in sola fide parentum sine circuncisione sicut ante octauum, nulla est veri similitudo, quia ante octauum præuentio mortis excusabat eum à circuncisione, qui tamen esset post octauum diē superstes, si per negligentiæ culpam esset incircuncisus, semper tenebatur præcepto obnoxius, vt probe autor est Hugo loco citato: ergo pariter si iusta de causa non esset tunc circuncisus. Fit ergo profectò consequens, dubium non esse, quin infirmitatis causa liceret diem octauum differre. Et ita certò credo, aliàs crudelissima esset lex: imò verò crediderim, quòd si semper præsentaneum esset propter circuncisionem periculum mortis, liceret infantem finere incircuncisum mori quocunque tempore post octauum diem, & tunc saluaretur, sicut ante octauum: nam propter significationem mysterij, non esset interficiendus puer. Cùm autem fieret à morbo, liber esset sub præcepto circuncidendus, sicut circuncisus est populus Iosue. 5. & quacunque ætate circuncidebantur proselytj ex gentibus venientes ad Iudaismum.

Dubium.

Obiectio.

¶ At percontetur quispiam, vtrùm qui essent in vtero sanctificati tenerentur ad circuncisionem, vt Hieremias, & Ioannes. Apparet enim fuisse lege circūcisionis solutos sane cùm propter remissionem originalis fuerit instituta, quam gratiam illi iam habebant. Respondetur proculdubio fuisse eidem legi subiectos, sicuti etiam si quis modò sanctificaretur in vtero teneretur ad baptismum, quia est præceptum professionis legis, & tale erat illud. Quare Ioannes circuncisus fuit, & illic suscepit nomen. Etenim sicut modò in baptismo, sic in circuncisionę indebatur nomen profitentibus tunc legem.

Dilutio.

Christi circuncisio.

¶ Christus autem nulla lege ad

circuncisionem tenebatur, quia neque virili semine, quo originale contrahitur, genitus erat, ac subinde neque linea masculina naturalis erat filius Abrahæ. Susceptit autem (vt autor est. 3. p. D. Thom. quæstio. 17.) sicut sua voluntate mortem nostram, sic & sua sponte circuncisionem. Primò vt se ostenderet verā habuisse carnem contra Manichæum, atque adeò legalem fuisse filiū Abrahæ per Ioseph, naturalem verò per virginem. Mox vt circuncisionis ritum re ipsa approbaret, excusationemq́ subinde Iudæis tolleret, ne ipsum tanquam incircuncisum repudiarent. Deinde. vt obedientiæ virtutem suo nos exemplo doceret. Ac denique ne qui similitudinem carnis peccati assumpserat, remedium carnalis peccati respueret, & sic legis onus sustinens, ab onere nos legis liberaret, secundùm illud ad Gala. 4. Misit Deus filium suum factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant, redimeret.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm circuncisio conferret gratiam iustificantem.

ANDEM disputandū de circuncisionis effectu, vtrùm perinde atq; baptismus gratiam conferret. Et quāuis de sola gratia proponatur quæstio, respondetur etiā de charactere. Et in quęstione D. Tho. duo expedit. Primum enim excludit tres opiniones circa hoc errantes, ac deinde tribus conclusionibus veritatem docet. Ad intellectum autem rei præsentis adnotandum: neminem vnquā antiquorū theologorum ausum fuisse adæquare virtutem circuncisionis virtuti baptismi ob id, quod Paul. ad Gala. 4. vocat sacramenta antiquę legis egena, & infirma, & ad Galat. 2. qđ primo argumento hic refertur, ait q̄ ex lege, cuius professio erat circuncisio, non erat iustitia. Hoc autem discrimen inter circuncisionem, & baptismum vel potest fingi in effectu ipso gratiæ, qui non sit æqualis, vel in modo eandem gratiam conferendi. Igitur quotquot discrimen in modo non agnouerunt, ob id constituerunt illud in effectu. Conuenerunt ergo omnes in illum effectum, quòd in circuncisione auferretur peccatum originale: fuit enim hæc confessio patribus semper omnibus receptissima, quorum illico testimonia recitabimus. Dicebat ergo prima opinio, q̄ circuncisio solùm auferebat peccatum, nō autem

1. opinio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem cõferebat gratiam. Et hæc videtur fuisse Magist. Sentent. in. 4. circa finem. 1. distin. Est tamen opinio, quæ vt erronea repudiatur. Culpa enim non potest nisi per gratiam remitti, secundùm illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Ob idque alij moderatiùs dixerunt circumcisionem contulisse gratiam quantùm ad effectum remissionis culpę, non autem quo ad effectus positiuos implendi mandata legis, ne fateri cogerentur legem antiquam fuisse sufficientem ad iustitiam, atque adeò superfluum fuisse aduentum Christi. Sed neque ista positio sustineri valet: tùm quòd illic conferebatur gratia sufficiẽs ad perueniendum ad gloriam, qui est vltimus effectus gratiæ & legis, tum deinde quòd sequendo modum naturæ effectus formales, & positiui priores sunt negatiuis. Prius enim natura in genere causę formalis inducitur gradus caloris in aquam, quàm similis gradus frigoris expellatur: licèt in genere causæ materialis prius sit expulsio vnius quàm introductio cõtrarij: quare gratia in genere causæ formalis, prius natura quàm expellat peccatum facit amicum. Tertij igitur dixerunt, quòd in circumcisione conferebatur gratia quantum ad illum effectum positiuum, qui est facere amicum, dignumque vita æterna, non autem quantùm ad reprimendam concupiscentiam, quæ impedit impletionem mandatorum. Atque hanc opinionem tenuit D. Tho. in. 4. distinctio. 1. quęstio. 2. articu. 4. quæstiuncu. 3. quia nondum rei punctum coniecerat. Diligenter tamen considerando, eam postmodum opinionem meritissimò reiecit. Minima enim gratia, si adsit, valet cuicunque concupiscentiæ resistere, omnemque vitare mortalem legis transgressionem: nam & minima charitate, quę gratiam concomitatur plus diligitur Deus, quàm cupiditas desideret millia auri, & argẽti, atque omne temporale bonum.

2. opinio.

¶ His ergo refutatis erroribus, ad quæstionẽ respondet tribus conclusionibus, veram constituendo differentiam inter circumcisionem, & baptismum, nõ in re ipsa gratiæ, sed in modo illam conferendi.

1. Conclu. ¶ Prima conclusio. In circumcisione conferebatur gratia quo ad omnes eius effectus. Hanc reliquit tanquam superioribus rationibus confirmatam.

2. Cóclusio. ¶ Secunda. Aliter conferebatur in circumcisione gratia quàm in baptismo. Probatur. Nam in baptismo confertur gratia virtute ipsius baptismi, qua vtique virtute pollet tanquã instrumentum passionis Christi iam exhibitę. In circumcisione verò conferebatur gratia, non ex virtute circũcisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signum erat circumcisio. Itaque circumcisus illo signo profitebatur se tunc suscipere huiusmodi fidem, vel adultus nomine paruuli. Confirmatur ex illo Paul. ad Rom. 4. Abraham accepit signum circũcisionis signaculum iustitiæ fidei: quia scilicet iustitia prouenie bat ex fide significata, & non ex circumcisione eam significante.

3. opinio.

¶ Tertia conclusio binembris est. Baptismus imprimit characterem, quem circumcisio non imprimebat. Et ratio est, quia baptismus, cùm sit instrumentum passionis Christi, incorporat nos Christo. Character autem est signum membri Christi. Circũcisio verò erat tantùm signum fidei venturi Christi cuius nos eramus futura membra, & ideo non imprimebat spiritualem Characterem, incorporantem illos veteres Christo, sed ipsamet circumcisio erat corporalis character, profitentium eius fidem. Secunda pars est, quòd eadem ratione baptismus confert copiosiorem gratiam quàm conferebatur sub signo circumcisionis, nam instrumentum Christi iam passi efficacius est, ac virtuosius, quàm fides venturi.

3. cóclusio.

¶ Præsentẽ materiam dist. precedẽti. q. 3. quę apud D. Thomam est. 62. articu. 6. tetigimus, sed in hunc eius proprium locum respoſuimus. Et quidem opiniones antiquorum negantium sub circumcisionis cæremonia gratiam fuisse conferri solitam quoad omnes eius effectus, satis à Diuo Thoma reprobatæ sunt. Supersunt nihilominus recentiorum scita, quę D. Thomę aduersantur, perpẽdẽa. Vbi tria primum omnium supponendum est, fuisse operum genera in veteri lege: nempe Moralium, iudicialium, & cęremonialium. Moralia enim fuerunt eadem ipsa, quę in lege euangelica: scilicet, decem præcepta Decalogi. Iudicialia verò alia diuersa, vt de vxoribus ducendis: videlicet, vt nemo vxorem nisi de sua tribu sibi copularet, vt Num. vlt. legitur, & quòd frater illius qui absque liberis defunctus esset, vxorem eius duceret. Quę quidem lex extabat Deute. 25. atque alia id genus cęremonialia. Sed erant numero quàplurima. Vt esus agni paschalis, oblationes, vnctiones, lotiones, atque huiusmodi reliqua.

Expositio ticuli.

Tria genera operũ legis

¶ Igitur quantũ ad moralia, nullũ extat prorsus inter ipsos, & nos discrimẽ. Haud eñ ratiõne operis gratiã cõferebãt, nisi per modũ meriti, sicut apud nos, dũmodò procederẽt ex fide Christi formata, aliàs essent quidẽ moraliter bona, non tamen grata apud Deũ. Hoc enim est, quod Paul. prioribus octo capitibus ad Roman. & ad Gala. disertissimè constituit, q nullius opera legis valuerunt vnquàm nec valent sine fide Christi placere Deo. Et quia illam gratiam (vt arti. proximo dicebamus) in sua passione vniuersis meruit, dicitur nostra lex gratiæ: iuxta illud citatum Ioannis. Lex per Moysen data est, quæ scilicet duntaxat iubebat, non autem iuuabat. Gratia verò, & illarum figurarum veritas per Iesum Christum facta est. Idem etiam prorsus de iudicialibus sentiendum est.

Moralia.

Scotus.

¶ De cęremonialibus verò Scotus in. 4. d. 1. quæstio. 6. quem Durand. distinctio. 1. quæst. 5. & ferè omnes eius posteri sequuntur, distinguit. Ait enim solam circumcisionem gratiam virtute operis contulisse, veluti noster confert baptismus. Reliquarum autem cæremoniarũ nullam tali viguisse virtute, sed omnino perinde ac reliqua opera quando fierent in gratia, illam per modum meriti augerent, & quando in peccato essent tantum modò opera moraliter bona. Et quantùm ad reliquas cæremonias facilè D. Thomas, & vniuersi in eandem sententiam consentiunt. Sed tamen de circumcisione est inter nos, & ipsum discrimen, quòd ex ijs, quæ distinct. 1. quæst. 3. arti. 1. disputauimus, ortum habet. Scotus enim, & Alexander, ac plerique alij, quos ibidem citauimus, non agnoscunt sacramenta nouę legis esse gratiæ causam, nisi tanquam signum, vt illic expositum, expugnatumque reliquimus. Quocirca neque vllam illis virtutem tribuunt agendi, sed solùm significandi, vt arti. 4. illic retulimus. Si autem sacramenta euangelica, hoc tãtùm haberent, nullatenus à circumcisione differrent: nam & illa etiam eatenus erat verum sacramentum quatenus erat signum certissimum gratiæ, quę illic conferebatur. Qui ergo tenuerit sacramentum conferre gratiam, non esse aliud, quàm illam significare, fateri consequenter cogitur circumcisionem gratiam cõtulisse. Itaque quod Scotus, & Durand. & eorum consortes dicunt circumcisionem contulisse gratiam id non est, quia agnoscant fuisse vere causam, sicut D. Thom. & nos in tota illa q. 3. demonstrare de euangelicis contendebamus. Et quando nos negamus sacramentum illud gratiam contulisse, in re non negamus quòd Scotus affirmat: nempe, fuisse signum, sed negamus id sufficere: vt cẽseatur fuisse causa conferens gratiam. Quapropter totum dissidium est de ratione conferendi gratiam, in quo consistat. Neque vero verbalis est tantum controuersia, sed verè realis. Ob idque nihil opus est hic noua disputatione, præter illam, quam tota illa quæstione produximus ad probandum, quòd nostra sacramenta verè sint causa instrumentalis passionis Christi, atque adeò conferendi gratiam, non autem antiqua. Apostolus nanque absque vllo discrimine omnia illa sacramenta, vt etiam circumcisionem comprehendat, appellat egena, & infirma elementa, quasi de se virtute operis nihil gratiæ præstantia. Cui consonantissimè concilium Florentinum loquitur, decernens illius legis sacramenta non contulisse gratiam, vnde non modò circumcisionem non excipit, verùm & illam notare videtur. Quã ideo Paul. Rom. 4. solùm modò appellat signaculum iustitiæ fidei. Hoc est gratiæ iustificantis, quæ per solam fidem conferebatur, quam ideo iustitiam iam ante circumcisionem, vt ibidem ait Apostolus, susceperat Abraham per fidem. Quocirca vt legi idem Paulus nunquam attribuit iustificationem patrum, ita nec vlli sacramento, sed soli fidei. Vnde ad Hebræ. 11. Sicuti Abel, Enoch, & Noe circumcisionem præcedentes, per solam fidem, ait, fuisse obedientes Deo, ita & de Abraham, qui circumcisionem recepit, fide, inquit, obediuit in locum exire, & fide Iacob moriens filios benedixit, & fide Ioseph, & fide Moyses, & fide denique omnes ait Deo placuisse.

Status litis inter S. Th. & Sco. & alios.

Discrimẽ inter S. Th. & alios.

¶ Conuenit ergo in præsentiarum inter D. Thomam, & Scotum ac suos consortes in prima conclusione: s. quòd in circumcisione conferebatur gratia. Differt autem in secunda, q illam gratiam circumcisio nõ exhibebat, vt nõ ster exhibet baptismus, sed sola fides. Et hoc pacto diximus distinctione præcedenti. q. 1. posse circumcisionem dici signum practicum, eò quòd per fidem sub eo velatam conferebatur gratia. Alia verò quæ propterea dicebantur sacramenta, vt esus agni paschalis, quòd gratiã per Christum conferendam prenuncia bant, non poterant dici signa practica.

Argumẽtorũ mẽs notanda.

¶ Est autem mens argumẽtorum Sancti. Thomæ notanda, ne lector decipiatur. Videtur enim arguere ad probandum partem negatiuam, scilicet circumcisionem sua virtute non contulisse gratiam, quasi partem affirmatiuam ipse teneat, quod est falsum. Igitur, cùm ait, videtur quòd circumcisio non conferret gratiam, intendit arguere contra primam suã conclusionem, quod neque illic conferebatur. Ait enim Paulus ad Galat. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est, ideſt, sine causa. Sed circũcisio erat quędam obligatio legis implẽdę, vt idẽ apostol⁹ Gal. 5. refert, ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo eadem ratione si ex circuncisione esset iustitia, Christus gratis mortuus esset, qđ quidem consequens est hæreticum. Nam vt ait idem Apostolus ad Rom. 8. quia impossibile erat legi iustificare, misit Deus filium suũ, &c. Sed vide quàm sit breuis responsio. Ait qui pe quòd argumentum procederet, si aliter ex circuncisione esset iustitia, quàm per fidẽ passionis. Quasi dicat. Non conceditur, quòd ex circuncisione quasi ex sua virtute esset iustitia sicut virtute baptismi, hoc enim probat apostolus: sed ex circuncisione, idest, ex fide passionis per circuncisionem applicata, quod quidẽ nihil necessitati passionis obstat.

Augusti. ¶ Videntur autem plura sanctorũ testimonia à parte Scoti aduersus Diuum Thom. depugnare. Vt est illud Aug. quod præsenti artic. allegat D. Thom. & refertur de consecra. d. 4. can. Ex quo. Extat autem lib. 2. ad Valerium de nuptijs. cap. 11. Verba sunt hæc. Ex quo instituta est circuncisio in populo Dei (quæ erat tunc signaculum iustitiæ fidei) ad significationem purgationis valebat paruulis originalis, veterisque peccati, sicut & baptismus ex illo valere cœpit ad innouationem hominis ex quo institutus est. Haud enim legendum est, ad sanctificationem, vt referri solet, sed ad significationem, vt habet verus textus. Nam in sanctificatione purgationis non cohærent verba. Respondetur ergo comparationem nõ esse omnimodam. Baptismus siquidem valet, vt instrumentum, circuncisio verò vt signum, vt ipse se Aug. exponit dicens valere ad significationem, vt signum iustitiæ fidei. Pariter D.

Beda. Thom. q. 62. artic. 6. ad. 3. glossauit simile Bedæ testimonium in homilia circuncisionis, q

Hugo. refert & Hugo lib. 1. de sacramen. pa. 12. cap. 2. & Magister Sent. in. 4. distinctio. 1. Idem salutiferæ curationis auxilium circuncisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ tempore gratiæ consueuit. Haud enim docet, circuncisionem virtutem habuisse efficiendi gratiam, sed fuisse signum fidei necessarium ad remissionẽ originalis, sicut tunc est baptismus. Et pariter intelligitur illud Gregorij, quod protinus arti. 2. hic adducitur, videlicet, pro ijs, qui de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circuncisionis hoc egisse quod apud nos agit baptismus. In summa, vt hoc discrimen perspectũ sit, differentia est, quòd baptismus & sacramenta euangelica sunt verè causæ instrumentales conferendæ gratiæ, vt calamus scripturæ: circuncisio vero non nisi applicatio causę. Admotio enim ignis ad stupam non est causa inflammationis, sed ignis ipse qui applicatur. Itaq; applicatio nõ est agens, sed conditio agentis, vt agat.

¶ Secundum argumentum, quoniam latioris est disputationis in calce subijcit.

Tertium argumentum. ¶ Tertium verò sumitur ex historia Iosue. 5. per quam constat populum Israel illis incircũcisis, qui illic nascebantur, quadraginta annos per desertum diuagatum fuisse. Si ergo circuncisio ad delendum peccatum necessaria erat, cõsequens fit, vt totus ille populus in sempiternum perierit. Respondet autem quatuor. Primùm, quòd poterat ille populus citra contemptum mandatũ circuncisionis prætermittere, tum quòd cùm nutu Dei mouerentur, nesciebant quando essent castra mouenda, aut illis etiam contra hostes bellandum, quod sine periculo nuperrimè circuncisorum paruulorum fieri nequibat. Tum etiam quòd, vt ait

Damas. lib. 4. Damas. c. 26. Cùm in solitudine ab alijs gentibus semoti tunc viuerent, nullo opus habebant distinctionis signo. Secundò ait, quòd

Augusti. cùm Augustinus nihilominus eosdem incircũcisos appellet inobedientes, vt patet in glossa illius loci, quæ extat lib. 6. quæst. vet. testamẽ. cap. 6. necesse est verbum illiud intelligi de illis, qui sic per contemptum fuerunt incircuncisi. Tertiò ait fortasse illic nullum fuisse mortuum incircuncisum, secundùm illud Psalmi. Non erat in tribubus eorũ infirmus, sed soli illi censentur illic mortui iudicio Dei, qui ex Aegypto egressi fuerant, quia omnes erant circũcisi. At quia textus non ait solos illos in deserto perijsse, sed omnes inde egressos, præter quos fortẽ alij in deserto nati mortui ibidem sunt, additur quòd si quis forsan eorum, qui in deserto nati sunt, mortem illic obijt, saluatus est per fidem parentum signo legis naturæ applicatam, sicut paruuli ante octauum diem. At verò in ingressu terræ promissionis omnes circuncidi iussi sunt petrinis cultris in figuram Christi, qui est per metaphoram petra, cuius virtute vniuersi cælestem patriam ingressuri sumus. Quare illa illic vocatur secũda circuncisio, videlicet, solennis totius populi post illam, qua Abraham suam totam familiam circunciderat. Itaque prima fuit propter solennem confessionem fidei Abrahæ, qua fideles viam huius seculi percurrimus, & secunda propter significationem patrię, quã eandem fidem ingrediemur.

Quartum argumentum. ¶ Quartum argumentũ petit differentiã aliã inter circuncisionem & baptismum. Arguitur enim. Introitus cælestis regni nõ nisi per peccatũ occluditur. Circũcisio verò ante Christi passionem non patebat ad regnum aditus: nõ ergo recipiebant remissionis gratiã. Respondetur, qp in circuncisione auferebatur originale peccatum (nusquam ait per circuncisionem, sed in circũcisione) ex parte personæ, quia per sona manebat grata, tamen remanebat impedimentum intrandi regnum ex parte totius naturæ, quod fuit sublatum per passionem Christi. Et ideo neq; baptismus viuente Christo aperiebat regnum cæleste. Et vice versa in circuncisione, si in suo vigore post passionem permansisset, idem aperiretur.

Contra rationẽ S. Th. ¶ Est autem ratio hæc D. Tho. non vsq; adeò perspicua, nam pariter in baptismo licet originale peccatum personæ remittatur, nihilominus natura manet infecta, vt baptizatus eandem sic infectã traducat per generationem in prolem. Quare non apparet huiusmodi differentia satis solida. Respondetur non in hoc differentiam consistere, quam D. Tho. cõstituit, sed in impedimento ingrediendi regnum. Post baptismum nanque licet natura maneat infecta quantùm ad eius traductionem in proles, tamen persona adeò manet grata, vt protinus baptizatus euolet in cælum, si de vita protinus decedat, eò quòd Christus pretium redẽptionis totius naturæ humanæ in cruce persoluit, cælorumque subinde valuas aperuit. Sed in lege veteri quanquàm persona Deo esset grata, tamen quia tota natura manebat in debito, detinebatur in limbo, quasi in deposito quousque pro ea Christus pretium penderet:

Rom. 3. iuxta illud Paul. Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum (nempe ab orbe condito) in sustentatione Dei, (quo scilicet illos in limbo sustinebat) ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tẽpore. Quasi tempore passionis generalis fuerit totius naturæ redemptio peracta quo ad sufficientiam pro illis, qui vellent baptismum susçipere.

¶ Quintum argumentum. S. Thom. est. Peccatum originale non dimittitur sine actuali, quia (vt ait Aug.) impium est à Deo dimidiã sperare veniam, sed nusquàm legitur, quòd per circuncisionem remitteretur alicui actuale delictum: ergo neque remittebatur originalis macula. Respondet D. Thom. quòd adultis remittebantur simul cum originali omnia actualia, vt modò per baptismum, non tamen omnis pœna, quoniam baptismus, eò quòd est instrumentum passionis iam exhibitæ, copiosiorem gratiam influit, quàm circuncisio, non modò quantum ad intensionem, vt theologi loquuntur, verùm & extensiuè quantùm ad remissionem pœnæ secundum illud ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè. Per baptismum enim renascimur spiritualiter, iuxta verbum Christi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum. Renasci autem est in nouam vitam resurgere. Et hoc significatur cùm dicitur. Non intrabit in regnum cælorum. Quasi per baptismum, valuæ cælorum pandantur absque transitu per purgatorium. In circuncisione verò, cùm non esset nisi signaculum fidei, non tam affluenter infundebatur gratia. Vnde, quòd ait Aug. hic citatus contra Iulianum, circuncisionem valuisse ad expurgationem originalis, sicut nunc valet baptismus: non dicit omnimodam valoris æqualitatem, sed quòd tunc remittebatur originale per fidem circuncisione applicitam, vt nunc per baptismum.

Dubitatio egregia. ¶ At verò sententia hæc S. Thomæ profectò ambiguitate non caret, scilicet quòd adulti, quando circuncidebantur, consequebantur remissionem, non solùm originalis, sed etiam actualium peccatorum. Videtur enim, id non solùm sentire ratione meriti, sed etiam ratione fidei instar sacramenti, quatenus per circuncisionem applicabatur. Hoc enim petebat argumentum. Nam aliàs etiam si non circunciderentur, per actum contritionis conuerterentur in Deum, licèt tenerentur postea præcepto circuncisionis. Item sentire videtur, imò ita credo, sentit, quòd adulti præter gratiam merito respondentem reciperent gradum illum virtute applicatæ fidei per sacramentum, quem paruuli recipiebant. Attamen in contrarium militat non infirmum argumentum. Sequeretur enim, quòd si quis cum fide, quæ tunc requirebatur Dei & Messiæ non nisi attritus sic ad circuncisionem accederet, vt sacramentum vellet susçipere in remissionem peccatorum, reciperet gratiam, sicuti distinctio. 6. dicturi sumus de accedente ad baptismum. Probatur, quia consequenter dicendum est illam fidem sic applicatam iustificare eum, qui non opponeret obicem. Et reuera. S. Thom. non aliud discrimen constituit inter baptismũ & circuncisionem quàm quòd in circuncisione non tã copiosa conferretur gratia, nec fieret remissio totius reatus pœnæ: cæterum actualia omnia remitterentur. Profectò arbitror hãc esse opinionem S. Thomæ.

Opinio. S. Thom. ¶ Sed arguitur contra. Illi, qui attritus accedebat, per circuncisionem non augebatur fides

Argumenta. neque

Universidad de Deusto
Biblioteca

neque circuncisio gratiam conferebat: neque ipsa per se fides vim habet ad modum sacramenti remittendi peccata: ergo si illa fides sola cum attritione non sufficiebat ad iustificationem, fit vt neq; cum circuncisione. Item paulò nos inferius dicturi sumus q̃ in lege naturæ adulti neutiquam poterant obtinere remissionem, nisi per verã contritionem & conuersionem: quia fides non poterat aliter eis applicari, quàm per proprium actum: ergo cùm circuncisio non conferret gratiam: idem de Iudæis dicendum videtur.

Responsio. ¶ Respondetur ad primum, q̃ licèt fides per circuncisionem non augeretur, nihilominus aliter applicabatur per illud sacramentum, atque eam ob rem ex pacto Dei, qui illud instituerat, conferebatur gratia. Et est simile, si opinionem Scoti & Durandi spectes dicentium, baptismum non conferre gratiam, nisi tanquam signum, ad cuius præsentiam ex pacto Dei confertur. Quare nihil discriminis inter ipsum & circuncisionem ponunt. Similiter ergo nos dicimus, q̃ ad præsentiã circuncisionis virtute fidei sic applicatæ Deus conferret gratiam. Nos enim circuncisioni nihil, quod isti tribuunt, auferimus. Ad aliud respondetur diuersam esse rationem: quoniam in lege naturæ nullum erat peculiare sacramentum diuini tus institutum applicandæ fidei.

Secundũ argumentum. ¶ Sequitur in calce secundum argumentum, quod egregiam tangit difficultatem de sacrificio expurgandi originalem culpam in lege naturæ. Quod est huiusmodi. Ante institutionẽ circuncisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat, secundùm sententiam Grego. 4. libr. Moraliũ, quę refertur de cõsec. d. 4. c. qđ apud. Quod apud nos, inquit, valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides. Respondet D. Thom. in hoc fuisse similitudinem legis naturæ & scriptæ, quòd sicut ante circuncisionem sola fides iustificabat tam paruulos, quàm adultos, ita & data circuncisione. Sed erat differentia, q̃ ante circuncisionem nullum requirebatur signum eiusdem fidei protestatiuum. Et ratio erat, quia nondũ homines fideles seorsum ab infidelibus ad cultum vnius Dei cœperant adunari. A tempore tamen Abrahæ necessaria erat protestatio fidei per circuncisionem. Probabile tamẽ est, inquit, q̃ etiam in lege naturę parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo existentibus aliquas preces Deo funderẽt, vel aliquam benedictionem eis adhiberent, quod erat quoddam signaculum fidei, sicuti adulti pro se etiam preces, & sacrificia offerebant.

Expositio. ¶ Hìc ergo celebrem illam quæstionem examinemus, quam d. 1. q. 2. arti. 3. hìc polliciti sumus euncleare de sacrificio delendi originalis, quod erat in lege naturæ. Et primũ ait S. Tho. solam fidem tunc iustificasse, sicuti in lege scripta. Vnde illud theologorum axioma ortum habuit, q̃ tunc paruuli saluabantur in fide parentum. Atqui fides illa erat, de qua ad Hebr. 11. Paul. ait. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia remunerator est. Et nomine remuneratoris intelligit Christum de quo legitur Actuum. 4. Non est datum aliud nomen sub cælo hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Illud enim de tota mortalium vniuersitate à lapsu primi parentis vsque ad finem mundi intelligendum est. Requisita fuit ergo in omni seculo naturæ corruptæ, vt loco citato cõstituimus, supernaturalis aliqua mediatoris cognitio, licet confusa, vt D. Tho. 2. 2. q. 2. arti. 7. luculenter docuit.

Nota de fide. ¶ In præsentiarum igitur solùm duo sunt exploranda. Vnum scilicet, quomodo illa fides erat applicanda tam paruulis, quàm adultis. s. vtrùm actus fidei requireretur, an verò habitus sufficeret, vel applicantis, vel ecclesiæ: alterum verò, vtrùm necessarium esset sacrificium aliquod exterius, quod esset sicut sacramẽtum, quo illa fides applicaretur. Ad hoc vtique nos opinionum turba conturbet, prima respõsionis conclusio sit hæc, de qua nullatenus cõtrouertitur. Nullus habitus fidei charitate formatus erat in applicante necessarius. Imò etiã si in peccato mortali esset, sicuti modò qui baptismum confert nihil nocebat paruulo. Assertio est D. Thom. in. 4. d. 1. q. 2. arti. 6. quoniam fides tunc virtute propria quodammodo velut sacramentum absque merito applicantis iustificabat. ¶ At verò vtrùm requireretur fides tunc formata ecclesiæ, cuius ministrũ ille agebat, qui eam applicabat, ambigitur. Durand. quippe in. 4. d. 1. q. 8. id putat fuisse requisitũ: quoniam arbitratus est, fidem tunc non sanctificare per modum sacramenti, quia, inquit, in lege naturæ nullum erat. Et ideo necesse est, inquit, dicere, quòd iustificabat per modum meriti & suffragij. Meritum autem sine charitate nullum est, & ideo eam vim illa applicatio habebat ex fide formata ecclesiæ. At profectò neque illa charitas tunc in tota ecclesia requirebatur, vt bene ait Palud. ead. distin. q. 5. arti. 5. quoniam & nunc etiam si per impossibile nulla esset charitas in tota ecclesia, baptizans intendens facere, quod facit ecclesia, verum conferret sacramentum. Fallitur ergo Durand. in suo merito, & suffragio: imò tũc applicata

1. Conclu. cata fides instar sacramenti, vt illic ait D. Tho. iustificabat. ¶ Secunda conclusio. Neq; requirebat in applicãte vllus habitus fidei formatus, neque informis. Nam sicut modò infidelis baptizans verum confert sacramentum, ita & tunc qui applicabat fidem. Par enim militat ratio. Eandem probat illic D. Tho. egregiè, quoniam fides tunc erat medicina totius naturæ, & ideo non iustificabat, qua ratione erat actus personæ, sed ratione obiecti, quia scilicet erat fides Christi. Cæterùm addiderim cum Paludano contra Durãdum, quòd etiam si nullus habitus fidei esset in tota ecclesia, satis esset, vt applicans intẽderet facere, quod ecclesia faceret, quando vera Dei cognitione pollebat. Idem enim, vt suprà diximus, nũc in baptizante sufficeret. Quòd si rogites. Quid ergo erat dicere, in fide parentum si neque in illis requireba tur? Respondetur axioma inde traxisse originem, q̃ parentum cura est proles suas religione instituere, & mortales non alia lege liberos imbuunt, quàm ipsi profitentur. Nihilo minùs si infidelis in vera fide infantulũ Deo offerret, quanuis nullis esset fidelibus parẽtibus ortus, valeret oblatio, siue suus ille filius esset, siue alienus. ¶ Ex his ergo colligitur tertia conclusio. Requirebatur, sufficiebat q̃ue in applicante aliquis actus fidei: nempe, cognitio aliqua, qua puerum illum Deo offerret, qui est omnium remunerator. Quem quidem actum nemo poterat per naturam consequi, sed vel per reuelationem peculiariter illi factam, vel per aliorum suggestionem & doctrinam, quibus talis fuisset facta reuelatio. ¶ Atqui ex his consequitur in omni republica bene instituta viguisse tunc etiam cognitionem aliquam originalis culpæ, aliàs neq; vlla irradiare potuisset mediatoris fides. Quæ quidem cognitio vt lib. 2. de Natura & gratia. cap. 11. dicebamus, nequit esse naturalis, sed fuit per reuelationem suscepta, & per ora parentum in filios deriuata. Dispersò verò per orbẽ humano genere, vbi lex naturæ more & vsu seruabatur, semper fiebat quibusdam proceribus aliqua reuelatio expressa Christi seruatoris, vt S. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. exẽplo Iob, Sibyllarumque & aliorum monstrat, quibus à deo illa originalis lues innotescebat, quã alijs predicabant. Minoribus verò satis erat habere Christi fidem in diuina prouidentia implicitã, credendo D. Tho. Deum esse liberatorem hominum, vt illic subdit. Quare dum suas proles sub hac fide Deo dicabant, satis erat ad delendam originalem maculam: tametsi illam non expresse nouissent.

Paludan. Duo quæsita.

3. Conclu.

Cognitio originalis culpæ. S. Thom.

Præcipua q. ¶ Alterum verò dubium plusculum ambigui tatis offert: videlicet, vtrùm in lege naturæ aliquod esset signum extrinsecus necessariũ, per quod ad modum sacramenti applicaretur fides. Scotus nanq; in. 4. dist. 1. q. 3. & explicatiùs quæst. 7. partem sustinet affirmatiuã, cui eadem dist. subscribunt Durand. quæst. 8. & Paludan. quæst. 5. Et intelligunt, si verba eorum expendantur, fuisse illud necessarium ex institutione diuina atq; adeò proprie sacramẽtum, vt erat circuncisio. Ratio enim eorum est, quòd nunquàm Deus pro sua immẽsa bonitate humanum genus destituit, quominus remedium illis præberet ad delendum originalem culpam. Illud autem debuit esse certum signum gratiæ: certum autem esse non potuit, nisi esset à Deo institutum: homo enim talem certitudinem habere non posset, nisi ei constaret signũ illud à Deo fuisse acceptatum, qui solus remissor est condonatorq; culparum. Hinc etiam colligunt debuisse esse sensibile, sicuti fuit circũcisio & sunt nostra sacramenta. Nã homines viatores, nisi per huiusce modi sensibilia signa nõ possumus certiores fieri gratiæ, quæ nostros sensus latet.

Scotus. ¶ Secundò arguunt tam Scot. quàm Duran. Adultus, qui vtu rationis pollebat, poterat quidem per propriam fidem quanuis informem mereri sibi de congruo primam gratiam, qua ei remitteretur originale, iuxta illud Roma. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatũ est illi ad iustitiam: at verò fides vnius non potest alteri prodesse, nisi per aliquem actum applicetur. Et quòd actio illa debuerit esse sensibilis, probat Durandus secundùm suam opinionem: quoniam prodesse alteri non poterat applicatio illa nisi per modũ meriti aut suffragij. Quare debebat inquit per illũ actũ applicari fides ecclesiæ, quæ semper est informata charitate: fides autẽ ecclesiæ nõ potest applicari nisi per actum exteriorẽ, quia nihil ipsa de occultis iudicat. Quòd si dicas non per modum meriti, sed instar, vt dictum est, sacramenti applicationem tunc tẽporis valuisse, tunc validiùs istorum opinio irroboratur. Illud enim, quod illam vim habet, vt illo posito infundatur gratia, non potest purus homo instituere, sed solus Deus. Hac enim ratione. d. 1. qu. æst. 5. mõstrauimus solum Deum posse instituere sacramenta. Quòd si illud Deus instituit, profectò apparet vt ad modum naturæ humanæ, quæ sensibilis est, fuerit sensibile signum, vt in lege scripta & nostra vsu venit. Enumero distin. 1. q. 1. art. 4. monstrauimus ob id sacramẽta esse debuisse sensibilia signa, quòd nos nostrapte natura per sensus cognitionem de rebus abs-

Rom. 4.

conditis mendicamus,& Deus vnicuiq; secundùm suum ingenium prouidit.

¶Ad hæc. Quicquid tunc remittebat originale,quia id instar sacramenti faciebat,idem esse decebat pro paruulis & adultis:pro adultis autem fatetur Gregorius valuisse virtutem sacrificij:ergo illa erat etiã pro paruulis necessaria.

Responsio. ¶His tamen nihil obstantibus D.Thom. in præsentiarum partem edocet negatiuam, dicens, q̃ ante institutonem circuncisionis non requirebatur aliquod sensibile signum protestatiuũ fidei. Idem q̃; explicatius in.4.distinct. 1.quæst.2.artic.6.quæstiuncu.2.vbi recitat opinionem contrariam, quòd requireretur signũ exterius,qua repulsa,ait probabilius alios dicere,quòd sufficiebat sola fides sine vllo exteriori signo. Hic autẽ non ait probabilius,sed assertissimè illud affirmat. Et ratio potitissima sua vtrobiq; est verbum Gregorij:scilicet,pro paruulis sola fides. Nam glossa Scoti quòd sola fides intelligitur cũ actu exteriori ipsam protestante,manifestè aduersatur textui:quoniam tunc non esset differentia secundum Grego. inter paruulos & adultos,cùm tamen Grego. dicat,pro paruulis sola fides,pro maioribus autẽ

Durand. virtus sacrificij. Quapropter Duran. cuius ingenium est liberè loqui,ingenuè fatetur Gregorium non posse in alium sensum glossari:& ideo ait opinionem suam fuisse,non requiri actum exteriorem, sed nõ oportet,inquit,eum teneri.

Cõclusionis cõfirmatio. ¶At præter autoritatem Gregorij,quę certè non debet ita temerè repulsam pati, arguitur sic. Illa quæ expressa authoritate ecclesiæ, vel scripturæ non constant, maximè si supernaturalia sunt, non debent nisi ratione certa constitui: cùm ergo in lege naturæ nullibi legatur illiusmodi sacramenti institutio,recurrendum est ad eius necessitatẽ,quæ certè nulla est: nam cùm fides tantundem deberet paruulo apud Deum applicari, cui soli peccatorum culpas remittere competebat, fit vt per actum interiorem tam commodè applicaretur,quàm per exteriorem:nam illa applicatio non erat nisi paruulum illum Deo offerre, quod actu mentis commodissimè fieri poterat. Item quia circuncisio ob id instituta fuit,vt significaret Messiam descensurum ex semine Abrahæ,cui data iussa q̃ fuit,quæ quidem necessitas antea non habebat locum.

¶Ad hæc August. sæpe citatus.19.lib.contra Faustum nullam aliam necessitatem huiusmodi signaculorum visibilium allegat, nisi quòd in nullum nomen religionis homines possunt coadunari, nisi aliquo signaculorum visibilium consortio colligentur:tunc autem nulli mortalium erant coadunati in veram religionem Dei, sed erant per orbem dispersi: ergo nullum tunc extabat eiusmodi visibile signum diuinitus tanquam certum & singulare ad id necessarium institutũ. Hæc enim fuit alia causa institutionis, circuncisionis, vt scilicet populus ille antequam legem susciperet, per illud signaculum circuncisionis coadunaretur. Itaque,vt mentem S.Thomæ vno verbo deprehendas, memento, in lege naturæ nullum fuisse sacramentum necessarium, in singulari diuinitus institutũ,vt distinctione prima quæstione secunda articulo.3.latissimè demõstrauimus:licèt fuissent sacrificia,in vnaquaq; natione diuersa,quibus per suos sacerdotes verũ Deũ colebant. Loquimur enim de illis hominibus,in quib⁹ cognitio veri Dei vigebat. Cõtraria vero opinio tenet fuisse certum sacramentum diuinum applicãdæ fidei ad remissionem originalis culpæ.

Mẽs.S.Th.

Potissimum argumẽtũ. ¶Potissimum autem omnium,quæ me aduersus illam opinionem mouent,argumentorum est,quod distinct.illa tetigimus. Illud enim signum exterius aut erat ex institutione humana,aut diuina:non ex humana, vt autores contrariæ opinionis planè confitẽtur: quia tunc nõ haberet illam certitudinẽ,q̃ illo posito conferretur gratia:imo essent apud diuersas nationes diuersissima,quod nõ congruit sacramẽtis, in quibus præter meritũ cõferetur gratia. Si autem esset institutum à Deo,vt ipsi contendũt, illud profectò deberet esse vnũ in toto orbe, sicut in lege scripta fuit vnũ in populo Israel, & apud nos vnus baptismus. Cùm enim esset supernaturale,& ad applicandam fidem supernaturale,nulla erat ratio, cur Deus aliud instituret in vna ratione, atque aliud in alia. Quin uerò si sacramẽtum erat diuinitus institutum, atque adeò ad salutem necessarium, ad eãdem opinionem consequitur, vt esset sub arctissimo præcepto vniuerso orbi propositum:nam sacramentum ad salutem necessarium semper habet annexum præceptum,vt de circuncisione patet, & nostro baptismo. Si autem detur fuisse vnum sacramentum,idemq̃; sub præcepto constitutum,fit vt non potuerit in vniuersum cuulgari nisi scripto: quod esse falsum inde patet, quòd tunc illa lex non diceretur naturæ,sed scriptà,sicut lex Moysi. Prætereà vel in aliqua ethnicorũ historia memoriæ id proditum fuisset, vel saltem Moyses, qui Dei nimine omnia ab orbe condito scripsit, illud enarrare non prætermisisset. Nam si apud aliquos vnum illud sacramentum fuisset celebratum,

tum,id maximè in illa patrum linea ab Adam vsq; ad ipsum,quos ipse percẽsuit. Accedit demum autoritas Hugonis li.1.de sacra. p.11. cap.3.vbi ait sacrificia in lege naturæ non fuisse necessitatis,sed pro voto quęuis natio sua instituebat. Et S. Thom.(vt suprà visum est.)q. 61.arti.3.dicit,in lege naturæ non fuisse homini præfixũ,quibus sacramentis vteretur. ¶Ad hæc tandem accedit,q̃ interrogati illi neophyti ex Iudæis,qui in Hispania morabantur,imò & illi ipsi,qui in eadẽ caligine perseuerãt,quos ego Venetijs,& Romæ, & in Germania vidi, vtrùm aliquod signũ ad modũ sacramẽti legis naturæ applicẽt suis fœmellis, ridentes respondẽt, nunq̃ talem ritum inter eos fuisse auditũ, sed tantùm eas offerũt Deo nullo signo certo seruato. Et tamen(vt modò dicebam)si in aliqua natione signũ illud debuisset durare,erat in illa vnde Abraham genus duxit. Imò verò si tale fuisset illucusque sacramentum,quando circuncisionem Deus illi indixit, eum pariter admonuisset, vt in fœmellis idem legis naturæ sacramentum perpetuò obseruaret. Quod cùm non admonuit,coniectura fit nullum fuisse.

Hugo.

Credidit Abrahã Deo &c.

Ad argumẽta contrariæ opinionis. ¶Præterea solutiones argumentorũ contrarię opinionis rẽ dilucidiùs illustrãt. Ad primũ enim, conceditur, q̃ Deus nunquam humanum genus sine remedio destituit:remedium autem fuit in lege naturæ non quidem sacramentum vllum,sed sola fides mediatoris iuxta illud Actuum. 4. Non est datum aliud nomen sub cælo hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: applicationem autem illius, (quia non erat sacramentum) non opus erat tunc à Deo instituì singulariter & determinatè,vt in lege scripta vel gratiæ:sed satis erat,vt instinctu naturali,instigante etiam fide ipsa,vt dist.1.quęstio.2.art.3.declarabamus,vnus quilibet suas offerret proles Deo. Quapropter necessarium opus erat eiusmodi certitudinem ab aliquo signo exteriori venari.

Nullum est meritum de congruo respectu primæ. ¶Ad secundum respondetur,falsissimum esse adultum de cõgruo potuisse sibi per fidem informẽ mereri primam gratiam(vt libr.2.de natura & gratia capit.4. pro meo captu me cõstituisse arbitror.) Tametsi ad rem modò parum referat. Imò sicut ille modò,qui est in peccato mortali per auxilium speciale debet se disponere cõuertendo se in Deum,cui Deus gratiam sine merito infundat, aliâs (vt ait Paul.) gratia non esset gratia, ita & tũc adultus motu fidei per auxilium speciale Dei,tum intellectu illustrante, tum voluntate alliciente conuertebatur in Deum,iuxta illud. Nemo potest venire ad me,nisi pater,qui misit me,traxerit eum.

Ioan.6.

Quare dispositio illa qua ratiõe in genere causæ materialis natura præcedit gratiam,nullius habet rationem meriti. Et illud ad Roman.4.

Neq; in adultis requirebatur nisi fides ¶Ad aliud Durandi iam suprà respõsum est. Negauimus enim illam applicationẽ habuisse rationem meriti aut suffragij: quare illa ratione nõ oportebat applicari fidem ecclesiæ per actum exteriorem,sed fidem Christi, quæ dicitur ecclesiæ, per quencunque actum, quo Deo paruulus offerretur.

¶Ad aliud,iterum atq; iterum negatur, quòd applicatio illa instar sacramẽti tunc operetur. Hic enim latet anguis, qui autores istos vbiq; mordet:sed fides ipsa illum habebat effectum quomodocunque applicaretur,etiam interiori mentis actu.

¶Atqui eodem mucrone iugulatur aliud argumẽtũ,quòd sacramenta debuit semper Deus nobis instituere sensibilia ad modum nostræ naturæ. Id enim nos libenter concedimus, sed negamus illam applicationem fuisse vllo pacto sacramentum, nec illa quicquam operabatur, sed applicata fides: sicuti admotio ignis ad stupam non calfacit, sed ignis ipse admotus:vt suprà de circuncisione dicebamus: nisi quòd illa erat sacramentum, vt puta signum conferendæ salutis per Christum, & ideo erat sensibilis. ¶Ad aliud,conceditur, quicquid tũc remittebat paruulis originale,remississe & adultis:nempe,vnicam fidem, vt expressè loco citato in.4.distin.1.quæst.2.art.6.quæstiuncu. 3.adstruit. S.Tho. Ait quippe,quod sicut modò adultis, vbi nõ est copia aquę,sufficit actus fidei (scilicèt baptismus flaminis.) Ita & tunc imò à fortiori,sola fides sufficiebat, nisi quòd paruulis valebat applicata instar sacramenti, adultis verò non nisi per modum conuersionis in Deũ,vt nuperrimè explicabamus. Haud enim adultis poterat applicari fides per alie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

num actum. Et hoc est irrefragabile argumentum, nullum tunc fuisse sacramentum necessarium applicandæ fidei pro paruulis, alioqui valuisset etiam adultis vt circuncisio olim, & modò baptismus. Quod ergo addit Grego. ꝙ maioribus virtus sacrificij, non id dixit, quasi sacrificium exterius illis necessarium esset ad applicandam suam fidem, sed ꝙ postea habita opportunitate fides ipsa instigabat, vt se aliquibꝰ signis exterioribus demonstraret, quæ essent protestationes eiusdem fidei. Illa autem signa inquit. D. Thom. quando adhibebantur, non erant efficacia remissionis culpæ, id enim sola fides perficiebat: quare neque erant sacramenta.

Grego.

Optimũ corollarium.

¶Ex quo fit cõsequens quòd tunc nullatenus adultus potuit fieri ex attrito contritus: quia illis tunc fides non per modum sacramenti cõferebat gratiam, neque vllum erat, quod talem effectum præstaret, qualem nobis baptismus. Quare contraria opinio tenens aliquod tunc fuisse propriè sacramentum subsequenter dicere habet, non exigisse aliud in suscipiente adulto, quàm quod non opponeret obicem. Quod profectò falsissimum est, cùm adulto nullum posset applicari sacramentum, nec verò fides per alienum actum.

Discrimina latissima inter legé veterem & nostram.

¶Ex his ergo quæ de circuncisione dicta sunt, atque adeò de sacramentis antiquæ legis, colligere discrimen operæ pretium est inter leges illas & nostram. Nempe, vt frequentia scripturæ loca, & præcipuè Pauli dexterè intelligamꝰ, quibus latissima interualla inter legẽ veterem & nouam constituũtur. Posset enim quispiam arbitrari, vbi Paul. ad Roma. 3. & Galat. 2. ait, hominem non iustificari ex operibus legis, sed per fidem Iesu Christi, & vbi ait Ioannes. c. 1. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christũ facta est, hoc discrimen inter legem illam vetustam & nostram constitui, neque verò aliud quàm hoc sacramentorũ, quòd scilicet illa non conferrẽt gratiam, nostra verò illam efficerent, quod reuera falsum est. ¶Igitur ad rectum horum similiumq; intellectum primum omnium animaduertenda est conuenientia inter omnes leges. Hoc enim à lapsu primi hominis commune semper fuit omni legi & sæculo, vt non nisi per vnicam fidem mediatoris, magis minusve implicitam vel explicitam, pateret vlli vnquã mortalium salus, iuxta citata testimonia Actuum. 4. & ad Hebræ. 11. Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, &c. & accedentem ad Deum oportet credere, &c. Atqui hoc est, quod Paul. ad Roma. 3. vsquo ad. 8. & ad Galat. 2. vsque ad. 5. caput. constituere contendit. Quare cùm ait, Arbitramur iustificari hominem per fidem, & non ex operibus legis, non intendit peculiare interstitium inter legem veterem & nostram constituere, vt nonnulli falsò arbitrantur, dicentes de operibus legis antiquæ illic propriè haberi sermonem: scilicet, de illis cæremonijs obseruationibusque legalibus. Imò vt Auguſt. in libr. de spiritu & litera cap. 14. planè docet de omnibus moralibus operibus, & Decalogi præceptionibus id intelligitur. Cùm enim populus ille de hoc sese iactaret, quòd per opera legis, quam diuinitus susceperat, & virtute propria circuncisionis amicitiam Dei promeruisset, contendit aduersus illos probare, quòd nullius gentis opera, neque gentilium, neque illorum, neque verò ipsa circuncisio, nisi quatenus fide Christi erant subnixa, digna erant gratiæ apud Deum, & vitæ æternæ. Idemque de nostris pariter dixisset quibuscunque operibus, si per se considerentur, absque fide Christi, & diuina ope. Itaq; non constituebat differẽtiam inter legẽ & legẽ, sed inter opera cuiuscunq; legis, siue naturalis siue scriptæ, quanuis diuinitus conditę, siue humanæ, & fidem Christi: scilicet, quòd sola fides per Dei auxilium tribuit quibuscunque operibus totius mundi, vt sint Deo grata, atque ad vitam æternam accepta. In summa errorem illum illic Paulus condemnat, qui postea Pelagium excæcauit dicentem, posse hominem viribus naturalibus proprijsque meritis gratiam Dei promereri.

Augusti.

Pelagius.

¶Sed roges. Quid ergo discriminis inter legem veterem, & nostram interest? Respõdetur, non vnum, sed multa.

¶Prima enim eademq; omnium fundamentum, excellẽtia legis nostrę est hęc, quam modò insinuabamus: scilicet, quòd illam virtutem & gratiam, quæ causa fuit, vt opera cuiuscunq; mortaliũ, post hominis lapsum Deo essent grata, nemo vnquam nisi solus Christus autor nouæ legis, operatus est, iuxta illud ad Hebręos. 9. vbi ait Paul. mortem Christi interuenisse in redemptionem earum præuaricationum, quę erant sub priori testamento: vt remissionem, inquit, accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Vnde quod ait Ioan. De plenitudine eius nos omnes accepimus, ad vniuersos mortales à præuaricatione Adæ vsque ad finem mundi refertur.

Excellentia prima legis nostrę supra veterem.

Ioan. 1.

¶Et hoc est, quod subdit. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vbi secunda adnotatur excellentia ex parte datoris vnius, & conditoris alterius legis.

Secunda excellentia.

gis. Enimuerò, Moyses non condidit, sed dedit legem, quam Deus condiderat, quæ per se non iustificabat. Gratia autem, per quam illa iustificabat, per Iesum Christum non solùm data, sed facta est. Et pariter veritas: nempe, lex euangelica, quam non tantùm ipse dedit, sed fecit, quæ idcirco dicitur veritas: quòd illa Mosaica erat eius vmbra. Et hoc est, quod ait Paulus ad Galat. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est (id est, sine causa.) Et hæc est ratio quare illa dicitur scripta ad differentiam legis naturalis: nostra verò lex gratiæ. Videlicet, quòd Christus eius lator, qui summa fuit gratia mundo collata, legem vtique condens, qua nos doceret quid agere debemus, gratiam simul contulit, qua illam dignè apud Deum implere possimus. Et propterea ait Paul. ad Rom. 7. quòd lex vetus iubendo docebat cognitionẽ peccati: nostra verò iuuando iustificat.

Tertia excellentia.

¶Atqui hinc colligitur tertia excellentia: videlicet, quòd lex illa scripta fertur in tabulis lapideis, nostra verò in cordibus, iuxta illud Hier. 31. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. Lex enim euangelica non fuit primò tradita in scripto, sed diuino ipsò ore Christi viua vi uificanteque voce vsque ad audientium corda penetrante, vbi adiutricem gratiam, qua illam impleamus, instillat. Vnde. 2. ad Corin. 3. Paul. Epistola, inquit, estis Christi ministrata à nobis, & scripta, non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

Quarta excellentia.

¶Ex eadem prima excellentia, subsequitur & quarta quantùm ad sacramenta: videlicet, quòd in lege naturæ nullum fuit singulari institutione Dei determinatum, & præfixum, atque adeò nullum extitit propriè sacramentum illius applicandę fidei. In lege autem scripta fuerunt quidem propriè sacramenta: nempe, verè signa gratiæ per Christum promerendæ & efficiendæ: in hoc enim ratio propriè sacramenti consistit. Nullum tamen gratiam contulit. Quare nullum fuit perfectum, sed omnia infirma (vt ait Paul.) & egena. Nam etsi circuncisio fuerit sacramẽtum necessarium ad applicãdam iustificatricẽ fidem: tamen de illa perinde atque de lege probat Apostolus Roma. 4. neminem iustificasse, sed tantùm fuisse signaculum iustitiæ fidei. Lex verò euangelica non solùm ad remissionem originalis, verum & ad alios gratuitos effectus sacramentis affluit, quæ tum propria, tum etiam perfecta sunt: vt pote quæ gratiæ non tantùm signa sunt, verùm & instrumentales causæ. Atque hac etiam de causa lex gratiæ dicitur: nempe, quòd tam multis abundet instrumẽtis, quibus illam suis cultoribus dispensat.

Quinta excellentia.

¶Quinta hinc subsequitur excellentia, quòd lex illa ianuam cæli non aperiebat, sed id solus author nostræ euangelicæ præstitit. Vnde modus tunc loquendi de mortuis erat, quòd in infernum descenderent, vt Iacob Genes. 37. Descendam, inquit, ad filium meum lugens in infernum. Et Iob. 17. Infernus domus mea est. Nempe, quòd quantouis essent gradu in amicitia Dei, ad limbum nihilo minùs descendebant, vt illic aduentum Christi præstolarentur. In lege verò euangelica, bonam, inquit Paul. voluntatem habemus peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum. Et ad Philippen. 1. Cupio dissolui, & esse cum Christo: quasi inter egressum huius vitæ & ingressum cæli nulla intersit remora, nisi quam nostra fecit culpa. Vnde Christus ad latronem. Hodie mecum eris in paradiso.

Sexta excellentia.

¶Sexta subinde additur excellentia, quòd cultores illius legis nõ plenè perfectęq; merebantur filiorum Dei nomen: nam quanuis essent regni hæredes, non tamen in eius possessionem admittebantur; atque adeò seruorum habebantur loco, iuxta verbum Pauli ad Galat. 4. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, &c. Ita & nos cum essemus paruuli sub elementis mundi huius erãmus seruientes. At vbi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum, &c. vt adoptionem filiorum reciperemus. Qua vtique ratione ait de Christo Ioan. cap. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine eius, &c. Non ꝙ non omnes ab Adam vsque per eandem fidem gratiam recepissent, sed quod post Christum passum filij in paternam hæreditatem fuerint admissi. Vnde Paul. Roma. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterũ (sicuti sub antiqua lege) in timore (scilicet seruitutis) sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus abba pater: ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij & hæredes. Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Qui quidem cùm antea non fuisset incarnatus, non erat antiquitas digna, vt mortales tunc, eius dicerentur cohæredes.

Septima excellentia.

¶Septima ergo excellentia, vt rem concludamus, euangelicæ legis est, quod eius gratia perfectum obtinuit, absolutumque, & completissimum nomen gratiæ, quod quidem gratiæ legis antiquæ in hac sublimitate non competebat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bat. Non dixerim antiquitus non viguisse inter patres propriam rationem gratiæ apud Deum: id enim sacræ paginæ aduersaretur. Fuerunt siquidē multi sancti patres sub illo testamento in amicitia Dei, tum viuentes tum etiam morientes. Propria enim ratio gratiæ in eo consistit, quòd hominem acceptum faciat ad vitam æternam, siue illico post mortē, siue aliquo post tempore conferendam. In qua ambigere non licet, quin fuerit innocens Abel, cuius viuentis munera, morientisque patientia Deo placuerunt. Et de Abraham Genes. 15. legitur, quòd credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Qui igitur, vt habetur Iacobi. 2. amicus Dei appellatus est. Et de Moyse legitur Ecclesiastici. 45. quòd fuit Deo dilectus, & de multis alijs id astruit Paul. ad Hebræ. 11. Et de Ioanne baptista egregium encomium contexuit Christus, vbi inter natos mulierum maiorem neminem fuisse pronunciauit. Quinuerò in lege naturæ etiam Iob legitur fuisse iustus & rectus & timens Deum. Et de alijs compluribus id creditur. Sacratissimam autem virginem eo hic inter patres illius legis non connumeramus, quam tamen celestis paranymphus gratia plenam pronunciauit, quòd cùm non esset ante Christi passionem mortem obitura: fit vt nec deberet ad limbum descendere, sed illico super choros angelorum euolare, quare ad gratiam noui testamenti pertinet.

¶Illa ergo hîc prætermissa, quòd gratia illorum seculorum ad completū, absolutum perfectumque gradum gratiæ non pertigerit, argumentum est, quòd amici, illi quidem sunt, quibus ea omnia sunt communia, in quibus ius amicitiæ fundatur: ea verò, in quibus amicitia inter Deum & homines fundamentum habet, sunt illa cælestia sempiternæ vitæ: illa autem ante Christum passum nemini Deus concesit: ergo homines illorum temporum non erant in gratia Dei absoluta & consummata. Profectò siquis ob crimen aliquod læsæ maiestatis suis esset mulctatus bonis, quanuis postea veniam principis obtineret, quousque illum in integrum honorem, & statum pristinum restitueret, non diceretur in eius amicitiam perfectam reconciliatus, sed potiùs semper esse in debito, ac subinde in depositō seruari quousque pretium illius patrati sceleris alius pro illo persolueret. Hoc autem exemplo ait Paul. Roma. 3. Christum remissionem præcedentium delictorum suo sanguine fecisse, eorum scilicet omnium hominum, qui illuc usq; fuerant in sustentatione Dei. Ergo quousque Christus gratiam redemptionis, ex qua illi pendebant, meruit fecitque in cruce, non erant in perfecta gratia Dei.

¶Accedit, quòd si perfectè fuissent grati & amici, loco filiorum fuissent tractati: nam amicus Dei, filius subinde eius est, atq; adeò in hæreditatem paternam fuissent recepti. Inter homines nanque ob id filius, nisi mortuo patre, hæreditatem non adit, quòd temporale patrimonium vtrique non sufficit: regnum autem infinitum Dei mundis infinitis sufficeret, & nihilominus vti ait Paul. sicuti paruuli sub tutore continebantur patres illi vt serui, quousque more humano (vt ad Hebræ. 9. Paul. ait) morte intercedente Christi hæreditatem adirent. Quin verò, & in hoc etiam habebantur, vt serui, q̃ secreta diuina non illis communicabantur, vt in lege noua. Quare Christus ad eorum differentiam ait euangelij cultoribus. Ioā. 15. Iam non dicam vos seruos, sed amicos: quia quæcunq; audiui à patre meo nota fecivobis. Secreta siquidem prudentissimus quisq; non seruis concredit, sed amicis pandit. Gratia ergo illius legis non ad iustum suum culmen ascenderat. Qua vtiq; ratione (quòd rem maximè confirmat) nomen gratiæ apud Deum in hac euangelica significatione vix vno aut altero loco in toto testamento veteri reperias, sed solùm nomen iustificatricis fidei, qua Pau. ad Hebræ. 11. (vt paulò antè dicebamus) omnes iustos tam in lege naturæ, quàm in scripta ait Deo obedientiam præstitisse.

Ioan. 15.

Secreta.

Gratia in antiquis nominatim.

¶Sic ergo cultores illius priscæ legis contemplari licet, ac si ciues qui regis maiestatem læsissent, veniam ab illo deprecantes, nec repulsam omnino paterentur, neq; verò omnimodam obtinerent indulgentiam, sed expectare regiū filium iuberentur, qui eorum veniam apud ipsum promereretur.

Contemptio patrum antiquorum.

QVÆSTIO SECVNda, de baptismo Ioannis.

Sanct. Tho. 3. part. quæst. 38.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm fuerit conueniens baptismum Ioannis ante baptismum Christi diuinitus institui.

DE

DE BAPTISMO Ioannis. D. Thom. hîc in summa in hoc sacramentorum tractatu nihil meminit, propterea, quòd superiùs distinct. 38. inter enarrandam vitam Christi de illo satis prædixerat, vnde nos articulos quæstionis huius desumpsimus, eo quòd exactiùs illic, quàm in .4. rem definierit. At verò quoniam. D. Thom. sæpenumerò solet maioris elucidationis gratia materias in minutissimos articulos dispertiri, nonnunquam in subsequentibus eos, qui facillimi fuerint, in breuius compendium perstringemus. Igitur licèt sex septemve ipse multiplicet, quatuor nobis, quibus illos comprehendamus, satis erunt.

¶Primò ergo de eius iustitutione quæritur, an fuerit conueniens. Et arguitur à parte negatiua. Omnis sacramentalis ritus ad aliquam legem pertinet, vt patet in antiquis & nostris: Ioannes autem non fuit alicuius legis institutor, nec in illo vlla incœpit lex noua, sed vt Lucæ. 1. habetur, fuit tantum propheta altissimi: prophetarum autem non fuit ritum, aliquem introducere nouum, sed ad legis positæ obseruationem populum inducere: ergo nihil opus erat baptismate illo, eo potissimè, quòd populus ille tanta baptismatum superfluitate redundabat, vt amplior multiplicatio nocua appareret. Legitur enim Marci. 7. quòd Pharisæi & Iudæi nō manducabant, nisi crebrò manus lauarent, abundabantque baptismatibus calicum, & vrceorum, &c.

¶Secundò, quòd non fuerit diuinitus institutus ex ipso proprio nomine constat, si enim à Deo fuisset institutus, non diceretur baptismus Ioannis: propterea enim baptismus Christi non dicitur Pauli nec Apollo, vt. 1. Corinth. 1. ait Apostolus, cùm tamen Christus ipse Matth. 21. Ioannis ipsum appellet, interogans, à cœlo an ex hominibus fuerit. Sed præterea tertiò id inde confirmatur, quòd nullum fuit vnquam diuinum sacramētum, quod non aliquibus miraculis esset confirmatum. Ob hoc enim Dominus (vt Exod. 4. legitur) Moysi potestatem dedit signa faciendi. Et ad Hebræ. 2. ait Paul. fidem nostram, dum principium accepit, constante Deo, signis & prodigijs fuisse confirmatam. Item sacramenta diuinitus instituta, vt quæst. præcedenti dicebamus, præcepto aliquo debent esse proposita: de baptista autem legitur Ioan. 10. quòd signum fecit nullum: neque verò de eius baptismo vllum extat in euangelio præceptum: ergo nec fuit diuinitus institutus. ¶In contrarium est locus ille Ioannis. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, &c.

¶Ad hanc quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Conueniens fuit, vt ritus ille baptizandi Ioannis baptismum Christi antecederet. Probatur rationibus quatuor. Prima est August. super Ioan. tract. 5. quia oportebat Christum ab illo baptizari, vt tactu suæ mundissimæ carnis vim regenerativā conferret aquis, quæ essent materia baptismi sui. Secundò, vt illic Christus innotesceret populo, iuxta verbum ipsius Baptistæ, vt manifestetur in Israel propterea veni ego in aqua baptizans. Confluentibus enim ad eum turbis, eum annunciabat esse Messiam, qui baptizaturus erat spiritu sancto & igne, atque adeò agnum, qui tolleret peccata mundi. Id quod vt super Ioan. cap. 1. ait Chrysost. commodiùs fiebat, quàm si Ioanni per singulos vicos & domos discurrendum esset. Tertiò vt suo baptismo assuefaceret homines ad baptismum Christi. Vnde Gregor. in quadam homilia, ideò Ioannes, inquit, baptizauit, vt præcursionis suæ ordinem seruans, qui nasciturum Dominū nascendo præuenerat, baptizando quoque baptizaturum præueniret. Quartò, vt ad pœnitentiam homines inducens eos, ad dignè suscipiendum baptismum Christi prępararet. Vnde Beda super Ioan. cap. 1. Quantum, inquit, catechumenis nondum baptizatis prodest doctrina fidei, tantum profuit baptismus Ioannis ante baptisma Christi.

Prima conclusio.

Chrysosto.

Gregor.

Beda.

¶Secunda conclusio. Baptismus Ioannis partim fuit à Deo, partimque ab ipso Ioanne. Nā si ritum baptizandi consideres, familiari spiritus sancti reuelatione ad id Ioannes fuit missus, vt verba citata mōstrant. Qui misit me baptizare, &c. Si autem effectum, nihil in eo fuit, quod Ioannes ipse non posset præstare. Quoniam, vt illico dicturi sumus, gratiam non conferebat, sed tantùm abluebat corpora.

Secūda conclusio.

¶Tertia conclusio. Baptismus ille non fuit sacramentum. Contrarium asserit. D. Thom. in 4. dist. 2. quæst. 2. art. 1. Tamen. 3. part. quæst. quam hic tractamus, art. 1. in solutione. 1. mutato proposito hanc conclusionem affirmat, dicens, quòd non erat per se sacramentum, sed quasi quoddam sacramentale disponēs ad baptismum Christi.

Tertia conclusio.

¶De baptismo Ioannis Matth. 3. complura scripta reliquimus. Fuit enim apprimè condecens, vt quemadmodum erat apud Malachiā præcantatum, Deus Baptistam mitteret, ceu

Expositio articuli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

angelum ante faciem Christi, qui præpararet viam eius ante ipsum. Nam cùm tunc temporis Iudæorum superbia ipsos eousque excæcasset, vt Messiam cum pompa & throno temporali venturum expectarent, ipse tamen venturus esset sedens super asinam & pullum sub iugalem, vix vllus populi eum agnosceret, sed omnes repudiarent, vt proceres fecerunt. Fuit ergo maximè operæ pretium, vt eius præcursor tam stupenda vitæ sanctimonia antecederet, vt idem ipse Messias posset existimari, vt postquam tantam nancisceretur autoritatem suo ipsius testimonio populum ad Christum, vt ad verum Messiã remitteret. Atqui vt hanc autoritatem Christus illi conciliaret, tam egregio laudem encomio illum ad turbas commẽdando extulit. Ob idque cùm circuncisio tam chara illis fuisset, tantiq; eam, vt quam à Deo acceperant, æstimarent, durissimum erat, vt illam relinquerent baptizantique Christo fabri filio, auscultarent. Et ideo oportuit, vt Ioannes de genere sacerdotum, quibus oportebat circuncisionis cæremoniam tueri, illo baptizandi ritu ab illa diuerso populum demulceret, & ad baptismum Christi inclinaret. Hac ergo ratione tam prima, quàm secũda conclusio probatur: nempe, & quòd ritus ille fuit decens, & quòd ideò fuit Deo inspirante institutus.

Cõgruentia baptismi Ioan.

Adnotanda differentia.

¶ Adnotãda est tamen differentia inter illum ritum & circuncisionem & nostra sacramenta. Nam circuncisionẽ Deus ipse instituit, iussitque nostra sacramenta Christus. Ritum tamen illum Ioannes instituit, licèt diuinitus afflatus. Aliud est enim Deum ipsum per se aliquid instituere, aliud verò hominem diuinitus afflatum. Nam sacramenta Deus instituit: sacramentalia verò, atque alias cæremonias ecclesia per appulsum spiritus sancti. Quare sacramenta dicuntur de iure diuino, sacramentalia verò & leges ecclesiæ de iure pontificio. Ob idque non est dicẽdum simpliciter baptismum Ioannis fuisse de iure diuino, sed cũ moderamine (vt ait S. Thom.) fuisse à solo Deo in quantum Deus in homine operatur.

Argument.

¶ Sed arguis. Ergo isto modo cæremoniæ sacramentales, quas ecclesia instituit, possent dici de iure diuino. Negatur consequentia: quia ecclesia solùm vtitur speciali inspiratione in genere & manutenentia quadam, ne in suis sanctionibus erret. Ioannes autem specialem & expressam reuelationem ad modum prophetæ suscepit illius ritus: neque verò solam reuelationem & instinctum, vt id faceret, sicuti de Christo legitur, quòd fuit ductus ab spiritu in desertum, sed vt credibilius est præceptum etiã audiuit diuinum vel mente vel certè voce, hoc enim sonat & admonet verbũ. Qui misit me. Quamobrem. D. Tho. bene ait in. 4. distin. 2. quæst. 2. art. 1. q̃ Ioannes suum baptismum instituit præcepto diuino, vnde institutio ipsius fuit à Deo per autoritatem, & à Ioãne per ministerium. Itaq; Ioannes non fuit nudus minister, vt ministri sacramentorum Christi, qui nihil faciunt nisi applicare sacramenta. Sed fuit institutor, præcepto tamen Dei. Quorum vtrunq; simul docuit nos Christus Matth. 21. dicens. Baptismus Ioannis vnde erat, à cælo, an ex hominibus? Quasi dixisset, Ioannis erat tan quam institutoris & ministri, cælitus tamen præceptum acceperat.

Ad primum argumentum.

¶ Igitur ad primum argumentum in capite factum respondetur, q̃ etsi in Ioanne nulla lex cœperit, cuius ipse fuerit lator, cœpit tamẽ noua, cuius fuit dispositor. Vnde Matth. 11. Prophetæ & lex vsque ad Ioannem: ab eius tamẽ diebus regnum cælorum vim patitur. Quare ritus ille nullatenus ad antiquam legem pertinebat, sed ad euangelicam. Non quidem tanquam sacramentum, hoc enim constituere legis latori reseruatur, sed tanquam dispositio & præparatio. Ac proinde ad id quod subditur, respondetur, Ioannem non tantùm fuisse prophetam, sed plusquam prophetam. Vnde August. super Ioann. tract. 1. baptizare inquit nulli vnquam prophetarum aut iustorum cõcessum fuit, vt eius diceretur baptismus, sed soli Ioanni, qui sic fuit terminus antiquæ legis, vt initium esset nouę, tanquam homines ab illius cæremonijs & ritibus auertẽs, ad huiusque obseruantiã subinde conuertens. Quapropter eius baptismus nõ est ea trutina pẽdẽdus, quo illa Iudęorũ inania baptismata, quę prçter corporis munditiã nihil aliud egregiũ prçstabãt.

Ad secundum.

¶ Ad secundum respondetur, baptismum Ioãnis ob id fuisse permissum ministri nomine appellari, q̃ sola corpora abluebat, non animam secundum illud Matth. 3. Ego baptizo vos in aqua, ille baptizabit in spiritu sancto: quare nihil faciebat, quod homo non posset facere. Baptismus verò Christi intus mundat animam: quare non potest tribui ministro, vt Paulo, Cephæ, aut Apollo, sed Christo, qui author est gratiæ. Secunda ratio est, vt ait in 4. S. Thom. quam hìc declarauimus: nempe, q̃ Ioannes institutor fuit illius baptismi. Quinverò ipse solus eius promulgator solusque minister, quantùm ad vsum, quippe cui peculiariter fuit commissum ministerium, vt nemo alius illo ritu baptizaret.

Ad tertium.

¶ Ad tertium respondetur, quòd cùm tota Ioannis doctrina & operatio ad Christum ordinaretur, qui & suam ipsius prædicationem & Ioannis, signorum multitudine confirmauit, non decuit eundem Baptistam vllo clarere miraculo, ne homines in illum, sicuti in Christum oculos conijcerent, sed omnes ad solum Christum attentionem dirigerent. Vnde Ioãnes quærentibus quis esset, non miraculis, sed solo Esaiæ testimonio respondit, vox clamantis in deserto. &c. Tametsi eximia vitæ sanctimonia pro multis miraculis valeret ad suã autoritatem adstruẽdam. Mirabile enim erat, vti ait illic Chrysostomus, in humano corpore tãtam pœnitentiã videre. Præcepto autem illius baptismi nõ opus erat publico, quod in sacrã scripturã postmodùm referretur, eo quòd nõ erat nisi perexiguo tempore duraturus, sed satis erat per intrinsecam reuelationem inditum fuisse Ioanni.

Nullum erat præceptum.

¶ Quod si arguas. Si Ioãnes tenebatur baptizare, cõsequitur, vt & populus etiã baptizari obligaretur, atq; adeò necessarium erat præceptum publicum. Negatur populum peculiari præcepto diuino obligari tunc ad illum baptismum: quia nullum eiusmodi extat mandatum, neque ille erat ad salutem necessarius, sed forsan iure naturæ conuincebantur, vt viro tanta morum doctrinæque claritudine splendenti audientes essent.

Circa tertiã conclusio.

¶ Circa tertiam verò conclusionem hoc certũ est, neminem illum ritum censuisse perfectum sacramentum vti sunt euangelica: quia, vt illico patebit, gratiam non conferebat. Quòd tamen esset propriè sacramentum, sicut illa veteris legis, est argumentum: quòd ratio sacramẽti in hoc consistit, vt sit signum gratiæ, vt erat circũcisio, & esus agni paschalis: baptismus autem ille perinde erat signum baptismi Christi, atque esus agni paschalis signum erat cœnæ dominici altaris.

Hugo.

¶ Secundò arguitur. Illic erat vera materia, & vera forma. Ait enim Magist. in. 4. dist. 2. Ioannem baptizasse in nomine vẽturi: nihil ergo deerat quominus verum esset sacramentum. Item Hugo. lib. 2. de sacram. pa. 6. cap. 6. appellat eum sacramentum, dicens, in baptismo Ioannis per intinctionem aquæ solum sacramentum dabatur.

Responsio autoris.

¶ Igitur propter hoc verbum Hugonis omnes antiqui consenserunt, illum fuisse propriè sacramẽtum eo modo, vt ait Alexander quart. pãr. quæst. 9. membro secund. quo sacramentum dicitur sacrę rei signum, eò quòd fuit signum baptismi. Idemque asseruit Magist. in. 4. d. 2. ac perinde ibidẽ S. Thom. At verò multò doctiùs id negauit in summa. Ad rationẽ enim sacramenti non sufficit, vt sit signum significans sacramẽtum nouæ legis. Nam illo modo etiam transitus maris rubri diceretur propriè sacramentum, quod tamen distinct. 1. quæst. 1. ar. 1. inter cætera non nominauimus, sed debet significare, vti illic dixit S. Thom. actionem aliquam ipsius Christi sanctificantis, sicut esus agni paschalis significauit eius passionem qua nos sanctificauit, & pariter cœnam, quam ipse cum apostolis cœnauit, eos sui corporis communione sanctificans, quod baptismo Ioannis non conueniebat. Item, licèt ille ritus significaret baptismũ Christi, non tamen fuit propriè ad id significãdum institutus, sed ad præparandum homines ad ipsum recipiendum, sicut catechismi, & exorcismi. Quare Beda super Ioan. suprà citatus. Quantùm catechumenis, inquit, nondum baptizatis prodest doctrina fidei, tantum profuit baptismus Ioannis ante baptismum Christi, vbi baptismum Ioannis catechismis comparat, quorum similitudinem art. proximo explicabimus.

Beda.

De forma baptismi Ioan.

¶ Id autem, quod de forma subiunctum est, multò minus mouet. Nam profectò ingenuè me fateor non intelligere, cur doctores tam assertè dixerint, Ioannem baptizasse in nomine venturi. Tametsi opinio fuerit Hieronymi, & Ambrosij. Collegerunt enim illud ex illo. Actuum. 19. vbi Ephesij à Paulo rogati in quo essent baptizati, responderunt, in Ioannis baptismate, quibus Paulus, Ioannes, inquit, baptizauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens, in eum, qui venturus esset post ipsum, vt crederent. Inde nanque Hieronym. super Iohelem cap. 2. & in epistola de viro vnius vxoris, ait Ioannem baptizasse in nomine venturi. Idemque Ambros. lib. de spiritu sancto. Ex quibus Hugo loco citato lib. 2. part. 6. cap. 6. & Magist. Senten. distinct. 2. & Alexand. de Ales & S. Thom. non solùm in. 4. sed in. 3. par. q. præsenti. art. 6. ad. 5. argumentum eandem opinionem ebiberunt. At verò (vt Durand. in 4. distinct. 2. quæst. 3. benè ait) profectò quicquid sit de conclusione, tamen ex illo loco illa forma non colligitur. Quoniam ibi non dicit Paul. Ioannem vsum esse illa forma, sed quòd inter baptizandum, vt ait super Matth. Chrysost. homilia. 4. prædicabat, vt crederent in eũ, qui esset venturus. Nam & si iam in carne venisset, erat nihilominus venturus ad baptizandum in spiritu sancto, suamque laturus legem, quam nõdum tulerat. Et ideo aiebat. Qui post me venturus est, ante me factus est. Idest, qui post meam prędicationem & baptizationem in aqua prædicaturus baptizaturusque est in spiritu, remissurusq; adeo peccata. Et cõfirma-

Hieronym.

Ambros.

Hug.

Durand.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur,q̃ non vteretur illa forma. Eodem enim modo baptizauit Christũ quo alios: Christũ autem non est credibile baptizasse in nomine venturi, quandoquidem eundem ipsum esse cognoscebat. Itẽ circunciſionis, quæ erat verũ ſacramentum, ſub quo perfidem cõferebatur gratia, nulla legitur certa forma, ergo multò minùs neceſſaria erat in baptiſmo Ioãnis. Profectò multò fuiſſet congruentius, vt Iudæi in ſua circunciſione illa vterentur forma: qua tamen non vtebantur. Meritò ergo illic Duran. & in eodem loco Scotus aiunt fortaſſe Ioannem nulla fuiſſe vſum forma. Quod ſanè ratione deinde optima confirmatur. Fuit nanq; ritus ille medius inter ſacramenta noſtra & vetera: in materia ſiquidem conueniebat cum noſtro baptiſmo: cum antiquis verò in hoc, quòd gratiam non conferebat. Et quia forma in hoc tantùm adhibetur, vt exprimat effectũ interiorem animæ, qui à miniſtro per Dei autoritatem procedit, & illic nihil fiebat, quod purus homo non poſſet præſtare, non opus erat dicere in nomine venturi. Ob id enim nos dicimus in nomine patris & filij, &c. vt trinitatem exprimamus, in cuius virtute confertur gratia. Quare ſi pariter Ioan. baptizaret in nomine venturi, denotaret, illic gratiam infundi: quod proprium erat venturi beneficium. Neque quod illic continuò ſubditur, His auditis baptizati ſunt in nomine domini Ieſu, illi opinioni ſuffragatur. Nam cùm venturus, & dominus Ieſus, idem eſſet, non bene verba cohærerent, vt propterea quòd erant baptizati in nomine venturi, baptizarẽtur in nomine Domini. Imò quia Ioannes in forma baptiſmi nomen Domini non nominauerat, illo ſunt nomine baptizati. Fateor autoritatem Hieron. & Ambro. quos tam multi ſequuntur, grauiſſimam eſſe: veruntamen coniecturæ ſunt iſtæ in contrarium nihilominus vrgentes.

Optima ratio.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm in baptiſmo Ioannis gratia daretur.

DE effectu illius baptiſmi quæritur qualis fuerit. Apparet enim contuliſſe gratiam. Primò ex illo Mar. 1. fuit Ioan. in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorũ, eiuſmodi quippe remiſſio non fit niſi per gratiam. Secundò ex illo ibidem loco & Matth. 3. vbi habetur, eos qui à Ioanne baptizabantur, confiteri peccata ſua: confeſsio nanque peccatorum ad eorum indulgentiam, quæ fit per gratiam, ordinatur. In contrarium eſt illud ibidem apud Matthæ. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam, &c.

¶ Ad quæſtionem duabus breuiſsimis concluſionibus reſpondetur. Prima eſt negatiua. Baptiſmus Ioannis gratiam non conferebat. Probatur: quoniam tota doctrina eius & operatio, præparatoria erat ad Chriſtum, ſicut inferioris miniſtri eſt præparare materiam ad formam, quã inducturus eſt principalis artifex. Vt in extructione ædium miniſtrorum non eſt niſi lapides quadrare, quibus ſecundùm artem architecti conſtruendum eſt ædificium. Gratia autem conferenda erat hominibus per Chriſtum, ſecundùm illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Cauillari autem quis poſſet rationem hanc quæ. S. Thomæ eſt, dicens, tantùm probare quòd Ioãnes non per propriam autoritatem conferret gratiam, non autem, quòd nec tanquam miniſter Dei eam conferret: quãdoquidem eius baptiſmus diuinitus erat inſtitutus. At verò ratio bene intellecta, bona eſt. Non enim tantùm huic nititur fundamento, quòd Ioannes nõ erat niſi miniſter Chriſti, nam & eius miniſtri poſtea per ſacramẽta conferebant gratiã. Sed in hoc fundatur, q̃ non erat miniſter niſi tanquam præparans materiam, eò quod anteceſsit Chriſtum, eiuſq; baptiſmi inſtitutionem. Quare ſuus baptiſmus nõ erat ad gratiam cõferendam inſtitutus. Et eſt quidem ratio duntaxat concluſionis expoſitoria: nam concluſio non indiget ratione, qua probatur, quippe cùm ſit de fide loco citato Matth. 3. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, &c. ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. Quaſi dixiſſet, virtus quidem mea ad corpus tantùm aqua materiali pertingit, ſed virtus, quę fortior eſt, Chriſti ſpiritu & igni vſque ad animam penetrauit. Vnde Greg. in quadam homilia eundem locum exponens. Ioannes, inquit, non ſpiritu, ſed aqua baptizat, quia peccata ſoluere non valebat. Et Ioan. 2. vbi idem Baptiſta cum negaſſet ſe eſſe Meſsiam, interrogatur cur in aqua baptizaret, reſpondit. Ego baptizo in aqua, quaſi dicat non in ſpiritu, &c. Sed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit. Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & ſuper eum manentem, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Vnde Auguſtin. in enchiridio, quod

Prior cõclu.

Hieron.

quod de conſecra. diſtinct. 4. refertur. Nõ rege nerabantur, inquit, vel renaſcebantur qui baptizabãtur baptiſmo Ioannis, ſed prẽparabat viã Domino Chriſto, in quo ſolo renaſci poterant, qui parabantur.

2. cõcluſio. ¶ Secunda concluſio. Effectus baptiſmi Ioannis erat præparare ad gratiam per Chriſtum conferendam. Hæc iam ſuprà probata eſt, vbi diximus baptiſmum illum fuiſſe quodammodo ſacramentale baptiſmi Chriſti. Quare citatus illic Beda comparat illum doctrinæ catechumenorum. Nam ſicut catechumeni ante baptiſmum priùs & quantum ad intellectum per catechiſmum eruduntur de fide, quam profeſsuri ſunt, ac deinde quantum ad affectum peccatorum redarguuntur, admonenturq; renunciare diabolo, ac demum peccatorum remiſsio illis promittitur. Sic & Ioannes admonebat, vt in Chriſtum crederent, & peccatorum populum redarguens, remiſsionem illis per Chriſti baptiſmum pollicebatur: atq; aſſuefaciebat populum illo lauandi ritu, vt paratior ad baptiſma Chriſti fieret. Et ideo ſicut catechiſmi & exorciſmi ſunt diſpoſitiones proximæ & quodammodo intrinſecæ baptiſmo. Sic baptiſmus Ioannis erat diſpoſitio remotior, & quodammodo extrinſeca.

Ad primum argumentũ. ¶ Vis autem primi argumenti, quod contrà fecimus, in expoſitione illius loci Marci conſiſtit. Fuit Ioannes baptizans & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum. At bifariàm legi poteſt. Vno modo, quòd baptizaret baptiſmo ſuo prædicando eundem eſſe baptiſmũ pœnitentiæ: non q̃ eſſet ſacramentum pœnitentiæ, ſed quòd indu cebat ad pœnitentiam: eò quòd qui illum ſuſcipiebãt, profitebantur ſe pœnitentiam actu ros, ad quam baptiſmus ipſe alliciebat per hoc quòd lotio illa corporalis munditiem animæ ſignificabat, quæ fit per pœnitentiam. Itaque vti ait illic Hieronym. gratia, quæ per baptiſmum Chriſti danda erat, quodammodo per paranymphum initiabatur. Secunda autem lectio eſſe poteſt, quòd erat baptizans baptiſmate ſuo, prędicans autem baptiſmum Chriſti, qui eſt baptiſmus pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum. Prędicabat enim dicens. Ille vos baptizabit in ſpiritu ſancto.

Deconfeſsione antiquæ legis. ¶ Secundus autem locus apud Matthæ. pluſculum difficultatis habet, quomodo ſcilicet, illi ad baptiſmũ Ioannis confluentes confitebantur peccata. Sanct. enim Tho. in hac queſt. quam interpretamur, nihil aliud ait, quàm quòd confeſsio illa peccatorum non fiebat ad eorum remiſsionem ſtatim per baptiſmum Ioannis exhibendam, ſed conſequendam poſtea per pœnitentiam & baptiſmum Chriſti, ad quem pœnitentia præparabat. Concedit ergo aliquam illic fieri confeſsionem, quam verò facerent, non explicat. Et hìc inferius. q. 68. artic. 6. ait quòd accedentes ad baptiſma Ioannis confitebantur peccata, vt ſecundùm qualitatem peccatorum eis pœnitentia determinaretur. Vbi in ſuperficie videtur ſentire, quòd eſſet illa confeſsio ſacramentalis. Quòd autem penitus id non ſentiat, manifeſtum hìc fit, vbi ait, quôd in baptiſmo Ioannis nulla recipiebatur gratia. Quòd ſi baptiſmus, ſacramẽtum non erat, ſit vt neq; illa confeſsio.

¶ Atq; eam ob rem Caiet. in expoſitione illius loci ſuper Matthæ. ait, quòd non confitebantur, vocaliter, ſed per id ipſum quod abluebantur confitebantur ſe eſſe peccatores. Itaque ablutio illa erat confeſsio. Interpretatio tamen illa non videtur conſona textui, vtpote cùm tanquam duo illic connumerentur, baptizari, & confiteri peccata. Et eſt præterea contraria Diuo Thomæ dicenti, quòd ſecundùm qualitatem peccatorum imponebatur eis pœnitentia.

Caiet.

¶ Abulenſis autem ſuper eundem locum dicit, quòd confitebantur vocaliter, non tamen exprimendo peccata ſicut nos. Attamen prẽterquam quòd etiam in hoc cõtradicit Sanct. Thomæ, qui ait qualitates peccatorum illos tunc exprimere, aduerſatur verbo confeſsionis. Nam confeſsio generalis, putà cùm quis dicit, Ego ſum peccator, non eſt propriè confeſsio peccatorum, hæc enim ſonat expreſsionem aliquam, vt iudex de illis iudicet.

Abulenſis.

¶ Thomas igitur Vvaldenſis tomo. 2. de ſacramentis cap. 136. monſtrare nititur in lege veteri apud Iudæos in more fuiſſe peccatorum confeſsionem expreſſam. Confitebantur ſcilicet, inquit, grauia peccata, potiſsimùm tria, adulterium, homicidium, & blaſphemiam, nõ tamen peccata cordis. Attamen nullum profectò eorum, quæ adfert, teſtimonium id plane conuincit. Nam maximè illud Leuitic. 16. vbi legitur quòd oblato hirco emiſſario ſacerdos imponens ei manus orabat pro peccatis populi. Vnde colligit Vvaldenſis iam tunc ſacerdoti, per confeſsionem clanculum fuiſſe narrata? At reuera cõſequẽtia nulla eſt: nam illa confeſsio non erat niſi generalis, ſicut ſacerdos modò in eccleſia orat pro peccatis populi.

Tho. VVal.

Leuit. 16.

¶ De hac ergo re vnũ certiſimũ eſt, q̃ in lege antiqua non fuit cõfeſsio ſacramẽtalis, in qua conferretur gratia. Sola enim circunciſio erat eiuſmo-

Sentẽtia autoris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eiusmodi gratiæ signum ad delendum originale. Aliud autem sacramentum ad remissionem actualium, error esset concedere fuisse in illa lege. Et ratio est, quia sacerdotes illi claues spirituales non habebant, quibus dictum à Deo esset, Quorum remiseritis peccata remissa erunt. Quare nihil in illis sacramentis spirituale reconditum latitabat præter cultum religionis, & corporis ablutiones in figuram spiritualium, quæ in lege Christi erant futuræ: iuxta illud Paul. ad Hebræ. 9. Hebr. 9. Sanguis hircorum & taurorum & cinis vitulæ aspersus (hæc enim erant cæremoniæ expiandi piacula) inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, hoc est, ad tollendas irregularitates, quæ ex peccatis contrahebant. Obligare autem Hebræos illos ad detegenda sua occultissima crimina sacerdoti minori præmio quàm nobis propositum est, vt scilicet per eundem sacerdotem vice Dei fungentis omnia remitterentur, durissima esset lex.

Nota. ¶ Alterum, quod hìc subijcimus, est, quòd forsan illi genti moris erat confiteri sacerdotibus in templo peccata publica, vt sacerdos pro delinquente oraret, & fortassè clanculum etiam aliqua confitebantur, non vt gratiam tanquam per sacramentum susciperent, sed vt aliqua salutaria monita & consilia à sacerdote audirent, & illis forsan castigatorias aliquas pœnitentias imponerent, vt ait D. Thom. Nam erant tunc quàm plurimæ oblationes animalium legales pro expiatione diuersorum peccatorum constitutæ. Atqui eiusmodi confessiones fuisse tunc consuetas, ex prædictis verbis Matth. non tenuiter confirmatur. Cùm enim ait Euangelista eos, qui baptizabantur à Ioanne confiteri peccata sua, non solùm hoc dicit propterea quòd Ioannes pœnitentiam prædicabat præparatoriam baptismi Christi, sed quòd forsan mos ille solennis erat illis quoties ad aliquam rem sacram accederent. Eadem autem confessio multùm ex verbis Lucæ. 3. innotescit. Lucæ 3. Ait enim quòd homines diuersæ sortis & status diuersa documenta à Ioanne tunc suscipiebant. Diuites enim quærebant quid facerent. Et respondebat, quod qui haberet duas tunicas daret vnam non habenti. Publicanos verò idem quærentes commonebat, vt nihil aliud reciperent quàm constitutum eis esset. Sed & militibus imperabat, ne quempiam concuterent, neque calumniam facerent. Et hoc est quod ait euangelista, Ioannem prædicasse fructus pœnitentiæ. Et D. Thom. eis pœnitentias fuisse determinatas.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm conueniens fuerit vt Christus inter alios baptismo Ioannis fuerit baptizatus.

QVÆSTIONIS titulus duo implicat, vnum an fuerit condecens Christum baptizari. Alterum, an fuerit congruens vt non ille solus sed alij præterea eodem baptismate intingerentur. Duabus ergo conclusionibus respondetur. Prima. Conueniens fuit Christum baptizari baptismo Ioannis. Nam suo ipsius non solùm superfluum fuisset, verùm & valde indecens. Fit enim ille in remissionem peccatorum, quorum nullum ipse cõtraxit. ¶ Et posset quidem statim cõclusio generalibus rationibus demonstrari. Qui enim pro nobis factus est homo, nec dedignatus est vsque ad mortem crucis obediens esse, semper voluit in officijs religionis, ceu vnum quemlibet de plebe se exhibere, nisi quòd egregiùs id faciebat. Quare & circuncidi se permisit, & offerri in templo. Atque adeò cùm populus tunc religionis gratia ad baptismum Ioannis conuolaret, profectò quando nulla alia interuenisset ratio, simul cum alijs concurreret. Sed deinde par erat, vt ritum illum, qui suo diuino appulsu erat institutus, suo ipse opere approbaret. Præterea etiam oportebat, vt honorem illum Ioanni ad augẽdam eius authoritatẽ deferret. Quæ quidẽ authoritas, vt paulò antè dicebamus, ad perhibẽdum testimoniũ de ipso erat eidẽ Ioãni necessaria. ¶ At præter has tres congruentias, quarta eademq; inter particulares potissima sumitur ratione sui baptismi, quæ iam suprà explicata est, scilicet, vt vim regeneratiuã (quod ait Beda) conferret aquis, in qua materia suum cõfestim instituere baptismũ: nempe, vt verus ipse baptismus alteri extẽplò succederet: qui fuerat eius præparatio. Vnde Ambros. super Luc. cap. 2. Baptizatus, inquit, est Dominus non mũdari volens, sed mũdare aquas, vt ablutę per carnẽ Christi, qui peccatũ nõ cognouit, baptismatis vim haberẽt ad abluẽda peccata. ¶ Quinta congruentia sumitur ratione assumptæ humanitatis, quæ licèt nõ in illo, in nobis tamen peccatrix est. Etenim sicut Chryso. in imperfecto hom. 4. ait. Quamuis ipse non esset peccator, tamen naturam suscepit genere suo peccatricem, in similitudinem carnis peccati:

1. cõclusio.

4. congruentia.

5. congruentia.

Secũda.

Septima.

cati: propterea & si pro se baptismate non indigebat, tamen in alijs carnalis natura eo opus habebat. Vnde Gregor. Nazan. baptizatus est Christus vt totum veteranum Adam immergat aqua.

¶ Sexta fuit ratio, vt nostram captaret obediẽtiam. Vt enim ait August. in sermone de Epiphania. Facere id voluit priùs, quod faciẽdum omnibus imperauit. Et hoc est, quod ipse dicit, Sic decet nos implere omnem iustitiam, iuxta verbũ Ambros. eodem loco super Lucã. Hæc est iustitia, vt quod alterum facere velis, prior ipse incipias, vt tuo alios horteris exemplo.

¶ Hanc autem decẽtiam nisi aliam septimam esse velis, egregiè disserit August. super Ioan. tract. 4. Voluit nanque nobis exemplum obedientiæ relinquere, quam suo baptismo singulari obligatione debemus. Est enim eius baptismus tantæ necessitatis, vt vbi eius opportunitas datur, nulla sanctitas sine illo sufficiat. Voluit ergo quanuis innocentissimus baptismo illo, qui figuram præ se ferebat pœnitẽtiæ, subijci, vt omnem excusationem baptismi sui cuicunque præscinderet. Contingere enim posset, quòd quis ante baptismum, vt Cornelius & Paulus singulari morum probitate polleret, & fide etiam apud Deum, tuncque idcirco diceret nullo indigere baptismate, quòd nullum in se agnosceret peccatum. Admonitos ergo voluit Christus vniuersos baptizari se volens, nullum prætextum innocentiæ homines ab eius baptismate excusare.

1. Cõclusio. ¶ Secunda conclusio. Alios etiam decuit ante & post Christum eodem Ioannis baptismate baptizari. Primò patet ex historia euangelica, quæ cùm sancto flamine gubernetur, non potuit non esse decentissima. Legitur enim Matthæ. 3. quòd post quàm alij baptizarentur à Ioanne, tunc venit Iesus, vt baptizaretur. Et Ioannis. 3. refertur, quòd baptizatus Iesus morabatur in Iudæa, & ibi baptizabat, & tũc Ioãnes baptizabat in Aenon iuxta Salim. Plures huius conclusionis congruentiæ præcedentibus articulis positæ sunt, scilicet: vt Iudæi per doctrinam Ioannis & pœnitentiam & assuetudinem ad baptismum Christi suscipiendum præpararentur. Sed aliam illic super Ioannem assert August. videlicet, quòd si solus Christus illo baptismate fuisset lotus, facilè existimari posset, fuisse præstantius baptismate eiusdem Christi: vt pote quòd nemo præter ipsum fuisset dignus illum recipere. Quod autem illicò baptizato Christo non debuit Ioannes à baptizando cessare, consiliũ fuit primò, ne plebs existimaret illũ zelo id vel ira facere, cò quòd August. videret Christum per suos discipulos baptizare, & ne ipsi discipuli Ioannis acriori inuidia vrerentur, sed Ioannes eos erudiret ac deliniret, mittens eos ad Christum. Præterea, quia illud baptismatum confinium non debuit fieri in puncto, sed suauiter: vt aliquantulo tempore ambo concurrerent, quousque Christus satis esset populo manifestus. Atque adeò sicut in morte Christi incipiente euangelica lege synagoga non fuit de repentè sopita, sed decuit eius cæremonias tantisper seruari, vt cum honore sepeliretur, sic & de baptismo Ioannis censendum.

Argumenta in contrariũ soluuntur.

¶ Sunt autem contra has conclusiones tenuissima argumenta. Contra priorem quidem, quia debuit Christus honori suo consulere, suscipiens autem cum reliquo vulgo baptismata illud pœnitentiæ, quod homines confitentes peccata recipiebant, videbatur sese peccatorem profiteri, cùm tamen esset innocentissimus agnus, qui ad tollendum venerat peccata mundi. Nam si circuncidi se permisit, id fecit vt legis vinculum, licèt illo non esset obligatus, impleret, ne si violator illius esset, repudiaretur à populo. Baptismi autem Ioannis nulla erat obligatio. Imò si exemplum à rerum natura ducamus, sicut primum cælorum mouens, immobile est, sic illum, qui fons erat baptismi, baptizari non decuit.

Argumenta contra. 2. cõclusionem.

¶ Contra secundam verò conclusionem arguitur. Baptisma Ioannis, vt August. ait super Ioan. tract. 4. & 5. in hoc institutum fuit, vt Christus baptizaretur: ergo ille solus debuit baptizari, saltẽ post ipsum nemo: nam vt ipse fatebatur Baptista, vt Christus manifestaretur in Israel venit in aqua baptizans: manifestatus autem fuit, dum fuit baptizatus, & illic eius cœpit baptismus, ergo illic debuit baptisma Ioannis cessare. Imò id videtur loco citato August. asserere dicens. Baptizatus est Christus, & cessauit Ioannis baptisma.

August.

¶ Præterea, si ob id conueniebat, alios illud recipe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

recipere baptisma vt ad Christi sacramentum præpararentur, quotquot erāt baptismū euāgelicum suscepturi debebāt illud antea recipere, & tamen nulli aut ex gentilibus, aut ex pueris leguntur illud suscepisse. ¶ Ad primum iam respōsum est, quòd licèt vt Christus illo ritu baptizaretur, vna fuerit eius institutionis causa, non tamen sola. Et quanuis dum baptizatus est, fuit manifestus: non tamen satis quousque ipse per suos discipulos baptizasset. Quare, quòd ait Aug. Baptizauit Christus, & cessauit Ioannis baptisma: non intelligitur eodem temporis momento, sed paulo pòst cùm Ioannes Herodis iussu captus esset. Vnde Chrysosto. eodē loco super Ioan. Existimo, inquit, propter hoc permissam esse mortem Ioannis, vt eo sublato de medio Christus maximè prædicare inciperet, vt omnis affectio ad Christū transiret, & non vltra his, quę de vtroque erāt, sententijs scinderetur. Ad postremum denique respondetur, quòd ob eandem allegatam causam, scilicet quòd ille baptismus erat præparatio sacramenti Christi, pueri, qui ante vsum rationis nec erudiri poterant, neque ad rem aliquam affici, non debebant illum suscipere. Neque verò gentes Iudęorum ritu erant ad viam salutis præparandæ, sed soli Christo, qui vt legitur Genes. 49. erat expectatio gentium, munus illud reseruabatur. Eò vel maximè, quòd cùm Christus ipse inhibuerit apostolis ante resurrectionem in viam gentium declinare, multò minus congruebat, vt eosdem ethnicos Ioānes ad suum baptismum admitteret.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm baptizati baptismo Ioannis deberent postea baptismo Christi baptizari.

QVæstio hæc satis per conclusionē articuli secundi decisa erat. Nam si baptisma Ioannis gratiam non cōferebat, sacrāmentum Christi non excusabat, quin esset post recipiēdum, sed propter quorundam errorem denuò mouetur. Inter respondendum ergo refelletur primò erronea illa opinio duabus rationibus. Et tandem vnica cōclusione affirmatiua respōdetur. Opinio Magist. Opinio illa prima fuit Magist. Senten. in. 4. distin. 2. vbi illos, qui à Ioanne baptizati erant, sic distinguit. Illi enim, inquit, qui nescientes spiritum sanctum esse in illo baptismate spem suā posuerūt, baptizari postea tenebātur baptismate Christi. Et de illis intelligitur locus ille Actuum. 19. vbi baptizati à Ioanne, denuò baptizati legūtur in nomine Domini Iesu. Illi verò, qui spem nō posuerunt in baptismo Ioannis, & patrem & filium & spiritum sanctū credebant: non fuerunt postea baptizati, neq; verò indigebant, sed impositione manuum apostolorum spiritum sanctum receperunt.

¶ Hæc autē secūda pars huius assertionis erronea est, & (vt inquit D. Tho.) irrationabilis: in qua ideo non tenetur Magist. Imò generaliter ponitur cōclusio. Quotquot baptizati essent ab Ioanne erant postea baptismo Christi baptizandi. Patet primò autoritate Aug. tract. 1. super Ioannem, vbi ait. Qui baptizati sunt baptismate Ioannis, oportebat, vt baptizarentur baptismate Christi. Et probatur ratione duplici. Prima, quia baptisma Ioānis, vt dictū est, neq; cōferebat gratiam, neq; characterem imprimebat, sed erat solùm in aqua, vt ipse ait Matt. 3. ergo quantumuis quispiā spem suam in illo non collocaret, sed fidem haberet certā Christi, in quem suam iactaret spem, nō posset per solam illā fidem & spem vllo modo, characterē Christi recipere, imò verò fortè nec gratiam, nisi adiuncto proposito recipiēdi baptismum Christi, quem tunc Ioannes prædicabat baptizaturum in spiritu sancto. Sicuti modò quis potest per baptismū flaminis illam recipere. Dixerim fortè, quia si quis inuincibiliter ignorasset statuendum à Christo post resurrectionē baptismū sub præcepto, posset per modum meriti subijciendo se Ioannis prædicationi, gratiam consequi, quandoquidē baptismi obligatio non cœpit currere nisi post resurrectionem. Secundò, quādo aliquid in sacramento omittitur, quod est de eius necessitate, non satis est suppleri, quę defuerunt, sed oportet totaliter innouari: vt si quis baptizatur in vino cum debita forma, non satis est vt postea tingatur aqua sine forma, sed totū debet integrari: substantia autē baptismi Christi non tātum in hoc consistit, quòd fiat in aqua, sed potissimùm in spiritu sancto, iuxta verbum Christi Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnū Dei. Baptismus verò Ioannis non fiebat in spiritu sancto, sed, vt ipse ait Matth. 3. solùm in aqua: ergo postea nō satis erat supplementum illud spiritus sancti per manus impositionem adhibere, sed totum erat innouandum, vt scilicet homo tingeretur aqua in nomine patris & filij & spiritus sancti. Aut sicuti illic Actuum. 19. legitur in nomine domini Iesu.

¶ Res

Argumentum. ¶ Res est satis clara, sed si aliqua sunt emergentia dubia argumētis examinantur. ¶ Arguitur ergo primo. Ioānes nō fuit Apostolis inferior, quippe de quo ait Christus Ioan. 11. Inter natos mulierum non surrexit maior: qui autem ab apostolis, imo ab alijs discipulis baptizabātur, non rebaptizabantur, sed vt de baptizatis à Philippo legitur Actuū. 8. per impositiones manuum apostolorum recipiebant spiritum sanctum: ergo idem de baptizatis à Ioanne sentiendum est. Ad hoc autem, quod Magistrum Sententiarum mouere potuit, respōdet Aug. super Ioan. tract. 5. & refertur de consecr. dist. 4. canon. Aliud. &. 1. quęst. 1. can. Dedit Iudas. dicens, post Ioānem baptizatum esse, quia nō dabat baptisinum Christi, sed suum, post Iudā verò minimè, quia dabat baptisinum Christi. Nam baptismus talis est, qualis est ille, in cuius potestate datur, nō qualis ille, cuius ministerio datur. Et idē erat de baptizatis à Philippo, idē quę esset de baptizatis à quouis infideli. Manuum verò illa impositio, quę apostolis super baptizatis fiebat, non denotabat non recepisse gratiam in baptismo, sed erat confirmatio, quæ, ideo quando non erant alij episcopi, ab alijs fieri non poterat quàm ab apostolis: sicut modò non datur nisi per eorum successores episcopos. Illo verò tempore descendebat spiritus sanctus visibiliter super apostolos. ¶ Secūdum argumentū est. Multi ex apostolis baptizati sunt baptismo Ioannis, quia multi fuerant eius discipuli, & tamen nō legūntur baptizati postmodum baptismo Christi: ergo baptisma Ioan. non opus erat baptismi Christi. Ad hoc etiam idem August. respōdet epist. ad Seleuc. dicens. Intelligimus discipulos Christi fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis sicut nonnulli arbitrantur, siue (quod magis credibile est) baptismo Christi. Hoc autē dist. 5. art. 2. presius dilucidabimus, coniectantes fuisse baptizatos Christo in mortali carne viuente. Quinuerò & Ioannes ipse, vt ibidem simul cum Chrysostomo & Hierony. adnotabimus, fuit etiam eodem Christi sacramēto intinctus. ¶ Tertiò arguitur ex allegato loco Actuum. 19. argumento Magistri. Sentendi legitur nanq; ibidem, quòd Ephesij interrogati an spiritum sanctū accepissent credentes, respōderunt, neq; si spiritus sanctus est, audiuimus. Et rursus requisiti in quo essent baptizati, dixerunt in Ioānis baptisinate. Et illico sequitur. Baptizati sunt iterum in nomine Domini Iesu. Tota ergo causa, quare oportuit eos denuò baptizari, fuit, quia non receperant spiritū sanctum, iuxta verbum Hierony. super Iohelem. cap. 2. & in epistola de viro vnius vxoris dicētis. Qui spiritum sanctū nesciebāt cum baptismum à Ioānie receperunt, iterum baptizati sunt baptismo Christi. Et idem ait Ambro. in lib. de spiritu sancto. Quorum testimonio hallucinatus Magist. dixit, nō omnes baptizatos à Ioānie oportuisse à Christo baptizari, sed eos duntaxat, qui spiritum sanctū non acceperant, quia spem in Ioāne collocauerant. Respōdetur autem, q̄ Hieron. & Ambro. non faciūt illam diuisionem, sed intelligunt, q̄ omnes baptizati à Ioāne denuò baptizati sunt, quia virtute illius baptismi eo q̄ non esset baptismus Christi, non receperant spiritum sanctum.

Argumentum. ¶ Postremum argumētum posset adhiberi, q̄ si baptizabat in nomine venturi, non erat iterādus baptismus in nomine Domini Iesu: quia idem erat. Nos autē iam suprà nostrā opinionem declarauimus, q̄ forte credibilius est, illa forma nō fuisse vsum: cuius vnum argumentū hoc ipsum fecimus. At verò D. Tho. & alij cōtrarium opinātes respōdent in hoc, quod dicebat, vēturi, insinuasse non baptizare baptismo Christi, qui nondum fuerat institutus.

DISTINCTIO tertia de baptismi definitione, & eius partibus.

HIS ergo prędictis, ad baptismum sacramentorum primum descendamus. Cap. 1.

Est enim baptismus, vt ex Christi verbo Ioan. 3. colligitur, sacramentum regenerationis ex spiritu sancto. Et vt Apostolus ad Ephesi. 5. insinuat, lauacrū seu ablutio aquæ in verbo vitę ab originali culpa. Quod doctores explicatiùs aiunt. Baptismus est ablutio corporis, ex teriùs facta sub prędicta verborum

Definitio baptismi.

Pau. Ephe. 5

borũ forma. Vnde Augu. tract. 15. ſuper Ioan. Tolle, inquit, aquam, non eſt baptiſmus. Et tract. 80. verbo baptiſma conſecratur. Detrahe verbũ, & quid eſt aqua niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.

Aug. tract. 15. ſuper. Ioan. Augu. tract. 80.

Cap. 2. ¶Chriſtus autem ſeruator noſter hoc ſacramentum illic inſtituit, vbi vim ei tribuit ſanctificandi: nempe vbi baptiſmate Ioannis intinctus vim regeneratiuam (vt ait Beda) contulit aquis. Vnde Augu. in ſermone Epiphaniæ. Ex quo Chriſtus, inquit, in aqua mergitur, ex eo omniũ peccata abluit aqua. Eius autem neceſsitatem vniuerſis mortalibus poſtquàm reſurrexit indixit: vti apoſtolos in orbem dimittens ait. Docete omnes gentes. &c.

Aug. in ſermone Epipha.

Cap. 3. ¶Materia ergo neceſſaria baptiſmi eſt aqua ſimplex: nẽpe, quæ legitimam aquæ ſpeciem ſeruet: admonente Chriſto, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c. Huiuſmodi quippe elementum, vt quo vtentia procreantur regenerandis mortalium animis aptum erat, præterquàm, quòd adeò vbique peruium eſt, & commune, vt exuberantiſsima eius copia neceſsitati baptiſmi maximè congruat.

Ioan. 3.

Cap. 4. ¶Forma autem verborum illa eſt, quam Chriſtus docuiſſe iuſſiſſeque modò dicebamus. Ego te baptizo, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Vbi confeſsio expreſſa fit trinitatis, cuius fidẽ baptiſmate profitemur. In huius enim teſtimonium in baptiſmate Chriſti tres omnes trinitatis perſonæ cõparuerũt: videlicet, pater in voce, filius in carne, & ſpiritus ſanctus in effigie columbæ. Vnde Zacharias Papa. ca. in ſynodo. de conſecr. d. 4. Perfectus, inquit, chriſtianus nemo eſt, niſi in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti fuerit baptizatus. Nam ſi quis vnã de trinitate perſonam in baptiſmo nõ nominaret, illud baptiſma verum eſſe non poſſet. Tametſi apoſtoli, vt in actis apoſtolorum crebrò legitur, flamine ſancto aſpirati, vt nomen Chriſti celebrarent, in tempus vſi ſunt forma baptizandi in nomine Chriſti, quem vſum iam pridem eccleſia dimiſit.

Canonizato. de conſecr. diſt. 4.

¶Forma verò actionis ſolẽniſsima eſt immerſio, qua Chriſti ſepultura commemoratur, iuxta verbum Apoſt. ad Rom. 6. Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem. Vnde. Chryſ. ſuper Ioan. cap. 3. Sicut in quodam ſepulchro in aqua ſubmergentibus

Paul. Ro.

Chryſ. Ioan. 3.

bus nobis capita vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, deinde nouꝰ rurſus aſcendit. Quinuerò olim in honorem ſanctæ Trinitatis, vſus trinæ merſionis fuit celeberrimus, vt inter canones apoſtolorum cano. Si quis presbyter. extat. Hæc autem forma nõ eſt de neceſsitate, quinuerò trinæ merſionis vſus quàm rariſsimus eſt. Cęterùm quãuis vnica merſio, vbi cõmodè fieri poteſt, obſeruanda ſit, tamen iuſtis de cauſis nonnunquam licitè prætermittitur.

Cap. 6 Paulad Epheſ. 4.

¶Atqui cũ authore ad Epheſ. 4. Apoſtolo ſicut vnica fides, ita & vnicũ ſit baptiſma, haud quaquàm illud iterari licet: nã quod vnum eſt, geminari non debet: vnde qui contrarium ſentiunt hæretici ſunt, & ſacris canonibus aduerſi. de conſec. diſ. 4. ca. Rebaptizare. quinimo & Apoſtolorum ſymbolo, vbi vnicũ confitemur baptiſma in remiſſionem peccatorum.

De cõſec. d. 4. can. Rebaptizare.

Cap. 7. ¶Verũtamen licèt vnicũ ſit baptiſmi ſacramẽtum, tria tamen hoc noĩe denotãtur propterea, q̃ & baptiſmus tã ſanguinis q̃ flaminis ſacramẽti baptiſmi vicem ſupplent. Nã & martyriũ Apocal. 7. illis deſignatur lotionis verbis. Hi ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerũt eas in ſanguine agni. Et baptiſmum flaminis inſinuauit. Eſa. ca. 4. dicẽs. Si abluerit Dñs ſordes filiarũ Sió, & ſanguinẽ Hieruſalem lauerit in ſpũ iudicij, & ſpiritu ardoris. Horum autẽ baptiſmatum excellentiſsimum eſt ſanguinis, iuxta verbũ Dñi Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quã vt animã ſuã ponat quis pro amicis ſuis.

Apocaly. 7.

Eſa. cap. 4.

Ioan. 15.

¶DISTINCT. TERtiæ. Quæſt. vnica. De baptiſmi ſubſtantia, & partibus.

S. Thom. 3. part. quæſt. 66.

ARTICVLVS. 1.

Vtrùm baptiſmus ſit ipſa ablutio.

Materia baptiſmi, qui primum ſacramẽtorum eſt, atq; adeò eorũ initiũ & caput, quatuor diſtinctionibus, vt in textu propoſitũ eſt, abſoluetur. Prima eſt de eſſentialibus partibus baptiſmi: quæ vnica quæſtione, per duodecim articulos diſtributa elucidabitur. Proponitur ergo primus articulus de definitione baptiſmi. Nã licèt interrogatio nõ fiat, niſi de eius genere, ſit ne ablutio, an ipſa aqua, totam tamẽ definitionem perſcrutat. At quoniam in baptiſmo tria eſt conſiderare, videlicet, id quod eſt ſacramẽtũ tantùm, & id, quod eſt res, & ſacramentũ, ac deniq; id, quod eſt res tantùm, tribus cõcluſionibus reſpõdetur. Id enim, quod eſt ſacramentũ tantùm, eſt ſignum ſenſibile exterius interioris effectus: in hoc enim conſiſtit propria ratio ſacramenti. De hoc igitur aſſerit prima cõcluſio. Baptiſmus eſt ablutio corporis exterior, facta ſub forma præſcripta verborũ. Quæ quidẽ definitio à Magiſt. Sentẽ. diſ. 3. cõſtituitur. Fuit eñ inter Hugonẽ, & ipſum nõnulla, ſaltem verbalis, differentia. Definiuit inquam priũs Hugo ſacramentũ in genere. lib. 1. de ſacra. p. 9. ca. 2.

Definitio baptiſmi.

1. Cõcluſio

Hugo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt dist. 1. quæst. 1. visum est, quòd esset corporale, vel materiale elementum, &c. Et postmodum libr. 2. p. 6. ca. 2. subsequêter dixit, quòd baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata. Vnde quidam collegerunt, sacramentum non esse actionem, sed matriam ipsam, scilicet, aquam. Exactius autem Magister dixit esse ablutionẽ, seu actionem, seu passionem. Quod patet primò ex illo Eccles. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? vbi baptismus dicitur lauatio. Secundò id confirmatur ratione. Cùm sacramenta nouæ legis sanctificationem operentur, ibi perficitur ratio sacramenti, vbi perficitur sanctificatio: in aqua autem non perficitur sanctificatio, tametsi in aqua virtus instrumentalis insit, non permanens, sed fluens in hominem, qui sanctificationem recipit, vt distin. 1. quæst. 3. explicatum est: sed sanctificatio perficitur in vsu, & applicatione ipsius aquæ, quæ est lotio: per quam virtus aquæ effluit in hominem, ergo sacramentum baptismi est lotio.

2. Cõclusio. ¶ Secunda conclusio. Res & sacramentum est character: est enim res per externam ablutionem significata, est tamen signum, vt d. 1. quæst. 4. expositum est, internæ gratiæ.

3. Cõclusio. ¶ Tertia conclusio. Gratia ipsa iustificans, seu iustificatio, quæ per ipsam fit, est res tantùm, significatur enim, & non significat.

Expositio articuli. ¶ At quoniam variè definitiones tam ab antiquis patrib⁹, quàm à neotericis scholasticis baptismo adscribuntur, notandum est, rem quâlibet ex omnibus eius partibus, causis, & effectibus posse, aut definiri, aut quodammodo circunscribi. Vnde Damascen. libr. 4. cap. 26. propter argumentum primum, quod hic affert D. Thom. videlicet, quòd baptismus debet manere in baptizato: ablutio autem non manet, definiuit ipsum ab effectu, dicens, quòd est regeneratio, & sigillum, & custodia, & illuminatio: quæ vtique omnia permanent in baptizato. Atque hac ratione Altisiodorensis libr. 4. tract. 3. cap. 2. dixit baptismum non esse solam ablutionem, sed aggregatum ex ipsa & charactere manente in anima. At verò cum character sit effectus baptismi, nequit eius esse pars. Respondetur ergo ad hæc, quòd baptismus quantum ad id, quod est propriè sacramentum tantum, non est res permanens, sed actio transiens. Dicitur enim, quisque baptizatus, quia ablutus in forma ecclesiæ: permanent autem illi effectus, quos exprimit Damasc. Quare illæ prædicationes, baptismus est regeneratio, & sigillum, &c. non sunt idemptice, sed causales, id est, baptismus est sacramentum, per quod fit regeneratio & sigillatio, &c. Ac si dicas. Ignis est calfactio. Permanent inquam duo eius effectus: scilicet, character indelebiliter, iustificatio verò amissibiliter. Character namque est sigillum, vt distinct. 1. quæstio. 4. expositum est, quo secernuntur Christiani ab extraneis. Ac subinde est animæ custodia. Nam suapte natura ipsam custodit, nisi per suam libertatem homo illam amittat. Gratia autem iustificans, seu ipsa iustificatio ob id dicitur regeneratio, quòd est inchoatio spiritualis vitæ. ¶ At verò quoniam, vt distinc. præcedenti circa circunciſionem dicebamus baptismus & sacramentum est, & actio quædam vel passio, vtroque modo aptissimè definitur adijciendo loco differentiæ id, quod proprius eius effectus est. Vnde definitiones duas, quas in textu posuimus, exactè puto esse constructas: scilicet, Baptismus est sacramentum regenerationis ex aqua & spiritu-sancto: & est ablutio aquæ in verbo vitæ ab originali culpa. Quarum prior ex Christi verbis: posterior verò ex Paulo colligitur. Vbi autem ait D. Thom. Baptismu sest ablutio corporis exterior sub certa verborum forma. Verbo illo, exterior, significatur id, quod est tantùm sacramentum: nam res sacramenti est ablutio animæ interior, iuxta illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, &c. Nascimur enim ex Adam, vti ad Ephes. 2. ait Paulus natura filij iræ, & per baptismum renascimur in Christo filij misericordiæ: secundùm illud Ioan. Dedit eis potestatem filios Dei fieri ijs, qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis (scilicet, vt ex Adam) sed ex Deo nati sunt. ¶ Perpende quo nos honore dignetur Deo plenus Euangelista. Non enim satis duxit vocare non filios adoptionis, vt crebrò Paulus, sed (quod Christus est per naturam) ex Deo nos per gratiam appellauit natos. Dicitur etiam baptismus illuminatio, cò quòd illuminatio fit per intellectualem fidem, cuius baptismus sacramentum est, & protestatio. Vnde ad Hebræ. 10. Apostolus, Rememoramini, inquit, pristinos dies (scilicet dum baptizati estis) in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum. Alijs etiam nominibus nuncupat hoc sacramentum Chrysostomus illa oratione ad baptizatos quæ incipit. Quàm dulcis (vt est ipsa dulcissima.) Dicitur enim expurgatio: nam per baptismũ, vt ait Paul. expurgamus vetus

Primum argumentum. S. Thom. Damascen.

Altisiodorensis.

Definitio legitima.

Ioan. 1.

Prima operatio.

Chrysost.

vetus fermentum, vt simus noua conspersio. Appellatur & sepultura, & plantatio, & crux Christi: nam omnia hæc insinuauit idem Apostolus Roma. 6. dicens, quòd complantati, & consepulti sumus Christo per baptismum, & quòd illic vetus homo noster crucifixus est, vt destruatur corpus peccati.

Arguitur. ¶ Arguitur autem contra rationem, qua baptismus dicitur esse illuminatio: nempe, quia baptismus est protestatio fidei. Vniuersa sacramenta, vt distinct. 5. quæst. 1. constituimus, sunt quædam protestationes fidei. Diximus enim esse religionis cæremonias, quibus fidem colimus, confitentes sub huiusmodi signis beneficia nos gratiæ suscipere: ergo omnia essent illuminationes. Respondetur, cætera sacramenta, generaliter dici protestationes fidei. Quia membratim per singula profitemur peculiaria gratiæ munera suscipere: Vt per eucharistiam, spiritualem pastum, & per pœnitentiam sanitatem ab actualium peccatorum morbis. Cæterum baptismus peculiari sua natura & per antonomasiam est, dicitur que sacramentum fidei, vt epistola. 23. ad Bonifacium ait Augustinus. Et refertur de consecratione distinct. 4. can. Nihil est. quia per ipsum confitemur profitemurque totam fidem, illam suscipientes, familiaque nos Christianæ mancipantes, obligantesque nos adeò ipsos ad obseruantiam totius christianæ legis. Et ideo est regeneratio & introitus ad fidem. Quocirca vbi ait. S. Thom. quòd est protestatio fidei, intelligit nouam totius fidei professionem & susceptionem ac subinde illuminationem.

Paul. Eramus enim, inquit, Paulus, aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Per alia verò sacramẽta eandem fidem per partes colimus, quam in baptismo totam suscepimus.

Dionys. ¶ Potest item baptismus per causam finalem circunscribi, quemadmodum Dionysius cap. 2. eccles. Hierar. ipsum definiuit, dicens esse quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis, ad eorum susceptiuam opportunitatem formans nostros animales habitus. Est siquidem finis baptismi proximus adaptare nos ad reliqua suscipienda sacramenta, vtpotè quæ non nisi baptizato exhiberi valent. Finis verò vltimus eius est vita æterna: & ideo subdit, ad supercælestis quietis anagogen (hoc est, ad excelsam contemplationem) nostrum iter faciens. Quòd autem subiungit. Sacræ & diuinissmę nostrę regenerationis traditio, effectus est proximus, vt dictum est, baptismalis gratiæ.

¶ Potest præterea definiri per causam materialem. Sed duplex est eius materia: scilicet, remota, vt aqua, qua fit ablutio, & proxima quæ est ipsa ablutio, quippe cui proximè adiungitur verborum forma: ego te baptizo. Hugo igitur definiuit per materiam remotã, dicens: baptismus est aqua diluendis criminibus per verbum Dei sanctificata. Quapropter, vt in solutione secundi ait Diuus Tho. aue auscultandus non est, aut est certè glossandus in sensu causali, hoc est, Baptismus est ablutio quæ fit per aquam. Nam quòd non sit aqua, sed ablutio, nomen ipsum in primis palam clamat. Est enim baptismus græcè verbale nomen, idem significans, quod ablutio, seu tinctio. Et deinde ratio quam modò tetigimus. Substantia enim baptismi est illa, quæ explicatur per formam: forma autem est: ego te baptizo: hoc est ego te abluo: ablutio ergo est baptismus, qui est res successiua: aqua verò est res permanens.

Duplex materia baptismi.

Hugo.

Baptismus est ablutio.

¶ Ad hæc sacramentum, vt distinctio. 1. quæstione prima. explicuimus significat, nõ simpliciter gratiam, sed eius actionem: scilicet, iustificationem hominis, quæ est ablutio animæ: illa autem non per aquam, sed per exteriam ablutionem significatur: quæ fit per aquam, sicuti iustificatio, per gratiam. Ablutio ergo est sacramentum baptismi. Et confirmatur præterea authoritate apostoli ad Ephesios. 5. Mundans eam lauacro aquæ. Vnde Augustinus tracta. 15. super Ioannem plane infert nihil aliud esse baptismum, quàm lauacrum: & tracta. 80. colligit, quòd baptismus est tinctio in aqua verbo vitæ sanctificata. Quare illud quod subdit: accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, non sic intelligitur, vt ipsum elemẽtum aquę fiat sacramentum, sed vt Magister distinct. 3. ait, ipsa ablutio facta in elemento fit sacramentum. Seu potiùs vt hic in solutione ad tertiã explicatius ait Sanct. Thom. in ipso homine per vsum aquæ fit sacramentum.

Augustin.

Tertium.

¶ Ex quo fit, vt scitè ait Ricardus in. 4. dist. 3. & Scot. distinct. 6. quæstio. 2. quòd & si actio & passio secundùm philosophum. 3. physicorum idem sint motus, diuersas connotantes relationes, vt motus ad calorem est actio, quatenus procedit ab igne, & passio, quatenus in ligno recipitur, tamen baptismus potiùs est ablutio, quatenus passio recepta in homine, qui abluitur: quandoquidem in ipso

Ablutio passio.

Scotus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

recipitur sacramentum. Sunt enim sacramenta, cæremoniæ illæ quibus iustificamur, atq; adeò actiones quatenus in nobis recipiuntur. Vnde si quis simul eadem aquæ aspersione plures baptizaret, tot multiplicarentur baptismata, quot essent homines illa recipientes.

Primum argumentum. ¶ Cæterum quanuis hæc vera sint, maiori etiamnum opus habent elucidatione. Arguitur ergo primò contra rationem. D. Thom. nempe, quòd quia sacramentum nouæ legis operatur iustificationem, actio ipsa exterior est sacramentum. Circunciſio non conferebat gratiam, & nihilominus non culter, sed ipsa præputij incisio erat sacramentum: ergo illa non est adæquata ratio. Respondetur, quòd licèt hoc D. Thom. ad maiorem explicationem afferat, satis tamen est ad rationem sacramenti, quòd sit signum iustificationis: & ideò, quia non per cultellum, sed per illam expolationem pelliculæ significabatur purgatio originis culpæ, actio illa erat sacramentum, sicuti modò ablutio.

Secundum. ¶ Secundò arguitur, sacramentum altaris post consecrationem & ante sumptionem dum latet in pixide est sacramentum: tamen non est actio. Respondetur, non intelligi cõclusionem sic vniuersaliter, quòd omne sacramentum consistat in actione. Est enim sacramentum, id quod continet sacrum: interest autem, vt infra distinct. 8. quæst. 1. videbimus, inter eucharistiam & reliqua sacramenta, quòd reliqua non habent in se virtutem vllam sanctificandi, nec significandi, nisi in ipsorum vsu, & ideò actiones ipsæ, seu passiones recipientium sunt sacramenta: scilicet, ablutio, vnctio, &c. Species verò consecratæ significant virtutem, quam continent: nempe, corpus & sanguinem, quæ sunt sanctificandi virtus: ideoque verè sunt sacramenta. Consecratio verò & sumptio dicuntur non tam sacramenta, quàm consecratio & sumptio sacramẽti, vt illic patebit.

Tertium. ¶ Tertiò arguitur. Baptismus, vt distinct. 1. quæst. 1. tetigimus, & infrà est iterum repetendum, constat ex materia & forma, quæ sunt ablutio & verborum prolatio: supponit ergo pro toto compoſito: sicuti homo pro coniuncto ex materia & forma, atque adeò non est ablutio, sed totum aggregatum. Scotus in. 4. distinct. 3. quæst. 1. licèt vtranque partem probabilem existimet, gratiùs tamen huc propendet, quòd baptismus supponit pro toto aggregato, eo quòd relatio significandi sacramentalis in toto fundatur. Et Marsil. in. 4. distinct. 3. articu. 1. affirmatiùs id asseuerat. Sed reuera & Theologia & philosophia vna voce reclamant. Vnde D. Thom. ac subinde Ricardus de media Villa eadem distinct. & quæstio, secundum veram philosophiam Aristot. 2. Physic. respondent, quòd baptismus non est velut compoſitum in genere substantiæ, sed sicuti res artificiata, cuius tota substantia est ipsa materia. Statua enim non supponit pro aggregato ex ære & forma, veluti homo pro corpore & anima, sed pro ære, habente talem formam: sicuti album non est compoſitum ex papyro & albedine, sed corpus habens albedinẽ. Sic ergo baptismus, cum idem sit quòd ablutio, vt nomẽ sonat, de qua rogo alia re, quàm de ablutione affirmetur? Ecquis enim dicat, dum mulier ait, ego lauo lintea, ablutionem esse aggregatum ex ablutione & verbo? Arbitratur autem Scotus subiectum relationis sacramenti: scilicet, significandi esse totum aggregatum, & ideo totum esse materiam, pro qua supponit sacramentum: quod profectò est falsum. nam forma nõ est pars materiæ, sed ablutio facta sub illa forma est tota materia suscipiẽs formam. Sed quid pluribus opus est? Cum ipse in definitione dicat: baptismus est ablutio hominis, &c. vbi eadem res per subiectum & prædicatum significatur, quo pacto dubitare poteſt quominus baptismus pro sola ablutione supponat? Hoc autem verisimum est, quòd supponit pro ablutione, connotãdo fieri sub tali forma. Nam vt ait Augustin?: si detrahas verbum ab elemento, nihil manet nisi mera aqua & ablutio secularis & profana. Igitur indubitanter deberet Scotus affirmare relationem significandi non in aggregato ex ablutione & verbis fundari, sed in ablutiõe, quatenus sub illis fit verbis. Nam vt hoc physicis demus, duplex est fundamentum relationis, alterum remotũ, quod ab illa denominatur, alterum verò proximum, quo mediante illa relatio inest, sicut homo est, qui denominatur pater mediante actu generandi. Pariter ergo ablutio est, quæ denominatur baptismus, significans effectum gratiæ mediante verborum forma, quæ idcirco à philosophis nuncupatur, fundamentum quo.

Quartum. ¶ Per hoc soluitur aliud argumentum, quod sit quartum. Dictum est distinct. 1. sacramentum poni in genere signi: species autem & genus in eodem esse debent prædicamento: baptismus ergo non est actio vel passio sed signum. Respondetur inquam cum D. Tho. in. 4. distinct. 3. quæstio. 1. quòd quanuis ratio cunctis sacramentis communis sit esse signum latentis gratiæ, qua ratione habent, vt sint sacramenta, nihilominus rationem illã sortiuntur à forma, in qua vt diximus dist. 1. consistit perfecta ratio significandi. Attamẽ res artificiatæ non ponuntur in genere rationis formæ, sicut species substantiæ, sed rationis materiæ, quæ est tota eorum substantia. Statua enim & domus non collocatur in genere qualitatis, nisi secũdùm quid ratione formæ. Simpliciter autem sunt in genere substantiæ, vbi sunt ligna & lapides. Pariter ergo baptismus inquantum sacramentum quidem est in genere signi, sed simpliciter in genere actionis vel passionis. Posset vtique definiri ratione formæ sic: baptismus est sacramentũ ablutionis, &c. Sed tamen aptiùs per materiale genus, quod est proximum definitur.

Quintum. ¶ Quintum argumentum est nominalium. Ablutio nihil aliud est, quàm aqua ipsa quæ ablauitur: ergo eodem recidit dicere: baptismus est ablutio, & dicere, est aqua.

Glossator decreti. ¶ Bernardus super cap. Detrahe. prima quæstio. prima. citat Gandulphum quendam dicentem, baptismum esse aquam: ex quo infert asinum posse bibere sacramentum. Quã vtique quæstionem Scotus in. 4. distinct. 6. quæstio. 3. meritò appellat asininam. Alij verò recentiores aiunt, quòd asinus sacramentũ bibere potest, non tamen potest bibere sacramentum. Sunt autem in theologo futilia hęc verba. Et quando concedendum esset ablutionem esse aquam, libentiùs dicerem, non esse nisi hominem, qui abluitur. Iam enim dictum est, ablutionem in præsentiarum vsurpari passiue. Legitima autem solutio est, nec ablutionem actiuam esse aquam, neque verò passiuam, hominem, sed ablutio est actio & passio. Nam si prædicamenta realiter distinguantur, res est plana. Et quanuis non distinguerentur tanquam res & res, licèt in sensu identico motus & actio & passio, essent eadem res, quæ est substantia, nihilominus in sensu formali falsissimum est, substantiam esse actionem vel passionem. Quandoquidem ad veritatem huiusmodi sensus nõ sat est, quòd sint eadem res, siquidem ob solam diuersitatem definitionum substantialium Aristot. appellauit propositiones immediatæ veritatis negationes illas in quibus vnum generalissimũ negatur de alio. vt substantia non est qualitas, neque relatio, neque actio. Quocirca si quis instituerit quærens quæ nam res est ablutio? respondetur nihil aliud, quàm quòd est actio vel passio. Ob id enim Aristot. constituit decem prædicamenta, vt cùm responsio peruenerit ad vnum generalissimum, illic interrogatio sistatur. Quapropter ineptiùs alij distingunt, baptismum accipi dupliciter: vno modo pro aggregato ex ablutione & verbis: alio modo pro sola ablutione: isti nanque, vt clarè loquantur, inepta proferunt.

Legitima solutio.

¶ Nihilominus esto baptismus sit ablutio, arguitur sextò, quòd definitio non sit satis plena. Si enim quis seipsum baptizaret, aut certè alium, sed tamen vel inuitum, vel iam baptizatum, vel sine legitima intentione, esset ablutio sub certa verborum forma, & tamen non esset baptismus: ergo definitio curta. Propter huiusce modi argutias Scotus in. 4. distinct. 3. quæstio. 1. longiorem hanc comminiscitur definitionem. Baptismus est ablutio hominis aliqualiter consentientis facta ab alio in aqua, verba simul certa cum intentione debita proferente, significans efficaciter ex institutione diuina ablutionem animæ à peccato. Et Gabriel addit, quòd sit ablutio hominis viatoris, facta in aqua elementari fluida ab alio, cum legitima intentione &c. Huiusmodi autem comatas definitiones, iam diximus distinct. 1. quæstio. 1. esse à peripatetica definiendi arte alienas: quippe quæ suffarcinationes potiùs existunt vniuersorum, de quibus figillatim disputandum est, quàm definitiones, quæ communes esse debent animi conceptiones, atque adeò nil dubietatis continentes. Enimuerò vtrùm quis possit seipsum baptizare, aut si requiritur consensus positiuus baptizati, & similia, in disputationem postmodum sunt proferenda. Preterquàm quòd Gabriel pulrima in definitione inculcat non necessaria. Ecquis enim dubitet non posse nisi viatorem baptizari, cùm in patria non sint sacramenta? Item quid opus est dicere, in aqua elementari & fluida? Quandoquidẽ quæ non est elementaris, nõ est aqua, neque verò nix & grando. Vno ergo verbo possumus ad omnia respondere, dicentes, vt paulò antè tetigimus, in definitione intelligi genus, quod est sacramentum, hoc est, baptismus est sacramentum lotionis, &c. Quando autem aliquid eorum, quæ in præfactis argumentis tanguntur contingit, non est sacramentum, atque adeò nec baptismus. Secundò respondetur, omnium solutiones

Sextum argumentum.

Definitio Scot. & Gabri.

Vera respõsio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

comprehendi, cùm dicimus, Baptismus est ablutio sub certa forma verborum, quæ quidem postmodum peculiaribus articulis est explicanda: vtpotè, ego te baptizo. Quam quidem formam falsò profert qui seipsum baptizat, & qui baptizat, in aqua: quæ non sit vera aqua: nam illa non est ablutio: & qui sine legitima intentione baptizat: quoniam verba debent esse conceptuum signa, vt art. 1. periher. Aristot. & qui inuitum vel iam baptizatum baptizat: siquidem accusatiuus, te, non solùm alium significat à baptizante, verùm illum præcisè, qui legitima est materia baptismi.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

POST definitionem baptismi, quæ eius substantiam explicat, protinus subsequitur disputatio de eius institutione. Supponimus enim ex distinctio. 1. quæst. 5. omnia sacramenta nouæ legis à Christo esse instituta, & idcirco quæritur, vtrùm baptisma ante eius passionem, an verò postquam resurrexit instituerit. Ad quod D. Thom. sub distinctione respondet duabus conclusionibus. Aliud quippe est loqui de institutione baptismi, vt saluificam haberet virtutem: aliud verò de vsus eius necessitate.

Prima conclusio.

¶Est ergo prior conclusio. Baptismi sacramentum, fuit institutum à Christo seruatore nostro ante eius passionem. Tunc scilicet quando in Iordane baptismate Ioannis intinctus fuit. Probatur ratione. Sacramenta nouæ legis ex sua institutione, vt distinct. 1. quæst. 3. ostensum est, gratiam conferunt iustificatricem: baptismus autem illam tunc virtutem suscepit, quando Christus baptizatus fuit, iuxta illud Bedæ in homilia Epiphaniæ. Tactu mundissimæ suæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis: ergo tunc institutus est. Accedit & testimonium Augustini in quodam sermone eiusdem celebritatis. Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua.

Secunda conclusio.

¶Secunda conclusio. Necessitas vtendi sacramento baptismi indicta fuit hominibus post passionem & resurrectionem. Probatur primò, quia cessatio vnius legis fuit obligatio alterius: figuræ autem antiquæ legis, atque adeò eius vinculum in Christi passione, & resurrectione sopita fuere: ergo tunc cœpit obligatio nouæ, cuius baptismus professio est. Secundò, per baptismum configuramur, vt ait Paulus, passioni & resurrectioni Christi, quatenus tunc peccato morimur, & ad nouã iustitiæ vitã resurgimus: ergo oportuit priùs Christum pati, & resurgere à mortuis, quàm indiceretur hominibus necessitas configurãdi se illi: siquidem exemplaris causa prior esse debet effectu.

Expositio.

¶Vtraque verò conclusio grauem offert disputationem. Quocircà, vt à prima exordiẽtes, id quod est notissimum supponamus, negari nequit, baptismum fuisse ante passionẽ Christi institutum. Sed forsan quispiam in introitu statim hæsitet, quidnam opus erat circuncisionem aboleri, vt eius vice subrogetur baptismus: quando quidem sub circuncisione originalis culpa deleretur? Ad hoc respondetur, ex illo fundamento suprà iacto, Hugonis libro. 1. de sacramẽ. part. 11. cap. 6. & libr. 2. part. 6. capit. 3. Quando Christi humanatio propinquius aduentabat: tantò debebant esse sacramenta suæ fidei clariora. Vnde sicut circuncisionem oportuit in lege scripta institui, vt figura venturi: sic, imò multò congruentiùs, decuit incarnato iam Deo in lege gratiæ sacramenta gratiæ ab ipso gratiæ authore institui. Primum ergo omnium baptismus in hoc circuncisioni præstat, quòd, vt dist. præcedenti dictum est, illa erat huius figura: hic autem illius veritas. Secundò, quia illa erat peculiari populo & sexui indicta: hic autem omnibus gentibus & sexibus vniuersalis. Christus siquidem vniuersorum redemptor vnam totius orbis ecclesiam compegit. Tertiò quantùm ad efficaciam, illa erat tantùm signum gratiæ, quæ nec omnem pœnam condonabat, vt proxima distinct. visum est, nec characterem habebat annexum: hic autem non solùm signum sed instrumentum passionis Christi est, gratiam conferens in remissionem omnium culparum & pœnarum, ianuamque subinde cæli aperiens, atque adeò perfectissimam amicitiam Dei cõcilians. Sunt enim amici, vt philosophorum axioma admonet, quibus omnia

Dubium.

Hugo.

Aptum exẽplum.

Ioan. 3

Baptismus excellentia.

nia sunt cõmunia, in quibus amicitia fundatur, bona autem in quibus fundatur amicitia Dei, sunt dona cælestia, quibus per baptismum, nisi obstaculum nos ipsi opponamus, illico vita defuncti petimur. Quapropter circuncisionis forma non tam expresse exprimebat gratiam, nisi per modum expoliationis à peccato, baptismus autem per modum perfectæ ablutionis. Ac proinde illa non dicebatur simpliciter regeneratio, sicut dicitur baptismus, vt patet Ioan. 3. Nisi quis renatus, &c. Ac demum postrema differentia est, q illa cum dolore applicabatur: hic autem fit in aqua, cuius tactus suauissimus est.

¶Ad tempus autem vt reuertamur, si Alexãdrum Alensem. 4. part. quæstio. 12. membro. 3. & Richardum in quarto. distinc. 3. articu. 5 inspexeris, plures aiunt institutum fuisse baptismum, secundùm eius diuersas qualitates. Haud tamen opus est tam multis incisionibus rem confundere, sed satis est dicere fuisse institutum quantum ad vim generatiuam ante passionem, & quantum ad obligatiuã post passionem, vt hic ait Diuus Thom. & Hugo. libr. 2. de sacramẽ. part. 6. capit. 4. Gesit se nãque in hac re Christus instar medici, q priùs apud pharmacopolam salutiferum conficit pharmacum, virtutem habens quoscunque sanandi, qui illo vtantur. Postmodum verò præcepto iubet ægrotis illo vti, tanquam eis ad salutem necessario.

¶Enimuerò quòd passionem præcesserit tam institutio, quàm vsus baptismi Christi, in dubium reuocari non potest. Ait quippe redẽptor ipse Ioan. 3. ad Nicodemum. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto non potest introire in regnum Dei. Et dicit ex aqua & spiritusancto, ad designandum suum baptisma. Nam Ioannes, vt ipse capit. 1. fatetur, solùm baptizabat in aqua non iustificante, sed in pœnitentiam. At de Christo, super quẽ descendit spiritus sanctus, hic est, inquit, qui baptizat in spiritusancto. Et quanuis necessitas illa, nisi quis renatus fuerit, non nisi ad tẽpus post passionem referatur, quando cœpit obligatio, tamen saltem ostenditur quantum ad virtutem iustificantem iam fuisse institutum. Quia verisimile est, hoc illum discipulum admonuisse, vt eodem se baptismo regeneraret, quod & ipse fecisse creditur. Atqui illo verbo: non potest introire in regnũ dei, significatur introitus cæli, quem circuncisio non præstabat. Accedit & testimonium ex vsu. Nam illico eodem capitulo subiungitur, quòd ipse baptizaret & omnes venirent ad eum. Quanuis capitulo. 4. dicat Euangelista, quòd non Christus, sed discipuli eius baptizabant. Nec dubium est quin baptismo Christi, vt diserte Augustinus docet in Epistola ad Seleucianum, quæ est. 108. Nam præter eius authoritatem accedit ratio. Quoniam cùm ipse non baptizaret, sed discipuli eius: si illud esset baptisma Ioannis, potiùs Ioannes quàm Christus diceretur baptizare. Neque verò discipuli Ioannis vsque adeò conquerentur, quòd Christus plures baptizaret, nisi diuersum esset baptisma. Ad hæc cùm illos ad prædicandum dimisit, vt Matthæ. 10. & Lucæ. 10. legitur, fortasse & baptizandi munus illis etiam demandauit.

Vsus baptismi Christi ante eius passionem.

¶At verò etsi certum sit, ante passionem instítutum hoc sacramentum fuisse, non tamẽ ita perspicuè constat, quando. Quinimò Scotus in. 4. distinct. 3. quæstio. 4. sub dubio articulum illum temporis relinquit. Nam quando Christus baptizatus est, non vsus est (inquit) baptismo suo, neq; eius forma, sed Ioãnis: quare tunc solùm videtur designasse aquam in materiam baptismi. Et quando dixit Nicodemo: Nisi quis renatus, &c. nõ est verisimile, quòd tam celebre sacramentum tunc in conclaui coram priuata persona instituerit. Respondetur autem, postquam cõstat institutum fuisse ante passionem, non ita multùm referre quando. Secundò adijcimus cum Diuo Thom. & Magistro Sententiarũ distinct. 3. qui eãdem tenet opinionem: quòd illud instituerit, cùm baptizatus fuit in Iordane, eò, quòd tunc vim contulit aquis. Quam opinionem videtur amplexus Hugo loco citato.

Scotus.

Tempus institutionis.

¶Quòd si arguas, virtutem baptismi non esse permanentem, sed transeuntem, atque in vsu, & applicatione aquæ consistentem: qua re tunc nulla fuit aquis impressa qualitas. Respondetur, esto ita sit, nihilo secius tactus ille, quo aquam designauit in materiam baptismi, dicitur quodammodo virtus, atque adeò facto ipso consecrauit ipsum vsum aquç in illum effectum, facto inquam, non Ioannis baptizantis, sed suo proprio tangentis aquam. Tametsi Diuus Thom. non dicat facto solo sacramentum instituisse. Imò credendum est, illic explicuisse formam sui baptismi, quia (vt ait Ioannes) multa fecit Iesus, quæ non sunt scripta in Euangelio. Quare tunc apparuit trinitas: nempe, vox patris, persona filij, & columba spiritus sancti, cuius

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidem trinitatis nomine consecratur baptisma, apertiq́ sunt cæli, ad quod nos transmittit. Et quoniam datum fuerat Ioannis signum, vt super quem videret columbam descendentem, ipse foret, qui baptizaturus erat spiritu sancto, consequens fit, vt illico Christus, formâ sui baptismi præscriberet.

¶ Quinque autem extant argumenta, quibus argui potest, baptismum ante passionem institutum, atq; adeo illum quo discipuli tũc temporis baptizabant, non fuisse Christi.

1.argum. Tria sunt D. Thom. Primum hoc. Sacramẽta nouæ legis efficiunt gratiam virtute passionis Christi, ex cuius latere, vt ait glossa ad Ephesi. 5. effluxerunt. Et præsertim baptismus, dicente ad Rom. 6. apostolo. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: causa autem debet effectum præcedere. Cum ergo tunc temporis passio non fuisset exhibita, baptismus non conferebat gratiam, ac subinde nec erat baptismus Christi. Et confirmatur authoritate Chrysostomi homilia. 28. super illud Ioannis. 7. Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nõdum erat glorificatus. Vbi ait, quòd ante Christi resurrectionem non fuit datus spiritus sanctus in sacramentis. Quam vtique opinionem sequitur Theophilactus super cap. 3. Ioannis.

2 argum. ¶ Secundò arguit D. Thomas. Sacramenta nouæ legis efficaciam habent ex mandato Christi: mandatum autem Christi non est nisi post passionem positum. Matthæ. vlti. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, &c. ergo baptismus non fuit ante passionem institutus.

3. argum. ¶ Tertio. Baptismus est sacramentum necessitatis, ergo vbi primùm fuit institutus cœpit obligare, sed ante passionem non obligabat, eo quòd circũcisio suam retinebat virtutem: ergo neque ante passionem fuit institutus.

4. argum. ¶ Quartò deinde arguitur. Forma baptismi in nomine patris & filij & spiritus sancti nusquam in euangelio legitur, nisi post resurrectionem loco modò citato. Baptizantes eos in nomine patris, & filij & spiritus sancti. Quare nunquam videntur apostoli antea illa fuisse vsi.

5. argum. ¶ Quintò. Ministri proprij baptismi sunt sacerdotes: apostoli autem non fuerunt sacerdotio initiati, nisi in cœna Domini: antea ergo non baptizabant baptismo Christi.

¶ Propter hæc argumenta non deerunt forsan qui dicant baptismum Christi non fuisse institutum, nisi post eius passionẽ. Matth. 28. Quo videtur alludere Leo Papa in epist. 62. ad Episcopos Siciliæ, quæ refertur de consecrat. dist. 4. can. Proprie. Cuius verba sunt. Qualitas docet celebrandæ generaliter gratię (scilicet baptizandi catechumenos) diẽ legitimum eum esse (videlicet Paschatis) in quo orta est & virtus, & species actionis, quãdo dominus postquam resurrexit discipulis eius formam, & potestatem tradidit baptizandi, dicens. Euntes docete omnes gentes baptizãtes, &c. De quo vtique eos & ante passionem potuisset instituere nisi propriè voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse. Et can. Si quis, statim, pximo. ait quòd Christus regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redemptionis, & aqua baptismi. Leo Papa

¶ His verũtamen non obstantibus neutiquã aliud defendi posset, quàm quod apostoli ante passionem baptizarent baptismo Christi. Non solùm propter autoritatem Augustini & Bedæ, verùm propter rationes factas, & cõmunem omnium opinionem quæ ex euangelio colligitur. Et est præterea glossa super illud Lucæ. 3. Baptizato Iesu. Baptizatur Dominus non mundari indigens, sed tactu mundæ carnis aquas mũdans vt vim abulendi haberent. Vnde ad primum argumentum respõdet hic D. Thom. quòd baptismus etiam ante passionem Christi efficaciam habebat ab ipsa passione: scilicet in genere causæ finalis, quia nondum erat in re. Aliter tamen quàm sacramenta veteris legis: nam illa erant figurę tantùm: baptismus autem virtutem habebat à Christo institutore. Etenim si passio ab ipso habuit virtutem, quæ effluxit in sacramẽta, ipse potuit eandem virtutem dare baptismo ante passionẽ. Eò vel maximè, quòd tunc vluente Christo passio quodammodo erat inchoata, tota enim eius vita fuit nobis meritoria. Quare cùm per baptismum illa merita applicarentur, erat quodammodo instrumentum passionis. Tametsi tamen cæli tũc nequaquam aperiebat: hoc enim nõ habuit quousque Christus resurrexit à mortuis. Et ad authoritatem Chrysostomi respondet Diuus Thom. super Ioannem dicens, illud testimonium Ioannis, Spiritus nondum erat datus, sic intelligi, quòd ante passionem non dabatur in signo visibili, sicut postmodum (vt infra patebit.) Respondet ad. 1. arg.

¶ Ad secundum respondet D. Tho. q cũ homines nõ deberent cæremonijs duarũ legum coarctari, & circũcisio durasset vsq; Ad secundũ.

vsque ad passionem, noluit præceptum baptismi ponere vsque post passionem, vt esset tam Iudæis, quàm gentibus generale: nihilominus tamen ante præceptum voluit ipsum instituere in exercitium, præcipuè in populo Iudæorum vt illi sacramento assuefierent, ob idq́ue ex tunc adeò habuit efficaciã conferendi gratiam. Sententia est Hugonis loco citato lib. 2. part. 6. ca. 4.

Ad tertium ¶ Ac perinde respondet ad tertiũ, quòd cùm sacramenta non sint obligatoria nisi à tempore positi præcepti, nihil vetat baptismũ fuisse institutum ante passionem, & non obligare nisi post eam.

Ad quartũ. ¶ Ad quartum de forma, qua tunc temporis vtebantur Apostoli, nulla est in euãgelio scripta memoria. Neque verò tenuem egomet mihi coniecturam fecerim, quòd forte tunc baptizassent in nomine Christi, de qua forma dicturi sumus articu. 6. Et coniectura mea est, quòd cùm Ioannes, vt Actorum. 19. legitur baptizaret dicens, vt in eum, qui venturus esset post ipsum crederent, forsan docuit illos Christus baptizare in nomine suo ipsius, vt se illum ipsum ostenderet de quo loquebatur Ioannes. Atque hac fortasse ratione acriori inuidia remordebantur discipuli Ioannis: ideoq́ue missi sunt ab illo scisciatũ à Christo an esset ille, qui venturus erat. Ac proinde forsan (vt ait Leo) primùm data est forma baptizandi in nomine patris, &c. Matthæ. 28. postquàm Christus resurrexit. Magister verò Sentent. in quarto. distinct. 3. ait, q illam formam illis tradiderat ante passionem, quod fortè est probabilius, vtpote quò videtur Diuus Thom. alludere hîc inferius in calce articu. 6. Nec desunt rationes. Prima, quòd Ioanni reuelatum fuerat eum baptizaturum in spiritu sancto. Secunda, quòd illic tota, vt diximus, comparuit trinitas. Tertia, quòd si Christus, vt illico dicemus, quempiam apostolorum baptizauit, non est credendum dixisse, Baptizo te in nomine meo, sed in nomine patris, &c.

¶ Ad authoritatem autem Leonis respondetur, quòd cùm passio antequàm esset exhibita non potuisset esse causa efficiens gratię, sed solùm finalis, & baptismus non habuerit perfectam rationem sacramenti regenerationis, vt cæli claustra referaret, nisi per passionem, ideo ait, quòd illuc vsque non fuit institutum sacramentum in sua plenaria potestate, ac subinde cum vi obligatoria. Ad quod etiam alludit illud. 1. Petr. 1. Regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. Atque illud ad Ephes. 5. Tradidit semetipsum pro ea (scilicet ecclesia) mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et ista plenaria potestas sacramentorum dicitur effluxisse de latere Christi in gñe causæ efficiẽtis. 1.Petri.1.

¶ Ad quintum demum respondetur, nõ opus fuisse proprios ministros baptismi instituti ante ipsum sacramentum.

¶ Ex his colligere poteramus alterius quæstionis solutionem, quam distinct. proxima tetigimus: vtrùm scilicet apostoli fuerint baptismate Christi ante passionem initiati. Sed tamen eam vsque ad distinct. 5. articu. 2. reponimus, vtpote quod illi loco vbi de suscipientibus baptismum magis congruit. Ad quintũ.

¶ Secunda conclusio amplius nobis negotium exhiberet differendi de tempore cessationis legalium obligationisq́ue legis nouæ, nisi quòd hanc materiam propriè Diuus Thomas prima secundæ tractat. quæst. 103. & nos latissimè lib. 2. de Iustitia & Iure ventilauimus quæstio. 5. artic. 4. Sunt nihilominus hic tum aliqua inde accersenda, tum nonnulla etiam propriè adhibenda. 2. Cõclusio.

Tria quippe tempora secundum Augustinum distinximus: videlicet, tempus antiquæ legis vsque ad Christi passionem & resurrectionem, quo scilicet tota lex etiam legalia, & cæremonialia viua erant, & obligantia. In quo etiam Hieronymus cum illo conuenit. Secundum ab ipso articulo passionis & resurrectionis, à quo lex vetus extincta fuit, & mortua, & lex nostra cœpit obligare, in quibus duobus etiam consentit Hieronymus. Addit autem Augustinus quòd nõ illico vt mortua fuit, erat quoque mortifera, sed licebat eam vsque ad promulgationem Euangelij seruare, minimè autem spes in ea erat colloçanda, sed vt synagoga honorificè sepeliretur. Et hoc est secundum tempus Augustini in quo dissentit Hieronymus dicens, protinus vt fuit mortua, fuisse mortiferam. Eccle siæ verò vsus, & Concilium Florentinum sententiam approbat Augustini. Tertium tempus fuit post promulgationem euangelij, ex quo iam lex vetus est mortifera. Tria tępora de cessatione legaliũ. Concilium Florentinũ.

¶ Ex his secundum Diuũ Thom. colligimus quatuor documenta.

¶ Primum quòd et si ab institutione baptismi fuerit in cõsilio vsque ad passionem & resurrectionem, nihilominus circuncisio cum tota lege veteri manebat tunc in præcepto. Secundum, quòd statim à passione S. Tho. quatuor documenta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi & resurrectione, vt tota lex vetus totam suam vtui perdidit, & iustificandi, & obligandi, adeò vt nec sub cõsilio maneret, ita baptismus & tota lex noua cœpit esse, non solùm in consilio, verùm & in præcepto, licèt illi, ad quos non pertingeret promulgatio, ignorantia excusarentur. Tertium dictum est, quòd nihilominus (vt ait Augustinus) nonnullo tempore post passionem licebat mortuam legem veterem seruare, vt synagoga cũ honore sepeliretur. Quartum denique assertum fuit post sufficientem promulgationem nulla prorsus ratione legem veterem citra impietatis crimen seruari posse. In his omnibus vniuersi ferè cum Diuo Thom. consentiunt. ¶Scotus autem in quarta distinct. 3. quæstio. 4. quodammodo discrepat in tribus. Scotus.

Primùm quantum ad baptismum, videlicet quòd ab eius institutione, non solùm vsque ad passionem (vt nos dicimus) verùm vsque ad sufficientem promulgationem Euangelij manserit solùm in consilio, & non in præcepto. Itaque sub articulum passionis aut resurrectionis nihil discriminatum est de illo, sed cœpit esse in præcepto post sufficientem ꝓmulgationem. Secundò differt quantum ad legalia: nam quicquid sit de alijs, ait circuncisionem non mansisse in præcepto vsque ad passionem, sed vsque ad institutum baptismum, & inde cucurrisse sub consilio cum baptismo. Neque verò ait illud consilium circuncisionis extinctum in passione, sed perdurasse vsque ad sufficientem promulgationem. Et hoc est tertium, in quo differt à Diuo Thoma, dicens quòd ab institutione baptismi vsque ad sufficientem promulgationem, neq; baptismi, neque circuncisioni erat præceptũ, sed apud Iudæos vnus quilibet eorum liberè poterat circuncidi, vel baptizari.

¶Asserta autem Diui Thom. illic satis corroborauimus. Enimuero quòd, legum consilium, quo vetus quantum ad vim obligandi expirauit, nouaque obligare cœpit, fuerit articulus passionis, & resurrectionis, inde palàm constat, quòd vetus illa lex figura erat & vmbra figuræ Christi redemptionis per passionem, & resurrectionem, vmbra autem per lucis præsentiam aboletur. Vbi ergo Christus dixit, Consummatum est, & velum templi in duo sit discissum, vetus extincta est, & noua emicare cœpit quo ad vim obligandi, instar naturalium, quorum vtique corruptio vnius, generatio est alterius. Quo alludit illud redemptoris Matthæi. 5. Non veni solLex figura.

Probatur opinio D. Th. & communis.

uere legem, sed adimplere. Fuit enim sub illo temporis articulo vetus impleta. Accedit illatio Pau. ad Roma. 7. vbi ex eò quòd sumus liberati à peccato, infert, nos pariter esse iugo legis exemptos: liberatio autem prima in morte fuit, ergo & secunda. Et subiungit aptissimum exemplum coniugatæ mulieris. Quemadmodum enim illa morte viri libera fit matrimonij lege, ita & synagoga morte Christi à legis vinculo. Deinde adhibetur & aliud planum testimonium eiusdem Paul. Hebr. 7. Translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat: in morte autem translatum fuit sacerdotium priscum in alterum Christi: tunc enim Christus assistens pontifex futurorum bonorum introiuit in sancta, æterna redemptione per sui corporis hostiã inuenta. Tunćque confirmatum est eius sanguine testamentum nouum, quod, vt eadem epistola cap. 8. legitur, veterauit prius. Hæc demum confirmat autoritas tam Augustini, quàm Hieronymi, qui licèt aliter dissideant, tamen (vt est videre in epistol. 19. Augustini) in hoc vnanimes consentiunt. Verba Aug. sunt. Venit fides, quæ primis illis oblationibus prænumciata est, post mortem, & resurrectionem Domini reuelata: & tunc illa sacramenta vetera amiserunt vitam officij sui. ¶Adde contra Scotum, quòd si reliqua antiquæ legis mãdata vsque ad passionem obligarunt, cur non & circuncisio, quæ professio erat totius legis, non illucusque perdurasset sub præcepto? Nam reuera eius argumentum nullius est vigoris. Arguit siquidem. Præceptum baptismi totaliter aufert circuncisionem, ergo & consilium eiusdem baptismi tollit circuncisionis necessitatem, reliquendo eam sub consilio. Hæc autem collectio solùm illic haberet locum, vbi præcepta illa secum pugnarent. Cui enim præcipitur virginitas, omnino interdicuntur nuptiæ, & ideo consilium virginitatis tollit necessarium nuptiarum præceptum. Consilium autem baptismi perinde secum patitur præceptum. circuncisionis, vt in quadragesima consilium orationis simul esse potest cum præcepto ieiunij. Quapropter licèt Iudæus vellet suas proles baptizare, quæ per baptismum donarentur gratia remissionis originalis: nihilominus, quia tenebatur Iudaica lege vsq; ad passionem, tenebatur perinde masculos charactere circuncisionis insignire. Veluti, licèt quis modò aliunde gratia perfunderetur, nihilominus teneretur sacro

Matth. 5

Pau. Ro

Dilatio

Hebr. 7

Augu

Cõsilii Florentinum.

Hebr. 6.

1. argumentum. Argu

Augus.

2. argumentum.

sacro baptismate initiari.

¶Quòd si quis nobis illud obijciat Christi Matthæi. 11. Omnes prophetæ, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt. Vnde colligi videtur in Ioanne ante Christi obitum cessasse legem veterem. Respondetur, nullam ibi fieri mentionem de cessatione legis, sed de ꝓphetia: nempe, quòd Ioãnes fuit vltimus prophetarum antiquæ legis, in quo subinde cœpit prædicari noua, vt Lucæ. 16. legitur. Lex enim inquit & prophetæ vsque ad Ioannem. Ex quo regnum Dei euangelizatur. Ipse em primus cœpit prædicare pœnitentiam: quia appropinquaret regnum cælorum, quòd illucusque prophetarum vaticinijs, legisque figuris fuerat præsignatum. Quare & illud fuit Christi prothema: & tunc baptisma suum, ꝙ erat suæ legis initium, instituit. Itaque confinium prædicationis fuit in Ioanne, qui Christum digito indicauit, qui fuit veritas Mosayc̃æ legis. Confinium autem cessatæ obligationis vnius legis, alteriusque exortæ fuit in morte & resurrectione. Quod autem in cõcilio Florentino habetur, legalia venière Christo cessasse, non intelligitur cum primum natus fuit, sed veniente, & per passionem & resurrectionem legem complente: iuxta illud ad Hebræos. 6. Sacrificium & oblationem noluisti: tunc dixi, ecce venio: corpus autem aptasti mihi: per quod scilicet oblatum in cruce sacrificia veteris expirauerũt.

¶Firma ergo extat hæc pars, quòd lex tota Mosayca durauit vsque ad passionem. Quòd autem non inde cœperit obligare noua: duplici via arguitur. Primum enim apparet ante passionem fuisse obligationem. ex illo Ioãnis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non potest introire in regnũ Dei. Quod si cum Diuo Thom. in solutione ad. 3. sic exponas, quòd respiciat futurum tempus post passionem, videtur primũ omnium Augustinus reclamare libro de fide ad Petrum capitulo. 3. dicens, ex illo tempore, quo dixit Christus. Nisi quis renatus, &c. fit vt nemo possit sine baptismo introire in regnum Dei. Vbi videtur insinuare, quòd ex illo temporis articulo cucurrit baptismi necessitas. ¶Secundò id apparet ex verbo adiuncto. Oportet vos nasci denuò. Oportet, scilicet de præsenti, non oportebit. Et confirmatur: quia Nicodemus quærebat salutis remedium & legem, qua posset saluari, responsio ergo illa Christi videtur, id tanquam iam tunc necessarium illi proposuisse.

Augus.

¶Deinde tertiò arguitur. Alia præcepta Christi obligabant ante passionem, vt præceptũ adhibendæ fidei eius dictis. Illud enim Ioãnis. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, palàm edocet, quòd tunc quando prædicabat, tenebantur audientes illi credere. Quare & illud Lucæ. 22. Hoc (scilicet celebrationem eucharistiæ) facite in meam commemorationem, ex illo momento vim habuisse videtur obligandi. Tertium.

¶Præterea quartò. Si id, Nisi quis renatus, &c. non fuit præceptum tunc positum, sequitur, nullibi extare præceptum baptismi in Euangelio expressum: nam illud Matthæi. 28. Docete omnes gentes baptizantes eos, &c. potius apparet præceptum apostolis imposituꝫ, vt munere fungerentur, tum docendi, tam etiam baptizandi, quàm populis proposituꝫ suscipiendi baptisma. Quartum.

¶Ad hæc quintò. Sub articulum passionis & resurrectionis nullam Christus edixit legem: ergo ab illo articulo non cœpit obligare lex noua, sed vel antea, vel postea. Quintum.

¶Postremò denique & sextò arguitur. In passione dixit Christus. Consummatum est: ergo tunc abolita est lex vetus, ac subinde inchoauit obligatio nouæ ante resurrectionem: non ergo debuit dicere Sanct. Thom. quòd necessitas incepta fuit post resurrectionem. Sextum.

¶Secũda via arguit Scotus loco citato, quòd lex euangelica non cœpit statim obligare à resurrectione Christi. Nullus enim, inquit, aliter se nunc habet ad aliquam legem, quàm prius nisi quia est sibi aliter promulgata, sed post passionem Christi nemini fuit lex Euangelica promulgata, quousque Apostoli eam diuulgarunt: ergo illucusque nullus tenebatur baptismi lege aliter quàm ante passionem. Et pari ratione sibi habet persuasum Iudæos ad eiusmodi promulgationem solennem, quæ Hierosolymis facta fuit die Pentecostes, atque in alijs subinde locis alijs temporibus, legi circuncisionis obnoxios fuisse, eo nempe quòd illis nondum erat lex euangelica euulgata. Scotus.

¶Ad hæc autem suo ordine respondetur. Ad primum scilicet, quòd cum Augustinus ait. Ex illo tempore, non intelligit ex illo momento, quo Christus id dixit Nicodemo, sed ex illo Christi tempore. Comparat enim illud ad tempus legis veteris quorum vnum cessauit alterumque cœpit in morte & resurrectione Christi. Simili nauque Responsio ad primum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

que phrasi dictum est Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis: & tamen liquidum est minimè ex illo tempore momẽto obligasse. Sanè cùm tunc nondum esset sacramentum eucharistiæ institutum.

Ad secũdũ. ¶Ad secundum autem respõdetur, verbum, oportet, non significare necessitatem inde incipientem, sed conditionem legis euangelicę, quam ille prædicabat, cuius vinculum ligatum erat post passionẽ. Quasi dicat, oportet eos qui legem meam fuerint professi dũ vim obtinuerit obligandi, nasci denuò. Quare tũc Christus Nicodemo non id tanquam præceptum ex tunc obligans edixit, sed legem futuram docuit. Vnde Hugo. lib. 2. de sacramento. part. 6. ca. 5. Quando Christus, inquit, Nicodemo dixit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. amico reuelatum est consilium. Quãdo verò postea dixit. Ite, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, &c. informandis omnibus expositum est præceptum.

Hugo.

Ad tertium ¶Ad tertium negatur præceptum vllum peculiare euangelii ante passionem obligasse, tametsi Christo homines credere tenerẽtur. Illa enim obligatio non oriebatur ex præcepto euangelico, sed ex lege veteri: nempe, ex illo Deutero. 18. Prophetam susc itabo eis de medio fratrum suorum. Qui autem verba eius audire noluerit qui loquetur in nomine meo, ego vltor existam. Item proueniebat ex oraculis prophetarum, & figuris illius legis quæ Christum prædixerant fore Messiã, atque adeò Deum, qui vt lex etiam docet naturalis, mentiri nescit. Itaque cùm dixit. Nisi quis renatus fuerit, &c. adhibenda illi erat fides in sensu, quo id loquebatur. Illud autem, Hoc facite in meam cõmemorationem, non obligabat, nisi pro tempore quo essent apostoli sacrum illud facturi, quod non erat nisi postquam corpus fuisset traditum, sanguisq; eius effusus.

Ad quartũ. ¶Propter quartum autem argumentum scio lus forsan quispiam suspicabitur, non extare in euangelio præceptum baptismi: esset tamẽ error absurdissimus: nam quando non essent nisi illa duo loca in argumento adducta, abũdè rem comprobant. Cùm enim ait Christus. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Vbi necessitatem baptismi pro tempore suæ legis orientem expressit, palàm fit cõsequens aut tunc, aut aliàs eiusmodi posuisse præceptum. Enimuerò cùm in baptismo fiat legis professio, & sit catholica fides, ad suam ipsius legem vniuersum orbem perstrinxisse, planum euadit, præceptum baptismi aliquando posuisse. Idemque ex altero loco colligitur. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, &c. Quo enim præcepto illos docere, baptizareque iusit, alterum includitur, quo audientes constrinxit vt crederent, & baptizarentur. Vnde subditur. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Quemadmodum vbi Ioan. 20. potestatem largitus est apostolis remittẽdi peccata, præceptum inclusit sacramenti confessionis.

Ad quintum. ¶Ad quintum. Conceditur in passione nullam fuisse legem à Christo indictam. Ad argumentum verò inde collectum vno modo responderi posset, non omnia euangelica mãdata fuisse per Christum ante suam passionem posita, sed nonnulla post resurrectionẽ, vt mandatum baptismi Matth. 28. atque alterum de sacramento pœnitentiæ Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. Quod si verum est, non tota lex euangelica ab articulo statim passionis & resurrectionis vim obtinuit obligandi. Atque huc alludere videtur Diuus Thom. in. 2. argumento. Ego verò pro mea ingenij tenuitate crediderim (nec Sanc. Thomæ sententiæ hoc repugnat) Christum ante passionem, saltem verbo priuatim, proposuisse omnia suæ legis mandata, quę erant ad salutem necessaria, qualia potissimùm sunt sacramenta: licèt forsan non omnium formas & ritus tunc expresserit. Et coniectura mea est, quòd ante passionem ipse munus prædicandi perfecit, ex quo consequi apparet & totam suam legem instituisse, per quã abolenda erat antiqua, idque insinuasse cum in cruce dixit. Consummatum est. Quamobrem Diu. Thom. 1. 2. quæstio. 103. articu. 4. in passione & resurrectione ait mortuam fuisse antiquam legem nouamque subinde inchoatam: id quod nos loco citato de Iustitia & iure locupletiùs confirmauimus. Insinuauit tamen omnia illa tunc posita mandata tanquàm ab articulo passionis & resurrectionis vim obligandi obtentura. Quapropter cùm dixit. Ite, docete omnes gentes, &c. non expresit mandatũ gentium obediendi apostolis, quasi illud iã apostolis ipsis cõstaret à tẽpore passionis vigorẽ habuisse. At quia ante passionem nõ fuerant permissi ad gentes diuertere, sed ad oues duntaxat

Ad quintum.

Scotus.

ire quæ perierant domus Israel, iam tunc fecit illis facultatem liberè quocunque gentium peragrandi. Ob idque consultò subdidit Matth. 28. Docentes eos seruare omnia quęcunque mandaui vobis, quasi iam antea totam tulissent legem. Atque idem de pœnitentia coniectandum. Crediderim enim quando sacramentum eucharistiæ instituit sacramẽtum pœnitentiæ tradidisse, sed tamen postea peculiariter tradidit eis spiritum sanctum, vt illo perfungerentur munere.

Ad sextum. ¶Ad sextum denique argumentum, respondetur quòd etsi moriens protulerit, Consummatum est, referendum est tamen ad resurrectionem, vbi completa est redemptio & iustificatio nostra, atque adeò lex vetus. Habet eñ iustificatio duos terminos, scilicet à quo, qui est, mori peccato, & ad quẽ qui est in nouam vitam resurgere. Vnde Apostolus Roma. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Ob idque lex vetus non solùm passionis, verùm & resurrectionis figura erat, quę idcirco illucusque non erat perfectè completa. Atq; hanc ob rem sancti patres totum triduũ passionis & resurrectionis pro vno duxerũt punc to quo testamentum vetus antiquatum est, & nouum exortum, id quod in præsentiarũ D. Thom. scientissimè docuit.

Egregia annotatio.

Scotus.

A. d argum. Scot. ¶Ad alteram verò arguendi viam, qua Scotus contendit, nec legem veterem cessasse, nec nouam obligasse nisi post sufficientem promulgationem in vnaqualibet prouincia, negatur quòd nullus aliter quàm priùs se habeat ad legem, antequàm illi sit promulgata. Imò verò cum primùm pontifex, vel rex edicit publicitus in curia, legem, vniuersos obligat: tametsi illi, ad quorum notitiam non peruenit, excusentur per ignorantiam. Etenim dum præco in ciuitate distante à curia euulgat legem, non ponit illam, neque tunc obligat, sed declarat positam esse, tollitque adeò ignorantiam excusantem. Pari modo dum Apostoli promulgabant legem, non erant legislatores, sed legem à Christo conditam enũciabant, atque adeò tollebant ignorantię excusationem. Ac perinde Iudæi post resurrectionem non erant obstricti simpliciter circũcisionis lege, sed erat obligatio ex ignorantia procedens, quia scilicet non putabant extinctam suam legem. Et re vera contra assertum Scoti quo ait, Iudęos tunc liberè potuisse aut baptismo, aut circumcisione vti, existit inelu ctabile argumentum. Aut enim loquitur de Iudæis qui inuincibiliter ignorabant euangelium, aut de illis, qui illud vel sciebant, vel culpabiliter ignorabant. Si de prioribus, falsum est potuisse baptizari, & non circuncidi: nam ex sua ignorantia obligabantur circuncidi. Si de posterioribus, itidem falsissimum est, nam simpliciter tenebantur baptizari. Cùm eis iam esset lex euangelica promulgata. Nullos ergo potest assignare Iudæos, qui post resurrectionem possent alterutrum sub consilio eligere. Reliqua loco citato. 2. lib. de Iustitia, & Iure amplificantur.

Contra Scot.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm aqua sit propria materia baptismi.

DEfinitione institutioneque baptismi constabilitis, sub sequitur, vt de eius partibus dicamus, in duobus scilicet articulis de materia, atque in alijs quatuor de forma. Quæritur igitur tertiò. An materia baptismi sit aqua. Distincta nanq; suprà nobis est duplex materia baptismi scilicet proxima, & remota. Proxima quidem est ablutio, vt satis probatum est. Quæritur ergo modò de remota: nempe in quo liquore debeat ablutio baptismi fieri. Et respondet Diuus Thom. vnica affirmatiua conclusione plus asserente, quàm quæsitum est. Ex institutione diuina aqua est propria materia baptismi. Nõ ait hæc vel illa aqua, sed omnis & sola illa quę re & nomine verè sit aqua. Probat vtranque partem ex illo citato Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Vbi diuina institutio explicatur. Quocirca conclusio est de fide, expressa in euangelio, ac subinde per ecclesiã receptissima, vt capit. In quadam. de celebratione Missarum. vbi Innocen. probat veram aquam exiuisse de latere Christi ad significãdum non nisi in vera aqua posse fieri baptismã. Et in concilio Florentino habetur, quòd vera & naturalis aqua sit huius sacramẽti materia. ¶Adducit autem D. Thom. quatuor conuenientias, sed si vis eas locupletius amplificare, lege Hieronymum in Epistola ad Oceanum, vbi aquas ad hoc propositum per multis laudibus accumulat, atque Ambros. lib. 1. secundoq; de sacramẽtis. Prima ergo cõ ne quę

Cõclu. fidei

4. Conueninentias. Hierony. ad Oceanum.

1. Cõuenientia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne quæ est regeneratio spiritualis, cui idcirco aqua congruit, eò quod viuentium genituræ accommodata est. In ipso nanque mundi primordio ante quàm terra quicquam proferret, luxque emicaret de cælo, sed dum tenebræ informem rudemque illam molem operirent, spiritus Domini ferebatur super aquas. Quasi mundus ex aqua, & spiritu formandus esset, qui in homine ex aqua itidem & spiritu sancto erat reformandus. Adde q, vt inibi ait Hieron. primum viuentium sensibilium ex aqua egressum fuit: quinta quippe die dictum est. Producant aquæ reptile animæ viuentis & volatile. Quemadmodum baptismus sensata pennatéq; profert animalia, in cælum euolantia. Atque adeò illic insinuatum est, cuncta viuentia, vt hìc ait D. Thom. ex humidis seminibus progigni, aqueoque humore coalescere, & vegetari. Vnde Thales Milesius (vt. 1. Physic. retulit Aristo.) primũ omnium rerum principium posuit aquam. Huc etiam pertinet, quòd plantata illa paradiso terrestri fons illico in quatuor celeberrima flumina ad quatuor mũdi plagas erupit, qui diuersam illic arborum varietatem procreando viuificaret. Veluti sacrosanctus ecclesiæ fons ad quatuor mundi partes promanans, nationibus vitam perhibet sempiternã. Hac nanque ratione in benedictione sacri fontis illorum fit mentio quatuor fluminum. Atq; in huius figuram Ezechie. cap. 47. aquas egredi conspexit subter limen domus ab oriente, ad quas vniuersi venientes, sanabũtur, inquit, & viuent. Quapropter in Paschate ecclesia super baptizatos visionem illam egredientis aquæ de templo canit.

Genes. 1

Thales.

2. cõuenié tia.

¶ Secunda conuenientia sumitur ex effectibus baptismi: quibus aquæ proprietates cõpetunt. Est enim effectus baptismi primus animam perpurgare, aqua verò inter omnes liquores obtinet, vt rem ab eis omnibus emũdet. Oleum nanque vinumque & sanguis & reliqui non mundant, sed polluunt. Aquam verò vniuersis sordibus abstergendis aptissimam natura produxit.

Ad. 2. argu. S. Thom.

¶ Et per hoc soluit Diuus Thom. secundum argumentum: nam licèt vinum alijque humores nonnunquàm in vsum abluendi assumantur, saltem odore rem inficiunt, quem aqua diluit. Cuius instar aqua baptismi omnẽ culpę maculam & pœnam prorsus abluendo aufert. Secundò aqua sua frigiditate superfluitatem temperat caloris: qua ratione etiam cõpetit baptismo, cuius secundus effectus est ardorem concupiscentię mitigare, & sedare. Tertiò aqua sua diaphanitate est luminis susceptiua: conuenit ergo sacrãmẽto fidei, per quod illuminamur. Atque hæc sacramentalis aquæ supratælestis dignitas designata videtur in ipsa mundi conditione. Haud enim modò sub firmamento Deus aquas condidit, verùm & super ipsum cælũ congelatas alias, ac subinde instar crystalli prælucentes. Et Ezechie. cap. 1. quasi aspectum crystalli horribilis super euangelistarum capita conspexit, ad significandum sacramentum fidei, quę suo lumine super cælos nos euehit.

¶ Ac per hoc Diuus Thom. soluit argumentum. 1. apparet enim ex hac parte congruentiùs debuisse fieri baptismum in igne, qui est elementum illuminans: potissimũ cùm Ioan. prænuncians Christi baptisma dixerit. Ille vos baptizabit in spiritu sancto, & igne. Respondet, inquàm, quòd baptismus non est illuminans, sed sacramentum fidei illuminantis, ideo facit nos aptos ad suscipiendum lumen. Quare ignis potiùs designat fidem illuminantem, diaphanitas verò aquæ aptitudinem baptismi. Quòd autem dixit Ioannes. Baptizabit vos in spiritu sancto & igne, aut intelligitur secundùm Hieron. de ipso spiritu sancto, qui in linguis igneis apparuit, aut de igne tribulationis, vt ait super Matthæũ Chrysostomus. Nam tribulatio fidelium & peccata purgat, & concupiscentiam restinguit. Aut secundùm Hylarium, quia baptizatis in spiritu sancto supereſt iudicium ignis.

Ad. 1. arg. D. Thom.

Baptizabit vos in igne.

¶ Tertia conuenientia quare materia baptismi est aqua, est ad significandum mysteria Christi, quæ in eo celebrantur. ait enim Paul. Roman. 6. consepeliri nos per baptismum, complantarique Christo Hæc autem significatio nec per terram fieri posset propter suã densitatem, nec per aërem propter suam raritatem, nec per ignem, quia nos combureret. Fit ergo (vt Chrysosto. super illud Ioann. 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. annotauit) commodissimè per aquã baptismi. Quocirca Paulus ad Colossens. secundo inquit. Consepulti ei (scilicet Christo) in baptismo, in quo & resurrexistis. In aqua nanque velut in quodam sepulchro submergentibus nobis capita vetus homo sepelitur, vt ait ibidem Chrysosto. & submersus deorsum occultatur, & deinde ruisus nouus ascendit.

3. cõuenientia aquæ.

Chrysost.

Paul. Colos. 2.

¶ Quarta denique conuenientia aquæ in baptismo est ratione suæ cõmunitatis. Cùm eñ baptismus generale sit sacramentũ vniuersis

4. cõuenientia.

necessarium, debuit eius materia vbicunque esse in promptu, vt absque illo dispendio aut temporis, aut pretij applicatu esset facillima. Accedit & demum ratio si Euangelij cultores cum patribus vetustæ legis conferamus. Illi siquidem, cùm, vt ait ad Galatas. 4. Paulus, veluti carnales serui essent in timore seruientes ferreo illo aut petrino circuncisionis sacramento congruè exercebantur, quod vlcere illo eos remissæ culpæ admoneret. Nos autem, qui, vt ait idem Apostolus ad Romanos. 8. non accepimus spiritum seruitutis iterũ in timore, sed spiritũ adoptionis filiorum, nõ quidem talibus instrumentis, sed suauissimo sacramento, quod fit in aqua, donari debuimus: quæ quidem aqua de latere Christi exiuit, qui est vera petra, quã (vt Exodi. 8. refertur) Moyses virga fidei percutiens, aqua manauit, vt populus in deserto sitibundus potaretur. ¶ Vnde responsio colligitur

Tertiũ arg.

ad. 3. argumentum S. Thomæ, quod est eiusmodi. Sacramenta ecclesiæ fluxerunt è latere Christi pendentis in cruce, inde autem nõ aqua solùm, sed etiam sanguis manauit: ergo vtroque debet fieri baptismus. Potissimum cùm sanguis passionem eius repræsentet, cuius virtuti nititur baptismus. Vnde Apocal. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Respondetur, inquam, quòd ex latere Christi effluxit aqua ad abluendum & sanguis ad redimendum. Et ideo aqua conuenit baptismo, & sanguis sacramento eucharistiæ in quo fit passionis memoria. A qua verò baptismi à sanguine virtutem habet, ob idq; apud sanctos patres dicit aqua sanguine rubricata, vt Innoc. ait ca. maiores. de bapt. Quocirca in vtroque dicimur abluti. In sanguine, scilicet tanquam in instrumento coniuncto Christi: atque in aqua tanquam instrumento separato. Quartum quintumq; argumentum nullam præ se ferũt ambiguitatem.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm ad baptismum requiratur aqua simplex.

NON satis est nosse aquã esse baptismi materiã, nisi vlterius doceamur, quæ nam eius mutatio inhabilem reddat, vt sit materia. Ideo quæritur, vtrum requiratur aqua simplex & pura. Et respondet Diuus Thom. duabus cõclusionibus in calce articuli. Prior. Qualitercunque transmutetur aqua, dummodo nõ soluatur species aquę, potest fieri baptismus. Si verò soluatur species aquæ, non potest fieri baptismus. Ambas autem conclusiones vno simplici verbo probat. Propria materia baptismi est aqua: ergo vbicunque seruatur aqua, est baptismus, vbicunq; verò nõ seruatur non erit baptismus. Nomine autem aquæ intelligitur simplex & pura: hoc est, vbi seruatur species aquæ. Ad cuius intellectũ notandum, aquam suam puritatem, & simplicitatem bifariàm posse amittere, scilicet, & per admixtionem alterius corporis, & per alterationem, quorum vtcunque tam accidere potest per artem, quàm per naturam. Ars autem per se in hoc deficit à natura, quòd non potest formam substantialem præbere, sed accidentalem: vt est forma statuæ, vasis, &c. Quando autem per artem applicatur agens naturale suo passo potest mutare speciẽ: quare panis coctus forsan differt specie à massa, vt cineres à ligno, & magi Pharaonis, vt Exodi. 8. legitur applicando corruptibilia virgis & aquæ fecerunt serpentes & ranas. Fit ergo, vt vbi nõ fit transmutatio in aqua nisi per puram artem, tunc non soluatur species aquæ, quare in tali aqua potest fieri baptismus. Vt si per artem mutaretur color, aut odor, aut sapor aquæ, aut si ei gutta vini admisceretur. Nisi forsan admixtio fieret tanta, vt esset potius res admixta, quàm aqua. Vt si aquæ apponas plurimum vini, aut terræ, in vino illo lymphato fieri nequit baptismus, ac multò minus in luto. Similiter per naturam transmutatio soluit speciem, sicut aqua irrigans terram calore vitis, vertitur in vinum, & calore oliuæ, in oleum. Quare in illis fieri non potest baptismus. Aliquando autem huiusmodi naturalis mutatio non soluit speciem: siue per alterationem fiat, vt dum aqua calefit: siue per admixtionem, sicut in aqua turbida, aut in salsedine maris, quæ secundum Aristotelẽ per admixtionem fit terrestrium partium. Quapropter in eis fieri potest baptisma. ¶ Hìc primum omnium ad diluenda minutiora dubia, quæ hoc loco submoueri solent, vnico opus est breuissimo fundamento: nempe, quòd omnis, & sola aqua pura & simplex, videlicet quæ retinet substãtiam aquæ, legitima est materia baptismi. Quanuis accidentalem puritatem, & simplicitatem non habeat. Veluti si sit calida, vel amara, vel turbida, &c. Vnde quanuisoẽs ferè adstruant debere esse elementalẽ tamen

Prior conclusio.

Posterior conclusio.

Expositio articuli.

D. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. Thomas prudenter illud subticuit: quia forsan quis contenderet aquam, quæ est pu-
rè elementum specie ab aqua maris, & ab alia
nostra vsuali ob id distare, quòd purum ele-
mentum à quibuscunq; secundis qualitati-
bus purum est: vsualis verò aqua illis plurimùm est infecta. At verò siue specie differāt,
siue conueniant, impertinens est ad nostrum
propositū. Nam cùm tam elementalis, quàm
nostra verè sit aqua, vtraq; sufficiens est ad
baptismum, quanuis nostra non esset elemen
talis. Enimuero (vt in materia eucharistiæ vi
debimus) siue vinum rubrum, & album eius-
dem sint speciei, siue specie differant, in vtro
que potest eucharistia celebrari, quia vtrun-
que est verè vinum. Quare, vt bene ait Scot.
Scotus. dist. 3. q. 3. differentias nosse specificas rerū,
nec theologo incumbit, nec decretorum pru
denti, sed physico.

Dubitatio. ¶ At fortasse hīc quispiam addubitet, fieri
ne possit, vt vna aqua differat specie ab alte-
ra, si vtraq; sit vera aqua. Atqui nominales
nihil hæsitant id fieri posse, quia aiunt, id om
nipotētię Dei minimè repugnare duas aquas
creare specie differentes. Loquuntur autem
superficie tenus, viscera philosophiæ minimè
penetrātes. Enimuerò si aqua nomē est speciei
specialissimæ, vt hic D. Th. sapienter arbitra
tur, repugnantia est manifesta Deū id posse
facere: nam species specialissima non est per
aliam differentiam substantialem contrahibi
lis, quare Deus homines duos specie differētes
nequaquam condere potest. Aut enim vter-
que esset præcise animal rationale, & tunc nō
differrent specie, aut alter eorum præter ra-
tionalitatē aliam vlteriùs substantiæ differen
tiam haberet, & tunc ille certè nō esset ho-
mo, sed quippiā aliud. Quare bene ait S. Th.
q vbi solueretur species aquæ per aliā substā
tialem differentiā, non esset verè aqua. Arbi
trātur quippe aquā esse speciē specialissimā.
Qui autē diceret elementū aquę, & aquā ma-
ris, aut quālibet aliam differre specie, fateri te
neretur aquā esse specie subalter nam, sicut est
canis, quæ in plures species dispartitur.

Primum argumentum. ¶ Primum igitur argumentum D. Thom. est.
Aqua quæ apud nos est, nō est pura, hoc est,
purum elementum, potissimū aqua maris, &
aliæ, quæ sunt qualitatibus secundis affectæ,
& tamē in his nostris fieri potest baptismus.

Solutio. Respōdet, alterationes aquæ, quæ sunt apud
nos, nō mutare speciē aquæ substantialem, &
ideo esse veras aquas. Bifariàm enim hoc po-
test contingere, Primùm vt salsedo maris, &
aliæ similes aquæ infectiones non insint
aquæ, sed particulis terrestribus illi com-
mixtis. Atq; huc videtur alludere Aristot. &
hīc S. Tho. dum ait, id fieri permixtione ter-
restrium partium. Sed secundò nihilo seciùs
probabiliter dici potest, vt ait Palud. d. 3. q. 3. Palud.
q etsi elemētū ab intrinseco habere nequeat
qualitates secundas natiuas, nihil vetat quo-
minus forinsecus possit eas peregrinas reci-
pere. ¶ De niue autem, & gelu, & grādine di- Nix &
uersa est ratio. Sunt enim qui arbitrentur nō do.
differre specie ab aqua, sed ob id tantùm non
posse in illis celebrari baptisma, q non sunt li
quida. At re vera hæc nō est causa, quia in ni-
ue bene posset puer madefieri. Causa ergo
est, quòd nix, & grando re vera nō sunt com-
plete aquæ: & ideo nec sunt lotioni aptæ. S.
verò Tho. censeret differre specie, idque ego
crediderim, vt spissitudo & densitas manife-
sto sunt documēto. At verò quoniā sunt spe-
cies imperfectissimę, facillima alteratione trās
mutantur in aquā. Et ideo illa aqua, in quam
nix, & grando resoluitur, baptismus fieri pōt:
sicuti in vapore, & rore eleuato à terra, dū ad
iustam condēsationem aquæ peruenerit.

2. Arg. ¶ Secundum argumentum est. In sacro fon-
te admiscetur chrisma: quo puritas syncerī-
tasque aquæ videtur amitti, & nihilominùs
illic fit solennis baptismus. Respondetur
per illam admixtionem non solui speciem
aquæ: sicut neq; soluitur per elixationem car
nium, aut piscium in aqua: quare in huiusmo-
di aquis fieri quoq; valet baptismus. Nisi for-
san tanta fuerit resolutio corporum elixato-
rum, vt liquor plus illius pinguedinis habeat,
quàm aquæ, ita vt illa non sit verè aqua. Si au
tem rursus aliqua arte posset inde exugi, ex-
primiq; pura aqua, esset sacramento idonea,
sicuti & illa, quæ exprimeretur ex luto. Et pa
ri ratione si à vino lymphato posset per artē
extrahi aqua siquidem antequàm immiscere
tur, erat aqua.

3. Arg. de aq. latere Chri. fluen. ¶ Tertiò arguit. Aqua fluens ex latere Chri-
sti pendentis in cruce fuit signū baptismi, &
tamen non videtur fuisse aqua pura, sed phle
gma: nam in corpore mixto nō sunt elemen-
ta in actu: ergo non requiritur aqua pura. Re
spondetur, illam non fuisse humorē phlegma
ticum, vt quidā dixerunt, quia in tali humore
non potest fieri baptismus, sicut neq; in san-
guine, neq; in vino. Fuit ergo aqua pura mira
culosè egrediens à corpore mortuo, sicut & Solutio.
sanguis, ad cōprobandam veritatē dominici
corporis cōtra Manichæorū errorem: vt per
aquam cōprobaretur, fuisse mixtū ex qua-
tuor elemētis, & per sanguinem ex qua-
tuor humo

Innoc. humoribus. Hęc est sententia Innoc. vt distin. 1. quæst. 3. arti. 5. dicebamus, in ca. citato. In quadam. de celebra. missa. adducentis illud. 1. Ioan. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, pater, verbum, & spiritus sanctus: & tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Testimonium. s. q Christus esset verus homo constans ex anima & corpore. Per hoc. n. quòd inclinato capite voce magna tradidit spiritum, testatus est habuisse animam. Per hoc verò, quòd manauit aqua & sanguis, testatus est habuisse corpus non phantasticum, sed verum.

Aqua illa an fuerit de nouo creata ¶ Sub dubio tamen relinquit, vtrū fuerit naturalis, an verò miraculosa de nouo creata. At verò, quòd non fuerit de nouo creata, validissi mum est argumentum: tunc enim non esset testimonium veritatis corporis Christi: nam etiam in phantastico miraculosè potuit creari, veluti & in aëre. Quapropter exitus ille aquę nullum præberet documentum solidi corporis. Arbitror igitur argumentum perurgere, miraculum non fuisse illud, vt aqua crearetur: sed prorsus hoc, vt ait D. Thom. quòd exiret de corpore mortuo. Vbi annuit, q de viuente sine miraculò posset exire. Poterat enim siue in stomacho, siue in venis existere. Et ideo ait deinde Innoc. per miraculum fuisse corpus ex elementis compositum in illam aquam resolu tum: sicuti viuens sudorem emisit, quasi san-guinis guttas. Sanguis autem fortasis citra mi raculum manare e corpore potuit tam recen-ter defuncto, vigente adhuc in eodē sanguine calore, vt exiliret. Amputato nāq; hominis ca-pite sanguis cum impetu prosilit. ¶ Hic autē adnotato opus est, q sudor, & lachrymę nulla tenus aquæ sunt ad baptismū idoneæ: nā etsi sint resolutiones corporū, non tamen aquę pu ræ, vt illa, quæ de latere Christi exiuit. Et inul tò minùs vrina, est enim digestionis egestio.

4. Argum. ¶ Quartum argumentum est. Lixiuium, atq; sulphurcorum, & balneorū aquæ non viden-tur esse puræ, vt ex amara proprietate calfa-ciendi, & exiccādi coniectura fit: & tamen ap paret baptismum in ipsis posse celebrari. Re-spondet autem concessa minori: quoniā sunt verè aquæ: transitus enim ille per cineres, aut per illas venas nō prorsus substantiā aquæ de struit. Palu. verò præsenti. d. q. 3. contrariū sen set. At re vera absq; ratione. Tametsi non ne gauerim, quin tantum possit cōmisceri cinerū in aqua, tantumq; exustionis fieri, vt lixiuium alia sit species quàm aqua. De ceruisia verò & ptisana, atq; id genus potabilibus liquoribus, quorum in multis partibus frequens est vsus, ambigere non licet, quin sint aliæ species ab a-qua, in quibus idcirco sacramentum baptismi perfici non potest. Quoniā neque illi, qui vo-to adstricti sunt ieiunare in pane & aqua, pos-sunt huiusmodi potibus vti. Nisi quis de ptisā na dubitet, propterea, quòd non est nisi aqua ex hordeo, quod est frumentum, expressa. Sed tamen neque illam in tali ieiunio admitte rem, nam verè est potus ab aqua differēs. Imò neque si ex pane cocto calido distillaretur a-qua, vt solet officio ignis, admittenda esset in baptismo: quoniam non est certum esse verā aquam. ¶ Est veruntamen hīc adnotanda re gula, quòd cùm in quibusdam non satis depre hendi valeat, sit ne vera aqua, dum res est du-bia, cauendum est ne in huiusmodi liquoribus quispiam baptizetur, quòd si forsan fuerit ba ptizatus, solenni remedio vtendum est, vt hu-iusmodi puer sub illa conditione baptizetur, si non es baptizatus, &c. Notanda re gula.

5. Argumē. ¶ Quintum demum argumētum est de aqua rosacea, ac de alijs herbarum succis, deque al-chimicis aquis: sed de istis nulla extat dubitan-di ratio. Palàm enim est non esse aquas: tamet si cum addito propter apparentiam sic æqui-uocè appellentur: sed sunt expressiones om-nium humorum, ex quibus herbæ componū tur. Ars verò alchimica nunquam ad hoc pet tingit, vt possit formam veram substantialem auri, vel aquæ, ceu natura ipsa producere.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm hæc sit conueniens forma baptismi. Ego te baptizo in nomine patris & filij & spiritus sancti.

EXPLICATA materia baptismi, subsequitur de altera eius parte, quæ est forma. Est autem forma duplex. Altera verborum, quæ est de essentia baptismi: atq; altera actionis, vtpote mersionis. De priori disputatur in duo bus articulis, ac de altera in alijs duobus. Quæ fitur ergo quintò vtrùm forma baptismi con-ueniens sit illa, quæ exprimitur Matth. 28. Et respondet D. Thom. vnica conclusione. Hæc est conueniens forma baptismi. Ego te baptizo in nomine patris & filij & spiritus san cti. Probatur ex Christi institutione loco ci tato. Euntes docete omnes gentes baptizātes Forma baptismi duplex.

Conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Subiũgit autem subinde rationem. Baptismus per suam formã consecratur, secũdùm illud ad Ephes. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Augustinus lib. de vnico baptismo ait, baptismum verbis euangelicis consecrari. Cùm autem consecratio huiusmodi à causa efficienti deriuetur, consequens fit, vt in forma debeat eadem causa efficiens exprimi. Illa autem est duplex: scilicet, principalis, quæ est trinitas, & minus principalis, quæ est minister. Vtraque ergo debet ibidem explicari. Quare illa est legitima forma.

Expositio articuli.

¶ Hic primum omnium meminisse oportet illius asserti Sco. di. præsen. q. 3. & 4. dicentis, formam propriè baptismi non esse nisi relationem significandi, qua baptismus est formaliter sacramentum. Et quia ipsa relatio, vt ipse probabiliùs indicat, fundatur in ablutione simul & verbis, tã ablutio quàm verba, inquit, dicitur materia: tametsi verba respectu ablutionis quodammodò dicatur forma. Quod quidem assertum non ita multũ theologum est. Nam relatio non est forma de qua in præsentiarũ loquimur: licèt sit ratio, qua ablutio denominatur signũ ac perinde sacramẽtum. Neque verò verba nisi ineptissimè dicuntur materia: imò vt diximus. d. 1. q. 1. arti. 6. eò, quòd determinant contrahuntq; ablutionem ad significandũ talem effectũ gratię, omnino sunt, dicunturq; formæ: instar formæ in naturalibus, quæ determinat materiam. Quocirca relatio illa significandi, vt arti. 1. monstrauimus, non fundatur in verbis, ita vt verba simul cum ablutione denominentur baptismus, sed fundatur in ablutione mediantibus illis verbis. Nam satis illic demonstratum est, quòd baptismus, hoc est, ablutio non supponit pro toto aggregato ex ablutione & verbis, sed pro ablutione, quę est materia proxima, sicut statua pro ære habente formam.

¶ Secundò, adnotandum est, quatuor in baptismo discerni: videlicet, actum ipsum, deinde personam recipiẽtem, præterea causam principalem, ac demum ministrum. Quæ idcirco omnia congruit, vt in forma exprimantur: & ideo quatuor sunt membra formæ. Ego, te. baptizo, in nomine patris, &c. Quapropter conclusio præsens de congruitate intelligenda est, non autem, quantum ad omnia de necessitate.

1. Argumẽ. S. Thom.

¶ Igitur, vt ordinem D. Thomę imitemur, primo argumento quæritur, an pronomen, Ego, sit de essentia. Arguitur enim. Actus potius principali agenti, quàm instrumento adscribitur: in sacramento autem minister est, vt instrumentum, vt distinct. 1. dictum est, & qui principaliter baptizat est Christus, secundum illud Ioan. 1. Super quem videris spiritum descendentem, & manentem, hic est, qui baptizat: ergo incongruè ait minister, Ego te baptizo, sed deberet dicere, Christus te baptizat. Et confirmatur. In verbo, baptizo, intelligitur pronomẽ ego: ergo eius expresio superfluit. Præsertim cùm Christus Matth. 28. illius pronominis non meminerit. Atque iterum confirmatur. Græci non apponunt illud pronomen, sed aiunt, Baptizetur seruus Christi, & tamen, vt in concilio Florentino sancitum est, verè baptizant: ergo pronomen illud non est de essentia.

¶ Ad hoc respondet D. Thom. quòd minister etsi sit causa minùs principalis, est tamen causa proxima, & immediata: nam causa principalis concurrit tanquam id, in cuius virtute fit actio: & ideò congruè minister ponitur tã quam exercens actum. Et hoc expresit Christus dicens, Baptizantes, vbi exercitium attribuit discipulis. Cùm autem adhibetur, In nomine patris, &c. exprimitur princeps causa in cuius virtute fit opus. Græci autem metuentes diſsidium illud, de quo Apostolus. 1. ad Corinth. 1. meminit, quòd alij gloriabantur baptizari ab Apollo, alij à Paulo, &c. cauent in forma explicare ministrum, & ideo baptizant per tertiam personam dicentes, Baptizetur seruus Christi, &c. At quoniam exprimũt actum baptizandi, qui reuera ab ipsis ministris cum inuocatione trinitatis exercetur, verè baptizant.

De effectu baptismi.

¶ Collige ergo de essentia baptismi esse, vt exprimatur actus, qui exercetur à ministro, cum inuocatione Trinitatis, vt habetur in concilio Florentino, nam illic virtualiter subnotatur minister. Quando autem per primam personam exprimitur actus, illic virtute ipsa locutionis subintelligitur minister. Vt si quis dicat, baptizo te in nomine patris &c. in verbo subintelligitur pronomen: quare, ego, non est de essentia, sed de congruentia ad maiorem expresionem. Quod si contra hoc postremum assertum obieceris illud Alexandri tertij. de baptismo, & eius effectu capit. Si quis puerum. vbi ait, quòd si quis puerum in aqua immerserit, in nomine patris &c. & non dixerit. Ego te baptizo, non est puer baptizatus. Respondetur, vim illic quæstionis non consistere in pronomine, ego, sed in expresione actus. Vult ergo definire pontifex, quòd licèt quis mergat in nomine patris &c. non exprimendo verbo actum baptizandi, non baptizat.

Si

Si verò dicat. Baptizo te, sufficit ad essentiã.

¶ Quòd si scisciteris quanta esset culpa baptizare sine expresione pronominis, profectò censeo non esse mortalem, nisi fortasse graue suboriretur scandalum, quod nunquam, arbitror posse tam magnum oriri.

¶ At contra illam Græcorum formã est argumentum, quòd non sit valida. Si quis in forma sacramenti inducere contendat errorem, non perficit sacramentum, vt si Arrianus diceret. Baptizo te in nomine patris maioris, & filij minoris &c. aut si Lutheranus diceret. Hoc est quodammodo corpus meum, intendens non esse re, sed in figura. Græci autem intendunt per illam formam iuducere errorẽ: nempe q̃ nos attribuentes ministro actum baptizandi diſsidium serimus, quod abominatus est Paulus, atque adeò à nobis non celebrari legitimũ baptisma, sed esse rebaptizandos eos, qui à nobis baptizantur, vt habetur de baptismo, & eius effectu cap. finali. ergo illi nõ conficiunt sacramentum. ¶ Ad hoc nos iam satis suprà d. 1. q. 1. arti. 7. & 8. respondimus. Duas ergo ex illis articulis generales regulas repetamus: vnam scilicet de intentione ministri, quæ formam vitiare potest: atq; alteram de verborum mutatione. Prima. Quocunq; errore ille qui baptizat infectus sit, illum autem in forma non inducat, sed legitimam intentionem ecclesiæ, & necessaria formæ verba seruet, verè baptizat. Si autem illum errorem in forma induxerit, error tamen ille intentionem ecclesiæ secum permittat, & necessaria verba proferat, verè perficit sacramentũ: aliàs minime. Quocirca, quando ille error toleratur ab ecclesia, vt loco citato artic. 6. expresse ait. D. Tho. nihil eiusdem ecclesiæ intentioni officit.

2. Regula.

¶ De mutatione autem verborum colligitur secunda regula. Dum mutatio, siue sit additio, siue demptio, siue transpositio, siue corruptio, verba necessaria non corrumpit, seruata legitima intentione, sacramentũ perficitur. Si autẽ quidpiam verborũ, quod necessariũ est, destruxerit, cassum fit. Cùm ergo ecclesia errorem Græcorum toleret, ferat scilicet, vt credant peremptam nos baptizare, nil repugnat, quin illi habeant legitimam intentionẽ faciendi, quod ecclesia facit; & cùm verè ponant in forma omnia, quæ sunt de essentia, fit, vt verè baptizent. Secùs autẽ si Lutheranus dicat. Hoc est quodammodò (hoc est in figura) corpus meum: nam ille error non secum patitur intentionem ecclesiæ: quæ quidem intendit consecrare verum corpus. Et pariter Arrianus, licèt ipse crederet patrem esse maiorem filio, vbi tamen errorem non induceret in forma, posset quidẽ habere intentionem ecclesiæ. Si autem in forma diceret, patris maioris, intentioni ecclesiæ aduersaretur, quæ baptizare intendit in nomine, & fide trium personarum æqualium. Pari modo si quis baptizaret in forma. cap. Retulerunt. de consec. dist. 4. In nomine patria & filia, intendens Deum habere filiam, non baptizaret, secùs si ex balbutie pro, filij, diceret, filia. De his autem in citatis articulis amplissimè diximus. Hoc autem præterea admonuerim, quòd forsan error Græcorum non illucusque protenditur, vt putet, nos non baptizare: nã citatum capi. finale nihil alud refert, quàm q̃ Græci eousque cœperunt abominari Latinos, vt baptizatos ab ipsis ausu temerario rebaptizare præsumerent. Forsan quia nos pro hæreticis ducebant, & cum Donatistis exiſtimabant baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos.

Dubitatio.

¶ Percontaberis autem, quid si Latinorum quispiam apud nos Græcorum forma vteretur, vtrùm verè baptizaret: quòd si sic baptizaret, quantam committeret culpam. Ad primum membrum Innoc. alioqui, vir doctissimus, in cap. 1. de bapti. & eius effectu, respondet, q̃ si quispiã apud nos baptizaret sub hac forma. Baptizet, vel baptizat te Christus, vel Petrus, vel sacerdos, se demonstrato, vel baptizeris à Christo, vel à tali homine, non baptizaret, quia non seruaret formã latinam. Verũtamen in alia prouincia, quæ nostram formã nunquam recepit, verè baptizaret. Et alludit ad Græcos verè baptizantes.

Innoc.

¶ Multa hic tamen cõplicat Innoc. Primum quòd apud Græcos idem est dicere baptizetur seruus Christi, ac si diceretur, baptizeris in Christo, vel baptizet te Christus. Atque hoc probè quidem: nam ipsi non intendunt dicere baptizetur seruus Christi â me, aliàs pariter dicerent. Ego te baptizo, sed baptizetur seruus Christi ab ipso. Quare similiter dicere possent baptizet Christus. De hoc autem q̃ subdit, baptismum sub illa forma si apud nos à latino vsurparetur, non fore tunc baptismũ, meritò profectò, salua tanti viri autoritate, reprehenditur ab Adriano in. 4. quæst. 1. arti. 3. id quippe nullam habet probabilitatem. Enimuero cum vbicunque seruantur omnia, quæ sunt de essentia sacramenti, fiat sacramentum, & in illa Græcorum forma seruentur omnia, aliàs nec illis esset sacramentum, fit vt etiam apud nos sit sacramentum. Vnde fit consequens, vt quicquid est sacramentum apud aliquos, sit pariter apud omnes. Quoniam eccle-

Adria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sia nequit formas apud diuersas nationes variare quantum ad suam essentiam, ac proinde nec quantum ad hoc, quòd teneant in vno loco, & non in alio. Sed vbicunque exprimitur actus baptizandi cum persona baptizati, & inuocatione trinitatis, vt habetur in concilio Florentino, fit baptismus. Secus quantum ad culpam baptizantis si non seruat formam ecclesiæ. Neque verò obstat illa forma per tertiam personam. Baptizet te Christus: nã si per passiuam quis dicere potest baptizetur seruus Christi à Christo Iesu vt intelligunt Græci: cur non poterit verbum verti in vocem actiuam? Eò præsertim, quòd in confirmatione Constantini imperatoris, vt patet in prologo ante Synodum Nicænam, vsus est Syluester illa forma. Signat te Deus sigillo fidei in nomine patris & filij, &c. Qua vtique ratione, & in sacramento pœnitentiæ, licèt quis diceret absoluit te, vel absoluat te Christus, verè absolueret. Quanuis peccaret. Nam & forma extremæ vnctionis est, indulgeat tibi Deus quicquid peccasti per visum, &c. In summa si expresio solius ministri suffi cit, vt exercentis actum, Ego te baptizo, cur non sufficiat expresio Christi, qui per suum ministrum baptizat?

Cõfirmatio Cõstantini.

Argument. contra.

¶ Sed forsan quis arguat. Hæc forma videtur excludere actionem ministri, quasi ipse non baptizet, quam quidem actionem Christus ministris attribuit dicens. Baptizantes eos: sicuti & actionem remittendi peccata eis pariter adscribit, tanquam ministris Ioan. 19. Quorum remiseritis peccata, &c. ergo forma hæc non est legitima. Secundò, quia in verbo, baptizo, intelligitur non solùm ablutio interior, verùm & exterior, illam significans, iuxta verbum Augustini. Quæ est ista virtus aquæ, quæ corpus tangit, & cor abluit? Christus autem, vt lib. 3. contra literas Petilia. cap. 49. idem ait August. non abluit exteriùs, sed interiùs. Sacerdos, inquit, exteriùs tangit corpus, & Christus interius abluit, secundum illud Ioan. 1. Super quem videris &c. ipse est qui baptizat in spiritu sancto: ergo necessum est personam ministri, vel exprimere, vel subnotare. Respondetur, quòd vtraque ablutio fit, & à Christo per ministrum. & à ministro vice Christi. Quare non solùm est verum, quòd Christus baptizat interiùs, sed etiam, exteriùs. Nam cùm Ioan. 3. affirmatum esset, quòd Christus baptizaret: statim capit. 4. declarat Euangelista, quòd ipse non baptizabat, sed discipuli eius. Baptizat ergo Christus exteriùs per discipulos, & vicissim internam gratiam mediante actione discipulorum infundit. August. ergo hoc duntaxat vult dicere, quòd Christus per se quidem tangit cor, non autem per se corpus. Igitur vt summatim cuncta comprehendamus, si quis in forma actionem ministri excluderet dicẽs, Baptizet, vel absoluat te Deus, vel Christus quẽ ego nullatenus baptizo, aut quem ego non absoluo, profectò non baptizaret, quia aduersaretur intentioni Christi, & ecclesiæ, sed si illa non fiat exclusio, sufficiens est forma exprimendo solum Christum, qui intelligitur per suum ministrum baptizare. Quo fit, vt si forma Græcorum esset, Baptizetur seruus Christi à Christo, & nullatenus à me, certè ecclesia illum errorem non toleraret, sed toleratur subticere nomen ministri, cuius tamen actio illic intelligitur.

Summa re sponsionis.

¶ Longè autem minus probabilitatis habet aliud quod Innoc. subdit: videlicet, quòd nõ esset baptismus si quis diceret. Ego Petrus, aut ego sacerdos baptizo te, & baptizetur seruus Christi à me Petro sese designando. Quia hic nihil sanè de essentia formæ variatur. Imò quanuis baptizans crederet illam esse necessariam formam, ita q̃ sine illa expresione forma non esset sufficiens, illa ignorantia non tolleret veritatem sacramenti: quia licèt esset contra scientiam ecclesiæ, potest tamen cum illa ignorantia extare legitima intentio faciendi, quod facit ecclesia.

Ego Petrus &c.

¶ De culpa verò mutantium formas ecclesiæ: vt si Latinus apud nos vteretur forma Græcorum, re vera genere suo esset peccatum mortale. Nam postquam ecclesia dicitur illos tolerare, signum est grauem esse errorem credentium nos perperam baptizare: & ideo qui apud nos vteretur illa forma intendens illum errorẽ, grauissimo delinqueret peccato. Quin verò licèt eundem errorem non intenderet, sed pro libito suo vellet vti illa forma, vix posset propter scandalum, & suspicionem eximi à mortali. Quanuis fortasse secluso scandalo in secreto non esset grauius quàm veniale. Nihilominus ecclesia grauiter sacerdotem obsuspicionem puniret. Vtrùm autem Græci peccent, Scot. præsenti distinct. quæstio. 2. articu. 2. dicit, quòd aliquando eis fuit licitum propter permissionem ecclesiæ. Si autem postea ecclesia latina id prohibuit, peccant. At verò nusquam talis prohibitio legitur, & ideo non peccant: imo forsan peccarent vtendo nostra forma propter scandalum, quod apud illos oriretur. Alia verò additio. Ego Petrus, vel ego sacerdos te baptizo nihil culpæ, aut quàm

De culpa mutantium formam.

Scotus.

quàm minimum affert. ¶ De mutatione autem verbi, baptizo, in alia æquipollentia, an scilicet dicere liceat. Ego te abluo, tingo, mergo, &c. non parum inter doctores controuertitur. Innoc. enim loco citato in ca. 1. de bap. ait, non esse baptismum, si quis dicat balneo, vel abluo. Et glossator Decreti super can. Multi. de consecra. dist. 4. ait non esse sacramentũ, si quis dicat. Ego te mergo. Et ex theologis Alexan. 4. parte. quæst. 13. memb. 3. artic. 3. idem sentit. Et Gabriel dist. præsenti. q. vnica circa finem: quia, inquit, hæc verba non sunt synonima cum verbo, baptizo, eò quòd, baptizo, non quamcunque ablutionem significat, sed hanc sacram.

Mergo.

¶ At verò iam suprà. d. 1. de his satis superq; dictum est. Licet enim vti verbis loco verbi, baptizo, exprimentibus eundem actum, & effectum: nam tũc nihil mutatur, quod sit de essentia sacramenti. Quandoquidem etsi Christus Hebraicè protulerit illã formã, nihilominus ecclesia retinuit verbum Græcum, baptizo, rationibus per nos illic allatis. Et Hieronym. eodem loco super Matth. pro, baptizãtes, semper legit, tingentes. Et August. baptismus, inquit, est tinctio aquæ, &c. Tutius ergo possumus dicere, abluo, vtpote quòd explicatiùs significat naturam baptismi, quàm tingo. Eò potissimùm, quòd cùm vnusquisque possit in sua lingua baptizare atque adeò nomina patris & filij maternis vocibus pronuntiare, non est cur nõ & verbum, baptizo, possit alia voce exprimere. Ad hæc, cum Apostolus ad Ephes. 5. baptismum appellet lauacrum aquæ, nullus sit reliquus metus, quin pro, baptizo, dicere liceat, lauo, sicuti seculares in extrema necessitate baptizantes dicere nonnunquàm consueuerunt. Imò vt articulo. 7. videbimus, cùm quis per effusionem, vel aspersionem baptizat, quanuis non dicat nisi. Ego te aqua vel infundo, vel aspergo, erit baptismus. De verbo autem, mergo, obscurius esset dubium: quia mergere nõ tam propriè significat abluere, aut intingere, cùm fiat etiam ad suffocandum, & ad alios effectus. Attamen ex accommodatione vsus quando fit sub illa forma, idẽ valet quod abluo. Imò baptizo, omnia illa significat. Vnde quanuis verba non sint omnino synonima, eodem prorsus modo significãtia, satis est vt eundem sanctum effectum ex vsus acommodatione repræsentent. Quocirca siquis diceret. Ego te balneo, non ita tutò asserere auderem esse baptismum: quia balnea re alium effectum significat. Multò autem minus siquis diceret. Ego te mitto, aut conjicio in aquas: non enim vsqueadeò laxanda est licentia. Quare hoc modo baptizatos consilium esset sub conditione denuò baptizare.

Nõ est laxãda licentia.

Qui autem diceret, Ego te mundo ab originali, non baptizaret: quia baptismus non quomodocunq; mundat, sed performam ablutionis, quæ ideo explicanda est. Sicut in sacramẽto pœnitentiæ non licet dicere Ego te abluo à peccatis tuis, sed Ego te absoluo. Quòd autem pro, baptizo, posset dicere episcopus baptizamus, & pro te, vos, si regem baptizaret, iam dist. 1. satis id affirmauimus, vbi de omnibus formæ mutationibus, videlicet, additionibus, detractionibus, transmutationibus, corruptionibus, & interpollationibus adeò copiosè dissertum à nobis est, vt nihil aliud quàm fastidium generaret eorum repetitio. Quo loco & intellectum can. Retulerunt. de consecr. distinct. 4. interpretati sumus.

¶ Secundũ argumentũ D. Thomæ est. Eum, qui actum quempiam exercet, non oportet illum exprimere: vt qui docet, non indiget dicere. Ego vos doceo, quia actu ipso docendi id exprimit. Sicuti ille qui se munit signo crucis, non opus est vt dicat. Ego me signo, sed faciendo signum se signat. Quinuero in sacramento eucharistiæ consecrans non dicit. Ego consecro corpus. Ergo vbi Christus dixit. Docete baptizantes, non præcepit, vt id diceret, sed vt id facerent. Respondet D. Tho. non esse idem de alijs actibus, & de actionibus sacramẽtorum: nam actio sacramentalis debet significare id, quod fit interiùs. Ablutio autem in aqua, ad multos effectus fieri potest, & ideo nisi per formam accommodaretur ad significandum hunc peculiarem, vaga, confusaque esset significatio. Et ideo, vt habetur ca. 1. de bapt. quanuis quis puerum mergat in nomine patris & filij & spiritus sancti, nisi explicet cum intentione actu baptizandi no baptizat. Nam cùm etiam in omnibus actionibus prophanis, vt ad Coloss. 3. refert Paul. debeamus inuocare nomen Domini, fit, vt neque illa inuocatio solà, in nomine patris, &c. satis exprimeret sacramentalem actionem. De sacramento verò eucharistiæ diuersa est ratio: nam illud non cõsistit in vsu & applicatione sacramenti, sed in consecratione, quæ fit per verba. Hoc est corpus meum.

Secundũ argumentum.

¶ Tertio argumento quæritur de pronomine, te, an sit necessariũ. Sæpe nanque baptizatur surdus, imò plurimùm puer nihil audiens: at vt Eccles. 32. legitur, vbi non est auditus, frustra sermo effunditur: ergo non opus est sermonem ad baptizatum dirigere, dicendo, Ego

Tertium argumentum D. Tho.

Universidad de Deusto Biblioteca

te &c.Responsio autem est, illa verba non solùm proferri, vt apud baptizatum significent, sed ad explicandam sacramenti efficaciam, quæ illi applicatur. Qua vtique ratione etiam ad creaturas irrationales solet exorcismus dirigi: vt cum dicitur. Exorcizo te creatura salis.

Necesse est exprimere personam quæ baptizatur.

¶ Ex hac ergo solutione collige necessarium esse personam, cui sacramentum applicatur, exprimere. Quapropter decretum Florentini cōcilij, vbi habetur satis esse ad essentiam sacramenti, vt actus ministri baptizantis cum inuocatione trinitatis exprimatur: sic intelligēdum est, vt exprimatur actus, & eius applicatio ad recipientem: quia non satis exprimitur actus, nisi exprimatur subiectum in quod terminatur. Neq; de hoc controuersia est, sed est firma sententia, quæ quidem primùm colligitur ex verbis Christi, baptizantes eos. Item ex natura ipsius sacramenti eruitur, quæ consistit in vsu, & applicatione materiæ ad subiectū: quare nisi illud etiam exprimatur in forma, non satis exprimitur actus. Atque idem patet in sacramentis confirmationis, pœnitentiæ, & extremæ vnctionis. Non enim satis esset dicere: Ego chrismo, vel absoluo, nisi adderes, te. Pari modo non esset baptismus si solummodo diceres. Ego baptizo in nomine patris, &c. Potest tamen per pasiuam exprimi. Tu baptizaris à me, licèt culpa esset formam sic mutare, vel in tertia persona sub communi nomine, velut Græci dicunt, baptizetur seruus Christi. Quocirca pariter esset baptismus, siquis loco pronominis diceret. Baptizo hunc vel Ioannem, vt loco citato ait Gabriel. Nam illa expresio tanta est, quanta quæ per pronomen fit.

Argumentū

¶ Sed contra hoc sit argumentum. Si liceret loco, te, dicere Petrum, sequeretur quòd si putās baptizare Petrum, baptizaret Ioanem, vt si baptizans esset cæcus, cui traderetur alter pro altero, non non esset verus baptismus: quia non baptizat eū, quē intendit. Quemadmodū & in matrimonio si quis putās ducere Mariā duceret Ioannā, nō esse matrimoniū. Consequens tamē est falsum: nam intentio ecclesię est baptizare hunc quisquis sit. De hoc satis suprà diximus. distinct. 1. q. 5. artic. 8. Et ideo hîc sat est consequentiam negare. Quemcūnq; enim sacerdos arbitretur baptizare, semper in illo virtute manet intentio ecclesiæ, quæ est baptizare hunc, siue dicat hunc siue te, siue Ioannē, Quicquid nanque sacerdos intellectu putet, non habet intentionem negatiuam, vt si non sit Ioannes, eum non baptizet, alioqui sacrilegus esset, & sacramentum non perficeret. Debet enim determinatè baptizare hunc. Secus autem in matrimonio, quod quidem cùm sit vinculum perpetuæ cohabitationis, errore substantiæ personæ vitiatur. Reuise quæ illic adiecimus.

Nemo se po- test bapti- re.

¶ Ex hac solutione colligitur neminem posse seipsum baptizare, vt ait D.Tho. in solutione ad. 4. & decernitur in cap. Debitum. de baptis. & eius effectu. Exigitur enim distinctio inter baptizatum, & baptizantem, aliâs forma, Ego te. &c esset falsa. Quare & Christus etiam ab alio, scilicet, à Ioanne voluit baptizari. Addit nihilominus Innoc. in eodem cap. quòd Iudæus, qui se ipsum in aquam sub forma baptismi immersit, si absq; alio baptismo de vita decesisset, ad patriam protinus euolasset propter sacramenti fidem: at non propter fidei sacramentum.

Quartū ar- gumentum

¶ Igitur de. 4. argumento D. Thomæ. An scilicet vnus posit plures simul baptizare, vnus ve à pluribus, nihil hîc amplius, quoniam. d. sequenti art. 6. peculiaris de hoc redibit quęstio.

Quintū ar- gumentum

¶ Neque verò quintum magni est momenti: quo arguitur, eò quòd baptismus virtutem habet à pasione Christi debere eius mētionem in forma fieri: nam etsi virtutem inde recipiat (quare ipsa pasio principalior est causa, quàm baptismus) tamen quia eadem pasio instrumentum est trinitatis, non opus est, vt exprimatur vel ipsa, vel Christus nisi in nomine filij. Adde, quòd si quis baptizaret in nomine patris & Christi & spūs sancti, verum esset baptisma. Si autem diceret Christi inquantum hominis, volendo eum tali ratione æquare trinitati, baptismum vitiaret: nam Christus quatenus homo non infundit gratiam propria autoritate, id est increata, sicut inquantū Deus: Si autem quis post tria nomina trinitatis adderet, & Christi, intelligens per suam humanitatem instrumentaliter infundere gratiam baptismi, verum perficeret sacramentū: sicuti si adderet, & beatæ virginis, intelligens non nomine eius, sed eius precibus gratiam donari, sed nonnulla esset culpa illa verborum superfluitate vti.

6. Argu-

¶ Sextum argumētum est. Nomen designat proprietatem rei: sed tres sunt personarū proprietates. s. paternitas, filiatio, & spiratio pasiua: ergo tria nomina. Atque adeò dicendum est, non singulariter, in nomine, sed pluraliter, in nominibus. Respōdet, quòd etsi sint tria nomina personalia, est tamen vnum essentiale Dei: & cùm virtus, quę in baptismo operatur, pertineat ad esētiā: nā vt est theologorū axioma. Opera trinitatis indiuisa sunt ad extra. dicendum est, in nomine, & non, in nominibus.

¶ Ap

Dubitatio.

¶ Apparet nihilominus responsio hæc non satis lucida. Emergit siquidem dubium, vtrū dicere in nomine: sit tantum de precepto baptizātis, vt nō peccet, an verò de essentia baptismi, vt si dicat in nominibus, nullū sit baptisma. Et ratio dubitandi est, quia siquis diceret repetendo. In nomine patris, & in nomine filij, & in nomine spiritus sancti, profectò baptismus esset: quia idem repetitur nomen: cur ergo non, si dicat, in nominibus? Itē quæritur quid hîc voce nominis intelligitur: si enim intelligitur inuocatio, quid obstat tribus inuocationibus inuocare personas? Si autem intelligitur autoritas, aut virtus, quidnam vetat illam pluraliter inuocare postquàm est in omnibus personis? Quòd si dicas intelligi nomen Dei prout est cōmune tribus, deberemus tunc dicere in nomine Dei.

In nomine.

Dubitatio.

Hugo.

¶ Hunc locum egregiè tractat Hug. lib. 2. de sacra. par. 6. cap. 2. vbi ait, quòd cùm nomen idem sit, quod notamen, sit vt nomen designet notitiam rei: quare qui latissima fama nomen suum celebrauit, magnum dicitur habere nomen, iuxta illud Psal. Quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Notitia verò Dei habetur per fidem: ergo idem est dicere in nomine, quod in fide patris & filij, &c. Et quoniam eadem est fides triū personarum, dicendum est in nomine, & non in nominibus. Atq; huic expositioni maximè illud cōsonat euāgelicū. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit. Vbi fides cum baptismo, quasi forma cū materia coniungitur. Atq; illud deinde ad Ephes. 4. vnus Deus, vna fides, vnū baptisma. Imò nomē nō solùm internā fidem significat, verùm illam ore confessam, vnde ad Roman. 10. Paul. Corde, inquit, creditur ad iustitiam, ore autem confesio fit ad salutem: quasi salus illa, quā baptismate comparamus, fidei confesione nobis obueniat. Vnde baptismus dicitur sacramentū fidei, idest, quo fidem inuocatione trinitatis profitemur. Quapropter nō illa perplacet Magistri interpretatio. dist. 3. vt in nomine, idem sit quod in inuocatione, & confesione trinitatis: nam hoc ipsum dicere in nomine patris, &c. est ipsa inuocatio & cōfesio. Inuocatio autem non fit inuocatione. Designatur ergo fides Dei vnius & trini, quæ habet quidem diuersos articulos personarum, sed tamen ad vnam primò terminatur essentiam, quæ communis est tribus. At verò quamuis expositio hæc legitima sit, quā Alex. 4. q. 13. membr. 32. & D.Thom. præs.d. in. 4. ar. 2. secuti sunt, nihilominus nō ineptè exponi etiā potest in nomine, hoc est, in autoritate, potestate, & virtute patris & filij, &c. quod in præsentiarum D.Tho. insinuat. Quemadmodū prætor id quod facit, nomine, idest, autoritate regis facit. Enimuerò non solū hac confesione Deū trinum confitemur, verū & eius potestate & fauore salutē atq; nos eius gratiā per baptismum consequi. Id quod etiā designamus dicentes in nomine patris, &c. secundum illud Psal. 19. Hi in curribꝰ & hi in equis, nos aūt in nomine dñi Dei nostri inuocabimus. Atq; illud, Deus in nomine tuo saluū me fac. Quod quidē nomen omnipotentiam Dei significat.

Ephes. 4. *Rom. 10.* *Magist.* *Alexan.*

Respon. dubi. Marsi.

¶ Vt ergo ad dubiū respondeamus Mars. q. 3. artic. 4. ait, ꝙ si quis, saltē ex ignorantia, vel lapsu linguæ, pro eo ꝙ est, nomine, diceret, nominibus, non audet definire nō esse sacramentum, si intentionē habeat ecclesiæ: nam fortè, inquit, Deus ratum haberet. At verò contra facit, quòd si ille, qui sciens & prudēs sic loqueretur, non perficeret sacramentū, profectò neque si ex ignorantia id proferat. Igitur cum Magistro Sent. præs.d. respondetur particulam, in nomine, esse de essentia sacramenti, ita vt si dicatur in nominibus, nullū erit. Atque adeò hic est sensus. S. Thomæ in præsentiarū. Ait. n. Hiero. super illud ad Ephes. 4. vnum baptisma, ꝙ non baptizamur in nominibus patris, &c. sed in vno nomine, quod intelligitur Deus: qui scilicet vnus est, vbi Hieronym. docet nomen in præsentiarum non accipi personaliter, sed essentialiter.

¶ Vnde ad argumentū fateor, ꝙ licèt quis diceret in nomine patris, & in nomine filij, & in nomine spiritus sancti perficeret quidē sacramētum, quia non ideo asserit esse plura nomina, sicut qui diceret in nominibus, sed idem essentiale Dei nomē repetit commune tribus. Quocirca qui diceret in nomine hoc, quod est pater, & in nomine, quod est filius, et in nomine, quod est spiritus sanctus, nō baptizaret, bene tamē, qui diceret in nomine Dei patris, &c. quia nomē nō refertur ad illa personalia, sed ad hoc essentiale. Qui aūt non diceret, in noīe, sed in virtute patris, &c. ait Inno. in. c. 1. de ba. eum nō perficere sacramētum, quia virtus nō dicit totum quod nomē. Et forsan verū ait. Nam et si hîc D.Thom. vim huius quod est nomen, per id quod est virtus exprimat, tamē cùm nomē suo ambitu & fidem sonet & virtutem, & autoritatem, & potestatē, &c. nefas esset aliquod illorum loco huius, quod est nomē, subrogare. Imò præterquàm ꝙ esset crimē, nequaquam esset tutum illud existimare sacramentum. Imò deberet sub conditione iterari.

Innoc.

7. argumē.

¶ Septimum argumē. D.Tho. plusculū ambi

Universidad de Deusto
Biblioteca

guitatis habet. An videlicet liceat personas trinitatis per alia exprimere nomina, quã patris, &c. Arguitur. n. Persona patris multis alijs nominibus significatur: nempe, innascibilis, genitoris, & persona filij nomine geniti, & verbi: & persona spiritus sancti nomine procedẽtis, & paracleti, & amoris, &c. ergo satis est dicere, in nomine genitoris & geniti, & paracleti. Respõdet, quod sicut in materiam baptismi assumitur aqua, eò q̃ eius cõmunior est vsus ad abluendum: ita ad significandas personas diuinas assumuntur illa nomina, quæ magis sunt in vsu in lingua, in qua fit baptismus. Hæc autem sunt pater, filius, & spiritus sanctus, quare in alijs, inquit, non perficitur sacramentum.

In nomine trinitatis nõ fit sacramentum.

Hic primũ omniũ supponit D. Tho. baptismum (id quod in. 4. d. præsenti. artic. 2. ad. 4. expresse affirmat) in nomine trinitatis, nisi personæ exprimantur, non esse sacramentũ, quæ quidẽ (præterquàm Caietani, quem ar. sequẽ. confutabimus) omniũ est generalis confessio. ¶ Hoc ergo interim nũc suppositò suboritur dubiũ, vtrum per alia nomina satis sit easdem personas exprimere. Et quidẽ sententia est omnium concors doctorũ, non esse sacramentum, nisi his nominibus exprimantur personæ. Fuit. n. sententia Altisio. loco citato lib. 3. tra. 3. ca. 4. quæstiun. 4. Alex. 4. p. q. 13. mẽb. 3. ar. 3. Bona. d. præse. q. 5. & Ric. arti. 3. q. 3. & Scot. & Durand. q. 2. Marsi. quæst. 3. arti. 4. ac subinde aliorum minoris notæ, quos nõ opus est allegare. Bene ergo ait Gab. d. præs. esse opinionem omniũ Theologorũ. Contrarium tenet glo. in can. Multi sunt. de consecra. d. 4. Ex Theologis autem Pal. d. præse. q. 1. hæsitare cœpit. Caiet. verò audenter affirmat nõ annullari sacramentũ si quis dicat, in nomine genitoris & geniti, & procedentis ab vtroque. Et adducit rationes quinq;. Primum autoritatẽ Nicolai de conse. d. 4. can. A quodam. vbi ait in nomine Christi ideo valere baptismum, quia vnum & idẽ est significatũ ac si dicatur, in nomine patris, &c. vbi subinde docet satis esse explicare personas nominibus æquippollentibus. Genitor aũt & genitus & procedẽs easdẽ personas significant, quas pater & filius & spiritus sanctus. Neq; obstat, inquit, argumentũ in contrarium, quod genitor significat actum notionalem de formali, scilicet, generationem, pater verò relationem paternitatis: nam non est, ait, habenda ratio significati formalis, sed materialis, puta personæ, quæ vtroque nomine significatur. Et cõfirmatur ratio: quoniam supra distin. 1. quæstio. 1. artic. 7. dictum est, satis esse vt nomina ex accommodatione vsus idẽ significẽt: vt si dicat quis baptizamus, pro baptizo, aut in nõie patria, p̃ patris: genitor autem & genitus & procedens ab vtroque ex accommodatione vsus idem significant, quod pater & filius & spiritus sanctus: quoniam neque nomina patris, &c. virtute significationis propriè significant personas diuinas, sed generatim vniuersos etiam patres, & filios creatos, sed vsu loquẽdi significãt propriè illas personas, & pariter genitor & genitus. Secundũ testimoniũ est autoritas Ambrosij in libri de spiritu sancto ca. 3. vbi ait, quòd nomine Christi, quod est vnctus, intelligitur pater, à quo vnctus est, & spiritus sanctus, in quo est vnctus. Multò autem explicatiùs eædem personæ explicantur nomine genitoris & geniti. Tertia autoritas est concilij Florentini, vbi decernitur, q̃ si exprimatur actus qui per ministrum exercetur cum sanctæ trinitatis inuocatione perficitur sacramentum. Et. 4. quia si quis inuocet trinitatem nomine genitoris & geniti & procedentis, tam perfectè eam inuocat, ac si dicat patris, & filij & spiritus sancti. Et qui fidem eiusdem trinitatis per illa nomina confiteretur, legitimè illam confiteretur. Et quintò arguitur, quia si quis diceret in nomine patris & Iesu Christi & spiritus sancti plenum administraret sacramentum: cur ergo non si dicat geniti? In summa ait, quòd Christus iubens baptizare in nomine patris, &c. non coarctauit ministros ad illa verba, quod est dicere, non accepit illa materialiter tanquã necessaria, sed solùm vt exprimerentur illę personæ legitimis nominibus.

Altisiodo.

Caieta.

¶ Et quidem fateor argumenta ista nonnullam præ se ferre probabilitatem, eo vel maximè, quòd sacramentum pœnitentiæ, quod Christus instituisse videtur sub illis verbis. Quorum remiseritis peccata, ecclesia administrat sub illo verbo absoluo. Ac demum arguitur. In quacunque lingua licet proprijs nominibus personarum vti: esse tamen potest alqua, in qua non est proprium nomẽ patris, sed per periphrasin explicatur. Sicut Cantabri non dicunt Deum, sed supernum Dominum; & Galli non dicunt auum, sed magnum patrem. Quare baptizantes in illa lingua non dicent patris, & nihilominus perficient sacramentum. Cur ergo non liceat dicere genitoris. Atque ob id potissimum quòd etiam Latini sæpe pro patre dicunt genitor. At verò quoniam in verbis sacramentalibus non licet ad libitum loqui, neque forsan tam rationibus enitendum est, quàm testimonijs sacris secundum vniuersorum Doctorum interpretamenta

Nõ est satis dicta opinio Caieta.

tamẽta expositis: profectò nõ esset satis tutum singulari opinioni Caietani, contra. vniuersalem Doctorum adhærere. Nam primum glossa, quam assertioni D. Tho. assuere cõnititur, nullã prorsus est. Ait quippe sensum. S. Thomæ non esse, q̃ alijs nominibus nõ perficeretur sacramẽtum quantum ad sacramenti essentiam, sed quantum ad præceptum. Itaq; peccatum esset mutare illa nomina, nihilominus valeret sacramentum. Glossa hæc, inquã, manifestè aduersatur textui. Nam vbicunq; aiunt Doctores nõ perfici sacramẽtum, intelligunt nullum esse. Quare D. Thom. voluit tenere cum toto cœtu Doctorum, Neq; arbitratus est hoc cadere in dubium. Et ratio Altisiodorẽsis est, quam omnes sequuntur, q̃ forma sacramenti virtutem habet ex Christi institutione: constituit autem Christus virtutem in hac in forma baptismi illis peculiariter verbis impertiri, quæ hypostases personarum significant, ideo quòd cum illa in omni lingua habeãtur tanquã propria personarũ nomina, cõdecentissimum ergo fuit, vt sacramẽtum, in quo professio fit fidei ad confessionem sub illis nominibus esset coarctatum.

Ad argu. Caietani.

¶ Igitur argumẽta Caietæ nõ sunt tanti vigoris. Ad id enim, quod adducit ex can. A quodam respondetur, non concludere q̃ nomine Christi possit nunc conferri sacramẽtum, sed tunc quando erat dispensatio, vt art. sequenti videbimus. Et eodem pacto respondebitur ad Ambrosium. In vtroque enim Caiet. diuersus est à D. Thom. scilicet q̃ valeat baptismus in nomine genitoris, & geniti, & quòd modò valeat in nomine Christi. Neque illud de accommodatione vsus tantam vim habet in proposito: nam quando Christus instituit formam sacramenti, siue fuerit tunc Matt. 28. siue ante, quãdo fuit baptizatus, nulla erat forma ex accommodatione vsus significãs propriè & singulariter personas trinitatis, sed ipse instituit illa, quæ sunt propria. Personæ nanque non cõstituuntur per actus notionales, qui significantur nomine genitoris & geniti: sed per relationem patris & filij & spirationis passiuę, quam importat spiritus sanctus. Quare illa habentur pro nominibus proprijs, sicut si pater appellaretur Petrus, & filius, Ioannes. Quod autem adducitur ex concilio Florentino, nullius est vigoris: nã quod dicitur sub inuocatione trinitatis, intelligitur sub expressis nominibus, vt in verbis proximè præcedẽtibus fuerat explicatum. Ad quartũ verò respõdetur, q̃ etsi extra sacramẽtum abunde quis confiteatur trinitatem sub illis nominibus genitoris & geniti & procedentis, non tamen in sacramento propter Christi institutionem. Ad quintum autem iam suprà diximus, quòd si loco filij quis dicat Iesu Christi non coarctando ad id, quod est inquantũ homo, plenũ est sacramentum: quia Iesus Christus etiã est nomẽ personæ diuinæ, sicuti filius, sed inquantũ homo habet creatã potestatẽ, quæ nõ est illa essentialis cõmunis tribus, & ideo nõ esset sacramentũ. Ad aliud negam? Christũ nõ coarctasse ad illa verba nã quãuis nõ accepit illa materialiter, tamẽ iussit illo pacto exprimi personas. Ad aliud de sacramẽto pœnitẽtiæ respõdetur, q̃ nõ solum per verbum, remitto, sed per verbum absoluo, Christus dixit. Quodcunq; solueris super terrã erit solutũ & in cœlis. Eò præsertim, q̃ actionẽ sacramẽti liberiùs possumus per verba æquipollẽtia efferre, q̃ personas trinitatis, quarũ est necessaria confessio. Ad postremũ respõdetur, q̃ qui nõ habent nomẽ propriũ patris, aut filij, nõ cognũtur vt nisi illo, quod pro proprio ducunt. His ergo vtrinq; iactatis, vel (quod tutius est) opinionẽ cõmunẽ doctorũ contra Caietanum sustinendã omnino cẽsuerim, vel saltem problema conuscq; relinquitur dubiũ, vt siquis sub alijs nominibus q̃ patris & filij & spiritus sancti baptizaretur, esset iterato sub cõditione baptizandus.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm in nomine Christi possit dari baptismus.

QVãuis articulo superiori satis cõstitutũ sit personarũ trinitatis expressionẽ necessariam esse in baptismo: tamẽ propter vsum Apostolorũ priscum, qui (vt legitur Actuũ. 8.) nomine Christi baptizabant, quæritur peculiariter, vtrùm in nomine Christi possit dari baptismus, sic vt verus esset, licèt modò quis illa forma vteretur. Nam de culpa nemo dubitat, quin ab eo, qui sic hoc tẽpore baptizaret, cõmitteretur. Et D. Thom. nõ respondet in forma, sed tamen vnicã cõclusionem negatiuam constituit, quæ in virtute alteram cõtinet responsalẽ. Cõclusio est. Quicquid desit ad plenam inuocationem trinitatis, tollit integritatẽ baptismi. Probat conclusionem dupliciter. Primò ratione sic. Sacramẽta, vt suprà dictum est, ex institutione Christi habent efficaciam: ergo si aliquid prætermittatur eorum, quæ ipse circa baptismum instituit, efficacia caret: nisi forte speciali eius dispensa- 1. Cõclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione, qui suam virtutem sacramentis non alligauit, illa fiat prætermissio. Christus autem instituit sacramentū baptismi dari in nomine trinitatis, expressis personarum nominibus: ergo si aliquid eorum omittatur, non erit baptismus. ¶ Respondet aūt tacitæ obiectioni, quæ ex verbis Ambrosij in lib. 1. de spiri. sancti. cap. 3. emergit. Verba aūt eius hæc sunt. Si patrem dicas, & filium eius, & spiritū oris eius pariter indicasti. Et si spiritū dicas, & Deum patrem à quo procedit spiritus, & filium quia filij quoque est spiritus nuncupasti. Quare vna persona plata, si integra sit intus fides: plenum est, inquit, sacramentum. Et accedit autoritas euangelij. Vos aūt baptizabimini spiritu sancto. Vbi vna sola persona nominatur. Cōcludit ergo Ambro. q̄ propter horum nominum mutuas relationes vna nominata personæ si in mente sit omnium fides, satis est ad sacramentum. Hic autem Ambrosij locus magnum antiquis negotium interpretandi facessit, quoniam neq; Magist. neq; vllus vnquam hoc concedere ausus est ei, vt prolatio vnius personæ in baptizando sufficiat. Vnde Altisiodorē. lib. suæ summæ. tract. 3. cap. 4. q. 2. quem Alexan. atque omnes post sequuntur, bifariā assertum hoc glossat. Vno modo, q̄ intelligat plenum tunc esse sacramentū hoc est plenam fidem eius qui sacramentum administrat, nō autem q̄ sacramentū sit integrum. Sed glossa hæc nō est nisi merum diuerticulū: nā Ambr. videtur de sacramenti plenitudine sermonem habere. Et ideo idem adhibet glossam secundam, videlicet quòd intelligatur plenum sacramentū in tempore necessitatis: vt pote si vna prolata persona moriatur puer, aut baptizās obmutescat. Tunc. n. inquit, Deus supplebit quod omissum est. Attamen secunda hæc expositio multò præ se fert minus autoritatis, vt. d. 1. q. 5. artic. 1. & 8. visum est, & infrà. d. 5. ar. 2. latius. Sunt. n. vt artic. 11. patebit, tria baptismata, quorum vnum est necessariū. Quando autem non concurrit integra forma, nullus est baptismus fluminis, baptismus autem flaminis fieri nequit, nisi per actum mētis propriū ipsius, qui gratiam est consecuturus. Quare cum paruulus talem actum habere nequeat, sine integra forma baptismi nullum habet remedium nisi baptismum sanguinis, quod modò ad rem non pertinet: & ideo tunc nō modò nulla est certitudo, quòd Deus suppleat id, quod deest, verùm neque id tutum est, imò temerarium asserere. Expresè enim ennunciauit redemptor. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non intrabit in regnum

Ambrosius.

Altisiodorē.

cælorum. Ob idq; sapienter venerabilis Hugo lib. de sacramen. part. 6. cap. 2. non audet illud fictitium supplementum approbare. Igitur cùm D. Thom. vidisset sententiam Ambrosij per nullam glossam posse tutò defendi, prudēti modestia tacito eius nomine, eius rationem dissoluit. Et potuisset quidem negari, quòd nomine patris intelligatur spiritus sanctus: nam nomen patris solum refertur ad filium. Hoc tamen prætermissō respondet; quòd licet in nomine patris implicitè intelligatur filius, non tamen id sufficit ad perfectionem sacramenti. Quoniam sicut requiritur visibilis materia, ita non sufficit interna trinitatis fides, nisi sensibilibus verbis exprimantur personæ: vt scilicet forma, quemadmodum diximus artic. præcedenti, confessioni respondeat illius, qui baptizatur, credentis in nomine patris & filij & spiritus sancti. Corde enim, inquit Paul. creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Confirmat deinde Sanct. Thom. conclusionem authoritate euangelica: nam in baptismo, quo baptizatus fuit Christus, tres personæ distinctæ sensibiliter apparuerunt: nempe pater in voce, filius in carne, & spiritus sanctus in columba. Tunc ergo D. Thom. insinuat fuisse formam trinitatis institutam, sed Matth. 28. repetitam, & iussam.

Hugo.

¶ Ex hac ergo conclusione oritur altera, quæ in hac virtualiter continetur, videlicet, Baptismus in nomine Christi, tantùm nunc temporis non est validus. Probatur, quia in tali forma non exprimuntur trinitatis personæ more per Christum instituto. Confirmatur præterea conclusio duobus testimonijs. Prius est Pelagij Papæ ad Gaudentium de consecra. distinct. 4. canon. Si reuera. cuius verba sunt. Si ij, qui in locis dilectioni tuæ vicinis commorari dicuntur, se solummodò in nomine Domini baptizatos fuisse confitentur, sine cuiusque dubitationis ambiguo eos ad fidem catholicam venientes in sanctæ trinitatis nomine baptizabis. cui respondet, & canon. Multi. eiusdem pontificis. Accedit, & testimonium Didymi in libr. de spiritu sancto. Licèt quis enim, inquit, possit existere mente alienus, qui ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus (scilicet trium personarum) prætermittat, tamen sine perfectione baptizabit.

2. Concl.

Altera conclusio. Pelag.

¶ Sentētia hæc D. Tho. de nomine Christi per plexa etiamnū magis est, q̄ illa præcedens de genitore & genito, propterea, q̄ plures, maioresq; authoritatis aduersarios sustinet. Quāuis habeat quidē præcipuos patronos, quales sunt.

Perplexa quæstio.

Altisio

Scto. S. Th. Altisiodorensis lib. 3. tract. 3. ca. 4. quæst. 2. & Alexan. 4. par. q. 3. memb. 3. articu. 2. & Bonauen. presenti. d. q. 3. & Paluda. q. vnica, & Marsili. q. 3. atque alij iuniores. Ricard. nanque presenti dist. arti. 2. q. 3. neutram partem definire audet, sed ait baptizatum nomine Christi sub conditione esse rebaptizandū. Atque sub eodem dubio vacillat Scotus eadem dist. q. 2. Ad

Aduersarij. uersariorum autem tenentium baptismum in nomine Christi valere primus fuit (nisi Ambrosium primū censeas) Athanasius in lib. de trinita. & spū sancto, & Cypria. epist. ad Quirinum, Beda super Luc. ca. 2. atque autor imperfecti homilia. 3. super Matt. Deinde venerabilis Hugo lib. 2. de sacra. par. 6. cap. 3. & secundum ipsum Magist. Sent. presenti dist. quos sequuntur Canonistarū glossæ in ca. A quodam. & can. Multi. de consecra. distinct. 4. Sed inter omnes hic Caietanus asseueranter id adstruit, quem Adrianus Papa. quæst. 1. arti. 2. quæstiun. 2. imitatur. Ac totus quidem ner-

Neruus opinio. S. Tho. uus opinionis S. Thom. ex Christi verbo sūm habet robur: scilicet. Baptizantes eos in nomine patris, &c. vnde colligit absque eius speciali dispensatione non posse huiusmodi expressionem prætermitti. Caieta, autem contendit autoritatem hanc infringere, dicens

Caieta. ciusmodi Christi institutionem non coarctari ad voces, sed ad eorum significata. Quare satis est, inquit, implicitè & confusè significentur, sicut significātur nomine Christi, imò, vt ipse vult, nomine trinitatis.

Impugnatur Caie. de nomine trinita. ¶ At profectò, vt cum bona venia loquar, vix potest glossa hæc à nota nescio quali excusari. Vnde vt prius de nomine trinitatis disputemus, non modò D. Thom. ar. 4. d. præsenti. artic. 2. quæstiun. 2. atque omnes, quos hīc proxime in eius sententiam de nomine Christi citauimus, omni proculdubio negant nomine trinitatis, sic prolatæ, perfici sacramentum, verūm neque Ambrosius contrarium dixit, neq; vllus eorum, qui nomine Christi propter Ambrosij autoritatem sufficere arbitrantur, de nomine trinitatis id vel opinari ausi sunt, vt est videre apud Hugonem. & Sentē. Magistrū, atque alios. Iussit Christus baptizare in nomine patris, & filij & spiritus sancti, vbi singularum personarum nomina exprimuntur, atque eadem, quæ relationes significant, quibus hypostases constituuntur, quo ergo ausu quis sufficere dicat, vt cōfuso nomine trinitatis personæ implicitè denotentur, ac si nihil inter expressissimam illam prolationem, & generalissimam trinitatis vocem interesset? ¶ Accedunt

Sanctorū testimonia. expressa sanctorum testimonia, vt est illud Fulgentij celeberrimum. Mysterium enim, inquit, illud redemptionis nullo modo habetur si patris & filij & spiritus sancti nomen subtrahatur. Atq; illud Didymi in lib. de spiritu sancto. Si quis ita baptizare conetur, vt vnum ex prædictis nominibus omittat: scilicet, patris & filij & spiritus sancti, sine perfectione baptizabit. Atque sententia omnium expressissima Zachariæ pontificis in ca. In synodo. suprà citato. Vbi ait, q̄ perfectus Christianus nemo est, nisi in nomine patris, & filij, & spiritus sancti fuerit baptizatus. Et subdit, quòd si quis vnam de trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma verum esse nō posset. Sed vide lepidam Caietani glossam. ait quippe Papam ibi intelligere, si quis trinitatem explicitè vel implicitè non nominauerit. Ait Papa non esse verum Christianum nisi qui baptizatur in nomine patris & filij & spiritus sancti, & quòd si vna prætermittatur persona, non est verum baptisma: vbi planè docet sigillatim singulas trinitatis personas necessariò exprimendas, & reclamat Caietanus sat esse eas implicitè nominare. Adiungitur demum & autoritas iuris canonici, vbicunq; enim ibidem legitur in nomine trinitatis, intelligitur personarum expressio. Id quod prudēs Innoc. de sum. trinitate. & fide catho. ca. firmiter. sapienter admonuit, dicens, sacramentum baptismi; quod ad Dei inuocationem (alludēs ad illud, in nomine) indiuiduæ trinitatis vi delicet patris, & filij & spiritus sancti, consecratur in aqua, &c. Vnde quod canon. A quodā de consecra. distinct. 4. Nicolaus Papa in nomine sanctæ trinitatis valere baptismum, inquit, id in can. Multi. ea. distinct. explicat Pelagius dicens, quòd Christus nos admonuit in nomine trinitatis mergere, dicens, in nomine patris, & filij & spiritus sancti. Atque idem lib. 4. cap. 10. docuit Damasc. Quocirca si apud aliquem sanctorum inueniatur baptismū in nomine trinitatis sufficere, vt allegatur Beriar. in quadam epist. intelligitur expressis tribus nominibus, vt bene ait Marsi. quæstio. 3. articu. 4.

Innoc.

Caietan. Glossa.

¶ Iā verò rationē huius veritatis subijciamus. Enimuerò cum sacramentū baptismi sit sacramentū fidei, necesse est in illo integrā fidē cōfiteri & profiteri: sub nomine aūt trinitatis solū significatur personarū numerus, nō aūt ordo & habitudo earū, & proprietates. Non. f. exprimitur an personæ sint fratres, an verò nullum habentes ordinē. Ad fidem aūt non modò necessariū est confiteri esse tres, verū & eo ordine distingui, vt sint pater & filius & spiritus san-

Ratio cōcl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Obiectio. sanctus. Vnde si arguas. Nomine trinitatis earum virtus exprimitur, imò nomine vnius personæ tota autoritas, quæ est in singulis: ergo sufficit nomen vnum personarum confiteri,

Dilutio. aut vnam personam. Negatur consequentia: quia opus est exprimere quomodo illa virtus & autoritas participatur à singulis. Qui enim diceret in nomine patris tantum, quanuis in ipso denotaret filium, non tamen cõfiteretur, æqualem esse eandem potestatem in filio, ve-

Aug. & ecclesiæ vsus. luti cùm ait, in nomine patris & filij, &c. Hæc demum omnia planissimo August. testimonio ad Neophytos quod refertur de consecr. d. 4. can. Prima igitur. ac denique celeberrimo ecclesiæ vsu confirmatur. Interrogatur enim, inquit Augu. ter ille, qui baptizatur, proximè ante mersionem, an credat in patrem, & an credat in Iesum Christum, & an credat in spiritũ sanctum. Et postquam ad singula disiunctim respondet, credo, baptizatur in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ad denotandum q sicut aperta sigillatimque distincta personarum trinitatis confessio requiritur in baptizato, ita earundem expressio exigatur in forma.

Glos. Caiet. Et hoc est, quod ait D. Thom. requiri formam sensibilem, sicut materiam. Quare glossa Caieta. nulla est. S. satis esse sensibilem nominationem trinitatis, licèt confusam. Debet enim exprimi forma, vt à baptizato, vel eius suscipiente audiatur expressa fides, quam confitetur. Quod autem in interrogatione subditur, Credis in sanctam ecclesiam &c, non perinde sumitur (vt ibidem ait Augu.) atque credere in Deum. Ecclesia siquidẽ non est primus autor salutis nostræ, sed credimus illam esse sanctã, quæ in Deum credit, & ideo non est de necessitate formæ, vt ecclesiæ nomen proferatur. Et quanuis dicamus credere in Iesum Christũ, propter eius incarnationis mysteria, nihilominus in forma non ponitur nisi nomen filij, vt secundùm diuinitatem eum nominemus, quæ sibi cõmunis est cum patre & spiritu sancto. Igitur de baptismate in nomine trinitatis nullatenus arbitror hæsitandum, sed negandum prorsus validũ esse. Quare ego sic baptizatũ non sub conditione, vt in re dubia, sed absolutè tanquã non baptizatum baptizarem.

De nomine Christi. ¶ Sed & de nomine Christi sunt validissima hæc eadem argumenta, quæ modò desumpta sunt tam ex euangelio, quàm ex his canonum

Duo. c. Pela. textibus, atq; ex sanctorum alijs. Ad hæc aũt adhibẽtur & duo canones Pelagij ad Gaudẽt. eadẽ epistola, qui referuntur de cõsec. d. 4. can. Si reuera. & can. Multi sunt. In quorũ priori ait Papa baptizatos in nomine Dñi sine cuiusq; dubij ambiguo esse rebaptizãdos in nomine trinitatis. Et in posteriori ait, q cùm multi in nomine Christi vnica mersione se asserãt baptizare, euangelicũ nihilominus præceptũ admonet, vt trina mersione fiat baptismus in nomie patris & filij & spũs sancti. Glossa autẽ Caiet. est, pontificẽ nõ negare baptismũ in nomine Christi valere, sed in nomine Dñi. At reuera glossa hæc ingratissima est textui. Enimuerò nunquã ad pontificẽ delatũ est aliquos baptizatos fuisse præcise in nomine Dñi: quia nullus vnquàm talis extitit vsus apud apostolos, sed semper in nomine Iesu Christi, vt patet Actuum. 2. 8. &. 10. At quoniã mos erat apostolis solẽnis, Christum appellare Dominum, vt cùm post resurrectionẽ apparuit eis. Dñs, inquiunt, est. Pontifex pro eodem accepit, in nomine Iesu Christi, & in nomine Dñi. Quod autẽ Actuũ. 2. &. 19. allegatur quosdã baptizatos in noie Dñi Iesu, vel intelligit Iesu Christi: vel si satis eis erat dicere in nomie Dñi Iesu, eadem est cẽsura quæ de nomine Christi i. Itaque quôuis te vertas, pro eodẽ accepit põtifex nomen Dñi, & nomẽ Dñi Iesu, seu Iesu Chri, & neutrũ cẽset sufficere iam modò ad baptismũ. Nã glos. in. c. Multi. dicẽs nõ prohiberi baptismũ in nomine Christi, contraria est textui. Et pariter glossa Caiet. dicẽtis, q solùm illic põtifex præfert baptismũ in nomine patris & filij & spũs sancti, illi, qui fit in nomine Christi, Cùm enim dicat pontifex, licèt multi vnica mersione in nomie Christi baptizẽt, nihilominus euãgelicum esse præceptum baptizare in noie trinitatis, scilicet, patris & filij & spũs sancti, etiã trina mersione, non solũ præfert hoc illi, sed dicit hoc esse necessariũ: nẽpe, de præcepto. Neq; verò illo modo stare potest glossa, solũ illic eos reprehendi, qui vnica mersione baptizabant: siquidem præceptum euangelicum, nec est de vna, nec de trina mersione, vt artic. sequenti patebit, sed de forma baptizãdi in nomine patris, &c. Vnde expressè pontifex non ait, nisi q euangelicum præceptũ dicẽte & tradente Dño, solum nos admonet, vt in nomine patris baptizemus. Quòd autem subdit, etiam trina mersione, non refertur ad præceptum, sed ad congruum stylum baptizandi qui tunc more celebrabatur. Profectò & prior apertus est textus, & posterior apertissimus, in fauorem. S. Thom. Nec video quomodo eorum sensus valeant aliorsum diuerti. Quibus præterea Florentinum concilium adiungitur: nam cùm illic Græcis præscribatur forma baptismi, permittaturque illis dicere. Baptizetur seruus Christi, sed nihilominus admo-

Gloss. Caiet.

admoneantur, vt non nisi in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizent, egregium est testimonium non censeri legitimum baptismum sub nomine Christi: aliàs eius inibi fuisset adiecta mentio.

Primum argumentum. ¶ Fundamenta ergo cõtrariæ opinionis sunt tria hæc, quæ tribus hìc argumentis D. Tho. tangit. Primum scilicet ex more apostolorũ, qui (vt Actuũ. 8: & reliquis allegatis locis legitur) baptizabant in nomine Iesu Christi.

In nomine Domini.

Cõsideratio autoris. ¶ Vbi ante responsum D. Thomę, id non silebo, quod mihi semper verò simillimum visum est, videlicet, q nunquàm apostoli solennem formã euangelij baptizantes prætermiserint. Id quod non propter autoritatem Armacani affirmauerim, qui lib. 8. de quæstionibus Armenorum. ca. 3. & infra eandem opinionem sequitur. Scio enim non esse de ecclesia tam benemeritum, vt tanta sit dignus autoritate, sed quod alijs coniecturis adducar. Conijcio enim morem illum apostolicũ baptizandi in nomine Domini Iesu causa baptismi Ioannis fuisse introductum. Fuerant enim Hebræi & Samaritani, atque alij circumiacentes sic ad illud baptisma affecti, vt multi forsan illo baptismate tincti renuerent baptizari baptismo Christi, atque alij non baptizati peterent baptizari baptismo Ioannis. Præterquã q alij iactabantur se baptizatos, vel à Paulo, vel ab Apollo, vt. 1. Corinth. 1. docet Apostolus. Et ideo admonebant eos quos baptizabant nos baptizare alio baptismate, quàm Domini Iesu. Non q dicerent, Baptizo te in nomine Iesu, quasi illa esset forma, sed quòd admonebant eos baptizare baptismate Domini Iesu, & in nomine & potestate eius. Sed tamen sub illa forma, In nomine patris & filij & spiritus sancti. Atque ad

Actuũ. 19. hoc alludit illud Actu. 19. Cùm eũ Pau. venisset Ephesum, quæsiuisseteque in quo essent baptizati, responderunt, in Ioannis baptismate. Tunc ait illis Paulus, Ioãnes baptizauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens, in eum, qui venturus esset post ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesu. Atque his auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu Christi, hoc est, sicut Ioannes non baptizabat sub illa forma. Baptizo te in nomine venturi, sed dum baptizabat, admonebat, vt crederent in eum, qui venturus esset, sic baptizare in nomine Dñi Iesu erat baptizare in fidẽ eius, sicut ait ad Cor. Paul. Quotquot baptizati estis, in Christo Iesu baptizati estis. Et ad idem pertinere videtur illud Actu. 8. de eunucho, qui cùm interrogatus an crederet ex toto corde, respondisset, Credo filium Dei esse Iesum Christum, baptizauit eũ Philippus in nomine forsan eiusdem Iesu Christi modo exposito. Et forsan huic sententiæ applaudit Damas. lib. 4. cap. 10. dicens q baptizari in Christo significat, credentes in Christum ablui, confessionẽ tamen edoctos in patrẽ & filium & spiritum sanctum, quasi hæc sit forma baptismi. Quapropter Apostoli remotas gẽtes fortè nõ baptizabant, nisi simpliciter in nomie patris & filij & spirit⁹ sancti. Illa enim forma Abdias Babylonicus episcopus refert Thomam apostolum Indię regem baptizasse.

Damasc.

Abdias babylonicus.

¶ Quòd si hæc interpretatio nõ omnibus arrideat, saltẽ vehementer opinor nomen Iesu Christi ipsi formæ solẽni immiscuisse, dicẽtes: Baptizo te in nomine patris & filij Iesu Christi, seu, qui est Iesus Christus & spiritus sancti. Etenim ad cõmendandũ nomẽ Iesu Christi nihil opus erat formã solẽnem prætermittere. Imò ad eius cõmendationẽ maximè referebat docere eundẽ esse patris filium, qui erat Iesus Christus, quem ipsi prædicabant. Atq; adeò hoc inde forsan in vsum ecclesię relictum est, vt catechumeni postquã interrogantur, an credant in Deum patrẽ omnipotentẽ, interrogẽtur an credant in Iesum Christum: licèt iam nõ ponatur in forma nisi filius. Atqui secundum istam interpretationẽ nõ opus est recurrere ad reuelationẽ, vtpotè sine qua illi poterant eiusmodi adiectionẽ facere. Neq; verò dubiũ est, quin id ipsum modò liceret. Quinimò in insulis, vel inter infideles, vbi noua fieret euangelij prędicatio, nõ solũ nulla esset culpa, verũ fortè esset operæ pretium baptizare dicẽdo. In noie patris & filij, q est Iesus Christ⁹, & spũs sancti.

¶ Veruntamẽ propter authoritatẽ, & honorẽ multorũ patrũ, q arbitrati sunt apostolos quã doq; baptizasse in noie solũ Iesu Chri subtacitis alijs trinitatis pſonis. Accedit tertia solutio D. Tho. quę est fere generalis omniũ: videlicet, illũ eos morẽ speciali reuelatione Chri susce-

Solutio Diui Thom.

pisse, vt eius nomẽ, quod Iudæis erat scandalũ, gentibus autem stultitia, ob id honorabile, amabileque redderetur, quòd ad eius inuocationem spiritus sanctus visibiliter descendebat. Contraria verò opinio ait, eiusmodi reuelationem merum esse cõmentum, quia nec legitur vbi facta fuerit, neq; vbi fuerit reuocata. Neq; verò Ambrosius morem illum ad illam reuelationem refert, sed ad mysterium: quia nomine Christi omnes personæ denotãtur. Status ergo cõtrouersiæ in hoc pũcto consistit: nam si solùm ex reuelatione fiebat, vera est opinio S. Tho. q, scilicet, iam cessauerit, postquã Eccle-

Status cõtrouersiæ.

sia vsum illũ baptizãdi iam modò repudiauit.

Si autẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si autem non ex reuelatione sic baptizabant ed quia nomen Christi tantum valet, quantũ nomen patris, &c. cùm nunc idem nomen eãdem retineat significationẽ, fit consequens, vt si talis baptismus modò fieret, solidus esset.

Primum argu. S. Tho.

¶ Hoc autem non possumus liquidis rationibus cõmonstrare, sed solùm coniecturis suadere. Igitur q̃ solũ tunc ex reuelatione id faceret, si tamen sic baptizabant, primum argumentũ est, quod D. Tho. satis esse putat. Christus præcepit baptizare in nomine patris &c. contra institutionem autem Christi, cùm sit diuina, nemo nisi ex eius dispensatione agere potest: ergo tunc erat dispensatum.

¶ Secundum autem argumentũ adhibebo. Iã modo non licet baptizare in nomine Christi, imò profectò esset peccatum mortale, & tanquam tale puniretur ab Ecclesia. Nam quicquid sit pro tempore Nicolai autoris canonis. A quodam Iudæo. iam ab illo tempore inauditus est talis baptismus. Et cùm tam multi autores negent baptismum tali modo iam valere, sacrilegium certè esset solenni forma omissa, quæ certa est, dubiam vsurpare. Hoc ergo supposito, quod credo nullus contrariæ opinionis negaret, sic arguitur. Ecclesia nullam fecit prohibitionem huius specialem, sed censet talem baptismum fieri contra præceptũ Christi, vt expresse habetur in dicto can. Multi sunt. contra quod quidem præceptum non fiebat tempore apostolorum: hæc autem varietas esse non potest, nisi quia tunc erat dispensatum, & modò non.

¶ Tertiò arguitur, Si apostoli illo seculo non ex dispensatione & iussu Christi illa forma vtebantur, sed quia æquipollebat alij euangelicæ sibi propositæ: consequitur, vt promiscuè vterentur vna aut altera, ita vt quandoq̃ baptizarent in nomine patris, &c. & tamen illo tempore, quod refertur in Actibus apostolorum prope ascensum Domini, nunquam leguntur baptizasse, nisi in nomine Iesu Christi: ergo signum est aliquo tempore habuisse mandatum sic baptizandi, quo fortè ipsis viuentibus cessante, cœperunt in alijs regionibus solenniter baptizare in nomine patris, &c. Et quartò tandem confirmatur, quia si tunc ille vsus non ex dispensatione manabat, sed quia idem est in nomine Christi, & in nomine patris, &c. re vera nulla apparet ratio, cur ecclesia nũc nõ permittat absq; vllo discrimine vtrãq; formã. Baptizabãt ergo sub illa forma ex reuelatiõe.

Secundũ argumentum.

¶ Secundum fundamentũ eiusdẽ opinionis, est Ambrosij lib. 1. de spiritu sancto. c. 3. quod est secundũ argumentũ D. Thomæ. Ait quippe, nomẽ, Christus, idẽ esse quod vnctus, quare eodẽ nomine intelligitur pater, à quo vnct' est, & spiritus sanctus in quo vnctus est. S. verò Tho. respõdet neutiquã D. Ambrosiũ assignare absolutã rationem, vt forma, in nomine Christi de se tantum valeat, sicut in nomine patris, &c. sed eatenus hoc dixisse, vt explicaret, quòd illa dispensatio non erat omnino cõtraria præcepto baptizãdi in nomine patris, &c. quia saltem in illa intelligibiliter, idest, implicitè quãtùm ad mysterium includebantur tres personæ. At verò nisi dispensatio adsit nõ est sufficiens de se forma ad sacramentum: vt potè, quod earundem personarum sensibilem exigit expressionem.

Nota de Ambro.

¶ Veruntamen expositionem hanc contraria opinio adscititiam & fictam arbitratur, pro eo q̃ Ambrosius nihil de dispensatione meminit, sed tantũ ad significationem nominis recurrit. At verò licèt de illa non meminerit, necessum tamẽ est eius sententiam vel sic interpretari, vel certè subterfugere, vt videtur S. Thom. fecisse. Enimuerò si tanta esset fides in hac parte Ambrosio arroganda, non solùm, in nomine Christi, verũ & in nomine solius patris, aut solius filij, aut solius spiritus sancti esset legitimus baptismus, quoniã in vna, inquit, persona cæteræ intelliguntur. Quod tamen nullus vnquam voluit hactenus illi concedere, nisi solus Adrianus, qui tortuosissimè glossat canonem. In synodo. dicens, quòd intelligitur nomine vnius personæ non perfici sacramentũ quãdo baptizans intendit solam illã personam cõfiteri, & nõ alias. Quæ quidẽ expositio profectò iniuriosa est textui, & sacramento. Requiritur enim sensibilis oris expressio personarum qualis creditur, iuxta verbum sæpe citatum Pauli. Corde creditur ad iustitiam, ore autẽ confessio fit ad salutẽ. Si ergo neq; Hugo, neq; Magist. nec vllus antiquorum Ambrosio de hac re subscribere ausus est, nihil mirum si neq; in expositione de nomine Christi, simpliciter sustineatur, sed vel glossetur, vel cum omni veneratione eius authoritas dissimuletur, postquàm euangeliũ, & dicta aliorum sanctorũ reclamãt. Etenim, q̃ in nomine Christi, intelligatur pater vng̃s, & spirit⁹ in quo vngitur, nimis recõditum mysteriũ est. Primũ enim quãuis nõ esset vnctus à patre, sed vel à propheta, vel ab angelo, fuisset verè vnctus. Et psalmus non dicit, nisi. Et vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ, nihil inter patrem & spiritum sanctum distinguens, quanuis Act. 10. dicatur, quem vnxit Deus spiritu sancto. Imò quicquid charismatum vel vnctionis Christus inquãtum homo percepit, à tota Trinitate susceptus est, cuius opera sunt extra indiuisa. Ad hæc demum fortasse non opus erat apostolis exprimere nomen Christus: nam vt habetur Act. 2. & 19. & alijs locis, etiam sæpe habetur, q̃ baptizabant in nomine domini Iesu. Quicquid autem de hoc sit, certè non baptizabant in nomine Christi, propter mysterium illud, sed vt amabile illud nomen redderetur: atque adeò ex dispensatione id faciebant.

1. Argum. S. Thom. de cõ. A quodam Iudæo.

¶ Tertiũ fundamentũ, atq; adeò Achilles contrariæ opinionis est autoritas Nicolai papæ ad consulta Bulgarorũ de cõsecra. d. 4. can. A quodã Iudæo. quam S. Thom. tertio argumento refert. Et fateor hoc esse maximum eorũ molimen. Ait quippe pontifex. Qui in nomine tantùm sanctæ trinitatis, vel tantùm in nomine Christi (sicut in Actibus apostolorum legitur) baptizati sunt, (vnum quippe, idemq; est, vt S. ait Ambrosius) rebaptizari nõ debent. Planè ergo constet, baptismum in nomine Christi esse validum, nõ propter dispensationem, sed quia idem est, vt ait Ambrosius, quod in nomine patris & filij & spiritus sancti. Respondet autem D. Thom. nihil aliud, quàm q̃ cùm Nicolaus dictum suum ex duobus præmissis confirmet: scilicet, ex vsu apostolorum, & autoritate Ambrosij: eisdem solutionibus fit illi satis.

Adrianus. Impugnatur Thom.

¶ Hæc autem responsio à patronis contrariæ opinionis elusio potiùs iudicatur, quàm dilutio autoritatis. Nam vel vult sentire, q̃ determinatio Nicolai ad tempus apostolorum referenda sit, ita vt dicere voluerit tunc temporis valuisse baptismum. Et ita Duran. & Palud. præsenti dist. q. 1. interpretantur. At profectò glossa hæc nihil habet amicitiæ cũ textu. Quoniã Nicolaus per quingentos, & plusquã quinquaginta annos distauit ab ascensu Domini: quare si apostoli per solã dispensationẽ sic baptizabant, iam diu illa dispensatio cessauisset, & tamen tunc suo tẽpore baptizatos sub nomine Christi approbat. Vel vult dicere S. Thom. q̃ Nicolaus ratũ habuit baptismũ ministratũ ab illo Iudæo ob id, q̃ eandẽ habuisset reuelationẽ, quã apostoli. Et hęc est interpretatio Mar silij. At verò neq; ista glossa textui est grata: quoniã papa nullã facit reuelationis mentionem, sed ait, ordinario iure valere baptismum, quia illa forma æquipollet alteri in nomine patris & filij & spirit⁹ sancti. Et ideò apparet hic, & quandoq̃; mihi etiã apparuit inextricabilis nodus contra D. Tho.

Mens S. Th.

¶ Sed tamen sensu responsionis eius cõsideratiùs perpenso, nõ adeò apparet difficilis. Videtur. n. dicere, q̃ postq̃ Nicolaus soli vsui apostolorum, & autoritati Ambrosij subnixus est, noluit papa maiorem sibi arrogare fidem, quàm habuit Ambrosius: & ideò licèt re vera arbitratus fuerit pontifex, quòd tempore suo valeret baptismus in nomine Christi, non hoc decreuit tanquam articulum fidei, sed solùm tanquam opinionẽ, quam putauit esse Ambrosij. Et ideò non obstante sua assertione teneri potest, & debet contraria opinio, quæ authoritate euangelij, & aliorum pontificum, & sanctorum patrum validiùs cõprobatur. Nam re vera si textus Zachariæ, & Pelagij perpendas, multò vehementiùs rem vrgent, q̃ eiusmodi baptismus nunc temporis non valeat in nomine Christi, quàm verba Nicolai ostendant voluisse contrarium definire tanquam de fide: summi nanq; pontifices, quod extra conciliũ decernũt, non semper cõstituunt tanquã articulũ fidei, maximè quãdo authorẽ citant, sicuti si dispẽsarent in voto solenni, & in matrimonio rato nõ consummato, nõ propterea cõdẽnant contrariã opinionẽ tanquã erroneam, sed sequũtur illam opinionem, quã alij fortè põtifices non sequerentur. Optimè ergo se excusat D. Thom. aliã solutionẽ Nicolao tribuere, quàm q̃ apostoli baptizabant in nomine Christi ex dispensatione, sicq; fuisse intelligendũ Ambrosium. In summa ergo, aut nulla profectò est in cõtraria opinione probabilitas, aut certè tenuissima. Quare nõ solùm qui modò baptizaretur in nomine Christi rebaptizandus esset, vt Ricard. & Scot. aiunt, verũ fortasse etiã tanquã non baptizatus absq; adhibita cõditione. Ex quo fit consequens, vt postquam ecclesia tam multis retroactis seculis illam formã respuit, & sola, quæ exprimitur in euãgelio, vtitur, proculdubio esset nunc lethale facinus sub prædicta forma in nomine Christi baptizare.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm immersio in aqua sit de necessitate baptismi

HActenus de forma verborũ disputatum est, nũc sequitur de actionis figura, vtrùm necessaria sit mersio, an verò asperso sufficiat, vel effusio. Ad quod D. Th. duabus cõclusionibus respõdet. Prior. Quãuis tutius sit baptizare per modũ immersionis: quia hoc cõmunior habet vsus, potest tñ fieri baptismus p modũ asperssionis, vel per modum effusionis ex vase. Ait quippe Paul. Heb. 10. Accedamus cũ vero corde in plenitudine

Prior conclu. sio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dine fidei aspersi corda à conscientia mala & abluti corpus aqua munda. Et Ezechiel. 36. Effundam super vos aquam mundam. Qua vtique forma Laurentius legitur baptizasse. Ratio aũt conclusionis est, ꝙ cùm aqua in sacramento assumatur ad ablutionem corporis, ablutionem animæ significantem: ablutio verò non solùm immersione, verùm etiam effusione, & aspersione fieri possit, vno quolibet istorum modorum celebrari potest baptismus. Subiungit autem causas quatuor, ob quas nõ mersione, sed alijs modis fiat. Prima scilicet propter magnam baptizandorum multitudinem. Leguntur nanque Actuũ. 2. & 4. vna die tria millia, altera verò quinque millia baptizati, quod per mersionẽ fieri nequiuerat, sed vel aspersione, vel effusione. Secunda necessitas esse potest inopia aquæ non sufficiens ad mersionem. Et tertia languor baptizantis, sustinere non valentis baptizandum. Atq; adeò quarta baptizandi morbus, cui à mersione periculum immineret. Posterior conclusio ex hac priori colligitur. Mersio non est de necessitate baptismi, sed de congruitate. Atque hæc in solutione primi argumenti confirmatur, qđ est hoc. ¶ Sicut vna est fides, ita & vnum baptisma, vt habetur ad Hebræ. 4. plurimùm autem baptismus non fit nisi per immersionem: ergo nullus est alius admittendus. Responsio autem est, in baptismo aliquid esse de essentia, vt ablutionẽ, iuxta illud ad Ephes. 5. vbi Apostolus baptismum appellat lauacrum aquæ: aliud verò accidentarium: nempe, vt ablutio hoc, vel illo modo fiat.

Posterior conclusio.

1. Argum.

Notandum.

¶ Ex his igitur conclusionibus collige mersionem esse in baptismo vsqueadeò congruentem, vt nisi o aliquam causam necessariã, vel saltem honestam, & rationi consonam, non debeat aliter fieri. Si autem absque vlla prorsus causa fiat vel per aspersionem, vel per effusionem, erit nihilominus sacramẽtum, culpam tamen baptizans cõmittet. Tametsi in nullo casu crediderim esse mortalem. Neq; vero hæ solæ causæ, quas hic D. Tho. recenset, excusare à culpa non mergendi possunt: nam & honestas excusabit. Etenim dum vir adultus baptizatur, non est immergẽdus, sicut Christus non fuit immersus, sed per effusionem baptizatus. Imo si filij principis eodem honore baptizentur, nulla esset culpa. At vero non obquancunq; causam est immersio prętermittenda. s. quia infantulus nimis est parentibus dilectus, ne frigefiat, aut ne ploret, &c. Quod ergo ait D. Tho. tutius esse mergere, intellige extra articulum necessitatis, & honestatis: nam dum infantulus infirmatur tutius est non mergere: & cùm adultus baptizatur, decentius est ei aquam superfundere. Tametsi, vt ait ad Neophytos August. & refertur de consec. distinct. 4. can. Prima. Toti tunc honestè nudi intingebãtur in fonte.

¶Contra hoc autem est argumentum. 2. D. Thom. In sacramento baptismi consepelimur Christo, iuxta illud Apost. Rom. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: sepultura autem significari non potest nisi immersione. Ait quippe Chrysostо. super illud Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto. Sicut in quodã sepulchro submergentibus nobis capita vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, deinde nouus rursus ascendit: immersio ergo videtur necessaria. Et cõfirmatur per multis authoritatibus sacrorum canonum de consecrat. distin. 4. videlicet can. De trina. & can. Eodem modo. per quos constat ritum mergendi fuisse semper in ecclesia solennem. Imò & canon. Multi sunt. asserere videtur hoc esse prẽceptũ euangelicum.

2. Argum. S. Thom.

¶Respõdet D. Thom. in virtute tria. Primum enim fatetur necessariam esse in baptismo aliqualem Christi sepulturæ repræsentationem. Et hæc est multò cordatior locutio, quàm Paluda. dist. præsenti. quæst. 3. aliorumq; dicentium, non semper opus esse in baptismo talem apparere repræsentationem. Secundò subinde confitetur ob testimonium Pauli, & sacrorum canonum vsq; adeò esse mersionem magis, tum vniuersalem tum laudabilem, vt citra causam (vt modo dicebamus) non sit prætermittenda. Tertiò deniq; subdit in alijs duobus modis nonnullam extare sepulturæ repræsentationem: nam siue aspersio fiat, siue effusio aquę, dum illis subijcitur, vel caput, vel alia pars hominis, fit quasi sepultus illa aqua. Canon autem. Multi. iam suprà expositus est, videlicet, præceptum euangelicum illic non referri ad trinam mersionem, sed ad formam verborum in nomine trinitatis. Cypria. lib. 4. Epistolarum epistola. 7. & refertur de cõsecrat. distinct. 4. can. Nec quenquam. meminit aspersionis, & profusionis aquæ: attamen potiùs de aspersione aquæ benedictæ super ægros videtur loqui, quàm de aqua baptismi.

Respond. Thom.

Argument.

¶Sed arguitur contra eiusmodi baptismatum figuras. Sequeretur, quòd si dum quis mergẽdo baptizat, diceret, Ego te aqua aspergo, vel e conuerso dum aspergeret, Ego te immergo, non

non verè baptizaret, quia mentitur. Ad hoc imprimis respondetur, ꝙ si dum mergit dicat, Ego te immergo, & dum aspergit, Ego te aspergo, & dum effundit, Ego te aqua infundo in nomine patris, &c. est verè baptismus, sed non nulla erit culpa mutare formam solẽnem. Ob id enim diximus dist. 1. quæst. 1. inter alias causas retentum esse in ecclesia verbum Græcum, baptizo, quod omnes illas formas comprehẽdit, & pariter latinum, abluo. Aspergo autem, & infundo tantum posset dare scandalum, vt esset culpa mortalis. Qui autem dum mergit dicit aspergo vel è conuerso, mendax est: quoniam tamen mendacium illud non attingit sacramenti substantiam, nam vtrunque verbum ex accommodatione vsus tantum valet sicut baptizo, fortasse erit verum sacramẽtum: tametsi non vsqueadeò id affirmauerim, quin forsan propter scrupulum sit sub conditione iterandum.

3. Argum.

¶Tertium argumentum D. Thomæ est huiusmodi. Si sine mersione totius corporis posset fieri baptismus, quamlibet corporis partem sufficeret aqua perfundi, originale autem peccatum, cuius ablutioni baptismus deseruit, in toto est corpore: ergo citra mersionem nequit fieri commodè. Respondet, quòd si tõtum corpus perfundi commodè non potest, oportet caput perfundi, in quo principium animalis vitæ manifestatur. Est enim externorum membrorum præcipuum, vtpotè in quo vigent tam interni, quàm externi sensus. Vnde licèt per generationis membra traducatur originale, tamen quia baptismus illum traductionis actum non abluit, sed pollutam animã, commodius caput, in quo sensus sunt animæ, quàm illa membra, abluitur. Patres autem antiquæ legis, qua spe Christi pendebant ex suis lumbis procreandi, in illis membris sacramentum remittendi originalis susceperunt. ¶Hanc formam tingendi caput insinuat Chrysost. loco proximè citato, & August. homilia super Ioannem cap. 9. & refertur de consecra. distin. 4. can. Postquam. Postquam enim, inquit, vos credere promisistis, tertiò capita (vestra in sacro fonte demersimus. Quocirca nisi causa id legitima prohiberet, legitimus baptismi ritus est caput intingere: quare absq; causa id prætermittere peccatum est. Imò si consultò quis baptizans nollet intingere caput, sed brachiũ, aut tibiam, tantum posset scandalum dare, vt mortaliter deliniqueret, & hoc sonat verbum D. Tho. oportet. Nõ autem tantam importat necessitatem, quin etiam si præter caput bona pars corporis intingatur, sit integrum sacramentum.

De conse. d. 4. can. Postquam.

¶Sed arguis. Ergo quantum ad integritatem satis esset intingere digitum vel manus vel pedis. Respondetur, ꝙ quantum ad culpã res attinet, quanto minor pars intingeretur, maior esset, sed quantum ad necessitatem sacramenti quandoq; esset certum, vt si totum pectus, aut scapulæ infunderentur: aliquando verò dubiũ. Vnde si solus digitus intingeretur, profectò non esset res certa, sed esset eiusmodi sacramentum sub conditione iterandũ. Videbimus nanque distin. 5. ar. 1. apud D. Thomam, dum infans ex vtero matris extrahit non caput, sed solam manum, in illo membro esse baptizandum, nihilominus postquam totus in lucem prodierit: esse sub conditione rebaptizãdum.

Si minima pars tingatur.

¶Atque idem de aqua respondendum, si quis hæsitauerit an sit certa quantitas necessaria, respõdendum, inquam, illam esse necessariam quæ sufficit, vt homo dicatur ablui. Si autem tam exiles essent, tamq; paucæ guttæ, vt reuera non censeretur ablutio, non esset sacramentum. Et aliquando etiam maneret res dubia, vt esset sub conditione iterandum.

De aquæ quãtitate.

¶Ecquid autem si tantum capilli capitis aqua perfundantur, quæ neq; ad carnem neque ad faciem neq; omninò ad cutem corporis descẽdat, apparet enim ex vna parte esse baptismũ, quoniam vulgari idiomate caput tunc dicitur ablui: ex altera verò apparet non esse baptismum, eò ꝙ aqua verè corpus non tangit: & tamen August. ait. Quæ est ista virtus aquæ, quæ corpus tangit, & cor abluit? Reuera hæc non sunt vsq; adeo certa, vt absq; vllo scrupulo definiri queãt. Crediderim tamẽ esse baptismum: quia capilli suo modo partes sunt capitis: nam licèt sint eius excrementa, viuũt tamẽ sine sensu, quandoquidem crescunt. Non tamen omninò scrupulosum hominem condemnarem, si eum conditione eiusmodi baptizatum rebaptizaret.

De capillis.

¶Dubium autem grauioris solutionis est dum aqua vel effusa, vel aspersa nullam corporis partem attingit: neq; verò capillos, sed duntaxat vestes, vt potè si quis obtectis manicis manibus, & personata facie omninò contectus baptizaretur, siue aspersione, siue immersione, siue effusione. Apparet enim huiusmodi homo verè baptizatus: nã vulgo verè dicitur aspersus, & immersus, & effusus aqua. Sed tamen ab altera parte pugnat, quòd, vt modò citatus August. insinuat, debet aqua corpus tangere, tamen hoc pacto non tangit.

Dubium.

¶Reuera res est quodammodo incerta. Et licet quis forsan posit in partẽ affirmatiuam vergere, tutior mihi appareret negatiua. Nã præter autoritatẽ citati Augustini, baptizare idem

Sententia autoris.

est, quod abluere siue aspersione, siue quacunque alia forma fiat: & tamen ille, qui vndequaque contectus intingitur, proprie non abluitur. Vnde S. Th. infra. q. 68. art. 11. de necessitate baptismi, inquit, est, q̃ corpus baptizãdi aliquo modo aqua abluatur. Itẽ arguitur. Si quis in culeum insutus, hoc est, in bouino vtre inclusus baptizaretur, taliter vt aqua nullatenus eũ tangeret, non esset baptismus, vt Gabri. dist. 4. quæst. 2. asseruit, quanuis non fortasse ob illationem, quam ipse facit: ex eo scilicet, quòd in vtero matris non potest fœtus baptizari. Et enim ratio huius non est, ob id solum, quòd aqua non pertingit ad fœtum, sed ob id præsertim, quòd etiam si viuat, non est omnino per se suppositum, sed reputatur aliquid matris. Attamẽ alia ratione, ille, qui sic in bouino vtre inclusus mergitur, non censetur baptizatus, videlicet, quia vere ille non abluitur, quare falsa esset forma, Ego te baptizo, aliàs deberes concedere, quòd etiã inclusus in lignea capsa posset baptizari, quod esset absurdũ. Colligamus igitur, quòd siquis sit inclusus in ligno, vel corio, vel ferro, vt si sit cataphractus, vel certè obuolutus panno (indifferens enim est ad substantiam sacramenti) nõ est sacramentum. Saltem crediderim huiusmodi hominẽ sub conditione baptizandum. Quòd si mihi acta Apostolorum obiecceris. cap. 2. & 4. quibus referuntur tot hominum millia vno die baptizata, vbi apparet per aspersionem fuisse celebratum baptismum, atq; adeò non attigisse aquã omnes, nisi vsq; ad vestes. Respõdetur, nullatenus credendum, ita temerè fuisse aspersos, sed transibant coram ministro (nam plures erant ministri) bini & bini, aut forte terni, vel quaterni, vt super singulorum capita certo iactu, vel effusione caderet aqua, sub illa forma. Ego te, aut vos baptizo in nomine patris & filij, &c. Quod enim Paludanus ait, distinct. 1. quæst. 3. prope tertiam conclusionem: videlicet, quanuis aqua nullatenus tangat eum qui baptizatur, Deum id supplere; temere dictum est, & arbitror peius esse quàm falsum, quod distinc. quæst. 5. arti. 2. latius disputabimus.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm trina mersio sit de necessitate baptismi.

NOn modò à primordijs ecclesię celebratus vsus fuit mersionis in baptismo, verùm & solennissimũ trina mersione ipsum perficere. De qua ergo trina mersione quęritur, vtrùm sit necessaria. Respondet D. Thom. tribus conclusionibus. Prima. Quantum ad necessitatem attinet baptismi accidentarium est, & nihil referens vnica, an trina mersione fieri. Primò conclusio probatur authoritate Gregorij ad Leonardum episcopum, quæ refertur de consecrati. distinct. 4. cap. De trina. Reprehensibile enim, inquit, esse nullatenus potest infantem in baptismo vel ter vel semel immergere. Secundò probatur ratione superioris articuli. De essentia nanq;, & necessitate baptismi solùm est vt fiat ablutio: modus autem mergendi, aut effundendi est accidentarius: ergo à fortiori quòd vna fiat, vel trina mersio. Et confirmatur ratione, quam illic adfert Greg. Quoniam in tribus mersionibus & personarum trinitas, & triduũ sepulturæ Christi significatur: in vna verò & diuinitatis singularitas, & Christi mors vna designatur. ¶ Secũda conclusio. Diuersis temporibus nouis exurgentibus causis secundùm ecclesię sanctiones quandoq; institutus est vnus modus, quando que alius. In principio nanque orientis ecclesiæ quidam de trinitate male sentiebant, Christum purum hominem, vti Arriani, existimãtes, nec dici filium Dei nisi propter meritũ, quod præcipuè habuit in morte. Qui ideo hæretici non in nomine trinitatis, nec trina mersione baptizabant, sed in commemoratione mortis Christi mersione vna. Contra quos institutus est modus baptizandi trina mersione in nomine patris & filij, &c. vt habetur ead. dist. in. can. Si quis presbyter. qui est inter canones apostolorum. Vbi sacerdos baptizãs in morte domini deponi iubetur. Atq; ad id pertinet canon Pelagij. Multi sunt. Postmodum verò orta hæresi Donatistarum rebaptizantium eos qui baptizati erant ab hæreticis, in odium illius hæresis inhibita fuit trina mersio, iussumque vt vna sola baptizaretur, vt est videre in concilio Toletano quarto, quod ead. dist. refertur. can. Propter. Verba canonis sunt. Propter vitãdum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis vsum simplã teneamus baptismatis mersionem. Tametsi in illo concilio alia datur causa: scilicet, ne quis putaret tres esse Deos. ¶ Tertia conclusio. S. Thomæ est trimẽbris. Cessante huiusmodi causa communiter seruatur in baptismo trina mersio, & ideo graviter peccaret aliter baptizans, quasi ritum ecclesiæ non obseruans. Nihilominus tamen esset baptismus.

Prima conclusio.

Secũda conclusio.

Tertia conclusio.

Expositio articuli.

Nota.

¶ Hic præter illa, quæ præcedenti art. notata sunt, vix quidpiam noui restat, nisi quod tempore D. Tho. vsus semper celebrabatur trinæ mersionis, qui quidem iam rarissimus est. Sed præterea notandum q̃ quilibet sacerdotum in solenni baptismo debet ritum Ecclesiæ matricis obseruare, vt ait dist. præsenti Palud. quæst. 3. art. 2. non autem Ecclesiæ Romanæ, aut Metropolitanę Archiepiscopi. Alioqui ait D. Th. grauiter peccaret. Et nescio an intelligat mortaliter, arbitror tamen vt suprà diximus seclusō scandalo non esse mortale, imò occurrentibus causis suprà proximè narratis nulla est culpa. Neque dum priuatim in necessitate baptizatur infantulus, tunc enim nullus est mergendi vsus.

Primum argumentum.

¶ Primum argumentum. S. Tho. est autoritas quædam D. August. quę refertur can. suprà citato. Postquam vos. de consecra. distinctio. 4. Vbi docet baptizandorum capita tertiò in aquam mergi consueuisse. Et subdit. Rectè tertiò mersi estis, qui accepistis baptismũ in nomine sanctæ trinitatis. Rectè tertiò mersi estis quia accepistis baptismũ in nomine Iesu Christi, qui tertia die resurrexit à mortuis. Tertiò repetita immersio typum dominicę exprimit sepulturæ, per quam Christo consepulti estis in baptismo. Vtrunque autem: scilicet, tam expressio trinitatis, quàm figura sepulturæ Christi est necessaria in baptismo: ergo & trina mersio. Respondet quòd cùm trinitas sit principale agẽs in baptismo, debet eius effectus ad subiectum per formam pertingere, & non per materiam. Agens enim naturale non per materiam, sed per formam assimilat sibi passum: & ideò in baptismo per verborum formam applicatur trinitas baptizato: quare vsum materiæ trina fieri mersione, cõgruum quidem est, non autem necessarium. Sepultura autẽ Christi etiam vna mersione, quinuerò aspersione, vel effusione quodammodò, vt suprà dictum est, significatur. Sed tamen triduum eius non fuit de necessitate salutis: nam si vna die fuisset mortuus, satis ad nostram fuisset salutem. Sed triduum fuit necessarium ad ostendendam veritatem mortis. Trina ergo mersio nõ est, propter illud tridui mysterium ad baptismum necessaria. Collige autem ex his verbis (id, quod supra contra Caietanum, aliàs instituimus) non satis esse in baptismo trinitatem in confuso & implicitè nominare, sed necessarium esse personas exprimere.

Secundũ argumentum.

¶ Secundum argumentum sumitur ex verbis Pelagij can. Multi sunt. de consecra. dist. 4. vbi ait euangelicum præceptum admonere, vt in nomine trinitatis trina etiam mersione baptisma tribuatur. Respondet autem D. Thom. quòd papa non intelligit trinam mersionem esse de mandato Christi nisi in suo simili, in hoc scilicet, quòd præcepit baptizare in nomine patris & filij & spiritus sancti. Planius tamen videtur responsum, quod nos suprà dedimus, scilicet id, quod ait pontifex euangelicum præceptum, solùm ferri in illud quòd baptismus fiat in nomine trinitatis. Quod verò subditur, trina etiã mersione, congruentia dun taxat est, quæ ex dicto præcepto colligitur.

Tertium argumentum.

¶ Tertium denique argumentum est. Si trina mersio necessaria non esset, in prima perficeretur sacramentum: quare duæ reliquæ rebaptizationem subolerent. Respondetur autem, q̃ ex intentione ministri ecclesiæ, qui intendit vnum baptismum trina mersione perficere, fit vt ex omnibus tribus vnum duntaxat euadat baptisma, iuxta verbum Hierony. super epistolam ad Philipp. licèt ter baptizetur, id est, immergatur, propter mysterium trinitatis, tamẽ vnum baptisma reputatur. Si verò in singulis mersionibus integram proferret formam, tria intendens baptismata, ter baptizaret, atque adeò tanquã rebaptizator peccaret grauissimè.

¶ Sed arguat quis fortè cõtra. Ex priori membro huius solutionis consequeretur, q̃ si sacerdos trina mersione, vnicum intendens baptisma, duas vel vnam omitteret, nullatenus baptizaret: nam cùm intentio sit necessaria, & illa non referatur nisi ad omnes simul, licèt in prima totam proferat formã, non erit baptismus. Et confirmatur authoritate Diui Thomæ in quarto. præsenti distinctione. articulo quarto. dicẽtis, quòd si trina intendatur immersio baptismus non perficitur nisi in extrema. Consequens autem est falsum: nam si trina immersio de se non est necessaria, intentio ministri non facit eã necessariam. Argumentum est Caietani, ad quod bene respõdet negando primã illationẽ: intẽtio enim ministri fundatur in ritu ecclesiæ, quæ non constituit trinã mersionẽ tanquam necessariam, sed tãquam congruentem. Quare si totius formæ prolatio non perficiatur vsq; ad tertiam mersionem, illucusq; non confertur sacramentalis gratia, licèt virtute omnium tunc infundatur. Et hoc est quod ait. S. Tho. in. 4. vbi enim fiebãt tres mersiones, ad prolationem vnuscuiusq; nominis, scilicet patris &c. fiebat vna. At licet intẽtio trium habeatur, si tamen vnica tantùm fiat cum forma, illa sufficit. Quocirca Palud. dist. præsenti. q. 3.

Caietani.

Palud.

Universidad de Deusto
Biblioteca

circa finem nõ est hac in parte audiendus. Ait siquidem, quòd si intentio, referatur ad tertiam mersionem, illucusque non fit sacramentum, quod nisi intelligat quando forma non antea tota profertur, falsum dicit. ¶ Quando autem forma integrè profertur in prima, ait Caietanus duas subsequentes nõ esse partes sacramẽti: quia prolatio, inquit, formę, & mersiones debent esse simul. Occasione autem huius verbi, quia hanc quæstiunculam Diuus Thomas nõ tetigit, quæritur demum in calce materiæ & formæ baptismi, vtrùm debeant simul concurrere. Et quidem sub his generalibus verbis res nõ est dubia, sed planum est prolationem verborum, ac materiæ vsum debere simul cõcurrere. Etenim cùm verbum ipsum, baptizo, prę sens designet tẽpus, nisi tũc simul fieret opus, falsa esset forma. Et confirmatur, quia si, vt ait Aug. verbum detrahas ab elemento, non erit nisi ablutio quædam profana, & mera aqua. Dubium verò est, quàm simul debeant concurrere: nam glo. in can. Detrahe. 1. quæst. 1. intelligit, quod punctim mathematico more. Ita que si eodem instanti adæquatè, quo verbum profertur, puer non mergatur, vel intingatur, non erit sacramentum. In eandem sententiam religiosissimè, ne dicam superstitiosè, subscribit Caieta. quod lib. 1. quæst. 16. eandemq; pluribus, quàm opus est, rationibus confirmare nititur. Vnde concludit saltem necessarium esse, vt pars aliqua prolatæ formæ simul cum aliqua parte actionis concurrat, licèt non sit necessarium, vt ædæquatè incipiant, & desinant esse simul. At verò bene ait Scotus. distin. 6. q. 3. cum Richardo. d. 3. art. 4. q. 1. non debere vsqueadeò strictim hoc, simul, intelligi, sed morali modo, hoc est, vt humanus habet vsus. Qui enim phyalam ori admouens ait, ego bibo, & cõtinuò bibit, simul cẽsetur id dicere & facere: & pariter si dicat crucem osculor, & statim osculũ porrigat. Pari ergo ratione si quis prius dicat, ego te baptizo, vel ego te chrismo, & protinus mergat, vel chrismate vngat, sat est. Illud enim proximum tempus censetur humano more præsens. Sic ergo intelligendum est verbum euangelicum. Baptizantes eos in nomine patris, &c. Quocirca licèt paululò antè finiatur prolatio formæ, nihilominus mersio cõtinuò subsequens pars erit sacramenti. Sicut quando baptismus fit vnica mersione, nihil periculi est, si prolata tota forma confestim post verbum, spiritus sancti, fiat immersio. Nullum inquam est dubium, quin minister attentus esse debeat, vt simul applicando materiam verba proferat. Neque omnimoda careret culpa si negligens in hoc esset. Si tamen nõ tanta intercederet diligentia, non ideo sacramentum censendum est nullum. Et multominùs periculi existit in cõsecratione ordinum, de qua illic Caietan. disputat, si prius dicat episcopus, accipe potestatem cõsecrandi, &c. & continenter absque notabili mora initiandus calicem cum hostia tangat: quoniam, accipe, non est nisi imperandi modi exigens, vt audiens, vel simul, vel illico accipiat. Si autem tantum temporis interuallum interciperetur, vt secundum vsum humanum forma, & actio non essent simul, tunc nullum perficeretur sacramentum. Quapropter si episcopus semel tãtùm omnibus diceret, accipite potestatem, &c. & illi postmodum succesiuè longo temporis tractu attingerent calicem, res esset valde dubia, & fortè, vt illic ait Caietan. non fieret sacramẽtum. De qua ergo re suo proprio loco in materia ordinum iterum recurret sermo. Pari modo si quis post quam protulit verba, aliud negotij ageret ante quam applicaret materiam. ¶ Solet hic subinde de huiusmodi mersionibus disputari, vtrùm etiam cum periculo mortis illius, qui baptizatur, sint faciendæ. Disputat hoc Scotus in. 4. distinct. 5. quæst. 3. & Paluda. distinct. 3. quæst. 3. & distinct. 6. quæst. 1. & plerique alij. Exempli gratia. Si puer est morti vicinus, & consuetudo viget ter mergendi, vtrùm facienda sit trina mersio. Atqui de hoc nulla subest hæsitandi ratio: haud enim cum illo periculo seruãda est consuetudo, sed semel est ille mergendus. Imò satis esset, quinuerò satius, leuissimè aspergere. Aliàs, inquit, Paluda. si sacerdos ritum ecclesiæ de trina mersione tunc seruaret, & interim moreretur in prima, nõdum completa forma, damnaretur quidem ille, & sacerdos maneret irregularis. Hoc autem secũdum nescio ex quo canone ecclesiæ colligatur, quanuis graui sacrilegio, & homicidio delinqueret. ¶ Quid autem si nulla sit aquæ copia, quæ citra periculum applicari possit: vt si nõ sit nisi altus puteus, aut flumen sub altum pontem fluens, nec tamen suppetit vas ad aquam hauriendã. Omnes aiunt saltem pannos esse fune demittendos in aquam, posteaque super puerum in forma baptismi exprimẽdos. Quid verò si nec adsint panni? Tunc cuncti, & quidem bene respondent, quòd si adsit cribrum aut calathus, quo possit commodè fune puer immergi, & emergi, demittendus est. Quòd si res in has redigatur angustias, vt nec sit tale vasculum, quęritur vtrùm tũc puerum iam iam moriturum, de quo nulla est reliqua spes salutis, liceat in flumen, vel in puteum sub forma baptismi proijcere, vt saltem antea quàm spiritum exhalet, gratiam suscipiat baptismalem. Apparet enim hoc esse licitum: quoniam spiritualis vita preferenda est corporali, & tunc maximè quãdo de corporali nulla sit spes reliqua. Panormitanus in cap. Non vt. de baptismo. narrat simile factum cõtigisse, & ait probabile esse talem puerum sic proiectũ fuisse verè baptizatum, si tamen viuus aquam attigit. Et Gabri. dist. 4. q. 2. allegat Oikot idem tenẽtem, ac dicentem quòd Deus tũc perficiet, quod baptizans perficere nequiuit. Neque ipse id reputat improbabile. Scotus verò loco citato, & Palud. & reliquus Theologorum cœtus duo aiunt. Prius scilicet, quòd illa proiectio sit peccatum mortale homicidij. Posterius, quòd nec sit baptismus. Nam baptismus inquit Scot. ordinatur ad vitam baptizati, illa autem proiectio ordinatur ad mortem: quare deficit recta intentio ad baptismum necessaria. ¶ Quo autem hæc omnia perspicuè diluantur, nonnulla asserta subiecerim. Primum. Baptizare puerum cum intentione ei nocendi in vita temporali, imò eum occidendi, vel alio sinistro proposito, licèt peccatum sit graue, non tamen tollit veritatem sacramenti, si cum forma adsit etiam intentio verè baptizandi, vt distinct. 1. quæst. 5. artic. vlt. dicebamus. Nam vbi omnia concurrunt, quæ sunt de necessitate sacramenti, solidum est sacramentum. Nihil autem repugnat, vt simul dum quis intendit puerum baptizare, eius procuret mortem, videlicet, nimio rigore frigoris, aut caloris aquæ eum offendendo. Secundum assertum est. Proijcere in flumen vel in puteum absque intentione, & arte lauandi ipsum, non est baptismus. Probatur: quia cum illa proiectio non habeat formam mersionis, quippe quam nulla succedit emersio, neque aspersionis, neque infusionis aquæ, fit vt neq; formã gerat ablutionis, quæ est ad baptismum necessaria. Quòd enim Deus suppleat quod in baptismo fluminis omittitur, nisi per baptismum flaminis illius, qui baptizatur, distinct. 5. artic. 2. demonstrabimus absque vlla probabilitate affirmari. Quòd autem ille sic proiectus censendus sit Christi martyr, ridiculum est. Tertium dictum sit, quòd siue sit baptismus siue minimè, esset tamen graue peccatum homicidij, ex quo irregularitas incurreretur. Secus si dum manibus sacerdos puerum mergit casu elaberetur in aquas: tunc enim baptismus esset, & culpa careret. Quarta proposit. Si fune posset commodè puer immergi, & viuus emergi, dummodo aqua corpus tangeret, verum esset baptisma, etiam si fieret cum periculo mortis. Patet, quia illic coucurrunt omnia necessaria ad baptismum: quoniam nõ est de necessitate baptismi, vt minister puerum manibus teneat. Quinta propositio quo ad culpam. Quando puero si baptizetur, periculum creatur, ita vt mors inde illi imminеat, non est dubium, quin sit differendus baptismus. Quare qui illum tunc baptizaret, homicida esset, & irregularis: non enim facienda sunt mala, vt inde eueniant bona. Neque Christus, cuius iugum suaue est, & onus leue, cum periculo mortis sua nos iussit sacramenta suscipere. Quid autem si nulla sit spes vitæ pueri, timetur tamen ex baptizatione acceleratio mortis. Videtur nanque non esse baptizandus: nam anticipatio mortis genus quoddam occisionis iudicatur. Materia hæc, cum moralis sit, non est nimia subtilitate tractanda. Respondetur ergo, quòd quando per multum temporis acceleratur mors, genus esset homicidij, & nunquam esset licitum. Quando verò minima esset acceleratio, nõ censeretur homicidium, quia minimũ pro nihilo reputatur. Ex quo fit, quòd vbi aqua præsto est ad manum, accidere non potest tantum periculi: nam si dum infans moritur mergi non potest, satis est vt tenuissimis guttis aspergatur. Aspersio autem illa non potest sensibile temporis mortem anticipare. Neq; verò esset ambigendum, quin puer posset cum periculo aliqualis accelerationis mortis ad locum asportari, vbi esset aqua: haud enim sunt hæc adeò scrupulosè tractanda. ¶ Vbi tamen aqua non est sic parata, sed in alto puteo, vel flumine, tunc restat supremum dubium, vtrùm si aqua per aliam artem hauriri nequit, potiùs sit puer sine baptismo mori permittendus, quàm cùm vel certo, vel multùm probabili periculo mortis baptizetur. Cuipiam nanque videri posset potius esse baptizãdum, quoniam vita spiritualis præferenda est temporali, & illi puero nulla nisi per baptismum patet salutis via. Nam in lege veteri, vt distinctio. præcedenti dicebamus, licèt in periculo mortis puer non circumciderẽtur, patebat illi salus per remedium legis naturæ. His tamen non obstantibus proculdubio in nullo casu vllus est cum tali periculo mortis baptizandus, videlicet vt baptismus sit ei causa vel mortis, vel multæ eius accelerationis: præsertim quandiu spes eius vitæ durat: quare in his multa opus est prudentia. Sed censendum est de illo, ac si nulla esset aquæ copia. Nec mirum si perire sinatur, postquam omnis homo nascitur filius iræ. Deus enim satis prouidit aquam, quæ communissimum est elemen-

Caietanus. Gloſſa. Caieta. Scotus. Panormi. Scot. Sententia autoris per propositiones. Prima propositio. Secunda propositio. Paluda. Tertia propositio. Quarta propositio. In mortis periculo. Dubiũ nõ est pro copia. Quinta propositio. Notandum. Postremum dubium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum. Si autem sine periculo mortis applicari non potest: iudiciũ Dei abyssus multa, qui Iacob dilexit, Esau autem odio habuit.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm baptismus possit iterari.

HIC articulus de iteratione baptismi, quanuis eum Magist. sententiarum distinct. 6. vbi de ministris agit, collocet, tamen ad hanc attinet distinctionem: spectat nanque ad formam & figuram baptismi, quæ pluribus fit mersionibus. Respondet ergo D. Tho. vnica negatiua conclusione. Conclusio. Baptismus iterari non potest. Eandemque primò fundat in autoritate Apostoli ad Ephesi. 4. Vna fides, vnũ baptisma. Nam sicut vnicus est omniũ Deus, ita & vna fides, & vnum commune baptisma gentibus vniuersis necessarium. Atque adeò idem est à quocunque ministro fiat, siue à malo, siue à bono, siue ab hæretico, siue ab infideli. Quare à quouis ministretur, non est iterandum. Sed tamen authoritati quatuor adhibet confirmatorias rationes. Prima sumitur ex intima ipsa natura baptismi. Baptismus est quædam spiritualis regeneratio, qua scilicet homo veterem exuit vitam, & nouam induit, secundùm illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Vnius autem vitæ vnica est generatio: ergo sicut carnalis natiuitas non iteratur, ita nec baptismus. Vnde August. super illud, Ioann. 3. Nunquid potest iteratò in ventrem matris suæ introire & renasci? Sic tu, inquit, intellige natiuitatem spiritus, quo modo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Quomodo enim vterus non potest repeti, sic nec baptismus. Secunda ratio sumitur ex similitudine baptismi ad mortem Christi: nam per ipsum commorimur, consepelimurque (vt ait Paulus) Christo. Christus autem semel tantùm mortuus est: non ergo baptismum iterare licet. Propter quod ad Hebræ. 6. quibusdam rebaptizari se volentibus improperat, quòd contendant Dei filium in semetipsis iterum crucifigere. Vbi ait glossa, vna Christi mors vnum baptisma consecrauit. Tertia ratio alludit ad effectum baptismi, qui est indelebilis character, qua ratione sicut calices, & reliqua vasa non nisi semel consecrantur, ita nec baptismus iteratur. Quapropter Augustinus secundo libro contra epistolam Parmeniani, Character, inquit, militaris non repetitur: non enim minùs hæret sacramẽtum Christi, quàm corporalis nota militum, sed permanet etiam in apostatis. Quare redeuntibus ad ecclesiam per pœnitentiam, non repetitur baptismus. Quarta demum ratio eruitur ex alio eius effectu, qui est originalis culpæ remissio: vnde sicut illa non iteratur, ita nec baptismus. Quia vt ad Roma. 5. ait Paulus, sicut per vnius delictum in omnes homines in cõdemnationem, sic per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.

¶ Conclusio præsentis articuli citra controuersiam est vniuersis orthodoxis receptissima. Est enim sanctionibus ecclesiæ multis decreta, vt canon. Hi qui. prima quæstione prima. vbi Leo papa in eadem authoritate Pauli ad Ephesios quarto. quam hic affert Diuus Thomas eandem fundat veritatem. Et de consecratio. distinct. 4. can. Non licet. qui est concilij Carthaginensis. 4. & cap. Rebaptizare. qui est August. ad Maximum. cuius verba sunt. Rebaptizare hæreticum hominem peccatum est, rebaptizare autem catholicum hominem, immanissimum scelus est. Duplex siquidem est huius sancti dogmatis membrum. Quòd enim quis rebaptizari aut rebaptizare contendat, bifariàm contingit. Aut quia baptizatus est ab hæreticis, & quia per tale baptisma gratia non suscipitur, rebaptizari procurat. Et hæc fuit Donatistarum secta, de quibus distinct. sequenti redibit sermo. Atque hoc licet sit peccatum, videtur tamen nonnihil excusationis habere. Aut quia absque vlla causa id procurat, & propterea hoc dicitur immanissimum scelus, quod ex suspicione defectus baptismi nascitur, quasi vnus non sit sufficiens ad iustitiam. Ex quo fit eodem scelere fœdissimè se cõplicare Anabaptistas, qui infantulos baptizatos, cùm venerint ad vsum rationis iterum rebaptizant. Anabaptista enim idẽ est quod rebaptizator, nisi quòd per antonomasiam isti sic appellantur. De quibus inferiùs redibit disputatio. Quinuerò & lege ciuili extat Codex. Ne sanctum iteretur baptisma. Et est in odium Donatistarum iniuncta irregularitatis pœna tam rebaptizatis quàm rebaptizantibus, quod in calce articuli referendum nobis restat. Ecce quibus testimonijs conclusio constabilitur, fitque certissima.

Expositio articuli.

Duplex rebaptizandi culpa.

Donatistæ secta.

C. Ne sanctum itere. bapti.

¶ At verò de rationibus nõnihil variant doctores. Scotus nanq; distinct. 6. quæst. 7. ait quòd ratio initerabilitatis baptismi est institutio diuina, cuius non est aliqua causa prior, nisi eius voluntas. Sed tamen institutio illa fuit rationabilis. Hactenus ille. Attamen huiusmodi institutionem diuinam non legimus in euangelio expresse. Imò venerabilis Hugo lib. 2. de sacramentis part. 6. cap. 13. non eam censet nisi institutionem sanctorum patrum. Verba eius sunt. Apostolus dicit. Vna fides, vnum baptisma: hac enim authoritate vniuersi vtuntur. Quod ergo vnũ est, geminari non potest: qua propter valde rationabili definitione à sanctis patribus institutum est, vt qui semel sacramentum baptismi percepisse cognoscitur, nulla ratione illud iteratò accipiat, siue in ecclesia siue extra ecclesiam, hoc est, siue à catholico siue ab hæretico fuerit baptizatus. Hæc ille. Alludit enim ad partitionem Augustini proximè explanatam. ¶ Crediderim tamen hoc dogma ab ipso apostolorum tempore fuisse certissimum. Imò non solùm iure pontificio, sed & iure diuino, vt Scotus innuit, constabiliri. Sic enim semper Paulinum illud ad Ephes. 4. vnus Deus, vna fides, vnum baptisma à patribus intellectum fuit, vt à quocunque daretur, non esset iterandum. Atque eam ob rem contra re baptizatores adiectum est in symbolo Niceno. Cõfiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum. Vnum scilicet, quod si legitima intentione, materiaq;, & forma fiat, iterari non debuit. Reducitur ergo conclusio præsens ad articulum fidei. Neque verò Christus pro suo mero arbitrio id de quibusdam sacramentis instituit, & non de alijs, sed natura ipsa baptismi exigente, quod alia iterabilia sacramenta, scilicet, pœnitentia, matrimonium, & extrema vnctio non expostulant. Quare rationes istæ, quas D. Thom. adducit, non solùm tanquàm congruentes sunt auscultandæ, imò tanquàm necessariæ iuxta naturam sacramenti. Natura enim ipsa generationis spiritualis, Christianæque professionis secum intimè adfert vt non nisi semel fiat. Quocirca vbi Christus Ioan. 3. dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, appellans baptismum regenerationem, docuit non posse bis eidem ministrari. Vnde conclusio non solùm sic est intelligenda, quòd rebaptizatio sit peccatum, & sacrilegus sacramenti abusus, verum quòd nec sit sacramentum. Itaq; materia baptismi sit homo non baptizatus, sicuti materia consecrationis eucharistiæ sunt panis & vinum non consecrata. Qui enim species consecratas iteratò consecrare tentaret: nullum faceret sacramentum.

Hugo.

Est de iure diuino.

Articulus fidei.

Rebaptizatio non est sacramẽtũ.

Scotus.

Argumentũ

¶ Arguitur autem contra. Ergo rabaptizatio non est peccatum nec adeò pœna dignum, quandoquidem nullum geminatur sacramentum. Negatur consequentia. Imò ob id est peccatum, quòd iterari tentatur id, quod non est iterabile. Veluti si quis viuente vxore alteram duceret. ¶ Secundam verò rationem D. Thomæ ideo illic Scotus redarguit quòd minimè illam fideliter refert. Ait liquidem rationem non concludere, quia baptismus virtutem habet à passione Christi nõ esse iterandum: quoniam & alia, inquit, sacramenta iterabilia, inde quoque virtutem suscipiunt. Attamẽ D. Tho. non adfert hanc rationem, sed quòd per baptismum commorimur peccato, cõsepelimurque, & configuramur morienti Christo. Itaq; ratio fundatur nõ in hoc quòd baptismus virtutem habet à passione Christi, sed in similitudine ad eandem mortem, quæ reliquis sacramentis non conuenit. Ob idque Paul. ad Hebræ. sexto ait eos, qui semel sunt illuminati (scilicet lumine fidei baptismalis) gustauerunt etiã donum cœleste (scilicet regenerationis) & prolapsi sunt, non rursus renouari posse, ad pœnitentiam, crucifigentes sibimet ipsis filium dei. Quod Nouatus hæreticus sinistrè intellexit, impossibile. s. absolutè esse, cum, qui post baptismum cadit, rursus veniam obtinere posse. Cuius ideirco vesaniam retundit Augustinus de vera & falsa pœnitentia capite tertio. eò q; Apostolus in compluribus locis homines ad pœnitentiam commonet. Ipse ergo se Apostolus exponit dicens, iterum crucifigentes filium Dei, hoc est iterum se baptizari contendentes. Per baptismum nanq; configuramur crucifixioni Christi, veterem hominem quoad culpam & pœnam exuentes, & induentes nouum. Vnde quoniam signum veræ rei assimilari debet, sicut vnica fuit mors Christi, ita vnicum debet esse baptisma. Ideoque concludit illic Augu. quòd per illud verbum Pauli cõsuetudo ecclesiæ est, non baptizare nisi semel. Per pœnitentiam aũt licet crucifixionis Christi efficiamur participes, non tamen prorsus similes. Atqui hæc est receptissima doctorũ expositio, vt Dam. in lib. 4. cap. decimo, & reliquorum. Tametsi Hiero. contra louinianum eundem locum de pœnitentia intelligat, glossat nanque impossibile, idest difficile est peccatori per pœnitentiã in viam reuocari. Sed certè verbum illud, iterum crucifigentes, demõstrare videtur non esse nisi sensum de iteratione baptismi. Et confirmatur, quoniam Paulus illic contra quosdam sermonẽ inierat, qui perinde de baptismo cẽsebant, ac de baptismatibus antiquæ legis, quæ cũ ad ablutionẽ corporaliũ sordium instituta fuissent, iterum atque iterum repetebantur. Amouet ergo errorem illum:

Secunda ratio.

Hebræ. 6.

August.

Hieronym.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illum: quoniã baptismus, cum omnem prorsus pœnam & culpã diluat, iterari non indiget, imò nec verè potest sicut non potest homo renasci corporaliter. Vnde quãdo peccator per pœnitentiã resurgit, non renascitur, sed ad eandem vitam redit, in qua natus fuit per baptismũ. ¶Iam verò & idipsum Apostolus ad Rom. 6. exhortari contendebat Romanos: nẽpe, vt mortui per baptismum cum Christo cauerent, ne vitã, quã illic nacti erãt, amitterẽt. Quia q̃ Christus mortuus est peccato, mortuꝰ est semel. Quasi dixisset. Sicut ille nõ potest iterũ mori, ita nec nos ei ipsi per baptismũ iteratò cõmori. Atq; hac eadẽ ratione Hier. appellauit pœnitẽtiã, secũdam tabulã post naufragiũ, nẽpe q̃ baptismus sit ceu integra nauis, quę postquã fracta est, recuperari nõ potest, sed per pœnitentiã deinceps seruamur. Ex his igitur Paulinis locis similiter colligitur sententiã non iterandi baptismi esse de iure diuino. ¶Cõtra hoc igitur illi co militat quintum argumentũ D. Thomæ. Eucharistia est sacramẽtum cõmemoratiuũ dominicæ passionis perinde ac baptismus: iuxta illud, Hęc in mei memoriã facietis. Imò magis cõmemoratiuum, cùm sit prẽstantius sacramentũ, Sed Eucharistia iteratur: ergo & baptismus est iterabilis. Respondetur q̃ consecratio eucharistiæ non iteratur sub eadem materia, & in hoc est baptisnati similis. Sumptio aũt eius dissimiliter est memoria passionis: nam in baptismo cõmemoratur mors, eõ q̃ per ipsum cõmorimur Christo, regeneramurq; in nouam vitam. Per sumptionem verò eucharistiæ commemoratur passio quatenus illic porrigitur nobis Christꝰ passus, quasi paschale conuiuium, iuxta illud primæ ad Corinthios. 5. Pascha nostrũ immolatus est Christus, itaq; epulemur in azymis synceritatis & veritatis. Homo autẽ semel nascitur, sæpissimè tamen cibatur. ¶Tertiam deinde rationem diui Thomę de charactere idẽ Scotus infirmari ibidem cõtendit. Nã q̃ baptismus non sit iterãdus res est, inquit, à primordijs ecclesiæ antiquissima: q̃ autem characterem imprimat, à tempore forsan Augustini in opinione esse cœpit: ergo impressio characteris non est causa, q̃ non sit iterandus baptismus. Et cõsolidatur ratio. Sententia non iterãdi baptismi notior est multò & certior, q̃ impressionis characteris. Nam illa, vt diximus, est de fide, hęc verò nõ item. His verò nihil obstantibus ratio hæc tertia est in præcipuis, & necessarijs nõ iterãdi baptismũ. Enimuerò Aug. non solum illo loco cõtra Parmenianum, quẽ hîc citat D. Th. verùm & vbiq; contra Donatistas, vt. d. 1. q. 4. latiùs deduximus, & dist. proxima repetemus, hoc vno ariete hæreticos concutit, ad probandũ, q̃ baptizati ab hæreticis nõ sunt rebaptizandi, q̃ etsi gratiã nõ suscipiant, quia sunt extra ecclesiam, suscipiunt nihilominus indelebilem characterem Christianæ militiæ, qui quidẽ character, cùm veniunt ad ecclesiã, ab ipsa ecclesia recognoscitur. Et ideo tunc valere incipit illis baptismus, quando per pœnitentiam cõuertuntur, vt refertur can. Tunc valere. de consec. d. 4. Accedit autoritas Florentini concilij, quo decernitur illa sacramenta non esse iterabilia, quæ characterem imprimunt: quomodo ergo ratio characteris excludi potest, ne sit causa nõ iterandi baptismum? Respondetur ergo Scoto, q̃ etsi nomen characteris non fuerat forsan ita notum & frequẽs in ecclesia ante tẽpus Augustini, nihilominus res ipsa fuerat semper cõfessissima: nempe, q̃ per quædã sacramenta consecrabantur suscipientes ad aliqua obeunda munia, vt dist. 1. q. 4. expositũ reliquimus: & ideo illa nõ erant iterabilia, quia cõsecrationes illæ erant indelebiles, quas verò postea ecclesia appellauit characteres. ¶Quarta ratio negari nõ potest, sicut nec prima, quia est æquali euidẽtia manifesta. ¶Responsio autẽ primi argumenti S. Thomæ est attentè meditãda. Est enim argumentũ. Baptismus videtur institutus ad ablutionẽ peccatorum: peccata autẽ iterantur: ergo & iterandus est baptismus: quandoquidẽ misericordia Christi culpas exuperat nostras. Et poterat quidẽ responderi, q̃ cùm baptismus ad remissionẽ potiùs originalis peccati, quod nõ iteratur, sit institutus: pœnitẽtia verò ad remissionẽ actualium, hæc iteratur, ille verò minimè. At verò quoniã responsio hæc nimis est superficialis, medullitùs respondet, q̃ cùm baptismus in virtute passionis Christi operetur, fit, vt sicut peccatũ subsequens nõ sic tollat passionẽ, vt sit iterãda, ita nec tollat baptismum. Sed impedit vtriusq; virtutem: quare satis est, vt per pœnitẽtiã illud impedimentum tollatur iterum atque iterum quoties peccatur, vt baptismus suum effectum recuperet. Tametsi non sit necessarium, vt semper auferatur & culpa & pœna, qui est plenus effectus baptismi. Alioqui nulla opus esset post pœnitentiã satisfactione. Sed recuperatur vita spiritualis baptismi quo ad gratiã & secundum quantitatem cõtritionis & satisfactionis quoad remissionem pœnæ. Imò verò peccatum veniale, licèt non sit impedimentum

Roma. 6.

Secunda tabula.

Quintũ argu. D. Tho.

Tertia ratio

Auguſt.

Concil. Flo.

Reſpõdetur Scoto.

Primum argumentum.

tum baptismi, vt vitam tollat, remittit tamẽ feruorem, & aliquem impingit reatum pœnæ. ¶Secundò arguit D. Thom. Ioannes Baptista præcipuo fuit præconio Christi commendatus: nempe, cùm de eo affirmauerit, non fuisse inter natos mulierum maiorem: baptizatos verò à Ioãne, vt legitur Actuum 19. Paulus, & reliqui apostoli rebaptizabãt: ergo decentius qui ab hæreticis baptizãtur, sunt rebaptizandi. Respondetur diuersam esse rationem: nam baptismus Ioannis non erat Christi, nec gratiam conferens, nec characterem imprimẽs: baptismus verò hæreticorũ est Christi, characterẽ imprimens, quin uerò gratiã paruulis conferens, qui suis erroribus non cõsentiunt. Vnde Aug. super illud Ioan. 1. Sed ego nesciebam eum. quod refertur. 1. q. 1. can. Dedit. Ecce post Ioannem baptizatũ est, post homicidã nõ est baptizatũ: quoniam Ioannes dedit baptismũ suum, homicida dedit baptismum Christi, quod quidem sacramentum tam sanctũ est, vt nec ministrante homicida polluatur. ¶Tertiò arguit ex decreto Niceni cõcilij, quod refertur 1. q. 1. can. Siquis confugerit. vbi decretũ est, vt Paulianistæ, & Cataphrygæ ad ecclesiam venientes rebaptizarentur. Ex quo idem de omnibus hæreticis censendũ apparet. Respõsio aũt est, q̃ baptizati ab hæreticis in forma ecclesiæ non sunt rebaptizandi, vt habetur de consecr. d. 4. can. De Arrianis. quod est decretum Arelatensis concilij, & can. Ab antiqua. ex Gregorio ad Quiricũ. Nam Arriani dum baptizãbãt in nomine patris & filij & Spiritus sancti, non apponendo in nomine patris maioris, verũ ministrabant sacramentum. Illi verò suprà nominati in cõcilio Niceno, & Bonasiani, quos illis Gregorius annumerat eadẽ dist. & q. can. Hi verò. quia neq; Christum credebant esse hominẽ, neq; spiritum sanctũ confitebantur, ac perinde neque in nomine veræ trinitatis baptizabantur, erant cùm rẽcõciliabantur, cũ ecclesia baptizandi. De his autem dist. sequenti iterabitur sermo. ¶Quartũ argumentũ de illis instituitur, de quibus dubium est sint ne baptizati, qui eam ob causam sub dubio baptizãdi videntur. Respondet autẽ S. Tho. per decretalem Alexandri tertij. De quibus dubium. de baptism. & eius effectu. q̃ illi sub conditione sunt, non quidẽ rebaptizandi, sed his verbis baptizandi. Si baptizatus es, non te rebaptizo, sed si nõdum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Vbi adnotandũ, q̃ rebaptizatio, neq; sub cõditione, vllo pacto est licita. Quare illa secunda non censetur rebaptizatio, sed conditionalis baptizatio. Quæ idcirco, si accidat illum fuisse baptizatũ, nõ est sacramẽtum. ¶Circa hanc igitur solutionem, de duobus abusibus, qui inter ignaros sacerdotes creberrimi sunt, admonẽdum est maximè. Sunt, inquam, qui nullũ periculũ imminere putant, dummodò sub conditione rebaptizent: & ideo nõ solũ nõ admodũ pscrutari curant, sit ne puer baptizatus, verùm etiã si cõstet esse domi baptizatum, iterum sub conditione solẽniter eum in ecclesia sacro fonte baptizãt, quod est immane sacrilegium. Neq; vllo pacto à censura irregularitatis huiusmodi sacerdotes excusantur: nam forma hæc baptizandi, solùm in illis permittitur (vt ait canon) de quibus dubium est. Quare nisi morale sit dubium, hoc est, q̃ dum controuersia oritur, facta diligenti indagine definiri nõ valeat, puerum esse baptizatum necne, nemo est rebaptizandus, quanuis sub conditione fiat. Augdi Augustinum quem de hac re. d. 1. q. 5. art. 8. can. Solet. de consecra. d. 4. citauimus. Ait quippe: q̃ quando quis ludicrè, & mimicè, & ioculariter fuisset baptizatus, deberet diuinum iudicium per miraculum alicuius reuelationis explorari antequàm ad rebaptizationem recurreretur. Nõ dico in vsu esse huiusmodi postulare reuelationes, sed eatenus hoc meminerim, vt admonitos habeam sacerdotes quanta sit diligentia adhibẽda priusquàm conditionalis baptizatio fiat. Quòd si mihi Scotum obieceris dist. 6. q. 8. dicentẽ, non teneri quencunq; sacerdotẽ facere strictam diligentiam & exquisitionem, an vetula infantulum baptizauerit. Intelligitur quãdo de hoc nulla est quæstio. Tametsi semper consilium sit id interrogare. Noui nanque in quibusdam ecclesijs tantàm inoleuisse huius rei peruersitatem, vt ferè omnes domi baptizati in ecclesia rebaptizentur. Adeò vt viderim inter quẽdam ciuem & suum plebanum hanc contestatam litem, quòd quanuis constantissimum esset filium suum baptizatum domi, nihilominus expostulabat, vt iterum in ecclesia baptizaretur, quia sic erat consuetum: qua de re renuentem sacerdotẽ corã episcopo in iudicium euocauit, parumq; abfuit, vt causam vinceret. ¶Ex hoc alter enascitur paulò minor abusus: nẽpe, q̃ oẽs, cùm primũ nascuntur, indiscriminatim etiã si nullo subsint mortis periculo, baptizẽtur. Qui quidẽ abusus in causa est, q̃ multi vel rebaptizẽtur, vel nũquã solẽniter baptizẽtur. Nam est adnotandum, quòd quomodocun-

Secundũ argumentum.

Abusus rebaptizantium.

Auguſt.

Scotus.

Tertium argumentum.

Quartũ argumentũ de bap. sub conditione.

que laicus baptizet,etiam ſine neceſsitate baptiſmus tenet,atq; adeò non eſt iterandus, quod diſtin.ſequen.art.3.repetendum eſt, vbi ſubinde patebit peccatum eſſe laico mortale extra neceſsitatem baptizare. Haud ergo id fieri debet,niſi vbi periculum imminet, ſed expectandum eſt quoad poſsit in eccleſia baptiſmus ſolenniter celebrari.

Dubium.

¶Quod ſi ſciſciteris quale debet eſſe dubium, vt baptizatio conditionalis fiat.Reſpondetur, quòd dum præmiſſa ſolerti indagine neutriparti poſsit aſſentiri, ſed ſuſpenſus ſemper manet animus,ſit ne baptizatus infans necne, tũc eſt res dubia, conditionalem baptizationem expoſtulãs. Si verò aſſenſus ſit probabilis partis affirmatiuæ, & nullus negatiuæ, tunc nec ſub conditione licet baptizare.Quare bene ait Palud.in.4.diſt.6.quæſt.4. vnum teſtem ſufficere,vt vetulam,quæ baptizauit,vt non ſit licitum puerũ amplius baptizare. Tametſi ad cõdemnandũ,eum qui rebaptizauit: vel rebaptizatus eſt, cùm ſit actus iuridicus,duo aut tres exigantur.

Paludanus.

Nota appendicem.

¶Fit præterea ex his cõſequens,homines iam ætate prouectos ex Chriſtianis natos, interq; Chriſtianos enutritos ob nullum ſcrupulum eſſe rebaptizandos: nam illa præſumptio pro certitudine habenda eſt, donec certiſsimis forſitan argumentis contrarium probaretur, vt bene admonet Innoc. Papa in cap. Veniens. de presbytero non baptizato. Eo præſertim, ꝙ vbi ignorantia inuincibilis contingit, tunc homo articulum vſus rationis excedẽs per officia charitatis obtinet remiſsionem,tam originalis,q̃ actualiũ, & per reliqua ſacramenta: vt idem fatetur pontifex capit.apoſtolicam,eod. titu.Sicuti vſu etiam venit per baptiſmum flaminis,vbi non eſt aquę copia.Siquis autẽ in nemore paruulus eſſet inuentus, de quo dubium exiſteret quibus eſſet parentibus natus, deberet ſub conditione baptizari.Expoſiti verò infantuli ſi inſcriptum ferant fuiſſe baptizatos quanuis nomen teſtis non prodatur, nullatenus ſunt rebaptizandi,imò ſi per ætatem iudicarentur ante mẽſem aut viginti dies nati, ego neutiquam eos auderẽ baptizare. Ætas enim ſufficiens eſſet teſtimonium ſuſcepti baptiſmi inter Chriſtianos,niſi ex colore, vel indicio ſuſpicio oriretur vehemens,eſſe prolem infidelis ſerui. Illi verò qui inter infideles nati ſunt etiã ex parẽtibus Chriſtianis,& poſtea redemptis parentibus,aut mortuis ſuperſtites ſunt, poſtmodum cùm ad nos veniunt,niſi manifeſtis indicijs cõſtet eſſe baptizatos, baptizandi ſunt: nam præſumptio eſt non fuiſſe baptizatos.Et de iſtis intelligẽdi veniunt canones. Paruulus. Placuit.Cum itaque.Si nulla.de conſec.diſt.4.

Expoſiti.

¶Maximè ergo cauẽda eſt rebaptizatio.Quãdo verò quempiam domi baptizare vſu venerit, deferendus poſtmodum in eccleſiam eſt, adhibendique illi ſunt catechiſmi & exorciſmi qui defuerant, iuxta cautionem canonis. Spiritus ſanctus. 1.quæſt.1.videlicet, quòd adimplere ea debent,quæ ſacerdotibus moris ſunt.

Can. Spiritus ſanctus.

¶Cautiſsimè autem glo. ſuper eod. verbo, lege, ſcilicet nõ eſſe reiterandum ſacramentum, licèt non ſit perfectum. Eſt enim intelligendũ quando ſacramento nihil defuit, quod de eius eſſet ſubſtantia,vt caſu præſenti, aut ſi paruulus non fuit chriſmate inſignitus:tunc enim ſatis eſt ſuppleri quod defuit. Si autem defuit vel forma quæ in ſubmerſione non fuit prolata, non ſatis eſt poſt vnam, aut duas horas formam proferre, ſed iteranda eſt merſio. At ſi aquã, in qua quis baptizatus eſt, poſtea conſtiterit non fuiſſe veram aquam, ſed roſaceam,nó ſatis eſt poſtmodum mergere, niſi etiam ſimul forma repetatur. Aliter enim neq; primum, neq; ſecundum eſſet ſacramentum. Imò in ſecundo omnes ſunt ſolennitates repetendæ,eò ꝙ primum nullum fuerat ſacramentum:licèt nõnulli Iuriſtę,vt ait Paludan.diſt.6. quæſt.4.id ſine vlla probabilitate negent.

Caut. gl.

¶Ad hunc locum etiam diſputatio pertinet, an monſtrum debeat gemino baptiſmo intingi.Non autem de omni mõſtro dubium eſt,vt ſi quis cùm ſex digitis naſcatur, aut vno tantùm crure,ſed ſi ex præcipuis membris aliqua haberet geminata,vt ſi haberet duo capita,aut duo pectora,&c.tunc enim videtur geminandum eſſe baptiſmũ, ac ſi duo eſſent homines, aut ſub illa forma eſſe baptizandos, Ego vos baptizo.De hoc autẽ certiſsima eſt, quæ fallere nequit,regula,ꝙ vbi conſtiterit vnicum eſſe ſuppoſitum,ſimplici forma baptizandum eſt, vbi verò fuerint duo, geminandus eſt baptiſmus. Rariſsimè autem accidere poteſt vt ſint duo,niſi vbi duo eſſent integra capita,& pectorum diuiſio,ſic vt altero quieſcẽte capite,alterum vitales operationes haberet. Quando autem caput,& pectus vnum eſt, etiam ſi ex vmbilico alter homuncio enaſcatur, ab humeris integer,quod monſtrum & ſuo tempore Palud.vidiſſe ait,& ego mea ætate conſpexi,non niſi vnicum eſt ſuppoſitum,tametſi poſsit ille pendulus ante alterum mori, læſionem enim illius,totus ſentit,

De monſtr.

Regula.

¶Vnum hîc autem D.Thom.prætermiſit pũctum quod ad pœnas attinet tam rebaptizatorum, quàm rebaptizãtium.Capitulo nanq;

De pœnis rebaptizantium.

Ex

Ex literarum.de apoſtatis.cõdemnatur irregularitatis acolytus, qui rebaptizãti miniſtrauit. & Codice. Ne ſanctum baptiſma iteretur.l.1. ait Cæſar. Antiſtitem, qui ſanctitatem baptiſmatis illicita vſurpatione geminauerit,ſacerdotio indignum eſſe cenſemus. Quanuis hæc nõ niſi allegatio iuris canonici ſit.Pœna ſiquidem irregularitatis eccleſiaſtica eſt, de qua vtique cõſtituenda nihil ad Cæſarẽ:lege autem.2.ſupplicio etiam capitis addicitur tam rebaptizãs, q̃ rebaptizatus.Tantũ enim tũc erat hæreticorũ odium Donatiſtarũ,vt iure etiam ciuili à rebaptizatione tam atrociter arcerentur.Atqui can.Eos quos.de conſecra.diſtin.4.multis alijs pœnis Fœlix papa eoſdem ſubijcit Anabaptiſtas.Et cap. Qui bis.pronũciantur irregulares, qui ſcienter rebaptizantur, pœnitentiæq; ſeptem annorum ſubduntur. Qui verò ignoranter id fecerint, ab eadem pœnitentia liberãtur, ſed nihilominus irregulares cenſentur, ne ad ſacros ordines abſq; graui neceſsitate promoueantur. Veruntamen textus hic,etſi quãtum ad eos,qui ſcienter rebaptizantur, nihil dubietatis habeat, tamen quantum ad ignorãtes dubium gignit:de qua ignorantia intelligatur, iuris ne tantùm,an etiam facti. Palud.nanque diſtin.6.quæſt.4.ſuſtẽtabilem autumat intelligẽtiam de ignorantia facti: puta quòd ſiquis ſe eſſe baptizatum legitimè ignorans iterum baptizetur;aut ſi baptizetur ignorans ſe rebaptizari,ille,citra vllam culpam ſit irregularis:nam irregularitas,inquit,citra culpam incurritur.Et fuit opinio Antoni.3.parte.titu.14.cap.13.§.12. Et argumentum ſumit ex verbo canonis, ſcilicet.Quibis baptizatur ignoranter,licèt pœnitere non egeat, non poteſt tamen ad ſacros ordines promoueri.Si enim,inquit,tantùm haberetur ſermo de ignorantia iuris,quoniam illa peccatum eſt,non diceret,pœnitere non indiget.At verò opinio eſt intolerabilis.Mirabile nanq; eſt,quòd propter factum alterius,qui me inſcium rebaptizat, fiam ego irregularis. Par enim ius eſſet, vt ſi infans ante vſum rationis rebaptizaretur irregularis fieret.Cuius contrarium planè decernitur. 1.quæſt.4.can. Placuit.& ca. Qui apud. Enimuerò licèt irregularitas aliqua citra culpam contrahatur, non tamen ſine actu libero,niſi forſan aliqua ſis corporis fœditate vitiatus. Qui enim ſecundis ſubiectus fuit nuptijs, aut perſonam agens publicam iudicis, maleſactores peremit, liberè id egit. Adde quòd cũ irregularitatis multiplex ſit genus, illa quæ ob ſignificationem, qualis eſt bigamia,vel ob indecentiam,qualis eſt ſanguinis effuſio & corporis vitium, conſtituta eſt, poteſt quidem citra culpam contrahi. Illa verò, quæ in pœnam culpæ decernitur, quæ idcirco propriè dicitur cenſura irregularitatis, qualis hæc præſens apparet,re vera nõ eſt cur extra culpam incurratur, iuxta illud Gregor. Res, quæ culpa caret, in damnum vocari non conuenit,de conſtitutio.ca.Cognoſcentes.Ad hæc rebaptizans iguoranter nullo iure irregularitatis condemnatur: multò ergo minùs qui ſic rebaptizatur.At verbum illud canonis per multos fallit,ſanè qui non attendunt illud,non pœnitere,poſſe intelligi non de pœnitẽtia virtute,ſed ſic,quòd qui ex ignorãtia iuris,ſcientes factum,rebaptizantur,non indigent perferre illos ſeptem annos pœnitentiæ illic expreſſos: licèt pœnitere illos debeat peccati & irregulares manere quouſque ex graui neceſsitate cum illis diſpenſetur. Quare ex illo verbo non conuinci legẽ illic ferri de ignorantia facti protinus excuſante. Præterquam quòd vt Scotus ait diſtinct.6. quæſt.8. textus ille nec pontificis eſt,nec Concilij, ſed Theodoreti cuiuſdam Cantua. Epiſcopi: quare non facit fidem, ſed grauem opinionem. ¶Habemus ergo,vt illic ait Scotus, ignorantiam facti excuſare ab irregularitate. Intelligitur tamen quando talis ignorantia eſt inuincibilis & inculpabilis. De ignorãtia autem iuris grauius eſt dubium.Scotus nanque ibidem tenet non excuſare ab irregularitate.Duplex enim hîc conſideranda venit ignorantia iuris, ſcilicet,aut diuini, quo rebaptizatio prohibetur: aut iuris ca. quo pœna irregularitatis imponitur. Ignorantia autem diuini iuris neminem excuſat,inquit,ignorantia à culpa.Neque iuris can. pœnalis excuſat à pœna.Qui enim inquit Scot. manus violentas in clericum inijcit, licèt canonem excõmunicationis ignoret,etiam inuincibiliter, nihilominus excommunicatur,quia ſatis eſt dare operam rei illicitæ, cui illa pœna iniuncta eſt.Similiter ergo,inquit, cenſendum in præſentiarum de ignorante canonem. At verò id quod de excommunicatione Scot. ſentit, cui multi etiam iuris prudentium cõſentiunt,profectò mihi non eſt vſque adeò certum, vt diſtinct. 18.vbi de excommunicatione differendum eſt,explicatiùs repetam. Sententia nanque excommunicationis nemo niſi ob ſolam culpam inobedientiæ eccleſiæ irretitur, iuxta illud euangelicum. Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Eccleſiam autem nemo dicitur non audire, niſi vel eius mandatũ nouerit,aut noſſe teneatur,ita vt eius ignorantia ſit culpabilis. Si quis ergo daretur, qui inuincibili ignorantia laboraret canonis.

Impugnatur opinio.

Duplex irregularitas.

De Ignorantia iuris Scotus.

profe.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

profectò probabiliſsimum apparet eius cenſuram in foro Dei non incurrere: tametſi in foro exteriori eius excuſatio non audiretur. De hoc autem illucuſq; nihil modò definitur. Sed de alijs pœnis, qualis eſt irregularitas, diuerſa forſan eſt ratio. ¶ Igitur in ſumma reſpõdetur. Primùm ſacerdotes, quibus ex officio baptizare incumbit, neutrius ignorãtia iuris neq; à culpa neq; ab irregularitate excuſantur: quoniam tenentur vtrunq; ſcire, tam diuinum quàm canonicum. Deinde illi, qui ius diuinum ſcire tenentur, licèt pœnam canonicam & ciuilem inuincibiliter ignorent, illam tamẽ incurrunt: excepta fortè excommunicatione propter rationem factam. Vt qui hominẽ occidit, licèt ignoret inuincibiliter irregularitatem inde exurgere, irregularis nihilominus fit: nã eiuſmodi pœnæ conſequuntur culpam, quam quiſque ſcire tenetur ſicuti fur, licet ignoret ſuſpendij ſuppliciũ, illud iure perſoluet. Nihilominus addiderim, q; forſan poteſt q; s habere inuincibilẽ ignorãtiam ipſius iuris rebaptizationẽ prohibẽtis: nam quanquàm fundetur in euangelio, eſt tamen adeò reconditum, vt non omnes plebeij illud teneantur ſcire. Quocirca ſi quis ruſticorum puer, ignorans prorſus ſe malè facere, aut alium rebaptizaret, aut ab alio paruulo rebaptizaretur, fortaſſe quoniam nullam commiſit culpam, nullam contraheret irregularitatem. ¶ De diſpẽſatione verò Scotus illic diſtinguit, quòd cum illo, qui ſolenniter rebaptizaretur non poſſet, niſi Papa diſpenſare. Quãdo verò priuatim id fieret, diſpenſatio fortè pertineret ad Epiſcopum. Hęc ille. At verò quando quis ſciẽter abſq; ignorantia rebaptizatur, vel rebaptizat, certè niſi per Papã cum illo diſpenſari non poteſt, vt probè Sylueſt. admonuit verb. Baptiſmus. 5. §. 3. Et idem eſt, dum ignorantia eſt culpata. Niſi ex priuilegio, vel in gratiam religionum, vel alia quauis cauſa indulto. At ſunt præterea cauſæ ad diſpenſandum perpendẽdæ: nam cùm huiuſmodi pœnæ in odiũ hæreticorum fuerint conſtitutæ, ſi quis eò rebaptizatur, q; fuerat ab hæreticis baptizatus, difficilius cum illo diſpenſandum eſt. Si verò aliam ob cauſam minoris notæ mitiùs cũ illo agendum. At de diſpenſatione irregularitatis iterum in tractatu ordinum copioſius.

In ſumma reſpondetur

De diſpenſatione Scot.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm ritus, quo eccleſia in baptizando vtitur, ſit conueniens.

HIC Diuum Thomam forſan quis de ordine indebito reprehendat. Inter ritus nanq; etiam catechiſmi, & exorciſmi connumerãtur: de quibus ipſe. q. 70. tractat in calce materiæ baptiſmi. Vbi omnes doctores tam de catechiſmis, quàm de omnibus ritibus ſimul diſputãt. Quid ergo opus fuit de ritibus hoc loco articulum interſerere? Reſpondet, q; catechiſmi & exorciſmi non tam ad formã baptiſmi attinẽt, q; ad eius præparationem, & ideo de illis tanquã de præambulis baptiſmi in fine materię diſputandum eſt. Ritus autem baptiſmi ſunt vnctiones, atq; aliæ cæremoniæ, quæ ad ſolennitatẽ formæ baptiſmi attinent. Meritò ergo inter diſputandum de forma baptiſmi, quæritur de ritu an ſit conueniens. Reſpondet. D. Tho. ſub diſtinctione duabus concluſionibus. Eorum enim quæ in celebratione baptiſmi peraguntur, quædam ſacramenti ſubſtantiæ neceſſaria ſunt, quædam ad eius ſolẽnitatem pertinentia. eſt ergo prior concluſio. De neceſsitate quidem ſacramenti ſunt tria: nempe, forma, miniſter, & materiæ vſus. Alij addunt quartum, ſcilicet, intẽtionem. Hanc verò D. Thom. nomine miniſtri intelligit, loquitur enim formaliter, vt aiunt, qualiter nemo miniſter dicitur, niſi qui miniſterij ſui intentionem habet dum illud exercet. Quare in concilio Florentino tribus etiam dicitur conſtare ſacramentum, nempe, miniſtrum cum intentione pro vno communerando. Probatur concluſio. De eſſentia ſacramenti ſunt cauſæ intrinſecæ id ſignificantes, quod intus operantur, hæ autem ſunt forma, quæ eſt principalis cauſa, & miniſter, qui eſt ceu inſtrumentalis, & vſus materiæ, quæ internam ablutionem deſignat. Quòd ſi arguas, formam non eſſe cauſam principalem, ſed Deum: nam & totum ſacramentũ, vt ſuprà dictũ eſt, concurrit vt inſtrumentum. Reſpondetur nõ ſic vocari formã, principalẽ cauſam, quaſi primam & ſupremã, quæ eſt extra ſacramentum, illa ſiquidem Deus eſt, ſed principalem inter intrinſecas ſacramenti. Sciolus aliquis nobis forſan opponat, præter has cauſas requiri etiam intentionem baptizati. Reſpondetur autem Diuum Thomam non negare eiuſmodi intentionem eſſe neceſſariam, imò id quæſt. 68. artic. 7. demonſtrat. At verò baptizatus nec eſt pars nec cauſa ſacramenti, de quibus in præſentiarum loquimur, ſed ſubiectũ, ipſum ſacramẽtum recipiẽs. ¶ Poſterior cõclusio. Cætera oĩa, quæ in ritu baptiſmi fiunt, nõ ad eius neceſsitatẽ pertinent. Hęc tribus rationibus declaratur. Solennitas nanque baptiſ-

Prior concluſio.

2. concluſio.

baptiſmi primùm ad hoc confert, vt deuotio fidelium excitetur. Si enim ſimpliciter fieret ablutio, facilè poſſet apud plebeios in vilipendium venire: ſanè qui non pluris eam penderent, quàm ſi ſecularis eſſet profanaq́ue lotio. Per illum autem cæremoniarum decorem, puta exorciſmorum, catechiſmorum, & vnctionum, beneuolentia attentioq́; hominum efficaciùs captatur, vt ſeſe ad diuinorum adorationem conſideratiùs erigant. Secundò deſeruiũt ijdem ritus ad rudium meruditorumq́ue docilitatem & inſtructionem. Nam cùm cognitio noſtra à ſenſu incipiat, per illa ſenſibilia ſigna vulgus aut inſtruitur, aut certè ad inquirendũ excitatur, quæ ſint illa myſteria, quæ ſub illis latẽt. Tertiò, quia orationes illæ, & benedictiones, & ſufflationes &c. ad cohibendos arcendoſque dæmones plurimùm iuuant, ne ſacramenti donis conferendis obſtent. Atqui vſq; adeò hæc vera ſunt, vt qui eiuſmodi cæremonijs obganniunt, hæretici omnino ſint. Et reuera Germani ab iſtis ceremonijs vituperãdis & explodendis exordium ſumpſerũt. Vnde ſubinde gradum facilè fecerunt ad ipſa labefactanda exterminandaq́ue ſacramenta.

Primum argumentum D. Thom.

¶ Inter ritus autem primum venit tempus de quo arguit D. Tho. primo loco. Chriſtus, vt ſuprà dictum eſt, dum baptizatus eſt à Ioanne ſacramẽtum inſtituit, quoniã nunquàm aquæ baptiſmi purgare peccata credẽtium poſſent, vt ait Chryſoſt. de conſecra. diſtin. 4. can. Nunquam. niſi tactu dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent: illud autem celebratur ſub feſtum Epiphaniæ: ergo illic potiùs, quàm in vigilia Paſchæ, aut Pẽtecoſtes debuit baptiſma ſolenniter celebrari. Reſpondet autem, quòd Chriſtus nõ fuit baptiſmate ſuo tinctus ſed Ioãnis. Chriſtiani verò non baptizantur niſi baptiſmo Chriſti, qui efficaciam habuit ex paſſione, iuxta illud Roma. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Et ex ſpiritu ſancto, iuxta illud Ioann. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c. Et ideo congruè dicta ſunt tempora illa duo celebrando ſolenni baptiſmo: videlicet, vigilia Paſchæ, in qua fit memoria paſſionis & reſurrectionis, poſt quã reſurrectionem Chriſtus præceptũ poſuit de baptiſmo, & vigilia Pentecoſtes, quando Apoſtoli repleti ſpiritu ſancto, tria millia hominũ baptizaſſe legũtur. ¶ Ritus ergo iſte plurimis canonibus ſancitus extat de conſecra. diſtinct. 4. illis ſcilicet. Non ratione. Duo tempora. & ſequentibus. & can. Proprie. Leo Papa eaſdem cauſas refert cur illa duo tempora, videlicet, vigilia Paſchatis, & pentecoſtes fuerint ſolennitati baptiſmatis ſelecta. Et can. Siquis. Facit argumentum, quod adduxit huc. S. Thom. nempe quòd feſto Epiphaniæ, quando Chriſtus fuit baptizatus, debuit celebrari. Et reſpondet eodem modo, quòd non fuit ille baptiſmus Chriſti. Et tandem in ſubſequentibus canonibus cõcluditur, quòd niſi vrgente neceſsitate nemo debet niſi illis duobus temporibus baptizari. Tunc enim temporis quia frequentes adultæ ætate tam ex gentibus quàm ex Iudæis fidei Chriſti nominã ſua dabant, detinebantur in catechumenorum ſchola, vbi fidem edocti illis feſtis baptizari ſolebant adulti, paruuli verò, qui catechiſmis nõ egent quocũq; tẽpore baptizabantur. Vnde vſus relictus eſt eccleſiæ illis duabus vigilijs Litanias & benedictiones canere. Et in collecta miſſæ. Hanc igitur oblationem, verbum illud adijcere, pro his quoque quos regenerare dignatus es, &c. fit enim alluſio ad illos neophytos tunc baptizatos. Deinde dominica in albis ijdem ipſi ex ordine in eccleſiam prodibant ſtolis albis candidati, hoc eſt induti ſtolis lineis innocẽtiam repræſentantibus, quã baptiſmus illis præſtiterat, cereoſque accenſos geſtantes, quorum lumine lumen fidei referebant. In quorum introitu canebatur illud graduale. Quaſi modo geniti infantes lac concupiſcite, &c. Poſtmodum verò quando rariſsimè adulti baptizabantur, ceſſauit ille ritus, & quocunq; tempore indiſcriminatim baptizantur pueri. Congruit autem ſi fieri poteſt vt baptizentur octauo die. Conſilium tamen eſſet, vt in inſulis, vbi denuò noua plantatur eccleſia, mos ille priſcus quo ad fieri poſſet, obſeruaretur. ¶ Secũdum argumentum eſt de vnctionibus. Apparet enim ad idem ſacramentum non pertinere diuerſarum materiarum vſus: ſit autem baptiſmus in aqua, nihil ergo ad ipſum pertinet vſus olei. Reſpondetur aquam pertinere ad ſubſtantiam, oleum verò ad ſolennitatem. Fit autem bis vnctio, primò ante baptiſmum ſimplici oleo benedicto in pectore, & inter ſcapulas: ſecundò poſt chriſmate in vertice capitis. Vnde oleum illud dicitur oleũ catechumenorum: nam ante baptiſmum non ſunt niſi catechumeni. Chriſma autem, vt ait Innocentius de ſacra vnctione. cap. vnico. non conuenit niſi Chriſtiano iam baptizato. Chriſtus nanq; à chriſmate dicitur, & à Chriſto Chriſtianus. Vnctio autem illa in pectore & in ſcapulis ſignificat tunc Chriſtianum fieri Chriſti athletã, vti Amb. lib. de ſacr. author eſt. Pugil nãq;, vt in more erat apud ethnicos, oleo vngebatur ad confolidandos neruos, & corroboran-

Duo tẽpora baptiſmi.

Eccleſiæ mos.

De vnctiõe.

Innoc.

Ambro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

borandas carnes. Innoc. verò illic ait vnctionē pectoris significare donum spiritus sancti, quo error ignorantiæ abijcitur, fidesque suscipitur, ex qua iust⁹ viuit. Vel quia in pectore cor est, munitur illa vnctione homo aduersus hostem vt libr. 2. de sacrament. parte. 6. cap. 11. ait Hugo, ne deinceps ei immūda & noxia persuadere posit: nam vt ait redēptor, De corde exeunt cogitationes prauæ. Vnctio autem inter scapulas significat spiritus sancti gratiam ad excutiendā negligētiam, torporem, bonamq; subinde operationem exercendam, quia fides sine operibus mortua est. Nam in scapulis, vt ibidem ait Hugo, vigor portandi oneris est, & baptizatus fortitudinem accipit ad portandū onus domini. Concludit ergo Innoc. quòd per fidei sacramentum fit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitiū fit fortitudo laborum. Ad eundem sensum pertinent verba Rabani de consecratio. distinct. 4. can. Deinde. Enimuerò quanuis in baptismo Pharao cum suo exercitu, hoc est diabolus cum suo scelerum satellitio submergatur, non tamen illico Christianus terrā promissionis ingreditur, sed longa, asperaque illi via deserti restat contra Hiebusæos, & Pherezæos, hoc est contra monstrifica tētamenta carnis dimicaturo. Post baptismum verò chrismate baptizatus in cerebro insignitur à presbytero, in signum q̄ fit Christi regni particeps, & à Christo Christianus de inceps vocatur. Sententia est eiusdem Rabani libro de institutione clericorum. Innocentius autem eodem capit. de sacra. vnctione ait fieri in cerebro, quia sapientis sensus in capite residēt, vt Christianus paratus sit, vti ait Petrus, omni petenti se de fide rationem reddere. Significat ergo signum illud crucis in vertice capitis chrismate delinitum characterē Christi, quo Christianus à reliquis gentibus dignoscitur, vexillum militiæ suæ in eminentia capitis præferens. Quam quidem vnctionem capitalis verticis, vt lib. 2. de sacram. part. 7. cap. tertio refert Hugo, Sylvester Papa instituit.

Nullatenus presb. frontē inūgant.

¶Nullo autē pacto presbyteris permittitur in fronte baptizatos chrismare, sed si cubi, vt audisse me memini, post crucem verticis alteram adhibeant in fronte, manifestarius abusus est, contra canon. Presbyteri. de consec. quæst. 4. qui est Gregorij. Neque vlla est responsio tantum illic prohiberi presbyteris, ne confirmēt: aliàs dixisset papa, ne confirmarent. Imò, quoniam nulla fit chrismatio in fronte nisi confirmationis, expresse iubet: ne presbyteri baptizatos infantes signare in frōtibus sacro chrismate præsumant, sed baptizandos vngant: in pectore scilicet, & inter scapulas, & baptizatos in vertice cerebri, vt episcopi postmodum cōfirment in fronte. Nam in primitiua ecclesia, præcipuè dum celebrabatur solennis baptismus, vt est videre apud Dion. de eccle. Hier. cōfestim episcopus baptizatos cōfirmabat. Postmodum verò dum crescente Christianorum populo raritas esset episcoporum, presbyteri munus sibi illud vsurpabant signandi neophytorum frōtes, quorum ideo audaciam Grego. cohibuit. Quanuis postea, vt ipse scribit Ianuario, quod refertur can. Peruenit. d. 95. id ad tēpus concesserit presbyteris: videlicet, vt confirmarēt. Iā verò nullatenus eis chrismare frontes permittitur. Vnde Rabanus lib. de institutione clericorū. Signatur, inquit, baptizatus chrisma te in summitate capitis per sacerdotē, per pontificem verò in fronte: vt in priori vnctione significetur super ipsum spiritus sancti descensio ad habitationem Deo consecrandam, in secunda quoque, vt eiusdem spiritus sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & sciētiæ & virtutis venire in hominem declaretur. Quare nec. D. Th. hoc loco, nec vllus doctorum refert chrismationem à presbytero fieri nisi in vertice capitis. Neque quenquam decipiat quod Innoc. dict. cap. de sacra vnctione. post vnctionem in vertice capitis subdit. In fronte vngitur baptizatus, vt liberè confiteatur, quod credit. Eandem enim vnctionem frōtis paulò inferius declarat esse episcopalem cōfirmationem. De qua. d. 7. disputatio nos expectat. ¶Tertium argumentum tangit mysterium lineæ vestis. Arguitur nanq;. In Christo non est distinctio masculi & fœminæ, vt ait ad Col. 3. Paul. Barbari & Scytæ: cur ergo baptizati induūtur candida veste? Respondetur nō ea ratione indui, vt perinde atq; religiosi suis induuntur cucullis, ita non liceat Christianis nisi vestibus illis vti. Sed tum in signum innocentiæ, quam vnusquisque per baptismi regenerationem adipiscitur: quam subinde vitæ puritatem & candorem tenetur semper moribus exhibere: tum perinde, vt prognosticum sit gloriæ resurrectionis in corpore & anima, ad quam & eadem nos regeneratio destinat, & eiusmodi vitæ synceritas perducit. Admonetur præterea Christianus vt ait loco citato Hugo, sacro illo velamine diademate se regni & sacerdotali dignitate potiri. Ad vltimum datur, inquit, cereus accensus in manū eius. Hic enim cereus, vt suprà diximus, lumen fidei refert, cuius sacramentum est baptismus: quod scilicet lumen vniuersis Christianæ religionis officijs anteferendum nobis est, vt mandatum illud

illud euāgelicum implcamus. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona: & glorificent patrē vestrum, qui in cælis est. Quam quidē lampadē, qui inextingui bilem seruauerit, inter sapientes virgines cum sponso cœlesti ad nuptias introibit. At verò & verbum illud Apocalyp. 5. ad Christum. Fecisti nos Deo nostro regnū & sacerdotes, huiusmodi cæremonijs non obscurè designatur: quandoquidem super fontem baptismi, ceu sacerdotes vngimur, & sacerdotali stola induimur, sanctoque fidei lumine, quasi totam vitā hostijs & sacrificijs mentis & corporis Deo sacrificaturi instituimur. Meritissimò ergo cōtra hæreticos concludit quarto argumēto. D. Thomas, huiusce modi sacros ritus solennitatis baptismi sic non esse necessarios, vt tamen nec sint superflui, imò maximum ornamentum sacramentis afferre. De catechismis autem & exorcismis infra distinct. 6.

ARTICVLVS. XI.

Vtrùm conuenienter describātur tria baptismata.

DE trino baptismate, Senten. Magist. dist. 4. meminit, non autem cōcinnum videtur obseruasse ordinem, sed occasionem inde nactus, quòd de suscipientibus rem sacramenti absque sacramento illic loquebatur, trium baptismatum mentionem miscuit: cùm tamen eiusmodi baptismata ad formā baptismi quodammodò attineant, atq; adeò ad hanc distinctionē, qua de eiusmodi forma tractamus. Ordinem ergo D. Tho. secuti quærimus hic subsequenter, vtrùm conuenienter describantur tria baptismata. Ad quā quæstionem licèt. D. Tho. vnica expresse conclusione respondeat, duabus tamen, quæ in illa continentur, claritatis gratia respondemus. Prior. Tria sunt peccati remedia, quæ vocantur baptismata: nempe baptismus aquæ, martyrium, & pœnitētia seu quiuis actus peccati remissorius. Conclusio est glossæ super verbum Apost. Hebr. 6. Baptismatum doctrinæ. Ait enim pluraliter sic dici, quia est baptismus in aqua, & in pœnitētia, & in sanguine. Et martyrium quidem nūcupatur baptismus sanguinis ab effectu effusionis eius. Motus verò cordis appellatur baptismus flaminis, à causa: quia flamine spiritus sancti inspiratur. Sed baptismus aquæ à sua materia sumit nomen fluminis. Posterior conclusio. Baptismus tā sanguinis quàm flaminis ob id nominatur baptismus, q̄ vterque supplet vicem baptismi aquæ. Vbi insinuat. D. Thom. solùm baptismum aquæ absolutè & simpliciter censeri baptismum, ac perinde esse sacramentum: reliqua verò non item: atque adeò neutrum tā esse baptisma quàm sic propterea appellari, q̄ suppleat vicem baptismi. Probatur priùs conclusio ratione. Baptismus aquæ efficaciam habet tum à passione Christi, cui per ipsum configuramur, tum etiam ab spiritu sancto, cuius donum est baptismalis gratia: quare & baptismus ipse effectus quodammodo tam passionis est, quàm spiritus sancti. Effectus autem dependet quidem à causa, non tū ecōuersio causa ab effectu. Quapropter valet quisque effectū baptismi aquæ absq; ipso baptismo consequi, vtpotè per martyriū, per quod, sicuti per baptismū, assimilatur homo passioni Christi. Quare de martyribus legitur Apoc. 7. Hi sunt, qui venerūt ex magna tribulatione, & lauerūt stolas suas, & dealbauerūt eas in sanguine agni. Lauare enim idem est, q̄ baptizare. Nā quanuis opus sanguinis sit rubricare, tū propter innocētiam occisi agni, & eam, quam martyres inde assequuntur, dealbare dicitur. Eadem ratione potest quispiam virtute spiritus sancti effectū itidem baptismi aquæ absq; ipso consequi, & absq; sanguinis effusione propter motum spiritus sancti, quo mouetur cor ad credendum, & diligendum, ac pœnitēdum de peccatis, qui ideo motus, baptismus dicitur pœnitētiæ, iuxta illud Esaiæ. 4. Si abluerit dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicij (scilicet discussionis cordis) & spiritu ardoris. Colligitur ergo conclusio, videlicet, tam martyrium quàm pœnitētiam quoniam baptismi vices supplet, baptismum cōgruè nominari. Et confirmatur autoritate August. lib. de bapt. contra Donatistas. c. 22. quę refertur de cōsec. d. 4. can. Baptismi vicē. Baptismi enim, inquit, vicē aliquādo implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato, dictum est, Hodie mecum eris in paradiso: beatus Cyprianus non leue documentum assumit. Quod etiam atque etiam considerans inuenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod baptismo deerat, posse supplere: sed etiam fidem, confessionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest. ¶Assertio hæc trium baptismatum solennis est, nō modò inter scholasticos, verū & inter sanctorū proceres, qualis est Augu. loco hic pro

Prior cōclu.

Posterior conclusio.

August.

Expositio articuli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic proximè citato: & de fide ad Petrum lib. 6. quod refertur can. Firmiſsimè. de conſecra. diſtin. 4. & lib. 13. de ciuit. Dei cap. 7. & Hieron. ſuper illud ad Epheſ. 4. vna fides vnum baptiſma. Et ex Græcis Grego. Nazanzenus Orati. 2. de Epiphanijs. & Cirillus ſuper Leuitic. lib. 2. Et Bernar. latè in Epiſtola. 60. atque Hugo lib. 2. de ſacra. par. 6. cap. 7. Et egregiè Vald enſ. tomo. 2. de ſacramen. cap. 96. & 97. Quin uerò & in ſacra ſcriptura ſermo hic fundamentum habet. Nam de paſſionis baptiſmo præter illud, quod citatum eſt Apocaly. 7. extat illud Lucæ. 12. Baptiſmo habeo baptizari. & Marci. 10. Poteſtis baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari? De baptiſmo autem flaminis præter illud citatum Eſaiæ. 4. extat illud Actuum. 1. Vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto, & igne, non poſt multos hos dies. Quanuis locutio hæc metaphorica ſit. Infuſio nanque gratiarum, quæ ſæpe in ſacra ſcriptura aquarum nomine deſignatur (vt Canticorum. 4. Puteus aquarum viuentium, & Ioan. 4. Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons ſalientis in vitam æternam) dicitur baptiſmus.

¶Sunt autem quædam alia baptiſmatum nomina, & genera, quæ libr. 4. cap. 10. Damaſcenus vſque ad octo vel nouem connumerat, vt D. Tho. argumento tertio arguit, cur ergo nō niſi tria hæc reliqui omnes patres diſtinguūt?

Tertium argu. S. Tho.

Reſpondetur, nihil ad propoſitum illa referre, quoniam hic loquimur de baptiſmatibus, quę vicem baptiſmi aquæ ſupplent, parem, ſcilicet effectum producendo. Quem quidem effectū reliqua baptiſmata non conferunt: ſed ſic appellantur, quia vel ſunt figuræ vel diſpoſitiones baptiſmi. Vt diluuium, quod fuit figura baptiſmi quantum ad ſeruationem: nam ſicut illic paucæ animæ in arcam concluſæ vitam ſeruarunt corporalem, ita qui per baptiſmum eccleſiam ingrediuntur, vti ait Pet. cap. 3. 1. canonicæ, vitam ſpiritualem adipiſcuntur. Et tranſitus maris rubri, qui ideò fuit noſtri baptiſmi figura: quoniam ſicut illic ſubmerſis Ægyptijs liberatus eſt Iſraeliticus populus à ſeruitute Pharaonis: ita & in baptiſmo extinctis peccatis à Satanica eripimur tyrannide. Vnde. 1. Corint. 10. Omnes baptizati ſunt in nube & in mari. Fuerunt etiam in lege veteri baptiſmata diuerſa, quorum ad hoc propoſitum apoſtolus ad Hebr. 6. meminit, quibus variæ corporum lues & lepræ purgabantur in figuram noſtri baptiſmi, quo animæ ſordes abluuntur. Baptiſmus verò Ioannis diſpoſitio fuit noſtri. Igitur quoniam nullum iſtorum gratiam ſupplendo vicem ſacramenti conferebat, tria tamen non eſt in vſu. Gratis ergo illud priuilegium peculiariter tribuitur baptiſmo.

tùm connumerantur baptiſmata.

¶Prima igitur dubitatio animum pulſat, vt ratio originem traxerit. Arguitur enim. Si propterea quòd motus cordis & pati pro Chriſto baptiſmi vicem ſupplent, baptiſmata dicūtur, conſequens ſit, vt omnia charitatis officia tam interna, quàm extera eodem iure deberent dici baptiſmata: nam baptiſmi vicem ſupplere nihil aliud eſſe videtur, quàm gratiam conferre, vel augere: quòd quidem munus vniuerſis virtutū officijs per Dei auxilium cōuenit. Quòd ſi dixeris debere eſſe actus peccatorum remiſſiuos arguitur ex Cirillo loco citato ſuper Leuit. vbi ſeptem eiuſmodi actus connumerat. Qui ſunt baptiſmus, martyrium, eleemoſyna, iuxta illud Lucæ. 11. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Et dimittere fratribus debita, iuxta illud. Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus, &c. atque alia id genus charitatis officia. Secundò arguitur. Sicuti baptiſmus ſacramentum eſt gratiam cōferens, ita & ſex reliqua ſacramēta: ergo res illę quæ baptiſmi vicem ſupplent quia gratiam cōferunt, ſupplere etiam cenſentur confirmationis vicem & euchariſtiæ & pœnitentiæ, &c. ac ſubinde nominari poſſunt quodammodò cōfirmationes, euchariſtiæ, & pœnitentiæ, quod tamen non eſt in vſu. Gratis ergo illud priuilegium peculiariter tribuitur baptiſmo.

Dubitatio egregia.

Obiectio Cirillo.

Altera obiectio.

¶Reſpondetur hanc theologiam inde duxiſſe ortum, quòd baptiſmus in euangelio ad remiſſionē originalis culpæ neceſſarius inſtituitur. Niſi quis renatus fuerit, &c. Et Qui crediderit, & baptizatus fuerit. &c. Hinc ergo hæretici colligebant præter baptiſmum aquæ in re nemini patere originalis remiſsionem: atq; adeò nec ſalutem. Sancti ergo euangeliorum interpretes, ne negare contra euangelium viderentur vnicum eſſe baptiſmum neceſſarium, prudenter docuerunt illas actiones, quæ per ſe ſine baptiſmo ad remiſsionem originalis ſuffice re poſſunt, illius ſacramenti vicem ſupplere, ac perinde appellari baptiſmata. Qualis eſt cōuerſio in Deum adueniente vſu rationis, vbi includitur baptiſmi votum vel formaliter: vel (quē admodum opinor) virtualiter. Vt quando eſt ignorantia inuincibilis baptiſmi, quod diſtin. 5. art. 2. commonſtrabimus. Ac præcipuè martyrium. In lege autē naturę conuerſio nō erat baptiſmus flaminis: cùm tunc nullum extaret baptiſmi præceptum. Breuiter omnis actus, qui originalis peccati eſt remiſsiuus, atq; adeò qui baptiſmi votū formaliter, aut virtualiter includit baptiſmatis appellationē meretur. Vnde

Auguſt.

Reſpondeo.

Aug. Bernar. Hugo, & diſertè VValdēſis locis ſuprà citatis ſic cōtra hæreticos arguebāt. Neminem Deus ad impoſsibile obligat: ergo licèt præceptū, quantumuis ſtrictū baptiſmi poſuerit, nihilominus vbi nulla adeſt baptiſmi poſsibilitas, vel vbi inuincibiliter ignoratur, voluntas obtinendi peccatorum remiſsionem pro baptiſmi facto in aqua à Deo reputatur. Nam & qui dixit. Niſi quis renatus fuerit, &c. pariter dixit. Si impius egerit pœnitēdiam vita viuet, Ezechielis. 18. Et (quod ad martyres attinet) ſimiliter dixit, maiorem charitatem nemo habet, quàm vt ponat animā ſuam pro amicis ſuis

¶ Atqui Cornelius, vt legitur Actuum. 10. antequā baptizaretur à Petro in gratia erat, quippe cuius eleemoſynæ iam Deo placuerant. Et Paulus antequàm baptizaretur ab Anania conuerſus fuerat baptiſmo flaminis. Et eodem decimo capitulo ait Petrus. Quis prohibere poteſt, vt baptizentur hi, qui ſpiritum ſanctū acceperunt, ſicut & nos? Baptiſmus ergo flaminis cum voto realis baptiſmi antequàm ſit aquæ copia, ſanctificat. De hac autem re infrà. d. 5. arti. 2. iterum. Ecce igitur cur baptiſmo hoc congruit priuilegium: nam cætera ſacramenta non ſunt inſtituta ad remiſsionem originalis, ſed ad alios effectus gratiæ conferendos. Patet deinde quòd baptiſmus ſanguinis & flaminis ſolùm illi principaliter charitatis actus ſunt, qui baptiſmi votum quodammodo includunt. Quare contritio Chriſtiani hominis peccatorū actualium non tam propriè dicitur baptiſmus flaminis, quàm virtus pœnitentiæ. Quocirca Cyrillus eleemoſynam, & alias actiones miſericordiæ, quibus peccata dicuntur remitti, non vocat baptiſmata, ſed remiſsiones peccatorū. Tametſi extenſo nomine non modò tales contritiones, verùm omnes charitatis motus dici queant baptiſmata.

Argumenta noſtrarium

¶ Veruntamen duo, triaue reſtant in contrarium argumenta. Primum eſt. Sanctificatis in vtero contingit baptiſmalis effectus ſine baptiſmo: itē innocentibus occiſis pro Chriſto, quoniā vtriſq; ſine baptiſmo donata eſt gratia remittendi originalis, & tamen illic nullus interfuit baptiſmus flaminis, quippe qui ante vſum rationis nullibi locum habet: ergo ſupplere vicem baptiſmi nō ſufficit ad baptiſmū flaminis. Secundò arguitur, q̄ neq; id requiratur. Chriſtus baptizatus eſt baptiſmo ſanguinis, iuxta illud Lucæ. 12. Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor. Imò etiā baptiſmo flaminis, vti apoſtoli, qui baptizati ſunt ſpiritu ſancto, & igne, & tamen neuter baptiſmus in Chriſto ſuppleuit vicem baptiſmi: vt qui nullius egebat remiſsione peccati.

¶Ad primum reſpondetur: quòd baptiſmus flaminis non dicitur ipſa iuſtificatio & remiſsio, ſed motus animi per quem fit; & ideo in illis infantulis nullus fuit baptiſmus flaminis. Ad ſecundum de Chriſto reſpondetur, quòd licèt non ita propriè, tamen largo, vt proximè dicebamus, modo quicunq; actus charitatis quia de ſe remiſsiuus eſt peccati, licèt illud actu non remittat, dicitur baptiſmus flaminis. Et quia in Chriſto tā internus actus, quā paſsio heroicum fuit officium charitatis, vtrū que appellatur baptiſmus, tametſi baptiſmi vicem, quia illo non egebat, minimè ſuppleuerit. ¶Aduerſus hanc autem baptiſmatū aſſertionem pugnare videtur ſententia Pauli ad Epheſ. 4. Vna fides, vnum baptiſma. Quod eſt primum argumentum S. Thom. Cùm em non ſit niſi vnica fides, vnum tantùm debet eſſe baptiſma. Ad quod ſuperficie tenus poſſet quis reſpondere Apoſtolum illic loqui de baptiſmo: prout eſt ſacramentum. Sed tamen ſolutio non facit rei ſatis: nam cùm Apoſtolus conferat cum fide baptiſmum, ſicut ſimplex eſt ratio fidei, ita non debet eſſe multiplex baptiſmi genus. Legitima ergo reſpōſio eſt, vni cum eſſe ſimpliciter baptiſmum, in quo virtute reliqua continentur. Deſiderium nanq; baptiſmi, vbi non eſt aquæ copia, quod eſt baptiſmus flaminis, ob id ſufficit ad ſalutē, quòd voluntas baptiſmi pro eius facto reputatur. Et pariter martyrium, vbi facultas ſacrę vndę non ſuppetit. ¶Quod autem in præſentiarū præcipuè notari debet, eſt quod Diuus Tho. argumento ſecundo docet, videlicet, ex alijs ſolum baptiſmum aquæ eſſe, diciq̄ propriè baptiſmum. Arguit nanque. Baptiſmus eſt ſacramentum: ſolus autem aqueus eſt ſacramentum: ergo reliqua non ſunt baptiſmata. Et reſpondet argumentum concludere alia non eſſe proprie baptiſmata, quia appellatione baptiſmi ſolùm intelligitur ſacramentum baptiſmi. Sacramentum ſiquidem habet rationem ſignī, debet ſcilicet, ex Dei inſtitutione eſſe ſignum gratiæ, quam in lege noua efficit, quod non conuenit martyrio. Neque verò baptiſmo flaminis, quanuis dicatur baptiſmus pœnitentiæ: quia non dicitur pœnitentia, vt eſt ſacramentum abſolutionis ſacerdotalis, ſed vt eſt virtus, & motus animi peccatorum remiſsiuus. Nominantur ergo alia baptiſmata, non quia conueniant cum baptiſmo in ratione ſigni, ſed in effectu. Qua pro-

Reſponſio.

Chriſtus fuit baptizatus baptiſmo flaminis & ſanguinis.

Primū arg. S. Thom.

Secundū argu. S. Tho.

Solus baptiſmus aquę p̄priè eſt baptiſmus, qa ſolus ipſe eſt ſacramētū.

Universidad de Deusto Biblioteca

pter neq; baptismus flaminis, neque verò sanguinis potest facere hominem ex attrito contritum, sed solus baptismus aquę re vera susceptus.

Solus baptismus aquę est simpliciter i præcepto ad remissioné peccatorum

¶Ex hac ergo prima discrepantia inter baptismum aquæ, & reliquos assignata subsequitur secunda, videlicet solum baptismũ fluminis esse in præcepto euangelico in remissionem originalis labis. Nisi quis renatus fuerit, &c. Martyrium autem non est simpliciter in præcepto, nisi tantùm in casu necessitatis ad defendẽdam fidem. Et baptismus flaminis nonnunquam extra tempus præcepti inspiratur: nam tunc solùm voluntas baptismi est in præcepto, quando baptismus est suscipiendus.

Alia differentia.

¶Atque hinc colligitur tertia differentia, quòd reliqua duo baptismata nullaten⁹ obligationem baptismi aquæ tollunt vbicunque copia eius haberi potest, sed tunc illa baptismata valent ad salutem, quando aqua non inuenitur. Si enĩ martyr baptizari renueret dũ posset, non haberet rectam fidem, nec illi prodesset martyrium, neq; baptismus flaminis illi sufficeret, qui baptismum respueret. Quo fit, vt siquis desiderio baptismi ante eius susceptionem, vti Cornelius, gratiam consequatur, nihilominus postmodum opportunitatẽ nactus tenetur ipsum suscipere. Alioqui per præcepti neglectum ab eadem gratia decideret.

August.

Hæc omnia latè D. August. libr. 4. contra Donatistas ca. 21. & subsequentibus edisserit. Ait quippe tunc fidem & conuersionem cordis valere ad salutem, & si fortè ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest. Et infrà. Tunc impletur inuisibiliter confessio fidei, cùm mysteriũ baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et refertur de consecrat. distin. 4. cano. Baptismi vicem.

Pulchrũ corollarium.

¶Ex quibus rursum infertur, quòd dum quæritur vtrùm baptismus sanguinis & flaminis sufficiant ad salutem, non est absolutè concedendum sufficere, sed duntaxat secundùm q̃d vt pote non habita baptismi copia. Imò absolutè est fatendum baptismum aquæ esse simpliciter ad originalis remissionem necessariũ iuxta verba euangelica, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. &, si quis crediderit, & baptizatus fuerit, &c. Nam si alia baptismata aliquo modo sufficiunt, hoc est, quia voluntatẽ includunt baptismi, qui haberi nequit.

Vltima differentia.

¶Elicitur demum ex his omnibus reliqua baptismata minimè characterem imprimere, sed solùm baptismum aquę, quem ideò iterari nefas est. Baptismus autem flaminis nihil obstat quominus sæpe & sæpiùs iteretur.

Argu. c[...] asserta.

¶Præter hæc autẽ, quoniã de martyrio duo in hac solutione secundi asserta sunt, videlicet & supplere vicem baptismi, & non esse sacramentum, vtrunque examinandum est. Videtur nanque non supplere baptismi vicem. Etenim per se actus ipse exterior non confert gratiam: sed confirmat illam, quæ ab actu interiori procedit, vt ait Alexã. 4. part. q. 22. membr. 5. & Bonauentura dist. præsenti. arti. 1. quæst. 1. Actus enim exterior virtutis sine interiori non est meritorius. Quare & Diuus Thom. articu. subsequenti solutione. 2. affirmat martyrium non habere rationem baptismi si sit sine charitate. Imò. 1. 2. quæst. 20. art. 4. docet, actum exteriorem non addere bonitatem vel malitiam super interiorem. Quòd si dicas satis esse vt actus exterior simul cum suo interiori gratiam conferat, tunc sequitur non differre à baptismo flaminis: atque adeò non esse tria baptismata: quoniam tota eius virtus consistit in actu interiori charitatis, qui est baptismus flaminis, ex quo habet vt sit meritorium, vt expresse D. Thom. affirmat. 2. 2. quæst. 124. artic. 2. ad. 2. Sunt qui hoc loco diuersè ex diametro ab scopo aberrant.

Armacha.

Enimuerò Armacha. lib. 8. ca. 37. vt sustineat martyrium sine actu interiori non conferre gratiam, negat infantes ab Herode pro Christo occisos virtute effusi sanguinis vllam recepisse gratiam: quare eos, qui non fuerant circuncisi, perijsse autumat. In cuius sentẽtiam subscribit Adrianus quæstiuncu. 3. de bapt. ad. 3. argu.

Adrianus. Arg. ad[...] sus Arm[...] & Adri[...]

Hæc autem opinio peior est, quàm falsa, repugnat, inquam, autoritati ecclesiæ martyrium innocentium celebrantis. Quòd si respondeant isti, ecclesiam non celebrare nisi festum eorum qui erant circuncisi: bifariàm redarguuntur. Primùm quod est quàm maximè probabile quosdam gentilium fuisse tunc vesana illa Herodis rabie trucidatos: quando quidem à bimatu & infra oẽs indiscriminatim in circuitu Hierusalẽ interfecti legũtur, vbi gẽtiles etiam nõnulli cõmorabãtur: quare ecclesia absq; vllo discrimine oẽs pro sanctis ducit cũ Aug. in quodã sermone Epiphanæ, & alijs partibus in cõcionibus Innocẽtũ. Secũdò, q̃a quãuis oẽs fuissent circuncisi, nisi aliqua gratia & priuilegiũ apud deum illis per illam truculentam necem accreuisset, nõ dicerẽtur sancti: ecclesia enim nõ celebrat vt sanctos, quoscunq; credit esse in gloria, alioqui paruulos oẽs decedentes in gratia baptismali sanctorũ solẽnitate extolleret, sed illos prorsus, qui apud Deum locũ habent insignẽ. Neq; verò pro martyribus haberẽtur. Laureola nanque

mar

martyrij nõ donatur nisi cũ aliqua gratię laurea. Quocirca qui non fuerunt circuncisi, sanguine suo baptizati sunt.

Ioan. Maioris.

Ioãnes ergo Maioris in. 4. dist. 4. q. 3. vt Armachano cõtradicat, nõnihil in alterũ extremũ à veritatis linea declinat. Ait, inquã, q̃ sicut ad sacramentũ nulla requiritur interna volitio, vt patet in paruulis, sed per baptismũ adscribuntur christianæ familiæ, ita neq; exigitur ad martyriũ, sed per ipsum paruuli adscribẽtur christianæ militię vt patet in occisis pro Christo. Ex quo deinde infert, martyriũ ad modũ sacramenti conferre gratiã (vt ait) ex opere operato. ¶Ac demum colligit verè esse sacramentũ.

Sententia authoris. Prima conclusio rñsal.

Igitur vt inter hæc extrema veritatẽ constituamus, sit prima propositio. Ad martyriũ in adulto, qui potest internũ habere actũ exigitur charitatis affectio qua velit pro Christo mortẽ oppetere, sicuti ad baptismũ, volitio qua velit baptizari. Est enim per se actus charitatis, iuxta illud Ioan. 15. Maiorem charitatẽ nemo habet, &c. Et. 1. Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeã, charitatẽ autẽ nõ habuero, nihil mihi p̄dest. Diffusiùs id disserit Vualdensis tomo. 2. de sacramẽt. ca. 105.

2. Cõclusio.

¶Secunda propositio. In paruulis ante vsum rationis eiusmodi actus nõ requiritur, vt patet in occisis pro Christo. Sunt qui dicant gratiã illis & salutem speciali priuilegio contigisse, attamẽ non arbitror aliud fuisse priuilegiũ q̃ martyrij. Nã vt baptismus per se habet cõferre gratiam, ita & quando paruuli ante baptismũ p̄ Christo occiduntur, illa infunditur. Etenim si Turca castrum aliquod in Christi odium incenderet, paruuli inibi cõcremati, quãuis non baptizati in Dei gratia decederẽt. Imò & fortasse existentes in maternis vteris, licèt baptismo aquæ tingi nõ possint. Quare in his duabus propositionib⁹ nil arbitror differre martyrium à sacramento baptismi. Imò sicut ecclesia fidem suam paruulis applicat per baptismum, ita & suã Christus charitatẽ p̄ martyrium.

Tertia conclusio.

¶Neq; differunt in hac tertia, quòd sicut baptismus ita & martyriũ oẽm remittit culpã & pœnã. Nam, vt habet. c. Cũ Marthę. de celebra. missa. iniuriã facit martyri, qui orat pro martyre, quãdoquidem ab ecclesia vt sanctus colitur.

Quarta conclusio.

¶Quarta cõclusio. Martyriũ non est sacramentũ. Probatur primò ratione S. Thom in præsentiarũ, quia nõ habet rationem signi. Haud, inquàm, in hoc institutũ est à Christo, vt sit gratiæ signaculũ & instrumentum, sed est suapte natura egregius actus virtutis charitatis & fortitudinis, defensoriusque fidei, cui ratione meriti, vt reliquis virtutum officijs gratia respondet, licèt lõgè quã alijs copiosior. Secundò probatur, quia martyrium nõ cõfert gratiã ex opere operato omnino ad modũ sacramenti. Haud. n. supra illam quæ martyri per modum meriti debetur alius adhibetur gradus, vt, i baptismo, vbi pręter meritũ suscipientis. vt dis. 1. q. 3. explanauimus, cõfertur gratia virtute operis tanquã instrumẽti passionis Christi. Quod nõ perspexit Maioris quãdo dixit martyriũ ex opere operato cõferre gratiã. Nihil enim ex opere operato adiungitur, nisi detur supra rationẽ meriti. Tertiò arguitur. Martyriũ characterẽ nõ imprimit, nõ cõstituit hominẽ christianũ, si aliàs nõ fuit baptizatus. Aliàs si posteà ille lethaliter vulneratus, per miraculũ viueret, nõ teneretur amplius ad baptismũ aquæ, q̃d est erroneũ. Quinuerò si martyrium imprimeret characterẽ, pariter eundẽ imprimeret, quãuis qui patitur, obicem opponeret peccati mortalis. Nam baptismus etiã si obex gratiæ obsit, vt infrà videbimus, characterẽ imprimit.

Hęc autẽ oia sunt planè cõcessu absurda. Prętereà quartò cõtra ipsum arguit. Si martyriũ esset sacramentũ, plura essent sacramenta q̃ septem contra ecclesiæ traditionẽ. Nã solutio eius videlicet, martyriũ cõnumerari baptismo, nulla est, tum q̃ si modò actus fortitudinis institueretur, vt esset sacramẽtũ remissiuũ originalis, nihilominus p̄fectò differret à baptismo, cũ ergo martyriũ sit talis fortitudinis actus etiã differt. Tum q̃ si circuncisio modò simul curreret cũ baptismo quãuis eundẽ haberet effectum, diuersum tamẽ esset sacramentum. ¶Fit exgo ex his cõsequens martyriũ nõ supplere vicem baptismi ex opere operato tanquã sacramentum, sed per modũ meriti. Neq; in hoc differt à baptismo flaminis.

Q̃uo martyrium baptis. à flamine differat.

Differt tamẽ ab illo (vt argumentũ supra factum dissoluamus) q̃ baptismus flaminis debet esse cõuersio in Deum per detestationẽ peccatorũ, aut per propositũ bene viuẽdi dũ quis primò venit in vsum rationis: martyriũ autẽ nunquã talem detestationẽ requirit sed hunc solũ actũ, volo mortẽ pro Christo perpeti, hic enĩ cũ ipso exteriori opere sufficit ad plenissimã indulgentiã oĩum peccatorũ quo ad culpã & pœnã, si nõ opponatur obex cõplacentiæ alicuius criminis. ¶Atq; hinc sequitur aliud discrimẽ, q̃ reliqui actus, qui sunt baptismi flaminis nõ remittunt semp̄ totã pœnam nisi habito respectu ad maiorẽ minorẽve ipsorũ intentionẽ, martyriũ aũt quacunq; charitatis affectione offerat plenissimũ hunc sortitur effectũ: nã volitio mortis pro Christo

Universidad de Deusto
Biblioteca

sto, ꝓ ſumma reputat charitatis excellentia. Hoc patet, qm̃ eccleſia, vt quęcunq; martyrē catalogo ſanctorū adſcribat, nullū aliud experimentū explorat, q̃ qđ ꝓ Chriſto paſſus eſt. Idem confirmatur ex Augu. lib. 13. de ciuita. Dei, ca. 7. dicentis, ꝙ quicunq; nō præcepto gr̃ationis lauacro pro Chriſti cōfeſsione moriuntur: tantū eis valet ad dimittenda peccata, quantū ſi lauarentur ſacro fonte baptiſmatis. Qui enim dixit. Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c dixit. Qui me cōfeſſus fuerit corā hominibus, cōfitebor & ego eum corā patre meo, &c. ¶ Arguitur ad idem etiā ratione. Qui diligit Deū, diligitur à Deo. Ioan. 14. ſed maiorē charitatē nemo habet, quā vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis: ergo ꝓpter ſolū amorē Dei expreſſum in martyrio quis diligitur à Deo. Id idem demū ſancitur de cōſecra. d. 4. can. Catechumenū. vbi ex profeſſo ex verbis Augu. ad Fortunatum probatur ꝙ per martyrium confertur gratia eodē modo quo per baptiſmum.

Auguſt.

ARTICVLVS. XII.

Virū baptiſmus ſanguinis ſit omnium potiſſimus.

Conclusio

SVbſequitur tandē vt hæc inuicē baptiſmata cōferēdo, explorem⁹ quis ſit potiſsim⁹. Et affirmatur vnica bimēbris cōcluſio. Baptiſmus flaminis eſt potior & perfectior baptiſmo aquæ: baptiſmus verò ſanguinis ambob⁹ excellentior. Probatur primò ex Auguſt. ad Fortunatū vbi ait: Baptizatus cōfitetur fidē ſuā corā ſacerdote: martyr corā perſecutore quod difficilius eſt. Ille poſt cōfeſsionē aſpergitur aqua (quod eſt ſuaue) hic ſanguine (qđ eſt acerrimū) ille per impoſitionē manus pōtificis recipit ſpiritū ſanctū, hic tēplum efficitur ſpūs ſancti, quod magis eſt honorificum. Secundò probatur ratione. Illud baptiſma eſt excellentius, in quo excellentius diuinæ cauſę operantur, tale autē eſt martyriū: ergo eſt excellentius. Probatur minor, nam baptiſmus flaminis & ſanguinis eo ſic appellātur, quod ſupplent vicem baptiſmi aquæ, at licēt tam paſsio quā ſpiritus ſanctus ad omnia tria cōcurrat, excellentius tamē ad baptiſmū flaminis, ſed excellētiſsimè ad baptiſmū ſanguinis. Paſsio nāq; concurrit in baptiſmo aquæ per modū figuralis cuiuſdā repræſentationis, qa per ipſum cōfēpelimur Chriſto qđ repræſentatur in aqua materiali. In baptiſmo verò flaminis cōcurrit per ſpūalem affectionē ad eandem paſsionē, dignior autē eſt affectio, quàm repręſentatio. Sed in martyrio per operis imitationem, quia verè martyr moriū, quod omnium potiſsimū. Similiter etiā virtus ſpūs ſancti in baptiſmo aquę operatur per latentē virtutē actionis aquę: in baptiſmo verò flaminis per cordis commotionem, quod eſt dignius, ſed in baptiſmo ſanguinis per potiſsimū dilectionis affectum, pariter & effectū, ſecundùm illud Ioan. 15. Maiorē hac dilectionē nemo habet, quàm vt animā ſuam ponat quis pro amicis ſuis. ¶ Plæriq; doctorū, vt Alex. 4. par. q. 22. mēbr. 5. Bonauēt. præſenti diſtinct. 1. q. 2. & Durand. q. 8. & Palud. q. 3. nullū horū baptiſmatum dicūt ſimpliciter alijs antecellere, ſed habere ſe oīa, vt excedēs & exceſſum. At verò cū cōparatio debeat fieri in ijs, quę rebꝰ cōparatis per ſe cōueniunt, profectò ſimpliciter eſt cū D. Tho. ſentiendū, vt baptiſmus flaminis ſit ſimpliciter perfectior aqueo, & martyrium vtroq; propter rationē præfatā, nam quod per ſe cōuenit his baptiſmatibus eſt, ꝙ ſunt ſpūs ſancti, Chriſtiq; paſsionis inſtrumēta: perfectio autē inſtrumenti ſimpliciter attēditur penes modum, quo à principali agente mouetur: cùm ergo tā paſsio q̃ ſpūs ſanctus excellentiùs per baptiſmū flaminis q̃ aquæ moueat, & excellentiſsimè per baptiſmū ſanguinis, ille eſt excellentior, & hic excellentiſsimus. ¶ Accedit ratio ſolutionis. 2. argu. quod eſt huiuſmodi. Baptiſmus ſanguinis nō valet ſine baptiſmo flaminis, qui eſt per charitatē iuxta illud. 1. Corint. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeā, charitatē autē nō habuero, nihil mihi prodeſt: baptiſmus autē flaminis ſine baptiſmo ſanguinis valet: ergo baptiſmus ſanguinis eſt perfectior. Et rñdet, argumentum potiùs contrariū cōuincere: nam eò ꝙ baptiſmus ſanguinis præſupponit baptiſmum flaminis, illūq; includit, nec ſolùm quēcunq;, ſed præſtantiſsimū charitatis actū, cui ſuperaddit præſtantiſsimū externū opus, ſit vt ſit illo præſtantior. ¶ Et ad idem adijcitur ſolutio tertij: quod eſt huiuſmodi. Sicut baptiſmus aquæ habet efficaciā à paſsione Chriſti, ita & paſsio Chriſti ab ſpū ſancto, ſecūdū illud Hebr. 9. Sanguis Chriſti q per ſpiritum ſanctū obtulit ſemetipſum pro nobis, emūdauit conſcientiā noſtrā. Ergo cū baptiſmus flaminis ſit propriū inſtrumentū ſpūs ſancti: ille eſt potior. Reſpondet ꝙ etiā baptiſmus ſanguinis nō ſolū eſt inſtrumentū ſpūs ſancti, vt viſum eſt, verū & eminentiùs motū. ¶ His de mum rōnibus accedit, ꝙ præſtantia baptiſmi penes

Secunda argumen.

Argu. de baptiſmo flamin.

Argument.

Tertia

Alexand.

penes eius effectum eſt penſanda: longè autē copioſius cōfertur gratia per martyriū, quàm per baptiſmū aquæ: vel aliud baptiſma flaminis: nā quò quis maiore charitate diligit, maiore diligitur, atq; adeò cumulatiorē habet gratiam: maiore autē charitate diligit martyr, q̃ baptizatus (imò gratia baptiſmalis eſt minima) & pariter martyriū remittit culpā omnē & pœnā, quare maiorē tribuit laureā gratiæ, ſuper quā, adiungit laureolā triumphi: eſt ergo ſimpliciter præſtantiſsimū baptiſma.

Primū argu. opīa opin.

¶ Qui autē dicunt baptiſmū aquæ alijs præeminere, primū argumentū faciunt, quod eſt hic etiā S. Tho. primum. Eſt enim ſacramentum imprimēs characterē, ac proinde ſimpliciter in præcepto, quod alijs nō conuenit. At verò S. Tho. reſpondet, cōparationem nō fieri in ratione ſacramenti, vt potè quæ non eſt oibus cōmunis ſed peculiaris baptiſmi aquæ, ſed in eo quòd omnia ſunt inſtrumenta paſsionis & ſpiritus ſancti. ¶ Alexā. autē & reliqui arguunt, ꝙ baptiſmus aquæ ſit præſtantior, tum quòd cōfert gratiā remittentē mortale & veniale: baptiſmus autē ſanguinis non ſed conſeruat gratiā, quā homo per actum interiorem adipiſcitur, & remittit veniale. Hoc autem eſt falſum, quia licèt martyriū ſine intrinſeca charitate nō mereatur gratiā, nihilominus verè illam meretur: nā actus exterior & interior pro eodem reputāturꝫ actus em̃ exterior nō eſt niſi cōſummatio interioris. Quis enim neget per opera exteriora virtutū homines mereri incrementū gratiæ? Quod autē addunt baptiſmum aquæ plures ſaluare, quā martyrium, hoc eſt accidentariū, quia pluribus applicatur. ¶ Sed arguunt etiā quòd baptiſm⁹ flaminis præſtet baptiſmo aquę & ſanguinis, quia eſt iterabile remediū contra peccatum, cùm nec baptiſmus nec martyriū iterentur. Hoc autē nihil eſt, imò propterea baptiſmus & martyriū non ſunt iterabilia, quia perfectiùs repræſentant paſsionē Chriſti.

Alexand.

Argument.

¶ Vnum autē argumentū poſſet ſciolos fallere, ꝙ baptiſmus aquæ ſit perfectior baptiſmo flaminis, eò ꝙ ſemper remittit culpā, & totam pœnam: baptiſmus verò flaminis ſępe linquit aliquid pœnæ per ſatisfactionē expiādum. Reſpondetur autē, baptiſmū quoq; flaminis totam pœnam ſuapte natura remittere ſi completam habeat intentionem, ſed quia ab illa nonnunquam deficit, nō ſemper totam abſtergit, ſicut baptiſmus ſanguinis, qui eò quòd eſt volitio mortis, totam delet.

DISTINCTIO. 4. De miniſtris baptiſmi.

Cap. j.

DE ſacramentorū quidē miniſtris in genere ſatis ſuperq; diſtinctione prima ſcriptū reliquimus. De illis, qui baptiſmi ſunt peculiares: facilima erit cōſideratio. Miniſtri quippe ſacramenti huius poſt Epiſcopos ſunt ex officio oēs presbyteri, nō tamē diaconi, aut ſubdiaconi. Snia Iſidori eſt in epiſtola ad Ludifred. & lib. 2. de officijs. At quę adeò Gelaſij Papæ in epſa ap Epos per Siliciā & Laconiā cōſtitutos. Presbyteri em̃ eò ꝙ poteſtate fungūtur conſecrādi corpus Chriſti verum, eadē ſub ſequenter per baptiſmū poſsūt hoies ad eius corpus myſticum admittere. Diacones verò, qa vt nomen ipſum Grecè admonet, nō ſunt, niſi ſacerdotū adminiſtri, id niſi i neceſsitate nequeūt

15. ca. Perlectis. De cōſecra. diſt. 4. capit. Conſtat. 93. diſt. c. diacones.

¶ Quin etiā laici, vt ibidē ait Gelaſ. cuiuſcūq; ſint ſexus ordinis & ſectę ob vrgentē neceſsitatē idem valēt ſacramentū abſq; ſolēnitate exhibere. Nā in Chriſto Ieſu, vt ad Gala. 3. ait Paul. non eſt maſculus & fœmina, Iudęus & Græcus. At qm̃ vt 1. Corin. 11. idē ait Apoſtolus, caput mulieris vir eſt, & viri Chriſtus, neq;

Cap. ij

Paul. Gal. 3

1. Cor. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in præsentia viri mulieri baptizare fas, neq; verò laico, si sacerdos adsit. Qui autē laicus extra necessitatē eiusmodi munus vsurpat, lethale sacrilegiū cōmittit. Et qui ab illo tunc recepit, si modò ad vsum rōnis peruenerit, simili se culpa commaculat. Quapropter characterē quidē suscipere pōt, gr̄am verò nō itē.

Ca.iij. ¶ Plures autē si vnum baptizare contendant, dūmodo & vterq; materiā applicet, & legitimam formam simul proferant, sacramentum quidē perficiunt, veluti si plures eandē hostiā cōsecrarent. Tametsi turpi cōtentionis culpa deturpētur. Si autē sicut partiales se ingerant, vt nō vterque seorsum, sed ambo complexim id facere conēdant, sacramentum nō conficitur. Quarę mutus & mancus vnum simul baptizare nequeunt.

Ca. iiij ¶ At neque solo baptizāte opus est, sed & susceptore, q̄ neophytum de fonte leuet, interesse oportet, vt Diony. li. 2. eccles. hierar. autor existit. Est em̄ baptismus spūalis regeneratio: ac subinde pædagogo regeniti indigēt, qui nutricis instar lacte eos Christiano lactet, & ceu patrō. eruditat. Quo fit, vt susceptor ille affinitatē quandā cū clietulo suo cōtrahat. Atq; adeò subsequitur, vt ipsum in necessitatē debeat doctrina articulorum fidei mandatorūq; decalogi, aque horū similiū imbuere & instruere, dicēte in quodā sermone paschali Augu. Vos ante oīa tam viros q̄ mulieres, qui filios in baptismate suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud Deum extitisse p̄ illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere.

Aug. de tempo. Pas.

Diony. libr. 2. eccles. hierarch.

¶ DISTINCTIO Quarta Quæst. vnica, de ministris baptismi.

S. Thom. 3. part. quæst. 67.

ARTICVLVS. 1.

Vtrùm ad officium presbyterorum pertineat baptizare.

DE sacramentorū ministris vt in textu habetur multiplex est cōsideratio: vna. s. generalis de ministris vniuersorum, quā quidē considerationem fusè dis. 1. q. 5. tractauimus, vbi cuncta, quæ de re illa ventilari solent, pro virili nostra discussimus. Aliæ verò sunt particulares de cuiuslibet sacramēti functione. Quare post illū tractatum minimè hic de ministris baptismi superfluit. In hac autē distinctione ordinē Magistri Sentē. S. Thom. secuti, eò deseruimus, q̄ ipse prius in dis. 4. de effectibus baptismi disputauit, post verò in. 5. & 6. de ministris, & permixtim de suscipiētibus baptisma. Cùm tū lucidus legitimusq; ordo secundū naturā deposcat, vt post constitutā baptismi substantiā, quæ materia & forma constat, de causa eius, hoc est, de ministris, mox de subiecto, puta de suscipientibus deniq; tertiò de eius effectibus disseratur. Attamē quoniā isti articuli facillimi sunt, aliquos eorū in pauciores redegimus, neq; omnino ordine D. Thom. obseruato: nā forsan artic. secūdus splendidius priore loeū obtinebit. Quæritur ergo, vtrū baptizare ad officiū propriè presbyterorū pertineat, an verò etiā incūbat diaconis. Et rndetur duabus conclusionibus. Prior. Sicut ad sacerdotē pertinet cō

Prior cō

secrare eucharistiā (ad quod principaliter sacerdotium refertur) ita & ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare. Determinatio est canonū, perlectis, d. 25. &, cōstat. de consecr. d. 4. qui sunt Isidori. & Diacones. 93. d. qui est Gelasij. Et ratio est. quia officiū proprium sacerdotis est cōsecrare eucharistiam, & ideo Christus in cœna eos ordinauit. Illud autē sacrosanctum sacramentū est vnitatis & pacis secundū illud. 1. Corin. 10. vnus panis & vnum corpus multi sumus, oēs qui de vno pane & calice participamus: per sacramentū autem baptismi fit homo particeps illius vnitatis, sitq; subinde eius accedendi ad mensam Dñi: ergo sacerdos, cui incūbit porrigere populo buccellā, officiū habet baptizādi. Eiusdē em̄ causæ est totum facere, & partes ad ipsū totū disponere. ¶ Posterior cōclusio. Ad diaconum nō pertinet quasi ex proprio officio tradere sacramentū baptismi, sed in eius collatione & aliorum sacramētorū assistere & ministrare maioribus. Conclusio est eiusdē Gelasij papæ in prædicto can. Diacones. quem hic citat D. Thom. Diacones enim, inquit, p̄riā constituimus obseruare mensurā. Absq; episcopo vel presbytero baptizare nō audeāt Nisi prædictis ordinibus fortassis lōgius cōstitutis necessitas extrema compellat: quod etiā laicis Christianis facere plerunq; cōceditur. Et probatur ratione ex ipso nomine elicita. Vt enim autor est Diony. c. 7. cælestis hierar. potestates cælestiū ordinū (ac perinde ecclesiasticorum officia) ex eorū noibus accipiuntur: diacones autē Grecè idem est, qđ latinè ministri, à diaconeo quod est, ministro: ergo eorū officium nō est sacramentū perficere sed ministeriū præstare tam in sacramento eucharistiæ, quàm in reliquis. Idem cōfirmatur autoritate Isido. eod. ca. Constat. vbi ait q̄ baptisma nō à diaconibus sed à sacerdotibus est tractandū. 25. d. c. Perlectis. idē Isidorus ait ad diaconum pertinere assistere sacerdotibus, & ministrare in oibus, quæ aguntur in sacramētis Christi, vt in baptismo, chrisma te, & patena & calice in altari, &c. ¶ Prior cōclusio planissima est. Et pari ratione p̄batur officium esse presbyteri absoluere à peccatis, & in extremis vngere infirmos: nā vnū ad susceptionem eucharistiæ disponit, atq; alterū reliquias expurgat peccatorū, quæ in peccatore relinquūtur. Secus autē de sacramētis cōfirmationis & ordinis, vt suis locis videbim⁹. Vnum autē adnotandū est, q̄ solēniter baptizare nemo alius valet q̄ plebanus in sua parœcia, nisi vel ex priuilegio, vel ex plebani facultate. ¶ Neq; verò posterior cōclusio aliquid offert, quod adnotare debeamus, nisi vnū argumentum, quod ex ordinatione diaconi elicit hic Caiet. In expositione nanq; officiorū eius dum ordinatur, habetur. Diaconū oportet ministrare ad altare, baptizare, & prædicare. Vbi insinuatur in altari debere diaconos esse sacerdotis ministros, in baptismo verò baptizatores. Ad hoc Caiet. respōdet, illis tribui potestatē baptizādi ex cōmissione episcopi vel presbyteri ex qua etiā possunt prędicare. Id probat ex cano. Diacones. quē citat tanq̄ Pelagij, de cōsecr. d. 4. Non autē est nisi Gelasij in epistola ad Episcopos per Siliciā & Laconiam constitutos ca. 9. & refertur. 93. dist. Neq; illic habetur nisi quòd absentibus episcopo & presbytero possint in extrema necessitate baptizare, quod etiā laicis concedit. Idque Isidorus. can. Constat. de cōsecr. dist. 4. Neque S. Thom. eis aliquod aliud singulare priuilegium adscribit, vt patet in solutione tertij. Quod enim de beato Laurentio legitur plurimos baptizasse, dicit hoc illi fuisse permissum in absentia maiorū vrgente necessitate, quod quidē possunt Laici. At verò quāuis in iure hoc non sit expressum, non tenuis ex eorum ordinatione sumitur coniectura plus quidpiam prę laicis habere. Fortè enim in prīmitiua ecclesia, vbi raritas erat sacerdotum, & multitudo baptizandorū: cōmittebāt episcopi, aut etiam presbyteri diaconibus, vt solēniter baptizarent, quod laici nō possunt. Iam verò in tanta copia sacerdotū vsus ille abolevit. Quanuis forsan in insulis, vbi rarissimi essent sacerdotes: nō esset absurdū idipsum fieri. ¶ Primum argumentū S. Thomę aduersus priorem conclusionē est hoc. Sub eodem prę cepto Christus iniunxit Apostolis Matthæ. 28. baptizare & docere, & prædicare, sed docere quia est perficere episcopi officium est, vt tradit Diony. si. quinto & sexto ca. ecclesiasticæ hierar. ergo ad episcopos tantùm pertinet ex officio baptizare. Respondet aūt duo. Primum quòd cùm vtrūque apostolis cōmiserit, quibus episcopi succedunt (dist. 68. can. Quorum vices) vtrūq; eis incumbit. Secundū est, q̄ officium prædicandi cōmisit apostolis tanquā per ipsos exercendū, eò q̄ sit excellētissimum sapientiæ munus. Vnde Actuū. 6. ipsi dixerunt. Nō est æquū derelinquere nos verbū Dei, & ministrare mēsis: officiū autem baptizandi, ad quod nō illa exigitur sapiētia, cōmisit eis, vt per alios exercerēt, vnde Apo sto. 1. Cor. 1. Nō misit me Christus baptizare sed euāgelizare. In cuius signū, vt Ioan. 4. legitur

Posterior cōclusio.

Argument.

Coniectura

Primū arg. S. Thom.

Responsio ad 1. obiecti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caue. gitur, Christ⁹ nō baptizabat: seddiscipuli eius. ¶Caue autē ne hoc sic intelligas, vt presbyter noua cōmissione episcopi indigeat ad baptizādū, postq̄ est sacerdos, sed dicūtur episcopi p presbyteros baptizare, quia presbyteri sunt eorū adiutores, quibus proinde tum ordines recipiunt, tum etiā paroeciarū iurisdictiones. ¶Nota actum prædicādi ob id cōuenire episcopis, q̄ prędicare est perficere: quare suppo nit personā iam perfectam: status autē episcoporum est status perfectionis, id est, eorū, qui iam sunt perfecti. Vnde sicut ignis, quia perfectè calidus, virtutē habet propriā calfaciendi, sic epi prędicādi, religiosi autē sunt in statu perfectionis tanq̄ tendentes in perfectionē. Quibus potius idcirco cōpetit perfici, q̄ perficere. Attamē iam nō modò oēs presbyteri curari in suis diœcesibus, verùm religiosi ex
2. argumen. indulto apostolico prædicare possunt. vt patet in Cle. Dudum. de sepultur. ¶Secundum argumentum est. Ad principes, quales sunt in ecclesia episcopi, pertinet quēq; in rem publicam admittere, sed per baptismū homines adscribuntur Christianæ reipublicæ: ergo solis episcopis congruit ex officio baptizare. Solutio autē est, q̄ ad principes maiora attinent in republica, vt creare auratos equites, comites & duces: ad eorum autē prætores, qui sunt eis auxiliares, creare minora officia: & ideo episcopis incumbit sacerdores ordinare. Per
3. argumen. sacramentū autē baptismi non admittuntur homines nisi ad infimum gradum in populo Christiano, quos ideo sacerdotibus congruit baptizare. ¶Tertium argumentū nullius est momēti. Primùm autem contra secūdam cōclusionem est hoc. Simul Dominus Matth. 28. iniūxit officiū docendi Euangeliū, hoc est prædicandi & baptizādi: sed ad officium diaconi spectat prædicare, vt cōstat ex eius ordinatione: ergo baptizare. Respōdetur ad diaconum nō pertinere ex officio aliter euangelizare, quàm catechizando catechumenos, hoc est, docēdo articulos fidei, & alia quæ ad Christianismum sunt necessaria. Prædicare verò, hoc est, euangelium docere, & interpretari est officium proprium episcopi, quod & curatis etiam presbyteris competit in suis paroecijs. Quod etiam, vt rectè ait Caietan. diaconibus, dummodo egregiæ sint eruditionis & authoritatis cōmitti potest: vt Vincentio
2. argumen. martyri legimus à Valerio commissum. ¶Secūdò arguitur. Ad officium diaconi pertinet purgare, vt. 5. cap. cęlestis hierar. author est Diony. purgatio autē effectus potissimū est baptismi, secundū illud ad Ephes. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ: ergo Diaconi est baptizare. Respondetur ad minorem, quòd baptismi non solùm est purgare, sed etiam illuminare, vt idem Dionysait illic capit. 2. & ideo non competit nisi sacerdoti cuius est illuminare. Diaconi autem munus est purgare: tam prępparando catechumenos ad baptismum, quàm immundos à sacris repellendos.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm laicus possit baptizare.

VM aliorum sacramentorum laicus non permittatur esse minister, meritò dubitatur an sit in baptismo admittendus. Et respondetur quatuor cōclusionibus. Prima, Laicus potest baptizare. Quę quidem Prima cō clusio. conclusio canonibus suprà citatis Gelasij & Isidori definita est. Cuius vtique ratio ex suprema necessitate ducitur: spectat enim ad misericordiam Dei, qui vult omnes homines saluos fieri, vt in ijs, quæ sunt maximè ad salutem necessaria, promptissima prouideat remedia: inter omnia autem sacramenta baptismus est maximè necessarius: nam neque paruuli aliud prorsus habere possunt remedium suæ salutis: neque adulti possunt aliter quàm per ipsum plenam remissionem cōsequi quàtum ad culpam & pœnam: ergo condecens fuit, vt quēadmodum materia eius est aqua, cuius vsus vbique haberi potest facillimè, sic & minister esset quicunque hominum, quanuis nullis ordinibus initiatus.

¶Secunda cōclusio. Sicut masculus laicus tanquàm minister Christi, ita & fœmina in necessitate baptizare potest, vt habet decretum Vrbani papæ. 20. quæstio. 3. cano. Super quibus. vbi ait, vt baptismus sit, si instante necessitate fœmina puerum in nomine sanctæ trinitatis baptizauerit, hoc est, patris & filij & spiritus sancti. Et idem decernitur cano. Mulier. de consecratio. distinct. 4. Ratio autem est quia Christus est, qui principaliter per ministros baptizat, secundùm illud Ioannis. 1. Super quem videris spiritum descendentem, &c. hic est, qui baptizat, in Christo autem, vt habetur ad Colosſ. 3. non est distinctio masculi & fœminæ, ergo vtrunq; sexum potuit Christus in ministrum eligere. Tertia cō clusio. ¶Tertia conclusio. Non debet mulier bapti-

zare si adsit copia viri, sicut nec laicus presente clerico in sacris, nec alius clericus præsente sacerdote, quia (vt. 1. Corin. 11. legitur) caput mulieris est vir, & caput viri Christus: quem clericus & maximè sacerdos representat.

4. Cōclusio. Repositio assumpti. ¶Quarta conclusio. Sacerdos verò potest in presentia episcopi baptizare: eò quòd sibi ex officio incumbit. ¶Conclusio prima facillima est more & vsu compertissima. Quòd autem ait D. Tho. non aliter adultos quàm per baptismū posse obtinere veniam quoad culpam & pœnam, sanè intelligito. Apparet em falsum, cū non solū per martyriū eadem plena fiat remissio, verū & nōnunquā per baptismum flaminis, quando est egregiè intensus, qualem habuit latro in cruce pēdens, & Magdalena. ¶Caieta. ergo respondet, intelligi de integro baptismi effectu, qui includit characterem, hunc enim alia baptismata non imprimunt. At verò S. Thom. non videtur ad characterem annuere: quoniā dūtaxat loquitur de plena remissione culpæ & pœnæ. Ob idque fortasis nihil aliud dicere voluit, quàm quòd etsi per martyriū idem effectus obtineri possit, illud est quādo facultas ¦baptismi haberi nō potest, quare ex hoc etiā capite concluditur, materiā eius & ministrum debere esse vbiq; in promptu. Prętерquàm q̄ opportunitas martyrij quàm rarissimè vsu venit, sicut & baptismus flaminis, qui vt culpā & omnē pœnam remittere queat debet esse tam excellenter intensus, vt vix vnquam contingat. Baptismus autē sola intentione ecclesiæ susceptus id præstat. ¶Nihil ergo restat adnotandum, nisi quòd quēadmodum dist. præceden
Notandū de laico baptizante. ti artic. 9. admonuimus rem laico neutiquā licet, nisi in extrema necessitate baptizare, vt in cano. Diacones. dist. 93. & can. In necessitate. de consecra. dist. 4. cautum est.

1. Argumen. ¶Primum argumentū. S. Thomę cōtra hanc primam conclusionem est. Baptizare (vt proximè dicebamus) est officium sacerdotis, ea autem, quæ sunt ordinis committi nequeunt non ordinato. Respondetur, baptizare solenniter esse proprium sacerdotum, quod laico permittendum nō est: secus sine solēnitate, qa non est de necessitate sacramenti. Quò fit, vt distinct. præcedenti admonuimus, quòd si laicus extra necessitatem baptizet, nihilominus tenet sacramentum: neque est iterādum, quāuis laicus ille peccet quidem: vt bene admonet S. Thomas. Quòd si sciscitemini quantum est peccatū, mortale scilicet an veniale, responsum vsque ad articulum proximum expecta.

¶Secundum argumentum. Maius est baptizare, quàm exorcizare & catechizare: hæc autem laicus facere non potest: ergo nec baptizare. Negatur consequentia, quia baptizare non conceditur laico quia minus, sed quia est magis necessariū. Reliqua verò pertinent ad solennitatem, quæ non spectat ad laicum. ¶Circa secundam conclusionem notato omnem vtriusque sexus ac perinde hermaphroditum & quēcunque posse baptismi esse ministrum, vt articulo subsequenti iterum repetemus. ¶Circa tertiam verò dubitare quis posset, quanta esset culpa ordinem illum pervertere, vt inferior in presentia maioris sese ingereret ad baptizandum. Respondetur, quòd mulierem in præsentia laici viri baptizare, nū quam est mortale. Quoniam cum laicus minimè habeat ex officio, id non vsurpatur eius munus, sed est quædam indecentia venialis, eademque leuissima, imò aliquando nulla, vt si obstetrix peritior sit baptizandi quàm rusticus, qui forrè adest. Pari ratione non erit mortale, si laicus præsente diacono baptizet, quoniam nec diacono illud ex officio incūbit, sed est veniale. In præsentia autem sacerdotis grauius esset dubium, eò quòd vsurpatur id quod ad eius officium attinet. Et ideo profectò saltem renuente sacerdote censeretur peruicacia mortalis, tametsi cùm baptizatio non fiat solenniter, non est admodū gra
1. Argumē. uis. ¶Primum argumentum Sancti Thomæ est. Mulieri non permittitur docere secūdum illud primę ad Corinthios decimoquarto, Turpe est mulieri in ecclesia loqui. Et secūdùm aliud primæ ad Timotheum. 2. iam citatum. Quod etiam decernitur in concilio Carthaginensi, & refertur de consecra. distinct. 4. cano. Mulier. sed pariter Christus dixit. Docete & baptizate: ergo neque fœminis permittitur baptizare. Respondetur autem, quòd sicut mulieri non permittitur solēniter docere, ita nec solenniter baptizare. Sed sicut in necessitate ei conceditur priuata monitione aliquos instituere, sic & priuatim baptizare. Atque ad idem fermè pertinet secundum argumentum cum sua solutione.

Argumēt. 3. S. Thom. ¶Tertium verò est. In baptismo aqua se habet vt maternus vterus generationis (vt Augustait super illud Ioan. 3. Nunquid potest homo in ventrem matris iteratò introire & renasci?) baptizans verò gerit viri vicem, qđ fœminæ competere nequit. Respondetur, q̄ in generatione carnali, quia vterq; sexus operatur secundū propriam naturam, nō potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

fœmina vices supplere viriles: in generatione verò spirituali baptizans non vtitur virtute propria, sed Christi, quæ vtriq; sexui cõmunis est. Subdit autẽ id quod præcedenti artic. de laico dixerat, nẽpe, q̃ etiam si extra necessitatem baptizaret fœmina, sacramentũ valet, nec est iterandũ. Peccaret tamen non solũ ipsa baptizans, verùm & omnes, qui ad hoc operarentur, & baptismũ ab ea suscipiendo si essent adulti, & quidem mortaliter si solẽniter baptizarẽt, & sanè impudentiùs q̃ si esset vir. Imò citra solennitatem peccatum esset mortale, vt art. statim subsequenti mõstrabimus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm non baptizatus possit sacramẽtum baptismi conferre.

EMergit aũt ex suprà dictis grauiusculũ dubiũ: vtrùm nõ baptizatus possit baptizare. Quod quidẽ Di. Augustinus. 2. libr. contra epistolam Parmeniani cap. 13. indecisum reliquit. Cùm enim in cunctis libris contra Donatistas contendisset baptismum ab hæreticis collatum esse verè sacramentũ, neq; esse iterandum: nihilominus dixit. Hæc quidem alia quæstio est, vtrũ ab ijs, qui nunquam fuerunt Christiani, possit baptismus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum est, sine autoritate tanti consilij, (nisi legẽdum sit concilij,) quantũ tantę rei sufficit. Nihilominus affirmatiua cõclusione respõdetur, cui altera adhibetur. Est, inquam,
Cõclusio. 1. prior cõclusio. Potest etiã nõ baptizatus baptizare. Post seculũ eñ Augustini ecclesia hãc decreuit, suscepitq; dubio procul tanquã necessariam, & indubitabilem veritatem. Suscepit enim primùm sententiam Isidori. canon. Romanus. de consecrat. dist. 4. vbi ait. Romanus pontifex nõ hominem iudicat qui baptizat, sed spiritũ Dei subministrare gratiam baptismi, licèt paganus, sit qui baptizat. Extat & sententia Nicolai papæ ad consulta Bulgarorũ. cano. statim proximo. A quodã Iudęo. Vbi decernitur q̃ qui nomine sanctæ trinitatis: videlicet, patris & filij & spiritus sancti baptizati sunt ab illo, qui nesciebatur Iudęus nesse, an Christianus, nõ essent rebaptizandi. Idemq; in cõcilio Florentino. Et ratio conclusionis est, necessitas suprema baptismi, quæ sicut vulgatissimã materiã, ita & quemuis mortalium, si sit mentis compos, in ministrum admittit. Quo fit, vt sententia Gregorij canon. Quos à paganis. eadem distinctio. vbi ait. Quos à paganis baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, vt denuò baptizes in nomine trinitatis mãdamus, intelligenda sit, eò q̃ non erant baptizati in noie trinitatis, vt suo ipe verbo denotat. Subsequitur eiusdẽ conclusionis appendix, quòd duo se possunt pagani mutuò baptizare. Cõclusio. ¶Posterior cõclusio. Si verò extra articulum necessitatis id facerent, vterque peccaret grauiter: scilicet tam baptizans quàm baptizatus, ob idq; impediretur effectus sacramenti, qui est gratia, quippe cuius obex est peccatũ mortale. Esset nihilominus verum sacramentũ characterẽ imprimens. Expositio articuli.

¶Prior conclusio disputatione nõ eget. Sed hoc tantũ ex istis articulis est eliciẽdũ: quod dist. 1. art. 5. constituimus. Oẽm scilicet hominem, nemine ex vniuersitate humana excepto, posse baptizare: dũmodo sit sanæ mẽtis, vt intentionem habeat ecclesiæ, & membris polleat, quibus & formã proferat, & opus exerceat: nempe, linguam & manũ. ¶Circa secũdam verò disputandum illud dubiũ est, quod ex duobus articulis præcedentibus huc vsq; reiecimus, scilicet vtrum laicus baptizans extra necessitatem peccet mortaliter: atq; adeò qui à laicis baptizantur, & eis cooperantur. Caietanus.
Ac perinde circa præsentem cõclusionẽ idẽ disputandum de baptizato à Pagano extra eandem necessitatẽ. Caiet. enim hic, quia multa dubia in vnum consarcinat, minùs lucidè ad singula respondet. Ait quippe laicum quãdocunq;, siue in necessitate, siue extra solenniter baptizet, peccare quidẽ mortaliter: sed tamen absq; solẽnitate extra necessitatẽ baptizando dũmodò citra contemptum id faciat & præsumptionẽ, sed credens se bene facere, non peccare mortaliter. Probat, quia grauius est quẽpiam seipsum baptizare, quàm baptizare alium extra necessitatẽ. Nihilominus Innocẽ. in ca. Debitum. de baptis. eum, qui seipsum baptizauit adeò excusat, vt dicat ipsum euolasse ad cælos: ergo à fortiori laicus excusatur baptizãs sine necessitate. Quin etiã eos, q̃ à Pagano extra necessitatẽ baptizãt, excusat à peccato mortali, si bono corde id faciãt. Glossatq; subinde assertũ D. Thom. (quo ait impediri effectũ baptismi) quod intelligatur de plenissimo effectu quoad culpã & pœnã, qui quidẽ p venialẽ etiã culpã impeditur. Sententia thomis.

¶At verò hæc sententia Caieta. vel sanè intelligenda est, vel non est toleranda. Igitur vt perspicua fiat responsio, membratim per has cõclusiones respondendũ arbitror: suppositaprius tamẽ distinctione, q̃ aliud est opus aliquod

quod per se esse peccatum, aliud verò posse ignorantia inuincibili excusari. Prima cõclusio.

¶Sit ergo prima cõclusio. Laicum solenniter baptizare, siue in necessitate, siue citra, semper est mortale sacrilegium. Est enim vsurpatio sacerdotalis muneris. Imò eiusmodi baptizator fieret irregularis, vt habeẽt de clerico nõ ordinato, capi. Siquis. De hac autẽ cõclusione nemo est qui dubitet. Secũda cõclusio.

¶Secũda cõclusio. Laicũ, vbi nulla imminet extrema necessitas etiã absq; solẽnitate baptizare, genere suo est peccatũ mortale, licèt minùs graue. Sententia est Ricardi. in. 4. d. 5. art. 4. q. 1. Quin verò Palud. dist. 5. quæst. 1. & Syluest. verbo. Baptismus. 3. arbitratur tunc quoq; baptizantem incurrere irregularitatẽ, quod & ego ipse vehemẽter opinor, quoniam cap. citatum nihil memi nit de solẽnitate. Quare glos. dicit, q̃ quicunq; baptizauerit quasi ex officio est irregularis. Vnde neminem excipit nisi baptizantẽ in extrema necessitate. Nam qui baptizat extra necessitatem: baptizat quasi ex officio. Enim verò cùm baptizare sit proprium officium sacerdotis, quod quidẽ ius sola summa necessitas tribuit laico, vbi illa non intercedit, ille baptizat quasi ex officio. At quicquid de irregularitate sentias, confirmatur conclusio quoad peccatũ mortale. Si religiosus, aut quiuis sacerdos in aliena ecclesia sacramentũ aliquod administraret sine licẽtia episcopi vel parochi, peccaret mortaliter, vt patet in can. Interdicimus. 16. q. 1. Quin verò qui id præsumũt sunt excõmunicati, vt apparet in Cle. 1. de priuilegijs quæ quidẽ pœna nisi ob peccatũ mortale nõ imponitur: ergo & qui sine necessitate baptizat, prælato nõ consentiẽte (vt cõsentire nõ debet) pariter peccat mortaliter. Ad hæc baptizare in domo priuata est peccatũ mortale, vt palàm fit in clem. vnica. de Bapt. vbi sic baptizãtes iubẽtur ab episcopo castigari, etiã si sacerdos baptizaret: ergo à fortiori peccat laicus. In summa baptizare sine solẽnitate (sicut celebrare sine vestibus sacris) est peccatũ mortale: ergo vbi extrema necessitas celerẽ baptismũ non exigit, etiã sacerdos peccaret sic baptizando: nedum laicus. Papizans domi castigatur. Tertia cõclusio.

¶Tertia cõclusio. Si quis laicus inuincibiliter ignoraret posse citra extremã necessitatẽ baptizare, excusaretur à culpa. Quòd si hoc voluit dicere Caiet. nihil peculiare attulit: nam hoc generale est in omni culpa, in quã cadere potest ignorantia inuincibilis. Pari eñ modo si accidere illic posset ignorantia inuincibilis, q̃ liceat laicis baptizare solẽniter, excusarentur à culpa. Quocirca neq; illa restrictione opus erat, q̃ tunc non peccatur mortaliter, quoniã tanta esse potest ignorãtia, quòd nec peccaretur venialiter: imò exurgeret meritũ. Hac enim de causa Innocẽ. eum excusat, qui se ipsum zeli ardore baptizare cõatus est, quem idcirco dignum cẽsuit, qui in cælũ quoquo laret. ¶Quarta cõclusio. Quarta cõclusio. Qui baptizanti laico extra necessitatẽ extremã cooperatur, peccat mortaliter, vt si pater infantẽ suum illi traderet baptizandũ. Tunc autẽ non impediretur baptismalis gratia: quoniã infans ante vsum rationis nõ peccat, atq; adeò non opponit obicem. Sed si adultus sese laico subderet baptizandũ, nisi ignorantia inuincibili excusaretur, mortaliter delinqueret, atq; adeò gratiam non reciperet, sed solũ sacramenti character em. Et multò id certiùs accideret, si quis extra necessitatẽ exhiberet se pagano, à quo baptizaretur vt hic asserit D. Tho. Nõ, inquã, reciperet effectum sacramenti. Quapropter glossa Caietani nihil ad rẽ facit, scilicet, quòd non reciperet totũ eius effectum: quoniam si nõ interesset ignorantia inuincibilis, citra dubium esset peccatũ mortale, quare nec gratiã susciperet: & de hoc D. Tho. loquitur. Si autẽ talis adesset ignorantia, omnino excusans totus reciperetur effectus. Caietanus. Debuit esse per simoniã.

¶Hic de illo ministro, qui nõ nisi per simoniã baptismũ administrare vellet, disputatio se offerebat, vtrum liceret in extrema necessitate paruuli sacramẽtum ab illo pretio redimere. At verò quæstio hæc ad materiã simoniæ pertinet. De qua re D. Tho. 2. 2. q. 100. artic. 2. respondet, & nos lib. 6. de Iustitia & iure quæst. 6. articu. 1. satis diximus. ¶Argumẽta D. Tho. facillimæ sunt solutionis. Primum est. Nemo dat quod non habet: nõ baptizatus non habet sacramentũ: ergo nec dare illud potest. Respõdetur, q̃ cũ baptizans non adferat nisi exterius ministerium: Christus autẽ sit qui interius baptizat, potest nõ baptizatus baptismũ administrare: quia baptismus non est illorũ (scilicet ministrorum) sed eius, nempe Christi. Quod quidem verbum D. Thom. citat tanquã Nicolai papæ, sed tamen nõ est nisi Augu. cõtra Crescentium. & refertur de cõsecr. d. 4. can. Si inter. ¶Et similiter respondetur ad secundum, quod est: non baptizatũ, cùm ad ecclesiã non pertineat, non posse tanquã eius ministrum baptizare. Respondetur, inquam, q̃ quanuis ad ecclesiam non pertineat re (scilicet fide) neque fidei sacramento, pertinet tamen intentione & similitudine, quatenus intendens facere quod facit ecclesia vtitur eius forma, atq; hoc pacto dicitur eius minister. Primũ argu. Secundum argumentũ.

¶Tertium

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertium argumentum.

¶Tertiũ argumentũ est. Maius est sacramentum cõferre quàm suscipere: non baptizatus verò nequit alia sacramenta suscipere: ergo nec vllum conferre. Respõdetur, q̃ reliqua sacramenta sicut nec recipere potest, ita nec cõferre: baptismũ autem propter eius necessitatem permittitur vt conferat. Vnde licèt conferre sacramẽta solẽniter, quia præsupponit potestatẽ ordinis, sit maius q̃ suscipere, tamẽ cõferre baptismũ tanquã ministrũ extremæ necessitatis, minus est quàm ipsum suscipere.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm plures possint vnũ baptizare.

HActenus in hac quæstione dictũ est simpliciter de ministris, qui nã esse possint baptismi. Quæritur ergo: an plures possint simul concurrere ad vnũ baptisma. Et S. Tho. supposito vno fundamẽto distinguit tres modos, quibus id possit cõtingere, ac subinde tribus cõclusionibus respõdet. Fũdamentũ est, q̃ cùm sacramentũ baptismi virtutem habeat à forma, quã ideo Apostolus ad Ephes. 5. appellat verbũ vitæ, ex forma ipsa perpẽdendũ est an baptismus à pluribus collatus sit validus. Possent ergo plures vnũ baptizare, dicẽdo simul omnes. Nos te baptizamus in nomine patris. &c. Et sic dicunt quidã baptismũ non valere, propterea q̃ mutatur forma ecclesię, quę est. Ego te baptizo. Ratio verò istorũ nullius est ponderis: quoniã mutatio formæ de se substantiã non tollit sacramẽti, quãdoquidẽ Grẽci verè baptizant, & nihilominus plus mutãt formã nostrã dicẽtes, baptizetur seruus Christi, q̃ mutetur quãdo singulare, baptizo: vertitur in plurale baptizamus. ¶Nihilominus propter aliã rationẽ ponitur prima cõclusio.

Prima cõclusio.

Baptismus sub illa forma à pluribus collatus, Nos te baptizamus, videtur nõ esse sacramẽtum. Probatur. Homo nõ propria authoritate baptizat, sed vt minister Christi, eius vices gerẽs: Christus autẽ, qui principalis est causa baptismi, vnus est: ergo & minister vnius baptismi debet esse vnus. Quod quidẽ apostolus ad Ephes. 4. significauit, dum de tribus asserit vnumquodlibet debere esse vnũ: scilicet, vnus Dominus, vna fides, vnũ baptisma. Si ergo vnus Dominus est vnius baptismi, vn⁹ debet esse minister. Quando autẽ plures dicũt. Nos te baptizamus, singuli asserunt se ministros, quod quidẽ videtur esse contra rationẽ huius mysterij, atq; adeò talis cõtraria intentio videtur excludere substantiã sacramenti. Secũdo modo possunt simul duo ad vnũ baptismum cõcurrere, nõ sub forma pluralis numeri, sed singularis, vt vterq; dicat. Ego te baptizo in noie patris, &c. Quod fieri cõtingeret, quãdo duob⁹ de posseßione beneficij curati litigantibus vterq; vellet munus baptizãdi sibi vendicare. ¶Et casus hic subdistinguitur. Nam si alter alterũ prolatione formæ præueniret, ait secunda conclusio. Qui priùs forma profert, ille solus baptizat, idq; inde manifestum fit, q̃ ponit omnia quæ sunt de essentia sacramenti. Quare licèt ille nõ haberet ius baptizãdi, sed alter qui posterius profert verba, secundus ille esset sacrilegij reus, & tanquã res baptizator puniendus. ¶Tertia cõclusio. Si autẽ simul omnino verba proferrent, & simul puerum mergerent, vel vterq; illum aspergeret, vterq; baptizaret, quare verus esset baptismus. Illi tamẽ puniendi essent, non tanquã re baptizatores, sed de cõtentione illa, quæ ordini baptizandi iniuriosa est. ¶Quæstio præsens non est tã facilis q̃ apparet. Primò, ppter perplexitatẽ contextus, quã profectò Caiet. in præsentiarũ tam multa verborum cõgerie extricare contendit, vt intricatiorẽ relinquat Dein propter rem ipsam. Quòd ergo plures vnum possint baptizare bifariã cõtingit. Vno modo si sic concurrant tanquã partiales ministri, vt cùm in sacramẽto duo sint actus, aquam scilicet applicare & verba proferre, neuter totũ faciat, sed alter mergat, alter verò verba proferat, vt si muto puerum mergente, mancus verba proferret. Et de hac baptismi forma respõdet S. Tho. in solutione arg. 3. negando illud esse sacramentũ, quod ideo illic protinus disputabimus. Alio modo possunt cõcurrere nõ prorsus vt partiales causæ, sed sic vt qlibet res ambas faciat. Et vt ab ijs, quæ certiora sunt, exordiamur, potest vno modo cõtingere secundũ tenorẽ secundæ cõclusionis: vt scilicet vterq; simul aspergat, proferatq́ue totã formã, sed alter alterũ tantillo tẽpore præueniat. Et de hoc baptismo nulla est cõtrouersia. Totus enim cõfertur à priori: & alter rebaptizat. Aut põt esse vt simul, iuxta tenorẽ tertię cõclusionis cõcurrant. Et tũc dicit S. Tho. baptismũ valere, si vterq; in singulari numero proferat verã formã, & vterq; aspergat. Atqui cõclusio hæc adeò est certa, vt nõ multũ habeat difficultatis. Enimuerò vterq; tunc applicat oia, quæ necessaria sunt ad sacramentũ: scilicet, materiã, & formã, & intentionem per se ipsum absolutè baptizãdi inde pendẽ-

Secunda cõclusio.

Tertia cõclusio.

Vnus baptismus.

Expositio.

pẽdenter ab altero, & vterq; inuenit materiã legitimã: nempe, catechumenũ non baptizatum: ergo vterq; baptizat. Et cõfirmatur, quia aut neuter baptizat, aut solus alter, aut vterq;. Primũ defendi nõ potest, cum illic sint omnia requisita ad sacramentũ: neq; verò secundũ, cùm vterq; eodẽ momento concurrat: ergo vterq; pariter baptizat, atq; adeo neuter rebaptizat, sed vtriusq; forma verissima est.

¶Quocirca nõ opus est hic tot verba consumere, quod Caieta. inculcat ad explorandũ, an quia sunt duo agentes, duæ sint actiones, ac subinde duo baptismata. Haud enim dubitamus, quin sint duæ prolationes verborum totales, & duæ aspersiones, quarũ vtraq; per se sufficeret, si aspergẽdo baptizent, etsi simul mergant, quanuis sit vna mersio, nihil refert: nã vterq; mergit. At verò licet sint duę actiones, vnũ tamẽ simpliciter resultat sacramentum ab vnitate subiecti: quia vnus baptizatur, atq; vnus Christus vna interna actione gratiã infundit. Diximus enim d. 1. q. 1. ablutionẽ passiue esse sacramentũ: quare non multiplicatur, nisi ex multiplicatione subiecti. Simile est peruiũ de duobus simul vnam eandẽ hostiã consecrãtibus, quos D. Tho. quæstione octuagesima secunda artic. 2. concedit, idẽ ambos sacramentũ perficere. Quæ sententia vniuersalis est omniũ authorum. Quoniam illic, vt patet in ordinatione sacerdotũ, singuli totam formã super legitimã materiam proferunt. ¶Arguitur aũt cõtra hoc. Illic sunt duę actiones, quarũ quælibet per se sufficeret ad baptismũ: ergo gratia baptismalis virtute baptismi collata esset duplo maior, quàm si ab vnico ministro fuisset exhibitus, vt exemplo patet rerum naturaliũ: vbi enim duo paria calida eidem susceptibili admouẽtur, duplus calor producitur, ergo baptisma duplicat. Ad hoc negatur primò hæc postrema cõsequentia: nam etsi gratia cumulatior esset, nõ ideo sacramentũ esset nisi vnũ, quia vnus baptizatur. Secundò negatur illic gratiã auctiorem dari, neq; rectè similitudo à naturalibus trahitur, vt potè quæ secundùm vltimũ potentiæ agunt. In actionibus nanq; liberis id nõ est necessariũ. Possent siquidẽ duo eandẽ simul nauẽ non velocius mouere, quàm si vnus eã traheret. Pari ergo modo Christus tunc amborum actionibus vtitur pro vna, vt tanquã per vnum sacramentũ vnicã operetur remissionẽ peccatorũ æquali gratię gradu. ¶Arguit verò Durand. in. 4. d. 3. q. 3. solutionẽ hac secũdùm illã tantũ opinionẽ valere, quę nullã asserit in sacramẽto ineße virtutẽ, sed tãtùm ex pacto Dei ipsũ conferre gratiã, tũc enim nõ maiorẽ pro ambas actiones confert. Secùs secundũ illã, quæ eiusmodi virtutẽ attribuit sacramẽtis: nã tunc illa per duas actiones multiplicatur. Attamen distinctio hæc nullius est roboris: nã virtus sacramẽti nõ est naturalis, sed, vt dixi. 1. q. 3. diximus, sola motio diuina, per modum transeuntis, qua Deus actione ministri ad illũ sacramentalẽ effectum vtitur. Quapropter in illo casu vtraq; actione vtitur tanquã vna, eo quòd vnicũ sit sacramentũ. ¶Marsilius autẽ in Quarto quæstione. 4. artic. 4. dubio. 12. aliter arguit. Sequeretur enim, inquit, ex hoc casu, quod si duo cæci eodẽ modo simul baptizarent, at quia neuter alterũ videret, vt rebaptizare cauerent, sub cõditione vterq; baptizaret, dicẽs. Si nullus te alius modò baptizat, ego te baptizo: aliàs nõ. Sequeretur. 1. quòd ambo simul baptizarent. Nã de neutro militat plus rõ q̃ de altero: quare vtriusq; videt cõditio impleta. Rñdetur autẽ, vt ipse bene respondet, argumentũ esse ex his, quæ dialectici insolubilia vocant. Nã si admiseris, Petrum illo casu baptizare, protinus subsequitur Ioãnem nõ baptizare: quia non impletur eius cõditio: & pari ratione ad affirmationẽ in Ioanne prius datã consequitur negatio in Petro.

Marsilius.

Quare censendũ est neutrum baptizare: quia vtraq; pars alterã perimit. Sunt ergo eiusmodi cõditionales intentiones sacrilegę: præterquàm in solo casu per ecclesiã concesso, quo scilicet ambigitur, an qui baptizat, fuerit antea baptizatus. ¶At quoniã diximus baptismum valere si vterq; per se absolutè intẽdat baptizare, quid si neuter id intẽdat nisi simul cum altero: videlicet, vt quãquã vterq; dicat, Ego te baptizo in noie patris, &c. intelligat tamẽ, nõ solus, sed partialiter simul cum altero. Existimari enim profectò posset legitimũ sacramentũ. Nam sicut duæ actiones illæ perinde ac vna faciunt sacramentũ, ita duæ illæ intentiones vnã integrare videntur: atq; adeò nihil ad substantiã sacramẽti deesse censetur. Nihilominus secùs censendũ arbitror: nã forma illa singularis numeri, Ego te baptizo, ex institutione ecclesię significat id fieri tãquam à totali ministro, & cũ intentio nõ illi pariter respondeat, vt sit totalis, fit vt forma sit falsa. Præterquàm quòd ipsa intentio illegitima videtur. Nã quãdo quis & materiã simul & formam applicat, ecclesia nõ sinit intentionẽ esse ab alio pendentẽ, sed præcipit, vt sicut materia & forma sunt totalia instrumenta, quæ possunt totum effectum perficere, talis etiam sit intentio.

Dubium.

Durandus.

¶Du-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Dubiũ autem potiſsimum reſtat de prima concluſione. Ait enim D. Thom. quòd ſi am bo pariter pluraliter dicant, Nos te baptizamus, nullum eſſet ſacramentum. Et intelligit qñ vterq; & materiã applicat & totã formã pfert. Et re vera hoc difficultate nõ caret.

Durandus. ¶ Vnde Durãd. loco citato diſt. 3. quæſt. 3. cùm de reliquis concluſionibus huius articuli cum D. Thoma conſentiat, hanc tamẽ plane negat. Et arguit quidem ad hominem: puta ex conceſsis ex D. Thoma ſic primò contra eius rationem, quæ eſt, quòd ſicut vnius baptiſmi vnus eſt Dominus, ita vnus debet eſſe miniſter. Aut enim, inquit, requitur vt re vera ſit vnicus miniſter, aut quòd quilibet ex primat ſe vt vnum. Si primum, tunc D. Tho. ſibi contradicit: nam in tertia concluſione dicit, quòd duo poſſunt concurrere ad vnum baptiſmũ. Si autem id tantũ requiri dixeris, vt quilibet ſingulariter ſe explicet, vt in tertia fertur concluſione. Arguitur contra. Explicatio miniſtri non eſt neceſſaria, vt quæſt. 66. artic. 5. D. Thom. concedit, præſertim quòd Græci dicentes, Baptizetur ſeruus Chriſti, nõ exprimunt miniſtrũ. Deinde arguit ſecundò quòd etiã ſi requiratur illa expreſsio, melius fiat pluraliter, primùm quia inde reſultat aſsimilatio quædam ad tres perſonas trinitatis, in quarum poteſtate datur baptiſmus. Secũdò quia Chriſtus pluraliter dixit, baptizantes. Tertiò quia illo modo congruentiùs exprimitur vnus conſenſus omnium, quàm ſi quilibet dicat. Ego te baptizo. Quartò demũ ſic arguitur quòd ſit expreſsio ſingularis vel pluralis nihil ad ſacramenti ſubſtantiam refert, dummodò trinitas, in cuius virtute ſacramentum confertur, exprimatur.

Paludanus. ¶ Quinuerò ante Durand. Petrus de Palud. in. 4. diſt. 3. quæſt. 2. de hac concluſione multùm hæſitauit. Imò licèt pro & contra fuerit multis argumentatus, tamen niſi honor D. Thomæ illi obſtitiſſet, in contrariam partem videtur declinare. Arguit enim præterea, q̃ quando in veteri lege licebat plures vxores vni viro nubere, poterant ambę ſimul dicere. Nos te in virtũ accipimus: ergo pariter, nos te baptizam⁹. Accedit q̃ plurale æquipollet ſingulari geminato. Idem enim eſt, nos hæc affirmamus, ac ſi dicas, ego & ego. Si ergo dicẽtibus ſingulis, ego te baptizo, valet ſacramentum, eadem ratione valet dicendo. Nos te baptizamus. In ſumma, in concilio Florentino nihil aliud ſacramento neceſſariũ requiritur, q̃ materia & forma & perſona miniſtri cum intẽtione eccleſiæ. Quòd autẽ vnius ſacramẽti nequeant plures eſſe miniſtri in ſacra pagina neq; inter ſacros canones habetur illud autẽ in hoc fundare, q̃ ſicut vnus eſt Chriſtus, ita vnus debet eſſe miniſter, exilis cõiectura eſt.

Reſpon. ¶ Propter hæc ergo argumẽta cõcluſio hæc etiã noſtris dura eſt, tum ad intelligendũ, tum ad credendũ, nihilominus fortè eſt vera. Primum igitur plurale illud, baptizamus, nõ eſt intelligendũ loco ſingularis, ac ſi Epiſcopus baptizaret: nã tunc idem eſſet ac ſi vterq; diceret. Ego te baptizo, vt in tertia cõcluſione: ſed intelligitur cõplexim, vt de duobus trahẽtibus nauem. Secundò notandũ, q̃ cũ eadem concluſionẽ D. Tho. in. 4. diſt. 6. q. 2. art. 1. abſolutè aſſeruerit, hic tñ eam nõ tã aſſertè ponit, ſed ait, videtur. Itẽ ne ſibi D. Tho. in hac & in tertia cõcluſione videatur cõtradicere, notanda eſt latiſsima differentia, quã neq; aduerſarios, neque noſtros video ſatis perſpexiſſe. Quãdo enim vterq; dicit ſingulariter. Ego te baptizo cũ ſua propria intentione & forma, vterq; eſt totalis miniſter ab altero nõ dependens, ob idq̃; vterq; ſine altero eiſdem verbis ſufficeret: quare vnus alteri accidentariè adiũgitur, & alter alteri: quoniã neq; iuuat neque obſtat, ideoq; vterq; baptizat. Quando verò cõplexim dicunt, Baptizamus, videtur nõ p ſe vterq;, ſed cõplexim ambo intendere baptizare. Itaq; ambarũ intentionũ vtraque ab altera per ſe pendet, quaſi per ſe vterq; adiutorium alterius expoſtulet. Et hoc eſt, quod ait S. Thom. eſſe duos miniſtros. ſ. partiales. Quare bene in hoc ſuã fundat intẽtionẽ, q̃ ſicut Chriſtus eſt vnus, deberet eſſe vnus miniſter, & nõ cõplexim duo. Quod ſi Paluda. & Durãd. inſpexiſſent, forſan aliquid de rigore arguendi remiſiſſent. Eò præſertim q̃ Diuus Tho, hoc nõ aſſerit, niſi tanquã probabile dicens, q̃ iſta cõplexa intentio videt contraria intentioni Chriſti, atque adeò excludere ſubſtantiam ſacramẽti. Et certè eſt quã maximè probabile. ¶ Vnde ad primũ argu. Durandi prætermiſsis Caiet. reſpõſis, q̃ rem magis offuſcant, cõcedimus re vera exigi vnũ per ſe miniſtrum vnius ſacramẽti. Neq; verò hoc repugnat tertię cõcluſioni: nã illic per ſe vterq; eſt vnus independẽs ab altero, & vterq; per ſe facit totũ effectũ ſacramẽti, & facerent duo ſacramenta, ſi duæ ſubeſſent materiæ, ſed accidit q̃ duorũ vterq; faciat: ſicuti cũ duo ad eandem hoſtiã cõſecrandã cõueniũt. In propoſito autẽ: quia neuter totũ facit, ſed ambo intẽdunt id facere, nihil fit. ¶ Ad aliud, cõceditur non requiri expreſsionem miniſtri, ſed tamen requiritur, vt non ſic exprimatur, vt denotentur duo complexim miniſtri. Quod quidem ſeruatur in forma Græcorum: dicentes nãque, Baptizetur ſeruus Chriſti, non exprimunt à pluribus. ¶ Et per hoc ſoluitur aliud, quo arguebatur, melius exprimi pluraliter: quia per hòc quod dicunt, baptizamus, non ſolùm intelligunt intentionum concordiam, ſed complexionem, vt ambo ſimul faciãt, nõ vterque, & ideo vitiatur ſacramentum. Et q̃ illic repræſententur tres perſonæ, nihil ad rem: nam illæ non concurrunt vt plures, ſed vt vnus Deus, & ideo dicitur in nomine, & nõ in nominibus. Et quando Chriſtus dixit baptizantes, intellexit, quia loquebatur pluribus, vt vnus quilibet baptizaret. Ad aliud verò Paludani argumentum, quòd plurale idẽ valet, quod ſingulare geminatum, reſpondetur fallaciſsimam eſſe regulam, niſi ſecundùm ſanam dialecticam intelligatur. Si enim dicas Petrus & Paulus ſunt apoſtoli, quia illic plurale accipitur diuiſiuè, rectè ſic reſoluitur, Petrus eſt apoſtolus, & Paulus eſt apoſtolus. Si tamen dicas corpus & anima integrè componunt ſeu integrant hominem, quia hoc accipitur complexiuè, non bene ſic fit reſolutio, corpus integrat, & anima integrat, niſi integrare partialiter (quod dicunt) acciperetur. Atque ſi duo, qui non inſolidum, ſed vtroq; ab altero pendente eſſent iudices, dicerent. Nos iubemus, non bene reſolueretur, ego iubeo & iſte iubet, ſed ego & iſte iubemus, vt vnus actus ambobus coniunctim tribuatur. Pari forma in propoſito, nos baptizamus, nõ valet tantùm, ſicut ego baptizo & iſte baptizat, ſed ſicut ego & iſte baptizamus, & ſicut ego baptizo partialiter, & iſte partialiter, qđ certè vnitati ſacramenti repugnat. Quare nullum eſt ſimile, quod de duobus ſumitur, ſponſis, quę nubentes vni viro dicunt. Nos te in virtum accipimus. Tũ quòd matrimonio non eſt certa verborũ forma neceſſaria, tum quòd verbum illic diuiſiuè vſurpant, hoc eſt, Ego te accipio, & iſta te accipit. Ob quod vtraq; verum dicit. ¶ Ad concilium autem Florentinum reſpondetur, quòd ſufficit perſona miniſtri, dummodo rectam adferat intentionem agendi tanquam miniſter. Et quanuis de hoc non extet teſtimonium vel ſcripturæ vel canonici iuris, profectò optima eſt ratio, quòd cùm miniſter non in nominibus, ſed in nomine Dei baptizet, ac perinde inuocatione vnius Ieſu Chriſti, vnicus eſſe debeat miniſter.

Dubium. ¶ Ex his autem emergit dubium, quid ſi dicẽtes baptizamus, vterque per ſe intenderet totaliter baptizare, ſicuti ſi vterq; diceret. Ego te baptizo. Apparet enim tunc legitimum eſſe baptiſmum, ſicut tertia aſſerit concluſio: quoniam & forma & intentio ſimiliter in vtroque eperitur. Reſpondetur in primis, hũc non eſſe caſum D. Thomæ, propterea enim dixit, videtur: quia illud verbum plurale complexiuam intentionẽ ſignificat. Quaſi dicat, ſi aliunde conſtaret ſeorſum quemlibet intendere baptizare, aliud eſt iudicium. Nihilominus profectò neque illo modo certum eſſet baptiſmum valere: nam neque omnino perinde eſt, ac ſi vterque præciſè diceret, baptizo. Nam per verbum plurale vterque vnam copulatiuam profert, ſcilicet, ego baptizo & iſte baptizat. Quare licèt prima pars ſit legitima forma, adiungitur tamen altera impertinens: ac ſi dixiſſet. Ego te baptizo, & iſte tenet librum. Quare ſi illud tanquam neceſſarium adiungeret, vitiaretur forma, ſi autem adiungeretur tanquam impertinens, verus eſſet baptiſmus. Et ideo re vera ſic baptizare, periculoſum eſſet, atque adeò peccatum: & idcirco qui ſic baptizaretur, in dubio eſſet ſub conditione baptizandus.

Primum argumentum. ¶ Primum argumentum S. Thomæ contra primam concluſionem eſt. Cùm in multitudine vnus includatur, apparet vt quicquid vnus poſsit facere, poſsint & multi, licèt non è conuerſo: cùm ergo vnus poſsit baptizare, apparet & ſimul plures idem poſſe. Reſpondet, priorem præmiſſam intelligi, in his, quæ virtute naturali agunt, ſecùs in ſacramentis, vbi miniſtri agunt voluntate Dei, qui conſtituit, vt cùm baptiſma ſit vnum, miniſterium, non diuidatur in plures, ad ſenſum expoſitum, vt complexim plures operentur.

Secundũ argumentum. ¶ Secundò arguitur. Difficilius eſt vnũ agẽs agere in plura, quàm plura agere in vnum: vnus autem poteſt ſimul plures baptizare, ergo & plures vnũ. Reſpondetur itidem ad maiorẽ id intelligi in naturalibus: in miniſterio autem baptiſmi poteſt quidem vnus ſeruata materia & forma & intentione plures ſimul baptizare in neceſsitate, vt vſu veniſſe conijcitur, quando, vt Actuum. 2. legitur, ter mille baptizati ſunt, & quoties periculum aliquod moram non ferret. Forma autem tunc apta eſſet. Ego baptizo vos in nomine patris &c. aſpergendo oẽs. Tunc enim vos, diuiſiuè accipitur, atq; adeò tantũ valet quantum ſingulare geminatũ te & te. Et quanuis actio, vt puta aſperſio, eſſet vna, formaq; vna, nihilominus tot ſunt baptiſmata, quot ex intẽtione aſpergũtur. Quoniam, vt diſt. 1. quæſt. 1. dictũ eſt, ablutio baptiſmi accipit paſsiuè, & ideo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ideò ad multiplicationem subiecti, dum plures baptizantur, multiplicantur baptismata. Sic autem vnum plures baptizare extra casũ necessitatis peccatum esset, & quidem, vt ait Scot. distinct. 6. quæst. 2. mortale: quia nõ seruatur forma ecclesiæ. At verò si citra scandalum secretò id fieret, non est cur tam graue peccatum censeatur.

Tertiũ arg. ¶Tertium argumentum est. Baptismus est sacramẽtum maximè necessitatis: sed potest casus contingere vbi duo simul debeant baptizare, vt pote si infantulo periclitanti adessent tantùm duo, vbi alter truncatus esset vtroque brachio, alter verò mutus, tũc enim mutus deberet infantem aspergere, mancus verò proferre formam. ¶Missam hic primùm facimus opinionem, quam Paluda. in. 4. distinct. 2. & Durand. quæst. 3. arguendo referunt: nempe, quòd mutus posset nutibus baptizare, est enim hæreticus error, ait quippe Christus, Baptizantes eos in nomine patris, &c. Et Paul. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ: Et cano. In synodo. de consecra. distinct. 4. ait Zacharias Papa, Qui vel vnam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma esse verum nõ posset: nutus autem non sunt nomina. Debet enim, vt ait Augu. accedere verbum ad elementum, vt fiat sacramentum. Caieta. autem ait manẽũ illum posse capite baptizare, si mutus alligaret illi vasculum aquæ quod ille flectendo caput versaret super puerum proferendo formam. Sed rem in eas angustias perstringamus, vt nullũ præsto sit vas, nec aspergendi modus nisi manibus. S. ergo Thom. negat tunc esse baptismum: quoniam ille qui verba profert, dicere verè nequit, ego te baptizo: cum ipse nõ mergat: atque adeò neque, nos te baptizamus: nã plurale hoc debet resolui in hanc: ego baptizo & iste baptizat. Marsilius autem in. 4 q. 4. ar. 4. dubio. 11. ait verum esse baptisma, & sic in tali casu fieri debere. Adducit simile de duobus consecrantibus vnam hostiam. Et Caieta. post longam disputationem deserit hic D. Thomam, dicens, ingenio suo magis apparere baptismum. Nihilominus opinio D. Thomæ est ferè omnium, vt Alexandri. 4. part. quæstio. 16 mem. 6. & Scot. distin. 6. quæst. 2. Paluda. autem lubricè loquitur, & tãdem nõ audet D. Thomã deserere. Sed ait illum baptismum non valere, quanuis dicat, hoc magis esse verum ex determinatione ecclesiæ, q̃ ex ratione. Et fortè alludit ad capit. Quorundam. dist. 23. de episcopo inponente manus & presbytero legente benedictionem, sed illi-

Marsilius.

Caietanus.

eo nos videbimus nullam illic haberi determinationem, sed recurrendum est ad naturã sacramenti, & formæ an sit vera. Atqui profectò multò videtur conclusio in hoc casu verior: scilicet, sacramentum non valere, quàm in casu primæ conclusionis, quando vterque & materiam & formam applicat. Nam latinè falsa est illa forma, nos te baptizamus, cùm re vera ille, qui profert, non baptizet. Quare neque si forma Græcorum ille vteretur dicẽs, Baptizetur seruus Christi, baptisinus valeret: nam debet eũdem reddere sensum, vt qui verba profert, materiam applicet, vt scilicet denotetur illic actus ministri. Nam re vera quãtumuis isti subterfugiant, planus sensus euangelij baptizantes in nomine patris &c. est, vt diximus, diuisuus, vt quisque dum baptizat dicat, totum, quòd facit. Suffugium autẽ Caietani est, quod baptizo, potest idem valere, quod abluo, & isto modo falsum, inquit, diceret ille mancus, quia ille non abluit. Alio verò modo accipitur pro integro sacramento: & sic verum ait dicens, nos te baptizamus: nam baptizo includit materiam & formam, quas ambo simul applicãt. Quare verbum, inquit, non sic est resoluendum, vt ait S. Thom. Ego baptizo, & iste baptizat: sed ego, & iste complexim baptizamus, sicuti cum duo illi iudices, qui non sunt insolidum, sed connexi, dicunt, mandamus. At verò profectò distinctio illa cõmentitia est: & suo se gladio iugulat. Nam baptizo, in forma sacramẽti nihil aliud significat, quàm abluo, nisi quòd fit cum certa intentione, & forma. Fac enim eos baptizare per verbum abluo. Quare si mancus non abluit, re vera neque baptizat. Atq; adeò nõ est simile illud de duobus iudicibus, nam ibi illorum vterq; partialiter mandat. Mancus tamen neq; partialiter baptizat: baptismus eñ pro ablutione supponit, cuius ille nec partẽ facit, fit ergo vt etiam si complexim dicat, Ego & iste cõplexim baptizamus, falsa sit forma. Secùs autem est vbi multi simul cõsecrãt, nam singuli totum faciunt perinde ac si vnus solus consecraret. ¶Præterea contra istos arguitur. Sequeretur eadem ratione valere baptismum, quem plures sic celebrarẽt, vt vnus mergeret, & alius diceret, nos te baptizamus, aliusq; apponeret in nomine patris, atq; alius in nomine filij, aliusq; in nomine spiritus sancti. Profectò discrimen nullum apparet, & tamen nefas esset hoc concedere esse baptisma. ¶Adducitur aliud argumentum in fauorem Diui Thom. ex distin. 23. ca. Quorundam. cuius casus est, quòd dum cæcus episcopus ordines

Suffugium

Bonũ

Aliud argumentum

ordines ministraret, ipso superponẽte manus, presbyter benedictionem legebat, quod quidem factum illic condemnatur. Attamen caput illud re vera directiùs contra nos militat, quàm pro nobis: quippe cùm illic sacramentũ illud valuisse insinuetur. Ait siquidem Toletanum concilium, vt i li, qui gradũ peruersè adepti sunt, ipsum amittant. Nos ergo respondere tenemur: nam si illic duo simul perfecerunt sacramentum, fit, vt & duo simul baptisinum conferant, vnus materiam, atque alter applicando formam, Ad hoc autem duo respondemus. Primùm, q̃ illic nõ refertur, in ipsa actione, qua imprimitur character, concurrisse presbyterum cum episcopo. Aliàs nullum fuisset sacramentum: non solùm ob hanc causam, verùm etiam, quia simplex sacerdos non potest conferre ordines. Character enim non imprimitur per impositionem manus, sed per traditionem materiæ, & potestatis. Secundò neque est idem in collatione ordinum, quod in baptismo: nam illic nõ exprimitur actus põtificis, scilicet, Ego te ordino, vel ordineris à me. Quare non esset tantum periculum, quòd alter applicaret materiam, alterq; formam. Tametsi neque illud admitterem.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm in baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum leuet de sacro fonte.

Prima conclusio.

INTER ministros suo etiã ordine, & gradu accedũt susceptores, quos vulgus patrinos appellat, de quibus ergo interrogatur, an sint necessarij. Et respondetur duabus conclusionibus. Requiritur aliquis in baptismo, qui baptizatum de sacro fonte, quasi in suam institutionem & tutelam suscipiat. Probatur autoritate Diony. 2. libr. Eccleiast. hierar. vbi ait, q̃ sacerdotes assumẽtes baptizatũ tradũt eum adductionis susceptori & duci. Et probatur similitudinis ratione. Spũalis eñ regeneratio, quæ per baptismum fit, carnali assimilatur, iuxta illud. 1. Petr. 2. Sicut modò geniti infantes rationabiles, & sine dolo lac cõcupiscite: in generatione aũt carnali paruulus nuper natus nutrice indiget, & pædagogo: sit ergo, vt & nuper baptizatus adscribendus sit aliquis, qui eorũ vice fungatur, eos de his instruendo, & informando, quæ ad fidem, christianamq; vitam attinent. Et præsertim, q̃ presbyteri publicæ administrationi parœciæ attendẽtes, nequeũt specialem illam curã paruulorum gerere, qua illi indigent. Id quod Dionys. vl. ca. eccle. hierar. hisce verbis admonet. Diuinis nostris ducibus (idest apostolis) ad mẽ venit & vsum est suscipere infantes secundũ istũ sanctũ modum, q̃ naturales pueri parẽtes traderent puerũ cuidã docto in diuinis pædagogo, & reliquũ sub ipso puer ageret, sicut sub diuino patre & saluationis sanctæ susceptore. ¶Secũda conclusio. Eiusmodi susceptor obligatur ad habendã curã illius, quẽ in suam tutelam suscepit si modò necessitas immineat. Probatur primò authoritate Aug. in illo sermone paschali, qui iam in textu relatus est. Vos ante oĩa, tam viros, q̃ mulieres qui filios in baptismate suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud Deũ extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte susscipere. Ratio aũt in proxima conclusione satis explicita est. Vnusquisq; enim ad illud officiũ exequendũ obligatur, quod suscepit: qui ergo pædagogiã alterius susscepit, pædagogũ eius agere in necessitate tenetur. Necessitas autẽ pro tẽpore & loco perpendẽda est. Si enim quis inter infideles beneficiũ baptismatis susciperet, qui illius tunc esset susceptor teneretur illum erudire, eò q̃ parẽtibus naturalibus, & fidelibus magistris esset destitutus. Sed vbi neophytus inter Christianos nutritur, possunt susceptores excusari, præsumẽtes, q̃ à parentibus vel ab alijs idem præstatur officium. Nihilominus tamẽ si cõtrariũ præsentiscerẽt, tũc iam necessitas ingrueret, vt suũ exequerẽtur munus: eò præsertim si sentirent corruptis contra fidẽ moribus illos imbui. ¶Cõclusiones præsentes præter Dionysij authoritatẽ celeberrimo ecclesiæ more iureq; adeò põtificio sunt receptissimę, eadẽque canonibus multis, vt. 30. q. 1. & de cõsecra. d. 4. can. In catechismo. & cano. Non plures. & ca. vos autẽ. qui est hic citatus Augustini. Attamen susceptor nõ est de substãtia sacramenti: quare in necessitate vnicus solitariè potest baptizare, vt in solutione. 2. ait. S. Th. ¶Quæ autem filios spirituales docere debent, admonet Aug. eodẽ citato can. dicens, q̃ debent sem per eos admonere, vt castitatẽ custodiant, iustitiã diligãt, charitatẽ teneant. Et ante omnia symbolũ, & orationem dominicã eos doceãt. Hæc ille. Adde & decalogũ, & ea, quæ prima sunt Christiani rudimẽta. ¶Atqui in eiusmodi spirituali genitura affinitas cõtrahitur triplex inter baptizantẽ, eadẽq; ratione inter susceptorem, &

2. Cõclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem,& eum qui baptizatur: scilicet, paternitas,compaternitas,& fraternitas. Paternitas quidem inter baptizantem & baptizatum,& pariter inter suscipientẽ & eundẽ baptizatũ, non aũt ad baptizati filios protrahitur.Et cõpaternitas inter baptizantẽ & parentes baptizati,& pariter inter suscipientem & eosdẽ: nã inter baptizantem & suscipientem nulla contrahitur affinitas. Fraternitas aũt contrahitur inter filios & filias baptizantis seu suscipiẽtis,& ipsum baptizatũ. Et huiusmodi triplex spiritualis affinitas impedit matrimoniũ contrahendum, & dirimit si post contrahatur cõtractũ. De his cognationibus habetur loco allegato.30.q.1.can. Si quis.& can.Nosse.& cã. De eo.& de cognatio.spirituali. ca. fin. Et eo. ti.lib.6.ca.nedum. & capitu. quanuis. vbi habetur quod quanuis non debeat esse nisi vnus susceptor:si tamen sint plures, omnes eandem affinitatem contrahunt. Tractatque latè Syluest.verb. Matrimonium. 8.§.7. & nos videbimus proprio loco.

Argumenta S.Thom.

¶ Argumenta verò D. Tho. contra primam conclusionem nullius sunt momenti. Primũ est. Christus, quando baptizatus est à Ioanne,non habuit susceptorem, ergo nec alij debent habere. Consequẽtia aũt nulla est, tũ q illud non erat sacramẽtum,tum q dns nõ baptizabatur vt regeneraretur, sed vt regeneraret.Secundũ est, q cũ in gnatione sufficiat pater & mater: in baptismo aũt, vt Augu. ait in quodã sermone epiphaniæ, baptizãs est sicut vir generãs,& aqua sicut mater pariens:nõ est opus alio. Respõdetur aũt ad maiorẽ, q licèt ad genituram & partũ sufficiant pater & mater, nihilominus ad educationẽ & nutritionẽ requiruntur alij, nisi vbi imminẽte necessitate fit solitaria baptismus. ¶ Tertium argumentum est de adulto, qui non videtur indigere pedagogo. Respondetur autem necessariũ illi esse, non propter imbecillitatem corporaleiij, sed propter spiritualem. ¶ Contra secundam vero est primum argumentum. Non instructus instruere non potest, sed nonnunquam admittuntur imperiti & rustici, vt sint susceptores: ergo illi spirituales filios erudire non obligantur. Respondetur aũt, q vbi esset necessitas,putà,dũ aliquis adultus ex Sarracenis, vel ex alijs infidelibus ad fidem conuerteretur, necesse esset illi virum doctũ in susceptorẽ adhibere, qui illũ probè erudiret, vt loco citato Dionysius admonet. Vbi verò hæc necessitas nõ ingruit,omnes promiscuè admittũtur. Ac vero hac de causa infidelis nõ permittitur esse susceptor,vt in cõcilio Moguntino cautũ est, quod refertur de consecratione.d.4.can.In baptismate.Quapropter licet in iure non sit expressum,tamen neq; hæreticus esset susceptorem admittendus. Tametsi odiosa iura nõ sunt amplianda,& textus nõ excludit nisi nõ baptizatum.Neq; valet consequentia, si infidelis potest baptizare, quod possit esse susceptor.Nam baptizare est de necessitate,nõ autem,vt susceptor interueniat. Quocirca,vt illic ait glossa,si infidelis baptizat,contrahit subinde affinitatem, non autem si sit susceptor:quia duntaxat est facto, non iure. Secùs autem hæreticus,qui iure permittitur. ¶ Secundum argumentum est.Filius magis potest à patre instrui, quàm ab extraneo:nam à quo quis recepit esse, debet, & disciplinam suscipere, vt.8. Ethic.author est Philosophus: ergo cõgruentius pater naturalis esset susceptor,quàm alius extraneus.Respondetur, q cum generatio spiritualis alia sit à carnali,aliũ debet sortiri patrẽ. Quare pater naturalis nõ admittit susceptor, nisi in extrema necessitate, vbi alius nõ posset haberi,vt colligitur ex capit.Peruenit.30.quæstio.prima.Et quidem ratio S.Th. nõ est adeò efficax,sed adducta est tanquã congruẽtia prohibitionis ecclesiæ. Non enim est decens, vt qui operam carnalem dedit generando filio, generationi spirituali minister assilat, nisi id necessitas,quæ legem nõ habet,efflagitet.

2.argum.

¶ Quinuerò, & abbates, & monachi ab hoc munere arcentur,vt patet can.Placuit.2.q.1.& can.Non licet.1. de consecra.d. 4. Adeò enim monachus,vt nomẽ eius admonet, debet esse inclusus, vt huiusmodi cõmercijs non se immiscere liceat. Imò adeò eos Gregorius. 18.q. 2.can.Peruenit.cohibet cõpatres fieri,vt fortasse peccatũ esset nõ minus,q̃ mortale.

¶ Tertium argumentum est. Plures melius possent neophytũ instruere, quàm vnus,ergo congruentius esset,vt plures essent susceptores,quàm vnus,quod tamen Leonis papæ decreto prohibitum est,vt patet de consecr.d. 4. can. Non plures. Respondet S. Thom. rationem eius prohibitionis esse: quia vbi est multitudo,ibi est disciplinæ cõfusio, & ideò decretum est,vt sit vnus tantùm susceptor.

3.argu.

Affinitas spiritualis.

¶ Hic in primis ad ignorantium eruditionem adnotandum,quòd affinitas spiritualis nõn cõtrahitur nisi à baptizante, vt ab illo duntaxat, qui puerũ leuat de fonte. Et fortasse causa prohibitionis ne essent plures, fuit,nè plures cõtraherent affinitatem,quæ impedit matrimoniũ. Quare neq; ille, qui defert in templum infantem, neq; mulier, quæ illum à susceptore recipit,vt pannis inuoluat,neq; vllus eorum,qui in comitatu procedunt, affinitatem contrahit. Hoc patet: quia omnia iura, quæ de patrinis (vt dicunt) loquuntur,sub his verbis id exprimunt,quæ sunt suscipere,& tenere, vt patet ea nonibus citatis, de consecra.dist. 4. can.In catechismo. & quinque continuò subsequentibus. Et.30. quæst.1. can. Peruenit. & can. Nosse. Qua ppter neq; ille, qui catechumenũ super fontem ante baptismum teneret, nisi postea baptizatum susciperet,aut eum,dũ aspergeretur, teneret, contraheret affinitatem, quia non esset susceptor. Imò vbi ille, qui baptizatur, adultus est,non indiget in catechismo ab aliquo teneri,sed baptizatum in suam tutelam suscipere. Et hoc speculandum est in verbis Dionysij citatis: scilicet. Sacerdotes assumentes baptizatũ tradunt eum susceptori & duci.

Susceptoris manus.

¶ Ex quo sit consequens munus proprium susceptoris non esse respondere nomen infantis, & quando quæritur an credat in Deum patrẽ &c. respondere, Credo. Alij enim id facere possunt, & faciunt. Tametsi congruum sit, & decens,vt ipse idem, qui susceptor institutus est, puerum ad catechismum teneat, illamq; fidei professionem nomine pueri faciat. Vt enim Isidorus lib.2.de officijs ait.referturq; de consecra.d.4.can. Paruuli.1. Paruuli alio profitẽte baptizantur: quia adhuc loqui vel credere nesciunt. Et Aug.in enchiridio:quod refertur can.Paruuli.2.ead.d.Paruuli, fideles rectè vocantur,quia fidem per verba gestantium quodãmodo profitentur. At quando nullus esset susceptor,mater ecclesia (vt can.statim proximo docetur) os maternum paruulis præbet, vt sacris mysterijs imbuantur.

¶ Atqui ex his rursus consequitur, q quoniã baptismus sit priuatim in necessitate,illic contrahitur affinitas: non autem postmodum in catechismo,qui fit in ecclesia. Nam vt ait glossa super can. In catechismo.de consec. dist. 4. & D.Thom.in.4.distinct.42.quæst.1.arti. 2. compaternitas in catechismo contracta licèt impediat matrimonium cõtrahendũ,quia nõ nulla esset culpa cum filia contrahere, non tamen dirimit contractum. Quòd si arguas.Sequeretur q aliquis necessitate compulsus contra suam voluntatem contraheret affinitatem, vt si pater pueri, vel alius in necessitate mortis baptizaret puerum,quod quidem ei non licet non facere. Consequens tamen videtur absurdum. Ad hoc respondet S.Thom. loco citato in. 4. artic. 1. q si baptismus antecedat matrimonium, contrahitur affinitas omnimoda,vt nec liceat contrahere,& si contrahatur, sit dirimendũ. Sed tamen si matrimoniũ iam contractum est, tum quantùm ad eius vsum nullum contrahitur impedimẽtum. Quare si pater vel mater baptizat in tali casu,reddere nihilominus potest,& petere debitum. Et idem est,si ex ignorãtia inuincibili fiat,vt si mulier baptizaret filium,quem ignorat esse sui cõiugis.

DISTINCTIO
Quinta. De suscipientibus baptismum.

Cap.j.

POST hæc, quæ de ministris baptismi absoluta sunt,ordo nos legitimꝰ admonet, vt de suscipientibus subsequenter dicamus. Iam enim primum satis constat, vniuersos mortales ad ipsum suscipiendũ obligari: vtpotè sine quo nemini salus obuenire potest, secũdùm illud Ioan.3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto nõ potest introire in regnũ Dei. Verumtamen cùm Deus multò sit ad indulgendũ propẽsior q̃ ad vlciscendũ, & malorũ voluntatem loco facti æstimet: qui odit enim,inquit,fratrẽ suum homicida est: & qui viderit mulierẽ ad cõcupiscẽdũ eã, iam mœchatus est eam in corde suo, fit vt & voluntatẽ baptismi, vbi facultas suscipiẽti nõ suppetit,pro facto ipso ducat. Eo præsertim q̃ neminẽ ad impossibile obligare cogitat. Haud tñ absq; necessitate eius susceptio differenda est, iuxta illud Ecclesiastici. 5. Ne tardes cõuerti ad Dominũ,

Matth.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ne differas de die in diem.

Quapropter infantes, qui nullo indigent catechismo, cũ primum fieri commodè possit, baptizandi sunt: adulti verò vbi satis fuerint fidei rudimẽtis imbuti, nisi mortis periculũ, quæ nullam fert legẽ, sacramentum accelerare poposcerit.

Ca. ij. ¶ Illi autem, qui mortalibus criminibus sordent, antequàm ab ipsis voluntatẽ euellant, neutiquà sunt ad sacrũ baptismi fontem admittẽdi. Vetus ergo homo, vti ait Pau. Ro. 6. crucifigendus nobis est, vt per baptismũ in Christo consepeliamur: & vetus expurgãdum fermentũ, vt simus noua conspersio. Vnde Petrus Act. 2. pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Eis verò qui vnda baptismatis intinguntur, nulla sunt satisfactiõis opera iniungenda. Nam cùm per hoc sacramentum plenissimè Deo incorporemur, iuxta illud ad Galat 3. Quotquot baptizati estis Christum induistis: sic Christi satisfactio nobis illic participatur, vt nulla sit opus alia satisfactione: iuxta verbum Ambrosij super epist. ad Rom. Gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neq; planctũ, vel etiam opus aliud, sed solam fidem, & omnia gratis condonat. Quapropter neque ab illis, qui ad baptismum accedunt, vlla est exigenda vocalis cõfessio, sed illa eis sufficit, qua interna cordis compũctione dolent coram Deo.

¶ Atqui ex his consequẽs fit, vt Ca. ij. & suscipientis intẽtio, in adulto formalis, & in paruulo interpretatiua ecclesiæ sit ad sacramẽtũ necessaria. Enimuerò cũ quisq; per baptismũ nouã profiteatur legẽ, non inuitus, sed spõtaneus ei se subdere debet, atq; adeò intẽtionem adferẽs accipiendi sacramentum. Nã, vt ait Aug. qui Augus. creauit te sine te, nõ iustificabit te sine te. Vnde ecclesia nemini, nisi rogato an baptizari velit, baptisma cõfert. Fides autẽ quã uis ad adipiscẽdã rẽ sacramẽti, putà salutis gratiã, necessaria sit, tamẽ ad suscipiẽdũ sacramẽtũ, eiusq; characterem, minimè. Nam hæretici verũ baptisma & conferũt, vt suprà dictum est, & suscipiunt.

¶ Hactenus de adultis. Sed & infantes quoq;, vt Diony. in lib. de ecclesiastica hierar. author est, diuini nri duces (hoc est apli) pbauerũt ad baptismũ recipi. Nã cùm, nisi qui renatus fuerit ex aqua, & spũ sancto, introire nequeat in regnũ Dei, si baptismatis beneficio priuarẽt, omniũ essẽt remedio destituti, qd vtiq; cõcedere impietas in Deũ esset: vult em (autore Paulo) oẽs homines saluos fieri. At cùm, vt Augus. ad Dardanum author est, ne

Ca. iij. Cap. vlt.

Paul. 1. ad Timoth. 2.

est, nemo nisi prius natus renascatur: quandiu infans in vtero inclusus est, neutiquàm baptizari potest, quoniã neq; baptismatis fluctus ipsum valeret cõtingere. Sed neq; infideliũ filios rationis vsu nondũ fungentes ecclesia vnquã inuitis parentibus baptizare consueuit. Nam præterquã, q̃ id absq; iuris violatione, quod parentes habent educandi instituẽdiq; suas proles, fieri nequiret fidei quoque propter periculum apostasiæ irrogaretur iniuria.

¶ Amentes quoq; & furia correpti, nisi mortis ingruente periculo, nequaquã sunt baptismate abluendi: illo tamen vrgẽte secundũ illum temporis articulum iudicãdi sunt, quo à sana mente ceciderunt: nempe, vt si tunc voluntatem demonstrarunt baptismi, baptizentur, sin autem, minimè. Idemq; de dormientibus obseruandum.

DISTINCTIONIS quintæ Quæst. vnica de suscipientibus baptismum.

S. Thom. 3. part. quæst. 68.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm omnes teneantur ad susceptionem baptismi.

QVoniã agẽs & patiẽs correlatiua sunt, postq̃ dictũ est de ministris baptismi cõtinuò subsequit vt de suscipiẽtibus dicamus. Et quidẽ primus articulus generalis est. Vtrùm oẽs lege baptismi teneantur. Et D. Tho. vnica bi mẽbri cõclusione plus respondet, q̃ fuerat percõtatus. Quærierat enim, vtrũ præcepto oẽs ad baptismũ teneãtur. Et respõdet duo, q̃ omnes Conclusio. ad baptismũ tenẽtur, & sine eo nõ potest esse salus hominibus. Probat testimonio illo Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest introire in regnũ Dei. Cui adnectitur aliud in lib. de ecclesiasticis dogmatib⁹. Baptizatis tãtum iter salutis esse credim⁹. Et subiũgitur deinde ratio. Ad id enim vniuersi homines tenentur, sine quo salutẽ cõsequi nõ possunt: manifestũ est autẽ nulli nisi per Christum patere salutem. vnde Apostolus Rom. 5. Rom. 5. Sicut per vnius delictũ in oẽs homines in condemnationẽ, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationẽ vitæ: baptismus verò in hoc institutus est, vt per ipsum regeniti, Christo incorporemur, eiusq; mẽbra efficiamur, iuxta illud ad Gala. 3. Quicunq; in Christo baptizati estis, Christum induistis: ergo est Paul. ad Galat. 3. ad salutẽ necessarius. ¶ Conclusiones istorum Expositio articuli. duorũ articulorũ magni refert, & nosse & credere: quia non modò ab hæreticis cocutiuntur, verùm & à catholicis quãtum ad modũ loquẽdi nõ satis syncerè docent. Et primò dignoscẽdũ est inter duo mẽbra præsentis cõclusionis. Aliud enim est quidpiã necessariũ esse ad salutem necessitate finis, vt d. 3. art. vltim. dicebamus, atq; aliud esse in præcepto. Id enim dicitur necessarium necessitate finis, sine quo nemo gratiam consequi valet, tametsi præceptũ non habeat, vt patet in paruulo, qui sine sacramento gratiã non consequitur, licet illi ante vsum rationis non sit in præcepto. Imò verò (vt in materia de contritione dicemus) existẽti in mortali peccato pœnitentia cordis est necessaria necessitate finis, & tamen nõ caret probabilitate, q̃ nõ sit de illa singulare præceptũ, præter illud quod est de confessione quãdo eã ecclesia præcipit. Econuerso charos venerari parentes, nõ occidere, audire missam die festo, & similia, nõ sunt necessaria necessitate finis: quia sine illis, quando materia præcepti nõ occurrit, quicunq; in gratia esse potest, sed tamẽ postea materia occurrente, præceptum est illa facere. Alioquin iustus est, à qui gratia excidet. Diuus ergo Th. inde probat baptismũ esse in

Necessariũ duplex.

Universidad de Deusto Biblioteca

præcepto, q est ad salutẽ necessarius: quare hoc secundum priùs constituendum est. Et quidem contra hanc euangelicã veritatẽ inter Manichæorum perfidias, hæc fuit insignis, vt August. libr. hæresum cap. 46. autor est, baptismum in aqua nihil cuique salutis afferre. Eundemque subinde impietatis errorem hæresiarcha ille VVitcleff, vt Thomas VValdẽsis tomo. 2. de sacram. ca. 101. refert, sustinere contendit. Et quoniã orthodoxi patres catholicã veritatem in illa euangelica sententia Ioã. 3. fundant. Nisi quis renatus fuerit, &c. eius sensum præuaricabatur dicens, non intelligi de regeneratione in aqua materiali, sed de alia inuisibili: scilicet, quæ effluxit de latere Christi. Quod est dicere. Nisi quis fidem habeat passionis Christi, nõ lauabitur in illa aqua. Aliàs, inquit, si de aqua materiali intelligeretur, omnes paruuli ab illo temporis momento mortui sine baptismo, deperissent, quod impium esset concedere. Atqui in fauorem eius facere videtur similis illa phrasis Luc. 13. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis: atque illa, quam suprà S. Thom. quæst. 65. arti. 4. citauit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis: ex quibus non tam certò videtur colligi, q sacramentum, vel pœnitentiæ, vel eucharistiæ sit necessitatis.

Tho. VVal. VVitcleff.

Sensus euangelicus.

¶ Hîc antequam sanctos interpretes consulamus, quos illic abundè VValdẽsis allegat, per ipsa Christi verba eius sensus rimandus est. In primis ergo Christus locutus est illic Nicodemo, sicut nouissimus Adam (vt ait. 1. Corinth. 15. Paul.) qui ad restituendum nobis vitam venerat, quam in primò Adam perdideramus. Et ideò ait. Nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei, hoc est, Sicuti nemo vita corporali viuere potest nisi nascatur ex Adã, qua homines nascuntur filij iræ: ita neque spirituali vita misericordiæ, nisi nascatur ex me. Quare roganti Nicodemo, quomodo posset homo in ventrem matris iteratò introire, & renasci, rem exponendo subdit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Videlicet, vt quemadmodum ipse spiritu sancto in ventre matris conceptus fuit, ita nos in aqua vicem matris (vt Aug. in sermone epipha. ait) gerente, per spiritũ sanctum regeneremur filij Dei. Vnde sequitur. Quod natũ est ex carne, caro est, & quod natũ est ex spiritu, spiritus est. Hæc aũt metaphora illi singulari aquæ, quę de latere Christi effluxit, nõ quadrat. Erat enim illud mysteriũ adeò reconditũ, vt id tunc Nicodemus capere non posset: qui tamen ad Christum, vt ab illo instrueretur, venerat. Planè ergo de aqua materiali loquebatur.

Pau. Ro.

¶ Accedit, & interpretamentum Pau. Rom. 6. quod em Christus appellauit, renasci ex aqua, expressiùs ipse appellauit baptismum, dicens. Quicũq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsi⁹ baptizati sumus. Cõsepulti enim sumus cũ illo per baptismum in mortẽ. Sepulturam ergo censet mersionem illam in aqua materiali. Deinde, & illo mandato Matth. 28. Euntes docete oẽs gentes baptizãtes eos in nomine patris &c. Planum est Christum de eodẽ sacramẽto fuisse locutum, quo prædixerat. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: tamen dicens, in nomine patris &c. ostendit visibilem illic baptismũ se iubere. Vnde sequitur apud Marc. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, Qui verò non crediderit condemnabitur. Si enim de solã aqua lateris Christi esset sermo, cùm illa non nisi per solã mentis fidem nobis posit adiungi dixisset tãtũ, qui crediderit saluus erit, vbi autem adiecit, & baptizatus fuerit, visibilem aquã significauit, per quã fidem applicanda nobis erat. Quapropter lib. 2. de sacram. par. 6. capit. 7. Hugo, ecce, inquit, dubiũ nõ est, quin vbi fides est, & baptismus est, salus est. ¶ Atqui in huius rei cõfirmationẽ coniunxit Pau. Ephes. 5. cum aqua verbum dicens, Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt scilicet baptismũ nostrum, qui sub verborũ forma fit in aqua, designaret.

Matth.

Pau. Ephe. 5.

Aug. de fide ad Petrum

¶ Vnde Augustin. de fide ad Petrum capit. 3. Ad regnum Dei diuersis temporibus per sacramenta, quæ ad fidem incarnationis suæ Christus instituit, illi peruenerunt, quos Deus gratis nullo bonæ voluntatis, vel boni operis merito pręcedenti saluauit. Ex illo autem tempore, quo saluator noster dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, absq; sacramento baptismatis, præter eos, qui in ecclesia catholica sine baptismate pro Christo sanguinem fundunt, nec regnum cælorum potest quisquam accipere, nec vitam æternam. Et cap. 30. firmissimè tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro Christo suo sanguine baptizantur, nullum hominẽ accepturũ vitam æternam, qui non hîc fuerit per baptismũ liberatus. Et lib. de origine animæ ad Renatum cap. 18. Quis, inquit, Christianorũ ferat, cùm dicitur ad æternam salutem posse quenquam peruenire, & si non renascatur in Christo, quod per baptismũ fieri voluit. ¶ Accedit demũ & ratio, quod cũ nemo vnquam post præuaricationem Adæ, nisi

Ratio opti ma.

nisi per fidẽ Christi salutẽ assequi valuerit, sicuti in lege scripta circuncisionem Deus instituit, per quam eadem eius fides necessariò applicaretur, vt per illam cæremoniam profiterentur homines per fidem venturi saluos ipsos fieri: sic multòq; vrgentiore ratione postquã salutem in cruce Christus operatus est, decuit, vt visibili sacramento eadem nobis passio applicaretur, per quod similiter profiteremur beneficio eiusdem passionis remedium nobis obuenire salutis. Vnde fit, vt sicut, nisi per passionem ipsam, ita nisi per baptismum gratiam cũ Deo inire possimus. Id quod Paulus epistola ad Titum nos docuit: nam cum capitu. 2. de Christo dixisset, quòd dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, quasi nos per passionem redemerit: eadem phrasi cap. proximo de baptismo subiecit, q secundùm suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti. In cuius figuram filij Israel non nisi per mare rubrum ab Aegyptiaca seruitute liberati sunt attestante Apostolo. Omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari. Quare Aug. tract. 11. super Ioan. mare, inquit, rubrũ baptismũ Christi eius sanguine rubricatum & consecratũ significauit.

Pelagiani.

¶ Hic igitur sensus sententię Christi adeò fuit olim omnium consensu receptus, vt etiam ipsi hæretici Pelagiani, qui nullam originis cõtagionem in paruulis fateri volebant, nihilominus ob hoc illos sacra baptismatis vnda intingebant, quòd non aliter sperabant posse in regnum Dei introire. Putabant, inquam, sine baptismo posse eos quidem habere vitam æternam, non tamen in cœlo. Vnde Augu. lib. 1. de peccatorum meritis, qui est de baptismo paruulorum capitu. 20. Terrentur, inquit, Pelagiani sentẽtia Domini dicentis. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum cœlorum, & propterea conantur paruulis non baptizatis innocentiæ merito salutem ac vitam æternam tribuere: sed quia baptizati non sunt, eos à regno cœlorum faciunt alienos. Noua quadã & mirabili præsumptione: quasi salus æternæ vitæ, posit esse præter Christi hæreditatem, & præter regnum cœlorum. Conuincit ergo Augustin. hæreticos illos, quòd cùm obstaculum ingressus regni cœlorum non sit aliud quàm culpa: ob id sine regeneratione ex aqua & spiritu sancto nemo potest illuc introire: quod non nisi per eandem generationem vllus potest remissionis gratiam peccatorum assequi.

Augusti.

¶ Habemus ergo baptismum necessarium esse necessitate finis. Vnde ad illam similem verborum figuram Luc. 13. citatam. Nisi pœnitentiam egeritis omnes simul peribitis. Respondemus, id prorsus de peccatis mortalibus demonstrare, quod hæc apud Ioan. de originali: nempè, quod actus pœnitentiæ, qui est contritio, perinde sit necessarius ad gratiam cõparandam, qua illa remittantur. De alia verò simili sententia Ioan. 6. Nisi mãducaueritis carnem filij hominis &c. iam supra dist. 1. q. 6. arti. vlt. enarrauimus discrimen, quod infrà distin. 73. fiet magis manifestum: nempe, q cùm baptismus sit necessarius ad inchoandam vitam, est perinde ad ineundã gratiam necessarius in re: Eucharistia verò cùm non sit nisi finis sacramentorum, non est ad id necessaria nisi in voto. Est tamen pro tempore opportuno realiter suscipienda sub præcepto. ¶ Sed esto baptismus, vt constitutum est, necessarius sit necessitate finis, arguitur non esse in præcepto: nã id maximè ex hoc loco Ioan. 3. colligeretur. Quod falsum esse probatur, tum quòd hæc conditionalis satis saluari potest in sensu exposito de necessitate finis: tũ quòd vt Vviclef arguebat, iam inde cucurrisset baptismi præceptum. Cuius contrarium distinct. 3. art. 2. demonstrauimus. Si autem dixeris eiusmodi præceptum Matth. 28. sub illis verbis fuisse edictũ, Docete omnes gentes baptizãtes eos, &c. non satis id concluditur: nam præceptorius ille sermo ad apostolos, vt baptizarent, dirigitur, non ad gentes vt baptizarentur. Quod si aliud allegaueris Marc. vltim. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, Qui verò non crediderit condemnabitur: dupliciter id redarguitur. Primò quòd non apparet sensum esse, vt qui non fuerit baptizatus ob id singulare peccatum damnetur, sed ob originis labem, atque alia peccata, quibus fuerit homo irretitus, sicut ille quem actualium non pœnitet, non ob illam singularem impœnitentiã sed ob illa peccata, quæ antea commisit, peribit. Secundò, quia in negatione non resumitur nisi, qui verò non crediderit, neutiquam adiecta baptismi mentione. ¶ Propter hæc forsan non desint inter sciolos, qui temerè asseuerare audeant non esse iure diuino præceptum baptismi. Contra quos statuitur conclusio. Adeo certum est baptismum esse tum ad salutem necessarium necessitate finis, vt expositum est, tum subinde in præcepto, vniuersos mortales obligante, vt sit planè catholica veritas, eiusque contraria assertio aut dubitatio, manifestaria hæresis.

Luc. 13.

Ioan. 6.

Vtrum sit præceptũ de baptismo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoc patet ex illo loco Augu. quo inter hæreses Manichæorum, hanc etiam connumerat, quòd baptismus non esset necessarius. Et Pelagiani de hoc itidem condemnati sunt, q̃ ad remissionem originalis contagij non censebāt esse necessarium, sed ad introitum regni cœ-
Th. VVald. lorum. De qua re Thomas VValdēsis tomo 2. de sacram. cap. 96. & infra per octo aut decem capitula quàm plurimis (vt solet) sanctorum testimonijs disserit. Sed illis prætermissis, ex euangelio præceptum hoc colligamus. Et primùm quando nullus alius esset locus præter istum Ioan. 3. inde planè colligitur aliquando tale præceptū Christum posuisse: nā si hoc loco, vt monstratum est, apertè asseritur necessitas baptismi ad salutem, inde subinfertur, q̃ Christus diuinum præceptum de eodem sacramento edixerit. Quare sapienter D. Thom. non alio vtitur medio, nisi quòd homines ad illud tenentur, sine quo non possunt consequi salutem. Etenim si seculares principes leges non ferunt, nisi de his, quæ ad salutarem reipublicæ finem cōferunt, nullo Deus mandato vniuersos mortales debuit arctiùs perstringere, quàm baptismi, vt sine quo nemo ad supremum humani generis finem pertingere potest.

Secunda cō clusio. ¶ Secundò nihilominus arguitur. Ad dignoscendū quando huiusmodi conditionales præceptum significent, huiusmodi regula vtendū est. Si postquàm homo in gratia est iam constitutus non amplius ad tale opus tenetur, defendi potest, non fuisse necessarium nisi necessitate finis. Exempli gratia. Quia homo dum est in gratia non amplius ad contritionem cōstringitur, defensabile est verbum illud, Nisi pœnitentiam egeritis omnes simul peribitis, solam ingerere necessitatem ad assequendum finem: scilicet, gratiam. Non negauerim præceptum esse confessionis iure diuino: est enim hæresis contra quēdam Magistrum Osoniēsem condemnata. Colligitur nanque eiusmodi præceptum ex illo Ioan. vlt. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt, vt suo loco patebit, sed iloquimur de contritione extra tempus illius præcepti. At verò quoniam etiam postquàm homo est in gratia, obligatur aliquando iure diuino accipere sacramentum eu charistiæ, signum est verbum illud, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, præceptum inducere. Alioqui cessante fine, hoc est, posita gratia, cessaret necessitas. Ad propositum ergo. Baptismus non solùm est necessarius ad comparandam primam gratiam, vt patet in pueris, & in adultis habentibus baptismi copiam, verùm & postquàm catechumeni per baptismum flaminis sunt in gratia, vbi adfuerit facultas tenētur baptizari: ergo certum documentū est, esse necessariū, nō solū necessitate finis, verùm & necessitate præcepti. Probatur secūda præmissa gestis compluribus historiæ sacrę. Primò ex ipsa historia Nicodemi: nā vt Aug. tract. 11. super Ioan. adnotauit, iam tū ille ad Christum in eius fide & gratia accedebat, & nihilominus dominus ei dixit, necessarium esse baptismate renasci. Videlicet, vt vniuersos admoneret mortales, quòd quantacunque polleant fide & charitate, nihilominus tenentur baptisma suscipere. In cuius signum refert euangelista paulò antè in calce secundi capituli, quòd licèt multi crederent in nomine Christi videntes eius signa, quæ faciebat, ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis. Eadem quippe ratione quantauis quispiam charitate non baptizatus ferueat, non est ei administrandum sacramentum corporis & sanguinis Christi, neque vllum aliud ecclesiasticum antequàm baptizetur. Quinuerò non modò Augusti. & sancti, verùm & apostoli ipsi eiusmodi præceptum nos docuerunt illis etiam necessarium, qui sunt in gratia. Petrus enim, vt legitur Actuum. 2. his, qui iam compuncti erāt corde, quærentibus quid facerent, pœnitentiā, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu. Nulla ergo cordis compunctio à baptismi lege quempiam excusat. Et eunuchus doctrina fidei per Philippum imbutus, vt Actu. 8. refertur, quis, inquit, prohibet me baptizari? Et Paul. Actu. 9. post eius conuersionem baptizatus est. idemq̃ de Cornelio Actu. 10. narratur. Et infrà ait Pet. Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur ij, qui spiritum sanctum acceperunt sicut & nos? Colligitur ergo ex ijs certissima fides baptismum esse in præcepto.

¶ Accedit nihilo minùs & Christi edictum Matthæ. 28. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, &c. nam etsi forma præcepti ad discipulos tātùm spectare videatur, nihilominus inde conuincitur inclusum esse mandatū omnibus gētibus positū, vt baptizarētur. Tum q̃ præceptū ipsum in gentiū cōmodū ponebatur, & tāquā res illis ad salutē necessaria, tū etiam q̃ eisdē verbis data est apostolis, & eius successoribus potestas ac iurisdictio (vt verba præcedētia docēt) quā Christus habebat adducendi gentes ad fidē: frustra aūt esset illa iurisdictio in apostolis, nisi præceptum haberet annexū in subditis, vt obedirēt.

Docete omnes gentes.

¶ Præ-

Qui crediderit &c.

¶ Præterea & illud Marc. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, in eiusdem præcepti confirmationem manifestam rationem affert. Est enim sensus. Ob id vos ad eulgandum euangelium mitto, quòd nisi quis vobis obedientiam fidei præstiterit, baptizatusque fuerit, sciat se saluum fieri non posse. Atque eam ob rem non solùm denotatur esse cunctis fidem necessariam, & baptismum, vt à peccatis liberentur, verū quòd cùm tanti sua cuiusq; referat spiritualis salus, singulare sit quoque præceptum tum fidei, vbi legitimè prædicatur, tum etiam baptismus. Atque adeò vniuersi infideles, ad quos euangelij præconium peruenerit, præter alia crimina contra ius naturæ, nouo positiuæ (vt aiunt) infidelitatis subijciuntur nisi credant & baptizētur. Quod autem in negatiua resumptione solùm dictū est. Qui verò non crediderit: sine mentione baptismi Bernar. in Epistola. 77. ad Hugonē, vnde ipse id ipsum desumpsi, lib. 2. de sacram. p. 6. cap. 7. sic interpretatur, quòd vbi facultas baptismi non adest, sola fide & voluntate homo baptizatur per baptismum flaminis. Hæc Bernard. Nihilominus, vt ex parte affirmatiua. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, colligitur quòd ei qui dum potest non baptizatur, nec fides sufficit, nec voluntas ad salutem.

¶ Ad hæc propterea quòd circuncisiò professio erat legis antiquæ, præcepto illius populus ille tenebatur, iuxta illud Gen. 17. Anima cuius præputij caro circuncisa non fuerit, peribit de populo suo: in baptismo autem fit professio legis euangelicæ: ergo fortiori argumento vniuersus orbis eius præcepto obligatur.

¶ Atqui ratio hæc sic explicatiùs iustruitur. Vniuersus mundus tenetur Christo credere, eiusque adeò legem suscipere & colere, iuxta illud Ioan. 25. Si non veniissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. Et rursus, si non veniissem, & opera nō feciissem, quę nemo alius fecit, peccatum non haberent: baptismus autem est fidei legisq; Christi susceptio: ergo ad illum vniuerli tenentur. Vniuersi, inquam, etiam illi fiqui sunt, inuincibili eius ignorantia laborantes. Tametsi per ignorantiam illam excusentur à culpa huius singularis præcepti, licèt non ab illa, quod non seruant naturæ legem, vt fide illuminentur. Id quod illicò declarabimus. Sed & aliter eadem ferè ratio formatur. Vniuersus orbis tenetur esse vnum ouile sub vno pastore Christo, iuxta illud Ioan. 10. fiet vnum ouile & vnus pastor. & de summa trin. & fide cath. Vna est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur: baptismus autem, vt in concilio habetur Florentino, est vitæ spiritualis ianua, per quē & membra Christi, & de corpore ecclesiæ efficimur: ergo vniuersus orbis ad illum suscipiendum tenetur.

Quòd si sanctos in eandem sententiam desideras præter iam citatum August. est Hieronym. qui eod. loco super Matth. Docete omnes gentes, ait iussisse apostolis, vt gentes fidem ac baptisma, quæ essent obseruanda perciperent. Et Bernar. Epistola. 77. iam citata, ait hoc esse ex præceptis præcipuum. *Hierony.*

¶ Ad illud igitur argumentum VVitcleff, q̃ si illa verba ad Nicodemum præceptū denotarent baptismi: sequeretur ex eodē temporis momento cœpisse vniuersos ligare. VValdē sis loco citato videtur id cōcedere propter verbum Aug. iam suprà citatum de fide ad Petrū cap. 3. quod est etiam in lib. de origine animæ. Ex illo tempore, quo saluator nolter dixit, Nisi quis renatus fuerit, &c. nemo, sine baptismo aut martyrio habet vitam æternam. At verò, vt D. Bernar. epist. citata. 77. ait, nulla probabilitate fulcitur. Locupletè nanque suprà d. 3. artic. 2. demonstrauimus, totam legem veterem vsque ad articulum mortis & resurrectionis Christi in suo durasse vigore, atq; adeò nullum Christi mandatum, nisi inde obligare cœpisse: non enim obligationes ambarum legum debuerunt concurrere, sed finis vnius, fuit initium alterius. Neque verò decuit, vt misericors Christus priùs fuisset sua lege condemnator, quàm sua morte saluator. Quare baptismus illucusque, vt non fuit necessarius, ita nec sub præcepto. Quod ergo ait August, ex illo tempore, intelligitur, quod tunc cœpit innotescere lex baptismi, licet non obligare. Vel rectiùs. Ex illo tempore, non significat ex illo momēto, sed ex tempore Christi. Iam enim diximus, q̃ Christus viuens debuit suam condere legem priuatim inter apostolos, licèt nō nisi post mortem, vim esset obligandi obtentura. Cui quidem sententiæ illud Matth. 10. non dissonè congruit. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Cœpit ergo obligare quando post resurrectionem dixit, Ite, docete omnes gentes, &c. Hoc autem ad Nicodemum dictum explicatiùs loco nunc citato enodauimus. Vise locum. ¶ Argumē tum primū D. Thomæ facillimū est. Per Christum nō est arctata via salutis: sed ante eius aduentū poterāt homines sine baptismo saluari ergo & post. Respondetur, q̃ cùm fides Christi semp fuerit necessaria, iuxta illud sæpe citai

Ad argumētum VVitcleff. Th. VVal.

Matth. 10.

Bernar.

Primum argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum Actu.4. Non est datum aliud nomen hominibus,&c. seculorum successu, quo propinquiùs ad Christum accedebatur, magis ac magis innotescere debuit. Quocirca in lege naturæ sola (vti ait Grego.) cum sacrificiorū oblatione sufficiebat. In lege autē scripta per circuncisionis signaculum masculis fides venturi applicabatur. Et ideo in lege gratiæ licet per illā incorporemur Christo, secundū illud ad Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris, tamen fuit decentissimū, vt postquam iam expectatus aduenerat, explicatiori signo eius fides & passio nobis applicaretur. Quoniam res præsens alio verbo significatur, quàm præterita vel futura. Quocirca inde non fit, viam salutis fuisse arctatam: vtpote cum via illa nunquam fuerit nisi vna Christi fides, quæ semper fuit eadem: sed fuit potiùs luculentissimè nobis explicata: quandoquidem sicuti abluti sumus sanguine Christi, sic & baptismo abluti illi consepelimur.

Secundū argumentum. ¶ Secundum argumentū est hoc. Baptismus maximè videtur in remedium originalis peccati institutus: ergo ille, qui baptizatus est, cùm iam sit à contagio illo ablutus, non ampliùs poterit illud in proles traducere. In solutione D.Thom.legentem ad secundam partē suæ summæ refert: nempe, ad primam secundæ.q.81.arti.3.vbi ait per baptismum reuocari quidem hominē quantum ad mentem, sed permanere in ordinationem partium corporis, secundum quam homo generat.

Augusti. ¶ Mysterium autē hoc explicat Aug.lib.2.de peccatorū meritis,& baptismo paruulorū. ca. 3.& quatuor sequentibus,& contra Iulianum.

Rom.5. lib.6. Arguebant.n. Pelagiani, q̄ cùm Adam peccator peccatores genuerit, multò iustiùs ille, qui iustus est, generabit iustos. Nam si vt. 1. Corint.7.ait Apost. sanctificatur vir infidelis propter vxorem fidelē: eadē ratione parentes fideles generabunt fidelem filiū, atque adeò filij fidelium nō sunt baptizandi. Sed huiusmodi argutiæ inanes erant. Etenim, vt ait Paul. Rom.5.sicut per vnius delictū in omnes homines in condemnationē, sic & per vnius iustitiā in oēs homines in iustificationē vitæ. Itaq; sicut oēs homines eo q̄ nascuntur ex Adā, natura, vt ait Pau. nascūtur filij iræ (displicuit namque Deo in illo omnis eius soboles) sic & qui renascūtur per baptismū in Christo, nascūtur filij gratiæ: est.n. filius, in quo bene Deo complacuit. At verò, quia baptismus nō tollit nisi culpā hominis; remanet semper fomes peccati in natura carnali inclinās ad malū. Ideo nan

Rom.7. q; ait Pau. Rom.7. sentio aliā legē in membris meis repugnantē legi mētis meæ, & captiuantē me in legē peccati, quæ est in mēbris meis. & quia homo nō spiritu gratiæ, sed membris corporis generat, in quo lex illa peccata perdurat generādo filios Adæ, generat filios iræ, q̄d est traducere originale peccatum.

Argumen. ¶ Sed arguis. Sæpe homo dum gignit, rem illam vxoriā iustè & meritoriè exercet: atq; etiā ex gratia, ergo generat ea ratione, qua est per baptismum regenitus, atq; adeò non traducit tabem illam originis. Respondetur, q̄ etiam si parentibus officium illud cōiugale sit personale meritum, nihilominus quia actione procreant naturæ corruptæ, quæ quidē corruptio ex Adæ præuaricatione contrahitur, licet secundùm personam actū generandi ceu Dei filij exerceant, tamen secundùm naturam generant tanquā filij Adæ. Qua vtiq; de causa & mulier cum doloribus parit. Hominem ergo nasci in peccato originali nihil aliud est, quàm nasci secundùm naturam filiū Adæ, in quo omnes peccauerunt. Illud autem de vxore fideli vafricies erat contra hoc propositum adducere. Haud enim est sensus, quod si infidelis ducat vxorem fidelē, eo ipso sit iam ipse fidelis. Sed loquitur Paulus de sanctificatione legali, vt ipse se exponit. Nam cùm lex naturæ sit, vt duo diuersarum legū non possint matrimonio copulari: in fauorem tamen Christianismi, quando vxor fidelis est, potest cum viro infideli habitare, si ille sine iniuria saluatoris vult cum eadem coniuge permanere.

Tertium argumentum. ¶ Tertium argumentum est. Siqui modò nascerentur sanctificati in vtero, iam sine originali contagio nascerentur, ac perinde in gratia: ergo illos non opus est baptizare. Negatur autem consequentia: quoniam carerent charactere Christiano, qui non nisi per baptismum imprimitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm sine baptismo aliquis possit saluari.

QVM definitum sit, baptismū esse ad salutē necessariū, inde apparet manifestè cōsequens, nemini absq; ipso patere salutē: quapropter alicui articulus præsens superuacaneus videri posset. Nihilominus ad explicandū illā, quę baptismi vicē supplere possunt, necessarius fuit. Respondet ergo D.Thom. per distinctionem duabus conclusionibus. Bifariàm enim cuipiā potest deesse baptismus. Vno modo re & voto, vtpotè qui ideo non baptizatur, quod baptismum iniquo animo respuit.

Prima conclusio. ¶ Et ideo asseritur prima conclusio. Absque baptismo in re vel in voto nemo potest saluari. Nam qui Dei præceptum, atque illius præsertim rei, quæ ad salutem est necessaria, contemnit, non potest amicitiā cum eo conciliare: qui autem baptismū renuit, ipsum contemnit: ergo ille non saluabitur. Alio modo potest deesse baptismus re quidē, sed nō voto, vt cum quis desiderio flagrans baptismi anteq̄ eius adsit facultas, mortem obit.

Secunda cōclusio. ¶ Et propter istos subiungitur secunda conclusio. Potest homo sine baptismo in re, dum modò eius habeat votum, salutem consequi. Probatur, votū illud ex fide nascitur per charitatem operante, ergo sufficit ad salutē. Deus enim, qui suam virtutem sacramentis non alligauit, per illum internum motū gratiā infundit, iuxta verbum Pau. ad Gala. 5. In Christo Iesu nec circuncisio valet, nec præputium, sed fides, quæ per charitatē operatur. Vnde Ambrosius de Valentiniano qui catechumenus sine baptismo vita decesit. Quem regenerāturus eram, inquit, amisi, veruntamen ille gratiā, quam popposcit, non amisit.

Pau. Gal. 5.

Expositio articuli. ¶ Conclusiones istæ dist.3.ar.1.1. quo tria distincta sunt baptismata, satis expositæ sunt, vbi conclusum est baptismata sanguinis & flaminis supplere posse baptismi vicem. De solo autem modo loquendi potest Magister corripi, qui in.4.dist.4.vbi verbum illud Christi. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, restringit ad illos, qui baptizari possunt. Vel sic. Nisi quis ea fuerit regeneratione regenitus, quam facit baptismus. Illa autem fit, inquit, non tantùm per baptismum, sed per pœnitentiam & martyrium. At verò quāuis in re idē fit, modus tamē loquendi nō ita syncerè Christi sententiæ maritatur. Et ideo quemadmodum illic adnotauimus, & verba euangelica sonant, dicendum est, baptismum esse simpliciter necessarium. Pœnitentia verò & martyriū non simpliciter sunt dicenda sufficere, sed secundum q̄d, & cum moderamine: scilicet, vbi baptismi copia haberi nō potest. Hanc enim ob rem illa duo baptismi nomen sortita sunt, vt illic exposuimus, quòd non iustificant, nisi supplendo vicem baptismi, vt August. lib.4. contra Donatistas.5.cap.22. quod refertur.de consecra.distinct.4.can. Baptismi vicem, autor est. Emmuerò, ad hoc quod vnum quodlibet istorum trium per se diceretur sufficere, requireretur, quod vbi baptismi facultas adesset optio daretur, vt quis posset vel baptizari,

vel martyrium perpeti, vel solum actum pœnitentiæ habere, cum verò tunc necessarius sit baptismus, fit vt simpliciter sit asserendus necessarius, & alia non, nisi in eius absentia, dicendum est sufficere.

Martyriū vicem supplet baptismi. Aug.lib.13. de ciui. Dei cap.7. ¶ Quòd autem martyrium vicem suppleat baptismi, docet Aug.lib.13.de ciuit. Dei.cap. 7.& in epistola ad Seleucianum, quæ est. 168. & de fide ad Petrum cap.3.& capi.30. Qui enim dixit: Nisi quis renatus fuerit, &c. pariter dixit (Ioan.15.) Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Et Matthæ. 10. Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eū coram patre meo. Et qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Anima nanque illic pro vita vsurpatur. In summa, vt est in psalmo. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Quæ autem pretiosior, quàm quæ Deo dedicatur? Concludit ergo Augu. loco citato de ciuit. Dei, dicens. Neq; tanti sunt meriti, qui cùm mortem differre nō possent, baptizati sunt, quanti sunt ij, qui mortem differre cùm possent, ideo non distulerunt, quia maluerunt Christum confitendo finire hanc vitam, quàm eum negādo ad eius baptismum peruenire. De martyrio autē dist. 3.ar.11. satis ostendimus, q̄ perinde ac baptismus culpam remittat & pœnam.

¶ Baptismum autem flaminis citra martyriū nonnulli olim arbitrati sunt non sufficere, de quo ideo argumēto D.Bernar. ad Hugonem scripsit, vbi contrarium monstrat. Nam, vt loco citato dist.3.arti.11. dicebamus, neminem Deus ad impossibile obligat. Vbi ergo quisq; desiderio baptismi tenetur, quem adipisci nō potest, nihil aliud ab eo exigit, sed eius voluntatem pro facto reputat. Est enim multò propensior ad indulgendum, quàm ad puniendū. Cùm ergo malorum solam voluntatē pro factis æstimet: ait enim. Qui odit fratrem suū homicida est. & qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo: fit vt & bonū baptismi affectum pro facto ipso acceptet. Sed non opus est in re manifesta amplius immorari. Retulimus enim illic, & ar. huic proximo historias Actuū apostolorum, quibus refertur, Paulum, eunuchum, & Cornelium, & plures alios ante baptismum fuisse iustos, qui ideo si illum obtinere non valuissent, nihilominus in cœlum commigrassent. Argumenta D. Thomæ secundæ conclusioni obijciuntur. Videtur enim primum locus ille Ioan.3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto nō potest introire

Primum argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

introire in regnum Dei, conuincere quòd votũ baptismi sine eius susceptione nõ sufficiat. Respondetur nihilominus, q̃ cùm homines, vt. 1. Reg. 16. legitur, videant quæ patent, Deus autem intueatur cor: ille, qui per baptismum regenerari cupit, corde quidem apud Deum regeneratus est iuxta verbum Apostoli Rom. 2. Circuncisio cordis est in spiritu, nõ in litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est. Et hinc colligitur solutio tertij argumenti, quod est hoc. Sacramentum baptismi est de necessitate salutis: ergo non sufficit eius votum sine re ipsa. Respondetur, inquam, ob id dici necessarium, q̃ vbi copia eius haberi nõ potest, sine eius voluntate, quę apud Deũ pro facto reputatur, nemini contingit salus.

Secundũ argumentum.

¶ In secundo autem argumento paulò durior locus opponitur ex lib. de eccles. fide. dogmat. qui refertur de consecra dist. 4. can. Catechumenum. Vbi sic legitur. Nullum catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi totum sacramentum baptismi completur: catechumeni autem sunt illi, qui votum habent baptismi, quem nondũ recepe runt: ergo votum sacramenti sine re non sufficit. Et Syluius papa in epistola ad episcopum Tarraconensem admonet, vt desiderantibus fontem salutarẽ omni celeritate succurratur, ne regnum & vitam perdant. Vnde consequi videtur desiderium baptismi non sufficere ad vitam æternam.

Quarta cõclusio.

¶ Propter hæc argumenta non defuerunt tẽpore Innocẽtij, qui in ambiguo essent: vtrùm catechumenus defunctus ante baptismum viã salutis ingrederetur. Quam quidem ambiguitatem apud eundem pontificem deposuerũt, vt refertur in. c. Apost. de presby. non baptizato. Nam si Corn. & Eunuchus & alij, in actibus apostolorum referuntur Deo ante baptismum placuisse, illud fuit propterea, quòd baptismum inuincibiliter tunc ignorabant. De catechumenis autem, qui notitiam eius habent, censere isti poterant, nõ posse sine ipso in re vitam æternam possidere. Nihilominus prædictus pontifex contrariam illic veritatẽ tanquàm catholicam definit. Quare hæreticum esset de illa dubitare. Ait, inquam, presbyterum, qui sine vnda baptismatis extremum diem clausit, quia in sanctæ matris ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseuerauerit, ab originali peccato solutum, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, incunctanter, esse asserendum. In cuius confirmationem allegat Augustinum libro. 4. de baptism. contra Donatistas cap. 22. licèt falsò in textu allegetur libr. 8. de ciuita. Dei. Cuius verba sunt. Baptismus inuisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed necessitas excludit. Citat & Ambrosium de obitu Valentiniani idem asserentem de Valentiniano qui catechumenus obijt. Idem etiam ipse Innoc. affirmat in cap. Debitum. de baptismo, vbi ait, quòd Iudæus, qui se ipsum baptizauit, si tunc sine alio sacramento morere tur, protinus in patriam euolasset propter fidem sacramenti sine sacramento fidei. Quocirca concilium Tridentinum sessione. 6. cap. 4. ad literam conclusionem D. Thomæ sub disiunctione decreuit: scilicet post promulgatum euangelium posse quemque per sacramẽtum baptismi in re vel in voto saluum fieri. Et est ratio manifesta: nam si illi, qui in actis apostolorũ referuntur, propter ignorantiã inuincibilem per fidem implicitã per charitatẽ operantẽ indulgentiam adepti sunt, multò æquius qui desiderium habent expressum baptismi morte prærepti idem beneficiũ obtinebunt.

Cõclusio Tridentini.

¶ Locum ergo citatum de ecclesiasticis dogmatibus quidam sic exponũt, vt de sola præsumptione intelligatur: videlicet, quòd vbi catechumenus in mora est suscipiendi sacramẽtum, quod recipere poterat, si morte præoccupetur, condemnari præsumatur. Planior verò est solutio D. Thomæ. Illic enim non habetur catechumenum defunctum non obtinere gratiam, sed non habere vitam æternam. Sensus ergo est, quòd licet in gratia decedat, non statim peruolat in cœlum: quia non recepit plenarium effectum baptismi quoad culpam & omnem pœnam. Et ideo subiungitur. Excepto martyrio vbi totum sacramentum baptismi (scilicet quoad culpam & totam pœnam) completur. Saluabitur ergo ille, sed per ignem purgatorij vt. 1. Corin. 3. ait Apostolus. Atque huic applaudit illud, quod habetur in primo concilio Braca. cap. 35. vbi legitur multas preces pro catechumenis in ecclesia fieri, qui sine baptismo vita perfuncti sunt.

Alia arg.

¶ Contra priorem autem assertam conclusionem obijciuntur alia præterea argumenta, primum de adultis, deinde de paruulis, quòd possint sine baptismo, sineque eius voto saluari. Primũ enim de Apostolis nullibi legitur fuisse baptizatos, cum tamen potuerint, neque de sacratissima virgine.

Prima cõclusio.

¶ Ad hoc de apostolis tribus conclusionibus respondetur. Prima. Apostoli post latum præceptũ baptismi. scilicet post ascensum Christi tenebantur euãgelico sacramẽto baptizari.

Patet,

Patet, quia lex baptismi est vniuersalis, comprehendens, vt hactenus monstratum est, vniuersos quantacunque fide & charitate pollentes.

Secunda cõclusio.

¶ Secunda. Deus, qui virtutem suam sacramentis non alligauit, potuit cum ipsis dispensare, vt non baptizarentur. Quapropter Chryso. homilia. 1. super acta apostolorum in ea fuit opinione, quòd apostoli non fuerunt baptizati, nisi baptismo Ioannis, & postea in pentecoste baptismo flaminis, iuxta illud Actuũ. 1. Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini spiritu sancto nõ post multos hos dies.

Tertia cõclusio.

¶ Tertia conclusio. Longè probabilius est, imò sic pro certo tenendum, quòd apostoli fuerunt baptizati baptismo Christi, vt D. Th. 3. par. q. 38. ar. 6. & Scot. in. 4. dist. q. 6. autumant. Probatur: nam postquam de lege constat, non autem de dispensatione, temerarium est asserere, cum ipsis fuisse dispensatum. Eò potissimùm, quòd neque ad eorum honorem quicquam conferebat, neque ad vtilitatem ecclesiæ, vt bene illic ait Scotus. Imò q̃ non fuerit dispensatum, fuit multò decentius. Tum quod cùm ipsi essent familię Christi primitiæ, eiusque legis promulgatores, non decebat, vt Christianissimum, quem alijs prædicabant, nõ ipsi reciperent, & tamen charactere Christiano sine baptismo insigniri non poterãt. Deinde baptismus est professio legis euangelicę, ex pediebat autem, vt eandem legem via communi & regia susciperent: ergo baptizati sunt. Præterea indecens erat, vt sacramenta, quæ alijs ministrabant, ipsi non suscepissent. Ad hæc manifestũ est, fuisse sacerdotes, quin verò episcopos, susceperuntq; sacram eucharistiam: hæc autem sacramenta ecclesiæ sine baptismo recipi non possunt: ergo non expediebat, vt Christus super tot legibus absque vlla causa cum illis dispensaret.

Augustin.

¶ Accedit demum & sententia Augu. id asserentis in epistola. 108. ad Seleucianum, quæ refertur de consecra. dist. 4. can. Quando. & libr. 3. de origine animæ. quæ refertur ibidem can. Si eos. Et priori loco refert aliam opinionem, quòd non fuerint baptizati nisi baptismo Ioannis: sed ait magis esse credibile, quòd fuerint etiam baptizati sacramento Christi. Quin verò sentit, fuisse baptizatos Christo viuente ante eius passionem. Ait quippe ministerio baptismi non defuisse, vt haberet baptizatos seruos, per quos reliquos baptizaret. Cùm ergo iam Christo viuente baptizarent, consequens fit, vt quanus tunc simpliciter non tenerentur, quia nondum erat præceptum positum, nihilominus essent baptizati, vt exemplo Christi, qui aiteq̃am prædicaret, baptizatus est, characterem ipsi priùs reciperent, quem alijs imprimebant. Aliàs redargui possent cur non ipsi reciperẽt, quod persuadebant alijs. Atqui credibile est, vt se mutuò ipsi baptizarent. Nisi forsan dixeris, quòd ne non baptizatus alium baptizaret, Christus prius Petrum abluit, deinde ipse alios. Atqui forsitan, vti idem ait Augusti. id Christus sub articulum lotionis pedum significare voluit dicens Petro. Qui lotus est, (scilicet baptismo meo) non indiget, nisi vt pedes lauet. Illud autem Actuum. 1. Vos autem baptizabimini spiritu sancto non post multos hos dies, auctiorem gratiæ copiam denotat, quam in die pentecostes etiam visibiliter in linguis igneis receperunt.

Vos autem baptizabimini &c.

De Ioa. Ba.

¶ At de Ioanne Baptista res est magis ambigua: nam cùm mortuus fuerit antequàm Christus præceptum obligatorium baptismi ferret, nunquam illo fuit obligatus, quare cùm illico fuerit in carcerem coniectus, aliqua fit coniectura, non fuisse illo sacramento initiatum. Accedit præterea, quòd Ioannes ad legem euangelicã non pertinebat, nisi tanquam disponens, vt verbo illo Christus innuere videtur. Qui minor est in regno cælorum, maior est illo. Quare in festo suæ natiuitatis non canitur, Credo. His tamẽ non obstantibus rationi multò consonantius est, & ita piè tenendum, quòd fuerit baptizatus baptismo Christi, quod D. Thom, loco citato etiam tenet. Iinò Chrysost. super Matth. cap. 3. illius videtur sententiæ, q̃ fuerit protinus ab ipso redemptore lotus, postquam illum baptizauit. Idque adnotauit in illo Christi responso, quod dedit Ioanni dicenti. Ego â te debeo baptizari. Sine modo. Quasi dixisset. Sine me prius hoc abs te officium recipere, & ego tibi statim id ipsum rependam. Atq; eã historiã, ait, in quibusdã apocryphis libris scriptã fuisse. At verò profectò in re tã illustri maximũ argumentũ est negatiuũ. Si id, inquã, accidisset, minimè id dissimulasset Matth. suæ historię cõtexere. Quicquid aũt de hoc sit Hierony. tamẽ eodẽ loco tanquã certũ affirmat, q̃ sicut Christus fuit baptizatus ab illo in aqua, ita & ipse vicissim erat à Christo in spiritu baptizandus. Et intelligit baptismo Christi. Neq; verò deest optima ratio, q̃ cùm erga Christi baptisma tã officiosum sese Ioann. præstiterit, nõ est vero simile, vt sine illo sacramento mori se sineret, quo fieret Christianus.

Chryssost.

Hieronym.

¶ Sed & de sacratissima virgine ibidem etiam Sco. ait fuisse baptizatam, nisi forsan ob id fuerit ex-

De sacratissima virgine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rit excepta, quòd fortè in cõceptione filij sui totam habuit plenitudinem gratiæ, ad quam Deus disposuit illam peruenire. At profectò cùm de Deipara cælorum regina id semper asserendum sit, quod saluis sacris eloquijs, ad cumulum honoris eius conducit, credendum est fuisse baptizatam. Hæc enim Scoti ratio non consonat virginis meritis. Quis enim ambigat: quin cùm merita præmium præcedãt per tam egregia omnium virtutum officia, quæ post sacratissimum partum accumulauit, cumulatior etiam indies excellentior illi accresceret gratia? Fuit quidẽ gratia plena ante conceptionẽ filij quantum pat erat, vt fieret Christi mater. Attamen gratia illa non fuit eo modo summa: vt non posset deinceps meritis augeri. Neque verò si sententiam illam teneas, quòd fuerit in gratia genita, ab omniq; culpa præseruata, eius excellentissimæ sanctitati derogat, imò ad honorem eius apponitur quòd charactere sacramenti, quod Christus instituerat, fieret Christiana, quãdo quidem quicquid gratiæ recepit, in virtute passionis Christi obtinuit, cuius sacramentum baptismus est.

De pueris ante rationis vsum. ¶ Grauius autem dubium de pueris est ante vsum rationis, quibus sacramentum aliqua de causa applicari non potest. Et quidem de illis, qui in vtero clausi sunt, artic. 11. disputabimus. De illis autem qui nati sunt, sustinet hîc Caietanus. Caiet. quòd dum baptismi facultas non adest, si signo crucis cum inuocatione trinitatis muniantur, sufficit eis ad salutem. Hæc autẽ Dei supplementa, vbi sacramentum, vel quidpiam eius essentię deest, adeò mihi nunquam persuaderi poterunt, vt si ingenuè quod sentio dicere mihi liceat, semper fuerim arbitratus, non solùm temerè & absque vlla prorsus ratione asserta, imò præter sententiam euangelicam: & nonnunquam contra. Et quò omnia ob oculos ponam, vt simul eorum error pateſcat, gradatim illa referam, quæ in superioribus tetigimus, atque in hunc locum reiecimus. Inprimis distin. 1. quæst. 5. artic. 1. retulimus opinionem Scoti in. 4. dist. 7. & Caietani super illum articulum dicentium, quòd præter gradũ sacramenti, adijcitur nonnunquam paruulis per meritum parentum, & ministrantium aliquis gradus gratiæ. Sed contra hanc opinionem. distinct. sequenti. quæst. 1. articul. 6. disputabimus. Nam nemo potest alteri de congruo gratiam mereri: nisi merendo illi bonum motum, quem tamen paruulus habere non potest. Deinde articul. 8. eiusdem quæstionis inter agendum de intentione ministri cõtauimus opinionem, quam aliqui impingunt Alexandro Alensi. 4. par. quæstio. 13. memb. 1. in qua tamen, vt illic patet non perdurauit, sed est opinio Durand. distinct. 6. quæstio. 2. quòd vbi intentio ministri defuerit, adulto de uotio sua sufficiet, paruulo verò summus sacerdos Christus id supplebit conferendo gratiam. Postmodum verò distinct. 3. articul. 6. opinionem retulimus. Altisiodorensis lib. 3. tracta. 3. cap. 4. quæstio. 2. dicentis, quòd si sacerdos non proferret integram formam, scilicet tres trinitatis personas, Deus supplebit qd omissum fuerit. Et postea articu. 7. allegauimus Paludanũ dist. 1. quæst. 1. paulò ante tertiam conclusionem dicentem, quòd si baptizans non tangat aqua illum, quem baptizat, Deus supplebit, & gratiam conferet. Similiter D. Thom. in. 4. dist. 24. quæst. 1. ar. 2. quæstiũ. 3. ait, quòd dum quis non baptizatus sacerdotalem ordinem suscipit, nullum postmodum sacramentum confert: tamen piè credi potest, quòd quantum ad vltimos effectus sacramentorũ summus sacerdos supplebit defectus. Ad hæc accedit modò opinio Caie. quòd paruulos sine sacramẽto, dum applicari non potest, Deus ab originali liberabit. Idemque dicturus est infra arti. 11. de illis qui in vtero moriũtur. Et fuit opinio, quam vt piam & credibilem asseruit Gerson in. 3. par. sermone de natiuitate virginis. consideratione. 2. ¶ Atqui opinio bifariàm potest intelligi. Vno modo, quòd illa signatio cum inuocatione trinitatis, aut aliquid simile, sit tanquam pro regula certa & vniuersali habenda, ceu priuilegium prætet legem: vt semper sit sufficiens, propter necessitatem: quæ quidem esse videtur assertio Caietani. Altero modo, vt non sit regula certa, quòd semper sufficiat, sed quòd piè credendum sit aliquando Deo placere puerum sine baptismo saluum facere. De hoc ergo secundo membro dicemus in fine. Primum autem fateor me non intelligere, quomodo valeat citra errorem defendi.

¶ Nam primum, quòd sit aliud ordinarium remedium diuinitus institutum, manifestaria hæresis est, siquidem tanquam firmissimam legem Christus illud edixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum cælorum. &, Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, Qui verò non crediderit condemnabitur. & ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis. Et ad Ephes. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Vnde cum in lege naturæ sola fides sufficeret aliquo actu applicata paruulis, & in lege scripta necessaria fuerit per circuncisionem applicari: illa omnia per baptismũ exclusa sunt, qui ideo solus sacramentum applicandæ eiusdem fidei permansit.

Primum mendacium

¶ Simili ergo ferè ratione impugnatur opinio hæc: nam si illa consignatio, quam ait Caieta. vel quæcunque alia commendatio pueri haberetur tanquam regulare, & vniuersale remedium, quod semper sufficeret, profectò perinde esset ac ponere, quãtùm ad effectum gratiæ, aliud sacramenti genus. Et arguitur sic in contrarium. Illud non potest asseri nisi tanquam priuilegium Dei: id aũt nullibi legitur, sed nuda lex. Nisi quis renatus fuerit, &c. & Qui crediderit, &c. ergo plusquam temerariũ est illud asserere. Nam dicere, quòd propter necessitatem piè credendũ est, nullius est roboris. Etenim cùm Christus satis prouiserit instituendo sacramentũ, cuius materia vbiq; est in promptu, & peccatum originale natura ipsa contrahamus, nihil amplius à Dei misericordia exigendum est. Imò, vt ait Alexandrinus. Alexan. loco proximè citato, misericordia Dei non debet aliquid facere, quod sit in præiudicium suæ prouidentiæ. Quare illa istorum pietas non est rationi concors, sed discors.

2. Argum. ¶ Deinde, secundò, vt ait D. Thom. quotlib. 6. arti. 4. vbi idem, quod nos modò definit, nusquam apud Augustinum & sanctos patres reperitur, baptismi vicem suppleri nisi per baptismũ sanguinis, aut flaminis, vt patet lib. 4. contra Donatistas, quod refertur de consecra. distinct. 4. can. Baptismi vicem. Cùm ergo paruuli habere nequeant baptismum flaminis, nõ possunt baptismum aquæ supplere, nisi per martyrium, sicuti innocentibus occisis pro Christo vsu venit. Illo ergo secluso, non nisi vnicum remedium baptismi aquæ illis restat. Quare D. Th. infra. quæstio. 73. artic. 3. expresse ait pueros nullatenus per votum baptismi posse suscipere eius effectum, sed solos adultos. Atqui hoc argumentum efficacissimum est aduersus omnes recitatas opiniones dicentium, quòd vbi deest, vel forma, vel materia, vel intẽtio, Deus supplebit. Enimuerò cùm illic nullum sit sacramẽtum, nulla est maior certitudo, quòd Deus supplebit, quàm si absque vlla cæremonia in fans solus moreretur in eremo. Nam deficiente re aliqua, quæ est de essentia sacramenti, totum residuum pro nihilo reputatur.

3. Argum. ¶ Et tertiò iudicio meo irrefragabiliter arguitur. Baptismus flaminis, vt præsenti artic. D. Thom. optimè declarat, debet esse actus, qui procedat ex fide per charitatẽ operante. Itaq; nisi sit vera contritio, & dilectio Dei nũquam adulto sine baptismo in re sufficit ad salutem.

Augustin.

Dum ergo, vt vult Caiet. paruulo applicatur sine baptismo fides, vel paruulus recipit gratiam per meritum applicantis: aut virtute operis instar sacramenti: non primum, tum, q̃ potest ille actus applicantis non procedere ex gratia, aque adeò neque esse meritorius: tum quòd etiam si esset meritorius ex gratia, non posset alteri mereri, vt sæpe diximus, primam gratiam, nisi merendo illi bonum motum in Deum, quem paruulus habere non potest. Si autem dixerit id fieri instar sacramenti, iam recidit in primum absurditatis barathrum, quòd sit præter baptismum aliquod remedium ad modum sacramenti. In lege quidem naturæ applicabatur fides per solum actum parentũ etiam internum: illud autem iam prorsus cessauit, & solus baptismus ad id muneris est superstes. Quo fit, vt illa benedictio nullatenus sit necessaria, sed si per illam saluaretur puer, absque illa etiam per Dei misericordiam fieret saluus, vt sanctificati in vtero.

4. Argum. ¶ Quartò arguitur. Vel illa exterior signatio crucis necessaria est, vel secùs. Si est necessaria, facis illam habere quodammodo vim sacramenti ad applicandam fidem, atque adeò concedis baptismum ad id non esse simpliciter necessarium, quod est erroneum. Quòd si illa non est necessaria, sequitur solum votum interiùs parentis sufficere, quod nemo esset tã insolens, vt concederet.

5. Argum. ¶ Quintum adhibetur argumentum, quod articul. superiori faciebamus. Nemo saluari potest, nisi in gremium ecclesiæ recipiatur, saltem inter illos, qui ignorantia inuincibili euangelij nõ laborant (quicquid sit de illis,) vt patet cap. firmiter. de summa trinit. & fide catho. nemo autem in gremium eius recipitur nisi per baptismum, vt in concilio Florentino habetur: ergo paruulus, qui vicem eius supplere nõ potest, nequit sine illo saluus fieri.

6. Argum. ¶ Sextò arguitur, vt in materia circuncisionis arguebamus de puero ante octauũ diem. Aut per illam cæremoniam crucis recipiunt gratiã soli pueri, qui sunt sine baptismo morituri, aut omnes periclitantes, etiam si sint mortem euasuri. Si primum, subsequitur, quòd diuinum illud beneficium recipiendæ gratiæ dependet ex futuro cõtingenti, quod est concessu absurdum. Si secundum, sequitur, quòd multi paruuli dum post baptizarentur, nullam tunc reciperent gratiam, cùm iam sint ab originali mundi: nam gratia baptismalis ad solum illum effectum confertur. ¶ At verò præter rationes testimonia sunt sanctorum innumera, potissi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auguſt. potiſsimùm Aug. quibus prædicta opinio, tã quam hæreſis repudiatur. Primus enim eſt locus ille, quem citat D. Thom. de eccleſiaſticis dogmatibus. Baptizatis tantùm iter ſalutis eſſe credimus. Cui conſonat illud eiuſdem Auguſt. lib. de peccatorum meritis, & baptiſmo paruulorum, & refertur can. Nulla. de conſecra. diſt. 4. Vbi nulla, inquit, præter baptiſmũ ſalus promittitur infantibus: quia infantes ſi per ſacramentum, quod ad hoc eſt diuinitus inſtitutum in credentium numerũ non tranſeunt, in tenebris manent. Et ibidem cano. Baptizãdi. 1. de conſ. di. 4. dicit. Gelaſius papa iubet, quòd in languoris incurſu adhibeatur baptiſmus, ne fortaſsis ægrotans exitio præuentus, ſine remedio ſalutari abſcedat. Quæ quidem verba palàm docent nullum aliud eſſe remediũ. Id quod idem Auguſti. epiſt. 28. ad Hieronymum de origine animæ, his verbis edocet. Quiſquis dixerit, quòd in Chriſto viuificabuntur paruuli, qui ſine ſacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò, & contra apoſtolicam prædicationem venit, & totam condemnat eccleſiam: vbi propterea cum baptizandis paruulis feſtinatur, & curritur, quia ſine dubio creditur aliter eos in Chriſto viuificari non poſſe. Perpende, non aliter. Et lib. 1. de pecca. merit. & baptiſm. paruu. cap. 18. hiſce verbis eandem opinionem execratur. Quis Chriſtianorum ferat, cùm dicitur ad æternam ſalutem poſſe quenquam peruenire ſi non renaſcatur in Chriſto, quod per baptiſmum fieri voluit? Atqui libr. de fide ad Petrum. capitu. 27. quod refertur can. Firmiſsimè. de conſecra. diſtinctio. 4. affirmatiſsimè id conſtituit. Et in primo tomo conciliorum epiſtola. 72. inter epiſtolas Leonis, quæ tamen eſt Aurelij, iubentur quarto loco Pelagiani confiteri, infantes non baptizatos, non ſolùm regnum cœlorum, verum neque vitam æternam habere poſſe. Quòd ſi dicas hæc, & ſimilia teſtimonia contra Pelagianos eſſe congeſta, qui peccatum originale negabant. Reſpondetur id verum eſſe, neque illo ſenſu contra virum egregiè catholicum ſunt à nobis allegata, ſed in hoc tantùm, quòd cum tam inculcata vniuerſalitate condemnetur pueros abſq; baptiſmo ſaluari poſſe, non liceat exceptionem vllam facere aliter applicandę fidei, quàm certè, ſi vera eſſet, Auguſtinus, vel ſanctorũ aliquis aliquando feciſſet.

Auguſt. ¶ Ad hęc propter hanc eandem opinionem, quam Aug. errorẽ ab illo Pelagianorum differentẽ cenſuit, quatuor illos libros de anima, & eius origine ſcripſit cõtra Vincentiũ Victorẽ, qui ſuſtinebat paruulos ſine baptiſmo ſaluari poſſe, vt patet libro. 1. qui eſt ad Renatũ capitu. 9. Et libro ſecundo, qui eſt ad Petrum presbyterũ ca. 12. vbi ait, q̃ neq; Pelagiani, ſi peccatum originale cognouiſſent, ſalutẽ pueris abſque baptiſmo auſi fuiſſent promittere. Iſte tamen (ſcilicet, Vincentius) cum peccatũ originale catholicè fateatur, nihilominus ait, ſine baptiſmo eos poſſe ſaluos fieri. Quæ, inquit, magis eſt vecors, quàm miſericors vanitas. Sic enim Saũl (1. Reg. 15.) viſus eſt ſibi miſericors, quando pepercit Agag regi Amalech, quẽ Deus occidi præceperat. Et tandem lib. 3. ca. 9. Noli, inquit credere, noli dicere, noli docere infantes antequam baptizẽtur morte præuentos, peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum, ſi vis eſſe catholicus. Et in calce eiuſdem libri inter errores Pelagianos ſextum connumerat. Infantes antequàm baptizentur morte præuentos peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum. ¶ Præterea, & ex alio loco Marc. vlt. idem Aug. eandem ſententiã demonſtrat. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ait quippe eod. lib. 1. de baptiſ. paruu. ca. 27. & inculcatiùs lib. 3. ca. 2. proculdubio paruulis idem eſſe credere, quòd baptizari: atque adeò baptizatos in numero credentium connumerari, ac perinde eos, qui non baptizantur, inter eos, qui non credunt, cenſendos. Quare illi, inquit, nec vitam æternam habebunt, ſed ira Dei manet ſuper eos. Et rurſus eod. ca. libr. 1. De ouibus, inquit, Chriſti eſſe non incipiũt paruuli niſi per baptiſmũ. Qua re profectò, inquit, ſi hoc nõ accipiũt, peribũt. Et iterum. Nec regnum cælorum, nec vitam paruuli habere poſſunt, ſi filium non habeãt, quem niſi per baptiſmum eius habere non poſſunt. Innumera ſunt, quæ in hanc cauſam conferri poſſent, ſed hæc ſufficere prudentiſſimo cuique debent, ne vel ſuſpicetur, vt vbi aliquid ſubſtantiæ baptiſmi defuerit, ſiue formæ, ſiue materiæ, ſiue intentionis, Deum id ratum habiturum, vt defectum ſuppleat. At multò id minùs ſuſpicandum, vbi baptiſmus applicari non poteſt.

¶ Sed reſtat ſecundum membrum ſuprà diſtinctum. Eſto non ſit lex ordinaria, vt ſemper Deus ſuppleat ſacramẽti defectus, vtrùm ſaltem credendũ ſit aliquando paruulũ abſq; baptiſmo eiuſdem Dei beneficio ſaluum fieri. Reſpondetur primò, quòd dubitare non licet, quin id pro ſuo beneplacito poſsit facere: quippe cùm ſacramentis ſuam non adſtrinxerit virtutem. Attamen, quòd id quandoq; faciat,

faciat, niſi ipſe nobis reuelauerit, neutiquam eſt nobis aſſerendũ, ſed ſemper loquendũ ſecundùm legem, quam in euãgelio explicuit. Item ſi id nonnunquam fecit, nõ eſt propterea, quòd aliquid ſacramenti applicetur puero ſine eius integritate: quia illud nullius eſt valoris. Nec propter neceſsitatem, quia non poteſt applicari baptiſmus: nam de illa cauſa nulla eſt lata. Nec propter ſignum crucis, aut aliqua verba conantium applicare puero fidem. Neq; verò in paruulis propter meritum parentum, vt diſt. 6. quæſt. 1. ar. 6. patebit. Sed certè propter diuinam prouidentiam: ſcilicet, quia tales paruulos ad aliquod egregium commune bonum creat. Quemadmodum ſacratiſsimã virginem in vtero gratiæ plenitudine dotauit, vt idonea eſſet Dei mater. Et Hieremiam, & Ioannem ſanctificauit in vtero. Hæc autem priuilegia ob id confitemur, q̃ de ſacris literis colliguntur.

¶ Tenemur autẽ argumentis contrariæ opinionis reſpondere. Primò enim arguit ſic Caiet. Fides non fuit maioris vigoris apud veteres, q̃ eſt apud nos: ſed non obſtante præcepto circunciſionis, dum neceſsitas ante octauum diem vrgebat, ſufficiebat fides parentũ applicata per ſignum legis naturæ, cò q̃ vt legitur Geneſ. 17. non licebat antea puerum circuncidere: ergo & modò, nõ obſtante præcepto baptiſmi ſufficit in ſimili neceſsitate applicare illam fidem cum ſigno crucis. Reſpondetur autem conceſſo fidem, apud nos non eſſe minoris virtutis, imò eſt multò maioris, quàm apud veteres: nã ratio natiua fidei eſt credenda docere. Et noſtra eſt explicita tam trinitatis, q̃ incarnationis, in illis autẽ non fuit niſi implicita. Item pluribus ſacramentis applicatur, copioſiusq̃; gratiam confert, cælorumq̃; valuas aperit. Haud tamen ſubinde ſequitur, q̃ ſi Hebræorum pueris poterat applicari ante octauum diem per aliud q̃ circunciſionis ſignum, poſsit nobis vnquã aliter quàm per baptiſmum. Eſt enim ratio longè aduerſa, q̃ tũc quoniam ante octauũ diem inhibuerat illis Deus circunciſionem, conſequens erat, vt remedium illis permitteret, quod erat in lege naturæ, ſicut pro fœmellis, quibus non erat aliud remediũ. Nunc autem quoniam baptiſmum inſtituit, qui cùm primũ infans in lucẽ editur, ei valet applicari, nihil mirum ſi nullum aliud ſubſidiũ reliquerit. Feſtinetur ergo vt proximè citati Auguſt. & Gelaſius aiunt, & curratur ad baptiſmum. Si verò mors illum præuenerit, iudicia Dei abyſſus multa. Sic enim ipſiſsimus Aug. lib. 1. de peccatorum meritis, & baptiſ. paruu. cap. 21. Et de bono perſeuerantiæ lib. 2. cap. 12. Pelagianis reſpondet. Cur ſcilicet ex duobus infantulis alter morte ante baptiſmum prævenitur, alter verò illud recipit beneficium, non eſt alia cauſa, niſi quòd Iacob dilexit, Eſau autem odio habuit. Quamobrem ait ad Rom. 11. Paul. incomprehenſibilia eſſe iudicia Dei. Atqui eodem pacto reſpondetur ſi obieceris illud Pau. 1. ad Timot. 2. Deus vult omnes homines ſaluos fieri: illud enim, prætermiſsis alijs ſenſibus intelligitur de voluntate antecedenti, quam alij vocant conditionalem. Per ipſum enim nõ ſtat quominus vniuerſi ſaluentur, ſanè cùm ſufficientia remedia cunctis prouiderit. Si autem aliqui, imò quamplurimi non ſaluantur, vel ſua ipſorum eſt culpa, vel illa, quam ex Adã traxerunt.

2. Argum. Caieta. ¶ Secundum argumentum Caie. eſt. Adultis in neceſsitate ſufficit baptiſmus flaminis, quo recipitur baptiſmus in voto: ſed innocentes paruuli non debent eſſe deterioris conditionis: ergo in ſimili neceſsitate cùm nõ poſsint habere voluntatem propriã, ſufficit eis votum parentum. Ad hoc autem reſpondetur, Caietanum nõ animaduertiſſe, q̃ adulto votum baptiſmi, non niſi per modum conuerſionis in Deum prodeſt: paruulus verò, neq; propria voluntate, neq; aliena poteſt vllo pacto conuerti. Quapropter D. Tho. nequaquã ait ſufficere votum baptiſmi niſi ſoli adultò. Quinuerò in. 4. diſt. 4. q. 3. art. 3. quæſtiuncu. 2. facit idem argumentum hoc modo. Ætas puerilis magis eſt ad miſericordiam inclinans, q̃ adulta: ſed paruulis non remittitur originale per ſolam fidem, & contritionem alienam ſine baptiſmo: ergo neq; adultis per propriam. Et reſpondet conceſſa vtraque præmiſſa, negando conſequentiam. Nam oportet, inquit, q̃ in pueris, vt ſaluẽtur, ſit aliqua cauſa ſalutis: & quia nõ poſſunt habere proprium motum, non poſſunt modò ſaluari ſine ſacramẽto. Quare plus, inquit, valet adulto propria fides, q̃ paruulo aliena.

¶ Ad id autem, quod ſuprà retulimus ex eodem ſancto Doctore cad. diſt. 24. videlicet, q̃ licèt ſacerdos, non baptizatus nihil faciat adminiſtrando ſacramenta, piè tamẽ creditur, quòd Deus ſupplebit, reſpondetur id dixiſſe ſecundum communem aliorum opinionem, quã certè in ſumma non ſuſtinuiſſet, vt ead. d. diſputabimus.

De ignoratione baptiſ. ¶ Poſtrema tandem dubitatio huius articuli, qui iam non poteſt nõ eſſe prolixus eſt, vtrùm poſsit quis modò alicubi ignorantia inuincibili à ſuſceptione baptiſmi excu-

Universidad de Deusto Biblioteca

excusari. ¶ Arguitur enim contra conclusionē præsentis articuli, quòd aliquis sine baptismo in re, vel in voto posit saluari. Quamplurimæ enim nunc sunt gentes in orbe, quę in caligine sunt ignorantiæ euangelicæ legis. Ait enim Christus Ioan. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum nō haberent. Et rursus. Si non venissem, & opera nō fecissem, quę nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et Paul. Rom. 10. Quomodo credent nisi audiāt? quomodo autē audient sine prædicante? Sunt autem frequentes per orbem barbari, qui nihil de fide nostra audierunt: ergo illorum ignorātia non est culpabilis. Atq; adeò si eodem modo, quo in lege naturæ satis erat, conuertantur in Deum, gratiam recipient remissionis peccatorum, absque vlla cognitione baptismi. Quādoquidem, vt Ezechiel. 33. legitur. *Ezechi. 33.* Impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Vbi dies pro momento quocunque vsurpatur. Est enim Deus multò promptior ad indulgentiam, quàm ad vltionem. Vnde cùm de iusto illic subdat. Iustus non poterit viuere in iustitia sua in quacunque die peccauerit: fortiori ratione quouis momento se impius conuerterit, obtinebit veniam. ¶ Neque verò obstat verbum psalmi. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum (scilicet apostolorū) quos cælorum nomine illic regius psaltes designat, vt eorum ignoratio non careat culpa. Primū enim multi illud glossant in fines terrę: scilicet, in fines quartę mundi partis, quam nos habitamus. Et August. non sic illud intelligit, quasi iam impletum: sed more prophetarum assertum, qui ad exaggerandam rei certitudinem, id quod futurum est, præteriti voce vaticinantur: prædicatio enim, inquit, euangelij in totum orbem non erit perfecta vsque ad finē seculi iuxta illud Matth. 24. Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Et quando cum Chrysost. hom. septuagesimaseptima super Matth. cōcedamus, iam tunc suo tempore in totum orbem Christianam tubam personuisse, quod videtur Apostolo ad Roma. 10. magis consonum: nihilominus certum est aliquas iam esse regiones, in quibus ante mille hinc retro annos eius memoria fuit extincta. Quare illi perinde hac de re cæcutiunt ac si nunquam in orbe fuisset illa promulgatio facta. Nam etsi quādo cœpit lex apud illos euangelica obliuioni tradi, vel post centum annos, obliuio fuisset illis culpabilis: iam modò illi qui propter maiorum culpam ignorant, nulla tenentur ignorantiæ culpa.

Responsio. ¶ Hic primum omniū illius meminisse opus est, quod distinct. 1. quæst. 2. arti. 3. constituimus: nempe nemini post lapsum Adæ expositam fuisse salutem nisi per supranaturalem fidem vnius mediatoris vel implicitam vel explicitam. Atqui non voco implicitam solum habitum fidei, qui cum gratia in cōuersione infunditur, sed actualem cognitionem in vniuersali, quòd Deus sit remunerator. Itaq; cū quis lumine naturali affulsus in bonum honestum suam vitam referebat, atq; adeò in Deū, vt naturalē hominum finem, Deus protinus intellectum eius superno lumine irradiabat, & speciali auxilio eum conuertebat. Igitur quantumuis ignorantia hoc seculo inuincibilis apud aliquas gentes admittatur, nihilominus vnicuiq; adultorum ad suam conuersionē idē supernaturalis motus implicitæ saltē fidei necessarius est, vt scilicet in Deum mēte assurgat liberatorem hominū secundū modos sibi placitos, vt ait S. Tho. 2. 2. q. 2. arti. 7. ad. 3. Neq; verò huic sententiæ vllo pacto id repugnat, quod idem Doctor sanctus. 1. 2. q. 89. art. 6. censet: nēpe, cùm primum quis venit ad vsum rationis teneri se in Deum conuertere: nam primū, quod sibi mēti occurrit est de se ipso deliberare. Quare si se in debitum finē ordinauerit, gratiam remissonis originalis cōsequetur. Ex quibus verbis quispiā colligere posset. S. Thomā sensisse id posse sine supernaturali lumine fidei accidere. Quod falsissimum est: nam ipse. 1. 2. q. 111. ar. 6. expressè tenet, neminē posse facere quod in se est sine auxilio speciali. Quare vbi primū quis conatum naturalem apponit, Deus supernè illi affulget, & opitulatur.

Vtrū requiratur explicita. ¶ Sed tamen dubium hinc emergit, vtrū supra illam implicitā fidē quæ in lege naturæ sufficiebat, necessaria sit etiā nunc temporis ad salutem quæ fit per gratiam fides explicita Christi, atq; adeò baptismi. Et ratio ambigendi est, q si illa est necessaria, apparet cōtinuò subsequi, vt nemo sine eiusmodi fidei explicatione in gratia posit esse cum Deo. Cuius contrariū videntur argumenta proposita cōuincere. *Prima conclusio.* Respōdetur nihilominus prima cōclusione, quā D. Tho. ibidem. 2. 2. q. 2. constituit. Vbi distinguens inter tempus præcedēs Christi aduentum, & subsequēs ait, q quanuis in lege naturę & Mosayca satis fuisset fides implicita Christi, licèt in Mosayca erat quodammodò explicatior, tamen nunc tēpore gratiæ reuelatæ tam maiores, inquit, quàm minores tenētur habere fidem explicitam de mysterijs Christi, præcipuè quātum ad ea, quę in ecclesia cōmuniter solennizantur, & publicè proponuntur, vt sunt articuli trinitatis & incarnationis Neq; verò cōclusio hæc sub his saltē verbis, q nunc temporis necessaria sit ad salutē in vniuerso orbe fides explicita Christi, ex illis est veritatibus, quę opus habent sanctorū testimonijs suffulciri. *Nota fidem euangelicam.* Imò est ipsissima fidei nostræ confessio, cuius contraria negatio, aut dubitatio, hæresis esset manifesta. Dixerim sub his terminis, fides explicita, nā quid teneantur rustici explicitè credere, puta an articulos omnes & pręcepta &c. id disputare permittitur. Probatur cōclusio ratione planissima. Professio euangelica idem est prorsus, quod cōfiteri fidem Christi explicitam: hoc enim docet pręcipitq; euangelium. Cum ergo, vt ar. 1. probabamus, mortalium vniuersitas teneatur credere Christo, eiusque euangelio, consequens est, vt teneantur habere fidem explicitam, eademq; sit ad salutem necessaria. Christus id ipsum nos edocet dicens Marc. vlt. Euntes in vniuersum mundum prædicate euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò nō crediderit, condemnabitur. Quid ergo omnis creatura credere debet? Certè euāgeliū ipsum, quod Christus prædicari iussit. Quid autem est credere euangelio Christi, nisi fidem explicitam habere de Christo? Quam qui non habuerit, cōdemnabitur. Est ergo iam nunc fides explicita, tum necessaria ad salutem, tum subinde in præcepto. Deinde baptismus, vt ar. 1. demonstrauimus, est tū necessarius ad salutem, tum etiam in præcepto vniuersum orbem obligāte, iuxta illud sæpissimè resumptum Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto &c. baptismus aūt est professio euāgelicæ legis, hoc est fidei explicitæ Christi: quare simul componuntur. Qui crediderit, & baptizatus fuerit: ergo eodem modo est necessaria fides Christi explicita. Tertiò, idem discrimen patefacit nobis Apostolus ad Galat. 3. vbi ait. Conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio Iesu Christi daretur credentibus. Et cōtinuò subiecit ad nostrū propositū. Prius autem q̄ veniret fides (nempe euangelica) sub lege custodiebamur cōclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat: ergo sicut antea sufficiebat ad salutem velata fides, ita & nūc requiritur reuelata. *August.* Audi August. lib. 19. cōtra Faustum cap. 14. Antiqui enim, inquit, iusti sacramentis suis intelligebant venturā prænunciari reuelationem fidei: ex qua, licet adhuc coperta, & abscondita etiam ipsi viuebant. Et in calce capituli. Nunc autem reuelata est fides, in quā inclusus erat populus quādiu sub lege custodiebatur. Hæc ille. Ad quid autem reuelata? Nisi vt hoc seculo sic explicita perinde obliget, atq; antiquitus illa abscondita. ¶ At profectò dignior est cōclusio, quàm vt sanctorum testimonijs indigeat. Loquatur nobis Athanasius in fidei Symbolo. *Athanasius.* Quicunq; vult saluus esse, ante omnia, inquit, opus est, vt teneat catholicam fidem. Quid est, quicunque? Re vera quicunque post promulgatum euangelium in toto orbe fuerit, est, futurusque sit. Fides autem catholica, inquit, hæc est, vt vnū Deum in trinitate, & trinitatem in vnitate veneremur. Et percensitis diuinitatis articulis, subdit. Sed necessarium est etiam ad ęternam salutem, vt incarnationem quoq; domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Ac demū subiunctis articulis humanitatis concludit. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterq; crediderit, saluus esse non poterit. In summa propterea lex euangelica dicitur lex gratiæ reuelatæ: quia obligat habere fidē Christi explicitam. Vnde in concilio Tridentino sessione. 4. decreto. 1. decernitur, q sine fide nostra Catholica impossibile est placere Deo, & vocat fidem catholicam, quæ explicatur in Symbolis tam apostolorū, quàm Athanasij, & Nicæni. ¶ Ex hac autem conclusione exurgit vis argumēti proximè facti, q nemo sine huiusmodi fide iam nunc vlla orbis plaga saluari possit. Statuitur autem nihilominus secunda conclusio. *2. Cõclusio.* Quanuis præceptum fidei explicitæ absolutè obliget vniuersum mundum, nihilominus possunt multi ignorātia inuincibili ab eadem obligatione excusari. Sūt enim multi, qui de fide nihil audierūt: & tamen sine prædicante (vt ait Paul.) nemo credere potest. Conclusio est S. Thom. 2. 2. q. 10. art. *S. Thom.* vbi distinguit de infidelitate, q alia sit purè negatiua, qualis est in illis, qui nihil de fide audierunt: alia vero contraria fidei: vtpotè illorum, qui fidei promulgationem audientes, illam vel repellunt, vel contemnūt. Et subdit hanc posteriorem esse peccatum speciale, priorem verò minimè. Quare illi, inquit, negatiuè ignorantes condemnabūtur quidem propter alia peccata, quæ contra ius naturæ committunt, non autem propter peccatum infidelitatis. ¶ Contra hoc autem posterius membrum arguitur. *Argumentũ.* Si illi ius naturæ seruassent, Deus illis ppterè succurrisset, vt eos speciali auxilio ad se conuerteret: ergo non sunt excusabiles, atq; adeò singulari infidelitatis peccato tenentur. Posset cuipiam in superficie rem cōsideranti, argumentum apparere

Universidad de Deusto
Biblioteca

contrariũ ſententiæ S.Tho.diſtinctio tamen illud facillè diluit. Cognitio enim fidei ſaltem implicita primũ neceſſaria eſt neceſsitate finis,vt vnuſquiſq; cõuertatur in Deũ. Ac deinde eſt in præcepto:ſicuti de baptiſmo in ſuperiori art. definitum eſt. Atqui quatenus eſt in præcepto excuſatur homo ab eius culpa per ignorantiam inuincibilem.Et hoc eſt, quod ait.S.Tho. illos infideles nõ condemnari ob ſingulare peccatum infidelitatis,ſed propter alia contra ius naturæ. Quod eſt dicere. Si aliquis, verbi gratia,illorum in decem peccatis exiſtit contra ius naturæ, non ob id contrahit vndecimum, ꝙ non habet ſupernaturalem fidem.Si autem eiuſmodi fides cõſideretur,vt neceſſaria neceſsitate finis, vtpotè, ꝙ ſine illa nemo exire poteſt ab alijs peccatis hac ratione,nõ poſſunt illi excuſare ſe apud Deum dicentes, ꝙ caruerũt lumine fidei ſine quo non poterant pœnitentiã agere. Reſpondebit enim Deus per ipſum non ſtetiſſe, ſed per illos, quibus ſi ius naturæ ſeruaſſent, manum porrexiſſet adiutricẽ.¶Ex hac ſecun
3.Cõcluſio. da cõcluſione ſubſequitur tertia. Quòd ſi eiuſmodi homines, qui ſunt per merã negationẽ infideles, eo modo quo ante Chriſti aduentũ erat neceſſarium cõuerterẽtur:ſcilicet per ſpecialem Dei opem,iuxta verbum Chriſti.Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus traxerit eum,tunc illa cõuerſio placeret Deo, reciperetq; eos in gratiam ſuã. Hoc manifeſtè ex dictis ſubſequitur:nam ſi nõ ad aliud tenẽtur,iam faciunt,quod debent, atq; adeò eodẽ momẽto ſunt in gratia, iuxta verbũ Ezechielis ſuprà citatum.Cõcluſio eſt etiam D.Tho. 2.2.q.10.citata,art.3.ad.3.&.3.p.q.vt videbimus.79.ar.4.ad.2. argumentũ. Et vtrobiq; id probat per hiſtoriam Cornelij act. 11.qui antequam fidẽ explicitã à Petro doceretur,placuit ſuis eleemoſynis Deo. Idem contigit Eunucho antequam erudiretur à Philippo,atq; alijs,quos ſuprà ex Actis apoſtolorum retulimus:qui per fidẽ implicitam in gratiam diuinam recepti ſunt.Quare concluſio nõ eſt peculiaris S.Tho.verum omniũ vniuerſalis.Ad hoc enim propoſitũ eod. c.10. ait Petrus. In veritate comperi, ꝙ nõ eſt perſonarum acceptor Deus,ſed in omni gente,qui timet eum, & operatur iuſtitiam,acceptus eſt illi.¶Hinc
Egregia dubitatio. autẽ emergit ambiguitas,ꝙ concluſiones iſtę prima & tertia videntur ſecũ inuicem manifeſtè pugnare.Si enim fides explicita eſt,hoc tempore ad ſalutem neceſſaria,vt prima aſſerit cõcluſio,videtur inde conſequi, ꝙ ſine illa nemo poſsit in gratia Dei conſtitui, quod affirmat tertia.¶Hãc ergo quæ apparet,diſcor Quorũdã
diam ſunt qui tali diſtinctione componant. opinio.
Aiunt enim ſalutis nomẽ bifariàm capi poſſe. Vno ſcilicet modo pro illa vita æterna, quæ erit in cælo,de qua ſola,(vt rentur)loquitur Chriſtus Ioan.3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ poteſt introire in regnum Dei.Et Apoſt. Actu.4.Non eſt datum aliud nomẽ hominibus ſub cælo,in quo oporteat nos ſaluos fieri. Alio modo accipitur pro ſalute, quæ in hoc ſeculo fit per gratiam. Aiunt ergo tertiam concluſionem loqui de hac ſecunda ſalute,vtpotè quam ignorans inuincibiliter euangeliũ per fidem implicitam adipiſci valet.Prima verò concluſio loquitur de illa ſalute ſupracæleſti: quare pro conſtantiſsimo habent neminem poſtquam ſufficienter fuit euangeliũ promulgatum potiri poſſe fœlicitate æterna, quæ eſt in cælo ſine explicita cognitione fidei. ¶ Quòd ſi in
contrariũ arguas. Si quis in gratia per fidem implicitam exiſtens de hac luce demigraret, obtineret gloriam, ad quã per gratiã erat acceptus: & tamen ſine fide explicita: ergo illa nõ eſt ad vitam æternam neceſſaria.Negant caſum eſſe poſsibilem.Non, inquam, admittũt poſſe illum hominẽ mori antequam fiat illi expreſsior fidei reuelatio. Deus enim, inquiunt, qui facienti quod in ſe eſt nunquam in ijs deficit, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, explicatiorẽ ei fidem reuelabit, aut interius, aut per hominẽ:aut per angelũ:ſicuti Paulũ miſit ad Ananiã,à quo erudiretur: & angelũ ad Cornelium,vt accerſeret Petrum: atq; aliũ qui Philippum raperet ad inſtruendum eunuchum. ¶Hanc autẽ theologiam,vt exilitatem Reprobat opinionẽ
ingenij mei ingenuè fatear, perſuadere mihi nũquam potui. Imò, vt bona venia eorum loquar, qui me docere poſſunt,arbitror,& abſque vllo fundamento, & contra q̃ rei veritas habet, inuentam. ¶ Arguitur ergo contra. 1.Argum.
Primùm enim illa ſalutis diſtinctio quòd alia ſit hìc per gratiam, & alia in cælo per gloriã, nuſquã apud antiquos doctores tanq̃ ad hoc propoſitũ neceſſaria,reperitur.Imò verò vna eſt eademq; ſalus diuerſos habens ſtatus. Salus enim hìc incipit per fidem & gratiam,iuxta illud Pſalmi.Sana animam meam, quia peccaui tibi:& in patria conſummatur per viſionem.Quare ipſa eadẽ ſalus eſt, tam hìc quàm in patria per ſe vita æterna:vt potè per corporis mortem nõ interciditur, ſed cõtinuatur in patria.Differentia tamen eſt, ꝙ hìc habet ſtatum mutabilẽ per noſtrum liberum arbitriũ, in patria verò habet eſſe fixum, & immobilẽ.

Atq;

Atq; hic eſt ſenſus illius Ioan.17. Hæc eſt vita æterna,vt cognoſcant te, ſolum Deum verum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtũ. Scilicet, vt cognoſcant te hìc per fidem, per quam vita æterna inchoatur, & in patria per viſum in quo conſummatur. Vnde fit, vt quicquid affirmetur ad ſalutem neceſſarium, ſiue fides, ſiue baptiſmus,intelligatur ad inchoandam ſalutem per gratiam. Nam præcepta non dantur de fine, qualis eſt gloria, ſed de medijs ad obtinẽdam cõſeruandamq; gratiam. Quapropter quando Chriſtus dixit.Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ poteſt intaoire in regnum Dei,profectò ſimiliter dixiſſet,nõ poteſt in meam conciliari gratiam. Nã
vt Auguſt.ſuprà citatus contra Pelagianos in Auguſt.
quit,Propterea ſine baptiſmo nõ patet introitus ad regnum cælorum,ꝙ ſine illo nõ poteſt fieri remiſsio peccatorum, quæ fit per gratiã. Igitur cùm gratia ſit acceptatio ad gloriam, gratis dictum eſt, quòd aliquid requiratur ad obtinendam gloriam, quod non erat requiſitum ad obtinendam gratiam, atq; adeò quòd fides implicita ſufficiat ad gratiam, & nihilominus explicita requiratur ad gloriam. Quòd ſi non requiritur,nõ eſt cur negetur poſſe quẽ piam cum fide implicita ſine alia reuelatione Adrgum.
mori.¶Quo autem res perſpicacior fiat arguitur ſecundò. Ad obtinendã vitam æternam, quæ eſt in patria, nihil aliud requiritur, q̃ ſeruare mandata iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi,ſerua mandata: ille autem, qui eſt in gratia per fidem implicitam ſeruat mandata,aliàs nõ eſſet Deo gratus:ergo totum habet,quod requiritur,vt obtineat gloriã. Quare Tertiũ.
nil opus ei eſt nouam reuelationem expectare antequàm de hac vita commigret.¶Tertiò ad maiorem etiamnum explanationem arguitur. Præcipuum illius opinionis fundamentũ eſt illud Actuum.4.Hon eſt aliud nomen datum ſub cęlo hominibus,in quo oporteat nos ſaluos fieri: illud autem nullatenus conuincit, vt poſtquã homo ſit in gratia, requiratur alia expreſsior eiuſdem nominis cognitio ad gloriam.Primùm,quia ſalus illic non accipitur tãtùm prò gloria,ſed pro ſalute,quæ fit per gratiam.Nam dicit præceptum,quod non datur de gloria ſed de medijs ad gratiam, & neceſsitatem finis vt quis obtineat remiſsionem peccati originalis. Cùm ergo ille, de quo loquimur,obtinuerit gratiam,ſit vt habeat eiuſdem nominis fidem,quæ illi ſufficit. Deinde arguitur.Cognitio illa nominis Chriſti,quæ hoc loco deſignatur,nõ ſolùm nobis,verum & cunctis mortalibus poſt præuaricationem Adæ fuit ad ſalutem neceſſaria,vt D.Thom.2.2.q. 2.art.7.docet: quæritur ergo, vtrùm hoc ſeculo aliam nouam obligationem explicitę fidei adhibeat ſuper illam, quam ante aduentum Chriſti adferebat, vel nullam. Si aliquam: ergo ignorãti inuincibiliter nõ ſufficit fides implicita vt ſit in gratia. Si nullã:ergo eadẽ fides implicita ei ſufficit ad gloriã,ſicut ſub lege naturæ.Item ſicut dixit Petrus. Non eſt datum aliud nomen ſub cælo &c.ita dixit Paulus. Sine fide impoſsibile eſt placere Deo: ergo ſolũ exigitur ad obtinendam vitam æternam illa fides,per quam homo placeat Deo:ſed per fidem implicitam homo Deo complacet,vt manifeſtè conſtat poſtq̃ eſt in gratia:ergo nulla præterea fides expectanda eſt ad obtinendã gloriam.Eodem modo reſpõdetur, ſi illud objicias. 1.Corinth.3.fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus, illud enim pariter de omni ſeculo intelligitur poſt Adæ culpam,attamen qui per fidem implicitam conuertitur, Quartum.
fundamentum habet in Chriſto Ieſu.¶Quartò demum,vt rẽ concludamus,arguitur. Quidpiam ſine neceſsitate ad obtinendum gloriam exigere, temerarium eſt: dicere autem quòd poſt fidem implicitam, quæ ad gratiam ſufficit,exigitur explicita ad gloriam, eſt,rem ſine neceſsitate excogitare: nam poſtquam nulla illi fideli pro tunc reſtat præcepti obligatio, neq; verò neceſsitas finis,quandoquidem iam ille eſt in gratia,atque adeò abſolutè ſecũdùm illum ſtatum acceptus ad gloriam, gratis excogitatur aliud quicquàm exigi: quandoquidem cuicunque exiſtenti in gratia aperta eſt cælii ianua:niſi aliquæ peccatorum reliquiæ eũ in purgatorio remorentur. ¶ Ad hæc quintò. Quintum.
Fides explicita, quam prima concluſio aſſerit neceſſariam,certè non aliter eſt neceſſaria, q̃ ſicut baptiſmus, neceſsitate præcepti & finis ad obtinendam indulgentiæ gratiam. Quare qui per ignorantiam ab illo præcepto excuſatur,nullam habet eiuſdem fidei neceſsitatem. Vnde qui dicũt eſſe neceſſariam ad gloriam, & non ad gratiam,affirmant non eſſe neceſſariam neceſsitate præcepti, quod eſt falſum.
¶Adde ſextò quòd cum illa reuelatio, quam Sextum.
ſæpiſsimè apud remotiſsimas gentes ſine miraculo fieri non poſsit, deberent frequẽtia miracula ſine neceſsitate admitti: imò & conſequens fieret Deum nõ ſatis prouidè ſaluti humanæ per ordinaria media proſpexiſſe: ſi quidem abſque miraculis illi non conſuluerit.
¶Igitur mallem profectò nullam ignorãtiam fidei explicitæ inuincibilem inculpabilemque

Universidad de Deusto
Biblioteca

admittere in toto orbe, quàm cõcedere quòd existenti in gratia aliud sit necessarium medium ad obtinendã gloriam, atq; adeò q̃ sine noua reuelatione mori ille nõ posset. At quoniam eiusmodi ignorantiam negare, esset præter omnium opinionẽ, concludimus, salua cẽsura doctius iudicantium, q̃ qui ignorantia inuincibili euãgelij laborant sine fide explicita, per solam implicitã, quemadmodum gratiã ita & gloriã obtinere possiunt. ¶ Quapropter vt argumenta, quæ contraria videntur, dissoluamus, ad illam conclusionem apparentem respondetur concedendo, fidem explicitam post passionem & resurrectionem Christi, vt ait prima conclusio, esse simpliciter ad salutẽ necessariam: nõ modò ad introitum regni cælestis, vt ait impugnata opinio, imò & ad obtinendam gratiam remissionis peccatorum. Cùm autem infertur: ergo sine illa nemo potest gloriã aut gratiam cõsequi, distinguitur cõsequẽs. Si enim sermo de illis fiat, qui ignorantia inuincibili non excusantur, cõceditur consequentia. Si verò de illis qui illa cęcutiũt, negatur. Exemplum extat apud S. Tho. nam quanuis hic simpliciter dixerit, sine baptismo in re vel in voto nemini posse obuenire salutem, nihilominus infrà. quæst. 69. art. 4. dicit quòd sufficit votum implicitum ad remissionem peccatorũ, & idem profectò diceret ad gloriam: quia nullibi insinuauit aliud quidpiã ad illam obtinendam requiri, q̃ remissionem peccatorum. Vis autẽ euangelicæ legis ea est, vt post quã ille, qui per fidem implicitam gratiam obtinuit, promulgationẽ euangelij audierit, tenetur illam implicitè credere, baptismumq; subinde suscipere. Aliàs gratiam Dei perdet, quam susceperat. Dictũ enim est iam suprà baptismũ necessariũ esse etiam illis, qui sunt in gratia, atq; adeò explicitam fidẽ. Ob idq; qui eam legem audientes nõ susceperint, peribunt. Atq; hic est sensus Augu. in lib. de prædestinatio. sanctorum. cap. 7. vnde cõtraria opinio ineluctabile argumentũ sibi videtur assumere. Vbi ait. Nõ sine fide Cornelius orabat, &c. sed fine fide Christi esse saluus, nõ ad eum ædificandum mitteretur architectus Apostolus, qui illi diceret: quæ oporteret audire. Nõ enim cogitauit Aug. Cornelium, aut non potuisse mori sine fide explicita: aut q̃ vita defunctus nõ reciperetur in gloriam, sed solùm voluit docere, q̃ baptismus est simpliciter necessarius, & in prȩcepto etiam illi, qui est in gratia. Et propterea missus est ad eũ Petrus qui eam legem eum doceret, quæ simpliciter erat necessaria. Et in hoc sensu dixit, q̃

Cõtrariorũ solutio.

sine illa explicita fide Cornelius nõ poterat esse saluus: scilicet, quantum est de se, nisi esset ignorantia excusatus: fuit autem dignus pro suis meritis, vt in illa ignorantia non moreretur. Hoc siquidem ex euangelio colligitur. Matth. 28 Docete omnes gentes, quasi dicat, ante quã doceatis, nemo est in culpa, quanuis explicitè non crediderit, atq; adeò sine tali fide iam illi apertæ sunt cælicæ valuæ. ¶ Eodem modo Ioan. 8. soluitur illud Ioan. 8. Si non credideritis, quia ego sum, in peccato vestro moriemini. Intelligitur enim facta promulgatione, quam ipse tunc Christus faciebat. Et vt summatim omnia comprehendamus, quicunque locus in scriptura de necessitate fidei explicitæ Christi loquitur, intelligendus est secluſa ignorantia inuincibili. Vnde sapienter in concilio Tridentino sessio. 6. c. 4. hoc modo decretum est. Translatio à statu à quo homo nascitur filius primi Adæ in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei post euãgelium promulgatum sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest. Non ait ad statum tantummodò gloriæ, sed ad statum gratiæ. Quare necesse est, id glossari secluſa inuincibili ignorãtia. Et ideo ait, post promulgatum euangelium. i. illo loco, & gente vbi fuerit promulgatum. Et eodem modo illud est glossandum extra de summa tri. & fide cath. vbi habetur, quòd extra vnam ecclesiam catholicã, & apostolicam nec salus est, nec remissio peccatorũ. Sermo nanq; illic manifestè de illis fit, quos ignorantia inuincibilis nõ excusat: videlicet de paganis, qui fidem nostram, quam susc̃ipere potuerũt, neglectui habẽt. Et de hæreticis, schismaticis, & apostatis, qui ab ecclesia defecerunt. ¶ Secundum autẽ argu. illius opinionis est, quod quempiam fallere potest. Discrimẽ est quantum ad legem euangelicam inter tẽpus, quo nondũ erat sufficiẽter promulgata, atq; aliud post sufficientem promulgationẽ. In priori autẽ poterant homines seruari veluti tempore legis naturę per fidem implicitã, imò & Iudæi per suã circũcisionem, & pueri viuẽtium in lege naturæ per applicationem paternæ fidei, sed illa sacramẽta omnia cessarunt: ergo iam nunc tẽporis requiritur fides explicita. At profectò si argumẽtum hoc eos neruos haberet, quos ipsi putant, non modò concluderet necessariam esse illã fidem explicitam ad obtinendam gloriam, imò & ad recipiendam gratiam, nulla admitteretur ignorantia inuincibilis: nã discrimẽ illud, quoad remissionem peccatorũ intelligitur. Respõdetur ergo primũ, obligationem lenis euangeli-

Ad secundum argumentũ.

Cõcilij Tridentini decretum.

cæ

ę quoad fidẽ explicitam nõ incœpisse post sufficiẽtem promulgationẽ, imò statim post Christi resurrectionem, vt d. 3. art. 2. ostendebamus. Sed quibus nõ erat lex promulgata excusabãtur ignorantia inuincibili. Quapropter quatenus res ad adultorũ conuersionẽ attinet, nulla est prorsus differentia inter illos, quibus tũc nondũ erat euangeliũ promulgatũ & eos qui modò ignorantia eius inuincibili laborant. Et idem, credo, diceret Scotus: nam solo nomine à nobis differt. Ait quippe illas, quibus nõ est facta promulgatio non teneri lege, nos autem dicimus, teneri quidem, sed tamen per ignorantiã excusari à culpa, quod sane in re idem est. Igitur sicuti paulò post tempus Pentecostes illi, qui de euangelio nihil audierant, per fidem implicitam salui fiebant quoad gratiã & gloriam: ita & illi, qui modò ignorantia inuincibili offunduntur. Quare nulla maior vrget necessitas post quàm sunt in gratia, vt mori non possint sine explicita fide. ¶ Discrimen autem est latissimum quantũ ad sacramenta, videlicet, quòd tunc ante sufficientem promulgationẽ dura bat illa applicatio fidei instar sacramenti, quę admouebatur paruulis in lege naturæ: atque adeò in lege Mosayca circuncisio, non quidẽ tanquam vim habens sacramenti (illam siquidem in monte Christi perdidit) sed tanquam illa applicatio quæ fiebat in lege naturæ, vt dist. 1. quæst. 2. explicatum est. Post sufficiẽtem verò promulgationem illa omnia abolita sunt, nullumq; adeò sacramentum contra originis labem neq; applicatio fidei præter vnicum baptismũ extat. Ex quo sequitur in vniuerso orbe præter Christianorum angulũ nullum prorsus paruulis remedium existere: sed omnes propter originale damnãtur. Neq; culpa in Deum reijcienda est, sed in eorum parentes, qui ius naturæ non seruant, vt diuinitus illustrentur. Imò quanuis illi, de quibus hactenus locuti sumus, qui per fidem implicitam propter ignorantiam inuincibilem sunt in gratia, fidem suam per aliquod sacrificium applicarãt natis suis, nihil illis prodesset quousque notitiam haberent baptismi

Nota latum discrimen.

Ad tertium argumentũ.

¶ Cæterum postquàm diximus neminem antiquorum doctorum illam opinionem sustinuisse, id exploremus. Arguitur ergo contra nos. D. Thom. in. 3. dist. 25. q. 2. art. 1. disputãs vtrum fides explicita sit necessaria ad salutẽ, respondet affirmatiuè. Et obijciens contrà de puero, qui nutriretur in nemore, respondet, quòd cùm veniret ad annos discretionis Deus illi fidem reuelaret, aut per hominem, aut per angelum. Idemq; ait Durand. ead. dist. q. 1. & vtroq; antiquior Alex. Alensis. 2. part. quæst. 119. membr. 1. Respondetur autem nũquam prædictos authores, aliosve eiusdem ætatis docuisse, vt post quàm homo sit in gratia per implicitam fidem, alia exigatur explicatior ad consequendam gloriam: neque illã distinctionem vnquam excogitarunt, sed loquũtur de reuelatione illius fidei, quæ est necessaria ad remissionem originalis, quæ fit per gratiã. Nisi quòd D. Thom. in sententijs, vbi cum reliquo vulgo crebrò loquebatur, & Durand. & alij vocant explicitam, fidem hoc est, supernaturalem, credere, vt ait Paul. quòd Deus sit & remunerator sit, quam nos tamen vocamus implicitam, respectu illius, quæ audientibus euangelium est necessaria, qui scilicet credere tenentur trinitatem explicitè, & incarnationis mysteria. Vnde D. Tho. illam priorẽ fidem loco iam citato in. 2. 2. q. 2. art. 7. ad. 3. argumentum, vbi consultiùs loquitur, nõ vocat explicitam, sed sub alijs verbis expresit: scilicet, quòd haberent fidem de diuina prouidentia, credentes Deum esse liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos. Quam quidem reuelationem Durand. in. 4. distin. 4. quæst. 7. dicit, non esse necessariã, illico postquàm homo venit ad vsum rationis illi fieri. Sed tamen D. Tho. loco citato. 1. 2. quæst. 89. art. 6. insinuat quòd cùm primum de se homo rectè deliberat, recipit diuinam opem, sine qua nõ potest facere, quod in se est. Qua quidem ope & eius intellectus illuminatur, & eius affectus eleuatur in Deum. Quæ quidem fides, vbi ius naturæ ritè & rectè coleretur, profectò sine alio miraculo vel per internam inspirationem, vel per maiorem doctrinam, quibus reuelationes elucebãt, poterat minoribus affulgere. ¶ Sed tamẽ crediderim nullibi iam gentiũ vllum per solam fidem implicitam in Deum conuerti: quoniam adeò lumẽ naturæ inter paganos obtenebratum vbiq; est, vt nisi euangelica tuba illis priùs intonuerit, nemo vnũ Deũ, vt hominũ liberatorẽ & reconciliatorem agnoscat & suscipiat. Vereor ne iusto prolixiùs rem hanc amplificauerim, sed nesciui paucioribus in re scitu necessaria mẽtẽ aperire meam.

Nota.

Nota.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sit baptismus differendus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

OVONIAM, vt suprà visum est, quædam erant antiquitùs tempora celebrando baptismo destinata, & præterea nonnulli viri illustres vsque ad postremam ætatem baptizari distulerunt, quæritur vtrũ id fuerit legitimè factum. Respondet. D. Tho. quinq; conclusionibus. Aut enim de pueris quęstio mouetur, aut de adultis. ¶ Prima ergo conclusio est. Pueris non est differendum baptisma. Primùm, quia cùm nõ sint instructionis capaces, vt seruentiùs conuertantur, vana esset illa dilatio. Deinde quòd cùm nullo alio remedio valeant obtinere salutem, periculum esset, ne mors eos absq; baptismate eriperet.

1. Cõclusio.

2. Cõclusio. ¶ Secunda conclusio. Adultis non statim vt conuertuntur est sacramentum baptismi cõferẽdum, sed differre cum oportet vsq; ad certum tempus. Nam primùm cùm per affectũ baptismi possint in Dei gratiã admitti, non eis periculum impendet sicuti paruulis. Præterea dilatio illa ad tria cõferens est. Primùm ad ecclesiæ cautelam: nam cùm vt. 1. Ioã. 4. legitur, non sit omni spiritui credendũ, sed probandi sint spiritus an ex Deo sint, nõ de prima facie sunt iudicandi qui baptismum petunt, sed examinandi, ne fictè accedant. Secundò & eisdẽ ipsis conducit: nempe, vt de fide quã professuri sunt, instruantur, & Christianis imbuãtur moribus. Tertiò & id ad reuerentiam sacramẽti pertinet, vt statis temporibus: nẽpe, Paschatis & Pentecostes, deuotiùs ac reuerentiùs sacramentum suscipiant.

3. Cõclusio. ¶ Tertia conclusio. Eiusmodi autem dilatio triplici ex causa est prætermittenda. Primum quando qui baptismum petũt satis iam tunc sunt instructi, vt Eunuchus & Cornelius, quos idcirco (vt legitur actuum. 8. & 10.) Philippus & Petrus illico baptizarunt. Secundò propter infirmitatis præsentaneũ periculum. Vnde Leo papa, Hi, inquit, q necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, & naufragij vrgentur, omni tempore debent baptizari. de consecra. dist. 4. ca. Hi qui. ¶ Quarta cõclusio. Si qui tempus ab ecclesia destinatum expectãt repẽtina morte præoccupãtur, antequã eis baptismus possit administrari suo desiderio saluantur: licèt per ignem, vt præcedẽti art. dictũ est. Nam cùm absq; sacramento in re nõ fiat peccatorũ remissio quoad culpam & pœnã, poterit remanere aliquid purgatorio igne perpurgandum. ¶ Quinta cõclusio. Qui vltra tẽpus ab ecclesia institutũ baptizari differt, peccat quidem, nisi necessaria causa prælatiq; licẽtia interueniat. Sed tamen & illud peccatũ cum alijs delere potest vel contritio, quæ supplet vicem baptismi, vel ipsum superueniens sacramentum.

4. Cõclusio.

5. Cõclusio.

¶ Articulus præsens superiorum est expositor, & ideo supponẽda est conclusio. 1. artic. nẽpe vniuersos mortales baptismi præcepto teneri tãquã rei ad salutẽ necessariæ. Sed quia præcepta affirmatiua, licet semper obligent, non tamen ad semper, explorandũ supereſt vtrùm aliquod sit præfixum tempus aut diuino iure aut pontificio, quod sine baptismo præterire, peccatum sit, vt ait quinta conclusio. Et primò de iure diuino præciso nullum in pagina noui testamenti extat. Quare seclusio iure ecclesiastico per solum prudentiũ arbitrium cõstituendum est tempus: videlicet, vt cùm quis fuerit in mora tunc delictum illi sit aut se, aut puerum suum baptizare. Et hoc cõprobat locus ille Ecclesiastici. 5. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diẽ. Perfecta nanq; conuersio in Deum, est regeneratio in Christum per baptismum. Ille autem dicitur esse in mora, qui opportunitatem prætermittit. Opportunitas verò est, cùm quis iã est satis instructus, & temporis decẽtia adest, neq; legitimum aliquod obstaculum baptismum cohibet.

Expositio 1. articuli.

De iure diuino.

¶ Vnde vt à prima cõclusione, de pueris exordiamur. Cùm puer statim baptizari iubetur, non intelligitur eadem natiuitatis die, aut tertia aut quarta, sed quãdo commodè potest in ecclesiam asportari & mergi, quod est octauo, vt moris est, aut decimo, aut duodecimo die. Trium nanq; quatuorue dierum dilatio delictũ non affert. Verũtamen diutiùs id procrastinando, peccatum committerent, idemque mortale. Nam esset, sine causa diutiùs obligationem rei sacræ prolatare. Quòd si quis interrogare pergat, vbi nam extat præceptum parentes obligans suas baptizare proles. Respondetur, quòd mandatum ipsum baptismi adiuncto iure naturæ, quo vnusquisq; suos liberos & eos, qui sub cura sua alit, educare, instituereq; tenetur, & in viam salutis dirigere, vniuersos mortales constringit, vt eosdem, qui sub sua tutela degunt, illo sacramento intingant, sine quo salus esse non potest.

De adultis.

¶ De adultis autẽ statuitur secũda conclusio. Vbi quis primũ vsum attingit rationis, sicut tenet de se bene deliberare, ita & baptismi legee duincitur. Probatur per ea, quæ suprà dicta sunt. Quia cùm sit ad salutẽ necessarius, fit vt vbi primũ quis tenetur suã instituere vitam obligetur illũ suscipere. Nisi quòd, vt nuper dicebam⁹, poterit quis inter infideles per ignorantiam inuincibilẽ à culpa eximi, perq; fidem implicitã saluari. At quando prædicatio euangelica ad ipsum peruenerit, tenetur postq; nactus fuerit opportunitatẽ sacramentum suscipere. Quòd si absq; vlla prorsus causa diutiùs distulerit, peccatũ erit contra ius diuinum mortale. Nam præceptũ ipsum de se obligat sub reatu mortali. ¶ In cõtrarium autem videntur se duo offerre argumenta. Primum est. Præceptum diuinum baptismi eodem pacto obligare videtur, quo præceptum confessionis, & præceptũ sumptionis eucharistiæ: hæc autẽ, secluſa temporis constitutione, quam fecit ecclesia, nõ obligant nisi semel in vita quandocunq; id fuerit, etiam in supremo mortis articulo: ergo neq; lex baptismi obligat statim in ætatis exordio. Secundò id sanctorũ historijs confirmatur. Nam D. Martinus, vt hic Caiet. refert, octo annos catechumenus fuit, & pariter Ambro. & Aug. longo tempore, vt eorum historiæ referunt. Et Cõstantinus magnus, vt ipse Ambrosius in oratione de obitu Theodosij cõmemorat, in postremo vitę tẽpore baptizatus fuit. ¶ Ad primum respõdetur, longè interesse inter baptismũ, & confessionẽ & eucharistiã: nam baptismus est necessarius ad inchoandam spiritualem vitã, siquidẽ est regeneratio, per quã effimur membra Christi, & per quã in militiã Christianã cõscribimur. Et cùm tota vita, vt ait Iob, militia sit super terram, ineunte ętate suscipiendum est militiæ sacramentũ. Vnde Chrysosto. homilia. 1. super acta apostolorum, eos acriter inculpat, qui baptizari vsque ad finem vitæ differebant: quasi tunc se militiæ adscribentes quando de bello recedendũ est. Adde quod sine baptismo reliqua suscipere sacramenta non possumus, quibus Christiana religio colitur: & ideo ne aliorum beneficio sacramẽtorum frustremur, in primæua ætate charactere Christiano insigniri debemus. Præceptum autem merè diuinum cõfessionis satis impleretur, quando verisimiliter possent omnia peccata præterita in memoriam reuocari, quod tempus ecclesia præfixit esse annum. Sed de hoc, & præcepto eucharistiæ suo loco dicemus.

Duo argu.

Respõdeo ad primum.

Chrysost.

Ad secundũ

¶ Ad aliud respondetur, in primitiua ecclesia baptismum apud illos sanctos in tanta fuisse habitum veneratione, vt pro singulari humilitate & reuerentia ducerent tanto sacramento non antea initiari, quàm omni virtutum genere essent prouecti. Constantinus autem non id consulto distulit vsque ad mortem, sed

mors præter metum illi accidit, & ideo tunc baptizatus est. Iam verò nunc temporis, tanta temporis dilatio non est consilium, sed satis est expectare donec catechumeni ad iustũ sint catechismis eruditi.

¶ Hactenus de iure diuino. Subsequitur ergo inquirere, vtrum de iure ecclesiastico aliqua sint nunc tempora, vltra quæ baptismum differre peccatum sit. Arguit enim D. Thom. primo loco sic. Leo papa, vniuersis episcopis per Siciliam constitutis, vt de consecr. dist. 4. can. Duo tempora. refertur. Duo, inquit, tempora scilicet pascha & pentecoste à Rom. pontifice legitimè sunt præfixa. Cuius rationem in can. Proprie. qui proximè sequitur, explicat, videlicet quòd cùm baptismus à passione & spiritu sancto virtutem fortiatur, in tempore, quo celebrata fuit passio & in alio, quo spiritus sanctus descendit, & præceptũ baptismi promulgatum est, debet solẽnis celebrari baptismus, & non sub festũ epiphaniæ, vt in can. Si quis. idem Leo docet, quanuis illic fuerit Christus baptizatus: nam illud baptisma non erat suũ: ergo non statim etiam audito baptismi præconio sunt homines baptizandi, sed illa sunt expectanda tempora. Respondet D. Tho. argumentum concludere, non de pueris, qui instrui non egent, sed de adultis, qui illa tempora præstolari deberent, nisi periculum mortis instaret. vt can. citato Hi qui. & can. Baptizandi. idem ait Papa.

1. Argum. S. Thom.

¶ De huiusmodi verò temporibus dist. 3. art. 10. fusiùs locuti sumus. Et can. Ante viginti. & can. Nõ liceat. de consecr. dist. 4. decernitur, q̃ baptizandi ante viginti dies vel tres septimanas, postquàm nomina sua dederint, non baptizentur, sed symbolum discãt. De qua re Aug. lib. de fide & operibus copiosè differit. Quod si sententiã Chrysostomi obieceris, qui hom. 1. citata sup acta apostolorũ, contẽdit ad baptismum properè festinandum esse. Respõdetur id intelligi, vt hic ait. D. Tho. quando catechumeni satis sunt instructi, tunc enim neq; in primitiua ecclesia expectabantur illa duo tempora, vt patet de Cornelio, & eunucho, & de illis tribus millibus qui Actuum. 2. vna die baptizati leguntur, atque de alijs quamplurimis. Quare illa tempora non sic instituebantur, vt alijs annis tẽporibus omnino esset à baptismo supersedẽdum, sed solùm erant instituta pro solenni celebratione baptismi, quæ fiebat cum litanijs, & alijs solẽnibus cæremonijs. Vnde quod illic reprehẽditur, ne alijs temporibus fiat baptisma, solùm in illos dirigitur, qui contendebant, in festo natiuitatis & epipha-

Aug.

Universidad de Deusto
Biblioteca

niæ eandem baptismi celebritatem faciendã, quæ in paschate fiebat & in pentecoste.

¶Dubium autẽ hinc emergit circa quintam conclusionem, qua ait D. Tho. illa tẽpora præterire peccatũ esse. Arguitur enim sic primò. Ecclesia præter ius diuinum nõ potuit præcepto cogere infideles non baptizatos, vt tali tẽpore baptizarentur, nisi eos tantùm, qui parẽtibus Christianis essent progeniti. Nam, vt. 1. Corinth. 5. autor est Apostolus, de his qui foris sunt nihil ad nos: ergo licèt catechumeni illis tunc temporibus baptizari renuerent, nõ peccarent. ¶Secundò arguitur. Quicquid de illo seculo fuerit, iam verò nunc ætatis nullus est vsus obseruantiæ illorum temporum: qua re nullum erit peccatum illa prætergredi.

Nota de baptismo.

¶Ad primum respondetur longè præceptũ baptismi ab alijs ecclesiasticis differre. Nã cùm præceptum, verbi gratia, confessionis & eucharistiæ iure diuino nõ obliget infideles, sed solos christianos, ecclesia non potuit determinare illud tempus sub præcepto, quod obligaret nisi Christianos: quare infideles sub illo nõ comprehenduntur, quousque sint in familia Christi. Præceptum verò baptismi orbem obligat vniuersum, & ideo cùm primùm euangelium cuipiam incipit innotescere, habita opportunitate tenetur baptizari. Quocirca sicut ecclesia christianis tempus sacramenti pœnitentiæ & eucharistiæ iure præscripsit, potuit & cunctis notitiam habentibus baptismi tempora præfigere, quibus opportunè ipsum ad quem iure diuino tenẽtur, suscipiant, quod ideo tempus iure ipso diuino obseruare tenentur. Frustraneum enim esset præceptum baptismi affirmatiuum, si nunquàm tempus mãdati definiretur. Veluti si quis fieri ciuis tenere tur alicuius rei publicæ, statuendum esset illi tempus, quo tandem ius illud persoluere strin geretur. Quinuerò ex pacto, quod petẽtes baptismum cum ecclesia ineunt, iure ipso naturę & gentium perstringuntur stato tempore ecclesiæ sacramẽtum suscipere, nisi iudicio eiusdem ecclesiæ tempus illud præuenire, vel dilatare expedierit. Sicuti in religionibus dũ quis habitum induit, tenetur præfinito tempore solenne votum emittere, nisi legitima aliqua causa obstiterit. Qui enim baptizari postulabant, vt de consecra. distinct. 4. can. Baptizandi. 2. patet, dabant nomina sua quæ presbyter scripto suscipiebat, quo quidem chirographo ecclesiæ suam fidem adstringebant, vt sacramentum tempore sibi statuto susciperent.

¶Ad secundum verò respondetur, quòd cùm tẽpora illa nõ fuerint pro paruulis, vt dictum est, instituta, sed pro adultis, & iam non sit inter nos in vsu adultos baptizari, nisi quàm rarissimos, videtur illorum temporum obseruatio iam exoleuisse. Attamen cùm in canonibus citatis tanta increpatione culpentur, qui tempora illa transgrediuntur: dicendum est, vt suprà. distinct. 3. art. 10. dicebamus, quòd si in nouo orbe, vel alibi vbi fides nunc primò diuulgaretur ritus ille duorum temporum obseruaretur, qui profectò meritissimò esset obseruandus, eadem lex rigorem obtineret, vt eorum transgressio peccatũ esset mortale. Nunc autem qui baptismum peteret, seruare tenetur tempus, quod ecclesia illi constitueret.

2. Argu.

¶Secundum argumentum D. Tho. sumit ex can. Iudæi. de consecra. distinct. 4. vbi Concilium Agathẽse propter Iudæorum perfidiã, frequenter ad vomitum redeuntiũ præcepit, vt octo menses inter catechumenos detinerẽtur antequàm baptismum susciperẽt, ex quo fit vt non statim omnibus liceat illum suscipere. Respondet D. Thom. illud decretum fuisse propter metum, ne ficte baptismum susciperent, vt christianos peruerterẽt. Nihilominus vrgente infirmitate idem eis permittebatur baptismus. Postmodum verò Gregorius, vt patet can. Ne quod absit. metuens ne longa dilatio eos à proposito reuocaret, indulsit, vt post quadraginta dies baptizari possent.

3. Argu.

¶Tertium argumentum D. Thomæ est oculatiùs meditandum. Omnis religionis fructus ille esse videtur, vt habetur Esa. 17. vt auferatur peccatum, sed quò diutiùs baptismus differtur peccatum magis auferri videtur vel diminui, ergo est differendus. Probatur minor, quia peccata, quæ post baptismum committuntur propter ingratitudinem fiunt grauiora, quare ex dilatione baptismi minuitur culpa. Secundò quia cùm baptismus omnem culpam & pœnam deleat, quò tardiùs suscipitur, plura remittit.

Nota.

¶Hic notandum, quòd in primitiua ecclesia ob has causas multi baptismum differebant, imò præter has ob hoc etiam quòd perperam locum illum Paul. ad Hebræ. 6. intelligebant. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt (idest baptizati, &c.) si prolapsi sunt, rursus reuocari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes in semetipsis filium Dei. Contra quos Chrysostomus prima illa bis citata homilia super acta Apostolorum obiurgationem instruxit. Sensus enim Pauli vt distinct. 3. ar. 9. cum Augustino & alijs sanctis elucidauimus, nõ est, nisi quòd non est possibile iterũ baptismum suscipere, in quo sub figura Christus crucifigetur. Deinde illic Chrysostom⁹ reprehendit, quòd metuerent post baptismum relabi, & non timerent ante baptismum identidem prolabi. Sed & super Epistolam ad Hebræ. cap. 3. iteratò eosdem insimulat, & refertur can. Quando quis. de consecra. distinct. 4. Quando quis enim, inquit, propterea peccat, vt sanctum baptisma in nouissima sua expiratione suscipiat, fortassis non adipiscetur. Egregiè ergo D. Tho. respondet, quòd baptismus non solum præterita diluit crimina, imò gratiam & opem confert ad præcauenda futura. Atque hic finis & fructus est, qui potissimùm in religione est expetendus, scilicet non peccare: nam hic ad inuicem pertinet, qua Deo præclarius seruitur. Deinde peccati admissi remissionem procurare, iuxta illud. 1. Ioan. 2. Filioli mei hæc scribo vobis, vt non peccetis: sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christũ iustum, & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Quare ob prædictas causas non est baptismus differendus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm peccatores sint baptizandi.

VM de baptismi necessitate & tempore satis dissertum sit, subsequuntur quinque articuli, quibus conditiones examinãtur eorum qui eum, si ratione vtãtur, debent suscipere. Et primum quoniam ad remissionem peccatorum institutus est, meritò interrogatur, vtrùm omnibus peccatoribus indiscriminatim sit permittendus. Quare D. Thom. per distinctionem respondet duabus cõclusionibus, quibus nos tertiam subiungemus. Peccator enim dupliciter quis censetur. Vno modo propter reatum præteriti criminis, hoc est peccati mortalis, aut originalis. Et de hoc statuitur prima cõclusio. Huiusmodi peccatoribus est baptismi sacramẽtum conferẽdum: quippe quod in hoc institutum sit, vt peccatorum sordes mundentur: secundum illud ad Ephes. 5. Mundans eam (scilicet ecclesiam) lauacro aquæ in verbo vitæ.

Prima conclusio.

¶Secundo modo quispiam dicitur peccator propter voluntatem, quam habet peccandi, & propositũ perdurãdi in peccato. Et de istis subnectitur secunda conclusio negatiua. Huiusmodi peccatoribus non est conferendum baptisma. Et intelligitur de illis, qui sunt in proposito peccati mortalis: quia complacentia venialis vt non obstat gratię, ita neque obstaculum est suscipiendi baptisma. Probatur cõclusio quadrupliciter. Primò ex effectu baptismi. Per baptismum enim homines Christo incorporantur, iuxta illud ad Gala. 3. Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Qui autem voluntatem habet mortali sceleri affixam, non potest Christo esse cõiunctus, iuxta illud. 2. Corinth. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Vnde August. in lib. de pœnitentiæ medicina. cap. 2. inter loquendum de illis, qui ad suscipiẽdum baptismum accedunt. Nullus, inquit, suæ voluntatis arbiter constitutus potest nouam vitam inchoare nisi eum veteris vitæ pœniteat. Et refertur de consecra. distinct. 4. can. Omnis qui. Secundò id patet: quoniam in operibus Christi & ecclesiæ nihil debet fieri frustra: id autem frustra fit, quod fine suo caret: sed finis baptismi est hominem à peccato mundare: manere verò in peccatorũ sordibus è diametro huic contradicit, quod est mundari, sicuti lux tenebris. Tertiò, quia in sacramẽtalibus signis nulla debet esse falsitas: fallitas verò signi est cui res significata non respondet: qui autem baptismo se subdit, significat, se ad interiorem ablutionem disponere & præparare. Sed qui propositum peccandi mortaliter adfert, obicem baptismo opponit, tãtum abest, vt se ad illum præparet. Quartò denique arguitur ex August. ad hoc ipsum proposito dicente. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te, hoc est, quin tu ad id coopereris, loquitur enim de adultis. Qui autem in peccato mortali persistit, non cooperatur suæ iustificationi. Repugnat ergo Dei beneficio, quod per sacramentum impartitur, vt ei, qui prauam voluntatem gerit, administretur.

2. Concle.

¶Tertia conclusio, quæ in solutione tertij ad notabitur, sit. Si peccator permanens in peccato cum intentione ecclesiæ baptizetur, verum suscipit sacramentum, & characterem cũmortua fide sine gratia. ¶De prima conclusione nulla vnquam extitit controuersia. Secundam tamen ob id Diuus Thomas consultò fulcire curauit, q⁹ in primitiua ecclesia non erat quibusdã tam certa: adeò vt compulsus fuerit August. librum contra illos de fide & operibus edere. Et Chrysthomil. 21. ad populũ, multa egregiè in idem argumentũ cõtulit. Aiebant enim cuicũq; credenti ministrandũ esse baptismum etiã si animũ haberet in peccatis obstinatũ. Quòd si opus esset vt morib⁹ Christianis imbuerẽtur, oportere aiebant, vt baptis-

Tertia conclusio.

Expositio articuli.

Hæreticorũ obiectiones.

baptismus ante omnia præcederet: nam eo ordine ait Christus Matthæ. vigesimo octauo. Baptizantes eos in nomine patris, &c. docentes eos seruare quæcunque mandaui vobis. Etenim priùs admittendi sunt discipuli in scholam, quàm mores eiusdē doceantur. Afferebant & illud Marci. 9. Non est opus valē
Mar. 9. tibus medico, sed malè habentibus. Atque illud Matthæ. decimotertio. Simile est regnū
Matth. 13. cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Et parabolam
Matth. 22. illam patrisfamilias Matth. vigesimosecūdo, qui parato conuiuio misit seruos ad exitus viarum, vt quoscunq; inuenirent, euocarent ad nuptias. Et Luc. 14. additur vt debiles etiā, cæcos & claudos introducerent: quibus moribus spiritualia vitia significātur, cui etiam applaudere videtur, quòd baptismus, vt habetur. 1. Pet. 3. per arcam Noe fuit designatus, in qua tamen fuerunt animalia immunda cum mundis permista. Adhæc adijciebāt Et illud Matthæ. 13. vbi Christus inhibuit Apostolis ne zizania ante tempus eradicarent, sed sinerent ea crescere vsque ad diem iudicij. Et eapropter conquerebantur, quòd ante tempus præiudicarētur. Quinuero eousque eorum vesania progrediebatur, vt dicerent solam fidem cum baptismo necessariam esse ad salutem. Sic enim ait Christus Marci vlti. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Ac subinde affirmabant baptismate consecratos quanuis in peccatis morerentur saluos fieri, licèt per ignem, iuxta illud
Paul. 1. Cor. 3. Paul. 1. Corinth. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, linum, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Et subditur. Si cuius opus arserit (scilicet ædificantis fœnum aut stipulam) detrimentum patietur, ipse tamen saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Igitur vt ex Augusti. illic colligitur, eodem morbo illi peccabant, quo Indi noui orbis à nostris referuntur laborare. Vigebat enim illo seculo plurium vxorum abusus, & quia cogebantur ante baptismum cum sola prima remanere, ægerrimè legem illam vt durissimam ferebant.

¶ Nihilominus qui hæc commētabantur, absurdissimam hæresim sustinebant. Nihil enim in rebus tantam contrarietatem inuoluens reperiri potest, quàm quòd infinita Dei bonitas eos, qui mali sunt, in suam amicitiam admittat. Nam quòd Deus quemquam diligat, est ipsi bonitatem elargiri, quæ in eius gratia consistit. Et cùm voluntatem non necessitate, sed secundùm eius naturam liberè moueat, neminem ad se trahit, nisi eum, qui liberè consentit. Quare cùm baptismus sit regeneratio quædam in vita spirituali, quæ in amore Dei consistit, nemini ratione vtentium conferendus est, nisi in amicitiam Dei vltro consentiat, quod nisi peccata, quibus inimicitia Dei fouetur, respuerit, facere nemo valet. Vnde in Psalmo. 5. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Et Iob. 9. verebar omnia opera mea sciens quòd non parceris delinquenti (hoc est, in delictis perduranti.) Ob idque Petrus Actuum. 2. tribus illis millibus baptismū optantibus, pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisq; vestrùm. Et Actu. 3. Pœnitemini, vt deleantur peccata vestra. Quasi sine pœnitentia nemini sit baptismus applicandus. Et eundem locum ad hoc propositum adducit Augusti. ad Salactitanum & refertur de consecra. distinct. 4. canon. Agunt.

¶ Quòd si alios baptismi effectus contemplemur, id ipsum perspectissimè videbimus. Ait enim ad Roma. 6. Apostolus per baptismum in Christo nos consepeliri, atque in idipsum complantari. Debet ergo qui baptizatur commori peccato veteri, vt per nouam gratiam fructificet. Vnde subdit. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltra nō seruiamus peccato. Et. 2. ad Corinth. 11. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Et. 1. ad Corinth. 5. Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio. &. 1. Pet. 3. Saluos vos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum. Et Christus Matthæ. 7. Nolite sanctum dare canibus. Ac demum Ioannes ad baptismum Christi homines disponens, pœnitentiam eis vt agerent, prædicabat, vt per eundem baptismū ingredi possent regnum Dei.

¶ Igitur vt ad argumenta contraria respondeamus: negatur ad primum quempiam per baptismum in Christianam scholam admittendum: si fuerit adultus, antequam mysterium intelligat, & vltro se velit magisterio mancipare, quòd nisi odium Christi deponat, cuius familiæ sociatur, facere non potest: neque id potest deponere vt ait Augusti. nisi præteritæ vitæ eum pœniteat. Neq; enim in scholas humanas quispiā nisi docilis & beneolus recipitur: Christus autem priùs dixit docete omnes gentes, q̄ diceret baptizantes. Et

Et postea repetendo dixit ea, quæ docere deberent.

Argum. 1. Tho. ¶ Quòd si illud obijciatur quod in figurā baptismi prædictum fuit in Ezechiel. 13. in die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Vbi denotatur peccatores fonte baptismatis abluendos. Respondet. D. Tho. in solutione primi, quod intelligitur de peccatoribus, qui ablui volunt à peccatorum maculis,
1. Argum. ab ipsis recedendo. ¶ Ad aliud Mat. 9. de medico respondet in solutione secundi, q̄ Christus sapientissimus medicus bifariàm peccatoribus medetur: scilicet interiùs voluntatem præparādo, vt bonum diligant, malum odio habeant: & exteriùs per ministros applicantes baptismi medicinam. Ministri ergo non debent medicinam extrinsecus apponere, nisi ei, quem iudicauerint intrinsecùs à Christo sanari. Christus autem non sanat, nisi vltroneum: nempe,
De sagena. qui vult morbum per eius detestationem euadere. ¶ Ad aliam verò similitudinem de sagena respondetur, non ad id pertinere, vt baptismo intentione ecclesiæ colligendi sint illi, qui in eam ingredi renuunt, sed ad id, quod si contigerit aliquos in peccato baptizari cum intentione suscipiendi, quod ecclesia confert, verè sint baptizati, vt ait tertia conclusio, fiantque perinde ecclesiæ membra, quod art. 8. iterum est repetēdum. Quam obrem tolerandi sunt, vsque ad finem iudicij, tanquam ad ecclesiam per fidem mortuam pertinentes. Ad idemque attinet similitudo arcæ Noe. Vnde licèt ad cœnam serui patris familias debiles, cæcos, claudos inuitassent, tamē ille, qui sine veste nuptiali ingressus fuit, acriter est à patre familias reprehensus, ad denotandum, quòd etsi peccatores omnis generis sint ad baptismum euocandi, non tamen sunt admittendi, nisi qui veterē vestem exuerint, vt Christum, iuxta verbum Paul. ad Galat. 3. per baptismum induant.

Zizaniorū parabola. ¶ Parabola verò de zizanijs perperam ab illis allegatur: Christus enim non præcepit zizania simul cum tritico seminare, sed illa, quæ inimicus homo seminauerat, tolerare: per baptismum autem seminatur fides, quare non est cōferendus nisi illis: qui triticum esse volunt. Si verò diabolus postea in eorum cordibus zizania seminauerit, tolerandi sunt.

¶ Postremum verò argumentum multò erat impudentius, quo putabant solam fidem sine operibus satis esse cum baptismo ad salutem. Quare Augusti. illi libello titulum fecit de fide, & operibus, quo scilicet demonstrauit, non fidem quancunque, sed illam prorsus, quæ per charitatem operatur, efficacem esse salutis, iuxta verbum Paul. 1. Corinth. 7. Circuncisio nihil est, & præputium nihil est, sed fides, quæ per charitatem operatur. Quamobrem ingentissima erat blasphemia dicere, quòd Christiani morientes in peccato mortali saluarentur per ignem. Locus enim ille Apostoli. 1. Corinth. 3. de ædificantibus super fundamentum fidei lignum, fœnum, & stipulam, vt eod. libr. Augusti. cap. 16. expositor est, non intelligitur, nisi de leuioribus culpis, quas veniales vocant, quæ quidem ingressum cæli non prohibent, sed purgatorio igne expurgantur. Saluari quasi per ignem

¶ Tertium deniq̄ue argumentum, quod postremum sit, facit hoc D. Thom. Nullum est peccatoribus substrahendum subsidium, per characterem autem homo iuuatur, vt se ad gratiam disponat, & per fidem etiā mortuā: ergo licèt quis gratiæ obicem opponat, baptizandus est si vult, vt charactere consignetur. In hoc argumento primò notandum quemadmodum hìc D. Thom. pro certa supponat conclusionem illam tertiam quam nos supra adhibemus: videlicet, nonnunquam in peccato verè recipi sacramentum sine gratia, quando quis peccatum sit ipsum sic susc ipere, & conferre. Et ideo respondet, quòd cum baptismus sit sacramentum fidei, fides autem informis non sit ad salutem sufficiens, atque adeò nec sufficiens fundamentum, sed illa, quæ per dilectionem operatur, vt Augusti. lib. citato de fide, & operibus ad hoc propositum docet, sit, vt nec baptismus salutem ei conferre possit, qui in voluntante peccandi est: quippe quæ voluntas formam viuentis fidei, hoc est, gratiam excludat. Qua vtique ratione consequitur, vt nemo sit per impressionem characteris ad gratiam disponendus, quandiu in eo apparet peccandi animus. Hæc autem litera attentè legenda est: haud enim negat quin fides informis, & character baptismalis nonnulla sit præparatio ad gratiam, vt distinct. 1. quæst. 4. exposuimus. Neque verò negandum est, quin fides mortua sit aliquale fundamentum ad salutem, quatenus est cognitio veritatis. Sed ait optimè. D. Thom. illam dispositionem mortuæ fidei & characteris, non esse illi conferendam, qui voluntatem habet gratiæ reluctantem: esset siquidem hoc hominem ad gratiam cogere, quod est contra morem prouidentiamque Dei, qui neminem inuitum, sed tantùm spontaneos, & consentientes ad se conuertit. ¶ Ex his omnibus colligitur prima conditio adulti, qui baptizandus est: videlicet ne obice sacramento obsistat. 3. Argum. Peccatū est impœnitentē baptizare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

obsistat. Atque inde rursus fit consequens, vtrunque mortaliter peccare, & sacrilegium cõmittere: scilicet, tam eum, qui cum voluntate peccandi accedit ad baptismum, imò ad quodcunque suscipiendum sacramentum, q̃ cum, qui sciens taliter quempiã accedere, illi confert. Est enim sacramenti contaminatio: quandoquidem contra eius finem, & suscipitur, & cõfertur. Finis siquidem cuiusq; sacramenti est gratiã conferre vel augere. Hæc autem cõclusio aliam excitat dubitationem: videlicet, quisnam sit obex gratiæ, vtrùm scilicet ad tollendum obicem requiratur vera cõtritio, an verò attritio sufficiat, qui est dolor propter supplicia, vel alia tẽporalia incõmoda. Imò verò an satis sit, vt accedens merè negatiuè se habeat, vt videlicet ei peccata, neq; placeant, neq; displiceãt. Hæc autẽ dubitatio distinctione sequen. art. nono, qui est de fictè accedẽtibus ad baptismũ, aptius dissoluetur.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda.

Circa primam cõclusionem præcedẽtis articuli, qua decretũ est peccatoribus, nõ opponentibus obicem baptismũ esse conferendum, quæritur vtrum eiusmodi peccatoribus sit imponenda pœnitẽtia, sicut in sacramento pœnitentię: hæc enim censeri secunda cõditio posset. Et respondet D. Thomas vnica negatiua cõclusione. Ei, qui baptizatur, pro quibuscũq; peccatis nõ est aliqua satisfactio iniungenda. Probatur primò auto- Conclusio.
ritate Ambrosij super illud Ro. 11. Sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei, dicentis, Gratia Dei in baptismo nõ requirit gemitũ neq; planctum, neq; opus aliud, sed solam fidem, & omnia gratis cõdonat. Et refertur de consec. dist. 4. can. Sine pœnitẽtia. Deinde ratione sic confirmatur. Per baptismum cõmorimur Christo, hoc est, eius morti incorporamur, secundùm illud Ro. 6. Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim ei sumus per baptismum in mortẽ: mors aũt Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis non solùm nostris, sed etiã totius mundi, vt. 1. Ioan. 2. habetur: ergo omnia illic nobis condonantur, atque adeo iniuria eidẽ morti baptismoque irrogaretur, si satisfactoria opera illic imponerentur: quasi ille ad plenissimam satisfactionem non esset sufficiens. ¶ In præsentiarum nihil est disputatione dignum, præterquam si quis arguat. Quemadmodum in baptismo, ita & in sacramento pœnitentiæ cõmorimur passioni Christi: nam sicut baptismus, ita & pœnitentia, imò omnia sacramenta, vt. d. 1. q. 3. art. 5. monstratum est, virtutẽ habent à passione Christi: sed in sacramẽto pœnitentiæ imponũtur opera satisfactoria: ergo & in sacramẽto baptismi sunt imponẽda. Et confirmatur id maximè secundò. Quãuis passio Christi fuerit quantùm ad sufficiẽtiam infinitè meritoria & satisfactoria, nihilominus quoad efficaciã nõ operatur, nisi quatenus applicatur: vt si quis se conuertat per actum vnius gradus recipit gratiam vt vnũ, & si per actum duplum recipit duplam, &c. Et pariter per quodcunque sacramentum cõfert Deus certum gradum gratiæ, etiam per ipsum baptismum, vt. d. 1. q. 3. ar. 1. visum est: ergo eadem ratione eidem baptismo correspondet certus satisfactionis gradus sicut sacramento pœnitentię, atq; adeò pro reliquis debitis iniungenda est alia satisfactio. Et tertiò arguitur. Cõclusio præsens videtur in errorem Lutheranorum impingere de iustitia imputata. Aiunt quippe iustitiã Christi patientis in cruce sic nobis imputari, ac si nos ipsi illam pateremur, ac perinde nobis esse infinitam: vnde inferunt nulla nobis esse necessaria satisfactiora opera. ¶ Ad primũ respondetur negando per sacramentũ pœnitentiæ aut quoduis aliud præter baptismum, cõmori nos Christo. Aliud enim est virtutem habere à passione Christi, quod cõuenit omnibus sacramentis: aliud verò eãdem repræsentare passionem, quod soli cõuenit baptismo, vt. d. 3. ar. 9. mõstrauimus: per illam enim submersionem cõfiguramur Christo morienti: iuxta verbum Pauli, complantati fumus similitudini mortis eius, & ideo illic totum veterem hominem deponimus, & in nouam vitam tanquam mẽbra Christi regeneramur, quod in nullo fit alio sacramento. ¶ Et pariter respõdetur ad secundum, quòd licèt quantùm ad efficaciam gratiæ, non nisi certus gradus conferatur per baptismum, sicut per cætera sacramenta, nihilominus ratione iam dicta: quia per ipsum incorporamur Christo, efficimurque eius membra, satisfactio eius reputatur plenaria nostra: per sacramentum verò pœnitentiæ non regeneramur, neque incorporamur Christo, sed per claues ecclesiæ recuperamus salutem, quam per proprium actuale peccatũ amiseramus, & ideo satisfactio ipsius non applicatur nobis nisi secundùm proportionem actus, quo resurgimus. Et ideo ab ipsis sacerdotibus, qui illic sunt iudices, imponuntur nobis satisfactiones per pœnas. ¶ Quare ad tertium respondetur, q̃ si Lutherani hoc soli baptismo peculiariter tribuissent, q̃ illic iusti tia Christi cuius efficimur membra, nostra reputatur, nõ errassent: sed quia hoc generaliter fidei attribuunt, vt scilicet nulli credentium vlla opus habeant satisfactione, ob id sunt hæretici. Sed de hoc iterũ distinct. sequent. art. 2. vbi disputabitur vtrùm per baptismum condonetur omnis pœna.

Exposition articuli.

Obiectio argum.

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

¶ Clarescit ergo iam solutio argumenti primi D. Thom. quod est huiusmodi. Ad iustitiam Dei pertinet, vt nullum delictum impunitum relinquatur, iuxta illud Ecclesiastes vlt. Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium: opera autem satisfactoria imponuntur pro peccatis commissis: ergo sunt baptizatis imponenda. Respondetur enim concessa maiori, sed tamen illam satisfactionem plenè fecit Christus pro baptizatis, eò q̃, vt ait August. lib. de baptis. paruulo. per ipsum incorporamur Christo tanquam membrà capiti, & satisfactio capitis cõmunicatur cæteris membris, sicuti homo conuersus, qui homicidium manu perpetrauit, capite plectitur. Vnde Esai. 53. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Hoc tamen, vt proximè expositum est, sacramento pœnitentiæ non conuenit. ¶ Secundò arguitur. Opera pœnalia non modò imponuntur in satisfactionem, sed in exercitium, vt per fructus illos pœnitentiæ homines occationes caueant, offendiculaque peccandi: nuper autem baptizati illo maximè exercitio indigent, ergo sunt illis imponenda. Respondetur, q̃ opera pœnalia sunt difficillia, neophyti autem sunt vt tenelli. Quare vt Petrus. 1. Petri. 2. ait, sicut modò geniti infantes lacte tractãdi sunt, & educãdi, nõ grossiori esca, vt illo modo ad perfectiora promoueantur, vt ait glossa super illud Psalmi. Sicut ablactatus super matre sua. Vnde Christus, vt patet Matth. 9. discipulos nuperrimè conuersos à ieiunio excusauit, dicens non posse filios sponsi lugere quandiu cum illis est spõsus, eos 1. proprijs vberibus lactãs. ¶ Tertiò arguit. Nõ minus debet homo Deo, q̃ homini satisfacere: catechumeno autem iubendum est, vt quæ hominibus debet, retribuat: ergo, & vt satisfaciat Deo. Negatur consequentia: quia Christus, vt dictum est, pro ipsis ad iustum satisfecit Deo: homini autem homo per iustitiam commutatiuam reddere tenetur, quod debet, alioqui in peccato permanebit: permanentibus autem in culpa, vt dictum est, non est sacramentũ conferendum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm peccatores ad baptismum accedentes teneãtur peccata sua cõfiteri.

Certiam conditionẽ posset quis peccatori adscribere, vt ante baptismũ confiteretur. Quæritur ergo an sit necessariũ. Et respõdet Diuus Thomas per distinctionem tribus conclusionibus. Cõfessio enim altera est interior, quæ fit Deo: atq; altera exterior vocalis, quæ fit sacerdoti. ¶ Prima ergo conclusio est. Cõfessio interior est ad baptismũ necessaria, vt scilicet quis peccata mẽte recogitans dolorem eorum in genere apud Deum habeat: iuxta verbum Aug. suprà citatum. Nemo suæ voluntatis arbiter nouam potest inchoare vitã, nisi cum veteris pœniteat. ¶ Secunda cõclusio. Confessio vocalis, quæ singulorum criminũ fit sacerdoti, non est ab baptismum necessaria. Primò quia cùm eiusmodi confessio fiat ministro Christi, pertinet ad sacramentũ pœnitentiæ, quod quidem ad baptismum, cùm sit ipse ianua sacramentorum, nõ requiritur. dmò verò neq; esset sacramentum, neq; absolutio cõferret gratiam. Secundò quia cùm cõfessio ad hoc ordinetur, vt sacerdos ecclesiæ clauibus vtens, pœnitentem tum absoluat, tũ etiã ad satisfactionem adstringat, hæc omnia tunc vana essent: quoniam ante baptismũ vsus clauium ecclesiæ locum non habet atq; adeò nec absolutio, nec satisfactionis impositio. Cũcta nanq; per passione Christi, vt dictum est, sacramento applicatum condonantur. In sacramẽto verò pœnitentię, quia fit per claues ecclesiæ, debet sacerdos, sicut iudex satisfactionem arbitrari. Tertiò quia ipsa particularis cõfessio esset propter verecundiã confitenti pœnalis: catechumeni autem, ne à baptismate deterreantur, nulla sunt affligendi pœna aut molestia: non ergo ab illis exigenda est particularis auricularisve cõfessio sed sufficit illa generalis, qua secundùm ecclesiæ ritũ abrenuntiant Satanæ, atque omnibus põpis eius. De qua ideo confessione intelligenda est glossa Matth. 3. quæ ait in baptismo Ioannis datum fuisse exemplum baptizandis confitendi peccata, promittendique meliora. ¶ Tertia conclusio. Si qui ex baptizandis ex deuotione

Conclusio. 1.

Conclusio. 2.

Conclusio. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uotione sua peccata cõfiteri vellent, esset eorum confessio audienda: non adhoc quòd eis satisfactio imponeretur, sed vt cõtra peccata consueta spiritualis eis informatio vitæ traderetur. ¶ In hoc articulo nulla offertur dubitandi ratio, nisi circa primam conclusionẽ de dolore, qui requiritur peccatorum ante baptismum, requiratur ne vera contritio. Hoc autem iam art. 4. in deposito seruauimus vsque ad articulum nonum distinctionis proximæ, vbi de fictè accedentibus habẽdus est nobis sermo. Sed & circa tertiã hoc etiã notãdũ, ꝙ qui ex deuotione vellẽt ante baptismũ confiteri, non sunt sacramentaliter absoluendi, vt benè hîc adnotauit Caieta. quoniam illud, vt modo dicebamus, non est sacramentũ. Nihil tamen vetat quin possint precatoriè absolui per deprecationem illã: Misereatur tui, &c. Quamobrem sacerdos nõ illo arctissimo vinculo sigilli confessionis teneretur peccata illa celare, vt pœnas illas strictissimas iuris teneretur pẽdere, si reuelaret. Esset profectò nihilominus grauissimè puniendus tanquã violator sacramẽti baptismi, cuius dispositio erat illa confessio. Haud tamen esset consiliũ eiusmodi catechumeno peccata occulta, si grauia essent, sigillatim pandere, sed sic sub compendio, vt consilia caperet viuendi. Et cùm audis ante baptismum non esse necessariam cõfessionem, intellige, neque peccatorum præcedẽtium baptismum postmodum ipso susceptо confessionem faciendam: fieret enim iniuria baptismo, quasi illic non essent omnia condonata. Quare illa peccata nunquam sunt materia confessionis, atque adeò si illa sola baptizatus ille confiteretur, non esset sacramentaliter absoluendus.

Expositio articuli.

Primum argumentum S. Thom.

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Qui baptizabantur à Ioanne, vt legitur Matth. 3. confitebantur peccata sua: baptismus autem Christi perfectior est: ergo eãdem confessionem requirit. Respondetur verò per discrimẽ inter illud, & nostrũ baptisma: illud enim non remittebat peccata, sed erat baptismus pœnitentiæ, nostrum verò omnia per passionem Christi, cui incorporamur remittit. Quocirca ad illud accedentes confitebantur peccata, vt secundùm qualitatem eorum pœnitentia decerneretur (quod suprà distinctio. 2. quæst. 2. art. 2. satis expositum reliquimus) nostrum verò baptisma, vt ait Ambro. sine pœnitentia exteriori celebrandum est.

Secundũ argumentum.

¶ Secundò arguitur. Qui abscondit scelera, vt habetur Prouerb. 28. non dirigetur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Ante baptismum requiritur pœnitentia, iuxta illud actuum. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum. Ad secundum respondetur, satis esse ei qui baptismum postulat, Deo per intrinsecum dolorem, ecclesiæ verò per illam generalem abrenũciationem Satanæ, sua detegere crimina. Ac demum ad tertium, quòd confessio vocalis est pars sacramentalis pœnitentiæ, quæ illic, vt dictum est, non requiritur, sed sola sufficit interna pœnitentiæ virtus.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm ex parte baptizandi requiratur intentio suscipiendi sacramentũ baptismi.

Quã quidem intentionem hic affirmat D. Tho. esse necessariam. Et est vniuersalis doctorum confessio, vt Alexãdri Alensis. 4. part. quæst. decimaoctaua. mẽbro primo. Et Bonauent. in. 4. dist. 4. artic. 2. quæstio. 1. Et Scoti eadem distin. q. 4 Et Durandi. quæstio. 7. Tametsi inter hos nonnulla sit (licèt fortè verbalis tantùm) differentia. Nam Scotus censet in adultis necessariam esse intentionem, in paruulis autem minimè. Durandus verò ait in paruulis necessariam esse licèt non formaliter, tamen interpretatiuè. Id quod Scotus fortasis nõ refutaret: quia nõ negat nisi requiri in paruulis formaliter, & propriam sicut in adultis. Est etiam opinio Richardi dist. 6. articu. 2. quæstio. 3. Et Petri à Palude eadem distin. quæst. 2. Et Syluest. verb. Baptismus. 4. §. 14. Et Adriani quæstio. 1. de baptismo artic. 3. Et certè rationes, quas hic D. Tho. adfert, satis esse deberent, vt res in quæstionem non verteretur. ¶ Attamen est primùm glossa super cano. Solet. de consecra. dist. 4. dicens, ꝙ si baptizans intendat baptizare, qualẽcunque intentionem baptizatus habeat, recipit sacramentum. Et alia glossa in calce capituli Maiores. de baptismo, & eius effectu. affirmãs, ꝙ si qui baptizatur ore consentire dicat, licèt corde dissentiat, sacramentũ recipit. Caietanus verò impræsentiarum medio modo videtur incedere, si tamen medium esset, in quo virtus consisteret. Ait quippe intentionem in baptizato non esse per se necessariam, sed solùm per accidens, in adulto ad tollendam cõtrariam voluntatem renitentem sacramento. Vnde si fortè contingeret, vt homo neuter ad baptismum accederet, hoc est, nec consentiens, nec dissentiens, sed negatiuè se habens, ille verè reciperet sacramentum.

Caietanus.

Glossa.

Caietan.

¶ His igitur sic propositis veritas est subsequẽtibus tribus propositionibus constituenda. Prima contra illas commemoratas glossas. Nemo per vim, hoc est simpliciter inuitus baptizandus est: neq; si baptizari cogatur sacramentum suscipit. Simpliciter inuitus is dicitur, qui absolutè dissentit. Hæc enim conclusio decreta est ab Innocentio in dicto cap. Maiores. aduersus contrariam opinionem: propterea, quòd tunc inde sequeretur inuitum quempiam ad obseruandam Christianæ fidei regulam compellẽdum, qđ Christianę religioni cõtrarium est. Cùm enim Deus cuncta suauiter disponet, id maximè de fide & lege euangelicâ constituit, vt nemo nisi consentiens Christianus fiat. Eo præsertim, quòd cùm fides nõ possit rationibus naturalibus, & conuincentibus demonstrari, obsequio voluntatis suscipienda est: qui autem sacramento fidei dissentit, fidei ipsi consentire non valet. Quapropter glossæ illæ tum contra veritatem, tum etiam contra textus ipsos apertè pugnant. Si autem duntaxat loquerentur quantum ad forum ecclesiæ, tunc, vt ait loco citato Scot. verum est, ꝙ si ille qui intus dissentit, exteriùs voce cõsentiret, cõpelleretur ab ecclesia seruare fidem, & legem Christi, quanuis reuera nõ esset Christianus: quia ipsa tantùm iudicat de exterioribus.

Prima cõclusio.

Expositio articuli.

Secunda ꝓpositio.

¶ Secunda propositio. Si quis absolutè in baptismum consentiret, quanuis conditionaliter metu mortis inuitus esset, sacramentum verè susciperet quantũ ad characterẽ: & fidem mortuam: nõ autẽ gratiam. Assertio etiam est eiusdem cap. Maiores. Vt si quis terroribus ac supplicijs vehementer perculsus, vt mortem euaderet baptizari consentiret, christianus fieret. Etenim, vt. 3. Ethic. ait Arist. ille quanq; conditionaliter nolit, absolutè tamen vult. Vnde illud iuridicũ emanauit, coacta voluntas voluntas est. 15. q. 1. ca non. Merito. Et de istis intelligitur decretum concilij Toletani distinct. 45. cano. de Iudæis. quòd Iudæi hoc pacto Sisebuto Visigotthorum Hispaniæ rege baptizati essent ad fidem & legem Christi cogendi. Tametsi prohibeatur illic nequis sic per violẽtiã baptizetur. Est enim sacrilegium: quãquã rex ille pietate forsan, non secundùm scientiam adductus eos ad baptismum compulisset. De hac autem ad baptismum & fidem cõpulsione paulò post artic. 10. latiùs easdem propositiones Alexand. & Bonauent. locis citatis constitutissimas habẽt: quoniam nullo sunt pacto citra errorem contra determinationẽ ecclesiæ dubitabiles. ¶ Quòd si contra hanc secundam obieceris huiusmodi consensum coactum in sacramento matrimonij non valere, respõdetur diuersam esse rationem. Quoniã matrimoniũ est contractus naturalis & ciuilis, & hac ratione si per iniuriam metu mortis celebretur, iure ipso ciuili inualidus est. Secus de sacramẽto baptismi, quod cùm natura ipsius sacramẽti characterem imprimat, quomodocunq; quis consentiat, iure diuino obligatur. Quare qui christianus esse renuit, morti potius succumbere debet, quàm se finere baptizari, ne illam irroget baptismo iniuriã. Atq; idem suo loco de sacramento ordinis affirmabimus: nempe, ꝙ qui consensu per metũ mortis extorto ordinatur, verè ordinatus est. Ac perinde tenetur cõtinẽtiam seruare propter sacerdotalẽ characterem. Tãetsi licet votũ per talem metũ emitteretur, nõ teneret. Hæc autẽ non est præsentis loci ad

Argumẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertia propositio

vnguem examinare. ¶Tertia propositio. Quãuis opinio Caietani nõ sit eodem gradu, quo superior erronea, est tamen (vt cũ veneratione loquamur) falsa, imò per se requiritur in adulto intentio & voluntas. Itaq; si daretur quispiam nec assentiens nec dissentiens, nõ susciperet sacramentum. Et p̃imum quòd suam arbitratus est esse opinionem D. Tho. in. 4. d. 6. q. 1. artic. 2. quæstiuncu. 3. certè id inde nõ plane colligitur. Solũ enim ait, q̃ nõ requiritur aliquid causans ex parte susceptientis, sed solum impedimẽtum remouens: putà contrariam voluntatẽ, ad quod inquit requiritur intentio & volũtas ad susciendũ sacramentũ. Dicere autẽ q̃ intentio susciptientis nõ est causans, hoc est, concurrens actiuè ad sacramentũ, non est planè dicere q̃ non requiratur per se, sed q̃ tota actio attribuitur Deo, & eius ministro per sacramentum, passum enim nõ concurrit actiuè, sed receptiue. Nihilominus cùm absq; distinctione per se & per accidens, dicat, requiri intentionẽ & voluntatem, illa per se requiritur ad aptè & idoneè susciendum. At quicquid sit de opinione, quam habuit in. 4. hic tamen, vbi consideratiùs loquitur, expresse ait S. Thom. per se requiri, sicut per se requiritur aliqualis pœnitẽtia veteris vitæ. Quapropter nõ tantũ Scoti, & Durand. vt Caiet. citat, hæc est opinio, imò apertiùs est S. Thom. Atque adeò distorte illũ glossat, q̃ sit intelligendus secũdũ id, quod semper de facto inuenitur: quia adultus non reperitur neuter. Imò profectò intelligitur per se, quòd etiã si inueniretur nõ recipere sacramentum. Hoc nanq; probat ratio D. Tho. Si enim ad inchoandam nouã vitam requiritur voluntas abijciendi veterem, à fortiori intentio capessendi nouam, atq; adeò ad, hũc finem suscipiẽdi baptismum. Quoniã plus requiri videtur ad inchoandã nouam, quod est quid positiuum, q̃ ad relinquendã veterem q̃d videtur mera cessatio. ¶Secundò & ritus ecclesiæ profectò id maxime cõprobat, vt ait S. Tho. & loco citato Ricard. Ait enim Aug. lib. 4. de baptismo contra Donat. ca. 20. & refertur de cõsec. d. 4. can. Cum paruulis. Cũ paruuli nec corde credere valeant, nec ore confiteri, alij pro eis respondẽt vt impleatur erga eos celebratio sacramenti. At si pro eo, qui respondere potest, alius respõdeat (nempe pro adulto) nõ itidẽ valet. Ex qua regula illud in euangelio dictũ est (scilicet Ioã. 9.) Ætatem habet, ipse pro se loquatur. Vbi Aug. tãquã per se necessariũ admonet, vt adultus per se baptismũ petat, dicens se velle baptizari, suũ explicando intentionẽ & volũtatem. ¶Conatur autẽ Caiet. rationẽ sic infringere, q̃

Ecclesiæ ritus.

eodem ecclesiæ ritu petitur à baptizãdo, si credit in Deum patrem omnipotentẽ, &c. Et tamen constat, non requiri talẽ fidẽ nec in baptizato, nec in baptizante, neq; in patrino. Vt si paruulus ab infideli baptizaretur. At verò fuga hæc nihil valet: quoniã licèt talis fides nõ requiratur pro tunc in paruulo, nihilominus extat in ecclesia cuius illi sunt ministri. Et ideo virtute illius responsi, Credo, cogitur postmodum ipse paruulus annos discretionis ingressus, cãdem fidẽ sustinere, quare interpretatiuè credit. Et eadem ratione, vt ait Durand. interpretatiuè intendit, vultq; baptizari. Secundò differentia est inter paruulũ & adultũ, quã ponit Augu. quòd sicut pro paruulo respondent ministri ecclesiæ, ita adultus debet respondere pro se: ergo sicut paruulus interpretatiuã habet intentionem, ita adultus debet eam habere formalẽ. ¶Tertiò id cõfirmatur ex solutione p̃imi argumenti S. Thomæ quòd est huiusmodi. Baptizatus nõ se habet, vt agens, sed vt patiens: intentio autẽ non requiritur ex parte patientis, sed ex parte agentis: ergo nulla requiritur in baptizato. Et respondet, quòd in iustificatione, quę fit per baptismũ, passio nõ est coacta, sed voluntaria. Et hoc est punctũ discriminis. Caiet. enim arbitratur baptizatum esse passum merè naturale, veluti stupa dum incenditur, & tamen nõ est nisi liberũ: & ideo requiritur in eo intentio: non quidẽ agendi, sed tamẽ recipiendi. At qui dicere, eum qui baptizatur, esse passum liberum, nõ est petitio principij, vt ipse cogitat: imò est demonstratio, quòd cum baptismũ susciepere, sit nouã fidem, & legẽ profiteri nouãq;, militiam, liberè illũ debeat quisq; susciepere, sicuti ille, qui in aliquam religionem, aut in secularem militiã conscribitur. Adde, q̃ sicut baptismum cõferre est actus humanus, ita & ipsum susciepere. Stupidũ enim esset hoc negare: actus verò absq; intentione nõ est humanus. ¶Et ideo quarto loco accedit argu. Durandi huiusmodi. Adultus simili. se modo debet habere ad fidem, & ad fidei sacramentũ: credere aũt nemo nisi volens potest: ergo neq; baptizari. Respondet verò Caieta. priori præmissa peremptа, quoniã credere, inquit, cõsistit in actione voluntaria: baptizari autem est quodam pati. Hæret tamen semper in eadem falebra, putans quòd, qa baptizari nõ est agere, sit mere pati: cum tamẽ non sit nisi voluntariè recipere, atq; adeò per intentionẽ. Quoniã ipsũ baptizari est fidem susciepere. Quare sępissimè cõtra Donatistas ait Aug. q̃ baptizari est credere. Quocirca Christus vtrũque coniunxit. Qui crediderit & baptizatus fuerit, hoc est, qui

Primus arg. S. Thom.

Durand.

qui assensum vobis præbuerit, vt & fidem accipiat, & baptismũ susciepere velit, saluus erit.

Soluũ argumentum.

¶Quintò id confirmatur ex solutione. 2. argumenti S. Tho. quod est hoc. Vbi id prætermittitur, quòd est de substantia baptismi, iterandũ est sacramentũ: si ergo intẽtio baptizati esset necessaria, cùm de illa alijs nõ constet, quicũq; petere posset, vt denuò baptizaretur. Respondet planè, q̃ si in adulto deesset intentio, re baptizandus esset, & si de illa dubitaretur, baptizandus esset sub cõditione. Quid clarius ad docendũ, q̃ si daretur homo neuter non esset baptizatus? ¶Et cõfirmatur sextò ex solutione tertij, arguit enim. Baptismus cõtra originale institutus est: originale autẽ cõtrahitur p volũtatẽ alienã primi parẽtis: ergo nõ requirit intẽtionẽ propriam. Et respondet, q̃ etiam ordinatur contra actualia: vbi palã edocet, q̃ sicut ad remissionẽ actualiũ requiritur actus eorũ detestatiuus, ita & ad susciendũ baptismũ. Imò verò addiderim ego, q̃ etiã si daretur adultus cum solo originali, dum baptizaretur exigere tur abeo intentio baptismi suscipiẽdi in remissionẽ originalis culpæ, qua ipse cõmaculatur, & ad ineundam vitã Christianã. ¶Argumẽta verò Caietani sunt duo: eorumq; potissimum sumit ex postremis verbis capituli Maiores. de bapt. vbi ait Iuno. q̃ tunc characterẽ sacramẽtalis imprimit operatio, cùm obicem cõtrariæ volũtatis nõ inuenit obsistentem. Ex quibus verbis infert satis esse, vt non insit contraria volũtas. Deberet autẽ non ad rigorem dialecticũ verba perpendere, sed more iuridico ex præcedentibus interpretari. Ait enim illic pontifex, q̃ dormientes & amentes, si priusquam amentiã incurrerent, aut dormirẽt, in cõtradictione persisterent, licèt baptizentur, nõ suscipiunt characterẽ. Secùs autẽ si priùs catechumeni extitissent, & habuissent propositũ baptizandi. Vnde tales, inquit, in mortis articulo cõsueuit ecclesia baptizare. Cũ ergo subiungit, q̃ tunc sacramentalis operatio, nõ inuenit obicem volũtatis cõtrariæ, planè intelligit, q̃ in virtute inuenit voluntatem, & assensum baptismi, quæ voluntas præcesserat. Quare nõ ponit mediũ inter nolitionẽ, & volitionẽ baptismi. Est enim ille casus metaphysicus, sed loquitur moraliter, vt nõ ponere obicem, sit habere cõsensum saltẽ in virtute. ¶Imò ex verbis ipsius põtificis colligitur septimũ argumentũ contra Caietanum. Si quispiã, qui nunquã de baptismo cogitauit, qui scilicet neq; annnuit, neq; renuit baptizari, dormiens, aut in amentiam incidẽs baptizaretur, ille profectò cẽsere tur neuter secundùm Caietanũ qui nõ haberet contrariam voluntatẽ: & tamen secundùm decretum Innoc. non esset verè baptizatus: ergo non sufficit non opponere obicem, sed exigitur affirmatiua volũtas. Imò verò nõ opus est ponere dormientẽ, aut amentẽ, sed si quis vigilãs, qui nihil vnquã de baptismo audiuit baptizaretur à christiano, nesciens, quid ille faceret, vtrũ ioco, vel seriò ipsum lauaret, vel ad refrigerandum ipsum, vel alia de causa, pfectò secundùm Caieta. censendus esset verè baptizatus: quoniã nullũ opponit obicẽ: & tamẽ nefas esset id concedere: quoniã ignorantia, vt ait Aristo. causa est inuoluntarii. Essetq; adeò contra verba ipsius textus Innoc. ergo requirit intentio. ¶Quod si Caieta. respondeat in his casib⁹ esse dissensum præsumptũ, propterea, q̃ quilibet dissentire præsumitur in mutationẽ sui status, nisi cõsentiat: tũc iam cõcedit, q̃ nemo potest statum mutare nisi cõsentiens: atque adeò cùm baptismũ susciepere sit statum institutũq; assumere vi uendi, illic etiã requiritur per se cõsensus. Item sacramenta nõ debent fundari in præsumptione, sed in certitudine: præsumptio nanq; est in aliorum opinione, & nõ in baptizato. Præterea ille qui de baptismo nihil audiuit, non magis præsumitur dissentire q̃ consentire: nam fortasse cũ primũ illam religionẽ audiret, eam amplecteretur. Imo præsumi posset q̃ iam de illo cogitabat: quare si præsumptio sufficeret, ille existimaret baptizatus, qđ non est asserẽdũ. ¶At forsan nos hic Caiet. recõueniat. Si quis postq̃ religionẽ baptismi audisset, intellexisset q; eius mysteriũ, videns se à Christiano baptizari, taceret, neq; assensum exprimẽs neq; dissensum, ille haberet pro baptizato: ergo nõ requiritur cõsensus, sed satis est nõ opponere obicem cõtrariæ voluntatis. Negatur profectò consequẽtia. Est enim latum discrimen: nam ignorantia, vt dictũ est, facit inuolũtarium. Vbi autẽ quis sciens, & prudens baptizatur, tacendo, (vt ait iuris regula) consentire videtur: imò in virtute consentit, præsertim in re tanti momenti, & vbi ingens nõ interuenit metus. ¶Octauò arguitur. Si ille, qui nec assentiens nec dissentiens baptizaretur, verũ sacramentum susciperet, sequeretur, q̃ absque eius consensu esset ab ecclesia cõpellendus christianam seruare fidem, quod ibidẽ Innocẽ. pro re absurdissima ducit. Ad qđ Caieta. nõ aliter respondet, q̃, q̃ vno inconuenienti dato. s. q̃ ille baptizaretur, aliud cõtingit, q̃ ille esset de iurisdictione ecclesiæ ratione sacramẽti: & tamẽ non esset compellendus: qa nõ consensit. Sed profectò hæc duo videtur repugnantiã inuoluere, vt quis sit de iurisdictione ecclesiæ, &

Argumen.

Responsio.

8. argumen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō posit cogi,vt christianè viuat.¶Nonō demum etiā hæc oia cōfirmantur ex cōcilio Carthaginensi.3.ca.34.quod refertur de cōsecr.distin.4.can.Ægrotantes.licèt malè allegetur ex cōcilio.4.vbi habetur,q; ęgrotantes,qui pro se respondere nō possiunt,cùm voluntas eorum testimoniū sui dixerit,baptizentur.Et ex concilio Auraicēsi ca.12.vbi habetur,q; subitò obmutescens baptizare,aut pœnitentiā accipere pōt,si voluntatis præteritæ testimoniū aliorū verbis habet,aut præsentis in suo nutu.Vbi ostēditur,q; sicut pœnitētia,ita & baptismus requirit voluntatem suscipiendi:imò & sacramētum confirmationis,ordinis, & extremæ vnctionis,vt suis locis videbimus.Quare ab infirmo antequā rationis lumen illi extinguatur, requiritur,vtrum,dum opus fuerit, sacram vnctionem recipere velit.¶Secundū argumentū Caietani. Caieta.nullius est ponderis. Arguit quippe. Quod nō est de necessitate sacramenti in vno recipiente,non est per se de necessitate à quocunq; recipiatur:sed intentio nō est necessaria in paruulo:ergo nec de per se in adulto. Ad hoc enim primùm negari posset maior, vt iacet.Imò verò cùm susceptio baptismi sit assūptio nouæ professionis,de essentia est, vt vbi esse potest,sit actus humanus.Atq; hac ratione requiritur per se,& de essentia intentio in adulto,& nō in paruulo,vt ait Scot. Luculētius tamen forsan respondebitur cum Durādo cōcessa maiori,negando minorē:imò inuertēdo argumentū affirmatiuè sic.Quod est de necessitate sacramenti in vno suscipiente, est & in quocunq;:intentio est necessaria in adulto: ergo & in paruulo.Non autē formalis,sed interpretatiua,vt expositum est,per intentionē ecclesiæ,quæ paruulum per suos ministros & baptismo offert,& baptizat.¶Aliter autē cōtra conclusionem arguitur.Nemo ad impossibile obligatur:sed vix est humano more possibile, vt quispiam intentionem mētis propter eius diuagationē firmiter retineat:ergo licèt dum quis baptizatur intentionē non habet præsentem,nihilominus sacramentū suscipit. Ad hoc argumentū satis responsum est distinct.1.quæstio.5.arti.8.vbi diximus nec sufficere habitualem intentionem,nec requiri semper actu præsentem,sed sufficere virtualem. Habitualis ēm est habitus q esse pōt sine actu,imò cum contrario actu. Vt si qs toties voluisset baptizari, vt habitum genuisset.Et q; hæc non sufficiat, patet:nam si iste postmodū dissentiens baptizaretur,dici posset habitualiter consentire,tamen non susciperet sacramentū.Requirit ergo q; habuerit intentionē actu,quæ ipsum ad baptismum induxerit,licèt dum baptizat aliorsum eum mente diuagari contingat: illa enim dicitur virtualis.Sed est discrimen inter baptizantē & baptizatum,q; ille,qui baptizare aliū proposuit,si contingeret vt dormiēs vel amēs baptizaret,baptismū nō cōferret:quia non esset actus tunc humanus. Si autē proposuisset baptizari,tunc licèt baptizaret dormiens aut amens,vt habetur in ca.Maiores. esset baptismus:quia præcedens propositū sufficeret, vt susceptio illa censeretur voluntaria.Itaq; actio baptismi requiritur vt sit voluntaria de præsenti dum fit:passio verò satis est vt per antecedens propositum sit voluntaria.

De intentione interpretatiua.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm fides requiratur ex parte baptizati.

SIcut de baptizante,ita & de baptizato interrogatur,vtrū sit illi necessaria fides.Et respondetur p distinctionem duabus cōclusionib⁹ Duo enim efficiūtur in anima per baptismum scilicet,character,& gratia.Est ergo prima conclusio. Recta fides est in eo,qui baptizatur necessaria ad consequendū vltimū baptismi effectum:nempe,gratiā & remissionem peccatorum:secundum illud Roma.3.Iustitia dei est p fidē Iesu Chri.Durat ēm semp sermo de adultis:nā paruuli nullū habere queūt actum fidei. Primum argumentum. ¶Secūda cōclusio.Ad suscipiēdum sacramētū eiusq; characterē cū mortua fide non est in suscipiente necessaria recta fides,sicut nec recta fides baptizantis,dūmodò adsint cætera, quæ sunt de necesitate sacramenti.s.materia & forma & intentio baptismi conferendi & suscipiēdi.Probatur,quoniā baptismus,vt suprà dictū est,non perficitur per iustitiā illius, qui cōfert aut suscipit,sed per virtutem Dei, vt habetur de consecra.distinct.4.cano. Baptismus. Secunda claus. ¶De neutra istarum conclusionū quidpiam nobis supereſt disputandū:nam vtraq; ex ijs, quæ dicta sunt,manifesta consequentia elicit. Definitum enim est artic.4.eos, qui in peccato perſistunt,obicem sacramentali gratiæ opponere,atq; adeò salutē per sacramentum nō suscipere.Cùm ergo infidelitas,vt hic quarto loco arguit S. Tho.sit peccatorū grauissimū, fit vt qui in ea perſistit,gratiā baptismi nō cōsequatur,vt prima asserit conclusio,atq; adeò vt in solutione respondet,neq; huiusmodi infidelis sit ab ecclesia baptizādus,alioquin esset sacrilegium Augustin. Gregor. Augustin. Explicatio articuli. 2.argumen.

crilegium.Nihilominus si quis infidelis sacramentum intentione ecclesiæ suscipiat,erit verum sacramētum sine gratia.Et hoc, est quod asserit secunda cōclusio. Quæ quidē planè infertur ex ijs,q; dicta sunt distin.1.q.5.arti.5. & distinct.4.articu.etiam quinto.vbi definitum est hæreticos verè posse & baptizare & baptizari,si vtiq; intentionē ecclesiæ afferat ad baptismum,licèt baptismus illis ad salutem nil cōferat,quousq; baptizatus ad ecclesiā reducat, iuxta verbum Augu.de cōsecratione distinc. 4.Tunc valere incipit ad salutē baptismus, cū fictio à veraci cōfessione recesserit.Est & asserтio Gregorij ad Quiricum eadem distin.cano. Ab antiqua.quē hic citat D.Thom. Ab antiqua enim, inquit, patrū institutione didicim⁹ vt qui apud hæresim in trinitatis nomine baptizantur,cùm ad sanctam ecclesiam redeunt, aut vnctione chrismatis,aut impositione manus,aut sola cōfessione fidei ad sinum matris ecclesiæ reuocētur.Quod verum nō haberet, si recta fides esset ad baptismū necessaria:nam tunc postea non sufficeret confessio fidei,nisi iterum reciperetur baptismus. Vtranq; simul conclusionem adstruit de baptismo cōtra Donatistas Augustī.lib.3.ca.14.& refertur de cōsecratio.distinct.4.cano.Sicut in sacramentis. Non interest enim,inquit,cùm de sacramenti integritate tractatur & sanctitate,quid credat, aut quali fide imbutus sit ille,qui accipit sacramentum.Interest quidem plurimū ad salutis viam,sed nihil interest ad sacramenti quæstionem.Et de ecclesiasticis regulis & lib.2.ad Orosium,quę eadem distinctione referuntur. canono.Si qui.& can.Quāuis.idem docet.¶Primū argumentū.S.Thom.est.Dum Christus Matthæ.28.baptismum præcepit,fidem illi prēmi fit:ergo est in suscipiente necessaria. Respondetur,q; cùm illum Dñs quatenus homines ad salutem perducit instituerit,solùm concluditur fidem esse ad collationē gratiæ necessāriam,vt ait prima cōclusio,iuxta verbum eiusdem redemptoris.Qui crediderit & baptizatus fuerit,saluus erit.¶Secundò arguitur. Nihil in sacramentis frustra fit:secundū autē ecclesiæ ritum ille,qui baptismum posit interrogatur an credat in Deum patrē,&c.ergo illa fides exigitur.Respondetur,intētionem ecclesiæ,dum homines baptizat,esse eos à culpa mūdare,secundū illud Esaiæ.27.Hic est oīs fructus,vt auferatur peccatū:ideo quātum est de se, non intendit dare baptismum nisi habētibus rectā fidem,sine qua nō est remissio peccatorum.Quocirca de recta fide baptizādos interrogat.Si tamē sine ea quis baptismum extra ecclesiam susciпiat,percipit quidem sacramentum,sed nō ad salutē,vt Aug.lib.4. cōtra Donatistas ediſſerit,qui adducit cano. Ecclesia.ead.dist.4.de cōsecra. Ait quippe. Ecclesia paradyso cōparata indicat nobis,posse quidē baptismū eius homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel tenere.¶Falli autem quispiā posset verbo D.Tho.quo ait,ecclesiam non intendere dare baptismū,nisi habentibus rectam fidem. Apparet enim inde consequi,eos,qui sine illa baptizantur,non susciperе sacramentū,cuius cōtrarium asserit secunda cōclusio.Igitur nō est sic intelligendum,q; intentio ecclesiæ sit cōditionalis,quare qui sub illa conditione adultū baptizaret,Si habes rectam fidem:ego te baptizo:sin minus minimè,sacrilegus esset. Sed vult dicere D.Tho.quòd ecclesia diligēter per suas interrogationes,vtrum qui baptismū petit,rectam habeat fidem.Et postea præsupponens iam ipsum habere absolutè eum baptizat.Quare licèt ea careat, euadit baptizatus. Sicuti qui sacramentū ordinis confert,licèt dicat se nō intendere excōmunicatos ordinare, nihilominus absolutè omnes ordinat, etiam si sint excōmunicati.Est enim baptismus, vt articu.4.dicebamus,sicut sagena,qua licèt piscator non intendat nisi bonos colligere pisces,colligit tamen nonnunquā pestilentes. Nota. 3. Argumē. ¶Tertium argumentū est.Ad baptismum requiritur saltem intentio recipiendi sacramentum ecclesiæ:sed baptismus est sacramentum rectæ fidei,vt potè per quod incorporamur Christo,quod nō fit nisi per rectam fidē,secūdùm illud ad Ephes.3.Habitare Christum per fidem in cordibus vestris:ergo simul cū intentione sacramenti requiritur recta fides.Respōdetur,q; qui habet rectam fidem circa alios articulos,potest eā circa hoc sacramentū habere.Qua etiā absente sufficit ad sacramentū intētio suscipiendi quod ecclesia tradit. ¶Quartò.Infidelitas est grauissimū peccatū:peccatores autem nō sunt baptizandi:ergo neq; fide carentes.Respōdetur,argumentū probare eū, quem constat fide carere,non esse baptizādū: sed nihilominus si baptizetur,sacramentum suscipit,sed non ad salutem.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm pueri sint baptizandi.

POst quinq; articulos, quibus de adultis susciпientibus baptismum disputatum est, subsequūtur tres alij de pueris ante annos discretionis.Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis. Et primũ in genere an sint baptizandi. Et respondet D. Thom. vnica conclusione affirmatiua, quam probat tripliciter. Primò autoritate Dionysij, quę in hac re est firma & antiquissima. cà tẽporibus apostolorũ. Diuini. n. inquit, nostri duces (scilicet apostoli) probauerunt infantes recipi ad baptismũ. Secundò adhibetur ratio ex Paul. ad Roma. 5. elicita. Si vnius delicto mors regnauit per vnum (scilicet per Adam) multò magis abundantiam gratię & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christũ. Pueri autem ex peccato Adæ peccatũ originale cõtrahunt, cuius vtiq; documẽtũ est mortalitas, cui sunt subiecti: illa enim in pœnam eiusdem peccati in omnes pertransijt, vt idem ibidem ait Apostolus: ergo multò magis pueri possunt per Christum gratiã accipere & iustitiã, vt regnent in vita æterna: id autem assequi, nisi per baptismum nequeunt, iuxta illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei: ergo non modò condecens, verùm & necessariũ est illos baptizari, videlicet, vt sicut per Adã dãnationem nascendo incurrerunt: ita per Christum salutem renascendo cõsequantur. Tertiò adhibetur secunda ratio. Fuit enim quàm congruẽtissimum, vt recenter nati baptismatis vnda tingerent, vt iam inde ab incunte pueritia moribꝰ christianis educati, firmiꝰ in christianismo pseuerent. Quã quidẽ rõnem eodẽ loco Diony. assignat, iuxta illud Prouerb. 22. Adolescẽs iuxta viã suã, etiã cũ senuerit, non recedet ab ea.

Hæreses cõtra baptismũ

¶ Quæstio hæc in primordijs ecclesiæ, ac potissimùm sub seculum Augustini, magnã ecclesiæ facesit molestiam. Prima enim hæresis, vt articu. 1. diximus, de baptismo fuit Manichæorum (vt ait lib. de hæresibus ca. 46. Aug.) q aiebant, baptismũ in aqua nihil cuiquã salutis afferre. Quã quidẽ blasphemiã post secula multa ab oreo reuocauit Vvitcleff, vt. 2. tomo de sacramẽ. ca. 46. refert Vualdensis. Aiebat enim ille, q cùm Christus posset sine illa ablutione gratiã infũdere, nõ esset necessaria. Ac minimè infantibus, alioqui per incuriã parentũ, imò fæpe sine cuiusquam negligentia vsuenire posset, vt paruulus æternaliter periret. Aliorũ autem error fuit de infantibus peculiaris, quẽ Innocen. ca. maiores. extra de bapti. refert: sanè q ob id aiebant inutiliter infantibus baptismũ applicari, quòd actum fidei & charitatis, quæ vti ait Petr. operit multitudinẽ peccatorũ, habere nõ valent. Ad quod quidẽ argumentum

Pelagiani.

dist., proxima. q. 1, art. 6. respõdebitur. Pelagiani autẽ fuerũt, qui hanc veritatẽ peruertere totis neruis conati sunt, negantes vllã paruulos cõtrahere originis labem, vt art. 1. recitauimus. Primùm quippe negabant, ab Adam vllã deriuari per propaginẽ culpã. Secundò arguebãt, q si peccator ipse peccatores genuit, multò æquius est credere vt baptizati iusti, iustos etiam progignant, atq; adeò nullo indigeant baptismo. Tametsi paruulos ipsos baptizabãt nõ in remissionẽ originalis, sed vt possent introire in regnum cælorum: iuxta verbum Domini, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest introire in regnũ Dei. Itaque (vt putabãt) si absq; baptismo decederẽt, possent quidẽ permanere in amicitia Dei, tamen extra regnũ cælorũ. Contra quorũ pertidiam Augustinus tres libros illos edidit ad Marcel linũ de peccatorum meritis, & baptismo paruulorum. Et sex alios contra Iulianũ Pelagianũ. Et Epist. 23. ad Bonifaciũ. Vbi multis testimonijs cõprobat, propterea sine baptismo nõ posse paruulos intrare regnũ cælorum, q sine ipso nequeunt remissionem obtinere originalis culpæ, quam contrahunt. De qua re postmodum indictũ fuit Mileuitanum concilium, in cuius ca. 2. quod refertur de consecra. d. 4. can. Placuit. 3. eadem hæresis cõdẽnata fuit. Verba autem concilij sunt. Placuit, vt quicunq; paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit eos in remissionẽ peccatorũ non baptizari, anathema sit. Illud autẽ cõciliũ multis postmodum pontificũ subscriptionibus cõfirmatissimũ fuit, vt rescripto Innocentij Papę ad eandem synodũ, & Epistola Leonis pontificis. 56. ad Anastasium Thessalonicẽsem Episcopũ. ¶ Et reuera supposito peccato originali, negare paruulis necessariũ esse baptismum, ingentissima est, eademq; impientissima hæresis. Alteri enim duorum capitum innitebantur hæretici. Pelagiani quidẽ, quia originalem maculam non agnoscebant. Vvitcleff verò, q cùm Deus absque hac ablutionis cæremonia gratiã posset infundere, superfluã existimabat. Quòd autẽ originis contagione quotquot ex Adam nascuntur, inficiantur, adeò sunt testimonia sacra manifesta, vt contra id negantes, igne potiùs q rationibus sit agendum. Ait em Dauid Psal. 50. se in iniquitatibus fuisse conceptum. Et eandẽ ob causam Iob. 3. diei maledixit, in qua natus fuerat. Et Pau. Rom. 5. Per vnum, inquit, hominẽ peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors. Imò ob id ait, mortẽ in omnes homines pertrãsisse, q in illo omnes peccauerunt. Et ca. 3. Causati, inquit, sumus Iudæos omnes, & Græcos sub peccato esse: quia nõ est iustus quisquã. Et inferius. Non est

est distinctio, oẽs enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Et ad Galat. 3. Conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio Iesu Christi daretur credentibus. Hæc autẽ oĩa verbo Iesu Christi eluescunt. Ob id enim, vt suprà diximus, vsus est illo verbo, renatus, vt intelligeremus omnes in Adam (vt ait Paul. ad Ephe. 2.) nasci natura filios iræ, egereq; subinde renasci in Christo, vt August. ait eod. lib. de baptismo paruulorũ. Generante enim, inquit, carne tantũmodo contrahitur peccatũ originale: regenerante autẽ spiritu sancto non tantùm originalium, sed etiam volũtariorũ fit remissio peccatorum. De cõsecra. dist. 4. can. Generãte. sic enim legendum est, nõ, Regenerante. ¶ Constituto autẽ peccatum per generationẽ cõtrahi, blasphemia esset in Deum insignis negare paruulis necessarium esse baptisma, vt potè q tam latum infantium statum omni prorsus remedio destitutum reliquisset. Nã cauillus ille Vuitcleff, q Deus posset sine baptismo gratiã eis conferre, solidissimis rationibus repulsatur Primum enim congruentissimũ fuit saluti nostræ (quod initio primæ distinctionis dicebamus) vt cùm eam nisi per exhibitã passionem Christi, vt nos, aut per eius fidem venturi, vt olim, nemo assequatur, nemini diuinitus participaret, nisi aliquo modo eadẽ passio & fides homini applicaretur, vt illa ratione diuinũ beneficium recognoscentes gratias Deo rependeremus. Qua vtiq; rõne & in lege naturæ paruulis applicabatur fides: & in lege scripta data fuit circuncisio pro paruulis octo dierum natis, & nobis baptismus quo eadem applicatur passio. Si enim Deus latenter nobis inscijs nos saluos faceret, cultus deperiret, quo nos ipsum per sacramenta colimus. ¶ Pręterea ex eadem opinione fieret cõsequens, vt nunquã paruulus originale cõtraheret. Nã si nullũ esset expectandum sacramentũ, neq; Deus prolis natiui tatem expectaret, vt noxã illam infantulo indulgeret. Atq; adeò eodem instanti, quo conciperetur illam illi abstergeret: & eadem ratione eum ab illa præseruaret. ¶ Meritissimò ergo ait Aug. lib. de fide ad Petrum, quod refertur de cõsecra. dist. 4. Firmissimè tene, nõ solũ homines ratione vtentes, verũ etiã paruulos, q sine sacramento baptismi de hoc seculo transeunt, sempiterno igne puniendos. Quãuis q paruuli puniantur pœna sensus, non cõiter teneatur. Quãplurima in hanc sententiam locis citatis idem Augu. luculentissimè disserit. Vnde in lib. 1. de baptis. paruu. c. 20. loco illo Ioã. 3. Qui credit filio habet vitã æternã, qui verò incredulus est filio, nõ habet vitã, sed ira Dei manet super eum: infantes quoq; cõprehendi autumat, quibus baptizari, inquit credere est, nõ autem baptizari incredulos esse. Idq; c. 27 repetens, cõcludit infantes absq; baptismo nõ solùm regnum cælorũ verùm nec salutẽ obtinere. ¶ Ad aliud, quod tanq absurdũ inferebat Vuitcleff, videlicet, vsu venire posse, vt ppter incuriam parentũ, imò citra illam posset casu aliquo infans absque baptismo vita defungi atque adeó perire, respondet, q dum puer absq; baptismo moritur, nõ priuatur vita æterna, pter peccatum patris, sed propter illud originale, quod ex Adam ipse cõtraxit. Deus enim nihil nobis debet, & ideo si remediũ quod pro sua misericordia instituit, nõ applicatur puero, nulla querela contra eum resultat. ¶ In solutio nibus argumentorũ D. Thom. intentionem explicat, & fidem paruuli, & pœnitentiã, quæ videntur ad baptismũ requiri. Hæc em erant hæreticorum argutiæ, q cùm ad baptismum requiratur fides quæ per dilectionẽ operatur, & pœnitentia, & pueri nequeant eiusmodi actus habere, inutilis illis esset baptismus. Rñsio verò catholicorũ erat, q originale peccatũ nõ propria voluntate, sed aliena (nẽpe Adæ contrahãtur, pueri quoq; aliena voluntate (. sparẽtum & gestãtium) baptizari volunt & petũt, fidẽq; profitentur, &c. ¶ Arguit ergo D. Tho. primo loco sic. In eo, qui baptizatur, requirit (vt dictum est) intentio suscipiendi sacramentum, hanc autẽ pueri, rationis vsu carentes, habere non possunt: ergo nec baptizati debent. Respõdetur autem, q regeneratio spiritualis, q fit per baptismum, similitudinem in hoc gerit carnalis natiuitatis, q sicut puer in vtero matris inclusus nõ proprio nutrimento, sed matris sustentatur: ita pueri ante annos discretionis in gremio matris ecclesiæ cõstituti nõ per se ipsos, sed per actum eiusdẽ ecclesiæ salutem suscipiunt. Vnde Augu. lib. de peccatorũ meritis & remissione, quod refertur cano. Mater. de consecr. dist. 4. Mater, inquit, ecclesia os maternum paruulis prębet, vt sacris mysterijs imbuantur: quia nõdum possunt corde proprio credere ad iustitiã, nec ore proprio cõfiteri ad salutem. Si aũt propterea rectè fideles vocantur, q fidem per verba gestantiũ quodãmodo profitentur, cur etiam non pœnitentes habeantur, cùm per eorum verba gestantiũ diabolo, & huic seculo renũciare mõstrantur? Eadem ergo ratione dicuntur intentionẽ habere, quam ipsi significant, qui eos gestant. ¶ Pa

Primum argumentum.

Secũdũ arg.

ri modo respondetur ad secundũ, quod est huiusmodi. Baptismus est sacramentũ fidei: pueri autẽ habere nõ possunt fidem, quæ quidẽ ex

Universidad de Deusto Biblioteca

voluntate pendet,vt Augu.dicit super Ioan. tract.26.Nec satis est respondere,ꝙ salui fiunt in fide parentũ:nam contingere potest: vt & parentes,& qui baptizat,& qui baptizatũ de Responsum August. fonte leuat,omnes sint infideles:ergo pueri nõ sunt baptizandi.Responsum,quod tria habet aut quatuor mẽbra colligitur ex Augu.in epistola ad Bonifaciũ,vbi ait primò, & refertur cano.In ecclesia.de cõsecra. dist.4. In ecclesia saluatoris paruuli per alios credunt, sicut ex alijs,quæ in baptismo remittũtur,peccata traxerunt.Quapropter secundò addit S.Thom. ꝙ nõ impeditur eorũ salus etiã si parentes, & baptizantes,& eorum susceptores sint infideles.Nam,vt ad eundem Bonifaciũ Augus. ait, offeruntur paruuli ad suscipiendã spiritualem gratiã non tam ab eis,quorum gestantur manibus(quanuis & ab ipsis, si ipsi boni fideles sunt)quàm ab vniuersa societate sanctorũ atque fidelium.Ab omnibus nãq; offerri rectè intelliguntur:quibus placet,ꝙ offeruntur, & quorum charitate ad cõmunionem sancti spiritus adiunguntur. Vnde infertur tertiò quòd infidelitas propriorũ parentũ,etiã si eos post baptismũ dęmoniorum sacrificijs imbuere conentur,pueris non nocet,quia vt Augu.ibidẽ ait,puer semel per aliorum voluntatẽ regeneratus,deinceps non potest vinculo alienæ iniquitatis obstringi,vbi nulla sua voluntate cõsentit.secundũ illud Ezechie.18. Sicut anima patris mea est,ita & anima filij. Anima, quæ peccauerit,ipsa morietur. Quartò demum conuenientiam constituit inter originalis culpæ & communicationem fidei. Nam cùm Adam peccauit,nõ erant homines per se separatim viuentes,sed tota natura humana in illo cõtinebatur,omnes(vti ait Paul.Rom.5.)in ipso peccauimus:atq; adeò inde culpã contrahimus,quæ per gratiã baptismalis vndæ diluitur.Pari ergo modo fides vnius,imò totius ecclesię paruulo prodest per operationẽ spirit⁹ sancti,qui vnit ecclesiã,& bona vnius alteri cõ-

3.Argumẽ. municat.¶Simili modo dicendũ est de pœnitentia paruuli. Arguitur ergo tertiò. Baptisma,vt.1.Petri.3.habetur,homines saluos facit nõ carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum:paruuli autẽ suo non vtentes arbitrio,neq; bonã habent, neq; malã conscientiã,neq; verò intellectu pollent idoneo,vt interrogẽtur:ergo nec sunt baptizandi.Respondet,ꝙ sicut nõ per seipsos, dum baptizãtur,credunt,ita nec per se ipsos, sed ꝑ alios interrogati cõfitentur fidem ecclesię, cui aggregantur,& pariter conscientiã consequũtur bonã respõdentes abrenunciare Satanæ & pompis eius:nõ quidem actu proprio,sed habitu infuso per gratiã iustificantem.¶Circa solutiones istas primum ex superioribus meminisse opus est,susceptores(quos Aug.gestãtes,vulgus autẽ patrinos appellat)nõ esse de essentia sacramẽti.Imò si quis priuatim puerum absq; alio tertio baptizaret,verum esset sacramentum,Tunc enim intentio sua baptizandi reputaretur pro intentione ecclesiæ,& pro renuntiatione,qua renuntiaret Satanæ, vt puer baptizaretur. Secũdò id etiã manifestum est, puerũ non credere formaliter per fidem ecclesiæ,quippe quæ eius intellectui nõ inest.Neq; vero fides,& charitas ecclesiæ cõcurrit per modum meriti ad ipsum iustificandũ, vt Durãd. arbitratur.Cuius opinionẽ d.2.q.1.art.4. satis refutauimus.Imò quãuis nulla esset charitas in tota ecclesia,neq; meritũ,per sacramentũ ipsũ virtute operis,tanquã per Dei instrumentum gratia baptizato infunderetur.Quinetiã,vt illic.& d.1.q.5.articu.9. adnotauimus quanuis præter legem per impossibile daretur, nullam superstitem esse fidem in tota ecclesia, quicunque puerum intentione faciendi, quod Christus instituit,baptizaret,legitimum perficeret sacramentũ.Sed eiusmodi ritus meritissimò ab ecclesia instituti sunt,iuxta tenorem articuli fidei,quo credimus vnã sanctã ecclesiã, & sanctorum cõionem.Quę quidẽ cõmunio in hoc præter alia cõsistit,vt ecclesia pueros ante vsũ rationis,quasi in gremio gestet,illisq; sacramẽta offerat,& pro eis preces fundat,vt d.&.q.citatis art.1.explicuimus. Atq; adeò intentio ecclesiæ reputatur pueri.¶Hæc ergo sic cõstitu- Dubitatio. ta causam nobis hæsitandi offerunt,vtrũ pueri verè dicantur credere. Arguitur enim à parte negatiua.Credere actum dicit,quem illi habere nequeunt,licèt habitum infusum per baptismum recipiant,quo tamen vti nequeunt. Præsertim,quòd credere est dispositio præuia ad dignè suscipiendum baptismum. vt arti.4. dictum est.Habitus verò infusus nõ est dispositio suscipiendi baptismũ,sed eius effectus. At qui intentionem,fidemque ministri,iam diximus nõ esse suam ipsorum infantium formaliter.In contrariũ est sententia illa redemptoris, Qui crediderit & baptizatus fuerit,saluus erit, quæ cùm sit generalis,pueros etiam comprehendere videtur.De hac ergo re duæ sunt sen- Lutherus. tentiæ diuersæ:vna scilicet Lutheri, quæ non modò hæresis,sed dementia est manifesta.Sic enim mordicus tenuit solã fidem sufficere ad salutem,vt diceret,pueros etiam ante vsum rationis verè actu credere.Sed delirium est tanquã hæreticũ condẽnatum,vt patet apud Rof-

fensem.in.1.arti.ad Leonẽ decimum.De quo nos lib.2.de Natura & gratia, meminimus ca.10.Alij verò ex catholicis non satis percipere valentes,quo modo pueri credant,aiunt, verbo illo Saluatoris,Qui crediderit.&c.nõ comprehendi pueros,sed solos adultos.Premiserat August. enim.Docete oẽs gentes:pueri autẽ doceri nõ possunt,sed adulti.At verò vt illic ex August. colligimus profectò & pueri censendi sunt credere dum baptizantur.Enimuerò Augu.lib.1. de peccat.merit.ca.20.enarrans locũ illũ Ioã.3.Qui credit in filiũ habet vitã æternã:qui verò incredulus est filio,nõ habet vitã æternam, sed ira Dei manet in illo:ait infantes baptizatos credentiũ numero adscribi ab ecclesia,& ꝙ nõ baptizantur eodẽ numero excludi.Et multis interiectis,concludit ca.27.Quis,inquit, nesciat credere esse infantibus baptizari,non credere autem non baptizari?Quos quidẽ etiam ait esse de ouibus Christi,quę vocẽ eius audiũt eũq; agnoscunt.Ex quo fit,illis etiã annumerari,de quibus ait Christus,Qui crediderit, & baptizatus fuerit,saluus erit.Et cano. nihil est. de cõsecra.dist.4.asserit,credere esse fidem habere,pueros autẽ fidem habere propter fidei Nota sciã. sacramentũ & conuertere se ad Dñm propter cõuersionis sacramentũ. Censet ergo sanctus ille pater,infantes credere,nõ solùm per habitum infusum,vt Innoc.ait cap.Maiores. extra de baptismo,sed quia id ipsum quod est baptizari,est euangeliũ suscipere,obligariq; ad eius legem & fidem,hoc est ad legẽ suo tẽpore seruandam,fidemq; cõfitendã.Quod idcircò meritissimò existimãtur credere:nam perinde valet ac si illi ratione vtendo id ipsum reciperent Alia q̃stio. euangelium.¶Quapropter inde altera soluitur grauissima quæstio,vtrùm pueri baptizati postmodũ rationis luce illis affulgente cõ- Anabaptistę pellendi sint ad fidẽ:nã Anabaptistę,hoc est rebaptizatores ꝓpterea baptizatos in infantia postea in adolescẽtia rebaptizãt,ꝙ putant neminẽ propter baptismũ ante rõnis vsuram susceptum posse ad legẽ cogi:aliàs inuitus traheretur ad euangeliũ:contra quàm Christus in- Erasmus. stituit pręcipiens,Docete oẽs gẽtes. Quinimò nõ modò qui apertè sunt hęretici,verũ & Erasmus in prooemio super Matth.hæc verba nõ est scribere veritus.Si placeret maioribus ecclesiæ,deberẽt paruuli,cũ ad ætatẽ adultã peruenerint,interrogari an vellent tenere fidẽ susceptam.Quòd si nollẽt,deberent relinqui suo arbitrio.Perpende si verba hæc sint in Chr̃iano Responsio. ferẽda.Rñdet ergo paruulos baptizatos postmodũ cõpellẽdos ad fidẽ.Primũ em̃ si sint parẽtibus chr̃ianis nati,res est extra cõtrouersiã manifesta.Sũt siquidẽ de republica ecclesię,eiusq; iurisdictiõi subiecti:quare licèt in infantia nõ baptizarẽtur,possẽt in ætate adulta ad baptismũ,etiã sub ignis supplicio, cõpelli.Si autẽ sint filij infidelium,quis nullatenus sint inuitis parẽtibus baptizãdi, nihilominus quomodocunq; baptizẽtur,possunt postea ad fidei culturã cõstringi, vt illico dicturi sumus.Est em̃, vt paulò antea dixim⁹,in cõcilio Toletano.4. Cõciliũ Toletanum. sancitũ,qđ refert.d.45.can. De Iudęis. & citat ab Innoc.cap.Maiores.de baptismo.Vbi habetur,ꝙ Iudæi vi à Sisebuto baptizati cogendi sunt ad fidẽ:tametsi conciliũ strictissimè ꝓhibeat,ne deinceps vis vlla baptizãdis inferatur.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm pueri Iudæorũ vel aliorũ infideliũ sint inuitis parẽtibus baptizãdi.

QVoniam dictũ est pueros dum baptizãtur,ore gestantiũ tanquã ecclesiæ ministrorũ intẽtionẽ suam aperire, dubitatio inde exurgit, vtrũ Iudæorũ vel aliorum infideliũ filij reclamantibus parẽtibus sint baptizandi.Nec sine mysterio sub disiunctione Iudæi, atq; alij infideles nominantur: quia nõ apparet omnino par ratio de omnibus, vt argumẽto secundo videbimus.Et respõdet D.Thom. per distinctionẽ duabus cõclusionibus. Aut.n.fideliũ filij vsum rationis habẽt,aut secus. Prima ergo cõclusio est.Infideles habẽtes rõnis vsum lici- 1.conclu. tè moneri possũt,& induci ad suscipiẽdũ baptismũ,etiã inuitis parentib⁹.Probatur.Cũ primũ em̃ quis annos discretionis attingit, incipit quantũ ad ius diuinũ, & naturale suæ esse potestatis & arbitrij:ergo tũc vt põt inuitis parẽtibus matrimonium cõtrahere, qđ est iuris naturæ,ita,imò ęquiùs baptismũ suscipere,qđ est iuris diuini.Secùs de ijs,quæ sunt ciuilis iuris.Haud em̃ statim liberũ est,de suis bonis ꝓprio arbitrio dispõere,vsq; ad legitimũ annũ, vt emancipari possit à paterna potestate.

¶Secũda cõclusio.Filij infideliũ nondũ vsum 2.conclu. liberi arbitrij habẽtes nõ debẽt inuitis parentib⁹ baptizari.Probat primò ex cõcilio Toletano.4.c.56.& refert.d.45.c. De Iudæis. Cuius verba sunt.De Iudęis autẽ præcipit sancta synodus nemini deinceps ad credẽdũ vim inferri.Illos.n.paruulos inuitis parẽtib⁹ baptizare pinde est,ac adultis vim inferre. Et deinde cõfirmat rõne triplici.Primò,qa secũdũ naturæ ius quãdiu paruuli sibi ꝓuidere non possunt, sunt sub cura parẽtum, quibus ideo incumbit lege eos, & moribus instituere & educare.

Quare

Universidad de Deusto Biblioteca

Quare iniuriosũ esset illos hoc expoliare iure. Vnde etiã pueri antiquorũ,(qđ d.2.q.1.art.4 explicabam⁹)olim dicebãtur saluari in fide parentum.Secundò,qa contra facere periculosũ esset:nã propter naturalẽ affectum ad parẽtes facilè ad infidelitatẽ reuerterẽtur,quod in iniuriam cederet fidei.Tertiò cõfirmatur ex consuetudine ecclesiæ,quæ nunquã eiusmodi paruulos inuitis parentibus baptizare consueuit.

Expositio articuli.

¶Quæstio est,tum celeberrima,tum subinde grauissima,quã D.Tho.nõ hîc tantũ, sed &.2.2.q.10.artic.8.quantum ad adultos,& arti.12 quantum ad paruulos tractat,vbi easdem conclusiones corroborat.Et quidem prior illã nobis offert disputationẽ, vtrùm infideles adultos nõ solùm admonere, atq; ad baptismum inducere liceat,(vt ait hîc D. Tho.verum,) & minis quoque ac terroribus cogere. Atqui si res ab altissimis radicibus esset deducenda,vastissimus nobis hîc ducendi campus expanderetur.Esset enim disserendum,vtrùm ob scelera & flagitia,quibus ius naturæ fœdissimè violant,illegitima,scilicet,nefandaq; venere abutendo,humanis vescendo carnibus,atq; idola colẽdo possẽt à Christicolis bello impeti.Ambiguitas verò hæc nõ in eo posita est, vtrum eiusmodi corruptos homines acerrimo digni sint supplicio capitis. Nemo eñ hæsitat, quin sint dignissimi,nõmõ ipsi qui faciunt,verũ(vti ad Rom.1.ait Paul.)ij etiã qui consentiunt facientibus:nẽpe eorũ principes,quibus naturali iure cura demãdata est,vt subditos suos corrigant.Sed punctũ dubitandi hoc est,vtrũ christianis principibus legitima sit autoritas, & facultas eos puniẽdi.Ad iustitiã.n.vĩdicatiuã nõ sat est crimẽ dignũ esse supplicio,verũ exigit, vt à proprio iudice exerceat. Neq; verò rerũ consequentia vlla est,quã miror nõnullos plurimi æstimare.s.Deus antiquitus gentes terræ

Punctũ rei.

promissæ Iudæis propter suas idololatrias, & alias impietates deleuit,vt Deute.9.legit:ergo nobis licèt ob similia crimina infideles persequi.Deus.n.vniuersalẽ iurisdictionẽ habet in vniuersum orbẽ,principes autẽ Christiani nõ nisi in sibi subditos,qui prætereà hostibus sibi infestis bello resistere possunt.De quib⁹ Deut.20.præcipiebat Deus eisdẽ Iudæis,vt cùm exirent ad bellũ.s.contra suos hostes, primùm eis pacẽ offerrent,quã si renuerẽt,bello aduersus illos agerẽt.Quòd aũt nos infideles,qui aduersus nos nihil obmoliunt,armis debellare possimus,ostendendũ esset, quo iure nobis cõpetat.Videtur eñ Pau.1.Cor.5.reclamare dicẽs. Quid.n.mihi de ijs q foris sunt, iudicare ? Nã eos,q foris sunt de⁹ iudicabit.Quasi dicat. Eorũ iudiciũ,qui in ecclesiæ societatẽ nõ sunt recepti,Deo reseruandum est. Vnde colligitur, ꝙ licèt ecclesia in potẽtia,& habitu iurisdi.habeat in omnẽ orbem si fidem susceperit, actu tamen vim coactiuã exercere non potest,nisi in eos,qui eã sua sponte susceperint,nisi fortè, vel terras nostras inuadãt, vel nobis alia sint ratione infesti. ¶ Hæc autẽ quæst.multas ex peregrinis locis extra lineã huius art.hùc concitaret. Et ideo ea prętermissa,hoc prorsus in præsentiarũ de huiusmodi adultis infidelibus perstringendũ est,vtrũ sola ratione fidei,vt,scilicet, eã suscipiãt,minis ac terrorib⁹, imò aperto bellorũ impetu sint cogẽdi. Ad quã quęst.

Scotus.

Scot.in.4.dist. 4.q.9. affirmanter hisce verbis respondet. Crederem religiosè fieri, si & ipsi infideles parentes cogerentur minis, & terroribus ad suscipiendum baptismũ, & ad conseruandum postea susceptũ.Nihilominus cõmunis doctorum cõsensus est in cõtrarium.In primis Diuus Tho. quanuis nõ hîc tam expressè tamẽ loco citato.2.2.q.10.ar.8. ait eos,qui nũquã fidem nostram susceperũt, neutiq̃ esse ad eam cõpellendos.Et ar.12.ait,ꝙ sunt inducendi ad fidem,nõ coactione,sed persuasione.Eandemq; tanquã certissimam veritatẽ asseuerat in.4.Richardus.d.6.ar.3.q.1. & Petrus à Palu. d.4.q.4.Duran.q.6. ¶Igitur vt res ex ordine procedat,tribus cõclusionibus respõdetur.

1.Cõclu

Prima.Ecclesia Christi primùm,ac perinde vnusquisque mortalium ius habet tam diuinum, q̃ naturale promulgãdi euangeliũ vbiq; terrarũ. Probatur primò ex illo Marci vlt.Eũtes in mũdum vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ.Et Mat.28.Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra:euntes docete omnes gẽtes baptizantes eos,&c.quasi dixisset. Quã ego potestatem in hac parte habeo,vobis confero : habuit autem potestatem in toto orbe prædicandi:ergo illam nobis contulit. Secundò.Iure naturæ vnusquilibet libertatẽ habet & facultatem docendi alios, eisque persuadendi illa,quæ facere tenentur : sed vniuersi mortales (vt articul.1. constitutum est) tenentur Christianam fidem eiusque sacramentum suscipere: ergo vnusquilibet potest id vniuersis vsque ad persuasionem suadere. Id quod tertiò sic confirmatur. Potest quisque quencunque ea, quæ sunt iuris naturæ,docere:neque illo docendi iure priuari valet : ergo & ea quæ sunt euangelicæ fidei, vtpote quæ nec minus sunt obligatoria, & magis sunt salutaria. Non dico,vt possit cogere aut conuincere: nam supernaturalia intellectum non conuincunt,sed tamen ea docere & explicare quisque

quisque iure suo valet.Res est clara.

Secunda cõclusio.

¶Secunda cõclusio.Si qs eandẽ prędicationẽ nobis impediret & cohiberet, iure possemus eius violentiã,etiã armis ꝓpulsare,nisi vbi experimento cõperiremus scandalũ inde oboriri in iniuriã fidei.Exẽplum est. Si princeps aliquis tyrãnus aliquã nobis prouinciã prædicandi gratia adeuntibus vi ingressum prohiberet, aut si dum prædicamus carceribus manciparet,vim illam vi possemus repellere. Primùm, quia ius nostrũ,in prima conclusione assertũ, nobis ille auferret. Deinde quoniã & indigenis illius prouinciæ atrocem irrogaret iniuriã prohibendo ne tubam euangelicã auscultarẽt. Illos autẽ,qui nos audire nollent, cõpellere vt nos audirẽt,nõ possemus,vt paulò inferius cõfirmabimus:quoniã ius nobis tantũ inest prædicandi:cogere autẽ vt credant,vel vt audiant, iam esset ad fidem eos perstringere,quod non licet.Dixerim nisi scandalũ oriretur:nã si eiusmodi bello prouincialibus scandalũ daremus, vt odium fidei cõciperent,atq; adeò aduersus illam recrudescerẽt,cessandũ esset.

Tertia conclusio.

¶Tertia cõclusio. Neutiq̃ licet quẽquã vel ad fidẽ vel ad baptismũ cogere.Hæc cõclusio planis tum sacræ paginæ,tum etiã conciliorũ, & sanctorũ testimonijs firmiter cõprobatur.At qm̃ autoritates rõnibus elucescunt,à rõnibus exordiẽdum est.Vbi primũ fundamentũ, quod tã est manifestum,vt nemo id possit inficiari, ob oculos

Nota fundamentum.

præfigendũ est.Videlicet.In ratione ꝓmulgandæ fidei oĩa media ad ipsam seminandam ex ipsa eius natura sunt perpendenda,atque ad hunc scopum dirigenda,vt nulla ei inferatur iniuria,sed secundũ eius naturã ꝓmulgetur.Natura autẽ prima fidei est,ob id,quòd supranaturalis existit,nõ esse hoĩbus in hoc seculo demonstrabilẽ,vt possit intellectus ad ipsam amplectendã conuinci, iuxta illud Ecclesiast.3.Altiora te ne quæsieris (id est rõne naturali ne fidei mysteria perscruteris) plurima autẽ supra sensum hominis ostensa sunt tibi. Ex quo palã fit consequens,vt D.Tho.2.2.q.2.art.9.&.q.4.arti.1.colligit,vt suapte natura nõ nisi per spontaneũ voluntatis obsequium diuinitus per gratiã motæ sit acquisibilis,iuxta verbum Pauli.2.Cor.10.In captiuitatẽ redigentes oẽm intellectũ in obsequiũ Christi.

August.

Id quod tract.26.super illud Ioan.6. Nemo põt venire ad me,nisi pater qui misit me traxerit eum,dissertè docet Aug.vbi ait neminẽ à Deo inuitũ trahi,sed spõtaneo amore,vt trahit sua quẽque voluptas:& cum tractio per fidẽ fiat amore viuentẽ,colligit,in sola hominũ voluntate diuinitus mota consistere.Hinc ergo elicitur prima ratio.Baptismũ nemini cõferre licet vt artic.8.demõstrauimus,nisi ei,qui fidẽ habere præsumit:nam cùm permanẽti in peccato nõ sit conferendũ sacramentũ,& infidelitas grauissimũ sit crimen,sacrilegiũ esset infidelẽ baptizare:ad fidẽ aũt nemo cogi põt: ergo neq; ad baptismũ debet.Et per hoc soluitur vnũ argumẽtum,quod rem maximè declarat. Põt ciuilis princeps,maximè si maiorum consiliũ capiat,aut respublica per suos magistratus reliquis ciuibus inuitis leges condere,aut alienas suscipere.V.g.Poterat respublica Romana leges Atheniẽsium inuitis plebeijs suscipere, eosque ad obseruandũ cogere,vt Numa Pompili⁹ Romanorũ rex multas Albanorũ,aliorũq; leges suis ciuibus tulit: ergo pari modo si princeps aliquis infideliũ,aut magistratus reipublicæ legem christianã suscipere decerneret, posset ciues omnes ab baptismũ cõpellere. Negat inquàm consequentia. Est.n.perãplum discrimen,quòd leges principesque ciuiles nõ obligant,nisi ad actus exteriores,quos tantũ iudicare & punire possunt:lex autẽ euangelica ꝑ fidem corde suscipitur,ac proinde singularum personarum consensum requirit. Vnde receptio fidei debet esse personalis,vt vnusquisque eam sigillatim suscipiat.Quare nullus põt neque à tota republica cogi.

2.argumen.

¶Secundò id cõfirmatur ex verbo Christi,Prædicate euangeliũ, &,Docete oẽs gentes.Nõ ait,vi ipsum obtrudite,sed docendo persuadete,& qui sua spõte crediderit,& baptizatus fuerit,saluus erit. Qui verò non crediderit condẽnabitur.Non ait,cõdẽnabitur à vobis,vt propter infidelitatẽ eum morte plectatis,sed condẽnabitur condẽnatione æterna:illi scilicet saluti cõtraria,de qua præmiserat,saluus erit.s.sempiterna salute.

3.Argumẽt.

¶Tertiò.Intentio Christi fuit persuadere orbi fidẽ quæ per charitatẽ operatur:nam illa sola est, quæ filios nos Dei facit,iuxta illud Ioan.1.Dedit eis potestatẽ filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius:charitati autem nihil est magis aduersum q̃ vis,iniuria,& metus:neminem ergo ad fidem eiusmodi violentijs licitũ est cogere,sed tantùm amore allicere & perducere.

4.Argum. Matthę.10.

¶Quartò id euidentissimè & vrgentissimè ex legibus confirmatur, quas Christus Matthæ.10. cùm discipulos prædicatum dimisit in orbem, eis præscripsit, quæ quidem omnes pacem illam supracælestem, quæ (vt Paul.ait ad Philipp.4.)exuperat omnem sensum,mirificè redolẽt.Cùm enim fides,quæ naturali ratione demonstrari non poterat, supernaturalibus miraculis esset persuadenda, nõ alia illis iussit vt facerent, q̃ quibus possent huma-

Universidad de Deusto Biblioteca

humanos animos ad fidem conciliare. Non enim ait, sanos plagis afficite, aut viuentes trucidate, ant dæmonibus seruientes dæmoniacè tractate, & pro eiusmodi inferendis iniurijs bona illorum tanquàm mercedẽ vestram ab illis eripite, Sed infirmos, inquit, curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite (neq; pro tam ingentibus beneficijs quicquã repetatis) imò quia gratis accepistis, gratis date. Et subdit. Non aurum neq; argentum, &c. Ne, vti ibidem ait Hieronym. si aurum & argẽtum haberent, nõ causa salutis hominũ viderentur, sed causa lucri prædicare. Neq; vllam feratis virgam (scilicet potestatis) ne vllam belli imaginem illis offeratis. Quinuero intrantes domũ salutate eam dicentes. Pax huic domui. Quod quidẽ verbum, vt eo. loco super Matthæ. cõsideratiùs adnotauimus, non deprecatoriè tantùm accipitur, sed assertoriè, hoc est, Ecce vobis pacem afferimus, pacemque annunciamus euangelicam. Et quo eandem pacẽ sublimiùs efferret. Ecce ego, inqt, mitto vos, nõ sicut lupos ad lacerãdas deuorãdasq; oues, sed sicut oues in medio luporũ: videlicet, vt quos lupos ĩueneritis, ouino ĩgenio tractetis, & quàm posſitis maximè, in ouium mãsuetudinẽ transformetis. Vnde Chysost. homilia. 34. super hunc locum. Erubescant, ait igitur qui cõtra facientes, quasi lupi aduersarios suos persequuntur, cùm videant innumeros lupos (nempe gentiles) ab ouibus vinci paucisſimis: scilicet ab apostolis. Et certè quandiu sumus oues facilè hostes vincimus: cùm verò in naturam luporum transimus, tunc superamur. Tunc enim nullum à pastore nobis patrocinium adest, qui nõ lupos, sed oues vult habere. Vbi Chrysostomus. Admonitos nos curauit quemadmodum Christus successui prædicationis non faueat, quando norma eius prædicãdi non seruatur. ¶ Sed rogas, Quid si prædicationẽ nostrã repudiantes abiecerint nos? Audi quintũ idemq; efficacissimum argumentũ. (Quintum argumen.) Quicunq;, inquit, nõ receperint vos, neq; audierint sermones vestros: nõ ait persistentes cogite, vt vos audiant, sed exeuntes, foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris (videlicet, qui in die iudicij illos accusaturus exurgat.) Amẽ dico vobis, tolerabilius erit in die iudicij terræ Sodomorum aut Gomorrhęorũ, quàm illi ciuitati. Quasi dicat. Vindicta illius repulsæ, nõ ad vestrum, sed ad meum attinet supremũ iudicium. Qua vtique de causa, paulò antea diximus quod nõ possumus infideles vt nos audiant cõpellere. ¶ Sed perspice, vt sextũ (Sextũ arg.) adhibeamus argumentũ, q̃ his legibus cõsonent apostolorum monita. Paul. Ephes. 6. (Ephes. 6.) Succincti lũbos vestros (nõ in feritate) sed in veritate, induti loricã (nõ ferri) sed iustitiæ, & calceati pedes in præparationẽ euãgelij pacis. Et ad Philipp. 2. Vt sitis sine querela, & simplices filij Dei: sine reprehẽsione in medio nationis prauæ & peruersæ. Et. 1. Petr. 2. Cõuersationẽ vestram inter gentes habẽtes bonã, vt in eo, qđ detractant de vobis tanquã de malefactorib⁹, ex bonis operibus vos cõsiderantes, glorificẽt Deum in die visitationis. Et Iacobus, vt eius refert historia, cũ Hermogenes ad eum ligatus traheretur, tũ vinculis absoluto ait, vade quò volueris liber. Non enĩ vult dñs, vt aliquis inuitus cõuertatur. Nescio ergo quisnã hæc mente intuitus dicere pergat, fas esse, quẽquã ad fidem, vel ad fidei sacramentũ minis & terroribus cogere. ¶ Iam alia via arguitur septimò. (Septimũ argumentum.) Quãuis gentes omni scelerũ genere sorderẽt, Christus suo primo aduentu in carne nõ venit ad exigendũ ab eis erratorũ pœnas, sed vt eis, per pœnitentiã conuersis oĩa cõdonaret. Est enim duplex visitatio: (Duplex visitatio.) altera medici ad infirmum, vt illi medeatur: atq; altera iudicis ad reos, vt eorũ vlciscatur scelera. Christus ergo suo primo aduẽtu in carne visitauit nos oriẽs ex alto, vti medicus. Vnde Matt. 9. (Matth. 9.) Nõ est op⁹ valentibus medico, sed malè habẽtibus. Quare dies natiuitatis eius, vt ait ad Titum Paul. dies fuit, qua apparuit eius benignitas & humanitas. Dies aũt iudicij appellatur dies iræ, de qua Dauid, cũ accepero tẽpus, ego iustitias iudicabo. Et hoc aduentuũ interstitium denotauit Christus Ioã. 3. dicens. Nõ misit Deus filium suum in mundũ, vt iudicet mundũ, sed vt saluetur mundus p ipsum. Vnde Lucæ vlti. Qm̃ sic scriptũ est, & sic oportet Christũ pati & resurgere à mortuis tertia die, & prædicare in noĩe eius pœnitẽtiã in remisſionẽ peccatorũ in oẽs gentes. Quare hoc fuit ꝓthema prędicationis Baptistæ, ac subinde Chr̃i. Pœnitentiã agite: appropinquauit. n. regnũ cælorũ. Prædicatio ergo euangelicæ fidei nõ debet esse minis & terroribus instructa, sed benignitate referta & beneuolẽtia, qua posſint hoĩes ad pœnitentiã reuocari. ¶ Idq́; octauò etiãnũ ex illo Lucę. 9. (Octauũ argumentum.) confirmat, vbi cũ Iacobus & Ioãnes repulsã à Samaritanis pasſi fuisſẽt, dixerũt Dño. Vis dicamus, vt ignis descẽdat de cęlo, & cõsumat illos? Sed cõuersus Dñs ĩcrepuit illos dicẽs. Nescitis cuius spũs estis. Filius hominis nõ venit aĩas perdere, sed saluare. Et abierũt in aliud castellum. Quæ quidem mãsuetudo, quẽ postea fructum fecerit tũc, postmodum apparuit, dũ ipse

ipse saluator per Samaritanam introductus, propter suam ipsius loquelam ab eisdẽ fuit Samaritanis receptisſimus. ¶ Nonò arguitur. (9. Argum.) Christus per fidei doctrinã humilitatem, paupertatem & mãsuetudinem docere studuit mũdum. Discite enim, inquit, à me, quia mitis sum & humilis corde. Et beatos prædicauit pauperes: quoniam ipsorum est regnum cęlorum, & mites: quoniam ipsi posſidebunt terram. Huic autẽ doctrinę è diametro aduersatur superbia, auaritia & ira: ergo ille qui infideles, vt fidem euangelicã susciperent, armorũ strepitu terrataret, id quod verbis persuadere contenderet, re ipsa dissuaderet. ¶ Decimò (10. Argum.) hac excellentia lex nostra inter alias, cum Machometi perfidia cõparata, resplẽdet, ꝙ illa tanquã quę nulla ratione persuaderi poterat, vi & armis in mundum obstrusa est: nostra verò per homines inermes & mites sola veritatis energia mundũ vicit, iuxta illud. 1. Ioan. 5. Hæc est victoria, quę vincit mũdum, fides nostra. ¶ Vndecimò. (11. Argum.) Si fides, cũ rationis naturalis lineã excedat, p violentiã gẽtibus prædicaretur, vel ipsa exosa fieret, & quasi tyrãnis existimaretur, & diaboli figmentũ rationi repugnãs, vel Deus inde blasphemaretur, ꝙ infideles putarent nõ fuisse potentẽ legem suam, si sancta esset, sanctiori via in orbem introducere. (12. Argum.) ¶ Duodecimò deniq; veritas hęc inde confirmatur, quòd nullum vnquam aut sanctorum pontificum, aut conciliorum, vbi fidei zelus cum prudentia cõiungitur, memoriæ proditũ est, talem cogendi modum ad intrudẽdam fidẽ, vel docuisse vnquã, vel certè permisisse. Imò tum sanctorũ patrũ concilia, tum & singulorum sententiæ eiusmodi coactionis opinioni vnanimiter cõtradicũt. (Concilium Toletanũ quartum.) Et primùm concilium iam citatum Toletanũ quartum ob id præcepit nemini ad credendũ atq; adeò neq; ab baptismum vim inferri, ꝙ salutis beneficium non nisi per Dei gratiam donatur, qui cui vult miseretur, & quem vult indurat: atq; homines, inquit, nõ sunt inuiti saluandi, sed volentes, vt integra sit forma iustitię. Sicut enim homo propria arbitrij voluntate serpẽti obediens perijt, sic (vocante eũ gratia Dei) propria mentis conuersione quisq; credẽdo saluatur: ergo non vi, sed libera arbitrij sui voluntate & facultate, vt conuertantur suadendi sunt, nõ potiùs impellendi. Hactenus synodus. Non ergo intelligo, quomodo Scotus fauere sibi hanc synodum putauerit, propterea, ꝙ baptizatos à Sisebuto iusserit in religione Christiana retineri. Nam cùm tam multis verbis inhibuerit, ne id deinceps fiat, manifestè docet factum illud non procesſisse ex zelo secundum scientiã. Sed neq; responsum Gab. d. 4. q. 2. solidũ est dicentis, synodũ id prohibere: non quia per se nõ sit licitũ, sed ne detur scandalum. Nã synodus nihil de scandalo meminit, sed ostendit naturã fidei esse, vt nõ suscipiatur, nisi auxilio dei liberè voluntatẽ humanã ad cõsensum mouentis. Item Grego. (Gregor.) Paschasio epõ Neapolitano, lib. epistolarũ. 11. vt can. Qui syncera. ea. di. refertur. Qui syncera, inquit, intẽtione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt recta perducere, blandimẽtis debent, non asperitatibus studere: ne quorũ mentem reddita ratio de plano poterat reuocare, pellat procul aduersitas. Nam quicunq; aliter agunt, & infideles sub hoc velamine à consueta ritus sui voluerint cultura remouere, suas illic causas magis q̃ Dei probant attendere. Hæc ille. Quare præcipit epõ, ne Iudæos à suis cæremonijs vi arceat, sed blandè ad fidem perducat. Et lib. epistolarũ. 1. epist. 45. episcopos Marsiliæ Virgiliũ, & Theodorũ instantisſimè admonet, ne vi Iudæos baptizent, sed prædicatione, & admonitione eos, quantũ Deus donauerit, ad nouam regenerationis vitã perducant. Et lib. 2. c. 91. quę est epist. 52. & refertur ea. d. can. Quid autem, ait, ꝙ egregius prædicator dicit Argue. obsecra in omni patientia & doctrina. Noua verò, inquit, atq; inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidẽ. Qua deniq; ratione ad Angliam conuertendã nõ armatorũ exercitum, sed doctorũ comitatũ cũ Augustino illius prouinciæ epõ misit, vt Beda lib. 1. historiæ Angliæ refert. Et Clemens tertius. c. Sicut. de Iudæis, Statuimus, ait, vt nullus inuitos, & nolentes Iudæos ad baptismum venire cõpellat. Quia Christi, inquit, fidem habere nõ creditur, qui ad christianorũ baptismum nõ spontaneus, sed inuitus cogitur cõuenire. Et quod Grego. de Iudæis præcipit, ne vi à sua cultura ꝓhibeantur, Aug. sermo. 6. de verbis Dñi de idololatris admonet, ne scilicet p violentiam à sua impietate diuellantur, etiam si in Christianorum conspectu adorent idola: quia talẽ, inquit, potestatẽ non habemus, vt ea infringere valeamus, dicente Paul. 1. Corint. 5. Quid mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare? quousque sua ipsi sponte in nostram familiam veniant: iuxta illud Denter. 7. Cùm data fuerit terra in potestatem vestram, aras eorum destruetis, lucos eorũ succidetis, statuas eorum confringetis, &c. Priùs ergo, ait Augu. blandiendum illis est, vt fidem nostrã suscipiant: priùs fidei persuasione in eorum cordibus debemus idola confringere, quàm ius habeamus eos cogẽdi. Alioqui si nos, inquit, illis impetu obijcimus, vt nos occidant,

Universidad de Deusto Biblioteca

cidant, Circſicellionum morem imitabimur, ꝙ ob id ſe, ſine alia cauſa, morti offerebãt, vt poſt modùm tanquã martyres colerentur. Hæc ille.

Sylueſt.

Pari modo de Sylueſtro legitur, ꝙ ethnicos plurimis beneficijs cumulabat, vt eos ad fidem emolliret. Neq; verò vnquam chriſtianiſsimo Conſtantino ſuaſit, vt vi illos cogeret. Neque Ambr. catholico Theodoſio. Quinuerò, quò plurimis alijs teſtimonijs prætermiſsis, rem cõcludamus, lib.7. ſuper Lucam homilia ſuper illud ca.10. Nolite portare ſacculum, &c. præſentem veritatem palàm hiſce verbis cõcludit. Virgam illis portare non permiſit, quę eſt pręferendæ poteſtatis inſigne, & vlciſcendi inſtrumentum doloris. Eos enim miſit ad ſeminandam fidem, qui non cogerẽt, ſed docerent: nec vim poteſtatis exercerent, ſed doctrinã humilitatis attollerent. Et vt ex doctoribus canonicis iuris vnum pro omnibus citemus virũ clariſsimum, Innocen.4. ſuper ca. Maiores. in verbo, non cõpellant. Nullus ergo, inquit, vt chriſtianus fiat, compellendus eſt.

Dilutio argu. cótrariæ opin.

¶Supereſt ergo, vt contrariæ opinionis argumenta diluamus. Arguit quippe Scotus, ob id infideles ad fidem cogẽdos, quòd licèt hac via non fiant verè fideles in animo, tamen minus malum eſt eis non poſſe impune legem ſuam illicitam ſeruare, quàm poſſe eam liberè ſeruare. Item quia filij eorum, ſi rectè educarentur, in tertia & quarta generatione eſſent verè fideles. Sed ad hoc reſpondetur, ꝙ errare in conſiliorum fine, eſt in foribus impingere. Prædicatio enim, vt dictum eſt, euangelica illum debet habere ſcopum, vt fidei non fiat iniuria, quicquid in hominibus contingat. Vi autẽ baptizare infideles, qui in ſua infidelitate permanſuri creduntur, eſt ſacrilegam iniuriam irrogare fidei: quod cùm ſit per ſe malum, pro tota ſalute mundi non eſt faciendum. Non enim facienda ſunt mala, vt ait ad Rom. Paul. vt inde eueniant bona. Præſertim, quòd longo experimento nobis conſtat, neq; filios, neque nepotes, neq; verò pro nepotes Sarracenorũ qui in Hiſpania olim fuerint conuerſi ſuam ſectã animo inſculptam geſtare. Quãuis catholicorum regum decretum non eſt condẽnandum quippe qui nõ aliam illis vim intulerunt, quã vt ſi nollent chriſtianiſmum ſuſcipere, fines regnorum ſuorum exirent, quod iure facere potuerunt.

2. argumen.

¶Alij verò, quo hanc abſurditatem effugiant, aiunt, quòd licet nefas ſit infideles ad fidem cogere, tamen fas eſt, armorum vi illos prius ſubijcere, vt ſubiectos cõmodiùs fidem doceamus, alliciamuſq́;, vt eam ſua ſponte ſuſcipiant. Nam qui præcipit, inquiunt, finem, permittit, imò iubet remedia neceſſaria ad finem: Deus autem, & nobis præcipit prædicare fidem, & vniuerſis mortalibus eum ſuſcipere neque alia via ad id nobis patet, quàm illos ditioni noſtræ ſubiungando: ergo illud eſt licitum. Simili modo vulgares excuſationem ſibi obtendunt, qui Æthiopes vi capiunt. Aiunt, inquam, ꝙ licèt eos in captiuitatẽ redigant, maius eis beneficium rependunt, dum Chriſtianos faciunt.

Nota

¶His autẽ reſpondetur, quòd ſi natiua fidei conditio eſt, vt ad eam nemo poſſit cogi, eadem conditio admonet nullam coactionem eſſe mediũ ad eius perſuaſionẽ licitum, atque adeò nec neceſſarium. Quod enĩ non licet, id abſurdum eſt dicere, vt ſit neceſſarium. Mirabile enim eſt, quod mihi nõ liceat ethnicum cogere, vt ſit Chriſtianus, & tamen ad illum finem liceat eum cogere, vt mihi ſit ſubditus. Præſertim cùm fides ſit lex libertatis, vt ad Rom.8. docet Paul. Vnde contra illos inuertitur argumentũ. Fides, vt.2.2. quæſt.10. artic.10. ait S. Tho. per ſe non tollit dominium infidelium, quominus chriſtiani poſsẽt infidelibus ſeruire: ius nãque diuinum, quod eſt ex gratia, nõ tollit humanum: quod eſt ex naturali ratione: ergo multo minus tollit libertatem humanã, vt poſsit quiſpiam ratione fidei in ſeruitutẽ pertrahi: hoc enim eſſet eandem fidem exoſam, & execrabilem apud infideles facere, ſi eis diceremus, quòd ad illam introducendam poſſumus illos contrà naturale ius libertatis captiuare.

3. Argu.

¶Tertiò argumentãtur ex loco illo Luc.14. quo homo ille, qui fecit cœnam magnã, dixit ſeruo ſuo. Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Cùm enim inuitatio illa ad cœnam in myſterio relata ſit inuitationis ad fidẽ, colligunt licitum eſſe infideles ad id cogere.

Triplex interpretatio.

Triplex autẽ inter ſanctos interpretes reperitur huiuſmodi cõpulſionis ſenſus. Bina enim diſtinctione vtuntur. ſ. & ex parte modi cõpellẽdi, & ex parte perſonarũ, quæ cõpelluntur. Et quantũ ad primã, vna eſt compulſio per rationis vim, & perſuaſionis energiam & efficaciã: atq; altera per cõminationis vim, & armorũ violentiã.

2. Timo.

De priori ait Paul.2. ad Timoth.4. Argue, obſecra, increpa, inſta opportunè in omni patiẽtia, & doctrina. Et apud Hieremiã Dñs ca.23. Nõne verba mea quaſi ignis ſunt, & quaſi malleus cõterens petrã? Et de iſta coactione intelligendus eſt ille locus, non de altera. Quæ quidẽ expoſitio frequẽter à doctoribus probatur, quorũ eſt S. Thom. q.22. de veritate. articu.9.

Grego.

Secunda expoſitio eſt quam Gregorius in homilia eiuſdẽ loci meditatur: videlicet, ꝙ cõpulſio illic intelligatur illa, quæ fit per calamitates & aduerſitates, quas Deus in hoc ſeculo infligit hominibus. Complures enim, quos proſperitas labefactabat, vt perditè viuerent, aduerſitas in viam reuocat.

Coactio Pauli.

Atqui hoc pacto Deus Paulũ, vt legitur Act.9. furijs aduerſus eccleſiã inuectũ in terrã proſtrauit, vt exurgeret vas electionis. At verò cõpulſio hęc Deo propria eſt: hominibus nãq; nõ licet ſic alios cõpellere, niſi quatenus diſciplinę norma permittit. Vnde gloſ. in ca. Maiores. de baptiſmo. Illa, inquit, quæ diuino iudicio fiũt, ad cõſequentiã trahi nõ debẽt. Altera verò diſtinctio fit ex parte perſonarũ. Infideles enim alij ſunt, qui nunquã fidem ſuſceperunt: alij verò, vt ſchiſmatici & hæretici, qui ab eccleſia exiuerunt. Et quidẽ hos ſecundos nõ ſolùm minis, & terroribus cogere licet, verũ (vbi res poſtulauerit) capitis ſupplicio plectere. Priores autẽ nõ item.

August.

Et hoc interpretamentũ amplectitur Aug. epiſto.48. quæ eſt ad Vincentium, & latius ad Bonifaciũ quæ eſt.50. Et refertur.23. quæſt.4. canon. Diſplicet. cau. & eadem. q.6. can. Schiſmatici. Fuerat nanq; aliquãdo Aug. illius opinionis, quæ nũc eſt hæreſis Lutherana, ꝙ hæretici nõ ſint compellẽdi. Sed poſtea illa in odium Donatiſtarũ depoſita, docuit cõpellẽdos eſſe. Quare laudibus cõmendauit Cõſtantini leges aduerſus idololatras, vt vſq; ad eorum interniciem plecterẽtur, vt patet. l. Placuit. C. de paganis & ſacrificijs & tẽplis eorũ. Leges autem dũtaxat earum cõditorum ſubditos ligant, nõ autem ad exteros protendũtur. vt. l. Cunctos populos. C. de ſumma trinitate & fide catholi.

1. Cor. 10.

Atq; hoc pacto illud Pau. 2. ad Corinth.10. gloſſat. Parati vlciſci omnẽ inobediẽtiam, cũ completa fuerit prior obedientia veſtra. Quaſi dixiſſet, vbi aliquis prior ſpõte fidem ſuſceperit, tũc, & nõ antea, vlciſcẽda eſt eius inobedientia ſi retroceſſerit. Quod quidẽ diſcrimẽ Aug. in allegata parabola dignouit. Prius enim Dominus ille inuitari iuſſit ſponte ſua volẽtes venire. Qui cùm ſe excuſarent, adduci eos iuſsit debiles & claudos, qui erant in plateis & vicis ciuitatis. In prioribus ergo intelligũtur infideles omnes, qui nunquam fidem ſuſceperunt, qui ideo ſua ſponte adducendi ſunt. Poſtmodùm tandẽ ira correptus compellere præcepit alios, qui erant in vijs & ſepibus. In quibus intellguntur hæretici, & ſchiſmatici, qui errorũ ſentibus cõpũcti obedientiã eccleſiæ relinquũt. Vnde primos, qui ſe excuſarũt, cogi non iuſsit, ſed de illis ſubdit. Dico autem vobis, ꝙ nemo illorum virorum, qui vocati ſunt, guſtabit cœnã meam. Quare Aug. inibi cõpulſionem Pauli non in exẽplum adducit, vt infideles omnes, ſed vt hæretici compelli poſsint. Nõnulla ergo temeritas eſt ex illo loco cõtendere, vt infideles ſint ad baptiſmũ cogendi.

Quartum argumen.

¶Quartũ argumentum adſciſcunt ex.1. lib. epiſtolarũ Grego. epiſto.73. ad Gennadium, quem egregia cõmendatione proſequitur, quod bellorũ victorijs chriſtianũ nomen dilatauerit, quaſdã, ſcilicet, gentes ſubiugãdo, vt fidei prædicatio circũquaq; diſcurreret. Sed mirandum eſt, nõ nullos hunc locum tanti æſtimare ad fulciendam contrariã ſententiã. Cùm enim Grego. epiſtolis ſuperius citatis tã apertis verbis eiuſmodi coactionem condẽnauerit, quis credat in eodem epiſtolarũ numero contrarium ſibi ipſum fuiſſe? Sed ipſa eadem epiſtola, & quæ illi antecedit manifeſtè monſtrat, Gennadiũ non eo præciſo propoſito debellaſſe illas gentes vt fidem ſuſciperent, ſed eo quod hoſtes eſſent Romani populi, infeſtiq; chriſtiani nomini, atq; eius terras vſurpaſſent, quin etiã multi eorum eſſent tunc hęretici. Ait enim epiſtola præcedenti.72. ipſos (.ſ. Gennadiũ & Exarchum) aduerſarijs catholicæ eccleſiæ pro chriſtiano populo vehemẽter obſiſtere. Nota obſiſtere. Et ſubdit. Notum eſt enim hæreticę religionis viros, ſi eis, quod abſit, ſuppetit nocẽdi licentia, contra catholicã fidem vehementer inſurgere, quatenus hæreſeos ſuæ venena ad tabefacienda, ſi valuerint, chriſtiani corporis membra, transfundant. Cognouimus enĩ eos contra eccleſiã catholicam, Dño eis aduerſante, colla ſubrigere, & fidem velle chriſtiani nominis inclinare. Sed eminẽtia veſtra conatus eorum cõprimat. Et infra. Magno profectò excellentiæ veſtræ apud creatorẽ gloria proficit, ſi per ea diſperſarum eccleſiarũ potuerit ſocietas inſtaurari. Et in epiſtola ſequẽti.73. Plurima, inquit, pro paſcendis ouibus beati Petri apoſtolorũ principis vtiliter excellentiam veſtram præſtitiſſe didicimus: ita vt nõ parua loca patrimonij eius proprijs nudata cultoribus, largita Dacorum habitatoribus reſtaurauerit. Cauſa ergo bellorũ Gennadij nõ fuit, niſi vt eccleſiæ hoſtes eiuſq́; terrarum inuaſores cõtunderet. Aduerſus quos nõ dubitamus, quin poſsint chriſtiani pricipes bella mouere. Quo circa Afros Sarracenos, qui terras noſtras iniuſtè poſsident, debellare nos iure poſſumus. Eodẽ enĩ iure Cõſtantinus, vt in eccleſiaſtica hiſtoria lib.10. ca.6. refertur, pietatis zelo Gothos & Sarmatas domabat: erant enim imperij Romani acerrimi hoſtes, & aduerſus Chriſtianã crucẽ apertiſsimas gerebãt inimicitias.

¶Quintum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quintū argumentum. ¶Quintum argumentum in contrariū afferri poteſt,ꝙ Alexander ſextus ſuo diplomate catholicis regibus noſtris Ferdinando & Eliſabeth expeditionem in Inſulas Occidentales infidelium conceſsit. Ad hoc autem reſpōdetur in primis pontificem neq; conceſsiſſe,imò verò neq;(vt cum omni reuerentia & obedientia de ſanctiſsimo Chriſti vicario loquamur) concedere potuiſſe dominium eorum,ſuorumve bonorum,quaſi dominium in eos ipſe haberet:quoniam,vt ſuper capitulo ſecundo Matt. ſuper verbo Natus eſt rex Iudæorum,diſputauimus,neque Chriſtus ipſe huiuſmodi regale dominium ſeculare accepit in orbe:quia neq; illo indiguit:ſed tanquam vniuerſalis rex regni cælorum,illud vniuerſale accepit dominiū in toto vniuerſo, quod ad finem redēptionis & fidei erat neceſſarium. Atque hoc Petro ſuiſque ſucceſſoribus contulit. Vnde cùm authore D.Thom.2.2.quæſtio.10.ius diuinum, qđ eſt ex gratia,ius humanum nō tollat,quod eſt ex naturali ratione,ſed ipſum perficiat, lex fidei dominium rerum ab infidelibus nō aufert, quod ſibi natura conceſsit. Eo potiſsimū ꝙ vt ea.quæſt.articu.1.idem ait S.Doctor,infidelitas eorum,qui nihil audierunt de fide, non eſt peccatum. Neque verò quiſquā apud D.Thomam eo.art.10.decipiatur,vbi ait ꝙ poteſt eccleſia ius dominij vel prelationis tollere ab infidelibus:loquitur enim de prælatione,quā habent ſuper fideles. Secùs autē de dominio ſuarum rerum. Igitur illa pontificis Alexandri cōceſsio,facta non fuit niſi ad normam primæ ſecundęq; concluſionis,quas ſupra præmiſimus Enimuerò cùm ſummus pōtifex hac in vniuerſum orbem poteſtate fungatur,quæ eſt fidem promulgare,illi cōpetit regiones plagasq; ad hoc munus diſtribuere. Et ideo cōceſsit Hiſpaniarum regibus,vt illuc mitterent viros doctos & probos,qui eandem docerent fidem, & orthodoxorum mores. Quòd ſi forſan tyranni aliqui eādem prædicationem impedirent, per miſſum eſt ducem aliquem in tutelam eorundem prædicatorum allegari,qui eos ab eadem tyrannide protegeret. Atque eos, ſubinde qui ad fidem conuerterentur,prędictorum regum patrocinio cōmiſit,ne nomē Chriſti,quod ſuſciperent,poſtea blaſphemarent.

Duplex ius. Itaque dupliciter illi poſſent in ditionē Chriſtianorū principum virtute illius diplomatis venire. Primū ſi dum ſua ſe ſponte in Chriſtianiſmum manciparent eoſdem ſibi reges eligerent,quod nō erat difficile. Deinde ſi in fide, quam ſuſceperant non perſiſterent,poſſent tunc ſubiugari, eò quòd iam eſſent de iuriſdictione eccleſiæ, ne nomen Chriſti,quod colere cœperant, abnegarent,vt Toletana ſynodus ſæpe citata admonet. ¶At verò non eſt hic noſtrum inſtitutum titulos omnes examinare,quibus terras illas chriſtiani principes poſsidere valent,libro enim.4.de Iuſtitia & iure tractatum de ratione promulgandi euāgelij polliciti ſumus,quē ſemper fert animus primùm in obſequiū fidei, deinde in gratiam Chriſtianorum principum annuente numine ædere. Nunc autem ea penitus dicere conſtituimus,quę prima D.Thom. concluſio omnino exigebat:ſcilicet, vtrū hoc ſolo fine,vt infideles fidem ſuſcipiant, cogere eos liceat.

Ad tertium argumentum. De alia verò ratione,quam nonnulli cōminiſcūtur,vt poſsint infideles Inſulani ſuis bonis expoliari, videlicet quia ſunt natura ſerui,vt Ariſtot.1.Politic.ca.1.3.&.4.ait, ſatis eodem lib.4.de Iuſtitia & iure ſcriptum reliquimus.quæſtio.2.arti.2. Seruitus enim illa libertatem non tollit,atque adeò nec rerum dominium,quod in ipſa fundatur. Nec ſunt ſerui,niſi in bonum ſuum:nempe,vt cùm nō ingenio, ſed corporum robore valeant,doceantur inſtituanturq; ab alijs,qui ingenio pollent. Eademque ratione dicuntur natura liberi. Ad id ergo debent per ſuos iudices conſtringi. Quando ergo ait Ariſto.quòd ſicut licet beſtias venari, licita & bellum contra illos moliri, de illis prorſus loquitur, qui ferarum more nulla prorſus ratione viuentes,nulla ſeruant gentium fœdera,ſed aliena rapere conantur. Iſtorum enim ferinos mores illi q̄ illa incōmoda vel patiunt, vel metuūt,iure cōprimere edomareq; poſsūt.

Secunda conclusio. Scotus. ¶Secunda concluſio, quæ ad pueros ſpectat poſt præfatam diſputationem,facilior eſt. Sūt autem tres opiniones. Vna ſcilicet Scoti loco citato generalis. Quòd vbi id cum bona cautela fieri poſſet,& baptizati religioſè poſſent educari,filij infidelium ſunt inuitis parentibus baptizandi.

Durandus. Secunda opinio eſt media Durandi,vbi ipſum citauimus,qui diſtinctione vtitur infidelium. Ait quippe filios eorum,qui non ſunt chriſtianorum ſerui,fas nō eſſe inuitis parentibus baptizare:filij autem infidelium, qui ſunt Chriſtianorum mācipia poſſūnt, inquit, ab inuitis parentibus remoueri,& tunc baptizari. At verò D.Thom.hic &.2. 2. quæſt. 10. articu.12.ſimpliciter ait,neutiquam eoſdem inuitis parentibus baptizandos. Et nomine parētum intelliguntur etiam orphanorum tutores,quibus iure eorum incumbit cura. Et quidem opinio S.Thomæ, quam.2.2.copioſius explicat,fundatur primùm in iure naturæ. Diuinum enim ius quod gratia tulit,vt proximè dicebamus,ius naturæ non deſtruit, ſed perficit.

Idem.n.Deus vtriuſq; eſt autor: filius aūt quandiu vſu rationis non viget, ſub parētum cura continetur, quaſi quodā ſpirituali vtero incluſus,quemadmodū quādo in matris vētre geſtabatur,non proprio ſed materno alimento corporalē vitam alebat:ergo lex fidei & gratiæ infideliū parentes illo iure non nudat. Cura aūt parentum in hoc maximè conſiſtit,vt liberos moribus imbuat, legibusque adeò inſtituat:ergo ipſis inuitis non poſſunt eorū nati baptiſmo addici. Itaq; cū voluntas patris exiſtimetur filij, ſicut nō poteſt adultus cōtra ſuā voluntatē baptizari,itā neq; filius ſine volūtate patris. Secus de Chriſtianorū prolibus: nā cùm ſint de iuriſdictione eccleſiæ, quantūuis parētes reluctētur,poſſunt baptizari. Imò ipſi renitētes patres tanquā apoſtatę puniri.

Secundū argumentum. ¶Secūdo arguitur. Infantes infideliū baptizare, eſt ipſos parentū curæ ſubducere, & ab eorū auferre poteſtate:nā cùm apud illos non poſſent ſine periculo fidei educari, cōſequens fit, vt debeant ab ipſis diſtrahi.vt in ſynodo Toletana quarta,quæ refertur.28.q.1.c. Iudæorū.ſancitū eſt. ¶Vt aūt ius iſtarū rationū apertior fiat,nemo eſt qui ambigat filiū quoad vſque propriū habeat arbitrium, non aliā habere voluntatē quàm patris,atq; adeò eius eſſe poſſeſsionē,imò vt.1. Politicorū ait Philoſophus, patris partem. Attamen punctum rei in hoc conſiſtit,ꝙ cùm pater diuino iure teneatur filium baptizare, ideoq; dum non baptizat iure abutatur paterno:apparet lege diuina licitū,eundem patrē iure illo priuare,& ipſo inuito baptizare puerulum ſuum.

Scotus. ¶Vnde arguit Scot.ex verbis Aug.ſermone.6.ſuprà citato de verbis Dñi:vbi per comparationē arguit,ꝙ ſicuti dū proconſul quidpiā cōtra imperatoris mādatū præcipit, parendū eſt potiùs imperatori:ita ſi imperator cōtra imperium Dei quicquā iubeat, obediendū eſt potiùs Deo. Pari ergo modo cùm Deus puerum baptizari præcipiat,& pater renuat, parendū eſt citiùs Deo. Ad hoc aūt reſpōdetur, cū Caietano loco citato. 2.2.ꝙ cùm Deus ipſe, vt modò dicebamus,ſit autor naturalis iuris & fidei,nō eſt facienda comparatio inter parentes & ipſum,tanquā inter duas poteſtates, ſed inter Deum inſtitutorem naturæ, & ipſum, vt autorem fidei & baptiſmi. Vnde legem diuinam,vt vniuerſi baptizentur,potuit Deus bifariàm intelligere. Vno modo,vt illa omnino impleretur nō obſtante naturali iure. Et ſi illo modo illā edidiſſet, nullū reliquiſſet dubium, quin inuitis parentibus eſſent paruuli baptizādi. Alio tamen modò potuit illā ponere ſimpliciter,nō derogando iuri naturali. Et ꝙ hoc modo illā poſuerit,inde patet, ꝙ etiā ius naturæ ipſe cōdidit, & lex gratiæ per ſe illud non deſtruit.

Exemplum. Exemplū eſto. Si Cæſar, qui per ſua priuilegia nobilibus indulſiſſet,ne tributa ſoluerent,prçciperet,vt nō obſtantibus immunitatibus oēs in ſtructurā pōtis nummū aliquē penderent,tunc non obſtātibus priuilegijs ſoluendus eſſet ab omnibus nummus. Si aūt tantùm diceret,vt oēs ſoluerent,non ideo nobiliū priuilegijs derogare videretur. Tenentur ergo oēs baptizari,ſed ſaluo vniuſcuiuſq; iure,& ordine naturali. Et cōfirmatur. Lex baptiſmi nō tollit alia naturalia iura:non enim licet, vt infans,qui eſt in vētre,baptizetur, occidere matrem, neq; furari: ergo neque ius abrogat paternum.

Tertium argumentum. ¶Tertium autem efficacius eſt argumentum,qđ ex fidei natura ſumitur. Dictum enim eſt ſic eſſe adminiſtrandum baptiſma, vt nulla fidei irrogetur iniuria: ex baptizatione autem huiuſmodi magna ei irrogatur, nam creatur manifeſtum periculum, vt ad ætatem adultam pertingētes à parentibus inducantur, vt ad ſuam redeāt priſtinā legem, quare quod ignorāes acceperunt,facilè relinquent.

Hiſtoria. Audiui ab illis,qui ſe mihi ipſos feciſſe dixerunt,quòd apud Indos multa infantium millia baptizata ſunt,quos quidem ipſi qui baptizabant,apud parentes infideles relinquebant omni Chriſtianorum auxilio deſtitutos, qui poſſent poſtea eos religionem docere. Quo vtique neſcio quodnā aliud ſacrilegium grauius committi poſſet aduerſus fidem. Illud enim neq; Scotus permiſiſſet, ſanè qui ait eiuſmodi pueros eſſe tunc baptizandos, dum cautela adhiberi poſſet, vt religioſè educarentur. Iſti autē baptizatores ſic narrabant hiſtoriā,ꝙ illi barbari,licèt ipſi nollent baptizari,vltro tamē permitttebant, vt ſui paruuli,nondū rationis vſuram habentes, baptizarentur. Quare prædicti prædicatores eo ſolo propoſito, vt ſi contingeret eos ante vſum rationis mori, ſalui fierent, eos baptizabant,nihil de apoſtaſia curantes, quæ maximè illis timeri debuiſſet.

Quartū argumentum. ¶Quartum igitur argumentum eſt,quod Diuus Thomas. 2.2. in Eccleſiæ conſuetudine fundat, cui magis ſtandum eſt, inquit, quàm autoritati ſanctorum, quæ eiuſdem eccleſiæ autoritate fulcitur. Eccleſia nanque nunquam eiuſmodi infidelium filios contra parentum voluntatem baptizare conſueuit. Neq; id vnquam Syluester Cōſtantino,neq; Theodoſio Ambroſius conſuluit.

Quintū argumentum. ¶Quintò arguitur ex cap. Ex literis.extra de conuerſio. infideli. vbi decernitur, quòd patre ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad fidem conuerso consentiente in baptismũ filij, etiam si mater infidelis renuat, baptizetur: à contrario ergo sensu apparet consequi, quòd si ambo in infidelitate persistẽtes reclamarent, non esset baptizandus. Dubitat aũt Palud. loco citato, vtrum eadem si ratio si mater consentiret renuente infideli patre. Et ducit dubitatio ortum ex historia Augustini, quem cùm mater fidelis baptizare contenderet, pater verò infidelis resisteret, eius est batismus dilatatus. At verò proculdubio idem est de matre, cuius consensus, si fidelis sit, sufficit, etiam si pater renuat, vt prædicta Synodus Toletana decreuit vigesimasecunda quæstione prima. canon. Iudæi.

¶ Addit ibidem Paludanus idem esse de puero vtroque orbato parente, qui renuẽtibus tutoribus non est baptizandus. Sed arbitror nõ esse tam atrocem iniuriam ac si parentes contradicerent. ¶ Duo hîc tamen residua sunt dubia. Primum, vtrùm si paruuli inuitis parentibus baptizarentur, baptismus teneret. Durand. nanque & Paluda. locis citatis partem sustinent negatiuam, eò quo cùm intentio illius, qui baptizatur, vel formalis vel interpretatiua sit de necessitate sacramenti, fit vt quando parentes resistunt, sacramentum sit imperfectum. Imò exaggerationis gratia ait Paludan. non magis esse sacramentum, quàm si bruta baptizarentur. Contrarium ait hîc Caieta. Et arbitror esse opinionem S. Thomæ. Enimuero dicens quòd de facili ad infidelitatem rediret, insinuat per illud baptisma fuisse factos fideles. Et re vera illa interpretatiua intentio puerorum, quæ est parentum, vel gestantium non est de essentia sacramenti, vt suprà diximus, sicut intentio adulti, sed per intentionem baptizantis, qui est ecclesiæ minister perficitur sacramentum. Neque S. Thom. aliud contendit, nisi quòd ille baptismus non est licitus, sed est peccatum & periculum apostasiæ.

Primum dubium. Durandus. Responsio.

Secundũ dubium.

¶ Sed alterum dubium est, qua ætate paruulus censendus est vsum rationis attingere, vt possit inuitis parentibus baptizari. Sylvest. enim verbo Baptismus. §. 8. ait in quarto decimoanno, & alij in duodecimo. Nihilominùs quanuis tunc certum sit habere legitimum rationis vsum, tamen certissima regula est, ꝙ si citra illam ætatem certò constat puerum fidei catechismis instructum satis intelligere, quid nam sit baptizari, & quemadmodum sit professio Christianæ legis, baptizandus est. Quoniam ætas ad contrahendum matrimonium lege humana statuitur: lex autem diuina baptismi neutiquam ab humana dependet. Sed vbi primùm rationis lumen affulserit, sacramentum est validum. Quinuerò quando res esset aliquo modo dubia: nempe, si bonæ essent coniecturæ & indicia puerum annum agentem octauum intelligere quid vellet profiteri, baptismumque peteret, inuitis parentibus esset baptizandus, ac subinde ab eorum educatione subtrahendus. Et vice versa, si in illa ætate eius parentes conuerterentur ad fidem, vellentq; ipsum baptizari: ille tamen aliquatenus videretur renuere, sed ex altera parte essent aliquæ coniecturę sui consensus, re etiam sic dubia esset baptizandus. In summa. Vbi aliqua apparet voluntas siue intentio, tũc in fauorem baptismi inclinandum est.

¶ Contra hanc autem sententiam non desunt argumenta. Et primum sit illud Durandi, ꝙ filij saltem infidelium, qui serui sunt Christianorum possint baptizari. Potest enim Dominus illos parentes diuendere, vt in longinquas terras distrahantur, eorum apud se paruulis relictis: & tunc quoniam cura sunt parentum destituti, possunt baptizari. Ad hoc in primis distinguito inter infideles Christianis subditos, & Christianorum seruos. Ob id enim quòd infidelis sub ditione Christianorũ principum viuat, non possunt ipso inuito eius liberi baptizari. Sed de seruis ait Capreolus in. 4. distinctione. 5. duo. Primum, quòd non potest Dominus ancillæ natum eius ante vsum rationis ab illa distrahere: quoniam iure naturæ semper est sub eius cura. Secundum, quòd etiam si subtrahatur, non potest ille sic subtractus, nisi consentiente patre vel matre, baptizari. Et hanc putat esse opinionem Sanct. Thomæ hîc in solutione secundi argumenti. Attamen, vt illic patebit, non loquitur de Iudæis, qui mancipia sunt Christianorum. Quare vtrunque assertum Capreoli apparet falsum. Potest enim Dominus seruum, vt pecudem pro suo arbitratu vendere. Haud tamen arbitror per distinctionem Durandi inter seruos & liberos respondendum, sed alio modo, cui Paludanus applaudit, videlicet, ꝙ quandiu infantulus est sub cura parentum, non licet eis inuitis eum baptizare. Quando verò sic separatus ab illis est siue iure siue iniuria, vt non possint conueniri: tunc licitum est sine eorum consensu ipsum baptizare. Neque hoc certè Diuus Thom. negasset: quia cùm paruulus semper sit censendus alicuius arbitrio gubernari, quando longè distat à parẽtibus, seu liberis, seu seruis: quia iam non regitur eorum arbitrio, tunc Dominus & ecclesia ipsa potest eum baptizare. Quare licèt quis

Primum argumentum S. Thom.

Capreol.

Secundũ argumentum.

quis vel furtim vel violenter ab infidelibus, qui sunt in Africa, vel in India liberi, suos paruulos surriperet, possent elongati à suis parentibus baptizari. Esset tamen nefas illo fine illos capere. Pariter si Dominus vendat patrem seruum vel eius filium, vt longè separentur. Secus quandiu parentes consuli possunt.

Secundi argumentum.

¶ Secundò arguitur. Si parẽtes corruptis moribus contrà, quàm ius naturæ præcipit, suas proles educarent, vt si quis filiam prostitueret ad fornicandum, vel filios doceret furari, aut peierare, iure posset princeps filios tunc ab eorum cura diuellere propter eorum abusum potestatis, vt patet. l. Lenones. C. de spectaculis & scenicis & lenoni. lib. 11. & in. l. Si lenones. C. de episcopali audientia. sed pariter abutuntur eadem potestate, quia filios non baptizant: ergo vt baptizentur possunt etiam ab ipsis auferri. Sunt qui negant consequentiam ob hoc discrimen, quòd eiusmodi parentes male educantes liberos contra ius naturæ, possunt eodem iure naturali conuinci peruerse facere: non autem quòd malè faciant non eos baptizando, quia lex est supranaturalis. Contra hoc tamen responsum exurgit argumentum quòd etiam si parentes ipsi crederent, & confiterentur bonum esse baptizare suos filios, & ad id teneri, non posset princeps ipsis inuitis eos baptizare, etiam si sub eius iurisdictione viuant. De illis enim loquuntur iura suprà allegata. Et ideò qui hanc solutionem sustinere voluerit, dicere debet, quòd in priori casu princeps non & lum potest illos conuincere iniquè agere, verùm quòd ipse sit iudex quantum ad illos componendos mores. Nõ tamen potest ratione naturali ostendere se esse iudicem ad baptizandum: quia de ijs, qui foris sunt nihil ad nos. Sed forsan ad rem certius respondetur, quòd quando filios corruptis moribus instituunt, impediunt eos ne bene viuant: & ideò princeps potest filios ipsos tueri amouendo eos à paterna potestate. Et æqua ratione si pueri rationis lumine vtentes baptizari vellent, ecclesia & princeps posset eos ab inuitis parentibus auferre, & baptizare. Attamen ante vsum rationis ab infidelibus parentibus non impeditur filiorum voluntas: quippe qui nullam habent, ideoque diuersa est ratio. ¶ Tertio arguitur. In lege naturæ poterat iustorum quilibet alienum filium inuitis parentibus Deo offerre, vt illi applicaret fidem: ergo nunc etiam baptizare. Negatur consequentia: nam illa oblatio, etiam per actum interiorem fieri poterat nesciente patre. Et quanuis verbo id faceret patre renitente, nullam ei faciebat iniuriam: quoniam ratione naturali poterat eum conuincere, bonum esse commendare filium Deo. Neque illud erat sacramentum, neque imprimebatur character. Neque verò coadunati tunc erant homines, vt suprà dictum est, in aliquam singularem religionem per aliquem exteriorem cultum, vt possent parentes conqueri quòd sui ab eis subtraherentur filij. Quò fit, vt sicut de baptismo dictum est, sic nemo posset Iudæorum filios gentilis inuitis parentibus circuncidere: erat quippe illud sacramentum & professio singularis religionis.

Tertium argumentum.

¶ Quòd si historiã nobis obijcias. 1. Macha. Obiectio de Matathia.
bæ. cap. 2. vbi legitur, quòd Matathias partã victoria aduersus Antiochum circuncidit in fortitudine (hoc est vi) omnes pueros incircuncisos, quot quot erant in finibus Israel, inter quos creditur, aliquos esse infidelium natos. Respondetur, eos qui Iudæis parentibus Dilutio.
erant prognati, iure poterat vi circuncidere: si quos autem inter eos circuncidit gentilium, fecit zelo fidei, sed tamen non secundum sciẽtiam, sicut de Sisebuto suprà dictum est. Quar Quartũ argumentum.
tum argumentum est, quod primo loco facit Sanct. Thom. Magis succurrendum est puero in periculo mortis æternæ, quàm in periculo temporalis, in periculo autem temporalis mortis etiam si parentes renitantur subueniendum est illi: ergo etiam conferendum baptisma vt liberetur à morte æterna. Respõdetur neque à periculo temporalis mortis quempiam esse præter ordinem iuris eripiendum, vt si iudex ordine iuris aliquem occidat, non licet illi obsistere. At quando pater renititur ne puer liberetur à periculo tẽporalis mortis, perinde facit ac si illũ interficeret. Et ideo vnusquisq; ordine iuris potest tũc misero opem ferre: arripere autem puerum inuitis parentibus ad baptismum, ius naturę, vt dictum est, prohibet: & ideo non licet.

¶ Similiter respõdetur ad quintum, quod est Quintũ argumentum.
tertium Sancti Thomæ. Arguit enim. Homo magis est Dei, à quo habet animam, ꝙ patris carnalis à quo habet corpus: ergo non est iniustum, puerum pro salute animæ à parentibus eripere: siquidem anima præstantior est quàm corpus. Negatur consequentia: quoniam homo secundum animam non ordinatur in Deũ nisi per rationẽ, qua potest illam cognoscere: & ideo dum caret propria, per rationẽ parentum in ipsum debet ordinari. Idq; Deus per ius naturæ iubet.

¶ Secundum argumentum S. Thomæ sit ordine sextum particulare de Iudæis. Filij seruo- Secũdũ arg. S. Thom. de Iudæis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum sunt sub eorum potestate, quibus parentes iure seruiunt, Iudæi autem iure sunt christianorum serui: ergo absq; eorum iniuria possunt principes ipsis inuitis eorum filios baptizare. In responsione S. Thom. concedit, Iudæos esse principum Christianorum seruos seruitute ciuili, quæ non excludit ordinem naturalis iuris vel diuini, quod habent ad instituendos filios, quo ideo iure expoliari nō possunt. ¶ Hæc autem solutio nōnihil ambiguitatis habet pro eo, quòd differentiam constituit inter Iudæos & alios infideles, q̄ ipsi singulariter sint principum Christianorum serui. De qua re Palud. loco citato lōgum sermonem intexuit: videlicet, q̄ quicquid sit de alijs infidelibus paganis, tamen Iudæis propterea q̄ professi fuerant legem Moysi, atque adeò venturi Messiæ, quem subinde venientem recipere tenebantur, ab ecclesia, inquit, cogi possunt, quemadmodum hæretici, atq; adeo ipsis inuitis filij eorum possunt iure baptizari. Nihilominus, inquit, licet ius hoc per se verum sit, tamen ecclesia prohibita est hoc facere, vt viuentes Iudæi legi nostræ attestentur, iuxta illud Psalm. 58. Ne occidas eos, ne obliuiscantur populi mei. vt ait Augu. in epistо. ad Paulinum. 59. vt scilicet tanquam scriniarij nostri testimonia antiquæ legis ad confirmandam nostram per orbem circunferrent.

¶ At vero qui voluerit dicere nouo præcepto Iudæos teneri ad fidem præter illud, quo tenētur vniuersi, nulla id ratione probare posset. Tametsi eodem præcepto arctius forsan constringantur propter scripturas sacras, in quibus fuerāt versati. Quod autem de eorum seruitute adijcitur, non aliud mysterium habet, q̄ quod Augustinus super Psal. 57. edisserit. Etenim quia Christi fidē repudiarunt, de qua aiebat ad eos ipse Ioan. 8. Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos, (hoc est liberos vos faciet.) Quia scilicet illum sermonē repudiarūt, facti sunt Christianorum serui, idest tributarij. Quare inuersa sibi fuit commi natio, quā ore suo in se ipsos protulerunt Ioā. 11. Si dimittimus eum sic, venient Romani, & tollent gentem nostram & regnum. Cōtriuit enim Deus dentes eorum in ore ipsorum. Nā vice versa, quia nō dimiserūt eum sic, facta est sub tributo ciuitas plena populo. Atq; adeò vsq; in finem seculi gens illa nullum possidebit proprium regnum, sed semper erunt alienorum tributarij. Quare cum dicuntur, serui, nō intelliguntur vt mācipia. Vnde S. Tho. nō dicit simpliciter q̄ sunt serui Christianorum, sed principum seruitute ciuili. Verū est tamē q̄ opusculo. 21. ad Ducissam Brabantiæ, dicit q̄ sicut iura volunt, merito suæ culpæ sunt ad dicti seruituti. Et ideo domini possunt accipere bona sua, sed consulit vt non fiat. At verò iura illa non vidi, nec quid illic S. Tho. iunior sibi voluerit planè intelligo. In summa enim scilicet. 2. 2. q. 10. vbi de infidelibus locutus est, nihil tale dixit. Sed hoc tantùm arti. 10. quòd seruus Iudæorū cùm fuerit factus christianus, potest vili pretio, vt decem solidis, redimi propter periculum fidei, vt habetur c. præsenti. & cap. Iudeis. de Iudeis & Sarrace. Imò. l. Deo nobis. §. his ita. C. de episco. & cle. cōstituitur vt sine pretio fiant liberi. Hoc aūt non peculiariter asserit D. Tho. de Iudæis, sed de omnibus infidelibus, qui temporali subiectione subijciūtur ecclesiæ membris. Quare ille titulus generaliter loquitur de Iudæis, & Sarracenis & eorum seruis. Et de omnibus loquitur capitulū. Iudæi. 2. ¶ Gabriel autem ad probandum q̄ possunt Iudæi expoliari suis bonis, adducit ca. Sicut. quod nos suprà eodē titu. citauimus, vbi legitur, q̄ Christianus iudicio terrenæ potestatis possit suas ab eis auferre pecunias. At verò textus potiùs cōtrarium admonet. Verba enim sunt hæc. Nullus Christianus eorum quēlibet (hoc est Iudæorum) sine iudicio terrenæ potestatis, vel occidere, vel vulnerare, vel suas pecunias auferre præsumat. Vbi planè interdicitur, vt nisi ordine iuris, quo princeps vtitur in suos subditos: scilicet, vel propter delicta, vel propter ordinaria tributa, nemo illis noceat. Igitur, quod ad rem attinet, non magis Iudæorum filios inuitis parentibus baptizare licet, q̄ si aliorum essent infidelium. Imò verò omnia iura suprà citata peculiariter loquuntur de Iudæis, & eorum filijs, ne vi baptizentur. ¶ Septimum autem argumentū quā uis morosus iam videar, adhibere non desinā. Si Christianus quēpiam infidelium infantulū iam iam moriturū, de quo nulla esset spes salutis inueniret, eumq; tunc baptizaret, nullam videretur irrogare fidei iniuriam: quippe cùm nulla inde apostasia, probabiliter timeretur: neque verò patris: quoniam neq; ab eius cura moriturum illum baptizator seducit, & infantulo magnum confert beneficium: ergo licitum esset ei id inuitis parentibus facere, quod tamen assertæ conclusioni contrarium apparet. Respondeo (si mea vllius sit autoritatis assertio,) quòd propter hæc tria membra rationis factæ, non auderem in tali casu factum condemnare: imò laudarem fortè & facerem: saltem si furtim & clanculò, parentibus inscijs, baptizari posset. Imò etiam si illi scirent, nisi sic obsisterent, vt sine scandalo id fieri non posset. Etenim iniuria hæc, quam hactenus ostendimus parentibus irrogari, non est tam superstitiose, sed secundùm prudentium iudicium intelligenda.

Dubitatio.

Palud.

Sententia autoris.

Aug. de seruitute Iudæorum.

Ioann. 11.

Conclusio.

Septimum argumentum.

Responsio secunda.

Optatio autoris.

Primum argumentū.

ARTICVLVS. XI.

Vtrùm pueri in maternis vteris positi sint baptizandi.

Conclusio.

TERTIA de pueris quæstio est, vtrum antè quàm nascantur, sint baptizandi. Et respondet S. Tho. vnica negatiua cōclusione, nequaquàm esse baptizandos. Probat primò autoritate Augustini ad Dardanum, quæ est epistola. 57. Nemo enim, inquit, renascitur, nisi prius nascatur: cùm ergo per baptismum renascamur, nemini est, nisi iam nato conferendus. Et probatur ratione. De necessitate baptismi est, vt homo tactu aquæ abluatur, iuxta verbū Aug. Quæ est ista virtus aquæ, quæ corpus tangit: & cor abluit? Puer autem vtero inclusus non potest ab aqua attingi: ergo neq; baptizari. Quòd si quis dicat, dum mater baptizatur fœtum simul quem in vtero gestat, eadem ablutione baptizari, id bifariàm ostenditur falsum. Tum q̄ anima pueri, ad cuius sanctificationem confertur baptismus, ab anima matris distincta est: tum etiā, q̄ & cor pusculum embrionis vbi primùm anima formatum est, à corpore quidem matris seiungitur. Vnde Aug. contra Iulianum lib. 6. Si ad matris, inquit, corpus id, quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur, nō baptizaretur infans, cuius mater baptizata est aliquo mortis vrgente periculo, cùm eum gestaret in vtero. Nunc verò cùm ipse (scilicet infans) baptizetur, non vtiq; ad maternum corpus cum esset in vtero pertinebat,

¶ De conclusione hac nemini hæsitare licet, planè cùm sacris canonibus sit definita, vt de consecratio. d. 4. can. Si ad matris. qui est ille, quem hic citat D. Thom. Et can. Qui maternis. vbi Isidorus eadem ratione prorsus vtitur, q̄ qui nondum secundùm Adam natus est secundùm Christū regenerari nō potest. Et est ratio manifestissima, quia aqua baptismi ad illum puerū pertingere nō valet plusquàm si baptizaretur cōclusus in arca, cuius latera aqua penetrare nequiret. Et ideo nihil est hic immorandū. ¶ Neq; verò argumēta Diui Thomæ difficilia sunt. Arguit enim primo loco. Efficacius est donum Christi ad salutē, vt ad Roma. 5. autor est Paul. quàm Adæ peccatum in condemnationem: paruuli autem propter illud peccatum condemnantur in vtero: ergo & illic saluari possunt, atque adeò baptizari, cùm sine baptismo nemini salus pateat. Respondetur in primis, quòd donum Dei ob id dicitur efficacius ad salutem, quàm peccatum Adæ ad cōdemnationem, q̄ vt docet ibi Paulus, ex Adam non cōtrahimus nisi originalē culpam. Sed tamen per donum Christi non solum originale, sed cum ipso actualia omnia delentur. Secundò autem respondetur concesso toto argumento, vsq; ad aliud, quòd saluari illic pueri in vtero possunt. Attamē cùm nondum in lucem prodierint, vt alijs hominibus conuiuant, non potest ministerio humano sacramētum illis admoueri, sed sola actione diuina possunt sanctificari. Itaque cùm nō sint nati hominibus, non possunt ab eis baptizari, sed quia sunt nati Deo possunt ab ipso sanctificari. ¶ Secundò. Puer in vtero matris existens videtur esse aliquid matris: sed baptizata matre baptizatur quidquid est eius, etiā intrinsecum: ergo pariter infans. Respondetur, quòd baptismo matris baptizatur quicquid est eius per continuationem: nempe, partes, secùs de puero, qui nō est eius, nisi per colligationem, qua ab ipsa sumit alimentum. Hoc argumentum faciebat Iulianus Pelagianus, ad quod sic respondebat Aug. (& refertur can. Si quicquid. de consc. d. 4.) Si quicquid est in homine, quando baptizatur & sanctificatur, baptizari, & sanctificari cū homine credendū est, dicturus es, & ipsa in illo baptizari & sanctificari, quæ in intestinis, & vesica per digestionem corporis digeruntur. ¶ Tertio arguitur. Mors æterna peior est temporali: ergo cùm de duobus malis minus sit eligēdum, liceret dū puer in vētre periclitatur incisa matre eum baptizare. Respondetur cū Paulo Roma. 3. nō esse facienda mala, vt inde eueniant bona. Vbi aūt matrem mori contigerit, aperiri debet, vt baptizetur infans. Quapropter licēt iudicio medicorū certū esset mulierem in partu moriturā anteq̄ fœtum emitteret, non esset incidenda. Et quanuis prægnans iure sit ad mortem condemnata, nō licet eā occidere & aperire, sed differendū est tunc supplicium vsq; ad partum. Et in horum confirmationē accedit ratio, q̄ si mulier causa baptizandi fœtus occideretur: vix id posset absq; nece eius dē fœtus fieri antequam baptizaretur, atq; adeo vana esset illa diligentia. ¶ In quarto argumēto tangitur dubium illud, vtrum parte corpusculi

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Quartum argumen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sculi extra ventrem egressa, vt Gene. 38. legitur de partu Thamar, liceat illam ante perfectam totius natiuitatem baptizari. Et respondetur, quòd nisi periculum mortis immineat, tota est natiuitas expectanda: illo tamen imminenti, si caput prodierit, in quo omnes vigent sensus, tutò fieri potest baptismus. In alia verò parte, manu vel pede, posset etiam, tamen cautela esset egressum totum puerum de nuò sub cõditione baptizari, si es baptizatus, &c. si non es baptizatus, &c. De hoc autem. d. 3. arti. 7. copiosius diximus. Quare hic nihil amplius. Nisi forsan scisciteris quid si nascatur mõstrum. ¶ Facesit hic tamen nobis negotium Caieta. qui opinionem illam, quam ar. 2. de natis pueris sustinuit absq; baptismo defunctis, ad eos quoq;, qui in vtero moriuntur, extendit. Itaq; sicut illos, ita & istos saluos fieri absque baptismo censet. Licèt hic meticulosè sub correctione loquatur. Est autẽ opinio, quam fateor me noluisse apud Caietanũ reperire. Etenim vt singularis eius est: ita (vt cum omni reuerentia eius loquar) vix potest à temeritate defendi. Est enim peior etiam q̃ altera de pueris natis. Nam illius non defuerunt qualescunq; autores, huius autem reperitur nemo, qui illam ausus fuerit assererc. Quare omnia argumenta, quæ illic plura fecimus, & lector reuisere potest: atque alia præterea contra hanc opinionem militant. Primũ enim hoc est sententiam Christi planè infirmare. Ait enim generaliter. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei. Et, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò non credidit, condemnabitur. Neque vllum in sacris literis legitur priuilegium, quod sit istarum vniuersalium exceptio. Quo ergo animo audeat salutem alicui aliter promittere? ¶ Vide præterea quot loco citato retulimus sacrorũ canonum testimonia asserentium solis baptizatis iter salutis patere, neque præter baptismum vllam infantibus promitti. Cuius contrarium Aug. epistola. 28. ad Hieronymum de origine animę, his verbis tanquam hæreticum cõdemnat. Quisquis dixerit, quòd in Christo viuificabuntur paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò & contra apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat ecclesiam. Eandemque cõdemnationem repetit libr. 3. de anima & eius origine, vbi inter errores Pelagianos sextum connumerat, infantes, antequam baptizentur morte præuentos peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum. Et libr. 1. de anima & eius origine ad Renatum. idem expli catissimè repetit. & rursus libr. 1. de baptismo paruu. capit. decimo octauo. Et ad hoc propositum peculiariter lib. de fide ad Petrum. c. 27. quod refertur can. Firmissimè. de consecra. d. 4. Firmissimè, inquit, tene non solùm homines ratione vtentes, verùm etiam paruulos, qui siue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur, siue iam de matribus nati sine sacramento baptismi, quod datur in nomine patris & filij, & spiritus sancti, de hoc seculo transeunt, sempiterno igne puniendos. Quapropter licèt hanc opinionem temerariam dixerim, arbitror profectò peiorem illi notam inurendam. Haud enim his tantùm testimonijs, sed alijs pluribus, quæ loco citato accumulauimus, id conuincitur.

Caiet.

Testimonia euangelica.

Testimonia sanctorum.

¶ Et præterea rationibus. Primò: quia vel illa benedictio parentum prodesset puero, quasi applicatio fidei instar sacramenti, vt in lege naturæ. Et certè hoc est erroneum: quoniam omnia remedia applicandæ fidei iam cessarunt præter vnicum baptismum. Vel prodesset illi, tanquam baptismus flaminis, & hoc est falsissimum. Enimuerò baptismus flaminis, vt loco citato diximus, non est nisi conuersio hominis per fidem charitate operantẽ, quæ quidem in paruulis esse non potest. Et ideo dicere, quòd actus parentum aliquid prosit, est dicere quòd illis merentur primam gratiam, q̃ in superioribus sæpissime impugnatũ est. Nemo enim alteri mereri potest primam gratiã de congruo, nisi sit ipse in gratia: & potest cõtingere, vt benedicens puerum sit in peccato mortali. Neque illam potest alteri mereri, nisi merendo illi bonum motum: qui tamen in paruulis esse non potest. ¶ Vnde sumitur argumentũ secundum, q̃ si per illam benedictionem applicatur fides paruulis, sine illa quoq; Deus illos sanctificaret: quoniam illa nullius est valoris ad illum effectum. Nam si aliquid valeret, profectò ecclesia, quæ, tot benedictiones aliarũ rerũ instituit, illam præsertim Christianum populum docuisset, vt quæ tantum ad salutem referebat.

Prima ratio.

Secunda ratio.

¶ Tertiò sequitur ex hac opinione, quòd quamplurimi sanctificarentur in vtero, quod tamen hic Diuus Thomas in solutione primi, & in quarto distinctione prima quæstione secunda articulo sexto quæstiuncula secunda impossibile reputat, nisi ex singulari priuilegio, quod ecclesia rarissimis accidisse confitetur. Atque hinc quartum emergit argumentum ex autoritate Sancti Thomæ. Nam cum primum argumentum ipse faceret ex illo ad Ro-

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Romanos. 5. Efficacius est donum Christi ad salutem, quàm delictum Adæ ad condemnationem: sed puer cõdemnatur in vtero: ergo illic potest ei applicari baptismus, respondisset profectò, quòd saltem posset applicari ei fides per benedictionem: nam ad id videbatur argumentum vrgere: sed quoniam id inopinabile arbitrabatur, nõ respondit, nisi q̃ posset priuilegio sanctificationis saluari.

Quinta ratio.

¶ Quintò denique arguitur. Vel per illam benedictionem sanctificatur puer tunc, quando ei applicatur, vel postea quando moritur: non quando moritur, quia tunc nulla applicatur fides: nec quando benedicitur, quia eadem ratione sanctificaretur, licèt non esset in periculo: nam haberet effectum ex opere, quod aiunt, operato, vel deberet concedi, quòd infusio gratiæ penderet ex futuro contingenti, si esset puer moriturus, quod est absurdum. Nam fides dum applicatur, absolutè operatur. Quòd si dixeris, si puer tunc lethali infirmitate tenetur tunc recipere gratiã, licèt postea per aliquod remedium sit euasurus mortem, sicuti infirmus, qui non nisi in extremis sacro oleo vngitur: sequeretur, quòd multi sine speciali priuilegio possent nasci sancti. Quare vniuersi essent in vtero benedicendi, quod vanum ac superstitiosum esset.

Ad argumẽta Caietani.

¶ Neque verò argumenta illius opinionis tanti sunt momenti. Est enim primum Caietani hoc. Rationabile est, vt diuina misericordia prouiderit homini in quolibet statu de aliquo remedio salutis, vt nullus allegare possit non fuisse sibi possibilem: ille autem status puerorum in vtero morientium non habet remediũ aliud, nisi illum modum applicandæ fidei: ergo illo modo saluantur. Ad hoc autem primò respondetur, pueros illos in ventre non fecisse statum: quia nondum prodierunt in lucem, sed sunt materno suppositi colligati, cuius nutrimento aluntur. Quare pro illis in nulla vnquam lege naturæ vel scripta vllum fuit statutum remedium: nam neque in lege naturę poterat illis applicari fides. Quare inopinabilis est illa opinio. Vel respondetur secundò, statum in vtero morientium & nascentium eundem esse, cui Deus sufficiens prouidit baptismi remedium: si autem aliqui non nascuntur, non possunt de Deo conqueri, qui illos non occidit, nisi per causas naturales, quibus secundùm suam naturam agere sinit. Damnantur autem propter originale. Quòd autem aliqui nascantur, alij verò non, nulla est causa præter naturales, nisi quam dedimus articulo secundo, quòd Deus Iacob dilexit, Esau aũt odio habuit. Sicuti si mulier in nemore sola puerum enixa, tunc moreretur, vt filium nec baptizare posset, nec Deo offerre, puer ille non posset de Deo conqueri. Quemadmodum neq; illi, qui ex infidelibus nascuntur.

¶ Secundum argumentum est. Si mulier prægnans pro Christo mortem oppeteret, infantulus in ventre tunc occisus inter martyres haberetur: ergo pariter potest ei illic applicari fides & votum parentum. Ad hoc autem negatur consequentia: quoniam puer tunc non saluatur per mortem matris, sicut neque ipsa baptizata, baptizaretur puer, sed per mortem propriam: quia scilicet ipse pro Christo occiditur. Non ergo consequitur, si potest ei applicari martyrium, posse applicari vel baptismum, vel solam fidem.

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm furiosi & amentes debeant baptizari.

QVONIAM furiosi & amentes similes sunt pueris, quæritur demum de illis vtrùm sint baptizandi. Et respondet D. Thom. aliquibus factis distinctionibus per quatuor conclusiones, quibus quintam in solutione tertij de dormientibus adiungit. Amentium nanque quidam sunt perpetui nulla habẽtes lucida intervalla, in quibus. s. nullus apparet rationis vsus. De his ergo statuitur prima conclusio. Eiusmodi amentes perinde baptizari possunt in fide ecclesiæ, vt pueri ante vsum rationis. Prima conclusio.

Conclusio est nota, quia æquale est vtrorunque iudiciũ. ¶ Alij verò sunt qui ex sana mente, in amentiam inciderunt. Et de istis subnectitur conclusio secunda. Eiusmodi amentes secundùm eam voluntatẽ iudicandi sunt, quã dum sanæ mentis existerent habuerunt, hoc est illo temporis articulo, quo rationis vsum amiserunt. Vnde si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi baptismum, debet in furia vel amentia constitutis sacramentum exhiberi, etiam si tunc actu renitantur. Sin verò nulla, dum sana mente pollebant, apparuit in eis talis voluntas, non sunt insani baptizandi. Conclusio hæc clara ratione monstratur: nam voluntas illa, quam amentia vel furia inuenit, virtute in amentibus permanet. Et est determinatio Inno. propter hanc rationem in. ca. Maiores. de baptismo. Et accidit casus amico Aug. vt ipse lib. 4. confessionũ. ca. 4. refert. Qui cùm

Secunda cõclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius salus desperata esset,in lethargia baptizatus fuit,& habuit(vt ipse ait Aug.) efficaciã baptismus. Alij autem sunt, qui etsi à natiuitate fuerint furiosi, per lucida tamen interualla interpollatam habent amentiam. Et de istis subiungitur tertia conclusio, secundæ simillima.

Tert.a conclusio. Si isti, dum habent lucidum interuallum, voluntatem habent baptismi,baptizari possunt in amentia,si periculum tunc timetur mortis: nam aliàs expectandum est rationis lumen.

Si autem nulla in eis eiusmodi voluntas apparuit,non sunt dum mente capiuntur baptizãdi.¶ Postremi denique sunt, qui etsi non omnino sanæ mentis existant, eatenus tamen ratione vtuntur,vt de sua salute cogitare valeãt, atque adeo sacramenti virtutem intelligere. Et

4. cõclusio. de istis adhibetur conclusio quarta. Debent eiusmodi amentes spontanei baptizari, non tamen inuiti. ¶ Quinta conclusio his apponitur in solutione tertij. Arguit quippe sic. Magis alligatus est rationis vsus in furiosis& amẽtibus,quàm in dormientibus: dormientes autem ecclesia baptizare non consueuit: ergo neque amentes sunt baptizandi. Et respon-

5. cõclusio. det conclusione quinta. ¶ Quanuis dormiẽtes non sint nisi in imminenti periculo baptizandi: illo tamen præsenti, si antea in illis apparuit baptismi voluntas, baptizandi sunt, vt de furiosis dictum est,aliàs minimè.

Expositio articuli. ¶ De prima conclusione nihil ambigitur. Secũda verò est quodãmodo dubitabilis, nõ quidem quantùm ad primum membrum: quoniam vbi voluntas præcesit baptismi, illa manet in virtute sufficiens ad baptismũ. Sed quãtum ad secundũ.s.q; si talis voluntas priùs non apparuit,non sunt amentes baptizandi,videtur non omnino concors sententiæ Inno. in cap. Maiores. Ille enim non ait,nisi quòd qui ante amentiam vel somnum in contradictione perstiterunt,nõ sunt baptizandi: vbi videtur insinuare q; neutri,qui.s. nec voluntatem habuerunt, nec contradictionem, sunt baptizandi: quando quidẽ non excludit,nisi contradicentes. Vnde subdit tunc baptismalem operationem imprimere characterem,cùm obicẽ contrarię voluntatis non inuenit obsistentẽ. Et tamen.S.Tho.videtur excludere neutros.s. non habentes voluntatem. ¶ Secundò arguitur contra D. Tho. Si esset aliquis infidelis in illa prouincia,in qua nihil auditũ esset de fide, qui scilicet nunquã de baptismo cogitauit, neque vllam habuit voluntatẽ baptismi nec cõtradictionẽ,& incideret in amentiã, tũc si tota illa prouincia audiens prædicatores fidei legẽ susciperet euangelicã, baptizaretq; omnes infantes,videtur etiã posse illum baptizare,quia nõ perstitit in cõtradictione,vt ait Inno.Item quia si tyrannus postea inimicus Christi vrbẽ incendio inflãmaret,sicut omnes ciues essent martyres,ita ille amens,ac si esset puer ante vsum rationis. Ad hæc iam arti.7.inter disputãdum cum Caietano responsum est, Inno. vt philosophum moralẽ locutũ fuisse, per hoc scilicet quòd quis non perstiterit in contradictione intelligentẽ,q; habuerit voluntatẽ baptismi. Est enim casus metaphysicus q; quis neutro modo se habeat nec nolens, nec volẽs. Vnde ad secundum argumentum respõdetur, illum amentem infidelẽ, qui nihil vnquã cogitauit de baptismo non esse baptizandũ, nisi fuisset perpetuò amens à natiuitate,tunc enim censendum esset de illo, vt de puero, sicuti ait prima conclusio. Alioqui cùm habens sanam mentẽ nullam cognitionẽ, nec affectum habuerit fidei, censetur fuisse in contradictione: quia nemo nisi volens censetur de statu suę vitæ disponere:& quoniã ille in peccato tunc esset cõtra ius naturæ: fit vt quanuis tota ciuitas occideretur pro Christo, priuilegio ipse nõ gauderet martyrij,imò periret. ¶ Sed tertiò arguitur.Sit aliquis amẽs,qui dũ habebat sanã mentem voluit quidẽ baptizari,sed tamen cũ voluntate permanendi in peccato mortali. Casus est Gabr.in.4.d.4.q.2.cõclusio.3. Videtur tunc iste postea amentia, vel furia correptus posse baptizari: nã ille iã tunc nõ habet cõplacentiam in peccato,sed solam maculam: & tamen arti.4.dictum est,q; peccatores habẽtes solam maculã,nisi actu opposuerint obicem,sunt baptizandi. ¶ His tamẽ nõ obstantibus respõdetur, illum amentẽ neutiquã esse baptizandũ. Imò regula est absque exceptio Regula ne vniuersim obseruãda, quã hic conclusione secunda statuit D.Thom. videlicet eos qui ex rationis vsu inciderunt in amentiã secundùm postremũ articulum vsus rationis iudicandos esse. Eandẽ enim ponit Scot.in 4. dist. 4. q. 4. Quod est dicere. Si illo temporis artic. taliter essent affecti, vt tunc essent baptizandi, licebit eos in amẽtia baptizare, si verò tunc nõ liceret,nec postea in amẽtia licebit, quoniã eadem voluntas durare censetur. Negatur ergo illum amentem solùm habere peccati maculam, imò complacentiã, cũ quã in amentiam incidit. Neque attritionẽ habet,quæ per sacramentum possit fieri contritio. Et vt citatum est suprà de consecr.dist.4.can. Omnis.nemo suæ voluntatis arbiter constitutus,potest nouam vetam inchoare, nisi veteris pœnituerit. Quocirca licet tota ciuitas occideretur pro Christo,

Christo,ille tamen non esset martyr. ¶ Attamen si contra opinionem Sanct. Thomæ admitteretur adultus cum solo originali, sine actuali culpa, si illo modo dispositus incideret in amentiam,de illo esset maior difficultas: nã cùm ad remissionẽ originalis non requiratur actualis fides, sed satis sit intẽtio, fidesq; ecclesiæ offerentis hominem baptismo, & ille non opposuerit obicem actualis criminis, non immeritò censeretur baptizari posse, & martyr fieri,si occideretur pro Christo. At S.Thom. non admittit in adulto originale sine actuali culpa,cò q; peruenies ad vsum rationis tenetur se statim conuertere in Deum vbi remittitur originale, quod si non faciat, collabitur in mortale.

DISTINCTIO

6. De effectibus baptismi: deque eius catechismis, & exorcismis.

Cap.j.

D huius demum conclusionem sacramẽti, effectus eius explorare superest, & cæremonias adhibere. Hoc igitur præ cæteris suapte institutione habet,quòd per ipsum non modò originale, verùm & cuncta peccata quoad culpam, & pœnam condonantur. Quicunq; enim vti ait Paul. baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Quare subdit. Ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu domino nostro. Vnde Aug.libr.de bapti. paru. de cõsec. d. 4.can.Generante. Augustin.lib.de baptismo paruulorum.Generãte,inquit,carne tãtummodò trahitur peccatum originale: regenerante aũt spũ nõ solùm originaliũ, sed etiam voluntariorũ fit remissio peccatorũ.& Amb.super Pau.ad Roma. 11. Gratia Dei in baptismo gratis omnia condonat. Ambro. ad Rom.11.

¶ Ex his fit consequẽs gratiæ copiã & virtutũ eis, qui legitimè baptizãtur tam infantibus,q̃ ratione vtentibus infundi iuxta verbũ eiusdẽ Apost.ad Titũ. 3. Saluos nõ fecit per lauacrũ regenerationis,& renouationis spiritus sancti,quem effudit in nos abundè. Et ad Rom.6.Cõsepulti sum⁹ cũ illo per baptismũ in mortẽ,vt quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriã patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.Nouã quippe vitã, & sola Dei gratia præstat,& virtutes exornat. Atqui cùm eadẽ morte pretiũ fuerit persolutum redẽptionis nostrę, fit vt baptismus aditũ nobis pandat regnicælorũ. Cuius quidẽ documentũ cęli ipsi sup Christũ baptizatum aperti, interprete venerabile Beda dederunt. Cap.ij. Ad Rom. 6.

¶ Veruntñ, his nihil obstãtib⁹, cùm spũs sanctus, vt est apud Sapientẽ,disciplinæ effugiat fictũ,ille qui fictè, hoc est cũ obice lethalis criminis, ad baptismũ accedit, sacramentũ quidẽ susciperе põt, rẽ verò (hoc est, gratiam, & virtutes) minimè. Quæ enim participatio, vti ait Pau. iustitię cũ iniquitate? Aut Ca. iij. Sapient.1. 2.Corint.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quę ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem cõuentio Chriſti ad Belial? Attamen illã recedẽte fictione baptiſmus, licèt elapſus, ſuũ ſortitur effectũ, iuxta verbũ Auguſt. in lib. de baptiſmo. cap. 12. Tunc valere incipit ad ſalutem baptiſmus, cùm illa fictio veraci confeſsione receſſerit, quæ corde in malitia, vel ſacrilegia perſeuerante, peccatorum ablutionem nõ ſinebat fieri. Hinc ergo patres trimembrem illam diuiſionem colligunt, quòd poſsit quilpiam, vel ſacramentũ, & rẽ ſuſcipere, vt infantes, & qui ætate adulta ad ipſum idoneè accedunt: aut ſacramentum ſine re, vt fictè accedentes: aut denique rem ſine ſacramento, vt quibus baptiſmº, vel ſanguinis, vel flaminis, autore Aug. li. 4. de baptiſmo, pro baptiſmo fluminis eſt.

Aug. li. 1. de baptiſm. 12.

Trimẽbris partitio.

Cap. 4. ¶ Sunt autem catechumeni catechiſmis antequàm ad ſacrum fontem admittantur erudiendi. Vnde Rabanus, Ante baptiſmum, inquit, catechizandi debet hominem prævenire officium. Ac perinde tanquàm energumeni exorciſmis aduerſus dæmonũ infeſtationes muniendi ſunt. Ait enim Auguſt. lib. 1. de ſymbolo, Paruuli exufflantur, & exorcizantur, vt pelaturab eis diaboli poteſtas inimica quæ decipit hominem.

De conſecr. d. 4. can. Ante baptiſmũ. Aug. lib. de ſymbolo. de cõſecr. d. 4. can. Sicut noſtris.

DISTINCTIONIS 6. Quæſt. 1. De effectibus baptiſmi.

S. Thom. 3. part. quæſt. 69.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm per baptiſmum tollantur omnia peccata quoad culpam & pœnã.

DVO in hac ſexta diſtinctione, quæ poſtrema eſt baptiſmi, diſputãda reſtãt. Prima ſcilicet quæſtione de eius effectibus, & in ſecũda de eius exorciſmis, & catechiſmis. Quæritur ergo primùm, vtrùm per baptiſmum omnia deleantur peccata, quo ad culpam & pœnam. Duos enim articulos D. Thom. quoniam admodum ſunt connexi, in vnum conglutinauimus. Et reſpondet duabus affirmatiuis concluſionibus. Prima. Omne peccatum per baptiſmum tollitur. Probatur primò autoritate Ezechielis. 36. Effundã ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Deinde teſtimonio Pauli Roma. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Et poſtea concludit. Ita & vos exiſtimate fratres mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu domino noſtro. Mori autem peccato, & viuere Deo, eſt omni peccato relicto, in gratiam innocentiæ reſurgere apud Deum, ergo per baptiſmum omnia delentur peccata. ¶ Secunda concluſio. Per baptiſmum liberatur homo à reatu totius pœnæ ſibi debitæ pro peccatis, ac ſi ipſe ſufficiẽter pro omnibus ſatisfeciſſet. Probatur ex Ambroſio ſuper illud ad Roma. 11. Sine pœnitentia ſunt dona, & vocatio Dei. Gratia Dei in baptiſmo non requirit gẽmitum &c. ſed omnia gratis condonat. de cõſecr. diſt. 4. can. Sine pœnitentia. Et ratio ſumitur ex eodem loco Pauli ad Rom. 6. Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus, quia ſimul etiã viuemus cum eo. Ex quo ſequitur, quòd per baptiſmum incorporamur morti, & paſsioni Chriſti, ac perinde, quòd omni baptizato communicatur eius paſsio in remedium, ac ſi ipſe baptizatus paſſus, & mortuus eſſet: paſsio autem Chriſti ſufficiẽs ſatisfactio fuit pro peccatis, nõ ſolùm noſtris (vt habetur. 1. Ioã. 2.) ſed etiam totius mundi: ergo per baptiſmum totius pœnæ reatus dimittitur.

Prima concluſio.

Secunda concluſio.

Impoſsibile ac falſum.

¶ Concluſiones iſtæ in primis non ſunt tantum doctorũ aſſertiones, verùm & ſanctiones ſacrorum canonum, quæ ex locis ſacræ paginæ colliguntur: quare illas negare hæreticũ eſſet. Sunt enim diffinitæ de conſecra. d. 4. canonibus multis, vt can. Per baptiſmũ. qui eſt Augu. & can. citato. Sine pœnitentia. Et can. Per aquam. qui eiuſdem eſt Ambro. Et can. Vt oſtenderet. qui etiam eſt Aug. in enchiridio. Vbi id ipſum eadem probat autoritate Pauli ad Rom. 6. quam hic adfert S. Thom. & can. Regenerante. quem citat in ſolutione primi. Et eſt præterea decretũ concilij Florentini, Cõciliũ Florentin. effectũ baptiſmi eſſe remiſsionem omnis culpæ tam originalis, quàm actualis, atq; omnis pœnæ. In quam ſententiam ſubſcripſit poſtea Tridentina ſynodus ſeſsione. 4. q. 1. Synod. Tridẽtin.

¶ Ad maiorem autem explicationem rei huius adnotãdus eſt primũ omniũ titulus. Haud enim duntaxat quæritur, vtrùm per baptiſmum omnia tollantur peccata generali modo, qui omnibus conuenit ſacramentis, ſed vtrùm iſte ſit eius peculiaris effectus, ad quem inſtitutus eſt. Cuncta enim euangelica ſacramenta, vt diſt. 1. q. 3. definitum eſt, conferũt gratiam, atq; adeò, niſi obicem inueniãt, peccata mortalia delent. Non tamen eſt ille peculiaris omnium effectus. Euchariſtia ſiquidẽ non fuit ad id inſtituta, imò præſupponit remiſsionem peccatorum, ſed inſtituta fuit ad ſpiritualem animæ alimoniam, atq; ad id gratiam confert. Accidit tamen eidem gratiæ, vt ſi peccata inuenerit, deleat. Et quodlibet aliud ſacramentorũ ſuum habet peculiarem effectũ, vt d. 1. q. 6. explicatum eſt. Baptiſmi aũt pro prius effectus, ad quem inſtitutus eſt, conſiſtit in remiſsione peccatorum, & regeneratione in nouam vitam. Et hoc pacto intelligẽda eſt præſens concluſio, iuxta verbum Petri Actuum. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrùm in remiſsionem peccatorũ.

Sancti can.

Lutherani.

¶ At cùm tria ſint peccatorum genera: ſcilicet, originalis, mortalis, & venialis, circa primum erraſſe Lutherus, & circa tertium VVitcleff. Lutherus nanque adeò fuit Pelagio in aſſerenda originali macula contrarius, vt diceret neutiquam radicitus deleri per baptiſmũ, ſed remanentem concupiſcentiam verè eſſe actuale peccatum. Quare vafrè ſui aiunt peccata illic remitti, ſed non prorſus tolli, ſic enim philoſophi dicunt qualitatem remitti, licèt non funditus tollatur. Et occaſionem ſic loquendi nacti ſunt ex illo Paul. Roma. 7. Peccatum non cognoui, niſi per legem: nam concupiſcentiam neſciebam niſi lex diceret, Non concupiſces. Vbi Lutherus putat concupiſcẽtiam carnis, quæ eſt in viro iuſto, eſſe peccatum. De qua ait inferiùs ipſe Apoſtolus. Malum quod ago, ego non operor, ſed quod habitat in me peccatum, (hoc eſt concupiſcentia.) ¶ Contra quam hæreticam veſaniam nos latè diſputauimus lib. 1. de natura & gratia cap. 11. Illa enim non eſſet legitima & perfecta, atque adeò vera remiſsio: cùm tamen Chriſtus ipſe Ioã. 7. dicat, Pater ſanctifica eos in veritate: ſermo tuus veritas eſt. Et Ioan. 8. ſi filius vos liberauerit, verè liberi eſtis. Vnde ad Oceanum Hierony. Omnia, inquit, in baptiſmate condonata ſunt crimina. Quandoquidem Apoſto. 1. Corint. 6. poſt longã enumerationem omniũ peccatorũ, ſubdit. Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Vnde concludit Hieronym. omnia peccata per baptiſmum donata eſſe verè & fideliter. Quinuero Paul. ipſe ad Ro. 8. concludit. Nihil ergo nũc damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundùm carnem ambulant. Neque verò ſolum verbum remiſsionis extat in euangelio, vt Lutherani cauillantur, ſed ipſiſsimum tollere, vt. 1. Ioan. 3. Scitis quia ille apparuit, vt peccata tolleret. Et baptiſta Ioã. 1. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et quò Aug. cuncta comprehendat contra duas epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium lib. 1. cap. 13. Pelagianos inducit Chriſtianos calumniantes, quòd negaremus per baptiſma omnia peccata radicitus conuelli, ſed vt capillos radi, radicibus permanentibus. Quorum calumniam chiſce verbis reprimit. Quis hoc niſi infidelis affirmet? Dicimus enim baptiſma omnium dare indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere: neque peccatorum radices in mala carne tẽeri, quaſi raſorum in capite capillorum, vnde creſcant iterum reſecanda peccata. Ecce quomodo originale quantum ad culpam radicitus tollitur in baptiſmo. Quapropter ſuperſtes concupiſcentia carnis non eſt actuale peccatum, ſed inclinatio ad malum cui reſiſtere per gratiam Dei poſſumus. Hoc autem articulo proximo efficaciùs monſtrabimus, vbi Lutheranis reſpondebimus. Ex remiſsione autem originalis culpæ palàm fit conſequens, vt omnia etiam mortalia pariter cum ipſo remittantur. Nam cùm remiſsio peccati ſit reconciliatio in amicitiam

Auguſt.

Hieronym.

Universidad de Deusto
Biblioteca

citiam Dei, consequens fit, vt originale sine mortalibus, aut vnum mortale sine omnibus remitti nequeat. Vnde axioma illud ortũ est, Impium est à Deo dimidiam sperare veniam.

VViteleff. Tho. VValdensis.

¶ Sed & de peccatis venialibus ille omnium errorum sentina VVitcleff, vt. 2. tomo de sacramen. cap. 108. apud Thomã VValdensem videre est, à veritate, in hac parte aberrauit, dicens, quòd etsi alia peccata per baptismũ tollantur, peccatum autem veniale omissionis nõ tollitur. At cùm inductæ autoritates, tam vniuersaliter de omnibus peccatis, & delictis loquantur, non est, quòd latius contra hunc hæreticum hic debeamus immorari. Ait enim præterea Aug. loco proximè citato. c. statim. 14. Qui dicunt baptisma non omnia peccata delere, condemnamus: quia scimus plenam

Micheæ. 7.

purgationẽ per ipsa mysteria conferri. Et Micheæ. 7. quem loco citato inducit Hieronymus. Ipse auertet, & miserebitur nostri, & demerget iniquitates nostras, & proijciet in profundum maris. Vnde Chrysost. super Ioã. homilia. 24. In aqua baptismi tanquam in sepulchro caput immergentibus, vetus homo sepelitur, emergentibus inde nouus resurgit. Exstat tamen concio præclarissima sancti huius patris ad catechumenos baptizandos, quæ incipit. Quàm dulcis. vbi hanc veritatem dulcissimè disserit. Et epist. 39. Grego. lib. 9. epistolarum. Si qui sunt, qui dicant peccata in baptismo superficie tenus dimitti (nota aliam hæresim) quid est hac prædicatione infidelius, cùm per fidei sacramentũ anima à peccatis radicitùs absoluta soli Deo inhæreat? Et infrà. Qui autem dicit peccata in baptismo funditus nõ dimitti, dicat in mari rubro Aegyptios nõ veraciter mortuos. Et subdit illud Ioan. 13. Qui lotus est, nõ indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Totus autem mundus dici nõ potest, cui peccatorum aliquid remansit. Qui ergo baptizatur, iam mundus est totus, indiget tamẽ pedes lauare ab his sordium pulueribus, quos terrenis gressibus contrahit. In Iordane figura baptismi Naaman Syrus perfectè fuit à lepra mundatus: & ille, qui ad piscinam iacebat, adeò in ipsa per Christum curatus fuit, vt lectum, in quo iacebat, posset in domum baiulare, quod figura baptismi fuit, vbi adeò homines solidè sanantur, vt per Dei opem possint corpus cum suis prauis affectionibus ita sustinere, vt eis non succumbant. Pulcherrimè ergo ad hunc baptismi candorem illud attinet Paul. ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè: scilicet, copiosissimè, vt sordiũ nihil fieret reliquum. Et illud. 2. Corinth. 11. Despondi vos vni viro virginẽ castã exhibere Christo. Ait enim Aug. cap. illo citato. Per baptismũ. de conse. d. 4. per baptismũ deletur quicquid ab homine dictum, factum, vel cogitatũ est, vt habeatur quasi non factũ. Hęc ille. Et ideò baptizatus despõsatur Christo quasi integra in corruptaq; virgo. Vnde idem Pau. ad Ephes. 5. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eã lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata.

Primus S. Tho.

¶ Restat autem ex his dubium, quòd si per baptismum originalis culpa remittitur, non debent per eundem remitti actualia. Vnde primo loco arguit S. Thom. contra primam conclusionem. Baptismus est quædam spiritualis regeneratio, quæ generationi carnali contraponitur: per carnalem autẽ generationem solum contrahitur originale: ergo illud duntaxat per baptisinun tollitur. Respondet autem per illud, quod nos proximè allegauimus ad Roma. 5. vbi Apostolus hanc declarat eminentiam doni Christi super delictum Adæ, quòd iudicium processit ex vno homine in cõdemnationẽ multorum filiorum: gratia autẽ ex multis delictis in iustificationem. Itaq; non solùm vniuersos mortales ab vna originali culpa baptismus lauat, sed ab omni actualium multitudine. Vnde August. in

August.

libr. de baptis. paruu. & referturtur can. Generante. de consecra. d. 4. Generante, inquit, carne tantummodo trahitur peccatum originale, regenerante autem spiritu sancto non tantum originalium, sed & voluntariorum fit remissio peccatorum.

Secundus

¶ At in contrarium arguitur. Diuersorum sacramentorum diuersum debet esse institutum: sacramentum autem pœnitentiæ ordinatur in remissionem actualium: ergo baptismus non nisi in remissionem originalis. Respondetur ad minorem, pœnitentiam non in omnium ordinari actualium remissionem, sed in eorum dũtaxat, quę post baptismum cõmittuntur. Obidq́ue baptismus vniuersa remittens dicitur à Hieronymo nauis integra: pœnitentia verò secunda tabula post naufragium.

Argumen.

¶ Contra hoc tamen procedit argumentum Sanct. Thom. secundo loco. Pœnitentia est sufficiens causa remissionis, omnium actualium, etiam præcedentium baptismum: ergo baptismus non pertinet ad actualia.

Respon-

Respondetur primùm, vt arti. 6. dictum est, illam pœnitentiam antecedentem baptismum non esse sacramentalem, sed interiorem virtutem. Secundò additur, q̃ illa non habet virtutem remittendi actualia, nisi quatenus includit intentionem suscipiendi baptismum. Nulla enim remissio peccatorum fieri potest, nisi per virtutẽ passionis Christi, iuxta illud Apostoli Hebræ. 9. sine sanguinis effusione non fit remissio. Quare motus pœnitentiæ inutilis est, nisi adsit fides, & propositum participãdi illam. s. dum se quis vel baptismo subdit, vel ecclesiæ clauibus, Ob idq́; ante baptismũ motus pœnitentis valorem habet ex intentione suscipiendi baptismum in remissionẽ peccatorum, vt illic ait Petrus. Post baptismum verò ex intentione subijciendi se clauibus per sacramentum pœnitentiæ. At verò voluntas intentioq́; baptismi licẽt actualia remittat, nõ tamen simpliciter quantum ad culpam, & pœnam, sed secundũ quantitatem cõtritionis: baptismus verò in re ab vniuersis animã abstergit. Ex quo fit consequens nonnunquam baptismum, dum applicatur, delere posse actuale sine originali. Cum em̃ quis primũ baptismum habet flaminis, ab originali mundatur: si ergo ille postmodũ incidat in peccatum, & attritus baptizetur: baptismus qui originale nõ inuenit, actuale delebit faciendo ex attrito cõtritum. ¶ Sed arguit D. Tho. tertio loco.

Tertium argumentum.

Diuersis morbis diuersæ sunt accomodandæ medicinæ: nã vt ait Hiero. quod sanat oculũ, nõ sanat calcaneum: cùm ergo baptismus originale deleat, & actuale ab illo differat: nõ videntur actualia per ipsum remitti. Respõdet, maiorem illã præmissam esse verã de particularibus medicinis: baptismus autem est vniuersalis morborum omnium: vtpote per quẽ expurgatio fit vetustæ vitæ, & generatio nouæ.

Secundus argumen.

¶ In contrarium autem in maiorem explicationem arguitur. Priuilegium hoc non est singulare baptismi, imò omnibus cõpetit sacramentis: gratia em̃ pœnitẽtiæ per se omnia peccata delere potest. Et eucharistia nõ solũ gratiã per se confert, vt baptismus, verùm vt. d. 1. q. 6. monstratum est, omnium existit sacramẽtorum præstantissimum. Respõdetur, sic esse tandem discrimen hoc intelligẽdum, q̃ reliqua sacramenta cùm nõ per se proprie ad regenerandum hominem ordinentur, quanquã gratiam conferant, non tamen per se cuncta peccata remittunt, sed secundum dispositionem suscipientis. Tanta, ergo potest esse contritio pœnitentis, vt per sacramentum absolutionis radicitus omnia remittantur peccata, quoad culpam & pœnam. Sed hoc est accidens rarò contingens. Baptismus autem hoc per se habet propriè, vt per ipsum cuicunque non opponẽti obicẽ omnia simpliciter cõdonẽtur. Atqui hic est sensus conclusionũ præsentiũ. ¶ Circa secundã conclusionẽ hoc nota, q̃ intelligitur de his pœnis, quæ peccatis actualibus debentur: nam de illis pœnalitatibus, quas cum originali cõtrahimus, articulo proximo dicendũ restat. Deinde attẽde, q̃ autoritas illa Pauli, sine pœnitẽtia sunt dona & vocatio Dei, non facit illũ sensum, q̃ in baptismo remittantur pœnæ, sed q̃ Deũ prædestinationis nõ pœnitet, & promissionũ, quibus nobis æterna bona pollicetur, sed adducitur propter glossam Ambrosij dicẽtis, q̃ nõ exigit opus satisfactoriũ, sed ea gratis cõdonat. Et ad idẽ illud pertinet Augustini can. Per baptismũ. q̃ omnia delet, quasi facta non essent nec cogitata. Et illud eiusdẽ Ambrosij canon. Per aquã. vbi ait, per aquã baptismi transitũ fieri de terrenis ad cœlestia. Inde enim fit, nihil soluendũ relinquere, quod impedire illũ transitum possit ad regnũ cæleste, cuius ianuam, vt art. 7. videbimus, aperit. ¶ De hac autẽ conclusione satis diximus di. præcedenti. artic. 5. Arguit nihilominus D. Tho. ex illo ad Rom. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt: culpa autem, vt ait Aug. nõ nisi per pœnã ordinatur: ergo nõ omnis illic remittit. Sed negatur consequentia: quoniã pœna passionis Christi applicatur baptizato inquantum fit eius membrum, ac si ipse illam sustinuisset. Quòd si quis arguat, q̃ idẽ deberet sacramento pœnitẽtiæ & cęteris cõgruere, cùm pariter virtute passionis Christi operentur. Negatur consequentia: iam enim satis loco citato mõstrauimus, aliud esse operari virtute passionis Christi, quod generale est omnibus sacramentis, aliud verò per sacramentũ incorporari Christo, fieriq́ue eius membrum, quod peculiare est baptismi. Et ideò illi proprie cõuenit, vt per ipsum plena fiat satisfactio. In sacramento autẽ absolutionis, quæ fit per claues ecclesiæ, non oẽs cõdonantur pœnæ: quare arbitrio sacerdotis debet pœnitẽs pro eo, quod restat, satisfacere.

De secunda conclu.

Primum argumentum.

¶ Secundò arguitur. Effectus baptismi aliquã similitudinem habere debet cum sacramẽto: ablutio autem nõ habet similitudiné cum subtractione reatus pœnę, sed tantùm cum ablutione maculæ. Respondetur, quòd baptismus aquæ sicut sua ablutione significat em̃dationem à culpa, ita & sua refrigeratione refrigerium ob condonatam pœnam.

Secundũ argumentum.

¶ Exurgit autem in cõtrariũ argumentum tertium, quòd

Tertium argumentum.

tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc sequeretur, nec in foro ciuili debere baptizatum supplicio affici, cùm tamen quãuis homicidã baptismã susciperet, nihilominus capite plecteretur. Respondetur aũt, ꝙ quanuis baptizati apud Deũ nullius pœnæ rei sint, nihilominus apud homines, qui maleficijs lædunt, & scãdalum dant, manent supplicijs obnoxij. Nihilominus, inquit, princeps pie faceret, si talibus pœnã remitteret. Intellige si posset esse sine scandalo id fieri. Tantum enim posset esse crimen, vt eiusmodi indulgentia, non esset licita. ¶ Maiusculam aũt difficultatẽ habet, ꝙ vt habetur de cõsec. d. 4. can. Ne quod ablit. imponitur Iudæis dum baptizãtur, pœnitentia quadraginta dierũ. & can. Agunt homines. ait Aug. ad Seleucianã, ꝙ homines agunt pœnitentiã de prioribus peccatis antequã baptizẽtur cõmissis. Respõdetur, ꝙ illæ pœnitẽtiæ nõ imponuntur ad satisfactionẽ. (Et hic est sensus cõcilij Florentini dicentis, ꝙ nõ sunt baptizatis imponẽdæ pœnitẽtiæ,) sed admonentur baptizãdi, vt id faciant, nẽpe, vt ieiunijs, & orationibus vacent in reuerentiã sacramenti, vt habetur in epist. 3. Clementis ad vniuersos episcopos. Atqui in eius itinerario legitur, ꝙ Petrus noluit eiusdem Clementis patrem antea baptizare quàm ieiunasset.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm per baptismum deleantur pœnalitates huius vitæ.

QVONIAM conclusione secunda præcedẽtis articuli id assertum est, ꝙ pœnę peccatis actualibus debitæ per baptismum remittũtur, sub sequitur, vt perscrutemur, an pœnalitates quoque, quas cum originali contrahimus, illic auferantur. Nequevero hoc quæritur eò, quòd non experientia ipsa doceamur, illas nos perpeti, quales sunt concupiscentia carnis, quæ nos molestè assidueque exercet, morbique & calamitates, ac denique mors: sed indagantur hic huius rationes. Respondet ergo D. Tho. vnica trimembri cõclusione. Baptismus habet virtutem auferẽdi pœnalitates præsentis vitæ: non tamen eas aufert in præsenti seculo. sed eius virtute auferentur à iustis in resurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, vt 1. Cor. 15. ait Paul. Probatur ratione triplici. Prima scilicet, quia cùm per baptismum incorporemur Christo tanquam eius membra, congruum fuit id fieri in membris, quod actum fuit in capite: Christus autem à principio suæ incarnationis fuit plenus gratia & veritate, sed nihilominus corpus habuit passibile, quod post passionem, & mortem ad vitam resurrexit gloriosam: pariter ergo Christiani in baptismo gratiam cõsequuntur, quantum ad animam, corpus autem gerunt passibile, quo possint pro Christo pati, vt in die iudicij ad vitam resurgant impassibilem. Vnde Apostо. Roma. 8. Qui suscitauit, inquit, Iesum Christum à mortuis, viuificabit, & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Et infrà. Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur (id est simul cum eo patimur) vt simul glorificemur, Secundo id fuit conueniens propter spirituale exercitium Christianæ vitæ, vt videlicet contra cõcupiscentiam atque aliarum calamitatum incursum depugnantes victoriæ coronam assequeremur. Vnde super illud Roma. 6. vt destruatur corpus peccati, ait glossa, si post baptismum vixerit homo in carne, habet concupiscentiam cum qua pugnet, eamq; adiuuante Deo superet. In cuius figuram Iudicum. 3. sic legitur. Hæ sunt gentes, quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & haberent cõsuetudinem præliandi. Tertiò id fuit etiam vtile, ne homines propter impassibilitatem potiùs præsentis vitæ ad baptismum accederent, quàm propter gloriã vitæ æternæ. Vnde. 1. Corin. 15. Apostolus. Si in hac, inquit, tãtùm vita sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

Conclusio.

¶ Ad plenum præsentis articuli intellectum adnotandum est, redẽptionem, quã nos Christus redemit, in hoc cõsistere, vt ab incommodis, quæ per Adæ preuaricationẽ incurrimus, nos liberet. Contrahimus autem inde originale peccatum in anima, ac subinde temporalem mortem, vt ad Roma. 5. autor est Paul. Pronuntiata enim ei fuerat sentẽtia. In quacunq; hora comederis ex eo morte morieris. Quare Christus eandem soluens mortem in cruce, & à peccato nos liberauit per gratiam, & immortalitatem corporum nobis subinde promeruit, vt idem ibi Apostolus, cap. 8. insinuat. Et quoniam baptismus instrumentum passionis est, per ipsius gratiam tum iustificamur, tũ & ius immortalitatis acquirimus. At non, vt iustificatricem gratiã, sic & corporum immortalitatem in hac vita cõdecens fuit, vt reciperemus. Quod est dicere. Non decuit, vt per gratiam baptismi in illum statum innocentiæ in hac vita reuocaremur, à quo Adam cecidit per peccatum. Status enim ille erat supranaturalis, & ideo cùm illum non recuperamus, manemus in nostra natura: quæ est, vt simus mortales: natura autem mortalitatis secũ, & morbos, & alias calamitates trahit, atque adeò carnis cõcupiscentiam aduersus spiritum. Nisi ꝙ dicuntur nobis ista in pœnam peccati obuenisse, & verè obuenerunt, ob id, quòd creati fuimus in supranaturali iustitia originali, qua nisi per peccatum fuissemus expoliati, ab his fuissemus detrimentis liberi. Rationes ergo istas, & congruentias S. Thom. non sic intelligas, vt supposito, quòd post baptismum deberent manere corpora nostra in suis naturalibus, congruerit istas non infirmitates pati: hæc enim rerũ consequentia, naturalis est. Sed probant decuisse, vt non reuocaremur ad illũ statum innocentiæ, quo possemus non mori. Nam præter easdẽ rationes est alia, ꝙ tunc per baptismũ deberet renouari totus mundus, sicut erat in illo statu. Præterea, & periculũ rediret, vt iterum atq; iterum per peccatum eũdem statum amitteremus. ¶ Veritatem ergo hanc, ꝙ post baptismum ab his pœnalitatibus non liberemur, & experientia ipsa docet, & sacra pagina, sacriq; canones faciunt catholicã. Quapropter hæreticũ esset dicere, quòd propter gratiam baptismalem, quis possit ad illũ statum peruenire, vt extinctum prorsus haberet peccati originalis fomitem, vt arti. 6. apud S. Tho. videbimus, nisi ex singulari priuilegio, quale fuit in virgine. ¶ De hac ergo catholica veritate multis in locis edisserit Aug. vt lib. 1. de peccato. meri. & baptis. paruu. cap. 39. Euacuatur enim, inquit, per baptismũ caro peccati, non ita, vt in ipsa viuente carne concupiscentia conspersa, & innata repentè absumatur, vt non sit, sed ne obsit mortuo (scilicet peccatis per baptismum) quæ inerat nato. Et hic est locus, quem hic citat D. Thom. tanquam glossam ad Roma. Et lib. 2. cap. 7. eãdem confirmat verbis illis, quæ Gratianus in de desumpsit de consecr. distin. 4. cano. Non ex quo. Non enim, inquit, ex qua hora quisq; baptizatur, omnis vetus infirmitas eius absumitur, sed renouatio incipit ad remi sionẽ omnium peccatorum. Idq; confirmat ex illo Apostoli. 2. Corinth. 4. Et si exterior homo noster corrumpatur, interior renouatur de die in diem. Fomes enim ille, qui nobis continenter corruptos affectus creat, per corporis macerationem reprimitur, qua subinde macerationẽ, & corpus foris attenuatur, & intus renouatur spiritus. Vnde Paulus ad Roma. 7. Video, inquit, aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Et ad Galat. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Atq; in huius significationem populo Israel non protinus, vt mare rubrum trãsmisit, ingressus patuit ad terram promissam, sed obiectæ ei fuêre barbaræ illæ gentes, cum quibus in deserto multis annis belligeraret. Dubium autẽ ex his emergit, vtrum esto concupiscentia per baptismum nõ sit prorsus sublata, saltem debilitata fuerit aut diminuta. Dubium.

Ad hoc subsequentibus propositionibus respõdetur, Prima. Cõcupiscẽtia post baptismũ non habet prorsus rationem peccati, aut reatum culpæ. Hæc satis articulo superiori comprobata est, & libr. 1. de natura & gratia cap. 11. & 12. locupletius. Nam præter inductas autoritates ait lib. 2. de peccato. merit. cap. 4. Augu. Concupiscentia in paruulis baptizatis à reatu soluitur, ad agõnẽ relinquitur. Et libr. 1. retractatio. cap. 15. Cõcupiscentia reatus in baptismate soluitur, sed infirmitas manet. Est ergo concupiscentia nihil aliud, quàm sensualitas, quæ rebellare nata est aduersus rationẽ: tamen sine consensu, aut negligentia voluntatis rebellio illa non erit peccatum. Vnde vt Lutheranis respondeamus, quando ait Paul. ad Roma. 7. ꝙ concupiscentiam nesciebat, nisi lex diceret, Non concupisces, verbo illo, Non concupisces, quod peccatum significat, nõ intellexit potentiam, quæ dicitur concupiscentia, sed voluntarium actum. Et quanuis vbi ait Quod ago malum ego non operor, sed quod habitat in me peccatum, sensualitatem ipsam appellet peccatum, nõ tamen id propriè intelligit, & quod aiunt, formaliter, sed sicut nomen causæ attribuitur effectui. Glossa est eiusdem Augu. lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorũ. c. 13. Illa enim, inquit, cõcupiscentia, quæ reliqua est à baptismo, quo ratio peccati plenissimè remittitur, radicitusque conuelli tur, non quia peccatum est, sed quia peccato (scilicet originali) facta est, peccatum dicitur: sicuti scriptura dicitur manus, quia manu facta est, & oratio Ciceronis dicitur Ciceronis lingua, vt ipse idem ait libr. de nuptijs, & concupiscentia ca. 23. Meritissimò ergo error iste Lutheri dicentis concupiscentiam in renatis esse peccatum, diplomate Leonis decimi tanquam hæreticus cõdemnatus est ar. 2. Ac sub inde in concilio Tridentino sessio. 5. capit. vlt. Quo circa glossa illa canonistæ Hugonis super citatum cap. Non ex quo. vbi ait, ꝙ licèt homo

Prima propositio.

Cõcupiscẽ.

Lutheranis.

Augustinus.

Boeni ratio.

Catholicum verum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo renouetur in baptismo, tamen non ex toto deletur originale. sed remanet debilitatū & sopitum, erronea est, neque in viro theologo esset tolerabilis. Nam originale peccatum dicit culpam, quæ tota in baptismo aufertur. Ille autē bonus autor, si theologus esset, distinxisset vtique inter peccatum originale, quod prorsus tollitur, vt ait D. Tho. in solutione tertij, & fomitē qui remanet, qui est ipsa sensualitatis potentia. ¶ Secunda propositio. Concupiscentia ipsa in baptizatis quantum ad substantiam, nec diminuitur, nec debilitatur, nec sopitur. Probatur, quia est potentia naturalis, & gratia non tollit naturam, sed perficit. Imò vsu venire sæpe solet, vt baptizati propter naturalē complexionē vehementiores sentiant carnis insultus, quàm non baptizati.

Secūda propositio.

¶ Tertia propositio. In hoc sensu concupiscētia illa & fomes, qui est pœna originalis peccati, dicitur alligari, & minui, & debilitari, ꝙ spiritus per gratiam baptismi contra eius infestas pugnas adiuuatur, vt certamini non succumbat. Et hoc est, quod ait Aug. lib. de libero arbitrio. & refertur can. Gratia. de consecra. d. 4. Gratia enim, inquit, quæ per Christum datur, non solùm peccatorum remissionem facit, sed etiam facit, vt lex impleatur, vt natura liberetur, & peccatum non dominetur. Et est determinatio concilij Mileuitani cap. 2. & 3. Atqui hoc est, quod ait Aposto. ad Roma. 6. de baptismo loquens, per quem morti Christi configuramur. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, (scilicet, quo ad culpam,) vt destruatur corpus peccati. Non tamen, vt subitò sepeliatur, sed vt in agône non seruiamus peccato, scilicet concupiscentię per consensum succumbentes. Vnde subdit. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius. Regnare ergo peccatum, est obedire concupiscentijs per consensum. Atq; in hoc triumpho nostra per Dei gratiam cōsistunt merita. Sicut enim peccatum, vti ait illic August. nullum est, nisi sit voluntarium, ita & in ipso libero arbitrio diuina ope adiuto consistit meritum.

Tertia propositio.

Syno. Mileuitana.

¶ Sed perspice, quàm in hoc cōflictu spiritus cum carne eluceat sententia illa Pau. ad Rom. 5. vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Nam etsi in statu naturæ integræ per contemplationem homines plurimùm mererentur, hoc tamen status noster illi præstat, quòd sub Christo duce meremur, tollentes scilicet crucem nostram, atque illam sequētes, illic enim nulli essent languores neque agônes aduersus hostem, nos verò sudoribus plurimis & laboribus exhaustis glorioſa prędia, diuina ope suffulti, promeremur, vt tanquam palmites per baptismum in Christo plantati fructus gloriæ proferamus, alij scilicet virgini tatis lauream gestantes, qui contra concupiscentiam carnis luctati sunt, alij verò prædicationis & doctrinæ atque alij palmam martyrij ferentes, qui glorioſē de hostibus fidei triū pharūt. De quibus Dauid, Euntes, inquit, ibāt & flebant mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Quæ quidem præmiorum insignia non fuissent, nisi propter casum Adæ Deus factus esset homo, qui ab illa nos culpa liberans, tam ingentia nobis donaret auxilia.

Glorioſi christianorū triumphi.

¶ Facilè ergo soluuntur argumenta D. Thomæ, quorum primum est. Potentius, vt ait ad Rom. 5. Apostolus, est donū Christi, q̄ peccatum Adæ: sed per peccatū mors in mundū intrauit, vt ibidē ait Apostolus, ac perinde omnes pœnalitates: ergo & per baptismum omnes essent tollendæ. Respondetur autem secūdum glossam ad Rom. 6. (vt vltra non seruiamus peccato,) quòd sicut superans atrocissimū hostem non statim eum enecat, sed patitur eū aliquantulum cum dedecore, & dolore viuere, ita Christus pœnam hoc est concupiscentiam in hac vita alligauit, quam in futuro perimet.

1. Argu.

¶ Secundò arguitur. Baptismus tollit peccatum actuale quoad culpam & pœnam: ergo deberet originale cùm suis pœnalitatibus auferre. Negatur consequentia: duplex enim est pœna: scilicet, gehennalis (vt ibidē ait glosa) & temporalis: & quoniā per baptismū perfecta conciliatur amicitia cum Deo, tollitur pœna omnis gehennalis, quæ eidē amicitiæ repugnat. Tēporales autem, vt cōcupiscentia, fames, sitis & mors, quæ ipsi naturæ, iustitia originali expoliatæ, natiuæ sunt, manere (vt dictū est) debuerunt. Sed tamen regnū & dominiū earū per gratiā baptismi deiectum est, vt homo nō debeat illud timere. Tertiò. Remota causa remouetur effectus: sed originale per baptismū prorsus tollitur: ergo & pœnalitates deberent tolli. Respondetur autē q̄ cum Adam primū infecisset naturam, quæ postea per generationē inficit personas, Christus cōuerso ordine priùs in hac vita reparat personas, abstergendo illis omnē maculam, & quēcūq; suppliciorum reatum, qui eas posset ab ingressū cælesti remorari. Pœnalitates autē, & detrimenta quæ sequuntur naturam, originali iustitia destitutam, abolebit in generali resurrectione.

2. Arg.

Arti-

ARTICVLVS. III.

Vtrùm per baptismum non solùm infundantur gratia & virtutes, verùm aliqui virtutum actus illi peculiariter attribuantur.

PER sacramenta non modò à malo liberamur, sed adornamur in bonū, & ideo post quam definitum est per baptismū à malis culpæ & pœnæ nos erui, quæritur vtrum per ipsum quoq; gratia & virtutib⁹ informemur ad bonum. Et quoniam quartus & quintus articuli apprimè sunt germani, ambos in vnum compingemus. Igitur iuxta duo quæ stionis membra duabus conclusionibus respō detur. Prima. Per baptismum quisque gratiā consequitur & virtutes. Probatur primo autoritate Apostoli ad Titum. 3. vbi ait, q̄ Christus saluos nos fecit per lauacrum regeneratio nis (id est per baptismum) & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè. Deinde ratione, quia vt sæpe suprà dictum est, per baptismum efficimur membra Christi: à capite autem in membra gratiæ & virtutum participatio deriuatur secundùm illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus.

1. Cōclusio.

¶ Secunda conclusio. Baptismo peculiariter inter omnia sacramēta attribuūtur duo actus virtutum. Vnus illuminare intellectū quantū ad veritatis agnitionem, atque alter fœcūdare affectū fœcunditate bonorū operum per gratiæ infusionē. Prior pars probatur ex Dion. 2. cap. eccleſia. hierar. attribuentis baptismo illuminare. Secunda verò autoritate glossæ super illud Psalmi. 22. super aquam refectionis educauit me, dicentis animam peccatorum ariditate sterilem per baptismum fœcundari. Secūdò tota conclusio probatur, quia per baptismum efficimur membra Christi, atque adeò regeneramur in spiritualem Christianorū vitam, secundum illud ad Galat. 2. Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei: vita autem membrorū animalis consistit in hoc, q̄ sint capiti vnita, à quo esse recipiant, à capite aūt deriuatur in membra primò sensus & deinde motus: ergo proprium baptismi est, vt per ipsum & sensum spirituale suscipiamus ad cognoscendā veritatē, & spirituale per gratiā instinctū motū ad operandū bonum. Atq; hoc docemur verbo illo Ioā. 1. Vidimus eū plenū gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Tametsi græcè, plenū gratiæ & veritatis, referatur ad verbum, quod caro factum est, eadē est tamen sententia, quam hic Diuus Thomas profert. Quòd gratia baptismate ablutis infundatur, duplicem habere potest sensum: vnum. s. q̄ fiant Deo grati. Et hic semper fuit habitus tanquam fides catholica, iuxta verbum Christi, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Et Paul. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, & similia. Alter verò sensus est, q̄ illa gratia sit qualitas ab homine distincta, diuinitus concreata, qua fiat homo gratus, sicuti est habitus scientiæ & virtutis acquisitæ. Atq; hic sensus non est tanquam de fide vsq; adeo antiquus: quoniam neq; tam planè ex sacra pagina colligitur. Nam, vt. d. 1. q. 3. explicuimus, nihil repugnat hominem esse deo gratum absq; aliqua sibi inherente qualitate, sicuti ego sum gratus amico, eò solùm q̄ diligor ab illo. Et pariter distinguendum est de virtutū infusione. Quòd enim fides, spes, & charitas sint auxilia quædā specialia Dei, quibus nos supra naturā ad credendum mouet & ad sperandū, & amandum, confessio euāgelica est, iuxta illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus, qui misit me, traxerit eum. & iuxta illud Paul. 2. Cor. 3. Non q̄ sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficiētia nostra ex Deo est. Quòd autem sint habitus distincti potentiarum sicuti acquisiti, nec tā planè colligitur ex sacris literis, nec est tam antiqua eccleſiæ confessio. Imò gradatim veritas hæc est ab eccleſia susceptа. Primum enim Innoc. in. c. Maiores. de baptis. tanquam rem inter Theologos dubiam reliquit, vtrum hoc secundo modo gratia & virtutes per baptismū infundātur. Postmodum verò in cōcilio Viennensi pars hæc affirmatiua tanquam probabilior, dictisque sanctorum & doctorum magis concors recepta est: q̄ scilicet tam paruulis q̄ adultis infundantur, vt patet in clem. Fidei catho. de sum. tri. & fid. cath. Et hoc potissimùm propter paruulos, de quibus maius erat dubiū. Nunc autem nouissimè in cōcilio Tridentino tanquā certa veritas est sub hoc verborū tenore decreta, sessio. 6. can. 11. Si quis dixerit hominem viuificari, vel sola imputatione iustitię Christi, vel sola peccatorum remissione exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorū per spiritum sanctum diffundatur, atq; illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantùm fauorem Dei, anathema sit.

Expositio articuli.

Concilium Viennense.

Tridentina synodus.

¶ Est autē hæc sancta veritas sacris literis maxi-

T mè

Universidad de Deusto
Biblioteca

ximè cõsonans, huic scilicet testimonio Paul. ad Titum. 3. Saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis & renouationis spiritus sancti, quẽ effudit in nos abũde. Effundere enim, rem aliquam effusam significat. Et. 2. Cor. 1. Qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. & ad Ephes. 1. Credentes signati estis spũ promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Pignus enim rem aliquã significat. Et suffragatur ratio, quoniã homo cum hominẽ diligit, non cum bonũ facit, imò cũ ob id diligit, quod bonus est: Deus autem diligendo nos bonos cõstituit, atq; adeò cum, vt Sapiẽt. 8. legitur, suauiter omnia disponat, nõ quomodocunq; nobis fert opem, sed gratiam nobis infundit, qua diuinę suæ, vti ait Petrus, cõsortes faciat naturæ, ac subinde potentias virtutibus exornat, quibus vnaquæque suum valeat officium perficere, vt intellectũ fide ad credendum, voluntatem autem spe, & charitate ad sperandum, & diligendum. Itaq; sicut naturaliter ad productionẽ animæ, per quem recipimus esse, consequitur potentiarum emanatio, quibus anima ipsa operatur, ita & ad productionem gratiæ, quæ est in essentia animæ, dans illi esse supranaturale, consequitur in potentijs ad operandum virtutum infusio. ¶ Arguitur autem contra. Dari gratiã in scriptura, idem est, quotũ dari spiritum sanctum, cuius donum est gratia: at spiritus sanctus non videtur per baptismum dari, sed per confirmationem: legitur enim Actuum. 8. de Samaritanis à Philippo diacono baptizatis, q̃ nondum receperãt spiritum sanctũ, donec venientibus apostolis per eorum manuum impositionem cum receperũt. Ad hoc autem respondetur absq; dubio illos recepisse gratiam in baptismo, non tamen visibiliter spiritũ sanctũ, sicut recipiebatur in cõfirmatione. Et de illa visibili visione legitur illic q̃ nondum inquẽquam illorum venerat. At verò cùm virtutum duo sint genera. s. theologarum, vt sunt fides, spes, charitas, & moralium atque cardinalium, vt sunt iustitia, prudentia, fortitudo, & tẽperantia: de illis prioris generis nemo theologorum dubitat, quin infundãtur, morales autẽ Scot. in. 3. sentẽ. d. 36. (illic enim hæc materia disputatur) eas infundi negat. Haud tamen hæc disputatio hîc locũ habet apud S. Tho. sed. 1. 2. q. 63. ar. 3. vbi affirmat prudẽtiã quoq; per baptismũ intellectui infundi & iustitiã voluntati, atq; adeò appetitui irascibili fortitudinẽ, & cõcupiscibili tẽperantiam.

¶ Primum argumentum S. Tho. contra primam conclusionem est. Sacramentũ debet id repræsentare, quod efficit: baptismus autẽ sua ablutione significat remotionem culpæ, non autem infusionem gratiæ, & virtutum: non ergo illas efficit. Respõdetur, quòd sicut sua ablutione significat absterssionem culpæ, & sua frigiditate, refrigeriũ remissarum pœnarum, ità sua claritate infusionem gratiæ & virtutum. ¶ Secundò arguitur. Id quod iam quis suscipit non eget iteratò suscipere: multi autem dum ad baptismũ accedũt, iam per baptismum flaminis effectum eius obtinuerũt, vt de Cornelio legitur Actu. 10. quòd ante baptismum iam erat timens Deum, id quod & de Paulo, ac de alijs constat: ergo illi nihil per baptismum suscipiunt. Respõdetur, quòd per baptismũ flaminis per fidẽ, scilicet, explicitam, vel implicitam recipit homo remissionem peccatorum, quoad culpam simpliciter, sed tamen quoad pœnam, atq; gradum gratiæ recipit secundũ q̃ habet baptismũ in voto, hoc est, secundum quantitatem actus voluntatis diuinitus motæ: gradum autem baptismalis gratię nõ recipit, nisi cum baptism⁹ confertur, & illic certissime fit plenissima pœnarum remissio. Vnde super illud Psalmi. Super aquã refectionis educauit me: ait glossa. Per augmentum virtutis, & bonæ operationis educauit in baptismo. Necessitas autem recipiendi baptismum, ab illo etiam, qui est in gratia nõ est hęc, sed q̃ cũ baptismus flaminis non habeat virtutem, nisi per votum explicitum, vel implicitum baptismi in re, semper manet præceptum ipsum suscipiendi.

¶ Tertiò arguitur. Virtus est habit⁹, quo quis faciliter, & delectabiliter operatur: in baptizatis autem relinquitur pronitas ad malum: qui ideo difficultatem, & molestiam patiũtur ad operandum bonum: ergo illis non infunduntur virtutes. Respondetur, illã pronitatem, & difficultatẽ nõ inesse baptizatis propter defectum habituum virtutum, sed propter concupiscentiam, quæ vt dictum est, per gratiam baptismalem non funditus tollitur. At quoniam ad sensum articulo præcedenti explicatum quodammodo minuitur, fit, vt tam ipsa pronitas ad malum, q̃ difficultas ad bonum pariter diminuatur. ¶ Circa secundam conclusionem nihil aliud adnotandum, nisi q̃ baptismus est sacramentum, quo propriè efficimur Christi membra, complãtamurq; illi sicut palmites in vite: atq; adeo sicut à vite palmites, ita & nos à Christo vitam suscipimus. Iuxta illud Ioan. 15. Ego sum vitis vera, & vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil

Testimonia sacra.

1. Pet. 2.

Duo virtutum genera.

Scotus.

1. Argum.

nihil potestis facere. Si quis verò in me non manserit, mittetur foras, sicut palmes, & arescet, &c. Et quoniam vita spiritualis in cognitione, & motu consistit, sicut vita animaliũ, isti duo motus intellectus, & affectus attribuuntur peculiariter baptismo. Dicuntur autem hæ virtutes per attributionem baptismo cõpetere: quoniã omnis gratia sacramentorum, eo q̃ gratia est, ad eosdẽ etiã effectus confert. At quoniã aliorũ alij sunt peculiares effectus, baptismi verò hi propríj, vt incorporet nos Christo, ei singulariter attribuuntur. ¶ Idem etiã alia via constat, ferè tamen eadẽ. Est em̃ baptismus, vt. d. 3. ar. 1. explicuimus, sacramentũ Christianæ fidei, quæ per charitatem operatur: & quia fides est illuminatio eorum, quæ sperãtur, vti ait ad Heb. Paul. baptismus est sacramentum illuminationis, vti ait Diony. & quia charitas est, qua mouemur ad operandũ propter Deũ, fit vt etiã baptismus sit sacramentum, quo mouemur in Deũ. Hęc est enim institutio Christiana, quã in baptismo profitemur, vt sempiternã fœlicitatẽ cognoscẽtes, illuc nostrã dirigamus vitam. vnde Paul. Heb. 6. easdẽ baptismo virtutes tribuit, dicens. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerũt etiã donũ cæleste, &c. virtutesq; seculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renouari, &c. Est etiã doctrina August. de baptis. paruu. eo. loco, qui refertur de cõse. d. 4. ca. Nõ ex quo. vbi ait, q̃ per baptismum incipit renouatio ad remissionẽ omniũ peccatorum, & intelligentiam, & operationem spiritualium.

Institutio Christiana.

August.

1. Argum. Arrhom.

¶ Est ergo primũ argumentũ S. Tho. Baptismus adulto nõ nisi iam fideli confertur, iuxta illud Marc. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: per fidẽ autẽ incorporamur Christo, iuxta illud ad Ephes. 3. Habitare Christũ per fidẽ in cordibus vestris, ergo nõ baptismo, sed fidei attribuendi sunt illi actus. Respondetur, q̃ per fidẽ incorporamur mẽtaliter, per baptismũ verò corporaliter, sine cui⁹ voto, neque ipsa mentalis incorporatio fidei esset valida. ¶ Secundò arguitur. Illuminatio fit per doctrinã, iuxta illud ad Ephesios tertio. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, illuminare omnes, &c. doctrina autẽ præcedit baptismũ in catechismo: ergo, illuminare, doctrinæ conuenit, non baptismo. Respondetur, illuminare exteriùs cõuenire doctoribus ecclesiæ per catechismum, sed intus præparare corda ad recipiẽdam doctrinam est munus Dei, iuxta illud Ioan. 6. Erunt omnes docibiles Dei, & qui audit & discit, (per internum scilicet appulsum patris mei) venit ad me.

¶ Tertiò. Fœcũditas pertinet ad generationẽ actiuam, qua scilicet quispiam Christianismo iam prouectus alios generat spirituales filios, iuxta illud Pauli. 1. Cor. 4. In Christo Iesu ego per euangelium vos genui: ergo fœcunditas non fit per baptismum. Respondetur, quòd fœcunditas, quæ fit per baptismum nõ est illa generandi filios, sed proferendi virtutum opera.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum pueri in baptismo consequãtur gratiam & virtutes.

QVanquam post generalem cõclusionem, quæ fuit prima articuli præcedentis, nõ opus hæc fuerat de pueris interrogatio, eo q̃ sacramẽtorũ effectus per se illis conueniũt, atq; adeò si per baptismũ cõferunt gratia & virtutes, quibuscunq; baptizatis, ac per inde pueris cõmunicantur. Tamẽ quia de pueris fuerunt qui id negarunt, ad respondendũ illis adhibetur hæc quæstiuncula, vtrùm illis etiam infundantur gratia & virtutes. Et ideo D. Thom. recitato illo errore, licèt non formaliter, tamen in virtute ponit conclusionem affirmatiuam, quòd illis etiam infunduntur. Conclusio. Error autem hic non est prorsus ille, quem. q. præcedenti artic. 9. ex Innocentio in cap. Maiores. de baptis. tetulimus. Illi enim dicebant, baptismum nihil paruulis prodesse propterea, quòd peccata solo charitatis actu dimittũtur, qui in paruulis esse non potest. Isti autẽ characterem illis imprimi nõ negabãt, sed gratiã virtutesq; infundi. Quorũ error bino telo cõfoditur. Primò, q̃ vt adulti, ita & paruuli per baptismum mẽbra efficiũtur Christi: hæc enim ei virtus per se inest: quare & per ipsum influxus fit eis gratiæ & virtutum. Secundò, quia tũc sequeretur, pueros ante rationis vsurã ab hac luce migrãtes nõ frui ęterna vita: nã vt ad Rom. 6. ait Paul. Gratia Dei vita ęterna: atque adeò incassum baptizarentur. Accedit his autoritas expressa Aug. in enchiridio, vbi ait. Paruuli renascendo moriuntur illi peccato, quod nascẽdo cõtraxerunt. Ac per hoc ad illos etiã pertinet illud, quod dicitur, Cõsepulti enim sumus cum illo per baptismũ in mortem. vbi cùm subdatur apud Paul. vt quomodo Chri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

do Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus, fit vt etiam ipsi nouitatē vitæ accipiant, quæ nō fit nisi per gratiā & virtutes. Et ne ad rem catholicam tam multis super testimonijs cōprobatam redeamus, hæc veritas multis in locis est ab Augustino constituta, vt libr. 1. de peccatorum meritis cap. 26. vbi ait, paruulos baptizari, vt reconcilientur Deo, vt in illo viui, vt salui, vt liberati, vt redempti, vt illuminati fiant. Et cap. sequenti ait, infantibus baptizari esse credere, fieriq; oues Christi, habereq; per baptismum filiū Dei, ac perinde ius ad vitam æternam. Idemq; habetur de consecra. d. 4. can. Paruulo. & ca. Paruuli fideles. Igitur eodem gradu fidei & modo, quo articulo præcedenti catholicam esse diximus, gratiam & virtutes per baptismā infundi, tam de paruulis tenendum est, quàm de adultis. Secundò autē respondet D. Tho. ad illorum errorem: causa enim, quæ illos in eum coniecit, fuit nō distinguere inter habitum & actum, pueri nanque licèt actum habere nequeant virtutum, propter impedimentum potentiarum, possunt tamen habitibus exornari, quibus ætate progressi vtantur.

Auguſt.

Primum argumentum S. Thom.

¶ In argumentis S. Thom. authoritates exponit Augustini quæ videntur huic veritati obuiare. Ad quorum omniū solutionem id meminisse oportet, quod quæst. præcedenti articul. 9. adnotauimus: nempe, quòd cùm originale peccatum non propria, sed aliena voluntate contrahatur, sufficit quoq; pueris aliena voluntate fidem profiteri, & baptizari velle, &c. Est ergo primum argumentum. Gratia & virtutes non habētur sine fide & charitate: fides verò, vt distinctio. præcedenti artic. 10. diximus, & Augst. docet, in credentium voluntate consistit, sicut & charitas: talem autem voluntatem non habent pueri: ergo neque illas virtutes. Respondetur tamē quòd cùm voluntas pro actu accipiatur, & pro potentia, ad actum credendi requiritur voluntatis actus, & de hoc intelligitur cùm dicitur fidem consistere in credentium voluntate, quo pacto soli adulti credunt, sed ad recipiendum habitus sufficiunt potentiæ, quæ sunt in paruulis. Vnde August. in libr. de baptismo paruulorum. paruulum, inquit, & si nondum illa fides, quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum (per quod scilicet habitus infunditur) fidelem facit de consecra. dist. 4. can. Nihil est. Iam verò satis suprà explicatum est quomodo credere infantibus est baptizari.

Secunda gumentū

¶ Secundò super illud Ioann. 14. Maiora horum faciet, ait Augu. q ex impio iustus fiat, Christus in illo, sed nō sine illo facit: puer autem nō potest cooperari ad suam iustificationem: ergo nō fit ex impio iustus. Respōdetur, hoc dictum Augustini, & aliud in libro de charitate. Nemo ex aqua & spiritu sancto renascitur nisi volens. Et super Ioan. 6. Nemo nisi voluntate trahitur, & similia de adultis propriè intelligenda esse. Paruuli autē, quia nō concurrunt ad suam iustificationē nec volentes dicuntur, nec reluctantes iustificari, vt idem August. in epistō. ait ad Dardanū. Sed concurrere interpretatiuè dicuntur per intentionem ecclesiæ.

Tertiū gumentū

¶ Et similiter respondetur ad tertiū, vt suprà satis responsum est. Ait enim Paul. ad Rom. 4. credenti in eum, qui iustificat impium reputatur fides eius ad iustitiam, paruuli autē nō videntur credere. Respondetur, inquam, vt ait August. lib. 3. de peccato. merit. q paruulis mater ecclesia gestantium pedes accōmodat, vt veniant, illorum cor, vt credant, & lingua, vt fateantur. De consec. d. 4. can. Mater. Et ideo per fidē ecclesiæ interpretatiuè dicunt credere.

¶ Sed contra hoc obijcitur quartum argumētum. Quod carnali affectione agitur non videtur habere posse spiritualem effectum gratiæ: sed nōnunquàm pueri ad baptismum carnali intentione deferuntur, vt, scilicet, vel à lepra mundentur, vel ab alia curentur ægritudine: ergo illi gratiam non recipiunt. Respondetur, illam intentionem carnalem nihil nocere pueris, sicut neq; vnius culpa nocet alteri. Vnde August. ad Bonifa & refertur can. Non illud. Non illud, inquit, te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum recipiendum paruulos ferunt, vt gratia spirituali ad vitā regenerētur æternam, sed quòd hoc eos putant remedio corporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerātur, quòd non ab istis hac intentione offeruntur. Hic autem discernendum est inter pueros & adultos. Pueri nanq; licèt non intētione ecclesiæ, sed alia quacunq; à parētibus baptismo offerantur, dum tamē baptizās intentione ecclesiæ id faciat, legitimū fit sacramētum. Et hoc est, quod hic docet Augu. At verò adulti si non intendāt recipere quod ecclesia tradit, non baptizantur, si tamen id intendant, quanuis aliam habeant intētionem adiunctam, imò quæ magis eos moueat: vide licèt, vt curentur, verè baptizantur. Quin etiā quanuis illa intētio mala sit, vt d. 1. q. 5. ar. 10. expositum reliquimus.

Arti-

ARTICVLVS. V.

Vtrùm effectus baptismi sit apertio ianuæ cælestis.

Conclusio.

VIcherrimo ordine hæc articulorum series decurrit. Cùm em reliq baptismi effectus tam malorū remotio, vt remissio culpę & pœnę, q bonorū donatio, vt infusio gratię & virtutū viam ad fruitionē cælestis patriæ sternāt, quæ rit tandem D. Tho. vtrùm baptismus eiusdem regni ianuas adaperiat. Et respondet hac affirmatiua conclusione. Effectus baptismi est apertio ianuæ regni cælestis. Probatur aperta ratione. Aperire regnum cæleste nihil aliud est, quàm impedimentū amouere eius introitus. Deus enim vbi primum cōdidit hominē, humano generi illud proposuerat, nisi idem primus parens sua præuaricatione illud nobis obserauisset: impedimentum ergo non est aliud q culpa & pœna, culpa enim tam originalis q mortalis omnino hominibus illam ianuam occludit, indeq; eos excludit, culpa verò venialis & pœnæ, quæ ex mortalibus fiunt reliquæ, hominem ab eodem ingressu in purgatorio remorantur: per baptismum autem omnis culpa & pœna remouetur, ergo per ipsum ianua cælestis aperitur.

Expositio articuli.

¶ Hoc in præsentiarum adnotandū est, quòd hic effectus, scilicet, totā remittere culpam & pœnā inter oia sacramēta baptismo peculiaris ob hoc, quòd est instrumentū taliter applicandi nobis passionem Christi, vt eius efficiamur membra, idq; fit notum siue hoc sacramentum ad antiqua referas, siue ad reliqua euangelica. Etenim ante Christi passionem neq; circuncisio, neq; aliud sacramentū aditum regni aperire poterat, eo q pretium culpæ nondum erat solutum, quousq; Christus dixit, Consummatum est. Vnde circa illum temporis articulū dixit Latroni. Hodie mecum eris in paradyso, & multa corpora sanctorum, qui illucusq; fuerant in limbo à monumentis surrexerunt. Et Paul. ad Ephes. 4. Ascendēs, inquit, Christus in altū captiuā duxit captiuitatē. Reliqua verò sacramēta euangelica nō propriè habent istum effectū, tum q cùm nō sint regenerationes in Christū, nō per se totā remittunt culpā & pœnam: tum maximè quia nō nisi baptizatis, quibus aperta fuit ianua, applicantur. Vnde baptizato Christo vbi baptismū instituit, aperti sunt cæli. Super quo verbo Lu. 3. ait Beda. Virtus hic baptismatis ostēditur, de quo quisq; cū egreditur, regni cœlestis ei ianua aperitur. Et Ambrosius, quod refertur can. Per aquā. de cons. d. 4. Per aquā, inquit, baptismi trāsitus est de terrenis ad cælestia. Est ergo catholica veritas, cuius negatio, aut dubitatio nefandissima esset hæresis.

Primum argumentum S. Thom.

¶ Existit nihilominus primum argumentū. S. Thomę huiusmodi. Illud, quod est apertū, apertiōe nō indiget: cælū autē per passionē Christi apertū fuit: ergo nō aperitur per baptismū. Negatur cōsequētia: per baptismū nāq; nō aliter quā per passionē referatur: quippe q eius instrumētū est, quo eidē incorporamur passioni. ¶ Secundò arguitur. Baptismus à tempore quo institutus est suos debuit habere effectus: multi autē Ioan. 3. & 4. legunt ante Christi passionem baptizati, quibus illico ianua cælestis aperta nō fuit, secundum illud Micheæ. 2. Ascendit pandens iter ante eos, hoc est, Christus priùs in cruce mortalitatem exuit, quàm alijs paradisum panderet: ergo hic non est effectus baptismi. Respondetur, baptismum tunc illis ianuā regni cælestis aperuisse, non quidem in re, sed in certa spe: quia Christum iam tunc præsentē credebāt, per cuius mortem, ac subinde in virtute eiusdē baptismi breuissimo tempore erant potituri regno: quod ideo circuncisioni, quæ erat profesio nō præsentis, sed venturi, non competebat. Quod si arguas. Patres in limbo certam quoq; habuisse spē regni, ad quod per gratiā erant accepti, id quidē fatemur: attamen non sperabant adepturos se regnū virtute circūcisionis: quia nō erat instrumentū passionis, sed virtute passionis, cuius fidē habebant.

Obiectio.

¶ Tertiò arguitur. Baptizati obnoxij sunt pœnalitatibus huius vitæ, fami scilicet, & morbis: sed nemo quādiu obnoxius est pœnæ, recipitur ad gloriā, vt patet de illis, qui sunt in purgatorio: ergo baptismus nō aperit cælū. Respōdetur, q baptizati non sunt istis pœnalitatibus obnoxij ob reatū personæ. i. propter actualia peccata, sed propter statū naturę: & ideo cùm per mortem homo ab illo statu liberetur, fit etiā ab eiusdem pœnalitatibus liber, vt possit statim cælum intrare, nisi culparum pœnæ eum in purgatorio aliquo tēpore detineant.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm baptismus habeat in omnibus æqualem effectum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONstitutis iam tribus effectibus baptismi, qui sunt remouere culpā & pœnā, infundere gratiā & virtutes, atq; adeò aperire regnū, interrogatur vtrū in omnibus baptizatis eūdem habeat effectum. Et D. Th. suppositis duabus distinctionibus per tres respōdet cōclusiones. Prima distinctio est, ex parte effectus baptismi, quorū vnus per se illi cōuenit, alter per accidēs. Secunda ex parte suscipientis, qui vel est paruulus, vel adultus. Per se quidē effectus baptismi est ille, ad quē fuit institutus, scilicet regenerare homines in vitā spiritualē per plenā remissionē culpę, & pœnæ, & infusionum gratię & virtutum. Et quantum ad istum effectum statuuntur duæ

Prima conclusio. conclusiones. Prima. Omnes pueri hunc baptismi effectū æqualiter suscipiunt. Probatur. Effectus, qui per se cōuenit sacramēto, in omnib⁹, qui æqualiter dispositi ad illū accedunt, æqualis est: omnes pueri æquali dispositione, imò nulla propria ad baptismū accedūt: ergo æqualem suscipiunt effectum. Idq; ex illo cōfirmatur ad Ephes. 4. Vna fides, vnū baptisma (scilicet in omnibus, qui illud recipiunt) vniformis enim causæ vniformis est effectus.

Secūda conclusio. ¶ Secūda conclusio. Adultorū quidā plus, quidam minus de gratia nouitatis vitæ accipiūt. Probatur cōtraria ratiōe ex similitudine agētium naturalium. Actus enim agentium sunt secundū dispositionē subiecti, vehementior enim flamma accenditur in ligno sicco, quàm in viridi: adultorū autē cùm per fidē & deuotionem propriā ad baptismum accedūt, alius maiori accedit, alius verò minori: ergo inæqualem participant effectum. Veluti quanquam ignis per secundē effundat calorē, tamen qui propinquius accedit, vehemētius calescit. Accidētarius autē baptismi effectus est, ad quem non est institutus, sed ei per miraculum diuinę virtutis accedit.

Tertia conclusio. ¶ Et de huiusmodi effectibus subtexitur tertia cōclusio. Isti effectus nō æqualiter suscipiuntur ab hominibus baptizatis, etiā si cum æquali deuotione accedāt, sed secūdùm ordinē diuinæ prouidētiæ dispensantur. Probatur vnico exēplo per glossam super illud ad Roma. 6. vt vltra non seruiamus peccato, quæ ait. Nō hoc præstatur in baptismo, nisi fortè miraculo ineffabili creatoris, vt lex peccati, quæ est in membris, prorsus extinguatur.

Expositio articuli. ¶ Quæstio præsens admodum celebris est, quā suprà. d. 1. q. 5. ar. 1. & 8. Et rursus. d. 5. art. 2. tetigimus. Et quidē sentētia hæc D. Thom. est vniuersalis omnium doctorū, vt Alexandri Alens. 4. par. q. 21. in membr. 3. & Bona. in. 4. d. 4. q. vlt. & Ricard. ea. d. artic. 3. q. 3. ac de niq; ibidem Maioris, qui doctè de hac re sentit. Equidem quātum ad remissionem culpæ ambigere nemo potest, quin, vt ait Damascen. lib. 4. orthodo. fidei. ca. 10. æqualis sit in omnibus baptismi effectus: quia cùm vnum peccatum mortale, aut originale sine omnibus remitti nequeat, fit vt cuicunq; baptizato non opponenti obicem omnia simpliciter remittantur, vt articul. 1. satis constitutum est. Veruntamen de gratia est dubium. Scotus enim in. 4. d. 4. q. 7. cui Gabriel ead. distin. q. 2. subscribit, primam hanc conclusionem D. Thomæ palàm negat. Imò verò non vna, inquit, sed tribus de causis potest suscipienti sacramentum siue paruulus sit, siue adultus, cumulatior infundi gratia q̄ alteri. Primū. Etiam si omnis oratio & meritum tam ecclesię q̄ ministri circunscribatur, effectus ipse baptismi, vel alterius cuiusq; sacramenti potest augeri. Idq; ob duplicem causam, quarum vtrāq; ex ratione prædestinationis desumit. Cùm enim, inquit, Deus non ad æquales gradus gloriæ homines prædestinauerit: consequēs fit, vt in sacramento auctiorem illi gratiam conferat, quem ad altiorem gloriam prædestinauit. Item secundò subinde, inquit, consequitur, vt etiam Christus passionem suā non pariter pro omnibus obtulerit: quare per idē sacramentum, virtute eiusdem passionis copiosior effectus illi confertur, qui sublimius ad gloriam prædestinatus est. Addit autē, augmentum illud non dari virtute sacramenti, sed speciali beneuolentia diuina. Itaq; est dabilis minimus gradus, quem baptismus vbique per se confert, quod autem abundantius datur, ex diuina beneuolentia procedit.

¶ Hæc autē opinio in primis tenuissimo nititur fundamento. Ex hoc nanq; quòd quispiā ad maiorē gloriam fuerit prædestinatus, non sequitur, per idem sacramentum ampliorem illi gratiam donari, sed hoc tantùm, quòd decedet in maiori gratia, quam quidem, tum maiori frequentia sacramentorum, tum etiam feruentiori virtutum vsu potest comparare.

¶ Secundò arguitur. Si gradus illi excellior gratiæ non datur virtute sacramenti, non est cur potiùs per beneuolentiam diuinam detur in sacramento, quàm extra. Exempli gratia. Si paruulo ad egregium gradum gloriæ prædestinato non datur virtute sacramenti nisi certus, idemque omnibus gradus gratiæ (quod necesse est concedere: nam Deus, suā uiter omnia disponens, singulis sacramentis virtute operis adscripsit certum effectum) consequens fit, vt reliquum augumentum nō solùm dum baptizatur, sed post baptismum sine aliquo merito dum paruulus dormiret, illi etiam conferret: nam si non datur virtute sacramenti, nec virtute proprij meriti, aut alieni nulla est ratio, cur in sacramēto potiùs, quàm alio tempore illi conferatur.

Tertium argumentum. ¶ Et tertiò arguitur. Si prædestinato ad maiorem gloriam, maior confertur gratia in sacramento propter fœliciorem prædestinationem, eadem ratione eidem iam adulto in quo libet officio eius meritorio Deus illi accumulabit vberiorem gratiam, quàm in simili opere eiusdem meriti cōferret alteri ad minorem gloriam prædestinato. Quinuerò eadem ratione sine eius merito quando vellet, etiam dum ille dormiret. Nam si ob solam prædestinationem, & quia Deus efficaciùs pro illo passionem obtulit, quàm pro alio, datur illa gratia, fit vt neq; vllum necesse sit concurrere sacramentum, neque verò vllum meritum proprium vel alienum ad illam obtinendam gratiam: quod esset totam meritorum rationem proscribere, ac de medio tollere. Hoc autem non solùm temerarium & præter omnem rationem est, verùm & contra illud Paul ad Roma. 2. Qui reddet vnicuiq; secundùm opera eius. Et contra illud. 2. Corin. 5. Vnusquisque referet propria corporis prout gessit siue bonum siue malum. Et. 1. Corin. 3. Vnusquisque propriam mercedem accipiet. Quibus vtique locis admonemur, quòd gloriam Deus merito nostro, ex eius gratia manantia admetitur, sicut delictis supplicia, iuxta illud Deut. 25. pro mēsura delicti erit & plagarum modus. Quapropter in die iudicij opera tantùm adducentur in causam gloriæ. Quia esuriui, & dedistis mihi manducare: & alijs. Quia esuriui, & nō dedistis mihi manducare.

Quartū argumentum. ¶ Quartò vrgētissimè arguitur. Confessio omnium est soleniter receptissima, imò ex sacro euāgelio, & manifesta ratione collecta, quòd vnusquisq; quò ad altiorē gloriā prædestinatur, est etiā ad præstātiora bona prædestinatus. Quam ob rem, si Christus qui quoad sufficientiam æqualiter pro omnibus passus est, quoad efficaciā non æqualiter pro omnibus passionem obtulit, id sanè fuit, quia non omnibus per æqualia opera, & per eandē sacramentorum resumptionem erat applicanda. Secundū autem hāc opinionem nō opus est, vt qui ampliorem est recepturus gloriam, cumulatiora habeat merita. Nam per illā gratiā, quæ ex beneuolētia datur sine sacramenti virtute & sine merito, poterit habere maiorē gloriā, quàm alter. Etenim habentes æqualia merita possunt recipere inæquales gratiæ gradus: imò qui habet minora opera, ampliores. Vt verbi gratia. Qui prædestinatus est ad gloriā vt decem, faciendo opera, vt sex, maiorem gratiam suscipiet, q̄ prædestinatus ad gloriam vt octo, faciendo opera vt septē. Præsupposito in vtroq; vno gradu, verbi causa, gratiæ quem præcisè virtute sacramēti suscepit. Quod profectò nescio quis cōcedere audeat: nam tunc nō esset æquissima libra diuini iudicij, vnde contingeret vt homines ad operandū segniores negligentioresq; redderent. Item sequeretur q̄ paruuli ante vsum rationis possent recedere in gratia inæquali, atq; adeò ad inæqualem gloriā, quod licet Gabriel concedat, profectò nō est tutū, cùm absq; proprio merito sacramētalis gratia non augeatur. In summa hoc certè absurdum cōcessu est, q̄ virtute passionis Christi detur alicui gratia, nisi eadē passio aut virtute sacramenti, aut virtute meriti applicetur & iuxta gradum dispositionis quæ est in suscipiente. Cuius contrarium hæc opinio asserit. Mittimus enim illud gratiæ culmen quod ex singulari priuilegio Dei paræ virgini, donatū fuit, & gratiā quæ sanctificatis in vtero fuit infusa. Quocirca nō video profectò quomodo inæqualitas hæc gratiæ, quæ in sacramentis secundū Scotū confertur, seruari possit, nisi forsan ex maiori vel minore dispositione subiecti in adulto, de quo asserta est hic secunda conclusio.

Aliud duobium. ¶ Aliud ergo huic proximū in disputationē euocatur circa eandē primā conclusionē, vtrū saltē deuotione & precibus ministri, aut circū stantium accessio aliqua gratiæ fieri possit recipienti sacramentum: nam & hoc quoque ibidem Scotus concedit, etiam de puero, qui ante vsum rationis baptismate intingitur. In cuius sententiam Caiet. suprà. quæst. 64. seu Caiet. dist. 1. quæst. 5. artic. 1. subscripsit, idq; absque distinctione, siue paruulus sit ante vsum rationis, qui recipit sacramentum, siue adultus. Vnde illud, quod illic in solutione secundi ait D. Th. annexū posse accrescere impetratione ministri apud Deū, glossat etiā de gradu gratię adicto.

Sentētia autoris. ¶ At verò de paruulo ante vsum rationis neutiquam opinio sustineri potest. Nemo enim alteri quicquam gratiæ gratum facientis de condigno, mereri valet, hoc enim soli Christo tanquam ecclesię capiti competere potest, sed solùm de congruo, dum tamen sit in gratia

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum Deo: nam qui eius inimicus est, nec de congruo quippiam apud ipsum mereri valet, vt lib. 2. de natura & gratia cap. 4. latè disputauimus. Differunt autem hæc merita, quòd meritum de condigno, quo qui est in gratia per charitatis officia sibi ipsi meretur gratiæ augmentum, fit ex certa lege & infallibili, videlicet quòd semper effectum suum obtinet. Meritum autem de congruo, quo scilicet exiliens in gratia meretur temporalia bona, vel alteri etiam gratiam, non habet eandem certitudinem: imò Deus prout sibi expedire visum fuerit, aliquando annuet, vt quod petitur concedat, aliquãdo verò renuet. ¶ Igitur, q̃ nemo paruulo carẽti vsu rationis gratiã aut primã aut eius augmentũ mereri de cõgruo valeat, arguitur: quia id fieri nequit nisi merẽdo ei, vt ipse bonum animi motũ habeat, aut bonũ opus exerceat, quod paruulis nõ est possibile. Nã si Petrus Paulo mereret, vt absq; vllo eius bono opere, vel daretur illi prima, vel augeretur gratia, tũc Paulus in gloria nõ reciperet secundũ opera sua, & prout gessit in corpore, quod est contra iustitiam distributiuam. Et pariter, vt proximè arguebamus, sequeretur q̃ posset ei dormienti etiã extra sacramentum tam primã gratiã, quàm eius augmentum mereri: quod re vera concedi non potest. Quinuerò cuilibet adulto ab omni opere cessanti posset alius gratiã mereri, quod eidẽ retributiuæ iustitiæ Dei manifestè aduersatur, quæ nemini nisi secundũ opera sua reddit. Et re vera hoc videtur Augu. ad Cresconiũ definire, & refertur de cõsecr. di. 4. cã. Si inter bonos. vbi ait, baptismũ, putà eius effectũ, propter meliorẽ ministrũ nõ dari melioręm: quod quidẽ D. Tho. loco citato ad hoc propositũ allegauit. Neque verò glossa illic Caietani satis textui quadrat, videlicet, illud intelligi de effectu, qui præcisè sacramento conuenit: illud autem adiectum prouenire ex impetratione ministri. Nam cum Diuus Tho. expressè illic loquatur de deuotione viri iusti, & dicat effectum sacramenti ab illa non prouenire, dicere videtur, neque virtute talis deuotionis, quippiam gratiæ baptizato accrescere. Eò vel maximè, quòd alioqui nomine annexi ipse expressisset gratiam.

Meri. cong. & condi.

Mala glossa Caiet.

¶ Hinc fit nihil obstare, quominus adulto, seu dum baptizatur seu extra baptismũ alius possit gratiam mereri tam primam, quàm eius augmentum: nam poterit illi mereri, vt conuertatur in Deum, & pariter vt post conuersionẽ in bonis se exerceat operibus, ex quo non inferentur inconuenientia suprà illata: nanq; ille recipiet in gloria secundùm opera sua. Et hoc pacto mater Augustini suis precibus mereri potuit filio, sicuti & Stephanus meruit (vt fertur) Paulo suam cõuersionem, & fortasse postmodùm Ananias dum eum baptizauit, vt feruentiùs ac digniùs sacramentum susciperet. Atque idem de Petro dum baptizauit Cornelium sentire licet.

¶ Vnde sic intelligẽdus est locus ille Matth. 9. de paralytico. Cui videns Iesus fidem illorũ, dixit. Cõfide fili, remittũtur tibi peccata tua. Vbi ait glossa. Quãtùm valet apud Deũ fides propria, apud quem sic valuit aliena, vt intus & extra sanaret hominẽ. Fides enim aliorum ad salutem valuit corporalem paralytici, sed ad salutem spiritualem nõ nisi fides propria, quæ forsan propter merita aliorum auctior fuit. Et eodem modo, intelligenda sunt illa priscorum, merit patrum, quæ Deus in eorum sobole præmiabat, iuxta illud Moysi Exod. 32. Recordare Abraham & Iacob, &c. Et Daniel. 3. Ne auferas à nobis dominemisẽ ricordiam tuam propter Abraham dilectum tuum, &c. Illa enim merita ad bonum tẽporale referebantur, sicuti Genes. 18. legitur, q̃ Deus liberauit Loth propter Abraham.

Matth. 9.

Antiquor sanctorũ

¶ Ad illud autẽ, qđ de D. Nicolao afferri solet, q̃ ante rationis vsum iciunabat, quod indicium apparet maioris gratiæ, quàm in baptismo receperat, negatur illud inde prouenisse: nam multi sunt adulti in maiori gratia: quàm ille tunc erat, qui illud non faciunt, sed fuit gratia gratis data tanquàm præsagium sanctitatis, ad quã per egregia opera promouendus erat. Nisi dicas accelaratum in eo fuisse rationis vsum, quod firmũ nõ habet fundamentũ.

De D. Nic.

¶ Hic autem non est admonitio prætermittenda aduersus opinionem Paludani eadẽ dist. 4. q. 1. Sic enim sentit de reparatione ruinę angelorum per glorificationẽ hominum, vt arbitretur tot esse neque vno plures aut pauciores beandos homines, quàm quot ceciderunt angeli. Imò ad eosdem prorsus gradus assumendos, à quibus ipsi ceciderunt. Præter beatissimam virginem, quæ super omnes choros angelorũ exaltata est. Vnde infert, q̃ non possunt duo homines decedere in gratia equali: quia in gloria, vt ait. 1. Corin. 15. Paul. sicut stellæ in claritate, sic beati differrent. Atq; inde rursus colligit, paruulos, qui ante vsum rationis ab hac vita sunt migraturi, nõ recipere equalem gratiam: ne sint pares in gloria. Secus de illis, qui superuicturi sunt: nam illi licèt æqualẽ recipiant, possunt tamen post suis operibus inæqualiter augere.

Paludan. Reprobatur reliqua pars sermonis.

¶ Hæc

Reprobatio Paludani.

¶ Hæc autẽ opinio multa continet, quæ non sunt suo autore digna: imò absque vllo fundamento asserta. Primum enim, quòd angelorum ruinæ per hominum assumptionem sint reparandæ, non sic adamussim intelligendum est, vt par sit omnino saluandorum numerus: nam homines per se sunt creati & prædestinati: quoniam creaturæ sunt rationales, absq; respectu angelorum: quare licèt illi non cecidissent, homines bearentur, atq; adeò possunt plures aut pauciores illa perfrui felicitate à qua ceciderunt angeli. Sed dicũtur reparare illam ruinam, quia sicut multi ceciderunt, multi assumentur. Vnde multò minori probabilitate asseritur, q̃ ad eosdem gradus, à quibus illi ceciderunt, sunt homines assumendi. Vnusquisq; enim secundum suam prædestinationem, & vt ait. Pau. secũdùm opera sua, & pro vt gessit in corpore præmiandus est. Igitur paruuli, vt conclusionem faciamus, oẽs eundem prorsus gradum gratiæ suscipiunt, nempe illum præcisum, qui confertur virtute sacramenti. Figmentum enim est dicere quòd propterea quòd non sunt peruẽturi ad vsum rationis, recipiant omnes illi dissimiles gradus. Quare decedentes ante vsum rationis omnes habebunt æqualem gloriam. Neq; verò repugnat, vt plures etiam adulti pares sint etiam in gloria. Quòd autem Paulus beatos cum stellis confert, differentibus in claritate, intelligitur, quòd erunt ferè innumeræ mansionum differentiæ, iuxta illud euangelicum. In domo patris mei mansiones multæ sunt: non tamen sic, vt repugnet esse nonnullos similes. ¶ Adde credibile esse, gradum gratiæ baptismalis esse minimum omnium graduum gratiæ, qui in vita recipiuntur: nam ille solus confertur præcisè virtute sacramenti. Enimuerò si postmodum paruulus confirmetur, iam adhibetur alius gradus illi baptismali. Imò quia confirmatio ordinatur ad protegẽdam publicitus fidẽ, ac perinde ad robur eiusdem fidei altiorem gratię gradum videtur per se suggerere. Alia verò sacramenta non applicantur nisi adultis, qui aliquam adferũt dispositionem, virtute cuius augetur gratia. Atque illa, quę extra sacramentum per modũ meriti de cõdigno augetur, quia per proprium actũ suscipientis acquiritur, maior censetur, q̃ quæ paruulo per solum baptismum donatur.

Sententia autoris.

De cõgruo secunda.

¶ Circa conclusionem secundam est dubium, an sic intelligatur, quòd sola illa gratia, quam adulti dum baptizantur virtute iiii meriti, recipiunt, sit inæqualis, an verò illa etiam, quam recipiunt, virtute sacramenti. Etenim si de prima intelligatur, nihil ad rem: nam illa etiam absque sacramento reciperetur propter deuotionem, quæ est baptismus flaminis. Si autem de secunda, tunc sequitur, quòd non cuicunque sacramento certus attribuitur gradus gratiæ, sed est variabilis. Ad hoc respondetur, q̃ licèt S. Thom. non aliud dicat, quàm q̃ virtute sacramenti inæquale de gratia nouitatis vitæ recipiant, tamen arbitror intelligendũ esse de gratia sacramentali. Enimuerò illa est proprie per quam acquiritur noua vita, cum fit gratia regenerationis, & renouationis. Et hæc apparet sententia Damasceni loco citato lib. 4. cap. 10. cuius verba sunt. Peccatorum remissio omnibus æquè per baptisma donata est: gratia verò spiritus sancti secundùm dispositionem fidei & puritatis. Item quia credibile est, opera gratiæ esse sicut opera naturæ, quæ vt ait Aristo. variantur secundùm dispositionem subiecti. Et cõfirmatur exemplo S. Tho. quòd sicut qui propinquiùs accedit igni, meliùs eius calorem participat: sic qui deuotiùs accedit ad sacramentum, gratiam illam sacramentalẽ plenius participat. ¶ In hoc ergo sensu conceditur, certum gradum cuiq; sacramentò respondere, quòd vbi nulla suscipientis inuenitur dispositio, vt in paruulis, inuariabilis est, in adultis verò erit minimus, vbi minimã inuenerit dispositionem, scilicet vbi nõ aliam inuenerit, quàm obicis remotionem: augebitur autem ab extrinseco per maiorem dispositionem subiecti. Non quidem ad æqualitatẽ, q̃ si accedat cùm dispositione vt vnum, augeatur gratia sacramentalis vt vnum, etsi vt quatuor, vt quatuor: ita vt tantum fit augmentum gratiæ sacramentalis, quantum prouenit ratione meriti. Hic enim esset nimius excessus: sed quòd cuilibet gradui dispositionis respondeat aliqua quota pars illius gradus, qui datur ratione sacramenti, vt octaua vel decima, Quo fit, vt quò gradus sacramentalis de se est maior, vt forte in eucharistia quàm in baptismo, plus cuilibet gradui dispositionis respondeat.

¶ Contra hæc autẽ arguit primo loco S. Tho. Paruulis per baptismum duntaxat remittitur originale: adultis verò etiam actualia: ergo nõ habet æqualem effectum. Respõdetur autem hoc non prouenire ex varietate baptismi, qui omnia per se tollere valet, sed ex diuersitate subiecti, quia non omnes habẽt paria peccata: sicut ignis quantauis ei materia apponatur, totam absumit. ¶ Secundò arguitur. Per baptismum conferuntur homini gratia & virtutes: sed in baptizatis experimur alios præ

1. Argum. S. Thom.

2. Argum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alijs eisdem virtutibus pollere: ergo nō æquales conferuntur. Respondetur illud discrimen prouenire, vel quia adulti in æqualem dispositionem ad baptismum attulerunt, vel quia inter paruulos, rationis lumini ingressos, gratiam baptismalem per officia charitatis alius alio perfectius auxit. ¶Tertiò. Gratia datur secundùm dispositionem & capacitatem naturalem, vt de angelis. 1. part. quæst. 62. art. 6. autor est D. Tho. sed puerorum vnus maiorē habet quàm alius capacitatem naturalē propter diuersas complexiones: ergo maiorem recipiet gratiam. Respondet egregiè ad maiorem, quòd tunc vera sit, quando illa capacitas naturalis inuenitur secundum mentem, in qua recipitur gratia. Quare Angeli, qa omnes secundū substantiā spiritualem differunt specie, secundum quātitatem naturalium receperunt primam gratiam: homines verò secundū animam non differunt specie, licèt secundùm corpus habeant varias complexiones, & ideo non est par ratio. ¶Quartò. Nonnulli non solùm gratiam recipiunt per baptismum, sed & aliud beneficium corporale, vt de Constantino legitur, qui à lepra mundatus fuit. Respondetur, illum nō esse effectum per se baptismi, sed miraculum per diuinam ei prouidentiam adiunctum. Tametsi historia illa Constantini, quòd per baptismum fuerit à lepra mundatus, non vsqueadeò sit authentica, vt hìc Cajeta. & nos infrà distinct. sequent. articu. 4. adnotabimus.

3. Argum.

4. Argum.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm fictio impediat effectum baptismi.

Cóclusio.

ORdine optimo post effectus baptismi subsequitur sermo de eorū impedimēto, quod est fictio. Vnde statuit D. Tho. conclusionem. Fictio impedit effectum baptismi. Et probatur. Spiritus sanctus (vt Sapien. 1. legitur) disciplinæ effugiet fictum: effectus autem baptismi est ab spiritu sancto, fictio ergo eundem effectum impedit. Deinde cōfirmatur ratione. Deus, vt autor est Damasc. neminem ad iustitiam cogit: ergo vt quis per baptismum iustificetur, requiritur eius voluntas, qua baptisinum, atque eius effectum amplectatur: fictio autem est voluntas contradicendi vel baptismo vel eius effectui: ergo prior impedimentum est ne suscipiatur sacramentum, & posterior ne suscipiatur gratia, quæ est eius effectus.

Expositicula.

¶Hic primum omnium notandum fictionis nomine intelligi hypocrisin, hoc est, simulationem, dum quis non gerit in pectore, quod opere externo demōstrat: videlicet, cùm quis accedit ad baptismum non ea voluntate, vt ipsum vel eius gratiam suscipiat. Dixerim simulationem, & non formaliter mendacium: nam qui ore diceret se habere voluntatem, quam non habet, mendacium committeret, quod est aliud speciale peccatum, virtuti veritatis contrarium: fictio autem est cum homo se talem accedendo fingit, qualis re vera non est. Vnde ipsa simulatoria, ac perinde sacrilega sacramenti susceptio dicitur, & est fictio. Et quamuis D. August. vt hìc D. Tho. refert, quatuor fictionis modos enumeret: scilicet, quando quis accedit non credens, vt infidelis: & dū sacramentum contemnit: & quando minister sacramentum non secundùm ritum ecclesiæ ministrat: & quando suscipiens deuotè nō accedit. Duo tamen sunt modi, qui ad rem faciunt, secundùm duo quæ in sacramento considerantur: nempe, substantiam sacramenti, qua fit homo per characterem Christianus, & rem sacramenti: scilicet, gratiam, qua iustificatur. Vna ergo est fictio, quando simpliciter deest intentio suscipiendi sacramentum, quod ecclesia confert, & tunc liquidum est, nō perfici sacramentum, vt dist. præcedenti. ar. 7. conclusum est, & autor est Innoc. c. Maiores. de baptismo. Quare de hoc nō aliud addendum est verbum. Sed altera est fictio, qua scilicet quis intendens suscipere sacramentū, non vult affectū peccati mortalis relinquere, imò est in eo obstinatus. Et huiusmodi fictio nō obstat, quo minus suscipiatur sacramentū cum charactere & fide informi: obstat tñ ne gratia infundatur, atq; adeo ne remissio fiat peccatorū. Quæ quidem cōclusio in hæreticis, qui baptizātur, patentissimam habet veritatem, vt cad. dist. præcedenti art. 8. monstratum est, & August. in cunctis operibus aduersus Donati Augusti. fastas effusissimè probat. Sed & citra hæresim de fictione aliorum peccatorum eādem idem August. cōmonstrat lib. 1. contra Donatistas ca. 12. & refertur de consecra. d. 4. can. Ostenditur. & can. Quomodo Deus. vbi probat illud eadem autoritate Sapien. 1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Et can. Sicut ficti. 1. q. 1. vbi ait, quod ficti veraciter (scilicet quantum ad gratiā) non fictè suscipiunt quātum ad substantiam sacramenti. Quanuis verba co.

Fictio.

Duo fictionis modi.

ba eo. c. 12. subiungat, quibus nonnulli decipiuntur. Loquitur enim sic contra hæreticos. Si dixerint, cùm quis fictus accesit per vim sacramenti dimissa illi esse peccata, sed ratione fictionis continuò redire, &c. Vnde aliqui colligunt, sensisse, quòd etiam ficto remittuntur peccata. Id autem nō asserit, sed arguēdo profert. Imò affirmatissimè iam tunc dixerat, nullatenùs ficto infundi gratiam. Quin verò inde argumentum sumit ad hęreticos, quòd scilicet sicut contingit in alijs peccatis, ita & dum in hæresi baptizantur, sacramentum suscipiant sine gratia, atq; adeò sine remissione vllius peccati aut actualis, aut originalis. Hoc autem addiderim propter Gabrielē, qui ob nescio quā argutiunculam. 2. Senten. dist. 32. conclusione 2. non est asserere veritus, quòd si quis cum cō placentia peccati mortalis ad baptismum accedat, remissionem originalis culpæ absque gratiæ infusione recipiat. At verò cùm eiusmodi originalis remissio sit ablatio veræ culpæ, atque adeò reconciliatio in amicitiam Dei, error est non ferendus dicere, qp absq; gratia & remissione omnium mortalium fieri posit.

Gabr.

Dubium de exceptione.

¶Dubium autem est in præsentiarum, quod dist. præcedenti art. 4. retulimus, & hucusque distulimus: scilicet, vtrùm à peccatore accedente ad baptismum vera exigatur contritio, an verò satis ei sit attritio. Et supponamus vsque ad locū sacramenti pœnitentiæ, sic inter illos dolores differre, quòd contritio est dolor propter Deū, seu de offensa Dei, attritio verò dolor propter inferni supplicia, aut propter aliquod temporale detrimētum. Et quidem ista attritio dupliciter potest contingere. Vno modo quòd sit existimata contritio, ita vt qui illā habēt, fallatur putans se dolere propter Deū, atque altero modo vt sit nota: scilicet, vt accedens sentiat se non propter Deum, sed aliam ob causam dolere. Igitur vt inter certa & incerta discernamus, sit prima cōclusio. Ad dignè suscipiendum baptismum sufficit non opponere obicem gratię. Probatur, quia baptismus est sacramentum regenerationis suapte institutione (vt dictum est) viuificans hominem, facies scilicet vt moriatur peccato & viuat Christo. Et confirmatur ex illo Innoc. ca. Maiores. de bap. vbi ait, tunc sacramentalem operationem imprimere characterem cùm obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem. Nam etsi illic de obice oppositio sacramenti substantię loquatur, pariter de obice gratiæ loquetur. Atqui hoc S. Tho. superius. q. 68. ar. 4. docuit dicens, quòd peccatoribus existentibus in reatu & macula præteritorum criminū

Prima conclusio.

conferendus est baptismus, si non persistant in proposito peccandi. Et infrà. quæst. 80. art. 4. ad. 2. differentiam constituet inter baptismum & eucharistiā, qp cùm baptismus sit medicina purgatiua, quæ datur ad tollendam febrim peccati, potest dari infirmis: eucharistia verò, quia non est nisi sacramentum viuentiū spiritualiter, nō debet dari nisi illis, qui censentur iam esse in gratia. ¶Sed dubium est, quid requiratur ad tollendum obicem, vtrùm sufficiat, qp homo priuatiuè se habeat erga peccata, an verò requiratur aliquis actus positiuus. Forsan enim quis opinaretur nullum actum positiuum requiri. Nam cùm non opponere obicem, negationem dicat, apparet satis esse non placere in peccatis, quod sonare videntur verba illa modò citata Innocētij. Vbi obicem contrariæ voluntatis non inuenit obsistentē. Item quia cùm per se baptismus sit collatiuus spiritualis salutis & vitæ, nō aliud requirit præparamentum, quàm non inuenire complacentiam peccati mortalis. Ad hæc si vllus esset dolor requisitus, tunc baptismus non differret à pœnitentia, imò dicendus esset sacramentum pœnitentiæ. ¶His non obstantibus subijcitur secunda conclusio. Ad baptismum requiritur in adulto aliquis actus positiuus pœnitentiæ mortalium. Hoc constat ex illo Actuum. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in remissionem peccatorum. Item ex illo August. quod ad hoc propositum citauit S. Thom. vbi ait, quòd omnis voluntatis suæ arbiter constitutus cùm accedit ad sacramentū fidelium, nisi eum pœniteat veteris vitæ, nouam nō potest inchoare. Et Magist. Sent. in 4. distinct. 4. adducens illud Ambrosij. Baptismus non requirit planctum nec gemitum, ait verbum illud intelligi de exteriori satisfactione: nam interna, inquit, pœnitentia necessaria est ad baptismum. Vnde bene S. Thom. illic quæst. 2. art. 1. ad. 1. ait, ad baptismum requiri contritionem, non quasi concausam (sic enim legendum est, & non, non quasi continuam) ad destructionem peccati, quasi baptismus non sit per se sufficiens, sed ad tollendum obicem. Et iam suprà distinct. præcedenti articu. 4. exposuimus verbum Innocentij, quòd non inuenire contrariam voluntatem baptismo, est requiri voluntatem eiusdem. ¶Tertia cōclusio. Nō requiritur detestatio peccatorum in particulari, nec vt fiat aliqua eorum indagatio, vt reuocētur in memoriā, sed satis est aliqua generalis, vt pœniteat hominē se peccasse. Et in hoc primùm differt à sacramento pœnitētię, vbi dicemus, requiri particularē dolorem,

Secunda cōclusio.

Tertia conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quarta conclusio.

lorem,& peccatorum confessionem. ¶Quarta conclusio. Si vera contritio ante baptismū adsit,quę est dolor propter Deum, cum voto ipsius baptismi vel implicito,vbi est ignorantia inuincibilis baptismi, vel explicito, si iam sit eius prædicatio audita,per illam tolluntur omnia peccata tam originale quàm mortalia, sed tamen talis contritio non est necessaria. Prima pars notissima est, quia est baptismus flaminis. Et secunda etiam inde constat, quòd aliàs baptismus dum adulto confertur, nunquam remitteret peccata, quia semper inueniret ablata,nec faceret ex attrito contritum,atque adeò nec esset sacramentum mortuorum ad ipsos viuificandum institutum: sanè cū talem effectum nunquam sortiretur. ¶Quinta conclusio. Ad baptismum sufficit attritio existimata contritio. Hæc etiam certissima est: quoniam, vt in subsequentibus videbimus, ad cuncta sacramenta,etiam ad eucharistiā sufficit. Cùm enim quis ad sacramentum accedit, putans,bona fide se esse contritum, dignè quidem accedit, quanuis fallatur. Et huiusmodi accedentes sunt, qui per sacramenta ex attritis efficiuntur contriti, vt circa sacramentum eucharistiæ & pœnitentiæ disputabimus.

Quinta conclusio.

Dubium.

¶Dubium igitur postremum superest, vtrū sufficiat attritio nota,ita q̄ ille,qui accedit,bene intelligat se non dolere propter Deum,sed propter pœnas inferni,vel ꝓpter aliud quidpiam. Et quidem Scotus in.4.d.4.q.5. & Duran.q.2. & Palu.q.1. & recentiores dicunt sufficere attritionem. At quia nō distinguūt de attritione cognita, aut de illa, quæ existimatur contritio,nescimus quid dicant. Videntur tamē sentire,q̄ sufficiat etiam illa,quæ cognoscitur esse attritio. Antiquiores verò, vt Alex. Alensis.4.p.q.18.membr.2.art.1. & D.Tho.in 4.d.4.q.2.ar.1.ad.1.dicunt,exigi contritionē. Neq; hic D.Tho. meminit attritionis, sed solùm dicit,q̄ requiritur volūtas,qua homo amplectatur baptismum & eius effectum: & in solutione.3.dicit,quòd sufficit velle à peccato recedere. Et ex recentioribus Gabr. d. 4. q.2. conclusio.4.huc inclinat,quòd requiritur cōtritio, & putat esse opinionem Scoti. Quem tamen non attentè inspexit,ille enim non ait, nisi eum fictè accedere, qui peccatū habet, de quo nullo modo atteritur,vel cōteritur. ¶At re vera est nō debile argumentum,q̄ eiusmodi attritio non sufficiat. Nō dico quando mētus inferni est motiuum,ad inducēdum timorem filialē propter Deum: nam illum liquidū est sufficere,sed quando in solo illo metu persistitur. Nā dolere solùm propter inferni tormenta, aut aliud incommodum temporale, non est dolere de offensa Dei. Qui enim sic affectus est, non dolet se Deum offendisse, sed illa se incurrisse pericula & damna. Qui autē non dolet de offensa Dei, certè non amouet voluntatem suam à peccato quatenus peccatum est: scilicet,quatenus contra Deum. Atq; adeò non solùm permanere videtur in macula peccati, verùm quodammodo in complacentia. Et confirmatur,quia ius naturæ admonet,vt qui alium offendit non antea illi reconcilietur, quàm eū pœniteat se illū offendisse. Qui enim patrem meum occiderit, si postea eum nō propter me pœnitet, sed propter patibulum,neutiquam est mea amicitia dignus. Et quidem ad sacramentum pœnitentiæ, vt illic videbimus, arbitror huiusmodi attritionem non sufficere,ob id q̄ requiritur illic confessio, ac subinde vt dolor cordis, oris confessioni respondeat: confessio autem debet esse accusatio de offensa Dei, à quo venia petitur, & ideo saltem in sua existimatione talem debet pœnitēs afferre dolorem. ¶At verò cùm in baptismo talis accusatio non sit necessaria, sed satis sit pœnitentia interior ad recipiendū baptismum in remissionem peccatorū, vt ait Pet. Actuum.2. adhibere possumus hanc sextam conclusionem. Sufficit ad baptismum huiusmodi nota attritio, vt in hoc quoque differat à pœnitentia. Et ad argumentum modò factum respondetur, q̄ licet talis attritio non sit conuersio, est tamen amotio voluntatis à peccato, si adsit intentio emendandi vitam, vt cum intentione recipiendi baptismum ad recipiendam gratiam in remissionem peccatorum, sit sufficiens dispositio ad susciendam gratiam per virtutem sacramenti. ¶Et confirmatur hæc ratio, quia ille, qui in tali dispositione martyrium pateretur, censeretur gratiā suscepisse. Et tertiò id confirmatur autoritate D.Thomæ suprà citata.infrà quæst.80.art.4. dicentis baptismum posse dari infirmis. &.d. 79.art.3.ad.2.ait, conuenienter eum accedere ad baptismum, qui habet conscientiam peccati mortalis. Et per hoc respondetur ad argumētum proximè factum. Negatur, scilicet, q̄ iste attritus maneat in complacentia peccati, quando quidem ex hoc quòd habeat peccati conscientiam, non sequitur eum manere in complacentia, sed duntaxat in macula, peccatores autem manentes in sola macula, dictum est, dist. præcedenti. ar.4. esse baptizandos. Atq; ad aliud de iure naturæ respōdetur, satis esse ad reconciliationem, q̄ homo attritus susciperе velit recipiatq; baptismum, quē Deus

Scotus.

Antiqui.

Argumentū

Deus ad suam reconciliationem instituit. Imò verò Caiet. vt infrà dist.86.art.2. patebit, affirmare videtur, nullum alium requiri pœnitentiæ actum in eo, qui ad baptismum accedit, quàm velle susciperе baptismum in remissionem peccatorum. Neque verò forsan à veritate est alienus. Sed de hoc illic. Nam hoc fortasse intelligit hic D.Tho. dicēs quòd requiritur voluntas amplectendi baptismum & eius effectum. ¶Cōtra id autem, quod de hac fictione dictum est, arguitur. Sequeretur illum, qui fictè accedit in complacentia peccati mortalis præteriti, nouum crimen committere accedendo: quia sacrilegium est sacra indignè susciperе. Conceditur consequentia. Quod si in cōtrarium arguas, rationem, quare alia sacramēta susciperе in peccato, sit peccatum, eam esse, quod in baptismo confertur gratia ad susciendum alia, & ideo obligatio fit, vt dignè susciantur: ad baptismum autem susciendum nulla præcesserit per aliud sacramentum collata gratia. Respondetur, non eam duntaxat esse causam, verùm & hanc, quæ est susciperе sacramentum, quo gratia confertur obicem opponendo ne susciatur: est enim hic sacramenti contemptus.

Cōtra.

Argumentū

Duplex sacrilegium.

¶Ex quo fit duplex posse sacrilegium committi in sumptione sacramenti. Vnum scilicet permanere in complacentia peccati præteriti, quod est peccatum nouum. Alterum verò si præter hoc, praua intentione & fine susciatur: videlicet, propter adulterium, vel ad præuaricandam postea Christianam religionem, aut propter quid simile. Quæ quidem distinctio pro articulo statim proximo obseruanda est. ¶Primum argumentum S. Thom. est, Quicunq; baptizantur, vt ait Apostо. ad Galat.3. induunt Christum, quotquot autem baptizantur intentione susciendi quod ecclesia tradit verè baptizantur: ergo Christum induunt, etiam si fictè accedāt. Christus autem non nisi per gratiam induitur: ergo illam reciunt. Respondetur ad maiorem, quòd baptizari in Christo vno modo contingit per conformitatem ad ipsum: & nō contingit nisi per fidem charitate formatam. Alio modo per hoc, quòd susciunt sacramentum Christi: & isti non induunt illum nisi per configurationem characteris: quia scilicet Christiani fiunt. ¶Secundò arguitur. Baptismus operatur diuina virtute, quæ voluntatem hominis mutare potest: nulla autem causa per id quod euincere potest, impeditur, vt patet de igne, qui non cohibetur humiditate passi, quam exiccare potest. Respondetur egregiè, quòd Deus potest quidem voluntatem hominis mutare, qui tunc non accederet fictus: institutio autē baptismi non est ad eiusmodi voluntatis mutationem, sed ad hoc, vt qui fictè non accesserit, per ipsum iustificetur. ¶Tertiò arguitur. Effectus baptismi est gratia, cuius obex est peccatum: sunt autem alia grauiora peccata, quàm fictio, quæ non dicuntur eandem gratiam impedire: ergo neque fictio illam habet vim. Respondetur, fictionem in hoc consistere, vt dictum est, quòd cùm accedens eo ipso accessionis opere profiteatur se rectā fidē habere Christi, velleq; se ab ipso iustificari, id tamen non gerit in pectore, quia sibi peccatum complacet: quodcunque nanque mortale peccatum amicitiæ Dei obstat: & quoniam, vt ait Iacobus, qui peccat in vno reus sit omnium, fictio ipsa quodammodo includit omnia peccata quatenus amicitiam Dei respuit, eiusque gratiæ ostium cordis occludit. ¶Hoc autem ait S.Tho. intelligitur de peccato mortali culpæ, quod gratiæ opponitur: nam complacentia venialis, vtpote quod gratiæ nō repugnat, non est obex gratiæ. Quæ quidem sententia in vniuersum ab omnibus susciptur. Alioqui consequeretur, vt quis posset propter solum peccatum veniale cōdemnari. Putà si quis de omnibus mortalibus attritus, retinens tamen in proposito venialem culpam, accederet ad baptismū, nam quanuis ille ob mortalia præterita cōdemnaretur, tamen venialis cōplacentia esset in causa ne baptismi gratiam susciperet. Hoc autem nefas esset cōcedere. ¶Arguitur autē contrarium. Baptismus de se remittit omnem culpam & pœnā: illa autem cōplacētia venialis culpæ obstaculum est ne eadem culpa remittatur: ergo per illam iniuria irrogatur sacramento, atq; adeò apparet mortale sacrilegium. Et confirmatur. Saltem si quis per peccatum veniale susciperet baptismum: vt si illum ob vanā gloriam susciperet, videtur mortalem iniuriam facere rei sacræ. Paludanus est qui.d.4.q.5. sub dubio refert, venialis peccati cōplacentiam in susceptione sacramenti esse mortalem, præsertim in eucharistia. At verò non est hoc in dubium reuocandū: nam licèt sit aliqua irreuerentia, nō tamen mortalis. Sed hoc tantùm consequitur, q̄ illa venialis culpa non remittitur per sacramentum.

Argumentū

De peccato veniali.

Pet. à Palud.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm fictione recedente baptismus suum effectum consequatur.

Anne-

Universidad de Deusto Biblioteca

Annexũ est superiori articulo perscrutari, vtrum fictio sit impedimẽtum perpetuum, an verò postea tolli possit. Et respondet D. Tho. vnica conclusione affirmatiua.

Conclusio.

Remota fictione per pœnitentiam, baptismus statim consequitur suum effectum. Probatur primò autoritate Augu.lib.1. de bapt. contra Dona.cap. 12. quæ refertur can. Tunc valere. de consecr. d.4. Tunc enim, inquit, valere incipit ad salutẽ baptismus, cùm illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante peccatorum ablutionem non sinebat fieri. Confirmatur etiam ratione ex naturali similitudine. Baptismus est quædam regeneratio: dum autẽ aliquid generatur simul cum forma consequentem effectum suscipit, nisi aliquod obstet impedimentum: quare illo sublato statim eundem cõsequetur effectum. Vt lapis dum generatur illico deorsum mouetur, nisi præpediatur, quare amoto impedimẽto statim cadit: similiter quicunq; baptizatur characterem suscipit baptismalem quasi formam baptismi, & ideo gratiam simul susciperet nisi obstaret fictio: illa ergo per pœnitentiam sublata, recipitur gratia.

Expositio articuli.

¶Conclusio hæc omnium est doctorum vniuersalis quantum ad verba propter Augustini autoritatem, sed tamen quãtum ad sensum non constat omnino inter doctores concordia.

Glossa Ioã. Andr.

Est enim glossa apparatus Ioãnis Andreę, super dicto can. Tunc valere. quæ ait non propter baptismum fieri remissionem peccatorũ, sed propter cordis cõtritionẽ. Atq; hanc interpretes iuris canonici plurimum sequũtur. In quorũ gratiã argumẽtum ex.2.Phys. ducitur, vbi ait Philosophus, ꝙ effectus in actu, requirit causam in actu, aliàs res quæ nõ est aliquid nũc posset producere: baptismus autem iam tunc cũ sua virtute elapsus est: ergo nil efficit. At verò vt doctè aiunt Duran.in.4.d.4.q.4.& Palud.q.5.quibus Caie.hîc adstipulatur, glossa hæc textum corrumpit. Haud enim hic disputamus de effectu pœnitentiæ, sed de effectu baptismi per fictionẽ impedito, vtrùm resurgat. Et Aug. expressè ait, ꝙ baptismus tunc incipit valere, cùm fictio veraci cõfessione tollitur, vbi pœnitentiæ solum tribuit fictionem tollere, & tunc baptismũ ait valere ad illũ effectum, à quo impediebatur. Respõdebat enim illic Donatistis, qui aiebant baptismũ ab hæretico susceptum nihil valere, eò ꝙ gratiã non conferret. Respondebat scilicet ꝙ valet quando recedit fictio. ¶Secũdò id probatur. Ratio enim huius Augustiniani asserti inde ortũ habuit, ꝙ cùm baptismus, vt habetur in concilio Florentino fuerit institutus ad remissionem originalis, quod aliena voluntate contrahitur, nulli sacramento voluerunt patres hoc adscribere nisi soli baptismo, qui est sacramentum regenerationis in nouam vitam, atque adeò omnium sacramentorum ianua: & quoniam cõstat illi fictè baptizato, & postea pœnitẽti originale cum actualibus remitti, illam originalis remissionẽ, atq; eorum actualiũ, quæ baptismũ præcesserat, eidem baptismo tribuũt. Alioqui sequeretur, ꝙ aliquis non regenitus ex aqua & spiritu sancto in Dei filium adoptiuum, nec per ignorantiã inuincibilem excusatus, posset contra sententiam Christi introire in regnum cælorum: nã si tunc baptismus nõ habet effectum regenerationis, fictus ille nunquã posset regenerari, quia baptismus nequit iterari. ¶Tertiò arguitur. Recedente fictione omnia peccata antecedentia baptismo plenè quoad culpã & pœnam extinguũtur: nã hæc est conditio remissionis originalis, vt omnibus illic condonatis resurgat homo in nouam vitam: hoc autem facere nequit pœnitentia, neq; pœnitentiæ sacramentum, quoniam illic non fit absolutio, nisi virtute clauium ecclesię, cuius iudicio non subduntur peccata ante baptismum cõmissa: eò ꝙ per baptismũ homo primò iurisdictioni ecclesiasticæ subijcitur: ergo eiusmodi remissio fit per baptismũ. ¶Ad argumentũ ergo in fauorem iuriscõsultorum factum respõdetur per doctrinã hîc S.Tho. ꝙ cùm per baptismũ imprimatur character, qui manet in baptizato, virtute eius postmodum recedente fictione infunditur gratia.

Durand.

¶Hoc autem Duran. loco citato sinistrè intelligit, arbitratur enim D.Tho. asserere characterẽ esse dispositionem necessitantem ad gratiã. Quod quidem subinde impugnat, eò ꝙ, & character sine gratia esse potest, vt in præsentiarum, & è conuerso gratia sine charactere, vt patet de Cornelio & alijs, qui ante susceptionem baptismi iustificantur. Et ideo subdit, quòd si teneatur, nullam in sacramento inesse virtutem cõferendi gratiam, sed ad eius præsentiã Deũ ex pacto illã infundere, facilè intelligitur quẽadmodum ratione pacti propter antea applicatum baptismum recedente postea fictione, conferatur gratia. Si autem insit virtus sacramento, cùm illa præterierit, non ita apparet possibile. Ad quę quidem argumenta Paludanus respondere conatur. At verò non ita hîc multis opus est.

Expositio S.Tho.

Nam in primis. D.Tho. non ait hîc characterem esse dispositionem gratiæ, id enim in.4.d.4. prædixerat, quod tamen in summa nõ sustinuit, & suprà d.1.q.4.ar.4. satis explicuimus illud esse falsum. Imò character cõsequitur ad fidẽ in eodem intellectu, & fides legitimo ordine cõsequitur gratiam, quæ ideo vbi nõ opponitur obex prior natura producitur, ꝙ character: sed quia vbi impeditur infusio gratiæ producitur fides mortua, cõproducit character. Quare hîc nõ appellat eũ dispositionẽ, sed formã, qua homo fit Christianus, virtute cuius Christianismi postea sublato obice infunditur gratia. Et appellauit illum formã propter similitudinẽ ad formã grauis, ad quã sublato impedimento consequitur motus. Neq; ad hoc quidpiam refert, ꝙ virtus infundendę gratiæ insit sacramẽto: illa enim, vt diximus. dist.1.q.3. nõ est nisi motus aquæ, qua homo abluitur, virtute cuius postea infunditur gratia. Et est nõnullũ exemplũ naturale. Si quis cõtinuò dũ generat, antequã fœtus viuat, moriatur, clarũ enĩ est posthumum illum virtute parentis defuncti vitã suscipere. Quòd si neges omninò simile, qa man sit semẽ, nos etiã dicimus, ꝙ quia iste baptizatus fuit, manetq; baptizatus, recipit gratiam, veluti art.5. de eodẽ baptismo dicebamus, suscepto ante Christi passionem, ꝙ virtute eius aperienda eidem baptizato erat post eandem passionem cælorũ ianua.

1. Argum.

¶Primũ argumentum S.Th. est: Opus mortuum, quod est sine charitate, nunquã potest viuificari: ille autem qui fictus accedit recipit baptismũ mortuum, quia sine charitate: ergo nunquã sic viuificari potest, vt gratiã conferat. Respõdetur, baptismum nõ esse opus hominis, sed Dei, & ideo sacramentum ipsum nõ est mortuum, sed cũ fictè suscipitur, susceptio ipsa, quæ opus est hominis, est mortua: & ideo recedẽte fictione, baptismus, qui impeditus erat, sortietur suũ effectum, tamen susceptio, quæ fuit mortua, nunquã reuiuiscet, hoc est fictus ille nunquã recipiet illam gratiã, quam virtute sui meriti, si digne sacramẽtũ suscepisset adipisceretur. Opus enim, quod per modũ meriti viuit, illud si fiat in peccato, nũquã reuiuiscet.

Bona difficultas.

¶Cõtra hanc autem solutionem existit argumẽtum minimè imbecille. Sequeretur enim ex hac solutione, ꝙ si quodlibet aliud sacramentũ reciperetur cum obice gratiæ, postea recedẽte fictione, infunderet sacramentalem gratiã: nam quodcũque est etiã opus Dei.

S.Thom.

¶De hac re variæ sunt opiniones: quin verò, & D. ipse Tho. in.4. à se ipso variare videtur: nam. d.4.q.3.art.2. quæstiunc.3.ad.3. affirmare videtur omnia, solaq; sacramenta, quæ characterẽ imprimunt, licet fictę recipiãtur, postea reuiuiscere, vt sunt baptismus, cõfirmatio, & ordo: nã cùm illic characterem ponat tanquã dispositionem necessitantem ad gratiã sublato impedimẽto, eadem est ratio de omnibus. Et hãc opinionem sequitur ea.d. Palu.q.5.in fi.& Syluest.ver.Baptismus 4.§.17. Vnde de Eucharistia, quia nõ imprimit characterẽ, ait ibidem S.Tho. ꝙ si fictè suscipiatur, quamuis postea recedat fictio, nunquam habebit effectũ. At verò ipse idẽ D.Th. postmodũ.d.17.q.3.ar.4. idem ait de sacramẽto pœnitentiæ. Illud enim bifariã potest illegitimè suscipi. Vno modo dũ fit dimidiata confessio, & illud, quia nõ est sacramentum, nunquã habebit effectũ. Alio modo, quãdo confessio fit integra, sed opponitur obex gratiæ. Et tũc, inquit, recedente fictione percipiet fictus absolutionis fructũ, sicut, inquit, etiã est in alijs sacramentis. Vbi videtur hoc generaliter omnibus tribuere. Et certè id videtur cõsequi ex ista solutione ad primum argumẽtum, quia quodlibet est opus Dei.

Opinio autoris.

¶Nihilominus (vt meã fatear inscitiam) si meo arbitratu res definienda esset, mallem prærogatiuã hanc baptismo soli adscribere, vt nulli alij conueniat sacramento. In primis nanq; res est, cuius ex sacris literis colligi nequit certitudo, atq; adeò de qua liberum est sic, aut aliter cõiectari. Et Aug. qui rei huius præcipuus est author, hoc soli baptismo tribuit. Et D.Tho. quãuis in.4. vbi nõ tam pressim res examinabat, aliud, (vt vulgo forsan circũferebatur) dixerit: hic verò in summa non nisi soli baptismo hoc adscripsit. Quare hîc characterem in genere nõ tanquã gratiæ dispositionem induxit, sed singulariter baptismalem tanquã formã, qua fit homo Christianus: quamobrem non virtutem characteris secundum eius generalem rationẽ, sed singulariter ratione Christianismi ait baptismum effectum suũ sortiri. s. gratiã, qua Deo in filiũ baptizatus adoptatur. Neq; verò, quod hîc ait, sacramentũ esse opus Dei, & ideo nõ esse mortuũ, tanquã vniuersalẽ causam adfert, vt eadẽ ratione cũcta sacramẽta fictè suscepta possint reuiuiscere, sed solũ vt negaret sacramentũ esse opus mortuũ. Quòd autẽ semel per mortuã susceptionẽ impeditum, postea reuiuiscat, est singularis baptismi prærogatiua: eò ꝙ ad remissionem originalis contagij institutus est, atq; adeò ad plenissimam indulgentiã, & regenerationẽ filiorum adoptionis in nouam vitã, quod alijs non conuenit sacramentis. Tametsi etiã singulari modo præ alijs sacramentis dicatur opus Dei, eò ꝙ nec claues ecclesię requirit neq; verò dispositionem in suscipiente, vt apparet in paruulis. Id verò, quod de pœnitẽtia

S.Tho.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S.Tho.dixit,sic forsan,vt proprio loco videbimus,intelligendū est, q̄ cùm sit sacramentum in remissionē dūtaxat actualiū institutum,sitq; perinde iterabile, si postquā fictè susciptur succedat cōtritio, succedet perinde fructus remissionis per modum meriti, & si adhibeatur iterū sacramētum, adhibebitur subinde, & sacramentalis gratia illi simillima, quę per priorem absolutionē fuisset susceptа.

1. Argum. ¶Secundò arguit D. Tho. Fictio fortior est, quam baptismus, quippe cùm eius effectum cohibeat: id autē,quod fortius est à debiliori non superatur:ergo baptismus culpam fictionis non tollit, atq; adeo nec originale, neque alia præcedentia peccata.Respondetur,quòd fictio nō tollitur per baptismum, sed per subsequentem pœnitentiam: sic enim ait Augu. Tunc valere incipit ad salutem baptismus,cū illa fictio veraci confessione recesserit: prius ergo naturā tollitur per pœnitentiam fictio: & tunc baptismus originale cum omnibus ante ipsum cōmissis actualibus plenissimè abstergit, iuxta verbum Augustin. libr. 1. de bapt.ca.12. Soluitur hesternus dies, & quicquid superest, hoc est originale, & quicquid actualium ei superadditur ante baptismum, & omnia peccata,quæ comitantur ipsa hora, & ipso momento baptismi: deinceps autem continuò reus esse incipit: nēpe,si cum fictione quis baptismum suscipiat.Quapropter cū recedit fictio,simul baptismus & pœnitentia concurrunt:pœnitentia quidem per accidens remouendo fictionem, baptismus verò per se tollendo reliqua præcedentia.

3. Argum. ¶ Similiter respondet ad tertium, quod est huiusmodi. Contingit nonnunquam ei, qui fictè baptismum suscepit, vt post ipsum alia mortalia accumulet,quæ vtiq; per baptismū non tolluntur:nam sacramentum præterita delet, ad futura verò non se extendit: ergo in tali casu baptismus nunquam potest suum habere effectum. Respondet, inquam, similiter,q̄ sicut fictio non per baptismum,sed per pœnitentiam deletur,ita & subsequentia crimina: quare illa non plenè quoad culpam & pœnā remittuntur, suntq; cōfessioni obnoxia. Veruntamē eodē momento, quo culpa illorū per pœnitētiam remittitur,virtute baptismi remittūtur plenissimè præcedentia.

¶ Cōtra has autē solutiones arguit Palud. loco citato. Impossibile est,vnū peccatum siue originale siue mortale remitti, quin omnia remittātur:nā remissio est reconciliatio in amicitiā Dei,quæ sine integra remissione nō fit:ergo pariter est impossibile, vt aliquod sacramentū aliqua peccata remittat,& nō omnia, atq; adeò nō est verū,q̄ in recessione fictionis aliqua peccata per pœnitentiā, aliqua verò per baptismū remittātur. ¶ Secūdò arguitur. Si fictio & subsequētia peccata per pœnitentiā remitterētur, sequeretur q̄ illorū requireretur vera cōtritio,nec sufficeret attritio. Loquimur quādo obex tollitur per solū dolorē: nam si adhiberetur sacramētalis absolutio sufficeret attritio,vt dictū est,existimata contritio, vt per sacramentū efficeretur ille ex attrito cōtritus. Cōsequēs tamē probat̄ sic falsum. Si in receptione baptismi adesset attritio,etiā nota,sufficeret vt baptismus haberet effectū: ergo cùm postea baptismus habiturus sit eūdem effectū,eadē sufficiet attritio ad tollendā fictionē. ¶His ergo adductus argumētis Paludanus ait sufficere attritionem ad tollendam fictionem,non q̄ per se sufficeret,sed q̄ sufficiat vt tunc virtute baptismi omnia tam præcedentia ipsum q̄ subsequentia deleātur. Sed re vera solutio hæc aduersatur in primis dicto Augustini scilicet q̄ tunc incipit ad salutem valere baptismus,cū fictio veraci cōfessione recesserit(id est per legitimā pœnitētiā) ergo nec fictio nec subsequentia peccata delentur per baptisma,sed per pœnitentiā.Itē quia illa crimina,quę subsequuntur baptismum, & fictio,iam subijciuntur ecclesiæ clauibus, atq; adeo pœnitentię,quare nō remittūtur per baptismū. Ad hæc baptismus impediebatur per fictionē:ergo illam ipse superare nūquam posset,vt tollat. Adde q̄ si baptismus dum recipiebatur, sortiretur suum effectū,nō amplius ea remitteret,quæ deinceps cōmitterētur, sed propterea q̄ tunc nō habuit effectum nō fuit melioris cōditionis:ergo neq; eadem post remittet: remittuntur ergo per pœnitētiam. Et cùm eadem pœnitentia originale & præcedētia baptismum plenissimè remittere nequeat, manifestè fit cōsequens,vt alia per baptismū, alia verò per pœnitentiā deleātur. ¶ Vnde ad primum argumentū negatur illa consequentia,q̄ si Deus nunquā aliqua peccata aut originale aut mortalia sine omnibus remittat,nō posset per vnū sacramētum remittere aliqua quin omnia per idē remittat:potest enim eadem principalis diuersis instrumentis ad diuersa peccatorū genera simul vti. Fit enim omnīū remissio in eodē instanti temporis. Neq; aliud latet mysteriū, q̄ quòd Deus respiscentē illū in suam amicitiam cōciliat,à fictione quidē & subsequentibus peccatis,quia eum illorū pœnituit

Arguitur pro contrio. nituit,& ab originali & præcedentibus, quia baptizatus est. Quare nō est hic dimidiata venia. ¶ Ex quo subsequitur solutio secundi argumenti. Requiritur,inquā, ad indulgentiam, fictionis & subsequētiū peccatorū vera cōtritio,aut attritio existimata cōtritio cum sacramento pœnitentię,subdunt̄.n.iam illa ecclesię clauibus. Non ergo sequitur. Attritio præcedentium baptismum,quando ipse suscipiebatur,sufficeret:ergo & nunc sufficit ad tollēdā fictionem:quoniā illa fictio nō baptismi virtuti,sed pœnitentiæ subditur. ¶ Cōtra hoc autem arguitur. Contritio nō pōt esse vnius peccati,quin sit omnium:ergo si contritio requiritur fictionis,similiter requiritur,& peccatorum præcedētium baptismum. Ad hoc respōdet loco citato Scotus,quòd si ille fictus dum baptizabatur erat in septem criminibus,quorum sex habuit tunc attritionē, septimi verò complacentiā, postea dum resipiscit tenetur de illo septimo conteri,& quatenus erat. V.g. adulterium,& quatenus fuit causa fictionis. s. sacrilegæ susceptionis sacramenti,quæ fuit in signis irreuerentia:de alijs verò non requiritur noua vel contritio vel attritio. Addiderim verò ego impertinens esse vllam tunc habuisse attritionem:imò quantuis omnium habuisset cōplacentiam,sufficit postmodū habere dolorem fictionis,quę fuit indigna susceptio baptismi,& subsequentiū delictorum:nā illa contritio in virtute includit contritionē omnium præcedentium. ¶ Vnde ad argumentū respōdetur,bifariàm intelligi requiri contritionem illorum præcedentium. Vno modo per se, & sic nō requiritur. Alio modo per accidens & consecutiuè, & sic requiritur:quoniam requiritur per se cōtritio fictionis, & subsequentiū, quæ esse nō potest sine dolore omnium præcedētium saltem in genere. ¶ Quòd si arguas. Illa fictio præcedebat baptismū:ergo illius nō requiritur cōtritio. Negatur antecedens. Est enim semper præ oculis habendum, fictionē non esse peccata cōmissa ante baptismum, sed indignam & sacrilegam susceptionem ipsius baptismi,putà quia sine dolore suscipitur: & quoniam baptismus est sacramentū ecclesiæ, fit vt eius indigna susceptio clauibus eiusdem ecclesiæ, atq; adeo sacramento pœnitentiæ sit subiecta. ¶ Ex quo fit consequens, vt quodcūque peccatum in susceptione commissum sit etiam cōtritione delendum. Vt si quis susciperet baptismū, vt res ecclesiæ furaretur, aut fortè vt per simoniā beneficia obtineret, omnia illa requiruntur contritionē & confessionē: quia susceptio cū tali proposito est sacrilega. Quapropter cautè legendus est D. Tho. in solutione secundi, vbi ait q̄ baptismus, remota fictione aufert culpam,& reatum omniū peccatorum præcedentiū baptismum,& simul etiam existentiū cum baptismo. Intelligit.n.ille,ea q̄ cum complacētia vsq; ad baptismum fictè susceptum permanserunt baptismo deleri:nō tamen ipsam peruersam susceptionē. Vnde,vt bene hīc notauit Caiet.illa præcedentia peccata possunt cōsiderari vno modo in se,atq; altero quatenus causa extiterunt prauæ susceptionis baptismi:baptismus ergo illa secundū priorem rationem delet,non autē prauā susceptionem:quare,inquit,dum fictus postea fictionem cōfitetur,satis est dicat,susceпi baptismum in peccato mortali,sine expressione illius peccati:nisi forsan exprimere voluerit grauitatem fictionis,si illud fuisset grauissimum: secùs si baptismum suscepit iniquo proposito mortali.Illud.n.exprimere tenetur:quoniā, vt dictum est,ad forum ecclesię pertinet.

Cautè legendus S. Tho.

Caietanus.

Dubium. ¶ At verò dubium profectò ex his restat minimè dissimulandū,vtrùm per illam pœnitentiam,qua fictio remouetur,non solùm gradus ille gratiæ illic cōferatur,qui virtuti meriti respondet,verū & alius sacramentalis,qui p baptismum infunderetur. Ex dictis enim consequi apparet,vt ambo gradus infundātur: quā doquidem baptismus vim tunc recuperat ad plenissimā indulgentiā,tum originalis, tū etiā illorum actualiū,quæ baptismū præcesserunt. Sed ex altera parte non omnino videtur necessaria cōsequentia:quoniā licet ille fictus qa baptizatus est,omniū venia dignus sit, nō tamen sit inde cōsequens,vt ad maiorē gradum amicitiæ assumatur,q̄ se ipsum disposuit:& cū ad baptismum nullam dispositionē attulerit, videtur non suscipere maiorē gratiā q̄ quæ respondet modo pœnitentiæ. Alioqui cōmodū de fictione reportasset:nam si legitimè suscepisset baptismū,vnūq̄ adeò gradum gratię, & postmodū tantum cōmitteret peccatū,quā tum fuit fictio,nō reciperet postea gratiā, nisi quanta esset cōtritio. ¶ Scot. loco citato ambas refert opiniones,& in hanc secundā videt magis inclinatus. Et re vera Augu. atq; hic S. Tho. nihil loquuntur de gradu gratiæ,qui tūc reciplatur virtute baptismi,sed solū q̄ virtute illius remittūtur præterita. Et possumus dicere,illum gradum gratiæ pœnitentiæ,propterea q̄ respondet contritioni hominis,qui fuit fictè baptizatus,licèt in se nō crescat,habere tamē virtutē remittendi originale,& oīa baptismi præcedentia:ille enim maior effect⁹ nō arguit maiorē gradū gratiæ. Adultus siquidē,

Scotus.

qui peccatis onustus cum sola attritione susciperet baptismū, solā gratiā sacramentalē reciperet, quæ vt diximus, minima est: & tamē plenissimam suscepisset oīum indulgentiā. Profectò qui sic respōderet, maxima se probabilitate tueretur. Qui aūt secùs senserit, gradum. s. baptismalem in illo accumulari, dicere subsequēter tenetur, q̄ si illa fictio postea nō per contritionem tollatur, sed per attritionem reputatā contritionem adiuncto sacramento pœnitentiæ, tunc per sacramentum nō solum sacramētalis pœnitentiæ gradus, verùm & baptismalis infundatur.

¶ QVÆSTIO SECVNda, De catechismis, & exorcismis baptismi.

S. Thom. 3. parte quæstio. 71.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm catechismus debeat præcedere baptismum.

Conclusio.

VÆstio secunda presentis distinctionis est de præparatorijs baptismi, quę sunt cathechismi, & exorcismi. Vnde S. Th. in hoc. 1. articu. cōstituit conclusionē hanc. Catechismus baptismū cōuenienter præcedit. Probatur primò ratione. Baptismus est fidei sacramentum, ac perinde eiusdem Christianæ fidei professio, secundū illud ad Rom. 10. Quomodo credent ei, quē nō audierunt? quomodo autem audient sine prędicante? Catechismus autem nihil aliud est, quā eorū eruditio, in quib⁹ fides cōsistit: ergo ille debet baptisma antecedere. Cōfirmatur autē cōclusio autoritate euāgelica. Euntes docete oēs gentes baptizantes eos, vbi Christus doctrinam iussit ante baptismum præmitti. Accedit autoritas Rabani de institutione clericorū dicentis. Ante baptismum catechizandi debet hominē prævenire officiū, vt fidei primū catechumenus accipiat rudimentū, de cōsecra. d. 4. cap. ante baptismū. ¶ Cæremoniæ q̄ baptismū exornant, in tria diuidūtur. Sūt catechismos, exorcismos, & ritus ad formā baptismi pertinentes. De quibus oibus simul disputare assolent Sententiarij, d. 6. & Alex. Alens. 4. p. q. 23. At verò ritus vngendi, & candidā vestiendi stolam, cereūque in manibus baptizandi accendendi, nō præambula baptismi cēsent, sed ad formā ipam baptizandi reducūtur. De quibus ideo, d. 3. inter disputandū de forma baptismi. art. 10. cōgruēter dictum est. Locus ergo præsens nō, nisi de catechismis, & exorcismis sermonē exposturus. Et quidē catechismus nomē græcum est, à κατηχέω seu κατεχίζω, quod est erudio, idq; potiùs viua voce, q̄ scripto: nā & apud ethnicos Ægyptios mos viguit, vt sacra mysteria non scripto, sed voce traderent. Est ergo catechismus fidei instructio & eruditio. Ac perinde, & catechumeni ipsi dicūtur, qui catechizantur. Vnde Hugo de sacra. p. 6. c. 9. catechumenus, inquit, instructus, vel audiens interpretat: catechizare. n. est instruere, qm̄ baptizandi prius instituunt & docētur quæ sit forma fidei christianæ, iuxta verbū Christi. Docete oēs gentes baptizantes eos, &c. Et subdit. Hæc igitur forma catechizationis à primis tēporibus Christianæ fidei instituta est. Hæc ille. Non ergo est res noua, sed traditione apostolorū per ecclesiæ successionem semper culta. De qua re Dionys. apostolis coætaneus ca. 1. & 2. eccles. hierar. diuine loquitur. Ille autē Hæresiarcha Vuitcleff hui⁹modi sacrosanctos ritus ab ecclesia exterminare conatus est, aduersus cuius blasphemiā Tho. Vuald. tomo. 2. de sacram. ti. 5. ca. 45. & infrà diserte scripsit: multorū. s. testimonijs sanctorū ostendēs eos à primordijs ecclesiæ semper fuisse obseruatos. At verò, vt loco citato ait Hugo, catechismi, p adultis primò fuerunt instituti, qui nascente ecclesia frequentissimi baptizabātur, sed deinde, & in paruulorum baptismate iussi sunt fieri, ad quos susceptores respōderent. Ob id q̄, in manualibus sacramentorū breuissimi traduntur catechismi, vt sint tam paruulis, q̄ adultis cōmunes. Veruntamen vbi adulti baptizantur, non satis est, vt omnino fidei rudes ad baptismū accedētes de his interrogētur, sed est operæ pretium per dies aliquot instrui, vt fidei articulos saltē grosso modo intelligant, & legis decalogū discant, & orationē dn̄icam: vt id, quod professuri sunt, quantū breui tempore fieri pōt, intelligant, ne vel allegare possint inuitos fuisse ad fidem pertractos, vel in periculo manēāt vt fidē dū eā postea nouerint, deserant. Quapropter in cōcilio Bracharēsi. 2, c. Ante viginti. de consecra. d. 4. præcipitur, vt ante viginti dies catechumeni symbolū doceant. Et Aug. lib. de fide & operibus. c. 13. catechizādos eos docet, qui ad baptismū accedunt: hoc est, christianis moribus imbuendos, exēplo Ioā. Bapt. qui veniētibus ad baptismū suum pœnitentiā prædicabat, atq; vnū quēlibet admonebat, vt suum dignè exerceret munus, ac demū cuncti fructus agerent pœnitētiæ. Quinuerò, & iustum librū ad deo gratias cōposuit de catechizandis rudibus. Est ergo catechismorū cōsuetudo sanctio catholica, vt ca. suprà citato Kuba. & altero cōcilij Bracharensis, & can. Catechismi. qui est Nicolai, de cōsecra. dist. 4. decernitur. ¶ Vnde ad primū argumentū S. Tho. respondetur. Arguitur q̄ppe. Per baptismū regenerātur homines in nouam vitam: vita autē prius suscipitur quā doctrina: ergo baptismus præcedere debet. Respondetur, inquā, q̄ vita gratiæ præsupponit naturalē rationis vitā, in qua homo esse potest doctrinę particeps. ¶ In secūdo aūt petit, quō pueri sint doctrinæ capaces. Et respōdetur, q̄ ecclesia per susceptores accōmodat eis cor vt credant, & aures vt audiant, & intellectū, vt p alios instruantur. Quod est dicere, illos, q̄ puerum offerunt, noīe ipsius respōdentes, Credo, vice illius fungi, vt p ipso credant. ¶ Tertium verò argumentū est huius solutionis redargutio. Si pueri per illos susceptores seu patrinos crederent, sequeretur q̄ per ipsos obligarētur postea fidē sustinere, cōsequens tamen duab⁹ rationibus apparet falsum. Primò, q̄ nemo sine proprio cōsensu pōt per aliā obligari. Secūdo, quia cū ille, qui pro puero respōdet, nesciat an sit legitima ætate creditur⁹, imprudēter p illo fidē pollicetur. Respondet primò ad secūdam rationem, q̄ ille non prædicit puerū post ea crediturum, alias diceret, credet, sed tūc credere respondet enim, Credo: quare tunc non profitetur, nisi ecclesiæ fidē in persona pueri, cui eadem fides per sacramentū cōfertur. Ad primam autē rationē respondetur, q̄ nō est inconueniens vt in his, q̄ spectant ad salutē vnus pro alio obligetur. De hac autem veritate dist. præcedenti arti. 9. satis dictū est: nempe, quēadmodum pueri dum baptizantur, tum credant, tum etiam ad fidem euangelicā obligentur, etiā si nulli præcedant catechismi, vt pote qui non sint de necessitate sacramenti, vt art. 3 visuri sumus. Ita catechismi sunt obligationis signa, quæ fit in baptismo.

Vuitcleff.

Dionys.

Vuald.

Conclusio.

Expositio articuli.

Hugo.

1. Argumē.

2. Argumē.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm exorcismus debeat præcedere baptismum.

DVO sunt præambula baptismi: nēpe, catechismus, & exorcismus: ob idq; eadē cōclusione quæ de catechismo posita est, respondetur de exorcismo: videlicet. Conuenienter ante baptismū exorcismi præcedunt, quibus dæmones expelluntur, ne baptizandi salutem impediant. Probatur primò autoritate Cælestini, quæ sumpta est ex lib. eccles. dogma. c. 31. & refertur de cōsec. d. 4. can. Siue parquli, siue iuuenes ad regenerationis veniunt sacramentū, nō prius fontē vitę adeant, quā exorcismis & exufflationib⁹ clericorum spiritus immūdus ab eis abijciatur. Et cōfirmatur ratione. Prudentia præcipit, vt qui cunque opus aliquod inceptat, prius ea quæ obstant impedimenta remoueat, iuxta illud Hieremiæ. 4. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. Quinetiā in geueratione naturali natura docet, quemadmodū forma prius cōtraria expellatur q̄ inducatur noua: diabolus aūt hostis est humanæ salutis, quæ homini per spiritualem generationem in baptismo exhibetur, habetque potestatem aliquam in hominem, ex hoc ipso, q̄ vel originali subditur, vel actuali peccato: ergo prius arcendus est, & abigēdus, q̄ salutaris baptismus dispensetur. Deinde subdit D. Tho. alias cæremonias, de quibus statim. ¶ Exorcismus idem est, quod abiuratio ab ἐξορκέω siue ἐξορκίζω quod est abiuro. Est ergo exorcismus abiuratio per sacra, qua dæmones abiguntur à corpore, vel ab ipsis obsesso, vel ne ipsum obsideāt. Nam cum homo in baptismo Satanæ, & suis pompis abrenuncians nomen suum in Christianam professionem, & militiā det, illic maximè hostiles dæmonum incursus, sub quorū militia erat per peccatū, metuē di sunt, tum q̄ nobis salutē animarū inuidiant, tum etiā propter odiū Christi. Et ideo saluator ipse, vt ecclesia more, & vsu à tēpore apostolorū deriuato docet, potestatem ei reliquit eos cohibēdi, ne sacramentorū, ad potissimū baptismi effectum impediāt. Vnde Aug. lib. 2. de peccato originali. Ob id, inquit, prius in eis, qui baptizātur, exorcizatur, & exufflatur potestas cōtraria, vt euidētibus signis à captore pessimo ad optimum redemptorem trālire monstretur. Et lib. 1. de nuptijs, & cōcupiscētia. c. 20. ait per exorcismos liberari baptizandos à potestate tenebrarū, transferriq; in regnū filij. Et sicut baptizandi, eo q̄ catechizātur, catechumeni dicuntur, ita & quatenus exorcizantur, appellantur energumeni. i. obsessi, vexatiq; à dæmonibus. Et nequis cauillari posset exorcismos rem esse nouam, ait Aug. de eccle. dogmatibus, sanctā ecclesiā in vniuerso mundo vniformiter eos obseruare. Quinuerò eadem exorcismorū religio colligitur ex illo Marc. vlt. Signa autē eos, qui crediderint hæc sequētur. In noie meo dæmonia ejcient, &c.

Exposito ar ticuli.

Energumeni.

Conclusio.

¶ Veruntamen

Natura ar gumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Verùntamen circa verbũ S. Thom. quo ait dæmones potestatẽ habere in hominem eo ipso, q̃ subditur originali, vel actuali peccato, adnotandũ est, q̃ licet more ordinario nõ permittantur homines nisi ob peccatũ à dæmonibus arripi, & obsideri (quare vbiuis Christus dæmoniacos curabat, abanima, & corpore dæmones expellebat) nihilominus nihil vetat quominus aliquando ob aliquã occultã causam eadem fiat diuinitus permissio vt homo iustus vexetur. Nam & Iob permisit à satana acriter deuexari sola excepta anima, quam ei seruare iussit illæsam. ¶ Ordo autẽ catechismorũ & exorcismorũ non distinctè procedit, sed promiscuè & cõmistim ambo fiunt, vt est videre apud Dio. c. 1. & 2. de eccle. hierar. & apud Raban. de institutione clericorũ. Primũ eñ debet, qui baptizari optat, nomẽ suũ dare, vt habetur in cõcilio Carthaginẽsi. 4. & refertur de cõs. d. 4. ca. Baptizãdi. Et antiquis scribebatur nomen eius in catalogo. Deinde si est adultus debet symbolum discere, vt habetur in concilio Loadicensi & in concilio Agathẽsi, & refertur de conse. ea. d. c. Symbolũ. & can. Baptizandus. Iam verò quia non est in vsu baptizari nisi paruulos, hoc fit in introitu ecclesiæ. Illic em primũ omniũ catechumenus interrogatur, quid petat quodq; habeat nomen. Et secundò (qui primus catechismus est) docetur baptismũ ei præstare vitam æternã, quæ est cognoscere vnum Deũ viuum & verum, vt habetur Ioan. 17. & quẽ misit Iesum Christum filium eius: nam vita in hoc seculo per fidẽ inchoatur, & in altero per visionem consummatur. Atq; in de tertiò exorcismi incipiunt. Exi spiritus immunde ab eo, & dà locum aduenienti spiritui sancto paracleto. Et recede diabole ab hac imagine Dei. Postea quartò exufflari debet dæmõ, vt præter citatas authoritates ait loco citato Raban. & refertur de cons. d. 4. c. Post quã. ¶ Vbi hoc absque adnotatiõe nõ est prætereũdum, q̃ vbi in manualibus, quæ ego vidi, scriptũ est. Insufflo te diabole, scribendũ esset, exuflo: nam in lib. de ecclesiasticis dogmatibus. c. 31. & locis omnibus citatis de peccato originali, de nuptijs, & de cons. d. 4. c. Siue paruuli. & ca. Sicut nostris. & vbiq; sancti nõ dicunt nisi exufflari potestatem diaboli. Neq; verborũ significationes aliud permittũt. Insufilare enim est per flatũ aliqd immittere, & inducere: exufflare verò, emittere & expellere. Vnde Genes. 2. Inspirauit, inquit, Deus in hominẽ spiraculũ vitæ. Et in morte dicimur expirare animã. Et de Christo ait euãgelista. Ioã. 20. q̃. insufflauit in apostolos dicens. Accipite spiritũ sanctũ. Dicere ergo Insuffla te maledicte diabole, idem sonare videtur, q̃ immitto te & induco in hunc hominem. Sed exuflo te idem est, quod flatu spiritus sancti te abijcio & expello. Nisi, insufflo, hoc sensu accipiatur, q̃ est, i te vt exeas suffluo. Quintò signat signaculo sanctæ crucis, vt Rabanus loco citato docet, & refertur ea. d. can. Postea. Quo quidem signaculo, & benedictione, vt ait hic. S. Tho. expulso dæmoni via occluditur, ne redire in hominẽ possit. Et sextò, vt ca. proximo, Ex hinc. eodẽ Rabano refertur in protectionẽ baptizandi adhibentur orationes & preces. Ac subinde alij exorcismi. Septimò, vt ead. dist. can. Sal. ex Beda refertur, apponitur oris sal cœlestis sapientiæ. Octauò, vt idem ait Rabanus, & refertur ea. d. ca. Dehinc, iterantur exorcismi. Ergo maledicte diabole recognosce sententiã tuã, &c. Nec te latet satana imminere tibi pœnas, &c. vt diabolus suam cognoscens nequitiã, iustumq; adeò Dei iudicij timens ab homine nunq̃ rediturus recedat. Nonò, vt ex eodẽ Rabano cap. Postea. 2. refertur, saliua tanguntur aures & nares prolato illo verbo Christi Marc. 7. quãdo linguã tangens surdi & muti, digitosq; in auriculas eius immittens, dixit, Ephetа: quod est aperire. Nam cùm auditus, vt ait Aristot. sensus sit disciplinæ, & naso rei iudiciũ sumamus approbandũ vel reprobandũ, atq; ore qđ didicimus, doceamus tactu aurium narium profitemur apertas habere aures ad doctrinam fidei, quã & iudicio approbamus, & sale conditã ore profitemur. Vnde Hugo. lib. 2. de sacramẽtis par. 6. c. 10. tria, inquit, sunt, quibus baptizãdus quasi cõcipitur & nutritur, & vsq; ad integritatem nouæ vitæ promonetur. s. catechismi, quibus ad fidẽ proprio mouetur voluntatis arbitrio, & exorcismi, quibus ab eo diaboli potestas inimica pellitur, ac demũ orationes, vt gratia, & baptizandũ præueniat, & baptizatum sequatur. ¶ Deinde baptizandus ad sacrũ fontem introducit, ibiq; vnctiones, alijq; ritus perficiũtur, de quibus. d. 3. art. 10. satis dictum est. Deinde qđ ad exorcismos attinet, catechumenus abrenuntiat satanæ, & omnibus pompis eius. Ac demum ad catechismos fit regressus. Interrogatus enim catechumenus, ac subinde respondens se credere in Deũ patrem omnipotentẽ, & in Iesum Christũ filiũ eius, & in spiritum sanctũ, &c. in earundẽ personarũ nomine baptizatur. ¶ Arguit autẽ D. Tho. in cõtrarium. Primò, q̃ non oẽs catechumeni sunt energumeni. i. obsessi & arreptitij atque adeò nec exorcismorũ indigentes. Secũdò quia tandiu potestas dæmonis grassat in hominẽ, quãdiu est in pctõ: sed peccatũ nõ tollitur vsq; ad baptismi formã: ergo exorcismi præcedẽtes nihil iuuãt. Et tertiò, quia cùm aqua benedicta ad arcẽdos dæmones instituta sit, super fluunt exorcismi. Respõdetur autẽ ad primũ, q̃ licèt nõ oẽs catechumeni interiùs vexẽtur à dæmone tanq̃ energumeni, creduntur tamen extrinsecus circunstare: quorũ potestati homo per peccatũ originale subditur. Et ad. 2. respõ. q̃ sicut per gratiã baptismalẽ expellũtur dæmones, ne. s. impediãt hominẽ ab ingressu gloriæ: ita per præcedẽtes exorcismos expelluntur ne homini sint impedimentũ percipiẽdi sacramentũ. Ac demũ ad tertiũ bifariã respõdet. Primũ q̃ aqua benedicta est cõtra dæmonũ expugnationes exteriores, exorcismi verò aduersus vexationes internas, & ideo baptizãdi dicũtur energumeni. Secũdò dici potest, q̃ sicut pœnitẽtia substituitur baptismo, qui nõ est iterabilis, tanq̃ secũda tabula post naufragiũ, ita exorcismis substituitur postea aqua benedicta: nam neq; ipsi baptismales exorcismi sunt iterabiles.

Ordo exor. & catechis.

Exufflare.

Hugo.

Argumẽ.

ARTICVLVS. III.
Vtrùm ea, quæ aguntur in exorcismo aliquid efficiant.

SEquitur articulus tertius de exorcismorũ effectu, vtrũ. s. exufflatio illa tantũ significet, an verò etiam instar sacramẽti expulsiones dæmonũ efficiat. Et idẽ est de saliua apposita ori, auribus & naribus vtrũ id efficiat, quod significat. Et D. Th. repulsa cõtraria opinione duabus respõdet cõclusionibus. Fuerunt quippe qui dixerũt ea, quæ in exorcismo agũtur, nihil efficere, sed solũ effectus Dei significare, sicut Scot. & Durãd. de sacramẽtis affirmãt. Sed in cõtrariũ statuit prima cõclusio. Exorcismi aliquem effectum habent. Probatur per hoc q̃ ecclesia in exorcismis imperatiuis verbis vtitur ad expellẽdũ dæmonis potestatẽ, quasi virtute sibi diuinitus tradita, cum ait, Ergo maledicte diabole exi ab eo. Et confirmatur authoritate Aug. in lib. de symbolo, & refert de cons. d. 4. c. Sicut nostis. Paruuli exufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica. s. exorcismorũ virtute. ¶ Secũda cõclusio. Exorcismꝰ aliter q̃ baptismus suũ habet effectũ. Probatur. Per baptismũ nanq; gratia cõfertur ad plenã culparũ pœnarumq; remissionẽ: per ea verò, quę in exorcismo peraguntur, excluditur duplex impedimentũ salutaris gratiæ percipiendæ. Quorũ primũ est extrinsecũ, quod per exufflationes excluditur, quibus potestas dæmonis expellitur, ne sacramento legitimè susciptẽdo obstaculũ obijciat. Manet tamẽ eadẽ dæmoniaca potestas in homine quantũ ad maculã peccati, & reatũ pœnæ quousq; per baptismũ auferant. Vnde Cyprianus. Scias, inquit, diaboli nequitiã posse remanere vsq; ad aquã salutarẽ, in baptismo autem oẽm nequitiã amittere. Secundũ impedimẽtum est intrinsecũ, quod quidem homo ex peccato originali contraxit, vt ad percipiẽda mysteria sensus habeat occlusos. Vnde vt eo. lib. ait Rabanus de institutione clericorũ, & refertur de cõsecr. d. 4. ca. Postea tanguntur. Per saliuam, inquit, typicam & sacerdotis tactũ sapientia & virtus diuina salutẽ catechumeni operatur, vt aperiãtur ei nares ad percipiendũ odorẽ notitiæ Dei, vt aperiãtur ei aures ad audiendum mandata Dei, vt aperiantur ei sensus in intimo corde ad respondendũ. Dicẽs ergo per saliuã & tactum sacerdotis, intelligit illa instrumẽtaliter cõcurrere. Et idẽ ait ca. Postq̃. s. exufflatur ab eo potestas sæua, vt per pium sacerdotis ministeriũ spiritui sancto cedat fugiẽs malignus spiritus. ¶ Exorcismos Durãd. & Palud. in. 4. d. 6. q. vlt. sic distinguunt, q̃ quædam, quæ illic fiunt, vt exufflationes, nõ solũ significent, verũ & efficiant dæmonũ expulsionem: alia verò, vt tactus oris, auriũ & nariũ cum saliua, tantũ significent perceptionẽ fidei, eiusque gustũ, non autem efficiant. At verò gratis & sine causa hæc fit distinctio: nã vt testimonijs citatis patet idẽ ait Rabanus de tactu illo, qđ de exufflatione. s. q̃ per saliuã typicã sacerdotis sapientia & virtus diuina operatur. Quapropter & D. Tho. in præsentiarũ, & Ricar. d. 6. artic. 6. q. 1. absq; distinctione aiunt exorcismos virtute operis quod aiunt ex opere operato, illa facere, quæ significant. Et reuera par est de oibus ratio. Nam sicut illi exufflationi virtutẽ Deus tribuit tanq̃ suo instrumẽto pellendi dæmones, ita & tactui cum saliua creditur eandẽ tribuisse ad aperiendũ aures & nares, &c. Hæc autem virtus nihil aliud est, vt de baptismo diximus, q̃ motus, quibus res illę ad id applicantur. Sicut enim Christus voce propria tanquã instrumento pellebat dæmones & insufflatione contulit apostolis potestatẽ remittẽdi peccata, sic & illo sacerdotis verbo, exi maledicte diabole, & illa eius exufflatione dæmones pellit. Et eodẽ modo sicut tangendo auriculas surdi & muti, & sputo tangendo linguã, & dicendo, Effeta, aperuit eius aures, simili tactu, & vo

Exposítio articuli.

1. Cõclusio.

2. Cõclusio.

ce sacerdotis idem in energumeno operatur. Quod est dicere, virtute illius cæremoniæ singularē fert Deus opē exorcizato, vt dignè fidem & suscipiat, & pro tēpore cōfiteatur, quē admodū. d. 1. q. 3. arti. 2. de gratijs, & effectibus diuersis sacramentorū dicebamus. ¶ Quòd si hinc inferas eiusmodi exorcismos esse sacramēta, negatur cōsequentia, vt negatur à S. Tho. in solutione secūdi: nā etsi suos effectus similiter ex opere operato sortiātur, tamē neq; gratiam gratū facientē significāt, in quo cōsistit ratio sacramenti, neq; illā cōferūt, quæ est perfectio sacramentorū nouæ legis. Et ideo non sunt sacramentalia quædā. ¶ Aliter tamen arguitur. Huiusmodi exorcismos nō Christus, sed ecclesia instituit, ecclesia aūt nō habet facultatem cæremoniā aliquam instituēdi, quæ effectus istos habeat supranaturales: ergo non est in illis eiusmodi virtus. De hoc Ricardus loco citato, & Palud. quorundā referunt opinionem, qui aiebant exorcismos, quibus dæmones expelluntur, nō aliā ad id habere virtutem, q̄ naturalem. Legitur enim de Dauide. 1. Reg. 16. citharæ musica potestatē maligni spiritus Saūlē deuexantis sæpe represisse. Et Hiero. ad Paulinum. c. 2. Habet, inquit, nescio, quid energiæ viuæ vocis actus. Similem ergo virtutē aiebāt exufflationes habere, & vocale illud imperium. Exidiabole, sicuti, & voces incantantium serpētes, vt est in Psalmo. Hoc aūt deliriū cōmentū est. Dæmones. n. non habent virtutē super animam aut corpus, nisi mouendi illa loca liter, aut aliqua qualitate afficiendi, vt patet in arreptitijs, aut inducendi aliquā formā artificialem. s. faciendi ex lignis scamnū, & similia. Ab his autē per flatū naturaliter abigi nō possunt. Et vox non mouet nisi per significationem generādo conceptus in intellectu audientium, qui quidē conceptus voluntatem dæmonis audiētis cogere nequeunt. Et incātatores serpentū, vel arte diaboli, vel aliquo veneno illos incantant: quare, & venefici eodē Psalmo appellantur. In exorcismis ergo nō est nisi virtus naturalis modo iam explicato. ¶ Vnde ad argumentū respondetur, q̄ quāuis ecclesiæ Christus nō tradiderit potestatem instituendi sacramenta collatiua gratiæ, nihilominus facultatem cōmisit instituendi sacramentalia ad aliquos supranaturales effectus. Nam & apostolis potestatem cōtulit miracula faciēdi. Et loco iam citato Mar. vlt. Signa aūt eos, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eijcient, &c. Quinuerò, & potestatē habet benedicendi lustralē aquā, qua non solùm dæmones arcentur, verùm & veniales culpæ remittuntur, quippe quæ sine infusione gratiæ remitti possunt. ¶ Grauius autem dubium est, vtrū exorcismi semper infallibiliter suos sortiantur effectus: nam postq̄ instrumenta Dei sunt, censendi sunt nunquā deficere. Respōdetur per huiusmodi ꝓpositiones. Prima. Exorcismi baptismales ad cohibēdos dæmones ne sacramenti fructū impediant, semper sunt salutares, & de se efficaces, nisi recipiētis nequitia obstet. Hoc est notū postq̄ ab vniuersali ecclesia obseruantur. ¶ Secunda propositio. Ad hūc effectū, qui est dæmones ab obsessis corporibus expellere, nō sunt semper efficaces. Quare si catechumen⁹ arreptitu⁹ esset, nō est lex infallibilis, vt per exorcismos liberetur à dæmone, etiā si baptizetur: nā illi per se nō ordinātur nisi, vt nō impediantur sacramēti fructus. Et multò minus infallibilis erit regula extra sacramentū baptismi. Hoc enim experimento quotidie discimus, ꝙ multi exorcismi dæmoniacis nō sufficiunt. Nam miraculū expulsionis dæmonū potissimùm institutū fuit ad confirmandū fidem: & ideo in primordijs ecclesiæ frequētissima fiebāt ad illum effectū miracula. Iā verò, vbi satis cōfirmata est fides, non tā crebrò eiusmodi cōtingunt miracula. Non tñ idcirco exorcismi sunt ad succurrēdū arreptitijs cōtēnendi. Est ergo sicut inter meritū de cōdigno & de congruo, sic & inter sacramēta, & exorcismos discrimē. Meritū em̄ de cōdigno, qđ ex gratia, pcedit, certissima lege suū effectū, id est, augmētū gratię sortitur. Per meritum verò de cōgruo non semper id, quod ex bonis tēporalibus petimus, cōsequimur, neq; si alijs gratiā impreceamur. Attamen sępissime iuuat. Pari modo licèt sacramenta legitimè suscepta semper sint gratiæ efficacia, exorcismi tñ non semper arreptitijs, sed secundùm diuinum arbitriū prosunt. De exorcistis autē, eorumq̄; exorcismis. 2. 2. q. 90. meminit D. Tho. & nos lib. 8. de Iustitia & iure. q. 3. art. 2. locupletiùs materiā amplificauimus. ¶ Primū argumentū S. Tho. est. Si energumenus post exorcismos ante baptismū sine baptismo stramenis moriatur, salutē non cōsequitur: ea autem quæ in sacramētis aguntur, ad eandē salutē ordinantur, iuxta illud Marc. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salu⁹ erit, ergo exorcismi nihil operātur. Hoc argumentū factum est ad refutandū opinionem Præpositi dicētis, q̄ exorcismi absq; baptismo prosunt, vt si exorcizatus tūc moriatur, minores patiāt tenebras. Hoc. n. ob id falsum est, q̄ tenebrę illæ nō sunt nisi carētia diuinæ visionis, quæ nō recipit magis aut minus, de quo nos tū inferius. Respondetur

Aliud argumẽta.

Ricard.

Deliræ opi.

Primum argumentum.

detur ergo, q̄ cùm in exorcismo nō tollat culpa, propter quā homo in perpetuū cōdemnatur, sed solū impedimenta recipiendi remissionem per sacramentū, fit vt ei, qui sine sacramē to decedit, nihil exorcismi ꝓsint. ¶ Secūdum argumentū suprà solutū est, vbi declarauimus exorcismos nō esse sacramēta, sed sacramentalia quædā. ¶ Tertiū est. Si exorcismi essent dispositiones baptismi, essent etiā dispositiones ad ei⁹ effectū: scilicet, ad gratiā: forma aūt sine dispositione nō infunditur, vt in naturalibus ostēditur: forma em̄ ignis nō suscipit nisi vbi calor præfuerit: ergo gra sine exorcismis nūquā infundet, quod cōstat esse falsum. Respōdetur multa. Primò, q̄ dispositio sufficiens ad baptismū est intētio suscipiētis si sit adult⁹: vel ecclesiæ si sit paruulus: quapropter exorcismi nō sunt de essētia sacramēti. Nihilominùs non licet eos, nisi in extrema necessitate prętermittere: esset em̄ illa prętermissio pctm̄ mortale cōtra solēnē ecclesię ritū. Vnde vt. q. prece. ar. 7. vidim⁹, tertiū fictionis modū assignat Aug. sacramentū celebrare nō seruādo ecclesiæ ritus. Quapropter quādo ob necessitatē exorcismi prætermittuntur, postmodū cessante periculo debent suppleri: tū vt vna similitudo baptismi vbiq; seruetur, tū etiam quia supplemē tum illud non fit post baptismū frustra. Nam sicut dæmones possunt effectū sacramenti antea impedire ne fiat: possunt etiā postea ne ꝓceptus duret & crescat. ¶ Quarto arguitur, q̄ etiā illa, quæ post baptismū aguntur, vt chrismatio in vertice, & linea stola, & cereus nihil efficiant postquā perfectus est sacramēti effectus. Respōdetur, vnctionē illā, quæ fit in vertice, nō solū significare, sed etiā cooperari ad cōseruationē gratiæ baptismalis. Vestis verò cādida nihil efficit, sed duntaxat significat nouitatē vitæ: sicut & cereus accensus lumē fidei.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Quartū argumentum.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm catechizare, & exorcizare sit sacerdotis officium.

Conclusio.

DE ministro tādē catechismi, & exorcismi asserit D. Tho. hanc cōclusionem. Officiū catechizandi, & exorcizādi incūbit sacerdotibus tanquā primarijs agentibus: diaconibus verò, & inferioribus ministris tanq̄ eis, qui sacerdotibus debent ministrare. Probatur auctoritate Nicolai papę. can. Catechismi. de consec. d. 4. vbi ait, Catechismi baptizandorū à sacerdotibus vniuscuiusq; ecclesiæ fieri possunt. Et autoritate Gregorij super Ezechielē, quæ ea. d. can. Sacerdotes. referūtur, vbi ait. Sacerdotes cū per exorcismi gratiā manū credentibus imponūt, quid aliud faciūt, nisi q̄ dæmonia eijciunt? Et cōfirmatur ratione. Minister, vt nomē ipsum indicat, cōparāt ad sacerdotē sicut secundarius, & inferius agens ad principale, atq; adeò nō agit nisi principali agenti cooperando. Et quātò principalis operatio maior est, tantò dignioribus indiget ministris: potissima autē sacerdotis operatio est administratio sacramenti: ergo illic diacones, qui præcipui sunt ministri, cooperantur sacerdoti in ipsa collatione sacramētorū. Vnde Isidorus, Ad diaconū, inquit, pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quę agūtur in sacramētis Christi: in baptismo, scilicet, in chrismate, & in eucharistia, patena & calice. Sic enim legendū est: nā patena, & calix non sunt in baptismo necessaria. 25. d. can. Perlectis. Et illic referūtur aliorum ministrorū officia. Ad lectorem ergo pertinet in catechismo ministrare librū, & folia vertere, & ad exorcistam ministrare in exorcismo salem, & exorcismos, vt illic ait Isido. memoriter retinere.

¶ Et per hæc clarent argumentorū S. Tho. solutiones, in quarū vltima quadruplex ponit instructionis genus. Prima enim quæ est cōuersiua ad fidem: licèt primò conueniat episcopo ac deinde prædicatoribus, potest tñ cuicunq; fidelium permitti. Secūda verò, quæ est de rudimentis fidei ad baptismū, conuenit sacerdotibus, & eorū ministris. Tertia de cōuersione in Christianismum spectat ad susceptores, seu patrinos. Sed quarta de altioribus sacrorum mysterijs pertinet ad Episcopos. Atq; hactenus de baptismi sacramento.

DE SACRAMENTO cōfirmationis distinctio septima.

Cap. 1.

BAptismo sacramentū cōfirmationis proximū est. Ait em̄ Melchiades Papa, ita hæc duo sacramenta esse cōiuncta, vt adinuicē, nisi morte præueniente, nullatenus possint segregari. Fuit ergo à Chro ipso

De conse. d. 5. cano. De his.

Universidad de Deusto
Biblioteca

redẽptore nostro, nõ exhibẽdo, sed ꝓmittendo institutũ. Datur ẽm in illo plenitudo ſpiritꝰ ſancti, de qua Ioan. 16. Si nõ abiero, paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Id quod & Luc. 24. deſignatũ eſt, vbi diſcipuli à Dño iuſſi ſunt ſedere in ciuitate donec induerentur virtute ex alto.

Ioan. 16.

Cap. 2. ¶ Eſt autem eius materia chriſma ab epiſcopo cõſecratũ, iuxta illud Innocẽtij Papæ. Presbyteris cũ baptizãt chriſmate baptizatos vngere liceat, quod ab epiſcopo fuerat cõſecratũ, non tamẽ frontẽ ex eodẽ oleo ſignare, quod ſolũ debetur epiſcopis. Forma autẽ eſt, qua more ſolenni eccleſia vtitur. Cõſigno te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Quæ quidẽ cõſignatio in fronte perficitur. Vnde lib. de inſtitutione clericorum Rabanus. Signatur, inquit, baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem, per põtificẽ verò in fronte.

De cõſec. d. 4. can. Preſbyteris.

De cõſec. d. 5. can. Notiſſimè.

Cap. 3. ¶ Et cùm effectus huius ſacramenti per aduentũ ſpiritus ſancti, quo (vt Actu. 2. legitur) tota domus, omnesq; illic pręſentes repleti ſunt ſignificetur, fit vt vniuerſis Chriſtianis exhiberi poſsit. In cuius quidem celebratione, veluti in collatione baptiſmi, aliquis etiã ſuſceptor, & patrinus requiritur, vt Innoc. Papa. 30. q. 4. Si quis. admonuit. Quapropter, & in hoc ſacramẽto ſimilis contrahitur affinitas, vt illic ſubditur.

Actu. 2.

¶ Effectus demũ huius ſacramẽti eſt tum gratię plenitudo & robur: iuxta illud verbũ eiuſdem Melchiadis. Spũs ſanctus in fonte baptiſmi plenitudinẽ tribuit ad innocentiã, in cõfirmatione verò augmentũ præſtat ad gratiã, tum ſubinde character, qui eiuſdẽ roboris ſignũ eſt: quare nõ eſt iterabile.

Cap. De cõſ. d. 5. can. Manus.

¶ Miniſter ergo huius ſacramẽti ex officio ſolus epiſcopus eſt, iuxta verbum Euſe. papæ, qui ait. Manus impoſitionis ſacramẽtum magna veneratione tenendum eſt, quod ab alijs perfici nõ poteſt, niſi à ſummis ſacerdotibus. Quòd ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum. Tametſi poſsit expontificis Maximi diſpẽſatione ſimplici presbytero cõmitti, vt ex Gregorio ad Ianuariũ epiſcopum colligitur.

Liber. de ſacra. ordinũ.

DISTINCTIONIS ſeptimæ quæſtio vnica de ſacramento confirmationis.

S. Thom. 3. part. quæſt. 72.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm confirmatio ſit ſacramentum.

Se-

SECVNDVM ſacramentum, vt diſtinct. 1. quæſt. 6. dicebamus, eſt cõfirmatio. De qua igitur quæritur, an ſit ſacramẽtum diſtinctũ à baptiſmo. Ne quis obid putet eius eſſe partem, quòd eius gratiam augeat. Et reſpõdetur vnica concluſione. Manifeſtum eſt, quòd confirmatio eſt ſpeciale ſacramentum: ſcilicet, ab alijs diſtinctum. Probatur. Sacramenta nouæ legis ad ſpeciales gratiæ effectus ordinantur: ergo vbi aliquis occurrit ſpecialis effectus gratiæ, reperitur, & ſpeciale ſacramentum. Vita verò ſpiritualis gratiæ per ſenſibilem, & corporalem cognoſcitur: in vita autem corporali poſt generationem ſpecialis perfectio eſt adulta ætas, in qua perfectæ actiones exerceri valent. Vnde Apoſtolus. 1. Corint. 3. Cùm factus, inquit, ſum vir, euacuaui quæ erãt paruuli. Quare terminus generationis eſt ſubſtantia: ſcilicet, eſſe: terminus verò augmentationis, eſt quantitas: ergo etiam in vita ſpirituali præter baptiſmum, quo per generationem eſſe recipimus ſpirituale, requiritur ad augmentum confirmatio.

Conclusio.

Obiectio arguta.

¶ Hic in primis poteſt quiſpiam contra ordinem iſtum argumentum obmoliri, quòd cùm confirmatio augmentum conferat ſpirituale, euchariſtia verò nutrimentum: & per nutrimentum fiat augmentum: deberet euchariſtiæ ſermo iſtum de confirmatione præcedere. Sed ad hoc iam ſuprà diſtinctione prima quæſtione ſexta articulo ſecundo in ſolutione. 2. reſponſum eſt.

¶ Adnotandum hic præterea rationem hanc S. Thom. niſi autoritateni eccleſiæ præſupponeret, non eſſe ſatis efficacem ad comprobandum confirmationem eſſe ſacramentum. Quapropter nec defuerunt olim, nec modò deſunt hæretici, qui hanc catholicam veritatem negent. Armenorum enim, vt Guido carmelita refert, hæreſis fuit, vt ſacramenta confirmationis, & extremę vnctionis reſpuerent.

Catholica veritas.

Vbo. Vval.

quem quidem errorem poſtmodũ Vvitcleff ſuſtinuit, vt Thom. Vvaldenſis tomo. 2. de ſacrament. ca. 3. refert, quo capite, & ſubſequentibus egregijs teſtimonijs præſentem veritatem corroborat. Eodemque poſtea errore Lutherani intincti ſunt.

¶ Eſt nihilominus hæc veritas tanquam orthodoxa fides tenenda, cuius negatio proculdubio, vt hæreſis eſt habenda. Extat enim in primis decretum Melchiadis Papæ præceſſoris Syluestri, ad epiſcopos Hiſpaniæ, vbi poſt illa verba, quæ hic citauit D. Thom. & referuntur de conſecra. diſtinct. 5. cano. De his. interrogat hæreticorum nomine. Quid mihi prodeſt poſt myſterium baptiſmi myſterium confirmationis? Quaſi non totum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fontem adiectione noui generis indigemus. Et reſpondet. Non ita dilectiſsimi. Imò ſicut exigit militaris ordo, vt cùm imperator quemcunque in militum receperit numerum non ſolùm ſignet receptum, ſed etiam armis competentibus inſtruat pugnaturum: in baptiſmo recipitur homo in militiam, & in confirmatione coarmatur ad pugnam. Et infrà, quod ea diſtinct. can. Spiritus ſanctus. refertur. Spiritus, inquit, ſanctus in fonte (ſcilicet baptiſmatis) plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præſtat ad gratiam: & quia in hoc mũdo tota ætate victuris inter inuiſibiles hoſtes, & pericula gradiendum eſt, in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam: in baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur. Et infrà. Generatio per ſe ſalvat in pace baptiſmi recipiendos, confirmatio armat, & inſtruit ad agõnes. ¶ Vnde præter rationem factam alterã adijcere poſſumus. Vbi enim in vita ſpirituali noua offertur difficultas, nouũ requiritur ſacramentũ: ſed præter difficultatem credendi, cui nobis per gratiam baptiſmalem ſuccurritur, ſuccedit noua in cõfitendo eãdem fidem corã tyranno, eius perſecutore mortis periculum offerente: ergo cùm illic ſit neceſſaria confeſsio (vt enim ait Paul. ad Roma. 10. Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem) fit vt ad hunc effectum opus ſit nobis ſingulari auxilio, atque adeo ſingulari ſacramento. Quod ſi quis arguat. Virtutes, quæ infunduntur in baptiſmo, vt fides, charitas, & fortitudo ad id ſufficere, reſponſum vſque ad artic. 7. expectet. Eadem veritas ſancitur ea. diſt. 5. multis ſanctorum pontificum decretis, vt can. De his. ex eodem Melchiade, & can. Manus. ex Euſebio papa. & can. Nouiſsimè. ex Rabano. & can. Vt ieiuni. ex concilio Aurelianenſi, & multis ſubſequentibus. Extat, & decretum Concilij Laodiceni ca. 48. & concilij Florentini in inſtructione Armenorum. Vnde cũ in ca. Sancta Romana. de celebratio. miſſa. hæreticus declaretur quicũq; de ſacramentis aliter, q̃ eccleſia Romana ſenſerit, fit, vt qui cõfirmationem negat eſſe ſacramentum, hæreticus ſit pronunciandus. Quare meritò Tridẽt. ſyno. ſeſs. 6. Lutherũ de hac re ſub

Altera ratio.

Teſtimonia ſacra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæreticum est negare confirmationem.

re sub his verbis cõdemnauit. Siquis dixerit cõfirmationem esse ceremoniã quandã,& nõ potiùs verũ ac propriũ sacramentũ,anathema sit. Idẽ habetur in epist. Clementis papæ ad vniuersos episcopos.

Fundaméta sacra.

¶Quòd si scisciteris vtrùm veritas hæc in sacris literis habeat fundamentũ, respõdetur, q̃ Aug.lib.2.cõtra literas Petiliani. ca.104. illud psal.132. Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbã Aaron, ait posse interpretari de sacramẽto chrismatis. Et lib.3. cõtra Donatisca.16. illud ad Rom.5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritũ sanctũ, qui datus est nobis. eidẽ attribuit sacramento. Et Ambr. illud ad Ephe.1. Spiritũ sanctũ, in quo signati estis. Veruntamẽ nisi autoritas ecclesię catholicę, spiritu sancto illustrata, interpres nobis adesset, testimonia hæc nõ vsq; adeò rem demõstrarẽt. ¶Ex canonibus citatis colligitur

Virtus confirmationis.

virtutẽ huius sacramenti ex suo nomine esse pensandã: est enim virtus cõfirmationis perficere gratiã baptismalẽ. Per baptismũ enim fit homo christian⁹, sed tenerrimus, & vt ait Petr. quasi modò genitus infans: per hoc tũ sacramentũ cõfirmatur, & cõsolidatur in fide. ¶Vt hoc autẽ apertiùs fiat, quæritur de sacramenti

1. Argum.

huius institutione. Sacramẽta enim, (vt arguit primo loco D.Th.) ex diuina institutione efficaciã habent: cõfirmatio autem non legitur à Christo instituta: nõ ergo est sacramentũ. De hoc igitur D.Th. tres refert opiniones. Primã

Alexander Alen.

cõplexus est Alex. Alens. 4.p.q.24. memb.1. videlicet, q̃ neq; à Christo, neq; ab apostolis sub hac materia & forma, quas habet, fuit institutũ: quia apostoli, vt legitur Actuũ.8. &.19. nõ leguntur cõfirmasse nisi per manuũ impositionẽ: sed illis, inquit, defunctis spiritus sancti instinctu in cõcilio Meldensi quantũ ad materiam, & formã institutum est, quod quidẽ cõcilium refertur de cõsec.d.5. can. Vt episcopi. Alij dicunt, q̃ in Aurelianensi citato. Alij verò dixerunt, q̃ licèt nõ à Christo, ab apostolis tñ fuerit institutum. Huiusmodi autẽ opiniones nõ possunt tutò defendi: nã cùm sacramenta gratiam cõferant, nõ possunt nisi à Christo institui per potestatẽ excellentiæ, quam, vt.d.4. Aug. nos docuit, Christus nulli cõmunicauit: & cũ materia, & forma sint de substantia sacramenti, fit neutrã nisi solus Christus potuerit instituere. Et cõfirmatur autoritate Cypriani in sermone de hac re. s. de vnctione chrismatis. Vbi ait, hoc sacramentũ diuinitus esse institutum. ¶At nondù vis contrarij argumẽti eneruata est. Nã cùm nec Christus confirmasse legatur, neq; apostoli nisi per manuum impositionem, nõ est solida affirmatio, q̃ illud Christus instituerit. Nonnulli ergo aiunt, q̃ Christus illud instituerit Matth.19. vbi manus super pueros ponebat. At verò cũ illi nõ censeãtur fuisse tunc baptizati, falsum est tunc sacramentũ instituisse, quod nõ nisi baptizatis conferri potest. Fuit autem quædã cõfirmationis illius insinuatio, qua pòst vtebantur apostoli. Alij dicũt (quò alludit Sco.) Christũ cõfirmasse apostolos Ioã.20. vbi insufflando dedit eis spũm sanctũ. Hoc aũt ob id nõ est verisimile q̃ illic nõ est datus spũs sanctus, nisi ad remittendum pctã. Secũdo, quia in primitiua ecclesia, vt infrà videbimus, in cõfirmatione descendebat spiritus sanctus visibiliter, qui tamẽ illic nõ legitur apparuisse. Atqui in hoc sensu intelligitur illud Ioãn.7. vt hic ait D. Tho. Nõdum erat spiritus datus (scilicet ante ascẽsionẽ visibiliter,) quia nõdum Christus erat glorificatus. Item quia apostoli nõ fuerũt cõfirmati nisi in die pẽtecostes descensu spiritus sancti. iuxta illud Lucæ. 24. Vos autẽ sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Dicẽdũ ergo, vt hìc ait S.Tho. q̃ sacramentũ hoc Christus instituit, non exhibẽdo, sed ꝓmittendo plenitudinem spiritus sancti, quæ per ipsum confertur, iuxta illud Ioan.16. Si non abiero, paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eũ ad vos. ¶Quòd si de institutione chrismatis interrogãdo institeris, rñdet Fabianus papa martyr in epistola ad oẽs orietales epos, quæ refertur de cõse.d.3.can. Literis. licèt nõ quã latè est apud autorem. Vbi ait q̃ in cœna, vbi Christus eãdem ꝓmissionẽ fecit, chrisma cõficere docuit. Sicut, inquit, præcessores vri à sanctis apostolis acceperũt, & nobis reliquerũt. Imò verò Diony. Pauli discipul⁹. Post baptismũ, inquit, hierarcha (id est eps) sacro vnguẽto signat baptizatũ. Neq; cauillari quis põt dicẽs, illud de chrismatione intelligi, quæ fit in baptismo in vertice capitis. Illa nãq; tũc nõ erat in vsu, qppe quæ, vt. d.3.ar.10. diximus, & Hugo libr.2. de sacram. part.7. ca.3. refert, postmodũ sunt à Sylvestro papa instituta. Intelligiẽ ergo de cõfirmatione, quę vt infrà videbimus, illico post baptismũ fiebat. Erroneũ ergo esset dicere sacramentum hoc nõ fuisse à Chro institutũ. Quòd si arguas, huiusmodi testimonia nõ id apertè asserere, rñdet, satis esse ecclesiã suis decretis sanxisse cõfirmationẽ esse sacramentũ, vt inde velut certissimũ colligatur, neq; materiã eius neq; formã ab alio, quàm à Chro fuisse institutã. Cur autem apostoli per manuũ impositionẽ confirmabant, art. proximo dicemus.

¶Se-

Secũdũ argumentum.

¶Secundò arguit S. Tho. Sacramenta nouæ legis fuerunt in veteri præfigurata, iuxta illud 1.Corint.10. Oẽs in Moyse baptizati sunt, &c. confirmatio aũt non fuit illic præsignata: ergo non est sacramentũ. Respondetur, q̃ cũ in lege illa, vt habetur ad Hebræ.7. nihil fuerit perfectum, & per hoc sacramentum plenitudo spiritus sancti conferatur, nihil mirum si nulla eius illic figura præcesserit. ¶Vrgẽtius est tamen argumentum tertium. Sacramenta enim ad hominum salutem ordinantur: sed sine confirmatione decedẽtes salutem obtinẽt: ergo non est sacramentum. Pro solutione huius meminisse oportet ex dist.5. arti.1. aliquid necessarium esse ad salutem, posse intelligi aut necessitate finis, aut necessitate præcepti. Prio modo respondet hìc D.Th. confirmationẽ nõ esse necessariam, sed sufficere baptismum. Et hoc cõstat ex verbo Melchiadis can. citato. Spiritus sanctus. de consec.d.5. vbi ait. Regeneratio per se saluat mox in pace baptismi recipiendos iuxta verbum euangelicũ, Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Vnde subdit, q̃ qui illico post baptismum acquisita innocentia immaculati peruenirent ad mortem, confirmantur morte. Alioqui necessariũ esset paruulos baptizatos illico confirmare. Et ideo d.1.q.6.arti.4. diximus non omnia sacramenta esse simpliciter necessaria, sed tria tãtùm. Alia verò sunt quidẽ necessaria non simpliciter, vt sine quibus salus esse nõ possit, sed sicut quæ ad perfectionẽ salutis operantur. Et adducit D.Tho.in.4.d.7.q.1.arti.1. exemplum. Sicuti ad vitã animalis nutrimentũ necessarium est simpliciter, sed equus ad iter faciendum, nõ simpliciter, sed ad reicõmoditatẽ. Et hoc secundo modo est ad vitã spiritualem necessaria cõfirmatio, iuxta verbum eiusdem Melchiadis can. de his. vbi ait, baptismum & confirmationem adeò esse coniuncta, vt vnũ sine altero ritè perfici nõ possit: nam gratia confirmationis perficit, & corroborat baptismalem. Moderatur autem D.Thom. dictum suum: scilicet, sine confirmatione posse obtineri salutem, nisi ex contemptu relinquatur. Contemptus autem esset, si cõfirmatio perinde relinqueretur ac si nullum esset sacramentum. Itaque negare esse sacramentum est hęresis: contemnere verò est peccatum mortale. Restabat hic autem quærere, vtrum hoc sacramentum sit necessarium necessitate præcepti, vt est eucharistia, & pœnitentia. Hoc autem tangit inferius D.Tho. arti.8. vbi id examinabatur, & quod hìc de contemptu dicitur explicabitur.

Quartũ argumentum.

¶Quarto loco arguit. Per sacramenta conformamur Christo, per confirmationem autem minimè, quia ille non fuit confirmatus, licèt baptismum, & eucharistiam susceperit, fueritq; sacerdos. Respondetur ad minorem, q̃ per hoc sacramentum conformamur Christo quatenus ab instãti suæ conceptionis, vt legitur Ioan.1. fuit plenus gratiæ & veritatis. Quæ quidem nostra plenitudo declarata est in eius baptismo, quando spiritus sanctus descendit corporali specie super eum. Doctrina est Augu.15. de trinitate cap.26. scilicet, q̃ tunc Christus nõ vnctus est, quãdo descendit columba super eũ: sed ab instanti suæ conceptionis, iuxta illud Actu.10. Quoniam vnxit eum Deus spiritu sancto: sed in columba designatum est corpus Christi mysticum, quod est ecclesia, vbi baptizati accipiunt spiritum sanctum. Non enim congruebat Christo, qui est caput ecclesiæ, per sacramentum recipere plenitudinem gratiæ.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm chrisma sit conueniens materia huius sacramenti.

Conclusio.

SIcut confirmatio sacramentũ est, materiam habere debet. De qua ergo S.Thom. hac conclusione respondet. Chrisma est conueniens materia huius sacramenti. Probatur primò autoritate Gregorij ad Ianuarium canon. Presbyteri. 1. de consec. dist.4. vbi ait. Presbyteri baptizatos infantes signare in fronte sacro chrisma te non præsumant, sed episcopi postmodùm confirment in fronte. At quoniam chrisma ex oleo, & balsamo constat, colligitur vtriusq; decentia ex natura ipsius sacramẽti. Cõfertur enim in eo plenitudo spiritus sancti ad robur spirituale, quod perfectæ cõgruit ætati: in ætate autem perfecta homo actiones suas alijs cõmunicare incipit, imò filios generare, cùm antea soli sibi singulariter viuat: quare materia confirmationis debet esse illa, quæ non modò spiritum sanctum, sed eius plenitudinem repræsentet. Hæc autem plenitudo oleo aptissimè significatur, quod sua lubricitate, & pinguedinis exuberantia in alios diffluit, iuxtà illud psalmi. 132. Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius. Vnde, & de Christo ait Propheta psalmo. 44. Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Et hoc propter plenitudinem spiritus sancti, de qua, vt legitur Ioan.1.

nos

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos omnes accepimus. Ratio autem admixtionis balsami sumitur ex odoris fragrantia, quæ in alios redundat, iuxta illud Aposto. 2. Corinth. 2. Christi bonus odor sumus deo. Nã etsi alia sint multa odorifera, tamen balsamũ, vt Plin. lib. 12. naturalis historiæ cap. 25. autor est, omnibus odoribus præfertur. Vnde Eccle siast. 24. Qui si balsamum non mixtum odor meus. Et præterea incorruptionem præstat: quare humana cadauera balsamo cõdiuntur.

Expositio articuli. ¶Chrisma nomen Græcũ est, idem significãs quod vnguentũ in genere, à χρίω, quod est vngo, sed ecclesiastico vsu accõmodatum est ad significandũ illud, quod ex oleo, & balsamo cõficitur, vt ca. vnico extra de sacra vnctione, ait Innocẽ. Vnde de vtraq; materia istarũ versatur in dubio an sit necessaria. Primum. s. an in sacramẽto cõfirmationis requirat vnguentum in genere, nõ disputando de balsamo. Petrus enim Aureolus, vt in. 4. refert Marsil. q. 5. arti. 1. ait cononistarũ esse opinionẽ, quòd in hoc sacramẽto nullũ requiritur vnguentũ. Et hæc quidẽ opinio cõsequẽs est ad illam suprà citatam illorũ, qui dicunt hoc sacramẽtũ quãtum ad materiã nõ fuisse institutũ à Christo. Vnde eadem est probatio. Scilicet, Christus nõ legitur designasse hanc materiã, neq; apostoli per illam cõfirmasse, sed per manuũ impositionem: quare, vt ait Hugo lib. 2. de sacrament. part. 7. ca. 2. Sacramentũ hoc dicitur manuum impositio: & sub hoc nõie legitur in decretis de cõsecra. dist. 5. ergo ecclesia hanc materiam instituit, ac perinde dispensare potest, vt absq; illa sacramentũ hoc perficiatur. Est autẽ opinio (sicuti suum fundamẽtũ) erronea. Iam enim monstratũ est, hoc sacramẽtum etiam quoad materiã, & formã fuisse à Christo institutũ. Imò, vt Fabianus papa suprà citatus ait, in cœna Christus illud instituit. Et Dionysius appellat sacramentũ chrismatis hostiam: & ait, q̃ baptizatus à hierarcha sacro oleo vngitur. Idemq; ait Clemens, vt ar. 1. citati sunt. Et Innocen. modò allegatus, de sacra vnctione, dicit materiã sacramenti huius esse chrisma Idq; in cõcilio Florentino definitũ est. Imò vt Innoc. ibidẽ ait, Christus à chrismate dicitur, quo vnctus est, & à Christo christiani: qui etiam vncti. Idẽque ait Aug. de consensu euãgelistarũ lib. 1. c. 13. & Dionys. 4. c. eccleſiast. hierar. Est, inquit, quædam perfectiua operatio (hoc enim nomine ipse nominat sacramenta) quã duces nostri (id est apostoli) chrismatis hostiã vocant. Et vrgentissimè etiã id probat, quia materia debet formę consonare, quare si chrisma nõ esset necessarium, falsa esset forma,

Dubitatio. Confirmo te chrismate salutis. Neq; verò reperiuntur canonistæ, qui hoc dicant. Quandoquidem: nec Sylvester verb. Confirmatio, neque Adrianus in eadem quęstione, licèt sint canonistæ, vllum illius opinionis referunt, sed indubiè asserũt esse vnguentum necessarium. Tertia glũsa.

¶Sed rogas, vtrùm sufficit oleum nucum, aut amygdalorum, aut aliud simile: hoc enim dubium Sanctus Thomas argumento tertio mouet. Ad quod respondet id minimè sufficere: nam succi illi non sunt oleum, sed, sicut dictum est de aqua baptismi, q̃ requiritur simplex, ita dicendũ est hic, q̃ requiritur oleum oliuarũ. Hoc enim solum dicitur propriè oleum. Vnde & oliua ipsa semper frondibus virens, virorem misericordię spiritus sancti significat, cuius ideo ramusculum columba tanquam indicium cessantis iræ Dei, Noë arca inclusa detulit. ¶Intricatius autem forsan dubium est, vtrũ balsamum sit de necessitate sacramenti. Enim uerò vniuersalis ferè omniũ sententia est mixtionem balsami esse de substantia sacramenti, itaque sine illa nullum esset. At verò Caietanus in hoc articulo ait, quòd licèt balsamũ sit necessarium necessitate præcepti, non tamen necessitate sacramenti. Itaque qui illud nõ apponeret, peccaret quidem mortaliter, nihilominus sacramentum cõficeret. Et quanuis vbique verear cõmuni me obijcere opinioni, tamen quia contrarium non est hactenus ab ecclesia tanquam catholicum definitum, fateor hãc mihi opinionem semper placuisse, neque modò displicere posse. Et quoniam rei tanti momenti primum fundamentum ex testimonio ecclesiæ subijciendum est, certum esse videtur rei huius decretum Innocentij. 3. capit. Pastoralis. de sacrament. non iterand. Consultus nanque, vtrum confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuerit non chrismate, sed oleo delinitus, respondet, quòd in talibus non est aliquid iterãdum, sed cautè supplendum quod incautè fuerat prætermissum. Vbi dicens non esse iterandũ, sed supplendum, planè docet fuisse sacramentum, atque adeò chrisma non esse de eius substantia. Quare glossa super idem cap. quam sequuntur ibidem Innocent. 4. & Hostiensis, & Pakudanus distinctione septima. quęstione prima, & Adrianus in quæstio. de confirmatione, textũ destruit. Ait quippe, quòd sacramentũ illud fuerat nullum, & ideo iterandum. At non dicitur, inquiunt, iterari, q̃a prius nullũ fuit. Sed aiunt Hostiẽ. & Innoc. q̃ nõ debẽt tũc solẽnitates iterari. Destruit, inquã, textum glossa: nã si nullũ fuissẽt sacramentũ, hoc

Papa

Papa expressisset dicens, quòd iteraretur. Dicere autem quòd nõ iteratur propterea, quòd nullum fuit, profectò ridiculũ videtur. Est q̃ pe res notissima, id quod non est, nõ iterari: & ideo pontifex non fuisset solicitus id admonere. Igitur vbi dixit nõ iterari, docuit prius fuisse sacramentum: & vbi adiecit, cautè supplendum quod fuerat prætermissum, docuit chrisma non fuisse de substantia: nam quod est de substantia non suppletur, quandoquidẽ tunc totum est sacramentum iterandum. Et tamen illic papa nõ præcipit, nisi quòd apponatur chrisma absq; vlla forma. Respondet enim sub eodem tenore de illo casu, & de diacono, qui fuerat ordinatus sine manuũ impositione, quam constat non esse de essentia sacramenti ordinis. Item, quia si primum nõ fuisset sacramentum, nulla obstaret ratio quominus solẽnitates omnes essent postmodum cũ sacramento iterandæ. ¶Accedit ratio non cõtenenda, quòd materia necessaria sacramenti debet esse clara & apertissima, de qua nemo possit dubitare: vt est aqua in baptismo, & panis & vinum in eucharistia: balsamum autem vt loco citato ait Plinius, multis modis adulteratur, adeò vt viri prudẽtes vix, quod ad nos adfertur, verum esse arbitrentur, quare dubiũ esset an tunc sacramentum sit solidum.

Rationes dubit. Dubitat. balsamum. Caietan. Natura materiæ. Alexand.

¶Arguitur deinde argumento quarto S. Thomæ. Materia sacramenti debet esset cõmunis, quæ vbiq; reperiatur, vt aqua baptismi: oleũ autem in multis regionibus nullũ est, & multominus balsamum: ergo hæc non sunt de essentia sacramenti. Respondet quidem bene, q̃ cum confirmatio non sit sacramentum necessitatis vt baptismus, non est necesse, vt vbique eius materia nascatur, sed satis est quòd possit aliunde aduehi. At verò hoc forsan dicit propter oleum: nam balsamum neque per vecturam potest vbiq; haberi. Arbuscula enim illa, vt illic Plinius refert, vni terræ Indiæ concessa est, eademq; duobus quondam tantũmodò hortis, licèt historia, quam nobis orientales referunt, vera est, iam ferè bellorũ frequentia est dissipata. Quare in his nostris regionibus, quã rarissimum inuenitur castum balsamum, sed pro illo substituitur aliud, quod ex occidentali nouo orbe adsportatur, quod re vera indicia non habet iusta veri balsami. Neq; arbuscula ipsa, quæ vt ait Plinius, viti similior est, quã myrtho: illa esse videtur, quæ in illis occidentalibus partibus nascitur. Quod autem sacramentum ecclesiæ ex tam multis periculis pendeat, non est concessu facile. Nihilominus fateor argumenta in contrarium multum perplexitatis afferre, sunt tamen fortè sublubilia. Nam, quod Innoc. extra de sacra vnctione ait, chrisma ex oleo, & balsamo confici, dicere possumus præceptum insinuare, nõ autem necessitatem sacramenti, vt ipse idem in decretali. pastoralis. allegata docet, & can. Presbyteris. de consecr. distinct. quarta. quod prius appellat chrisma, illico appellat oleum. Et Dionysius non meminit balsami, sed tantùm dicit fuisse odoriferum chrisma. Imo apud sanctos patres ratissima balsami mentio reperitur. Pariter ergo, & decretum concilij Florentini glossari potest, vbi decernitur materiam huius sacramẽti esse chrisma ex oleo & balsamo cõfectum: scilicet: quòd intelligitur balsamum dũtaxat de præcepto. Nec S. Thom. aliud in conclusione dixit, quàm quòd chrisma est conueniens materia. Quòd si arguas, formam sacramenti absq; balsamo reddi falsam, Confirmo te chrismate salutis, id negatur: quoniã chrisma, vt dictum est, de se non significat nisi vnguentum. Quare si verbo latino proferretur, Confirmo te vnguento salutis, verum esset sacramentum. Atque adeò illo nomine nõ significatur tanquàm de necessitate sacramenti balsamum. ¶De hoc autem cum Caietano non ita facilè consenserim. Ait quippe, non esse credibile, in primitiua ecclesia pauperrimos episcopos habuisse balsamum, & ideo procedente tempore fuisse hoc institutum. Enimuerò Fabianus Papa suprà citatus in cœna ait Christum confecisse chrisma: quare eadem die singulis annis conficitur, atque illum morem ecclesiam Romanam, Antiochenam, Hierosolymitanam, atque Ephesinam ab Apostolis ait susceptisse. Quare excusationem aliarum regionum non admittit, quæ sibi prætexebant balsamum per singulos annos non posse reperire. Fuit ergo permixtio balsami institutio Christi. Sed cui hæc nostra opinio placuerit, dicat, id instituisse tanquàm præceptum: non tamen quòd vbi reperiri non posset, deberet sacramentum aboleri.

Caietan.

¶Primum argumentum Sancti Thom. est. Sacramentum hoc, vt dictum est, Christus p̃ mittendo Apostolis spiritum sanctum instituit: misit autem ipsum eis absque omni chrismatis inunctione: Apostolique, vt legitur Actu. 8. &. 9. per solam manuum impositionem absque chrismate eundem spiritum sanctum conferebant: ergo chrisma non est necessaria materia. Quatuor autem Diuus Thomas perdoctè respondet. Primùm, quòd Christus propter potestatem excellentiæ, quæ sacramentis non alligabatur, contulit Apostolis

Primũ argũ.

rem

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem huius sacramenti, id est, plenitudine spiritus sancti absq; sacramento: eò quòd, vt ad Roma. 8. ait Apostolus, primitias eius acceperũt. Secũdò ait, quòd nihilominus aliquid materiæ huic simile tunc exhibitum illis est sensibiliter: descenderũt enim in eos linguæ igneę, vnde ignis ad significationem olei refertur, nisi quòd cùm per Apostolos erat gratia spiritus sancti in alios deriuanda, ignis, qui vim habet actiuam, illis cõgruebat, oleũ autem, quod fomentum est ignis, cõuenit reliquo orbi. Vnde similitudo constat, quòd ipsi igne spiritus sancti totum mundum inflammarunt. Pariter lingua ad balsamum refertur, nisi quòd ipsa p locutionem, balsamum verò per odorem diffunditur: quia scilicet ipsi replebantur spiritu sancto: tanquam doctores, nos autem tanquã operatores, iuxta verbum citatum apostoli. Christi bonus odor sumus. Tertiò ait, q̃ pariter apostoli sæpe per solam manuum impositionem eundem spiritum sanctum conferebãt visibiliter descendentẽ, sicut super ipsos descenderat. Vnde Petrus Actu. 11. cùm cœpisset loqui, cecidit, inquit, spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio. Vbi autem illa sensibilia miracula diuinitus sensibiliter ostendebantur, non erat alia necessaria visibilis materia sacramenti. Quartò igitur addit, quòd vbi illa sensibilia miracula non apparebãt, chrismate etiã ipsi apostoli vtebantur iuxta verbum suprà citatum Dionysij. Est quædam perfectiua operatio, quam duces nostri chrismatis hostiã vocant. ¶ Atqui hanc veritatem: quòd apostoli chrismate vterentur, plane comprobat decretum illud Fabiani Papæ nuperrimè citatum, eandemq; Thom. Vualdens. tomo. 2. de sacrament. ca. 113. confirmat, idque potissimùm testimonio Bedæ lib. 6. super Lucam capit. 6. vbi ait. Egressum illum Christi frequentem cum discipulis in montem oliuarum, vt Matth. 21. & Lucę. 19. legitur, significasse, quẽadmodum omnes in morte eius baptizati altissimo spiritus sancti essent chrismate confirmãdi. Vnde Vualdensis concludit dicens. Nemo igitur dicat, qui vult esse fidelis, quòd sacramentum cõfirmationis fiebat sine vnctione per solã manuum impositionem à Christo & Apostolis. Imò addit Palud. distinct. 7. quæst. 1. quòd si aliquando Apostoli sine chrismate, per solam manuum impositionem comfirmabant, id ex dispensatione spiritus sancti faciebant, sicut quando baptizabant in nomine Christi. Quæ quidem sententia coniectura non caret,

¶ Et quod de confirmatione dictum est, id & de ordinibus nonnulli sentiunt, scilicet, quòd quandoque Apostoli per solam manuum impositionem ordines conferebant, iuxta illud. 1. ad Timoth. quarto. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiã cum impositione manuum presbyterij. Et ca. 5. Manus citò nemini imposueris. Attamen hoc nõ est necessarium dicere: nam cùm traditio materiæ, scilicet, hostiæ calicis nunc habeatur tanquàm ordinandis sacerdotibus necessaria: & tunc nulla fuerit ratio dispensandi, non est cur negetur tunc etiam cum manus imponebantur, eandem materiã tradi. Chrisma verò non est de essentia sacramenti ordinis.

¶ Secundum argumentum S. Thomæ est. Cõfirmatio, vt suprà diximus, est baptismi perfectio: sed illius, materia est simplex aqua ergo & huius deberet esse simplex oleum absque balsamo. Negatur autem consequentia, propter diuersam rationem. Per baptismum enim acquiritur spiritualis vita simpliciter, qua homo priuatim viuit: sed per confirmationem plenitudo spiritus sancti ad multiplices operationes. Est enim spiritus sanctus vt Sapien. 7. legitur, in se vnicus: sed in operando multiplex. Vnde. 1. Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt, vnus autem spiritus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sit de necessitate huius sacramẽti, vt chrisma sit ab epo cõsecratũ.

VM chrismatis substãtia sit cõstituta, quæritur de eius qualitate, vtrũ necessaria sit eius per episcopũ consecratio. Et respondet D. Thomas hac cõclusione. Tam chrisma, q̃ oleum sanctũ infirmorũ priùs benedicuntur, q̃ adhibeantur ad vsum sacramẽti. Probatur primò autoritate Innoc. can. Presbyteris. de consecra. dist. 4. vbi ait, q̃ presbyteris baptizatos chrismate vngere liceat, quod ab episcopo fuerat cõsecratum (s. in vertice capitis) nõ tamen frontẽ eodem oleo signare, quod solum debetur episcopis cùm tradunt paracletũ scilicet in cõfirmatione. Et cõfirmatur ratione. Cùm enim tota sacramentorũ sanctificatio à Christo, vt dictũ est, fuerit deriuata, cõsiderandum est illa in triplici esse differentia. Quædã em̃ sunt q̃ materiã habent corporeã. Et horũ quædã sunt quibus Chr̃s vsus est, vt baptism̃ & eucharistia, q̃ subinde ex vsu ipsius Christi aptitudinẽ acceperũt ad vsũ sacramẽti, iuxta verbũ Chryſ. Nũq̃ aquę baptismi purgare peccata

cata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. De cõsecr. dist. 4. can. Nũquam. Et similiter ipse Dominus, vt Matt. 16. & Luc. 22. legitur, accipiens panem & calicem benedixit. Quavtiq; ratione de essentia huiusmodi sacramentorum non est nouа benedictio materiæ, sed de solemnitate duntaxat. Vnctionibus autẽ visibilibus Christus non fuit vsus, & ideo tam chrisma in cõfirmatione, q̃ oleum in extrema vnctione necessariò requirit benedictionem. In sacramentis verò pœnitentiæ & matrimonij, quia nulla est corporalis materia, ratio cessat. Atq; adeò in sacramẽto ordinis, quod nõ consistit in applicatione materiæ, sed in traditione potestatis: vnctio enim illic chrismatis non est sacramentum, sed sacramentale: sicuti vnctio in baptismo super vertice capitis.

¶ Et per hoc, inquit, Sanct. Tho. soluitur argumentum primum, quod est hoc. Benedictio aquæ baptismalis non est de essentia sacramẽti, neq; benedictiones, quæ in missã præcedũt consecrationem super panem & vinum: ergo neq; cõsecratio chrismatis. Negatur em̃ cõsequentia propter adductam discriminis rationem. ¶ Quanuis conclusio hæc sit à Theologis recepta, tamen ratio hæc S. Tho. non omnibus probatur. Arguit enim Durand. dist. 7. quæst. 2. Si propterea, quòd vsus Christi materiam baptismi, & eucharistiæ consecrauit, non est alia eius benedictio de essentia, sequitur, quòd neque sit de decentia: imo per illas sacramentales benedictiones videtur iniuria irrogari Christo, qui illas materias benedixit. Item, Christus etiam vnctionibus vsus est, vt patet Ioan. 12. & Lucæ. 7. vbi vnctus legitur à Maria Magdalena. Et Ioan. 19. vbi legitur post mortẽm vnctus à Nicodemo. Subdit ergo aliam rationem, quia scilicet instrumentũ debet ministro congruere: & quoniam minister confirmationis est episcopus, per benedictionem ad huius functionem sacramenti determinatus, debet etiam materia benedictione eiusdem episcopi determinari. Ad hoc verò nos dicimus, quod nisi res esset ecclesiæ sanctionibus decreta, rationes huiusmodi non cõuincerent. Ecclesiæ autem sanctione suppositã multò est luculẽtior ratio S. Tho. Quare licet in. 4. dist. 7. quæst. 1. ar. 2. illa Durandi vsus fuerit, eandem tamen hìc tanquam insufficiẽtem prætermisit. Et hanc amplexus est, quæ est Bonauenturæ, Richardi & Scoti. d. 7. Nam primum sequeretur ex illa ratione, quòd etiã materia eucharistiæ postquam habet determinatum ministrum, nempe sacerdotem, de necessitate requireret benedictionẽ: q̃d falsũ est. Vnde ad primã eius rationem respõdetur, q̃ cùm benedictiones illæ non fiant tanquam necessariæ, nulla inde Christo irrogatur iniuria: secùs si adhiberentur, quasi inde accresceret virtus sacramẽto. Ad secundã verò respondetur, q̃ Christus nõ est vsus illis vnctionibus tanquã sacramentis, aut sacramẽtalibus: fuerat enim vnctus virtute vnionis plenitudine gratiæ spũs sancti. ¶ Dubium autẽ magis forsan perplexũ est, vtrum cõsecratio hæc ẽpalis sit solum de necessitate præcepti, an verò de necessitate sacramenti. Et hoc dubiũ triplex est. Primum enim dubitatur vtrùm aliqua consecratio requiratur. Et secundò vtrùm simplex sacerdos possit illud cõsecrare, vt sacramẽtum sit validum. Et tertiò vtrũ saltẽ ex dispensatione summi põtificis id possit. ¶ At ne tot in dubium reuocemus, cõstantissimum est, & catholicum, requiri benedictionem, & consecrationem. Hoc patet primò ex illo decreto Fabiani, vbi ait, Christum in cœna docuisse cõficere chrisma. Et ex solẽni cõsuetudine ecclesię, quę habet, vt illa die quotãnis ẽps cõfectum chrisma cõsecret, cuius vsus nõ duret nisi illo anno vt patet can. Literis. de cõsecr. d. 3. & can. Si qs de alio. d. 4. Et ex decretis, quibus definit, materiam cõfirmationis esse chrisma ab episcopo cõsecratum. Vt can. Presbyteris. ead. distinct. & extra de sacra vnctione. & in concilio Florẽtino. Vbi idipsum expressis verbis definitur.

¶ At vero vtrũ sufficiat necessitati sacramenti à simplici sacerdote ex officio consecrari. Caietanus solus est, qui in præsentiarũ hoc reuocat in dubium. Et licet nihil definiendo concludat, arguit tamen ad partem affirmatiuam quam ait rationi magis cõsentaneã. Est argumentum eius, q̃ cùm sacerdos possit hostiam consecrare, quæ est ẽium cõsecrationum summa, à fortiori si cõsecret chrisma, cõsecratio tenebit, licet peccet, quia est interdict̃ ne faciat, vt patet in cõcilio Toletano. 8. ca. 7. & in Carthaginensi. 2. & 3. quę referuntur. 26. q. 6. can. Si iubet. & can. Presbyter. Hæc tamen opinio nõ est tuta: qm̃ sicut solus episcopus ex officio est ministerr sacramenti, ita & solus ipse est, qui ex officio materiam potest cõsecrare. Neq; cõsequentia Caietani vllius est põderis. Fallit enim regula, q̃ qui potest mãius, possit minus. Minus enim est conficere altaria, & conferre minores ordines, quàm consecrare hostiam, tamen sacerdos qui potest hoc maius, nõ potest illa minora facere. ¶ Vrgens tamen argumentũ ducitur ex præallegato cap. Pastoralis. de sacramen. non iterand.

quòd

Beda.

Vualdensis.

Paluda.

De ordinibus.

Dubium.

Responsio

Dubium.

Argument. Caietan.

Arg ex cap. Pastoralis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd nulla consecratio materiæ sit de necessitate sacramenti: quãdoquidẽ ille, qui illic inducitur solo oleo confirmatus, non iubetur iterũ confirmari: quare illud sacramentum iudicatũ est validum, vt supra expositum est. Respondetur, quòd certò credendum est fuisse illum confirmatum oleo catechumenorum, & infirmorum per episcopum benedicto: ob idq; aliqua benedictio est de essentia. Argumẽtũ verò videtur concludere, quòd benedictio chrismatis non sit de essentia, saltem si illam sustineamus opinionem, q̃ balsamum non est de essentia. Vnde dicere possumus, vt ait Paluda. d. 7. q. 4. arti. 3. quòd licèt consecratio, & benedictio chrismatis, & olei sit de iure diuino, tamẽ quòd hæc, vel illa sit cõsecrationis forma, ecclesiæ cõmissum est, sicuti confessioni, quæ est de iure diuino, tempus præfinire, & personas ad matrimonium legitimas reddere & illegitimas. Quare variare consecrationem materiæ non est eius substantiam mutare, atque adeò nec substantiam sacramenti.

Aliud dubium.

¶ Restat ergo dubium, vtrùm saltem ex commissione episcopi vel papæ possit simplex sacerdos consecrare chrisma: nam Caiet. de hoc

Scotus.

non dubitat. Imò & Scotus id quoq; videtur concedere. Ait enim quòd requiritur chrisma ab episcopo sanctificatum vel ab alio, cui talis sanctificatio poterit cõmitti. Neq; verò ratio Caietani est despicienda: nã etsi minister huius sacramenti sit episcopus, adeò vt nisi ipse confirmauerit sacramentum nullum sit, vt ca. Manus. de consecra. dist. 5. sancitur, nihilominus, vt arti. 11. videbimus, potest ex cõmissione papę simplex sacerdos confirmare: & cùm collatio sacramenti præstantior sit, quàm benedictio materiæ, sicut sacramentum præstantius ipsa materia, consequitur, vt & consecratio chrismatis possit simplici sacerdoti cõmitti. Neque concilium Florẽtinum obstare videtur, dicẽs, q̃ aliquando ex dispensatione simplex sacerdos legitur confirmasse, chrismate tamen per episcopum confecto: nam illic id solum quod contigit memoratur: at non prohibetur quin possit vtrũq; cõmitti. Quod autem in contrarium vehementius vrget est verbum canonis Presbyter. suprà citati. 26. quæst. 6. scilicet, Presbyter inconsulto episcopo virgines nõ consecret: chrisma verò nunquam conficiat. Vbi discrimẽ videtur poni, q̃ vnum presbyter ex dispensatione possit, alterũ verò nullatenus. Sed respondeti potest, illic solùm significari nunquam super hoc secundo fuisse dispensatum. Extat etiã durum verbum hoc in concilio Toletano citato scilicet, Episcopalis eminentiæ diuina autoritate percensuit esse aliqua summa, quæ cæteris sacerdotibus exercẽda prohibuit scilicet templorum Dei sacrationem, chrismatis benedictionem, sacrorumque ordinum institutionẽ. Vbi apparet iure diuino esse prohibitum, atque adeò non posse in hoc dispensari. Respondetur tamen q̃ diuina authoritas episcopi non clarè id sonat, quod ius diuinũ. Nam & autoritas, qua Romanus pontifex in condendis ecclesiasticis legibus vtitur, diuina est. Eademque presbyteris inhibuit confirmare, super quo tamen dispensare potest. De hac ergo re, quia ex authoritate Pontificis maximi pendet, nihil à nobis definiendum est. Probabile tamen est, q̃ possit etiam in hoc dispẽsare. Quanuis neque ratio Caieta. omnino cõuincat: quoniam licèt sacramẽtum maius sit, q̃ benedictio materiæ, nõ ideo subsequitur, vt si sacerdoti possit cõmitti collatio, possit & cõmitti cõsecratio chrismatis: nã dignius est materiã cõficere, q̃ ea vti. ¶ Secundũ argumentũ S. Thomæ est. Idem non debet bis cõsecrari: sed materia sacramẽti in collatione ipsa sanctificatur, iuxta verbũ Augu. Accedit verbũ ad elementũ, & fit sacramentũ: ergo non indiget priori alia sanctificatione. Accedit & tertium, q̃ sacramenti consecratio ad cõsecutionẽ gratiæ ordinatur, chrisma verò, quæ est inanime corpus, nõ est gratiæ capax. Respõdet ad primo per similitudinem, q̃ sicut instrumentũ bisariàm virtutẽ acquirit: scilicet, & quando recipit formã instrumenti, & quãdo mouetur ad effectũ à principali agenti, ita & chrisma prius sanctificationẽ accipit, vt sit propria materia, & postea virtutẽ sanctificandi dum applicatur ad effectũ. Ad posterius verò respõdetur, quòd etsi chrisma non sit capax gratiæ tanquam subiectum, est tamen tanquã instrumẽtum, & ad hoc consecratur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm forma, qua ecclesia vtitur, sit conueniens.

POST materiã sequitur articulus de forma, in quo D. Tho. hanc cõstituit conclusionem. Hæc est cõueniens forma huius sacramenti, Consigno te signo crucis, & cõfirmo te chrismate salutis in nomine patris & filij & spiritus sancti, Amẽ. Probatur primò authoritate ecclesiæ, quæ illa vtitur. Deinde ratione. Sicut enim forma rei naturalis speciem ei confert: ita & forma sacramenti continere debet quicquid ad sacramẽti speciem attinet: per hoc autem sacramẽtum, vt dictum est, plenitudo spiritus sancti ad robur spiritualis pugnæ confertur: quare tria sunt in eo necessaria, quæ per formam explicantur. Primum scilicet causa conferens, quæ est sancta trinitas, illis nominibus expressa. In nomine patris, &c. Secundũ robur ipsum spirituale gratiæ, quod designatur, vbi dicitur, Confirmo te chrismate salutis. Et tertiũ, characteris insigne, q̃d militi, sicut in prælio ciuili datur, cuius gratia dicitur, Consigno te signo crucis. In quo, sicut habetur ad Coloss. 2. rex noster triumphauit.

Expositio aut. Ecclesiæ. 1. Argum.

¶ Hic nihil est adnotandũ, quod D. Thom. in argumentis nõ insinuet. Ideo arguitur primò. Sacramẽtorũ institutio & vsus à Christo per apostolos deriuatus est: sed nunquam legitur aut Christũ hanc formã instituisse, aut apostolos vsurpasse: ergo nullũ habet fundamentũ. Respondetur, quòd cùm apostoli nõ semper vterentur chrismate, propterea quòd per solã manuum impositionem sacramenti effectum conferebant, fit vt tunc nec forma vterentur. Quando verò vtebãtur chrismate, certum est etiam vsos fuisse forma: nam vt distin. 1. q. 1. ostensum est, repræsentatio materiæ vaga & cõfusa est, nisi formæ significatione determinetur. Tamen nõ opus fuit omnia, quæ institutione Christi faciebant, scripto mandare. Multa enim eorũ traditione viua voce ad nos peruenerunt, iuxta illud. 1. Corin. 11. Cætera cum venero disponam. Quæ quidẽ dispositio nusquã legitur. Quare. 2. ad Thessa. 2. Tenete, inquit, traditiones, quas didicistis siue per sermonem (id est verbo) siue per epistolam nostram. Et Ioan. in. 2. ca. Plura, inquit, habẽs vobis scribere, nolui per chartam & attramentũ: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui. Dion. in fine ecclesiasticæ hierar. Consummatiuas, inquit, inuocationes (id est verba, quibus perficiũtur sacramenta) non est iustũ scripturas interpretãtibus, neq; mysticum earum, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes, ex occulto ad commune adducere: sed nostra sacra traditio sine põpa (id est occulte) eas docet. ¶ Quod si instes interrogãs, vbi ergo primùm ecclesia hanc tradidit formam? Respõdetur non omnes & singulas sacramentorũ materias & formas vsq; ad Concilium Florentinum sub Euge. 4. vsq; adeò expressas haberi. Sed tamen certũ est morte & vsu, antistitum successione fuisse seruatas. Illic autem vbi vtraque pars ecclesiæ tã orientalis, quàm occidentalis fuit cõgregata: omnes fuerunt explicatæ: inter quas & ista confirmationis. ¶ At verò fortè arguis. Ergo illa trinitatis expressio, est de essentia huius sacramenti, quandoquidem in ea, sicut & in forma baptismi in eodem Concilio adhibetur. Quod autem esse falsum probatur inde primò, quòd in euangelio solum de baptismo legimus, Baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: quare nullum aliud sacramẽtorum videtur tanq̃ de essentia inuocationem trinitatis requirere. Et secundò arguitur ratione. Inter omnia sacramenta solus baptismus censetur professio fidei, vbi. s. fidem Christianam suscipimus: professio autem fit per illã trinitatis expressionẽ, ergo in solo baptismo est necessaria. His forsan argumẽtis ductus dicere quis posset illam inuocationem duntaxat, tanquam decentem adhiberi, ita vt sit de præcepto, non tamen q̃ sine illa sacramentum nõ valeret. Veruntamẽ opinatio hæc non esset tuta: imò postquàm concilium eodem tenore, quo in baptismo illã ponit, atque illa inuiolabiliter ecclesiæ vtitur, proculdubio tenenda est tanq̃ de essentia.

Dilutio. 1.

¶ Vnde ad primum argumentum respondetur, q̃ cùm forma confirmationis non perinde ac forma baptismi sit expressa in euangelio, nullum ex illo aduersus illam argumentũ ducitur. Ad secundum respondetur, confirmationem, quoniam ad perfectionem baptismi, vt suprà dictum est, spectat, quodãmodo etiã censeri professionem fidei, quasi priorem roborantem & perficientem. Vnde ca. Omnes. de consecra. d. 5. hoc sacramẽtum omnibus iungitur, vt pleni Christiani inueniantur. Reliqua verò sacramẽta, quia nõ sunt fidei professiones, sed illã iam etiam corroboratam & perfectam supponunt, nõ eandem trinitatis inuocationẽ exigunt.

Dilutio. 2.

Crucis forma.

¶ Animaduertẽdum etiam, q̃ chrismatio necessariò debet in forma crucis fieri, alioqui forma esset falsa. Vnde de consecra. d. 5. ca. Nunquid. Stephanus papa omnia, inquit, chrismata sacerdotalis mysterij crucis figura perficiuntur. Chrismata scilicet, non omnia sacramenta, sed omnia tã sacramenta, quę in vnctione consistunt, vt confirmatio & extrema vnctio, quàm sacramentalia, vt cũ aqua baptismi, & postea baptizatus vngitur, & vnctio sacerdotis, dum ordinatur. Tametsi discrimen intersit, quòd in extrema vnctione, cùm in forma non exprimatur crux, non est de essentia sacramenti sicuti neq; in sacramentalibus baptismi & ordinis. Quãquam sit de præcepto, & forsan non obligante sub reatu mortali: quia non est res tanti momenti.

2. Argum.

¶ Secundò arguitur. Sicut sacramentum ita & forma eadem esse debet apud omnes: sed tñ non om-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes ecclesiæ hac forma vtũtur: aliqui enim dicunt. Confirmo te chrismate sanctificationis. Respondet, q cũ sanctificatio causa sit salutis, idem vtrũq; valet. Iam enim diximus in materia baptismi variationẽ formæ, quæ nõ mutat sensum, nõ vitiare sacramentũ. Quare si hic loco, chrismate, dicat, vnguẽto, & pro cõfirmo, corroboro, aut perficio inde, licet aliqua esset culpa, validum tñ esset, vt reor, sacramentũ: sicuti etsi fieret per tertiã personam, vt in decreto Cõstan. ipse legitur cõfirmatus sub hac forma, signet te Deus sigillo fidei suæ. Idẽ enim est: quod signo crucis. Sed magis ambiguũ est, q illic nõ adhibetur secunda pars, cõfirmo te chrismate salutis, quæ ideo videtur nõ esse de essentia. Respõdetur autem primò, nõ omnia, quæ in illo edicto cõtinentur, incorruptæ esse autoritatis, vt illud, q mundatus fuerit à lepra per baptismũ: quia neq; in vita Syluestri, quæ refertur ca. Sancta Romana. d. 15. neq; apud Ambrosiũ in Oratione de obitu Theodosij, neq; apud Platinam legitur. Secundò respondetur, q in edicto non fuit necessarium omnia referri. Et q illa pars fuerit illic etiam adhibita, colligitur ex verbis præcedentibus. s. q Sylueſter chrismatis vnctione vexillum sanctæ crucis in eius fronte liniuit. ¶ Tertiò arguitur. Sacramentũ hoc debet cõformari baptismo, sicut perfectio (vt suprà dictum est) perfectibili: forma verò baptismi & hæc in multis variant: ergo hæc non est legitima. Respõdetur, q baptismus est regeneratio in spiritualem vitam, qua homo viuit in se ipso, & ideo nõ ponitur in forma nisi vnus actus, Ego te baptizo, qui ad sanctificationem personæ pertinet. Neque opus est materiã aquæ aut effectum salutis illic explicare: nam verbo ipso, abluo, vtrunque designatur. Neq; oportet illic crucis characterem exprimi, quia illic non armatur miles ad publicã pugnã, sed per ipsam infusionẽ aquæ significatur Christi mors & sepultura, quibus, vt ait Pau. per baptismum configuramur. At quoniam per confirmationem non solùm homo ipse sanctificatur, sed ad publica pro fide prælia instruitur, requiritur primò vt in forma exprimatur interna sanctificatio, dum dicitur, Cõfirmo te chrismate salutis: vbi materia exprimitur & effectus, quoniam, cõfirmo non satis illa designat, sicuti abluo. Præterea oportet, vt homo exterius vexillo crucis consignetur ad pugnam, & ideo præmittitur, Cõsigno te signo crucis, vt scilicet signaculo illo frontis, vbi insidet verecundia, & timoris pallor, Christianus malam verecundiam & metũ abstergat, vt etiam cum periculo mortis fidẽ vbique prædicet. Prædicatio enim Christi crucifixi: vti ait. 1. Corin. 1. Paul. Iudæis quidem scandalum erat, & gentibus stultitia. Quare Christiani (vt Paulino etiam verbo vtar) non debent euãgelium erubescere, quibus Dei virtus est, & Dei sapientia.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm sacramentum confirmationis imprimat characterem.

COnstituto sacramento secundum suam materiam & formam, subsequitur de eius effectibus inquirere, quorum primus est character. De quo Sãctus Thomas vnam hanc conclusionem affirmat. Manifestum est, quòd in sacramento confirmationis imprimitur character. Probatur primò ab effectu: hoc enim sacramentum non est iterabile, vt per cõcilium Tarraconense, de conse. d. 5. can. Dictum est. & per Gregorium can. De homine. definitũ est: causa autem ne sit iterabile nõ est nisi character, quem imprimit. Ratio deinde ex superioribus colligitur. Character est potestas ad aliquas actiones ordinata: sicut autem baptismus est quædam spiritualis regeneratio, ita & confirmatio quoddam spirituale augmentum ad ętatem perfectam, in qua, vt exemplo corporalis vitæ constat, potest homo exercere actiones, quas nõ poterat infans: ergo sicut in baptismo recipit homo characterẽ, qui est potestas suscipiendi alia sacramenta ad propriam salutem, ita per cõfirmationem recipit alium, qui est potestas ad propugnãdam fidẽ. Et cõfirmatur apostolorum exemplo, qui antequam plenitudinem spiritus sancti recuperent, erant in cœnaculo perseuerantes in oratione, quasi priuatam vitam agentes: postmodum verò nihil verebantur publicitus coram hostibus christianæ fidei eandem confiteri & promulgare.

Conclusio.

¶ Conclusio hæc assertio est catholica, vt duobus canonibus citatis definitur, vbi sancitur non esse hoc sacramentum iterandum, quod est characteris indicium. Idem habetur in concilio Toletano. 8. c. 7. & in cõcilio Florentino, vbi hoc sacramentum inter imprimentia characterem connumeratur. Et Thomas VValdensis tomo. 2. de sacrament. capit. 9. de tribus sacramentis imprimentibus characterem copiosè loquitur. Sed de hac re satis superq; distinct.

Expositio textus.

De irregularitate Canonistarũ opinio.

stinct. 1. q. 4. disseruimus. ¶ At vnus duntaxat superest hic dissoluẽdus nodus, vtrum eidem irregularitatis pœnæ obnoxij illi sint qui semel confirmatum iteratò confirmant, atque anabaptistæ. s. rebaptizantes. Scotus nanque in. 4. d. 7. quæst. 5. refert iuris prudentium opinionem affirmatiuam, quam suo consueto Achille, scilicet, à simili probant. Cùm enim iterum confirmantes similes illis sint, qui rebaptizant, similiterq; mortaliter peccent, de quo nemo ambigit, simili, inquiũt, pœnæ subduntur. Scotus verò illic probè negat per iterationem confirmationis irregularitatem incurri. Sunt enim eiusmodi argumenta à simili sæpe fallacia. Imo alia est ad propositum regula iuris magis solida: scilicet, q priuilegia ampliãda sint, pœnæ verò restringẽdæ. Quare cum in iure nõ decernatur irregularitatis pœna nisi iterãtibus baptismũ, non est ad iterantes cõfirmationes extendenda. Et accedit in eandẽ sententiam Paludanus eadẽ distinct. quæst. 2. Et ita est indubiè tenendũ. Et confirmatur iuris autoritate: nã in prædicto canone. Dictũ est. Pluries cõfirmatis nõ alia iniungitur pœna, nisi vt in habitu clericali religiosè famulentur: & si alia esset certè illic imponeretur. Igitur, vt ad Canonistas respondeamus, negatur similẽ militare rationẽ in confirmatione, & in baptismo: nam quia baptismus est regeneratio & prima fidei professio, qua remittitur originale, grauius peccatum est illũ iterare: quia, vti ait Paul. ad Hebr. 6. est quædã imago iterationis passionis Christi, quæ tũ vna fuit sufficientissima: iterare autẽ confirmationem quãuis peccatum sit, idemq; mortale sacrilegium, non tamen eandem habet iniuriosam repræsentationem annexam iteratæ passionis Christi. Sed potissimum respõsum est, q pœna irregularitatis in odium Donatistarũ fuit rebaptizantibus imposita, quippe qui illam sustinebant hæresim, q baptizati ab hæreticis essent rebaptizandi: quæ quidẽ ratio de confirmatione nõ militat. ¶ Primum argumentum Sancti Thomæ est. Character est signum distinctiuum: per characterem autem confirmationis Christiani neque ab infidelibus distinguuntur, neq; inter se, quoniam confiteri fidẽ omnibus fidelibus cõpetit: ergo superuacaneè est. Respondetur, per characterem baptismi distingui Christianos ab infidelibus, per characterem verò confirmationis eos, qui prouecti sunt à neophytis, idest, nuper genitis infantibus. Nam etsi cunctis Christianis contra hostes inuisibiles pugnam sustinere congruat, tamen contra publicos tyrannos depugnare cõ

Scotus.

Respõdetur Canonistis.

Primum argumentum.

firmatorũ est propriũ & virilem ætatem agẽtiũ. Hoc aũt arti. 7. ampliùs explicabitur. ¶ Secundò arguitur. Character, vt dictũ est, quædam est potẽtia: hęc autẽ non est nisi vel actiua vel passiua: character baptismalis est potẽtia passiua ad suscipienda sacramenta, & character ordinis actiua ad conferendũ: ergo character cõfirmationis redundat. Respõdet, q omnia quidem sacramenta sunt quædã fidei protestationes: sicut ergo per baptismum suscipitur character ad protestandã fidem per susceptionem sacramentorũ: ita per sacramentum confirmationis suscipitur character siue potestas publicè fidẽ Christi verbis profitẽdi, quasi ex officio. Et nota quasi ex officio: quoniã sine cõfirmatione potest quisq; facere, quod confirmatus: sed cõfirmatus id facit peculiariter, quasi ex proprio munere. Nõ autem bene explicat sit ne potentia actiua vel passiua. Et arguit hic Caiet. ad hominẽ. Suprà. q. 63. ar. 6. posuit omnẽ characterem in genere spectare ad potẽtiã passiuã, eò q characteres sunt participationes quædã sacerdotij Christi ab ipso deriuatæ: hic autẽ dicit aliquem esse actiuã. Respõdetur, omnes characteres quatenus homini sunt impressi esse in hoc sensu passiones, q à Christo recipiuntur vt gratia. Sed si cõsiderentur in ordine ad suos actus & officia, sacerdotalis est ad cõferendũ sacramenta, baptismalis verò & hic cõfirmationis ad protestãdã fidem. Diuersimodè tamẽ, ille scilicet suscipiẽdo sacramenta: quare medius est, magis tamẽ vergens ad actionem. ¶ Tertio. In circuncisione, vbi character corporalis in mẽbro fiebat, nullus imprimebatur spiritualis: sed in confirmatione pariter chrismate fit character in frõte: ergo nullus debet imprimi spiritualis. Negatur cõsequentia propter diuersam rationẽ: nam illa sacramentã, vti ad Hebræ. 9. ait Paul. erant iustitiæ carnis, quare nihil interius efficiebant, sed sola gratia in virtute fidei in circuncisione cõferebatur: nostra verò sunt spiritualia, & ideo characterem intus imprimunt quẽ externo significant.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm character confirmationis characterem baptismi præsupponat.

QVæritur iam de ordine inter hos duos characteres. Ad quod D. Th. respõdet, q character cõfirmationis necessariò præsupponit characterem baptismi

Conclusio.

ptiſmi,ita vt ſiquis nõ baptizatus confirmare tur,nihil reciperet.Nam cùm per baptiſmum homo generetur, & per cõfirmationẽ augmẽ tum ſpiritualis vitæ recipiat,& augmentũ vi tam præſupponat,nõ poteſt non baptizatus confirmari.¶Concluſio eſt de fide,vt de cõſe. d.5.can.Omnes fideles.& can. Nouiſsimè.qui hic citatur à D.Tho.decernitur. Vbi ait.Nouiſsimè à ſummo ſacerdote per impoſitionẽ manus paracletus traditur baptizato. Quinuerò fides catholica eſt, vt baptiſmus non ſolùm confirmationẽ,verùm & omnia ſacramẽ ta debeat de neceſsitate præcedere, aliàs nullũ eſſet ſacramentum.Eſt enim ſacramentorum ianua,vt in fine cap.Præter hoc.diſtinct.32.& in cõcilio Florentino definitum eſt. Quare ca pitulo primo de Presby.non baptizato.iubetur,vt ille, qui ante baptiſmum ordines ſuſceperat, iterum poſt baptiſmum ordinetur.

Concluſio de fide.

Dubium.

¶Vtrùm autem cætera ſacramenta ſine confirmatione poſsint ſuſcipi, poſſet quis magis dubitare. Ad quod breuiter reſpõdetur,quòd licèt vbi commodè fieri poteſt,aliqua ſit culpa aliud quodpiam ſacramentum ſine confir matione ſuſcipere,non tñ eſt mortalis, niſi ex contẽptu id fiat.vt ar. 8.emũctiùs diſcutietur.

1.Argum. ¶Primum argumentum Sanct. Thomæ eſt: Effectus confirmationis eſt publicitus coram omnibus fidem profiteri: multi autem ſancti martyres leguntur, qui ante baptiſmum pro cauſa fidei in ſuo ſanguine baptizati ſunt,ergo illi fuerunt ante baptiſmum confirmati. Reſpondetur,quòd cùm diuina virtus non ſit ſacramentis alligata, ſicut poteſt quis effectũ baptiſmi ſine baptiſmo conſequi, ita & effectum confirmationis ſine ipſo ſacramento. Sed tamen,ſicut ad primum effectum requiri tur votum baptiſmi,ita & ad ſecundum exigi tur votum confirmationis. Non autem intelligas ſpeciale votum:nam votum baptiſmi, in quo includitur generaliter recipere poſtea ſacramenta iuxta ritum eccleſiæ,ſufficit.

2.Argum. ¶Secũdum argumentum eſt de apoſtolis,qui non leguntur baptizati, antequam eſſent in penteco ſte confirmati. Sed iam nos diſtinct. 5.artic.2. oſtendimus fuiſſe antea baptiſmate initiatos,vt hic ſecundùm Auguſt. ait Diuus

3.Argum. Thomas. ¶Tertiò arguitur ex illo Actuum. 10.vbi legitur, quòd loquente Petro, cecidit ſuper eos qui audiebant,ſpiritus ſanctus, vt lo querentur varijs linguis, & tamen poſtea baptizati ſunt. Vbi ſubinde videtur confirmatio baptiſmum præceſsiſſe. Reſpondetur autem,aduentum illum ſpiritus ſancti non fuiſſe ſacramentum confirmationis,quanuis per eũ dem aduentum collatus fuerit effectus ſacramenti ſine ſacramento. Quare nihil vetabat, vt illi denuò poſt baptiſmum ſacramento cõfirmarentur.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm per ſacramentum confirmatio nis conferatur gratia gratum faciẽs.

SEquitur de alio eodemque præci puo ſacramẽti effectu, qui eſt gra tia. De quo Diuus Thomas hanc conſtituit concluſionem. Manifeſtum eſt, q̃ gratia gratum faciens cõfertur in hoc ſacramento. Probatur. In eo confertur,vt dictum eſt,plenitudo ſpiritus ſancti ad robur, ſicuti apoſtolis in die pentecoſtes collata fuit: ſed ſpiritus ſanctus interne non niſi per gratiam mittitur,vt. 1.part.quæſt.43.art.3.oſten ſum eſt:ergo per hoc ſacramentum confertur gratia gratum faciens.

Concluſio

¶Concluſio hæc,ſicut & præcedẽs, eſt etiam de fide:nimirum quòd hoc ſacramentum ad cõferendum plenitudinem ſpiritus ſancti fue rit inſtitutum. Vnde magna cum apparentia elicitur in hoc cumulatiorem cõferri vberio remq; gradũ gratiæ, quàm in baptiſmo: imò quàm in cæteris ſacramentis,excepta euchariſtia,in qua corpus ipſum Chriſti, quod illic ſubeſt, copioſiorem gratiam conferre cenſetur,& forſan ſacerdotali ordine, per quam homo dux fidei inſtituitur,cùm in hoc ſolùm cõſtituatur miles. Faciunt ad hoc canones illi de conſecr.d.5.In primo enim dicitur, per hoc ſacramentum plenos Chriſtianos fieri. Et can. Spiritus ſanctus.per idem baptizatis augmẽtum præſtari ad gratiam. Et tandem can. Nouiſsimè.habetur,q̃ per vnctionem, quæ fit in baptiſmo in vertice capitis intelligitur ſpiritus ſancti deſcenſio ad habitationem:ſed in cõ firmatione declaratur ſpiritus ſancti ſeptiformis gratia cum omni plenitudine ſanctitatis, & ſcientiæ & virtutis in hominem venire. Dictum eſt enim ſuprà ex eo quòd per baptiſmum pleniſsima fiat remiſsio, non conſequi, vt cumulatior detur illic gradus gratiæ & amicitiæ Dei, quàm in alijs ſacramentis. ¶Hanc verò toties repetitam nouam gratiæ copiam opus eſt ſemel explicare. Arguitur ergo ſic. Gratia & virtutes in baptiſmo infuſæ ſuffi ciunt ad confeſsionẽ fidei etiã vſq; ad oppetẽ dam mortẽ pro Chriſto: ergo cõfirmatio eſt ſuperflua,Probatur antecedẽs. Illud animi ro bur & vitæ oblatio procedit ex fide rerũ ſperandarũ,& plurimùm ex fortitudine,quæ eſt animi firmitas,& potiſsimũ ex charitate, quæ quidem animi dotes per baptiſmum acquirũ tur.Quinuerò ad idem officiũ & naturalis cõplexio permultũ iuuat:videlicet,ſi homo eſt cholericus, virilemq; habens animum,& qua dratũ:nam è cõuerſo ſi homo eſt effœminatus,aut alijs vitijs corruptus,quanuis ſit ſacramẽto cõfirmatiſsimus, & forſan in gratia exiſtẽs,oblato martyrio fidẽ deſeret, vbi alius nõ confirmatus mortem expectaret. Quid ergo facit cõfirmatio? Adde q̃ vſu venit, vt infidelis,& hæreticus,p̃ ſuo errore audaciùs ſe mor ti obijciat, q̃ Chriſtianus confirmatus. ¶Ad hæc reſpondetur omnia allata antecedẽtia ve ra eſſe,non tamen ſubſequi vanum eſſe hoc ſa cramentum. Haud enim negamus, quin aliæ virtutes & animi vires ad id q̃plurimùm iuuent: nihilominus Deus,quãtum in ſe eſt,per hoc ſacramentum Chriſtianis ad id muneris opitulatur, vt baptizati tanquam ex officio habeant,vt ſint fidei publici milites. At quia neminem cogit,accidit,vt vecordi homini & corruptis moribus tradito neque ſacramento rum auxilia ſufficiant. Sed multominus nonnunquã proſint,quàm alijs alię virtutes. ¶Eſt hic demum adnotãdum,vt ſuprà tactum eſt, per hoc ſacramentum olim ſpiritum ſanctum donari ſuiſſe ſolitum viſibiliter,ſicut ſuper Apoſtolos deſcenderat,vt habetur Actuum vn decimo. Ita vt confirmati loquerentur etiam varijs linguis,vt Actuum decimonono refertur. Quo miraculi ſtupore Simon ille magus allectus,vt Actuum octauo narratur, voluit donum illud conferendi ſpiritum ſanctũ mercari. Id autem tũc ad fundationem fidei neceſsarium erat:illa tamen iam ſatis fundata ceſſauerunt ſigna, & permanſit internus effectus. Vnde Auguſtinus libro tertio contra Donatiſtas capitulo decimoſexto. Neque tempora libus,inquit, & ſenſibilibus miraculis atteſtan tibus per manus impoſitionem modò datur ſpiritus ſanctus,ſicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & eccleſiæ primordia dilatanda. Sed inuiſibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus diuina charitas inſpirari per ſpiritum ſanctũ, qui datur nobis. Et loquitur de hoc confirmationis ſacramento. ¶Primum argumentum Sanct. Thomæ eſt. Gratia gratum faciens cõfertur ad remiſsionem culpæ: ſed illa per baptiſmum remittitur: ergo confirmatio redundat. Reſpondet egregiè,gratiam non ad illum tantùm remiſsionis effectum,ſed ad alios quo q; vt dictum eſt,donari,vt per omnem vitę di ſcurſum gradatim nobis Deus opem ferat vſq; ad vitam æternam, vt illud impleatur ad Romanos.6. Gratia Dei vita æterna. Vnde Paulo dictum eſt.2.Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ipſeque. 1.Corin. 15.fatetur dicẽs, Gratia Dei ſum id,quod ſum. ¶Secundò arguitur. Si hoc ſacramentum gratiam conferret,eſſet peccatoribus,qui maximè illa egent, exhibendum,quod tamen non eſt condecẽs: ergo non confert gratiam. Negatur prima cõſequentia,qua infertur dandum eſſe peccatoribus. Nomen enim ipſum confirmãdi admonet,quòd ſicut non debet miniſtrari niſi baptizatis,ita neque adultis, ſi in delicto permanere credantur. Imò in concilio Aurelianenſi, quod refertur canon. Vt ieiuni. de conſecra. diſtinctione quinta.præcipitur,vt accedentes ad confirmationem admoneantur priùs facere cõfeſsionem,vt mundi donum ſpiritus ſancti valeant accipere. Et tunc, vt ait hic Sanct. Thomas per confirmationem perficitur effectus pœnitentiæ,ſicuti & baptiſmi. ¶Quòd ſi ſciſciteris vtrum confeſsio ſit ſimpliciter neceſsaria ſub reatu peccati mortalis,ſtatim articulo proximo reſpondebitur.

Conclusio

Reſponſio.

Secũdũ.arg.

Concilium Aurelianũ.

¶Ambiguum tamen eſt,vtrùm requiratur cõtritio. Ad quod primò reſpondetur, quòd attritio exiſtimata contritio ſufficit. Nam,vt diſtinctione præcedenti quæſtione prima dicebamus,hæc ad omnia ſufficit ſacramenta: videlicet quòd homo licèt non doleat propter Deum, bona tamen fide id arbitretur. Et de hac certò credo loqui D.Thomam in præſentiarum,vbi ait, quòd ſi aliquis adultus in peccato exiſtens,cuius conſcientiam non habet, vel ſi etiam non perfectè cõtritus accedat,dũmodò non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc ſacramento conſequetur remiſsionem peccatorum. Eiuſmodi enim attritus eſt, qui ob id quòd dignè ad ſacramentum accedit,fit per ipſum ex attrito contritus.

Vtrùm requiratur cõtritio.

Secunda autoris.

¶Secundò addiderim attritionem cognitam non ſufficere,vt dignè ad hoc ſacramentũ accedatur,hoc eſt dũ quis ſciens ſe non propter Deũ pœnitere,accedit. Et ratio qua ducor eſt, quòd ſacramentorum diſpoſitio penes ipſam eorum naturam penſanda eſt: baptiſmus ergo,quia ſacramẽtum eſt mortuorum, ſatis habet obicem non inuenire,vt vitam tribuat: at quia confirmatio,in hoc inſtituta eſt, vt gratiam baptiſmi confirmet & corroboret, cadẽ eius inſtitutio poſtulat,vt non niſi ei exhibeatur,qui in gratia cẽſetur accedere. Atq; eadem ratio vim habet in euchariſtia. ¶Tertiò arguit

Tertium argumentum S.Thom.

Argum. contra.

Reſpon. ad argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S.Tho.Gratiæ gratum facientes non differũt ſpecie cùm ad vnum effectum ordinẽtur,duæ autem formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto:cùm ergo per baptiſmum gratia conferatur,nequit altera bapti-
Alexander. zato per confirmationem infundi. Alexãder Alenſis quarta parte.quæ.26.mẽbro primo. ait, quòd in hoc ſacramento non ſolùm augetur gratia baptiſmalis,ſed noua per eſſentiam datur. Vbi videtur ſentire diuerſas qualitates infundi.Et Marſilius in quar.quæſt.quinta.articul. quarto.longam inſtruit diſputationem vtrùm hæ duæ gratiæ ſpecie differant:& tandem in ſententiam Diui Thomæ deſcẽdit.Eſt tamen res clara,quòd omnes gratiæ gratũ facientes,quatenus ſunt qualitates,& quatenus hominem gratum faciũt,eiuſdem ſint ſpeciei. Quapropter quoties gratia,ſiue per merita, ſiue per ſacramenta creſcit,non multiplicantur qualitates diuerſæ,ſed prior diuinitus per intẽſionem augetur.Dicitur autem gratia confirmationis, eò quòd tunc non ſolum ſit homo magis Deo amicus,verùm ad nouum effectũ nouam acquirit facultatem.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit omnibus exhibendum.

POſt materiam & formam effectuſq; huius ſacramẽti interrogatur de eius ſubiecto. Et reſpondetur hac
Concluſio. concluſione.Hoc ſacramẽtum debet omnibus exhiberi.Intelligitur autẽ de ſolis baptizatis.Probatur ratione.Sicut de intẽtione naturæ eſt omnem ex carne natum niſi morte præuentum,ad perfectam ætatem perducere:ita,imò multò magis,intentio Dei eſt omnia ſua opera ad perfectionem promouere,iuxta illud Deutero,vigeſimoſecũdo. Dei perfecta ſunt opera.atq; adeò quotquot ex aqua & ſpiritu ſancto renaſcuntur in fide perfi cere.Cum ergó anima,quæ renaſcitur,immortalis ſit,atque adeò nec iuuenis ſit nec ſenex, fit vt ſicut poteſt in ſenectute homo natiuitatem ſpiritualem conſequi, ita & in iuuentute & pueritia augmẽtum poſsit recipere ætatis, ergo quicũq; baptizatus tã in pueritia quàm in ſenectute confirmari poteſt.

Expoſitio articuli. ¶Cõcluſio hęc ſic in genere poſita eſt præceptio Vrbani Papæ in can.Omnes.de cõſecratio.diſtin.5.vbi ait. Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum ſpiritum ſanctũ poſt baptiſmum accipere debẽt,vt pleni Chriſtiani inueniantur.Et confirmatur illo exemplo:quod hic D.Th.ex illo Actuum ſecundo affert.Vbi refertur ſpiritum ſanctum totã repleuiſſe domum(per quam ſignificatur eccleſia)& poſtea,quòd repletiſunt omnes ſpiritu ſancto.Vnde cùm illud fuerit huius ſacramẽti myſterium,ſit vt omnibus ſit exhibẽdum. ¶Res autem ſolutionibus argumentorum D. Thomæ luculentiùs elucidatur. Arguit enim Primũ argumẽtum primò.Hoc ſacramentum ad excellentiam datur:excellentia autem ad præeminentiam ſingularis perſonæ ſpectat:ergo non debet omnibus exhiberi.Reſpondetur ad maiorem,q̃ non datur ad excellentiam vnius perſonæ ſuper alias,vt ſacramentum ordinis,ſed ad excellentiam baptizati ſupra ſeipſum. ¶Secundò Secundũ argumẽtum arguitur.Hoc ſacramentum datur ad perfectã ętatem,cuius pueri non ſunt capaces.Ad hoc autem iam reſponſum eſt animam nõ eſſe caducis ætatibus obnoxiam, quare puer poteſt ſpirituale augmentum ætatis ſuſcipere. Nam vt legitur Sapien.4.ſenectus venerabilis eſt, non diuturna,neque numero annorum computata.Vnde pueri multi legũtur virilius martyrium pertuliſſe,quàm aliqui ſenes. ¶Et eo- Tertiũ argumẽtum dem modo reſpondetur ad tertium de fœminis.Vt enim ait Paul.ad Galat.tertio. in Chriſto neque eſt maſculus nec fœmina. Vnde in homilia de Machab.Chryſ.In mundanis, inquit, agonibus ætates ac formæ generiſq; dignitas requiritur: & ideo ſeruis ac mulieribus & ſenibus ac pueris ad eos aditus denegatur, in cæleſtibus autem omni perſonæ ac ętati & ſexui indiſcreta facultate ſtadiũ patet. Et hode militia ſpirituali.apud Deum,inquit, fœmineus etiam militat ſexus.Multæ nanq; fœminæ animo virili ſpiritualem militiã geſſerunt, &c. ¶In quarto verò argumento maior appa- Quartũ argumẽtum ret difficultas.Ait enim Melchiades can.ſuprà citato.Spiritus ſanctus.de conſecr.d.5. q̃ quãuis continuò tranſituris ſufficiant renationis beneficia,victuris tamẽ neceſſaria ſunt confirmationis auxilia.Subdit autem.Qui poſt baptiſmum cum acquiſita innocẽtia peruenerint ad mortem,confirmantur morte:ergo ſtatim morituris non debet hoc ſacramentum adminiſtrari.Reſpondet,q̃ etiã morituris pueris ſacramentum eſt dandum. Nec diſtinguit pueri ne ſint,an adulti. Et ſubdit non propter pugnam,quæ illis immineat,ſed vt in reſurrectione perfecti appareant ſecundum illud ad Epheſ.4. Donec occurramus in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.Vnde Hugo lib.2.de ſacramen.part.7.ca.

3.pe-

Dubitatio. 3.periculoſum arbitratur,ſi quis ab hac vita ſine confirmatione migrare cõtingat.¶Ex hac verò reſponſionis particula dubitatio oritur, vtrùm pueri ante vſum rationis ſint cõfirmãdi,nam hic ſolos pueros dicit eſſe confirmandos,non explicando ætatem.Attamen gloſſa ſuper can.Vt ieiuni.de conſecr.diſt.5.ait, non eſſe pueros confirmãdos vſq; ad duodecimũ annum:quando ad minores ordines promoueri poſſunt.Quam gloſſam ſequitur Marſi-
Gloſſa can. lius in.4.q.5.art.4. Imò videntur verba hæc textus id denotare.Vt ieiunii ad confirmationem veniant perfectæ ætatis,vt moneãtur cõfeſſionem facere priùs,&c.confiteri autẽ communiter vſq; ad illam ætatem nequeunt,neq; habere reuerentiam ſacramenti,quę illic declaArgument. ratur.¶Deinde arguitur.Hoc ſacramentũ nõ eſt,vt baptiſmus,deneceſsitate ſalutis,ſed datur ad ſuſtinendam pugnã pro fide:hac enim cauſa puer dum confirmatur alapa cæditur, vt admoneatur quemadmodum iuxta verbũ euãgelicum ante reges & prędes flagella pro fide æquanimiter ferre debeat & mortem:puri autem ante vſum rationis tam ad pugnam, quàm ad huiuſmodi cæremonias inepti ſunt, neq; ſpes de illis certa eſt an ſint vſq; ad legitimam ætatem victuri:ergo non ſunt cõfirmãdi.Gabr.autem in.4.diſtinct.7.artic.3.dicit,q̃ poſſunt ante vſum rationis confirmari.Et idẽ innuit Sylueſt.verbo confirmatio. §.4. ¶In-
Prima concluſio. ter has autem pugnas his tribus propoſitionibus videor mihi pacem componere.Prima.Si puer ſtatim baptizatus ante vſum rationis cõfirmaretur,exiſtimandum illud eſſet verum ſacramentum. Hanc concluſionem expreſſè hic,S.Thom.affirmare videtur. Primùm quia nomine pueri, vt diſtinguitur contra adultũ, vbiq; intelligit ante vſum rationis. Secundo quia ad verbum Melchiadis qui re vera loquebatur de pueris abſque rationis vſura moritu-
Quæ ris,reſpondet illud ſic intelligi,q̃ nõ ſit eis neceſſarium propter pugnam ſacramentum: ſi tamen confirmarentur,maiorem gloriam obtinerent,ſicut & maiorem gratiam.Itaque reſponſio eſt,quòd cùm hoc ſacramentum non ſolum ad pugnam proſit, ſed etiam gratiam augeat,licet non ratione illius, ratione tamen huius proderit infantibus morituris ſacramẽtum.Et eodem modo credere docet Alex. 4. par.quæſtion.28.membr.2.articu.2.cui Bonauentu.in.4.d.7.articul.3.quæſt.1.ſubſcribit.Si ergo infantes in periculo mortis confirmentur,fit,vt ſit legitimum ſacramentum.Et confirmatur de iſtis ratio:nã ſicut virtutes infunduntur in baptiſmo,quibus puer nõ eſt vſus?

niſi in legitima ætate,ita & confirmari poteſt ad ſuſtinendam pugnam in futura ætate. Adiungitur autem ſuper omnia hæc ratio,q̃ primitiua eccleſia,vt ex Dionyſi.2.capitul. eccle- Diony.
ſiaſt.hierarch.colligitur,illico puero baptizato,præmiſſa confirmatione,porrigebatur euchariſtia,vt Armach.lib.11.capit.4.& VVaIdenſ.de ſacrament.capitul.140.oſtendunt.Eccleſia autem ſubſtantiam ſacramentorũ mutare non poteſt:ergo licèt modò non ſit in vſu confirmare infantes,nihilominus ſi confirmarentur,eſſet verum ſacramentum.Poſtremò arguitur ex verbis canonis.De his.de con- Argumẽt.
ſecra.diſtinct.5.vbi habetur baptiſmum & cõfirmationem adeò eſſe coniuncta ſacramenta,vt niſi morte præueniente vnum ſine altero ritè perfici non poſsit:ergo ſola mors obſtat quin illico poſt baptiſmum poſsit fieri cõfirmatio. Hinc fit q̃ adultis etiã ſtatim morituris liceat hoc ſacramentum conferri tum ad augmentum gratiæ, tum quia in illo articulo cum inuiſibilibus hoſtibus pugnãt.¶Se- Secunda cõcunda propoſitio. Non expedit pueros ante cluſio.
vſum rationis confirmare. Ambas propoſitiones affirmat Petrus à Palud.diſtinct.7. queſt. 4.Hæc autem ſolùm probatur ex vſu eccleſiæ,quæ ſicut ſumptionem euchariſtiæ interdixit infantibus,vt infrà in eius materia videbimus,ſic non habet in vſu eos antequam aliqua rationis luce fungantur,confirmare. Atq; verò obſtat can. ſuprà cit. Omnes.de conſe. diſtinct.5.vbi habetur,quòd omnes fideles debent confirmari: intelligitur enim ſecundùm eccleſiæ ritum pro tempore & loco.Et ideo ſi aliquibus nationibus vſus eſt confirmare infantes:illic confirmentur,quia prohibitio vniuerſalis eccleſiæ nullibi legitur. ¶Tertia pro- Tertia propoſitio.
poſitio.Non opus eſt expectare ætatem duodecim annorum ad confirmationem, ſed ſatis eſt ſi pueri ſeptem annos attingant, vt ibidem ait Palud.nam ſat eſt, vt id intelligant, quod in illis ſit,cuius poſtea ſint memores.Accedit,quòd tunc poſſunt minores ordines ſuſcipere,vt de temppr.ordin.cap.vl.lib.6. quos certè non decet ſine confirmatione ſuſcipere. Præterea cùm per confirmationem perficiatur baptiſmi gratia,condecet vt dum illa manet,antequàm per mortalem culpam timeatur perdi,adhibeatur cõfirmatio. Tametſi neq; negligẽtia cẽſenda eſt,ſi vſq; ad duodecimũ res differatur,vel quartumdecimum. Eſt tamen culpabilis negligentia ſacramentum hoc vltra illam ætatem procraſtinare.Ordo enim legitimus eſt, ne euchariſtia ante cõfirmationem recipiatur, ſicuti naſcenti eccleſiæ, vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

dictum es moris erat. Addiderim autem q̃ sacros ordines conferre nullus debet episcopus nisi confirmatis: nam cùm per confirmationem homo fiat miles fidei, & per sacros ordines dux, & indignum sit ducem nisi ex militibus creare, res esset indigna non confirmatos sacris initiare. Quãquam si oppositum fieret, asseuerare non auderem esse peccatũ mortale. ¶ De cõfessione autem vtrum debeat cõfirmationem præcedere, iuxta tenorem dicti canonis, Vt ieiuni. certum est nisi vlla sit conscientia peccati mortalis, non esse necessariã: quia peccatum veniale non est obex gratiæ. Si autem talis adsit conscientia, arguitur esse necessariam, ex illo Paul. 1. Corin. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat &c. Vnde colligitur confessionem ante eucharistiam esse necessariam: & videtur par ratio in omnibus sacramentis vigere, ne scilicet ponatur obex gratiæ. Nihilominus respondetur, culpam esse tunc sine confessione accedere, non tamen, vt arbitror, mortalem, sed sufficit contritio, vt arti. 6. dicebamus, vera vel existimata: quoniam ad alia sacramenta suscipiẽda non requiritur tanta reuerentia & examinatio, quanta ad eucharistiam. Quare in dicto canone solùm habetur quòd admoneantur confiteri, non quòd iubeantur. Ordo ergo legitimus sacramentorum est, vt post baptismũ sequatur confirmatio, deinde eucharistia, pœnitentia verò accidentaria est propter peccatum. ¶ Enascitur autem hinc dubitatio de surdis, & mutis, & amentibus, vtrùm sint ad hoc sacramentum idonei, quandoquidem ad publicam fidei confessionem non habent organa. Respondetur de mutis & surdis affirmatiuè: nã præterquàm quòd illis per sacramentum gratia augeri potest, sunt etiam habiles, vt fidei dignitatem possint cognoscere, & in eius tutelam vitam exponere. Amentes item qui lucidis interuallis gaudent, absq; dubio cõfirmari possunt: non solùm dum luiiiine rationis fruuntur, verùm etiam in amentia, nisi antea cõtradixissent, quia expectatur, vt possint etiam pro fide pugnare. Si autẽ sint nati perpetuò amentes, respondet illic Marsilius, eadem ratione non esse confirmandos, propterea, quòd nunquam possunt gratia confirmationis in fidei confessione fungi. Respondetur autem, sicut de infantibus dicebamus, quòd si confirmentur, legitimum erit sacramentum. Cæterum post quã iã vsus ecclesiæ habet non cõfirmare infantes vsq; aduersum rationis, fit vt neq; possit idẽ sacramẽtũ amẽtibus dispẽsari. ¶ Aliud subsequitur circa eãdẽ solutionem dubiũ nõ spernẽdũ, vtrùm sit præceptũ de cõfirmatione, sicut postea de eucharistia dicturi sumus. Ad hoc plæriq; doctorum affirmãter respõdẽt, vt Ricardus. d. 7. ar. 5. q. 1. Et Petrus à Palude. q. 4. & Durã. q. 1. & Sylue. verbo, Cõfirmatio. §. 3. Quod profectò iure cõfirmari videtur. Nã sicut de cõfessione legitur, Omnis vtriusq; sexus. &c. ita & de cõsecra. d. 5. cano. primo. Omnes fideles post baptismũ per impositionẽ manũ episcoporum spiritum sanctum accipere debẽt, vt pleni Christiani inueniantur. Cui simile verbum habetur can. citato, Vt ieiuni. Scilicet quòd nunquam erit Christian⁹ nisi cõfirmatione episcopali fuerit christmatus. Et can. De his. legitur, q̃ baptisma sine confirmatione nõ rite perficitur. Quibus locis præceptũ insinuari videtur. Quare prædicti doctores non tã præceptũ diuinũ esse rentur, quàm ecclesiasticum. ¶ Cõtrariũ autẽ scilicet nullum esse præceptũ obligans sub reatu mortali, est longe probabilius. Imò hic S. Tho. id tanquam certum affirmare videtur. Glossat enim Hugonis verbũ dicẽtis, periculosum esse sine confirmatione mortem obire, dicens, nõ quia homo ille damnaretur, nisi fortè propter cõtẽptũ, sed quia detrimẽtũ perfectionis pateretur. Et eãdẽ opinionẽ quasi. D. Th. asseuerat Adria. q. de cõfirmatione, art. 1. Scilicet, q̃ neq; est præceptũ Dei neq; ecclesiæ. Et probatur cõclusio hæc. Sacramẽtũ hoc, vt ar. 1. ostẽsum est, & omnes vno animo consentiũt, non est de necessitate salutis, vt homo neq̃at sine illo saluus fieri, neq; est per se finis aliorũ sacramẽtorũ, vti est eucharistia: ergo nõ est de præcepto diuino. Probatur cõsequẽtia. Quoniam Deus sua sacramẽtorũ mandata non nisi propter alterãnstarũ causarum nobis iniunxit. Baptismus namq;, vt suprà dictũ est, quia est necessarius ad salutẽ, est in præcepto: & idem de sacramẽto pœnitẽtiæ videbimus, quia existẽti in peccato mortali est pariter necessarium. Eucharistia verò, quia est sacramẽtorũ finis, ad quẽ omnia ordinatur, includitur in baptismo per singulare eius votũ, & ideo manet in præcepto, vt suo loco visuri sumus. Neutra tamen istarũ ratio in alijs sacramẽtis locum habet. Et confirmatur id, secundò: quoniã præcepta diuina sacramẽtorum expressa sunt in Euãgelio. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Ioã. 3. Et Ioã. 6. Nisi mãducaueritis carnẽ filij hominis, &c. Et Luc. 13. Nisi pœnitentiã habueritis, &c. De confirmatione verò nullũ est tale. Et cõfirmatur tertiò plausibilẽ, q̃ si esset de iure diuino non posset ecclesia decernere, q̃ nõ esset necessariũ etiã statim morituris, cuius contrarium ait Melchiades. ¶ Si autem concedant illi, vt cõcedere videntur, non esse de iure diuino, probatur quartò, neq; esse de iure pontificio. Nam ecclesia circa sacramentorum necessitatem nihil alterare consuuit, imò forsan nec potest, nisi id quod iuris diuini est determinando. Sicut, quia de eucharistiæ, & pœnitentię sacramentis præceptum diuinum est: determinauit tanquam necessarium annuale tempus. Si autem de confirmatione non est tale præceptum diuinum, certè neq; ecclesia credenda est illud adiecisse.

¶ Quintò arguitur. Si ecclesia hoc tanquam præceptum iussisset, profectò cùm sit præceptum affirmatiuum debuisset tempus constituere, sicut ieiuniorum tempus cõstituit quadragesimam.

¶ Et ideò à patronis cõtrariæ opinionis quæritur, cùm sit affirmatiuum, quando obliget. Respondet Durand. loco citato, quòd illo tẽporis articulo, quo Christiano offertur causa cõfitendi coram tyranno fidem, si habeat copiam ministri, confirmari tenetur, aliàs peccaret mortaliter. Sed re vera hæc est petitio principij, supponit enim hoc esse necessarium ad salutem: quod est falsum. Potissimè cùm in baptismo homo gratiam, & virtutes, quibus ad id muneris adiuuatur, receperit. Ricardus autem, & Marsilius ac Palud. non aiunt expectandum eiusmodi casum, sed quotiescunque datur copia ministri confirmantis, si homo sacramentum cõmodè suscipere potest, tũc non modò ipse cõtemptus, verùm & ipsa negligẽtia crassa, quę est causa ne suscipiatur, est mortale peccatum. At verò, & isti quoque principium petunt: quoniã negligentia nunquam est crassa, nec culpabilis, nisi quando homo tenetur aliquid facere. Deberent ergo priùs constabilire, esse præceptum, quàm negligentiam ostenderen tesse culpatam. Nam quacunq; quis negligentia in die professo nõ audiat sacra, nõ est illi peccatũ, quia nec tenet.

¶ Sed arguunt, iura citata id satis ostendere. Respondetur tamen profectò non id ita lucidè ostendere, vt ex eis præceptum colligatur sub reatu mortali. Nam canon citatus, Omnes fideles. non habet formam præcepti, sed solùm determinat ius diuinum, quod est, vt non sit simpliciter necessarium, sed vtile. Et ideo non ait imperando, Omnes fideles confirmentur, vt in cap. Omnis vtriusque sexus, omnis confiteatur: aut obligttionem denunciando, scilicet, Omnes teneãtur, sed Omnes debentscilicet, tanquam valde cõmodum, & vtile. Et ideo fateniur, quòd vbi quis commodè confirmari posset, & filiũ suum eidem offerre sacramento, esset culpabile illud Dei beneficium non recipere, nõ tamẽ esset mortale. Quare illic non adhibetur pœna, sicut in cap. Omnis vtriusq; sexus. Et pariter ad canonem. Vt ieiunii. respõdetur, quòd nõ chrismatus non erit Christianus perfectus. Et eodem modo intelligitur illud in can. De his. quòd baptisma sine confirmatione non rite perficitur. Sed tñ illa perfectio nõ sic est de essentia, vt eius omissio sit mortale delictum.

¶ Ex hac verò sententia resurgit argumẽtum contra D. Thomam. Si nulla negligẽtia suscipiendi confirmationem est mortalis, sequitur, vt neque contemptus vllus sit mortalis. Quòd si dicas contemptum esse, quando quis ob id omittit sacramentum, quòd nullius credit esse vtilitatis: hæc profectò hæresis esset in intellectu. Si autem dicas illum esse cõtemptũ, quãdo quis propterea sacramentũ omittit, q̃ illud odio habet. Hoc profectò plus est, quàm cõtemptus: nam odiũ charitati opponitur. Dare ergo debes contemptum, qui contra hæresim, & odiũ sit peior, q̃ negligentia. Respondetur, q̃ contemptus vt nomẽ sonat, idem est, q̃ rem nihil pẽdere, & perinde abijcere, acsi nihil esset. Et ideo siquis cõfirmationẽ omitteret, nõ quidẽ ob negligentiã: quia sacramentũ potest & sine diligẽtia, & labore, & pretio suscipere, sed q̃ eò illud beneficiũ despicatur, q̃ illud nihil æstimat, ille esset cõtemptus, & mortalis, vt art. 1. & hìc admonet D. Thom.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm hoc sacramentũ sit homini cõferendum in fronte.

DE membro, in quo chrismatio fieri debeat, respondet D. Tho. vnica conclusione. Conueniẽter signat homo chrismate signo crucis in frõte. Probat ex eius institutione dupliciter. Primò ratiõe ciuili. Est em institutũ ad conferendum spiritũ sanctum, ad robur in spirituali certamine: ergo debet illud homo suscipere instar militis, dum signũ recipit ducis: miles autẽ illud suscipit, vt sit eui dens & manifestũ, quare supremæ vesti illud imponit: inter omnia verò homini corporis membra maxime frons est manifesta, vt quæ nunquam obtegitur: ergo illic debet Christia

De cõfessione.

Sacramentorum ordo.

De surdis & mutis.

Marsilius.

De præceptum.

Pro confirmatione.

Durandus.

Adrian.

Replicationum.

De contemptu.

Cõtemptus.

Conclusio.

Primo ratione ciuili.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus miles chrismate insigniri. Secundò subne ctitur ratio physica. A libera enim cõfessione nominis Christi, aut per timorẽ impeditur homo, aut per verecundiã: vtriusq; autẽ horũ indiciũ maximè in frõte proditur: tum ꝓpter ꝓpinquitatẽ imaginationis, quæ est in cerebro, tum & propter vehemẽtiam spirituum à corde in frontẽ ascendẽtium: quare homines, vt. 4. Ethicor. author est Philosophus, prę verecundia rubescunt, & prætimore pallescũt: illic ergo chrismate homo liniendus est.

Expositio articuli. ¶Circa hanc conclusionem nihil præter ea, quæ iam suprà dicta sunt, adnotãdum restat. Iam enim art. 4. diximus, q̃ signum crucis est de essentia huius sacramẽti postquã exprimitur in forma. Vbi & hanc frontis rationẽ D. Tho. latiùs explicuimus. ¶Vnũ tamẽ hîc dubiolũ posset lectorẽ remordere, vtrùm solùm sit de præcepto, q̃ chrismatio cõfirmationis fiat in fronte, an verò de essentia sacramẽti, sicuti, q̃ circuncisio fieret in designato mẽbro. Dubitatio. Respondetur, esse de essentia sacramenti: nam si fieret in manu, certè non esset sacramentũ. Hoc patet, quia in can. hîc citato. Nouissimè, de cõsecra. di. 5. quasi de essentia distinguitur inter signum, quod fit chrismate à presbytero post baptismũ in vertice capitis, & aliud, quod fit ab episcopo in fronte. Signatur enim, inquit, baptizatus in summitate capitis à sacerdote, per pontificem verò in fronte. Et idem habetur in can. Presbyteris. de consecra. d. 4. Item quia etiam designata sunt membra tanquam de essentia, in quibus fieri debet extrema vnctio. Primum argumentũ. ¶Primũ argumentum est. Baptismus fit in toto corpore, & cõfirmatio est eius perfectio: ergo debet etiam fieri in toto. Negatur consequentia, quia baptismus datur ad vitam quæ est in toto, confirmatio verò ad pugnam, cuius vexillum debet esse in fronte.

Secundũ argumentum. ¶Secundò. Cõfirmatio datur ad robur: illud autem est in corde: ergo super illo debet fieri. Respondetur ad minorẽ, quòd licèt fortitudinis radix exeat à corde, signum tamen eius apparet in fronte, secundũ illud Ezech. 3. Ecce dedi frontẽ tuam duriorem frõtibus eorum. Et ideo eucharistia, qua homo in se ipso cõfirmatur, pertinet ad cor, iuxta illud Psalm. Panis cor hominis cõfirmet: confirmatio autẽ, quia requirit signum fortitudinis erga alios, requiritur in fronte. ¶Tertiò. Hoc sacramentum datur ad liberè cõfitendum fidem: ore autẽ, vt habetur ad Rom. 10. fit eiusmodi cõfessio: ergo illic est dãdum. Respondetur ad maiorem, quòd non datur ad liberè cõfitendum simpliciter: ad hoc enim baptismus sufficit, sed ad publicè cõfitendũ coram tyrãnis: & ideo debet dari vbi signa passionum ostenduntur impedientium pugnam.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm ille, qui cõfirmatur, debeat teneri ab alio.

Sicut in baptismo, ita & hîc quæritur, vtrùm requiratur patrinus. Et respondetur hac conclusione. Conclusio. Ille, qui accipit hoc sacramentũ, ab alio tenetur quasi in pugna spirituali eruditendus. Probatur primò per similitudinẽ ad baptismũ. Hoc sacramentũ exhibetur homini ad robur pugnæ spiritualis: sicuti autẽ nuper natꝰ indiget aliorũ pędagogia in ijs, quę ad vitæ propriæ conseruationẽ attinẽt (secundùm illud ad Hebræ. 12. Patres quidẽ carnis nostrę habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita illi, qui ad pugnã cõscribuntur, instructoribus indigent ad certamẽ: quare in re bellica duces & cẽturiones designãtur, qui alios gubernãt: ergo sicut in baptismo, ita & hîc requiritur susceptor. Secũdò, quoniã qui ad hoc sacramentum accedit, venit tanquã robur & fortitudinem accepturus, quare in hanc significationem sustinetur ab alio, quasi illucusq; imbecillus & infirmus fuerit. Argumenta S. Tho. ¶Et per hæc soluuntur argumenta, quæ facilia sunt. Ad primũ enim, scilicet, q̃ adultus cùm sit iam firmæ ætatis, nemine indiget, à quo sustentetur, respõdetur, q̃ licèt sit adultus corpore, nõ tamẽ est spirituali ter satis firmus. Ad secũdum, q̃ cùm baptizatus sit de gremio ecclesię nullius eget, per quẽ offerat episcopo. Respõdetur, q̃ etsi sit Christianus, nondũ tñ est publicus fidei miles, & ideo per aliũ debet ad militiã præsentari. Ad tertiũ, videlicet, q̃ cũ robur in viris potiùs vigeat, q̃ in mulieribꝰ, secundũ illud Prouerb. vlt. Mulierẽ fortẽ quis inueniet? non videtur cõdescens vt mulier teneat virũ in confirmatione, respondetur per illud ad Colos. 3. q̃ in Christo nec est masculꝰ nec fœmina: & ideo alterutter sexus potest alterutrũ ad cõfirmationẽ tenere. ¶Hic nihil aliud est adnotãdũ, q̃ qd. d. 4. ar. 5. de susceptore baptizãdi admonitũ est: nẽpe, susceptorẽ nõ esse de essentia. Nihilominꝰ inter susceptorẽ, & cõfirmatũ cõtrahit paternitas, & inter eundẽ susceptorẽ, & patres confirmati cõpaternitas. Quare si pater filiũ teneat in cõfirmatione, nõ potest ab vxore debitum petere. Et inter cõfirmatũ & filios susceptoris contra

cõtrahitur cõfraternitas. Quæ quidẽ omnes affinitates impediunt matrimoniũ cõtrahendum, & dirimunt cõtractum, vt habetur can. hîc citato. Siquis ex coniugio. 30. q. 4. & can. Si quis filiastrũ. 30. q. 1. & alijs, quos illic citauimus. Sed expressiùs cap. Nedum. de cognatio. spirituali lib. 6. Et quãuis non debeat esse nisi vnicus susceptor, tamen si sint plures, omnes eandem affinitatem cõtrahunt cum confirmato, nõ tamen inter se, vt habetur cap. Quãuis. eodem titulo.

ARTICVLVS. XI.

Vtrùm solus episcopus hoc sacramentum conferre possit

Sequitur de confirmationis ministro, de quo D. Thom. hanc conclusionem constituit. Collatio huius sacramenti episcopis reseruatur. Conclusio. Probatur ex similitudine tum artis, tum etiam humanorum contractuum. In ædificijs nanque extruendis inferiores ministri architecto materiam præparant, sed architectus ipse formam imponit, cuius ædificij vsus ad patronum spectat. Et epistolæ per notarium scriptæ manu pontificis subscribuntur: fidelium autem ecclesia ædificium quoddam diuinum est (secundùm illud. 1. Corint. 3. Dei ædificatio estis) item epistola quædam spiritu Dei in cordibus scripta, vt habetur. 2. Corint. 3. Hoc autem ædificium & epistola per baptismum sacerdotum ministerio ędificatur & scribitur: per sacramentum autẽ confirmationis domus quasi iam ædificata dedicatur in templũ spiritus sancti: & epistola iam scripta configuratur signo crucis: munus ergo hoc episcopis ex officio incũbit, qui tanquã apostolorũ successores summã potestatẽ in ecclesia obtinent, sicuti in eius primordijs per manus impositionẽ apostolorũ, vt in eorũ actis ca. 8. & 19. legitur, plenitudo spiritus sanctĩ dabatur. Expositio articuli. ¶De hac materia ministrorũ huius sacramẽti lis nobis est primũ cũ hæreticis, deinde cum nonnullis catholicis. Sunt quippe de hac re tres opiniones. Prima est Armachani. Armachan. lib. 11. de quæstionibus Armenorum ca. 4. in vno extremo cõtra hanc assertã conclusionẽ. Scilicet, sacerdotes, quinuero diacones iure diuino esse ordinarios huius sacramenti ministros. Nec quæro, inquit, qualia sint decreta ecclesię, sed quid potest ex sacra pagina elici. Perspice impiã hominis impudentiã. Fatetur enim decretis ecclesiæ definitũ esse cõtrariũ: nihilominꝰ errorẽ suũ ex sacra pagina colligi. Eodemq; errore maculatus fuit VVitcelff, cõtra quos ambos disputat Thomas VValdẽsis. Th. VVald. 2. tomo de sacramẽtis ca. 114. & 115. ostẽdendo illum esse errorem. Et hæc sit hîc firma cõclusio, vtpote quæ quãplurimis ecclesiasticis sanctionibus stabilita est. Primũ de consecra. dist. 5. per totum, vt ca. De his. qui est Vrbani. vbi habetur, q̃ nisi à summis pontificibus sacramẽtum hoc perfici nõ potest. Et can. Manus. qui est Eusebij, cuius verba hîc refert D. Thom. Manus enim, inquit, impositionis sacramentũ magna veneratione tenendũ est, quod ab alijs perfici nõ potest, nisi à summis sacerdotibus, nec tẽpore apostolorũ ab alijs, q̃ ab ipsis apostolis, legitur, aut scitur peractum esse: nec ab alijs, q̃ qui eorum locũ tenent, vnquã perfici potest, aut fieri debet: nã si aliter præsumptũ fuerit, irritũ habeatur & vacuũ, nec inter ecclesiastica vnquã reputabitur sacramenta. Et de consecra. d. 4. ca. Presbyteris. & ca. Presbyteri. & 68. d. can. Presbyteri. & can. Quãuis. idem habetur. Et Innocẽtius Magnꝰ papa primus. c. 3. suorũ decretorũ edocet, nõ solũ haberi ex traditione ecclesię, vt presbyteri nõ confirment, sed etiã ex historia sacra: nam Actuũ. 8. refertur Petrũ & Ioannẽ in Samariã missos, vt qui per Philippũ diaconũ baptismatis vnda fuerant abluti, per impositionẽ manus apostolorum reciperent spiritum sanctũ. Illis ergo tunc solis incumbebat officiũ hoc. Eandem sententiam eodem testimonio confirmant Aug. lib. quæstionum noui & veteris testamenti, vbi tanquam abusum Aegyptiorum & Alexandrinorum refert, q̃ presbyteri absente episcopo confirmarent, quod inscij, inquit, scripturarum aut immemores legis faciunt. Vnde & Damasus papa in epistola ad Leonem Ricaredum, & Leo in epistola. 66. & Ioannes papa in decreto ad vniuersos episcopos Germaniæ & Galliæ, eodem sacro testimonio eandẽ veritatem corroborant. Et Innocẽtius tertius in cap. Quanto. extra de consuetudine, vbi ait, quòd si presbyter confirmat, inaniter id facit, & sine veritate in effectu. Idemq; ait ca. vnico de sacra vnctione. Et Isidorus lib. 2. de origine officiorũ, & Hugo lib. 2. de sacram. part. 7. cap. 2. ¶Sed respondent Armeni illum fuisse Philippum apostolum, qui verè poterat confirmare, cæterum quia ab angelo Dei missus fuit ad Aethiopem Candacis reginæ, munus illud alijs apostolis reliquit. Vn Guido Carmelita eundem errorem tribuit Armenis. Attamen certissimum est, non fuisse nisi diaconum,

Testimonia sacra. Ca. Manus. Actuum. 8. Armenorũ cauillum.

Universidad de Deusto Biblioteca

num, ſic enim tenent Chryſoſtomus, Rabanus, & Beda ſuper eundē locũ, & Hierony. in dialogo aduerſus Luciferianos, & Anacletus Papa, qui fuit diſcipulus Petri in prima epiſtola ſui decreti. Et Innocē. primus in epiſtola ad Alexãdrum.

Armachani argumenta.

¶ Armachanus autē quaſdã authoritates in cõtrariũ huic ſentētiæ obmolit. Primum illud. 1. ad Timoth. 4. Noli negligere gratiã, quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per impoſitionē manuum presbyterij: quaſi munus presbyteri ſit manus impoſitio, quę dicitur cõfirmatio. At verò Timotheus creditur fuiſſe epiſcopus ordinatus à Paulo. Eũdē eñ ipſum inſinuat ca. 3. dicēs. Oportet epiſcopũ irreprehenſibilē eſſe. Idemq; ait loco proximè citato Aug. Et Ambro. ſuper illud ad Eph. 4. Dedit quoſdã paſtores &c. vbi ſubiũgit tũc primos presbyteros appellatos eſſe epiſcopos, vt mortuo epiſcopo primus presbyter ſuccederet. Vnde apud Aegyptios, ait, illa inoleuit cõſuetudo, vt abſente epiſcopo presbyter cõſignaret, hoc eſt, cõfirmaret. Sed iam cùm epiſcopi per electionē creentur, inſinuat nemini pręter ipſos, fas eſſe confirmare.

Secundũ argumentum.

¶ Secundò adducit illud Actuũ. 9. de Anania, qui imponēs Paulo manus, ait, Dominus miſit me, vt videas, & implearis ſpiritu ſancto. Ad hoc autē reſpondetur. Primò ꝙ illa manuũ impoſitio nullo modo fuit confirmatio: nam præceſſit baptiſmũ Pauli, & ante baptiſmũ nullum recipitur ſacramentum: ſed fuit ſanatio cæcitatis, iuxta verbũ euangelicũ, Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Vnde quod ait, vt videas, refertur ad ſalutē corporalē, quã illi contulit. Et implearis ſpiritu ſancto, ad baptiſmũ, quē ſubinde erat ſuſcepturus. Et fortè curatio illa fuit per modũ exorciſmi, qui ſuper energumenos præcedit baptiſmũ. Præterquã, ꝙ Ananias forſan erat epiſcopus. Quãuis Armachanus ſibi ipſe non conſtet: nam ait fortaſſe fuiſſe laicũ: quia nõ habetur in textu, niſi fuiſſe diſcipulũ. Attamen Auguſt. q. 42. in quæſtionibus ſuper Lucã de decem leproſis ait, Paulũ ad eum fuiſſe miſſum, vt illo ſacerdotio, quod in eccleſia cõſtitutũ erat, ſacramentũ doctrinę fideiq; perciperet, vbi epiſcopale inſinuat ſacerdotiũ.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò adducit & morē antiquũ, quem Diony. refert. ca. vlt. eccl. hierar. ꝙ, ſcilicet, baptizati illico ſuper frontē confirmabãtur. Hoc autē potiùs eſt cõtra ipſum, vt bene ait Vvaldēſis: nam Dionyſius nũquam cõmemorat aliquē baptizari niſi à hierarcha, ideſt epiſcopo, ſi erat præſens, & ideo ſtatim baptizatũ cõfirmabat. Cùm autē epiſcopus nõ aderat, nõ ait Dionyſius, ꝙ baptizatus confirmaretur.

Poſtremum argumentum.

¶ Poſtremò Armachanus affert morē Armenorũ & Græcorum, apud quos, inquit, presbyteri ſacramentũ cõfirmationis exhibēt. Ad hoc tamen primùm reſpondet Vvaldenſis, ꝙ mēdaciter hunc citat morē: nam Guido Carmelita inter errores Armenorũ viceſimũ primũ eum cõnumerat, ꝙ ſacramentũ cõfirmationis, & extremę vnctionis negãt. Secũdò reſpondetur, ꝙ ſi talem habent morem, vt Augu. & Ambro. de Ægyptijs referunt, non perficiunt ſacramentũ. Neque hoc mirũ eſt, cùm alijs multis ſint erroribus cõplicati. Eorũ enim abuſum notauit Grego. capit. Peruenit. ad Ianuarium epiſcopum Conſtantinopolitanum, cum quibus ad euitandum ſcandalum diſpēſauit, qua quidē forſan diſpēſatione huc uſq; cõtra Romanũ decretum vtuntur.

Duo canones.

¶ Duo autē canones reſtant, qui poſſent lectorem fallere, ſcilicet canon. Omni tempore. de conſe. d. 4. & canon. Presbyter. 95. d. in quibus ambobus ait Martinus Papa. Presbyter præſente epiſcopo non ſignet infantes, niſi fortè ab epiſcopo fuerit illi præceptũ. Id enim intelligi nõ poteſt de ſignatione, quam ſacerdos facit in vertice: nam illam per ſe poterat abſque epiſcopi facultate facere: ergo intelligitur de chriſmatione in fronte, quæ eſt confirmatio. Vnde colligitur, ꝙ abſente epiſcopo presbyter poſſet confirmare, & in eius præſentia de ipſius facultate. Reſpondetur tamē illud intelligi de ſignatione, quã ſacerdotes faciũt in vertice: nam in primitiua eccleſia, neq; illa erat licita presbyteris in præſentia epiſcopi, vt habetur in epiſtola Leõ. 66. & in epiſtola Damaſi. Sed Sylueſter illam conceſſit, vt ait Hugo de ſacra. libr. 2. p. 7. ca. 3. Ne fortè, inquit, per abſentiam epiſcopi ſine manus impoſitione baptizatum ab hac vita migrare cõtingeret. Quo verbo nemo fallatur, intelligens Hugonem velle illam vnctionē valere pro ſacramēto cõfirmationis: quandoquidē capite præcedenti dixerat ſolis epiſcopis apoſtolorũ vicarijs illud ſacramentũ cõpetere. Sed voluit dicere illud eſſe permiſſum, ne baptizatus abſque vllo chriſmatis ſignaculo, decederet.

2. Opinio.

¶ Secunda opinio in alio extremo eſt, miniſteriũ cõfirmationis ſic eſſe proprium epiſcoporum munus, vt neq; ex diſpenſatione Papæ id poſſint ſimplices ſacerdotes exequi, imò quanuis id attentarent, ſacramentum eſſet nullum. Huius opinionis fuit Diuus Bonauentura diſt. 7. & ibidem Scotus. q. 1. & Durã. quæſt. 3. & 4. qui id inter oēs aſſeuerãtiſſimè tenet. Et Adria. q. de confirmatione. art. 3.

3. Opinio.

¶ Tertia opinio eſt media. ſ. quòd ſolis epiſcopis

pis id ex officio incumbit. Itaque ſi abſque cõmiſſione Papæ ſimplex ſacerdos id attentaret, nullũ eſſet ſacramentũ, ſed tñ ex tali commiſſione illud valeret. Quo fit, vt quantũ ad neceſſitatē ſacramēti, nõ ſit miniſter ſolus epiſcopus, ſed ſub diſtinctione ipſe vel ſacerdos ex cõmiſſione Papæ. Atq; hãc opinionē amplexus eſt Alexã. 4. p. q. 28. mēb. 1. ar. 3. Et S. Tho. in pręſentiarũ. & in. 4. d. 7. q. 3. & Ricard. ea. d. ar. 2. q. 1. & Palud. q. 4. qui oĩa argumēta cõtraria percenſet & ſoluit. & Marſilius in. 4. q. 5. ar. 3.

Primum argumentũ.

¶ Arguit ergo D. Tho. primo loco. Gregorius ſcribēs Ianuario epiſcopo Cõſtantinopolitano, & refertur can. Peruenit. 95. di. Peruenit, inquit, ad nos quoſdã ſcandalizatos fuiſſe, ꝙ presbyteros chriſmate tãgere eos, qui baptizati ſunt, ꝓhibuimus: & nos quidē ſecũdùm veterē vſum noſtrę eccleſię (. ſ. Romanę) fecimus (loquebat enim eccleſiæ Grecanicæ) ſed ſi omnino aliqui hac de re cõtriſtãtur, vbi epiſcopi deſunt, vt presbyteri etiã in frõte baptizatos chriſmate tãgere debeãt, cõcedimus. Arguit ergo ex hac põtificia cõceſſione. Illud quod pertinet ad neceſſitatē ſacramētorũ, nõ eſt propter vitandũ ſcãdalũ, ergo ꝙ epiſcopus cõfirmet, nõ eſt de neceſſitate ſacramēti. Reſpondet, ꝙ cùm papa in eccleſia habeat plenitudinē poteſtatis, ex quia poteſt aliqua, quæ ſunt ſuperiorũ ordinũ, quibuſdã inferioribus cõmittere: ſicuti quibuſdã presbyteris cõcedit cõferre minores ordines, quod ad epiſcopalē attinet dignitatē, ex hac poteſtatis plenitudine cõceſſit Greg. ꝙ ſimplices ſacerdotes hoc ſacramentũ cõferrēt, quouſq; ſcãdalũ tolleret.

Argumentũ Durand.

¶ Solutio autē hęc D. Tho. nõ videtur in forma ſatisfacere. Arguitur ergo primò ex potiſſimo fundamēto Scoti & Duran. & ſuorũ ſequaciũ. Aut diuina Chriſti inſtitutio fuit, vt oēs ſacerdotes rõne ſacerdotalis characteris eſſent cõfirmationis miniſtri: aut ꝙ ſoli epiſcopi.

Primũ argu.

Si nos primũ membrũ admittamus, ſic arguitur. Poteſtas miniſtri diuinitus inſtituti licet dependeat à Romano ponifice quantũ ad vſum, vt per quem poteſt bona cauſa ab vſu arceri, nihilominus quãtũ ad eſſentiã ſacramēti nõ dependet ab illo: licèt enim papa poſſit ſacerdotē ſuſpēdere ne cõſecret, nihilominus, ſi cõſecrare pergit, quãuis cõtra obedientiã delinquat, tamē verè cõſecrat: ergo quanquam Papa ſimplici ſacerdoti inhiberet cõfirmare, atq; adeò peccatũ illi eſſet nõ obedire, nihilominus verũ ſacramentũ cõficeret. Et cõfirmatur ratio. Ob id ꝙ Chriſtus inſtituit vinũ eſſe materiã euchariſtiæ, quanuis aliqua de cauſa poſſet quãdoq; Papa iubere, vt eſſet albũ, nihilominus impedire nõ poſſet, quin ſi cõſecratio fieret in rubeo, ſacramentũ eſſet ſolidũ. Pari ergo modo ſi Chriſtus inſtituit oēs ſacerdotes miniſtros cõſecrationis, non poteſt facere Papa, vt epiſcopus eſſet de eſſentia. Cõtrariũ autē decernitur in allegato cap. Manus. videlicet, ꝙ ſit de eſſentia. Vbi habet, ꝙ ſi ſimplex ſacerdos cõfirmauerit, totũ ſit irritũ, & nõ cõnumeretur inter ſacramenta, & de cõſuetudine ca. Quãto. dicit Innocētius illud inaniter fieri. Si autē demus ſecundũ membrũ, ſcilicet, ꝙ Chriſtus inſtituit ſolos epiſcopos miniſtros huius ſacramenti, quod Alexan. & S. Tho. & eorum aſſeclæ ſentire vidētur, dicētes illis incumbere ex officio, tũc emergit grauius argumentũ.

Alterum argumentum.

Diuinus miniſter tam eſt de eſſentia ſacramēti, ꝗ materia & forma: ſed ea, quæ de eſſentia ſunt, papa mutare nõ poteſt: ergo nec ſimplici ſacerdoti adminiſtrationē cõfirmationis cõmittere. Alioqui eadē rõne diceres, ꝙ poſſet etiã mutare materiã, vt aquã in baptiſmo, & oleũ in cõfirmatione, & vinũ in euchariſtia.

Secundũ argumentum.

¶ Secũdò arguitur. Si epiſcopus diuinitus habet ex officio confirmare, id habet ratione ſuæ ordinationis: nam electus nõ ordinatus cõfirmare nõ poteſt. Tunc ſic. Tam de eſſentia eſt miniſter ſacramēti, ꝗ ipſe ꝗ ſuſcipit, ſummus autē pontifex facere nequit, vt non baptizatus poſſit ſuſcipere alia ſacramēta: eò ꝙ de iure diuino baptiſmus eſt ianua ſacramētorũ, aut ꝙ mulier recipiat ordines ſacros, aut ꝙ ſanus ſuſcipiat ſacramentũ extremæ vnctionis: quia iure diuino determinatũ eſt cõtrariũ: quare facta nõ tenerēt: ergo nec poteſt facere vt ille, qui nõ eſt epiſcopus poſſit cõfirmationis ſacramentũ exhibere.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Si epiſcopus habet ex inſtitutione diuina cõfirmare, perinde illã habet, vt ſacerdos, cõſecrare, & abſoluere, & inungere infirmũ: hæc autem Papa nõ poteſt ei, qui nõ eſt ſacerdos cõmittere: ergo neq; ſacramentũ confirmationis ei, qui nõ eſt epiſcopus.

Quartum argumen.

¶ Quartò arguitur. Tam propriũ eſt epiſcopi cõfirmandi munus, quàm conferendi maiores ordines & conſecrandi epiſcopos: hæc autem nõ poteſt papa ſimplici ſacerdoti cõmittere: ergo neque confirmationis functionem.

Quintũ argumentum.

¶ Quintò deniq; arguitur. Aut papa illam commiſſionē facere poteſt ratione iuriſdictionis, aut ratione cõſecrationis: non primũ, quia niſi ipſe eſſet ſacerdos, & cõſecratus non poſſet confirmare: quare neque id committere. Alioqui id etiam poſſet committere ei, qui non eſt ſacerdos. Si verò hoc habet ratione ordinis & cõſecrationis, cùm in hoc nõ antecellat epiſcopis, fit vt quicunque

epiſco-

episcopus in sua diœcesi posit simplici sacerdoti cōmittere confirmare,quod nemo concedit.Imò licèt hoc papæ cōpetat ratione iurisdictionis, apparet idē subsequi: nam præter quam in foro causarum, episcopus,in sua diœcesi eandem habet iurisdictionē, quā papa in tota ecclesia. Propter hæc,atq; alia argumenta ait Durandus opinionē S. Tho. nō solùm falsam,sed & fidei & ecclesiæ valde periculosam,sicuti illam,ꝙ licèt chrisma nō esset ab episcopo consecratū sacramētum esset validū.Et Durandum omnino sequitur Adrianus.

Durand.

Conclusio decisiua.

¶At profectò solidior est cōclusio contraria, quam hîc pro certa statuimus. Nō est dubitādum,quin simplex sacerdos ex cōmisione papæ posit sacramētū cōfirmationis exhibere. Et qui de hoc iam modò hæsitaret,ecclesiasticis sanctionibus aduersaretur.Etenim quāuis hęc cōclusio ex sacris literis nō planè colligatur, sufficere tamē debet orthodoxis, ꝙ Gregorius illam fecit dispēsationē.¶Ad hoc verò Durādus aliter respōdere nō potuit, quàm ꝙ cùm homo esset,& nō Deus, errare potuerit, cui & Adrianus applaudit. Hod autem profectò viris catholicis,vt isti fuere, næuū impingit. Scotus autē alia duo cōminiscitur glossemata.Primū,scilicet, ꝙ forsan in primitiua ecclesia nō erat differentia inter episcopum, & simplicem sacerdotē.Attamen licèt hoc Ambro.suprà citatus, & Hiero. super epistola ad Titum dixerit,& refertur can.Olim.ea.d. 95. nihilominus ante tēpus Gregorij iam erat distinctio. Item, quia Gregor.expressè in dicto ca.Peruenit.eandē insinuat distinctionem, dicens,ꝙ vbi episcopi defuerint, presbyteri confirmare possint.Secunda eius glossa est,quòd creauit illos presbyteros episcopos ad illum effectum.Sed in hoc minus probabilitatis est. Primò,quia papa nō posset episcopos ordinare absentes.Secundò, quia non potest eos ordinare ad vnum effectum, & non ad omnes: qui eñ episcopus est,omnibus fungit episcopalibus functionibus.Tertiò,quia non solùm illis singulariter id concessit, sed & alijs ait illic pro tempore succedētibus. ¶ Adrianus ait, & forsan nō cōmisit illis sacramentū cōfirmationis,sed simplicē vnctionē.At verò nec solutio hæc sustineri potest:nā cùm permiserit chrismare in fronte,id ipsum est cōfirmare. Aliàs nō permisisset nisi in vertice capitis.Pręsertim ꝙ permisit id ipsum,quod antea prohibuerat (.s.cōfirmationē.) Alij dicūt,ꝙ id tantū permisit tanquā impunitū ad euitandū scandalū, vt meretriciū. Sed neq; hoc vllā habet veritatis effigiē:nam tunc illos fefellisset.Quare certissimum est id fecisse ex plenitudine potestatis, quā censebat ad id extēdi. ¶Sed vt rem cōcludamus,litē hāc iam synodus Florentina diremit,approbans, authoritate apostolicæ sedis posse sacramētū hoc simplici sacerdoti cōmitti.Quapropter licèt Scot.& Duran.& alij,qui prædictā synodū antecesserūt, illam vtcunq; opinionē defensare potuerint,mirandū tñ est de Adriano quomodo decretū illud nō legerit. Est ergo iā nō solū opinio, verùm & ecclesiæ sanctio.¶Respōdetur ergo ad primū argumētum cōtrarię opinionis, ꝙ Christus neq; oēs sacerdotes simpliciter ministros hui⁹ sacramēti instituit,sicut eucharistiæ,aut pœnitētię,neq; verò solos episcopos,sed medio modo, qđ Paludanus loco citato probè tetigit. Aliquid enī tāquā necessariū determinauit, & aliquid iudicio ecclesię reliquit.Statuit,inquā; solos sacerdotes siue ex officio siue ex commisione posse cōfirmare:ꝙ autem episcopi essent,arbitratui ecclesiæ commisit,vt posset illos etiam tanquā sacramēto necessarios instituere. Ratio prioris mēbri fuit, ꝙ potestas sup corpus Christi mysticū deriuatur ab ea, quæ est sup corpus Christi verū,putà consecrandi. Vnde sicut baptizare solis sacerdotibus ex officio cōuenit,ita nō nisi illi cōfirmare possunt.Nisi ꝙ necessitas baptismi,quæ legem non habet, laicis baptizare permittit,non autem cōfirmare:quia nō est sacramentū necessariū.At verò quia cōfirmatio præstantius est sacramentū, vt canones citati docent, in facultate ecclesiæ constituit,vt episcopos tanquā necessarios ministros, suo iudicio declararet, quod tempore apostolorū obseruatū creditur. Respondetur ergo, sacerdotes non sic esse diuinitus institutos ministros, vt aquam in materiā baptismi, & vinum in materiā eucharistiæ, sed dependenter ab ecclesia, quæ posset conditionem illam adhibere,vt necessariò essent episcopi,nisi ex eius dispensatione: non tamen illud valeret cōmittere,nisi sacerdotibus. Quod totum cōstat ex ecclesiæ traditione & ritu.¶ Et pariter respondetur ad aliud, quòd neq; episcopi sunt necessarij de iure diuino, sicut materia & forma sacramentorum, sed de iure ecclesiastico,super quo ideo papa dispensare potest. Quòd si arguas.Illa,quę sunt de essentia sacramēti ecclesia nō potest mutare: ergo episcopi nō sunt de essentia. Distinguitur antecedens. Cōceditur,inquā,substātias eorū,quæ sunt de essentia ecclesiam non posse mutare, vt putà materiā & formā,& pariter nō potest mutare, quin ministri sint sacerdotes,qualitatē tamen ex cōmisione Christi facere de essentia, nisi ipsa

Glossatur canon. Peruenit. 95. distinct.

Scotus.

Adrianus.

ipsa ecclesia dispēsauerit.Et ita censendum est episcopū esse de essentia, vt nisi ecclesia dispēsaret,sacramentū esset irritū, postquā ipsa ita nos docet.Atq; hæc est mens S. Tho.in præsenti solutione. Quemadmodū facere potest, vt cōsanguinei nō sint personæ legitimæ matrimonio contrahēdo, quod aliàs iure diuino teneret.Ex quo fit,vt nulla, quātuncūq; vltra hominū memoriā antiqua cōsuetudine introduci posit,vt sacramentum confirmationis à simplici sacerdote absq; apostolicæ sedis facultate sit validū.In cuius sententiæ cōfirmationem statutum est cap. Quanto.de cōsuetudine.nam quod est de essentia sacramenti,nulla valet cōsuetudo mutare.¶Eodem modo soluitur secundū argumentū: conceditur enim episcopū ratione suę administrationis esse necessarium ministrū,non tamē iure diuino, vt est necessarium ꝙ suscipiēs alia sacramenta sit baptizatus, & qui suscipit ordines sit vir, & qui vngitur sit infirm⁹, vt nomē extremæ vnctionis sonat.Et ideo licèt in his tribus papa dispēsare nequeat, potest tamē in primo. ¶ Et per idē respōdetur ad tertiū.Non enim sic de iure diuino episcopus est necessarius minister cōfirmationis sicut sacerdos cōsecrationis eucharistię,aut absolutionis sacramētalis,& ideo nō potest Papa dispensare,vt non sacerdos consecret,aut absoluat,sicut ꝙ ille,qui non est episcopus, cōfirmet. ¶ Ad quartū eodem modo negatur maior. Collatio enim maiorum ordinum de iure diuino tribuitur episcopo:quare hoc simplici sacerdoti non potest papa committere. Vnde licèt doctores pontificij iuris probè teneant,papam posse cōmittere officiū confirmationis simplici sacerdoti,glossa tamē citati capituli.Peruenit.95.d. nulli nititur probabilitati: dicens, quòd papa potest committere simplici sacerdoti,vt cōferat maiores ordines:ob hanc regulā,ꝙ quicunq; ordines,quos habet,potest ex cōmisione cōferre.Quare & diacono,inquit,potest cōmittere,vt cōfirmet. Eadē enim facilitate dicere potuisset,ꝙ diaconus ex cōmisione pōt diaconatū cōferre. Nā pariter addit glossa in can. Manus. de cons.d. 5.ꝙ quicunq; cōfirmatus,etiam laicus,potest ex cōmisione cōfirmare. Regula ergo illa fallacissima est. Imò quia minores ordines non habēt necessariā potestatē super corpus Christi verū:quia non ministrant immediate sacerdoti, sicut diaconus & subdiaconus, sed sunt ministrorū ministri, potest papa eorū collationem cōmittere simplici sacerdoti, secùs de maioribus ordinibus:eo ꝙ necessariā habent potestatē supra corpus Christi verū,aut cōsecrādi,aut sacerdoti materiā ministrādi.Diaconus autē, quia nō habet illā potestatē immediatā vt cōficere posit corpus,fit vt neq; ex cōmissione cōfirmare posit, tantum abest, vt hoc posit laicus.¶ Ad quintum demū respōdēdo negatur,eadē ratione posse episcopū functionem cōfirmationis suo presbytero cōmittere: nam hoc pertinet ad plenissimā potestatē iurisdictionis vniuersalis ecclesiæ, cui soli Christus rem tanti momenti cōmisit. Papa autē,sicut generale conciliū eius autoritate indictū, eandē vniuersalē ecclesiā repræsentat. Ex quo fit,vt papa electus antequam sit in sacerdotē ordinatus,licèt nequeat cōfirmare, posit tamen eandē functionē simplici sacerdoti committere.¶Secundū argumentū S. Thom. est. Baptism⁹ videtur esse maioris efficaciæ,quàm cōfirmatio, eò quòd per illū fit plena peccatorū remissio,quæ non fit per cōfirmationē: simplici autē sacerdoti ex officio incūbit baptizare: ergo & confirmare. Respondetur ꝙ licèt baptismus sit efficacior quantū ad remotionem mali,eò quòd est regeneratio hominis de non esse ad esse spirituale,tamē cōfirmatio est perfectior,quantū ad promotionem in bonū:nam per illā augetur robur gratiæ ad propugnādā fidē, quæ tenerior recipit in baptismo. ¶ Tertiò arguitur.Summitas capitis, vbi secūdùm medicos est propria rationis sedes: eò quòd illic virtus viget cogitatiua, est fronte nobilior, vbi est locus imaginatiuæ: sed simplex sacerdos potest vngere baptizatos in vertice: ergo à fortiori in fronte,quæ est cōfirmatio. Respōdetur,discrimē hoc nō sumi ex mēbrorū dignitate, sed ex effectuū excellentia: nam secundū Rabanū lib.de institutione clericorū.& refertur de cons.d. 5. can. Nouissimè. signatur baptizatus in summitate capitis per sacerdotē: per pontificē verò in fronte: vt in priori vnctione significetur super ipsum spiritus sancti descēsio ad habitationē Deo cōsecrādam:in secūda quoq;, vt eiusdē spiritus sancti septiformis gratia, cum omnī plenitudine sanctitatis & scientię & virtutis venire in hominē declaretur:& ideo hoc datur in fronte,quę est pars omniū patētissima,vbi,vt suprà diximus, cōgruit vexillum crucis ad pugnā circūferri.

Solutio secundi.

Solutio tertij.

Responsio ad quartum.

Soluitur quintū.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Canon nouissimè, de cōsecr.di. 5.

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm virtus huius sacramenti sit cōueniens.

De ritu

Universidad de Deusto
Biblioteca

Conclusio. DE ritu tandē sacramēti istatuitur cōclusio postrema totius materiæ. Ritus quos ecclesia in hoc, & in alijs sacramentis obseruat, sunt cōuenientes. Probatur, quia regit spū sancto, iuxta illud Matth. 18. vbi fuerint duo vel tres in noie meo cōgregati, ibi sum in medio eorū. Vnde firma certitudo colligitur, oēs ecclesiæ ordinationes secūdùm Christi sapientiā dirigi & sanciri. ¶ Ritus autē sunt illi qui prēter materiā & formā, quę ad essentiam sacramēti pertinēt, adhibentur.

Tempus. Tēpora verò nō sunt eidē sacramēto cōstituta, sicut baptismo, quāuis illis tēporibus suprà dictis paschatis & pentecostes, quę baptismo solenni destinabātur, si episcopus adesset, celebrabatur quoq; solēniter sacramentum cōfirmationis. Qui quidem ritus etiā nunc decori esset, at nō est in vsu. Rursus propter excellentiam huius sacramenti, vbi datur robur ad pugnam, mos erat antiquus, vt tam qui confirmabantur, quàm episcopi confirmantes ieiuni ad hoc sacramentū accederent, vt habetur in concilio Aurelianēsi, & Meldensi. can. Vt ieiuni. & can. Vt episcopi. de consecratio. distin. 5. Sed propter multitudinem fidelium, qui nō possent breui tēpore confirmari, mos ille iam aboleuit, & cōfirmatio fit, tam à prandio, q̄ ante prandium.

Ieiuni.

Susceptor. Susceptor, licet non sit de essentia, pertinet tamē ad ritū ex prēcepto.

Cereus. Cereus autē, qui offertur, nōnulla religio est, sed tamē eius omissio nullum esset peccatum,

Dare alapā. sicut neq; non dare alapam. Mos enim ille, vt suprà dixim⁹, nō tam ob id introductus est, vt cōfirmatus memor sit semper sacramēti, q̄ vt admoneatur illud suscipere ad pugnā, vt inde discat cōtumelias & plagas pro Christi nomine perferre. ¶ Postremū argumentū S. Thom. est de chrismate. Cum em̄ per hoc sacramentum conferatur plenitudo spiritus sancti, apparet conficiendū esse potius in festo pentecostes, q̄ in cœna Dñi. Respondetur, quātum ad essentiā attinet omni tēpore posse cōfici, vt habetur in decreto Martini de cōsecra. dist. 2. can. Omni tēpore. sed tamē cōfectionis solēnitati congruentissimus est dies cœnæ Dñi, tum q̄ cùm in paschate celebrandus erat solennis baptismus, vbi opus est chrismate, expediebat biduo antè consecrari, vt posset per parœcias distribui, tum etiā q̄ cùm illa die per Christi benedictionē consecratū est sacramentum eucharistiæ, quod est omnium sacramētorū ac benedictionū finis, aptissimus est, vt etiā tūc chrisma benedictionibus consecretur, vt suprà ex decreto Fabiani monstratū est, qđ refertur de consecra. dist. 3. can. Literis.

De chrisma te.

Dies cœnæ.

in Quart. Senten.

DISTINCTIO octaua. De sacramento Eucharistię secundùm se.

SAcrosanctū eucharistię sacramē tum est, quod dicēdi series nobis offert, dequo post baptismū, & confirmationē dicamus. Est enim eucharistia sacramentum corporis & sanguinis Christi, quo vita spiritualis nutritur, quā & baptismus nobis præstat, & confirmatio corroborat. Vnde cùm per nutrimentum membra in vnum corpus coalescant, sacramentum hoc, quod vnius habet conuiuij effigiem, atque adeò perfectionē vnum est, ecclesiæ vnitatem significat: tum subinde effi cit. Quare Paul. 1. Cor. 10. Vnus panis, & vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Super quem locum Augustī. sicut vnus panis ex multis granis, & vnum vinum ex multis acinis, sic & ecclesia ex multis fidelib⁹ charitate copulāte cōnectitur. Quod quidem sacramentum Christus in nouissima cœna cōstituit, iuxta verbum Pauli. 1. Cor. 11. Ego enim accepi à Dño, quod & tradidi vobis: quoniam Dñs Iesus in qua nocte tradeba

Cap.

Eucharis.

Augustī. ad Bonifaciū.

Paul. 1. Cor. 10.

Aug. de bus. tur. fe. Quæ

Rom. 1.

Paul. 1. Cor. 11.

tur,

tur, accepit panem, & gratias, agens benedixit ac fregit, dedit q̄; discipulis suis dicens, Accipite & māducate, Hoc est corpus meum: hoc facite in meā cōmemorationem. Similiter & calicē postquā cœnauit dicens, Hic calix nouū testamentum est in meo sanguine, Hoc facite quotiescunque bibetis in meam cōmemorationem.

Cap. 2. ¶ Non est autem perinde ad salutem necessarium sacramentū hoc, ac baptismus, dicēte ad Bonifaciū Aug. Nulli est aliquatenus ambigendum, tunc vnumquenque fidelē corporis & sanguinis Christi participem fieri, quādo in baptismate membrū Christi efficitur: nec alienari ab eius panis calicisq; consortio, etiam si antequā panē illum comedat & calicem bibat, de hoc seculo in vnitate corporis Christi cōstitutus abscedat. Quo fit, vt per votū eucharistiæ, qđ in sacramēto fidei, hoc est, in baptismo includitur: satis quantū ad salutis necessitatem attinet, mā ducetur caro, bibaturq; sanguis Christi, vt eius impleatur verbum, Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quæ quidem manducatio, spiritualis est per fidem. At quoniā votum hoc secum adfert præceptum illud re vera implēdi, fit vt præceptum sit diuinū pro tēpore & loco sacramentū hoc suscipere, quod quidē tēpus sanctione sua sacro sancta mater ecclesia semel in anno præscripsit.

Can. Omnis vtriusq; sexus. de pœnitentijs & remissio.

¶ Atqui vt multis noībus hoc sacramentū designatur, ita & multis fuit antiquitus prēsignatum figuris. Est em̄ & sacrificiū, quasi quædā immolatio memoratiua passionis Christi p̄teritæ. Et synaxis, hoc est, cōmunio & vnitas, quā in prēsenti vita, dū sumitur, operat̄ in ecclesia. Et viaticū, quo ad futurā patriā peregrinātes sustentamur. Ac demū eucharistia, hoc est, bona grā: vtpote per quod & summā suscipimus gratiā, puta Christū, & maximas illi referimus. Figura autē huius sacramēti fuit māna, quod post transitū maris rubri, qui baptismi vmbra fuit, Deus patribus cōtulit in deserto. Et oblatio panis & vini Melchisedech. Atq; omniū præcipua paschalis agn⁹ quotānis Hebræorū ritu immolatus.

Cap. 3.

DISTINCTIONIS octauę, Quęstio vnica. De sacramēto eucharistiæ secundùm se.

S. Thom. 3. part. quæst. 73.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm Eucharistia sit sacramentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AM suprà dist. 1. q. 6. arti. 2. ille ordo sacramẽtorum institutus est, cuius tertium locũ obtinet eucharistia. De quo vti que sacramento per sex distinctiones disputandum est. Habet enim sacramentũ hoc inter cętera, ꝙ non solùm sacramentũ, verum & sacrificiũ est. Quare de illo qua ratione est sacramẽtum, quinque distinctionibus agendum est, & in postrema de eodẽ quatenus est sacrificiũ.

Prima ergo præmittitur distinctio de ipso secundùm se sacramento. Ob idq; primus articulus est, vtrùm eucharistia sit sacramentũ. Et

Conclusio. respondetur affirmatiuè. Eucharistia est speciale sacramentum à confirmatione & reliquis suapte natura distinctum. Quod.n. sit sacramẽtum, confessio est ecclesiæ in illa collecta, Hoc tuum sacramentũ non sit nobis reatus ad pœnam, &c. Quòd autem sit speciale & distinctũ. d. 1. q. 6. arti. 1. probatũ est, vbi rationem distinctionis omniũ explicuimus. Vnde & ratio hæc resumitur. Cum enim spiritualia corporalium analogia perscrutemur, & vita corporalis post eius generationem, qua recipitur, eiusq; augmentum, quo perficitur, alimento egeat, quo conseruetur, fit vt & ad vitam spiritualem post baptismum & confirmationẽ necessarium sit eucharistiæ sacramentum, eius alimento nutriatur. ¶ Et per hoc soluit primũ

Argumẽtũ. suum argumentũ S. Thom. quod est hoc. Ad eundem effectũ non debent duo ordinari sacramenta, cũ vnum quodq; sit efficax: confirmatio aũt & eucharistia ordinantur ad perfectionẽ, vt Diony. 4. c. eccle. hierar. autor est: ergò eucharistia superfluit. Respondet, inquã, ꝙ duplex est perfectio, altera intrinseca in homine, quæ fit per augmentũ, & huic respõdet cõfirmatio: altera verò per adiunctionẽ extrinseci alimenti, quo conseruatur, & huic respondet eucharistia. Et quoniã perfectio intrinseca antecedit extrinsecam, cõfirmatio prȩcedit eu-

Expositio articuli. charistiam. ¶ Quanquã D. Tho. definitionẽ eucharistiæ non constituat, colligitur tamen ex eius verbis illa, quam in textu nos præfiximus. s. ꝙ sit sacramentum corporis & sanguinis Christi, quo vita spiritualis nutritur. Iam enim suprà bis diximus definitionẽ vniuscuiusq; sacramenti sic esse cõstituendã, vt collocato genere, qđ est sacramentũ, per eius peculiarem effectũ differentia subijciatur. Atqui in hac definitione gratuitus effectus. s. corpus Christi verũ & sanguis exprimitur, quatenus corpus mysticũ per gratiã spiritualiter nutrit.

Et fundatur maximè definitio hæc in verbis Christi, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, & hic est sanguis, qui pro vobis effundetur. Neq; opus est alias inculcare particulas, quas in. 4. Sen. d. 8. quæstio. 1. tum Sco Scotus. tus, tum subinde alij accumulant. s. ꝙ sit sacramentum sub speciebus panis & vini sub certis verbis cum debita intẽtione prolatis, &c. Horum enim singula disputatione potiùs examinanda sunt, quàm in definitione tanquã per se nota præsupponenda. ¶ Hæreses autẽ, quæ de hoc sacramento, & quatenus sacramẽtum est, & quatenus sacrificium olim ecclesiæ molestiam exhibuerunt, diuersis cuiusq; locis recensebimus. At de nomine eucharistiæ art. 4. cum cæteris, quibus hoc sacramentum nomi natur, dicemus. ¶ Hic ergo solùm perscrutandum est, pro quo. s. nomen hoc sacramentum eucharistiæ supponat. Est enim in eo quatuor considerare: videlicet species panis & vini consecratas, corpusq; & sanguinem quæ sub ipsis latent, & tertiò eorundem consecrationem, ac deniq; vsum & sumptionem. Et quidem Sẽt. Magi. d. 8. species ait esse sacramentum eucha Gabriel. ristiæ. Addit nihilominus Gabriel, tam consecrationem, quàm sumptionem esse quoq; sacramenta. Nam consecratio est visibile signũ inuisibilis gratiæ: scilicet, effectus gratuiti, nẽpe corporis & sanguinis, quem quidem effectum ipsa consecratio efficit. Et pariter sumptio est signum gratiæ, quæ suscipienti infunditur, eiusq; causa. Quare in eucharistia, inquit plura sunt sacramenta, sicut in ordinibus. At quia ad vnum corpus vnamq; alimoniam referuntur, vnum censentur. Imò, ꝙ consecratio sit sacramẽtum est etiam opinio Marsi. in. 4. q. 1. ar. 1. & q. 6. ar. 2. & Caiet. suprà. q. 63. art. 5. Quinetiam videtur esse. S. Thomæ in. 4. di. 8. q. 1. ar. 1. q. 1. Cui etiam opinioni ratio hæc patrocinari videtur. Verba illa, Hoc est corpꝰ meũ, sunt forma: ergo sunt forma sacramẽti: at nec sunt forma specierum, nec corporis, sed ipsius consecrationis: quam significant, & efficiunt: ergo consecratio est sacramentũ sicut ablutio in baptismo. ¶ Veruntamen his non Scotus. obstãtibus dicendũ consecrationem, si res penitiùs inspiciatur: non esse sacramentum, sed sacramentale quoddam. Consecratio enim sacramenti, vt nomẽ sonat, nõ est nisi actio, qua per formam perficitur sacramentum: quare sicut forma qua fit consecratio, nõ est sacramẽtum, ita neq; cõsecratio ipsa, sed est via ad sacramentũ. Hoc enim differt hoc sacramẽtũ à baptismo & cõfirmatione, ꝙ cùm illa cõsistant in vsu materiæ, actio ipsa seu applicatio materię, quam

quam significat forma, est sacramẽtum. Hoc autem nõ consistit in vsu, neque in fieri, sed in facto esse: & ideo consecratio non est visibilis forma corporis Christi, sed species sunt, quæ ipsum repræsentant. Actio enim habet formam motus, corpus verò Christi non est nisi res permanens. Neque verò sumptio est sacramentum, neq; propriè causa gratiæ, sed est applicatio virtutis sacramẽtalis, putà, corporis, quod est virtus cõferendi gratiã. Veluti in naturalibus applicatio ignis non est causa caloris, sed ignis ipse applicatus: applicatio verò est conditio agentis. In baptismo nanq;, quia non est alia virtus, quàm motus aquæ, applicatio ipsa est sacramentum. At quoniã in eucharistia virtus est res permanens. s. corpus, applicatio non est sacramentum, sed actio sacramentalis. Quare inferius. q. 78. arti. 1. ad. 2. argumentum ait S. Tho. ꝙ vsus materiæ consecratæ, non est de necessitate huius sacramenti. ¶ Supereſt autem ambiguitas inter corpus & species, pro quo illorum supponat sacramẽtum. Et quidem Capreolus in. 4. d. 8. q. 1. ar. 3. arbitratur promiscuè de omnibus posse prædicari, vt. s. species dicantur sacramentum, qua ratione continent corpus & sanguinem. Et pariter corpus & sanguis quà ratione continentur sub speciebus. Imò & aggregatum ex speciebus & corpore censeri, inquit, potest sacramentum. Et vt ab hoc vltimo inchoemus. Videtur huic fauere canon. Hoc est. de consecratio. dist. 2. vbi habetur hoc sacramentũ duobus constare: scilicet visibili elementorũ specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine. Et sunt verba Aug. in lib. Sententiarum Prosperi. Quòd autem corpus & sanguis dicantur sacramentũ, apparet ex Gregorio. can. Multi. 1. q. 1. Secundò quando dicimus sacramentum adorare, corpus & sanguinem intelligimus. Tertiò illud est sacramẽtum, per quod gratia confertur: illud autẽ est corpus, quod etiã sumere dicimus. Quare Christus ego, inquit, sum panis viuus, qui de cælo descendi. Et nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitã in vobis. Accedit huc & autoritas

VValdensis non spernenda VValdensis tomo. 2. de sacramẽt, cap. 21. vbi hoc discrimen inter hoc sacramentũ & reliqua constituit, ꝙ in reliquis sacramentũ sit visibilis forma inuisibilis gratiæ, vt ablutio: in hoc aũt sacramentum sit inuisibilis gratia sub visibili forma. s. verum Chri-

Respon. legi. sti corpus in recto sub forma panis, quam cõnotat in obliquo. Hæc ille.

¶ His tamen nihil obstantibus, vt res sit per-

Secundam dictum. Capreo.

Scotus. corpus.

spicua, recolendum est tria esse in sacramẽto, quæ adnotauimus in baptismo. s. sacramentũ tantùm, quod erat ablutio, res tantùm, quæ erat gratia, & res & sacramentũ, quæ erat character. Sit ergo prima propositio. Id quod 1. Propositio. in eucharistia est sacramentum tantũ, est species panis, & pariter species vini. Probatur, quoniam salua egregia autoritate VValdensis, illa definitio sacramenti, quòd sit inuisibilis gratiæ visibilis forma, omnibus est generalis, aliàs inepta esset. Quare eam & Magister Sententiarum. S. Thom. & omnes etiã huic sacramento competere autumant. Illa autem congruit speciebus, vtpotè quæ sunt visibilis forma inuisibilis gratiæ, puta tã corporis Christi & sanguinis, quàm gratiæ sacramentalis, qua corpus mysticũ efficitur vnum ex multis membris, sicuti panis ex multis granis, vt infrà videbimus. Secũda propositio. Res tãtùm est 2. Propos. gratia, quæ sumentibus cõfertur: est enim res significata & non significans. Tertia. Corpus & sanguis sunt res & sacramentum, & virtus 3. Propos. sacramenti. Res. s. quia significantur per species, & per consecrationem perficiuntur. Sacramentum autem, quia corpus Christi quatenus sub eisdem speciebus velatur, corpus mysticum repræsentat. Sunt etiam virtus, quia quatenus corpus Dei est, gratiam in alimentum corporis mystici confert. Et hoc exprimitur can. Hoc est. suprà citato, vbi ait Augu. hoc sacramentum constare ex visibili elemen torum specie (quę scilicet est sacramentum tã tùm) & inuisibili Christi carne & sanguine, tanquam sacramento & re sacramenti. Et sic intelligitur id quod ait epistola. 23. ad Bonifacium. s. quòd corpus Christi secundùm quendam modum est sacramentum. Omnes tres conclusiones affirmat venerabilis Hugo libr. 2. de sacrament. par. 8. capit. 7. vnde Magister Sententiarum eas desumpsit distinctio. 8. cap. vlt. Et Sanct. Thom. hic in solutione secundi & tertij, & expressiùs infrà arti. 6. Ac demum tanquam ecclesiasticũ dogma suscepit Innocentius in capitulo. Cùm Marthę. extra de celebra. missarum. Quapropter ad illud Gregorij in cap. Multi. respondetur, quòd vocat corpus Christi sacramentum, quia est & sacramentum, & res sacramenti, vel certè, quia continetur sub sacramento, sicut cõfirmationem appellat chrisma, eò quòd est eius materia. Et simili modo respondetur ad aliud de adoratione & sumptione, ꝙ cũ dicimus adorare sacramentum, & ipsum sumere, intelligere possumus, corpus, quod est sacramentum & res, sed nihilominus species ipsas, quatenus ipsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundū argumentum.

continent. ¶ Perspiciamus ergo quemadmodum D. Tho. in solutionibus argumentorum eandem profert sententiam, mutatque illam, quam in. 4. designauit. Arguit enim secūdo loco ad probandum, quòd species nō sint sacramentum hoc pacto. In quolibet sacramento nouæ legis species visibiles inuisibilem effectum efficiunt: vt ablutio baptismi characterē & gratiam: sed species eucharistię neq; corpus ipsum Christi verum efficiunt, quod est res & sacramentum, neq; corpus Christi mysticum quod est res tantum: ergo non sunt sacramentum. Et respondet, q aqua baptismi non efficit gratiam, nisi per virtutem spiritus sancti, secundum illud Chrysosto. super Ioan. cap. 5. In baptizatis non simpliciter aqua operatur, sed cum spiritus sancti susceperit gratiā, tunc omnia soluit peccata. Sicut autem se habet virtus spiritus sancti ad aquam baptismi, ita se habet corpus Christi verum ad species panis & vini. Vnde species ipse virtute corporis & sanguinis efficiūt gratiam. Vide ergo quomodo licet in quarto dixerat, q sanctificatio materiæ: nempe, consecratio erat sacramentum. (Vnde Marsilius & Caietanus suam fortè opinionem hauserunt) hic non dicit nisi quod species sunt sacramētum, quæ sicut aqua baptismi per virtutem spiritus sancti cōferunt gratiam. ¶ Idem luculentiùs commonstrat in solutione tertij, quod est hoc. Sacramenta nouę legis habentia materiam in eius vsu perficiuntur, vt baptismus in ablutione, & confirmatio in chrismatis consignatione: si ergo eucharistia esset sacramentum, perficeretur in vsu materiæ, non in consecratione ipsius materiæ, quod patet esse falsum, eò quod forma huius sacramenti sunt verba, quæ in consecratione materię dicuntur, vt infrà patebit. Respondet negando similitudinem. Imò est inter hoc sacramentum, & reliqua habentia materiā sensibilem interuallum. ¶ Ad cuius intellectum recolito, idem esse sacramentum, quod signū continens rem sacram: eucharistia autem continet in se rem sacram absolutè, & per modū permanentis: nempe, corpus ipsum Christi & sanguinem: aqua verò baptismi continet aliquid sacrum in se, sed tamē in ordine ad aliud, scilicet, virtutem ad sanctificādum, quæ est ipsa applicatio aquæ. Et ideo sacramentum eucharistiæ perficitur in ipsa consecratione materiæ, alia verò perficiuntur in vsu, videlicet in applicatione ipsius materiæ ad sanctificandū. Vnde colligitur, q sicut ablutio continens virtutem sanctificandi est sacramentum, ita species continentes corpus & sanguinem. Et ex

Nota.

hoc subsequitur aliud discrimen, q in eucharistia id quod est res & sacramentum, scilicet, corpus & sanguis, est in ipsa materia, nempe sub speciebus: id autem quod est res tantum, est in suscipiente: scilicet, gratia quæ confertur. In baptismo verò vtrunq; est in suscipiente: videlicet, & character, qui est res & sacramētum, & gratia remissionis peccatorum, quę est res tantum. Et eadem ratio est de alijs sacramētis. ¶ Atqui per hoc ad argumentum, quo suprà arguebatur, formam esse partem sacramēti, respondetur id negādo. Imo vt. d. 3. ar. 1. expositum reliquimus, forma neq; in baptismo neq; in confirmatione est pars sacramēti. Nā sacramentum, sicuti res artificiata, non suppo nit nisi pro actione seu passione materiali quatenus determinatur per formam, vt pro ablutione. Sed est differētia, q forma in alijs sacramentis informat vsum materiæ ad conferendam gratiam, vt ablutionē in baptismo, Ego te abluo: in eucharistia verò determinat consecrationem materiæ, vt transubstantietur in corpus, idq; efficit. Quare sicut sacramentum baptismi supponit pro materiali ablutione determinata per formam, quatenus est in fieri: ita sacramentum eucharistiæ supponit pro materialibus speciebus consecratis per formā, quatenus permanenter continent corpus. Et idem est de speciebus sanguinis. Atque hac ratione vere dicitur, est q; forma sacramenti.

Forma sacramenti est pars.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm hoc sacramentum sit vnum an plura.

QVoniam sacramentum hoc duas habet formas, duabusq; cōsecrationibus perficitur, meritò quæritur, vtrùm sit vnum sacramentū, an verò plura. Et respondet Diuus Tho. hac cōclusione. Hoc sacramentum dicitur vnum. Et deducit conclusionem ex autoritate Aristot. 5. Metaphy. tex. 7. vbi ait, quòd vnum dicitur tripliciter: scilicet, indiuisibilitate, vt angelus: continuatione, vt linea: & perfectione, vt domus, quæ licèt sit plura in genere substantiæ, vt ligna & lapides, est tamen vna vnitate formæ in genere qualitatis: hoc autem sacramentum est vnum perfectione, vt potè ad cuius integritatem omnia concurrunt, quæ ad eius finem sunt necessaria: sicut homo ex multis compingitur membris, & domus ex fundamento, parietibus, & tecto: ordinatur enim

Conclusio.

enim ad vnam refectionē similem corporali, quæ ex ficco cibo, & humido potu constat: ergo ex duplici cōsecratione constare debuit: scilicet, corporis & sanguinis: iuxta illud Ioā. 6. Caro meaverè est cib⁹, & sanguis meus verè est potus: est ergo non plura sacramenta, sed vnum. ¶ Conclusio huius articuli tanquam ecclesiæ cōfessio est amplectenda, vt potè quę tanquam vnum, hoc sacramentum inter septem vbiq; connumerat, vt patet de summa trinita. & fide cathō. ca. firmiter. vbi habetur, q sub specieb⁹ panis & vini perficitur mysterium vnitatis. Quare in concilio Florentino & alijs vt vnū sacramentū proponitur. Quinuerò & ex sacra ipsa scriptura colligitur. Ait enim Apostō. 1. Corint. 10. Vnus panis & vnum corpus multi sumus omnes, qui de vno pane, & de vno calice participamus. Vbi docet, hoc esse sacramentum ecclesiæ vnitatis, per cuius gratiam fit vnum corpus mysticū: cum ergò sacramentum debeat suo effectui assimilari, fit vt sit vnum. ¶ At verò quoniam, vt dictum est, plura existit in genere entis. s. plures species ex pluribus consecrationibus resultantes, & plura sunt ibi cōtenta. s. corpus & sanguis, non desunt, qui sibi non satis persuadere valeant esse simpliciter vnum. Vnde Gab. in. 4. d. 8. q. 2. ait hoc sacramentum non esse vnum, nec simpliciter nec propriè: quia non est vnum visibile, nec vnum continuatione, cùm species panis & vini non sint cōtinuę, imò species panis sunt diuersa accidentia, vt color, calor, & sapor. Neq; verò est, inquit, vnum vnitate signi & sacramenti: quoniam laicus dum sumit corpus, verè suscipit sacramentum, & nihilominus species vini sunt aliud sacramentum. Neque sunt vnum vnitate contēti sub sacramēto, quoniam sanguis non est sic pars corporis, vt illi sit continua, sed discontinuus per venas q; dispersus. Quare, vt infrà dicemus, ex vi consecrationis panis, non est illic nisi corpus, sanguis verò per concomitantiam: & ex vi consecrationis vini non nisi sanguis, & per concomitantiam corpus. Concludit ergo solum esse vnum ratione totius contenti per aggregationem, sicuti corpus & sanguis sunt vnum. ¶ At verò quamuis sacramentum non sit tam vnum, quàm est res indiuisibilis, est tamen propriè vnum in suo genere, scilicet, in genere pastus & cōsumpti. Aristoteles enim non dicit, quòd vnū primo modo sit propriissimè vnum, vt isti loquuntur, & secundo modo propriè, & tertio impropriè: quod cū impropriè est tale, non est tale: sed ait quod indiuisibile est maxime vnum, quia non potest diuidi, & continuum taliter vnum, vt diuidi possit, & domus minus vnum, quia partes non continuantur. Nihilominus vnum quodque est propriè vnum, etiam domus in suo genere. Ad propositum ergo respondetur, impertinens esse ad vnitatem sacramenti, quòd corpus & sanguis sint vnum per continuationem, aut per aggregationem, aut q species sint continuæ: aliàs negandum esset, vbi sacerdos tripartitam sumit hostiam, vnū sumere sacramentum panis. Vnitas ergo sacramenti quia est signum, sumitur ab vnica significatione, quæ ex duabus cōsecrationibus resultat, vt pote per quas significatur vnica refectio, cuius integritas constat ex cibo & potu. Et hæc est tam propriè vnitas formaliter in genere signi, quàm vnitas lineæ in genere continui: quanuis materialiter resultet ex pluribus. ¶ Et per hoc soluitur aliud argumentum Aureoli apud Capreolum dist. 8. contra eius secundam conclusionem. Laicus dum sumit corpus, sumit totum sacramentum: nam sumit simul sanguinem illic per concomitantiam contentum, sumitq; adeò totam gratiā, quam sacerdos sumens corpus & sanguinem, aliàs iniuria fieret laicis dum sumptione sanguinis defraudātur: & eadem ratione sumptio sanguinis est sumptio totius sacramenti: nam pariter illic sumitur cum sanguine corpus: ergo sunt duo integra sacramenta. Negatur, inquam, dum sumitur solum corpus sumi totū sacramentum quoad integram eius repræsentationem: quoniam cùm ex vi consecrationis non sit illic nisi corpus, non est illa nisi cibatio sine potu: nam ad potum requiritur sumi sanguinem, qui sit primò per se illic ex vi consecrationis. Et pariter dum sumitur sanguis, non est nisi potatio, & non cibatio. Vnde D. Tho. in. 4. distinct. 8. quæstio. 1. quæstiūcu. 2. ad. 5. ait, q licèt Christ⁹ perfectus sit sub vtraq; specie, non tamen quantum ad integrū vsum est sub vtraq;. ¶ Ad illud autem de gratiā, infrà dist. 12. q. 1. respondebimus, vtrū tantum gratię conferatur sub vna specie, quantū sub ambabus simul. Est tamen hoc ad vnitatem sacramenti impertinens: nam quanuis tota gratia sumeretur sub speciebus panis, nihilominus non esset quoad repræsentationē integrum sacramentum. Quare tamen modo sequitur, q species sanguinis non sunt distinctū sacramentum totale: post quàm eandem gratiam conferunt. Sicuti dum sacerdos plures diuersas particulas hostiæ suscipit, per quācunque solam recipi totam gratiam, & nihilominus omnes simul sunt vnum sacramentum.

Expositio argumēti

Gabriel.

Impugnatur.

Aureolus.

De gratia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sic ergo de speciebus panis & vini simul sentiendum. Adde quòd & si negetur, tantā gratiam sumi in sumptione corporis, quantam in sumptione corporis & sanguinis: non subsequitur, aliquam laicis irrogari iniuriam: quia ecclesia nihil debet illis, si modò sacramēti decentiam seruet, quæ est vt propter periculum sanguis non temerè propinetur laicis.

Argum. ¶Primum ergo argumentum. S. Thomę est. Nonnunquam sacramētum altaris pluraliter dicitur sacramenta, vt legitur de consecra. dist. 2. can. 1. Qui est Alexandri, & refertur in concilio Florentino. Vbi habetur. In sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solennia domino offeruntur &c. Vnde in collecta ait ecclesia. Purificent nos domine sacramenta, quæ sumpsimus: ergo non est vnū, sed plura. Respondetur autem non aliud consequi quàm q̄ sint plura facientia vnum. Vnde in eadem collecta protinus subditur. Hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam.

Secundū argumentum. ¶Et pariter respondetur ad secundum, quod est huiusmodi. Sacramentum est in genere signi: ergo vbi sunt plura signa, plura sunt sacramenta: sicuti enim nō pōtvnus homo esse plura animalia, ita nec vnū sacramētū plura signa: sed in hoc sacramento sunt plura signa panis & vini. Respōdetur, inquam, nō esse plura nisi materialiter. Atq; idē dicitur ad tertiū de cōsecrationibus, q̄ scilicet sint plures materialiter, vnum tamen integrantes sacramentum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm eucharistia sit de necessitate salutis.

SIcut de baptismo, ita & de eucharistia, quęritur, vtrùm sit necessariū sacramētum. Suppositā distinctione respōdetur sex conclusionibus. Duo enim est in hoc sacramēto cōsiderare. s. id quod est sacramētū, vt sunt species cōtinentes Christū, & id q̄d est res tātū, quod art. proximo ex Paulo elicuim⁹ esse vnitatē corporis mystici, ad quod gratia huius sacramēti ordinatur, ob idque dicitur communio, quod articulo subsequenti repetendum restat. ¶Est ergo prima conclusio. Prima conclusio. Ille effectus sacramenti est de necessitate salutis: scilicet, vt homo per gratiam fiat membrum viuū ecclesiæ alijs per charitatem vnitum. Probatur, quoniam extra ecclesiā nemini patet salus, sicuti in diluuio nemo extra arcā Noe fuit seruatus, vt habetur. 1. Petri. 3. Et ne ad hāc cōclusionē reuertamur, tenēda est tāquā de fide, quā Aug. cōtra Donatistas creberrimè cōmōstrat. Et est determinatio ecclesiæ ca. firmiter. extra de summa trinita. & fide catho. Imò est articulus symboli, credo in spiritū sanctū, sanctā ecclesiā, sanctorum cōmunionē. ¶Sēcūda conclusio. Ante susceptionē in re huius sacramēti pōt percipere homo hūc eius effectū salutis per susceptionem eius in voto. Probatur: nā cum volūtas apud Deū pro facto reputetur, sicut pōt adultus effectum baptismi per eius votū susċipere, ita & effectū huius. ¶Est tamē differētia inter baptismū, & hoc sacramētū, quātū ad duo. Primū, q̄ baptismus, & est principiū spiritualis vitæ, atq; adeò sacramentorū ianua, vt sine quo nullum aliud susċipi potest: eucharistia verò est quasi cōsummatio totiⁿ spiritualis vitę, ac perinde sacramētorū finis, vt dist. 1. q. 6. art. 3. visum est. Per susceptionē enim ordinis fit præparatio ad cōsecrādā eucharistiā, per susceptionē aliorū ad illā susċipiēdā. ¶Vnde colligitur tertia cōclusio. Tertia conclusio. Perceptio baptismi est necessaria ad inchoādā spiritualē vitam: perceptio autem eucharistiæ est necessaria ad eandem consummandā. Necessaria scilicet, non in re, sed in voto, quemadmodum finis desiderio mentis percipitur. ¶Altera differentia est, quòd per baptismum ordinatur homo ad eucharistiā, ad baptismum autem nō ordinatur per aliud præcedens sacramentum. Atque hinc infertur quarta conclusio. Pueri dum baptizantur, intentione ecclesiæ ordinantur ad eucharistiā. Quarta conclusio. quare sicut fide ecclesiæ credunt, ita & eius voto susċipiunt eucharistiam. ¶Sequitur subinde quinta cōclusio. Pueri nullatenus voto possunt percipere baptismum, sed soli adulti, atq; adeò neque rem sacramenti sine perceptione ipsius sacramenti. Quam conclusionem suprà dist. 6. quæstio. 1. articu. 2. contra Caietanum adduximus, ad probandum paruulis nullū patere salutis remedium præter baptismum in re. ¶Sexta igitur conclusio ex omnibus elicitur hæc. Sacramētum eucharistiæ non eo modo est de necessitate salutis quo baptismus. Sexta conclusio. ¶Animaduertendum hic quæstionem præsentē triplicē habere sensum. Primus est, vtrū hoc sacramentum sit necessarium necessitate finis, vt diximus de baptismo: videlicet, vt sine illo salus nequeat obtineri. Secundus, vtrū sit necessarium necessitate præcepti diuini, & tertius vtrùm saltem sit necessarium ob præceptum ecclesiasticum. Et quidem D. Thom. solùm respondet ad quæstionē in primo sensu, neque id omnino patenter & lucidè: nā postrema

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Quinta conclusio.

Sexta conclusio.

Expositio huius articuli.

Legitima responsio.

strema cōclusio duntaxat ait, quòd non est eo modo de necessitate salutis, vt baptismus. Attamen cùm baptismus sit necessarius in re necessitate finis, planè intelligit hoc sacramentum non esse tali necessitate finis necessarium in re. Id quod & quinta cōclusio luculentiùs asseruit. Restat nihilominus dubium circa differentiam, quā in tertia cōclusione inter baptismum, & eucharistiam cōstituit. Videlicet, q̄ baptismus requiritur in re, eucharistia verò sufficit in voto. Arguitur enim sic. Sicut dū est copia baptismi non sufficit votum, sed requiritur realis susceptio: ita dum tempus susċipiendi eucharistiā adest, non sufficit votū sine re. Et è conuerso sicuti extra illud tempus sufficit votum eucharistiæ pro suo tempore, ita & votum sufficit baptismi: nulla ergo est differentia. Respondetur, vt ſcitè hic dixit Caietanus, discrimē esse, q̄ baptismus suapte natura nō saluat nisi in re susceptus: & ideo per se cēsetur necessarius in re: per accidens aūt, nēpe, quia copia eius haberi nō potest, vsu venit, vt votum eius sufficiat, idq̄; duntaxat in adultis, qui tale votū habere possunt. Eucharistia verò ex natura sua habet per votū sui salutē operari: & ideo per se non est necessaria in re, sed quoniā præceptū diuinum est, vt votū pro tēpore & loco impleatur, remanet obligatio susċipiendi idem sacramentū secundum ecclesiasticā temporis constitutionem, vt. d. 12. q. 1. vide bimus. Neq; verò hæc differentia censenda est arbitraria: imò ex rerū natura ducitur. Eò enim, q̄ baptismus est inchoatio vitæ, exigit, vt tanquā causa efficiens applicetur, atq; adeò in re: eucharistia verò quia nō est cōsummatio sacramētorū, à natura sua adfert, vt per modum finis per mentis votum susċipiatur.

¶Vnde ad argumentum negatur similitudo. Non enim qua ratione baptismus, quādo adest copia, requiritur in re, requiritur etiā eucharistia. Illud enim est de per se de necessitate salutis, & ideo habita opportunitate non est res amplius differenda: eucharistia verò, quia nō est sic de necessitate salutis, etiā habita opportunitate differri potest vsq; ad tēpus præfinitū præcepti, quod in eius voto includitur. De altero verò necessitatis sensu, vtrùm de susceptione sacramenti extet præceptū diuinū, nō est hic locus disputandi, sed infrà d. 12. q. 1.

De quarta conclusione. ¶Atq; inde etiā fit plana quarta conclusio, q̄ quia baptismus ordinatur ad eucharistiam, eius susceptio includit votum eucharistiæ. Ad Augustī. probandū autem hanc conclusionem citauit D. Tho. Augustinum ad Bonifacium, quod nō intelligas in epistola ad Bonifaciū, sed in libro eorum primo, quos contra duas epistolas Pelagianorum, scripsit ad Bonifacium. Illic enim cap. 22. extant hæc verba. Nec dicit, cogitetis, sed cogitatis. Pelagiani enim, vt suprà diximus, non eò baptizabant paruulos, vt crederent vllum esse originale, quod illic remitteretur, sed vt intrarent in regnū cœlorū. Quare nō baptizatos putabant extra regnum cœlorū habere vitā æternam. Redarguit igitur illos Augustinus nō solùm ob ingressum illum, sed vt habeant vitā æternā esse baptizandos. Et ideo ait, Nec illud cogitatis (id est non animadūertitis) Paruulos vitā habere nō posse, qui sunt expertes corporis & sanguinis Christi. Dicente ipso, Nisi manducaueritis carnem meā, &c. Vbi docet Aug. ob id paruulos in baptismo obtinere vitā, quòd illic includitur eucharistiæ votū. Atq; idem illico lib. 2. cap. 4. autoritate Innocentij primi cō firmat. ¶Quòd si arguas. Qui baptizatur nō Argumētū. solùm profitetur se susceptūrum eucharistiam pro tempore, verùm & reliqua sacramenta, atque adeo adimplere omnia mandata legis: ergo in baptismo non magis includitur votum eucharistiæ, quàm reliquorum sacramentorū, atque adeo non magis hoc sacramentū in voto est de necessitate salutis quàm reliqua. Respondetur discrimen esse, q̄ cùm omniū sacramētorū finis sit vnire nos incorporareq̄; Christo: & id peculiari modo fiat per hoc sacramētum, vt per quod in eum ipsum, quem hic realiter manducamus, transformamur, quod ideo dicitur sacramentū cōmunionis corporis mystici & charitatis, quę vt ait Paul. Col. 3. est vinculū perfectionis, sit vt hoc singulariter sit, prius omnium finis, ad quod omnia ordinantur, & in cuius sumptione omnia consummantur: & quia finis est primum intentione, ideo peculiari voto includitur in baptismo, etiam si non requiratur alia expresior & formalis intentio eius q̄ aliorum. ¶Id ipsum D. Tho. in primo argumento apertius exprimit. Arguit enim. Christus Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nō habebitis vitam in vobis: sed in hoc sacramento caro Chirsti manducatur, & eius sanguis bibitur: ergo sine eius susceptione nemini contingit salus. Hoc argumento antiquitus nōnullæ particulares ecclesię adductæ morē habuerunt ministrandi sacramētum eucharistiæ infantibus, vt. d. 12. q. 1. ar. 9. videbimus: nam, cū sub eodem tenore Christus dixerit, Nisi qs renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. & Nisi mādducaueritis carnē filij hominis, &c. ambo sacramenta æqualiter

Primum argumentum.

Mos antiquus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

arbitrabãtur ad salutẽ necessaria. At verò sanc
ti patres intelligentes nõ esse idoneũ, vt qui-
spiam absq; veneratione, & reuerẽtia sacrosan
ctã eucharistiam susciperet, ex ipsis diuersis sa
crementorũ naturis, quia scilicet, vnũ erat in-
choatio vitæ spiritualis, aliud verò cõsumma-
tio, elicuerunt nõ esse parem necessitatem v-
triusq; sacramenti. Et ideo August. tum aliàs
multis locis, tum eodem loco super Ioã. tract.
26. ait, nomine cibi & potus, carnis & sangui-
nis Christum intellexisse societatem corporis
membrorũ suorũ, quod est ecclesia, in præde-
stinatis, & vocatis, & iustificatis, & glorificatis
sanctis, & fidelibus eius. Hæc aũt societas per
sacramentũ fidei: scilicet per baptismum, com
paratur. Vnde in epistola ad Bonifaciũ. Nulli,
inquit, est aliquatenus ambigendũ, tunc vnũ
quenque fideliũ corporis sanguinisq; domini
participẽ fieri, quando in baptismate mẽbrũ
Christi efficitur: nec alienari ab illius panis ca
licisq; consortio etiam si antequam panẽ illũ
comedat, & calicem bibat, de hoc sæculo in vni
tate corporis Christi constitutus abscedat.

Admonitio. Sed tamen hîc admonito opus est falso impo
ni Augustino, illud Ioannis. 6. Nisi manduca-
ueritis carnem filij hominis &c. sic spiritualiter intellexisse, vt putaret Christũ illic minimè de sacramentali mãducatione habuisse sermo
nem, alioqui vix relinqueretur euangelicus lo
cus, in quo fuudaretur præceptum diuinũ eius
dem realis manducationis. Sed hoc duntaxat
sensit, vt quod est de necessitate salutis in hoc
sacramento: nempe effectum societatis eccle-
siæ per spiritualem manducationem obtineri.
Et in hoc sensu dixit mãducationem per me-
taphoram intelligendã de manducatione per
fidem. vnde ait, Crede, & manducasti. Non au
tem, q̃ gradus sacramentalis gratiæ absque sa
cramenti susceptione infundatur, vt loco cita

Adnotãdũ. to monstrabitur. ¶ Quod aũt dictum est bap-
tismũ includere votum eucharistiæ, non sic
intelligendũ est, vt quasi in suo effectu generã
di ab alio depẽdeat sacramento: est enim per
se ad illum effectũ sufficiẽtissimus, sed q̃ cùm
sit sacramentũ fidei, suapte natura incorporat
nos Christo, iuxta verbum Paul. ad Ephe. 3.
Christum per fidem habitare in cordibus ve-
stris. Et cùm ipse realiter contineatur in hoc
sacramento tanquã cibus, quo eadẽ vita nutri-
tur, quam baptismus gignit, indè fit, vt in illo
votum huius includatur. Locus aũt ille Ioan.
6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis
&c. iterum latiùs exponendus redibit di. se-
quenti. q. 2. ar. 1. Atque iterum loco citato di.
12. q. 1. ar. 11. ad confirmandum præceptum
huius sumendi sacramenti. ¶ Secundò arguit 2. Argum. S. Tho.
S. Tho. Hoc sacramentũ, est quoddã spiritua-
le alimentum, corporalem verò cibũ necesse
est ad vitam realiter sumi: ergo & hunc spiri-
tualem. Negatur consequentia propter dissi-
militudinẽ. Etenim quoniã corporalis cibus
non alit nisi in substantiã aliti conuertatur, o-
portet, vt re vera edatur: alimentum verò spi
rituale è conuerso hominem in seipsum con-
uertit, secundũ illud Aug. lib. 1. confessionum.
Qui vocẽ Christi audiuit dicẽtis ei, Nec tu me
mutabis in te, sicut cibũ carnis tuæ, sed tu mu-
taberis in me. Potest aũt homo in Christum
mutari, eiusq; fieri membrũ per mentis votũ
absque reali sacramento. ¶ Tertium argumẽ 3. Argum.
tum est. Sicut baptismus est sacramẽtũ domi-
nicæ passionis, sine qua nõ est salus: ita & eu-
charistia, iuxta illud. 1. Corin. 11. Quotiescun
que mãducabitis panẽ hunc, & calicẽ bibetis,
mortẽ dñi annunciabitis: ergo tam necessaria
est eucharistia, q̃ baptismus. Respondetur ad
maiorem, discrimen esse inter baptismũ & eu
charistiam, q̃ ille est sacramentũ mortis, & pas
sionis Christi, tanq̃ regeneratio in Christo, &
ideò ad inchoandã vitam requiritur eius susce
ptio in re: eucharistia verò est sacramẽtũ pas
sionis prout homo perficiturvniendo se Christ
sto passo, quæ quidem vnio per mentis affec-
tũ fieri potest. Ob idq; baptismus dicitur sa-
cramentũ fidei, quæ est fundamentũ vitæ: eu-
charistia verò sacramentũ charitatis, quæ se-
cundùm Apostolum ad Colos. 3. est vincu-
lum perfectionis.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm conuenienter hoc sacrãmẽtum pluribus nominibus nominetur.

PRopter eius excellentiã sacramen-
tum hoc pluribus nominibus gau
det, de quorum ideo numero hîc
quæritur. Et respõdet D. Tho. hac Conclusio.
cõclusione. Plura sunt huic sacramento indi-
ta nomina eadẽq; in triplici differẽtia. Est enim
signũ, & præteritæ passionis cõmemoratiuũ,
& præsentis gratiæ demonstratiuũ, & futuræ
gloriæ prognosticũ. Ratione primi dicitur sa
crificium, & ratione secundi synaxis, ac demũ
ratione tertij viaticũ & eucharistia. ¶ Sacra- Expositio articuli.
mentũ hoc primo eodemq; græco nomine di
citur teleta teletorũ, hoc est mysteriũ myste-
riorũ, ea phrasi, qua antiquitus locus vbi sacra
reponebantur, dicebatur sancta sanctorum:

igitur

igitur quoniã in cæteris sacramẽtis nulla inest
sanctitas nisi dum applicantur, hic autẽ ipsum
Christi corpus, ex quo alia sacramenta deriuã
tur, cõtinetur, meritissimò arcanorum arca-
num appellatur. Rursus quoniã vt dist. 1. q. 1.
ar. 3. diximus, inter omnia sacramẽta hoc illa
trina pollet significatione præteriti, præsentis
& futuri, propter mysteriorũ multitudinẽ, vt
in solutione primi ait S. Tho. pluribus nuncu-
patur nominibus. Nihilominus nomẽ primũ:
nẽpe, vt dicatur sacrificiũ VVitcleff, vt VVal
densis tomo. 2. de sacra. c. 31. refert, & Luthe-
rus in suo blaspheno libro de abrogãda mis-
sa priuata, repudiare & exterminare conten-
dunt: quoniã sacrificium idẽ est, quod immola
tio, vt in occisione animalium antiquæ legis
est videre: Christus aũt in cruce semel immo-
latus est, in missa verò, aiunt isti, nõ rursus oc-
ciditur, dicẽte ad Roma. Paulo, q̃ Christ⁹ mor
tuus est semel. At verò, quoniã in hoc articu-
lo solũ de nominibus agitur, supersedendũ est
de re ipsa vsq; ad. d. 13. disputare, vbi. q. 83. S.
Tho. hoc tangit. Illic enim discrimẽ explicabi
tur inter hoc sacramentũ, & sex reliqua. Illa e-
nim duntaxat sunt sacramenta, hoc est signa
gratiæ susciẽtis iustificantis: hoc aũt præter
quã q̃ est sacramentũ, quod & consecratione
perficitur, & vsu gratiã cõfert, habet quoq;, vt
in ipso immolatio ipsius Christi repræsente-
tur, ac si re tũc fieret, atq; adeò ibidẽ eum nos
in satisfactionẽ pro nostris expiandis piaculis
offerimus. Ob idq; vt ait D. Thom. in solutio
ne tertij, quatenus Christus hic immolatur, &
in repræsentatione occiditur, dicitur sacrifi-
ciũ, quatenus hîc cõtinetur & offertur, dicitur
hostia pura, sancta, & immaculata, vt in sacro
canone habetur. ¶ Quantum ad demõstrati
uã verò significationẽ dicitur synaxis, hoc est,
cõmunio seu cõgregatio à συνάγω, quod est
cõgrego & cõcilio. Nam, vt lib. 4. ca. 14. autor
est Damascenus, vbi in eandẽ sententiã refert
Basilium. Dicitur cõmunio, quia per hoc sacra
mentum Christo coadunamur, eiusq; carne
& deitate participamus, ac subinde & nos ipsi
inuicem in eodem Christo cõmunicamus, &
in vnũ corpus vnimur. Quòd si arguas effe-
ctum huius sacramenti esse spiritualẽ refectio-
nem, vnde videtur colligi, nõ esse communio-
nem. Negatur cõsequentia: imò vtrumq; idẽ
est prorsus. Sicut enim corporali cibo simul
& homo nutritur, & mẽbra inter se compacta
consistũt: sic spiritualiter vsũ venit in hoc san
ctissimo sacramento. Ob idque in sacro cano
ne dicitur sacrosancta communio, ac proinde
sacramentum pacis & charitatis.

¶ Perspice ergo quãtò sint inter Christianos li Lites Chri-
tes, iurgia, & bella magis nefanda, q̃ inter cæte stianis exe-
ras gentes, eò quòd peculiari nostræ religio- crabiles.
nis quotidiano sacrificio pacem profitemur,
vnitatemq; inuicẽ seruare. Hinc enim in vsum
venit, vt qui se volunt arctissima amicitia cõ
glutinare, eandẽ inter se hostiã sumendã diui-
dant. ¶ Ratione tertiæ significationis futuræ
fruitionis Dei quã hoc sacramentum præfigu
rat, dicitur viaticum: quia viã scilicet nobis ad Viaticum.
illã felicitatẽ præbet: quapropter porrigitur
infirmis viam vniuersę carnis ingressuris. Atq;
eadẽ ratione, inquit, S. Th. dicitur eucharistia, Eucharistia.
hoc est bona gratia: nam vt Rom. 6. ait Paul.
Gratia Dei vita æterna. vel quia continet in se
Christũ, qui est plenus gratia, & fons vniuer-
sorũ charismatũ. Hæc est etiã huius nominis
interpretatio Magist. Sentẽ. atq; omniũ eius
interpretũ. Vnde Albertus Magnus in tract.
corporis Christi multas rationes congeminat
cur dicatur bona gratia, quas refert Cardina-
lis de Turrecremata super can. Nihil in sacri-
ficijs. de cons. d. 2. Sequũtur autẽ isti simplicẽ
cõpositionẽ ab εὖ & χάρις, quod est bona gra
tia. At verò si legitimã deriuationẽ consulas,
cũ à verbo cadat, quod est εὐχαριστέω id est gra
tias ago, εὐχαριστία idem est, quod gratiarum
actio. Quare forsan nõ sic dicitur tam ob bene
ficium, quod nos illic recipimus, quam q̃ per
ipsam sacrificij oblationem summas nos Deo
quotidie gratias pro vniuersis beneficijs no-
bis ab illo impensis agamus, & potissimè pro
illo, quod eodem sacramento recipimus: iux-
ta verbũ Pauli ad Coloss. 1. Cum gaudio gra- Coloss. 1.
tias agentes Deo patri, qui dignos nos fecit
in partem sortis sanctorum. Et est alluso ad
verbum Christi, qui accepit panem, & gratias
agens benedixit, &c. Quare in psalm. 110. An
te versiculũ Memoriã fecit mirabiliũ suorum:
Escã dedit timentibus se, præmittitur. Cõfes-
sio (scilicet gratiarum) & magnificentia opus
eius. Vt enim Deus munificentissimus in hoc
fuit, ita & pro virili nos nostra eum ibidẽ ma-
gnificamus. ¶ Notandum ergo est argumen-
tum S. Tho. secundum. Cùm enim commune
sit omnibus sacramentis gratiã cõferre, quod
nomen, eucharistia, designat, viamq; ad cœle-
stem patriã communire, quod ad rationẽ via-
tici attinet, & in omnibus aliquid fiat sacrum,
quod imaginem quandam habet sacrificij, &
in omnibus fideles cõmunicent, quod nomen
synaxis sonat, nihilominus nomina, quę om-
nibus quodammodo sunt cõmunia, propter
excellentiam huius sacramenti ei peculiariter
per antonomasiam, attribuuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. V.

Vtrùm institutio huius sacramẽti fuerit conueniens.

Conclusio

QVæritur deinde de tẽporis institutione,& respondet D.Tho.hac cõclusione.Conuenienter hoc sacramentũ institutũ fuit in cœna, quæ fuit vltima Christi cũ suis discipulis cõuersatio. Probatur tripliciter.Primò ratione eius,quod in eo cõtinetur,quod est Christꝰ ipse. Decuit em̃, vt quãdo se in ꝓpria specie à discipulorũ cõspectu subtracturus erat, tunc in sacramẽta li specie seipsum eisdẽ relinqueret,quemadmodũ in absentia imperatoris venerãda eius imago exhibetur. Vnde Eusebius Emisenus.can. Quia corpus.de cõs.d.2. Quia corpus, inquit, assumptũ ablaturus erat ab oculis,& illaturus syderibus,necesse erat, vt die cœnę sacramẽtũ corporis,& sanguinis sui cõsecraret nobis, vt coleret iugiter per mysteriũ, quod semel efferebatur in pretiũ. Secundò. Fides Christi fuit semper ad salutem necessaria, secundũ illud ad Roma.3.Quẽ proposuit Deus ꝓpitiatorẽ per fidẽ in sanguine ipsius:oportuit ergo omni tẽpore apud homines esse aliquid repręsentatiuũ dominicæ passionis:cuius in veteri quidem testamẽto pręcipuũ sacramẽtũ erat agnꝰ paschalis .Ob idq; ait Apostol.1. Cor.5. Pascha nostrũ immolatus est Christus. Successit ergo in nouo testamẽto eucharistiæ sacramẽtum,quod est rememoratiuũ pręteritæ passionis, sicut & illud fuit præfiguratiuũ futuræ. Et ideo cõueniens fuit, vt imminẽte passione celebrata priori cęremonia,nouum sacramentum institueretur. Vnde Leo papa dicit,ꝙ vt vmbræ cederẽt corpori, antiqua obseruantia nouo excluditur sacramento,hostia in hostiã trãsit,sanguine sanguis aufertur,& legalis festiuitas dum mutat,impletur.Tertiò,quia ea quę vltimò dicuntur,maximè ab amicis recedentibus,magis memoriæ cõmendãtur: præsertim quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos: ea verò ad quæ magis afficimur profundiùs aĩo imprimuntur. Quia igitur(vt beatus Alexãder papa dicit can.nihil. de cõs.d.2.)nihil in sacrificijs maius esse potest, q̃ corpus & sanguis Christi, nec vlla oblatio hac potior est,ideo, vt in maiore veneratione haberetur, Dns in vltimo discessu suo à discipulis hoc sacramentũ instituit.Et hoc est,quod Aug.dicit in li.respõsionũ ad Ianuarium. Saluator, quo vehemẽtius cõmendaret mysterij huius altitudinẽ,vltimum hoc voluit infigere cordibus,& memoriæ discipulorũ, à quibus ad passionem digressurus erat. ¶ De tẽpore institutionis sacramenti eucharistię trina est quæstio. Prima enim est,vtrũ institutũ fuerit in cœna. Et hæc in præsentiarũ dissoluitur.Secũda,vtrũ illa cœna fuerit facta quartadecima luna,quãdo Iudęi fermẽtato nõ vtebãtur, an verò tertiadecima præcedẽti.Et hęc disputabitur.q.sequẽti.ar.4. Tertia verò vtrũ institutũ fuerit inter cœnandũ,an verò cœna facta.Et hæc disputabitur.d. 12.q.2.ar.2. De forma verò & modo, quibus Christus cõsecrauit,dicemus.d.11.q.1.quę est de forma huius sacramenti. Vbi explicabitur, vtrũ priùs cõsecrauit, q̃ discipulis species porrexerit,an verò porrigẽdo cõsecrauerit:nã dixit,Accipite & comedite,Hoc est corpꝰ meũ. Attamẽ vtrũ ipsi institutioni sacramẽti ibidẽ pręceptũ adiunxerit, vbi dixit. Hoc facite in meã cõmemorationẽ,ea.d.12.ar.11.inter agẽdum de pręcepto sumptionis explicabitur:videlicet,quemadmodũ ecclesiæ præceptũ indixerit cõsecrandi,quod quidẽ munus sacerdotibus incumbit.Cõclusio ergo præsentis articuli nullã secum adfert ambigendi occasionẽ.Est enim propositio de fide nõ tantùm in cõcilio Viẽnensi clemen.vnica,de reliquijs,& venerandis sanctorũ susceptis, verũ, & in euãgelio Matt. 26.& Luc.22.expressã,& ab Apost.1.Corin. 10.relata, & ab ecclesia vsu vniuersali cõfessa, vbi ait, Qui pridie q̃ pateretur, accepit panẽ, &c. ¶ Sed arguit tamen S. Tho. primo loco. Per baptismũ, qui est spiritualis regeneratio, recipimus esse spirituale,vt.2.c.eccle.hierarch. ait Diony.secundũ aũt Philosophum.2.de generatione ex eisdem nutrimur & sumus:ergo non opus erat nouũ nutritionis sacramẽtum institui. Respõdetur,ꝙ quanuis eisdem nutrimur,& sumus,quare eadẽ est gratia, secundũ substantiã omnium sacramẽtorum,tamen idẽ esse per generationẽ suscipitur,& per nutritionem cõseruatur:& ideo propter hos diuersos modos institutus est baptismus,quo regeneramur in Christo,& eucharistia, per quam manducamus Christum. ¶ Secundo arguitur.Per hoc sacramẽtum homines incorporãtur Christo ceu mẽbra capiti: Christus aũt fuit vniuersorũ caput,qui ab initio mũdi nati sunt: ergo institutio huius sacramẽti nõ debuit vsque ad dominicã cœnã differri. Respõdetur ꝙ cũ sit perfectũ sacramentũ dominicæ passionis, tanquã ipsum Christũ continens, nõ potuit instituti ante incarnationẽ,sed tunc ea duntaxat sacramẽta locũ habebant, quæ erãt eius figura. ¶ Animaduerte, hanc rationem in omnibus sacramentis, quatenus instrumenta sunt passionis Christi,verificari. Videtur tamen hic S.Thom.nescio quid particulare huic sacramento adscribere:videlicet,quod quia corpus Christi continet, non potuit antea institui, quàm ipsum corpus Christi realiter existeret. Tamẽ Scot.in.4.d.10.q.4.arguit,& asserit,Deũ potuisse hoc sacramentum ante Christi incarnationem instituere, vt esset tam verũ quàm nunc & quantũ ad significationẽ, & quãtum ad rem contentã. Respondetur aũt, hanc negationem D.Thomæ nõ intelligi de potentia Dei absoluta. Haud enim negatur, potuisse Deũ eisdem verbis virtutem tribuere conuertendi panẽ in corpus Christi, quanquam non fuisset ex virgine natus, neq; alicubi naturali modo existeret,sed intelligitur de potentia Dei ordinaria. Secundò respondetur,ꝙ significatio huius sacramenti non tantùm refertur ad corpus illic contentũ, verùm est memoriale corporis Christi passi, iuxta verbum ipsius Christi.Luc.22. Hoc facite in meam cõmemorationem.Quã vtiq; significationẽ anteipsum patibulo suspensum nullatenus habere potuit. ¶ Sed ex hoc exurgit tertium argumentum. Sequeretur, ꝙ nec in cœna potuerit institui,quia tunc nõ erat passio exhibita. Respondetur,ꝙ instituebatur tunc vt in futurum esset memoriale passionis. Quod quidem designauit Christus ipse dicẽs, Hæc quotiescunq; feceritis in mei memoriã facietis. ¶ Postremò arguitur. Per baptismũ ordinamur in eucharistiam,vt potè quæ non nisi baptizatis conceditur: sed baptismus institutus fuit post passionẽ & resurrectionem, vt patet Matth. vlt. ergo eucharistia non debuit ante passionem institui. Duo assignat D. Tho. responsa, quæ sic possunt distingui. In institutione sacramenti intelligitur & tẽpus,quo virtutẽ accipit,& obligãdi præceptũ. Si ergo prę cepta cõsideres, eucharistia præcesserit baptismum:nã in cœna dictũ est, hoc facite in meã cõmemorationem:post resurrectionem verò. Ite,&c.baptizantes eos.Et huic quadrat prior ratio:videlicet,ꝙ cùm finis qualis est eucharistia,sit prior intentione, debuit eius mandatũ antecedere. At verò quãtũ ad virtutẽ collatã sacramẽto baptismus,q(vt dictũ est) est inchoatio vitæ,debuit prius institui, atq; ea propter fuit institutus in baptismo Christi, cuius etiã vsus institutionem eucharistiæ præcesserit.

Expositio articuli

Primum argumentum

Secundum argumentum

Tertium argumentum

Quartum argumentum

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm agnus paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

IN isto articulo præsupponit D. Thom.hoc sacramentũ obarcanorum exuberantiã, sicut pluribus nominibus nũcupatur, ita & pluribus figuris fuisse præsignatũ. Et ideo nõ interrogat,nisi quæ fuerit omnium dignissima, an scilicet fuerit agnus paschalis. Et supposita distinctione respõdet quatuor cõclusionibus. Tria em̃ est(vt supra diximus) in hoc sacramẽto cõtemplari:nẽpe, id quod est sacramẽtũ tãtùm,vt panis & vinũ,seu eorũ species,& id qd est res & sacramentũ: nimirũ corpus Christi verũ,& quod est res tantũ.s. effectus huius sacramẽti. ¶ Est ergo prima cõclusio. Quantũ ad id,quod est sacramentũ tantũ potissima figura huius sacramenti fuit oblatio Melchisedech,qui obtulit panem & vinũ. Hãc probat D.Tho.argumento primo,quia fuit illic maxima similitudo materiæ. ¶ Secũda cõclusio. Quantum ad ipsum Christũ crucifixũ, qui cõtinetur in sacramẽto, figura eius fuerunt omnia sacrificia,in quibus animalia mactabãtur, & præcipuè sacrificium expiationis, quod erat solennissimum, vbi immolabatur vitulus pro peccato sacerdotis,& aries in holocaustũ, & hircus pro peccato populi:& in holocaustũ alter aries,vt legitur Leui.16.Erat eius festum solennissimum decima die mensis septembris, vt legitur.23. ¶ Tertia cõclusio. Quantũ ad id,qd est res tantũ, potissima eius figura fuit manna: effectus nanq; huius sacramenti est gratia, qua spiritualiter nutrimur. Et de manna legitur Sapien.16.ꝙ habebat omnis saporis suauitatem, ¶ Quarta conclusio. Agnus paschalis quantum ad hæc tria simul præfigurabat præ omnibus alijs figuris hoc sacramentũ. Probatur:nam huius quod hic est sacramẽtum tantum,vt specierũ panis figura illic erat ꝙ agnus comedebatur cum pane azymo, vt Exod.12.præcipitur. Illius autem, quod hic est res & sacramentum: scilicet,Christi occisi: figura illic erat & agnus & tẽpus: videlicet, ꝙ immolabatur quartadecima luna, qua vtique die crucifixus fuit Christus. Quantũ verò ad effectũ figura illi pcesit in sanguine agni paschalis,quo delinita sunt ab Angelo Hebræorũ limina,vt illo signo à deuastante angelo ꝓtegerẽtur,deq; Aegyptiaca tyrannide liberi educerẽtur. Ex his ergo colligitur omniũ figurarũ significantissimã, ac subinde dignissimã præfuisse immolationẽ agni paschalis.

Prima conclusio.

Secunda cõclusio.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

¶ De figuris huius sacramenti nemo est catholicorũ patrũ,qui ambigat. Sed VVitcleff, qui veritatem corporis Christi in eo contenti abnegauit, easdem subinde figuras irridet, vt est

Expositio articuli VVitcleff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lutherus.

est videre apud Thomam V Valdensem tom. 2. de sacram. à capitè. 19. & infrà. At verò Lutherus illius hæresum hęres impudētius, quod suum erat Satanicum ingenium, easdē figuras exprobrat. Scripsit enim vipereum librū de abroganda missa priuata, virulētissimis scōmatibus plenum aduersus hoc sacrosanctum sacramentū. Inter quæ diabolica furia correptus ingentissimā blasphemiam aduersus officium corporis Christi euomuit, quod D. Th. composuit. Ait enim officium illud non nisi à summo Dei hoste conflatū, nisi sint, inquit, alicuius phrenetici, aut arreptitij somnia. Ibi enim, inquit, Melchisedech producitur panē & vinum offerens, producitur hœdus filiorū Israel immolatus, panis subcinericius Heliæ, carnes Iob, manna patrum, Isaac immolatus, tanquam eucharistiæ figurę. Et addit, Mirum, quòd asinam Balaam, & mulam Dauid, ille asinus & mulas scilicet D. Thom. prædictis historijs non intexuerit. Perpende impiam impudentiam hominis, & inuerecundissimam blasphemiam, quam diabolus, nisi Lutherana effigie personatus, expuere nō fuisset ausus. Debacchatur enim non modò aduersus pietissimum Thomam, verùm, & aduersus orthodoxam ecclesiam, quæ illud officium singulari spiritus sancti nutu conflatum censet. Quod adeò per Vrbanum quartū pōtificem maximum inter sacra decreta relatum est. Is enim pōtifex in clem. vnica. de reliquijs, & veneratione sanctorū solennitatē corporis Christi instituit, idemq; officium cātari iussit. Quod, profectò adeò est oraculis vtriusq; testamenti typisq; consertum, adeòq; ibidē figuræ veritatibus, veritatesq; figuris concinne resonant, vt nō nisi sancti flaminis symphoniā, angelorū cōcentu intonatā dixeris. Sed phanaticus ille dæmoniaco spiritu plenus nescit hostis esse ecclesiæ, nisi bellum simul D. Thom. indiceret. Et nisi asinus ipse iumentum esset Belial, nunquam asinam Balaā cachinnando ad hoc propositū induxisset, eodēq; nomine D. Tho. subnotaret. Figurę etenim, quas hic & illic D. Tho. enarrat, nō tantùm sanctorū patrū autoritate fulciuntur, sed sunt de media sacra pagina depromptæ. Appellat enim Psaltes psal. 109. Christum sacerdotē secūdū ordinē Melchisedech, quam prophetiam Pau. ad Hebræ. 7. edisserens ait, in cius figuram Abraham, vt legitur Genes. 14. in cuius lumbis adhuc gestabatur sacerdotium Mosaycum, quod de eius propagine erat procreandum, decimas obtulisse sacerdoti Melchisedech, qui offerens panem & vinū tanquam sacerdos Dei altissimi eidem Abrahæ benedixit: ad denotandū, q̄ sacerdotiū Leuiticū erat in Christi sacerdotium transferendum. Cur ergo oblatio Melchisedech non idonea existimetur figura oblationis eucharistiæ? Quare Damas. lib. 4. c. 14. & panes propositionis, qui vt legitur Leuit. 24. erant super mensam sanctuarij, eius ait sacramenti fuisse vmbram. Sed, q̄, & expiationis sacramentum, quando pōtifex semel in anno cum sanguine in sancta sanctorū intrabat, sacrificij Christi figura fuisset, quod per proprīū sanguinem in cruce celebrauit æterna redemptione inuenta, cōsideratissima ratione Pau. ad Hebræ. 9. docet. Quare cùm hoc sacrificiū illius sit memoriale, nihil mirū si eidem eadem adaptetur figura. Vnde ait Pau. 1. Cor. 10. omnes eandem escā spiritualem māducasse, & potū bibisse. Bibebant aūt, inquit, de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus. Vbi fit allusio ad manna, quod Deus legitur de cęlo misisse patribus in deserto. Exo. 16. & ad aquam, quæ exiuit de petra, quam Moyses virga percussit. Nam simili forma postquā nos in baptismo mare transiuimus, vbi nostra delicta suffocauimus, labores, & pericula deserti, nempe, seculi huius, refectione illius sacramenti roborati toleramus, quousque cęlestem patriam nobis promissam intremus. Quinuerò, & Christus ipse redemptor Ioan. 6. candē allusionē attulit dicens. Patres vestri māducauerunt mānа in deserto, & mortui sunt, &c. quoniā non dabatur nisi in sustentatione tēporalis vitæ, quę suapte natura mortalis est. Et subdit. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Nimirum, q̄ hic cibus alimentū est spiritualis vitæ, quæ per se est sempiterna. Et q̄ agnus paschalis typus extitit huius sanctissimi sacramenti, quod est pascha nostrum, expressè docet Paul. 1. Cori. 5. vbi ait, Pascha nostrū immolatus est Christus, itaq; epulemur in azymis synceritatis & veritatis. Et quòd immolatio Isaac, quam pater eius Abrahā Dei iussu adornabat, vmbra fuerit immolationis Christi, ac subinde huius sacrificij, maxima rei similitudo proclamat. Neque verò historia illa Heliæ. 3. Regum. 19. vbi refertur fortitudine subcinericij panis iter quadraginta dierum vsque ad montem Dei Oreb sustinuisse, ineptum profectò præsagium fuit diuini huius sacramēti, vbi panis viuus de cœlo descendęs sub cinere nostrę mortalitatis cōctus nobis porrigitur. Cuius alimonia curriculum huius mundi peragimus, quousque ad cœlestem montem Dei perueniamus.

Figuræ ex sacra pagina.

¶ Quin-

¶ Quinuerò præter figuras scriptę legis in statu ipso naturæ integrę nonnulla imago huius sacramenti præfuit vt Inno. libr. 4. de officio missæ. c. 44. pulchrè adnotauit. Plantauit em Dominus in illa paradiso præter cæteras arbores, lignum scientiæ boni & mali, cuius pomū causa fuit nostræ mortalitatis, atq; alterum lignum vitæ, cuius fructus perpetuare vitā edentium poterat. De illo nanq; ligno dictū est, In quacunq; horā comederis ex eo, morte morieris: de hoc aūt sacramento ait Christus. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum. De illo pollicitus est dæmon hominibus, q̄ edentes futuri essent sicut dij; in hoc aūt sacramento Deum factum hominē manducantes efficimur quodāmodo diuinitatis participes. Vnde sicut contra illā mortem institutus est baptismus regenerationis, ità & instar illius ligni vitæ institutum est hoc refectionis sacramentum ad eandē spiritualem vitam sustentandam. In illo nanque datur nobis Christus in vitam, in hoc verò in alimentum. Ob idq; similibus verbis dictū est, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō intrabit in regnū cœlorum; & Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitam in vobis. Vnde vt in lege quoque euangelica figura corundē sacramentorū eluceret, ambo de latere Christi pendentis in cruce sub forma aquæ & sanguinis promanarūt. Extant distin. 2. canones multi sanctorum patrum, quibus iste figurarum ordo contexitur, vt can: Re vera. Ambrosij de manna. Et can. Quid sit. Gregorij de agno typico.

DISTINCTIO nona. De materia huius sacramenti, deq; eius conuersione in corpus & in sanguinē Christi.

Cap. j.

Materiā huius sacramenti esse panē & vinū, sacra nobis testatur historia, quæ apud Matth. 26. Matthæū refert, quemadmodū in cœna acceperit Iesus panē, quem benedixit & fregit dicēs, Hoc est corpus meū, similiter & calicē. Vnde cū nomine panis simpliciter triticeę intelligat, illa est apta materia. Quare Chrs Matt. 12. grano se frumenti cōparauit dicens. Nisi granū frumenti cadens in terra mortuū fuerit, ipm solū manet. Atq; cū ipse in azymo cōsecrauerit, cōsequens fit, vt in eodē sit nobis cōsecrādū, nō q̄ sacramenti necessitas hoc exigat: nā & Græci in fermētato verè cōsecrāt, sed q̄ præcepti obligatio ad id Latinos pstringat. Vñ Honorius. 3. de cele. missa. c. literas. officio & bñficio illū sacerdotē priuari iussit, q̄ in scypho ligneo & pane fermētato celebrare pſūpserat. Matth. 12. Honorius. c. literas. de cele. missa.

¶ Similiter & vinū vitis necessarium est, cui se ipse Chrs cōparauit. Ego em, inquit, sum vitis vera. Vnde post calicis cōsecrationē apud Matthæū subdit. Dico aūt vobis nō bibam amodo de hoc genimine vitis, vsq; ad diē illū, cùm illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Est autem aquæ perquàm modicū, quæ vnà cū sanguine de cius latere pendentis in cruce exiuit, calici admiscendū, quod possit in vinū cōuerti. Quocirca Alexander papa de cōsec. di. 3. In sacramentorū, inquit, oblationibus, quæ inter missarum solennia Dño offeruntur, panis, & vinum aqua permixtū in sacrificium offeratur. Permixtio aute huius-

Ca. ij. Ioan. 15. Matth. 26. De cōsec. d. 3. can. 1.

huiuſmodi, vt de azymo prædiximus, ſic præcepto Eccleſiæ iuſſa eſt, vt tamẽ de neceſsitate ſacramenti minimè ſit. Subnectit nanq; Cyprianus ea. d. can. Scriptura. Si aliquis de anteceſſoribus noſtris, vel ignoranter, vel ſimpliciter non obſeruauit, vt aquã vino miſceret in ſacramẽto, poteſt ſimplicitati eius venia cõcedi. Quæ quidẽ venia, ſi mixtio illa fuiſſet ſacramẽto neceſſaria, non fuiſſet conceſſa.

Cypria. de conſec. d. 2. can. Scriptura.

Ca. iij. ¶ Ea aũt diuina virtus in Chriſti verbis ineſt, vt corũ prolatione ceu adminiculario Dei inſtrumento, panis in verum eius corpus, vinũq; in verũ eius ſanguinem cõuertantur, atq; adeò ſic conuertãtur, vt nihil prorſus earũdẽ creaturarũ, præterquã ſola, quæ apparent accidentia, illic permaneat. Qua ratione, vt nos Innocentius Papa de ſumma trinita. & fide catholica orthodoxè loq; docuit, eiuſmodi cõuerſio trãſſubſtãtiatio q̃ verè eſt dicitur. Quo fit, vt corpus & ſanguis nõ tãtũ in figura, vt perueſi hæretici prædicãt, ſed veraciter, in hoc ſacramẽto ſub ſenſibilib⁹ ſpecieb⁹ cõtineatur: iuxta verbũ eiuſdẽ illic ſancti põtificis. Corpus enim, inquit, Ieſu Chriſti, & ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter cõtinentur, trãſſubſtãtiatis pane in corpus, & vino in ſanguinẽ poteſtate diuina.

Ca. firmiter de ſumma. trinit.

Hæc aũt catholica veritas nõ ſolùm eccleſiæ teſtimonio fulcit, verũ & ipſiſsimis Chriſti verbis fundat, Hoc eſt corpus meũ, &, Hic eſt calix ſanguinis mei, quę proprio, vt iacent, ſenſu accipiẽda ſunt. Haud. ſ. in figura, ſed in veritate iuxta ipſius Dñi noſtri ſententiã, Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Vnde Hilarius Papa. De veritate, inquit, carnis & ſanguinis Chriſti in ſacramẽto nõ eſt relictus ambigendi locus. Et ex aggeratiſsimè Ambr. libr. 6. de ſacramentis. Sicur, inquit, verus eſt Dei filius dñs noſter Ieſus Chriſtus, nõ quẽadmodũ homines p gratiã, ſed quaſi filius ex ſubſtãtia patris: ita vera Chriſti caro, ſicut ipſe dixit, eſt quã accipimus, & verus eius ſanguis eſt potus. Meritiſsimò ergo Berengarius ille huius veritatis hoſtis frequentibus eccleſiæ ſynodis condemnatus, cõpulſus demum fuit confiteri nõ ſolùm in figura, ſed in veritate corpus & ſanguinem Chriſti eſſe in hoc ſacramento, manibusq; ſacerdotum tractari & frangi, & fidelium dentibus atteri.

Ioan. 6. Cant. 5. Matth. 26. Ambro. de ſacra. 1. de ſacra. 4. cap. 4.

¶ Fit ergo ex his cõſequens ſubſtantias panis & vini ſic omnino totas per cõuerſionẽ eſſe deſinere, vt tamen nõ annihilentur: quãdoquidem nõ in nihilũ redigũtur, ſed illo momento, quo primùm perfecta eſt verborum pro-

Ca.

prolatio, panis conuertitur in corpus, & vinum in ſanguinẽ, ita vt verũ ſit, non quidẽ ſubſtãtiam, quæ erat panis, eſſe poſtea corpus: quia panis non poteſt eſſe corpus Chriſti, ſed ex pane fieri corpus, & ex vino ſanguinem.

DISTINCTIONIS nonę Quęſtio prima, De materia euchariſtiæ.

S. Thom. 3. part. quæſt. 74.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm materia huius ſacramenti ſit panis & vinum.

DRAEMISSA definitione, neceſsitate & inſtitutione huius ſacramenti, proximum eſt quærere de eius materia. Haud enim in hoc euchariſtiæ tractatu poſſumus non plurimùm ab ordine Magiſt. ſenten. differre. Tractat nanque de materia in d. 11. cũ tamen, quia fundamentũ eſt totius tractatus, ante cõuerſionẽ & reliqua debeat hic in foribus præponi. Et ſermo de forma, quẽ. 1. d. ipſe præmittit, differẽdus eſt vſq; ad d. 11. Quiquidẽ ordo, vt videbitur, eſt luculẽtior. Igitur D. Tho. præmarratis erroribus tribus, cõſtituit euangelicã concluſionẽ. Fuit. n. primus error circa materiã euchariſtię, vt Aug. lib. hęreſum refert, quorundã, qui Artotyritæ ob id dicebantur, q̃ panem cũ caſeo in materiã euchariſtiæ cõmiſcebant, Ἄρτος enim panis eſſe, & Τυρὸς caſeolus. Fundabant. n. errorem ſuũ in oblatione primorum fratrũ Cain & Abel, quorũ alter panẽ obtulit Deo, alter verò de pinguedine ouiũ. Secundus error fuit eorum: vt idẽ Aug. eo. lib. ca. 26. ſcribit, qui Cataphrygæ dicti ſunt, & Peputiani, qui farinæ ſanguinẽ infantis miſcebant, quẽ de toto eius corpore minutis punctionũ vulneribus extrahebãt, vt illo modo ſanguinẽ Chriſti, qui de eius latere fluxit, atq; adeo eius paſsionẽ ad vnũ repręſentarẽt. Tertij verò fuerũt Aquarij, qui aquã purã cõſecrabãt, idq; ſobrietatis gratia: nã vinũ, quod inebriare poteſt indignũ reputabãt, quod in vſum tanti ſacramenti veniret. ¶ Cõtra hos aũt errores ſtatui tur euangelica cõcluſio. Panis & vinũ ſunt materia cõueniens huius ſacramenti. Quã quidẽ cõcluſionem eſſe catholicã fidem ipſa eadem res geſta Chriſti ſatis comprobat. Legitur. n. Mat. 26. q̃ accipiens panem benedixit ac fregit, dicens, Accipite & comedite. Hoc eſt corpus meum. Et cõſecrato calice ſubiũgit. Dico vobis nõ bibam amodò de hoc genimine vitis vſque ad diem illum quo illud bibã vobiſcũ in regno patris mei. Eidem aũt orthodoxæ veritati ſubijciuntur quatuor cõgruẽtes rationes. Primo. n. quantũ ad vſum ſacramenti materia hæc fuit cõueniens, quia huius ſacramẽti vſus eſt manducatio & potus: vnde ſicut in vſum baptiſmi, quo à peccatis abluimur, aſſumpta eſt aqua, in qua ſecundũ vniuerſalem vſum humanum fit ablutio, ita & in vſum huius ſacramenti aſſumuntur panis & vinum, quæ vniuerſaliter in refectionibus & præſertim viatorum, quorum eſt ſacramentũ iſtud, vſui eſſe ſolent. Secundò quantum ad paſsionis repræſentationem cõgruum fuit corpus per ſe, ſanguinemq; ſeorſum cõſecrare, eo q̃ ſanguis nõ continuatur corpori, atque adeò in paſsione ab ipſo corpore fuit ſeparatus. Quare corpus cõſecratur ſub forma panis tanquam cibus, & ſanguis ſub forma vini tanquam potus. Tertiò quantum ad ſingulare effectũ in vnoquoque ſumentium id etiam fuit congruens: nam vt Ambroſius ſuper epiſtolam ad Corint. ait, hoc ſacramentũ valet ad tuitionem corporis & animæ, & ideo corpus ſub ſpecie panis pro ſalute corporis, ſanguis verò ſub ſpecie vini pro ſalute animæ offertur. Vt enim Leuitici. 17. legitur, anima carnis in ſanguine eſt. Hanc verò rationem non ſic intelligas, vt corpus non proſit ad ſalutem animæ, aut ſanguis nõ proſit ad ſalutem corporis: Sed eſt quædam adaptatio & attributio corporis ad corpus, & ſanguinis ad animam. Quartò quantum ad effectum totius eccleſiæ, quæ conſtituitur ex diuerſis fidelibus, ſicut panis ex diuerſis granis conficitur, & vinum ex diuerſis vuis exprimitur, vt ait gloſſa Auguſtini ſuper illud. 1. Corint. 10. Multi vnum corpus ſumus. & refertur de conſec. diſt. 2. can. quia corpus.

Concluſio.

¶ Hic Diuus Thom. inter hæreſes materiæ euchariſtiæ contrarias, obſcœnam illam & nefandiſsimam Manichæorum ſilentio præterit, quam D. Auguſtin. libr. hæreſum capit. 46. refert, qui cùm omne alimentum immundum exiſtimarent, humanum ſemẽ ad panis expurgationem ei commiſcebant, qui erat cõcrandus. Id quod animus audire exhorret.

Expoſitio articuli.

Has

Universidad de Deusto
Biblioteca

Has atq; alias hoc genus hæreses refert Thom. Vvaldo tom. 2. de sacramẽtis. c. 19. Cæterũ cõclusio huius articuli confessio orthodoxa est. Vt enim Matth. 26. & Marci. 14. & Luc. 22. refertur, Christus in pane & vino cõsecrauit. Quapropter Ioan. 6. non alij alimento, quàm panis se comparauit, dicens. Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Accedunt & canones quamplurimi de consecra. dist. 2. vt ille primus Alexandri, quem hic citat S. Thom. scilicet in sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solennia domino offeruntur, panis & vinum aqua permixtum in sacrificiũ offerantur. Idemque habetur in canon. Non oportet. Quare in canon. sicut. reprehendit Cyprianus tertium errorem hîc citatum: scilicet, q̃ sola aqua sine vino cõsecretur. Et in can. In sacramento. sancitur, vt nihil præter panem, aquam, & vinum adhibeatur, contra alios errores admiscentiũ cũ pane vel sanguinem, vel caseum. Idem habetur extra de summa trina. c. firmiter. & ca. Cùm Marthæ. de celeb. miss. & in concilio Florentino. Vt autem simul omnes ambiguitates de pane & vino articu. 3. petractemus, à longiore disputatione hîc abstineamus. ¶ Sunt ergo argumenta S. Thomæ facilima. Primum quidem, q̃ cùm hoc sacramentum sit passionis Christi memoriale, & carnes animalium, quæ in lege veteri immolabantur, significantiùs eandem passionem repræsentẽt, carnes potiùs quàm panis & vinum essent consecrandæ. Pro solutione huius adnotandum est: Christum in carne instituere sacramentum, duobus modis contingere potuit. Vno modo in ipso Christi vero corpore. Atque altero in carne alius animalis. In suo quidem proprio non fuit possibile: nã præterquam quòd est glorioſum, ac perinde incorruptibile, quanuis relinqueret illud mortale, horribile esset carnes comedere humanas, nec posset deglutiri totum, nec crudum, & tãdem consumeretur, compluraque alia subsequerentur absurdissima. Atque isto stupore tenebantur discipuli apud Ioan. cap. 6. dicentes. Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Si autem materia institueretur caro alterius animalis, multa etiam subsequerentur indecentissima. Primum, q̃ cùm christiani profiteamur veterem legẽ cessasse, incongruum esset immolationes animalium instar illius legis imitari. Præterea, quia caro mortua de se non dicit cibum humanũ: sed est quædam res naturalis. Insuper crudæ non possent sumi: abhorreret enim animus quod cerneret oculus. Nec assæ aut elixæ possent in ea decentia tractari & conseruari, qua panis. Et ideo respondet S. Tho. quòd & si carnes expressiùs corpus Christi occisum repræsentent, non tamen sunt ita idoneæ ad sacramenti vsum, vt panis, qui si non corpus Christi, saltem effectum, qui est ecclesiævnitas, congruentiùs (vt modò dictum est) repræsentat. Vnde Augusti. de consdist. 2. can. Vtrum. Nihil, inquit, rationabilius, quàm vt sanguinis similitudinem (scilicet sub specie vini) sumamus, vt ita & veritas non desit, & ridiculum nullum fiat à paganis: quia cruorem occisi hominis bibimus. Auget etiam res hæc meritum fidei, dũ aliud ibi creditur quàm cernatur, & aliud ibi cernatur, quàm credatur. Hac enim de causa, vt ait Inno. cap. Cùm Marthæ. de celebr. miss. appellatur sacramentum hoc mysterium fidei. ¶ Secundò arguitur. Sacramẽtum hoc vbique est celebrandum, non tamen vbiq; panis copia, & præsertim vini habetur: alia ergo esset conuenientior materia, quæ vbique reperiri posset, vt aqua baptismi. ¶ Tertiò, q̃ cùm sit etiam infirmis exhibendum, quibus sæpe vinum noxium est, aptior esset aqua. Ad secundum autem non respondet sicut de confirmatione, q̃ non est sacramẽtum adeò necessariũ, sed quod panis vbilibet & vinum quoque per vecturam haberi potest, quantum ad hoc sufficit sacramẽtum. Et re vera vini penuria in nouo occidentali orbe molesta fuit in initio, cuius causa sæpe sacramentum non consecrabatur, quanuis (vt fertur) nunquam omnino defuerit. Addit veruntamen Diuus Thomas, q̃ vbi altera defuerit materia, neutiquam altera sola consecranda est, videlicet, vt panis vbi nõ est vinum, vel vinum vbi non est panis consecretur. Esset enim hoc immane sacrilegium, atq; adeò nullam ob causam committẽdum, eò quòd sacramentum maneret imperfectum.

¶ Scisciteris autem vtrũ si aliqua regio religionem nostram susciperet, vbi vinum nulla arte aut diligentia haberi posset, ob illam extremam necessitatem ne ecclesia illic tanto sacramento orbata esset: dispensari posset, vt in solo pane fieret consecratio. ¶ Quæstionẽ mouet Innocen. 3. lib. 4 de officio missæ. ca. 23. & recenset opinionem adstruentium: q̃ si panis consecrari attentaretur sine vino, consecratio non esset valida, neq; si vinum consecraretur sine pane. Est tamen assertio absque vllo fundamento prolata. Consecratio nanque vtriusque per se speciei absoluta actio est, non depẽdens ab altera: quando quidem forma absolutè enunciat hoc esse corpus, sine dependentia de futuro. Et pariter forma calicis est absoluta affirmatio sine dependentia à præterito. Quæstio autem solum est de præcepto, vtrũ esset peccatum vnum absq; altero cõsecrare. Ad quod Innocentius respondet q̃ grauiter offenderet, qui id attentaret, sed de dispensatione nihil respõdet. Quapropter affirmare id non auderem: quia res nusquàm audita est, vt hoc sacramentũ dimidiari fuerit permissum. Haud enim tunc significatio integræ refectionis seruaretur. Ad tertium deniq; respõdetur, q̃ modicus vini haustus nequit infirmo nocere, præterquam quòd (vt infra monstrabitur) non est laicis sacramentum sanguinis ministrandum.

Argumenta S. Thom.

Sacramentũ in materia carnis instituí non debuit.

Innocen.

Dubium.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiã huius sacramenti.

Onstituta substantia materiæ, sequitur de eius quantitate, quanta esse debeat. Et S. Thom. reiecta opinione contraria subijcit conclusio enim veram. Fuerunt enim qui existimarent sacerdotẽ nõ posse quantãcunq; quantitatẽ panis: vt totã, quæ venditur in foro, aut quantũcunq; vini est in dolio cõsecrare. Cõtra quos cõstituitur cõclusio hæc. Nõ potest dici q̃ quantitas huius materiæ sit determinata. Probatur, quoniã multũ pauco opponitur: nequit autẽ esse tam parua quantitas quæ consecrari nõ possit: ergo neq; vlla est tam magna, vt cõsecrationi nõ sit idonea. Sed ad rem propriè arguitur. In rebus omnibus, materia habẽtibus, ratio eius ex ordine ad finẽ sumitur: sicut enim materia serræ ferrum est: eò q̃ illi vsui est aptissimũ, & materia nauis lignum, ita & materia vtriusq; tanta esse debet, quãtã vsus & serrãdi & nauigãdi requirit. Cum ergo finis huius sacramenti sit fideliũ vsus, tanta est consecrãda materia: quãtus est fideliũ numerus. Neq; verò quãtus est modò præsens: alioqui sacerdos, cui pauci parochiani subdũt, nequiret maiorẽ hostiarũ multitudinẽ cõsecrare: ergo materia determinat per cõparationem ad fidelium vsum absolutè quorũ numerus nõ est definitus: nam quocũque fideliũ numero dato, qui sumere possunt, adhuc potest dari maior, atq; adeò maior consecrari materia. Et ideo materia, quæ consecrari potest, non est determinata.

Conclusio.

¶ In hac elucidanda quæstione primũ distinguendum est inter id, quod sacerdotibus iure licet, vt non peccent, atq; id, quod si faciant ratum est & solidum. Si enim quis quantum panis est in foro consecraret, scelestissimum sacrilegium cõmitteret, propter periculum: quia non posset debita veneratione & secundũ ecclesiæ ritum cõsumi, quod in solutione secundi tangit D. Tho. Vtrũ verò consecratio esset valida, hoc disputamus. Atqui de quantitate materiæ tam secundũ paruitatem disputatur, quã secundum magnitudinem. Vtranq; verò quæstionem ex alia pendere cẽseo, quæ ideo ambabus est præmittẽda. vtrũ scilicet materię præsentia necessaria sit ad consecrationem. Ioannes quidem Maioris est qui rem in dubium euocat. Ait enim in. 4. d. 11. q. 2. art. 2. sacerdotem posse hostiam, quam à tergo habet, atq; adeò illam, quæ trans parietem est consecrare. Eaq; sola ratione id probat, q̃ dum acerruum hostiarum consecrat, ad illam etiam cõsecratio peruenit, quæ subtus alijs latet, atque adeò potest illa, quę sub corporali occultatur, consecrari. Et eadem ratione posset vinũ, cooperto calice transsubstantiare.

Expositio articuli.

De materiæ præsentia.

¶ Possumus autẽ alias huic adhibere rationes. Arguitur enim secundò. Res sacramẽtales nõ debemus sine necessitate coarctare, q̃ autem nulla necessitas vincat, vt materia consecranda sit præsens probatur, quia vel mouere nos deberet exemplum Christi, qui non nisi præsentem materiam consecrauit, & hoc non: quoniam ipse consecrauit panem, quem discipulis porrigebat: presbyter autem potest consecrare hostiam, quam nec ipse sumpturus sit neque alijs exhibiturus, vel præsentia materiæ ex ipso tenore formæ cõuinceretur, Hoc est corpus meum, & hic est calix, &c. vbi pronomẽ hoc, demonstrare videtur rem præsentem. Sed neq; hoc rem concludit. Nam secundùm dialecticos præter demonstrationem ad sensum, est alia intellectualis rei absentis, faciunt enim ad intellectũ inductionem rei nunquam visæ, vt hæc phœnix solitariè viuit (nisi fabula sit, vt Plin. lib. 10. ait) & hæc phœnix solitariè viuit, &c. ergo natura phœnicis est soli tariè viuere. Tertio. Res dicitur præsens dum sensu percipitur: potest autem presbyter materiam, quam non videt nec tangit consecrare. Noui enim Tridenti antistitem cæcum dispẽsatione pontificis sacrum quotidie facientem: ergo eadem ratione potest absens materia cõsecrari. Ad hæc tandem accedit quòd secundùm quosdam forma consecrationis tenetur materialiter & narratiuè, & tunc certè non re-

Alia argumenta

Universidad de Deusto
Biblioteca

quireret mæteriam præsentem, quia pronomen non demonstraret illam subiectam. Postremò arguitur. Si præsentia requireretur, deberemus eam aliqua distantia loci metiri: at qua ratione possumus vsque ad pedalem distãtiam consecrare, possumus & vsque ad distantiam cubitalem, atque adeò si per decem vel viginti passus distaret. ¶ His tamen non obstãtibus constituitur affirmatiua cõclusio, quòd requiritur materiæ consecrandæ præsentia. Quam vtique conclusionem Diuus Thomas licet non hic, tamen in. 4. distinctio. vndecima. quæstione secunda. articulo primo quæstiũcula tertia adstruit, probatq; ratione præfata: scilicet, quòd nisi materia esset coram sacerdote, tanc forma propter demonstratiuum pronomen esset falsa. Cui tamen rationi adiungitur ecclesiæ vsus, quimunquam fuit materiam absentem consecrare. Tertiò, quia sequeretur posse presbyterum Salmaticę hostiam, quam certa reuelatione nosset Segobiæ existere, consecrare, quod manifestam habet falsitatem. ¶ Quòd si roges, qualis præsentia requiritur, respondetur per secundam conclusionẽ, illam scilicet exigi, quæ more & vsu hominum præsentia rei censetur, vt eius fiat demõstratio per pronomen, hoc. Est enim hoc sacramẽtum hominibus in eorum vsum collatum, quare humano more est facienda demonstratio. Quo fit, vt à tergo, vel post parietem fieri nequeat consecratio, neque si attentaretur, esset valida: quoniam illa non reputatur præsentia. ¶ Igitur ad primum argumẽtum respondetur. quod dum congeries hostiarum consecratur, tota illa multitudo reputatur præsens, ac perinde consecratio pertingit ad formulas etiam, quæ subtus occultantur, etiam si aliquo operculo essent contectæ, dummodo certus esset presbyter illic subesse hostias. Neque opus est, vt numerum illarum noverit. Et idem est de operto calice: quare si presbyter putet vinum, quod ipse egregium posuerat, consecrare, non sit illud tamen, sed aliud, firma est consecratio: quia intentio non debet esse conditionalis, sed absoluta consecrandi hoc vt forma sonat. Ad secundum respondetur, non solùm ob Christi exemplum, verùm & ob ipsum demonstratiuum pronomen requiri præsentiam. Et quanuis dialectici demõstratione vtãtur intellectuali & imaginaria, hęc autẽ, quia præsentiam materiæ ad operandum designat, requiritur vt sit practica & sensualis. ¶ Ad tertiũ respõdetur, præsentiã rei sensu aliquo percipi. s. aut visu, aut tactu, aut olfactu, &c. quare cæco permittere consecrare periculosum est: neque verò sine dispensatione licet. Vbi autem fit dispensatio, potest tactu, vel gustu, vel olfactu, materiam percipere. Attamen quanuis nullo sensu eam deprehẽderet, sed sola relatione ministri certior factus illam consecraret, consecratio teneret. At profectò arbitror, culpa nõ careret.

Affirmatiua responsio.

Secunda cõclusio.

Contrariorũ dilutio.

¶ Ad aliud autem de forma respondetur, hoc argumentum esse non debile ad probandum verba illa accipi personaliter, vt distinctione vndecima. quæstione prima monstrabitur. Veruntamen quanuis acciperetur materialiter, requiritur præsentia. Ad aliam verò interrogationem quanta scilicet distantia materiæ ad præsentiam requiratur, satis responsum est, id esse humanæ prudentiæ & vsu arbitrandũ. ¶ Igitur vt ad quæstionẽ de quantitate materiæ descendamus, distinguendum est de eius extremis: & vtrum versus magnitudinem detur maxima & vtrum versus paruitatem detur minima. Et quidem quantum ad magnitudinem certa fit regula, tantam posse consecrari, quanta arbitrio humano iudicatur præsens. Posse, inquam, vt sacramentum sit validum: nam de peccato post dicemus. Probatur, quia de essentia sacramenti nõ est nisi panis & vinum, & vt ratione pronominis sit præsentia. Hinc sequitur quandoque consecrationem esse certam, quandoque verò dubiam. Certum enim est q̃ si quis consecraret duos, aut paulò plures cophinos panis, quos haberet coram se, cõsecratio teneret. Item certum est, vt in. 4. ait Diuus Thom. loco citato, quòd si quis vnica consecratione cõsecrare intenderet omnes panes, qui sunt in ciuitate, aut in foro, si esset ingens copia, q̃ consecratio non teneret: quia certum est illos panes nõ esse præsentes. Quandoq; verò res potest esse dubia, an tanta multitudo dicatur esse præsens, & tunc graue esset crimen illã materiã consecrare, neque esset certum, sacramentum fuisse validum.

Contra.

Argu.

¶ Quòd si arguas, S. Tho. nõ ait determinari quantitatẽ materiæ quo ad magnitudinẽ, nisi respectu vsus: itaq; quibuscunq; datis, qui possunt sacramentũ sumere, adhuc p̃otest plus cõsecrari materiæ, quia plures possunt sumere. Respondetur hoc verum esse ratione quantitatis, scilicet non terminari: nihilominus, quia requiritur præsentia, ea ratione datur terminus. Et idem est de distantia. Ad distantiam enim decem passuum, à qua possum hostiam videre certa esset consecratio, ad distantiam autem centum passuum certum est cõsecrationem nõ tenere: ad mediam autem distantiam, vbi vix materia posset videri, in dubio res esset. Quando autẽ res est dubia, iteranda est consecratio, si dubium sit rationabile.

Minimum.

Responsio.

¶ At verò versus minimum, vtrum detur tam parua quantitas, vt illa consecrari non possit, aut minor quàm illa. Idem Maioris dist. 10. quæstio. 1. respõdet, minimã quantitatẽ, quæ consecrari potest, esse illam, quæ inter visibiles est minima. Itaq; illa, quæ est inuisibilis, nõ est consecrabilis. Et ratio eius est, quòd sacramentum est sacræ rei signum, signum autem debet esse sensibile. Nihilominus contrà statuitur conclusio. Quæcunque quantitas, sub qua potest conseruari panis & vinum, potest esse cõsecrationis materia, siue sit visibilis, siue non. Ex quo sequitur, q̃ minima quantitas consecrabilis est illa, sub qua conseruatur minimũ panis, ita vt si diuideretur, per solam diuisionẽ desineret esse panis, & pariter dicendũ de vino. Conclusio hic est S. Thomæ & pariter in quarto loco citato, vbi ait, neque ad minimum, neq; ad maximum terminari quantitatem cõsecrabilem: si modò sit panis. Et primum de parte quæ est tòti vnita, res nullatenus est dubitabilis: dum enim hostia consecratur, omnes eius partes infinitę consecrãtur, etiam illæ quę sunt minores, quàm minima. Est enim tunc Christus sub quantulacunq; parte. Quocirca quæcunque particula inde diuideretur, si esset panis, quantumcunq; esset insensibilis contineret corpus. Quare de hoc indignè dubitat Maioris dicens, quòd si esset inuisibilis sustineri posset, & quod conseruaret corpus virtute prioris consecrationis, & contrarium, scilicet quòd desineret illic esse corpus. Imò hoc secundum est manifestarius error: cum species consecratæ quandiu possunt substantiam panis conseruare, conseruent & corpus. Et idem est de sanguine. Quare in pso toto in parte etiã, quæ est minor q̃ minima, putà quæ seorsum nõ posset separari, cõseruatur etiã corpus.

Argument. contrarium.

¶ At verò de parte seorsum consecrabili super est obscurius dubiũ. Sed nihilominus si verè est panis, & verè vinum, cùm id tantùm sit de substantia sacramenti, in illo verificari etiam potest cõsecrationis forma. Et secundò arguitur contra rationem Maioris. De ratione sacramẽti hoc solum est, quòd sit signum in sua specie sensibile, vt putà panis & vinum, quæ sunt species sensibiles: quòd autem per accidẽs scilicet ratione quantitatis paruæ, sit inuisibile, nihil obstat. Nam ipse fatetur, quòd potest consecrari panis sub corporali occultus, & vinũ coopertũ in calice. Imò q̃ nõ requiritur præsentia, nam, inquit posse sacerdotem consecrare hostiam à tergo, & etiam trans parietem. Tertiò. Minimum visibile non potest certò dignosci: nam quod lippus videre non potest, linceus oculus percipit. Respondet autem debere esse minimum visibile respectu acutissimi oculi qualem, inquit, habuit Adã. Sed contra. Si materia mihi non est visibilis, quid refert visibilem esse respectu Adæ? Præterquam quòd licet non sit visu perceptibilis, potest vel tactu, vel gustu percipi, quod sufficit, vt sit sensibilis: nam forma pœnitentiæ & matrimonij non est visibilis. Quare, vt iam suprà diximus, cæcus potest consecrare, etiam si hostiam non tangat. Quapropter si inuisibilem illam particulam angelica reuelatione ad esse constaret, esset consecrabilis.

Tertium.

Primum argumentum.

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Effectus gratię non sunt minùs ordinati, quàm effectus naturæ: sed omnium natura constantium (vt ait. 2. de anima philosophus) positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti: ergo idem est in hoc sacramento. Respondetur, q̃ materia naturalis præscribitur ratione formæ, quæ non potest quantamcunque in formare materiã: nõ enim reperitur canis elephantinæ proceritatis: numerus autem fidelium, in cuius vsum consecratur materia, non definitur ad maximum.

Secundũ argumentum.

¶ Secundo arguitur. Christus suis ministris non dedit potestatem ad irrisionem fidei & sacramentorum, secundùm illud. 1. Corin. 10. Secundum potestatẽ, quam dedit nobis Deus in ædificationem, & non in destructionem: sed si sacerdos totũ panem, qui in foro venditur, aut totum vinum, quod est in cella vinaria consecraret, irrisioni exponeret religionem: ergo eiusmodi consecrationes cassæ sunt & inanes. Negatur consequentia. Hic nanque distinguenda est potestas sacerdotis: nam altera est characteris, altera verò iurisdictionis. Illa ergo, quæ est iurisdictionis in subditos, si suspendatur vel tollatur per papam, non habet effectum. Quare sentẽtia excomunicati vel suspensi iudicis non tenet, neq; sacramentalis absolutio à casibus reseruatis. Potestas verò ordinis, quia character est indelebilis, nec impedire potest per superiorem, quin factum teneat, neq; verò per intquã cõsecrantis intentionẽ, si tñ cõsecrare velit. Bene ergo distinguit S. Tho. inter effectum proprium consecrationis, & finem eius, dicens q̃ peruersio finis non tollit, quin vera sit consecratio. Data est, inquam consecrandi potestas propter ædificationem fidelium: si autẽ quis consecrare intendat vel propter beneficia, vel propter irrisionem, vel vilipendium, peccabit sacrilegè. Vt si Lutherani intenden-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dentes facere, quod ecclesia facit, consecrarent hostiam, vt illam postea conculcarent, quia non credunt illic existere corpus, nihilo minus consecratio teneret. Quocirca si fortè tale aliquid cõtingeret, vt si verbi gratia presbyter capacissimum vini dolium, vel plura cõsecraret, vel ingentẽ copiam venalium panũ, in primis reus ille esset immanissimi sacrilegij, cuius deberet supplicij pendere. Sed deinde cautela esset diligẽtissimè adhibenda, vt species illę omni veneratione custodirentur, quo usq; sacramentalis sumptionis vsu consumerentur. ¶ De illo autem irridendo sophismate, quod idem Maioris ead. distin. 11. q. 2. cõminiscitur, si verbi gratia sacerdos intenderet cõsecrare omnes partes proportionales impares intercalando pares, quod ipse falsus concedit esse posibile, illamq; subinde consecrationẽ valere: non est dignum, vt disputemus. Nam primũ omniũ qui id attentaret, ingentissimũ cõmitteret sacrilegium. Deinde licèt posset aliquot partes atramento delineatas, vt verbi gratia, primam & tertiã, & vsq; ad nonã, vel paulò plures consecrare, minutiores tamen ne quaquã posset: quia ad consecrationẽ non sufficit illa confusa intẽtio consecrandi partes impares, sed has in particulari certa demonstratione notatas. Vnde cùm partes illę in infinitum procedant, nõ possunt tali certitudine demonstrari. Præterea & ratio physica apertè reclamat: nam tunc sequeretur continuum posse diuidi in omnem suam partem, quod. ſ. phy. impossibile cum philosopho demonstrauimus. Daretur vltima pars, atq; adeo indiuisibilis, quod naturæ partis manifestè repugnat.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm requiratur ad materiam huius sacramenti, quòd sit panis triticeus.

Conclusio.

EXpedita materiæ quãtitate, subsequitur de eius qualitate, vtrũ requiratur vt sit panis triticeus. Et respõdetur hac cõclusione. Propria materia huius sacramẽti est panis triticeus. Etenim ad vsum sacramẽtorũ, vt supra dictũ est, illa assumitur materia, quæ plurimũ apud homines in talem vsum venit: at inter oẽs panes homines vniuersaliùs nõ vtuntur nisi triticeo, nam alij in huius defectũ introducti videtur: quare creditur Christum in huius specie panis sacramentum instituisse. Accedit secunda ratio, q̃ hoc sacramentum est cibus viaticus, cui ideo aptissimus est panis, valẽtius cor hominis confortans, vt est in psalmo: hoc autem robur est in tritico. ¶ Non est res scitu facilis, vtrùm solus triticeus panis sit apta eucharistiæ materia, de qua proinde variæ sunt opiniones. At verò quõ certa incertis præponantur, prima assertio sit. Omnem solumq; panem esse materiam sacramenti. Assertio enim hæc est euãgelica, de qua ideo nefas est hæsitare, sanè cùm in euangelio legatur Christum in pane & vino cõsecrasse. Quocirca quanuis cõcederetur esse plures species panis dummodò singulæ verè essent panes, omnes essent materia sacramenti. Theologo enim in præsentiarum non incumbit physicè de speciebus cõcertare, nisi quatenus scire debet, sit ne verè panis. Veluti si cõcederetur vinum rubeũ & album differre specie, nihil referret, quandoquidẽ vtrũq; est verè vinũ. ¶ Secunda affirmatio sit, q̃ requiritur panis de frumento. Hæc enim licèt non quantũ prior propositio, nihilominus fundamentũ aliquod habet in euangelio, vt hic ait D. Tho. Comparauit enim se Christus grano frumẽti Ioan. 12. dicens, Nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet. Super quibus verbis ait Aug. Cũ sint multa grana frugũ, nulli se cõparauit nisi illi, vnde mos cœpit ecclesiæ de hoc solo grano conficere corpus Christi. Quare can. In sacramento. de conse. d. 2. ex cõcilio tertio Carthaginensi, cauetur ne aliud in hoc sacramento offeratur, quàm de vuis & frumentis. Omnis ergo dubitandi causa hoc nos admonet, vt exploremus quid nomine frumenti intelligatur. Et quidem Plinius libr. 8. naturalis historiæ. cap. 7. duas frugum species discriminat. ſ. frumenta & legumina. Frumenta verò appellat triticũ & hordeũ. Cui consonat Isidorus lib. 17. etymologiarum cap. 3. dicens, q̃ frumẽta sunt proprie, quæ aristas habent. Et Varro de re rustica cap. 48. ait, frumentum esse illud, quod culmus extulit, putà cuius calamus spicam profert. ¶ Sit ergo hęc tertia propositio, quæ omnibus est in cõfesso. Ex leguminibus nequaquam cõficitur panis huic sacramento idoneus: nempe, ex faba, cicere, lente, & id genus alijs. Nam quanuis hæc in cibum humanum assumãtur, non tamẽ tanquam panis. Quapropter farinæ illorum non simpliciter, sed secundũ quid dicuntur farinæ vt fabarũ, lentum & similium. Et multominus fiet ex cõmolitis fructibus, & cõmassatis, putà ex amygdalis, castaneis, nucibus, radicibus, &c. nam huiusmodi pastæ, non sunt, nec proprie dicuntur

Expositio.

Prima assertio.

Plinius

Isidorus

Tertia propositio.

tur panes: sicuti aqua rosãcea non est aqua, vt diximus in materia baptismi: nec vinũ ex malo granatis est vinũ. Eadẽ ratiõe neq; ex alijs, quæ in iumẽtorum pabulum serũtur, vt ex siliquis, quas nos garrouas dicimus, aut ex eruilijs, quas aruejas appellamus. Est enim sacramentũ hoc in vsum humanũ, tanquam panis, institutũ: illa verò non sunt panes, licèt egestatis causa homines illis vescantur.

Vtrum de frumento.

Plinius.

¶ Restat autem quærere, vtrũ de omni frumẽto possit huiusmodi confici materia. Nam in can. citato pluraliter dicitur ex frumentis. Plinius autem loco citato frumentum ait esse tam hordeum, q̃ triticum. & capite statim. 8. far etiam & siliginem, frumentũ appellat. Adde quòd & milliũ & spelta sunt etiã frumẽta. Arguitur ergo q̃ ex omnibus possit fieri sacramẽtalis panis. Materia hæc nõ est strictiùs arctanda, q̃ ex Christi facto colligitur: de illo verò solũ legimus q̃ consecrauit in pane: ex omni autẽ frumẽto efficitur verus panis: ergo licet dentur frumẽta specie differẽtia, ex omni potest sacramentum confici. Quemadmodũ licèt ipse vel in albo, vel in rubeo vino consecrauerit, nihilominus vtrũq; sufficit. Damascenus enim lib. 4. cap. 14. & alij sancti nõ dicunt nisi quòd cõsecrauit in pane ad naturalem comestionem apto. ¶ Secũdò accedit profectò magnum argumentũ, si vera est Plinij historia lib. citato. ca. 10. vbi ait, Æthiopes nõ aliam frugẽ quàm milij hordeiq; nouisse, nam tunc concedere debemus, vel in tota illa regione nõ potuisse tunc cõfici sacramentum hoc, vel quòd posset in milio & hordeo confici. Adde tandẽ, quòd in nouo orbe occidentali, quãdo inuentus fuit, nullũ inuẽtum est triticum, nisi maicium, & radices, quibus pro pane ipsi vtebantur à tritico latissimè differenti bus: quare si in illis non poterat fieri consecratio, expectanda erat vectura ex nostris partibus, quæ quàm remotissimæ sunt, atq; adeò multo tempore deberet regio illa tota sacramenti huius beneficio carere. ¶ Caietanus in præsentiarum modum excogitauit dicendi, si tam verus esset quàm nouus. Ait quippe materiam sacramẽti aliam esse remotam, vt frumenta, aliam verò proximam, quæ est panis. Ait ergo nihil esse curandũ ex quibus frumẽtis fiat panis, dummodo sit panis: quia nihil aliud ex euangelio habetur, quàm q̃ sit panis. Et addit, q̃ quemadmodum actione caloris naturalis ex diuersissimis cibis, piscibus scilicet & oleribus, & pane, & carnib⁹, fit sanguis eiusdem speciei, & humana caro: & ex equo & asina generatur mulus eiusdem speciei cum

Caieta.

co, qui ex asino & equa gignitur: sic ex diuersis frumentis potest fieri panis eiusdẽ speciei. Et addit, q̃ nec opus est ad hoc recurrere, vt panis fiat ex frumento: nam hordeum etiam est frumentum, ex quo nõ cõficitur verus panis, cùm sit iumentorũ pabulũ. Quare inquit: similitudo euangelica Christi, qua se comparauit frumento, quia est symbolica, & figurata nõ conuincit in sensu literali, vt sit in frumẽto consecrandũ. At verò modus iste dicendi materiã reliquit in ambiguo. Nam si ex frumẽtorum specie & natura nõ deprehendimus naturam panis, nõ relinquitur nobis, vnde eam cognoscamus. Propterea enim panẽ hordeaceum excludimus ab hac materia, & miliaceũ, quod hordeum & milliũ vsq; adeò à tritico differunt, vt nullũ sit symbolũ, aut transitus inter illa. Item virtutẽ caloris naturalis transmutandi diuersos cibos in eundem sanguinẽ tribuere calori furni, aut clibani philosophia est nimis violenta. ¶ Igitur post illas suprà positas sit hæc quarta propositio. Panis triticeus est necessaria materia huius sacramenti, ita q̃ sine illo nullum esset sacramentum. Probatur primò authoritate omnium doctorũ scholarium. Nam quanuis Gabriel in canone. q. 35. multa confarcinet argumenta ad probãdum non esse necessarium panem triticeum, tamen oĩa in ambiguo relinquit, nec audet ab vniuersali doctorum sententia discedere. Hanc enim sententiam hîc tenet Sanctus Thomas. & Alexan. 4. par. q. 33. mẽbro. 2. & Bonauentura dist. 11. art. 1. q. 4. & Ricardus dist. 11. art. 2. q. 2. & Scotus. q. 6. & Duran. q. 4. & Palud. q. 1. & omnes breuiter. Nisi q̃ animaduertendũ est aliquos istorum nõ exprimere nisi ex pane frumenti, sed ipsi se subinde exponunt intelligẽtes nomine frumẽti triticũ, vel id quod est eiusdem speciei. Nam Aug. illud Ioan. 12. de grano frumenti, de tritico intellexit, vbi ait singulariter se illi grano cõparauit. His autem doctoribus superuenit concilium Florentinũ, vbi materia huius sacramenti expressè decernitur panis triticeus. Cui certè glossa Caietani non satis gratè maritatur sic illud intelligẽtis, quòd nõ sit sola illa materia, sed quòd non sit principalis, & apud omnes certa & indubitata. Nec dubitatur, quin Christus in triticeo panẽ cõfecerit, eodemq; optimo, cuius nõ infima coniectura inde fit, q̃ panes antiquitus in templo super altari positi, quos iam suprà cum Damasceno diximus, figuram esse huius sanctissimi sacramẽti, ex similia, vt Leuitici. 24. iussum legitur, conficiebantur, quod non est mediocre argumentum ex eadem simila, quæ

Contra Caietanum.

Cõciliũ. Florentinum.

Christus in panẽ triticeo confecit.

Simila.

Universidad de Deusto
Biblioteca

flos est albissimæ farinæ tritici Iudæos pro sua quemq; facultate morem habuisse conficiendi panes azymos, cum quibus agnum typicum edebant, quandoquidem ea erat celeberrima eorum solennitas.

¶ Attamen adhuc animus non quiescit: nam cum materia nõ sit ampliùs quàm ad triticeã perstringenda, & triticum forsan non est nomen speciei specialissimæ, sed habens plures species, & quanquã essent species specialissima, sunt tamen diuersa nomina frumenti quę forsan omnia sunt triticũ, per singula discurrẽdum est. ¶ Sit ergo quinta propositio. Panis hordeaceus nullatenus esse potest materia sacramenti. Hęc vnanimis omniũ doctorum cõfessio est. Quare sic arguit D. Tho. primo loco. Hoc sacramentum est rememoratiuũ dominicæ passionis: panis autem hordeaceus apparet propter eius asperitatem eidem passioni consonantior: ergo ille est huic sacramento cõgruentior. Et respondet, q̃ materia huius sacramenti non tam deberet congruere asperitati commemoratę passionis, quam dulcedini & suauitati effectus: & ideo nõ in hordeo, sed in tritico est conficiendum. Præsertim quòd hordeum, vt. D. Aug. lib. 83. quæstionum author est, propter eius duritiem, & potissimùm ob tenacitatem paleæ, qua tegitur, vel legem veterem designat, quæ ita data erat, vt vitale alimentum obscuritate sacramẽtorum obtegeretur: vel populum ipsum duræ ceruicis nondum expoliatum carnali desiderio, quòd cordi eius tanquam palea inhęrebat, quem ideo Christus populum hordeaceo pane saturando designauit. Quanuis ratio potissima quare non est materia sacramenti, sit, quòd non est species tritici, neq; panis apud homines vsualis, sed iumentorum pabulum, & defectu veri panis ab hominibus vsurpatus. Atqui eadem ratione excluditur auena, quæ pariter brutorum alimentum est.

¶ De alijs autẽ granis sequitur secũdum argumentum. Figura est signũ speciei in naturalibus: sunt autẽ aliqua frumenta tritico similima, vt far & spelta, de quibus in aliquibus locis panis conficitur ad vsum sacramẽti: ergo triticeus non est necessarius. In responsione constituit Sanctus Thomas regulam certissimam, quod cùm generans generet sibi simile, quãuis nonnunquam sit accidentium dissimilitudo generantis & geniti, vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis generatiuæ, tamen quodcunq; frumentum quod ex semine tritici nascitur, non obstante aliqua accidẽtium dissimilitudine, erit materia huius sacramenti, vt siligo, qui in nõnullis sterilibus terris ex tritico prouenit, sicuti è conuerso è semine siliginis in alijs pinguibus prouenit triticum. ¶ Itaq; regula sit certa, q̃ omne & solũ triticũ sit materia, absq; disputatione, an sint plures species tritici, quod sit genus subalternum, an verò omnes sint eiusdem speciei. Notandum tamen siliginem non esse illud, quod Hispani appellamus centenum, forsan propter exuberãtiam granorũ, quòd quasi centũ sint in spica: hoc enim Plinius loco citato nõ appellat nisi græco nomine tipham, & latinè dicitur blatta propter colorem in purpuram inclinantem. Siligo enim latine idem est, vt ait Isidorus loco citato lib. 7. cap. 3. quod selectum: (scilicet triticum candidum.) Et accipitur etiam pro flore farinæ. Quare hoc in dubium nõ cadit, quin sit legitima materia. Imò Pli. loco citato ex illo ait confici delicias panis. Sed S. Tho. accipit siliginẽ pro tipha, hoc est centeno. Quòd si arguas esse speciẽ distinctam ab illo, quod nos vocamus triticum, nihil contendam. Satis est, q̃ est species tritici, post quam tam facilis est transitus de vno ad alterum. Imò forsan sunt eiusdem speciei, licèt accidentia nõ sunt omnino similia.

¶ Speltam verò & far negat S. Tho. esse materiam: quia non sunt, inquit, species tritici. Et quidem de spelta opinio etiam est Scoti & cõmunis doctorum, quos supra citauimus. At verò Albertus Magnus in. 4. dist. 11. ar. 7. contrarium asserit: scilicet, speltã esse materiam legitimam, quanuis differentem specie ab eo quod nos dicimus triticum, vt modò de tipha dicebamus: nam dicit satis esse, vt sit species frumenti, & panis in vsum humanũ. Atq; in eandem sentẽtiam subscribit Thomas de Argentina dist. 11. ar. 1. vbi concedẽs S. Thomam, Scotum & alios contrarium tenere, reputat probabilius, q̃ spelta sufficiat. Et idem tenet Petrus à Palude dist. 11. q. 2. atq; hic Cajetanus. Et re vera si Dictionarios consulas, omnes affirmant speltam, quæ græcè dicitur Zea, esse speciem tritici, imo esse delicatum panem. Quare non negarem esse sufficientem materiam. Imò ait Paludanus nonnunquam ex semine tritici nasci sicut tipham, & è conuerso. At S. Thomas, quia arbitratus est non esse speciem tritici, ideo id opinatinè negauit. Refert enim illic Albertus quosdam dicentes quæstionẽ hanc relatã fuisse ad curiã Romanam, vbi decretum fuit esse speciẽ hordei: sed tamẽ Albertus historiã non credit. Pręterquã q̃ illa quæstio est Physica, quę nõ pertinet ad curiã: potissimũ q̃ fatetur hic S. Tho. in aliquibus regionibus confici sacramentũ in spelta.

Quinta.

1. Argum. S. Thom.

2. Argum. S. Thom.

Regula.

Siligo.

Spelta.

Albertus.

Far.

¶ Far verò secundũ vnũ significatum est generale nomen omnium frumentorum. Vnde farinę nomen deriuatur. Est etiam speciale nomen frumenti, nempe Scandia, quod latinè dicitur far adoreum, ab adolendo: quia multum crescit. De quo non est dubiũ, quin sit propria materia eucharistiæ: quoniã est species tritici delicatissima. Sed Sanct. Tho. nomẽ farris forsan vsurpauit vt Plinius loco citato, vbi ait quandam speciẽ farris esse durissimam, ex qua forsan non fit humanus panis. Eadem ratione excluditur miliũ, quod vt ex grani figura alijsque accidentibus deprehenditur, ab omni specie tritici distat.

Dicitur ad primum argumẽ.

¶ Vnde ad primum, quod suprà fecimus argumentum respondetur, q̃ licèt in euãgelio non legatur: nisi q̃ Christus accepit panem, nihilominus nomine panis in communi sermone latino nõ intelligitur nisi triticeus, siue triticum sit species specialissima, siue genus subalternũ: sicut in nomine vini intelligitur vt sit vitis. Hæc enim tantùm propriè sunt hominum alimenta.

Dicitur secundo.

¶ Ac perinde ad secundum respondetur, q̃ vbicunque nõ fuerit aliud granum nisi milij aut hordei aut similium, non potest ibi sacramentũ hoc cõfici donec triticum aliunde aduehatur, vel ibidem seminetur. Vix enim reperiretur regio vbi triticũ si seminaretur, nõ proueniret. Quare in nouo occidẽtis orbe, in maicio nunquam consecratũ est, nec certè potuit: quia licèt proferat aliquã spicæ effigiẽ, tamen grana patenter attestãtur nullam esse speciem tritici, facillimè tamen illic triticũ seminatum vberrimè multiplicatũ est.

Pertium arg. D. Tho.

¶ Tertiò arguit Sanct. Thom. Permixtio speciem soluit, sed vix potest triticea farina sic pura inueniri, vt nõ sit permixtione alius frumẽti cõtaminata: nisi fortè ex selectis granis solerter cõmolatur: ergo panis purè triticeus nõ est necessarius. Quidam, vt Maioris distinctione. 11. q. 2. fingunt quãdam mistionem panis iam cocti tritici cum hordeaceo, ita vt particulæ micæ vnius intermiscerentur particulis micæ alterius intercalariter. Hæc autem mixtio non est nisi impropria per iuxta positionem partium. Quare si ille panis consecraretur, in solis triticeis particulis fieret consecratio. Hic autem nõ loquimur nisi de mixtione propria, quæ fit per misscibilium corruptionem, de qua. 2. de generatione Philosophus loquitur: scilicet, dum cum tritico in grano cõmiscentur grana hordei. Tunc enim in farina non est seorsum discreta illa pars, quæ est hordei ab illa quæ est tritici: & multo minùs in massa, & minimè in pane cocto. Nam licèt granorum impropria sit mixtio per iuxta positionẽ, demum post tot transmutationes mixtio fit propriè per corruptionem miscibilium. Vnde bene respõdet Diuus Tho. mixtionis quantitatem attendendam esse: videlicèt, q̃ dum hordei modicum cum multò maiori quantitate tritici commiscetur, panis inde triticeus resultat, atque adeò materia legitima est. Si autem mixtio fiat, vel ad æqualem, vel illi proximã quantitatẽ, tunc species tritici panis mutatur, atq; adeò idonea nõ est sacramenti materia.

Solutio tertij.

¶ Idem ad tertium argumentum respondet de corruptione. Nonnunquam enim tãta fit corruptio tritici vel in grano vel in pane cocto, vt species esse desinat tritici panis, quod ex sapore & olore, atque alijs accidẽtibus deprehendi potest, & tunc materia desinit esse legitima. Quandoque verò non est tanta corruptio, quæ speciem panis soluat, & tunc optimè ille panis consecrari potest. Sed quando res est dubia, vel in corruptione, vel in cõmixtione, graue peccatum esset consecrationem periculo exponere ne esset valida.

Amylum.

¶ Infert inde D. Tho. amylum, vulgo amydum non esse materiam huius sacramenti. Idemq; adstruit Scotus distinct. 11. quæst. 6. Paludanus autẽ quæstio. 1. contrariam opinionem tenet: scilicet, quòd sit legitima materia, dicens D. Thomam opinatiuè loqui. Et quidem lis creari non potest de materia remota: haud enim dubium, quin fiat ex depuratissimo tritico. Quare si ad hoc tantùm aspicias citra dubium est materia legitima. Sed dubium est de corruptione tritici, quod per dies aliquot manet in aqua, vt fiat amylum.

Prima propositio.

¶ Vnde per duas propositiones respondetur. Prior. Amylum in forma amyli non apparet materia sacramenti. Probatur, quia nõ est nisi lac expressum ex illo madefacto tritico per expressionem: quare lac illud licèt postea torreretur, aut assaretur, certè non posset censeri panis, tum propter corruptionem tritici, tum maximè propter diuersitatem inter farinam, quæ est puluis cõmoliti tritici, & lac, quod est liquor expressus ex tritico, quæ quidẽ diuersitas certè speciem va-

Universidad de Deusto
Biblioteca

riare videtur, vt ex lacte nõ fiat panis.

Secũda propositio. ¶Secunda propositio. Si postea illud coagulatum lac possit in farinam commoli, & inde panis commassari & coqui, forsan rediret in naturam panis triticei, & tunc posset consecrari: haud tamen illud auderem approbare. Atque adeò nec lagana, nec pultes licèt ex farina tritici fiant, materia sunt sacramenti: quia nec commassantur, neque coquuntur in furno, aut saltem sub cineribus, quod sufficeret, sed elixantur potiùs, aut friguntur: hæc enim artis differentia, differenśque ignis applicatio, vel speciem mutat, vel facit pastas illas non esse panes.

Lagana.

Corollariũ. Ex quo illud infertur Corollarium, quòd vt differentes species tritici non mutant rationẽ panis, ita è conuerso diuersa pasta ex eodem tritico potest panis rationẽ mutare. ¶Hinc ergo facilè possumus gradum ad pastam tritici facere. Et primò quæritur vtrum requiratur, vt admisceatur cum aqua naturali, an verò sufficiat cum rosacea, vel alia artificiali. Ad hoc autem infrà articulo. 7. respõdet Diuus Thomas necessariam esse naturalem, quòd ideo illic repetendum nobis est.

De pasta incocta. ¶Sed vtrum commassatus panis, incoctus tamen in massa, sit legitima materia sacramenti. Pars enim affirmatiua inde probatur, quòd incocta pasta, & cocta eiusdem speciei esse videntur, quemadmodum carnes crudæ, assæ, & elixæ. Ignis enim nihil aliud censetur facere in huiusmodi cibis, quàm per humidi exhalationem res exiccare, & panem vsque ad legitimam consistentiam indurare, vt sit bene compactus. Ad hoc nihilominus citra controuersiam ab omnibus respondetur, pastam incoctam non esse legitimam materiam sacramenti: quoniam siue specie differat à pane cocto, siue secùs non est panis, imò neque est humanus cibus: nam præterquàm, quòd sic edi non potest, non modò non nutrit, verùm plurimum saluti nocet.

Responsio.

Scotus. Dissentiunt tamen autores: nam Scotus loco citato asserit pastam, & coctum panem propter rationem modò factam esse eiusdem speciei. Est tamen contrarium longè probabilius: quod ideo quæstione sequenti. articulo. 6. affirmat Sanctus Thomas, vbi egregiam adhibebimus rationem. Interim autem dicimus, quòd licèt ars sola non possit mutare species rerum: faber enim dum facit scamnum non mutat speciem ligni. Tamen, vt secundo sententiarum distinctione septima. quæstione tertia. articulo primo. ait Sanctus Thomas, quando applicantur passiua actiuis naturalibus, actione ipsa naturæ mutari potest species, non quidem semper: quoniam gladius ex igni to ferro fabricatus ferrum manet. Sed tamen quia actiones agentium sunt secundum dispositionem passi, massa, quæ facilis est transmutationis, facilè per ignem in aliam transit speciem, vt diuersi accidentium effectus attestantur. Quòd si arguas. Mica panis inter digitos cõpressa facile redit in pastam incoctæ massæ similimam: ergo non differunt specie. Consequentia certè non valet, quoniam & solidissimum gelu in aquam facilè distluit, & tamen forsan specie differunt. At neque antecedens est verum. Imò nunquam per compressionẽ mica panis fit massa, vt comesta testatur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

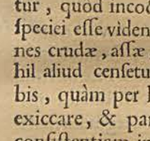

Expediuimus ergo qualitatem quantum ad materiam remotam quæ est triticum, sequitur subinde de qualitate panis, vtrum debeat esse fermentatus, an verò azymus. Ad quam quæstionem Diuus Thomas quinque conclusionibus respondet. Duo enim in hoc sacramento speculari oportet: scilicet, id, quod est de necessitate sacramenti, sine quo nullum esset, atque id quod est conueniens, a c perinde de necessitate præcepti, cuius omissio peccatum est.

Prima conclusio. ¶Prima sit ergo conclusio. Quantum ad veritatem sacramenti solus triticeus panis est necessarius, sine quo sacramentum non perficeretur. Panis autem azymus non eo pacto necessarius est, imò in fermentato etiam verè conficeretur. Probatur, quia in euangelio solùm habetur panis, & si azymus esset necessarius, ecclesia non posset permittere Græcis in fermentato consecrare: quia nõ esset sacramentum.

Secunda conclusio. ¶Secunda conclusio. Conueniens est, vt in cõsecratione vnusquisque ritum, ecclesiæ suæ seruet, vt scilicet vbi consuetudo est cõsecrare in fermentato, hoc seruent presbyteri, & vbi consuetum est consecrare in azymo, eundem quoque morẽ custodiant. Probatur, quia non est concessum priuatis sacerdotibus ritum ecclesiæ probatum immutare. Quãdoquidem morum mutatio soli ecclesiæ in communi incumbit.

Tertia conclusio. ¶Tertia conclusio. Romana ecclesia consueuit in azymo consecrare, Græca verò in fermentato, & vtraque habet suas causas. Probatur authoritate Gregorij in registro, cuius verba sunt. Romana ecclesia offert azymos panes propterea quòd Dominus sine vlla commixtione (scilicet virilis seminis) susceperit carnem: sed certæ ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quòd verbum patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. Ex his conclusionibus infertur corollarium. Sicut peccat presbyter in ecclesia Latinorum celebrans in pane fermentato, ita peccaret presbyter Græcus in ecclesia Græcorum celebrans in pane azymo, quasi peruertens ecclesię suæ ritum. Confirmatur hoc corollarium authorirate canonis extra de celebrat. missa. ca. literas. vbi decernitur sacerdoti pœna, qui vel in fermentato celebrauerit, vel in scypho ligneo.

Corollariũ.

Quarta conclusio. ¶Quarta conclusio. Consuetudo celebrandi in pane azymo rationabilior est. Idque tribus rationibus. Primò quidem propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit prima die azymorum, vt habetur Matthæ. 26. & Marci. 14. & Lucæ vigesimo secundo, qua die nihil fermentatum in domibus Iudæorum esse debebat. vt Exodi. 12. iussum à Deo legitur. Secundò, quia panis est proprie sacramẽtum corporis Christi, vt forma, Hoc est corpus meum, sonat, quod quidem sine corruptione conceptum est, vt denotatur in azymo. Non autem ita proprie est sacramẽtum diuinitatis, quę carne induta est. Tertio, quia hoc aptiùs fidelium synceritati congruit, quæ ad sacramenti vsum exigitur, secundùm illud. 1. ad Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis synceritatis & veritatis.

Quinta conclusio. ¶Quinta conclusio. Consuetudo Græcorũ aliquam nihilominus rationem habet: tum propter significationem, quam tangit Gregorius, tum etiam in detestationem hæresis Nazarẽorum, qui tum alia legalia, tum etiam azymos euangelio miscebant.

Quæstio de cœna Domini. ¶Conuenit in præsentiarum ante expositionem articuli solennem illam quæstionem de cœna Domini discutere, vtrum scilicet quartadecima luna, an verò tertiadecima cœnauerit. Quamquidem D. Thomas in prima ratione quartę conclusionis insinuat. Est enim non solùm inter Græcos & Latinos, verùm & inter nõnullos Latinos de hac re controuersia, & vt quidam arbitrantur, non facilis. At verò quia Græci à celebri Latinorũ sententia de die ista non statim in primordijs ecclesiæ decesserunt, sed postmodum longo tẽpore priùs de dissidio inter Latinos disputabimus: & in calce disputationis sermonem adijciemus de Græcis.

Primũ fundamentum. ¶Atqui vt illa fundamenta, quæ cunctis in confesso sunt, ante litem iaciamus, omnes cõsentiunt, (quia nemo dissentire potest) Christum cœnasse feria quinta ad occasum solis, fuisseque passum feria sexta. Ait enim Paulus. 1. Corinthio. 11. quòd dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem &c. Et ecclesia in canone. Qui pridie quàm paterentur &c. Quocirca vniuersalis ecclesia etiam Græcorum in die veneris memoriam passionis celebrat. Quin verò, & Iudæi nobiscum etiam de hac re conueniunt. Status litis. Dissensio autem est hæc, quòd Græci, & Latinorum nõ nulli contendunt illam feriam quintam fuisse lunam tertiamdecimam, passumque subinde Christum die veneris, quæ erat quartadecima. Solennis autem opinio, quam veram monstrare adornamus, est, illam feriam quintam fuisse quartamdecimam, & passum fuisse Christum quintadecima.

Secundum fundamẽtũ ¶Ad huius autem discordiæ elucidationem secundum adiungitur fundamentum, ex veteri pagina ab vniuersis susceptum. Primũ Hebræorum mẽsem fuisse Martium, qui nobis est ordine tertius, quando Sol Arietem ingreditur. Dixit enim dominus ad Moysen & Aarõ in terra Ægypti, vt legitur Exodi. 12. Exo di. 12. Mensis iste vobis principiũ mensium, primus erit in mensibus anni. Et capi. statim 13. Hodie ingrediemini in mensem nouarum frugum. Illo enim seculo tunc fruges albescebant. Eodemq; mense, qui apud illos dicebatur Nisan, eductus est Israel de Aegypto. Et cùm menses apud illos fuissent lunares, nouilunium proximum æquinoctio vernali erat illis prima dies mensis & anni.

Tertiũ fundamentum. ¶Tertium fundamentum est. Dies naturalis a-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis apud Hebræos incipiebat ab occasu solis, decurrebatque vsque ad alterum occasum. Autor huius veritatis inter alios est Beda de temporibus, vbi ait, quòd sicut Latinis dies naturalis à medio noctis incipit, ita & Hebræis à principio noctis, scilicet ab occasu solis: Syrijs autē ab eius ortu: sed Aegyptijs à meridie. Vnde Astronomi, quia illa scientia in Aegypto præcipuè floruit, à meridiano sole dies computant.

Beda.

Quartū fundamentum.

¶Quartum est fundamentum, quòd apud Iudæos festa celebrabantur à vespera vnius diei vsque ad vesperam alterius subsequentis: nempe, ab initio diei suę naturalis. Sic em Leuit. 23. sancitum erat. A vespera vsque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.

Quintū fundamentum.

¶Quintum fundamentum est. Prima dies illa anni erat radix, à qua omnia anni festa suis dierum numeris deriuabantur. Eorum autem primum erat festum paschatis, quod celebrandum erat quartadecima die eiusdē mensis, & cùm menses apud illos essent lunares, eadem erat quartadecima luna. Sic enim Exodi. 12. & Leuitici. 23. legitur. Mense primo quartadecima die mensis ad vesperā Phasę domini est, & quintadecima die mēsis huius solennitas azymorum domini est. Et subditur priori loco. Septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus vestris. Et septimus, qui erat postremus paschæ, erat celebrior. Itaque nouilunium illius mensis erat illis prima dies totius anni: & inde connumeratis septem hebdomadibus celebrabatur festum pentecostes in memoriam susceptæ legis. Et postea in septimo mense (putà septembri) in diem decimam incurrebat festum scenophegiæ seu tabernaculorum. Hæc omnia eodem capitulo extant.

Paulus Burgensis.

¶Est ergo Paulus Burgensis, qui super illo verbo Matthæ. 26. Prima die azymorum, præcipuè inter cæteros modo quodam ab ipso excogitato sustinet, quòd vesper ille, quo Christus cœnauit, licèt fuerit Christo finis quartædecimæ lunæ, nihilominus apud Iudæos non erat nisi tertiadecima: quare feria sexta fuit Christo quintadecima, & Iudæis quartadecima, qua ideo ipsi in vespere, Christo iam sepulto, celebrarunt agni cœnam.

Sextum fundamentum.

¶Ad huius autem diſsidij intellectum supponendum est fundamētum sextum, quod inter Astronomos certissimum est: nam illa arte potest quisque illud nunc comperire, videlicet illo anno, quo Christus passus est nouiluuium Martij contigisse feria quinta, decimanona hora diei naturalis Hebræorum, hoc est, prima pomeridiana cum aliquibus minutis.

Septimū fundamentum.

¶Sed est septimum fundamentum, quod Iudæis erat solennissimum, estq; rationi maximè consentaneum: videlicet, quòd quādo nouilunium incurrebat decimaoctaua hora diei naturalis, vel seriùs, illa dies non censebatur prima mensis, quam illi neomeniam Latini calendas appellitant, sed incipiebat prima dies in occasu solis illius diei, & inde subsequebatur. Et ratio erat propter vetustatē nouilunij, qa occurrebat in postrema quarta diei, quod idcirco nuncupabatur nouiluniū vetus. Itaq; illo anno in occasu solis feria qnta cœpit neomenia, atque adeò in tertia inde quinta feria in occasu solis finiebatur secundum naturalem cursum quartadecima luna. Atque illic Christus cœnauit. Id quod ingenuè Burgensis, nosque cum ipso fatemur, neque vllus valet diffiteri.

¶Addit autem nescio quæ alia fundamēta, quæ (salua doctissimi & christianissimi viri authoritate) debuisset firmiùs corroborare inquam, quàm fecit. Subnectit aliud fundamentum: videlicet, quòd quando nouiluniū illud occurrebat in feria secunda, vel quarta, vel sexta, deberet repelli in proximè sequentem. Itaque in nulla istarum trium feriarum poterat figi prima dies mēsis. Nam si neomenia mensis figeretur in feria secunda, tunc festum expiationis, quod erat decima septembris incurreret in diem veneris, vt supputanti fiet compertū. Si autem prima mensis esset in feria quarta, tunc idem festum expiationis incurreret in diē dominicam. Quòd autem in altera illarum dierum sabbato circūstantium incurreret illud festum, erat, inquit, maximè incōueniens, eò q cū illud tantæ esset solennitatis, quantę sabbatum, adeò vt neque in illo, inquit, vt ex sacra litera potest haberi, minimè parare cibaria licuisset, sicut neque in sabbato: concursus duorum dierum, in quibus cibaria nō pararentur, onus fuisset molestissimum. Feria autem sexta propterea non poterat esse prima dies mensis, quòd tunc prima dies festi tabernaculorum quintadecima septembris incideret in diem dominicam, & cùm festum per septem dies succederet, postrema esset

esset in die sabbati, in qua oportebat septies circumire altare in memoriam expiationis Iericho, vt legitur Leuitic. 23. atq; alia lætitiæ opera facere, quæ non licebant in sabbato. Igitur cùm (vt dictum est) prima dies mensis illo anno incurrisset in feria sexta, transiata fuit, inquit, à Iudæis in sabbatum, atq; adeò sua quartadecima luna cœpit in vespere feriæ sextæ. Christus autem, quoniā sciebat festum illud tabernaculorum in sua morte abolendum, non curauit illam facere repulsam, sed cœnauit in quartadecima naturali. ¶Hæc opinio tantam inter nōnullos vim obtinuit, vt putent esse sacro euangelio concordem. Nihilominus profectò re oculatiùs inspecta, nullam præ se fert probabilitatem. ¶Igitur tanquam certissima statuitur conclusio contraria: scilicet, q Iudæi eadē nocte Iouis, qua Christus, agni cœnam fecerunt: videlicet quartadecima luna secundùm naturalem cursum lunæ. Et ne opus sit argumenta contraria si hic recensēantur post ea in solutione repetere, prius cōmunem hāc nostram sententiam oportet constabilire.

Paulus episcopus Burgensis.

Conclusio.

Argumē. cōtra Burgēs.

Primum argumentum.

¶Primùm ergo, vt illas Burgensis neomenia rum dilationes repulsasq; dici primi repellamus, arguitur sic. Legem Deus populo illi rudi ita explicatè posuit, vt syllabatim omnia ex planaret, quæ seruari deberent: quare immane existimabant piaculum, & impium sacrilegium iota legis mutare. Imò quia sic in cortice religiosissimè eā obseruabant, non penetrā do mysteria, neq; literam interpretando, remordet eos. 2. ad Corinth. 3. Paulus dicens. Litera occidit, spiritus autem viuificat. Erat autē expressa lex Exodi. 12. & Leuit. 23. vt quarta decima die mensis ad vesperam vsque ad vigesimamprimam pascha Domini celebrarent, & eadem quartadecima luna ad vesperam immolarent typicum agnū: ergo nefas illis erat ne festum expiationis concurreret proximè cum sabbato, vel postrema dies tabernaculorum in sabbato, diem illum mutare, nam procul dubio si Deus, qui incōmoda illa bene prospexit, tanquam inconuenientia existimaret, ipse expressisset exceptionem legis, quandoquidē tam minutatim omnia illis explicabat.

Secundū argumentum.

¶Secundò. Quid nam molestiæ erat vt semel in anno duos feriarēt simul dies, in quibus nō liceret parare cibaria, vt propter hoc præcisè diem lege præstitutum & fixum demutarent? Eo potissimùm quòd carnibus salsis, quæ in biduum elixari poterant, atque alijs plurimū vescerentur, quæ non opus erat in biduo illo igni admouere.

Tertium argumentum.

¶Tertiò vrgentiùs cōtra Burgensem arguitur. Ait quippe ob id festum expiationis non debere die precedenti aut subsequente sabbatum celebrari, quia non liceret in illo parare cibaria, vt ex sacra litera, inquit, potest haberi. Illam certè sacram literam allegare debuisset: nam contrarium palàm ex lege colligitur. Dies enim prima paschatis, quæ erat quintadecima martij, vt legitur Exod. 12. erat sancta, & vt legitur Leuitici. 23. celeberrima, in qua nihil operis licitum erat: & nihilominus licebat in illa parare cibaria, vt expressè priori loco his verbis legitur. Exceptis ijs, quæ ad vescendum pertinent. Si ergo id ea die erat licitum, multò melius in festo expiationis. Imò in nullo festo, præterquàm in solo sabbato erat illicitum esculenta & poculenta apparare. Erat enim illud sabbato peculiare in memoriam, quòd deus illa die requieuit ab omni opere, quod patrarat. ¶Quartò itidem arguitur de festo tabernaculorum. Ait enim feriam sextam non potuisse existere primā mēsis, nec primam paschę, ne postrema tabernaculorum incurreret in sabbato. Arguitur sic. Illa, quæ tunc solenniter celebrabātur, omnia ad religionē pertinebant: fiebāt enim intra tēplum processiones, & lætitiæ, tripudia, quibus potissimùm festum celebrabatur: quis autem dixerit per illa, quibus festum colitur, festum infringi? Vtrùm nos dum celebres facimus processiones festa frangamus? Vnde Christus Matth. 12. Nō legistis, inquit, in lege, quia sabbatum sacerdotes in tēplo violant, & sine crimine sunt? Nihil ergo opus erat feriam sextā repellere, ne esset prima dies mensis, & subinde paschæ. Quare licèt mille Hebræorum authores Burgensis retulisset, vel historiam non crederem, vel potiùs affirmarem post aduentum Christi, quando oculis mentis caligare cœperūt, legē corrupisse, & deprauasse, quàm vt credam illas repulsas fuisse, vel ex lege licitas, vel tempore Christi in vsu.

Quartū argumentum.

¶Quintò arguitur. Illa quartadecima luna præfixa fuit in figuram Christi: si autem post ea aduenīente veritate non erat ab illo populo cæremonia illa typica eadem nocte celebrāda, qua Christus eam seruauit, figura non respondisset veritati.

Quintū argumentum.

¶Sextò. Christus cœnauit, vt Iudæorum legem seruaret: si autem tēpus legitimum Iudæorum præuenisset, non seruasset legem: & cùm sub articulum mortis tam solerter perfidi illi testimonia aduersus illum exquisiuissent, profectò de hoc ipsum reum fecissent, q; morem, & legem populi violasset.

Sextū argumentum.

¶Septimò. Si lex nō obligabat ad immolādum paschalem agnum vsq; ad diem sequentem, quidnam causæ habuit Christus, vt pri-

Septimū argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt pridie cœnaret? Aiunt, quia sciebat in crastino morte præuentum nõ posse agnum cœnare. Sed causa hæc nulla est: quia non debebat seruare legem nisi quãdiu viueret: & ideò illud mandatum, quod mortem erat subsecuturum, non erat cur antea impleret. Et ad complendam veritatem figuræ agni typici satis erat, vt ipse immolaretur in cruce. Vbi suũ corpus sine immolatione agni cõsecrare poterat.

Octauũ argumentum. ¶Octauò arguitur. Opinio Burgẽsis, incurrit profectò in errorem Græcorum, tenentium Christum in fermentato cõsecrasse: nam azymi non inueniebantur in domibus Iudæorũ vsque ad quartamdecimam lunam, in qua ipsi agnum paschalem edebant: quare pridie nõ inuenisset in hospitio nisi fermẽtatum. Quod si qs fingat fecisse apparari sibi azymos, hoc certè cum esset nouum & inauditum, scandalum dedisset hospiti, neque verò id euangelistæ enarrare neglexissent.

Nonum argumentum. ¶Nonò insuper, vt ad euangelium descendamus, arguitur ex illo Christi verbo Matth. 26. Scitis, quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur, vt crucifigatur. Neq; verò vim facio in verbo, biduum: facilè enim quis dicere posset dictum fuisse, vel feria tertia, vel feria quarta: sed i verbo, Scitis. Cum enim ait, scitis, perinde est ac si dixisset, scitis ex lege & more, veluti siquis noster concionator in hebdomada sancta diceret, Scitis quia dominica proxima pascha erit: ergo illic significauit diem ipsum, quo Iudæi celebrabant pascha: aliàs non sic dixisset, sed scitis, vel sciatis, quòd licèt pascha sit post triduum, ego tamen post biduum sum illud facturus. Et potissimùm, quòd cùm iã tunc post suum baptisma bis pascha celebrauerat eodẽ die, quo Iudæi, si præuenire eundem diem cogitasset, id explicuisset. Et quia non dixit, dies festus erit, vel seruabitur, sed pascha fiet, nõ designauit tempus paschæ, sed immolationem

Pascha fieri. agni, vt bene ait Abulensis. Pascha enim fieri, est pascha parari & adornari, sicut vulgo, barbam fieri dicitur dum tondetur. Deutero. 21. spõsa à viro ducenda iubebatur facere vngues id est, circuncidere. Imò apud Virgiliũ. 3. eglo ga eodem schemate ait ille. Cùm faciam vitula pro frugibus ipse venito, id est, dum vitulã immolo. Et paschà fieri, est ipsum manducari, sicut prandium, aut cœnam fieri. Et consonãt aliorum euãgelistarum verba. Ait enim Marcus. Primo die azymorum, quãdo pascha immolabant. Et Lucas. Vbi pascha cum discipulis meis manducem. Et infra. Parauerunt pascha. Quapropter illud arbitror Christum dixisse in vespera feriæ tertiæ, quando regrediẽs à Ierusalem in Bethaniam sedit in monte Oliueti loquens cum discipulis suis, vt habetur Marc. 13. Ob idq; non ait, Post biduum filius hominis crucifigetur, sed tradetur: scilicet, postridie nocte, vt altera die crucifigatur. Tametsi Augustinus ad Cassulanum epistola, quæ est. 86. ad crucifixionem, quæ fuit feria sexta respiciens, ait dictum hoc fuisse à Christo feria quarta mane. Sed ad nostrum propositum parum refert quando dictum fuerit.

Decimò argumentum. ¶Decimò arguitur ex verbis eiusdẽ Matthæi ibidem. Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, Vbi vis paremus tibi pascha? Non ait, die, qua Christus comedit azyma, sed simpliciter prima die azymorum, hoc est, prima die festi azymorũ Iudæorum, quod per septem durabat. Atqui id explicatius refert Marcus capi. 14. dicens. Prima die azymorum, quando pascha immolabant. Ecquid euidẽtius, vt loquatur de die, qua Iudæi immolabant pascha? Quò alludit & capit. 22. explicatissimè Lucas dicens, Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha. Necesse scilicet iuxta tenorem verborum legis: ergo eadem die pascha fecerunt Iudæi, qua Christus. Impossibile ergo est gloſ Glosa nulla sam Burgensis huic textui attexere. Ait quippe tres hos euangelistas diem duntaxat assignare, qua Christus cœnauit, non autem diẽ azymorum apud Iudæos. Quod quidem assertum aduersarium est textui: nam si illa nocte, qua Christus, Iudæi non cœnabant, neutiquam dici poterat prima dies azymorũ: hoc enim nomen solẽne erat significans illam noctem cum primùm incipiebant azymi esse in domibus Iudæorum. Quare licèt fingeretur Christũ illa nocte fecisse sibi parari azymos, non posset nominari prima dies azymorum, quia non erat prima illarum septẽ, quibus comedebant azymos, sed prior illis omnibus, atque adeò octaua. Quinerò ex illo verbo Christi, quod iussit denunciari hospiti, Apud te facio pascha cum discipulis meis: colligitur, eadem nocte Iudæos pascha fecisse. Significauit enim planè quòd sese inuitasset ad cœnam apud ipsum, id est ad cœnandum cum ipso, vt ambo simul facerent pascha. Hoc enim sentit amicus, cùm amico dicit, Apud te hodie facio prandium, id est, volo tuus esse conuiua, vt simul prandeamus. ¶Accedit huc vndecimo & sanctorũ autoritas. Chryso. nãq; super eundẽ locum ait, q̃ quinta sabbati, id est, quinta feria quam Matthæus appellat primam azymorum: quia illa nocte Iudæi debebant comedere azymos, Christus iussit discipulis parare pascha

pascha, & vespere facto, vt ait euangelista, cœnauit. Idemque ait prorsus epistola citata ad Cassulanum Augustinus. ergo eadẽ nocte, qua Iudæi, cœnauit Christus. Ob id enim nos hebdomadam per ferias computamus, numerando diem lunæ secundam, & sic deinceps, quia retinemus Hebræorum morem computantium à sabbato, appellantiumq; dominicam, primam sabbati, id est, à sabbato. Vnde paulò post Chrysostomus. Omnib⁹, inquit, semper vsq; ad vltimum passionis diem nõ se esse aduersarium legi ostendit: & tamen si nõ cœnasset ea nocte, qua alij, aduersarium se ostendisset. Accedit & eodem loco Hieronymus dicẽs Prima azymorum, quartadecima mensis est. Et mirum quomodo Burgensis glosset eum, quòd loquatur solũ de quartadecima secundũ Christum. Nam subdit. Quartadecima mẽsis est, quando agnus immolatur (scilicet secundum ritum & morem Iudæorum.) Et vt omnem ambiguitatem diluat, subnectit. Et luna plenissima est, & fermẽtum abijcitur. Si ergo agnus immolabatur plenissima luna, certè id erat in fine quartædecimæ diei, qua Christus ipse cœnauit. Idem Magister historiarum ca. de cœna Domini aduersus Græcos affirmat.

Et Innocent. libro quarto de mysterio missæ capitulo secundo. Quintadecima, inquit, die mensis primi, quæ tunc extitit feria sexta, passus Dominus est. Et præcedente nocte: videlicet, quartadecima luna primi mensis ad vesperam, vt legis figuras impleret, post typicũ pascha corporis & sanguinis sui sacramẽtum instituit. Et postea quarto capitulo id testimonijs euangelistarum, quę à nobis modò allata sunt, confirmat, & per tabulam computi dicit manifestè constare. Et Beda libro de natura rerũ, capitulo sexagesimo tertio. id ipsum affirmatissimè adstruit. Quinuero Iosephus legis cæremoniarumq; peritissimus libro antiquitatum secundo. capitulo decimotertio. & libro tertio capitulo primo, ait inuiolabiliter à Iudæis obseruatum, vt quartadecima luna (nimirum secundum naturalẽ cursum) agnus immolaretur, & quintadecima fuisse primum diem paschæ. Ac demum Abulensis in secunda parte sui defensorij: quæstionem hanc diffusissimè, vt plæraque omnia solet, vtrinq; disputat, & absque dubio tenet eadem naturali quartadecima luna & Iudæos & Christum celebrasse phase. ¶Sed vt duodecimo argumento, eodemq; validissimo rem concludamus, arguitur authoritate vniuersalis ecclesię. Hæc enim discordia de fermentato & azymo inter Græcos & Latinos, vt est videre apud eundem Innocentium tertium loco proximè allegato, & apud Diuum Thomam in quarto quæstione secunda, articulo secundo quæstiũcula tertia, non habuit ortum ab initio statim nascentis Christianæ fidei, imò multo inde tẽpore vniuersalis ecclesia tam Græcorũ, quàm Latinorum in azymo conficiebat, nimirum certissima Christum eundem panem consecrasse, ac subinde eadem nocte, qua apud Iudæos nihil erat fermentati. Sed postea imminente hæresi Hebionitarum, qui cum Nazaræis, quos hic citat Diuus Thom. conspirauerant, dicentes, simul cum Euangelio seruanda esse legalia: in odium, & detestationem eorũ tota ecclesia tam Latina quàm Græca abiecit azymos, & cœpit fermentatos consecrare.

Quare apud Chrysostomum & Origenem, atque alios Græcos nullus sentitur odor huius discordiæ. At verò cùm iam hæresis illa sopita censeretur, redijt ecclesia ad suum pristinũ morem consecrandi in azymo, vt exemplum Christi imitaretur. Sed Græci suorum rituum tenacissimi noluerunt cum ecclesia Latina cõsentire. Atque inde excogitare cœperũt Christum consecrasse fermentatum, ac subinde nõ cœnasse quartadecima luna, sed tertiadecima. Qua dere nos execrantur, & anathematizãt, appellantes nos azymistas, vt D. Anselmus Anselmus. in libello, quẽ hanc ob causam de fermentato, & azymo edidit, testatur. Et Guidone Carmelita referente nõ permittunt sacerdotes Latinos in suis altaribus sacra facere: quod si factum comperiant, altaria ceu polluta lauant.

Leo nonus. Vnde Leo papa nonus, qui sedit anno Domini millesimo quinquagesimo, citaturq; ibidẽ ab Innocentio, epistolã ad Imperatorẽ Constantinopolitanum scripsit, in qua cum alijs Græcorum erroribus, & hunc confutauit: eò q̃ se ab ecclesia Latina fundata in Apostolis Petro & Paulo segregasset. Historia ergo hęc maximè veritatem confirmat, Christum eadem nocte, qua Iudæi cœnasse. ¶Opinio autem Græcorum neutiquam sustineri potest, si intelligãt Christum cœnasse tertiadecima luna secundùm eius cursum naturalem, vt intelligere censentur. Nam debent tunc dicere cœnasse feria quarta, cùm certissimum sit (vt suprà diximus) illo anno lunam quartũdecimũ circulum cõpleuisse feria quinta, quãdo Christus cœnauit. ¶Subsequitur ergo, vt argumẽta, quæ patroni cõtrariæ opinionis sibi obtendunt, expendamus. ¶Primũ illud est verbum Christi, Matt. 26. iubentis discipulis dicere hospiti, Tempus meum prope est, apud te facio pascha. Ait enim Burgensis id dixisse ad differentiam

Rñdetur ad argu. contraria.

Primũ arg. Matth. 26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferentiam temporis, quo Iudæi cœnabant. Sed re vera Christus ad id non allusit, sed ad suam mortẽ. Sic enim qui est morti proximus dicere solet, tempus meũ instat, id est, postremus dies mihi destinatus. Quo vtiq; schemate ait Ioan. cap. 13. Sciens Iesus, quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad patrẽ. Et meminit de illo die, vt significaret phase non quodcunq;, sed solenissimum se facturũ, quasi postremum, in quo sacrosanctum corpus suum, & sanguinem erat consecraturus

Secundũ argumentum. Ioan. 13.

¶ Secundus locus est Ioannis decimotertio. Ante diem festum paschæ sciens Iesus, quia venit hora eius, &c. vbi subdit euangelista. Et cœna facta, &c. cũ ergo paschа cœpisset quartadecima luna ad vesperam, sequitur, q̃ cœnauerit luna tertiadecima. Atq; hoc est primum argumentum S. Tho. in isto articulo, & in. 4. d. 11. quæst. 2. & suprà in hac parte quæst. 46. art. 9. vbi rem presius discutit. Hoc enim loco blasphemant Græci dicentes Ioannem affirmantẽ, q̃ Christus cœnauerit pridie, quàm essent azymi in domibus Iudæorũ, correxisse tres alios dicentes cœnasse prima die azymorum. Tenacitas enim propositi eos excæcauit, ne Ioannem intelligerent, ac subinde in hanc coniecit blasphemiam, vt dicere auderẽt euangelistas errasse. Alij verò, vt refert eodẽ articulo nono D. Tho. ad cauendum hoc absurdum, aiunt Christum verè cœnasse quarta decima luna, sed Iudæos in perimendo Christo occupatos, contra legem paschа in crastinum distulisse. Sed hoc etiam dissonat verbis Marci suprà citatis: scilicèt, q̃ cœnauit prima die azymorum quando paschа immolabant (videlicet Iudæi). Item cùm nõ omnes Iudæi cõspirassent in illam cædem Christi, imò plurima pars piè ipsum, vt verum prophetã coleret, nulla est verisimilitudo, q̃ totus populus mutasset festum, atq; adeò minor separatim id minimè auderet. Cæterùm neq; per hanc cauillationem fit satis verbis Ioannis. Dicens nanq; ante diem festum, nõ potuit festum intelligere, quod cõtra legem Iudæi procrastinabant, sed quod erat legitimum. Respondetur ergo, quòd Ioannes neq; in apparentia quidpiam insinuauit alijs euangelistis contrarium: imò cõsonãtissimè cum ipsis fassus est. Quod enim alij dicunt, Prima die azymorũ, ipse inquit, ante diem festum paschæ. Nam cùm prima dies paschæ & azymorum inciperet quinta feria in occasu solis, decurreretq; per totã sextam feriam, & Christus eadem feria quinta mane vel circa meridiẽ iusserit discipulis parare paschа, optimè ait Ioannes, Ante diem festum. Non enim ait pridie, aut per diem antea, sed simpliciter ante, quod verificari potest, licèt, non nisi quatuor vel quinq; horis ante occasum solis id dixisset. Nam & Chrysostomus eadem homilia citata. 82. super Matthæum, ait, primam azymorũ euangelistam vocasse diem, quæ est ante azyma, id est, in cuius vespere comedendi erant azymi.

Græcorum blasphemia.

Concordia. Ioã. cum cæteris.

¶ Tertiò arguit sic. Feria sexta, qua Christus passus est, erat quartadecima luna, cuius futura nocte Iudæi facturi erant phase: ergo feria quinta, quando Christus cœnauit, erat apud illos tertiadecima. Probatur antecedens: nam Ioannis decimooctauo legitur, quòd Iudæi non introierunt prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent paschа: scilicet, ipsa nocte. Chrysostomus homilia octo Chrysost. gesimasecũda super Ioannẽ duobus modis respondet. Vno scilicet, q̃ Iudæi armati in fundendo Christi sanguine distulerunt contra legem cœnam. Sed iste modus iam suprà ostẽsus est insufficiẽs. Et ideo addit aliũm, q̃ nõ accipitur, illic manducare paschа, pro eo quòd est manducare agnum, sed pro tota solenitate paschali: nempe, pro eo quòd est manducare azymos, qui per totum festum durabant, & agrestes lactucas. &c. Atq; hoc respõsum amplectitur Diuus Thomas loco citato quæst. 46. Et Innocẽtius loco etiã suprà relato libro quarto capitulo quarto. Ait enim, quòd manducare paschа potest legi vno modo, vt sit ablatiuus (id est vt mãducarẽt in paschа.) Alio modo, vt paschа accipiatur pro azymis. Atque idem ait Mágist. historiarum vbi suprà allegatus est. Quinuerò præter azymos, vt ait loco citato Iosephus singulis diebus paschæ mactabantur duo vituli, duoq; arietes, quæ cẽsebatur paschàlis victima, & manducabant. Sed ait Burgensis, quòd licèt Chrysostomus & Thomas sic textum exponant, tamen nusquam legitur, vt azymi dicerentur paschа, potissimum quòd poterant etiam ab immundis manducari: id quod nunc, inquit, consuetudo Iudæorum testatur, sed ad esum agni exigebatur mundities. Quicquid autẽ dixerit Burgensis, Magister historiarum, & Innocentius papa locis suprà allegatis dicũt, quòd neque azyma toto paschate poterant ab immũdis manducari. Respondetur ergo Burgensi, quòd Iudæorum dispersio, post Christũ passum caligare eos fecit in huiusmodi cæremonijs. Eò potissimùm, quòd cùm cinere illovitulæ rufæ iam modò careant, qua, vt Numerorum. 19. legitur, erant immundi expiandi, parum de legalibus immunditijs curant.

¶ Quar-

Matth. 26.

¶ Quartò contra nos facere illud videtur Matth. 26. Non in die festo. At verò res attente prespecta potiùs nobiscum facit. Est enim in dictum maximum, quòd bona pars eorum, qui in consilio considebant, instigabant, vt die primo paschatis Christus in patibulũ raperetur, & qui contrarias sententias dicebant, non id dissuadebant propter religionem festi. Vnde colligitur, consentire omnes non solum non esse illam violationem festi, verùm esse obsequium Dei. Sed dicebant, Nõ in die festo, ne tumultus obortus in populo innocentem hominem illis è manibus eriperet. Quapropter altera pars vicit: atque ob id præcipuè quod Iudas horã cũ illis pepigerat. Imò hinc sumitur nouum argumentum quòd eadem nocte Iudæi agnum immolabant. Nam altissimum illud silentium, quod omnes pascha celebrãtes tenebant occasionem obtulit patrandi scelus.

Nouum argumentum.

Ioan. 19.

¶ Quintus locus, qui contrarius apparet, est ille Ioã. 19. vbi legitur. Erat autem parasceue paschæ. In quo verbo plurimum Burgensis conniti tur, adnotans nõ dixisse parasceue sabbati, sed paschæ, quasi parasceue paschæ; idem fit, quod vigilia paschæ, atque adeò arbitratur multa festa habuisse parasceues, id est, vigilias, in quibus præpararetur ea, quæ opus erant ad festum. Ego autem, vt exiguitatem ingenij fatear, valde miror quomodo Burgensis vel alius locum istum aduersus nos obmoliantur. Enimuerò parasceue nomẽ græcum est, idem propriè significans, quod præparatio. Hæc autẽ præparatio nullius prorsus festi erat, præter quàm sabbati. Cuius rationem iam suprà explicauimus: videlicet, q̃ nullum erat festum, in quo non liceret parare cibaria præter sabbatũ. In die enim prima paschatis, vt Exodi. 12. legitur licebat parare ciba ria, & à fortiori in die pentecostes, & expiationis, & in festo tabernaculorum: parasceue autem non erat nisi præparatio eorũ ciborum, quo sequenti die mãducaturi erant. Vnde simpliciter idem erat parasceue, quòd feria sexta: siue illa festum esset paschatis, siue profestum. Clarè hoc docet Marcus cap. 15. dicens, Quia erat parasceue, quod est ante sabbatum. Est autem periphrasis, quasi dixisset, Erat parasceue, quod nihil aliud significat, quàm diem ante sabbatum proximam. Et Lucas capitulo vigesimotertio. Et dies erat parasceues, & sabbatum illucescebat. Igitur apud Ioannẽ per parasceuẽ paschę, manifestum est, vt non intelligatur vigilia paschæ, sed parasceue sabbati, quæ incidebat in paschate. Quasi dixisset feria sexta paschæ: & deposterà die dixisset, quòd erat sabbatum paschæ. Atque id paulò inferiùs ostendit Ioannes absolutè nominans parasceuen. Ait enim Iudæi ergo, quia parasceue erat, ne manerent in cruce corpora sabbato. Si autem intellexisset, parasceuen paschæ, subiunxisset, ne manerent in cruce corpora paschate. Vnde in fine capituli absolutè etiam dixit, Propter parasceuẽ Iudæorum: quasi illud esset nomen celebre feriæ sextæ.

Matth. 27.

Marc. 15.

Luc. 23.

Ioan. 19.

Argument

¶ Sed arguis, Si feria sexta fuisset dies paschatis: tam indecens esset tunc pendere corpora in cruce, quàm sabbato. Profectò nõ erat, nam & si prima dies paschæ esset valde celebris, multò erat tamen celebrius sabbatum. Atque eam ob rem quamuis arbitrati se obsequium præstare Deo homicidium in die paschatis procurassent, non autem ausi sunt sacrosanctam venerationem sabbati polluere. Et hoc est, quod addit euangelista. Erat enim magnus dies ille sabbati. Quapropter non dicebatur magnus, vt fautores contrariæ opinionis censent, quia esset primus dies paschæ, sed vt Magister historiarum, & Innocentius, ac Sanctus Thom. & omnes aiunt, propterea quòd sabbatum quocunq; die paschatis incideret, duobus erat hominibus celeberrimum: videlicet, & quia sabbatum, & quia paschale.

Contra Burgen.

¶ Vnde quod Burgẽsis illic propter allusionẽ ad parasceuen paschæ affirmat: nempe, in Hebræorum historijs referri Christum fuisse passum in vigilia paschę, certè non est credendũ, nisi sit historia post Christum passum ab illis conficta. Complura enim quæ illic Burgensis affirmat, sine probatione relinquit: sed vult, vt eorum sibi adhibeatur fides. ¶ Vnum autẽ verbũ Augustini fateor negotium facessere, vt soluatur. Tractatu em. 120. super illud verbum Ioannis, quòd Christus propter parasceuen Iudæorum in proximo monumento conditus fuit, subdit hæc verba: Acceleratam vult intelligi sepulturam, ne aduesperascret, quando iam propter parasceuen, quam cœnã puram Iudæi latinè vsitatiùs apud nos vocant, facere tale aliquid non licebat. Vbi insinuare videtur, q̃ cœnam iam illa nocte post Christi sepulturam facturi erant. Respondetur nihilominus primùm, quòd non intelligo interpretamentum Augustini: videlicet, quòd parasceue significet cœnam, cùm sit notissimum non significare nisi præparationem. Nisi forsan significatum illius, quòd est paschа siue phase attribuerit nomini parasceue. Pascha em, vt ipse super Ioan. cap. 13. & Hieronym. super Matth. cap. 26. aiunt, non est nomen

August.

obscura Augustini

Universidad de Deusto
Biblioteca

men Græcum, vt significet passionē,sed Hebraicum idem significans,qđ transitus. Quod quidem designare voluit dicens. Ante diem festum paschæ sciens Iesus,quòd venit hora eius,vt transeat de hoc mundo ad patrem.Idēque significat phase,iuxta illud Exodi.12. Est enim phase, id est, transitus domini. Illa enim nocte transiuit angelus per Aegyptum percutiens primogenitos:pertransiens autem Iudęorum domos sanguine agni rubricatas.Sed quoniam festū incipiebat ab agni cœna, phase accipitur pro ipsa cœna,& generaliter pro conuiuio.Attamen vt ad Augustinū reuertamur,non ait ipse,quòd illa nocte essent facturi cœnam illam puram (interpretamentum eñ cœnæ in parentesi ponit) sed quòd propter parasceuen non licebat post solis occasum sepelire mortuū.Quare iustius duxerunt in die paschatis illum sepelire, quàm in sabbato propter solennissimam diei celebritatem.Et quod August.non intellexit Iudæos illa nocte cœnaturos,confitetur palàm in epist̄o. citata ad Cassul.circa finem,vbi ait,qp feria.5.cuius nocte incipiebat primus dies azymorū(atque adeò qua Iudæi cœnabant) Christus quoque cœnauit.¶ Alia adhiberi solent minutiora argumenta,quæ Magist.histo. & Innocē.atque alij referentes dissoluunt.nempe,qp illa die multa facta sunt quæ non licebat facere in die festo. Ait.n. Lucas cap.23. qp mulieres sepulto Christo reuertentes parauerunt aromata, sed sabbato siluerunt, vt prima sabbati vngerent corpus Iesu.Parare autem aromata non licebat in prima die paschæ.At verò Marcus cap. 16.dictum Lucæ interpretatur dicens, qp cùm transiret sabbatum sedulæ illæ mulieres emerunt aromata.Quare Lucas non intellexit parasse illa feria sexta,sed sabbato post occasum solis.Præterquā qp profectò in prima paschatis sicut licebat cibos emere & parare, licebat quoq; forte coemere aromata,atque id genus alia. Ad id autem quod adijcitur, illa scilicet die fecisse Iudæos opera seruilia,quæ nō licebant in paschate vt accusare Christū, flagellare,angariare Simonem Cyrenæum veniētem de villa.Respōdetur primum Iudæos nec Christū flagellasse,nec crucifixisse,sed gentiles,qui erant Pilati ministri.Quòd autem ipsum comprehenderunt,duxeruntq; ad Pontifices & ad Pilatum,fuit quia(vt dictum est)religionis officium existimabant,hominem,qui faciebat se Deum,de medio etiam in festo tollere. Quòd verò angariauerunt Simonē non magnoperè nobis repugnat. Veniebat enim de villa,quæ erat forte intra spacium, quò poterant in festo,atque eo maximè, quòd non erat sabbatum,peragrare.Angariare verò nō significat simpliciter conducere, sed vi cogere. Vnde forsan ille renitebatur, ne rēiniquā faceret, sed fuit compulsus, & forsan ab ipsis Romanorum ministris.

Minutiora argumenta.

Angariatio Simonis.

¶Igitur vt ad literam S.Thomæ reuertamur. Dubium apparet corollarium tertiæ conclusionis,quo ait presbyteros Græcorum peccaturos,si in azymo conficerent,perinde ac Latinos,si conficerent in fermentato. Scotus nā que dist.11.quæst.3.& Palud.q.1.ar.4.hāc sententiam non approbant, imò aiunt, Græcos quia schismatici in hac re sunt, grauiter peccare conficientes in fermētato. Atqui Scotū sequitur Gabriel,alijq; eius discipuli. Et re vera non absq; aliquo rationis colore.Errant enim Græci dicentes Christum confecisse in fermētato.Vnde Innocent.loco suprà citato illorū morem in fermentato consecrātium reprehendens,ait quòd ecclesiam Constantinopolitanam multarum hæreseon corruptio fermentauit,alludens ad illud Apostoli. 1. Corint.5. Modicum fermentum totam massam corrūpit.Quare subdit quòd cum pascha nostrum immolatus fuerit Christus,iam epulemur nō in fermento veteri,neque in fermento nequitiæ & malitiæ,sed in azymis synceritatis & veritatis:insinuans Christū illo pane confecisse. Vnde colligi videtur Græcos ceu schismaticos in hac re peccare.Nihilominus profectò concilium Florentinum litem hāc dirimit,vbi Eugenius conciliās Armenos,qui etiam sunt fermētarij,cum Latinis hoc,quod hìc ait.S.Tho. decernit dicens.Vnūquēque iuxta suæ ecclesiæ,siue orientalis siue occidentalis consuetudinem cōficere debere siue in azymo siue in fermentato. Quare vt bene ait hic Caietan.licet Græci sint schismatici arbitrantes nos exemplum Christi non sequi,nihilominus quia illis permissum est conficere in fermentato ,pter similitudinem,quā ait Gregor.s.quia verum diuinum corruptione carnis nostræ vestitum est,non peccant illic presbyteri morē suæ ecclesiæ obseruantes,imo eum tenentur seruare.Idemq; ait prorsus Anselmus in illo tractatu de fermentato,& azymo, quē solius causa disputationis huius composuit, vbi hoc constituit,quòd licet mos noster conuenientior sit,tamen illi nihil agunt contra fidem catholicam.¶Primum argumentum .S.Thomiam supra expeditum est.Secundum autē est, quod Græci,vt ait Innocē.nobis obijciunt, di gustācētes nos iudaizare.Arguunt siquidem, azymos fuisse in lege veteri Iudęis in vsu,vt Exo. 12.& 12.& Leuiti.23.legitur:quam quidem nos cæremoniā obseruamus:& cùm cæremoniæ illæ fuissent futurorū vmbræ quasi propositiones aliquid in futurū affirmantes: sequitur nos similiter illud prænunciare futurum , quòd est mendacium. Respōdetur aūt cum Anselmo, & Innocentio locis suprà citatis,qp nos non vtimur azymo in sacramento tanquā futurorū figura,quasi vetustam legem seruantes. Alio qui & ipsi fermentarij Græci pariter iudaizarent. Præcipiebatur enim Leuit.23. vt duo panes primitiarum, qui offerebantur in templo, ex similā fermentata conficerentur. Imò hoc facimus in memoriam præteriti operis Christi,qui cōsecrans in azymo admonuit nos fermentum cæremoniarū legis veteris abiicere, & synceritatem euangelicam obseruare,iuxta verbum sæpiùs citatum.1.Corin.5.Pascha nostrum immolatus est Christus,itaq; epulemur non in fermento veteri, sed in azymis synceritatis & veritatis. ¶ Tertium argumentum iti dem est Græcorum. Fermentū significat charitatem: nam sicut illud calore suo totam massam fermentat, cuius subinde panem sapidū efficit,& palato gratum,ita & charitas omnia opera reddit suauia,Deoque subinde accepta: quare Matthæ.23.regnum cœlorum comparauit Christus fermento massæ commixto:ergo fermentatum magis est sacramento idoneum.Respondetur,qp & si fermentum aliquē habeat effectum charitati similem,per se tamē intrinsecè est quid corruptum:id aūt,quod est per se,est citiùs considerandum. Vnde Christus Cauete,inquit,à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. Quare Innocentius loco suprà relato,fermentatū,inquit, Christus quasi minus bonum postposuit,& azymū quasi maius bonum prætulit.

Cōcilium Florē.

Innocent.

Caiet.

Quartum argumentum.

¶ Postremò denique arguitur . In baptismo nulla habetur ratio accidentium aquæ , sit ne dulcis an salsa,frigida an calida: ergo neque in eucharistia debuerunt accidentia panis æstimari, sicut neque æstimatur , quòd vinum sit album vel rubeum. Respondetur,quòd neque in pane alia considerantur accidentia , quàm fermentum, quod corruptionem dicit: cuius vtique tanta potest esse corruptio, vt materia esset sacramento inepta.

Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm vinum vitis sit propria materia huius sacramenti.

PRAEMISSA materia panis,sequitur de vino vtrū requiratur esse vitis. Et respōdetur vnica cōclusione. Solo vino vitis potest cōficiConclusio. hoc sacramentū. Primò propter institutiōnē Christi: nam in tali vino sacramentū instituit. Vnde vt Matthæ.26. legitur,post calicis consecrationem subiunxit. Non bibā amodò de hoc genimine vitis &c. Secundò quia sicut dictū est, ad materiā sacramentorum assumitur illud, quod propriè talem habet speciem: vinum autem propriè nec est,nec dicitur, nisi quod ex vuis exprimitur, reliqui verò liquores non nisi per abusum dicuntur vina . Tertiò,quoniā huiusmodi vinū huic sacramento germanè cōgruit,quippe cuius effectus sit spiritualis lætitia: nam vt legitur in psalmo , Sicut panis (nimirum triticeus) cor hominis cō firmat,ita & vinum (scilicet vitis) lætificat cor hominis. Accedit demum & figura : nam sicut Christus comparauit se grano frumenti, ita & Ioannis.15.ait. Ego sum vitis vera: atq; adeò sicut panis frumēti, ita & vinum vitis cō petens est huius sacramenti materia.

¶ De cōclusione huius articuli nullatenus dubitare licet. Est enim decreta de consecratione, distinctione secunda. can. in sacramentorum. & canone. Non oportet. & canone. In sacramento. qui est concilij Carthaginensis tertij. Vnde & can. Sicut. condemnatur error ille dicentium,quòd sola aqua sufficit. Et capfirmiter.de summa Trinitate & fide Catholica.& in cōcilio Florentino.eadem sancitur cōclusio. Nam quanquam in consecratione euāgelica non fiat expressa mentio vini, sicut panis: quia non legitur, nisi,accipiens calicem: tamen nomen ipsum calicis admonet, non habuisse intus meram aquam,sed vinum. Vas enim aquæ plenum,aquale dicitur, non calix. Vnde in psalmo. 22. Calix meus inebrians q̄ præclarus est? Verbum autem subiunctū, Nō bibam amodò de hoc genimine vitis vsque in diem illū &c.rem apertiùs explicat. Vbi Chrysosto. Chrysosto. homilia. 83. de genimine, inquit, vitis, quæ certè vinū,non aquam producit. In quo hæresim eorum euellere voluit, qui aqua in his mysterijs vtuntur.

Expositio artículi.

¶ Similis ergo illi in præsentiarum conclusio præfigitur, quam de pane triticeo posuimus: scilicet,qp omne & solum vinum vitis est materia necessaria huius sacramenti, non perscrutando an vinum sit species specialissima,an verò genus subalternum , quia in euangelio nihil aliud habetur. Quocirca in can. In sacramento.sicut determinatur,qp panis debet esse

Vinū vitis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex frumento,ita ꝙ vinum sit ex vuis.Quapropter vinum malogranatorum,aut mororum, vt ait S.Tho. in solutione primi argumēti, nō est idonea materia: quia illa non sunt vina,sed per defectum vini sunt introducta. Quare neque de Sidra,quæ fit ex pomis, neque de cerusia potest sacramentum confici.

¶ Quod si quæras,vtrū sint species vitis plures sicut frumenti,respondetur verisimile esse, omnes esse eiusdē speciei, licèt habeant accidētia plurimùm distantia, & vinū vino longissime præstet. At parùm refert,sic differant nec ne,dum modò sint veræ vites vuarum viniq; feraces. Leguntur enim Canticorū. 1. vineæ Engaddi, vbi nascitur balsamum: at verò licèt sic per similitudinem vitium dicantur, nō tamen sunt vites,nisi equiuocè,sed aliud genus fruticum. ¶ De liquoribus aūt,qui ex vite ꝓueniunt,dubitari potest. Et primum de aceto arguit S.Tho. secundo loco, Acetum est quædam species vini,quæ de vite sumitur, vt ait Isidorus: sed de aceto non potest confici sacramentum:ergo non omne vinum est apta materia. Inno.lib.4.de officio missæ cap. 30. ait, vinū acidum, quod appellatur acetum, posse esse materiā huius sacramenti. Quem vtique Alex.4.par.q. 32. memb. 8. refert, subindeq; Isidorum & Galenum ad examinandū an in aceto tanta fiat corruptio vt desinat esse vinū. Hæc autem quęstio non incumbit theologo. Satis est dicere,quòd quando vinum per corruptionem fit perfectè acetum, non est materia sacramenti. Primùm,quia est maximū argumentum mutare speciem, cuius indicium vt ait Aristo. 8. Metaphysicæ est, ꝙ sicut à priuatione in habitum,sic ab aceto in vinū impossibilis est regressus. Deinde quia siue speciem mutet siue secùs,non est vinum. Potest tamen vinum seruata sua specie acescere: quare in vino acido fieri potest cōsecratio. Et hoc est,quod dicere voluit Innocen. At verò quādo est notabile dubium an sit acetum, graue peccatum est,sacramentū tali periculo cōmittere:sicuti & panem adeò corruptū consecrare,de quo ambigitur sit ne iam verè panis. Atque hanc ob rem species consecratas vini non est in vsu ecclesiæ adseruare, sicut species panis: quoniā dum sic acescerēt,vt species essent aceti, desineret illic esse sanguis. Ex his fit cōsequens,glossam illam canonis.sicut in sanctificando. de consecra.distinctio.2.quæ ait, acetum, dummodò factum sit ex vino esse materiam sacramenti, nullatenus esse audiēdam: imo si talis consecratio contingeret, pro nulla esset habenda.

Reprobatur glos.can.sicut.

¶ Tertiò arguitur. Sicut de vite sumitur vinū depuratum,ita & agresta, & mustum: sed de gumistis nō potest fieri cōsecratio: ergo nō omne vinū est apta materia. Respondet, agrestā nō esse materiā:quia sicut acetū est vinum corruptum,ita & agresta in via est generationis ad vinum, quæ eius speciem non attingit. Itaq; de agresta idem est habēdum iudicium,quod de aceto. In principio nanque certissimum est non esse vinum, in progressu verò dum vuæ matures cunt, res fit dubia: quare tunc licèt forsan sit vinum, est tamen graue peccatum in re dubia consecrare. Tertia.

¶ De vuis autem dubitare quis posset,an sint consecrabiles,propterea quod iam vinum est, quod latet in illis. & in sexta synodo, vt legitur can. Didicimus.de cōsecra.distinct.2.commemoratur ritus quarundam ecclesiarum, vbi sacerdotes vuas simul offerebant in altari, & cum sacramento corporis simul dispensabant populo. Et quanuis præcipitur ne id fiat,permittitur tamen ibidem,vt post oblationē corporis,vuas seorsum benedictas populus, qui petierit,accipiat,& fructuum gratias agat, ergo vuæ possunt consecrari. Et confirmatur. Mustum est consecrabile:si autem in calice cū musto miscerentur vuarum folliculi,quanuis indecens esset,nihilominus mustum consecraretur:ergo & mustum concluſum in grano vuæ est consecrabile. ¶ Negatur hæc vltima cōsequentia,quia mustum non est consecrabile nisi sub specie potabilis vini:antea verò quàm exprimatur ex vua,nec est mustum,nec vinū, & fortè differt specie ab ipso post quā expressum est:nam est continuum folliculo, & corpusculis internis vuæ,sicut caro cum neruis & pelle animalis.Quare tota vua non est potus, sed cibus differens specie à musto.Sed arguis. facillima illa expressio vuæ non videtur mutare speciem:ergo vua & mustum non differunt specie. Negatur consequentia, quia vua (vt modò dicebamus)plura cōtinet quàm mustum. Vnde per illam expressionē fit purus liquor, sicut per contusionem amygdalorum, & nucum fit lac & oleum differens specie ab ipsis contusis. Secundò adiicitur, quod quanuis vua posset esse tan matura, vt aliqua particula musti illic includeretur eiusdem speciei, ac si esset expressa,non tamen est illic potabilis,sed comettibilis. Ad canonem autem citatum respondetur,quod vuæ illæ,quas populus accipere,si vellet,permittebatur,non censentur fuisse consecratæ,sed benedictæ ad referēdum gratias Deo de fructibus terræ. ¶ At verò de musto nemini dubiū,quin possit fieri consecratio,est enim verè vinum,vt eius dulcedo testatur,atque completa digestio per calorem naturalem, vt quarto Meteororū autor est Aristoteles.Quanuis non sit vsq;adeò perfectum vinū propter defectum decoctionis, quæ fit postmodum in dolio.Quare & in hoc erat dicta glossa super can. Sicut. negans mustum,quousq; per huiusmodi concoctionem incipiat esse vinum,esse consecrabile. Enimuerò Iulius papa.can. Cùm omne. ead. dist. permittit,vt botrus vuarum tempore necessitatis exprimatur in calice,& permizta gutta aquæ fiat consecratio. Veruntamē nisi necessitas ad id perstringat,non est huiusmodi mustum recentissimè expressum consecrandum,propter commixtionē,quæ illic fieret grossarum particularum vuæ, quæ non sunt vinum.Per hęc iudicare nō est difficile de vini generibus, quæ ex aromatibus & melle conficiuntur. Si enim tam tenuis esset mixtio,vt verè maneret substantia vini,consecrabile esset: si verò tanta esset commixtio,vt corruptio fieret vini,non esset consecrationi idoneum. Ob idque peccatum est de huiusmodi artificiatis vinis consecrare propter periculum. ¶ Idem de Lora,seu ticinacio vino dicēdum, quod ex acinis semel compressis infusa aqua exprimitur. Tam parum enim posset aquæ cōmisceri (veluti diximus de granis tritico commixtis) vt species vini seruaretur, & tantum,vt corrūpereturquo circa non potest sine periculo de eiusmodi fieri consecratio. Et quandoque certum esset cōsecrationem fuisse cassam.

De vuis vini generibus.

Idem.

De congelato vino.

¶ Quid autem de vino congelato: nam nonnunquam accidit, vt congeletur? Et dictū est baptisinum nō posse fieri in gelu. Respondetur,congelationem posse fieri adeò exiliter,vt maneret vinum,& tunc posset cōsecrari. Nec est simile in baptismo: nam in gelu nō potest fieri ablutio,licèt possit fieri consecratio. Sed vsque adeò posset indurescere,vt desineret esse vinum,& transiret in formam lapidis. Cuius signum esset,ꝙ si postea liquefieret, non haberet vini virtutem. Esset ergo immane sacrilegium gelu consecrare,nisi calore liquefactum documentū præberet esse vinum. Quare idē experimentū sumendū est, vbi species cōsecratas contingeret congelari. Si enim postea liquefactæ specimen præferrent vini in sapore, testimonium esset, illic esse sanguinē. Si aūt talem calorem & vigorē non seruarēt, non esset sanguis. Nihilominus propter periculum cum veneratione essent sumendæ.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm aqua sit vino permiscēda, quæ in ipsum conuertatur.

QVVM vinū solùm sit, quod trās substantiatur in sanguinē, mixtio aquæ dubium offert triplex. Congruit nanq; tres articulos aquæ ꝓpter eorū connexionem in vnum tribus conclusionibus præstringere. ¶ Quare prima est. Vino quod offertur in hoc sacramento,debet aqua permisceri. Eaq; primo autoritate Alexandri papæ de consecra.d.2.can.1 probatur dicentis. In sacramentorū oblationibus: quæ inter missarum solennia Domino offeruntur, panis tātùm & vinum aqua permixtum in sacramentis offerantur. Cui quatuor rationes subijciuntur. Prima,quia sic Christus probabiliter creditur consecrasse:scilicet, lymphatū vinum propter sobrietatem secundū patrium morem. vnde Prouerb.9.Bibite, inquit, vinū, quod miscui vobis. Secundò, propter repræsentationē dominicæ passionis, quā ibidē idē pontifex subnectit. Non enim debet, inquit, in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri,sed vtrūque permixtū: quia vtrumque ex latere Christi, in passione sua profluxisse legitur. Tertia,quia ad significandū effectum huius sacramenti illa conuenit permixtio: per illā enim vnio designatur quæ fit populi Christiani ad Christū. Vnde Iulius papa can. Cū omne.ca.d. Videmus,inquit,in aqua populū intelligi,in vino verò ostēdi sanguinē Christi:: ergo cū in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur. Quarta,quia hoc vltimo effectui sacramenti cōpetit,qui est introitus in vitam æternā. Vnde Ambrosius in lib.de sacramen.Redundat aqua in calicē,& salit in vitam æternā. ¶ Secunda cōclusio. Apposito aquę nō est de necessitate sacramenti. Probatur primò autoritate Cypriani papæ can.Scriptura.de cōse.d.2.vbi ait, ꝙ si aliquis de antecessoribusnostris vel ignorāter vel simpliciter non obseruauit,vt.s.aquā vino miscēret in sacramēto,potest simplicitati eius venia cōcedi. Quod quidē si mixtio esset necessaria nunquā dixisset. Supponitur aūt & autoritati ratio. Iudiciū enim sacramēti,cū sit sacrę rei signum,ex re ipsa sumendū est,quā significat: appositio aūt aquæ ad vinū refertur ad significandum participationē sacramēti huius à fidelibus,quatenus per aquam vino mixtam, populus significatur (vt dictum est) Christo aduna-

Prima cōclusio.

Secunda cōclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

adunatus Sed & hoc ipsum q̃ de latere Christi aqua profluxerit, ad eunde sacrãmẽti vsum refertur, quatenus per aquam ablutio peccatorum designatur, quę per passionem fit: vsus autem sacramenti, quo à fidelibus participatur (vt suprà ostensum est) non est de necessitate sacramenti, quippe quod in sola materiæ consecratione consistit, sed est quid cõsequens ad sacramentũ: ergo admixtio aquæ huiusmodi vsum representans nõ est de necessitate sacramenti. ¶ Tertia conclusio. Semper tutius est parum de aqua apponere. Probatur primò autoritate Honorij tertij capit. Perniciosus. de celebra. missã. vbi ait. Perniciosus in tuis partibus in leuit abusus: videlicet, quod in maiori quãtitate de aqua ponitur in sacrificio quàm de vino: cùm secundum rationabilem consuetudinem ecclesiæ generalis plus sit in ipso de vino, quàm de aqua ponẽdum. ¶ At verò quoniam aquæ quantitas inde dependet, vt constet quid de illa aqua fiat, cõmemorat D. Thomas tres opiniones, quas Inno. capit. cùm Marthę. refert. de celebrati. missã. fuerunt enim qui dixerunt, aquam vino commixtam peracta cõsecratione seorsum manere. Hæc autem opinio vera esse nequit: quoniam per consecrationem nihil aliud sub speciebus sacramẽtalibus permanet, quàm corpus & sanguis Christi, dicente in libro de sacramentis Ambrosio. Ante benedictionem illa species non nominatur, post benedictionem corpus Christi designatur. Atq; idem est de sanguine. Alioqui non totum adoratione latrię adoraretur. Secunda opinio fuit quorundam dicentium, quòd sicut vinũ transsubstantiatur in sanguinem, ità & aquã in illã; quæ de latere Christi effluxit. Sed neq; hoc veritati consentaneum est, aliàs deberet seorsum aqua, sicut per se, viuum consecrari. Tertia demum, eademq; vt ipse ait pontifex, certissima est sententia, quòd aqua prius in vinum cõuertitur, ac subinde vinum in sanguinem. Hinc ergo colligitur cõclusio nostra, si enim aqua debet apponi vt cõuertatur in vinum, fit vt quãto minus apponatur aquæ, tantò sit tutius, tũc potissimum quando vinũ debile est & tenue. Nam tunc tanta posset esse aquæ permixtio, vt vini substantiam exhalaret. Vnde meritò Iulius papa can. citato. Cùm omne. de consec. dist. 2. illos reprehendit, qui pannum lineum musto intinctum propter inopiam vini totũ annum seruabant, & postmodum aqua illum lauantes de illa conficiebant sanguinem. Illud quippe nec erat vinum, nec inde sacramẽtum conficiebatur.

Tertia conclusio.

Tres opiniones.

Expositio articuli.

¶ Circa primam conclusionem admonet Caietus ne quis arbitretur Græcos calicẽ dominì absque aqua offerre. Hic enim, inquit, vt ex concilio Florentino constat, Armenorum ritus est. Attamen Innocen. libr. 4. de officio missæ. capit. 32. & Græcis eundem ritum impingit. Græci enim & Armeni, vt in fermentato conficiunt, ita etiã & in hoc forte conueniunt, q̃ aquam calici non infundunt. Est tamen iam vetitas hæc extra cõtrouersiã catholica, vt de consecra. di. 2. per septem primos canones decernitur. & de celebr. missa. ca. Cùm Marthæ. & cap. In quadam. ac demũ in concilio Florentino. Et Cypria. lib. 2. epistolarum. epistola. 3. ex quã desumpti sunt illi canones citat, sicut. & cap. Scriptura. illam tertiam rationem, quam arti. 6. facit S. Thom. late dissert, dicens, aquarum nomine populos designari, iuxta illud Apocaly. 17. Aquę, quas vidisti, populi sunt. Et quidem Armachanus lib. 9. c. 9. arbitratur hanc aquæ mixtionem constitutionem fuisse Alexandri, vt patet in can. citato primo, de consecra. distinct. 2. qui fuit pontifex à Petro quintus tempore Adriani, nempe trigesimoquarto anno post obitum Ioannis euangelistæ, à quo præsumitur, inquit, illam cæremoniam accepisse. Verumtamen nõ est dubitandum, quin apostoli ab ipso Christo illam acceperint, moreque seruauerint, & lege successoribus tradiderint.

¶ Arguit ergo. S. Thom. primo loco quòd Melchisedec, qui typũ gessit sacerdotij Christi, non legitur Genes. 14. obtulisse nisi panẽ & vinum. Respondet tamen quòd etiam fuit hoc sacramẽtum designatum in aquę in tremo fluxit de petra, secundùm illud. 1. Corinthio. 10. Bibebant autem de spirituali consequenti eos petra. Et ideo aqua admiscenda est vino, sicut admiscetur farinæ, vt fiat panis. Diuersa autẽ ratione aqua sumitur in baptismo, & hîc. Quoniã illic est de necessitate ablutionis, hîc autem de congruẽtia refectionis. Hæc S. Thomas in argumentis.

¶ De secunda verò conclusione, an mixtio aquæ sit de necessitate sacramenti, dubitatio est aliquantulo maiuscula. Nam Armachanus loco citato videtur sentire, esse necessariã propter nonnullàs canonum autoritates, quę id videntur sonare, sed potissimum in eius fauorem arguitur quòd si Christus sic consecrauit, consecrareque subinde instituit, apparet eiusmodi mixtio necessaria: quandoquidem necessarium est eius exemplum sequi. Verum tamen his non obstantibus Innocen. loco citato. lib. 4. cap. 32. ait non esse de essentia, allegans Cypriani sententiam, quæ hîc citatur can.

Primum argumentum.

Secunda conclusio.

Armachanus.

can. Scriptura. scilicet dãdam esse veniam ijs, qui aquam non apponunt. Et re vera ratio S. Tho. est optima. Videlicet, q̃ cum mixtio hęc non fiat nisi ad repræsentanda illa, quæ non sunt de essentia sacramenti (quæ in consecratione consistit) sed ad vsum pertinentia, fit vt neq; ipsa mixtio sit de essentia. Et accedit manifesta ratio: nam si aqua, vt inquit Innocen. in vinum debet conuerti antequam fiat cõsecratio, nõ est magis de essentia apponere gutam aquæ, quàm vino vinum addere. Vnde ad argumentum respondetur, quod nõ quicquid Christus inter consecrandum obseruauit, est de essentia sacramenti: sed tantùm materia, forma, & intentio: materia autem est vinum, vt nomina calicis & geminis vitis euãgelica admonent. Nomine aũt vini non comprehenditur aqua. ¶ Colligitur ergo ex his duabus conclusionibus mixtionem aquæ nõ esse quidem de necessitate sacramenti, sed tamen de necessitate præcepti, quod re vera obligat sub reatu mortali, nisi forsan ex oblitione omitteretur. Est enim mos ecclesiæ solennissimus. Vnde in concilio Florentino solus panis triticeus, & vinum de vite ponitur tanquam necessaria materia. Subiungitur verò, q̃ ante cõsecrationem aqua modicissima misceri debet. Vbi verbũ (debet) solam præcepti necessitatem designat.

Solo opti.

Primum argumentum.

¶ Instituit ergo primum agumentum Sanct. Tho. ex verbis Cypriani, quæ referuntur in can. Sicut. Nec tamen Cyprianus ait sicut, sed sic. Extant enim (vt diximus) libr. 2. epistolarum eius, epistola. 3. vbi ait. Sic calix Domini non est aqua sola, & vinum solum, nisi vtrunque misceatur: quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, nisi, vtrunq; (scilicet farina & aqua) fuerit adunatum. Aquæ verò admixtio cum farina est de necessitate panis cõsecrandi: ergo & admixtio aquæ cum vino. Similia fere sunt verba Iulij can. Cùm omne. scilicet. Non potest calix Domini esse aut aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrunque misceatur. Respondet D. Thom, eodem pacto, quo Innocentius loco citato, quòd verbum Cypriani intelligitur eo pacto, quo id dicitur fieri non posse, quod conuenienter fieri non potest. Si em nõ apponeretur aqua, esset peccatum. Quare similitudo cum aqua in farina non est omnimoda: nam panis est sacramento necessarius, & mixtio aquæ necessaria itidem conficiendo pani. At verò licèt sacramẽto sit necessarium vinum, tamen quod aliqua eius particula fiat per conuersionem aquæ in ipsum, non est de essentia.

¶ Secundò arguitur. In passione Domini, cuius hoc sacramentum est memoriale, sicut de latere eius exiuit sanguis, ita & aqua: sed vinũ ratione sanguinis est necessarium: ergo pari ratione aqua. Est argumentum Martini papæ can. Non oportet. ea. d. Respondet autem D. Thom. non eadem rationis necessitate sanguinem & aquam ex latere Christi emanasse: sanguis quippe directè ad ipsam passionẽ pertinebat. Est enim naturale vulnerato corpori humano sanguinẽ emittere: effusio aũt aquæ non erat sic de necessitate, sed ad demonstrandum effectum passionis congrua, qui est tum ablutio à peccatis, tum & refrigerũ contra carnalem concupiscentiã. Et ideo aqua non consecratur seorsum (vt in tertia cõclusione dictũ est, sed vino admixta, ad denotandum vinum: quod transsubstantiatur in sanguinem esse de necessitate: aqua verò ad repræsentandum populum deseruire, qui conuertitur in Christũ, sicuti aqua in vinum.

Secundũ argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Si aqua non esset de necessitate sacramenti, quæcunque apponeretur sat esset, vt rosacea, aut eiusmodi quæuis alia: ecclesia auten, non vtitur nisi vera aqua: ergo illa est necessaria. Respondet tria. Primum, q̃ cum aqua non sit necessaria, nihil refert ad necessitatem sacramenti quæ aqua misceatur vino, siue naturalis siue artificialis. Secundò ait, peccatum esse apponere aliam aquam quàm veram: & profecto arbitror esse mortale, propter significationẽ, quia de latere Christi non fluxit nisi vera aqua, nõ aũt humor phlegmaticus, vt aliqui dixerunt. Quæ quidem aqua documentum perhibuit Christi corpus fuisse cõpositũ ex quatuor humoribus, vt Innocen. ait cap. In quadam. extra de celebra. missa. q̃ suprà distinctio. 3. arti. 4. satis expositum est. Tertio ait, quòd de aqua admixta farinæ diuersa est ratio: nam cum sit de necessitate panis, requiritur aqua naturalis: quare si ex rosacea, vel alia artificiali commallaretur panis, non esset consecrabilis.

Tertium argumentum.

¶ Caietanus verò hoc in dubiũ reuocat, imò in contrariam partem flectitur. Ait enim q̃ cum ad materiam sacramenti non sit necessarium nisi panis, considerandum est, vtrum ex aqua artificiali, quæ est herbarum succus, possit confici verus panis. Et applaudit parti affirmatiuæ: nam aqua, inquit, non est materia permanens in pane, sed calore ignis exhalatur: & ideo panis ex quacunque fiat aqua, potest esse eiusdem speciei. At verò opinio hæc non est tuta, neque vllo pacto esset talis licentia concedenda. Et Paluda. distinct. 11.

Caiet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæstio. 1. circa finem contrarium tenet.

Argumẽta. ¶ Tertia demum conclusio, quòd aqua in ea quantitate est miscenda, quæ facilè posit trãsire in vinum, extra controuersiam est, vt Innoc. cap. Cùm Marthę. decernit. Quapropter ex paucitate aquæ nullum potest creari periculum: imò quanto minus misceatur, tanto tutius est, etiam si sit sola gutta, dummodò sit aqua. Nam tam exilis potest esse gutta, vt nõ sit nisi ros. Sed tamen ex magnitudine periculum offertur: nam si tanta esset, quæ non posset conuerti in vinum, solum vinum conficeretur, & ipsa maneret illic in substantia aquæ: quod esset plebem seducere, quæ adorat quicquid substantiæ sub illis accidentibus reconditur, tametsi per ignorantiam ab idololatria excusaretur. Igitur sacerdos immane sacrilegium cõmitteret, præsertim si prudens & sciens id faceret. Quare dum apparet aquæ plus iusto effusum, debet calix effundi, & iterum vinũ cũ pauciori aqua infundi. Atqui in ordine nostro, & alijs ecclesijs mos seruatur statim ante introitũ missæ calicem miscere, vt tẽpus suppetat aquæ in vinũ conuertendæ.

¶ Argumenta. S. Thomæ sunt huiusmodi. Sicut sanguis ex corpore Christi, ita & aqua sensibiliter exiuit. Ait enim Ioan. capit. 19. Qui vidit testimonium perhibuit: exigua verò aqua non est sensibilis. Item multa aqua vino admixta corrumpitur: quod autem corruptum est, perinde habet ac si non esset: ergo debet in notabili quantitate adiungi. Item tertio, quia si tam parum sufficeret, satis esset in toto vegete guttam aquæ infundere, ex quo postea hauriretur cõsecrandum vinum: quod apparet ridiculum.

¶ Ad primum respõdetur, satis esse quòd sentiatur aqua dum apponitur, licèt post conuersionem in vinum non sentiatur. Ad secũdum dicitur, quòd si non apponeretur, periret significatio: cùm autem apponitur, & corrupta conuertitur in vinum, significat populum in corporari Christo. Ad tertium denique respondetur, q̃ mixtio non debet fieri in vegete aut lagena, sed in ipso calice vbi cõsecratio adornatur. Alioqui nõ seruaret significationem populi per hoc sacramentum adunandi Christo.

QVÆSTIO SECVNda, De conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi.

S. Thom. 3. par. quæst. 75.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm in hoc sacramento sit corpus Christi secundùm veritatem.

EXPEDITA quæstione de materia sacramenti, ex ordine proximè sequitur altera de eus conuersione in corpus. Cuius vtiq; primus articulus, qui vt fundamentum toti quæstioni substernitur, est, vtrùm corpus secundũ veritatẽ existat in hoc sacramento. Quæ quidẽ quæstio eandẽ includit de sanguine. Et S. Tho. vnica respondet bimembri conclusione, nec satis ad formam: quare in virtute alteram præsuponit. ¶ Sit ergo prima cõclusio hæc. Verum corpus Christi est sub speciebus panis, & verus sanguis sub speciebus vini. ¶ Secunda. Mysterium hoc huius sacramenti sensu deprehendi non potest, sed sola fide, quæ autoritati diuinę innititur. Probat vtranq; tribus sanctorum autoritatibus, deinde rationibus itidẽ tribus. Ait enim Cyrillus super illud Lucæ. 22. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Non dubites an hoc verum sit, sed potiùs suscipe verba saluatoris in fide: cùm em̃ sit veritas, nõ mẽtitur. Et Hilarius. 8. de trinitate. De veritate, inquit, carnis & sanguinis Christi nõ est relictus ambigẽdi locus. Nunc enim & ipsius domini professione, & fide nostra caro eius verè est cibus, & sanguis eius verè est potus. Et Ambrosius lib. 6. de sacramẽ. c. 1. Sicut verus Dei filius est dñs Iesus Chrs: ita vera Chri caro est, quàm accipimus, & verus sanguis eius est potus.

Prima aũt ratio inaccessæ huius veritatis sumitur ex prælatura legis nostrę respectu veteris. Hoc em̃ sacrificiũ in lege illa fuit tantũ in figura agni paschalis, & aliorũ rituũ, iuxta illud ad Hebræos. 10. Vmbram habens lex futurorũ bonorum, non ipsam rerũ imaginem. Decuit ergo, vt in sacramento per Christum Dei filium institutum plus longè cõtineretur: nempe, vt Christus ipse passus, nõ solùm in significationę

Primus cõclusionis.

Secunda cõclusionis.

Hilarius.

Ambrosius

1. Reg. 3.

Transsubstantiatio arrianis.

Diaboli insidiæ.

catione & figura, sed in rei veritate. Quam obrem Diony. ca. 4. ecclesiasticæ hierar. censet ipsum perfectiuũ omnium aliorum sacramentorum. Secundò hoc fuit, & ipsius Christi charitati congrueas, ex qua pro salute nostra corpus verũ nostræ mortalitatis assumpsit. Est enim amicitiæ propriũ, & natiuum, (quod Philosophus. 9. Ethic. ait), vt sibi inuicem præsentes amici conuiuant: qua de causa, & præsentiam suam corporalem Christus in præmiũ repromittit, dicens Matth. 24. Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Igitur ne nos interim in hoc peregrinationis exilio sua corporali præsentia destitueret, nos sibi p veritatem corporis sui, & sanguinis quotidie in hoc sacramento coniungit. Vnde Ioan. 6. Qui manducat, inquit, meã carnẽ, & bibit meũ sanguinem, in me manet, & ego in eo. Quò fit, vt sacramentum hoc propter familiarem coniunctionem Christi ad nos sit tum maximæ charitatis signum, tum, & nostræ spei subleuamen & robur. Tertiò, & perfectioni fidei nostræ id fuit congruentissimum: quæ quidem fides, & de diuinitate Christi est, & de eius humanitate, secundum illud Ioan. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Etenim quoniã fides est inuisibilium, oportuit, vt sicut suam nobis diuinitatem inuisibiliter exhibuit, ita & in hoc sacramento suam carnem inuisibili modo perhiberet. ¶ In calce demum articuli subiungit damnatam hæresim contrariam Berengarij, qui huiusmodi rationes minimè animaduertens, dixit corpus, & sanguinem Christi, non esse in hoc sacramento, nisi in signo, quod est tanquam hæreticum abijciendum: vtpote assertionibus Christi aduersum Matthæ. 24. & Luc. 22. Hoc est corpus meum, & Hic est calix sanguinis mei. Quapropter hæreticus ille compulsus postmodum fuit suam hæresim retractare, & veritatem confiteri.

Secunda rationis.

¶ Quæstio hæc solennis est, & tractatu dignissima: nam vt est sæpissimè ab ecclesia hæresis, eorum damnata, & sepulta, qui huius sacrosancti mysterij veritatem negant, ita est frequentissimè per alios atq; alios hæreticos ab orco reuocata; neq; tempora nostra ab hac calamitate, & tempestate libera sunt. Hostis enim ille antiquus, qui ab initio mendax fuit, & pater mendacij, inter omnia orthodoxæ fidei sacramenta inaccessæ huius maiestati, & veritati infestissimus est: quare nunquam non illam labefactare contendit. Etenim quoniã superbia eius ascẽdit semper, fit vt Deo cum primis inuideat, quòd tanta veneratione in hoc sacramento colatur & adoretur: & sacerdotibus, q̃ ea donati sint facultate, quam angeli non meruerunt, vt creatas substãtias in corpus & sanguinem Dei transformare valeant, & cunctis sumentibus. q̃ illas vires hic identidem resumant, quibus eius nequissimos incursus propulsent: & ecclesiæ, quòd eo pacis vinculo per hoc sacrum mysterium conglutinetur, quam ipse in cœlo, & in terra perturbare semper conatus fuit: & quòd per hoc demum viaticum ad illam gloriã capessendam prouehamur, de qua ille fuit suo merito deturbatus.

¶ Sex igitur errores, vt Tho. VValden. aduersus VVitcleff tomo. 2. de sacramen. ca. 19. & Iodocus Clicthoueus libr. de sacramento eucharistiæ aduersus Oecolampadium cap. 1. referunt in ecclesia ab eius incunabulis de hoc sacramento oborti sunt. ¶ Prima enim hæresis (sic enim eam super psalm. 54. & iterũ super psalm. 98. appellat Augu. & refertur de cõsecra. dist. 2. can. Prima quidem.) Prima inquã fuit eorum, qui vt habetur Ioann. 6. audientes ab ore Christi, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis, stupuerunt arbitrati, q̃ deberent carnes ipsas Christi, vt in macello bouinæ laniantur, deuorare: & ideo murmurarunt dicentes, durum esse sermonem. Hæc autem impropriè dicitur hæresis circa hoc sacramentum: quippe, quæ viuente Christo anteq̃ illud institueret, accidit. At quoniam hæresis idem est quod abscesio, & multi eorum, nõ tam propter sermonis duritiẽ, q̃ propter saxea sua pectora à Christo abscesserunt, hæresis dicitur. ¶ Secunda fuit Nestorij blasphemia circa annum Domini quadringentesimũ, qui cùm Christũ negasset verbum esse diuinũ per naturam, quod nostram assumpsisset humanitatem, sed diceret purum esse hominem, in quo verbi diuinitas quasi in tabernaculo inhabitabat, quanuis concederet in hoc sacramento esse corpus & sanguinem Christi, negabat tamen esse corpus & sanguinem Dei. Quare consultò aiebat dixisse Christum, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, quasi non esset filius Dei. Hæc autem hæresis in cõcilio Ephesino per Cyrillum, & alios patres ibidem consistentes condemnata fuit, vt patet in eius synodica epistola ad eundem Nestorium inter gesta eiusdem concilij. §. Ad benedictiones mysticas. illicq; decretum fuit tanquam catholica veritas verum corpus & sanguinem, quę verbo in vnitate suppositi vniũtur, existere in hoc sacramento. Ex quo decreto desumptus est canon. Necessariè. de consecra. dist. 2. vbi decernitur, in hoc sacramento

Hæretici errores circa hoc sacramẽtum.

1. Hæresis.

2. Hæresis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

participes nos fieri corporis & pretiosi sanguinis Christi, non vt communem carnem percipientes, nec viri sanctificati, & verbo cõiuncti secundùm dignitatis vnitatẽ, sed verè viuificãtem, & ipsius verbi propriam factam.

Tertia hæresis Berengarij.

¶ Tertia fuit hæresis Berengarij Galli sub annũ Domini millesimum quinquagesimum. Is enim fuit primus, qui buccinare fuit ausus peracta consecratione nõ manere sub speciebus corpus aliud, q̃ panis & vini, quæ antea erant, sed illa aiebat corpora dici corpus Christi & sanguinem in typo & figura, sicut crucifixus in ligno sculptus dicitur Christus, & quẽadmodum Christus ipse, vt 1. Corint. 10. ait Paul. dicitur petra. Itaq; consecratio illa nihil aliud efficiebat q̃ vt substantia panis esset imago quædã corporis Christi, quam ideo perinde vt imaginem crucifixi adoramus. Hæresis hæc, vt in vita Leonis noni refert Platina, primò in concilio Vercellensi sub eodẽ pontifice fuit condemnata. Cæterùm eodem hæretico in suam hæresim relapso coacta fuit synodus Turonesis in Gallia sub Victore secundo, & illic præsente Hildebrando Romani pontificis legato, qui postmodũ fuit Gregorius septimus, cõuictus iterũ idem Berengarius fuit pollicitusq; adeò eam hæresim se nunquã amplius defenturũ. Veruntamen quia iterũ malè de ea audiebat, vocatus fuit ad concilium Romanum primũ sub Nicolao secundo, & illic tertiò eandem hæresim reuocauit, atq; ea reuocatio est, quæ refertur de consec. dist. 2. can. Ego Berengarius. vbi abiuratione hæresim illam promisit se pro viribus extirpaturum. Nihilominus quartò (quod hæreticorũ ingeniũ est) relapsus, delatus fuit in concilio Romanũ secundũ sub Gregorio septimo anno Domini millesimo septuagesimo, vbi iureiurando eandem maledictam hæresim abrogauit, veniamq; subinde à Põtifice obtinuit. Et vt Gaguinus historicus Gallus in vita Hẽrici regis refert, bona sua in pauperes distribuens, pœnitentis vitã sanctè finiuit. ¶ Tres aliæ hæreticorũ sectæ, qui substãtias panis & vini vnà cũ Christi corpore & sanguine in sacramento relinquunt, ad subsequentẽ articulum spectat recensere.

Ioan. VVitcleff.

¶ Hanc ergo Berengarij toties peremptam hæresim tandem Ioan. VVitcleff hæresiarcha ille Bohemus iam putidam reuocauit in orbem: impudentissimè cõmentus, vt refert Tho. VValdensis loco citato ca. 18. primũ anorum milliariũ ab orbe redempto ecclesiam nunquã somniasse corpus & sanguinẽ Christi realiter esse in hoc sacramento, sed tanquã figurã, vt memoria esset suæ passionis, sed indè aliud cœpisse diaboli milliarium quando Romani pontifices hanc idololatriam introduxerunt, vt sacramẽtales species tanquã verũ corpus & sanguinẽ Christi adoraremus. Alludit enim in hoc milliario ad tẽpus Berengarij, quẽ defensorem autumat antiquæ sententiæ ecclesiæ, sed Gregoriũ nonum, atq; alios tres deinceps cõmemoratos subnotat tanquã erroris introductores. Contra illud hominis monstrũ scripsit Tho. VValdensis secundũ illum tomum de sacramentis, vbi innumeris testimonijs illud obruit. Tandẽ in concilio Constantiensi, quod aduersus illum indictũ fuit, sessione. 8. anathematis sententia cõfossus condemnatur, cũ alijs quadraginta quatuor eius erroribus, cuius cõdemnationi postmodùm Martinus quintus in concilio Basilien si subscripsit.

Lutherus

¶ Sed Leo ille infernorũ, qui cõtra hoc tremẽdum mysteriũ rugire nõ cessat, Oecolampadium Lutheranũ diabolico suo spiritu concitauit, vt eãdem toties maledictã hæresim, quã infernus iterũ parturiebat, polluto suo ore euomeret. Et quanuis hæresiarcha Lutherus, non hac sed alia, vt pòst videbimus infectus fuit: tamen Oecolampadij venenum adeò per Germaniam atq; alias prouincias effusum est, vt vix sit locus ab eius contagione tutus. Vnde nos quasi idololatras omni cõuitiorum genere proscindunt, imò vbi consecratas species habere possunt, Satannica furia (quod nos dum inter illos in curia Cæsarea conuersabamur, continenter audiebamus) cõculcant, pessundant, & nullo nõ vituperio cõmaculant. Quod si, vti ait Pau. propterea q̃ venerabile hoc sacramentum indignè sumitur, infirmitates nos plurimæ, ac subinde mortes inuadunt, quomodo non credamus ob tam indignam eius execrationẽ totã Christi familiam tã crebris bellis & calamitatibus diuinitus opprimi?

¶ Igitur nõ grauabitur lector sacrorum inedullam perspicere, quibus quàm sit impudentia istorũ impia percipiat. Nam etsi illis, qui diuinæ ecclesiæ autoritati audientes sunt, satis eius decreta, & canones faciant, vt nullo hæreticorum ariete cõturbentur. Sunt tamen, qui quod iudicio sui capitis in euangelio non perspicuè vident, id neq; docenti ecclesiæ credãt. Et quanquam VValden. & Clicthoueus locis citatis copiosè disputationem hanc aduersus VVitcleff, & Oecolampadium diduxerint, forsan nec hæc nostra reputabuntur superuacanea.

Primus locus, Matthæi 26.

¶ Primus locus, idemque inuictissimus est ipsissima Christi assertio Matthæi 26. Accipite & comedite, Hoc est corpus meum,

meũ, & addit apud Luc. cap. 22. quod pro vobis tradetur, & apud Matth. Bibite ex hoc omnes, Hic est sanguis meus noui testamenti. idemq; apud Marcum ca. 14. Cũ enim verba hæc secundũ propriam natiuamq; significationem syncerè sint prolata, quo alio opus est testimonio? Sed ait Oecolampadius in suo infami libr. de cœna Domini quem causa huius hæresis seminandæ Satanico spiritu scripsit. Ait inquam illa verba Christi sub tropo, & figura esse prolata, idq; altero duorum modorũ. s. vt vel verbum, est, idem sit, quod significat, ac si dixisset, hoc, quod do vobis, significat corpus meum: vel corpus pro corporis figura accipiatur, vt sit sensus, Hoc est figura corporis mei. Quemadmodũ Apost. 1. Cor. 10. Petra aũt, inquit, erat Christus, id est, figura Christi. Perpende argumentũ hæreticis cõsuetissimum. Inde enim q̃ sacra scriptura sæpe vtitur metaphoris, generaliter pergunt vbicũque illis libet verba per metaphoram transformare. Quę licentia si licita esset, nihil in tota scriptura maneret firmũ. Dixit Ioannes. Verbum caro factũ est. Facilè possent perfidi illi, qui corpus tantùm phantasticum tribuebant Christo sic illud interpretari. Verbum figura carnis factum est. Dixit Christus, Ego & pater vnum sumus, facilè possent Arriani per metaphoram illud eludere, dicentes, Ego & pater figurã vnius habemus, sicut duo amici per vnionem amoris.

Impugnatio.

¶ Duobus ergo modis istorum vesaniam retundimus. Primò, q̃ quanuis euangelicus contextus non adeò lucidè conuinceret intelligendum esse in sensu proprio, ecclesię, tamen autoritas eo sensu verba intelligentis satis esset, vt eiusmodi sensus esset tãquam catholicus, & orthodoxus colendus. Hæc enim est illa Christi pollicitatio Ioã. 14. Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis. In quibus verbis semper sancti patres cognouerunt ecclesiam in erudiendis sensibus sacræ paginæ diuina autoritate pollere.

Impugnatio pro. Prima verbo rum.

In præsentiarũ verò non opus est hoc vti præsidio: sed affirmamus secundo, verba ipsa euãgelica per se esse lucida, vt in sensu proprio, vt sonant, sint intelligenda. Nã vt regula Augu. lib. 83. quæstionũ. q. 69. docemur scripturæ circunstantia sententiã illuminat. Vnde verba quæcunq; euangelij hanc sibi vendicãt autoritatẽ, vt in sensu proprio accipiantur, nisi literæ circũstantia cogat in sensu improprio esse intelligendã. Ait Christus Ioã. 15. Ego sum vitis vera, q̃ autem illa sit metaphora, subiunctum verbũ cõuincit, Et vos palmites. Quẽad modũ enim nos nõ nisi per metaphorã palmites sumus, ita, nec ipse vitis. Rursus illud. 1. Corint. 10. Petra autẽ erat Christus, præcedẽs verbũ manifestat per tropum intelligi. Prædixerat nanq;, Bibebant autẽ de spiritali consequente eos petra. Dicẽs ergo spirituali, & consequente, intellexit petrã illã tantũ fuisse figurã Christi: nã illud saxũ nõ eos sequebatur, sed Christus suo fauore per illud præsignatus. In præsentiarum verò nihil circũstat, quod Christi verba per metaphorã deflectat. Quòd si dicas. Neq; ait Christus, Hoc ꝓpriè est corpus meũ. Respõdetur, neq; opus fuisse, nam eandẽ vim habet hoc est, &, hoc verè & propriè est. Qui eñ dicit, Hic est pater meus, vel Hæc est domus mea, nõ necesse habet addere verè vel propriè. Quocirca sicuti qui rem possidet nõ tenetur probare suam esse, sed actori, qui vult illam auferre, incumbit illa probatio: sic nos, qui verba habemus plana, non cogimur probare sensum facere propriũ, sed hæretici, qui id negant, obligantur contrarium ostendere.

Pascha sius.

Vnde Paschasius egregius author apud Vvaldensem cap. 23. super eadem verba, Hoc est corpus meum. Audiant, inquit, qui volũt extenuare hoc verbum corporis, q̃ non sit vera caro Christi, quæ nunc in sacramẽto celebratur, quasi Dominus mentiatur. Cum ipsa veritas dicat, Non hæc est, vel in hoc mysterio est quædam virtus, vel figura corporis mei: sed ait nõ fictè, Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus.

1. Cor. 10.

¶ Alterã item regulam constituit lib. 3. de doctrina Christiana cap. 10. idem Augu. scilicet, q̃ in sermone dominico id tantùm figuratum esse censeatur, quod neque ad fidei veritatem propriè referri potest. Verbũ autem, Hoc est corpus meum, perinde ac verbum caro factũ est, ad fidei veritatẽ propriè refertur. Igitur Caietanus notamẽ, quod hic adhibuit, dissimulare potuisset. Contendit quippe non apparere ex euangelio coactiuũ aliquod) vt eius vtamur verbo (ad intelligendũ Christi verba propriè, sed solũ ob ecclesię autoritatẽ, q̃d quidẽ cõsultiùs siluisset. Nã etsi (vt suprà diximus) ecclesię autoritas ad id sufficiat: nihilominus aduersus hæreticos, qui ecclesiæ non tantũ deferunt fidei, ex ipsis euangelicis verbis vrgentius sumitur argumentũ. Et re vera oratio illa, Hoc est corpus meum, quanuis non esset adiectum, quod pro vobis tradetur, per se facit propriũ sensum, quẽ vtique & adiectio ipsa, exaggerationis causa facta, apertiùs depromit. Cordatiùs ergo idem Caiet. in opusculo quodam de cœna Domini dixit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixit,eundem propriũ ſenſum ex verbis euangelicis colligi. ¶ Sciſcitabar. n. ego nonnunquã ab illis hæreticis, potuiſſet ne Chriſtus, q̃ eſt omnipotens, verũ ſuum corpus conſecrare,& apoſtolis porrigere?Et qui ſanioris erant mentis,negare non poterant. Rogabã eos ſubinde,ſi id facere voluiſſet, quibuſnam verbis explicatiùs ſignificaſſet, quàm dicendo, Hoc eſt corpus meum, &, Hic eſt ſanguis meus? Vtrũ ad cauendas eorũ argutias debuiſſet addere,proprie & nõ per metaphorã? Profectò quęcunq; adieciſſet verba, ſuis cauillis detorſiſſent. ¶ Secundus locus eſt apud Ioannem ca. 6. Vbi poſt quã Chriſtus turbas pauciſsimis panibus ſaturauit, quod quidẽ miraculũ ad introducendum huius ſacramenti myſteriũ prę miſerat,ait, Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Vbi ſeſe cũ manna contulit quod patribus Deus dederat in deſerto, ſignificans illud fuiſſe huius figuram. Si aũt panis ſacramẽtalis nihil aliud eſt,q̃ eius itidem Chriſti figura,nihil præſtantius habet q̃ eius manna illud. Imò multò minus: nam manna vitam tẽporalem ſuſtentabat,panis verò ſacramentalis nec ipſam nec ſpiritualẽ: qa Chriſtiani nõ victitãt illo pane ob vitã temporalem. Et tamen Chriſtus cõſtituit differentiã,q̃ cibus ille, qui erat eius vmbra vitã tantùm temporalem alebat quæ morte cõcludebatur. Sed ſi quis, inquit, manducauerit ex hoc pane,viuet in æternum, ¶ At aiũt iſti. Illud intelligebat de ſeipſo, qui per fidẽ manducatur. Sed illis reſpõdemus, q̃ licèt priùs de ſeipſo,qui per fidẽ manducatur, fuerit locutus,ſermonẽ tamen de manducatione ſpirituali palã ſubiunxit. Eſt enim citra illũ locum Ioannis adnotandus mos Chriſti, qui ex tẽporalibus anſam nãciſcebatur ad loquendũ de ſpiritualibus. Vt enim Ioan. 4. ſermonẽ cũ Samaritana iniuit,vt de aqua materiali verba innecteret fidei,quæ eſt fons aquæ ſaliẽtis in vitam æternã, dicens, Qui biberit ex hac aqua ſitiet iterũ: qui autẽ biberit ex aqua quã ego dabo ei, non ſitiet in æternũ. Sic prothemate ſumpto de panibus, quibus ſatiauerat turbam,ait illis. Quęritis me non quia vidiſtis ſigna,ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Operamini cibũ,qui non perit,ſed qui permanet in vitam æternã. Vbi nomine cibi mandata ſuæ legis intellexit, quæ in fide fundatur. Vnde ſubdit, Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem miſit ille. In cuius conſequentiã infert. Nõ Moyſes dedit vobis panẽ de cœlo,ſed pater meus. Et inferiùs. Panis verus eſt qui de cœlo deſcẽdit,& dat vitam mũdo. Et ſubnectit. Ego ſum panis vitæ: qui venit ad me nõ eſuerit,& qui credit in me nõſitiet in ęternum. Hic manifeſtè nõ corpus ſuũ, ſed ſe ipſum appellat panẽ. Et per fidem venire ad ipſum, appellat comedere & bibere, propterea quòd per fidem ei incorporamur. Et de hac manducatione ait illic Auguſt. tracta. 26. quòd credere in Chriſtum, eſt manducare Chriſtum. Et, Quid paras dentem & vẽtrem? Crede, & manducaſti. Qui canones referuntur de conſ. d. 2. Atq; in eodẽ ſenſu Chriſtus ſermonẽ protendit vſq; ad illũ locũ. Ego ſum panis viuus,&c. Sed inde vbi ait, Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita, apoſtrophen à ſe facit ad ſuum corpus & ſanguinem, quæ in ſacramento ſunt cibus & potus. Etenim ſi ſolam fidem, qua credimus Chriſtum eſſe Deum & hominem, appellaſſet manducationem panis, contentus fuiſſet dicere, Ego ſum panis viuus. Cùm autẽ adiecit, Panis, quem ego dabo, non de ſe tantùm, qui iam erat, nec de ſua fide, quam iam prædicabat, loquebatur, ſed de pane, quẽ nobis in ſacramento, quod nondũ inſtituerat, præſtiturus erat. Et cùm ſubiũxit, Panis, caro mea eſt, rem explicatiſsimè declarauit. Nam ſi tantũ ſenſiſſet, q̃ carnem daturus erat nobis in cruce, nõ eam vocaſſet panẽ: quia illic nõ habuit alimenti formam, ſed dixiſſet, Caro quã ego dabo, ſalus eſt, aut pretium eſt pro mundi vita, aut quid ſimile: dicens autẽ, Panis, quẽ ego dabo, caro mea eſt, palã docuit quòd carnem ipſam, quã affixurus erat cruci, relicturus ſub inde eſſet nobis ſub ſpecie panis in cibũ: quod cõſonat verbo eius apud Lucã, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.

¶ Tertius verò locus paulò inferiùs rem etiã num vehemẽtiùs cõfirmat. Adeò enim planè loquebatur de carne ſua manducãda, vt murmur inter diſcipulos ſuboriretur dicentium. Quomodò poteſt hic nobis carnẽ ſuã dare ad manducandum? Profectò eadem cordis durities permanet in omnibus hæreticis: quoniã nec modò iſti percipiunt, quomodo poteſt Chriſtus dare nobis carnẽ ſuam ad mãducãdum. Niſi quòd illi carnaliſsimè verbũ intellexerunt, iſti verò figuratiſsimè, cùm tamẽ in medio conſiſtat virtus. Quare vtriſq; eodem verbo reſpondet Chriſtus. Etenim cõtra iſtos, qui pòſt ſucceſſerunt dicentes per figurã illud eſſe, dictum reſpondit carnalibus illis murmuratoribus, Amen amen dico vobis, quaſi dicat affirmatè, & affirmatiſsimè dico vobis, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: eandem ſcilicet carnem, quam vos intelligitis,& quam me videtis habere. Percontor ergo abiſtis metaphoricis hominibus, ſi Chriſtus tantùm intellexiſſet carnem ſuã per metaphoram eſſe cibũ, quia corde creditur,& ſanguinem ſuum per metaphoram potum, nonne facillimo illo verbo potuiſſet animos eorum pacare dicendo ſolùm per metaphorã ſe loquutum? Et tamen non id fecit, ſed id, qd̃ ipſi intellexerant, confirmauit quantum ad veritatem carnis & ſanguinis, quæ tanquam verũ cibum,& potum comedere, & bibere debebant. Attamen, quia nondum erant myſterij capaces modum non expoſuit: ſcilicet, q̃ non erant comeſturi carnem, ſicut bouinam materialiter in macello laniatam, vt putabant, nec bibituri ſanguinem, ſed ſacramentaliter. Veruntamen eundem inſinuauit modum dicens. Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam, vbi manducationem ſacramẽtalem appellauit ſpiritualẽ: tum q̃ non illic caro ſub forma carnis, ſed inuiſibiliter manducatur, tum q̃ corpus ipſum ſolùm ſacramentaliter ſuſceptũ ſine ſpirituali gratia, quæ eſt res ſacramẽti, nõ prodeſt quicquã, imo ſæpe ſumitur ad iudicium, vt ait. 1. Corin. 11. Paul.

¶ Adde, q̃ ſi tantũ de manducatione ſpirituali per fidem tropo loqueretur, ſatis dixiſſet, Niſi me ipſum manducaueritis: cũ aũt diſtinxit carnem,& ſanguinem tãquàm cibũ & potum, quis neget myſteriũ aliud, quàm mentis fidẽ deſignaſſe: nam fides nõ aliter ſuſcipit ſanguinem q̃ carnem, vt fides ſanguinis dicatur potus,& fides carnis manducatio. Imò neque op⁹ erat de ſanguine meminiſſe magis, quàm de phlegmate, vel alio humore. Neque verò de carne: nam iam quantũ ad fidem planè, & ſine metaphora dixerat, Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem miſit ille. & poſtea Ioã. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Adde q̃ ſi de fide tantũ, qua creditur in Chriſtũ, loqueretur, ſimiliter debuiſſet addere. Diuinitas mea verè eſt cibus & potus: quandoquidem ad eius fidem tã diuinitas eius pertinet, quàm humanitas. ¶ Præterea ſi mihil aliud eſſet mãducare quàm credere, idque ſub figura, vt iſti aiunt, nihil præſtantius nobis pollicebatur, q̃ priſcis patribus conceſſerat: nam etiã illi manducantes manna fide credebant in Chriſtum, iuxta verbum Paul. 1. Corin. 10. Omnes eandem eſcam manducauerunt. Quinuerò ipſi apoſtoli antequã in cœna mãducaſſent Chriſti corpus iam per fidem eum manducabant. Et tamen Chriſtus de futuro ait; Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita, ſacramentalẽ carnem & ſanguinem inſinuans.

¶ Item ſi nihil aliud quàm fidem ſignificaret, nulli diſcipulorũ ſcandalum accepiſſent: nam facilè illud intelligerent. Et augetur inde argumentum, quòd cùm Chriſtus priùs, vt modò dicebamus, fidei mentionẽ feciſſet, dicẽs, Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quẽ miſit ille, & ſubinde petentibus ab illo ſignũ, quoniã patres eorum mãna manducauerant, introduxiſſet myſteriũ de ſacramẽtali mãducatione carnis, & potu ſanguinis, fit cõſequẽs præter fidem, realẽ manducationẽ carnis deſignaſſe: aliàs nullam myſterij nouitatem inſinuaſſet, quã non diſcipuli omnes facilè poſſent percipere. ¶ Quòd ſi dicas etiam Auguſtinum illic tractando de carne & ſanguine Chriſti, per cibum illum, & potũ intellexiſſe ſocietatẽ corporis Chriſti myſtici, ſcilicet, mẽbrorũ eccleſiæ. Iam ſupra reſpõſum eſt, duplicẽ eſſe mãducationem ſacramenti: alteram ſcilicet, quæ eſt de neceſsitate ſalutis, & illa fit per votum, quod in baptiſmo includitur, vbi homines aſſociãtur Chriſto. Sed tamẽ ex illo voto naſcitur obligatio præcepti ſuſcipiendi poſtea ſacramẽtũ in re, vt. d. 21. q. 1. ar. 11. mõſtrabitur.

¶ Ad hæc & ſubiũcta illic protinus exaggeratio (qui quart⁹ locus eſt) iſtos figurarũ authores apertè reuincit. Videtur enim Chriſtus eorum verſutiã proſpexiſſe, qui dicturi eſſent manducationẽ illam carnis, & ſanguinis figuram tantũ eſſe: quibus vt os obſtrueret, ſubiũxit, Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Vbiq; enim iſti mẽdacis Satãnæ ſemen ſe eſſe profitentur, veritatiſq; ſubinde inimicos. Ait Chriſtus Ioan. 8. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. &ca. 17. Pater ſanctifica eos in veritate: ſermo tuus veritas eſt. Et tamen contra iſtas veritatis voces aiũt Lutherani, quorum errorem libr. 2. de natura & gratia cap. 19. impugnauimus, quòd Deus nõ verè iuſtificat, nec verè peccata remittit: imò q̃ ſemper manent in homine licèt non imputentur. Pari modo hìc ait Chriſtus, Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. vbi cùm loquatur cum hominibus, ac perinde ad eorũ modum & vſum, veritatẽ manducandi intelligit. & reclamant ipſi, nõ verè ſed in figura. ¶ Accedit & locus quintus apud Paul. 1. Corint. 11. vbi poſtquã recenſuit quẽ admodùm Chriſtus conſecratum panem & calicem miniſtrauit apoſtolis, ſubdit. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Si autem nihil aliud eſſet illic quàm memoria paſſionis Chriſti,

Secũdus locus. Ioan. 6.

Obiectio. Dilutio.

Mos loquẽdi Chriſti.

Tertius locus.

Alia ratio.

Alia confirmatio.

Quartus locus.

Quintus locus. Pau. 1. Corinth. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi,quid opus erat maiori probatione, q̃ ad adorandum imaginem Christi? Et tamen Apostolus nomine iudicij graue piaculum & nefas insinuat,quia indigne manducans non discernit inter corpus Christi, quod illic recõditur,atq; alias materiales escas, quas epulãtes & cõuiuantes seculariter deuorant. Et ca. præcedenti,Calix,inquit,benedictionis, cui benedicimus,nonne cõmunicatio sanguinis Christi est? Et panis,quem frangimus,nõne participatio corporis Domini est? Quoniam vnus panis,& vnũ corpus multi sumus, omnes qui de vno pane, & vno calice participamus.Quę quidem verba non figuram,sed certè veritatẽ corporis & sanguinis, quibus Christiani alimur, & in vnum corpus coalescimus, significant. ¶ Illud quoque orationis dnicæ Matth. 6. Panem nostrum quotidianũ da nobis hodie,Hierony.super eundẽ locũ Matth. Et Ambro.lib.5.de sacramẽ.& Aug.sermone.28. de verbis Domini,atq; alij,quos V Valdensis loco citato ca.38.refert,de hoc sacramentali pane intelligunt. Vndè vbi nos legimus quotidianũ,alia lectio habet τὸν ἐπιούσιον, id est, super substantialem:tametsi in alio sensu nomine illic panis temporalis victus vitæ corporali necessarius intelligatur. ¶ Sunt & frequẽtissima sanctorũ testimonia id cõfirmantia.Primò eorum quos hic S.Tho.allegauit, qui de conse.d.2.referũtur. Hilarius can. In Christo. De veritate,inquit,carnis & sanguinis Christi in sacramento nõ est relictus ambigẽdi locus. Et can.Corpus.iterum, Corpus,inquit, Christi,quod sumitur de altari, figura est dũ panis & vinũ videtur extra:veritas aũt dum corpus & sanguis Christi in veritate interiùs creditur. Et Cyrillus. Qui dubitat an hoc verũ sit, Christum ipsum, qui veritas est, facit mendacem. Sunt verò illi,qui per tropum hoc intelligunt certiùs mendacissimi. Ait siquidẽ Ambrosius can.Sicut. Tam vera est caro Christi, quã accipimus in sacramento,& tam verus eius sanguis,quàm verus ipse est Dei filius. Atqui id ipsum affirmat Damascenus libr. 4. orthodoxæ fidei cap. 14.& Innocen.lib.4.de sacrificio missæ cap.7.Vbi omnes isti patres idẽtidem repetunt,q̃ non in figura, & tropo, sed in rei veritate corpus Christi & sanguis sunt in sacramento.Et Chrysost.super Ioan. homilia.45.ait, Christum nõ tantum se permisisse à desiderantibus videri, sed tangi & manducari,ac dentes carni suæ infigi. Quod & Berengarius fateri compulsus est, vt can.Ego Berengarius.de conse.d.2.legitur. Et Augu.ead. d.can. Vtrum sub figura. quæstionem in terminis mouens ambiguitatem diluit, dicens, Non sub figura,sed in veritate illud audiendũ, Caro mea verè est cibus,& sanguis meus verè est potus. Alioqui,inquit, quomodo magnum erit,Panis,quẽ ego dabo,caro mea est pro mundi vita, nisi vera sit caro?

Panem nostrum.

Sanctorum testimonia.

Damascen.

Chrysost.

Dubium

¶ At verò vt res perspicaciùs concludatur,dubium hinc emergit,an sit veritas hæc tanquã articulus fidei suscipienda. Scotus nanque & Durand.dist. 10.quæstio. 1.tanquam articulũ fidei confitentur. Atqui ratio dubitandi est, quia non est inter quatuordecim articulos fidei relata:neque verò apparet in euãgelio ita expressa,vt eius negatio sit tanquam hæresis reputanda. Respondetur autem,aliquam veritatem in triplici gradu cẽseri posse articulum fidei. Vno modo,quia est à sanctis cõcilijs definita. Secũdò,quia est in sacra pagina expressa.Et tertiò,quia est inter quatuordecim fidei articulos vniuersis Christi fidelibus ad credendum proposita. Atq; omnibus his tribus modis veritas hæc est de fide. Primùm enim quãtum ad sanctas synodos, iam suprà ostendimus in Ephesina,Vercellensi,Turonensi,Romanæ & Constantiensi definitam. Est preterea sancita cap. Ad abolẽdam. de hæreticis. vbi anathemate feriuntur quicunque de sacramẽto corporis,& sanguinis Domini aliter quàm ecclesia senserint.Et in ca.firmiter. extra de summa trinita.habetur,q̃ in sacramento altaris corpus & sanguis Christi,sub speciebus panis,& vini veraciter continentur.Idemq; cap. cum Marthæ.de celebr.missa.Et in clemẽ. vnica.de reliquijs,& veneratione sanctorum. & in concilio Florentino.Et de cõsecr.dist.2.frequentissimis decretis, quæ omnia percensere satietatem faceret.Sed q̃ in euangelio contineatur,cõstat affirmante Christo,Hoc est corpus meum,& Hic est sanguis meus:quę quidẽ verba postquã nulla circunstantia pertrahũtur ad sensum metaphoricum,& ad fidei veritatem propriè pertinent, secũdùm proprium significatũ,vt suprà ostensum est, vsurpanda sunt.Quocirca non tantũ est habenda hæc veritas de fide tanquam determinatio ecclesiæ, vt Caieta.insinuat,sed tanquam in euangelio contenta. ¶ Verũtamen q̃ non sit in numero articulorũ fidei,extat sextum argumẽtum apud D.Tho.2.2.q.1.art.8.vbi dubitat, cur nõ fit expressus articulus fidei de sacramento eucharistiæ.Et respondet duo esse in eo cõsideranda. Vnũ scilicet,quod est obiectum sacramẽtis commune, putà suscipientes sanctificare: & secundùm hoc,inquit,pertinet ad illum articulum,Credo sanctam ecclesiam. Aliud autem habet

Respondet

Caieta

S.Tho

habet peculiare,quia continet corpus Christi secundum veritatem: quod cùm sit miraculũ, pertinet ad articulum omnipotentię. Huic autem cum Thom. Vualdensi ca.95. addiderim, quòd cùm sit sacramentum cõmunionis, iuxta verbum Paul. 1. Corinth. 10. Multi vnũ corpus sumus,omnes qui de vno pane,& vno calice participamus,peculiariter pertinet ab illã particulam symboli,Credo sanctorum cõmunionem. ¶ Igitur impientissima fuit blasphemia Vuitcleff,dum ait mille primos annos à passione Christi,nunquam hoc dogma in ecclesia viguisse,sed modo in hoc diaboli milliario esse inuentum. Hæretici namque videntes quantum autoritatis pondus antiquitas adferat,vbiq; sua dogmata antiquitate donare cõtendunt. Fuit autem in præsentiarũ Vuitcleff duplici nomine impius. Primò,quòd negauerit hanc veritatem à Christo ipso promanasse & semper in ecclesia fuisse cultissimam. Deinde,quòd dixerit,à quingentis hinc annis ecclesiam suo diuino præsidio destituisse,permittẽdo eã in errore manere:cum,vt ait ad Ephes.5 Paul,eam sic dilexerit,vt pro ea se ipsum traderet,eamq; adeo sanctificauerit,vt esset sine macula,& sine ruga.Cui subinde pollicitus est Ioan.14.paracletum,qui cum ea in æternum permaneret.Imo & de se ipso Matthæ.vlti.ad struxerit. Ecce egò vobiscũ sum,vsq; ad consummationem seculi. ¶ Argumentorũ autem capita,quæ huic orthodoxæ veritati hæretici obmoliuntur,duo sunt.Nimirũ Christum sic esse in sacramẽto,vt catholici profitemur, aut impossibile esse,aut certe indecens. Quibꝰ nõ nulla sacræ paginæ,sanctorũq; loca sensu detorto adijciunt:Quod autem ab impossibilitate ducunt,artic.4.diluemus: vbi sacramentalis conuersionis natura,& modus explicabitur.

Vo. Vual.

Hæreticorũ argumẽta.

Deo nãque,cui ex nihilo mundum condere, quàm facillimum fuit,blasphemum est impossibile reputare(vti Ambros.lib.de sacrament. ait)panem in corpus,& vinum in sanguinem cõuertere. ¶ Interim autem dissoluamus,quę hic facit S.Tho. Arguunt enim ex verbis Augusti.perperam intellectis hoc pacto. Cùm dominus,vt Ioan.6.legitur,dixisset.Nisi manducaueritis carnem filij hominis,& biberitis eius sanguinem,&c.multi ex discipulis eius audiẽtes dixerunt,durus est hic sermo: quibus ipse aut.Spiritus est,qui viuificat, caro nõ prodest quicquam.quod Augusti.super psalmum.98. sic exponit.Spiritualiter intelligite,quæ locutus sum:non hoc corpus,quod videtis, manducaturi estis,nec bibituri illum sanguinẽ,quẽ effusuri sunt,qui me crucifigent: sacramẽtum aliquod vobis cõmendaui: spiritualiter intellectũ viuificabit vos. Caro aũt nõ prodest quicquã. Respõdet D.Tho. hoc fuisse Berengarij argumentũ prauè Augustinũ intelligẽtis. Dũ enim ait, Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, non intendit excludere veritatẽ corporis Christi, sed modũ, quo illi putabant esse manducandũ: scilicet, in propria specie, qua ab illis videbatur. Vnde dum subdit,sacramentum vobis aliquod commendaui: spiritualiter intellectum viuificabit vos, non intendit, q̃ corpus Christi sit in hoc sacramento solum secundum mysticam significationem,sed spiritualiter dicit,idest, impassibiliter, & per se inuisibiliter, quod per virtutem spiritus sancti nobis gratiam infundit. Vnde super Ioan. ca. 6. exponens illud, Caro nõ prodest quicquã, dicit. Sed quomodo illi intellexerunt? carnem quippe sic intellexerunt quomodo in cadauere laniatur,aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur. Accedat Spiritus ad carnem,& prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, verbum caro non fieret, vt habitaret in nobis. Hæc Augst. Idemque in epistola ad Irenęum,& refertur can. Non hoc.de consecra.dist.in.2. Non hoc corpus,quod videtis, manducaturi estis ipsum quidem, & non ipsum: ipsum inuisibiliter, & non ipsum visibiliter. Et canon. Hoc est. ait sacramentũ hoc constare visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine. Inuerecunda ergo temeritas est Augustinum sic allegare quasi de veritate corporis & sanguinis Christi in hoc sacramento hęsitauerit. Præcipuè si eius verba in can. suprà citato. Vtrum sub figura.inspiciantur,vt infrà. q. 12.vbi de eiusdem sacramenti vsu redibit sermo, copiosiùs demonstrabitur.

Tractatum

¶ Secundò arguitur. Super illud Matthæ.vlt. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi: ait Augu.Donec seculum finiatur sursum est Dominus, sed tamen nobiscum est veritas Domini; corpus enim,in quo resurrexit in vno loco oportet esse,veritas autem eius vbiq; diffusa est: de consecr.d.2.can.Prima quidẽ. nõ ergo secundùm veritatem corpus Christi est in hoc sacramento,sed solùm secundùm signũ. Respõdetur, illud,similiaq; omnia Augustini verba intelligenda esse de corpore secudùm esse, quod habet naturale,extensum & sensibile,in qua forma passus est, & ascendit in cœlũ: in alia enim forma nõ nisi in cœlo est sedens ad dexteram patris. Et secundũ illud schema dixit Matthæ. vigesimo secundo. Pauperes semper habebitis vobiscũ,

Secundũ argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vobiscum, me autem non semper habebitis. Hoc tamen nihil obstat, quominus inuisibiliter & sacramentaliter secundùm veritatem sit in sacramento. Vnde idem August. in lib. sententiarū Prosperi, & refertur canō. Semel. de consecratio. distinctione secunda. Semel, inquit, immolatus est in seipso Christus: & tamen quotidie immolatur in sacramento.

Tertium argumentum. ¶ Tertiò. Nullum corpus potest simul esse in pluribus locis, cùm nec angelo hoc cōueniat: aliàs eadem ratione posset esse vbique: corpus autem Christi verum est in cœlo, ergo in sacramento non est secundùm veritatem. Hic etiam est hæreticorum Achilles: nihil enim, nisi quod est ante oculos, mente possunt comprehendere. Ob id q; plæraque eorum, quę sunt supra naturam, impossibilia arbitrantur. Ad hoc autem diligentiùs distinctione sequēti. articulo quinto. respondebitur inter tractandum de modo existendi corporis in hoc sacramento. vtrùm etiam extensiuè & diffinitiuè possit Deus per suam omnipotentiā idē corpus simul in pluribus locis collocare. Nūc autem satis est respondere, non esse corpus in hoc sacramento quasi suis dimensionibus loco cōmensuratum quemadmodū est in cœlo, sed modo quodam speciali, qui huic sacramēto proprius est, scilicet, per conuersionem panis & vini in corpus ipsum & sanguinē. Quomodo non repugnat simul esse in pluribus altaribus, per plures eiusmodi conuersiones: licèt non sit ibi sicut in diuersis locis diffinitiuè, vt ead. quæst. sequenti. articulo quinto. monstrabitur: at sub diuersis speciebus. Sed tamen hoc non est tantum in signo, hoc est, sicut in figura, sed est secundum veritatem modo prędicto: tametsi species sacramentales signū sint rei contentæ sub illis, & gratiæ, quam virtute corporis cōferunt. ¶ Quartò arguitur. Sacramenta, vti ait in quadam homilia Gregor. ad vtilitatem & commodum fidelium instituta sunt: præsentia aūt corporea Christi potiùs nobis impedimento est ad eius diuinitatis mysteria contemplanda. Quare fides Centurionis Matthæ. 8. laudatur, quòd se indignum reputauerit, vt Christus intraret sub tectum suū: & super illud Ioannis decimosexto. Si non abiero, paracletus nō veniet ad vos, adnotat August. quòd apostoli impediebātur recipere spiritum sanctum propter affectum, quo tenebantur præsentiæ Christi: ergo nō est in rem nostram quòd corpus Christi sit præsens in sacramento. ¶ Hoc est caput secūdum argutiarum hæreticorū contendentium existentiā realem corporis & sanguinis Christi in sacramento neq; maiestatem Dei decere, neque nobis ad illam reuerendā prodesse. Et est vigens prima obiectio Oecolampadij apud Clichtoueum. Aiebat enim, quòd cùm Paul. ad Colossen. 3. admonuerit nos dicens. Quę sursum sunt quærite, non quæ super terram: eius etiam in initio præfationis sacerdos commonefacit dicēs, Sursum corda: nos autem mētem ad terram demittimus credentes illic esse corpus Christi. Sic isti assolent sacrā irridere. Respondetur ergo, q; præsentia, quæ impedimento erat apostolis, erat illa corporalis & visibilis, quę sensus eorum afficiebat: in sacramēto autem inuisibiliter, ac subinde modo quodam spiritualiter existit. Vnde super Io. ca. 6. August. Si intellexisti, inquit, spiritualiter verba Christi de carne tua: spiritus & vita tibi sunt, si intellexisti carnaliter, etiam sic spiritus & vita sunt, sed tibi non sunt. Atq; adeò hæretico illi respondemus, propterea nos excitari, vt corda inter mysteria solennia sursum habeamus, vt mysterium, quod sensibus nō percipitur, mentis acie contemplemur, intelligentes ob id esse nobis hoc beneficium collatum, vt illo sacrosancto pane, spiritus noster nutriatur, & ad cœleste conuiuium exardescat. Quare in hoc sacramento & fides nobis augetur cùm intellectum captiuātes, aliud illic credimus latēre, quàm oculis obijcitur, & spei fiducia subleuatur, vt eum speremus, qui in cruce se nobis & in sacramento subinde tradidit, oblaturum se nobis in gloria: atq; adeò charitas nostra inflammatur credentium in hoc sacramento tāta ipsum nobiscum familiaritate conuersari. Alia, quæ nullius sunt momenti, argumenta hæretici adferunt, quæ tum Vvaldensis loco citato aduersus VViteleff, tum & aduersus Oecolampadium Iodocus Clichtoueus libr. 2. de sacramento eucharistiæ, quasi nullo negotio diluunt.

Quartū argumentum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm in hoc sacramento remaneat substātia panis & vini post cōsecrationem.

NON satis est nosse corpus & sanguinē esse in hoc sacramento, nisi perscrutemur, an illic maneat cum ipso simul substātia panis & vini. Et respōdet Diuus Thomas cōfutādo contrarium errorem duabus cōclusionibus.

¶ Prima.

Prima cōclusio.

¶ Prima. Post consecrationē substantia panis & vini in sacramento remanet. Probatur conclusio aduersus erroris patronos quatuor rationibus. Primò, quia positio contraria: scilicet, q; panis & vinum illic maneant, veritatē sacramenti tollit. Veritas enim sacramenti in hoc cōsistit, vt corpus Christi & sanguis, quæ ante consecrationē illic non erant, post consecrationē ibidem existant: hoc autem fieri nō potest, si substantia panis & vini illic maneat: ergo illud est falsum. Probatur minor. Nihil esse potest vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conuersionē in ipsum, sicuti in camino incipere esse nequit ignis, nisi vel aliunde illuc delatus, aut ibidem ex materia genitus: corpus autem Christi non incipit esse in sacramento per localem motū. Aliàs locum cœli desereret: nihil enim mouetur, nisi deserendo locū vnde mouetur: & acquirendo nouū. Item, quia corpus qđ localiter mouetur, pertransit per media, quare corpus Chri priùs esset in aëre, q̄ in sacramento. Tertiò, quia quicquid mouetur, ad vnū certū terminum mouetur: accidit aūt corpus Christi in quamplurimis altaribus simul consecrari: ergo ad illa simul loca non posset moueri. Fit ergo consequens, vt incipiat esse in sacramento per conuersionem panis in ipsum: qđ autem conuertitur in aliud, facta conuersione non manet. Concluditur ergo, substantiā panis post consecrationem salua veritate sacramenti remanere illic non posse.

Secunda cōclusio.

¶ Secundò id probatur, quia ille contrarius error aduersatur formæ sacramenti, qua dicitur: Hoc est corpus meum: pronomen enim omnem substantiam illic existentē demōstrat: substantia verò panis si maneret nunquā esset corpus Christi: quare potiùs dicendum esset, Hic est corpus meum. Item tertiò illa veneration sacramenti cōtraria est. Si em illic maneret panis, non posset adoratione latriæ adorari, qua tamen adoratur sacramentum. Et quartò demum repugnat ecclesiæ ritui, secundū quem post corporalem cibū non licet sumere Christi corpus: cùm tamen post vnam hostiam consecratam liceat alteram sumere. ¶ Concludit ergo secundam conclusionem: scilicet, q; opinio asserens substantiā panis & vini manere in sacramento est hęretica.

Propositio speciali.

¶ Præter tres suprà recitatas hæreses negantium corpus Christi verum & sanguinem in sacramento altaris, fuerunt tres aliæ adstruentes substantiam panis & vini vnà cùm corpore ipso & sanguine ibidem permanere: qui quidem proinde panitę dicuntur, hoc est corpus

Christi impanantium. Prima fuit cuiusdam Valerani nomine, contra quem tomo secundo citato. capitu. 65. & 66. Thomas Vvaldensis disputauit. Is enim paulò post Berengariū: nempe, anno Domini millesimo centesimo asserēs secundū Berengarij condēnationē: corpus Christi & sanguinē esse in sacramēto: quoniā comprehendere non valebat quomodo accidentia sine subiecto sustentarētur, posuit cum corpore Christi manere substantiam panis. Non q; aliquo pacto vnirentur, sed taliter existerent, vt essent duo suppositа omnino distincta. ¶ Secunda fuit cuiusdam, qui dicitur Ioannes Parisiensis, non quidem ille ordinis prædicatorum, sed alter, cuius liber inuentus est Parisiis apud Iacobitas sub titulo Ioānis pungentis asinum. Sed propter nominis absurditatem dictus est Ioānes Parisiēsis seu Iacobita. Qui quidē modū tam subtilem quàm falsum cōfinxit: nēpe, q; sicut verbum in vtero virginis assumpsit humanitatē, ita & in sacramento virtute verborū mediante corpore assumit substantiā panis in vnitatē suppositi, & mediante sanguine substantiam vini, virtute cuius assumptionis verificatur, vt panis sit corpus, & vinū sit sanguis. Non autem dicere audebat, q; immediatè verbum assumeret dictas substantias: nā tunc sicut verbū est incarnatū, & verè homo, ita & ipsum verbum esset impanatū, & esset panis, quod planè est erroneū. Neq; verò mediante humanitate, aliàs sicuti ratione albedinis, quæ est in humanitate, Christus est albus: ita virtute illius assumptionis Christus esset panis, quod est absurdum. Nam inde sequeretur, q; Deus esset panis post quàm Christus est Deus. Sed solùm sustinebat, quòd panis esset corpus. Atque hūc errorem impugnat satis Durand. in. 4. dist. 10. q. 1. ¶ Tertia fuit hæresis Lutheri in suo blasphemo libello de captiuitate Babylonica, contra quē disputauit Clichtoueus libr. 2. de sacramento eucharistiæ, cap. 22. Illi enim placuit opinio prima: scilicet, Valerani parum differenter in modo loquendi. Etenim quoniam panis & corpus sunt duo suppositа, nō concedebat Valeranus, quòd panis esset corpus Christi, sed quòd corpus erat coopertū pane, sicut Nestorius aiebat, quòd verbum erat coopertū humanitate, in qua erat sicut in tabernaculo. Et nos dicimus q; corpus manet sub speciebus panis: Lutherus verò quanuis nullam assereret coniunctionem inter panem & corpus Christi, nihilominus affirmabat hāc esse veram per metaphorā, panis est corpus Christi, sicuti dicitur, Petra est Chri-

Hæresis valerani.

Hæresis Ioā. Parien.

Hæresis Lutheri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus. In quo ideo cum Berengario cõsensit, nisi quòd præsentiam corporis & sanguinis fassus est. His erroribus non annumeramus errorẽ Durandi tenentis materiam panis & vini manere in sacramento. Neque aliorũ tenentiũ manere illic formam, licèt nõ longè ab his distent. Et de priori dicemus arti. 4. Et de posteriori arti. 6. ¶ Est autem circa hos errores notandum, quòd Valeranus non alia ratione motus est, quàm, vt euitaret accidentia manere sine subiecto. Ioannes autem Parisiensis præter illam, habuit aliam, ꝙ apparet Christũ cùm consecrauit, de pane ipso, quem accepit in manibus, asseruisse, Hoc est corpus: hic scilicet panis est corpus. Quod quidem verificare autor ille non potuit, nisi per vnionem hypostaticam. Tunc enim per communicationem idiomatum panis est corpus, sicuti homo est Deus. Lutherus aũt satis duxit per tropũ concedere, ꝙ panis sit corpus. Quare secundùm istos in illa ꝓpositione, Hoc est corpus meũ, pronomen supponit pro pane illo frumenti, quod ipse hæreticus vocabat corpus sacrificij. Consonare ei videtur illud. 1. Corinth. 10. Panis, quem frangimus omnes, nonne participatio Domini est? Nam corpus Christi, cũ immortale sit, non frangitur, sed panis. Itẽ Matt. 6. secundùm expositionem sanctorum, quos suprà citauimus, vbi petimus panem nostrũ quotidianum, hoc sacramentum sub nomine panis designamus. Et. 1. Corin. 10. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat. Et illud Lucæ. 24. ꝙ cognitus fuit Dominus in fractione panis, interpretatur Aug. in de cõsensu euangelistarum, de sacramẽto eucharistiæ, sicut & exponi solet illud Actuũ secundo, ꝙ erant discipuli perseuerantes in fractione panis. Quinuerò & ipse Aug. can. Corpus & sanguinem. de consec. dist. 2. Corpus, inquit, & sanguinem Christi dicimus, illud quod ex fructibus, terræ acceptum, & prece mystica consecratum rectè sumimus, ad salutẽ. Præterea, vt suprà citatus Chrysosto. ait, & Berengarius in sua retractatione fateri cõpulsus est, corpus Christi in hoc sacramento manibus tractatur, & frangitur, & dentibus atteritur, quod fieri non potest nisi in pane. Et Damascenus libr. 4. ca. 14. ait, ꝙ panis & vinum virtute spiritus sancti transumitur in hoc sacramento. Quòd autem sit panis transumptus, non potest commodiùs intelligi, quam si accipiatur in vnitatem suppositi. Quare Dion. c. 3. de cælest. hierar. hoc sacramentũ assumptionem appellat.

Nota discrimen.

Hæreticorũ argumenta.

Argumento rũ summa.

¶ Summa igitur argumentorũ, quibus hæretici vtuntur, est, quia cùm hoc sacramentum dicatur panis & corpus Christi, illa prædicatio defendi debet, Panis est corpus. Et sic omnia clarescunt, nec opus est ponere accidentia sine subiecto.

¶ Quinuerò non solùm hæretici, verùm & Rupertus Abbas vir alioqui doctrina clarus eidẽ errori applaudens, ait, ꝙ Christus Dominus sicut naturã humanam nec mutauit, nec destruxit, sed assumpsit: ita in sacramẽto nec destruit, nec mutat substãtiam panis & vini, sed assumit in vnitatem corporis, & sanguinis sui. ¶ Contra istos autem sunt argumẽta, tum cõtra singulos particularia, tum cõtra omnes cõmunia. Primum enim hæresis Valerani, & Lutheri nullam veritatẽ sacramenti seruat: nã si panis & corpus Christi sunt duo suppositadistincta, & nullo modo vnita, nullatenus panis per consecrationẽ fieret corpus, nisi sicut ait Lutherus, ꝙ panis fiat figura corporis. Itẽ neq; corpus Christi contineretur magis subpane, quàm è conuerso panis sub corpore: atque adeò neq; ad motum panis virtute illius motus moueretur corpus, neq; ad manducationem panis, sequeretur manducatio corporis, neq; ad fractionem vnius fractio alterius. Nihil ergo cõtra illos opus est disputare.

Argumenta contra hæreticos.

¶ Sed & opinio illius Parisiẽsis deridicula est. Quis enim opinetur Christum tot quotidie substantias in vnitatem suppositi assumere, easdemq; relinquere? cum axioma sit theologorum, quod semel assumpsit, nunquam dimisisse. ¶ Secundò. Licèt verbum assumpserit humanitatem, non tamen naturam, quæ erat in alio suppositoisti autem cõcedunt, ꝙ assũpsit naturã panis, quæ erat in proprio supposito, quod non est satis intelligibile. ¶ Tertiò. Assumere in vnitatem suppositi arguit infinitam virtutem: nam terminare subsistentiam alienæ naturæ nemo potest nisi qui est ipsius naturæ Dominus, à quo eius esse dependet: quare hoc soli Deo tribuitur: corpus autem Christi est mera creatura, quæ non habet infinitam potentiam: non ergo potest mediante corpore talis fieri assumptio. Ac multò minus mediante sanguine fieri potest assumptio vini: siquidem sanguis cùm non sit continuus corpori Christi, non ita ad eius vnitatem suppositi pertinet, vt mediante illo possit vinũ assumi ad vnitatem suppositi Christi. ¶ Quartò. Neque istæ assumptiones ad rem quicquam cõferunt: nam cùm corpus & sanguis hìc esse asserantur secundùm veritatem: non intelligitur ꝙ mediatè per assumptionẽ panis, atq; adeò per cõmunicationem idioma tum panis sit corpus, sed ꝙ corpus ipsum per se illic

se illic immediatè existat, vt verba sonãt, Hoc est corpus meum. ¶ Contra omnes autẽ pariter militant rationes hìc S. Thomæ: scilicet, ꝙ omnes asserentes panem manere cum corpore aduersãtur & veritati conuersionis panis in corpus, & formę cõsecrationis, Hoc est corpus meum, & sacramenti adorationi, & sumptionis ritui. ¶ Quocirca, vt ait in secunda cõclusione S. Tho. contraria assertio nõ est opinio, sed hæresis, ac subinde assertio nostra catholica fides. Itaq; non solùm est fides manere hìc corpus & sanguinem, sed manere tales substantias solas absq; pane & vino.

Quomodo formulæ fidei.

¶ Quòd si roges an hæc secunda veritas sicut alia præcedentis articuli solũ sit ecclesiæ sanctio, an verò ex euãgelio colligatur. Respõdetur primò, esse determinationem ecclesiæ, vt de cons. d. 2. multis canonibus decernitur, vt can. Panis. qui est Ambrosij, vbi ait. Panis est vsitatus ante verba consecrationis, vbi accesit consecratio, de pane fit caro Christi. Et cano. Omnia. Licèt figura panis & vini videatur, nihil aliud post cõsecrationem q̃ corpus & sanguis Christi credendum est. Idem prorsus ait Hilarius papa can. Corpus Christi. Eadem est determinatio concilij Lateranẽsis, vt patet ca. firmiter. extra. de summa trini. scilicet. In sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter contineri corpus & sanguinem Christi, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem. Et ca. Cum Matthæ. de cele. miss. Et cle. vnica, de reliquijs & veneratio. sanctorum. Ac demum in cõcilio Florentino. In his quippe omnibus determinatur, non manere panẽ nec vinũ, sed trãssubstãtiari in corpus & sanguinẽ. Idemq; ait Damascen. lib. 4. ca. 14.

Colligitur ex euãgelio.

¶ His tamẽ adijcitur secũdò eandẽ veritatem ex euãgelio planè colligi. Ait enim Christus Ioan. 6. Panis, quẽ ego dabo, caro mea est pro mũdi vita, vbi nõ alium panem q̃ carnẽ designat. Vñ subdit. Nisi mãducaueritis carnẽ filij hominis & biberitis eius sanguinẽ, non habebitis vitã in vobis. Et rursus. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Cùm ergo tãta inculcatione carnem suã panem verũ & cibũ: ac subinde sanguinẽ potũ nominauerit, omnẽ aliã substantiã panis & vini verè excludit. ¶ Igitur ad primũ hæreticorũ argumẽtum negatur cùm dixit Christus, Hoc est corpus meu, pronomine demõstrasse panẽ: quare vanè insultat Lutherus in nos, vt est videre apud Clichtoueũ lib. 2. citato ca. 20. dicens ꝙ nos vim inferimus verbis Christi. Ait siquidẽ (inquit) euãgelista, acccepit verũ panem & dixit, Hoc (scilicet panis) est corpus. Imò ipse addit ad verba Christi, quare illa cõprehenditur maledictione Ioannis, in vltimis verbis Apocalypsis, vbi anathemate illos ferit, qui sacris eloquijs quidpiã, vel addiderint vel mutauerint. Nam licèt Christus accepit panem, nõ tamen dixit, Hoc est corpus meũ, & panis, sed dũtaxat, Hoc est corpus meum. Etenim cum sermo Christi, vt can. Panis est. citato Ambrosio ait, operatorius sit, fit vt quemadmodũ Deus dicendo, fiat lux, fecit lucem: & dicendo, fiat firmamentũ, fecit firmamentum: ita Christus dicẽdo, Hoc est corpus meũ, fecit, vt panis trãsiret in corpus. Et ideo nõ dixit, Hic panis est corpus meũ, sed contentũ quod initio erat panis, & in fine est corpus. Vnde idem Ambro. can. In calice. Ante verba, inqt, Christi quod offertur, panis dicitur: vbi Christi verba deprõpta fuerint, nõ iam panis, sed corpus dicitur. Quapropter praua hæreticorũ mens & verba Christi deprauat dicens pronomẽ, Hoc, de mõstrare panem: imò carnẽ ipsam designat quã sumpsit de virgine, & quæ crucifixa est, & sepulta, vt idem ait Ambro. can. Re vera. & can. Omnia. Et Aug. can. Vtrũ sub figura. & Grogo. can. Quid sit. Imò vt ipse ait Christus, Hoc est corpus meũ, quod ꝓ vobis tradetur, & Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur. ¶ Ad alia verò omnia, quibus arguit sacramentũ appellari panẽ, tribus modis respõdetur. Primũ enim mos scripturæ est, vt res nomen aliarũ rerum retineãt, ex quibus factæ sunt. Ait enim Adã Genes. 2. de Eua. Hoc nũc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quia ex eius costa fuerat formata. Et Exod. 7. Virga Moysi deuorauit Magorũ virgas, vbi serpẽs ex virga factus, virga appellatur. Et de vxore Loth versa in statuã salis dicere possumus. Hæc est vxor Loth. Et Ioannis secundo. Cùm vidisset architriclinus aquã vinũ factã. Et Matth. 11. Cæci vidẽt, & claudi ambulant. &c. Vbi qui cæci fuerant, cæci dicũtur: igitur quia corpus & sanguis ex pane & vino fiũt, panis & vinũ dicũtur. Vnde can. Species. Gregor. de cons. d. 2. Species inquit, & similitudo, illarũ rerum vocabula sumunt quæ antèa fuerunt, scilicet, panis & vini. ¶ Secundò. Itidem mos est, vt res quales apparent, nominentur. Legitur enim Genes. 18. apparuisse Abrahæ tres viros, qui tamẽ erãt angeli: eodẽ ergo modo, quia corpus Christi sub speciebus panis videtur, frangitur, & comeditur, & sanguis sub speciebus vini adoratur & bibitur, panis & vinum meritò dicuntur. Vnde August. can. suprà citato. Vtrũ sub figura. Panis, inquit, quẽ dedit Christus, nõ nisi eius vera caro est: sed

Ambrosius.

Quo schemate sacramentũ dicitur panis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamẽ quia Christũ vorari dentibus fas nõ est, ex substãtia panis & vini mysticè idẽ corpus Christi consecratur. Et hoc est, quod ait. can. Corpus. citato: nempe, panem & vinum de fructibus terræ sumptum prece mystica consecrari, idest, trãssubstantiari. Adde tertiò, ꝙ cùm Christus ipse dixerit, Panis, quẽ ego dabo, caro mea est, eadẽq; caro verus est cibus, absq; alio schemate loquẽdi caro verè dicitur panis, & sanguis calix, vt panis generali nomine pro cibo & vinũ pro potu vsurpetur.

Argumenta S. Thom. Primum. ¶ Argumenta S. Thomæ nõ sunt magni momenti. Primum est authoritas Damasceni loco citato, vbi ait quòd Christus in sacramẽto suam diuinitatem coniugauit pani & vino, vt panis nõ sit simplex, sed diuinitati vnitus, sicut carbo, inquit, simplex non est, sed vnitus igni. Respondetur autem, Damascenum non aliud significare, quàm ꝙ virtutem diuinam coniugauerit Christus pani & vino, nõ vt maneret, sed vt ex illis fieret corpus & sanguis, vt expresse illic ipse subdit. Et hoc est, quod ait, panem & sanguinem transumi (id est trãssubstantiari) in hoc sacramẽto. Idẽque appellat Dionysius assumptionem.

Secundum. ¶ Secundò arguitur. In baptismo manet substantia aquæ, & in confirmatione substantia chrismatis: ergo in eucharistia substantia panis. Negatur consequentia. Illa nanque sacramenta consistunt in vsu materiæ, quę ideò remanet, hoc autem in consecratione materiæ, quæ transubstantiatur in corpus, atque adeo non remanet.

Tertium. ¶ Tertio. Panis & vinum sunt materia ob significationem, scilicet, quia constat ex multis granis & multis racemis ad significãndum vnitatem corporis Christi mystice: ergo debent permanere in sacramento. Negatur consequentia, quoniam in eandem significationẽ satis est, vt permaneant eorum species.

Scot. & Durandus. ¶ At quanquam de veritate corporis & sanguinis in isto sacramento nemo orthodoxorum dubitet, cõtra rationes tamen, quas hic D. Thom. facit, & potissimum contra primam arguit Duran. dist. 10. q. 1. & Scotus ibidem. q. 1. 3. & 4. & distin. 11. q. 2. In quorum argumentis intelligendis plus difficultatis est, quàm in dissoluendis. Prima ratio sancti Thomæ ad excludendum substantias panis & vini ab hoc sacramento fuit hæc. Nihil incipere esse potest in loco vbi prius non erat, nisi vel aliũde veniat, vel aliud illic cõuertatur in ipm. Intelligẽ, vel illic creetur: ergo cùm per consecrationem corpus fiat præsens vbi antea non erat, nec tamen descendat de cælo, neque creetur, consequitur vt fiat præsens per hoc, quòd panis conuertitur in ipsum. ¶ Arguit verò cõtra maiorem Durandus. Si supremæ sphęræ Deus superponeret aliam, illa, quę nunc est suprema inciperet esse in loco, & tamen nullo illorum modorum. Respondetur autem, hoc esse sophisma viro Theologo indignum. D. eñi Thomas intelligit de loco, qui antea erat, illa verò sphera creatur de nouo circum locatũ. Secundò esse in tali loco accipitur formaliter per respectum ad puncta fixa in cælo: & isto modò sphera tunc illa n õincipit esse in loco, imò manet in antiquo, sed acquirit locum materialiter: sicuti si me manente in hac aula, quę plena est aere, repleretur aqua. ¶ Aliter tamen contra causam hanc arguitur: scilicet, quòd cõuersio non fit causa præsentiæ Christi. Duo enim de nouo fiunt in sacramento: videlicet, vt corpus fiat de nõ præsente præsens, cuius mutationis terminus est præsentia, secunda verò vt ex pane fiat corpus, cuius terminus est substantia corporis. Arguitur ergo sic. Cõuersio panis in corpus est impertinens ad præsentiã corporis: potuit enim deus hic ponere corpus penetratiuè cum pane sine cõuersione: imò seruata substantia panis, vt ponebat Valeran⁹ Quinetiam ita ponit animam suam, in quam non cõuertitur panis: potest enim Deus idem corpus in duobus locis ponere, vt infrà dicemus. Secundò. Si prius corpus esset isto modo præsens, posset tunc panis conuerti in ipsum, & tunc conuersio nõ esset causa præsentiæ. Tertiò. Posset etiam panis conuerti in corpus Christi existens in cęlo licèt nõ fieret illic præsens: hoc enim omnipotentiæ Dei minimè repugnat. ¶ Quartò arguit Scotus. Ratio quare id, in quod aliud conuertitur, fiat præsens in aliquo loco est, quia manet eadem materia, vt patet dum ignis generatur ex ligno: hic autẽ nulla manet. Quintò denique Christus nõ fit præsens in sacramento tanquã loco, quia non est ibi existentia in ordine ad locũ, sed in ordine ad species sacramentaliter: quare ratio D. Thomæ ruit. Tandem arguit Scotus, ꝙ confessio præsentiæ corporis Christi antiqua est in ecclesia, ꝙ autem fiat illa cõuersio non fuit in principio ita manifestè creditũ. ¶ Ad hæc autem primum respõdetur, istos impugnatores D. Thomæ non contra ipsum tantùm, sed contra sanctiones ecclesiæ argutari. Dnus eñ Thom. suam maximam assumpsit ex cõcilio Lateranensi cap. firmiter, de summa trinitate. vbi ratio præsentiæ non datur alia, nisi transubstantiatio. Illa siquidem loquẽdi forma: Ici licet. Corpus & sanguis sunt sub specieb⁹, trãssubstantiatis pane in corpus, & vino in sangui-

nem potestate ꝺiuina (cui postea concilium Florentinum subscripsit) conuersionẽ planè causam esse denotat præsentiæ. Et Damasce. lib. 4. ca. 14. ait corpus Christi esse in sacramẽto, nõ ꝙ ipsum ex cælo descenderit, sed ꝙ ipse panis & vinum trãsmutatur in corpus & sanguinẽ Dei. ¶ Sed dicent isti. Licèt cõciliũ illud assignet pro causa, nõ tamẽ dicit aliud nõ fuisse possibile, vt ait S. Tho. Respõdetur, ꝙ nec S. Tho. negauit aliũ præsentię modũ fuisse possibilem de omnipotentia Dei, sed loquitur de lege ordinata instar naturæ, quã Deus in suis miraculis q̃ fieri potest maximè seruat. Vult ergo dicere, ꝙ sicut lege naturæ nihil incipit esse vbi antea nõ erat, nisi per motũ, vel generationem (nam creatio supernaturalis est) ita Deus seruato modo præsentiæ, qui est corporis in sacramento non nisi per conuersionem potuit lege ordinaria iuxta similitudinem ordinis naturalis rerum præsentiam illam perficere. Et arguitur contra istos. Nam postquã impugnant modũ S. Tho. nullum alium tradunt, qui satisfaciat. Ait enim Scot. d. 10. q. 1. corpus fieri illic præsens non per motum, sed per respectum extrinsecus aduenientem, quẽ habet ad illas species, qui est sicut propinquitas. Attamen hoc non est ad rem respondere: respectus nanq; est id, à quo formaliter denominatur præsens: quæritur autẽ de causa, quæ fecit illud esse præsens: vbi ante non erat: quæ quidem in naturalibus est vel motio vel generatio: ad quod neque Duran. neque Scotus quicquam respondent. Nam dicere quòd Deus ponit, non est respondere: quia id non ambigitur, sed quomodo ponat inquiritur. Et est planissima veritas ꝙ non ponit nisi per cõuersionem, vt forma sonat, Hoc est corpus meum. ¶ Igitur ad primũ eorum argumentũ negatur, ꝙ cõuersio sit ad corporis præsentiã impertinens, imò est vera eius causa. Et ad argumentũ. Potuit Deus ponere illud præsens sine cõuersione, distinguitur. De potẽtia eius absoluta, concedimus. sed tamen de eius lege ordinatã, qua in miraculis nõ facit nisi quod necessarium est seruãdo q̃ fieri potest naturæ leges, nõ potuit nisi per cõuersionem: quãdoquidem corpus illud nõ creatur de nouo, nec aliunde mouetur, tametsi conuersio fuerit supranaturalis. Et quãuis cõuersio nõ fiat in aliã immediatè, sit tamẽ in corpus, quod cum sit viuũ, necesse est illic animã adesse, quæ det ei esse corporeum. ¶ Ad secũdum respondetur, ꝙ si esset illic corpus penetratiue, & panis cõuerteretur in ipsum, aliter fieret corpus præsens sub speciebus: quia scilicet cõtineret sub illis quodãmodo sicuti panis, qualiter antea nõ cõtinebatur. Vbi ad plenũ rei intellectũ notato, per consecrationẽ nõ vtcunq; fieri corpus præsens, sed taliter cõtineri sub speciebus, qualiter panis cõtinebatur, secluſa inhærentia: ita vt per visum specierum videatur corpus: & ad motũ specierũ sequatur ex natura rei motus corporis, vt infrà explicabitur. Et hoc certè fieri non potuit, nisi per cõuersionẽ panis in corpus. ¶ Sed rogas. Nunquid nõ posset Deus ponere corpus Christi simul cũ pane sub speciebus, vt corpus cõtineretur sub illis, sicut modò continetur in sacramẽto? Capreolus dis. 11. q. 1. arti. 2. respondet, ꝙ posset quidem ponere ambo corpora penetratiuè, non tamẽ corpus sacramentaliter, vt ad motum specierũ sequeretur motus corporis, & ad visum earũ videretur corpus. Et profectò habet magnã apparẽtiam, de quo infrà redibit sermo. Et quidẽ Picus à Mirandula concesit id fieri posse, cuius tamen sententia reprobata fuit. Quicquid autem de potentia absoluta concedatur, nihilominus de ordinaria non potuit.

Interrogatio.

Capreolus.

Mirandulanus.

Ad tertium. ¶ Ad tertium argumentum primò respondetur, non esse ita facile intellectu, vt putant isti ꝙ deus etiam de potentia absoluta posset conuertere panem hoc loco in corpus existens in cælo, quanuis hìc non fieret præsens. Nã profectò cùm nullo modo alio se habeat corpus illud, quàm antea, vix intelligi potest quem alium respectum desitio panis haberet ad illud corpus, vt diceretur conuerti in ipsum, quàm ad lapidem, vel ad quodcunq; aliud, in quod non cõuertitur. Secũdò autem dicimus, quòd licèt de potentia absoluta potuerit id fieri, tamen de potentia ordinaria ipsa conuersio huius in hoc secum adfert, vt res, in quam fit conuersio, illic succedat, iuxta tenorẽ formæ, hoc est corpus meum. ¶ Quapropter ad quartum respondetur, ꝙ sicut in generatione naturali, materia quæ manet, est causa, vt illic succedat genitum, ita & hic, quia conuersio facit, vt corpus contineatur sub speciebus eo modo, quo panis (secluſa inhærentia) continebatur, ex natura sua facit corpus præsens. ¶ Ad aliud Durandi, ꝙ corpus nõ sit præsens tanquam loco circunscriptiuè, concedimus: vt. S. Thom. insinuat dicens quòd nõ mouetur localiter, quod postea videbitur: satis est tamen, quòd fiat cõtentum sub speciebus, quæ sunt circunscripti uè in loco. ¶ Ad aliud demum Scoti, ꝙ ista cõuersio non est tam antiqua in ecclesia, quàm fides præsentiæ corporis, respondebitur artic. 4. habere eandem antiquitatem, nam vtraque pariter colligitur ex verbis Christi. Hoc est

Ad quartũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus meum. Et oppositū asserere esset subscribere in hæresim eorum, qui dicunt panem manere cum corpore.

Ratio secunda. ¶Ratio secunda S. Thomæ erat, quòd si maneret panis in sacramento, forma esset falsa, Hoc est corpus meum. Contra quam arguit Scotus. Scot⁹ dist. 11. q. 3. quòd nihilominus esset vera: nam pronomen tunc posset demonstrare non substātiam panis, sed contentum sub speciebus, sicut modò non demonstrat accidentia. At verò impugnatio profectò nulla est: nam secundum vsum communem loquendi pronomen, hoc, substantiam demonstrat. Cùm enim quis dicit, Hoc est corpus meum, non designat accidentia, sed substantiam suā: quare ex hoc quòd pronomen illud modò non demonstrat accidentia altaris, non subsequitur quòd non demonstraret substantiam panis, si illic esset.

Durandus. ¶Aliter tamen arguit Durandi. quæst. 1. quòd cùm illa assertio, Hoc est corpus meum, sit indefinita, posset verificari pro solo corpore, quanuis illic esset panis. At verò cauillum hoc regulis dialecticis aduersatur: cùm enim, hoc, sit pronomen singulare, quomodo potest indefinitè accipi? Necesse est enim, vt quamcunque substantiam demonstret, quæ est hic. Si enim ego bursam monetis argenteis & aureis plenam ostendens dicerem, Hoc est aurum; profectò falsum dicerem, quia totum non est aurum. Quòd autem illic addit Scotus Christum sicut dicit, Hoc est corpus meum, potuisse dicere, Hic est corpus meū, idest, in hoc loco, profectò non est veritati consonum: voluit enim significare, Hoc, quod dabat, esse corpus, non solum quòd illic esset. Cùm enim Scotus fateatur illic nō esse panem, nescio cur non illud ex verbis Domini, vt potest, coniiicat.

Hic est corpus.

¶Pariter impugnat tertiam rationem, quæ est, quòd si illic esset substantia panis aduersaretur adorationi. Ait enim, quòd sicut modò non adoramus accidentia, sed corpus & sanguinem, quæ sunt sub illis, ita si adesset substantia panis, non adoraremus illam. Respondetur autem, quòd S. Thom. non negat, quin possent tunc admoneri Christiani ne aliud adorarent, quàm corpus Christi, sed tamen dicit, quòd substantia panis aduersaretur adorationi, quam modò facimus. Adoramus nanque non accidentia secundum se, quippe quæ sensu deprehendimus esse creaturas, sed id absolutè quod sub illis latet.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm substantia panis vel vini post consecrationem huius sacramenti annihiletur.

OStenso substantiā panis & vini nō manere in sacramento, cōsequens est indagare quid de illa fiat. Et quanuis quæstio solum inquirat an annihilentur, est tamē virtute bimembris. Nam illi, qui impossibile arbitrantur panē & vinum posse in corpus & sanguinem Christi cōuerti, bipartiti sunt. Alij enim dixerunt, q̄ resolueretur in præiacentem materiam, putà in aerem vel in aliud. Alij verò, quòd annihilarentur. Duabus ergo cōclusionibus respondetur. ¶Prima. Panis & vinum nō resoluuntur in præiacentē materiam. Probatur dupliciter. Primo, quia resolutio mixti debet fieri in elemēta: quandoquidem in materiā primam, vt quæ sine forma esse nō potest, fieri nequeat resolutio: cum autem nulla post consecrationem sub speciebus maneat substātia, nisi corpus & sanguis: fit vt elementa, in quæ fieret resolutio per motū local illinc abscederent, atq; adeo sensū perciperentur, quod est contra experientiā. Ad intellectum autem secundæ rationis recolere oportet ex philosophia, q̄ resolutio mixti non potest fieri in instāti: nam fit per motum: positio autem corporis & sanguinis non fit successiuè, sed in vltimo momento verborum, vbi perficitur significatio formæ. Arguitur ergo. Substantia panis, & similiter vini, manet per totum tempus consecrationis: in vltimo verò instanti prolationis iam est corpus & similiter sanguis: ergo nullum erit tempus vel momentum, in quo sit præiacens illa materia, in quam fiat resolutio: quia nec quando est panis, nec quando est corpus. Nisi diceretur, quòd paulatim & successiuè desinit panis resolutus esse sub speciebus: nam si illa resolutio incipiat fieri in postremo instanti prolationis verborū, tunc simul esset cum corpore aliqua particula panis nondum resoluta. Si autem inciperet ante illud postremum instans, tunc daretur aliquod tempus, in quo nec esset panis sub totis speciebus, nec verò corpus, quod est absurdū: nam panis non abit, nisi subintrante Christi corpore. ¶Ob id ergo alij dixerunt quòd panis & vinum annihilantur, contra quos statuitur secunda conclusio. Nec panis, nec vinum annihilantur. Probatur, quoniā (vt dictū est) non reperitur modus alius, quo corpus & sanguis sint in sacramento, q̄ per cōuersionē panis & vini in ipsa: quod autē in aliud cōuertitur, non annihilatur: nam terminus annihilationis est nihil: terminus autē cōuersionis est illud, in quod fit conuersio. Deinde adhibet quartā rationē ad ambas simul conclusiones. Effectus sacramenti significatur per eius formā: hæc autem forma, Hoc est corpus meū, nec resolutionem significat panis, neq; annihilationē: ergo nihil est vnde talis resolutio vel annihilatio fiat. Accedit demū & authoritas Augustini lib. 83. quæstionū, q̄ Deus non est causa tendendi in nō esse, cùm ergo eius virtute hoc sacramentū perficiatur, nulla hīc accidit rei desitio simpliciter. ¶Prima cōclusio S. Tho. quòd nō fiat resolutio panis in præiacētem materiam, ex vltimis duabus rationibus, quæ sunt theologicæ, satis probatur. Nam cū nulla sit ratio cur panis desinat esse, nisi vt conuertatur in corpus, neq; sacramenti forma aliud significet, error esset dicere q̄ fiat eius resolutio in aliam materiā. At verò quia S. Tho. non fuit theologis rationibus contentus, duas philosophicas præmisit. Primò autē contra id, quod ait non posse resolutionem fieri in materiā primam, quia nō potest esse sine forma, arguit Scotus dist. 11. q. 3. id non satis probari, imò sustineri posse, materiā primā posse omni forma denudari. Hoc autē nō est præsentis loci disputare. Id nanq; D. Tho. 1. part. q. 66. art. 1. optimè profecto probare cōtendit, propterea q̄ materia prima est mera potētia passiua, quæ nisi aliqua forma actuetur, non potest actu existere. Ad rem autem satis est, quòd per naturam id fieri nō potest, & dicere Deum sua omnipotentia hīc citra necessitatem vti, vt materiam primam omni forma denudet, cùm id ad sacramenti veritatem nihil referat, esset plusquā temerarium.

Secundū argumentum. ¶Secundò argui potest contra diuisionem illam, quòd scilicet, resolutio fieri non posset nisi vel in materiam primam, vel in elementum: nam diceret quispiam fieri posse in aliud mixtum. Hoc autem argumentum Philosophiæ peritus non faceret: quoniam corruptio in aliud mixtū nec dicitur resolutio, nec fieri potest nisi per veram generationē, quæ in consecratione nulla fit. Tertiò posset quis argnere, quòd licet resolutio fieret in elementa, non necesse erat, vt excluderentur ab illis speciebus, sed illic manerent, sicut erat panis. Hæc autem argutia minoris est apparentiæ: tum q̄ illa accidentia, quæ manent non sunt elementorum, vt possint eis inhærere: tum q̄ si illa resolutio admitteret, nō esset alia de causa, nisi vt succederet corpus & sanguis vbi erat panis: cuius causa excludenda erant illa elemēta, sicuti & ipse panis, potissimum q̄ secunda ratio D. Tho. manet in suo vigore, qua probatur nō posse dari tempus, quo fieri illa posset resolutio. Secunda conclusio, qua panis annihilatio negatur, vt commodius elucidetur, do ctrinam subsequentis articuli præsupponit.

Tertium argumentum.

Secunda conclus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm panis possit conuerti in corpus Christi.

QVanuis in superioribus articulis quatenus eorum cōclusiones exigebant, dictum fuerit, panē cōuerti in corpus, & vinum in sanguinē, nihilominus ad rei elucidationem queritur an sit verū. Et respondet D. Thō. quatuor cōclusionibus. ¶Prima. Necesse est dicere quòd Christi corpus incipiat esse in sacramento non aliter quā per cōuersionem. Probatur primò authoritate Eusebij Emisseni, quæ refertur de cōsecra. dist. 2. cano. Quia corpus. vbi postquàm ait, q̄ cùm ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo substiterint excelsa cælorū &c. subdit non nobis nouum & impossibile esse debet, q̄ in Christi substantiam terrena & mortalia cōuertuntur. Secundò probatur ratione suprà iam facta. Corpus Christi verū incipit esse de nouo in hoc sacramento, & nō per motum localem, quia nec est ibi sicut in loco, sed indiuisibiliter, vt art. 1. dictum est: ergo est per cōuersionē. Articulo enim secundo ostensū est, nō esse alium modū quo illic corpus Christi esse incipiat. ¶Secunda conclusio. Conuersio hæc nō est cōuersionibus naturalibus similis, sed omnino supranaturalis, sola Dei virtute effecta. Probatur primò authoritate Ambrosij, quæ refertur de cōsecra. dist. 2. cano. Revera. dicentis. Liquet, q̄ præter naturæ ordinē virgo generauit, & hoc, quod confitemur corpus, ex virgine est, quid ergo quæris naturę ordinem in Christi corpore, cùm præter naturā sit ipse Dominus Iesus partus ex virgine? Et authoritate Chrysostomi super illud Ioannis 6. Verba, quæ ego locutus sum vobis (scilicet de hoc sacramento) spiritus & vita sunt. Vbi ait. Spiritualia sunt nihil habentia carnale, neque consequentiā naturale: sed ruta sunt ab

Prima conclusio.

2. Cōclusio.

Chrysosto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertia conclusio.

omni necessitate, quæ est in terra, & à legibus quæ hic ponitę sunt. ¶ Tertia cõclusio. In hoc sacramento diuina virtute tota substantia panis conuertitur in totã substantiam corporis Christi, & tota substantia vini in totã substãtiam sanguinis Christi. Probatur per cõparationẽ ad naturales generationes. Omne enim ãgẽs creatũ, quia cõstituitur in sua specie per determinatũ gen⁹ & differẽtiã, habet essentia finitã, ac perinde determinatur ad certũ actũ & certũ modũ agẽdi. Vt ignis nõ potest agere nisi ignẽ, eundemq; in materia certo modo disposita, & causæ cælestes non nisi secundùm determinationẽ istarũ causarũ secundarum. Determinatio autem cuiuslibet rei in esse actuali est per eius formã: nam cùm materia sit mera potẽtia, nõ dat esse rei sed forma: homo enim per formã est homo, & per calorem calidus. Atq; hinc fit, vt omnis actio agentis naturalis sit formalis, quod est dicere: agens naturale non potest producere nec destruere materiam, sed tantùm supposita materia pellere vnam formã & introducere alteram, vt ignis pellit ex aqua frigus, & inducit calorẽ, quæ dicitur alteratio, atq; in eius materiã excludendo formã aquæ infert formam ignis, quę est generatio. Deus autẽ, quia nullo genere, aut differẽtia limitatur, est purissimus actꝰ, ac perinde infinitus infinitaq; substantia, vt prima par. q. 7. egregiè demõstratũ est: vnde fit, vt eius actio nullatenus limitetur, sed ad omnem naturã mentis protendatur. Quocirca non solùm conuersionem potest perficere formalem, vt scilicet diuersæ formæ in eodem subiecto sibi succedant, sed & conuersionem totius entis, & cuiuslibet eius partis, videlicet, vt tota substantia huius quãtum ad materiã, & formã, cõuertatur in substantiam alterius. Atque hoc est, quod diuina virtute agitur in hoc sacramẽto. Quare nõ est conuersio formalis, vt quæuis alia naturaliũ generationũ, sed substãtialis. ¶ Quarta cõclusio. Cõuersio hæc proprio nomine dici potest trãssubstãtiatio.

Quarta cõclusio.

Expositio articuli.

¶ Primum omnium in præsentiarũ adnotandum nomen conuersionis, aut transmutationis, quod prima conclusio insinuat, aut transsubstantiationis, quod explicatur in quarta, in euangelio non haberi expresse. Propter quod Lutherus libello suprà citato, & refertur à Clichtoueo lib. 2. de sacramento eucharistię cap. 22. ait assertionem de transsubstantiatione nõ esse recipiendam; quoniã res est, inquit, noua in ecclesia, scilicet à tempore Innocentij in ca. firmiter. Quinuerò Scotus dist. 10. vt suprà citauimus q. 1. & d. 11. q. 3. & Caietan. præsenti. q. art. 1. nõ solùm trãsmutationis nomen aiunt esse nouũ, verũ & rem ipsam cõuersionis dicunt, ecclesiã à doctoribus susceptisse, qui de cõsecra. d. 2. referũtur. Imò ait Scotus, q̃ primùm iste intellectus fidei susceptus est in illo concilio Lateranensi. Et percõtatus cur articulum tam intellectu difficilem ecclesia susceperit, Respondet nihil aliud, quàm q̃ id illuminata spũ sancto fecit. ¶ Tria tamen hic de hac re confitenda cõmonstrandaq; sunt. Primum, q̃ nomẽ transubstantiationis à tẽpore Innoc. vsurpatũ est. Quoniã in nulla vetustiori scriptura reperitur. Secundũ, q̃ res ipsa sub aliis noibus. s. transmutationis, aut conuersionis, non solũ res est antiqua in ecclesia, verùm ex ipso euangelio collecta. Probatur de consecra. dist. 2. Canonibus multis, Etenim. c. Panis est. Ambro. vide, inquit, quomodo operatorius sit sermo Christi: si ẽm tanta vis est in sermone dñi Iesu, vt inciperet esse, quod nõ erat (scilicet mũdus) quantò magis operatorię est, vt sint quæ erant, & in aliud cõmutentur? Et subdit. Quia sermo Christi creaturã mutat. ex pane fit corpus Christi. Idemq; repetit cano. Reuera. Et can. In calice. Et Aug. can. Vtrùm sub figura ait, q̃ sicut ex virgine per spũm sanctum caro Christi creata est, ita per eundẽ ex substantia panis, & vini mystice in corpus Christi cõsecratur. Et can. Nos autẽ fideliter fatemur ante consecrationẽ panem esse, & vinũ, quod natura formauit, post consecrationẽ verò carnem Christi, & sanguinẽ, quod benedictio consecrauit. Et Eusebius Emissenus cano. Quia corpus inuisibilis, inquit, sacerdos visibiles creaturas in substantias corporis, & sanguinis sui verbo secreta potestate cõuertit. Et Damasce. paulò ante citatus lib. 4. c. 14. Corpus, inquit, in sacramento secundũ veritatẽ coniunctum est diuinitati: nõ q̃ ipsum corpus ex cælo descenderit, sed q̃ ipse panis, & vinũ transmutatur in corpus & sanguinẽ Dei. Et Hugo lib. 2. par. 8. c. 2. Christus inquit, post cœnã panem & vinum in corpus, & sanguinẽ suum diuina potentia transmutãs apostolis sumendũ tribuit, vt idem pòst in sui memoriã ageretur. Nõ est ergo res noua. ¶ Sed ait Sco. Hoc ecclesia reuelatione spũs sancti suscepit. Fatemur, & nos equidẽ tanquã verissimũ. Attamen, q̃ ecclesia non immediata reuelatione quẽadmodum apostoli vtitur, sed diuina ope & opera, ne in eruendis è sacra pagina articulis fidei erret: nõ satis est theologo dicere, ecclesia in veritatibus fidei sic decreuit, sed munus eius est ostendere ex quibus locis scripturæ id collegerit. Illud enim verbũ homousios, ideſt consubstantialis patri, Nicena synodus nunquam in vsum recepisset, nisi ex verbo ipso euangelico elicuisset, ego & pater vnum sumus. Pari modo nunquam sancti nomen conuersionis, & transsubstãtiationis vsurpassent, nisi in verbis Christi perspexissẽt, Hoc est corpus meũ. Cùm enim accepit panem, & non dedit nisi corpus, optima consequutione patres intellexerunt verbo ipso, conuertisse panem in corpus. Quapropter nescio cur Scotus dixerit, q̃ siue Christus diceret hoc est, siue hic est corpus meum, nihil ad quæst. cùm tantùm ad rẽ faciat dixisse hoc est, vt si nõ dixisset nisi hic, id est hoc loco, nunquam ecclesia conuersionem sacramentalem recepisset. Igitur non pluris estimare hoc, quàm hic, est fibras, & neruos veritatis succidere. Nam nisi inde eliciam⁹ panem non manere cum corpore, marcescit clanguetq̃; autoritas aduersus hæreticos, qui sanctiones ecclesiæ, nisi in sacris literis fundentur, recutiunt. Tertium tandem dictum sit, q̃ post quam hanc cõuersionem sancti patres ex euangelio collegerunt, aptissimè nomen trãssubstantiationis illi accõmodarunt. Nam si generatio naturalis propterea q̃ illic forma submutatur, transformatio recte dicitur, hæc vbi tota substantia transit in aliam, significantissimè transsubstantiatio nominabitur. ¶ Quocirca hæretici dum nobis improperant, q̃ verbis vtamur, quæ nõ sunt in euangelio, Hieronymum audiant respondentẽ super illud ad Galatas. 1. Notum vobis facio euãgelium, &c. Vellem enim, inquit, vt isti à Cicerone quærerent cur in sua philosophia portentosis verbis vsus fuerit: inde enim se excusat, q̃ aliàs nõ posset philosophiã Platonis explicare. Multò ergo ecclesia maiori iure sicut contra Arium recepit verbũ homousion: ita quia priùs Berẽgarius negauerat veritatem corporis in sacramento, deinde alij dicebãt, permanere cum eodem corpore panem, ad eorum exibilãdos errores verbum transsubstantiationis sapientissimè vsurpauit. Quapropter Tridentina synodus in decreto de sacramento eucharistiæ cano. 2. Si quis, inquit, dixerit in sacrosancto eucharistiæ sacramento remanere substantiã panis & vini vnà cum corpore Dñi nostri Iesu Christi & eius sanguine, & negauerit mirabilẽ illam & singularem cõuersionem panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinẽ manentibus dũtaxat speciebus panis & vini: quã quidem cõuersionẽ catholica ecclesia aptissimè trãssubstãtiationẽ appellat, anathema sit. ¶ Hoc ergo adnotamento præiacto de prima & secunda conclusionibus nihil inter doctores catholicos ambigitur, quippe cùm vniuersis propter modò citata testimonia receptissimum sit cõuersionẽ in hoc sacramẽto interuenire, eadẽq; diuina supernaturaliq; virtute fieri. De eius tñ qualitate & modo, qui affirmatur in tertia: scilicet, q̃ tota substantia panis trãsmutetur in corpus Christi, qa altissima ac perinde recõditissima res est, nõ omnes consentiunt. Quatuor ergo opiniones sunt examinandæ. ¶ Prima est Durãdi in. 4. d. 11. q. 3. qui planè hanc denegat tertiam conclusionẽ: scilicet, totã substantiam panis conuerti in corpus, sed cõuersionẽ ait fieri instar generationis. Videlicet per cõsecrationem excludi formã panis à materia, quã subinde materiã anima Christi informat. Idemq;, inquit, & de forma sanguinis & materia vini sentiẽdũ. Et subdit id fieri ad modũ nutrimenti, quod per calorem naturalem transmutatur in substantiã aliti. Idq; subinde authoritate Damasce. lib. 4. ca. 14. confirmare contendit, dicentis, q̃ quia mos est hominibus panem manducare: & vinum bibere, in hunc modũ coniunxit Deus suã diuinitatem pani & vino, quas res fecit esse corpus & sanguinem suũ. ¶ Vtitur hic tamen Duran. (qua solet) libertate loquendi. Non enim solũ temerè cõtra omnia citata testimonia loquitur, quæ extant de conse. dist. 2. vbi nullus sanctorũ patrũ insinuat quicquã panis remanere, sed totum aiunt conuerti in corpus verum, & apertè concilio Lateranẽsi in cap. firmiter, & cap. cũ Marthæ. de celebra. missa. & cõcilio Florentino cõtradicit. In quibus omnibus locis nomen trãssubstantiationis receptum est, vbi significatur mutatio totius substantiæ, & cuiuslibet eius partis: cùm tamen hæc Durandi non sit nisi transformatio, ideſt, mutatio formæ, sicuti fit in generatione naturali. Vnde sequitur q̃ esset vera corruptio panis, & generatio Christi, sicuti dum ex ligno generatur ignis. Quis autẽ auderet dicere in sacramẽto Christum gigni? ¶ Secũdò arguitur. Vel illa materia panis facta cõsecratione habebit humanam effigiem, vel aliam: non quidẽ aliã, quoniam cùm perdiderit effigiem panis, nõ est cur aliam recipiat, quàm corporis Christi: cuius animã recipit: tum etiã quia aliàs non posset informari anima rationali Christi. Si autem effigiem recipit humanam, hoc in primis nõ est opinabile, videlicet, q̃ per consecrationẽ materia hæc panis complexionẽ & organa, ac demum iustam figuram humanã suscipiat, & subinde talis effigies fiat inuisibilis. Sed præterea arguitur. Tũc vel ista materia panis cõtinuat materiæ corporis

Sanctorũ canones.

Scotus.

Durandus.

Reprobatur opinio Durand.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi, quod est in cœlo, vel nō. Primū quidē horror esset concedere, fieret enim corpus Christi mōstrificum, nō solùm, ppter nimiā quantitatis molē, quam haberet, verùm quia haberet innumeras effigies humanas. Si autē detur secundum membrū, tūc sequitur ꝙ anima Christi simul informat innumeras materias distinctas, in altaribus quāplurimis, quod paulò minus monstrū est. ¶ Tertiò sequereꝝ, ꝙ aliqua pars Christi esset in sacramēto, quā nō haberet in cœlo: scilicet, illam materiā, quę fuerat panis, atq; adeò aliqua pars eiusdē corporis est in vno sacramēto, quę nō est in alio. Ac deinde sequeretur, ꝙ in vno sacramēto nō suscipitur corpus, quod est in cælo, neque in vno sacramento suscipitur, quod est in alio.

¶ Quartò. Secundùm opinionē Durandi, corpus ipsum Christi in sacramento frangitur, atteritur, & comeditur, & digeritur, post quā illa materia, quæ priùs fuerat panis, istarū est passionū capax. Consequēs autē nefas est cōcedere, quia corpus, nec frangitur, nec atteritꝝ, nec digeritur nisi ratione specierū. ¶ Quintò sequeretur, sicut cōtra relinquentes panē in sacramento suprà argutū est, ꝙ Christus quotidie aliquid assumeret, quod quotidie relinqueret: scilicet materiam illam. ¶ Sextò arguitur. Secundū hanc opinionē accidentia, nō essent illic sine subiecto, imò inhærere deberent, vel corpori Christi, quod est contra physicam: quia illa accidentia nō sunt hominis, sed panis: & contra theologiā, quæ docet corpus Christi nō habere illic extensionem in ordine ad locū, non possunt illi inhærere accidentia illa, quæ extensa sunt: vel deberent inhærere materiæ, quæ permanet: nam ipse tenet cum nominalibus accidentia inhærere materiæ. Hoc autem in concilio Cōstantiensi sessione. 8. cōtra Vviteleff condemnatū est: scilicet, accidentia illic esse in subiecto. Est ergo opinio Durādi non solùm falsa, verùm & erronea quasi ad illos deflectens, qui ponebant panem manere cum corpore. ¶ Argumenta verò eius, quia à D. Tho. insinuantur, inter eius argumenta soluentur. ¶ Secūda opinio est hic Caietani, qui concedit quidem tertiā cōclusionem: scilicet, totā substantiā panis transsubstantiari in corpus Christi: modo tamē, & intellectu difficili, & creditu, nescio an dixerim impossibili. Ait enim, id quod erat panis postmodū esse corpus. Et quidem si relatiuum acciperetur vagè, & accōmodè, (vt dialectici aiunt) scilicet, ꝙ cōtentum sub speciebus, priùs erat panis, cui succedit postea corpus, verissimū quidē diceret: nam participiū illud, contentū, est cōmune in significādo quicquid illic cōtinetur. s. panē & corpus, vt S. Tho. in. 4. d. 11. q. 1. artic. 4. & hic infrà art. 8. & q. 78. art. 5. planè docet. Et sunt qui putēt hoc Caiet. sensisse. Sed tamē alijs, & mihi quidē videtur singulariter sentire, ꝙ ipsissima res, q̄ modò est panis, postea est corpus. Quæ quidē est prima earum trium opinionum, quas glossa super can. In sacramentorum. de cōsecr. dis. 2. refert, illamq; reprobat. Itaq; sensus huius opinionis est, ꝙ facta cōsecratione verū est dicere, Res, q̄ erat panis, modò est corpus: quēadmodum in prædicationibus accidentiū concedimus, ꝙ ipse, qui modò infirmat, postea erit sanus: & qui modò est ęger, postea frigebit. Imò nō desunt, qui Caietanum in eodē sensu sustineāt. Ob idq; necessarium est hanc opinionē pressim discutere. Primò ergo animaduertendū, ꝙ secundū hāc opinionem non modò panis nō annihilatur, verū neq; ipse, neq; vlla eius pars desinit esse simpliciter, sed res ipsa manet facta corpus Christi. Et hanc censet opinionē esse S. Tho. atq; adeò certā, vt de illa ambigere nemo debeat. Et fuit antiqua opinio Henrici Guandensis, quā Scot. di. 11. q. 4. & recitat, & refutat.

Ambros.

¶ Et vt verū fatear, verba Ambrosij significare videtur hanc fuisse eius opinionem. Verba sunt illa, que suprà citauimus lib. 4. de sacramētis. ca. 4. & referuntur can. Panis. de cōsec. dis. 2. Ait quippe, quòd si tanta vis est in sermone Dñi Iesu, vt inciperet esse, quod nō erat (scilicet mundus) quātò magis operatorius est, vt sint quæ erāt, & in aliud cōmutentur? si ergo sunt quæ erant, manent res ipsę, quæ erant panis & vinum, & fiunt corpus. Et subdit. Sic q̄d erat panis ante cōsecrationem, iā corpus Christi est post consecrationem. Et cano. in calice. Ante verba, inquit, Christi, quod offertur panis dicitur, vbi Christi verba deprompta fuerint, non iam panis, sed corpus dicitur: eadem ergo res, quæ priùs dicebatur panis, dicitur postea corpus. In eandem sententiam videtur Magist. Senten. di. 11. subscripsisse dicens, ꝙ substantia panis & vini, quæ ant non fuerat corpus & sanguis, verbo Christi efficitur corpus & sanguis. Et inferiùs ait, distinguendum esse, cum dicitur, substantia panis, vel id, quod erat panis, modò est corpus Christi: manens enim panis non est corpus Christi, sed mutata in id, quod facta est, est corpus Christi. Et Inno. lib. 4. de officio missæ. ca. 6. Incomparabiliter, inquit, maius est, ꝙ deus ita factus est homo, ꝙ nō desijt esse Deus, quàm ꝙ panis ita fit caro, ꝙ desinit esse panis. Et infrà Quod panis erat cùm accepit, corpus suū erat cùm

Magist. Sen.

cùm dedit. Et Thom. Waldensis tomo. 2. citato. c. 68. eodem intellectu legere videtur verba Ambrosij. Et in cōfessione Berengarij de consecra. d. 2. ait ille, panem & vinū, quæ in altari ponuntur, post consecrationē verū corpus & sanguinem Christi esse. Nihil ergo mirū si qs suspicetur illam fuisse opinionē Ambrosij, à quo eam reliqui hauserūt. Videtur tamen mihi (vt exiguitatem ingenij mei prodam) attentius rem speculanti impersuasibilis. Quā quidem certus sum nec S. Thom. somniasse.

Propositio aduersi. Impugnatio opinionis.

¶ Primū enim sic ista opinio annihilationem cauet, vt transsubstantiationem tollat: si enim res ipsa, quæ est panis, manet facta corpus, nulla fit propriè transsubstantiatio. Etenim transsubstantiatio nō dicit quancunq; mutationē substantiæ, vt dum album fit nigrū, sed transitum de substantia in substātiam: qui quidem trāsitus duos dicit terminos: scilicet, à quo, qui corrumpitur & simpliciter desinit esse, & ad quem, qui incipit esse vel simpliciter, vel saltē vbi aliud erat. Secundū autem hanc opinionē panis, quāuis desinit esse panis, tamen nō desinit esse simpliciter, nec desinit esse substantia: nam eadem res proximè erit substantia, transire ergo ab esse panis ad esse corporis Christi eadem re secundū se & quodlibet sui permanente, non est transsubstantiatio. Patet exemplo in generatione. Impossibilis em̄ esset trāsformatio, nisi vna forma deperdita, alia acquireretur: transsubstantiatio autem addit suprà trāsformationem, ꝙ non solū forma, sed tota materia transit in aliam, atq; adeò desinit esse. Ad hoc enim demōstrandum cōtulit hic D. Tho. infinitā virtutem Dei quę se extendit ad corrūpendum materiā: cū illa sit limitata quę est in causis naturalibus quę solū pellit formā.

¶ Secundò arguitur. Impossibile est ꝙ res desinat esse panis, quin desinat esse substantia & desinat esse simpliciter: cuius contrariū isti dicunt. Cū. n. res desinit esse aliquid, quod de illa quidditatiuè prędicat, desinit simul esse quicquid est de intrinseca ratione eiusdē prædicati: genus autē substātiæ est de intrinseca ratione panis: est enim quidditatiua prędicatio, Panis est substantia, & substātia est ens: ergo si desinit esse panis, desinit esse substantia, & simpliciter ens. Profectò nescio quid ad hoc autores cōtrariæ opinionis responderent. In prædicamentis quidem accidentiū fatemur, ꝙ homo potest desinere esse albus, quando non desinit esse coloratus, quia potest alium habere colorē: & Christus, qui habebat duas substantias potuit desinere esse homo, manens substātia, nō tamen potuit desinere esse homo, quin desineret esse animal: sed tamē substātia merè creata inintelligibile est, vt desinat esse panis aut vinū, quin desinat esse oīa quidditatiuè superiora atq; adeo desinat esse simpliciter. Et tamen Caiet. cōcedere deberet, ꝙ si Deus suo modo trāssubstantiaret hominē in equū vel aliud animal, desineret tunc esse homo, tamen nō desineret esse animal & substātia, quod nescio quisnam percipere satis possit. ¶ Tertiò ad maiorem huius claritatē arguitur. Si res illa maneret, fieret cōsequens, vt idē subiectū maneret priùs sub esse panis, & postea sub esse corporis: quare verū esset dicere. Panis pōt esse corpus, imò erit corpꝰ, sicut albū erit nigrū. Hæc aūt D. Tho. art. 8. oino negat. Quare illic in solutione tertij planissimè affirmat nihil panis manere. ¶ Quartò. Qua virtute posset deꝰ panē trāsmutare i suū corpus pręexistēs, posset transmutare in id, q̄d nō est, putà in lapidē. Arguitur ergo sic. Lapis incipit esse lapis: ergo simpliciter incipit esse. Cuius cōtrariū hæc opinio cōcedit: nā cùm lapis antea erat panis, potuit esse ab initio mūdi, & tn incipere modò esse lapis. Hoc aūt propriū est prædicamētorum accidentiū, vt. s. homo incipiat esse albus, quādo nō incipit esse: quod & Christo, ꝓpter duas naturas cōuenit: videlicet, vt incipiat esse hō, non tamē incipiat esse. In summa, mysteria fidei nō destruūt naturā: tribuere autē substātiæ, quod est accidentiū, vt. s. incipiat & desinat esse panis & lapis, quādo nō icipit nec desinit esse, est rerum naturas sine causa puertere. ¶ Quintò arguit. Cū nulla prorsus deperditio fiat in pane. s. nec partis, nec accidētium, nec situs &c. intelligibile nō est quomodo panem hunc sacramentalē cōuertat deus in corpus, magis q̄ rem aliam. Nā si dicas ꝙ facit illū esse corpus Christi, hoc est principiū petere. Hoc em̄ quæro quid faciat circa panē, vt conuertatur in corpus, quod nō facit circa aliā rē. Si dicas ꝙ ponit corpus sub speciebus, fac ꝙ vertat vnum lapidē prorsus in lignū, & accidētia eius in accidētia ligni manēte re, q̄ erat lapis, q̄d faciet circa illū lapidem vt fiat lignum? ¶ Sextò eadē rōne potuisset ante creationem mūdi creare vnū granū milij, atq; illud trāsmutare in cęlū manēte re, q̄ erat miliū, neq; aucta materia, sed ꝙ illa materia milij immutata esset tota materia cęli, & q̄d erat forma milij, fieret forma cęli. Nā qua rōne pōt cōuertere minimū panē in corpus Chri, poterat illud facere. Quod si qs cōcedat, indignus ꝓfectò fit, vt cōtra eū arguatur. Nā eadē ratione id, quod erat vnum granū sinapis, posset esse totus mūdus, & e conuerso posset totū cælum in granū si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

napis cõuerti nihilo materiæ, aut formæ, aut quantitatis deperdito, aut condensato: quare tunc totũ cælũ contineretur in loco grani sinapis. ¶Septimò arguit. Sequeret, q̃ posset dari ad præteritũ potentia, quod oẽs fatentur Deo esse impossibile. Signem⁹ quippe lignũ, quod nunquã fuit, in quo Deus potest cælum transsubstãtiare. Arguitur sic. Hoc lignum nõ fuit ab initio mundi, & tamen põt fuisse: quia hoc cælũ fuit ab initio mũdi, & hoc lignũ potest esse hoc cælũ ergo põt esse illud, q̃d fuit ab initio mundi, atq; adeò põt fuisse ab initio mũdi. ¶Octauò deniq; arguit. Sequeret hanc esse possibilem: Petrus, qui est prædestinatus, dãnabitur: nã si res ista, quæ est Petrus, transsubstãtiaretur in Paulũ, qui est reprobus, tũc enũciatio hæc esset vera. Petrus prædestinat⁹ erit homo dãnatus. Non cẽseo superuacaneũ opinionẽ hanc tam multis impugnasse, quia sunt qui illã defendunt: & tamẽ arbitror adeò esse ĩcredibilẽ, vt inde catholicis hęretici argumentum obmoliri possent ad sacramentalem conuersionẽ dissuadendã, & irridẽdã. Fatetur Caiet. se factũ insipientẽ, sed tamẽ à Durando coactum. Ego verò si fortè in multiloquentiã impegerim, dicã ambos me in ipsam adegisse.

Responsio ad Ambros.

¶Igitur ad Ambros. respõdetur primò, q̃ etsi suspicaremur illã fuisse eius opinionẽ, nihilominus citra vllã detractionẽ autoritatis sanctissimi doctoris possemus de re, q̃ ad veritatẽ catholicam nullatenus est necessãria, & philosophiæ repugnare videtur, aliter sentire. Secũdò tamẽ satius rñdetur, q̃ viri illi grauissimi non vsq; adeò ad modũ loquendi scholasticũ suas assertiones exigebant. Et quidẽ verba illa ex præcedẽtibus interpretari licet. Cũ em̃ dixisset Deũ ex eo, quod nõ erat, mundum creasse, subiecit, facilius facere potuisse, vt sint, quæ erãt & in aliud cõmutentur. Vbi verbũ, sint q̃ erãt, nõ debet accipi in sensu quẽ in rigore sonat. s. q̃ illa res, quæ erat panis, maneat: alioqui ex eisdem verbis colligeres, vt maneret id, q̃d erat (scilicet secundũ esse panis) nam in rigore hoc sonat, sint quæ erant. Quare, & contraria opinio tenetur etiã glossaræ Ambro. Cũ ergo ait, vt sint q̃ erant, & in aliud cõmutẽtur, sensus est, vt res quæ erant, in aliud cõmutentur. Quare eadem verba super illud. 1. Corint. 11. Hoc est corpus meũ, sic citãtur. Nunquid põt ea, quæ sunt mutare in id, quod nõ erant? Nõ ergo dixit, vt sint quæ erant, nisi ad differentiam creationis, quę fit ex nihilo. Vbi aũt subdit. Quod erat panis ante cõsecrationem, iam corpus Christi est post cõsecrationẽ. D. Tho. in. 4. d. 11. q. 1. arti. 4. tanquã peritissimus philosphus exponit: videlicet, vt relatiuum referat accõmodè, (quod aiũt,) vt vagè. s. quod cõtinebatur sub speciebus, antea erat panis, & postea corpus. Ait enim aliquando à sanctis huiusmodi locutiones vsurpari: tamen identitas, inquit, importata, nõ refertur ad subiectũ vt. s. idem maneat subiectũ sub vtraq; forma, sed q̃ sicut in generatione in eadem materia succedunt diuersæ formæ: ita in transsubstantiatione sub eisdem speciebus diuersæ substantiæ. Et ita Magist. Sentẽ. si tenẽdus est, glossari debet, atq; adeò Innoc. & oẽs. Aliavero Ambrosiana ꝓpositio. Ex pane fit corpus, plana est. Hoc enim modo dicimus ex vino fieri acetum, & ex aere fieri aquã: non q̃ maneat res, q̃ antea erat, sed q̃ corrũpatur in aliam. Et in eodem sensu accipitur illud. Quod offertur panis est, & post cõsecrationem corpus dicitur. Et hæc, Panis conuertitur in corpus, & similes. Hæc autem luculentiùs infrà art. 8. patebunt, vbi S. Tho. huiusmodi locutiones interpretatur. Et dist. 11. q. 1. art. 5. vbi demonstratio prono minis, Hoc est corpus, explicabitur. Imo passim in subsequentibus liquebit hanc esse Sancti Thom. sententiã.

Scotus.

¶Tertia opinio est Scoti. in. 4. d. 11. quæst. 4. vbi ait per consecrationem fieri, vt panis & vinum secundùm se, & quodlibet sui desinant esse, quorum loco succedit corpus Christi, & sanguis sub eisdẽ speciebus. Et hactenus quidẽ rectè. nã & hæc est D. Thom. omniũq; doctorũ, si sanè intelligantur, catholica sententia. Differt tamen in duobus. Primò, q̃ hãc nõ censet propriè transsubstantiationem. Et secũdò, q̃ licèt de annihilatione, an accidat hc necne, vacillet, tandẽ propendet, q̃ panis & vinũ annihilãtur.

S. Thom.

¶Quarta igitur opinio, eadẽq; S. Th. est, quæ si absq; calũnia intelligatur, verissima est: nempè, panem & vinũ desinere esse secundũ se, & quodlibet sui, vt expressè ait art. 8. in solutione tertij: & nihilominus illã esse conuersionẽ, & trãsubstantiationẽ, atq; adeò nullatenus annihilationem. Probatio est, quia sicut in corruptione, & generatione propterea, q̃ vna forma depulsa, altera in eadẽ materia subrogatur, cõpositum, quod corrũpitur, cõuerti dicitur in alterum, quod gignitur.

Nota cõuersionem.

¶Ad cuius intelligẽtiam & persuasionem hoc satis est adnotare, quòd inter has duas mirabiles nouitates. s. cõuersionem panis, & existentiã corporis, est talis necessarius ordo, vt cõuersio sit causa existentię illic Christi. Si enim oẽs sanctorũ canones suprà citatos reuiseris, nulla alia ratione in cognitionem conuersionis deuenit ecclesia, quàm ad verificandũ verbũ Christi, Hoc est corpus meum

Explicatio cõuersionis sacramentalis notanda.

meum. Ideo nãq; asseruerũt, ex pane fieri corpus & similiter ex vino sanguinẽ. Vnde sicut in corruptione & generatione naturali ob id, q̃ eadem agentis actione, qua depellitur vna forma, iducitur alia: taliter vt desitio prioris sit via ad productionẽ alterius, nulla est annihilatio: sic in proposito, quia eadem cõsecratione excluditur panis tanquã mediũ, vt sub eisdem speciebus contineatur corpus, locus annihilationi nõ relinquitur. Quapropter quod in generatione erat materia manens sub vtraq; forma, in hac cõuersione sunt species, sub quibus quæ subinde substãtiæ cõtinentur.

Opin. Scot. & Durand.

¶Ex quo colligitur aliud cõtra Scotũ & Durand. quod hic attentissima cõsideratione speculandum est. Aiunt enim Scot. dist. 10. q. 1. & Durãd. 11. itidem. q. 1. nõ esse aliter corpus in sacramẽto, quàm per respectũ præsentiæ, sicut locatum est præsens loco cõtinenti, vel angelus loco, in quo operatur. Quod profectò latenter est veritatem conuersionis subuertere. Nam ad eiusmodi præsentiam nulla opus erat cõuersione, nec vt panis desineret esse. Præterea dissimulanter negantur illa, quæ de sacramento affirmat ecclesia, quod quæst. seq. artic. 5. & 6. repetendum nobis est. Haud enim ad elcuationem specierũ ex natura sacramẽti sequeretur elcuatio corporis Christi, neq; ad earũ manducationem manducatio illius: neq; ad earũ desitionẽ desitio illius in eodẽ loco. Nã propterea q̃ locatum eleuatur, superficies loci non eleuatur: neq; si duo corpora penetratiuè se haberẽt, ad motionẽ vnius sequeretur ex natura rei motio alterius. Quare sacerdos nõ moueret corpus, sed ipsum moueret se. Quod quidẽ esset totum mysteriũ sacramenti exterminare.

Doctorũ testimonia.

¶Igitur cõuersio in hoc ordinatur, vt corpus cõtineatur sub speciebus, sicuti panis, secluſa inhærentia: videlicet, vt ad illarum motũ cõsequatur motus ipsius. Quam quidẽ veritatem nos optimè August. vt pleraq; omnia, docuit in lib. Sententiarũ Prosperi. Quod Magist. Sẽtent. dist. 10. perspectè speculatus est, & refertur de cõsecr. d. 2. can. Hoc est. Ait, inquam, sacrificium ecclesiæ duobus cõstare, visibili elementorum specie, & inuisibili Dñi nostri carne & sanguine. Nota verbũ, constare, ac sivnũ sit cõpositum, perinde atq; ex pane & speciebus, secluſa inhærentia. Si enim tantũmodò esset simplex præsentia corporis ad species nunquàm sic tanquã de vno loqueretur. Atq; hęc fuit priscorum patrũ planissima sentẽtia, quã si Scotus & Durandus animaduertissent, nunquam in illam annihilationis opinionẽ fuissẽt collapsi. Vnde Hugo. lib. 2. de sacra. par. 8. c. 9. tanquã indubitatã & catholicã veritatem adstruit, panem & vinũ nõ annihilari in sacramẽto, sed cõuerti in corpus & sanguinem. Quasi cõuersio & annihilatio è diametro pugnent: atq; adeò qui annihilationẽ admittit, cõuersionem deneget. Cui & Innoc. lib. 4. de mysterio eucharistiæ ca. 7. eisdẽ verbis adstipulat. Quare annihilationis opinio nescio quo modo citra errorem sustentari possit. Vnde Magister sentent. dist. 11. ciusmodi opinionẽ tanquam reprobã recitat. Cui subscribunt & Alex. Alensis. 4. part. q. 38. mẽb. 3. & Bonauen. dis. 11. q. 3. atq; oẽs alij.

Nota cõuersionem.

¶Ex his elicitur corollarium, q̃ corpus & sanguis nõ est in sacramento per aliquã mutationẽ, quæ fiat in ipso corpore & sanguine, sed per transmutationẽ panis in corpus, & vini in sanguinẽ. Sicuti cũ Deus incipit esse per gratiã in hoie iusto, nõ mutat, sed hõ mutat in ipsũ. Veluti & de gra, q̃ effectus est huius sacramenti, audiuit Aug. Christũ dicẽtẽ, Nõ tu me mutabis in te, sed tu mutaberis in me.

Primum argumentum.

¶Restat ergo aduersariorũ argumẽta diluere, eo tñ ordine, quo D. Tho. ꝓcedit. Duo enim hîc hæretici reputant impossibilia. s. & conuersionẽ & existentiã corporis Christi cũ sua quãtitate sub qualibet particula sacramẽti. De quorũ hoc secundo tractabitur. q. sequẽti. Hîc verò cõtra conuersionẽ arguit. S. Tho. Et in artic. 3. primo loco sic. Quicquid est corporale, alicubi esse oportet: substantia panis & vini (vt dictum est) nõ permanet in sacramẽto, neque locus illi assignatur, in quo sit: ergo post consecrationẽ vel annihilatur, vel resolui tur in præiacentẽ materiã. Respondet, q̃ substantia panis vel vini facta cõsecratione neq; sub speciebus sacramenti manet, neq; alibi. Nota cõtra illã secundã oppugnatã Caietani. Si enim res, quæ est panis maneret facta corpus, dũtaxat S. Tho. dixisset, q̃ res illa non manet panis: cùm ergo ait, q̃ substãtia panis nõ manet, intelligit, q̃ illa res simpliciter desinit esse. Conuertit tamẽ in corpus, quod sub illis speciebus succedit: & ideo panis non annihilat. Et subdit exẽplum de aere, ex quo genitus est ignis, qui licet simpliciter desinat esse, nõ tamẽ annihilatur, quia cõuertitur in ignẽ.

Argument.

¶Et p hoc respondetur Scoto, & Durando arguentibus dist. 11. illi scilicet. q. 4. & huic. quæs. 3. q̃ desitio hęc panis sit annihilatio. Arguit enim Scotus, Quanuis positio corporis Christi sub speciebus panis concomitetur desitionem panis, nihilominus sunt duo motus: quare primus habet suum terminũ, qui est nihil, atque adeo nõ est conuersio, sed annihilatio. Et confirmatur secundò, quia id, quod est per accidens, non

Scot. & Durand.

Universidad de Deusto Biblioteca

nõ mutat id,quod eſt per ſe: ſed ſucceſsio corporis accidit deſitioni panis:ergo ſi non ſuccedente corpore nõ eſſet illa deſitio conuerſio, ſed annihilatio,fit,vt ſit etiã modò. Nihil em̃ vetat, quominus Deus poſsit me annihilare creando aliud pro me in eodẽ loco. Et tertiò arguitur.In corruptione nõ propterea forma cenſetur nõ annihilari,quòd ſuccedit in eadẽ materia alia forma,ſed quia ipſa forma corrupta manet in potentia materiæ, ex qua iterũ poteſt educi:ergo neq; in ſacramento poſitio corporis tollit,quin deſitio panis ſit annihilatio.Et declarat hoc amplius Durand. Si vnus panis diceretur tranſſubſtantiari in corpus,& ali⁹ ſimpliciter annihilaret̃, nihilo plus prioris panis maneret,q̃ poſterioris: ergo ſi annihilat̃ ſecundus,annihilatur,& primus.

Reſponſ.

¶Hæc autẽ omnia argumenta,ſi quæ dicta ſunt conſideres,falſo nituntur fundamento.Deſitio enim panis,& ſucceſsio corporis ſub eiſdem ſpeciebus non ſunt duæ actiones per accidens ſe cõcomitantes:imò non ſunt niſi duo effectus eiuſdem actionis:ſcilicet,cõſecrationis, qua panis depellitur,vt eiſdem ſpeciebus cõtineatur corpus.Itaq; actionis terminus non eſt annihilare panem,ſed ipſum cõuertere in corpus. Ad hoc enim propoſitũ citauit D.Thom.Augusti.dicentem,ꝙ Deus non intendit nõ eſſe. Quemadmodum ſecundũ Dionyſium,neque natura corruptionẽ per ſe intẽdit.Atqui exẽplũ naturalis corruptionis potiùs à parte noſtra,quàm contra nos pugnat.Nam dum forma corrũpitur in materia nõ ob id nõ annihilatur,quòd manet in potẽtia materiæ,ſed propterea,ꝙ natura nõ intendit corruptionẽ illã per ſe,ſed generationem, in quam corruptio terminatur.Ex quo fit,ꝙ ſi Deus formam deſtrueret manente materia nuda,verè illam annihilaret.

Ad Durãd.

¶Vnde ad Durandum reſpondetur, ꝙ quanuis illius panis,qui tranſſubſtantiat̃ in corpus,nihilo plus maneat,quàm illius,qui annihilatur,nihilominus ille non annihilatur,qa non terminatur in nihil, ſed in corpus. Et per idem reſpondetur ad aliud Scot.Poſſet quidẽ Deus annihilare me creando aliud in eodẽ loco.Sed tunc eſſent duæ mutationes diſtinctæ, quæ nullam inter ſe haberent connexionem, vt vel deſitio vnius terminaretur in alterũ, vel productio alterius procederet ex altero. Demum,vt comprehenſim dicamus, ſicuti creatio non æſtimatur ex termino ad quem:quia ſcilicet aliquid producitur, ſed ex termino à quo,quia fit ex nihilo,ita neque annihilatio iudicatur ex termino à quo: quia ſcilicet,illius, quod deſinit,nihil ſupereſt,ſed ex termino ad quẽ,nempe quia illa actione,qua illud deſinit, nihil ſuccedit.Quare ſicut corpus Chriſti in ſacramento nõ creatur:ita neq; panis annihilat̃.

Aliud ar. Scoti.

¶Aliter tamen arguit ead.diſt. Scot.q.3.nec ſine apparentia.Duobus enim modis poſſumus tranſſubſtantiationem conſiderare.Vno ſcilicet ſi aliquid trãſſubſtãtiaretur in id,quod nondum erat.Et hæc quidem,quia terminaretur ad ſubſtantiam,& eſſe rei, quæ per talem tranſſubſtantiationẽ inciperet ſimpliciter; eſſe,poſſet quidem dici cõuerſio productiua,atque adeò nõ eſſet annihilatio.Hæc tamen nõ habet loum in conſecratione,eò quòd corpus Chriſti præexiſtit.Secundo modo, vt aliquid tranſſubſtantiaretur in id, quod exiſtit, ſicut re vera accidit in cõſecratione. Et hæc,inquit, propriè non eſt conuerſio,nec tranſſubſtantiatio,quia non eſt productiua rei,ſed adductiua corporis in hunc locum.Et ideo,quia deſitio panis non terminatur ad eſſe corporis, eſt mera annihilatio.

Reſponſio.

Paludanus hanc ob rem.diſtin.11.quæſt.3.ait,licèt ſine aſſertione,quòd ſubſtantia panis conuertitur non in ſubſtantiam corporis,ſed in eſſe illic præſens.Et tamẽ hoc veritatẽ trãſſubſtãtiationis inficiari, quippe quæ mutationem ſignificat ſubſtantiæ in ſubſtantiam. Quare nõ ſeruaretur ſynceritas aſſertionum ſanctorum patrum & conciliorũ niſi fateamur conuerſionẽ fieri in ſubſtãtiam ipſius corporis & ſanguinis.¶Igitur ad argumentum bifariàm reſpondetur. Vno modo, quòd verba conſecrationis vim habent tranſſubſtantiandi panem in corpus,etiam ſi corpus non exiſteret.Sic enim dicit Gabriel in.4. diſt.11.q.vnica.& in can.lectione.40.

Obiectio.

¶Quòd ſi arguas.Deus nemini ſuperfluã tribuit virtutem:illa autẽ virtus ſuperflua eſſet , quoniam nunquã talem effectum habebit,vt corpus ꝓducat.

Dilutio.

Reſpondetur,nõ eſſe ſuperfluam, quoniam ex natura ſua:quia conuerſiua eſt, hoc habet.At quoniam corpus exiſtit,accidit vt nunquam talem ſortiatur effectum .

Dilutio.

Secundò reſpondetur,ſatis eſſe,vt ſit vera conuerſio, ꝙ virtute eius ſuccedit illic corpus nõ quaſi aliũde adductum:iam enim diximus cum Damaſceno,quòd non deſcendit de cælo,ſed perinde ſuccedit virtute cõuerſionis,ac ſi alibi nõ eſſet.Quare malè appellat eam Scotus adductiuam.Imò eſt vera cõuerſio.Incipit em̃ illic eſſe corpus,vt ſuprà diximus,nõ per aliquã mutationẽ,q̃ fiat in illo , ſed per tranſmutationẽ panis in ipſum.

Secundũ argumentum.

¶Secundũ argumentũ .S.Th. eſt.Illud,quod eſt terminus à quo, in qualibet conuerſione non remanet, niſi forſan in potentia materiæ,vt cùm ex aẽre fit aqua forma

ma aeris non manet actu,ſed in potentia materiæ,ex qua iterum poteſt educi:in hoc autem ſacramento ſubſtantia panis & vini ſe habent ſicut terminus à quo,corpus verò & ſanguis ſicut terminus ad quem,iuxta verbũ Ambroſij de cõſecr.diſt.2.Ante benedictionẽ illa (ſeu)alia ſpecies nominatur,poſt benedictionem corpus ſignificatur:ergo facta conſecratione ſubſtantia panis nõ manet,niſi fortè reſoluta iu ſuam materiam.Reſpondet ꝙ in generatione forma nõ conuertitur in aliam formam,quia cõuerſio eſt totius cõpoſiti in alterum cõpoſitum,ſed vna forma ſuccedit alteri in eodem ſubiecto:in tranſſubſtantiatione autem tota ſubſtantia panis conuertitur in corpus.Vnde non ſequitur.

Declaratur ſolutio S. Thom.

Hoc autem poſtremum verbum amphibolũ eſt: videtur nãque fauere opinioni ſuperius impugnatæ ꝙ ſubſtãtia panis manet.Illa enim fuerat cõſequentia: ergo non manet ſubſtantia panis,ſicut nõ manet forma corrupta.Cùm ergo ait,non ſequitur,videtur concedere quòd maneat.At verò cùm in ſolutione proxima dixerit, quòd ſubſtantia panis non manet,non eſt cẽſendus ſibi protinus contrarius.Igitur,verbũ ergo nõ ſequitur,referendũ eſt ad totam illationem:ſcilicet,non manet ſubſtantia panis niſi reſoluta in materiam,quaſi ſubſtantia panis maneat in potentia materiæ,ſicut forma dum corrũpitur:hoc enim negatur,quia tota cõuertitur in corpus.

Tertium argumentum.

¶Quæ quidem reſpõſio ex ſubſequẽti confirmatur.Arguit enim tertiò. Duorum contradictoriorum alterum oportet eſſe verum:facta autem conſecratione hæc eſt falſa, ſubſtantia panis & vini eſt aliquid:ergo verũ eſt quod ſunt nihil, atq; adeò annihilantur. Reſpondet verò,quòd licèt tunc hæc ſit falſa, ſubſtantia panis & vini eſt aliquid, non tamẽ ſequitur,quòd ſit annihilata:quia id, in quod panis cõuerſus eſt(ſcilicet corpus)eſt aliquid,

Prudens reſponſio Sã. Thom.

Nota prudentem reſponſionẽ . Non em̃ ait, quòd illa res,quæ erat panis,eſt aliquid. Imò tota eſſe deſinit.

Dubium.

¶In argumentis quarti articuli tangitur dubium aliud. Vtrùm ſcilicet, ſicut Deus conuertit panem in corpus, poſsit quodlibet conuertere in quodlibet.Quod quidem dubium mouet Scotus & Duraud. diſt. 11.q.2.Hoc eſt enim vnũ ex præcipuis hæreticorum argumentis,quòd ſi conuertit Deus materiam panis in materiã corporis,& formã corporis Chriſti,quæ eſt anima rationalis, eadem ratione poſſet quãcunq; rem in aliã quãlibet conuertere,vt lapidem in angelum,quin verò in ſeipſum.

Scot.& Durand.

Et quidem Scotus ait,quancunque creaturam poſſe in quãcunque aliam conuerti,etiã ſi altera ſit corporea, altera verò ſpiritus,Durand.verò negat.

Primum argumentum.

¶Et arguit argumento,quod eſt primũ hîc S.Thom.In omni mutatione oportet eſſe ſubiectũ,quod priùs ſit in potentia,poſtmodũ verò in actu,vt.3. Phyſic.autor eſt Ariſto.Nam qa materia aẽris eſt in potentia ad formã aquæ , ex aẽre fit aqua,& eadem ratione,inquit Durand,forma, quæ corrũpitur,debet manere in potẽtia eiuſdem materię,ex qua iterum poſsit educi. Ex quo infert,ꝙ nullum materiale poteſt conuerti in angelũ,quia non cõmunicant in materia: neq; corruptibile in cęlum,quia non cõicant in materia eiuſdẽ rationis.Igitur cũ nõ ſit dare aliquod ſubiectũ panis & corporis Chriſti,qa de ratione totalis ſubſtantiæ,vt ait Ariſto.in prædicamento ſubſtantię,eſt:vt non recipiat in ſubiecto,ſit vt panis non poſsit conuerti in corpus.

Secundũ argumentum.

¶Secundò addit argumentũ,quod facit S.Tho.ſecundo loco.Quãdo vnũ cõuertit in alterũ,forma illius,in quod fit conuerſio,debet recipi in eadẽ materia, in qua erat forma cõuerſi,vt patet dum aẽr cõuertitur in ignem, & cibus in ſubſtantiã aliti:ſi ergo panis cõuertitur in corpus Chriſti,ſit vt forma Chriſti informet materiã,quæ priùs fuerat panis. Ecce argumentũ,quo Durand.concludit ſuum errorem:ſcilicet,quòd materia panis manet in ſacramento.Hoc autẽ iam oſtenſum eſt non ſolùm falſum,verùm & erroneũ.

Solutio D. Thomæ.

¶Reſpondet ergo D.Tho.propoſitiones in his argumentis aſſumptas intelligendas eſſe duntaxat in tranſſubſtantiationibus naturalibus: nam cùm agens naturale nec deſtruere poſsit,nec producere materiã,illam prærequirit,vnde vnã formam pellat,& aliã ſubinde inducat.Secus autem de Deo credendũ,qui ſua infinita virtute materiã ipſam creauit,atq; adeò mutare in aliam quãcunq; poteſt. Quod qui negant, nimiùm ſunt rationibus naturalibus alligati,neque infinitam Dei virtutem,vt par eſt, ſuſpiciunt.

Tertium argumentum.

¶At verò vt exploretur vtrùm vnam quanq; rem poſsit deus in quamlibet conuertere,arguit S.Thom.tertiò.Eorum , quæ ſunt inter ſe diuerſa , nunquã vnum fit alterum ſicut albedo nunquam fit nigredo,licèt album fiat nigrum,vt.1.Phyſic.ait Ariſto. ſicut autẽ duæ formæ contrarię ſunt ſecundùm ſe diuerſæ,tanquã principia formalis differentiæ,quæ diuerſas ſpecies conſtituit:ita & duæ ſignatæ materiæ,quia principia ſunt materialis diſtinctionis inter indiuidua, ſunt ſecundùm ſe diuerſæ:ergo neque vna forma poteſt conuerti in aliam,neq; vna materia in aliam, atq; adeò nec panis in corpus. Reſpondet D. Thom. ꝙ

licet

Universidad de Deusto
Biblioteca

licèt virtute agentis finiti nec forma posit cõuerti in formam, nec materia in materiam, qa habet limitatam virtutem agendi educendo formas de potentia materiæ, quã supponit: id autem fieri potest virtute agentis infiniti, quę se extendit ad totam rerum naturã, neque habet limitatum modum agendi. Et ad illud de diuersitate respõdetur, q̃ quãuis materię inter se, & inter se formæ diuersæ sint, nihilominus cõueniunt in ratione entis. Ob idq; Deus quicquid est entitatis in vna, in id, quod est entitatis in altera potest cõuertere. Fecit autẽ entitatis mẽtionẽ, vt doceret, id quod in materia est pura potentia, aut priuatio, nõ posse propriè cõuerti in aliud. Cõuersio nãq; propriè in vtroq; extremo dicit ens positiuũ. Cùm enim quidpiã ex nihilo fit, aut reducitur in nihilũ, nõ est conuersio, neq; ex cæcitate, neq; in cæcitatem. ¶Vtrũ verò res corporalis posit in merè spirituale cõuerti S. Tho. infrà artic. 6. & inferiùs quæst. ꝓxima art. 1. negare videt, & Durand. loco citato planè negat. Scotus tamen cõcedit, cui hic Caieta. subscribit. Neq; verò est opinio oĩno improbabilis. Quod enim lapis modo superiùs impugnato manente eadem re, quæ modò est lapis, fieret angelus, nõ est intelligibile: neq; q̃ eadẽ res, quę modò est granum tritici, postea fit cælũ nõ aucta materia. Quòd autẽ desitio lapidis terminaretur ad productionẽ angeli, licet nõ sit multũ intelligibile, & ideo pars negatiua est sustentabilis, nihilominus nõ est tam euidens repugnantia, quin de potentia dei possibile appareat. ¶Sed arguit Durandus, absurdũ esse concessu, vt lapis cõuertatur in angelũ: nam materia, inquit, quomodo in spiritũ conuertatur? Respondet autem q̃ modo explicato non ita est euidenter impossibile. ¶Sed arguit secũdò. Angelus, quia materiam non habet, nec potest nisi per creationẽ incipere esse, neq; desinere nisi per annihilationẽ: si autẽ lapis cõuerteretur in angelum, ille inciperet per conuersionẽ, & si ipse conuerteretur in lapidem, desineret pari modo. Respondetur autem, quòd quanuis lex ordinaria secundùm naturam angeli sit, vt neq; nisi per creationem incipiat, neq; desinat nisi per annihilationem: tamen absoluta Dei potentia aliud facere potest. ¶Arguitur autẽ. Ergo, vt suprà insinuabamus, posset Deus creaturam aliquam in se ipsum conuertere, vel se in illam. Ait enim hic S. Thom. ob id quòd res in ratione entis conueniunt, posse Deum quãcunque in alteram conuertere: Deus autem & creatura conueniunt in ratione entis: ergo similis fieri potest conuersio. ¶Secundò arguit Scotus. Diuinitas potest terminare assumptionem humanitatis, quæ est actio Dei: ergo & conuersionem creaturæ in ipsum. ¶Ad hoc respondetur, naturæ diuinitatis repugnare, vt ipsa in rem aliam, vel alia in ipsam mutari possit. Hoc enim sonat nomen Dei: scilicet, purũ actum, qui nihil habet potentiæ passiuæ, vt ip se fiat ex alio, vel ex ipso aliud. Quocirca dum ait S. Thom. quando ratio entis est illis vniuoca: de deo autem & creaturis non nisi analogicè prædicatur, quęcunque conueniunt in ratione entis posse transmutari, intelligit. De assumptione autem humanitatis diuersa est ratio: per illam enim deus non fit, imò perficit naturam assumptam tribuẽdo illi esse suppositi. ¶Quòd si hic perconteris, an cõuersio panis ita fiat in corpus Christi, vt materia in materiam, & forma in formam, quæ est anima rationalis, transubstantietur, statim articu. 6. respondebitur.

Scotus

Respõsio

Interrogatio.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm in hoc sacramento remaneant accidentia panis & vini.

QVoniam dictum est panẽ in sacramento nõ manere, sed conuerti in corpus, quæritur de accidẽtibus vtrum maneãt. Et respõdetur affirmatiuè, accidentia manere. Neq; verò quæstio tanquã dubia submota est: nã sensus ipi huius nos admonent veritatis, tametsi fide credamus accidẽtia manere sine subiecto: sed vt rõnibus fulciatur & à cõtrarijs defendatur. Ratio prima inde sumitur, q̃ Deus omnia disponit suauiter secundùm eorum naturã, quibus prouidet: non est autẽ hoibus consuetũ, imò esset horribile, carnem hominis comedere, & sanguinẽ potare: hac ergo de causa, ꝓponuntur nobis caro & sanguis sub eorũ speciebus, q̃ frequẽtius in vsũ humanũ veniunt, vt sunt panis & vinũ. Secundò ne hoc sacramentũ ab infidelibus irrideret si in propria specie dñm mãducaremus. Et tertiò vt dũ inuisibiliter corpus & sanguinẽ Dñi sumimus, hoc prosit ad fidẽ: nã vti ait Gregorius, fides nõ habet meritũ, vbi humana ratio præbet experimentũ. ¶Veritas hæc perinde atq; illa superior de trãssubstantione eisdem decretis constabilitur: nam si panem non manere, fide credimus, & species videmus, tangimus, & gustamus, planè colligitur illic manere accidẽtia sine subiecto. Et ideo eisdẽ sancitur decretis. Vt can. Nos autem. de consecratio. distinctio. 2. ex Augustino hoc citato libr. sententiarum Prospe

Conclusio

Expositio vitiũ.

Prosperi, vbi ait. Nos autem in speciebus panis & vini, quas videmus, res inuisibiles (id est carnem & sanguinem) adoramus. Et can. Species. eadem est confessio Gregorij. Et in concilio Lateranensi. cap. firmiter. de summa trinitate. Et in concilio Florentino. & Tridentino suprà citatis idem extat decretum. Atqui rationes decentię huius, vt scilicet Christus nõ sub speciebus carnis & sanguinis, sed sub specie bus panis & vini nobis relinquerent sacramẽtum, quæstio. præcedenti articu. 1. locupletius explicuimus. ¶Existit autem contra hanc veritatem argumentum. Accidentia rei non sõlum sunt illa quinti prædicabilis, quæ possũt adesse & abesse, verũ & ꝓpriæ passiones quarti prædicabilis, quæ fluunt ex essentia subiecti, vt risibilitas in homine, & potentię animę: hæc autem nõ possunt sine subiecto manere. Ob id enim dicuntur accidentia inseparabilia: ergo hæc panis & vini propria accidentia nõ permanent in sacramẽto. Offendas forsan aliquos, qui arbitrentur hæc accidentia adeò esse inseparabilia, vt Deus per suam omnipotentiam nõ possit illa seruare sine subiecto. Esset tamen error, cirça hoc sacramentum id negare. Nam ecclesia, vt ex canonibus modò citatis constat, transubstantiationem nudę substantiæ in substantiam confitetur, manentibus accidentibus absque vlla eorum distinctione. Id q̃ cõfirmatur, quia omnes perinde proprietates panis ac vini manent in sacramento, ac si substantiæ ipsæ persisterent. Quare hoc est inuincibile argumentum contra Thomistas, si qui sint forte, dicentes propriam passionem non posse seruari per potentiam diuinam sine subiecto, sicuti è conuerso potest Deus seruare hominem absq; qualitate illa, quæ est risibilitas, licet per aptitudinem diceretur risibilis.

Argumentũ ꝓprijs rationibus.

Dubiũ præsentium.

¶De reliquis difficultatibus, quæ ex ista accidentium existentia sine subiecto emergũt, distinguam sequenti. quæst. 2. habendus est latissimus sermo. Hic autem vnum hoc est dubium præsenti articulo annexum, nec prorsus inutile scitu (Tangit enim illud Diuus Thomas in argumento tertiò.) Videlicet, vtrùm sicut manent accidentia panis & vini, ita maneat notitia tã intellectiua quàm sensitiua, quæ antea erat, panis & vini. Nam cùm fide credamus illic non manere panem, apparet per eandem fidẽ tolli notitiam panis & vini. Nonnulli summulistæ, & vt sic dicamus, Terministæ, arbitrantur nullam nos habere rerum notitiam sensitiuã, præterquàm accidentium, quæ sensibus obiiciuntur. Itaq; nõ habemus visionẽ niuis, sed albedinis: neq; mellis sensum, sed dulcedinis. Et secũdũ istos manifestũ est easdẽ manere notitias, cũ eadẽ maneãt obiecta. At verò isti in superficie de rebus philosophãtur. Cognoscimus emi intuitiue substãtas nõ solũ ꝓ notitiã intellectiuã, verũ & per sensitiuã. Quis emi neget me videre non solũ alborẽ, verum & niuẽ, & hominẽ, & gustare panem, & vinum, & audire loquentem. Vbi enim ait Aristote. q̃ accidentia magnam partem cõferũt ad cognoscẽdum quod quid est, nõ solùm intelligit q̃ per accidentia iudicamus de rerum substantia, verum q̃ per ipsa intuemur easdem substantias tam per sensum quàm per intellectum. Intellectiua enim notitia ex sensitiua gignitur. Et ratio naturalis est, quòd accidentia sunt substantiarum instrumenta. Vnde sicut ignis per calorem agit ad producendum alterum ignem, ita, & per eundem calorem producit notitiam sui ipsius. Et pariter nix per alborem cernitur. Idemque de cæteris sentiendum. Quòd si isti respondeant, nos non sentire substantias, sed argumentatiuè cognoscere esse sub accidẽtibus, arguitur contra. Illa argumentatio non fit in sensu, sed in intellectu: & tamen ante operationes intellectus cognoscimus substantias: imò & bruta easdem cognoscunt.

¶Vt ergo res per distinctionem eluceat, notitia alia est sensitiua, atq; alia intellectiua. Sensitiua autem non potest esse nisi apprehensiua: quia sensus exterior non iudicat: eademq; esse debet intuitiua & cõnotatiua, scilicet, Hoc album, hoc dulce &c. Quæ quidem licèt complexè exprimantur, sunt tamen simplices. His autem similes notitiæ respondent in intellectu, ex quibus intellectus ipse abstrahit notitias absolutas: scilicet, homo, lapis &c. In respõsione ergo quæstionis sit hæc prima propositio. Post consecrationem manent eædem notitiæ sensitiuæ quæ erant ante consecrationem: scilicet, hoc album, hoc sapidum, hoc rotundum, & similes, non solùm in sensu exteriori, verùm in interiore. Hoc primum patet experientia: quia sensus nihil dum fit consecratio mutatur. Et enim dum Turca consecrare cernit hostiam, eandem retinet sensitiuam notitiam, post consecrationem: notitia autem sensitiua eadẽ permanet in nobis, quę in infidęli. Quare si qs nostrũ duas hostias videret, quarum altera esset cõsecrata, altera verò nõ, eandem haberet apprehensiuã notitiã. ¶Idemq; ostẽditur ratione physica, quã D. Tho. in arti. sequenti in solutione tertij docet. Accidentia nãq; sunt substantiarũ virtutes ad producendum in sensibus notitiã earundẽ substantiarũ: ergo vbicũq; sint, etiã sine subiecto, retinebũt eandẽ

Sententia autoris.

Prima propositio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eandem virtutem: si cuti calor, qui est virtus ignis, vbicunq; poneretur etiam per se sine igne calefaceret: imò arbitror si summus esset, ignem produceret. Sicut virtus seminis mortuo generante gignit animal. Quapropter licèt miraculum sit accidentia remanere in sacramento absq; subiecto, tamen naturale est, vt notitias substantiarum earum generent in quibus præfuerant, ac si eisdem inessent, non solùm in sensu, verùm & in intellectu.

Argument. ¶Sed arguis. Ergo illæ notitiæ essent intuitiuæ panis & vini sicut antea: postquàm eędem manent. Consequens tamen apparet falsum, quia panis & vinum non sunt iam tunc præsentia.

Responsio. Respondetur, forsan nominalem esse disputationem, atque adeò dici posse, quòd eadem notitia quæ in præsentia obiecti erat intuitiua, in absentia fit abstractiua. Libentiùs tamen astruxerim manere intuitiuas: quia naturam secundum se non mutant. Neque verò de notitia tantùm accidentium in abstracto loquimur, illam quippe planissimum est, esse intuitiuam, sed de notitia quoque connotatiua panis & vini. Etenim licèt non sint præsentia in se, sunt tamen præsentia in sua virtute: scilicet, in accidentibus, quæ vim retinent conseruãdi easdem notitias. Imò & notitia simplex, & absoluta panis, quę manet in intellectu, censetur eadem ratione tunc intuitiua. Quapropter ex natura sua, nisi per supranaturalem fidem impedirentur, iudicium in intellectu producerent illic esse panem & vinum.

Secũda propositio. ¶Secunda propositio. In christiano non manet notitia iudicatiua, qua iudicatur illic esse panem & vinum: nam & si illa apprehensiua intuitiua, ex natura sua tale produceret iudicium, nihilominus per fidem impeditur, vt potè quia creditur illic abesse panem & vinum. In infidelibus autem naturaliter gignitur erroneum iudicium. ¶Quod si arguas. Ergo Deus illos decipit, negatur cõsequentia: quoniã credere fidei mysterium renuunt. Quid autem de illis qui inuincibiliter ignorant hostiam esse consecratam? videtur Deus illos seducere. Respondetur quod nec istos decipit, quoniam illud falsum iudicium res ipsæ naturales sua virtute inducunt (nempe accidentia) veluti qui hastã videt, cuius medietas est in aqua, & medietas in aëre, non à Deo fallitur, iudicans esse fractam, sed ab ipsa specierum visualium refractione.

Primum argumentum. ¶Primũ argumentũ S. Tho. est. Substantia, vt. 7. Metaphy. autor est philosophus, naturaliter prior est accidente, cũ igitur facta consecratione nõ remaneat substantia panis, apparet vt nec maneant accidentia. Respondetur, quòd cùm effectus, vt li. de cau. legitur, plus à prima causa, q̃ à secunda dependeat, potest accidens absq; sustentamento substantiæ virtute Dei sustentari. ¶Secundo & tertio argumentis insinuatur dubiũ, quod nos modò enucleauimus. Arguitur enim. In sacramento veritatis nulla esse debet fallacia: at cũ per accidentia de substãtia iudicemus: fit vt si accidentia sine substãtia remaneant, humanum iudicium decipiatur: nõ ergo id huic sacramẽto conuenit. 2. Arg.

¶Accedit tertiò, quòd quanuis fides nostra non sit rationi subiecta, non tamen est contra, sed supra ipsam (vt. 1. parte quæstione. 1. articulo. 1. ostensum est) ratio autem nostra à sensu ortum habet: non ergo debet fides sensibus repugnare: repugnare autẽ videtur dũ per accidentia iudicamus panem illic esse: per fidem verò contrariũ credimus: ergo hoc non congruit dignitati sacramenti. Ad hæc iam nos respondimus nullam offerri in hoc sacramento deceptionem: nam sensus quorũ proprium obiectum sunt accidẽtia, per notitiam apprehensiuam, qua illa cognoscunt, non falluntur quia nihil dicant: intellectus autẽ, cuius propriũ obiectum, vt habetur. 3. de anima, est substantia, per fidem corrigitur, ne iudicet illic esse panem & vinum: quare fides nõ est cõtra sensus, sed est genitrix iudicij, ad quod sensus non attingit. Si enim sensus iudicaret illic esse panem, fides esset cõtra ipsum, illud tamẽ iudicium extra sensuum lineam est. 4. Arg. ¶Quarto arguitur. Id, quod facta cõuersione manet, est subiectum conuersionis: si ergo accidẽtia permanent, vicem habere videntur subiecti, quod quidem accidenti repugnat: nam vnum accidens non est subiectum alterius, saltem, quod (vt aiunt philosophi) nam quantitas subiectũ est, quo mediãte reliqua accidentia insunt substantiæ, & intellectus est subiectum, quo mediante habitus inhærent animæ. Respondetur huic conuersioni non subesse subiectum trãsmutationis: accidentia verò hanc habent subiecti similitudinẽ, quòd permanent sub vtroque transmutationis extremo.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm facta consecratione remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

QVemadmodum Durandus excogitauit materiam panis manere in sacramento, ita fuere, qui relinquii illic cẽsebant formam eius substãtialem

tialem sine materia. Ob idq; licèt quæstio inter catholicos non sit dubia, mouetur tamen vt veritas ab illo errore protegatur. Est ergo conclusio. Forma substantialis panis & vini non manet in sacramento. Primò, quia si forma illic maneret, nihil de pane conuerteretur in corpus Christi, nisi sola materia: quare conuersio non fieret in totum corpus, sed in eius materiam. Negare hìc videtur D. Tho. posse Deum materiam solam conuertere in matẽriam & formam corporis Christi: nam suppo nit non nisi materiã in solam materiam posse mutari: eò q̃ anima Christi est spiritualis. Qua re virtute consecrationis non esset illic totum corpus; atque inde fieret forma falsa, Hoc est corpus meum. Secundò, quia si forma panis maneret: aut persisteret in materia, aut ab illa separata. Primum dici non potest, nam si in materia panis persisteret, tunc tota maneret substãtia panis, quod suprà impugnatum est. In aliam verò materiam transire non potest, quia vnaquęq; forma vendicat suam sibi materiam dispositam. Si verò seruaretur separata à materia, tunc fieret forma per se intelligibilis, & per se intelligẽs. Omnis enim forma est huiusmodi, vt in Deo patet, & angelis, & animabus nostris. Est autem ratio hæc S. Thomę nimium metaphysica, cõtra quã arguitur. Forma panis est res distincta à materia: ergo potest Deus illam absq; materia per suam omnipotentiam seruare, eãdemq; in esse corporeo vt non esset per se intelligibilis. Nõ desunt ex discipulis sancti Thomæ, qui ipsum vsq; adeò literaliter intelligant, vt Deũ negent posse seruare formam separatam, quin fiat per se intelligibilis, imò neq; albedinẽ sine subiecto, quin faciat illam esse substãtiam intelligibilem. At vero S. Thomã philosophatur tam crassa Minerua, vt id negaret. Concedit enim quantitatem panis manere in sacramento sine substantia, cur non concederet posse Deum seruare eius formam sine materia? At verò supponit semper non fieri miracula sine necessitate: & ideo loquitur secundùm naturam rerum: forma autẽ quæ natura sua separabilis est à materia, est per se intelligibilis, & intelligens, vt anima rationalis, & angelus. ¶Tertio id probatur, nam accidentia panis ob id præcisè in hoc sacramento perdurant, vt per ipsa videatur, tractetur q́; corpus Christi, quod fieri non posset nisi toto pane depulso, corpus sub speciebus contineretur.

Propositio ad thesim. ¶Conclusio præsens, nẽpe formam substantialem panis nõ manere in sacramento, perinde est de fide catholica, atq; alia, quæ contra Durandum cõstituta est, videlicet, non manere materiã. Nam eodẽ modo repugnat transsubstantiationi, quã (vt tam multis canonibus suprà ostensum est,) ecclesia fieri cõfitetur in hoc sacramento. Trãssubstantiatio enim trãsmutationem dicit totius substãtiæ, cuius ideo nulla pars permanet, vt corpus dũtaxat & sanguis sub eisdem speciebus adorentur, & sumãtur.

Primum argumentum. ¶Est ergo primũ argumẽtum S. Thomæ non cõtemnendũ. Accidẽtia omnia panis permanent in sacramento: forma autem panis est accidens: quoniam fit per artem, quę quidem ars formam substantialem producere nõ potest: ergo illa forma permanet. Negat autẽ minorem: quia ars licèt per se solam non posit formam substantialem producere, vt patet in statua, nihilominus applicando actiua naturalia passiuis, eadem virtute naturali fieri potest, vt substantia gignatur. Hac enim arte magi Pharaonis ranas fecerunt & serpentes. Pari ergo modo per cõmassationem farinæ cũ aqua, & decoctionem per ignem fit forma substantialis panis. ¶Perspice hìc illud, quod. q. præcedenti art. 3. cõtra Scotũ adnotauimus: nempe panem specie differre à pasta: alioqui forma panis nõ haberet supra formam paltæ nisi accidentia, quæ recipit in furno: scilicet, duritiẽ, & saporem &c. Vnde, vt bene hìc arguit Caietanus, cùm ex decretis ecclesiæ hoc solùm habeamus q̃ sola substantia cõuertitur in substantiam, fieret cõsequens, vt forma panis nõ converteretur, sed permaneret in sacramento, quod apparet concessu absurdum. Scotus nã que non absolutè, sed cũ restrictione debet dicere, q̃ forma panis quantũ ad id, quod in ipsa est substantiale, desinit esse.

Caietanus. Secundũ argumentum. ¶Secundò arguit S. Thom. forma corporis Christi est anima rationalis, quæ, vt habetur. 2. de anima, est actus corporis physici organici potentia vitam habentis: sed forma panis cum sit corporea non potest in animã spiritualem cõuerti: ergo illa permanet. Vide quomodo non admittit formam panis eo q̃ corporalis est, converti simpliciter in animã secũdum suũ esse spirituale, sicut nec cõcesserit, materiã posse in animã converti. Nisi forsan nõ loquatur de potentia Dei absoluta, sed de ordinaria ex vi cõsecrationis. Respondet ergo supponendo in homine non esse nisi vnicã formam, quæ ordine quodã tribuit ei ominem perfectionẽ, vt esse, & esse corporeum, & animatũ & rationale: virtute autẽ consecrationis, vt forma sonat, solum est illic corpus: quare forma panis conuertitur in animam, quatenus dat esse corporeũ, non autem quatenus dat esse animatũ, aut rationale. Sco-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus verò dist. 11.q.3. negat conuersionem formæ panis vllo pacto in animam Christi fieri, sed fieri, inquit, in formã corporeitatis. Hanc autem ambiguitatẽ quæstione proxima ar. 1. congruentius enodabimus. ¶ Sed cõtra hanc solutionem S. Thomæ huius secundi argumenti posset fieri aliud. Si enim materia conuertitur in materiam, & forma in formã, duæ sunt conuersiones. Et quidem Pal. di. 11.q.3. & Marsilius.q.8.art.2. sic videntur sentire. Ex eorum autẽ opinione subsequeretur eadẽ ratione, q; vna medietas materiæ deberet conuerti in vnã medietatẽ alterius materiæ, & altera in alteram. Et sic de minoribus partibus. Et tamen non potest signari quę pars in quã conuertatur. Et ideo melius est forsan dicere, q; non est nisi vna cõuersio totius in totũ, per quã syncretius seruatur veritas formę, Hoc est corpus meũ, quæ vnã designat cõuersionem. Quare S. Tho. noluit aliud dicere, quàm q; sic panis vnica cõuersione cõuertitur in corpus, vt materiæ materia, & formæ forma respondeãt. ¶ Tertiò arguit. Propria operatio rei sequitur formã substãtialẽ eius: sed illud, quod manet in hoc sacramẽto nutrit, & eam operationẽ facit, quam faceret panis existens: ergo illic manet forma. Respondet autem operationũ panis quasdã consequi ipsum ratione accidentiũ, sicut immutare sensus, & tales operationes illic inueniũtur in speciebus panis post consecrationẽ, quia permanent accidentia. Nota doctrinã, quã nos articulo præcedẽti premisimus, q; scilicet accidentia producunt notitias sensitiuas panis, scilicet, Hoc albũ, hoc sapidũ &c. Aliæ verò sunt operationes, quæ cõsequũtur panẽ ratiõe materię aut formæ. s.q; verè nutriũt tanquã cibus, & conuertũtur in vermes. Et hoc nõ fit per accidentia, nec per panẽ, sed per diuina miracula, vt in subsequentibus monstrabitur.

Vtrum sint plures cõuersiones.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm ista conuersio fiat in instanti.

Conclusio.

DE modo itẽ cõuersiõis quęritur an sit instãtanea. Et respondet cõclusiõe affirmatiua, q; scilicet est instantanea. Probatur, quia fit virtute diuina, quæ cùm sit infinita, a nullo tempore pendet. Et declarat subinde ratione naturali. Triplici enim de causa, p; ductio aliqua fit in momẽto. Vno modo ex parte formæ, quæ est terminus productionis, quæ quidem dum recipit magis aut minus fit successue, vt sanitas. Sed si non recipit magis & minus qualis est omnis forma substãtialis, fit in tẽporis momẽto. Vnde omnis generatio fit in instãti, atq; adeò nõ dicitur motus, sed mutatio. Secũdo modo ex parte subiecti, q; quidem, si nõ est in vltima dispositione ad formã, successiuè disponitur, vt lignũ successiuè calorẽ suscipit: vbi autem summũ susceperit, in instãti producitur forma ignis. Vnde aer, quia diaphanus est applicato luminoso in instanti suscipit lumẽ. Tertio modo actio fit in instanti propter infinitam agentis virtutem, q; scilicet super naturam vno momento potest materiam disponere, vnde Christus quo pũcto dixit, ephetha, quod est, aperire, aperte; sunt surdo aures, & linguæ vinculum dissolutum. His ergo omnibus causis cõuersio sacramentalis est instãtanea. Etenim neq; corpus Christi suscipit magis aut minus, neq; conuersio subiectum supponit, in quo fiat transmutatio, & fit virtute Dei infinita.

Expositio articuli.

¶ Conclusio hæc præsentis articuli licèt prima facie nemini sit dubia, nihilominus propter amphibologiã fit contra eã argumentũ, quod tyroni theologo posset molestiã exhibere. Arguitur enim sic. Conuersio fit per illam verborum formam, Hoc est corpus meũ, quæ est practica, idest, efficiens quod significat: illius autẽ prolatio tempore durat: ergo toto illo tempore fit cõuersio atq; adeo non est momentanea. Et confirmatur. Conuersio & consecratio idem sunt, toto autem tempore, quo sacerdos profert verba, verum est dicere, Iste consecrat: ergo patiter verum est dicere, Iste transsubstantiat panem in corpus. Enimuerò in causis, quæ successiuè applicantur, siue naturales sint, siue artificiales, toto tẽpore verificatur verbum actionis. Dicimus enim quãdiu panis est in furno, ignis facit panem, & quandiu artifex sculpit lapidem, facit statuam: ergo conuersio non in instanti, sed in tempore fit. Respondetur, q; conuersio & consecratio vsu & more loquendi accipitur dupliciter. Vno modo pro applicatione causæ, seu pro actione & motu tendente ad conuersionem. Et isto modo non est negãdum quin toto tempore conuersionis fiat cõsecratio, sicuti & toto tempore, quo durat forma baptismi fit sanctificatio. Alio modo accipitur pro termino illius actionis, qui est desitio panis & inceptio corporis, & hæc fit in instãti terminatiuo verborũ, quo pacto & in baptismo infunditur gratia. Sicuti & in naturalibus

Responsio.

libus toto tempore, quo aër in cauernis terræ humectatur & ingrossatur, aqua gignitur, & tamẽ forma eius substantialis in instanti terminatiuo producitur.

¶ Emergit hinc tamen argumentum, q; cùm ad desitionem panis incipiat corpus, necesse est assignare quo in instanti vnum desinat, atq; alterũ incipiat. Nam si panis desinat per vltimũ sui esse, tunc vel in eodem instanti incipit corpus, & sic in eodẽ erunt ambo, quod est falsum, vel incipiet in altero, & tunc duo instantia erũt immediata, aliàs in tẽpore medio essent species & panis & corpore vacuæ.

Primum argumentum.

¶ Hunc ergo nodum intendit D. Tho. argumento primo dissoluere. Arguit enim sic. In cõuersione prior est substantia panis, & posterea substantia corporis Christi: nõ ergo ambo sunt in eodem instanti, sed vnum in vno & alterũ in altero: sed inter quæcunque duo instantia datur tempus mediũ, quia non possunt esse immediata, aliàs tempus componeretur ex indiuisibilibus momentis, quod est tam impossibile, quàm q; continuum componatur ex indiuisibilibus punctis: nam vt ait Philosophus. 6. Physic. indiuisibile additũ indiuisibili non reddit maius, ergo cõuertio debet fieri in eo tẽpore, quod est inter vltimum esse panis, & primum esse corporis: aliàs species illo tẽpore essent sine pane & corpore.

¶ Ad intellectum responsi, quod rudibus Philosophię nõ est vsq; adeo peruiũ, animaduertendum, q; corpus (& similiter sanguis) incipit esse in sacramẽto per primum sui esse momentum, sicuti forma substantialis dum generatur: nam quæ secundum se tota incipiũt esse in instanti, nequeũt aliter incipere. Panis autem cogitari quidem potest desinere aut per vltimũ sui esse, aut per primum non esse. Fuerunt ergo qui arbitrati sunt desinere in sacramento per vltimum sui esse: nam re vera si Deus mundum annihilaret, illo modo mundus esse desineret. Ob idq; subsequenter dicere tenebãtur, non eodem instanti quo panis desinit, corpus incipere: aliàs in eodem instanti essent, ac subinde illa duo instantia esse immediata, ne inter illa tempus admitterent quo essent species sine pane & corpore. Igitur qui id fuisse inebant, quadripertiti sunt. Primi enim aiebant, quod quamuis in eodem tempore non possunt esse duo instantia immediata, sicut neque in eadem linea duo puncta, si tamen referantur ad diuersos motus, quales sunt desitio & inceptio, nihil obstat quominus sint immediata. Sicuti dum duæ hastæ è regione oppositæ se contingunt: tunc enim extrema earum puncta sunt immediata. Responsio tamẽ est sophistica: quoniam vnitas vel pluralitas tẽporis non sumitur in ordine ad vnum vel ad diuersos motus horũ inferiorum, qui finiuntur, sed in ordine ad motum cæli, qui est vnus & perpetim cõtinuus. Quapropter vniuersa instantia sunt in eodem tempore, atque adeo esse nequeunt immediata, sed vnum quodlibet coniungit tempus præteritum cum futuro, ac proinde est vtriusque terminus. Alij secundo dicebant, quòd licet in tempore, quod est mensura cœli, non dentur duo immediata instãtia, nihilominus sunt aliquæ operationes non depẽdentes ex motu cœli, vt sunt angelorum actiones, quæ possunt habere instantia immediata. Angelus enim potest esse nunc hic, & immediate in cœlo, quia neq; à loco neq; à tempore pẽdet, vt 1.par.quæst. 53.ar.3. demonstratum est: quare illa duo angeli instãtia sunt immediata. Et cùm hęc conuersio fiat actione Dei qui ex tẽpore non pendet, idem hic affirmabant. Sed tamen nec hæc solutio ad rem pertinet: quoniam licet conuersio à virtute diuina fiat, fit tamen per verborum formam, quæ temporali successione profertur. Tertij ergo dicebant, quòd instans desitionis panis, & aliud inceptionis corporis Christi, sunt duo per ordinẽ ad mensurata: scilicet, ad panẽ & corpus, sunt tamen vnum in ordine ad tẽpus mensurans. Exemplum est supra positũ. Dum enim duę hastæ è regione se cõtingunt, puncta intrinseca terminantia sunt duo, sed illud, quod in loco illis respondet, quo se contingunt, est vnum. Attamen & hoc quoque cauillum est, quoniam instantia non dantur intrinseca in motibus desitionis panis, & inceptionis corporis Christi, sicut sunt puncta in lineis inuicem se tangentibus, sed solùm extrinseca in tempore mensurante: quare nec duo possunt esse immediata, neq; idem potest esse vltimũ panis & primũ corporis, aliàs in eodem essent panis & corpus. Alij ergo dicebant, quod illa instantia sunt idem re, differentia verò ratione. Sed neq; hoc quicquam valet: nam differentia rationis nõ facit mensuram rei. Quare idem sequeretur, absurdum, quod in eodẽ instanti essent panis & corpus. ¶ His ergo repulsis quatuor erroribus, legitima responsio est, panem nõ desinere per vltimum sui esse, sed per primum non esse. Et ratio est, quia licèt transsubstantiatio fiat virtute diuina, quæ per se non dependet à motu, fit tamen mediãte verborum forma, quę successiuo motu profertur, & ideo desinit panis quando desinit

Quatuor errores in Philosophia.

Solutio legitima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prolatio. Motus autem non potest desinere per vltimum sui esse: nam quandocunq; est restat aliqua eius pars futura, sed per primū non esse: quare nō sunt duo instātia desitionis panis & inceptionis corporis, sed vnum in quo corpus incipit per primum sui esse, & panis desinit per primū nō esse. Et hoc vocat hic D. Th. vltimū instās prolationis verborū: scilicet, intrinsecum, in quo prolatio non est, & immediatè antea erat. Quare panis fuit in toto illo tēpore præcedēti, quod extrinsecè terminatur ad illud instans.

Arg. cōtra. ¶Quod si cōtra sic arguas. Quod nō est, nullius est causa: forma cōsecrationis in illo instāti nō est: ergo nō est causa existentiæ corporis Christi in sacramento. Respōdetur ad maiorem, quòd licet tunc non sit causa, quia nō est, fuit nihilominus causa toto tempore terminato ad illud instans, sic enim contingit in naturalibus, vt. 8. Physicorum docetur. Motus enim calfactionis est causa formæ substātialis ignis, quæ producitur in instāti terminatuo, quo motus desinit esse per primum

Aliud arg. non esse. ¶ Non autem deest & contra hanc sententiam argumentum. Sequeretur enim tunc quòd si scrupulosus morosusque sacerdos prolationem vltimæ syllabæ dictionis, meum, nimium prolixè protraheret, non inciperet illic esse corpus, donec pro suo libito ipse cessaret. Consequens tamen apparet absurdum: nam cùm primum incipit proferri syllaba, um, completa est significatio. Respō dere in scholis solebam, q; forte postquam incipit vltima syllaba, datur primum instās esse completæ significationis formę, in quo incipit corpus adesse per primū sui esse, & desinit panis per primum nō esse antequā proferatur tota vltima syllaba. Cui tamē magis placuerit dicere, quòd cōsecratio nō perficitur, nisi tota prolata forma, concedat consequentis huius argumēti: quia non est absurdum.

Corollariū falsum. ¶Ex his autem subsequi videtur corollariū, quod oēs cōcedunt: videlicet, q; si dum incipitur cōsecratio, inciperet panis naturali causa corrumpi, ita vt in illo primo instāti, quo deberet esse corpus, panis cum suis speciebus desinat esse, per primum nō esse cōcurrunt omnia, quæ sunt necessaria ad sacramētum omnium, materia, & forma, & minister, & tamen nō fit sacramētum. Ego tamē præterquam q casus vix est possibilis negarem materiam cō currere, debent enim species simul esse in momēto cōsecrationis, quod corrupto pane fieri

Secundū argumentum. nō potest nisi virtute consecrationis. ¶Secūdum argumentū S. Thō. est. In omni conuersione est fieri, & factū esse, quæ quidem non possunt esse simul: nam quod fit non factum est, & quod factum est nō fit: ergo in hac cōuersione est prius & posterius: quæ non possunt esse in instanti. Respondetur, q; in cōuersionibus momentaneis simul sunt fieri, & factum esse. Dicitur enim aër nunc primò illuminatus, quia iam habet lumē, & nunc simul illuminari, quia antea nō habebat lumē, & sic fit in hoc sacramento.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

ARticulus hic vltimus non parū ad superiorū explicationem cōducit, quo scilicet enunciationes explicā tur, quæ in hac conuersione inter eius extrema affirmari possunt, aut negari. Quas quidē D. Tho. profectò disertè enucleat. Iacit ergo primò quatuor pulchra fundamenta, quibus acutè comparat conuersionem hanc per vnum extremum ad creationem, & per alterū ad naturalem trāsmutatio nem, vt per duo extrema medium elucescat.

Primū fundamentum. ¶Est ergo primum fundamentum hoc. Hæc conuersio panis in corpus Christi in aliquibus cōuenit cum creatione & cum naturali transmutatione, & in aliquibus differt vel ab ambabus, vel ab earū altera.

Secundum fundamentū. ¶ Secundum fundamētū. In duobus cōuenit cū ambabus: scilicet, & in ordine terminorū, vt post vnum sit alius, atq; in eo quòd non sint simul. Enim verò in creatione esse est post non esse, vt mūdus post nihil: nunquam tamē sunt simul nihil & mundus. Pariter post aërem est ignis, & post album nigrum, nūquam verò vel aër est ignis, vel album nigrum. Eodem modo post panem est corpus, & nunquam est verum dicere, panis est corpus.

Tertiū fundamentum. ¶Tertium fundamentum. Conueniunt conuersio sacramentalis & creatio, in eo quòd in neutra supponitur subiectum, in quo recipiantur extrema transmutationis, in quo differunt à naturali transmutatione, in qua supponitur materia. Hinc ergo speculari incipe quemadmodum Sanct. Thom. illam destruat suprà expugnatam opinionem, quòd eadem res, quæ est panis, manet postea facta corpus. Tunc enim idem maneret subiectum, quod prius fuerat panis, & postea corpus.

¶Quar-

Quartū fundamentum. ¶Quartū fundamentū. Cōuersio hæc & trās mutatio naturalis cōueniunt in duobus, licèt parum dissimiliter, in quibus differunt à creatione. Primùm quòd in vtraq; vnum extremum trāsit in aliud, vt aër in ignem, album in nigrum, & panis in corpus: cùm tamen in creatione non ens, non transeat in ens. Dissimilitudo autem est, quòd panis secundū se totum transit in corpus: aër verò nō transit in ignem, nisi secundū formam remanēte materia, in qua præfuerat forma, quæ depellitur & recipitur noua. Secundò cōueniunt, quòd vtrobiq; remanet aliquid idem, quod nō accidit in creatione: dissimiliter tamen: quia in trāsmutatione naturali remanet cōmune subiectum, quæ inerāt subiecto. ¶ Ex his ergo quatuor fundamentis colligit sex conclusiones in hac conuersione asserendas, vel negandas.

Prima conclusio. ¶Prima. In nulla istarum trium conuersionum affirmatur vnū extremū de altero per verbum substantiuum præsentis temporis. Neq; enim cōceditur in creatione, non ens est ens; neq; in naturali transmutatione, aër est ignis, aut album est nigrum: neq; in hoc sacramento, Panis est corpus. Hæc conclusio colligitur ex secunda parte secundi fundamenti,

Secunda cōclusio. quo diximus, nunquam extrema conuersionis esse simul. ¶ Secunda conclusio. In omnibus hisce conuersionibus possumus vti hac præpositione, ex, vt dicamus in creatione, Ex nō ente fit ens: & in generatione, Ex aere fit ignis: & in alteratione, Ex albo fit nigrum: & in hac conuersione, Ex pane fit corpus. Atq; hæc est assertio Ambrosij, quam hic D. Tho. in argumēto. Sed contra citat. Legendū enim Ex pane, nō de pane, vt constat ex lib. 4. de sacramētis. c. 4. & ex can. Panis. de consecr. d. 2.

Tertia conclusio. Hæc elicitur ex priori mēbro eiusdem secūci fundamēti, vbi diximus in his omnibus cōuersionibus esse ordinem extremorū. Hæc enim præpositio, ex, nihil aliud dicit, quàm ordinē prioris, & posterioris inter terminum à quo, & terminum ad quem. ¶ Tertia conclusio. In hac conuersione sicuti, & in trāsmutatione naturali vti possumus nomine conuersionis, quod facere non possumus in creatiōe. Sicut enim dicimus: aër conuertitur in ignem, & album in nigrū: ita & panis conuertitur in corpus. In creatione verò non possumus dicere, quod non ens conuertitur in ens. Hæc propositio elicitur ex prima parte quarti fundamenti, quo diximus in conuersione naturali, & hac sacramentali vnum extremū transire in aliud, non autem in creatione: quoniā cōuersio nihil aliud dicit, quàm transitum vnius in aliud. Et hoc quoque adnotato aduersus illam refutatam opinionem, quòd res quæ erat panis, est postea corpus. Conuersio nanque dicit transitum: transitus autem substantiæ in substantiam dicit desitionem illius, quod transit. Sicut aër desinit esse cum transit in ignem. Nisi quòd illa, cùm trāsitus tunc fiat tantummodo secundùm formas manente materia, dicitur trāsformatio, & generatio: hæc verò, vbi tota substantia tranlit in aliam dicitur transsubstantiatio. Sed in cōuersione accidentali, vt cùm album conuertitur in nigrum, manet eadem substantia.

Quarta cōclusio. ¶Quarta conclusio. Illa, quæ ratione naturali cōueniunt ratione subiecti, non possumus in hac cōuersione concedere. Concedimus eñ, quòd album potest esse nigrum, & quòd aer potest esse ignis: quoniam verbum posse, dicit potentiam subiecti, quæ est ad diuersas, atque adeò ad oppositas formas. Licèt magis propria sit illa prior accidentalis, quia manet tota substantia sub vtroque accidenti, quàm hæc posterior, vbi non manet nisi materia. At verò in hac, inquit, conuersione, (& similiter in creatione,) quia non manet vnum subiectum, sicut dicere nō possumus, Nō ens potest esse ens: ita neque, Panis potest esse corpus. Perspice quàm planis verbis cōtradicat illi opinioni suprà confutatæ Caietani: nam si res quæ est panis, maneret postea facta corpus, manifestè inde colligeretur veritas huius, Panis potest esse corpus Christi, quia maneret tanquàm subiectum vtriusque extremi.

Quinta cōclusio. ¶Quinta conclusio. Eadem ratione non potest propriè dici, quòd de non ente fiat ens, vel quod de pane fiat corpus Christi: qa hæc præpositio, de, designat causam consubstantialem vtrique extremo, quæ quidem in naturalibus attēdetur penes conuenientiā in subiecto, quod hic non habet locum. Perpende differentiam inter, ex, &, de, illa enim non dicit subiectum sicut hæc, sed tantum ordinem. De, verò dicit causam materialem, vt de ligno fit statua. Et simili ratione non conceditur, q; panis erit corpus Christi, aut fit corpus Christi, sicut neq; in creatione conceditur, quòd non ens erit ens, aut fiet ens. Quoniam hęc omnia dicunt cōmunicationē in subiecto. Attē de iterum repulsam illius repudiatæ opinionis: nam si res, quæ modo est panis, maneret postea facta corpus, hæc est vera, panis erit corpus, & fit corpus, sicuti album erit nigrū.

Sexta cōclusio. ¶Sexta conclusio. Ob id, quòd facta consecratione manent accidentia panis, secundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

similitudinē huiusmodi locutiones concedi possunt, De pane fit corpus Christi. Ac perinde, Panis erit corpus Christi. Imò & de præsenti, Panis est corpus Christi. Quare hæ & tales propositiones in proprio sensu intelligēdæ sunt vbicunq; apud sanctos doctores reperiantur. Non vt nomen panis substantiam eius significet, sed accidentia, quæ, vt can. Species. de consecrat. dist. 2. ait Gregor. nomen retinent earum rerum, quæ antea fuerant. Quare hæc tunc propositio, Panis est corpus, non est identica, vt idem significent subiectum & prædicatum, sed idem significat, quòd sub pane (hoc est sub speciebus panis) est corpus. Dicuntur enim species consecratus panis.

Primum argumentum.

¶ Omnia argumenta S. Thom. contra illud assertum diriguntur. Ex pane fit corpus. Est ergo primum. Omne illud ex quo fit aliquid, est id, quod fit ex illo, licet non conuertatur: etenim, quia ex albo fit nigrum, verum est, album fit nigrum: tamen è conuerso licet concedamus, q̄ homo sit niger, non tamen concedimus ex nigro fieri hominē, nam vt habetur. 1. Physico. nihil fit nisi ex suo contrario, vt homo ex non homine: si ergo ex pane fieret corpus, pariter verū esset dicere, q̄ panis sit corpus Christi: quod tamen est falsum, cum res, quæ est panis, non sit subiectum transmutationis, vt eadem manet, vt dicebat Caietanus, qui plane hic iterum condemnatur, ergo non debet cōcedi, quòd ex pane fiat corpus. Respondet prædictum, ex, significare nō nunquam cum termino à quo subiectum, vt cùm ex albo fit nigrum: & tunc pariter conceditur, Hoc fit hoc. Quandoq; verò nō significat, nisi purum ordinem prioris & posterioris inter terminum à quo, & terminum ad quem, vt cùm dicimus, ex mane fit dies: & tunc non cōceditur, Mane fit dies. Et pariter in proposito contingit.

Secundū argumentum.

¶ Atq; eodem modo respōdetur ad secundū, quod est hoc. Fieri terminatur ad esse vel factum esse: sed hæc nunquam est vera, Panis est, aut erit corpus. Respōdetur ad maiorem, illam habere verum, quando extrema cōunicāt in subiecto, vt quia ex albo fit in nigrū, album erat nigrū, & quia ex ligno fit statua, lignū est statua: hic autem non manet idem subiectum. ¶ Tertio arguitur. Omne illud, ex quo fit aliud, cōuertitur in ipsum: hic autem nō apparet concedendum, quòd panis cōuertatur in corpus: nam conuersio hęc multo est mirabilior creatione, in qua tamen non cōceditur, non ens conuerti in ens: ergo falsum est, quod ex pane fiat corpus. Respondetur concesso plura esse mirabilia ac difficilia in hoc sacramento, quàm in creatione: illic enim vnū est tantùm difficile, quòd ex nihilo fiat aliquid: qui tamen est proprius modus agendi primæ causæ, quando se sola agit, quia tunc nec; ex subiecto neq; ex alia causa pendet. Cæterùm in hoc sacramento hoc est difficile, quòd totum conuertitur in totum, ita vt nihil prioris maneat. Vide quomodo non maneat res, quæ est panis: neq; aliqua pars eius, quod quidem non pertinet ad cōmunem modum agendi causæ primæ, sed est miraculum maximè singulare. Præterea & hoc habet difficile, quòd accidentia maneant corrupta substantia, & multa alia. Quare ob id, quod conuersio hæc est mirabilior, concedimus cōuersionem hic, quàm in creatione negamus.

Quartū argumentum

¶ Quartò arguitur. Id ex quo aliquid fit, potest esse illud: sed panis non potest esse corpus: ergo neq; ex illo fit corpus. Respondetur ad maiorem, q̄ posse dicit potētiam subiecti: hæc autem conuersio non fit per potentiam subiecti, sicuti ex aëre fit ignis propter potentiam materiæ, sed ex omnipotentia causę agentis Dei. Quare non conceditur, Panis potest esse corpus.

DISTINCTIO decima, De modo, quo & Christus, & accidētia existunt in sacramento.

Capi.

IADEM igitur nos catholica fides cōmonitos habet, virtute præfatæ cōuersionis totū Christum sub vtriſq; speciebus veraciter cōtineri: nēpe, sub speciebus panis corpus eius ex vi sacramēti: videlicèt, virtute cōsecratricis formæ, Hoc est corpus meū, quę facit, vt panis directè cōuertatur in corpus: sanguinē verò per cōcomitantiam, ob id, quòd & in Sub

cælo corpori coniunctus est. Sub speciebus autem vini vice versa se habent sanguis & corpus. Ex quo fit consequens, vt in triduo dominicæ sepulturæ, nec sub specieb⁹ panis sanguis, qui effusus erat, neque sub speciebus vini corpus, quod erat exangue, contineretur. Eadem que ratione quantitas eiusdem corporis, & sanguinis, dimensiua, licèt non ex vi sacramenti, tamen ex eadem naturali concomitantia in eodem sacramēto existit. Vnde subsequitur, vt sub singulis specierum particulis, siue vnitas, siue fractas consideres, totus verè sit Christus, iuxta verbum Augustini in sermone, qui de consec. dist 2. can. Singuli. refertur, quo ait, Singuli accipiūt Christum Dominū, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis. Hæc ille. Corpus enim incorruptibile est: quare per se nō diuiditur, sed fractione specierum frangitur, secundùm Apostolum, vbi ait, Panis, quem frāgimus, nonne participatio Dominī est?

Aug. can. Singuli. de cons. d. 2.

1. Cor. 10.

Ca. ij.

¶ At verò cùm Christus in hoc sacramento nō sit secūdùm modum suæ quātitatis, sit vt nec sit tanquam in loco, aut circunscriptiuè, aut definitiuè, sed sacramētaliter: atq; eadē ratione nō per se, sed specierum motu mouetur. Atq; adeò neq; vllo corporeo oculo, aut sensu percipi potest, sed solo intellectu illius, qui beatifica Dei visione fruit. Nam dum aliqua humana effigies, manentibus specierum dimensionibus, in sacramento apparet, non est vera Christi caro, led similitudinaria per mutationem reliquorum accidentium panis.

¶ Sunt igitur in hoc venerabili sacramento, vt fides catholica docet, accidentia panis & vini sine subiecto, cui inhæreant, tametsi quantitas modo quodam nō improprio reliquorum subiectum cēseatur. Vnde Auguſt. lib. sentētiarum Prosperi, Nos, inquit, in specie panis & vini, quam videmus, res inuisibiles, id est, carnem, & sanguinem honoramus. Ob idq; & agere possunt, & vsque ad sui corruptionem peregrinis actionibus affici. Sensu enim deprehendimus, & in pulueres verti, & in vermes putrefieri, &, vt est in confessione Berengarij, frangi, & dentibus atteri: quare, & sumptæ nutrire valent. Quò alludens Paulus ait. Alius quidem esurit, alius ebrius est.

Ca. iij.

Auguſt.

Ca. iiij

¶ Cùm autem speciebus vini liquor alius infunditur, quandiu illæ manent, sanguis sub illis tātùm continetur. Nam liquor infusus, vt can. Cùm Marthæ. de celeb. missa. ait Innocē. nec trā-

sitin sanguinẽ,neq; vero sangui ni,sed accidentibus prioris vini commiscetur.

DISTINCTIONIS decimæ, Quęst. prima de modo, quo Christ⁹ existit in hoc sacramento.

S. Thom. 3. part. quæst. 76.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

DIstinctio hæc superiori est annexa. Expeditis enim difficultatibus cõuersionis, subsequitur, vt de existẽtia tã Christi, quàm accidẽtium in sacramento,facta cõuer tione,dicamus. Est ergo prima quæstio de exi stentia Christi,cuius primus articulus est,vtrũ totus cõtineatur sub hoc sacramẽto. Est enim Christus nomẽ Dei, & hominis suppositi,scilicet,quod in diuina,& humana natura subsistit.Et ideo substãtias ambas,& accidẽtia,quę in ipso sunt,cõprehẽdit:nempe,diuinitatẽ, & totã humanitatẽ secundũ animam, & omnẽ corporis partem, etiã sanguinẽ, licèt non sit corpori vnitus,omniaq; eius accidẽtia,ac perinde quantitatẽ,quã tam exiguus locus capere nõ videtur.Et respondet D.Tho.tribus cõclusionibus.¶ Prima.Omnino necesse est cõfiteri secundũ fidẽ catholicam, ꝙ totus Christus sit in hoc sacramento.Hanc non probat, sed ex fide supponit: quoniã cùm in cælo tota sit humanitas diuinitati vnità in vnitate suppositi,nefas esset suspicari corpus, quod existit in sacramento, ab eadẽ esse diuinitate dimissium.Ob idq; fides catholica credere nos admonet, sic esse quantũ ad hoc in sacramento,vt est in cælo. At verò quoniã formæ cõsecrationis nõ exprimũt nisi corpus, & sanguinem, Sciendũ,inquit,aliquid in sacramento altero duorũ modorũ existere,ſaut ex vi sacramẽti,aut ex naturali cõcomitantia.¶ Est ergo secunda cõclusio. Ex vi quidẽ sacramenti existit sub speciebus id,in quod directè subſtantia panis & vini prꝫexistens cõuertitur,prout verbis formę significatur,Hoc est corp⁹ meũ, &,Hic est sanguis meus. Itaq; sub speciebus panis tantũ est corpus, & sub specieb⁹ vini tã tũ est sanguis.Hęc nõ aliter probatur,q̃ ꝙ forma,cùm sit practica,tantũ efficit,quãtũ significat.¶ Tertia cõclusio. Ex taturali cõcomitãtia est in hoc sacramento quicquid ei cõiunctum est,in quod cõuersio terminatur.Probatur,quia si duo sunt realiter cõiuncta,vbicũq; est vnũ,ibi est alterũ: sola enim mẽtis ratione potest vnũ sine altero considerari.Fit ergo cõsequens,vt tam sub speciebus panis,q̃ sub speciebus vini totus Christus contineatur.

¶ Prima articuli huius cõclusio.s.Christũ esse totũ in sacramẽto,side catholica, vt ait S.Th. profitemur. Aliæ verò duæ: putà, ꝙ aliquid eius ibi sit ex vi sacramenti, alia verò ex cõcomitãtia,veritas est, quã Theologi ex ipsis cõsecrationum formis deduxerũt. Apparet aũt, omnia illic esse ex vi sacramẽti: nam sola verborum vis facit,vt illic sint omnia.Respondetur,ꝙ esse ex vi sacramẽti nõ hoc tantũ sonat, ꝙ ratione sacramentiillic existat, sed ꝙ sit expressum in forma,atq; adeò sit proximus cõsecrationis terminus,qui quidem, licèt esset ab alijs seiunctus,existeret illic.¶ Aliter tamẽ cõtra rationẽ S.Tho.ad tertiã cõclusionẽ arguitur.Non enim sequitur, ꝙ si sint duo realiter coniuncta,vbicũq; sit vnũ ibi sit aliud: diuinitas enim Christi,vbiq; est per essentiam, præsentiam, & potentiam, & tamen humanitas eius, quæ est eidem diuinitati in cælo coniuncta, non est vbiq;.Secundò arguit Durand. distin. 10.q.2. In cælo corpus Christi habet propinquitatis præsentiæq; respectum ad eę dum,in quo est: tamen illam præsentiam non habet in sacramento, quod ab eodem cælo lõgè distat. Tertiò. Illa subiuncta propositio est falsa, qua ait,illa,quæ realiter coniunguntur,sola animæ operatione discerni: nam illa, quæ realiter coniunguntur, vt anima & corpus, realiter nihilominus distinguũtur. Ad hæc respondetur, maximam intelligi primùm, quando vnum illorum non habet modum existendi eminentiorem, & magis illimitatum.Diuinitas enim Christi ratione suæ infinitatis est vbique, humanitas verò minimè. Item intelligitur de absolutis: nam respectus extrinsecus aduenientes,vt præsentia cæli,possunt esse in vno loco, & non in alio. Itẽ quãdo dixit,ea,quæ realiter cõiunguntur, sola animæ operatione discerni, nõ intellexit sola ratione distingui, sed ꝙ solo intellectu consi-

Tertia cõclusio.

Expositio articuli.

Argumẽt.

Prima cõclusio.

Secunda cõclusio.

Dubium.

Solutio.

Cõtra Scot.

Scotus.

Gabriel. Occam.

1. Argumẽt. Scoti.

2. Argumẽt. Scoti & Gabrie.

sideretur vnum esse sine alio. Neq; negauit de potentia Dei absoluta posse separari. Quare ambigere nemo potest, quin Christus posset facere,vt corpus esset in sacramento,& non omnia,neq; quantitas, neq; aliquod eius accidens,sed loquitur de naturali cõcomitantia supponendo,vt res habet, ꝙ Dominus nõ facit hic aliud miraculum, quàm quod in forma explicatur. ¶ Dubium autem est, cùm dicitur corpus esse sub speciebus panis ex vi sacramẽti,quomodo accipiatur corpus. Potest enim tribus modis nomẽ hoc vsurpari.Vno.s. vt genus subalternum directè positum in prædicamento substantię,sicut dicimus,ꝙ animal est corpus,& corpus substantia. Secundo modo accipitur, vt est species quantitatis continuæ,quæ sunt tres.s.linea, superficies,& corpus.Et tertiò deniq;, vt est altera pars compositi,quæ differt ab anima: cõstat enim homo ex corpore & anima. ¶ Ad hoc respondetur, non accipi primo,aut secundo modo, sed tertio.De secundo non est dubium,quia quantitas non est substantia,cùm tamen hæc cõuersio sit transsubstantiatio.Et de primo etiã probatur, quia tũc corpus supponeret pro aggregato ex anima & corpore, atq; adeò per communicationem idiomatum supponeret pro ipso supposito Christi. Nã vt verè est homo & animal,sic est corpus. Et tamen forma non dicit,hũc sum ego, sed, Hoc est corpus meum. ¶ Item arguitur. Christus dominus dedit nobis corpus suum, & carnem in cibum ad manducandum : corpora autem animaliũm, dum nobis in cibum veniunt occisa sunt, atq; adeò animã non includunt. Accipitur ergo hìc corpus,vt distinguitur ab anima, quã ideo nõ includit in recto,vt supponat pro aggregato ex corpore & anima, sed in obliquo, quia habet esse corporeum ab anima,sicut albũ ab albedine. At qm̃ post mortẽ Christus resurrexit & viuit,idem corpus consecratur, quod in cælo vita fungitur. ¶ Sed tamẽ esto,corpus accipiatur hic pro altera parte cõpositi, dubiũ restat quæ nã res sit illa. Illi nanq; ex nominalibus, qui vnam tãtùm animã in homine agnoscũt, (nã Okam plures fingit) aiunt corpus esse nihil aliud,q̃ materiam primã.Quoniam in homine,nõ est alia pars substãtiæ,q̃ materia. Atque hanc opinionẽ amplectitur Gabr. in.4.d. 11.q.1.& in can.lectione.42.Scot.verò.d.11. q.3.dicit,corpus esse aggregatũ ex materia & forma corporeitatis,quam ponit coæuam materiæ.Ait quippe,dum aẽr cõuertitur in ignẽ, non fieri resolutionem vsq; ad materiam primam,sed manere cõpositũ ex materia & forma corporeitatis, cui superuenit forma ignis. In proposito ergo ait, formã panis conuerti in formã corporeitatis Christi,illamq; dũtaxat subinde ex vi consecrationis manere in sacramẽto.¶ Attamẽ cõtra priorẽ opinionẽ est argumentũ, ꝙ corpus nõ dicit merã materiã primam,sed ipsam cũ omnibus organis, & dispositionibus ad vitam necessarijs, quæ habere non potest nisi per aliquam substantialem formã,secundùm sententiã Arist.2.de anima. vbi ait,animã esse actum corporis physici organici potentia vitam habentis.Deinde arguitur.Sequeretur secũdùm illam opinionem, ꝙ si materia corporis Christi daretur sine forma,quod ipsi admittunt, tunc panis dum consecratur,nõ converteretur nisi in materiã:imò ꝙ neq; modò conuertitur nisi in illã.¶ Sed cõtra opinionem Scoti arguitur.Sicuti forma accidentalis est actus totius substantiæ,ita & forma substantialis est actus immediatus materiæ primæ.Vnde colligitur,ꝙ in omni corruptione fit resolutio vsq; ad materiam primã, vt in generatione aduenìat forma nudæ materiæ tanquã actus suæ propriæ potentiæ.Qua propter, ꝙ maneat cõpositum actu in corruptione, cui superueniat alius actus substantialis, syncera philosophia abhorret. Optimè ergo conclusit S.Thom.art.6.præcedentis quæstionis, formã panis cõuerti in animam Christi quatenus dat esse corporcum : ac perinde hìc dicendum ex vi cõsecrationis manere hic corpus Christi,quod supponit pro altera parte compositi cõnotando illam formam,à qua recipit esse corporeum, quæ est anima rationalis. Sub qua ideo præcisa ratione est hic anima ex vi consecrationis. ¶ Contra hãc autem sententiam arguit Scotus loco citato dupliciter. Primò. Si anima rationalis daret homini esse corporeum,& esse rationale,sola ratione differret inquantum dat vnũ esse à se ipsa, inquantum dat aliud.Ex quo consequeretur, ꝙ forma panis conuerteretur in ens rationis. At verò concesso antecedenti negatur hęc cõsequentia.Sæpe enim impugnatores D.Thohoc fallit, ꝙ putant, ob id quòd distinctio sit rationis extrema esse essentia rationis,cùm tñ aĩa, licèt diuersis ratiõibus à se ipsa distinguatur per distinctionẽ rationis, nihilominus ipsa vtroq; modo sit ens reale: quare forma panis in ens reale conuertitur.¶ Secundum argumẽtum Scoti & Gabrielis est. Si hostia, quam Christus consecrauit in cœna,manssiłet in tri duo consecrata,idem corpus virtute præteritæ cõsecrationis conseruaretur sub speciebus: & tñ tunc corpus non habebat esse corporeũ

Universidad de Deusto Biblioteca

ab anima rationali, quippe quæ per mortem
fuit ab ipſo ſeparata : ergo non erat illic ex vi
conſecrationis niſi forma corporeitatis, quæ
mãſit in cadauere:atq; adeò illa erat, in quam
dum fiebat cõſecratio,cõuerſa fuit forma pa-
nis. Abſurdũ enim eſt dicere,ꝙ illa forma,quę
fuit terminus conſecrationis nõ maneret ſem
per in ſacramẽto. Eadem ratione cõcludit Ga
briel,quòd conuerſio fit in ſolã materiã, vtpo
tè quæ ſola manet in corpore viuo & mor-
tuo. ¶Ad hoc reſpõdetur per diſtinctionem
maioris. ſ. ꝙ manſiſſet idem corpus in triduo
in illa hoſtia. Mãſiſſet enim idẽ eo modo,quo
in eſſe naturali manebat in ſepulchro:non eñ
aliud eſt in ſacramẽto q̃ eſt in natura, in ſepul
chro verò manſit:idem quantum ad materiã,
& hypoſtaticam ſubſiſtentiam, quia manſit
corpus aſſumptum à verbo,non tamen idem
manſit formaliter, quia non ab eadem forma
habebat eſſe corpus, ſed à forma cadaueris.
Quod enim maneret eadẽ forma corporeita-
tis,quæ erat in viuente, iam modò impugna-
tũ eſt. ¶Sed pręterea arguitur. Cũ corruptio
vnius ſit generatio alterius,neceſſe eſt, vt ab-
eunte anima Chriſti à corpore, ſuccederet in
corpore alia noua forma cadaueris,quãdoqui
dem tam verè mortuus fuit inquantũ homo,
q̃ cæteri hominum. Et profectò negare cada-
uer in Chriſto, eſt quodãmodo verã negare
mortẽ. Sunt autem qui horribile arbitrantur
ponere in Chriſto formam cadaueris,vt quæ
via eſt ad corruptionem. Eò ꝙ dixerit Pſaltes.
Nõ dabis ſanctum tuum videre corruptionẽ.
Nihil hoc tamen abſurditatis habet:nã homo
etiam cum anima rationali corruptibilis eſt,
& tamen Chriſtus factus eſt homo. Nõ ergo
plus deformitatis habet concedere in Chriſto
formam cadaueris, quàm confiteri mortuum
fuiſſe & ſepultum. Verbum enim Pſalmiſtæ
hoc tantùm admonet, quòd virtute diuina ca
dauer illud foret ſeruandum, ne vlla ex parte
corrũperetur, quouſq; integrum reſurgeret.
Ad formam ergo argumenti reſpondetur, ꝙ
in triduo manſit idem corpus Chriſti eo mo-
do, quo corpus defuncti dicitur idem, quod
fuit viuentis,atq; eidem diuino ſuppoſito vni
tum. Quare non ſequitur, Erat corpus ab alia
forma:ergo non erat idem. Hoc enim eſſet ve
rum ſi forma eſſet pars intrinſeca corporis ſi-
cut anima eſt pars hominis: & tamen non eſt
niſi extrinſeca ſicut albedo albi, vt iam ſuprà
expoſitum eſt. Vnde ſicut ſi Petrus perdita
iſta albedine acquireret aliam, maneret idem
albũ,ita illic manebat idẽ corpus materialiter:
¶Punctum hoc tangit S. Tho. argumento pri

In Chriſto defuncto fuit forma cadaueris.

1. Argum.

mo,quod eſt huiuſmodi. Corpus Chriſti inci
pit eſſe in ſacramẽto per cõuerſionem : panis
autem & vinum conuerti nõ poſſunt in diui-
nitatẽ Chriſti,neq; in eius animã:Chriſtus ve
rò conſtat ex tribus ſubſtantijs:ſcilicet,diuini
tate,anima,& corpore:ergo nõ eſt totus Chri
ſtus in ſacramento. Reſpondet,argumentum
cõcludere diuinitatem , & animam Chriſti ſe-
cundùm eſſe ſpirituale non eſſe in hoc ſacra-
mento virtute cõſecrationis, ſed ex reali con-
comitantia: quoniam diuinitas corpus aſſum
ptum nunquã dimiſit , neq; in triduo. Quare
in ſymbolo Epheſino, vt ſuprà dictum eſt, &
refertur de conſe.d.2.can. Neceſſariè confite
mur,ꝙ in hoc ſacramẽto participes efficimur
corporis & ſanguinis Chriſti,non vt commu
nem carnẽ percipiẽtes,nec viri ſanctificati, &
verbo coniũcti ſecundũ dignitatis vnitatem,
ſed verè viuificatricẽ, & ipſius verbi propriã
factã, (id eſt illi vnitam.) At quoniã anima in
triduo ſeparata fuit à corpore,ſi tunc fieret cõ
ſecratio corporis,non eſſet in illo ſacramento
anima,neq; ex vi conſecrationis,neq; ex con
comitãtia. Verùm quia dum reſurrexit,anima
reddita eſt corpori,& vt ait Paul.Rom.6. iam
non moritur,nunc in ſacramento eſt ipſa ani-
ma ex concomitantia . Quod intelligitur in-
quantum dat eſſe viuens,& rationale:nam in-
quantũ dat eſſe corporeum,iam dictũ eſt,eſſe
idem ex vi conſecrationis.¶Ex hac ſolutione
fit cõſequens, ꝙ ſi in triduo fieret cõſecratio,
ex vi conſecrationis eſſet illic forma cadaue-
ris. Quapropter ſi hoſtia illa conſecrata cõſer
uaretur vſque ad diem reſurrectionis , virtute
eiuſdẽ elapſæ cõſecrationis eſſet anima ſucce-
dens formæ cadaueris,dansq; ſubinde eſſe cor
poreũ.¶Arguitur autẽ, ꝙ anima nõ ſolũ qua
tenus dat eſſe corporeum,verùm & quatenus
dat eſſe vitale , & rationale ſit in ſacramento.
Idẽ efficit nũc forma, quod fecit dũ Chriſtus
conſecrauit : ſed ipſe conſecrauit corpus tunc
viuum,quale tũc habebat,habensq; eſſe ratio
nale:ergo tale corpus eſt ex vi ſacramenti.Itẽ
arguitur autoritate Hugonis lib.2. de ſacram.
par.8.ca.3.& Inno.lib.4. cap.12. vbi vltro ci-
troq; differentes vtrum tradiderit Chriſtus di
ſcipulis , ac ſubinde nobis in ſacramento cor-
pus mortale,an immortale,in hanc eandẽ fle-
ctuntur partem,ꝙ dedit nobis corpus immor
tale quale nunc eſt:immortalitatem autẽ non
habet,niſi per animam quatenus eſt immor-
talis,quod habet inquantum rationalis.
¶Sed ex cõtraria parte nihilo debilius argui-
tur, quòd nõ deberet hic eſſe niſi forma cada-
ueris,qualem habuit in triduo : nã dedit nobis
corpus

Concili Epheſi

Argum

Hugo

Aliud argu

corpus,vt eſt eſui aptum:nõ autẽ comedimus
corpora animalium niſi exanima, quod,vt ſu
prà diximus,videtur ſignificaſſe dicens,Quod
pro vobis tradetur. Reſpondetur ex vi conſe-
crationis neq; eſſe corpus viuũ nec mortuũ,
nec mortale,nec immortale,ſed ſimpliciter cor
pus,prout verba ſonant,ſiue viuum,ſiue mor
tuum.¶Vnde ad primum argumentũ reſpõ-
detur,ꝙ quanquam Chriſtus viuus conſecra-
uit,non tamen cõſecrare voluit niſi corpus,&
hãc virtutem dedit formæ, qua ideò in triduo
etiam vtẽdum eſſet dum erat mortuus,& mo
do dum viuit. Vnde cũ adiecit: Quod pro vo-
bis tradetur, ſolũ ſignificauit id ipſum , quod
erat futurũ in pretium redẽptionis,relinquen
dum in cibũ ſuſtentationis : ſed quia nõ dedit
carnes manducandas nobis ſub forma carniũ,
nihil refert ſint ne viuæ an mortuæ. Quapro-
pter, quod ait Hugo tradidiſſe nobis corpus
immortale, intelligitur, ꝙ tradidit nobis cor-
pus, quod non erat incinerandum, ſed reſum-
pturum animã,in qua erat perpetuò victurũ:
quæ tamen anima non eſt hîc,niſi per natura
lem concomitantiam. ¶Aliter tamen argui-
tur, ꝙ ſit in ſacramento diuinitas ex vi conſe-
crationis. Quicquid enim exprimitur in for-
ma eſt ibi virtute cõſecrationis: illic autem ex
primitur,corpus meũ(hoc eſt,Chriſti) exiſte-
re eſſe autẽ Chriſti nõ poteſt niſi aſſumptũ à
diuinitate; vt modò ex cõcilio Epheſino alle-
gatum eſt:ergo virtute conſecrationis illic eſt
diuinitas. Negatur cõſequentia:nã etſi nõ poſ
ſit eſſe Chriſti,niſi aſſumptum à diuinitate,ni
hilominus etſi eſſet vnitum in cælo,& nõ in ſa
cramento,verificaretur forma: eſſet enim cor
pus Chriſti quãuis hic nõ eſſet Chriſtus. Qua
re forma in rigore non ſignificat, ꝙ in ſacra-
mento ſit vnitum. At quia re vera nõ dimiſit
illud,ex cõcomitantia eſt illic diuinitas. Eo po
tiſſimum,ꝙ in triduo in rigore non erat cor-
pus Chriſti, ſed corpus, quod fuerat Chriſti,
vel corpus ſuppoſiti,quod fuerat Chriſtus,Et
nihilominus tunc fieri poterat conſecratio.
¶Secundò arguit S.Tho. Chriſtus eſt in hoc
ſacramento ſecundũ quod cõpetit refectioni
fideliũ,quę in cibo & potu conſiſtit: dominus
autẽ Ioan.6. Caro mea, inquit,verè eſt cibus,
& ſanguis meus verè eſt potus : ergo ex vi ſa-
cramenti ſolùm eſt hîc caro, & ſanguis:in cor
pore autem ſunt alia multa,vt nerui & oſſa:er
go non eſt illic totum corpus, ex vi ſacramen
ti. Reſpondetur,totum corpus vt verba ſonãt,
eſſe in ſacramento. Quare Ioan.6. Caro accipi
tur pro toto corpore includente neruos , &
oſſa, & omnia, vt diſtinguitur contra ſangui-

Argum. de diuinitate.

Secundũ argumentum.

nem. Appellauit autẽ corpus carnem,quia illa
eſt ad manducationem aptior q̃ oſſa. ¶Nota
ergo hic,ꝙ non eſt ex vi ſacramẽti ſolum cor
pus ſicut lapidis,aut ferri,quod nõ habet par-
tes heterogeneas : ſed corpus humanũ , quod
dicit compaginem ex oſſibus,& neruis, & car
ne,& diuerſis organis,hoc eſt, diuerſarum con
plexionũ,& qualitatũ, vt ſuprà ex Ariſtotele
2.de anima citatum eſt , vbi ait , animam eſſe
actum corporis Phyſici,organici, &c. Et ſic ac
cipit eccleſia carnẽ dum cãtat. Verbo carnẽ ef
ficit:nã & can. Nos autẽ. & can. Corpus. atque
multis alijs de conſecr.diſt.2.caro pro corpo-
re accipitur. ¶Atq; hinc magnũ argumẽtum
aduerſus Scotũ ſtruitur,ꝙ non ſit virtute con
ſecrationis ſolũ compoſitũ ex materia,& for-
ma corporeitatis. Nã illa forma ſolùm faceret
corpus,vt eſt genus omnium corporũ,nõ au-
tem corpus humanum ex oſſibus,& carne cõ
pactum,& organis efformatũ. ¶Contra hoc
autem eſt argumentum fortius , q̃ ſuprà feci-
mus. Sequeretur,inquã,ꝙ non eſſet idem cor-
pus in triduo Chriſti mortui,quod nũc eſt vi-
uentis:nam vt inquit Ariſtot. oculus mortui,
non eſt oculus, niſi æquiuocè , & pariter car-
nes cadaueris non ſunt carnes niſi æquiuocè.
Reſpondetur,vt ſuprà,ſatis eſſe, vt ſit idẽ cor-
pus eo modo,quo dicimus,corpus idem Petri
ſepeliri. Eſt enim articulus fidei Chriſtũ fuiſſe
ſepultum propterea,ꝙ eius corpus fuit ſepul-
tum.¶Tertium argumentum eſt,de quantita
te corporis Chriſti, quæ cùm ſit ſex vel ſeptẽ
pedum,non videtur capi ſub ſpeciebus paruæ
hoſtiæ.Et reſpondet,quod cum facta conuer-
ſione panis in corpus,& vini in ſanguinem,o-
mnia accidentia ipſius panis , & vini maneãt,
conſequens eſt,vt etiam dimenſiones maneãt
quibus etiam panis & vinũ menſurabãtur, ac
ſubinde ſubſequitur,vt eædẽ dimenſiones pa
nis & vini non conuertantur in dimẽſionem
corporis Chriſti,ſed tantùm ſubſtantia in ſub
ſtantiã,vt verba formæ ſonant. Quapropter
dimenſiones corporis Chriſti non ſunt in ſa-
cramento ex vi conſecrationis,ſed per conco-
mitantiam ſicut diuinitas & anima. Ex quo
rurſus ſequitur, ꝙ corpus Chriſti non eſt ſub
ſpeciebus per modum quantitatis : quia non
eſt ibi ratione illius,ſed eſt per modũ ſubſtan-
tiæ:quę quidem modũ quantitatis ipſa conco
mitatur. Subſtãtia autem ex natura ſua tota
continetur in parua quãtitate, imò in pũcto:
tota enim natura aëris, non quidem tota quã
titatiua, ſed tota ratio ſpeciei,quæ explicatur
per definitionem , eſt ſub qualibet particula
quantitatis aëris. Et ſi non haberet quantita-
tem,

Notandum

Tertium argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem, esset in puncto, sicut est natura Angeli: tota ergo substantia corporis est sub vtraque specie. Et quia quantitas est illic tantùm per concomitantiam, tota etiam eius quãtitas est sub qualibet particula, vt articulo quarto mõstrabitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm totus Christus contineatur sub vtrãq; specie huius sacramenti.

NON satis est credere Christũ esse totum in sacramento, sed nosse oportet, vtrum sit totus sub speciebus panis, & totus sub speciebus vini. Ad quod D. Tho. respondet duabus conclusionibus. Prima, Certissimè tenendum est, quòd sub vtraque specie sacramenti totus sit Christus, iuxta glo. super illud, similiter & calicem. 1. Corin. 2. affirmantem, quòd sub vtraque specie panis & vini idem sumitur. Aliter tamen est sub alijs speciebus, q̃ sub alijs. Nam sub speciebus panis est quidem corpus Christi ex vi consecrationis, sed sanguinis ex naturali concomitantia, sicut diuinitas & anima: sub speciebus verò vini è cõuerso est quidem sanguis ex vi consecrationis, & corpus ex naturali cõcomitantia sicut diuinitas & anima, eò q̃ nunc sanguis Christi non est à corpore separatus sicut fuit in triduo. ¶ Hinc infert cõclusionem secundam, q̃ si in triduo fieret consecratio corporis, illic non esset sanguis ex cõcomitantia, neque si fieret consecratio sanguinis, illic esset corpus. Supponit enim D. Tho. totum tunc sanguinem fuisse effusum, & à corpore separatũ. ¶ Quòd totus Christus sit sub vtraq; specie in dubiũ reuocare non licet, quia est fides catholica. Non solum propter glossam, quam hìc D. Tho. citat, cæterum ob decretum concilij Florẽtini. Quæ itidem veritas ex more ecclesiæ colligitur, æqualiter adorantis sanguinem ac corpus, quod nisi sub vtraq; specie totus esset Christus, non faceret, imo suos erudiret alũnos, vt inter cultũ sanguinis, & cultũ corporis discernerent. ¶ At vero circa postremum verbum secundæ conclusionis. s. quòd in triduo sicut in rei veritate corpus erat separatum à sanguine, ita si tunc fieret consecratio, neutrum esset sub speciebus alterius, litem mouet hìc Caietanus aduersus Scotum in 4. dist. 10. q. 4. Scotus enim illic, licèt concedat cõclusionem: videlicet, quòd in triduo, nec corpus esset sub speciebus sanguinis, nec sanguis sub speciebus corporis, negat tamen illam causalem, qua ex existentia naturali in cælo infertur similis existentia sacramentalis, & è conuerso. Imò ponit duas cõtrarias conclusiones scilicet, q̃ posset corpus, & sanguis aliquas habere proprietates, & modum existendi naturalem, quas quidem proprietates, & modum non haberet sacramẽtaliter, & è conuerso. Nã existẽtia, inquit, corporis Christi in rerum natura indifferens est, vt existat naturaliter vel sacramẽtaliter. Quare potuisset Deus sine eo, quòd Christus nasceretur è virgine ponere in sacramento corpus, eo modo quo nunc est, vnitum diuinitati, licèt nullibi modo naturali existeret. Et eadem ratione posset nunc in cælo habere quantitatem, quam non haberet in sacramento. Et potuit etiam facere, vt licèt in triduo esset corpus à sanguine separatum, nihilominus in sacramento essent tunc coniuncta, & vice versa, vt licèt in cælo sint modo cõiuncta, sint in sacramẽto separata. Contra hãc autem opinionem, non opus erat tam acri oppugnatione insurgere, q̃ Caietanus instruit: nam si sermo sit de potẽtia absoluta, nemo ambigere debet, quin hæc omnia Deus possit facere, vt suprà dictum est. Quinuerò quanuis anima in triduo fuerit à corpore separata, potuit Deus facere, vt in sacramento esset ei coniuncta. Sicut & me viuente potest mei partes alibi seorsum disiunctas ponere. At vero Sanct. Tho. nullam istorum miraculorum rationem habet, quæ ad rem non pertinent, sed vno supposito admirandæ consecrationis effectu, cætera (quod officium theologorum est,) secundum rerum naturam perpendet. Sed quorundam ingenium est rationes, quæ ex natura sacramenti pullulant, per potentiam Dei absolutam impertinentissimè infirmare & labefactare. ¶ Vehementius tamen argumentum cõtra cõclusionem huius articuli fit hoc modo. Sanguis non est corpori vnitus per continuationem, sed per venas, & arterias proprium habet motum: nam si continuus esset, tunc dum de vena vel naribus emittitur, diserasia illa interna, hoc est discontinuatio dolorem faceret: cuius contrarium experientia docet: ergo sanguis non informatur anima rationali: nam quòd eadem anima duo disiuncta corpora informet, impossibile est. Hinc ergo primum cõsequitur, vt sub speciebus vini ex vi consecrationis nõ sit anima: nam cũ non informet sanguinem, nõ dat ei esse sanguinis, atq; adeò forma vini non conuertitur in ipsam. Item neq; est illic corpus ex concomitantia, post quam in cælo non est vnitũ sanguini. Et cõfirmatur secundò. Dũ Christus cõsecrauit suũ corpus, neq; ex vi cõsecrationis, neq; ex cõcomitãtia erat in sacramento cœna, quã crudã habebat in stomacho, quia nõ erat pars corporis: ergo neq; sanguis eadem ratione. Et tertiò id cõfirmatur. Christus nõ propriè videtur assumpsisse sanguinẽ. Haud enim assumpsit nisi humanitatem, quæ cõstat ex anima & corpore: anima autem cũ non informet sanguinem, non perficit eum, nec tribuit ei vitã, sanguis enim nõ viuit: Christus verò nõ videtur assumpsisse nisi corpus per animã perfectum & viuens: si ergo nõ assumpsit sanguinem, nõ sequitur, vt cõsecratũ corpus cõcomitetur sanguis, aut consecratum sanguine concomitetur corpus. ¶ Ad hæc respondetur, q̃ etsi sanguis, & reliqui humores nõ sint vniti corpori, neq; sic anima informantur vt viuãt, imò habent proprias formas substantiales, licèt imperfectas ni hilominus, sunt de integritate, ac perinde de veritate corporis, sine quibus corpus viuere nõ posset, vt ait S. Tho. 1. p. q. vlt. ar. 1. & in. 4. sententiarum. d. 44. q. 1. ar. 2. quæstiunc. 2. Atq; hac ratione dicuntur coniuncti corpori. Qua vtiq; ratione Philosophus lib. de animalibus, sanguinem inter partes animalis cõnumerat. Vnde anima actione caloris naturalis digerit sanguinem & alios humores, eosq; adeò perficit, tanquã in via vt cõuertantur in substantiam aliti, & tũc anima ipsa informentur. Vnde nõ est negandum, quin Christus cõsequtiue assumpserit sanguinẽ, & reliquos humores, sine quibus viuere non poterat. Imò vt S. Tho. in hac. 3. p. q. 31. ar. 5. docet, ex sanguine virgineo corpus assumpsit. Hac ergo ratione sanguis corpus cõcomitatur in sacramẽto, & sanguinẽ corpus, & anima. De cibo autẽ, quẽ Christus habebat in stomacho dum cõsecrauit, nõ est par ratio, cum crudus, non esset de integritate corporis magis q̃ morsellus, quem haberet in ore. ¶ Primum argumentũ S. Thomæ est. Hoc sacramentũ in salutem fidelium institutum est, non quidẽ ob virtutem speciei rum, sed illius rei, quæ sub illis cõtinetur: si ergo nihil continetur sub vna specie, quod non sit sub altera, tunc consecrato pane, superflua est cõsecratio vini. Respondetur, q̃ licèt totus Christus sit sub vtraq; specie, nihilominus non frustra seorsum duæ fiunt cõsecrationes. Primum ad repræsentandũ passionem Christi, in qua sanguis à corpore fuit seiunctus, in cuius ideo cõsecratione mentio fit effusionis. Secundò hoc etiã vsui sacramenti congruit, vt sumatur sub forma cibi & potus ex quibus alimentum constat. Et tertiò competit perfectui, vt corpus in salutem corporis sumatur, & sanguis in salutem animæ, eo modo, qui d. præce. q. 1. ar. 1. expositus est. ¶ Secundò arguitur. Sub nomine carnis, vt suprà dictum est, omnes corporis partes intelligũtur, veluti ossa, & nerui, quibus, & sanguis & reliqui humores annumerantur: ergo sicut post cõsecrationẽ corporis, non consecrantur seorsum ossa, aut reliqui humores: sit vt neq; ope præpretium sit cõsecrari sanguinem. Respõdetur, in passione Christi, cuius hoc sacramentũ est memoriale, non fuisse à corpore reliquas partes, aut humores, separatas, iuxta illud Exo. 12. Os nõ cõminuetis ex eo, fuit autem effusus sanguis, & ideo seorsum consecratur. Accedit, & alia ratio optima, q̃ sanguinis effusio mortẽ repræsentat, per quã nos redemit. Vnde in Apoc. c. 1. & 5. & ad Rom. 3. & aliàs crebrò in nouo testamẽto, Christus legitur redemisse nos in sanguine suo, sicuti filij Israel in Aegypto sanguine rubricati seruati sunt. Atq; in huius figurã Pontifex antiquæ legis introibat in sancta sanctorũ cum hircorum sanguine, & vitulorũ. Quod vtiq; Apostolus Hebr. 9. vmbrã fuisse docet summi sacerdotis nostri Christi, qui nos sanguine suo redemit. In cuius ideo cõsecratiõe fit mẽtio q̃ sit sanguis nouæ & æternitestamẽti. ¶ Tertio arguitur. Quod factũ est, iterũ fieri nõ potest: sed sub speciebus panis iam est corpus cũ sanguine: ergo nõ incipit esse postea per cõsecrationẽ vini. Respondetur q̃ sicut sanguis sub speciebus corporis nõ incipit esse ex vi consecrationis, sed postmodũ per cõsecrationẽ vini: ita & corpus, quod prius fuit ex vi sacramẽti nõ incipit sic esse postea sub speciebus vini, sed per concomitantiam.

Prima conclusio.

Secunda cõclusio.

Expositio articuli.

Caietan. aduersus Scot.

Vehemens argumentum.

Primum argumentum.

Secundũ argumentum.

Nota bonã rationem.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sit totus Christus sub qualibet parte specierum panis vel vini.

QVoniã definitũ est sub speciebus panis totũ esse Christũ, & totum sub speciebus vini, suble quit quæstio, vtrũ sub qualibet quoq; particula specierum panis, & sub qualibet specierũ vini sit itidem totus. Et respõdet D. Tho. talicõclusione affirmatiua bimẽbri. Manifestum est q̃ sub qualibet particula specierum panis, est totus Christus, etiã hostia integra manẽte. Et quia cõclusio est de fide, declarat illã rõne naturali, vt fiat intelligibilis. Dictũ. n. est art. 1. solã substantiã corporis Christi & sanguinis esse

Conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse ex vi cõsecrationis in hoc sacramẽto: quã titatem verò dimensiuam eiusdem corporis, nõ nisi per concomitãtiam. Ex quo fit, vt illic dicebamus, corpus esse illic per modum substantiæ. i. per modum, quo corpus est sub dimensionibus, & nõ per modum dimẽsionum ideſt, nõ per modũ illum, quo quãtitas dimensiua corporis Christi est sub quantitate dimẽsiua loci, quemadmodum est in cælo. Natura verò substantiæ est tota sub qualibet parte dimensionum, vt suprà diximus: vt tota natura specifica aeris vel panis est sub qualibet particula dimensionum: ergo Christus hoc modo est in sacramento, ac si nullã haberet quãtitatem. Declarat secũdam partem cõclusionis. s. hoc esse verũ etiam antequã hostia frãgatur: nam vt tota natura substãtiæ sit sub qualibet parte dimensionũ, indifferens est illa earundẽ dimẽsionum fractio. ¶ Ex quo infertur exemplum illud vulgò celebratum de speculo, licet sit plebeis auribus plausibile, esse aliquatenus deceptorium, & ad rem nõ vsq; adeo aptum. In speculo enim integro vna apparet rei imago, cũ autem frãgitur, in singulis particulis repræsentantur imagines singulæ. Hoc autem nõ est omnino simile: nam multiplicatio illa imaginũ resultat ex fractione speculi, per quã fiunt specula plura, in quorũ cuiusq; superficie sit vnus specierũ conus: qua ratione fiunt reflexiones diuersæ. In sacramẽto autem antequã hostia frãgatur in qualibet parte est totus Christus. ¶ Totum igitur Christũ esse sub qualibet specierũ parte cõfessio est ecclesiæ, vt habetur ex verbis Aug. hic citatis in sermone dominicæ quintæ post Epiphaniã, & refertur de cõsecr. d. 2. can. singuli. & ex Hilario canone statim proximo. Vbi pars. & ex cõcilio Florentino. Et ex vsu ecclesiæ, quæ vnam hostiam in plures sumẽtes distribuit, tantum singulis tribuens quãtum omnibus. Quin verò & ex ipsa Christi actione idẽ receptus fuit vsus Matth. 26. & Luc. 22. Haud quippe creditur singulas buccellas singulis cõsecrationibus cõsecrasse, sed eadẽ omnes. Quod & de calice manifestũ est, Accipite enim, inquit, & diuidite inter vos. Quod autẽ sit totus in qualibet parte ante fractionem, nõ omnes fatetur. Quinuero Alex. 4. part. q. 40. membro. 3. art. 5. & Bonauentura distin. 10. in prima parte distinctionis. q. 5. quorundam opinionem referunt, q̃ in vna hostia nõ esset nisi in tota: cũ autem diuiditur, manet totus in qualibet parte exemplo speculi fracti. Idq; sic probabat. Vbi non est nisi vna hostia sacerdos non intẽdit nisi illam cõsecrare, intẽtione ad vnam dirigendo: ergo non est illic in tota semel. Cùm autem post diuiditur, nõ quidem virtute cõsecrationis, sed quia corpus ipsum est incorruptibile & indiuisibile, non diuiditur ad diuisionem specierum, sed manet in singulis partibus integrum. Et forsan sunt qui dicant hãc opinionem non esse erroneam, quia non citatur illic tanquam erronea. Neq; verò ecclesia videtur determinasse totã esse in singulis partibus, nisi quando frangitur. Sic enim legitur in concilio Florentino. Sub qualibet parte separatione facta, totus est Christus. Et in can. Singuli, hic citato hoc tantum habetur, q̃ in singulis portionibus, dum sumitur, totus est Christus. ¶ Nihilominus profectò dicere nõ auderẽ, minoris esse erroris, negare totũ esse in singulis particulis ante fractionem, quam post fractionẽ. Primũ enim in can. Vbi pars. sine discrimine dicitur, vbi pars est corporis, est & totum. Vbi subditur exemplũ de manna, de quo dicitur, q̃ qui plus collegerat non habuit amplius, neque qui minus parauerat, habuit minus. ¶ Secundo, & ratio est planissima. Facta diuisione hostiæ sub singulis partibus est totum: id autẽ non fit virtute fractionis, vt fit in speculo fracto: ergo antea exilebat sub singulis. Probatur minor. Existentia corporis in sacramento non est naturalis, sed miraculosa per diuinam virtutem: fractio autẽ illa non est actio nisi humana: ergo existentia corporis sub qualibet particula nõ est virtute fractionis, sed virtute consecrationis: diuina enim virtus in sacramento nõ nisi per vim cõsecrationis operatur: ergo consecratio fecit vt sub singulis particulis esset corpus. Vnde Inno. lib. 4. de mysterio missæ cap. 8. Totum inquit, corpus in singulis particulis cõtinetur: quod inde conijcio, quoniã in quotlibet partes species diuidatur, sub singulis partibus totus est Christus. Ratio ergo quare totus existit in singulis post diuisionem est, quia similiter integra hostia exilebat. ¶ Tertio arguitur. Omnes partes hostiæ sunt homogeneæ, hoc est eiusdem rationis: ergo sicuti duo sacerdos plures simul hostias consecrat eadẽ intentione in singulis ponit corpus: ita & in singulis partibus eiusdem hostiæ. Vnde ad eorũ argumentum respodetur, q̃ non opus est singulas intentiones ad singulas particulas hostiæ dirigere, sed vnica id fit. ¶ Quarto. Si in tota hostia esset sic totus Christus, q̃ non esset totus in qualibet parte, deberet subinde concedi, q̃ esset illic tantum quãta est tota hostia, atque adeo deberet signari punctum vbi est caput, & nõ pes, aut vbi est vnum brachium & non alterum, ac perinde cõcedendum esset q̃ nunc esset illic Christus supinus, nunc vero resupinus, quæ omnia vergerent in irrisionem fidei. Designemus enim stylo vnum pũctum in hostia. Aut illic est totũ corpus: & tunc idẽ debes de singulis concedere. Si verò non sit nisi pars: ergo in alio inferiori sunt pedes: quare vertendo hostiam erit corpus nunc transuersum, nunc verò inuersum. Præterea. Si consecraretur hostia multò maior quam est quantitas Christi in cælo, sequeretur tunc quod aliquæ partes illius hostiæ essent corpore Christi orbatæ, putà ad quas eius quantitas non posset pertingere. In summa, Cùm sit illic corpus ad modum substantiæ, fit vt sit in quolibet puncto, sicut anima rationalis est in toto corpore, & in qualibet eius parte. ¶ At quanquam verà sit conclusio, ratio verò S. Thomę non apparet efficax: videlicet, quia est illic ad modum substantiæ, cuius tota essentia est in quolibet puncto. Nam etsi hoc verum sit de substantia homogenea, id est, eiusdẽ rationis, vt est aër & ignis: tamẽ in heterogeneis, ideſt, habentibus partes diuersarum rationum, id non apparet verum, quale est corpus humanum: constat enim substantia hominis ex capite habente os, nares, &c. & ex brachijs & pedibus: hæc autem cogitari non possunt subsistere omnia sub quacunque particula specierum: nã tunc essent sine ordine. Respondetur etiam in huiusmodi substantijs verum esse nõ sic per se existere in ordine ad locum, sed hoc habere ratione quantitatis. Verum est tamen q̃ non posset homo habere organa nisi quantitate constituente ordinem inter partes ipsas corporis: videlicet, vt caput sit supra pectus, & pectus sit supra ventrem: quare corpus Christi suam habet quantitatem in sacramẽto hoc munere fungentẽ, vt ar. proximo videbimus. ¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Species sacramentales sunt in infinitum diuisibiles: si ergo Christus sub qualibet specierum est antequã diuidantur, infinities esset in sacramẽto: infinitum autẽ & naturæ repugnat & gratiæ. ¶ Nonnulli, quorum est Marsilius libr. 4. q. 7. ar. 1. per distinctionem respondent, quod corpus Christi sit in hostia pluribus vicibus partialibus, non tamen totalibus. Est tamen ineptum dicere plures vices partiales: nam vices, diuisionem dicit. Optimè ergo absolutè respondet D. Thomas negando consequentiam: numerus enim sequitur diuisionem continui, vnde quandiu res est indiuisa, nõ est plures res actu, sed tantum in potẽtia. Ob idq; sicut substantia panis ante consecrationem nõ est pluries sub suis dimensionibus, ita neque corpus illi succedens est nisi semel sub illis. Sicuti anima licèt sit in qualibet parte corporis non nisi semel est in toto. Facta verò diuisione, quot erunt partes actu, toties erit sacramentum. ¶ At quòd nõ sit totus sub qualibet parte apparet argumentũ. Sunt enim aliquæ particulæ adeò exiguæ, quæ per se non possunt subsistere, vtpotè quæ sunt minores minimo panis vel vini: ergo sub illis nõ erit corpus nec sanguis: quoniam cùm Deus nihil faciat frustra, sub illis, quæ per se separari non possunt, vt sumentibus porrigantur, non est cur sit corpus. Audiui quandoque hoc esse sustentabile, vt non esset sub illis, imò hãc opinionem diuo Bonauenturæ impingebant. Ipse autẽ non ait in prælegata. q. 5. nisi quòd hostia nõ potest in infinitas partes esse diuisa: quia in diuisione perueniendum est ad partem minimam formalẽ. s. vt sub minori nequeat esse panis, quod quidem verisimum est. At verò quòd aliqua esset hostiæ particula sine corpore, hæresis esset assererẽ: nam cùm totus panis conuertatur in corpus, nulla potest esse particula vbi non sit corpus: aliàs essent particulæ vacuæ & corpore & pane. Item si vna particula minor minima illic esset sine corpore, quæcunque talis ad intellectum signata esset pariter sine illo, atque adeò per singulas inducendo concluderes in tota hostia non esse corpus. Respondetur ergo, quòd quanuis separata minima parte si illa diuideretur desineret illic esse corpus, quia desinerent species panis: tamẽ in toto quia cõseruãtur illic species nõ datur tam parua pars quin sub quauis minori sit corpus. ¶ Secundò arguitur. Corpus Christi est organicum: ergo habet partes distantes, vt oculum ab oculo, & manum à pede: hoc autem fieri nõ posset sub qualibet specierum particula: ergo non totum corpus est sub qualibet. Respondet S. Tho. & est notanda solutio, quòd nulla substãtia quãuis organica habet per se, sed per dimensiuam quãtitatem q̃ membra ab inuicẽ distent: quãtitatẽ autem natura ipsa substãtiæ ratione suæ præcedit: & quia conuersio panis terminatur per se ad substantiam corporis, & nõ ad quãtitatem, corpus nõ est in sacramento per modũ quantitatis, sed per modum substantiæ: quare partes eius in sacramẽto non habent eandem distantiam, quam per eãdem quantitatem habent in cælo. ¶ Sed hinc oboritur argumentum, quòd tunc sequeretur partes corporis in sacramento confusissimè esse permixtas: nam vbicunque esset vna, absq; vllo ordine essent omnes. Respõdetur S. Thomã solum negare distan-

Exẽplũ de speculo non admittitur.

Expositio articuli.

Sentẽtia totius.

Argumentũ.

Secundũ argumentum.

Argumẽtũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dist antiam partium, quæ est in ordine ad locum, non tamen ordinem inter se partium, vt inter aures sint oculi, & inter oculos nasus, & subtus caput reliquum corpus: quare non est confusio, vt art. proximo videbimus.

Tertium argumentum. ¶Tertiò arguitur. Corpus Christi semper retinet veram corporis naturam, neq; vnquam mutatur in spiritum, de ratione autem corporis est, vt sit quantitas positionem habens, & situm in ordine ad locum, vt scilicet diuersę partes corporis sint in diuersis partibus loci. Respondetur ad minorem, quod intelligitur de natura corporis, quam à dimensiua quantitate sortitur. Dictum est autem corpus in sacramento non esse per modum quantitatis, sed per modum substantiæ, & ideo non opus est vt habeat situm, & dimensionem in loco.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramento.

OVoniã dictum est corpus, & sanguinem Christi in sacramento non esse, nisi per modum substantiæ, atq; adeò sub qualibet particula specierum totum, cogitare quispiam posset non esse illic eius quantitatẽ. Et ideo S. Thomas hoc interrogans respondet supposita distinctione per duas cõclusiones. Aliquid enim esse in sacramento contingit, vt pluries dictum est, vel ex vi cõsecrationis, vel ex naturali cõcomitantia. Prior ergo conclusio est. Quantitas corporis Christi non est in sacramento ex vi consecrationis: nam hoc pacto solum est illic id, quod est terminus proximus consecrationis: ille autem solum est, id quod exprimitur per formam, scilicet, corpus & sanguis. Nam cùm quantitas panis, & alia eius accidẽtia illic permaneãt, non conuertuntur in quantitatem corporis, & alias eius qualitates. Posterior conclusio. Quantitas corporis Christi est in sacramẽto ex naturali concomitantia. Probatur, quia quantitas naturaliter non separatur à corpore: hîc autem non est admittendum aliud miraculum præter id, quod prouenit ex consecratione: ergo sicut ex naturali concomitãtia est in sacramẽto diuinitas, & anima, sic & quãtitas cum reliquis accidentibus, quæ illi sunt in cælo coniuncta.

Conclusio prima.

Cõclusio secunda.

¶Cõclusio hæc de existentia quantitatis corporis Christi in sacramento neq; in euãgelio neq; in sacris ecclesiæ canonibus est tam expresse asserta, q̃ superiores de conuersione & existentia corporis, & sanguinis. Et ideo opus est illam ex alijs iuuante naturali ratione elicere. Nam hæretici hoc potissimum ab impossibilitate argumentũ ducunt, quòd intelligere nequeunt, quomodo tanta quantitas sub tanta specierum angustia valeat cõtineri. Durandus ergo dist. 10. q. 2. perquàm difficile reputat, eiusmodi assertionem quãtitatis sustinere. Enimuerò q̃ corpus absque quantitate esset sub qualibet parte hostiæ, facile est intellectu: quia substantia non nisi per quantitatem habet extensionẽ in ordine ad locũ. Quòd autẽ quantitas sit illic ad modũ substantiæ, difficilimum inquit, est creditu. Arguit enim sic primò. Id quod per se intrinseca ratione alicui cõpetit ex sua natura, per nullã potẽtiam est ab illo separabile, nequit eñ esse homo, quin sit rationalis & risibilis: & ideo quia substantiæ corporeæ per se nõ cõuenit extẽsio, vt habeat partem extra partem in ordine ad locum, sed per quantitatem, potest per potẽtiã diuinam absque quantitate existens esse in quolibet puncto specierum: at verò quantitati per se intrinseca ratione conuenit habere partes positione, & situ distantes in ordine ad locum: ergo per nullam potentiam fieri potest, vt quãtitas sit in sacramento absque illa extensione & situ. ¶Secundò arguit. Anima rationalis, quia est indiuisibilis, sibiq; adeò repugnat habere situm, & extensionem in loco quãuis sit in corpore quanto & extenso, ipsa tamen nõ habet modum extensum, sed est in quolibet puncto: quantitas verò tam intrinseca ratione est diuisibilis, quàm anima est indiuisibilis: ergo vice versa nullibi, nisi diuisibiliter esse potest, atq; adeò comparari ad locum nõ potest, nisi diuisibili modo, vt vna eius pars sit in vna parte loci, & alia in alia. ¶Et tertiò id ipsum declaratur. Substantia nullibi esse potest nisi substantialiter, quia is est modus inseparabilis ab ipsa: ergo quantitas nullibi esse valet, nisi quantitatiuè, quoniam tam inseparabilis est hic modus à quantitate, quàm ille à substantia. ¶Rẽ vera puro philosopho argumenta non imbecilla existimarentur. Nihilominus confessio omnium doctorum imò & sanctorum est, in sacramento esse quantitatem cũ reliquis suis corporeis accidentibus, vt hic sancti Thomæ, & Alex. 4. par. q. 40. membro. 3. ar. 4. & Bonauenturæ dist. 10. in priori parte q. 2. & Richardi dist. 10. q. 2. ar. 1. & Scoti ead. d. q. 1

Expositicalis.

Durandi

Argumentum primum Durandi.

Argumentum 2. Durandi

Argumentum 3. Durandi

dist. q. 1. arti. 2. & Marsilij. q. 7. ar. 1. & Gabrielis in canone lectione. 43. & Maioris dist. 10. & omniũ. Et quidẽ Bonauẽtura ait contrariã opinionem, quãuis nõ erroneã, esse tamen errori propinquã. Alexand. verò (& vt arbitror melius) erroneã omnino asserit. Quare Durandus non prorsum respuit opinionẽ cõmunem, sed tamẽ arbitratur, suã esse probabiliorem. ¶Ad rei aũt perspicuitatẽ notandũ, opinionem hãc cõmunem & verã bifariã sustineri. Vno modo ab Okam & suis sequacibus, qui putant quantitatẽ non distingui à re quãta. Atq; aliter secundùm alios vniuersos, qui (vt res habet) cõfitentur esse accidens distinctũ. Secundùm quos animaduertendum est, quantitatis duplex esse officiũ. Vnũ est, ordinem ponere inter partes corporis organici in se ipsis: videlicet, vt oculi sint inter aures, & inter oculos nasus, & collũ inter caput, & pectus, &c. Alterũ verò extendere corpus in ordine ad locũ, vt vna pars corporis sit extra locum, in quo est alia. Okam ergo cùm teneat quantitatẽ non esse distinctam à substantia, sed modum quendam se habendi in ordine ad locũ, ait in sacramento manere corpus, quod in cælo habet modum quantitatiuum, non autem illum habere in sacramento. Itaque quod in cælo est quantitas, in sacramento non est quantitas, nec secundũ vnum officium, nec secundũ alterũ. Hoc docet in. 4. q. 4. & in tractatu de eucharistia cap. 29. Ipsumque sequitur suus Aliacensis. Vniuersi verò reliqui citati autores, atq; alij aiunt, prius officium quantitatis esse ei natiuum, & inseparabile, alterũ verò in ordine ad locũ non esse ei vsque adeò intrinsecum, quin per potentiã diuinam possit esse sine illo. Quare in sacramento, aiunt, corpus eãdem omnino quantitatem habere, quã in cælo, non autem in sacramento habere nisi prius officium. Et quidem S. Tho. in. 4. distin. 10. q. vnica. ar. 3. quæstiuncu. 4. expresse hanc affirmat sententiam. Hic autem non ita expresse, tamen in solutione secundi præcedentis articuli dicendo esse in sacramento corpus organicum, consequenter sentit ordinem esse inter partes organicas, in solutione verò tertij negat eum esse respectu loci.

Duplex officium quantitatis.

Okam.

¶His ergo suppositis nõ est hic locus de quãtitate disputandi contra Okam, an distingua tur à re quanta, sed quæst. sequenti arti. 2. vbi videbimus quantitatem panis manere absque substantia tãquam aliorum accidentium subiectum. Interim tamẽ illo cum omnibus theologis & verè philosophis supposito, arguitur quod quantitas corporis Christi sit in sacramento. Et primũ ad hoc argumentũ S. Tho. quo oẽs vtuntur: videlicet, vbicũq; est aliquid est quicquid ei naturaliter cõiungitur: quantitas est cum corpore naturaliter cõiuncta: ergo est cum eo in sacramento. Durandus non satis respõdet. Ait enim maiorẽ illã intelligi, quãdo res est alicubi tanquã in loco: corpus autẽ nõ est sic sub speciebus, vt articulo proximo videbimus, sed solũ, inquit, est illic per habitudinem præsentię ad species. Quare nõ est necesse vt quicquid est ei cõiunctũ in cœlo, sit & in sacramento. Hæc autẽ non solutio sed euasio est. Nam postquã corpus est verè in sacramẽto, quid ad rem nõ cõtineri illic localiter, vt nõ ei illic cũcta inhæreãt, quę insunt in cælo? Et potissimũ q̃ non quomodocũq; est corpus sacramento præsens, vt vbiq; Durputat, sed vt suprà ostẽsum est, eo modo contentũ, seclusa inhærẽtia, vt cõtinebatur panis. ¶Secundò si hoc argumentũ S. Tho. non valeret, nullũ fieret reliquũ ad probandum illic esse animam & diuinitatem: imò consequeretur nullũ esse in sacramẽto accidens corporis Christi, putà neq; colorẽ, neq; pulchritudinẽ, neq; vllum temperamentũ aut honorẽ, quæ sunt de integritate vitæ. Quoniam non aliter probamus illic esse hæc oĩa, nisi quia sunt coniuncta in cælo. Præsertim q̃ pulchritudo & color, ac similia accidentia non insunt substãtiæ nisi mediante quantitate: quare si ipsa nõ est in sacramento, sit vt neq; aliorum vllum. ¶Tertiò. Si illic nõ esset quantitas, fieret cõsequẽs, vt partes corporis nõ solũ in ordine ad locũ non essent situ distantes, verũ neq; inter se vllo essent ordine distinctæ, sed essent omnino vt indiuisibilis substantia angeli, si esset in quolibet pũcto hostiæ. Cõsequens autẽ est absurdũ: quia tunc omnia essent mẽbra confusa: nam vbi nullus est ordo, cõfusio est. Neque vlla esset figura organi: videlicet, oculi, aut nasi, aut manus, aut pedis, &c. Quare nec corpus esset illic organicum, neque vlla vitæ opera exercere posset, imò neque naturaliter viuere. Siquidẽ anima, vt ait Arist. 2. de anima certã quantitatẽ sibi vendicat, sine qua viuere nequit: quare monstrifica potius esset massa & moles, q̃ corpus humanũ. Hoc autẽ cõcedere nõ solũ absurditas est, sed etiam error in fide. Cũ. n. Christus dixit, Hoc est corpus meũ, de corpore loquebatur secundũ naturã, & nõ secundũ aliquod excogitatũ figmentũ, quale hæc opino ponit. ¶Ad primũ ergo argumẽtũ Dur. negatur, sic esse de intrinseca ratione quãtitatis ordinẽ ad locũ, vt ille modus nõ sit ab illa separabilis. Imò dicimus, q̃ sicut substan-

Argumentũ S. Thom.

Durandus nõ diuit.

Durandi diuerticulum.

Solutio argumentorũ Durandi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stantia corporea quando est in loco ratione quantitatis (quod contingit vbicunque est naturaliter) ab illa suscipit extensionem & situ in ordine ad eundē locū: ita vice versa quando quantitas est alicubi nō ratione sui, sed ratione substātiæ, potest per diuinā potētiam insequi modū ipsius substantiæ. Et quia in sacramēto sola substantia est ex vi sacramenti, quantitas verò ex ipsius substantiæ concomitantia, fit vt sit illic ad modum substantiæ, cui ex natura sua nō repugnat esse in quacunque parua quantitate. Quem quidē modū appellat hic Caietanus indiuisibiliter existendi. At verò quia licèt quantitas in ordine ad locum nō sit diuisibilis, seruat tamē ordinē inter partes corporis, forsan nō tam exactè dicitur esse illic indiuisibiliter, q̄ sacramentaliter: qui quidē est modus singularis, nullum habens exemplum. Ac perinde ad secundùm negatur, quantitatē tam intrinsecè esse diuisibilem in ordine ad locum, q̄ est anima indiuisibilis. Et ad tertiū respondetur, quòd sicut substantia nullibi esse potest nisi substantialiter, ita neque quātitas, nisi quantitatiuè secundùm eius primū modū, qui est ordo partiū inter se, secus autem de ordine respectu loci. ¶ Sed arguit præterea loco citato OKam multis modis ad probandū istos modos quantitatis non esse separabiles. Quòd enim oculus sit orbicularis figurę & rius oblongus, & vnus oculus distet ab alio per nasum, non potest esse sine distantia in ordine ad locum: ergo esse nequit vnum officium quantitatis, sine altero. Nam linea circularis & recta ordinem dicit ad locum. Secundò, quia Aristo. in prædicamento quantitatis tanquā intrinsecū, ei tribuit habere situm & positionē in continuo. Tertiò, quia si quantitas illud officium haberet in corpore, posset se tunc corpus in sacramento mouere, quod est falsum. Alexander loco citato dicit, q̄ iste modus nō solùm est supra naturam, sed etiam supra nostrum intellectum. Et Marsilius in. 4. q. 7. ait, quòd imaginatio viatoris eum nō capit, sicut nec mysterium trinitatis, & incarnationis. Nihilominus est verus, quia est supranaturalis.

Argumenta Okam.

Secundū argumentum.

Tertium.

Alij contendunt adeò esse intelligibilem, vt sit in naturalibus aliquod exemplum. Si enim, inquiunt, esset stipes arboris erectus per vacuū, & globus ab eius cacumine caderet, tunc ille globus seruata sua figura esset in eodem instāti singulis punctis illius stipitis præsens: nam putant motum per vacuum fieri in instanti. Ego verò, vt. 4. Physi. disputabam, arbitror inintelligibile esse motum localem fieri in instanti, vtpote cui necessarium est prius & posterius. Quare graue per vacuum non moueretur, nisi subitò, ita vt si nunc esset in cacumine arboris, immediatè post hac esset in terra. Tamē cùm ante quodlibet instans præcēdat instantia infinita, successiuè descēderet per illa. ¶ Igitur ad hæc omnia respōdendum, q̄ nisi fides nobis ista miracula persuasisset, nullatenus ratio naturalis nos doceret esse possibilia. Iam verò modò lumine fidei suffusis satis est nobis intelligere hoc naturæ rerū minimè repugnare. Enimuerò tam officium quantitatis est occupare replereq̄; locum, q̄ extendere corpus in ordine ad ipsum. Et tamen intelligimus per fidē quemadmodū corpusculū Christi cùm nasceretur ex virgine penetrauerit se cum lateribus virginei vteri, & cùm ingressus fuit cōclaue ad discipulos penetrauerit se cum valuis, quæ erant occlusæ. Pari ergo modo intelligo, q̄ Deus potest ponere aliud corpus vbi ego sum: quod vtique corporibus glorioſis competit. Et cùm non repugnet ponere idē in diuersis locis, vt articulo proximo monstrabitur, fit vt absque mei diuisione, & organorū destructione, possit ponere vnam mei medietatem vbi est altera: & eadem ratione quancūque mei particulam, vbi est alia, atque adeò totum. Et hoc est, quod de suo corpore facit in sacramēto. Nam vt Gabriel ad Mariam dixit, non est impossibile apud Deum omne verbū. ¶ Quocirca ad primum argumētum Okam, negatur non esse vnum quantitatis officium ab altero separabile, negaturq̄; adeò nō posse vnum oculum ab alio distare, nisi in ordine ad locum. Imò distare potest per latitudinē nasi, & frons ab ore per eius longitudinem: & seruare suam in se orbicularem figuram. Itaque si corpus illic esset modo diuisibili, & finderetur caput in ordine ad reliquas partes, priùs finderetur frons quàm nasus. Sed quia diuisio dicit ordinem ad locum non est illic modo diuisibili. Et quanuis Aristot. forsan existimauerit de intrinseca ratione & definitione quātitatis esse extendere corpus in ordine ad locum: nihilominus fides nos contrarium admonet. Vnde de intrinseca ratione quantitatis est facere quantum: extendere autem in ordine ad locum est accidens posterius, quasi ex priori consequens, vt ait sanctus Thomas articulo proximo in solutione tertij. Vnde, vbi, ponitur inter prędicamenta accidentium. Non autem repugnat, vt Deus eo, quod prius est, seruato, aliud quod posterius est, per suam infinitam potentiam remoueat. Intelligimus ergo esse possibile. Tametsi fatendum sit, hoc esse vnum inter præcipua miracula huius sacramenti. Non tamen propterea deberent hæretici veritatem deserere, sed intellectum in obsequium Christi captiuare. Vt enim ait Damascenus lib. 4. cap. 14. cùm opus hoc perinde atq; inclusio incōprehensibilis Dei in vterum virginis supernaturale sit, quemadmodū ipsa interrogans, Quomodo fiet istud? contēta fuit solo illo angelico respōso, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: sic & in præsentiarum homines nō debent esse nimium arguti. ¶ Ad tertiū verò negatur corpus habere illic suum propriū motum: quia motus dicit ordinem ad locum, sed mouetur duntaxat ad motū specierum, vt arti culo sexto videbitur.

Sententia Scoti.

Ad tertiū argumentum Okam.

Ridiculorum argumentū.

¶ Quòd si quis ex plebe curiosè sic arguat. Sequeretur ex hoc modo dicendi, quòd corpus Christi haberet in hostia differentias omnes positionis, vt scilicet, caput esset sursum, & pedes deorsum: aut vice versa, & aliquando haberet faciem versus populum, aliquādo verò deorsum. Et sic de dextro & sinistro. Respōdetur, q̄ in ordine ad seipsum easdē omnino habet differentias, quas in cælo, vt sit caput, vt diximus, supra pectus, & pectus supra ventrē. Esset enim imperfectio, & monstruosa deformitas si partes ordinem perderēt, quem habēt in cælo. Imò cùm corpus illic sit viuēs, ac perinde omnia mēbra sint cōtinua sicut in cælo, hæreticum esset talem eorum ordinem negare. Quocirca vt Alexāder loco citato refert, cuidam sacerdoti hæsitāti sub qua forma Christus esset in sacramēto reuelatus est in hostia dum inter sacra eleuabatur efformatus puer. De quo iterum arti. 8. redibit sermo. Attamē in ordine ad locum, & ad species panis nō habet talem ordinem: quare quomodocunq; hoc fiat, nū quā est corpus supinum, nec resupinū, neq; frōtem ad nos vertit, neq; occiput. ¶ Postremum denique fit argumētū. Sequeretur ex hac opinione, q̄ corpus in sacramēto posset in omnem suā partem diuidi: nō quidem ad diuisionē hostiæ: nam iam dictum est q̄ fracta hostia integrū manet in qualibet parte, sed si angelus virtute Dei ipsi per se corpori applicaret gladiū, cum in quocūq; puncto sit, quæcunq; pars, vbicunque diuideretur vna, diuiderentur simul omnes. Maioris loco citato cōcēdit corollarium, dicēs hoc argumētum egregiè sibi fauere, qui tenet continuum compōni ex indiuisibilibus, atq; adeò diuisum esse posse in omnes suas partes. Est tamē opinio viro philosopho indignissima. Vnde ad argumentum respōdetur. Primū de corpore Christi nullo modo currere, nā cū sit immortale & incorruptibile, nō est diuisibile. Secundò quāuis argumentū pro illo tēporis articulo fieret, quo ipse suū corpus mortale cōsecrauit. Respōdetur, q̄ cùm diuisio dicat ordinem ad locum, Deus per suam omnipotentiam nō potest diuidere corpus in partes quantitatiuas, nisi habeat esse per modū quantitatis extensum: quare in sacramento nō est diuisibile. Neq; vllum motū aut situm habere potest in ordine ad locū: scilicet, nec sedere, nec stare, neque species emittere vt videatur, neq; illas aliū de recipere vt videat id, quòd à se dictat, vt art. 6. latius explicabitur. Et tertiò dicim⁹ esse corpori repugnantissimum, vt ex indiuisibilibus cōponatur, atq; adeò vt per omnem Dei potē tiam possit esse diuisum in omnē suam partē: nam impossibiliū nulla est potētia.

Primum argumentum.

¶ Primum argumentū S. Thomę est. Sub qualibet parte hostiæ est totum corpus: sed nulla quātitas dimensiua est tota in qualibet parte loci: ergo corpus in sacramento nō habet suam quātitatem. Respōdet egregiè, q̄ modus essendi vniuscuiusq; rei iudicatur secundū id, quod est per se, & non secundùm id, quòd est per accidens. Nam licèt idē corpus sit album & dulce, tamē quia in visu nō est nisi quatenus album, fit vt dulcedo nō sit in visu nisi ad modū albedinis. Pari ergo modo, quia ex vi cōsecrationis non est in sacramento nisi substātia corporis, quātitas verò per cōcomitantiam, fit, vt quātitas nō sit illic per suum proprium modum, vt tota sit in toto, & singulæ partes sub singulis partibus hostiæ, sed ad modum substantiæ tota in toto, & tota in qualibet parte. Scotus autem distinct. 10. quæst. 1. hāc rationem impugnat, sic argumentatus. Vnumquodque vbicunque sit, quomodocunque sit debet seruare suum naturalem modum: ergo quantitas siue sit in sacramento tanquam terminus immediatus consecrationis, siue non, indifferens est, vt modum quantitatiuum non seruet. Respōdetur, argumentum procedere ex falso intellectu rationis S. Thomæ. Non enim S. Tho. hac præcisa ratione vtitur, q̄ quia quātitas est per concomitantiam non seruat suum modū, sed ex eo q̄ non est illic ex vi cōsecrationis infert, non esse per se in sacramento, sed ratione substantiæ, & inde infert non esse nisi ad modum substantiæ. Sicuti e conuerso, vbi substantia est per modum quantitatis, nō seruat modum suum, vt sit tota in qualibet parte, sed quantitatis, vt sint partes extra partes. ¶ Eodem ergo modo respondetur ad secundum, quod est hoc. Impossibile est duas quantitates dimensiuas esse simul, etiam si vna sit separata & alia

Scoti argumentum.

Solutio.

Secundū argumentum.

alia in corpore naturali, vt. 3. Metaphysi. autor est Philosophus: sed in sacramento remanet quantitas dimensiua panis: ergo illic non est corpus. Respondetur, inquam, maiorem intelligi quādo illæ quantitates ambæ sunt modo quantitatiuo in loco: in sacramēto verò sola quantitas panis est modo quātitatiuo. Imò vero in corporibus glorioſis reperitur etiam exceptio, vt proximè dictum est.

Tertium argumentum. ¶ Ac perinde respōdetur ad tertium. Videlicet, quòd vbi sunt duę dimensiuæ quantitates, maior excedit minorem: quantitas verò corporis Christi est sex septem ve pedum, & quātitas hostiæ multò minor quàm semipedalis: ergo non sunt eidem adæquatæ loco. Respōdetur enim, maiorem intelligi quando ambę sunt modo quantitatiuo.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm corpus Christi sit in hoc sacramento sicut in loco.

HACTENVS dictum est corpus Christi esse in sacramento sub speciebus panis, explorandum ergo restat, Vtrùm sit illic sicut in loco, quēadmodū erat panis. Ad quod D. Tho. duabus conclusionibus respondet.

Prior cōclusio. ¶ Prior. Corpus in hoc sacramento non est per se ipsum in loco. Hæc ex suprà dictis planè colligitur. Nam substātia nō est in loco nisi ratione suæ quantitatis: ergo cùm corpus, vt dictum est, nō sit in sacramēto per modum quantitatis sibi inhærentis, sed per modū substantiæ, sit vt quantum ad se attinet nō sit ibi tanquam in loco. Et cōfirmatur. Corpus succedit substantiæ panis sub eisdem speciebus: substantia verò panis nō erat sub speciebus tā quam in loco, ita quòd species essent sicut locus & vas concauum panis, sed quia continebatur sub illis: ergo neq; corpus est sub speciebus tāquā in loco, ita vt species sint locus eius.

Posterior cōclusio. ¶ Posterior cōclusio. Neque est cōmensurati uè in loco ratione specierum, sicuti erat panis. Nam substantia nō est in loco nisi ratione suę propriæ quātitatis, ratione cuius occupat locum: corpus aūt Christi non est subiectū specierum sicuti erat panis: ergo licèt panis ratione suæ quantitatis esset in loco, tamen corpus quia nō est sub illa quantitate tanquam sub proprio accidente, nō est ratione illius in loco. Intellige per se sicut erat panis: quia erat sub proprio accidente. Nam per accidens ratione alienæ quantitatis nō est negādum, quin corpus in sacramento sit in loco, vt articulo proximo liquebit. ¶ De hac existētia corporis & sanguinis Christi in sacramento inter doctores cōtrouertitur. Sunt enim qui duos tantùm distinguant modos existendi in loco: scilicet, circunscriptiuè & definitiuè. Circunscriptiuè esse in loco idem est, quòd esse commensuratiuè, ita vt totum locatum sit in toto loco, & partes eius in partibus loci distanter. Esse autē definitiuè est, aiunt, esse totum in toto, & totū in qualibet parte, sicut est anima rationalis in toto corpore, & in qualibet eius parte. Distinctio est Gabrielis in. 4. dist. 10. q. 1. & in canone lectione. 43. in quam quidem distinctionē cœtus Summulistarum subscribit. Vnde Gabriel loco citato infert, corpus Christi esse in sacramento, nō quidem circūscriptiuè, sed definitiuè. Illa verò distinctio ad libitum est conficta, neq; vllum habet in philosophia fundamentum. Debet enim nominum significatio ex eorum etymologia perpendi. Definiri autem loco (vt nomē sonat) idem est quod loco coarctari & perstringi, vt virtute talis existentiæ repugnet locato simul naturaliter esse alibi. Quapropter, vt aliquid sit definitiuè in loco nec requiritur, nec sufficit vt totum sit in qualibet parte. Lapidem enim negari nō potest, esse definitiuè in loco postquam illic limitatur. Et anima licèt sit in qualibet parte corporis, in nulla est tamen definitiuè: quoniā cū in nulla sit eius virtus limitata, imò sic sit in capite vt simul sit in pede, in nulla est definitiuè, sed toto corpore, quia illic finitur eius virtus: sicuti angelus definitur loco, vltra quem nō potest suam operationē protendere. Deus tamen licèt sit in toto mundo, & in qualibet eius parte, tamē neq; in parte neq; in toto est definitiuè: quia virtuti suæ non repugnat esse in infinitis mundis, si essent. Quare esse circunscriptiuè & definitiuè non sunt duo membra eiusdem diuisionis: imò quicquid est circunscriptiuè, est definitiuè, sed non conuertitur. Nam circunscribi loco, vltra limitationem & terminationem in loco, dicit commensurationem, vt scilicet singulis partibus loci respondeant partes locati. Quamobrem sola corpora circunscribuntur loco. Et per hæc clarescit cur hæc consequentia non valet. Intellectus est in anima: sed anima est in pede: ergo intellectus est in pede. Qua huiusmodi consequētiæ non valent, nisi vbi res sunt in loco definitiuè. Vt si dicas. Nummus est in crumena: & crumena in arca: ergo nummus est in arca. Hinc colligitur, corpus Christi in sacramento, nec

Expositio ticuli. Impugnatur nonnulla opinio. Definitio loci.

to nec esse circunscriptiuè, nec verò definitiuè. Haud enim est illic per suam quantitatem, aut virtutem limitatus, sed per cōuersionē panis in ipsum: quare sic est in sacramento, vt virtute illius nō repugnet simul esse in cælo, & in alijs altaribus, Atque hæc est sententia Alexand. 4. par. q. 42. membro. 3. art. 6. & Scoti. d. 10. q. 1. & omniū attentè loquentium.

Argument. ¶ Quòd si ex dictis inferas. Christū non esse in cælo definitiuè: quando quidē existentiæ illi nō repugnat esse alibi: nimirū, in sacramentis. Aliquis forsan responderet, hoc esse supra naturaliter. Sed respōsio nulla esset: quia eadem ratione esset in sacramento definitiuè: qa non posset esse alibi nisi supranaturaliter. Re

Problema resolvit. sponsio ergo legitima est, quā D. Tho. in. 4. d. 10. arti. 3. docet, quæstiuncu. 3. Definiri enim loco est quodammodo cōmensurari loco per aliquid sui: scilicet, aut per quantitatem, aut per virtutem. Quare corpus Christi est in cælo definitiuè: quia illa quantitas illo finitur, & terminatur loco. Cui scilicet quantitati ex natura sua non cōpetit in maiori esse, aut in pluribus simul. Et animæ virtus finitur toto corpore, & angeli operatio certo loco. Corpus aūt est in sacramento nō per aliquam sui quantitatem, aut virtutem illic coarctatā, sed ratione panis, qui in ipsum conuertitur. Ob id q; existentia in tot, aut pluribus sacramentis nō terminatur per quātitatem, aut per virtutem eiusdem corporis, sed per numerum substantiarum panis, quæ in ipsum conuertuntur. Et ideo est definitiuè in cælo, & non in sacramento. ¶ At si instantiùs percōteris quomodo ergo sit illic, respōdet Scotus. d. 10. q. 1. & Durand. d. 11. q. 1. q non aliter, quàm per præsentiā. Et quidem Scotus ait esse præsens per respectum propinquitatis, sicut locatum est præsens loco, licèt (vt dictum est) non cōtineatur illuc circūscriptiuè aut definitiuè. Durandus autem subdit exemplū. Sicut angelus est præsens loco, in quo operatur. Hoc aūtem satis dist. præcedenti. q. 2. ar. 4. reprobauimus. Ad hanc siquidem præsentiā non esset opus conuersione panis: quare corpus non diceretur præsens ratione conuersionis, sed certè, qa aduenit de cælo. Quem quidem sermonem neq; Damascenus, neque sanctorum vllus admittit. Item neque ad motionem hostiæ ex vi cōsecrationis sequeretur motus corporis, neque dum species deglutirentur ex natura rei deglutiretur corpus: quare sacerdos, nec portaret, nec moueret, nec deglutiret corpus, nisi quia ipsum sua se sponte vult mouere. Nā dum duo corpora sunt præsentia, aut penetrantia se in eodem loco, ad vnius motionem non sequitur motio alterius. Imò verò neque ad desitionem specierum sequeretur desitio corporis ex natura sacramēti in eodem loco: quare sine nouo miraculo posset illic manere. Quod, vt illic diximus, est mysterium consecrationis labefactare. Respondetur ergo, quòd corpus & sanguis Christi est in sacramento, nec circunscriptiuè, nec definitiuè, sed neque duntaxat præsentialiter, at sacramentaliter, id est, taliter continetur sub illis speciebus, vt ad earum motionem ex vi sacramenti moueatur, & ad earum desitionem desinat illic esse, nisi per nouum miraculum velit manere præsens aēri.

Existētia in sacramentis.

¶ Hic præterea operæpretium est nōnihil de illa quæstione dicere, quam D. Tho. quæstione præcedenti articu. 1. tetigit. Vtrūm scilicet Deus posit ponere idem corpus definitiuè, & circunscriptiuè, simul in pluribus locis. Illic enim argumento tertio id negare videtur. De hac quæstione, quam Theologi in. 4. distinct. 10. vltro citroq; discutiunt, in diuersas ipsi discēdunt sententias. Diuus enim Thom. quodlibeto. 3. ar. 2. & in. 4. d. 44. quæst. 2. ar. 2. apertè id negat, dicens implicare contradictionem. Atque idem inferiùs negare videtur articu. 8. Cui Capreolus in. 4. distinct. 10. quæst. 1. ar. 3. firmiter adhæret. Et Durand. ead. distin. q. 1. Atque alij, quos Scotus ibi. quæst. 2. refert. Scotus verò ipse, & Okam in. 4. quæst. 4. ac subin de nominales asseueranter contrarium affirmant: videlicet, illud esse posibile. Et quidem fundamentum Diui Thomæ in quodlibeto est definitio existendi in loco circunscriptiuè & definitiuè. Est enim concludi, & limitari loco. Conclusio autem, & limitatio repugnat simul alibi. At verò ne quæstio texatur de nomine: seponamus nomina circunscriptiuè, & definitiuè, de re enim ipsa quærimus, Vtrùm ne Salmanticæ existentem posit Deus simul statuere Romæ, faciens, vt ambo simul locare pleam. Fortasse est problema. Et quanuis dum in scholis artium versabar pars affirmatiua plausibilior mihi erat, iam verò modò nō tam firmiter illi adhæreo, quin contrarium existimē esse æquè probabile, ne plus dixerim. Argumentum enim Scoti, quod omnes sequuntur, est illud celebre. Quicquid non implicat contradictionem potest Deus facere: hoc nō implicat contradictionem: ergo fieri ab ipso potest. Hæc autem collectio non est ita multum euidens. Nam in primis licèt hoc sit per se notum, vt quicquid est factibile Deus facere posit: nam hoc nomē omnipotentiæ pol-

Vtrū idem posit poni in diuersis locis.

Argu. Scoti.

licetur: non tamen sic est manifestum, vt quic quid nō implicat cōtradictionem, sit factibile. Illa enim angelica enunciatione, Non erit impossibile apud Deum omne verbum, id dū taxat significari videtur, q̄ nihil, quod Deus dixerit se facturum est illi impossibile. Et quā uis accipiatur verbum pro opere, iuxta illud Luc. 2. Videamus hoc verbum, quod factum est, non aliud significatur, quàm quòd nihil possibile erit Deo impossibile. Fatēdum nihil ominus est quàm maximam esse probabilitatem, vt quicquid nō implicet cōtradictionem sit Deo pro sua infinita potentia possibile.

Negari tamen posset, aliquid circunscriptiuè esse simul in duobus locis, non implicare contradictionem. Imò Diuus Thomas in .4. loco citato aliter explicat hoc implicare contradictionem. Solet enim fieri argumentum sic. Tantum repugnat, duo corpora esse circūscriptiuè in eodem loco, quantum vnum in duobus: sed prius cōtingit in corporibus gloriosis, vt patet cùm Christus resurrexit clauso sepulchro: ergo & secundum est possibile. Ad hoc ipse respondet negando maiorem. Indiuiduū enim, inquit, duo dicit: scilicet, & quòd sit indiuisum in se, id est, non sit duo: & quòd sit diuisum à quolibet alio. Et primum quidem est de intrinseca ratione indiuidui: nam vt habetur. 4. Metaphysi, ratio vnius perficitur in diuisione: diuisio autem ab alijs est de consequentibus ad rationem vnius, q̄d ideo Deus potest à ratione vnius separare: sicut suprà diximus de quantitate intrinsecum ei esse facere quantum, sed consequens, extendere in ordine ad locum. Esse autem plura in eodem loco est, solùm contra secundam rationem: potest ergo Deus contra illam facere vt duo corpora sint in eodem loco: non tamen cōtra primam, vt idem corpus sit in pluribus locis. Itaque sicut implicat contradictionē vt Petrus sit duo: scilicet, ipse & Paulus, ita repugnat vt sit in duobus locis. Et fortasse purus philosophus hoc pro certo haberet.

Resolutio quæstionis. ¶ At verò postquàm per fidei veritatem mysterium huius sacramenti persuasum nobis est: inde maximum sumitur argumentum, q̄ sicut corpus Christi est in pluribus locis sacramentaliter: ita Deus possit facere vt sit in pluribus circunscriptiuè. Et argumentū Marsilij in .4. quæstio. 7. vbi hoc latissimè disputat est hoc. Nullatenus ratio contradicit quominus possit Christus ostendere se extensum in sacramento, hoc est, occupando illic totum locum, quem viuens occupabat inter nos. Et quanuis S. Thom. negaret vt articu. 8. videbimus: est tamen probabile. Et eadem ratione simul se ostendere posset in alio sacramēto. Sed ais. Adhuc in nullo esset definitiuè: quia sic esset in vno, vt simul esset in alio. Respōdeo me non disputare de nomine. Satis est quòd maneret in pluribus locis localiter replendo illa loca. Quare taliter esset in hoc, vt quātum est ex natura rei non posset esse in alio, nisi absoluta Dei potentia interueniret. Et hoc sufficit, vt dicatur illic esse definitiuè. ¶ Secundò cùm anima sit in qualibet parte corporis, nihil repugnat vt abscisso capite maneret & in ipso & simul in corpore trūco, vt dum Diuus Dionysius suum caput gestabat in manibus, posset Deus facere, vt anima simul maneret in corpore & capite. Tertiò, quia multi sic interpretantur Aristotelem, vt dixerit intelligentiam motricem esse simul in oriente & occidente. Et quicquid de hoc sit, certū est angelum esse in toto loco, in quo operatur: si ergo ille sit bipedalis, posset Deus facere, vt diuiso loco maneret in vna & in altera pedalitate per eius absolutam potentiam: nam quantum est ex natura angeli non potest esse in duobus locis discontinuis. Hoc est enim proprium Dei. ¶ At verò licèt istæ rationes opinionem faciāt probabilem: sequuntur tamen ex illa tam stupenda corollaria, vt rursus eam in dubiū reijciant.

Tres ergo adnotandæ sunt propositiones.

¶ Prima. Omni alio miraculo secluso, quàm quòd idem sit in duobus locis, quātum est ex natura rei omnia prædicata absoluta, quæ in vno loco ei conueniunt, pariter conueniunt & in altero, licèt non omnia respectiua. Esset enim hìc propè flumen Tormes, & Romæ propè Tyberim. Vt si in vno loco Petrus est albus, calidus, currens, aut sedens, eodem modo est in altero. Quapropter si hìc esset admotus igni quanuis Romæ esset ab illo separatus calesceret Romæ per calorem, quem hìc recipit, ipsumque illic calorem sentiret. Quare si illic simul esset in gelu tantæ actiuitatis, quantæ est in hoc loco ignis, ambo agentia se impedirent, ne alterum calorem produceret, aut alterum frigiditatem, quia est idem subiectum applicatum duobus contrarijs. Quòd si alterum esset maioris virtutis, superaret alterum. Ex quo fit, vt existens Romæ videret Salmanticam, audiretque Salmanticæ loquentem. Nā cùm idem sit sensus hìc, & illic, eandem sensationem, quam habet ille sensus hìc, habet illic. Prima propositio.

¶ Secunda propositio. Per nouum alium supernaturale miraculum posset Petrus hìc habere vnam qualitatem, & Romæ aliam, vt hìc habere albedinem, & Romæ nigredinem, etiā in sum- Secunda propositio.

in summo vbiq̄;. Nil enim vetat quominus albedo ponatur hìc, & non illic, & nigredo è conuerso. Sed tamen nō esset simul albus, & niger: quia illę duæ denominationes sunt repugnantes. Imò cùm vna qualitas esset alteri in eodem subiecto admixta, esset ille medio colore coloratus. Calorem autem in vno loco in summo, & frigus in alio nō posset Deus ponere, nisi impediendo actionem, ne calor ageret in frigus, aliàs ipsum corrumperet. Cōcursu autem suspenso, licèt ambæ qualitates essent in summo, homo tamen nō esset calidus nec frigidus, sed tepidus.

Tertia propositio. ¶ Tertia propositio. Duo contradictoria de homine illo nequaquam possent verificari, vt scilicet, esset albus, & non albus, currens, & nō currens: neque priuatiuè opposita, vt esset videns, & cæcus, aut ambulans, & quiescens, qa quiescens includit nō moueri, & cæcum esse, non videre. Cum limitatione tamen, & restrictione possent verificari: quia tūc nō sunt simpliciter cōtradictoria, vt si dicatur esse sedens Salmanticæ, & currens Romæ: dormiens Salmanticæ, & vigilans Romæ. Sic de cæco & vidente. Item idem aër numero posset hìc esse illuminatus, & Romæ nubilus. Ad hæc posset idem homo à Roma moueri versus Salmanticam, & simul à Salmantica per eandem lineā versus Romam, & in loco, quo sibi obuiarent, non se impedirent: quia esset idem homo. Infertur demum ex his, quòd posset Deus vnū corpus ponere vbiq̄;. Quæ quidem profectò non sunt creditu facilia.

¶ Tametsi non desint qui arbitrentur re vera iam euenisse. Legitur enim in vita sancti Martini, q̄ cùm D. Ambrosius Mediolani sacrum faceret, obdormiuit, & excitatus dixit se funeri Martini interfuisse. Haud tamen est credēdum re vera fuisse in ambobus locis: nam tūc quid opus fuisset obdormire? Somnus ergo indicium fuit, imaginariam fuisse visionem.

Primum argumentum. ¶ Primum argumentum S. Thom. est. Appāret corpus Christi esse in sacramento definitiuè: quia sic est in hostia, vt non sit in alia parte altaris. Item videtur esse circunscriptiuè, quia videtur esse in loco adæquato hostiæ, & non in maiori nec minori. Respondetur, propterea non esse definitiuè: quia ex modo existendi illic non repugnat simul esse in cælo, nec in alio altari. Item neque est circunscriptiue: quia non est ad mensuram suæ proprię quantitatis, quæ est maior quàm hostia. Quòd autem sit in loco adæquato hostiæ, nō est, nisi quia incipit esse illic per cōuersionem panis in ipsum. ¶ Contra hanc autem solutionem arguitur, quòd saltem sanguis eiusdē corporis sit illic circunscriptiuè. Sanguis enim, vt ait Aristo. in lib. de respiratione, & in de somno, & vigilia, est in vena sicut in vase, & receptaculo: & illo modo est in sacramento: nam iam definitum est, partes corporis eūdem habere ordinem inter seipsas, quem habent in cælo: ergo saltem in vena est circunscriptiuè, quoniam extenditur per ipsam, quando quidem eam replet. Negatur hæc cōsequentia: nam ad hoc, quòd sit circunscriptiuè non satis est, vt repleat venam, sed requiritur venam ipsam replere locum, extendiq̄; per ipsum. Bonum argumentum.

¶ Secundò arguitur. Locus, vbi est corpus, nō est vacuus, neque tamen ibi est substantia panis, ergo repletur corpore ipso. Respondetur, neque esse vacuum, neq; repleri corpore, sed dimensionibus panis, quod habent, vel ex natura quantitatis, vel ex miraculo, sicuti miracula per se subsistunt. An verò sint duo miracula, videbitur quæst. proxima art. 2. 2. Argum.

¶ Arguitur tertiò. Corpus est in sacramento cum sua quantitate dimēsiua, & cum omnibus suis accidentibus: vnum autem accidentium corporis est esse in loco, quare, vbi, est prædicamentum accidētium: ergo est illic tanquā in loco. Nota solutionem, quam articulo præcedenti præmisimus. Esse enim localiter in loco non est de intrinseca ratione quantitatis, sicut facere quantum, sed est accidēs extrinsecum in ordine ad locum: & quia accidentia corporis nō sunt in sacramento, nisi per concomitantiam, atq; adeò ad modum substātiæ, fit: vt corpus non sit illic localiter. 3. Argum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento.

Vm dictū sit corpus verè & realiter esse in hoc sacramento, & nō solū intētionaliter, & vt albū visum est intentionaliter in oculo meo, quod ideo ad motū oculi non mouetur, meritò interrogatur, vtrùm illic sit realiter mobile. Respōdet ergo S. Th. per quatuor cōclusiones. ¶ Prima. Christus non mouetur per se in sacramēto secūdùm locū. Probatur, cùm aliquid est vnū secūdùm subiectū, & multiplex secundū accidēs, nihil prohibet esse mobile secūdùm vnū, & nō secundùm aliud. Dū enim corpus albū & quantū sine augmento Prima conclusio.

nigrescit, mouetur secundùm albedinẽ & non secundũ quantitatẽ: Christo aũt non est idẽ esse in cœlo & in sacramento, illic enim est localiter secundùm suam quantitatẽ, hic aũt nõ est localiter, vt explicatum est, sed sacramentaliter: quod aũt non est in loco commensuratiuè, nõ mouet in illo localiter: quoniã mouere dicit ordinem ad locũ: igitur quanuis Christ⁹ sit in cœlo mobiliter, non tamen sic est in sacramento. ¶ Secunda cõclusio. Corpus Christi mouetur in sacramẽto per accidens ad motum specierũ. ¶ Tertia cõclusio. Nec corpus Christi mouetur in sacramento per se quacunque alia mutatione. s. vel inceptione, vel desitione, sed per accidens ad motum specierũ. Probatur. Quod per se est ingenerabile, & incorruptibile & indeficiens non potest esse principium deficiendi, nisi alio deficiẽte, sicut Deus immortalis nec incipit, nec desinit esse in creatura, nisi quia ipsa vel incipit, vel desinit: eodẽ ergo pacto corpus Christi, qa immortale est, non incipit esse per se nec desinit: sed sicut p conuersionem panis incipit esse in sacramẽto: ita nec desinit, nisi per desitionem specierum. ¶ Sequitur ergo quarta cõclusio responsiua quæstionis. Christus per se loquendo immobiliter est in hoc sacramento. Probatur. Impossibile est idem per se simpliciter esse motũ & quietum: alioqui duo de eodẽ verificarentur contradictoria: corpus aũt Christi in cœlo quietum residet: non ergo est in sacramẽto mobiliter. ¶ De prima conclusione nemo dubitare potest, qui agnouerit corpus Christi non esse in sacramento localiter, nec definitiuè. Vnde ex hoc ꝙ non est illic tanquã in loco infert D. Thom. non moueri per se localiter: consequuntur enim se hæc duo. Et quanuis Gabriel & nominales dicant illic esse definitiue, non tamen intelligunt esse per limitationem & definitionem in loco, sed quia est in qualibet parte. Quare neq; ex eorum opinione sequitur, ꝙ possit per se moueri localiter. Ob idq; de hoc sunt dũtaxat reprehẽdẽdi, ꝙ male definiunt esse definitiue in loco. Vnde Okam in. 4. q. 5. dicens, quòd corpus potest hic moueri localiter, sicuti angelus mutando locum, si intelligat per se (vt apparet) nullum habet similitudinis fundamentum. Quoniam angelus, vt suprà est expositum, definitur loco, in quo eius virtus limitatur: quod corpori Christi in sacramento non conuenit. ¶ Secũdam verò conclusionem: scilicet, corpus moueri localiter per accidens ad motum specierũ, negat Scotus distin. 10. quæst. 6. & Durandus quæstio. 3. Quam quidem opinionem ex altera ducant, quam ambo quęst. 1. sustinent: videlicet, corpus Christi non aliter esse in sacramento, quàm per simplicem respectũ præsentiæ, sicut angelus est præsens loco, aut si duo se penetrarent corpora. Arguit igitur Scotus. Ad hoc quòd ad motum vnius sequatur motus alterius, requiritur, quod alterũ sit illi colligatum, vel tanquã actus & potentię, sicut motis nobis, inquit. 2. topi. Aristo. mouentur omnia quę in nobis sunt. s. materia & forma & accidentia: vel secundũ aliquam necessitatẽ naturalem, sicut mouens nauem, mouet hominẽ qui naturaliter sustentatur à naui: corpus autem, inquit, Christi nullã habet colligationem cum speciebus, nisi per merã voluntatẽ, quia scilicet Christus vult illis assistere: ergo motis accidẽtibus ex natura rei nõ mouetur corpus. Et subdit exemplũ. Sicut si angelus per suam volũtatẽ se applicaret lapidi, ille qui moueret lapidem, non moueret angelum, sed ipse si vellet sua sponte insequeretur eius motum. Pari ergo, inquit modo corpus Christi non mouetur à sacerdote, sed ipse Christus sequitur motum specierum. Quocirca statuit generalẽ cõclusionem, ꝙ nulla creatura potest mouere corpus in sacramento localiter, nec per se nec per accidens: sed dum mouetur, à solo deo mouetur. Quòd si arguas. Ergo est nouum miraculum, vt motis speciebus, moueat se cum illis Christus. Negat consequentiam, quoniam ea voluntate, qua instituit sacramentum, nobiscũ pepigit, speciebus, vbicũq; existerent, adesse. ¶ Eodem modo arguit Durandus, ꝙ cùm neque species insint corpori, neq; ipsum sub illis cõtineatur, fit vt ad motũ ipsarum, nõ sequatur motus eius. ¶ Secundo. Sequeretur, inquit ex cõtraria opinione, ꝙ corpus Christi simul moueretur motibus contrarijs, vt si dum hostia eleuatur in vno altari, deprimeret in alio. ¶ Tertio. Sequeretur, inquit, eadem ratione, ꝙ ad fractionem hostiæ diuideretur corpus: quare nõ esset totum sub qualibet parte. ¶ Quarto. Corpus Christi incipit esse in sacramento dum consecrantur species absq; vllo motu sui, quia non descendit de cælo: ergo pari ratione neq; motis ipsis mouetur. ¶ Hanc autem opinionem iam dist. præcedenti. q. 2. arti. 4. & hic artic. proximo demonstrauimus esse falsam. Haud enĩ ꝓprie assertiones obseruat, quas ecclesia ex euangelio colligit. Dixit enim Christus, Accipite, & comedite. & bibite. & can. Ego Beregarius. de consec. d. 2. decernitur, quod corpus Christi in sacramento sacerdotis manibus tractatur, & frangitur, & dentibus atteritur & deglutitur: ergo secundum propriam signi-

[Margin notes, left page: Secũda conclusio. / Tertia conclusio. / Quarta conclusio. / Expositio articuli. / Expenditur secũda conclusio. / Argu. Scoti. / Cõclusio generalis Scoti. / Argu. 1. Du. / Secundum. / Tertium. / Quartum. / Reprobatur opinio.]

significationem debemus asserere, nos comedere corpus: & bibere sanguinem: comedere aũt, & bibere actiones proprias comedẽtis & bibẽtis significãt: si verò ad comestionem specierum nõ sequeretur corporis comestio sed Christ⁹ per guttur se ipso intraret stomachũ, non esset ille motus actio comedentis: quare nec propriè diceremur comedere corpus, sed solas species. Perinde enim intraret, ac si ipse per se sine speciebus ingredi vellet, vt descendit ad inferos: vbi nullatenus est dicendum, ꝙ infernus locus deglutiuit ipsum. Imò verò, neque propriè acciperemus corpus in manibus, nec tractaremus, cũ tamen ipse dixerit. Accipite, vt patet in exẽplis illius opinionis de angelo: nã accipiens lapidem, nõ accipit angelũ, qui est præsens lapidi. Quinimo nec propriè diceremur adorare corpus, nisi cõtineretur sub speciebus, sicut cõtinebatur panis. Neq; verò seruaretur sub speciebus, vt suprà disputatum est: nam seruari est cõtineri, & non ꝙ Christ⁹ vellet illic esse sicuti dum erat domi suæ. Conclusio ergo Scoti, qua ait nullam creaturã posse mouere corpus, nec per se, nec per accidens (vt bona venia dixerim) nõ satis syncerè verbis citatis euangelij consonat: præterquam, ꝙ secundũ suam opinionem corpus esset per se mobile in sacramento: quãdoquidem nõ mouetur ad motũ specierum, sed secundũ suã voluntatem insequitur earum motiones. ¶ Vnde ad eius primũ argumentũ distinguitur, quod ait corpus nõ aliter coniũgi speciebus, q̃ per voluntatẽ Christi. Si enĩ intelligat, ꝙ Christus ad id nõ cogitur, verissimũ est: qa sua spõte instituit sacramẽtũ. Si aũt intelligat, ꝙ nõ est illic per alium nexum, nisi quia vult corpore esse præsens, negatur consequentia. Imò virtute consecrationis sequitur, vt corp⁹ nõ quomodocũq; sit præsens, sed eo nexu cõtineatur sub speciebus, ratione cuius ad motum specierum sequitur motus eius. ¶ Et ideo eodẽ modo respondetur Durando negãdo, ꝙ corpus illic nõ continetur sub speciebus. Hãc enim veritatis saliuã nunquã potuit deglutire. Quocirca exemplũ de angelo nulla viagit cõtra hanc veritatem: quoniã non sic continetur in lapide, vt corpus sub speciebus. Tametsi præterea, vt hîc ait Caietanus, negandum sit postquam angelus se applicuit loco ad operandum per certũ tempus, ꝙ medio illo tempore ad motũ lapidis non subsequatur motus angeli: imò cõsequitur, sicut ad motũ nauis sequitur motus eius, qui in ea existit. ¶ Ad secundũ Durandi conceditur in vno altari per accidens eleuari corpus, & in alio deprimi: quoniã continetur in illis altaribus sub diuersis speciebus. Simile quidam concedunt de anima, dum quis erigit vnũ brachiũ, & demittit alterũ. Ego verò non cõcederẽ: quia nõ est definitiuè nec sacramẽtaliter in brachio. ¶ Ad tertiũ negat cõsequi, vt ad fractionẽ hostiæ diuidatur corpus, tũ quia nõ est mortale, tũ maximè, quia nõ habet extensionẽ in ordine ad locũ, quod requiritur ad diuisionem. Quare sicut abscissa manu tota anima manet in reliquo corpore: sic diuisa hostia totũ corpus est in qualibet parte. ¶ Ad quartũ demũ cõceditur, ꝙ ad consecrationẽ specierũ nõ mouetur corpus, nec per se, nec per accidens: quia non incipit illic esse corpus per motionem earum, sed per conuersionem panis in ipsum. Negatur tamen consequentia, ꝙ ad earũ motionem non moueatur. ¶ Quod si arguas. Dictum est articulo præcedenti corpus Christi non esse in loco nec ratione suæ quantitatis nec ratione alienæ (scilicet panis) ergo nec ratione illius mouetur per accidens. Iam illic diximus, non esse negandũ corpus esse in sacramento tanquã in loco per accidens ratione alienarum specierum. ¶ Sed arguis vice versa. Sequeretur ꝙ corpus Christi per se moueretur sicut panis mouebatur: nam mouetur per eandem quantitatem, per quã mouebatur panis. Vel si corpus mouetur per accidens pariter & panis: quia mouetur per suam quantitatem, quæ est accidens. Respondetur latissimũ interesse discrimẽ. Panis enim est propriè in loco ratione propriæ quantitatis, & ideo per se mouetur: nõ quidem ad motũ suæ quantitatis: imò quia substantia mouetur, mouetur quantitas: nã motis nobis mouentur ea quæ in nobis sunt, licèt extensio quantitatis sit requisita ad motũ corporis. Econuerso verò non quia corpus Christi mouetur, mouentur species: quia non sibi insunt, sed quia mouentur species, ipsum mouetur. ¶ Cùm aũt audis, corpus Christi moueri ad motum hostiæ, intelligito dum tota hostia mutat locum. Nam dum circulariter mouetur in eodem loco, qa tota non mutat locum, fit vt nec corpus moueatur. ¶ Tertia conclusio S. Thomæ est cõsideratè meditanda. Etenim quanuis exemplum tantùm subijciat, ꝙ corpus in sacramento non potest deficere, nisi deficientibus speciebus: intelligitur tamen generaliter ꝙ nulla mutatione neq; per accidens potest affici: scilicet, nec alterari, nec augeri, &c. Et quoniam circa materiã huius conclusionis multi multa congerunt, distinguendũ est, vt distinctio lucem adferat. Bifariàm enim aliquid conuenire

[Margin notes, right page: Conclusio Scoti præcedens suspecta. / Soluitur primum argu. Scoti. / Durã. argu. soluuntur. / Solutio 2. / Solutio. 3. / Solutio. 4. / Argumen. / Argumen. / Exponitur tertia cõclusio articuli. / Distinctio.]

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest corpori Christi in sacramento. Vno modo per actionem circa species: atque altero per hoc, ꝙ aliquid ei circa modum naturalem alibi existẽdi insit. Et quidem primo modo dictum est ad motũ localem specierũ moueri per accidens corpus. Apparet ergo inde subsequi pari ratione ad calfactionem specierũ, corpus per accidens calfieri, postquã subeisdem cõtinetur speciebus sicut cõtinebatur panis. Negatur tamen cõsequentia: imò statuitur cõclusio, ꝙ præter motum localem nulla passio per accidens cõuenire potest corpori ratione specierum. Sed contra, Dictum est, ratione quantitatis panis esse corpus per accidens in loco: ergo si ratione illius mouetur per accidens localiter, etiam alterabitur per accidens ratione specierum. Negatur consequentia: quoniam cùm corpus contineatur sub speciebus necesse est, vt vbicunq; sint species, fit ipsum, ac subinde quocũq; moueãtur mouea tur ipsum. At verò cùm quantitas illa specierũ nec insit corpori nec per eã extendatur in ordine ad locum: non sequitur, ꝙ si quantitas illa frigefiat vel calefiat sic afficiatur corpus nec per se nec per accidens, nec si frangatur quantitas, frangatur corpus. Exemplũ est in anima, quæ ad motum corporis mouetur localiter: quia est actus eius: tamen ad alteratiõ corporis non sequitur alteratio corporalis in anima: quia cùm sit indiuisibilis, nõ est subiectum eius. Nã pariter corpus Christi est indiuisibiliter in sacramento. Sequitur tamen in anima ex alteratione corporis alteratio spiritualis: nempe, lætitia vel tristitia. Sed neq; ista sequitur in corpore Christi: quia nõ est actus specierum. ¶ De secundo aũt modo iam supra dictum est, omnia accidẽtia, quæ sunt corpori cõiuncta in cœlo, esse per cõcomitantiã in sacramẽto. At verò ponamus esse passibile, sicut erat inter nos, vtrum quacunq; qualitate frigoris aut caloris afficeretur secundũ esse naturæ, afficeretur in sacramento. Scotus d. 10. q. 4. statuit propositionẽ, ꝙ in sacramento inhæreret omnis absoluta proprietas, quę inhæreret secundũ esse naturale, vt si calefieret aut frigefieret nocte, qua captus fuit, sic afficeretur in sacramento. Et hoc certè est verũ, quoniã esset idem subiectũ, licèt calor in sacramẽto nõ haberet esse extensum. Imò dum flagellabatur sentiret dolorẽ in sacramento: nam de spiritualibus nõ est dubium. Mœrorẽ nãq; & lętitiã quã in cruce haberet, pariter sentiret in sacramento, sicut & dũ moreretur pariter in sacramẽto anima separaretur à corpore, & dũ resurgeret, iterũ vniretur quãtũ est ex natura rei.

Primum mẽbrum distinctionis.

Cõclusio ex superiori bus elicitur.

Secũdũ mẽbrum distinctionis.

Scoti propositio.

¶ At verò. q. 5. addit tres alias propositiones. Tres alię Scoti propositiones.

¶ Prima. Omnis operatio, quæ cõuenit Christo in cælo, cõuenit in sacramento. Probat, ꝙ operatio res est absoluta sicut calor, & ideo nõ variatur propter respectũ. s. ꝙ sit præsens huic vel alteri loco. Hanc verò ego intelligere non possum. Si enim moueretur in cœlo, nescio quomodo moueretur in sacramento: nã mouere dicit ordinem ad locũ, quem nõ habet in sacramento. Quare quiescente hostia corpus non mutaret locũ: aliãs esset illic mobile, quod est impossibile. Et eadem ratione quamuis loqueretur in cœlo, non loqueretur in sacramẽto: quia hoc etiã dicit motum linguæ. Quare hæc differentia nõ accidit propter respectum propinquitatis ad diuersa loca, vt putat Scotus, sed quia in sacramento nõ est illarum prædicationũ capax. Quocirca neque si in cælo stat, sedet, aut recubat tales situs habet in sacramento in ordine ad locũ. ¶ Secunda eius cõclusio. Nulla sensatio põt primò inesse Christo in sacramento. Dixit primò, quia sensationes, quas habet in cælo, habet in sacramẽto p cõcomitantiã. Attamen in sacramẽto nõ põt recipere species, vt oculo corporali videat, vel audiat nos. Et hoc est certissimũ, vt art. proximo cõstabit. Et eadem ratione nõ põt videri, nec à nobis: quoniã hæc specierũ multiplicatio ordinẽ dicit ad locũ. Huic similẽ aliã propositionẽ addit. q. 7. Videlicet, ꝙ Christus in eucharistia nõ potest vti aliqua potẽtia actiua corporea respectu passi extrinseci. Quæ itidẽ certissima est. Videlicet, ꝙ nõ põt calore suo calfacere hostiam, nec manu manum sacerdotis tenere. ¶ Tertia propositio est. Operatio spiritualis, vt intellectus, & voluntatis, potest conuenire Christo, vt in eucharistia. Hoc est, non solùm quia intelligit, & vult in cælo, sed quia per se põt intelligere, & velle in sacramẽto. Quæ quidem conclusio est etiã certissima, quia illæ actiones nec requirunt, nec dicunt ordinẽ ad locum. Okam verò in. 4. q. 5. omnẽ istã philosophiã negat. Ait, inquam corpori Christi in sacramẽto, quatenus illic existit, posse omnem actionẽ & passionem cõpetere, quę conueniret illi, si esset circunscriptiuè. De qua re statim articulo sequenti.

Secũda propositio.

Okam.

¶ Primũ argumentũ S. Tho. iam solutũ est. Motis eñ inquit nobis, vt habetur. 2. Topic. mouẽtur oia, quę in nobis sunt, etiã spiritualia. vt aia: corpꝰ Christi est in sacramẽto: ergo mota hostia mouetur. Respõdetur argumentum concludere, ꝙ mouetur per accidens, neq; vero eo modo, quo mouentur accidentia corporea ad motum substantiæ, cui insunt, quibus per

Primum argumentum.

Vtrum corpus Christi.

per se potest cõuenire motus, sed sicut mouẽtur spiritualia (quibus per se non potest cõuenire) ad motũ corporũ, in quibus sunt. ¶ Secundò. Veritas debet correspondere figuræ: de agno verò paschali, qui figura erat huius sacramenti legitur Exod. 22. ꝙ non remanebat quicquam vsq; mane: ergo corpus Christi nõ manet in hoc sacramẽto, nisi quãdo recipitur. Respondet, ꝙ hac ratione moti, nõnulli putabant sacramentũ nõ posse seruari. Cõtra quos ait Cyrillus. Insaniunt quidã dicentes mysticã benedictionẽ cessare à sanctificatione, si quæ eius reliquiæ remanserint in diem subsequentem: nõ enim mutatum sacratur corpus Christi, sed virtus benedictionis, & viuificatiua gratia iugis in eo est. Videlicet, quãdiu species mãserint, quemadmodũ aliæ cõsecrationes, vt tẽplorũ, altariũ, & similiũ, rebus ipsis cõsecratis coæuæ sunt. Vnde ad argumentũ respõdetur, ꝙ etsi veritas figuræ respõdeat, tamen figura nõ adæquat veritatẽ. ¶ Et per hoc respondetur ad tertiũ, quod est huiusmodi. Corpꝰ Christi nõ dependet ab speciebus sacramẽtalibus: ergo ad desitionẽ illarum non desinit ipsum. Respondetur inquã, ꝙ licèt corpus non depẽdeat ab speciebus, nihilominus ad earum desitionem desinit: quia cessat habitudo, quam habet ad illas, sicuti corrupta creatura desinit Deus esse in illa, non quia ab illa pendeat, sed quia illam desinit conseruare.

Vtrum arguitur.

Secũda conclusio.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm corpus Christi prout est in hoc sacramẽto possit videri ab aliquo oculo saltem glorificato.

EXPEDITO modo existẽdi corporis Christi in sacramẽto, quęritur an sit cognoscibilis. Et est hic distinguendum, & de potentia, & de re cognita, & de modo cognoscẽdi. De potentia quidem vtrùm sit cognoscibilis, vel ab oculo corporeo, vel ab intellectu, qui est oculus spiritualis. De re verò vtrùm cognosci possit, vel corpus ipsum existens in sacramento, vel modus ipse existẽdi. Sed de modo vtrum possit cognosci, vel naturaliter vel supranaturaliter. Et respondet D. Thom. quatuor conclusionibus. ¶ Prima. A nullo oculo corporali corpus Christi potest videri prout est in sacramento. Et intelligitur à nullo oculo existenti extra sacramentũ. s. alio ab oculo ipsius Christi. Probatur primò, quia visibilis substãtia per sua propria accidẽtia immutat mediũ, vt sentiatur: accidentia verò corporis Christi sunt illic, vt dictum est, ad modum substantię, hoc est, neq; extensionẽ habent in ordine ad species sacramentales, neq; in ordine ad earũ locum: ergo non possunt per medium multiplicare species ad immutãdum oculum extra sacramentũ. Secundò, quia vt suprà dictum est, existit in sacramento per modum substantię: substantia autem quatenus substantia, nõ est sensibilis corporali sensu, neque verò interiori imaginationis, sed solùm subiacet intellectui, cuius obiectũ, vt. 3. de anima habetur, est quod quid est: ergo quatenus est in sacramẽto à solo intellectu perficitur, qui est oculus spũalis. ¶ Percipitur tamen, inquit, diuersimodè à diuersis intellectibus. Quare subditur secũda conclusio. Modus axistendi corporis Christi in sacramento secundũ se à supranaturali intellectu põt intelligi. s. à Deo, ac subinde ab intellectu beato vel angeli vel hominis per visionem diuinæ essentiæ. Probatur. Obiectũ, qđ per se est supranaturale, à supranaturali intellectu percipitur, qualis est Deus, & ab eo, qui eiꝰ lumen participat, vt est intellectus beatus. Modus aũt existendi corporis Crhisti in sacramẽto est supranaturalis: ergo ab illis intellectibus percipi potest. ¶ Tertia conclusio. Neque intellectus hominis viatoris, neq; angelicus per sua naturalia potest illũ modũ existẽdi cognoscere, nisi per fidem. Probatur eadem ratione, quia modus ille est supranaturalis, quare sola cognitione supernaturali percipitur. Huic appenditur corollarium, Dæmones nõ nisi per fidem possunt cognoscere Christum in hoc sacramento. Non ꝙ in ipsis sit virtus fidei: quia nõ sua sponte captiuãt intellectũ in obsequiũ Christi, sed ꝙ euidentia signorũ cõuicti, vt ait Iacobus ca. 22. credunt & contremiscunt.

Secũda conclusio.

Tertia conclusio.

¶ Quarta conclusio. Inter oculos corporales solus oculus Christi in sacramento videt seipsum sub sacramento existentem, non tamẽ potest videre modum essendi, quo est sub sacramento, quod pertinet ad solum intellectũ. Hanc conclusionem subdit in solutione secũdi argumenti, quod est huiusmodi. Corpora glorioſa, vt ad Philipp. 3. legitur, erunt configurata corpori claritatis Christi: sed oculus Christi videt seipsum prout est in sacramento: ergo & quilibet alius oculus glorificatus. Et respondet, quòd oculus corporalis Christi in sacramento (hæc enim postrema particula deest in aliquibus mendosis codicibus) videt seipsum sub sacramento existentem: non tamen videt modum existendi: quia est

Quarta conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est obiectum solius intellectus. Nec tamen, inquit, est simile de alio oculo glorioso: quia etiam ipse oculus Christi est sub ipso sacramento, in quo non cõformatur ei alius oculus glorioſus. Quare docet corpus Christi à nullo alio oculo corporali posse videri.

Expositio articuli.

¶ Primam cõclusionem concedit cũ D. Thoma. vt suprà vidim⁹, Scot⁹. d. 10. q. 5. & iterũ. q. 9. & Richardus ea. q. ar. 5. q. 2. & ferè omnes. Negat eam tamen Okam. in. 4. q. 5. & Maioris. d. 10. q. itidem. 5. Aiunt siquidẽ Christum in sacramento oculo corporeo videre adstantes, audireq; canentem clerũ, & quantum ad rei naturã attinet posse ipsum videri & audiri, nisi q ob meritũ fidei occulit sese. Et eadem ratione, inquiunt põt proprio calore manũ sacerdotis calefacere, ab ipsaq; calefieri. Probatio Okanica est, q illic verè habet principia actiua & passiua illarũ actionũ & passionum. Sed non opus est contra quẽlibet disputare. Pugnat enim cũ principijs philosophicis, qui ait appropinquationem aliter fieri posse agẽtis ad passũm, quã per quantitatem extensam in ordine ad locũ, si actio sit corporea. Nam omne agens agit per cõtactũ, secundũ Aristotelem, qui quidem cõtactus nisi per quantitatem fieri nõ potest: corpus aũt Christi est illic, quantũ ad hanc rationem res attinet, sicuti angelus, qui corporaliter nec agere potest nec pati. Et quantũ ad visionem est insuper particulare argumentũ de speciebus, quæ sub forma pyramidali debent multiplicari, cuius basis est in obiecto, & conus in oculo, quod fieri non potest, nisi vbi & obiectũ & oculus modũ habet extensum. Sed Okam negat species, & ideo non est cũ illo certandũ. ¶ Circa secũdam verò rationẽ S. Thomæ forsan philosophiæ peritus hæsitabit, quomodo dicit subsstãtiam inquantũ huiusmodi non subiacere imaginatiuæ potentiæ, sed soli intellectui, cũ substantia singularis quãtitate signata phãtasmata producat, quibus imaginatiua mouetur. Respondetur eum loqui de substantia pura vt abstrahit à modo quantitatis: & conditionibus singularibus: hoc enim sonat inquantum huiusmodi, quemadmodũ est corpus Christi in sacramento. Illic enim non producit phantasmata magis quàm substantia in cõmuni, quæ solius intellectus obiectũ est. ¶ Dubium aũt ex his fit reliquũ, vtrùm saltem supernaturaliter corpus in sacramento possit oculo corporali videri. Paluda. nanq; dist. 10. q. vltima, & Capreolus. q. 4. aiunt per nullam potentiã id fieri posse. At verò S. Tho. in. 4. ea. dist. q. vnica. arti. 4. nõ negat quominus per miraculum

Dubium.

posit videri ab alio oculo quã Christi. Idemq; ait Scotus loco citato. q. 9. Et ideo ad conciliandũ has opiniones duabus cõclusionibus respondetur. Prior est. Quòd visio illa fiat per multiplicationem specierum ab ipso corpore per nullã potentiam factibile est, ob rationem iam factã. Quia nec corpus potest illas multiplicare, vt dictum est, neq; illas multiplicatas susçipere. ¶ Posterior. Nihil obstat quominꝰ Deus de potentia absoluta posit producere notitiam intuitiuam rei obiecto nõ concurrẽte per species, nã quicquid potest per causam secundã efficiẽtem, potest se solo. Cũ ergo species cõcurrant in genere causæ efficientis, sine illis poterit Deus notitiã intuitiuam conseruare, atque adeò producere, etiã in absentia obiecti. Quòd si interroges. In quo loco tunc obiectũ repreſentarent? nam notitia intuitiua nõ potest nõ repræsentare rem ceu præsentem. Respõdetur, q repreſentabit in loco, quo Deꝰ voluerit: & nisi Deus impediat, producet iudicium rei illic existentis. Neq; diceretur propterea Deus decipere: nam illa deceptio ex natura notitiæ intuitiuæ proueniret supranaturaliter existentis sine obiecto. ¶ Contra secũdam cõclusionem: scilicet, q beati videant in verbo corpꝰ Christi in sacramẽto, arguit Scot. in. 4. d. 10. q. 8. sic. Beatus à nõ beato sola visione beatifici obiecti distinguitur: obiectum autem beatificum nõ includit existentiam corporis Christi in sacramẽto, hoc enim est quid creatũ, & quẽdã sacramentalis gratia: cognoscere aũt sacramenta nõ est de ratione visionis beatificæ: ergo hoc nõ videtur in verbo. Respondetur, argumentum nihil cõtra D. Tho. pugnare: quoniam ipse nõ dicit hoc esse de essentia beatitudinis: nã per hoc q quis nudã essentiã videret, esset perfectè beatus. Sed tantũ ait, q sicut illa existentia est visibilis à Deo: itaa & in ipso per lumen gloriæ ab intellectu beati. Secundò respondemus cũ Caietano, q cùm hoc sit tam altum mysterium, quod fideles in via frequenter adorant & susçipiunt, ac perinde nosse percupiunt, credibile est diuinã largitatem hoc idem mysteriũ in verbo eisdẽ fidelibus ostendere ad completam eorum satietatem. ¶ Contra tertiam verò arguit ibidẽ instantiùs probando, q licèt intellectus cõiunctus corpori ob id quod intellectionem ab speciebus corporeis mendicat, non posit naturaliter existentiam sacramentalem videre, nihilominus separatus tam hominis quàm angeli, qui solis intellectualibus speciebus vtuntur, id per suam naturam potest. Et licèt priùs arguat contra conclusionem, deinde contra

Prior conclusio.

Posterior conclusio.

Contra tertiam.

contra rationem, tamen quia ratio, declaratio est conclusionis, arguamus nos primò contra rationem. Naturale & supranaturale solũ dicit habitudinem ad agens, quia scilicet vnum producitur à Deo, & alterũ per causas naturales: discrimen autem hoc nõ variat rationẽ cognoscibilitatis: nam Adam à Deo productus tam cognoscibilis erat, q cæteri homnines, & vinum, quod Deus fecit in nuptijs: ergo si existentia corporis Christi est cognoscibilis, etiã si sit supernaturalis erit cognoscibilis naturaliter. Ad hoc autem, quod est suæ argumentationis basis, respõdetur, dupliciter rem aliquã esse supranaturalem. Vno modo accidentarie: videlicet, quia licèt posit per naturam res eiusdem speciei produci, fit tamen à Deo sicuti primi parentes, visus cæco nato restitutus. Et hęc quia sunt eiusdem speciei cum rebus naturalibus, pariter sunt cognoscibilia. Sed tamen alia sunt genere suo supernaturalia, quia non possunt per naturam produci, eò q sunt extra ordinem vniuersi, vt vnio hypostatica humanitatis ad verbum, lumen gloriæ, & similia. Et hæc, quia sicut se habẽt ad esse, sic se habent ad cognosci, fit vt nisi per auxiliũ supranaturale cognosci nõ possint à creatura. Et talis est existentia corporis in sacramento.

¶ Atq; hac ratione cætera ei⁹ argumẽta ruũt. Arguit enim cõtra cõclusionem secundò. Ens creatum est subiectum intellectus: cùm ergo tam corpus Christi quàm eius existentia in sacramẽto sit creatura, fit vt possit ab intellectu naturaliter percepi. ¶ Tertiò. Substantia p se est intelligibilis prius natura, quã quicũque eius modus existendi, qui est ei accidentarius: ergo quomodocunq; existat, in illo priori potest intelligi naturaliter. ¶ Quartò. Potest intellectus percipere illic nõ esse panẽ: sed absentia panis fit per præsentiã corporis: ergo intelligit corpus. ¶ Quintò. Saltem anima Christi naturaliter cognoscit, se esse vbicunq; est: ergo cognoscit quomodo sit in sacramento.

¶ Eodẽ aũt modo omnia soluuntur. Ad secundum enim negatur omne ens creatũ & modum eius esse obiectũ proportionatũ intellectui naturali: imò sicut Deus excedit omnes vires cognitiuas naturæ, ita & quicunq; modus generis suo supranaturalis, qualis est vnio hypostatica ad verbũ, atq; hęc existentia supernaturalis in sacramento. Et pariter ad tertiũ respondetur, q etsi substantia creata, sit cognoscibilis naturaliter abstrahendo ab hoc vel illo modo existendi, tamen cũ modo existendi supra naturali non est cognoscibilis. Quapropter licèt intellectus posit cognoscere illic non esse panem, atque adeò accidentia esse sine subiecto, nõ tamen subinde cognoscet quomodo corpus illic existat. Eò vel maximè, quòd vt suprà dictum est, corpus non replet illũ locum, sed quãtitas ipsa præteriti panis.

Soluit quia tum.

¶ At licèt de anima Christi fieri posset forsan exceptio, videlicet q sicut cogitationes cognoscit, quæ alios latẽt, ita naturaliter cognoscat suã illic existentiã. Certiùs tamen respõdetur, per vires naturæ ad id non pertingere, sed lumine gloriæ, qua perfruitur.

¶ Quartã conclusionẽ nõ cõcedit Capreolus loco citato, imò negat oculũ Christi videre se in sacramento. Sed tamen fuit falsò codice seductus: legit enim truncã hanc solutionẽ secũdi argumenti S. Thom. sic scilicet, oculus corporalis Christi videt seipsum in sacramento existentem, quod pertinet ad intellectũ. Quæ verba videntur repugnantiam inuoluere. Vñ infert non fuisse mentẽ S. Thom. id cõcedere. Codex tamen Parisiẽsis habet aliã particulã, quæ rem clarificat, scilicet, oculus corporalis Christi videt seipsum sub sacramento existentem, nõ tamen potest videre ipsum modum essendi sub sacramento, quod pertinet ad intellectum. ¶ Sed nota, q nõ dicit Christum oculo suo videre proprium corpus, sed q oculus videt se ipsum existentẽ. Vbi reciprocatio relatiui, & accusatiuꝰ masculini generis designãt solum oculum. Et re vera non caret difficultate: nam cùm nec corpus nec oculus videri possit oculo corporali, nisi per species sensibiles, quas illic nõ potest multiplicare, videtur non esse visibilis. Item oculus noster neutiquã se potest videre, quia non potest species sui ad suum centrũ multiplicare, sed foras. Respondetur, quòd cùm corpus glorioſum aliud secum corpus cõpatiatur in eodẽ loco, licèt in sacramento nõ possit multiplicare species per mediũ, põt tamen illas multiplicare per seipsum: quandoquidẽ eius partes, habent intrinsecum ordinẽ, vt dictũ est, inter se. Quod si verũ est, eadẽ ratione, qua oculus videt se, eodem oculo Christus videt suum corpus. Neque (vt arbitror) hoc D. Thomas negasset.

Nota.

¶ Primo ergo loco arguit sic. Oculus noster à visione corporis Christi in sacramento per species ipsum circumuelantes impeditur: oculus autem glorificatus non potest ab aliquo corpore impediri: ergo potest ipsum videre. Negatur maior. Non enim impedimentum, ne posimus videre illud corpus, est quòd sit velatum & occultũ, sed quia mediantibus prorijs accidentibus non habet ordinem ad locũ & ideo non est visibile neque ab oculo glorificato

Primum argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertium argumentum.

ficato alterius corporis. ¶ Tertiò arguitur. In resurrectione homines erũt angelis pares: sed angeli possunt videre corpus in sacramẽto: nã & dæmones inueniuntur huic sacramẽto reuerentiã exhibere, ipsumq; timere: ergo oculus corporeus beati idem poterit. Respõdetur, q angeli nõ possunt videre, nisi per intellectũ: quare nõ est par ratio de oculo corporeo beati. Quod aũt dicitur dæmones exhibere reuerentiã sacramento nõ est: quia videant intuitiuè, sicut angeli beati in verbo, sed abstractiuè per coactã fidem, vt dictum est.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm quando in hoc sacramento apparet miraculosè caro vel puer, sit ibi corpus Christi.

IN superioribus definitum est corpus Christi non esse in sacramẽto modo quãtitatiuo in ordine ad locum. Cuius cõtrariũ ob id quispiã suspicari posset, q nonnunquã apparet in hostia humana figura. De qua ideo quæritur vtrum sit verè corpus Christi. Et respõdet D. Tho. duabus cõclusionibus. Prima est negatiua quæstionis. Quomodocunq; illa figura appareat in hostia, nõ est vera caro Christi. Probatur. Dupliciter em illa apparẽtia euenire potest. Vno modo nulla mutatione facta circa species, sed solùm ex parte videntiũ, quorũ oculi immutantur ac si exterius viderent carnem vel sanguinẽ, vel puerũ. Et indiciũ, q nõ fiat mutatio ex parte obiecti, est, vel quia aliquibus illa figura apparet, aliquib⁹ verò minimè, sed hostia vt antea, vel quia modò apparet, & statim disparet. Neque hoc tamen ad aliquã deceptionẽ attinet, sicut euenit in magorum prestigijs, eo quòd talis species diuinitus in oculis formatur nõ ad fallendum, sed ad aliquã indicandam veritatẽ: nempe, verè illic Christũ existere, vt suprà dictũ est, sicut Christus apparuit discipulis euntibus in Emaus ad adstruendam fidem suæ resurrectionis. Ait em Aug. in lib. de quæstionibus euãgeliorũ, q cùm fictio nostra refertur ad aliquã significationem, nõ est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Et quãdo huiusmodi apparẽtia fit, liquidum est id, quod apparet, non esse veram carnem & sanguinem. ¶ At verò potest secundo modo talis caro & puer repræsentari, nõ per solã immutationem oculorũ videntiũ, sed specie, quę

Prima conclusio.

videtur, realiter exteriùs existẽte. Cuius indiciũ est, q non quibusdã præcisè, neq; ad horã illa fit apparitio, sed cunctis & in longũ tẽpus. Et tunc sunt qui arbitrentur verã carnẽ & sanguinem corporis Christi esse, quæ in propria forma oculis subijcitur. Neque obstat, q quãdoque nõ totus apparet Christus, sed aliquod eius membrum, neq; in illa ętate, qua mortuus est, sed in infantili: nam licèt oculis beatorum non se ostendit, nisi sicuti est, oculo tamen nõ glorificato potest se, vt ei placuerit, offerre.

¶ Attamen q neq; tunc vera sit caro illa quę apparet, probatur dupliciter. Primò, quia corpus Christi non potest videri in propria specie: nisi vbi est definitiuè: est autẽ definitiuè in cœlo: ergo non simul alibi. Supponit ẽnim D. Thom. idem corpus nõ posse definitiuè simul esse in duobus locis. Secũdò, quia corpus gloriosum, quod, vt vult, apparet, subinde vbi vult disparet, vt legitur Lucæ vltimo, quod Domin⁹ ex oculis discipulorũ euanuit: hoc autem, quod sub specie carnis apparere solet, diu permanet, quinimo legitur quãdoq; multorũ episcoporum cõsilio in pyxide inclusum & asseruatum, quod de Christo secundum propriã speciem nefas esset cõcedere. Dicendũ ego est huiusmodi apparitionem eo pacto fieri, quod manentibus dimensionibus, quę priùs fuerãt, sit circa illa accidentia immutatio quędam coloris & figuræ, atq; aliorũ accidentium vt videatur caro, vel sanguis, aut puer. Neq; verò, vt dictũ est, vlla illic fit deceptio, quãdoquidẽ diuinitùs ad veritatis confirmationem fit.

2. Cõclusio.

¶ Secunda conclusio. Quandiu manet quantitas dimensiua, quæ fuerat panis, & fundamentum est aliorum accidentiũ, remanet corpus Christi sacramentaliter sub illis, earum immutatione nõ obstante. Hæc cõclusio per ea, quæ dicta sunt, liquidò cõprobatur. Præterea, quia tali apparitione facta, eadẽ exhibetur hostiæ reuerentia, quæ antea exhibebatur.

Scotus Dacia Paludanus.

¶ Quòd huiusmodi apparitiones fiãt in sacramento, historiæ referunt quamplurimæ. Iam enim supra citauimus Alexandrũ. 4. par. q. 40. membro. 3. arti. 4. id de quodã sacerdote referentem. Et in vita Gregorij legitur ei apparuisse digitũ in sacramento. Et Paschasius eius diaconus refert cuidam mõstratam formam pulcherrimi pueri. Et in linteolis Darocensibus in regno Aragoniæ custoditur adoraturq; hostia carnea & sanguinea, ceu miraculum vetustissimum. ¶ At verò circa priorem modum, quo ait D. Thomas id accidere, dubitatur, quo modò immutatio fieri possit in oculo sine mutatione obiecti. Respondetur autem

Expositio.

Cuiusmodi fiat apparitio.

autem id fieri posse tripliciter. Vno modo ex læsione sensus, quod naturaliter euenit in lethargo, & phrenesi, & sub mortis articulum: læso enim sensu cõmuni, commouentur illic phantasmata, sicut in somniantibus, & ideo repræsentantur res in aere, quæ non sunt. Potest etiam secundò id contingere ex aëris mutatione quem præstigiatores immutare solent applicatis rebus quibusdam naturalibus. Hi autem modi nõ sunt ad propositum. Sed tertiò id contingit diuina virtute producẽte species, vel in oculo externo, vel etiam in potẽtia imaginatiua: quemadmodum in visionibus prophetarum vsu venit. Atque hunc modum intelligit hic, S. Thom. Exemplũ autem, quod subdit de Christo post resurrectionem apparente discipulis, non eò adfert, quòd tunc non verè apparuerit in sua substãtia, erat em ipsissimus, sed in hoc, q sicut tunc, licèt appareret forma peregrini, nulla esset deceptio, ita neque in sacramento.

Scotus.

¶ Circa secundum modum apparẽdi per mutationem specierum notandum, q si illa reprobata opinio intelligat, q Christus per suã absolutam potentiã possit corpus suum, quod definitiuè est in cœlo, ponere simul etiã circũscriptiuè & definitiuè in vno vel pluribus altaribus, tunc est problema. Diuus enim Thom. vt suprà diximus, negaret, vt hic etiam negare videtur in priori ratione. Alij verò affirmabunt. De quo satis articulo quinto disputatũ est. Si verò sentiat re vera iam cõtigisse, vt vera caro Christi & sanguis appareat, sicut est in cęlo, profectò nullatenus est auscultandum propter rationem secundam S. Thomæ. Indecens enim esset credere, quòd vera Christi caro maneret in pyxide.

Scotus Dacia Paludanus.

¶ Quare in prædictis Darocensibus linteolis minimè credendũ est eandem veram carnẽ & sanguinem sub eadẽ forma & figura, quã habet in cælo, permanere. Tunc enim dicendũ esset, quantitatem panis cum omnibus eius accidentibus fuisse corruptam, atque adeò illic non esse corpus sacramentaliter, sed solam particulam carnis, quam habet in cælo, & sub tãta quantitate, quanta est illa particula in cælo. Quod profectò dignitatem corporis Christi non condecet. Est ego tantùm mutatio coloris & figuræ, & huiusmodi accidentium, vt hic ait Sanctus Thomas manente corpore sub quantitate, & ideo adoratur adoratione latriæ.

Primum argumentum.

¶ At verò contra secundam conclusionem arguit S. Tho. primo loco, probando, quòd dũ fit huiusmodi apparitio, non manet illic corpus Christi, Corpus enim illud non manet, nisi quandiu manent species, quæ sufficerent cõseruare substantiam panis: facta verò illa mutatione non manent eiusmodi species: ergò nec corpus. ¶ Ob hoc argumentũ Durandus dist. 10. q. 4. cẽset in eiusmodi apparitionibus, dum mutãtur species, nõ manere corpus sacramentaliter: at neque veram carnem Christi, sed accidentia carnis in genere sine subiecto: & ideo non esse adorandus species adoratione latriæ, sed tanquam reliquias miraculosè seruatas. Quare & dist. 12. q. 3. tenet, q etiam si quantitas sacramentalis maneat, nihilominus per corruptionẽ qualitatũ desinet illic esse corpus & sanguis, eo q illæ magis requiruntur tũ ad conseruationem panis & vini, tum subinde ad repræsentationẽ sacramẽti. At verò S. Tho. argumento respondet dicens, q in apparitione prioris generis, quando fit sola mutatio sensus: non dubium quin species totaliter maneãt, atq; adeò sacramentum. In secũdo verò modo apparitionis manẽt secũdum id, quod est principale in eis: putà secundum quantitatem panis, atq; adeò manent accidentia, quæ sufficerent conseruare substantiam panis, vt virtus confortatiua cordis, & forsan sapor, & aliæ proprietates. Color nanque & figura, & si quod est aliud huiusmodi mutatum accidẽs, non sunt necessaria ad conseruationem panis, Corruptis autem accidentibus necessarius panis corrumpitur & quantitas, sicut corrumpetur panis, generaturque alia substantia, sub qua nõ esset corpus Christi. Quapropter negatur cõtra Durandũ, posse vllo modo manere quantitatem panis, quin maneat corpus.

Durandus.

Secũdum argumentum.

¶ Secundò arguitur. Vbicunque est corpus Christi, vel est sub specie propria, vel sub alienа sacramẽti: quãdo verò huiusmodi apparitiones fiunt, manifestũ est corpus nõ esse in illis sub propria specie, cùm videatur sub forma paruuli, & tamẽ propria species sit magna & integra in cælo, neq; apparet sub forma sacrameti, quæ est panis & vinũ, cùm appareat caro. Respõdetur, nunquã apparere sub propria forma: sed quãdo mutatio fit in oculo, manet sub speciebus panis & vini, quãdo verò mutatio fit in speciebus, manet nihilominus sub eisdem dimensionibus panis & vini, licèt nõ sub colore & figura. ¶ Quòd si arguas tertiò. Caro & sanguis non fuerunt species consecratæ ergo sub illis nunquam manet corpus. Respõdetur, inquam manere sub dimensionibus panis & vini, quæ fuerunt cõsecratæ, licet color & figura fuerint immutata.

Tertium argumentum.

DIS-

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCTIONIS 11. Quæstio. 2. de accidentibus remanentibus in hoc sacramento.

S. Thom. 3. par. quæst. 77.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm accidentia remaneant sine subiecto in hoc sacramento.

QVæstionem hanc disputat Petrus Lombardus distinctione. 12. sed tamen lucidus ordo postulat, vt cum præcedenti de existentia corporis Christi coniungatur. Et quanuis D. Thom. suprà. q. 75. artic. 5. præmonstrauerit, accidentia panis & vini manere in sacramẽto sine subiecto, supereſt tamen eorũ conditiones patefacere. Quare vnica cõclusione affirmatiua respõdet. Accidentia panis & vini relinquuntur in hoc sacramento sine subiecto: videlicet, sine substantia. Probatur, quia nec sustinentur in substantia panis & vini quæ non manet ac perinde neque in earum forma, quę simul desinit, & quanuis permaneret, non inhærerent illi: quoniã accidentia corporea, vt lib. de trinitate autor est Boetius, non insunt formæ, sed toti composito. Neque verò subiectantur in corpore & sanguine Christi, tum quia huiusmodi accidentia non sunt humani corporis, sed panis & vini, tum etiam quia corpus Christi, cùm sit gloriosum ac perinde impassibile, non potest huiusmodi accidentibus affici. Sed neque insunt aëri circunstanti, vt quidam autumant: primò quia cùm non sint accidentia aëris, non est eorum susceptiuus. Secundò quia nec mouẽtur ad motum aëris, imò aër transire potest ipsis permanentibus, & accidentia motu proprio aërem loco pellunt. Tertiò, quia accidentia cùm per receptionem in hoc subiecto indiuiduentur: non possunt eodem numero transire de subiecto in subiectum. Quartò, quia cùm aër proprijs accidentibus non denudetur, non potest alienis superuestiri. Neq; sustineri potest id per miraculũ fieri: quoniam id maximè virtute consecrationis contingeret, quod falsum est: nam nec forma id significat, nec aliud quàm significat efficit. At verò quoniam hæretici impossibilem hanc cõclusionem reputant, eò q̃ naturà accidentium sit inhærere subiecto, arguitur, id fieri posse per Dei supernaturalem virtutẽ. Nam cum Deus sit prima causa tam substantiæ, quàm accidentium non dependẽs à causis secundis, fit vt sicut per substantiam cõseruat naturaliter accidens, ita & absq; illa possit supernaturaliter illud custodire. Siquidem & alios effectus naturalium causarum sine illis nõ nunquã profert, vt Adamum sine femine produxit de limo terrę, & corpus Christi in vtero virginis munere spiritus sancti.

Conclusio

Expositio ticul.

¶ Præsentem conclusionem, quippe cùm catholica sit, nefaria esset hæresis negare. Vniuersa siquidem sanctorum testimonia suprà citata, quibus asseritur conuersionem panis & vini fieri in corpus & sanguinem Christi, subinde attestantur species manere sine subiecto, sub quibus corpus continetur, vt dist. præcedenti dissertũ est. Atqui hic est sensus Gregorij in homilia paschali, quæ refertur can. Species. de consecra. dist. 2. Vbi ait species illa rum rerum vocabula retinere, quæ antè fuerunt, panis & vini. Et can. Nos autem. Augu. Nos, inquit, in specie panis & vini, quam videmus, res inuisibiles, id est, carnem & sanguinẽ honoramus. Vnde in hoc sensu intelligitur transsubstantiatio cap. firmiter. de summa trinita. Et in concilio Florentino: scilicet, q̃ abeũte pane eius species manent. Quin imò in propria forma contraria hæresis in concilio Constantiensi sessione. 8. condemnata fuit contra Ioannem VVitcleff, decretumq̃ est manere accidentia sine subiecto. Ille tamen hęresiarcha cõtrarij erroris semper fuit pertinax, quę Oecolampadius sequutus fuit. Quare hoc fuit vnum ex suis præcipuis argumentis, quibus probabant impossibilem esse veram existentiam corporis Christi in sacramẽto, q̃ accidẽs, vt nomen ipsum accidentium proclamat, nequit extra subiectum existere. Hæretici nanque quando illis libet totam philosophiã pessundant, sed quando eius indigent suffragio, Aristotelẽ ecclesiæ præferunt. Quocirca blasphemus ille VVitcleff inuentum hoc esse aiebat, & commentum Innocentij tertij. Contra quem Tho. VValdensis tomo. 2. de sacra. ca. 76. & infrà egregiè disputat: ostendens primò non defuisse philosophos, qui arbitrarentur accidens existere posse sine subiecto. Nam. 1. Physicorũ redarguit Aristoteles Anaxagorã dicentem omnia esse cõmixta, atq; etiam accidentia cum substantijs, omniaq; subinde posse abinuicem separari. Contra quem Aristo. infere-

Ioan. Vitcleff.

Th. Vvald.

inferebat posse esse accidentia sine subiecto. Deinde & Plato posuit vniuersales formas ab indiuiduis abstractas, & tamẽ Cõmentator. 2. Physico. cõmento. 29. ait, difficilius esse illud opinari, quàm q̃ formæ accidentales abstrahãtur à subiecto. Et. 4. Physico. refert Aristo. quosdã opinantes inane & vacuũ, esse locum dimensionibus repletum sine substãtijs. Atqui Auicebron in libr. fontis vitæ. tractatu. 2. nihil affirmare veretur, accidentia existere posse sine subiecto. Quinuerò Basilius egregius author in suo Hexemaro homi. 6. ait lucem illam, quæ fuit prima die creata, fuisse accidens sine subiecto. Cui & Damascenus adstipulatur. Hæc autem recensita sunt, non q̃ vera existimentur, sed vt monstretur, nõ tam ab hominum opinione distare accidentia sine subiecto existere posse, quàm hæretici clamant. At verò orthodoxis authoribus satis est ostendere, hoc rerũ naturæ repugnare, cũ cõstet infinitam Dei virtutẽ sine vlla dependentia à causis secundis & mundũ creasse, & mortuos pristinæ luci restituisse, & Christi corpus in virgineo vtero efformasse. ¶ Quòd si arguas Deũ, licèt possit supplere vicẽ causæ agẽtis, nõ tamen formalis aut materialis. Vt enim nequit albũ facere absq; inhærente colore: ita neq; potest accidentibus subijci. Respõdetur, q̃ licèt nõ possit ipse esse subiectũ accidentium, valet tamen ea sine subiecto sustentare, & cõseruare: nam hoc ad genus causæ efficientis reducitur. ¶ Hæc autem perspicaciùs D. Tho. inter arguendũ elucidat, cuius primũ argumentũ est. In hoc veritatis sacramento nihil inordinatũ aut fallax esse decet: accidẽtia autẽ sine subiecto existere apparet tum naturalis ordinis peruersio, tum & fallacia quædã, cũ accidentia indicent subesse substantiã, quæ tamen nõ est superstes. Respõdetur, nihil esse absurdũ si quod secundũ cõmunem legem naturæ ordinatũ fit, secundùm superiorem ordinem gratiæ aliùm habeat contrarium ordinem. Nam etsi secundùm ordinẽ naturæ Aristoteles doceat, à priuatione in habitum impossibilẽ esse regressum, tamen in resurrectione mortuorum, & in illuminatione cæcorũ per diuinam virtutem contrarium euenit: sic ergo in accidentium existentia sine subiecto. Quare ibidem nõ est fallacia: vt articulo suprà citato dist. præcedẽti, ostẽsum est. ¶ Secundò arguitur. Fieri nec per diuinam potentiam potest, vt definitio rei ab ea separetur, vel alteri alius speciei eadem conueniat, vt q̃ homo sit animal irrationale: nam cùm definitio, vt. 4. Metaphysicæ habetur, sit id, quod nomẽ significat, sequerentur duo cõtradictoria: scilicet, q̃ homo esset homo, & nõ esset homo: definitio autẽ accidentis est esse in subiecto: definitio verò substãtiæ per se subsistere: ergo nõ potest accidenti conuenire, vt per se subsistat, aliàs esset accidens, & nõ esset accidens. Est argumentũ, quod insolubile arbitrãtur hæretici, & ideo penetrãda est solutio, quã D. Thom. ex media rerum natura elicit. Esse enim, inquit, non est de intrinseca ratione, & quidditate substantiæ, neq; accidentis, aliàs esset genus vtriusq̃, sicut animal est genus hominis & equi, quod est falsum: quia nõ est generalissimum, sed transcendens. Item quia esse nõ est de intrinseca ratione, nisi solius Dei, qui cùm esse aliunde nõ recipiat, per suam substantiam existit: substantiæ verò creatæ & accidẽtia receperunt esse per creationem, & quotidie per generationem: quare esse non est eorũ definitionibus intrinsecum. Sed esse per se est modus & actus conueniens quidditati substãtiæ, & esse in alio modus & actus conueniens naturæ accidentis. In sacramento verò nõ datur accidentibus, vt per suam naturam subsistant, sed per virtutem diuinam illa sustentantem tribuitur illis alius modus essendi, quã habent ex sua natura. Quare nec desinunt esse accidentia, nec eis sua definitio aufertur, quæ est per suam naturam esse in alio. Neq; eis tribuitur definitio substantiæ, quæ est ex sua natura per se subsistere. Et contra hæreticos subiungamus nos aliud exemplum. Quẽadmodum licèt natura substantiæ sit per se subsistere, nihilominus humanitas Christi sustẽtatur in alieno supposito: nempe, in diuino: sic vice versa & accidens virtute diuina potest per se subsistere. ¶ Tertiò. Accidẽs indiuiduatur per receptionem in subiecto: si ergo accidẽtia manent sine subiecto, nõ sunt indiuidua, sed vniuersalia, & tunc nõ essent sensibilia, vt apparent, sed tantùm intelligibilia, vt Plato fingebat ideas rerum. Respondetur, illa accidentia fuisse indiuiduata per receptionem in panem, sed post consecratiõnẽ manent virtute diuina in eodem esse induiduato, quod prius habebant. ¶ Quartum argumentũ est metaphysicum, ob idq; subobscurum. Ad cuius intellectum notãdum, quod omne suppositum creatum dicitur componi ex eo, quod est, & eo, quo est, vt homo est humanitate homo, & albedine albus, & angelus sua etiam natura angelus, licèt natura & suppositum non distinguantur, vt duæ res. Accidens verò, quia non per se subsistit, non habet illam compositionem, sed est forma, qua subiectum est tale. Argui-

Nota solutionem.

Tertium argumentum.

Quartum argumentũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

guit ergo, Accidentia dum erant in pane non erant hoc pacto composita: quia nō erāt id, quod est: ergo, neq; post cōsecrationē habent illam compositionem, & cùm nullā nouam acquirant, sunt magis simplicia, q̄ angelus. Respondetur, q̄ quia dum erant in pane, non erant per se, sed dabant esse accidentale subiecto, post consecrationē verò per se subsistunt virtute diuina, sit vt per consecrationē acquirant quodāmodo illud esse, vt ad modū substantiæ sint, ea, quæ sunt, atque adeò similem metaphysicam compositionem illi, quæ est in angelis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in hoc sacramento quantitas dimēsiua panis & vini sit aliorū accidentium subiectum.

IN præcedenti articulo solum cōclusum est manere accidentia sine subiecto, quod est substantia. Et ideo subsequenter quæritur, vtrū quantitas sit aliorū subiectum. Ad quod hæc respondetur affirmatiua cōclusione. Conclusio. Necesse est dicere accidentia alia, quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis, vel vini remanente. Probatur tripliciter. Primò ad sensum per experientiam. Apparet enim aliquid quantum, durum, & solidum illic manere coloratū & sapidum, alijsq; acidentibus affectum, circa quæ sensus non fallitur. Secundò, & ratio naturalis à priori id ostendit. Est enim quantitas prima materiæ dispositio. Vnde Plato, vt. 1. Physic. refert Aristoteles, primas differentias materiæ posuit magnū & paruum. Quocirca cùm primū subiectum rei sit materia, cui inest substātialis forma, fit vt primum accidēs, quod inest toti composito, sit quātitas, ac perinde se habeat tanquam subiectum quo mediante cætera accidentia insunt composito. Qua vtique ratione, vt. 4. Metaphysi. refertur, quidam potuerunt dimensiones esse substantias rerum. ex quo fit, vt in sacramento, sublato subiecto substantiali, quantitas sit superstes fundamentum aliorum accidentium. Tertiò id longius, sed non minus efficaciter probatur. Est enim notandum, vt suprà diximus, accidens per receptionem in subiecto indiuiduari, & ideo quicquid habet rationem subiecti, est quodāmodo principiū indiuiduationis, & è conuerso. Est autē de ratione indiuidui, vt non possit esse in pluribus. Quod cōtingit dupliciter. Vno modo, quia nō est natum esse in aliquo. Et hoc modo formæ immateriales, vt angeli, quę per se subsistunt sunt, per se indiuiduæ. Quæ quidē nō faciunt ad propositum. Altero modo, quia est forma receptibilis in aliquo, sed non in pluribus, quales sunt oēs formæ, quę recipiuntur in subiecto. Et quantū ad primā cōditionem, materia prima est primū principiū indiuiduationis, nam cùm formę de se habeāt esse in alio: materia verò sit primum subiectū quod nō est in alio, eo quòd forma substantialis recipitur in materia, indiuiduatur tam ipsa quàm suppositum, ac subinde accidētia, eo q̄ recipiuntur in hoc supposito. Sed quantū ad secundam conditionē, quod est esse in vno solo supposito & nō in pluribus, quātitas dimē siua est indiuiduationis principium. Ex hoc enim aliquid est natū esse in vno solo, quod est in se indiuisum ab omnibus alijs: diuisio autem, vt habetur. 1. Physic. 0. accidit rei ratione quantitatis: quare quantitas dimensiua, quia positionem habet in cōtinuo, est causa, vt forma corporea habeat partes extensas in diuersis partibus subiecti. Vnde per diuisionem cōtinui partes eius fiunt actu indiuidua. Itaq; si quæras de alijs formis, quare sunt indiuiduæ, respondetur, quia inter se diuisæ: diuisæ verò ratione quantitatis. Sed si per imaginationem cōsideres duas lineas quātitatis, p se ipsas sunt diuisæ. Atq; hac ratione duplex est principiū indiuiduationis: scilicet, materiale, quod est prima materia quantum ad hoc, quod est receptionis subiectū, & quodāmodo formale, q̄ est quantitas, quantū, ad id, quod est esse indiuisum à se, & diuisum à quolibet alio. Est igit argumentum. Quacunq; ratione aliquid est principium indiuiduationis accidentium, est eorum subiectum: quātitas est tale principiū, ergo est & quodāmodo subiectum.

Expositio & ampliatio.

¶ Primam controuersiā creat hic nobis Okā, & eius assectæ nōnales negantes quantitatē distingui à re quanta. Aiunt quippe isti, quot quot sunt res in aliquo supposito tot esse quātitates: vt materiā esse suā quantitatē, & formā & quodcunq; accidēs esse suā. Quorū potissimum argumentū est, frustra absq; necessitate entitates multiplicari, nullāq; necessitatē existere distinguendi quantitatē ab alijs rebus. Sēntentia verò, & Aristot. atq; omnium philosophorum, semper indubitata fuit, quantitatem vnū esse per se prædicamentū, hoc est vnum accidentis genus à reliquis distinctum, virtute cuius tam substantia quàm reliqua accidentia locum

locum cōplēt. ¶ Disputauimus de hoc in prædicamentis. Sed quia potissima argumenta ex hoc sacramento ducuntur, necessum est vnum aut alterum verbum de hoc dicere. In primis Aristoteles. 1. Physi. contra Parmenidem tanquam philosophiæ axioma adfert, quòd si substantia & quantū sunt, duo sunt. Est enim ridiculum commentū dicere, quòd si substantia quanta est duas habet partes: sic enim potuisset dicere, infinita sunt. Cùm ergo ait duo, intelligit quantitatem perinde atque qualitatem à substantia distingui. Et. 4. Physi. arguendo contra illos, qui aiebant, vacuum esse locum repletum dimensionibus sine substantia, supponit quòd si locus esset plenus coloribus separatis, nihil obstaret quominus possent corpora illic simul existere. Vbi plane docet, neq; colores neq; alia accidētia esse per se quāta, neq; occupare locum, sed solam esse quantitatem, ratione cuius & substātia & accidētia eundem replent locum. ¶ Secundò arguitur. Substantia per se secundum suam definitionem non magis includit intrinsecè occupare & replere locum, quàm esse calidam, aut albam, &c. ergo sicut qualitas est accidens faciens calidum & album: ita est aliud accidens, quod est quantitas, ratione cuius occupat locū. Et per hoc ad eorū argumentum respondetur, qui arguunt sine necessitate affirmari quantitatem distinctam. Est enim tanta necessitas, quāta est qualitatis, Quod inde etiam confirmatur, quod habet suum proprium motū: nam sicut terminus generationis est substātia, & alterationis qualitas, ità & terminus augmentationis est quātitas. Accedit & pulcherrima hùc ratio. S. Th. quòd qualitates non sunt per se diuisibiles, sed ratione subiecti: cùm ergo in sacramento frangantur, fit vt diuidātur ad diuisionē quantitatis, quæ earū est sustentaculum. ¶ Tertiò. Quantitas (vt omnibus in cōfesso est) sic locū occupat, vt duæ quantitates penetrare se in eodem loco non valeāt naturaliter: si autē in lacte materia & forma & albedo & dulcedo quatuor sunt quātitates, non possent esse in eodem loco. Quòd si respondeāt, ob id q̄ faciunt vnum posse esse in eodem loco, tunc sequeretur, q̄ si Deus illam earū cōiunctionem dissolueret non possent manere in eodem loco, quod esse falsum inde patet, quòd non maiori loco indigēt abinuicem separatæ, quàm coniunctæ. Et est in speciebus cōsecratis patentissimū argumentum. Illic nanq; cum nec sint in in substātia, nec vt ipsi dicunt, in quātitate, nulla inter se colligatione vnirētur. Quare cū quodlibet accidens sit illic sua quantitas, non possent simul esse in eodē loco. ¶ Postremò deniq; arguitur. Dicere q̄ accidentia in sacramento sint abinuicem seiuncta, est experimentū negare: sensu enim percipitur eodem esse pacto, quo erāt in pane: si autē non insint quantitati, cōsequens palàm fit, vt nullo inter se ligamine cōnectantur: quoniam nō magis calor est in sapore, q̄ sapor in figura, aut figura in colore. Ex quo subinde fieret cōsequens vt ad motum albedinis nō sequeretur motus saporis, neq; ad motū saporis motus figuræ, quod est cōcessu absurdissimū. ¶ Atq; hoc argumēto falsa ostenditur aliorum opinio, qui arbitrantur, q̄ licet quātitas sit accidens à qualitatibus distinctū, nihilominus in sacramēto non est aliorū subiectum, sed quodcunq; per se subsistit: sic enim Marsilius in. 4. q. 9. ar. 2. & Maioris dist. 12. q. 3. opinātur. Ad quam quidem opinionem cōsequitur omnia accidentia esse ab inuicem disiuncta: nam aiunt omnia existere absq; vllo subiecto. Et rationes eorū sunt. Prima. Quādo erant in pane, nō subiecta bantur in quātitate, sed in substātia: ergo nec facta cōsecratione. Et probāt antecedens, quoniam cùm substantia, vt ait in prædicamentis Aristoteles, sit accidentiū subiectū, non restat modus, quo quātitas sit etiā subiectum: nam eiusdē accidentis nō sunt duo subiecta. Respō- Elucidatio. detur autem, substantiā esse subiectū quod recipit, quantitatē verò subiectū, quo mediante substantia recipit alia accidentia. Quēadmodū enim ignis est quod agit, & calor qui est accidens insequens formā, est actiuum instrumentum, quo mediante agit, sic & in recipiēdo aqua est id, quod recipit calorē, sed quantitas, q̄ est accidens insequens materiā, est id quo mediante eundem calorem suscipit. Quæ quidē est expressa doctrina Aristo. 8. physicorum. Cuius indiciū est, quod superficies dicitur calida & alba, calor verò nō dicitur albus, nec albedo calida. Vnde Aristo. in prædicamentis. Quanta fuerit inquit, superficies, tātū fore album dicimus. Indicium, inquā, hoc est, superficiem, quæ est quantitas, aliter se habere in receptione accidentiū, quā qualitates. ¶ Idq; adeo maximè in sacramento cōfirmatur: nam si accidentia nō subiectentur in quantitate, sequeretur manifestè, quòd dum hostia calefieret, calor ille crearetur: quoniam non recipere tur in subiecto, vt art. 4. argumentabit. Quòd si arguas, Accidēs tunc posset migrare de subiecto in subiectum: nam in rarefactione ceræ manent eædem qualitates & mutatur quantitas. Ad hoc respondet S. Tho. 2. 2. q. 24. arti. 5.

Alia opinio

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd licèt in augmẽtatione vbi acquiritur substantia, acquiratur subinde noua quantitas, tamen in rarefactione nulla acquiritur, sed prior extenditur, sicut cætera accidentia. ¶His itaque sic cõstitutis existit etiamnũ argumentũ. Quantitas quando erat in pane non erat nisi subiectum quo mediante accidentia inhærebant pani: ergo facta transsubstantiatione nõ potest esse subiectũ quod, scilicet, cui insunt, & quod accidentia sustentet: nam panis erat, qui illa sustentabat. ¶Propter hoc argumentum, quod nõ est contẽnendum fingit hæc Caietanus nescio quam theologiam. Est enim dubium quomodo quantitas persistat sine subiecto, vtrum, scilicet, Deo semper & continenter eam per miraculum sustentãte, an per consecrationem tribuente ei nouum esse subsistẽtiæ, quale habet substantia: ita vt per illud deinceps illa naturaliter subsistat. Scotus enim in .4. dist. 12. q. 1. & omnes theologi aiunt per Deũ semper illam sustentari sine acquisitione alterius esse, quàm habebat in pane. Caietanus verò ait quantitatem perdere esse quo, & nouum esse quod existentię per miraculum suscipere, per quod naturaliter existit. Neq; verò, inquit, est quæstio de nomine: imò inter has opiniones quatuor dignoscuntur differentiæ. Prima, q secundùm aliam opinionem omnia alia accidentia, sicut & ipsa quantitas, sustentãtur per miraculum: nam quod qualitates sustentẽtur in quantitate, quę per se nõ est nisi subiectum quo miraculum est, vt argumentum modò ostendebat, si autem quantitas acquirat nouũ esse, non est nouum miraculum. Item nec quãtitas secundùm Caietanũ sustentabitur p nouum miraculum. Deinde, & quantum ad agere, aget per modum substantię. Et pariter quãtum ad pati eodem modo recipiet, quod secũdum aliam opinionem nõ fit, sed omnia sunt miracula. Et hanc censet esse opinionẽ Sanct. Tho. & suauem modum sustinendi sacramenti accidentia. ¶At profectò hæc, neq; est opinio S. Tho. sed Henrici Gandensis, quem Scotus impugnat, neq; est bene intelligibilis, neq; satis credibilis. Enimuerò istud esse existentiæ nunquam intellexi esse aliquam entitatem distinctam à subiecto, tanquam aliam rem, sed est modus, & actus substantiæ. Quare dũ quãtitas perdere dicitur esse quo, & acquirere esse quod, nihil noui acquirit, neq; amittit, sed hoc tantùm per miraculum fit, vt nõ insit, sed per se stet. Quo fit, vt eadem interueniant miracula in sustentatione accidentium secũdùm Caietanum, quæ secundùm aliam opinionem. Imò esset maximũ omnium miraculũ: quinetiam naturæ repugnans, q Deus tribueret quantitati esse existentiæ, per quod naturaliter subsisteret. Quod, vt docuit S. Thom. arti. precedenti in solutione ad secũdum, esset prorsum facere, vt esset accidens, & non esset accidens. Vide quàm longè D. Thom. ab hac opinione sit alienus. ¶Respondetur ergo ad Caieta. Primùm, q quantitatẽ esse subiectũ quo accidentia insunt substantiæ, sufficit, vt dum quãtitas per se subsistit, illo solo supposito miraculo, ipsa, tanquam virtus substantiæ, sustẽtet alia accidentia, Quẽadmodum calor separatus ab igne, tanquam eius virtus naturaliter calefaceret: & intellectus, quo mediante habitus insunt animæ, separatus ab anima eosdem conseruaret habitus. Secundò respondetur, q etiam si alia accidentia miraculosè sustententur, suauiùs sic sustentãtur, quàm tribuendo quantitati esse subsistentiæ, quod est propriũ substantiæ. Quod autem Caieta. pro se allegat ex solutione quarti præcedentis articuli: videlicet, quãtitatẽ componi ex esse, & quod est, nõ sic intelligit D. Thom. vt nouũ esse acquirat, sed hoc tantùm, quòd per miraculum sustentatur ad modum substantiæ. ¶Hinc ergò alia emergit dubitatio, vtrum pari modo posset Deus alia accidentia in sacramento sine quantitate sustentare, vt sustentat quantitatem sine substantia. Aegidius siquidem, quę Scotus dist. 12. q. 2. oppugnat, arbitratur neq; per absolutam Dei potentiam esse possibile. Quam opinionem omnes Thomistæ putant esse S. Tho. hìc, & in quodlibeto. 7. art. 10. Nihilominùs absq; dubio id Deus potest facere neq; S. Thom. id negasset. Imò planè loco citato concedit. Et. 4. libro contra gentiles cap. 65. Etenim tantùm quantitas à substantia dependet in indiuiduari, & seruari, quantum reliqua accidentia à quãtitate. Si ergo Deus quãtitatem seruat sine substantia, cur non poterit & reliqua sine quantitate custodire? Vnde sicut articulo præcedenti in solutione ad tertiũ dixit S. Thom. quòd licèt quantitas indiuidue tur per receptionem in substantia, nihilominus in sacramento conseruatur in eodem esse indiuiduato, quod priùs habebat: ita licèt alia accidentia quodammodo indiuiduenter per quantitatem, possunt tamen sine ipsa in eodem esse conseruari.

¶Primum argumentum S. Thom. est: Subiectum accidentis non est accidens, cum subijci sit materiæ proprium, quantitas verò est accidens: ergo non est aliorum subiectum. Respõdetur, q licèt dum est in subiecto non sit subiectum, nisi quo, vt superficies est subiectum colo-

Bonũ argu.

Caietanus

Scot.

Reprobatio.

Aegidius

Alia dubitatio.

1. Argumẽ.

coloris: nihilominus quando ei datur diuinitus, vt per se sit, subinde tribuitur, vt aliorum subiectum existat. Hoc etiam verbum putat Caietanus sibi patrocinari, quasi detur quantitati nouum esse. Sed tamen S. Thom. non censet, nisi q supranaturaliter sustentatur ad modum substantiæ. ¶Secundò arguitur. Sicut quantitas indiuiduatur ex subitantia, ita reliqua accidentia: si ergo quantitas conseruatur in sacramento in illo esse priori, pariter, & reliqua accidentia, atq; adeò non insunt quantitati. Respondetur, discrimen esse, quòd reliqua accidentia indiuiduabantur ex substãtia mediãte quãtitate, & hac ratione insunt post modum ei. ¶Tertiò. Accidentia sacramentalia deprehenduntur esse rara, & densa: istæ autem affectiones non possunt esse in quantitate sine materia: nam, vt quarto Physic. ait Aristo. rarum est, quod sub magna quantitate parum habet materiæ, & densum, quod sub parua, habet multum. Respondetur. Cùm rarum, & densum sint accidentia, quæ consequuntur materiam, fit, vt sicut sublata substãtia manent in quantitate reliqua accidentia, quæ cõsequũtur formam: ita sublata materia conseruatur raritas & densitas

¶Quartò. Quantitas separata non cõsetur sensibilis, sed intelligibilis, vt idea Platonis: ergo non potest esse subiectum accidentium sensibilium. Respondetur, q quantitas mathematica non abstrahit à materia intelligibili: siquidem geometria tractat de materia quatenus intellectu percipitur, sed à materia sensibili: quia scientia non considerat de hac vel illa figura, sed de figura in genere. Quantitas verò in sacramento non abstrahitur à materia sensibili: quia est indiuiduata, & ideò est subiectum accidentium.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS III.

Vtrùm species sacramentales possint immutare aliquod extrinsecum.

POstquàm species sacramenti per se subsistunt, quæritur vtrũ agãt. Et respondet S. Thom. affiamatiuè: scilicet, quòd possunt agere extra se. Neq; mouetur quæstio eò q conclusio sit dubia: nam experimento constat, hostiã in æstate calefacere manum, & species vini guttur, atq; in hyeme contrarios habere effectus, sed est dubium vtrùm id per miraculum, an per naturam fiat. Et S. Tho. demonstrat, (quod omnium consensus est) species ipsas natura sua id facere. Nam cùm vnumquodq; inquantùm est actu agat, consequẽs est, vt res quatenus se habet ad esse, se habeat ad agere. Vnde cùm speciebus detur diuinitus per se subsistere, hoc est, vt supernaturaliter conseruentur, cõsequitur, vt in sua etiam virtute permaneant. Quapropter quicquid agere poterant substantia panis & vini existente, possunt ipsis substãtijs absentibus, ita vt non sint duo miracula per se subsistere & agere, sed supposito priori, ex natura rei consequitur alterum.

¶Nihil hìc prorsus præter ea, quæ dicta sunt dicendum supereſt, sed ne seriem S. Thom. interrumpamus, primum eius argumẽtum est. Formæ quæ recipiuntur in materia fiunt à formis, quæ existunt in materia: eo quòd vt habetur. 7. Physico. Simile agit sibi simile: species autem sacramentales sunt sine materia: ergo non possunt immutare materiam exteriorem. Respondetur autem, q licèt sint sine materia, retinent tamen esse, & eandem virtutem quam habebant in materia. ¶Et pariter respõdetur ad secundum quo arguitur. Cessante actione pricipalis agentis, cessat & actio instrumenti, veluti quiescente fabro, non mouetur malleus: accidentia verò sunt instrumẽta, quæ agunt in virtute substantiæ: cùm ergo in sacramento non maneat substantia: apparet nec accidentia illic agere posse. Respondetur, inquã non magis dependere actionem formæ accidentalis à substantia, quàm esse eius ab esse illius. Quare quacunq; virtute conseruetur accidens sine substantia, aget subinde sine illa: qa est virtus eius. ¶Plusculum verò difficultatis latet in tertio argumento. Nihil enim agit vltra suam speciẽ: quia effectus esse nequit præstantior quàm causa: species autẽ sacramentales sunt accidentia: ergo nõ possunt producere substantialem formã. Et est singulare argumentum de speciebus cõsecrati vini, quæ mutarent guttam aquæ sibi appositam in vinũ, sicuti mutatur dũ infunditur vino in calice. Et de speciebus hostiæ, quæ per suam humiditatem, aut aliam suam malã qualitatẽ linteola quibus in pixide inuoluitur, corrumperet.

¶Scotus in. 4. d. 12. q. 3. omnino negat, q possit accidens substantiã producere, nec quãdo est in suo subiecto, nec si sit separatum. Calor enim, inquit, ignis solum disponit lignum, sed forma substantialis est, quæ postea introducit formam ignis. At vero S. Thom. contrariũ hic respondet dicens, q cùm immutatio, quæ tendit in formã substantialem non fiat à for-

Primũ arg.

Secundũ argumentum.

Tertiũ arg.

Scotus.

Conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ma substantiali immediatè, sed mediantibus qualitatibus, quæ agunt in eius virtute, & virtus illa instrumentalis seruetur diuino munere in speciebus sacramenti, fit vt eædem species possint agere vsq; ad productionem formæ substantialis. Neque vlla prohibet ratio quominus aliquid agat vltra suam speciem, (quod est argumentum Scoti,) quando non agit propria virtute, sed in virtute substantiæ absentis. Atqui simile est in virtute seminis, quæ mortuo animali seminante, quasi eius virtus pertingit ad productionem similis animantis. Et corroboratur deinde hæc veritas. Ignis non producit ignem nisi per calorem expellendo contrarium frigus, intendendoq; ipsum calorem vsq; ad summum, verbi gratia, vsq; ad octo: sed illa est vltima dispositio, quã naturaliter consequitur introductio formæ substantialis: ergo non aliter ignis introducit illam quã introducendo, proprium calorem. Atqui quò argumentum patentius fiat, conseruet Deus calorem vt octo separatum ab igne: ille tanquam virtus ignis expellet totum frigus, & humidum, quibus conseruatur forma aquæ: ergo corrũpet eandem formam. Et cùm corruptio vnius, sit generatio alterius, generabit subinde ignem. Neq; locum habet appellatio ad constellationes cælestes, quasi illæ producerent talẽ substantiã: nam supernæ ille constellationes nõ agunt nisi mediantibus causis secundis. Sed instat Scotus percontans, quænam sit illa virtus in calore, quæ id faciat? Cui respõdetur, nihil aliud quàm ipsum calorem. ¶ Durandus vero d. 12. q. 2. concedit species sacramentales posse corrumpere formam substantialem in materia sibi applicata, sed tamen non posse formã nouam inducere: sed Deus tunc, inquit, ad sustentandum meritum fidei illam producet. At verò profectò cùm naturaliter nihil nisi per generationem alterius corrumpatur, eadem virtus, quæ vnum corrumpit, alterum generat; alioqui corrumpendo formam, annihilaret, quandoquidem finis actionis esset nihil, cùm tamẽ natura corruptionem per se nõ intẽdat, sed generationẽ.

Durandus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm species sacramentales possint corrumpi.

POST actionem specierum subsequitur quæstio de earũ corruptione: nõ quod dubia sit: experientia enim cõperitur species illas corrũpi, & comestas digeri, sed vt declaretur quomodo hoc sit naturale. Respondetur ergo duabus cõclusionibus. Prima.

¶ Prima. Sicut istæ species poterant panẽ, & vino existentibus corrũpi: ita, & dum sine illis existunt. Et ratio est illa iam explicata: quoniam seruant idem esse, quod habebãt in pane. Ad maiorem autem explanationẽ subdit D. Thom. bifariam potuisse corrumpi in pane, & vino. s. & per se, & per accidens. Per se quidem, aut per alterationem diuersũ qualitatum, aut per augmẽtum, aut per diminutionem. Non quidẽ per augmẽtũ aut decremẽtum propriè dictum, quod est propriũ animalium, sed per additionẽ vel diuisionẽ: nã vt habetur. 3. metaphy. per diuisionẽ vna dimensio corrũpitur & fiunt duæ. Et per hunc modũ possunt corrumpi huiusmodi accidentia: quia tam species hostiæ quã calicis possent vsque adeò diuidi, vt in minoribus partibus nõ possent cõseruari. Et speciebus vini potest infundi aliud vinũ vel alius liquor, vt artic. 8. cõstabit. Rursus cùm quantitas illic habeat vicẽ subiecti, potest recipere peregrinas alterationes, vt expulso calore inferatur frigus manẽtib' semper speciebus, quæ possent cõseruare panem. Secundo modo poterant corrũpi per accidẽs ad corruptionem subiecti: scilicet panis & vini. Atqui cùm eò, quòd accidentia maneant in quantitate tanquã in subiecto: fit vt ad corruptionem illius quantitatis sequatur corruptio ipsarum specierum: vt putà si species mittantur in ignem, aut per putrefactionem vertantur in puluerem: aut vermes. ¶ Secunda cõclusio. Distinguendũ est inter hos duos corruptionis modos. Enimuerò quoniã corpus, & sanguis succedunt pani & vino, si non fiat tanta immutatio accidentium, quin semper conseruaretur panis, & vinum, propter talem immutationem nõ desinit illic esse corpus, & sanguis. Vt dum parum immutatur hostia in calore, aut colore aut sapore, aut si diuidatur in partes, sub quibus potest conseruari forma panis. Si verò fiat tanta immutatio, vt panis, & vinum corrumperentur, tunc desinit, & corpus, & sanguis, siue id fiat per tantam alterationem coloris, saporis, & reliquarum qualitatum, vt panis nõ permaneret, siue per diuisionem in tam minutas partes, quæ nequirent substantiam panis, & vini retinere.

Prima cõclusio.

Secũda cõclusio.

¶ Circa præsentem articulum nihil aliud adnotandum præter illa, quæ artic. 2. aduersus negantes quantitatem distingui â re quanta, aut accidentia sacramenti in ea non subiecta ri, cumulabamus. Enimuerò secundùm illos dum

Expositio articuli.

dum hostia igni admouetur, neutiquam calefit: quia calor ille productus cùm in quantitate non recipiatur, non producitur in hostia atque adeò neque in aliquo subiecto, eò quòd albedo, & sapor non est magis subiectum caloris, quàm calor subiectum albedinis. Ac per inde consequitur calorem illum creari, sicut si produceretur in vacuo: & cùm agens naturale creare nequeat, fit secundùm eos omnes alterationes, quibus videtur hostiam affici, à Deo solo promanent sine causa secunda. Quę quidem omnia Gabriel distinct. 12. quæst. 1. conclusione. 3. serena fronte concedit. Et subsequenter concedere debent, quòd hostia in ignem missa non corrumpitur ab igne, sed à Deo ob meritum fidei. At verò si hæc argumenta non conuincunt quantitatem esse in sacramento tanquam subiectum ac ligamen reliquorum accidentium, omnis ratio disputandi in philosophia, & theologia cessat. Putant enim isti satis se fecisse si præuisa absurda, quæ ex sua opinione sequuntur, prius fateantur, quàm ab alijs inferantur. Est ergo rei veritas quòd supposito miraculo sustentationis quantitatis, illę species naturaliter, & agũt, & patiuntur, & nonnunquam vsque ad corruptionem sui. ¶ At verò circa secundum modum corruptionis, quo ait Sanct. Thom. corrumpi species sicuti corrumperentur ad corruptionem subiecti, arguit Durandus. Quantitas illic non corrumpitur ad corruptionem subiecti, quia nullum habet, neque per actionem contrariorum: quia quantitas: vt ait Aristoteles in prædicamentis, per se nõ habet cõtrarium, sed nec per diuisionem, quoniã diuisio quantitatis procedit in infinitum sicut numerus, ob idq; non datur minima quantitas, quin minor possit existere. Et ita cõcedit quãtitatem illã non corrumpi per naturã, nisi per miraculũ virtute diuina. Hoc autem est absq; necessitate miracula congeminare, quæ vnico supposito omnia possunt per naturam seruari. Quod elucidare officium Theologi est.

Durand. arg.

Primum argumentum.

¶ Hæc ergo D. Thom. inter arguendum explanat. Arguit quippe primo loco. Corruptio fit per separationem formæ à materia: in sacramento autem in illis speciebus non est talis compositio: ergo nec poterit esse talis separatio, atque adeò nec corruptio. Respõdet quidẽ egregiè, quòd corruptio per se solum dicit, quod auferatur esse rei: & quia forma dat esse materiæ, corruptio fit per separationem formæ à materia. Quando verò accidentia seruant idem esse, quod habebant in materia, vt sit in sacramento, potest illud esse auferri etiã non existente materia. ¶ Et pariter respõdetur ad secundum, quod est. Nulla forma corrumpitur nisi per accidens corrupto subiecto: quare formæ per se subsistentes vt angeli & animæ separatæ nõ sunt per se corruptibiles: sed species sacramentales sunt formæ sine subiecto: ergo nõ possunt corrumpi. Respondetur ad minorẽ, quòd licèt sint sine subiecto, habẽt tamẽ idem esse, quod habebant in illo, & ideo corrũpuntur. Ecce ergo soluta argumẽta Durandi. Respondetur enim, quòd licet nõ corrumpantur ad corruptionẽ subiecti, corrũpũtur tamẽ ad modum, quo si essent in subiecto, ob id quòd idem esse seruant. Vnde licèt quãtitas per se nõ habeat contrarium, tamẽ per illa contraria, quibus corrumpuntur qualitates cõseruatrices panis, & vini, perinde naturaliter corrumpitur quãtitas, ac si corrũperetur panis, ad cuius corruptionem corrumperetur quantitas. Et idem dicendũ de diuisione: nam licèt quantitas per se nõ terminetur ad minima, tamen cũ diuisio fit in tam paruas partes quæ non possent conseruare panem (vt si hostia cõmoleretur, aut species vini guttatim exhalarentur) quia quantitas idẽ esse habet, qd̃ habebat in pane, naturaliter corrumpitur ac si corrumperetur panis. ¶ Id quod in solutione tertij statim declaratur. Arguitur enim. Aut illæ species naturaliter corrũpuntur, aut miraculosè: nõ naturaliter, quia nullum est ibi subiectum, quod maneat sub vtraq; transmutatione: nec miraculosè, quia miracula, quæ contingunt in hoc sacramento fiunt virtute consecrationis: quæ cũ sit causa consecrationis earum, nõ erit causa corruptionis: nulla enim est causa duorum contrariorum. Respondet corruptionem illam nõ esse miraculosam, sed naturalem. Supponit tamen miraculũ quod fit per cõsecrationem. Videlicet, quòd illæ species retineant idem esse, quod habebãt in materia. Sicuti cæcus, inquit, miraculosè illuminatus naturaliter videt.

Secũdũ arg.

Ad argumẽ. Durandi.

Tertiũ arg.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ex speciebus consecratis aliquid possit generari.

SI species cõsecratæ interire possunt, vt dictum est, inuestigandũ restat, vtrum ex eis possit aliquid generari. Et rei difficultas inde pẽdet, q̃ dum ex speciebus verbi gratia, generantur vermes, nulla est illic materia: q̃ nouę for-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mæ subdatur. Tria ergo agit S.Thom. Primò constituit conclusione affirmatiuam: scilicet. Necesse est, q ex speciebus sacramentalibus aliquid generetur dum corrũpuntur, cùm corruptio nõ fiat nisi per generationẽ, alioqui esset annihilatio. Præterquam q sensibus patet ex hostia combusta generari cineres, & ex cõtusa pulueres, & ex putrefacta vermes, & ex speciebus vini acetum. Secundò, refutat tres modos, quibus solet eadẽ conclusio defendi. Et tertiò, adhibet secundã conclusionem, qua modus legitimꝰ declaratur. Ait ergo, q si substantia panis, & vini maneret simul cum corpore, & sanguine, facilè esset rem explicare: qua de causa hæretici suprà impugnati asserebant illic prædictas substantias persistere. Sed quia illud hæreticũ est, difficilis sit explicatio.

Prima conclusio.

Secunda cõclusio.

¶Dixerũt ergo quidam huiusmodi generationes nõ fieri ex speciebus consecratis, sed ex aëre circunstãte. Hoc autem quatuor argumẽtis recutitur. Primô, q generatio non fit nisi ex eo, quod priùs altera tum corrumpitur: alteratio autem nulla fit in aëre, atq; adeò nec corruptio. Secundò, quia nec natura aëris talis est, vt posit aut per contusionem verti in pulueres, aut per combustionem in cineres. Tertiò, quia tãta hostiarũ multitudo posset comburi aut putrefieri, vt tam ingẽs generatio ex aëre, nisi in magnã copiam congesto, fieri nõ posset: quare tũc tanta condensatio aëris, sensibilis esset. Et quartô, posset eadẽ generatio ex speciebus inclusis in ferrõ aut argẽto fieri, vbi nullus esset cõclusus aër. ¶ Secũdi ergo dixerunt, reuerti tunc substantiã panis, & vini, ex quibus illæ pullularent generationes. Et hæc est opinio Innocentij lib. 4. de officio missæ, ca. vndecimo. quã Alexan. 4. p. q. 40. memb. 2. art. 4. sequitur, & Bonauẽtura in 4. d. 12. ar. 2. q. 1. probabilem, & securam arbitratur, maximè propter tanti viri authoritatem. Verũtamẽ vniuersi alij eam condẽnant, vt est videre apud Ricardum ead. distin. q. 2. articul. 2. & apud Scotum. q. vltima. Quare D. Thom. duplici medio illam explodit. Primò quidem, q cùm illæ substantiæ fuerunt conuersæ in corpus, & sanguinem Christi, non possunt redire, nisi vice versa corpus, & sanguis in easdem substantias iterum conuerterentur. Sicut ignis versus in aquam non reuertitur, nisi aqua iterum conuersa in ipsum. Quòd si illæ substantiæ fuerunt annihilatæ, vt quidam volunt, multò minus redire possunt: nam quod in nihilum decidit, idem numero redire non potest, nisi forsan dicatur, q Deus per miraculum alias substantias loco illarum creat, & hoc est, quod ait Innocen. Sed profectò est miraculum magnũ sine necessitate inducere, imò repugnante conuersionis natura. Ad cuius maiorem explicationem arguitur secundò. Aut illæ substantiæ redeunt manentibus speciebus panis, & vini: & hoc non, quia quandiu illæ manent, latet illic corpus, & sanguis, quæ secum, vt dictum est, non admittunt panem, & vinum: aut redeũt in primo instanti corruptionis specierum, & hoc est minus posibile: nam cùm illud sit primum non esse specierum, quia est primum esse substantiæ genitæ, sit vt panis & vinum redirent sine suis proprijs accidentibus. Et certè argumentum considerate perpensum conuincit reditum illum substantiarum non solũ nihil ad rem pertinere, imò ei repugnare.

¶Quare tertia opinio eademq; cõmunis est q in illo instanti creatur, non quidem substãtia panis ac vini, sed materia, in quam inducitur forma vermis, etiam per primum sui esse, quia illud est primum non esse specierum panis, & vini. Atq; hanc opinionem meritò ait. D. Thom. posse sustineri. Nõ q illa fuerit materia panis, sed quòd sit tunc loco illius creata. ¶Nihilominus non obstãte, q opinio hæc cõmunis sit & probabilis D. Thomas quartũ introducit modum, secundam subijciens conclusionem. Generatio illa nec fit ex aëre, qui circunstat, nec ex pane, qui reuertitur, nec ex materia, quæ creatur, sed ex quantitate, quæ illic habet, vt sit primum subiectum subsequentium formarum. Ait quippe, in ipsa consecratione tribui quantitati panis, & vini nõ solùm per se subsistere, verùm etiam vt sit primum subiectum reliquarum formarum, non tantùm accidentalium quandiu durat sacramentum, sed etiam substantialium, dum accidentia corrumpuntur. Itaque potest, inquit, illa quantitas omne illud, quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid posset generari ex materia panis si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate. Ratio D. Thomæ eademq; vnica est, quòd non censet rationabile aliquod miraculum in sacramento admittere, nisi quod ex ipsa cõsecratione accidit: ex qua tamen nõ habetur quòd materia creetur vel redeat, sed quòd quãtitas per se subsistat. Quare sine nouo alio miraculo ex ipsa subsequenter fiunt generationes.

Secunda cõclusio.

Expositio Caietani.

¶Duæ priores opiniones satis refutatæ sunt: inter tertiam verò, quæ est cõmunis, & hanc S. Thomæ lis restat, quam etiam idem ipse tenuit in. 4. dist. 12. quæst. 1. artic. 2. Priùs autem quã vlteriùs progrediamur, nota quòd S. Th. non

nõ videtur admittere annihilatum idem numero posse iteratò creari: tametsi homines, qa animæ sunt immortales, & materia incorruptibilis, idem sint numero resurrecturi. Quanquam fortassè loquitur de miraculis, quç deus facere consueuit: secùs de potentia Dei omnino absoluta. Per quam, & panem ipsum conuersum in corpus Christi posset quoq; absq; cõuersione corporis in ipsum reproducere.

¶Quo igitur ad eius opinionem reuertamur, duobus modis à quibusdã sustineri solet, qui sunt creditu difficillimi. Aegidius nanq; theo remate. 44. & 45. cõtendit ex ipsa quantitate permanente in esse accidentis, fungente tamẽ vice materiæ, generari vermes, & pulueres, & cineres, & acetum. Atque hæc fuit semper priscorum Thomistarum opinio. Et profectò ei, qui attentè verba D. Thom. inspexerit, nõ potest non vehemens in animum suspicio irrepere, q hæc fuerit eius opinio. Ait enim ex ipsa quantitate generari id, quod ex ipsa materia panis generaretur. At verò ingenuè cũ omni reuerẽtia fateor mihi vix posse persuaderi. Quòd enim accidẽs per vllam potentiam formam substantialem suscipiat, creditu durissimum est. Primum quia licèt alia accidẽtia mediante quantitate insint subiecto, forma tamẽ substantialis est proprius actus materiæ, cui priùs natura ineest, quàm toti composito quã titas. Secundò, quia quãtitas natura sua minoris entitatis est, quàm forma substantialis, cùm forma sit pars substantiæ, quantitas verò accidens. Tertiò. Actus, & potentia secundũ Aristotelem debent esse eiusdem generis: cùm ergo forma sit in genere substantię tanquã eius pars, materia etiam debet esse in eodem genere. Quartò. Ex substantia, & accidente sibi inhærente nõ fit compositum per se, vt ait Aristoles: ergo multò minus ex accidente, & forma ei inhærente. Quare illud compositũ nec esset ens per se, neq; verò substantia, sed res alterius generis. Postremò arguitur. Sequeretur pari ratione ex eadem quantitate absque alia materia posse generari animal, imò verò hominem, quod esset totam philosophiam ludibrio exponere.

Caietanus.

¶Caietanus ergo hunc modum reputans imposibilem, alterum inducit nihilo plus credibilem. Ait siquidem in ipso momento corruptionis specierum quantitatem ipsam transire in materiam: ita quòd virtute conuersionis quantitas accipit, vt durante sacramento sit vicemateria sustinens accidẽtia, & in pũcto veræ corruptionis specierũ, sit vera materia. Itaq; sicut superiùs dixerat eandẽ rem, q̃ est panis, postea esse corpus, ita ait de quantitate. Et quò absque ænigmatæ loquatur, addit quòd ipsa eadẽ quãtitas, quæ dũ erat vicemateria patiebatur alterationem ignis, deinceps facta verè materia est passum ipsum intrans compositionem geniti.

¶Veruntamen, quòd eadem res, quæ nunc est accidens, postea sit materia, re vera nescio quis posit tanquã factibile cõprehendere, vt suprà de pane, & corpore diffusè argumentati sumus. ¶Igitur tertio modo opinionẽ interpretemur, vt de cõuersione panis in corpus dicebamꝰ. Videlicet, q dũ per actionẽ ignis quã titas specierũ corrũpitur, nõ annihilatur: quia eius desitio nõ terminat in nihilũ: sed in gñationem ignis: quare ad desitionẽ eius, quæ fit per primũ non esse, subsequitur per primũ sui esse existentiã materię informata forma ignis, Et hoc est qđ ait D. Tho. materiã illã nõ creari, sicut quãtitas nõ annihilat. Et in hoc sensu intelligitur q ex quantitate fit gñatio, qa ex illa producitur materia, in quã inducitur forma. Quæ quidẽ opinio (vt reor) vel fuit S. Thomæ, vel certe est vera: quã vtiq; Bonauẽtura cũ alia Innoc. probabilẽ censet. Et Ricard. d. 12 q. 2. art. 2. licèt obscuris, & perplexis verbis.

Terti us modus.

Atq; hæc sentẽtia nõ differt à cõmuni in posi tione materiæ, sed in hoc, qđ nos dicimus materiam nõ creari, sed subsequi virtute miraculi cõsecrationis.

¶Quòd si arguas. Agens naturale non potest materiam producere, vt Aristo. 1. Physic. & vbique clamat: ergo producitur à solo deo, atq; adeò creatur. Ad hoc vno modo quispiã posset respõdere, q licèt producat à solo deo: qa tamẽ ,pducitur per desitionẽ quãtitatis nõ creatur. Solutio tamen hæc nõ est solida: qm cũ quãtitas corrũpatur per actionẽ agẽtis naturalis, nõ potest dici q Deus se solo per corruptionem quãtitatis ,pducat materiã, sicut per consecrationẽ cõuertit panẽ in corpus. Quòd autẽ deus speciali cõcursu vtatur actione ignis ad productionẽ materiæ, nõ est vero simile. Et ideo dicendũ, q agens naturale nõ simpliciter naturaliter, sed tamen suppositio miraculo q quãtitas per se subsistat, corrũpendo eã ,producit materiã: cuius proinde nec est creatio, nec gñatio, nec sed (si loqui sic licet) cõgeneratio: quia cõproducitur ad gñationem illius, quod ex speciebus gignitur, atq; adeò eius ,pductio non est nouũ miraculũ præter illud subsistentiæ quantitatis. ¶Attamen his sic constitutis existit nihilominus argumentũ tam cõtra nostram opinionẽ quã contra cõmunem. Agens naturale nõ inducit formã substantialem nisi

Argument.

Argumentũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

in materiã prius disposità: dispositiones autẽ præcedunt in quantitate: ergo cum in primo nõ esse specierum incipiat esse materia, & simul forma in ipsa, fit vt in illa forma nõ introducatur ab agẽte naturali, sed à solo Deo: quãdoquidem in instanti nõ disponitur naturaliter materia. ¶ Scotus distin. 12. q. vltima tenet non solũ materiã à solo Deo creari, verùm & formã geniti: quia arbitratur accidens ad talẽ generationẽ nõ posse pertingere. Quare contra ipsum nõ militat argumentum. Atque illi qui tenent dispositiones recipi non in toto cõposito, sed in materia, id quoq; dicere coguntur: quia agens naturale nõ potest in instanti materiam disponere. At verò secundùm Aristo. & veritatẽ, quam D. Tho. sequitur, facillima est solutio. Dum enim stupa ad generationẽ ignis disponitur, calor in tota stupa recipitur, atq; adeò ille idem nõ manet in igne genito, aliàs transiret de subiecto in subiectũ, sed perit cum ipsa stupa: virtute cuius forma ignis secũ adfert suas dispositiones dũ introducitur. Pari ergo modo virtute dispositionũ, quæ præcedunt in quantitate, inducitur forma in succedente materia cum similibus quantitatibus.

Scotus.

Primũ arg. ¶ Ad hanc ergo doctrinã adaptandæ sunt solutiones argumentorũ D. Thom. Arguit enim primo loco. Nihil nisi ex materia generatur, quanuis ex nihilo aliquid creetur: speciebus autem sacramentalibus nulla subest materia: ergo ex illis nihil generatur. Respondetur ad minorem, quòd quantitas quæ subest speciebus, vicem gerit materiæ, ad modũ expositum

Secundũ argumentum. ¶ Et similiter respondetur ad secundum quando arguitur. Quæ non sunt vnius generis nõ possunt ex se inuicem fieri: siquidem ex linea nõ fit albedo. Respõdetur ad minorem, quòd licet species sint accidentia, habent tamẽ vim substantiæ quatenus quantitas sustinet illas sicut panis, ¶ Tertium argumentũ est. Si ex illis speciebus generaretur aliqua substantia, generaretur cum suis accidentibus, potissimum cum quantitate: atque adeò ex sacramentali quantitate generaretur substantia, & accidẽs: scilicet, duo ex vno. Respondet D. Thomas concedendo totum: nam cùm quãtitas, & naturam propriam accidẽtis retineat, & per miraculũ vim ac proprietatẽ substantiæ accipiat, non est mirandum si ex illa & substantia fiat & quantitas modo expositio.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm species sacramẽtales possint nutrire.

VTRVM nutritio ex substãtia fiat, nõ defuerunt qui negarent, species sacramẽtales posse nutrire. Respõdetur autem affirmatiua cõclusione. Manifestum est, q̃ species sacramentales nutriunt. Probatur ex illo. 1. Corin. 11. vbi loquẽs de sacramẽto ait Paulus. Alius quidem esurit, alius verò ebrius est. Vbi secundum glosã notãtur quidã, qui species consecratas panis & vini, quæ in totũ populũ debebant distribui, sibi vsurpabant, ita vt inde vsq; ad ebrietatẽ reficerentur, alios priuantes ne sacramentum susciperent. De cuius loci explicatione dist. 12. inter disputandum de sumentibus sacramentum redibit sermo. Reficiautem & inebriari nõ poterant nisi species nutrirent. Secundò id ipsum ex præcedenti articulo colligitur. Cibus nãque, vt est in. 2. de anima, ob id nutrit, q̃ conuertitur in substantiã aliti: dictum est autem species posse conuerti in aliã substantiam: ergo cadẽ ratione nutriunt. Tertiò probatur per repulsam duarum opinionũ circa hoc errantiũ. Aiebant enim quidam non verè nutrire, quasi in corpus cõuerterẽtur humanum, sed per quandam immutationẽ sensuum cõfortare, sicut solo odore cibi, & vini solet nõnunquam homo refici, & inebriari. At verò talis refectio est quasi momentanea: quare nõ sufficeret hominẽ diu sustẽtare, qui propter cõtinuam deperditionẽ humidi continenter restauratione indiget. Et tamen posset quispiã per bonã specierũ cõseruatarũ quantitatem diu nutriri. Neq; vero aliorũ opinio admittenda est, dicentiũ nutritionẽ fieri propter formas substantiales panis, & vini remanẽtes: nã præterquã q̃ error est dicere illas remanere, nutrire nõ est actus formarũ, sed potius materiæ q̃ expulsa forma cibi suscipit formã alitiuxta illud Philosoph. 2. de aia. Nutrimentum in principio est dissimile, in fine autẽ simile.

Conclusio

¶ Videtur tamẽ Ambr. in lib. de sacra. contrarius dicens. Nõ iste panis est, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiã fulcit: & tamẽ nihil vadat in corpus, nutrire non põt. Respõdetur, quod noie panis post consecrationem intelligi possunt species, quæ, vt ait Gregorius cano species. de cõsecr. dist. 2. nomen rerũ præcedẽtũ retinẽt: & hoc modo panis nutrit corpus. Sed accipitur quoq; pro corpore ipso Christi, qui dicit panis mysticus de cælo descendens. Et hunc panem Ambrosius non corpus, sed animam reficere, & ideo non vadit, id est, non conuertitur in corpus. ¶ Secundo sic eidem, vt habetur

Secunda argumentum

betur. 2. de generatione, nutrimur, & sumus: species autem sunt accidentia, homo verò constat ex substantijs: ergo ex illis nõ nutrimur. Quod confirmatur ex illo. 2. de anima. Alimẽtum nutrit prout est substantia quædam: augetur autem prout est quoddam quantum. Respondetur ad argumẽtum, q̃ licet species sint accidentia, cõuertuntur tamẽ in substantiam ex qua homo nutritur: propterea q̃ dum sunt accidentia, existunt ad modum substantiæ. Et per hoc soluitur confirmatio.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm species sacramentales frangantur.

POST nutritionem sequitur de fractione specierum, de qua duo errores præcesserunt: quibus reprobatis statuuntur hic tres cõclusiones. Etenim quoniã fractio non fit nisi in substantia, quæ nulla subest sacramẽtalibus speciebus, quidã dixerunt nõ frangi secũdùm veritatem, sed tantùm secundũ apparentiã. Hoc verò inde apparet falsum, q̃ in hoc veritatis sacramento sensus nõ decipitur circa ea, quorũ iudicium ad ipsum pertinet, inter quæ est fractio, per quam ex vno fiunt multa: vnum nãque & multa sunt sensibilia cõmunia, vt potè quæ, & tactu percipiuntur, & visu. Et ideo alij dixerunt, esse quidem veram fractionem, sed quæ nõ sit in subiecto. Sed & hoc quoque sensui aduersatur. Videmus enim quantum illic diuidi, atque adeò quantitatem, quicquid illa sit, esse fractionis subiectum. ¶ Est ergo prima conclusio. Dici non potest quòd corpus Christi (aut sanguis) per se frangatur: tum quòd est incorruptibile, ac perinde impassibile, tum quòd, vt suprà definitũ est, totum est sub qua cunq; particula, atq; adeò manet totum subquacunq; diuisa. ¶ Secunda conclusio. Fractio specierum subiectatur in quantitate dimensiua, sicuti & alia accidentia. Propriũ enim est quantitatis secundùm illam diuisionem fieri. Ex hoc sequitur corollarium, quòd sicut species sacramentales sunt signum, & sacramentũ corporis Christi veri, sic & earum fractio est sacramentum, & representatio quædam Dominicæ passionis: per illam enim designatur eius interfectio, qua mortuus est tam pro vinis quàm pro defunctis, quod tres illæ portiones hostiæ significant, vt quæstione postrema totius materiæ monstrabitur. ¶ Hic ergo in virtute clauditur tertia cõclusio. Corpus Christi per accidens, sacramẽtaliter diuiditur ad diuisionem specierum: quẽadmodũ ad motum earum sequitur motus corporis, vt docet S. Thom. in solutione tertii. Non quòd corpus in se diuidatur: nã totum est sub qualibet parte, sicut abscissa manu tota anima manet in reliquo corpore, sed quòd cùm prius sit in vna tantùm hostia, & in eius partibus, quæ sunt entia tantũ in potentia, facta diuisione est in pluribus hostijs, quæ sunt actu plures. Quæ quidem conclusio ob id conceditur, quòd cũ hostia frangitur inter plures sumentes, nõ est negandum, quin corpus Christi distribuatur inter illos. Caue tamen ne inde inferas ad digestionem specierũ sequi digestionem corporis aut per se, aut per accidẽs: quoniã digeri dicit corruptionem, & conuersionem in substantiã aliti, quod corpori neutiquam accidit.

Prima cõcl.

Secunda cõclusio.

Tertia cõcl. totius materiæ monstrabitur.

¶ Primum argumentũ S. Thomæ est. Philosophus. 4. Meteororũ ait corpora esse frangibilia propter determinatã dispositionẽ pororum, qui in speciebus nõ videntur esse. Itẽ fractionem sequitur sonus: species autem sacramentales nõ sunt sonabiles: quoniam vt habetur. 2. de anima. Sonabile est corpus durũ habens superficiem lenem. Respondetur, quòd sicut est in ipsis rarum, & densum, ita & poriqui ad raritatẽ pertinẽt, & durities, quæ attinet ad densitatem. ¶ Tertiò arguitur. Eiusdẽ videt esse mãducari, & frangi, & masticari: sed verũ corpus Christi est, quod mãducatur secũdùm illud Ioan. 6. Qui manducat meam carnẽ, & bibit meum sanguinem: ergo corpus Christi est quod frangitur, & masticatur. Vnde in cõfessione Berengarij dicitur de cõsecra. distin. 2. Consentio Romanæ ecclesiæ, & corde, & ore profiteor panem, & vinum, quæ in altari ponunt, post cõsecrationẽ verũ corpus Christi & sanguinẽ Christi esse, & in veritate manibus sacerdotũ tractari, frangi, & fideliũ dentibus atteri: non ergo fractio debet sacramentalibus speciebus attribui, sed corpori Christi. In responsione explicatur tertia conclusio suprà à nobis posita. Conceditur, inquã, id, quod in specie propria frangitur, & masticatur, in eadem propriè manducari: corpus autem Christi nec frangitur nec manducatur in specie propria, sed in specie sacramentali, atque adeò non manducatur nisi per accidens ad manducationem specierum. Vn de Augustinus super illud Ioannis sexto. Caro non prodest quicquam, hoc, inquit, est intelligendum secundùm illos, qui carnaliter intelligebant, carnem esse manducãdam quo modo

Primũ arg. secundũ S. Thom.

Tertiũ arg.

Elucidatur tertia cõclu.

August.

modo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur. Quare eo modo intelligenda est cõfesio Berengarij, vt fractio,& attritio referatur ad speciem sacramentalem, sub qua per accidens corpus dicitur atteri.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.

NOnter disputandum de specierum passione,& corruptione, cõgruẽs fuit singularis mentio de speciebus sanguinis,quæ per mixtionẽ alterius liquoris corrumpi etiam possunt. Vnde quinque conclusionibus D.Thom. respondet. ¶Prima est fundamentalis. Alius liquor vino consecrato permisceri potest, sicut ante consecrationem. Quæ quidem conclusio præterquam quòd ad sensum patet, ex superi⁹ assertis colligitur. Dictum enim est species ex vi consecrationis adipisci modũ existendi substantiæ,ac perinde modum agendi,& patiendi,ac si essent in pane,& vino. Atqui potest permisceri vel liquor eiusdem speciei,putà vinum,vel alterius,vt aqua: idemq; in magna vel in parua quantitate. Et quò res perspicacior fiat, loquamur de mixtione facta cum vino non consecrato, per quam iudicabitur de consecrato. ¶Sit ergo secunda conclusio. Si liquor alterius speciei in tanta quantitate cum vino misceatur, vt diffundi possit per totum vinum, totum fieret permixtum: quare neutrum misibilium maneret, sed resultaret tertius liquor alterius speciei. Vt si permisceretur aqua fieret liquor medius, qui nec esset pura aqua, nec purum vinum. ¶Tertia cõclusio. Si ille liquor in magna quantitate permixtus esset eiusdem speciei: nempe, aliud vinum, tũc resultaret vinum eiusdem speciei, sed tamen aliud numero, quod diuersitas accidentium declararet, si rubeum misceretur albo: nã partes permixtæ se inuicem per diuisionẽ penetrarent,& fieret vnum tertium.

Prima conclusio

Liquoris duplex permixtio.

Secũda conclusio.

Tertia conclusio.

¶Quarta conclusio. Si verò liquor adiũctus esset tam paruæ quantitatis, vt non posset per totum diffundi, tunc non totum, sed aliqua pars esset permixta. Quæ ideo non remaneret eadem numero, sed tamen eiusdem speciei, etiam si liquor admixtus alterius esset speciei: quoniam parua gutta aquæ multo vino infusa in vinum tranſit, vt primo de generatione habetur. Definitum est autem, corpus,& sanguinem tandiu contineri sub speciebus, quandiu eædem numero, quæ consecratæ sunt, permanent. ¶Ex his ergo colligitur quinta conclusio. Si tanta fiat liquoris cuiuslibet permixtio, vt pertingat ad totum vinum consecratũ, mixtũ illud, erit aliud numero, ac perinde non remanebit sanguis Christi. Si verò fiat tã parua, quòd non possit diffundi per totum, sed vsque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit tamen sub alia.

Quarta cõclusio.

Quinta conclusio.

¶Materia hæc nec facilis est, nec parum ad rẽ theologam conducens,& ideo est examinanda. Præiacta ergo tanquam nota prima cõclusione, secundam quoq; omnes fatentur, inter quos est Durandus dist. 12. quæst. 13. vbi inter quatuor cõclusiones hanc ponit primam. Tametsi in probatione nõnihil variare videatur. Ait quippe corruptionem miscibilium diuersarum specierum fieri per actionem inuicẽ contrariorum: cùm tamen S.Tho. non videatur aliam rationem assignare, quàm mixtionem intersectionemq;,& subintrantiam alterius in alterum. At verò nulla est discrepãtia, vt Palud. dist. 12. quæst. 5. & Capreolus dist. 13. quæst. 1. adnotarunt. Vterq; enim modus potest concurrere simul, atque alter alterum præuenire. Dum enim illa, quę commiscẽtur, grossa pinguiaq; sunt, vt si oleum misceatur vino grosso: quia neutrum alteri facilè cedit, ci tiùs p vicariã actionẽ,& passionẽ corrũpũtur, q̃ per diuisionẽ. Si verò subtilis aqua misceat, subtili vino, diuisio partiũ velocior erit quàm alteratio. ¶Contra hoc autẽ nonnulli arguũt. Continuum non potest diuidi in omnem suã partem, cùm sint infinitæ: ergo nõ potest per solam diuisionem fieri corruptio. Negatur cõsequentia: nam cùm vnumquodq; ens physicum determinet sibi suam quãtitatem, cùm diuisio venerit ad minimas, si vlteriùs procedat, corruptionem faciet. Cùm autem aqua misceatur vino, illo modo vtrumq; alterum intersecat. Neque satisfacit solutio dicentiũ particulas vini reuniri particulis aquæ: nam cùm specie differant, non magis seruantur in suis proprijs speciebus, vnitæ alijs, quàm si essẽt seorsum positæ, sed fit vnum tertium. Tametsi negandum non sit quominus alteratio cõtra se inuicem particularum permultùm adiuuet, vt citiùs corrumpantur.

Expositio articuli.

Durandus.

Videtur Durandus.

Argumentum.

Respondetur.

Aliud argumentum.

¶Aduersus hunc autẽ corruptionis modũ ob ijcitur argumentum, quod Inno. c. Cùm Marthæ. de celebra. missa. appellat physicorũ, qui aiunt per artem posse à vino lymphato extrahi aquam. Id nanq; fieri non posset, si vinũ,& aqua

aqua fuissent in aliquod tertium conuersa. Respondetur id forsan fieri posse antequam sit facta perfecta mixtio, postquàm verò perfecta fuerit, nõ est credibile. ¶Sed aliter arguit. Illud tertium est alterius speciei à vino, & aqua: ergo ab illis minimè generatur, quia nihil gignit nisi sibi simile. Negatur consequentia. Producitur enim ab illis sicut mula ab equa & asino, vel sicut forma cadaueris ab homicida. Quãdo igitur huiusmodi magna mixtio liquoris differentis specie fit cum speciebus consecratis, nullum fit reliquum dubium, quin species corrumpantur, atq; adeò illic sanguis nõ diutiùs maneat, quàm dum perficiatur mixtio. Nam tempore quo fit, manebit sub particuliis specierum, quæ nondum sunt corruptæ, etiam si sint intersectæ. Est enim hic memorandum, id quod quæstione præcedenti articulo vltimo contra Durandũ dist. 11. q. 3. constitutum est. Ait quippe per corruptionẽ qualitatum sacramentaliũ, etiam manente quantitate, desinere illic esse corpus & sanguinem. Attamen nõ considerauit, quòd quãtitas corrumpitur, q̃tãdo corrũperetur panis. Et ideo non stat corrumpi qualitates necessarias ad cõseruationem panis, quin corrũpatur quantitas. Atq; adeò quandiu manet ipsa, indicium est manere simul qualitates cõseruando pani sufficiẽtes, quare & manet corpus & sanguis.

Videtur Durandus.

Respondetur cõ

¶Tertiò verò conclusio aliquantulò plus ambiguitatis inuoluit: videlicet, quando permixtio fit alterius vini cũ speciebus, præsertim si fit idem vinũ, quod adiungitur, & quod fuerat consecratum: putà ex eodem dolio. Quare Durandus cõtrarium asserit, videlicet, q̃ tunc quamuis vinum appositum species diuidat vsque ad paruas partes porosas, semper manet sanguis sub illis particulis cõsecratis: nã sub particulis vini nõ consecratis nullatenus existit. Et re vera opinio non omnino appareret floccipẽdenda. Enimuerò corruptio miscibilium fieri non potest, nisi aut per mutuã alterationem qualitatum, aut per mutuam diuisionem quantitatis. Duo enim ad conseruationem rei naturalis exiguntur: scilicet & debitæ qualitates,& certa quantitas: alteratio verò illic nulla est, cùm qualitates non sint cõtrariæ. Diuisio verò, licet fit vsque ad minima, nihilominus partes, vt diuiduntur, ita inuicem reuniũtur,& cùm sint eiusdem speciei videntur inuicem conseruari. Secundò, vt fieret illa corruptio necessùm erat, vt diuisio procederetur vsque ad partes minores minimis, quę possunt conseruare vinum. Tanta verò diuisio vix posset contingere, nisi vbi vinum maximo impetu infunderetur alteri. ¶Tertiò vrgẽtissimè arguitur. Si dũ vnum vinũ alteri infunditur, neutrũ manet idem numero, sequeretur subindeq; si species consecratę vnius calicis cõmiscerẽtur cum speciebus alterius calicis, neq; istę, neq; illæ persisterent eædẽ numero: nã si milis fieret per diuisionẽ corruptio, atq; adeò sanguis desineret illic esse, quod asserere, nefandus esset error. Alioquì si species in vno ea liee consecratas in duos diuideres, & iterum commisceres, aboleretur sacramentum. Quin uerò si cooperto calice susq; deq; species eadem versares, sanguis abiret. Profectò res est, quæ me semper perplexũ habuit. ¶Et quidẽ Paluda. dist. 12. q. 5. & Capreolus dist. 13. q. 1. opinionem S.Thom. sustinere conantes, tribus distinctionibus vtuntur. Primò enim potest esse vinum valdè spissum,& penetratu difficile,& tunc permixtio vsque ad minima vix esse contingit: sed nihilominus erit aliqualis corruptio partium sese tangentium. Si autem vtrunque mixtorum sit vinum subtile, contingere potest permixtio per totum, vt neutrum maneat idem numero. Secũdò, esse possunt differẽtium qualitatum, licèt vina essent eiusdem speciei, vt si essent album & rubeum, vel dulce & acidum, maturum & immaturũ. Et re vera istæ qualitates licèt sint substantiarum eiusdem speciei, nihilominus propter discrepantiam permultũ faciunt ad corruptionem vtriusq;, vt experientia docet. ¶Durandus verò licet misceantur album & rubeum, dicit manere idem: quia colores non corrumpuntur, sed per iuxta positionem, inquit, apparet color medius. Cui ego addiderim, q̃ licèt rubedo corrumpatur, illa nõ est de essentia vini: imò per artem fieri potest, vt eodem vino manente color mutetur. Tertia diuisio est, quòd posset gutta vini, vel minima quantitas addi magnæ quantitati vini: & tunc illa facillimè per diuisionem corrumpitur. Quare ait Paludan. quòd si gutta consecrata infundatur magno dolio vini simillimi, ridiculum est dicere, quòd illic maneat sanguis: alioqui non posset vinum dolij profanè potari.

Paluda.

Durandus.

¶Ad hæc verò ego coniectando respondeo. Primùm, si duo essent calices consecrati siue vtrumque vinum spissum esset, siue subtilissimum, siue earundem qualitatum, siue diuersarum, siue vtrunque esset in magna quantitate, siue alterum in magna, & alterum in tenuissima,& ambo commiscerentur, non auderem dicere, quòd desineret illic esse sanguis, neque in aliqua earum parte. Et arbitror hæc esset semper ecclesiæ censura. Quare etiam si gutta

Sentẽtia autoris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gutta ſpecierum conſecratarũ infundatur dolio vini, dicendum eſt illic manere ſanguinem: quia licet illa per ſe diuiſa non poſſet ſeruare vinum, ſeruat tamen dum particulæ cum reliquo vino continuantur. Sed quia non poteſt percipi vbi ſit illa gutta: imò quanuis eſſent quatuor vel decem, non eſſent perceptibiles, nullum eſſet periculum vinum bibere. Tamet ſi tanta poſſet eſſe mixtio ſpecierum, vt res eſſet dubia: & ideo inter miſſarum ſolẽnia eſſet totum per partes conſecrandũ & ſumendum. Secundò addiderim, quòd vbi vina eſſent diuerſarum qualitatũ, multò faciliùs ſpecies corrumperẽtur, atq; adeò dum deſinerẽt eſſe ſpecies vini, deſineret illic eſſe ſanguis. At verò quanuis ratio theologica ob venerationem ſacramenti hanc ſententiam perſuadeat, nihilominus ratio phyſica videtur opinio. S. Thom. patrocinari. Quare ſub conditione dicendum, quòd ſi daretur perfecta mixtio per penetrationem: videlicet, vſq; ad particulas minores minimis, quæ ſufficiunt cõſeruare vinum, fortè vinum non maneret idem numero, atq; adeò ſi ſpecies conſecratę ſic cõmiſcerentur, nõ maneret illic ſanguis. Et ad argumentũ à nobis factum reſpondetur, quòd licèt dum fit diuiſio & penetratio, particulæ diuiſæ reuniantur inuicem, nihilominus iterum, atque iterum diuiduntur, vt non maneant eędem numero. Quare opinio D. Thom. intelligenda eſt conditionaliter, ſi daretur illa mixtio. Sed tamen quia illa eſt latentiſsima, nunquam eccleſia iudicaret per mixtionem ſpecierum conſecratarum ſanguinem deſinere illic eſſe, quouſq; perciperentur nõ eſſe ſpecies vini. Adduci ritus eccleſiæ poteſt in fauorem S. Thomæ, ſit emlotio prima calicis mero vino, quod ſi per diuiſionem nõ citiùs corrumperet ſpecies, potiꝰ fieret aqua. Sed reſpondetur, illud non fieri, vt facilius reliquiæ diuidãtur, ſed quia fortius fit purificatio per vinum, quàm per aquam.

Quarta cõcluſio. ¶Quarta cõcluſio: ſcilicet, ꝙ ſi fiat mixtio in parua quantitate, vt dum gutta aquæ vel vini infunditur calici, non maneat ſub illa particula ſanguis, neq; Durando dubia eſt, neque cuiquam eſſe poteſt. Eſt enim concluſio Innocen. ca. cùm Marthæ. de celeb. miſſa. Nam ſi quod miſcetur vinum, eſt vinũ perſeuerat vel idem, vel aliud numero. Si verò eſt aqua, certũ eſt, quòd vertitur in vinum: & quia illud nunquam fuit cõſecratum, nõ manet ibi ſanguis.

Argument. ¶Sed arguitur contra. Sequeretur, ꝙ illa exigua aqua, vel vinũ appoſitum annihilaretur, nam diuiditur in partes minores minimis, vt dictum eſt, poſtquam eſt tam tenue (non eñ dicendum eſt, quòd maneat tota illa ſeorſum ſine mixtione) non eſt autem aliud vinũ, cui ille particulę continuentur, ſit ergo, vt annihilẽtur. Reſpondetur, partem illam miſceri, cuius particulæ continuantur cum ſpeciebus: nempe, cum quantitate conſecrata: ſicuti ſi vna hoſtia pro medietate conſecraretur, & pro altera medietate maneret panis. ¶Quòd ſi interroges, vtrùm parua illa gutta aquæ vino appoſita aliquid etiam corrũperet ſpecierum conſecratarum. Reſpondetur, tam paruam eſſe poſſe, vt citiùs corrũpatur, quàm quicquam corrumpat, ſed ſi ſit maiuſcula poterit aliquid corrumpere, & in aquam vertere, ſub qua pariter deſineret eſſe ſanguis. Quapropter licèt illud corruptum ſpecies poſtea rurſus conuertant in vinum, neutiquã idem ſanguis illic redibit.

Primum argumentum. ¶Primum argumentũ S. Thom. eſt contra primam concluſionẽ. Accidentia ſacramentalia ſunt ſine ſubiecto, vt dictũ eſt: ergo nullus liquor poteſt qualitates illas ſuſcipere, atque adeò neq; illis miſceri. Ad hoc reſpondet negando priorem conſequentiã: nam cùm, vt dictum eſt, illa accidentia ſint per modum ſubſtantiæ poſſunt agere, atq; adeò aquã appoſitam alterare, & vertere in vinum. Et ſic exponitur dictum Innoc. ca. Cùm Marthæ. de celebra. miſſa. dicentis, ꝙ vinum appoſitum ſpecibus conſecratis, ſpecies ipſæ afficiunt: nõ enim intelligitur in vino appoſito, ſed ꝙ per alterationem ſuum ei tribuant ſaporem & colorẽ.

Secundum argumentum. ¶Secundò arguitur. Liquor appoſitus ſpecibus, neq; fit vnum cum ipſis, cum ſit ſubſtantia, & ſpecies accidentia, nec cum ſanguine ipſo, qui illic non eſt miſcibilis: ergo impoſsibilis eſt talis mixtio. Reſpõdetur, ꝙ non fit mixtio cum ſanguine, ſed cum ſpeciebus conſecratis, quæ quidem ſi in totum corrũpãtur, totũ fiet vna continua ſubſtantia. Si autẽ corrũpantur in parte, ita ꝙ mixtio nõ omnes penetret, fiet vna continuatio dimenſionũ, nõ tamen habebunt idem eſſe: quia pars conſecrata manebit ſine ſubiecto, & alia erit verè ſubſtantia.

Tertium argumentum. ¶Tertiò. Cùm aqua benedicta miſcetur nõ benedictæ, tota eſt benedicta: ergo ſi liquor aliquis miſceatur ſpeciebus conſecratis, totũ manebit conſecratum, atq; adeò ſub illo liquore manebit ſanguis ſine eius cõſecratione, quod eſt abſurdum. Negatur prima conſequentia, quia benedictio aquæ nõ mutat eius ſubſtantiam, ſicut conſecratio: quare, vt ait Innocen. in prædicta decretali, cum Marthæ. dum vinũ apponitur calici conſecrato, non tranſit in ſanguinem, neq; ei cõmiſcetur, ſed ſanguini circũfunditur, quia continuatur ſpeciebus cõſecratis.

ſecratis. Quod tamen intelligitur, quãdo non eſt tantà mixtio extranei liquoris, vt ſpecies corrũpantur. ¶In quarto argumento refertur quorundam opinio dicentiũ, ꝙ quantũcunq; modica fiat permixtio extranei liquoris cu ſpe ciebus conſecratis, corrumpũtur totæ, atque adeò deſinit illic eſſe ſanguis. Et mouebãtur duabus rationibus. Prior, ꝙ magnum, & paruum ſunt differentiæ quantitatis, ſicut album, & nigrum coloris: cùm ergo per quancunq; appoſitionem extraneam quãtitas fiat maior, non manet eadem. Poſterior ratio. Cũ ſpecies ſint vacuæ ſubiecto, & quod apponitur eſt ſubſtantia ſolida abſq; reſiſtentia penetrabit omnes. Reſpondetur tamẽ ad priorem rationem, ꝙ licèt paruum, & magnum diſcriminent quantitatem quantum ad terminos magis vel minus diſtantes, non tamen quantum ad eſſentiam quin poſsit manere minor quantitas alteri adiuncta. Ad ſecundam reſpõdetur, ꝙ quãuis ſpecies ſint ſine ſubiecto, exiſtunt tamen ad modum ſubſtantiæ, vt poſſint ſubintranti liquori reſiſtere.

DISTINCTIO vndecima, De forma, & effectibus ſacramẽti.

Cap. j.

EXpedita cõuerſione materiæ in corpus, & ſanguinem Chriſti, quæ ſub ſpeciebus panis & vini continẽtur, ſubſequitur ſermo tam de forma, per quã eiuſmodi fit conuerſio, quàm de effectibus ſacramenti. Forma autem, vt libr. 4. de ſacramen. ait Ambro. ſermo Chriſti eſt. Cõſecratio enim, inquit, fit verbis & ſermonibꝰ Domini Ieſu: videlicet, Hoc eſt corpus meum, &, Hic eſt calix ſanguinis mei. Et Auguſt. Credendum eſt, ait, ꝙ in verbis Domini ſacramenta cõficiantur. Huiuſmodi nanque verbis, cũ Dominus ſuum cõſecrauit corpus, virtutem tribuit, quibus ſacerdotes nomine ſuo idem ſacroſanctum myſterium perficerẽt. Quocirca idem ibidem Ambr. Si tanta, inquit, eſt vis in ſermone Domini Ieſu, vt inciperet eſſe, quod non erat, quãto magis operatorius eſt, vt ſint quę erãt, & in aliud cõmutentur? Nihilo minus cuncta, quæ in forma caricis per eccleſiam ex traditione apoſtolorum adhibita ſunt, in cauſam ſacræ conuerſionis concurrunt. De conſecr. d. 2. can. Vtrum ſub figura.

¶Effectus autẽ venerabilis huiꝰ ſacramenti eſt cõmunionis gratia, qua Chriſti fideles vnum in ipſo ſumus iuxta verbum Pauli, Multi vnum ſumus, omnes qui de vno pane, & calice participamus, per quam vtiq; gratiã, & noſtra alitur ſpiritualis vita, & ad beatã illam ſempiternã perducimur, dicente Domino. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Ca. ij. 1. Cor. 10.

¶Obſtat aũt huic aſſequẽdo effectui cõſcientia lethalis criminis: nã iuxta verbũ apoſtoli, qui mãducat, & bibit indignè, iudicium ſibi mãducat & bibit. Venialis aũt culpa nõ itẽ, niſi ex pte, quatenus eiuſmodi culpa actuali deuotiõi ſpũaliq; dulcedini obeſt. Quinimò cui nulliꝰ peccati affectus placet, ſacramentũ ipſum Ca. iij. 1. Corin. 11

ipsum venialia delet.

Ca. iiij ¶Adde, quòd cùm non tantùm sacramentum, verùm, & sacrificium sit quo Christus immolatur, & hostia pro peccatis offertur, hac ratione non solũ sumẽtibus, sed & alijs pro quibus offertur, prodest, iuxta verbum ipsius Christi. Qui pro vobis (scilicet sumẽtibus) & ꝓ multis (scilicet alijs) effundetur in remissionem peccatorum.

¶DISTINCT. VNdecimæ, Quæstio prima, de forma huius sacramenti.

S. Thom. 3. part. quæstio. 78.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm forma sacramenti eucharistiæ sit, Hoc est corpus meum, &, Hic est calix sanguinis mei.

QVoniam tractatus materiæ sacramẽti in alia nos disputationem misit de continentia corporis, & sanguinis Christi sub specibus, deq; earũ existentia sine subiecto, dilata est huiusq; quæstio de forma. Ad quam D. Thom. vnica conclusione respõdet: videlicet, formam consecrandi panem esse, Hoc est corpus meum: formam verò consecrandi vinum, Hic est calix sanguinis mei. Non ꝙ quæstio dubia sit, post quam autoritate christi Matth. 26. & Luc. 22. ac subinde celeberrimo orthodoxę ecclesiæ vsu comprobatur, sed vt eius ratio explicetur. Differt enim hoc sacramẽtum à reliquis in duobus. Primò, quòd hoc perficitur in consecratione materiæ, reliqua verò in vsu materiæ consecratæ, vt in ablutione & vnctione. Secundò, quòd consecratio materię in alijs sacramentis consistit in quadam benedictione, ꝓ quã materia suscipit spiritualẽ virtutẽ, q̃ per ministrum tanquã instrumẽtum animatum ad instrumenta inanimata procedere potest. Vt in cõsecratione chrismatis liquet, ꝓ quam episcopus tribuit materiæ illi virtutem ad cõfirmandum, & ad vngendum sacerdotẽ, & in benedictione aquæ baptismalis. Tametsi hæc, vt suprà dictum est, non sit de essentia, sed de decentia sacramenti. In alijs verò, quæ nõ consistunt in applicatione materiæ, vt in pœnitentia, nõ requiritur benedictio. In hoc autem sacramento consecratio materiæ consistit in quadã miraculosa cõuersione substantiæ, quæ à solo Deo perficitur. Nõ q̃ sacerdos nõ concurrat tanquã minister, sed q̃ fiat virtute supranaturali: ad differentiã benedictionis chrismatis & aquæ, vbi nullum interuenit miraculum. Vnde minister, inquit, in hoc sacramento perficiẽdo nõ habet alium actum quã verborum prolationẽ. Non quòd nõ concurrat ad cõuersionem, sed quòd nullam applicet materiam, sicut in baptismo, & confirmatione, licèt quantũ ad vsum, sacramentum ministret populo. Ex his ergo colliguntur duo alia discrimina: nam cùm forma debeat rei sacramenti congruere, formæ aliorum sacramẽtorum important vsum, vt Ego te baptizo, Ego te chrismo &c. forma autem huius solũ importat transsubstantiationẽ: quare debet esse hæc, Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei. Ex hoc sequitur alterum discrimẽ, quòd aliæ formæ proferuntur in persõa ministri: vel exercentis actum, vt Ego te baptizo, confirmo &c. siue per modum imperãtis, vt in sacramento ordinum. Accipe potestatẽ: siue deprecantis, vt in extrema vnctione, Per istam sanctam vnctionem indulgeat tibi Deꝰ, &c. forma verò huius sacramenti profertur quasi ex persona Christi loquentis, Hoc est corpus meum, vt significetur sacerdotẽ solùm proferre verba, per quam prolationem applicando tanquam minister formam concurrit ad conuersionem. ¶Et per hæc patuit fit responsio tertij argumenti S. Thomæ quod est huiusmodi. In forma baptismi exprimitur persona ministri, cùm ait, Ego: similiter ergo deberet exprimi in hac forma. Negatur enim consequentia: quia illic minister aliquem actum circa vsum materiæ exercet, sicuti, & in confirmatione: hic verò minimè.

Conclusio.

Tertium argumentum.

¶Si Guidoni Carmelitæ libr. 9. de hæresibus Vualdensium danda est fides, inter eas commemorat, quod non consecrabãt forma Christi, sed dicendo septies, Pater noster. At verò Æneas

Expositio articuli.

Solutio obiectionis.

Æneas Syluius in lib. de origine Bohemorũ ca. 35. inter enarrandos eorundem Vvaldensium errores non solum hoc non refert, verũ & contrarium insinuat: scilicet, quòd vterentur forma Christi. Sed tantum est in hoc errore dementiæ, vt nulla sit oppugnatione dignus. Cùm enim Christus hisce formis consecrauerit, præceperit q̃; discipulis, vt quotiescunque id facerent, in eius cõmemorationẽ perficerent, solidissima fides est hanc esse formam necessariam. Vnde Ambrosius, quem hic refert S. Thomas, libr. de sacrament. Cõsecratio. inquit, fit verbis, & sermonibus Domini Iesu. Nam per reliquã omnia, quæ dicũtur, laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, & cæteris. Vbi autem sacramentũ conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos vtitur, sed sermonibus Christi: ergo sermo Christi est necessaria forma, quã perficitur sacramentum.

¶De nomine autem posset esse nõnulla controuersia propter Scotum, qui dist. 8. q. 1. in solutione ad. 3. ait nõ esse dicendã formam sacramenti, sed consecrationis: nam cùm sacramentũ hoc sit res permanens, forma autem verborũ sit successiua, nõ quadrat, vt sit forma sacramenti: forma enim rei permanẽtis debet esse pars eius. Quare licèt in alijs sacramẽtis, quæ cõsistũt in applicatione materiæ, forma verborũ dicat forma sacramẽti, nontñ hic tã aptè. Quæstio est de noie, nihilominꝰ S. Th. in titulo quæstionis applicat formã sacramẽti, & sic appellarunt semper oẽs antiqui: sed stat tim ar. 2. &. 3. appellat formas cõsecrationis. Et profectò, quia est forma consecrationis, aptissimè dici potest, & debet forma sacramẽti. Enimuerò cũ forma relatiuè dicatur ad materiã: & sit tanquã determinans eius significationem, in qua consistit ratio sacramenti, & materia sacramenti huius sit panis & vinum, quæ cõsecrantur per illam formã, optimè dicitur forma sacramenti. Et confirmatur. Sicut per illã formã, Ego te baptizo, determinatur ablutio materialis ad significandũ sacramẽtalem effectum: sic species sacramẽtales per hãc formam determinantur ad significãdum corpus illic contentum, atq; adeò per ipsam constituuntur in esse sacramenti. Et tertiò id confirmatur: quoniã secundùm Scotum dabitur sacramentum sine forma sacramenti, quod non videtur res conueniens: quandoquidem sacramentum cõsistit in hoc, quòd est signũ, cuiꝰ significatio potiùs ex forma oritur, q̃ ex materia. ¶Vnde ad eius argumentum respondetur, quòd cùm forma duo habeat: scilicet perficere, & cõponere speciem, licèt in naturalibus vnum sine alio non contingat: anima nanq; componendo hominem perficit speciem: tamen in moralibus potest forma perficere illud, in cuius compositionem nõ intrat. Sicut charitas, quæ est in voluntate, perficit omnes virtutes aliarum potentiarum. Pariter in sacramento, quod, vt suprà diximus, est sicut res artificialis. Vnde, sicut nomen statuæ pro ligno supponit cõnotando formam: sic & sacramentum eucharistiæ supponit pro speciebus connotando, quòd virtute transeũtis formæ significent corpus & sanguinem. Reliqua verò tria argumenta S. Thomæ elucidato subsequenti articulo commodiùs tractabuntur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm hæc sit conueniens forma cõsecrationis panis, Hoc est corpus meũ.

QVahuis in genere de forma tam panis quàm calicis dictum sit, necesse est in particulari singulas diligentiùs explicare. Et ideo de forma corporis singulariter quæritur, vtrùm sit hæc precisè, Hoc est corpus meum. Et respondetur vnica affirmatiua conclusione, illam esse conuenientem formam. Probatur primò authoritate euangelica Matthæ. 26. per illam enim Christus consecrauit. Et subiungitur ratio optima. Formã enim sacramenti id significare oportet, quod efficit: fit autem per illam formam conuersio panis in corpus Christi: ergo illam debet aptè exprimere. In conuersione verò tria est cõsiderare: scilicet, & actionem ipsam, & terminum à quo, & terminum ad quem: hęc autẽ tria optimè per hãc formã explicãtur. Cõuersio siquidẽ dupliciter explicari potuit: scilicet & vt in fieri; & vt in facto esse: non autem debuit explicari in fieri, sed in facto esse. Primò, quia non est successiua, vt dictum est, sed momentanea: in momẽtaneis verò fieri est factum esse. Secundò, quia eodẽ modo sacramentales formæ significant sacramenti effectum, quo artificiales effectum artis: forma autem artificialis est similitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: forma siquidẽ artis in mente ædificatoris est forma domus ædificatæ, ad quem ordinatur ædificatio: & quia intentio consecrationis est corpus, quod illic per conuersionem continetur, debuit cõuersio tanquam in facto esse reꝑ-

Conclusio.

Tria in conuersione cõsideranda.

præsentari, atq; adeò extrema, vt sunt etiam in facto esse: debent enim termini actioni proportionari. Terminus autem ad quē scilicet, corpus, facta conuersione habet naturam suę substantiæ: terminus verò à quo: scilicet, panis, non manet secundùm suam substantiam, sed secundū accidentia, quibus ad sensum demōstratur. Ex his ergo fit consequens, vt terminus à quo congruè exprimatur per pronomen demonstratiuum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manent: non q̄ demonstret accidentia: nam ipsa non sunt corpus, sed contentum sub illis, vt ar. 5. luculentius explicabitur, terminus verò ad quem exprimatur per nomen significans substātiam illam, in quam fit conuersio, vt est corpus, verbum autē non sit, fit, sed, est, quod significat rem iam factam.

Expositio articuli.

Quare congruētissima forma est, Hoc est corpus meum. ¶ Circa hanc formam prima dubitandi occasio est, q̄ euangelistæ non affirmarunt hanc esse formam, qua Christus cōsecrauit, neq; aliam, qua ecclesia vtitur in consecratione calicis, sed tantum rem à Christo gestam narrauerunt. Vnde Lutherus in suo libello de abroganda missa priuata ait, esse instutam ab ecclesia. Contra quem disputat Iodocus Clithoueus libr. 2. de officio missæ ca. 19. & alio libro contra formam missæ ab eodem Luthero inuentam cap. 24. Quinuerò Erasmus in annotationibus super epistolam primam ad Corint. cap. 11. ait. Vtinam Paulus traderet nobis illa verba, quibus consecratus est panis ille à Christo: nam illa, inquit, Hoc est corpus meum, potius sunt porrigentis, quàm consecrantis. Perpendat lector, an verba hæc in homine orthodoro ferenda sint. Respōdetur ergo in primis, q̄ quāquam in euangelio non palàm dixerit Euangelista illis verbis Christum cōsecrasse, catholicis tamē sufficere debet solēnissimus vniuersalis ecclesiæ vsus. Nam cùm à tēpore apostolorum perpetuo more his consecrādi formis vtatur, firmissimum documentum est nō modò apostolos, verū & Christum illa fuisse forma vsum. Etenim cum cōstet Christū hoc sacramentū instituisse, nunquā ecclesia, quæ nutu spiritus sancti gubernatur, aliā quā Christi formā vsurpasset. Hæreticis autem respondetur nō fuisse euangelistis necessariū dicere illas fuisse formas, quibus Christus cōsecrauit, satis enim est retulisse Christi verba, quibus expresit illud esse suum corpus, & sanguinē. Nam vt suprà citatū est ex Ambrosio libr. de sacra. quod refertur de consec. d. 2. can. Panis. Cùm panem accipiēs diceret, Hoc est corpus meum, planè mōstratur verbū illud operatorium fuisse, conuersiuumq; panis in corpus. Quare non alio testimonio indigebat ecclesia, vt illam formam ceu à Christo sancitam vsurparet, vt ait ibidem Ambrosius, & Eusebius canon. Quia corpus. & Innocen. capit. Cùm Marthæ. de celebratio. missa. & tandem in concilio Florentino decretum est formam huius sacramenti esse verba Saluatoris, quibus hoc sacramentum confecit: scilicet, Hoc est corpus meū, & Hic est calix sanguinis mei. ¶ Vnde præcedenti articulo arguit sic primo loco S. Thom. Illa verba videntur ad formam huius sacramenti pertinere, quibus Christus corpus suum, & sanguinem cōsecrauit: antea verò acceptum panem benedixit, quā diceret, Accipite & comedite, Hoc est corpus meum, vt Matth. 26. constat: ergo non per illa verba vltimò prolata, sed per alia priora, quibus panem benedixit, consecrauit. Et confirmatur, per particulam, enim, quæ denotare videtur panem iam fuisse consecratum. ¶ Res est, quæ in varias sententias antiquos patres discidit, quarum Sanctus Thomas in præsentiarum quatuor refellit, & quintam statuit. ¶ Prima fuit quorundam dicentium, quòd Christus per potestatem excellētiæ, quam non habebat sacramentis alligatā, prius virtute diuina: scilicet, absq; vllis verbis consecrauit panem, deinde fregit, & distribuit dicens, Hoc est corpus meum, nō quod tunc consecraret, sed vt ostenderet formam, qua sacerdotes consecrare deberent. Et huic opinioni videtur alludere Innocen. lib. 4. de mysterio missæ, cap. 6. Refragantur verò ei euangelica verba, quibus astruitur, quòd Christus accipiens panem benedixit: benedictio nanq; absq; verbis non fit. Quare verba illa (inquit S. Thom.) Innocentius non tanquam papa determinando asserit, sed tanquam doctor retulit opinando.

Testimonia sacra.

Lutherus.

Erasmus.

Solutio.

Cōciliū Florentinū.

Primam opinionem.

Secunda opinio.

¶ Alij autem dixerunt, antea quidem verbis benedicendo consecrasse panem & vinum. Illa verò verba esse nobis ignota, quia non sunt ab euangelistis relata. Sed neque horum interpretatio locum habet, tum quòd si alijs verbis benedixisset, quàm istis, quibus modo ecclesia vtitur, euangelistæ non vtiq; subticuissent: tum etiam quod nunc ecclesia vtitur hac forma consecrationis per imitationē eorum, quæ Christus fecit. Quare per eadem ipse consecrauit. Alioqui neq; ecclesia consecreret per illa. ¶ Et ideo tertij quidam alij aiunt, bis eadem protulisse, primò quidem secrate ad consecrandum antequàm panem distribueret, mox publicè ad instruendum. Sed neq; hoc ritui ecclesiastico consonat: nam sacerdos verba hæc profert non tanquam occulta benedictione à Christo prolata, sed tanquam publica, vt iacent in euangelio. Vnde cum per solam Christi prolationem vim habeant consecrandi, fit vt tunc per ipsa palàm dicta consecrauerit. ¶ Quarto ergo loco accedunt alij dicētes, per hæc verba semel prolata consecrasse. Attamen vt libr. de consensu euangelistarum author est Augustinus, non semper Euangelistæ eundem narrandi ordinem seruauerunt, quo res actæ sunt: si autem illum seruarēt, sic dicerent. Accipiens panē benedixit dicens, Hoc est corpus meū. Itaq; nō fuit alia benedictio quàm ipsa consecratio. Quæ particula, enim, nō significat consecrationem corporis factā fuisse, sed tunc fieri. Et deinde (vt aiunt) fregit & dedit discipulis.

Tertia opinio.

¶ At verò quatuis hæc quarta opinio sustentabilis sit, tamen non est necessarium, ait D. Tho. dicere aliùm fuisse ordinem narrationis quàm actionis. Atq; hoc saluari potest, si verbum, dicens, quod ponit Lucas, nō solùm cōcomitantiā designet respectu vltimi verbi, hoc est proximè præcedētis: quasi dicat q̄ tunc solum quādo dedit discipulis dixit, Hoc est corpus meū, sed vt referatur ad omnia præcedētia in hoc sensu. Dum benediceret, & frangeret & daret discipulis suis dixit, Hoc est corpus meū. ¶ At verò nondum res satis euadit luci-

Quarta opinio.

da, & ideo quo perspicaciùs elucidetur, legantur verba Matthæi, Accepit Iesus panē, & benedixit ac fregit, deditq; discipulis suis, & ait, Accipite & comedite, Hoc est corpus meū: & Lucas, Accepto pane gratias egit, & fregit. & dedit eis dicēs, Accipite, Hoc est corpus meū, &c. Quarta ergo opinio ait, quòd accipiēs panem benedixit, hoc est consecrauit, & deinde consecratum fregit, & dedit. Quam quidem opinionē S. Thomas non reprobat, sed ait, q̄ idem sensus colligitur seruato ordine verborum, vt iacet, si verbum, dicens, referatur ad totū tempus. ¶ At profectò est argumentum quod non prius consecrauerit quàm fregerit panem, & obtulerit discipulis. Primùm, quia in re tam graui non erat cur euangelistę ordinem rei gestæ narrando mutarent, & tamen omnes consentienter aiunt, quòd accipiens fregit, & fractum dedit, & dando dixit, Accipite, & comedite, & postremò adiecit, Hoc est corpus meum: ergo consecratio non fuit prolata nisi postquam dixit, Accipite, & comedite. Secundò cùm verba consecrationis non nisi semel protulerit, multò concinnior

Notatio quorundā.

Tertia opinio.

est hic orationis ordo, Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum, quàm si prius benedixerit dicens, Hoc est corpus meum, & deinde frangēs dixerit, Accipite, & comedite. Sic enim solemus dicere conuiuis, Accipite & comedite, Hoc est capo vel perdix. Quare Christus vsitato sermone dixit, Accipite & comedite: haud enim putetis esse solum panē, quē videtis, sed est verum corpus meum. Tertiò, si prius consecrasset, quàm fregisset, periculū esset, ne aliquæ micæ consecratæ dispergerentur, & relin querentur in mensa, quod nullatenus est credibile. Quartò, quia cùm non consecraret nisi præcisum panem, quem distributurus erat discipulis, non tam congruè consecrare prius potuit panem, quē diuisurus erat, quàm si prius buccellas faceret discipulis numero pares. Dicere autem quòd interim dum frangebat, dicebat verba cōsecratoria, vt quibusdam videntur verba S. Thom. insinuare non est credibile: tum quòd dum consecraret, non deberet esse fractioni attentus, tum quòd fractio in tot particulas longiori indigebat tēpore, q̄ prolatio. Fuit ergo res gesta, vt ordo euangelicus habet: nēpe, vt prius fregerit, deinde porrigens dixerit, Accipite & comedite, & postremò, Hoc est corpus meū. ¶ Sed arguat quis forsan contra. Sequeretur, q̄ dum singulis buccellas porrigebat, singulas consecraret, atque adeò duodecies, vel terdecies formam protulerit. Negatur consequentia. Sed si vlla cōiecturæ tribuenda est fides: prius fecit duodecim vel tredecim buccellas (si ipse suā sumpsit, vt d. sequenti videbimus) quas in patella vel paropside posuit, ac deinde paropsidem offerens dixit, Accipite & comedite, Hoc est corpus meum, Ita vt verba porrigentis essent pariter consecrantis. Ex quo sequitur aliter tunc fecisse, q̄ sacerdotes modò dū sacramētū dant: quia non possunt ordinē eūdē seruare. ¶ Neq; hoc profectò in præsentiarum admonere dissimulabo: videlicet, quòd quāuis plærique omnium per verbum benedixit, quod euangelista ante fractionem refert, non aliud intelligant, quàm formam ipsam consecrationis in fine prolātam, fortasse aliud designatur. Erat enim Christo in more quotiescunq; panem comederet, gratias agere, imò quotiescū que miraculum aliquod adornaret. Quocirca si dum panibus quinque turbas pauit, benedixit ac fregit, vt ait Matth. cap. 4. & Lucas cap. 9. licet verba benedictionis non expresserint, nihil mirum si aliqua hic benedictione vsus fuerit ante fractionem: quam, quia consuetissima illi erat, euangelistæ non expresse

Notamen egregium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt. Vnde quòd Matthæus ait, benedixit, Lucas ait, gratias egit: cui concinit, & Paul. 1. Corinth. 11. Quare ecclesia illud vsurpauit, Eleuatis oculis in cælum, tibi gratias agẽs, benedixit, fregit, & dixit, Accipite, Hoc est corpus meum. Vbi insinuatur, quòd gratiarum actio consecrationem antecesserit. Imò propterea ante consecrationem dicens sacerdos, benedixit, signo crucis benedicit materiam, non quòd illo signo fuerit vsus Christus, sed vt nonnulla eius benedictionis fiat imitatio.

Secundũ argumentum. ¶ Secundo arguit S. Tho. Eusebius Emissen⁹, & refertur de consecra. distin. 2. can. Quia corpus ait, q̃ inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit dicens, Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum. Et simile ait Ambrosius in can. Panis est. ergo totum illud, Accipite, &c. est forma.

Quartũ argumentum. ¶ Eodẽq; dirigitur argumentũ quartum. Sola enim forma verborũ sufficit ad perficiendũ sacramentum, vt si dicas, Ego te baptizo in nomine patris, &c. si ergo hæc sola esset forma, Hoc est corpus meum, sequeretur, quòd ipsa seorsum prolata absque præcedentibus verbis sufficeret: consequens tamen est falsum, quia nisi prius dicatur, Accipiẽs ergo panem &c. videbuntur verba formæ quasi ex persona sacerdotis prolata, ac subinde significarent cõuersionem fieri in corpus sacerdotis.

Scotus. ¶ Propter hæc argumenta Scotus dist. 8. q. 2. tenet illa præcedentia verba, Accipite & comedite, esse necessaria. Neque verò sola illa, sed & alia antecedentia in canone. Accipiens panem, &c. Verum est tamen, quòd tandem rem sub dubio relinquit dicens, quòd si quis proferret sola verba, Hoc est corpus meum, sine præcedentibus, non esset illud adorandum, nisi sub conditione, si verè consecratum est, atq; adeò adseruandum, quousque sacerdos in alia missa post sumptionem sacramenti illud sumeret. Imò verò ait assertum esse minus discretum, quòd sit necessum in quolibet sacramento scire, quæ verba sint præcisè de forma: illud enim, inquit, manifestè falsum est, non solùm in hoc sacramento, verùm & in baptismo, & pœnitentia, & sacramẽto ordinis. Ob idq; consultum censet, vt sacerdos intendens facere quod facit ecclesia, distincteque legens verba canonis à principio vsque ad finem intentionem habeat consecrãdi sub verbis, quæ Christus instituit tãquam necessariam formam, non coarctando intẽtionem ad hæc vel illa præcisa verba. ¶ At verò (vt cum omni reuerentia celeberrimi authoris loquamur) tam laxa licentia ignorandi, quæ sit forma sacramẽti, nõ est valde tuta: nam cũ ecclesia præscriptis formis sacramentorum vtatur, quanuis licitum sit verbum aliud pro alio æquiualens vsurpare, tamen nõ licet liberius rem extendere. Haud enim pium est credere quòd Christus, ac subinde apostoli in re tam necessaria, quàm sunt materia & forma sacramentorum, ecclesiam tam ancipitem & perplexam reliquerint. Dixit Christus, Baptizantes eos in nomine patris, &c. certi ergo sumus illam esse formam, Ego te baptizo in nomine patris, &c. vel abluo, &c. In proposito itidẽ arguitur. Sola forma cum materia est ad sacramentum perficiendũ necessaria. Forma verò est illa, quæ significat effectum: illum autem effectum sola hæc verba, Hoc est corpus meum, significant: ergo alia non sunt necessaria. Negat verò ipse cõsequentia dicẽs, q̃ præcedentia verba nõ pertinẽt essentialiter ad consecrationẽ, tanquã forma, sed esse nihilominus necessario præmittenda, vt forma accipiatur tanquam prolata in persona Christi.

¶ Sed contra. Iam ergo agnoscit illam solam esse formam, de qua paulo antea dubitauerat. Item cùm ipse censeat, formã non concurrere effectiuè ad cõsecrationẽ, sed tanquã causam sine qua non, nescio quid plus necessitatis est in forma, Hoc est corpus meum, q̃ in præcedẽtibus verbis. Præterea dicere aliud esse necessariũ quàm materiã & formã & intentionem, certe est res noua. Ad hæc. Si illa verba, Accipite & comedite, sunt necessaria, profectò & alia, vt ipse fatetur, ab illo saltem loco, Accipiens panem: nam inde perpetuũ incipit orationis filum. Illa tamen præcedentia verba partim sunt euangelistæ, & partim ecclesiæ: & tamen sanctiomnes, & iam concilium Florentinum vno animo consentiunt, verba necessaria consecrationis non esse nisi verba Christi. De alijs ergo nõ est cur vel minimas injiciatur scrupulus. ¶ Ad authoritatem ergo Eusebij & Ambrosij respondet S. Tho. q̃ verba illa, Accipite & comedite, nõ significat cõuersionem, sed vsum sacramenti: & quia vsus huius sacramenti, vt dictum est, nõ est de eius essentia, fit vt neq; illa verba sint de essentia formæ, atq; adeò neque de essentia sacramenti. Nihilominus quia vsus pertinet quodãmodo ad subsequentem perfectionem sacramenti, sicut operatio rei, retulerunt illa Eusebius & Ambrosius tanquam à Christo prolata.

¶ Ad argumentum verò, quod apud S. Thomam est quartum, respondet illa verba præcedenti canonis ante verba Christi nullatenus posse censeri de essentia, tum q̃ sancti sola verba Christi ponunt necessaria, tum quòd canon non fuit semper ecclesiæ idem, sed successu temporum factæ sunt additiones, vt. di. 13. q. 2. narrabitur. Quare sola illa verba, Hoc est corpus meũ, sunt de necessitate sacramenti. Vnde si quis illa proferret cum intentione consecrandi, sacramentum proculdubio conficeret, quia per illam intentionem, quæ est intentio ecclesiæ, determinantur verba tanquã prolata in persona Christi. Reliqua verò præcedentia sunt necessaria de necessitate præcepti: quare grauiter, hoc est mortaliter peccaret sacerdos illa contra ecclesiæ ritum prætermittẽs. Neq; est simile de baptismo, qui cùm sit sacramentum necessitatis, potest in tali articulo sine ecclesię solennitate exhiberi: hoc autem sacramentum non est de necessitate: quare eius defectum, quando nõ potest missa integra celebrari, manducatio spiritualis, vt ait super Ioan. capitu. 6. Augustinus, supplere potest quantum ad gratiam, licèt non quãtum ad sacramentalem: vt quæ non conferatur nisi per sacramentum in re. ¶ Sed arguit contra hanc solutionem Scotus. Verba consecrationis nõ tantum ex solâ intentione proferentis, sed ex vi suæ significationis debent significare effectum sacramenti: verba autem formæ sine præcedentibus non ex sua vi significãt proferri in persona Christi, sicuti si quis diceret, Mea doctrina non est mea, quãuis intenderet illa dicere in persona Christi, qui illa protulit, tamen ex se nõ significarent nisi doctrinam proferentis. Negatur tamen suum assumptum: quòd enim forma sumatur in persona Christi, licèt per verba præcedentia significetur, ob idq; ecclesia ea præmitti iusserit, tamen intentio sola sacerdotis per se etiam id satis significat: quia ecclesia cum tali intentione illa proferre mandauit. Imò vt bene Durã. dist. 8. q. 2. arguit, nisi talis intentio adesset, verba præcedentia per se non id certò significarent. Nam ex eorum rigore, Accipiens Iesus panem, &c. pronomen, hoc, non demonstraret, id quod sacerdos habet in manibus, sed quod Christus habebat: intentio ergo facit vt verba prolata in persona Christi significent hunc nostrũ panẽ cõuerti in corpus Christi.

¶ Alia verò ambiguitas sit reliqua de adiectione illa, Quod pro vobis tradetur: cùm eã vnica oratione, vt Lucas & Paulus referunt dixerit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, & adiectio illa sit pars prædicati, videtur, & ad formæ integritatem attinere. De hoc autem statim articulo proximo.

¶ Argumenta secundi articuli facillima sunt,

Oppugnatio opinionis.

Soluitur.

Quartũ argumentum.

Primum argumentum. & partim soluta. ¶ Primum. Forma debet effectum significare, quem efficit: effectus autẽ est conuersio, quæ melius significatur per, fit: ergo dicendum esset: Hoc fit. Respõdetur ad minorem, vltimũ effectum non esse fieri, sed factum esse, & ideo dicitur, Hoc est.

Secundũ argumentum. ¶ Secundum. Sermo Christi, vt ait Ambro. can. Panis est. de consec. dist. 2. quo facta sunt omnia, cõficit hoc sacramẽtum: illa autem fecit iubẽdo: ergo & forma huius sacramenti cõuenientior esset per verbum imperatiuum, fiat. Negatur consequentia: nam licet sermo sit eiusdem virtutis, aliter tamen operatur: siquidem hic nõ operatur tantùm effectiuè, verum & sacramentaliter per formæ significationem, quæ ideo debuit esse enuntiatiua illius, quod factũ est per verbum substantiuũ præsentis temporis. Res verò creauit solùm effectiuè, cui congruentiùs est verbum fiat, vt fiat lux, &c.

Tertium argumentum. ¶ Tertium. Per subiectũ formæ significatur id, quod cõuertitur, sicut per prædicatũ, id in quod fit conuersio: sed sicut corpus est id in quod fit cõuersio, ita & panis est, qui cõuertitur: ergo sicut corpus exprimitur per suũ nomen, sic dicendũ esset, Hic panis est corpus. Respõdetur ad minorẽ, q̃ licèt panis sit materia, nõ tamẽ manet post conuersionẽ, & ideò nõ debuit significari, nisi per pronomẽ vagũ, hoc, vt demõstraret in genere, quod continet sub speciebus, vt ar. 5. patebit, quod facta conuersione mutatũ est.

Quartũ argumentum. ¶ Quartum. Sicut terminus conuersionis est determinatæ naturæ, ita determinatæ personæ: ergo dicendum esset, Hoc est corpus Christi: nam, meũ, potest referri ad sacerdotem. Respondetur, quòd cùm verba proferantur in persona Christi, cõgruẽtiùs per pronomen, meum, eadem significatur, quàm si diceretur Christi.

Quintũ argumentum. ¶ Quintum. In verbis formæ non debuit poni nisi quod est de substantia eius: cùm ergo particula, enim, non sit de substantia, non est illic ponenda, præsertim cùm non in omnibus ecclesijs habeatur. Respondetur, eam nõ poni tanquam de essentia, sed vt aptius cohæreat oratio præcedentibus, Accipite, & comedite. Idq; secundùm consuetudinẽ Romanæ ecclesiæ à Diuo Petro deriuatam.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm hæc sit conueniens forma consecrationis vini, Hic est calix sanguinis mei, &c.

VM in consecratione calicis plura adhibeātur verba, q̄ in cōsecratiōe panis: imò quæ nec in euangelio sunt contexta, merito quæritur, vtrùm oia sint formæ congruentia. Et ideo S. Tho. duabus cōclusionib⁹ respōdet. ¶ Prima. Non est dicendū, vt quidā opinati sunt, de substātia formę calicis illa esse verba prętiſe, Hic est calix sanguinis mei: imò omnia sunt de substātia vsq; ad remissionem peccatorū inclusiue. Probatur, quia cùm ecclesia ab apostolis instructa omnibus illis verbis vtatur tanquā forma, non est negandū, quin omnia ad effectum consecrationis cōcurrant, atque adeò sint de substantia. Secundò, quia omnia illa subsequentia adhibentur tāquam determinationes & modi prædicati: scilicet, sanguinis, sub eodem locutionis contextu, nempe, Hic est calix sanguinis mei nouꝰi, & æterni testamenti mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionē peccatorum. Tertiò, quoniam sacerdos eodē ritu, & modo: scilicet, calicem manu tenens cuncta profert, quasi per omnia consecrare intendens. Quarto, quia & Lucæ. 22. illa verba interponuntur, Hic calix nouum testamē tum est in meo sanguine. ¶ Secunda cōclusio. Per priora verba, Hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa cōuersio vini in sanguinem, vt per formam cōsecrationis panis conuersio in corpus: per verba autem subsequentia designatur virtus sanguinis effusi in passione, qui operatur in hoc sacramento. Probatur. Passio Christi qd tria nobis cōtulit. Primùm, ad æternam hæreditatem adeundam, secundùm illud ad Hebræ. 10. Habemus fiduciam in introitu sanctorum per sanguinem eius. Et ad hoc designādum dicitur, nouꝰi & æterni testamenti. Secundò, ad iustitiā gratiæ, id est, ad nostram iustificationem, quæ fit per fidē quæ per charitatē operatur, secundùm illud ad Roma. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius, vt sit ipse iustus iustificans eū, qui ex fide est Iesu Christi. Et ob hoc subditur, mysterium fidei. Tertiò demum cōtulit ad remouēda peccata, quæ vtriusq; effectus impedimēta sunt, secūdùm illud ad Hebræ. 9. Sanguis Christi emundauit conscientiam nostrā ab operibus mortuis, hoc est, peccatis. Atq; huius gratia subiungitur, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Prima conclusio.

Forma calicis consecrandi

Secunda cōclusio.

Triplex passionis Christi vtilitas.

Expositio articuli.

¶ Quæstio præsens grauis est, & plusculum disputationis postulans, quàm præcedens. Prima nanq; hæsitandi ratio animum subit, quòd cùm hæc forma neque ex verbis Christi neque ex euangelistarum vllis colligatur: & pēnes ecclesiam (quod suprà diximus) vt facultas non est instituendi sacramenta: ita neque sit eorum mutandi materiam aut formā: mirum est quomodo celebriter habeatur pro forma. Quæstio est, quam Innocentius cap. Cùm Marthæ. de celebr. missa. tanquam sibi propositam refert. Ad quam respondet, multa tam de verbis Dominicis, quàm de factis ab euāgelistis omissa, quæ apostoli vel supplesse verbo, vel facto expressisse leguntur. Explicatiùs verò ad eandem respondet lib. 4. mysteriorum missæ cap. 5. vbi ait, quòd formam istam ab ipso Christo acceperunt apostoli, & ab ipsis accepit ecclesia vt in nono argumento videbimus apud S. Thomam. ¶ At verò in prima conclusione: videlicet, omnia illa verba esse de substantia formæ, apparet prima facie D. Thom. & communi doctorum consensui & rationi aduersus. Alexander nanq; 4. part. quæst. 33. & Bonauentura in. 4. distinct. 8. ar. 1. quæst. 2. & pleriq; alij contrarium censent: nempe, Hic est calix sanguinis mei. vel, Hic est sanguis meus, sufficientem esse consecrationis formam. Et Durandus potissimè ead. dist. q. 2. ar. 2. Quanquam Ricardus eadem dist. ar. 3. q. 2. cum Diuo Thoma consentiat. Nam Scotus dist. 8. q. 2. vt suprà diximus, dubius hęret, imò cōsulit vt nemò definiat quænam sit forma necessaria. Quare si sola illa verba proferantur, Hic est calix sanguinis mei. ancipitem esse censet & dubiam consecrationem. Cui Marsilius in. 4. quæst. 6. arti. 1. adhæret. Quin imò & discipuli eiusdē sancti doctoris de hac re diſident. Paludanus nanq; ead. dist. quæst. 3. & Capreolus Diuum Thomam iuxta primum verborum sonum sustinent: scilicet, sic esse omnia de essentia, vt vna prętermissa particula nulla fieret consecratio. Caietanus verò in præsentiarum contrarium assertissimè sustinet. Et conatus primùm D. Thomam ad se pertrahere: quia videt non posse, tādem eum deserit. ¶ Sed tamen semper arbitratus fam, D. Thomam ægerrimè sustineri posse in sensu, quo à quibusdam defensatur, si tamen sanè intelligatur, repudiādus non est. Ad cuius intellectum distinguendum est inter essentiā & substantiam sacramenti. Id enim dicitur de essentia, sine quo nullatenus fieret consecratio. Sed de substantia id credo censet Diuus Thom. quod est de integritate: nempe, quod ad consecrationem concurrit, nihilominus si ne illo fieri posset. Igitur prima verba, Hic est cæ

Imocen.

Alex. 4. Bo. nauen. Ric. Pal. & Cap. Caietanus. Scotista. Marsi. ar. Durandi ar. Caiet.

est calix sanguinis mei, seu, Hi est sanguis meꝰ, sunt de essentia, reliqua verò de substātia, hoc est, de integritate. Primùm probatur, quia illa verba sunt in hoc sacramento duntaxat de essentia formæ quæ significant totum effectum sacramenti. Forma siquidem id efficit quod significat: ea autem sunt illa præcisa, Hic est calix sanguinis mei. Negat autem Paludanus priorem præmissam. Illa enim verba baptismi, Ego te baptizo, significant effectum baptismi, & tamen nisi addas, in nomine patris, &c. non perficitur sacramentum. Durand. verò respondet rationē illius inuocationis trinitatis in baptismo esse, vt significetur author illius effectus: scilicet, Deus. Attamē respōsio hæc minus valere videtur, quàm argumentum: nam omnia sacramenta virtute diuina suum sortiuntur effectum, & tamen inuocatio illa trinitatis solùm est necessaria in baptismo & confirmatione. Ratio ergo non est, nisi quia sacramentum baptismi ex sua essentia habet, vt sit professio fidei quæ per cōfirmationem inroboratur, & ideo vtrobiq; illa expressio trinitatis est de essentia formæ. In reliquis verò profectò id tātùm est de eius essentia, quod ad significationē effectus pertinet. Atque id præsertim in hoc sacramento confirmatur: cùm enim tanquam vnum conuiuium consset ex cibo & potu, non est cur aliud ad essentiam consecrationis calicis requiratur, quàm ad essentiam consecrationis corporis. Atque adeò sicut, Hoc est corpus meum, est sufficiēs forma vnius, ita & Hic est calix sanguinis mei, est forma alterius. Quod quidem hic D. Thom. fateri videtur, vbi ait eodem modo vnam significare effectum sacramenti, quo alteram. ¶ Secundò ad idem arguitur. Quod est de essentia, vbicunq; varietur, quassatur sacramentum: sed tamē Græci in forma calicis non omnia verba ponunt quæ Latini: imò quatuor hæc missa faciunt, calix, æterni, mysterium, fidei. Asserit enim Durandus se vidisse, & Caietanus certiorem esse factum in missa Basilij, quam fertur dictā te angelo excepisse, non esse in forma calicis nisi, Hic est sanguis meus noui testamēti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorū. In canone verò secūdùm regulam Isidori, quem ego ipse in missali mozarabo legi, habetur iuxta contextū Lucæ & Pauli, Hic est calix noui testamenti in meo sanguine, qui pro vobis, &c. Et quanuis Paludanus dicat, quod si illa forma duntaxat Græci vtūtur, non verè conficerant, nō est credendum, quādoquidem de hac re ab ecclesia Romana nō culpantur. Capreolus ait, quòd Deus dispensat cum illis. Sed hoc profectò est ad libitum loqui.

Ricardus

Durandi ar. Caiet. Scotista.

¶ Adde tertiò, quòd illa significatio effectuū sanguinis, quam D. Thom. hìc declarat, ratio non cogit, vt superficiendo sacramento necessaria. Quoniam cùm vsus istius sacramenti, vt aliàs sæpe, & proximè artic. 1. D. Thom. concesit, non sit de eius essentia, fit, vt neq; gratia, quæ per vsum confertur, per quam vtiq; effectus passionis nobis applicātur. Si ergo effectus non sunt de essentia sacramenti, fit vt neq; illa verba illos significantia sint de essentia formæ. Arbitror profectò conclusionem tum veram esse, tum & apud D. Thom. certam: scilicet sola verba, Hic est calix sanguinis mei, esse de essentia.

De substantia & integritate.

¶ Nihilominus doctè asserit reliqua esse de substantia, hoc est omnia ex intentione ecclesiæ ad consecrationem cōcurrere: quando quidem sub tenore vnius formę eam proferri super calicem iubet. Neq; mirandum aliquid esse de substantia, puta de integritate, quod non sit de essentia. Digitus enim, & manus substātia hominis sunt ceu partes (quas aiunt) integrales, & tamen, non eatenus sunt de essentia, quominus sine illis possit homo viuere. Item si quis vltimam syllabam, meum, longissima mora proferat, tota prolatio concurrit ad consecrationem, & tamen minor sufficeret. Quinuerò si consecratio fiat secundùm illam formam Lucæ, & Pauli, Hic est calix noui testamenti in meo sanguine, certum est consecrationem non perfici quousq; nominetur sanguis, & tamen incongruè diceretur in meo sanguine, nisi interiecta particula, noui testamenti, in quam ablatiuus ille fertur: ergo illa est de substantia & integritate, licet non sit de essentia. Imò & forsan, quis dicat particulam, enim, concurrere ad consecrationem corporis tanquam de integritate formę, & tamen non est de essentia. Sed tamen hoc ego non certè asseruerim: quoniam particula illa, vt in calce præcedentis articuli dixit Sanct. Thom. solùm ponitur gratia coniungendi verba cùm præcedentibus, & ideo non tanquam pars concurrens ad consecrationē. Sicuti illa, quæ adhibentur in forma calicis, eò quòd adhibentur tanquam modus prædicati. Extat aliud exemplū. Vbi enim baptismus celebratur sub trina mersione, re vera omnes sunt de integritate, & concurrunt ad effectū baptismatis, qui quidem effectus non existit vsq; ad postremam: & tamen non sunt omnes de essentia. Nam si quis vnica baptizare

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primũ arg.

intenderet, sacramentum vtiq; perficeret.
¶ Reliqua, quæ scitu dignissima sunt, perdocte D. Tho. inter arguẽdum edisserit. Argnit ergo primo. Sicut panis per formã cõsecratio nis vertitur in corpus, ita & vinum in sanguinem: sed in forma cõsecrationis panis corpus sine vlla adiectione ponitur in recto: ergo in congruè in cõsecratione vini, sanguinis, cum

Duplex formæ interpretatio,

adiectione ponẽ in obliquo, vbi dicitur, Hic est calix sanguinis mei. Respondetur, Hic est calix sanguinis mei, figuratam esse locutionẽ, quam dupliciter interpretari possumus. Vno modo per metonymiã, qua ponitur continẽs pro cõtento, vt sit sensus, Hic est sanguis meꝰ cõtentus in calice. Fit autem calicis mentio cõgruentissime, eò q̃ sanguis hic cõsecratur in quantũ est fidelium potus, quod per se sanguis non significat, nisi sit vase receptus. Quin ad

Author.

de, & altera ratione consideratus: scilicet, vt effusus nõ vtcunq;, sed in redemptionis pretiũ, non id per se satis designasset: quia pretiũ in

Calix.

vase colligitur in custodiã. Est ergo calix & pretiosi sanguinis, & potabilis. Accipi nihilominus potest calix per similitudinis metaphoram, pro ipsa passione Christi, quę ad similitudinẽ calicis inebriat: vel quia, vt suprà diximus, in vase propinabatur reis lethale venenum. Vnde Matth. 10. Potestis bibere calicẽ, quem ego bibitur² sum? & cap. 26. Transeat à me calix iste. Et tũc sensus est, Hic est calix passionis meæ, cuius passionis mẽtio fit in cõsecratione sanguinis: quia per eandẽ fuit effusus. Si quis autẽ subtacito nomine calicis dicat, Hic est sanguis meus, vt ait Matthæus, & Marcus, peccat et quidẽ grauiter, cõsecrat et tamẽ. Inio Innocentius, & Ambrosius sic quãdoq; proferunt. Idem dicendũ si quis pro calix diceret poculum, aut vas. ¶ Secundò arguitur.

Secundũ argumentum.

Non minoris virtutis est forma panis, q̃ vini, cum vtraq; sit Christi: sed cum primum dicitur, corpus meũ, est perfecta consecratio: ergo cum primum dicitur, Calix sanguinis mei, atque adeò reliqua quæ sequuntur, non sunt de substantia, præsertim cùm pertineant ad proprietates sacramenti tanquam effectus, qui consequuntur ex substantia, & non intrant ipsam. Subobscurè videtur ad argumentum respondere, nec satis nodum soluere. Solum enim reddit rationem cur reliquæ adhibeantur formæ sanguinis, & non formæ corporis. Scilicet, quia sanguis seorsum consecratus repræsentat passionem, cuius vtique effectus congruit illic explicari. Vbi insinuare videtur consecrationem non fieri vsque ad finem

Argumentũ

omnium verborum. ¶ Contra hoc autem arguitur. Vbi primum profertur, mei, iam tunc quicquid est de essentia sacramenti consummatur, sicuti dum super panem dicitur, meũ, ergo illic absoluitur consecratio. Respondetur, quòd si intentio sacerdotis fuit per illa sola verba consecrare, optimè concluditur. At verò mortale sacrilegium committeret, qui per illa sola consecrare intenderet. Nam cùm sit ecclesiæ institutũ vt per omnia verba fiat consecratio, per omnia tenetur sacerdos intẽdere consecrare: & ideo vsq; ad finem, in remissionem peccatorum, non perficitur consecratio. Et hoc est quod S. Tho. docet.
¶ Subiungit autẽ in consecratione panis mẽtionem quoque eiusdem passionis fieri cum dicitur. Quod pro vobis tradetur. Vnde exurgit argumentum, quòd pariter forma panis deberet esse hæc, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: nam similiter relatiuum illud determinat modificatq; prædicatum, sicut, corpus in forma sanguinis, qui pro vobis effundetur: cùm ergo sit vna perpetua locutio, non est cur magis adhibenda esset particula illa in vna formã: quàm in altera. Et confirmatur, quia Græcita consecrant panem addentes, quod pro vobis tradetur, & ita habet canon illius missalis Basilij, & alterius Isidori, quæ suprà citauimus. Innocen. in cap. Cùm Marthæ. huius etiam rei meminit. Respõdentur ergo duo. Primum. particulam illã nõ esse de essentia, tum q̃ ecclesia Romana illa nõ vtitur, tum q̃ neq; in forma calicis, vt dictum est, similis particula, qui pro vobis effundetur, est de essentia: tum denique quia particula illa, Hoc est corpus meum, satis effectum significat. Quare neq; apud Græcos est de essentia, licèt sit de integritate, sicut apud nos similis particula in calice modo iam exposito. Secundò dicimus congruũ fuisse adhiberè illã in forma calicis, & non in forma panis propter rationem: scilicet, quia sanguis effusus expressiùs passionem significat quàm corpus. Deinde, quia vt Innocent. in allegato cap. Cùm Marthę. adnotauit, illas particulas formæ calicis omnes tres euangelistæ: scilicet, Matthę. Marc. & Luc. consentienter retulerunt, quasi aliquid maioris energię sint in illis. Sed in forma panis solus Lucas adiecit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Sic enim habetur Græcè Διδόμενον. Paulus verò retulit, quod pro vobis tradetur: vbi Ambrosius legit, pro vobis frangitur, annuente Erasmo. At verò profectò multo congruentiùs legitur, tradetur. Est enim Græcè κλώμενον quod vtrunque significationem admittit.

Tradetur.

Argumentũ.

Solutio primæ.

mittit. Nam quod Lucas ait, pro vobis datur, non refertur ad illam dationem panis tunc cõsecrati, sed ad oblationem in cruce, quam interpres Pauli expresit per, tradetur. Est enim sensus. Hoc corpus, quod pro vobis tradetur in pretium spiritualis vitæ, datur quoque vobis in escam ad eandẽ in alendam.

Tertia ar gumentum.

¶ Tertio arguitur. Testamentum nouum pertinere videtur ad internam inspirationem, vt colligitur ex Apostolo ad Hebræos octauo, vbi verba introducit Hieremiæ. 31. Consummabo super domum Israel testamentum nouum, dando leges meas in mẽtibus eorum, ad differentiam vetusti testamẽti, quod exteriùs in tabulis lapideis fuit exaratũ: sacramentum autem hoc est exteriùs sensibile: incongruè ergo dicitur testamẽtum. ¶ Et quarto arguitur.

Quarto ter.

Nouum ex eo quippiã dicitur, quod propinquum habuit initium: æternum verò est quod principium nullum habuit: ergo minus aptè cohærent nouũ & æterni. Respondetur ad tertium, quod testamentum est dispositio hæreditatis: cœlestem autẽ hæreditatem Deus per virtutem sanguinis Iesu Christi hominibus disposuit adeundam, secundum illud ad Hebræ. 9. Vbi est testamentum, mors necesse est intercedat testatoris. Sanguis verò Christi dupliciter est hominibus exhibitus. Primò quidem in figura, quod pertinet ad vetus testamentũ. Quare ibidem Paulus concludit, nec primum testamẽtum sine sanguine dedicatum esse, vt Exodi. 24. legitur: videlicet, quod lecto omni mãdato legis à Moyse, omnem populum sanguine aspersit dicens, Hic est sanguis testamẽti, quod mandauit ad vos Deus. Secundò autem idem sanguis exhibitus est in rei veritate, quod ad nouum attinet testamentum. Vnde Aposto. ibidem præmittit dicens. Ideo noui testamenti mediator est Christus, vt morte in

Quarto quar.

tercedente repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Meritò ergo in consecratione sanguinis additur, noui testamenti: quia iam non in figura, vt olim, sed in veritate exhibetur. Ob idq; subditur, qui pro vobis effundetur. Interna autem inspiratio, quæ spiritualis est inscriptio fidei legisque in cordibus, virtute eiusdem sanguinis emanat, quatenus passione Christi iustificamur. Quare nihil obstat, quominus virtute visibilis sacramenti, eadem lex intus per gratiam imprimatur.

Quinto quar.

¶ Ad quartum respondetur, particulam æterni, non extare apud euangelistas, sed adiectionem esse ecclesiæ, vt ait Innocent. in dict. cap. Cum Marthæ. Suscepit eam tamen ex traditione Apostolorum. Optimè enim connectuntur noui & æterni. Noui enim refertur ad exhibitionem, quia Christus suo sanguine idem testamentum confirmauit. Æternum autem refertur, & ad æternam prædestinationem, & ad æternam hæreditatem, quæ per hoc testamentum disponitur, & ad æternam testatoris personam, quæ est Christus, vt Innocentius cap. Cùm Marthæ. adnotauit.

Quintũ argumentum.

¶ Quinto arguitur. Occasiones peccandi, præsertim in sacramentis præscindendæ sunt iuxta illud Esaiæ. 57. Auferte offendicula de via populi mei. Quidã autem, vt suprà visum est, turpiter errarunt dicentes, nõ esse hic corpus, & sanguinem secundùm veritatem, sed secundùm figuram, quod mysterij nomine designatur: ergo periculosè dicitur, mysterium fidei.

Sextum argumentum

¶ Et sextò arguitur. In superioribus dictum est, quod sicut baptismus est sacramentum fidei, ita & eucharistia est sacramentum charitatis: scilicet, communionis fidelium: congruentius ergo diceretur mysterium charitatis, quàm fidei. Argumentum quintum facit Innocentius loco citato, dicens, ex illa particula occasionem sumpsisse hæreticos negandi veritatem corporis, & sanguinis in sacramento. Quæ quidem particula apud euangelistas non legitur, sed est ab ecclesia ex traditione Apostolorum intexta. Et respondet sicut hic Sanctus Thomas, quod nomen mysterij non excludit rei veritatem, sed denotat res illas contineri illic non visibiliter, sed occultè, quas fide credendum est illic latere. Adde, q̃ cum hoc sacramẽtum fiat in memoriam passionis Christi, vt ipse iussit, & memoria sit rei figura & imago, totum hoc sacramentum, & expressiùs (vt expositũ est) consecratio sanguinis dicitur hac ratione figura, qua nihilominus Christus hic verè existens immolatur, non realiter, & vilibiliter, vt in cruce, sed occultè & sacramentaliter, vt de consecratione distinctione secunda ait Paschasius papa, canon. Iteratur. Et August. canon. Vtrum sub figura. Et per hoc respondetur ad sextum, q̃ dicitur mysterium fidei, quasi fidei obiectus: quia veritatem sanguinis nõ oculis cernimus in sacramento, sed fide tenemus, per quam etiam fidem passio Christi sanguine repræsentata iustificat. Dicitur autem baptismus alter sacramentum fidei, id est, fidei professio, sicuti, & hoc dicitur sacramentum charitatis, hoc est signum charitatis, qua fidelium communio conglutinatur.

Septimum argumẽtum iam suprà solutum est. Videlicet, quod cum consecratio tam cor

Septimũ argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

poris,quàm sanguinis fiat in memoriam passionis Christi, siquidem de vtraq; retulit Paulus. Quotiescunque manducabitis panẽ hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis: cur potius in forma sanguinis fit mentio remissionis peccatorum, qui fuit eius fructus, quàm in forma corporis? Ratio, inquam, ea reddita est, quòd sanguis effusus, & seorsum consecratus eandem passionem apertiùs repræsentat.

Octauum argumentum. ¶Octauò arguitur. Passio Christi quantum ad sufficientiam quidem pro omnibus oblata est, & quantum ad efficaciam multis profuit: igitur ad hos duos modos signandos dici decuit, pro omnibus, & pro multis, & nõ pro vobis, singulariter. Respondetur primùm, nullum euangelistarum dixisse, pro vobis, & pro multis, sed Lucas dixit pro vobis, Matthæus verò & Marcus, pro multis: cæterùm ecclesia ambas coniunxit particulas, quæ ad efficaciã passionis attinent, atque ad eius percipiendũ fructum. Et ideo tantùm nominantur illic prædestinati & electi, quibus re vera profuit ad salutem. Quare vel dum dixit, vobis, intellexit Iudæorum electos, quales erant illi præter Iudam, qui sedebant ad mensam. Et cùm adiecit, multis, intellexit electos ex gentibus. Vel dum ait, vobis, intellexit sacerdotes, quo gradu instituebantur tunc apostoli, & cum adhibuit, multis, intellexit electos: scilicet, assistentes, & alios, pro quibus sacramentum offertur. Quam distinctionem significare videtur sacerdos dum ait in canone, Qui tibi offerimus, vel qui tibi offerunt. Quòd si instes interrogans, cur non dixit, pro vniuersis, post quam quo ad sufficientiam pro vniuerso mũdo obtulit. Nam vti primæ Ioannis secundo habetur, Christus non pro peccatis nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi propitiatio factus est. Respondetur, quòd illis verbis voluit duntaxat fructum suæ passionis explicare, vt significaret illis se præcisè profuturum, vt cibum, quibus erat profuturus vt pretium. Et quia eius passio non fuit nisi in prædestinatis fructuosa, non dixit pro omnibus, sed pro vobis & pro alijs multis vobis similibus. Cui alluxit & Paulus capitulo nono, ad Hebræ. Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Vnde Ioannis. 17. Ego pro eis rogo, Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt. Scilicet, pro electis.

Nonum argumentum. ¶Nonò denique arguitur. Verba, quibus hoc sacramentum conficitur, efficaciam habent ex institutione Christi: sed nullus euangelistarum narrat Christum hæc verba dixisse: ergo superuacanea sunt. Respondetur, quòd euangelistarum propositum non erat sacramentorum formas ad amussim propalare, sanè cùm nascenti ecclesiæ expediret illas esse occultas, vt Dionysius in calce ecclesiasticæ hierarchiæ refert, ne mysteriorum margaritæ spargerentur vulgò. Sed munus eorum fuit Christi historiam percensere. Nihilominus omnes particulas ecclesia tradentibus apostolis ex diuersis scripturæ locis decerpsit. Vnde Innocentius in sæpe allegato cap. Cum Martha. Innocen. ait particulam illam, eleuatis oculis in cælum, ecclesiam collegisse ex verbo apud Ioannem in suscitatione Lazari, referentem tunc Christum oculos in cælum eleuasse. Quanuis illa non sit pars formæ. Nomen autem, calix, expresse habetur Lucæ vigesimo secundo, & primæ ad Corinthios vndecimo. Et, noui testamenti, apud Matthæum vigesimo secundo. Nomen verò, æterni, & mysterium fidei, apostoli spiritus sancti lumine addiderunt. Quare & Paul. eodem cap. citato ad Hebræ. 9. ait, quòd Christus mediator fuit noui testamenti, vt morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Quasi dixisset vetus illud testamentum, quod hircorum sanguine & vitulorum celebrabatur, non fuisse validum ad expiationem peccatorum, sed ad purgationem corporalium irregularitatum, ac subinde neque ad confirmandum promissionem æternæ hæreditatis, sed ad retributionem temporalium bonorum, vt frumenti & olei, triumphorum de hostibus temporalibus. Per nouum verò promissio æternæ hæreditatis confirmatur. Paul. Fabr.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm in prædictis formarum verbis insit aliqua virtus creata consecrationis effectiua.

OMnia sacramentorum formæ id efficiant, quod significant, meritò interrogatur, vtrum verbis cõsecrationis insit vlla creata conuertẽdi panem & vinũ in cõrpus & sanguinem. Respondet ergo D. Thomas contraria opinione reiecta, per hãc affirmatiuam conclusionem. In verbis formalibus Conclusio huius

huius sacramenti est quædam virtus creata ad eius conuersionem faciendam: instrumentalis tamen, sicut & in alijs sacramentis. Probatur primò autoritate Ambrosij libro de sacramentis. & refertur de consecratione distinctione secunda canone. Panis est. vbi ait. Si tanta est vis in sermone Domini Iesu, vt inciperet esse quod non erat, quanto magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? Et sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat. Item & ratione confirmatur. Illi enim, quos primo retulimus, quorum est Scotus, Durandus & reliqui, qui negant sacramẽtum efficaciam habere respectu sui effectus, sed aiunt esse tantùm signum: pari ratione negant verba consecrationis virtutem habere conuertendi panem & vinum in corpus & sanguinem. Sed aiunt ad præsentiam verborum Deum conuersionem perficere, sicuti ad præsentiam baptismi Deus se solo infundit gratiam. Hoc autem iam illic satis superque monstrauimus, tum dignitati sacramentorum nouæ legis derogare, tum & sanctorum patrum assertis cõtradicere, qui aiunt sacramenta nouæ legis id efficere quod significant. In quo antiquis antecellunt, quæ tantùm erant signa & figuræ. Vnde cùm hoc sacramentum sit omnium præstantissimum, sit vt virtus diuina verbis consecrationis ad perficiendum consecrationem inhæreat. Et cõfirmatur. Cùm verba hæc ex persona Christi eiusque mandato proferantur, sit, vt quandam instrumentalem virtutem ab ipso habeant, vt per ea ipse faciat conuersionem. Quemadmodum dum mortuos suscitabat, aut alios curabat infirmos verbis ipsis & tactibus: scilicet, Tibi dico, surge, tanquam instrumentis coniunctis illa patrabat miracula. Durand. Scotus. Capreolus.

¶Post illa, quæ loco citato distinctione prima quæstione tertia diximus, nihil opus est alia de hac re adhibere. Scotus enim distinctione prima quæstione quinta, hanc virtutem negat his verbis inhærere. Et arguit contra hanc rationem supponens sententiam sancti Thomæ esse, sacramenta non esse instrumenta, quæ attingunt productionem gratiæ, sed producere characterem vel ornatum, qui est dispositio ad gratiam: cùm ergo verba sacramentalia talem dispositionem non producant, sit vt neque ad conuersionem concurrant, Quapropter Capreolus distinctione prima quæstione prima articulo tertio. illius ornatus defensor, quam opinionem falsò putat esse Sancti Thomæ, hoc argumento conuictus ait, formam consecrationis duntaxat cõcurrere ad desitionem panis, Deum autem se solo corpus illic Christi sub speciebus ponere. Illic autem satis ostendimus illam non esse opinionem sancti Thomæ in tertia parte, sed sacramenta concurrere tanquam immediata proximaque instrumenta gratiæ, hoc est faciendi hominem gratum, consecutiuè tamen sunt causa, vt Deus illam qualitatem producat, quæ est gratia. In hoc tamen sacramento verba immediatè concurrunt ad consecrationem. Neque inde vlla sequitur suspicio, vt creatura possit creare: nam transsubstantiatio non est creatio. Opinio verò Capreoli repugnat formæ consecrationis, quæ significans hoc esse corpus facit panem non solum desinere esse, sed verti in corpus. Et est determinatio Concilij Florentini, vbi habetur, quòd sacerdos in persona Christi loquens conficit sacramentum. Et subditur. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis & vini in corpus & sanguinem Christi conuertuntur. Concilium Florentinum.

Argument. ¶Sed arguit. Quando verba illa sacerdos consecratus profert, nullam illis qualitatem ingenerat: ergo nulla in eis est consecratiua virtus. Respondetur concessio antecedenti. Haud enim credibile est vllam qualitatem prolatione verborum diuinitus produci. Negatur tamen consequentia. Nil enim aliud nomine virtutis intelligimus, quàm verborum prolationem à sacerdote cum intentione perficiendi sacramentum. Distinctione enim prima. quæstione tertia. articulo quarto. satis mõstrauimus sacramentorum virtutem non esse nisi motum eorum, & applicationem ad faciendum id, quod significant. Quapropter non est opus in sacerdote aliam ponere virtutem quàm characterem sacerdotalem, quæ est potestas conficiendi: qua quidem potestate vtitur applicando verba ad legitimam materiam. Sacerdotis virtus.

¶Et per hoc patet solutio autoritatis Damasceni, libro quarto. capitulo decimoquarto. quam hìc adfert Sanctus Thomas vbi ait, quòd sola virtute Spiritus sancti fit conuersio panis in corpus Christi, quæ quidem virtus in creata est. Respondetur, inquam, quod nomẽ, sol, non excludit virtutem instrumenti, quæ est in verbis: nam etsi verum sit solam fabrum cultellum facere: tamen non excluditur quominus malleo vtatur. Primum argumentum.

¶Eodem modo soluitur secundum argumentum quando arguitur. Miracula nulla virtute creata Secundũ argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

creata fiunt, sed sola diuina: cõuersio autẽ panis in corpus est tantum miraculum, quantũ incarnatio Christi, & creatio mundi, ad quæ opera nulla fuit cõcurrens creata virtus: ergo neque ad conuersionem concurrit. Respondetur, ad nullum miraculum posse creaturam concurrere virtute propria, secùs tamẽ instrumentali diuinitus recepta. Sicut Christus digitorum tactu sanauit leprosum, & cæcum, & sua voce suscitauit Lazarum. Et isto modo cõcurrunt verba ad sacramentalem conuersionem. Ad incarnationem verò, quia per illum Christus incipiebat esse homo, nõ poterat aliquo eius membro ceu instrumẽto uti. Sed neque ad creationem potest vlla creatura vel instrumentaliter concurrere: quia actio creata non potest terminari ad nihilum ex quo fit creatio, sicut verborũ prolatio applicatur ad panem & vinum, & terminatur ad corpus & sanguinem. Tertium arguentum. ¶ Tertio arguitur. Verba illa successiuè proferuntur, nec sunt simplicia, sed ex multis composita: conuersio autẽ fit in instanti, atq; adeò per simplicem virtutem: nam cõpositio non fit in instanti: ergo illa virtus nõ est in verbis. Respondetur, quòd cùm illa verba sacramentaliter operẽtur, fit vt eorum virtus significationem consequatur, quæ in prolatione vltimæ syllabæ perficitur, atque adeò in illo postremo instanti illam consequantur virtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Superiùs nanque distinctione nona. quæstione secunda. articulo tertio & quarto. ostendimus in toto tempore prolationis fieri conuersionem ad hunc sensum, quòd toto illo tempore applicatur forma, quę est eius causa. Sed tamẽ in vltimo instanti eadem conuersio fit in hoc sensu: quòd illud est primum nõ esse panis & esse corporis.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm prædictæ formarum locutiones sint veræ.

QVanuis ex superius dictis colligere quis posset formarum veritatẽ: tamen quia nondum satis explicitum est, quid pronomina illa demonstrent, quæritur modò, vtrum prædictæ formæ sint veræ. Et D. Thom. respondet tribus conclusionibus. Nam quia difficultas cõsistit in demõstratione pronominis, fuit vna opinio dicentium: nihil per illud pronomen, hoc, demõstrari in actu exercito, sed esse pronomen conceptum, quasi omnia verba acciperentur materialiter. Itaque sacerdos nihil affirmat, sed recitat esse à Christo dictum, veluti dum legis in euangelio, Tu es Petrus, nihil asseris: quia neq; colloqueris cum aliquo, sed refers verba, quibus Christus Petro loquebatur. ¶ Contra hos tamen statuitur prima conclusio. Prima conclusio. Verba dum à sacerdote proferuntur, significatiuè sumũtur & non tantùm materialiter. Probatur dupliciter. Primò, quia si materialiter & solùm recitatiuè acciperentur, non applicarentur ad materiam corporalem præsentem, sed narrarentur tanquam demonstrantia panem illum, quem Christus consecrauit. Quare tunc non perficeretur sacramẽtum in hoc nostro pane: nam secundùm Augustinum, nisi accedat verbum ad elementũ, non fit sacramẽtum. Secundò, quia neq; hoc modo in totum euitatur quæstionis difficultas, nam eadem permanet circa primam prolationem, qua Christus hæc verba protulit, videlicet, quid demonstrauit per illud pronomen: si ergo ad id tenemur respondere de sua consecratione, eo modo respondebimus de nostra. ¶ At quia posset illa opinio in contrarium arguere quòd si non acciperentur materialiter, vt prolata à Christo, non haberent virtutem cõsecrandi, quam tunc habuerunt: quandoquidem ex prolatione Christi illam receperunt. Respondet D. Thom. quòd etsi sacerdos ea recitatiuè proferat quasi à Christo dicta, nihilominus non accipiuntur materialiter, sed significatiuè: quia sacerdos repræsentans personam Christi demõstrat hoc contentum sub his speciebus. At verò Christus propter suam infinitam virtutem, sicut tactu suæ carnis vim contulit aquis, non solùm illis in indiuiduo, quas tetigit, verùm omnibus quæ sunt in toto orbe, vt sint propria materia baptismi: ita & his verbis non solùm illis numero, quibus ipse consecrauit, verùm à quocunque sacerdote in eius persona proferantur, virtutem indidit consecratiuam. Non quòd virtus sit aliqua qualitas distincta, vt proximè dictum est, sed est ipsa prolatio, sicut applicatio aquæ cùm intentione baptizandi. Secunda conclusio. ¶ Supposito ergo stent significatiuè, persistit dubium, quid pronomen demonstret. Fuit ergo secunda opinio, quòd nihil ad sensum demonstrat, sed ad intellectum. Quasi dicant, nec demonstrat panem, nec corpus: sed id quod significatur per hoc, putà per panem est corpus. Hæc tamen opinio vergit in hæresim dicentium non esse hic corpus secundũ veritatem, sed secundum figurã.

Nam cùm forma sacramenti non efficiat nisi quod significat, cùm illa forma nõ significet, nisi rem significatam per panem esse corpus, non efficeret, vt panis cõuerteretur in corpus: Siquidem permanente semper pane & existẽte corpore Christi in cælo, verificatur. Quare solũ significaretur quòd panis est figura corporis. ¶ Tertia ergo fuit opinio quod pronomen facit quidem demonstrationem ad sensum, sed tamen non debet referri ad momentum, quo profertur, sed ad vltimũ instans prolationis omnium verborum. Sicut dum quis dicit, taceo, intelligit pro momento illo sequẽti, quo desinit loqui. Sed neq; ista opinio veritati consonat: nam tunc pronomen demonstraret corpus, atq; adeo sensum faceret, quod corpus est corpus. Hæc autem forma non est operatiua, nec cõuersiua panis in corpus: quia ante eius prolationem idipsum erat verum. ¶ Est ergo secunda conclusio. Enũciatio formæ consecrationis referenda est ad vltimũ instans prolationis verborum. Nam cùm, vt suprà dictum est, conuersio non fiat successiuè, sed in instanti: quia fit virtute diuina, concurrente instrumentaliter forma ratione suæ significationis, fit vt nõ reddatur vera nisi pro instanti prolationis terminatiuo. ¶ Tertia cõclusio. Pronomen in forma consecrationis demonstrat, non quidem singulariter panẽ, qui nunquam est corpus neque verò corpus, aliàs non esset conuersiua panis in corpus, sed solũ significatiua q̃ corpus est corpus, sed demonstrat communiter & in genere cõtentum sub illis speciebus, quod quidem in principio erat panis, & in fine corpus. Attamen verbum, est, refertur ad instans terminatiuum, quo est corpus. Declaratur cõclusio, & deinde probatur. Locutio enim hæc habet virtutem factiuam & conuersiuam panis in corpus, & ideo comparatur ad locutiones, quę solùm habent vim significatiuam & non factiuam, sicut conceptus intellectus practici, qui est factiuus rei cõceptui intellectus speculatiui nostri, qui non est causa rerum, voces enim sunt signa conceptuum. Et ideò sicut cõceptio intellectus practici non præsupponit rem, sed facit eam: sicut illi Dei conceptus, fiat lux, fiat firmamentum, & idea in mẽte artificis, ex qua exprimit domum: ita se habet forma cõsecrationis, quę est verbum Dei. Et quia conuersio fit in vltimo instanti prolationis, tota locutio debet ad illud instans referri: non tamen ita, quòd ex parte subiecti præsupponatur id, quod est terminus conuersionis, vt sit sensus. Corpus, est corpus. Illa enim locutio nõ esset practica & conuersiua, sed merè speculatiua: sicut, homo est animal, & cùm nec panis singulariter demonstrari possit, qui nunquã est corpus Christi, fit vt demonstratio debeat fieri in genere & communiter: scilicet, Hoc, quod hic continetur, est corpus: forma enim non facit aut q̃ panis sit corpus, aut quòd corpus sit corpus, sed quòd contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, postea sit corpus. Non quòd eadem res, quæ erat panis, sit postea corpus, hic enim sensus iam satis suprà repudiatus est, sed quòd pronomen sit singulare vagum cõmune ad panem & corpus, vt significetur ex pane fieri corpus. Atq; idipsum ex verbis Domini confirmatur. Non enim dixit, Hic panis est corpus meum, quod esset secundum intellectum secundæ opinionis tenentium panem esse figuram corporis. Neque dixit, Hoc corpus est corpus meum, quod esset secũdum intellectũ opinionis tertiæ, sed in generali, Hoc est corpus meũ, nullo nomine appositio à parte subiecti, sed solo pronomine, quod significat substantiam in communi sine qualitate, id est sine forma determinata alicuius speciei, vel indiuidui. Expositio articuli. ¶ Materia huius articuli subobscura est, sed scitu necessaria. Vnde ad clarum rei intellectum duæ sunt hic conclusiones ante istas sancti Thomæ præmittendæ. Prima responsiua quæstionis, quam ipse non posuit in forma: scilicet, Formæ consecrationis sunt veræ, proferuntur nanq; ex persona Christi, qui de se dicit Ioan. 14. Ego sum veritas. Item, quia operantur, vt proximè dictum est, virtute significationis, id scilicet faciendo, quod significant. Quocirca nisi veræ essent, nihil efficerẽt. ¶ Secunda conclusio ex hac manifestè consequitur: scilicet, prædictas formas non posse accipi significatiuè & assertiuè quasi assertas à sacerdote ex sua propria persona: esset enim tunc sensus, in sacramento esse suũ ipsius proprium corpus, ac perinde sanguinem, quę blasphemat esse falsitas. Fit ergo cõsequens, vt in vno trium sensuum sint accipiendæ: videlicet, aut solùm recitatiuè & materialiter, aut assertiuè, quasi prolatæ à sacerdote ex persona Christi, sed non recitatiuè. Et tertiò sic assertiuè, vt etiam recitatiuè. ¶ Primam opinionem celebrẽ fecit autoritas Innocentij, qui eius fuit autor. Ait quippe libr. 4. de mysterio missæ cap. 17. q̃ sacerdos nihil demonstrat, cùm illis verbis non vtatur enunciatiuè, sed recitatiuè, quemadmodum qui legit verba illa Christi. Ego sum vitis vera, &, Ego sum lux mundi, non de se loquitur, sed materialiter recitat verba Christi. Glossa decreti. Eandem opinionẽ sequitur glossa

Decreti

Universidad de Deusto Biblioteca

Decreti super cap. Timorem. de consecra. d. 2.

Durandus. & Scotus.

Cui subscribit Duran. in. 4. d. 8. q. 2. Et videtur eodẽ loco assentiri Scotus, quamuis id nõ tam clarè per eius verba constet, an in illa perstiterit. Maioris quoq; eadem dist. idem tenet.

Reliqui Theologi.

Reliqui verò Innocentiũ aliàs celeberrimũ doctorem in hac parte deserunt, dicentes ꝙ verba accipiantur personaliter, vt Alexãder. 4. p. q. 33. mẽb. 3. ar. 2. Et Bonauentura d. 8. in. 2. par. distinctionis ar. 1. q. 1. & Ricar. ar. 3. q. 1. Et Marsilius in. 4. q. 6. ar. 1. Atq; omnes vtũtur rationibus D. Thomæ. Nã si, Hoc est corpus meũ, acciperetur materialiter, non applicaretur ad hanc materiã, sed recitarentur tanquã prolata super materiam, quã Christus consecrauit: & ideo nõ accederet verbum ad elementum, vt fieret hoc loco cõsecratio.

Durandus.

Respondent autem Duran. loco citato, & Gabriel in can. lectione 48. ꝙ etsi accipiãtur materialiter, nihilominus per intentionem sacerdotis applicãtur ad materiam, quã habet præsentem per Dei virtutẽ cõsecrandam. At verò profectò solutio nulla est. Quoniã tenendo, vt verè res habet, formã cõcurrere ad cõsecrationem, nõ satis est ex intentione sacerdotis applicari ad opus, sed necesse est vt significet id quod efficit: quando quidem virtute significationis operatur. Si autem acciperetur materialiter, profectò nõ magis significaret illũ panem sacerdoti præsentẽ conuerti in corpus, q̃ quẽcunq; alium. Adde, ꝙ cùm sacerdos in persona Christi pariter cõcurrat ad consecrationem, fit vt debeat affirmare & enunciare quod facit, atq; adeò significatiuè illa verba ꝓferre. Et cõfirmatur, quia in reliquis omnibus sacramentis minister vtitur forma assertiuè & significatiuè, Ego te baptizo. Ego te absoluo. Fit ergo vt in hoc, quod est omnium prestantissimum simili modo loquatur. ¶ Secunda verò ratio S. Thomæ, scilicet, ꝙ in consecratione, qua Christus cõsecrauit, eadem redit ambiguitas, quid pronomen demonstret, nõ militat contra Innocentium, sanè qui tenet non consecrasse per illa verba, sed ꝙ porrexisset tunc corpus antea consecratum: quare ipsissimum tunc corpus demõstrauit. At quia hoc satis suprà expugnatum est, non est dicendum, nisi ꝙ Christus eisdem verbis consecrauit.

Nouũ argu.

Vnde & nouum argumẽtum sumitur, contra ipsum, quòd si ecclesia ob id his consecrat verbis, quòd Christus eisdẽ consecrauit, intẽtionem habeat loquendi, quomodo ipse locutus est, videlicet, vt sacerdos in eius persona enunciet asseratque dicens, Hoc est corpus meum, vt pote in quod panem cõuertit.

Argument.

¶ Contra hoc autem arguitur. Sequeretur nullum esse prorsus discrimen inter modos loquendi hîc & in cæteris sacramentis: nã in cæteris sacerdos etiam loquitur in persona Christi, hoc est tanquam eius minister, dicens, Ego te baptizo, in nomine patris &c. Respondetur, latissimum esse discrimen: nam loqui tanquam ministrum Christi, non est nisi loqui per potestatem, quam ab eo accepit, sicut prætor tanquam regis minister ius dicit, & ideo vtitur pronomine ego. Loqui autem in persona Christi est, quòd quis induẽs illius personam loquatur, sicuti in comœdia ille loquitur, qui induit alterius personam, scilicet, Chremetis aut Daui. Quemadmodum angelus Exodi. 3. legitur de rubo locutus Moysi repræsentãs Dei personam, Ego sum Dominus Deus tuus &c. Hoc ergo modo loquitur sacerdos, dum cõsecrat tanquam Christus. Quare non dicit, Ego.

Pro Inno[centio] argu[mentum].

¶ Arguitur autem in fauorem Innocentij. Sacerdos ante cõsecrationem præmittit illa verba, Qui pridie quàm pateretur accepit panem, &c. & benedixit dicens, Accipite & manducate: duo hæc postrema materialiter sumuntur tanquam à Christo prolata: cùm ergo sub eodem tenore subiũgatur, Hoc est enim corpus meum, fit vt & ista quoque materialiter accipiantur. Respondetur, vt benè Marsilius loco citato, quòd sacerdos omnia præcedentia vsque ad, Accipite, significatiuè profert referẽdo Christi gesta: scilicet, Accepit panem & eleuatis oculis in cælum benedixit, fregit & dixit: atq; adeò, Accipite & comedite, materialiter accipit. Sed deinde personam induens Christi significatiuè, asserendo enũciat, Hoc est corpus meum, id demonstrãdo, quod coram se habet. Et quidem hactenus probè dicit. Et est indubitata sententia S. Thomæ, & omniũ, quos suprà citauimus. At quatenus insinuat sic accipi verba formæ significatiuè & assertiuè, vt non accipiantur recitatiuè, contradicit S. Thomæ dicenti, ꝙ profert sacerdos illa recitatiuè, quasi à Christo dicta, sed nihilominus significatiuè.

Opu. S. Th.

Quare non impugnat Innocentium quantum ad hoc quòd ait accipi recitatiuè, sed quãtum ad hoc quòd accipiantur materialiter. Quod quidem assertum D. Thom. inde probatur, quòd reliqua sacerdos recitat tãquam à Christo dicta, & cum ille simul dixerit, Hoc est corpus meum, fit vt hoc quoque sacerdos recitet tanquam ab eo dictum. Et confirmatur. Ecclesia adiecit illam particulam, enim, quæ non est apud Euangelistas ad coniungendum verba illa cum præcedentibus, quasi Christus dixisset, Comedite: quia hoc est corpus meum. Et arguitur tertiò.

Si verba illa formæ sacerdos non diceret recitatiuè, tunc falsum esset verbũ præcedens dixit, nam illud fertur, in totum sequens, Accipite, Hoc est, &c. atq; adeò ad eius veritatem requiritur, quòd eadem verba, quæ dixit, recitentur. Responsio nanque Marsilij: scilicet, ꝙ accipitur in hoc sensu, dixit similia verba, his quæ ego dico, non castè synceritatem formæ seruat. Vult ergo S. Th. quòd simul accipiantur recitatiuè, vt illa, Accipite & mãducate, nihilominus non materialiter, vt illa, sed significatiuè & assertiuè, quod aliorum, nemo quos viderim, adnotauit. Sunt ergo alij in duobus extremis: scilicet, Innocen. & Durandus ꝙ forma accipiatur recitatiuè & materialiter quasi idem sit: Alexander verò, & Marsilius, ac reliqui, quòd accipiatur significatiuè, & non recitatiuè. At verò S. Tho. medius incedens ait accipi recitatiuè cum Innocentio, sed cũ alijs, nõ accipi materialiter, sed significatiuè. ¶ Qđ si arguas. In cõmuni sermone cũ quis aliorum dicta recitat, materialiter solùm illa accipit: ergo pari modo sacerdos. Respondetur concesso antecedenti, & consequentia perempta. Et enim est hoc priuilegium huius sacramẽti ex institutione Christi, vt hîc docet S. Thomas ob id quòd illis verbis virtutem consecrandi contulit, à quocunque sacerdote cum legitima intentione super debitam materiam proferentur. Quare nil vetat quominus sacerdos referens ea, quæ Christus dixit, perueniens ad formam consecrationis eam referat tanquam dictam à Christo, & simul ex institutione ipsius, eius repræsentans personam, applicet verba ad eam, quæ sibi præsens est, materiã, enunciando, Hoc est corpus meum. Ex quo fit, vt si laicus, vel sine intentione consecrandi sacerdos ea eodem tenore, scilicet, recitatiuè proferret, materialiter acciperet. Itaq; intentio legitima facit, vt accipiantur & recitatiuè & personaliter. Et per hoc clarescit cur præcedẽtia verba, Accipite & comedite, accipiantur materialiter. Est enim causa, quòd accipiuntur recitatiuè, & non sunt pars formæ consecrandi. ¶ Sed arguitur cõtra. Ineruditus sacerdos, nesciens quid debeat demonstrare, si legitimã habeat intentionẽ verè consecrat. Imò & qui habet opinionem Innocentij & Durãdi, scilicet, ꝙ verba accipiuntur materialiter, & per consequens nihil præsens demonstrando, verè cõsecrat: ergo non requiritur, ꝙ accipiantur verba personaliter & aliqud demõstretur. Negatur consequentia: nã qui intendit facere quod Christus instituit, & ecclesia tradit, quãcunq; ignorantiam vel opinionem habeat, verè accipit formã, vt instituta est, atq; adeò in virtute accipit personaliter, & verè cõsecrat.

Argumentũ Duran.

¶ Aliter arguit Durãdus. Si forma calicis proferretur à sacerdote significatiuè, etiam si proferatur in persona Christi, sequeretur esse falsam pro illa particula, qui pro vobis effundetur: quoniã iam nunc nõ est effundendus, attestãte Paulo, ꝙ Christus semel mortuus est, & iam nõ moritur. Respõdetur, argumentũ esse optimum contra Alexandrũ, & Marsilium & alios negantes nõ accipi recitatiuè. Nos autẽ dicimus, ꝙ licet forma accipiatur significatiuè quatenus per eam enũciatur, Hoc contentũ sub his speciebus vini esse sanguinẽ, nihilominus adiectio illa: quia recitatur tãquã dicta à Christo, refertur ad tempus, quo ipse cõsecrauit.

Circa secũdã cõclusionẽ de significatiõe formæ.

¶ Circa secũdam cõclusionem est dubium Scoti loco citato dist. 8. q. 2. contendentis verbũ propositionis significare momentum ipsum, in quo profertur. Quare è rigore, inquit, sermonis dum dicimus, Hoc est corpus meum, verbum cõsignificat illud tempus quãdo non est facta cõsecratio, atq; adeò de rigore forma esset falsa. Sed tamẽ ex intentione & determinatione proferentis: quia scilicet sacerdos illud profert pro instanti terminatiuo, redditur vera. At verò Aristoteles primo lib. Periherme. cõtrarium docet. Verbum enim, inquit, significat cõpositionem, quam sine extremis intelligere non est. Ex quo fit, vt legitimum significatum propositionis nõ nisi prolatis extremis percipere possimus. Et confirmatur secũdò. Qui audit, Homo est, pendulus mente expectat prædicati prolationẽ: nam si illic sistatur, solùm significatur existentia hominis, cũ autem additur, doctus vel indoctus, iustus vel iniustus, aliũ audiens conceptũ format. Colligitur ergo ꝙ non solùm ex virtute intẽtionis proferentis, sed ex vi significationis nõ significat perfectã rerum cõpositionem vsq; ad cõpletam prolationem. Quare verbũ non consignificat nisi tẽpus: vel momẽtũ quod est eiusdem prolationis terminus. Et arguitur tertiò. Istę propositiones, Ego taceo, Nihil dico, &c. nõ solùm ex intentione proferentis, sed ex rigore sermonis sunt veræ: ergo nõ significant, nisi pro momento terminatiuo: nã dum proferuntur falsę sunt. Quare & forma cõsecrationis, Hoc est corpus meũ, virtute sermonis est vera licèt non verificetur nisi pro instanti terminatiuo. ¶ Quòd si cõtra arguas. Propositio dũ est, tunc significat: est aũt dũ profert: ergo tunc significat, atq; adeò est vera vel falsa. Respõdetur primò ad minorẽ, ꝙ res successiua si sit cõtinua in quocũq; instãti cõtinuatiuo tẽporis

Universidad de Deusto
Biblioteca

poris est, vt nũc est hora quinta, & dies Iouis: quia partes continuantur ad hoc instans: si autem non est continua, vt est oratio, cuius vna dictio non continuatur cum altera, non est nisi toto tempore prolationis. Nunc ergo ad maiorem respõdetur, quòd licèt toto tempore partes significent sua partialia significata, nihilominus tota propositio non significat, nisi pro instanti terminatiuo, & tũc est vera, vel falsa. ¶ Tertia verò conclusio: quæ tangit, pronominis demõstrationem, in maiori opinionum turba versatur, sunt enim tot capita, quot sensus. Quidam enim volentes vt pronomen panem demonstret, verbum mutãt. Vnde Bonauẽtura loco citato ait, verbum, est, accipi loco illius, quod est, fit, vt sit sensus, Hoc fit corpus meum. Hoc tamen (salua autoritate grauissimi doctoris) est nimium formã inuertere, aliter quàm ea Christus vsus est. Itẽ, vt artic. 2. probauimus, & S. Thom. ostendit, cùm conuersio fiat in instanti, non debet exprimi per fieri, sed per factum esse. Ad hæc. d. 9. q. 2. art. vltimo ostendimus, non esse concedendum, quòd panis sit corpus, eo quòd nullum manet subiectum vtrique extremo commune. Marsilius verò loco citato ait sensum esse, id in quod hoc (scilicet panis) conuertitur, est corpus, quam opinionem falsò impingit Ricardo, cùm ille patenter adhæreat opinioni S. Thomæ. Et re vera locutio illa est ad rem inepta, tum quòd illa forma Christus non est vsus, tum quod illa non est practica & operatiua, significat enim conuersionem in actu signato per verbum conuertitur, cùm tamen vt sit practica debeat significare illam exercẽdo & faciendo, sicut, Fiat lux. Okam verò quodlibet. 2. quæst. finali dicit pronomen demonstrare corpus, & ideo, est, accipi pro, erit, puta, Hoc erit corpus meum. Sed illa non est forma Christi, imò contraria phrasi illius. Loquebatur enim vt homo dicit amico, Accipe, Hoc est perdix. Item quia illa perinde valet, ac si dicas, corpus meũ est corpus meum: quæ quidem forma, vt bene hic ait S. Thomas, nõ est operatiua: sed merè speculatiua: quia non denotantur duo extrema, quorum alterũ fiat ex altero, quare absq; vlla consecratione est vera. Maioris tenens quòd sacerdos nihil demõstrat, quia accipit materialiter: ait cum Innocẽtio quòd Christus per illa verba non cõsecrauit, nam prius corpus cõsecratum erat. Quare dum illud porrexit apostolis non demõstrat id, quod habebat in manibus, sed corpus suum, quod sedebat ad mensam. Verum tamen hoc est recitatu indignum: manifestũ enim est, quòd demonstrabat id, quod habebat in manibus, & quod erat verum, etiam si corpus illic non adesset, sed anima eius separata à corpore id dixisset. Alioqui discipulos decepisset, qui putabant corpus suum sub figura panis illis offerre, vt impleret quod dixerat, qui mãducat meam carnem, & bibit meũ sanguinem &c. Quæ enim rerum consequentia erat, Accipite & comedite, Hoc, quod videtis vobiscum sedere, est corpus meum? Et Alexander. 4. par. quæst. 33. memb. 3. ar. 2. ait sensum esse, Quod significatur per hoc: scilicet, per panem, in quod est conuertendus, est corpus. Est autem molestũ huiusce modi formas ei, quæ legitima est, tam difformes recensere, ¶ His ergo prętermissis Scotus loco citato, & hic Caietanus conueniunt cum Okam, vt demonstretur singulariter corpus: non quidem determinatè sub illo conceptu, corpus. Sed Scotus ait, quòd demonstratur sub illo conceptu trãscendenti ens, vt sensus sit, Hoc ens est corpus meum, Caietanus verò sub illo conceptu, substantia, vt sit sensus, Hæc substãtia est corpus meum. Sed est attentè speculanda alia differentia Caietani ab Scoto in hac demonstratione. Sustinet nanque opinionem illam, quam docuit quæst. 75. art. 4. Videlicet, eandẽ omnino substãtiam, quæ est panis, esse postea corpus. Quare secundùm ipsum eadem ipsa substantia panis demõstratur, quæ in instanti terminatiuo est corpus: sicut quæ pro nũc est calidum postea est frigidum. Illam autem opinionem illic satis cõcussimus, & (vt arbitror) exclusimus. Fateor nanque me nescire quis eam possit vllo modo concipere, vt suspicẽtur esse veram. Et tamen hic putat esse opinionem Sancti Thomæ, quod aliter rem habere illico mõstrabimus. De hac ergo opinione nihil amplius. ¶ Scotus verò licet de sacerdote nõ satis liquidè loquatur, proferat ne verba materialiter an significatiuè, de Christo tamen dum consecrauit, vel si modò consecraret, ait quòd non nisi corpus suum singulariter demonstraret: tamen sub conceptu entis transcendenti. Atque adeò idem secũdum cum dicendum si sacerdos formam accipiat significatiuè. Et illo modo censet peracutè ad argumentũ respondere, quod hic facit S. Th. contra tertiam opinionem: scilicet, quòd si demonstraretur corpus, sensus esset, Corpus est corpus: quare non esset practicus, sed speculatiuus. Negatur enim illũ esse prorsus sensum. Sed significat, inquit, hoc ens fieri hoc corpus. Nam licet tam subiectum quàm prędicatum supponant pro eodem corpore, nihilominus alius est conceptus subiecti, atque alius prædicati: imò conceptus vniuersalis est prior natura. Cùm enim aliquid à remotis videmus, ordine quodam priùs concipimus esse corpus quàm animal, & animal quàm hominem. Ob idq; cùm dicimus, Hoc ens est hoc corpus, cõcipimus quasi duo extrema, vt hoc ens fiat hoc corpus. ¶ Contra hoc aũt arguitur. Cõuersio sacramentalis est realis: scilicet, rei vnius in aliam: ergo in forma, quæ illam efficit, demonstratio pronominis debet esse ex sua significatione indifferens ad supponendũ pro duobus: Illi autem conceptus, hoc ens, & hoc corpus licèt ordinẽ habeant in intellectu, singulariter tamen ambo, vt Scotus fatetur, supponunt pro hoc indiuiduo corpore: ergo demonstratio non est apta, vt forma sit practica denotans conuersionem vnius in alterum. Sed recidit in opinionẽ Okam, ac si dicat, Hoc corpus est corpus meum. ¶ Secũdò explicatiùs arguitur. Illa propositio, Hoc ens est hoc corpus, vtrobique demonstrato corpore, absque vlla cõsecratione est vera, etiam si proferretur à laico, qui nullam facit consecrationem: ergo virtute illius significationis nulla significatur cõuersio vnius in aliud, atque adeò non est practica, sed merè speculatiua. ¶ Est ergo opinio S. Thom. pronomen illud demõstrare id, quod continetur sub illis speciebus, vt, id quod continetur, sit cõceptus cõmunis, & indifferẽs ad supponendum pro pane & pro corpore, quæ sunt duæ res & pro quocunq; alio, quod illic cõtineretur. Quare hoc facit per illam formã sacerdos virtute Dei, vt hoc quod cõtinetur sit corpus, cũ antea esset panis, ex quo fit corpus. Perspice planũ discrimẽ inter Sanctũ Thomã, & Scotũ & alios. Nam secũdùm Scotum, etiã si laicus, qui nõ cõsecrat, diceret, Hoc ens est corpus, verum diceret, quia speculatiuè idem de eodẽ enunciat. Sed tamen si pronomen demonstret, vt vult S. Thom. falsum, diceret, & sacerdos verum, quia facit, quod dicit. Atq; hæc est opinio Ricardi loco citato. d. 8. ar. 3. q. 1. & Durandi: nam etsi dicat sacerdotem materialiter accipere verba, ait nihilominus, q̃ Christus cùm consecrauit, demonstrauit in genere id, quod continetur sub speciebus. ¶ Arguit aũt Caietanus primò, q̃ opinio sua sit S. Thomæ propter verba postrema articuli, vti ait Sanctus Thomas, q̃ pronomen in forma consecrationis significat substãtiam in cõmuni sine qualitate, id est, sine forma determinata. Quod ipse glossat, id est, corpus singulariter sub conceptu substantię. ¶ Secundò arguitur. Si pronomen ex sua significatione esset indifferens ad res duas, tunc hæc propositio. Hoc est corpus meũ, non esset singularis, sed indefinita.

¶ Tertiò arguit loco citato Scotus quasi ad idem. Sequeretur enim, inquit, illam propositionem in virtute esse disiunctiuã. s. Hoc, vel hoc est corpus meũ, demõstratis pane, & corpore, quę quidem ante cõsecrationem erat vera, atq; adeò est speculatiua, & nõ conuersiua vnius in aliud. ¶ Ad primum respõdetur. S. Thomam nunquã cogitasse id quod Caieta. arbitratur: nẽpe, pronomen demõstrare hanc substãtiam. s. panẽ, quæ postea est corpus, sed contentum in cõmuni sub speciebus vt ipse se exponit. Hoc nanq; vocauit substãtiam sine qualitate, putà, sine specificatione ad talẽ speciem, vel indiuiduatione ad hoc indiuiduum, quantũ est ex modo significandi. Indiuiduum enim substãtiæ appellat Aristotelès quale qd. Et ideo tale pronomẽ vocatur à dialecticis singulare vagum: quia ex modo significationis vagatur ad multa, ad differentiam singulariũ nominum, Petrus, & Paulus, quæ dicuntur singularia determinata. Et est quodammodo simile in suppositione, quam vocant, accõmodam. Hæc herba crescit in horto meo, quæ significat speciem huius herbæ. Sed cõmodius exẽplũ est, si Deus tribueret virtutẽ meis verbis faciendi ex argento aurum, & ostenderem bursam argento plenã dicens, Hoc est aurũ: Pronomen tũc demõstraret contentũ in hac bursa quod ex argento fit aurum. Et accedit congrua explicatio Ricardi. Nomen enim & pronomen secundũ grammaticos nõ cõsignificat tempus, sed verbo id competit, quare demonstratio per se pronominis abstrahit à tẽpore: scilicet, & quo profertur pronomen, & quo terminat totius orationis prolatio. Quia re vtranq; substãtiã significat, pro qua item posset supponere. At quia verbum, vt dictum est in secunda propositione, consignificat tẽpus terminatiuũ orationis, virtute eiusdem verbi trahitur suppositio pronominis ad corpus. ¶ Et per hoc respõdetur ad secundũ, q̃ licet illud pronomen ex vi significationis faciat propositionem indefinitam, tamen quia virtute verbi restringitur & trahitur ad supponendum pro corpore, est singularis. Vnde ad tertium negatur, quòd æquiualeat illi disiunctiuæ, Hic panis, vel hoc corpus est corpus meũ: quia vtrunque pronomen est singulare determinatum. Et ideo secunda pars erat vera sine consecratione, & prima sic falsa, vt nequeat per consecrationem fieri vera. Hæc autem, Hoc est corpus meum, simul dum legitimè à

Pronominis demõstratio

Bonauẽtura

Marsilius.

Okam.

Maioris.

Contra Caietanum

Scotus

Probatur dicto Sco.

Contra S.

Contra Caieta.

sacerdote profertur, suã efficit veritatem.

Primum argumentum. ¶ Primum argumentũ S. Tho. est. Quando ꝓfertur pronomen demonstratiuũ consecrationis, non est illic nisi substantia panis, quia conuersio non fit, vsq; ad vltimum instans prolationis verborum: sed nunquam verum est panem esse corpus: ergo illa est falsa, Hoc est corpus. Respondetur cõcessa maiore, non tamen demonstratur hic panis in sua propria natura, sed substantia, quæ illic continetur, abstrahendo ab illo tempore, quo pronomen profertur, vt satis expositum est.

Secundũ argumentum. ¶ Eodem modo respõdetur ad secundum quando arguitur. Pronomen facit demonstrationem ad sensum: ergo demonstrat species, quæ tamen nunquã sunt corpus. Negatur cõsequentia. Non enim ob id dicitur demonstratio ad sensum, ꝙ species sensibiles demonstrentur, sed quia demonstratur cõtentum sub illis, quod prius erat panis, & postea est corpus. Caue hic tamen à sensu Caietani, scilicet, vt cogites eandem numero substantiam, quæ prius erat panis postea esse corpus, sed sicut dicimus, quod prius erat vinum, postea est acetum, & quod prius erat lignum, postea sunt cineres.

Tertium argumentum. ¶ Tertiò arguitur. Verba consecrationis, vt dictum est, sua significatione efficiunt cõuersionem panis in corpus: sed causa effectiua debet esse prior suo effectu: ergo significatio verborũ præintelligitur conuersioni: sed ante cõuersionem est falsa: ergo simpliciter est falsa. Respondetur, quòd significatio verborum solum præintelligitur conuersioni ordine naturæ, sicut causa naturaliter est prior effectu: nõ tamen ordine temporis: quia simul habet secum suum effectum, atq; id ad eius veritatem

Argument. sufficit. ¶ At quia solutio non satis rem explicare videtur, arguitur sic. Si illa propositio est causa conuersionis, vel est causa quatenus est vera, vel quatenus est falsa, vel prius natura, quàm sit vera vel falsa, non potest responderi, quòd quatenus est falsa: aliàs dicendum esset ꝙ semper est falsa, vel quòd mutatur de falsa in veram, quorũ vtrunq; est erroneum: si autem est causa inquantũ est vera, tum cùm omnis causa saltem natura debeat præcedere suum effectum, fit vt prius natura sit vera, quàm contentum sub speciebus sit corpus. Consequens tamen est falsum: nam cum id ipsum illa propositio significet, necesse est, vt prius natura res ipsa sic se habeat putà, vt contentum sub speciebus sit corpus, quàm illa sit vera. Nã vt. 1. Perihermenias autor est Arist. ab eo quod res est, vel non est propositio est

Sco. opinio vera vel falsa. ¶ Scotus loci citato licèt hoc argumentum non faciat, tenet illam propositionem esse causam conuersionis, inquantum est signum eandem conuersionẽ præsignificans, quæ quidem significatio præcedit natura conuersionem, non tamen inquantum vera vel falsa, sed inquantum neutra. ¶ At pro fectò naturæ ipsi significandi propositionis repugnat, in aliquo priori significare, & nec verè nec falsè: nam de intrinseca eius natura est alterutro istorum modorũ rem enunciare. Et ideo responsio colligitur ex doctrina præsenti S. Thomæ, videlicet, formam cõsecrationis esse causam cõuersionis, inquantũ est propositio vera, neque hoc dubitare licet, quandoquidem virtute veræ significationis id efficiat. Supponimus ergo ꝙ simul tẽpore: nempe in eodem instanti, vt suprà expositum est, incipit & illic corpus esse, & propositio esse vera. Quare non datur instans, in quo vnum sit sine alio, sed solùm disputatur de priori natura: hoc aũt nihil dicit nisi causam, scilicet, ga hoc est, illud est. Respondetur ergo ꝙ in diuersis generibus causarum Arist, docet vnum esse prius altero: & vice versa. Introitus enim aëris aperientis fenestrã priùs natura est in genere causæ efficientis, q̃ fenestra aperiatur: quoniã intrando illam aperit. Et tamen in genere causæ materialis prior est apertio, q̃ introitus aëris: nam nisi aperiretur fenestra, non pateret aëri ingressus. In re ergo præsenti, quia conditio propositionis practicæ est, ꝙ sit causa suæ veritatis, illãq; secum adferat, fit vt in genere causæ efficientis priùs natura propositio sit vera q̃ conuersio fiat. Quod est dicere: quia propositio est vera conuersio fit. In genere aũt causæ obiectiuæ ptiùs natura est corpus illic existere, quàm propositionem esse veram. Quod est dicere: quia res ita se habet, ad æquatio fit inter rem & intellectum, in qua adequatione consistit veritas, sicuti ordine executionis prior est causa efficiens, sed ordine intentionis prior est causa finalis.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm forma consecrationis panis consequatur suum effectum antequàm perficiatur forma cõsecrationis vini.

NON defuerunt antiquitus qui dicerent, duas formas consecrationis panis & vini se inuicem expectare in agendo, ita vt prima non perficeret suum effectum ante prolationem secundæ. Quare ad refutandum illum errorẽ mouetur iste articulus. Vtrùm illud sit verum. Et respondet D. Thom. hac negatiua conclusione. Prima forma consecrationis non expectat secundam, sed statim habet suum effectũ. Probatur. Illa forma profertur per verbum præsentis temporis: ergo ad sui veritatem expostulat, vt simul cum sua significatione res significata sit: nempe, conuersio: alioquin ꝙ verbum enuncianda esset futuri temporis: scilicet, Hoc erit corpus meum: significatio aũt illic perficitur vbi completur verborum prolatio: ergo tunc est absoluta conuersio. Et confirmatur ex vsu & ritu ecclesiæ: nam protinꝰ vt corpus consecratur ante consecrationem calicis proponitur adorandum, qui quidem ritus, nisi perfecta tunc esset conuersio, idolatra re faceret adorantes. ¶ Nulla subest in hac cõclusione ambiguitas, adeò est per se certa. Et quod de consecratione corporis asseritur, id quidem & de consecratione calicis pari ratione verificatur. Si enim quis ipsum pruisquàm panem consecraret, sacramentum perficeret, enorme tamen committeret sacrilegium. Ordo enim est, vt priùs consecretur corpus. Neque verò vtrum consecrare licet absq; altero: esset quippe sacerdos in sacramentum iniurius nisi ambas species cõsecraret & sumeret, vt decretum ait Gelasij can. Comperimus. de consec. d. 2. Quocirca in concilio Toletano septimo ca. 1. sancitum est, vt si contigerit inter missarum solennia sacerdotẽ morbo aliquo corripi, alius rem sacram peragat. De qua re Innoc. lib. 4. de mysterio missæ ca. 22. sermonẽ habuit. & cap. 23. dicit, ꝙ vbi non est copia vini, nullatenus est consecrandũ corpus.

¶ Argumentum potissimum, quo patroni allegati erroris seducebantur, est quod hic facit S. Thom. Sicut per consecrationem panis incipit esse corpus Christi sub eius speciebus, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis: ergo si prior consecratio effectum ante posteriorem haberet, esset corpus in sacramento sine sanguine, atq; adeò non esset verè sicut est in cælo. Ad hoc autem plærunque in superioribus responsum est, quod sub speciebus panis est corpus ex vi consecrationis, & sanguis ex concomitantia: & sub speciebus vini vice versa, quare vtrobique est integrum.

¶ Secundò, Duæ istæ consecrationes videntur se habere vt tres mersiones baptismi: sed vbi baptismus sub trina mersione celebratur non habet effectũ vsq; ad vltimam: ergo neq; hic prima sine secunda. Negatur maior, nam istæ consecrationes licèt faciant vnum perfectum conuiuium ex cibo & potu, nihilominus vna est perfectus cibus, & altera perfectus potus. Quare vtraque per se habet suam perfectionẽ: mersiones aũt sunt sicut partes, quæ ad vnum effectũ ordinantur. Et ideo quando intentio intercedit baptizãdi non nisi per omnes, effectum non habent nisi simul. Et idem est de verbis, ex quibus cõponitur forma consecrationis corporis. Ordinantur enim ad vnũ cum effectũ, & ideo non habent effectum, nisi absoluta omnium prolatione.

QVÆSTIO SECVNda de effectibus huius sacramenti.

S. Thom. 3. part. quæst. 79.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm per hoc sacramentum conferatur gratia.

MERSIMVS tandẽ ex dialectice metaphysiceq; scopulis, quos ad declarandã mirabilem huius sacramenti cõuersionem, euitare nequiuimus. Excepit ergo nos iam gratissima planities effectuum eiusdem sacramenti, qui sunt numero sex: nempe collatio gratiæ, adeptio gloriæ, delictorum mortaliũ expiatio, & venialiũ abstersio, ac pœnæ propteritis peccatis debitæ condonatio, & præseruatio à futuris. Quos quidẽ partus germinat qua ratione est sacramẽtum. Nam quatenus sacrificium habet præterea, vt sit pro illis, pro quibus offertur, satisfactio.

¶ Quæritur ergo primum, vtrùm per ipsum conferatur gratia. Ad quod respõdetur affirmatiua conclusione. Hoc sacramentũ gratiã confert. Ait quippe Dominus Ioan. 6. Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: vitam autem spiritualem nemo, nisi per gratiam, adipiscitur. Quatuor verò sunt capita, quibus huic sacramento munus hoc competit. Primum scilicet, ac præcipuum ex eo qđ continet quod est Christus. Qui quidem sicut in mundo visibiliter apparens vitam ei cõtulit gratiæ, secundùm illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est: ita &

Universidad de Deusto
Biblioteca

in hominem sacramentaliter ingressus eandem operatur, iuxta illud Ioan. 6. Qui mãducat me, viuet propter me. Vnde Cyrillus in epistola concilij Ephesini, quod refertur de consec. d. 2. can. Necessariè viuificãtem. inquit, Dei verbum vniens seipsum propriæ carni, fecit ipsam viuificatiuam. Decebat ergo cũ nostris quodãmodo vniri corporibus per sacrã eius carnem & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictionem viuificatiuã in pane & vino. Secunda ratio sumitur ex eo, qđ id hoc sacramento repræsentatur, scilicet, ex passione Christi. Effectus enim, quem passio fecit in toto mundo quantùm ad sufficientiã, habet quoad efficaciam sacramentum hoc in singulis hominibus. Vnde Chrysostomus super illud Ioan. 19. Continuò exiuit sanguis & aqua. Hinc ait, suscipiunt principiũ sacra mysteria. Cùm ergo accesseris ad tremendum calicem, vt ab ipsa bibiturus Christi costa, ita accedas. Quare Dominus Matth. 26. Hic est, inquit, sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Tertiò idem effectus pensatur ex vsu, & modo huius sacramenti, quod dispensatur sub forma cibi & potus. Caro enim, inquit, mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Quapropter omnes effectus, quos corporeus cibus & potus exhibet in vita corporea, præstat & hoc sacramentum in spirituali: scilicet, sustentare, augere, reparare, & delectare. Quamobrem Ambros. lib. de sacrament. Iste panis est vitæ æternæ, qui animæ nostræ substãtiã fulcit. Quare idem huius sacramenti effectus deprehenditur ex speciebus, quibus traditur, scilicet, panis & vini. Vnde Aug. super eodem loco Ioã. 6. Dominus noster corpus & sanguinẽ suum in eis rebus commendauit, quæ ex multis ad vnum aliquid rediguntur. Panis enim ex multis granis vnus fit, & vinum ex multis acinis confluit. Vbi fidelium gratia vnitatis designatur. Ob idq; ait alibi super eundem Ioan. O sacramentum pietatis, o signum vnitatis, o vinculum charitatis.

Expositio articuli. ¶ Si cui forte articulus hic superuacaneus appareat, ob id, quòd dist. 1. q. 3. in genere de cũctis sacramentis disputatum est, quemadmodum per omnia gratia conferatur, meminerit illic etiam D. Thomam adiecisse, quòd quanuis omnium gratia eadem sit quoad essentiã, nihilominus est multiplex quãtũ ad effectuũ varietatem. Atq; adeo operæpretiũ est in singulis adnotare, quisnam sit vnuscuiusq; proprius. Præterquã, quòd vltra communes rationes omnium conferẽdi gratiam sunt in singulis peculiares, vt in præsentiarum S. Th. ostendit. Adnotauit autem Durand. in 4. dist. 12. q. 4. q aliud est quærere de effectu huius sacramenti, & aliud de effectu, quem materia cõsecrata facit in suscipiente: nam sacramentum istud consistit in sola consecratione materiæ, licèt nullus subsequatur vsus. Potuisset tamen illam adnotationem excusare: quippe cùm effectus sacramenti nullus sit, nisi quem facit in suscipiente: nam species consecratæ continentes corpus existentiaque corporis & sanguinis sunt quidem effectus consecrationis, non tamen sacramenti: quia consecratio non est sacramentũ sed causa sacramẽti, quod est corpus & sanguis sub speciebus, cuius ideo sacramenti effectus non est, nisi gratia. Neque verò solum augmentũ gratiæ. Quare S. Tho. non quærit, vt Durandus & alij, vtrũ effectus huius sacramenti sit augmentum gratiæ, sed vtrum sit gratia: quia etiam per se ei conuenit collatio primæ. vt in solutione primi videbimus. Propria ergo species gratiæ huius sacramenti, vt eadem di. q. 6. videbimus, est nutritio, atq; adeò conseruatio spiritualis vitę, cuius generationem baptismus, augmentum verò, confirmatio nobis præstitit.

¶ Fuit autem Messalianorũ hæresis vt libr. 7. histo. tri. cap. 11. refertur, dicentium diuinum cibum huius sacramẽti nec prodesse quicquã nec lædere. Contra quos stat firmissima non solùm scholastica conclusio, sed & catholica fides, quòd sit spiritualis refectiò per gratiam. Huc enim alludunt verba Christi, Qui manducat meã carnem & bibit meum sanguinem habet vitã æternã, & in me manet & ego in illo, & caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, & similia. Præterea & ecclesiasticis sanctionibus confirmatur, vt patet in dicta epistola Cyrilli concilij Ephesini, & in concilio Florentino, vbi habetur effectum huius sacramenti esse adunationem hominis ad Christum. Quare sumentibus, inquit, gratia augetur. Et subduntur verba hic S. Tho. scilicet, Omnem effectum hic locum habere, quem cibus & potus habent vita in temporali: videlicet, sustentando, augendo, reparando, delectando. Et subiunguntur Vrbani verba dicentis. Gratiam saluatoris nostri recensemus memoriam, à malo retrahimur, cõfortamur in bono, & ad virtutum & gratiarũ profectus incrementum. Virtus enim alimenti est restaurare illud humidi, quod calore naturali consumitur, & ideo dicitur reficere, & sustentare, ne homo decidat in morbũ & mortem. Et pariter gratia huius sacramenti sustẽtat

Durandus

Autor.

Cõclusio catholica.

Vrbanus

tat spiritualem vitam ab spiritualibus peccato morbis, & sustentãdo indies vires auget, iactu rasq; & languores venialium peccatorum reparat: quinuerò & ruinas, quas mortalia pcedentia, à quibus resipiscimus, fecerant. Et sic per modum refectionis delectat: quia per huiusmodi gratiam homo, quasi spirituali cibo saginatur, & potus dulcedine inebriatur.

¶ Ad hæc id etiam adnotandum qp hoc sacramentum non tunc dum perficitur, id est, consecratur, neq; dum tanquam sacrificium offertur, gratiam confert, sed vsu dum sumitur: iuxta verbum suprà citatum. Qui manducat me, viuet propter me, & Nisi manducaueritis, &c. Quapropter scire expedit quantum sit tẽpus, quo sacramentũ gratiam conferre potest. Ad quod Caietanus in præsentiarum respondet, nõ solùm tẽpore, quo est in ore, aut in gutture, sed toto, quo in stomacho durant species posse virtute sacramẽti conferri gratiã. Consentit Maioris dist. 9, argumento. 5.

Tempus collationis gratiæ. Caietanus.

Reprobatio

¶ Hæc autem opinio non apparet vndequaque vera. Primo, quia vel intelligunt toto illo tempore si homo est dispositus, sacramentum continenter conferre, augereq; iugiter gratiã. Atq; hoc dicere non possunt: quia gratia sacramentalis in instanti producitur. Præterquàm, quòd inde fieret consequens auctiorẽ gratiam sacramentalem ei impertiri, qui maiorem hostiam suscipit, atque ei, qui ob imbecillitatem stomachi tardius digerit: quia prolixius est tempus collationis gratiæ. Aut intelligunt, vt Maioris insinuat, & Caietanus dicere debet, qp cùm non nisi certus gradus cuiq; sacramento respondeat, illo percepto, nõ amplius virtute sacramenti augetur. At tanquã suæ opinionis consequens, confitentur, quòd si dum homo sacramentum deglutit obicem habeat mortalis culpæ, cuius illico antequam species digerantur eum pœniteat, gratiam sacramentalem, quam priùs propter obicem non receperat, tunc recipiet. Vnde rursus cõfitentur consequi, vt quispiam recipere possit sacramentum in peccato mortali, atq; adeò vt perceptio ipsa sit mortalis, & nihilominus virtute ipsius recipiat vitalem gratiã, quæ qui dem profectò confessio non nihil absurditatis præ se fert. ¶ Sed arguitur secundò. Vnicuique sacramento signandum est pũctum, quo suum fortiatur effectum, quod quidem punctum est instans illud & momentum, quo perficitur applicatio: ista autem opinio nullum assignat, nisi latum tempus.

¶ Tertiò id euidentiùs explicatur. Sacramentum hoc gratiam cõfert per comestionem & potũ: ergo illo adæquato momento, quo perficitur comestio, confertur gratia. Sicut in baptismo illo momento, quo perficitur verborũ prolatio. Ex quo fit, quòd dum est in ore, etiã si fit sumptum cum intẽtione deglutiendi, nõ habet suum effectum: nam si expueretur, falsum esset dicere contulisse gratiam. Item quia masticare propriè nõ est comedere, sed deglutire. ¶ Colligitur ergo vt instans collationis gratiæ huius sacramẽti sit illud, quo primum verùm est dicere, Comestum est: scilicet, guttur aut gulam transiuit. Nam & eius applicatio comestio est, & illic applicatio perficitur. Vnde si illo tunc momento suscipiens nõ habet obicẽ culpæ, illic suscipit sacramenti gratiam. Si aũt tunc habet obicẽ, licèt antea vel pòst fuerit bene dispositus, habebit quidem gratiam virtute meriti & operis operantis; nõ tamen virtute operis sacramẽti. ¶ Et quarto arguitur. Digestio specierũ nec est sumptio neq; vsus sacramenti, neq; actus pro tunc spõtaneus, sed merè naturalis, ergo virtute illius nõ est censendũ gratiam conferri.

Sententia autoris.

Obiectorũ solutio.

¶ Argumento tũ verò in fauorẽ Caietani primum est. Locus ille Ioan. 9. Quandiu sum in mundo, lux sum mundi: hoc tamen applicare ad existẽtiam in stomacho, nihil rei cõsonat: loquebatur enim Christus de luce suæ doctrinæ & exemplorũ. ¶ Secundò arguitur. Cibus & potus corporalis quandiu est in stomacho prodest: sed hoc sacramentũ sumitur per modũ cibi & potus, & durat in stomacho: ergo toto illo tẽpore prodesse poterit spiritualiter. Negatur consequentia: est enim discrimen, qp cibus corporalis nõ prodest dum sumitur, sed dum digeritur: quia tunc cõuertitur in substãtiam aliti. Effectus aũt sacramenti est spiritualis, qui subinde fit in instanti, atque adeò non quando digeritur, sed dum sumitur effectũ habet. Alioqui si instar corporalis cibi quandiu in stomacho durat corporaliter reficeret, sequeretur, qp tota illa mora semper augeret gratiam. Præsertim, qp cùm vt suprà distinct. 6. quæst. 1. de baptismo dictum est, fœlicior dispositio suscipiẽtis in causa sit, vt effectus ipse sacramenti copiosior conferatur, sequeretur, qp si in deglutione propter minorem dispositionem minor gradus collatus est, postmodũ crescente dispositione, creseret gratia sacramenti, quandoquidem dum existit in stomacho semper secundùm istos est in actuali applicatione. Atque adeò conduceret, vt digestio fieret morosiùs, quod profectò conceſſu ridiculum esset.

¶ Tertiò arguit Caietanus. Sacerdos dum sumit

Universidad de Deusto
Biblioteca

sumit propter occupationem quam habet & attentionem ad reuerentiam exteriorem ne hostia adhæreat palato, aut sanguis effundatur, non habet tunc illam contritionem, quę requiritur ad recipiendam gratiam sacramenti: quare nisi sufficeret postea illam habere, iacturam maximam faceret: nam contingeret, vt quandoq; non reciperet primam gratiã, per quam fieret ex attrito contritus. Respõdetur, hoc argumẽtum fundari in quadam eius propria opinione: videlicet, q̃ requiratur actualis deuotio ad suscipiendum sacramentalem gratiam. Quod profectò est scrupulum injicere, vbi non opus est, vt arti. vltimo apparebit.

Imò verò quando quis accedit attritus putãs se esse contritum, quanuis dum sumit non habeat actualem deuotionem: fit virtute sacramenti contritus: nam postquàm non opponit obicem, non est cur effectus sacramẽti impediatur. Sed si absit actualis deuotio, hæc sola sit iactura, q̃ non sentitur dulcedo, & gustus spiritualis: hoc enim dicit actum: quare non est timenda propter absentiam actualis deuotionis iactura in gratia. Adde q̃ non est necesse vt illa attẽtio ad actum exteriorẽ sumptionis deuotionem impediat.

¶ Subdit hìc Caietanus forsan dandum esse mediũ, vt quispiam sacramentum sumens in peccato, nec sumendo peccet, sed excusetur, ob id, q̃ diligentẽ putet fecisse indaginem, nec tamen gratiam suscipiat, ob id q̃ nõ fecerit sufficientem. Sed hæc disputatio ad distinctionem sequentem. q. 1. arti. 4. prẽpriùs pertinet, vbi de peccatore ad sacramentũ accedente disputabitur. Hoc tamen interim hìc adnotandum, q̃ qui propter obicem gratiæ illam non recipit dum suscipit sacramentũ, nũquam gradum illum sacramentalem postea recuperabit: nam vt di. 6. q. 1. dicebamus, solius baptismi priuilegium est, vt effectus per fictionem impeditus dum recipitur, postea sublata per pœnitentiam fictione virtute præteriti sacramenti redeat. Subiungit demum, q̃ neque ille, qui accedit in gratia, suscipit augmentum nisi tunc habeat actualem deuotionẽ, in cuius causæ patrociniũ quàm plurima cõgerit. Et glossat dictum S. Thomæ in arti. vltimo. præsentis quæstionis, quod cõtrariũ apparet: & ideò illucusq; disputationem differret oportet, vbi omnia eius asserta examinabuntur.

Primum argumentum.

¶ Primum argumentum S. Thomę est huiusmodi. Hoc sacramentũ est nutrimentũ spirituale: nutrimentũ aũt non applicatur nisi vi uenti, & vita nõ acquiritur nisi per gratiã, quę quidem vitalis gratia proprie cõfertur in baptismo: ergo hoc sacramentũ nõ confert primam gratiam. Neq; verò augmentũ: nam illud, vt dictũ est, cõfertur in cõfirmatione. Responsio tria habet membra. Primũ, q̃ hoc sacramentũ ex se virtutẽ habet conferendi gratiam, scilicet, primam, quia nemo sine eius susceptione vel in re vel in voto potest illam suscipere. s. vel in voto proprio, vt habẽt adulti, vel in voto ecclesiæ, vt paruuli dum baptizabantur. Vnde cùm hoc sacramentũ sit finis baptismi, sicut baptismus, vt dictũ est, concurrit in re ad primã gratiã: ita & hoc concurrit in voto, quod illic includitur. Colligitur ergo secundò, vt dum in re suscipitur eadem gratia augeatur. Itaq; per se hoc sacramentũ in voto quidem cõferre habet primam gratiam, in re verò non nisi augmentũ, sed per accidens ratione dispositionis suscipientis: scilicet, quia accedit attritus putans se esse contritũ, cõfert, dum suscipitur, primam gratiam. Sed tertiò differt à confirmatione: quia illic augetur cor roboraturq; ad propugnandam fidẽ contra exteriores impugnationes hostium Christi: hìc verò ad sustinendam perficiendã q̃; spiritualem vitam, vt homo perfectiùs tanquam per spirituale alimentum adiuuetur.

Documẽ notandũ.

¶ Ex hac solutione attentè colligito, desiderium & votũ eucharistiæ non sufficere ad cõferendam gratiã eius sacramentalem. Est eñ regula in omnibus vt hoc etiam cõprehendatur, vniuersalis, q̃ gradus gratiæ, qui correspõdet sacramento, nunquam nisi in re susceptò confertur. Et ideo admonendi maximè sunt paræciarum sacerdotes, ne ex quacunque leui causa omittant buccellam infirmis porrigere, fraudantes eos illo gradu gratiæ, quam virtute operis sacramenti reciperent. Grauiter enim falluntur purantes idem esse adorare & suscipere nisi quantùm ad præceptum implẽdum. Quod eñ ait super Ioan. Augustinus. Credere in Iesum Christum, hoc est manducare panem viuum. Et in libr. de pœnitentiæ medicina, Quid paras dẽtem & ventrem? crede & manducasti. qui canones referuntur de consecrat. distin. 2. solùm de illa manducatione intelligitur, quæ est de necessitate salutis, vt hìc ait Sanctus Thomas, & superiùs latiùs quæst. 73. arti. 3. Ad salutem enim sufficit hoc sacramentũ suscipere in voto, si tamen per susceptionem baptismi, aut pœnitentiæ, aut veram contritionem aliàs sit homo in gratia. Vnde si infirmus non sit nisi tantùm attritus, nunquam per adorationem sacramenti fiet contritus, nec recipiet gratiam potiùs quàm dum sanus adorat in ecclesia. Vide quanta

Admonitio.

iactura fiat ex leui causa tunc nõ conferre sacramentum. Quando verò vomitus, vel alia irreuerentia timetur, tunc saluti infirmi præferenda est reuerentia sacramenti, atque adeò non est ministrandum.

Modus ac Decorum.

¶ Secundò arguitur. Hoc sacramentũ est quædam spiritualis refectio: huiusce modi autem refectio magis ad vsum gratiæ, q̃ ad eius perfectionem pertinere videtur: non ergo gratiam confert. Respondetur ad minorem negando refectionem pertinere dumtaxat ad vsum gratiæ, imò etiam pertinet per se ad augmentum & per accidens in eo qui accedit attritus ad receptionem: nam si vti gratia, est refici, fit vt & ipsam recipere ad id pertineat, sicut receptio cibi. Imò nõ solùm augmentũ vel receptio gratiæ, sed etiam charitatis est huius sacramenti effectus. Neq; id tã tùm propter generalem connexionem: quia gratia vbicunque recipitur, secum adfert charitatem cum aliarũ virtutum comitatu, sed ex peculiari natura refectionis, quæ fit per calorem, qui quidem calor proprius est charitati. Vnde Damascenus lib. 4. cap. 14. Sacramentũ hoc carboni confert, quem Esaias vidit cap. 6. carbo nanque non est simplex lignũ, sed igni vnitum, sicuti & panis cõmunionis (hoc est corpus Christi) non simplex est, sed diuinitati vnitus, atque adeò sumentem per amorem deo coniungens. Cùm autem secundũ Gregorium amor dei non sit otiosus, sed magna operetur, fit vt hoc sacramentũ non modo gratiã & charitatem conferat, sed ad vsus etiam & actus earum excitet, iuxta illud. 2. Corinth. 5. Charitas Christi vrget nos. Colligitur ergo, vt virtute huius sacramenti anima reficiatur, & delectetur, & inebrietur dulcedine bonitatis diuinæ, quæ omnia dicunt actum & vsum, secũdum illud Canticor. 5. Comedite amici & bibite & inebriamini charissimi. Vnde Duran. dist. 12. quæst. 4. aliud discrimen ponit inter augmentum gratiæ, quod est effectus huius sacramenti, & illud, quod fit in confirmatione: nam illud magis comparatur augmento non viuentium, vt si aquæ aquam apponas. Hoc autem, quia fit per viam nutritionis, æquiparatur augmento viuentium, quod fit calore interno, & vitali opera.

Cõclus. 5.

Modus ac Decorum.

¶ Tertiò arguitur. In hoc sacramento, vt suprà dictũ est, corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis verò, p̃ salute animæ: corpus autem non est gratiæ capax: ergo saltem quantum ad hunc effectum hoc sacramentũ non confert gratiam. Respondetur, q̃ cùm sacramenta operentur salutem, quam significant, fit vt secundum quandam similitudinem & attributionem dicatur corpus offerri pro salute corporis, & sanguis pro salutæ animæ, quanuis cum vtrobique sit totus Christus, vtrunque & corpori conferat & animæ. Adde q̃ licet corpus non sit capax subiectũ gratiæ, ex anima tamen gratuitus effectus gratiæ redundat in ipsum tã in præsenti seculo, in quo per Dei gratiã exhibem⁹ mẽbra nostra, vt ait Pau. ad Rom. 6. arma iustitiæ deo, quã in futuro, vbi corpus incorruptionem & gloriam ex animi redundantia sortietur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

SEquitur de alio effectu huius sacramenti: scilicet, an sit adeptio gloriæ. Respondet S. Thom. vnica affirmatiua conclusione. Conuenit huic sacramento causam esse adeptionis vitæ æternæ. Probatur primò ex verbo Christi Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternũ: vita enim æterna idè est, quod gloria æterna. Deinde probatur ex duplici capite: scilicet, tam ex eo, quod continet & repręsentat, quæ sunt Christus & eius passio, quàm ex vsu sacramenti eiusque speciebus. Christus enim, qui hìc cõtinetur, per suam passionem, quæ hìc repræsentatur, aditum nobis pandit sempiternæ vitæ, secundùm illud ad Hebræ. 9. Noui testamenti mediator est, vt morte intercedente, qui vocati sunt accipiãt repromissionem æternæ hæreditatis. Ad cuius significationem in forma calicis habetur, Hic est calix sanguinis mei noui & æterni testamenti. Secundò eadem cõclusio fit manifesta ex vsu & speciebus. Est enim spiritualis refectio, & vnitas, quæ per speciem panis & vini, vt arti. præcedenti dictum est, significatur, quæ quidem refectio & vnitas in hac vita imperfectè habetur: in futura verò perfectè. Vnde Aug. super illud Ioan. 6. Caro mea verè est cibus. Cùm cibo, inquit, & potu id appetant homines, vt non esuriant, neque sitiant, hoc veraciter non præstat, nisi iste cibus & potus, qui eos, à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate sanctorum, vbi pax erit & vnitas plena atque perfecta.

Conclusio.

Modus ac Decorum.

¶ Qui conclusionem huius articuli superficietenus aspexerit, putabit adeptionem gloriæ non esse proprium effectum huius sacramẽti,

Expositio articuli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed per accidens, quod est omnibus generale, quando conferunt primam gratiam. Aperire enim gloriam, illi conuenit sacramento, quod per se confert primam gratiam, vt est baptismus, vt distinct. 7. quæst. 1. arti. 7. dictum est, & per suam formam pœnitentia, per quam remittuntur actualia. Cùm ergo hoc sacramentum, dum confertur in re, non habeat per se conferre primam gratiam, sit vt neque conferre gloriam, sed augere. At verò mens Diui Thomæ sublimior est, censet enim hoc per se conuenire huic sacramento, sicuti baptismo, licèt quodámodo differenter. Primùm, quia vt articu. proximo dicebamus, in baptismo includitur votum huius tanquã finis omnium sacramentorũ, per quem modum confert primam gratiam. Secundò, quòd ad rem magis attinet, quòd cùm gloria non sit nisi vita æterna, cuicunque sacramento per se conuenit dare aut sustentare vitam spiritualem, quæ hic incipit & in futuro seculo perpetuatur, conuenit proprie conferre gloriam. Sacramentis ergo confirmationis, extremæ vnctionis, ordinis, & matrimonij, quia sua gratia non est per se dare vitam, nisi per accidens, quando accedens est attritus, sed alios habent effectus, non per se conuenit conferre gloriam. Baptismo verò & eucharistiæ per se ad conuenit: baptismus enim, quia est regeneratio dat nobis vitam faciendo nos filios Dei, & si filios, vt ait Roma. 8. Paul. ergo hæredes æternæ vitæ. Eucharistia verò quia eandem vitam sustentat, nutrit & auget, virtute sua facit, vt detur nobis perpetua in patria.

1. Argumẽ. ¶ Primum argumentum sancti Thomæ est. Effectus proportionatur causæ: hoc autem sacramentũ conuenit viatoribus, quibus datur causa sustinendi vitam huius seculi: viatores autem non sunt capaces gloriæ: ergo virtute huius sacramenti non confertur. Respondetur, quòd per hoc sacramẽtum adipiscimur gloriam, sicuti per passionem Christi, cuius virtute operatur: per passionem autem nõ illico introducimur in gloriam, imò vt ait ad Roma. 8. Paulus. Oportet nos priùs in hac vita Christo compati, vt in futura cum ipso cõglorificemur. Hoc ergo sacramentum est causa gloriæ, quatenus est viaticum subsidium sustentandi spiritualem vitam per quam peruenimus ad gloriam. In cuius figuram legitur. 3. Reg. 19. quod Helias comedit & bibit & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus vsque ad mõtem Dei Oreb, quo celsitudo gloriosæ contemplationis designatur.

¶ Secundò arguitur. Multi accipiunt hoc sacramentum, qui nunquam ad gloriam perueniunt, vt. 21. de ciuita Dei, author est Augusti. ergo effectus eius non est adeptio gloriæ. Negatur consequentia: nam sicut passio Christi per se sufficiens est, vt per illam quisq; gloriam adipiscatur, si bene se ad illam accõmodauerit: sic & hoc sacramentum. Si quibus ergo non prodest, non est ex defectu ipsius, sed ex eorum culpa. Vnde super Ioan. idem Augusti. Multi, inquit, de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate. 2. Argum.

¶ Tertiò arguitur. Maius non efficitur à minori: maius autem est Christo in cælo sub propria specie frui, quod pertinet ad gloriam, quàm ipsum sub aliena in sacramento percipere: ergo hoc non est illius causa. Respondetur ad maiorem, quòd licèt maius à minori non fiat tanquam à causa principali, fieri tamen potest tãquam ab instrumento, per asciã enim fit statua: sic ergo per sumptionẽ sacramenti instrumentaliter adipiscimur gloriam, quam Deus nobis confert. 3. Argum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm effectum huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

SEquitur de tertio effectu, qui est expulsio mali: scilicet, peccati mortalis, vtrum hoc conueniat eucharistiæ sicut baptismo & pœnitentiæ, quæ est absolutio peccatorum. Ad quod per distinctionem respondetur quatuor conclusionibus. Sacramentum enim hoc considerari potest aut secũdum se, aut respectu suscipientis. ¶ Est ergo prima conclusio. Secundum se consideratũ virtutem habet remittendi quæcũq; peccata. Probatur, quia est instrumentũ passionis Christi, quæ omnia peccata delere sufficit, nisi obstaculum inueniat. 1. Conclu.

¶ Secunda conclusio. In eo, qui sacramentũ recipit cũ scientia peccati mortalis nullã operatur remissionem, imò culpam accumulat. Probatur primò ex illo. 1. Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi mãducat & bibit. Vbi glossa. Ille manducat & bibit indigne, qui in crimine est, aut irreuerenter tractat, qui ideo iudicium manducat & bibit: scilicet, coudemnationem. Et cõfirmatur 2. Conclu.

ratione. Sacramentum hoc eo quòd datur in nutrimentum, est sacramentum viuentium, quibus solum nutrimentum competit: ergo quicunque accedit cum conscientia peccati mortalis obicem opponit sacramento, tum quia non viuit, tũ quia viuri non potest Christo tanquam eius membrũ, quia tũ effectus sacramenti, & ideo tãquam indignus susceptor iniuriam irrogat sacramento, atq; adeo veniã non obtinet, sed sumendo peccat. Vnde in lib. de ecclesiasticis dogmatibus. Si mens in affectu peccandi est, grauatur magis eucharistiæ perceptione, quàm purificetur.

¶ Ad explicandum autem conclusionem, ad hibentur aliæ duæ. ¶ Tertia ergo est. Hoc sacramentum operari contingit peccatorum remissionem dupliciter, vno modo dum recipitur in voto, scilicet, dum quis iustificatur aut per baptismum, aut per confirmationem, vtrobique enim includitur eius votum, ceu omnium sacramentorũ finis. Operari enim remissionẽ peccatorũ, est primam gratiam conferre, qua lis per huiusmodi iustificationẽ confertur. Tertia conclusio.

¶ Quarta conclusio. Secũdo modo hoc sacramẽtũ in re susceptum cõferre potest primam gratiam, atq; adeò remissionem peccatorum, dum quis accedit in peccato mortali, cuius tamen nec conscientiam habet nec affectum, vt putà si accedat attritus putans se esse contritum, aut si sine culpa est oblitus alicuius mortalis. Tunc enim sacramentum hoc charitatis contritionem perficiet, & remissionem operabitur. 4. Conclusio ar Augusti.

¶ Tres primę conclusiones apud catholicos adeò sunt peruiæ, vt nulla indigeant discussione, sed soli hæretici, qui negant sacramenta conferre gratiã, negant subinde per aliquod eorum conferri remissionem peccatorum, sed peculiariter qui negant Christũ contineri hîc secundum veritatem. Subsequenter nullam huic sacramento attribuunt culparum remissionem, in quorum numero est Oecolampadius, contra quem lib. 2. de sacramento eucharistiæ. cap. 8. disputat Clichtouæus.

¶ Cæterùm testimonium illud Augustini de ecclesiasticis dogmatibus capit. 53. quod refertur de consecra. distinctio. 2. can. Quotidie. Diuus Thomas hîc, ad secundam conclusionem, & Scotus & omnes de effectu peccati mortalis intelligunt. qui quidem aggrauat sumentis culpam: sed non desunt qui illud intelligant de affectu peccandi venialiter, propterea, quod ait inferius, De illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non grauant. Certiùs tamen est intelligi de affectu mortali, vt intelligitur a S. Thoma: nam affectus venialiũ non obstat effectui huius sacramenti, vt artic. 8. per aliam autoritatem eiusdem Augustini constabit. Hunc autem locum artic. 8. perpendemus, vbi disputabitur vtrùm affectus peccati venialis impediat effectum huius sacramenti. ¶ Quarta verò conclusio disputationem nobis prolixiorẽ aperiebat de accedente ad hoc sacramentum in peccato de quo est solum attritus, quomodo tunc non modò nõ peccet, verum & gratiam suscipiat, qua veniam obtineat. Sed ne toties eandem rem tãgamus, hæc disputatio vsq; ad quæstionem subsequentẽ. artic. 4. reseruetur, vbi de accedente in peccato explorabitur an peccet.

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Ecclesia in quadam collecta petit. Sit hoc sacramẽtum ablutio scelerum: scelera autem non sunt, nisi peccata mortalia: ergo illa per hoc sacramentum abluuntur. Respondetur non esse intelligendum de ablutione eorum, quorum cõscientiam homo ad hoc sacramentum adfert, sed bifariàm aliter: scilicet, vt illa ablatur, quorum conscientiam non habemus, iuxta illud Psalmi, Ab occultis meis munda me domine: aut illa, quorum imperfectè dolemus, quem dolorem petimus per sacramentum perfici. Aut denique in hoc sensu petimus ablui: vt robur nobis per sacramentum accrescat. Primum argumentum.

¶ Secundo arguitur. Hoc sacramentum operatur in virtute passionis Christi, sicut baptismus: per baptismum autem remittuntur peccata mortalia, vt suprà dictum est: ergo & per hoc sacramentum, præsertim cum in forma calicis adhibentur, Qui pro vobis & pro multis effundetur. Respondetur ad maiorem, discrimen esse inter baptismum & hoc sacramentum, quod baptismus operatur in virtute passionis Christi tanquam regeneratio spiritualis, quæ scilicet est mutatio de non esse spirituali in esse spirituale: præterea datur per modum ablutionis. Quorum neutrũ obstat, quominus possit quis dignè ad ipsum accedere cũ conscientia peccati mortalis, dummodò non habeat complacẽtiam, vt suprà expositum est, ac perinde optans à suis delictis per baptismum ablui & de morte transire ad vitam. Sed per hoc sacramentum homo suscipit Christi gratiam pro spirituali nutrimento, quod non conuenit mortuo in peccatis: & ideo per se exigit, vt nemo ad ipsum accedat: nisi qui bona fide crediderit se viuere vita gratiæ. Ex natura ergo diuersa horum sacramentorum, diuersa colligitur dispositio in suscipiente. Ad baptismum namque Secundũ argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sufficit, vt non opponat obicem: ad eucharistiam verò, vt probet seipsum, vt ait Paul. anteq̃ de pane illo edat, aut de calice bibat.

Tertium argumentum. ¶ Tertiò arguitur. Per hoc sacramentum gratia confertur: sed effectus gratiæ est iustificatio à peccatis mortalibus, secundùm illud ad Rom. 3. iustificati gratis per gratiam ipsius: ergo per hoc sacramentum remittuntur mortalia. Respondetur, q̃ licet gratia per se sufficiat remittere peccata, non tamen actu remittit nisi quando datur prima: hoc autem sacramẽtum dum re suscipitur, non habet per se conferre primam gratiam, sed augere per nutrimentum. Quare nec per se conuenit ei, peccata remittere, sed per accidens ratione subiecti: quia scilicet suscipiẽs putat se carere peccato, quod tamen habet.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm per hoc sacramentũ remittantur peccata venialia.

CVM dictum sit, huic sacramento remissionem mortalium peccatorum nõ competere, quæritur, an idem sit de venialibus censendum. Et respondetur cõclusione diuersa. Hoc sacramẽtum virtutem habet ad remissionem venialium. Primò probatur autoritate Innocentij libro de mysterio missæ, dicẽtis, Hoc sacramentũ venialia delet, & cauet mortalia. Deinde probatur ratione ab duabus, quarum vna sumitur ex natura sacramenti, atque altera ex re ipsius. Natura enim sacramẽti est suscipientes spiritualiter nutrire: natura autẽ nutrimenti corporalis est restaurare id: q̃d quotidie per actionem caloris naturalis deperditur: cum ergo similiter calore concupiscentiæ per peccata venialia aliquid seruoris charitatis amittatur, fit vt ex natura huius sacramenti eiusmodi venialia remittantur. Vnde Ambro. libro de sacrament. Iste, inquit, panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Secundo probatur ex parte rei huius sacramenti, quæ est charitas non solùm in habitu, verùm etiam in actu. Diximus enim arti. 1. per hoc sacramentum excitari nos ad amoris feruorem: actus verò & feruor charitatis, sicuti per venialia, dum actu cõmittuntur, tepefit, sic cùm cõplacentiam eorũ non inuenit, eadem venialia vicissim delet.

Conclusio.

Expositio articuli. ¶ Notato in primis discrimen hoc, quòd cùm hoc sacramentum in re non habeat per se cõferre primam gratiam, imò illam supponit, nõ habet per se remittere mortalia, nisi ex sui voto, quod includitur in baptismo. Quare si recipiatur cum conscientia peccati mortalis, illud non remittit. At verò quia peccata venialia gratiam nõ excludunt, digne quis cum illis potest ad hoc sacramẽtum accedere, cui ideo virtute sacramenti remittentur, nisi qui accedit obicem adferat alicuius venialis maculæ. Obex enim ille obstabit remissioni illius venialis peccati non tamen remissioni aliorum: quia venialium peccatorum possunt aliqua sine cæteris remitti. ¶ Hæsitabit quis forsan, eò quòd Diuus Thomas videtur peculiariter hunc effectum huic sacramẽto tribuere, cùm tamen ex altera parte cunctis videatur communis: nam cùm omnia gratiam cõferant, cuius peccatum veniale obex non est, videntur venialia per omnia sacramẽta remitti. Ad hoc bifariam responderi posset. Primo quòd cum susceptio aquæ lustralis & episcopalis benedictio, atque alia id genus sacramentalia remittant omnia venialia, quorum complacentiam non inueniunt, absque aliquo eorum dolore, probabile est, vt per omne sacramentum generali ratione gratiæ pariter remittantur. Nihilominus tum baptismus, tum etiam hoc sacramentum id habet ex sua natura propriè: ille scilicet, quia regenerat hominem in nouã vitam, hoc verò propter rationes in præsentiarũ allatas. Attamẽ & veritati forte similiùs & menti S. Thomæ vicinius respondetur negando id omni sacramento conuenire.

Primum argumentum. ¶ Arguit nanq; sic primo loco S. Tho. Hoc sacramentum, vt super Ioannem ait Augustinus, est sacramentũ charitatis: venialia autem nõ cõtrariãtur charitati: cum ergo nihil nisi per suum contrarium corrumpatur, videtur hoc sacramentum minimè venialia remittere. Et respõdet ad minorem, quòd licèt venialia nõ obstẽt habitui charitatis sicut nec gratiæ: nihilominus contrariantur actuali feruori charitatis. Vnde cùm ille sit effectus huius sacramenti, per illũ remittuntur. Vult ergo S. Tho. nõ remitti venialia per habitum charitatis aut gratiæ, sed per actum. Cùm ergo per alia sacramenta, si nudam eorum naturam contempleris, non nisi habitus infundatur, nõ habent venialia remittere, præter baptismum, qui est noua regeneratio. Vnde Iulius Papa can. Cũ omne. de consec. dist. 2. Omne, inquit, crimen atque peccatum oblatis Deo sacrificijs deletur. Et Gregorius can. Species. huic etiam sacramẽto peccatorum remissionem adscribit. Quòd

Quòd autem aqua benedicta & alia sacramentalia veniales culpas deleant, ex peculiari institutione & intentione sortiuntur.

Secundum argumentum. ¶ Secundò arguitur. Si per hoc sacramẽtum venialia remitterentur, fieret vt remitterentur vniuersa: quare frequenter affirmare possemus, nos esse sine peccato, contra illud. 1. Ioan. 1. Si dixerimus, q̃ peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Respondet D. Tho. illud verbũ non sic esse intelligendum, quin aliqua hora absq; omni reatu peccati venialis possimus existere: sed sic, q̃ istam vitam neq; sanctã absq; huiusmodi leuibus culpis ducunt. Adde, q̃ Ioannes non dicit nos non posse esse sine peccato, sed q̃ nemo id debet dicere: quia nescit an alicuius habeat complacẽtiam, quæ ipsum lateat. Quare licèt quispiam dicat nullius se memorem esse peccati venialis, non se seducit, se dum pro certo affirmat nullũ habere.

Tertium argumentum. ¶ Tertio arguitur. Contraria mutuò se expellunt, sed peccata venialia non sunt sacramento contraria: quia prohibent neminẽ ab eius perceptione, dicente Augustino super illud Ioã. 6. Patres vestri manducauerunt mãna in deserto. Innocentiam ad altare apporta te: peccata etsi sunt quotidiana, non sint mortifera: ergo venialia per hoc sacramentum non tolluntur. Respondetur, maiorem esse charitatis virtutẽ in bonum, quæ charitas effectus est huius sacramẽti, quàm venialia non possunt in totũ impedire charitatis actũ, licèt eis quis accedat infectus ad sacramentũ: & ideo sacramẽtũ ipsum illa poterit delere. Cõplacẽtia aũt venialium impedimento esset ne delerentur.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

CVLPAM consequitur pœna: & ideo quæritur, vtrùm per hoc sacramentum etiam pœnæ peccatorum remittantur. Ad quod suppositã distinctione D. Thom. quatuor conclusionibus respõdet.

Eucharistia & sacrificium sacramentum.

Hoc enim sacramentum, vt initio diximus, & in fine dist. 13. quæst. 2. articu. 1. examinabimus, singulare hoc habet, vt sit non solùm sacramentum, sed etiam sacrificium. Habet em̃ rationem sacrificij in quantum offertur, ratio nẽ verò sacramenti in quantũ sumitur. Et ideo effectum sacramenti habet in eo, qui sumit: effectum verò sacrificij in eo, qui offert, atque in ijs, pro quibus offertur. Et quidem inquantum sacramentum, operatur vno modo directè, ex vi sacramenti, atque altero ex concomitantia, sicut dictum est de cõtinentia: quòd scilicet sub speciebus panis corpus continetur ex vi sacramenti, sanguis verò ex concomitãtia. ¶ Est ergo prima conclusio. Hoc sacramentum directè nullam habet remittere pœnam, sed solùm ex concomitantia. Probatur, sacramentum enim illud habet effectum directum ad quem institutum est: hoc autem non fuit institutum nisi ad nutriendum hominem, atque adeò ad incorporandum ipsum Christo, sicut membrum capiti, & ad conglutinãdum ipsum cum cæteris fidelibus, vt vniãtur sicut membra in vno corpore, quos quidem effectus & corporale nutrimentum habet: quæ quidem ratio nullam includit pœnarum remissionem. At quia hæc vnio fit per actum feruoremq; charitatis, & huiusmodi feruor non solùm veniales culpas remittit, verùm & pœnas quatenus est actus amicitiæ Dei, ex hac parte per hoc sacramẽtum nonnihil suppliciorum condonatur. Secunda conclusio. Non tamen semper remittitur omnis pœna, sed secundùm modum cuiusq; deuotionis & feruoris. Nam cùm non remittatur per habitum, sed per actum, quantus fuerit actus, tanta erit & remissio.

Prima conclusio.

Secunda cõclusio.

¶ Tertia conclusio. Hoc sacramentum inquã tum sacrificiũ de se habet q̃ sit satisfactorium pro offerẽte, & pro quibus offertur. ¶ Quarta conclusio. Quanuis oblatio ex sui quãtitate sufficiat pro satisfactione totius pœnæ, tamen in re nõ habet efficaciã nisi, p ratione & quãtitate deuotionis & feruoris tam offerentis, q̃ illorum, pro quibus offertur. Quare non sẽper satisfacit pro tota pœna. Probatur, quia satisfactio magis attenditur penes deuotionẽ offerentis quàm penes quãtitatẽ rei oblatę, vt patet in illo exemplo Luc. 21. de vidua, quæ cùm nõ obtulisset nisi duo minuta æra, iudicio Christi pluris fuit eius oblatio æstimata, quàm oblationes aliorum, qui pretiosiores nummos in gazophylacium mittebant.

Tertia conclusio.

Quarta cõclusio.

Expositio articuli. ¶ Hic discrimen adnotandũ est, q̃ cùm hoc sacramentũ quatenus sacrificium, gratiam nõ conferat, fit vt illa ratione neq; vllam operetur culparum remissionẽ, nisi per modũ meriti si offerens sit in gratia, vt d. 13. q. 2. ar. 1. explicabimus: quia offert hostiam sanctam. Et ideo hactenus in remissione culparũ nulla est habita mentio huius sacramenti quatenus est sacrificiũ. Habet autem per se rationẽ satisfactionis pro pœnis culparum non tantũ venialium

Universidad de Deusto
Biblioteca

lium verum etiam mortalium, quæ iam sunt per gratiam deletæ, prodestq; offerenti, & p quibus offertur. Et ideo de istis cõclusionibus iterũ nobis d. 18. inter agendum de satisfactione, cõmemorandum est. At verò circa intellectũ quartę dubiũ est nõ mediocre, quomodo D. Tho. intelligat oblationem huius sacrificij ex sui quantitate sufficere ad satisfaciendum pro omni pœna: nihilominus non esse satisfactoriam nisi pro quantitate deuotionis offerẽtis, & illius pro quo offertur. Hæc enim verba submouere videtur celebrem illã quæstionẽ, vtrùm missa oblata pro pluribus, tantundem singulis valeat, quantũ si oblatio pro uno solo fieret. Hanc verò quæstionem, etsi lib. 9. de Iusti. & iur. q. 2. ar. 2. tractauerimus, cùm exactius limatiusq; inferius d. 13. q. 2. arti. 1. examinabimus. Quare de illa nihil in præsentiarum. Imò verò cùm illius examen præsenti conclusioni non parum lucis adferat, illic amplius hæc elucebit. ¶ Ne tamen hic nihil dicamus, animaduertendũ est, id quod in hoc sacrificio offertur, esse per se infiniti valoris: est enim corpus & sanguis, quæ cùm sint diuinitati coniuncta, sunt suppositi infinitę gratį, & ideo quantum est de se ad infinitum effectum sufficeret. Attamen quia sacrificium non solùm dicit rem oblatam, sed oblationem: nempe offerentis actum, fit vt quantum ad efficaciam, dum ab hominibus offertur, nõ habeat nisi taxatum effectum. Sacrificiũ verò Christi in cruce non tantùm quia id quod offerebat erat infinitum, sed quia ipse offerens erat suppositum infinitę gratum Deo, fuit simpliciter infiniti valoris: non autem sic dum ab homine puro offertur, licèt per nostram oblationem illa Christi quo ad efficaciam applicetur, sed crescit valor secundùm deuotionem offerentis. Dum enim duo nummũ eiusdem valoris pauperi porrigunt, ille qui ardentiori effectu eum largitur, plus meretur. Et huic veritati seruit exemplum viduæ offerentis duo minuta ex maiori feruore: tametsi etiam illic res oblata secundùm proportionem suæ inopiæ erat maior, quàm pretiosior nummus oblatus à diuite. Sic ergo in proposito, quia res oblata est eadem, quãto sanctiori animo fiat oblatio, erit magis satisfactoria.

Dubium.

Dubium.

¶ Sed tamen veritas hæc perspicaciori indiget explicatione. Quæritur ergo, Vtrùm satisfactio in diuersis pensetur solùm ad æqualitatem deuotionis, vt si vnus offerat deuotione vt vnũ, & alter vt duo, satisfactio huius sit dupla ad satisfactionẽ alterius. Apparet enim hãc esse sententiã S. Tho. quoniã quantitas deuotionis vnius est dupla ad quãtitatem deuotionis alterius. In contrarium tamen est, q satisfactio huius sacrificij attendi debet non solùm ex opere operantis: scilicet, ratione meriti, sed ex opere, quod vocant, operatum: nempe, virtute hostiæ oblatæ: & superiùs dist. 6. in ter disputandum de effectibus baptismi diximus, effectum ipsum sacramentalem fieri maiorem in eo qui habet maiorem deuotionem. Quare qui offert deuotione, vt duo, videtur satisfacere, primum ratione deuotionis in duplo, quàm ille qui offert deuotione vt vnum, & præterea ex opere operato etiã in duplo: ¶ Respondetur primũ consultò D. Thomam & graues doctores non esse solicitos tam minutatim istos gradus admetiri. Nam satis est, quòd qui maiorem habet deuotionem, plus participat satisfactionis ratione eiusdẽ hostię, sed fortè non in eadem proportione: neq; virtute meriti neq; virtute operis exhibiti: quia nõ omnia duplantur. Enimuerò si duo æquè diuites æqualem pecuniam offerant Deo, nõ ideo quòd Petrus offert duplo maiori deuotione duplicatur ei vel meritũ, vel satisfactio: quia est cõsideranda & deuotio & res oblata: & quia res oblata nõ duplicatur, non totũ quod facit Petrus duplicatur respectu eius qđ facit Paulus: & ideo nec duplicatur satisfactio nec meritũ. Vnde D. Tho. solùm dicit q magis attenditur animus offerentis, q̃ quantitas oblationis: sed nihilominus attenditur quãtitas etiam oblationis. Quare cùm offerentes sacrificium eãdem rem offerant, fit vt quãuis ex deuotione offerentis crescat satisfactio, nõ tamen in eadem proportione, qua excedit deuotionẽ alterius. Et eodẽ modo diximus de gratia sacramentali, q licèt crescát ratione deuotionis susçipientis, nõ tamen ad æqualem quãtitatem. Vt si deuotio sit vt decem, sacramentalis gratia crescat vt decem supra illam, quæ datur ratione meriti. Secũdò respondetur nõ esse omnimodam similitudinem inter sacrificium & sacramẽtum: nam gratia sacramentalis cõfertur virtute ipsius sacramenti tanquã operis & instrumenti Dei homine solùm cõcurrente, vt dignè susçipiat: & ideo crescit secundùm dispositionem subiecti: scilicet, susçipientis: sed satisfactio in sacrificio nõ datur tãquam per solum instrumentũ Dei, vt homo non faciat nisi dignè recipere: imò est opus ipsius offerentis. Et ideo crescit per eius deuotionẽ tanq̃ per causam agẽtem. ¶ Ex his ergo fit consequens tantam esse posse deuotionem offerentis, vt pro vniuersis pœnis & venialiũ & mortalium quo ad culpã remissorum quãtumuis magna fuerint, virtute huius sacrosancti sacrificij plenissima fiat satisfactio. Id qđ D. Thomas insinuat dicens quòd hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendũ p omni pœna, nisi ex parte deuotionis quidpiã deficiat. Sed hæc loco citato d. 13. fulgentius elucebunt, vbi præter satisfactionem, alios effectus sacrificio conuenire monstrabimus.

Discrimen inter effectum sacramenti & sacrificij.

¶ Primum argumentũ S. Thom. est. Per hoc sacramentum, sicut per baptismum, cõmunicatur nobis effectus passionis Christi: sed per baptismum recipit homo plenissimam remissionem peccatorum quo ad culpam & pœnã, vt suprà dictum est: ergo & per hoc. Negatur consequentia: nam cùm baptismus sit regeneratio, vt per quem commorimur Christo, & resurgimus in nouã vitam, per se institutus est in remissionem totius culpæ & pœnę: hoc aũt quia non est nisi in nutrimentũ, non habet illum effectum remittendi pœnas, nisi secundum quantitatẽ deuotionis, per quã fit spiritualis nutritio.

Sacrificium.

¶ Secundò arguitur. Nihil in sacrificiis maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi, vt ait Alexander Papa de consecra. di. 2. can. Nihil. per sacrificia verò veteris legis homo satisfaciebat pro peccatis suis, iuxta legem Leui. 4. & 5. Si peccauerit homo, offerat hoc vel illud pro peccato suo, & remittetur ei: ergo per hoc sacramentum plenissima fiet remissio. Respõsio Sanct. Thomæ est nimis compendiosa, & ideo notato discrimen, q in antiqua lege sicut nullum erat sacramentum, quod virtute operis conferret gratiam (licèt in circũcisione conferretur virtute fidei) ita nullum erat sacrificium, quod ex opere (quod aiunt) operato aliquam haberet satisfactionem: quia nõ erãt instrumenta passionis Christi: sed meræ protestationes fidei eius venturi: quare solùm per modum meriti operantis & augebant gratiã, & satisfaciebant pro culpis. Quapropter hoc nostrum sacrosanctum sacrificium lõgissimè illis antecellit, non solùm in re oblata: quia illi offerebant animalia, nos verò corpus & sanguinem Christi, eius diuinitati coniuncta, verùm & in satisfactione virtute operis operati, quæ illic nulla erat. Applicabantur nihilominus certis peccatorum speciebus expiandis certa sacrificia, vel propter adaptationem rei oblatæ ad culpam, vel propter repræsentationem ecclesiæ nostræ, in cuius figura omnia illis contingebant. Respondet ergo Sanct. Tho mas ad minorem, quòd reliquæ oblationes tam veteris legis quàm nouæ non solùm non per se operantur ad remissionẽ totius pœnæ, verùm neque adæquant virtutem huius nostri neq; quantum ad quantitatem rei oblatæ, neq; quantum ad deuotionem offerentis, quæ innititur intẽtione ecclesiæ. Et nihilominus ex defectu deuotionis offerentium, vel illorum pro quibus offertur, euenit vt nec hoc sacrificium pro tota pœna satisfaciat.

Satisfactio p plis qualis mas ad minorem.

¶ Et similiter respondetur ad tertium quãdo arguitur. Per hoc sacramentũ aliquid de reatu pœnæ dimittitur, quapropter pœnitentibus solent in satisfactionem iniungi eleemosynæ pro celebratione missarum: ergo qua ratione remittitur aliquid, remittitur totum. Negatur enim consequentia. Defectus quippe non accidit ratione sacrificij, sed ex tẽpore deuotionis. ¶ Sed arguis. Tam multa esse possent tam que nefanda hominis flagitia, vt vnum sacrificium, quantacunq; deuotione oblatum, non sufficeret ad satisfaciendum pro omnibus. Negatur assumptum: imò tanta esse posset deuotio non solùm sacrificij, verùm etiam contritionis, vt vna ad plenam omnium criminũ satisfactionem sufficeret.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm per hoc sacramentum præseruetur homo à peccatis futuris.

QVæritur vtrùm non solùm respectu præteritorum, verũ etiam respectu futurorũ criminum habeat hoc sacramẽtum efficaciam. Et respondetur hac affirmatiua cõclusiõne. Hoc sacramentum inter alios effectus, hũc etiam habet, vt à peccatis in posterum præseruet. Conclusio hęc primùm elicitur ex verbis Christi Ioan. 6. Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit non moriatur. quod cùm planum sit non intelligi de morte corporali, fit vt intelligatur de morte spirituali, quæ fit per peccatum. Secundò patet ratione. Cùm enim peccatum sit quædam spiritualis mors, fit vt quemadmodum corpus à morte, sic & anima præseruetur à peccato, præseruatur aũt corpus bifariàm. Vno modo interius cõtra illa, quæ intrinsecus sunt causa mortis, & sic præseruatur per corroborationem cibi & potus, quibus reficiuntur humidi ruinæ, quæ fiunt per actionem caloris naturalis, & per medicamenta, quæ morbis obsistunt. Et alio modo defenditur homo per arma & munimenta exteriora aduersus hostes,

Conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hostes, qui causa esse possunt violentæ mortis. Vtroque ergo modo hoc sacramentum nos à peccato tuetur. Primũ, scilicet, per hoc quòd nos cum Christo per gratiam cõglutinat, ac subinde spiritualem nostram vitã corroborat tanquam cibus & potus, & spiritualis medicina: nam vt est in Psalmo, Panis cor hominis confirmet. Vnde August. super Ioã. Securus, inquit, accede, panis est, non venenũ. Altero etiam modo tanquam signum passionis Christi, per quam dæmones victi sunt, ad uersum eosdem nos dæmones communit, infestissimas eorum pugnas propulsando. Vnde Chrysosto. super Ioan. capit. 6. Vt leones, inquit, flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.

Expositio articuli. ¶ Effectus hic huius sacramenti attenta meditatione contemplandus est: videlicet, quemad modum per se propriè & inter omnia singulariter hoc sacramentum, nostrã habeat spiritualem vitã perpetuare, si nos semper ipsum pro rei dignitate susciperem⁹ & tractaremus. Hic enim est legitimus illorũ Christi verborũ sensus Ioan. 6. Hic est panis, qui de cœlo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Hoc est, quoniam manna nõ erat diuinitus missum nisi in subsidiũ tẽporalis vitæ, quæ suapte natura finitur, manducantes tandẽ mortui sunt. Hic autem meus panis, quia præsidiũ est spiritualis vitæ, quæ per se est perpetua, neque per corporis mortẽ interpolatur, virtutẽ habet eandem cibandi, & à morte peccati tuendi. Et accedit ratio, q̃ cùm eadem via tum intrinsecus per sensuales carnis illecebras, quæ secundùm Paulũ cum spiritu continenter colluctatur, tum extrinsecus per dæmonum prælia oppugnetur. contra vtrunque hoc sacramentum vigorem habet. Nam cùm, vt ait Aristote. eisdem nutriamur & simus, & per hoc sacramẽtum corpore & sanguine Christi in dies nutriamur, deberemus, nisi nostra nos nequitia comprimeret, & potissimum sacerdotes, per continuam huiusmodi nutritionem in Christum adeò esse cõuersi, vt nihil in nobis nisi ipse viueret, ac subinde eius spiritus, cui adeò nullus carnalis insultus præualere posset. Ad hæc, licèt reliqua sacramenta in virtute passionis Christi operentur, hoc tamen quatenus sacrificium, ipsissima est eius imago, vbi sacerdos Christũ repræsentans ipsius corpus immolat. Quare non tantùm quasi crucis signaculo, sed quasi ipso crucifixo Christo, angelorumque comitatu sacramento isto dæmones abiguntur.

Quapropter impudẽtia nefanda est tum aliorum fidelium ad sacramentum hoc indies accedentium, tum præsertim sacerdotum, qui quotidie hoc pane cælesti victitantes, vlli vel carnis vel dæmonis prælio succumbant.

¶ Est ergo primum argumentum San. Tho. exaggeratione dignum. Arguit siquidem. Per multi hoc sacramentum quotidie sumentes indies in crimina prolabuntur, quod si à peccatis præseruaret, non accideret: non ergo hic est eius effectus. Sed nihilominus respondet, quòd effectus huius sacramenti, (quæ cuiuscũque causæ actiuæ generalis conditio est) recipitur in homine ad modum ipsius recipiẽtis. Vnde quia homo suapte natura liber est, libe rumque eius arbitrium in hac vita non est in bonum confirmatum, licèt sacramentum per se virtutem habeat ipsum in bono seruandi, non tamen potestatem tollit, quin possit esse in malum flecti. Primum argumentum

¶ Secundò arguitur. Eucharistia est sacramentum charitatis: charitas autem non videtur à futuris peccatis præseruare, quandoquidem per peccatum amittitur: ergo hoc sacramentum non præseruat à peccatis. Respondetur negata minori: imò charitas suopte ingenio & virtute à peccato præseruat, iuxta illud ad Roma. 13. Dilectio proximi malum non operatur. Sicuti & gratia eo quòd est semen gloriæ, secundùm illud. 1. Ioan. 3. Omnis, qui natus est ex Deo peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, (scilicet mortaliter) quoniã ex Deo natus est. At quoniã forma recipitur in subiecto per modum susciptiõis, fit vt ratione humanæ libertatis habeat, tam charitas quàm gratia in hac vita, vt sint mutabiles, & amissibiles, quousque in patria liberum nostrum arbitrium confirmetur in bonum. Secundum argumentum

¶ Tertiò. Origo peccati in nobis est lex peccati: scilicet, sensualitatis concupiscentia, quæ vti ait Paul. ad Roma. 7. est in membris nostris: sed mitigatio fomitis quæ est eiusmodi lex, non ponitur effectus huius sacramenti, sed baptismi: ergo præseruare à peccatis illi potiùs congruit, quàm eucharistiæ. Respondetur, q̃ licèt baptismus directè habeat diminuere fomitem, eo quòd ex originali culpa, quam baptismus delet, relictus est: eucharistia tamen, quia tanquam nutrimentũ directè habet confirmare cor: scilicet, voluntatem, consecutiuè habet remittere fomitem. Vnde lib. 83. quæst. August. Augmentum inquit charitatis est diminutio cupiditatis. Tertium argumentum

ARTI-

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm hoc sacramentum prosit alijs quàm sumentibus.

QVM nullum aliud sacramẽtum alijs q̃ sumentibus prosit, quæritur, vtrùm Eucharistia hoc habeat singulare vt alijs prosit. Et respondetur per distinctionẽ duabus conclusionibus. Est enim, vt dictum est, huiç sacramento, singulare, vt sit non tantùm sacramentum, verùm & sacrificium. Inquantum enim in eo representatur Christi passio, qua, vt habetur ad Ephesi. 5. obtulit se hostiam Deo, habet rationem sacrificij. Inquantum vero per ipsum traditur inuisibilis gratia sub visibili forma, habet rationem sacramenti. Distinctio sacramẽ & sacri

¶ Est ergo prima conclusio. Hoc sacramentum sumentibus quidem prodest, non solùm per modum sacramenti, quia confert gratiã, verùm & per modum sacrificij, eo q̃ pro omnibus sumentibus offertur. Id quod illis verbis canonis significatur. Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur.

¶ Secunda cõclusio. Alijs verò, qui nõ sumũt, prodest per modum sacrificij inquantum pro salute eorum offertur, iuxta verbum eiusdem canonis. Memento domine famulorum famularumq; tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt pro se suisq́ue omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ. Atque vtrunque proficiendi modũ expresit dominus Matth. 26. & Luc. 22. dicens, Qui pro vobis (scilicet sumentibus) & pro multis (scilicet alijs) effundetur in remissionem peccatorum. Sumentibus & non sumentibus

¶ Quæstio hæc satis ar. 5. explicata est. Vnde colligitur inquantum sacrificium non omnibus æqualiter prodesse quoad satisfactionẽ, sed illis ampliùs, pro quibus singulariter offertur, scilicet, qui vel eleemosynam pro missa obtulerunt, vel ex alia particulari causa singulari intentione à sacerdotibus designati sunt. Quapropter falsa est illorum sacerdotũ existimatio, qui arbitrantur satis esse in genere offerre pro illis, quibus magis tenentur. Imò quamplurimum conducit singulariter pro aliquo offerre: quod patet ex ritu ecclesiæ, quæ non sine causa expresè nominari iubet Papam, episcopum, & regem &c. Sacerdotes non sacerdotes

¶ Sed percontaris, vtrùm inquantum sacrificium solùm prosit per viam satisfactionis: nã postquàm illa ratione gratiam non confert, videtur aliter non prodesse. Respõdetur prodesse etiam offerẽtibus per modum meriti de condigno si sunt in gratia, vt distin. 13. quæst. 2. artic. 1. monstrabimus. Illis verò pro quibus offertur possunt ijdem offerẽtes mereri de cõgruo melius quàm per alia opera per hoc sacrificium bonum motum in Deum, & resipiscentiam à peccatis eorumq; à Deo veniam: atque alia id genus beneficia & subsidia. Nam inter omnes orationes & sacrificia, hoc vt est excellentissimum, ita & efficacissimũ, & Deo acceptissimum. Quocirca non solùm ad satisfaciendum pro alijs, verùm & ad reuocandum illos in viam salutis, atque ad alias commoditates tam spirituales quàm temporales, quæ cadunt sub merito de congruo, præclara religio est & pietas missarum sacrificia offerre, vt sanctus ecclesiæ ritus attestatur, qui illa solennia pro pace, pro fidei tutela, pro peccatoribus, & pro alijs multis temporalibus celebrat. Percõtatio

¶ Arguit nihilominus primo loco S. Thom. Hoc sacramẽtum est vnius generis cum alijs: alia non prosunt nisi sumentibus: ergo neque hoc, sed iam responsum est, habere præ alijs vt sit sacrificium. Primum argumentum.

¶ Secundò, effectus huius sacramenti est adeptio gratiæ & gloriæ, & remissio culpæ ad minus venialis, si ergo alijs quàm sumentibus prodesset, contingere posset, vt quispiam propria actione vel passione ob id solùm quòd alius pro ipso sacrificium offerret, adipisceretur gratiam & gloriam ac remissionem culpæ. Respondetur egregiè cõsequentia perempta. Etenim sicut passio Christi vniuersis quo ad sufficientiam prodest ad hos effectus obtinendos, nihilominus quantum ad efficaciam effectum non habet, nisi in illis, quibus per fidem & charitatem eadem applicatur passio: ita & hoc sacramentum, quod est eiusdem passionis memoriale, non habet effectum nisi in illis, qui per eosdem actus vel habitus eidem sacramento coniunguntur. Vnde August. ad Renatum. Quis, inquit, offerat corpus Christi nisi pro ijs, qui sunt membra Christi? Quare in canone non oratur pro eis, qui sunt extra ecclesiam. Neq; verò in illis, quibus prodest, æqualẽ habet effectum: sed secundùm quantitatẽ deuotionis, vt dictũ est. Secundum argumentum. August.

¶ Cõtra hanc verò solutionẽ existunt duo argumenta. Primum quòd sequeretur hoc sacrificium nemini prodesse, nisi haberet tunc actualem deuotionem, atque adeò Cõtra solutionẽ arg. 1.

eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius satisfactio non prodesset illis, qui vel dormiunt, vel ignorant hoc sacrificium pro ipsis offerri. quòd est contra ritũ ecclesiæ. Secundò, quod sequeretur nunquam licere offerre missam pro infidelibus, aut hæreticis: & tamẽ reperi nonnullos sic esse affectos ad infideliũ conuersionem, vt missas faciant pro illis offerri. Ad primum negatur consequentia: non enim requiritur actualis tunc attentio & deuotio in illo, pro quo offertur, sed vt satisfactio illi prosit, satis est quòd sit in gratia, vt dicemus in quæstione de satisfactione, per quam vnitur sacramento, sed per viam meriti de congruo nemini proderit, nisi faciendo quòd tũ vel postea habeat bonum motum in Deum. Ad secundum, cõceditur illatum: scilicet, non posse autoritate publica ecclesiæ, qua vtitur in sacris sacerdos, offerri sacrificium altaris pro infidelibus: quia non sunt eius fructus capaces, atque adeò nec pro hereticis, quia fide carent. Imo neq; pro excõmunicatis, quia ecclesia prohibet. Nisi in die parasceue, quando specialiter gratia ecclesia omnes in horam absoluit, vt possit pro eorum conuersione orari. Orationibus tamen priuatis, atque alijs diuersis oblationibus, cuiuis licet pro huiusmodi infidelium conuersione preces Deo fundere.

Secundum.

Soluitur primum.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur, si hoc sacrificiũ prodesset alijs, sequeretur quòd magis alicui prodesset, si multi pro eo sacramentum sumerent, aut si sacerdos multas offerret & sumeret hostias pro illo. Respondetur, q̃ cùm sumptio ad rationẽ sacramẽti pertineat, ex hoc quòd vnus vel plures sacramentum sumant, nullum iuramentũ alijs accrescit. Neq; verò ratione sacrificij per hoc quòd sacerdos plures hostias, vel offerat vel sumat, sicut nihil prodest quòd multum, vel parum vini consecret: quia vnum est sacrificium. Si autem missæ multiplicarentur, multiplicarentur & fructus. Et eadem ratione si idem sacrificium non solùm sacerdos, sed plures astantes, & eleemosynam conferentes, offerrent pro aliqua necessitate, plus prodesset, quàm si vnus vel pauciores offerrent, cæteris paribus. Et pariter quò offerentes maiore charitate feruent aut maiorem conferũt eleemosynam auctiùs prosunt.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm per veniale peccatum impeditur effectus huius sacramenti.

QVæritur tandẽ de impedimento, quod prouenit ex peccato veniali. Ad quod D. Thom. suppositâ distinctione tribus respondet cõclusionibus. Peccatũ enim veniale aut cõsideratur vt iam præteritum, solum reatum relinquens, aut in actu: scilicet, quòd tunc exercetur dum sacramẽtum sumitur: videlicet, vt si quis accedat cum complacẽtia peccati, aut proposito peccandi, aut quòd sumptio ipsa sit veniale peccatũ: scilicet cùm quis accedit propter vanam gloriam. ¶ Est ergò prima conclusio. Peccata venialia sub priori ratione: scilicet, quia solùm durant secundũ maculam, nullo modo impediunt effectũ huius sacramenti, quia non obstant gratiæ. Imò vt artic. 4. probatum est, vsu venire potest, vt quis accedens cum multis, quæ commiserat, venialibus, ea deuotione hoc sacramentum suscipiat, vt omnia ei condonentur. Et hæc conclusio confirmatur tertio argumento S. Thomæ. Nihil enim quod remouetur per actionẽ alicuius causæ potest impedire eius effectum: peccatum veniale præteritum remouetur per hoc sacramentum, ergo eius effectum nõ impedit. ¶ Secunda conclusio. Peccata venialia in actu licèt non ex toto effectum huius sacramenti impediant, impediunt tamen ex parte. Enimuerò, vt art. 1. ad. 2. argumentum mõstratum est, duplex est huius sacramenti effectus: scilicet, habitus tam gratiæ, quàm charitatis, & actualis refectio spiritualis dulcedinis per actualem deuotionem. Cùm ergo peccata venialia mentem distrahant ab attentione & actuali deuotione sacramenti, fit vt hunc effectũ impediant. Et cõfirmatur cõclusio autoritate Damasceni li. 4. c. 14. vbi hoc sacramentũ cum ignito carbone cõfert. Ait siquidem, Diuinum carbonem, (hoc est ignitum desiderium sacramenti) suscipiamus, vt ignis in nobis desiderij assumens ex illo carbone (hoc est ex sacramento) ignitionem, comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra. Et participatione diuini ignis igniamur & deificemur. Cùm ergo ignis desiderij nostri per peccata venialia, quæ feruorem charitatis tepefacit, impediatur, fit vt huic sacramenti effectui peccata obstent venialia. ¶ Tertia conclusio. Peccata venialia iusmodi in actu non tollitur augmentum habitualis gratiæ & charitatis. Hanc tamen per se notam relinquit, ob id quòd peccata venialia non sunt obices gratiæ.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

¶ Duæ priores cõclusiones ab omnibus vno animi consensu approbantur. Tertiã verò Doctoris

Expositio.

minus

minus Caietanus, negat. Is nanq; super ar. 1. præsentis quæstionis singularẽ de hac re sustinet opinionẽ, quam, quia hic D. Tho. ei plane aduersari videtur, hucusq; distulimus examinãdam. Opinio ergo Caieta. in his propositionibus consistit. Prima ad percipiendum effectum huius sacramenti quemcunq; (generalissime nanq; loquitur) requiritur, vt sumatur cum actuali deuotione. Itaq; qui propter peccata venialia vel aliam ob causam distractus ipsum sumit, nullũ tunc sacramentalem effectum percipit. Et quidem in hac propositione videtur ei fauere Durãdus in. 4. dist. 12. q. 4. in solutione. 3. quanquã non sic loquatur generaliter, quòd impediatur omnis effectus, sed augmentũ gratiæ. & Bonauentura ead. d. ar. vlt. q. 1. eodẽ alludit. ¶ Secunda propositio, in qua Caietanus atq; in omnib⁹, quę sub sequũtur singularissimus est. Si in eo qui sic distractus accedit post sumptionem deuotio sacramenti superueniat, tunc effectus sacramẽtales suscipiet, quos recepisset si sacramentum cũ simili deuotione suscipieret. Ex quo ipse infert, quòd si quis attritus sine actuali deuotione accedat ad sacramentum, digne tamen putans se esse contritum, non fiet tunc ex attrito contritus, sed postea quando deuotionem habuerit. Pari modò si accedat in gratia, nõ recipiet tunc augmentum, sed postea. Atq; idem censet de omnibus effectibus sacramenti: qui sunt adeptio gloriæ, remissio peccatorum, & præseruatio à futuris. Censet enim istos effectus ex illo priori pendere: scilicet, ex actuali deuotione & refectione: quare nisi illo percepto reliqui non percipiuntur. Rationes eius sunt istæ. Prima est authoritas D. Thomę in. 4. dist. 12. q. 2. ar. 1. quæst. 3. vbi ait, augmentum gratię impediri per distractionem & defectũ actualis deuotionis, & singulariter per peccata venialia. Secundo arguit, quia si absque actuali deuotione augeret per quotidianum sacramentum habitus gratiæ & charitatis, maior esset gratia & charitas sacerdotum quotidie in gratia celebrantium, quàm rationabile sit credere: nam cùm amor, vt ait Gregor. nõ sit ociosus, sed operatur magna si est, deberet tam ingens charitatis habitus per heroica opera foras prodire, quod tamen experientia non attestatur. ¶ Tertiò arguit ex propria ratione sacramenti. Datur enim, vt dictũ est, per modum cibi & potus, iuxta verbum Domini. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: ergo nec confert nec auget gratiam nisi per modum nutritionis: nutritio autẽ est actus vitalis: ergo hoc sacramẽtum non auget gratiam nisi adsit actualis deuotio. Et confirmatur ex eo, quod artic. 4. diximus: scilicet, peccata venialia non remitti in hoc sacramento nisi per feruorem charitatis & per viam nutritionis, quæ restauratur de perditum, ¶ Veruntamen his non obstantib⁹ opinio hæc, non intelligo, quo possit protegi probabilitatis clypeo, In primis enim, vt ad primum eius argumentũ respondeamus, quicquid D. Thom. in. 4. vt nonnunquam solet cũ vulgo fuerit opinatus, in præsentiarum clarissimam ponit tertiam cõclusionem, quòd per peccata venialia non tollitur augmentum gratiæ. Neq; Glossa Caietani vllo potest colore adaptari. Ait enim, quod loquitur D. Thom. de gratia in habitu, hoc est, in aptitudine & virtute: quia scilicet sic distractus absq; deuotione suscipit sacramentum, vt virtute eius post modum adueniente deuotione augebitur gratia. Hæc inquam, glossa nequaquam hic habet locum: quoniam cùm S. Tho. distinguat duos effectus sacramenti, qui sunt habitus & actus, manifestè accipit habitum pro illo, qui infunditur animæ. Atque adeo subdens per peccata venialia impediri actualem deuotionem & non augmentum habitus, plane docet eiusmodi augmentum non pendere ex actuali deuotione. ¶ Secundò arguitur. Hæc est generalis conditio omnium aliorum sacramentorum, vt accedenti in gratia per solam sui susceptionem illam augeant, quando non inueniunt obicem, & illum effectum habent ex opere operato sc̃luso alio merito operantis, quàm quòd actu libero sacramentũ suscipiat. Cur ergo sacramento eucharistiæ conditio hæc denegetur & auferatur?

Solutio. 1. arg. Caieta.

¶ Tertiò, illud suspendium sacramenti, vt dũ deuotio in susceptione defuit, post tempus aduenies eundem effectum redire faciat, res inaudita est, & videtur eam autor ad mitigandũ rigorem suæ opinionis excogitasse. Adde q̃ contingere tunc posset, vt decies homo absq; gratiæ augmento sacramentum sumeret, qui tamen adueniente post mensem vnica tenui sacramenti deuotione, omnia simul crementa gratiæ susciperet, quibus fuerat fraudatus: q̃d non videtur rationi consentaneum.

¶ Quartò contra illud consequens, quod concedit: scilicet, quod suscipiens sacramentum bona fide attritus sine deuotione non tunc, sed postea aduenientę deuotione suscipiat primã gratiam arguitur. Peccatum mortale non remittitur nisi vel per legitimam cõtritionem, vel per illam adiuncto sacramento: in huiusmodi autem homine nunquam fuit legitima

Universidad de Deusto
Biblioteca

per se cõtritio: ergo si tunc quando suscipitur sacramentum per eius susceptionem ille non fit contritus, cum postea deuotio nec sit susceptio sacramenti, neque actus pœnitentiæ, nũquam per illam conferetur prima gratia. Præsertim, quòd vt supra dictum est, nec Caieta. inficiatur, solius est conditio baptismi, vt eius prohibitus effectus, posteà recedente fictione redeat. Neque verò fictio, quæ illũ impedit effectum postea tollitur nisi per actum pœnitentiæ. ¶ Quintò. Cùm omnia sacramenta sola sui ipsorum susceptione faciant ex attrito contritum, cur hoc denegandum est huic sacramẽto? ¶ Et sextò vrgentius arguitur? Certè si peccata venialia, aut distractio deuotiõis impedimentum esset recipiendæ, aut augendæ gratiæ, tunc sic recipere sacramentum peccatum esset mortale: quia opponeretur obex gratiæ. Quod certè nõ solùm inopinabile est, verùm & assertum temerarium. ¶ Postremò deniq; arguitur. Opinio hæc grauem injicit scrupulum. Permultis nanq; accidit, vt nec dũ sacramentũ sumunt, nec posteà actualem habeant deuotionem: inter quos maximè sunt phrenetici, quibus quæst. proxima monstrauimus exhibendum esse hoc sacramentũ: quare orbarentur gratiæ augmento, & nonnunquam attriti sumentes priuarentur prima gratia. Est ergo conclusio S. Thomæ, eademque vera, quam indubius in. 4. quæst. de eucharistia artic. 1. Adrianus amplexatur, q̃ per peccata venialia, & quomodocunq; per absentiã deuotionis nihil habitualis gratiæ aut charitatis impeditur, sed actu alis tantùm refectio spiritualis dulcedinis. Et ratio est plana: quia refectio, & dulcedo dicit actum gustandi sicut gustare, & ideo cõtradictio est, vt sine actuali deuotione, & actu contingat actualis refectio & dulcedo: esset enim habere actum sine actu.

Certa sentẽtia.

Primũ arg. ¶ Atque id ipsum S. Thom. asserit in solutione primi. Allegat siquidem August. super illud Ioan. 6. Patres vestri manducauerunt mãna, &c. & refer. can. Panem. de cõsecr. d. 2. vbi ait, Panem cælestem spiritualiter manducate, innocentiã ad altare portate: peccata etsi sunt quotidiana, non sint mortifera. Et similis est auctoritas Hilarij cano. Si non tanta. de consecra. distin. 2. vbi ait. Si non tanta sunt peccata, vt quis excõmunicetur, non debet se à medicina corporis, & sanguinis subtrahere. Ex quo videtur colligi peccata venialia non impedire sacramenti effectum. Ad quod respondet. D. Thom. quòd qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem mãducat sacramentũ, hoc est, augmẽtum gratiæ suscipit, nõ tamen actualiter manducat: quia non actu gustat sacramenti dulcedinem & refectionem. Certè sententia est clara quæ ex Augustino, & Hilario colligitur. Et Caieta. ipse fatetur in superficie nostrum sensum exhibere. Excogitat tamen tres vel quatuor modos aliter exponendi, & tanta sensuum multiplicatione testatur nullum esse alium legitimum. ¶ Idemq; S. Thom. affirmat in solutione secundi, quod est huiusmodi. Hoc sacramentum non est minoris virtutis quàm baptismus: ille autem per solam fictionem, vt suprà dictum est, impeditur: quia vt Sapien. 1 legitur. Spiritus sanctus disciplinæ fugiet fictũ: peccatum verò veniale, quia non obstat spiritui sancto, non est fictio: ergo effectum sacramenti non impedit. Respondet discrimen esse, quôd etsi baptismus ordinetur ad infusionem gratiæ habitualis, & charitatis, non tamẽ ad eius feruorem, & actum, sicut hoc sacramẽtum. Et hic feruor charitatis est, qui impeditur per peccatum veniale. Vbi planè D. Thom. docet, quòd quantum ad gratiam, & charitatem habitualem non magis impeditur hoc sacramentum per peccatum veniale aut distractionem, quàm baptismus. ¶ Hinc ergo elicitur plana solutio tertij argumenti Caietani. Quando enim arguit. Hoc sacramentum neque infundit neque auget gratiam nisi nutriẽdo: nutritio autẽ dicit actum: ergo sine actuali nutritione nullum effectum habet. Respondetur enim ad minorem: quod est duplex spiritualis nutritio sicut duplex manducatio: scilicet, habitualis, & actualis. Quãdo enim homo sine actuali deuotione accedit ad hoc sacramentum, nutritur quidem habitualiter per augmentum gratiæ, non tamẽ actualiter per sensum dulcedinis. Per illud autem augmentum gratiæ poterit ipse posteà habere actualẽ dulcedinem si habeat deuotionis actum. Itaq; cõtrarius est ordo, quàm Caietanus putat. Ipse enim arbitratur priùs natura esse actualem deuotionem quàm augmentum gratiæ. Et tamẽ est è conuerso, quòd cùm gratia augeatur virtute susceptionis sacramenti, priùs natura augetur quàm excitetur deuotio, & feruor charitatis, qui est effectus sacramenti. Sicuti priùs natura est sumptio nutrimenti, quàm excitatio spirituum vitalium. Quanquam possit homo ad sacramentum adferre aliam priorem deuotionem, & feruorem tanquam dispositionem præuiam. ¶ Quantum verò ad remissionem venialium, quæ in nostra confirmatione tangebatur, conceditur, quòd non nisi per actualem deuotionem, & feruorem remittãtur.

Secunda argumentatio.

Solutio tertij argumenti Caietani.

Nisi

Nisi aliam teneas opinionẽ, quam arti. 4. tetigimus: scilicet, per quodcunq; sacramentum remitti: nam tunc etiam remittuntur per hoc dum gratia augetur. ¶ Secundum verò argumentum Caietani fateor multum vrgere: scilicet, quomodo sacerdotes quotidie celebrantes, nõ fœcundiùs proficiant locupletiorẽ per sua opera referentes charitatis habitum. Sed profectò paulò minùs vrget secundùm suam opinionem. Nam plurimi sunt, qui nunquam celebrant sine aliquali vel præsentẽ, vel subsequente deuotione, saltem tepida, quæ secundum ipsum sufficit ad augmentum gratiæ. Imò simile fit argumẽtum de actibus meritorijs. Tenendo enim nullum dari in indiuiduo indifferentem quantũ ad meritum, sed omnia opera iusti genere suo bona, quæ nõ habent malam circunstantiam esse meritoria, deberet crescere gratia plus quàm experimur. Respondetur ergo, primùm, q̃ in sacerdotibus attẽtè celebrantibus credendum est profectò esse copiosissimam gratiã, sed quia nõ eis offerũtur egregia opera, in quibus illam possint totã ,p palare, referunt illam secundum ordinarium vsum in occurrentibus officijs. Secundò dicimus, q̃ in alijs tepidè celebrantibus augmentum est tenuissimũ. Item feruor charitatis remittitur per peccata venialia, quæ sunt quotidiana, & ideo videtur languere gratia & charitas. In alijs verò per peccata mortalia amittitur gratia, quæ posteà vsque ad eandem gradum non facilè recuperatur. Cætera de digna sacramenti susceptione statim.

Solutio secundi argumenti Caietani.

DISTINCTIO duodecima, De vsu & sumptione huius sacramenti.

Cap. j.

IGitur cùm duplices sint huius sacrosancti mysterij fructus: nimirum, & qua ratione sacramentum est, & qualis sacrificium existit, illos vsq; dũ sumitur confert. Quocirca, vt de eius vsu, & sumptione dicamus, duo sunt mãducandi modi: nempe, sacramẽtalis tantùm, vt dũ sacramentum cum gratię obice suscipitur: & spiritualis, vt dum cũ suo fructu percipitur. Quæ vtique manducatio à priori tan quam perfectũ ab imperfecto differt.

Cap. ij.

¶ Consequitur ergo, & cùm solius hominis sit hoc sacramentum manducare, ille, qui iustus est, iustè ac dignè mãducet: qui verò iniustus, manducet quidẽ, sed indignè, qui adeò cũ in corpus Christi iniurius sit: peccato peccatum adiungit, idemq; suo genere multis alijs grauius. Probet enim se ipsũ homo, ait Apostolus, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim mãducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, nõ dijudicans corpus Domini. i. Vnde, vt ait super Ioan. Augu. multi de altario accipiunt, & accipiendo moriũtur. Quo fit, vt qui in crimine sunt manifesto, eis, etia si petant, non sit sacra communio porrigenda, iubente Dño, Nolite sanctũ dare canibus. Secus si eorum latent crimina: na vt ait super. 1. Corint. 5. Aug. nos à cõmunione quẽquam prohibere non possumus, nisi aut spote cõfessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico vel seculari nominatum atque conuictum.

1. Corin. 11

Augu. super Ioannẽ.

Ambros.

Cap. iij.

August.

¶ Sunt & alia præter mortalem labem obstacula huius sacrosan

Universidad de Deusto
Biblioteca

cti ſacramenti ſumendi, ſeu ex quadam cõgruẽtia, vt pollutio in ſomnijs: ſic enim & Leuit. 15. legitur. Vir, de quo egreditur ſemen, immundus erit vſq; ad veſperũ. Aut ex neceſsitate eccleſiaſtici iuris, quo cautum eſt, vt nemo niſi ieiunus ſumat, iuxta verbũ canonis Augu. lib. reſpõſionum ad Ianuariũ. Placuit ſpiritui ſancto, vt in honorẽ tanti ſacramenti prius in os chriſtiani corpus dñicum intraret, quã cæteri cibi. Obſtat & defectus naturæ ob reuerẽtiam ſacramẽti: quare nec pueri, nec ppetuò amentes ſumendo ſacramento idonei exiſtimãtur: quippe, qui inter corpus domini alioſq; ꝓfanos cibos diſcernere nequeũt.

Leuit. 15.

Augu. cano. Liquido. de conſec. d. 2.

Ca. iiij ¶Quòd ſi naturam ſacramenti ſpectes, vtile eſt quotidie ſumere: admonet enim in lib. de verbis. Augu. iſte panis quotidianꝰ eſt, accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit. Et lib. de ſacramẽtis Ambro. Qui ſemper pecco, debeo ſemper habere medicinam. Si autẽ ſuſcipientis reuerentiã cõtempleris, multa ſunt, quę homines à quotidiana ſumptione arcere poſſunt. Ob idq; in li. de eccleſiaſticis dogmatibꝰ dubius hæſit, qui dixit. Quotidie eucharistiam accipere, nec laudo, nec vitupero.

Augu. cano. Non iſte. de cõſec. diſ. 2.

Ambroſ.

De cõſe. d. 2 Quotidie.

Cap. v. ¶At verò omnino à cõmunione ceſſare nefas eſt, ſanè cùm à iure diuino præceptum ſit aliquando ſumere, dicente Chriſto, Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habebitis vitã in vobis: & iure deinde pontificio ca. Omnis vtriuſq; ſexus. de pœnit. & remiſs. præſcriptũ ſic tẽpus, vt quotãnis in paſchate ſanctã cõmunionẽ ſuſcipiamꝰ. Atqui vt ſacerdotibus neceſſarium eſt ad perficiendum ſacramẽtum, & ſacrificiũ ſub vtraq; forma ſumere, iuxta verbũ dñi ad apoſtolos, quos tũc ſacerdotes creauit, Hoc facite in meam cõmemorationem: cui cõſonat Gelaſij Papæ decretũ can. Cõperimus. de cõſec. diſ. 2. ita & ſacramẽtali reuerentiæ ob multa periculà ſaluberrimè conſultum fuit, vt populo non niſi corpus ſub ſpecie panis adminiſtraret. Quapropter qui contra reclamant, hæretici ſunt.

Ca. Omnis de pœnit.

Gelaſius pa.

¶Dñs deniq; Ieſus Chriſtus, vt ad Hedibiã ait Hierony. ipſe cõuiua, & cõuiuium fuit, ipſe comedens, & qui comeditur, qui ne proditoris crimẽ proderet, ipſi quoq; cũ alijs corpus ſuũ tradidit, idemque paſsibile, quale tũc habebat, licèt modo impaſſibili: quia in ſacramẽto occidi non põt, ſicuti nec cruci affigi, nec lancea perforari. Tãetſi per mortẽ quã in cruce pertulit, etiã in ſacramento, ſi tunc conſecratum eſſet, anima eſſet à corpore ſeparata, atque adeò ibidem eſſet mortuus.

Hiero. ad Hedib. Ca. Vt Nec. Mag. de cõſec. diſt. 2.

¶DISTINCT. DVOdecimæ, Quæſtio prima de vſu, & ſumptione huius ſacramẽti in cõi.

S. Thom. 3. part. quæſtio. 80.

ARTICVLVS. I.

Vtrum diſtingui debeãt duo modi mãducandi corpus Chriſti.

PRimùm, vt circa ordinẽ hoc adnotemus, diuersũ ſeruamus, quàm Senten. Magiſt. Ille quippe, quia permixtim de oibus, vt occurrebãt, loquebat, ſtatim diſt. 9. de manducatione ſacramenti ſermonẽ inſeruit. Cùm tamẽ legitimus ordo exigeret, vt prius cuncta, quæ de eſſentia ſunt ſacramẽti, cõſtituerentur, quibus poſtea adhiberetur ſermo de vſu, & ſumptione, quæ nõ eſt de eſſentia, ſed pertinet ad ſubiectũ recipiens. Ac poſtremò de miniſtris, qui habent rationẽ cauſę. Duo igitur ſunt huius diſtinctionis mẽbra, atq; adeo quæſt. duæ. Vna, de ſumptione in cõmuni, vt competit Chriſtianis vniuerſis, atq; altera de modo, quo Chriſtus vſus eſt ſuo ſacramento. Eſt ergo primus artic. vtrũ duo debeant diſtingui manducandi bibẽdiq; modi. Et reſpondetur vnica cõcluſione affirmatiua. Duo ſunt modi ſumendi hoc ſacramentũ. Alter. ſi imperfectus, quo tantum ſumitur ſacramentũ ſine fructu, alter verò perfectus, quo ſuſcipitur ſacramentum, & res ſacramenti. Quare prior dicitur dũtaxat ſacramentalis, poſterior verò ſpiritualis, ꝓpter gratiã, quæ ſpiritum alit. Diſt. eſt gloſſæ ſuper illud. 11. Corinth. 11. Qui manducat, & bibit indignè, &c. Et ſumitur ex natura ſacramenti. Duo enim eſt conſiderare in vſu ſacramenti: nempe ſacramentũ, quod eſt ſpecies continẽtes corpus & ſanguinẽ, quæ ſunt virtus ſacramenti. Et præterea res. i. effectus, quẽ in ſuſcipiẽte operatur, qui eſt gratia atq; alij effectus, de quibus proxima quæſtione dictũ eſt. Perfectus igitur modus ſumendi eſt, quãdo ſacramentum cum ſuis effectibus ſumitur. Imperfectus verò tunc eſt, quãdo ſumitur ſacramẽtũ cum obice impediente gratiã cum ſuis annexis. Igitur ſicut imperfectũ cõtra perfectum diuiditur: ita & ſacramentalis mãducatio, per quã ſumitur nudum ſacramentũ ſine eius effectu, ſecernitur ab ſpirituali manducatiõe, qua homo ſacramentum ſuſcipit cum ſuo fructu, quò Deo per fidem, & charitatẽ incorporat.

Duplex cõſecratio vtilis ſacramẽti.

Conclu.

Scotus, quatuor modi mand.

Duo tãtum modi.

¶Hic quantũ ad ordinẽ, forſan quis in capite optaret articulũ de præcepto ſumendi eucharistiam, ſed hunc articulum merito D. Tho. ſecit vndecimũ: quia præſupponit diuerſas manducantium qualitates. Cæterum Scotus diſt. 8. q. 3. & nõnulli eius exẽplo ducti quatuor cõ numerant mãducandi modos. ſ. realiter tantũ, vt manducat brutũ, & ſacramentaliter tantũ, vt manducat homo in peccato: & ſpiritualiter tantùm, vt manducat qui baptizatur, & qui per cõtritionem, & fidem viuam efficitur membrũ Chriſti antequàm euchariſtiã manducet: & ſacramentaliter ſpiritualiterq; cõiunctim, vt mãducat iuſtus ſacramentũ ſuſcipiẽs.

Expoſitio articuli.

¶At verò antiq meritò nõ curarũt niſi duos diſtinguere modos: vt infrà arti. 3. ait. S. Tho. nam brutalis hæc mãducatio, nõ eſt per ſe mãducatio ſacramenti, ſed per accidens, poſtquã nõ adeſt intentio mãducandi ſacramẽtum: ea autem quæ ſunt per accidẽs, ab arte, vt ait Ariſtot. ſunt relinquenda. Itẽ illa mãducatio merè ſpiritualis, quæ eſt deſiderium expreſſum euchariſtiam mãducandi, de qua meminit in ſolutione tertij S. Thom. nõ eſt manducatio in re, ſed eſt votũ, & deſiderium manducandi. Duo ergo ſunt præciſè modi manducandi in re. ſ. vnus merè ſacramentalis, & alter ſimul ſpiritualis. ¶Atqui diſtinctio hæc nõ ſolùm ſcholaſticorum aſſertio eſt, ſed ſanctorũ quoq; patrum autoritate, quinuerò, & Pauli fundamento fulcitur. Dicens enim, Qui manducat & bibit indignè, docet manducationẽ eſſe ſacramentalem ſine ſpiritu gratiæ. Et notatur cadẽ manducationũ diſtinctio. de cõſec. d. 2. can. Qui diſcordat, & can. Et ſancta. qui ſumũtur ex Aug. ſuper Ioan. tract. 26. Vbi Iudas inducit, q̃ buccellam ſacramẽtaliter ſumpſit, reſtqui vero Apoſtoli, & ſacramẽtaliter, & ſpiritualiter. Omnibus enim dixit Chriſtus. Accipite ex hoc omnes. Vnde Aug. Qui nõ manet in Chriſto, & in quo nõ manet Chriſtus procul dubio nõ manducat ſpiritualiter eius carnẽ: licèt carnaliter, & viſibiliter premat dentibus ſacramenta corporis & ſanguinis. Eandemq; diſtinctionem docet in ſermone de verbis Dñi, & refertur eadem diſtinctio. cano. Quid eſt. ¶Eſt ergo primum argumentum. S. Thom. Sicut baptiſ

Primũ argu.

mus est spiritualis regeneratio, iuxta illud Ioã. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. ita & hoc sacramentum est spiritualis cibus: quippe de quo Christus Ioan. 6 loquēs ait, Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt: sed circa baptismū nō distinguuntur duo modi sumendi. s. sacramētaliter, & spiritualiter: ergo nec debent circa hoc distingui. Respōdetur, generale esse oibus sacramentis, vt possit in singulis hæc fieri distinctio: nā singula possunt recipi sacramētaliter tantū, quando cum obice gratiæ, suscipiuntur, & spiritaliter, quando gratia simul recipitur. Habet autem eiusmodi distinctio peculiarē locū in hoc sacramento propter duo. Primū, quia cū reliqua sacramēta perficiantur in vsu dum applicantur, fit vt dum sacramentū sumitur, tunc perficiatur, atq; adeo sumi sacramentaliter nō distinguitur ab eo, quod est perfici. At verò cū hoc ante vsum in cōsecratione perficiatur, post ipsum perfectū, distinguuntur duo vsus. Secundo, quia in baptismo & in reliquis characterem imprimētibus nō datur sumptio mere sacramentalis, quia imprimitur character: in hoc autē quando nō infunditur gratia, nullus alius est effectus, & ideo est mere sacramētalis: licet hoc pœnitentiæ sit etiā cōmune & extremæ vnctioni & matrimonio.

Secundū argumentum.

¶ Secundò. Ea quorū vnum ordinatur ad alterum, à quo speciem sumit, nō debent cōtra se inuicem distingui: sacramentalis autē ordinatur ad spirituale: ergo nō sunt contra se diuisa. Respondetur, argumentū probare sacramentalem sumptionē, quæ pertingit ad spiritualē gratiæ fructum nō distingui ab illa, imò ipsa sacramētalis est spiritualis. Sed tamē illa, quæ caret fructu distinguitur ab alia fructuosa.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò. Illa, quorum vnū ab altero separari nō potest, non proprie cōtra se diuiduntur: videtur autē nō posse existere spiritualē manducationem sine sacramētali: tum quia aliàs etiā patres antiqui cœnantes paschalē agnum, spiritaliter dicerentur māducare: quia tecundū spiritum erat figura nostri sacramenti: tū etiā quod tunc frustra esset sacramentalis manducatio instituta, quādoquidē sine illa sufficeret spiritualis. Respondetur ad minorē, negando nō posse esse manducationē spiritualē sine sacramentali: imo illa contingit quādo quis votum habet & affectū manducandi antequam manducet: sicut votum baptismi est baptismus flaminis, hoc est, spiritus sancti. Sed illa manducatio spiritualis contingit dupliciter. Vno modo propter desideriū, & alio modo propter figuram. Vnde Apostolus. 1. Corinth. 10 ait, q̄ antiqui patres baptizati sunt in nube & in mari, & q̄ spiritualem escam manducauerunt, & q̄ spūalem potum biberunt. ¶ Colligе ergo quatuor modos manducandi spiritualiter. Vnum. 1. per figuram, quæ dicitur spiritualis, nō ab spiritu sancto, quia gratiā nō habet annexā, sed dicitur spiritualis cōtra literalem seu verā: quia habetur per sensum mysticū, qui dicitur spūalis. Secunda māducatio est spūalis per fide, de qua ait Christus Ioan. 6. Ego sum panis, qui de cælo descendi. Qui manducat me viuet propter me. Et hæc nō est māducatio sacramenti, sed ipsius Christi: qa crede re in ipsum, per cuius fidem in corporamur in ipsum, sicut nutramentū in corpus altum. Et dicitur spiritualis ab spiritu sancto: nam, vt ait Paul. fides donū Dei est. Tertia est spiritualis vt distinguat à reali: qa nō est susceptio in re, sed in voto. Et dicit spiritualis, quia per actum mentis per modum meriti est causa gratiæ. Quarta est manducatio spiritualis: quia est in re & in spiritu, & cum fructus sumit sacramentum. Et ideo bene ait S. Thom. quod post spiritualem nō fructra adhibetur manducatio sacramentalis: quia plenius inducit sacramenti effectum ipsa susceptio, quàm solum desiderium. Nam per manducationem in voto vt sæpe diximus, non recipitur gratia sacramentalis, quā vocant ex opere operato quousque sumatur in re. Quare hæc est, quæ simpliciter in præsentia dicitur spiritualis, vt distinguitur contrà sacramentalem.

Quatuor māducationes spūales.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere.

VT per illos discurramus, qui capaces sunt huius sacramenti, quæritur vtrum soli homini conueniat hoc sacramentum spiritualiter sumere. Quæ quidem interrogatio fit propter angelos. Ob idq; non quæritur de manducatione sacramētali: nam hanc in propātulo est non posse conuenire angelis: quia cū non habeant corpora, manducare nō possunt; imò neq; in corporibus assumptis, in quibus nonnunquā apparere leguntur, proprie possunt manducare: quia nō vnuntur eis sic ut animæ eadem informando corpora, quamuis possint dentibus assumpti corporis conterere & per guslam demittere. Solum ergo est quæstio de spirituali manducatione. Ad quam respondetur per distinctionem duabus cōclusionibus. Christus enim considerari potest aut in propria specie visibilis, vt est in cælo, aut sacramētaliter prout sub speciebus panis continetur. ¶ Prima ergo conclusio est. Primo modo angeli manducant spiritualiter Christum in cælo, inquantum ei vniuntur fruitione charitatis perfectę, & non per fidem, sicut nos in hoc seculo, sed visione manifesta. Vnde glossa super illud Psalmi, Panem angelorum manducauit homo, ait, idest, corpus Christi qui est vere cibus angelorum. At verò manducatio illa non est propria, quia neque ore Christus suscipitur, neq; per guttur demittitur: sed est metaphorica, iuxtą illud Lucæ. 22. Ego dispono vobis regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Dicitur enim illa beata visio & fruitio spiritualis manducatio, quia est spiritualis refectio, hoc est, complementum & satietas omnium, quæ vel angelus vel homo desiderare potest, secundū illud Psalm. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Etenim cùm vita temporalis cibo & potu, qui in substantiam humanis contertuntur, sustentetur, merito fœlicissima illa bonorum satietas per visum & amorem Dei, quibus beati in Deum transformantur, conuiuio comparatur. ¶ Secunda conclusio. Solis hominibus conuenit spiritualiter manducare hoc sacramentum tam in re quàm in voto. Nam manducare spiritualiter sacramentum non est vtcunque vniri Christo per cognitionem, sed credere in ipsum per fidem cum effectu vel affectu manducandi ipsum sub speciebus sacramentalibus, quod angelis conuenire non potest. Quare licet spiritus illi cælestes spiritualiter manducent Christum, non tamen hoc sacramentum. At quia fides nostra, atque sacramentorum vsus in illam ordinatur beatificam fruitionem tanquam in finem, & ea quæ sunt ad finem deriuantur à fine, non dixit Psalmista, quod panem hominum manducant angeli, sed vice versa, quòd panem angelorum manducauit homo. Quæ est solutio S. Thomæ ad primum argumentum. ¶ Secundum eius argumentum sumitur ex autoritate Augustini super Ioan. 6. vbi ait, Hunc cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quæ est ecclesia in prædestinatis: sed ad istam societatem non solùm homines, sed etiam sancti angeli pertinēt. ¶ Item tertio in lib. de verbis domini ait. Spiritualiter manducandus est Christus, qui ipse dicit, Qui māducat meam carnē & bibit meū sanguinem in me manet, & ego in eo: sed hoc etiam conuenit sanctis angelis, in quibus per charitatem est ipse Christus, & ipsi in eo: ergo videntur posse spiritualiter māducare hoc sacramentum. Circa hæc argumēta hoc primum notato, quod concludere non contendunt angelos posse hoc sacramentum sacramentaliter, hoc est, realiter sumere: quoniam, vt iam suprà dictum est, comedere non valent. Sed cōtendunt, quod possent illud spiritualiter manducare sicut nos, dum mēte ad illud afficimur. Et ideo vnica generali responsione posset fieri argumentis satis: videlicet, q̄ cum in re non possint manducare, frustraneū esset & vanum desiderium manducandi. Nihilominus quia ex autoritatibus Augustini apparet subsequi, vt possint effectus sacramēti percipere, respondetur ad secundum, quod quanuis angeli ad societatem corporis mystici pertineant, eidem tamen corpori mystico coniunguntur per manifestā visionem, homines autem per fidem: sacramenta vero nostra sunt sacramenta fidei, per quam in speculo & ænigmate cognoscimus. Et ideo per illam visionem non dicuntur comedere sacramentū, neque habere societatem illam tanquam effectum sacramenti. Quare nobis proprie scilicet, solis hominibus id cōuenit quod ait Paul. Vnū corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & vno calice participamus: quippe qui hanc vnitatem per sacramenti gratiam assequimur. ¶ Et eodem modo respōdetur ad tertium, quòd licet angeli sint in Christo per charitatem, & Christus in illis, non tamen per fidem, sed per visionem. Et ideo illa incorporatio eorum cū Christo non est illis effectus sacramenti sicut nobis. Adde, quod non fuit eorum redemptor sicut noster, ob idq; neq; gratiam virtute suæ passionis receperunt sicut nos, atque adeò nec simillime sunt eius membra, vt nos.

Angeli non māducātrea liter sacramentum.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare.

POstquam constat, solum hominem posse spiritualiter manducare hoc sacramentum, quæritur de sacramentali manducatione, vtrū solis iustis conueniat. Nam, de spirituali notū est illis solis posse cōuenire. Sicut enim angeli sacramentaliter manducare nequeunt, ita neq; qui in peccato sunt, spiritualiter. Et quā-

uis articu. 1. satis appareat quæstioni respon-
sum, vbi distinximus sacramentalem mandu
cationem, quæ peccatoribus conuenit, ab spi
rituali, quæ iustorum est propria, nihilomi-
nus ad excludendum quendam errorem ad-
hibetur hic noua ratio. Quidam enim anti-
Error quo- quitus errauerunt dicêtes, quòd corpus Chri
rundam. sti non solùm non spiritualiter, verum neque
sacramentaliter à peccatoribus sumitur. Con
Conclusio. tra quos statuitur conclusio. Non solùm iu-
stus, verùm & peccator sacramêtaliter corpus
Christi manducare potest. Et contrariũ dice-
re est erroneũ tanquã manifestè veritati huius
sacramenti derogans. Pertinet enim ad verita-
tem & certitudinem sacramenti, vt suprà di-
ctum est, vt tandiu manere credatur in sacra-
mento corpus & sanguis, quãdiu manent spe
cies: tandiu verò manent species, quandiu sub
illis maneret subſtantia panis & vini: manife-
stum est autem, quòd si peccator sumeret pa-
nem & vinum non illico subſtantiæ illæ esse
desinerent, sed durarent quousq; per calorem
naturalem essent digestæ: ergo vsque ad illũ
momentum manent corpus & sanguis. Et cõ
firmatur authoritate Augustini super illud
Ioan. Patres vestri manducauerunt manna in
in deserto, & mortui sunt. Multi enim, in-
quit, de altari accipiunt, & accipiendo mo-
riuntur. Vnde dicit Apostolus: Qui indig-
nè manducat, iudicium sibi manducat &
bibit: non autem sumendo moriuntur nisi
peccatores: ergo corpus & sanguinem sacra-
mentaliter sumunt.

Expositio ar ticuli. ¶Errorem hunc negantium peccatores sacra
mentum sumere, refert Magist. Sentẽ. dist. 9.
Et ratio illorũ erat, quia cum mãducatio sacra
mentalis ad spiritualem referatur, fit vt illa si-
ne hac superuacanea sit. Vnde illi colligebant,
quòd cum Deus nihil agat frustra, non se per
mittit à peccatoribus sumi. Absurdum enim
esse aiebant, vt Christus, qui est lux ipsa, à
filijs tenebrarum & Belial se sumi permitte-
Vualdens. ret. Eodem fuit errore intinctus Vvitcleff, cõ
tra quem Thomas Vvaldensis tomo secũdo,
de sacrament. ca. 60. disputans, errorem esse
ostendit. Vvaldensis tamen illic prima facie as
seuerare videtur quòd mus vel brutum non
sumit sacramentum, sed tamen non intelli-
git nisi, quòd non sumit formaliter: quia non
habet intentionem, vt in solutione tertij ait
Hugo. Sanctus Thom. ¶At verò venerabilis Hugo
lib. 2. de sacrament. part. 8. cap. 14. vir alioqui
clarissimus, cuius vtiq; sententiã ad literã post
modum Innoc. lib. 4. de mysterio missæ, c. 15.
amplexat, stupenda de hac re dicit. Quæretes
nãq; ambo qdnã fiat de corpore Christi post
quã fuerit comestum siue à bonis siue à malis,
vsq; adeò fateri verẽt, q̃ desẽdat vel in stoma
chum vel in ventrẽ, vt dicãt, q̃ corpus Christi
de ore transit in cor. Melius est enim, inquiũt,
vt procedat in mentem, q̃ vt descendat in ven
trem. Et quoniã cõtingit species sacramẽtales
euomi, vt de cõse. d. 2. can. Si quis per ebrieta-
tem. dicũt illũ vomitum ex accidẽtibus & hu
moribus generari, quasi illic nõ sit corpus. Vn
de glossa sup can. Tribus. ead. d. negat species
descendere in stomachũ. Quare licet ex ipsis,
inquit, aliquis reficiatur, non tamẽ in ipsum in
corporantur. Vel si demittantur in stomachũ,
per sudorem emittuntur, & nõ per secessum.
Certum enim, inquit, est, q̃ quàm citò species
dẽtibus terũtur, tã citò in cælo rapitur corpus
Christi. ¶Hæc autem si quis modò diceret, ab
ecclesia condemnaretur, & tamen istæ glossæ
permittuntur in iure. Est enim hic duplex er-
ror, vt ait S. Thom. vnius, q̃ priùs desinat esse
corpus sub speciebus, q̃ desineret esse panis,
siue sint in stomacho siue in ventre vel homi
nis vel bruti. Aliàs si hostia conuolueretur lu
to dicendũ esset, q̃ desineret illic esse corpus.
Itẽ quia in dicto canone, Si quis per ebrietatẽ,
non dicitur solum. Si quis euomuerit species,
sed si quis euomuerit eucharistiã, hoc est cor-
pus & sanguinem Christi. Vbi decernitur sa-
cramentũ esse in stomacho, & vbicunq; sunt
species quandiu ipsæ durant. Quapropter vo
mitus ille asseruandus est tanquam verum sa
cramentum. Alia ignorantia est, dicere, quòd
corpus, dum hostia consecratur, descendat de
cælo & post ea illuc reuertatur, vt satis suprà
ostensum est. Aliàs sequeretur, quòd dum est
in altari desineret esse in cælo. Est ergo indu-
biè tenendum, quòd corpus descendit in sto-
machum, etiam si ab iniquo sumatur: aliàs nõ
diceretur propriè mãducari, quare nullus mã-
ducaret indignè. At cũ digestio fiat in stoma
cho, illic desinunt esse species, atque adeò cor-
pus: quare non descendit in vẽtrem. Sed si ob
aliquem morbum species descenderent, conse
quenter & ipsum descenderet, & emitteretur.
Pudor enim non debet esse in causa negandi
veritatem. Glossa autem illa canonis Tribus,
occasionem sumpsit ex verbis textus non in
tellectis. Prohibet enim ille Clemens papa,
sacramentũ sumentes statim ad sumendos cõ
munes cibos cõueniant, ne putent sanctæ por
tioni miscere cibũ, qui p aqualiculos digestus
in secessum diffunditur. Quare glossa à cõtra-
rio sensu quæ argumentatio contra veritatẽ
sæpe concludit infert, species nõ descẽdere in
stomachum: cùm tamen textus solùm dicat
non licere seculares cibos miscere cum specie
bus. De quo tamen textu articu. 3. iterum.

Primũ arg. ¶Primum argumentũ S. Thomæ sumitur ex
authoritate Augustini lib. de remedio pœniten-
tiæ, & super Ioan. tracta. 5. & refertur de cõse.
dist. 2. Vt quid paras ventrem & dentem? cre-
de & manducasti: credere enim in eũ, hoc est
panem & vinum mãducare: sed peccator non
credit, quia non habet fidem formatã, per quã
creditur in Deum. Respõdetur, illud & similia
verba intelligi de mãducatione spirituali, quæ
fit aut per fidẽ in Christum, aut per deuotio-
nem sacramẽti. Et hęc fuit causa erroris illorũ:
quia scilicet nescierunt distinguere inter man
ducationem sacramentalem & spiritualem.
Secũdo arg. ¶Secundò arguitur. Hoc sacramentum, vt sũ
prà diximus, est sacramentum charitatis: sed si
cut infideles priuantur fide, ita peccatores cha
ritate: infideles autẽ nõ videntur sacramentali
ter posse suscipere hoc sacramentum: quia est
sacramentum fidei, vt in forma refertur: ergo
neq; peccatores ob defectũ charitatis. Respon
detur, q̃ infidelis species sacramentales suscipiens simul sub illis sumit corpus Christi: quo
circa Christum ipsum sacramentaliter suscipit, si aduerbium, sacramẽtaliter, feratur ui ver
bum à parte rei mãducatæ; quia id quod man
ducat est sacramentum. Si verò ex parte man
ducantis, tunc propriè loquendo non mandu
cat sacramentaliter: quia nõ vtitur eo vt sacra
mento, sed sicut profano cibo. Nisi forsan intẽ
deret suscipere illud, quod ecclesia confert, li-
cet vera nõ polleret fide aliorum articulorũ,
aut forsan neque huius. ¶Sed arguat quis for
tè cõtra hanc post remã particulã. Baptismus
est ianua sacramentorũ: ergo infidelis, qui ba-
ptismo caret, quamuis sumendo eucharistiam
intendat sumere id quod ecclesia confert, non
accipit sacramẽtaliter, cuius contrarium vide-
tur S. Thomas sentire. Negatur cõsequentia:
nam ad sumendum sacramentaliter satis est
sumere id, quod ecclesia intendit: etiã si qui
sumit non sit baptizatus: sed tamen illi nõ ap-
derit tanquam sacramentum. Imò verò licet
esset catechumenus existens in gratia, vt Cor
nelius, nõ reciperet per eucharistiã gratiam sa
cramentalẽ: non solùm eò, quòd peccaret su-
mendo antequã baptismũ: verùm etiam si ex
ignorantia inuincibili illud sumeret, putans re
ligiosè facere. Posset enim tunc illi per viã me
riti gratia augeri, tamen sacramentalẽ gradum
non reciperet: quia nullum sacramentum gra
tiam virtute operis nisi solis baptizatis cõfert.
Hæreticus verò, quia baptizatus est, dum re-
sipiscit, posset quidem per hoc sacramentum
sacramentalem gratiã suscipere. Nisi q̃ quan-
diu per ecclesiam ab excõmunicatione nõ ab
soluerẽtur, indignè accederet. ¶Tertiò argui-
tur. Peccator magis est abominabilis deo quã
irrationalis creatura: dicitur enim in psalmo
de homine peccatore, quòd cùm in honore es
set, & non intellexerit, comparatus est iumẽ
tis insipientibus, & similis factus est illis: sed
brutum animal, vt mus aut canis, non potest
hoc sacramentũ sumere, sicut neq; sacramen-
tum baptismi potare: ergo apparet neq; pec-
catores illud posse mãducare. ¶Quatuor D.
Thom. respondet, primum, q̃ etiam si mus vẽl
canis hostiã consecratã deglutiret, subſtantia
corporis Christi nõ desineret esse sub specie-
bus quãdiu illæ manerent, hoc est quãdiu sub
illis maneret panis, sicut si proijceretur in lutũ.
Secundo ait, hoc nõ vergere in detrimentum
dignitatis corporis Christi; cui nihil dignitatis
detractũ est, ob id, quòd à peccatoribus sputis
conspurcari, ac colaphis cædi, ac deinde cruci-
figi voluit. Præsertim cùm mus aut canis cor-
pus secundùm propriã speciem non tangat;
sed secundũ species sacramentales. Tertio re-
fert quorundam errorem dicentium cùm pri-
mùm sacramentum tangitur à mure vel cane
desinere ibi esse corpus Christi. Hoc errore ta
ctus videtur Innocen. lib. 4. citato. cap. 11. Sed
planè illo fuit irretitus Bernardus super cano.
Bene quidem. Isti nãq; canonum glossatores
deberent à re theologica calamum abstinere.
Est enim hoc, vt hic ait S. Tho. erroneũ, & ve-
ritati sacramenti aperte contrarium. Si enim
propter indecentem tactum diceremus cor-
pus & sanguinem speciebus abesse, nũquam
nobis esset certum quãdo est illic sacramentũ.
Quartò deniq; ait, q̃ brutum licet sacramen-
tum deglutiet, nõ tamen id sacramentaliter su
mit, quia non est natum eo vti vt sacramen-
to, sed sumit corpus Christi per accidens, sicut
ille qui comederet hostiam nesciens esse con-
secratam. Et quia ea, quæ sunt per accidens nõ
cadunt in diuisionẽ generis, sicut animal non
diuiditur in album & nigrũ, ideo hic modus
nõ est tanquã tertius cùm alijs cõnumeratus,
qui sunt mãducare sacramẽtaliter & spũaliter.

Tertium ar- gumentum, é

Quadru- plex respon sio. Prim.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm peccator sacramẽtaliter sumẽs corpus Christi peccet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SEquitur de dignitate sumendi sacramentum, vtrùm ipsum sumere in peccato sit peccatum, si quis sacramentaliter sumat, hoc est cum intentione: nam qui sumeret nesciens esse sacramentum, immunis esset à culpa. Respondet D. Thomas hac conclusione. Quicunque hoc sacramentum sumit in peccato sacrilegiũ committit tanquam sacramenti violator, atque adeò mortaliter peccat. Probatur primò ex illo Pauli. 1. Corinth. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium (id est condemnationem) manducat & bibit. Vbi ait glossa Augustini, eum indigne manducare & bibere, qui in peccato, vel irreuerenter sumit. Secundò probatur ratione. In hoc sacramento sicut in cæteris id quod est sacramentum est signum eius, quod est res sacramenti: res autẽ huius sacramenti est duplex, altera scilicet significata & contenta, vt corpus & sanguis, & altera significata & non contenta, vt corpus mysticum, quod est sanctorum societas. Quicunque ergo ad hoc accedit sumendum sacramentum, eo ipso profitetur se vnitum Christo, atque eius membris incorporatum, hoc autem fieri nõ potest nisi per fidem viuã, quã nullus potest in mortali peccato existẽs habere: ergo qui in eo iacens sacramentum sumit, falsitatẽ cõmittit, ac perinde lethale sacrilegium ¶ Quæstio hæc grauissima est, vbi non nulla ex quæstione præcedenti. artic. 1. & 3. hucusq; examinanda reseruauimus. Est autẽ hic & lis primũ catholicis cũ hæreticis, & inter catholicos nõnihil dissidij. Primùm enim Lutherus infidelis fidei cultor negat accedenti ad hoc sacramentũ vlla opus esse animi præparatione præter solã fidem & confidentiam, q̃ sit per ipsum gratiã obtenturus. Imò ait indigne accedere qui cõfitetur vel cõteritur, vel se aliter disponit. Qui quidem error inter reliquos condẽnatus illi fuit à Leone decimo, & est apud Rossesem articulus quartus decim⁹. Sed non opus est cum vesano isto hæretico insanire. Satis enim nobis est Paulus, quem in omne se latus vertens nemo poterit sic peruertere, quin apertissimis verbis contrariũ admoneat. Nam. 1. Corinth. 11. postquàm eos acri accusatione obiurgauit, qui absq; vllo discrimine sic imparati cœnam dominicam manducarent, vt corporis cibos, monitum Christi induxit, quo nobis iussit, vt hoc sacramentum in eius commemorationem celebraremus. Quæ autem sit illa eius memoria, idem exponit Apostolus dicens. Quotiescunq; mãducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat (scilicet ad iudicium.) hoc autem nihil aliud esse voluit, quàm vt Dominicæ memores passionis, quæ suæ erga nos eximiæ charitatis documentum fuit, nostrorumq; adeo peccatorum expiatio, mundi curaremus ad sacramentum accedere: nos ipsos iudicantes an in eadem charitate accederemus, ne ab ipso dum veniet iudicaremur. In cuius testimonium non se antea Christus discipulis suis manducandum tradidit, quàm eorum lauaret pedes, nos omnes in ipsis commonefaciens, ne ad hoc sacramentum nisi ab omnibus prauis affectibus perpurgati accederemus. Quem quidem sensum Paulus explicãs subdit. Quicunq; manducauerit panem & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Vbi indigne manducare & bibere id planè censuit, quod absq; spirituali vita, quam in cruce nobis Christus mercatus est, hoc sacramentum manducare & bibere, quod in alimoniam eiusdem sustentandæ vitæ nobis reliquit. Manducare enim & bibere viuorum est: quare mortui ad hanc mensam indignè accedunt, atq; adeò rei perinde fiunt corporis & sanguinis, veluti illi impuri, qui ceu eius inimici ipsum crucifixerunt. Vnde subnectit. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: hoc est, tentet seipsum, iuxta illud. 2. Cor. 13. Vosmetipsos tentate an sitis in fide, ipsi vos probate: sic ergo in præsentiarum vos ipsos discutite an sitis in charitate, cuius sacramentum sumere adornatis. Vestrã vos ipsi examinate conscientiam, vt nõ nisi candidam & nitidam ad sũgenda Christi vbera accedatis. Si enim pij illi, qui Christi cadaueri officium sepulturæ præbuerũt, nõ nisi in syndone mũda illud ausi sunt cõuoluere, quãto cãdidior esse debet eius cõscientia, qui corpus idẽ viuens sumit, in quod se transformare profitetur? Qua propter bene pronũciat apostolus, eũ, qui mã ducat & bibit indigne, iudicium (hoc est, condemnationem) sibi manducare & bibere, non dijudicans corpus domini, hoc est, nõ discernens inter corpus eius verum in ara crucis immolatum, atque alia animalium, quæ mensæ profanæ imponuntur, neque satis perpẽdens an sit ipse de corpore mystico, quod hoc sacramento conglutinatur, & est allusio ad illã infœlicem proditorẽ, qui impuro animo buccellam sumens, sempiternũ sibi interitum conciuit. Et quia non tãtum in dãnationem æternam, verum & in infamẽ corporis morte impegit, cõcludit demum Apostolus, Ideo inter vos

Conclusio

Expositio articuli.

Lutherus.

Expositio Paul. 1. Corinth. 11.

vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi: quòd si nosmetipsos dijudicaremus, nõ vtiq; dijudicaremur. Probare ergo debemus iudicareq; nos, nostraq; delicta castigare & vindicare antequàm ad tremendã mẽsam nos insinuemus. Post hæc ergo Pauli iussa, abeat cum impia sua hæresi Lutherus. Nam si. 1. Corinth. 7. idem Apostolus coniugibus cõsulit, vt cõmuni consensu ad tempus quo orationi vacent, communi thoro, qui legitimus est & licitus, abstineant: quantò magis vt sacramentum charitatis sumamus, debemus nõ modò illa crimina, quæ charitati aduersantur, expiare, verum & leuiora, quæ eius fauorem tepefaciunt, abstergere? ¶ Laudi appositum est Centurioni: vt Matth. 8. legitur, quod se indignum iudicaut, cuius ædes Christus intraret ad sanãdum eius puerum: vitupeiio ergo magno dignus est qui non conscientia pura ipsum in sacramento excipit, quo salus suę animę agitur. Atqui parabola illã Domĩica Matth. 22. de rege qui fecit nuptias filio suo, & cum vniuersos ad cõuiuium inuitasset, quendam quod ad mensam absq; veste nuptiali sedentem viderit, ligatis manibus & pedibus iussit eum mitti in tenebras exteriores, acciratissimam præparationem, quam ad hoc sacramentum adferre oportet, designat. ¶ Quod si ex veteri testamento exempla etiam petere volumus, extat Exod. 30. lex huius nostræ vmbra, vt quoties Aaron & filij eius ingressuri essent tabernaculum testimonij, missa priùs aqua lauare suas manus & pedes curarent, ne fortè morerentur. Et Leuit. 22. Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea, quę consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israel domino, in quo est immunditia, peribit coram domino. Et vt 1. Regum. 21. legitur, Sacerdos Achimelech nunquã sanctum panem Dauidi famem cum suis patienti tradere voluit, nisi certior priùs factus, an sui pueri mundi essent. Et. c. 6. Oza percussus refertur eo quòd arcam sanctuarij temere tetigisset. Si ergo sancta illa, quæ vt ad Hebræ. Paul. non animã sed corpus emundabant, & dũtaxat erant nostrorum vmbra, tanta cum religione fas erat tractare, quanto magis hoc sacramentũ, vbi Christus ipse immolatur & sumitur, nefas erit non pro dignitate sumere? ¶ Robur autẽ hæresis Lutheri est, q̃ nulla nostra opera possunt nos certos facere, q̃ simus in gratia, præter solam fidem, dicẽte Apostolo, Nihil mihi conscius sum, sed nequeo in hoc iustificatus sum. Nos autem adeò firmiter fatemur non posse nos hanc habere certitudinẽ, vt certè credamus ipsum de hac re esse hæreticum, qui dicit per confidentiam & fidem sacramenti posse nos ad hanc certitudinem pertingere. Nihilominus necessaria sunt opera nostra, quę fauore diuino nitũtur, vt nutu Dei nos ad perceptionẽ sacramenti præparemus. ¶ Restat ergo res inter catholicos de huiusmodi requisita dispositione. Et quidem si cõsilium spectes, à venialibus etiam pro humana fragilitate perpurgare se solertissimus quisq; debet antequàm ad hoc sacramentum accedat. Nam, vt suprà dictum est, gustum & dulcedinẽ impediunt, ac ipsorũ venialium remissionẽ: quæ per sacramentũ fieret. Quare vbi nõ sunt mortalia, consilium est, vt venialium confessio præcedat. Quin verò & attenti animi meditatio & reuerentia est adhibenda, eademq; præsertim à sacerdotib⁹, vt omni mentis acie contemplentur, quemadmodum ipsissimam Dei personã induti creaturas suo verbo in Dei ipsius corpus, & sanguinem conuertant, & ceu in cruce immolẽt, ac demum sic sumant, vt se in ipsum transformatos deificent. Indignissima enim res est, vt munus, cuius angeli digni non fuerunt, tãta cum vecordia, & oscitantia homines exequantur. ¶ Ad rem verò vt reuertamur, quia venialia non sunt obex gratiæ, non est tantum præparamentum de præcepto necessarium. Quapropter accedere cum conscientia venialium, certum est nõ esse peccatum mortale: quanquàm sit nonnulla irreuerentia: imò (quanuis hoc non tam certò asseruerim, quàm Maior. dist. 9. quæstio. 1.) forte neque est veniale: quia nullum tale habemus præceptum, nisi q̃ probet seipsum homo. Probatio autẽ est, an sit in charitate. Vnde Aug. trac. 26 super Ioan. Peccata, inquit, licet sint quotidiana, nõ sunt mortifera antequàm ad altare accedatis. Haud tamen est dubium, quin aliquãdo sumptio ipsa sit veniale peccatum: vt puta cùm quis propter vanam gloriã ad cõmunionem accedit. ¶ Sed de necessaria dispositione, vt quæ ab omnibus confessa sunt, prætermittamus, vniuersi fatentur, q̃ accedere ad hoc sacramentum cui cõscientia peccati mortalis sit obex gratiæ, atque adeo accessio ipsa & sumptio sit peccatum mortale, cõtra præceptum Pauli. Probet autem seipsum homo, &c. Et hæc fuit assertio D. Thom. quæstio. præcedenti. art. 3. quã in præsentiarum repetit, dicens, q̃ talis incurrit sacrilegium. ¶ Quod si quæras quæ dicatur conscientia peccati mortalis, respondetur, esse quodcunque iudicium siue assensum, quod sis in peccato mortali, etiam si sit opinio. Nam cum in dubio est animus, vt ho-

Qualis esse debeat dispositio.

Necessaria præparatio.

Conscientia peccati.

vt homo neq; assentiat nec dissentiat, non dicitur conscientia, sed scrupulus. De quo dicemus in solutione quinti. ¶Et per hoc soluitur aliud dubium, vtrum ad legitimam dispositionem requiratur contritio, quæ est dolor propter Deum seu de offensa Dei, an verò sufficiat attritio, quæ est dolor propter pœnas inferni aut alias temporales. Iam enim suprà de attritione distinximus, quod vna sit existimata contritio, quando scilicet quis fecit diligentiam, quæ arbitrio prudentis videtur sufficere, & bona fide putat se dolere propter Deū. Et hęc sufficit, vt homo per sacramētum fiat ex attrito contritus. Si verò sit nota attritio, putà q̄ ille homo videt se non dolere propter Deum, illa non sufficit, quia manet in cō scientia peccati mortalis. Hanc eodem artic. 3. affirmauit. S. Tho. cōstituens discrimen inter baptismum & eucharistiam, q̄ cùm ille sit sacramentum mortuorum, satis est non opponere obicem, hoc est complacentiam peccati; cùm autem hoc sit sacramentum viuorum, requiritur, vt homo accedat, vt ait Paul. probatus, atq; adeò iudicio suo in charitate. Atque idem ait hic. ¶Quòd si arguas. Hoc est sacramentū vnitatis corporis mystici, quæ fit per gratiam: ergo illam gratiam confert: ob idq; non opus est accedere in illa. Respondetur, non esse sacramentū faciens primò illā vnionem, sed nutriens illam, & sustentans. Vnde. S. Thom. acutè & perspectè ait hic, quòd sumens sacramentum eo ipso significat, nō quidem vniri tunc Christo, sed esse vnitum, & incorporatum eius membris.

¶Atq; idem in solutionibus argumentorum declarat. Arguit enim primo loco. Non est maioris dignitatis Christus sub specie sacramenti, quàm sub propria: sed peccatoribus tangentibus corpus Christi non erat delictū, quinuerò salutem consequebantur, vt Lucæ. 7. de Magdalena, & Matthæi. 14. de alia, quæ fimbriam vestimenti eius tetigit, scriptum est: ergo nec peccatores sumentes sacramentum delinquunt. Negatur consequentia: est enim diuersa ratio. Christus quippe non se tangendum præbebat in signum spiritualis vnionis ad ipsum sicut in sacramento: & ideo peccatores tunc illum tangentes nullum falsitatis crimen incurrebant, sicut in hoc sacramento. Præterquàm quòd tunc similitudine gerebat cārnis peccati, vt cum eo possint peccatores conuersari. At similitudinem illā peccatricis carnis in resurrectione exutus, tangi se ab eadem fœmina prohibuit ob defectū fidei, quo circa ipsum laborabat, secundum illud Ioan. 20. Noli me tangere, nōdum enim ascendi ad patrē meum (scilicet in corde tuo) interprete Augustino. ¶Secundò. Hoc sacramentum, sicut & alia, est quædam spiritualis medicina: medicamina verò infirmis dispēsantur ad salutē, iuxta illud Matth. 9. Nō est opus valentibus medico, sed malè habentibus: ergo peccatoribus spirituali morbo laborātibus minis trandum est. Respondetur autem ad minorem, nō omnem medicinā infirmis cōgruere, secundùm quēcunq; eorum statum: nam illa, quæ datur liberatis à febri ad firmanda membra & robur virium, vt vinum, & carnes nocua essent febricitantibus. Sic ergo baptismus & pœnitentià sunt quasi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrim peccati: hoc autem sacramentum est quasi medicina confortatiua, quæ ideo dari non debet nisi liberis à peccato. ¶Obserua comparationem hanc, qua baptismum simul cum pœnitentia componit. Vnde Thomistæ inferunt, q̄ sicut quæst. præcedenti. arti. 3. D. Tho. dixit, posse quēpiam accedere cum conscientia peccati mortalis ad baptismum; scilicet, cū attritione cognoscens se non esse cōtritum, possit pariter & ad pœnitentiam. Quam quidem illationem nunquā ego mihi persuasam habui: nam licèt ambo sacramenta sint instituta ad tollēdū peccatū, diuersimodè tamē. Baptismus siquidē absq; vlla accusatione aut confessione susciptentis, quā pœnitētia requirit. Accusatio verò est, quia homo confitetur se offendisse Deū: quare ne sit mēdax talē pœnitētiā iudicio suo debet gerere in corde: qui autem videt se nō esse contritum, intelligit nō se dolere propter offensam Dei, sed ob pœnam inferni. De hoc autē latiùs dist. 14. & dist. 16. ¶Tertiò arguitur. Hoc sacramentum, cùm in se Christum cōtineat, est de maximis bonis: maxima autem bona secundùm Augustinū lib. de libero arbitrio, sunt, quibus nemo malè potest vti, nullus autem peccat nisi per abusum: ergo peccator sumens non peccat. Respondetur ad minorem, maxima bona, secundum Augustinum, esse virtutes, quibus nemo potest malè vti quasi principijs mali vsus: quoniam habitus virtutis nō concurrit ad actum vitiosum, sicut neque habitus vitij ad studiosum. Potest tamen quis malè vti virtutibus tanquàm obiectis, vt illi faciunt, qui de virtutibus superbiunt. Pari ergo modo sacramentum hoc nō potest esse principium vllius vsus: quia non est causa nisi gratiæ: potest tamē esse obiectū malę actionis. Vnde Aug. sup. Ioā. Multi, inquit, indignè accipiunt corpus Christi: per

sti: per quod docemur quàm cauēdum sit male accipere bonum. Ecce enim per bonum factum est malū dū malè accipitur bonū: sicut cōtra Apostolo, per malū factum est bonum, cùm bene accepit malū: scilicet, cum stimulum Satanæ patienter portauit. Ad idem pertinet cano. Et sancta. de consecr. dist. 2. ¶Quartò, Si cut hoc sacramentum sentitur gustu & tactu ita & visu: si ergo peccator ex eo q̄ sumit hoc sacramentum peccat, videtur & peccare videdo: quod falsum esse inde constat, q̄ ecclesia cunctis adorandum proponit: ergo peccator nō peccat manducando. Respondetur, quòd per visum nō accipitur ipsum corpus Christi, sed solum sacramentum eius: quia visus non pertingit ad corpus, sed ad species panis, per quas sacramētaliter videt corpus. Qui autem accipit sacramentum, nō solùm species, sed corpus recipit. Adde quòd per visum non profitetur homo se vnitum esse Christo, sicuti per sumptionē sacramenti. Subdit S. Thom. nō baptizatos neq; ad inspectionē sacramenti esse admittend os. vt Dionysius. de ecclesiast. Hierar. autor est. Quare catechumeni in primitiua ecclesia, licèt admitterentur ad lectionem epistolæ & euangelij, in initio tamen canonis excludebantur. Sed ad manducationem non sunt admittendi nisi illi, qui non solùm sacramentaliter per baptismū, sed etiam realiter per gratiam sunt Christo coniuncti. ¶Quintū autem argumētum maioris est ponderis. Cōtingit enim ait S. Tho. quandoq; vt peccator aliquis nō habeat cōscientiā sui peccati, qui tamē peccare non est censendus sumendo sacramē tum, alioqui nemo se à tali culpa eximeret, p pter periculum, cui se omnes exponerent, dicente. 1. Corint. 4. Paulo. Nihil mihi conscius sum: sed neq; in hoc iustificatus sum: nō ergo semper peccatori in culpā cedit sacramētum hoc sumere. Respondet S. Tho. bifariàm accidere posse, vt qui in crimine est, conscientiam illius nō habeat. Vno modo, vt ignorantia sit illi culpabilis. s. vel quia est iuris, quæ neminē excusat, vt cùm id quod peccatū est, peccatū esse ignorat, vt si fornicationē censeret non esse peccatum. Aut quia in examine propriæ conscientiæ negligens est, contra admonitionem Pauli, Probet autem seipsum homo, &c. Et huiusmodi homo quāuis conscius non sit sui delicti, nihilominus sumendo sacramētum non excusatur à noua culpa: quia cùm ipsa ignorantia, peccatum sit, nō excusat sumptio fit peccatum. Altero modo potest huiusmodi ignorantia esse inculpata: nempe, quia post examinationem dolorem habuit peccati, non tamen sufficientem, vt verè esset contritus. Et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia nemo per certitudinem scire potest an sit verè contritus. Sed sat est vt signa in se præsentiscat contritionis, putà si doleat de præteritis & caueat de futuris. Adde dummodò dolor iudicio suo appareat esse de offensa Dei, vt sit attritio existimata cōtritio: nā qui tantum dolet propter infernum, non dolet de peccatis, quatenus offensa Dei sunt. Si verò ignorat id quod fecit, esse peccatum propter ignorantiam facti, quæ excusat, vt si accedit ad non suam (vt Iacob) arbitratus esse suam, non est ille vt peccator iudicandus, neque si absq; sua culpa fuerit suorum scelerum oblitus: illi enim, vt in materia pœnitentiæ vi debitur, sufficit generalis contritio. Atq; hæc est generalis doctrina omnium theologorum vt Alexandri. 4. part. quæst. 46. memb. 3. art. 2. & Bonauenturæ in. 4. distinct. 9. artic. 2. q. 3. Et Ricard. ead. dist. arti. 2. q. 1. & Durand. q. 4. Nam Scotum vix intelligere quinerim. q. 1. Ait enim primò, quòd si quis diligentiam adhibuerit & conteratur & confiteatur, licet aliquod peccatum sit illi traditum obliuioni, securè accedit: quia si moreretur etiam sine eucharistia saluus fieret. Sed paulo post subdit, q̄ etiam si aliqua peccata lateant, per eucharistiam delebuntur. Atqui dicta hæc non apparent bene cohærere. Nam priùs constituit hominem extra peccatum ante eucharistiam, & posteriùs dicit, q̄ peccata in tali casu delebuntur per eucharistiam. Non videtur ab opinione cōmuni deuiare. ¶Hinc ergo omnes citati autores, & recētiores, qui illos sequuntur, hāc colligunt distinctionē: nempe quempiā dupliciter posse ad sacramentum accedere indignè. Vno modo contrariè, sic scilicet, vt accedēdo peccet. Et alio modo cōtradictoriè: scilicet, nō dignè, quia est in peccato, nō tamen cōtrariè, vt peccet. Vnicus autem Ioan. Maioris est cui ea. d. q. 1. extra gregem oberrare libuit. Ait si quidem, q̄ omnis in vniuersum, qui accedit in peccato peccat accedendo: quare vt accedendo nō peccet, debet quando accedit esse in gratia. Ex quo infert vanā esse distinctionem positā: imo quicunq; accedit nō dignè contradictoriè, accedit contrariè indignè. Sequitur secundò, ex eius opinione nunquam per eucharistiam posse primam gratiā cōferri: nam qui accedit in peccato, ponit obicem: & qui sine illo, iam habet gratiā. Rationes eius sunt tres. Prima. Aut accedens indaginem fecit, quam facere tenebatur, aut secùs. Non enim est dare mediū. Si verò fecit quā tenebatur, iam accedit in

An requiratur cōtritio.

Argum.

Primum argumentum.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Cōmunis omniū doctrina.

Distinctio communis.

Ioā. Maior.

Prima illatio.

Secūda illatio.

Triplex maioris ratio. Prima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit in gratia. Sin minimè, accedit indignè, & accedendo peccat: quia nō se ꝓbauit, vt ait Paulus. Secūdò, aut requiritur, vt accedens faciat indaginem secundū iudiciū, & arbitrium sapiētium, vel sat est, ꝙ vnusquisq; secundùm proprium iudicium eam faciat. Secundú dici non potest: nam contingit, vt alicui ex leuitate animi appareat fecisse diligentiā sufficientē, quæ tamē nō est sufficiens. Si primū dederis, qui illàm fecit, iam est in gratia: qui verò nō fecit, accedendo peccat. Tertiò. Nemo tenetur maiorem adhibere diligentiā ad accedendū ad eucharistiā, quā tenetur statim moriturus: huic autē sufficit illam facere ad arbitriū prudentū: ergo & accedenti ad eucharistiā. ¶ Ad hæc autem primò respōdetur, autorē illum ad pauca respexisse, & ideo fuisse paralogizatū. Non enim habuit rationē nisi diligentiæ & indaginis ad cōmemorandū peccata, cùm tamē illa adhibita restet deinde ambiguitas: an dolor peccatorū, quorū quis meminit, sit vera contritio: scilicet, propter offensam dei, an verò sola attritio propter pœnas inferni. Et re vera si tàm indaginē quàm contritionē pàlam cōstaret esse sufficientē, vera esset eius opinio: sed tamen neutrius tāta potest haberi certitudo, vt patet hoc ex verbo Pauli citato, Nihil mihi cōscius sum, &c. & Ecclesiastes. 9. Nemo scit an odio vel amore dignꝰ sit. Et Ecclesiastici. 5. De ꝓpitiato peccato noli esse sine metu. Et Prou. 20. Quis potest dicere, Mundum est cor meū? Et Iob. 9. Verebar omnia opera mea sciens, ꝙ non parceres delinquēti. Et rursus, si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. ¶ Respondetur ergo ad formam primi argumenti Maioris. Aliud requiri, vt homo excat à peccato, aliud verò, vt dignè accedere possit ad sacramentum. Cùm ergo quæris, an iste fecit indaginem ad quā tenebatur, respondeo non fecisse, sed tamē bona fide putat se fecisse. Et cū instas, vel fecit ad arbitriū prudentiū, vel non, respondeo requiri examē secundū arbitrium prudentium; nam leue nō sufficit. Attamē ex prudentibus alij dicent hanc sufficere, alij verò non. Et opinio illorū licèt sufficiat ad excusandum hominem à culpa, vt possit dignè accedere, non tamen sufficit ad delenda peccata præterita. Et hęc fuit autoris hallucinatio. Peccata enim nō remittuntur propter actum intellectus, quo quis credit fecisse diligentiā, vel esse cōtritū, sed re vera ex natura rei, quia est vera contritio per se aut per sacramentū perfecta. Pariter facta diligentia potest apparere contritio propter offensam Dei, & tamē non est nisi attritio propter infernum: præsertim in articulo mortis: quia cùm tunc supplicia illa sese offerant præsentia, dolorem ingenerāt, qui apparet timor filialis, & tamen non est nisi seruilis. Quinuerò doctissimus curatus, nequissimus tamē, posset consultò decipere pœnitentem dicendo talem negligentem indaginem aut attritionem sufficere, quæ quidem falsa pœnitentis credulitas nō sufficeret ad delenda eius peccata præterita, licet hominem excusaret vt digne posset ad sacramentum accedere. ¶ Consistit ergo veritas opinionis S. Thomæ in hoc, quòd ignorantia inuincibilis, & inculpata quanuis non sufficiat delere peccata præterita, facit tamē hominem securum, vt dignè possit accedere ad sacramentum. Et quòd hoc sit verum, præterea confirmatur. Stat enim duorum virorum prudentium, alterum esse verè contritum, alterum non nisi attritum, & tamen habere ambos æqualia signa, quibus vterque putat esse cōtritum: quare tunc opinio illa non est sufficiens facere ex attrito contritum: & nihilominus attritus ille legitimè potest accedere ad sacramentum. Et arguitur rursus. Secundum opinionem Maioris sequeretur, quòd quispiam nunc in peccato existens sine aliquo nouo dolore, nec sacramento, per hoc solùm quòd ignorātia sua, quæ erat vincibilis, efficeretur inuincibilis, mūdaretur à peccatis, vt pote si quispiam esset attritus, & secundùm opinionem prudentum id crederet, & superuenirent alij, qui ei persuaderent esse contritum: imò si ille mutata conditione naturaliter mutaret opinionem: per hoc solùm remitterentur peccata, quod error esset concedere: & tamen mutata illa opinione posset legitimè accedere ad sacramentum. ¶ Item negare hoc sacramentum quandoque posse conferre primam gratiam, est contra illud vulgatum Augustini in quodam sermone, vbi ait, quòd hoc sacramentum mortuos viuificat.

Secunda.

Tertia.

Veritas opinionis.

¶ Ad demum ad rei conclusionem è conuerso arguitur. Quanuis quispiam veraciter sit cōtritus & in gratia, si tamen habet cōscientiam se esse in peccato, nō dignè accedit ad hoc sacramentum: ergo ad dignè accedendum impertinens est esse in statu gratię, aut extra, sed probabilitas, quæ excusat à peccato ignorantiæ, est quæ facit hominem dignè accedere. Imò fateor distinctionem illam accedendi indignè contrariè vel cōtradictoriè, non ita mihi grate arridere, quia nec S. Tho. de illa hoc loco meminit. Imò qui non accedit indignè contrariè, vt peccet accedendo, certè neque accedit indignè contradictoriè, licet sit in peccato

cato ignorato. Nam postquàm accedit legitimè secundùm legem, hoc sufficit, vt simpliciter dignè accedat. ¶ Contra hanc autem definitionem arguitur. Sequeretur quòd quicunque accederet in peccato taliter tamen legitimè, vt accedendo non peccaret, reciperet primam gratiam per sacramentū, nā postquàm nullum opponit obicem, & bona fide putat se esse in gratia, veniam per sacramentum suscipit. De hac re sunt citati autores bipertiti. Nā Bonauentura loco citato medium constituit, idque generaliter: scilicet, quòd qui accedit in peccato sine eius conscientia, accedit eatenus dignè vt non peccet, nullus tamen eorum gratiam suscipit, ob id quòd non accedit viuens. Quare non admittit, quòd hoc sacramentum conferat primam gratiam. Et quidem Gabriel in. 4. dist. 9. quæst. 1. & in canone lectione. 8. citat Alexandrum loco suprà à nobis allegato in contrariā sentētiam: scilicet, quòd recipiat gratiam. Et volens eos in concordiam conciliare ait, eiusmodi hominem non recipere gratiam virtute operis, scilicet, sacramenti, recipere eam tamen ex benignitate Dei: quia scilicet illuminatur, vt se attritum cognoscens conteratur. Attamen primum Alexandrum nō video esse diuersum à Bonauentura: imò in solutione septimi dicere videtur eiusmodi accedentem non recipere gratiam. Secundò, quòd recipiat eam ex benignitate, quia illuminābitur, hausit à Gersone tracta. de pollutione nocturna. cōsideratione. 2. ille autem effectus benignitatis nulla est lex, vt semp obueniat: quare potest accidere talis nouus motꝰ in mente suscipientis sacramentū, & potest nō accidere. Caietanus, vt quæstio. præcedenti arti. 1. vidimus, nō tam generaliter loquitur, quàm Bonauentura, imo admittit primā gratiam posse quēpiam recipere per sacramentum: sed tamē aut quandoque vsu venire posse, vt accedens nec peccet, nec gratiam recipiat. Excogitat enim cōtritionis gradus: scilicet, tantam esse posse, vt sufficiat cum sacramento ad gratiam, & tam exilem, vt nō sufficiat. Et Palud. dist. 9. q. 2. sub dubio loquitur dicens, fortè ex vi sacramenti recipit gratiā. Et Adria. in. q. de eucharistia ait, quod hic accedens semper recipit primam gratiam, vbi insinuat, ꝙ non semper. ¶ Omnibus tamen pensatis dicendum appareret in eo, qui accedit cum attritione, & legitime, scilicet, ex ignorantia peccati in quo est, quæ eum excuset, vt non peccet accedendo, nunquàm dari medium, sed semper ipsum primam gratiam per sacramentum suscipere. Id enim hic Diuus Thom. sentit, dum dicit ꝙ sufficiunt illi signa cōtritionis, dum dolet de præteritis, & proponit cauere de futuris. Vbi sufficere intelligit ad remissionē culpæ cum sacramento. Idque patentibus verbis asseruit. q. præced. ar. 3. dicens, accedens in peccato mortali, cuius cōscientiam non habet, consequetur per hoc sacramentum gratiā charitatis. Quod quidem verbum postq; absolutè asseritur, generaliter intelligitur. Atq; idē docuit in. 4. d. 9. art. 3. quæstiuncu. 2. Idemque Richardus ead. dist. q. suprà citata. Sed ratio id apparet satis conuincere primò ex parte diligentiæ: nam si nō fecit illā, quam vir prudens iudicaret sufficientem, peccat accedendo. Si autē fecit, nō est cur gratia sacramentali frustretur. Deinde ratione cōtritionis. Cōtritio enim, vt Caietanus ipse & Thomistæ fatentur, nō differt ab attritione in intēsione, sed in obiecto, & fine: quòd scilicet contritio habet pro obiecto offensam dei, vt fiat ex timore filiali: attritio verò quatenus est suppliciorum causa, & nascitur ex timore seruili. Arguitur ergo. Vel peccatum cū sola attritione quæ creditur esse contritio, est obex gratiæ, vel non: si sic, indignè tunc acceditur, si non, semper recipitur gratia. Nam si dixeris aliquam sufficere, & non omnem, de mius duos, quorū alteri sufficit, alteri verò minimè: tunc scisciter, Quo pacto illorum attritiones differunt? nō quidem ex obiecto, postquàm ambæ sunt attritiones, neq; verò ex intensione, quia illa nō est necessaria: ergo si aliqua sufficit, omnis sufficit. Secundùm quidem opinionem Scoti, qui tenet requiri certam intensionē ad rationem contritionis, dicere posset aliquis etiam requiri ad attritionem, vt sit sacramento sufficiens. Sed tamen S. Tho. hìc non dicit, nisi quòd sufficit dolor de præteritis, & propositum in futurum cuiuscunque sit intensionis. ¶ Aliter tamen contra eiusmodi sententiam arguitur. Si quis ex attrito per sacramentum eucharistiæ fieret cōtritus, sequeretur primò quòd homo obtineret actualem peccatorum veniam sine pœnitētia, quod est contra Hieronymum censenteu pœnitentiam esse necessariam tabulam post naufragium, nam attritio nō est legitimus actus pœnitentiæ. Secūdò sequeretur, quòd posset homini euidens esse in gratia se existere, per hūc syllogismum. Ego probabiliter, & secundùm rationem prudentum, meorū habeo delictorum contritionem, & recipio sacramentum: ergo, & gratiam. Est enim maior euidēs: nam licet non habeam euidentiam contritionis, habeo tamen euidentiam esse probabile me habere, & minor est certa, & consequentia: ergo

Alia argu.

conclu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

conclusio euidens.

Ad primum ¶Ad primum negatur consequentia: multi nanq; ex schola D. Thom. aiunt, quòd dum attritus suscipit sacramentum, ipse idē actus, qui erat attritio, perficitur per sacramentum, vt sit contritio, atque adeò sit legitimus actus pœnitentiæ. De hoc autem iterum in materia pœnitentiæ regredietur sermo. Interim tamē dicendum, quod si isti intelligant eundē actū, intrinsecè per sacramentem fieri contritionē non est tolerabilis opinio: nam actus non mutat obiectum: siquidē si antea erat dolor peccati propter pœnas inferni, idem modo habet obiectum, sed tamen fit contritio extrinsecè per sacramentum ad hunc sensum, q̄ informatur gratia, quam sacramentum confert. Et ad hunc sensum dixit quæst. præcedenti artic. 3. S. Thom. q̄ gratia sacramenti perficiet contritionem. Quare non tam propriè dicitur ex attritione fieri contritionem, quàm hominē ex attrito fieri contritum. Atque hoc pacto ille actus per gratiam fit actus pœnitētiæ virtutis. Quare nihil contra Hierony. sequitur.

Ad secundū ¶Ad secundum negatur, posse nos habere talem certitudinem absque vlla formidine, licet possimus ad illam pertingere, quam appellāt moralem, vt possimus, quatenus in hoc seculo conceditur, securitatem habere, quā adolescēs ille habere videbatur, qui respondit Christo, se seruasse mandata à iuuentute sua. Vnde ad argumentum respondetur esse captiosum: non enim ex hoc, q̄ probabiliter habeo dolorem sufficientem, habeo gratiam, sed ex hoc, quod illum habeo. Et me habere non est euidēs, sed probabile. Vnde nō sequitur, Est mihi euidēs esse, p̄babile: ergo est mihi euidens habere sufficientem dolorē. Neq; minor est euidens laicis: nēpe, hostiam esse consecratā. Et quanuis sacerdoti sit euidens intentionē habuisse consecrandi atq; adeo fidem habeat esse consecratam hostiā: cōsequentia tamē nunquā est euidens. i. q̄ si habeo attritionem, quā puto cōtritionem suscipiā per sacramentum gratiā: sed est doctorū opinio, q̄ accedens cū probabilitate recipiat gratiā. De hac tñ re in apologia nostra aduersus Catharinū diffuse satis diximus, & in materia pœnitētiæ iterum dicemus. ¶Tandem circa huiusmodi dispositionē disputatur quæstio. Vtrum accedenti ad sacramentum eucharistiæ satis sit priuatim suā secum discussisse conscientiam, an verò insuper requiratur, vt sacramentalis confessio p̄cedat. Fuit enim opinio Abbatis Panormitani super ca. De homine. de celebra. missa. tenentis non esse necessariam confessionem, sed sufficere contritionem. Hic tamēn autor non habet de hac re grande autoritatis momentum: fuit enim alia priori labe cōmaculatus, dicens confessionem non esse de iure diuino, vt d. 17. videbimus. At verò Ricardus vir alioqui grauissimus ead. dist. arti. 3. quæst. 6. idem professus est, dicens posse quempiam absque confessione eucharistiam sumere: quanuis nulla alia intercedat causa, quam vt absens sacerdos expectetur, cui deuotius, & cōmodius fiat confessio. Ricardum citat, sequiturque Adrianus in materia de confessione. quæst. 3. Atqui nostris temporibus Caietanus in præsentiarum, & in sua summa verbo Communio, eandē opinionem adstruxit: scilicet, non esse ad eucharistiā necessariam confessionem, quanuis consilium sit salutare. Et ratio eius potissima est, quòd necessitatem nemo debet inducere vbi ius non cogit: nullum autem extat diuinum ius, quo eiusmodi confessio in tali articulo iubeatur. Nam de huiusmodi dispositione solum extat admonitio Pauli. Probet autem seipsum homo. Vbi contrarium insinuatur, scilicet satis esse, vt homo priuatim suam conscientiam expendat, & examinet. Quòd si quis dicat, Paulum illic admonere id, quod requiritur non tamen id, quod sufficit, in contrarium est quod subdit, Et sic de pane illo edat, & de calice bibat, quasi nihil aliud postuletur. Vnde Chrysost. in eundem locū homilia. 28. Non, inquit, inbet, vt alter alteri probetur, sed ipse sibi, non publicum faciens iudicium, & sine teste argumentum. Secundo. Si talis confessio de iure diuino esset illo articulo necessaria, in nullo casu posset prætermuti: dabimus tamen infrà nonnullos, in quibus prætermittitur. Præceptum autem pontificum non est nisi, vt semel in anno confiteamur: quod autem quoties eucharistiam sumimus, confessionem repetamus, non est illic adiectum. Postremò arguitur. Reliqua omnia sacramenta licet sine præuia confessione suscipere: ergo quanuis ad huius susceptionem exactior requiratur conscientiæ discussio, non tamen fit inde consequens, vt exigatur confessio.

¶Contraria tamen opinio fuit semper docto rum vniuersalis, vt S. Thomæ in. 4. distin. 16. in expositione textus, & dist. 17. q. 3. artic. 1. quæstiuncu. 4. & Scoti, Durandi, & Paludani, ac deniq; omniū dist. 9. & 17. Quare per Parisiensium academiam fuit decreta. Sed iam tamen huiusmodi veritas maiore pollet autoritate quàm opinio. Est enim decretum Concilij Tridentini post regressum à Bononia sessione. 3. cap. 7. vbi præmissis Paulinis verbis, Qui

Ricardus

Caietanus

Argumen

Chrysost.

Cōtraria opinio est.

Quæstio de confessione

Panormita.

Synodus Tridentina

Qui māducat, & bibit indignè, &c. subditur. Quare communicare volenti reuocandū est in memoriā eius præceptum, Probet autem se ipsum homo. Ecclesiastica autem inquit, consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi cōscius mortalis peccati, quantūuis sibi cōtritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram eucharistiam accedere debeat, quòd à Christianis omnibus etiā ab ijs sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta synodus perpetuò seruandum esse decreuit, modo non desit illis copia confessoris. Quod si necessitatē vrgente sacerdos absque præuia cōfessione celebrauerit, quā primum confiteatur. Hactenus synodus. Vbi perspectè adnotandum est, ecclesiasticam consuetudinem non in medium afferri tanquàm potissimum, & primum fundamētum huius ritus, quasi sit de iure tantùm ecclesiastico, sed quasi declaratoriam diuini præcepti, qd Paulus insinuat. Ex illo enim sic intellecto præcepto mos vniuersalis ecclesiæ ortus est, in qua nemo ad sacrosanctam cōmunionem absque præmissa cōfessione accedere fuit ausus. Neque verò ecclesia vnquàm eum, quem sciuerit peccatum cōmisisse mortale ad sanctam cōmunionem admisisset, antequā suo confiteretur presbytero. Hic ergo mos à Christo per apostolos deriuatus creditur. Ait quippe contra Donatistas Augu. lib. 4. cap. 24. Illud, quod vniuersa tenet ecclesia neque in conciliis statutum reperitur, sed semper retentum est, credendū esse non nisi autoritate apostolica traditum. Et quidem Cyprianus libro. 3. epistolarum epistola. 14. morem reprehēdit, quod ante exomologesin, id est, cōfessionem eucharistia aliquibus tradatur. Et epistola. 15. eandem instaurans accusationem, ait, illud esse contra Euangelij legem. Idemque epistola. 16. repetit dicens, quosdam euangelij immemores communionem ante confessionem suscipere. Atque idem iterum epistola. 18. Quibus locis Cyprianus insinuat, ordinem hunc vt confessio eucharistiam præcedat, esse de iure diuino. Et rursus sermone. 5. de lapsis, ait eum, qui absque confessione ad eucharistiam accedit, indigne accedere, & reum fieri, iuxta verbum Pauli, corporis, & sanguinis Christi. Cui consonat Ricardus de sancto victore in lib. de potestate ligandi, & absoluendi. ca. 21. cuius verba sunt. Audacter dico, Si ante sacerdotis absolutionem ad communionem corporis, & sanguinis Christi quis accesserit, iudicium sibi manducat, & bibit, quanuis eum peccasse multum pœniteat, & vehementer doleat, & ingemiscat. Et Eusebius in historia ecclesiastica li. 6. c. 24. de Philippo Imperatore Christiano refert, quòd cùm in paschate voluisset ad communionem accedere, non prius ab episcopo loci fuerit permissus, quàm confiteretur peccata sua. Et de ecclesiasticis dogmatibus ca. 53. ait Aug. si author illius fuit, Quem mortalia crimina post baptismū premunt, hortor priùs publica pœnitentia satisfacere, & ita sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari. Si vult non ad iudicium & condemnationem sui eucharistiam percipere. & in epistola. 118. ad Ianuariū planissimis verbis ait, non debere quempiam pro suo arbitrio dum libet accedere ad communionē absq; præuia confessione & pœnitentia.

Augus.

Cyprianus.

Cyprianus.

Ricardus de sancto Victo.

Eusebius.

¶Post hæc autē vt Caietano respondeamus, probatur veritatem hanc fundamentū habere in verbis, Pauli. Dicens enim, Probet autē seipsum homo, admonet iubetque, vt illis vtatur remedijs, quæ ad animæ purificationem iustituta sunt. Cùm ergo confessio sacramentalis suapte institutione sit remediū ad id conducens, fit vt teneatur homo hanc adhibere medicinam. Sed ait Caietanus, Non tenetur homo facere quantum potest. Fateor, quidē, quia non tenetur tam prolixam facere inquisitionem, aut lachrymis & singultibus cōtritionem vrgere. Tamen cùm duo sint ordinaria remedia expurgandi peccata: scilicet, contritio & confessio, nomine probationis pari ratione vtrunq; Apostolus cōprehendit. Quare cùm ait, Probet se, non intelligitur secū solus, sed adhibito diuino ministro, qui eius sit examinis iudex. Nec contrarium sentit Chrysostomus. Sed quòd non requiritur, quòd in publicum sua effundat crimina. Cōcludimus ergo ordinem hunc, vt confessio præcedat eucharistiam, esse de iure diuino, hoc est, inde secundum sanctorum patrum interpretationes elicitum, imò apostolorum traditione susceptum, & ecclesiæ more & vsu obseruatum. Quinuerò & perpenso tenore præcepti ecclesiastici, Omnis vtriusq; sexus. Illic insinuatur esse confessionem ad eucharistiam necessariam. Ait quippe, Cōfiteatur proprio sacerdoti &c. suscipiens reuerenter ad minus in paschā eucharistiæ sacramentum. Vbi insinuatur ad reuerentiam eucharistiæ confessionem pertinere. Et tamen secundum Caietanum, qui esset illo anno confessus, licèt esset relapsus, posset in paschā eucharistiam sine confessione suscipere, quod absurdum esset concedere. ¶Et adhibetur demum argumen

Respondet Caietano.

Omnis vtriusq; sexus.

Arg. Caieta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum quod Caietanus hic vocat sacrorum doctorum: & Scotus loco citato refert. Sacerdotibus ex vi clauium competit populum ad sacramentum eucharistiæ admittere: ergo eisdē incumbit iudicare quinam adsint idonei: hoc autem facere nequeunt nisi audita confessione: ergo illa est antea necessaria. Neque satisfacit responsio Caietani: scilicet, sat esse accedentes probatos esse iudicio Dñi ministrorū, scilicet Dei, nam postquàm eos instituit horū sacramentorum iudices, eorū arbitrio voluit accedētes esse probatos. Eò vel maximè, q̄ cū frequenter per sacramētum pœnitentiæ fiat homo ex attrito contritus, nō censetur absoluta probatio, donec remedium pœnitentiæ sit adhibitum. ¶ Vnde ad tertium eius argumentum respondetur, nō suffragari rationem ex æquo cæteris sacramentis & isti in præparatione: nā cùm hoc singulariter cōtineat Christum ipsum, & propriè in alimoniam viuentium institutum sit, confessio autem ad tollendum peccata: ordo ipse expostulat, vt priùs per sacramentum pœnitentiæ homo curet reuiuiscere, vt idoneè & reuerenter ad hoc sacramentum accedat. ¶ Ad secundam autem rationem Caietani respondetur, confessionē sacramentalem nō esse eodem gradu ad eucharistiam necessariam quo internam peccatorū detestationem, sed vbi haberi posit presbyteri copia. Quapropter attendendi sunt hic casus, quibus licet eucharistiam absque cōfessione suscipere. Et primum Tridentina synodus nullum excipit casum necessitatis confessionis, præterquàm vbi legitimus sacerdos haberi non posit. Quare generalis regula sit, quòd vbi potest haberi sacerdos habens authoritatem absoluendi, nullatenus est ante confessionem ad eucharistiam accedēdum. Sed de hoc tamen restat dubium, quænam sit necessitas, quæ in absentia prælati aut legitimi confessarij licitam faciat cōmunionem absque cōfessione. Vtrùm sola deuotio volentis sacramentum sumere aut celebrare sufficiat. Respōdetur nequaquàm sufficere, sed vrgentem exigi necessitatem, vt expressis verbis concilij admonetur. Loquimur vbi sunt peccata mortalia: nam venialia non sunt necessaria confessionis materia. ¶ Primo ergo casus est articulus mortis. vt si esset solus sacerdos cæcus & surdus, qui non posset confessionem audire, aut si esset mutus, qui non posset absolutionem proferre, posset contrito perditant eucharistiam sine confessione porrigere: aut si infirmus iaceret, posset illam per diaconum ad infirmum mittere, vt dist. 13. q. 1. ar. 3. videbimus. Item & sacerdos ipse iam iam moriturus, qui nō haberet alium, cui confiteretur: posset ipse cōsecrare & sumere sacramentum. ¶ Secundus casus est necessitas, quæ ex officio pendet, vt rusticus plebanus, qui non habet sacerdotē nisi longè distantem, non tenetur ire quotidie ad quæ rendum confessarium: potest ergo cū cōtritione, maximè si esset festum, idq; vno aut fortè duobus diebus sacra facere, absque confessione celebrare: non tamen pluries. Sed cauēdum à consuetudine & fraude, qui enim in concubinatu, aut in alio peccato persistit, potiùs debet saluti animæ consulere, quàm temporali vitæ, vel honori, & à sacris abstinere quandiu peccandi occasiones non amouet. ¶ Tertius casus est necessitas præcepti ecclesiastici, vt si quis in die paschatis inuenit se, vbi non habet copiam proprij sacerdotis, qui eum possit absoluere, potest recipere eucharistiam cum proposito cōfitendi cùm primùm nanciscī possit opportunitatem. Et pariter si sacerdos iter faciens in die festo, quo est præceptum audiendi sacrū, poterit ipse solùm cōtritus celebrare. Tametsi profectò tertiū hunc casum non tanquam regulam vbiq; generalē asseruerim, maximè vbi casus sunt reseruati: vergeret enim hoc sæpe in fraudem, vt nunquàm eiusmodi pœnitentes curam adhiberēt adeundi prælatum. Quocirca in his ratio scandali consulenda est: si enim grande sequeretur, vbi religiosus vel ille, qui habet casum reseruatum episcopo non celebraret, aut eucharistiam sumeret, sumat quidem sed cū tremore & proposito festinandi ad confessionem. Si autem citra scandalum potest communionem excusare, satiùs est abstinere à communione etiam occurrente tempore præcepti, quàm cōmunicare. Nam tunc si non potest facilè haberi copia prælati, nullū erit peccatum non cōmunicare, vel si potest haberi, forsan minùs peccatum erit transgressio præcepti audiendi missam in die festo, vel cōmunicandi in paschate, quàm ad sacramentum accedere cum tali peccato: maximè quia plerūq; non est legitima contritio illa, quæ citra sacramentum habetur. ¶ Quartus casus est ad euitandum scandalum etiam si non occurrat præceptum ecclesiæ, vt si religiosus habet peccatū reseruatum & in die solenni, cùm totus conuentus cōmunicat, nō cōmunicaret cum illis, tunc si prælatus non adest domi, potest quidē cum proposito properandi postea ad ipsum cōmunicare, nullatenus tamen si adest. ¶ Oēs tamē hi casus, præter primū de articulo mortis, intelliguntur vbi nō sit crimen annexam habens

Solutio. 3. argu. Caie.

Secunda Caietani ratio diluitur.

Casus, in quibus ante confessionē eucharistia sumatur.

Generalis regula.

Dubium.

1. Casus.

1. Casus.

3. Casus.

4. Casus.

Declaratio dictorum sanctorum.

habens excommunicationem: quia excōmunicato, nec propter officium, nec propter scādalum, aut generale præceptū ecclesiæ de cōmunione licet ad sacramentum accedere. Vnde qui irretitus est culpa pontifici reseruata: quia omnes huiusce modi annexam habēt excōmunicationem, caueat ad sacramentū hoc, antequam absoluatur accedere. Itē nisi sit peccatum publicum: quia tunc maius esset scandalum manducare, quàm abstinere. Quòd si perconteris, vtrùm sola verecundia in causa esse possit cōmunicandi absq; confessione, vt si subditus, qui reseruatam contraxit culpā, nequeat præ verecundia confiteri prælato, qui tamen prælatus nolit casum alteri committere, sed pœnitentem audire. Respondetur per verecundiam neminem excusari: quin teneatur parēre prælato, si tamen doctus & probus sit: nam si tyrannus esset, à quo timeretur, vel diuulgatio cōfessionis, vel aliud malum, & nō pateret accessus ad alium superiorem, absolueretur tunc subditus ab eius obedientia in ea re.

Solutio.

Ex Ricar

¶ Ex ijs fit, causam Ricardi, nempe expectandi confessarium magis idoneum, non esse iustam, vt quis possit à confessione excusari, dūmodo eum habeat, cui tutò possit suam cōsciē-

Solutio.

tiam patefacere. ¶ Haud tamen hoc tandē admonere negligam, q̄ dum sacerdos est in alta ri non est condecēs, vt qui cōmunicaturi sunt in conspectu plebis, illa quorum fuerunt obliti in confessione, illic confiteantur, sed vel communionem, si sine nota possunt, differant vsq; ad aliam missam, vel proponentes illico post cōmunionem confiteri sacram buccellam sumant. De alio verò casu quando sacerdos post inceptum sacrum reminiscitur peccati alicui⁹ aut excōmunicationis quid debeat facere. d. sequenti. q. 2. ar. 6. satisfaciet nobis S. Thomas.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm accedere ad hoc sacramentum cum cōsciētia peccati mortalis, sit grauissimum omnium peccatorum.

Tanta est, quæ huic sacramentō debetur, veneratio, vt non satis sit nosse accedentem in crimine sacrilegium cōmittere, sed sit etiam explorādum, an sit omniū peccatorum grauissimū. Ad quod San. Tho. Præmissa distinctione respondet tribus conclusionibus. Citat enim se. 1. 2. q. 73. vbi de gravitate peccatorum agit, quę potest attēdi vno modo per se ratione speciei peccati, quæ sumitur ex obiecto, aut per accidens ratione personę peccantis. Primo modo statuitur prima conclusio. In summo grauitatis gradu collocā tur illa peccata quæ sunt contra diuinitatem vel in se, vel in Christo: in secundo ea quæ cōmittuntur contra eius humanitatem: & in tertia sacrilegia, quæ fiunt contra eius sacramenta: & in quarto illa quæ cōmittuntur aduersus reliquas creaturas. Probatur. Per se peccatum eò est grauius, quo est eius obiectum excellētius: inter obiecta verò quod est supernaturale est naturali excellentius: & inter supernaturalia summum est diuinitas, mox Christus secundum humanitatem, ac tertiò eius sacramē ta. ¶ Secunda conclusio statuitur circa tertiū gradum de quo agitur in presenti. Peccatū indignè sumentium sacramentum per accidens recipit magis, & minus. Probatur. Nā ex parte peccantis grauius est peccatum, quod fit ex malitia, quàm illud, quod fit ex passione, atq; hoc grauius illo, quod fit ex ignorantia: ergo si peccati reus ex contemptu accedit ad sacramentum grauiùs delinquit, quàm qui id ex timore facit ne in crimine deprehendatur. ¶ Ex his colligitur conclusio tertia. Peccatum sumēdi indignè eucharistiam est alijs pluribus grauius secundum suam speciem, nō tamē omniū grauissimum. ¶ Hic non est locus exactè perpendendi peccatorū grauitates, sed obiter notato propter primum gradum primæ conclusionis omnia peccata contra tres virtutes theologicas esse grauissima, vt est infidelitas, desperatio, & odium Dei, atque hoc omniū immanissimum cò q̄ charitas, vt ait Paul. est cæteris præstantior. Blasphemia verò potest oriri, aut ex infidelitate, aut ex odio Dei. Tametsi peccatum infidelitatis dicatur grauissimum, quatenus radix est omnium peccatorū, quę fiunt contra Deum: qui enim in Deum non credit, non potest quicquam ab eo sperare, neq; eū diligere. Vnde Augu. super illud Ioan. 15. si nō veniſſem & locutus eis nō fuissem, peccatum non haberent. Hoc, inquit, intelligendum est de peccato infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Atque hæc sunt minùs remissibilia, quàm illa, quæ committuntur in Christum in quantū hominem. Quare Matth. 12. ait Christus. Qui dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei: qui autem dixerit verbū cōtra Spiritum sanctum non remittetur ei neq; in hoc seculo neque in futuro. Iudæi em̄ blasphemabant Christum & inquantum hominē dicētes, eum esse voracem, potatorem vini, & publicanorum receptorem. Et hæc quidem

1. Concl.

2. Conclu.

3. Conclu.

Expositio articuli.

Augusti.

Matth. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

conuicia quippiam habere poterant excusationis: quia secundùm humanitatem comedebat & bibebat, & cum hominibus conuersabatur: nam quia tunc nondum eius diuinitas satis erat reuelata, iactabantur hæc contra carnis infirmitatem, & ideo habebant, vnde possent excusari. Sed quia Dæmonum expulsiones atque alias virtutes secundum diuinitatē operabatur, dum illas attribuebant virtuti Dęmonis, dicētes, In Beelzebub eijcit Dęmonia, blasphemabant in Spiritum sanctū, vt est nomē essentiale cōmune tribus personis. Et ideò dicebat ipse illam blasphemiam nō remitti neque in hoc seculo, neq; in futuro. Non quòd simpliciter peccatum non esset remissibile: quia nullum est in hoc seculo, quod non possit remitti, si infinitam Dei misericordiam spectes, sed q̄ in se non habebat remissionis causam. Et ita in hoc seculo, vt ait illic Chryso. Iudæi pœnas illius dedere in illa truculentissima strage Hierosolymitana, & postea in inferno. ¶ Sed ait. Qui peccat contra sacramentum hoc, sumens illud indignè, peccat etiam contra personam Christi, ergo tantum peccatum est ac si blasphemaretur dum viuebat. Respondetur grauius esse peccatum in genere suo contra ipsum Christum in propria specie viuentem, quàm in ipsum latentem in sacramēto, ac perinde impudentior erat contumelia. Vnde inter omnes blasphemias & contumelias, quibus Christus affectus fuit, summa fuit eius homicidium. ¶ Contra hanc verò D. Thomæ doctrinam arguit Durandus in. 4. dist. 9. q. 4. artic. 2. primò contradicens gradibus tertio & quarto primæ conclusionis. Ait quippe satis graue esse concedere indignam manducationem sacramenti esse grauius, quàm quodcunq; peccatum commissum in creaturam, vt pote quàm homicidium. Deinde arguit contra rationem. Illa enim, inquit, regula, quòd quanto obiectū est excellentius, peccatum est grauius, intelligitur, quando actus sunt eiusdem generis. Vt grauius est iniuriosum verbum dicere principi, quàm priuatæ personæ, aut occidere principem quàm plebeium. Dicere autem aliquod verbum iniuriosum principi nō est grauius q̄ occidere plebeium. In proposito ergo nostro, satis est quòd manducare sacramentum indignè sit grauius, quàm manducare seculares cibos cum quacunq; mala circunstantia: nō autem quàm occidere hominem. ¶ Respondetur autem cum Caietano: primò regulā S. Th. esse physicam & verissimam si intelligatur vt debet: scilicet, quòd peccatum quantum ad speciem suam quanto est obiecti maioris, est grauius. Blasphemia enim grauius peccatum est genere suo, quàm homicidium (licēt actus sint diuersi generis) propter excellentiorem dignitatem obiecti. Sed tamen cùm dicimus genere suo, insinuamus quòd peccatum minus ex obiecto potest fieri maius ex circūstantijs. Grauius enim peccatum est iniustitiæ quàm intemperantiæ: quia iustitia est præstātior virtus. Et tamen peccatum fornicationis grauius est quàm furari vnum argenteum: sic ergo prodere rem publicam, aut occidere principem grauius peccatum est propter dānum, quàm indignè sumere sacramentum: imò quā vna leuis blasphemia, vel actus infidelitatis etiam si pertingerent ad peccatum mortale. At verò de simplici homicidio, quòd sit grauius quàm indignè sumere, non auderem simpliciter definire, sed cum disiunctione. Accedere enim indignè ad sacramentum ex metu: scilicet, ne quis suum prodat peccatum, crediderim non esse tam graue, quàm simplex homicidium: sed tamen ex vilipendio & contēptu sumere sacramentum indignè, grauius esset.

¶ Quòd si arguas. Non tam atrociter punitur à republica. Cōceditur: quia res publica in supplicijs decernendis non dirigit oculum nisi ad iniurias ciuibus illatas, quib⁹ perturbatur pax. Peccata autem, quæ committuntur in Deum, ipsum satis, (vt inquit lex) habent vltorem. Eò potissimum, quòd vti ait Paul. 1. Cor. 11. propter indignam sumptionem eucharistiæ plurimi plectuntur morbis atq; adeó morte. Propter hoc enim, inquit, inter vos dormiunt multi. Vnde Cypria. in epistola ad martyres, multos cruciatus refert, quos homines propter indignam sacramenti sumptionem perpessi sunt. ¶ Arguit autem primo loco S. Th. Qui manducat panem & bibit calicem Domini (vti ait Paul) indignè, reus sit corporis & sanguinis Domini, hoc est, (vt ait glossa) perinde ac si Christum occiderit, punietur: ergo iniuria, quæ fit sacramento, tātum peccatum est, quantum illud, quod in humanitatē Christi cōmittitur, puta Christi occisio. Respondetur, comparationem fieri ab apostolo quantum ad similitudinem: videlicet, q̄ sicuti crucifixores Christi in corpus eius deliquerunt per contumeliam & iniuriam: ita qui indignè māducant sacramentū, peccant in ipsum idē corpus. Non tamen fit cōparatio quantū ad culpæ æqualitatē. Primò, quia tunc cōtumelia inferebatur Christo in propria specie, & hic latenti in sacramēto. Secundò, quia illud procedebat ex intentione nocendi Christo, hoc audebat ex intentione nocendi Christo, hoc autem non. Adde tertiò, quod contumeliæ illæ erant

Preceptū in Spūm sanctum.

Chryso.

Durandi argumen.

2. Argum. Duran.

Ad primū arg. Duran.

Cypria.

Obiectio.

Solutio.

1. Argum.

erāt alterius generis: scilicet, colaphi, sputa, flagella, & crux, hoc autem nō est nisi animo impudico corpus ipsum recipere. ¶ Secundò arguitur ex authoritate Hieronymi in quadam epistola. Quid tibi cū fœminis, q̄ ad altare cū Deo fabularis? Dic sacerdos, dic clerice, qualiter eisdem labijs filium Dei oscularis, quibus osculatus es labia (seu filiam) me retricis? O Iuda osculo filiū hominis tradis? Ex qua authoritate colligitur, fornicatorem ad mēsam Christi accedētē, similiter, vt Iudas peccasse, quod quidem Iudæ peccatū fuit grauissimū. Cùm ergo sint alia peccata grauiora quàm fornicatio, vt infidelitas, sequitur q̄ si hæreticus sacramentū sumeret grauiùs peccaret, quàm Iudas. Respōdetur quatuor. Primū, sicut proximè respōsum est, q̄ illa cōparatio fit quātum ad similitudinem osculi meretricis ad osculum Iudæ: quia vtrumq; est falsum charitatis signū, non tamen quantū ad criminis æqualitatem. Secundò additur, hanc similitudinē in alios quoq; peccatores competere, sicut in fornicarios: nam quia cuncta peccata sunt cōtra charitatem Christi, cuius signum & symbolum est hoc sacramentum, quicunq; peccator illud sumens facto ipso mentitur charitatem Christi habere. Quare quò quis grauioribus peccatis onustus quàm est fornicatio accedit ad sacramentum, grauiùs peccat. Sed tertiò subiungitur, peccatū fornicationis peculiarem quādam indecentiā præ se ferre ad hoc sacramentum, eo q̄ flagitium illud est maximè carnale impediens dilectionis spūs̄q; feruorem: cum conditio sacramenti huius sit carnem per feruorem & deuotionem charitatis in spiritū transformare. Infertur ergo quarto, vt cùm impedimentum ipsius charitatis, quæ est vnitas corporis mystici, grauioris sit ponderis, quàm impedire feruorē, fit vt peccatum infidelitatis, quod funditus hominem extripat ab vnitate ecclesiæ, ineptissimū hominē ad susceptionē sacramenti reddat, quod est sacramentum vnitatis. Vnde infidelis grauiùs peccat accedendo, præsertim si non credat, Christū in ipso veraciter contineri, quod est virtutem Christi in hoc sacramento operantis cōtenere, atq; adeò ipsum secundum se sacramentum spernere: cùm tamen fidelis non illud despiciat, nisi secundùm eius vsum, indignè accipiens. Vnde Apostolus. 1. Corin. 11. rationē huius peccati assignans dicit. Non dijudicans corpus Dñi, id est, non discernens ipsum ab alijs cibis. Quod ille maximè facit, qui non credit Christum illic subesse. Addiderim nihilominus, q̄ si quis fidelis ex odio Dei illud in vilipendium sumeret, grauiùs peccaret, esset enim Satanica furia. ¶ Tertiò arguitur. Execrabilior est Deo spiritualis immunditia quàm corporalis: si quis aūt hostiā in luto, vel in sterquilinio conculcaret, enormissimum eius reputaretur facinus: ergo indignè accipere, quod ad spiritus immunditiam attinet, omnium est grauissimum. Respondetur, grauiùs esse proijcere ipsum in lutum, vel canibus aut porcis, (si aures audire ferunt) q̄ indignè sumere, tùm q̄ illud fieret ex intentione iniuriam irrogandi sacramento, quod non intendit ille, qui indignè accipit: tum quòd etiam si quis blasphemo animo iniuriandi illud reciperet, adhuc nō esset tam nefanda culpa, eò quòd homo capax est illud suscipiendi, non tamen brutum animal.

Argumē.

3. Argumē.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.

POST peccatum sumentiū indignè, quæritur de sacerdote an debeat peccatori petenti ipsum denegare. Et S. Tho. præmissa distinctione per quatuor cōclusiones respondet. Peccatorum enim alij sunt occulti, alij verò manifesti: scilicet, aut per euidentiam facti, vt publici vsurarij, meretrices, & latrones, aut per publicum iudiciū, seu ecclesiasticum, seu seculare.

¶ Est ergo prima conclusio. Manifestis peccatoribus, non debet, quamuis petant, sacra communio cōcedi. Vnde Cyprianus ad quendam, & refertur can. Pro dilectione. de consecra. dist. 2. Pro dilectione, inquit, tua consulē dū existimasti, quid mihi videatur de histrionibus, & mago illo qui apud vos constitutus, in artis suæ dedecore perseuerat, an talibus sacra communio cū cæteris Christianis debeat dari. Puto nec maiestati diuinæ, nec euāgelicę disciplinæ congruere, vt pudor & honor ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.

¶ Secunda conclusio. Si peccatores non sint manifesti, sed occulti, non potest eis petentibus sacra communio denegari. Atque hic est sensus Augu. super illud Psalmi, Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ. Vbi ait, Non prohibeat dispensator pingues terræ, id est, peccatores, in mensa domini māducare. De consecra. distinctio. 2. cano. Non

1. Concl.

2. Conclu.

Universidad de Deusto Biblioteca

prohibeat. Et ratio est in promptu: nam cùm vnusquisq; Christianus eo ipso quòd baptismate initiatus est, ius habeat ad omnia petenda sacramenta: imò per votum eucharistiæ, quod in baptismate includitur, ad Dominicam mensam sit admissus, non potest, nisi ob manifestam causam, illo spoliari iure. Vnde super illud. 1. Cor. 5. Si is, qui frater nominat apud vos, &c. idem Aug. Nos, inquit, à communione quenquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico, aut seculari nominatū, atq; conuictū. 2. q. 1. cap. multi. ¶ Tertia conclusio. Potest nihilominus sacerdos, cui occultus peccator innotuit absq; arbitris illum admonere, vel in publico generaliter omnes ne ad mensam Dñi accedant antequā de peccatis pœniteant & ecclesiæ reconcilientur.

3. Conclu.

4. Cōclusio.

¶ Quarta cōclusio. Post pœnitentiā & ecclesiæ reconciliationem etiam publicis peccatoribus non est deneganda communio, præcipuè sub mortis articulum. Vnde in concilio Carthaginensi, quod refertur cap. Scenicis. de cōsecra. d. 2. sic legitur. Scenicis atq; histrionibus, cæterisq; huiusmodi personis, vel apostatis cōuersis ad Deū recōciliatio non negatur.

Expositio articuli.

¶ Prima conclusio ab omnibus est receptissima, vt patet per sacros conones citatos & sanctorum dicta. Et pariter secunda, quæ etiā cōfirmatur per canones. Si tantū. &. Si placuit 6. q. 1. & per cap. Si sacerdos. extra de officio ordinarij. Atqui Chrysostomus in lib. de compunctione cordis, & latius homilia. 83. super Matth. circa finem diserte admonet eos, quos manifestè constiterit peccatorum sordibus esse pollutos, à sacra communione arcendos, alioqui pœnam ministrantibus imminere, eo ꝙ dominū irritent. Quòd si quis, inquit, venerit cum sordibus ignoranter, hoc est, occultus peccator, nō est ministrantis culpa illi administrare. ¶ Ambiguitas ergo in præsentiarum nulla est, nisi in discernendo quinam sunt publici peccatores. Et quidem canonū interpretes, vt Archidiaconus super capit. Cùm dilectis. extra de purgatio. canonica. & Panormita. super cap. Vestra. de cohabitatione clericorum & mulierum. tenent ꝙ vt crimē sit notorium, debet esse notum in parochia, vel vicinia. Et parochiam exponunt esse, vbi decem saltem crimen norūt: nam 10. q. 3. can. Vnio, decernitur, vt ecclesia, quæ habuerit decem parochianos, super se habeat sacerdotem. Atque Adria. in quest. de eucharistia inter tractādum impedimenta ministrantis hoc sacramētum in istorū sententiam subscribit. At verò

Chrysost.

Public⁹ peccator quis.

Solutio.

quamuis ad decidēdas ciuiles causas, atq; ecclesiasticas horū fortè ratio habēda sit, tamen in præsentiarum, vbi de administratione sacramentorū agitur, nullus certus potest præscribi personarum numerus, vt crimen dicatur notorium, sed arbitratui prudentiū relinquitur. Vnde S. Tho. hic, & infrà. q. 82. art. 9. ad. 3. ad nullū descendit personarum terminū, sed tantū ponit duos modos notorij criminis. Vnū, scilicet canonicū & iuridicum, & de hoc quidem certò constare potest. Quando quis, scilicet, vel per sententiam, quæ in conuictum fertur, aut per confesionem in iudicio factam, constat aliquē esse vsurarium, simoniacū, aut publicum concubinarium, &c. ille enim censetur legitimè publicus. Sed alius est modus ex clamore populi, de quo nequit certior constitui regula, q̄ ꝙ nulla tergiuersatione crimē celari possit. Atq; hæc sunt verba expressa iuris, in cap. Tua nos. & in cap. Quæsitum. de cohabita. cleric. & mulie. Quare tam paruum posset esse oppidum, vel parochia, vt decem criminis conscij sufficerent, vt diceretur notorium, & in ciuitate illi non sufficerent. Vtendum ergo est prudentis iudicio. Atqui in re dubia locum habet regula iuris, ꝙ melior sit cōditio possidentis. Quādiu enim quis possessor est sui honoris & famæ, inclinandū est in hanc partem, vt re ancipite ad cōmunionem admittatur. ¶ Atqui prudenter animaduertēdum est, quòd non dicitur crimen notorium eo quòd probari per testes valeat: illud enim est nondum manifestum, sed manifestabile. Quare infamia non est sufficiens causa ad abigēdum hominem à sacris, vt eodem cap. Tua nos. expresè cauetur. Infamia enim & indicia ius duntaxat faciunt, vt per viā inquisitionis ad causæ cognitionem procedatur, nō autem vt infames ante cōdemnationem à sacra communione excludantur. Quandiu ergo aliqua tergiuersatione celari potest crimen, nō dicitur notorium, sed quādiu homines expositi sunt publicitus ad peccandum. vt meretrices, & qui ex officio habent vsuras exercere, & manifestarij latrones. ¶ Et ratio, quare istis non est ministrandum sacrosanctum corpus secundùm Durandum dist. 9. q. 5. est, ꝙ dum quis iure potest id negare alicui, quod iniustè petit, si conferat, sponte sua confert, atq; adeo particeps fit illus criminis. Vt si quis à me petat gladium, quo sese, vel alium perimere parat. At verò quāuis hæc ratio generalis sit, peculiaris tamen in præsentiarū non est solùm, quia minister cōsentit alteri vt peccet, cui⁹ scelus cauere tenetur, verū quia est rei sacræ nō domi-

Durandus.

nus, sed dispensator, qui debet sacramentum dignè tractare, & tanquam minister irrogat ipsi sacramento iniuriam indignè ipsum tractando, cōtra Dñi prohibitionem, Nolite sanctum dare canibus, neq; margaritas ante porcos proijcere. ¶ Ambigere autē hic quis posset, vtrum ei, qui in vno loco publicus est peccator petenti sacramentū in alio, vbi eius crimen non est publicum, teneatur sacerdos, illud sciens, sacramentum administrare. Hæc autem dubitatio ex altera pendet, quam nos lib. 5. de Iustit. & iur. q. 10. articu. 2. pro captu nostro tractauimus: vtrùm scilicet infamatū in vno loco liceat in alio prodere. Caiet. nāq; in opusculo sedecim respō. respon. 9. Et. 22. q. 73. ait licere. Adria. verò quodlib. 11. q. 1. negat. Nos autem rem sic conciliauimus, ꝙ si est infamatus iudicio publico: quia tunc per sententiam priuatus est sua fama, non faceret cōtra iustitiam qui eum alibi publicaret: quare nec teneretur ad restitutionē: peccaret tamen contra charitatem, maximè si esset tunc emēdatus. Si verò esset infamatus facto ipso sine iudicio, licèt esset publicus peccator, iniustitia esset illū alibi infamare, quandoquidē non est per publicū iudicium sua fama nudatus. Ad propositum ergo descēdendo, regula, primùm statuenda est. Præsumendum est illum esse emendatum, & ideo in loco, vbi habet bonum nomen, cōferendū est illi sacramentum, quanuis alibi fuerit iudicio publico cōdemnatus: quia hìc nōn est manifestus peccator. Et à fortiori si alibi non fuerit condemnatus. Si verò sacerdoti constaret hoc loco non esse emendatum, maximè si est peccatum cōtagiosum, fortè potest, atque adeò debet denegare: quia non potest nisi in casu, quo debet. Nam licèt infamatum alibi, non sit bonum hìc infamare, hoc intelligitur, quando ipse non se negocijs ingerit, in quibus expediat illum prodere. Dixerim fortè, quia est mihi probabile, sed tamen non sum omnino certus. Quicunque enim timere debet cuiusquam famam lædere. ¶ Secundam quoq; conclusionem ratio S. Thomæ satis probat. Et confirmatur exemplo Christi, qui misero Iudæ dum nefandam proditionem in pectore decoquebat, buccellam inter reliquos porrexit. ¶ Sed tamen cōmuniter pleriq; doctorū nonnullis distinctionibus eādem conclusionē elucidant, & moderantur. Et primū omniū certa res est, ꝙ si non petat, nullatenus est occultus peccator inducendus, vt petat, neq; tradendū ei est vltro sacramentum, etiā si occurrat prȩceptū suscipiēdi, vt in paschate, imò neq; in articulo mortis: tum quia illi grauius peccatū est indignè sumere, quàm præcepti ecclesiastici transgressio, tùm maxime quia, vt suprà dictum est, præcipua est habenda ratio, ne fiat iniuria sacramēto, quæ quidē fieret, si vltrò offerretur existēti in peccato. Quòd si exemplū Christi obijcias, qui vltrò obtulit Iudæ, respondetur, ꝙ si occultus peccator est inter communicantes, in virtute petit, eo ꝙ si ei tunc non traderetur, quod traditur alijs, excludi censeretur, atq; adeò vt indignus denūtiari. Et ideo quia Christus non potuit sine scandalo eum præterire, sacramentum contulit. ¶ Si autem ille occultus peccator petat, tunc aut petit in publico, aut in secreto. Si in occulto, citra controuersiam doctores aiunt, quòd debet ei sacramentum denegari, siue sacerdos illud nouerit per confesionem sacramentalem, siue per alium modum secretum. Ita tenet Alexan. 4. part. q. 49. memb. 1. & Bonauentura distin. 9. art. 2. q. 4. & Ricard. ead. d. art. 3. q. 1. & Duran. q. 5. qui ait in hoc omnes concordare: scilicet, ꝙ sine exceptione occulto peccatori occultè petenti nunquàm est dandum sacramentum. Eandēq; prorsus opinionē tenuit S. Thom. in. 4. vbi doctorū vulgus crebrò sequebatur, ead. dist. art. 5. quæstiun. 1. siue sacerdos sciat per confesionem, siue extra confesionem. Et in confirmatione adferunt ca. Ad aures. de tempo. ordinand. vbi papa subdit, ꝙ dum religiosus vult ordines ab episcopo suscipere refragante suo præposito, nō ordinetur, quia forsan præpositus in secreto scit causam, cur non debeat ordinari. Vnus autē Paludanus ead. dist. q. 4. cōclus. 3. vnicam facit exceptionem: scilicet, si sacerdos est curatus petentis, & scit crimen tantummodò in confesione, tunc enim, inquit, debet dare occultè petenti perinde ac si nihil nosset, dūmodò petat tempore paschatis aut articuli mortis, quando aliàs teneretur dare: quia nō scit vt homo, sed vt Deus. Quare per hoc ꝙ nouit in confesione, nullū acquisiuit ius negādi. Si autē non est curatus, qui non tenetur dare, poterit se excusare, etiam si in cōfesione sciuerit, eo ꝙ nullam habet obligationem. Si verò petat in manifesto, tunc ait ibidem Durandus, licèt absolutè quidam respondeāt, ꝙ est ei tradendū, nihilominus distinctione opus est. Quia aut sacerdos ille est curatus, cui ex officio incūbit sacramētū ministrare, aut alius volūtari⁹, qui non tenetur. Si non sit ordinarius, ait, ꝙ siue sciat per cōfesionē siue alia via, potest denegare sacramentum, etiam si petat in paschate cum alijs: quia potest sibi illic in publico cau-

Opinio cōmunis.

Durand.

Universidad de Deusto Biblioteca

ſam prætexere, ꝙ nõ tenetur, neq; illa eſt functio ſua: quia illo modo non reuelat confeſsionem. Si aũt ſit curatus, alter verò nõ petit quãdo tenetur ſuſcipere: ſcilicet, in feſto paſchatis, aut in articulo mortis, poteſt, inquit, ei denegare, ſi tamen ſine ſcandalo id fieri poteſt: nempe perſuadendo illi vt nõ recipiat poſtq̃ non eſt neceſſe, ſecus ſi non poſsit abſq; ſcandalo. Si verò ille publicitus petat tẽpore, quo aliàs tenetur ſuſcipere, tunc prælatus tenetur ei dare. Et quidẽ Palud. hac etiam diſtinctione vtitur de curato & non curato. Et pariter Adria. quodlib. 3.q.3. At verò S.Tho. de illa diſtinctione nuſquã meminit. Vnde Thomiſtæ ad literam ſequũtur opinionem communem qualiter eam. D.Tho.in.4.declarat: videlicet, ꝙ peccatori occulto occultè petenti nũquam ſit dandum. Quos quidem ego olim ſequebar. At verò nunc rem conſideratiùs ſpeculatus video Sanctum Thomã in præſentiarum, vbi res oculatiùs ſcrutabatur, nil de occultis peccatoribus diſtinxiſſe, vtrùm in occulto petant, an in publico, ſed ſimpliciter aſſeruiſſe ꝙ non poteſt eis potentibus ſacra cõmunio denegari: & profectò ita cenſeo, licèt in occulto petant, ſi modò bonis verbis & citra vllam notam perſuaderi illis nequeat, vt à ſacramẽto abſtineãt: dum tamẽ ille à quo petunt ſit parochus, cui ex officio incũbit ſacramentũ miniſtrare. Enimuerò cauſa cur occulto peccatori non eſt denegandũ ſacramẽtum non eſt illa, in qua iſti authores fundãtur: ſcilicet, ne reueletur cõfeſsio, aut prodatur crimẽ, & reus infamia aſpergatur. Hæc enĩ dũ occultiſsima eſſet petitio, vt ipſi aiunt, caueri poſſent. Sed cauſa eſt, quã S.Tho. hic affert: ſcilicet, ꝙ cùm ille habeat ius petendi, iniuria illi fit ſine manifeſta cauſa non eidem cõcedere ius, dum per occultam perſuaſionẽ vt ait tertia cõcluſio, non poteſt à propoſito dimoueri. Nemo enim extra ordinẽ iudicialem debet ſuo iure ſpoliari: ſpoliaretur verò ille occultè petens ſi non adminiſtraretur ei ſacramentũ. Quare profectò, ſaltem ſi petat tẽpore paſchatis, aut articuli mortis à ſuo prælato, quando aliàs teneretur ei dare, non dubito quin etiam ſi occultiſsimè petat, teneatur, potiſsimùm, vt ait Palud. ſi ſacerdos non aliter q̃ per confeſsionem ſcit crimen: nam vix poſſet denegatio fieri, quin eſſet quædã obiectio, & exprobratio confeſsi criminis. Quod quidem odioſiſsimã faceret confeſsionem. Neq; verò ca. ſupra citatũ. Ad aures. huic ſentẽtiæ refragatur: quoniam cùm religioſus ſine licentia prælati ius nõ habeat ordines ſuſcipiẽdi, poteſt prælatus ob ſecretã cauſam illum prohibere. Ad ſacramentũ autẽ euchariſtiæ omnis Chriſtian⁹ per ſe ius habet. ¶ Veruntamẽ ſi peteret in occulto alijs tẽporibus nõ neceſſarijs fortior eſſet ratio dubitandi. A parte enim affirmatiua eſt argumentũ, Quod prælatus nõ ſolùm tempore, quo ſubditus obligatur cõmunicare, tenetur ei adminiſtrare ſacramentũ, verũ etiam quando ex ſua deuotione vellet illud ſuſcipere: cũ ergo ille iuridicè nõ ſit ſuo iure priuat⁹, debet ei dare, præſertim cum cõcluſio. S.Th. ſit generalis, ꝙ nõ põt occultis peccatoribus denegari. Sed ex altera parte apparet impudens abuſus, ꝙ ſi prælatus ſcit ſubditum ſemper in peccato cõmunicare, annuat quotieſcunq; ei libuerit. Res eſt moralis, & ideo non debet cum tanto rigore tractari. Quapropter ſi in ſubditis tanta ſit impudentia, vt frequẽtare ſacramentũ vilipendiũ iam & blaſphemia videatur, excuſare ſe prælatus poſſet & deberet. Si verò ille à quo ſacramentũ petitur, non eſſet curatus, qui dare tenetur, nõ eſt dubium quin occultè requiſitus poſſet ſuũ negare miniſteriũ, etiã ſi tempore ille peteret, quo tenet recipere. ¶ At verò ſi peteret in publico accedendo. ſ. inter alios cõmunicantes, approbare non poſſum diſtinctionem Durandi: imò quanuis nõ eſſet curatus, vt bene ait hic Caie. ſi eſſet in altari publicè expoſitus ad miniſtrãdum ſacramentũ, tenetur illi dare poſtquàm ius ille habet petendi, & publicè inter alios accedit, eo vel maximè ꝙ vix poſſet illum abſq; ſcandalo & proditione criminis excludere. Et eſt in promptu exẽplũ Chriſti, qui cũ non teneretur dare Iudæ, nihilominus quia inter alios ſedebat, ne illũ pudefaceret ad cauendã ſcandalum dedit. ¶ Cõtra primã autẽ cõcluſionẽ S.Tho. de manifeſtis peccatoribus arguitur. In cõcilio Cõſtãtienſi facta eſt facultas Chriſti fidelibus cõmunicãdi cum excõicatis, qui non ſunt nominati, vel propter notoriam clerici percuſsionem excõmunicati: ergo aliter excõicatis, quanuis ſint notorij, licet euchariſtiam miniſtrare. ¶ Secundò. Mulierculæ ad merendũ proſtitutæ ſunt publicè peccatrices, & tñ in aliquibus nationibus, vt in Gallia, coguntur in hebdomada ſancta per excõicationis cenſurã confiteri & communicare. ¶ Ad primũ reſpondetur, ꝙ Cõſtantienſis ſynodus per illã cõceſsionẽ noluit in aliquo ipſis excõmunicatis ſuffragari, aut illos releuare. Quapropter quacunq; via, etiam præter duas illas, ſint notorij excõmunicati, cenſentur ſubinde manifeſti peccatores, atq; adeò à cõmunione ſunt cohibendi. Imò verò quãuis cõſtaret

Opinio authoris.

Sẽtentia author.

Contra primam cõcluſionem.

ret in foro conſcientiæ eſſe in gratia, quia non ſunt ſoluendo, vel alia via, quouſq; per eccleſiam ab excommunicatione abſoluantur, nõ ſunt ad communionem admittendi. ¶ Si autẽ ſint occulti excommunicati, vt occulti clericorum percuſſores, argumentum eſt, ꝙ non ſit illis porrigenda euchariſtia etiam ſi in publico petant, quandoquidem per eccleſiaſticam cẽſuram, iam ſunt priuati iure petendi. Nihilominus reſpondetur, cenſendos eſſe ſicuti cæteros occultos peccatores, & ideò ne infamientur, vt Chriſtus tradidit Iudæ, tradenda eſt eis ſacra buccella. Ad ſecundũ verò reſpõdetur, in multis regionibus, vt apud nos, vigere illũ morem propter euidentiſsimum periculum ne mulieres illæ vi potiùs q̃ ſponte accedentes ad ſacramenta, neq; legitimo emendationis propoſito confiteantur, neq; ſubinde dignè ad euchariſtiam accedant. Tametſi forſan alibi vbi melior de illis ſpes concipitur, mos ille ſit tolerãdus. Quanuis ſatis eſſet ad cõfeſsionem compellere, nam ad Euchariſtiam tutum non eſt. ¶ Deinde cõtra ſecundã concluſionem de occulto peccatore arguitur. Aut miniſtrandum ei eſt ſacramentũ, ne iniuria afficiatur, aut propter ſcandalum ſi publicè petat ne eius peccatum propaletur: nõ propter primũ: quia cùm ille peccet petendo, nõ videtur habere ius petendi, atq; adeò neque iniuria lædi: quia non petit quod ſuum eſt: neq; verò ad euitandum ſcandalum infamiæ: quia nullus propter id, quod ex culpa ſua euenit, cenſetur ab alio infamari, ſed à ſe ipſo: ille autem ex culpa petit: ergo ſacerdos propriè non eum infamat, veluti ſi quis corã alijs à me peteret veſtem meã, quam affirmat eſſe ſuam, ego nõ eum infamo negando. Reſpondetur, quòd propter vtranque cauſam non licet ei negare: ſecunda nanque ſequitur ex prima. Duplex enim diſtingui poteſt ius petendi. Vnum, ſcilicet, in foro conſcientiæ apud Deũ, quod eſt ius citra peccatum petendi. Atq; alterum in foro exteriori apud homines. Occultus ergo peccator etſi nõ habeat primũ ius petendi, habet tñ ſecundũ: quia ſacramẽti vſus iure baptiſmi eſt ſuus & nõ eſt cauſa manifeſta, quare priuetur: ſicuti ſi prodigus à debitore ſuo ſuas exigat pecunias, vt turpiter eas dilapidet, malè quidẽ petit ſed tamẽ iure ſuo. Atq; inde ſequitur, ꝙ ſacerdos non dando ſacramentum, dat ſcandalũ & petentem infamat: quia poſcit quod ſuũ eſt in foro exteriori. ¶ Secundò arguitur: Grauius eſt nocumẽtum ſpiritualis mortis q̃ corporalis: ſi quis autem habeat gladiũ alienum, quem dñs poſtulet, vt ſe ſe, vel alium interficiat, tenetur tunc creditor negare: ergo à fortiori dum quis indignè flagitat ſacramentum, licèt petat quod ſuũ eſt, negandũ eſt illi. Ad hoc pleriq; reſpõdent diſparem eſſe rationem, quoniã furioſus manifeſtè conuinci poteſt in ſuum malum exigere gladiũ, nõ autem occultus peccator petens ſacramentũ. Sed tamen reſponſio hæc debilis eſt. Quoniã etſi ego ſolus ſcirem, eum, qui gladiũ ſuum exigit, in ſuã perniciem exigere, quanuis nõ poſsim eũ de crimine conuincere, teneor retinere, & tamen euchariſtiã dare debeo. Et ideo aliud eſt diſcrimẽ, idq; maximè adnotandũ: ꝙ licèt ſpiritualia bona ſint temporalibus præſtantiora, maior tñ nobis incũbit cura ſuccurrẽdi proximis in tẽporalibus q̃ in ſpũalibus, præſertim dũ ſpiritualia peccata peccatori nota ſint. Et ratio eſt, quia in ſpiritualibus, vt ſe homo liberet à peccato, ſolius Dei auxilio indiget, in tẽporalibus verò ſæpiſsimè neceſſaria ſunt humana præſidia, vt fame, & in alijs afflictionibus. Quando verò quis ob ignorantiam peccaret, quam ego ſolus poſſum tollere, vrgentior mihi penderet obligatio illi damno ſuccurrendi, q̃ temporali. Ex ijs ſequitur aliud diſcrimen, ꝙ ad cauendũ incõmoda & dãna temporalia poſſumus violento medio vti, vt pote cohibẽdo hominẽ, ne in ſe, vel in aliũ noxias manus inijciat, ad cauendum autem alijs mala ſpiritualia, nõ poſſumus niſi precationibus & monitis vti, vt alter liberè abſtineat. ¶ Et pariter ſoluitur argumentũ aliud, quod ſic fieri ſolet. Ius naturale eſt, ne id faciamus alijs, quod nobis fieri nolumus: ſi autem ſacerdos indignè petit, deberet nolle ſibi concedi: ergo nec debet id dare alij petenti. Reſpondetur enim ad minorem, ꝙ cũ ſacerdos indignè petit ſacramentum, licet nõ deberet velle in foro Dei, vt ſibi concederetur, vult tñ ſecundùm ius in foro exteriori, & ideo debet dare ſimiliter petenti. ¶ Cõtra quartam demum concluſionem arguitur. Si ei, qui fuerat manifeſtus peccator, poſtquã emendatus eſt, liceret ſacramẽtum miniſtrare, ſequeretur ſatis eſſe, vt prælatus per confeſsionem eius reſipiſcentiam noſſet, quoniã nullũ aliud iam reſtat impedimentum. Reſpõdetur, ꝙ vt publico peccatori euchariſtia in publico diſpenſetur non ſatis eſt clam eſſe emendatum, ſed publica ſatisfactione opus eſt, vt tollatur ſcãdalũ, nã vt extra de pœnit. & remiſ. ait Alex. manifeſta peccata nõ ſunt occulta correctione purganda. Et idẽ habet ex verbis Aug. can. Si peccauerit. 2.q.1. clãculũ tñ, vbi nullo offerretur ſcãdali periculũ, poſſet fortè ſacerdos illi emẽdato, ſi excõmunicatus non eſſet, ſacrã hoſtiã

Contra ſecun-

Duplex ius.

Aliud argumentum.

Notanda reſponſio.

Cõtra quartam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primum argumentum.

impertiri. ¶Primũ argumentũ S. Thomæ est contra secundã conclusionem. Propter vitandum scandalũ, aut infamiã non est Christi mãdatis cõtraueniendũ: ipse autem Matth. 7. iussit dicens, Nolite dare sanctum canibus, quod maximè tunc fit, dũ eius corpus iniquis exhibetur: ergo hoc nequaquã licet. Et Matth. 15. Nõ est bonum sumere panem filiorũ, & mittere canibus: hic autem est panis nõ solùm hominum, sed angelorũ. Respondetur, præceptũ diuinum intelligi quando via iuridica impleri potest, vt si peccatores sint manifesti: nam occulta iudicio Dei præseruantur. ¶Secundò arguitur. Ex duobus malis minus est eligendũ: minus autem malũ esse videtur si peccator iacturam faceret famæ, aut si ad tegendum eius honorem ei hostia non cõsecrata publicè porrigeretur, quàm si admitteretur indignè consecratam accipere: ergo alterum illorum est peæeligendum. Respondetur ad primũ membrum, q̃ etsi peccatori minus esset malum infamari, quàm indignè sumere, sacerdoti tamẽ peius est peccare mortaliter infamando peccatorem occultũ, q̃ q̃ ille peccet: neminẽ enim delinquere licet, vt alium à delicto liberet. Vnde Aug. in lib. quæst. super Genesim periculosissimè, inquit, admittitur hæc cõpensatio, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Remediũ autem illud hostiæ nõ consecratæ Altisiodorensis nõ repudiat, imò ait salubre esse ægroto volenti in peccato cõmunicare, eã porrigere. Et Bonauẽtura ait illud tũc saltem licere, si peccator ipse cõsenserit, vt suo consulat honori. Quæ quidẽ opinio Adria. loco citato quodlib. 3. nõ displicet. At verò hic S. Tho. eam omnino refellit dicens, nefas esse: quoniam tunc sacerdos quantum in se est, faceret alios idololatrare, qui hostiã adorarent. Admonet enim Augustinus, vt nemo carnẽ Christi manducet, nisi priùs adoret. Et extra de celebra. missa. cap. De homine. ait Innocen. quòd cùm falsa sint abijcienda remedia, quæ veris sunt periculis grauiora, licèt is, qui prosui criminis conscientia reputat se indignum peccet grauiter si se ingerat irreuerenter ad sacramentum, grauiùs tamen videtur offendere qui illud fraudulenter sic præsumpserit simulare. Idem locis citatis aiunt Ricardus, & Palud. Adrianus verò ait primam rationem S. Thomæ non concludere: quoniam adorantes semper intelligunt conditionem, si illic est corpus. Falsum tamen hoc est. Imò credentes credulitate humana hostiam esse cõsecratam absolutè adorant. Et qui conditionem apponeret, contra ecclesiæ morem faceret: nam licèt non esset consecrata, per solam ignorantiam inuincibilem excusarẽtur ab idololatria: non autem si ignorãtia esset vincibilis. Et ideò sacerdos quantum est de se, illos falleret. Et similis damnatur fallacia in dicto cap. De homine, si sacerdos simulans se celebrare non celebraret. Quare grauius peccatum est per simulationem celebrare, aut hostiam non consecratam porrigere, quàm indignè eucharistiam sumere: nam per hoc soli Deo fit irreuerentia, per illud autem & Deus blasphematur, & populus seducitur. Sicut si hæreticus fingeret se celebrare, vt populum deciperet. ¶Tertiò arguitur. Corpus Christi interdum datur suspectis de crimine ad eius manifestationem: legitur enim can. Sæpe. 2. quæst. 4. Sæpe cõtingit, vt in monasterijs monachorum furta perpetrentur, ideirco statuimus, vt quando ipsi fratres de talibus expurgare se debent, missa ab abbate celebretur, qua expleta, omnes communicent in hæc verba. Corpus Christi sit tibi hodie ad probationem. Et can. Si episcopo. subiungitur. Si episcopo vel presbytero aliqd maleficium fuerit imputatũ, pro singulis missa celebrari debet, & communicari, & de singulis imputatis innocentem se ostendere. Respondet S. Thomas decreta illa (quæ erant eiusdam Guarmacensis Concilij prouincialis) meritò esse abrogata. Ait enim Stephanus papa quintus can. Cõsuluisti. ead. causa & quæst. Ferri candentis vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorquere à quolibet, sacri canones non concedunt. Spontanea enim cõfessione, vel testium approbatione publicata delicta, commissa sunt regimini nostro iudicare, occulta verò & abscondita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Et idem cauetur extra de purgatio. cano. cap. Ex tuarum. & de purgatio. vulgari cap. vlt. Vbi habetur, quòd eiusmodi purgatio est tentatio Dei, atq; adeò sine peccato fieri non potest. Et grauius, inquit D. Tho. videretur, si in hoc sacramento, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis incurreret, vel inquireret iudicium mortis. Vnde nullo modo Corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine ad eius examinationem. Cauendus est ergo iste nefandus abusus. Contingit enim sæpe illis, qui zelotypia vxoris exuruntur, vt cogant vxores, vt sacramentum sumentes, illic suam innocentiam demonstrent. Et nonnunquàm iudices ad extorquendum à mulierculis an matrimonium contraxerint, eodem vtentur remedio, quod est nefandissimum. Imò neq; debent cõsulere, vt confitean-

Altisio. & Bonauen.

Adrianus.

Tertium argumentum.

Abusus nefarius.

tur sacramentaliter, vt postea ex earum consensu confessarij dicant veritatem. Offeruntur enim eis manifesta pericula mentiendi in confessione. De quo in materia confessionis latiùs dictum est. 17.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm nocturna pollutio aliquem impediat à sumptione huius sacramẽti.

POst peccati impedimentum sequitur aliud, quod potest esse & potest non esse peccatum, vt nocturna pollutio. De jure ergo quæritur, vtrùm sit sumptionis impedimentum. Et suppositis nonnullis distinctionibus. D. Tho. respondet tribus cõclusionibus. Primi circa pollutionem nocturnam duo sunt considerãda. vnum, quod de necessitate impedit, atq; alterum, quod non impedit nisi ex quadam cõgruetia. Siquidem ex necessitate non impedit nisi solum peccatum mortale. At quamuis pollutio in somnis per se non sit peccatum, quia pro illo temporis articulo non est libera, tamẽ ratione causæ in vigilia præcedentis quandoque culpam habet annexam, & nõnunquam mortalem. Quapropter causa eius cõsideranda est, quæ triplicis generis esse potest. Nã vel est extrinseca, eademq; spiritualis, quæ prouenit ex dæmonum illusione. Ij enim per phantasmatum commotionem possunt turpe aliquid in somnis sensui communi repræsentare. Vnde interdum pollutio subsequitur. Aut potest esse intrinseca: & hæc vel spiritualis, nempe ex præcedentibus cogitationibus: vel corporalis: seu ex superfluitate, aut debilitate naturæ, seu ex redundantia cibi & potus. Atq; harum trium quæ hbet esse potest aut prorsus sine labe peccati, aut certè cũ peccato, eodemq; vel veniali vel mortali. ¶Est ergo prima cõclusio bimembris. Quãdo pollutio, vel immunis fuit à culpa, vel venialem tantùm habuit annexã, non impedit de necessitate sacramẽti sumptionem, ita vt sumẽs reus fiat corporis & sanguinis dñi. Si verò illa causa fuit peccatũ mortale, tũc nocturna pollutio impedit de necessitate. Probatur discurrendo per singulas causas. Illusio quippe dæmonum nõnunq̃ accidit ex præcedenti negligentia præparationis ad deuotionem & orationem, quę potest esse vel venialis vel mortalis. Quod quidem verbum maximè notandũ est: nam licet ei qui nunq̃ illas dęmonum illusiones sensit, nõ imputetur ad culpã, q̃ non se aduersus illas cõmuniat, tñ qui illis deuexari assolet, tenetur se precationibus, atque alijs remedijs aduersus illas coarctare, & nonnunquam corpus macerare. Quare tanta potest ingruere necessitas, tantaque esse negligentia, vt sic lethale crimen. Cuius vtiq; regula certa cõstitui nõ potest, sed est vir prudens consulendus. Quandoq; vero hoc modo illusiones ex nequitia dæmonũ procedũt conantiũ iustum à sumptione sacramenti cohibere. Vnde in collationibus patrũ legitur, q̃ cùm quidã festis diebus, in quibus erat cõmunicandum, dormiens pollueretur, seniores, cõperientes illum nullã dare causam, decreuerũt ne ob id à sacra cõmunione abstineret. & tũc dæmones cùm viderẽt technas suas esse deprehensas, cessarunt. Similiter & lasciuæ cogitationes quandoq; possunt omninò carere culpa, vt dum quis lectionis aut disputationis causa, aut ad audiendas confessiones stringitur de talibus cogitare. Et tales cogitationes, si non adsit concupiscentia & delectatio, nõ censentur immundæ, sed honestæ: & tamen ex illis nonnunquam subsequitur nocturna pollutio propter phantasiæ apprehensionem, vt. 12. super Genesim ad literam ait August. Quandoquè verò eiusmodi cogitationes ex concupiscentia oriuntur & delectationem gignunt. Et tũc si adsit consensus vel in opere, vel in tali cogitatione, erit peccatum mortale. Sin minus erit veniale. Intellige nisi homo sentiat periculum & minimè eas reprimat: tunc enim si est delectatio morosa, vt. 1. 2. q. 74. ar. 6. & 8. docet S. Th. Pari modo & corporalis causa effusionis seminis esse potest sine peccato, vel ex infirmitate naturæ, vel ex eius superfluitate: quare sicut sanguis ita & semen solet in vigilia effluere, & nonnũquam absque alio obscœno motu, aut delectatione. Quandoq; verò prouenit ex culpa, sicut cogitatio: nempe, ex nimia repletione cibi & potus, quæ potest esse vel mortalis vel venialis. Quamuis frequentius mortale nõ nascatur nisi ex cogitationibus, quæ facile cõsensum pariũt. Vnde Gregorius scribens Augustino Anglorũ episcopo epist. vlt. can. 11. in registro lib. 12. quæ refertur. d. 6. can. Testamentũ. Et. 33. q. 4. can. Vir cũ propria. ait cessandũ esse à cõmunione, quando ex turpibus cogitationibus prouenit, nõ autẽ quando prouenit ex superfluitate cibi vel potus: præsertim si necessitas adsit. ¶Secunda cõclusio. Nocturna pollutio ex quadã cõgruẽtia sumptionem impedit, idq̃ propter duo: scilicet, propter corporalem fœditatem, quæ semper accidit, cum qua propter reuerentiam sacramẽti non

Conclu.

2. Concl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tì non decet ad altare accedere, quare & volẽtes postea sacrum tangere, manus lauant. Vn de Leuitic. 15. Vir de quo egreditur semen coitus immundus erit vsque ad vesperam. Ni si forsan si talis immunditia sit perpetua vel diuturna, sicut lepra vel fluxus sanguinis, vel id genus alia: huiusmodi enim morbi non debent hominem à sacra cõmunione repellere. Secundò impedit propter euagationem mentis, quę nocturnam pollutionem subsequitur, præcipuè dum ex turpi cogitatione processit.

Tertia conclusio. ¶ Tertia conclusio. Impedimentum hoc ex cõgruitate postponi debet propter aliquam necessitatem, vt Grego. in eadem epistola autor est. Videlicet dum vel festus dies id exigit, vel ministeriũ: quando scilicet sacerdos in sua parœcia celebrare debet.

Expositio articuli. ¶ Primum omnium contra secundum membrum primæ cõclusionis extat argumentum. Nocturna pollutio nunq̃ est peccatum: ergo nunq̃ est propter culpam impediens. Patet antecedens: quia in somno nõ est libera, & vt ajt Augustinus. 1. de libero arbitrio, vbi non est libertas, nullum est peccatũ. Paludanus dist. 9. q. 3. cui Maioris adstipulatur, negant nocturnam pollutionem, quantumuis sit effectus peccati mortalis, esse vllo modo peccatum, propter hanc rationem. Neq; sine apparentia. Arguitur enim in fauorem eorum. Si esset peccatũ, maximè quia sequeretur ex causa, quæ esset peccatum: hoc autem non sufficit: quoniam emissio seminis est opus potentiæ vegetatiuę: alia verò opera eiusdem potentiæ, vt nutritio & augmentatio licèt procedant quandoq; ex culpa, nũquam tamen censentur peccata. Neque partus mulieris adulteræ, neq; verò cõceptus, sed solus concubitus est peccatũ. Atque hanc opinionem videtur hìc S. Tho. docere dicens, nocturnam pollutionem per se non esse peccatum, sed habere quandoq; illud annexũ ratione causæ. Idemq; expresiùs affirmat in 4. dist. 9. ar. 4. quæstiun. 1. dicens pollutionem in somno non esse peccatum: quia illic nullũ est rationis iudicium, sed est signum peccati.

¶ At quanuis nõnullis appareat de nomine disputatio, duabus tamen propositionibus respondetur. Prior. Pollutio in somnis procedẽs ex causa libera, quæ fuit peccatum, est peccatum. Probatur primò. Actus exterior est peccatum licèt non sit liber propter libertatem, quæ est in interiori, ex quo procedit: ergo pari modo pollutio, quæ procedit ex peccato libero. Fateor tamen argumentum non tantum libertatis demonstrare in pollutione in somno, quanta est in actu exteriori vigilantis: quia in hoc etiam dum sit adest libertas internæ voluntatis opus imperantis, in pollutione verò non manet nisi in virtute. Quare neq; est tam formalis libertas, quàm in percussione cùm quis sagittam emittit, quæ longè post iactum hominem figit, quoniam in iactu ipso exteriori fuit formaliter libertas. Sed tamen q̃ virtus libertatis semper maneat in pollutione illa, arguitur secundò. Si quis pollutionem cõsultò procuraret post horam in vigilia subsecuturam, illa esset peccatum, licèt iam actus libertatis cessasset, ergo eadem ratione illa, quæ fit in somnis dũ fuit in vigilia procurata. Tertiò arguitur. Nõnunquam ipsum dormire est peccatũ, potest enim prælatus, vel rex in bello præcipere, vt tali hora nemo dormiat: ergo & pollutio in somnis, quæ in vigilia habuit causam: esse potest delictũ. Potissimùm quando fuit ex proposito procurata. Nam nisi pollutio mala esset, nunquam eius procuratio esset peccatum. Quarto Aristoteles. 3. Ethic. ca. 5. ait, q̃ ebrios leges duplici pœna puniũt: vbi & insinuat actus ebriorum esse peccata. Id verò non est propter libertatem, quę tunc adest, sed propter præteritam: ergo dormientis pollutio pari ratione cẽseri potest peccatum. Postremo deniq;. Nisi aliquam haberet culpam nunquam sancti iudicarent illam esse impedimentum sumendæ eucharistiæ, sed solam causam, ex qua procedit: cùm ergo eãdem ipsam pollutionem asserãt esse impedimentum subinde insinuãt esse peccatum.

Posterior propositio. ¶ Posterior propositio. Non est peccatum per culpam & maculam distinctam ab ea, quæ est in causa, neque habet nouam rationem demeriti, quam vocant imputabilitatem, sed solùm materialiter distinguitur à sua causa. Itaq; est vnica ratio pecati emanans à causa ad effectum, sicut in actibus ebriorum. Imò sicut in actu interiori, & exteriori: nisi q̃ dum actus exterior fit, semper intenditur actus interior, quod nõ fit in pollutione, aut in ebrietate. Et hæc est doctrina hìc D. Tho. dicentis quòd pollutio per se non est peccatum: id est, nouo gradu culpę præter eam, quæ est in sua causa. Sed tamen cùm ait habere peccatum annexum, intelligit denominari peccatum à macula, quæ est in causa.

Responsio posterioris argum. ¶ Vnde ad argumentum in cõtrarium factum respondetur, pollutionem esse peccatum non propter libertatem, quę tunc est formaliter, sed propter præcedentem, quæ manet in virtute. Neque verò æqua ratio est de alijs actionibus potentiæ vegetatiuæ: nam nutritio & augmentatio, & partus, &c. non sunt in nostra potestate immediatè, sed mediatè, & antecedenter per applicationem agentium naturalium: sed tamen pollutio est immediatè in hominis potestate, quæ ideo potest per liberos actus procurari. Ea verò quæ naturaliter fit, omni, vt suprà dictum est, caret culpa. Quocirca si post quàm è lumbis decisa est, vbi actio libera finitur, estque in motu naturali, dormiẽs expergefieret, licèt illa propter morbi periculum retineri non posit, non censeretur peccasse tãquam in vigilia pollutus. Quod ad sedandum pusillorum scrupulos adiectum sit.

Scotus. ¶ Hinc fit, quòd si quis in vigilia causam daret pollutioni futuræ in somno, sed tamen anteq̃ dormiret, eũ legitimè facti pœniteret, pollutio in somno subsequens non esset peccatum, eo quòd causa fuerit intercisa. Quæris autem obiter, vtrùm si tunc etiam confiteretur, post subsecutam pollutionem, teneretur iterum confiteri. Respondetur, q̃ si confessus est eam ex proposito procurasse, forsitan nõ esset opus confessione alia. Sed tamen tutiùs est aliam adhibere ad expresiorẽ explicationem culpæ: cùm per facti cõtingentiam apertiùs constat, quanta fuerit culpa præcedens. Vt licèt quis lethaliter hominem percusserit, protinus idemq; confiteatur, si tamen postea percussi mors subsequatur, necesse est tunc cõfiteri homicidiũ, quod ante non constitit fuisse homicidium. Tametsi fatear non esse omnino æqualem rationem: quia pollutio non est tam enormis.

Eadem. ¶ Ex his autem colligito, vt pollutio sit peccatum non satis esse fuisse præuisam, sed requiritur fuisse libidinis causa procuratam, vel formaliter, vel per applicationẽ vitiosæ causæ vt est cogitatio, vel crapulæ inglu uies. Nam licèt quis videat inde quòd resupinus dormit, aut inde quòd iustam refectionẽ sumit, pollutionis sibi periculũ imminere, non tenetur propterea à cœna abstinere, aut aliter iacens dormire, si non ita commodè potest.

Solutio de duplici pollutione. ¶ Huic autem doctrinæ annexum est perscrutari, vtrùm licitum sit fluxum seminis sic solo animo desiderare, vt naturaliter & citra culpã accidat, aut postquàm absque culpa contigit, liceat in illa præterita pollutione complacere. Apparet enim licitum esse: quoniam nisi obiectum voluntatis sit malum, neq; ipsa voluntas est mala: nam ex obiecto actus sortitur speciem: cùm ergo pollutio in somnis non sit peccatum: desiderare illam non procurando, non erit peccatum, atque adeò nec complacere in illa postquàm præcesit. Et confirmatur: quia potest desiderium illud bonam habere causam: nempe, sanitatem, quæ ex illa superfluitatis egestione superueniret.

¶ Secundò arguitur, quia postquam complexus Iacob cũ Lia inculpatus fuit, nihil vetabat quominus postmodum posset ei complacere. Tertiò. Nullum apparet absurdum si quis desideret aliquam in vxorem ducere delectationis causa, quæ tunc erit licita.

Responsio. ¶ Non desunt, qui affirmatiuam opinionem probabilem arbitrẽtur. Hic autem locus non vacat ad vnguem rem examinare. Nihilominus crediderem cum Paludano in. 4. dist. 9. quæst. 3. cui Adrianus. q. 4. de eucharistia adstipulatur, eiusmodi complacentiam & desiderium non licere. Est enim docta & cordata regula, quòd quando actio ob ignorantiam vel aliam quamuis causam à culpa excusatur, consensus in actionem illam non est licitus, nisi simul cum consensu eadem excusans causa concurrat. Licuit enim Iacob quandiu per ignorantiam putabat Liam esse suam in delectationem illam & opus cõsentire, sed sublata ignorantia consensus non excusaretur: quia liber & ex proposito iam ferretur in rem genere suo illicitam. Quare ignorãtia, quæ excusabat actum iam non excusat cõsensum. Licuit quidẽ ei delectari in hoc, quòd non peccauerit, sed nõ in actu. Et pariter post pollutionem nocturnã, quanuis Adrianus illic non neget licitum esse complacere in illa propter sanitatem, quæ subsecuta est: profectò doctiùs dicitur, quòd etsi placere liceat de sanitate, non tamen de delectatione aut pollutione: quia quod de se malum est, ob nullam causam placere debet, aut concupisci. Periculosius tamen est desiderium præcedens pollutionem quàm subsequens: quia præcedens potest esse causa operis, nõ tamen subsequens.

Primum argumentum. ¶ Primum argumentum S. Thomæ iam solutum est, procedit nanq; ex autoritate Augus. 12. super Genesim ad literam. Vbi de somniãtibus loquens ait, quòd ex phantasia, quæ fit in cogitatione somniantis, cùm expressa fuerit in visione somniantis, vt inter illam & verã coniunctionem corporum non discernatur, continuò mouetur caro & sequitur, id quod eum motum sequi solet (idest pollutio) cũ hoc tam sine peccato fiat, quàm sine peccato à vigilantibus dicitur, quòd, vt diceretur procul dubio cogitatum esset. Colligitur nanq; ex his verbis, pollutionẽ, quæ ex peccato non euẽnit, nõ esse ex necessitate impedimentũ: impedit tamen ex quadã decentia propter fœditatem & diuagationẽ mentis. ¶ Arguitur hìc ãũt ad maiorẽ rei expresionẽ. Si pollutio per se nõ impedit sed ratione culpæ, quã ex causa contrahit, quid opus erat peculiarẽ articulum de eius impedimento facere? iam enim satis dictum

ctum erat q̃ peccatum mortale impediret siue sequeretur pollutio, siue nõ sequeretur. Respondetur, q̃ cùm pollutio per se etiam seclusa peccato sit impedimentum ex cõgruitate, necesse fuit per se tractari: non potuit tamen bene dilucidari nisi distingueretur quando accidit ex peccato, & quando absq; illo. Præsertim q̃ pollutio sæpe est indiciũ præteriti peccati, quod absq; illa nõ satis erat cognitum.

Secundũ argumentum. ¶Secundũ etiam argumentũ sumitur ex allegata autoritate Gregorij in epistola ad Augustinum Anglorum episcopũ, & refertur. 33. q.4. can. Vir cũ propria. Vbi ait, q̃ si quis coniuge nõ cupidine voluptatis raptus, sed tãtùm creãdorum liberorum causa vtitur, ille profectò siue de ingressu ecclesiæ, siue de sumendo Dominici corporis mysterio suo est iudicio relinquendus, quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Ex quo fit, rem vxoriam, quando omnino fit licite, causa prolis generandæ, aut reddendi debitum, non impedire de necessitate sacramenti sumptionem. Nihilominus iuxta tenorem secundæ conclusionis additur ex quadã congruentia esse impedimentum. Ait enim super Matthæ. Hieronymus, q̃ si Achimelech, vt. 1. Reg. 21. legitur, noluit Dauidi panes sanctos propositionis concedere, nisi certior factus q̃ sui vxores nõ tetigissent, quantò magis panis qui de cælo descendit nõ potest ijs, qui paulò antè coniugalibus vacauere amplexibus violari atq; contingi? Non quòd nuptias cõdemnemus, sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare carnalibus operibus non debemus. At quoniam impedimentum non est de necessitate, ait Gregorius relinquendum esse eorum iudicio. At verò si in ipsa coniugali opera voluptas dominatur, vt ibidem Hieronymus subdit, tũc prohiberi debent coniuges, ne ad sacramentum accedant. Haud tamẽ intelligas peccatũ esse mortale accedere, si nõ præcesit mortale in opere, cuius reatus manet.

Hierony.

Tertium argumentum. ¶ Tertiò arguitur. Nocturna pollutio solàs præ se fert corporis sordes: erãt autem in lege veteri plura immunditiariũ genera, quę secundùm legem impedimento erãt ne polluti templum ingrederentur, vt menstruum & partus & sanguinis fluxus, quæ tamen in noua lege non obstant: ergo nec debuit seminis immũditia impedire. Gregorius ibidem in eadem epistola respondet, q̃ immũditiæ antiquæ legis erant figuræ sordium animæ, quas in noua lege spiritualiter intelligimus, & ideo tanquam cæremoniæ ingressum sacrorum prohibebant. In nostra verò lege omnia illa cessarũt, maximè si sint perpetuæ. Non enim decet ob morbum perpetuum hominem sacramento salutis orbari: si tamẽ sint transeuntes, vt nocturna pollutio, ex quadam decentia impediunt illa die, non tamen de necessitate. Vnde & Deuter. 23. legitur. Si fuerit inter vos homo, q̃ nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur prius quã à vespera lauetur aqua.

Alexander.

¶Alexander Alensis loco citato. q.47. de alijs immundi tijs corporalibus longos protrahit sermones an impediant. Sed sufficit hic respõsio. S. Thomæ, q̃ nulla impedit. Ioãnes enim Gerson de materia celebrationis consideratione. 7. distinguit dicens vnam esse immunditiam corporalem, quæ coniunctam habet spiritualem, vel secundùm veritatem, vel secundùm apparentiam, qualis est pollutio, & hæc est, quæ impedit. Alia verò est, quæ nullam habet imaginẽ culpæ, sed horroris, & abominationis. Et hæc, inquit, non impedit, sed magis commiserationem mouet, iuxta verbum capituli, Ex parte. de clerico ægrotante. vbi habetur, quòd afflicto non est danda afflictio. Neq; obstat cap. Tua nos. eod. titul. vbi sacerdos propter leprã administratione ecclesiæ parrochialis amotus est: quia non fuit interdictus ne prorsus conscraret, sed ne populo administraret sacramenta propter horrorem.

Gerson.

Dubitatur.

¶Quartò arguitur. Peccatum veniale non impedit hominem à sumptione huius sacramẽti, sed neq; mortale post pœnitentiam: at dato quòd nocturna pollutio proueniat ex aliquo peccato præcedenti siue crapulæ, siue turpium cogitationum, plerunque tale peccatum est veniale, & quauis sit mortale, potest homo illius manè pœnitere, & tunc accedere ad sacramentum: ergo huiusmodi sordes non impediunt. Ad quartum respondet tacitè, quòd si sit veniale, nullũ est impedimentum de necessitate: si autem fuerit mortale, tunc licèt per contritionem & confessionem reatus culpa auferatur, relinquitur tamen corporalis immunditia, & mentis distractio.

Quartum argumentum.

Dubitatur. ¶Circa hoc responsum, vt doctorum omniũ liquidò veritatem eruamus, quæritur vtrùm pollutio nocturna, quæ vel ex culpa mortali ortum nõ habuit, vel cuius culpa per contritionem & cõfessionẽ deleta est, maneat semper propter fœditatem & distractionem mentis impedimentũ de necessitate. Est enim Alexander Alensis, qui. 4. par. q.47. memb. 1. art. 1. videtur sentire, q̃ pollutio etiam si non nascatur ex peccato impediat de necessitate propter inhabilitatem mentis, quæ inde consequitur ad tanta mysteria contemplanda, & propter

Alexan.

propter inordinatam delectationem, quã habet annexam. Et dicens impedire de necessitate, videtur insinuare, quòd accedere cũ illa ad sacramẽtum, sit peccatum. Et Gabriel in can. lectione. 10. ait, quòd Alexandrum sequitur Albertus, & D. Bonauentura, & Petrus à Palude. Ego verò in his autoribus talem opinionẽ nec subolfacere possum. Nam Bona. dist. 12. q.vlt. & Alber. dist. 9. art. 10. & Palu. q.3. non docẽt impedire de necessitate, nisi quãdo processit ex causa quæ fuit peccatũ mortale. Imò neq; Alex. ait, nisi q̃ illa inhabilitas & irreuerentia sunt quasi causa necessitatis quare non est accedendum. Verũ est tamen eum in solutione. 1. dicere, q̃ licèt pollutio nõ fuerit peccatum, displicet tamẽ Deo pollutum accedere. Hæc ille. Si autem processit ex peccato, licèt postea culpa sit per pœnitentiam deleta, videtur hic S. Tho. insinuare, quòd etiam tunc de necessitate impediat. Et ita eum intelligit Syluest. verb. Eucharistia. 3. §. 10. licèt ipse cõtrariam opinionem teneat. Quam etiam tenet Palud; scilicet, q̃ post contritionem nõ est impedimentum de necessitate. Et Adrianus in quæstione de eucharistia quæstiun. 4. hanc cẽset esse opinionem S. Thomæ, quod quidem certissimum iudicium est.

Alexan. ergo Palu.

¶Igitur, vt opinionum turbam diluamus, prima propositio sit certissima, quam hic constituit S. Thomas, scilicet, nullum esse impedimentum eucharistiæ de necessitate, nisi peccatũ mortale. Adde vel excõmunicationem, licèt esse nonnunq̃ possit cum gratia, vt suprà expositum est. Ex hac sequitur secunda, quòd quantuncunq; fuerit pollutio enormissima nõ solùm in somno, sed etiam in vigilia, vt fornicatio, vel aliud quodcunq; adulteriũ, post legitimam pœnitentiã non remanet impedimentum de necessitate. Nam peccatum mortale non est impedimentum de necessitate nisi ratione culpæ, quæ aufertur per pœnitentiam. Et probatur ex illo Pauli sæpe citato, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, &c. Probatio nanque illa non est nisi examinatio conscientiæ, vt homo per claues ecclesię in gratiam Dei reconcilietur. Secundò probatur, quia ex pollutione, sublata culpa, non remanet nisi corporalis immunditia & mentis distractio: hæc autem vt hic ait. S. Thomas, solùm ex congruita te, & decentia impediunt: ergo hic est sensus S. Thomæ in hac solutione, qualis fuit conclusionis secundæ. Et confirmatur, quia illæ sordes & mentis distractio tanta emergit ex pollutione licit, ascilicet, ex coniugali opera, quãta ex adulterio: ergo deleta culpa non est cur magis quantum ad necessitatem impediat secunda quàm prima. Tertiò, Sunt alia peccata grauiora quàm fornicatio vel adulterium, vt puta homicidium vel infidelitas, quę ideo magis obstant communioni, quàm fornicatio: & tamen illa per pœnitentiam deleta non remanent impedimentum: ergo nec pollutio qualiscunque. Imò verò dum quis iracundia excãdescit, tanta, & nonnunq̃ maiori mentis turbatione & distractione alienatur, quàm ex venere, vt sit etiam tunc per aliquam morãm tam ineptus ad sumptionem eucharistiæ, q̃ pollutus.

Tertia propositio.

¶Tertia propositio. Nihilominus post flagitiosam & enormem pollutionem in vigilia quantuncunq; sit per pœnitentiã remissa, illico intra horã, imò eadem die ad eucharistiã sine aliqua vrgente vel honesta causa accedere, irreuerentia esset culpabilis: genere tamen suo non esset mortalis, nisi propter scandalũ, vt si alij essent delicti conscij, aut propter temeritatem, quia non debet homo ita facilè credere, tam subitò esse legitimè cõtritum. Attamẽ hæc propositio nõ est singularis de pollutione, sed generalis de quocunq; peccato. Tanta enim esset irreuerẽtia homicidam cruentis manibus, aut blasphemũ polluto ore illico ad eucharistiãm accedere. Tametsi Veneris sordes peculiarem quandã indecentiam ad sacramentum præ alijs sceleribus afferãt. Dixerim sine causa: quia tempore præcepti vel ad protegẽdum honorem fieri posset cõmunio sine culpa. Quapropter Carthusiensium institutum, vt nocte etiam citra culpam polluti manè nõ solùm non celebrent: verùm neq; ad gradus altaris accedant, plus videtur pudoris religiosis obijcere, quàm necessariè reuerentiæ sacramento conferre.

Carthusiensium mos.

Dubitatio.

¶Quòd si quæras, quantum temporis abstinendum sit à communione post pollutionem, vt decenter fiat: omnes tam Theologi, vt D. Thom. loco citato in. 4. quàm decretorum glossatores, aiunt expectãdum esse tempus viginti quatuor horarum. Primò propter illas authoritates veteris testamenti superiùs citatas Leitic. 15. & Deuteronomo. 23. iubentes pollutum manere extra castra vsq; ad vesperam. Quan quam illic non insinuantur nisi duodecim horæ. Secundò propter rationem physicam: quoniam in diurno solari circulo censentur sensuum vires in ordinem reuocari. In concilio autem Eliberitano cano. Omnis homo. de consec. dist. 2. habetur quòd debet homo ante cõsecrationem à propria vxore abstinere tribus aut quatuor aut octo diebus. At verò illud viginti quatuor horarum, arbitramentum fuit potiùs doctorum & sanũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sanum consilium, quàm præceptum. Et similiter verbum concilij consilium sonat, sicut illud Paul. 1. Corinth. 7. vt coniuges orationis causa de consensu amborum ad tempus abstineant. Nisi quòd salubrius est ratione communionis, q̃ ratione orationis. Quocirca pridie q̃ communicandum sit vel saltem illa nocte irreuerētia est debitum petere nunq̃ tamē mortalis: imò forsan nec venialis, si fiat procreandi causa, nam facere contra cōsilium genere suo non dicit culpam. Redditio autem eiea omnem fit culpam. ¶ Quintum argumentum S. Thomæ est. Grauius peccatum est homicidij quàm fornicationis: contingit autem hominē somniare se homicidium facere, aut furtum, aut quodcunq; aliud peccatum, & tamen propter hoc non impeditur à sumptione eucharistiæ, ergo nec deberet propter pollutionem. Negatur cōsequentia: quoniam somnium aliorum criminum, nec causa est immūditiæ, nec distractionis mētis, vt pollutio. Quare nec merum somnium venereorum impedimentum est eucharistiæ. Si autem somnium homicidij procederet ex culpa mortali, ratione illius causæ esset impedimentum.

Quintum argumentum.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm cibus vel potus præassumptus impediat sumptionem huius sacramenti.

SEquitur de cibo & potu vtrū sumptionem impediat. Ad quod præmissa distinctione respondetur duabus cōclusionibus. Impedimētum enim duplex est, aliud quod repugnantiam habet ad significatū huius sacramenti, atque adeò ex natura sua peccatū mortale impingit sumenti, vt sumere in peccato mortali. Aliud verò est prohibitio ecclesiæ propter sacramenti reuerentiā. Ist ergo prima cōclusio. Cibus & potus ex institutione ecclesiæ impediunt sumptionē sacramenti triplici de causa. Et est conclusio Augustini in epistola ad Ianuariū. 118. quæ refertur de cōsec. dist. 2. can. Liquido. Prima ergo ratio Augustini est in honorē huius sacramēti, vt scilicet in os hominis intret nondum aliquo cibo, vel potu infectum. Secundò, propter significationē, vt per hoc intelligatur Christum, qui res huius sacramēti est, eiusq; charitatem debere primum in cordibus nostris fundari, secundùm illud Matthæi. 6. Quærite primùm regnū Dei. Tertio propter periculū vomitus aut ebrietatis, quæ quādoq; ex nimio cibi & potus vsu contingit.

Prima conclusio.

¶ Secunda conclusio. Ab hac generali regula excipiuntur infirmi, qui statim communicandi sunt etiam post cibum, si de eorum periculo dubitetur, ne sine communione decedant, vt habetur can. Presbyter. de consecra. dist. 2. ex concilio Guarmacensi. ¶ Mos iste ecclesiæ ex traditione apostolorū à Christo ipso deriuatus censetur, quod insinuat loco citato Augustinus, dicens, sic hoc spiritui sancto placuisse in honorem tanti sacramenti, Quare in vniuerso orbe mos iste, inquit, seruatur. Idem habetur in can. Sacramenta. de consecra. dist. 1. ex concilio Carthaginensi. 3. c. 29. Idem in cōcilio Toletano septimo, qd̃ refertur. 7. q. can. 1. Nihil. Et quāuis hæc cōcilia non sint nisi prouincialia, ex tat tamen decretum concilij Constantiēsis generalis, sessione. 13. vbi idem statuitur. Et Inno. 3. de celebr. missa. ca. Ex parte prohibet ne sacerdos dum secundò celebraturus sit, lotionem calicis in prima missa sumat. Vnde fit cōsequens, q̃ exigitur ieiunium naturæ, vt in solutione quarti ait. S. Tho. Neq; verò defuit in veteri lege figura: nam Leuit. 10. cautū erat ne filij Aaron in tabernaculum ingressuri, vinum aut aliquid, quod inebriare posset, prius sumerent. ¶ Est autem primum argumētum S. Thomæ huiusmodi. Sacramentū hoc à Domino institutū est in cœna: sed ipse postquā cœnauerat, sacramentum discipulis suis tradidit, vt Lucę. 22. & 1. Corinth. 11. legitur: ergo, & nos pransi, aut cœnati illud debemus suscipere. ¶ Secundò. Paulus eodē loco, Cùm conuenitis, inquit, ad manducandū: scilicet corpus Domini, inuicem expectate. Si quis autē esurit, domi manducet. Vbi insinuat, q̃ post domesticam manducationem potest hæc sacratissima sumi. ¶ Tertiò accedit canon suprà citatus. de cōsec. d. 1. Sacramenta. ex cōcilio Carthaginensi: vbi licèt prohibeatur, vt non nisi ieiuni sacramentū sumant, tamen in die cœnę Domini permittitur, vt sumatur post cœnā. ¶ Circa hoc notandū, q̃ Lutherus, licèt veritatem sacramenti nō prorsus denegauerit, tamē in illo suo libello de abroganda missa priuata morem hunc ecclesię irridet, id quod Iodocus Clichtouæus. libro. 2. de officio missæ contra ipsum cōposito cap. 20. refert. Imò cōsultius, inquit, esset, vt nō ieiuno stomacho, sed temperato cibo præsumpto, sacramentū recipere tur. Primum, propter exemplum Christi. Secundò, quia id admonet Paulus, vt qui esuriūt priùs domi manducent, q̃ ad sacramentū accedant. Tertiò, quia stomachus purgatior esset, & anhelitus purior. Hæc verò cōmenta non nisi, vt morem ecclesiæ insimularet, excogitauit. Multò enim vrgentiores rationes sunt, quas hic D. Thom, adducit. Vnde ad primum argumentum Augustinus respondet, dicēdo, quòd licèt Christus post cœnā discipulis corpus suum tradidit, non tamen propterea calumniandum est ecclesiæ. Ipse enim quo vehementiùs sacramenti huius altitudinem cōmendaret, vltimum, hoc est, post esum agni, voluit cordibus discipulorum infigere. Hæc Augustin. Tametsi vt super Lucam ca. 22. ait Beda, alia fuit vrgentior causa. Debuit enim Christus priùs implere figurā, quàm veritatem instituere, atque adeò post cœnam agni typici verum consecrauit corpus. At cessante figura noluit, vt deinceps eodem ordine, hoc est, post alios cibos sumeretur, sed apostolos docuit, qui ecclesias instituerent, vt non nisi ieiunis traderetur. ¶ Locum autem Pauli tractat VValdensis tomo. 2. de sacramentis cap. 87. vbi Aymonem inducit, locum illum explicantem. Corinthij nanque nuper conuersi (ex q bus postmodùm Achaici eundem ritū hæreditarunt) in more habebāt semel in anno: nēpe in die cœnæ Domini (sic enim est intelligendum, quia non id quotidie nec pluries facitabant) eandem Dominicam cœnam facto repræsentare. Vnde conuenientes simul in ecclesiam panem, & vinū è suis domibus affebant, quibus à sacerdote cōsecratis communi mensa vescebātur. Imò forsan alijs ferculis. Et quidem mos rectè fortasse fuerat inchoatus, postmodùm verò corrumpi cœpit, & ad fastum vergere. Abusum tamē non eodē modo autores referunt. Etenim D. Tho. super eundē locum ait, q̃ vnus quilibet afferebat in ecclesiam nō solùm panem, & vinū consecrandū, verùm sua fercula præparata, quæ ante sacramentales species edebant. Et sic intelligit verbum Pauli. Iam non est Dominicam cœnam manducare (sed secularem) vnusquisq; enim suam cœnam præsumit ad manducandum, id est, priùs sumit quàm sacramentū accipiat, vel priùs diuites quàm pauperes ad conuescendū conueniant. Caietanus verò non sentit, q̃ afferrent alia esculenta aut poculenta, quàm panem, & vinum ad consecrandum. At abusus erat, q̃ diuites, & nobiles nō expectabant pauperes: sed illis spretis omnes species consumebant. Imò VValdensis ait, q̃ panem consecratum reportabant in suas domos, atque ibi eucharistiam celebrabant, quod Hieronymus aduersus Iouinianum insinuat, & cum pauperibus non communicabant. Longè autem probabilior apparet interpretatio S. Tho. Primùm, quoniā id faciebāt in memoriā historiæ Christi, qui priùs cœnauit, quàm corpus suū traderet discipulis. Secūdò quia inde Achaici, vt loco citato Thom. VValdensis ait, ritū illū duxerunt, vt illa die cœnati cōmunicarēt. Tertiò, quia & Augu. epistola suprà citata id ipm insinuat dicens, q̃ Paulus illos reprehēdebat, qui sacramenta mēsis suis miscebāt. Et quartò ex ipsis apostoli verbis colligitur. Quoniam si non ederēt, & biberent, nisi panē, & vinū sacramentalia, non diceret, quòd alius esurit, alius ebrius est. Haud eñ verisimile est, q̃ species tātum sacramentales vsq; ad ebrietatem & crapulam sumerent. Item neq; pauperes defectu hostiæ consecratę esurirēt: quia nō est probabile, quòd illam ad saturitatē sumerēt, sed vnū eis frustulum sufficeret. Itē quia dicēs Paulus, Nunquid domos nō habetis ad manducādū, insinuat, illa esculenta, & poculēta in ecclesias eos adferre, quibus domi vescebātur. Tametsi nō desunt qui dicant diuino cibo, & potu satiare se, & ingurgitare solitos. Plinius aūt Traiano scribit Christianis morē fuisse conueniēdi ad capiendū cibum, promiscuū tamē, & innoxiū. Quare forsan Apostolus vel nō reprehendit illos, quòd frugalem, & moderatam cœnam illa die in memoriam Christi facerent, vel non ob hoc tam acriter, quàm quòd diuites non expectarent pauperes, quibus suam cœnam imperirent. ¶ Quod autem ad rem facit est, q̃ cùm Paulus aiebat, Nunquid domos non habetis ad manducandum, non admonebat vt priùs domi suæ cœnarent, & postea venirent ad sacramentum sumendum, sed quòd si illas lautas cœnas affectabant, post communionem, vt ait Scotus di. 8. q. 3. in suis ædibus illas facerent, aut sicuti ait hic Sanct. Thom. quòd minus esset absurdum, vt domi vnusquisque reficeretur, & epularetur, & à sumptione sacramenti illa die abstineret, quàm post crapulam ad sacramentum accedere. ¶ Ad tertium respōdetur, Achaicos, vt modò dicebamus, à Corinthijs traxisse morem, vt in die cœnæ post seculares epulas sacramentum sumerent. Qui mos fortè vsque ad Africam percrebuerat, & eundem tunc Carthaginense concilium illis permisit eo, quòd forsan, & Corinthijs aliquā do fuerat permissus. Sed tamen consuetudo illa prope tempus Augustini iam cessauerat. Ait enim in epistola citata, quòd vniuersus orbis morem nostrum iam susceperit. Priscillianistæ quoque consueuerant ante sumptionem eucharistiæ merum vinum ad purgandum os & guttur sumere, sed in concilio Bracharen-

Secunda conclusio.

Expositio articuli.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Lutherus.

Iodocus.

Primum argumentum.

Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

Sententia auctoris.

Pauli. 1. Cor. 11.

Plinius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si.2.c.10.illa fuit cõsuetudo abrogata. ¶ Quarto arguit S. Tho. sumptio, aquæ vel medicinæ, vel alterius cibi vel potus in minima quãtitate vel reliquiarum cibi in ore manentium neque ieiunium ecclesiæ solvit, neque sobrietatem tollit, quæ ad sacramenti, reuerentiam exigitur: ergo ista non sunt inter impedimenta cõnumerãda. Respondetur duplex esse ieiuniũ: primũ naturæ, quod priuationem cuiuscunque præassumpti per modum cibi vel potus importat, & tale ad reuerentiam & veneratiõnẽ sumendi sacramentũ requiritur. Et ideo neque post sumptionem aquę, vel medicinæ, vel alterius cibi & potus in quacũq; minima quãtitate licet hoc sacramentũ accipere. Nec refert vtrũ aliquid huiusmodi nutriat aut nõ nutriat aut per se aut cũ alijs, dũmodo sumatur p modũ cibi aut potus. Reliquiæ verò remanentes inter dentes, si forsan deglutiantur manè, non impediunt sacramenti sumptionem: quia non traijciũtur per modum cibi, sed per modum saliuæ. Et eadem est ratio de reliquijs aquæ vel vini, quibus os abluitur: dummodo non traijciantur in magna quantitate, sed per mixtæ saliua, quod euitari non potest. Aliud verò ieiunium ecclesiæ, quod ad carnis macerationem institutum est, per hæc prædicta, quæ non multùm nutriunt, non frangitur.

Quarũ argumentum.

Quintũ argumentum.

¶ Quinto arguitur. Contingit vt profunda noctẽ homines edant & bibant, & fortè totã noctem insomnem ducant, qui forsan manè indigesto stomacho sacramentum percipiũt, minus autem violaretur sobrietas si manè parum sumentes cibi, postea circa nonam sumerent sacramentum, cùm minus quandoque esset temporis interuallum. Respondetur, q cùm asseritur sacramentum hoc ante omnes cibos esse sumendum, non est intelligendum nisi eodem die naturali, non quidem computando ante viginti horas à sumptione, sed ab initio diei naturalis. Quod licèt diuersi diuerse sumant, alij scilicet, à meridie, alij ab ortu, alij verò ab occasu solis, tamen ecclesia Romana sumit à media nocte. Et ideo si post mediũ noctis quid quispiã per modũ cibi vel potus vel medicaminis sumpserit, quãtumcũq; pòst dormiat, nequit illa die sacramentũ sumere. Quicquid verò ante mediã noctẽ sumpserit: licet postea nõ dormiat, potest illud sumere. Nihil enim vel somnus vel indigestio refert quantũ ad rationẽ præcepti. Quaproprer glossa.c. Ex parte, de celebra. missa. dicens anteq; cibus sit digestus non debere Christi corpus sumi, friuola est. Neq; canon Tribus. de consecra. d. quem citat ei patrocinatur. Illic enim non sit mentio de cibo ante eucharistiam, sed de illo qui post sumitur: si autem indigestio ex inopia somni mẽtem multũ perturbaret, ineptum reddere posset hominẽ ad sacramẽti sumptionem. Et sic est intelligendum cap. si cõstiterit. de accusatio. Vbi sacerdos ob vinolentiam, quia in taberna pernoctauerat, & altera die nulla præmissa dormitione missam cantauerat, administratione ecclesiæ fuit priuatus. Haud enim, vt vulgares putant, quia post cibum non dormierat, condẽnatus fuit, sed vel propterea quòd post mediũ noctis clabum sumpserat, vel propter vinolentiæ turpitudinem. ¶ Solutio autem hoc protinus dubium offert, quid censendum de alijs regionibus, in quibus initium diei sumitur, vel ab occasu solis, vt apud Hebræos, vel à meridie, vt apud Aegyptios, vtrùm sacerdos, qui manè celebraturus est, debeat esse ab occasu solis, vel à meridie præcedentis diei ieiunus. Et vbi dies incipit ab ortu solis vtrũ posset, qui mane ante ortum sumpsit cibum statim post ortum celebrare. Certè, neq; illud requiri videtur neque hoc sufficere. Respondetur ergo, q standum esset consuetudini patriæ, quæ ecclesiæ decreto esset recepta. ¶ Sextò arguitur. Non minor reuerentia sacramento debetur assumpto quàm assumẽdo: sed post sumptionẽ licet illico cibum sumere: ergo & ante. Respondetur ad maiorem, maximam deuotionem, in ipsa sumptione esse necessariã: quia tunc sacramenti effectus suscipitur. Quæ quidem deuotio magis per præcedentia, quàm per subsequentia impeditur. Et ideo consultius fuit cibum ante sumptionem interdicere, quàm post. Debet nihilominus aliqua mora inter sumptionẽ sacramenti & reliquos deinde cibos intercurrere. Vnde & in missa oratio gratiarum actionis post cõmunionem adhibetur, & cõmunicantes seculares suas etiam priuatas orationes dicunt. Secundùm autem antiquos canones Clemens de consecra. dist. 2. can. Tribus. proximè allegato statuit, vt si manè dominica portio editur, ministri qui eam sumpserunt vsq; ad sextam ieiunent. Si verò tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vsq; ad vesperã: antiquitus nanq; propter missarum raritatem illud poterat obseruari: iam verò quoniã frequentiùs celebratur, canones illi sunt abrogati. Scrupulus ergo est quorundam nolentium cibos sumere donec species sint digestæ: nam quantum ad præcepti necessitatem attinet, à sacristia potest presbyter ad prandium ire. ¶ Restant tamen præ go se-

Gloss. ca. ex parte.

Can. tribus.

Sextum argumentum.

Septimũ argumentum.

go septimò. Vsu venire potest, vt dũ infirmo periculum mortis ingruit, nulla sit in pyxide hostia, quæ illi porrigi possit, sitq; iam dies ꝓgressus quãdo nullus sacerdotũ ieiunus est: poterit ergo tunc sacerdos propter infirmi necessitatẽ consecrare: & cùm sacerdoti consecrare nõ liceat, nisi sacramentũ sumat, poterit tunc nõ ieiunus illud sumere: nam præceptũ ecclesiasticũ nõ est contra præceptũ diuinum obseruandũ: præceptum autẽ, vt infirmus viaticum sumat, est diuinũ: sed quòd nõ nisi ieiunus sumãt, est ecclesiasticũ. ¶ Ioan. Maioris. d. 9. q. 3. ait licere presbytero post prandiũ propter necessitatẽ infirmi consecrare, clãculo tamẽ sine vestibus sacris, & sine missa, per sola verba cõsecrationis, ita vt sacramentũ nõ sumat, sed ad infirmũ deferat. Imò si nõ esset in quit hostia ex azymo, posset buccellã panis fermẽtati cõsecrare. Paludanus verò. d. 8. q. 2. id licere negat, & proculdubio negandũ est. Multa enim falsa inuoluit Maioris opinio. Primùm, ꝙ hostia cõsecretur sine calice, qđ esset sacramentũ dimidiare. Itẽ ꝙ liceat sacerdoti sacramentũ cõficere, non illud sumendo, quod est sacrilegium, idq; de cõsecra. d. 2. can. Sicut. & can. Cõperimus, dãnatum. Ad hæc, & in fermentato consecrare ecclesia Romana nullã necessitatẽ permittit. Respõdetur ergo, ꝙ sumere sacramentũ in articulo mortis fortè nõ est præceptum diuinum, sed sumere semel in vita, sumere autem sub articulum mortis est necessarium si secũdum ritum ecclesiæ fumi valet: alioqui cùm non sit sacramentum necessitatis, nõ est ministrandũ, sicut nec ministratur eis, in quibus vomitus timetur. Hic autem caue ab illa glossa Hugonis super can. Quod à patribus. dist. 75. dicentis, quòd post prandium non potest fieri cõsecratio: si enim intelligit, quòd consecratio non est valida, error est. Virtus enim verborum quandocunque à sacerdote proferantur, effectum habet, sed tamẽ non debet fieri. ¶ Octauò arguitur. Cõtingit, vt quis errore seductus aquam pro vino infundit calici, quam post deglutionem sensit esse aquam, & tunc debet iterum consecrare calicem & sumere. Pariter si dum est in sacris meminit sacerdos se non esse ieiunum, consumere nihilominus debet. Item si postquàm lotionem sumpsit, reliquias aliquas in altari reperit, potest, imò debet eas sumere: ergo sacramentum hoc potest à non ieiuno sumi. Ad duo priora omnes concorditer respondent, vt dist. sequenti. q. 2. videbimus, ꝙ debet tunc sacerdos sanguinem post lotionẽ consecrare & sumere: quia maior est obligatio, vt sacramentum fiat integrum, quàm, vt à ieiuno sumatur. Et eadem ratione licet sit memor non esse ieiunum debet consumere. Ad aliud verò quando post lotionem comperiũt reliquiæ, respõdet Sylvester verb. Eucharistia 3. §. 8. & Caietan. in quodlib. 1. q. 17. quam de hoc composuit, quòd debet eas sacerdos consumere. Et ita credo, quia totũ reputatur vnũ sacramentum, nec censetur perfectũ quousq; omnes reliquiæ insumãtur. Et cõfirmatur, quoniam si particula hostiæ adhæsit palato, licet sacerdoti sumere hausturn vini, quod potest excolari in guttur ante eandem particulam. Sicut in parasceue accidere potest quando particula hostiæ consecratæ cum vino non consecrato sumitur. Quòd si obijcias canonem Tribus. de cõsecra. di. 2. vbi Papa præcipit, vt portiones, quæ post cõmunionem populi superfuerint, reseruentur in pyxide, diuersa est ratio, tum quia illæ sunt consecratæ ad sumptionem sacerdotis, tum quia sunt notabilis quantitatis. Quare si magnã hostiæ portionem in linteolis post lotionem sacerdos inueniret, cõsilium esset illam in pyxide reseruare in crastinum.

Maior.

Obstacula aut.

Deuotum arguitur.

Can. tribus.

Reliquiæ post lotionẽ ieiunentæ debẽt cõsumi.

Obiectio can. Tribus.

Dilatio.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm non habentes vsum rationis debeant accipere hoc sacramentum.

Præmissis impedimentis, quæ vel peccata sunt, vel effigiem habent peccati, quæritur de defectu vsus rationis, vtrùm sit etiam obstaculum. Et præmissa distinctione, Sanct. Thom. tribus conclusionibus respondet. Dupliciter enim quispiã dicitur carere vsu rationis. Vno modo quia eum habet debilem, sicuti qui malè videt dicitur nõ videre. ¶ Et de istis asseritur prima conclusio quòd eis non est sacramentũ denegandũ. Exemplũ patescit in infirmis, quibus licet caducare videatur ratio, modo aliquã deuotionis imaginẽ referant, non debet eis sacramentũ denegari. Alio verò modo contingit, vt nullus sit prorsus rationis vsus, taliter q à natiuitate sint perpetuò amẽtes. ¶ Et de istis subnectitur secunda cõclusio. Nequaquã illis est sacramẽtũ cõferendum. Ratio est, quia ad eius sumptionẽ requiritur aliqua deuotio vel præsens vel præterita: illi verò nullam habent neq; vllam vnquã habuerũt. ¶ Si verò nõ sunt perpetuò amẽtes, sed quãdoq; mẽtis cõpotes, de istis adhibetur tertia conclusio: quòd si dũ

1. Conclu.

2. Conclu.

3. Conclu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habebant rationis lucem, deuotionē erga sacramentum demonstrarunt, debet eis in articulo mortis ipsum exhiberi, nisi forsan periculum vomitus aut expuitionis timeatur: secus si nunq̄ talē deuotionem habuerint. Vnde in concilio Carthaginensi, quod refertur. 26.q.6.can. Is qui. sic legit. Is, qui in infirmitate pœnitētiam petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conuersus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitētiā, & si continuò sit moriturus, recōcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius eucharistia. ¶Prima conclusio citra controuersiam est ab omnibus recepta. Secūda verò: scilicet, quòd amētibus à natiuitate non sit dandum sacramentum, sunt qui negant, vt. q. 49. memb. 4. ait Alexander. Et est glossa super can. Qui recedunt. 26.q.6. quæ quidem ait, q̄ amens à natiuitate potest baptizari, & corpus Christi in necessitate recipere. Glossa tamē illa nō tenetur: quia cùm hoc sacramentū non sit necessitatis, vt est baptismus, ecclesia nō consueuit illud exhibere nisi habentibus, vel eis, qui habuerūt ad id deuotionem. Alioqui deberet etiā dari infantib⁹ ante vsum rationis. Si autē in primitiua ecclesia mos fuit tradēdi illud infantibus, poterat eadē ratione tradi & amētibus. Sed de hoc statim. ¶Tertiamitidem conclusionem ibidem Alexander per aliud extremū inficiari videtur, insinuans, q̄ neq; illis qui habuerunt lucida interualla & deuotionem sacramenti, postea dum sunt omnino mēte abalienati sit cōferendū, nisi tūc, vt ait Paulus, discernere possint inter hoc sacramentum & alios seculares cibos. Quam quidem opinionem Gabriel in 4. dist. 9. q. 2. asseuerantius affirmat, & ait esse ecclesiæ consuetudinem. At verò nescitur vbi sit talis cōsuetudo. Imò sunt decreta Arausicani cōcilij & Carthaginēsis. 4. quæ referuntur 26.q.6.can. Qui recedunt. & can. Is qui. quas D. Tho. hic allegat, videlicet, quòd illi, qui in phrenesim inciderunt, si antea in eis pœnitētiæ signa præcesserunt, communio detur. Neque vlla est Gabrielis glossa dicentis intelligi quando aliqualis rationis vsus in eis permansit. Concilia nanq; de phreneticis simpliciter statuunt. Quare & eadem erit de amentibus ratio, quibus aliquādo aliquis rationis radius affulsit. Et cōfirmatur sententia aduersus Gabrielem. Si quis quando iam porrigitur ei sacramentum mente alienaretur, nihilominus esset ei sacramētum exhibendum. Credo hoc nemo negaret: quoniam si dum quis mente sanus quādo sacramentum suscipit per mētis euagationem distractus est, verē recipit sacramentum, cur non etiam ille, qui dum sacramentum efflagitat, mente capitur? Quòd si ille recipit, certē & amens, qui antea deuotionem habuit ad sacramentum, recipiet. Caietanus autem, qui, vt quæst. præcedenti vidimus, opinatur deuotionem esse necessariam tunc dum suscipitur sacramentum, vt gratia conferatur, nescio an consequenter diceret phreneticum non suscipere gratiam, atque adeò frustraneam illi esse sumptionem. Nisi forsan diceret deuotionem præcedentem, dum vsus rationis aderat, manere postea in virtute. Sed iā opinionem illam satis illic expugnatam reliquimus. ¶Aliter tamen arguitur. Iura nō sunt extendenda vltrà quàm sonant, maximè in re odiosa, qualis esse videtur ministrare amenti eucharistiam; quæ ex natura sua deuotionem exigit: canones verò citati ijs præcisè sacramētum concedunt, qui paulò post pœnitentiæ signa in phrenesim lapsi sunt: ergo si quis à duobus vel decem annis est omnimo mente captus, non apparet consentaneum vt ei sacramentum conferatur. Et augetur vis argumenti: sequeretur enim alioqui, quòd deberet etiā ei quotannis exhiberi in paschate ne defraudaretur illo gratiæ augmento sacramentali, quod profectò ecclesiæ vsus non habet. Nihil mirum si sint, quos argumentum vincat. Nihilominus longè probabilior est cōclusio, vt iacet apud D. Thomam absq; vlla restrictione. Nam si deuotio quæ horam phrenesim antecessit, virtute durat in phrenetico eadem est ratio, vt quę præcesit ante duos, quatuor, vel decē annos semper maneat in virtute: siquidem nō est per contrariū actum intercisa. Quare hoc non est canonica iura extra suos limites extendere, sed ea per rationis æqualitatem amplificare. Nec tamen sequitur, vt singulis annis sint ad cōmunionem admittendi: est enim habenda ratio venerationis sacramenti. Sed satis est, vt eis ab hac luce discessuris tanquām viaticum prouideatur.

Expositio articuli.

Alexander.

Caietanus

Argumen.

¶Primum argumentum S. Thomæ est. Ad sumptionem sacramēti requiritur deuotio & examen cōscientię, iuxta verbum Pauli. Probet autē seipsum homo: quæ quidem in amētibus locum non habent. Respondetur, nonnullos aliqualē habere vsum, à quibus satis est habuisse. ¶Secundò arguitur. Inter carentes rationis vsu connumerantur arreptiti, qui dicūtur energumeni: sed eiusmodi homines etiam ab adoratione sacramenti arcentur, vt Dionys. lib. eccles. hierar. author est: ergo maiori ratione

Primum ar.

2. Argum.

tione arcentur à sumptione. Respōdetur Dionys. de energumenis loqui nondum baptizatis, in quibus ratione originalis culpæ vis dæmonum nondum extincta est, sed de baptizatis, qui à dæmone vexantur, eadem est ratio quæ de alijs amentibus. De quibus ideo Cassianus. Iis, qui ab immundis vexantur spiritibus cōmunionem sacrosanctam à senioribus nostris nunquàm meminimus interdictam. ¶Tertio. Pueri videntur omnium, qui vsu rationis carent, esse maximè innocentes, atque adeò hoc sacramento potissimùm digni, quibus tamen in more nō habet ecclesia illud ministrandi. ¶Quatuor D. Thom. respondet. Primò quòd de pueris recenter natis idem est iudicium, quod de amentibus, vt eis non exhibeatur sacramentum. Secundo errorem esse Græcorum contrarium facientium propter verbum Dionysij. 2. ca. eccles. hierar. malè intellectum. Ait enim baptizatis esse sacram communionem dandam. Quod tamen, vt ait S. Thom, non intelligebat nisi quando adulti baptizabantur. Tertio, ait nullum ob id detrimentum eos pati, quod Dominus dixit Ioa. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis: quia August. in epistola ad Bonifacium scribit. Tunc vnusquisq; fidelium corporis & sanguinis Christi particeps fit, scilicet spiritualiter, quando in baptismate membrū corporis Christi efficitur. Quartò addit, q̄ quando iam pueri incipiunt aliqualem vsum rationis habere, vt possint deuotionem concipere huius sacramenti, tunc potest eis cōferri. ¶Ex verbo autē Dionysij dubium insurgit, vtrum ætate sua, & deinceps aliquo temporis curriculo in aliquibus ecclesijs mos fuerit obseruatus ministrandi infantibus eucharistiam. Etem Caiet. hic infrà art. 12. ait. Nestorium & Pelagium autores fuisse amborum rituum: scilicet, & communicandi sub vtraq; specie, & eucharistiam porrigendi infantibus. De priori autē errore eodē art. dicemus, sed de posteriori post quām Caieta. hoc dicit, forsan legit, nescio tū vbi. August. nanq; lib. de hæresibus cap. 88. inter errores Pelagianorum de isto non meminit. Quinimò cum illic, & lib. 1. de pecca. mer. cap. 20. dicat Pelagianos nō baptizasse infantes propter vitam æternā, sed propter ingressum regni cælorum, vt dist. 5. art. 1. retulimus, & eucharistia sumatur propter vitam æternā, iuxta verbum Christi. Nisi māducaueritis, &c. verisimile est, q̄ eam non porrigebant infantibus: nam cùm nullum crederent cōtrahere originale, putabāt sine vllo sacramento eos posse habere vitam æternam extra regnum cælorum. Quare. S. Thom. hic non reducit errorē hunc nisi in Græcos. Et Thomas VValdensis istarum hæresum solertissimus indagator tomo. 2. de sacrament. cap. 91. Guidonem refert Carmelitam, qui vigesimum Armenorū errorem recenset, quòd cùm paruulos non ante octauum diem baptizarent, tunc sacramentum vino & aqua liquefactū intra os parunli ponebant. Et citat. S. Thom. hoc loco, cū quo consentit, seductos fuisse ex verbo Dionysij perperam intellecto. Tametsi mirabile mihi sit, quòd in concilio Florentino, vbi Armeni & Græci in gremium ecclesiæ Romanæ recepti sunt, nulla fuerit ritus huius eorum mentio facta. Sed vt ad Dionysium reuertamur, profectò videtur insinuare morem illum sua ætate obseruari. Loco enim, quem hic Di. Thom. citat, vbi de baptizatis in vniuersum loqui videtur, post quàm ait, eum qui baptizatur trina mersione mergi, subdit hæc verba. In fine omnium pontifex ita profectum ad sacratissimam eucharistiā vocat, atque consummatiuā illi sacramentorum communionem deificam tradit. Adulti verò non mergebantur, sed infantes. Quem quidem locum Faber Stapulensis antiquitatum peritus ait, in antiquis mysteriorum voluminibus, etiā de infantibus in hūc modum legi. Si episcopus adest, statim cōfirmari oportet. Quòd si episcopus præsens nō fuerit, antequàm lactetur infans, aut aliquid gustauerit, communicet ei sacerdos de corpore & sanguine Domini: ante missam etiam si fuerit necessitas. Sed & ca. 7. apud eundē Dionysium hæc extant verba ad Timotheum. Illud verò, quòd pueri quoq;, qui nondum possunt intelligere diuina, sacri baptismatis altissimorumq; communionis sacrosanctæ signorum participes fiant, videtur profanis, vt dixisti, rationabiliter irridēdum. Veruntamē oportet tuam sanctam prudentiam errantibus non indignari. Et Cyprianus in sermone suprà citato de lapsis inter loquendum de illis Christianis, qui tempore persecutionis idolis immolabant, ait infantes, eorum qui in manibus ad idola portabantur, non amisisse iustitiam, quā in baptismo susceperāt. Quare dicree, inquit, poterant in die iudicij Deo. Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo & poculo Domini ad profana contagia sponte properauimus. Quod quidem verbum August. citat in epistola. 23. ad Bonifacium, vbi adnotatur. eucharistiā tūc temporis dari infantibus. Id quod ex historia confirmatur, quam paulò inferiùs recēset puellæ infantis loqui nōdum scientis, quæ cùm ab

Diony.

Faber stap.

Tho. Vval

Universidad de Deusto
Biblioteca

idolorum sacerdotibus panem vino tinctum idolis immolatum, quia carnes per ætatem comedere non poterat, gustasset, adducta ad eũdem Cyprianum, vbi populum communicabat, sanctus pontifex sanguinem cõsecratum ori eius infudit, quem illico euomuit, quia eucharistia, inquit, in ore polluto permanere nõ potuit. Et de ecclesiasticis dogmatibus ca. 52. & refertur de consecra. dist. 4. can. Si qui. habetur quòd apud hæreticos baptizati in nomine Trinitatis dum veniunt ad catholicam fidem recipiantur & doceantur & instruantur, &c. Et subditur. Si verò paruuli sunt & hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis qui eos offerunt, & sic per manus impositionem chrismate communiti eucharistię mysterijs admittantur. Vbi insinuatur tunc pueris eucharistiam dispensari. Sunt qui glossant intelligendum esse cùm peruenerint ad vsum rationis. Tamen textus hoc non sonat.

Cyprianus.

¶Nihilominus licèt forsan hæc cõsuetudo aliquando in nonnullis ecclesijs viguerit, vt dist. 8. art. 3. diximus, meritissimo illam prorsum orthodoxa explosit ecclesia. Quoniam cũ sumptio huius sacramenti in re non sit de necessitate salutis, vt illic diximus, consuli debuit maximè eius reuerentiæ, ne indecenter sumeret. Et re vera infantibus dari nequit commodè. Nam cùm Christus dicat, Accipite & manducate, debet corpus per modum manducationis sumi, pueri autem octo dierum manducare non possunt, & ita Armeni, vt diximus, nõ dant nisi liquefactam hostiam per modũ potus, quæ non est manducatio. Adde mminẽs tunc esse periculum, vt illo etiam modo sumptam, illico de ore expuerent. Quare fertur morem eorum etiam fuisse, id quod infans expueret, concremare. Est autem abusus maximus, idemq; superfluus. Caietanus addit aliam rationem, quia Christus tradidit hoc sacramẽtum dicens, Accipite & manducate: quare nõ debet, inquit, tradi nisi illi, qui rationis iudicio vtitur, vt possit accipere, vel tali iudicio vsus quandoque fuerit, vt affectum illius habuerit. Quòd si roges, cur tale rationis iudiciũ ad hoc potiùs quàm ad sacramentum baptismi exigatur, facilis est responsio, quòd cum illud sit sacramentum regenerationis ad abluendũ peccatum, quod non propria voluntate sed origine contrahitur: satis pueri per alienam voluntatem tanquàm non viuentes offeruntur vitæ. Hoc autem, quia est sacramentum viuentium, voluntatem propriam requirit suscipiẽtis. Vnde Christus ad Augustinum, cibus, inquit, sum grandium, cresce & manducabis me.

Non esse infantibus eucharistiã ministrandam.

Adde quòd cùm hoc sacramentum alimentum sit ad reficienda detrimenta spiritualis vitæ, quæ per actualia peccata indies fiunt, nõ conuenit nisi adultis, qui delinquere possunt.

Respondeo.

¶Consuetudo ergo illa in solo illo loco euãgelico fundari potuit, Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, &c. Illud autẽ Augustinus vt iã suprà pluries dictũ est, in multis locis, & potissimum contra duas epistolas Pelagianorũ libr. 1. cap. 22. & lib. 2. ca. 4. & in epistola ad Bonifacium, quàm hîc citat. S. Thom. & refertur de consecra. dist. 2. cap. Nulli. intelligendum esse ait de manducatione spirituali per votum, qđ includitur in baptismo. Quapropter in his, atque alijs frequentibus locis, vbi ait eucharistiã esse necessariam infantibus, nemo decipiatur inde colligens tempore Augustini illis ministrari, sed loquitur contra Pelagianos, vt demonstret infantes non posse habere vitã æternam, nisi per baptismum, votum eucharistiæ includitur.

Nota.

Dubium.

¶Quòd si quis scisciteretur, vtrùm si sacerdos infanti hoc sacramentum ministraret, esset ne verum sacramentum cõferens gratiam. Respondetur primùm quàm difficillimũ id fieri posse. Et facilius esset ministrare sanguinem, vt suprà de Cypriano citatum est. Præterea graue esset peccatum id facere sicut si daretur amentibus à natiuitate. At verò quantũ ad collationem gratiæ, si verum est quòd ecclesia catholica aliquando habuit in consuetudine dare infantibus, certum est, quòd si modò daretur conferret gratiam: quoniam ecclesia id, quod est de essentia sacramenti, mutare non potest, licèt possit prohibere vsum. Quẽ admodum, licèt prohibuit sanguinem ministrari laicis, nihilominus si ministraretur, etiã sine corpore, conferret gratiam. Sed quia illud non est adeò certum, posset teneri quòd non esset sacramentum: quia requirit actum liberũ vel præsentem, vel præcedentem. Sed tamen neque contrariam opinionem cõdemnare auderem. Sicut suprà de consecratione diximus.

¶Quæ autem sit legitima ętas, in qua possint paruuli sacramentum hoc suscipere, nulla est certior regula, quàm dum iudicio prudentum, & maximè confessarij apparet puer biuium literæ Pythagoricæ Y attigisse, vt scilicet discernere possit inter bonum & malum, atque adeo inter hunc cibum & alios seculares, quod pluribus accidit à decimo vsq; ad duodecimũ annum. Sic ait Alexander quarta parte. quæstio. 49. membro, 5. & Paludanus distinctio. 9. quæstio. quarta. & hic Caietanus, & Syluester verbo eucharistia. 3. §. 5. Imò ante decimum annum posset viuacissimus pueri doneus esse.

Citra

Citra septimum verò, non esset permittendus, quia tunc vix rationis aurora ridere assolet.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm liceat quotidie hoc sacramentum suscipere.

AD hæc accedit quæstio de vsus frequentatione, vtrùm quotidie liceat hoc sacramentum suscipere. Et suppositis distinctiõe D. Thomas tribus conclusionib⁹ respondet. Hoc enim sacramentum existimari potest vel ex parte virtutis ipsius, vel ex parte dispositionis sumentis.

Prima con-clusio.

¶Est ergo prima conclusio. Quantum ad virtutem attinet sacramenti, vtile est ipsum quotidie sumere, vt homo quotidie eius fructum percipiat. Probatur authoritate Ambro. in li. de sacrament. vbi ait. Si quotiescunque effunditur sanguis Christi in peccatorum remissionem effundit, debeo semper accipere: qui semper pecco, semper debeo habere medicinam. Augusti. lib. de verbis Domini. Iste, inquit, panis quotidianus est, accipe quotidie, vt tibi prosit. ¶Secunda conclusio. Quantum attinet ad dispositionem sumentis, si quis se quotidie paratum inueniat, laudabile est, vt quotidie sumat. Est autem præparatio, vt non solùm se liberum â peccatis sentiat, sed vt cum magna deuotione & reuerentia accedat. Vnde Augustinus loco citato postquàm dixit. Accipe quotidie, subiunxit, sic viue, vt quotidie merearis accipere. ¶Tertia conclusio. Simpliciter loquendo, nõ est vtile omnibus hominibus quotidie ad sacramentum accedere, sed quotiescunque homo ad illud se inuenerit præparatũ. Vnde in libro de ecclesiasticis dogmatibus, legitur. Quotidie eucharistiam accipere, nec laudo, nec vitupero. ¶Quæstio hæc vt titulus ostendit, nõ de celebratione sacramenti, vtrùm scilicet quotidie sit in ecclesia celebrandum, mouetur: illa enim proprium habet locum distin. sequenti. q. 2. artic. 2. qui ideo locus expectandus est, vt multa, quæ hic desiderantur, explicentur: sed solùm quæritur de susceptione, quæ etiam ad laicos pertinet, vtrùm oporteat esse quotidianam. Quæ vtique quæstio inter sanctos nõmihil habet perplexitatis. ¶Et quo à prima cõclusione exordiamur, arguit Sãct. Thom. primo loco sic. Sicuti baptismus ita & hoc sacramentum passionem Christi repræsentat: sed ea ratione qua Christus non nisi semel, vt. 1. Petri. 3. habetur, pro peccatis nostris mortuus est, baptismus non iteratur: ergo neque hoc sacramentum quantum est ex parte eius, vt ait prima conclusio, est quotidie sumẽdum. ¶Et confirmatur argumento secundo. Veritas debet respondere figurę: sed agnus paschalis, qui vt suprà dictum est, præcipua fuit huius figura, non manducabatur nisi semel in anno, atque adeo ecclesia non nisi semel in anno passionem Christi celebrat, cuius hoc sacramentum est memoriale: ergo fas non est quotidie illud sumere.

Conclu.

Respõsio ad 1.

1. Argumẽ.

2. Argumẽ.

¶Ad primum respondetur, vnum discrimen esse, quòd per baptismum cõfiguramur morti Christi, vt supra dictum est eius characterem suscipientes, & ideo sicut semel ipse mortuus est, ita non nisi semel baptismum suscipimus: per hoc autem sacramentum non quidem eius characterem, sed ipsum Christum suscipimus, cuius virtus manet in æternum, secũdum illud ad Hebræ. 10. Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. Et ideo quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie possumus laudabiliter hoc sacramentum suscipere. Alterum itidẽ interstat discrimen, quod baptismus, vt suprà diximus, est spiritualis regeneratio, & ideo licut carnaliter homo nõ nisi semel nascitur: ita neque per baptismum debet nisi semel renasci, vt ait Augusti. super illud Ioan. 3. Quomodo potest homo nasci cùm sit senex? Hoc auem sacramentum est spiritualis cibus, vnde sicut corporalis quotidie sumitur: ita & hunc quotidie sumere laudabile est. Id quod Christus Lucæ. 9. admonitos non voluit docens, vt panem nostrum quotidianum peteremus dari nobis. In cuius expositione Augusti. in lib. de verbis Domini. Si quotidie, inquit, accipis, scilicet hoc sacramentum, quotidie tibi est hodie, tibi quotidie Christus resurgit: hodie enim tibi est quicunque dies, quo tibi Christus resurgit.

Solutio. 1.

¶Ad secundum respondetur, agnum paschalem præcipuam fuisse figuram, quantum ad passionem Christi, quæ per ipsum repræsentatur. Et ideo semel in anno sumebatur, vt vnicum Christi passionem præsignaret, quam pariter ecclesia semel in anno celebrat. At verò quoniam hoc sacramentum datur per modum cibi, hac ratione potius prænunciabatur per mannã, quod quotidie sumebatur.

4. Argumẽ.

¶Ex his autem solutionibus exurgit quartũ argumentum Diui Thomæ. Si vtile est quotidie hoc sacramentum sumere, vtilius esset

Universidad de Deusto
Biblioteca

pluries etiam in die id frequentare: nam quod est vtile, quãtò est frequẽtius, vtilius est: quare ecclesia non debuit prohibere, ne sacerdos sanctitate prouectus pluries in die conficeret. Ad hoc respondetur, quòd quia in oratione Dominica petimus panem nostrum quotidianum, non est pluries in die communicandum, vt saltem per hoc repræsentetur vnitas passionis Domini. ¶ Attamen præter significationem causa potissima est, vt ait Alexander Alensis. 4. part. quæst. 52. membro. 3. eximia reuerentia, quæ sacramento debetur. Atque ambas explicat Alexander Papa cano. Sufficit. de consecra. distinct. 1. de quo loco citato videbimus, vbi & Lutheri hæresis refernda nobis est, qui aiebat solis Dominicis diebꝰ esse celebrandum, & tunc totum populum cogendum, vt sacram susciperet communionẽ. Et quidem de primo errore illic dicturi sumꝰ. Alter verò error per aliud extremum periculis etiam plenus est: scilicet, populum, in quo tam varia sunt hominum ordines & classes, & vitiorum secularium̃que negociorum genera, humanos animos perturbantia, cogere vt singulis dominicis diebus ad sacramentum, vbi tanta animi quies exigitur, accederent. ¶ Fuerunt enim de hac re in ecclesia status quatuor quos Diuus Thom. tangit in solutione quinti argumenti, quod est huiusmodi. Ecclesia intẽdit in suis statutis fidelium vtilitati prouidere: sed & statuto ecclesiæ. Omnis vtriusq; sexus. non tenentur Christi fideles nisi semel in anno eucharistiæ sacramentum suscipere ad minus in Paschate: ergo non est laudabile quotidie hoc sacramentum sumere. Respondet ergo diuersa de hac re in ecclesia emanasse statuta: nam in primitiua religione, quando sanguis Christi recens in pectoribus fidelium feruebat, & omnia sua bona, vt Actuum. 2. legitur, in vsus pauperum conferebant, quia illustri charitatis glutino omnes vinciebantur, erant omnes, & communioni fractionis panis & orationibus vacantes, & quotidie vnanimiter in templo perdurantes, atque adeo frangentes circa domos panem, sumebant cibum cũ exultatione & simplicitate cordis. Quem locũ Beda de sacra eucharistia interpretatur. Vnde de conse. d. 2. can. Peracta. Calixtus Papa, vel sicut ait hic. S. Tho. Anacletus. Peracta, inquit, consecratione omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic enim, & apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet ecclesia. Hactenus illic. In cuius sanctæ cõsuetudinis memoriam, vt Iodocus illic, & alij autumant, relictum est osculum pacis, quod in tabellam omnes porrigunt. Præterquãm in missis defunctorum, qui nobiscum in hoc percipiendo sacramento non communicant. Ritus enim istiusmodi osculi tempore etiã Dionysij seruabatur, & vt ait in allegato lib. de sacramentalibus Vvaldensis cap. 41. ante communionem porrigebatur, in signum, quod illud erat sacramentum pacis. Atque idem colligitur ex can. Pacem. de consecra. dist. 2. Mox verò crescente ac subinde tepescente Christiano populo sancti patres sanctius duxerunt, vt nõ nisi dominicis diebus populus cõmunicaret. Quem morem insinuat Augustin. in epistola ad Ianuarium. 108. quæ refertur cano. Illa autem. 12. distin. vbi ait. Alij quotidie communicant corpori & sanguini Domini, alij certis diebus accipiunt. Et de Ecclesiast. dogmat. ca. 53. & refertur de consecratio. distinct. 2. cano. Quotidie. Omnibus, inquit, dominicis diebus communicandum suadeo & adhortor, si tamẽ mens sine affectu peccandi sit. Hunc autem ritum S. Thom. meritò non censet, vim habuisse nisi consilij. Et tanquam huius memorialis in vsu durat distributio panis benedicti in ecclesia. Fertur enim vt Thomas Vvaldensis tomo. 2. de sacramen. cap. 90. refert, quod omnes tunc paroeciani farinam sacerdoti conferebãt, ex qua fieret panis consecrandus, qui eratomnibus distribuendus. Deinde amplius ecclesia dilatata cùm calor ille deuotionis in dies refrigesceret Fabianus Papa instituit, vt ter in anno celebraretur communio. can. Et si non frequentius. de consecra. distin. 2. vbi ait. Et si nõ frequentius, saltem in anno ter homines communicent: scilicet, in paschate, Pentecoste, & natali Domini. Et in concilio Agathensi, & in Eliberitano, vt eadem distin. can. Seculares. & cano. Omnis homo, ad iscitur, quòd inter catholicos non connumeretur, qui illis tribus diebus non communicauerit. Et Soter papa adiecit, etiam in cœna Domini, vt ibidem subditur cana. In cœnr, Postremò deniq; perspiciens ecclesia, quod neque hoc debite obseruabatur, statuit vt saltem semel in anno, nimirũ in paschate omnes fideles communicẽt, vt patet per Innocentium. 3. in eodem cap. Omnis vtriusque sexus. Vnde per hoc præceptum omnes alij mores sunt abrogati vt, scilicet, non habeant vim præcepti, sed tantum maneant sub consilio. ¶ Sed arguit Lutherus. Populus quotidie petit hoc sacramentum tanquàm panem quotidianum: ergo sacerdotes iniuriam irrogant populo dum ipsi sumunt & populum excludunt. Respondetur primum, suo ie mucrone confodere: deberet enim eadem ratione colligere, vt quotidie esset celebrãdum, quod ipse negat. Præterea respondetur, satis esse, vt diximus, vt sacerdos nomine publico, pro omnibus quotidie offerat, vt omnes fructus sacrificij participẽr. Ad sumẽdũ aũt populus rebus vxorijs & profanis implicatus nõ est tã aptus quã sacerdotes, qui ab omnibus illiusmodi negotijs debent esse liberi. Vnde errat dum ait, cõsultũ fore si ecclesia nũc ad primitiuũ morẽ reuocaretur: multitudo enim populi Christiani id non permittit.

Quintũ argumentum.

Lutherus.

¶ Sequitur ergo vt circa secundam & tertiam coclusiones exploremus, vtrùm maiori sit laudi dandum, quotidie ad hoc sacramẽtum accedere, an verò sæpius abstinere. Primum omniũ, vt certa ab incertis discernamus, quæstio hæc non disputatur de præcepto sumẽdi. Tametsi nonnulli Iurisc̃onsultorum, vt Syluester verb. Missa. 1. §. 7. refert, opinati fuerint mortaliter peccare sacerdotem, qui ex negligentia omittit quotidie celebrare, ob dictũ beati Ambrosij, Ego quia quotidie pecco, quotidie debeo accipere medicinam. de consecratione distinct. 2. cano. Si quoties. Opinio tamẽ illa nullius est momenti: verbum enim (debeo) apud Ambrosium non denotat præceptum, sed cõsilium. Quæstio ergo præsens non disputatur nisi de consilio. Et ideo quantum ad præceptũ statuitur illud fundamentum supra iam fixũ: scilicet, solum peccatum mortale, aut ecclesiæ prohibitio est impedimentum necessitatis, ne hoc recipiatur sacramentum. Quare dummodo homo satis cauerit ne in peccato communicet, quanuis quotidie toto anno & pluribus annis ad sacramentum accedat, redargui non potest peccati mortalis. Atque hic est sensus secundæ conclusionis Sancti Thomæ, quòd siquis quotidie se paratum inuenerit, laudabile est quotidie sumere. Paraiso enim necessaria est purgatio à peccato mortali: quia Paulus nihil aliud admonet, quàm vt probet seipsum homo, & sic de pane illo edat. Quocirca licet quis crebrò peccaret, si toties legitimo proposito eum pœniteret, posset absque reatu mortalis culpæ accedere. Tametsi frequentia recidendi indicium esset, pœniteutiam non semper esse legitimam: atque adeò ex hac parte posset esse mortale accedere. ¶ Quæstio ergo solùm est de consilio quantum ad illos, qui bus humano modo certum est absque peccato mortali accedere. Et Sanctus Thomas, quæstionem mouet argumento tertio, quod est huiusmodi. Huic sacramento, in quo Christus continetur, reuerẽtia debetur maxima: ad reuerentiam autem pertinet, vt quis ab hoc sacramento abstineat: vnde Centurioni Matthæi. 8. laudi apponitur, quod dixerit, Domine non sum dignus vt intres sub tectum meũ. & Petro Lucæ. 5. quod dixerit. Exi à me Dñe quia homo peccator sum: ergo quotidie sumere non est laudabile. Hoc argumentum in diuersas sententias autores distrahit. Caiet. enim hic videtur quodãmodo in eam partẽ vergere, quòd non sit vsq; adeo laudabile quotidie sumere, saltem nisi homo percipiat se sumendo proficere. Vnde si post aliquantulam consuetudinem sumendi nõ sentit fructu illo profecisse, consultius censet, vt cesset. Et est sententia Ricardi in. 4. dist. 12. art. 6. quæst. 1. Et Bonauenturæ eadem distin. art. vlt. quæst. 2. qui ait, vt qui se sentit eo feruere modo, quo sancti in primitiua ecclesia, quotidie sumat: qui verò sentit se frigere, raro accedat: qui verò medio se habet modo, aliquando accedat, aliquando cesset. At Alexander. Alensis. 4. part. quæst. 51. membro. 3. & Gerson tract. 9. super Magnificat. Multo propensius in alterã partem inclinant: scilicet, q̃ sit quotidie accedendum, si fieri potest. Cui quidem parti adhærescit & Gabriel in can. lectione. 87.

Caietanus.

Bonauentu.

¶ Ex presenti verò D. Thom. solutione huius argumenti tres possumus elicere cõclusiones, si tamen prius inter personas distinguamus. Sunt enim quidam sacerdotes & religiosi à seculari tumultu semoti, diuinæque contemplationi, lectioni, & orationi vacantes. Alij verò sunt seculares, quęrẽtes, vt inquit Paulus, quomodo placeant vxoribus, profanisque negotijs implicati. Et inter istos alij cum carnis illecebris & insultibus colluctantes nunc resurgẽtes, nũc verò relabentes. Illos nanque qui peccatis mortalibus sordent, iam à præsenti quæstione tanquàm ineptos excludimus.

¶ Sit ergo prima propositio. Illis, qui nullo sunt mortali reatu polluti, vtranq; laudabile esse potest: scilicet, & accedere ad sacramentũ, & cessare. Ait enim hic D. Tho. q̃ reuerentia huius sacramenti habet timorem amori coniunctum. Vnde timor reuerentiæ ad Deum dicitur timor filialis. Ex amore autem prouocatur desiderium sumendi. Ex timore verò consurgit timiditas reuerendi. Et ideo tam accedere, quàm abstinere, suam habet rationem virtutis. Quocirca Aug. de ecclesiasti. dogma. Si dixerit, inquit, quispiam non quotidie accipiendam eucharistiam, alius contrà: faciat vnusquisq;, quod secũdum fidem suam pie credit esse faciendum. Neq; enim litigauerunt inter se Zacheus ille & Centurio, cùm Zachæus vt legitur Lucæ. 19. gaudẽs suscepit Dominũ,

Primapropositio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Centurio verò,vt habetur Matth.8.Non sum inquit,dignus,vt intres sub tectum meū.Ambo enim Dominum honorificauerunt, licèt non vno modo. ¶Secunda propositio. Si vnum alteri compares, laudabilius est & fructuosius accedere,quàm abstinere.Primò,quia à pluribus præcipuisque virtutibus proficiscitur. Amor enim & spes & fiducia, ex quibus accessus nascitur,præstantiores sunt virtutes, quàm timor,quæ est causa cessádi.Vnde post quam Petrus dixit. Exi à me Domine: quia peccator sum, Respondit Iesus, Noli timere. Et Paralytico Matth.9.Confide,inquit, fili,remittuntur tibi peccata tua. Et Prouerb. 9. Si quis est paruulus, veniat ad me:venite,comedite panem meum,& bibite vinum, quod miscui vobis. Vnde colligitur, quòd permittente ecclesia genere suo laudabilius est quoti die comedere & bibere: quandoquidem datum est nobis in cibum ad reficiendas ruinas spiritualis vitę,quas nostra efficit sensualitas,iuxta verbum Ambrosij citatum, Qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. Secundo, Quanuis qui ob reuerentiam abstinet, merito suo per fauorem diuinum,gratiam assequatur, tamen qui re vera accedit,præter illam consequitur & gradum gratiæ sacramentalis,quo alter caret.Quapropter accedens maiorem percipit fructum. Tertio. Quanquam contingere possit,vt quandoque abstinens deuotius post modum accedat,tamen ex genere rei deuotio plus ex sumptione crescit,quàm ex abstinentia.Interest enim inter hunc atque alios seculares cibos, quòd illi nimium sumpti satietatē faciunt,quia tam eorum suauitas quàm & sensualis vitus limitata est:dulcedo vero spiritualis huius sacramenti,vt quæ per se infinita est, quo crebrius gustatur, penitius cognoscitur, atque adeò auidius concupiscitur, iuxta illud Ecclesiastici.24. Qui edunt me adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient.Quarto: si deliciæ Christi,quæ Dei sapientia existit,est esse cum filijs hominum,quo plus nobis intus adest,maiores sunt eius deliciæ:intimus tamē nobis modus incorporandi nos Christo est per hoc sacramentum.Quocirca regula illa Caietani,quòd qui non sentit se proficere:imo tepidus sibi & frigidus apparet, tum abstineat, licet non sit vsque adeo aspernanda, neque tamen omnino est certa: nam quandoque dæmonum opera illi nobis tepores accidunt, per quos nos moliuntur à sacramento arcere. Vnde,vt ait loco citato Gerson, perinde tunc esset abscedere à sacramento,ac si quis dum frigeret,ad ignem accedere recusaret.

Secūda propositio.

¶Tertia nihilominus adhibetur propositio secundum diuersos personarum status. Illis, qui corruptis affectibus fluctuant,licèt quotidie resurgant,non est sanum consilium quotidie ad sacramentum accedere:etiam si sint sacerdotes.Tum quia timendum illis est ne non sit eorum pœnitentia legitima: tum quia neque synceram & castam reuerentiam afferre possunt, vt sacramentum pro dignitate æstiment.¶Alijs verò secularibus coniugatis, qui rei familiari inseruiunt,licèt à peccatis mortalibus sint liberi, non consulerem frequentius, quàm à quindena in quindenam ad sacramentum accedere. Nam quanuis curam habeant expurgandæ conscientiæ,nihilominus, vti ait Paul.non possunt non curare quomodo placeant vxoribus,& quomodo rei familiari prospiciant,quod frequentiori sumptioni sacramenti non est adeo congruens, potissimum, quòd in religionibus,illi qui non sunt sacerdotes,non datur frequentius communio. Tamet si hoc non ita multum vrgeat: quia ratio huius instituti est:quod non possent citra notam infamiæ aliqui accedere, quin omnes accederent.Et non est decens omnes frequentius cogere,quàm bis in mense. Quocirca si inter seculares esset aliqua persona & probitate & modestia insignis,nulla esset irreuerentia, imò deceret forte semel in hebdomada communicare, crebrius autem nullatenus approbare possem.Sacerdotes verò & religiosos,dummodo integræ sint & probatæ vitæ, non modò nulla est temeritatis effigies, verùm est etiam religionis exemplum quotidie celebrare. Refert nam que Gregorius libr.6.dialogorum capi.36.de beato Cassio episcopo Narniensi,q quotidie celebrabat, & audiuit vocem de cælo dicentis, Age quod agis, & non cessat pes tuus,in natali enim apostolorū venies ad me. Quo vtiq; die post septēniū migrauit ad dñm.

Tertia propositio.

ARTICVLVS. XI.

Vtrùm liceat omnino à communione cessare.

QVM in articulo præcedēti de cōsilio frequētandi sacramētum dictū sit,ex ordine iam quæritur. Vtrùm liceat omnino à cōmunione cessare,quod est quærere, vtrū sit aliqd præceptū cogens vniuersos Christi fideles ad susceptionem huius sacramenti,sicut de baptismo constitutum est.Et quoniam tam de præcepto diuino dubium esse posset, quàm de humano, respondet D.Th.duabus conclusionibus, Prima.

Tertia pro

ma.Manifestum est,q̄ homo tenetur hoc sacramentum sumere non solùm ex statuto ecclesiæ,sed ex mandato Domini. Probatur primò verbo ipso Christi Lucæ.22.Hoc facite in meam commemorationem.Verbum enim,facite,præceptum est. Secundò id confirmatur ex verbo eiusdem redemptoris Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis:& biberitis eius sanguinem,nō habebitis vitam in vobis.Sententia enim hæc,quam dist.8.ar.3. eluc idauimus,manducationem inducit tanquàm ad salutem necessariam, differēter tamē quàm illa baptismi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c. Quoniam cùm baptismus sit inchoatio vitæ spiritualis, sumptio eius est necessaria in re. Cùm autem eucharistia sit finis eiusdem spiritualis vitæ, vt illic enunctiùs declarauimus, satis est ad salutem obtinendam,vt spiritualiter sumatur in voto,quod in baptismo includitur:frustra autem esset votum nisi quādo opportunitas adesset, impleretur:ergo ius diuinum est aliquando illum re ipsa suscipere.¶Secunda conclusio.Ex statuto ecclesiæ certa sunt tempora definita esse ad exequēdum Christi præceptū.¶Rem hanc de præcepto diuino sumendi eucharistiā ait in præsentiarum Caietanus non apparere vsquequaque claram:quoniam multi, inquit, doctores, tenent communionem nō esse ex Christi præcepto necessariam,sed tantùm ex præcepto ecclesiæ. Et quidem Alexand.4. par.quæst.51.memb.2.de sacerdotibus cēset, quòd si non habeant curam animarū ob præceptum prælati non tenentur celebrare. Sed statim mēb.4.in vniuersum de laicis etiam loquens ait,quantum est de sui institutione non esse de necessitate salutis,sed solùm ex statuto ecclesiæ.Omnis vtriusque sexus.Cui concors est Bonauentura in.4.distin.12.artic.vlti.q.1. & Gabriel in cano.Lectione.87. Quibus Caietanus in hoc articulo,& in subsequenti libentius applaudit:nam & Sanct.Thom.in.4.dist. 9.arti.1.quæstiunc.2.vt sæpè illic solet, cum Alexandro cōsentit,eadem eius verba referēs. Durandus verò dist.9.q.2.& Palud.q. 1.conclusione.3.contrarium sentiunt:videlicet, esse præceptum diuinum.De sacerdotibus aūt dist. sequenti.q.1. articulus primus nos expectat, vt exploremus,quoties obligentur celebrare. Hic autem de præcepto sumēdi,vniuersos cōprehendenti disputamus. ¶De quo ego ,pfecto nullatenus ambigere auderem, imò certò crediderim esse præceptum diuinū, vt hic D. Thomas,quicquid in.4. dixerit,edocet. Sæpissimè enim opiniōes, quas illic sequutus est, hic ad verum exigit. Et ratio quidē Durandi huiusmodi est. Sacramentum eucharistiæ est salutē hominum à Christo in cœna institutū: ergo qui in tota vita illud nō sumeret, eādem institutionem diuinā negligere censeretur,atque adeò est præceptū diuinū.Ratio verò hęc nō tantā habet energiā: nam opera cōsilij etiā sunt ad humanam salutem instituta, & tñ illa omittere nō est peccatū. Quòd si Durandus dicat, cōsilia nō esse instituta ceu sacramenta, quasi necessaria, petit principiū: hoc enim illi restat probandū:scilicet,hoc sacramentū institutum esse tanq̄ necessarium. Eadem quippe ratione probat sacramentū cōfirmationis esse in præcepto,quod tñ nullum testimoniū, vel ratio asseuerare cogit,vt dist. 7. ostensum est. Debet ergo prius probari sumere sacramtū esse institutionem diuinam tanq̄ præceptū, ante quàm colligatur, q̄ non sumere sit mortalis cōtemptus. ¶Aliter ergo sic arguit Paludanus.In his rebus, in quibus nihil certum diuina lex statuit,considerandum est,quid mos populi habeat, vt patet can. In his rebus.11. dist.mos autem populi est cōmunicare infirmos sub articulum mortis tanquàm de necessitate:ergo indicium est præcepti diuini.Item quia ante ecclesiæ statutū ille semper mos in ecclesia floruit.Et quidem ratio hæc aspernāda non est: attamen dicere q̄ lex diuina nihil certi de hac re habet,non est cur placeat. Adhibet rationem aliam hoc modo. Ecclesia nō potest cōsilia euangelica cōstituere tanquam de præcepto, sicut non potest statuere præceptum virginitatis, quod Paulus ait esse consilium:cùm ergo legem indixerit communicandi semel in anno,signum est illud non fuisse solùm diuinum consilium, sed præceptum.Ratio verò hæc nō est omnino solida: quoniam licèt de consilijs,quæ difficilia sunt,vt virginitas,ecclesia nequeat præceptum imponere, tamen de alijs,vt de ieiunijs & plurimis seruandis festis,præter diuina addit alia mandata.

Ratio Durandi.

Paludani ratio.

Ratio alia Paludani.

Rationes legitimæ.

¶Rationes ergo non sunt nisi istæ, quas hic D.Tho.adfert, quæ multò sunt maioris pōderis,q̄ Caietanus arbitratur. Nam etsi verbum illud, Hoc facite in meam cōmemorationem, possit interpretari, vt non sit præceptum sumendi,sed quòd quotiescunq; fiat,fiat in eius memoriam,iuxta verborum sonitum, quæ ecclesia refert in canone: tamen cum referente euangelista Christus dixerit, Hoc facite in meam cōmemorationem,vrgentissimum argumentum est,edidisse præceptum, vt sacramentum, quod in suam commemorationē instituerat,lege cōfirmarer vt facerent. Vnde & Paul.

Paul. 1. Cori. 11. sub eodē tenore verba Christi referens ait, Hoc facite in meā cōmemorationē. At quia post mysterium calicis subdit. Hoc facite quotiescunq; bibetis in meā cōmemorationē, phrasim illā vsurpauit ecclesia. Et roboratur etiā nūc argumenti vis. Nullum dubium est, quin celebratio sacramenti in ecclesia, quæ per eius ministros sacerdotes fit, sit in præcepto, peccarent enim grauissimè pontifices tū summus tum etiā alij, si eorū negligētia celebratio huius sacramenti cessaret: & tūc sacerdotibus necessium est sacramētū suscipere. Illud autē præceptū in illo euangelij loco potissimū habet fundamentū, vbi Christus sacerdotes instituit, quibus munus hoc iniūxit. Verbum ergo, facite, præceptū sonat celebrādi, ac perinde ministrandi populo eucharistiā, sicut Christus discipulis ministrauit, quo adeò præcepto populus id sumere obligatur.

Præcepti cōfirmatio.

¶Sed profectò & ex alio loco apud Ioānem, Nisi manducaueritis, &c. idē cōfirmatur præceptū. Qđ enim hîc ait Caieta. atq; alij per metaphoram intelligi de māducatione nō corporis, sed ipsi⁹ Christi personæ per fidē, qua in ipsum credit, suprâ di. 9. q. 2. ar. 1. satis explicuimus: nempe, ꝙ etsi bona pars illius cōtextus in illo sit sensu intelligenda, tamē ex illo loco, Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mūdi vita, inficias nemo ire pōt, quin de māducatione sacramentali intelligatur. Fecit em̄ illic apostrophē à se ad corpus suū & sanguinem. Quare dicens, Caro mea verè est cibus, & sanguinis meus verè est potus, insinuauit antè per metaphorā de fide fuisse locutū: pòst verò abiecta metaphora secūdùm veritatē carnē suam appellauisse cibum, & sanguinē, potū, ad differentiā corporeæ alimoniæ. Sumūt em̄ homines animaliū corpora in cibū, eorū tñ sanguinē non item in potū: Christus aūt sicut sanguinem in cruce à corpore effudit, quo nos regeneraret in vitā, ita & corpus ipsum & sanguinē nobis dedit in cibū & potū ad eandē habendā. Atq; hac de causa Ioānes solius miraculi de quinq; panib⁹, quibus turbas pauit, meminit, adijciens ꝙ esset proximum pascha Iudæorū, in quo agnus typicus edebatur huius sacramēti figura: nempe, vt mysterium eucharistiæ insinuaret, vbi ver⁹ agnus carnē suam sub specie panis pascendis animabus nostris consecraturus erat. Qua vtique de causa postmodùm in historia cœnę nihil meminit de institutione sacramenti: nimirum quia satis se de illo ca. 6. dixisse arbitrabat̄. Accedit ꝙ in prologo cōcilij Ephesini aduersus Nestoriū eadē verba, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, in sensu de māducatione sacramētali legantur.

Nisi manducaueritis.

Igitur si vbi ait Christus, Nisi manducaueritis carnē filij hominis, &c. de manducatione sacramētali loquebatur, planè docuit esse de necessitate salutis, vt vel in re, vel in voto sumatur. Vnde bene colligit D. Tho. ꝙ si in voto est necessaria, cùm votum nil aliud sit quàm promissio sumēdi, præceptum sit diuinum sacramentū hoc in re aliquādo sumendi. Quare respōsum, quod hic cōminiscitur Caietanus, nihil ad rem attinet. Ait quippe, ꝙ licèt māducatio spiritualis huius sacramenti includat votū sumendi ipsum in re, tamē māducatio spiritualis Christi nō includit tale votū: quippe cùm angeli in cælo manducent Christum vidētes eum, & tamen nō habent votū sumendi sacramentum. Respōsum, inquā, nihil ad rem. Supponit enim verbum illud, Nisi māducaueritis, non intelligi nisi de manducatione, quæ est credere in Christum, cùm tamē non intelligatur nisi de manducatione sacramenti, quæ si sit spiritualis, includit votum sumendi realiter. Quare hanc sententiam Caietanus ipse postmodū correxit in instructione circa errores libelli de cœna Domini, quæ inter eius opuscula circūferūtur, vbi eundem locum Ioannis confitetur & demonstrat intelligi de manducatione sacramentali.

Argumentū

¶Peterea arguitur. Sacramentum hoc nobis Dominus instituit tanquan cibum & potum ad alēdam & sustentādam spiritualem vitam, sicuti & baptismum ad ipsam progignendam: ergo sicut pręceptum nobis dedit baptismi, ita est nobis firmiter credendum præceptum dedisse huius sacramenti: nam licet non ita simpliciter sit necessarium, vt baptismus, est tamen eatenus necessarium, vt absq; illo non cōmodè imo vix eādē vitam sustinere possimus, quod confirmationi non competit: quare diximus illam non esse in præcepto.

Aliud argu

¶Ad hęc eodem tenore ecclesia præceptum posuit sacramenti eucharistiæ & pœnitentię: sed sacramentum pœnitētiæ non solùm tanꝗ de iure positiuo expresit, sed determinādo tēpus pręcepti diuini: ergo idem est de præcepto eucharistię censendum. In summa cùm eucharistia eo ꝙ est sacramentum charitatis, quæ est vinculum perfectionis, finis sit omnium sacramētorum: fas non est credere, quòd cùm de baptismo & pœnitentia Christus diuinum præceptum tulerit, hoc reliquerit sine præcepto.

Quādo obliget præceptum eucharistiæ.

¶Protin⁹ autem ex hac sententia suboritur dubitatio, quæ oriri solet circa pręcepta affirmatiua, quorū natura est, vt Theologi aiunt, obligare semper, sed non pro quocunq; tempore,

pore: quando scilicet hoc præceptum, persistendo in mero iure diuino, obliget. Ad hoc respōdere pleriq; solent, quorum est loco citato Paludanus, obligare semel in vita, & saltem in articulo mortis. Et ratio eorū est: quia cùm sic censeant satisfieri præcepto: nō arbitrantur arctiùs esse restringēdum: quia præcepta non sunt restringēda. Atq; idem dicūt de præcepto confessionis, qua ratione ad ius attinet diuinum. ¶Attamen opinio hæc non est veritati admodùm similis, quoniam natura cuiusq; præcepti ex eius fine existimanda est: cū ergo finis huius sacramenti sit nutritio spiritualis vitæ ad reficiendum eius iacturas, quas per peccata facimus, & ad protegēdum ipsam ab incursu dęmonū & carnis insultibus eadem eius natura docet, ꝙ sit frequētiùs sumendū. Ad hæc si ecclesia prospexisset, ius diuinum tantùm obligare semel in vita, nō nos ad tantā frequētiā obligaret. Et tamē in eius primordijs, vt suprâ visum est, quotidie populus cōmunicabat, & postmodū ter in anno, & iam modò semel tenemur. Atq; idem de sacramento confessionis suo loco dicemus.

¶Secundò adijcimus, quòd nisi ecclesia tempus declarasset, non posset ex iure diuino per certitudinē deprehendi, sed cōiectura & prudentia humana. Et ideo satis ecclesiæ Christus consuluit, dum ei facultatē reliquit, vt suo arbitratu illud tempus definiret. ¶Vtrùm verò articulus mortis sit tēpus quo ex præcepto teneātur fideles sacramentū hoc sumere, est dubiū. Syluester nāq; verbo Eucharistia. 3. §. 1. sentit nullū esse præceptū. Quare licèt quis, inquit, per negligentiā in articulo mortis viaticum nō sumat, nullū incurret peccatū mortale. Adrianus autē in materia de cōfessione. q. 3. ad primum argumentū contrariū censet: nēpe eiusmodi tunc negligentiā lethalē esse. At Palu. loco citato. d. 9. q. 1. ait, infirmū, quia paulò ante in sanitate sacramentū hoc sumpsit, nō teneri in articulo mortis iteratò sumere. ¶De hac verò re nescio an certa posit sentētia constitui. In primis enim nullū extāt, aut diuinū, aut humanum præceptū de hac re expressum. Canon. enim solū iubet in paschate cōmunicandū. Nihilominus vniuersalis ecclesiæ mos infirmis perhibendi viaticum, per totum orbem Christianum inuiolabiliter obseruatus, magnū documētum est ex traditione apostolorum tanquā diuino iure pręceptum descendisse. Accedit verbum concilij Nicæni, quod refertur. 26. q. 6. cap. De ijs. videlicet, vt de his, qui decedunt de corpore, vt antiquæ legis regula obseruetur: nempe, vt necessariò viæ suæ viatico non fraudentur. Noto em̄ nomen legis, & necessariò, quib⁹ videtur insinuari præceptū. Faciunt ad rē & plures eiusdem causæ & quæstionis canones, & rursus causæ sequentis. q. 1. & cap. Quod in te. de pœniten. & remis. quibus sanctissimè admonetur, vt neque illis, qui sunt in publica pœnitentia communio sancta in articulo mortis denegetur.

Eucharistiæ sumptio in mortis articulo necessaria.

Est siquidem maximum huius sacramenti cōmodū in illo tēporis momēto tum cōtra illusiones & pugnas dæmonū, tum præsertim ꝙ cùm sit sacramentū charitatis, quę finis est & cōsummatio Christianæ vitæ qua Christo incorporamur, per illud profitemur decedere tāquàm membra in Christo viuentia.

Innocen.

Vnde Inno. lib. 4. mysteriorū missæ, ca. 42. Necessariò, inquit, sumendus est agnus, vt à vastante angelo protegamur: neq; exire possumus de Aegypto, nisi celebrando phase paschalē agnū edamus. Et Eusebius lib. 6. ecclesiasticæ historiæ. c. 34. historiam refert Dionysij Alexandrini episcopi ad Fabianum de quodā Serapione, qui dum lethali ægritudine iaceret, sentire se dixit detineri, vt mori non posset: quia eucharistia ei non præbebatur: quam cum assumpsisset, quasi catenis vinculisq; disruptis animā exhalauit. Vnde idem Dionysius infert, tanto beneficio neminē in mortis articulo debere fraudari.

Resolutio.

¶Ex his ergo primū colligitur, ꝙ qui renueret tunc sacramentum sumere, nō posset à reatu mortali excusari, tum propter manifestum scandalum, tum quia non videretur amorē erga Christum gerere, qui eius tunc corpus non susciperet. Nihilominus si huiusmodi infirm⁹ homo esset, qui frequenter in sanitate sacramētum sumeret, &, vt ait Palud. paulò ante sumpsisset, neq; vllum præsentisceret criminis remorsum, sed puram putaret habere conscientiā, licèt nō tantā adhiberet diligentiā ad sumēdam eucharistiā, sed sine illa decederet, nō esset peccati mortalis cōdemnandus.

De dānatis ad mortē.

¶De illa autē Hispanorum cōsuetudine, qui cōdemnatis ad mortę eucharistiam nō ministrant, aliæ nationes obmurmurant: quoniam nulla apparet causa, cur si sint verè pœnitentes, tanto beneficio priuētur. Præcipuè cum secundùm canonum sanctiones, vt habetur. 13. q. 2. can. Quæsitum. eadem illis communio sit danda. Et reuera forsan satius esset, vt consuetudo hæc nostra non seruaretur. Præsertim cùm sæpe per hoc sacramentum fiat homo ex attrito contritus, & suscipiat gratiam, quam non recepit in pœnitentia. Atq; adeo vsu sępe venire posset, vt defectu eucharistiæ anima eius periret, qui alioqui saluus fieret. Excusare verò hanc con-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

consuetudinem per ignorantiam non possũ musinam satis Curia Hispana canones nouit. Sed dicere debent non vsq; adeò eiusmodi canones obligare, quin possint per contrariam consuetudinem abrogari. Et fortassis ortus huiusmodi consuetudinis, fuit, ꝙ cùm dãnati ad mortem à communione reipublicæ abscindantur, in signum huius abscisionis negatur eis sacramentum cõmunionis tanq̃ reipublicæ hostibus. Accedit, quòd appareret nonnihil irreuerentiæ irrogari sacramento: si qui sacrosanctum Christi corpus susceperit, illico in patibulum & crucem raperetur. Et quandoque propter mortis atrocitatem periculum vomitus imminere posset. ¶ Sed si quæras vtrùm vniuersi Christiani isto præcepto obligentur, respondetur primũ, quòd pueri nõ obligãtur vsq; ad duodecimũ annum quãdo alijs tenentur ecclesiæ legibus. Etenim licèt paulò antè in rationis crepusculo possint illud suscipere, tamen ad obligandum ad sacramentum tam pœnitentiæ quàm euchatistiæ maior ætas requiritur.

Primum argumentum. ¶ Argumenta igitur S. Thomæ soluta restãt. Primũ enim sumitur ex laude Cẽturionis, qui Christũ intra tectũ suum susciperе recusauit: quod maiorem videtur laudem significare sacramentũ recusantis quàm susciпientis. Ad quod respondetur ex Gregorio in Pastorali, quòd humilitas tunc est vera, cùm ad respuẽdum quod vtiliter præcipitur, non est pertinax: Centurio autẽ præceptũ nõ habuit suscipiẽdi Christũ, veluti est nobis suscipiẽdi sacramentũ, ob idq; licèt illius humilitas commendetur, tamen qui à sacramento, quãdo ecclesia

Secundũ argumentum. præcipit, abstineret, culpãdus esset. ¶ Secũdò arguitur. Cuilibet ab alijs abstinere licet, quæ nõ sunt de necessitate salutis: hoc autẽ sacramentũ, suprà dictũ est, non esse de necessitate salutis: ergo licet ab illo abstinere. Respõdetur ad minorẽ, ꝙ licèt nõ sit simpliciter de necessitate salutis, vt baptismus, quantũ ad pueros, nihilominus quãtum ad adultos vtrũq; sacramentũ est de necessitate: illud. s. quia nõ possumus sine illo gratiam regenerationis adipisci, hoc autẽ, quia sine illo propter illius præceptũ non possumus eandem gratiam conseruare.

Tertium argumentum. ¶ Tertiò arguitur. Peccatores non tenẽtur cõmunicare, ait, enim Fabianus papa in can. Et si non frequẽtius de conse. dist. 2. ꝙ homines ter in anno cõmunicent, nisi forsan quis maioribus criminibus impediatur: si ergo illi, qui sunt in gratia, cõmunicare tenẽtur, melioris conditionis sunt iniqui, quàm iusti. Respondetur negata maiori. Haud enim vult pontifex peccatores à culpa excusare si non cõmunicant, quãdoquidẽ sua culpa se reddũt inhabiles, sed docet grauius esse peccatũ indigne accedere, quàm præceptum ecclesiæ transgredi. Quare nõ sunt melioris cõditionis q̃ iusti, præsertim cùm graue detrimentũ inde patiant, ꝙ sacramẽto carent. Quãdo verò sunt pœnitentes, si ob aliquã causam iudicio proprij sacerdotis, vt ait Innoc. papa, cap. allegato. Omnis vtriusq; sexus. à cõmunione abstinent, à culpa tunc excusantur.

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm liceat corpus Christi sumere sine sanguine.

CVM sacramẽtũ hoc, vt dixi mus, in cibo & potu perficiatur, meritò, ppter morẽ ecclesię exhibẽdi laicis corpꝰ sine sanguine, quærit, vtrũ id sit licitũ. Et S. Th. distinctiõe præmissa duabus respondet conclusionibus. Hoc enim sacramentum & ex parte ipsius consideratur potest: & ex parte sumentium. Ex parte igitur ipsius statuitur prima conclusio. Sacerdotes de necessitate sacramenti atq; adeò præcepti tenẽtur vtranq; speciem cõsumere. Probatur. Sacramentum non nisi in vtraq; specie quantum ad integram significationem perficitur: est enim conuiuiũ ex cibo & potu constans: sacerdotis autẽ munus est sacramẽtum consecrare & perficere: ergo sicut non potest corpus sine sanguine cõsecrare: ita neq; vnum sine altero sumere. ¶ Secunda cõclusio. Ex parte sumẽtium prouidè in quibusdam ecclesijs obseruatur, vt seculari populo sanguis sumẽdus non detur, sed tantum corpus: sanguis verò à solis sacerdotibus sumatur. Probatur conclusio. Ad huius sacramenti sumptionem maxima exigit, tum reuerentia, tũ cautela, ne qd accidat, quod in iniuriã tanti mysterij vergat: id quod in sumptione calicis præsertim cõtingere posset, quippe qui si incautè sumeretur, facile posset effundi. Igitur cùm crebrescente familia christiana: cui & senum debilitas & iuuenum imprudẽtia, & paruulorum temeritas cõmiscetur, difficile esset tantum discretionis ubiq; & cautelæ adhiberi, vt non crebro periculum effusionis immineret, consultissimum fuit populum à sanguinis poculo abigere.

Expositio articuli. ¶ Vetus hæc est querela de cõmunione sub vtraq; specie, quam nuperrimè Lutherani instaurare conati sunt. Qui quidẽ sacrilegij nos acriter accusant, ꝙ cum Christus eodem tenore dixerit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. populum à sumptione calicis interdicamus, vt est videre apud Roffensẽ articu. 16. sub Leone decimo condemnato. Et quidem hic Caietanus radicem moris huius in Nestorianos & Pelagianos reducit, sicuti & alium de eodem sacramento infantibus porrigendo. Attamen hunc secũdum iam suprà articu. 9. diximus non esse vero simile apud Pelagianos viguisse, vt pote qui infantes, vt vitã haberent æternam, nullo arbitrabantur indigere sacramento. Neq; verò Nestoriani in cõcilio Ephesino hoc errore notantur, sed quòd corpus in sacramento non diuinitati vnitum credebant. An verò & hac quoq; intincti fuerint macula, parum refert indagare. Fuit autẽ antiquus mos Græcorum, vt Aeneas Syluius de origine Bohemorum, & in epistola. 130. quam de hac re luculenter scripsit, cõmemorat. Imò & apud Dionysium de ecclesiastica hierar. ca. 3. vbi de sacerdote sacrificãte loquitur, idem ritus sub his verbis legitur. Velatũ enim & non diuisum panem reuelans, & in multa diuidens, & vnionem calicis omnibus dispertiens, &c. Quæ quidem consuetudo in ecclesia nõnullis durauit seculis, vt est videre apud Cyprianum epistola. 2. vbi ait, ꝙ martyribus dabatur sanguis, vt acriores essent ad pugnam. Et sermone scilicet de lapsis subdit historiam de consecrato sanguine, quẽ puellæ ipse in os infudit. Et in historia Laurẽtij legit dixisse Sixto, Experire vtrùm idoneum ministrum elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. Vbi notatur diaconum tunc ministrasse sanguinẽ populo. Et libro. 9. historiæ tripartitæ. ca. 30. refertur Ambrosius hæc verba inter eius obiurgationem dixisse Theodosio. Quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctum Domini corpus? Qua temeritate ore tuo poculum sanguinis pretiosi percipies? Igitur non modò inter hæreticos, verũ & inter catholicos ritus ille multo tempore inualuit, adeò vt temporibus Sancti Thomę nõdum fuerit abolitus. Dicens enim in quibusdam ecclesijs prouidè ritum nostrum obseruari, insinuat contrarium quandoque fuisse vniuersalem. Beatus Rhenanus in annotationibus in Tertullianum libro de Corona militis, antiquas historias refert & Benedictinorum & Carthusianorum, quibus legitur, solitum fuisse sanguinem ministrari laicis, quem è calice fistula argentea vel aurea exorbebãt.

Quem morẽ nunc & nonnulli Cistertiensiũ & Romę cardinales celebrãte Põtifice seruãt. Postea verò tẽporis cũ ritus noster tanquam tutior & cautior crebresceret Vvitcleffistæ in Praga, & Pragenses ciues cœperũt edicto publico proclamare necessariam esse cõmunionem sub vtraq; specie, nostrumq; adeò morẽ esse hæreticũ. Neq; verò antiqui tãtùm hæretici Vvitcleff & Ioan Hus, vt loco citato ait Aeneas Syluius, illius dogmatis autores fuere, sed quidã Petrus Dresensis in Pragã illud inuexit, vbi nunc Iacobellus literis clarus præfidebat, qui illud est amplexatus. Quapropter illorũ error condemnatus fuit in concilio Cõstantiensi sessione. 13. Vbi habetur consuetudinem hanc nostrã ad euitandũ aliqua pericula & scandalum rationabiliter introductã, licèt in primitiua ecclesia huiusmodi sacramẽtum reciperetur à fidelibus sub vtraq; specie (non dicit ab hac vel ab illa ecclesia, sed à primitiua) postea à conficientibus (scilicet à sacerdotibus) sub vtraq;: & à laicis tantùm modò sub specie panis suscipiatur: cùm firmissimè credendum sit & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem tã sub specie panis quàm sub specie vini veraciter cõtineri. Et subditur eiusmodi consuetudinem diutissimè iam tunc fuisse obseruatam. Quare Ioãnes Gerson inter sua opuscula, & Turrecremata super canon. Comperimus. de consecrã. di. 2. qui illa ætate floruerunt, copiosè de hac re scripsere. ¶ Sed nihilominus Lutherus hæresum omnium sentina in Bohemorum errorem iuratus, apud Germanos eundem iam putrem suscitauit. Contra quem & Roffensis. eodem art. 16. & Clichtoueus lib. 1. de formã missæ cap. 28. & infra egregiè disputarunt.

¶ Colligamus ergo duas conclusiones, quarum prior sit. Communio sub vtraque specie non est, quasi sit contrà ius diuinum condemnata, quinimò & euangelica verba videntur illi superficietenus patrocinari, & præterea antiqua ecclesiæ cõsuetudo. Quo fit vt per eiusdem ecclesiæ priuilegium possit nunc etiam iudulgeri quibusdam illustribus, vt Cæsari & regibus, & cardinalibus non sacerdotibus, vt possint cum omni decentia & cautela sanguinem sumere. Posterior cõclusio. Ecclesia consultissimè ac sanctissimè interdixit populo huiusmodi sanguinis communionem. Et qui dixerit eandẽ sanctã ecclesiã id nõ potuisse aut non debuisse facere, manifestarius hæreticus est. Et quidẽ quòd hanc habeat potestatẽ nullum est dubium, vt potè cui spiritus sanctus in suis condendis decretis assistit. Si enim verum

Pragenses.

Iacobellus.

Cõcil. Constantiense.

Lutherus.

Prior cõcl.

Posterior cõclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum est q̃ apostoli solennem formam baptismi bona causa mutarunt, baptizantes in nomine Dñi Iesu, nihil mirum si ecclesia hũc ritũ emendauerit. Tametsi fatear illud apostoli, quia erat mutatio formæ, quæ est de essentia sacramenti, absque speciali reuelatione nequiuisse facere. Hæc autem mutatio non est nisi de vsu sacramenti, qui non est de eius essentia: & ideo absq; alia reuelatione per generalẽ ꝓuidentiam facere id potuit, sicuti aliquando eadem ecclesia sanxit, vt fideles abstinerent à suffocato & sanguine. Et consuluit, vt bona suã Christi ante pedes apostolorũ afferrẽt. Quæ quidem pro ratione temporum mutata sunt.

Decentissimũ ecclesiæ decretũ, vt laici sub vna specie cõmunicent.

¶ Quòd aũt constitutio hæc decentissima fuerit, argumentum, quod hic adfert. S. Thomas potissimum est de periculo effusionis. Accedit aũt & secundũ ob corruptionis periculũ. Debẽt enim sacramentum hoc paratum esse pro infirmis, vt de consecratio. distinctio. 2. can. Presbyter. iubetur: vinum autem facillimè acescit, & corrumpitur. Et tertia ratio est, quòd multis vinum horribile est & nauseam mouet, & infirmis sæpe haustus eius noxius est. Et quartò. posset prouincia tanta vini inopia laborare, vt non posset copia, pro populo haberi. Vnde Albertus Magnus in libello de corpore Christi cõfesus, vt tali casu papa dispensaret, vt corpus sancti sanguine conficeretur, cui nos tamẽ opinioni dist. 9. quæst. 1. cum Innoc. refragati sumus. Quintò, & id fuit condecens ad repellendum errorẽ eorum, qui, vt V. Valdensis loco citato refert, censebãt non totum Christum sub vtraque specie contineri, sed tantùm corpus sub vna, & sanguinẽ sub altera. Vnde originem duxit eorum hæresis, qui ad complendum sacramentum buccellam sanguine tinctam ministrabant populo. Quem quidem abusum Iulius Papa can. Comperimus. de consecra. dist. 2. damnauit. Similiter nanque ecclesia, vt suprà dictum est, ad propulsandum Hebionitarum hæresim dicentium seruandas esse Iudaicas cæremonias, instituit vt consecraretur in fermentato. In his enim, quæ nõ sunt de necessitate salutis aut sacramentorum, consultissima ecclesia temporum rationes obseruat. Sexta demum ratio adhibetur, vt inter sacerdotes & populũ hac dignitate discrimine tur. Haud em decet in hoc sacrificio pares esse. Habet qppe sacrosancta eucharistia, vt sæpe diximus, & rationem sacrificij & rationem sacramenti. Et quatenus sacrificium est oblatio, qua sacerdos nomine populi Christum hostiam viuam, sanctam & immaculatam Deo offert. Nam etsi plebs dicatur suo ordine tanquam assistẽs offerre, sacerdos tamen est qui consecrat, & tanquam singularis ecclesiæ minister perficit sacrificiũ, ac subinde debet passionem ipsam perfectissimè repræsentare, in qua sanguis à corpore effusus fuit. Atque adeo vtrunq; tenetur tum consecrare, tùm perinde sumere. Quà verò ratione sacramentum existit, vsus eius est, gratiam infundere & charitatem, qua populus in vnum corpꝰ coadunatur. Illa verò gratia virtute corporis abundè participatur.

Ratio. 3.

Ratio. 4.

Ratio. 5.

Ratio. 6.

Eucharistiæ sacrificiũ & sacramentũ.

¶ Quòd si nobis Paulum obieceris. 1. Corin. 10. dicentem. Multi vnum sumus, omnes qui de vno pane & vno calice participamus, respõdetur in primis Græcè non legi, Et de vno calice, vt Roffensis hic bene adnotauit, sed paulò ante habetur, Calix benedictionis, cui benedicimus (scilicet sacerdotes) nonne communicatio corporis Christi est? Secundò respondetur, in illa sacerdotis oblatione per modũ cibi & potus omnes participare: quia pro omnibus offertur, & omnes suo modo offerunt. Sed quantum ad sumptionem sub speciebus panis omnes simul suscipiunt sanguinem. At verò quoniam Lutherus vtrunque negat, scilicet & missam sacrificium esse, & aliquos esse præ alijs sacerdotes, imò vniuersis Christianis id muneris tribuit, vniuersos in sumptione vtriusque speciei exæquat.

1. Cor. 10.

Cõfirmatur institutio ecclesiæ ꝓ vtraq; specie sumendi.

¶ Quod si figuras sacramẽti huius spectemus, Melchisedec sacerdos vmbra Christi panem & vinum offerebat, vt Genes. 14. legitur: tamen in esu agni Paschalis, aut in manna, quibus in figuram sacramenti huius populus pastus est, nulla fuit facta mentio vini, sed tantũ cibi. Et Christus dum tanquam prœambulum huius sacramenti miraculum, quinq; panum, quibus turbas satiauit præmisit, nullam fecit vini aut potus mentionẽ. Et vt in. 4. d. 11. q. 2. arti. 1. ait D. Thom. in veteri lege, qui animalia sacerdotibus in sacrificium offerebant, partem eorum quãdoq; sumebant, de liquidis autem libaminibus oblatis vt de vino & oleo, vt legitur Leuit. 23. nihil populꝰ resumebat, sed in solum vsum sacerdotum cedebat. Adde q̃ etsi panes propositionis, qui erant super altare in tẽplo, populus semel in hebdomada ederet, tamen sacrificiorum sanguinem, vt Leuit. 3. & infrà sæpe legitur, solus sacerdos tractabat liniens altaris cornua.

Hæreticorũ argumentũ. 1. Argumẽ.

¶ Aduersus hanc verò catholicam veritatem hæretici plura congeminant argumenta. Primò enim opponunt de loco illo Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis & bibueritis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis vobis. vbi cùm sub eodem tenore sanguis nominetur & caro, vtrunq; vt necessarium iubetur. Ad hoc plærique eorum, qui hac de re disserunt, respõdent verbum illud intelligi non de mãducatione corporis aut sanguinis in sacramento, sed per metaphoram de incorporatione in Christum per fidem cui respondet in gloria esus, & potus per visionem, iuxta verbum eiusdem seruatoris. Ego dispono vobis regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Quemadmodum, & Christus dicitur panis angelorum. Atq; hanc glossam firmiter hîc sequitur Caietan. At verò procul dubio locus hic de manducatione sacramentali intelligitur. Quare probè. D. Thom. artic. præcedenti præceptum in hoc loco fundauit sumptionis eucharistiæ: nam vt dist. 9. q. 2. artic. 1. monstrauimus, quanuis à principio Christus illic locutus fuerit de illiusmodi manducatione per fidem, postmodùm vero potissimùm in illis verbis de sacramentali carne & sanguine eius loquitur. Atque vtrunq;, vt illic monstrauimus, Augustinus optimè agnouit. Quare nec debuisset Caietanus negare, vt hîc negat, sacramentum hoc voto in baptismo suscipi, vt D. Thomæ cum eodem Augustino quæstio. 73. artic. 3. constituit. Id enim Diuus ille contra Pelagianos decreuit ob id quòd pueros arbitrabãtur sine peccato nasci, atq; adeò sine vllo sacramento esse dignos vita æterna. Cuius erroris ipsos ex hoc verbo redarguit. Nisi manducaueritis, &c. non habebitis vitam in vobis. Et ideò concludit esse hoc sacramentũ de necessitate salutis saltem in voto: quod includitur in baptismo. Neq; tamen inde infertur, vt Caietanus censet, baptismum in suo effectu gratiæ ab eucharistia dependere, sed solùm sequitur, hoc sacramentum, quod est vinculum charitatis atq; adeò sacramentorũ finis, spiritualiter includi in baptismo quod est sacramentum fidei per charitatem operãtis. ¶ Responderi ergo ad euãgeliũ potest dupliciter. Vno modo, vt Nisi mãducaueritis, &c. dictum sit ecclesiæ in cõmuni, id est, Nisi mandducaueritis, vt ecclesia disposuerit, carnem & sanguinem, &c. Ex dispositione autem ecclesiæ sacerdotes & ore ipsorum plebes sumunt vtrunq;, singuli tamen plebis solum corpus. At verò interpretatio hæc nõn est admodum textui grata: cum enim ait, Non habebitis vitam in vobis, singulis dictum insinuat. Respõsio ergo est, quam citata synodus Constantiensis innuit: videlicet, quòd sub speciebus panis carnẽ simul & sanguis sumitur: nã licet sanguis illic non sit nisi ex naturali cõcomitantia, tam verè est ibidem quàm corpus. Quòd si Inno. in de mysterio missæ opponas, qui libr. 4. ca. 21. ait, nec sanguinem sub specie panis bibi, nec corpus sub specie vini manducari, ipse se ibidem exponit. Ait siquidem vtrunque simul sub vtraq; specie sumi. Sed tamen sanguis sub specie panis non bibitur sub signo potus, neq; in calice manducatur corpus sub signo cibi, quapropterà sacerdote non perficitur sacramentũ nisi vtroq; modo consecret & sumat. Nihilominus dum sub forma panis comeditur corpus, sumitur sanguis.

Innocen.

Quare Christus non dixit, Nisi manducaueritis carnẽ sub specie panis, aut biberitis sanguinem sub specie vini, sed simpliciter, Nisi manducaueritis, &c. vt manducatio referatur ad res, quæ ambæ sub vtraq; specie continentur. ¶ Secundus locus ab hæreticis obiectus est ille Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Vnde duplex extruunt argumentum. Prius ex forma præcepti, posterius ratione exempli: quia dedit discipulis corpus, & seorsum sanguinem dicens, vt Matthæ. refert, Bibite ex hoc omnes. Hoc autem pariter Caietanus infirmare contendit, quasi non sit præceptum simpliciter sic faciendi, sed quòd quotiescunque fiat, fiat in eius memoriam vt ecclesia refert. At verò, vt art. præcedenti cum Sancto Thoma dicebamus, non est negandũ esse præceptum. Alioqui non haberemus fundamentum præcepti celebrãdi in ecclesia. Sed nihilominus verbũ illud, facite, multiplicem habet sensum. Primũ enim per illud instituit Christus discipulos sacerdotes, præcepitque adeò eis iuxta dispositionem ecclesiæ celebrare, & populo sacramentum dispensare, ac subinde populo iussit, secundùm eiusdem ecclesiæ dispositionem, sacramentum sumere. Quẽ admodum præcipiens apostolis Matthæ. vlt. baptizare, ex rei consequentia iussit cunctis, vt baptizarentur. Et quando Ioan. 20. tradidit eis spiritum sanctum, tãquàm facultatem remittendi peccata, in virtute præcepit Christianis, vt ea cõfiterentur. At verò si rigorem verborum, vt sonant, attendamus, quando tradidit corpus vt est apud Lucam, dixit, hoc facite, post calicem verò id non adiecit. Vnde & Paul. 1. Corint. 11. pariter in traditione corporis commemorat dixisse, Hoc facite, sed in porrectione calicis nõ ait nisi, Hoc facite quotiescunque bibetis in meam commemorationem, vt ecclesia refert: vbi nõ subiungitur vniuersale præceptũ bibendi, quod omnes liget, sed secundũ ecclesiæ ritum. Quòd si minus curiosa

2. Argum. hæreticorũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

riosa hæc hæc adnotatio videatur, respondetur secundò, q̃ quãuis Christus præcepto illo vniuersalem fidelium ecclesiam cõprehenderit, nihilominus apostolis ecclesiam tunc repræsentantibus positum est. Quare in communi est intelligendũ secundum ecclesiæ dispositionem, quæ est vt sacerdotes vtrãq; speciem sumant: populus verò propter causas suprà dictas, sub vna specie vtranq; rem.

Christi exẽplum.

¶ Quocirca neq; exemplũ Christi in contrarium mouet, quippe qui non plebi, sed dũtaxat apostolis, quos sacerdotes instituebat, vtranq; cõmunicauit speciem, atq; adeo verbũ Matthæi, Bibite omnes, nõ ad omnes Christi fideles, sed præcisè ad apostolos, ac perinde ad sacerdotes palã refert. ¶ Imò nè iste ecclesiæ ritus tam nouus censeatur, exẽplo ipsius Christi & apostolorum conniti ostenditur.

Antiquitas cõtionis in sola specie panis.

Discipulis enim euntibus in Emaus, vt Lucæ 24. legitur, in fractione panis absque vlla vini mentione sui perhibuit documentum. Augustinus enim in sermone illius feriæ secundæ Paschatis, & author imperfecti in homil. 17. & Beda libr. 6. super Lucam, illam fractionem in qua discipuli eum cognouerunt, sacrosanctum eucharistiæ sacramentum fuisse autumant. Item Actuum. 2. legitur, quòd tunc fideles erant perseuerantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis, & in orationibus, quod boni authores intelligunt de fractione sacramenti. Atqui in historia Iacobi Alphæi legitur, q̃ cùm mortuo Christo iurasset non comesturum se panẽ quo usque resurrexisset, apparuit ei Dominus, deditq; panem, qui creditur sacramentalis, vbi nulla fit mentio vini. Et in oratione Dominica petimus panem quotidianum, quod plurimi de sacramento glossant. Et vt suprà diximus, atq; VValdensis loco citato ca. 90. cõmemorat, in vsu fuit apud quosdam, vt parochiani farinam conferrent, qua fieret panis pro omnibus consecrandus, & non vinum. In cuius memoriam relicta fuit distributio panis benedicti in ecclesia sine vino. Accedit deniq; q̃ Pius papa decimus à Petro circa annum Domini. 160. vt refertur de consecra. d. 2. can. *Si per negligentiam*. caut, vt si sanguis super terram stillaret, sacerdos quadraginta dieb⁹ pœniteret, & si super altare quatuor diebus, vbi de seculorib⁹ nihil meminit, quod est indicium iam tunc inchoatum morem subtrahendi sanguinẽ populo.

Postremum argumentũ.

¶ Postremum argumentũ sumitur, ex detrimento gratiæ; nam cum sanguis perinde sit virtus conferendi gratiã atq; corpus, apparet vt distinctus gradus gratiæ infundatur per sanguinem ab illo, qui infusus est per corpus: quo ideo nõ debet populus orbari. Argumentũ apud Lutheranos nullũ est: quippe qui nullã gratiam per sacramenta conferri censent, sed ab alijs b. fariã respondetur. Primùm, quòd nulla est absurditas concedere, auctiorem gratiam sub vtraq; specie sacerdotibus concedi, quàm populo sub vna. Nam cùm effectus sacramenti abundè per sumptionem corporis cõferatur, præcipuam curam ecclesia habere debuit cauendi periculum effusionis sanguinis: & ideo nullam iniuriam fecit secularibus, dum eum illis subtraxit. Secundò & verius & populo plausibilius respondetur, tantã, imò eãdem præsẽ gratiã conferri sacerdotibus sub ambabus speciebus, quã populo sub altera. Etenim, vt scitè hic docet. Caiet. gratia non minùs cõferetur virtute illius rei, quæ sub speciebus continetur per concomitationẽ, q̃ virtute illius, quę cõtinetur ex vi cõsecrationis. Quare gratia, quæ in sumptione corporis infunditur, tam virtute sanguinis datur illic contenti quã virtute corporis. Quocirca quando post modũ sacerdos sanguinẽ seorsum sumit, quia eius effectum iam sumpserat, non amplius recipit sicut si vnam hostiam post alteram sumeret. Si verò dum sumebat corpus fortè non erat dignè dispositus, vt gratiã susciperet, & dispositus est in sumptione sanguinis, tunc eandẽ virtute sanguinis simul & corporis recipiet. Quod autem Caietanus addit, species sacramentales non esse instrumenta cõferendi gratiam sed solùm corpus & sanguinem, minimè salua eius gratia crediderim: nam post quã species sunt sacramenta, vt suprà dictum est, scilicet signa tam corporis cõtenti, quàm gratiæ quæ confertur, non est cur non sint eius causa, vt aqua baptismi. Sed verum est q̃ non sunt causa nisi virtute corporis & sanguinis.

Primum argumentum.

¶ Argumentum primum ducit. S. Thom. ab authoritate Gelasij de conse. distin. 2. can. Cõperimus. vbi quosdam obiurgat qui tantum modò corporis sacri portione sumpta à calice sacrati cruoris abstinebant, iubens, aut q̃ integra sacramenta suscipiant, aut q̃ ab integris abstineãt. Respondetur autẽ, canonẽ illũ peculiariter loqui de sacerdotibus iuxta sententiam concilij Toletani duodecimi, quæ ibidem can. Relatum. refertur. Quale enim inquit, erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? ¶ Secundo arguitur. Ad perfectionem huius sacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio sanguinis: ergo si corpus sine sanguine sumatur, imperfectum

Secundum argumentum.

fectum erit sacramentũ, quod ad sacrilegium pertinet, iuxtà verbum ibidem Gelasij. Diuisio vnius eiusdemq; mysterij sine grandi sacrilegio prouenire non potest. Respondetur perfectionem huius sacramenti non cõsistere in vsu, vt suprà dictum est, sed in consecratione materiæ. Ob idq; dummodò sacerdos vtrumque sumat, illic perficitur, & ideo nihil ei derogatur, licèt populo nõ sub vtraq; specie ministretur. ¶ Tertiò. Hoc sacramentũ celebratur in memoriã Dominicę passionis, sumiturque in salutem animæ, sed passio magis exprimitur in sanguine quàm in corpore, & vt suprà cum Ambrosio dictũ est, sanguis ad animam refertur, sicut corpus ad corpus: ergo potiùs à corpore quàm à sanguine esset abstinendũ. Respõdetur, repræsentationẽ passionis in ipsa cõsecratione, & sumptione sacerdotis peragi, qui cùm nomine publico omnium sanguinẽ sumat, nihil detrimenti populus accipit, licèt sanguis ei sub specie vini auferatur.

Tertium argumentum.

Expositio articuli.

¶ Eutherus, ne quid reliquęret, quod nõ peruerteret, in illo suo pudendo libello de abroganda missa priuata, hanc veritatem abnegat, dicens Christum minimè se ipsum sumpsisse. Quocirca collectionem hanc D. Thom. retrouertit. Ex hoc enim, quòd sacerdotes sumunt, colligimus nos, Christũ sumpsisse. Ipse verò dicens Christum non se ipsum sumpsisse, colligit quòd neque sacerdotes debent sumere, sed populo vtranque speciem ministrare, vbi conferantes deterioris in hoc facit cõditionis. Contra eum disputat Iodocus libr. 2. de officio missæ ca. 21. Et quòd sacerdotes debeant sumere, multis ecclesiæ canonibus constitutum est, quibus subinde ipse de hæresi condemnatur. Est enim concilium Toletanum modò citatum canon. Relatum. vbi probatur, quòd si sacrificantes non edunt, rei sunt dominici sacramenti, per illud. 1. Corinth. 10. Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Nam si participare hostias est ipsas edere, & sacrificantes potissimùm sunt participes, fit vt ipsi primùm edere debeant. Quare sacerdos non sumens, vno anno à cõmunionis gratia repellitur. Idem constituit Gelasius in citato ca. Comperimus. Et reuera si sacerdotes non debẽt sumere, inferiores essent sacerdotibus veteris legis, qui vt Leuit. 6. & 7. legitur, priùs de sacrificijs ipsi sumebant, quàm populo impartirẽt. Quapropter licet id falsò admitteretur, quòd Christus propriũ corpus non sumpserit, iniqua nihilominus esset collectio ad sacerdotes: quia Christus nulla indigebat sacramentali gratia, vt sacerdotes, qua ideo priuandi non erant. At quòd & Christus sumpserit quod alijs tradidit, licèt non sit in euangelio expressum, sunt tamen præter euangelicas coniecturas, probatissimi authores id affirmantes. Fuit enim huius figura Dauid, qui, vt legitur. 1. Reg. ca. 21. coram Achis rege Geth suis se manibus ferebat: sic enim Christus, & suum corpus suis tenebat manibus, & suo sumebat ore.

Concilium Toletanum

Leuit. 6.

Christus sumpsit.

Conclusio.

QVÆSTIO SECVNda: De modo quo Christus vsus est hoc sacramẽto

S. Thom. 3. part. quæst. 81.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm Christus sumpserit suũ corpus & sanguinem.

QVM definitum sit, ad perfectionem sacramenti pertinere, vt sacerdotes corpus & sanguinem sumant; accommodè quæritur, vtrùm in hoc Christi exemplũ imitentur. Haud enim defuerunt qui dicerent, Christum corpus quidem suum dedisse discipulis, nõ tamen sumpsisse. Contra quos statuitur cõclusio. Christus primò proprium corpus conse-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Argutiun. ¶ Vna autem argutiũcula posset forsan scrupulum injicere: si quis quærat, vtrùm quando dixit, Accipite & comedite, ipse comederat, an minimè. Si em̃ dixeris comedisse, stat contra, q̃ non ipsum tunc cõsecrauerat: nam per subiuncta verba, Hoc est corpus meum, consecrauit. Si verò nondum comederat, apparet nõ prius quàm discipuli comedisse: nã porrigens eis dixit, Hoc est corpus meũ. Veruntamen facilè hoc per ea, quæ suprà diximus, soluitur: videlicet, quòd prius in tredecim buccellas panem fregerit, quas cùm simul haberet in disco, quem manibus tenebat dixit, Accipite & comedite, Hoc est corpus meum, suam præsumens buccellam: faciebat enim cum illis conuiuium: & ratio conuiuij exposcit, vt inuitans cum conuiuis conuescatur. Id quod & testimonium eiusdem euangelij plane confirmat, ait enim. Desiderio desideraui hoc Pascha mãducare vobiscũ. Quasi dicat, vt ego ipse & vos simul illud manducaremus. Et rursus, Nõ bibam amodo de hoc genimine vitis donec bibam illud nouum vobiscũ in regno patris mei. Vbi denotatur tunc bibisse. Vnde præter authoritates Hieronymi & glossæ citatas, est Chrysostomi homilia. 83. sup illud Matth. 26. Bibite ex hoc omnes, vbi secundam subdit rationem dicens. Bibit ex eo, vt audientes hoc nõ dicerent, Quid sanguinem bibo, & carnem manduco? Vt enim non turbarentur, sicut turbati fuerant, quando multi abierũt retro, priùs sanguinẽ suum bibit. Et Isychius egregius author super illud Leuit. 8. Cũq; de sanguine arietis, &c. Primũ inquit, sacerdos deinde filij eius sanguine vngebantur, quia Christus in cœna prius sanguinem accepit, deinde discipulis dedit.

Testimonia euangelica.

Chrysostom.

Primum argumentum. ¶ Primum argumentum. S. Tho. eum hæreticorum genuinũ, & Luthero vbiq; in pernicie ecclesiæ vsurpatissimum. De factis Christi & dictis nihil asseri debet, quod non sit in sacra scriptura traditum: in euangelijs autem non legitur, Christum suum corpus aut sanguinem sumpsisse: ergo non est asserendum. Respondet D. Thom. quòd licèt hoc non legatur expresse, legitur tamen q̃ accepit panẽ & sanguinẽ, quod quidẽ licet intelligatur manibus, vt eccles. refert, non tamen est credendum q̃ acceperit solis manibus, vt hæretici credunt: imò accepit vt discipulis accipiendum tradidit. Cùm ergo illis dixerit, Accipite & comedite & bibite, inde colligitur, se eodẽ etiam modo scilicet ore accepisse. Vnde quidam metrice dixerunt. Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena, Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus. ¶ Secundò arguitur. Nihil potest esse in se ipso, nisi forsan ratione partiũ prout vna est in alia, vt. 4. Physi. habetur: sed illud quod mãducatur, & bibitur, est in ore & stomacho manducantis, & bibẽtis: cùm igitur Christus sit sub vtraq; specie, impossibile videtur, vt sacramentum sumpserit. Alij sic faciunt, argumentum. Inter sumentem & sumptum debet esse diuisio, Christus non est à se diuisus: ergo non potuit se sumere. Respõdetur, q̃ Christus, vt suprà dictum est, in sacramento non cõparatur ad locum per proprias dimensiones, sed per dimensiones specierum: vt vbicunq; sint ipse, sit eius corpus & sanguis. Vnde quia species potuit habere in ore & stomacho ad comestionẽ earũ comedit se ipsum. Quare ad hoc nõ requiritur diuisio inter sumẽtẽ & sumptum, sed q̃ diuersimodè ponatur in diuersis locis. Quare si localiter, vt est in verbo, poneretur in alio loco tibi proximo, nõ posset suum corpus edere. ¶ Tertiò arguitur. Duplex est manducatio sacramẽti. spiritualis & sacramentalis: spualis autem nõ cõpetebat Christo, vt pote qui nihil gratiæ per sacramentũ accepit: sacramẽtalis verò nuda, est imperfecta solis peccatoribus propria: ergo neutro modo Christus sacramentũ sumpsit. Alexand. Alẽsis. 4. pa. q. 44. mẽb. 2. refert quosdam propter hoc argumentum dicẽtes, Christũ se mãducasse singulari modo, nec tamẽ spiritualiter nec sacramentaliter: ipse autẽ prius censet q̃ manducauit se sacramẽtaliter sed non spiritualiter, sed postea vergit in solutionem. S. Thom. quæ est tanquàm legitima amplectenda: videlicet, q̃ manducauit se & spiritualiter, & sacramentaliter. Tametsi nullum aut gratiæ aut charitatis augmẽtum tunc susceperit, quia nullius egebat: tumpsit tamen spirituale gustum & delectationis suauitatem & dulcedinẽ, quæ, vt suprà diximus, sunt etiam effectus huius sacramenti. Id quod patet ex illo Lucæ. 22. Desiderio desideraui manducare hoc Pascha vobiscum. Quod Eusebius Emissenus de hoc mysterio nouit testamenti interpretatur. Desiderium nanq; illud testis erat spiritualis lætitiæ. Quod autẽ sumpserit sacramentaliter non est dubium, postq̃ sumpsit corpus suũ sub sacramento. At verò sacramentaliter sine augmento gratiæ accidit ex eo, quòd sumens non est capax gratiæ. Hoc autem contingit dupliciter, aut quia ponit illi obicem, vt peccator, aut quia ita sit gratia plenus, vt augmentũ recipere nequeat, vt Christus.

Secundus argumentum.

Tertium argumentum.

ARTI-

ARTICVLVS. II.

Vtrùm Christus dederit Iudæ corpus suum.

QVIA mirabile est ei Christum suum tradidisse corpus in cibum tanquàm charitatis indicium qui ipsum per summum odium tradebat in crucem, quæritur an hoc verum fuerit. Et S. Tho. recitat opinionem Hilarij sup Matthæũ, qui negat Iudę fuisse sacramentũ cõmunicatu: affirmat verò ipse cõtrariam cõclusionem scilicet, q̃ Iudas cum alijs discipulis corpꝰ dñi & sanguinem suscepit. Et probat primò authoritate Chrysost. homil. citata. 83. sup Matthæ. Vbi ait, q̃ cùm ꝓditor ineffabilibus mysterijs cõmunicasset, idem permãsit, & diuina mensa susceptus in melius cõmutari noluit: qa tali animo mysterijs susceptis nec timore, nec beneficio nec honore melior factus est. Cui accedit & Diony. 3. ca. eccles. hierar. Vbi ait q̃ Christus nõ pium neq; cõcordem, videlicet, Iudã secũ in cœnã perceperat. Idq; ait inter loquendũ de sacramentali cœna. Et August. tract. 62. super Ioan. ait q̃ Dns omnibus discipulis distribuit sacramentum corporis & sanguinis sui, vbi & ipse Iudas erat, vt Lucas, inquit, ipse narrat. De quo statim. Subditur & ratio: nam quanuis Iudæ nequitia sacram illam cõmunionem non meruisset, magisterio tamẽ Christi, q̃ nobis futurus erat exemplum iustitiæ, congruebat vt occultũ peccatorem sine accusatore & euidenti probatione ab aliorũ cõmunione nõ separaret, ne per hoc daretur exemplũ prælatis ecclesiæ similia faciendi, & ne ipse Iudas exasperatus occasionem inde peccandi sumeret.

Euangelica historia.

Conclusio.

Rationes ad oppositã. ¶ De hac re ob id doctores discordant: quòd nonnullæ colliguntur euangelijs coniecturæ in vtranq; partem. Vnde Innocl. lib. 4. mysteriorum missæ ca. 13. in partem Hilarij libentius inclinat, tametsi aliam August. opinionẽ non respuat. Quam, præter locum citatum etiam tenet in epist. 163. & super psalmum decimũ, quod refertur. 1. q. 1. ca. Christus. Cui cõcordat & Hiero. super illud Marci. 24. Biberunt ex eo omnes. Si tamen ille eorum fuerit cõmentariorum author. Et Bernardus in quodam sermone, vbi ait, in eadem mẽsa sunt Petrus & Iudas. Et Aymo super Paul. 1. Cor. 11. Et Remigi. super Matth. ca. 26. Et Leo in quodam sermone de passione Dñi. Quapropter sententia hęc est tanq̃ sanctorũ communis, imò tanquàm euangelio affinis amplectenda. ¶ Vt autem res magis perspicua fiat, dubitare non licet, quin omnes discipuli, quidum Christus consecrauit, præsentes aderant, sacramento communicauerint. Dixit enim, vt Matthæ. refert. Bibite ex hoc omnes. Et Marcus ait, quòd biberunt ex illo omnes. Sed status litis est, vtrùm tunc aderat Iudas, an verò iam exiuerat. Præmittenda igitur est forma, & ordo cœnæ, quæ duas habuit partes. Primò enim sedens cœnauit paschalem agnum, & illam appellat Ioan. ca. 13. cœnam, cùm ait, Et cœna facta cùm diabolus, &c. Vn de August. tracta. 55. super Ioan. Non ita, inquit, debemus intelligere, cœnam factam qua si iam consummatam: nam postea recubuit, & buccellam suo traditori dedit, surgẽs à cœna, & positis vestimentis lauit discipulorum pedes, etiam Iudæ: nam ait, Et vos mundi estis sed non omnes: sciebat enim quisnam esset qui traderet eum. Deinde resumptis vestimentis iterum recubuit, & tũc ait. Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me. Et tũc Petrus suggessit Ioanni recumbenti supra pectus Dñi, vt ab eo quęreret quisnam esset. Cui dñs secretò ait. Ille cui intinctũ panẽ porrexero. Et tunc dedit Iudæ intinctã buccellam, & continuò exiuit. Hæc apud Ioannem. At quia ipse nihil de instituto sacramento meminit, dubium reliquit quãdo id fuerit institutũ. Sed citra dubium instituit illud post lotionẽ pedum in secũdo recubitu. Ille enim ordo erat necessarius, vt (quemadmodum eodem loco ait Beda) completa priùs figura veteris Paschatis, hoc est, esus agni, institueret nouũ sacramentum. Ante cuius institutionem necessum erat pedes lauare, ad significandã sum mam munditiem: quæ ad eius sumptionem est necessaria. Igitur dum ait Matth. Cœnantibus illis accepit Iesus panem, &c. nõ accipit cœnam, sicut Ioannes pro esu agni, sed pro tota cœna constante ex primo accubitu, & secũdo recubitu. Nam licet fuerit per lotionem pedum interpollata, tota vocatur vna cœna. Et quòd tũc assideret illic Iudas, docet palàm Lucas. cap. 22. vt Chrysostomus & August. suprà citati aiũt. Apud quem postq̃ Christus dixit. Hic est calix noui testamenti in sanguine meo, qui pro vobis effundetur, continuò subdit. Veruntamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Cùm ergo, vt Marcus ait, omnes ex illo biberint, sit consequens, vt Iudas quoq; sumpserit sacramentum. Quare sententia hæc non solum tanquam doctorũ, sed etiam tanquam euangelij est suscipienda.

Euangelica historia.

Obiectio ad oppositã.

Solutio obiectionis.

Luc. 22.

Ll 3 ¶ Ar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. Argum. ¶ Argumenta verò, quibus Hilarius & Innocentius hallucinati sunt, adfert D. Thom. Primum est hoc. Vt Mat. 26. legitur, postq; dñs corpus suum & sanguinem discipulis tradidit, subiunxit. Non bibam amodò de hoc genimine vitis vsq; in diem illum, cùm illud bibā vobiscum nouū in regno patris mei: cùm infœlici autem Iuda non erat illud bibiturus: ergò iam tunc nō aderat. Hæc autem ratio Hilarij non cogit: nam Christus loquebatur discipulorum collegio aperiens eis animū suum, qui erat omnibus, quantū in se erat, pretium sanguinis sui impertiri, nisi aliquis sua culpa ab eodem collegio se subducere vellet, quod fecit Iudas. Quare non sequitur, non illi etiam tūc fuisse dictum. ¶ Secundò arguitur. Dñs quicquid præcepit, impleuit, secundū illud Actuū 1. Cœpit Iesus facere & docere, inhibuit autē apostolis. Matth. 7. dicens. Nolite sanctum dare canibus: cum ergo ipse nosset Iudā esse canem, videtur ei non tradidisse sanctū sacramentum. Respōdetur, præceptū Christi sic esse intelligendū, q̄ nō est dandū eis sanctum, quos iuridicè constat esse canes. Christus autem vt Deus nouerat iniquitatem Iudæ, nō tamen iudicè, & ideo dedit ei, exemplū relinquens nobis, vt similiter nos demus occultis peccatoribus. ¶ Tertium autē argumentū est, vbi pūctum difficultatis latet, vtrùm, scilicet, buccellam intinctā antè post corpus & sanguinem tradidit Iudæ, an verò in ipsa sacramentū tradiderit. Arguit igitur D. Tho. Si Christus corpus suum & sanguinem Iudæ tradidit, maximè dum intinctam buccellam, vt legitur Ioan. 13. illi porrexit, præcipuè cùm legatur ibidē, q̄ post buccellā introiuit in eum satanas, vbi Augustinus ait, Hic nos docemur quàm sit cauēdum ne malè accipere bonum: si enim corripitur qui non diiudicat, id est, qui non discernit corpus Dñi à cæteris cibis, quomodo non damnatur qui eius mensam fingens se amicum accedit inimicus? cum buccella autē intincta non accepit corpus nec sanguinē Christi, ait quippe idē Augustinus eodē tract. 62. super idē verbum. Cùm intinxisset panem dedit Iudæ Simonis Iscariotis. Non vt putant quidam negligenter legentes tunc Iudas corpus Christi accepit: ergò nunquam ei idem corpus porrexit. Respondetur cum eodē Aug. q̄ sine dubio Iudas cum pane intincto corpus Christi non sumpsit, sed simplicē panē. Significabat autem buccella illa, vt idem Pater subdit fictionem Iudæ: non enim omnia quæ intinguntur abluuntur, id vt inficiantur nōnulla tinguntur. Si autem bonum, inquit, aliquid hic significat tinctio (scilicet dulcedinē bonitatis diuinæ: quia panis ex intinctione sapidior redditur) idem bonū ingratū nō immeritò est secuta damnatio. Hæc Augustinus. Et propter illam ingratitudinem id quod est bonū, factū est ei malum, sicut accidit sumentibus corpus Christi indignè. Hactenus ergo & Hilarius & vniuersi cum Augustino consentiunt: scilicet, q̄ in buccella illa non sumpsit Iudas corpus nec sanguinē. Neq; verò vllus dissentire valet. Quoniā cùm cæteris seorsum sanguinē post corpus sub forma potus porrexerit, nullatenus suspicandum est quod Iudæ sacramentalem panem sanguine tinctum dederit: illud quippe non esset manducare, & bibere. Quare can. Cùm omne. de consec. d. 2. ob id prohibetur hostiam intinctam populo ministrari. Differētia tamen est, q̄ Hilarius & Innocentius putant illam buccellā ante institutionem sacramenti fuisse illi porrectā post quā cōmestā illico exiuit, anteq̄ sacramentū cæteris traderetur. Augustinus verò eodē loco ait intelligendum esse, q̄ Dñs iam antea distribuerat discipulis suis sacramentū corporis & sanguinis sui, quia Lucas narrat dixisse tunc Christum, Ecce manus tradentis me, &c. Deinde ad hoc inquiritur, ventum est vbi secundum narrationē Ioannis Dñs per buccellam intinctā atq; porrectā suā exprimit proditorem. In eandem sententiam subscribunt Hug. libr. 2. de sacra. p. 8. ca. 4. & Magist. Senten. dist. 11. & omnes.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Dubium.

¶ De hac autē buccella posset curiosus inquirere in quo fuerit intincta. Ad quod, licet in euangelio nihil habeatur, respondetur fuisse intinctam in vinō: nam salsamentum ad esum agni nō erat necessarium, & Christus delicias non curabat. In aqua verò non est verisimile: quia nihil faciebat ad rem. Vinum autē, quia colorem mutat panis, ad significationem attinebat ficti cordis Iudæ, & quia sapidum reddit panem, ad significationem charitatis, qua illum volebat Christus allicere. Enimuero præter vinum consecratum aliud erat in mensa, imò vt Lucas enarrat, ante cōsecrationem corporis accepto Christus calice dixit discipulis, Accipite & diuidite inter vos. Et post consecratum porrectumq; panem iterum ait. Similiter & calicem post quàm cœnauit, dicens. Hic est calix, &c. vbi insinuatur, cœnam agni consummasse in potu nō consecrato, & postmodùm consecrasse aliud poculum. Tametsi de primo dixerit. Non bibam de generatione vitis donec regnū Dei veniat. Quod Matthæus refert post consecrationem calicis, quasi dictum de sanguine, qui fuit beatificæ fruitionis pretiū. At verò & de naturali vino intelligi quoq; posset quatenus cælestē lætitiā beatitudinis significat: nā & post resurrectionem fuit illud quoq; impletū dum cū discipulis mā ducauit & bibit. ¶ Secūdò forsan quis obijciat q̄ Christus visus est illo signo proditorē prodidisse, contra quàm supra dictū est. Respondetur autē q̄ cùm Ioāni in aurem illud dedisset secretò signū, alij non intellexerunt. Quare dum postea dixit ei. Quod facis, fac citius, nō putauerunt nisi iussisse, vt emptū iret ea, quæ ad festum emere oportebat. Fuit autem illa secreta reuelatio necessaria, vt postea constaret omnia quasi Deum prænouisse. Quare ait, Amodo dico vobis antequàm fiat, vt cum factum fuerit credatis, quia ego sum. ¶ Tertiò quispiā forsitan scisciteretur, quomodo dicat Ioānes, q̄ post buccellam introiit in Iudam Satanas, cùm ante lotionem dixisset, q̄ diabolus misisset in cor, vt traderet Christum Iudas. Respondetur, quòd mittere in cor minus est quàm intrare. Misit enim in cor eius cōsensum vt traderet, sed postmodū intrauit, sicut intrare solet in arreptitios, quorum membra mouet. Sic enim intrauit in Iudā, vt fœlus exequeretur, quod incœperat.

ARTICVLVS. III.

Vtrū Christus sumpserit & discipulis suis dederit corpus suum impassibile.

SVM Christus tunc corpus habuerit passibile, in sacramento verò sit modo impassibili, quæritur quale sumpserit & dederit. Et quę stionis causa fuit Hugo, qui lib. 2. modo citato, part. 8. c. 3. tenet consecrasse & tradidisse corpus impassibile, & incorruptibile. Quam opinionem Innoc. libro. 4. de mysterio missæ capitu. 12. referens refutat. Sententia ergo Hugonis, saltem vt loco citato refert Innocen. fuit quòd Christus viuens omnibus quatuor dotibus glorię vsus fuerit: scilicet subtilitate, dum per vterum clausum natus est: agilitate, quando ambulauit super aquas: claritate, in transfiguratione: & impassibilitate, in cœna quando corpus suum tradidit discipulis manducandum. Ratio Hugonis fuit: quia in sacramento non est modo corruptibilis: sanè vbi non habet esse extensum, vt possit secundum se vel frangi, vel digeri: nisi secundum species. Et ideo ait, q̄ licèt qui dabat visibilis erat & mortalis, tamen quod dabatur inuisibile erat & immortale. Contra hanc autem opinionem S. Tho. ad mentem Innocē. statuit duas conclusiones. ¶ Prima est. Corpus Christi, quod in specie sacramenti Christus dabat, non erat impassibile. Remittit se tamē ad ea, quę in. 3. p. dixerat. q. 45. vbi oftendit Christum nulla dote glorificati corporis fuisse vsum, quoniam dos dicit quid perpetuū, & receptū per modū habitus. Christ⁹ verò in corpore mortali, nō habuit illas, nisi per modum trāseuntis dispositionis, quare non per dotes, sed per miracula natus est, & ambulauit super mare. Quicquid autē sit de illis, tamen de impassibilitate impossibile, inquit, est. Manifestū siquidē existit, q̄ idem corpus Christi erat, quod tunc à discipulis in propria specie videbatur, & in specie sacramēti sumebatur. Vnde Innocen. loco citato, tale, ait corpus tunc dedit discipulis quale habuit, non autem erat impassibile secundùm quod in propria specie videbatur, quinimò erat passioni paratum: nō ergo erat impassibile quod dabatur. ¶ Secūda cōclusio. Impassibili modo erat sub specie sacramenti, licet in se esset passibile, sicut illic erat inuisibiliter, quod in se erat visibile. Et per hoc respondetur Hugonī: aliud quippe est in sacramento esse impassibile modo, quàm esse impassibile. Quod enim sit illic impassibili modo probatur, quia illic non potest pati, sicut nec videri: nam cū iste sint actiones extrinsecus accidentes, requirūt cōtactū agētis ad passum: corpus autem Christi in sacramento, vt suprà dictū est, quia nō est illic localiter, non cōparatur ad circūstantia corpora mediantibus proprijs dimensionibus, quibus corpora se contingunt, sed mediantibus dimensionibus specierum panis & vini: & ideo illæ sunt quæ videntur, tāguntur, & patiūtur. Nihilominus passionibus, quas Christus in propria specie reciperet, afficeretur corpus, & anima in sacramento. Et eodem modo respondetur ad glossas, quas D. Thom. adfert in primo argumento. Super illud enim Matthę. 17. Transfiguratus est, legitur, q̄ illud corpus, qđ habuit per naturā dedit discipulis in cœna mortale nec passibile, quod intelligitur nō dedisse mortali aut passibili modo, ita vt in sacramento posset crucifigi, sicut nō potest comedi nisi ad comestionem specierū. Et super illud Leuit. 2. Si oblatio tua fuerit de sartagine, &c. legitur, q̄ crux super omnia fortis carnē Christi, quę ante passionem nō videbatur esui apta post passionem aptam fecit: quod sic intelligitur, vt crux fuerit causa passionis, quæ per esum huius sacramēti repræsentatur. ¶ Arguit autem

Dubitatur

1. Cōclusio.

Expositio articuli.

2. Cōclusio.

1. Argum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

autē tertio loco D. Tho. Nō minoris virtutis sunt modò verba consecrationis quàm ante Christi passionē: nunc autē per ea consecratur corpus immortale & impassibile: ergo & tūc. Negatur tamē consequentia: quia ex vi consecrationis solū ponitur corpus in sacramento, reliqua verò accidentia non nisi ex naturali cōcomitantia. Nunc autem etiā in propria specie est impassibile, quale tūc nō erat. Quò autē hæc luculētius innotescāt, subiūgitur 4. art:

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm si hoc sacramentū tempore passionis fuisset seruatum, ibi Christus moreretur.

EX opinione præcedenti, quam Innocent. loco citato refert, consequitur vt seruato sacramento tempore passionis illic nō moreretur Christus. Secundum autem veritatem statuuntur duæ similes conclusiones præcedentibus. ¶ Prima. Quicquid pertinet ad Christū secundum quod in se est, conuenit ei pariter & vt est in propriā specie, & vt est in sacramento, sicut viuere, mori, dolere, animatum vel inanimatū esse, & cætera huiusmodi. 1. Conclu.

2. Conclu. ¶ Secunda. Quæcunq; verò cōueniunt ei per cōparationē ad extrinseca corpora, possunt ei attribui in propria specie, non aūt prout est in sacramento: veluti irrideri, conspui, crucifigi, flagellari & cætera huiusmodi. Ambæ cōclusiones colliguntur ex superiori articulo, vbi dictum est corpus Christi idem in substantia esse in propria specie & in sacramento: sed nō eodē modo: nam in propria specie continget circūstantia corpora secundū proprias dimensiones, in sacramēto verò nō nisi secundū alienas panis & vini. Quare in sacramento nō habet modum, vt possit videri aut tangi, sicut in propria specie. Nihilominus quicquid intelligit, aut vult, aut sentit, extra sacramentū, vult pariter & intelligit & sentit in sacramento. Quapropter dum extra sacramentū flagellabatur, dolorē tunc sentiebat in sacramēto, si cōsecratū tunc erat. Sputa verò, quæ extra sacramentum recipiebat, non erant in sacramento. Afficiebatur nihilominus illic mœrore propter illa. Atq; eadem ratione dum anima separata fuit à corpore, separata fuit etiā in sacramento: erat enim idē in cruce & in sacramēto: quare si moriebatur in cruce, moriebatur in sacramento. Tametsi per nouū miraculū, vt suprà dictū est, nihil obstat quominus Deus de potētia absoluta posset facere vt maneret in sacramento anima coniuncta corpori, licēt in propria specie esset disiuncta. Hæc autem omnia satis. d. 10. quæst. 1. discussa sunt. Vnde quidā metricē dixerunt. Pyxide seruato potēris sociare dolorē, hoc est, Christo seruato in pyxide societur dolor, quo efficitur in ꝓpria specie. Innatus, sed nō illatus cōuenit illi. illic nō potest illi inferri: potest tū innatū sentire si in propria specie inferatur. ¶ Et per hæc soluuntur argu. S. Tho. quorum primū est. Mors Christi accidit ei per eius passionē: sed in sacramēto nō potest pati: ergo neq; illic potest mori. Negatur cōsequentia. Solū em̄ sequitur q̄ nō potest mori, per passionē, quam recipit in sacramento. Passio nanq; dicit contactū à circunstantia corpore, quæ accidere ei nō potest in sacramēto. Mors verò nō dicit ordinē ad extera, sed ad interna, hoc est separationē animę à corpore, quę potest accidere in sacramento per passionē susceptā in ꝓpria specie. Primum argumentum.

2. Argum. ¶ Secundò arguitur. In morte fuit separatus sanguis à corpore, sed in sacramento manet ei coniunctus, ergo illic nō moreretur. Respōdetur ad minorem, q̄ sanguis, vt dictū est, sub specie panis non est ex vi consecrationis, sed ex naturali cōcomitantia, & ideo quia nunc est in cælo conjunctus corpori, est etiā coniūctus in sacramento. In triduo verò sub speciebus panis tantum esset corpus, & sub speciebus vini tm̄ esset sanguis. Tertium argumentum. ¶ Et eodē modo respōdetur ad tertiū de aīa, quæ quatenus habet esse sensibile & rationale non est in sacramēto, nisi ex naturali cōcomitātia. Sed quatenus dat esse corporeū est illic ex vi sacramēti. In triduo verò quia aia erat separata à corpore, esset in sacramento corpus sine anima, q̄ per formā cadaueris haberet esse corporeū, vt superius. d. 10. q. 1. ar. 1. explicatum est.

DISTINCTIO decimatertia, de ministro huius sacramēti, & de ratione qua est sacrificium.

HActenus de sacrosancta eucharistia quatenus sacramentū est. Nūc ergo de eadem Cap. 1.

dem dicere supereſt qua ratione est sacrificium. Cuius prima cōsideratio est de ministris. Est autē huius sacramenti minister non alius, q̄ sacerdos, qui solus Christū repręsentat, in cuiꝰ persona consecratur. Vnde in quadā epistola Isidorus, ad presbyterū, inquit, pertinet sacramentū corporis, & sanguinis Dñi in altario Dei perficere. Cui vtiq; illud cōsecrare nefas est, nisi vtranq; consecratā materiā susceperit: alioqui imperfectum relinqueret sacrificiū. Quale enim sacrificium est, vt in cōcilio Tolętano legitur, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? ¶ Vniuersi ergo sacerdotes, quāuis peccatis sordeāt, hæreticiq; adeò, schismatici, excōmunicati, ac degradati sint: quia characterem sacerdotalem amittere nequeūt, vbicūq; cōsecrare tentauerint, verè cōsecrant. Nā vt in lib. de corpore Dñi autor est Augu. intra ecclesiā Saluatoris in mysterio corporis & sanguinis Dñi nil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur creatoris & virtute spiritus sancti. Imò nisi vel nominatim excommunicati sint, vel publici clericorū percussores, vt in concilio Constantiensi cautum est, nulla est culpa eorū sacrificijs interesse, deq; eorum manibus sacramentum sumere.

¶ Quòd autē sacramentū hoc, sacrificiū etiam sit, qua vtiq; dignitate reliquis præstat sacramētis, Christus docuit apud Lucā dicens. Hoc est corpus meū, quod pro vobis datur, hoc facite in meā commemorationem. Et hic est calix noui testamenti in meo sanguine, qui pro vobis effundetur. Si enim Dñs in ara crucis hostiā viuam se obtulit Deo patri, fit vt hęc eius memoria, sacrificium sit, quò eius immolatio refertur. Vnde Aug. in lib. Senten. Prosperi, semel, inquit, immolatus est in se ipso Christus: & tamen quotidie immolatur in sacramēto. Et super Epist. ad Hebræ. Ambrosius, In Christo semel oblata est hostia, sed nos per singulos dies offerimus ad recordationem mortis eius. Cap. 3. Lucæ. 22. De cōse. d. 2 cano. semel immolatus. Ibidem can. in Christo.

¶ Ad hoc autem sacrificiū celebrandum & tempus requiritur idoneum, vt. s. quotidie à Solis aurora vsq; ad meridiem celebretur. Et locus condecens, vt templum & altare. Deinde vestes secūdum ecclesiæ morem. Ac subinde psalmi, oblationes & preces atq; aliæ cæremoniæ, quas ecclesia spiritu sancto instructa à tēporibus Apostolorū ꝓpetuo more & vsu seruat. Vt enim in sexta synodo Cōstantinopolitana legitur Iacobus frater Dñi secundū carnē, & Basi- Cap. 4 Dē cōse. d. 2 can. Iacobus

lius Cæsariēsis episcopus edide runt missæ celebrationē. Quin verò apostoli, qui vt in eorum actis legitur, erant perseuerātes in oratione & fractione panis, ante suā ipsorum dispersionem credūtur plurima, quę in missa fiunt, ordinasse, quæ postea ecclesia, sicut aurora consurgens, Spiritus sancti nomine magis ac magis locupletauit.

Actu. 2.

¶DISTINCT. DECIMÆTERTIÆ, Quæst. 1. de ministro huius sacramenti.

Sanct. Tho. 3. part. quæst. 82.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotis.

SAcrosancta eucharistia inter cętera sacramēta, vt in fronte statim totius huius māteriæ propositū à nobis est, hac excellentia pollet, q̄ nō tantū sacramentū, verū & sacrificium est. Cū ergo hactenus de priori eius ratione satis dictū fuerit, tādem in hac distinctione, de eodem sacramento quatenus sacrificium est, dicere restat. Et quia in sacrificio minister primū considerādus venit, prior quę stio est de ministro, atq; adeò primus articulus, Vtrū sit tantū sacerdos. Ad quod D. Tho. hac cōclusione respōdet: Propriū est sacerdotum cōficere hoc sacramentū. Probatur primò authoritate Isidori dist. 25. can. Perlectis. Vbi ait. Ad presbyterū pertinet sacramentū corporis & sanguinis Dñi in altario Dei cōficere. Mox confirmatur ratione. Sacramentū hoc, vt in superioribus explicatū est, tantæ est dignitatis, vt nō nisi in persona Christi conficiatur: nemo autē in persona alterius agere quicquā potest, nisi per potestatē ab ipso sibi collatā: igitur sicut per sacramentū baptismi baptizatis potestas cōceditur sumendi hoc & reliqua sacramenta, ita solis sacerdotibus cum ordinātur cōfertur potestas hoc sacramentū cōsecrādi in persona Christi. Solis enim illis, quos Christus sacerdotes ordinauit, munus hoc iniunxit dicens, Hoc facite in meā cōmemorationē. ¶Cōclusio huius articuli quāuis nonsit expressa in euāgelio, tū sanctorū interpretationibus, & orthodoxis sacrosanctę matris ecclesiæ decretis satis est cōstabilita, vt in can. Isidori citato de sum. tri. & fide cath. c. Firmiter. Et in cōcilio Florentino, quibus habetur solis presbyteris facultatē inesse cōsecrandi: ita vt si quis extra ordinem sacerdotalem hoc sacramentū cōsecrare tentaret, nullum esset sacramentū. Quare ecclesia solenniter canit. Cuius officiū cōmitti voluit solis presbyteris, quibus sic cōgruit, vt sumant, & dent cæteris. At verò quia nulla est veritas, quā nō Satanas per suos satellites oppugnare cōtenderit, nō defuerunt hæretici, qui oēs dignitates ecclesię cōfuse permiscentes cōtenderūt, nullos esse sacerdotes à reliquo vulgo distinctos, sed vniuersos Christianos promiscuè esse sacerdotes. Hāc hæresim coluit Vvitcleff, cōtra quem de hac re disputauit Thomas Vvaldensis tomo. 2. de sacram. c. 7. & 28. vbi quandā inducit Firmiani epistolā ad Cyprianū, qua de præstigiatrice puella refert, quæ se sacerdotissam faciens eucharistiā cōsecrabat. Eandēq; postmodū hæresim Lutherus hęres Mvitcleff, cohæres autē Antichristi in libro illo pestilenti de abrogāda missa priuata, suis Germanis persuasit. Et peculiariter de hoc sacramento dixit, q̄ vnusquisq; paterfamilias posset domi suæ panē & vinū cōsecrare, & corpus & sanguinē suę exhibere familiæ. Itaq; omnes, cuiuscūq; ætatis & sexus, etiā mulieres dixit esse sacerdotes. Ex qua quidem hæresi tota illius nationis pernicies oborta est. Cōtra quem Iodocus Clichtoueus. 2. lib. de officio missæ. per septem prima capitula nō infeliciter disputauit. Fuit enim ingenium illius bestię populares animos demulcere, & cōtra sedem apostolicā, & sacrosancta sacramenta cōcitare, quod sic perficere arbitratus est, si omnes ordines ecclesiæ demoliretur, & persuaderet oēs esse Christianos æquales: neq; sacerdotes laicis præcellere, neq; agricolis episcopos, neq; Papā bubulco. ¶Vnitur si autem rerū ordines & hierarchiæ aduersus hinc iniquissimam æqualitatem proclamāt: nam & rerum natura ex partibus constat pulcherrimo ordine distinctis, in qua cæli præmi nent, elementaque subsunt, quibus omnibus terra subditur à quibus suā suscipiat virtutem. Et

Conclusio.

Expositio catholica.

Vvitcleff & Lutherus.

Vaiusmodi hierarchiæ exclamat contra Lutherū.

Et supracælestes spiritus in suas sunt hierarchias distincti, quorum inferioribus superiores præsident, & diuina dispēsant. Atq; ideò in star D. Diony. apostolorū discipulis ecclesiasticam hierarchiam diuino munere institutā docet, in qua sub pōtificibus sacerdotes, sub illisq; alios ministros diuinitus institutos ostendit. Cui & Ignatius ei coætaneus, & Ioannis Euāgelistę discipulus, crebrio in suis epistolis, & potissimum in prima ad Trallianos episcopos, presbyteros & diaconos secundū traditionem magistri sui ex ordine recenset. In lege veteri solā Leui tribum sacrorū ministeriō dedicatam legimus, cuius sacerdos, vt digne sacerdotio fungeretur, sanctis vestibus diuina institutione decoratus est, sacrosanctoq; oleo vnctus, vt Exod. 28. & 29. est videre. Cui soli inter alios sacerdotes, vt ad Hebræ. 9. ait Apostolo, licebat semel in anno introire in sancta, vbi Christi sacerdotiū designabatur. Quin verò & ciuilis respublica nunquā sine pontificibus & sacerdotibus legitur. Vt apud Liuiū de Numa Pompilio, Et Gene. 47. de sacerdotibus Ægyptū memoriæ proditū est. Quis ergo nō videat q̄ sit absurda impietas, ecclesiam, vbi diuina superq; naturalia sacramenta tractātur, illo ministeriorum ordine & decore priuare, quo reliqua Dei opificia coruscāt? ¶In nouo autem testamento plura sunt huiusce rei testimonia, q̄ vt præsens locus capere posset. Elegit enim Christus Matth. 16. Petrum, cui prę cæteris claues regni cęlorū cōmisit: quod munus censeri non potest cunctis Christianis cōmissum: nā peculiariter illi dictū est. Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiam meā. Cui & alios vndecim associauit apostolos. Ac subinde, vt Lucæ. 10. legitur, alios septuaginta duos discipulos. Vnde vt. d. 21. can. In nouo. habetur, episcopi apostolis successerunt, & reliquis discipulis sacerdotes. Neq; Christus dixisset. Quis putas est fidelis seruus & prudens quem cōstituit dominus super familiā suam, Lucæ. 12. nisi alij alijs essent præfecti. Vnde Paul. 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores ministeriorū Dei. Et ad Ro. 12. Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra nō eundem actum habent: ita multi vnū corpus sumus in Christo. Ac subinde. 1. Cor. 12. Si dixerit pes: quia non sum manus, non ideo nō est de corpore. Lutherus autē cum cæcus esset, omnes voluit esse oculos, vt corpus ecclesiæ monstrum esset. Cum secundùm eundem Apostolū ad Ephes. 4. Alios Christus dederit apostolos, alios euangelistas, alios doctores & alios pastores. Et. 1. ad Timot. 3. & 5. & ad Titū. 1. admonet nō omnes & sine delectu creādos esse episcopos, quorū qualitates describit. Et c. 4. Noli, inquit, negligere gratiā, quæ in te est per manuū impositionē presbyterij. Et Titum admonet per omnes ciuitates creare presbyteros. Quos & apostoli per singulas ecclesias cōstituebāt, vt Actuū. 14. legitur. Sed Lutherani presbyteros appellant seniores. ¶At quia diximus ex istā hæresi totam perniciem Germanorū esse abortā, rationem subiungā. Qui enim sacerdotibus peculiarem potestatē sacramentorū à Christo cōcessam inficiatur, negare subinde debent eadem sacramenta vllum habere supranaturalē effectum. Est enim Lutheranis in more, vt ciuilis respublica creet suos presbyteros, cū quibus aliquādo ego cōgressus postūlabā ex eis, Vtrum ciuilis respublica potestatem habeat aliquā supranaturalem ad cōferendā Christi munera. Quod quidem affirmare nō poterant. Rursus quærebā, vtrum cōsecratio sacramēti sit effectus supranaturalis. Et quidē discipuli Lutheri, qui tenēt verū corpus existere in sacramēto, negare ne quiuerunt. Inferebam, ergo neq; præfectus vrbis neq; vllus è senatu cōsecrare potest: quomodo ergo hanc valeat facultatem alicui ciuium cōferre? Oecolampadius verò, qui veritatē corporis & sanguinis in sacramento non agnoscit, & Lutherani, qui nihil gratiæ sacramenta cōferre docent, nihil mirū si nec sacerdotis, nec episcopi dignitatem admittant. Sacramenta enim & sacerdotes mutua se cōsequentia inferūt. Et munera sacerdotū, quæ apud istos hæreticos sunt prædicare, & baptizare, & cœnā Dñi in mero pane & vino celebrant, quicunq; cerdonū & sartorū exercere potest. Qui autem fatetur potestatē, quā Christus habuit diuinam dimittendi peccata, in ecclesia reliquisse, & functionem sui corporis & sanguinis cōsecrandi, atq; alios Chrismatum effectus conferendi, necesse habet dicere, quibusdam eiusmodi functiones peculiariter cōmisisse, quos aliquo sacramēto ad id muneris initiatos esse voluit. Id quod planè Ioan. 20. declarauit dicens. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Accipite Spiritū sanctum: quorum remiseritis peccata, remissa erunt, &c. super quem locum Chrysostomus lib. 3. dialogorū cap. 4. & 2. lib. de sacerdotio, ait, sacerdotibus collatam esse in terra potestatem, quam neque angelis neq; archangelis Deus vnquam dedit: ipsam enim cōtingit animam, transit cælos, vt sententiam eorum in terra, Deus confirmet in cælis.

Germanorū pernicies.

¶Argu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Arguantur autem Lutherani cum suo Vvitclef ex illo 1. Petr. 2. Vos autẽ genus electũ, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Et Apocalypsis. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes. quæ quidem loca de vniuersis Christianis intelliguntur. Ad quę nos quidem distinguentes respondemus: quòd sicut sacrificium vno modo accipitur generaliter pro quacunq; hostia, quæ Deo offertur, & secundo modo specialiter pro sacramentorum administratione, & potissimùm pro sacrificio altaris, quod est munus publicum, quod in persona totius ecclesiæ fit: sic & sacerdos vno modo generaliter dicitur omnis Christianus, qui corpus & animam suã coram Deo virtutum officijs sacrificat. Hanc enim potestatem Christus suæ etiam familiæ tradidit, dum in cruce se obtulit Deo pro nobis, filios nos Dei adoptiuos constituens: cui omnia nostra merita & sacrificia nitũtur. Sed & altero modo peculiariter & per antonomasiam sacerdotes non dicuntur, nisi qui sacra dant, hoc est, qui sacramenta administrant. Suntq; adeò mediatores inter Deũ & populum, vt & Dei munera populo administrent, & vicissim pro populo apud Deum preces fundant, & sacrificia offerant. ¶ Vnde secundum argumentum S. Thomæ in præsentiarũ est. Sacerdos hoc sacramẽtum conficit in persona Christi, sed laicus sanctus est vnitus Christo per charitatem: ergo videtur posse ipsum conficere: ait enim super Matth. autor imperfecti, q̃ omnis sanctus est sacerdos. Ad quod respõdet, quòd licèt omnis iustus sit Christo per fidem & charitatem vnitus, nõ tamen per sacramentalem potestatem, & ideo licèt non sit sic sacerdos, vt possit sacramenta conficere, habet tamen spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias, de quibus dicitur in psalmo. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Et ad Roma. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, Deo placentem, &c. Vnde Petrus apostolus loco citato ante illa verba, Genus electum, regale sacerdotium, præmittit quemadmodum Christiani esse debeant sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christũ. At quia Lutherani alia sacrificia nõ admittunt quàm virtutum opera, fit vt sacerdotium ecclesiasticum repudient. ¶ Primò autem loco arguit S. Thomas sic. Sacramentum hoc consecratur virtute verborum, quæ sunt forma sacramenti, sed illa nõ sunt minoris virtutis à laico prolata quàm à sacerdote: ergo & laicus consecrare potest. Respondetur, virtutem non solùm esse in verbis, verùm in omni sacramentali instrumento, veluti in ablutione baptismi. Quare virtus conficiendi sacramentum est etiam in sacerdote per potestatem ei in sua ordinatione traditam, dicẽte episcopo, Accipe potestatẽ offerendi in ecclesia sacrificium tam pro viuis quàm pro mortuis. Nam & seculares artifices pluribus instrumentis vtuntur. ¶ Tertiò arguitur. Sicuti baptismus, ita & hoc sacramentum in salutem hominum in gumentum. stitutum est: sed laicus baptizare potest: ergo & consecrare. Negatur consequẽtia: quia hoc sacramentum nõ est tantæ necessitatis quàm illud. ¶ Quartò arguitur. Hoc sacramentum Quartũ argumentum. perficitur in consecratione materiæ: sed alias materias, vt chrisma, & oleum sanctum, & tẽpla, & altaria, quæ non sunt tantæ dignitatis quàm hoc sacramentum, solus episcopus consecrare potest: ergo non est proprium sacerdotis eucharistiam conficere. Negatur consequentia: nam episcopus non solùm accipit potestatem super corpus Christi verum, sed super mysticum: nempe, super ecclesiam, quam in persona Christi gubernat: & ideo illa, quæ non pertinẽt ad dispositionem corporis mystici, non reseruantur episcopo: quale munus est sacramentum consecrare. Episcopo verò tanquam principi totius ecclesiastici ordinis propriè incumbit tum sacerdotes ordinare, tũ subinde & omnia præparare, cõsecrare, & benedicere quę ad sacramenta, per sacerdotes cõficienda, idonea sunt, vt templa, altaria, chrisma, oleum, &c.

Secundũ argumentum.

Primum argumentum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm plures sacerdotes possint vnã simul eandemq; hostiam consecrare.

PRopter ritum quarundam ecclesiarum, vbi sacerdotes dum ordinantur, simul consecrant, quæritur, vtrùm plures simul possint eãdem consecrare hostiam. Et respondet Sanct. Thom. affirmatiuè, quòd plures possunt vnum sacramentum perficere, vt fit in ordinatione sacerdotum. Probatur, quia sacerdos dum ordinatur, constituitur in eorum gradu, qui à Domino in cœna potestatem consecrandi acceperunt. Quare non est inepta quarundam ecclesiarum consuetudo. quæ habet, q̃ sicut apostoli Christo cœnante simul cœnarunt: ita qui ordinantur cum episcopo celebrante concelebrent. Neq; inde subsequitur, tur, vt sacramentum iteretur; quoniã, vt ait Innocen. lib. 4. de mysterio missæ. c. 25. omnium intentiones debent referri ad idem instans.

Conclusio.

¶ Sententia hæc S. Thomæ, quia nõ est asserta euangelica, neque vniuersalis ecclesiæ, sed quarundam, vt ipse fatetur, non caret scrupulo: quare licet de illa disputare. Innocentius enim, quem hic sequitur, non tanquam Papa eam decreuit, sed tanquam doctor approbauit. Durandus ergo dist. præsenti quæst. 3. nõ est veritus eam refutare. Ad cuius intellectum adnotandum est, trifariàm posse plures sacerdotes ad cõsecrationem vnius hostiæ concurrere. Vno modo, si vnusquisque intenderet suam partem consecrare: & quidem si nullus signaret quam partem consecrat, sed in confuso quisq; intenderet cõsecrare vnam partem, tum consecratio nulla esset; quia pronomen, hoc, debet singularem demõstrare materiam. Sed si aliquo penicillo partes delinearentur, vnusquisq; posset cõsecrare suam: imò quantumuis malè faceret & peccaret, posset vnus consecrare vnam partem, alijs manentibus nõ cõsecratis. Cõcurrunt enim illic omnia quę sunt de essentia sacramenti. Et quantitas tunc specierum consecratarum continuatur cum quãtitate residui panis. Tametsi ingenuè fatear difficillimè posse partem consecratam à non consecrata discerni: & ideo est peccatum mortale id facere. Secundo modo possent duo intentionem habere consecrandi eandem totam hostiam complexim, vt scilicet, nemo per se absolute consecrare intenderet nisi simul cum altero; ita vt esset vtraque intentio conditionalis ab altera pendens, & hanc in materia baptismi dist. in. 4. art. 4. diximus esse sacrilegam: nam intentio debet esse absoluta sicut forma, atque adeo non sufficeret ad conficiendum sacramentum. Tertiò possunt concurrere quasi habentes suam quisque intentionem totalem per se consecrandi. Et isto modo neq; Durandus dubitat, neque vllus dubitare potest, quin si omnes eodem adæquato tempore formam simul proferant super eadem hostia singuli consecrent: quia singulorum intentio fertur super legitimã materiam. Si tamen vnus alios præueniat, ille solus consecrat, & subsequentes nihil faciunt: quia reperiunt consecratam materiã. ¶ Hinc ergo Durandus infert, consuetudinem, vt plures dum ordinantur simul cõsecrent cum episcopo esse periculosam, ac per inde abolendam potiùs quàm seruandam. Et quòd Innocentius ait eandem cõsuetudinem in capella pontificis obseruari, vt cardinales presbyteri cum ipso simul consecrent, negat

tunc tempore suo seruari: nam licèt forsan tempore Innocentij seruaretur, propter periculum iam tunc abrogata erat. Fuit enim ipse magister sacri palatij, qui oculate id nouerat. Neque vero, inquit, exemplum Innocentij & Sanct. Thomæ de apostolis cum Christo cœnantibus ad rem attinet: quoniam Apostoli non simul cum Christo consecrarũt, sed cõsecratum ab ipso sacramentum sumpserunt. Quare mos ille, inquit, deberet obseruari, vt qui ordinãtur simul cum episcopo canonem legant, verba verò consecrationis silenter prętereant. Et ratio eius est: quia vix fieri potest vt simul verba cõcurrant, ob idq; si quis priùs quàm episcopus prolationem perficiat, ille duntaxat cõsecrat, & postea neq; episcopus, neq; alij consecrant. Neq; valet, inquit, dicere omniũ intentionem ad illud instãs referri, quo episcopus cõsecrat: quia intentio facere non potest, vt verba antea, vel postea q̃ proferantur effectum habeãt. Alioqui posset quis proferre nunc verba cum intentione consecrandi post horam. Paladanus vero præsenti dist. quæst. 4. licet prius vacillet, tamẽ opinionem tandem S. Thomæ, & Innocentij sustinet. Caietanus autem in præsentiarum videtur multò propensiùs in opinionẽ Durãdi inclinare.

Caieta.

¶ Et fateor profecto consuetudinem hanc, vt dum multitudo sacerdotũ ordinatur, omnes intendãt consecrare, non esse tam tutam, secùs dum episcopus ordinatur, vt bene ait Caietanus: nam tunc ordinans & ordinatus sunt tantùm duo, vel forsan tres si duo ordinantur, super eodem altari se mutuò expectãtes: quo circa nullum est periculum quin simul concurrant. At vero vbi tanta est sacerdotum turba, vix possunt episcopum audire. Quapropter nõ difficile in præsentiarũ cum Caietano crediderim in primitiua ecclesia nõ fuisse in more, vt noui sacerdotes cõsecrare intenderent, sed forsan recitabant canonem cũ verbis cõsecrationis, sed tamen absq; intentione consecrandi. Vnde in vetusto pontificali Romano de nouiter ordinatis presbyteris sic legitur. Dicant omnia quæ sunt in missali sicut si celebrarent. Vnde & mos modò durat, vt hostia non adoretur quousq; episcopus cõsecrauerit. Sed pontificale nouum à tempore Innocẽtij octaui paulò ante annum Domini milleſimum quingenteſimum est, vbi legitur. Curet pontifex vt morosè & alte canonem dicat. Et subditur, quod eodem momento debent ab ordinatis verba consecrationis dici, quo dicuntur ab episcopo. Et fortasse, vt ait Caietanus, appositũ illud fuit ad tuẽdam opinionem

Sententia autoris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sententia autoris.

nionem Innocen.3. ¶ At verò quoniã in quibusdam ecclesijs moris est, vt omnes dicant verba cum intentione consecrandi, non auderem huic mori & opinioni refragari quousq; ecclesia aliud cẽseret. Quapropter opinio Caietani, q̃ noui sacerdotes proferant formam, nullam habendo intentionem determinatam consecrandi, aut non consecrandi, sed intendendo apud se facere quod debent, tuta quidem est, tamen non est consona ritui, qui obseruatur, & ab ipso episcopo ordinante iubetur. Debent ergo dicere, quàm maximè possunt simul cum episcopo, & omnes qui codẽ instanti verba perficiunt, licèt non eodem momento incœperint, citra dubium verè consecrant. Si verò aliquis ante prolationem formę absoluat q̃ episcopus, vel postea, tunc est dubium vtrum omnes consecrent. Et D. Thom. cum Innocent. videtur partem affirmatiuam sentire, eò q̃ omnium, inquit, intentiones referrentur ad idem instans: videlicet, quo epi-

Argum. autoris.

scopus consecrat. ¶ Sed profectò fateor hoc me non satis intelligere: nam vel intelligunt illam relationem ad idẽ instans referri ex intentione ecclesiæ, vel ex intentione sacerdotum illo solo instanti consecrare proponentium. Primum quidem aliquando dicere solebam, sed nunc non audeo: quia cùm non sit hoc decretum vniuersalis ecclesiæ tanquam necessariò obseruandum, sed sola opinio Innocentij & consuetudo particularium ecclesiarum, nõ apparet tutum dicere ex intentione ecclesiæ referri ad aliud instans, q̃ ad illud, quo forma profertur: siquidem tũc virtute significationis suum sortitur effectum. Secundo quia si hoc esset verum, non tam anxiè iuberetur in pontificali, vt eodem momento ordinati cum episcopo proferrent verba: nã cùm sic iubeatur, signum est q̃ nullus consecrat nisi quãdo verba profert. Si autem dixeris intentiones referri ad illud instans: quia sacerdotes eas ad illud momentum debent referre, tunc est argumentum, q̃ in pontificali hoc nõ admonetur, neq; episcopi ordinantes talem faciunt monitionem. Imò forsan non esset talis intentio legitima, quoniam verba ex sua significatione habent, vt primum instans nõ esse prolationis, sit primum esse corporis in sacramẽto. Quare sacerdos intentionem debet illi momento admetiri. Placebat etiam mihi aliquando dicere non requiri tam iustum & adæquatum concursum omnium formarũ pro eodem instanti, sed quòd dummodò nõ esset longa mora, licet vna prolatio paululò post aliam proferretur, virtute omnium fieret consecratio. Modò autem aliud mihi videor sentire: nam licèt in baptismo vbi concurrit materia & forma, nõ exigatur tam adæquatus concursus vnius cũ altera, vt suo loco diximus, hîc tamen vbi ad consecrationem non requiritur vsus materiæ, sed sola forma super materiam prolata, appa ret necessaria consequentia, q̃ sicut dum quis solus consecrat, instans terminatiuum prolationis formæ est initiatiuũ corporis in sacramento, ita omnino fiat, dum plures simul cõsecrant. ¶ Cogi ergo mihi in hanc sententiam videor, (nescio an leuiter) q̃ si non omnes adæquatè absoluant prolationem, ille solus qui primò absoluit (siue sit episcopus, siue alius) consecrat: aliorum verò, qui subsequuntur, nemo. Attamen nõ ideo mos iste censendus est omnino absurdus: quia cùm certum sit eorũ quempiã consecrare, nullũ immuinet idololatriæ periculum. Et cùm in consecratione nulla sit characteris impressio, vt in baptismo, nullum est sacrilegium super hostiam consecratam formã iterare, quando vnusquisq; putat se consecrare, præsertim ecclesiã id permitente. ¶ Ex quo fit salubetrimũ esse cõsilium dum nõ omnes possunt pũctim & syllabatim cum põtifice proferre formam, vt potiùs studeant paulò morosiùs proferre q̃ festinatiùs: nã si aliquis priùs consecraturus est, maximè decet, vt ille sit episcopus. Quare antequã ille consecret non solet sacramentum adorari, & illo perficiente formam, statim adoratur.

Resolutio quæstionis.

Arg. 3. Tho.

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Plures non possunt simul eundem baptizare: sed non minor est vis sacerdotis consecrantis, q̃ hominis baptizantis: ergo nec plures simul possunt eandem hostiam consecrare. Videtur S. Thomas concedere totum antecedens, & negare consequentiam: eo q̃ Christus, inquit, non legitur simul baptizasse cum apostolis quãdo instituit baptismum, sicut simul cũ illis cœnauit quãdo instituit eucharistiam. Quòd autem negat plures simul posse vnum baptizare, intelligit de iure: quia peccarent si id facerent: nihilominus si id attẽtarent, baptismus teneret eo modo quo supra. q. 67. artic. 6. ipse concessit. Ratio verò discriminis baptismi & eucharistiæ non est nisi congruentia quædã.

Confirmat.

¶ Secundò arguitur. Quod potest fieri per vnum, superflue fit per multos: in sacramento autem nihil esse debet superfluum. Respondetur, q̃ cùm sacerdos non operetur virtute propria, sed Christi, in quo multi vnũ sunt, simul possunt plures iure consecrare, tempore & ordine ab ecclesia constituto. Nam si pro libito alio tempore id attentarent, sacrilegi essent, & mortaliter peccarent. ¶ Tertiò. Hoc sacramentum est vnitatis, vt Augustinus ait super Ioãnem: cui quidem vnitati pluralitas repugnat. Respondetur, quòd est sacramentum vnitatis in ordine ad suscipientes, qui per ipsum profitentur esse vnum corpus mysticum.

Tertia conclusio.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm dispensatio huius sacramenti pertineat solùm ad sacerdotem.

QVoniã dispensatio sacramenti res est à consecratione distincta, meritò quæritur, vtrùm ipsa solis etiam sacerdotibus incumbat. Et respondet sanct. Tho. tribus conclusionibus. Prima. Ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi. Probatur primò autoritate cõcilij Remensis can. Peruenit. de consecra. dist. 2. vbi sic legitur, Peruenit ad notitiã nostrã, quòd quidam presbyteri laico aut fœminæ corpus domini tradunt ad deferendum infirmis, quod horribile & detestabile synodus cẽset. Et ideo interdicit ne talis temeraria præsumptio vlterius fiat, sed omnino presbyter infirmum per semetipsum cõmunicet. Et subiungit D. Tho. rationem trinam. Primò, quia cum sacerdos in persona Christi consecret, ipsum imitari debet, qui corpus suum consecrauit, & suis manibus discipulis tradidit: quare sacerdoti, cui conuenit consecrare, conuenit & sacramentum dispensare. Secundò quia sacerdos constituitur medius inter Deum & populum: vnde sicut ei cõuenit populi munera Deo offerre: ita & Dei dona populo tradere. Tertiò, quia in reuerentiam huius sacramenti à nulla re contingitur nisi consecratą: vnde sicut corporale & calix: ita & sacerdotis manus ad tangendum sacrametum consecrantur. Quapropter nulli alij tangere licet, nisi in necessitate, vt putà si in terra iaceret, aut in aliquo alio casu necessario. ¶ Secunda conclusio subnectitur in solutione primi. Diacono conuenit dispensare sanguinem. Intellige ex officio. Probatur, quoniam adeò est propinquus sacerdotali ordini, vt aliquid de eius officio participet, atq; adeò posit sanguinem dispẽsare. Et cõfirmatur ex historia Laurentij diaconi suprà citata, qui dixit Sixto. Experire, vtrùm idoneum ministrũ elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. ¶ Tertia conclusio ibidem subiuncta. Diaconus nequit corpus administrare nisi in necessitate iubẽte episcopo, vel presbytero. Quòd si arguas, tantã esse dignitatem in calice quãtam in corpore: ex quo inferri videtur, vt quod quis potest in sanguinem, possit in corpus. Negatur consequentia propter duo discrimina. Primum, quia sanguis continetur in calice, atq; adeò nõ est opus, vt à dispensante tangatur sicut corpus. Secũdò, quia sanguis effusus designat redemptionem Christi ad populum deriuatam: quare vino admiscetur aqua, populum significans: diaconus autẽ est medius inter sacerdotem & populum, & ideo illi ex officio magis incumbit dispensare sanguinem q̃ corpus. ¶ Circa primam conclusionem vnum est paruum dubium, vtrùm iure diuino competat soli sacerdoti sicut consecrare, ita dispensare corpus: nam de iure pontificio non dubitatur, vt patet cap. citato. Peruenit. & cap. Omnis vtriusq; sexus. de pœniten. & remis. Respondetur id ex iure diuino colligi. Primùm, quia prædictum cap. Peruenit. nũ quàm tam acriter prohiberet laicis, tanquam horribile & execrabile, nisi respectu iuris diuini dedecere censeret. Accedit, quòd reliqua sacramenta, quæ necessariũ requirunt ministrũ, (quod ad excipiendum matrimoniũ dixerim) cuncta competũt iure diuino sacerdotibus ex officio, iuxta verbum Pauli. 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo sicut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. nisi q̃ baptismus propter eius necessitatem laicis permittitur. Quòd si arguas, vt arguit secundo loco S. Tho. Hoc sacramentum perficitur in cõsecratione materiæ, nõ tamen in vsu, ad quem pertinet dispensatio: ergo sacerdotes in consecratione suo ministerio satis perfunguntur, atq; adeò administratio poterit alijs competere. Negatur cõsequentia: imò propter causas iam dictas non solùm consecrare, sed & dispensare ad eorum officium attinet. At verò non est tam arctum ius vt soli sacerdotes sacramentũ administrent, quàm vt soli consecrent: nam cõsecrare neque ex dispensatione alij possent sicut administrare. ¶ Vtrùm verò omnes sacerdotes id habeant de iure diuino, alia res est. Arguit enim D. Thom. tertio loco, quòd solis episcopis hoc conueniat. Ait quippe Dionysius lib. de eccles. hiast. Hierar. quòd hoc sacramentum habet perfectiuam virtutem sicut chrisma: signare autem chrismate baptizatos non pertinet ad sacerdotes, sed ad episcopos, ergo neq; eosdem baptizatos per sacramenti administrationem perficere. Respondetur, q̃ per sumptionẽ eucharistiæ perficitur homo secundum se in ordine ad Christum, cuius sit membrum, quod potest sacerdos quatenus aliquam

Expositio articuli.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquam perfectiuam dispensationem episcopi participat: nempe sacerdotalem, sicuti diaconus, quia aliquo modo participat cum sacerdote, potest ministrare sanguinẽ. Per Chrisma autem confirmationis perficitur homo in ordine ad alios: nempe, ad propugnandã fidem aduersus hostes: & ideo sic perficere in cũbit episcopo, tanq̃ principi Christianę militiæ. ¶ Sed arguitur præterea. Nullus sacerdotum potest administrare sacramẽta, nisi parœcius suis parœcianis, vt patet in dicto cap. allegato, Omnis vtriusq; sexus. & in concilio Carthaginẽsi. 1. ca. 7. & in clemen. Dudum. de sepulturis. ergo non omnibus sacerdotibus id competit. Respondetur, in presentiarum hoc tantum constitui, q̃ solis sacerdotibus ex officio incumbat, sicut consecrare, ita & administrare. At quoniam sacramentorũ administratio actus iuridicus est, requiritur amplius vt administrans iurisdictionem habeat in eos, quibus administrat, vel iure communi, vel ex priuilegio, vt possit illos absoluere, & absolutis eucharistiam dare. Quare in paschate soli parœcij possunt suis subditis eucharistiam administrare. Reliquo verò tempore omnes religiosi id possunt, sicut confessiones audire, vt patet ca. Religiosi. de priuilegijs. Hæc autem disputatio non est presentis loci, sed ad materiam clauium spectat dist. 20. ¶ Appendit autem D. Thom. eidem primæ cõclusioni vnũ verbum: videlicet, q̃ in necessitate potest laicus sacramentum de terra leuare. Vbi adnotandum est, illud, quod dixerat, sacramentum hoc non debere tangi nisi à re consecrata, nõ esse intelligendum, nisi dum sacramentum perficitur, & ideo consecratur calix, & linteola, imò altare & vestes, & templum, sed ad cõseruandum sacramentum non est necesse, vt pyxis consecretur. Et eadem ratione potest laicus manu tãgere corpus in necessitate. Quare licèt tunc esset in peccato, credo non peccaret, si reuerenter in absentia sacerdotis tangeret. Secus si osculo infirmus adoraret dum recipere non potest: esset enim tũc peccatum, & nescio an mortale, licèt non eiusdẽ generis, ac si illud in peccato susciperet: nam cum per adorationem non conferatur gratia, vt diximus, nõ opponitur tunc obex, sicut per sumptionem. ¶ Contra hoc autem assertum arguitur. Oza, qui vt legitur. 2. reg. 6. eo q̃ manibus contingere ausus est arcam testamenti, dum ruinam minaretur, morte mulctatus est, licet causa pietatis id fecerit: maioris autem sanctitatis est sacramentum: ergo nullo casu licet laico illud tangere. Sunt qui respondeant ob id illũ pœnas dedisse, q̃ illa nocte rei vxoriæ operam dederat. Attamẽ hoc, postquàm historia id non refert, sine authoritate asserit. Et licèt talis coniux modò tãgeret sacramentũ nõ peccaret. Alij ex Iudęis, vt Nicolaus illic refert, aiunt non fuisse punitum, nisi quia concilium dederat, vt plaustro arca reportaretur, quæ humeris Leuitarum vehẽda erat. Et ideo vbi periculum apparuit, supplicio plexus fuit. Veruntamen si historiam attendamus, non apparet mortuus, nisi quia manibus tetigit. ¶ Et ideo fortasse legitima responsio est, q̃ Deus tam exactè volebat populum illũ mandata cæremonialia obseruare, vt nullam illis permitteret interpretandi licentiam: tum quia figura erant Christi: tùm ne pasim & temerè omnia interpretarent. Et ideo quia obstrictè iusserat, vt sola Leuitica tribus arcam contigeret, nulla necessitas alijs facultatem tangendi faciebat, ob idq; fuit ille temeritatis condẽnatus. Cũ autẽ lex euangelica nõ sit iam seruorum, sed filiorum, nullũ argumentũ ex illijs cęremonijs ad rem euangelicam ducendum est. ¶ Contra secundam conclusionem arguitur. Iam modò nullibi mos est, vt diaconus sanguinem ministret, neque in eorum ordinatione illa exprimitur facultas: ergo non videntur tale officium habere iniunctum. Respondetur, illud in primitiua ecclesia, dum populo administrabat sanguis, fuisse solitum, vt cùm sacerdos non posset toti multitudini corpus & sanguinem porrigere, diaconus post ipsum, sicut nunc dat lotionẽ, tunc ministraret sanguinem. Neq; illã facultatem necessum erat in eorum ordinatione exprimere. Eo em̃ ipso quòd diaconus, vt habetur. d. 23. can. Diaconus. tanquam proprius sacerdotis minister ordinatur: habet calicem cum hostia ei ministrare, ipsumq; consecratũ calicem dũ opus est, propinare populo. Iam verò vsus ille cessauit in populo: durat tamen in capella pontificis, vt Durandus præsentè dist. q. 4. refert, videlicet, quòd dum ipse solenniter celebrat post sumptionem corporis sessum vadit, & tunc diaconus consecratum calicem ei adfert, & porrigit. ¶ Contra tertiã de mũ cõclusionem arguitur. Si presbyter in necessitate, quia iacet ægrotans, posset per diaconum hostiam cõsecratam ad infirmũ mittere: sequeretur primò quòd si sacerdos abesset, absque eius iussu posset diaconus idẽ munus exequi: si eadem necessitas id expostularet. Ac subinde sequeretur secundò, quòd etiã dum præsens sacerdos vel ex negligentia, vel ex nequitia nollet sacramentum deferre, posset

Aliud dubium.

Vtrùm laicus tangere possit hostiã

Argumentũ de Oza.

Authoris responsio.

De secunda conclusione

Cõtra tertã cõclusionẽ.

set tunc idem diaconus etiam reclamante & reluctante sacerdote eodem munere fungi. Imò verò sequitur tertiò, vt subdiaconus, quinuerò & laicus posset id facere, quandoquidem necessitas non habet legem, præsertim si iniquus sacerdos nollet infirmi confessionem audire, quia tunc accidere posset, vt per sanctam communionem ex attrito fieret contritus. ¶ Primum illatum conceditur, cum Sanct. Thoma in. 4. di. præsenti. quæst. 1. ar. 3. quæstiuncula. 2. vbi ait, quòd in absentia presbyteri necessitas ipsa interpres esset eius voluntatis, quòd ratum haberet, vt diaconus eius vices impleret. Ad secundum respondetur, nefas esse diacono cum presbytero litigare, sed si negligens est, salutare est ipsum admonere. At vero tanta esse posset iniquitas sacerdotis nolentis misero infirmo in extremis succurrere, vt posset tunc diaconus suum munus præstare. Durandus loco citato commemorat se vidisse Romæ, dum Papa cardinalibus sacram cõmunionem exhiberet, diaconum cardinalem eãdem administrare capellanis sacerdotibus. Quem quidem mo rem approbare metuit. Sed tamen non est cur Papa annuente, reprobetur. ¶ Tertium autem illatũ nullatenus admitterem: videlicet, vt subdiacono administratio sacramenti huius vllo casu committeretur. Primùm, quia nunquam est auditum. Secundò, quia vt nomen eius sonat, nõ est minister sacerdotis, sed diaconi, cui tradit materiam consecrandam, vt diaconus ipse tradat sacerdoti, ratio admonet, ne sanguinem possit administrare. De laicis Syluester verbo. Eucharistia. 3. §. 4. allegat cuiusdam opinionem tenentis in extrema necessitate posse laicum sacramentum infirmo deferre. Est tamen intolerabilis opinio. Etenim sacramentũ hoc non est tantæ necessitatis vt baptismus, vt debeat laico committi. Vnde in prædicto cap. Peruenit. tanquàm horribile & detestabile Synodus abominatur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm sacerdos cõsecrans teneatur sumere hoc sacramentum.

QVamuis supra dictum fuerit consecrantem teneri sumere, tamen vt adhuc aliquæ rationes, eadem nunc conclusio affirmatur: scilicet quod sacerdos quotiescunque consecrat, de necessitate sacramentum sub vtraque specie tenetur sumere. Probatur primò autoritate concilij Toletani de consecra. distin. 2. can. Relatum. vbi sic legitur. Modis omnibus tenẽdum est, vt quotiescunque sacrificeans corpus Christi, & sanguinẽ Domini nostri Iesu Christi in altari immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat. Et cõfirmatur ratione, quia eucharistia non solùm sacramẽtum est, sed & sacrificium: quitũq; autem sacrificium offert tenetur eius fieri particeps: quia exterius sacrificium signã est interioris, quo seipsum homo offert Deo vt Augustinus. 10. de ciuitate Dei autor est. vnde per hoc quòd sacrificio participat, ipsum fiendo, ostendit ad se interius pertinere. Secũdò: quia cùm ipse consecrans debeat populo sacramentum dispensare, debet se ostendere eiusdem esse participẽ, quod alijs impertitur, vt ait Dionysius in libr. de eccleiast. hierar. & ideo ipse debet antè sumere. Vnde in allegato cap. subditur. Quale est sacrificiũ cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? Particeps autem nõ fit nisi qui de sacramẽto participat: secundũ illud Apostoli. 1. ad Corint. 10. Nõne qui edũt hostias participes sunt altaris? ¶ Conclusionem hanc quæsti. præcedenti art. 3. contra Lutherum statuimus, tenentẽ quòd cùm Christus non sumpserit suũ corpus, nec sacerdotes debent sumere. Sed est hæreticus in vtroq;. Est autem adnotanda hæc ratio. S. Thomæ: videlicet, quia hoc sacramentum est sacrificium, debet sacerdos ipsum consummare. Ratio nanq; sacramenti in sola cõsecratione consistit, vt dictum est: sed tamen quia ratio sacrificij consistit in repræsentatione passionis Christi, fit vt dum à sacerdote sumitur, tunc quasi Christus immoletur, morsq; eius & sepultura designetur. ¶ Arguit autem Lutherus apud Iodocum. 2. lib. de officio missæ ca. 15. Natura sacrificij est, si sit perfectũ holocaustum, vt totum Deo relinquatur, atque adeò igne concremetur, vt Leuiti. 1. legitur: si autem victima tũc pars deo relinquebatur igne cremata, partem verò sumebat sacerdos, sacerdotes autem, inquit, nostri totum absumunt, & deo nihil relinquunt. Perspice hominis blasphemiam: quasi hoc sacramentum, vt Deo relinqueretur, deberet igne cremari. Illæ enim erant figurarum cæremoniæ: in euãgelica verò veritate id potissimum Deo datur, quod sacerdotes eius nomine consumunt: sic enim sacrificium agni Iudæi sumebant & panes propositionis Deo oblatos. Et sacerdotes ea, quæ priùs erant sacrificia in cibum suũ vertebant, vt Exodi. 12. Num. 23. & Leuitic. 24. legitur. De hac autem sacrificij ratione quæstio.

Exposition articuli.

Lutheri argumenti.

Lutherus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. Argumé. stio proxima arti. 1. latius. ¶ Solutum ergo re
ſtat primum argumentum Sanct. Thom. cur
ſcilicet in alijs conſecrationibus conſecratus nō
vtitur materia conſecrata, vt epiſcopus dum
Chriſma conſecrat, non delinitur: nempe, quia
illa conſecratio non eſt ſacrificium, ſicut con-
2. Argumé. ſecratio euchariſtiæ. ¶ Secundo arguitur. In a-
lijs ſacramentis miniſter non ſibi ipſi ſacramē-
tum præbet; nemo enim ſe ipſum aut baptiza
re poteſt, aut confirmare: ergo neque ſacramē
tum ſumere. Negatur conſequentia: quia reli-
qua ſacramenta perficiuntur in ipſo vſu & ap-
plicatione materiæ, & ideo quia nullus eſſe po-
teſt & agens & patiens, nullus ſe poteſt bapti-
zare, ſicut nullus ſe poteſt conſecrare: in con-
ſecratione namque perficitur ſacramentum,
vſus autem eſt, quid conſequens, & ideo poteſt
ſacerdos ſacramento vti, quod conſecrauit. v
3. Argum. ¶ Tertio arguitur. Contingit quandoque, vt
ſuprà dictum eſt, corpus Chriſti in altari ſub
ſpecie carnis, & ſanguinem ſub ſpecie ſan-
guinis apparere, quæ vt ſuprà diximus, ci-
bo, & potui apta non ſunt: ob hoc enim ſub
ſpecie panis & vini traduntur ne ſint horrori
2s Biſhoc. illud. ſumentibus: ergo tunc ſacerdos ſumere, nō de-
bet. Reſpondetur, eo quod infertur, conceſſo,
iuxta verbum Hieronymi ſuper Leuit. dicen-
tis, De hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti com
municatione niſi abiliter ſit, edere licet: de alia
vero quam Chriſtus in ara crucis obtulit, ſet ū
dum ſe nemini edere licet. Nec propter hoc ſa
cerdos tranſgreſſor efficitur: quia ea quæ mi-
rabiliter ſiunt, legibus non ſubduntur. Conſu-
tendum tamen eſſet tunc ſacerdoti, vt iteratō
corpus & ſanguinem conſecraret & ſumeret.
Atque idem dicendum ſi poſt conſecrationē
deprehenderet venenum ſibi propinatum in
calice. Sed nota verbum, conſulendum, quo in
ſinuatur, non eſſe præceptum vt illo caſu, vt
ait Caietanus, conſecratio iteretur, & ſumptio
nem miraculum abſoluit hominem à præce-
pto, ſed tamen melius eſt vt iteretur. In caſu
autem veneni fortaſſe eſſet neceſſarium. Sed
de hoc iterum q. proxima.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm malus ſacerdos euchariſtiam cō ſecrare poſſit.

POſt ſacerdotes in genere quæri-
tur de illis, qui morum idoneitate
non pollent, vtrum mali: nempe, il
li qui mortali crimine deturpan-
tur, valeant euchariſtiam conficere. Et reſpon- Cōclu.
detur hac concluſione. Sacerdotes, etiam ſi nō
ſint iuſti ſed peccatores, poſſunt euchariſtiam
conſecrare. Probatur primò authoritate Au-
guſtini in lib. de corpore Domini dicentis. In-
tra eccleſiam catholicam in myſterio corpo-
ris & ſanguinis Domini nihil à bono miniſtro
nihil à malo minus perficitur. Sacerdotes quia nō
in merito conſecrantis, ſed in verbo perficitur
creatoris, & virtute ſpiritus ſancti. 1. quæſt. 1.
can. Intra catholicam. & de conſe. diſtinct. 2.
can. vtrum ſub figura. Secundò probatur ra-
tione. Sacerdos conſecrat nō virtute propria,
ſed tanquàm Dei miniſter in eius perſona, ma
gnitas verò non priuat miniſtrum Domini
poteſtate, ſanè qui bonos & malos habet mi-
niſtros & ſeruos. Vnde Matth. 24. poſtquàm
ait Chriſtus: Quis putas eſt fidelis ſeruus &
prudens, &c. ſubdit. Si autem dixerit malus ſer
uus ille in corde ſuo, &c. Et Apoſtolus. 1. Co-
rinth. 4. poſtquàm dixerat; ſic nos exiſtimet
homo, ſicut miniſtros Chriſti, ſubnectit, Nihil
mihi conſcius ſum, ſed neque in hoc iuſtifica-
tus ſum. Eſſe ergo poteſt certum aliquem eſſe
miniſtrum abſque eius probitatis certitudine.
Quòd ſi quis obijciat, hoc Chriſti maieſtati de Obiectio.
rogare, vt iniquis miniſtris vtatur: reſpondetur
id potiùs eius excellentiæ congruere, cuiſcum
vero Deo ſeruiunt non ſolùm bona, ſed etiam
mala, quæ per ipſius prouidentiam in eius glo- Expoſitio
riam ordinantur. ¶ Concluſio hæc nemini eſt ticus.
orthodoxorum ambigua: ſed hæretici ſunt,
qui contrarium docent, vt Viteleff apud
Valdenſem tomo. 2. de ſacrament. cap. 7. qui
ſic arguitur. Si ſpiritus ſanctus cum laico ſan-
ctiſſimo quem inhabitat, non concurrit ad cō
ſecrandum, à fortiori neque cum peſſimo ſa-
cerdote in quo non eſt ſpiritus ſanctus. Eſt au
tem hæretica talis illatio, ſicuti ſi quis ſic colli-
geret. Non concurrit cum optimo Nathanae
le, vt eſſet apoſtolus, ergo neque ad id mune-
ris concurrit cum peſſimo Iuda: poteſtates e-
nim diuinitus collatæ nō in bonum ſingula-
rium perſonarum, ſed in bonum commune
totius eccleſiæ, non ſunt ex moribus miniſtro
rum dependentes: aliàs cum hominum crimi-
na occultiſſima ſint, vix vnquàm eſſe poſſem⁹
certi an publici miniſtri eccleſiæ poteſtatem
habeant, vt iuridica eorum acta & ſacramenta
ſolida ſint & valida. Vnde ſemper in eccleſia
cōfuſio, & turbatio oboriretur: quam eiuſmo-
di perturbatores moliuntur. Atqui ratio pō-
tiſſimum in ſacerdotibus viget: character enī,
vt ſuo loco diximus, non imprimitur ad mo-
dum habitus tanquàm virtus ad bene operan-
dum

dum, ſed eſt mera potentia & indelebilis facul
tas ad operandum, ſiue bene ſiue malè. Et ſecū
dum iſtos nunquàm eſſemus certi vtrùm ve-
rum ſacramentum adoremus, an verò idolola
tremus. De hac aūt re ſatis ſuperq; diximus
diſt. 1. quæſt. 5. arti. 5. & 6. vbi innumeris teſti
monijs Auguſtini & aliorū ſanctorum aduer-
ſus Donatiſtas, quorum plurima diſt. 4. de cō
ſecra. referuntur, ſtabilitam hanc veritatē oſtē
dimus, q̄ mali miniſtri, quantumuis hæretici,
vera adminiſtrant ſacramenta. Vbi & errorē
Armachani repulimus, dicentis per quodcun
que mortale delictum quācunq; publicam pō
teſtatem delinquentis deperire. Quapropter
de eadem re nihil hic amplius.
¶ Primum argumentum. S. Thom. eſt autori
tas Hieronymi ſuper Sophoniam, & refertur.
1. quæſt. 1. can. Sacerdotes. dicentis. Sacerdo-
tes qui euchariſtię ſeruiunt, & ſanguinem Do
mini populis diuidunt, impie agunt in lege
Chriſti, putantes euchariſtiam precantis face-
re verba, non vitam, & neceſſariam eſſe ſolēn
nem orationem, & non ſacerdotis merita de
quibus dicitur, Sacerdos in quacūq; fuerit ma
cula, non accedat offerre oblationes Domino.
Reſpondetur, Hieronymum illic tantùm ad-
monere, quòd indigne accedere ad ſacramen-
tum ſit graue ſcelus contra illos, qui credebāt
ſe digne poſſe euchariſtiam conſecrare eo tā-
tum merito, q̄ ſunt ſacerdotes, quāuis ſint ne-
quam. Haud tamē negat eſſe verū ſacramen-
tum etiam dum in crimine conſecrant.
¶ Secundò arguitur. Damaſcenus lib. 4. c. 14.
ait quod panis & vinum per aduentum ſpiri-
tus ſancti ſupernaturaliter tranſit in corpus &
ſanguinem Domini: Gelaſius autem Papa (vt
habetur. 1. q. 1. can. Sacroſancta) ait. Quomo
do ad Domini myſterij conſecrationem cæle
ſtis ſpiritus vocatus aduenier, ſi ſacerdos qui
eum adeſſe deprecatur, criminoſis plenus actio
nibus comprobetur? Reſpondetur mentem
Damaſceni non eſſe niſi diſſuadere ſacerdoti
ne in peccato ad ſacramentum accedat, vt ex
his eius præcedentibus verbis colligitur. Sacro
ſancta religio, quæ catholicam continet diſci-
plinam, tantam ſibi reuerentiam vendicat, vt
ad eam quilibet niſi pura conſcientia non au-
deat peruenire. Dicens igitur, Quomodo cæ-
leſtis ſpiritus aduenier? ſolùm intelligit quòd
non aduenier merito ſacerdotis, nihilominus
aduenier virtute Chriſti, cuius verba ſacer-
dos profert.
¶ Tertio arguitur. Hoc ſacramētum ſacerdo-
tis benedictione conſecratur: benedictio au-
tem delictoris ſacerdotis non eſt efficax ad cō
ſecrationem ſacramenti, cùm Malachiæ. 2. ſcri
ptum ſit. Maledicam benedictionibus veſtris.
Et Dionyſius in epiſtola ad Demophilum.
Perfectè, inquit, cecidit à ſacerdotali ordine
qui non eſt illuminatus, & audax quidem ni-
mium mihi videtur talis ſacerdos manum ap
ponens, & audet immundas infamias (nō em̄
dicam orationes) ſuper diuina ſymbola Chri-
ſtiformiter enunciare. Adde quòd cùm con-
ſecratio ſceleſti miniſtri ſcelus ſit, & ad pecca-
tum Deus non concurrat, apparet ad talem
conſecrationem nō concurrere. Reſpondetur
quòd ſicut eadem actio inquantum ſit ex pra
ua intentione miniſtri, poteſt eſſe mala, & in
quantum ſit ex bona intentione Domini eſſe
bona, vt dum ſeruus iuſſu probi Domini pra-
ua intentione dat eleemoſynam, ita benedi-
ctio & conſecratio praui ſacerdotis inquantū
indignè ab ipſo fit, eſt peccatū & maledictio-
ne digna, atque adeò ea ratione non concur-
rit ad illam Deus, ſed tamen inquantum pro-
fertur ex perſona Chriſti eſt ſancta & efficax
ad quam ipſe concurrit. Vnde ſignanter dici-
tur, Maledicam benedictionibus veſtris (id
eſt) quaratione veſtræ ſunt.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm miſſa mali ſacerdotis minus va leat: quàm miſſa ſacerdotis boni.

SI iniquus ſacerdos, vt iam modò di
cebamus, ſacrificando peccat, & ni
hilominus verè conſecrat, meritò
quæritur, vtrum eius miſſa tanti ſit
valoris ac ſi dignè conſecraret. Ad quod San.
Thom. diſtinctione præmiſſa tribus conclu-
ſionibus reſpondet. In miſſa nanque duo eſt
conſiderare: ſcilicet, & ſacramentum, quod
eſt principale, & orationes quæ illic pro viuis
& mortuis funduntur. Eſt ergo prima conclu
ſio. Quantum ad ſacramentum non minus va 1. Concl.
let miſſa improbi ſacerdotis, quàm probi: quo
niam vt arti. proximo dicebamus, ab vtroque
idem perficitur ſacramentum. Oratio autem
bifariàm poteſt conſiderari. Vno modo in-
quantum ex deuotione ſacerdotis proficiſci-
tur, & ſic ſubnectitur ſecunda concluſio. Non 2. Concl.
eſt dubium quin miſſa boni ſacerdotis magis
ſit fructuoſa. Probatur, primò authoritate ca
nonis. Ipſi ſacerdotes. 1. quæſtio. 1. vbi habe
tur, quod quantò ſacerdotes fuerint digniō-
res, tantò facilius in neceſsitatibus, pro quibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

clamant, exaudiuntur. Imò verò ex orationibus sacerdotis, qui est in peccato, nullus fructus sacramento accrescit apud Deum, quoniam nullius sunt meriti apud ipsum. Sed alio modo eiusmodi orationes considerantur, vt à sacerdote in persona totius ecclesię, cuius ministerium agit, proferuntur. Quod quidem ministerium etiam in iniustis permanet: vt de ministerio Christi proximè diccbamus. Et

3.Conclu. tunc adhibetur tertia conclusio. Non solum hac ratione oratio iniusti sacerdotis in missa fructuosa est, verum & omnes eius orationes, quas personam ecclesię gerens in officijs ecclesiasticis soluit, tametsi priuatæ eius orationes nullius sint fructus apud deum, secundũ illud Prouerb. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Expositio articuli. ¶ Quæstio præsens celebris est, in qua multi multa extra propriam lineam commiscent. Primùm quæstionem illã, vtrùm missa oblata pro pluribus tantùm singulis prosit quantùm oblata pro vno. Sed hæc nihil ad præsentem locum attinet. Dicturi enim de illa sumus, quæstio. sequenti arti. 1. Nunc ergo non comparatur missa respectu eorum pro quibus offertur, sed respectu sacerdotum offerentium, cæteris paribus, vtrùm ex malitia sacerdotis minuatur valor sacrificij siue pro vno, siue p pluribus offeratur. Et S. Thom. non videtur ad formã quæstionis respondisse: haud enim cõclusit simpliciter & absolutè, vtrum omnibus cõsideratis missa mali sacerdotis minus valeat, q̃ missa boni. Nihilominus intendit concludere simpliciter partem affirmatiuam.

¶ Pro cuius intellectu notãdum est primò, q̃ nomine mali sacerdotis intelligimus eum qui est in peccato mortali: nam peccata venialia non obstant gratiæ & functioni sacramentali. Secundò notandum, hoc sacramentum cõsiderandum esse, & qua ratione est sacramentum, & qua est sacrificium. Qua enim est sacramentum, effectus eius & fructus est gratia: quæ suscipienti confertur. De qua in præsentiarum nullus habetur sermo: satis enim suprà distin. 11. quæst. 2. de eo dictum est. Sed quatenus est sacrificium, effectus eius est triplex: scilicet, per modum meriti, per modum satisfactionis, & per modum impetrationis, quos latiùs quæstione proxima articul. 1. sumus explicaturi. Vbi & de offerentibus habendus est sermo. Congruentius enim duximus, omnia quæ ad rationem sacrificij pertinent, simul illic tractare, vt vicaria se luce dilucident, quàm membratim ea discerpere. Et ideo si quæ hìc desiderentur, illic patebunt.

¶ Satis ergo erit nudã literã S. Th. exponere. Ait enim primùm, q̃ in missa est duo considerare: scilicet, & sacramentũ, quod est principale: & præterea orationes. Sed rogas, quod nam istorum sit sacrificium, vtrùm solũ sacramentum, an etiam orationes? Nam si solum sacramentũ, dum consecratur, est sacrificium, consequitur, vt simpliciter sit tanti valoris missa mali sacerdotis, quàm boni. Et tunc sensus primæ conclusionis esset, quòd missa mali sacerdotis non dimoris est valoris: quia tam verè consecrat ratione characteris: quàm bonus. Sed re vera sensus hic non potest stare: nam tunc missa illius nequam sacerdotis, etiam inquantum sacrificium, esset tanti valoris, quãti missa boni, quod Sanctus Thom. negare videtur. Sensus ergo eius non est iste, quod sola cõsecratio sacramenti conseatur sacrificiũ: nam sacrificiũ, vt diximus, dicit oblationem & immolationem, atque adeò, vt quæstio. sequenti cõmõstrabimus, non consistit in sola cõsecratione. Quare Sanct. Thomas consultò dixit sacramentum in missa esse principale, quasi non sit totum sacrificium, sed præcipuum in sacrificio, ceu eius substantia. Imò verò ad sacrificium non solum concurrunt illa, quæ sunt de eius essentia, vt oblatio & sumptio: verũ & preces, & orationes, quibus ecclesia instituit sacrificium offerri, quasque sacerdos nomine eius fundit, licèt de iure positiuo. ¶ At nihilominus stat semper argumentũ, quòd missa mali sacerdotis, etiã quatenus est sacrificium, æquiualeat missæ boni. Cuius contrarium videtur Sanct. Thom. insinuare, vt patet ex argumento, quod affert ex 1. quæst. 1. vbi habetur, quòd digniores facilius exaudiuntur. Consequentia verò probatur, quoniam nomine sacrificij intelligitur primò sacramentum, quod idem est prorsus boni & mali, mox preces. Precum autem illæ, quas sacerdos tanquàm persona priuata accumulat, per accidens se habent ad sacrificium, atq; adeò inde nihil ei per se accrescit aut decrescit. Eo vel maxime quòd potest contingere, vt nullas adhibeat præter communes ecclesiæ. Illæ autem, quas fundit nomine ecclesiæ, & potissimùm oblationes, eiusdem sunt valoris in bono & malo: quia non innituntur merito ministri, sed ecclesiæ. Caietanus hoc loco ob hanc rationem, concedit iliatum consequens: nẽpe, simpliciter tanti valoris esse missam mali, quàm boni sacerdotis, quoniã vterque est minister ecclesiæ, arbitraturque hanc esse sententiam D. Thomæ. Quare ait in tertia conclusione minùs dicere, quàm intendat.

Dubitatio.

Argumẽtũ.

Caietanus.

Ait enim, quòd oratio mali sacerdotis tanquã ministri ecclesiæ est fructuosa, sed intendit, q̃ non est minùs fructuosa, quàm oratio boni sacerdotis. Et subtexit rationem, quòd ministerium in persona ecclesiæ non est minùs fructuosum, quàm in persona Christi: minister autem Christi seu bonus, seu malus, æquè sanctificat. Scotus verò in præsenti distinct. quæstio. 2. ad tertium principale contrarium tenet: nam meritum, inquit, ecclesiæ nõ est idea abstracta ab indiuiduis, sed meritum applicatum per istum ministrum. Quare ex illa parte non est tanti valoris.

¶ Veritatis tamen, nisi fallor, summa sic habet. Ad sacrificij valorem æstimandum non est habenda ratio peregrinarum orationum, si quas fortè sacerdos præter ecclesiæ institutum adhibeat: quoniam accidentariæ sunt, & sæpe nullas adiungit, imò forsan consultius est nullas passim multiplicare. Quare de illis nil, arbitror, Sanctum Thomam hic fuisse locutum. Quanuis si illas prudentes & serias interserat, suo non careãt merito, sicuti neque illæ, quas circunstans populus corditè fundit. Tametsi neque debeant illas coaceruare, quæ attentionem audiendæ missæ perturbent. Preces itaque, quarum in valore missæ habenda est ratio, sunt illæ, quæ ex ecclesiæ institutione fiunt. Istæq; sunt, de quibus in præsentiarum. D. Thomas distinguit, quæ quidem dupliciter considerantur. Si enim spectẽtur quatenus sunt ecclesiæ, eiusdem valoris sunt in bono & in malo ministro: sicuti si vir bonꝰ æqualem eleemosynam per seruum nequam & per bonum faceret, nihil enim malitia serui officit hero. Sed tamen quatenus eædem preces considerantur, vt ex peculiari deuotione sacerdotis emanant, maioris valoris sunt in bono sacerdote, quàm in malo. Hoc autem sufficit, vt missa boni sacerdotis simpliciter & absolutè omnibus pensatis, melior sit, quàm mali. Atque hanc sententiam arbitror esse tum veram, tum etiam Sanct. Thomæ. Primùm, quia licèt meritum, ecclesiæ sit in personis Christianę reipublicę, nihilominus applicatur per istũ ministrum, quare applicatio, & oblatio sacrificij non est tanti valoris dum fit per prauum sacerdotem. Nam canon citatus, vbi habetur, quòd quanto sacerdotes fuerint digniores, tanto facilius exaudiuntur, palàm loquitur de sacerdotibus quatenus sunt ministri ecclesiæ, aliàs non magis denotaret sacerdotes, quàm laicos. Et eleemosyna per malum seruum ministrata, licet nihil de merito Domini deterat, nihilominus considerata in particulari non est Deo æquè grata. Et quòd hæc sit opinio, Sanct. Thomæ apparet primò, quia consultò non dixit oblationem & orationem mali sacerdotis, vt est minister ecclesiæ, comparatiuè esse tam fructuosam.

¶ Item in solutionibus argumentorum planè fatetur missam boni ministri esse meliorem. Arguit enim primo loco, quòd videatur missa sacerdotis mali non minus valere quàm boni, propter illam authoritatẽ Gregorij in registro. Heu in quàm magnum laqueum incidunt, qui diuina, & occulta mysteria plus ab alijs sanctificata posse fieri credunt: cùm vnꝰ idemq; spiritus sanctus ea mysteria occultè atque inuisibiliter, operando sanctificet. Quam quidem authoritatem D. Thomas intelligendum censet de sanctitate sacramenti: nam ministri sacramentorũ, vt suprà dictum est, etiam si sint hæretici, verè sacramenta perficiunt, quare malus tam verè cõsecrat quàm bonus: ergo à contrario sensu intelligit quod ratio sacrificij, quæ consistit in oblatione, secùs habet. ¶ Id quod in secundo argumento amplius declarat: sicut enim, inquit, baptismus traditur à ministro in virtute Christi, qui baptizat: ita & hoc sacramentum in persona Christi, cuius nomie cõsecratur, sed nõ melior baptismus datur à meliore ministro, vt suprà dictum est: ergo neque melior missa est, quæ celebratur à meliori sacerdote. Et respondet quòd in sacramento baptismi non fiunt solẽnes orationes pro omnibus fidelibus sicut in missa, & ideo non est simile: sed erit simile quantum ad sacramentum. Cùm ergo hìc loquatur de orationibus, & oblationibus sacerdotis, quatenus est minister, postquàm illum confert cum ministro baptismi, fit vt illa ratione intelligat missam melioris sacerdotis esse meliorem.

Primum argumentum.

Secundũ argumentum.

¶ Et ad maiorem explicationem arguit tertiò loco. Sicut merita sacerdotum differunt per bonum & melius, ita & per bonum & malũ: si ergo missa melioris sacerdotis est melior, sequuitur q̃ missa mali est mala, quod est inconueniens: quia malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria. Respondet concesso semper missam melioris sacerdotis esse meliorem: sed negat consequẽtiam, q̃ missa mali sit mala: nam per virtutem spiritꝰ sancti, cuius charitatis vinculo Christi membra copulãtur, fieri potest, vt priuatum bonum vnius redũdet in bonum alterius, malum autem vnius nunquam in alterum, nisi per eius proprium consensum, redundat. Et ideo missa mali sacerdotis virtute & merito

Tertium argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecclesiæ semper est bona.

Resolutio ar. ¶ Sit ergo articuli resolutio, quòd cũ ex sacrificio missæ triplex percipiatur fructus, vnus per modum meriti talem hostiam offerentis, hic in sacerdote, qui culpa mortali maculatur, nullus est prorsus quatenus oblatio ex ipsius deuotione procedit, quia extra gratiam nullum est meritum. Sed quatenus illa oblatio est ecclesiæ, applicabitur illic Christi & ecclesiæ meritum.

Effectus 2. ¶ Secũdus effectus est satisfactio virtute operis, id est, hostiæ exhibitæ, qui quidẽ, vt Sanct. Thom. quæstio. 79. articu. 5. nos docuit, crescit ex deuotione offerentis. Ex quo fit, vt ratione mali sacerdotis non crescat: quia sua deuotio nulli⁹ est valoris, sed quatenus p ipsum authoritate ecclesiæ sacrificium offertur, erit æqualis in omnibus malis sacerdotibus, ad modum quo de gratia baptismi paruulorum loquuti sumus. Augetur nihilomin⁹ in vnoquoque aliorum offerentium, qui in gratia extiterint, quales sunt, (vt quæstio. proxima videbimus) circunstantes, atque omnes, qui in alimẽtum sacerdotis eleemosynarum subsidia confe

Effectus 3. runt. Pari modo tertius effectus impetrationis, qui per modum suffragij applicatur defunctis nihil virtute mali sacerdotis, quatenus est priuata persona, valebit. Nihilominus quatenus oblatio fit authoritate & institutione ecclesiæ, suum obtinebit valorem. Atque idem dicendũ de circunstantibus, aut eleemosynam offerentibus si sunt in peccato.

Obiectio. ¶ Sed quispiam forsan contra hanc decisionẽ sic insurget. Si valor missæ potissimùm ecclesiæ merito nititur, sequeretur etiã ex hac parte esse variabilem: nam vno tempore in ecclesia est amplior iustorum numerus, quàm in altero, & nonnunquàm personæ maioris sanctitatis. Gabriel super canonem lectione. 26. suum secutus Aliacum conclusionem concedit. Cuius tamen veritatis nihil certi aut exSententia authoris. plorati habeo. Primùm enim apparet præfata ratio non prorsus despicabilis. Sed tamen ab altera parte apparet argumentum, quòd sacramentorum ministeria non fundantur in gratia personarum ecclesiæ, sed in passione Christi. Quare licèt per impossibile nulla esset in tota ecclesia persona Deo grata, nihilominus sacrificium, suum haberet valorem. Item quia ecclesia per habitus personarum nihil ad sacrificium attendentium, sed dormientium, vel alijs vacantium rebus, non offert sacrificium, sed solùm per actum sacerdotis & circunstantium & eleemosynas ministrantium: ergo ex aliorum dignitate nulla fieri videtur ecclesiæ accessio.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm hæretici, schismatici, & excõmunicati possint consecrare.

INTER iniquos ministros quidã sunt simpliciter peccatores, quos dictum est cõsecrare posse: sed alij sunt ab ecclesia præcisi, de quibus maius est dubium. Quare non defuerunt, qui dicerẽt hæreticos, schismaticos & excõmunicatos: quia sunt extra ecclesiam, non posse perficere hoc sacramentũ. Quibus Magister Sententiarum distinctione præsenti subscribere visus est. Sed Diuus Thomas præmissis quibusdam distinctionibus, quatuor respondet cõclusionibus. Possumus enim loqui & de receptione potestatis sacerdotalis, & de eius vsu.

Prima conclusio. ¶ Est ergo prima conclusio. Illi qui intra ecclesiam constituti & secũdùm eius statuta ordinati sunt, postmodum verò per hæresim, schisma, vel excommunicationem ab ipsa præscinduntur, rectè quidem facultatem suscepe runt, sed non rectè ea vtuntur, eo quòd contra ecclesiæ iussum illam exercent.

Secunda conclusio. ¶ Secunda conclusio. Qui dum sunt ab ecclesia præcisi ordinem sacerdotij recipiunt, illi nec rectè potestatem habent, nec quandiu sunt præcili recte illa vtuntur, quia vtrunque est contra ecclesiæ ordinem, quæ præcisos ab ordinibus cohibet, tam suscipiẽdis, quàm exercendis.

Tertia conclusio. ¶ Tertia conclusio. Vtrique veram habent potestatem, vt siue sacramentum consecrare attentent, verè consecrent, siue ministrare, verè ministrent. Probatur autoritate Augustini libro secundo contra Parmenianum, vbi ait. Aliud est aliquid omnino non habere, aliud autem non rectè habere. Et similiter, est aliud non dare, & aliud nõ rectè dare. Et quòd hæretici eandem habeant potestatem, illo documento illic monstrat, quòd cùm redeunt ad vnitatem ecclesiæ, non reordinantur, sed recipiuntur in suis ordinibus. Ad idem facit quod articulo. 5. ex eodem Augustino libro De corpore Domini, cano. intra catholicam ecclesiam. 1. quæstio. 1. citauimus, vbi in hunc modum legitur. Intra catholicam ecclesiã in mysterio corporis & sanguinis domini nihil à bono malus, nihil à malo minus perficitur sacerdote. ¶ Quarta conclusio. Qui extra ecclesiam vel ordinatur, vel potestate ordinum vtitur, mortaliter peccat: quia non rectè secũdum ecclesiæ ordinem id facit: quare neq; fructum sacrificij percipere potest.

¶ De his conclusionibus nullum est hîc necesse adhibere verbum: quippe, quas distinctione. 1. quæstione. 5. articulo. 5. in tractatu de ministris in genere quàm plurimis autoritatibus Augustini atque aliorum sanctorum ac perinde ecclesiæ sanctionibus satis monstrauimus esse constabilitas, quorum plurima de consecratio. distin. 4. referuntur, vt can. Romanus. can. Si qui. & can. Si re vera. & quamplurimis alijs. Quapropter in hac parte opinio Magistri sententiarum repudiatur.

¶ Primum argumentum colligit Sanct. Thomas ex Augustino dicente, extra ecclesiam catholicam non esse locum veri sacrificij, cano. supra allegato. Intra catho. eccle. 1. quæst. 1. & ex sancto Leone Papa ibidem can. In ecclesia. vbi ait. Aliter (scilicet quàm in ecclesia, quæ corpus Christi est) nec rata sunt sacerdotia, neque vera sacrificia. Et in concilio Laodicensi can. Non oportet. legitur, quòd non oportet hęreticorum benedictiones accipere: quoniam magis sunt maledictiones quã benedictiones. Et multa huiusce modi alia ad ducit testimonia Petrus Lombardus in eandem sententiam. Hæc autem & similia cũcta, inquit Sanct. Thomas intelligenda sunt quantum ad hoc, quòd extra ecclesiam non rectè sacrificium offertur, quare nullum est illic spirituale sacrificium, quod sit verum veritate fructus: est autem verum veritate sacramenti, quemadmodum supra diximus, peccatorem sacramentaliter Christi corpus sumere, non autem spiritualiter.

¶ Secundò arguitur. Innocentius (vt can. Arianos. cæteraśque eiusmodi pestes detestamur: quia licèt eorum laicos conuersos ad Deum sub imagine pœnitentiæ suscipimus, tamen clerici eorum non videntur cum sacerdotij aut cuiuspiam ministri suscipiendi digni tate esse, quibus solum baptismum ratum esse permittimus: ergo hæretici sacerdotali dignitate non funguntur, atque adeò consecrare nequeunt. Respondetur, illic pontificem non loqui de potestate quantum ad consecrãdum hoc sacramentum, cæteraque perficiendum, sed de solo potestatis vsu, videlicet, quòd permittitur illis in extrema necessitate baptizare paruulos, vt tunc baptizando non peccent, sed nullatenus permittitur, vt consecrẽt. aut alia sacramenta ministrem.

Tertium argumentum. ¶ Tertiò arguitur. Ille qui extra ecclesiam est nihil agere posse videtur in persona & potestate ecclesiæ, sacerdos autem non videtur nisi in tali potestate consecrare posse: quando quidem & ritu & forma ecclesiæ id facit: ergo & qui extra ecclesiam est minimè consecrat. Respondetur, quòd sacerdos in precibus quidem, & orationibus proferendis in persona ecclesiæ loquitur, cõsecrationis verò formam non nisi in persona Christi pronunciat. Ob idque ab ecclesia præcisus per characterem ordinis, qui est Christi potestas, verè consecrat: preces tamen eius nullius sunt virtutis, aut efficaciæ.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm sacerdos degradatus possit hoc sacramentum conficere.

QVIA degradationis nomen ablationem sonare videtur gradus sacerdotij, de degradato singulariter quęritur, an possit consecrare. Ad quod hac conclusione

Conclusio respõdetur. Sacerdos degradatus potest hoc conficere sacramentum: ita vt si consecret, licèt peccatum mortale committat, consecratio tamen teneat. Probatur primò authoritate Augustini eodem. 2. libro contra Parmenianum, vbi ostendit apostatas à fide non carere baptismate, per hoc quòd per pœnitentiam redeuntibus baptismus non restituitur, quod signum est, illum nunquam amisisse: quamobrem cùm similiter dum degradati reconciliantur, non iterum ordinentur, signum est sacerdotij gradum non amisisse, atq; adeò degradatũ consecrare posse. Et ratio id ipsum elucidat. Potestas enim consecrandi eucharistiam ad sacerdotalis characterem ordinis attinet, character verò quilibet, vt proprio loco dictum est, quia cum consecratione datur, indelebilis est sicut omnes quaruncunq; rerum consecrationes perpetuæ sunt, neq; amitti, neque iterari possunt: ergo in degradato permanet character, atque adeò eius consecratio erit valida. Et confirmatur authoritate Augustini eodem libr. 2. citato contra Parmenianũ, vbi ait, vtrunq; (scilicet baptismus & ordo) sacramentum est, & quadam consecratione vtrunque homini datur: illud, scilicet, cùm baptizatur, istud cùm ordinatur: ideoq; non licet à ca

Universidad de Deusto
Biblioteca

tholicis vtrunq; iterari. Ex quo fit, vt character ordinis perinde atque baptismi sit indelebilis. ¶ Circa hos duos articulos dubium est non dissimulandum, quod ex solutione tertij argumenti articuli præcedentis ortum habet: videlicet, vtrum sacrificium istorum, qui sunt ab ecclesia præcisi, licèt nihil illis prosit, prosit tamen alijs pro quibus offertur. Apparet enim ex verbis Sanct. Thomæ colligi, vt nihil prorsus proficiat. Ait, inquàm, preces nomine ecclesiæ in missa fieri, & ideo in hæreticis & alijs præcisis nullius esse efficaciæ. Secundò id vehementiùs confirmatur: quia ecclesia nō intendit per illos sacrificium offerre, quicquid sit de consecratione sacramenti, quæ fit in persona Christi: ergo qua ratione est sacrificium nullius valoris est. Tertiò. Qui sacrificium ab hæreticis offerri petunt, aut à degradatis & schismaticis, & qui eorum sacrificijs intersunt, peccant: ergo neq; illis vllo modo est fructuosum. Quartò. Cùm Lutherani nostra irrideāt sacrificia, ridiculum apparet fateri, quòd cùm pro nobis offerant quicquam prosit, præsertim illi, qui veritatem corporis & sanguinis in sacramento abnegant.

Expositio articuli.

¶ Certè res est dubia: nihilominus per has distinctiones respondetur. Primùm. Certū est ipsis præcisis sacrificium, quia tunc peccāt nil prodesse. Secundò. Notum quoq; est eorum preces quatenus ex eorum deuotione dimanant, nullius esse efficaciæ: quia peccant offerendo. Tertiò. Et id manifestum est nullū eorum, qui scientes ab eis petunt sacrificium, aut sacrificio intersunt, vllum percipere fructum: quia etiam peccant.

Respōsio.

¶ Dubium ergo huc deuoluitur. Si quis ignorans hunc sacerdotem esse Lutheranum, bona fide det ei eleemosynam pro sacrificio cui etiam intersit, & hæreticus intendens facere, quod ecclesia catholica vere cōsecret, licet nō credat illic esse corpus & sanguinem, vtrum prosit illi, pro quo offertur. Ad quod sub alio rum censura respondens asseruerim illis prodesse: nam quicquid sit de precibus: consecratio tamen fit in persona Christi, atque ideò in persona ecclesiæ: quia cùm character sit indelebilis, quanuis possit ecclesia prohibere vsum, non tamen tollere potestatem, quin quicunque sacerdotes eius intentione vtātur, in eius potestate consecrent, sumantq; sacramentum: & cùm in hoc sacrificij substantia cōsistat, fit vt sacrificium natura sua prosit alijs pro quibus offertur, si sint in gratia. Eadem ratione concederem, quòd etiam si hæreticus non requisitus, sed sua sponte sacrificet, intendendo quod facit ecclesia, offeratque pro papa, pro rege, proque alijs Dei amicis, proderit illis sacrificium: nam quòd requisitus, vel sua sponte faciat, naturam sacrificij non mutat. Et quòd hæc fuerit sententia Sancti Thomæ, apparet ex artic. 6. vbi dixit, quòd missa mali sacerdotis absq; vlla distinctione præcisi, vel non præcisi, est fructuosa. Et in solutione tertij dixit, quòd non est mala.

Dubium.

¶ De precibus tamen eius est maius dubium, eo quod simpliciter in prædicta solutione in 7. artic. ait Sanctus Thomas, quòd orationes præcisi nullam habēt efficaciam: vbi insinuat quòd illas non fundit quatenus minister ecclesiæ, eo q̄ est ab ipsa præcisus. Quare quod dixerat artic. 6. orationes sacerdotis peccatoris in missa, quatenus est minister ecclesiæ, esse fructuosas, non videtur præcisos comprehendere. Qui autem dicere vellet, quòd ecclesia præscindendo hæreticos, degradatos & alios, non potest facere quin si sacrificent, eius vtantur potestate, etiam in fundendis precibus, quantuis peccent, glossare potest dictum Sancti Thomæ, quòd eorum præces nullius sunt efficaciæ, quatenus ex eorum deuotione promanant, secus quatenus eas in potestate ecclesiæ offerunt. Tametsi prior solutio gratiùs literæ S. Thomæ arrideat.

De precibus mali sacerdotis.

Sententia autoris.

¶ Primum argumentum in præsenti articulo dicit Sanctus Thom. ex can. Quod quidam. §. Opponitur. 1. quæst. 1. cuius verba sunt. Suspenso, vel depositō sacerdote nulla ei relinquitur potestas sacrificandi, sed baptizandi, quæ etiam est in laicis, & hæreticis. Ad quod respondet, non esse dictum assertiuè, sed inquisitiuè, vt ex circunstantia literæ haberi potest. Haud enim illa verba sunt Augustini, cuius est Canon, sed Gratiani verbis Augustini opponentis. Ex quo colligitur error glossę Ioannis super can. Accedens. dist. 50. asserentis clericum degradatum non retinere ordines, nec conficere sacramentum. Glossatores enim illi quoties in ius diuinum falcem mittunt, cruentantur. ¶ Secūdò arguitur. Ille qui aliquid dat potest etiam auferre: sed episcopus dat presbytero potestatem consecrandi ordinando ipsum: ergo eandem ei degradando aufert. Respondetur, quòd episcopus illam potestatem nō confert virtute propria, sed tanquam minister Dei, quam ideo tollere nequit: iuxta verbum Christi, Matthæi. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet: licuti neq;, qui baptizat, potest vnquam in baptizato characterem delere. ¶ Tertiò arguitur. Sacerdos per degradationem, aut amittit

Primum argumentum.

Secundū argumentum.

Error glossę.

Tertium argumentum.

potestatem consecrandi, aut solam executionem: non solam executionē, quia cùm illam etiam excommunicatus amittat, nihil degradatio excommunicationi superadderet: ergo amittit ordinem & gradum. Respondetur, q̄ per excommunicationem, cùm sit medicinalis pœna, non priuatur sacerdos executione characteris quasi in perpetuum, sed in tempus correctionis gratia: degradatio verò quæ propter enormia facinora, & potissimū propter incorrigibilitatem fit, est priuatio quædam executionis ordinum, quasi in perpetuū. Tametsi neque omnino eis occludatur regressus, si dignam egerint pœnitentiam.

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm liceat ab excommunicatis, vel hæreticis seu peccatoribus communionem recipere, & eorum missam audire.

POST eorum delictum, qui in delicto missas celebrant, sequitur de alijs, qui cum illis in missa participāt, vt exploretur an etiam delinquāt. Ad quòd Diuus Thom. duabus conclusionibus respondet. Prima est: Non licet à præcisis communionem accipere, aut eorū missam audire. Probatur, quia illi. si hæretici vel schismatici, aut excōmunicati, vel etiam peccatores, quanuis habeant potestatem consecrandi eucharistiam, tamen nō ea rectè vtuntur, sed, vt proximè dictum est, peccant vtentes: quicunque autem communicat alicui in peccato, ipse particeps peccati efficitur. vnde in. 2. canonica Ioannes dicit, quòd qui dixerit ei, Aue (scilicet, hæretico) communicat operibus illius malignis: & ideò non licet à prædictis cōmunionem accipere, aut eorum missam audire. Hæc verò verba nō intelligas, vt in superficie sonant tanquam assertam conclusionē, sed vt statim exponitur: nam cùm in priori præmissa inter alios connumerauerit etiā peccatores non præcisos, si verbū, prædictis, comprehensim omnes referret, falsa esset cōclusio: quia non est peccatum sacramentū à peccatore suscipere, si non est excommunicatus. Imò collectio non est valida: nempe, ob id, q̄ ipsi celebrando peccent, peccatū esse eorū, vel missam audire, vel communionem accipere: quia hoc non est participare cum ipsis in crimine, quandiu ab ecclesia tolerantur. Voluit tamen S. Thom. illud verbum sic in genere præmittere, vt ius naturale insinuaret, & inde ad distinctionem descenderet. Differt enim, inquit, inter p̄dictos peccatores, q̄ hæretici, & schismatici, & degradati & excōmunicati per sententiā ecclesiæ executione cōsecrādi priuati sunt, & ideo peccant qui sacramēta ab eis recipiūt, vel eorum missam audiunt. Perspice quemadmodum ratio conclusionis non est illa generalis, quòd quia ipsi peccant celebrando, peccatum sit eorum sacris interesse, sed hæc particularis, q̄ dum per sententiam ecclesiæ executione ordinum priuati sunt, simul inhibitum est alijs ne eorum missas audiant, aut communicationem accipiant. ¶ Secunda conclusio. A peccatoribus missam audire, vel cōmunionem accipere, quandiu per sententiam ecclesiæ nō sunt præcisi, licitum est: nam licèt sint suspensi quantum ad se ex sentētia diuina, & ideo celebrando peccent, tamen quo ad alios non sunt priuati sententia ecclesiæ. Cùm enim populi occultas sacerdotum maculas ignorent, non esset eis prouidè consultum, si cohiberentur iniquorum sacerdotum sacris communicare, quousq; ecclesia à suo gremio illos excluderet. Id enim significat sententia euangelica, quæ neminem habet tanquā ethnicum & publicanum quousq; ecclesiā non audierit. Vnde super illud. 1. Corin. 1. Cum huiusmodi neque cibū sumere, ait glossa Augustini. Hoc dicendo noluit hominem abhomine iudicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario vsurpato iudicio, sed potius ex lege Dei, secūdum ordinem ecclesiæ, siue vltro confessum, siue conuictum & conuictum.

Secunda cō clusio.

Matth. 6.

¶ Ad maiorem claritatem huius articuli adnotandum est, quòd euitare peccatores duplici tenemur iure: scilicet, naturali & positiuo. Naturali, scilicet, quadruplici de causa. Vno modo ne simus eorū fautores: nam qui alienis peccatis fauet, consentire cum eis videtur, quod Pau. ad Rom. 1. condemnat dicens. Digni sunt morte, non solùm qui faciunt, sed q̄ facientibus consentiunt. Imò ratione quadam ad eorum peccata concurrit. Secundò in casu correctionis fraternæ, quando scilicet videmus, quòd separare nos ab eorum consortio prodesse possit, vt corripiantur, vt dum à familiaritate cū publico concubinario, qui aliàs meus erat amicus, me subtraho. Tertiò, ad euitandum scandalum: tenetur, enim vir honestæ famæ, maximè si est persona publica, nomini suo & honori consulere, consortia rescindendo cum hominibus corruptæ vitæ. Ac quartò, quādo peccatum inserperet, & rempu-

Expositio articuli.

Excōmunicati vitandi iure naturæ quatuor de causis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

blicam inficeret: tunc enim non solum sequestrare nos à criminosis tenemur, verùm & illos accusare. Et fortasse D. Thomas, hæc generalia iura naturæ insinuauit in illa generali assertione ante primam conclusionem: scilicet, quòd à prædictis: nempe ab omnibus peccatoribus, etiam non præcisis tenemur cauere communionem recipere, & missas audire. At tamen quia isti casus plurimùm sunt occulti, neque facilè quis iudicare valet, est alia particularis prohibitio de iure positiuo, vt à sacrorum communione abstineamus cum præcisis, nihilominus ecclesia tollere non prætendit naturalia iura, quominùs quoties prædicti casus occurrerint, suum teneant obligandi vigorem. ¶ Veruntamen primam conclusionem sub illa generalitate, vt vniuersos excommunicatos euitare teneamur, Diuus Thom. secundùm antiqua iura asseruit, quæ suo tempore in vsu erant: nam paulò post succesit Constãtiense concilium, & Basilienſe, in quibus pacandis timoratis conscientijs sic cõsultum est, vt excommunicatos vitare non teneamur, nisi sint, vel nominatim excommunicati pro quocunque crimine, vel notorij clericorũ percussores. Censentur tamen nominatim excõmunicati, qui de hæresi, schismate, aut apostasia condemnati sunt, vt Lutherani, VVitcleffiſtę &c. Item illi, qui vel nomine proprio, vel nomine dignitatis propter quancunque inobedientiam excommunicantur, vt si excõmunicetur prætor, aut decanus Salmantinus. Quare publici excommunicati ob alia crimina, vt incẽdiarij, nisi nominentur, non sunt vitandi. Et eadem ratione licèt excommunicentur participantes cum excõmunicato, nisi nominentur, non sunt excommunicati excõmunicatione maiori. Sed hanc Constantiẽsem constitutionem suprà dist. 1. q. 5. articu. 6. latissimè exposuimus. Quòd aũt ab hæreticis nec cõmunionem recipere liceat nec eorum missam audire, habetur. 24. q. 1. can. Si quis derit. nisi in mortis articulo, vt ibidem ex Augustino adijcitur, can. Si quem fortè. Sententia verò Gregorij. 4. libro dialogorum, quam de eisdem cauendis hæreticis hic citat Diuus Thomas, habetur eadem causa. 24. quæstio. 1. can. Cœpit. &. 1. quæst. 1. can. Superueniente. Cauebatur & iure antiquo nequis missam sacerdotis qui in publico erat concubinatu audiret, vt distinctione. 32. can. Nullus. habetur, quem hìc Diuus Thomas citat. Eo quòd nũc publici concubinarij excommunicati erant: illi scilicet, vt ait in solu. tertij Sanctus Thomas qui aut per sententiam publicam erant condemnati, aut conuicti, quos nulla tergiuersatio celare poterat. Non quòd non sint alia peccata fornicatione grauiora, sed tum quod ad illam proniores sunt homines, tum quod peculiari quadam fœditate sacramentorum ministrum commaculat. Iam verò bona causa rigor ille cessauit, quia iudicatum est, tum ipsis concubinarijs occasionem perfricandæ verecundiæ, tum & populo laqueum delinquendi inde offerri.

Excõicati vitandi iure positiuo.

Qui excõicari hodie suntvitandi.

¶ Primum argumentum Sancti Thomæ est. Primum argumentum. Ait Augustinus contra Petilianum. Neque in homine malo aliquis Dei fugiat sacramenta: sed sacerdotes quantuncunque sint ab ecclesia præcisi, verum conficiunt sacramẽtum: ergo non debemus ab illis fugere. Respondetur, quòd fugientes missas & communionem præcisorum, non fugimus Dei sacramenta, sed ministrorum sordes. Quare hostia consecrata ab hæretico adoranda est, & per alterius manus suscipienda.

¶ Secundò arguitur. Verum Christi corpus Secundũ argumentum. signum est, vt suprà diximus, corporis mystici: sed sacerdos præcisus consecrat verum corpus: ergo illud à corpore mystico sumendum est, vt signatum signo respondeat. Respondetur, vnitatem corporis mystici fructũ esse corporis veri percepti: qui verò indignè & contra ecclesiæ iussum, vel dant, vel recipiunt sacramentum, fructu eius & gratia priuantur: & ideo illis, qui sunt in vnitate ecclesiæ, non licet illud à præcisis recipere.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm liceat sacerdoti omnino à consecratione eucharistiæ cessare.

TAndem in calce quæstionis quæritur de sacerdotibus, qua obligatione ad munus consecrandi teneãtur, vtrùm liceat eis nunquam in tota vita consecrare. Et respõdet Diuus Thomas duabus conclusionibus. Prima. Non licet sacerdoti omnino, hoc est, per totam vitam à celebratione cessare, etiam si nulla ei parœcialis ecclesiæ aut alius obligationis cura incumbat. Hanc asserit contra quosdam contrarium tenentes: videlicet, quod sacerdos nunquam obligaretur celebrare nisi ratione curæ, quam habet super fideles. Probatur primò, quia vnusquisque vti gratia sibi data tenetur cum fuerit opportunum: secundũ illud. 2. Corint. 6. Hortamur ne in vacuũ gratiam Dei recipiatis: opportunitas autem sacrificium offerendi non solùm attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrare, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui sacrificium offertur. Quare secluſa etiam ratione priori, propter posteriorem tenetur celebrare. Vnde Ambrosius in quadam oratione, Graue, inquit, est, quòd ad mensam tuam mundo corde & manibus innocentibus nõ venimus: sed grauius est, si dum peccata metuimus, sacrificium non reddamus.

Prima conclusio.

¶ Secunda conclusio. Videtur sacerdos, etiam si nullam habeat animarum curam, teneri in præcipuis festis celebrare, & maximè in illis diebus, in quibus fideles cõmunicare consueuerunt. Vnde. 2. Machabæorum. 4. aduersus quosdam sacerdotes legitur, quòd iam nõ circa altaris officia dediti erant, contempto templo & sacrificijs neglectis.

Secunda cõclusio.

¶ Quæstio præsens, vti huiusmodi aliæ, quæ vel ex euãgelica, vel ecclesiastica lege, vel more definiri clarè nequeunt, vix potest per certam sentẽtiam terminari. De hac enim re nullum extat expressum præceptum, aut consuetudo, quæ sacerdotes, quibus nulla incumbit animarum cura, palàm cogat celebrare. Et cõdemnare rem aliquam ad peccatum mortale, vbi non extat præceptum, nonnihil præ se fert temeritatis. Igitur etsi nemo sit qui neget esse peccatum saltem veniale, tam excellenti potestate conficiendi corpus & sanguinem Domini nunquam per totam vitam fungi: tamen de peccato mortali, omissa animarum cura, aut alia obligatione ratione stipendij, existimat Alexander Alensis, vt eius vtamur verbo. 4. par. q. 51. membr. 2. huiusmodi sacerdotes omni alia obligatione liberos, nisi à suis superioribus eis iniungatur, non peccare, licèt per totam vitam nunquam celebrent. Atque idem in præsentiarum Caietanus censet: non alia ratione, nisi quia nõ extat tale præceptũ. At verò S. Tho. apertè videtur contrarium cẽsere, scilicet, esse peccatum mortale: nam solum propter peccatum veniale, de quo nemo dubitare poterat, nũquam tam seriò mouisset quæstionem, definisset que adeò quòd sacerdos tenetur, saltem in præcipuis festis, celebrare, atque illis maximè, quibus populus communicare consueuit, vbi censura peccati mortalis insinuatur. Idemque tenet Ricardus præsenti distinctione, articu. 1. quæstio. 2. & Durandus & Paludanus quæstione itidem. 2. & Syluester verbo Missa. 1. §. 7. Atque alij Summistæ. Et re vera ratio S. Thomæ bene perpensa vrgere videtur. Dedit enim Christus potestatem consecrandi sacerdotibus vniuersis per characterem sacerdotalem, secluſa quacũque iurisdictione & cura animarum vt in mei memoriam suæ passionis ea vterentur, dicens, Hoc facite in meam commemorationem. vbi non tantùm consiliũ, sed præceptum, vt suprà diximus, designatur: ergo ipsa natura rei admonet, vt aliquando teneanturid in eius honorẽ facere, ne gratiam Dei in vacuum recepisse videantur. Cui accedit & parabola euangelica talentorũ Matth. 26. & Luc. 19. qua seruus neq; insimulatur in sudario talentũ reposuisse, & ob id quod nunquã illo vsus fuerat, iussus fuit mitti in tenebras exteriores. Item quia vox populi vox Dei & naturæ est, & sacerdotes nunquam celebrantes pessimè apud totam rẽpublicam audiunt, graueq; scandalũ dant, & in suspicionem veniunt aliquo teneri impedimẽto, quod obex sit gratiæ. Nam, vt postremam adhibeamus rationem, vix sacerdos, qui nullum habet impedimentum, cessare per totam vitam potest à sacrificio, qui non censeatur diuini sui ordinis & facultatis contemptor, dicente Ambrosio, Graue est, si dum peccata metuimus, etiam sacrificium non reddamus. Præsertim cum facultas hæc celebrandi tam sit in ecclesia sublimis, & quæ tam facili negotio & absque vllo dispendio & cum maximo oblectamento & fructu vsui mandari potest. Certè vix mihi aliud persuaderi posset, quàm q̃ sit sacerdoti peccatum mortale nunquã celebrare. ¶ At vero cùm sit affirmatiuum præceptum, designandum est tempus, quo obligat. Id ergo S. Tho. tantùm declarat esse festa præcipua, Sed tamen subdens, maximè in illis, in quibus fideles communicare consueuerunt, videtur non obligare nisi in solo festo paschatis. Et certè, dies illa omnium est rei illi aptissima. Attamẽ hac ratione videtur præceptum nimium extenuasse, sanè cũ nihil sacerdotibus præsecularibus iniunxerit. Arbitror ergo, q̃ non alluſit ad solum nouum communicandi præceptum, sed ad priscorum morem quando populus in festo Natiuitatis, & Paschatis, & Pentecostes communicabat.

Quotempore sacerdotes obligentur celebrare.

Resolutio.

Concludendum ergo sub vehementi coniectura est, vt sacerdotes, secluso impedimento, tribus saltem hisce diebus teneantur consecrare, vel saltem alijs ter vel quater in anno: dolens enim pontifex cap. Dolentes. de celebra. missa. eos reprehendit sacerdotes, qui missarum solennia vix celebrant quater in anno. Quapropter qui aliquando celebrat, non cogitur sub pœna peccati mortalis illis signanter

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter paschalibus festis celebrare: satis enim habet præceptum ecclesiæ seruare de cõunicãdo in paschate. Hæc autem de præcepti vinculo hactenus dicta sint. Nã sacerdotes nõ crebro celebrantes, suo non sunt nomine digni.

Primum argumentum.

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Ad officium sacerdotis non solùm eucharistiam celebrare, verùm & alia pertinet ministrare sacramenta: sacerdos autem non tenetur alia ministrare, nisi propter animarum curam: ergo neque consecrare. Negatur consequentia propter discrimen: quoniam alia sacramenta perficiuntur in vsu fidelium, quæ ideo sacerdos, quem eorum cura non tangit, administrare non tenetur, sicut neque hoc ipsum alijs dare. Celebrare verò, cõsistit in cõsecratione eucharistiæ in qua sacrificium Deo offertur, ad qđ sacerdos ex sui ordinis officio obligatur.

Secundũ argumentum.

¶ Secundò arguitur. Sunt aliqui sacerdotes peccati reatu, aut excommunicationis sententia irretiti, qui ideo celebrare non tenentur, alioqui perplexi essent, cùm etiam celebrando peccent. Respondetur, q̃ si sunt sentẽtia ecclesiæ præcisi, & per eos non stat quominus reconcilientur, cessando nõ peccant: quia legitimo arcentur impedimento. Si verò solum peccatum mortale eos cohibet, nõ excusantur, si nunquam celebrẽt. Neq; tamẽ sunt perplexi: quoniam pœnitentiam agere possunt.

¶ Tertiò arguitur. Sacerdotalis dignitas per subsequentem infirmitatem non perditur, vt est in can. Gelasij, Præcepta. 55. distin. vbi ait. Præcepta canonica sicut non patiuntur venire ad sacerdotium debiles corpore, ita siquis in eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus, amittere non potest quod tempore sũæ synceritatis accepit: contingit autem quandoque vt sacerdotes defectus aliquos incurrant, ex quibus à celebratione impediuntur, sicut est lepra, & morbus caducus. &c. ergo illi nõ tenentur. Respondetur, q̃ nulla ægritudo, aut plaga sacerdotali ordini superuemens eum tollit, sed executionem quandoque inhibet consecrandi, vt si quis oculis, aut digitis, aut lingua priuetur. Intellige, nisi per dispẽsationem, per quam cæci consecrare possunt, quod, vt suprà dixi, ego vidi. Quandoque item propter periculum, vt si quis cardiam seu morbum caducum, aut mentis alienationem patiatur. Quandoque rursum propter abominationem, vt patet de leproso, qui publicè non potest consecrare: potest id tamen occultè, nisi lepra eo vsque inualuerit, vt per membrorum corrosionem eum ineptum reddiderit.

QVÆSTIO SECVNda, De ritu huius sacramenti, & ratione qua est sacrificium.

S. Thom. 3. part. quæst. 83.

ARTICVLVS. 1.

Vtrùm in hoc sacramento Christus immoletur.

POST ministrorum cõsiderationem sequitur de ritu huius sacramenti. Et quia ritus ad modum sacrificandi attinet, & ratio sacrificij est immolatio Christi, quæritur primo, vtrum in hoc sacramento Christus immoletur. Et respondetur duabus conclusionibus. Prima. Celebratio huius sacramenti dicitur immolatio Christi. Probatur primò autoritate Augustini in libro Sententiarũ Prosperi, quæ refertur can. Semel immolatus, de consecra. distinctio. 2. vbi ait. Semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in sacramento. Deinde subiungitur ratio duplex. Prima. Imagines, vt ad Simplicium autor est idem Augusti. earum rerum nominibus appellari solent, quarum sunt imagines, sicut dum aulæa depicta intuentes dicimus, Ecce Herculem, aut Ciceronem: celebratio autem huius sacramenti, vt supra dictũ est, imago quædam est passionem Christi repræsentans, quæ fuit vera eius immolatio: ergo hoc sacramentum merito immolatio Christi nuncupatur. Vnde super epistolam ad Hebræos Ambrosius, cuius autoritas refertur can. In Christo. ead. distin. In Christo, inquit, semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens: quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus? scilicet ad recordationem mortis eius. Secunda ratio sumitur ex effectu sacramenti. Per hoc enim sacramentum participes efficimur fructũ Dominicæ passionis: vnde in quadam dominicali oratione secretà dicitur: Quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur: exerceri autem opus illud est quodammodo Christum immolari. ¶ Secunda conclusio. Priori ratione etiam vetusta sacrificia dici

1. Conclu.

2. Conclu.

dici poterant Christi immolationes, quasi eius mortis repræsentationes: vt videre est in occisis animalibus, potissimè in esu agni, & in sacrificio, quo Abraham charum filium immolare parabat. At verò secundo modo huic sacramento proprium est, vt in eius celebratione Christus immoletur. Atque adeò hoc longè magis propriè sacrificium est.

¶ Hic ergo opportunus tãdem locus est, quo peculiarem excellentiam huius sacramenti ab initio hucusque crebrò insinuatam perpendamus: nempe, quo discutianus quemadmodũ non modo, vti cætera, sacramentum sit, verum & pariter sacrifitium. Et quo hæreticorum veneficam, perfidiam primum omnium retundamus, Vitclef, vt. 2. tonio de sacra. ca. 31. & 32. apud Valdenses videre est, hanc cœpit veritatem insiciari, & labefactare. In ejus verò perfidiam suus assecla Lutherus in libello illo blasphemo de abroganda missa priuata subscribens, ait. Missæ, quas sacrificia vocant, summa sunt idololatria, & impietas. Imò missarum vsum nomine sacrificiorum & sacerdotum titulo tenere, est negare Christum. Similibus nanque sommatibus solet sanctã ecclesiam respergere. Contra cum de hac re Iodocus lib. 2. de officio missæ cap. 10. & infra, non indoctè disserit. Stat ergo firma orthodoxa conclusio, sacrosanctũ eucharistiæ mysterium non tantũ sacramentum existere, verũ etiam sacrificiũ, idemq; si legitimã sacrificij rationem spectes, christicolis vbicum.

Ratio ar gumentum.

¶ Atqui inde primũ aduersus hæreticos argumentum ducitur, vt supra de sacerdotibus arguebamus. Omnis respublica, seu naturæ legem, seu scriptam retrospicias, hisce tribus, sacrificijs, s. sacerdotibus & legibus, semper fundata fuit, sarta, & tecta. Nẽpe, vt Dei cuiuspiã notitia, seu veri, seu falsi (quos plurimos idolatrę confingebant) proposita, illico propria sacrificia, templa & aras statuerent, proprioſque subinde sacerdotes & pontifices, qui sacris præsiderent, ac deinde leges cõderent, quibus eadem respublica salua consisteret. Fuit enim hoc naturale lumen hominum mẽtibus semper innatum, vt per sacrificia protestaretur, Deum esse omnium rerum principium, à quo bona cuncta dimanant, atq; adeo finem, quo sunt omnia referenda: iuxta illud. 1. Para lipome. 29. Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Huiusmodi ergo ritum non modò profanæ historiæ vbiq; memoriæ produnt, verum & sacra pagina nobis tradit, vt de Abel, Noe, Abraham, Isaac, & Iacob contestatur. Quorum ideo patrum sacrificia ecclesia sanxit, vt in canone commemorarentur, eo quòd omnia fuerint sacrificij nostri prognostica. Mox & totum negocium scriptæ legis in sacrificijs & victimis immolandis versabatur: iuxta verbum Domini Exod. 5. ad Pharaonem. Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. Quare post nefandum vituli sacrificium, tria sacrificiorum genera illis instituit, nempe, holocaustum in reuerentiam & honorem diuinæ maiestatis. Deinde & placabilem victimam ad satisfaciendum pro peccatis, & complacandum Deum. Et tertiò hostiam pacificam, quæ in gratiarũ actionem pro susceptis beneficijs offerebatur. Igitur cum lex illa vmbratilis suis esset instructa sacrificijs, blasphema hæresis est, negare legem nostram gratiæ & veritatis, quæ in summa religione, & Dei cultu versatur, proprio sacrificio exornari.

Tria veterũ sacrificiorũ genera.

Lutheranorũ cõmẽtũ. Primum argumentum.

¶ Sed ecce commentum, quo Lutherani veritatem hanc recutere moliuntur. Aiunt, inquã, cunctis illis sacrificiorum vmbris vnicũ Christi in cruce respondere. Idque testimonio Apostoli ad Hebræ. 10. (quod est hic primum argumentum S. Thomæ) adstruere pergunt. Ait enim illic Paulus, q̃ cum sacerdos vetus singulis annis intraret propitiatorium ad offerendum pro peccatis, quia illa sacrificia ad veram expiationem non sufficiebant; Christus ingrediens in mundum ait patri illud Psalm. 39. Hostiam & oblationem noluisti, corpus autem adaptasti mihi, (quo scilicet tibi legitimum sacrificium offerrẽ.) Et subdit Apostolus, q̃ vnam pro peccatis obtulit hostiam: vna enim, inquit, oblatione consummauit in æternum sanctificatos. Igitur cùm Christus, vt idem Apostolus ad Roma. 6. ait iam non moriatur, quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel, colligunt hæretici, nos qui profitemur Christũ quotidie immolare, blasphemos esse in ipsum, quasi vna eius mors non satis pro cunctis peccatis fecerit, cùm dicat Ioannes in sua canonica, pro omnibus totius mundi satisfeciſſe. Ad hoc autem cauillum respondentes, planè confitemur vnicũ sacrificium Christi sufficiens in redemptionem fuisse omnibus, qui eius membra efficiũtur. Quapropter quotidianum nostrum missæ non est aliud ab illo distinctum, sed idem prorsus. Vnde Ambrosius loco supra citato can. In Christo. de consecra. distin. 2. Vna est, inquit, hostia, (quã scilicet Christus obtulit, & nos offerimus) & non multæ: quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius. Hactenus ille: iuxta ver-

Ambrosius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

verbum ipsius Christi. Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. Immolatur ergo hic Christus, vt dixit S. Tho. in prima ratione: quia est repræsentatio illius passionis,

Secundũ hæreticorũ argumentum.

¶ Exurgunt autem in nos hoc pacto hæretici. Sequeretur, inquiunt, quòd etiam dum festum natiuitatis celebramus, eadem ratione deberemus fateri, quòd tunc singulis annis nascitur Christus, & dum festum feriamur resurrectionis, aut ascensionis, quòd eadem die quotannis resurgit, & ascendit in cælum: nam pariter illis festis illas commemoramus historias. Aperta tamen est argumenti versutia. Aliud enim est historiam aliquam psalmis, & hymnis commemorare, & festum in eius honorem colere, quod facimus in Christi solennitatibus: aliud verò re ipsa gesta personam Christi & eius passionem referre, quod in missa facimus. Sicut aliud est festũ celebrare in memoriam Abrahæ dum voluit filiũ immolare, & aliud comœdiam illius agere; sicuti fit comœdia Plauti, aut Terentij: hoc enim pacto in missa sacerdos personam Christi indutus, eius passionem re ipsa refert. Accipe diuersa exempla. In die veneris sancta Hymnis, psalmis & ieiunio celebramus priori modo passionem Christi, vt ait Augu. de conse. d. 2. can. Semel Christus. sed in missa secundo modo, vt illico subiungit, can. Semel immolatus. Sed rogas. Nunquid in baptismo quoq; repræsentamus passionem Christi? Respondetur, repræsentare quidem, sed longe aliter Est. n. illa repræsentatio, quia consepelimur cum illo per baptismum in morte, vt ait Paulus, dum per eiusdẽ gratiam sacramenti extinguuntur nostra peccata. Hic verò præter gratiam, quam suscipientes recipiunt, offerentes referunt quasi imaginem ipsius passionis.

Tertia obiectio.

¶ At tertiò argumentantur. Post quàm Christus semel sufficiens sacrificium obtulit, quid nam rationis expostulabat, vt quotidie iteretur? Respondetur, primam rationem esse, q religio cuiuscunq; legis id exposcit, vt toto tẽporis curriculo, quo eadem religio durat, suos habeat sacerdotes, suumq; perinde iuge sacrificium, quod quotidie frequentando Deum suum colat, cui eadem est dicata religio. Alioqui surda esset & sterilis, vt apud Lutheranos,

Lutherana religio.

nec sine lachrymis, conspicitur. Nam cùm tota eorũ religio non sit nisi concionari populo absq; vlla psalmorũ musica, sacrificiorũque oblatione, muti viuere videtur, ieiuni & surdi.

Figura vetus.

Atq; in huiusce rei figuram in lege Mosayca præter paschalẽ agnum, qui Exodi. 12. semel in anno immolari iubebatur, præcipiebatur, vt singulis diebus duo agniculi immaculati quotidie offerrentur in holocaustũ sempiternũ, vt Nume. 28. refertur. Secunda verò ratio eius modi quotidiani sacrificij est maximè adnotãda, q licet sacrificio suo Christus in ara crucis quantum ad sufficiẽtiam pro vniuersis nostris delictis & criminibus satisfecerit, tamen quantum ad efficaciam nulli, nisi taxatè secũdum suam dispositionem, vel sacramentalem mensuram participatur. Et ideo sicut nobis opus est post quàm in gratiam Dei recepti sumus opera satisfactoria exhibere, quibus eandem passionem fœcundius in dies participemus: ita, imò potissimè, hoc sacrificium nobis erat maximè operæpretium ad satisfaciendũ. Atq; huc attinet secũda ratio S. Thomæ: videlicet, q per hoc sacramentum participes efficimur passionis Christi. Nã etsi per gratiam baptismi & aliorum sacramentorum participes itidem eiusdem passionis efficiamur, tamen in eucharistia non solùm gratia suscipientes ratione sacramenti infunduntur, verũ offerẽtes per hoc mysteriũ quia ratione est sacrificium, oblatione ipsa & merentur & satisfaciunt. Itaque sicut Christus in cruce & meruit & satisfecit nobis: ita & offerentes per hoc sacrificiũ quo ipsa applicatur passio, & merentur & satisfaciunt. At quia Lutherani huiusmodi nostras satisfactiones ab ecclesia relegare & proscribere contendunt, inde & in hoc sacrilegium collapsi sunt, vt missam negent esse sacrificium. ¶ Accedit demũ & figura Melchisedec, secundùm cuius ordinem & Psalmista & Apostolus Christum aiunt fuisse sacerdotem: cùm enim sacrificium ille in pane & vino obtulerit, & Christus in cruce non nisi sub figura carnis & sanguinis sese tradiderit, restabat, vt sub speciebus panis & vini se idem offerendũ nobis relinqueret. ¶ Postremò deniq; veritas hęc nostra cõfirmatur. Qui negant hoc sacramẽtum altaris sacrificiũ esse Christianorum, nullũ eis relinquunt propriũ, per quod suã religionẽ more & vsu colantinã oblationes panis & vini, carnium & ceræ nõ sunt propria nostra sacrificia: tũ q ante legem euangelicam etiam erant inter gentes, tum q laici eadem offerentes nõ sunt sacerdotes. At verò Lutherani, vt nullos admittunt sacerdotes, ita neq; vllum peculiare sacrificium, præter opera virtutũ, quæ vniuersis mortalibus sunt communia, sed omnem religionem de medio sublatam contendunt. ¶ Testimonia autem sanctorum patrum superuacaneũ est percẽsere, adeò sunt multa eademq; patentia. Satis est illud August. lib. 10. de ciuitate Dei cap.

Ratio adnotanda.

Melchisedec.

Sanctorũ testimonia.

cap. 20. vbi concludit dicens. Per hoc & sacerdos est ipse offerens, ipse & oblatio. Cuius rei sacramentum quotidianum esse voluit ecclesiæ sacrificium: cum ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis ipse sit corpus, tam ipsa per ipsum, quàm ipse per ipsam suetus offerri. In cuius verba Innocentius tertius in concilio Lateranensi cap. Firmiter. de summa Trinit. & fide catho. subscribens, Vna, inquit, est vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur, in qua idem ipse sacerdos est sacrificiũ Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub specie panis & vini veraciter continentur. ¶ Vnde vt ait S. Thom. in solutionibus secundi & tertij argumẽti, sicut Christus in cruce immolatus est in quo, vt ad Ephes. 5. ait Apostolus, tradidit semetipsum oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis: ita quia sacramentum hoc imago passionis est, altare locum habet crucis. Et licet (vt ait Aug. lib. 4. De trinita.) in immolatione Christi idẽ est sacerdos & hostia: ita & in altari sacerdos gerens personã Christi, ipsius verba ad ipsius corpus cõsecrandũ pronunciat. ¶ Celsitudinem ergo mysterij mente attentissima contẽplemur. Sacrificiũ est munus illud, quod Deo de ijs repẽdimus, quæ de manu sua accepimus. Qd autẽ nobis summũ beneficium contulit, ipsissimus fuit, vnigenitus eius filius. Sic eñ Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Eundemq;, & qui nobis esset & in mundo legislator, & in cruce redemptor, & in sacramento pastus, & in cælo præmium. Igitur quia nos soluendo non eramus, nihil enim quod pro tam cumulatis beneficijs retribuere mus, in nobis erat. (Quis enim prior, vt ait Paulus Romano. 11. id est, tãquam de suo dedit illi?) diuina fuit nobis ratione consultum, vt ipse idem redemptor se nobis in sacrificium relinqueret, vt nihil minus pro immensis illis beneficijs patri redderemus, quàm eundem ipsum, qui hæc omnia nobis factus est: videlicet, vt posset à nobis & in reuerentiam diuinæ maiestatis tanquàm holocaustum offerri: & ad nostra piacula expianda tanquàm propitia victima immolari, atque adeo esset nobis pro gratiarum actione apud Deum hostia pacifica. Id quod Dauid in Psalmo præcantasse videtur, vbi ait, Quid retribuam Domino pro omnibus quæ tribuit mihi? calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.

Dubium beta ratio sacrificij posita est? Respondetur. num.

¶ Quo ergo rem iam cum catholicis agamus, rationes sacramenti & sacrificij in hoc diuino mysterio sic dignoscuntur: quòd cum sacramentum sit sacræ rei signum, quam vel in se cõtinet vel vsu efficit, ratio huius sacramenti in consecratione perficitur, sacrificium autem est quod Deo offertur: quare ratio eius in oblatione consistit. Vnde dum in pyxide asseruatur, aut infirmo in domum defertur, sacramentum est, non sacrificium. Ex quo fit nec baptismum nec reliqua sacramenta vlatenus esse sacrificia: quia non sunt hostiæ deo oblatæ. Quare hoc non qua ratione est sacramentum, sed qua est sacrificium tanta indumentorum, ornamentorum, precum, & cæremoniarum, & cantionum, solennitate celebratur.

¶ Sed rogas. Nunquid in sola oblatione tota ratio sacrificij posita est? Respondetur. num. Non prosus, nam cùm id quod offertur sit corpus & sanguis, sit vt eorum consecratio, quæ vt offerantur fit, sic sit forma sacramenti, vt pariter ad sacrificium pertineat. Quare prius fit oblatio materiæ consecrandæ, dum dicitur, Suscipe Domine sancte pater hanc oblationem, &c. Deindè supplices rogamus, vti accepta habeat & benedicat nostra sacrificia illibata. Et tandem post consecrationem memores passionis aliorumque beneficiorum offerimus hostiam puã, sanctam, &c. Quinuero & sumptio corporis & sanguinis potissimum ad sacrificium attinet. Illius enim ratio immolationis perficitur: immolatio nanque idem est quod sacrificationem. pe, animalis occisio, ãmola, id est, farre, quo victima inspergebatur. Mors autem Christi non repræsentatur in consecratione, imò consecratur, vt immoletur, dum cõsumitur: nã illa est mortis & sepulturę Christi effigies. Et in sumptione sanguinis adhibetur imago effusionis eius.

Immolatio.

¶ Quocirca si post consecrationẽ sacerdos sacramenta nõ sumeret, sacrificium relinqueretur trunc & imperfectum, neq; effectũ sacrificij plenũ haberet. Ob idq;, scilicet quia sumptio vtriusq; formæ ad essentiam sacrificij attinet, tantæ fuit curæ ecclesiæ, vt nunquàm sacerdos consecraret, quin vtranq; sumeret.

Nota

Nõ ergo sacramentũ & sacrificium tanquàm cõtraria distinguũtur, imò cõsecratio & vsus sacramenti, adhibita oblatione, rationem integrat sacrificij. Quapropter etiam populus, qui sacris assistens sancta suscipit communionem per ipsam etiam sumptionem suo ordine & gradu sacrificat. ¶ Et quemadmodum hoc eucharistię mysteriũ quatenus sacramentum est, vt dist. 8. prædiximus, sua habet propria nomina, dicitur enim synaxis, hoc est, communio, & viaticum & eucharistia: sic & inquã-

Universidad de Deusto
Biblioteca

inquantum sacrificium, dicitur Missa, quam quidem vocem, sunt quibus placeat, esse latinam, vt dicatur quasi missio, vt cùm in fine dia conus ait, Ite, missa est, idem sit, quod, Ite missio est, sicut dimittitur concio dum sermo vel lectio finitur. Hæc autem significatio non videtur rei consona, imò quantum coniectura assequi possum verbum illud originem duxit ex primitiua ecclesia, quando catechumeni nõ recipiebãtur ad sacra, sed in festis præcipuis ad mittebantur ad lectiones epistolæ & euangelij, & tunc ante offertorium iubebantur exire, vt ait Diony. de eccles. hierar. cap. 3. canẽte diacono, Ite missa est, hoc est, sacra oblatio incipit cui vobis inter esse nõ licet. Ait enim Isidorus in li. de officijs & Remig. in li. de offi. missæ, vbi Isidorũ citat, q̃ missa dicta est ab emittẽdo, eo q̃ ante consecrationẽ dicendum est à diacono post euangelium, si quis catechumenus est, ꝓcedat foras. Atque inde suspicor relictum esse, vt idem verbum dicatur in fine missæ in præcipuis festis, putà quibus canitur, Gloria, sed tamen in contrario sensu: scilicèt, Missa perfecta est. Hugo lib. 2. de sacrament. par. 8. cap. 14. Missa, inquit, dicitur hostia & oblatio, quę per sacerdotem, qui inter Deum & populum, mediator est, ad Deum transmittitur. quam opinionem art. sequenti amplectitur. S. Tho.

Vtcunque tamen sit, certum est missam idẽ esse quod sacrificij oblationem. Quod quidẽ nomen non immeritò alij dicunt esse Hebraicum. Nam vbi Hieronymus Deuter. 16. trãstulit, oblationem spontaneam, Hebraicè legitur, missam, & alibi crebrò in Leuiti. Alijs verò ob id non appareat esse Hebræum, quòd effigiem magis habeat Latinam quàm Hebræam. Atta mẽ causa huius est, quòd Hebraicus character, çamach. ratione puncti daghues, non potest aptius Latinè reddi quàm per geminũ. S. Vnde sicut pro cion sine puncto Latinè dicimus sion, ita pro miça dicimus missa. Quicquid tamen sit nomen est, nõ modò inter sanctos patres creberrimum, verum & in ecclesia celeberrimum, pro eo quod est sacrificij oblatio. Imò iam vsus obtinuit, vt omnes sacramenti solennitates nimirum lectiones epistolarum & euãgeliorum & orationes comprehensim significet, vt. c. missas totas, legitur, & can. In sacramẽtorum oblationibus quæ inter missarum solẽnia Domino offeruntur, de consecra. disti. 2. & can. Iacobus. disti. 1. ¶ Per hæc tandem ea quæ quæst. proxima art. 6. & disti. 11. q. 2. ar. 5. indecisa reliquimus, facili negotio clarescunt. Hæc autem sunt tria: quorum primum attinet ad effectus, & valorem sacrificij, secundum ad oferẽtes, ac tertium ad eos pro quibus offertur.

Tria dubia.

Effectus enim sacramenti quatenus sacramentum est, per solam eius sumptionem recipitur, qui quidem est gratia gratum faciens, qua vita spiritualis alitur & nutritur. Effectus aũt quatenus est sacrificium pari modo est duplex, vt quatenus est sacramẽtum, scilicet virtute operis operantis: nempe, deuotionis & orationis sacrificantis, & virtute operis (quod aiunt) operati, hoc est, virtute hostiæ, & victimæ quæ offertur, sicut in sacramento virtute sacramenti, quod suscipitur. Ille ergo secundus effectus obtinetur per oblationem, consecrationem, & sumptionem, vt explicatum est: quoniam ex istis sacrificium integratur. ¶ Offerentes autẽ sunt in triplici gradu. Primũ est sacerdos, qui immediatè, hoc est per se tanquã publicus ecclesiæ minister sacramẽtũ cõsecrat, offert & cõsumit, propriam Christi personam repræsentans. Generalissimè verò & mediatè, hoc est, per sacerdotem offert totus Christianus populus, qui quodammodo singulas missas offerũt, iuxta verbum Domini. Exodi. 5. Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. Et Leuitici. 23. & Numer. 28. populus ipse iubebatur sacrificia offerre, id tamen faciebat per manus sacerdotum, sicut modò Christianus populus, iuxta verbum citati canonis Alexãdri. 2. q. 1. ipsi sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt. Particulariùs verò, sed tamen etiam quodammodo generaliter, offerunt omnes, qui aliquem specialem actũ circa hoc sacrificiũ exercent, vt circũstantes, quorũ ideo generaliter fit in can. mẽtio, tametsi inter illos sint gradus: nã principalius & specialiùs ministri altaris offerunt, & chorus q̃ plebs. Item illi, qui sacerdoti celebrãti alimenta & subsidia ministrant. Quare in missa plebani curati totus populus parœciæ offert, & in missa episcopi tota diœcesis. Specialissimè tamen offerunt illi, qui peculiarem eleemosynam in hanc missam conferunt, vt ꝓ se & suis offeratur. Illi autem pro quibus offertur, & non offerunt, sunt defuncti, atque illæ personæ pro quibus, licèt nihil subsidij contulerint, nec sunt præsentes, tamen sacerdos sua sponte sacrificium offert. Defuncti verò cuius non sunt ecclesiæ militantis, cuius est hoc sacrificium, non offerunt, nisi largo modo illi, qui pecuniam pro missarum oblatione reliquerunt. Ex quo fit consequens, vt multi sint & offerentes & simul pro quibus offertur, vt illi qui eleemosynam largiti sunt, & circunstãtes. Isti ergo omnes offerentes vnusquisque in suo ordine dummodò in gratia sint, quando offerunt,

Duplex effectus sacrificij.

Offerentes in triplici gradu.

Effectus sacramenti.

runt, (quod est apprimè animaduertendum) triplici modo & via valorem & fructum sacrificij consequũtur: scilicet, per modum meriti, per modum satisfactionis, & per modum impetrationis. Per modum, inquam meriti tam de congruo quàm de condigno. Merentur enim de congruo per hanc sanctã oblationem suspitatẽ & salutem corporis, & reliqua id genus subsidia & temporalia bona: nam & illic panem petimus quotidianum. Huiusmodi nãque caduca bona sub merito de condigno nõ cadunt: nempe, vt certa & infallibili lege semper petentibus & merentibus concedantur, sed prout Deus expedire nouerit tanquam re media salutis animæ. Merentur præterea de condigno augmentum gratiæ, non modò per deuotionem, & orationes quas illic fundunt, sed etiam virtute operis, scilicet ratione hostię quam offerunt. Itaq; sicut offerens in gratia panem & nũmos sacerdoti, & alias largiens eleemosynas, de condigno meretur augmentũ gratiæ: ita, imò multo locupletiùs, offerendo corpus & sanguinẽ Christi. Ex quo fit, vt illic effectus meriti operantis cõmisceatur cum effectu operis operati, id est, hostiæ quæ offertur. ¶ Secundum effectum offerentes adipiscuntur per modum satisfactionis. Per illam siquidem victimam satisfaciunt pro pœnis delictorum: quæ sibi quo ad culpam remissa sunt. Et hæc etiam satisfactio fit certa & infallibili lege, sicut in merito de condigno. Nam iste est proprius effectus operis operati, id est, hostię oblatæ. ¶ Tertiò assequuntur & alios effectũ per modũ impetrationis, & suffragij: nempe, defunctis releuationẽ tormẽtorũ purgatorij, aut prorsus liberationem, quæ nõ fit ex rigore iustitiæ per modũ meriti de condigno, sed per modum deprecationis, si Deus acceptauerit, & per modum applicationis sacrificij ad satisfaciendum pro ipsis, etiam si singularem eleemosynam non reliquerint. De quibus suffragijs infra disti. 45. Perpẽde quantum detrimenti patiantur, qui peccatorũ labe fordent: cibus enim huiusmodi fructibus vacui sunt. ¶ Ex his fit consequens omnes huiusmodi effectus secundùm quantitatem deuotionis offerentis esse plus minùsue vberes. De satisfactione nanque supra. S. Thom. q. 79. art. 5. asseruit secundùm quantitatem deuotionis offerentis esse magis æstimandam, quàm secundùm quantitatem rei oblatæ, quod illic expositum satis reliquimus. Multò ergo maiori ratione & augmentum gratiæ eandem offerentis deuotionem insequitur. Et pariter impetratio, seu per modum meriti de congruo, seu per modum suffragij in defunctorum subsidium, quo offerentes sanctiùs hostiam immolent & offerant, efficaciùs impetrabunt. ¶ Secundò ex ijs consequitur, sacrificij valorem, quando sacerdos est in peccato, virtute suæ propriæ deuotionis nullum esse, vt quæstio. præcedẽti art. 6. dicebamus, verum neq; virtute deuotionis cuiuscunq; peccatoris offerentis, siue offerat, quia interest sacrificio, siue qã eleemosynam confert. Imò verò credidimus, quòd licèt orationes & preces ecclesiæ oblatæ per malum sacerdotem, quatenus est ecclesiæ minister, fructuosæ sint in missa, vt illic docuit. S. Thom. preces tamen laici offerentis in peccato, nulla ratione fructum adferunt apud Deum, quoniam laici propriè non sunt ministri ecclesiæ tanquam ad hoc munus ordinati, & instituti, sed solus sacerdos per characterem. Quare virtute precis huiusmodi laicorũ, qui peccato contaminati sunt, neque ipsis neque vero alijs pro quibus ipsi offerunt, quicquam proderit, licet ipsi satisfaciãt præcepto ecclesiæ audiendi missam, quod aliud est negotium. ¶ Ad hæc operæpretium duximus, insignem illam quæstionem appendere, vtrũ missa pro pluribus oblata tantũ singulis prosit, ac si pro vno dũtaxat offerretur. Nam etsi lib. 9 de iustitia & iure quæst. 2. art. 2. eam discusserim, nũc forsan per hæc, quæ dicta sunt tum clariùs elucebit, tum & ad veritatem exactiùs collimabitur, & compendiosiùs absoluetur: sunt enim de hoc duæ opiniones extremæ. Vna Scoti. quolib. 20. quæ respondet simpliciter negatiue: scilicet, non tantum valere, cui videtur Paludanus applaudere in. 4. d. 45. quęst. 2. & quodammodo Syluester verb. Missa. 1. §. 9. scilicet, quòd si generaliter offert pro pluribus non tantum valet singulis, secùs si pro singulis singulariter. Et quidẽ ante Caietanum communi vsu tenebatur opinio Scoti. Caietanus verò suprà quæst. 79. arti. 5. & exp explicatius quolib. 1. q. 18. partem sustinet affirmatiuam: scilicet, tãtum valere singulis oblata pro plũribus, quãtum vni oblata pro eo solo. Præter missa ergo ratione sacramenti, cuius effectus est gratia in suscipiente, de qua nihil ad præsens propositum. In ratione sacrificij considerantur & oblatio victimæ, & subinde preces. Atqui in oblatione, consideratur & res ipsa oblata: nempe, victima quæ est corpus & sanguis, quæ de se est infiniti valoris, & actio ipsa oblationis, consecrationis, & sumptionis, quæ quidem cùm sit hominis non est pretij infiniti: sacrificium enim non dicit solum rem oblatã, sed actionem offerentis. Qua

Valor sacrificij iniusti ministri.

De valore missæ oblatę pro pluribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter non est idem omnino iudicium de oblatione, quam Christus in cruce obtulit, & de nostra. In illa enim non solùm res oblata erat infiniti valoris, sed actio ipsa Christi, qa erat persona infinite grata, & ideo sacrificiũ illud fuit simpliciter infinitum, nostrum verò non ita. Secundum est discrimen, quoniam passio Christi fuit infinita solùm quoad sufficientiam, vt doctores aiunt, sed quãtum ad efficaciam, non habet effectum, nisi taxatũ in quolibet sacramento, quatenus est eiusdem passionis instrumentum. Aut si applicetur per modum meriti secundùm dispositionem hominis, quæ per speciale fit auxilium Dei. Quocirca hoc sacramentum vt ratione sacramenti certum gradum gratiæ ex opere exhibito confert suscipienti: & quatenus sacrificium, certum habet gradum satisfactionis in quocunque offerente ex opere quod vocant operatum. ¶Tunc ergo arguitur à parte negatiua, quòd non tantum prosit singulis si pro pluribus offeratur, quàm si offerretur, p vno. Quo res finita in plures dispertitur, minor vniculibet contingit portio: cùm ergo sacrificio certus respondeat satisfactionis gradus, fit vt quò in plures ille dispertitur, minus habeat vnusquisque. Hoc argumento loco citato absolute hanc conclusionem contra Caietanũ sustinuimus. Nunc vero re oculatiùs perpensa, videtur mihi nonnullo indigere moderamine. Arguitur enim contra. Si opinio hæc, vt iacet, simpliciter esset vera, sequeretur, vt quo plures offerunt, minus singulis obuenire satisfactionis sacrificij, atque adeò consultius esset sacrificio interesse, cui minor interest ministrorũ numerus, minorque populus, quod est absurdum. ¶Et ideo ad maiorem rei claritatem, notandum est, q etsi tã ratione sacrificij, quàm ratione sacramenti certus taxatusque effectus huic mysterio respondeat (quod certè verisimũ est, eo quòd vtraq; ratione est instrumentum, quo passio Christi limitato modo applicatur, & non est ipsa omnino passio, vt a Christo oblata) est tamen discrimen inter rationem sacramenti, & rationem sacrificij, quòd ratio sacramenti consistit in receptione, quę reducitur ad genus passionis, ratio verò sacrificij in oblatione, quæ reducitur ad genus actionis. Diximus enim q baptismus potiùs dicit passionem, quã actionem. Vnde quia vnum sacramentum nõ percipitur nisi ab vno, nunquam confert nisi certum gradum gratię, licèt ille, vt dictum est, ex maiori dispositione suscipientis quodammodo crescat. Sed tamen ex opere operato nõ multiplicatur effectꝰ, nisi multiplicetur sacramentum. Dum enim eadẽ aspersione plures baptizantur: quia secundũ numerũ recipientium multiplicãtur baptismata, fit vt singuli tantũdem recipiant, quantũ si vnus baptizaretur. In oblatione verò eiusde sacrificij per hoc q plures offerant, non multiplicatur sacrificium: nam vnicum est, quod vnus, sacerdos & per eundem oẽs offerũt. Nihilominus quò plures sunt offerentes, eò valor ipsius crescit, vt loco citato ait Syluester, quem nos in lib. de iustitia & iure refutauimus propter similitudinem suam de baptismo, quæ non est valida: nam dum plures vna aspersione baptizantur, sacramenta multiplicantur. Nunc autem eatenus similitudinem approbamus, q sicut tunc propter plures suscipientes multiplicantur sacramenta: ita & in sacrificio quantò plures sunt offerẽtes, tanto maior est valor sacrificij: nõ quidem in singulis, sed in omnibus simul: quia vnusquisq; eadem offert hostiam. Quare in vnoquoq; crescit sacrificium secundùm deuotionem, vt S. Tho. q. 79. nos docuit: non quidem secundũ proportionem æqualẽ, vt si deuotio vnius sit dupla ad deuotionem alterius, satisfactio itidem sit dupla: quoniã cùm res oblata nõ duplicet, sed sit eadem, fructus non duplicabitur. Et cũctis deuotionibus paribus maiorem fructũ suscipit sacerdos, ideo, q ille sit propriè minister ecclesiæ, nõ solùm propter vsum sacramenti, quia illud suscipit, verũ & ratione oblationis, imò minister altaris, & chorus cæteris paribus, q populus, quia peculiariter altario seruiũt. ¶Igitur, vt ad quę stionem respõdeamus. In sacrificio cõsideratur illi qui offerũt, & illi pro quibus offertur. Sit ergo prima conclusio. Numerus offerentium nõ minuit valorem sacrificij in singulis: nam vnusquisq; offerentium perinde hostiã offert ac si nullus alius offerret: & ideo nemo alijs obstat, vt propter alios alij suo munere frustrẽtur: crescit enim, vt diximus, tũc in omnibus simul valor sacrificij. Imò verò quo plures cõcurrunt: sacrificium gratius est Deo & acceptius: nã cumulatæ preces facilius exaudiuntur, & ipsa consecratio celebrior est. ¶Et per hoc ad argumentũ in contrariũ respondetur. Concedimus enim, q sicut sacramento, ita & sacrificio suus respõdet taxatus effectus: ille tamen integer cuilibet offerenti respondet, si ue solus offerat, siue cum alijs, veluti effectus sacramenti cuilibet suscipienti. ¶Illi autem pro quibus offertur, sunt in duplici differentia: nam alij sunt pro quibus ex ecclesiæ instituto generaliter offertur sacrificium: scilicet pro

Argumenta partis negatiuæ.

Moderatio opinionis autoris.

Discrimẽ inter sacramẽtum & sacrificium.

Prima conclusio.

Respõsio ad argumen.

Duplex differentia.

pro papa, pro rege, pro episcopo & pro circũstantibus, & pro parœcianis, qui decimas soluunt. Et de istis subnectitur secũda eadem quę simillima conclusio. Propter maiorem eorum numerum nemo vllo suo fructu: scilicet, satisfactionis & meriti defraudatur, quia generali instituto ecclesiæ singulis sacrificium applicatur vnicuique in suo ordine & gradu.

Quare missa quæ offertur in magna parœcia aut ab episcopo in magna diœcesi, non minùs singulis prodest, quã si parœcia aut diœcesis parua esset. ¶Alij verò sunt pro quibus specialissimè offertur: nam præter illam generalem applicationem ecclesiæ relicta est sacerdotifacultas, vt dum alio obligationis vinculo non tenetur: scilicet, animarum cura, liberè possit sacrificium specialiter pro hoc aut illo offerre. Et de ista sola oblatione quæstio debet in dubium reuocari. De qua quidem Caietanus idem censet, quod de generali oblatione: scilicet, quòd pro quocunq; numero offeratur, tantũdem prosit singulis. Imò etsi pro infinitis, inquit, offerri posset, eundem valorẽ haberet in singulis. Syluester verò distinguit, quòd si oblatio fiat generatim non applicando intentionem ad hunc vel illum, sed ad omnes in genere, non tantum prodest singulis. Si vero sigillatim pro singulis offeratur, tantum prodest vnicuiq;, quantum si pro vno solo offerretur. Sed Scotus ait neutro modo tantum prodesse singulis. Et hoc est, quod nos libro. de Iustitia & Iure, licèt non tam explicatè au dicere cogitabamus. ¶Quare & id modo explicando dicimus, quòd si plures eleemosynam pro eodem sacrificio conferant, tunc qa specialem habent actum circa tale sacrificiũ, censentur offerentes: & hac ratione nemo propter aliorum societatem, suo fructu aut meriti aut satisfactionis defraudatur. Si tamẽ considerentur quatenus ex intentione sacerdotis pro illis offertur, certè crediderim minus obuenire singulis, quàm si pro vno offeretur. Et ratio est: quia generali intentione ecclesiæ non applicatur pro illis sacrificium, sed solùm ex libera intentione sacerdotis: illi verò intentioni, quia est de essentia sacrificij, etiam ex opere operato respondet certus & texatus gradus satisfactionis: & ideo quanto in plures illum distribuat, tantò minus singulis obuenit. Et idem est si offerat pro alijs qui eleemosynam non sunt largiti. Et confirmatur. Satisfactio, quæ deuotioni sacerdotis respondet, si inter plures ipse distribuat, minus singulis prouenit. Quod Caietanus cum cõmuni omnium opinione concedit, sed ait illum effectum non deberi illis, qui eleemosynas offerunt. Pari ergo modo effectus oblationis, & precũ quẽ libere ipse vt minister ecclesię, potest singularibus personis applicare, est certus, atq; adeò si diuidatur inter plures, minus vnusquisque recipit. Et cõfirmatur secundò. Si vnusquisq; eorũ, qui præsentes sunt sacrificio, & ordine suo offerunt, pro alijs singularibus offerũt, minus sibi de satisfactione reseruat: imò si totũ alijs applicant, nil sibi reliquunt. Quòd credo nemo negabit, licet suum meritum sibi ipsi non pereat: ergo pari ratione sentiendum est de sacerdote offerente pro ipsa parte effectus, quem præter ecclesiæ institutionem ipse liberè offerre potest. ¶Quocirca optimè in ordine nostro consultum est, vt pro vna missa non recipiantur à pluribus eleemosynæ, ac si pro vno esset offerenda. Primò quia eleemosynam largientes in sua opinione decipiuntur: quare deterrentur & ablichantur ab earum eleemosynarum largitione. Secũdò quia si hoc quod diximus verum est in rei veritate defraudantur. Tertiò & potissimùm: quoniam eleemosynæ non debent suscipi pro valore sacrificij, sed in subsidium & alimentum sacerdotum. Ob idque manifestaria fraus esset tantum eleemosynarum pro vno sacrificio corradere. Quapropter eadem ratione illic diximus, & nunc dicimus, q possit forsan sacerdos duas pitancias pro suo victu suscipere. Duas inquam, pitancias, vt ambæ argenteũ nummum, vel paululò plus non excedant. Tametsi permissio hæc in alio iniquo vsu fundetur: nempe, q episcopi contra ius pauperrimos sacerdotes absque vllo titulo sacris initiant. Nulli enim ordinari deberent, nisi qui suis fructibus viuere possent, & qui ecclesijs seruire sufficerent. Nam admittere ad sacerdotium illos qui non nisi mendicatis eleemosynis victitare possunt, nefas est. Quapropter qui hac spe mendicitatis ecclesiã ingressi sunt, suam perferant paupertatem.

Statutum ordinis dominicani.

Qui suo nequeũt victitare patrimonio non sunt ordinandi.

¶In calce demum articuli quæritur, vtrum sit præceptum diuinum audiendi missam in diebus festis sub reatu mortali. Nullũ enim eiusmodi præceptum in euangelio legitur. Cui accedit q audiendi alia sacramenta nullum extat præceptum, sed tantùm suscipiendi illi, cui incumbit. Nihilominus citra controuersiam respondetur esse præceptum pontificium iure diuino fundatum obligans sub reatu mortali. Et qui huic veritati reclamauerit, tanquam suspectus aduersus sancta mandata puniendus est. Extat enim præceptum in Concilio Agathensi, & admonitio in concilio Carthaginen-

Præceptum audiẽdi missam.

Conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ginensi, quæ referuntur de consecra. d. 1. can. Missas. & can. Qui die solenni. Quòd si obmurmures, illa concilia non esse nisi prouincialia, quæ non habent perstringendi vniuersalem ecclesiam: accedit canō Apostolorum. Omnes fideles. ibidem relatus. At verò potissima huius veritatis ratio est, quòd huiusmodi allegati canones, nō habent formā noui precepti, sed tanquam de re compertissima & à temporibus apostolorum constitutissima loquuntur, quod est testimonium, præceptum hoc nunquam in ecclesia fuisse ambiguum, sed more & vsu vbiq; cultum. Et quanuis non sit in euangelio expressum, fundatur tamē in illo mādato diuino, Sabbata sanctifices. Sanctificatio em̄ sabbati ad vacandū diuinis officijs ordinatur, quod ecclesia de audiēda missa consultò interpretata est. ¶ Vnde ad aliud argumentum respondetur, dispare esse aliorum sacramentorū huiusq; ratione: nam hoc non tantum sacramentum, verum & sacrificium est. Qua vtique de causa annexum habet præceptum, vt audiatur à populo, qui suo ordine & gradu sacrificare tenetur. ¶ At quia prædictus canon Missas die Dominico (vbi omne festum subintelligitur) totas audiri iubet, hæsitabit quis forsan, quomodo totæ intelligantur. Respondetur non intelligi mathematico more, vt nulla omittatur particula (parum enim pro nihilo reputatur) sed moraliter, vt ciuilitas habet humana. Quare si ab epistola rem sacrā audieris, satisfecisti. Admonet enim prædictus canon Apostolorum vt omnes Christi fideles in diebus solennibus scripturas apostolorum & euangelia audiant. Tametsi neq; tam exacte forsan monitum illud sit intelligendum. Euangelium autem nō audire non esset tutum. Pari modo in fine si post sumptionem sacramenti quis exiret, nō esset transgressionis reus. Nam quod in dicto canone Agathensis concilij adijcitur, q̄ si populus ante benedictionem sacerdotis egredi præsumpserit, publicè ab episcopo confundatur, non est in vsu ecclesiæ, vt tanquàm præceptum sub reatu mortali obseruetur. ¶ Neq; verò si quis partem vnius missę & reliquū alterius audierit, est condemnādus, quandoquidem omnia audit necessaria. ¶ Sed cum dicimus audire missam, intelligimus presentes esse: nam qui in magna ecclesia sacerdotem à lōge spectat, licet nō audiat, præceptū implet. Veluti qui græcam audiret missam, cuius nullum verbum intelligeret. ¶ Hinc colligitur attentionem, quæ sub præcepto necessaria est ad audiendam missam, non esse tantam, quāta in officio canonico persoluēdo requiritur, sed sat est, q̄ sit actus humanus. Quocirca quāuis indecentia sint colloquia inter audiēda sacra, nō tamē propterea transgressio sit præcepti. Possent tamē voces & cachinni in tātum prorūpere, vt per se essent peccatum irreuerētiæ & scandali. Quēadmodum si quis siniſtro animo audiendi sacrum ecclesiā adeat, quanuis illud propositum peccatum per se sit, nihilominus si missam audiat, præceptum implet quantum ad substantiam præcepti: caret enim peccatum omissionis audiendi missam. ¶ Ex his colligitur alius dubij solutio, vtrùm qui & missam tenetur audire, & horas canonicas soluere, possit simul vtrique præcepto satisfacere? Syluester nāq; in verb. Missa 2. §. vlti. negat. Caieta. verò in opiniō de valore orationis concedit. Et hanc opinionē arbitror verā: nā si qui græcē audit missam, aut omnino surdus est, nō tenetur esse attētus, vt verborum sensus percipiat, nō video cur tūc nō possit officijū diuinū persoluere. Quare & idē qui cunq; potest. Ītē arguitur. Vel ille qui in missa horas recitat vtriq; præcepto satisfacit, vel neutri, vel alteri tātum: non tertiū, quia nulla est ratio cur vni potiꝰ q̄ alteri satisfaciat. Quòd si dicas neutri satisfacere, obuiat tibi argumentum. Quòd si postmodum horas tantū soluerēt, censeretur vtriq; satisfecisse: ergo dum audiebat missam, præceptum audiēdi implebat. Et pari ratione si postmodū sacrum audiret, censeretur impleuisse vtrumque: ergo dum missam audiebat, satisfaciebat præcepto horarum, atque adeò ambobus. ¶ Quod autem necessum sit missam propriè festi audire, nulla ratione fulcitur: non enim præcipitur nisi missā audire, quod ad munus religionis sufficit. Tāetsi reprehensione sacerdotes nō careant, qui nullam rationem festi habentes, satis esse putant quocunque festo vnamquamlibet aliam missam dicere. ¶ Vnus autem scrupulus est, qui plurimos premit, vtrum scilicet, qui diploma habet pontificium, per quod sibi liceat tēpore interdicti sacrum audire, teneatur illud diebus festis eodem tempore audire. Faciunt enim argumentum, quòd priuilegia concedūtur in fauorem, & non ad compulsionem: cū ergo tempore interdicti non habentes priuilegia non cogantur audire missam, sit vt neq; priuilegiati sint cogendi, alioqui suo priuilegio constringerentur. Hoc autem non obstante argumento, crediderim teneri: quoniam præceptum audiendæ missæ obligat omnes commodè potentes audire. Vnde ad fallaciam argumenti respondetur, quod priuilegium de se non obligat, sed solùm facit hominem potentē audire, atq; adeò facit eū materiā præcepti obligantis omnes potentes. Veluti siquis esset in carceribus & prætor dieb' festis potestatem illi faceret exeundi ad audiēdum sacrum, profectò teneretur.

Missa tota.

Audire missam.

Attentio in audiēda mis

Dubitatio.

Aliud dubiū

Respōsio.

¶ Postremò deniq; ad sedandas timoratas cōscientias notandum est ab hoc præcepto, illos excusari, qui legitimo impedimento cohibentur, vt infirmi, & qui inimicitias gerit, si timet hostēm sibi dari obuium, & vbi mos est virgines nobiles non prodire in publicum. Quanuis mos iste profectò nō est laudabilis, maximè si id authoritatis causa & maiestatis fiat. Ītē si vxor à marito ob zelotypiā prohibetur, quanuis ille quādoq; peccet, illa tamen parēre tenetur. Si verò mulier timet, si exeat, procum eius aspectu impudicè cōmouendū, non ideo tenetur sua libertate priuatā, occlusam esse. Quāuis nonnūquā salubre esset charitatis consilium potiùs ab audiendo sacro abstinere, quàm hominem in barathrum turpitudinis, conijcere. ¶ Illi autē, qui seruiunt, si à suis heris missam audire ob aliqua negotia gerenda prohibeantur, excusantur. Non enim ideo tenētur heros relinquere. Ipsi tamē heri sibi videant, iusta ne an illigitima causa illos impediant. At verò si seruus præsentisceret Dnm in contemptū vel odiū christianissimi id facere, domū teneretur tunc mutare.

Nō est necessaria missa tota ad hoc præcepto.

Pars requisita ad solēnē missæ celebrationem.

Simulans & aliter alijs modo excusatur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm conuenienter sit determinatum tempus celebrationis.

CVM tota quæstio præsens circa hoc mysterium versetur, nō quatenus sacramentum est, sed duntaxat qua ratione est sacrificiū, animaduertendum est præter eius substantiā, quæ est hostia corporis & sanguinis, sex rerum genera esse ad id solenniter celebrandū necessaria. Hęc sunt minister, deinde tempus & locus, quæ sunt duæ cuiusq; actus proximæ appendices qualitates, quas circunstantias vocant. Quartum ministri indumenta, quintum verba: sextum denique cæremoniæ aliæ. s. signationes & aliæ gesticulationes. Inter hęc autē solus minister est de iure diuino ac subinde de essentia: nēpe, sacerdos, sine quo, vt dictum est, fieri nequit consecratio, de quo satis dictum est. Nam de episcopo, & diacono, hypodiacono, & minoribus ordinibus dicere ad tractatum sacramēti ordinis spectat. Cætera quinq; sunt de iure positiuo, atq; adeò non ad essentiam, sed ad solennitatem sacrificij pertinentia. De secundo ergo: scilicet, de tempore nunc quæritur, vtrū sit conuenienter institutum. Ad quod tribus conclusionibus respondetur. Prima. Tempus determinari oportuit celebrationi huius sacramenti aptum. Probatur. Duo sunt quæ in celebratione huius mysterij per totam præsentem quæstionem præ oculis habere debemus. Primum repræsentatio Dominicæ passionis, vnde fructus eius emanat. Et secūdum heroicum virtutis religionisque officium, per quod eiusmodi fructus percipimus. Et ratione vtriusq; condecuit tempus destinare, quo aptè fieret. ¶ Secunda conclusio. Condecens fuit vt quotidie in ecclesia regulariter celebraretur. Ait regulariter, propter emergentes casus, in quibus ratione interdicti à celebratione cessatur, vel vbi sacerdos ali non potest. Probatur ex secunda ratione sacrificij: quia fructu dominicæ passionis quotidie indigemus propter quotidianos defectus. Vnde Dominus nos petere docet Lucæ 11. panem nostrum quotidianum: quod exponens Augus. in lib. de verbis Domini, can. non iste. de consecra. distin. 2. ait. Si quotidianus est panis, cur post annū illum sumas, quēadmodum Græci in Oriente facere consueuerunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prodest. ¶ Tertia conclusio, Regulariter solennis missa à tertia vsq; ad nonam est in ecclesia celebranda. Probatur ex prima ratione sacrificij, quia tempore illo celebrata fuit Christi passio.

Prima conclusio.

Secūda cōc.

Tertia cōcl.

¶ Hæc quæstio de frequentatione sacramēti bipertita est: prius enim mēbrū est de frequētatione sumptionis, quæ etiam ad laicos pertinet, de quo. dist. præced. q. 1. artic. 2. diximus: alterum verò est de celebratione, vtrùm quotidie in ecclesia sit celebrandum, quod hic disputatur. Vbi adnotandum q̄ quatenus sacramentum est, satis erat illud toties consecrare quoties populo sumere esset necessariū. Sed qua parte est sacrificium, asserta est hic secunda conclusio, q̄ est quotidie celebrandum, eo quod hoc sit nostræ religionis munus & cultus. Quapropter hæretici negantes esse sacrificium, subinde negāt esse quotidiè celebrandū. Hac hæresi infectus fuit Vviteleff. Cuius assecla Lutherus in blasphemo illo libello de abrogāda missa priuata, quasi sua temeritate legem ponens ecclesiæ ait, satis esse si singulis Dominicis diebus, & ijs solis vnica tantū eucharistia consecraretur, ad quam populus cōfluens cōmunicaret. Contra Vviteleff latissi-

Expositio articuli.

Vuiteleff & Lutherus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Valdēsis. Clichtoueꝰ. mè disserit Valden. tomo. 3. de sacra. tit. 4. Et contra Lutherū Clichtoueus in Antiluthero lib. 2. de officio missæ. c. 8. & 9. Et quidem Lutherus duos pernicioſos ritus intrudere in eccleſiā moliebatur. Vnū, vt non niſi vna eucharistia in hebdomada conſecraretur: alterū, vt populus toties cōmunicare cogeretur. Prior quidē multis nominibus perniciosus est, primum contra religionē, nam cùm hoc ſit ſacrificium Chriſtianorū propriū, māca eſſet noſtra religio, niſi iuge haberet ſacrificium: iuge aūt nō eſſet niſi quotidie ſacerdos nomine publico ipſum cōſecraret, adorandumq; populo exhiberet, & in ſatisfactionē pro peccatis offerret. Diurnus em̄ ſolaris circulus ſicut adſuſtinendam vitā temporalē quotidianam adfert neceſsitatem cibi, potus, & requiei ſomni: ita & quotidianam neceſsitatem religionis, vt ſacrificiū, in quo religio conſiſtit, nomine publico quotidie celebretur. Adde: q ſi tantùm plebanus ſacerdos illud deberet conſecrare, reliqui privati ſacerdotes & religioſi deberent per totā vitam ſua eſſe functione orbati. Præterea ſunt & frequētes paroeciæ multo ampliores, quā vt poſſent oēs vna hora concurrere, & vnū ſacramentū cōmode omnes adorare.

Dubium. ¶Dubiū autē eſt, vtrū ſit obligatio ſub reatu mortali quotidie celebrare, & quinam ſint qui hoc vinculo obligentur. Primū reſponſionis mēbrum ſit, q paroeci, qui curam habent animarū, ſacrum facere tenentur quoties populus audire obligatur: nam iniqua eſſet cōditio eius, qui audire cogeretur, vbi nemo dicere perſtringitur. Quod & in aliorum ſacramētorū adminiſtratione eādem retinet veritatem. Tenentur enim paroeci ſacramenta adminiſtrare, quæ populus tenetur ſuſcipere. Quare ſaltem diebus feſtis eadem obligatione perſtringuntur, niſi legitimè fuerint impediti. In profeſtis verò diebus tenetur vnuſquiſq; pro ratione decimarum & ſtipendij, vel quotidie, vel aliquando celebrare. De alijs autem liberis ſacerdotibus, licèt non deſint Canoniſtæ, qui putent teneri quotidie celebrare, vt Syluester verb. Miſſa. 1. §. 7. refert, nullo tamen vel apparenti fundamento nituntur, imò quæſt. præce. articul. 10. oſtendimus non teneri niſi perrarò. De eccleſijs verò cathedralibus, & collegiatis, & religioſorum conuentibus ſubditur ſecundum reſponſionis mēbrū,

Secūda pro poſitio. nempe q̄ epiſcopis & prælatis incūbit cura, ſub reatu peccati mortalis faciēdi quotidie cōuentualiter celebrari. Atqui hic eſt legitimus ſenſus canonis. Iteratur. de conſ. diſtin. 2. Sed idem adnotant Canoniſtæ ſuper cap. Cum creatura. de celebra. miſſa. vbi addunt, q̄ quilibet cōuentus quotidie tenetur celebrare duas miſſas, alteram de feſto aut feria, atq; alteram pro defunctis. Id tamē ex capitulo illo nequaquam colligitur, ſed ſolū damnatur negligentia celebrandi pro anniuerſarijs defunctorum. Quare ſemel i hebdomada celebrare p̄ defunctis ſatis eſt. Quinuerò aſſertio hæc quotidie celebrandi regulariter eſt intelligenda: nā tā exiguus eſſe poteſt conuentus, vt licèt in aliquibus profeſtis ſacrum nō fiat, nō ſit mortale. At verò in ciuitate, vel in oppido populoſo vbi multæ eſſent paroeciæ, non ſatis eſſet in cathedrali ſeu collegiata quotidie celebrare, ſed neceſſe eſt in baſilicis etiam paroecialibus, ad quas populus confluere poſsit, ſacrum facere.

Quibus ſit applicandus fructus ſacrificij. ¶Quibus autem ſit applicandus fructus ſacrificij & ſatisfactio, alia eſt quæſtio: nam vt art. præcedenti diximus præter applicationem, quæ fit generaliter ab eccleſia, tenetur ſacerdos pro ſuis paroecianis à quibus decimas, vel ſtipendium ſumit, applicare. Quare tunc non poteſt ſacrificium alijs illud tribuere. Nihilominus tamen ſemper ei reſeruatur aliqua fructus portio, quam poteſt, ſicut cæteri offerentes, cui voluerit impertiri, quod etiā poteſt religioſus in ſuo cōuentu. Cæterū ſacrificiū ipſum non pōt niſi prælatus cui voluerit applicare. De his autē ac de oibus diuinis officijs li. 10. de iuſtit. & iur. q. 5. p totā copioſe à nobis dictum eſt. 1. Argum. ¶Primū argumentū S. Thom. eſt. Hoc ſacramentū eſt repreſentatiuū paſsionis, vt dictum eſt, cōmemoratio autē eiuſdem paſsionis fit in eccleſia ſemel: in anno: ait enī Auguſt. ſuper Pſalm. 21. Quotieſcunque Paſcha celebratur nunquid Chriſtus occiditur? Non, ſed tamē anniuerſaria recordatio repræſentat quod olim factum eſt, quaſi videamus in cruce pendentē Chriſtū. Et refertur de cōſec. diſt. 2. ca. Semel Chriſtus. Reſpondetur q̄ ſemel in anno cōmemoratur paſsio Chriſti ſecundum q̄ in ipſo capite nro fuit pfecta: & ideo illa cōmemoratio fit ſemel in anno. In ſacramento verò recolitur prout eius effectum & fructum fideles percipiunt, ob idq; cultus ille fit quotidie, vt idem Augu. cadē diſt. ait. cap. Semel immolatus. Secūdò arguitur. Paſsio Chriſti cōmemoratur in eccleſia ſexta feria ante paſcha, non autē in feſto natalis: cùm ergo hoc ſacramentum ſit cōmemoratiuum Dominicæ paſsionis minimè cōgruere videtur, vt in die nata lis ter celebretur cōſecratio, in paraſceue verò omnino intermittatur. Reſpōdetur, q̄ in veritatis præſentia figura ceſſat, hoc autē ſacramētum figura eſt Dnicæ paſsionis, ob idq; die illa, qua

Secundū argumentum.

la, qua realiter geſta recolitur, nō cōgruit, vt in ſacramento celebretur. Ne tū eccleſia in ea die ſit ſine fructu paſsionis per hoc ſacramentum nobis exhibito, corpus Chriſti pridie cōſecratū illa die ſumēdum reſeruatur: non autē ſanguis ratione periculi, ne vel aceſcat, vel effundatur. Præterea, quia ſanguis, vt dictū eſt, imaginem dñicæ paſsionis expreſsiùs refert. Quidam verò excogitarunt per immiſsionē particulæ conſecratæ in calicē, vinū conuerti in ſanguinem: eſt tamen error: quoniā illa cōuerſio fieri nequit, niſi per conſecrationem calicis. ¶Hic primum adnotato rationem cuſtodiendi hoſtiam in die cœnæ in monumētis hāc eſſe vnicam, vt altera die ſumatur, quādo conſecrari non poteſt. Sed inde cœpit in opinionē venire, q̄ cuſtodia illa eſſet ſepulchri effigies, cùm tamē Chriſtus non expirauerit niſi ſequenti die ſerò. Hinc ſecundo colligito peccatum eſſe mortale in die paraſceue cōſecrare, atq; adeò priuatim celebrare: nam eſſet cōtraire iuſtiſsimę cæremonię eccleſię, quæ plurimū refert. In alijs verò duobus diebus: ſcilicet, cœnæ, & Sabbato ſancto, licèt ritus etiā eccleſiaſticus habeat, vt ſola vna celebraretur miſſa, nō tamē eius obſeruātia tanti refert, quin priuatim, ſaltem ex facultate prælati, præter miſſam ſolennem poſsit quiſpiam celebrare. ¶In die tamen Natiuitatis ſolennitas triplicis natiuitatis Chriſti cauſa fuit, vt trina permitteretur celebratio: nam propter æternam natiuitatem ex patre, quæ nobis occulta eſt, in nocte canitur miſſa, cuius introitus eſt. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Et propter ſpiritualē, qua vt legitur. 2. Petri. 1. Chriſtus oritur tanquam Lucifer in cordibus noſtris, canitur miſſa in aurora, cuius introitus eſt, Lux fulgebit hodie ſuper nos. Ac demum propter temporalem viſibilemq; natiuitatem in carne adijcitur tertia miſſa clara luce, cuius introitus eſt, Puer natus eſt nobis. Tametſi ſecundū euangelia, quę prædictis introitib⁹ cōtraponūtur, dicere è conuerſo poſſumus, q̄ miſſa poſtrema deſignet natiuitatem æternam, quæ eſt in plena luce, iuxta illud pſalmi. 109. in ſplendoribus ſanctorum ex vtero ante Luciferum genui te. Quæ quidem generatio canitur in euāgelio. In principio erat verbum. Prima verò miſſa reſpondet natiuitati ex virgine in carne: quia in medio noctis natus eſt, in ſignum quòd ad tenebras infirmitatis noſtræ deſcendebat. Atque hæc natiuitas refertur in euangelio eiuſdem miſſæ. De hac trina celebratione extat canon citatus. Nocte. de conſecra. diſtin. 1.

Cauſa, ſ quibus licet bis in die celebrare.

Quintū argumentum.

¶Addit deniq; S. Thomas, quòd etiā alijs diebus, quibus cōueniunt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda plures miſſæ celebrantur in die: ſcilicet, vna pro feſto, atque altera pro ieiunio, vel pro mortuis. Et qui dem S. Thom. non intelligit ab eodem ſacerdote, ſicut in die natiuitatis, ſed ſolenniter à clero, vel conuentu. ¶Vnde vtrùm idem ſacerdos plures in eodem die poſsit miſſas celebrare, tangit argumento quinto, ſic arguens. In quadam dominicali oratione ſecreta dicitur, Concede nobis domine, quæſumus, hæc frequentare myſteria: ſed maior erit frequentatio ſi pluribus horis ſacerdos in die celebret: ergo illud eſt conſilium. Et reſpondet ex decreto Alexandri papæ de conſecra. diſt. 1. cano. Sufficit. Vbi ait. Sufficit ſacerdoti vnā miſſam in die vna celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundū redemit: & valde fœlix eſt, qui vnam dignè celebrare poteſt. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt: alteram de die, ſi neceſſe ſit. Qui verò pro pecunia, aut adulationibus ſecularium vna die præſumunt plures celebrare miſſas, non æſtimo euadere dānationem. Hæc papa. Atqui de celebra. miſſa. ca. Conſuluiſti. idem ait Inno. 3. ſcilicet q̄ excepto die natiuitatis dñicæ (niſi cauſa neceſsitatis ſuadeat) ſufficit ſacerdoti ſemel in die vnam miſsā ſolūmodò celebrare.

¶Sed huius occaſione ſummiſtæ, vt eſt videre apud Sylueſtrū verb. Miſſa. 1. §. 7. plurimos coaceruant caſus, quibus idem ſacerdos poſsit in die bis celebrare. Primus eſt in natali, vt dictum eſt. Secūdus, ad ſepeliendum defunctū. Tertius ad cōmunicandum infirmum, ſi non eſt hoſtia in pyxide. Quartus propter peregrinos, propter nuptias, & propter ieiunium, & ſi ſuperuenit aliqua magna perſona. Ac demum propter paupertatem paroeciarū, quæ non poſſunt niſi duæ vnum alere ſacerdotem.

Syluester

¶Paludamus autē. 12. diſt. q. 1. art. 4. plures iſtorum caſus referens, addit propter nullam cauſam ſacerdoti licere plures quàm duas celebrare, præterquā in feſto Natiuitatis. Adnotandum hic tamen eſt nunquam in eccleſia licuiſſe ſacerdoti niſi ieiuno celebrare: vnū poſtquàm in prima celebratione lotionē ſumpſit, nullus ſuperueniens, vel defuncti, vel magnæ perſonæ, vel cuiuſcunq; alius rei caſus, vel neceſsitas, cauſa eſſe poteſt legitima, vt iterum celebret. Attamen ex his omnibus antiquis caſibus, qui dum eccleſia ſacerdotum raritate laborabat, frequentes erant, quibus vnus poſſet plures celebrare miſſas, non eſt iam in vſu præter diem Natiuitatis, niſi ille dum quis pro-

Paludanus.

Nunquā ſacerdos niſi ſe iunus celebrare poteſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

pter paroeciarum paupertatem curam duarum habet. In qua verò prouincia eadem esset sacerdotum raritas, posset etiam in alijs casibus, maximè vsu & more id interpretante, idem fieri, dummodò nunquam nisi à ieiuno fieret: ita vt sacerdos in priori missa lotionē non sumeret. Neq; ob vllam necessitatem, vt bene adnotauit Paludanus, pluries quàm bis celebret. Qui autem præter casus iuris: videlicet, pro pecunia, vel adulationibus secularium ductus pluries consecraret, peccaret mortaliter, iuxta verbum illud Pontificis. æstimo nō euaderent damnationem. Quare & in foro exteriori puniendus esset.

Hora diei. ¶ Circa tertiam conclusionem de hora diei, nota horas illas primam, tertiam, &c. omni anno esse numerandas sexta post mediū noctis, vt si horologium incipiat à dimidia nocte, dum signatur hora sexta, toto tempore anni incipit hora prima, & nona censetur tertia, & meridies sexta, & post meridiem hora tertia dicitur nona, qua hora Christus expirauit. Vnde operarij euangelici, qui venerant hora vndecima, quæ est quinta à meridie, remordebantur ab alijs quòd non nisi vna hora laborassent. Quocirca huiusmodi horæ per totum annum sunt inuariabiles. Ex quo fit, vt in primitiua ecclesia missarum solennia, illis tribus horis: scilicet à nona vsque ad meridiem iuxta conclusionem Sanct. Thomæ fieri solerent. vnde can. Nocte sancta. de consec. dis. 1. cauetur ne reliquis temporibus missarum celebrationes ante horam diei tertiam celebrētur: quia illa hora Christus crucifixus est, & Spiritus sanctus descendit. Qui textus intelligitur de missa solenni.

Tertium argumentum. ¶ Ad maiorem autem huius expositionem arguit D. Thom. tertio loco. In celebratione huius sacramenti ecclesia debet imitari institutionem Christi: Christus autem consecrauit hora serotina: ergo illa hora est à nobis consecrandum. Respondetur, quòd Christū decuit, vt suprà diximus, sacramentum celebrare post agnum typicum, qui eius erat figura: vnde quia ille in solis occasu cœnabatur, tunc Christus consecrauit corpus veri agni. Idque in vltimo articulo conuersationis suæ cum discipulis, vt charitatis mysterium altiùs in eorum corda imprimeret. Nobis autem cōsecrandum est, quando aptiùs eius passio repræsentatur: tum & ad eius percipiēdum fructum: tum vt nostra plus excitetur deuotio.

Tres passionis Christi articuli. Tres autem fuerunt articuli passionis Christi. Primus, dum Iudæorum linguis proclamatū est, vt habetur Marc. 15. Crucifige. Quod quidem fuit hora tertia: quādo & spiritus sanctus descendit super discipulos. Et ideò diebus festis quādo populus à seruilibus operibus feriatus interesse potest, hora tertia, id est, nona à medio noctis, missa solēnis celebratur. Secundus verò articulus fuit, quādo gentilū manib⁹ fuit cruci affixus, & illa, vt Ioā. 19. legitur, fuit hora sexta: nēpe, meridies. Et ideòin primitiua ecclesia in diebus professis, quādo in paroecia nō erat nisi vnicus sacerdos, illa hora fiebat sacrum, vt tunc populus à laboribus cessans, anteq̄ prandiū sumeret, sacrificio interesset. Tertius arti. fuit quādo expirauit hora q̄ erat nona, vt Matth. 27. habetur: nēpe, tertia pomeridiana. Et ideo in diebus ieiuniorū illucusq; nō celebrabatur populi missa. Vnde i cōcilio Cabilonensi de cōsecr. dist. 1. can. Solent. cauetur ne in diebus ieiuniorū cibus sumatur, nisi missarum solēnijs, ac subinde vespertinis officijs absolutis. Et inde quadragesimalis mos retētus est, vt post nonam ante prandium vesperę cātentur. Imò additur illic. q̄ in Sabbato sancto circa noctis initium missarum solenia celebrentur, quia illo die longius protrahebatur ieiunium. Item & ratione ordinum, quę illo etiā die celebrantur, & propter aliorum officiorū prolixitatem, idq; etiam habetur decreto Leonis. 75. dist. cano. Quod à patribus. & decreto Gelasij ead. dist. can. Ordinationes. ¶ Quarto arguitur. Leo papa de cōsecr. distinct. 1. cano. Necesse. scribens Dioscoro Alexandrino episcopo concedit sacrificium offerri prima diei parte: dies autem incipit à media nocte, vt suprà dictum est, ergo illico ab illa hora possūt missæ celebrari. Respondetur, regulariter missam debere in die celebrari, & non in nocte: quia Christus ipse in hoc sacramento præsens est, qui ait Ioannis. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est, venit nox, quando nemo potest operari. Quandiu in mundo sum, lux sum mundi: radix autem diei ad sacra facienda non debet sumi à medio noctis, sed à solis ortu. At neque expectandus est solaris corporis aspectus, sed aurora, quando eius splendor apparere incipit. Vnde duo illa loca Marci. 16. & Ioan. 20. in quorum vno legitur, q̄ mulieres venerunt ad monumentum orto iam sole, & in altero, quòd venerunt cùm adhuc tenebræ essent, Augustinus de cōsensu Euangelistarum hoc pacto conciliat, q̄ in auroræ crepusculo sic ortus est sol, vt tamen tenebræ non sint dissolutę. ¶ Priuilegium autem natalis Domini fuit, vt illa nocte Missarum solēnia fierent, vt habetur can. citato. Nocte. de cōsecr. dist. 1. Et pariter antiquitus, vt canonibus citatis habetur, Sabbato sancto iuxta noctis initium propter prędictas causas celebrabatur, & quia illa nocte Christus resurrexit. Iam verò nunc temporis statū tempus missis celebrandis decurrit ab initio auroræ quocunque tempore anni vsque ad meridiem. Potest nihilominus ex priuilegio hora parū tum anticipari, tum & postponi. Ait enim hīc Paludanus papā dispensare cū cardinalibus, vt antelucanas missas celebrent, hoc est, paulò ante auroram: & audio alijs etiā esse concessum. Et sunt magnates qui habent priuilegium, vt eis per horam à meridie celebretur. Neque verò ita multum graue est, quādoquidem in primitiua ecclesia etiam tardiùs celebrabatur. Attamē quòd hoc fiat ad inseruiendum delicijs eorum, qui noctes aleis & crapulis vacando in dies vertunt, diesque dormiendo in noctes, non potest non esse vituperio dignum. ¶ Propter causam verò legitimam: vt causa celebrandi in die festo quando quis iter facit, licet paululò, vel ante auroram, vel post meridiem celebret, quanuis sine dispensatione id fieret, non condemnarem ad peccatum, saltem mortale, secus si anticipatio, vel postpositio longior esset.

¶ Ait verò Paludanus non licere nisi matutinis psalmis solutis sacrum facere, quod nō aliter quàm ex cōsuetudine ecclesiæ probat. Et Syluester verb. missa. 1. §. 4. ait omnes canonistas credere quòd sit peccatum mortale, ipse tamen secus credit, & meritò, quia nō omnes consuetudines, quanuis laudabiles, obligant sub reatu mortali. De hoc autem libro. 10. de Iustitia & iure, quæstione quinta scripsimus. Vbi asseruimus non esse peccatum mortale ordinem peruertere, tum quòd etiam horarū ordo non est sic necessarius, vt eius inuersio faciat peccatum mortale, vt si quis tertiam ante primam, vel primam in choro, & postea matutinas priuatim soluat. Secundò, quia missa non computatur inter septem horas canonicas. Quare si quis ratione infirmitatis excusetur à soluendo officio diuino, non ideo impeditur, quin possit celebrare. Ordinem autē sine causa peruertere peccatum esset, & forsan non grauius, quàm veniale. Hæc autem illic latius confirmauimus.

Quarto argumentum.

Hora diei.

Nona.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & vasis sacris.

TErtium inter cętera ad sacramentum cōsecrandū & sacrificium offerendum requisitū est locus. Et ideo quæritur vtrùm tēplum & vasa debeant esse cōsecrata. Ad quod hac conclusione affirmatiua respōdetur. Consecrationes ijs rebus, quæ in vsum huius sacramēti veniunt, adhibentur. Idque instinctu & appulsu Spiritus sancti ecclesiā gubernantis, atq; adeò nutu Iesu Christi, qui ait Matth. 18. Vbicunq; fuerint duo, vel tres in nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum. Et probatur cōgruentia ex duobus in sacramento considera-tis, quæ sunt repræsentatio passionis Christi, & reuerentia sacramenti, vbi Christus non tantùm in figura, sed secundùm veritatem continetur. Nam sacramenti reuerentiam cō decet, vt locus sit eidem celebrando dicatus & consecratus, atq; adeò vas, quo sanguis consecratur, atque altare: nēpe, ara. Item & ratione effectus, & fructus, quem virtute passionis per idem sacramentum suscipimus, id etiam congruit: sanctificauit enim nos Christus p̄ suum sanguinem, iuxta illud ad Hebræ. vltimo. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, &c. Ob idq; vasa, quæ in vsum eiusdē sanctificationis assumuntur, sancta esse debēt.

Conclusio.

¶ Contaminator ille omniū sacrorum Vuitcleff, vt omnes missæ cæremonias, sic & templorum vasorūq; consecrationes repudiabat, vt est videre apud Vualdensem tomo. 5. de sacramentalibus titu. 4. nempè, à capite. 28. sed latiùs titulo. 17. cap. 143. & infrà, vbi duas refert contrarias hæreses. Quarum vna Sagarellorum erat, quòd ecclesia cōsecrata non plus valet ad orandum quàm stabulum porcorū. Et hanc secutus est Vuitcleff, & postea Lutherus. Alij verò per contrarium aiebant, nullatenus licere nisi in ecclesia orare. Fuit tamen semper, si ab statu legis naturæ rem ordiri lubet, vbique solenne, loca sacrificijs dicare, vt excelsa ad significandum Deorum eminentiam, quæ excelsa testamentum vetus creberrime tanquam idolorum ritus execratur: & lucos, vbi arbores dijs consecrabantur, quæ propter opacitatem, & silentium deuotionem quandam animis ingenerare possent. Et ideo luci dicebantur, vel à contrario sensu eo quòd lucem solis non admitterēt, vel fortè propter luminarium frequentiam. Adeò enim semper fuit mortalium animis insitum, Deum certis locis esse colendum, vt etiam falsissimæ religiones eam retinuerint veritatem. ¶ At verò vt de idololatris ethnicis taceamus, sacra historia tradit etiam antelegē

Expositio articuli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scriptam in lege naturæ iustos viros altaria, quibus Deo sacrificarent, dedicasse, vt Gen. 8. legitur de Noe, & 13. de Abraham, &. 28. de Iacob qui cum à somno quo visionem viderat cuigilās intelligeret verè dominum esse in loco illo, lapidem erexit in titulum. Quod quidem documentum est, locum, in quo cū Deo colloquimur, quandam habere sanctitatem. Id quod Dominus Moysen Exodi. 3. docuit, dicens ei de rubo. Ne appropies huc, solue calceamētum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est. Vnde Deutero. 12. sic lex habebat. Caue ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in eo quem elegerit dominus in vna tribuum tuarum offeres hostias. Erat enim futurum Hierosolymitanum templum in tribu Iuda. Quapropter neque in peregrinatione deserti voluit populum sacrificia nisi in tabernaculo facere, quod peregregio sumptu & ornatu extrui iussit, vt Exodi. 26. legitur. Quàm verò postea admirabili magnificentia Salomon Dei nutu & iussu templum ædificauerit, vt. 3. Regū. 6. historia refert, nisi historia sacra esset, vix possent legentes credere. Quo vtique templo, vt legitur ibidem. ca. 8. persancte Salomon Deum precātus, est vt quicquid eo loco homines ab eo peterent, propitijs auribus exaudiret. Est ergo religio credere designādum esse locum, quo Deum & sacrificijs & orationibus propitium nobis faciamus. Vnde Fœlix papa de cōsecra. distinct. 1. cano. Tabernaculum. Si Iudei inquit, qui vmbræ legis deseruiebant, loca, in quibus sacrificabant Domino, diuinis habebant supplicationibus consecrata: multò magis, nos quibus veritas patefacta, & gratia, quę per Iesum Christum facta est, templa Domino ædificare & solenniter sacrare debemus. Quæ quidem distinctio canonibus refertissima est de templis & eorum vasis & ornamentis. Est enim semper præ oculis habendum q vbi est sacrificium, ibi & sacerdotes esse debent & templa: & qui vnum tollit, omnia sub inde sublata contendit.

De Moyse Exodi. 3.

De cōsecra. 1.

Hæreticorū argumēta.

¶Quapropter hæreticorum argumenta illic fundantur, quod nullū sacrificium agnoscunt nisi fidem & virtutum opera inde pullulantia: quare nec templa neque aras admittunt nisi de quibus ait Paul. 1. Corinth. 6. &. 2. Cor. 6 An nescitis quoniam membra vestra templū sunt Spiritus sancti? qui in vobis est, scilicet, per fidem. Ruit autem huiusmodi fundamentum, eo, quòd eandem fidem, per quam in nobis Deus tanquam in templo inhabitat, profiteri secundùm nostram religionem per sacramenta tenemur, ac potissimum per sacrificiū altaris, cui ideo celebrando & administrando necessaria est templorum fabrica. Etenim si se natui cogendo, & iuri dicundo, atque alijs publicis negocijs agendis curia & forum atque alia loca publicitus destinantur, cur non & ad rem diuinam faciendam basilicę deputentur? Hinc ergo paganorum nomen ecclesia ethnicis indidit, quòd vt à christianis distarent in pagis sacrificabant, vt multi theologi autumāt, licèt inter latinos solenne semper fuerit militiæ non adscriptos paganos vocare, atque inde egregiè ducta metaphora, non baptizati, eodem appellantur nomine. ¶Validissimum autē, vt rentur argumentū, quod nobis obmoliuntur, est assertio illa Christi ad Samaritanā Ioan. 4. Cùm enim illa dixisset, Iudæos contendere adorandum esse Hierosolymis, Samaritanos verò in monte illo, vbi altare erexerat Iacob: respondit quòd iam inde veri adoratores adoraturi essent patrem in spiritu & veritate. Vbi insinuasse videtur omnes templorū cæremonias in religione christiana cessatum ire: sed in omni loco solo spiritu & mente orādum: iuxta illud. 1. ad Timoth. 2. Volo viros orare in omni loco leuantes manus sanctas sine ira. ¶At verò argumētum ex hæretica sensus deprauatione extruitur. Sensum em̄ Christi interrogatio ipsa Samaritanæ declarat. Illa siquidem solùm proposuit litigium inter Iudęos & Samaritanos. Iudęi em̄ arbitrabantur nullibi tunc licitum adorare, nisi in templo: erat quippe illis diuinitus interdictum alibi q̄ in tēplo sacrificia & festa concelebrare, (quod aduersus Iudæos ait Chrysostomus,) vt dum templum illud dirutum cernerent, & funditus destructum, legem illam abolitam intelligerent. Respondit ergo Christus, legem euangelicam nō fore ad vllum locum coarctandam, sed vbique terrarum adorandum esse Deū, nō quidem secundùm illas animalium cæremonias, quæ figura erant & vmbra futurorum, sed in spiritu & veritate, per ipsas designata. Vbi ideo non inhibuit basilicas esse illi muneri dedicandas, sed admonuit & loca & vasa & ornamenta sacra non ea fore ratione cōsecranda, tanquam sint orationis finis, sed tā quam media, quibus spiritus excitetur ad cōtemplandam diuinam maiestatem, cuius adoratio & cultus scopus est omnium orationū & sacrificiorum. Et per hoc etiam reprobatur alia contraria hæresis dicentium extra ecclesiam nequaquam orare licere, contra citatam Pauli admonitionem, vt in omni loco sit orandum.

Hæretici argumentū.

Respondet.

Chrysost.

¶Aliud

Hæretici argumentū.

¶Aliud argumentum cōminiscebantur Manichæi, vt lib. 20. contra Faustum ca. 21. refert Augustinus, q nos tanquam idololatras martyribus nostris tēpla & aras erigimus, sicut ethnici Romulo, & Baccho. Ad quam blasphemiā illic, &. 22. de ciuita. Dei ipse respōdet, nos templa soli Deo extruere: nam fabricamus illa solum ad sacrificium offerendū, quod diuorum nulli, sed vni Deo offerre fas est, cùm sit actus latriæ. Quare non dicimus, Offerimus tibi Diua Maria, aut tibi Petre, sed Deo patri per Iesum Christum. Memorias verò martyrum ad eorum excitandam imitationem, & ad laudādum Dominum in sanctis suis facimus. Quare dum basilica Diuæ Mariæ, aut D. Petro dicari dicitur, non illi, sed soli Deo in eius memoriam dicari intelligendum est.

Primum argumentum.

¶Primum argumentum S. Thomæ est. Sacramentum hoc dominicæ passionis memoriale est: Christus autem non est passus in domo, sed extra portam ciuitatis, iuxta illud ad Hebræ. vlti. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est: ergo hoc sacramentum non debet in domo consecrari. Negatur consequentia: quia nō debet seruari in omnibus similitudō: quādoquidem Christus ob id sub dio pati voluit, & non intra Iudęorum portas, vt designaret passionem suam non esse sub eorum limine concludendam, sed in gentium vniuersitatem prolatandam. Nihilominus in vniuerso orbe debet sacramentum in domo regulariter celebrari, per quam domum significatur ecclesia, extra quam (vt ait Augustinus) non est locus veri sacri sacrificij. Vnde Christus licèt in campo passus fuerit, tamen in domo consecrauit. Ait verò regulariter, quia ex legitima causa potest etiam sub diuo, seu in tentorio celebrari, vt de consecra. distin. 1. cano. Concedimus. Triburiensis synodus permittit, dummodo altaris tabula consecrata, cæteraq; ad mysteria peragenda necessaria adfuerint. Super mare verò propter periculum effusionis sanguinis neutiquā celebrare licet, neq; super flumen.

Sed obiectum ac tentorium.

¶Sed esto congruum sit templa & basilicas ad sacrificandum extrui: quidnam eorum cōsecratione opus est? Arguit enim secundò S. Tho. In celebratione huius sacramenti debet ecclesia Christi morem, ac subinde apostolorum imitari: Christus autem hoc sacramentū non in domo consecrata, sed in communi cœnaculo seculari, vt Lucæ. 22. legitur consecrauit: & de apostolis legitur Actuum. 2. quòd erant perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, & sumentes cibum cum exultatione: ergo neque modò operæpretium est templa consecrare. Hoc etiam nobis hæretici obijciunt. Responsionis tamen sex sunt membra. Primum ait conueniens esse templa consecrari, tum ad repræsentandam sanctificationem, quam ecclesia consecuta est per passionem Christi, tum ad admonendum tam ministros, quàm populū, sacrificantes, & sacramento communicantes quanta tunc pollere debeant sanctitate. Addetertiò, contra hæreticos, quòd per consecrationem domus rei diuinæ dedicatur, vt non liceat illam in profanos vsus conuertere.

Primum dictum.

¶Quòd si templum consecrari oportet, multò magis & altare, super quo & consecratio fit, corpusque & sanguis ponitur. Altare enim ab altitudine dictum est: quia in alto sacrificia fieri debent. Et quidem Beda libro. 6. super Lucam ca. 7. sepulchrum Christi significare censet, & linteola syndonem, qua fuit conuolutus. Sed forsan non est rei absonum vt significet crucem, in qua Christus immolatus fuit, vnde & aram crucis dicimus. Tripodes enim, quibus antiquitus sacrificia fiebant, aræ dicebantur: & sicut cruci Christus vnus affixus est, & ille mortuus: ita & super aram consecratur, & dū consumitur, mori sepelirique repræsentatur. Tametsi ad sepulchrum magis, quàm ad crucem alludat, quòd ara non ex ligno, sed ex lapide fit, vt de cōsecra. distt. 1. can. Altaria. 1. sancitur. Sed non opus est omnimodam esse similitudinem. Linteola tamen decreto Eusebij papæ cano. Consulto. ead. dist. iubetur ne serica sint, sed linea: quia corpus domini in sydone linea sepultum fuit. At verò D. Thom. Christum ipsum altaris nomine designari censet, sic illud intelligens ad Hebręos vlti. Per ipsum offerimus hostiam laudis deo. Quanquam sensus forsan Pauli sit, per ipsū à nobis offerri hostiam, quia ipse est, non hostiæ altare, sed ipsa altaris hostia. Per calicem autem patena coopertum. S. Thom. ait repręsentari sepulchrum, vt argumento sexto videbimus. Vtcunque autem sit, altare consecrandum est ad significandum Christi sanctitatem. De qua dicitur Lucæ. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. vel ratione sanctitatis, quę in ipso celebratur. Vnde cano. Altaria. 2. de consecr. dist. 1. ex cōcilio Agathensi habetur. Altaria placuit non solùm vnctione chrismatis, sed etiam sacerdotis benedictione sacrari. Quòd si arguas contra Diuum Thom. qui non videtur ad argumentum de Christo & apostolis respondisse, respondetur, solutionem ex eius dictis colligi: videli-

Altaris cōsecratio necessaria.

Altare quid signet.

Beda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

videlicet,quòd quicquid fuerit de Christo,qui per potestatem excellentiæ neque à sacramē tis,neque ab vllis consecrationibus dependebat:tamen de Apostolis credendum est tempła & basilicas consecrasse, ex quorum ideo traditione ecclesia eundem duxit morem.

Secundū dictum.

¶Colligit ergo secundò D.Thom. quòd regulariter non licet nisi in domibus cōsecratis sacramentum celebrare,vt cano. Nullus in. 1. eadem distin.cauetur.quod est decretum Syluestri papæ: scilicet. Nullus presbyter missas celebrare præsumat,nisi in consecratis ab episcopo locis,qui sui particeps de cætero voluerit esse sacerdotij. Idemque cauetur decreto Fœlicis cano. Sicut non alij.vbi habetur quòd sicut sacerdotes consecrari debent:ita & basilicæ & altaria. Quapropter cùm pagani & infideles ad ecclesiæ gremium non pertineant, ead.dist.vtroque canone Ecclesiam, præcipitur,vt ecclesiam,in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur,sanctificare non liceat, nisi euulsis corporibus,& rasis tignis & lapidibus. ¶Huiusmodi autem canones de necessitate ecclesiarū consecratarum,iam non secūdùm illam antiquitatem seruantur, sed satis est ecclesias esse benedictas. Consecratio enim ecclesiæ non potest fieri nisi ab episcopo, vt patet de cōsecr. dist. 1. can. Nemo. eadēq; chrismatis vnctione atq; alijs solennitatibus, quæ in episcoporum pontificali habentur,quibus in benedictione nō opus est. ¶Tertiò nihilominus subiungit D.Thom. quòd propter necessitatem potest hoc sacramentū peragi in domibus nō consecratis(Adde nec benedictis) atq; inuiolatis,sed tamē de consensu episcopi. Vnde ead. dist. cano. Missarum. ex cōcilio Triburiensi censetur missarum solennia non nisi in locis ab episcopo cōsecratis,vel vbi ipe permiserit,celebranda esse. Idemq; prorsus subnectitur can. Hic ergo. ¶Circa hoc ergo tertiū mēbrum dubitatur,vtrū celebrare in locis nō cōsecratis,vel benedictis,nempe extra ecclesiam sine papæ,vel episcopi,facultate sit peccatum mortale. Ad hoc respondetur Primum, quòd de licentia episcopi etiam citra necessitatem licitum est,vt canonibus citatis patet. & cano. Et clericos. ead. distin. Item ex necessitate etiā sine licentia episcopi, vt patet de consecra. distinct. 1. can. consecrationem. Et ita tenet Syluester. verb. Missa. 1. §. 5. Tametsi vbi licentia haberi potest,condecet vt petatur. Quare in bello licet in tentorio,& sub dio consecrare,etiam sine licentia,quanuis prouidendum sit illam ab initio habere. Quinimò non opus est magna necessitas,vt peccatum mortale excusetur:verbi gratia,vt cum populus magnus ad eremitorium in campū confluit,quod omnes capere non potest, non est peccatū altare in cāpo decenter extruere,vt oēs sacrum videāt. Imò verò vbi nullus sit contēptus,vel scandalum,vix arbitror posse contingere peccatum mortale per celebrationem extra ecclesiam. Quod si verbum prædicti canonis Syluestri obijcias,vbi priuationem sacerdoti comminatur celebranti extra ecclesiā cōsecratā:respondetur,illud in primis intelligi in primitiua ecclesia,dum oēs ecclesiæ consecrabantur. Quādo verò iam mos ille cessauit,quæcunq; honesta necessitas excusabit,si tamen debita reuerentia seruetur. ¶Sed & præter necessitatem, sunt & priuilegia. Prędicatoribus enim & Minoribus indultū est,vt cū altari portatili possint etiam sine licentia episcopi extra ecclesiā celebrare,vt patet ca. In his. in priuilegijs. ¶Iam verò modò per pontificum diplomata ratione cruciatæ quibusuis concessum est, vt intra lares proprios missas facere possint celebrari. Atqui vbi aliqua necessitas incumberet,nihil irreuerentiæ tales concessiones haberent. Habetur enim ibidem can. Si quis. etiā ex concilio Agathensi,vt cùm quis longè ab ecclesia parochiali moratur, oratorium habere possit,(sed nō ait domi) vbi in festis minùs solennibus missam audire possit ad excusandam fatigationem familiæ. At verò quòd vniuersi citra delectum huiusmodi concessionibus vtantur,re vera nō potest nō reuerentiā sacrosancti sacramenti denigrare,& quandam præ se ferre contēptus effigiem. Quapropter & lege ciuili cautum est,vt in priuatis domibus sacra mysteria nō fiāt, Aut sub pœna publicationis domus colla. 5. In primis ergo neque ex priuilegio sacrum facere licet,nisi in loco decenti. In locis enim vbi,vel mensa, vel lectus sternitur,nisi ob grauem iacentis infirmitatem,vt cōmunionem suscipiat, indecentissimum est huiusmodi priuilegijs vti. ¶Imò vt sententiam meam proferam,nisi esset perillustris persona,mallē,vt cæteri quando exire ad ecclesias non possunt,die etiam festo missam nō audirent,quàm domi audirent. ¶Ait quartò S.Thom. propter necessitatem licere in ecclesijs violatis celebrare. Violatur autem ecclesia,vel per homicidium etiam citra sanguinis effusionem, vel per effusionem sanguinis citra homicidium,non autem per homicidium casuale,aut dum fit cum moderamine inculpatæ tutelæ. Item per quancunq; illicitam seminis effusionem in vigilia,vt habetur capit. significasti. de adulterijs. De qua etiam effusione seminis & sanguinis habetur etiam de consecra. dist. 2. cano. Ecclesijs. & de consecra. ecclesiæ,vel altaris ca. fina. Tametsi de coniugali concubitu dubium sit inter doctores: & forsan per illum concubitum non violatur:nā pœnæ sunt restringendæ. Quapropter & effusio sanguinis debet esse notabilis,si enim fit per nasum in rixa puerorum,non violatur, vt notatur super ca. Proposuisti. eodem titu. Violatur etiam per hoc quòd excōmunicatus in ecclesia sepeliatur,vt habetur ca. Consuluisti. de consec. ecclesiæ,vel altaris. ¶Quocirca violata ecclesia non licet in ea celebrare absque graui necessitate quousq; reconcilietur. de cōsecra. ca. si ecclesia. eod. titu. Quòd si fuerit consecrata,non potest nisi ab episcopo loci reconciliari,vel de eius licentia per alium episcopum,vt habetur ca. Aqua. eodem titulo. Simplici verò sacerdoti non potest id committi, nisi à solo pontifice maximo,vt ait Innocentius, quem refert Syluest. verb. Consecratio. 1. §. 8. Et debet reconciliari per aquam cum vino & cinere benedictam, vt habetur eodē ca. Proposuisti. de consecra. ecclesiæ,vel altaris. Si verò ecclesia nō fuerit consecrata,sed tantū benedicta,potest à simplici sacerdote p aspersionem aquæ lustralis reconciliari, vt eodem ca. si ecclesia. habetur. Qua vtique de causa, solent ecclesiæ consultò non consecrari,sed benedici,ne scilicet dum violantur,expectandus sit episcopus. ¶Ait verò S.Tho. q. in tali casu propter necessitatem & de consensu episcopi licet in ecclesia violata consecrare,quāuis nullum canonem peculiarem referat,sed censet idem esse iudicium de domo non consecrata, & de violata. Arbitror verò maiorem exigi necessitatem ad hoc,quàm ad celebrandum extra ecclesiam,vt verbi gratia, si episcopus haberi non possit,& paroeciani nequirent sacra alibi commodè audire: tunc enim consulto, vicario episcopi, posset quousque episcopus accersiri posset,ibidem celebrari.

Hodie ecclesiā sufficit bñdici, nec requiritur cōsecratio.

Tertium dictum.

Dubium.

In bello.

In eremitorio.

Priuilegia.

Bullæ cruciatæ indultæ.

Censeo.

Sententia auctoris.

Quartū dictum. Ecclesiæ violatio.

¶Et est hic notandum prohibitionē hanc cōsecrandi in ecclesia violata intelligi,quādo violatio est publica: nam si sit occulta, nec opus est missas & sacrificia suspēdere,neq; ecclesiā reconciliare. Et est opinio communis, vt Syluester verb. Missa. 1. §. 5. refert: nempe, Archidiaconi, Hostiensis, Ioānis Andreæ, & aliorū super ca. vnico. de consecra. eccle. vel altar. lib. 6. Et ex glo. super idem ca. Colligiturque eadem sententia ex ca. significasti. supra citato de adulterijs. Vbi ecclesia violata ob id censetur reconcilianda, quòd adulteri sacrilegium suum confessi publicè fuerant. Vnde nisi vel facti euidentia,vel iuridica cōfessio intercedat,non opus est abstinere à sacris: quia ecclesia de occultis non iudicat.

¶Rursus etiam adnotandum est,quòd irregularitas nō cōmittitur propter celebrationem in ecclesia violata,sed solum quando est à iudice interdicta,vt distin. præsenti quæst. 2. Scotus & Paludanus bene aiunt. Quare quia dum est violata tantū est interdicta à iure,illis non incurritur,licet quis sciens & prudens ibidē celebret,vt patet ca. is qui. de senten. excommuni. lib. 6. ¶Quinto addit Sanctus Thom. quòd & si dispensatio in hoc cadere possit,vt in loco, vel nō cōsecrato, vel violato possit celebrari, nullatenus tamē sine altari portatili consecrato,vt habetur cano. citato, & concedimus. Et ratio est, quòd cùm altaris consecratio sanctitatem Christi significet,quæ totius est fons & origo ecclesiasticæ sanctitatis,eiusmodi consecratio est necessaria. Quapropter ecclesia nunquam sine altari consecratur, nonnunquam verò altare consecratur sine ecclesia. Hinc colligito,ob nullam necessitatē fas esse citra reatum peccati mortalis,celebrare,nisi super ara cōsecrata. Neq; ad id potest episcopus dispensare: quia talis dispensatio, nullibi in iure legitur. At verò cùm totum hoc sit de iure positiuo,summus pōtifex, si vlla forsan causa vrgeret, dispensare posset. ¶Sexto denique subiungit D. Thom. q. in aræ cōsecratione adhiberi debent sanctorum reliquiæ, quorū vita abscondita est cum Christo in Deo. Vnde eadem dist. can. Placuit. ex consilio Africano legitur. Placuit,vt altaria,in quibus nullum corpus,aut reliquiæ martyris condita probātur, ab episcopis,qui eisdem locis præsunt, si fieri potest, euertantur. Canon verò ille iam non est obseruatu necessarius, nisi vbi huiusmodi reliquiæ haberi possunt. Neque in ara necesse est,vt recondantur. Quando enim populus christianus non erat tam amplus, non ita passim fabricabantur ecclesiæ, sed vbi aliquæ erant reliquiæ; vt eadem dist. cano. Arianorum. legitur. ¶Tertiò arguitur. Nihil frustra in ecclesia, quæ Spiritu sancto gubernatur, fieri debet: ecclesia verò & altaria cùm sint res inanimes, atq; adeò nec gratiæ, nec alicuius spiritualis virtutis capaces, frustra consecrantur: ergo vane. Ad hoc quatuor etiam respondet. Primò enim ait, huiusmodi consecrationes non fieri eo quod ligna & saxa gratiæ sint capacia, sed quia quandam spiritualē virtutem adipiscuntur, vt scilicet, humana deuotio inde excitetur, fiantq; homines ad diuina paratiores, nisi eorum irreuerentia virtu-

Irregularitas.

Quintū dictum.

Sextū dictū

Tertiū arg.

Prima respō sio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem illam impediat. Vnde. 2. Machab. 3. legitur. Vera Dei virtus quædam est in loco: nam ipse qui habet in cælis habitationem, visitator & adiutor est loci illius. Quapropter dum cõsecrantur, emundantur hyssopo, & exorcizãtur, vt inde virtus inimici propellatur. Eadem quæ ratione cùm sanguinis, aut seminis effusione polluũtur, reconcilantur, vt dictum est.

Per cõtatio.

¶Quod si interroges, quæ nam sit illa virtus, vtrum aliqua qualitas illic imprimatur, vt character in sacerdotibus. Caietanus hîc duas refert opiniones extremas: nam alij censent ex parte ecclesiæ, vasorum, & vestium, quæ consecrantur, nullam esse virtutem, quæ spiritus nostros moueat, sed solùm ex parte nostra, quorum deuotio facit, vt Deus aliter illic nobis apparere censeatur, cùm tamen ille non sit ibidem aliter post consecrationem quã prius. Sed re vera opinio hęc nihil prorsus rebus cõsecratis tribuit: nam quandoque deuotio nostra magis mouetur ex tẽplo pulchro, quàm ex alio ruinoso consecrato. Alij ergo aiunt virtutem quandam rebus consecratis per modũ qualitatis inhærere, quas mouent. Sed hoc est in alterum extremum peccare. Haud enim credibile est talem qualitatem rebus illis imprimi. Medio ergo modo dicendũ est quòd habent quandam instrumentalem virtutem non quòd sit qualitas distincta, sed q̃ per consecrationem dedicantur, vt sint instrumenta Dei, quibus ipse aliter nostram deuotionem excitat, quàm si non essent consecrata. Et propitius nos illic audit, vt. 3. Reg. 8. de templo Salomonis legitur. Et est quodam modo simile de aqua baptismali: sicut enim illa per intentionem sacerdotis fit instrumentum ad faciendum hominem Deo gratum: ita per consecrationem fiunt templa & vasa instrumenta Dei ad excitandam deuotionem nostram. Thom. Vvaldensis tomo. 2. de sacramen. cap. 147. latiùs tractat præsentiorem esse dominũ in ecclesia oranti quàm extra.

Caietanus.

Sententia autoris.

Secunda responsio.

¶Quocirca addit secũdò S. Thom. quosdam probabiliter affirmare, quòd per ingressum ecclesiæ consecratæ remittantur peccata venialia, sicut per asperſionem aquæ benedictæ, inducentes illud psalmi. Benedixisti Domine terram tuam: remisisti iniquitatẽ plebis tuæ.

Tertia responsio.

¶Tertiò addit eandem ob causam consecrationem ecclesiæ & vasorum & vestium, quia est indelebilis, nõ iterari. Vnde in cad. dist. 1. de consecra. can. Ecclesijs. Ex concilio Niceno legitur. Ecclesijs semel Deo consecratis non debet iterum consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cuiusquam semine pollutæ fuerint: qa sicut infans à qualicũq; sacerdote in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti semel baptizatus non debet iterum baptizari: ita nec locus Deo dicatus est iterum consecrandus, nisi propter causas, quas superius nominauimus. Si tamen fidẽ sanctæ Trinitatis tenuerint qui consecrauerunt: alioqui qui sunt extra ecclesiam consecrare non possunt. Sed sicut cano. Ecclesię. eadem distinctione legitur, ex concilio Meldensi. Ecclesiæ, vel altaria, quæ ambigua sunt consecratione, cõsecrentur. Quartò eadem ratione: nẽpe, quia huiusmodi res consecratæ virtute aliquam adipiscuntur, iubet Iginius papa cano. Ligna. ibidem, quòd ligna ecclesię dedicata ad aliud opus non iungantur nisi ad aliam ecclesiam, vel igni comburantur, vel ad profectum in monasterio fratribus admittantur, nullatenus tamen ad laicorum opera. Et Clemẽs cano. Altaris. subiungit, quòd altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur: cineres quoq; eorum in baptisterio inferantur, aut in pariete, aut fossis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.

Quarta responsio.

¶Sed circa hoc quęritur, vtrum sit mortale sacrilegium, vt laici, & præsertim fœminæ, sacra vasa, aut vestimẽta tangãt. Prohibet enim Sixtus papa ead. dist. cano. In sanctis. ne sacra vasa ab alijs, quàm à consecratis hominib⁹ cõtrectentur. Et Stephanus papa cano. Vestimenta. prohibet ne vestimenta alijs vsibus q̃ ecclesiasticis applicentur: neque ab alijs, inq̃, debent contingi. Respondetur, q̃ simpliciter tangere nullatenus est peccatũ mortale: imò si absit contemptus, aut nõ est veniale, aut est leuissimum. Sed vsus eorum profanus genere suo est peccatum mortale, vt si quis auderet calice cõsecrato in mensa profana vti, aut corporali tanquàm nasi tergio, aut vestibus sacris in tortoiamentis. Hæc enim contemptũ præ se ferrent mortalem.

Dubitatio.

¶Quartò arguitur. Solùm diuina opera debent recoli cum quadam solennitate, secundũ illud psalmi. In operibus manuum tuarũ exultabo: sed ecclesia, vel altare opere humano consecratur, sicut & calix & minister & alia huiusmodi, quorum ideo consecrationes non recoluntur celebriter in ecclesia: ergo nec celebrari debet ecclesiæ, vel altaris dedicatio. Respondetur, quòd quia consecratio altaris repræsentat sanctitatem Christi, consecratio verò domus sanctitatem totius ecclesiæ; conuenientiùs recolitur cum solennitate consecratio ecclesiæ vel altaris, (intellige quando altare cõsecratur cum ecclesia) quàm consecratio aliorum vasorum. Neque illa consecratio opus est solius hominis, cum spiritualem habeat virtutem. Vnde cano. Solẽnitates. in. 2. eadem dist. ait Gregorius Papa. Solennitates dedicationũ ecclesiarum per singulos annos solẽniter sunt celebrandæ. Durat autem eiusmodi solennitas (vt ibidem subditur) dies octo. quæ dicuntur Encænia. Et fuit ritus antiquę legis, vt legitur. 3. Regũ 8. ¶Quinto arguitur. Veritas debet respondere figuræ: sed in veteri testamento, q̃d noui figuram gerebat, nõ fiebat altare de lapidibus sectis. Legitur enim Exodi. 20. Altare facietis mihi: quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Et Exodi. 27. mandabatur fieri altare de lignis vestitis ære, vel auro, vt habetur Exodi. 25. ergo incongruè in ecclesia fit de lapide. Respondetur ex can. Altaria. 1. q̃ altaria si nõ fuerint lapidea, chrismatis vnctione non sunt consecrãda. Sed nomine altaris intellige aram: nam reliqua structura ex ligno esse potest. Competit hoc primo significationi: significat enim Christum ara, vt dictum est, de quo. 1. Corint. 10. Petra aũt erat Christus. Quod si significet sepulchrũ, etiam illud erat lapideum. Si autem significat crucẽ, non stat similitudo. Sed congruit etiam vsui: nam lapis materia solida est, & diuturna, & quæ vbiq; haberi potest, quod non erat necesse in veteri lege, cum altare in vno solo loco fiebat. Iubebatur autem aut de terra, aut de insectis lapidibus construi, ad cauendam idololatriam auri. ¶Sextò arguitur. Calix cum patena significat sepulchrũ Christi, quod fuit excisum in petra, vt euãgelia tradunt: ergo calix de petra fieri debet, & nõ de auro, argento, vel stanno. Respondetur ex cano. Vasa. ead. dist. quondam sacerdotes nõ aureis, sed ligneis calicibus fuisse vsos. Post verò Zepherinus papa patenis vitreis missas celebrari constituit: deinde Vrbanus propter periculum vitri, omnia fecit argentea. Postmodum autem statutum est, vt calix Domini cũ patena, fieret aut ex auro, aut ex argento, aut saltem ex stãno. Ex ære verò & orichalco minimè, vt habetur ex concilio Remensi cano. Vt calix. eo quòd vini virtute æruginem parit, ac vomitum subinde prouocat. Subditur autem ibidem. Nullus in ligneo, aut vitreo calice præsumat missam cantare: lignum enim, quia porosum est, sanguinem ebiberet. Et eadem est de lapideo ratio. Vitrum verò fractionis periculum offerret. ¶Septimò arguitur. Sicut aurum pretiosius est inter vasorum materias, ita & inter pannos, sericum: ergo sicut calix ex auro, ita & pallæ deberent fieri ex serico. Respondetur, quòd vbi sine periculo fieri potuit, ecclesia circa hoc sacramentũ id statuit, per quòd passionis Christi expressior fieret repræsentatio. Non erat autem tantũ periculum circa corpus, quod ponitur in corporali, quàm circa sanguinem, qui ponitur in calice: & ideo calix, licet sepulchrum designet, non fit ex petra, ne sanguinem imbibat. Corporale autem fit ex panno lineo, quo corpus Christi fuit inuolutum. Vnde Syluester papa cano. Consulto. Statuimus, inquit, vt sacrificiũ altaris non in serico panno, aut intincto quisquam celebrare præsumat, sed in panno lineo ab episcopo consecrato, sicut corpus Christi in syndone linteâ & munda sepultũ fuit. Congruit deinde lineus pannus propter sui mundi tiem ad significandam conscientiæ puritatem: & propter multijugum laborem, quo nutritur, coquitur, contunditur, ad significandos labores Christi in passione perpessos. ¶Octauò denique arguitur. Dispensatio sacramẽtorũ, & eorum ordinatio ad ministros ecclesiæ pertinet, veluti rerum tẽporalium dispensatio secularium principũ ordinationi subiacet. Vnde. 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. in dispensatione verò rerũ temporalium si quid cõtra statuta principũ fiat, irritum habetur: sed si hæc, quæ dicta sunt, per ecclesiæ prælatos ritè sunt cõstituta, fit vt absq; eis cõsecratio irrita sit, & cassa, atq; adeò verba Christi nõ essent tunc efficacia ad sacramentũ consecrãdum, quod est absurdum. Respõdetur cõsequentia peremptam: nam etsi dispensatio sacramentorum ministris ecclesiæ incũbat, consecratio tamẽ sacramẽti ab ipso Deo fit. Quare ministri id, quod est de substantia sacramẽtorum, mutare nequeunt, sed dũtaxat de eorum vsu & solennitate disponere. Et ideo si sacerdos verba cõsecrationis proferat super materia debita cum intentione cõsecrandi, absq; omnibus prædictis & eorum consecratione, in rei veritate consecrat: peccat tamen grauiter ritum ecclesiæ non seruans. Colligito ergo genere suo esse peccatũ mortale aliquod istorum ptermittere. Attamen quia omnia sunt de iure positiuo, sola negligentia, si absit scientia & cõtemptus, non erit peccatum mortale. Non eñ tenetur explorare sacerdos vtrũ vasa sint consecrata, vel vtrum linteola sint ex lino, an ex alia simillima materia. Et an subtus ara lapidea lateat.

Quarta argumentum.

Quinta argumentum.

Octauum argumentum.

ARTI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm conuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc sacramentum dicuntur.

De sacerdotalibus indumentis.

QVartum,quod ad sacrificij solennitatem spectare diximus,est vestimentorum ornatus,quem Lutherani omnium cæremoniarum osores prorsus abiecerunt:nulla tamẽ fuit vnquam religio,quæ non suo habitu esset distincta,quo eius professio ab alijs dignosceretur: vitam enim homines extero ornatu profitentur. Quare qui diuersum à vulgo habent institutum,diuerso debent indui amictu. Quã obrem si,vt cætera,ita & hunc morem à lege naturæ deducere placet,etiam gentes suos sacerdotes inter sacrificãdũ sacris vestibus exornabãt. Vnde flamines à filamine & vitta capitis appellabant. Sed vt lucidiora hæc missa faciamus, miraculum est quanto ornamentorum apparatu & cultu Deus sanxerit pontificem anti quæ legis decoratum sacra facere,vt Exodi.28.legitur. Idque duplici ex causa:altera,scilicet,ad populi attentionem captandam circa diuina:atque altera eademq; potissima ad nostrum sacerdotium designandum. Vtraque ergo de causa ratio euangelica vrgentiùs exposulabat,vt & sacerdotes nostri non nisi sacris indũti sacra facerent:nempe,& ad repræsentãdam Christi passionem,& ad excitandos spiritus nostros,quibus efficaciùs fructum eiusdem passionis percipiamus. Ac demum,vt sacerdotes ornatu illo vitæ excellentiam profiterentur,quã reliquo vulgo præstare debent. Enimuerò licèt Christus,qui nec suam debebat pássionem,quam ipse passurus erat,repræsentare,neq; vllo ornatu ad deuotionẽ excitãdam egebat,huiusmodi vestib⁹,cùm primam missam celebrauit,minimè vsus fuerit,certo tamen certius est apostolos sic ecclesiam instituisse,vt Petrum,de quo li.2.de sacramen.parte.8.ca.14.ait Hugo primum Antiochiæ missam celebrasse,& Iacobum fratrem Domini. De quo distin.1.de consecra.can.Iacobus. ex sexta synodo legitur,nobis missæ celebrationẽ tradidisse. Quinuerò Dominus ipse quoddam rei huius specimen reliquit:nam hoc consecraturus sacramẽtũ surgens à cœna,vt Ioã. 13.legitur,deposuit vestimẽta sua,& accipiẽs linteum præcinxit se. Sic enim sacerdos ad altare accedens, vestimẽta cõmunia deponens, meminisse debet tunc deponere, vt ait Paul. ad Ephes.4.veterem hominem,& induere nouum,qui secundùm Deum creatus est in iustitia & veritate sanctitatis. ¶Igitur vt posticales prætermittamus,sex sunt sacerdotis vestes:scilicet,amictus,alba,zona,manipulus,stola,casula. De quibus Hierony.ad Fabiolam,& Rabanus in lib.de institutione clericorum,& Hugo lib.1.de sacramen.& Innoc.de officio missæ.atque alij multa dicunt. Quas vtiq; vestes,ait Hugo li.citato,ca.45.à veteri lege sumpsit ecclesia. ¶Amictus ergo,est cui in lege veteri cidaris respondebat. Vnde Origenes super Leuiticum de summo sacerdote. Primum,inquit,accipit cidarim,quod est vel opertorium capitis vel ornamẽtum. Et post hoc superimponitur ei mitra. Igitur linteum hoc si ad passionem spectes,velum illud significat,quo Iudæi,vt Matth.26.legitur,faciem Christi velabant dicentes. Prophetiza nobis Christe quis te percussit? Si vero ad mores,armaturam,de qua ad Ephes.6. Apostolus,Galeam salutis assumite. Quod enim illi in derisum,& ignominiam Christo faciebant,nos gloriæ nostræ debemus apponere. Et cùm sicuti vir mulieris,vt 1.Corinth.11.ait Apostolus,ita & viri caput Christ⁹ sit,amictu illo sacerdos fatetur Christi capitis mẽbrum esse, quem proprio cerebro,quo omnes sensus vigent,imponens profitetur sensibilia hęc omnia & caduca pro spe æternorum abijcere. Descendit & amictus super humeros,quibus onus Domini ferre docemur,vtiq; eius in modum crucis pectus perstringimus, quo nullas alias cogitationes, quam ea quæ Dei sunt, admittere pollicemur. ¶Alba, sicut & amictus, vestis linea est candida & munda, qua similiter legales pontifices vtebantur, quæ græcè poderis, hoc est vsque ad pedes:latinè verò talaris dicitur, eo quòd ad talos vsque descendit. Primum memoria est illius,qua,vt legitur Lucæ.23. Herodes Christum indutum illusit,quę quidem illusio honor noster esse debet. Sed quãtum ad mores nostros,lorica est iustitię, qua ibidem Paulus indui nos admonet. Iustitia enim,vt ait Philosophus,vniuersam virtutem comprehendit, quæ in cunctis operibus nostris elucere debet:ob idque totum nostrũ corpus tegit. Est ergo non lanea, aut pellicea, quæ ex mortuis animalibus fit,qualibus tunicis,vt Genes.3.legitur,Deus Adam à paradiso extorrem induit,sed linea,quæ morum floriditatem & gloriæ candorẽ repræsentat, quę Christus in transfiguratione vestimentis suis exhibuit. Sanctificauit enim Deus ecclesiam, vti ad Ephes.5.ait Paul. mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam,non habentem maculam, aut rugam, sed vt sit sancta et immaculata. ¶Zona autem seu cingulũ cui in veteri sacerdotio respondebat baltheus, si ad passionis memoriã referatur,significat,aut primum ligamẽ, quo in horto dominus captus fuit, aut flagellum, quo fuit cæsus. Si verò morum sit nostrorum admonitio,fidem demonstrat, quæ iustitiam nostram succingere debet. Nulla enim apud Deũ iustitia est,nisi quæ fide nititur & stringitur. Vnde loco citato Paulus, vbi hominem coarmat, succincti, inquit, lumbos vestros in veritate(scilicet fide). Tametsi cùm eadem fides protectio sit nostra aduersus inimicos,scuto etiam ibidem comparauit. Sunt itaq; iustitia & fides adeò germanę, vt Esaias.cap.11.de Christo loquens præ dixerit. Erit iustitia cingulum lumborum eius,& fides cinctorium renum eius. Quòd si obiceris in Christo non fuisse fidem,quæ est obscura cognitio,respondetur primò eum Hieronymo,quòd habet illam in suis fidelibus,de quibus idem prophetа ad Christum ait cap.49. His omnibus velut ornamento vestieris, & circundabis tibi eos quasi sponsa. Secundò forsan ad sensum propius literalem, fides illic non accipitur nisi pro cõstantia dictorum & conuentorũ, quæ, vt 1.officio. ait Cicero, est fundamentum iustitiæ, atque adeò moralis virtus,quæ summa fuit in Christo. ¶Post hæc manipulus, à lęuo brachio pendens secũdum ligamen designat, quo Christus columnæ fuit manibus alligatus. Qui quidem funis in brachio illo sinistro cordis vicino amorem nobis commemorat, quo ad expianda nostra piacula, cruenta flagella pertulit. Quo ideo vicarium amorem rependere sacerdos profitetur. Cuius gratia flagella huius mundi tanquam fructus pœnitentiæ tolerare debemus. Læua enim præterea manus & vitam significat præsentem, in qua opera pœnitentiæ perficienda sunt, vt loco citato ait Hugo.ca.52. Præterquam q in brachio dextro impedimẽto esset sacerdoti dum cruces facit. Atq; his quatuor insignibus non solùm sacerdos, sed & diaconus & subdiaconus induuntur. ¶Stola,quæ & orarium dicitur,vinculum tertium repræsentat, quo Christus crucem baiulans fuit collo ligatus. In moribus verò nostris obediantiam & iugum Domini, cui collũ quasi loro ligati submittimus ad portandum crucem Dñi, eius vestigia sequuti. Stola hanq; indumentũ fuit antiquum matronis insigne vsque ad imos pedes demissum. Vnde vt ibidem ait Hugo.c.48.priùs nõ oratiũ,sed alba erat, quæ vocabatur stola, sed postea mutata sunt nomina. Hoc autem ornatu nõ insignitur subdiaconus,sed sacerdos,qui personam Christi crucem portantem repræsentat. Diacono verò, qui eius est minister inter eum & subdiaconum medius, conceditur, sed non nisi super læuum humerum: quia cũ Christi iugum vitæ actiuæ & contemplatiuæ nos subiungat: & sinister humerus actiuam, dexter verò contemplatiuã referat,diaconus, qui (vt nomen eius sonat) ad ministerium est institutus,in læuo:sacerdos verò in vtroq; humero stolam portat, eandemq; super pectus in modũ crucis. Quo vtiq; signo à dextris & à sinistris,prosperis scilicet, & aduersis cõmunitum docet. Quòd autem diacono actiua potissimùm vita incũbat,ostenditur Actuum.6. vbi diaconi leguntur in ministerium pauperum mancipati, ne apostoli à cõtemplatione abducerentur. Quocirca stola, vt quæ mysterium est crucis, institutio euãgelica veteribus adiecit,vt lib.2. de sacra. par.4.c.10. autor est Hugo. ¶Supremum deniq; vestimentum est casula,quæ & planeta dicitur. Et vt ait Rabanus lib.citato de institutione clericorũ.ca.20. per diminutionem à casa dicta est, eo q totũ hominem tegat quasi minor casa. Vbi adnotandum est indumentum hoc in ecclesiæ primordijs constitutum fuisse totum,& vndiq; cõclusum vsq; ad pedes,sine manicis vllaue apertura,ad formã vetusti Hispanorũ pallij,(quod caputium vocant). Sacerdos vero complicabat vtrinq; ipsum, vt brachia exereret. Vnde dict.lib.citato Hugo de ecclesiasticis sacramẽtis cap.50. Casula, inquit, per quam charitas intelligitur,super dextrũ brachium leuatur,vt amici in Deo amentur:replicatur q; super sinistrum, vt inimici propter Deum diligantur. Sed postea, vt vsui sacerdotis aptior esset, ab vtroq; latere incisa est. Designat ergo tunicã Christi inconsutilem, qua exutus crucifixus fuit. Sed quantum ad mores, charitatem quæ ipsum ad crucem perduxit, & in nobis, vt ait Paul. multitudinem operit peccatorũ. Atq; hoc erat illud Aaron vestimentũ, vt autor est lib.1.de sacramen.c.42. Inno.in cuius oram,vt ait Psaltes deferẽdebat sacerdotale vnguentũ, sicut ad nos omnia charismata à Christo deriuãtur. Vnde hoc modo indutus sacerdos monitum illud Pauli ad Colos.3. repræsentat. Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti viscera misericordiæ: humilitatem,(quam amictus caput tegens designat:)benignitatẽ, quæ in alba per totum corpus vsq; ad talos effusa refertur:) modestiam (cuius effigiem cingulũ

Sex vestimentorũ genera.

Amictus.

Alba.

Casula.

Paul. ad Colossen.3

Sacrificuli lege naturæ.

Nouæ legis sacerdotes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

renum præ se fert:) patientiam (in duobus vinculis, manipulo: scilicet, & stola expressam) super omnia hæc charitatẽ habentes (cuius nos casula admonet) quod est vinculum perfectionis. ¶ Dalmatica verò à regione Dalmaticæ nomen traxisse fertur, quæ, vt ait ibidem Rabanus, in modum crucis efformata passionem Christi nobis refert. Hugo verò lib. 2. de sacramen. par. 4. cap. 13. ait à Colobio, quo apostoli celebrantes vtebantur, ortum habuisse abiectis manicis, vt habetur in historia Sylvestri & apud Thom. VValdensem lib. 5. de sacramen. titu. 4. cap. 29. ¶ Ecce quibus sacratis vestibus vestitus sacerdos ad sacrum altare accedit: nam si aliquam illarum consultò prætermitteret, tanquam mysteriorum cõemptor mortaliter delinqueret. Secùs si ex obliuione, vel aliqua negligentia id faceret. Debet & discoperto capite totum sacrum peragere, de consecra. dist. 1. can. Nullus episcopus. Quare graue peccatum esset aliter facere: nam priuatur illic sacerdos in hoc delinquens communione sacramenti, nisi forsan ex rationabili causa prælatus dispensaret. Est & lumen necessarium, vt habetur cap. fina. de celebr. missa. Quare & illud non habere, peccatum esset mortale: pertinet enim & ad reuerentiam sacramenti, quatenus lumen illud Dei gloriam repræsentat, & ad nostram excitandam deuotionem, qui per effectum sacramenti illuminamur. ¶ Post hæc quinta consideratio huius sacrificij versatur circa preces & verba, quibus missa conficitur. De quibus quæritur an sint conuenienter instituta. ¶ Hoc autem in primis admonendum operæpretium duxerim, quod nemo debet sacerdotum inter sacra facienda alias adhibere, aut preces, aut orationes q̃ ecclesia sanxit. Sunt enim omnia mysteriorum plena: ob idq; fas non est alia priuata cũ illis commiscere, sed illa tantũ reuerenter & attentè meditari & proferre. Quod autem D. Thom. ait Iacobum fratrem Domini & Basilium Cæsariensem missæ celebrationem ædidisse, quod refertur de consecra. d. 1. can. Iacobus. intelligitur, vt nomine missæ, aliæ vel earum nonnullæ orationes, quæ consecrationi adhibentur, cõprehendantur. Nam, vt Hugo lib. 2. de officijs ecclesiasticis cap. 11. bene ait, missa initium inde sumpsit, vbi Dñs suum corpus & sanguinem consecrans tradensq; discipulis, iussit hæc in eius memoriam fieri. Sed apostoli missam auxerũt. Et lib. 2. de sacram. par. 8. cap. 14. ait, q̃ Petrus apostolus primus omnium Antiochiæ dicitur celebrasse. Id qd alijs non placet: propterea q̃ Actuũ. 2. legitur

Dalmatica.

Lumen.

Quinta consideratio.

Nota.

Quis primus missam celebrauerit

apostolos fuisse perseuerantes in communicatione fractionis panis, & orationibus, quod pleriq; doctorum de celebratione missarum interpretantur. Et re vera nõ est aliud vero simile, q̃ quòd statim à Pentecoste sacrosanctũ hoc charitatis sacramentũ celebrare inchoarent anteq̃ spargerentur. Sed quod dicitur de Petro, & Iacobo, & Cæsariensi Basilio, intelligendũ est q̃ facta apostolorũ diuisione vnusquisq; in sua ecclesia solẽnem celebrationem missarum instituit. Igitur quãuis alijs aliæ placeant diuisiones, ea, quæ in missa dicuntur, in tres partes secantur. Quædã enim ante mysteriũ consecrationis præmittuntur, alia verò ad cõsecrationem spectãt, sed & alia post ipsam adhibentur. Atqui prima pars in duas diuidit, quarũ prior est præparatio quædã tam sacerdotis q̃ populi, quę quatuor habet particulas: tres. s. quotidianas, & vnam festiuam. Primò ergo incipitur, ait S. Tho. ab introitu. Merito enim confessionis, quæ fit ante gradus altaris non meminit, quia illa non est pars missæ: sola enim sacramentalis cõfessio debet præcedere de mortalibus, sed propter venialia oblita vel neglecta fit illa generalis confessio, de qua meminit Inno. lib. 2. mysterio. missæ, cap. 13. quã fundat in illo Prouerb. 18. iustus in initio sermonis accusator est sui: vbi recitatur psalmus ille. 42. Iudica me Deus, & discerne causam meam, &c. At verò in ordine nostro, vbi (q̃ citra aliorum notam dixerim) summa datur opera, vt ordinariũ in sua semper maneat synceritate & breuitate, neq; vllæ fiãt adiectiones, nullus recitatur psalmus, sed brequissima fit cõfessio, qualis illi mysterio congruit. Solent enim vulgares sacerdotes sexcentas orationes illic inculcare. ¶ Introitus autem, vt idẽ Hugo cũ antiquioribus lib. 2. de officijs ecclesiasticis. c. 14. & Inno. qui in omnibus eum sequitur. c. 18. aiunt, aduentũ Christi significat & introitum eius in mundũ. Est enim sacrificium hoc passionis eius memoriale, ad quam subeundam mundum ingressus est tanquã lumen, vt Luc. 2. ait Simeon, ad reuelationẽ gentium, quod accensi cerei sacerdotem comitantes significant. Ob idq; sacerdos ad altare accedens illud osculatur, connubiũ significans Christi & ecclesiæ, iuxta illud Cãtico. 1. Osculetur me osculo oris sui. Et ideo chorus psallens me osculo oris sui. Et ideo chorus psallatur me osculo oris sui. Et ideo chorus psallatum intonat, vocem illã priscorum patrum cõmemorãs. Emitte agnũ domine dominatorem terræ. Esaiæ. 16. & c. 64. Vtinã dirumperes cælos & descenderes. At verò S. Tho, nõ tam ad significationẽ respexit, q̃ ad vocem laudis. Nam cùm hoc sacramẽtum, nõ tantùm quia sacra-

Missæ partes præcipuæ.

Cõfessio ad altare.

Introitus.

sacramentum, sed quia sacrificiũ, summa cum dignitate celebrandum sit, & Eccles. 5. legitur Custodi pedem tnum ingrediens domũ Dei. & Ecclesiastici. 18. Ante orationẽm præpara animam tuam: ideo consecraturus sacerdos præparat sese, & totum populum. Quare prima pars missæ vsque ad offertorium illumina tio & præparatio dicitur. Atque ideò à diuina laude initiũ sumitur, iuxta illud psalmi. Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare Dei. Nec verò deest nobis exemplum Christi, de quo ait Paul. ad Hebræ. 10. quòd ingrediens in mundum cecinit illud psalmi. 39. Hostias & oblationes noluisti, corpus autem adaptasti mihi, &c. Quapropter introitus plurimũ sumitur ex aliquo psalmo: quia vt Dionys. 3. cap. eccles. hierar: autor est, psalmi per modum laudis quicquid in sacra scriptura continetur, comprehendunt. Antiquitus verò, vt refert ibidem Hugo, integer psalmus canebatur: post verò consuetum est, vt vnus tantùm versiculus dicatur loco psalmi, & tanquàm versus subditur caput ipsius psalmi. Vt in missa apostolorum, Dñe proba sti me. Et post iteratò repetitur introitus ad significandum frequentiã clamorum, quibus patres antiqui identidem diuinam misericordiam excitabant, vt Christum mitteret, iuxta illud Esa. 28. Manda, remanda, expecta, reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. In fine tandẽ additur, Gloria patri & filio & spiritui sancto, quod Nicæna synodus cãtari instituit, qua vtiq; clausula omnis psalmus concluditur, in signum, q̃ laus omnis in gloriam S. Trinitatis refertur. Et vt ait Hugo, Damasus in missa idquoq; adiecit. Cæterum quòd ipse & Innocentius, Cælestinum papam, qui sedit ab ascensu Dñi anno. 426. introitum instituisse cãtari in missa legerunt apud Almaricum & Valerianum historiographos. Id autem Thomas VValden. tomo. 5. de sacram. titu. 4. c. 31. multò antiquius censet: nã Dionys. c. 3. hic citato à S. Tho. ait q̃ pontifex ad sanctum altare psalmorum incipit melos cõcinentibus secũ sacra carmina omnibus ecclesiastici ordinis gradibus. Sed forsan licèt apud Græcos in more antiquitus fuerit psalmum in introitu canere, Latinis vsq; ad Cælestinum id non receperant. Nisi dicere mauis q̃ non canebatur apud Græcos nisi in missa pontificis, & Cælestinus illud instituit in missis quotidianis: nam vt. 11. de ciuit. Dei ait Aug. multa dicuntur patres instituisse, quæ potius antea instituta inuenerunt. Quamuis neque satis cohæreat q̃ Cælestinus introitum instituerit, & Damasus, qui ipsum per quinquaginta sex annos anteceserit, instituerit Gloria patri: sanè cùm psalmus in introitu antequam Gloria institutus cẽseatur, eo q̃ Gloria patri sit psalmi conclusio. ¶ Secũdò post introitum, quo Christi ingressus in orbem repræsentatur, adijcitur misericordiæ postulatio, quæ ipsum, vt nos redimeret, induxit. Quare ter patri supplicamus dicentes Kyrie eleison: hoc est Dñe miserere: terq; deinde filio, Christe eleison, terq; tandem Spiritui sancto, Kyrie eleison. Nam cùm pater & spiritus sanctus nullã sibi vniuerint creatam naturã, secundũ diuinam Dños appellamus: Christum verò secundũ humanam, qua nos redemit, vocamus Christum. Cæterùm ad singulas personas ter supplicationem congeminamus, vel contra tres nostras miserias: scilicet, ignorantiæ, culpæ, & pœnæ, vt Innoc. c. 19. ait. vel ad significandum, vt S. Tho. addit, q̃ omnes personæ sunt in se inuicem. Tota enim essentia, ac subinde misericordia & bonitas, quam imploramus, tã in singulis est personis, q̃ in omnibus tribus simul. Atqui Sylvester fuit, vt idẽ ait ibidem Hugo, qui circa annũ Domini trecentesimum vigesimum kyrie eleison idiomate Græco suscepit. Nam vt super verbo baptizo, diximus, tùm propter linguæ celebritatẽ, qua primitus fides Christiana à Palestina profecta suscepta fuit, tùm vt omnis Christianismus in hac misericordiæ postulatione voce etiam conueniret; id fuit congruens. Colligitur ergo. Si Cælestinus instituit psalmi introitus, vt missa tempore Sylvestri, qui Cælestinum per plures quàm centum annos antecessit, à kyrie eleison inchoaretur, vt in vigilia paschatis. Quod non est rationi dissonum: videlicet, vt introitus ad sacrificium esset misericordiæ postulatio. Fortasse nanq; apud Græcos prius aliqui missarum cantus, & preces inceperunt, à quibus latini postea fuerunt mutuati, vt de introitu diximus. ¶ Tertio loco post misericordiæ preces, quibus nostras miserias Deo proponimus, cantus diuinæ gloriæ subsequitur, quæ finis est, quò nostrum referimus sacrificium, & à nostris miserijs liberati peruenire conamur. Caput verò illius hymni angelorum chorus subortum Christi cælitus detulit, vt Luc. 2. refertur. At qui Thelesphorus papa, qui sedit sub annum domini centesimum quadragesimum hunc angelicum hymnum cani iussit in nocte Natiuitatis, quando ipse missas celebrari instituit, vt inter eius decretà refertur. Attamen, vt lõcis citatis Hugo & Innoc. aiunt Hilarium Pictauiẽsem episcopum, qui fuit tempore cõcilij Niceni, postmo

Kyrie elei.

Gloria in excelsis Deo

Thelesphorus.

Hilarius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum adiecisse illa quæ sequuntur ab illo loco, laudamus te: quia reliqua tantùm præcedentia Theleſphorus cani iusserat. Deinde verò circa annum Domini quingentesimum Symmachus adiecit, vt in omnibus diebus Dominicis, & in festis martyrum præcipuis caneretur, quod perpetuo vsu receptũ est. In minoribus autem festis prætermittitur, & potissimũ in Luctuosis defunctorum officijs, quæ ad cõmiserationem potius pertinẽt q̃ ad gloriam.

Collecta qd ¶ Quartò denique sequitur oratio, quæ dicitur collecta, eo quòd ad illam populus mente colligitur, vt totam diuinæ mancipet contemplationi. Et quia vt ait ad Roma. 8. Paul. quid oremus nescimus, sed spiritus nos docet, mutua salutatione Dei assistentiam precamur.

Dñs vobiscũ Vnde sacerdos ad populũ versus, Dominus, inquit, vobiscum. Sed quia ipse attentiori spiritu pro populo precaturus est, non tantum populus respondet, sit etiam tecum, sed. Et cũ spũ tuo. Prior salutatio sumpta est ex Ruth. 2. vbi Booz dixit messoribus, Dominus vobiscum. Quin verò angelus cælitus missus sic virginem salutauit, dominus tecũ. resalutatio verò est apud Paulum. 2. ad Timoth. vltim. vbi ait, Dominus Iesus Christus sit cũ spiritu tuo. At quia Christus resurgens, vt legitur Ioan. 20. apostolis dixit, Pax vobis, episcopi id repræsentãtes, eo modo in initio salutant populum. Cæterum in decursu missæ eodem modo, quo ceteri sacerdotes, dicere debent, Dominus vobiscum, vt in concilio Bracharensi cap. 21. iussum est. Septies autem fit hæc salutatio in missa per sacerdotem: scilicet, in prima collecta, & ad euangelium, nisi diaconus illud cecinerit, & ad offertorium, & ad præfationem, & ad Agn⁹ Dei, nisi quòd illic ait, Pax vobis, & ad vltimã collectam, & ante, Ite missa est. Deinde sacerdos populum ad orandum excitans ait, Oremus: non q̃ populum inuitet, sed q̃ populus per ipsum, & ipse tanq̃ mediator inter populum & Deum sit oraturus. Collectam autem concludit dicens, Per Dominum nostrum Iesum Christum: quoniam cùm, vt ait apostolus. 1. ad Timoth. 2. ipse sit vnus mediator Dei & hominum, per ipsum quicquid petimus, obtenturi sumus à Deo, iuxta ipsius promissum, Ioan. 14. Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Responsio verò, Amen. optãtis populi est, vt sic fiat. Atque hæc est prior particula primæ partis.

Pax vobis.

Amen.

Innocentius Inno. loco. cap. 27. ait collectas non nisi numero impari, quo Deus gaudet, dicendas esse, neque vltra septem. Sed neutrum est obseruatu necessarium. Hoc tamen tertium obseruandũ est, quod in Concilio Mileuitano sancitur, ne preces, vel orationes dicantur, nisi in concilio fuerint approbatę. Nam & Damasus papa, & Gelasius & Gregorius preces illas composuerunt. Nec licet orationem dirigere siue beatæ virginis sit siue sanctorum nisi ad solum Deũ, à quo solo misericordia petenda est. Quanuis in oratione tanquàm intercessoris fiat sancti memoria. ¶ Posterior verò pars ait S. Tho. est in qua præmittitur instructio fidelis populi, eò quod sacramẽtum hoc, vt in forma calicis habetur, mysteriũ est fidei. Instructio autem dispositiue fit per prophetarum Apostolorũque doctrinam, quæ per lectores & subdiaconos legitur: perfectè verò per fidem Christi quæ in euangelio continetur. Quare pars hęc sex cõtinet, tria quotidiana, & itẽ festiua tria. Dicitur autem epistola, quia frequentiùs ex Paulo atq; alijs apostolis sumitur. Lectio autẽ hæc quasi præcursoris officium est: nã & lex vetus euangelium præcesit, cuius typum Baptista gerebat, & pariter Christus apostolos binos ante faciem suam misit, qui per epistolas eos præparabãt, quibus annunciaturi erãt euangelium. Quocirca dum ambæ lectiones fiunt, priùs legitur prophetia q̃ epistola, non propter dignitatem, sed propter antiquitatẽ. ¶ Ait loco citato Hugo Anacletum, qui sedit anno Domini centesimo epistolas & euangelia legi instituisse. Quę enim posterius in missa dicuntur, prius fuerunt instituta. Imò verò vt Thomas Vvalden. tomo. 5. de sacra. titu. 4. c. 32. ait, tẽpore Dionysij id fiebat. Ait enim cap. 3. ecclesia. hierar. Deinceps igitur per ministros hagiographorũ librorum lectio cõsequenter fit. Quin verò & ad Colossen. vlt. ait Pau. Salutate fratres q̃ sunt Laodiciç, & Nymphã, & quæ in domo eius est ecclesiam. Et cùm lecta fuerit apud vos epistola hæc: facite vt in Laodicensi ecclesia legatur, & eam, quæ Laodicensium est, vobis legatur. Et extat canon apostolorum, omnes fideles. de consec. d. 2. vbi præcipit omnibus fidelibus, vt cõuenientes sacris solennitatibus ad ecclesiam ecclesiasticas scripturas apostolorum & euangelium audiant. ¶ Post epistolam canitur responsorũ, quod & graduale dicitur, eo q̃ ad gradus altaris canebatur. Dicitur autem responsorium: quia ruminantes (vt Almaricus ait) quod lectum est recordantur, & recordando dulciter correspondent, quasi lectione proficientes, vt hic ait S. Thom. & ideò ad gradus altaris tunc accedebãt, vt gradus suæ professionis designarent. ¶ Atqui diebus festis quasi spe cælestis beatitudinis erecti, statim in laudem Dei prorumpunt,

Collecta qd

Epistola.

Graduale & responsorium.

rumpunt, quod pneuma, hoc est, spiritualis iubilus dicitur, quã quidem cantionem Damasus papa à Hierosolymis in ecclesiam Romanam legitur induxisse, vt lib. 9. registri epistola. 8. autor est Gregorius. Etenim sicut titulus crucis terna lingua scriptus fuit: ita & in missa aliqua sunt Græca, vt kyrie eleison, & aliqua Hebraica, vt Alleluia, & Amen. Est enim Alleluia, vt ad Marcellã ait Hieronymus, idẽ q̃d, Laudate deum, duæ quipe sunt voces, Allelu, ia, quæ laudem propriam dei, qualis in cælo fit, designat, & ideò seruata est Latinè. ¶ Ac denique quarto loco in festis solennissimis ab Alleluia proceditur ad Sequentias, quas vt ait Hugo lib. citato Abbas Notherus de Sancto Gallo cõposuisse legitur, quas Nicolaus papa ad missam cantari cõcesit. Licèt nõnullas alij sancti, vt Grego. & etiam S. Tho. adiecerint. ¶ At verò in septuagesima, quo tẽpore exilium Adæ è paradiso, & Babylonicam captiuitatem commemoramus, Alleluia non canitur, sed vt est in psal. 136. suspendimus organa nostra: nam vt captiui illi dicebant, Quomodo cantabimus canticum Dñi in terra aliena? sed loco Alleluia canitur tractus sicut in missis defunctorum: quasi alta prolixaq̃; suspiria & lamenta trahendo, iuxta illud psalmi 129. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. ¶ Præmissa ergo apostolica lectione, sequitur quintò euangeliũ fidei, quod & euãgelium pacis dicitur. Quo ideo lecto sacerdos librum exosculatur. Transitur autẽ à sinistro altaris cornu, quo legis veteris imperfectio designatur quæ animã non iustificabat, ad dextrum, vbi est perfectio fidei. Quare ibidẽ missale sistitur per totã oblationem. Præterq̃ q̃ sacerdos à sinistro latere aptiùs legit. Mittitur verò à sacerdote diaconus, sicut à Christo delegati sunt apostoli ad euangelium promulgandum, precedente cruce, cuius sanguine fuit notatum testamentum confirmatum: & accensis cereis, lumen fidei referentibus. ¶ Et est lectio euangelij res antiquissima, quod Alexãder vt ibidẽ ait Hugo, legi iussit paulò post centesimum annum ab orbe redempto. Sed postea Anasta. vt can. Apostolica. de consec. d. 1. habetur iussit, vt omnes illud stantes audirent, tanquã milites ad illud propugnandũ attẽti. Imò verò antiquitus, vt suprà diximus, canonibus apostolorum iussum est euangeliũ legi. Erant enim iam tunc, vt in eorũ Actibus legitur, diaconi, quorum munus est euangeliũ canere. Cãturus ergo diaconus primũ ait, Dñs vobiscũ, tum q̃ illa salutatione Pax vobis, Discipuli domos salutare iussi sunt, tùm vt spiritus sanctus se pectoribus populi insinuet ad percipiendã fidem. Quare respondetur. Et cum spiritu tuo. Deinde rhetorum more ad captandam benevolentiam proponit mysterij altitudinem dicens Initiũ, vel Sequentia sancti euangelij, &c. Respondetque populus, Gloria tibi domine, quasi gratias de tanto nũcio agens. Et impressa in libro cruce, eadem se diaconus frõte munit quæ est verecũdiæ sedes, protestans, iuxta verbũ Pauli, se non erubescere euangelium: ac demùm consignato ore ad pronũciandam fidem, & pectore ad percipiẽdam, audẽter illud canit. ¶ Postremò deniq; præcipuis festis, quibus populus conuenit, Nicenum canitur symbolum, vbi quam fidem plebs in euãgelio implicitè audierat, (nam fides, vt ait Paulus ex auditu) explicitè confitetur: corde enim creditur ad iustitiam, vt idem ibidem ait apostolus, ore autem confessio fit ad salutem. Et sic finitur pars prima missæ, qua populus præparatur & instruitur, quæ ideò dicitur illuminatio & missa catechumenorum: nã illucusq̃;, vt & Diony. ait. c. 3. permittebãtur catechumeni ad esse, tunc autem foras mittebantur cantante diacono, vt suprà diximus. Ite missa est, hoc est, recedite, quia missa. i. oblatio incipitur, cui vobis interesse non licet. Vnde in concil. Cartha. 4. can. Episcopus nullum. de cõse. d. 1. præcipitur, vt episcopus nullũ ingredi prohibeat in ecclesiam & audire verbum Dei, siue Gentilem, siue Iudæum vsq; ad missam catechumenorum. ¶ Hinc ergo progreditur secũda pars principalis, quæ ad celebrationem sacrificij attinet. Et quia offertur, vt sacrificium, & consecratur & sumitur, vt sacramentũ, pars hæc tribus concluditur membris. Quorum primum est oblatio, secundũ consecratio, & tertiũ sumptio. Oblatio verò vno laudis cantu, q̃ quatuor orationibus peragitur. Canit enim Chorus offertorium, quod, vt ait loco sæpe citato Hugo, Gregorius cani instituit, & vti ait Remigius, offerenda dicitur, eo q̃ tũc subdiaconus diacono: diaconus verò sacerdoti, sed sacerdos Deo illam consecrandam offert. Quare & tũc cõgruit, vt populus sua munuscula offerat, vt Alex. 3. can. Omnis Christianus. de consec. d. 1. hortatur, vt verbũ illud Exod. 23. impleamus. Non apparebis in conspectu meo vacuus. Nõ nulla antiquitus præcesit huius figura. 1. Paralip. 29. vbi dixit Dauid. Ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc: & populum tuum, qui hîc repertus est, vidi cũ ingenti gaudio tibi offerre donaria. Gaudium ergo illud significat cantus offertorij. Legitur enim eodem lib. quemadmodum Dauid instituerit,

Sequẽtia S. euangelij.

Credo siue fidei symbolum. Roma. 10.

1. Paral. 29.

Allelola

Universidad de Deusto Biblioteca

vt Leuitæ cum offerrentur holocausta laudes Dño canerent, clangerentq; tubis, cymbalis, & psalterijs.

Silentium

¶Ab offertorio verò sacerdos, vt ait Innoc. eod. lib. ca. 54. silentiũ tenere incipit, & collectas secretò secum proferre, memoriã appropinquãtis passionis, quãdo iam, vt legitur Ioan. 20. Iesus non palàm ambulabat apud Iudæos, sed abijt in regionem iuxta desertũ. Vel quemadmodũ ait Vvald. loco citato. cap. 35. hoc est primũ silentium, quo Christus in horto ab apostolis semotus secretè orauit dicens. Mi pater si possibile est, &c. Quare abusus quorundã est sic proferre, vt ministri audiãt: nam & oratio ipsa ob id appellatur secreta.

Secreta.

¶Lecto ergo, vel cantato offertorio, sacerdos secretò materiã manibus tenens, illã offert patri dicens.

Suscipe sancte pater.

Suscipe sancte pater, &c. vbi meditari subinde debet iam inde personam referre Christi patri seipsum offerẽtis. Tametsi in persona propria loquatur dicens. Quam tibi offero in memoriam passionis domini nostri Iesu Christi. Mox ablutis manibus & seipsum in spiritu humilitatis suscipi ab eodẽ æterno patre deprecatur.

In spũ humilitatis. &c.

Respexit enim Deus ad Abel, deinde ad munera eius. Quare nisi persona deo grata fuerit, oblatio, quaten⁹ ab ipso dimanat, esse nequit accepta.

Orate fratres pro me, &c.

Deinde ad populũ versus precatur, vt vnà secum orẽt acceptũ fieri sacrificium. Quocirca licet ad præcedentia potius plebs attenta esse debeat q̃ orare, inter secreta tñ congruit, vt oret. Tandem ergo ad altare reuersus oratione secreta oblationẽ cõcludit. Atqui oblatiões istæ antiquissimæ sunt à tempore Dionysij, vt VVal. to. 5. de sacra. tit. 4. ca. 33. docet. Et Leo papa, vt ait Hugo loco citato cap. 11. orationem, Orate fratres. statuit dici.

Præfatio.

¶Secunda ergo particula huius tertiæ partis est prefatio, qua & se sacerdos ad consecrationem adornat, & populum ad diuinorũ contemplationem exhortatur. Quã quidem prefationem ait ibidem Hugo Dionysiũ cõposuisse, sed Gelasiũ ex Grȩca in Romanã ecclesiam inuexisse. Quapropter vt lib. citato Vvaldẽ. ca. 35. ait, errõnea est quorundã opinio dicentiũ prefationem à Gelasio fuisse institutã, qđ ex cofessione ipsius Gelasij palã fit, can. Inuenimus. de conse. d. 1. vbi ait, Inuenim⁹ nouem præfationes in sacro catalogo tantummodo recipiendas. Imo hic apertę colligitur neq; eũ fuisse primum, qui præfationẽ inserit in missa cãtari. Quod præterea inde confirmatur, ꝙ lib. 8. ad Gratia. Ambrosius nonaginta annis antiquior Gelasio, atq; alij patres eiusdẽ seculi de hoc gratiarum hymno meminerunt. ¶Sacerdos igitur silentiũ rũpens, secretã orationem alta voce concludit, dicens, Dñs vobiscum, quẽ adesse eis opus est, qui gratias sunt acturi: mox admonet sursum corda leuare, vt tanti mysteri celebrationi circunstantes nõ corpore tãtùm, sed mente diuinitus susfulta asistant: terrena enim corda cælesti hoc sacramẽto nõ sunt digna. Atqui exhortatio hęc desumpta est ex illo Thre. 3. Leuemus corda nostra cum manibus ad Dñm in cælos. Vnde Cypria. papa, vt refertur de cõse. d. 1. can. Quãdo. ait ista admonitione excitari populum, vt pectus cõtra aduersarium claudat, vt soli Deo pateat. Quare respondente choro se corda ad Dñm habere leuata: rursus sacerdos admonet gratias agere. Nam vt suprà diximus, eucharistia idem est, quod gratiarum actio. Cõmonemur ergo gratias pro redẽptione, quã hic nostrã celebramus, Deo agere. Et ideò respondet chorus nomine populi, Dignũ & iustũ est: dignum. s. quantũ ad Deũ attinet, ac proinde iustũ quantũ ad nostrã obligationem. Quare iterũ responsum cõfirmans sacerdos ait, Verè dignũ & iustũ est, æquũ & salutare nos tibi semper & vbiq; gratias agere per Christum dñm nostrũ, per quẽ maiestatem tuã laudãt angeli &c. nã etsi angelorũ chori nõ fuerint per Christũ redẽpti, gras nihilominus Deo perpetuò cantant, ꝙ nos redemerit, vt eorũ essemus societate digni, & eiusdẽ perpetuę fœlicitatis cõsortes. Implentes ergo verbũ illud Christi, Ego te clarificaui super terrã, nunc clarifica me &c. cõmemoramus maiestatẽ eius laudari ab omnibus angelorũ ordinibus, qui vt habetur Esa. 6. & Apo. 4. non cessant clamare quotidie

Sanctus sanctus. &c.

Sanctus, sanctus &c. Quare easdem nos vocis laudes cum illis cõcinentes intonamus, quibus profitemur filium æqualẽ patri, & spũm sanctũ æqualem vtriq;. Sed ad designandũ earũdem personarũ vnitatẽ in essentia adijcimus,

Dñs Deus Sabbaoth.

Dñs deus Sabbaoth. i. virtutũ & exercituũ quod est cõmune omnium. In cuius vtiq; laudẽ cõfitemur creatorẽ esse coeli & terræ dicẽtes, Pleni sunt cæli & terra gloria tua. Ac deinde in cõfessione redẽptionis Christum laudãtes subnectimus,

Benedictus q venit &c. Matth. 21.

Benedict⁹ qui venit &c. Qua vtiq; voce intrãti dño Hierosolymã qui præcedebant & sequebantur acclamabant.

¶Inde rursus sacerdos ad secundum redit silẽtiũ: nam vt legitur Mat. 26. ter in horto à discipulis auulsus secretò orauit. Et in secundo silentio quod Lucas refert, lõgè prolixius.

Canõ ab hæreticis oppugnatus.

Depudet verò impudentissimũ Lutherũ huc inducere in lib. illo infami de abroganda missa priuata, oblatrantem. Ait enim sacrũ canonẽ esse delirũ, cõpositumq; ab aliquo verboso & parũ spirituali homine cõtra quẽ Clictho. lib. de officio missæ. c. 17. bene loquitur: nisi ꝙ canonis cõpositionẽ non nisi vsq; ad Gelasiũ & Leonem atq; alios põtifices reducit. Cùm tñ certum sit ab ipsis vsq; apostolis originem duxisse. Hugo nanq; lib. 2. de sacra. p. 8. c. 14. vbi ait Petrũ missam instituisse, subdit in initio fidei tres illas orationes canonis in vsu fuisse. Hãc igitur oblationem, cũ subsequentibus, cætera verò postea diuersis temporibus à sanctis patribus fuisse adiecta. Vnde loco citato lib. de officijs ecclesi. c. 11. ait Gregoriũ illico adiecisse, diesq; nostros in tua pace disponas. Et Leonẽ, Sanctũ sacrificium & immaculatã hostiã. Nec dubiũ quin suprà citatus Iacobus & alij apostoli missam celebrantes canonem, saltem pro magna parte, cõposuerint. Erãt. n. vt Actuum. 2. legitur, perseuerantes in oratione & in fractione panis. Vnde Vvald. tit. 4. citato. c. 36. illud Pauli ad Timoth. 2. Obsecro primum omniũ fieri obsecrationes & orationes & gratiarũ actiones ꝓ omnibus &c. propter canonẽ missę dictũ putat. Quare optimè cẽset iam tunc cõpositũ fuisse, licèt summi põtifices nõnulla adiecerint. Superuacaneũ est ergo in Lutherana blasphemia retundenda remorari. Vnde Inno. c. Cũ Marthæ. de cele. missa. de canone loquẽs, multa inquit tam de verbis q̃ de factis dominicis inuenimus ab euangelistis omissa, quæ apostoli vel suppleuisse verbo, vel facto expresisse legũtur. Addit deinde consecratoria verba non esse in secreto proferenda, sed publicitus, vt omnes audiant. Hoc tamen est cõtra id, quod modò diximus: nempe, hic esse obseruãdum secundum silentium: imò peior esset abusus altè canonem legere, q̃ collectas primi silentij. Ait enim sacer pater Dionysius circa initium libri de cælesti hierar. ad Timotheum. Tu autem ò fili iuxta quod sancit nostra pijssima traditio: quæ sanctè dicuntur sanctæ mentis recessibus conde, & à profana multitudine inuiolata custodi. Et circa finem libri eccles. hierar. Efficientes, inquit, consecrationis preces fas non est scripto interpretari, neq; ipsarum arcanum è secreto in publicũ efferre. Nam & Nu. 4. præcipiebatur Aaron & filijs eius, vt soli ingredientes tabernaculum, vasa inuoluerent in sanctuario, ne publicarentur. Quin verò mysterium, vt in initio libri dicebamus, inde nomen habet, ꝙ etiam sacerdotes gentilium arcana Deorum presis labijs custodiebant.

Canon.

¶Canon ergo, qui tertia particula est secundæ partis, decem cõplectitur orationes, quarum quinq; consecrationem antecedunt, & tot numero subsequũtur. Primùm enim clemens pater per Iesum Christum rogatur, vt accepta habeat sacrificia, pro vnitate ecclesiæ, & papa, & alijs proceribus, pro quibus offeruntur. Mox apud se sacerdos mentali oratione aliorum meminit viuentium, ad quos deinde oblationem extendit, & dicitur primum Memẽto.

Memento dñe famu.

Dein tertiò, sit sanctorum memoria, quorum patrocinia imploramus, in quorumq; consortium & cõmunionem adunari petimus. Ac deniq; quartò concluditur supplicando, vt deus oblationem placatus accipiat. Ac deinde quintò in accessũ ad consecrationem petitur consecrationis effectus. s. vt benedicta materia fiat corpus & sanguis Iesu Christi. Quibus peractis perficitur cõsecratio per verba saluatoris.

Qui pridie quã pateretur.

Qui pridie q̃ pateretur, &c. ¶Postmodùm vbi ait sacerdos. Vnde & memores, suam excusat præsumptionem: nam memor mysteriorum humanitatis Christi audet diuinę maiestati offerre quæ de suis donis ac datis accepit. Quare secundò oblationem petit esse acceptam, vti acceptum habuit sacrificium Abel, atq; aliorũ patrum. Tertiò ad sacrosanctam communionem accedens effectũ sacramenti supplex precamur, quem, scilicet, sumentes percipiant. Et quartò deinde precatur omnipotẽs defunctorum etiam sit memor, qui licèt sacramentum non suscipiant, participes tamen esse possunt sacrificij.

Nobis quoque peccatoribus.

Quinta verò oratio. Nobis quoque peccatoribus, pro ipsis peculiariter sacerdotibus funditur, vt sanctis & martyribus associari mereantur, per Christũ Dominum nostrũ. Per quem obsecratio concluditur: nempe, vt per ipsum hæc omnia proueniant, per quem hæc bona creantur, viuificantur, sanctificãtur, &c. Atq; hic est canonis finis, vbi secũda pars missæ finitur: quam si pro dignitate tractaremus, luculentis meditationibus esset locupletanda, à quibus ne rei scholasticæ lineam prætergrederemur, abstinuimus. Sunt autem præclari autores, vt Hugo, Inno. Remigius: atque alij id muneris persequentes, quibus & Thomas Vvalden. lib. 5. citato de sacra. meritò cõnumeratur. ¶Tertia ergo pars, quæ ad sumptionem sacramenti pertinet, octo continet orationes: & communionis psalmum: quinq; scilicet ante cõmunionem, & tres postea. Peracto nanq; canone, sacerdos secundum silentium interrumpit, postremam orationem alta voce cõcludens. Per omnia secula seculorum. Vbi secũdus regressus Christi ad dormientes discipulos designat, exhortantis eos, vt vigilarent.

Pater noster

Præterea quia per orationem homo præparandus est ad tantum percipiendũ sacramẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum: & quia inter orationes fastigium tenet euangelica hæc quam Christus docuit, hęc primo cum omni reuerentia canitur. Quod autē ait loco citato, ca. 11. Hugo, Gregorium instituisse Dominicam orationem cani in missa, Gregorius ipse epistola. 8. suprà citata libr. 9. registri falsum ostendit, dicēs, Orationem Dominicam idcirco nos p̄ost precem dicimus, quia mos apostolorum fuit, vt ad ipsam solūmodo orationem oblationem consecrarent. Fuit ergo apostolorum institutum. Vnde cū tremore non nisi præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati: scilicet, Christi iubentis nos sic orare, dicere audemus, Pater noster. ¶ Finita autem hac oratione sacerdos ad tertium silētium reuertitur, vt silentiorum numerum Christi in horto cōpleat. Quare secunda oratione, Libera nos, priuatim ab omnibus malis nos erui per hoc sacramentū exposcit. Sed quia peculiariter, vt suprà diximus, ad remissionem peccatorum sacramentum hoc confert, adhibetur tertia eademq; insignis deprecatio, vbi Christus, qui tanquam agnus per hoc sacramentum occisus refertur, rogatur vt quantùm ad efficaciam tollat peccata mundi, quæ quantum ad sufficientiam in cruce sustulit. Et quia hoc sacramentum est vnitatis & pacis, tunc pax populo porrigitur: præterquàm in missis defunctorum, quæ nō pro pace præsenti, quoniam non conuiuunt nobiscum, sed pro sempiterna requie qua ipsi fruuntur, celebrantur.

Tertium silentium.

¶ Quartò in fractione hostiæ, de quo articu. sequenti dicemus, precatur sacerdos commistionem corporis & sanguinis fieri nobis in salutem mentis & corporis.

¶ Quintò deniq; pro se deuotè precatur oratione illa, Domine Iesu Christe, Cui adijciens Corpus & sanguis Domini custodiat me in vitam æternam, sacrosanctum sacramentum sumit. Deinde si communicandum est populo, distribuit cantante choro communicandam. Ac demum post communionem adiecta oratione. Quod ore sumpsimus Domine, & collecta solenniter, missa concluditur per orationē tertiam. Placeat tibi sancta trinitas &c. Illa enim communicanda est sicut exultatio gratiarum actionis similis hymno, quem vt Matthæi, 26. refertur, Christus dixit.

Primum argumentum.

¶ Arguit primò S. Tho. Hoc sacramētum verbis Christi, vt ait Ambro. consecratur: non ergo necesse est alia addere, præsertim, cùm in euangelio illa non sint, quæ in canone ponuntur, q̄ oculos eleuauerit & dixerit, manducate ex hoc omnes. Item in alijs sacramentis nō fit oratio pro viuis & defunctis: non ergo debet fieri in hoc. Respōdetur autē, q̄ quia in hoc sacramento requiritur maior præparatio, potissimùm cū sit sacrificiū, præter verba necessaria cōsecrationis adhibentur alia, quæ licēt nō sint in euāgelio expressa, colliguntur tū ex diuersis eius locis, vt ait Inno. c. Cū Matthæ. de celeb. missa. Si cūm Iesus in resuscitatione Lazari, vt habetur Ioan. 11. & in oratione pro discipulis, vt legitur Ioan. 17. oculos leuauit: certū fit, id etiā in consecratione dixisse. Et cū dixit, Accipite & comedite, idē est quod māducate: præsertim cùm illa verba nō addātur tanquā de essentia formæ. Et q̄a dixit Ioan. 6. Nisi māducaueritis carnē filij hominis &c., ppterea Ecclesia addit oēs. Et quia eucharistia est sacramentū ecclesiasticæ vnitatis, cōgruit, vt peculiariter in illo oretur pro viuis & defunctis.

Quartū argumentum.

¶ Quartò arguitur. Baptismus specialiter dicitur sacramentū fidei: ergo illic potiùs q̄ in isto fieri deberet institutio fidei.

Quintū argumentum.

¶ Quinto, cū in omnibus sacramentis requiratur deuotio, nō est cur magis in isto quàm illis excitetur per diuinas laudes, & admonitionem, Sursum corda. Adde quòd cùm sacerdos sit proprius ministeri, is deberet omnia dicere sicut in cæteris sacramentis, & non chorus. Respondetur duplicem esse institutionem: aliā catechumenorum, & illa conuenit baptismo: atq; alia fidelium, quæ in dies debent in fide proficere, & hæc competit huic sacramento: quāquam vt suprà dictum est, etiā ad institutionē quæ fit in missa admittātur & Gētiles & Iudæi, vt ca. Episcopus nullū. de consec. d. 1. ¶ Ad quintum respondetur, maiorem deuotionem exigi ad hoc sacramentum, quàm ad reliqua, propter continentiam veri corporis & sanguinis Christi, & in sacerdote & in populo: quia est sacrificium, quod pro omnibus offertur. Vnde Cypria. vt refertur de cōs. dist. 1. can. Quando. ait q̄ sacerdos dicendo, Sursum corda, parat fratrum mentes, vt dum plebs respondet, Habemus ad Dñm, admoneatur non aliud se q̄ Deum cogitare debere. ¶ Ad sextum respondetur, q̄ quia hoc sacramentum est sacrificiū totius ecclesiæ, quod etiam populus suo etiā ordine offert, ideò chorus vicem populi gerens multa solus dicit, vt introitum, alia incho ante sacerdote prosequitur, vt Gloria, & symbolum, ad significandum, q̄ tália ad populū reuelatione diuina peruenerunt. Alia verò dicuntur per ministros, vt Epistola & Euāgeliū, alia verò solus recitat sacerdos, quorū illa, quę ad se & ad populū pertinent, publicè dicit, vt collectas, præfationem, & orationem dñicam. Et

Et in his excitat populum ad deuotionē dicens, Dñs vobiscum. Alia autē, quæ ad eius solū munus pertinent, secretè solus dicit. Cuius causam præter illā superiùs allegatā, ex silētio Christi in horto, addit S. Thomas: quia circa Christi passionē discipuli nō nisi occultè profitebantur Christum. ¶ Septimò arguitur. Septimū argumentum.

Cùm in hoc sacramēto diuina virtus per certitudinem operetur, superfluè petit sacerdos eiusmodi certitudinem dicens, Quam oblationem tu Deus in omnibus &c. Ad septimum trifariàm respōdetur, primò q̄ licèt diuina virtus certissime operetur, potest tamen impediri per intentionem sacerdotis, & ideo petitur vt intentio sit recta. Secūdò id etiam quod certum est, nō incongruit à deo efflagitari: sicut Christus Ioan. 17. suam exposcit clarificationem. Tertiò, quia sacerdos illic non tam petit consecrationem fieri quàm fieri nobis fructuosam. Subdit enim, vt nobis corpus & sanguis fiat, id est, ad nostram salutem, Idq; verbis præcedentibus insinuatur, vbi dicimus. Quam oblationē tu Deus in omnibus quæsumus benedictā, hoc est secundùm Augustinū, quod refertur de consec. d. 2. can. Vtrū. per quā benedicamur. s. per gratiam adscriptam, id est, per quam in cælo adscribamur: ratam, id est, per quam de visceribus Christi esse cēseamur: rationabilem, id est, per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilem, vt qui nobis ipsis displicemus, per hanc vnicam acceptabiles vni co filio simus. Applaudit huic expositioni Innocen. lib. 3. mysteriorū missæ. c. 12. vbi ait antithesim, hoc est contrapositionem hic fieri ad proditionem Iudæ. Illa em̄ Iudæ traditio fuit maledicta, proscripta, irrita, iniqua, & detestabilis. Petimus ergo nos eandem passionem repræsentantes, oblationem fieri nobis benedictā, hoc est, benedictionis causam, sicuti illi fuit maledictionis: & cū ille per illā Christi oblationem fuit deletus de libro vitæ, petimus nos per nostrā eidem adscribi. Et Iudæ pœnitentia irrita illi fuit, & desperationis causa: nos ergo petimus, vt quod pro peccatis offerimus ratum si deo. Eius oblatio fuit irrationalis & bestialis, nos petimus, vt rationabilis fiat. Illa denique non fuit Deo accepta: imò propter illam cōdemnatus fuit in supplicium æternum: petimus nos ergo, vt sit nobis accepta in vitam æternam. Syncerius autem possumus dicere, q̄ petimus hostiam benedictam esse, hoc est, verbis Christi consecratam, vt sit allusio ad verbum inferius, benedixit, ac fregit, & ad Abrahæ benedictionem Genes. 23. In semine tuo benedicentur omnes gētes, hoc est in Christo per passionē, quæ per hoc sacramentum applicatur. Adscriptā, hoc est, in album relatam, quo fideliū munera Deus absc̄ribit in satisfactionē pro peccatis. Ratā, ad differentiam non solùm sacrificiorum idololatrarum, quæ semper fuerūt irrita & cassa, verùm & oblationū vetustæ legis, quæ iam aboleuerunt: & ingratæ sunt Deo. Rationabilē iuxta verbū Pau. ad Ro. 13. Rationabile obsequium vestrū: nam licèt hostia hæc suprà rationē naturalem sit instituta, est tamen rationi diuinæ legis consentanea, qua subinde ratione fit Deo acceptabilis. ¶ Octauò arguitur. Hoc sacrificium excellētius fuit quàm antiquorum patrum: ergo sacerdos incongruè petit, vt habeatur sicut sacrificium Abel, Abrahæ, & Melchisech. Octauū argumentum.

¶ Ac demum nonò. Corpus Christi, vt non incipit esse in sacramento per loci mutationē, ita nec esse desinit: indecēter ergo sacerdos petit hoc perferri per manus sancti angeli in sublime altare. ¶ Ad octauū respōdetur, q̄ licet hoc sacramentū ex seipso antiquis præferatur sacrificijs, tamen sacrificia illa propter offerētium deuotionem fuerunt Deo acceptissima, & ideò petit sacerdos, vt sua populiq; deuotio sit sicut illa, accepta. ¶ Ad nonū respondetur, q̄ sacerdos non petit q̄ species sacramentales deferātur in cælum, aut Corpus Christi, quod in cælo nūquā esse desinit, sed petit hoc pro corpore mystico, vt scilicet orationes sacerdotis, & populi angelus diuinis ministerijs assistens Deo repræsentet, secundùm illud Apocalyp. 8. Ascendit fumus incensorum de oblationibus sanctorum de manu angeli. Sublime autē altare Dei, dicitur, vel ecclesia triūphās, in quā trāsferri poscimus, vel ipse Deus, cuius participationem efflagitamus. De hoc enim altari dicitur Exodi. 20. Non ascendes ad altare meum per gradus: idest, in Trinitate gradus nō distinguens. Vel per angelum intelligitur ipse Christus, qui vt habet Esaiæ. 9. est magni cōsilij angelus: ipse enim corpus suum mysticum Deo patri ac perinde ecclesiæ triumphanti coniungit. Et propter hoc, ait S. Thom. missa nominatur: quia per angelum sacerdos preces ad Deum mittit sicut populus per sacerdotē. Interpretatio est Hugonis, quam artic. 1. citauimus, vel quia Christus est hostia nobis missa à Deo, vnde in fine diebus festis diaconus copiam faciens populo abeundi, dicit: Ite missa est, idest, hostia missa est ad Deum. Nos autē iam suprà diximus, q̄ nomē ipsum missa, idē est, quod hostia. Nonum argumentum. Solutio octaui. Dilutio noni. Hugo.

ARTI-

ARTICVLVS. V.

Vtrùm ea, quæ in celebratione huius sacramẽti aguntur, sint cõueniẽtia.

Conclusio.

EXtũ, quod suprà dimus ad celebrationẽ missę requiri, cõsistit in quarũdam rerum adhibitione, de quibus statuitur cõclusio, Omnia illic cõgruenter peragi. Probatur ex ecclesiæ more, quæ cùm Spũ sancto regatur, errare nequit. Et cõfirmatur ratione: quia cùm sacramẽtum sit signũ, eius significatio rebus & verbis perficitur, vt baptismus ablutione & forma: cùm ergo hoc sacramentũ passionem Christi significet, & præterea corpus mysticum, vtrũque rebus & verbis significatur. Accedit q̃ & vsus sacramenti deuotionem & reuerentiam exigit, quæ etiam & verba & res expostulat. Omnia ergo quæ hìc aguntur & dicuntur, ad aliquod istorum trium pertinent.

1. Argum.

¶ Duodecim ergo sunt cæremoniæ, de quib⁹ S. Thomas, duodecim argumentis edisserit. Prima est ablutio manuum: secunda thurificatio, quæ videntur ad Iudaismum respicere. Ideò arguit primo loco. In nouo testamento non sunt cæremonię veteris ob seruandę: illic autem sacerdos & ministri ante oblationem aqua lauabantur, vt legitur Exodi. 30. Lauabunt Aaron & filij eius manus suas ac pedes quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij, & quando accessuri sunt ad altare: ibidemquè Aaron iubebatur, vt adoleret incensum suaue fragrans ante altare quod erat ante propitiatorium, vt Leuitici. 1. legitur: nõ ergo ea nobis facere cõgruit. ¶ Ad primum respõdetur, ecclesiam non seruare has cæremonias tanquam in lege veteri præceptas, sed tãquam per se tum ad reuerentiam sacramenti pertinentes: quia pretiosissimum sacramentum illotis manibus tractare, indecens esset, tum & propter significationẽ. nam vt Dionysius. 3. cap. eccles. hierar. ait, extremitatũ ablutio significat emundationem vsq; ad minima peccata, secũdùm illud Ioan. 13. Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet. Talis verò emundatio ad tantum sacramẽtum exigitur: quare propter eadẽ venialia prẽmittitur generalis cõfessio. Atq; hoc idẽ ablutio illa in lege veteri significabat. s. omnimodam mundi tiem, quam tamen ablutio illa non efficiebat. Ablutionẽ verò pedum solus Christus fecit, quam ecclesia prætermisit. Nam per ablutionem manuum, quæ vt. 3. de anima ait Aristo. organum sunt organorum, satis mundities corporum designatur. Et ideo sacerdos inter lauandum, versiculum Psalmi profert. Lauabo inter innocentes manus meas. Ad secundùm pariter respondetur nec thurificationem tanquam veterem cęremoniam obseruari, sed tanquam ecclesiæ institutum congruens primùm sacramenti reuerentiæ, vt scilicet per suauem fumum si quid praui odoris corpora lis adest, loco illo depellatur, ne aliquem possit prouocare horrorem. Qua vtiq; de causa, vt illic Dionysius ait, sacerdos ante psalmum introitus à thurificatione totius loci rem inchoat. Secundò ad repræsentãdum effectum totius gratiæ, qua sicut bono odore, Christus plenus fuit, secundùm illud Genes. 17. Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni: & à Christo in corpus mysticum ministrorum officio deriuatur secundùm illud. 2. Corinth. 2. Odorem notitię suæ spargit per nos in omni loco: & ideò thurificato altari, per quod Christus significatur, thurificantur ex ordine fideles. Accedit & tertia causa artic. proximo notata ex Apoca. cap. 3. Nam ascensus fumi aromatum ascensionem significat orationum Sanctorum vsq; ad Deum.

Thurificatio.

Tertium & Quartũ argumentum.

¶ Tertia cæremonia est crucesignatio, de qua arguitur tertio & quarto loco. Ea siquidem quæ in sacramentis ecclesiæ aguntur, nõ sunt iteranda: incongruè igitur sacerdos multoties crucesignationes super hoc sacramentũ iterat. Adde quartò quòd, vt Apost. ad Hebr. 7. ait, Sine vlla cõtradictione quod minus est à maiore benedicitur: cùm ergo Christus in sacramẽto existens largissime sit sacerdote maior, indecenter hostiã consecratam sacerdos benedicit.

Solutio tertiæ.

¶ Ad tertium respondetur, quòd crucesignatione sacerdos vtitur ad commemorandam tij. passionem Christi, quæ in cruce peracta est. Fiunt autẽ crucesignationes nouem: habuit nãq; passio Christi gradus tres. Prima eñ fuit traditio, quę à Deo facta est, & à Iuda & à Iudęis qđ significat trina illa crucesignatio ante consecrationem per verba illa, Hæc dona, hęc munera, hæc sancta sacrificia illibata. Huic expositioni alludit Inno. lib. 3. myster. missæ ca. 3 vbi ait, q̃ dicũtur dona quatenus deus ea nobis per Christũ donauit: munera verò quatenus Iudas pro munere eum tradidit: sacrificia, eò quòd Iudæi eum cruci obtulerunt. Sed fortasse melius Hugo libr. citato de Officijs ecclesiasticis cap. 24. cum Isidoro ait, dici dona, quia à Deo nobis donantur, iuxta illud Iacobi. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est. Munera verò ob id, quòd à nobis ei vicissim offerũtur: nam maior donat minori, minor verò munera offert maiori, iuxta illud Gene. 4. Respexit deus ad Abel & ad munera eius. Et enim vt. 1. Paral. vlt. legitur, De his quæ de manu Domini accepimus, reddimus ei. Sacrificia deniq; illibata, hoc est, non contaminata, dicuntur ad differentiam sacrificiorum, quæ idololatræ suis Deorum monstris litant. Hoc nanq; sacrificium, quo Christum Deo patri offerimus, purissimum est, & vndequaq; sanctissimum, hoc est, Deo dedicatissimũ & acceptissimum. Sed dicũtur pluraliter sacrificia propter varias species corporis & sanguinis.

Tertium & Quartũ argumentum.

¶ Sed obiter hìc est notãdum, cruces istas sic super calicem & hostiam esse signandas, ac si crux super illas materialis iaceret, vel delinearetur, vt protensum brachium cum duobus digitis per lineam rectam cõtrahatur versus pectus, & postea transuersa manu à sinistra versus dextrã aliam ducat rectam lineã. Nõ enim est signatio sacerdotis, sed materię.

¶ Secundò subsecuta est Christi venditio, fuit autem vẽditus ab scribis, sacerdotibus, & phariseis, ad quod designandum fit iterum alia trina crucesignatio cum illis verbis, Benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem. quæ ante præcedẽti expositæ sunt. Additur & crux bina super illa verba, corpus & sanguis fiat, vt ait S. Thom. ad significandam personam proditoris Iudæ & traditi Christi. Sed forsan nõ est aliud mysteriũ, q̃ quòd verba nõ sunt nisi duo. ¶ Tertiò, inquit, fuit facta præsignatio passionis in cœna. Ad quòd designandum adhibentur duæ cruces, vna in consecratione corporis, atq; altera in cõsecratione calicis.

¶ Quartò deniq; post consecrationem designatur passio Christi in re: vndè in memoriã plagarũ quinq; fiũt crucesignationes sup hostiã sanctã. &c. Et enim, vt ante consecrationem petitur, vt materia fiat benedicta, adscripta & rata, sic, & consecrata hostia, nempe Christus offertur tanquã hostia pura, ad differentiam sacrificiorum gẽtium, quæ impura erant & corrupta: sancta ad differentiã oblationum veteris legis, quæ non erant eatenùs sanctæ, vt animã sanctificarent, sicuti hæc nostra, quæ tollit peccata mundi. Et ideo subditur, immaculatã, ob id enim q̃ Christus agnus fuit innocẽs, qui peccatũ nõ fecit, tollit peccata mundi, quod est homines sanctificare. Est ergò hostia pura & purificans, sancta & sanctificans, immaculata & maculas tergens. Quòd verò demũ adiungitur, Panẽ vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ, definitio & explicatio est eiusdem hostiæ. Vt enim sacerdotes veteris legis de sacrificijs edebãt, quibus vitam temporalẽ sustentabant, sic & christiani esu & potu sacrosancti sacrificij spiritualẽ, atq; adeo sempiternã salutẽ sibi comparant.

Quinta.

¶ Quintò repræsentatur extensio corporis, effusio sanguinis, & fructus passionis per trinam crucesignationem cum illis verbis. Corpus & sanguinem sumpserimus omni benedictione &c. fructus nanque quibus sumentes corpus & sanguinem potiuntur, sunt benedictio & ros gratiæ cælestis, quibus replentur & acceptantur ad gloriam.

Sexta

¶ Sextò repræsentatur triplex oratio, quam fecit in cruce, vnã pro persecutoribus, cum dixit, pater ignosce illis: secundam pro liberatione à morte, cùm dixit, Deus Deus meus vt quid dereliquisti me: tertia quæ pertinet ad adeptionem gloriæ, cùm dixit, Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et ad hæc significandum triplex fit crucesignatio per illa verba, sanctificas, viuificas, benedicis, & præstas nobis. Per Christũ eñ Deus & nostra sacrificia semper sanctificat, hoc est, sancta facit, & viuificat, quia hostia est viua vitam sumentibus præstãs, siquidem per ipsam incorporamur Christo.

Septima

¶ Septimò repræsentantur tres horæ, quibus pependit in cruce: scilicet, à sexta vsque ad nonam, quas quidem significat alia trina crucesignatio super illa verba, per ipsum, cum ipso, & in ipso. Et licèt istæ tres cruces secundùm vsum Romanæ ecclesiæ vt ait Alex. 4. par. q. 37. memb. 3. ar. 3. non fiant nisi ad labiũ calicis, ipsum tangendo: in alijs verò prima fit eleuatior supra calicem, secunda verò tangendo labia calicis, & tertia intra calicẽ. Quibus, inquit Alexander, significatur diuturnitas, acerbitas, & integritas passionis. Sed profectò nescio cur crux diuturnitatis fiat altior quàm aliæ. Mysterium ergo nullum, vt cõijcio, est aliud, q̃ q̃ cùm calix illic significet crucem, prima crux super calicem significat elevationem Christi in crucẽ, secunda, qua tanguntur labia calicis, quòd eidem fuerit crucifixus, & tertia intra calicem, quòd fuerit verè mortuus & sepultus.

Octaua.

¶ Octauò inquit, S. Tho. per duas cruces, quæ fiunt extra calicẽ significatur separatio animæ à corpore. At verò si per tertiam in calice fuit significata mors, duæ exteriores nihil circa Christum significant, sed quia fiunt in inuocatione patris & Spiritus sancti, qui nõ sunt passi in cruce, fiunt extra calicem. Est enim sic connectenda oratio. Per ipsum, scilicet Christum, per

Universidad de Deusto
Biblioteca

per quem tanquam per sapientiam cuncta creasti, & per quem filium nos redemisti, est tibi honor & gloria: nam si mundū nō creares & redimeres, nulla tibi gloria ab hominibus proueniret: Idē autē honor & gloria est tibi cum ipso: nam ipse ait, Omnia tua mea sunt. Quicquid em̄ pater possidet, filiꝰ possidet: idē q̄ue honor & gloria est tibi in filio, iuxta illud Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cōpla cui. Itaq; quicquid Deus facit, facit per filium, & possidet cum filio, & consummat in filio.

¶ Nonò demum repræsentatur resurrectio tertia die facta, quæ significatur per tres alias cruces, quæ fiunt ad, Pax domini, quæ quidē pax per eius mortem & resurrectionem nobis obuenit. Breuiùs autem, inquit S. Thomas, hæc omnia sic exponere possumus, q̄ cùm virtute passionis, quam passus est Christus in cruce, consecratio sacramenti fiat, & acceptatio à patre, & fructus à nobis percipiatur, vbicunque fit mentio de consecratione, aut acceptatione, aut fructu, fiunt illæ tres cruces. Collige ergo, quòd licèt in genere nouem distinguantur cruce signationes: tamē in particulari fiunt numero vigintinouem: octo scilicet ante cōsecrationem, quæ significant passionem, non in re, sed præmeditatam. Et duæ in consecratione, ac tandem post consecratio nem, qua significatur passio iam Christi in cruce, decem & nouem. ¶ Hinc sequitur solutio quarti argumenti: videlicet: quòd sacerdos non consignat corpus & sanguinem post consecrationem ad benedicendum ipsum vel consecrandum tanquam maior minorem, sed ad commemorandum virtutem & modum passionis Christi.

Quarti solu.

¶ Quarta cæremonia est manuum apertio & eleuatio, & corporis inclinatio. Et quinta ver

Quintū & sextū argu.

sio sacerdotis ad populum. Et ideo arguitur quintò & sextò. In sacramento nihil fieri debet, quod ridiculum videatur: videntur autē ludicræ gesticulationes, dum sacerdos brachia extendit, manus coniungit, digitos complicat, seipsum inclinat, & se ad populū vertit: ergo illa non condecent. Respondetur, illa non esse ludibrio habenda, eo quòd causa significationis adhibentur. Dum enim sacerdos post consecrationem brachia extendit, Christum crucifixum refert. Leuat autē quādoq; ad orandum, quo significatur effectus orationem in Deum dirigendi pro populo, secundum illud Threnorum. 3. Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominū nostrū in cælos. & Exodi. 17. legitur quòd cum leuaret Moyses manus vincebat Israel. Quod autem manus quandoq; iungat, & se inclinet habitus est suppliciter orantis, designatque præterea Christi humilitatem, qui factus est obediens vsque ad mortem crucis. Sed digitos etiam complicat, vt pollicem cum indice, quibus corpus consecratum tetigerat, vt si qua particula illis adhæserat, non dispergatur. Id quod ad reuerentiā pertinet sacramēti.

De manibus aperiēdis & claudēdis.

¶ Hic ergo non est silentio prætereundum multorum diſsidium non solum inter secula res sacerdotes & regulares, verùm & inter regiosos eiusdem ordinis: vnusquisque enim suum sequitur modum. Aliqui nanq; introitum manibus iunctis dicunt: & pariter, Te igitur. Alij verò eisdē apertis: inde decepti, q̄ ordinarium non potest cuncta vsque ad minimum explicare. Notandum est ergo vt ex hac litera S. Thomæ colligitur, quòd cùm oratio & psalmodia ad Deum per nostram humilitatem dirigatur, ad vtrunque orantes debent habere respectum: scilicet, & ad Deum, ad quem oratio dirigitur, & ad humilitatē, & miserias nostras quas ei proponimus. Atqui manuum iunctura & inclinatio corporis habitus est & compositio humiliantis se coram Deo: quemadmodum viginti illi quatuor seniores, qui Apoc. 4. dicuntur adorare Deum, ante eius thronum procidebant, atq; alia animalia, quæ Ezechiel. 1. referūtur, duabus alis velabant faciem. Sed expansio & eleuatio manuum affectum significat aperientis pectus eleuantisq; mentem in Deum. ¶ Hinc ergo regula colligitur, quòd communis modus orandi debet esse clausis manibus, vt nos prostratos coram Deo ostendamus, nisi vbi peculiariter eleuatio mentis est significanda, quod fit in missa quotiescunq; sacerdos proprio fungēs munere, collectas atque alias orationes ad Deum dirigit. Igitur dum psalmus introitus canitur, vel à sacerdote recitatur, manus debet habere clausas: quia illa non est oratio vsq; ad finem Kyrie eleison, sed est actio communis sacerdoti & populo. Argumentum verò, quod quidam in contrarium faciūt: quod ordinariū nō iubet, vt postq̄ munijt se signo crucis, manus claudat, nullū est: quia non opus erat id admonere: nam cum ad orationes iubeat manus expādere, tāquam notum relinquit, quòd ad Psalmos debet esse sacerdos modo communi. Quare dum postea ad initium Glōriæ iubetur manus deponere super altare, non est indicium quod illucusq; habebat illas apertas: alioqui deberet à cornu altaris vsq; ad medium venire apertis manibus, quod est indecens. Imò verò cū iubetur dum dicit, Deo, manus iūgere, insinuatur q̄ illas iungat quemadmodum habebat antequam Gloriā inciperet, & sic iunctis manibus prosequi debet Gloria, quia nō est oratio, sed ad Dominus vobiscum, iterum iubetur manus aperire ad pandēda viscera sua populo, ac deinde iungere, quasi populum amplexans, & rursus ad collectam aperire: quia est oratio non chori, sed propria sacerdotis, qua mētem in Deum eleuat. Pari modo dum dicitur euangelium tam sacerdos, quàm diaconus debet habere iunctas manus, neque ordinarium opus habuit illud præcipere: quia cùm nō sit oratio, debet esse sacerdos tanquā ad psalmodiam iunctis manibus, & eadem ratione dum offertorium dicit. Et à contrario sensu neque admonitu opus fuit, vt ad collectas secretas manus extenderet, quæ citra dubium extendendæ sunt: nam quod in prima collecta dixit, constitutissmum reliquit pro omnibus alijs collectis subsequentibus.

¶ Ad præfationē verò, quia non est omnino oratio, præcipiendū fuit, vt manus eleuarētur aperte, eo q̄ sit gratiarū actio, & proloquium ad canonem, vbi summa eleuatio mentis requiritur, vt verbum, Sursum corda, adhortatur. Sed ad Sanctus, sanctus, iubetur sacerdos manus claudere ad repræsentandum illos viginti quatuor seniores, qui, vt habetur Apocalyp. 4. cùm dicebant Sanctus, procidebant ante thronum Dei. Vnde filialis timor iūctura illa manuum designatur. At quoniam illic ordinarium non præcipit, vt iterū manus aperiantur, sunt qui quemadmodum Gloria, ita totum canonem coniunctis manibus perlegant. Sed re vera abusus est: nam totus stylus canonis habet precationis & orationis modum, sicut collecta. Te igitur clemētissime pater supplices rogamus ac petimus. & sic totus per modum petitionis procedit: quare licèt propter humiliationem corporis, quę in initio fit, claudantur tunc manus, tamen erigens se sacerdos aperire eas debet, vt canon apertis legatur: sicuti oratio Dñica, quanuis neque illic talis admonitio fiat. Præterquam quod sic aptiùs potest sacerdos ad librum respicere. ¶ Ad sextum deniq; respondetur, q̄ quinquies se sacerdos vertit ad populū, quo significatur toties Christum post resurrectionem apparuisse, vt suprà quæst. 53. visum est. Salutat autem septies populum, vt iam suprà diximus, quinquies conuertendo se ad ipsum, & bis sine conuersione, vt in præfatione, & Agnus Dei. Episcopum autem, suprà diximus, prima vice dicere Pax vobis.

¶ Sexta cæremonia est fractio hostiæ in tres particulas: de qua cæremonia tria adhibētur argumenta. Arguitur ergo septimò. Apostolus. 1. Corin. 1. inconueniens existimat quòd Christus fuerit diuisus: est autem in sacramēto post consecrationem, ergo non est diuidēdus. ¶ Octauò. Ea, quæ in hoc sacramento aguntur, passionē Christi repræsentant, sed in passione Christi corpus fuit diuisum in locis quinque vulnerum: ergo in tot partes est diuidendum. ¶ Nonò. Totum corpus in hoc sacramento seorsum consecratur à sanguine: ergo incōgruè vna particula miscetur sanguini.

Septimum argumentū.

Octauū argumentum.

Nonum argumentum.

¶ Ad septimū respondetur, illam hostiæ fractionem tria significare, primò quidem diuisionem corporis Christi, quæ lancea & clauis facta est in cruce, iuxta illud canonis: Dū frāgitur. de consecra. dist. 2. Dum frangitur hostia, quid aliud quàm Dominici corporis in cruce immolatio designatur? Secundò distinctionē corporis mystici secundū diuersos status, scilicet militantiū in hoc seculo, & in purgatorio expectantium, & in cælo triumphantium: nam ad omnes fructus redemptionis eius promanauit. Quapropter quia militantes & in purgatorio expectantes semper sunt in miseria, bis dicimus, Agnus Dei, miserere nobis. Sed quia triumphantes iam fruuntur pace, ad quā nos anhelamus, tertiò addimus Dona nobis pacem. Et militantiū status designauit Christus viuens in hoc seculo: expectantiū verò in purgatorio, descendēs ad inferos: sed triumphantium dum resurrexit. Satis ergo est quòd hæc trifida diuisio significet diuisionem Christi in latere, manibus, & in pedibus. Et sic soluitur octauum argumentum.

Hostiæ diuisio quid significet.

¶ Sed de significatione singularium partium non est concors omnium expositio. Gelasius nanq; can. Triforme. de consecra. distinct. 2. ait partem missam in calicē significare Christum resurgentem, atq; adeò beatam virginē & alios si qui sunt in corpore & anima in cælo: illi enim sunt iam quasi immersi in sanguine redemptionis atq; ipso inebriati, iuxta illud Canti. 5. Inebriamini charissimi. Pars verò comesta significat Christum ambulātem super terram, atq; adeò militantes in hoc seculo, eo quòd sacramento pascuntur. Diuisa enim hostia per medium, olim sola medietas sumebatur statim à sacerdote, & alterius medietatis vna pars mittebatur in calicem, atq; altera seruabatur in corporali vsq; in finem missæ, & illa, inquit Gelasius, significat Christum descendentem ad inferos, atq; adeò corpora, quæ iacent in sepulchris. At verò propter

Universidad de Deusto
Biblioteca

pter periculum cessauit ille vsus, & ambæ simul sumuntur. Secundum hanc interpretationem hostia diuiditur in duas partes, quarum vna significat viuos, altera defunctos, quę quidē subdiuiditur in beatos secundū corpus & animā & sepultos. Vnde versus. Hostia diuiditur in partes, tincta beatos, Plenè sic ca notat viuos, seruata sepultos. Et secundùm alios, existentes in purgatorio, qui certò expectant gloriam. Alij dicunt, quòd diuiditur in duo: scilicet in beatos & nondum plenè beatos. Et hæc secunda diuiditur in duas, vt quæ mittitur in calicem significet viuentes in hoc mundo, eo q̄ potantur calice, & reficiuntur sacramento. Seruata verò significat beatos, qui immunes sunt ab omni fractione & miseria. ¶ Et per hoc respondetur ad nonum, q̄ calix potest significare aut passionē Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento, & secundùm hoc per partem in calicem missam, significantur viuētes in hoc seculo, qui adhuc sunt participes corporis & sanguinis Christi, aut significat beatitudinē, quæ etiā in hoc sacramento figuratur. Et secundùm hoc pars in calicem missa significat eos, qui perfecta fœlicitate perfruūtur. Addit tamē S. Tho. q̄ pars illa in calicem missa non debet populo dari in supplemētum cōmunionis sub vtraq; specie: quia panem tinctum Christus soli Iudæ proditori porrexit. Neq; panis ille, vt supra diximus, erat consecratus.

Versiculi

Solutiononi

Decimū argumentum.

¶ Septima cæremonia est lotio calicis, ideò arguitur decimò. Hostiæ consecratæ non additur aliis cibus: ergo nec post sumptionem sanguinis sumendum est aliud vinum. Sed negatur consequentia: quia sumitur ad abluendum & calicem & os, ne aliquæ reliquiæ illic remanant. Vnde extra de celebra. missa. cap. Ex parte. admonetur, quòd semper sacerdos vino os perfundere debet, postquam totum percepit eucharistiæ sacramentum: nisi cum eadem die aliam missam debuerit celebrare: ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione digiti, quibus hostia tangitur, vino abluūtur, quod est magis absterſiuum quàm aqua. ¶ Contra octauam cæremoniam arguitur vndecimò. Veritas debet respondere figuræ: sed de agno paschali & manna, quæ erant figura huius sacramenti, iubebatur, vt nihil seruaretur in crastinum: ergo nec debet aliquid seruari huius sacramenti. Respondetur. Satis esse quantum ad hoc veritatem respondere figuræ, vt de hostia consecrata quā sacerdos, ministri, & populus sumpturi sunt, nihil remaneat. Vnde Clemens can. Tribus de consecr. dist. 2. Tanta, inquit, in altario holocaustā offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quòd si remanserint, in crastinū non reseruentur, sed cum timore & tremore clericorum & diligentia consumantur. Attamen quia hoc sacramentum quotidie sumendum est, agnus verò nō nisi semel in anno, ne cesse est hostias cōsecratas pro infirmis cōseruare, vt ead. dist. can. Presbyter. cautum est.

Vndecimū argumentū.

Clemens.

Duodecimū argumentū.

¶ Nona deniq; cæremonia est: vt sacerdos solitarius missas nō celebret. Vnde arguitur duo decimò. Sacerdos pluraliter loquitur audientibus dum ait, Dominus vobiscum, & Gratias agamus: non ergo decet, vt cum vno tantùm ministro celebret. Respondetur, q̄ dum solenniter missa celebratur, plures debent adesse, vt Soter papa, can. Hoc quoq; de consec. dist. 1. iubet, dicens, vt nullus presbyterorum missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus sibiq; respondentibus propter rationem modo factam. Sed tamen in missis priuatis vnum sufficit habere ministrum, qui gerit vicem totius populi catholici. Et ita habet vsus. Dummodo non sit fœmina, quod in concilio Maguntin. ca. Inhibendum. de cohibi. cleric. & mulie. prohibitum est. Imò forsan neq; ob vllam necessitatem illud auderem citra dispensationem permittere propter indecentiam. Et citius auderem egomet mihi respondere & ministrare, q̄ fœminam ad id muneris admittere. ¶ Vtrum verò si quis esset solus inclusus eremita, posset absq; ministro celebrare, glossa prædicti canonis affirmat, & consentit Paludanus præsenti. d. q. 2. Attamen non probant, nisi per similē (vt glossæ illæ solent) dissimile: videlicet, quia licet soli sacerdoti infirmum vngere, sed tamen non est firma collectio à sacramentō extremæ vnctionis ad sacrificium missæ. Quare nisi vrgens esset necessitas, vt in festo quando sacerdos missam audire nequit, nisi ipse solus celebret, nullatenus licet, imo forsan, nisi magnum esset festum, consultius esset nō celebrare. At quia hæc sunt de iure positiuo, citra dubium posset eremita celebrare solus cum dispensatione. De alijs cæremonijs: nempe de vestibus, lumine, & alijs Sanctus Thom. non loquitur, sed satis nos supra diximus.

Nota.

An solus sacerdos possit celebrare.

¶ Aliam hic cæremoniam videtur D. Thom. prætermisisse de eleuatione calicis, vtrum opertus eleuari debeat, an discoopertus. Sunt enim qui statum huius litis illic collocent, vtrum Christus crucem femora contectus, fuerit eleuatus, an discoopertus: vt li fuit illo coopertus, sit calix similiter eleuandus, si non minimè. Ego verò nequaquā in hoc crediderim litem consistere. Certò enim cum Abulensi in quinto paradoxo crediderim fuisse succinctum crucifixum. Ius enim naturæ & gentium non fert, vt homines, qui vltimo supplicio plectuntur, illo dedecore dehonestentur, cum natura partes illas obtegi admoneat. Et quando id propter reos ipsos non obseruaretur, fit autem propter aspectum & pudorem circunstantiū. Præsertim cum redēptor noster propter suā honestissimā modestiam in tanta esset habitus reuerentia, vt quādo carnifices tam essent impudentes, viri tamen pij & mulieres, quæ illic aderant, honori eius consultum curarēt. Quin verò Dominus ipse per suam prouidentiam sibi de hac re prospiceret. ¶ Quod ergo ad eleuationem calicis attinet, veritas est, quòd mos ipsum eleuandi non est antiquus. Quare apud neminem eorum, qui de cæremonijs missæ scripserunt, mentio eius habetur. Vnde omnium antiquorū nuperrimus Alexāder de eleuatione tantùm corporis loquitur. Et ratio erat, quia cùm in hostia corpus & sanguis existat, & in eleuatione calicis nonnihil periculi crearetur, satis patres ducebant corpus adorandum eleuare. Et ideò fortasse tempore sancti Thomæ mos ille nōdum inceperat, ob idque illum subticuit. Imò verò apud Carthusienses non eleuatur, neq; in ordinario nostro, quod inde sumptum est, præcipitur nobis, vt eleuemus: quin & complures sunt religionum ordines, quibus nō præcipitur eleuari. Sed ne ab ecclesijs seculatium dissideant, illum eleuant. ¶ Secundò notandū est, quòd illa parua quadra linea, qua calix coperitur, non solum non est antiqua, verùm neq; est de essentia ornamentorū altaris, neq; apud quempiam, qui hac de re scripserunt, mentio reperitur, sed tantùm fit mentio de corporali, quod tam latum esse deberet, vt ipso cooperiretur calix, vt nos facimus. Nam vsus patenæ non est alius, quàm vt in ipsa suprapositā calici offeratur hostia. Vnde Hugo libro. 2. de officijs. c. 38. corporali, inquit, pallā tegitur calix. Igitur vbi mos cœpit eleuandi calicem: quia non erat illa quadra, qua posset cooperatus eleuari, eleuari cœpit discoopertus. Qui quidem mos in tota ecclesia seruabatur, cuius documentum est, q̄ in capella pontificis non eleuatur nisi discoopertus, & in quàm plurimis ecclesijs Italiæ, Germaniæ, & Angliæ. In quibus, vt ego vidi, non est illa quadra linea, quam Hispani appellant filiolam, sed quædam tabella serica ad cooperiendum calicem, dum est in altari, non autem ad ipsum eleuandum. Hæc adnotaui, ne quis arbitretur singulare esse ordini nostro calicem discoopertum eleuare.

Quæstio de eleua. calicis.

Nota.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius sacramenti occurrentibus, statuta ecclesiæ seruando.

DE defectibus tandem contingere solitis quæritur, vtrum possit illis occurri. Apparet enim ecclesiā pugnantia præcepta de celebratione missarū posuisse. Respondetur autem vnica conclusione: scilicet, quòd Cōclusio. cunctis defectibus potest occurri, idque vno quatuor modorum, aut præueniendo ne accidant, aut illos emendando si acciderint, aut remedium adhibendo, aut saltem per pœnitentiam de illis dolendo, ecclesia nanq;, sicut Deus, nihil præcipit impossibile.

¶ Defectus autem hic S. Thom. septem subnectit. Primus est naturalis sine culpa: quare arguitur primò. Contingit siquidem, q̄ sacerdos in progressu missæ, vel ante consecrationem, vel post antequàm species sumat, vel moriatur, vel mente alienetur, vel aliqua corripiatur morbi procella ne sacramentum possit perficere: ergo tunc non potest adimplere statutum ecclesiæ, vt sacerdos sacramentum perficiat. Respondetur, q̄ si sacerdos ante consecrationem corporis morte, vel alia graui infirmitate præoccupetur, nō oportet per alium suppleri. Si verò consecrato corpore id acciderit, vel etiam sanguine, ante sumptionem debet per alium missę celebritas supleri: sunt enim verba Toletani Concilij. 7. q. 1. can. Nihil. Censuimus conuenire, vt cùm à sacerdotibus missarum tempore mysteria sacra consecrantur, si ægritudinis accidat cuiuslibet euentus, quo cœptum nequeat cōsecrationis explere mysteriū, sit liberum episcopo, vel presbytero alteri cōsecrationē exequi cœpti officij. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysterijs conuenit, quàm vt aut inci pientis, aut subsequentis benedictione sint completa sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfecto ordine compleātur. Cum enim sanctis omnes vnum in Christo, nihil

Primus defectus.

Concilium Toletanum 7. q. 1. can. Nihil.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil contrarium diuersitas personarum format, vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Ne tamen quod naturæ lãguoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur, nullus absq; præuentu patentis molestiæ minister, vel sacerdos cũ cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hoc temerariè præsumpserit, excommunicationis sententiam obtinebit. ¶ Circa hoc notandum primùm, in tali casu inde procedendum vnde cessatum est. Dubitaret hic tamen quispiam, vtrum in tali casu si nullus posset haberi sacerdos ieiunus, posset ille, qui non est ieiunus, sacramentum perficere & sumere? Absq; dubio posset: quia vbi duo præcepta sibi obuiãt, in eam partem est inclinandum, quæ magis refert: at præstãtius est præceptum, vt sacramentum perficiatur, quàm prohibitio, nequis ieiunus sumat.

Dubium.

Si verò sacerdotis copia haberi non posset, scisciteris, vtrum laicus, qui paratus esset ad cõmunionem, sumere posset consecratas materias? Respondetur minimè id fas esse: quia sanguinem in primis laicum sumere nefas est, sed neq; hostiam sumere debet: quia laico nõ licet sacramentum perficere, sed esset hostia reseruanda in pyxide. Quid autem de calice? Nam si seruatur, periculo subiaceret ne species in acetum corrumperentur. Respondetur, potius subeundum esse illud periculum, q̃ laico liceat ministrare calicem. Si enim adhibita diligentia, vt sacerdos alia die perficiat sacramentum, fieri id non potest, & species corrũpantur, tunc in piscinam sunt proijciendæ. ¶ Perplexior autẽ ambiguitas est, vtrum sacerdos, qui tũc adesset, teneatur, sacramentũ perficere? Facimus nanq; non adesse, nisi sacerdotem concubinarium, qui existit in peccato mortali, qui proculdubio si in peccato sacramentũ sumeret mortaliter peccaret: qua re nullatenus tenetur in peccato sumere: quia ad peccandum nemo obligatur. Vtrum in tali casu teneatur verè cõteri, & occasiones peccati abscindere ad perficiẽdum sacramẽtum? Respondetur tria. Primum, quòd quantũ ad tenorem concilij attinet, non tenetur: quia concilium non agit, nisi quòd sit liberum alteri consecrationem exequi. & ideo simpliciter cõcubinarius ille non obligatur ad rem sibi difficilem. Sed secundò adijcimus, quòd tãtum posset esse scandalum, vt teneretur, maximè in periculo corruptionis specierum sanguinis. Tertiò addiderim, q̃ vbi quis facili modo potest sacramentum perficere, tenetur propter rei grauitatem, quæ est sacramentum

Laicus nõ sumit species consecratas.

Sacerdos cõcubinarius, non tenetur missam prosequi.

consummare. ¶ Secundò arguitur. Contingit quandoq;, vt sacerdos ante consecrationem, vel post recolat se aut non esse ieiunum, aut aliqua mortali culpa irretiri: ergo tunc necesse habet aliquod præceptum transgredi, sumendo. Respondetur, quòd vbi difficultas occurrit, minus periculum est subeundum: maximum autem periculum est, q̃ sacramentum imperfectum maneat, & ideo si post cõsecrationem sacerdos recolit se non esse ieiunum, absque dubio debet sumere. Si autem sit in culpa etiam excomunicationi annexa, satis est, vt conteratur. Si verò ante consecrationem alicuius prædictorum sit memor, tutiùs (& meritò) reputat Sanctus Thom. maxime in casu excommunicationis & dum ieiunium fregerat, missam incœptam deserere, nisi grande scandalum timeretur. Si autem est in culpa mortali etiã si in introitu missæ quãdo est in altari sit memor, satis est contritione & proposito confitendi, vt possit incœptum perficere. Quid autem si illa culpa adeò illi cordi inhæreat, vt pœnitere nequeat, cuius certè si memor fuisset antea, nõ cogitasset celebrare? Respondetur, quòd omnino potius debet dare summum scandalum, quàm sumere sacramentum in peccato, quia sic illud est intrinsecè malum, vt nulla de causa excusari possit, & ideò si non eum pœnitet, post quàm in sua est potestate, necessaria consequentia peccabit tam sumendo, q̃ relinquendo sacramentum, maximè si est iam consecratum.

Secundus defectus.

Tertius defectus.

¶ Tertiò, contingit quandoque, vt in calicem musca, vel aranea, vel quoduis simile animal incidat, vel sacerdos admoneatur venenum illic esse mistum: tunc ergo & sumendo homicida sui erit, & non sumendo sacrilegus. Respondetur, quòd si id ante consecrationem calicis deprehenderit, effuso illo vino, infunden dum est aliud. Si verò post consecrationem, extracto animali, diligenterq; loto & ambusto, cineres debent in piscinam mitti, & species sumi. Intellige si animal est sumptu horribile, nam si sit exigua muscula, deglutiri debet ad excusandas illas cæremonias. Si autem venenum deprehenderit esse immissum vel venenosum animal, non sunt species sumẽdæ, ne calix vitæ in mortem cedat, sed debet diligenter seruari cum reliquijs, & aliud denuò cõsecrari vinum, species verò, quandiu manent species vini, sunt adseruandæ, quando verò fuerint corruptæ, mittendæ sunt in piscinã. ¶ Contra hoc autem quod ait Diuus Thom. denuò consecrandum aliud vinum, colligitur argumentum ex quæstione præcedenti ar. 4. vbi

Aranea in calicẽ consecratum incidẽs extrahitur, & cõsecratur, & species sumuntur.

vbi diximus, q̃ si hostia vel calix apparet sub forma carnis aut sanguinis, sacerdos absoluitur à sumptione, licèt sit consilium iterũ consecrare. Respondetur, non esse simile: quia miraculum non comprehenditur sub lege, & Deus tunc miraculum operatus absoluit à lege sumptionis. Secùs vbi non est miraculum.

¶ Quartò, contingit quandoque q̃ per negligentiam ministri nõ apponitur aqua, aut nec apponitur vinum: ergo tunc perplexitas est vel sumendi corpus sine sanguine, vel nec sumendi corpus nec sanguinẽ. Respondetur, q̃ si consecrata hostia ante calicis consecrationem id percipiatur, debet calix refici apposita aqua, vel vino si defuerat. Si verò post consecrationem sanguinis resciuerit, nõ fuisse aquã appositam, debet procedere: quia aqua non est de essentia, licèt negligentia rea sit pœnæ. Nam si tunc aqua sanguini apponeretur, parti culam cõsecratarum specierũ corrumperet. Si verò tunc perceperit vinum nõ fuisse appositum, & nondũ corpus sumpserit, debet vinum infundi, & resumi forma consecrationis tantũ calicis. Si tamen hoc perceperit post sumptionem corporis, debet sacerdos aliam apponere hostiam iterũm consecrandam simul cum sanguine. Et ratio est, quia vel sufficeret tunc sanguinem cõsecrare & illico sumere, prætermissis signis & verbis, quæ fiunt à consecratione calicis vsque ad sumptionem: & hoc non, quia cum in illis tã fiat mentio sanguinis q̃ corporis, sequitur vt quæ illucusq; facta fuerant, nõ fuerint legitima, atque adeo sint iterum repetenda. Si aũt repetantur omnia, tunc, quia hostia nulla est, pari ratione non fient legitimè: quia fieri debent simul super corpus & sanguinem, vt verè dicatur, Panẽ sanctum vitæ æternæ, & calicẽ salutis perpetuæ. Et, quot quot ex hac altaris participatione sacrosanctũ filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, &c.

¶ Quod si arguãs. In solutione proxima dictum est, q̃ dum venenum in calice deprehenditur etiã sumpto corpore, satis est vinum iterum consecrare & statim sumere: ergo pari modo dum reperitur esse meram aquam. Negatur consequentia: quia vbi erat venenũ, erat legitima consecratio: quare verba & cruces nõ erãt repetenda, quia legitimè fuerãt facta. Vbi verò est mera aqua nũquam fuit sanguis cum corpore. Scotus dist. 8. q. 3. ait satis tunc esse vinum tantũ consecrare, & sumere, sine signis & verbis: quia illa non sunt de essentia sacramenti. Respondetur aũt, q̃ licet non sint de essentia, sunt tamen de præcepto ecclesiæ, & plurimum habẽtia significationis & mysterij, & ideò dum cõmodè seruari possunt, seruanda sunt. Quòd si arguas. Saltem si particula mansit in calice, satis est vinum consecrare: nã tunc erit simul hostia & sanguis ad faciẽdum signa. Respondetur, q̃ non possunt fieri commodè omnia signa, vt illæ cruces, quæ fiunt hostia super calicem. His tamen non obstantibus, licèt vbi homo priuatim coram vno vel duobus celebrat, consultius sit opinionem S. Thomæ seruare, tamen vbi in publico, & præsertim coram aliquo magnate celebraretur, ad euitandum scandalum & turbationem populi, fortè non esset absurdum, vt sacerdos secretò singens lotionẽ sumere, vinum tunc infunderet & cõsecraret, & sumeret: nam scãdalum excusaret, præsertim cum iam fuerint facta signa super hostiã, licèt non legitimè super calicem.

Moderatio autoris.

¶ Quintò arguitur. Vsu venire solet, q̃ sacerdos memoriam nõ habeat an verba consecrationis dixerit, vel etiam alia, quæ in celebratione sacramenti dicũtur: videtur ergo peccare in hoc casu, siue iteret verba super eãdem materiã, quæ fortè iam dixerat, siue vtatur pane & vino nõ consecrato. Respõdetur, primo, q̃ non quãdocunq; sacerdos fuerit dictorum immemor, mente perturbari debet: qui enim multa dicit, non omniũ recolit, nisi dum reflectitur, considerans hoc dicere: per illã eñ reflexionem res efficitur memorabilis. Quare licèt quis attentè loquatur, nisi illam reflexionem faciat, scilicet, Hoc dixi, non adeo res memoriæ imprimitur: nam vt habetur in lib. de memoria & reminiscentia, obiectũ memoriæ est, quando res apprehenditur, vt præterita. Atq; hoc debent scrupulosi discere & obseruare, ne quotiescunq; sibi videantur obliti, id repetãt. Si tamen probabiliter cõstet aliqua omisisse, tunc si id non est de essentia sacramenti, consilium est procedere, & non iterum resumere. Si verò sit de essentia, vt si certificetur se omisisse formam consecrationis, tunc debet resumi totum, sicut si defecisset materia vini. Sed nota, si certificetur: quia non quicunque scrupulus sufficit ad resumendum.

Quintus defectus.

¶ Sextò arguitur. Accidere potest, vt propter rigorem frigoris languẽti sacerdoti manu hostia labatur in calicem, siue ante fractionẽ, siue post, & tunc nõ potest impleri legitima fractio, aut q̃ sola tertia pars mittatur in calicem. Respõdetur, q̃ fractio illa, & immisio nõ pertinet nisi ad corpus Christi mysticum, sicut mixtio aquæ significat populum. Et ideo horum prætermisio non infert necessitatem repetendi quod omissum est.

Sextus defectus.

¶ Septimò arguitur. Accidere potest per negligẽ-

Septimus defectus.

gligẽtiã sacerdotis,aut sanguinis effusio,aut vomitus sacramẽti,aut hostiæ diu asseruatæ corruptio,aut corrosio à muribus,in quibus casibus non videtur huic sacramento debita reuerentia exhiberi secundùm ecclesiæ statuta.

Can. si per negligentiã, de cõsec.d.2. Respondetur, ex can. Pij papæ, Si per negligentiam. de consecra.dist.2.vbi præcipitur,q̃ si quid sanguinis stillauerit in tabulam, lingua lambatur, & radatur tabula. Si verò non fuerit tabula, radatur terra, & igni consumatur, & cinis intra altare recondatur. Tametsi commodior vsus est, vt proijciatur in piscinam. Sacerdos verò quadraginta dies pœniteat. Si autem, super altare stillauerit calix, minister stillam sorbeat,& tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla peruenerit,decem diebus pœniteat. Si vsque ad tertiũ, nouem diebus pœniteat. Si vsq; ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ stilla tetigerit, tribus vicibus lauet minister calice subt' posito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur. Posset etiam sumi in potum à ministro nisi propter abominationem dimitteretur. Quidam autẽ vlterius partem illam linteaminum incidunt, & comburunt, & cineres in altari,vel sacrario reponũt. Subditur autem ead.dist.can. Si quis per ebrietatem. qui est ex pœnitentiali Bedæ presbyteri. Si quis per ebrietatem vel voracitate eucharistiam euomuerit, quadraginta dies pœniteat si laicus est: clerici seu monachi,seu diaconi & presbyteri septuaginta diebus pœniteant,episcopus nonaginta. Si autem infirmitatis causa euomuerint, septem diebus pœniteant. Et ead. di. legitur ex concilio Aurelian. can. Qui non bene custodierit sacramentum,

Can. Qui nõ bene. de cõsec. d. 2. & mꝰ vel aliquod aliud animal comederit,quadraginta diebus pœniteat. Qui aũt perdiderit illud in ecclesia,aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit,triginta diebus pœniteat.Et eadem pœnitentia videtur dignus sacerdos, per cuius negligentiam hostiæ consecratæ putrefiunt. Prædictis tamen diebus debent pœnitẽtes ieiunare,& à cõmunione cessare: pensatis tamen cõditionibus negotij & personæ potest addi,vel minui ad pœnitentiam prædictã. Hoc tamẽ obseruandũ est,q̃ vbicunq; species integræ inueniuntur, sunt reuerenter conseruandæ, vel etiam sumendæ: quia manentibus speciebusmanet ibi corpus Christi,vt supra dictum est. ea verò,in quibus inueniuntur, si cõmodè fieri potest, sunt comburenda,cinerei eius sacrario recondito,sicut de rasura tabulæ dictum est.

DISTINCTIO DECIMAQVARTA de pœnitentia secundùm se.

POST hæc sacramenta tria, quæ per se ad vitam attinent spiritualem, quartum est pœnitentia, quæ longè posítis à Deo necessaria est medicina. Est enim pœnitentia sacramentũ remissionis peccatorum, quæ post baptismum committuntur. Quare, vti ait Hieronymus, secunda tabula est post naufragium. Vnde materia eius peccata sunt per contritionem confessionem & satisfactionem clauibus ecclesiæ subiecta.Forma verò,Ego te absoluo, ex verbis Christi collecta. Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.

Cap. 1.

Definitio sacramẽti pœnitentiæ.

Hieronym. ad Demetriadem.

Matth. 16.

¶ Est ergo pœnitentia euangeli cum sacramentum, secundum illud Lucæ vlt.Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Quapropter vniuersis, qui crimine aliquo mortali sordescunt, necessarium sacramentum est,admonente Domino. Si pœnitentiam non habueritis,

Cap. 2.

Luc. 24.

ritis, omnes simul peribitis. Atque adeò quoties homo relabitur, toties idem est iterabile sacramentum. Respondit enim Christus quærenti Petro, Quoties delicta delinquentibus dimitteret. Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies.

Cap. 3.

¶ Neque verò solùm dũ homo ecclesiæ clauibus, vt per eius ministrum absoluatur, subijcitur, sacramentum est, verùm & pœnitentis actus, qui eius materia existunt,vera sunt virtus,quam & Præcursor ac subinde Dominus prædicabant, dicentes, Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Est autem specialis virtus, ad iustitiam attinens vindicatiuam iuxta verbum Augustini, Pœnitentia est quædam dolentis vit.dicta puniens in se,quod dolet commisisse. Cui alludens Ambrosius,Pœnitentia,inquit, est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.

Cap. 4.

¶ Causam verò, licèt Deum habeat potissimam, qui illam infundit, habere etiam potest & timorem seruilem, iuxta verbũ Esaiæ, A timore tuo Domine concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis.

DISTINCTIONIS decimæquartæ, Quæstio prima de Sacramento pœnitentiæ qua ratione est sacramentum.

Sancti Tho.3.part.quæst.84.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm pœnitentia sit sacramentum.

TRIA sacramenta,de quibus hactenus actum est, vt dist.1.quæstio.6.dicebamus, ad perfectionem spiritualis vitæ per se attinent, ceu eius generatio, augmentatio,& nutritio. Hoc verò quartum pœnitentiæ per accidens eidem vitæ est necessarium: nempè longè positis à Deo tanquam medicina ad remouendum lethalem peccati morbum. In hoc verò tractatu, sicut neque in præteritis, non possumus ordinẽ Magistri sentẽtiarũ omnino persequi.Nam etsi quàm plurima ex sanctis patribus diligenter congerat, non tamen ea ordinis luce, quæ necessaria esset. Quapropter D. Thom. alium est ordinem sequutus. Proponit enim sex de pœnitentia differere.Primum scilicet,de ipsa in se pœnitentia: secundũ de eius effectu: tertium de partibus eius: quartũ de susciptentibus hoc sacramentũ: quintũ de ministrorũ potestate,quæ ad claues pertinet: sextum denique de solennitate huius sacramenti. At verò quia mors inuida eum ante diem nobis sustulit, qua de causa tantùm prima duo membra scripta nobis reliquit, eundem ferè nos ordinem pro nostra virili, Deo dãte, imitabimur. Tametsi quartum membrum de susciptientibus tertio: nempe, inter materiam confessionis miscebimus. Et sextum de solennitate pœnitentiæ inter materiam satisfactionis. Igitur nouem distinctionibus materiam hanc absoluemus. In quarum tribus primis vsque ad sextam decimam de pœnitentia secundum se,& de eius effectu, ac demũ de peccatorum reditu, & recuperatione virtutum. Et in tribus alijs vsque ad decimamnonam de tribus partibus pœnitentiæ, scilicet, contri-

Ordo autor tractatu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione, confessione, & satisfactione. Ac demum in tribus reliquis vsque ad vigesimamse cundam de ecclesiæ claubus, deque eius dua bus potestatibus, quæ sunt indulgentiarum concessio & excommunicatio.

Pœnitentia & sacramen tū & virtus.

¶ Quo rem ergo exordiamur: pœnitentia in ter reliqua sacramenta hoc habet singulare, q̄ non solum ecclesiæ sacramētum est, sed & vir tus mentis. Baptismus nanque & confirma tio & reliqua, nisi diuinitus super naturam in stituta essent, nulla virtutis ratione pollerēt, nisi matrimonium excipias: quod est officiū naturæ. Pœnitentia vero antequam sacramē tum esset: virtus erat. Quapropter duæ sunt distinctionis præsentis quæstiones. Prior, scilicet, de pœnitentia sacramento, posterior vero de pœnitentia virtute. Nam etsi alij, quorū est Durandus, congruentius conuerso ordine videantur incipere à pœnitentia virtute, pro eo, q̄ actus interior exteriorem præcedit, nihilominus ordo hic noster congruentior est: tum q̄ cum tractatus præsens sit de sacramento: ab hac ratione exordiendum est, tum præsertim, q̄ post renunciatum euangelium actus interior non habet rationem virtutis pœnitētiæ, nisi votum includat sacramenti: Quare prius est de obiecto isto dicendum, à quo virtus speciem sortitur.

Conclusio.

¶ Igitur primus articulus est, vtrùm pœnitentia sit sacramentum. Et respondetur affirmatiua conclusione: scilicet, manifestum est, q̄ pœnitentia, quæ in Ecclesia agitur, est sacramentum. Probatur primo. Sicut baptismus adhibetur ad purificandum ab originali peccato, ita & pœnitentia ad remittēdum actuale. Vnde Petrus Simoni Actu. 8. Pœnitentiā, inquit, age ab hac nequitia tua: sed baptismus est sacramentum, ergo & pœnitentia. Secundò. Sacramētū secūdum Gregoriū. 1. q. 1. can. Multi. in aliqua celebratione cōsistit: cùm res gesta ita fit, vt aliquid significatiuè sanctè accipiamus, quod sanctè accipiendū est: manifestū est aūt q̄ in pœnitentia ita res gesta fit, q̄ aliquid sanctū significatur, tam ex parte peccatoris pœnitentis, quàm ex parte sacerdotis absoluentis: nam peccator pœnitens per ea, quæ facit & dicit ostendit cor suum à peccato recessisse: similiter sacerdos per ea, quæ agit & dicit circa pœnitentem significat opus Dei remittentis peccatum. Doctissimè ergo Diuus Thom. non solùm probat, pœnitentiā esse sacramentum, sed id ab vtraque parte habere. s. pœnitentis & absoluentis: nam vtrinq; est inuisibilis gratiæ visibilis forma, quæ est Augustini definitio. ¶ Nunquam defuerunt, nec desunt in ecclesia hæretici in sacramentū hoc oblatrātes, de quorū iniquitate & pernicie ar. 5. & postmodum dist. 8. in materia cōfessionis mentio à nobis facienda est. Interim ergo hoc solùm notato, q̄ conclusio hæc D. Tho. non solùm scholastica est, & doctorum assertio, sed fides catholica, neque tantùm pontificio iure, verùm & diuino firmata. Est enim sacramentum, vt dist. 1. exposuimus, sacræ rei signum quatenus res illa hominem sacrat: est autem pœnitentia signum gratiæ, qua intus homo à peccatis absoluitur, est ergo sacramē tum. Minor autem fundatur super loco illo Matthæi. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum, quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Et Ioannis. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis retenta erunt. Quæ quidem loca citato loco elucidauimus. Quapropter ecclesia capit. Ad abolendū. de hæreticis. eos, qui vel de alijs sacramentis, vel de peccatorum cōfessione aliter sentire, aut docere non metuūt: perpetui anathematis vinculo innodauit. Et vt alia plura concilia prætermittamus, Florentinum, cui & Tridentinum subscripsit, Quartum, inquit, sacramentum est pœnitentia.

Expositio articuli.

Conclusio catholica.

¶ Sed vt rem cum catholicis agamus, nomen pœnitentiæ, quatenus euangelicum est sacramentum: ignotum latinis gētibus, vti res ipsa sunt: sed qua ratione est virtus, quæst. sequenti videbimus an sit latinū, quodq; sit eius significatum. Pro quo autem supponat, vt more dialectico loquamur, non est inter doctores conuentum. Scotus quippe præsenti dist. q. 4. pro sola sacerdotis absolutione supponere arbitratur. Quare definiens pœnitentiam, ait, Pœnitentia est absolutio hominis pœnitentis facta certis verbis, cum debita intentione prolatis à sacerdote iurisdictionem habente, ex institutione diuina efficaciter significātibus ablutionem animæ à peccato. Neq; verò eius assertio ratione in superficie caret. Sacramentum enim, vt modo dicebamus, signū est, & causa gratiæ, hoc autem soli formæ conuenit, Ego te absoluo. Nam gratia non confertur, nisi per claues ecclesiæ, quibus sacerdos vtitur. Adde, quòd pœnitentia virtus, quæ in corde sistit, vt signum non est visibile, ità nec sacramentum esse videtur, nec pars sacramenti. Ex his infert Scotus totam essentiam sacramenti esse absolutionem. Vnde distinct. 16. quæstio. 1. infert, sacramenti pœnitentiæ non esse partes illas tres, quæ sunt,

Dubium.

Scotus.

Definitio pœnitentiæ.

contritio, confessio, & satisfactio, quia illæ non sunt partes sacramenti, sed prævie dispositiones. Ac subinde secundùm eum cōsequitur, vt nomen, sacramentum pœnitentiæ, nō faciat sensum, quem vocant intransitiuum, vt sacramentum pœnitentiæ, sit pœnitentia, sed sit locutio transitiua, vt sacramentum pœnitentię idem sit, quod absolutio pœnitentis.

Solutio rationis.

¶ At verò primùm omniū definitio illa pœnitentiæ, vt de baptismo diximus, nimium est longa, quippe quæ plura continet, de quibus disputandum est: nempe, an confessio ficta sine legitima intentione sit sacramentum, & an requiratur iurisdictio, & institutio diuina. Definitio autem debet esse breuissima communis animi conceptio, vt Aristot. 1. posterior. tex. 5. docet, & ideo satis lucidè in textu pœnitentię sacramentum definiuimus: dicentes, quòd sit sacramenti remittendi peccata, quæ post baptismum committuntur. Illic enim & proximum genus ponitur definiti, & loco differentiæ proprius eius effectus exprimitur, quo & à cæteris sacramentis, quæ nō sunt in remissionem peccatorum instituta, distinguitur, & à baptismo, quo originale remittitur.

¶ Secundò dicere, q̄ absolutio sacerdotis sit sacramentum pœnitentiæ, non videtur rei consonum: imò vt cum bona venia illustris doctoris loquamur, à canonico loquendi more dissonat: quia, vt Florentina Synodus affirmat, omne sacramētū cōstat ex materia & forma: iuxta verbum Aug. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentū. Si autem absolutio est tota substantia sacramenti, non dabitur huius sacramenti materia, quæ sit eius pars. Imò expressè ait Synodus, quòd actus pœnitentis sunt quasi materia. Neque ait, quasi, insinuans non esse verè materiam, sed eo quòd non sunt materia extrinsecus apposita, vt aqua in baptismo, & chrisma in cōfirmatione.

¶ Tertiò, quia oratio hæc, sacramentum pœnitentiæ, intransitiuè (vt aiunt) accipienda est, ac si dicas, sacramentum, quod est pœnitentia: sicuti sacramentū baptismi est ipse baptismus, & sacramentum confirmationis, ipsa cōfirmatio. Quare bene ait Sanctus Tho. q̄ pœnitentia est sacramentū, & Florentina Synodus. Quartum sacramentum est pœnitentia. Absolutionē verò quis dicat esse pœnitentiā, cum nō sit actus pœnitētis? Imò verba ipsius Scoti secum pugnant, dum ait. Pœnitētia est absolutio pœnitentis: nam pœnitentia actus est pœnitentis. Etenim, vt habetur in libr. de vera & falsa pœnitentia, cap. 19. qui quidem liber tanquàm Augustini refertur, pœnitere est pœnam tenere. Vnde cùm absolutio non sit actus nisi sacerdotis, repugnantia est, vt pœnitentia sit absolutio.

Dubium.

Scotus.

Definitio pœnitentiæ.

¶ Quartò arguitur. In sacramentis non sola forma est signum, & causa gratiæ sacramentalis, sed etiam materia ratione formæ: non enim sola forma baptismi, sed ablutio ipsa est causa gratiæ, materia verò pœnitentiæ sunt peccata contrita & confessa: ergo & ipsi actus pœnitentis concurrunt etiam ad gratiam tanquam pars sacramenti, vt bene infra docet Diuus Thom. quæstio. 86. arti. 6. Nam vt hìc ait Caietanus licet Diuus Thom. in. 4. dist. 22. q. 2. arti. 1. putauerit solam formam in sacramēto pœnitentiæ habere rationem causæ, sicut in sacramento eucharistiæ, doctiùs hic tamen tam materiæ, quàm formæ eandem efficaciā tribuit. Haud enim solùm quia homo absoluitur, sed quia conteritur, confitetur, & absoluitur, recipit gratiam sicut & in baptismo qa sub tali forma abluitur. Atque hoc præsertim deberet Scotus concedere, qui tenuit sacramenta non aliter conferre gratiam, nisi tanquàm causa sine qua non. Quis enim ambigat, quin hoc pacto contritio & confessio concurrat? Nos autem dicimus non solùm hoc modo, sed tanquam vera instituenta Dei concurrere, sicut actus contrahentium matrimonium qui sunt materia & forma sacramenti. Et hęc est opinio antiquorum: nempe Alexand. 4. parte. quæstio. 60. membro. 2. Ricardi in. 4. distinctione. 16. artic. 1. quæstione. 2. vbi ait, quòd non solùm confessio, verùm & contritio pœnitentis concurrit ad gratiam, non solùm quatenus virtus, sed etiam quatenus pars materiæ sacramenti. Vnde si vtranque rationem contritionis coniungas, ipsa per Dei auxilium principalior est ad effectum gratiæ. Sed si rationem solam quatenus est pars sacramenti, consideremus, principaliùs concurrit forma, quæ se tenet ex parte sacerdotis clauium potestate vtentis.

Quartū argumentum.

¶ Quintò arguitur. Quanuis forma sacramenti sit causa gratiæ, non tamen ideò est tota substantia sacramenti: Baptismus enim non est verborum prolatio, sed, vt nomen sonat, ablutio ipsa.

¶ Postremo negare quòd sint tres partes pœnitentiæ etiam qua ratione est sacramentum, non est syncerè, & castè seruare orthodoxam doctrinam patrum. Maximè cùm satisfactio, quæ est tertia pars, per sacerdotem sacramentum administrantem iniungatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Durandus. ¶ Durandus sentire videtur distinctione præsenti quæstione. 3. & Marsilius affirmat in. 4. quæst. 16. artic. 1. quòd sacramentum pœnitentiæ nõ sit vna actio, sed aggregatum ex actibus pœnitentis, & absolutione sacerdotis. Id quòd cuipiam forsan prima facie videtur hic Diuus Thomas insinuare. Neque ratio naturalis videtur huic opinioni refragari: nam forma in naturalibus pars est substantiæ componens totum: est enim homo compositũ ex materia & forma. Cũergo absolutio sit forma sacramenti, apparet vt nomen sacramenti supponat pro illa, & actibus pœnitentis, qui sunt materia. ¶ Contra hoc aũt stat argumentum: nam si sacramentũ pœnitentiæ idem sit quod pœnitentia: cùm absolutio non sit pars pœnitentiæ, sit vt nec sit pars sacramenti.

Solutio dubij. ¶ Igitur congruentius est, vt sicut de baptismo diximus, ita & de pœnitentia dicamus. Etenim quia sacramentum non est res naturalis, sed artificialis, non supponit pro aggregato ex materia, & forma, vt homo, sed pro materia connotando, vt tali subiaceat formæ, quèmadmodum statua non supponit pro aggregato ex ligno, & forma accidentali (sicuti nec que album pro aggregato ex corpore & albedine,) sed pro ligno, aut pro lapide. Vnde, vt baptismus non pro aggregato ex ablutione & forma, sed, vt nomen sonat, pro ablutione supponit connotando, vt fiat sub tali formæ ita sacramentũ pœnitentiæ supponit pro actibus pœnitentis, qui sunt materia sacramẽti connotando, vt subdantur formæ eiusdem sacramenti, quæ est absolutio. Et sic saluatur, vt sint tres partes pœnitentiæ, qua ratione est sacramentum. Atque hoc S. Thom. in præsentia sentit, vbi ait, q̃ pœnitentia est sacramentum. ¶ Vnde ad primum argumentum Scoti conceditur, sacramentum esse id quod est signum & causa gratiæ: negatur tamen, quòd sola forma sit tale signum & causa: imò materia est signum ratione formæ, ac perinde causa. Quare actus pœnitentis clauibus ecclesiæ subiecti causa sunt sacramẽtalis gratiæ. Atque adeò nomen sacramenti pro ipso supponit cõnotando formam in obliquo.

Argumento rũ dilutio.

¶ Quòd si roges, cùm tres sint actus pœnitentis, pro quo illorum supponat. Apparet enim q̃ si pœnitentia est pœnæ tenentia, pro sola satisfactione supponat. Ex altera parte Durandus ait, pro sola confessione, & absolutione supponere. Nam confessio est proxima materia sacramenti. Quare ait, dicendum potius esse sacramentum confessionis, & absolutionis, quàm pœnitentiæ. Nihilominus respondetur, supponere pro tribus actibus pœnitentis, sicuti domus pro composito ex lapidibus & lignis, vt expresse prædicta synodus Florentina asserit. Alioqui minimè essent tres partes pœnitentiæ, & per omnes tres, etiam per contritionem, vt ait Sanctus. Thomas in Quarto, distin. 16. quæst. 1. artic. 1. quæstiũcula. 3. pœnitens pœnam tenet: vnde & ille actus internus dolor dicitur de peccatis. Eandemq̃ pœnam per verecundiam confessionis sustinet, ac demum per opera sibi in satisfactionem iniuncta. Quocirca ad secundum argumentum in fauorem Scoti & Durandi factum respondetur, quòd etsi contritio per se non sit sensibilis, sentitur tamen per exteram confessionem quam in voto includit: sicuti consensus contrahentium per hoc quòd foris exprimuntur, efficiuntur materia & forma. Quapropter licèt omnes actus sint materia, confessio tamen est materia proxima. Quam obrem in citato ca. Ad abolendam, hoc dicitur sacramentum confessionis. Sed nihilominus generali vsu dicitur, vt ait citata synodus Florentina, sacramentum pœnitentiæ. Itaque sicut baptismus ratione materiæ dicitur ablutio: sic & hoc sacramentum à materia sumit denominationem.

Argumẽ.

¶ Quòd si arguas. Nonnunquam sit sacramentum pœnitentię sine legitima contritione: ergo illæ non sunt partes essentiales. Respondetur, q̃ cùm materia de necessitate confessionis sint peccata mortalia, non est perfectum sacramentum sine attritione, vel contritione: & saltem, vt sit sacramentum, licèt non conferat gratiam, requiritur nonnulla mentis displicentia, vt infra dicemus. De satisfactione verò, vbi clauis non erat, respondetur etiam aliquam esse iniungendam, vt dist. 18. patebit. Secundò respondetur, q̃ quia satisfactio est pars, quæ sequitur absolutionem, vbi perficitur sacramentum, licet non vlla fiat, non inualidatur sacramentũ. Quare satisfactio est pars integralis, vt manus & digitus, non tamen omnimodæ essentiæ: quia sanè illa esse potest sacramentum: veluti de vltimis verbis consecrationis calicis dictum est. De his àutem partibus infra distinct. 16.

¶ Ad aliud argumentũ in fauorẽ Durandi & Marsil. negatur formã sacramenti debere esse propriè partẽ sacramenti, sicut forma statuæ non est pars eius, neq; albedo, pars albi, sed accidens eius. Quòd si arguas. Forma sacramenti est de essentia ipsius: ergo est pars eius, negatur consequẽtia. Est em de essentia, quia sine illa sacramentum non perficitur. Nihilominus,

nus, quia sacramentũ est sicut res artificialis, forma, quæ est de eius essentia, non est pars eius, sicut forma statuæ, est quidem de essentia statuæ, inquantum statua, nihilominus nõ est pars, quia non est de essentia subiecti. Et res sit manifesta in forma consecrationis eucharistiæ: cùm enim sacramẽtum non suppo nat, nisi pro speciebus continentibus corpus & sanguinem, vel si mauis pro rebus contentis, forma sacramenti non est pars eius, sed cõsecrans & perficiens ipsum.

Discrimen pœnitentiæ & aliorũ sacramẽtorum.

¶ Hoc autem discrimen ab hoc loco christiane & catholicè discere incipiamus inter materiam aliorum sacramentorum, & hanc huius: quòd aliorũ materia (excepto matrimonio) res est, aut naturalis, aut artificialis, vt aqua & chrisma, & panis, quæ specialiter à Deo hoc tantũ habet, q̃ sit tanquam pars sacramenti instituta: materia verò huius: nempe, contritio, si sit perfecta, res supernaturalis est per auxilium speciale diuinitus inspirata, iuxta illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eũ. & Apostolus. 2. ad Timoth. 2. Ne quando (ideſt, si quando) Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis. Vnde Augu. de fide ad Petrum. ca. 33. firmissimè, inquit, tene, & nullatenus dubites, neminem hìc posse hominum pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit. Sed de hoc quæst. sequenti arti. 5. latiùs. Est enim Pelagianus error aliter credere. Secùs de attritione, quæ absq; sacramento ad gratiam non sufficit. Hæc enim naturaliter haberi potest.

Primum argumẽtum.

¶ Primum argumentum Sancti Thomæ est. Sacramenta, vt ait Grego. can. Multi. citato. 1. quæst. 1. sunt baptismus, chrisma, corpus & sanguis Christi, &c. quæ ob id sacramenta dicuntur, quòd sub tegumento corporalium rerum diuina virtus secretiùs operatur salutem: in pœnitentia verò huiusmodi res corporales non existunt: ergo non est sacramentum. Respondetur negata minori: quoniam nomine corporalium rerum intelliguntur actus exteri pœnitentis & absoluentis, qui se habent sicut in alijs sacramentis aqua vel chrisma. Est aũt, inquit, attendendum, quòd sicuti corporum medicamina duplicis sunt generis: quædam enim sunt res, quæ applicantur, vt emplastra, aliæ verò sunt actus ipsius infirmi, vt exercitationes: sic in sacramentis quædam sunt, in quibus propter exuberantem, quam conferunt, gratiam, & virtutem excellentẽ, adhibetur materia extrinsecus, sicut in baptismo, vbi fit plenissima remissio peccatorum quantum ad culpam & pœnam: & in confirmatione, vbi datur plenitudo Spiritus sancti, vt dictum est: & in extrema vnctione, vbi cõfertur perfecta sanitas spiritualis: hoc est, absterguntur reliquiæ peccatorum: qui quidem effectus virtute passionis Christi per huiusmodi applicata instrumenta, quasi per extrinseca principia proueniunt. Et ideò in istis sacramentis nõ requiruntur actus humani, sed solùm ceu dispositio suscipientis. Sunt tamen alia sacramẽta, vt pœnitentiæ & matrimonij, quæ habent effectum actibus humanis correspondentem, non quòd non sit supranaturalis, sed quòd data per actus humanos actiuè concurrentes, tanquam instrumenta Dei: quare huiusmodi actus pœnitentis sunt materia, & in matrimonio inuicem sunt materia & forma, vt distinct. 1. dictum est. Subticuit autem sacramentũ eucharistiæ, quod per consecrationem perficitur, & cuius vsu corpus & sanguis applicatur, & suscipitur. Et sacramentum ordinis, vbi potestas suscipitur ecclesiastica. Insinuat hìc præterea in sacramentis pœnitentiæ & matrimonij minus gratiæ sacramentalis conferri virtute sacramenti, quàm in reliquis sacramentis, nisi deuotio & feruor contritionis illam augeat. Durandus dist. præsenti. quæst. 3. aliter hoc sacramentorum discrimen explicat: videlicet, quòd vbi sacramentum suscipiens adsumitur ad aliquam potestatem, seu mancipatur ad aliquid faciendum seu suscipiendum, tunc adhibetur aliqua materia exterior, vt in baptismo, vbi recipitur potestas suscipiendi sacramenta. Per pœnitentiam verò non recipitur huiusmodi potestas, sed fit remissio peccatorum. Sed tamen hoc discrimen stare non potest, nam per extremam vnctionẽ nulla potestas suscipitur, & tamen fit per applicationẽ chrismatis. Et è cõuerso, per sacramentum ordinis acquiritur potestas conferendi sacramenta, quod tamen non confertur per vnctionem Chrismatis. Cuius exemplum ponit Durandus, sed per traditionem hostiæ, & calicis. Alij nullam rationem exquirunt, nisi quia Deus ita instituit. Attamen cùm Deus omnia suauiter disponat, reddenda est ratio, hæc autem non inuenitur congruentior ista, quam Diuus Thomas ponit.

Durandus.

¶ Secundò arguitur. Sacramenta ecclesiæ per eius ministros exhibentur, secundùm illud. 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: pœnitentia verò non exhibetur à ministris Christi, sed intrinsecùs Dei ope inspiratur, secundùm illud Hieremiæ. 31. Post-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm conuertisti me, egi pœnitentiam: ergo non est sacramentum. Respondetur ad maiorem q̃ in sacramentis materiam habẽtibus extrinsecam, eam oportet, sicut formam sacramenti, per ministrum ecclesiæ gerentem personam Christi, adhiberi, in signum q̃ excellentia virtutis in sacramento operantis est à Christo: sed in sacramento pœnitentiæ, quia actus humani sunt materia, illam non ministet, sed pœnitens Deo, per internam inspirationem operante applicat. Complementum autem sacramenti exhibet minister pœnitentem absoluens. Vbi id quod supra diximus, adnotato, videlicet, absolutionem non esse sacramentum, neque verò partem eius, sed eius complementum.

¶ Per hoc soluitur argumẽtum aliud, quo arguitur actus pœnitentis non esse sacramentũ neq; verò partes eius: quoniam ante absolutionem nec contritio nec confessio rationem habent sacramenti. Respondetur, inquam, q̃ esto prius non sint partes, efficiuntur tamen tunc quando aduenies absolutio complet rationem sacramenti: tunc enim licèt præcesserint, informantur. Fx quo fit, vt in hoc sacramento non requiratur, vt materia, & forma eodem temporis momento concurrant.

Tertium argumentum. ¶ Tertiò arguitur. In sacramentis, de quibus hactenus diximus, est aliquid quod est sacramentum tantùm, & aliquid quod est res & sacramentum, & aliquid quod est res tantùm: in hoc verò sacramento non sunt hæc tria, ergo non est sacramẽtum. Negatur minor: immò in pœnitentia actus exterius exercitus, tam confessio, scilicet pœnitentis, quàm absolutio sacerdotis est sacramentum tantùm. Videtur hic S. Thomas sentire, quòd aggregatum ex confessione & absolutione sit sacramentum. Sed tamen sanè intelligendum est quòd nomen Sacramẽti supponit pro materia, vt perficitur per formam. Res autem & sacramentũ est pœnitentia interior peccatoris, sed res tantùm est gratia, per quam fit peccatorum remissio. Quorum primum, inquit, totum, id est confessio & absolutio est causa secundi, scilicet, contritionis: secundũ verò, nempe contritio, est causa tertij, scilicet, gratiæ.

¶ Hic in primis perspice D. Thomam planè condemnantem opinionem illam Thomistarum, vt Capreoli & Paludani di. 1. quæst. 1. & d. præsenti ponentium in sacramentis non imprimentibus characterem, ornatum quendã, qui est dispositio ad gratiam, quæ sit res & sacramentum. Quem ideò etiam fingunt in hoc sacramento pœnitentiæ. Contra quẽ vtique ornatum satis supra di. 1. q. 3. & 4. disputauimus: est enim res absque vlla necessitate introducta. Quam ideirco opinionem licet D. Tho. in 4. d. 1. arti. 4. cum antiquis vtcunque affirmauerit, in summa tamen, vt ibi monstrauimus, eandem abiecit, & hic planè condemnat, vbi rem & sacramentum, non ornatum, sed contritionẽ internam ponit. Nulla enim alia dispositio ad gratiã necessaria est in adultis, quàm actus ipsius pœnitentis. Et de hac loquitur D. Thom. 1. 2. q. 112. ar. 2. vbi ait, q̃ gratia gratum faciens nunquàm producitur sine præuia dispositione. Quare in paruulis nulla opus est dispositione. Neq; verò character, vt illic declarauimus, tanquã dispositio ad gratiam, vt illi putant, imprimitur, sed intellectu ad protestandam fidem.

Caietanus.

¶ Vnũ hoc tamen addit hic Caietanus, quod nullatenus ego crediderim: nempe, dari posse attritionem, quæ cum sacramento pœnitentiæ solũ in voto suficiat ad gratiam. Nam cùm attritio, quæ solũ dicit dolorem propter pœnas inferni, non sit sufficiens, & gratia sacramentalis nõ conferatur, nisi per sacramentũ in re susceptum, nũquam per votũ sacramenti fit homo ex attrito contritus, quòd distinct. 17. quæstio. 2. iterum explicabimus, vbi & aliud, quod hic Caietanus subdit, examinabitur, Vtrum, scilicet, aliqua esse posit tam languens attritio, quæ nec per susceptionem sacramenti sufficiat ad gratiam.

Dubium.

¶ Sed hoc est, quod dubiũ hîc facit circa verbũ Sancti Tho. quomodo scilicet, exterior cõfessio & absolutio sit causa internæ contritionis, cùm contritio confessionem præcedat. Quamobrem Magister sententiarum distinctio. 22. hanc opinionem Sancti Thomæ reijciens, ait vice versa actum interiorem esse potiùs causam exterioris: & cùm per interiorem ante exteriorem fiat remissio peccati, colligit contra Sanctum Thomam, quòd si exterior confessio, & absolutio est sacramentum tantùm, tunc non omne sacramentum nouæ legis efficit quod significat. Et confirmatur opinio. Contritio est pars integralis sacramenti, ergo non potest esse effectus confessionis & ablolutionis. Sunt Thomistæ qui dicant, actus illos exteriores esse causam interioris contritionis: eò q̃ Deus per illos excitat cor hominis, vel ad mutandum obiectum actus interioris, qui prius erat propter pœnas inferni, vt fiat propter deum, vel ad hoc, q̃ maiori conatu, & feruore hominis conteratur. Sed re vera hoc non est necessarium, vt semper contingat: quare accidentarium est. Sensus ergo

Sanct. vt contra Caietanum. ergo S. Thomæ est & verisimus & cordatissimus, quòd actus interior potest dupliciter cõsiderari: vno modo, vt est prior natura quàm gratia, & sic non est contritio, sed dispositio materialis, quæ non habet rationem meriti, aliàs (vt ait Paulus) gratia Dei non esset gratia. Alio modo, vt est posterior natura, quàm gratia per quã informatur, & tunc habet rationem contritionis: & hac ratione est effectus confessionis & absolutionis, & causa remissionis peccatorum. Quare eadem contritio, vt est effectus sacramenti est res, sed vt est causa remissionis est sacramẽtum. Accipe primo exemplum in attritione. Dum quis accedit attritus: per gratiam sacramentalem fit contritus, quare ille actus quatẽus contritio effectus est sacramenti. Sed duui accedit vere contritus propter Deum, illa etiam contritio nõ est contritio, nisi quatenus priùs naturã informatur gratia per sacramentum in voto. Itaque gratia vtitur virtute pœnitentiæ ad remittenda peccata. Sed de hoc explicatius dist. sequenti.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm peccata sint propria materia huius sacramenti.

QVoniam dictum est materiam huius sacramenti esse actus pœnitentis, & dici etiam solet esse peccatũ, ad tollendum hanc amphibologiã quæritur, vtrùm peccata sint propria materia. Et suppositâ distinctione respondetur bimẽbri cõclusione. Consideratur enim in hoc sacramẽto & materia proxima & remota. Est ergo cõclusio. Materia proxima pœnitẽtiæ, sunt actus pœnitẽtis, quibus homo cõteritur, cõfitetur, & satisfacit: materia verò remota sunt ipsa peccata, nõ quidẽ acceptãda: quia ille nõ esset actus virtutis, sed detestanda & destruẽda, iuxta reprehensionem Apostoli. 2. Corin. 12. non egerunt pœnitentiam super immunditia & fornicatione & immunditia, quam gesserunt. Ponit exemplum in artificialibus. Sicut materia proxima statuæ metallum est, remota verò aqua, vel terra, ex quibus congelatur.

¶ Animaduertendũ est hîc discrimen inter actus pœnitentis, qui sunt materia proxima, & peccata, quæ sunt materia remota. Haud enim dicuntur materia remota: quia ex ipsis directè conficiuntur actus pœnitentis, sicut ex aqua & terra congelatur metallum, quæ est materia statuæ: aut sicut ex tritico fit massa, quæ est materia proxima panis, sed quia sunt obiecta eorundem actuum, non faciendi, vt obiecta virtutum, sed expulsa, & reprobata, sicut stupa est materia ignis. Et ideò actus pœnitentis eo dicuntur materia proxima: quia sunt partes pœnitentiæ, atque adeò sacramenti simpliciter, & propriè materia ex qua: peccata verò potiùs dicuntur obiecta, quæ per pœnitentiam expelluntur, atq; adeo materia circa quam.

Scotus. ¶ Secundò notato contra Scotum, vt proximo articulo dicebamus, quòd licet affirmet peccata esse materiam, quæ per sacramentum expellitur, nõ tamen agnoscit propriam materiam sacramenti, quæ sit eius pars: cùm dicat totam substantiam sacramenti esse absolutionem, actus verò pœnitentiæ non esse materiam ex qua, sed dispositiones. In quo non solùm Diuo Thomæ hîc contradicit, verùm communi opinioni priscorum omnium doctorum, vt Alexandri Alensis quarta parte, quæstio. 60. membro. 2. & Ricardi distinct. 16. quæst. 1. articul. 1. & Marsilij quæstione 10. & aliorum, imò vt suprà diximus concilio Florẽtino, & Augustino dicentibus sacramentum constare ex materia & forma. Quin & rationi ipsi, nam forma dicitur relatiue ad materiam, quam informat. Secundùm verò Scotum absolutio non est sic forma, cùm nullam informet materiam, sed expellat. Notandum præterea quòd etiam peccator solet dici materia, vt ait Sanct. Thomas opusculo. 22. ca. 4. Et Gerson in Floribus moralibus, Alia tamen ratione: scilicet, quia est subiectum recipiens sacramentum, cuius gratia sanctificatur & perficitur.

Primum argumentum. ¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Materia in alijs sacramentis per aliqua verba prolata sanctificatur, vt patet in aqua baptismi & in chrismate: peccata verò sanctificari nõ possunt: ergo non sunt materia. Respõdetur q̃ licet materia remota nõ sanctificetur, tñ materia proxima. sactus pœnitentis per absolutionem sanctificatur. Quod est nouũ argumẽtũ, illos esse materiã sacramẽti, per quos & sancti ficatur pœnitens. ¶ Secundo arguitur. Vt autor est Augustinus in lib. de pœnitentiæ medicina, nullus potest nouam inchoare vitam nisi eum veteris pœniteat: sed ad vetustatem vitæ non solùm peccata pertinent, verum etiam pœnalitates: ergo & illæ sunt materia. Respondetur ad minorem, q̃ vetus vita non est obiectum pœnitentiæ, nisi ratione culpæ

2. Argum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam detestatur: non enim hominē morborum corporaliū aut mortalitatis pœnitet, sed culpæ peccati. Remittitur nihilominus ratione pœnitentiæ pœna aliqua purgatorij.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Peccatorū quoddā est originale, quoddam mortale, quoddam veniale, sed pœnitentiæ sacramentum non est contra originale institutum, quod tollitur per baptismum, neq; contra mortale, quod tollitur per confessionem peccatoris, neq; contra veniale, quod tollitur per aquam benedictam &c. ergo peccata non sunt materia pœnitentiæ. Respondetur pœnitentiam esse de omni genere peccati, licèt diuersimodè: nā de peccato mortali est propriè & principaliter. Propriè quidem, quia propriè eorum nos pœnitet, quæ propria voluntate peccauimus: & principaliter, quia propter mortalia hoc sacramentū est institutum, sanè cùm ad venialium remissionem alijs remedijs sacramentalibus abundemus. Peccata verò venialia sunt quidem propria materia, eo quòd propria voluntate illa cōmittimus, non tamen contra hæc est sacramentum principaliter institutum. Originale autem nullatenus est pœnitentiæ materia. Neque principalis quidem, quia contra ipsum non est hoc sacramentum institutum, sed baptismus, qui ad id sufficit: neq; verò propria, quia cùm illud propria voluntate non cōmiserimus: non potest eius nos pœnitere, magis quàm naturalium defectuum. Possumus quidem contristari, q̄ nati sumus cæci vel claudi, sed tamen horum pœnitentia tāgere nos non potest. Ait quidē Paulus ad Rom. 5. nos omnes in Adā peccasse, id tamen fuit, quia voluntas Adę nostra reputabatur, quod ad pœnitentiam nō sufficit. Si verò pœnitentia largè accipiatur pro cuiuscunque mali detestatione & displicentia, sic possumus pœnitentiam habere originalis, vt ait Augustinus lib. de pœnitentiæ medicina. cap. 2. quia illud detestamur & abominamur.

De beata Virgine.

¶ Colligito ergo primò, q̄ qui nullius est conscius actualis culpæ, nulla tenus confiteri potest. Quare cùm beata virgo certa semper fuerit nullam talem culpam cōmisisse, ridiculum est quod dicitur solitam fuisse cōfiteri Ioanni Euangelistæ. Secundò q̄ hîc ait S. Thom. posse largo modo pœnitentiam esse de originali peccato, & in quarto di. 16. quæstio. 1. arti. 2. quæstiuncula. 2. ait q̄ talis pœnitentia non solum potest, sed debet haberi. Quod quidā in suo Codice de cōfessione tract. 1. q. 3. reprehēdit. Sed primū illa est sententia Augustini loco proximè citato, vbi ait per totā istam vitā debere nos originalis pœnitere: quia impedimentum est assequendæ gloriæ. vbi dicit nō illam pœnitentiam esse necessariam ad delendum originale, quod certum est per baptismum remitti, sed ad roborandum desiderium gloriæ, cuius est impedimentum. Quare pœnitere non accepit nisi pro tædere & tristari de effectibus illius peccati: nempe, quòd onus corruptibilis corporis aggrauantis animam toleramus. Secundò q̄ illic S. Thom. dixit, debet, hic non dixit nisi moderatiùs, potest esse pœnitentia.

¶ Quòd si quis interroget, vtrū peccata mortalia commissa ante baptismum sint materia pœnitentiæ: iam in materia baptismi distinximus, quòd si accipiatur pœnitentia pro interiori, illa est necessaria, vt ibidem ait Augu. iuxta verbum Petri Actu. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Atq; hanc pœnitentiam Baptista prædicauit Iudæis antequàm baptizarentur. Et de istis ait Augustinus ibidem, q̄ nullus potest nouam vitā inchoare, nisi veteris prius eum pœnituerit. Sacramenti verò pœnitentiæ illa peccata nō possunt esse materia: nempe, cōfessionis: nam ante baptismum nullum est sacramentum: & post baptismum iniuriam ei faceret, qui peccata præterita confiteretur. Sunt ergo legitima & necessaria materia peccata mortalia post baptismum commissa, quæ memoriæ occurrere possunt: nam de futuris timor esse potest, pœnitentia verò minimè: sicuti neque de oblitis nisi in generali. De venialibus autē neq; confessio neq; pœnitentia interior est necessaria: quia possunt per alia opera charitatis, vel per sacramentalia remitti, sed sunt nihilominus legitima materia, tam contritionis, quàm confessionis.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm hæc sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

Cōclusio.

POST materiam quæritur de forma, quænam sit huius sacramenti. Et respōdet S. Th. hac cōclusione. Hæc est conuenientissima forma huius sacramenti, Ego te absoluo. Probatur primò authoritate euangelica. Sicut enim Christus Matth. vltimo dixit discipulis, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos: ita Matth. 16. dixit Petro, Quodcūq; solueris super

per terram &c. Sed sacerdos dum baptizat, autoritate Christi dicit, Ego te baptizo: ergo eadem autoritate dum absoluit, dicere debet, Ego te absoluo. Secundò probatur ratione. Dictum est arti. 1. sacramentum perfici & cōpleri per ea, quę sunt ex parte sacerdotis, oportet ergo vt ea quæ sunt ex parte pœnitentis, seu verba, seu facta: nempe, confessio, & contritio, & satisfactio, se habeant, vt materia, ea verò, quæ sunt ex parte sacerdotis, se habeant vt forma: cùm ergo sacramenta efficiant q̄d figurant, necesse est, vt forma significet effectū sacramēti proportionabiliter ad materiā. Vnde quia effectus baptismi fit p aquam, forma est, Ego te baptizo: & quia sacramentū confirmationis fit per chrisma in modum crucis, forma est: Cōsigno te signo crucis, & cōfirmo te chrismate salutis. In sacramento aūt eu charistiæ, quia cōsistit in consecratione prę sentis materiæ forma est, quę exprimit illam veritatem, cùm dicitur, Hoc est corpus meū. Hoc verò sacramentū pœnitentiæ nec consistit in cōsecratione materiæ, neq; in vsu eiusdē cōsecratæ, sed magis in remotione & expulsione materiæ remotæ: scilicet, peccati, vt dictum est. Illa ergo expulsio congruentissimè significatur illis verbis, Ego te absoluo: eò quòd peccata quędam sunt vincula, secundùm illud Prouer. 5. Iniquitates suæ capiunt impiū: & funibus peccatorum suorum quisq; constringitur: ergo illa est optima forma.

Obiectio ar

¶ Cùm forma hæc huius sacramenti non feratur nisi in eum, qui in aurem sacerdoti confitetur, iternum distinct. 18. in materia confessionis hic sermo formæ redibit, vbi luculentior fiet. Nunc autem, hoc adnotandum, q̄ de hac forma litem nobis prius contestantur hęretici, ac deinde catholicorum nonnulli. Illi quidem, quia clauium potestatem esse in ecclesia negāt, vllamue absoluendi facultatē, vt VVit cleff apud VValdensem tomo. 2. de sacramē. c. 135. & infra qui negās cōfessionis necessitatem, hanc execratur absoluēdi formā. Vnde ca. 147. luciferinā, inquit, esse præsumptionem dicere q̄ homo habeat potestatem absoluendi hunc vel illum à peccato. Et Lutherus, vt est videre arti. 11. & 12. à Leone cōdemnatis, blasphemiam arbitratur, q̄ sacerdotes hanc sibi arrogent absoluendi facultatem, cùm sola fides sufficiat ad salutem. sed de hac hæretica impietate loco citato inferius dicturi sumus, & rursus. d. 20. quæ de clauibus erit.

¶ Catholici vero sunt tripertiti. Abulensis nā q̄; in prima parte sui (quod vocat) defensorij, cap. 6. adeò vult exactè vti absolutionis nomine, vt nesciam an quippiā expuerit sanguinis. Contendit nanq; quòd nemo potest à culpa aut à pœna absolui. Non quod vllo pacto in dubium reuocet potestatem remittendi peccata esse in ecclesia: imò hoc, vt Orthodoxus fatetur, sed quòd propter verbi improprietatem asserat, nec Deum absoluere à culpa vel à pœna. Nam culpa est priuatio rectitudinis rationis, & legis æternæ, quæ est in actu dum quis peccat, aut in omissione: quæ quidem culpa transit trāseūte actu. Vnde dum postea homo vel cōteritur vel cōfitetur, iam illa culpa nō est, sicut nec actus, qui trāsiuit: ab eo autem, quod nō est, nemo absoluitur. Adde, q̄ cùm priuatio non sit res positiua, nō est vinculū, atq; adeò ab illa nemo absoluit. Et eadē ratione neq; vllus absoluitur à macula peccati quę nō est nisi priuatio gratiæ, quę per eius infusionē tollitur: q̄ nec macula est vinculū. Pariter arguitur de pœna: nam cū illa nōdum tēpore contritionis & cōfessionis sit, sed sit futura, non fit absolutio ab illa. Atq; hac inquit, de causa in clem. 1. de priuileg. prohibēs Papa religiosos absoluere, ait, ne à culpa & pœna (vt eorū verbis vtamur) absoluant. Id quod clem. Abusionibus. de pœni. & remiss. repetit. Qua si illa parenthesi insinuauerit Pōtifex, nō esse propriū dicere, absoluere à culpa & à pœna: sed dicendū inquit est, Remittitur culpa, tollitur, deletur &c. At dū dimittitur, inquit, culpa, absoluitur homo à reatu pœnæ æternæ: nam reatus non est pœna: sed obligatio ad illam, & vinculū. Quare siquis dicatur absolui à peccatis, intelligitur, ꝓpter reatum pœnæ, qui nascitur ex peccatis. ¶ Sed ēm potuisset Abulensis rigorē istū loquendi dissimulare: nā cùm ecclesia hac vbiq; vtatur forma, & in concilio Florētino eandē esse formā decretū sit, nō licet de eius proprietate hæsitare. Præsertim cū sit ex euāgelio desumpta. Vnde ad primū eius argumentū respōdetur, q̄ nō solùm obligatio ad pœnā vinculū est, verùm & reatus culpæ: nā licet culpa trāseat actu, manet, vt aiunt, reatu non solum pœnæ. Imò quanuis nulla esset pœna aut purgatorij aut inferni, ipsa inimicitia Dei est reatus: quia manet homo alligatus bono cōmutabili, ad quod se per culpam conuertit. Qua vtiq; ratione peccata ipsa dicuntur vincula, quibus voluntas hominis colligatur. Legitur enim Esaiæ. 58. Dissolue colligationes impietatis. Item Abulensis fatetur q̄ peccata dicūtur remitti & relaxari, iuxta illud, Relaxa facinora plebis tuæ Israel. Sed hæc nomina pariter ad vincula referuntur, nemo enim relaxatur, nisi à vinculis. Dicimus

A culpa & à pœna absoluere.

Reprobatio opinionis.

ergo

ergo peccata remitti,cõdonari,& relaxari &c. sed hominem ab illis absolui. Et pariter: quia homo absoluitur ab obligatione pœnæ, dicitur absolui à pœna, sicut in iudicio absoluitur reus. Verbo ergo Pontificis in capitulis citatis nulla insinuat improprietas absoluẽdi à culpa, & pœna: sed arrogantia retunditur eorũ, qui absq; legitima facultate id attentant.

Secũda opi. ¶ Secunda verò fuit opinio cuiusdam autoris tempore S.Thomæ, contra quem scripsit opusculum.22.qui quidem dicebat, vt ex eius argumentis colligitur, formam non debere esse indicatiuã, sed deprecatoriã. Ego te absoluo. Quam quidem opinionem illic S. Thom. ait esse temerariam, & præsumptuosam. Atq; hanc tangit hic primo.2. &.4. argumentis.

Primum argumentum. ¶ Arguit ergo primo loco. Formæ sacramentorũ ex institutione Christi & ecclesię vsu habentur:sed Christus nõ legitur hanc formam instituisse,neque etiã in cõmuni vsu habetur: quinimò in quibusdam absolutionibus, quæ in ecclesia publicè fiunt, (sicut in prima & cõpletorio,in cœna Domini) absoluens non vtitur forma indicatiua, Ego te absoluo, sed deprecatiua, Misereatur vestri &c. vel, Absolutionem & remissionem tribuat vobis omnipotens Deus.

Secundũ argumentum. ¶ Accedit secundò quod Leo papa ad Theodoretũ, & refertur ca. Multiplex. de pœnit.dist.1. loquens de pœnitentia, quæ pœnitentibus datur,ait, ꝙ indulgentia Dei nisi supplicationibus sacerdotũ nequit obtineri:supplicatoria ergo debet esse forma.

Quartũ argumentum. ¶ Quarto loco ad idem arguit S. Tho. Sicut Dominis dedit potestatem discipulis absoluẽdi à peccatis: ita etiam dedit eis potestatem curandi infirmitates, & dæmonia eijciendi, & languores sanandi, vt habetur Matthę. 10. & Lucæ.9.Sed sanando infirmos Apostoli non vtebantur his verbis, Ego te sano,sed Sanet te Dominus Iesus Christus, sicut Petrus dixit Paralytico, vt legitur Actuum. 2. ergo videtur, quòd sacerdotes habentes potestatem Apostolis à Christo traditam, non debeant vti hac forma verborum, Ego te absoluo,sed, Absolutionem tribuat tibi Christus: Quæ quidẽ opinio confirmari potest, quia forma extremæ vnctionis etiam est deprecatoria, Indulgeat tibi Deus &c.

Solutio primi. ¶ Est nihilominus opinio non solùm temeraria, verùm & ad illam alludens clauiũ potestatem negantium. Et ideò ad primum argumẽtum respondetur,quòd licèt Christus formaliter non expresserit hãc formam sicut illam, Hoc est corpus meum: tamen ex illo verbo ad Petrum, Quodcunque solueris &c. plenissimè colligitur. Quare in hymno eiusdem Apostoli canit ecclesia. Et peccati vincula resolue tibi potestate tradita. Qui autem deprecatione solùm vtitur non absoluit, sed absolutionem petit à Deo. Reliquæ verò deprecatoriæ formæ non sunt de essentia sacramenti, neque per se sufficerent ad collationem gratiæ, laudabiliter tamen formæ sacramenti præmittuntur,nè effectus eius ex parte pœnitentis impediatur. Quòd si rogas cur non etiam præmittuntur formæ baptismi? Respondetur, quòd in baptismo actus suscipientis minimè sunt materia sacramenti, quemadmodum in sacramento pœnitentiæ. Verbum ergo Leonis de deprecatione intelligendum est,quæ absolutioni anteponitur.

Solutio quarti. ¶ Ad quartum argumentum negatur maior. Haud enim Dominus dedit Apostolis illam quarti potestatem sanandi, sicut absoluendi:sed solùm vt ad eorum preces miracula illa Deus operaretur. Tametsi & nonnunquam nõ deprecatiuo, verũ & indicatiuo & imperatiuo verbo vtebantur. Legitur enim Actuum. 3. Petrum dixisse claudo, Quod habeo hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. ¶ Quòd autem hîc ait S. Thomas fuisse apostolis collatam potestatem sanandi infirmos, vt bene ait hîc Caietanus,nõ sic intelligitur, ac si non posset Deus hãc potestatem dare, vt id facerent ministerialiter sicut dedit potestatem absoluendi, sed solùm intelligitur de lege ordinaria. Nam quòd sancti miracula facerent, satis faltatur per hoc quòd Deus eorum precibus faciat, quod ad effectum sacramentorum non sufficit.

Dictio argum. ¶ Ad aliud de forma extremæ vnctiõis respõdet eodem opusculo S. Thomas eam esse desumptã ex verbo Iacobi.5. Oratio fidei salvabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, et si in peccatis est, remittentur ei. Vnde quia effectus illius sacramenti nõ solũ est spiritualis gratia, sed etiam corporis sanitas, quæ nõ infallibiliter virtute sacramẽti obtinetur forma est deprecatoria, vt ille etiã effectus obtineatur. Hoc autẽ sacramentum nõ habet nisi effectum gratiæ,qui est certus & infallibilis.

Opinio Magistri Sent. ¶ Tertia opinio fuit Magistri Sententiarum.dist.18. quam nitorem aliter huius formę obscurãtis. Quam opinionem S. Thomas argumentis tertio & quinto tangit. Tetiò igitur arguit. Idem est absoluere à peccato, quod peccatum remittere: sed solus Deus peccatum remittit, qui etiam solus interiùs hominem à peccatis mũdat: ergo solus Deus videtur à peccato absoluere: quare sacerdos vt non dicit, Peccata tibi remitto, ita nec dicere debet, Ego te absoluo. Hoc argumentum non solùm hæreticorum est,verum & Magistri loco citato. Ait enim solum Deum absoluere, iuxta verbum Esaiæ. 43. Ego solus deleo iniquitates & peccata populi. Et Ambro. in lib.de Spiritu sancto,& refertur de pœnitentia.d.1.can. Verbum. Verbum, inquit, Dei peccata remittit, sacerdos est iudex. Sacerdos quidem suum officium exhibet,& nullius potestatis iura exercet. Et Augustinus super illud Ioann. Ecce agnus Dei, qui tollit,&c. Nemo, inquit, soluit peccata,nisi solus Deus, qui est agnus tollens peccata mundi. Adducit prętercà Magister illud Matthæ.8. ꝙ cùm Christus leprosum prius sanasset, iussit vt se sacerdotibus ostenderet. Et aliud Ioan.11. vbi postq; Lazarum ipse à monumẽto suscitauit, discipulis tradidit dissoluendum. Vnde colligit id tantùm euangelicos sacerdotes posse,quod olim legales: illi autem à lepra non emundabant,sed mundos esse iudicabãt. Ex quo demum infert, ꝙ in vniuersum nemo absoluitur à sacerdote, nisi quem prius Deus absoluerit. Ac subinde infert sensum illius, Ego te absoluo,esse, Ostendo te absolutum.

Quis argumentum. ¶ Quam quidem opinionẽ insinuat S. Thomas arguens quinto loco. Formam sic quippiã exponunt,vt,absoluo, idem sit, quod absolutum ostendo: quæ quidem expositio, si vera est, non potest nisi per reuelationem haberi: nam vt Matth. 16. legitur, antequàm Petro Christus dixisset: Quodcunq; solueris super terrã,&c. præmisit. Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cælis est: ergo præsumptio est circa peculiarem reuelationem dicere. Ego te absoluo.

Obstant Opinio Magistri. ¶ Hanc magistri opinionem etiam Abulensis loco modo citato, & Alexan.4. par.q. 80. membr.1.& Bonauentura ead.dist.18.q.2. itidem opinantur. Huius autem veritatis examen ad materiã pertinet de clauibus. Est autẽ opinio, quæ nec tenetur, nec sustineri potest. Nihil enim ferè ab hæresi differre videtur, clauium potestatẽ abnegantium. Potestas quippe clauium potissimùm in peccatorum remissione vim obtinet. Qui ergo negat, sacerdotẽ absoluere, verè subinde claues abnegat. Secũdò qui ait sacerdotem non absoluere, pari facilitate debet dicere,nec verè baptizare,sed cùm ait, Ego te baptizo, sensum esse, Ostendo te baptizatum: ac subinde virtutem sacramentorum conferendi gratiam demolitur. Nam si sacramenta gratiam conferunt,suo etiam modo sacerdotes ea administrantes ad id concurrunt. Magister ergo sui ipsius oblitus fuit: nã cùm dist.1.sacramenta nouæ legis asseruerit gratiam cõferre, non debuisset ministerialem hãc virtutem sacerdotibus denegare. Vnde in cõcilio Cõstantiensi ex hoc ꝙ sacramenta cõferunt gratiam, collectum est, sacerdotem ad id concurrere. Quare Martinus.5.in confirmatione in calce eiusdem concilij, hæreticum censet eum, qui negat sacerdotem verè absoluere. Tertiò, vt dudum dicebamus,cum ecclesia ista forma vtatur, Ego te absoluo, genus blasphemiæ est negare,verum, vt iacet,efficere sensum. Quinuero non solũ blasphemia est contra ecclesiam, sed & impietas,contra sacrã scripturam. Cùm enim Matth.16. Christus dixerit Petro. Quodcũq; solueris super terram, erit solutum & in cælis, & sententia illa ad id, quod est de necessitate salutis pertineat,in sensu proprio secũdùm regulam Augustini,sunt verba intelligenda. Et locus ille Matthę.20.rẽ vrgentissimè cõcludit. Enimuerò cũ Christus præmiserit, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra, & insufflans subinxerit, Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis peccata remissa erunt,planissimum fit,eãdem potestatẽ qua ipse pollebat, sacerdotibus trãbuisse. Sed de hoc infrà loco citato plura adhibebimus. ¶ Accedit demum solutio diui Thomæ ad quintum. Hæc enim, inquit, expositio. Ego te absoluo,id est,absolutum ostendo,partim quidem vera est,non tamen perfecta. Sacramenta quippe nouæ legis nõ solùm significant,sed efficiunt quod significant. Vnde sicut sacerdos dicens. Ego te baptizo, re ipsa & verbo ostendit esse mundum, non solum significatiuè,sed efficiendo quod significat: ita cùm ait,Ego te absoluo, ostendit absolutum, verè tũ absoluendo. ¶ Quod si quis in contrarium arguat. Vsu venire potest, vt pœnitens non sit corde dispositus,vt beneficium absolutionis suscipiat, atq; adeò tũc forma erit falsa. Respondetur primo pariter argumentum cõtra magistrum militare. Secundò respondetur, veritatem propositionis per hoc saluam fieri, ꝙ quantum ad vim formæ attinet, absolutio fieret. Sicut reliqua omnia sacramenta virtute passionis Christi effectũ habent,quæ tñ virtus ex parte subiecti impediri põt. Et ideo sacerdos cùm dicit,Ego te baptizo,vel, Ego te absoluo,non loquitur quasi de re incerta. Vnde August.libr.de adulter. coniug. Non est inquit,turpis,& difficilis post patrata & purgata adulteria reconciliatio coniugij, vbi per claues regni cælorum non dubitatur fieri remissio peccatorum. Quocirca sacerdos non indiget

Solutio. D. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diget peculiari reuelatione an pœnitẽs sit legitimè paratus, sed sufficit illa generalis facta Petro, quòd virtute clauium fit remissio. Ex his ergo bene colligit. D. Thom. sensum potius huius formæ. Ego te absoluo, esse, sacramentum absolutionis tibi impendo.

Solutio arg. Magistri. ¶ Et per hoc soluitur argumentum Magistri, videlicet. Pœnitens antè absolutionẽ sacerdotis est diuinitus absolutus: ergo falsum est per sacerdotẽ absolui. Respõdetur enim illã fallaciam in argumento latere, quòd putãt hæretici, & pariter catholicus Magister, q̃ nemo dignè accedit ad sacramentũ pœnitentię nisi verè contritus, cùm tamen accedere possit attritus, & tunc re vera absoluitur, vbi per absolutionem primã suscipit gratiã, vt infra patebit. Atq; hoc nouũ sumitur argumentum contra Magistrũ: nam secundùm ipsum nunquam per confessionem ex attrito fiet contritus. Si verò accedat verè contritus, tunc respondent nonnulli, vt Magist. ipse refert, & Scotus. d. 4. q. 4. insinuat, quod absoluitur à reatu pœnæ. Sed in contrarium est q̃ potestas clauiũ, quæ illic exercetur, ad remissionem culpæ extenditur, Item, quia posset pœnitens ita esse contritus, vt nullum haberet reatum pœnæ, & tunc argumentum rediret. Alij dicunt, q̃ solũ absoluit à præcepto cõfessionis, sed hoc falsissimũ est, quia pœnitens nõ absoluitur, nisi à peccatis, quæ confitetur: illa aũt confitetur, de quibus est contritus. Respondendum ergo, verã esse formam: nam sensus est, Quantum in me est, & per se attinet ad virtutem sacramenti, ego te absoluo: hoc est, sacramentum absolutionis (vt hic ait D. Tho.) tibi impendo, cuius virtute si in peccatis existeres, absolutus fieres. Quòd autem ille sit in gratia, est res per accidens, sicut accidere potest, (quod dudum dicebamus,) vt non esset legitimè dispositus.

Argumẽtũ. Sed arguis. Pari ratione dũ cõfirmatio, vel eucharistia, vel aliud sacramentũ cõfertur, illa collatio sacramẽti dici etiã posset absolutio: quia illa gratia per se cõdonandæ culpæ sufficeret. Negatur consequentia: est. n. latum discrimen, q̃ sacramentũ pœnitentiæ peculiariter institutum est ad remissionem peccatorum post baptismum commissorum. Ob idq; legitima contritio votum confessionis pro suo tempore debet includere: atque adeo in virtute futuri sacramenti peccata remittit. Quapropter dum quis absoluitur, applicatur sacramentũ, cuius virtute est absolutus. In quo vtique sensu vera est forma. Ego te absoluo: quia tunc sacerdos complet, quod pœnitens in voto gerebat. Veluti dum Cornelius in gratia existẽs baptizatus fuit, vera erat baptizantis forma. Ego te baptizo: quia cõplebat illud, cuius virtute & voto fuerat ab originali ablutus. Ad aliud, quod Magister adducit de leproso, respondetur, quòd in hoc fuit seductus, putans non esse maiorem virtutẽ in sacerdotibus nostris, quàm in legalibus. Imò sicut inter sacramenta veteris legis & nostra, ità & inter sacerdotes hoc est discrimen, vt eleganter lib. 3. de sacerdotio edisserit Chysostomus, q̃ illi nullã virtutem habebant spiritualem cõferendi gratiam: nostri verò illam à Christo plenissimam susceperunt, vt loco nuper Ioan. 20. citato apertissimè constat. ¶ Ad illud autem de Lazaro respondet Scotus illic significari sacerdotem eum qui contritus est, non absoluere nisi à reatu pœnę. Sed hoc iam impugnatum est. Respondetur ergo non esse omnimodam cõparationem, vt propter hoc, quòd Lazarus à Domino suscitatus erat, sacerdos non verè absoluat. Imò in illo discipulorum officio significata est potestas sacerdotum verè à peccatis soluendi. Vnde in lib. de vera & falsa pœnitentia, qui Augustino inscribitur. c. 9. sic legitur. Ipsi sacerdotes plus iam possunt proficere, plus confitentibus parcere, quibus crimen remittit Dominus Lazarum, quem de monumento suscitauit, obtulit discipulis soluẽdum, per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sacerdoti. Respondet ergo D. Thom. ad tertium argumentum, quòd solus Deus per autoritatem & à peccato absoluit, & peccatum remittit: sacerdotes tamen vtrumque faciunt per ministerium, inquantum, scilicet, verba sacerdotis in hoc sacramento instrumentaliter operantur virtute diuina, sicut etiã in alijs sacramentis. Præsertim, quòd Esa. 42. non legitur, solus Deus, sed ipse Deus. At quãuis diceret, solus, non excluderet ministrum, sicut solus rex dicitur gubernare, licèt id faciat per prætorem, & solus faber fabrefacere, licèt faciat per instrumenta. Vnde Dominus vtrunque expressit: nam Matthæ. 16. dixit Petro, Quodcunq; solueris super terram, &c. & Ioan. 20. dixit discipulis. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt. Quocirca Paul. 2. Corint. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi: donare autem peccatum, est hominem ab ipso absoluere. Vnde ecclesia in solennitate Diui Petri canit. Et peccati vincula resolue tibi potestate tradita. Addit verò S. Tho. illam formã potiùs ecclesiam vsurpasse. Ego te absoluo, quàm, Ego tibi remitto, quia hoc magis congruit verbis, quibus Dominus potestatem clauium impertitus est Petro. Et eodem pacto respondetur ad autoritates Augustini & Ambrosij, intelligunt enim soli Deo competere per natiuã autoritatem absoluere à peccatis, nihilominus idem sacerdotib⁹ per susceptam ab illo potestatẽ etiam cõmunicatur. Et Ambrosius eod. can. citato sese exponit dicens, q̃ ecclesiæ vtrunque ius: scilicet, ligandi & soluẽdi Dominus concesit. Subiũgit tertiò. S. Thomas q̃ cõuenienter sacerdos apponit aliquid, quod pertineat ad primam autoritatem Dei, cui innititur, vt scilicet dicat. Ego te absoluo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, vel per virtutem passionis Christi, vel autoritate Dei, sicut ait Dionys. 3. cœlestis hierarchiæ. Est eñ hic mendosa citatio in D. Thom.

¶ Similiter Duran. in. 4. d. 22. q. 2. ait probabiliter, quòd prædictis verbis oportet aliquid addere, quod pertineat ad inuocationem diuini nominis, eo quòd in quacunq; forma sacramẽti, in qua exprimitur minister, debet exprimi in cuius autoritate sit minister. At verò hoc non est verum, vt insinuat tanquàm de necessitate sacramenti, vt in baptismo & confirmatione: nam ratio quare illic nominantur personæ diuinæ, non est quia nominatur minister, sed quia in baptismo fit professio fidei, cuius propugnator constituitur in confirmatione. Et confirmatur, quia si ista adiectio esset de essentia, præfixa essent verba, quibus esset vtendum: & tamen Sanct. Thom. non dicit, nisi q̃ dicantur aut hæc aut illa. Est ergo decens dicere. Autoritate dei ego te absoluo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sed tamen omissio illius nullatenus esset peccatum mortale. Imò nisi interueniret aliquis cõtemptus, neq; esset veniale. ¶ Tandem circa hanc formam dubitatur, vtrum sit vsq; adeò necessaria, vt non liceat loco illius alteram æquiualentem substituere. Respondetur imprimis, pronomen, ego, cùm in verbo subintelligatur, nõ esse necessarium q̃ exprimatur. Secundò, etsi pro, absoluo, dicat sacerdos, remitto tibi peccata, validum esset sacramentum, vt bene hic ait Caietanus. nam in euangelio habetur. Quorum remiseritis peccata. Quare Sanct. Thom. in solutione tertij non ait nisi quòd forma per, absoluo, fit congruentior. Esset tamen peccatum illa vti forma, licèt genere suo non mortale, nisi fortè propter scandalum: quia vulgus non haberet absolutionem illam pro legitima. Similiter, vt ex solutione quinti colligitur, sufficiẽs esset forma, sacramentum absolutionis tibi impendo: nam perinde esset, vt hic inquit Caietanus, ac si diceret, sacramentaliter te absoluo: sed esset pariter hęc mutatio peccatum. Rursus cùm Græci per tertiam personam dicãt. Baptizetur seruus Christi, fit vt similiter si quis diceret. Absolueris, vel absoluaris, à me, sufficeret: nam hæc non est deprecatiua: vt illa, Deus te absoluat vel tribuat tibi absolutionem, quæ suprà reprobata est, sed assertoria, vt illa Græcorum. Pariter si diceretur remittuntur tibi peccata, solidũ esset sacramentum. Nam, vt habetur in cõcilio Florentino, sufficit verbum per quod exprimatur sacramentalis actio, vt à sacerdote exercita. Tametsi tanta mutatio per tertiam personam scrupulum injiceret, ne illa esset peccatũ mortale. Scotus verò dicit sufficere, vt quomodocunque exprimatur actus per sententiam absoluentis, sicut in foro exteriori. Laxatio hæc tamen licentiæ, nimia est. Etenim S. Tho. opusculo citato cap. 2. absolutionem sacramẽtalem ab absolutione excommunicationis discriminat dicens, quòd ad absoluẽdum ab excommunicatione: quia fit in foro exteriori, nulla est præscripta forma, sed quomodocunque fit absolutio. Secùs verò in sacramento, cuius forma habetur à iure diuino. Neque necessariũ est addere. Absoluo te à peccatis tuis, licèt sit congruum. Addere autem, ab omnibus peccatis de quibus es contritus, & quorum es oblitus, & nescio quas alias ineptas inculcationes, non est prudentia, neque prudentibus sacerdotibus est in vsu, sed vulgaribus & ruralibus.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum manuum impositio sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.

PRopter vsum quorundam manus imponentium, quæritur vtrum illa sit necessaria. Et respondetur conclusione negatiua. Ad hoc sacramentum non requiritur manuum impositio, sicut neque ad baptismum. Primò quia in euangelio vbi data est potestas clauium, nulla fit eius mentio, sed solùm habetur. Quodcunque solueris, &c. Quorum remiseritis peccata. Et accedit ratio, quòd impositio manuum in sacramentis fit ad designandum aliquem copiosum gratiæ effectum, quo susçipientes quodammodo vniuntur sacerdotibus. Et ideo manus impositio fit in sacramento confirmationis, in quo

Conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo confertur plenitudo spiritus sancti. Et in sacramento ordinis, in quo confertur quædã excellentia potestatis in diuinis mysterijs. Vnde &. 2. ad Timoth. 1. ait Pau. Et resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum: sacramentum autem pœnitẽtię non ordinatur ad consequendam aliquam excellentiam gratiæ, sed remissionem peccatorum: quare hic non requiritur.

Expositio articuli.

¶ Animaduertendum est hic in quæstionem non verti, an impositio manuum sit de essentia sacramenti, quoniam neque in sacramento confirmationis, neq; in sacramẽto ordinis manuum impositio est de essentia: quandoquidem non significatur per formam. Sed solum vtrum sit de congruitate hic, sicut illic. Durand. autem dist. 22. q. 2. paulò differentiùs rationem assignat manuum impositionis: videlicet, quòd in illis sacramentis, per quæ suscipiens ad solennem aliquam actionem deputatur, vt sunt confirmatio & ordo, imponuntur tanquam operationis organa: in alijs verò minimè. Sed hoc est quod S. Thom insinuat dicens. Vbi fit copiosior gratiæ infusio ad eiusmodi obeunda officia.

¶ Sunt autem de hac cæremonia duæ diuersæ opiniones. Ille nanque, contra quem D. Thom. opusculum citatum. 22. composuit, aiebat esse de necessitate salutis: quæ illic. 4. cãfutat, cuius argumenta hic D. Tho. refert. Sed V Vitcleff, vt Thomas V Valdẽsis tomo. 2. de sacrament. cap. 147. commemorat, omnem manuum impositionẽ deridebat. At verò quamuis non sit necessaria, vt ostensum est, nihilominus non est despicienda. Fuit enim in vsu in primitiua ecclesia non solũ in confirmatione, quæ ideò manus impositio dicebatur, vt patet can. Manus. de consecra. dist. 5, verùm etiam in sacramento pœnitentiæ, vt patet in concilio Nicæno. ca. 9. & in Carthaginensi ca. 32. Vnde, & qui erant in pœnitentia publica per manuum impositionem reconciliabantur, vt constat dist. 50. can. Pœnitentes. & 26. q. 6. can. Qui recedunt. & can. Is qui. Quare Augusti. lib. 4. de baptismo, quod refertur. 1. q. 1. can. Manus. sacramentum hoc ipsum pœnitentiæ appellat manus impositionem, vbi ait. Manus imposititio, non sicut baptismus repeti non potest. Et cæremonia hęc, vt illic refert V Valdensis, ex veteri lege cõsuetudinem traxit. Sacerdos enim, vt legitur Leuit. 16. dum peccata populi confitebatur, manus capiti hirci emissarij imponebat, qui quidem hircus pœnitentis figurã erat. Etenim quoniam manus instrumentum sunt operãdi, cęremonia illa significabat gratiam suo ministerio conferri. Item quia Christus corporeos morbos manuũ impositione curare docuit dicẽs Marci vlt. super ægros manus imponent, & bene habebunt, ægritudines etiã animæ eodem manuum tactu curabant. At verò quoniam cæremonia illa non est necessaria, vsus ille abolitus est: cuius ideo in concilio Florentino nulla fit mentio. Vnde licèt Paludanus dist. 22. quæst. 3. arbitretur esse etiam nunc congruum manus imponere inter absoluendum pœnitentem, verùm tamen non habetur in vsu: neque verò est congruum, nisi vbi in tota prouincia esset in more. Et multò minùs manuum eleuatio fit absolutio.

Conclusio.

Vsum manuum impositionis.

Manus impositio à veteri lege mutuata.

¶ Primum argumentum S. Thomæ est. Dicitur Marci vlt. super ægros manus imponent & bene habebunt: sed peccatores etiam sunt ægri: ergo eodem modo sunt sanandi. Negatur consequentia: quoniam prior manus impositio nõ est sacramentalis, sed ordinatur ad miracula facienda, vt per contactum manus hominis sanctificati etiam corporalis infirmitas tollatur. Sicut legitur de Domino Marci 6. quòd infirmum manibus impositis curauit. Et Matthæ. 8. quòd contactu curauit Leprosum. Gratia verò sacramentalis non ex ministri sanctitate, sed ex passione Christi promanat. ¶ Secũdò arguitur. In sacramento pœnitentiæ recuperat homo spiritum sanctum amissum: vnde ex persona pœnitentis dicitur in psalmo. 50. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me: sed spiritus sanctus dabatur ab apostolis per manus impositionem, vt patet Actuum. 8. & Matth. 19. legitur, oblatos fuisse Domino paruulos, quibus manus imponeret: ergo id ipsum in pœnitentia est absurdum. Negatur consequentia: quoniam non semper spiritus sanctus per talem cæremoniam suscipitur, vt patet in baptismo, & eucharistia, sed vbi datur cum plenitudine, vt dictum est. Quòd si arguas saltem in baptismo debere manus imponi, quia ibi datur copiosè spiritus sanctus, iuxta illud Pauad Titum. Per lauacrum regenerationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde. Respõdetur, quod illa abundantia non refertur ad baptismum præcisè, sed ad copiosum sacramentorum numerum.

Primum argumentum.

Secundum argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Verba sacerdotis in pœnitentia nõ sunt minoris efficaciæ quàm in cæteris sacramentis: sed in cæteris non solùm verba profert, sed actum exercet, sicut in baptismo, ergo & in hoc sacramento debet manu tangere pœnitentem. Respondetur, quod in sacramentis, quæ vsu materiæ perficiuntur, requiritur actus corporeus circa susciptiẽtem, vt in baptismo, cõfirmatione, & extrema vnctione: hoc verò sacramentum non consistit in vsu materiæ, sed pro materia se habẽt actus pœnitẽtis. Vnde sicut in eucharistia sacerdos sola prolatione verborum super materiã perficit sacramentum: ita & sola verba sacerdotis absoluentis super pœnitentẽ perficiunt sacramentũ. Addit S. Thom. q; si aliquis actus corporalis esset ex parte sacerdotis necessarius, non minùs competeret crucis signatio, quæ adhibetur in eucharistia. Sin missa super materiam consecrandã & cõsecratã, quàm manus impositio in signum, q; per sanguinem crucis Christi remittuntur peccata. Et tamẽ non est de necessitate huius sacramenti, sicut neq; de necessitate eucharistiæ.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm hoc sacramentum sit de necessitate salutis.

COnstitutis sacramenti partibus, quæritur de eius necessitate. Ad quod D. Tho. sub distinctione tribus conclusionibus respondet. Est enim aliquid necessarium ad finem consequendum dupliciter, Vno. s. modo absolutè, atque altero ex suppositione.

Prima conclusio.

¶ Est ergo prima conclusio. Sacramentum pœnitentiæ non est absolutè necessarium ad salutem: nam sine illo potest quis per baptismum gratiam Christi obtinere, in qua cõsistit salus. Vnde. 2. Paralipo. vlt. legitur. Et tu Deus iustorum non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, Isaac, & Iacob, his, qui tibi nõ peccauerunt. ¶ Secunda conclusio. Hoc sacramẽtum est necessarium ex suppositione, nõ quidem vniuersis hominibus, sed peccato subiacentibus. Et probatur ratione. Peccatum, vt Iaco. 1. legitur, cùm consummatum fuerit, generat mortem: & ideò necessarium est ad salutem peccatoris, quòd peccatum remoueatur ab eo: id autem absq; pœnitentiæ sacramẽto fieri non potest: quippe in quo operatur virtus passionis Christi, absolutione sacerdotis, simul cum opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati. Ait enim super Ioan. Augu. Qui creauit te sine te: nõ iustificabit te sine te. ¶ Colligitur ergo responsalis conclusio tertia. Sacramentũ pœnitẽtię est necessariũ ad salutẽ post peccatum, sicut medicatio corporalis post quã homo in morbum periculosum incideret.

Secunda conclusio.

Argumentũ.

Tertia conclusio.

¶ Hæretici, vt Vuitcleff & Lutherani supà citati Satanico spiritu necessitatem huius sacramenti abnegant. Differenter tamen: nã Vuitcleff, vt est videre apud Vualdens. tomo. 2. de sacramentis ca. 135. & tomo. 5. de sacramentalibus. ca. 68. nõ negat internam contritionem, qua Deo confitemur, sed externam confessionem auricularẽ. Lutherus verò, vt omnia fundituus conuellat, neq; internam contritionem iudicat necessariam. Vnde in artic. 7. à Leone condemnato. Nulla, inquit, opus est pœnitentia, sed optima pœnitentia est noua vita. Itaq; nullo est opus dolore præteritorum criminũ, sed sola resipiscentia, id est, proposito mutandæ vitæ cum fide, qua credimus Deum nobis peccata remittere. Huiusce modi ergo hæresis multa complicat membra, quæ sigillatim in subsequentibus proprias sedes vendicant. Est enim necessitatis huiꝰ sensus multiplex. Vnus de pœnitentia virtute, atque alter de pœnitẽtia sacramento. Et vterq; rursus bipertitus: scilicet, de necessitate finis ad cõsequendam salutẽ, & de necessitate præcepti. Sic enim in præcedentibus sacramẽtis distinguebamus. Enim verò auxilium Dei necessarium est ad remissionem peccatorum, tamẽ non est de illo præceptum vllum. Et vice versa eucharistia in re suscepta non est de necessitate salutis, vt patet in pueris: est tamen de necessitate præcepti suo tempore. Baptismus verò vtroque modo est necessarius, si eius adsit copia. Igitur dist. sequenti quæstio. 1. aduersus Lutherum monstrabimus pœnitentiam virtutem internam omni peccato mortali delendo sufficiens esse remedium. Et distin. 17. disputabitur, vtrũ sit vtroque modo necessaria. Et distinc. 18. idem de cõfessione aduersus Vuitcleff. Ne ergo hæc præmaturè ventilemus, satis sit nunc conclusionem S. Thomæ explicare. Quod enim. q. 68. artic. 2. de necessitate baptismi omnibus vniuersim mortalibus enũciauit, id modò Christianis, qui post baptismum mortaliter deliquerũt, pronunciat de sacramẽto pœnitẽtię. s. q; est illis necessariũ necessitate finis. Itaq; sine illo, salutẽ, q; per gratiã fit, nullus obtinere valet. Potest tamẽ hoc sacramentũ homini lapso deesse dupliciter. Vno modo in re, & voto: alio modo in re, licet nõ in voto. Qui ergo nec cõfitetur, nec tẽpore debito cõfiteri proponit, si in peccatis est, in ipis morietur. At qa apud deũ voluntas pro facto reputatur, votũ sacramenti, quòd in cõtritione includitur, sufficit. Dixerim oĩbus christianis: nã qui sacro

Expositio articuli. Vuitcleff.

Lutherus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fonte loti non sunt, nullo præcepto sacramẽti ecclesiastici tenentur. Addiderim. Qui morta liter deliquerint: nam de peccatis generantib⁹ mortem, D. Tho. loquitur. Peccata enim venialia nullo vt aboleãtur, indigent sacramẽto. Et quę ante baptismũ cõmittuntur: per ipsum

Obiectio. satis abolẽtur. ¶ Quòd si roges. Quid op⁹ erat huius sacramenti necessitate Christianus liga ri, cùm interior cõtritio in lege naturæ, & scri

Dilutio. pta sufficiens fuerit remedium? Dist. 1. q. 1. &. 2. respõsum est, quòd cùm nemini nisi per Christũ mediatorem per eius passionem exhibitam, salus pateat: decentissimũ fuit, & nobis maximè operæpretium, vt hæc nobis sacramentorum subsidia instituerentur, quibus Christus nobis virtutem eiusdẽ passionis impertiret, & nos vicissim profiteremur ab ipso solo beneficia salutis suscipere. Vnde sicut in remedium originalis instituit baptismũ, quo regeneramur: ita in remediũ actualium sacramentum pœnitentiæ quo sanamur. Quocirca sicut Christus dixit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto nõ potest introire in regnum Dei: ita Lucæ. 13. Si pœnitentiam non habueritis, omnes simul peribitis.

Orthodoxa veritas. ¶ Quapropter necessitas hæc sacramenti huius post lapsum, tanquã euangelica orthodoxaq; veritas est auscultanda, ecclesiæ sanctionibus receptissima, vt de pœnitentia distin. 1. quàm plurimis canonibus est videre, vt vtroque can. Nõ potest. & can. Neminem. & can. Agite pœnitentiã. & can. Multiplex. ait Leo per pœnitentię medicinam spem vitæ ęternę lapsis patere. Quapropter concilium Tridentinũ

Cõcilium Tridẽtinũ. sessione. 5. cap. 14. & can. 29. insaniam illam Lutheri, nullibi vsq; ad ipsum auditam, cõdemnat, pronuncians anathema eum, qui sola fide absq; sacramento pœnitentiæ in re vel in voto dixerit lapsum recuperare salutẽ. At quia hæc veritas infrà locis citatis suis numeris est locupletãda, satis in præsentiarum.

¶ Sed est hìc apud S. Tho. animaduertẽdum non solùm absolutionẽ sacerdotis, verùm & actus pœnitentis concurrere tanquã sacramẽti partes ad eius iustificationem. ¶ Quòd si sciscitemur, vtrùm ad salutem necessariũ sit votum

Votum expressum cõfessionis, an necessarium sit ad salutẽ. confessionis expressum & particulare, an verò satis sit cõmissorum criminũ pœnitere, & proponere in futurum vniuersa mandata seruare. Nõ desunt qui dicãt expressum esse necessariũ. Et possumus opinionẽ hãc sic suffulcire. Tam necessariũ est peccatori post baptismum sacramentũ pœnitentiæ, q̃ baptismus ad remittendũ originale: sed licèt ignorãti baptismũ sufficiat votũ implicitũ ad gratiã obtinendam: tamen scienti ipsum esse necessariũ nõ sufficit sine voto eius expresso: cùm ergo christianis necessitas huius sacramẽti nota sit, nõ erit cõtritio legitima, nisi quæ voto expresso cõfessionis fuerit vestita. Res est probabilis: sed tamen neq; huiusmodi votum est in vsu, neq; reputari solet necessarium. Et ideo respõ detur, q̃ licèt vtrumq; sacramentum sit necessarium, tamen baptismus non habet præfixũ tempus, sed habita copia, & opportunitate statim est suscipiendus. Quare catechumeno necessarium est, vt baptismum petat, atque eius habeat expressum votum. Sed tamen tempus confessionis, licèt præceptum diuinum sit, est tamen ab ecclesia præfinitum, & ideo forsan satis est ad cõtritionẽ, vt homo proponat seruare omnia mandata, quãuis fortè nõ sit confessionis memor. Attamen quia hoc sacramentum ad id remissionis munus institutum est, suapte natura dicitur peculiari voto includi in contritione, sicut eucharistiã diximus voto in baptismo contineri. Atq; hæc est opinio Adriani. q. 1. de confessione in solutione. 2. argumẽti, & antiquioris Ricardi. dis. 17. arti. 2. q. 1. Alexan. 4. par. q. 76. mẽbr. 2. Sed arbitror hãc veritatem non pluribus egere testibus. Ait enim Dominus Ezechiel. 33. Impietas impij nõ nocebit ei in quocunq; die (id est, in quocunq; momento) conuersus fuerit ab impietate suа: ergo cùm primùm quis ante Dei tribunal ingemiscit, subitò cum ipso reconciliatur, iuxta illud Psalm. 31. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatẽ peccati mei. Sed non opus est, vt illo momẽto pœnitenti in memoriam veniat sacramẽtalis confessio: ergo absq; eius voto expresso fieri potest remissio. Imò verò fieri potest, vt penitus diu perseueret, coram Deo lamentatus sine memoria sacramenti. Satis ergo est, vt adueniente tempore præcepti confiteatur. Tametsi votum illud, explicatum salubre sit cùm primùm quis conteritur: nam per illud vehemẽtiùs excitatur deuotio. Hinc fit, q̃ dum quis rapitur ad martyriũ, nõ opus habet voto cõfessionis: primùm si nõ adsit copia cõfessoris, vanũ esset, & quãuis adesset copia posset tam subitò rapi ad amorem Dei, & inflãmari ad martyriũ, vt memoriæ nõ occurreret sacramẽtalis cõfessio, & nihilominus per martyriũ obtineret veniã: nam martyriũ non tanquã pœnitentia, sed tãquã heroicus actus charitatis remittit peccata. Quanquam si meminit sacramenti, & cõfiteri potest, tenetur. Si autẽ in articulo mortis sit necessaria pœnitẽtia, dist. 18. de cõfessione disputabit. ¶ Primũ argumen-

Respõsio secunda.

Primum argumentum.

argumentum S. Tho. sumitur ex glossa illius Psal. Qui seminant in lachrymis, quæ ait. Noli esse tristis, si adsit tibi bona volũtas, vnde metitur pax: sed tristitia est de ratione pœnitẽtię secundùm illud. 2. Cor. 7. Quę secundùm Deũ est tristitia pœnitentiam in salutem stabilem operatur: ergo bona volũtas sine pœnitentia sufficit. Sed respondetur, glossam illã intelligi de eo, cui adest bona volũtas sine interpollatione, quæ fit per peccatum. Dum autem per lapsum illa interrũpitur, nõ potest nisi per tristitiam, quę ad pœnitentiã attinet recuperari.

Secundum argumentum. ¶ Secũdum argumentũ colligitur ex illo Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas. & c. 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata, cùm ergo sacramentum pœnitentiæ nõ ad aliud q̃ ad purgandum peccata sit institutum, superfluere videtur: quãdo quidem prę dictæ virtutes ad id sufficiunt. Respõdetur, q̃ dum quis in peccatum labitur, prædictæ virtutes nequeunt sine pœnitentia liberare lapsum. Et est notãda solutionis energia. Haud enim negat virtutes illas concurrere ad reconciliationem lapsi: sed tamen id faciunt per pœnitentiam. Requirit enim charitas, vt qui amicus erat, de offensa doleat in amicum cõmissa, eiq; satisfacere satagat. Requirit & fides Christi, vt per virtutem passionis eius, quæ in sacramentis ecclesiæ operatur, à peccatis iustificari studeat. Requirit demũ & ordinata misericordia, vt homo suæ miseriæ pœnitendo subueniat, quã per peccatũ incurrit, secundùm illud Prou. 14. Miseros facit populos peccatũ. Vnde Ecclesiastici. 30. dicitur, Miserere animæ tuæ placens Deo. Ambas horũ argumentorũ solutiones memoriæ, vsq; ad. d. sequen. q. 1. ar. 2. cõmẽdato, vbi mõstrabimus, nullũ actũ charitatis citra heroicũ martyrij sufficere sine pœnitentia ad remissionẽ culpę. Sed vt ait S. Th. 1. 2. q. 113. art. 8. gratiã oĩbus his virtutibus ad remissionẽ peccatorũ vti. s. fide: cùm acceden tẽ ad Deũ oporteat credere, q̃ est, &c. & spe venię, & detestatione offensæ Dei: quę ad charitatẽ pertinet, vt in subsequentibus elucidabitur. ¶ Tertiò arguitur. Sacramenta ex institutione Christi initium habuerunt: sed Christus legitur sine sacramento remisisse peccata, vt Magdalenæ, & adulteræ, & paralytico; ergo & sacerdos etiã potest sine sacramẽto illa cõdonare. Negatur cõsequẽtia, quoniã potestas excellentiæ Christi nõ dependebat ex sacramentis, & ideo sine illis remittebat peccata, licèt nõ sine cordis cõfusione, quæ est de lege naturæ. Illam autem potestatem nõ contulit ecclesiæ: sed aliam sacramentis alligatam.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm pœnitentia sit secunda tabula post naufragium.

SI pœnitentia necessaria est, quæritur quomodo sit necessaria, vtrũ tanquàm secũda tabula post naufragium? Et respondetur hac conclusione. Metaphoricè hoc sacramẽtũ dicitur secunda tabula post naufragium. Probatur. Id quod est per se, naturaliter eo prius est, qã est per accidens: sicut & substantia prior est accidenti: sacramenta autẽ, vt in superioribus vidimus: quædã per se ordinãtur in salutẽ hominis, quãuis nulla esset actualis peccati infirmitas, & baptismus, qui est spiritualis regeneratio, & cõfirmatio, quæ est spirituale augmẽtum, & eucharistia, quæ est spirituale nutrimẽtum: pœnitẽtia autẽ ordinatur ad salutem hominis per accidens suppposito lethali crimine: sicut in vita corporali nõ indiget homo medicatiõe, nisi infirmaretur. Hac ergo ratione pœnitentia obtinet secundũ locum respectu status integritatis, qui per prædicta tria sacramẽta cõseruatur. Et ideo per metaphorã dicitur secunda tabula, quæ quidem metaphora sumitur ex mari elementali. Primum enim præsidium illud tranandi est integra nauis: secundũ autem illa effracta, est vna quælibet tabula, cui naufragus insidens enatare conatur. Similiter enim in vita spirituali amissa baptismi gratia, per pœnitentiam liberamur.

Conclusio.

Expositio ad literam.

¶ Metaphora hæc Hieronymi autori tribuitur, vt est videre de pœnitentia dist. 1. can. Secunda tabula. Et est apud ipsum in epistola ad Demetriadem, & in alia ad Sabinianũ, & lib. 2. super Esa. in ca. 3. Sed tamẽ Tertullianus Hiero. antiquior in lib. de pœnitentia eandẽ posuit Metaphorã. Et solet à doctoribus dist. 14. bi fariàm explicari. Vno modo, vt nauis integra fuerit status innocentiæ, à quo per Adæ præuaricationem cecidimus. Quare prima tabula post naufragiũ, fracta naui, est baptismus, & secunda post modũ pœnitentia, sed profectò metaphora hęc rei non aptè cohæret. Primũ: quia status innocentiæ, qui summa erat tranquillitate pacatissimus, neutiquã poterat mari cõparari, neq; illa innocentia naui: siquidẽ nauis inter fluctus, & scopulos nauigat. Secundò quia si baptismus est prima tabula, fracta naui, perijt similitudo, vt pœnitentia dicat secunda: nã secunda tabula est q̃ ex fractione nauis resultat: quare si baptismus non est nauis, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

prima tabula,nõ frangitur,vt pœnitentia dica tur secunda. Tertiò, quia ista subsidia tranãdi mare nõ sunt nisi ecclesiastica sacramenta: in statu verò innocentiæ nulla erãt sacramenta. Aptiùs ergo & rei multò similiùs metaphorã exponit S.Tho.vt mare solũ censeatur mundus post peccatum Adę, quem omnes intrãtes nauim baptismi ascendunt: quę ob id integra dicitur,q̃ p oĩa ipsũ peccata quoad culpã & pœnã simpliciter cõdonãtur, atq; adeò homines per ipsum summa innocentiã nauigãt. Qua vtiq; naui per peccatum mortale, quod naufragiũ est,effracta,restat pœnitentia: quare pœnitentia, nõ dicitur secũda tabula respectu primæ tabulæ, sed respectu saluæ nauis. Nec debet cõparari scaphę,vt nõnullis placet, quæ ex naui iactatur in vndas in naufragio, sed simplici solutæ tabulæ, ex qua nauis erat cõpacta. Vbi ideo meditatè pẽsandũ est pœnitentium periculum, eorũ præsertim, qui cũ passionibus colluctantur. Vt enim diruta nauis homines videas adhærentes asseribus & tabulis affixos adeò fluctuũ insania hinc indè iactari, & nũc vndarũ aggeribus submergi, nunc verò emergi, vt calamitatem prospectantes qui miseros clamoribus animant, aliquando spem eorum salutis cõcipiant,& protinus amittant. In hũc modum profectò eiusmodi pœnitentes timere sibi maximè debent, nisi Deo manus porrigenti per firmissimum emendationis propositum sese mancipare summa ope nitantur.

Egregiũ simile pœnitẽtium.

Primum argumentum.

¶Primum argu. S.Tho. est. Super illud Esa. 3. Peccatũ suum quasi Sodoma prædicauerũt, ait glossa. Secunda tabula post naufragiũ est peccata abscondere: pœnitentia autem nõ abscondit,sed patefacit peccata: ergo non est secunda tabula. Respõdetur, bifariàm cõtingere peccata celare. Vno modo dum cõmittuntur, & hoc glossa illa vocat tabulã, id est, remediũ: nõ q̃ sit sufficiens ad delẽdum peccatũ, vt est pœnitentia, sed q̃ cæteris paribus minus peccatum sit, quod fit occulte, q̃ quod fit publicè: quia publicus peccator ex maiori cõtemptu peccare videtur, & alijs scandalum offert. Sed altero modo quis abscondit perpetratum scelus, confessionem omittendo, & hoc nõ est secũda tabula: imò contrariũ tabulę, hoc est pœnitentiæ, juxta illud Prouer. 28. Qui abscõdit scelera sua, nõ dirigetur.

Secundũ argumẽtum.

¶Secundo arguitur. Fundamentũ in ædificio nõ obtinet secundũ locum, sed primũ: pœnitentia autem in spirituali ædificio est fundamentũ, secundùm illud ad Hebr. 6. ſ. Non rursus iacientes fundamentũ ab operibus mortuis: vnde præcedit ipsum baptismum secundùm illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrũ: ergo pœnitentia nõ est secũda tabula. Respõdetur ad minorẽ, q̃ pœnitentia nõ potest esse primum fundamentũ simpliciter in prima ædificatione spirituali: nã illud est fides, quæ recipitur in baptismo, iuxta illud Actuum. 4. Fundamentũ nemo aliud ponere põt præter illud, quod positũ est, quod est Christus Iesus, sed est fundamentũ in secunda reædificatione per destructionẽ peccati: redeũtibus enim ad Deum, primò occurrit pœnitentia. Apostolus verò illo loco nõ loquitur, nisi de fundamento spiritualis doctrinæ. Quãuis forsan eãdem fidem appellet fundamentum pœnitentiæ: nam baptismus fidei nõ sit sine vlla pœnitentia, iuxta verbum illud Petri Actuũ. 2. qđ proxime citatum est. Admonebat enim illic Hebr. Paul. vt super fundamentũ susceptũ q̃di ficarent bona opera, ne retro labentes indigerent fundamento pœnitentię ab operib⁹ mortuis; & fidei in Deũ: sic enim habet litera. Pœnitentia verò, quę baptismũ præcedit, non est sacramentũ, atq; adeò nec fundamentum.

Tertium argumentum.

¶Tertio arguitur. Oĩa sacramenta sunt quędã tabulæ, id est, remedia contra peccatũ: sed pœnitentia non tenet secundum locum inter sacramenta, sed magis quartum, vt supra dictũ est: ergo non est secunda tabula. Respondetur, tria præcedẽtia pertinere ad integritatẽ nauis, quę per baptismũ struitur, & per confirmationem roboratur, & per eucharistiã sustẽtatur.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm hoc sacramentum fuerit cõuenienter in noua lege institutum.

EX eo, quod dictum est, sacramentum hoc esse necessarium, apparet illico post peccatum fuisse institutũ dum: eo vel maximè, q̃ delictorum pœnitere naturale semper fuit. Et ideo quæritur, vtrùm cõuenienter fuerit in lege noua institutũ. Et respondetur vnica cõclusione affirmatiua. Cõ uenienter hoc sacramentũ in noua lege institutum est. Tria enim est in eo considerare, materiam, scilicet, formã, & effectum. Materia autem, vt dictum est, sunt actus pœnitentis. Absolutio verò, quæ se tenet ex parte sacerdotis, qui operatur, vt minister, est forma, quæ tribuit sacramento complementum. Sed materia in reliquis sacramentis, vt artic. 1. diximus, res est aut naturalis, aut artificialis, vt aqua, & panis: at q̃ talis materia ad sacramentum assumatur

Cõclusio.

matur, illud habet ex institutione Dei. Forma verò & virtus sacramenti totaliter est ex institutione Christi, ex cuius passione, procedit. Attamen materia huius sacramenti: nempe, dolor peccatorũ, partim quidem naturalis est: naturali enim ratione homo mouetur, vt eũ rei male gestę pœniteat: quia malum naturaliter displicet, sicut bonũ placet. Sed tũ, q̃ hoc, vel illo modo homo pœnitentiam agat, est ex institutione diuina. Et quãtum ad hanc partem instituit Christus sacramentum in initio prædicationis suæ, cuius prothema fuit, nõ solum, q̃ homines pœniterent, sed q̃ pœnitentiã agerent, vbi certos definitosq; modos ad sacramentum requisitos insinuabat. Id autẽ, quod ad ministrorũ officiũ pertinet, definiuit Mat. 16. dicens Petro. Tibi dabo claues regni cælorum, quodcũq; solueris super terram, &c. Illic enim insinuata est & potestas & forma. Tertiũ verò nẽpe, efficacia & effectum sacramenti, atq; originẽ virtutis eius manifestauit post resurrectionẽ Lucæ vlt. vbi dixit. Oportet prędicare in nomine eius (scilicet Christi) pœnitẽtiam & remissionẽ peccatorum in omnes gentes: præmisso sermone de passione & resurrectione: ex virtute enim nominis Iesu Christi patientis & resurgentis sacramẽtum hoc efficaciam habet ad remissionem peccatorum.

Obiectio ar.

¶Titulus articuli huius duplicẽ habet sensum. Prior est, vtrùm hoc sacramentũ non in lege naturæ aut scripta, sed in euangelica primũ deberit institui. Et hunc reliquit D. Tho. tanq̃ definitum. q. 61. vbi generaliter omnia sacramenta, quæ gratiã conferunt, mõstratum est à Christo fuisse instituta tanquã instrumẽta exhibitæ passionis suæ. Nã retro actis seculis per solã eius fidem vẽturi mortales salui fiebant. Posterior verò sensus est, vtrùm institutio sacramenti huius in euangelio cõgruentibus locis, & verbis habeatur. Atq; ad hunc respõdet affirmatiuè, q̃ fuit insinuata in institutione tribus locis euãgelijs: scilicet, quãtum ad materiam, & formã, & effectum. Quare cõclusio huius articuli, q̃ in euãgelio fuerit institutum hoc sacramentũ tanq̃ conferens gratiã, est de fide, vt patet in. c. Ad abolendã. de hæreticis. & in cõcilio Florentino, & generali vsu ecclesiæ cõnumerantis hoc sacramentũ inter septẽ ecclesiæ sacramenta. ¶Sed circa institutionem materię discernendũ est, q̃ aliud est Deũ illã instituisse, aliud verò hominem ad eam habẽdam mouere. Instituit enim eam constituendo finem & modum. Naturaliter liquidem hominem rei malè actæ pœnitet, vel propter suppliciũ, aut infamiã, quam timet, vel alia de causa. Idq; nõ semper spe veniæ, sed forsan pœnitentia est ei desperationis occasio, vt proditori Iudæ vsu venit. Quocirca de Esau ait Paul. ad Hebræ. 12. q̃ nõ inuenit pœnitentiæ locũ quãuis cum lachrymis quæsiuisset. Et de Antiocho. 2. Macha. 9. legitur, q̃ orabat scelestus Deum, à quo nõ esset impetraturus misericordiam. Christus autẽ instituit pœnitentiã, vt esset dolor offensæ Dei, qui ad charitatem attinet: nempe, vt tanquã filios pœniteret nos patrem nostrum offendisse. Idq; spe paternę clementiæ, vt eundem, quẽ læsimus, clementem in nos speraremus. Hæc ergo fuit institutio. Sed rursus materiã sic institutã, hoc est perfectam cõtritionẽ nequimus ex nostris viribus, nisi diuina ope specialiter suffulti, habere.

¶Sed arguat quis fortè, Nullibi in euangelio fuisse sacramentũ hoc institutũ. nam vbi ait Christus, Pœnitentiã agite, non aliùm explicat modũ, quàm eodem themate Ioannes, qui tamẽ nullum sacramentũ instituit. Et ideo fortasse vterq; nõ nisi illam pœnitentiã prædicabat, quæ præuia est ad baptismum, per quem appropinquat regnum cælorũ, iuxta verbum Petri Actuũ. 2. Pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum. Atqui Matth. 16. tantùm fuit facta promissio, vt verbũ futuri temporis, tibi dabo, indicat. Et quãuis Matth. 18. de præsenti dicatur, Quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cælo: tunc tamen nõ erant apostoli sacerdotes: quia postmodùm in cœna fuerunt ad illam functionem instituti. Neq; Lucæ vlt. habetur illa forma expressa. Respõdetur, q̃ S. Tho. nõ contendit hanc formam tam expressam ostendere in euangelio, q̃ est illa, Hoc est corpus meũ. sed q̃ verbis euãgelicis mõstratur, eam & Christũ instituisse, & apostolos ecclesiæ promulgasse. Quare dũ dixit, Pœnitentiã agite, materiã pœnitẽtiæ explicuit, siue dum quis baptizaretur, siue dum lapsus reconciliaretur. Et claues viuens promisit, quibus post passionem sacerdotes functuri erant. Sed præceptum pœnitentiæ, sicut & baptismi, non nisi post resurrectionẽ posuit. Sicut enim dixit, Ite docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. ita dixit, Oportet prædicare pœnitentiam in remissionem peccatorum in omnes gentes. Quapropter nuperrima synodus Tridentina loco citato sessione. 7. cap. 14. ait Christum instituisse hoc sacramentum post resurrectionem Ioan. 20. vbi insufflando in apostolos Spiritum sanctum, dedit eis potestatem dicens. Quorũ remiseritis peccata, &c. De hac autem gratiæ efficacia huius sacramẽti sunt errores, quos. d. seq. &. 18. cõmemorabimus.

Conci'sum Tridentinũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primum argumentum.

bimus. ¶ Primum argumẽtum S. Tho. est. Ea, quę sunt de iure naturali, institutione nõ indigent: sed eorũ, quę malè quis gesit, pœnitere, ius naturæ docet: quia nequit homo bonum diligere, cui contrarium malum non displicet: ergo pœnitentia nõ fuit in noua lege instituta. Respondetur, de iure naturali esse, q̃ aliquis pœniteat de malis quæ fecit, & signa doloris foris ostendat, sicut Niniuitæ fecerũt, vt Ionę. 3. legitur. Tametsi nõnihil fidei pœnitens adiunxerit sub spe veniæ à Deo consequendæ. Aiebant enim. Quis scit si cõuertatur & ignoscat deus à furore iræ suæ, & non peribimus? Colligitur ergo, vt licèt pœnitentia sit de iure naturæ, aliquã determinationem acceperit ex lege diuina, vt de legibus alijs naturæ dictum est. 1.2.q.91.art.4.&.q.100. de præceptis decalogi. ¶ Caietanus hìc negat merum ius naturæ absq; vlla fide & reuelatione pœnitentiam docuisse prout est doloris signũ & remediũ: quia seclusis fidei fundamentis, quibus docemur veniã obtineri à Deo, tristitia de dolore nullum noscitur esse remedium. Atamẽ adnotandum est hìc, q̃ pœnitentiam esse remediũ peccatorum intelligitur tripliciter. Vno modo, q̃ sit sacramentũ conferens gratiã. Et hoc pacto notissimum est, nõ esse cognitum ante fidem euangelicã: quia nec erat institutum. Secundo modo per aliud extremũ, quòd lumen ipsum naturæ qua ratiõe docet recedere à malo & facere bonum, subinde admonet, vt errata displiceant: displicentiã autem dolor naturaliter subsequitur, atq; adeò nonnulla diligentia malo medẽdi. Nam si in morbis naturalibus natura solicita est salutis, fit, vt nisi sit omnino corrupta, solicita sit in spiritualibus. Ad hoc enim muneris prouida natura, vt interiectionibus nos instigat ad prodẽdum morbum, sic fecit, vt nostra nos conscientia cõpungeret, vt nostras corruptas affectiones amicis panderemus, salutariaq; cõsilia peteremus, & procuraremus medelam, vt resipiscentes coleremus virtutes, quas in nos natura ipsa seminauit. Et hoc est, quod hìc S. Tho. docet. Sed medio modo contingit pœnitentiã esse remedium, scilicet, obtinendæ veniæ à Deo. Et hoc S. Tho. in exemplo Niniuitarum docet à fide prouenire. Sed tamẽ loquimur de cognitione fidei supernaturali, quæ erat in lege naturæ. De qua dist. 1.q.2. diximus, Tametsi & naturalis ipsa Dei cognitio qua cognoscitur esse vnus, & res humanas administrare, & mundum gubernare, perinde doceat Deũ nostris malis offendi. Quare respublicæ naturales bene institutæ Deũ suis sacrificijs placare studebant, credentes q̃ post hãc vitam tam iustos quàm iniquos manerent retributiones. Ob id quę nõnulla in eis vigebat imago spei veniæ. Attamen veram rationẽ tum offensæ Dei, tũ sempiternæ fœlicitatis, quæ in Dei visione cõsistit, sola euangelica fides explicitè docuit: ob idq; dicitur explicata fides. Vnde Paul. Rom. 3. Christum, inquit, proposuit propitiatorẽ in sanguine ipsius ad ostensionẽ iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentiũ delictorũ in ostentatione Dei. Quasi iustitia sua, hoc est iustificatio omnium delictorum, quæ fuerunt à principio mundi, non antea satis, sed per Christum fuerit perfectè ostensa. ¶ Secundò arguitur. Quod in veteri lege præfuit, nõ opus habebat institutione in noua: in veteri autem lege fuit pœnitentia, vnde Dominus conqueritur Hieremiæ. 8. dicẽs. Nullus est qui agat pœnitẽtiam super peccato suo dicens, Quid feci? ergo non debuit pœnitentia in noua lege institui. Respondetur, ea, quæ sunt naturalis iuris diuersimodè in veteri & noua lege determinationem accepisse, secundũ quod perfectioni illius legis, & maiori perfectioni nostræ cõgruebat. Vnde & pœnitentia sub illa lege determinationẽ accepit, primùm vt esset magis in corde, q̃ in exterioribus signis, iuxta illud Ioelis. 2. Scindite corda vestra, & nõ vestimenta vestra. Nam licèt ratio naturalis docuerit etiam pœnitentiã in corde, illam tamen hominum illorum seculorum immodicè, ostendebãt foris, proprias in seipsos manus injiciendo, q̃d ad rem nihil referebat. Secundò determinationem accepit quantum ad aliquam cõfessionis effigiem in generali. Vnde Dominus Leuitic. 5. dicit. Anima, quæ peccauerit per ignorantiã offeret arietem immaculatũ de gregibus sacerdoti iuxta mensuram æstimationemq; peccati: & orabit pro eo, & dimittetur ei. Illa ergo oblatio erat quoddam pœnitentiæ genus. Ob quod dicitur, Prouerb. 18. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit & dereliquerit ea, misericordiã consequetur. Nulla tamen erat illic potestas spiritualiũ clauium, quæ ex passione Christi deriuatur. atque adeò necò vllum erat sacramentum, vt quis subijciendo se clauibus per confessionem & satisfactionem doleret sub spe obtinendæ veniæ virtute sacramenti. De hac autem confessione, quæ erat in antiqua lege iterum in materia confessionis redibit sermo.

Caietanus.

Pœnitentia remedium peccatorũ.

Secundum argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Pœnitentia, cùm sit secunda tabula, posterior est baptismo: videtur autem priùs ipso instituta, cum vt legitur Matt. 4. Christus initium suæ prædicationis fecerit dicens

Tertium argumentum.

dicens, Pœnitẽtiam agite, appropinquauit regnum cælorum: ergo non fuit cõuenienter instituta. Respõdetur, q̃ historia serie cõsiderata prius inueniri Christus de necessitate baptismi dicens Nicodemo Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. q̃ de necessitate pœnitentiæ Matth. 4. Illud enim fuit ante Ioan. incarcerationem: quippe qui postmodũ legitur baptizasse: hoc antè successit postq̃ fuit in carcerẽ coniectus. Et licèt prius prædicasset pœnitentiam q̃ baptismum, nõ fuisset incongruum, vt fecit Ioannes: quia etiã ante baptismum requiritur aliqua pœnitentia, iuxta illud Actuũ. 2. pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum. ¶ Quarto arguitur. Sacramenta nouæ legis institutionem habẽt à Christo, ex cuius virtute operantur, sed Christus non legitur vsus hoc sacramẽto, sicut reliquis, quę instituit: ergo nõ videtur illud instituisse. Cõstituit D. Tho. in respõsione tres gradus. Vsus nãq; sacramenti, vel passiuus est dum recipitur, vel actiuus dũ confertur: baptismo ergo suo Christus nõ est vsus recipiendo: quia non habebat originalem maculã, sed baptismo Ioãnis, neq; plurimùm cõferendo: quia vt legitur Ioan. 4. ipse nõ baptizabat, sed discipuli eius. Quãuis secundum Aug. ad Seleucianã discipulos baptizauerit. Sacramento vero pœnitentiæ nõ potuit eadẽ ratione vti in recipiendo: quia nullum fuit in eo inuentũ peccatũ. Neq; verò decuit, vt conferret: nam ad ostendendũ, tum suã misericordiam, tum potestatis excellentiã debuit peccata sine sacramento remittere. Sed sacramento eucharistiæ, vtroq; modo vsus est & recipiendo, & præbendo, tum ad commendandam eius sacramenti excellentiam, tũ quia memoriale est passionis eius, in qua ipse fuit sacerdos & hostia. Apostolos verò per Spiritum sanctum, quem misit, confirmauit, eosdemq; ipse sacerdotes ordinauit.

Quartũ argumentum.

Vsus sacramentorum duplex.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrùm pœnitentia debeat durare vsq; ad finem vitæ.

SVbsequuntur duo articuli de continua pœnitẽtiæ duratione. Octauus scilicet, vtrùm pœnitentia debeat durare vsq; ad finem vitæ, & nonus, vtrum debeat esse cõtinua. Ad primũ respõdet per distinctionem duabus cõclusionibus. Est enim pœnitentia duplex: scilicet, interior, qua quis de peccato cõmisso dolet: & exterior, qua extera doloris signa proferũtur. Prior ergo cõclusio est. Pœnitẽtia interior debet durare vsq; ad finem vitę: semper enim debet homini displicere, q̃ peccauit: nam si ei placeret peccasse, ex hoc ipso peccatum incurreret, & fructum venię perderet. Displicentia autem in eo, qui doloris est capax, qualis est homo in hac vita, dolorẽ parit: in patria verò, vbi doloris locus non datur, displicebũt beatis peccata præterita sine omni tristitia, secundùm illud Esaiæ. 35. Obliuioni tradite sunt angustię priores. ¶ Posterior conclusio. Pœnitentiã ex teriorem non oportet vsq; ad finem vitæ perdurare: nam confessio sufficit semel facta, & satisfactio secundùm mensuram peccati, & tempus per ecclesiæ ministrum clauium potestate definitum.

Prior conclusio.

Posterior conclusio

ARTICVLVS. IX.

Vtrùm pœnitentia possit esse cõtinua.

VM cõclusum sit pœnitẽtiam vsq; ad finem vitæ duraturã, circa modum durationis quæritur, vtrùm possit esse cõtinua. Et per aliam distinctionẽ respõdetur alijs duabus cõclusionibus. Pœnitere enim, & actu contingit & habitu. Prima conclusio. Actu impossibile est continuò, hoc est, perpetuò pœnitere. Vitæ nanq; necessitas vtrunq; pœnitentis actũ tam internum, quàm externum & somno & alijs corporis officijs, quibus vacare oportet, necessario debet interpollare. ¶ Secunda conclusio. Habitu oportet hominem cõtinuò pœnitere: & quo ad hoc, q̃ nunquàm homo aliquid contrarium pœnitẽtiæ admittat, per qđ habitus pœnitentiæ tollatur, & quantum ad hoc, quòd debet in proposito semper gerere, vt sibi elapsa peccata displiceant.

Prima conclusio.

Secunda cõclusio.

¶ Ambos istos articulos ex illo lib. de vera, & falsa pœnitentia colligit, qui sub noĩe Augustini est inter decreta celeberrimus, tametsi alius autoris credatur nõ solùm propter phrasim, veluti & alter de pœnitentiæ medicina, sed quia autor. c. 17. Augu. citat, & ab eo discedit. Tametsi nõ sit hoc tam alijs efficax argumẽtum, q̃ Erasmus censet: potuit enim esse figurata locutio, qua de se veluti de alio dixerit. Quãuis de salute tardè pœnitentis Augus. potuit dubitare, credo quidem illi, qui dixit. Quacunq; hora peccator ingemuerit, &c. Habetur enim illic, Quid restat nobis nisi dolere in vitæ vbi enim dolor finitur, deficit pœnitentia. Si verò

Expositio articuli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœnitentia finitur, quid derelinquitur de venia? Et c. 19. ait. Cõtinuò dolendũ est de peccato. Quod declarat ipsa dictionis virtus: pœnitere eñ est pœnã tenere, vt semper puniat in se vleiscendo, quod cõmisit peccãdo. ¶Primã cõclusionem articuli octaui distinctio subiuncta in ar. 9. declarat. Cùm eñ ait, q̃ semper vsq; ad finẽ vitæ debet hominẽ displicere, q̃ peccauit, non intelligitur secũdùm actum, vt semper homo actu cogitet de peccatis: nam displicere, vt ait Caietanus, bifariã sumit. Vno modo pro actu positiuo cõtrario cõplacẽtiæ: & cùm de isto actu sit præceptũ affirmatiuũ saltem ratione cõfessionis, sufficit eum semel habere, sicuti & semel peccata cõfiteri. Quare licet nunquã ampliùs homo, post q̃ semel absolutus est, de suis culpis cogitasset, nũquam incurreret nouũ peccatum. Alio modo accipitur negatiuè, vt displicere idem sit, q̃ nõ placere. Atq; isto modo intelligit S. Tho. cõclusionem: videlicet, q̃ perpetuò debet peccatũ non placere, vt patet per eius probationem: nam si peccatum remissum post aliquãdo placeret, illa cõplacentia esset peccatum.

Displicere bifariã vsurpatur.

¶Et pari modo intelligitur secũda cõclusio articuli noni, q̃ semper debet homo secundùm habitũ pœnitere. Nõ q̃ semper debeat iustus actuale habere propositum nõ peccãdi: quia sicut nõ tenetur habere memoriam præterito rum: ita neq; præsentẽ cogitationẽ futurorũ, sed secundùm habitum oportet, vt sit dispositus seruare mandata Dei. ¶Sed rogas, vtrùm licèt nulla sit obligatio, laudabile sit ei, cui sũt peccata remissa, illa sedulò in memoriam reuocare. Aiebat eñ Dauid Psal. 50. Peccatũ meũ contra me est semper, hoc est, in conspectu meo est semper: cuius causa stratum suum lachrymis continenter rigabat. Respõdetur de hoc non esse certam regulam, sed prudentiam adhibere opus est, secundùm ingenium hominum & scelerum qualitatem. Incipientibus nan que & continentibus, qui conflictum carnis perferunt, nonnunquam præteritorũ memoria periculosa est: & ideo quando periculum offert, rescindi debet. Quando verò eiusmodi periculum non creat, salutare consilium est eadem peccata identidem memoria repetere, quæ pensatis peccatorum incommodis & de trimentis cor humiliet, & in bonũ cõfirmet, & fructibus pœnitentiæ ante actam vitam vlciscatur. Potissimùm cùm Ecclesiastici. 5. legatur, de propitiato peccato noli esse sine metu. Debet enim in huiusmodi hominibus sic metus ex vna parte, & fiducia, & misericordia ex altera vicarias habẽre operas, vt

Crebra culpæ remissæ cogitatio an sit laudabilis

Quæstionis distinctio.

nec metus desperationem mentis, nec fiducia securitatem generet. Illis verò, qui peccata fatis luxerunt, & sunt virtute progressi, quamuis crebra peccatorũ memoria quasi humilitatis frænum ad conterendam elationem mẽtis vtilis sit: tamen sæpe altior diuinorum cõtemplatio accõmodatior est. Nam etsi Magdalena tam multis annis antro abdita pœnitentiã egerit, non dubium quin altissima contemplatione vsque ad angelorum colloquium fuerit erecta. ¶Quod autem diximus nullam esse obligationem habendi propositum actuale, & actualem cogitationem futurorum, de lege ordinaria intelligimus. Nam quãdo vehemẽs tentatio & procella irruit, quæ præsentaneũ periculum offert consentiendi in malum, fortasse ratione periculi tenemur propositum actu confirmare ad propulsandum rabidum tẽtationis impulsum.

¶Primum argumentum S. Thom. in articu. 8. est. Pœnitentia ordinatur ad deletionem peccati: sed pœnitens statim cõsequitur remissionem secundùm illud Ezechielis. 18. Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, vita viuet, & non morietur: ergo non opus est vlterior pœnitentia. Negatur consequentia: nam pœnitẽtia vera & pręterita remouet, & à futuris præseruat. Quare licèt ratione prioris non sit necessaria nisi semel, debet tamen esse iugis ad perseuerantiam secundùm habitum, & quandoque, vt modò dicebamus, secundùm actum. ¶Secundò arguitur. Pœnitentiam agere ad statum attinet incipientium, sed homo debet inde ad statum proficientium progredi, & vlteriùs ad culmen perfectorum: ergo nõ est circa pœnitentiam remorandum. Respondetur ad maiorẽ, q̃ pœnitentiam interiorem agere simul cum exteriori pertinet ad statum incipientium dum à suis criminibus resipiscunt, sed pœnitentia interior locum etiam habet in proficientibus, & perfectis, secundùm illud Psalm. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. Vnde Apostolus. 1. Corin 15. Nõ sum, inquit, dignus vocari Apostolus: quoniã persecutus sum ecclesiam Dei. ¶Tertiò arguitur. In hoc sacramento, sicut in cæteris, statuta ecclesiæ seruanda sunt: sed secundùm canones determinata sunt tempora pœnitendi, vt infrà videbitur: vt scilicet, qui hoc vel illud peccatum commiserit, tot, vel tot annis pœniteat: ergo pœnitentia non debet esse diuturnior. Respõdetur, canonibus illis tempora esse præfixa quantũ ad actionem duntaxat exterioris pœnitentię.

Primũ arg.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

ARTIC.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm sacramentum pœnitentiæ debeat iterari.

CVM vt baptismus, sic & sacramẽtum pœnitentiæ sit in remissionẽ peccatorum, & ille nõ sit iterabilis, quæritur vtrũne hoc debeat iterari. Ad quod D. Tho. vnica cõclusione respõdet dicens. Manifestum est, q̃ pœnitentia est pluries iterabilis. Probatur primò autoritate euangelica: homo enim ad misericordiã exemplo Dei inducitur, secundũ illud Luc. 6. Estote misericordes sicut & pater vester misericors est: Dominus autẽ sine numero misericordiã discipulis suis iussit, dicens Petro Matth. 18. quærenti quoties noxam frãtri in se peccanti cõdonaret, vt non solùm vsq; septies, sed vsq; septuagies septies illam misericordiã præstaret, vbi finitus numerus pro infinito ponitur: ergo Deus nobis pari modo peccantibus, quoties pœnitentiam egerimus, ignoscit. Præsertim cùm nos petere doceat, Dimittere nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Deindè probatur ratione duplici contra duas cõtrarias hæreses. Hæretici nanq; circa pœnitentiam naufragantes, dicentes, scilicet nõ posse hominem per pœnitentiã secundò cõsequi veniam, bipertiti fuerũt. Nouatiani nãq; post baptismũ lapsis omnino regressum per pœnitentiam occludebant. Alij verò dicebant, vt Augu. iii lib. de pœnitentia ait, semel per pœnitẽtiam habere locũ, nõ autem plures. Ex bino autem capite in hos errores impegerunt. Primùm scilicet, q̃ circa rationem veræ pœnitentiæ: quæ per charitatẽ fit, errabant: credebant, scilicet, q̃ charitas semel habita non possit amitti: atq; adeò pœnitentia, si sit vera, nunquam possit per peccatum tolli, vt sit eam necesse iterari. Sed hoc, inquit. 2. 2. q. 24. artic. 11 reprobatum est. Nam licèt charitas ex natura sua perpetua sit, tamen ex natura voluntatis, in qua est, quæ secundùm libertatem est verti bilis, põt amitti, atq; adeò post veram pœnitentiam potest homo peccare, vt reconciliatione indigeat. Secundò verò errabant circa æstimationem grauedinis peccati, arbitrantes adeò esse grauem ingratitudinem post impetratã veniam relabi, vt relapsus ille nõ sit remissibilis. In hoc autẽ errabãt dupliciter. Primùm, q̃ licèt relapsus ratione ingratitudinis ingrauescat, nihilominus põt aliud ante impetratã veniam alia esse ratione grauius. Quare si ois primus lapsus remissibilis est, & relapsus quoque remitti põt. Secundò errabãt & aduersum infinitam Dei misericordiã q̃ oẽm exuperat scelerum & numerũ & magnitudinẽ, secundùm illud. Miserere mei Deus secundũ magnã misericordiam tuã, quod refertur ad grauitatem peccati, & secũdùm multitudinẽ miserationũ tuarum dele iniquitatẽ meam, quod refertur ad frequentiã. Vnde impietas reprobat Cain dicentis Geñ. 4. Maior est iniquitas mea, quã vt veniã merear. Misericordiæ ergo Dei in remittendis culpis impietas est terminũ præscribere, iuxta illud. 1. Paral. vlti. Immensa & inuestigabilis est misericordia promissionis tuę super malitiã hominũ. ¶Autor primus pestilentissimæ hæresis huius, q̃ lapsis nõ pateat remedium pœnitẽtiæ, vt aduersus Iouinianũ libr. 2. autor est Hierony. fuit hæresiarcha ille vetustissimus Mõtanus, à quo eã postmodũ Nouatus Romanus presbyter hæreditauit, vt lib. 6. Ecclesiasticæ historiæ refert Eusebius cap. 34. Deinde Cathari, Nouatũ sectantes, vt li. de hęresibus. c. 38. ait Aug. & lib. 2. tomo. 1. hæresi. 59. Epiphanius. Vnde superbissimũ odiosissimũque nomẽ sibi arrogarunt, vt propter mũditiam, quia nunquã peccabant, cathari. i. mũdi. dicerentur. Tãetsi Hierony. super Psalmũ. 95. Nouatianos nõ prorsus dixerit, oĩum pœnitentiam peccatorũ de medio tollere, sed aiebant, inquit, q̃ de mendacio, periurio, & de furto, q̃ minora ab eis existimabãtur, haberi posset pœnitẽtia. Cæterũ de fornicatione & homicidio minimè. Hæc aũt hæresis adeò illo se culofuit, vt par erat, exosa & execrabilis, vt pleriq; sanctorũ patrũ contra illam scripserint, vt Chrysosto. li. de reparatione lapsi. & Cyprianus in sermone de lapsis, & Hieroñ. ad Damasum, & Ambrosi. duobus libris de pœnitentia, & Aug. inter quæstiones noui & veteris testamenti. q. 22. & li. de vera & falsa pœnitentia, ei inscripto, & multi alij. Fuit error hic condẽnatus primò in cõcilio Roñ. 60. eporum, & concilio Nicæno. c. 8. & est determinatio in concilio Lateranensi, vbi habet, q̃ lapsus post susceptionem baptismi per pœnitẽtiã põt semper reparari. Et concilij Florentini connumerãtis pœnitentiam inter septem sacramenta.

Expositio articuli.

¶Tertullianus egregium librũ de pœnitẽtia edidit, tamen paulò post medium videtur docere nõ nisi semel locum veniæ pœnitentibus patere. Semel enim, inquit, satis est, sed amplius nunquàm. Cæterùm inferius videtur dictum cotrigere. Perinde enim hæreticum esset id asseuerare, atque cum Catharis Nouatianis consentire. ¶Et quoniam hæresis hæc si vllum

Tertullianus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

haberet probabilitatis colorem, omnimodum obijceret desperationis periculũ, funditus est ex humanis mentibus eradicanda. Et quia diuina testimonia, quia Deus suauiter omnia disponit, per rationẽ patefiunt, ab istis exordiamur. Deus enim in hunc vnum finem, & angelos, & homines condidit, vt eos beatet, suaque diuinitate donaret. Ob idque. vt. 1. ad Timoth. 2. ait Paul. vult omnes homines saluos fieri, nisi per ipsos steterit. Quo circa vtriquè creaturæ iuxta propriam naturam prospexit. Cùm ergo angelus veré esset intellectualis nullo suapte natura vtens discursu, aut volũtatis variabilitate, primo statim peccato obstinatus est. Homini verò, quia natura rationalis est, & subinde discurrere, ac identidem ad vtrũq; mutari aptus, pœnitentiæ remedijũ donauit, quo posset mutata mente à malo in bonum conuerti. Quare non solùm sacramentum baptismi ei contulit, quo originali labe absterſa in vitam spiritualẽ regeneraretur, verùm & pœnitentiam, vt medicinam, qua quoties infirmaretur, sanari posset. Vñ si cut in seculari vita corporis generatio nõ est nisi vna, sanatio verò, à frequentibus morbis: sic & in vita spirituali baptismus natura sua nõ iteratur: pœnitentia verò toties, quoties lethalis morbus expostulat. Secũdò & fragilitas humani generis id exigit: nam postquã iustitiam perdidit originalẽ, sic manſit vulneratus, vt itidem collabaturum. id quod Dns Gene. 8. in causam indulgentiæ adduxit, vbi ait. Neq; quã maledicã terræ propter homines: sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur percutiam omnẽ animã viuentem sicut feci. Naturalis ergo pronitas ad malum frequẽtationem pœnitentiæ requirit. Et Dauid Psalmo. 50. id in causam deprecãdæ veniæ allegabat, q̃ fuisset in iniquitatibus conceptus, quarum impulsus sæpe eum prosterne bat. Tertiò ex natura ipsa sacramenti pœnitẽtiæ colligitur eius repetitio. Qui enim negat post baptismũ pœnitentiã, omnino negat sacramentum pœnitentiæ: nam illa, quę ante baptismum fit, non est sacramentum. Ob idq̃ in definitione diximus, pœnitentiã esse sacramentum remissionis peccatorũ, quæ post baptismũ cõmittuntur. Igitur si post baptismũ semel lapso pœnitentia non negatur, eadẽ ratione nec si septuagies septies labatur: nam ingratitudo eadem est in omnib⁹: & licet in posterioribus crescat, tamen alia ratione priora possunt esse peiora. Quarto, qui negat pœnitentiam toties iterandam, quoties peccatum est, ius naturæ radicitus cõuellit: natura enim admonet, vt quoties homo deliquerit, redire studeat in viam: fides autem nos docet redire in viam neminem posse, nisi per Dei auxilium in eius gratiam reconcilietur, sublata verò pœnitentia, cùm nulla fiat reliqua spes veniæ, nemo resipiscere curaret, sed in hac vita homo diabolus fieret. Nam, vt rem alio argumento roboremus, in hoc infernorum miseria ab hac nostra huius seculi militia differt, q̃ quandiu hìc viuimus, patientia Dei, vt ad Roma. 2. ait Paul. ad pœnitentiam nos adducit, iterum atque iterum nobis parcendo. Sed eos impœnitentes, qui diuitias bonitatis eius & patientiæ longanimitatis contemnunt confirmata ira in infernum obtrudit, vbi fructuosæ pœnitentiæ omnis occluditur via.

¶Eandem catholicam veritatẽ Deus nostris mentibus altissimè impressam curauit Ezechielis. 18. vbi ait. Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis (non ait his aut illis, aut semel, aut bis, sed quotiescunque) vita viuet, & non morietur. Et subdit, Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, & non vt conuertatur à vijs suis, & viuat? Id quod & ca. 33. iuramento confirmat. Viuo, inquit, ego dicit Dominus Deus, Nolo mortẽ impij, sed vt conuertatur impius à via sua & viuat. Illo enim iureiurando spem pœnitentis altissimè corroborat. Si autem, vt hæretici aiũt, lapsis non pateret reditus, certe falsum esset iuramentum Dei dicentis nolle illorum mortem. Quem errorem, vt à nobis auferat, replicatò, inquit, Conuertimini, conuertimini à vijs vestris pessimis: hoc est, quacunque repli cata malitia scelera & flagitia cumulauerit is. Vnde subiungit. Impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. In quacunque, inquit, die (licet millies id fecerit.) Et Hieremiæ. 18. sine alio præscripto termino si pœnitentiam, inquit, egerit gens illa à malo suo, quod loquutus sum aduersus illam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt faceremei. Ad hæc tandem quemadmodum nobis baptismus est quo originale remittitur, Hebræis erat fides per circumcisionem applicita: sed post illam primam iustificationem Deus relapsos ad pœnitentiam, vt visum est admonebat, veniam illis pollicitus: ergo baptizatis nobis per pœnitentiæ sacramentum recõciliatio patet. ¶Sunt & rei huius exempla cõplura. Deus enim, vt Gene. 4. legitur, Cain ad pœnitentiam allexit fratricidij, quod post remissionem originalis patrauerat. Et in noua lege Petrus, qui, vt ait Augu. baptizatus tunc erat certa spes veniæ, securiores nos reddit, vt in peccatorum volutabro diutius reuoluamur. Sed caueant serò pœnitentes incertum exitũ, quo creberrimè iratum Deum experiuntur.

Testimonia sacra.

Hieremi. 18.

Exempla.

erat, post trinam negationem pœnitentiã adeptus est. Et Paul. 1. Corint. 11. fornicarium baptizatum Satanæ tradidit, vt pœnitentiã ageret. De quo ait epistola. 2. ca. 2. Ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi. ¶Concedunt Nouatiani, sacerdotes, vt ait Ambro. super baptizatos semper habere potestatem ligandi: ergo cùm Deus, qui ad miserendum propensior est, quàm ad vlciscẽdum, simul coniunxerit Quodcũq; ligaueris, erit ligatum, & quodcunq; solueris, erit solutũ iniquissimè negant habere simul etiam potestatem absoluendi à peccatis, quod nisi per sacramentum pœnitentiæ exercere nequeunt. ¶Accedit & parabola de filio prodigo, q̃ pergere proficiscens totam paternã substantiam dissipauerat, & tamen conuersus ad cor, reuersusq; ad patrem, patentissimis eius visceribus susceptus est. ¶Super hæc omnia est locus ille apertus Matth. 12. vbi ait Christus, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemię nõ remittetur. Quis autẽ sit spiritus blasphemiæ, statim explicat dicens. Quicunq; dixerit verbum cõtra filium hominis remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur. Omne ergo peccatum, quotiescunq; cõmittitur, remitti potest præter peccatum in spiritũ sanctum, quod inter alia significata est desperatio, quam isti negantes pœnitentiã homini bus persuadere contendunt. ¶Ac demũ Ioã. in. 1. cano. ca. 2. rem clarè explicat, vt Hieronymus aduersus Iouinianũ edisserit, quod refertur de pœnitentia dist. 2. cano. Si enim. Filioli, inquit, mei hæc scribo vobis, vt non peccetis, sed si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum, & ipse est propitiatio, nõ pro nostris tantum, sed etiã pro totius mundi. Multi sunt alij canones de pœnitentia dist. 2. sed hæc satis.

¶Vnde regula colligenda est, q̃ nunquã per Deum stat quominus quicunq; peccator reconciliari cũ ipso valeat: Neminẽ enim auxiliũ speciale negat, quod ad reconciliationẽ sufficit, iuxta illud Apocaly. 3. Ego quos amo arguo & castigo, Æmulare ergo & pœnitentiã age. Ecce stω ad ostium & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuã, cœnabo cum eo, & ipse mecũ. Ex quo illud colligitur diuinum axioma Oseæ. 2. Perditio tua Israel (id est, tu es illius causa.) ex me autẽ auxilium tuum. ¶Hoc autem in calce memoriæ cõmendandum est, q̃ cũ hoc ingentissimũ beneficium in bonum nobis nostrũ Deus contulerit, nos illo absurdissimè abutimur. Nã tam certa spes veniæ, securiores nos reddit, vt in peccatorum volutabro diutius reuoluamur. Sed caueant serò pœnitentes incertum exitũ, quo creberrimè iratum Deum experiuntur.

¶Hæreticorum argumenta D. Thom. hic diligenter congessit. Primum sumitur ex illo ad Hebræos. 6. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, & gustauerunt etiã domũ cæleste, & participes facti sunt spiritus sancti, & prolapsi sunt, renouari rursus ad pœnitentiam: sed quicunq; semel pœnituerunt, fuerunt illuminati, vt in baptismo, & receperunt donum spiritus sancti: ergo nemo eorũ, qui post pœnitẽtiam relabuntur, poterit postea per pœnitentiam reuocari. Hic locus, vt ait loco citato Epiphanius, malè intellect⁹ hæreticos fefellit, quẽ eodem modo, vt hic S. Thom. interpretatur. Existimabant enim Iudæi lauacrum baptismi perinde esse atq; illa veteris legis, quibus se ab immunditia identidem repurgabãt. Et quia illam epistolam ad Hebræos scribebat, hũc errorem illis cupiebat abstergere: videlicet, ne quis postq̃ baptizatus est, vbi fidei lumine illuminatur, existimet si recidat posse renouari, hoc est, iterato regenerari in nouam vitam resumẽdo iterum baptismũ, qui est lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti. Sed quia ante baptismum requiritur nõnulla pœnitentia, dixit, iterum renouari ad pœnitẽtiã. Et quia per baptismum, vt ait ad Romanos. 6 cõmorimur & cõsepelimur Christo quasi cũ ipso crucifixi, vel ipsum nobis crucifigentes, propterea subdit, rursũ crucifigentes sibi met ipsis filium Dei. Quod autem huiusmodi relapsi nõ sint remedio pœnitentię destituti, ostẽdit ibidem protinus Apostolus subdens. Confidimus autẽ de vobis dilectissimi, meliora & viciniora saluti: tametsi ita loquimur: non eñ iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri &c. Hoc est, si vos meditamini per pœnitentiam salutem recuperare, iustus est Deus, qui vos suscipiet. ¶Secundò arguitur. Ambro. lib. de pœnitentia ait. Reperiũtur, qui sæpiùs agẽdam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo: nam si veram pœnitentiã agerent, iterandam postea nõ putarent: quia sicut vnum est baptisma, ita vna est pœnitentia. Vbi insinuat, q̃ sicut baptism⁹ nõ iteratur, ita nec pœnitentia. Illic vero Ambros. de pœnitentia solenni loquitur, q̃, vt infra videbitur, nõ est iterabilis. ¶Tertiò arguitur. Miracula, quib⁹ Dominus morbos corporis sanauit, medicamina spiritualium significant, quibus homines liberantur à peccatis: sed non legitur eundem mortuum bis resuscitasse, aut eundem ab eadem

Primum argumentum.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dem infirmitate bis curasse: ergo nec credendus est eadem peccata eidem bis condonare. Ad hoc Augu. lib. de pœnitentia respondet, q̃ cùm multos cæcos in diuerso tempore illuminauerit, & multos debiles confortauerit, in diuersis ostendit eidẽ sæpe peccata dimitti, vt qui priùs sanauit leprosum, alio tempore illuminet cæcũ. Ideò enim tot sanauit cæcos, claudos, & aridos, ne desperet de se peccator. Sed ideo nõ scribitur, aliquem nisi semel sanasse, vt quilibet timeat iungi peccato. Medicum se vocat, & non sanis, sed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum nesciret curare? Medicorũ est cẽties infirmum cẽties curare: qui cæteris minor esset, si alijs possibilia ignoraret. ¶ Quartò arguitur. Gregorius dicit in homilia quadragesimæ de pœniten. dist. 3. can. Pœnitentiã. Pœnitentia est ante acta peccata deflere, & flenda iterum nõ cõmittere. & Isidorus in lib. de summo bono. cano. Irrisor. de pœnitentia. dist. 3. Irrisor, inquit, est & nõ pœnitens, qui adhuc agit, qđ pœnitet: ergo qui verè pœnitet, nõ iterũ peccat, atq; adeò pœnitentia nõ est iterabilis. Respondetur, q̃ pœnitentia est ante acta flere, & tunc dum flet neq; actu peccare, neq; propositum habere peccandi: ille enim esset irrisor & non pœnitens, qui dum actu conteritur, id agit quod pœnitet, aut se facturum proponit quod gessit, vel peccatum aliud. Quòd autem postq̃ eum pœnituit, relabatur, non excludit quin pœnitentia præterita fuerit vera: veritas enim prioris actus per subsequentem contrarium non excluditur. Quare sicuti, qui verè currit, postea sedet: ita is, quem verè pœnituit, potest recidere. At quãuis hoc verissimum sit, forsan illi sacri patres voluerunt præterea docere genus quoddã irrisionis esse quotidie pœnitere, & quotidie ad volutabrum reuerti: frequens enim relapsus indicium est, licèt nõ omnino euidens, propositum non fuisse legitimũ & firmum. ¶ Quintò arguitur. Sicut baptismus habet efficaciã à passione Christi: ita pœnitentia: sed baptismus, quia vnica fuit mors Christi & passio, nõ iteratur: ergo nec pœnitentia. Negatur cõsequentia propter discrimẽ: nã baptismus habet virtutem à passione Christi, sicut quædam spiritualis regeneratio: quia illic cõmorimur Christo. Vnde sicut statutum est hominibus semel mori, ita semel nasci: pœnitentia verò habet virtutẽ à passione Christi, tanquã spiritualis medicatio, quæ frequenter iterari potest. ¶ Sextò arguitur. Gregorius ait q̃ facilitas veniæ incentiuum præbet delinquẽdi. si ergo Deus veniam frequenter præbet per pœnitentiam, ipse incentiuum præbet delinquendi. Respondetur, q̃ ipse nõ præbet tale incentiuum, sed nos per nostram malitiam ex misericordia Dei, quæ vt ait Paul. ad pœnitentiam nos adducit, ansam nãcisimur, liberiùs peccandi, atque adeò thesaurizãdi iram in die iræ. Vnde Augu. in lib. de pœnitentia. Cõstat Deo multum displicere peccata, qui tamẽ sẽper præsto est ea destruere, ne soluatur quod creauit: nec corrumpatur quod amauit: videlicet, per desperationem.

Quartũ argumentum.

Quintũ argumentum.

Sextum argumentum.

QVÆSTIO SECVNda de Sacramento pœnitentiæ secundùm quòd est virtus.

S. Thom. 3. part. quæst. 81.

ARTICVLVS. 1.

Vtrùm pœnitentia sit virtus.

CVM alia sacramẽta per se nõ sint virtutes, sed dei instrumenta supernaturaliter instituta, meritò quæritur, vtrùm sacramẽtum pœnitentiæ hoc habeat singulare, q̃ sit virtus. Et respõdetur, suppositã distinctione, hac cõclusione. Manifestum est, q̃ pœnitentia, de qua nũc loquimur, vel est virtus, vel actus virtutis. Probatur primò. Præcepta legis nõ dantur, nisi de actibus virtutũ, siquidem legislatoris propositũ, vt. 2. Ethic. legitur, nõ est nisi ciues facere studiosos: sed præceptũ diuinę legis est de pœnitentia secundũ illud Matth. 4. Pœnitentiã agite: ergo pœnitentia est virtus. Secũdò probatur rõne. Pœnitentia, vt ex dictis colligitur, est de aliquo priùs à se facto aliquẽ dolere: dolor aũt, vt. 1. 2. q. 39. ostensũ est, vno modo accipitur secundũ q̃ est passio quędam appetitus sensitiui, & sic nõ dicit per se virtutẽ nec vitium: quia nõ est habitus secundũ rationem, aut cõtra rõnem electiuũ, sed alio modo accipitur, secundùm quòd est in voluntate: & hoc modo est cum quadã electione, quæ quidem electio, si sit recta, necesse est, vt sit actus virtutis. Est enim virtus, vt. 2. Ethic autor est Aristo. actus electiuus secũdùm rationẽ rectã: dictat autem ratio recta, vt quis doleat de malo, quando & quo fine dolendum est: cùm ergo peccatum sit malum, & pœnitentia dicat dolorem eius moderatum cum intentione veniam impetrandi, fit vt sit virtus. ¶ Pœnitentia, nemo est qui dubitet, nomen esse latinum, sicuti & pœnitere, vnde deriuatur. Est enim pœnitere aliquando tædere, vt Me mei pœnitet, & suæ quẽq; fortunæ pœnitet, quãdoq; verò factum displicere, quæ nostra est significatio. At verò Lutherus, vt est videre apud Rossensem artic. 7. non admittit nomen hoc tali pollere significatu, vt respectũ habeat ad malum præteritum, cuius sit detestatio, sed idem significare, quod mutationẽ tis, esseq; duntaxat propositum bene viuendi in futurum. Nomen enim Græcũ est μετάνοια cõpositum ex trans & mens, quasi dicas; transmentatio. Vnde & Erasmus super illud Matthæ. 3. Pœnitentiam agite, vbi græcè est μετανοεῖτε. adnotauit, melius fuisse translatũ: Resipiscite, seu ad mentẽ redite. Tametsi nõ neget, quin ei, qui resipiscit, superior vita displiceat. ¶ Hic autem hæreticus blasphemusq; Lutheri error, & Latinię, & Græcę, & secundũ philosophiam & theologiam exploditur. Cicero enim in epistolis ad Atticum nõ semel ait: Me pœnitet, q̃ te offenderim. Et in Tusculanis, Sapiẽtis, inquit, est propriũ nil quod pœnitere possit facere. Et lib. de Inuentione. Vtrùm id faciens sit, quod pœnitere sit necesse. quibus alijsq̃ ue similimis locis manifestè exprimitur respectus ad præteritum malũ, cuius dolore, & tristitia affici enim oportet, quẽ facti pœnitet. Et Ausonius in illa parœmia, Nosce tẽp⁹, metanœã ipsam inducit sic loquentẽ. Sũ Dea, q̃ facti, nõ factiq; exigo pœnas, Nẽpe vt pœniteat, sic Metanœa vocor. Nomen ergo metanœa detestationẽ præteriti mali includit, ac subinde dolorem & mœrorẽ gignit. Vnde nõ solùm autor lib. de vera & falsa pœnitẽtia, verùm & omnes Grãmatici aiunt pœnitere idẽ esse, quod pœnam tenere. ¶ Quod nisi isti tã indignè philosophiã à suis scholis profligarẽt, nõ sic hallucinarentur. Nã etsi metanœa non nisi mentis mutationẽ designet, mutatio tamẽ ipsa respectum vtriusq; termini, à quo & ad quem cõprehendit. Vt enim natura nihil nisi contrarium corrũpẽdo generat, sic nemo mẽtem in melius mutat, nisi & malè acta detestetur, sicuti & è conuerso, neque detestari quis præterita potest, nisi meliora proponat. Itaq; hæc duo vicaria se cõnexione consequũtur. Et hoc est, quod Aug. illis verbis sentit, Nemo voluntatis suæ arbiter constitutus potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris pœnituerit. Atqui exemplum inter homines, ex quib⁹ ad Deum argumentũ ducitur, id facit manifestũ. Qui enim amicũ iniuria affecerit, quãuis dicat ei propositũ habere nõ amplius eũ iniuria afficiendi, nisi dicat se pœnitere illatæ iniuriæ, nõ facit satis, vt in eius redeat amicitiã. Haud ẽm satis est à malo cessare, nisi, quam iniuriã inuleris, satisfactione repenses. Vnde Lactantius libro. 6. diuina. institutio. ca. 24. Metanœam, inquit, Græci eam vocant, quam nos resipiscentiam. Relipiscit autẽ ille, quem errati piget, & seipsum castigat dementiæ, & confirmat ad rectius viuendum. Et eleganter in Antonium Cicero. Optimus, inquit, port⁹ pœnitenti mutatio consilij. Propositum ergo bene agendi non tota est pœnitentia, sed pœnitentiæ portus. ¶ Proles autem Lutheri sunt illi, qui illuminati dicuntur, qui scilicet, aiunt peccatorũ dolorem, & lachrymabiles gemit⁹ adeò non esse officia virtutis, vt sint vituperabiles. Pariter enim Lutherus in illo artic. 7. ait quòd dolor de peccatis hominẽ facit hypocritã, & magis peccatorem. Quod verbum meritissimo pontificia anathematis censura cõdemnatum fuit. ¶ Cõtra hos ergo nequã homines declaratur stabilitur q̃, cõclusio præsens. s. q̃ pœnitentia sit vera virtus. Prænosse nanq; oportet quid nõie pœnitẽtię intelligamus. Quinq; enim in cluslit. Primũ, in quo eius substantia & definitio cõsistit, est detestatio, & odium, & abominatio cõmissi peccati cũ firmo ꝓposito emendandi vitam spe veniæ diuinitus obtinendæ. Hæc nãq; pro pœnitentiæ virtutis definitione habenda est. Secundò ex eiusmodi detestatione subsequitur passio tristitię, quæ licet nõ sit de essentia virtutis, cõcomitatur tamen naturaliter eandẽ detestationem. Vnde & Aug. in lib. de vera & falsa pœnitentia, & Latini omnes, pœnitere, inquiunt, est pœnã tenere. de pœnitentia dist. 3. can. Pœnitentia. 2. Tertio subsequũtur opera satisfactionis, quibus se homo castigat. Hæc aũt, licèt vulgò pœnitentia dicantur, sunt tamẽ verius pœnitẽtiæ fructus iuxta verbũ Ioãnis, Matth. 3. Agite fructus dignos pœnitentiæ. Quarto ex actibus illi⁹ virtutis generat habitus: nã vt. 2. Ethic. author est Philosophus, actus generãt habitus sibi similes. Quintũ est finis effectusq; supremus pœnitentiæ: nempe, recõciliatio amicitiæ Dei, ac perinde acceptatio ad vitã æternã. ¶ Illã ergo detestationem, q̃ substantia est pœnitentiæ, & cõtritio dicitur, ait S. Thom. esse virtutem vel actum virtutis. Alex. vero. 4. p. q. 54. q. 1. membro. 1. & Bonauent. presenti. d. q. 1. reprehendunt hoc, quòd pœnitentia nõ sit virtus, sed actus virtutis: nam cùm virtus sit circa difficile, &

Conclusio.

Lactantius.

Cicero.

Illuminati.

Declaratur stabilitur q̃, conclusio.

Pœnitentiæ definitio.

Satisfactiõ pœnitentia, sed pœnitẽtię fructus

Detestatio malefactorũ virtutis actus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

le, & difficile sit pœnitere, habitū virtutis exigit. At verò D. Thom. non negat esse virtutem. Sed quoniā pœnitere nō habitū, sed actū dicit, & vsque ad articu. proximum nondum cōstituit, vtrùm sit specialis virt⁹, ait sub distinctione esse virtutem, vel actum eius. Adde, q licèt virtutes infusæ antecedant suos actus, tāmē in acquisitis prior est actus quàm habitus. Vnde licet ad perfectionē actus requiratur, vt procedat ex habitu, tamen ad eius essentiā satis est, vt sit rationi cōformis. Quare eiusmodi actus etiam si ab habitu nō dimanet, nō solùm largè vt ait Durand. præsenti dist. q. 1. est actus virtutis, verùm & propriè. Articu. verò proximo monstrabitur esse specialem virtutem, & artic. 5. esse virtutem infusam. ¶ Quod autē sit actus virtutis, probatur primò natura li ratione, quia est rectæ rationi conformis. Et enim, vt ait Arist. actus virtutis est ille, qui electiuus est in mediocritate inter duo extrema consistens, prout sapiens determinauerit: scilicet, ille, qui de bono est obiecto, debitis circāstantijs vestitus. Obiectū autem legitimū voluntatis, sicut respectu amoris est bonum, ita & respectu odij cōtrariū malum. Vnde sicut bonum quando & vbi oportet amare, bonū est, ita & malum, quādo, & vbi oportet odisse, quod fit per actum pœnitentię. Contingit nāque de peccatis nōnū quā gaudere, iuxta illud Salomonis. Lætantur cum malè fecerint. nōnunquam vsque ad desperationem pœnitere, vt Cain, qui aiebat. Maior est iniquitas mea, q̄ vt veniam merear. & Iudas, qui pœnitentia ductus se suspendit. Dum ergo prudentia debitum finem & modum pœnitentię præscribit, quēpiam, vt scilicet spe veniæ cum moderamine pœniteat delictorum, actus ille erit virtutis officiū, quippe quo peccatum nō solùm quatenus rationi dissonum, imò quatenus Dei offensa repellitur ad ipsum Deū cōplacandum. Prouida enim natura primū nostrorū erratorum accusatorē nobis constituit conscientiā nostram, vt ad Rom. 9. ait Paul. Quocirca qui peccatorum odium negāt esse virtutem, cum natura ipsa pugnāt. ¶ Et probatur secūdò. Zelus ille, quo qs aliena peccata execratur, & officiū iudicis, quo in malefactores animaduertit, virtus est: multò ergo magis ille, quo quis sua sponte ꝓpria peccata abominatur & vlciscitur, vt consequatur salutē, iuxta illud Paul. 1. Corin. 11. Si nosmetipsos dijudicaremꝰ, nō vtiq; iudicaremur. ¶ Itaq; pœnitentia, quatenus est detestatio peccati, virtus est naturalis, sed quatenꝰ detestatio est offensę Dei ad eius recuperandā amicitiā, fit supernaturalis. Quā quam & lege naturæ, vt distin. 1. diximus, fuerit fides aliqua supranaturalis in cōfuso reuelata, quæ vt ostendebat Deum esse aliquibus sacrificijs colendū, admonebat tum humanis sceleribus offendi, tum adeò de eius offensis dolendum & pœnitendum. In euangelio verò, quia fides est explicatior, altiùs ratio pœnitentiæ cognoscitur. Præterquā q̄ in lege naturæ non includebat votū cōfessionis sacramētalis, sicut in lege euangelica. ¶ Vnde arguitur tertiò. Virtus, vti ait Philosophus, est quæ bonum facit habentem, & eius opus bonum: per pœnitentiā autem homo ex iniusto fit apud Deum iustus, vt opera deinde Deo grata perficiat, iuxta illud Ezechie. 18. Si impius egerit pœnitentiam vita viuet: est ergo pœnitentia virtus. ¶ Quartò arguitur. Dare operā, vt qui amicus erat amicitiā amissam reficiat, est opus virtutis: ergo multò excellentius in Deum cōuerti, amicumq; eius & filium fieri, quod fit per pœnitētiam. In summa, cum virtus, vt ait Augustin. sit bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nemo malè vtitur, quā Deus in nobis sine nobis, id est, sine nostro merito, operatur, & hæc omnia pœnitentiæ congruant, fit vt sit virtus, eademq; infusa, vt artic. 5. videbimus. ¶ Quāobrem cum alia sint bona quia iure positiuo iussa, vt ieiunare: alia verò iussa qa bona, vt charos venerari parentes: pœnitere non inter priora, sed inter posteriora connumeratur: est enim iussum quia suapte natura bonum. ¶ Fuerunt autem, vt Alexand. & Bonauent. locis citatis referunt, qui dicerent nō esse propriè virtutem, sed largo modo, ob id quod virtus directè fertur in bonum, pœnitere verò est fugere à malo. At verò gratis hoc dictum est: primum, quia eadē est virtutis ratio in prosecutione boni, & in fuga mali, iuxta illa Horatianum illud. Prima virtus est vitium fugere. Secundò quia pœnitentia includit & propositum rectè in futurum agendi, & relationem in Deum: quare proprium est virtutis opus. At verò cùm aliarum virtutum singulæ suis duntaxat extremis vitijs opponantur, & singulare propositum gignant rectè operando in suis proprijs materijs: pœnitentia toti vitiorum vniuersitati generaliter obuersatur, propositumq; vniuersale procreat rectè secundum omnem virtutem operādi: qua vtique ratione cęteris virtutibus præstat. Hoc autem facile cōcesserim, quòd propositum rectè agendi præstantius est ex obiecto quàm detestatio peccati: nam fuga mali ob id bona est, quòd ad prosecutionem boni viam sternit. Habemus ergo pœnitentiā esse virtutem de iure

Prima ratio.

Secunda ró.

Tertia ratio

Quarta ró

Quinta ró

de iure naturæ. Vnde, vt locis citatis & sæpe apud philosophos est videre, lumine naturali innotuit esse virtutem, licèt supernaturalis fides tunc etiam ad id fuisset necessaria. Vnde Seneca tragœdia. 8. Quem pœnitet peccasse, penè innocens est. Et Arist. 7. Ethico. inter incontinentē distinguens & intemperatū ait, q̄ intemperatum, quia passionibus succūbit, nō pœnitet: incontinentem verò, quia cū illis colluctatur, post factum pœnitet: & ideò hic curabilis est, ille verò minimè. Vtrū verò philosophi agnouerint hanc pœnitētiæ rationem, quæ est Dei propitiatio, ad subsequentē artic. attinet disputare. ¶ Adijcitur aūt secunda cōclusio, quòd pœnitentia euangelica est etiam de iure diuino, ac subinde ecclesiastico non solum consiliū, verū necessaria. Verbū em̄ Christi, Pœnitētiā agite, necessitatē finis designat: nēpe, q̄ absq; pœnitentia nemo potest in gratiam dei redire. Vtrùm verò illic Christus præceptum posuerit pœnitentiæ virtutis, hoc est, cōtritionis, vt hic S. Thom. præter illud, quod est de confessione, distin. 17. q. 2. in materia cōtritionis disputabitur. ¶ Extant præterea inter decreta septem distinctiones de pœnitentia, & inter decretales titulus de pœnitētijs & remissio. vbi innumeris testimonijs ecclesia decernit pœnitētiam esse virtutem, eandēq; eis, qui mortali crimine tenentur, necessariā. Qua propter conclusio hæc non vtcunq; vera, sed catholica fides est: cuius adeò negatio est hæretica. ¶ Hinc fit passionem moderatam tristitię, quæ ex eadem detestatione nascitur, actū esse quoq; virtutis. Nam etsi passio, vt hic ait S. Thom. per se non dicat virtutem, quia nec dicit electionem, tamen quādo à recta electione proficiscitur, studiosa est. Stoici enim erant vt in Tusculanis ait Cicero, qui passionem vllam in sapientem cadere negabant. Quam sententiam Seneca complexus est. Arist. ōte. verò illas meritò passiones laudat, quæ rationem sequuntur. Vt enim naturale est de bono possesso gaudere, ita & de malo cōmisso tristari: quare, vt gaudiū, ita & tristitia in appetitu est cōcupiscibili. Est enim tristitia cōscientiæ carnifex, malè acta vlciscēs. Et quia purus homo nisi per singulare Dei priuilegium (vt beata virgo) quantūcunq; sapiens inculpate viuere nequit, laudabile est sapientibus de peccatis, q̄ omnium malorū pessima sunt, tristari. Quod vtique dogma fides nos nostra docet. Cor em̄ contritum & humiliatum, ait Dauid, Deus non despiciet, qui ideò sacer propheta lachrymis stratum suum per singulas noctes rigabat. Et Iohel. 2. Conuertimini ad me in fletu & planctu. Et Niniuitæ cilicio & cinere suum mœrorem prodebant. Et Baruch. 2. Anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua, & oculi deficientes, & anima esuriens, dat tibi gloriam, & iustitiam Domine. & Lucæ. 6. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis. Et. 2. Corin. 7. Gaudeo, non qa cōtristati estis, sed quia cōtristati estis ad pœnitentiā. Contristati enim estis secundùm Deum. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur. Et subdit eiusmodi tristitiam secundum Deum sanctam operari solicitudinem, atque adeò defensionem, indignationem, timorem, &c. ¶ Ex his ergo testimonijs Ambrosius, & Grego. illam elicuerunt definitionem. Pœnitentia est mala præterita plāgere, & plangenda iterum non cōmittere. Et August. libro de pœnitentia. Pœnitentia est quædam dolentis vindicta puniens in se quod dolet commisisse. de pœnitentia distinct. 3. cano. Pœnitentia. 1. & 2. Quod enim legitur Ecclesiast. 3. Tristitiam longè expelle à te, multos enim occidit: id quod & Aristot. 7. & 10. Ethicor. admonet, intelligitur de immoderata tristitia, & primum ex parte obiecti, quando de incommodis, & iacturis secularibus, ꝓpter nimium eorum affectum sumitur. Potissimum enim de quo hominibus tristandum est, non est nisi offensa Dei, & de ea quoque cum rationis moderamine.

Definitio. pœniten.

¶ Pari modo tertium, quod in pœnitētia posuimus: scilicet, satisfactionis opera, officia sunt virtutis, nempe, vt diximus, pœnitentiæ fructus. Atque adeo habitus ex huiusmodi actibus geniti in virtutum quoque numero sunt. Nam habitus per actus dignoscitur. Supremꝰ autem finis & effectus pœnitentiæ non quidem virtus est, sed præmium virtutem consequens: nempe, salus animæ, qui est effectus ꝓximus per gratiam, & vita æterna, quę est summum præmium per gloriam.

Satisfactio. pœnitentiæ fructus est.

¶ Atque hoc est supremum argumentum, quòd pœnitentia sit virtus, non quæcunque, sed diuina. Virtus enim simpliciter est apud Deum, cui apud ipsum præmium positum est. Pollicetur autem pœnitentibus regnum cælorum, vt loco citato Matthæi. 3. Pœnitētiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Et Ezechielis. 18. Si impius egerit pœnitentiam, vita viuet. Et cap. 33. Viuo enim, inquit, dicit dominus Deus, nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Scilicet, vita perpetua. Super quibus verbis antiquissimus Tertullianus in libr.

Supremum argumentū.

Tertulliā.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lib. de pœnitentia. Absurdũ, inquit, existimo de præcepto diuino disputare, Bonũ est pœnitere, an non? Quid reuoluis? Deus præcipit, neque præcipit tantùm, sed hortatur. Inuitat præmio ad salutem, iurans ait Viuo. O beatos, quorum causa Deus iurat. O miserrimos si nec iurãti Domino credimus. Multa & Cyprianus in sermone de lapsis, complura alij, q̃ plurima denique August. in encomium pœnitentiæ congerit, quæ inter decreta de pœnitentia relata sunt.

Primum argumentum. ¶Primum argumentum S. Thom. est. Pœnitentia, vt diximus, est sacramentum quoddã cæteris cõnumeratum: sed nullum aliorum est virtus: ergo nec pœnitentia. Concesso antecedente, negatur consequentia, eo, q̃ materia aliorum sacramentorum non sunt actus suscipientis, sed illa, quæ à ministro applicatur, vt in baptismo patet, & in confirmatione. Materia verò sacramenti pœnitentiæ sunt actus suscipientis, qui adeò sunt virtutes. ¶Collige ergo discrimen pœnitentiæ, vt est virtus, & vt est sacramentum: virtus enim est pars & materia sacramenti, vt contritio, confessio, & satisfactio, pro quibus, vt suprà diximus suppomit nomen, sacramentum pœnitentiæ, connotãdo, quòd informetur absolutionis forma, quæ non est virtus pœnitentis, sed sacerdotis functio. Ob idque non ait S. Thom. simpliciter, quòd pœnitentia, hoc est sacramentũ pœnitentiæ sit virtus, sed quòd sit virtus, aut cum virtute: quia virtus non dicit omnes partes sacramenti, sed materialem. ¶Contra hoc autẽ Argument. arguitur. Sequeretur, actus pœnitentis quatenus sunt materia sacramenti, nõ pertinere ad virtutem pœnitentiæ: virtus enim pœnitentiæ, vt dictum est, in iure naturæ fundatur: cõfiteri autem sacerdoti in aurem intentione obtinendi absolutionem, atq; ad eius arbitrium satisfacere, ius naturæ non præcipit, sed diuinum: ergo illud non est virtutis pœnitentiæ munus. Respondetur, opera virtutis, quæ sunt bona, quia præcepta, ad eandem virtutem attinere ac si essent præcepta, quia bona. Vt ieiunare in quadragesima, quod est de iure positiuo, ad virtutem naturalẽ temperantiæ attinet: quia ius positiuum cõstituit illud in ea virtutis specie. Pari modo, licèt illi modi pœnitendi sint de iure diuino, nihilominus ad idem genus pœnitentiæ attinent, quãquam sit pœnitentia infusa præter acquisitam, vt illico eludebitur. ¶Secundò arguitur. Verecundia secundum philosophum 4. Ethico. non est virtus: tum quòd sit passio immutationẽ corporalem habens annexam; tum quòd non sit dispositio perfecti cum sit de turpi facto, quod in viro studioso locum non habet: sed pœnitẽtia simili modo est quædam passio habẽs corporalem immutationem, vt planctũ, vt dictũ est secundùm Gregorium, quia est præterita plangere, & est de turpibus factis, quæ studioso viro non competunt: ergo non est virtus. Respondetur, pœnitẽtiam, qua ratione est passio, iam diximus non esse virtutem, nisi quatenus tristitia ipsa & planctus ex recta intentione proficiscuntur. Et quanuis sit de turpibus factis, vt verecundia, differt tamen, q̃ verecundia est de præsenti turpitudine, de qua homo confunditur, quæ quidem virum probũ non decet, neque ad perfectionem attinet virtutis. Pœnitentia verò est de præterito malo: nõ autem perfectioni virtutis repugnat, vt eũ erratorum suorum pœniteat, quæ antea commisit: quippe cùm per hoc in statum virtutis redeat. ¶Tertiò. Nullus secundum ea, quæ ad virtutem attinent, stultus est, sed sapiens, vt. 4. Ethico. autor est Philosophus: videtur autẽ stultitia quædam dolere hominem, & contristari de peccato, quod elapsum est, quod fieri non potest, vt factum non fuerit: talis autẽ est pœnitentiæ dolor: ergo non est virtus. Respõdetur ad maiorem, q̃ dolor præteriti cum conamine faciendi, vt factum non sit, stultus esset. Hoc autem ad pœnitentiam non attinet, sed dolere, q̃ cõmiserit, & satagere, vt cõmissa deploret; tum reprobando factum, tum conando, vt in futurum non succedat, cum intentione abstergendi offensam Dei & reatum pœnæ. ¶Hic autem hæsitare quis posset, vtrum illa detestatio peccati sit absoluta nolitio: scilicet, Nolo peccasse, an solùm, Nollẽ peccasse, quam scholastici nolleitatem appellant. Ad hoc multi ex nominalibus respondent, duplicem esse absolutam nolitionem, & volitionem, alteram, scilicet efficacem, quæ est ad operandum, atque alteram, quæ dicit simplex desiderium. Aiunt ergo, q̃ peccator, licet non possit habere priorem quin sit stultus: quia quod factum est infectum esse nequit, potest tamẽ habere alteram scilicet, Nolo: quæ sit indicatiui peccasse, vt includat simplex desiderium. Et hanc aiunt requiri, vt generetur dolor & tristitia. At verò illa distinctio inanis est, nam certè omnis volitio, aut nolitio absoluta scilicet, indicatiui suapte natura est efficax, id est, quæ data possibilitate exiret in actum. Et ideo deimpossibili nulla est voluntas absoluta, sed sola, quę includit cõditionem, Nollem peccasse, si esset possibile. Hæc enim sola est, quæ dicit simplex desiderium, & quam Aristo. 3. Ethic. ca. 2. haberi posse de impossibili asserit: nam de impossibilitate absoluta ait. 4. de cælo. 33. quòd ad impossibile nemo mouetur. Atque hæc sufficit ad pariendum dolorem & tristitiam, quæ ideò explicatur per verbum pœnitere, quod est de re facta pœnam tenere.

Discrimen.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

An sit absoluta nolitio.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm pœnitentia sit specialis virtus.

HActenus solùm dictum est pœnitere esse actũ virtutis, quapropter disputandum restat, Vtrùm sit specialis habitus virtutis, vt temperantia & fortitudo, an verò sit conditio generalis aliarum virtutum: ita vt ad iustitiam pertineat pœnitere peccati iniustitiæ, & ad temperantiam peccati intemperantiæ, &c. Et respondetur hac conclusione affirmatiua. Necesse est ponere, quòd pœnitentia sit specialis virtus. Probatur primò: quia de illa extat speciale legis præceptum. Pœnitentiam agite. Secundò probatur ratione: quia vt. 1. 2. q. 54. ostẽsum est, habitus quod etiam ait Aristo. distinguuntur per actus, & actus per obiecta: quocirca vbicunq; occurrit specialis actus laudabilis circa speciale obiectum formale, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis: manifestum est autem quòd in pœnitentia inuenitur specialis ratio actus laudabilis: scilicet, operari ad destructionẽ peccati inquantũ est Dei offensa, quod non pertinet ad rationem alius virtutis: ergo est specialis virtus.

¶Hoc primum hîc ex superioribus colligendum, quòd pœnitentia non est via regia intra virtutum lineam ingressa, sed ex transuerso. Charitas enim, iustitia, & reliquæ virtutes, quia directè tendunt in bonum, quanuis nullum esset in mundo peccatum, sunt per se ad rectè viuendum necessariæ: quare, & in statu naturæ integræ fuerũt in Adam, & multò excellentiùs in Christo. Pœnitentia verò, nisi homo peccasset, non fuisset necessaria. Quare nõ nisi occasione de hominis peccato sumpta Deus & natura fecerunt illam virtutem. Vbi homines attento animo adnotare deberemus, Deum nos neutiquã eo fine creasse vt pœniteremus, sed vt ea synceritate illi iugiter seruiremus, vt nulla egeremus pœnitentia. Nostra autem peruersitas est, in Dei cultura, & seruitio negligentissimos esse, sed satis nobis consultum putamus, si per pœnitentiã misericordiam Dei imploremus. Quod re vera indicium est, non tam esse legitimos Dei amatores, quàm nostri: quia non tam suam volũtatem, & gloriã explere curamus, quàm nostrum assequi commodum.

Quorũdam error.

¶Sed quò ad rem scholasticã redeamus, quidam, vt præsenti distinctione quæst. 1. refert Bonauentura, videntes rationem pœnitentiæ esse conuersionem in Deum, quæ fit per gratiam, commenti sunt gratiam, esse habitum virtutis pœnitentiæ, vt sicut baptismus est gratia innocentiæ: ita pœnitentia sit gratia reconciliationis post lapsum. Sed hæc opinio longè abest à veritate: nam gratia non est propriè virtus, quæ sit in potentia ad operandum, sed id quo denominamur chari gratiq; Deo. Quare sicut anima operatur per potentias, sic gratia, quæ est in essentia animæ, non per se, sed per virtutes operatur, quæ sunt in potentijs. Alij autem, vt Alex. 4. par. q. 54. & S. Tho. præsenti distinctione quæst. 1. referunt, dixerunt pœnitentiam nõ esse specialem virtutẽ, sed generalẽ vniuscuiusq; conditionẽ. Etenim, quia, vt proximè dicebamus, eadẽ est virtutis ratio in prosequẽdo bonum, & fugiẽdo malum, ad vnãquanque virtutem attinet, vt suum proprium bonum & prosequi, sic & contrarium detestari malum. Vt ad iustitiam pœnitere de commissa iniustitia, & ad temperantiam de contraria intemperantia. Et sic de singulis.

Scotus.

¶Neque verò Scotus præsenti distinctione quæst. 2. ab hac opinione longo interuallo distat. Cõminiscitur nanque in pœnitentia quatuor actus: scilicet, velle punire peccatum, & nolle peccasse, quæ est proxima causa punitionis, & velle acceptare punitionem, ac demum illã patienter ferre. Et primus, inquit, actus: scilicet, velle punire, est imperatorius subsequentium, qui quidem est, inquit, specialis virtutis, non quidem à reliquis distinctæ, sed iustitiæ vindicatiuæ: est enim actus, quo homo tanquam Dei minister, vindicare se satagit, iuxta illud. 1. Cor. 11. Si nos metipsos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Secundus verò actus putà nolle peccasse, nõ est specialis virtutis, sed vnius cuiuslibet in propria materia, vt temperantię nolle fornicatũ fuisse. Et sic de singulis. Atq; idem ait de tertio scilicet, acceptare pœnam gratanter: nam si id fiat proposito reconciliandi Deum, pertinet ad charitatem, si verò spe assequendæ vitæ æternæ, pertinet ad spem: si verò metu inferni, attinet ad timorem seruilem. Patienter autem ferre pœnam est specialis virtutis patientiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Durandus. ¶Durādus verò præsenti distinctione, quæst. 2. ait pœnitentiam esse specialem virtutem, nempe, iustitiam. De qua opinione art. proximo dicemus. At verò Alexand. 4. part. quæst. 54. membro. 1. artic. 2. & Bonauentura, & Ricardus præsenti distinctione artic. 1. quæst. 2. & Marsilius in. 4. quæst. 10. & omnes antiqui tenent cum Sancto Thoma esse specialem virtutem. Et in primis tot multiplicare actus in pœnitentia adeò non est necessarium, vt confusionem pariat. Neq; verò arbitror Scotum intellexisse in propria forma esse requisitos. Plebs etenim, quin verò viri docti, dū ad mentem redeunt, eiusmodi numeri, aut ordinis actuum neutiquàm recordantur. Imò neq; primus est velle punire, sed certè detestatio illa, que est, Nollem peccasse, hæc enim est substātia pœnitentiæ. Vnde naturaliter subsequitur dolor, & propositum emendandi vitam, & satisfaciendi: per quam vtiq; satisfactionem vindictam, & supplicium sumunt de peccati.

Quin verò vnicus potest esse actus, eiusmodi intentiones includens. Quis enim dixerit hominem prius velle punire peccatum, quàm ei displicuerit? Ad hæc art. 3. monstrabimus velle punire non satis exprimere rationem pœnitentię, nam punire solum dicit exactionem pœnæ pro culpa: pœnitētia verò dicit auferre culpam. ¶Igitur, vt veritatis confirmatio sit aliarum opinionum reprobatio, hoc modo rei veritas cōprobatur. Primum enim suppo, nendum nomine pœnitentiæ intelligi virtutem illam, per quam fit conuersio in Deum, qui nobis reconciliatur. Vbicunq; enim in sacra scriptura fit de pœnitentia mentio, attribuitur ei conuersio, vt. 2. Paralipomenon. 30. Pius, & clemens est Deus vester, & non auertet faciem suam à vobis, si reuersi fueritis ad eum. Et Ecclesiastici. 5. Ne tardes reuerti ad Dominum. Et Iohelis. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Nam etsi ad conuersionem, vt Diuus Thom. 1. 2. quæst. 113. artic. 5. docet requiratur motus in Deum per fidem atque adeo per spem: tamen statim articul. 4. declarat motū illū detestationis peccati, quo ab illo recedimus, esse formalem in Deum cōuersionē dum per peccatū à Deo recedimus cōuertentes nos ad creaturas. Hinc fit, actum pœnitētiæ habere pro obiecto, non hāc, aut illam rationem peccati, in materia temperantiæ, aut iniustitiæ &c. sed in communi. Neque verò solum quatenus est contra rationem, sed qua ratione est offensa Dei. Neq; habet quē libet finem, sed detestari peccatum ad eum tollendum, vitamq; emēdandā ad reficiēdam Dei amicitiam, & vt homo fiat illi gratus acceptusq; ad vitam æternam. Tametsi, vt nuperrimè dicebā, vnicus esse actus potest detestādi peccatū propter Deū, sicut assensus est conclusionis propter præmissam, & electio medij propter finem. ¶Hinc ergo colligitur esse specialē virtutē: nā cùm actus per obiecta distinguantur, vbicunq; est vna ratio formalis obiecti, quæ nulli alij virtuti conuenit, requiritur specialis virtus: hæc autem formalis obiecti ratio nulli alij virtuti respondet quàm pœnitentiæ: ergo est specialis virtus. Declaratur minor. Ad pœnitendum de peccato quatenus est contra rationem in aliqua singulari materia sufficerent virtutes singulæ particulares, vt expositum est. Sed quia pœnitentia respicit generalem rationē peccati quatenus Dei offensa, & sub ratione emendabilis propter Dei amicitiam, ad hoc non sufficiunt reliquæ morales virtutes, tum q illæ non attingunt Deum pro immediato fine: tum etiam quòd aliis virtutibus licèt cōpetat, habeāt relinquere aliquod particulare malū, vt faciat aliquod particulare bonū sui obiecti, nō tamen castigare malū vniuersum emendando vitam in omni genere virtutum, quod est proprium pœnitere non solùm temperatè, fortiter & iustè agere, sed simpliciter bene viuere. Et hoc est punctum iudicio meo maximè notandum, in quo ratio consistit, vt pœnitentia sit specialis virtus. Cui accedit & alia non infima ratio, q nolle pœnitere est singulare peccatum, quod non apparet cuinam virtuti sit contrarium, nisi speciali virtuti pœnitentiæ.

¶Et sic est intelligenda solutio secundi argumenti S. Thomæ. Arguit enim. Quælibet virtus specialis habet specialem materiam, eo quòd habitus per actus, & actus per obiecta distinguuntur: sed pœnitentia non habet materiā specialem: sunt enim eius materia quæcunq; peccata præterita in quacunq; materia aliarum virtutū: ergo non est specialis virtus. Respondetur, quòd licèt obiectum materiale pœnitentiæ sit omne peccatum, habet tamen specialem rationem obiecti inquantum scilicet peccata sunt emendabilia per actum hominis cooperante Deo ad iustificationem. Et diuersæ rationes formales eiusdem obiecti sufficiunt ad distinguendas virtutes. Dare enim, procedere potest, & à iustitia sub ratione debiti, & à liberalitate sub ratione donationis, & à misericordia ad leuandam miseriam. ¶Et per hoc redarguūtur Scotus & alij tenentes, quòd detestari peccata non sit actus vnius virtutis, sed generalis conditio omnium.

Haud

Haud enim perspexerunt quemadmodum nulla aliarum virtutum per se habeat emendare totam vitam, operarique diuina ope ad iustificationem. Et hoc fortasse Christus Dominus Matth. 11. significauit dicens. A tempore Ioannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur: id enim propter pœnitentiam dixit, quam Ioannes cœpit prædicare: nam reliquę virtutes via regia cum auxilio Dei per adimpletionem mandatorum regnum aperiunt. Sed pœnitentia quasi vi quadam: quia repentè facit ex hoste filium & hæredem.

¶Et per hoc pariter ad aliud argumentum respondetur, quo solet argui. Philosophi cognouerunt omnes virtutes, saltē quæ de iure naturæ promanant, iuxta verbum Pauli ad Roma. Qui cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt: & tamen nullam de pœnitentia mentionem fecerunt tanquam speciali virtute, vt est videre apud Ciceronem in officijs, & ad Herennium. & apud Senecam & Aristotelem. Respondetur, inquam, quod quia nō agnouerunt in pœnitentia gradum alium, quàm detestati malum, quod est contra rationem, ad quod sufficit quæcunq; virtus in sua propria materia, pœnitentiam legitimam ignorarūt, quæ est facere Dei amicos. Quòd si Ouidium obiceris in libr. 1. de Pōto elegia. 1. vbi de Dijs ait, Sæpe leuāt pœnas ereptaque numina reddunt, cum bene peccati pœnituisse vident. Quibus verbis insinuat Deum per pœnitētiam placari. Quamobrem Romani atque alij ethnici pestibus, & bellis, alijsque calamitatibus ingruentibus intelligentes ob sua delicta à Dijs affligi, procurabant, per sacrificia eos placare. Respondetur, quod licèt cognouissent Deorum iram per pœnitentiam sedari, ignorabant tamen veram rationem iustificationis, quę est in pœnitentia: nempe per eam homines fieri Dei filios, atque adeò iustos & Dei gratos. Vnde Lactantius loco suprà citato libro. 6. cap. 24. dum ait per pœnitentiam hominem à peccato liberari, & in Deum reduci, ait quòd Cicero hoc fieri posse non putauit, cuius verba, in libro. 3. Academicarum Quæstionum sunt. Quòd si liceret ijs, qui in itinere errassent, sic viam deuiam secutos errorē corrigere in pœnitendo, facilior esse emendatio temeritatis. Censebant ergo illi philosophi pœnitentiam initium esse emendandæ vitæ, non tamen omnino esse iustificatricem apud Deū: quia vniuersalem iustitiam, non nisi in moralibus virtutibus, quæ à natura proficiscuntur, constituebant.

¶Contra hanc autem constitutā veritatem est argumentum, quod nonnulli validissimū putant, & est primum Sancti Thomæ: nempe, quod licèt pœnitentia sit specialis virtus, non tamen sit alia quàm charitas: eiusdem enim rationis est gaudere de bonis priùs actis, & dolore de perpetratis malis: charitas autē, qua Deū propter seipsum diligimus, est sufficiens causa gaudij, quod de officijs virtutum habemus, vt patet per Augustinum. 14. de Ciuitate Dei. Vnde &. 1. Corint. 13. Paul. Charitas, inquit, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: ergo pari ratione ad dolendum de peccatis præteritis, non requiritur alia specialis virtus, quàm charitas. Ad respondendum huic argumento notandum est, actum quempiam à virtute bifariàm posse deriuari. Vno modo elicitiuè, atque altero imperatiuè. Exempli gratia. Dum quis fornicatur, vt bona mulieris deprędetur, actus elicitur ab intemperantia, & imperatur à vitio furandi. Pariter cùm quis ieiunat propter Deum, actus elicitur à temperantia, & imperatur à charitate: charitas enim est, quæ omnes virtutes refert in Deum, atque adeo omnibus imperat & vtitur ad Dei amorē. Si ergo in actu pœnitentis sola displicentia peccati præteriti simpliciter consideretur, nullā speciali opus esset virtute pœnitentiæ: nam odium offensę Dei actus est elicitus charitatis sicut eius amor, atque adeò simplex ille dolor proprius eius est actus, sicut gaudium de bono virtutis. Sed tamen actus pœnitentiæ non solùm dicit dolorem quemlibet, sed peculiarem ad delendum peccatum, & totam emendandam vitam, quod non est proprium officium charitatis: & ideò ad eliciendū illum actum requiritur specialis virtus pœnitentiæ. Nihilominus charitas omnium virtutum imperatrix, imperat pœnitentiæ ad eundem actum eliciendum. Quimierò & fides, & spes, & timor, & humilitas, & patientia, & multæ aliæ virtutes, eidem imperant pœnitentiæ, vt timor seruilis, qui, vt artic. 5. videbimus, virtutem pœnitentiæ excitat. Sicut vice versa ipsa virtus pœnitentiæ imperat alijs, quæ sibi sunt adminiculo ad illum conflandum dolorem, veluti humilitati, verecūdiæ, & patientiæ. Vt enim citharœdus cōsonātibus fidibus lyrę ad eandem musicam vtitur: sic pœnitens virtutum choro ad pœnitentiam perficiendam.

¶Tertiò, vt eius literam expediamus, arguit Sanctus Thom. Nihil expellitur, nisi à suo cōtrario: sed pœnitentia expellit omnia peccata, atq; adeò omnibus contraria est: ergo non

Universidad de Deusto
Biblioteca

est specialis virtus. Et est valde notanda solutio. Respondetur enim quòd aliquid expelli ab alio stat dupliciter. Vno modo formaliter, & alio modo effectiuè: formaliter nanque aliud expellere, nihil aliud est quàm illud secum non compati. Albedo enim dicitur expellere nigredinem, non quòd color ipse sit actiuus, sed quia non stant simul in eodem subiecto. Calor autem expellit frigus non solùm formaliter, sed etiam actiuè efficiendo in ipsum. Quare dum calidus carbo expellit albedinem niuis, non hoc facit per nigredinem, sed per calorem, corrumpendo frigiditatem niuis. Pœnitentia autem non solùm formaliter expellit peccatum, quia se non compatiuntur, sed actiuè expellendo ipsum per auxilium Dei, quemadmodum calor expellit frigus. Ob idque pœnitentia non est generalis virtus, formaliter contraria cuicunque peccato, vt temperantia intemperantiæ, sed specialis omnium expultrix actiuè. ¶In contrarium autem potest adduci argumentum ad hominem. Diuus Thom. 1. 2. & 2. 2. longam protraxit disputationem de omni virtute: & tamen non meminit de pœnitentia: ergo non est specialis virtus. Respondetur illic non instituisse tractare, nisi de virtutibus theologicis & moralibus, quæ per se sunt virtutes ordinatæ ad operandum bonum. Pœnitentia verò, quia non est virtus, nisi ad expellendum peccatum, meritò vsque ad materiam sacramentorum tractandam reposuit.

¶Hanc nihilominus veritatem Caietanus in præsentiarum non approbat. Concedit nanque pœnitentiam esse vnam virtutem, non tamen ab omnibus alijs distinctam, sed esse virtutẽ religionis. Et argumentũ, quo ait suum intellectum conuinci, est hoc. Si daretur vna specialis virtus in hoc sensu, quòd nullum haberet actum singularem circa bonum, sed tantùm circa peccatũ, sequeretur quòd illa virtus necessariò exigeret in habente illam contrarium actum vitiosum; vt posset in actum exire. Hoc autem adeò Caietanus reputat absurdum, vt argumento succumbat. Eodem argumento Durãdus compulsus est dicere, q̃ pœnitere non potest esse primus, & principalis actus alicuius virtutis. Et ideò ait, q̃ pœnitentia non sit, nisi vitus iustitiæ: cuius præcipuus actus est ad bonum, secundarius verò ad expellendum malum. At quia inter nos & Deum, vt inquit Aristoteles, non est æqualitas iustitiæ, minus inconueniens est dicere, quòd esset religio. Etenim vt religionis actus est, vt se homo Deo subijciat debitum illi honorem reddendo, tanquam rerum parenti, & summo nostro benefactori: ita per eandem virtutem possumus ei, dum à nobis offensus est, honorem deferre pœnitendo, & vindicando offensam in eum commissam.

Caietanus.

Sententia autoris.

¶Et re vera opinio hæc, quantis noua, non omnibus displicet, neque est cur displiceat. Attamen in primis licet Caietanus se censeat non esse contrarium S. Thomæ, manifestum est pugnare cum eius dictis. Nam vbicunque Sanct. Tho. definit aliquam esse specialem virtutem, intelligit distinctam ab omnibus alijs: cùm ergo hìc dicat pœnitentiam esse specialem virtutem, cui attribuit specialẽ actum destruendi peccatum præteritum, manifestè intelligit ita esse specialem, vt in nullam aliam incidat. Si enim esset religio, id ipse explicuisset, vel in conclusione, vel in responsionibus argumentorum, quæ hoc exigebant, vel in tertio, vel in articulo subsequenti, vbi tamen non ait nisi, quòd est species iustitiæ. Quinuerò in 4. distinctione. 14. quæstione. 1. artic. 1. quæstiuncula. 4. & distinctione. 15. quæst. 4. artic. 7. ad. 2. expresse ait pœnitentiam distingui à latria, qui est actus religionis. Enimuero religio, vt ait idem Sanctus Doctor. 2. 2. quæstione. 81. artic. 3. est virtus qua propriè exhibemus reuerentiam Deo inquantum est primũ creationis, & gubernationis rerum principiũ. Pœnitentia verò non habet hoc proprium, quod est exhibere reuerentiam, sed Deum offensum placare, eiusque castigare offensam emendando vitam, quod à ratione religionis nonnihil differt. Quanquam, & hoc sic debitũ honorem Deo deferre, quod per vsum cuiuscunque virtutis etiam fit.

Ad argumentũ Caietani.

¶Vnde ad argumentum Caietani respondetur mirandum esse illo argumento sic conuinci. Nihil enim miraculi est, si detur aliqua virtus, cuius totum negotiũ sit morbos animæ depellere, quæ ideò vsum habere non potest, nisi supposito morbo: neque ideò à perfecta virtutis ratione deficiet. Herbã enim, & medicamenti licèt non habeant virtutem, nisi pellendi morbos præsentes, nihilominus tam propriè sunt virtuosa, quàm quæ bonam valetudinem conseruant, sicuti & ars medica, quæ solam haberet vim contra præsentes morbos, optima esset. Adde quòd verecundia virtus est, aut saltem laudabilis passio, & tamen non est nisi de turpi facto. Et vindicatiua iustitia locum non habet, nisi in sceleribus corrigendis, & vlciscendis: quare in statu naturæ integræ nullus ei pateret locus. Ob id enim diximus, pœnitentiã non connumerari virtutibus, nisi ex transfuso, supposita. f. culpa. Tametsi culpam tollere, ratio optima obiecti: præsertim cùm annexum habeat propositum emendandi vitam, qui est actus directè intentus in bonum.

¶Atq; eodem modo respondetur ad aliud argumentum, quod est. Semina virtutum ita nobis esse insita, vt possint à nobis acquiri cum auxilio diuino, ita vt nullum sit necessarium peccatum ad illas acquirendas. Id enim de illis virtutibus intelligitur, quæ per se habent negotiari circa bonum, vt temperantia & reliquæ. Pœnitentia verò non est nisi ad tollendum malum. ¶Quare illa non fuit in Christo, neq; ideò minus fuit virtutibus exornatus quàm Petrus, qui pœnitẽtiam habuit: imò plus, eò q̃ innocentia præstantior res est quàm pœnitentia: sicut neque habuit fidem, quæ obscuram dicit visionem, sed euidentem eorum notitiam, quorũ nos habemus fidem. Quocirca non sequitur, vt Durandus sibi videtur concludere, quòd quando quis pluries pœniteret, studiosior esset: tum quia habitus pœnitentiæ nõ facit per se magis studiosum, quàm illo carere, si quis esset innocẽs: tũ quia habitus pœnitentiæ nõ intenditur per frequẽtationem actuũ, quãdo per frequẽtia peccata mortalia interrumpuntur, sed quãdo pœnitẽs perseuerat, & non recidit, vt Magdalena, quæ intensissimum habuit pœnitentiæ habitum, & ideo multis innocentibus, qui nunquam mortaliter deliquerint, sanctior fuit.

Pœnitus

¶Aliud autem potest argumentum duci in fauorem Caietani ex Augustino. 10. de ciuit. Dei, quem Diuus Tho. loco citato. 2. 2. quæst. 81. artic. 1. citat dicentem, quòd religio à reeligendo dicta est, quem negligentes amiseramus: amittimus eum autem per peccatum: ergo reeligimus per pœnitentiã. Accedit, quòd sacramentorũ vsus, quibus iustificamur, atq; adeò pœnitentiæ sacramentum ad cultum religionis attinet, vt distin. 1. dictum est: subijcere ergo nos clauibus ecclesiæ, religio est. Respondetur, q̃ sunt nõnullæ virtutes adeò similes, vt sæpe vnius nomen transferatur ad aliã: vt misericordia, per quam maximè charitas lucet, sæpe solet charitas appellari. Et ideò licèt per quancunq; virtutem Deum colamus: tamen quia pœnitentia similima est religioni, vt per quam honorem exhibemus Deo, & nos ipsos macerantes sacrificamus, pœnitentia dicitur, quãdoq; religio & sacrificium, iuxta illud Psalmi. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, præsertim dum pœnitentiæ virtuti addimus sacramentum subijciendo nos clauibus, tunc enim pœnitentia imperat

virtuti religionis, eamq̃ ad suum opus mouet, vt ait Diuus Tho. in. 4. loco citato quæst. 15. art. 7. Nam pariter imperat latriæ ad orandum, quæ est vna pars satisfactionis. Aliud argumentum facit Caietanus. Quia inter homines non requiritur specialis virtus ad reconciliandam amicitiam: ergo neque inter nos & Deum. Illud autẽ ar. proximo examinabitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm virtus pœnitentiæ sit pars iustitiæ.

SI pœnitentia est specialis virtus, meritò quæritur, sub quo sit genere, vtrùm sit species iustitiæ. Et respondet duabus conclusionibus.

Prima conclusio.

Prima. Pœnitentia secundùm quòd est virtus, est pars iustitiæ. Probatur, quoniam pœnitentia quatenus specialis virtus est, vt suprà diximus, non habet tantùm dolere de malo perpetrato, ad hoc enim sufficeret charitas, sed habet insuper, vt doleat, de illo quatenus offensa Dei cùm emendationis proposito: emendatio autem offensæ contra aliquem commissæ non fit per solam cessationem offensionis, sed exigitur vlteriùs quædam recõpensatio, quæ locum habet in offensis in alterum commissis: quemadmodum retributio: nisi quòd recompensatio tenet se ex parte eius, qui offendit, qui quidem satisfacere ei debet, qui iniuriam passus est: retributio autem tenet se ex parte eius, in quem est offensa commissa, qui quidem vindicat se de illo, qui iniuriam intulit: sicuti qui obsequium suscepit, retribuit præmium. Vtrunque autem: scilicet, & satisfacere, & retribuere pertinet ad virtutem iustitiæ: quia vtrunque est commutatio quædam, atq; adeò pœnitentia est pars quædam iustitiæ. Et confirmatur authoritate Augustini superiùs allegata. Pœnitentia est quædam dolentis vindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse: vindicta enim, vt in sua rhetorica author est Cicero, species est iustitiæ. ¶Secunda conclusio. In pœnitentia non consideratur iustum simpliciter seu politicum, sed secundum quid, vt filij ad patrem, & serui ad dominum, & vxoris ad virũ. Enimuerò, vt. 5. Ethico. author est philosophus, bifariàm dicitur iustum: scilicet, simpliciter, quale est inter æquales, eò quòd iustitia est æqualitas quædam. Quod quidẽ iustum ob id vocatur politicum, & ciuile, quòd omnes ciues

Secunda conclusio.

quatenus liberi sunt, & sui iuris, sub eodem principe immediatè gubernantur. Sed aliud est iustum secundùm quid inter eos, qui non sunt simpliciter æquales, sed vnus est sub potestate alterius: & tale est iustum inter nos & Deum: non ergo pœnitens æquale simpliciter recompẽsat Deo pro offensa, sed supplex reuertitur ad ipsum tanquam seruus ad Dominum, iuxta illud Psalm. Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri: & sicut filius ad patrem secundùm illud de filio prodigo Lucę. 15. Pater peccaui in cælum & coram te: & sicut vxor ad virum secundùm illud Hiere. 3. Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus.

Expositio arguli.

¶ Qui virtutum ordinem & chorum ignorat, nil mirum si ambigat quomodo pœnitentia sit specialis virtus à cęteris omnibus distincta, & tamen sit pars iustitiæ: nam si est eius species, verè erit iustitia. At verò nulla est repugnantia: quoniam ingenium fuit Aristotelis omniumq; philosophorum omnes virtutes morales ad quatuor capita reducere, quę sunt quatuor virtutes cardinales. Militant autem omnes sub istis, aut tanquam species sub genere, vt sub genere iustitiæ distinguuntur distributiua & commutatiua, sicut homo, & equus sub animali: aut tanquam partes potẽtiales eius. Dicitur enim pars potentialis virtus quæ non habet totam quidditatem alterius, sed partem. Vt partes potentiales iustitiæ sunt religio & liberalitas, vt docet Sanctus Thom. 2.2. quęst. 80. quia vtraque est ad alterum sicut iustitia, sed religio non dicit æqualitatem, quę esse non potest inter nos & Deum: neque verò liberalitas dicit rationem debiti, cùm vtraque harum conditionum sit de quidditate iustitiæ. Cùm ergo ait Sanctus Thom. in priori conclusione, quòd pœnitentia est pars iustitiæ, dubium facit, vtrùm sit pars subiectiua, hoc est, directa eius species, an verò potentialis ab integra eius quidditate deficiens.

Primum argumentum.

¶ Sed primum omnium arguẽtatur, q̃ neutro modo sit pars iustitiæ. Virtus enim theologica & moralis ex æquo distinguuntur, vt neutra sit species, aut pars alterius, iustitia autem est virtus moralis. Quòd autem pœnitentia sit theologica, probatur: quia cùm satisfactio Deo, cui peccatorem reconciliat, videtur Deum habere pro obiecto, in quo ratio virtutis theologicæ consistit. Respondet negando, pœnitentiam habere Deum pro obiecto, obiectum enim est materia virtutis: at materia iustitię, vt 5. Ethi. author est philosophus, non est illa persona, ad quam est iustitia, sed magis res ipsæ quæ distribuũtur, aut commutantur. Vt materia iustitiæ emptoris non est venditor, sed nummi, quos soluit in pretium rei emptæ, quæ fuit materia iustitiæ venditoris. Et eadem ratione cùm pœnitens satisfacit Deo, Deus non est materia pœnitentis sicut nec fuit materia peccantis: sed actus humani, quibus Deus offenditur, sunt materia peccantis, & quibus placatur sunt materia pœnitentis: quare non est theologica, sed moralis.

Triplex status.

¶ Vnde vt Sanctus Thom. in 4. distinct. præsenti quæst. 1. art. 1. docet, virtutes sunt in triplici differentia: quædã enim habent Deum pro obiecto & fine, & istæ sunt theologicæ: obiectum enim distinguitur per casum accusatiuum, in quẽ fertur actio: Credo enim, spero & amo Deum, & credo, & spero in Deum propter ipsum. Aliæ verò sunt quæ nec habent Deũ pro obiecto, nec pro fine intrinseco ipsius virtutis, vt virtutes purè morales. Obiectũ em̃ fortitudinis sunt pericula belli, & tẽperantiæ delectabilia tactus: Finis autem omnium est moderatio & quies animi. Quando verò earum officia referuntur in Deum, id fit per extrinsecam virtutem: nempe, per charitatem. Cùm enim quis rempublicam defendit; aut ieiunat propter Deum, actus eliciuntur à fortitudine & temperantia, sed relatio in Deum fit per charitatem. Sunt autem aliæ mediæ virutes, quæ licet non habeant Deum pro obiecto, habent tamen ipsum pro fine proximo intrinseco ipsius virtutis, vt religio, qua debitos honores deferimus Deo, vbi honores sunt materia, & Deus finis proximus, quem religio ipsa attingit, atque in hoc ordine constituitur pœnitentia: quippe qua peccata execramur propter Deum. Itaq; licèt materia eius sint peccata, tamen finis intrinsecus est amicitiam reficere inter Deum & homines. Atque hoc est, quod Scotus, Durandus, & Marsilius, quæst. 10. & multi alij non satis pro dignitate speculati sunt. Opinantur enim actum pœnitentiæ solum esse dolere de peccatis, & vindictam de illis sumere, quod pertinet ad iustitiam, sed tamen id facere propter Deum, esse relationem charitatis: & ideò superfluum existimant singularem speciem virtutis adhibere: Cùm tamẽ veritas sit, quòd pœnitentia ea ratione, qua est conuersio in Deum, intrinsece habeat dolere propter ipsum. Imò verò quodammodo Deus est obiectum eius in obliquo: est enim actus pœnitentiæ

Pœnitentia.

tiæ dolere de offensa Dei, ea ratione qua est Dei. Quapropter licèt pœnitentia qua ratione est vindicta, sit pars iustitiæ, tamen qua ratione est dolor offensæ, est quædam species charitatis, vt præcedenti artic. dictum est, ac perinde genere suo est virtus infusa, vt artic. 5. monstrabitur. Atque hoc est quàm maximè adnotandum pro materia contritionis, vt disputabimus distin. 17. Hoc enim differt contritio ab attritione, quę est propter pœnas infernihic enim actus nõ elicitur à pœnitentia virtute, sed ab alia purè morali, vt à timore seruili. ¶ Sed esto sit virtus moralis, videtur quòd non sit species iustitiæ: ratio enim iustitiæ consistit in medio, sicut reliquæ oẽs virtutes, sed pœnitẽtia non consistit in medio, sed in quodam excessu, secundùm illud Hiere. 6: Lucrum vnigeniti fac tibi planctum amarum: ergo non est species iustitiæ. Respondetur, quod medium iustitiæ non accipitur, sicut in reliquis virtutibus in ordine ad duo extrema, vt temperãtia est comedere nec multum nec parum, sed per æqualitatem ad aliud, vt tantum reddas, quantum accepisti, vt. 5. Ethico. Aristotele. edisserit. Attamen inter nos & Deũ vt inter filios & patrem, non potest esse perfecta æqualitas, vt habetur. 8. Ethicor. propter excellentiam Dei. Quare ratio iustitiæ inter illos consistit, vt persona deficiens faciat quã tum potest. Et hoc in pœnitentia solet vocari excessus, non quidem quòd excedat rationis normam, aliàs esset vitium, vt si quis tantum se ploratu aut inedia maceraret, vt se occideret, sed quòd cùm non possit facere æquale, facit rationabiliter quantum potest. Quod quidem nunquam erit per se sufficiens, sed secundùm acceptationem Dei.

Contritio.

Durandus.

¶ Hinc colligitur falsitas opinionis Durandi distinct. 2. præsenti. quæst. tenentis pœnitentiam non esse specialem virtutem, sed ipsissimam virtutem iustitiæ. Cuius argumenta arguendo præcedente diluimus. Enimuerò cum iustitia dicat æqualitatem, & inter Deum, & nos nõ sit æqualitas, pœnitentia non habet totam quidditatem iustitiæ.

Ratio pœnitentiæ.

¶ Adde secundam rationem: quòd iustitia nõ habet nisi reddere æquale non autẽ emendare vitam, aut recõciliare amicũ. Qui enim iniuria quempiã affecerit, solũ per virtutem iustitiæ tenetur repensare quod abstulit vel in bonis, vel in honore, siue amicitia resarciatur, siue secus. Et quãdo iudex reorum peccata vindicat, non emendã hominis, quẽ suspendio enecat, intendit, sed supplicium sumere, vindicta verò pœnitentiæ procedit ex amore filiali ad emendandam vitam. Quare non est omninò iusta, sed quædam egregia eius pars charitati admixta.

¶ Sed tunc arguitur argumento præcedenti, vt arguebat Caietanus. Ad resarciendam amicitiam inter homines non requirit specialis virtus, sed sufficit iustitia, quæ reddat æquale, & charitas, quæ faciat amicitiam. Respondetur primò, quòd forsan requiritur virtus specialis similis pœnitentiæ: nam charitas solum facit pœnitere de offensa amici: sed tamen tollere peccatum commissum in amicum dicit nouam rationem. Secundò respõdetur, quòd quicquid sit inter homines, negatur consequentia inter nos & Deum: quia pœnitentia dicit singularem modum placandi Deum cõcurrendo simul cum ipsius speciali auxilio ad abolendum peccatum, & emendãdum totam vitam. ¶ Arguitur tamen ex dictis Sanct. Thom. contra ipsum. Sequeretur quòd pœnitentia non esset species iustitiæ: nam species directè collocatur sub genere participando totam eius quidditatem, vt homo participat rationem animalis. Et sic malè concludit in argumento. sed cõtrà, & concedit in solutione quarti, quòd pœnitentia sit directè species iustitiæ. Respondetur, quòd Sanct. Thom. non intendit esse speciem propriè iustitiæ, sed partem eius, vt in priori conclusione asseruit. Sed tamen quia hic nõ exactè tractatur differentia inter speciem & alias partes potẽtiales, non timet vocare eam speciem, etiã directè, vt in solutione quarti explicatur. Est ergo secundùm ipsum pœnitentia pars potentialis iustitiæ, sicut de religione constitutum est. 2.2. quæst. 80. art. 1.

Argumentũ.

Tertium argumentum.

¶ Tertio arguitur. Duæ sunt species iustitiæ, vt. 5. Ethic. author est Philosophus: scilicet, distributiua, & commutatiua: sed sub neutra videtur pœnitentia contineri: ergo non est species iustitiæ. Respondetur ad minorem, quòd continetur sub commutatiua, cuius species est iustitia vindicatiua, quà qui alterum læsit punitur. Sicuti & retributiua.

¶ Sed forsan quis arguat, vindicatiuam & retributiuam potius pertinere ad iustitiam distributiuã. Iustitia enim distributiua est, quæ proportionem geometricam seruat inter præmia & merita, vt qualis proportio est inter duorum merita, talis sit inter honores, qui authoritate publica ciuibus distribuuntur, cõmutatiua verò consistit in æqualitate, vt quãtum accepisti, tantũ reddas: iustitia ergo retributiua siue in bonis siue in malis videtur esse distributiua, vt qua proportione quis est me-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lior, plus habeat in honoribus, & qua peior, plus in supplicijs. Respõdetur, aliter rem habere: nam distributiua non habet rationem alicuius susceptibeneficij, sed solum ciuium meritorum & dignitatũ, retributio verò habet rationem accepti, vt si beneficium ab alio accepisti, gratiam ei reddas æqualem. Et hanc virtutem Cicero lib. 2. de inuentione in iustitia commutatiua ponit, quam gratiã vocat: quæ in memoria & remuneratione officiorum, & honorum & amicitiarum obseruantiã teneat. Pariter ergo iustitia vindicatiua est commutatio in offensis, cùm quis propter offensam in alterum cõmissam, vel inuitus punitur à iudice, vt scilicet quantum offensæ intulit, tantũ supplicij pendat, aut cùm sua se sponte quis corripit, punit, & hæc est pœnitentia. Quare ideò vtraq; cõmutatio quædã est. Hæc latiùs Diuus Thom. 2.2.q.80.art.1. edisserit.

Argumentũ

¶ Quo autem clarius eluceſcant, arguitur sic. Cùm quis iniuriam intulit, tres sunt personæ, quæ illã possunt recõpensare, primum persona publica iudicis: quæ in peccatores animaduertit, & hæc nõ est specialis virtus distincta à iustitia, sed iustitia ipsa commutatiua legalis: mox persona ipsa læsa priuatim, & hæc nõ potest vindictã facere: nemo enim se autoritate priuata potest vindicare, iuxta illud Pauli ad Roma. 12. Non vos defendentes, id est, vindicantes charissimi: scriptum est enim, Mihi vindictam, & ego (vel per me, vel per meos iudices) retribuã: quare vindicta in priuata persona non videtur esse virtus. Tertiò potest ipsa persona, quæ læsit, iniuriam quam intulit, vlcisci, quod pertinet ad pœnitentiam. Tunc sic arguitur. Vel hoc facit tanquam persona publica, & sic non est specialis virtus, sed ipsa iustitia legalis: si autem tanquam persona priuata, non videtur esse virtus. Respondetur cum D. Thoma loco citato concesso, quòd vindicta facta per iudicem pertinet ad iustitiam legalem commutatiuam. Si autem ille, qui iniuriam passus est, vindicaret se, non esset virtus: sed tamen posset vindictam à persona publica petere in iudicio, & hæc non est omnino obligatio iustitiæ ratione debiti: quoniam qui læsus est, non tenetur recompensationẽ petere, vt ipse de iustitia facere debeat: nam potest iniuriam remittere. Et ideo illa est specialis virtus vindictæ, quæ reducitur ad iustitiam tanquam pars eius potẽtialis. Vnde subdit illic Cicero vindicationem esse, per quam vim, aut contumeliam defendendo aut vlciscẽdo propulsamus à nobis. Ad propositum ergo de pœnitentia respondemus, quòd neque omnino est sicut iustitia legalis, neque sicut dum persona læsa vindictam petit.

Cicero.

Discrimẽ inter Scotum & D. Thom.

¶ Vbi adnotandum est discrimen inter Scotum & Sanctum Thomã. Scotus enim iam suprà citatus considerat pœnitentem tanquã personã publicã nomine dei castigantem seipsum ceu reum. Itaque comparat ipsum ad eundem, & ideo pœnitentiam existimat esse iustitiam cõmutatiuam, sicut si fieret à iudice. At Sanctus Tho. comparat pœnitentem tanquã personã priuatam in ordine ad Deũ, cui per pœnitentiam satisfacit reddendo ei ius suum quantum humana facultas permittit: scilicet, detestando peccatum, submittendo se Deo offenso. Et est maius discrimen quàm appareat. Primùm, quia iustitia legalis nõ est nisi in persona publica. Secundò (quod est maximè notandum,) quòd cùm in peccato sint duo: scilicet, culpa & pœna, vindicatiua legalis non intendit nisi pœnã pro culpa exigere, siue offendens restituatur in amicitiam offensi, siue secùs, quod solùm Scotus agnoscit in pœnitentia. At pœnitentia, vt Sanctus Thom. hìc peracutè docet, tendit ad dolendã culpam recuperandamque amicitiam: ob idque ait esse specialem virtutem, qua pœnitẽs se Deo sua sponte subijcit, dolorem & satisfactionem ei priuata authoritate reddendo pro culpa. Et ideo ratione excellentiæ personæ Dei non potest ei reddere æquale: in quo deficit ab integra quidditate iustitiæ: ob idq; est specialis virtus Deum habens pro intrinseco fine. Et hoc modo intelligendum est verbum Pauli, Si nos ipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.

Quartũ argumentum.

¶ Quartò deniq; arguitur. Super illud Lucæ. 6. Beati qui nunc fletis, ait glossa. Ecce prudentia, qua ostenditur q̃ hæc terrena sint misera, & quàm beata cælestia: flere autem est actus pœnitentiæ: ergo magis est species prudentiæ quàm iustitiæ. Est peregregia solutio: videlicet, quòd quanquam pœnitentia sit directè species iustitiæ, nõ quidem sic directè, vt sit species continens totam æqualitatem iustitiæ, sed quòd per se spectet ad iustitiam: nihilominus quodãmodo comprehendit virtutes omnes, quarum comitatu stipatur. Nam inquantum est iustitia quædam hominis ad Deum: oportet quòd participet theologicarum cõsortium quæ habent Deum pro obiecto. Quorũ ea primus motus conuertendi se in Deum, vt suprà diximus, est fidei passionis Christi, per quam iustificamur, iuxta illud Paul. ad Rom. 3. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi. Deinde motus spei, iuxta illud eiusdem Apostoli ad Roma. 8. spe

Motus pœnitentiæ.

salui facti sumus. Tertiò, odium vitiorũ, quod pertinet ad charitatem. vnde. 1. Petri. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. Sed ex ea parte, qua ad iustitiam attinet, non solùm id participat, quod est iustitiæ, verùm & à temperantia, & à fortitudine auxilium & opem mutuatur, inquantum ea quæ delectãt, aut deterrent in commutationem iustitiæ veniunt. Abijcit enim pœnitens delectabilia, & vincit terribilia, vt puniat in se quod dolet cõmisisse, atque in omnibus per prudẽtiam modum constituit.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm voluntas sit proprium subiectum pœnitentiæ.

COllocata pœnitentia in sua specie, quæritur de eius subiecto, vtrùm sit voluntas. Et respondetur duabus conclusionibus. Prima. Si accipiatur pœnitentia pro passione, manifestum est non esse in voluntate, sed in concupiscibili: quia est tristitia. Si verò accipiatur, vt est virtus, tunc adhibetur secunda conclusio, quòd est in voluntate. Iustitia namque cùm non sit virtus passionum moderatrix, vt temperantia & fortitudo, sed ad seruãdam æqualitatem ad alterum, in quo, exclusis etiam passionibus, est magna difficultas, non est in potentia sensitiua, sed in voluntate, quam inclinat, vt homo posthabito suo commodo ius seruet in alienum: cùm ergo pœnitentia, vt dictum est, sit species, & pars iustitiæ, fit vt in eadem sit voluntate. Et confirmatur, quia pœnitẽtia est sacrificium quoddam; iuxta illud. Psalm. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: offerre autem sacrificium est actus voluntatis. iuxta illud Psal. Voluntariè sacrificabo tibi: ergo est in voluntate.

Dubium.

Responsio.

¶ Cùm triplex tantùm sit subiectum virtutũ, scilicet, intellectus, appetitus sensitiuus, & voluntas, liquidũ est non esse in intellectu: quia non est habitus cognoscitiuus. Quòd autem non sit in appetitu sensitiuo, vel concupiscibili vel irascibili, præter rationem Sanct. Thom. confirmatur, quia pœnitentia est virtus ad alterum: virtus autem appetitus sensitiui non ordinat hominem ad alterum, sed ad se ipsum sedando passiones, rationem conturbantes. Secundò idq; maximè confirmatur: quia pœnitentia attingit Deum tãquam intrinsecum finem vt dictum est: appetitus autem sensitiuus, vt qui cognitionem sequitur sensitiuam, neutiquam Deum attingit. Igitur sicut iustitia inter homines est in voluntate, qua homo reddit alteri ius suum: ita & pœnitentia est ibidem: quippe qua reddit Deo ius suum, quantum ei facultas suppetit, vt paulò antea dicebamus. Neque parum refert nosse, pœnitentia in quo sit subiecto: nam si est in appetitu sensitiuo, necessariam haberet annexam passionem, quæ esset de essentia virtutis: secùs verò si sit in voluntate. Ob idque non inutiliter queritur, vtrùm ecto sit in voluntate, aliquam habeat necessariam passionem in sensu. A parte autem affirmatiua extant argumenta, quæ suprà fecimus. Diximus enim esse detestationem peccatorum, quam facit voluntas, vnde exurgit dolor & tristitia. Quare Ambro. August. & alij aiunt, quòd pœnitentia est præterita mala flere, tristitia autem, & dolor est in appetitu concupiscibili, vbi sunt effectus, qui exurgunt circa delectabilia. Respondetur per tres propositiones. Prima. De essentia virtutis pœnitentiæ nulla est sensualis passio vel affectio: quoniam tota essentia virtutis in detestatione mali consummatur. Quòd si arguas pœnitentiam debere esse opus satisfactorium ac perinde pœnale: respondetur eandem ipsam detestationem esse pœnalem, præsertim cùm pœnitentes virtutibus iam prouecti cùm satisfactionem perfecerint, non tenentur alijs pœnalibus operibus insudare. Secũda propositio. Tristitia & dolor quantum est ex natura rei plurimùm pullulat ex detestatione, nihilominus aliunde quandoq; impeditur, vt si homo sit duri sensus, vel per vehementem lætitiã de alia rei & maximè de Dei contẽplatione. Quo circa carentia doloris, & tristitiæ nõ est signũ impœnitentis cordis: præsertim in viris perfectis. Haud enim tantùm in patria abstergit Deus lachrymas ab oculis sanctorum, verùm & in hac vita per sui contemplationem. Non enim Magdalena crebris tristitijs in rupe cõsiebatur, imò diuina consolabatur contemplationis dulcedine.

¶ Tertia propositio. Pœnitentibus nondum perfectis salubre consilium est dolorem, & tristitiam excitare, & lachrymas vrgere, vt Dauid, & Niniuitæ fecerunt. Nam per hoc tum detestatio ipsa perficitur, tum & cautela præcauendi peccata roboratur. Quòd si arguas tristitiam, & dolorem non posse per voluntatem procurari: nam cùm tristitia sit de ijs, quæ nobis nolentibus accidunt, repugnantia est, vt tristitia sit volita. Scotus præ-

senti distinctio. quæst. 1. art. 3. multam consumit literam ad explicandum, quomodo tristitia & pœna peccati possit esse voluntaria. Sed nullum hic latet mysterium. Ad tristitiã enim requiritur aliquid nolentibus nobis accidisse. Attamen non exigitur nolitio eiusdem tristitiæ, sed rei de qua tristamur. Vnde licèt quisq; volens deliquerit, tamẽ postea nollet deliquisse, per illam cõditionalem nolitionem, quam quæst. proxima. ar. 1. exposuimus. Ex qua detestatione nascitur tristitia, licèt detestatio ipsa voluntarie fuerit assumpta. Haud enim ad punitionem necessarium est, vt homo inuitus puniatur. Sicut enim quis se potest sua sponte flagellis cædere, ita & considerare, tum peccati absurditatem, tum & Dei maiestatẽ, vt pœnitudinem eliceat. ¶ Vtrùm autem tristitia illa, & dolor sit virtus, sunt qui negent, vt Palu. dist. præsenti, quæst. 2. refert: iam tamen suprà diximus, quod licèt per se non sit virtus, est tamen, quia nascitur ex recta voluntatis electione. Quod si in cõtrarium arguas. Illa est in appetitu sensitiuo, puta concupiscibili, sicuti gaudium, qui quidem appetitus, vti modo diceba mus, non potest Deum attingere, atque adeò nec dolere de peccato, quatenus est offensa Dei. Respondetur satis esse, quod voluntas, cuius electione illa passio exurgit, Deum attingat. Nam & virtus temperantiæ, & fortitudinis sunt in appetitu sensitiuo, quarum actus, per charitatem, quæ est in voluntate, referuntur in Deum. Quinuerò actus executiuarum potentiarum, vt orare, & docere, sunt virtutes, licèt non sint nec cognitiuæ, nec appetitiuæ: sat enim est, q̃ fiant ex electione, quare, & gemitus, & lachrymæ pœnitentis actus sunt etiam virtutis. ¶ Maiorẽ autem hæsitandi causam offert quæstio, vtrùm dolor idem in eodẽ appetitu sensitiuo habitum generet, sicut detestatio illum generat in voluntate. Et possumus affirmatiue respondere: quia & in voluntate est difficultas ad pœnitendum, & in appetitu ad moderate dolendum: quare vtrobiq; requiritur habitus, quemadmodum liberalitas, quãuis, quia est pars iustitiæ, principaliter sit in voluntate, vt S. Tho. 1. p. q. 21. art. 1. affirmat, est nihilominus similis habitus, & in appetitu, vt ait. 1. 2. q. 60. ar. 5. & 2. 2. q. 104. ar. 4. Posset nihilominus respõderi, satis esse prudentiam, & fortitudinem in appetitu ad moderandas passiones, & ideo pœnitentiam sufficere in voluntate ad generandam tristitiam, & dolorem in appetitu. ¶ Et sic soluitur primum argumentum S. Tho. quod est. Pœnitentia est species tristitiæ: sed tristitia est in concupiscibili sicut gaudium: ergo illic est pœnitentia. Respondetur, inquam, argumentum concludere de pœnitentia, vt est passio, nõ autem, vt est virtutis habitus. ¶ Secundò arguitur. Pœnitentia est vindicta quædam, vt supra citatus Aug. in lib. de pœnitentia ait: vindicta autem, quia est ad repellendum malum, est in appetitu irascibili: nam ira est appetitus vindictæ. Respondetur sicut de tristitia, quòd appetere ex passione vindictam de alio pertinet ad irascibilẽ, quatenus rationem præuenit, & ideo non est virtus. Sed tamen eandem vindictã ex ratione, & electione appetere virtus est. Quare sicut tristitia in concupiscibili à ratione profecta virtus est, sic & vindicta in irascibili: vtraq; enim est virtutis ministra. ¶ Tertiò arguitur. Præteritum, secundùm Philosophum in libr. de memoria & reminiscentia est obiectum memoriæ: sed pœnitentia est de præterito: ergo pertinet ad memoriam. Respondetur, q̃ memoria est vis apprehensiua, pœnitẽtia verò pertinet ad appetitiuam, quæ præsupponit apprehensiuam: quare pœnitentia nõ est memoria, sed illam præsupponit. ¶ Quartò. Nihil agit vbi non est: sed pœnitentia excludit peccatum ab omnibus viribus animæ: ergo non in voluntate tãtùm, sed in omnibus potentijs existit. Negatur consequentia, nam cùm voluntas omnes alias potentias moueat, cõsequitur, vt pœnitentia in sola voluntate existens, in singulis animæ viribus operetur. De subiecto autem remoto, vtrũ sit in omnibus hominibus, quæstio est, quæ præsupponit scire an sit habitus infusus. De qua re statim.

Dubitatio.

Dubitatio.

Primum argumentum.

Secundò argumentatur.

Tertiùm argumentatur.

Quartò argumentatur.

ARTICVLVS V.

Vtrùm initium pœnitentiæ sit ex timore.

POst subiectum pœnitentiæ, sequitur inquisitio de eius causa, vtrùm ex timore seruili, qui est timor inferni, vel aliorũ suppliciorum, oriatur. Ad quod S. Tho. suppositâ dist. quatuor cõclusionibus respõdet. Potest enim quæstio

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

Est ergo prima cõclusio. Habitus pœnitentiæ immediatè à Deo infunditur sine nobis principaliter operantibus, non tamen sine nobis dispositiuè cooperantibus per aliquos actus. ¶ Secunda conclusio. Pœnitentia quantum ad actus, quibus Deo operanti cooperamur, consistit in sex motibus Dei, & intellectus, & voluntatis nostræ. Primum enim principium est operatio Dei præuenientis, & conuertentis cor nostrum, secundùm illud Thre. vlt. Cõuerte nos Domine ad te, & conuertemur. Secundus autem est motus fidei nostræ per auxilium Dei, iuxta illud Pau. ad Hebræ. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia remunerator est. Tertius est motus timoris seruilis, quo quis suppliciorum timore à peccatis retrahitur, iuxta illud Esaiæ. 26. Sicut quæ concepit, cum appropinquauerit ad partum dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus. Et habetur illic sermo de ijs, qui per pœnitentiam ad mentem redeunt. Et subditur. A timore tuo concepimus: & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis, id est salutarem pœnitentiam, vt ex præcedentibus colligitur. In æditione vulgata, non habetur à timore tuo, cæterum concepimus, &c. sed septuaginta habent. A timore tuo, seu, propter timorem tuum. Quartus actus est motus spei, quo quis sub spe veniæ obtinẽdæ assumit, propositum emendandi sese. Nam cum fides, vt ibidem ait Paul. sit sperandarum substantia rerum, fides gignit spem, qua (vt idem ad Roma. 8. ait) salui facti sumus. Quintus actus est charitatis, quo peccata displicent, quæ ideo, vt ait Petrus, operit multitudinem peccatorum. Ex qua sexto enascitur motus timoris filialis, qui propter reuerentiam Dei emendam suorum peccatorum Deo offert. Et in hoc consistit ratio specialis pœnitentiæ. ¶ Ex ijs itaque inferuntur duæ aliæ corollariæ conclusiones, quibus ad quæstionem respondetur. Tertia ergo conclusio est. Actus pœnitentiæ à timore seruili procedit, sicut à primo motu nostri affectus ad hoc ordinato. Nam primus motus simpliciter non fuit noster, sed Dei. Secundus verò fidei, licèt fuit noster, non tamen nostri affectus: sed intellectus per voluntatem captiuati in obsequium Christi. Primus ergo motus nostri affectus est timor seruilis, qui dicitur ordinari ad pœnitentiam, quia non est ad id sufficiens, cùm non sit vera contritio.

Quarta conclusio.

¶ Quarta conclusio. Actus legitimæ pœnitentiæ procedit à timore filiali, sicut ab immediato & proximo principio.

¶ Quæstio est egregia, vbi S. Thom. considerat isime ordinẽ iustificationis impij ob oculos ponit. Quam vtique quæstionem. 1. 2. q. 113 doctissimè edisserit. At quia primam cõclusionem tanquam rem indubitatam ipse asseruit, sunt tamen qui illam negent, & eius persuasio ex subiunctis conclusionibus pendet, inuerso ordine procedamus oportet. Et primùm, vt ab hæreticis nos extricemus, Lutherus pœnitentiæ osor, vt est videre artic. 6. per Leonem pontificem condemnato, ait contra tertiam conclusionem Sanct. Thomæ timorem seruilem non esse bonum, sed malum potius. Quin verò & legitima, inquit, contritio, qua quis cogitans fœditatem peccati, & amissionem æternę beatitudinis, & acquisitionem æternæ damnationis, facit hypocritam & magis peccatorem. Quam conclusionem Caisianus inquit, docet, & sensus communis omnium, ita in se experitur. Ita solet impudentissimus ille communem omnium sensum, pro se allegare in ijs etiam, quorum contraria vniuersi homines in se experiuntur. ¶ Cõtrà ipsum ergo statuitur prima conclusio. Timor inferni est bonus, & incipientibus plurimum conferens. Id quod vniuersi in se experiuntur, præter insensibiles. Et primò hoc colligitur ex illo Baptistę. Matth. 3. Progenies viperarum quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Et dominus Matth. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: timete eum, qui postquàm corpus occiderit, habet potestatem mittendi animam in gehennam ignis. Vbi per timorẽ gehennæ absterrentur homines à peccatis: id autem, per quod homo à peccatis arcetur, quis neget esse bonum & vtile? Vnde Prou. 1. Per timorem Domini declinat omnis à malo. Et Eccles. iast. 1. Timor Domini expellit peccatũ: nam qui sine timore est, non potest iustificari. Et rursus. Initium sapientiæ timor Domini. ¶ Duplex autẽ est Lutheri cauillũ, primũ q̃ istæ autoritates intelligantur de timore filiali, qui procedit ex charitate. At verò metus gehennæ non potest esse filialis, neq; filialem Sapiens appellaret initium sapientię, quippe qui iam supponit charitatem quæ illic sapientiæ nomine designatur. Secundò ait, bonum esse deterrere homines sceleratos per pœnas inferni, non quia in se bonum est, sed propter bonum publicum vt desistant alijs nocere. In cõtrariũ autem est, q̃ si malũ esset homini timere infernum, iniustũ esset talem metum ei incutere pro quocunq; bono: quia non sunt facienda mala, vt inde eueniãt bona. Accedit q̃ si est causa deterrendi alios, etiam hanc habet bonitatis rationem, præsertim quòd Dauid Psalmo. 17. tãquam bonum suum proprium enarrabat dicens. Circundederunt me timores mortis, & dolores inferni circundederunt me, & in tribulatione mea inuocaui Dominum. Præterea isti ecclesiæ vsum peruertunt, cuius cõcionatores homines ad pœnitẽtiam per timorem inferni exhortãtur. In quo sacrilegi-

Lutheri hæresis.

Prima propositio.

Mirari peccatoribus pœnas inferni, vt resipiscãt bonum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tissimos patres imitantur. Vnde August. tracta. 3. super canonicam Ioannis exponens illud Mat. 25. Venite benedicti patris mei, &c. & discedite maledicti. Ecce, inquit, quid promittit Deus, vitam æternam, ecce quid minatur, ignem æternum. Et subdit. Illum nō dum amas, vel hoc time. Et tract. 9. illud citatum. Initium sapientiæ timor Domini, interpretatur de timore seruili, qui stat cum charitate imperfecta, cùm Ioannes non dicat, quòd omnis charitas foras mittit timorem, sed perfecta charitas. Vbi graphicè huiuscemodi timorem comparat setæ sutoris, quæ linum introducit. & refertur de pœnitentia distinct. 2. can. Sicut seta. Enimuerò quemadmodum seta non est satis firma, vt possit frusta corij consuere, sed est accommoda ad inducendum filum, quod intrans foras excludit setam, sic timor seruilis per se non sufficit amicitiā inter nos, & Deum conglutinare, seruit autem charitati inducendę. Accedit & Hiero. super hunc locum Esaiæ. 26. hic citatum, & Chrysosto. lib. de cōpunctione cordis. & vetustissimus Tertullianus lib. 2. aduersus Marcionem, qui omnes timorem seruilem, ceu rem bonam, & frugis cōmendant. ¶ Sed quia Cassianum inuerecunde Lutherus pro se accersit, consulat eum solertissimus quisq; collatione. 3. cap. 4. vbi vnū modum vocationis peccatoris ait descendere ex necessitate, dum per metum resipiscit. Et collatio. 11. cap. 6. expressè meminit metus gehennæ tanquam rei vtilis. & iterum lib. 4. cap. 39. latè monstrat per timorem seruilem nos incipere conuerti in Deum.

¶ Et præter hæc testimonia ratio est liquida: quoniam timere malū, perinde est suapte natura laudabile, vt bonum sperare: est enim illud naturale: & tamen Deus, & natura non inclinant ad malum. Cùm enim Propheta Deū precabatur, Domine ne in ira tua corripias me, bonum censebat iram Dei timere. Sed timere malum, vt mortem quando est impedimentū fortitudinis, aut alius virtutis, illud est vitium. Meritissimo ergo nuper in Concilio Tridentino sessio. 6. can. 8. sub his verbis error iste damnatus est. Si quis dixerit gehennę metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit. ¶ Adde, quòd non solùm timore pœnæ inferni, verùm & mortis, & de honorationis & similium: quæ omnia sub timore seruili comprehenduntur, bene agere & legem seruare bonum est. Vnde Deus statim Adæ præcipiens ne de ligno scientiæ boni, & mali ederet, pœnam, si secùs faceret, subiecit mortis. Et Leuit. 29. & in tota lege veteri comminabatur populo bella, & alias calamitates, quæ quidem cùm causa essent, vt emendarentur, bona erant. Vnde in Psal. 77. Cùm occideret eos, tunc quærebant eum, & reuertebantur, &c. Qua vtique de causa principes, vt spe præmij, sic & suppliciorum metu ciues bonos faciunt. Vnde Paul. ad Ro. 13. de principe Dei minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat.

¶ Argumenta verò Lutheri sunt (vt solent) falacissima. Arguit enim primò. Omnia, quæ fiunt extra charitatem, sunt peccata, iuxta illud. 1. Corin. 13. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeā, factus sum velut æs sonans: timor autem seruilis est extra charitatem: ergo est malus. Sed maior est falsissima (licèt Gregorius Ariminensis falsò illam admiserit) quoniam extra charitatem sunt actus moraliter boni, vt libr. 1. de natura & gratia capit. 20. latè monstrauimus, licèt non sufficiant ad gratiam comparandam. Et hoc est, quod Paulus dicit, quòd extra charitatem est homo velut æs sonans, quasi nihil valens apud Deum. Et. 1. Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte. Vnde Aug. de pœnitentia dist. 7. can. Nullus. Quem pœnitet, inquit, oportet non solùm timere iudicem, sed diligere: quia sine charitate non potest esse salus. Non tamen inde sequitur, quòd omnia eius opera sint peccata. Qui ideò articulus in concilio Tridentino sessio. 6. can. 7. ad uersus Lutheranos condemnatus est.

¶ Est ergo primum argumentum S. Thom. Pœnitentia quidem incipit ex displicentia peccatorum: hæc autem pertinet ad charitatem: ergo illa est initium pœnitentiæ. Et respondet quòd priùs peccata incipiūt displicere ex timore seruili, qui ,ppter Dei offensam, quod pertinet ad charitatem. ¶ Ad quod vtique propositū notandum est secundū argumentum. Ad pœnitentiam enim homines vocātur spe regni cælorum, vt patet Matthęi. 3. illud autem est obiectū spei: ergo illa est initium pœnitentiæ. Respondetur, quòd nomine regni cælorum intelligitur regis aduētus, non solùm præmiantis, sed etiam punientis, iuxta verbum illic Ioannis. Quis demonstrauit vobis fugere à vētura ira? Quare timor seruilis etiam inducit ad regnum, licèt non sufficiat introducere. ¶ Argumentum verò, quo Lutherani possent sciolos seducere, est hoc. Qui peccata ,ppter pœnas inferni detestatur, plus illas odit, quàm peccatum: nam propter quod aliud est tale, vt ait Aristot. magis est tale: si enim odio habeo filium propter patrem, plus odi patrem: odisse autē pœnas plusquàm peccatum, iniquum est, & peruersum, ergo & timor seruilis est malus. ¶ Ad huius autem intellectum præmittenda est doctrina Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 19. artic. 4. quærens enim illic, vtrùm timor seruilis sit bonus, respondet, quòd timor seruilis dicit duo: scilicet, obiectū, quod est pœna, & seruilitatem: & seruilitas, inquit, est mala conditio: quia repugnat charitati. Qui enim solùm tanquàm seruus operatur, mouetur ab extrinseco non consentiente propria voluntate: qui autem ex charitate, mouetur sua spōte à principio intrinseco: sed tamen seruilitas non est de intrinseca ratione timoris seruilis: potest enim quis timore pœnę moueri, vt verè consentiat pœnitere. Quare ille nō magis odit pœnas quàm peccatum appretiatiue. Quod sic explicatius intelligitur. Si quis doleret de peccatis ,ppter pœnas inferni hac adiecta negatione, Si mihi non imminerent illæ pœnæ, non me pœniteret, profectò ista conditionalis esset mala, & pertinens ad seruilitatem: quia illa pluris faceret pœnas illas euitare, quàm Dei offensam: & ille actus est, qui repugnat charitati, qua Deus super omnia diligitur. At verò si quis ex metu inferni mouetur ad detestandum peccata, sine hac negatione, aliàs non me pœniteret, non inde colligitur, quòd appretiatiuè plus habeat odio pœnas quàm peccatum: nam tunc timor non est proprius finis pœnitentiæ, sed causa motiua, charitatem & legitimam pœnitentiam introducens, vt suprà expositum est. Quin verò si quis in charitate existens ob timorem seruilem, aut peccata sibi dimissa detestetur, aut futura caueat, metus ille, quia fit ex gratia, est meritorius de condigno.

¶ Postremum autem argumentum Lutheranorum est, quod sanctus Thom. facit tertio loco. Timor est quidam actus interior hominis: pœnitentia verò nō habet principium ab homine, sed est à Deo, iuxta illud Hiere. 31. Post quàm conuertisti me, egi pœnitentiam: ergo initium pœnitentiæ non est timor. Quare ait Lutherus, quòd homines crassi, & sordidi possunt timore pœnæ, tanquam serui, vt in veteri lege, moueri: euangelici verò non nisi per timorem filialem. Vnde Paul ad Roma. 8. Non accepistis spiritum seruitutis, iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorū. Respondet Sanctus Thom. quòd ipse etiam motus timoris seruilis procedit ex actu Dei conuertentis cor, iuxta illud Deuter. 5. Quis det, eos talem habere mentem, vt timeant me? Vnde glossa super citatum locum Pauli. Spiritus est qui facit duos timores, seruilem, & castum: Paulus autem non condemnauit spiritum timoris, sed dixit, non esse sufficientem, nisi accedat filialis. Et hæc de tertia conclusione.

¶ Hinc ergo retro redeamus ad secundam. Et primò est dubium, vtrùm semper in conuersione peccatoris requirantur formaliter isti sex motus eo ordine, quo illos hic D. Thom. constituit: nam videtur eos tanquam necessarios ponere. In primis hic missam facimus molestissimam contentionem cum Luthero tenenti solam fidem iustificare. Contra quem satis ac super lib. 2. &. 3. de natura & gratia diligitauimus, Cuius error in concilio Tridentino sessio. 5. per multos est canones condemnatus. Ad rem ergo vt redeamus, respondetur, nō semper omnes actus istos esse necessarios formaliter, alioqui nō posset homo subitò conuerti, sed necessariò indigeret tempore, sine quo series hæc perfici non posset. Cōsequens autem est falsum: quoniam cùm vt D. Thom. 1. 2. quæst. 112. artic. 2. docet præparatio hominis ad gratiam sit opus Dei præuenientis, subitò potest illam dispositionem perficere, iuxta illud Ecclesiastici. 11. facile est in oculis Dei subitò honestare pauperem. Imò verò motus timoris seruilis accidentarius est, nec necessarius ad cōuersionem. Potest enim homo primo motu detestari peccata, quatenus sunt offensa Dei. Neque requiruntur semper duo actus charitatis, & pœnitentiæ distincti, sed sæpe vnicus pœnitentiæ alium virtute continet. ¶ Motus autem Dei præuenientis semper est necessarius, iuxta illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Ac deinde motus fidei, aut formaliter, aut virtualiter: nam sine fide, vt ait Paul. impossibile est placere Deo. Dico virtualiter, quia in Christiano, qui doctus est fidem, cùm primùm recordatur peccati, quatenus offensa Dei, illa memoria Dei est actus fidei gignentis spem. Sed sanctus Thom. concessit omnes actus, qui esse possunt causa pœnitentiæ, & sæpe illo ordine concurrunt: præsertim vbi tempore anteceduntur gratiam. Ait enim eodem loco Diuus Thom. quòd licet Deus quandoq; subito moueat hominem ad dispositionem perfectam, vt eodem momento infundatur gratia, quemadmodum Paulo contigit, nonnunquam tamen mouet per prædicatores, & inspirationes, & alijs vijs ad quasdam

Timor seruilis cōparatur setæ sutoris.

Cōcilium Tridentinum.

Ratione probatur

Primum argumentum.

Secundum argumentum.

Argumentum Lutheri.

Argumentum fallax.

Circa secundam conclusionem.

Motus Dei semper necessarius.

Universidad de Deusto. Biblioteca

dum imperfectas dispositiones, quæ longo tẽpore antecedant gratiam. Sunt enim qui per actum fidei informis habent timorem inferni, & actum spei informis, & charitatis acquisitæ, quibus & peccatorum sordes displicent, & tamen semper nauseãdo iacent in peccatis. Qui quidem propriè iuxta testimonium propheticum citatum dicuntur concepisse, & parturire: quia doloribus pariendi cruciantur, & tamen vitiorum catenã religantur ne pariant.

Nota de auxilio speciali.

¶ Diximus autem semper necessariũ esse motum Dei præuenientis per auxilium speciale, quod D. Tho. 1.2.q.112.&113. subtilissimè, & christianissimè edisserit: nam nulla actio liberi arbitrij naturaliter per solum concursum generalem Dei elicita, causa esse potest gratiæ tanquam vlla ratione meritum eiusdem primæ gratiæ. Id quod tanquam primum fundamentum in materia pœnitentiæ, & contritionis substernendum est. Quare ratio illa meriti de congruo, quam Scotus commentus est in peccatore disponente se ad gratiam, profectò (vt bona venia orthodoxi viri loquar) nõ est tuta, neque longissimè à Pelagianorum errore distans. Asserit enim dist. præsenti. q. 2. ar. 2. hæc verba: Peccator in peccatis existens potest ex naturalibus cum communi influentia Dei considerare peccatum commissum, vt offensiuum Dei, & vt legem diuinam, & vt auersiuum à Deo, &c. & ille motus potest cõtinuari, & intendi ante infusionem gratiæ, & ille dicitur attritio, & est dispositio siue meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis. Et subdit inferius, quòd si illa attritio sit perfecte circũstantionata in genere moris, videtur omnino dispositio sufficiens ad iustitiã, aliàs difficile, inquit, est saluare, quòd apud Deũ nõ est acceptio personarum. Quare ille, inquit, actus attritionis immutatus, dum infunditur gratia, fit contritio. ¶ In quibus quidem verbis tria sunt, quæ censura indigent. Primum, quòd obiectum attritionis ponit offensam Dei, contra quod dist. 17. q. 2. disputabimus: nam illud est proprium obiectum contritionis: attritio verò solum est propter pœnas. Secũdum est, q̃ actus naturales ponit esse meritorios gratiæ de congruo. Et eos (quod peius est) sufficere asserit vt dispositionem ad iustitiam coram Deo. Quod fortè peiori censura, q̃ malè sonantis dignum est. Tametsi mihi catholici viri, quam sanam esse non dubito, nullam finistram notam inusserim. Præterquam quòd Durãdum habet, & nominales multos in sua opinione consortes. De qua ideo re in concilio Tridentino multis diebus litigatum fuit, vbi mea rogatus sententiam lib. 2. de natura & gratia ca. 3. & 4. scripsi. ¶ Et primùm negare auxilium speciale Dei, quod Scotus in præsentiarum, & lib. 2. d. 28. negat, vt sine illo possit homo aliquo naturali actu liberi arbitrij in Deum conuerti, manifestè est cõtra illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. quod nisi de auxilio speciali intelligatur, nullam haberet energiam: quoniã sine auxilio generali neque folia arboris mouentur. Quare nihil egregium de iustificatione dixisset. Quo ideo ardete concutiebatur Pelagius dicens, quòd ex viribus nostris possumus recuperare gratiam, & similiter illo Pau. 2. Corin. 3. Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Quibus accedit illud hic citatum Hiere. 31. Conuerte me Domine & conuertar. & Threno. 5. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur. Vnde Auguſt. de gratia & libero arbitrio cap. 5. Nisi donum Dei esset etiam ipsa ad Deum nostra conuersio, nõ ei diceretur, Domine Deus virtutum cõuerte nos. Id quod & Pau. Rom. 9. docet, dum comparat hominem secundum vires naturales luto, quod à figulo, non solum efformatur, sed mollefit, apparaturque vt formam recipiat. Vnde Auguſt. Hypognosticõ lib. 3. ex professo aduersum Pelagium decernit, quòd homo per liberum arbitrium, nec incipere valet nec perficere, nisi speciali diuino subsidio præueniatur, iuxta illud Pauli ad Philippen. 1. Ipse qui incepit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi. Quod expresse apud Oseam Deus ipse affirmat. ca. 3. dicens: Perditio, tua Israël, tantummodo ex me auxilium tuum. ¶ Et confirmatur ratione, quia conuersio in Deum opus est supranaturale. Quare hìc erat litis contestatio inter catholicos & Pelagianos, quòd Pelagius dicebat ex naturalibus nostris viribus posse nos iustificari. Sed ait Scotus, & eius sequaces, quòd quamuis dispositio illa naturalis nostra sit sufficiens ad iustitiam, tamen Deus infundit gratiã. Sed tamen profectò responsio non facit satis: nam litigium cum Pelagio non erat de qualitate illa, quæ est gratia, per quam formaliter iustificamur. Quoniam vsque ad concilium Viennense multò post tempore nulla fuit mentio habita de illa infusione qualitatis. Neque verò Pelagius negaret illam qualitatẽ infundi à Deo. Sed quæstio erat de causa efficiente: per quam conuertimur. Et quod maxime contra Scotum vrget est, q̃ vt Auguſt. contra duas epistolas Pelagianorum ca. 7. refert, hoc inter alia erat Pelagianorum argumentum, q̃ si facientẽ viribus naturalibus, quod in se est Deus non iustificaret, esset acceptor personarum. Ad quod patres respondebant, Deum nulli quicquam debere. Et tamẽ eodem argumento vtitur Scotus. Indubiè ergo non solum Deus est qui iustificat, sed & cor præparat & disponit, iuxta illud Ezech. 36. Auferam ab eis cor lapideum, & dabo eis cor carneum. Et illud Psalmi. 84. Deus tu conuertens (secundùm vnam literam) viuificabis nos. Et ad Roma. 2. Ignoras quoniam bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Quod si obijcias. Attritio, quæ fit ex timore seruili inferni potest haberi naturaliter sine auxilio speciali, & tamen illa cũ adueniente sacramento sufficit ad gratiam: ergo homo se potest viribus naturæ sufficienter disponere ad gratiam. Negatur consequentia ad sensum nostrum. Intelligimus enim, q̃ nemo se potest disponere naturaliter dispositione, quæ est conuersio, cui absq; sacramento succedit gratia: illa nanque attritio non est conuersio, sed solùm per illam tollitur obex, vt per supernaturalẽ virtutem sacramenti infundatur gratia. Ex his ergo Tridentina synodus sessio. 6. cap. 5. decreuit exordium iustificationis in adultis à præueniente gratia sumendum esse, per quam excitantem, & adiuuantem se homines ad suam iustificationem liberè assentiendo & cooperãdo disponunt. Et cap. 6. Disponuntur, inquit, homines ad ipsam iustitiam dum excitati diuina gratia & adiuti liberè mouentur in Deũ. ¶ Per hæc etiam ferè illud cõdemnatur, quòd illa opera naturalia quæ absq; speciali auxilio gratiam præcedunt, sint vllo modo merita: nã cum meriti nomen, quomodocunq; accipiatur, ad mercedem & præmiũ referatur, & gratia prima nullã habeat rationem nec propriè, nec impropriè mercedis & præmij, nulla est propriè in operibus ratio meriti. Vnde in cõcilio Arausi. cano. 2. cap. 18. Debetur merces bonis operibus si fiant: sed gratia, quæ non debetur, præcedit vt fiant. Secundò cùm meritũ condigni & congrui in hoc differãt, quod meritum de cõdigno sit dignitas ad gratiã, meritũ autem de congruo sit saltẽ operum congruitas, negare non possunt quin si gratia detur ex merito de cõgruo: fiat ex operibus, q̃d Paul. Ad Roma. 11. simpliciter negat, dicens. Si autem gratia, iam nõ ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. Accedit & grande argumentum cõtra meritum congrui ex eius nouitate. Cùm enim ecclesia à Pelagianis tantam fuerit molestiam perpessa contendentibus quòd iustificamur ex meritis, si sancti patres tutò potuissent hac distinctione vti, eo modo illis satisfecissent, q̃ scilicet, aliqua esset ex nobis naturalis dispositio, quæ esset meritum de congruo. Sed tamen hanc distinctionem, nec somniare ausi sunt, ne gratiæ Dei iniuriam irrogarẽt. Quare in concilio Palestino, vt refert ad Paulinum Auguſt. simpliciter anathematizatur qui dixerit gratiam Dei secundùm merita nostra dari. Et Hypogno. libr. 3. ex illo ad Ephe. cũ essemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos Christo, concludit nullum esse meritum hominis ante gratiam: insinuans q̃ in peccatore velut in mortuo nihil meriti præcedit. Ac demum ait. Audi hæretice stulte & inimice fidei veritatis opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiant præparantur per gratiæ præuentum nullo liberi arbitrij merito non damnamus (gratiam præuenientem appellat auxilium speciale.) Sed damnamus autoritate diuina opera liberi arbitrij, quæ gratiæ præponũtur, & ex ijs tanquam meritis in Christo iustificari extolluntur: quis enim primò dedit illi, & retribuetur ei? Hæc Auguſtinus. Quapropter cùm in prædicta Tridentina synodo fautores meriti de congruo multarum dierum disputationibus cõtendissent, vt in canone poneretur iustificationem fieri, nullis nostris prioribus meritis præcedẽtibus, vt insinuaretur præcedere merita de congruo, neutiquam obtinere potuerunt: tum quòd si impropriè est meritum, non est dignum meriti nomine: tum quòd patres in concilio Palæstino, Mileuitano, & Arausicano ab omni nominatione meriti ante gratiam prorsus exhorruerunt. Quare Synodus sessio. 6. capit. 5. declarauit exordiũ iustificationis nostræ in adultis à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur. Hæc synodus. Et collegit illud ex concilio Mileuitano, sed expressius ex Arausicano, cuius can. 25. hæc extant verba. Hoc etiam salubriter cõfitemur & credimus, quòd in omni opere bono nos non incipimus, & postea per Dei misericordiam adiuuamur, sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis & fidem & amorem inspirat. Plura in hanc sententiam loco citato de natura & gratia digessimus. Sed hæc ad exprimendam pœnitentiæ imaginem huc attulisse satis fuerit. Quòd si quis nos reconuenire cogitet, quòd Sanct. Tho. idem meritũ de congruo agnouerit, quippe qui. 1.2. quæst. 114. art. 3. ait opus meritorium hominis vno modo considerari, vt procedit ex libero arbitrio, & sic ibi non potest esse cõdignitas propter

Universidad de Deusto
Biblioteca

pter maximam inæqualitatem, sed est ibi cõgruitas propter quandam æqualitatem proportionis: respondetur quòd aliud est cõgruitas, aliud meritum congrui: & S. Tho. nullum ponit meritum congrui ante infusionem gratiæ, sed ait, videtur congruum vt homini operanti secundùm suam virtutem Deus recompenset secundùm excellentiam suæ virtutis. Congruum scilicet, non quòd cõgruitas sit in merito, sed in Deo, cui recompensatio congruit. Qui verò est in gratia potest, vt suprà diximus, mereri de congruo alijs spiritualia bona, sibiq; & alijs temporalia.

Ex motu sui ordiné Tridentina synodus à S. Tho. est mutuata.

¶ Supposita ergo primum omnium motione Dei corda nostra tangentis: quia vt eadem sessione, Can. 4. sancitur, non mouet nos tanquam inanime corpus, sed vt liberè (quod nostrum est ingenium) ei essentiamur, si eidem inspirationi assentimus credendo, sperando, diligendo, ac subinde detestando peccata, gratiam nobis eodem instanti infundit. Quare eadem Synodus illic cap. 6. ordinem hunc ex nostrarum actionum ex hoc loco Sanct. Th. desumpsit, vbi contra Lutheranos dicentes sola nos fide iustificari, decreuit potiùs proximam dispositionem esse motum charitatis &

Epilogus superadictorũ.

pœnitentiæ. ¶ Est ergo tandem notandum, quòd omnes hi nostri motus, etiam si ab auxilio speciali procedant, tum quatenus gratiã iustificantem antecedunt, nullam prorsus rationem meriti, aut de congruo, aut condigno habent, neque verò propriè causam, sed materialem dispositionem, quæ nobis consentientibus per Dei auxilium fit. Sed dum gratia in animę essentiam infunditur, simul tẽpore, sed posteriùs natura infunduntur prædictæ virtutes fidei, spei, charitatis & pœnitentiæ, quibus gratia ipsa operatur ad remissionem peccatorum. Quare contritio non dicit actum nisi gratia informatum, qui de condigno est meritum vitæ æternæ. Quod distinct. 17. quæst. 2. de cõtritione iterum tangemus. Cuius natura illic est exactiùs explicanda.

Circa primã conclusionẽ S. Tho. Virtutum infusio.

¶ Ex ijs tãdem colligitur prima conclusio S. Thomę, videlicet pœnitentiam esse virtutem suo genere infusam. Vbi primum adnotandũ est quod de infusis virtutibus suprà distinct. 6. præmisimus. Virtutes enim infundi priùs in cap. Maiores. de baptismo. sub opinione relictum est, & in concilio Viennensi, tanquàm probabilius approbatum, & nuper in synodo Tridentina sessio. 6. Can. 11. certiùs assertum. Quare de tribus Theologicis virtutibus nemo est qui ambigat infundi cum gratia in baptismo, & in quacunque iustificatione vbi infunditur gratia. Morales autem Durand. in 3. distinct. 34. quæst. 6. negat, propterea, quod cùm nõ habeant Deum pro obiecto, possunt naturaliter acquiri. Virtutem autem pœnitentiæ Scotus dist. præsenti. quæst. 4. asserit esse acquisitam eadem ratione: quia non est nisi virtus iustitiæ moralis. Durandus verò quæst. 2. plus dicit: nempe, nõ esse virtutem infusam eadem prorsus ratione, sed moralem: quia, vt dixerat in 3. nullam putat esse infusam nisi Theologicas. At verò D. Tho. 1. 2. quæst. 51. articul. 4. ait duplicem esse virtutem infusam: vnam scilicet ex genere & natura sua: quia intrinseca ratione est supranaturalis, sicuti sunt Theologicæ, quæ Deum habent pro obiecto tãquam finem supranaturalem. Sed aliæ sunt per accidens infusæ, quæ scilicet cùm Deum non attingant pro obiecto, aut fine intrinseco suo, possunt naturaliter acquiri, vt iustitia & reliquæ virtutes cardinales: infunduntur tamen quandoque à Deo ad perfectionem naturæ vt scientiæ, quas infudit Adæ. Et hoc pacto ait eadem. 1. 2. quæst. 63. ar. 3. virtutes morales infundi cum gratia. Pœnitentiam verò non intelligit sic esse infusam per accidens, sed ex genere suo: nam licèt non habeat Deum pro obiecto, vt Theologicæ, habet tamen illũ pro intrinseco fine. Est enim eius proprius actus pœnitere de peccato, quatenus offensa Dei ad eius amicitiam conciliandam. Quare proprio suo marte habet constituere hominem in gratia Dei, quod est supranaturale. Quocirca etsi admittatur aliqua acquisita virtus pœnitentiæ, quæ sit in peccatore, non tamen illa est digna nomine pœnitentiæ absolutè, sed secundùm quid: quia neque est similis legitimæ pœnitentię, quemadmodum temperantia infusa & acquisita sunt similes: quia neutra attingit Deum. Virtus enim pœnitentiæ, simpliciter sic dicta habet, sicut charitas, distinguere inter filium Dei & filium iræ. Cõgruit ergo Augustiniana diffinitio virtutis huic optimè pœnitentiæ. Est enim bona qualitas mentis, &c. quam Deus in nobis sine nobis (scilicet merentibus, tamen sine nobis consentientibus) operatur. ¶ Per hæc alia quæstio soluitur de subiecto pœnitentię: nempè, de suppposito, vtrùm in vniuersum sit in omni creatura rationali, & intellectuali. Quam quæstionem S. Thom. distinct. præsenti quæst. 1. art. 3. discutit, vtrùm scilicet fuerit in Christo & in angelis, & in beatis hominibus, & in paruulis ante vsum rationis, & in Adam, & in beata virgine. ¶ Et primùm Christum manifestũ est non habuisse virtutem pœnitentiæ: quia repugnabat illi peccare, sicut nec fidem.

Virtus infusa duplex.

Quæstio

In Christo.

¶ Et eadem ratione neq; in angelis beatis est: qa nõ solùm nullũ habuerũt peccatũ, verùm & ex natura sua si habuissent, nõ potuissent dignè, & studioſe pœnitere. Quare neq; in damnatis angelis esse potuit huiusmodi virtus, qa eorũ peccatum est irremisibile, est tamẽ pœnitentia illis ad tormentum. Sunt enim, vt legitur Sapient. 5. inter se gementes & pœnitentiam agentes. ¶ In innocentibus verò, putà in paruulis ante vsum rationis certum est existere habitum pœnitentiæ, licèt tunc actum habere non possint: nam vt dictum est, habitus virtutum infunduntur simul cum gratia: & illi sunt in statu, quo adueniente legitimæ ætate peccare possunt. ¶ Sed est apparens argumentum in contrarium, saltem in via Sancti Thomæ. Ille habitus neutiquam potest in actum exire: ergo est frustraneus. Probatur antecedens, qua venientem ad vsum rationis nisi peccatum mortale committat, pœnitere non potest: per peccatum autem mortale perditur illa virtus infusa. Dixerim in via S. Thomæ, qui tenet primum peccatum venientis ad vsum rationis non posse esse nisi mortale: nã si posset esse veniale, per illud non perditur virtus, quæ ideò circa illud potest habere actũ. Respondetur nihilominus, quòd Deus cum gratia infundit omnes virtutes pertinentes ad illum statum: quare licèt virtus illa numero non possit exire in actum circa peccatum existens, potest tamen habere actum conditionalem: scilicet, si peccarem me pœniteret peccati. Item quia illa perdita postea dum homo resipiscit infunditur similis, per quam hominem pœnitet peccatorum præteritorum, etiã si sint remissa. Apostoli verò etiam post confirmationem habuerunt habitum pœnitentiæ, tum quia peccare potuerunt venialiter, tum quia erant in statu peccandi mortaliter, licèt ex priuilegio reseruarentur.

Innocẽ.

¶ Sed de beata virgine Paluda. dist. præcedenti. q. 4. asserit simili ratione habuisse pœnitentiam, quia potuit peccare venialiter. At quicquid sit de conclusione, ratio profectò est falsissima: quia vt nuper Tridentina synodus pronunciauit, non potuit venialiter peccare. Nam ante Christi conceptionem religatum habuit fomitem, vt ait S. Thom. qui tunc fuit omnino extinctus. Qui autem diceret habuisse habitum pœnitentiæ: quia cùm fuerit homo pura, & viatrix, fuit in statu peccandi, licet fuerit per priuilegium reseruata, nihil absurdi diceret.

¶ Adam autem in statu innocentiæ posset quis propter rationem contrariam opinari habitum pœnitentiæ non habuisse, quia ratione status repugnabat illi peccare venialiter, eo quòd esset ab omni malo exemptus: & mortaliter, nisi quando statũ perderet. Nihilominus Sanct. Thom. 1. part. q. 95. artic. 3. cõtrarium censet. Potuit enim habere actum conditionalẽ: erat quippe Adam sic dispositus, vt si peccatum in eo præcessisset, doleret; sicuti si aliquam miseriam in alio perspiceret (licet ea tunc esse non potuerit) eam leuaret. Ob idque vt habitu misericordiæ: sic & pœnitentiæ fuit imbutus. Beatos verò homines in gloria, ait etiam ibidem. S. Thom. insigniri habitibus pœnitentiæ, quos habuerunt in via; tum ad ornatum: quia sunt insignia triũphi, per quę de peccatis triumpharunt, tum etiam quòd etsi nõ possint habere similes actus pœnitentiæ illis, quos habuerunt in via, memores tamẽ sunt peccatorum, gratias Deo agentes de sua misericordia, per quam eis fuerunt relaxata. Quare actus illi nullum ingenerant dolorem, recordantur enim, vt ait Gregor., peccatorum sine dolore, abstergente Deo, vt legitur Apocaly. 21. omnem lachrymam ab oculis eorum.

Adam.

De beatis hominibus.

Gregor.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm pœnitẽtia sit prima virtutum.

Prima conclusio.

POstremò denique ad maiorem præcedentium explicationem quæritur de ordine pœnitentiæ ad reliquas virtutes, vtrum ipsa sit prima. Ad quod respondet sex conclusionibus. Prima est fundamentalis. Inter virtutes non attenditur ordo temporis quantum ad habitus, sed dicitur vna earum esse prior altera ordine naturæ, qui consideratur ex ordine actuum. Et intelligitur conclusio non solùm de infusis virtutibus, sed etiam secundum Aristotelem, de acquisitis: quia cum virtutes sint connexæ, nullius habitus habet integram rationem virtutis, nisi omnium habeat consortium: quare & infusæ omnes simul cum gratia donantur. Sed tamen actus vnius virtutis sua natura præsupponitur ab alijs, vt quia, prudentia constituit in omnibus medium, illa est prior ordine naturæ.

Secunda cõclusio.

¶ Secunda conclusio. Quãuis actus quidam laudabiles & moraliter boni præcedere etiam

Si tem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tẽpore posſint habitũ (intellige infusum) pœnitentiæ, ſicut actus fidei & ſpei informũ, & actus timoris ſeruilis, tamen actus & habitus charitatis ſimul ſunt tempore cũ actu & habitu pœnitentiæ, & cũ habitibus aliarum virtutũ moralũ. Loquitur de habitibus infuſis, q indiuidui ſunt gratiæ comites. Probatur, quoniam vt 1.2. q. 113. arti. 6. monſtratũ eſt, in iuſtificatione impĩj ſimul eſt motus liberi arbitrij in Deum, qui eſt actus fidei per charitatẽ formatus, & motus liberi arbitrij qui eſt actus pœnitentiæ. ¶ Tertia concluſio, in qua plurimũ difficultatis eſt. Horum duorum motuum primus: ſcilicet, charitatis præcedit ſecundum: nẽpe, pœnitentiæ, nam actus virtutis pœnitentiæ eſt contra peccatum ex amore Dei. Vnde primus actus eſt ratio & cauſa ſecundi.

Tertia concluſio.

¶ Sequuntur aliæ tres concluſiones iſtarum præcedentum appendices, quibus ad quæſtionem reſpõdetur. ¶ Eſt ergo quarta. Pœnitẽtia non eſt ſimpliciter prima virtutum, neque ordine temporis: quia omnes ſimul infundũtur, neque ordine naturæ: quia actus Theologicarũ: ſcilicet, fidei, ſpei, & charitatis præſupponuntur. ¶ Quinta concluſio. Pœnitentia eſt prior cæteris virtutibus. ſ. moralibus ordine tẽporis: nam niſi peccator prius egerit pœnitentiam, non poteſt opera aliarum virtutũ exercere, quæ ſint Deo grata.

Quarta cõcluſio.

Quinta cõcluſio.

¶ Sexta. Ordine naturæ virtutes morales videntur eſſe priores pœnitentia, ſicut quod eſt per ſe, eſt prius eo quod eſt per accidens: nam aliæ virtutes per ſe ſunt neceſſariæ ad bonum hominis, licet nullum eſſet peccatum: quia ſunt ad faciendum bonum. Pœnitẽtia autem, vt dictum eſt, non eſt virtus niſi præexiſtente malo ad depellendum illud, ſicuti de ſacramẽtis dictũ eſt, q ſuppoſita natura corrupta, baptiſmus, confirmatio, & euchariſtia pertinent per ſe ad vitã ſpiritualem: pœnitentia vero nõ niſi per accidens ad depellendũ morbum.

Sexta concluſio.

¶ Primæ duæ concluſiones manifeſtæ ſunt, neq; vlla egent expoſitione. Sed tertia eſt difficilis & plurima egens philoſophia, vt explicetur. Scholaſticorum enim cœtus punctum hoc non niſi ſuperficietenus attingunt. Quare actum pœnitentiæ putãt præcedere & charitatem & gratiam, eo q per pœnitentiam homo conuertitur in Deum, & cõuerſio eſt motus ad ſuſcipiendam gratiam cũ qua infunditur charitas. ¶ Et ideò Scotus, & Durandus nõ ponunt pœnitentiã, niſi virtutem acquiſitam præcedentẽ charitatem. Quare S. Tho. in. 4. d. præſenti. q. 1. ar. 2. licet teneat eſſe virtutẽ infuſam, nihilominus quæſtiuncula. 2. opinionem communẽ ſecutus ait, quòd licet motus amoris charitatis acquiſitæ, quę poteſt eſſe in peccato, antecedat motũ pœnitentiæ, tamen quia charitas infuſa per peccatum amiſſa, nõ recuperatur niſi per contritionẽ, quæ eſt motus pœnitentiæ: pœnitentia, inquit eſt prior charitate. Quare Paud. ead. d. q. 3. concluſio. 2. eandem ſequitur opinionẽ, putans eandẽ hic D. Thom. retinere. Itaque dum dicit actum charitatis eſſe priorem actu pœnitentiæ, intelligit de charitate acquiſita. At verò profectò hoc menti S. Tho. manifeſtè aduerſatur. Quã hic re maturiùs perſpecta mutauit: nam cum in ſecunda concluſione dixiſſet actus & habitus charitatis ſimul eſſe tempore, planè de infuſis habitibus loquebatur: ſiquidẽ actus præcedentes gratiam iam in prima concluſione ab hoc negotio excluſerat. Igitur cum in tertia cõcluſione dicit actũ charitatis eſſe priorẽ, de illo, qui elicitur ab habitu infuſo, loquitur. Et cõfirmatur, quia pœnitentia eſt dolor de offenſa Dei ad ipſum recõciliandũ: dolor autem offenſæ amici & cupido reconciliandi illum ex præuia charitate & amore illius emanat. Et confirmatur ſecundò ex præcedentibus verbis S. Thom. vbi ait, q actus fidei formatæ antecedit actum pœnitentiæ: fides autem per charitatem formatur & viuit. Vnde in præcedenti art. dictum eſt, q motus charitatis eſt proxima diſpoſitio ad pœnitentiam. Et Magdalenæ ait Chriſtus Lucæ. 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & tamen nõ ſunt ei remiſſa ſine pœnitẽtia, quam lachrymæ indicabant. Sed quia pœnitentia, vt hic ait Sanct. Thom. eſt dolor ex amore, dictum eſt, quia dilexit multũ. Vnde idem S. Thom. 1.2. quæſt. 113. artic. 8. expreſsè ait, quòd gratiæ infuſio eſt prior ordine naturę quam motus liberi arbitrij in peccatũ.

Paud.

¶ Sed exurgit contra hoc vehementiſsimum argumentum, quod neoterici inſolubile eſtimant. Actus pœnitentiæ eſt diſpoſitio ad gratiã ac ſubinde ad charitatẽ: ergo eſt prior q̃ gratia & charitas: impoſsibile eſt autẽ idem eſſe prius alio & eodem poſterius: ergo nõ eſt poſterior q̃ gratia. Ad hoc tota Schola S. Th. bene reſpõdet per diſtinctionẽ minoris. Arist. enim. 2. Phyſi. docet duo poſſe ſibi eſſe mutuò cauſam in diuerſis generib⁹ cauſarũ, atq; adeò vnũ poſſe eſſe prius altero, & è cõuerſo. Sanitas enim eſt cauſa finalis moderati exercitij, quę ideò prius mouet hominẽ ad deambulãdum: ſed tũ deambulatio prior eſt ſanitate in genere cauſæ efficientis. Et vetus aperiens ſeneſtrã prior eſt in genere cauſę efficientis apertione: ſed tamẽ apertio prior eſt in genere cauſæ materialis, quia niſi prius natura aperta eſſet, aër nõ ingrederetur. Eodem ergo pacto Deus per auxilium ſpeciale mouens liberum arbitrium vt homo conuertatur in ipſum, ſimul infundit gratiam ac ſubinde virtutes inter quas & pœnitentiã, cuius ideo actus in genere cauſæ efficientis poſterior eſt infuſione gratiæ, & actu fidei, ſpei & charitatis: ſed in genere cauſæ materialis motus ipſi pœnitentiæ eſt prior: quia niſi homo pœniteret, non fieret gratus. Et ſic reſpondet S. Tho. 1.2. q. 113. ar. 8. ad. 2. Exemplũ eſt in generatione ignis tenendo cũ Ariſto. & S. Tho. accidentia inhærere nõ materiæ, ſed toti cõpoſito: dum em̃ lignum vſq; ad inflãmationem calefit, calor vt octo, qui exempli gratia ſit ſummus, in genere quidem cauſæ materialis prior eſt in ligno q̃ forma ſubſtantialis ignis, quia eſt eius diſpoſitio, ſed tamen in genere cauſæ efficiẽtis forma ſubſtãtialis eſt prior: nã calor vt octo non eſt niſi in igne, quare forma ignis ingrediens materiam adfert ſecum illũ calorẽ, ſicut ad productionẽ animæ cõproducuntur eius potentiæ.

Ariſtot.

¶ At verò quanuis exemplum naturale aptiſſimũ ſit, tamẽ nõ videtur animus ſatis quieſcere. Arguitur em̃. Aut motus ille pœnitentiæ qui eſt diſpoſitio ad gratiã elicitur à ſolo libero arbitrio cũ auxilio ſpeciali, vel ab illo & à gratia ſimul inſtificante: ſi à ſolo libero arbitrio falſum, eſt quod ait S. Tho. loco citato. 1. 2. q gratiæ infuſio eſt prior. Rurſus ſequitur illum motum non eſſe formatum atque adeò non eſſe legitimæ pœnitentiæ, quæ vt dictũ eſt, genere ſuo eſt virtus infuſa, neq; Deum attingit, neque eſt dolor de offenſa, qui præſupponit charitatem infuſam. Si autem dicas, q elicitur à gratia ſimul cum libero arbitrio, alia ſubſequuntur incommoda. Primum, quòd tunc non opus eſſet ponere auxilium ſpeciale præter gratiæ infuſionem contra S. Tho. 1.2. quæſt. 109. & contra id, quod arti. precedenti dicebamus: nam cùm illa gratia ſit donum ſupernaturale, illa ſufficeret ad infuſionẽ ſupernaturalium virtutum, ſine alio ſpeciali auxilio. Item ſequeretur, quòd actus pœnitentiæ eſſet prior ſuo ipſius habitu, quod neque in genere cauſæ materialis eſt ſatis intelligibile: & quòd ſequatur patet, nam eſt diſpoſitio ad infuſionem gratiæ & charitatis atque adeò ad infuſionẽ ſui ipſius habitus. Et eſt intellectu q̃ difficilimum, vt cùm nulla alia præceſſerit diſpoſitio, per ſolũ actum elicitum ab habitu diſponatur ſubiectum ad eundem habitum ſuſcipiendum. Nam in naturalibus forma prius ignis non producit calorẽ in igne, ſed calor cõproducitur ab agente introducente formam: ſed q actus eliciatur ab habitu & diſponat ad eundẽ habitũ ſuſcipiendũ, nihil mirũ ſi multi non intelligant, quoniam fateor & me non hactenus ſatis intellexiſſe. Et præſertim quia tũc vix poteſt diſtingui quomodo actus ille quem natura præcedit gratia nõ fit meritorius. Dicere ergo quis poſſet ad argumentũ factum: quòd actus pœnitentiæ elicitur à ſolo libero arbitrio, & illa ratione, qua antecedit gratiam, non eſt meritorius, ſed poſtea conti nuatur à gratia & habitu infuſo, & illa ratione per ipſum remittitur peccatum. Sed reſpõ ſum hoc non apparet legitimum, nam cùm non prius tẽpore moueatur liberum arbitriũ, quàm gratia infundatur: quia eodem momẽto fit vtrunque, non eſt ſatis intelligibile quomodo actus à libero arbitrio eliciatur, & poſtea ab habitu infuſo continuetur.

¶ Dicendũ ergo (etſi punctũ tetigi, notanda eſt ſolutio) quod licèt eodem pũcto temporis Deus per auxiliũ ſpeciale moueat liberũ arbitrium, & infundat gratiam, nihilo minus motio illa eſt diſpoſitio, & via ad infuſionem gratiæ: Etenim quia cõuertimur in Deum, efficimur ei grati, & nõ quia efficimur ei grati, conuertimur: quare in genere cauſæ materialis priùs natura fit motio in Deũ. Igitur licèt idẽ omnino actus eliciatur à libero arbitrio, & ſimul à gratia & habitu pœnitentiæ, nihilominus qua ratione procedit à libero arbitrio, eſt prior natura q̃ gratia, & quàm habitus pœnitentiæ, & diſpoſitio ad vtrunq;. Sed qua ratione elicitur à gratia, & ab habitu pœnitentiæ eſt Deo gratus. Alij negant conſequentiam. Actus pœnitentię eſt prior q̃ gratia: & gratia quàm habitus pœnitẽtię: ergo actus eſt prior ſuo habitu. Sed certè facilior eſt reſponſio data, q actus qua ratione procedit à potẽtia eſt prior genere cauſæ materialis quàm gratia, & quàm ſuus habitus, ſed habitus eſt prior q̃ idẽ actus ſit vera contritio formata. Atq; idem prorſus dicendũ de actu & habitu charitatis, q ſcilicet actus, quatenus procedit à libero arbitrio eſt in genere cauſæ materialis prior q̃ ipſe habitus, ſed quatenus procedit à gratia eſt poſterior.

Solutio noſtra autoris

¶ Superuenit autem poſtremum argumentũ. Sequeretur illum actũ pœnitentiæ eſſe verè meritorium, poſt quàm informatur gratia: conſequens autem apparet falſum: quia vel eſſet meritorius gratiæ, vel ſolius gloriæ, & non gratiæ, quia ſi eſſet meritorius gratiæ, eſſet illius, quę in illo inſtanti datur, quod eſt falſum: tum quia illa præcedit, vt diximus:

Poſtremum argumentũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum præsertim, quia Pelagianum esset dicere illam gratiam dari nobis ex nostris meritis. Quòd autem non sit meritorius gloriæ probatur, nam maximè esset illius gradus gloriæ, q correspondet illi gratiæ: quia gloria nõ est maior quàm gratia. Consequens tamen apparet falsum, quia cùm illa gratia sit acceptatio ad gloriam, & illa detur sine meritis nostris,

Solutio argum. fit vt gloria detur sine merito. Ad argumentũ respondet S. Tho. 1.2.q. 112. arti. 2. quòd ille actus est meritorius, vt legitimè probatũ est, & non gratiæ, vt etiam argumentũ ostendit, sed illius gloriæ, quæ eidem gratiæ correspondet. Quod enim gratia prima detur ex meritis, hoc Paulus condemnat, aliàs gratia non esset gratia: gloria verò, præter illam, quæ datur ex sacramẽtis, nemini datur nisi secundùm opera sua: & prout gesit in corpore, vt idem docet Apost. ad Roma. 2. & 2. Corinth. 5. Et ideo nulla est repugnantia, vt eadem gloria, quæ correspõdet gratiæ sine meritis collatæ, cadat sub merito. Gloria verò correspondens gratię sacramentali datur ex solo merito Christi, vt patet in paruulis. Et ad argumentum, Illa gratia est acceptatio ad gloriam: ergo prius natura homo est acceptus ad gloriam eidem gratiæ respondentẽ, quàm habeat actum contritionis. Sunt qui propterea negant gratiam esse acceptationem ad gloriam, sed aiunt esse acceptationem ad amicitiam Dei. Sed hoc du-

Gratia acceptatio est ad gloriã, non aũt ad amicitiam Dei. pliciter apparet falsum. Primò, quia cùm per gratiam formaliter homo sit dilectus & acceptus Deo, per ipsam est formaliter amicus, quare non est acceptatio ad amicitiam. Secundò, quia cùm gratia sit arrha gloriæ, certè per ipsam, per quam sumus formaliter filij, acceptamur ad hæreditatem. Respondetur ergo aliter, quòd gratia duo facit, scilicet, constituere hominem in esse supernaturali filij Dei, & hac ratione antecedit actum pœnitentię faciens illum meritorium. Sed habet secundò, vt sit acceptatio ad gloriam, & hac ratione actus est prior illa. Sunt, fateor, hæc eiusmodi, vt absque philosophiæ adminiculo aditi non possint. Sed tamen neque sine illis intellectis medulla veritatis legitimæ pœnitentiæ valet explicari.

Primum argumentum. ¶ Argumenta D. Thom. contra reliquas tres conclusiones diriguntur. Arguit enim primò. Super illud Matthæ. 3. Pœnitentiam agite, ait glossa. Prima virtus est per pœnitentiam punire veterem hominem, & vitia odire. Respondetur solùm illic fieri comparationem pœnitentiæ ad virtutes morales: nã nisi quis prius p pœnitentiam iustificetur: nõ potest earum officia, quæ grata sint Deo, perficere, vt ait quinta conclusio.

Secundum argumentum. ¶ Secũdò arguitur. Recedere à termino prius esse videtur, q̃ accedere ad alium terminum ad quem: sed omnes aliæ virtutes, etiam Theologicæ, pertinere videtur ad accessum ad terminum: quia omnes ordinantur ad bonum: per pœnitentiam verò receditur à termino à quo: ergo ipsa est prior omnibus, cuius contrarium asserit quarta & sexta conclusio. Respondetur, quod licèt recedere à termino à quo sit prius tempore, & prius natura quantũ est ex parte subiecti, id est, in executione motus, tamen secundùm ordinem causæ agentis & finalis: quæ mouet agentem, prius est in intentione accedere ad terminum ad quem: homo enim non proficiscitur à loco in quo est, nisi eo animo, vt perueniat in alium. Atque hic ordo reperitur in actibus animæ vt. 2. Physico. author est Arist. Quare bene cohærent. 5. & 6. cõclusiones: scilicet, quòd pœnitentia sit prior in exercitio moralibus virtutibus, sed ex parte obiecti, & finis illæ sunt priores. Quod autem theologicæ, vt asserit quarta cõclusio, etiam in exercitio sint priores natura quàm pœnitentia, alia est ratio: quia scilicet sunt eius radices. ¶ Tertiò arguitur. Ante pœnitẽtiam est peccatum in anima: sed simul cum peccato nulla virtus animæ ineſt: ergo ante pœnitentiã nulla est virtus, sed ipsa est prima, quæ expellit peccatum. Respondetur, quòd pœnitentia aperit aditũ virtutibus expellẽdo peccatũ per virtutẽ fidei, spei, & charitatis, quæ sunt naturaliter priores. Ita tamẽ aperit eis aditum, q̃ ipsæ simul tẽpore intrant eũ ipsa: nam eodem momento, quo liberum arbitriũ mouetur in Deum per fidem & charitatem, & in peccatum per detestationem, simul remittitur peccatum, & infunditur gratia: cum qua omnes virtutes, tam theologicæ, quàm morales infunduntur. ¶ Restat hic tamẽ duplex dubium. Primum, vtrum sit prius infusio gratiæ, an remissio culpæ. Sed hoc quæst. proxima arti. 6. dissoluetur. ¶ Secundum dubium est: Vtrum pœnitentia solis virtutibus moralibus aditum pandat: an etiam Theologicis: nam cùm illæ sint priores natura, ægrè intelligitur, quomodo pœnitentia illis aperiat aditum. Respondetur, q̃ de oĩbus id intelligit D. Tho. nam qua ratione pœnitentia est id, per quod tollit peccatũ, quod est impedimẽtum gratiæ & virtutum, aperit eis aditum, licèt earum ope suffulta modo iam satis expositio.

Primum dubium.

Secundũ dubium.

DISTIN-

DISTINCTIO DECIMAQVINTA

De effectu pœnitentiæ.

Cap. 1. PŒNITENTIÆ huius tã secundùm rationem sacramẽti, quàm secundùm rationẽ virtutis effectus est, vt superiori eius definitione insinuauimus, omnium peccatorum remissio, quę Christiani post baptismum cõmiserint, iuxta illud Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnib⁹ peccatis suis &c. omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor. Et cap. 13. Viuo ego dicit Dominus, nolo mortem impij, sed magis vt cõuertatur & viuat, quacunq; scilicet peccati labe fuerit maculatus. Imò adeò est virtus hæc necessaria, vt absque illa impossibile sit peccatum vllum dimitti, admonente per Hieremiam Domino. Si pœnitentiã egerit gens illa à malo, quod fecit, agã & ego pœnitẽtiam super malo, quod cogitaui, vt facerẽ ei. Acsi dixerit, Absq; pœnitẽtia neminem ignoscam. Vnde & Luc. 13. Nisi pœnitẽtiam habueritis, omnes simul peribitis.

Cap. 18.

Cap. 2. ¶ Ex ijs fit consequens remissionem peccatorũ post baptismũ proprium esse pœnitentiæ effectũ: nam veluti per baptismatis vndam diuina gratia peccatum originale dimittit, ita & per pœnitentiã subsequẽtia mortalia. Tametsi differãt, q̃ super sacrũ fontẽ, vt suprà dictũ est, plenissima fit culpæ & pœnæ indulgẽtia, per pœnitentiam verò non itẽ, sed vsu sępe venit, vt remissa culpa reatus pœnæ relinquatur per satisfactorios pœnitentiæ fructus expurgandæ. Nam vt. 2. Reg. historia refert, postquàm Dauidi suam confitenti culpã remissa est, pœnas orbitate filij luit. Vt enim Dei clementia est supplicibus cõdonare veniam, sic & eius iustitia castigare delicta, vel in inferno, si nõ sit deleta culpa, vel in purgatorio, si hic plenaria non fiat satisfactio.

2. Reg. 12.

Cap. 3. ¶ Atqui cùm originalium, aut mortaliũ remissio fieri nisi per id non possit, q̃ homo in gratiã Dei recipiatur, nequaquã vnũ absq; reliquis, si plura sint simul abstergi potest. Vnde autor libri de pœnitentia, Quædam inquit impietas infidelitatis est, ab illo, qui iust⁹ & iustitia est, dimidiam sperare veniam. Repugnaret enim præterea immẽsæ eius misericordię, cuius, vt est in Deut. perfecta sunt opera.

Deute. 32.

Cap. 4. ¶ Remissionis autem venialiũ alia est ratio. Nam cùm non sint diuinę gratię repugnantia, vt committi possunt salua gratia & amicitia Dei: ita & remitti

Universidad de Deusto
Biblioteca

absque nouæ grátiæ infusione: nõ tamen absq; gratiæ & charitatis vsu & actu, qui pœnitẽtia sit, licèt non formalis & actualis, saltem virtualis. De qua Augustin. in libr. de pœnitentia, est, inquit, quędã pœnitentia, quæ quotidie agitur in ecclesia pro leuioribus culpis: nam in multis offendimus omnes. Quapropter persistenti in peccato mortali nullũ potest veniale remitti. Asserere nanque vllum peccati genus absque gratia Christi, eiusque virtute passionis, de leri posse, impium est, cùm eũ solum, vt ait ad Rom. Paul. proposuerit Deus propitiatorẽ per fidem in sanguine ipsius. Et Ioãnes in prima canonica. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris & totius mundi. Possunt præterea per aspersionem lustralis aquæ, aliaque id genus sacramentalia, quæ virtute clauium ad id muneris ecclesia instituit, aboleri.

Pau. Roma. 3.

1. Ioan. 2.

DISTINCTIONIS decimæquintæ, Quęstio prima, de effectu pœnitentiæ quantum ad remissionem mortalium.

Sanct. Tho. 3. part. quæst. 86.

ARTICVLVS. 1.

Vtrùm per pœnitentiam omnia peccata remoueantur.

IN hac distinctione decimaquinta, Magister Sentent. multa tum inuerso ordine, tum impertinenter tractauit: immature nanque de satisfactione sermonem proposuit. Inuersus ordo Magistri Senten.

Nam cùm illa sit tertia pars pœnitẽtiæ, in postremum locum deberet reseruari. Atqui & de satisfactione occasionem nactus mentionẽ facit restitutionis, cuius ideo materiam sententiarij hìc disputant: cùm tamen restitutio res sit huic loco impertinentissima. Est enim materia iustitię ad cessandum à peccato inter homines necessaria, cùm satisfactio fiat Deo ad recõciliandum amicitiam. De restitutione ergo nos libr. 4. de iustitia & iure satis diximus. Et de satisfactione. dist. 19. diximus. In præsenti ergo solùm de effectibus pœnitentiæ habẽdus est sermo: nam constituta natura, protinus est eius effectus explorandus. Est ergo prima quæstio, de remissione mortalium, & secũda de remissione venialium. Atque adeò huius primæ primus articulus generalis est, vtrũ per pœnitentiam omnia peccata remittãtur. Et supposita distinctione D. Thom. tres præmittit præambulas conclusiones: ex quibus quartam elicit, qua ad quæstionem respõdet. Quod enim peccatum aliquod per pœnitentiam tolli nequeat, bifariam potest cogitari. Vno modo, q̃ sit aliquod peccatum, cuius hominem pœnitere non possit: atq; alio vt sit aliquod, q̃ etiam si hominem illius pœniteat, nulla tamen pœnitentia delere sufficiat. Præsens & distinctio. Diuisio huius distinctionis.

¶Est ergo prima conclusio. Primo quidẽ modo peccata dæmonum hominumque damnatorum per nullam pœnitentiam deleri possunt. Cuius ratio est: quia eorũ affectus sunt in malum obfirmati & obstinati, adeò vt displicere nequeat illis culpa & offensa Dei, quę sinmortali odio prosequuntur, iuxta illud Psalm. 73. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Sed sola pœna, quam patiuntur, eis displicet. Qua de causa pœnitentia, sed infructuosa, cruciantur, iuxta illud citatum Sapien. 5. Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. Quare pœnitentia illa omni spe veniæ vacua est, & desperatione plena. ¶Secunda conclusio. In homine viatore neutiquam esse potest huiusmodi peccatum hoc modo irremissibile, eo quod quandiu est viator liberum habet arbitrium ad bonum, & ad malũ flexibile. Vnde dicere, quod aliquod peccatum sit in hac vita, de quo homo pœnire non possit, est erroneum. Primò quidem, quia Prima conclusio. Secunda cõclusio.

quia per hoc libertas arbitrij tolleretur. Secundò, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ Dei, per quam mouere potest cor cuiuscunq; peccatoris ad pœnitendum, secundùm illud Prouer. 21. Cor regis in manu Dei, & quocũque voluerit vertet illud.

¶ Tertia conclusio. Quòd sit aliquod peccatum secundo modo irremissibile, quod scilicet per veram pœnitentiam tolli non possit, erroneum etiam est asserere. Primò, quia repugnat diuinæ misericordiæ, de qua dicitur Iohel. 2. Benignus, & misericors est, & patiens, & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. Vinceretur enim quodammodo Deus ab homine, si quod homo peccatum delere conaretur, Deus non posset euellere. Secundo: quia hoc derogat passioni Christi. per quam pœnitentia, sicut & cætera sacramẽta, operatur, cùm scriptum sit. 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nec solũ pro nostris, sed etiam totius mundi.

¶ Quarta ergo ex his colligitur cõclusio. Simpliciter dicendum est, q̃ omne peccatũ in hac vita per veram pœnitentiam deleri potest.

¶ Quæstio præsens non est, vtrùm per pœnitentiam deleantur peccata, huius enim affirmatiua respõsio ex superioribus supponitur, sed quæstio est de sensu vniuersali, vtrùm omnia aboleat, ita vt nullum sit peccatum, quod pœnitentia auferre nequeat. De qua re duo versantur errores. Prior Lutheranorum de potestate liberi arbitrij tam absurdè loquentium, vt putent nos cogi ad peccandum. Cùm verò aiunt, quòd Deus ipse nos ad sæpe peccandum compellit. Itaque tunc non solùm per pœnitentiam non potest deleri peccatum, sed neque vllo modo euitare possumus, quin illud perpetremus. Axioma ergo Lutheri fuit non esse in potestate nostra malas vias facere, sed mala opera impijs Deus operatur. Quod quidem sub eisdem verbis Tridentina synodus sessio. 6. cano. 6. anathematis mucrone quàm meritissimò confodit. Arbitror enim prouidentia Dei permissum fuisse in istam eos vesaniam corruere, vt constaret ijs, qui sic de Deo deque libero arbitrio sensissent, quàm essent in reliquis nulla autoritate digni, nam quando nullum aliud contra eos argumentum existeret, hoc vtique sufficeret; quod Deus, qui summa bonitas est, voluntatem nullatenus habere potest mali culpæ: imo nihil est, quod in hominibus eius voluntati magis aduersetur: si autem nos cogeret ad malum, vellet vtiq; & peruperet nos peccare, quod animus audire abhorret.

¶Sed secundò arguitur. Peccatum vt Augu. contra Faustum lib. 22. ait, non est nisi quid factum contra legem Dei: lex autem Dei eadem res est quæ sua voluntas: nam intellectus, & voluntas in ipso eadem sunt essentia: quomodo ergo potest esse peccatum, quod Deo volente, imo cogente fit? Si enim fit per eius voluntatem, est eidem voluntati consonum, ac perinde suæ legi simile: vnde palàm fit non esse peccatum. Secundũ argumentum contra Luther.

¶Tertium ex ratione etiam coactionis sumitur argumẽtum. Peccatum enim, vt idem Augustin. in libr. de vera religione autor est: adeò est voluntarium malum, vt nisi sit voluntariũ, nequeat esse peccatum: quia sola voluntate peccatur: si ergo Deus nos cogit, non est in nostra voluntate non peccare, atq; adeò non peccamus. Perspice ergo hominis absurditatem, Deum facit autorem, non vtcunque, sed coactorem nostri peccati, & nos pecudes, atq; illis iniquioris conditionis, cùm nos affirmat inuitos peccare. Clamat Iacobus instinctu, & reuelatione Dei quòd ipse intentator malorũ est, admonens nos subinde vt nemo dum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur, & reclamat Lutherus, q̃ non solùm nos tẽtat, verum q̃ inuitos nos cogit. Profectò tũc nescio quo modo in vniuersum vniuersalis illa, quam Paulus asserit, vera esset, Deus vult oẽs homines saluos fieri: & monita illa diuina, Noli vinci à malo, noli deficere à disciplina Domini: & quod ait Psaltes, Nolite fieri sicut equus & mulus: est enim sicut equus & mulus, qui suæ subiugatur sensualitati: quod si euitare nequirem?, minimè euitare admoneremur, sed genus dementiæ est de hac re disputare. Disputauimus nihilominus latissimè lib. 1. de natura & gratia. c. 17. & 18. vbi ad istorum perperam intellecta testimonia satis respondimus. ¶Mouentur enim ex illo ad Rom. 1. Tradidit eos Deus in desideria cordis eorum. Et Esaiæ. 6. Excæca domine cor populi huius. Et Gene. 14. Induravit dominus cor Pharaonis. At verò hæc nihil aliud sonant, quàm quòd Deus hominem sinat sensum proprium sequi & affectum implere, vt lõga peccatorum catena illaqueatus, vix possit ei admonenti obedire. Cùm enim, vt ait. 1. 2. quæst. 76. S. Tho. sol corporeus naturaliter, absq; vlla libertate illuminet, fit vt dùm quis claudit fenestram ne solares radij ingrediantur, nihil causæ in solem reijci possit, sed tota causa fuit qui fenestram clausit. Tamen dum homo cor Deo occludit: quia Deus non vti sol merè naturaliter, sed libere, sciensque adeò, & prudens id permittit, quodam- Interpretatio autoritatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo dicitur excæcare, & tradere, & indurare. Sic enim filius, qui nimia patris indulgentia perdite vitam transegit, ad patrem reuersus ait, Tu pater erratorum meorum ea mihi permittendo causa fuisti. Et quòd Deus non aliter induret, historia ipsa Pharaonis ostendit. Cùm enim aiebat Deus, Quoniam tu non vis dimittere populum, ecce ego percutiam omnia primitiua AEgypti, palàm docebat, quòd si voluisset dimittere populum, eius pœnitentiam recepisset. Imo longa illa comminatio, & successio plagarum indicium fuit bonitatis Dei, qui ipsum ad pœnitentiam adducebat, sed dicitur eum indurasse: quia singulari prouidentia duririem eius permisit, vt maiestatem gloriæ suæ in illis miraculis ostenderet. Cætera loco citato, cui libuerit videat.

Armachani error.

¶ Sed præter hunc vesanũ errorem, q̃ Deus quempiam ad peccandum cogat, Armachanus libr. 9. de quæstio. Armenorum. cap. 27. contendit probabile esse secundùm scripturam aliquod esse irremisibile peccatum. Cuius argumenta sunt quæ hic soluit. S. Thom. Itaq; ista opinio sentit, quòd sicut Deus confirmat aliquos in bonum, vt Apostolos, quæ quidem confirmatio non fuit ablatio liberi arbitrij sed irreuocabilis lex, vt nunquam peccarent mortaliter: sic sunt quorundam peccata firmata lege, veluti peccata dæmonum, irremisibilia.

Impugnatur error Armachani

¶ Est autem opinio, licèt mitior, quàm illa Lutheranorum, tamen non solùm falsa, verùm erronea, vt hîc D. Tho. ait, quippe quæ Dei in primis bonitati aduersatur, cuius nullum magis natiuum est in operibus extra se factis, quàm omnes homines, vt ait Paul. saluos facere. Hoc enim vno proposito illos creauit, atque hac siti eos redempturus de cœlo descendit, vt nemine excepto, suam eis beatitudinem impertiret. Item hoc est contra naturam hominis viatoris: hoc enim homo ab angelo distat, quòd cùm angelus sit merè intellectualis, nullo vtens discursu, primo peccato sic voluntatem suam malo infixerit, vt non esset amplius in bonũ vertibilis: sed homo cùm sit rationalis, sicut per intellectum semper potest discurrere, ita per voluntatem à bono in malum, & vice versa mutari. Vnde vt ait Damascenus, Quod hominibus est mors, hoc angelis est peccatum: hoc est: libertatem mutandi se à malo in bonum, quam homines per solam mortem perdunt, angeli per primum peccatum amiserunt. Tertio, Hominem esse viatorem nihil aliud est, quàm in via esse ad patriam: via hæc autem non est nisi libertas arbitrij, quo diuina ope suffulto, põt quisq; ad cœlestẽ hæreditatem peruenire, alioqui maximũ periculũ desperationis hominibus impẽderet. Quare huiusmodi error nõ solùm est à veritate euangelica alienus, verùm & hominibus pernicios issimus, si quis talẽ de Deo suspicionem haberet. Aequiparat enim viuentes homines infernalibus dæmonibus, atque adeò in scopũ desperationis adigit eos. Cùm dicat Io. in sua canonica. c. 1. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra. Et. c. 2. si quis peccauerit, (quocũq; scilicet peccati genere) aduocatũ habemus apud patrem Iesum Christum iustum, qui propitiatio est pro peccatis nostris mundi. Quocirca error iste blasphemus est, & iniurius in Christum & eius passionẽ: nam si aliquod esset irremisibile peccatũ, non fuisset vniuersalis redemptor.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

¶ Postremiũ deniq; ex vtraq; pagina sumitur efficacissimum argumentũ. Deus enim absq; exceptione vlla vniuersalibus verbis vniuersos mortalium à via veritatis aberrantes, vt ad mentẽ redeant, & conuertantur, inuitat. Quæ quidem loca dist. præcedenti. q. 1. art. 10. retulimus. Ezechielis. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis &c. Ab omnibus inquit: Quare vniuersim subditur, Omnium iniquitatũ eius, quas operatus est, non recordabor: ergo nullum est irremisibile. Et cap. 33. Viuo inquit dominus: nolo mortem impij: hoc est, nullius impij, cuiuscuis conditionis impietate fuerit infectus. Vnde subdit. Nũquid voluntatis meæ est mors impij, inquit Dominus? Et illud Iohel. 2. etiam vniuersale verbum est, Conuertimini ad me: sicuti & illud Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis: & ego reficiam vos. Et ad apostolos Ioan. 21. Quorũ remiseritis peccata, remittentur eis: id est, quoruncunque, & quæcunque peccata. Est enim vtroque verbo vniuersalis assertio, qua plenissima confertur potestas, sicuti & Matth. 16. Non dico tibi septies, sed septuagies septies: hoc est, nullus erit peccatorũ numerus, nullũve genus, quod non remittes. ¶ Adde quòd si aliquod est peccatũ per pœnitentiam irremisibile, eadem erit ratio de baptismo, quod est contra illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat: & cõtra illius vniuersale promissum Marc. vltim. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Alia quàm plurima gratia euitandi fastidij prætermittimus. Ex ijs ergo aper-

Postremũ argumentum.

Peccatũ non remissibile.

apertissimis testimonijs ecclesia capit, firmiter. de summa trinit. & fide catho. decretum illud collegit. Si quispiam post baptismum prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiã reparari. Vnde Chrysosto. in libro. de reparatione lapsi. & refertur can. Talis. de pœnitentia distinct. 3. Talis, inquit, mihi crede talis est erga homines pietas Dei: nunquam spernit pœnitentiam, si ei syncerè & simpliciter offeratur: etiam si ad summũ quis peruenerit malorũ, conuersum ad libertatis viam libenter amplectitur.

Chrysos.

¶ Contra hanc autem veritatem exurgit argumentum non minimi ponderis ex illo Io. 12. Propterea nõ poterant credere: quia iterũ dixit Esaias (cap. 6.) excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorũ, vt nõ videant oculis, & non intelligant corde, & cõuertãtur, & sanem eos: si enim nõ poterant, nulla eis pœnitentia sufficiebat. Respondetur, & est valde notandum, q̃ inter auxilia specialia sunt gradus. Est enim auxiliũ ordinariũ, quod per se cuiq; sufficit, vt resurgat, quod quidem semper Deus cuicunque homini, etiã sceleratissimo offert. De quo Apoca. 3. Ego sto ad ostiũ & pulso. Sed est aliud præterea excellentius auxilium, quo homines in profundũ malorũ collapsi in digẽt, vt resurgãt. Et hoc nõ semper Deus illis offert, sed est quasi miraculũ vt respiscãt, vt apparuit in Pharaone, & in Babylonicis, de quibus legitur Hiere. 51. Curauimꝰ Babylonẽ, & nõ est sanata, derelinquamus eã: quoniã peruenit vsq; ad cœlũ iudiciũ eius. Et in hoc sensu dicũtur excæcati nõ posse credere. At verò nequeunt culpã in Deũ reijcere, qui sufficienter quantũ est de se illis auxiliatur, sed in se ipsos, qui tã difficilẽ salutẽ suã fecerunt. Vt semper stet sententia Osæ. 2. Perditio, tua Israel: id est, tu es illius causa. Quo fit, vt quãdo per timores seruiles, quos naturaliter habere possunt, einsmodi homines cor emolliuerint, & p alias calamitates edomiti à tam ingenti scelerum & flagitiorũ prauitate cessare cœperint, tunc sufficiet eis ordinariũ auxilium. Præterq̃ illud etiã egregiũ nonnunquàm illis offert, vt Matthæo, & Magdalenæ, & Paulo.

Ioan. 12.

Osee. 13.

Hiere. 51.

¶ Primum autem argumentum in cõtrarium est illud ad Hebræ. 12. quòd Esau non inuenit pœnitentiæ locum, quãquàm cum lachrymis inquisisset eam. Vbi glossa. Non inuenit locum veniæ & benedictionis per pœnitentiam. Et. 2. Machabæ. 9. dicitur de Antiocho. Orabat sceleste Deum, à quo non erat misericordi ãconsequuturus.

Hebræ. 12.

2. Machab. 9.

¶ Ex illa historia Esau, infert loco citato Armachanus: peccatũ illud, qã leuissima de causa, & absque vlla passione, quasi pro nihilo fit, non esse remissibile: quia fit ex magno contẽptu, sicuti Esau, qui pro misera lenticula, primogenituram vendidit. Quocirca licèt postea, vt. c. 27. legitur, magno eiulatu apud patrẽ fleret, nequiuit totam benedictionẽ recuperare. Id quod Paulus in exemplũ adducit eorũ, qui ex nimio contẽptu delinquũt. At verò nõ eo pertinet exẽplũ, vt quanq̃ homo verè pœniteat, pœnitentiã nõ obtineat, sed ad hoc tantùm, q̃ huiusmodi cõtẽptores legis nunq̃ aut vix vnq̃ verã agunt pœnitentiã: sicuti Esau, q̃ non eiulabat nisi propter primogenituram amissam, tamen odiũ fratris nõ deponebat: imò docebat, Veniet luctus patris mei, & occidã Iacob fratrem meũ. Similiter ad historiã Antiochi respondetur, qui cùm superbia elatus subuersionem Hierosolymorũ moliretur, grauissima plaga diuinitùs percussus, cœpit imaginẽ quandam pœnitentiæ verbis effingere. Sed tamen quia non verè eum offensæ Dei pœnitebat, sed quòd culpa illa causa eiusdem plagæ fuerat, veniam non obtinuit. Et hoc denotat historia appellans eum scelestum: quia scelestè Dominum orabat.

Impugnat Armachanus.

Historia Antiochi.

¶ Secundò arguitur, autoritate Augustini in lib. de sermone Domini in monte, vbi loquẽs de impugnantibus fraternitatem ait, quòd tãta labes est illius peccati: scilicet, vbi quispiam post agnitionem Dei per gratiam Christi, oppugnat fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam inuidiæ facibus agitatur, vt deprecandi humilitatem subire non possit etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere, & annunciare cogatur: vnde apparenter colligitur non omne peccatum per pœnitentiam esse remissibile. Respondetur verò, quòd vbi ait Augusti. non possit, intelligit, non facilè possit, (quanuis ipse libr. 1. retractationum aliter se exponat, vt illicò videbimus.) Sic enim assolent sancti patres loqui secundùm Aristo. 1. de cælo circa finem, vbi ait: quòd impossibile dicitur, & quod simpliciter non est possibile, & quod non est factu facile: sicut morbus dicitur insanabilis: quia secundùm communem cursum non sanatur. Sic enim veritatis & pacis impugnatores secundùm communem cursum nunquam resipiscunt. Sed nihilominus secundùm excellentius diuinæ gratiæ auxilium possunt conuerti, iuxta illud Psalmi. 67. Dixit Dominus ex Basan conuertam, conuertam in profundum maris: hoc est, etiam si qs sit in malorum fundo.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur ex illo verbo Christi Matt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

12. Qui dixerit verbum contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo neq; in futuro. At de peccato in ſpiritum ſanctum diſputat D. Tho. 2. 2. q. 14. ad quem locum hinc ſe remittit. Trifariàm enim de eiuſmodi peccato ſancti patres loquuntur. Auguſtin. in lib. de verbis Domini. appellat peccatum in ſpiritum ſanctum finalem impœnitentiam: quia contraponitur remiſſioni peccatorum, quæ fit per charitatem quæ ſpiritu ſancto attribuitur. Si autem ſic accipiatur, non eſt ſpeciale peccatum, ſed generalis omnium conditio. Quare in hoc ſenſu aliquod eſſe peccatum irremiſsibile, quàm quod abſque pœnitentia, vt arti. proximo videbitur non poſſit remitti peccatum mortale poſt baptiſmũ commiſſum. Athanaſius verò & antiquiſsimi doctores appellabant peccatum in ſpiritum ſanctum illud quod fit contra diuinitatem vel omnium, vel cuiuſque perſonarum trinitatis. Et diſtinguitur contra peccatum in humanitatem Chriſti vel contra homines. Et hoc dicitur irremiſsibile, non ſimpliciter, ſed quia eſt remiſſu difficile: eo quòd vel nihil vel minimum habet excuſationis. Quando enim Iudæi obijciebant Chriſto, quòd eſſet vorax, & potator vini, & publicanorum amator, aliquã habebant excuſationem, quoniam hæc omnia conuicia ad eius humanitatem pertinebãt, propter infirmitatem carnis, quam in eo cernebant. Cui illa vitia competere poterant. Sed quando obijciebant, quòd in Beelzebub ejiceret dæmonia, iniuriam diuinitati irrogabant, quare nullam habebant excuſationem, opera Spiritus ſancti diabolo tribuentes. Alij verò diſtinguunt tria peccatorum genera. Vnum ſcilicet, quod procedit ex ignorantia: hoc eſt contra filium, cui tribuitur ſapientia: aliud quod procedit ex paſsione, quod dicitur contra patrem, cui attribuitur omnipotentia: & tertium quod procedit ex malitia, quod dicitur peculiariter in ſpiritum ſanctum, cui attribuitur bonitas. Atque hoc etiam pacto peccatum in Spiritum ſanctum dicitur irremiſsibile, non ſimpliciter, ſed quemadmodum proximè dicebamus, quia difficile eſt vt remittatur.

Auguſti.

Allorũ ſenſus.

¶ Præſertim quòd Chriſtus non ait eſſe irremiſsibile, ſed quòd non remittetur: loquitur enim de facto ſecundùm communem rerum curſum: ſcilicet ob defectum pœnitentiæ, quę difficilis eſt in his, qui conſultò abſque ignorantia, & paſsione delinquunt. iuxta illud Eſaiæ. 22. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Et reuelata eſt in auribus meis vox Domini exercituũ, Si dimittetur iniquitas hęc vobis, donec moriamini dicit Dominus. quaſi dicat, minimè. Vnde Iob. 9. verebar, inquit, opera mea ſciens, quòd non parceres delinquenti: id eſt, manenti in peccato. Quanuis & ad pœnas hoc referri poſsit: nam vt ait ibi Gregor. lib. 9. moralium cap. 27. etiam ſi delicti culpa per pœnitentiam tollatur, pœnas luere debemus vel in hac vita vel in altera. Et eodem modo Chryſoſto. homilia. 42. ſuper Matthæ. exponit, quòd peccatum in ſpiritum ſanctum non remittetur, nõ quòd per pœnitentiam non poſsit remitti, ſed q̃ huiuſmodi pœnitentia difficilis eſt, & qui illã non fecerit, pœnas, & in hoc ſeculo, & in futuro dabit.

Chryſo.

¶ Atque horum inſtar reſponderi poteſt ad aliud argumentum, quod fieri hic poteſt quar. Quarti argumentum. Ait enim Ioannes in. 1. canoni. capit. 5. Eſt peccatum ad mortem, non dico pro eo vt oret quis. & Ezechiel. 14. Si beſtias induxerim ſuper terram, vt vaſtent eam: ſcilicet, propter idololatriã, & tres viri iſti: ſcilicet, Noe, Daniel, & Iob fuerint in ea. Viuo ego dicit Dominus, quia nec filios nec filias liberabunt, ſed ipſi ſoli liberabuntur. & Hierem. 14. Noli orare pro populo iſto in bonum. Cùm ieiunauerint, nõ exaudiam preces eorum, &c. quoniam gladio & fame & peſte conſumam eos.

¶ Ad hunc locum Ioannis Sententiarum expoſitores lib. 2. d. 43. multis modis reſpõdent. Primò Auguſti. loco. quem Diuus Thom. argumento ſecundo citat de ſermo. Domini in monte lib. 1. illud intelligit de peccato impugnantium fraternitatem & gratiam Dei. Sed tamen poſtea libro. 1. retracta. cap. 9. dictum correxit, dicens quòd debuiſſet addere. Si peccator in tam ſcelerata mentis peruerſitate finierit hanc vitam: quoniam de quocunque peſsimo in hac vita conſtituto non eſt vtique deſperandum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur. Vnde & Canoniſtæ ſuper cano. Si ſacerdos. de pœnitentia diſtinctio. 1. & theologorum multi, & etiã D. Thom. quæſtio. 3. de malo. articu. 15. intelligunt peccatum ad mortem peccatum finalis impœnitentiæ. Tametſi fatear hunc minimi ſenſum quadrare non poſſe. Nam etſi huiuſmodi peccatum, irremiſsibile ſit, nemo illud tamen in hac vita cognoſcere poteſt. Quis enim de alio nouerit an ſit pœnitentiam ante mortem facturus? Ioannes verò peccatum aliquod inſinuabat, quod homines poſſent deprehendere. Quo modo ergo dicere potuit vt pro illo peccato nemo oraret, quod nemo nouit? Niſi forſan de aliquo defuncto conſtaret, vita in peccato fuiſſe defunctũ, quod vix conſtare poteſt. ¶ Alij ergo intelligunt non eſſe orandum pro eo, qui peccat in ſpiritũ ſanctum ſecundo vel tertio modo: ſcilicet ex certa malitia. Attamen ſi hoc Ioannes appellat peccatum ad mortem ob difficultatem, quam habet vt tollatur, eadem ratione appellabit alia, in quibus ob obſtinatam conſuetudinẽ tãtum difficultatis ineſt. Mitto alios, qui verbũ Ioannis intelligunt de peccato, cui eſt annexa excommunicatio: pro quo orationibus publicis ſacerdotes eccleſia prohibet orare. Nã hæc expoſitio violentior eſt: impropriè enim id ſolum peccatum dicitur ad mortem, quod ex communicationi ſit ſubditum. Quare Ioannes non erat tunc excommunicationis memor, neq; eccleſiaſticæ prohibitionis, ſed de diuino iure loquebatur.

Canoniſtæ interpretes.

Reſpõſio ad illam Ioan.

¶ Auguſtinus (ſi ille fuit autor). lib. 1. de vera & falſa pœnitentia ca. 4. aliã affert expoſitionem. Nouatiani enim, quos ſuprà memorauimus, & ipſe illic inſinuat, omne peccatũ poſt baptiſmum commiſſum appellabant in ſpiritum ſanctum, qui in baptiſmo ſuſcipitur: nã quæ præcedebant baptiſmum, quia vel ex ignorantia vel ex paſsione procedebant, dicebant eſſe contra filium, cui attribuitur ſapientia, & contra patrem, cui tribuitur potentia. Et ideo per baptiſmum profitebantur remitti peccata, ſed relapſis pœnitentiam negabant. Quare omne peccatum poſt baptiſmum commiſſum aiebant eſſe ad mortem, atque adeò de illo intelligendum eſſe Ioannem. Contra hanc ergo blaſphemiam, quæ ſuprà impugnata eſt, ait Auguſtinus Ioannem per peccatum ad mortem intelligere omne peccatum mortale, & per peccatum non ad mortem, veniale. Sed loquitur, inquit, Ioannes de oratione tantum Dominica, qua ſine alia pœnitentia dimittuntur peccata venialia. Eſt ergo ſenſus, quòd ſi quis peccata venialia commiſit, per illam orationem obtinebit veniam veluti per aquam benedictã. Vbi aũt peccatum eſt mortale, nõ ſufficit oratio, ſed requiritur pœnitentia. ¶ Bona eſt expoſitio, ſed tamen non ſatisfaciens: quoniam oratio Dominica non delet veniale niſi facta ab illo, qui eſt in peccato. Ioan. autem videtur loqui de precibus, quas quis pro alio fundit. Ambroſius lib. 1. de pœnitentia cap. 8. &. 9. aduerſus eoſdem Nouatianos aliam meditatus eſt expoſitionem minimè contemnendam, videlicet quòd Ioannes appellet peccatum ad mortem, peccatum grauiſsimum cuiuſcunque ſit generis, pro quo non ſufficit vt vnuſquiſque oret. Quare Ioannes ait. Non dico, vt pro eo oret quis: id eſt, quilibet, ſed requiritur oratio inſtantiſsima excellentiſsimæ perſonæ: ſicut pro peccato Iſrael adorationis vituli non vnus quilibet, ſed Moyſes orauit, idque exaggeratiſsimè. Aut dele me de libro vitæ, aut noxam populo remitte. Cui alludit illud. 1. Reg. 2. Si peccauerit vir in virum, placari poteſt ei Deus: ſi autem in Dominum peccauerit homo, quis orabit pro eo? Quaſi dicat, non niſi qui fuerit Deo gratiſsimus.

Reſpõſio ad illam Ioan.

¶ Has ego expoſitiones patrum ſic veneror, vt tamen ſenſum paulo differentem mihi videre videar apud Ioannem. Præmiſerat enim dicens, quòd quodcunque petierimus ſecundùm dei voluntatem obtinebimus ab eo, & ideo orandum nobis eſſe cum fiducia. Sed q̃a poterat quis obijcere, ſæpe nos orare pro illo, qui eſt in peccato, & tamen fruſtra, reſpondet quòd quando peccatum fratris eſt ad mortem, non obligamur pro illo orare. Vocat ergo peccatum ad mortem, quando hominem videmus, adeo peccatis eſſe inueteratum & obſtinatum, vt in inimicitijs, aut in concubinatu, aut vſura, aut obſtinatiſsima hereſi, vt quantùm prudẽtia docet humana nulla ſpes de illo habeatur. Et tunc non prohibet orare pro illo: non enim ait, Nemo oret, ſed non dico, id eſt, non præcipio, vt roget quis, vel quemadmodum eſt græce, vt roges. Nam quemadmodum ſuprà diximus, nemo poteſt mereri alteri primam gratiam, niſi merendo illi bonum motum, & orare pro talibus, eſt orare pro re difficilima, ſed nihilominus poſſunt conuerti, vt Paulus precibus Stephani, & Auguſtinus precibus matris. Quare ſæpe eſt conſilium orare pro talibus: tametſi pro Turca raro ſint qui orent. Quare eccleſia pro infidelibus non niſi in die Paraſceue orat. ¶ Alia citata teſtimonia facilimè duobus modis exponuntur. Primò, licèt tres illi viri ſancti orent pro populo, non impetrabunt: nõ eſt ſermo de remiſsione peccati populi quoad culpam, ſed quoad pœnam: quæ quidem remiſſa culpa iuſtè infligitur ad emendationem. Et locis citatis comminabatur Deus populo vaſtationem, & alias calamitates propter peccata. Et vt legitur. 2. Reg. 12. Licèt pepercerit dominus culpã adulterij Dauid, punit tamen eum morte filij. Secundò verba illa domini, Noli orare pro populo iſto, & ſi ſteterint tres viri, coram me, non audiam, &c. audienda ſunt in ſenſu comminatorio, ſicut illa Ionæ. 3. Adhuc quadraginta

Expoſitio autoris.

Satisfit alijs autoritatibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ginta dies & Niniue subuertetur, hoc est, secundum præsentem iustitiam. Nam postquã Hieremiæ dixit cap. 14. Noli orare pro populo isto. &. 15. si Moyses, & Samuel steterint coram me non est anima mea ad populum istum: statim eodem cap. propter orationem Hieremiæ nomine populi ait dominus, si conuerteris conuertam te, & ante faciem meã stabis. Pari modo intelligit illud Amos. 1. & 2. cap. vbi ait Dominus, super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor nõ cõuertã eũ. Ex quibus Hebræi, vt Lyranus refert, inferunt Deum semel, bisq; peccanti indulgere, non autem ei qui ter, aut quater, aut pluries peccat. Intelligitur, inquam, quantum ad vltiones & flagella, quæ illic cõminatur Damasco, & Tyro affligentibus populum Israel. Ait enim Deus, quod si vnum aut alterũ incursum fecissent aduersus populum, forsan ignouisset eis, sed quia pergebãt bella multiplicare, disperdet eos. Quo ad culpã verò septuagies septies, vt est in euangelio, cõuersis pepercisset.

Amos. ca. 1. & 2.

Obiectio.

¶ Quòd si illud opposueris Prouer. 1. tunc inuocabunt me, & non exaudiam. Manè consurgent, & non inuenient me. Respondetur primò, vt suprà, q̃ potest cõminatio hæc intelligi quo ad supplicia temporalia, quæ pro peccatis infliguntur, vt patet ex verbis præcedentibus. Quando venerit super vos tribulatio, & angustia, & repentina calamitas. Nã ad remittendas peccatorũ pœnas nõ est necesse, vt semper Deus exaudiat. Secundò ad literã videtur illa cõminatio aduersus serò pœnitentes posita: nam prædixerat, Quia despexistis consiliũ meum, ego in interitu vestro ridebo. De serò autem pœnitentibus, d. 19. disputabimus.

¶ Vtrum autem pœnitentia, non solùm omnia deleat peccata, sed etiam in quocunq; momento, an verò detur aliquod tempus, in quo id facere nequeat propter necessariam continuationem, vel peccati, vel contritionis dist. 17. q. 2. de contritione examinabitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm sine pœnitentia peccatum remitti possit.

AD virtutem pœnitentiæ dignificandam non satis est nosse omnia per ipsam deleri scelera, sed perscrutandum restat, vtrùm sit ipsa omnino necessaria. Et ideo quæritur, vtrùm sine pœnitentia peccatum per aliam virtutem, aut alio quouis modo remitti valeat. Ad quod interrogatum præmissa distinctione tribus conclusionibus respondetur.

Quæstio nanque aut intelligi potest de pœnitentia, quæ est sacramentum, aut de pœnitentia virtute secluso sacramento. ¶ Est ergo prima conclusio. Impossibile est peccatũ actuale mortale cuipiã sine pœnitẽtia, loquẽdo de pœnitẽtia, quæ est virtus. Probatur. Peccatũ est Dei offensa: ergo eodẽ modo id Deus remittit, quo offensam in se commissam: hanc autẽ sine pœnitentia remitti est impossibile: ergo. Probatur minor. Offensa directè opponitur gratiæ: ex eo enim quis censetur alteri offensus, quòd ab eius gratia est repulsus. Hoc autem discriminis est inter gratiam Dei, & gratiam hominis, vt. 1. 2. quæstio. 110. articul. 1. ostensum est, quòd gratia hominis nõ efficit, sed præsupponit bonitatem veram vel apparentẽ in homine, propter quam eũ diligit: gratia verò Dei est causa bonitatis hominis, propter quam eum diligit: eo quòd bona Dei voluntas, quæ nomine gratiæ intelligitur, est vniuersalis causa cuiuscunq; creati boni. Ob hoc ergo cõtingere potest, vt homo offensam, qua offensus est, hosti remittat absque aliqua eius voluntatis mutatione, quia fingit esse mutatũ. Deo autem id non potest accidere, vt cuipiã absque illius mutatione voluntatis offensam remittat: quia tunc diligeret eum, quem bonum non efficit: offensa verò peccati mortalis inde pullulat, quòd voluntas hominis est auersa a Deo per aliquod commutabile bonum. Requiritur ergo ad remissionem diuinæ offensæ, q̃ voluntas hominis sic mutetur, vt conuertatur ad Deũ cum detestatione prę dictæ conuersionis ad creaturam, cum proposito emendandi vitam, in quo quidem ratio virtutis pœnitentiæ consistit.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

¶ Secunda conclusio. Absq; sacramento pœnitentiæ, quòd officio & absolutione sacerdotis ligantis, & soluẽtis perficitur, potest Deus peccata remittere. Intellige absq; sacramento non solùm in re, verùm etiam in voto. Probatur, quia Deus non habet suam potestatem sacramentis suis alligatam. Quare Christus, vt Lucæ. 7. legitur, Magdalenæ absque vllo sacramento: quia tunc nondum erat sub obligatione institutum, peccata dimisit.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclusio. Nec tunc tamen eadem dimisit peccata sine pœnitentia virtute, vt Gregorius autor est in homilia. Per gratiam enim, inquit, scilicet per pœnitẽtiam, traxit intus, quã per misericordiam suscepit foris.

¶ Quæ-

¶ Quæstio hæc de necessitate pœnitentię virtutis est præcipua, ac perinde meditatè existimanda. D. enim Thomas adeò affirmat esse necessariam existentibus in peccato mortali post baptismum, vt impossibile censeat absq; illa Deum vlli peccatum remittere. Vnde cùm duplex sit Dei potentia: ordinaria scilicet, & absoluta, de vtraque est disputandum. Verum tamen quantum ad legem ordinariam nemo catholicorum ambigere debet pœnitentiam virtutem esse necessariam. Haud enim vniuersi sancti patres, verùm & vtraque sacra pagina eam tanquam necessarium peccatorum remedium celebrat, vt est illud hic citatum Hieremiæ 18. si pœnitentiam egerit gens illa à malo, quod fecit, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei: ac si dixisset, Alioqui nec ego peccata dimittam. Consonat illud Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Et Ezechiel. 14. Si impius egerit pœnitẽtiam ab omnibus peccatis suis &c. vita viuet. Quasi dicat. Quandiu non egerit pœnitentiam, manebit in morte. Et infrà, cùm auerterit se impius ab impietate sua, & fecerit iudicium, ipse animam suam viuificabit. Auersio autem ab impietate motũ voluntatis dicit, quo homo impietatem auersatur & detestatur. Quæ quidem auersio necessaria est ad conuersionem, vnde inferiùs, conuertimini & agite pœnitentiam. Et Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Quocirca Christus prothema illud suæ prædicationis assumpsit, Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Vnde Luc. 5. Nõ veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiã. Quasi ad rem saluti necessariã. Quocirca Actu. 3. Pœnitemini, & cõuertimini, vt deleantur peccata vestra, quasi dicat, alioqui deleri non possunt. Tandem Christus Lucæ. 13. Nisi pœnitentiam, inquit, habueritis, omnes simul peribitis. Sanctorũ verò patrum testimonia innumera sunt, neque post tam apertam scripturam sacrã recitatu necessaria. Plurima Gratianus de pœnitentia di. 1. congesit, vt can. Non omnis. & can. Non potest. vbi habetur, q̃ nemo potest gratiam Dei cœlestis accipere sine pœnitẽtia. Id quod plurimis subsequentibus confirmatur. Et tandem in ca. firmiter. de summa trinit. & fid. cath. sola pœnitentia proponitur lapsis in remedium.

¶ At verò ex tat in foribus obiectio contra necessitatẽ pñæ, q̃ sacræ literæ plura alia subsidia connumerant ad remittenda peccata, quæ Cyrillus super Leuit. & Origes ibidem homil. 2. ad septem referunt, quæ sunt baptismus, & fides, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. & charitas. 1. Petri. 4. Charitas operit multitudinẽ peccatorum. Quin verò & despe ait Paul. ad Rom. 8. Spe salui facti sumus. Et eleemosyna Luc. 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et iniuriarũ cõdonatio, Matth. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, & pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra. Ad hæc autem & id genus alia respondetur, sic ista omnia censenda esse peccatorum remedia, vt nullũ neq; omnia sine pœnitentia sint sufficientia. Primũ enim fides, spes, charitas sunt necessaria eo modo, quo. q. præcedenti arti. 5. dictũ est tanquã fundamenta pœnitẽtiæ. Quare nec fides, nec spes, formantur nisi per charitatem, neq; verò charitas existenti in peccato est legitima, nisi cum detestatione peccatorum. Eleemosyna verò, & remittere iniurias, ponuntur tanquam remedia in duplici sensu. Vno modo, q̃ multum peccatori conducunt, vt cõuertatur, tum propter preces pauperũ & eorũ, quibus remissæ sunt iniuriæ: tum quia cor emolliũt, & præparant, vt Deus singulariter opem adferens illud conuertat. Secũdò post remissam culpam sunt per modũ satisfactionis remedia ad soluendas pœnas. Hoc enim modo, vt legitur Ecclesiast. 3. eleemosyna extinguit peccatum. Et sic illud intelligitur Daniel. 4. Peccata tua eleemosynis redime. ¶ De baptismo verò arguit. D. Tho. primo loco. Nõ est minor virtus Dei circa adultos q̃ circa paruulos: sed pueris peccata dimittit sine pœnitentia: ergo etiam adultis. Et respondet in sententia, quòd baptismus quantum est ex primæua eius institutione ad dimittendum originale peccatum, nullam exigit pœnitentiam, eo q̃ cũ illud sine propria voluntate cõmittatur, absque propria voluntate remittitur. Quare paruulis ante vsum rationis eiusmodi culpę absq; vllo voluntatis motu condonatur. At verò adulti, q̃ originalem culpam mortalibus accumularũt: necessarius est pœnitentiæ motus, iuxta verbum Petri Actu. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Nam vt ait ad id propositum Augu. Nemo adultorũ potest vitam nouã inchoare nisi præteritæ pœnituerit. Vtrùm verò requiratur vera contritio di. 6. q. 1. arti. 7. contra quosdam contrariũ cẽsentes partem negatiuã pro captu nostro statuimus: nẽpe nõ requiri contritionẽ, sed satis esse attritionem, per quã tollatur obex. Quin verò Caieta. ait hic, q̃ baptismus secũ adfert virtutẽ pœnitentiæ: q̃a est institutus in remissionem peccatorum, & ideo sufficit adulto, vt fatendo

Dilutio obiectionis.

Primum argumentum.

Caieta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tendo se peccasse, subijciat se illi, vt per ipsum remittantur sibi peccata: nam illa, inquit, subiectio & susceptio baptismi est in virtute detestatio prioris vitæ. Et fortasse vera est eius opinio, tametsi non auderem omnino illam approbare: nam cùm ad hoc proposi tum dixerit August. neminem suæ voluntatis arbitrum posse nouã vitam inchoare, nisi præteritæ pœnituerit, colligitur vt formalis pœnitẽtia præteritorũ requiratur. Quare Petrus duo distinguens ait. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

De charitate. Scotus.

¶ At verò de charitate plusculum est difficultatis propter nõnullos, qui videtur contrariũ asserere. Scotus nanq; 2. senten. d. 28. inter loquendũ de præcepto charitatis ait, q voluntas per actum charitatis licèt informẽ potest se disponere ad gratiã de congruo. Vnde non nulli inferunt sine actu formali pœnitẽtiæ sufficere actum charitatis. Et alij, quos viua voce audiui, aiunt non sufficere quemlibet, sed egregium. Et arguunt ex autoritate Petri citata, charitas operit multitudinem peccatorũ: Et Lucę. 7. Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multũ. Et Christus, Qui diligit me, diligetur à patre meo. Quibus accedit & ratio: nam pœnitentia propterea remittit peccatum, quia est illi cõtrariũ: sed nihil est peccato tam contrarium q̃ charitas: peccatũ enim inimicitiã Dei parit, cui charitas contraria est: ergo charitas est pœnitentia virtualis: hoc est, parem habens virtutem.

Prima conclusio.

¶ Contra hanc opinionẽ disputauimus lib. 2. de natura & gratia. c. 16. Sed nũc lucidius tres conclusiones statuimus illic implicitas. Prima. Existenti in peccatis mortalibus, quæ vel habet in memoria, vel diligenti indagine in eam valet reuocare, nullus prorsus charitatis actus quantuncunque egregius citra perpessum q̃ Christo martyrium sufficit ad salutem. Hanc profectò conclusionem sacra testimonia citata satis probant. Nam cùm in omnibus pœnitentia palàm exigatur, tanquam finis necessarius ad salutem, glossare illa dicendo, quòd sufficit virtualis pœnitentia, manifesta temeritas est. Pari enim modo vbi ait Paul. quòd sine fide impossibile est placere Deo, possent glossare sufficere fidem virtualem. Imò & dicere possent, quòd dare eleemosynã, & remittere iniurias esset pœnitentia virtualis: nã etiã illi actus pertinent ad charitatem, quod esset hæreticũ.

Secundũ argumentum.

Secundò, vt eorum fundamentũ eneruemus, charitas de se non est pœnitentia virtualis: nam vt per humana hæc visibilia inuisibilia intelligamus, quanuis ille, qui inimicũ suũ iniuria affecit, dicat, & verè dicat deinceps illũ ex intimo corde dilecturum, & in omnibus ei morem gerere proponat, non propterea charitas illa virtute comprehendit pœnitentiam præteritæ iniuriæ. Nam cum illa dilectione stat, vt nõ eũ iniuriæ illatæ pœniteat: sed q animo suo iam satisfecit, vult esse deinceps amicus, alioquin non esset.

Tertium argumentum.

¶ Et ad maiorem claritatem rationis arguitur tertiò. Dicere quòd charitas sine formali detestatione præteritæ vitæ sufficiat ad salutem, nescio quomodo differat à Luthero in articu. 6. & 7. condemnatis à Leone, dicente quòd sufficit resipiscentia & noua vita. Lutherus enim solùm negabat requiri actum formalem pœnitentiæ: nam quòd illa charitas in futurũ esset pœnitentia virtualis, ipse non renuebat. Est ergo condemnatus ex eo, quòd non ponebat formalem detestationem præteritorum criminum. Vnde August. lib. 1. de nuptijs & concupiscenti. cap. 26. exponens illud Ecclesiastici. 21. quod ad rem præsentem vrgentissimè facit. fili peccasti, non adijcias iterum: sed de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur. Si à peccando, inquit, desistere, hoc esset non habere peccatum, sufficeret, vt hoc nos scriptura moneret, filij peccasti, non adijcias iterum. Non autem sufficit, sed addit. Et de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur. Quapropter Tridentina synodus sess. 6. capi. 6. & 14. expresse decreuit pœnitentiam, non solùm continere cessationem à peccatis, verùm & eorum detestationem. Ob idque profectò non video quomodo defendi possit, quòd actus charitatis, citra martyrij perpessionem, sine formali pœnitentia sufficiat, præsertim cùm legitima pœnitentia debeat includere votum confessionis, quod sine peccatorum detestatione haberi non potest. Item quia qui dicit, charitatem esse pœnitentiam virtualem, dicere conuincitur, quòd etiam si tunc peccata occurrerẽt memoriæ, non opus esset formali detestatione: quandoquidem iam habes sufficiens remedium: quod profectò absurdum esset concessu. Neque verò necesse est hanc labem Scoto impingere, sanè cùm ipse non asserat, nisi quòd per actum charitatis homo disponitur. Et potest glossari, vel quòd vocat actum charitatis detestationem, vel quòd illum actum statim detestatio concomitatur, vel loquitur quando peccata ita sunt obliuioni tradita, vt non possint in memoriam reuocari. De quo casu statim dicemus.

Synodus Tridẽ.

Argumentorũ dilutio.

¶ Ad argumenta ergo in contrarium respondetur esse sophistica. Concedimus

mus enim, actum charitatis contrarium esse peccato, & q̃ quicũq; legitimè Deum diligit, vicissim ab ipso diligitur. Sed tamen qui est in peccato mortali neutiquam, citra martyrium, habere potest legitimum actum dilectionis ni si detestando peccata. Nam cùm peccatũ sit motus auersionis, non expellitur nisi per motum contrariũ conuersionis. Quare licèt peccatrici dictum sit dimissa esse peccata, quoniã dilexit multùm, tamen eius lachrymæ fuerũt pœnitentiæ indices. ¶ Secunda cõclusio. Peccatori, qui sic est omnino peccatorũ oblitus, vt facta diligenti indagine nequeat vllius eorũ meminisse, non est necessarius actus pœnitendi, sed per actus alios charitatis veniam obtinebit. Conclusio est Gabrielis in. 4. d. 14. q. 1. ar. 2. quæ nescio cur reprobetur. Nam quanuis pœnitentia, virtus sit per se necessaria ad remissionem peccati non solùm necessitate præcepti, (de quo dist. in. 17. disputabimus,) imò necessitate finis: hoc tamen intelligitur, quando peccatorum vlla potest haberi memoria. Si enim quis eo, quòd non facit diligentiam, non recordatur eorum, fateor sine pœnitentia nullum alium actum charitatis ei sufficere. Si tamen mere naturaliter est oblitus, vt in sua potestate nõ sit peccata recolere, neutiquam potest detestationẽ habere. Nam quorũ homo non est memor, quomodo illa detestari potest? Si ergo tunc esset necessaria pœnitentia, tunc homo sine possibili remedio maneret. Tunc ergo ad remissionem huiusmodi oblitorum peccatorum sufficit quicunque actus charitatis, qui respectu illorum est virtualis pœnitentia, vt quæst. sq. artic. 1. apertis verbis D. Tho. affirmat. Quòd si dicas, debere tunc cõteri in genere sub conditione si peccatum habeat, profectò nõ video cur ad hoc teneatur, post quam nullam habet peccatorum notitiã. Dicere autem, quòd tunc Deus adnuabit, vt recordetur, nullum prorsus habet fundamentum. Igitur quanuis illa obliuio peccatorum non sit remedium remittendi peccata: quoniã cùm nullus actus intellectus ad id sufficiat, multò minus ignorantia, vel obliuio, tamen quicunque alius actus charitatis, ad quẽ Deus auxilio speciali concurrat, erit sufficiens. Et est planum exemplum de baptismo, nam licèt sit per se necessarius ad salutem, nihilominus si daretur aliquis inuincibiliter ipsum ignorans, citra votum eius expressum posset in Deum conuerti.

Argumentũ.

¶ Tertia conclusio, Martyrium, quando eius subita oblatio actum pœnitendi impediret, sufficit sine pœnitentia ad salutem. Conclusio hæc non est mihi tam certa, quàm superiores, sed tamen multò probabilior, quàm contraria. Asserunt eam Scotus & Gabriel di. præsenti, quæst. 1. articu. 3. sed tamen nimium absolutè, dicentes feruorem martyrij sufficere. Et tamen arbitror esse moderandam. Si ille, inquam, qui martyrio expositus est, inducias habet, vt possit peccata recolere, tenetur quidem. Verbi gratia, dum est in carcere. Imò si copia suppetit sacerdotis & temporis, confiteri tenetur (si singulare est confessionis præceptum in articulo mortis, de quo dist. 18. disputabitur.) Quòd si tantum temporis non habeat, possit tamen habere dolorem in genere, ad id etiam obligatur: nam martyrium non aliter potest vicem pœnitentiæ supplere, quàm supplet vicem baptismi: non autem huius vicem supplet nisi vbi eius copia haberi non potest. Si enim sub ipsum agonis articulum offeretur martyri baptismus, quem renueret, re vera non esset orthodoxus martyr, vt dist. 3. artic. 11. asserturn reliquimus. Pari ergo modo si tempus habet pœnitendi, & pœnitentiam renuit, contemptor est, & virtutis, & sacramenti, atque adeò tunc nullus feruor martyrij absque pœnitentia sufficiet. Sed faciamus hominẽ sic in martyrium rapi, vt atrocitas mortis eius occupet mentem: arbitror quòd licet sit in peccato, dũmodo non sit in eius actuali complacẽtia, aut proposito, illa perpessione martyrij obtinebit veniam apud Deum. Probatur. Martyrium, vt loco proximè citato latè elucidauimus, supplet vicem baptismi, vt patet tum aliorum patrum testimonio, quos illic citauimus, tum & Augustini contra Donatistas, & refertur de consecra. dist. 4. can. Baptismi vicẽ. Cuius vtiq; euangelica fundamenta sunt, illud Ioan. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. & Matth. 10. Qui confessus me fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Et qui perdiderit animam suam (id est, vitam) propter me, in vita æterna inueniet eam: sed tam necessarius est baptismus ad remissionem originalis, quàm pœnitentia ad remissionem actualium, ergo pariter supplere potest pœnitentiæ vicem. Et cõfirmatur, quia, vt illic vidimus, tria distinguuntur ex æquo baptismata: scilicet, fluminis, & flaminis, quod est virtus pœnitentiæ, & sanguinis, quod est martyrium: ergo quodcunq; per se sufficit. Responderi q̃t per hoc potest discrimen, q̃ baptismus non aliam dispositionem requirit, quàm non inuenire obicẽ cõtrarium

Martyri necessaria est pœnitentia quãdo eius se offert occasio.

Argumentũ.

Dilutio.

Universidad de Deusto Biblioteca

rium. Martyrium aũt per se dicit actum charitatis, vt S.Thó.suprà quæst. 66.ar.12.dixiit, & contra Cresconium lib. 2.cap. 12. ostendit August. Quinuerò & Paul.1. Corinth.15. Si corpus, inquit, meum tradidero ita vt ardeam, charitatem autem nõ habeam, nihil mihi prodest: charitas autem in peccatore sine pœnitentia non est legitima.

[Primum argumentum.] ¶ At verò in contrarium est primum argumẽtũ, ꝙ sicut baptismus nõ semper requirit actũ charitatis, ita nec martyrium, vt patet in Innocentibus ante vsum rationis occisis pro Christo, quos illic ostendimus fuisse martyres sine actu proprio charitatis. ¶ Vnde quęst. proxima.ar.1. bonũ ducemus argumentum, ꝙ dormientes in peccato etiam mortali, qui añ somnũ nõ habebant actualẽ volũtatem peccato inhęrentem, obtinebunt veniam. Nam hoc videtur S.Tho. in solutione secundi affirmare.

[Secundũ argumentum.] ¶ Secundò, vt hoc nunc intermittamus, dicimus, ꝙ expositus martyrio in illo articulo habet legitimum actũ charitatis, qui virtute includit pœnitentiam, licèt illa non sit formalis. Quare contraria opinio principium petit, dũ asserit legitimam charitatem in martyre non posse esse sine pœnitentia. Hoc.n.est singulare priuilegium martyrij, quod per se est summa charitas & cõfessio Christi. Cùm enim dixit Christus, maiorem charitatem nemo habet, &c. hanc asserit maiorem, etiam q̃ illa, quę est detestatio peccatorũ: quare martyrij charitas in illo articulo, quo totum hominis animum exposcit & absorbet, aliã nõ exigit, sed est summuũ holocaustũ, quo se homo ex toto corde Deo tradit. Et est expressa sententia [Chrysost.] Chrysostomi sermo.29.de pœnitẽtia, vbi ait. Sicut in tenebris nõ est absq; lucerna lumen, sic non potest homo peccatũ absq; pœnitentia abluere. Atque hoc, inquit, de homine iam baptizato dicitur. Et subdit. Item lector intelligat martyrium pœnitentiæ præteriti nõ egere. Nam sicut lux diei non quærit lucernã, sic iustitia ante Deum (scilicet martyris) sine pœnitentia lucet. Vide quomodo martyriũ tãto fulgore pœnitentiæ præfertur, quãto lux diei lucerna in tenebris fulgentior est.

[Obiectio.] ¶ Quòd si arguas. Baptismus ipse, cuius vicẽ martyrium supplet, aliquam pœnitentiã, vt suprà diximus, requirit: ergo & actus martyrij. [Dilutio.] Respondetur, ꝙ dum martyr habet tempus memorandi peccata, detestari illa tenetur, sed si afflictio mortis & feruor in Deum illam recordationem impedit, satis est, vt homo se Christo sacrificet.

[Postremũ argumentum.] ¶ Postremum autem argumentum est, quòd casus iste, metaphysicus quibusdam videtur, vt homo tam repentè rapiatur ad martyriũ, vt non possit peccatorum recordari. Imò vt Chrysostomus homilia.4.de diuite & Lazaro ait, repẽtina mors extemplò memorię offert peccata præterita, quod probat exemplo fratrum Ioseph Genes. 42. qui in afflictione positi statim dixerũt, meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum. Et pueri in camino ignis Danielis.3. peccata sua confitebantur. At mihi profectò non apparet nisi casus, qui vsu venire potest. Nam licèt egregia facinora, vt illud in fratrem venditum, statim occurrant menti, occultiora tamen atque illa præsertim, quæ ex culpabili ignorantia præcesserunt, indagine egent, vt in memoriam redeant. Pueri autem apud Danielem diuino miraculo sustentabantur, vt pleno iudicio possent peccata, nõ tam sua, quàm populi confiteri.

¶ Accedit & argu. pro nobis ex historia Cypria. [Aliud argumentum ex historia Cypriani.] quem Augu.lib.2. contra Donatistas ca. 5. probabilius existimat, non deposuisse errorem suum de baptizandis hæreticis vsque ad mortis articulum. Et tamen cap. 18. ait errorem illum ab illo recompẽsatum fuisse, & passionis falce purgatum. Nam quanuis dici possit, ꝙ non fuerit pertinax in errore, & ideò ante martyriũ fuisse in gratia, sed quòd per illud fuerint illi remissa supplicia, si propter defensionem erroris illa demeruerat: nihilominus licèt vsq; ad mortis articulum fuisset in culpa, modò non haberet voluntatem in errore obstinatam, sed se Deo commendaret, per illud fuisset saluus. Quare ecclesia non aliud fuit perscrutata, vt in catalogum sanctorum illum referret, quàm quòd fuit martyr.

[Obiectio.] ¶ Quòd si quis dicat. Saltem martyr tenetur in agone habere dolorem in genere, & misericordiam petere. [Dilutio.] Respondetur primò, ꝙ ille dolor in genere quando homo nõ est memor alicuꝰ peccati, neq; in genere peccasse, nõ est ꝓpriè pœnitentia: quoniam neminem propriè pœnitere potest eorum, quæ nullatenus se fecisse meminit. Et ideò talem actũ potiùs appellarem charitatis & amoris filialis, quàm formalis pœnitentiæ. Secundò respondeo, ꝙ positus in agone martyrij, nisi peccata sua sponte occurrant, consultiùs faciet attentionem ad martyrium applicando, qui est actus fortitudinis, quàm ad peccatorum recordationẽ: videlicet, vt cor satagat diuino amore inflammare, vt strenuè mortem pro Christo oppetat. Non enim de martyribus legitur, ꝙ sub illum articulum peccata plangerent, sed quòd curarent animum contra terrores mortis coarmare. ¶ Sed tandem admonuerim, [Martyrij singulare priuilegium.] vt hoc priuilegium nemo cogitet ad alios actus quãtumuis feruentes charitatis extẽdere: quia est singulare ꝓpessi martyrij, quo se homo Deo sacrificat. Neque verò feruori desiderij martyrij, vt putat Scotus, id tribuerim, quando martyr non est in actu passionis: desiderare enim martyrium absq; formali pœnitentia non sufficit, sed illud perpeti, nam tunc duntaxat homo actu cõfitetur Christum, & animam pro eo ponit, cui hoc priuilegiũ adscribitur. ¶ Ad hæc adhibenda est alius dubij decisio, vtrùm pœnitentia non solùm quantum ad detestationem peccati sit formaliter necessaria, vt expositum est, verùm quantùm ad propositum emendandi vitam. Quam quæstionem recentiores quidam nobis offerunt. Maioris enim dist. præsenti. quæst.1. ait non esse necessariũ propositum actuale cauendi à peccatis in posterum, sed sufficere non velle, hoc est, non habere propositum peccandi. Et quidam iunior in suo codice de pœnitentia tractatu.1.quęst. 3. ait, non esse tale propositum expressum necessarium: quia virtualiter includitur in detestatione peccatorum pręteritorum quatenus offensa Dei sunt. Et quidem prima fronte sic apparet: nam ait S.Tho.in.4.dist.17.quęst.2. art.2. propria peccata pœnitentiæ sunt peccata præterita. &.1.2.q.113.arti.5. solùm ait in iustificatione impij requiri vnum motum in Deum atq; alium qui sit peccati detestatio.

¶ Sed nihilominus opinio hæc, nec vera est, nec tuta, neq; in populum euulganda. Primò, quia nullus vnquam antiquorũ sic ausus est loqui. Nam Alexan.4. part.q.69. memb.9.& Durand.dist.17.q.2.& omnes dicunt requiri propositũ, neq; vllus fingit propositũ virtuale. Et plana id ratio docet: nam vt suprà.q. præcedenti art.3. declarauimus, propria ratio pœnitentiæ est ex timore filiali sic vindicare delicta, vt vita emendetur. Vnde ait ibidem S. Tho. quòd pœnitentia est detestatio offensæ Dei cum emendationis proposito. & ar.5. subdit ꝙ timor filialis necessarius ad pœnitentiã est quo quis emendam Deo voluntarius offert. Idq; præsenti ar. repetit, quòd homo cõuertitur in Deum per detestationem conuersionis ad creaturam cum proposito emendæ. Et quæst. sequenti ar.1.ad.2. ait, quòd requiritur, vt homo proponat abstinere ab omnibus & singulis peccatis mortalibus. Igitur cùm finis pœnitentiæ sit emendatio vitæ, fit vt si detestatio requiritur formaliter, propositũ etiã formaliter exprimatur, vt Magist. Senten.

dist. præsenti expressè ait. Et Ambros. dicens quòd pœnitentia est malè acta plangere, & plangenda iterum non cõmittere: hoc est, firmum habere propositũ. Vnde Ezechie.18. Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis, & custodierit pręcepta mea, vita viuet. Quinuerò nomen ipsum cõuersionis hoc planè sonat, vt suprà diximus. s. recessum ab vno termino, putà à bono creato, ad quod homo per peccatum formaliter se cõuertit, & accessum ad Deum, à quo per peccatũ recesserat. Et ideò Iohelis.2. Conuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro: conuersio autem ad Deũ actum formalem dicit in ipsum. Ac demũ cõfirmatur: quia dum nos conuertimur ad Deũ, ipse conuertitur ad nos, iuxta illud Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: Deus autem amore positiuo ad nos conuertitur, quo nos amplexatur: ergo & nos debemus in ipsum conuerti per actum formalẽ obedientiæ, quò proponamus à peccatis cauere. Quãdo ergo S.Thom. ait solùm requiri detestationem peccatorũ, ibidem intelligit propositum etiam ab illis in posterum cauendi. [Exponitur D.Thom.]

¶ Sed ecce fallacia contrariæ opinionis. Dum quis verè, inquit, detestatur peccata tanquam offensam Dei, detestatio illa virtualiter includit propositum cauendi illa in futurum: ergo non requiritur aliud expressum. [Argum. fallacia.] Respondetur autem ad antecedens, quòd eiusmodi detestatio propterea dicitur vera: quia gignit propositum cauendi in futurum. Et in hoc sensu virtualiter includit ꝓpositum. Sed si illud nõ pariat, non est vera: quia cùm abhorrere præterita, & cauere futura diuersi sint actus, neuter includitur in altero, licèt vnum sequatur ex altero, si alterum sit legitimum. Extat inter homines exemplum. Cõtingere potest, vt aliquem pœniteat irrogasse iniuriam alteri, & tamẽ nõ proponat in futurum cauere: quare pœnitentia præteriti de se non includit propositũ futuri, sed quando est legitima illud germinat. Colligimus ergo, quòd pœnitentia est detestatio formalis præteritorum peccatorum cum proposito emendandi vitam. [Summa dictorum superiorum.] Atque hæc est necessaria post baptismum ad remittendum peccatum mortale. Quomodo autẽ sit in præcepto, videbimus distinct.17.quæst.2.

¶ Non ergo sana est illa quorundam contritionis definitio, quòd sit detestatio actualis, vel virtualis peccatorum. [Aduersus illos, qui vulgari lingua disciplinas tradunt.] Atqui si hæc censura mihi in eos licet, qui tum vitæ integritate, tum doctrina insigniuntur, tum etiam de me profectò optimè sunt meriti, quos ideò ex animo & suspicio & diligo, non possũ nõ ægerrimo

Universidad de Deusto
Biblioteca

rimo animo ferre, quòd res scholasticæ, eæ dēque in visceribus philosophiæ, & theologiæ reconditæ & vtriusq; iuris materna lingua in vulgus edantur. Putant enim isti optimi authores plebi sic bene consultum, & tamē, præterquàm q̄ scientiarum maiestatem, & authoritatem extenuant, sexcētas occasiones errādi indocto vulgo offerūt. In vulgo autē pono q̄ plurimos plebanos, qui vix Latinè sciunt, atq; adeò nec scholastica verba, quātuncunq; vulgari lingua eis proponantur. Adde quod scientiarū mysteria, nisi in scholis doceantur, propterea q̄ lingua vulgari edantur, nō sunt opificibus & rudibus hoibus patētiora quàm latinè. Quare consultius esset, vt ignorātes ad doctores dubia sua deferrent, qui viua voce eis responderent, quàm illis idiomate vulgari eadem porrigere. Quod ergo in summa aliàs docta Hispane scripta statim in principio, proponitur: videlicet, cōtritio est pœnitentia voluntaria, dolorosa, grandissima, actual o virtual non debuisset, vt bona venia dixerim, vulgo proferri. Nam quomodo opifices, imo rurales sacerdotes intelligere possunt, quid est virtualis pœnitentia? Statim colligent sufficere, vel eleemosynam, vel orationem loco pœnitentiæ, præsertim quòd illa particula, virtualis, apud nullum antiquorum reperitur. Imò cùm omnia testimonia suprà citata scripturæ absolutè exigant pœnitentiam, temeritas est aliter populum docere: & de hoc deberet confessarius puniri, si aliter pœnitētem doceret, quàm quòd debeat expresse detestari peccata, expresseq̄ue propositum habere emendandi vitam. Sed & dum ait, grandissima, nisi adsit viuæ eiusdemq; doctæ vocis explicatio, offendiculū indoctis ponet. Hactenus de lege ordinaria, secundum quam constitutissimum est, pœnitentiā esse ad salutem necessariam, sine qua actuale peccatum non remittitur. ¶ Sed quid de omnipotentia Dei absoluta? Vtrū possit Deus sine virtute pœnitentiæ peccata mortalia dimittere: nam q̄ id possit sine sacramento, citra controuersiam S. Tho. secunda cōclusione constituit. Quidam enim etiā ex discipulis S. Tho. metuentes quicquàm ab absoluta Dei potentia excipere, aiūt non esse credibile, vt cùm ait in præsentiarū impossibile, intelligat de potentia absoluta. Sed re vera S. Tho. intelligit impossibile, esse de quacunq; Dei potentia peccatum actuale mortale sine pœnitentia remitti, aliàs nō simpliciter diceret impossibile. Item quia ponit discrimen inter virtutem pœnitentiæ, & sacramentum, dicens, q̄ sine sacramento Deus potest remittere peccātum, & tamē absq; illo in re vel in voto nō potest de potētia ordinaria, sed de absoluta, quēadmodum Christus p̄ potestatē excellētiæ remisit paralytico, & Magdalenæ: ergo sine virtute intelligit per nullam potentiam Deum id posse.

Cōtritionis definitio reprobatur.

Omnipotētia Dei absoluta.

¶ Et ideò tanquàm certa statuitur hæc conclusio, quæ quanuis prima facie dura videatur fiet intelligenti liquida. Sed tamen ad eius intellectū prænosse oportet, quid sit remitti peccatum. Ad quod rursus perpendendum, adnotandum est, quid maneat in peccatore transeunte peccato. Scotus nanq; dist. 14. q. 1. reci tat vnam opinionē, quam falsissime sui sequaces D. Thom. impingunt, quoniam nullibi eā somniauit, Videlicet, q̄ nihil aliud maneat, q̄ reatus culpæ, quæ nō est nisi obligatio ad pœnam debitam illi culpæ, quæ sit relatio realis. Sed hac opinione, quantum ad id reprobata, quod asserit esse relationē realem, subdit opinionem suam, q̄ scilicet, sit relatio rationis: nē pe reatus culpæ, qui non est aliud, quàm obligatio ad pœnam. Sed dicitur rationis relatio, quatenus homo est obiectum intellectus, & voluntatis dei obligantis ipsum ad suppliciū. Et ab hac, inquit, relatione homo dicitur peccator. Vnde esse in peccato, est esse ordinatū ad pœnam, iuxta illud Augustini super Psal. Beati quorū remissæ sunt iniquitates. vbi ait, quòd deum peccata videre, est ea ad pœnam imputare, auertere autem faciem à peccatis, est ea ad pœnam non reseruare. ¶ Ex hoc infert secundò offensam dei nō esse aliud, quàm eius iram volentis vindicare peccata. Quare de potentia eius ordinaria nō remittūtur peccata sine illa vindicta. ¶ Tertiò tandem ad nostrum propositum infert, quòd de potētia absoluta deus potest remittere peccata sine pœnitentia: quia remittere nō est nisi velle nō punire. Et clarum est, quòd potest peccatorem liberare à pœnis inferni. ¶ Ac subinde dist. 16. quæst. 2. infert quartò, quod deus potest peccata remittere sine gratiæ infusione, sicuti eōuerso primam gratiam infudit angelis in eorū creatione absq; remissione culpæ. Neq; solum intelligit sine infusione qualitatis, quæ est gratia, quia nec de hoc nos dubitamus, sed absque eo, quòd faciat hominem gratum. Nam sicut potuit hominem creare in puris naturalibus sine peccato, & gratia: ita potest peccatori peccata remittere, constituendo illum in eo statu, vt non sit peccator nec gratus. Subscribūt in suam sententiam Gabriel distinct. 14. atq; alij iuniores. Et vt istorum opinionem corroboremus, arguitur præterea. Deus posset sceleratissimum hominem suis flagitijs, etiam sordentem ad suam recipere beatitudinem: ergo tunc remitteretur peccatum sine pœnitentia & gratia. Ac demum arguitur. Peccatum in solum Deum committitur, iuxta illud Psalm. 50. Tibi soli peccaui. creditor autem, & præsertim Deus, qui bonorū nostrorum non indiget, potest debitori debita condonare, & inter debita peccatoris vnum est cōtritio, ergo absque illa potest peccatum remittere.

Conclusio.

Scotus.

Illatio. 1.

Illatio. 2.

Illatio. 3.

Illatio. 4.

¶ Attamen salua reuerentia, quæ Scoto debetur, primum eius fundamentum etiam in foribus apparet esse falsum. Quis enim sibi persuadere possit, vt hominem esse peccatorem, non sit aliud, quàm esse obligatum ad pœnā? Arguitur enim sic primò. Reatus ad pœnam est effectus culpę: nam quia homo peccator est, damnatur ad supplicium: priùs ergo natura est hominē esse in culpa & peccato, quàm destinari ad penam. Secundò euidentissimè arguitur. Quanuis per impossibile Deus nullum supplicium peccatoribus statuisset, neq; infernum scilicet, neq; purgatorium, imò quāuis neq; esset gloria à qua expellerentur, nihilominus facere cōtra diuinam regulam, & voluntatem peccatum esset, ergo esse in peccato, non est formaliter ordinari ad pœnam. Imò verò qui in inferno torquentur, quotidie peccant, iuxta illud Psalm. 73. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. & tamen non ordinantur ad nouam pœnam.

Argumentum arguitur.

Probatio arguitur.

¶ Tertiò. Ordinari ad pœnam licèt sit malum hominis, est tamen bonū iustitiæ: cuius Deus est causa, sed esse in peccato nullatenus est bonum, cuius vtique Deus non est causa, sed solus homo: ergo absurdum est dicere, quòd ordinari ad pœnam sit esse in peccato. Quartò deniq; res explicatur. Esse in peccato est terminus huius, quod est peccare, sicut esse in tenebris, est terminus huius, quod est tenebrescere: peccare autem est deuiare à diuina regula, & à Deo auerti: ergo esse in peccato nihil aliud est, quàm esse deuiū & auersum à Deo. Quocirca licèt verum sit, quòd trāseunte peccato nihil maneat in peccatore nisi relatio rationis, qua homo est obiectum diuinæ voluntatis, non tamen est relatio, qua homo ordinatur ad pœnam, sed illa, qua odio habetur inuisusque est, & inimicus Deo, quanuis lege ordinaria inde sequatur, vt condemnetur ad pœnam. In summa, vt artic. 4. patebit, esse in peccato pertinet ad inimicitiam, sed esse damnatum ad pœnam, pertinet ad iustitiam. Et hoc est valde notandum tanquàm certissimum fundamentū materiæ pœnitentiæ. ¶ Ex qua fit secundò, q̄ offensa Dei non est illa ira, qua ordinat hominem in pœnam: nam illa virtus est & perfectio dei: offensa autem est malum ab homine Deo illatum. Quare offensa si accipiatur actiuè est actus ipse peccandi, passiuè verò est illa relatio rationis in Deo, qua dicitur ab homine iniuriam accepisse. ¶ Ex his ad propositum colligitur tertiò, deum peccata dimittere non esse nō velle punire: nam licèt nunq̄ eum, vt dictum est, statuisset velle punire, maneret in peccato: sed est eū in suā grām reuocare. Quapropter, vt articu. 4. videbimus, post remissum peccatum quoad culpam, sæpenumero remanet reatus ad pœnam purgatorij. Eiū uero esse in peccato, & esse in gratia formaliter opponuntur, vt duo ex natura sua cōtraria. ¶ Quòd si arguas. Contraria mutuò se expellunt actiuè, hoc est per se immediatè sicut frigus calorem: peccatū verò non expellit gratiam actiuè, hoc est, immediatè, sed demerito rię: etenim vt homo per virtutem non immediatè producit gratiam, sed meretur, vt illum Deus faciat sibi gratum: ita per peccatū non actiuè, & immediate illam expellit, sed meretur, vt Deus pellat illū à sua gratia. Item quia contraria sunt in eodem subiecto: peccatum verò est in voluntate, & gratia secundùm Sanctum Tho. in essentia animæ. Ad hoc respondetur cum Caietano in præsenti loco. Aliud est quippe peccare, aliud esse in peccato: peccare enim est actus contrarius charitati, quæ est in voluntate: quare effectiuè expellit charitatem: offendere nanque Deum directè opponitur huic, quod est ipsum diligere: sed demeritoriè corrumpit gratiam: nā quia homo agit contra charitatem eius, illum expellit à sua gratia. Sed tamen esse in peccato, non est nisi esse in macula, quæ vt ait S. Thom. 1. 2. quæst. 86. nihil aliud est quàm carentia gratiæ, quæ est lux, & nitor animæ: quare est esse hominem priuatum gratia, atque adeò inuisum deo, &c. Ac perinde remitti peccatum, & resilire à peccato est redire in gratiam. ¶ Sed arguit in contrariū Scotus. Si macula peccati, & esse in peccato non est nisi priuatio gratiæ, sequitur q̄ nullus sit magis peccator quàm alius: q̄a priuatio non recipit magis, aut minus: neque vllus esset in pluribus peccatis quàm alius: quia priuatio illa non est nisi vna. Respondetur, q̄ macula non est duntaxat priuatio gratiæ, sed eiusmodi priuatio respectu suæ causæ, quæ est cōuersio voluntatis hominis ad bonum cōmutabile: illo enim tactu sordidatur anima. Vnde sicut qui nitidus est quo plura sordida tangit, eò magis sordescit: ita quo quis sæpiùs, aut

Argumētū 2

Nota solutionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

grauiùs peccat, magis gratiæ lumine, & nitore priuatur. ¶Habemus ergo, (quod nemo rem attẽte speculatus negare potest) quòd Deum homini peccatum remittere non est pœnas illi cõdonare & relaxare: hoc enim est relaxare rigorem iustitiæ, sed est ipsum in suam gratiam reuocare, qui est actus amicitiæ. Non dico nõ posse Deum remittere culpam quin infundat qualitatem, quæ est gratia: nam etsi lege ordinaria illam infundat, tamen per pœnitentiam absolutam potest sine illa qualitate facere hominem sibi gratum. Sed dico q̃ sicut homo ita intrinsecè est animal rationale, vt Deus per nullam potentiam possit facere hominem non rationalem: ita Deum remittere mortale peccatum, aut originale, est hominẽ, quem inuisum habebat & oderat, charum sibi facere & gratũ. ¶Hoc supposito, vt ad nostram conclusionem descendamus, cordatissimè animaduertendũ est discrimen, quod D. Tho. hic inter Deum & homines constituit: nẽpe, q̃ homo possit alium diligere, licèt non sit bonus, sed apparet bonus: quia decipi homo potest: imò quanuis neq; appareat bonus si habeat aliquam rationem delectabilis, vel vtilis; Deus autem nec persuam omnipotentiã potest quicquam diligere nisi bonum. Cùm enim sit ipsa per se bonitas, & voluntas, & bonitas sint eadem essentia, est implicatio contradictionis, vt volũtas feratur nisi in id, quod suus intellectus ostendit ei sub ratione boni: & quia falli non potest, necesse est vt illud sit vere bonum eo gradu, quo diligitur, imò diligendo facit bonum. Vt diligendo solem facit eũ lucidum, & diligendo arborem, facit eam viuere, & diligendo brutum facit id sentire. Quare in creatione mundi quicquid faciebat, vt ait historia, videbat esse bonum. Mittamus tamen illas dilectiones rerum temporalium, & loquamur de illa, quæ absolutè dicitur dilectio Dei, qua scilicet angelos, & homines ad suam beatitudinem destinat. Hac ergo nõ potest hominem aut angelum diligere nisi sit iustus & bonus, alioqui implicat contradictionem, vt sit sibi gratus: imò diligẽdo eum facit iustum & gratum. ¶Hoc igitur ex his colligitur argumentum. Deum mortale aut originale peccatum hominis remittere, est ipsum in suam gratiam & amicitiam reuocare: in gratiam autem & amicitiam Dei hominem reuocari impossibile est per omnem potẽtiam, nisi sit bonus & iustus: bonum verò, & iustũ impossibile est hominem adultum fieri, nisi voluntatem, quam habet à Deo auersam, in ipsum conuertat, quod per solam peccati detestationem, quæ est pœnitentia, fieri potest: ergo omnino est impossibile Deum cuipiam mortale peccatum remittere, nisi per pœnitẽtiam. Paruuli verò ante vsum rationis, quauis etiam per nullam potentiam Dei possint in gratiam reuocari, quin fiant iusti & boni, tamen quia originale nõ propria voluntate cõmiserunt, possunt absq; proprio etiam motu à Deo iustificari. ¶Ad argumentũ ergo in cõtrarium conceditur, posse Deum sine pœnitẽtia cõdonare peccatori pœnas, & ipsum nolle punire. Negatur tamen consequentia, ergo potest illi remittere peccata sine pœnitentia: qa remittere peccatum, nõ est remittere pœnas, sed facere hominem gratum. Imò verò fortassis peccatori potest Deus cõferre gloriã de potentia ipsius absoluta permanenti in peccato. Quanquam qui hoc negauerit, non longè aberrabit à vero: quia bonitati Dei repugnare videtur, vt ad illam fœlicitatem inimicum admittat, sicuti è conuerso, misericordiæ eius repugnat, vt eum, cui remisit culpã, in inferno cruciet. Sed tamen illo dato, id non esset remittere peccatum: quia tunc admittere eum ad gloriam, non esset recipere eum in gratiam. ¶Pariter ad aliud respondetur, quod potest Deus sine pœnitentia cõdonare peccatori omne debitum: scilicet, omnẽ pœnam, quam in satisfactionem, & castigationem debet. Cõtritio verò plus habet, q̃ rationem debiti: nam debitum solùm dicit id, quod est sub præcepto: contritio verò est præterea intrinsecè necessaria necessitate finis ad salutem. ¶Postremum autem argumentũ putant aliqui inuincibile, quo arguebatur, posse peccatum remitti sine hoc, q̃ homo fiat Deo gratus per hoc, q̃ maneat in puris naturalibus. Sed illud D. Thom. 1. 2. q. 113. artic. 2. facit, & egregiè soluit. Arguit siquidem. Quando sunt duo cõtraria mediata, potest vnum remoueri sine alio: potest, inquam, album tolli licèt nõ fiat nigrũ, sed maneat rubeum: gratia verò & peccatum sunt cõtraria mediata: nã põt dari homo in puris naturalibus sine peccato & gratia: ergo sicut gratia primo angelo, & Adæ fuit infusa sine expulsione peccati, potest vice versa existenti in peccato illud remitti sine eo, q̃ fiat Deo dilectus. Negat D. Thom. optimè cõsequentiam: nã plus inquit, requiritur, vt offendenti Deum remittatur culpa, q̃ vt existens in naturalibus nõ habeatur odio. Potest enim apud homines cõtingere, vt vnus alium nec diligat, nec odio habeat: sed tamen qui offensam, & iniuriam ab alio accepit, non potest illam ei remittere absque speciali beneuolentia: nam hoc, quod est remittere, est beneuolẽtia: ergo licèt possit esse homo in naturalibus sine odio & beneuolentia Dei, tamen postquam homo est in peccato, non potest Deus illud remittere sine sua ipsius Dei beneuolentia: beneuolentia autem Dei nihil est aliud quàm sua gratia, atq; adeò absq; eadem gratia non potest fieri remissio. ¶Contra hoc tamen facit tertium argumentum S. Tho. Maior est misericordia Dei q̃ misericordia hominis, sed homo nonnunq̃ remittit offensam & iniuriam sibi illatã non pœnitẽti: imò id Dñs Matth. 5. mandat dicens, Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos: ergo & Deus multo magis dimittit suam offensam impœnitentibus. Negatur consequẽtia: nam hominem remittere offensam, nõ est nisi remittere satisfactionem, quam Deo relinquit: diligere autẽ eum, qui est in peccato non licet, nisi procurando illum in viam reducere, quod homo quidẽ diligendo efficere non potest. Et ideo misericordia Dei est maior, qui diligendo hominẽ facit eum iustũ & bonum.

Tertium argumentum.

Respondeo.

Argumentũ

ARTICVLVS. III.

Vtrùm possit per pœnitentiam vnum peccatum sine alio remitti.

QVia dictum est per pœnitentiam omnia dimitti, nec sine illa vllum posse remitti, restat tertia combinatio, vtrum per illam possit vnũ sine alio remitti. Et respondet D. Thom. vnica conclusione. Impossibile est, per pœnitẽtiam vnum peccatum sine alio remitti. Quam probat tribus rationibus. Prima, ex parte gratiæ Dei, per quam peccatum tollitur: nam vt. 1. 2 q. 113. ar. 2. definitum est, & modò art. præcedenti explicuimus, nullum peccatum remittitur sine gratia: omne autem peccatum contrariatur gratiæ, & excludit eam modo proximè exposito: ergo impossibile est vnum peccatũ dimitti, quin omnia tollantur. Secunda sumitur ex parte pœnitentiæ peccatoris: peccatũ enim mortale, vt ostensum est, nõ nisi per veram pœnitentiam remitti valet: vera autem pœnitẽtia est peccatum abijcere quatenus est cõtra Deum, quod est vniuersis peccatis mortalibus cõmune: neminem ergo legitimè pœnitere potest vnius peccati, nisi quem omniũ in vniuersum pœnitet: cui enim peccatũ quatenus offensa est contra Deum displicet: omnia simul displicent: impossibile est ergo vnũ peccatum sine alio per pœnitentiam remitti. Tertiò, quia remittere vnum sine alio perfectioni repugnat Dei misericordiæ, cuius, vt Deutero. 32. legitur, perfecta sunt opera: vnde cuius miseretur, in integrum miseretur: colligitur ergo, vt in lib. de pœnitentia legitur, quòd quædam impietas infidelitatis est ab eo qui iustus & iustitia est, diuinidiam sperare veniam. Et confirmatur conclusio sententia Augustini in eodem lib. si suus est, & refertur can. Sũt plures. de pœnitentia dist. 3. vbi ait. Sunt plures quos pœnitet peccasse, sed non omnino, reseruantes sibi quædam, in quibus delectentur: non animaduertentes Dominum simul mutum, & surdum à dæmonio liberasse, per hoc docens nos nunquam nisi de omnibus sanare. ¶Conclusionem præsentẽ nemo est, qui dubitet, sed tamen sunt, etiam ex nostris, qui formidantes cunctentur eam de potentia Dei absoluta affirmare: cùm tamen planè S. Thom. hunc sensum faciat. Imò maior (si maior esse potest) implicatio contradictionis est Deum vnum posse peccatum mortale, sine omnibus dimittere, quàm peccatum remittere sine gratia, hoc est, sine eo, quòd hominem sibi faciat gratum, quod omnino impossibile monstratum est. Et hoc apertè omnes rationes S. Th. demonstrãt: impossibile enim est Deum vllũ peccatum mortale, aut originale remittere, nisi hominem in suam gratiam reuocando: cùm ergo gratum habere hominem nequeat nisi iustum, & iustus nemo esse possit si in peccato originali, aut quo cunq; mortali persistat: repugnat vnum absq; omnib⁹ remittere. Imò consultò non restringit cõclusionem ad mortale & originale, insinuans fortassis, quòd neque vllum veniale per pœnitentiam remittitur sine alio: nam si pœnitentia legitima est venialis culpæ quatenꝰ feruorem charitatis remittit, in omnia venialia ferri debet, in quibus eadem est ratio. Quanuis per feruorem charitatis possit remitti vnũ veniale, cui homo non adhæret absq; alio cui adhæret, vt quæstio. p. xima videbitur. ¶Contra hanc autem cõclusionem arguere quis potest de peccatis oblitis. Apparet nanq; neminem absolui per formam sacramenti, nisi à peccatis, quę confessus est: si ergo pœnitens quorũdam obliuiscitur, ab illis non absoluitur. Vnde videtur colligi, q̃ aliqua remittantur sine reliquis. At verò argumentum nullas aduersus cõclusionem vires habet. Primùm, quia modo loquimur de remissione per pœnitentiam virtutem, per quam quidem si sit legitima contritio, etiã in genere antequam fiat singulorum indagatio, fit omnium remissio. Secundò, quia etiam in confes-

Ratio. 3.

Expositio articuli.

Argumentũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sione, quí ex sua culpa, quia non fecit sufficientem indaginem non est omniũ memor, neq; ab oblitis, neq; ab ijs, quæ confessus est, absoluitur. Si tamen absque sua culpa quorũdam est oblitus, gratiam recipit, atque adeò omnium remissionem. Quare non est necessaria disputatio, an absoluatur ab oblitis nec ne. Quanuis vt.d.18. videbimus, dicendus est absolui ab illis, non formaliter: quia non sunt confessa, sed extensiuè & consecutiuè: quia absoluitur persona, absoluitur ab omnibus: licèt si postmodùm in memoriã redierint, sint necessariò confitenda, vt illic apparebit.

Primum argumentum. ¶ Primum argumentum S. Thom. est. Legitur Amos. 4. Plui super vnam ciuitatem, & super alteram non plui: pars vna cõpluta est, & pars, super quã nõ plui, aruit. Quod exponens Gregor. super Ezechiel. & refertur de pœnitentia dist. 3. can. Plui. dicit, Cùm ille, qui proximum odit, ab alijs vitijs se corrigit, vna eademq; ciuitas ex parte cõpluitur, & ex parte arida manet: quia sunt qui cùm quædã vitia resecant, in alijs grauiter perdurant: ergo potest vnum peccatum per pœnitentiam sine alijs dimitti. Negatur consequentia: quia verbum Gregorij solum intelligitur de cessatione: potest enim ille, qui plurimis intinctus est vitijs, à quibusdam cessare, etiã si ab alijs nõ desistat. Quod fit quidem auxilio Dei, & etiã quandoque speciali, sed tamen non illo, quo fit vltima dispositio ad gratiam. Et ideò neq; ab illis, à quibus cessatur fit remissio.

Secundũ argumentum. ¶ Secundò arguitur. Super Psalm. Beati immaculati, ait Ambro. & refertur can. Prima consolatio. de pœnitentia dist. 3. Prima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri Deus, secunda per punitionem, vbi etsi fides desit, pœna satisfacit & releuat: potest ergo aliquis releuari ab aliquo peccato manente peccato infidelitatis. Negatur consequentia: posset autem dupliciter responderi. Vno modo, quòd Ambr. loquatur de fide catholica, & sentiat, quòd secunda consolatio Dei sit dum peccatorem etiam infidelem castigat in hoc mundo, quæ quidem castigatio est satisfactio quædam & releuatio. Sed tamen hæc solutio sustineri non posset: quia qui est in peccato, vt dist. 19. videbimus, nullatenus satisfacit apud Deum, atq; adeò nec ei releuatur pœna futuri seculi. Et ideo optimè respondet S. Thom. quod Ambro. non loquitur de fide catholica: nam cui illa deest, in peccato existit, iuxta illud Ioan. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, sed accipitur pro cõscientia. Quare sensus est, quòd secunda consolatio est punire hominem in hac vita, per quas pœnas patienter toleratas satisfacit homo, p̃ peccatis remissis, quo ad culpam, etiam si illorũ homo conscientiã non habeat, eo q̃ fuerint sine culpa sua oblita: quare releuãtur ei pœnæ purgatorij.

Tertium argumentum. ¶ Tertio arguitur. Eorum, quæ non se necessario consequuntur, vnum potest esse sine alio, sed peccata, vt 1.2. quæstio. 113. artic. 1. monstratum est, nõ sunt vt virtutes connexa, quia non committũtur secundùm accessum ad rationis regulam, sed secundùm recessum ab illa, qui potest infinitis modis contingere, sicut lineæ exeuntes à centro: ergo vnum peccatum potest remitti sine alio. Negatur cõsequentia, quia licèt non sint connexa, quatenus sunt cõuersiones ad bonum commutabile, qua ratione potest esse vitium auaritiæ sine vitio prodigalitatis, & vitium iniustitiæ sine vitio carnis, tamen nihilominus sunt connexa quatenus sunt auersiones ab vno incommutabili bono, scilicet, Deo. Et ideo nisi peccator ad ipsum conuertatur omnia relinquendo, nullius potest obtinere veniam.

Quartũ argumentum. ¶ Quartò. Peccata sunt debita, quæ nobis relaxari petimus, cùm dicimus in oratione Dominica, Et dimitte nobis debita nostra: sed homo potest vnum debitum sine alio cõdonare: ergo & Deus. Posset quis negare consequẽtiam propter dissimilitudinem inter hominem & Deum. Doctiùs tamen S. Thom. respondet distinguendo minorem: nam licèt ex debitis externarum rerum, quæ amicitiæ nõ opponuntur, possit creditor debitorum partem sine alia parte dimittere, tamen ex illis, q̃ sunt contra amicitiam, vt puta ex iniurijs, & offensis, neque inter homines remittitur vnũ sine alio. Ridiculum enim videretur, vt quis rogaretur, vt esset alteri amicus quantum ad aliquam iniuriam, & non simpliciter.

¶ Quintò denique arguitur. Deus per suam dilectionem peccata remittit, secundùm illud Hieremiæ. 31. In charitate perpetua dilexi te, & ideo attraxi te miserans: sed potest Deus hominem quantum ad aliquid diligere, quem odio habeat quantum ad aliud: diligit enim hominem quantum ad bonum naturæ, odio tamen habet quantum ad culpam: ergo pariter potest remittere vnum peccatum sine alio. Negatur consequentia: nam Deus naturã hominis diligit ordinando ipsam ad bonum gloriæ, non quatenus natura est, sed quatenus est in gratia, à qua per quodcunq; peccatum impeditur. Sed diligit eum, quantum ad esse naturale: cui non repugnat peccatum. Dilectio verò gratiæ, per quam fit remissio peccati mortalis, hominẽ in vitã æternã ordinat, secũdùm illud ad Ro. 6. Gratia Dei vita æterna. Hæc autẽ ordinatio fieri nequit, nisi omnium simpliciter fiat peccatorum remissio.

¶ Colligitur pariter quinta conclusio. Potest remissa culpa per pœnitentiam manere reatus alicuius pœnæ temporalis. Quinta conclusio.

¶ De quarta conclusione cum suis præambulis probationibus nemo est qui ambigat. Peccato nanque mortali duplex debetur pœna, scilicet, pœna dãni, q̃ est priuatio Dei, & pœna sensus, quæ cõsistit in cruciatibus. Et prior respondet peccato: qua ratione auertit à Deo, habet enim auersio hæc quandam rationem infinitatis ex termino, quia est elongatio ab infinito bono, atque adeo quodãmodo est infinita. Et eadem ratione, qui sic elongatur, meretur perpetuò esse ab illo exclusus, carereque perpetuo eius præsentia & conspectu. Quare suapte natura est pœna infinita. Et hæc est cõclusio catholica expressa in euangelio Matt. 13. Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Et expressè ca. 25. Ite maledicti in ignem æternum. Et Luc. 16. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno. quo nomine ecclesia intelligit perpetuum carcerem. Tametsi vt Augustin. in Enchiridio refert: nõ defuerint, qui adstruxerint comminationes istas ad terrorem esse factas. Quapropter negabant vlla fore æterna supplicia, allegantes illud Psal. 79. Nunquid obliuiscetur misereri Deus, aut cõtinebit in ira sua miserationes suas? Sed est hæresis perniciosissima. Deus enim nõ obliuiscitur misereri in hac vita, si homo sui ipsius nõ obliuiscatur. Sed tamen post mortem vbi cecideris lignum, vt habetur Ecclesiast. 11. illic erit. Igitur cùm per pœnitentiam homo conuertitur in Deum, tollitur illa æterna pœna damni, eo quòd tollitur auersio. Eidem autem peccato ratione obiecti, quod cùm non sit illa ratione infinitum malum: quia nullum est in creaturis infinitũ, debetur pœna sensus, sed non exigit infinita supplicia neque secundũ quantitatem obiecti, iuxta illud Deutero. 26. Deuter. 25. Secundùm mensuram delicti erit & plagarũ modus. Vnde maior pœna debetur homicidio quàm furto, & longè acerbior hæresi: quare in inferno vt nulla est infinita intensiue, ita neque per se esset infinita duratione. Sed hoc habet ratione auersionis, & inimicitiæ dãnati dæmonis vel hominis. Etenim quia nulla est inter hominem & Deum iustitia propriè nisi fundetur in amicitia, consequitur vt inimico sic infligat pœnam, vt illa nũquam habeat satisfactionis rationem: nam satisfactio est opus amici: & ideo existentes in inferno nunquàm supplicia persoluunt. Circa quintam conclusionem.

¶ Hinc ergo colligitur quinta cõclusio, q̃ cũ homo per peccatum læ

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm remissa culpa per pœnitẽtiam remaneat reatus pœnæ

VM tam plenã potestatẽ pœnitẽtię tribuerim⁹, meritò quæritur, vtrùm adæquatur baptismo, qui pœnas omnes cũ culpis remittit, an verò remissa culpa, aliquem pœnarum reatum relinquat. Ad quod Sanct. Thom. quinque conclusionibus respondet. Tribus scilicet præambulis, ex quibus duas elicit quæstioni respondentes. In peccato eñ mortali, vt. 1.2. q. 87. ostensum est, sunt duo: scilicet auersio ab incõmutabili bono, & peruersa conuersio ad bonum commutabile.

¶ Est ergo prima conclusio. Ex parte auersionis à Deo consequitur peccatum mortale reatus pœnæ æternæ, vt qui contra æternum bonum peccauit, in æternum puniatur.

¶ Secunda. Ex parte etiam conuersionis ad bonum commutabile inquantum est contra rationis ordinem consequitur etiam peccatũ mortale reatus alicuius pœnæ: quia inordinatio culpæ non reducitur ad ordinem iustitiæ, nisi per pœnam, vt etiam ciuilis nos respublica docet. Iustum est enim, vt qui volũtati suæ plus indulsit quàm debuit, cõtra voluntatem suam aliquid patiatur, sic enim erit æqualitas, iuxta illud Apoca. 18. Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date ei tormẽtum & luctum. ¶ Tertia conclusio. Pœna hæc, quę debetur ex parte conuersionis ad creaturam, non est ex genere suo æterna: quia cùm eiusmodi conuersio non sit infinita: quia nec obiectum est malum infinitum, pœna illi nõ debetur per se infinita, neque intensione, neque duratione. Ex quo fit, vt si eiusmodi conuersio non esset auersio à Deo, non deberetur ei pœna infinita: quare peccatis venialibus non debetur nisi temporalis.

¶ Ex his colligitur quarta conclusio. Per pœnitentiam simul cum culpa remittitur reatus pœnæ æternæ. Probatur, quia cùm per gratiã pœnitentiæ remittatur culpa, fiatq; cõuersio in Deum, tollitur auersio atque adeò reatus pœnæ, quæ auersioni respondebat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum læserit & amicitiam Dei & iustitiam, fit vt quanuis per pœnitentiam amicitiã recuperet, nihilominus ratione iustitiæ soluere pœnas debeat ad iustum, non quidem in inferno: sed vel spontaneas in hoc seculo, vel in purgatorio inflictas. Vide quàm à vero dissentiat opinio Scoti dicentis, remittere culpam non esse aliud quàm remittere pœnam. Et conclusio etiam in seculari politia vsu comprobatur. Qui enim alteri iniuriam intulit, licet dum de iniuria veniam petit amicitiam conciliet, remanet tamen dãni debitor ratione iustitiæ.

Hãc theologi appellant commutationem pœnæ æternę in temporalem. Sed tamen impropriè dicitur commutatio: meliùs nanq; dicitur, q̃ ratione cõuersionis desinit esse æterna.

Luth. error. ¶Atqui conclusio hæc certissima est vniuersis catholicis, sed vnus Lutherus fuit, qui illam pestilentissimè abnegauerit dicens, quòd homini iusto post remissam culpã nullius prorsus reliqua sit satisfactionis necessitas. Nam cùm Christi meritũ fuerit infinitũ, atq; adeò passionis eius efficacia infinita, & cuicunque dum fit eius membrum applicetur, nihil illi restat soluendũ: nam illa satisfactio Christi imputatur ei acsi ipse eam fecerit. Vnde infert, q̃ nos exigentes alias satisfactiones iniuriam irrogamus Christo, ac si sua satisfactio non sufficerit. Ex hoc venenato fonte innumeri eius pestiferi errores dimanarunt. Negando enim necessitatem satisfactionis, quæ est tertia pars pœnitentiæ, negauit purgatorium, quanuis de hoc lubricè fuerit locutus, vt suo loco dicemus. Abiecit ecclesiastica ieiunia, irrisit pœnitentias sacris canonibus decretas: execratus est indulgentias, quas vocat iniquissimos q̃ estus. In summa Christianos hac securitate desides reddidit & ignauos ad fructus pœnitentiæ proferendos. Huic autem disputationi nõ vacat modò locus, neque verò est eius proprius, sed dist. 19. vbi de satisfactione per omnes eius numeros dicẽdũ nobis restat. Interim ergo satis est articulum hunc esse ei condemnatũ à Leone. Et est inter eius articulos quintus. Et de purgatorio. artic. 4. & 37. Atqui est apertissimus locus. 2. Reg. 12. quem hîc pro catholica veritate adducit D. Thom. vbi legitur, quòd cùm Dauid pœnitentia ductus dixisset ad Nathan, Peccaui domino, respõdit ei propheta, Dominus quoq; transtulit peccatum tuum. Non morieris. Veruntamen filius qui natus est tibi, morte morietur, (videlicet in pœnam flagitij & sceleris, q̃ patrauerat.) Subditur enim, Quamobrem non decedet gladius à domo tua vsque in sempiternũ.

Error Lutheri condẽnatus.

Simile habetur num. 14. vbi oranti Moysi, vt dimitteret populo idololatriæ scelus, respõdit Dñs, Dimisi iuxta verbũ tuũ. Attamen oẽs, q̃ tentauerũt me, nõ videbũt terrã, pro qua iurau patribus eorũ. Et in euãgelio Matth. 3. Ioã. facite fructus dignos pœnitẽtiæ. i. nõ solùm mente pœnitentiã, verum etiã exterius satisfactionis opera, vt quẽadmodũ ad Roma. 6. ait Paul. sicut exhibuit peccator mẽbra seruire in iustitiæ & iniquitatem ita iustus factus eadẽ exhibeat membra seruire iustitiæ. Et purgatoriũ insinuans ait. 1. Cor. 3. q̃ multi saluabũtur, sed quasi per ignem. Quapropter vt. 2. Mach. 12. legitur, sancta cogitatio est pro defunctis orare, vt à peccatis soluantur. Hæc aũt exactiùs loco citato differentur. ¶Argumẽta penè hæ reticorũ. S. Tho. dissoluit: est enim primũ. Remota causa remouetur effectus: culpa autẽ est causa reatus pœnæ: ideò enim peccator est dignus pœna: quia culpam cõmisit: ergo deleta per pœnitẽtiã culpa, nullus manet reatus pœnæ. Respõdetur ad minorẽ, q̃ cùm peccatum duo habeat. s. auersionẽ à Deo, & conuersionem ad bonum creatum: auersio, vt. 1. 2. q. 87. visum est, habet se vt formale: nã formalis ratio culpæ est auerti à Deo. Remota ergo causa formali, remouentur species, vt sublato rationali tollitur species humana. Quare p hoc dicitur simpliciter tolli culpã, q̃ tollitur auersio per pœnitentiã, sed tamẽ nõ tollitur omnino inordinata cõuersio ad creaturã, pro qua ideò debetur reatus pœnæ temporalis.

Primũ arg.

¶Sed contra hanc solutionem sunt argumenta. Primùm, quòd cùm conuersio ad creaturã verè sit culpa ratione auersionis: & per pœnitentiam nulla remaneat ratio culpæ: fit vt nec remaneat cõuersio illa, atque adeò, nec reatus pœnæ. Secundò arguũt hæretici. Remissa culpa homo manet amicus Dei: æquus autẽ censetur amicus qui amicum pro iniuria cruciat, quã illi iam pepercit. Respondetur ad primũ, & est notanda solutio, quòd Sanctus Thom. non ait manere inordinatã conuersionem, vt hîc bene ait Caietanus, quatenus est vitium & culpa, sed quòd manet inordinatio eius, quia nõ prorsus est per iustitiam reordinata quousq; fiat plena satisfactio. Vt patet exẽplo supra posito. Potest enim qui aliũ lęsit, in amicitiam eius recipi, manente iustitia læsa quousq; reficiatur debitum: quare non est contra legẽ amicitiæ ab amico id petere, quod debet. Hæc enim est differentia inter castigationem inimici & amici, vt Diuus Thom. 1. 2. quæst. 87. articu. 9. sapienter adnotauit, quòd inimicus castigatur inuitus, amicus verò spõtaneus

Argu. 1. cõtra solutionem.

Argu. 2. contra eãdem.

Solutio prima.

debet soluere: & sic iustus post pœnitentiam sua sponte in hac vita satisfacit, & in purgatorio non resistit, sed patienter fert ignem.

Secundũ argumentum.

¶Secundò arguitur. Donum Christi, vt Apostolus ait ad Roma. 5. fortius est quàm peccatum: sed peccando homo simul incurrit culpã & reatum pœnæ: ergo multò fortiùs per gratiam simul deletur vtrunq; Argumentum est etiam hæreticorum, sed tamen consequentia nulla est. Gratia enim vt. 1. 2. quæstio. 111. monstratum est, diuiditur in operantẽ & cooperãtem. Et quidem remissio culpæ & reatus pœnæ æternæ pertinet ad gratiam operãtem: quia, vt suprà dictum est, illud fit gratis sine nostris meritis. In iustificatione enim impij priùs natura infunditur gratia pœnitentiã informans, quàm actus noster sit vera contritio. Sed remissio pœnæ tẽporalis pertinet ad gratiam cooperantem inquantum homo per liberum arbitrium æquanimiter ferendo pœnas satisfacit iustitię: soluiturq; à reatu temporalis pœnæ. Quare licèt vterq; effectus sit per gratiam, præcedit tamen effectus gratiæ operantis: & deinde subsequitur effectus gratiæ cooperantis cum libero arbitrio. At non videtur solutio planè argumento satisfacere: nam si donum Dei qualis est gratia, sit fortius quã peccatum: cur non simul vtrunq; effectum extinguit, quem peccatum vno momento fecit? Respondetur, defectum esse non ex parte gratię, sed ex parte liberi arbitrij: nam remissio culpæ, quia est effectus gratiæ, in instanti fit. Sed alter, qui fit ex merito liberi arbitij informati gratia: fit secundum quantitatem motus eiusdem liberi arbitrij. Ex quo sequitur, quòd tantus esse potest animi feruor, & conatus, vt vnico actu contritionis tollatur cum culpa totus reatus pœnæ. Et ideo S. Thom. nõ dixit in quinta conclusione, quòd fit necessarium remanere reatum pœnæ, sed quòd potest remanere. Quod autem illi deest, per subsequentia opera est reficiendum. Sed arguitur, quòd prima contritio totum deleat. Illam primam, quęcunq; sit, necesse est, vt aliquam partẽ deleat pœnæ: nam postquàm, vt expositum est, informatur gratia, aliquid habet satisfactionis: ergo subsequẽs actus quãtũcunq; remissus auferet quãtũcunq; fuerit residuũ pœnæ. Nã cũ multò sit maioris virtutis pœnã æternã tollere, q̃ quantãcunq; temporalem: si prima tollit æternam: quæcunq; secunda absterget totam temporalem. Atque ex hoc rursus arguitur. Prima contritio habet duas partes secundum intensionem: sed vna sufficit ad tollendã totã pœnam æternam: ergo aliqua ad tollendam totam pœnã. Respondetur, quòd comparatio fieri debet inter ea, quę sunt eiusdem generis: culpa autem & pœna sunt diuersi generis: & remittere pœnã æternam nõ per se conuenit actui satisfactorio, sed quia per ipsũ remittitur culpa. Et ideo nõ sequitur, quòd actus, q̃ sufficit ad remissionem pœnæ æternæ, sufficiat semper ad remissionem totius pœnæ tẽporalis.

Tertium argumentum.

¶Tertiũ verò argumentum est hæreticorum Achilles. Remissio peccatorum fit in pœnitentia per virtutem passionis Christi secundùm illud ad Roma. 3. Quem proposuit Deus propitiatorẽ per fidem in sanguine ipsius propter remissionem præcedentium delictorum: sed passio Christi fuit sufficienter satisfactoria pro omnibus peccatis, non solùm nostris, vt ait Ioannes, sed etiam totius mũdi: ergo post remissionem culpæ nullus manet reatus pœnæ. Ad argumentum verò concedi tur minor in hoc sensu, q̃ passio Christi fuerit sufficiens ad tollendum omnem culpam, & pœnam. Et ideo dicitur quantum ad sufficientiam infinita. At verò, quia causa nõ fortitur effectum nisi applicata, fit vt secundùm modum applicationis habeat effectum quantum ad efficaciam. Vnde in baptismo, quia est instrumentum passionis Christi, quo tribuit mortuis vitam: non per actus recipientis, qui sint materia ipsius sacramẽti, sed totaliter per sacramentum ceu per suum instrumentum, quo regeneramur in nouam vitam cõmorientes cum ipso, plenariè homo cõsequitur virtutem passionis eius, & ideo remissionem totius pœnæ, acsi ille homo in satisfactionem suæ culpæ moreretur. In pœnitentia verò nõ cõmunicatur nobis virtus passionis Christi, nisi secundùm actus nostros qui sunt materia sacramenti, sicut aqua in baptismo: & ideò secũdùm eorum modum recipimus pœnarum remissionẽ, qui est effectus gratię cooperantis libero arbitrio. Et ideo non semper vnus solus actus sufficit, sed plures requiruntur.

Solutio.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm remissa culpa mortali tollãtur omnes reliquiæ peccati.

PEccatum non solùm reatus pœnæ concomitatur, verùm & quędam debilitates subsequuntur, quæ dicũntur reliquiæ. Et ideo quæritur, vtrùm illæ per pœnitentiam tollantur. Et respondetur similiter, vt in præcedenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prima conclusio.

denti articu. duabus cõclusionibus. Prima est. Nihil prohibet, quin remissa culpa remaneant dispositiones ex præcedentibus actibus effectæ, quæ dicuntur peccati reliquiæ. Probatur, quia peccatum mortale ex parte conuersionis inordinatæ ad bonum commutabile, cui homo peccando afficitur, quandam dispositionem in anima efficit: & si frequẽtius iteretur, etiam habitum in illud obiectum inclinantem: culpa autem, vt dictum est, mortalis remittitur inquantum per gratiam tollitur auersio mentis à Deo: sublato autem eo, quòd se habet ex parte auersionis, vt modò dicebamus, nihilominus remanere potest, quod ex inordinata conuersione accidit homini: & ideo sicut reatus pœnæ, ita & reliquiæ remanere possunt. ¶ Secunda conclusio, Remanent autem debilitatæ & diminutæ, ita vt homini non dominentur, & hoc magis per modum dispositionum, quàm per modum habituum, veluti post baptismum remanet fomes.

Secunda cõclusio.

Expositio articuli.

¶ Reliquiæ istæ peccatorum sunt vel dispositiones, vt ait S. Thom. quæ frequentatis actibus crescunt in habitus, & istæ sunt inclinationes in peccatum. Imò esse possunt languores & debilitates corporis, nam per vitia potissimùm carnis & iracundiæ, etiam complexiones corporis mutãtur, vnde grauedo nascitur & furor. Quare istæ non solum per pœnitentiam, sed nec per baptismum ab homine adulto corruptorum morum susceptum absterguntur: nã habitus acquisiti in viro iusto permanent, & non nisi contrario exercitio eradicantur. Quo vtiq; exercitio & animi vires iroborantur. Quod autem ait post baptismũ relinqui fomitem, intelligit nõ tantùm in adultis, verùm & in paruulis, quæ est sensualitatis pronitas ad bona sensibilia, non expectato rationis ordine. Optimè hoc Origenes homilia. 8. super Leuit. inter differendum de sex plagis illis, quæ Leuit. 13. numerantur, tractat per similitudinem ad corporum vulnera: vt enim in corporibus vix vulnera tam exactè curantur, quin cicatrices relinquant, quæ vestigia sunt & indicia curati vlceris: sic in animo vsu venit. Id quod in cõfusionem & opprobrium nostrum audire debemus: nam quod natura non sufficit in corpore, deberet humana libertas, insignibus Dei auxilijs & subsidijs suffulta in anima præstare. Et tamen multò difficiliùs cicatrices morborum spiritualium, quàm corporalium prorsus abolentur. Vnde Hierem. 8 Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare igitur non est obducta cicatrix filiæ populi mei? Accedit ex euangelio illud Marci. 8. de cæco per Christum illuminato, qui primo restitutus est ad imperfectum visum: quare aiebat, Video homines velut arbores ambulantes. Deinde restitutus est perfectæ sanitati, ita vt clarè perspiceret omnia. Post primam ergo remissionem culpæ, qua homo restituitur ad visum spiritualem, adhuc remanent in eo reliquiæ peccati pretereriti. ¶ Et quia huiusmodi reliquiæ semper, vel in totum, vel in partem, remanere timentur vsque in mortem, ad earum expurgationem in stitutum est sacramentum extremæ vnctionis, vt ecclesia per Christum abunde instructa nihil prætermittat, vt hominem ex hac luce proficiscentem perpurgatum mittat ad cælũ. Expurgatio namque quãtum ad omnem pœnam si in hac vita non fuit perfecta, in purgatorio, vt dictum est, perficitur.

Origenes.

Simile.

Marc. 8.

Extrema vnctio.

Primum argumentum.

¶ Arguit nihilominus primo loco S. Thom. Nunquam Dominus, vt August. lib. de pœnitẽt. autor est, quẽpiam sanauit, quem nõ prorsus in integrum liberauerit: totum enim hominem, vt legitur Ioan. 7. sanum fecit in sabbato, quia corpus ab infirmitate, & aĩam ab omni cõtagione, sed reliquiæ peccati ad infirmitatẽ peccati attinẽt: ergo nullæ reliquũtur. Respondetur, quòd Christus in miraculis sæpissimè purã ostẽdebat Dei virtutẽ, q̃ à tẽpore non pendet, & ideo subitò perfectissimam sanitatem infirmis præstabat, vt socrui Petri, de qua legitur Luc. 4. quòd statim surrexit ad ministrandum. Et iacenti ad piscinam Ioan. 5. quem resumptis totis viribus iusit tollere grabatum suum. Quandoq́ue verò, vt se ostenderet naturæ dominum, quæ temporis successu operatur, paulatim eandem operabatur salutem, vt in illo cæco Marci vltim. Pariter ergo in spiritualibus quandoq́ue de repente, & culpam, & pœnam, & omnes reliquias absterget, vt de Magdalena Luc. 7. legitur. Quandoq́ue verò per gratiam operãtem remittit culpam, & per cooperantem progressu temporis pœnas.

¶ Secundò arguitur. Bonum, authore Dionysio. 4. ca. de diuinis nominibus. efficacius est quàm malum: quia non agit nisi in virtute boni: sed per peccatum simul homo totam infectionem contrahit: ergo & per pœnitẽtiam totam perfectionem. Iam ad simile argumentum suprà responsum est, sed nunc præterea negatur minor: quia nonnunquam non per primum peccatũ incurritur tota infectio, sed per consuetudinem generantur habitus.

2. Argumẽ.

¶ Tertiò arguitur. Opus Dei efficacius est q̃ opus hominum: sed per exercitium humanorum operum ad bonũ tolluntur reliquiæ peccati contrarij: ergo multò magis tolluntur per remissionem culpæ. Respondetur, q̃ vnico actu humano non tollũtur habitus, & reliquiæ peccati: quia vt habetur in prædicamẽtis, prauus ad meliores exercitationes deductus ad modicum aliquid proficiet, vt melior sit, sed exercitio multiplicato fit homo virtute acquisita studiosus. Id quod multò efficaciùs facit diuina gratia, siue vnico, siue pluribus actibus.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ.

IN calce demum quæstionis, qa pœnitentiæ tributum est peccata remittere, quæritur de modo, vtrùm sit vera causa, ita vt remissio sit eius proprius effectus. Ad quod respondetur duabus cõclusionibus. Prima est bimembris. Remissio culpæ est effectus pœnitentiæ secundùm quod est virtus, principalius tamen secundùm quòd est sacramentum. Probatur. Pœnitentia est virtus secundùm quòd est principium humanorum actuum, quibus peccata detestamur: actus verò humani, vt suprà dictũ est, materialiter se habent in sacramento pœnitentiæ, quia sunt eius materia sicut aqua in baptismo: omne autem sacramentum producit effectum suum, non solùm ratione formæ, sed etiam ratione materiæ: quia vt suprà diximus, ex vtraque parte constat. Colligitur ergo, q̃ sicut remissio culpæ fit in baptismo nõ solùm virtute formæ, verum & virtute materiæ: scilicet, aquæ, principalius tamen virtute formæ, ex qua ipsa aqua virtutem suscipit, vt suo loco expositum est: ita etiam & remissio culpæ est effectus pœnitentiæ: scilicet, sacramenti, principalius quidem virtute formæ ratione clauium, quas ministri habent applicantes formam, secundariò autem ex vi actuum pœnitentis pertinentium ad virtutem pœnitentiæ, quatenus eiusmodi actus ordinãtur ad claues ecclesiæ sicut materia ad formam: quia per ipsos pœnitens clauibus subditur.

Conclusio catholica.

¶ Secunda conclusio trimembris. Sacramentum concurrit ad remissionem culpę tãquam causa instrumentalis: gratia verò, per quã deus formaliter culpam abstergit, tanquam causa magis principalis, sed actus pœnitentiæ quatenus est effectus eiusdem gratię.

¶ Articulus hic propter modos prioris & posterioris inter pœnitentiam & gratiam & remissionem culpæ nõnihil habet obscuræ perplexitatis. Sed tamen superioribus intellectis liquidus est. Primum ergo notandum, quòd quæstio non mouetur de pœnitentia, vt est sacramentum: nam distinct. 1. satis monstratũ est omnia sacramenta cõferre gratiam, vel augmentum eius. Quare cùm per gratiam peccatum remittatur, manifestum fit, quòd sicut baptismi effectus est remissio originalis: ita pœnitentiæ sit remissio actualiũ. Sed quæstio est de pœnitentia virtute. Hæc autẽ bifariàm cõsideratur. Vno modo per se antequàm ordinẽ vllum haberet ad sacramentum pœnitentiæ, vt in lege naturæ antequàm esset institutum, & altero modo vt est pars materialis sacramẽti pœnitentiæ: atq; vtroq; modo S. Tho. sentit remissionem peccatorũ esse effectum pœnitentiæ virtutis. ¶ Atqui conclusio hæc, vt lector perspectè animaduertat, non tanquam opinio S. Thom. aut scholastica amplectenda est, sed tanquam catholica, quæ ex conclusione secundi articuli, qua assertum est pœnitentiam esse necessariam, manifestè colligitur. Nã pœnitẽtiam virtutem, resonant omnia illa sacra testimonia, vt Hieremiæ. 18. Si pœnitentiam egerit gens illa, agam & ego pœnitentiã: hoc est, remittam illis peccata. Et Ezechielis. 14. Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et Christus, Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Et Actuũ. 3. Pœnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. Itaque hæc & similia omnia testimonia faciũt sensum causalem, vt pœnitentia sit verè causa remissionis peccatorum. Quare hæc causalis verissima est in sensu proprio. Quia peccatorem suorum criminum pœnitet, remittũtur ei: sicuti illa, Remissa sunt illi peccata multa quoniam dilexit multum, dilectione scilicet, qua sua est peccata detestata. Quapropter conclusionem hanc negare in sensu proprio profectò erroneum esset. Sed tamen si virtus pœnitentiæ consideretur tanquam materia sacramenti, inde sumitur noua ratio, quam facit S. Thomas scilicet, quòd sicut aqua baptismi instrumẽtaliter est causa gratiæ, qua remittitur originale: sic contritio absolutione informata est causa gratiæ, qua remittuntur actualia. Ex quo fit, q̃ isto pacto non est causa meritoria: nam prima gratia, vt dictum est suprà, non cadit sub merito, sed est causa tanquam pars sacramenti operantis ex opere (quod aiunt) operato. ¶ Vt autem res clarior fiat, loquamur dum quis digito Dei tactus per veram

Sacra testimonia.

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram contritionem absq; sacramento iustificatur. Scotus dist. 14. quæst. 2. artic. 2. ait contritionem dupliciter concurrere ad remissionem peccati. Vno modo vt est dispositio prꝫuia, atque altero, vt est cõcomitans remissionem. Et primo modo concurrit vt informis, & secundo modo, vt informata per gratiã. Et hæc est opinio ferè cõmunis. Sed tamen non attingit punctum, nam priori modo non est propriè causa postquàm non est meritum de condigno, alioqui remissio fieret ex meritis nostris, quod esset Pelagianum. Et secundo modo nõ asserit esse propriè causam: nam causa prior natura est suo effectu: & tamen ipse non dicit quod contritio sit prior remissione, sed cõcomitans. Si autem sentiret, quòd cõtritio forma ta concomitatur tempore remissionem, legitimus esset sensus. Et hunc docet hic S. Thom. & est verissimus. ¶ Sed emergunt hîc duo dubia, quæ rem clarius explicãt. Primum oritur ex concessione ipsius doctoris suprà artic. 4. ad secũdũ. vbi optimè asseruit, ꝙ remissio peccati quo ad culpam est effectus gratię operantis: gratia verò operans est quæ antecedit motum liberi arbitrij: virtus autem pœnitentiæ est motus liberi arbitrij: ergo remissio peccati non est ei tãquàm eius effectus tribuenda: sed soli gratiæ. ¶ Et hoc est impræsentiarum primum argumẽtum S. Thom. vbi ait, quod pœnitentia est principium humani actus, qui cũ causa esse nõ possit gratiæ operantis, per quã remittitur peccatum, non potest esse causa remissionis. Doctè Caietanus sanè intellectus respondet ad mentem S. Thom. Gratia enim operans non ideo sic dicitur quia operatur omnino sine motu liberi arbitrij: imò in adulto gratia nihil operatur nisi mouendo liberum arbitrium. Sed dicitur gratia operans: quia ipsa præuenit liberum arbitrium mouẽdo illud, per cuius motum ipsa operatur. ¶ Quidã aiũt liberum arbitriũ respectu gratiæ operãtis merè passiuè se habere, sed profectò non est neganda etiam eius actio: nam auxilium speciale facit liberum arbitrium consentire motioni Dei. Et ideo motus ille liberi arbitrij tã in Deũ per fidem, quàm in peccatum per pœnitentiã producitur simul, & à libero arbitrio, & à gratia quæ eodem instanti infunditur. Et hoc expresse ait in responsione S. Thom. dicens, quòd gratia per motum liberi arbitrij remittit peccatum. Vnde vt suprà artic. 2. diximus, quatenus est à libero arbitrio non est meritorium, sed dispositio materialis ad gratiam. Quare in genere causę materialis est prior quàm gratia, & tunc non habet esse cõtritionis, etiam si sit de offensa Dei. Sed quatenꝰ procedit à gratia est posterior cum ipsa gratia, & prior in genere causæ efficientis quàm remissio peccatorum. Nam gratia sicut operatur per fidem & charitatem infusas, sic per actum pœnitentiæ infusę operatur ad remissionem peccatorum. Et hæc est verissima theologia, neq; adeò difficilis, quin eam mediocris philosophus facilè intelligat. Quapropter dicere ꝙ virtus pœnitentiæ sit causa remissionis peccati materialis, non est ad propositum: quia illa ratione non est simpliciter virtus, cùm non procedat à gratia, nec simpliciter causa, quia nullam habet rationem meriti, sed actus pœnitentiæ inquantum effectus gratię: vt ait D. Thom. in calce articuli, est causa efficiens remissionis. Attamen principalior causa est gratia, quę per ipsam virtutem operatur. ¶ Contra hoc autem est argumentum cõmune, quod articu. 5. præcedentis quæst. tetigimus. Causa debet esse prior effectu, sed contritio nõ est prior remissione peccatorum: ergo non est causa. Probatur: quia contritio, vt expositum est, sonat actum virtutis informatũ gratia, quare gratia est prior illo actu: remissio autẽ est prior quàm gratia: quia nemo est Deo gratus, nisi cui remissa sũt peccata: ergo de primo ad vltimum remissio est prior, quàm actus pœnitentiæ. Respondetur, ꝙ in genere causæ efficientis, & ex parte agentis, prior est gratia & actus contritionis formatus quàm remissio peccati: nam Deus per gratiam, quę operatur per pœnitentiam, remittit culpã. Sed tamen in genere causæ materialis ex parte subiecti recipientis prior natura est remissio culpæ quàm infusio gratiæ, atq; adeò quàm actus formatus pœnitentiæ: quia nisi anima careret peccato non reciperet gratiam. Et miror cur quidam dicant hanc esse iuniorum opinionẽ. Est enim expressum argumentum & expressa responsio. S. Tho. 1. 2. quæst. 113. ad primũ argumentũ. Cuius sunt exẽpla in naturalibus de aere intrante aperiẽteque feneſtram, cuius introitus est prior quã apertio in genere causæ efficientis, & apertio vice versa prior in genere causę materialis. Atque idem accidit calori dũ inducitur in aquã & gradui frigoris ꝙ ipsum inde expulso. Quæ quidẽ exẽpla suprà quæst. ꝙxima artic. 6. copiosiùs declarata reliquim⁹. ¶ Ex quo colligit secunda conclusio. Arguit enim S. Tho. argumẽto, sed contra volendo probare, ꝙ pœnitẽtia virtus non solũ sit causa remissionis peccatorum, sed, quòd sit præcipua. Illud enim est propriè causa alterius, sine quo alterum esse non potest, effectus enim depẽdet ex sua causa, sed

1. Dubium.

Primum argumentum.

Argumẽtũ.

Solutio.

Circa secundam cõclusionem.

sa, sed remissio culpæ, potest esse à Deo sine pœnitẽtia virtute, vt patet primùm in lege naturæ antequam essent instituta sacramenta, & modò per solum sacramentum in voto: ergo virtus pœnitentiæ est præcipua causa. Et respondet concedendo esse causam, sed negando esse præcipuam: quia actus pœnitẽtiæ nunquam est causa remissionis, nisi quatenus pœnitentia est inseparabilis effectus gratiæ. At solum concludit, quòd gratia est principalior causa quàm sacramentum, sed forma sacramẽti principalior quàm materia: scilicet, pœnitẽtia. Sunt autem qui dicant gratiam, quæ est effectus sacramenti, nunquam esse priorem contritione, quæ est pars eiusdem, eo ꝙ totum sacramentum est causa eiusdem gratiæ. Et ita distinguunt de accedente ad sacramẽtum. Si enim accedat attritus, tunc attritio illa simul cũ forma sacramenti est prior quàm gratia: quia totum sacramentum est causa gratiæ. Si verò accedat contritus & in gratia, tunc contritio non est causa gratię primę, sed augmenti. Attamen licet in vtroque membro bene dicant, tamen non inde negandum est, quin gratia sacramentalis nonnunquàm sit prior vera contritione, quæ est pars sacramenti: nam cùm S. Thom. hic loquatur de vera virtute pœnitentiæ, neq; quàm loquitur de attritione, vt potè quæ in ore est vera virtus infusa, vt suprà dictum est, sed de vera contritione. Et hanc ait esse inseparabilem effectum gratiæ: quare gratia prior est illa, etiam vt est pars sacramenti. Casus ergo sic est constituendus, quòd qs tũc primo in puncto absolutionis habeat veram contritionem, quæ simul cum forma absolutionis producat primam gratiam. In illo eñ casu verificatur etiam, quod inquantum procedit à libero arbitrio est prior quàm gratia, & instrumentum producendi illam: sed inquantum informatur eadem gratia est posterior & vera contritio. Itaque sacramẽtum est instrumentum gratiæ, quæ nihilominus gratia per contritionem, quæ est pars sacramenti remittit peccata, & hac ratione est prior contritione. Forma autem sacramenti, quia non est actus virtutis pœnitentiæ informatus gratia, nulla ratione est posterior quàm gratia, sed simpliciter prior. ¶ Secundo loco arguit S. Thom. Aliæ virtutes sunt excellentiores pœnitentia: sed remissio peccati non dicitur effectus alicuius virtutis præter quàm gratiæ: ergo nec pœnitentię. Respondetur negata minori: imò remissio peccati est etiam effectus fidei, spei, & charitatis, per quas gratia operatur ad remissionem culpæ: imò principaliùs fidei & charitatis, ex quibus pœnitentia habet legitimam rationẽ virtutis, vt patet in ordine posito quæstio. præcedenti. articu. 5.

Solutio.

¶ Tertiò arguitur. Remissio culpæ non est nisi ex virtute passionis Christi secundùm illud ad Hebræ. 9. Sine sanguinis effusione non fiet remissio, sed pœnitentia inquantum est sacramentũ operatur in virtute passionis Christi sicuti cætera sacramenta: ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ inquantum est virtus, sed inquantum est sacramentum. Respondetur, quòd etiam actus pœnitentiæ virtutis operatur in virtute passionis Christi, & per fidem in ordine ad claues ecclesiæ, & ideo vtroque modo est causa remissionis: scilicet, per fidem antequam essent instituta sacramenta in lege naturæ: sicuti & omnes actus virtutum sunt meritorij inquantum nituntur fidei passionis Christi siue inuplicitè in lege naturæ, siue explicitè in euangelio. Secundo modo est causa tanquam pars sacramenti.

Tertium argumentum.

Tertia cõclusio.

¶ DISTINCT. DECIMÆQUINTÆ, Quæstio secunda de remissione venialium peccatorũ.

Quæstio secunda.

S. Thom. 3. part. quæst. 87.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm peccatum veniale possit remitti sine pœnitentia.

SEcundus effectus pœnitentiæ est remissio venialium, de quo præsenti. q. disputatur. Et primùm vtrum sine illa possint remitti. Cuius responsum D. Tho. per sex cõclusiones distribuit. Prima. Vtrũq; peccatum tam mortale, ꝙ quàm veniale est separatio hominis à Deo, differenter tamen, nam per peccatum mortale fit perfectè separatio vsque ad auersionem: ideò enim dicitur mortale, quia tollit principium vitæ, quod est gratia, sed per peccatum veniale fit imperfectè separatio citra auersionẽ à Deo: quia retardatur mẽs, ne ita prõptè ferat in ipsum, & ideò est quoddam deuotionis genus. Sicut graue bifariã cõtingit separari à cẽtro, vno modo si tollatur ab eo princi-

Prima conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

principium descendendi, quod est grauitas per hoc, quòd conuertitur in ignem. Et altero modo si manente grauitate retardetur in suo motu per aliquod impedimentum. Itaq; vnum est simpliciter contra legẽ, & aliud præter. ¶ Secunda conclusio. Vtrunq; peccati genus remittitur per pœnitentiam: nam cùm remissio culpæ fiat per cõiunctionem hominis ad Deum, à quo aliqualiter est separatus, & p vtrunq; deordinetur volũtas hominis, & quodammodo per immoderatam conuersionem ad bonum creatum separetur ab ipso: fit vt sicut peccatum mortale remitti non potest quãdiu voluntas ei adhæret: ita neque veniale, qa manẽte causa manet effectus. Sensus ergo cõclusionis est, quòd non solùm per pœnitentiã remittatur veniale, sed quòd aliquod genus pœnitentiæ sit ad eius remissionẽ necessariũ, per quod scilicet remoueatur voluntas à bono creato, cui præter ordinem adhæret.

Secunda cõclusio.

Tertia cõcl. ¶ Tertia conclusio. Ad remissionem mortalis perfectior pœnitentia exigitur, vt scilicet homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur quantum in ipso est: videlicet, vt diligentiam adhibeat ad memorandum singula vt singula detestetur. ¶ Quarta conclusio bimembris. Ad remissionem venialium peccatorum non requiritur actualis expressa & diligens pœnitentia, sed tamen nec sufficit habitualis displicentia, quæ habetur per habitum charitatis vel pœnitentiæ virtutis. Prima pars inde constat, quòd cùm veniale nõ sit auersio, non requirit detestationem, quæ sit cõuersio. Secunda verò inde, quòd si habitus sufficeret, nullus existens in charitate vllum posset habere peccatum veniale, quod est falsum.

Quarta conclusio.

Quinta conclusio. ¶ Quinta conclusio. Requiritur ad remissionẽ venialium displicentia virtutis. Patet, quia cũ non sint nisi tria genera displicentiæ si non requiritur actualis & expressa, nec sufficit habitualis, cõsequens est, vt requiratur & sufficiat virtualis. Hæc autem contingit, dum quis eo affectu fertur in Deum & res diuinas, vt quicquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se cõmisisse, etiam si tunc de illo non cogitet. ¶ Sexta cõclusio. Hæc virtualis pœnitentia nõ sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem. Nota hic illud, quod præcedenti quæst. artic. 2. notauimus: scilicet, quòd ad oblitorum remissionem non requiritur formalis pœnitẽtia. ¶ Quæstio præsens primò supponit aliqua esse peccata venialia à mortalibus distincta. Hæc autem disputatio non est præsentis loci. Extat autem apud Sanct. Thomam. 1. 2. quæst. 88. & 89. Et quidem veniale peccatum secundùm generalem significationẽ, idẽ est quod dignum venia, qua ratione etiã mortale, quod procedit ex ignorantia, dicitur veniale, & excusat à parte, iuxta illud Pauli. 1. ad Timoth. 1. Veniam cõsecutus sum, quia ignorans feci. Sed in proposito non accipitur, nisi vt distinguitur à mortali: nempe, quod nõ auertit à Deo. Atque isto pacto Vvitcleff, vt est videre apud Vvaldensem tomo. 2. de sacramẽt. ca. 154. & subsequenti, negabat vllum esse peccatum veniale. Sed multis euangelicis telis hæc hæresis perimitur. Ait enim Christus Matth. 7. Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? vbi mortale, qa lumen adimit oculis, trabes appellatur, festuca verò, quæ visum remittit, significat veniale. Vnde in eundem locum Hieronymus, De ijs, inquit, loquitur, qui cũ ipsi mortali crimine detinentur obnoxij, minora peccata fratribus non cõcedunt, culicem colantes, & camelum deglutientes. Et Matth. 12. admonemur de quocũq; verbo ocioso reddituros nos esse rationem: verbum autem ociosum quis dicat esse mortale? Et. 1. Ioan. 1. Si dixerimus, qp peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Vbi ad illos etiam loquitur, qui sunt virtute & religione progressi, quibus absurdum esset dicere tam crebro mortalia contingere. Et Iaco. 1. Concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum (concipere est negligentiam habere ad repellendum illecebras) peccatũ cùm consummatum fuerit, generat mortem: ergo ante peccatum mortale est aliud veniale. Et si ab humanis moribus exemplum petamus, solent amici sæpe præter amicitiam minutiora quædam cõmittere, quæ licèt amicis displiceant, non tamen proinde sic amicitiam violant, vt prorsus tollant. Multa Augustinus lib. de natura & gratia in hãc causam confert, quę, & plura alia, quia non datur hic proprius locus, consultò prętermittimus. ¶ Hoc igitur prę supposito circa primam, & secundam, & quartam cõclusionem nulla est difficultas. Tertiam verò hic discutit Caietanus quomodo scilicet intelligatur ad remissionem mortalium exigi singulorum detestationem. At quanuis hic nõ esset ineptus locus, vbi hoc examinaretur, congruentius tamen dist. 17. q. 2. quę est de contritione tracta tur. Interim ergo hoc saltem necessarium exigitur, vt detestatio mortalium sit formalis, & actualis, vt quæst. præcedenti. articu. 2. expositum est. Neque ad indulgentiam peccati Deus, qui vt legitur Ecclesiastici. 11. subitò potest

Matth. 7.

Hieronym.

Quinta cõclusio.

Sexta cõcl.

Expositio articuli.

potest honestare pauperem, tempus indagandi omnia peccata expectat. Sed in quacũque hora, vt Ezechielis. 18. & 33. colligitur, ingemuerit peccator, iustificatur. Alioqui sæpe cõtingeret, vt non posset homo, nisi longissimo tempore in gratiam Dei redire, quod tuti, quã Deus habet de salute hominum, repugnaret. Quod ergo ait Sanctus Thom. est, quòd quantum est de per se ex natura pœnitentiæ, debet homo dum tempus suppetit, sed præsertim dũ occurrit confessionis præceptum, singula peccata mente explorare, etsi tot habere non potest numero detestationes, quot sunt peccata, saltem vnica singularis feratur complexim in omnia ad mentem demonstrata. Sed de hoc ibidem loco citato latiùs dicemus.

Quinta conclusio.

¶ Disputatio ergo præsens est de quinta conclusione, quomodo scilicet, virtualis illa displicentia venialium intelligatur. In primis enim Durandus distin. 16. quæst. 2. hanc theologiã D. Thomę non admittit, quòd virtualis displicentia sufficiat. Imò ait requiri aliquam displicentiam, & contritionem formalem, & actualem. Et ratio prima est, quia Diuus Thom. etiã fatetur, quòd peccatum veniale dicit inordinatam conuersionem ad bonum cõmutabile: inordinatio autem nõ rectificatur, nisi per auersionem actualem ab illo bono commutabili, atque per displicentiam actualem illi⁹ peccati. Secundò quia si non requiritur displicentia, vel sufficeret quicunque actus charitatis, vel feruidus, vt ait Diuus Thom. argumento. 3 non autem sufficit quicunque actus charitatis: nam nihil expellitur, nisi per suum contrarium: actus verò charitatis nulli venialium cõtrarius est: quia non repugnat vt homo deum actu diligat, & maneat in proposito venialiter peccandi. Et eadem ratione nec sufficit fertior charitatis: quia nec ille contrariatur venialibus, quãdoquidem neque repugnat, vt quis feruide Deum diligat, & tamen peccet venialiter. Ioannes enim feruidissimè diligebat, & tamen aiebat, Si dixerimus quòd peccatum nõ habemus, &c. Et in fauorem Durandi addamus nos, quòd cùm in sacra scriptura, vt latè suprà monstratum est, nullum præter pœnitẽtiam legatur sufficiens remedium peccati, gratis, imò temere videtur loqui, qui venialia excipit, de quibus non requiratur nisi virtualis displicentia. Et accedit auhoritas Augustini, de vera & falsa pœnitentia cap. 8. quem hic citat Diuus Thom. Pœnitentia, inquit, assidue peccanti, assidue necessaria est, in multis enim offendimus omnes, quæ quotidie remittuntur si semper deplorentur, vbi insinuat necessariam esse pœnitentiam de venialibus.

Sententia autoris.

¶ Sed nihilominus ijs nõ obstantibus vera habenda est opinio D. Thomæ, quam ceu vniuersalem omnium sentẽtiam doctorum affirmat. Et ideo non fuit anxius eam multis demonstrare. Fundamentum autẽ opinionis est discrimen inter mortale & veniale. Nam cùm mortale per auersionem cõstituat hominem Dei inimicum, facit vt nullum eius opus Deo placeat: existens autem in solis venialib⁹ multa facit opera Deo grata. Et ideo quanuis veniale sit inordinata quædam conuersio ad bonum commutabile, quia tamen non est auersio, non exigit actualem cõuersionem, sed illa inordinatio rectificatur per actum charitatis, qui Deo est acceptus & gratus. Secundo, ad remissionem venialium propter eorum frequentiam etiam in hominib⁹ perfectis, statuta sunt sacramẽtalia, vt aqua bñdicta, benedictio, episcopi, & multa alia. Fortiori ergo ratione sufficiet actus charitatis. Neq; auscultatu digna est illa responsio quòd sacramẽtalia illa sufficiũt habenti displicentiam venialium: nam tunc profectò sacramentalia non essent necessaria, nam displicentia per se sufficeret. Et tamen sacramentalia facultate clauium ecclesiæ sunt ad id muneris institũta. Tertiò, si vera esset opinio Durandi, vix posset constitui differentia inter mortale & veniale quantum ad remissionem: nam si dicas sufficere detestationem in genere ad remissionem venialium, etiam illa sufficit ad remissionem mortalium. Quartò, quia peccata venialia non sunt de necessitate confessionis: ergo neque de necessitate formalis contritionis, neque est necessaria aliqua eorum inquisitio, licet sit consilium illa scrutari & cõfiteri. Enimuerò si esset vir proiectæ sanctitatis, quanuis aliqua peccata venialia cõmitteret, non esset credendum, vt minùs veniam eorum obtineret per egregia opera charitatis, q̃ per eorum detestationẽ: nã inter homines, ille cui egregiè amicus morem gerit, non exigit ab eo, vt de minutis culpis detestationẽ habeat. Postremò Augustinus in enchiridio capit. 7. quem textum Gratianus de pœnitentia dist. 3. cano. De quotidianis. falsò tribuit Chrysostomo, De quotidianis, inquit, breuibus leuibusq; peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfaciat: scilicet, Pater noster. Ad venialium ergo remissionem nõ alia detestatio requiritur. ¶ Secundum autẽ argumentũ Durãdi maiorem adfert difficultatem ad intelligendum, vtrum quicũque actus charitatis, vel quicunq; feruor sufficiat oia venialia, aut aliqua remittere.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

Quartũ argumentum.

¶ Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scotus. ¶Ad quod Scotus dist. 21. quæst. 2. respõdet, peccata venialia in hac vita remitti per actum Deo magis acceptum, quàm peccatum venia le ei displicebat, quãuis peccator non referat ipsum ad remissionem venialis, sed ad aliud opus: Deus enim ad eandem remissionem acceptabit. Hæc autem sentẽtia nimium ampla videtur. Quicunq; enim actus legitimæ charitatis gratior est Deo & magis placet, quã quodcunq; veniale displiceat, cum sit actus amici & filij sui, ad suam gloriã acceptus, & veniale nõ sit prorsus eidem amicitiæ aduersus: ergo secũdum Scotum per quẽcunq; actum charitatis remitterentur omnia venialia. Consequens tamen est falsum: quoniam peccatum, non nisi per contrarium tollitur, & actus charitatis nõ quicunque, etiam si sit feruidus, veniali cõtrariatur: quandoquidem vt dictum est, simul se compatiuntur. Stat enim hominẽ habere propositum mentiendi, dicendiq; verba iocosa, & tamen actu etiam feruido Deum diligere. Sed ais, licèt tunc non fieret remissio propter obicem, tamen si ille obex non adesset, per actum charitatis fieret remissio. Contrariũ verò probat argumentum: quoniam actus, qui secum compateretur peccatum, quanuis complacentia peccati non sit præsens, nihilominùs ex se non est contrarius peccato, atq; adeo nec est virtualis displicentia, quæ ipsum delere sufficiat. Secundò arguitur, quia secũdùm Scotum quicunq; actus meritorius, vt orare, dare eleemosynam, &c. omnia peccata venialia remitteret: quia non est maior ratio de vno quàm de alio, saltem, nisi actu illo illud committeretur. Consequens tamen non apparet consonum illi dicto Ioannis, Si dixerimus quòd peccatũ non habemus, &c. ¶Igitur responsio in has propositiones resoluitur. Prima. Nullus actus nec feruor charitatis vllum remittit peccatũ veniale, quando eius adest complacentia, aut propositum. Hæc certissima est. ¶Secunda. Nullus actus, aut feruor charitatis vllum remittit peccatum veniale, etiam absente eius complacentia & proposito, nisi illud, cui est cõtrarius: quia nihil pellitur, nisi per suum contrarium. Et illa sola dicitur pœnitentia virtualis. Ideò autem est contrarius peccato veniali, qa si illius peccati cogitatio menti occurreret, displiceret ei, & doleret se cõmisisse. Et iste reputatur feruor charitatis respectu illius peccati.

Argumẽtũ. ¶Quòd si arguas. Eiusmodi cõditionales nullius sunt meriti, aut demeriti: forsan enim verũ est, & Deus scit, q̃ si mihi offerretur martyriũ, illud subirem: & tamen hæc conditio nihil mihi apponit meriti apud Deum. Et è conuerso, Si Petro offerretur occasio furripiendi alienũ, forsan faceret: & tamen neq; hoc illi imputatur ad culpam: ergo regula D. Thomæ vana Dilutio. est. Respondetur, quòd S. Thomas nunquam huiusmodi conditionales cogitauit vllius æstimare, sed actum ipsum, & affectum animi, qa per se sufficeret delere venialem culpam, si offerretur memoriæ, sufficit illam delere, etiam si memoriæ non occurrat: quod non sufficit ad remissionem mortalium, nisi quando adhibita sufficienti diligentia illo tempore, quo illam tenetur adhibere, non possunt memoriæ occurrere. Sufficit tamen ad peccata venialia: qa nunquam est necessaria diligentia ea comme morandi, licèt sit vtilis. Et hoc est discrimen inter veniale, & mortale. Ex quo sequitur, quòd actus charitatis nõnũquã omnia peccata venialia remittere potest: nempe, si sit tã ardens, vt cuiuscunq; tunc memoria haberetur, displicentiam pareret. Quandoque verò non remittit, nisi quædam, & non omnia. Stat enim diligentem Deum magis esse affectum ad vnum genus venialis: scilicet, mẽtiendi iocose, quàm ad aliud: scilicet, verbi ocioſi. Itaq; si huius memoria adesset, illud displiceret. Si autem adesset memoria alterius, non displiceret. Sed de hoc iterum articu. 4. Et per hoc respondetur ad autoritatem Augustt. dicentis q̃ de venialibus quotidie agitur in ecclesia pœnitentia. Primum enim hãc appellat pœnitentiam. Et secundò si intelligit de pœnitentia formali venialium, non intelligit esse necessariam, sed salubrem & vtilem. Quare postquam dixit esse quotidianam pœnitentiam venialium, statim subdit, quòd illa per sacramenta ecclesiæ & ordinationes sæpe fugantur. Soluitur autoritas Aug.

¶Ex ijs infertur solutio aliorum, quæ parua Dubium primum. sunt dubia, quorum primum est. Vtrùm attritio sufficeret ad delendum veniale peccatum. Et apparet non sufficere: cùm enim non sit dolor de offensa Dei, & venialis culpa sit aliqualis offensa, non est ei contraria. Nihilominꝰ respondetur, q̃ attritio venialium illius, qui est in gratia & charitate, potest sufficere ad delectionem aliquorũ venialium: non quidem ex parte obiecti: quia est timor inferni, sed ab extrinseco, quia ꝓcedit ex gratia, & imperatur à charitate, qua ratione ille actus sufficeret delere veniale, si tunc memoriæ occurreret.

¶Secundò quæritur, vtrùm per alia opera ex Dubium secundum. teriora, vt per eleemosynas, per orationes & ieiunia remittantur venialia. Nam, vt secundũ Scotum dicebamus, vnumquodq; sufficeret. Respondetur, quòd quantũ est ex obiecto exteriori non videtur repugnantiam habere ad pecca-

peccata venialia, sed tamen quantum ad actũ dilectionis interiorem, ex quo procedũt, possunt sufficere, vt modò dictum est.

Primum argumentum. ¶Primum argumentum. S. Thomæ est. Ad rationem veræ pœnitentiæ pertinet non solùm dolere de præterito, verùm & proponere in futurum cauere, vt suprà constitutũ est: sed ad remissionem peccatorum venialiũ tale propositum non videtur necessarium, cùm certum sit hominem sine huiusmodi venialibus præsentem vitam ducere non posse: ergo venialia sine pœnitentia remittuntur. Respõdetur, quòd homo in gratia cõstitutus potest quidem vitare omnia singula mortalia, sed non omnia & singula venialia, quod. 1. 2. disputatur. Ideo ad remissionem mortalium requiritur propositum vitandi omnia & singula, sed tamen ad pœnitentiam venialiũ sufficit voluntas abstinendi à singulis: licèt non ab omnibus collectiuè. Nihilominus debet habere homo propositum se præparãdi ad peccata venialia minuẽda, alioqui deserens appetitum proficiendi tollendique impedimenta spiritualis profectus, qualia sunt peccata venialia, periculum incurreret deficiendi.

¶Hic animãduertendũ est, non sat esse Christianis propositum habere religionẽ colẽdi in his, quorũ trãsgressio lethalis est: nam si quis contemptu legis, & quasi eam nihili faciens acsi non esset lata absque delectu peccata venialia cõmitteret, profectò mortaliter delinqueret. Sed nota, contemptu legis: intelligo enim contemptu totius, hoc est legis simpliciter, vt Caietanus bene (quantum conijcio) adnotauit in summa, verb. Cõtemptus. Nam si quis venialiter peccat solùm contemnens legem in hac particula ac si non esset lex demendacio iocoso vitando, non auderem ad peccatum mortale condemnare, nisi forsan ratione eminentis periculi, dum omnia venialia contemnerentur. Nam, vt ait in regula Augusti. Qui minora contemnũt, in maiora paulatim defluunt. Imò qui illa ratione contẽptu legis consilia eius abijceret, peccaret mortaliter. Quin etiã & religiosi monachi, qui suæ religionis contemptu & legem silentij, vel abstinentiæ temere & sine fræno infringerent, quanuis illa per se non obligarent ad culpam, mortaliter peccarent.

¶Secundo arguitur. Pœnitentia non est sine actuali displicentia peccatorum: sed peccata venialia possunt dimitti sine eorum displicentia, sicut patet in eo, qui dormiens occideretur propter Christum, statim enim in cælum euolaret, quòd si maneret in venialibus facere non posset: ergo peccata venialia remittũtur sine pœnitentia. Respondet Diuus Thomas, quòd passio pro Christo perpessa: quia, vt suprà dictum est, obtinet vim baptismi, hominẽ purgat ab omni culpa & veniali, & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato inueniret inhærentem. Hic Sanctus Thom. docere videtur, q̃ dormiens occisus pro Christo, si dum ibat dormitum non habebat actualem complacentiam aut propositum peccati, plenissimam obtinet omnium veniam tam venialium, quàm mortalium, eo quòd martyrium habet vim baptismi. Vnde sicut suprà distin. 5. declarantes cap. Maiores. de baptismo & eius effectu. diximus q̃ dormientes & amentes baptizandi sunt, & tũc obtinent remissionem omnium peccatorum, ita hic videtur asserere Sanctus Thomas, de martyrio: nam innocentes ab Herode occisi etiam si essent in circuncisi, iustificati sunt perinde acsi modò baptizentur. Qui autem velit tenere opinionem hanc, dicere debet necessarium esse, vt tales dum irent dormitum si erant in peccato mortali, carerent obice illius, ad quod nõ sufficeret, quòd neutraliter se haberent, hoc est, neque haberent complacentiam, neque vllam displicentiam peccati: nam vt illic artic. 7. &. 12. contra Caietanum disputauimus, aliqua displicentia requiritur, vt saltem sit attritio ad tollendum obicem, vt baptismus culpam deleat. Et qui hanc saltem non haberet, arbitror quòd neque si pro Christo occideretur, obtineret veniam peccatorum: quia habebat obicem. Et ideò postquàm ille dormiens non habuit affectum positiuum martyrij, non est eius martyrio plus tribuendum quàm baptismo, cuius vicem gerit. Quanquam hic Caietanus. Caietanus plus ei tribuit, dicens; quòd si dum iret dormitum haberet propositum mentiendi iocosè, illud etiam veniale peccatum remitteretur ei per martyrium, propter plenissimum eius priuilegium, & tamen non remitteretur, si dormiens baptizaretur: illud tamen priuilegium ego non facile credam. Alij discipuli S. Thom. non tantum tribuunt martyrio dormientis, quàm baptismo: imò aiunt, quòd dormientis, occisus pro Christo, si esset in peccato mortali quanquam esset attritus sufficienter ad baptismum, nihilominus per martyrium nõ obtineret veniam. Et ratio eorum est, quia martyrium est actus charitatis, & illa attritio non est actus charitatis, nec deuotio martyrij. Et ideò glossant Sanctũ Thomam dicentes, intelligere, quòd si qui occiditur, est in charitate, per martyrium remittentur ei peccata ve-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mialia. Est opinio probabilis, sed tamen puto plus sentire Sanctum Thomã postquam martyrium in hoc casu æquiparatur baptismo. Vnde sicut Innocentibus occisis ab Herode martyrium profuit sine actu charitatis ex priuilegio martyrij: ita fortè & dormientibus.

Tertium argumentum. ¶Tertiò arguitur. Peccata venialia opponuntur feruori charitatis, vt. 1-2. q. 89. dictum est: sed vnũ oppositorum tollitur per aliud: ergo per feruorem charitatis absq; vlla dispicentia fit remissio venialium. Respõdetur, quòd feruor charitatis includit virtualiter pœnitentiã, non quidem omnis feruor respectu omnium venialium, sed eo modo, quo proximè contra Scotum & Durandum expositum est.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ad remissionem venialium requiratur gratiæ infusio.

CVM remissio peccati iustificationem, quæ fit per gratiam significare videatur, congruè quæritur, vtrùm ad remissionem etiam venialium requiratur infusio gratiæ. Ad quod respondetur duabus conclusionibus.

Prima conclusio. ¶Prima. Ad remissionem venialium non requiritur, vt habitus gratiæ infundatur, sed sufficit motus eius, & charitatis. Probatur, quia vnumquodq́ue per suum contrarium tollitur: peccatum autem veniale non est contrarium habituali gratiæ vel charitati, sed tantùm retardat, & tepefacit eius actum, licèt nõ contra Deum: ergo ad remissionem non requiritur infusio noui habitus gratiæ, sed sufficit actus illius habitus, qui priùs fuerat infusus. Et confirmatur. Peccatum veniale in eo, qui est in gratia, nec tollit habitum gratiæ nec illum minuit: ergo pari ratione ad hoc, quòd idem peccatum remittatur, non requiritur nouæ gratiæ infusio.

Secunda cõclusio. ¶Secunda conclusio. Quandocunq; de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur. Probatur: quia in habentibus liberum arbitrium, in quibus solis possunt esse venialia peccata, non contingit infusio gratiæ sine actuali motu liberi arbitrij in Deum & in peccata: talis autem motus charitatis sufficit ad venialium peccatorum remissionem.

Expositio articuli. ¶ Circa primam cõclusionem dubiolum est paruum, vtrùm remissio venialium fieri possit non solùm absque infusione nouæ gratiæ, verùm & absque illo eius augmento. Paludanus nanque distinctione. 16. quæstione prima, articulo secundo, ait absque vllo augmẽto gratiæ fieri posse: nam peccatum veniale potest remitti per actum charitatis remissiorem, quàm sit habitus: & secundùm Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 24. articul. 6. habitus charitatis non augetur per remissiores actus. Et cõfirmatur, quia si peccatum veniale non diminuit habitum gratiæ, vt hic ait Sanct. Thom. fit vt neque eius remissio fiat per actum augentem habitum.

¶ Nihilominus respondetur, non posse fieri huiusmodi remissionẽ sine augmento gratię in genere gratię. Et ratio est, qa nõ potest fieri sine actu charitatis: omnis aũt huiusmodi act? est meritorius: ergo per ipsum acceptatur homo ad maiorem gloriam: per gratiam verò formaliter homo acceptatur ad gloriam: ergo fit tum maior acceptatio, atque adeò maior gratia in genere gratiæ. Vnde D. Thomas solùm ait charitatem non augeri per actus remissiores. Et ratio est, quoniam charitas est habitus voluntatis operatiuus, ex quo elicitur actus. Et in naturalibus calidum non augetur per agens remissius, sed gratia non est habitus potentiæ, sed acceptatio ad gloriam: quare stat non augeri charitatem, & tamen augeri gratiam. ¶Scotus autem, qui tenet charitatem, & gratiam esse idem, consequenter ait distinctio. 16. &. 21. quòd gratia non augetur per quemlibet actum. Secus in via Sanct. Thomæ. Et ideo ad confirmationem respondetur, quòd licèt peccatum veniale non minuat habitum gratiæ, nihilominus quia remissio eius non fit nisi per actum meritorium, tunc augetur in genere gratiæ. Quod addiderim, quia forsan qualitas illa, quæ est gratia in genere qualitatis, non augebitur per remissiores actus vsque ad ingressum gloriæ: quando tam habitus charitatis, quàm gratiæ per modum præmij donabuntur æquales meritis & gloriæ. ¶ Secunda conclusio plusculum habere videtur difficultatis. Nam cum per peccata venialia non opponatur obex gratiæ, potest quis verè dolere de mortalibus manente venialium complacentia: & tunc remittuntur mortalia sine venialibus. Respondetur hoc minimè D. Thom. negare: quia per gratiæ infusionem non deletur peccatum, cui voluntas adhæret. Sed loquitur vbi non opponitur obex, & dum regulariter hominem peccatorum suorum pœnitet: nam secundùm communem vsum dum quis conteritur, omnium pœnitet peccatorum nullum excipiens. Quare illa pœnitentia tunc omnia venialia etiam oblita delet, propterea q̃ non est solum pœnitentia virtualis, sed etiã formalis & actualis.

Scotus.

Secunda cõclusio.

Primum argumentum. ¶Primum argumentum Sanct. Thomæ est. Effectus non est sine propria causa: sed propria causa remissionis peccatorum est gratia, non enim ex meritis proprijs peccata remittũtur, iuxta illud ad Ephes. 2. Deus qui dives est in misericordia propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, cuius gratia salui estis: ergo sine gratiæ infusione non remittuntur venialia. Respondetur concesso antecedenti: scilicet, quòd etiam venialium remissio est effectus gratię. Sed negatur consequentia, dum infertur requiri infusionẽ nouæ gratiæ: nam sufficit nouus actus à præexistente gratia & charitate elicitus.

Secundum argumentum. ¶Secundo arguitur. Peccata venialia remittũtur sine pœnitentia: sed in pœnitentia infunditur gratia: sicut per alia sacramenta nouæ legis: ergo venialia sine infusione gratiæ non remittuntur. Respondetur, præmissas arguenti in æquiuoco laborare. Veniale enim peccatum licèt nunquã remittatur sine actu pœnitentiæ explicito, vel implicito, formali, vel virtuali, vt expositum est, potest tamen remitti sine pœnitentiæ sacramento, quod absolutione sacerdotis perficitur. Et ideo non sequitur quòd requiratur gratiæ infusio: nam licèt infundatur per quodlibet sacramentum, non tamen per quemlibet actum virtutis.

¶Hic animaduertito modũ theologũ loquendi Diui Thomæ: non enim appellat gratiæ infusiõnem dum augetur, sed dum primò infunditur: nam tunc homo fit gratus, postmodũ verò fit gratior. Quapropter cùm actus virtutis ex natura sua præsupponat gratiã: nã qui non procedit ex gratia & charitate, non est simpliciter actus virtutis, ait, quòd non in quolibet actu virtutis infunditur gratia, sed augetur, nisi in actu pœnitentiæ, quãdo recipitur prima. At verò quia sacramentum quantum est de se, id est, qua ratione est sacramentum, est causa gratiæ: ait quòd in quolibet sacramento infunditur gratia. Accidit enim sacramento, vt suscipiens habeat gratiam, aliàs conferret primam. ¶Quòd si arguas, Sacramentũ eucharistiæ genere suo præsupponere gratiam, quia est sacramentum viuentium, respõdetur quòd dicitur infundere gratiam, non sõlum quia illam auget si inueniat, sed quia illud augmentum est nouum genus gratiæ: scilicet, ad nouum effectum, putà ad spiritualem nutritionem. Et sic de cæteris sacramentis sentiendum. ¶Tertiò arguitur. Peccatum venialе maculam quandam animæ infert: macula autem non aufertur nisi per gratiam, quæ est specialis animi decor: venialia ergo non nisi per gratiæ infusionem remittuntur. Negatur consequentia. Enimuerò licut in corpore contingit esse maculã dupliciter: vno modo per omnimodam priuationem eius, quod ad decorem exigitur, vt coloris, aut debitæ membrorum proportionis: & altero per superinductionem alicuius impedientis decorem, putà, luti, aut pulueris: ita etiã animæ inducitur macula vno modo per priuationem decoris gratiæ per peccatum mortale, atq; altero per inclinationem affectus inordinatam ad aliquod temporale citra expulsionem gratiæ, quod fit per peccatum veniale, quæ quidem simpliciter non est macula, sed secundũ quid, vt ait Sanctus Thom. 1-2. quæst. 89. artic. 1. Et ideo ad tollendum peccatum mortale necessaria est infusio gratiæ, sed ad tollendum venialia sat est elicere actum ex præcedenti gratia, per quam remoueatur illa inordinata adhæsio ad bonum temporale.

Tertium argumentum.

¶Nota hic quemadmodũ in peccato veniali nõ est solùm reatus ad pœnam, sed quædam macula cõtra id, quod ait suprà impugnatus Scotus dist. 14. quæst. 1. Atq; adeò hoc ita est verum, vt cùm peccato mortali loco citato sermonẽ habens diceret, non aliud esse in peccato existere, quàm imputari ad pœnam, vbi multò euidentior est macula culpę secluſa pœna, postmodum dist. 21. quæst. 1. de peccato veniali loquens, vbi minor ratio cogebat, adhibet secundam opinionem: videlicet, quòd remissio venialis nõ sit omnino remissio pœnæ, sed remissio culpæ per actum charitatis.

Nota.

¶Hic ergo soluendum est dubium, an peccata venialia remittantur in purgatorio quoad culpam. Enimuerò secundùm illam opinionem Scoti, quòd remissio culpæ non est nisi remissio pœnæ, facilis est affirmatiua responsio: nam cùm peccato veniali non debeatur pœna nisi temporalis, solutio illius in purgatorio esset solutio pœnæ. Quinuerò eadem ratione infert Scotus posse veniale in inferno remitti. Attamen licèt illa sua opinio gratis cõcederetur, non est par ratio, quia cùm in inferno illa pœna sit inimici Dei, nunquam acceptatur ad perfectam solutionem, sicut illa, quæ est in purgatorio.

Dubium.

¶Hoc tamen prætermisso, quia euidenter reprobatum est, remittere pœnam esse remittere culpam, dubium restat, cũ od Sententiarij

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dubium.

distinct. 21. iuxta ordinem Magistri disputat, quomodo possit remitti in purgatorio. Supponimus enim ex suprà dictis, quòd cum venialia non obstet gratiæ, potest homo in gratia Dei ab hac vita decedere cum peccatis venialibus. Quanuis vt D. Thom. eadem distinct. quæst. 1. ar. 2. refert, non defuerint qui hoc negauerint dicentes, quòd gratia ipsa finalis culpas purgat veniales, eo quòd tũc extinguitur concupiscentia. Quare in hac vita: nempe, in exitu, omnia dimittuntur. Hæc autem opinio, vt illic ait Sanct. Thom. friuola est, quia venialis culpa, vt dictum est, non remittitur nisi per sacramentum, aut sacramentale aliquod, aut per actum charitatis. Sunt autem quamplurimi, qui absq; istorum aliquo moriuntur: nempe, dormientes, aut subitò, aut cum complacentia aliquorum venialium. Item Christus Matthæi. 12. dicens peccatum in Spiritum sanctum non remitti in hoc seculo nec in futuro, insinuat à contrario sensu aliqua remitti in futuro. Vnde Gregor. 4. libr. dialogorum, ait aliqua leuia peccata in alio seculo dimitti: quod non potest intelligi solùm quantum ad pœnas: nam illo modo etiam grauia mortalia illic expurgantur. Quare eandem sententiam tenet in eadem distinct. Magister. Alterò ergo duorum modorum dicendum est: scilicet, vel quòd in primo ingressu purgatorij per illum actum elicitum charitatis, qui durat toto tẽpore purgatorij, remittũtur omnia venialia, etiã si in cõplacentia corũ homo decesserit: quoniã illa tunc charitas ratione status, quia firma est, & inuertibilis ad malum, & ab omni concupiscentia libera, virtualis est pœnitentia omnium venialium. Et hanc solutionem tangit S. Tho. q. 7. de malo, artic. 12. Vel, quod multò verisimilius est dicẽdum, quod per actum charitatis, & patientiæ continuatum illo tempore, quo veniale punitur, remittitur culpa: nam est actus Deo placens. & ad remissionem accommodatissimus.

Quorundã opinio.

Reprobatur opinio.

Aliorum opinio.

Sententia autoris.

Solvitur argu. vulgare.

¶Et agumentum in contrarium fieri solitum: scilicet, quòd in purgatorio nullum potest esse meritum, eo quòd illic existentes iam sunt extra viam ac perinde extra statum merẽdi, aut demerẽdi probe respõdet S. Th. loco citato in. 4. quòd illic nullum esse potest meritũ augmenti gratiæ, aut gloriæ: hoc enim est viatoribus propriũ. Attamen cùm sit inibi actus charitatis, nil obstat quominus sit remissorius venialis culpæ, per quam neq; gratia augetur, neq; gloria.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm peccata venialia remittantur per aquam benedictam & alia sacramentalia.

CIRCA alias causas, quibus venialia remittuntur, quæritur de sacramentalibus. Et respondet Diuus Thom. per hanc conclusionem. Triplici ratione quidpiam contingit esse causam remissionis venialium peccatorum. Supponitur enim ex suprà dictis ad huiusmodi remissionem nullius exigi nouæ gratiæ infusionem, sed sufficere actũ ex gratia procedentem, quo quis feruore aliquo in Deum moueatur, qui sit vel actualis vel virtualis pœnitentia. Primo ergo modo remittuntur venialia per gratiæ infusionem vbi nõ opponitur obex, vt suprà expositum est. Secundo modo per aliqualem motum detestationis peccatorum. Et hoc pacto tria ad hoc possunt cõcurrere, scilicet, cõfessio generalis, tunsio pectoris, & oratio dominica: nam tunsio illa gestus est pœnitentis, & in oratione dominica adhibetur petitio, vt dimittantur nobis debita nostra. Tertio modo remittuntur per motum reuerentiæ in Deum, & ad res diuinas. Et hoc modo remittuntur per benedictionem Episcopi, per aspersionem aquæ lustralis, per quamlibet sacramentalem vnctionem, qualis fit in confirmatione, & incollatione ordinum, & per orationem publicam ecclesiæ ad id institutam, quales sunt collectæ multæ in missa. Imò, vt suprà diximus, secundùm aliquos: per ingressum etiam in templum consecratum.

Conclusio.

Expositio articuli.

¶Conclusio hæc Sanct. Thomæ non solùm concessio est generalis doctorum, verùm & sanctionibus moreque, & vsu ecclesiæ celebrata. Vnde versus. Orans, tinctus, edens, cõfessus, dans, benedicens. Orans: scilicet, oratione dominica. Tinctus (aqua benedicta.) Edens (Eucharistiam.) Confessus, confessione generali. Dans (eleemosynam.) Benedicens (Episcopus.) ¶Sed ijs omnibus generale est, vt nullum eorum veniale remittat, si opponatur obex, vt Sanct. Thom. docet in solutione secundi argumenti, quod est hoc. Quodlibet horum sacramentalium eandem relationem habet ad omne veniale peccatum: ergo qua ratione vnum dimittitur, dimittũtur omnia.

Secundũ argumentum.

Et re-

Et respondet, per quodcunq; istorum cuncta remitti præterilla, quorum remissioni obstat obex voluntatis eis inhærentis.

Dubium.

¶Dubium tamen est circa primum modum, vtrùm sola infusio gratiæ quomodocunque fiat, per se absque actu charitatis suscipientis remittat venialia omnia. Et quæritur propter sacramenta, vtrùm ex opere operato remittant omnia venialia. Caietanus enim hic ait, duo requiri ad remissionem venialiũ: scilicet, gratiam, siue quæ tunc infundatur, siue quæ infusa fuerit, & actualem vsum eius & motum. Et ita visus est dicere Sanct. Thom. articulo præcedenti, videlicet, quòd quia in adultis non infunditur gratia sine motu liberi arbitrij, propterea talis infusio remittit venialia. Et suprà quæst. 79. artic. 4. dicit per eucharistiam remitti venialia, tum quia datur per modum refectionis, tum etiam quia per illud sacramẽtum excitatur deuotio charitatis, cui venialia contrariantur. In præsentiarum tamen, solùm dicit, infusionem gratiæ sufficere ad remissionem. Et est argumentum de omnibus sacramentis, quòd cùm per se habeãt infundere gratiam nõ opponẽti obicem, quæ sufficit ad remissionem omnium mortalium, fortiori ratione remittant per se omnia venialia secluso merito actus suscipientis. Quanquam in eucharistia, vt loco nunc citato vidimus, sit peculiaris ratio ad id accommoda. Et ideo eucharistia singulariter definitur, remittere venialia. de consecra. distinct. 2. canon. Cùm omne crimen.

¶Crediderim ego, vt medium hîc constituamus, quòd per omne sacramentum remittantur omnia venialia solo illo actu concurrente, quo quis illud suscipit, quanquam non concurrat alius actus dilectionis. Et ille est vsus gratiæ, nam si per sumptionem aquæ benedictæ, quia per illum actũ homo reueretur rem diuinam, suscipit remissionem venialiũ, multò efficaciùs per actum, quo suscipit sacramẽtum. Ex quo fit, vt quodcunque sacramentum quis attritus putans se esse contritum suscipiat, remittantur illi venialia, quorum non adest obex: nam illa attritio per gratiam sacramentalem informata est vsus gratiæ.

¶De oratione dominica est tex. de pœnitentia distin. 3. can. De quotidianis. suprà citatus. August. in Enchiridio cap. 71. Et canon. Tres autem. eod. tit. distin. 1. quem Gratianus citat August. ad Felicianum, cum nõ sit nisi Epist. 108. ad Seleucianam, vbi ait. Est enim pœnitentia humilium, & bonorum fidelium pœna quotidiana, in qua pectora contundimus dicentes, Dimitte nobis debita nostra, &c. De confessione autem generali, quicquid Paludanus distinct. 16. quæst. 1. dicat, non est textus expressus, sed ecclesiastica consuetudo. Hæc enim de causa dicitur in Prima, & in Completorio, & à sacerdote sacrum facturo præmitti tur ante gradum altaris. Sed de aqua benedicta est textus, de consecra. distinct. 2. canon. Aquam. Et de eleemosyna eod. tit. distinct. 1. canon. Medicinam. De alijs quanuis Caietan. contendat canones citare, nullus est tamen expressus, sed antiquissimus ecclesiæ vsus sufficit. Hostiensis tamen est qui super capit. Omnis vtriusque sexus. multa accumulat. De vnctionibus sacramentalibus capit. vnico. de sacra vnctione. habetur, quòd vnctio visibilis & exterior signũ est interioris, & inuisibilis vnctionis.

¶Dubium autem est de istis sacramẽtalibus, quam habeant virtutem remittendi venialia. Quidam enim sunt, qui non aliam habere censent, quàm quòd deuotionem excitant ad dolorem venialium.

Dubium.

¶Hæc videtur sententia S. Thom. in solutione primi argumenti, quod est huiusmodi. Peccata venialia non remittuntur per pœnitentiam formalem, aut virtualem, vt dictum est: sed aspersio aquæ benedictæ, benedictio episcopi, & reliqua nullam habent rationem pœnitentiæ: ergo non sufficiunt ad remissionem. Et respondet ad minorem, quòd hæc efficiunt remissionem venialium inquantum inclinant animum ad motum pœnitentiæ.

1. Argum.

¶In contrarium tamen est, quòd sæpe qui se aqua lustrali aspergit, nullatenus excitatur, nec memoriam habet venialium: & è conuerso si quis aquam non benedictã accipiat, quã putat esse benedictam: quia est in introitu ecclesiæ, quanuis de venialium cogitat remissione, nõ obtinebit per huiusmodi aspersionem eorum veniam. Dicendum ergo est hæc habere vim remittendi venialia ex vi cuiusdam ecclesiæ ex opere operato, vt patet ex verbis, quibus benedicitur aqua. Alioqui non plus faceret dicere Credo, q̃ Pater noster, & aspergi aqua non benedicta, quàm benedicta, nec benedici ab episcopo, quàm à simplici sacerdote. Vnde responsio S. Thomæ sic est intelligenda, quòd ista dimittunt veniale peccatũ: quia inclinant animam ad motum pœnitentiæ. Non quòd semper requiratur illa excitatio, sed q̃ de se ad hoc sint instituta. Quare illa suscipere tanquam per illum effectum ab ecclesia accommodata censetur actus pœnitiæ, quanuis in tunsione pectoris, oratione

Argumentũ

Dilatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dominica, & confessione generali expressior appareat pœnitentiæ imago.

Argumentū ¶Quòd si contra arguas. Sequeretur ista censenda esse sacramenta, postquam ex opere operato effectum sortiuntur spiritualem, ac per inde subsequeretur ecclesiam posse instituere sacramenta, quod suprà distinct. 1. reprobauimus. Ad primum respondit Diuus Thomas superiùs quæst. 65. art. 3. negando consequentiam: quia ad rationem sacramenti est nō quælemcunque effectum habere spiritualem, sed requiritur, vt gratiam infundat. Sed huiusmodi venialium remissio non exigit gratiæ infusionem. Et inde colligitur, quod licèt ecclesia non possit instituere sacramenta, quia gratiā conferunt, potest nihilominus hæc instituere sacramentalia. Enimuerò quoniam hæc peccata frequentissima sunt etiam in viris circunspectis, consultum fuit, vt tam multis tamque præsentaneis remedijs succurreretur eis.

Tertium argumentum. ¶Tertiò arguitur. Peccata venialia inducunt aliquem reatum pœnę temporalis, secundum illud. 1. Cor. 3. Qui superædificat lignum, fœnum & stipulam, (id est, venialia) saluus erit, sic tamen quasi per ignem: sed huiusmodi sacramentalia nullam in se habent afflictionem pœnæ: ergo non sufficiunt remittere culpam & pœnam. Respondetur, per quodlibet istorum remitti veniale quantum ad culpam virtute alicuius satisfactionis, aut motus charitatis, aut affectionis erga diuina, vt expositū est. Non autem per quodcunq; remittūtur quoad pœnam: quia hac ratione qui esset prorsus immunis à mortalibus, per solam aspersionē aquæ benedictæ, aut tunsionem pectoris, euolaret in cęlum sine transitu per purgatorium, quod non est concedendum. Remittitur ergo reatus pœnæ secundùm quantitatem, & proportionem feruoris charitatis, qui per prædicta excitatur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm veniale peccatum posit remitti sine mortali.

DE remissione vnius peccati sine alio quadruplex fieri potest combinatio. Prima, vtrùm mortale, vel originale remitti posit sine alio. Et hæc quæst. præcedenti arti. 3. ad partem negatiuam definita est: quia cùm talis remissio nō fiat nisi per infusionem gratiæ, non potest fieri dimidiata venia. Secūda, vtrùm vnum veniale posit remitti sine alio veniali. Et hanc in præcedentibus articulis huius quæstionis affirmatiuè terminauimus. Tertia, vtrùm mortale posit remitti sine veniali. Et huius quoque pars affirmatiua vera est, quia vt dicebamus art. 2. complacentia venialis non obstat gratiæ infusioni, quæ ad remissionē mortalis est necessaria. Restat ergo quarta, vtrùm vice versa posit veniale remitti sine mortali. Ad quod D. Thomas negatiuè respondet tali conclusione. Illi, qui existit in peccato mortali nullum veniale remittitur. Probatur, quia remissio cuiuscunq; nunquam fit, nisi virtute gratiæ, secundùm illud ad Roma. 4. Ad gratiam Dei pertinet, quod Deus alicui non imputet peccatum. Vbi cum absque exceptione loquatur, glossa etiam intelligit de veniali: cum peccato autem mortali gratia non est simul possibilis.

Conclusio.

¶Conclusio hæc Sanct. Thom. quæ antiquorum est omnium, non erat cur ab aliquo in litem vocaretur. Nihilominus Scotus illi suo fundamento affixus, quòd peccatum remitti non est nisi pœnam condonari, vel solui, infert etiam in inferno posse dimitti veniale sine mortali. Quare æquiori ratione potest id in hoc seculo contingere. Vnde distinct. 15. quæst. 1. ait, quòd iacens in mortali culpa potest satisfacere pro pœna peccati mortalis remissi, id quod, & de venialibus non remissis concederet: quandoquidem apud ipsum, eorum culpa non est nisi reatus pœnæ. Atqui Durandus distinct. 16. quæst. 2. confessus opinionem Sanct. Thomæ esse doctoribus communem, nihilominus tenet contrarium: scilicet, posse veniale sine mortali remitti. Quanuis agnoscat remissionem culpæ aliud esse q̄ pœnæ. Quam opinionem Gabriel eadem distinct. 5. clementiorem existimat. ¶At verò quanuis huiusmodi opiniones mitius solebā reprobare, iam verò modò omnino se mihi reprehensant falsissimas. Haud enim isti attendunt quemadmodum nulla possit esse remissio culpæ in homine per eius actum, nisi sit Deo acceptus: quia inter nos & ipsum nulla est ratio iustitiæ, quæ ex nobis dimanet, sed secundùm suam acceptionem: cùm ergo nullius actus peccatoris quantuncunq; sit moraliter bonus: sit opus amici Dei, nescio quo modo admittere queant per vllum peccatoris actum remissionem fieri culpæ quantumlibet leuissimæ. Vnde Ecclesiastici. 34. Dona iniquorum non probat altissimus, nec eorū respicit oblationes, neq; in multitudine sacrificiorū eorū propi-

Durandus.

Gabriel.

Expositio articuli Scoti.

propitiabitur peccatis. Et super illud Prouer. 15. Vota iustorum placabilia, ait ad Ricardū Gregorius. Neq; enim apud Deum quid datur, sed à quo datur attenditur. Respexit enim Dominus ad Abel & ad munera eius. Quam ergo personam Deus non respicit, neque eius approbat satisfactionem. Remissio autem venialium non fit nisi per satisfactionem, iuxta verbum Baptistæ Ioan. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ. Super quibus verbis. 21. de Ciuitā. Dei. cap. vlt. Augustin. dignas eleemosynas pro peccatis eas esse ait, quę ab ipso peccatore incipiunt. Vnde colligit, quòd qui animæ suæ non misereretur placens Deo, nihil pro suis peccatis ei potest dignum offerre.

¶Quinuerò nihil opus est sanctorum testimonijs, Dominus enim ipse clamat p Esaiam cap. 1. Væ genti peccatrici, &c. Et subdit. Quò mihi multitudo victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum holocaustomatum arietum. Non offeratis vltra sacrificium frustra. Ad nihil ergo peccatorum opera Deo placent: nam si ad remissionem venialium valerent, non fierent frustra. Atqui vanum esset cauillum dicentis propterea illa opera nō fuisse Deo grata: quod mala fiebant intentione. Etenim nihil aliud ponitur in causa, quàm quòd fierent in peccato: quia scilicet eorum manus sanguine plenæ erant. Quare opera eorum respectu Dei erant quasi pannus menstruatæ, vt cap. 64. subditur. Vnde Paul. 1. Corint. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autē non habuero, nihil mihi prodest. ¶Ad quod subinde propositum optimè illud adducitur Matt. 5. Amen dico tibi, non exies inde (scilicet ex carcere, in quem homo ob peccatum mortale includitur) quousq; reddas nouissimum quadrantem, (id est, vsq; ad leuissimam culpam.) ¶Accedit & maximū argumentū ex illo Matt. 6. Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Et tamen qui ait in peccato mortali posse dimitti veniale, subsequenter concedat oportet etiam illi, qui odio fratris tenetur, posse veniale remitti: quare impiè petit dicēs, Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus, &c. Quid pluribus? Concedere vllum prorsus peccati genus, nisi per Christum & meritum eius passionis, remitti, quem Paul. ad Roma. 3. & Ioann. in. 1. Cano. cap. 2. & 4. generalem propitiatorem & propitiationem patrem misisse affirmāt pro peccatis nostris, profectò nescio quo modo non sit impius error. Dicens ergo pater. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, docuit nihil sibi omnino placere, quàm quod ab homine, qui eius est membrum per charitatem procedat. Et tamen si vera esset opinio Durādi, sine Christi virtute posset per actum viribus naturæ elicitum remitti peccatum, atq; adeo Iudęis & Sarracenis & idololatris illud posset remitti, quod patribus, crediderim, quid Pelagianum subolere. Placuit rem, quæ parua videtur, tam multis vrgere: quia certè non clementior, vt Gabriel existimat, sed impia in Christum hæc opinio videtur.

Primum argumentum.

¶Primum autem argumentum Sancti Thomæ sumitur ex glossa super illud Ioannis. 8. Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat, quæ ait, omnes illos fuisse tunc in peccato mortali, quia venialia, inquit, per cæremonias eis remittebantur. At nomine illic venialium non intelliguntur illa, de quibus nunc loquimur: quia cæremonię illæ non emūdabant animam, vt ait ad Hebræ. Paul. sed irregularitates, quæ ex fluxu sanguinis, vel ex tactu mortuinij atq; alijs contrahebantur. ¶Secundò arguitur. Ad remissionem peccati venialis non requiritur gratiæ infusio, sicut ad remissionem mortalis: ergo potest veniale remitti sine mortali. Hoc est argumentum primum Durandi paullo locupletius formatum. Mortale em, inquit, à veniali differt, quia in peccato sunt tria: scilicet, culpa, quæ cōsistit in deordinatione actꝰ: & offensa, quæ est priuatio gratiæ: & reatus pœnæ æternæ. In veniali autem non est, nisi deordinatio actus absq; priuatione gratiæ, & absque priuatione pœnæ æternæ: ergo ad remissionem venialium sufficit ordinatio actus per displicientiam illius. Argumentum autem & in minori claudicat, & in consequētia peccat: nam vt suprà dictum est, licet veniale non sit offensa simpliciter, quæ est priuatio gratiæ, est tamen offensa secūdum quid, quia est quędam amicitiæ obscuratio, alias non haberet reatum pœnæ. Et ideò ad remissionem eius non sufficit quæcunque reordinatio, sed illa, quæ sit Deo placens & virtuti passionis Christi subnixa. Quare optimè respondet S. Thom. q̄ quāuis hæc remissio non exigat infusionem nouæ gratię, requirit tamen aliquem eius actum.

Secundū argumentum Durandi.

Primum argumentum Durandi.

¶Secundo arguit Durandus. Si puer veniens ad vsum rationis committat peccatum veniale, quod sit solum cum originali, in quo moriatur, vel punietur in inferno pro illo veniali pœna finita, vel infinita: si finita, fortiori ratione potuit in hac vita soluere, si vixisset, extra

tra gratiam: infinita verò non est dicendum puntri: quoniam peccato veniali non debetur pœna nisi finita. Ad argumentum D. Tho. non admitteret casum: quoniam. 1. 2. quæst. 89 art. 6. probat venienti ad vsum rationis necessarium esse, aut referre suam vitam in Deū, per auxilium speciale, per quam conuersionem remittitur originale, aut si id omittat, peccare mortaliter. De hoc autem nihil ad præsens. Si casus tamen admitteretur, ait Palu. dist. 16. q. 1. q. posset ille satisfacere pro veniali sine remissione originalis. Sed profectò rationes modò factę hoc falsissimum probāt sicut de existente in mortali. Et ideò indubiè dicendum est, quòd illi in limbo non posset remitti veniale, eo q̄ non posset satisfacere: quia licet ei non deberetur nisi pœna temporalis, tamen ratione personæ, quæ non esset Deo grata, nūquam fieret solutio. ¶ Tertium argumentum addit Durandus, quod maior videtur ponderis: quia opera existentis in peccato mortali, autore etiam D. Thoma in. 4. distin. 15. quæst. 1. art. 3. valent ad consecutionem temporalium bonorum, & ad nonnullam dispositionem ad gratiam: ergo & eadem ratione valebunt ad remissionem venialium. Ad argumentum respondetur primò quòd quamuis illic Diuus Thomas appellet meritū congrui, nullam tamen rationem meriti respectu Dei in actione peccatoris agnoscit, sed vocat meritum congrui, propter decentiam, quę est in Deo, vt vbicunq; aliquam inuenit dispositionem, beneficium conferat. Imò non est tanta decentia, quanta si homo existens in gratia illa temporalia peteret. Perpēdendi. n. sunt tres gradꝰ meriti. Primꝰ est de condigno, sub quo non cadit, nisi bonum gratiæ & gloriæ ipsius personæ merentis, nec potest fieri, nisi ab homine, qui est in gratia. Secundus est congrui proprie, & hic non est, nisi in homine existente in gratia, qui potest mereri alijs bonum motum in Deum, ac subinde gratiam. Et potest etiam mereri bona temporalia, quę non conferuntur ex iustitia, sed ex Dei æquitate & decentia. Tertius est minimè propriè in homine existente in peccato, quādo ex viribus naturalibus facit opera naturaliter bona, per quæ meretur bona temporalia apud Deum quatenus retributor est naturaliū virtutum, tametsi auxilio nonnunquam super naturali disponat peccatorem ad gratiam, à remotis tamen. Nulla ergo est consequentia qua infertur, valere illa opera ad remissionem culpæ, vt quæ absq; vsu gratiæ fieri non potest. ¶ Postremò arguit S. Thom. Plus distat peccatū veniale à mortali quàm ab alio veniali: sed potest veniale remitti absq; mortali. Negatur consequentia, quia veniale non excludit gratiam, per quam omnia peccata remittuntur, & ideò potest manere cum remissione alterius venialis. Sed mortale tollit gratiam, sine qua nullum peccatum, nec veniale nec mortale remittitur.

Solutio. 2. argum. Durandi.

Tertium argumentum Durandi.

Tres gradus meriti.

Postremum argumentū.

DISTINCTIO decimasexta De reditu peccatorum, & recuperatione virtutum.

Cap. 1.

MEritò autem antiqui patres dubitarunt, vtrùm peccata per pœnitentiam semel dimissa per subsequentem relapsum redeāt. Quod quidam exemplo serui illius nequam apud Matthęum affirmare nituntur, qui cùm misericordiam, quā à Domino remittente ei omne debitum, susceperat, conseruo suo non impendisset, iussus à Domino est in carcerem obtrudi donec nouissimum quadrantem persolueret. Vbi Gregor. & refertur can. Constat. de pœnitentia. dist. 7. Constat, inquit, quia si qd̄ in nos delinquitur ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Et Rabanus, quod eadem dist. refertur can. Si Iudas. Considerandum est, q̄ dicit, vniuersum debitum: quia non solùm peccata, quæ post

Matth. 18.

Gregor.

Rabanus.

post baptismum homo egerit, reputabuntur ei ad pœnam, verùm etiam peccatū originale, quod in baptismo ei dimissum est. Veruntamen his non obstātibus certum est peccata semel dimissa non redire quantum ad maculam, quatenus ab illis fuerat effecta, atque adeò, nec quātum ad æqualem reatum pœnę: quoniam donatio Dei absoluta est, nullatenus ex futuro dependens: quare quod semel donauit, nūquam repetit, iuxta illud Paul. ad Rom. 12. Sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei. Vnde can. Diuina. ead. dist. Gelasius, Diuina, inquit, clemētia dimissa peccata in vltionem vlteriùs redire non patitur. Redeunt tamen per ingratitudinem, quæ vniuersalis conditio est omnium peccatorum, quæ post baptismum committūtur, licèt peculiari modo in eo, qd̄ cōtra fraternam charitatem cōmittitur, & in apostasia à fide, & in contemptu sacramentorum, per quæ peccata remittuntur, existat.

Rom.

¶ Neq; verò hæc sola est peccati prauitas, vt dimissa hoc pacto redire faciat, verùm & bona opera ex gratia & charitate profecta mortificat, iuxta illud Ezech. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur. Nam cū iustitia nostra apud Deū nulla sit, nisi quæ eius gratiæ innititur, per eius amissionem fit homo eorundem meritorum præmio indignus.

¶ At verò tanta est pœnitentię virtus, vt per ipsam non modò gratia & virtutes restituantur, verū & mortificata opera reuiuiscant. Quod exemplo illius filij euāgelici, qui dilapidatis bonis suis ad viscera tādem paterna refugit, commostratur, dum pater eum indui iussit stola prima. Haud tamen necessum est, semper pœnitens equali gratia, & virtute resurgat, aut q̄ mortificata merita ad æquale prę-mium vitam recuperet, sed potest vel in gratia æquali, vel maiori, vel minori resurgere. Pœnitentia nanque, vt ait Ambrosius res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum. Ob idque vbi perfectissima est, gratiam omnem amissam renouat. Vnde fit, vbi non est vsqueadeò perfecta, secundùm eius proportionem iactura resarciatur gratiæ & virtutum, quæ fuerant per peccatum mortificatæ. Vnde Hieronymy. vt distinct. 50. can. Quicunque. refertur. Quicunque, inquit, dignitatem diuini gradus non custodiunt, contenti fiant, animam saluare: reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Dicens autē, difficile, nō negat esse posibile. Veruntamen

Cap. 3.

Lucæ. 15.

Ambro.

Hierony.

opera mortua, id est, quæ in peccato fiunt, quia ex gratia, quæ fons est vitæ salientis in vitam æternam, non emanarunt, vitã nunquam habere valent.

Ioan.4.

DISTINCTIONIS decimæsextæ, Quæstio prima De reditu peccatorum per pœnitentiam dimissorum.

Sanct. Tho.3.part.quæst.88.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm peccata remissa redeant per sequens peccatum.

ADtractatũ effectus pœnitentiæ spectat explorare, vtrum pœnitentia sic peccata deleat, vt tamen per relapsum iterũ dimissa redeant. Ad quã quæstionem D. Thom. supposita distinctione sex conclusionibus respondet. Tria enim sunt quæstionis membra. Primò nanque secũdùm bimembrem distinctionem præmittuntur duæ præambulæ cõclusiones. Deinde duæ reprobãtur opiniones. Ac demum subduntur quatuor conclusiones ad respondendum. In peccato quippe mortali, vt suprà dictum est, duo perpendenda sunt: est enim auersio à Deo, & conuersio ad bonũ creatum. Et quicquid ratione auersionis illi cõuenit, est vniuersis mortalibus commune. Atque adeò macula, quæ fit per priuationẽ gratiæ, & reatus pœnæ æternæ communia sunt omnibus mortalibus. In quo sensu ait Iacobus cap.2. Qui offendit in vno, factus est omnium reus. Quod autem conuenit peccato ratione conuersionis non est omnibus commune: siquidem hac ratione peccata sunt diuersa, & nonnunquam contraria: ac perinde eorũ supplicia varia. ¶Est ergo prima præambula conclusio. Manifestum est, quòd ex parte conuersionis peccatum mortale subsequens non facit redire peccata mortalia prius abolita, aliqui per peccatum prodigalitatis reduceretur homo in habitum, vel dispositionem auaritiæ extinctæ priùs, & sic contrarium esset causa sui contrarij, quod est impossibile. Atq; adeò nec reatus pœnæ sensus, qui illis dimissis debebatur. ¶Secunda conclusio. Considerando in peccatis mortalibus absolutè id quod est ex parte auersionis, per peccatum mortale subsequens redit illud, quod fuerat in prioribus ante eorum remissionem. Priuatur enim homo gratia, & fit reus pœnæ æternæ, sicut & priùs fuerat. Veruntamen, quia auersio in peccatum mortale ex conuersione quodammodo nascitur, sit vt ea, quæ accidunt ex parte auersionis, diuersitatem quandam sortiantur, per comparationem ad conuersiones diuersas, sicuti ad diuersas causas: ita vt sit alia auersio, & alia macula, & alius reatus, prout ex alio atque alio actu peccati mortalis consurgit. Atque hoc inquit, est, quod in quæstionem vertitur, vtrùm macula & reatus pœnæ æternæ, qua ratione oriebantur ex peccatis priùs dimissis, redeant per peccatum mortale subsequens. Vt si quis, qui vel homicida, vel hæreticus fuerat, post adeptam remissionis gratiam committit mortale minus, verbi gratia, furtum, redeat tanta macula, quantam habuerat per hæresim. Et quibusdam visum est simpliciter hoc modo redire peccata dimissa: quia nesciebant inter vnam auersionem & aliam discernere. Sed tamen id esse non potest: quia opus Dei per opus hominis irritari nequit: remissio autem priorum peccatorum fuit opus diuinæ misericordiæ: vnde per peccatum subsequens hominis non sic irritatur, vt perinde illa redeant, acsi non fuissent dimissa, iuxta illud ad Roma.3. Nũquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? Et ideò alij ponẽtes peccata redire dixerunt, quòd Deus non remittit peccata pœnitenti postea peccaturo secundùm præscientiam, sed solùm secundùm præsentem iustitiam. Præscit enim se pro eis peccatis eum æternaliter puniturum, tamen gratia facit eum præsentialiter iustum. Sed neque hoc veritati consonat: quia si causa absolutè ponatur, & effectus ponitur absolutè. Quapropter si per gratiæ sacramenta peccatorum remissio non fieret absolutè, sed cum quadam conditione in futurum dependente, sequeretur, quòd nec gratia, nec sacramentum esset causa sufficiens remissionis peccatorum. Nam quod ex alio semper pendet, non est per se sufficiens

¶Est ergo prima cõclusio respõsiua, quæ est tertia in ordine. Nullo modo potest esse, q̃ macula & reatus præcedentium peccatorũ secundùm quod ex ipsis procedebãt, redeant: nam si causæ non redeunt, non est cur effectus redeant. Igitur cùm qui modò furatur, non ideò fit hæreticus, vel homicida vt priùs, non est cur eadem prorsus macula redeat.

¶Quarta conclusio. Contingit, vt subsequens actus peccati virtute contineat reatum prioris, etiam nondum remissi, ea scilicet ratione, quòd adijciens peccatum peccato bonitatem Dei contemnit tolerantis peccatorẽ & ad pœnitentiam expectantis, secundùm illud ad Ro 2. Secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ: videlicet, bonitatem Dei contemnens.

¶Quinta conclusio. Multò magis contenni-tur Dei bonitas dum post remissionem prioris peccati homo relabitur in ipsum vel in aliud: quia tanto maior est ingratitudo, quanto maiori beneficio opponitur, & maius est Dei beneficium peccatum remittentis, quàm peccatorem sustinentis. Hac igitur postrema ratione per peccatum post pœnitentiam remissum redit quodammodo reatus peccatorum priùs dimissorum, non quatenus ex illis subsequebatur: sed quatenus effectus est peccati vltimò perpetrati, quod ratione remissionis priorum aggrauatur.

¶Sexta conclusio. Hoc non est peccata dimissa simpliciter redire, sed redire secundùm quid, inquãtũ in ingratitudine postremi peccati priora virtualiter continentur.

¶Hanc quæstionẽ de reditu peccatorũ, theologi, ordinem Magistri Sentent. sequuti, disputant dist.22. Sed profectò legitimus ordo exposcit: vt disputationem remissionis peccatorum subsequatur sermo de eorum reditu. Et quidem prima conclusio cunctis perspicua est: scilicet, quòd per peccatum subsequens non redit præcedẽs, siue remissum siue non remissum, secundũ malignitatem, quã habebat ex obiecto, atq; adeò nec redit secundùm reatum pœnę sensus, licèt quidã, quod Magister Sent.d.22. refert, dicerent simpliciter redire & quoad maculam, & quoad reatum pœnæ.

¶Sed contra illos probatur conclusio: quia non redeunt Deo authore: nam vt ait Pau. ad Rom.11. sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei, vnde cùm remissio peccatorum sit donũ Dei, nunq̃ illud ampliùs imputatur, iuxta illud Naum.1. Non consurget bis tribulatio. vel secundùm Septuaginta. Non puniet Deus bis in id ipsum. Et Ezechiel.18. In quacũq; hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius ampliùs non recordabor. Quæ quidem testimonia ratione confirmantur, quia Deus non remittit peccata sub hac conditione in futurum, si relapsus non accidat: alioqui absolutio semper esset dependens, atq; adeò imperfecta, ratiõe cuius nõ fieret homo amicus: sed est absoluta, vt forma absolutionis sonat, Ego te absoluo. Neq; verò redeunt per factũ hominis. Ob id enim q̃ homo furatur nõ impingit in homicidium, vel aliud flagitiũ, quod antea commiserat: quare non reuocatur amplius iudicium propter illa priora, iuxta verbum Paul.1.Corint.11. Si nos ipsos dijudicaremus: non vtique iudicaremur. Clementior enim est Deus quàm homines, inter quos tamen postquàm de aliquo crimine iudicatus est homo, & absolutus, non amplius de illo in ius defertur. ¶Arguebant tamen fautores illi contrariæ opinionis, Per gratiam pœnitẽtiæ reuiuiscunt bona opera, quæ fuerant per peccatum mortificata: ergo pari modo per peccatum redeunt peccata remissa. Negatur tamen consequentia: primũ, quia excellentior est vis clementiæ & gratiæ Dei ad viuificandum, quàm peccati ad mortificandum. Secundò, quia opera bona mortificari, non est omnino tolli, & aboleri, sed indigna reputari præmio, ad quod erant accepta, propter indignitatẽ personæ, quę sit inimica Dei. Quare cùm postea fit amica, opera reuiuiscunt, vt quæst. sequenti latiùs patebit. Sed tamen peccata remitti est, omninò abstergi & tolli, iuxta illud Ioannis. Ecce agnus Dei qui tollit peccata mũdi: quod autem in nihilũ abijt, redire non potest. ¶Sed forsan dicisceris, vtrùm Deus de potentia absoluta possit facere, vt eadem peccata isto modo redeant. Scotus enim.q.1.art.1. concedit id posse facere, innixus tamen illi suo fundamentò, quòd peccatum imputari non est nisi puniri, & habet pro comperto quòd Deus potest hominem pro peccatis dimissis punire acsi nõ essent dimissa. Sed tamen arbitror Deum nec de potentia absoluta posse facere, vt eadem peccata redeant quo ad culpam, nisi iterum ab homine cõmittantur. Primum, quia licèt possit punire peccata eodem supplicio ac si non essent dimissa: hoc non est redire quoad culpam & maculam, vt dictum est. Secũdò quia illa afflictio tormentorum nõ haberet propriè rationem pœnæ, nam pœna non est nisi pro culpa: quare si nõ redit culpa, non redit pœna, & illud non esset punire, sed liberè torquere hominem. Sed in secunda conclusione, quæ fundamentum est totius materiæ, nonnihil latet ambiguitatis, quatenus asseritur per peccatum subsequens eandam maculam redire & pœnã dam

ni

Prima conclusio.

Secunda cõclusio.

Quæstionis scopus.

Quorũdam opinio.

Aliorum opinio.

Refutatur opinio.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Quinta conclusio.

Sexta conclusio.

Dubium.

De secunda conclusione

Universidad de Deusto
Biblioteca

ni priorum peccatorum, sed tamen secundùm quandam diuersitatem. Macula enim est priuatio gratiæ: priuatio autem non recipit magis aut minus: nemo enim si est omnino cæcus, est magis cæcus, quàm alius: ergo eadem absq; vlla. Diuersitate macula est in quibuscunque peccatoribus distinguitur minor priuatio enim inquantum priuatio præsertim in diuisibilis formæ, vt est gratia, non recipit magis aut minus, hoc est, nulla est maior priuatio quàm alia. Sed tamen macula non dicit simpliciter priuationem gratiæ, vt hic ait D. Th. & 1. 2. quæst. 76. art. 1. sed ipsam quatenus fit per peccatum. Quare qui plura grauioráue peccata commisit, quò maior peccator est, eò magis se elongauit à gratia Dei, & ideo maiorem habet maculam: veluti qui grauiori febri laborat longiùs distat à sanitate.

Dubium de pœna dãn.

¶ Et per id soluitur alia quæstio, vtrùm pœna æterna, quę est pœna damni, fit eadem pœna in omnibus damnatis. Durandus quippe distinct. 22. quæst. 1. eandem ait esse prorsus. Cui & Paludanus ead. distinct. quæst. 2. & Capreolus subscribunt, parùm ad præsentem literam D. Thomæ attendentes. Ratio eorum est, quia illa pœna non est nisi priuatio & carentia diuinæ visionis: quam superius Sanct. Thom. quæst. 71. art. 3. ad primum argumentum, ait non recipere magis aut minus. Quare nec tenebræ, inquit, inferni recipiunt magis aut minus. Item quia pœna damni est infinita, vt idem D. Thom. autor est 1. 2. quæst. 87. art. 4. infinitum autem non recipit magis aut minus.

Sententia autoris.

¶ His tamen non obstantibus credidẽrim, quòd sicut non est eadem macula, ita neque eadem pœna damni in omnibus damnatis. Et ratio prima est hæc. Pœna illa damni respondet maculæ peccatorum: ergo vbi maior est macula, maior est pœna. Ita que eadem carentia diuinæ visionis, licèt non sit maior priuatio: quia priuatio, vt dictum est, non recipit magis aut minus, est tamen maior pœna. Et hoc est certè quod hìc docet Sanct. Thom. in hac secunda cõclusione. Et arguitur secundò. Si hoc non esset verum, tãta pœna damni punitur puer in limbo, quanta Iudas in inferno, quod tamen est falsum, cùm carentia visionis non cruciet puerum, & tamen cruciet Iudam.

¶ Sed rogas. In quo consistit illa maior pœna? Respondetur, in hoc certè, quòd illa pœna, quæ ex pluribus peccatis maiorique macula orta est, acerbiùs affligit miseros. Sed ais hoc solùm probare, quòd sit maior pœna sensus in eo, qui turpiùs deliquit. Arguitur autem contra. Causa ex effectu perpenditur: cùm ergo illa tristitia & afflictio, licèt sit pœna sensus, non solùm ex igne & alijs cruciatibus succrescat, verùm ratione carentię Dei qui est pœna damni: videlicet, quia maiori Dei odio & inimicitia è regno exclusi sunt & inclusi illo carcere, fit vt eadem exclusio è cælo, quæ est pœna damni, sit maior in vno quàm in alio. Etenim si priuatio illa visionis diuinæ alios nõ cruciat, vt pueros, aliosverò cruciat, vt adultos, fit vt ex adultis alios quàm alios magis cruciet. Et confirmatur: quoniam illi qui ab hac luce in maiori odio & inimicitia Dei decesserunt, maiori indignatione, & ira exuruntur, quòd per potestatem maioris sui inimici & magis sibi inuisi à cælesti regno exules illic detineantur. Nam etiam inter homines ciues qui à regno magis tyranno sibique magis inimico in exilium mittuntur, ægrius carentiam patriæ ferunt. Quòd si arguas: ergo Deus de potentia absoluta nequit facere vt per peccatum minoris culpæ redeat eadem pœna damni, quæ oriebatur ex maiori culpa: profectò fateor, sicut suprà diximus, vt redeant peccata quo ad eandem maculam culpæ nisi eadem omnino committantur.

Circa 4. & 5 cõclusionẽ.

¶ Ad postremum igitur respondetur argumentum, quòd etsi carentia illa visionis diuinæ sit infinita tam ex obiecto quàm duratione, recipit tamen magis aut minus respectu cõuersionis, à qua ortum habuit.

¶ Circa intellectum quartæ & quintæ cõclusionum notato, quòd cùm ait Sanct. Thom. sequens peccatum grauius esse quàm prius non remissum, & multò grauius quàm prius si fuit remissum, non facit comparationem simpliciter secundùm omnia, quæ in vno & in altero considerari possunt, sed secundùm quid, putà quòd aliqua est noua ingratitudo in posteriori. Exempli gratia. Si quis fecit vnum furtum, & postea æquale ex obiecto & circunstantijs propter ingratitudinem prioris tolerati aut remissi secundum est grauius. Sed tamen si prius fecit homicidium, & postea furtum, non opus est vt furtum cum sua ingratitudine adæquet grauitatem homicidij prioris, quia cætera ex obiecto non sunt paria, vt articul. 3. latius explicabitur. Et multò magis crescit ingratitudo quãdo prius fuit remissum propter eam rationẽ, quod peccatur contra maius beneficium. Et addit Scotus dist. 22. quęst. 3. ar. 3. quia peccatur contra plures obligationes: nam quoties quenque præteritorum legitimè pœnitet, no tua, inquit, obligatione obligatur bene viuere, saltem in voto. Attamen vt vera sit Scoti sententia, non est intelligendum pœnitentem vo

tum propriè emittere bene viuendi, sed duntaxat id proponere. Quare nõ est semper noua obligatio, vt sit per legem aut per votum, alioqui teneretur homo confiteri quoties proposuit bene viuere: nam tot vota esset transgressus, sed est noua obligatio tanquam iterati propositi, quod quidem propositum postea violatum non facit nisi maiorem circunstantiam ingratitudinis, & inconstantiæ. Sed tamen aliter arguit ibidem Scotus cõtendens peiorem esse ingratitudinem primo peccantis post innocentiam, quàm peccantis post remissionem peccatorum. Sed hoc tangit artic. proximo S. Thomas.

Scot.

Circa art. 4. dictum.

¶ Primum argumentum Sanct. Thomæ est quod hanc mouendæ quæstioni causam obtulit. Legitur enim Matth. 18. de quodam seruo, qui cùm ei Dominus omnia dimisisset debita, similem misericordiam non fecit conseruo suo, sed miserum, vt debitum sibi redderet, vrgebat; quare iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus quousque redderet ei vniuersum debitum. Vbi adnotat Augustinus lib. 1. de baptismo contra Donatistas ca. 12. & refertur de consecra. distinct. 4. can. Quomodo Deus, peccata dimissa redire vbicunque non est fraterna charitas. Fraterna charitas tollitur per quodcunq; peccatum mortale: iam sublata paterna charitate Dei, fraterna manere nequit legitima; ergo per quodlibet sequẽs mortale redeunt omnino peccata dimissa. Respõdet Sanct. Thom. Augustinum nihil aliud intelligere, quàm quod iam expositum est: scilicet, redire quantum ad maculam, & reatum pœnæ æternę si absolutè in se considerentur, non autem quòd macula sit tanta, aut pœna etiam damni, vt expositum est; quia non redeunt, tanquam eadem macula & pœna ex peccatis prioribus resurgant. Quare nec redit eadem pœna sensus: quia nec redit eadem conuersio ad bonum commutabile. Et hoc cõfirmatur verbis eiusdem Augustini libr. de Responsionibus Prosperi, vbi cùm dixisset quòd non in id, quod remissum est recidit, scilicet, ille qui post baptismum relapsus est, quare nec pro originali peccato damnatur, subdit. Qui tamen ea morte afficitur, quæ ei propter peccata dimissa debebatur, quia scilicet incurrit mortem æternam: quam propter priora meruerat.

Caietanus.

¶ At verò maior difficultas est in verbo illo euangelico, quo legitur seruum illum missum in carcerem donec redderet vniuersum debitum, putà quod fuerat dimissum. Respondetur tamẽ, quòd in parabolis, vt aiunt sæpe sancti, non debent omnia ad vnguem veritati respondere: primum enim illic non planè liquet seruum illum peccatum mortale commisisse negans cõseruo suo indulgentias soluendi debitum: nam vbi legitur, quòd eum suffocabat, non aliud intelligitur, quàm quòd instanter vrgebat vt solueret, quod non erat contra legem, licet esset quędam moralis ingratitudo & culpa, cùm maius ipse beneficium fuscepisset, sic illum premere, qui tunc soluendo non erat. Scio Caietanum & alios dicere, quòd seruus ille deputatus peccasse mortaliter, sed tamen ad vim parabolæ non est necessarium. Præterea inter homines ius non permittit, vt dominus, qui seruo semel debita omnia condonauerat, propter ingratitudinem, quam in cõseruum cõmittit, repetere id possit quod donauerat & pro soluto acceptauerat: illa enim iniuria dicitur acceptilatio: hoc est, quasi solutio. Est ergo perpendendum propositum inductæ parabolæ. Iusserat enim Christus Petro, vt quoties frater in se peccasset, noxam ei remitteret: voluit autem ostendere, quòd qui in fratrem suum nõ est misericors, indignum se facit, vt Deus eius misereatur. Quare in oratione Dominica docemur petere, vt nobis dimittantur peccata sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Eatenus ergo obseruanda sunt parabolæ verba, q̃ si quis non est misericors in fratrem: siue illa durities peccatum sit mortale, siue veniale, indignus sit cui remittatur, vel vnus obolus. Non quòd quæ condonata ei fuerant, repetantur ab eo, sed quòd ob ea quæ post debuerit, mittetur in carcerem quousque reddat vniuersum debitum. Quare licèt ad exaggerandã duritiem cordis illius serui priùs referatur beneficium, quod susceperat à Domino, tamen Christus non vult concludere, q̃ ipse repetet peccata dimissa, sed simpliciter q̃ ei qui conseruo non remittit, nil remittetur à dño. Imò peccata dimissa ad cumulum ingratitudinis adducetur. Similiter enim dixerat Matth. 5. de eo qui nõ consenserit cũ aduersario suo in via, q̃ mittetur in carcerem donec reddat nouissimum quadrantem. Vbi donec, nõ dicit terminum quasi post sit exiturus, sed perpetuam vltionem ad rigorem iustitiæ.

Secundũ argumentum.

¶ Secundo arguitur. Super illud Lucæ 11. Reuertar in domum meam, vnde exiui, ait Beda. Timendus est iste versiculus necnõ exponẽdus, ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacãtes opprimat. Ad quod respondendum, quòd Beda nõ loquitur de reditu peccatorum dimissorum, sed de illo, qui securus putat illecebram peccati

Universidad de Deusto
Biblioteca

cati præteriti esse extinctam, cùm tũ sit in periculo, ne iterũ resurgat, & eum in simile peccatum conijciat. ¶ Tertiò arguitur. Ait Dominus Ezechiel. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, oẽs iustitiæ eius, quas fecerat, nõ recordabuntur: sed inter alias iustitias, quas homo fecit, connumeratur pœnitentia præcedẽs, quæ vt dictum est, est pars iustitiæ: ergo cũ quis post pœnitẽtiam relabitur, ipsa eadem pœnitentia, per quã veniã fuerat cõsecutus, nõ imputatur ei, atq; adeò perinde illa peccata redeunt, acsi nõ fuissent remissa. Quomodo iustitiæ omnes & virtutes per peccatum mortificentur, latiùs videbimus. q. sequenti. Nunc autem satis est respondere, q traduntur obliuioni duntaxat quatenus erãt merita accepta ad vitam æternã, quę ampliùs eis nõ debetur, non autem quatenus impediebant, vel auferebant alia peccata. Et ideo pœnitentia, quatenus erat meritoria, per seqũens peccatum traditur obliuioni, nõ autem quatenus per ipsam remittebatur peccatum. Quare nõ fit homo reus debiti dimissi acsi non esset dimissum, eo potissimũ, q remissio illa Dei potius opus fuerat, q̃ hominis. ¶ Quartò arguit. Peccata præterita per gratiã tegũtur, vt patet per apostolũ ad Ro. 4. illud Psalmi allegantẽ, Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: sed gratia illa per mortale subsequens tollitur: ergo peccata, quæ tegebat, deteguntur, atq; adeò redeunt. Respondetur, q gratia simpliciter tollit maculã, & reatum pœnæ æternæ, in quo consistit remissio culpæ. Tegitq; subinde actus præteritorũ criminũ, ne propter eos homo gratia priuetur, & ad pœnã imputetur æternam. Quare hoc nunquam redit quasi ab illis peccatis procedens. Deteguntur autẽ sublata gratia ad hũc sensum, q iterum homo propter peccatũ subsequens damnatur pœna æterna.

Tertium argumentum.

Quartũ argumentum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm peccata remissa redeant per ingratitudinẽ, quæ specialiter est secũdùm odium fraternum, apostasiam à fide, contemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita.

POst quàm conclusum est generaliter peccata quodãmodo per ingratitudinem redire, quæritur de quibusdam modis, in quibus ratio quædam specialis redeundi inuenitur. Ad quod S. Thom. iuxta duo membra vnius distinctionis respõdet duabus conclusionibus. Peccata enim dimissa dicuntur redire in quantum reatus eorũ ratione ingratitudinis virtualiter continetur in peccato sequenti. Hæc autem ingratitudo dupliciter committitur. Vno modo ex eo prę cise q̃ fit cõtra beneficium Dei. ¶ Et sic repetitur conclusio præcedentis articuli. Per quodcunq; peccatum mortale subsequens redeunt priora peccata dimissa. Nã per quodcunq; fit homo ingratus beneficijs diuinitus sibi collatis. Sed alio modo committitur ingratitudo non solùm faciendo contra beneficiũ, sed contra formã eius & modum, quo fit: & ideò statuitur secunda conclusio. ¶ Speciali quadam ratione ingratitudo quatuor generum peccatorum facit redire priora: nã forma collati beneficij, vel attẽditur ex parte benefactoris, qui ob suam clemẽtiam est beneficus, contra quã formam facit, qui fratri petenti veniam nõ remittit, sed odium tenet. Vnde Greg. 18. moralium. Ex dictis, inquit, euangelicis constat, q̃ si quid in nos delinquitur, & ex corde nõ dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Vel attenditur ex parte pœnitentis, qui beneficium suscipit, qui quidem duplici motu mouetur in Deum dum veniã petit: nempe, fidei formatæ, cõtra quam est ingratus, qui à fide apostatat, & motu liberi arbitrij in peccatum, ad quem primò pertinet vt peccata detestetur, contra quod facit, qui se pœnituisse dolet. Et secũdò subijcere se clauibus ecclesiæ, cuius propria ingratitudo est confessionem sacramentalem contemnere. ¶ Vnde distichon. Fratres odit, apostata fit, spernitq; fateri. Pœnituisse piget, pristina culpa redit.

¶ De his præterea quæ dicta sunt, nihil est ad notatu dignum. Arguit nihilominus S. Tho. Tantò est maior ingratitudo, quantò grauius est peccatum, quo post acceptum beneficiũ homo contaminatur: sed quædam alia peccata sunt istis acerbiora, vt blasphemia contra Deum, & peccatum in Spiritum sanctum: ergo per hæc specialiùs redeunt alia peccata dimissa. Negatur consequentia, non enim de his specialiter asseritur, q̃ per ipsa redeãt alia, quia hæc sunt grauiora, sed quia directiùs opponuntur formæ beneficiorum, quæ à Deo recipim⁹. Nihilominus per alia acerbiora peccata potest ex alio capite grauior æstimari ingratitudo. ¶ Secundũ argumentũ tangit, vtrũ etiam redeant culpæ originalis & venialium.

Primæ conclusio.

Secundæ conclusio.

Primum argumentum.

Secundũ argumentum.

Ait

Ait enim super Matth. Rabanus, Nequam seruum tradidit Deus tortoribus donec redderet vniuersum debitum: quia non solùm peccata, quæ post baptismũ homo egit, reputabuntur ei ad pœnã, verũ & originale, quod in baptismo est ei dimissum: peccata autem venialia inter debita numerantur, pro quibus precamur, Dimitte nobis debita nostra: ergo ipsa quoq; venialia redeunt: & pari ratione per veniale dum committitur, redeunt peccata præterita. Conceduntur duæ priores partes argumenti: nempe q̃ originale & venialia redeunt modo exposito quatenus ingratitudo peccantis ex beneficio remissionis illorum augetur. Negatur tamen, q̃ per veniale remissa redeant: quia cùm illud non sit contra, sed præter Deũ, per illud nõ incurritur proprie ingratitudo. ¶ Tertiò arguitur. Tãtò est maior ingratitudo, quã to post maius beneficiũ acceptũ quis peccat: sed innocentia est etiã beneficiũ Dei, qua peccata vitamus secundùm August. 10. confessionum dicentẽ, Gratiæ tuæ deputo quæcunq; peccata nõ feci: ergo nõ minus Deo ingratus est, qui post innocentiam primò peccat, q̃ relapsus post remissionem: imò ingratior, q̃ aliquo istorum quãtuor modorum delinquens. Hoc est argumentũ Scoti. d. 22. q. 1. ar. 3. quo fateri conuincitur grauiorem esse ingratitudinem contra innocentiã, q̃ contra remissionẽ: quia innocentia excellentius bonũ est. Præclarius enim Christus cum sua innocẽtissima genitrice egit, q̃ cum peccatrice Magdalena. Cui & Caietanus in præsentiarũ cõsentit. At verò opinio hæc & cõtra S. Tho. præsenti loco, & cõtra veritatem asseritur. Et primò triplex innocentiæ genus cõsiderare possumus: vnũ scilicet, simpliciter, in quo Adam creatus fuit: secũdum genus quodammodo dicitur status innocentię, quãdo homo est in originali solùm, qui nunquam cõmisit mortale. Et tertium innocentiæ baptismalis, dum scilicet, quis originali ablutus est per baptismũ. Atqui de secundo illo genere nil ad rem, quia nõ est status innocentiæ: & ideo si quis in solo originali veniens ad vsum rationis peccaret mortaliter, dici non potest grauius esse cæteris paribus, q̃ si post illud cũ originali remissum per similem culpam peccaret: nam secundũ est contra beneficium remissionis, primum autem non nisi contra tolerantiam in peccato originali. De innocẽtia verò simpliciter, quæ fuit in primis parẽtibus, credo nõ loquitur Scotus: quia illa in illis perijt, sed loquitur de infante baptizato, qui veniens ad vsum rationis primũ peccatũ cõmittit, quod putat esse grauius, q̃ post ipsius remissionẽ in aliud simile recidere. Sed q̃ hoc sit falsum, probatur: nã in primis vt D. Tho. 2. 2. q. 106. ar. 2. & in præsentiarum, & Richardus. d. 22. q. 5. ar. 1. & omnes antiqui aiunt, beneficium aliquod Dei potest æstimari ma ius alio dupliciter. Vno modo ex quantitate dati: quia scilicet, in se maius est. Sed & alio pacto ex modo dationis: quia scilicet magis gratis est datum. Et sic illud æstimatur maius, q̃ minus fuit debitum. Et clarum est, q̃ inimicis minus debetur, q̃ illis, qui nec fuerant amici, nec inimici. Quare licèt innocentia data Adæ fuerit primo modo maior, tamẽ si post quàm peccauit, remisit ei Deus culpã, venia fuit magis gratis data: quia inimico, cũ innocentia nõ fuerit data nisi ei, qui nõ fuerat inimicus: & cũ ingratitudo directè opponatur gratiæ, hoc est, rei gratis datæ, maior ingratitudo fuit in secundo peccato q̃ in primo. Tametsi primum propter damnum, quia totum genus humanũ spoliauit amicitia Dei, & propter alias circunstantias, potuit esse peius. Hoc autem non est ad propositum. Sed vt ad innocentiam pueri baptizati reuertamur, quanuis demus per primum peccatum tolli maius bonum priori modo, tamen secundum habet maiorem ingratitudinem: quia est contra remissionem actualium, quæ facta fuit maiori inimico. Nam primum peccatum non fuit nisi cõtra beneficiũ remissionis originalis; quod non erat tanta inimicitia. ¶ Sed secundò arguitur, q̃ secundum sit maius: scilicet, cæteris paribus, si ambo sint homicidia, vel ambo furta: nam per secũdum peccatum (quod Scotus & Caietanus nõ animaduertunt) non solùm contrahitur ingratitudo contra remissionem primi actualis, sed etiam contra remissionem originalis per baptismum, per quem homo obtinuit innocentiam. Cũcta enim subsequentia crimina respectum ingratitudinis habent ad omnia præcedentia beneficia, & ad omnes remissiones peccatorum cuiuscunq; generis. Quare Adam decimo etiã peccato peccauit contra beneficiũ innocentię, licèt illam per primum perdiderit: quia per decimum fuit ingratus illi etiam suscepto beneficio.

Beneficij dei duplex æstimatio.

Secundũ argumentum.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm per ingratitudinem peccati sequentis consurgat tantus reatus, quãtus fuerat peccatorum prius dimissorum.

Quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

OVia dictum est per ingratitudinem redire peccata dimissa, quæritur vtrùm semper reatus ingratitudinis sit æqualis reatui omnium peccatorum remissorum. Fuerunt quippe, qui dicebant semper esse tātum reatum ingratitudinis, quantus fuerat omniū dimissorum criminum. Contra quos duæ faciles statuuntur conclusiones. Prima. Potest contingere, vt grauitas peccati post pœnitentiam commissi sit æqualis grauitati peccatorum præcedētium, ac perinde maior. Sed hoc non est necesse, imò potest esse multò minor. Enimuerò si quis furti veniam per pœnitentiam obtinuit, & postea simile commisit furtum, tantus reatus est secundi quantus primi, imò maior propter ingratitudinem, & multò maior si secundum esset homicidium. Si verò hæreticus, vel alioqui perditissimus homo suārum impietatum ac scelerum veniam adeptus relabitur in simplex furtum, reatus illius furti, quanuis eius ingratitudinem adiungas, non erit tantus, quantus fuerat præcedentium criminum dimissorum. Probatur: quoniam reatus præcedentium non redit per peccatum sequens, quasi ab illis peccatis remissis iterum nascatur, sed solùm quatenus per ingratitudinem continebantur in subsequenti. Secundò id pressiùs declaratur: quia vel reatus postremi est tantus ex obiecto peccati, & hoc non, quia ex illa parte est multò remissiùs: vel ratione ingratitudinis, vt patroni illius opinionis putabant, censebant enim ponderandam ingratitudinem, & perpendendam secūdum grauitatem peccatorū dimissorum, propter argumentum, quod primo loco facit S. Thom. Quanta fuerant dimissa peccata, tantum fuit beneficiū remissionis illorū, & quantum fuit beneficium, tanta est ingratitudo: ergo tantus est reatus postremi peccati, quantus præcedentium remissorum, ac subinde tā tus ingratitudinis reatus. Sed in contrariū docte arguit D Thom. quia licèt beneficium remissionis tanti æstimetur, quanta fuit grauitas peccatorum, nihilominus non oportet ingratitudinis quantitatem absolutè æqualem esse magnitudini beneficij. Cōtingit enim, vt contra idem beneficium vnus sit magis, alius verò minus ingratus: quoniam duorum, qui idem beneficium susceperūt, vnus potest, vel maiori despectu illud cōtemnere quàm alter, vel acerbius & grauius crimen contra benefactorem committere. Quapropter ingratitudinis magnitudo debet perpendi ex magnitudine beneficij, non quidem absolutè, sed cæteris paribus: vel secundùm proportionem contemptus, vel offensæ in benefactorem commissæ. ¶ Ex ijs ergo colligitur secunda conclusio. Non est necesse, vt tantus sit semper reatus in peccato, per quod dimissa redeunt, quātus fuerat omnium illorum, nec ratione sui obiecti, nec ratione ingratitudinis, sed proportionaliter habito respectu ab beneficiū remissorum, & ad peccatum, per quod redeunt.

Prima conclusio.

Secunda cōclusio.

¶ Conclusiones istæ clarissimæ sunt, & in superioribus satis explicitæ. Ex quibus colligito, quòd si quis illorum criminum veniam cōsecutus, scilicet, vnius vel alterius furti, committit postea graue homicidium vel adulterium, maior est ingratitudo in illo, quàm si è cōuerso post q̄ adeptus est grauiorum indulgentiā paruum committeret furtum. Secundò ex his colligito id, quod suprà dixim⁹: scilicet, quòd non semper redit idem reatus pœnę nec sensus nec dāni. Duran. enim. d. 22. & Palu. distinguunt inter pœnam sensus & pœnam damni, dicentes q̄ non semper redit idem reatus pœnæ sensus, semper tamē redit idem reatus pœnæ damni: quia arbitrantur eandem prorsus esse in vniuersis damnatis. Hoc tamen iam à nobis reprobatum est. Quare vbi nō redit eadem pœna sensus, nec redit eadem pœna dāni. Quocirca de vtroq; suo modo intelligetur illud Deute. 25. Pro mensura delicti erit & plagarum modus. ¶ Secundum argumentum S. Thom. est. Peius peccat qui Deum offendit, q̄ qui offendit hominem, sed seruus qui à Domino manumissus eum offenderit iure in seruitutem pristinā iteratò redigitur, vt habetur. 12. quæst. 2. can. Episcopus qui mancipium. & in Authen. vt liberti de cætero. §. 1. colla. 6. ergo multò magis ille, qui à Deo libertate peccati donatus, est in ipsum ingratus. Respondetur q̄ neque inter homines manumissus in pristinam reuocatur seruitutem propter quamlibet ingratitudinem, sed propter magnam, vt quando sine venia criminaliter accusat patronum, &c. ¶ Tertiò arguitur. Dūs, vt legitur Matth. 18. seruum illum, à quo propter ingratitudinem remissa debita repetebantur, tortoribus tradidit quousq; redderet vniuersum debitum: sed hoc non esset nisi ex ingratitudine tantus consurgeret reatus, quantus fuerat omnium remissorū: ergo exurgit tantus. Ad hoc iam nos suprà respondimus, non esse necesse in omnibus exigere similitudinem, sed respōdet præterea D. Tho. quòd cui peccata redeūt propter ingratitudinem, in hoc duntaxat sensu redit vniuersum debitū, q̄ numerus & grauitas

Expositio articuli.

Durandus.

Scotus.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

uitas remissorum in rationē adducitur ad æstimandam cæteris paribus grauitatem ingratitudinis.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm ingratitudo ratione cuius peccata dimissa redeunt, sit speciale peccatum.

NEquid inexplicatum S. Th. relinquat, quærit tandem vtrū hæc ingratitudo, de qua loquimur, sit speciale peccatum, an verò non nisi conditio cuiuscunq; peccati post pœnitentiam remissi. Ad quod S. Tho. respōdet vnica conclusione. Ingratitudo peccantis quando q; est speciale peccatū, at nō semper, sed est circunstantia & conditio generalis cuiuscunq; peccati, at q; eius specialiter, qui committitur post pœnitentiam. Declaratur probaturque conclusio. Actus humani siue boni, siue mali ex intentione speciem suscipiūt: quare. 5. Ethic. Philosophus, qui mœchatur, inqt, vt furetur, potius est fur quàm mœchus: si igitur quispiam in contemptum Dei susceptiq; eius beneficij aliquod peccatum cōmittat: nēpe, quia non ex alia ignorantia vel passione delinquit, nisi vt contemnat beneficium Dei, tunc illud peccatum trahitur in speciem ingratitudinis, atque adeò erit speciale peccatum ingratitudinis. Verbi gratia: vt si quis fornicetur ea sola causa vt Deum contēnat, duæ sunt illic peccatorum rationes formales, licet materialiter sit vnica actio: nempe, fornicationis, & ingratitudinis, licèt ille magis nominet cōtemptor & ingratus q̄ fornicarius. Et húc tendunt duo arg. S. Thom. Sicut enim gratiarum retributio est specialis virtus & pars iustitiæ, sic ingratitudo est speciale vitium pertinens ad iniustitiam. Vnde Tullius Rheto. 2. gratiā ponit specialem virtutem, atque adeò ingratitudo illi contraria est speciale vitium. Dum verò quis non ex contēptu vel ingratitudine, sed ex alia passione homicidiū vel adulterium cōmittit, à cuius perpetratione non retrahunt eū vel honor Dei, vel eius beneficia suscepta, tale peccatū non trahitur ad speciē ingratitudinis, sed est in specie homicidij vel adulterij, cui annexa est ingratitudinis conditio. Vnde Aug. in lib. de natu. & gra. Non omne peccatum, inquit, est ex contemptu, sed tamē in omni peccato Deus cōtemnitur. Quasi dicat. Nō quicunq; peccat, peccat vt Deū cōtemnat, & illic inobediens sit, sed nihilominus quia scit illud esse à Deo prohibitum, quacunq; intētione homo peccet, in quocūq; peccato est quædam generalis conditio inobedientiæ & contemptus. Illud autem, quod omnia peccata cō sequitur, non est speciale peccatum.

Conclusio.

¶ Hoc solùm in præsentiarū est animaduertēdum, q̄ quandocunq; ingratitudo est speciale peccatum, tunc illa circunstantia est de necessitate cōfessionis. Vt siquis fornicetur, vt Deo quem despicit, inobediēs sit & eius legibus, nō satis est, vt fornicationem confiteatur, nisi explicuerit hoc fecisse, vt Deo esset ingratus & inobediens: quia hoc esset singulare peccatū mortale. At verò quando ingratitudo non est specialiter intenta, sed est generalis conditio, dubium est, vtrū sit de necessitate cōfessionis. Scotus. n. d. 22. q. 1. arti. 3. ait, q̄ recidiuus debet in confessione explicare ingratitudinē sui peccati, cōfitendo vniuersa peccata dimissa tā q̄ circunstantias aggrauantes illa, quę tunc cōfitetur nō quidem in speciali cōfitendo singula, sed neq; illa exprimendo, at dicendo, De multis & magnis peccatis aliàs pœnitui, & credo q̄ Deus mihi remiserat, & ideò nunc fui magis ingratus. At verò quantum ad id quod ait fortè esse vtile omnia præcedentia in speciali cōfiteri, in primis certū est nō esse necessariū, imò forsan nec semper vtile illa totiesūm memoriā reuocare, quando sunt multa absurda, & homo certus est legitimā omniū semel, aut bis fecisse confessionem. Cōfessio aūt illa generalis, Peccaui in multis, &c. negati non potest quin sit salubris, ad maiorem humilitatem, quæ per verecundiam augescit. Sed tamen neque ad explicandam ingratitudinē est necessaria: nā talis ingratitudo, vt modò dicebamus, nos est speciale peccatum, neque verò semper est tanta, vt necessitatem cōfessionis inducat. Fornicatus est quis, aut furatus semel aut bis, licèt iterum recidat, non est ingratitudo tanta, vt sit de necessitate confitenda: sed tanta esse potest, vt si quis sæpe & sæpissime remissionem obtinuit peccatorum, liberatusque fuit à multis periculis, in quę eorum causa fuerat cōiectus, tunc profectò licèt ingratitudo non sit speciale peccatum, est tamen circunstantia necessario confitenda. Sed præter rationem ingratitudinis, vt distin. 18. videbimus, crebrò est necessarium inolitam consuetudinem confiteri, vt commodius adhibeantur remedia & cautela in posterum.

Ingratitudo quando necessariò confitenda.

Scotus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶DISTINCT. DECImæsextæ, Quæstio secunda, de recuperatione virtutum post pœnitentiam.

S. Thom. 3. part. quæst. 89.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm per pœnitentiam virtutes restituantur.

OPTIMVS est ordo, vt post reditum peccatorum per ingratitudinis labem, de reditu gratiæ & virtutum per pœnitẽtiam disputetur. Primò in genere, vtrùm per pœnitentiam virtutes restituantur. Cuius breuissima est respõsio per vnam conclusionem. Per pœnitentiam omnes virtutes restituuntur. Probatur ex illo Lucæ. 11. Vbi pater mandauit filium, qui bona sua dilapidauerat, stola prima indui, quæ secundùm Ambrosium est amictus sapientiæ, quam simul insequuntur virtutes omnes, iuxta illud Sapien. 8. Sobrietatem & iustitiam docet, prudentiam & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Et ratione confirmatur. Per pœnitentiam, vt dictũ est, peccata remittuntur: remissio autem peccatorũ esse non potest, nisi per infusionem gratiæ: per pœnitentiam ergo homini gratia infunditur, ad gratiam aũt consequuntur omnes virtutes & dona, sicut ex essentia animæ fluunt omnes potentiæ: sunt enim virtutes potentiæ, quibus gratia operatur: fit ergo, vt per pœnitentiam omnes virtutes restituantur.

Conclusio.

Expositio articuli.

¶ Conclusio hæc sic in genere asserta nemini dubia est: imò si pœnitentia accipitur, vt est sacramentum, eodem gradu fidei tenendum est per ipsam infundi gratiam ac subinde virtutes, quo de sacramento baptismi affirmatur. Præterquã q̃ cùm fides, & spes informes in peccatore permaneant, ei qui non apostatauit à fide, nõ infundũtur per pœnitentiã duo illi habitus, sed informantur gratia & charitate, quas tunc suscipit. In apostata verò dũ in gremiũ ecclesiæ redit, habitus etiam ipsi cum cæteris per pœnitentiã restituuntur. Qui verò regula sit vniuersalis, q̃ siue per sacramentum quodcunq;, siue per internã conuersionẽ virtutis pœnitentiæ, vbicunq; infunditur gratia, infunduntur virtutes, quæ sunt restitutu possibiles: nam virginitas simpliciter restitui nõ potest, sicut neq; innocentia vt ar. 3. patebit. De virtutibus autem acquisitis nullus est hic sermo, illæ enim non generantur nisi ex similibus actibus.

Primum argumentum.

¶ Est aũt primũ argu. S. Tho. Nequeunt virtutes amissæ, per pœnitentiam restitui, nisi ipsa sit earum causa: pœnitentia aũt est virtus: ergo nõ est causa omniũ: nẽpe, sui ipsius, imò cũ pœnitentia, vt d. 14. q. 2. arti. 5. dictũ est, virtutes theologicas: puta, fidem, spem, & charitatẽ præsupponat, sit vt neq; illarum sit causa. Respondetur eodẽ modo per pœnitentiã restitui virtutes, per quẽ pœnitentia est causa gratiæ: pœnitentia vero inquantum est sacramentũ est causa instrumentalis gratiæ, vt suprà dictum est, sed tamen inquantum est virtus potiùs est gratiæ effectus: quoniam nulla est simpliciter virtus, nisi quæ ex gratia procedit, & ideo inquantũ pœnitentia est virtus, per ipsam non restituũtur virtutes, imò ipsa potius simul cum cæteris per sacramentum pœnitentiæ infunditur & posteriùs natura, q̃ theologicę, vt d. 14. q. 2. arti. 6. visum est.

Secundũ argumentum.

¶ Secundò arguitur. Pœnitentia in quibusdam actibus pœnitentiæ consistit: sed virtutes gratuitæ, idest, infusæ non generãtur ex actibus nostris, sed vt in lib. de libero arbitrio ait August. illas Deus in nobis sine nobis operatur: ergo per pœnitentiam non restituuntur virtutes. Respõdetur eadem distinctione, q̃ si pœnitentia, vt est sacramentũ, contemplemur, actus pœnitentis non sant, nisi causa materialis illius, sed vis sacramenti pendet ex virtute clauium, quæ applicatur per formam, Ego te absoluo, & ideo virtus clauium, quæ est instrumentalis virtus Dei, efficit gratiã & virtutes. Sed tamen actus primus pœnitentis: nempe cõtritio, se habet vt vltima dispositio ad gratiam consequendam. Alij verò sequentes actus pœnitentiæ: scilicet confessio, & satisfactio, procedunt ex gratia & virtutibus. Sed arguitur contrà. Contritio est actus simpliciter virtutis infusæ, vt suprà dixim⁹, ergo informatur gratia atq; adeò subsequitur illã: id aũt quod posterius est, non potest esse dispositio ad id quod prius est. Caietanus respõdet hic q̃ cõtritio potest cõsiderari vt nuda & informis atq; hac ratione est dispositio ad gratiã. Et potest intelligi vt formata, & tunc est posterior. Hoc aũt alij vix intelligunt: arbitror tamẽ intelligendũ esse quẽadmodũ loco citato d. 14. q. 2.

q. 2. ar. 6. id interpretati sumus: videlicet q̃ cũ cõtritio & à libero arbitrio & à gratia procedat: si cõsideretur dũtaxat, vt à libero arbitrio procedit, non est vera virtus meritoria, sed est vltima dispositio materialis ad gratiã, atque adeò ad virtutes gratiã cõsequẽtes, sicut dispositio ad introductionẽ animæ rationalis est pariter dispositio ad introductionẽ potentiarũ & passionũ subsequentiũ. Si aũt consideretur, quatenus procedit à gratia, tunc habet verã rationem contritionis, & sequitur virtutes theologicas. Quare contritio, vt sit à libero arbitrio, est dispositio ad se ipsam, vt sit à gratia. Confessio verò inde procedens manifestum est procedere ex gratia & potissimùm satisfactio, quæ sequitur formã absolutionis. De illo aũt, qui attritus cõfitetur, nulla hic habetur ratio.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Studiosus, qui habitu pollet virtutis, absq; difficultate lætus operatur: vnde Philosophus. 1. Ethico. Non est, inquit, iustus, qui virtutis opere non gaudet: sunt aũt pœnitentes, qui virtutum officia nõ cum delectatione, imò cùm grauedine & segnitie exercent: ergo per pœnitentiam nõ restituuntur virtutes. Negatur consequentia. Sed causa difficultatis est, quòd cùm per pœnitentiã, vt suprà dictum est, non prorsus omnes abstergantur peccatorũ reliquiæ: nempe, vitiosi si habitus acquisiti & languores quauis restitutæ virtutes infusæ per se inclinent, & instigent ad bonum, homo patitur difficultatẽ quousque illi habitus per cõtrarios actus pellãtur: sicuti si è somnolẽtia vel alio corporis morbo difficultatẽ sentiret in operando.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm post pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute.

OVoniã virtutes restitui perfectè possunt & imperfectè, quæritur, vtrùm homo semper surgat in equali virtute. Ad quod D. Thom. duabus conclusionibus respondet.

Conclu.

¶ Prior. Secũdũ q̃ motus liberi arbitrij in pœnitentia est intensior, vel remissior, secundùm hoc pœnitens cõsequitur maiorẽ vel minorẽ gratiam. Probatur. Motus liberi arbitrij, vt suprà diximus, est in iustificatione impij vltima dispositio ad gratiã, quemadmodũ proximè explicabamus, qua ratione procedit à libero arbitrio: ob idq; eodẽ momento cũ eodẽ motu fit gratiæ infusio. vt. 1. 2. q. 112. ar. 7. mõstratũ est: motus aũt ille includit actũ pœnitẽtiæ: formæ verò, quæ recipere possunt magis aut minus (vt substãtiales excludas) intenduntur & remittuntur secundũ diuersam dispositionẽ subiecti: intẽsior enim calor in lignũ sic cum inducitur, q̃ in viride: ergo secundum proportionẽ cõtritionis fiet restitutio virtutum.

Posterior cõclusio.

¶ Posterior cõclusio est prioris corollaria. Pœnitens quandoq; cõsurgit in maiori gratia, q̃ prius habuerat, quandoq; in æquali, quandoq; in minori. Probatur. Nã contingit quandoq; resurgentis contritionẽ proportionari maiori gratiæ q̃ habuerat, quandoq; verò æquali, & quandoq; minori, atq; idem est de infusis virtutibus iudiciũ.

Expositio articuli.

¶ Quæstionẽ hãc varietas opinionũ celebrẽ fecit. Et quia multũ refert eius veritatẽ liquidò eruere, operæpretiũ est in eius explicatione nõnihil immorari. Et primò vt mentem S. Tho. in ordine articulorum huius quæstionis percipias, distinguendũ est inter virtutes & virtutũ opera. Virtutes nanq; sicuti & gratia, per peccatũ omnino tollũtur, nisi q̃ fides & spes manẽt informes. Et ideò in tribus priorib⁹ articulis agitur de reditu gratię & virtutũ. Opera verò virtutũ, quæ fiunt ex gratia, nõ propriè tolluntur, sed mortificãtur, & vt sic dicamus, suspendũtur. Quare de eorũ mortificatione & viuificatione agit in tribus subsequentibus. Quæstio ergo præsens in quã ta, scilicet, gratia homo resurgat, respectũ etiã habere debet ad opera meritoria, quæ homo ante peccatũ fecerat, per quæ gratia eius aucta fuerat. Et quamuis de ista quæstione tot ferè fuerint sensus quot capita, quatuor tamẽ sunt opiniones, quæ in scholis versantur.

Quatuor opiniones.

¶ Prima quidem fuit Henrici Gandẽsis quod lib. 5. q. 22. qui ait omnes resurgentes, in gratia æquali resurgere. Itaq; si illos inter se cõferas siue ab æquali gratia omnes ceciderint, siue ab inæqualibus gradibus, siue per æquales cõtritiones resurgant, siue per gradus inæquales, omnes in æquali gradu resurgunt. Facit ergo homines resurgentes pueris similes dũ baptizantur, quos gratiã æquali gradu susciperesuprà monstrauimus. Hinc sequitur secundùm istũ autorem nonnunquã resurgentem in gratia æquali resurgere illi, à qua ceciderat, & quãdoq; in maiori, & quandoq; in minori. Sed diuersa ratione ab hac S. Tho. Non scilicet, quia gratia respondeat motui resurgentis, sed quia Deus omnibus æqualem cõfert gratiã. Hæc tamen opinio meritò ab omnibus tanquã incredibilis refutatur. Primũ. n. sequeretur, q̃ nil referret pœnitẽtem feruentissimo cõtritionis

Prima opinio Henrici De Gãdauo

Reprobatur opinio Henrici Gandẽ.

Universidad de Deusto Biblioteca

motu reſurgere, aut tepidiſsimo: quod mens ſana concedere abhorret. Deinde ſequeretur, ꝙ in quodcunq; mortale delictum homo collaberetur, nulla prorſus in perpetuũ haberetur amplius ratio apud Deũ retro actæ vitæ quãtuncũq; ſanctiſsimæ. Quod magis etiam abſonum apparet. Demus hominem ceu Ioannẽ Baptiſtam longo tẽporis curriculo vixiſſe ſanctiſsimè, qui fortè vnum mortale delictum ſolo mentis cõſenſu cõmiſit, & exemplo ardẽtiſſimo doloris affectu eũ ſui delicti pœnitet. Demus verò aliũ flagitioſiſsimũ, qui eodem tempore ſceleſtiſsimè vixit, & tepidiſsimo contritionis motu cõuertitur, iſti ſecundũ hanc opinionem in æquali gratia reſurgunt. Quòd adeò eſt conceſſu abſurdũ, vt nulla in opinione maneat probabilitas. ¶ Sed videamus eius rationem. Arguitur eñ ſic. Gratia, vt ait Paul. & cõtra Pelagiũ decretũ eſt, non fit ex noſtris operibus, ſed à ſolo Deo: ergo in nobis nullus eſt motus, qui ſit eius cauſa, ſed tantùm à nobis exigitur ei non reſiſtere: hæc aũt non reſiſtentia, nõ recipit magis aut minus, & ideò ſic in omnibus eſt æqualis: Deus aũt non eſt perſonarũ acceptor: ergo omnibus in gradu ęquali gratiã confert. Et confirmatur, quia ſi aliqđ opus noſtrũ requireretur, ex illo penderet gratia Dei, contra illud ad Rom.9. Non eſt volẽtis neq; currentis, ſed Dei miſerentis.

Rõ Henrici.

Rationis refutatio.

¶ Sed profectò ratio peior eſt quàm opinio: nam dicere ꝙ nullus actus conuerſionis in nobis requiratur, eſt negare motũ liberi arbitrij in peccatũ eſſe neceſſarium, atq; adeò actum virtutis pœnitentiæ & cõuerſionis in Deum, contra illud Iohel.2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro. & Zachariæ.1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. & Lucæ.13. niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis, quibus quàm plurima ſimilia ſuperius relata ſunt. Item ſi non reſiſtere Deo nihil aliud eſſet, quàm pura negatio, naturaliter ſe homo poſſet ad gratiam diſponere, quod eſt Pelagiano errori germanius. Reſpõdetur ergo, ꝙ nõ reſiſtere Spiritui ſancto nõ eſt mera negatio, ſed conſentire eius motioni, iuxta verbũ Chriſti Ioan.6. Qui audit & diſcit, venit ad me: & ille motus eſt diſpoſitio ad gratiam. Vnde ad eius argumentũ per illã diſtinctionem gratiæ reſpondetur, quam D. Tho. 1.2.q.112.arti.2. declarat. Accipitur enim vno mõ pro gratia gratũ faciente, atq; altero ꝓ auxilio ſpeciali, qui eſt motus Dei. Et quidem ad auxilium ſpeciale nulla in nobis diſpoſitio prærequiritur: illud enim eſt tractio Dei, qua Deus nos præuenit mouendo liberum noſtrum arbitrium. Ille autem motus, vt ſuprà dicebamus, per quem Deo conſentimus, eſt vltima diſpoſitio ad gratiam gratum facientem. At verò quia vt eſt à liberò arbitrio non eſt meritoria, fit vt gratia nõ ſit ex noſtris operibus: nam fieri ex operibus, eſt fieri ex noſtris meritis: & quia idem motus noſter præuenitur ab auxilio Dei nullatenus gratia pendere cenſetur à noſtris operibus. Reſtat ergo opinio ſalua, ꝙ ſecundum noſtram diſpoſitionem homo reſurgit in gratia & virtutibus.

Rõni ſatiſfacit.

Dilutio argumenti Hẽrici Gandenſis.

Secũda opinio Scoti.

¶ Sed hoc admiſſo eſt ſecunda opinio Scoti diſt.22.q.vnica.arti.2. vbi ait, ꝙ omnis reſurgens à peccato reſurgit ad maiorem gloriam, quàm fuerat illa, ad quã antequam deliquerat erat ordinatus. Nõ tamen oportet, vt ſemper reſurgat ad tantam gratiam, quanta fuerat illa à qua ceciderat. Quòd enim ad maiorem gloriam reſurgat, probat, nam gloria reſpondet meritis, omnis autem reſurgens plura habet merita quàm ante caſum: nam habet illa omnia, à quibus ceciderat, quæ reuiuiſcũt, & præterea actum contritionis dum reſurgit. Quòd autem non oporteat reſurgere ad tantam gratiam, probatur: quia gratia, inquit, nõ datur niſi ſecundùm diſpoſitionem in deteſtãdo peccatum commiſſum intenſè vel remiſſè: quare exiſtimat non reſurgere niſi in tãta gratia adęquatè, quantus fuit actus deteſtationis. Et fundamentũ ipſius eſt, ꝙ gratia & charitas, vt cenſet ſunt idem: habitus autem charitatis creſcit ſecundùm quantitatem actus. Sed profectò ꝙ quis reſurgat ad maiorem gloriam q̃ gratiam, res eſt prorſus inopinabilis: nam gratia, quidquid quis fingat, eſſe non poteſt aliud quàm acceptatio ad gloriam: quare reſurgere ad gloriam vt decem, nihil aliud eſt, quàm eſſe acceptum ad gloriam vt decem, atque adeò habere gratiam & amicitiam vt decem. Et confirmatur. Si homo eſſet gratus Deo non per qualitatẽ, quæ in eo exiſteret, ſed quia diligitur ab eo, ſicut ego ſum gratus amico, profectò fingi non poſſet, vt ſim acceptus ad gloriam vt decem, quin fuerim gratus vt decem, & dilectus vt decem. Itaq; tria hæc diligi, gratum eſſe, & acceptum ad gloriã, ſunt ſemper paria: ergo licèt gratia ſit qualitas, qua homo dicitur gratus & dilectus & acceptus, ęqualis erit & glorię & meritis. Alia autẽ ratio eſt de habitu charitatis, qua homo diligit Deum: nam cũ ſit habitus potentiæ, non augetur per actus remiſsiores illo, vt alio loco ſuperius diximus. ¶ Secundo arguitur. Si homo reſurgit ad tantam gloriã, quanta reſpondebat meritis à quibus cecidit, & præterea ad illam, quæ contritioni adæquatur, cũ illa eſſent accepta ad illam gloriã per aliquam gratiam, fit vt reſurgat ad eundem gradũ gratiæ, præter illũ, qui reſpondet cõtritioni. Profectò neſcio quid verè ad argumentũ reſponderi poſſit. Fingit autem Scotus, ꝙ cùm quis cecidit à gratia & meritis, alius gradus reſpondebat meritis & alius gratiæ: & ideò reſurgit homo ad illam gloriã reſpõdentẽ meritis, quia omnia reuiuiſcũt, ſed non reuiuiſcit prior gratia, ſi erat minor q̃ merita: quia illam iam homo receperat à Deo, nã erat opus Dei: quare ſi perdidit, non eſt dign⁹ vt ampliùs recipiat. Merita verò, quia nõ fuerunt præmiata, reuiuiſcũt. Sed re vera & hoc etiam eſt inopinabilius, quomodo ſcilicet, alia gloria reſpondeat meritis, & alia gratiæ, cùm non ſit niſi acceptatio meritorum ad gloriã. Cùm eñ homo facit opus meritoriũ vt vnũ, neceſſe eſt vt gratia reſpondeat illi vt vnum: ſi autem alia gloria reſpondet gratiæ, & alia merito, per illud meritum vt vnum obtineret homo meritum vt duo: cùm ergo hoc ſit manifeſtè falſum, fit vt eadem gloria meritis & gratiæ reſpondeat.

Probatio Scoti.

Probatio. 2.

Fundamentũ Scoti.

Opinio Scoti refutatur.

Secundũ argumentum.

¶ Quòd ſi loquamur de gratia collata paruulis propter merita Chriſti, etiam illa eſt acceptatio ad gloriam. Quare nulla eſt ratio, cur homo reſurgat ad gloriam reſpondentẽ proprijs meritis, & non ad illam, quæ reſpondet illi gratiæ. Poſtremò arguitur etiam ad hominem. Si homo reſurgit ſemper ad gloriã reſpõdentẽ omnibus meritis: ergo reſurgit ad eandem charitatẽ, quã habebat: & cùm ſecũdùm Scotum gratia & charitas ſint idem, reſurgit ad gratiam præcedentem, atq; adeò non ad illam ſolam, quæ contritioni reſurgentis reſpõdet. ¶ Tertia eſt opinio Okam in.4.q.8. quẽ Gabriel diſtin.14.q.3. & Almain & Maioris. diſt.22. atq; alij nominales ſequũtur: videlicet, quòd homo ſemper reſurgit ad maiorem gratiam & gloriam: nempe, ad illam, quæ contritioni reſpõdet, & ad omnem illã, à qua homo cecidit. At verò ex hac opinione multa incredibilia ſubſequuntur. In primis enim conſeqtur, quòd ſiquis innocentiſsimus vt Ioannes Baptiſta (mittamus enim ſacratiſsimam virginem) qui magnis meritis copioſiſsimũ gratiæ cumulũ adeptus in multa collaberetur flagitia & ſcelera, & poſtmodùm minimo legitimę contritionis motu ad mentẽ rediret, conſequeretur inquam, ꝙ iſte per minimũ illũ contritionis motũ ex Dei auxilio procedentẽ eodẽ momento copioſiſsimam illã gratiam & gloriam meritis reſpondentem recuperaret, quod profectò neſcio quis concedat. Nam vtcunque Deus ſit ad miſerendum promptiſsimus: tamen, quòd tantum amicitiæ gradum hominem flagitioſsimum, eundemq; ad ſe tepidiſſimè conuerſum vno momento reciperet, nõ videtur eadem ſapientia & iuſtitia permittere. Inter homines enim, ex quibus ad Deum argumentũ ſumere licet, qui regi fuerat arctiſsima amicitia coniunctus, ſi illi ſit deinceps multis modis iniurius, non qualicunq; amicitiæ reconciliatione iſta facilè ad tãtum gradũ apud regem admittetur. Ait Hier. quem ar.3. citat S.Tho. Quicunque dignitatem diuini gradus non cuſtodiunt, cõtenti fiant animam ſaluare: reuerti enim in priſtinũ gradum difficile eſt: & tamen iſti totã gratiã recuperare facillimũ faciunt. Sed ſecundò arguitur ex ratione S. Tho. Contritio reſurgentis non ſolũ eſt vltima diſpoſitio ad gratiã, quæ tunc confertur, verũ & ad illam, per quã opera mortificata viuificantur: ergo ſicut gratia noua datur ſecundũ quãtitatẽ illius diſpoſitionis, ita & antiqua debet ſecundũ eius proportionẽ reſtitui.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur experientia qua cõſtat, viros, qui integerrimã vitam lõgo tẽpore degerunt, ſi poſtea vitijs illã contaminent, ſegniores ſe ſentire dũ reſurgunt ad virtutũ officia, quod nõ poteſt totũ prauis habitibus acquiſitis attribui: nam certè ſi ad maiorem gratiam ſemper reſurgerẽt, maiori quoq; charitate imbuerẽtur, quæ cũ vt ait Greg. otioſa nõ ſit, ſed magna operatur vbi eſt, difficultatem illorũ habituum ſuperaret. Quapropter viri prudentes, qui ab optima vita ceciderunt, eamq; corruptis moribus deturparunt, vix putãt ad priſtinũ redire gradum, quem ideo congeminatis pœnitentię fructibus recuperare cõtendũt, tantum abeſt, vt minimo contritionis actũ illum arbitrentur lucrifeciſſe. Sunt nihilominus contrariæ opinionis argumenta nonnulla, vt illud Ezechie.18. Si impius egerit pœnitentiã, omnium iniquitatũ eius non recordabor. Et rurſus cap.33. Impietas eius non nocebit ei, ſi egerit pœnitentiã. Et Iohel.2. poſtq̃ dixit. Cõuertimini ad me, &c. ſubdit. Et reddam vobis annos, quos comedit locuſta & bruchus. Et Ambro. quem refert D.Tho.arg.2. ait ꝙ pœnitentia eſt res optima, quæ omnes defectus reuocat ad perfectũ. Cui conſonat illud Lucæ. 15. dum pater præcepit filio reſtitui ſtolã primam. Ex quibus apparet omnem gratiam in integrum reſtitui, aliàs pecatorum pœnitẽtis Deus in perpetuũ recordarerur, cum propter ipſa non tanta gratia mortificata opera viuificaret, atq; adeò ſemper ei nocerent, & aliquo pacto punirentur in patria, quandoquidem

Argumenta in cõtrariũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter ipsum perpetuò priuaretur homo ali quo gradu gloriæ, q̃ respondebat mortificatis meritis. ¶ Veruntñ vt ad hæc perspicaciùs re-
Quarta opi nio S. Tho. spondeamus, explicare oportet opinionem quartam S.Tho. Est enim, q̃ gratia & virtutes præteritæ restituuntur secundũ quantitatem, & proportionem contritionis qua homo resurgit. Et hæc est opinio doctorũ antiquissimâ, vt Alexâ. 4.p. q. 57. membr. 5. & Alber. d. 14. & Bona in. 2. pa. eiusdem distinctio. arti. 2.
Duo sensus opinionis q. 1. & Duran. in. 3. Sent. di. 31. q. 2. Potest tñ opinio duos habere sensus: vnus, q̃ gratia pristina recuperetur, ad æqualitatem contritionis resurgentis, itaq; si contritio est vt vnum, gratia sit simpliciter vt vnũ, & sit vt quatuor, gratia erit simpliciter vt quatuor. Et hic est sensus quem Thomistæ sustentare consueuerunt, & quẽ Capreo. d. 14. q. 2. insinuare videtur, licèt non se clarè explicet. Et sunt qui arbitrẽtur esse sententiã S.Th. inferius ar. 5. quem locũ tunc explicabimus, mõstrantes nunq̃ id S.Tho. somniasse. Quicunq; igitur fuerit sensus huius autor: tum falsissimus est, tum mẽti S.Tho. aduersissimus. Primùm ex isto sensu sequitur illud absurdum quod contra Henricum inferebamus, q̃ si vir quinquaginta annos sanctissimam vitam agens: forte vno leui mortali in fine vitæ deliquit, & alius, qui totam vitam flagitijs contaminauit, eadem contritione resurgerent, ad æqualem gratiam & gloriam reuocarentur, atque adeo illius sanctissimæ vitę nulla haberetur ratio, quod profectò sapientis animus concedere abhorret, qd
Secundũ argumentum. tamen isti concedunt. Secundo arguitur. Secundùm istos sequeretur, bona opera per peccatum mortificata non viuificari per pœnitẽtiam, cuius contrarium affirmat & docet S. Tho. arti. 5. Et testimonia modò citata firmissimè asseuerant: nam viuificari opera nihil aliud est, q̃ iterum ad gloriã acceptari per gratiam: cum ergo isti concedant per resurgentis contritionem nõ ei dari, nisi nouam gratiam, quæ illi contritioni respondet, quæ quidẽ quãuis nulla bona opera resurrectura præcessissent, daretur, sit vt illa nullatenus resurgant.
Solutio vana. ¶ Sed vide lepidam, quorundam solutionem. Aiunt, inquã, q̃ illa gratia & gloria respondẽs contritioni, quæ daretur si nulla opera præcessissent bona, datur propter contritionem & si mul propter illa opera. Itaq; per ipsam omnia illa opera acceptantur. At verò si nil plus mihi gloriæ accrescit propter illa mortificata q̃ si nulla fuissent, quid mihi prodest illa viuificari. Sed aiunt augeri accidentale gaudium: qa gaudebit homo illa fecisse. Attamen profectò cũ hominis vita non sit, nisi illa æterna, consequitur, vt nisi illis meritis respondeat essentiale præmiũ vitę æternæ, nõ propriè reuiuiscãt. Imò sequeretur secundùm istos, q̃ quantacũq; merita pœnitens accumularet, nunq̃ mortificata reuiuiscerent: quoniam nunq̃ homo assequetur nisi tantã gratiam, quanta fuerint merita. ¶ Verisimus ergo sensus opinionis S. Tho, qui inter extrema prædictarum opinionum medius est, in his propositionibus consistit. Prima. Ratione contritionis resurgentis non solùm confertur diuinitus gratia illi æqualis, verùm & nouus gradus ratione meritorũ mortificatorum, quæ tunc viuificantur. Probatur, quia non solùm est dispositio ad nouã gratiam, sed ad viuificationem aliorum.
¶ Quòd si quæras quantus gradus dabitur, p̃ pter præcedentia: posset quis forsan respondere q̃ tantus, quantus datur nouus ratione contritionis. Itaq; si contritio est vt vnum, donatur vnus gradus nouus ratione ipsius, atq; alter propter merita præcedẽtia. Sed huic respõso non acquiescit animus: quoniam nõ solum habenda est ratio quantitatis, verùm & multitudinis magnitudinisq; meritorum, quę fuerunt mortificata. Nam resurgenti per contritionem, vt vnũ, liquida ratio exposcit, vt plus gratiæ restituatur si à gratia vt decem cecidérat, q̃ si à quinque duntaxat cecidisset. Qua enim ratione considerantur merita, debet multitudo & magnitudo considerari.
¶ Hanc igitur ob rem statuerim secundã propositionẽ. Ille qui summo conatu, quẽ per auxiliũ Dei habere potest resurgit, præter gradũ gratiæ respondentẽ contritioni recuperat omnẽ gratiã, à qua ceciderat, siue magna fuerat siue parua. Propositio probatur, quoniã si contritio est dispositio ad viuificationem operũ, fit vt optima quæ esse potest in integrũ illa restituat: nã sicut posita dispositione ponitur effectus, posita summa ponitur summus effectus.
¶ Atq; hanc eãdem propositionẽ videtur S. Tho. in solutione secundi argumenti docere. Ait. n. Ambrosius, q̃ pœnitẽtia res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectũ. Vnde arguit S. Tho. q̃ resurgens semper resurgat in gratia æquali. Et respondet, q̃ pœnitentia quantũ est de se habet virtutẽ reparandi defectus ad perfectũ, & etiam promouendi ad vlteriorem statũ. Infero ego. Igitur si perfecta est totã reficit ruinã. Ad idẽq; facit glossa super Leuit. 7. Aequè placet Deo virtus iustorũ & pœnitentia peccatorũ, quæ restituit in gradũ pristinũ Danid & Petrũ: summa. s. pœnitẽtia conuersos. Et Chrysosto. quod refertur de pœni-

Legitimare solutio.
Prima propositio.
Quæstio.
Secũda propositio.
Secundũ argumentum.
Chrysosto.

pœnitentia di. 3. can. Talis. Deus, inquit, suscipit pœnitentem & libenter amplectitur, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet statum. Propterea enim dixit Hieronymus hoc esse difficile, quia rarò contingit summã hanc habere contritionem. ¶ Ex hac secunda propositione subsequitur tertia. Si contritio deficit ab illa summa, in ea proportione, qua ab illa distat, restituitur antiqua gratia, vt si contritio est medietas summæ, restituetur medietas gratiæ, à qua homò cecidit: & si fuerit quarta pars, restituetur ei quarta pars gratiæ pristinæ: quoniã si per summã pœnitentiã tota ruina reparatur, apparet, vt. 6. &. 7. Physi. docet Philosophus, q̃ illa sit proportio seruanda inter minores causas & effectus.
¶ Colligamus ergo, q̃ resurgẽs semper ad aliquem gradũ cumulatiorem gratiæ resurgit, q̃ sit quantitas contritionis: qui quidẽ mortificatis operibus respondeat, aut præcedenti gratię baptismali si forsan post illam antequã boni aliquid faceret meritorium apud Deũ peccaret: nõ tamen semper ad tantũ resurgit gratiæ cumulũ, à quanto ceciderat. ¶ Opinionẽ hãc præter rationes dictas ob id sum arbitratus veram esse, q̃ neq; in nimiũ rigorem iustitiæ vergit dicentiũ non resurgere homo, nisi ad gratiã æqualẽ contritioni resurgentis: neq; in nimiam misericordiam dicentiũ, q̃ semper homo ad maiorem gratiam resurgit, sed mediata tione vtrunq; extremum temperat.
¶ Igitur ad obiectiones, qua parte aduersus nos militare videntur, respõdetur primùm autoritatẽ Ezechielis. 18. solũ concludere, q̃ per pœnitentiam Deus sit immemor præteritorũ criminũ ad puniendũ illa, non tamen, q̃ mortificata officia iustitiæ in integrũ restituantur. Imò cùm subdit, in iustitia, quã operatus est, viuet, insinuatur q̃ secundùm quantitatem iustitiæ quæ est in contritione recuperabit gratiam. Quòd si arguas, peccata illa remissa quo dammodo puniri post quàm ratione illorum non restituitur tota iustitia. Non esset id concedere, absurdũ: quia peccata remissa puniuntur pœna tẽporali in purgatorio, imò & perpetuo in inferno, si homo extra gratiam decedat. At verò non est ita consentaneũ in cælo concedere punitionẽ. Et ideo negatur, q̃ illud sit punire peccata, sed non præmiare virtutes nisi quãtũ homo per Dei auxiliũ meruit: aliàs concederetur: q̃ qui in hoc seculo nõ fecit plura bona quàm fecit, punietur in cælo, quia nõ recipit maiora præmia. Quod autem subdit, impietas impij, scilicet, pœnitentis non nocebit ei, solũ intelligitur ad damnationem: natu-

Argumentũ aliud.
Dubium.
Primum dubium.

in alijs nocet, siquidem post pœnitentiam restant vitiosi habitus acquisiti, & reatus pœnę tẽporalis, atq; adeò sunt quãdoq; causa, vt tota gratia nõ semper in integrũ restituatur. Qđ ex eisdem locis colligitur: nã sicut de iusto dicitur, q̃ in quacunq; hora peccauerit, iustitia eius tradetur obliuioni: ita de pœnitente, q̃ impietas eius non nocebit: ergo sicut per peccatum non redeunt omnia peccata remissa secundùm totã eorũ nequitiam: ita nec per pœnitentiam, nisi quando fuerit perfecta, redibũt in integrum opera mortificata. Illud autem euangelicum, q̃ pater restituit filio primã stolam, non docet eandem restituisse: prima eñ non significat illic, nisi principalem, qualis est gratia gratum faciens sub quocunque gradu existat. ¶ Quòd si quis arguat. Ergo nõ semper per pœnitentiam omnia opera mortifica ta reuiuiscunt: putà, quando non restituitur tota gratia: quoniam cuicunque respondet suus gradus gratiæ. Quare illa tantum videntur reuiuiscere, quorum restituitur gratia, qua reuiuiscit. Respondetur, non esse sic intelligẽdum gratiam respondere meritis, vt tot sint gratiæ quot merita, sed est homo gratus pro toto illo statu meritorũ. Quare semper omnia reuiuiscunt. At si homo resurgit ad medietatẽ gratiæ, singula erunt accepta ad subduplo minorem gloriam q̃ antea, & eadem proportione si resurgat ad minores gradus. ¶ Sed cõtra. Bona opera mortificata per pœnitentiã reuiuiscere, vt ar. 5. videbimus, nõ est aliud q̃ per ipsam tolli peccatũ, quod erat obstaculum ne efficacia essent in peccatore ac Deo accepta ad vitã æternam: sublato aũt funditus impedimento redit plenarius effectus: ergo ad æqualẽ gratiam priori reuiuiscunt. Respõdetur ad maiorem, q̃ licèt per pœnitentiã simpliciter tollatur peccatũ: tamen quia cõtritio est actus procedens à libero arbitrio, sicut nõ consequitur homo nouam gratiã nisi secundũ eius quantitatem: ita neque antiquã, nisi secundùm eius proportionem. ¶ Suboriuntur aũt ex ijs nõ nulla dubia. Primum, vtrùm non solùm per illam primam cõtritionem resurgẽti, verùm & per alios deinceps congeminatos dolores reuiuiscant opera mortificata & augeatur gratia deperdita. Apparet enim pars negatiua vera, quia subsequentes actus non censentur resurrectiones cùm iam sint viuentis opera. Respõdetur nihilominus per omnes succedentes dolores restitui gratiã, vt si homo à gratia vt decem cecidit, & per primam contritionẽ nõ recuperauit nisi gradus quatuor, per subsequenter dolores & gemitus potest totam gratiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

recuperare. Quin verò non solùm per illos actus pœnitentię,sed per quoscunq; actus charitatis, vt per eleemosynas & alia opera. Nam cùm illi gemitus, & officia ex charitate germinentur,atq; adeò meritorij sunt apud Deum, non est cur, vt sunt merita nouæ gratiæ, sint etiam recuperandæ deperditæ. Alioqui fieret consequens,vt qui per primā cōtritionem nō resarserit totam,nequibit postea iacturam recitere:quod est absurdū. Et quòd alia etiā opera ad id valeant,probatur: nam inter homines plurisamicus facit alia officia illius,q̄ eius amicitiam læserat,q̄ identidem veniam petere. Et à fortiori Deus post legitimū dolorem peccatorum,pluris æstimat charitatis officia in proximos,q̄ si pœnitens semper in gemitu permaneret. Vnde Christus Lucæ. 11. Date eleemosynam,& ecce omnia munda sunt vobis.

Secundū dubium.

¶ Secundum dubium est, vtrùm per baptismum tota deperdita gratia restituatur.Fac catechumenū: qui magnam habet copiam gratiæ,peccare mortaliter,vtrùm postea dum baptizatur præter gratiā baptismalem in totam illam restituatur.Si enim pœnitentia sua esset summa,restitueretur quidem, vt dictū est, sed si tepida cōtritione baptizaretur, est dubium. Ad quod respōdetur, q̄ possumus priuilegiū hoc baptismo tribuere: nam postquā habet hanc excellentiam supra pœnitentiam, quòd totam remittit culpam & pœnam, nihil mirū si & totam gratiam deperditam reficiat. Attamen ab altera parte existit argumētum,quòd sacramentum pœnitentię per se maiorem gradum gratiæ tribuit, quàm baptismus: si ergo per ipsum nō semper redit tota gratia amissa, apparentia est, quòd nec baptismus hoc habeat. Martyrium autem citra vllam ambiguitatem credidierim totam gratiam, in qua martyr vnquam fuerat,renouare: nam illud re vera est intensissimum dilectionis opus, iuxta verbum Christi, Maiorem charitatem nemo habet,quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis.

Argumētū.

Tertium dubium.

¶ Tertium dubium est de attritione,vtrùm per illam quoque in gratiam,à qua homo ceciderat, reducatur: nempè,dum quis attritus putans se esse contritum sacramentum pœnitentiæ suscipit. Arguitur enim à parte negatiua. Gratia, à qua homo decidit, restituitur secundùm dispositionem resurgentis: attritio autem non est per se dispositio ad gratiam: ergo neque ad restitutionem deperditæ. Secundò arguitur. Sequeretur,dato opposito, quòd, si attritio illa esset summè intensa, per illam quoque restitueretur tota gratia.Nam si per quemcunque contritionis gradum aliquis gradus gratiæ restituitur, per summum restituetur tota. Consequentis autem falsitas probatur.Per remissam contritionem non restituitur tota gratia: illa autem est præstantior, quàm summa attritio: ergo nec per summam attritionem restituitur tota. Imò ꝓbatur, quod per illam nullus gradus restituatur: nam si dederis restitui: verbi gratia,medietatem tunc arguitur. Per quartam partē contritionis nō restituitur,nisi quarta pars gratiæ: & illa est melior q̄ summa attritio: ergo per illam non restituitur medietas. Quòd si dederis restitui quartam partem, tunc redit sic argumentum. Per octauam partem contritionis non restituitur, nisi octaua pars gratiæ: & illa est melior quā summa cōtritio:ergo.&c. Accedit demum,q̄ attrito, dum sacramētum recipit,nulla gratia ratione attritionis confertur: quia illa non facit nisi tollere obicem, sed solus gradus sacramentalis.

Primum argumē.partis negatiuæ.

Secundū argumentum.

¶ Profectò non prorsus esset rationi absonum negare per solam attritionem cum sacramento quicquam resarciri amissæ gratiæ. In contritum autem est vrgens argumentū,q̄ tunc sequeretur non quotiescunq; homo reconciliatur in gratiam Dei mortificata opera bona reuiuiscere,quod est absurdum.Nam vt bona opera mortificari non est,nisi personam per peccatū impediri,ne sit acceptus ad gloriam: ita eadem viuificari, non est nisi tolli peccatum, quod fit per gratiam sacramentalem. Et ideò dicendum,q̄ licèt attritione per se quicunque gradus contritionis sit melior, tamen per gratiam sacramentalem informata perinde valet ad restitutionem gratiæ prēteritę, atq; contritio.Et tūc est concedendum, q̄ per summam attritionem tota gratia restituitur.

Primum argumentum.

¶ Primum argumentum S.Thomæ procedit contra id, quòd homo aliquando resurgat in minori gratia ab illa,à qua ceciderat. Diligentibus enim Deum,vt ait Apostolus ad Rom. 8. omnia cooperantur in bonum: quod ait Augustin. adeò verum esse, vt si qui eorum exorbitent, hoc est prolabantur, hoc ipsum Deus faciat eis in bonū proficere:sed hoc neutiquàm esset verū, nisi homo semper in maiorem,vel æqualem gratiā resurgeret: ergo nunquam resurgit in minori. Respondetur autem quòd non semper diligentibus Deum cooperatur in bonum hoc ipsum q̄ ab eius amore cadunt,vt patet in ijs qui nunquam resurgūt, vel licèt resurgant, in fine tandē peccatis obnoxij sunt vita defuncti,sed illis tantùm, qui secundùm propositum vocati sunt sancti, id est,prædestinatis,qui licèt cadant & recidant, in fine

in fine tamen resurgunt. Cedit ergo eis in bonum cadere, non quia semper ad æqualem,vel maiorem gratiam resurgant:sed quia cautiores resurgunt, vt sint in gratia perseuerantiores. Neq; id quidem prouenit ex parte gratię minoris ad quam resurgunt: quia quò maior est gratia,per se est permanentior,sed ex parte hominis, qui tantò firmiùs in gratia per durat, quanto per peccatū humilior fit & cautior.

Contrarium argumentum.

¶ Scotus & qui cum eo sentiunt, quencunq; resurgentiū ad maiorem gloriam regredi,aliter informant argumentum: videlicet, q̄ homo de suo peccato reportaret commodū. Nulla tamen est in argumento apparentia:qa commodum non reportatur,nisi ex pœnitentia,quæ occasionē ex peccato nacta est. Hoc tamen consequitur secundum illos, q̄ melius est semper iusto homini peccare & pœnitere, quàm si totoillo tempore dormiret, quia semper augetur ei gratia. Id autem non sequitur ex nostra opinione nisi rarò, quando scilicet homo resurgit ad maiorem gratiam. Nunquā autem est concedendum,q̄ melius sit homini peccare, quantuncunq; postea pœniteat, sed quòd habet meliorem statum dum post peccatum feruentissimè conuersus est: Magdalena enim in cælo maiorem habet gloriam q̄ si antequā peccasset in innocentia decessisset,& Petrus & Paulus,& multi alij.

Tertiò arguitur.

¶ Tertiò arguitur. Super illud Genes. 1. factū est vespere & mane dies vnus,ait glossa, Vespertina lux est,à qua quis cecidit,matutina,in qua resurgit: matutina autem est maior q̄ vespertina:ergo semper homo ad maiorem gratiā resurgit. Respondetur illā similitudinē non aliò tendere quàm ad ordinis cōsequentiam. Vt enim vespertinam lucem subsequuntur noctis tenebræ,& matutinam lux meridiana, sic se habet gratia, quam homo per peccatū obnubilat,& illa, quæ in resurgente peccata serenat. Quod aūt ad Rom. 5. ait Paul. Vbi abundauit delictū,superabundauit & gratia,de gratia Christi duntaxat intelligendū est, quæ superat vniuersa mundi delicta. Non autem est verum in omnibus q̄ quantò abundantiùs q̄s peccauit, tantò abundantiorem gratiam consequatur quantitate pensata habitualis gratię, licet semper gratia resurgentis sit abundans quantum ad rationem gratiæ:quia ei,qui plus pluriesve peccat, magis gratis beneficium remissionis confertur. Tametsi quandoq; grauiter peccantes feruentiùs doleant,& sic vberiorem gratiæ habitum consequātur: veluti Magdalena.

Probatur.

¶ Arguitur autem quòd semper homo resurgat in minori gratia: nā gratia resurgentis semper est gratia incipientis: & tamen potuit homo cadere à charitate proficientis, vel perfecta, quæ semper est maior quàm incipientis. Respondetur q̄ dum vna & eadem gratia cōtinuatur in homine,semper proficiēs est maior q̄ incipiens,sed in diuersis nō est hoc necesse. Potest enim resurgens maiori conatu incipere:quàm ille vel alius habuit in statu profectus. vt in. 2. dialogorum de Diuo Benedicto ait Gregorius:qui puer à magna perfectione conuersationis gratiam iniuit. Gregor.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm per pœnitentiā restituatur homo in pristinā dignitatem.

QVIA personæ dignitas non nil à gratia & virtutibus distat, quæritur, vtrùm per pœnitentiam restituatur semper homo in pristinam dignitatem. Et suppositis duabus distinctionibus respondetur per tres conclusiones. Homo enim per peccatum duplicem amittit dignitatem: vnam scilicet apud Deum, atque alteram apud ecclesiam. Atqui apud Deum etiam duplicem: vnam scilicet præcipuam, qua inter eius filios per gratiam cōputabatur.

Prima conclusio.

¶ De qua respondet prima conclusio. Dignitatem hanc, vt homo connumeretur inter filios Dei, semper per pœnitentiam acquirit. Id quod Lucæ. 15. significatur in filio prodigo, cui pater reuertenti restitui iussit stolam primam & annulum & calceamenta, quæ erant filiorum ornatus & insignia, quibus à seruis dignoscebantur. Alteram verò dignitatem amittit secundariam: scilicet,innocentiā, de qua vt ibidem legitur,gloriabatur filius senior dicens. Ecce tot annis seruio tibi,& nunquam mandatum tuum præteriui.

Secunda cōclusio.

¶ De qua subditur secunda conclusio. Dignitatem innocentię neq; per pœnitentiam quis potest,neq; verò per Dei absolutam potentiam recuperare:recuperat tamen quandoq; aliquid maius. Prior pars liquida est: quia ad præteritū nulla est potētia: recuperare autem innocentiā,esset,fieri vt qui peccauit, nunquā peccauerit. Posterior verò pars ꝓbatur: quia vt Gregor. homil. de centum ouibus author est. Qui errasse à Deo se considerant, damna præcedētia lucris sequentibus recompēsant: & ideò gaudium de eis in cęlo sumitur maius: quia dux in prælio plus cum militem diligit qui post fugā reuersus hostē fortiter premit, quàm illum, qui nunquam terga dedit, & nū

Similes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quã aliquid fortiter fecit. Aliã verò dignitatẽ homo perdit ecclesiasticam per peccatũ: quia indignum se ad ea exercenda reddit, quæ ecclesiasticæ dignitati competunt.

Tertia conclusio.

¶ De hac ergo subiungitur tertia conclusio. Peccator dignitatem ecclesiasticã recuperare prohibetur in quatuor casibus. Primus verò nõ est, quia per pœnitentiam nõ recuperetur, sed quia peccator impœnitens est. Vnde. 50. dist. can. Domino. ad Missianũ episcopum ait. Isidorus. Illos ad pristinos gradus redire canones præcipiunt, quos pœnitentiæ præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum cõfessio: at contra ij, qui à vitio corruptionis nõ emendantur, nec gradũ honoris, nec gratiam recipiunt communionis.

Secũdus casus.

Secundus casus est, quando negligenter clericus agit pœnitentiã. Vnde ead. dist. can. Si quis diaconus. Cùm in aliquibus, nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi appareat, nec ieiunijs aut lectionibus eos vacare videamus, possumus agnoscere si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia permanerent.

Tertius casus.

Tertius casus est, si quis peccatũ, cui annexa est irregularitas, cõmitteret, imò licèt sit casus citra peccatum. Vnde can. Si quis viduam. eadem d. ex decreto Martini papæ sic legitur, Si quis viduã vel ab alio relictã duxerit, non admittatur ad clerum, q; si irrepserit, ejiciatur, scilicet, propter bigamiam. Similiter si homicidij aut facto, aut præcepto, aut consilio, aut defensione post baptismum conscius fuerit. Et hoc etiam incurrit citra peccatum propter irregularitatem.

Quartus casus.

Quartus casus est propter scandalum. Vnde ead. dist. can. De ijs verò. Rabanus. Ij qui deprehensi, vel capti fuerint publicè in periurio, furto, atque fornicatione, & cæteris huiusmodi criminibus, secundùm canonum sacrorum instituta à proprio gradu decidant: quia scandalum est populo Dei tales personas super se positas habere. Qui autem de prædictis peccatis, absconsè à se commissis, occultè sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & eleemosynas, vigiliasq; & sacras orationes purgare curauerint, ijs, etiam gradu proprio seruato, spes veniæ de misericordia Dei promittenda est.

Et hoc est quod decernitur extra de qualitate ordinandorum. cap. Quæsitum. sub his verbis. Si crimina ordine iudiciario comprobata, vel aliàs notoria non fuerint, præter reos homicidij post pœnitentiam in iam susceptis, vel suscipiendis ordinibus impediri non possunt.

Atq; id ipsum confirmatur autoritate Gregorij ad Secundinum, can. Quia sanctitas. 50. di. Post dignam, inquit, satisfactionem credimus hominem redire posse ad suum honorem. Et can. Contumaces. ex concilio Agathensi. ead. distin. Contumaces clerici prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita vt cùm eos pœnitẽtia correxerit, gradum suum dignitatemq; recipiant.

Exposito articuli.

¶ Duæ priores conclusiones manifestissimæ sunt: circa tertiam verò hoc est notandum, q casus primus & secundus de impœnitentibus & negligenter pœnitentibus intelligẽdi sunt, quãdo peccatum erat publicum. In primitiua enim ecclesia publici peccatores siue clerici essent siue laici nõ admittebantur ad sacra, pòst verò rigor ille cessauit, & nisi sit propter certa peccata & casus, nemo sua dignitate priuatur, aut suspenditur.

Armachani error.

Error enim fuit Armachani, quem dist. 1. q. 5. arti. 5. tetigimus, q propter quodcunq; peccatũ, etiam citra cõdemnationem, perditur dignitas & officium quodcũq;.

Irregularitas secretò & citrà citra peccatum committitur.

Secundò notandum, q irregularitas quomodocunq; cõmittatur etiam secretò, impedit ordines suscipiendos, & qui bigamus est aut sanguinis effusor etiã citra peccatum, vt cùm iudex authoritate publica hominẽ occidit, dum modo fuerit post baptismum cõmissa: nã per baptismũ omnis irregularitas tollitur. Quod autem ait D. Tho. per homicidiũ in defensione propriæ personæ irregularitatem incurri, intelligitur tẽpore suo: nam postmodũ in cõcilio Viennensi casus ille optimo cõsilio exceptus est, vt qui cũ moderamine inculpatæ tutelæ sese defendens homicidium faceret, non esset irregularis, sicuti qui ex ignorantia inculpabili illud perpetraret, quia illud nõ est volũtarium, vt habetur in clem. Si furiosus. de homicidio. Et eodem modo respondendũ est ad ca. De ijs. 50. dist. vbi qui in obsidionis necessitate positi homicidæ fuerant, à sacris arcentur ordinibus. Illud enim per idem concilũ Vienense temperatum est & mutatum. Propter scãdalum autem meretricibus, aut alijs publicè peccatoribus non est communio danda, vt suprà dist. 12. quæst. 1. art. 6. dictum est.

Primum argumentum.

¶ Primum argumẽtum S. Thomæ. est. Super illud Amos. 5. Virgo Israël cecidit, ait glossa, Non negat posse resurgere, sed non resurget virgo Israël: quia semel aberrans ouis, & si reportetur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantam quæ nũquam errauit: ergo pœnitentia non restituit pristinam dignitatem. Respõdetur, quòd eadem est ratio de virginitate & de innocentia, quæ pertinet ad secundariam dignitatem apud Deum: virginitas enim vt. 2. 2. q. 152. art. 3. ait S. Tho. aliud dicit de formali & aliud de materiali: formale enim

enim est propositum nunquam experiendi Venereum actũ corruptionis, quod quidem perditur per contrarium propositum etiã studiosum. Quare si puella moreretur in proposito nubendi, non esset virgo, imò forsan laureola virginitatis non donantur in cælo, nisi q virginitatis voto confirmarunt. Virginitas ergo quando per solum propositum contrariũ corrumpitur, recuperabilis est per pœnitentiam, vt virgo, quæ stuprum habet in proposito, si ante experientiam eam pœniteat, virgo permanet. Materiale autem virginitatis est in experientia voluntariæ veneris. Et qui semel venereã voluptatem expertus est, non potest non fuisse expertum. Vnde Hierony. super eisdem verbis Amos, Cùm Deus, inquit, omnia possit, de corrupta facere virginẽ non potest.

¶ Circa hanc verò solutionem & secundam cõclusionem notanda est illa Gregoriana consolatio, q qui irrecuperabilia damna innocentiæ, virginitatis, aut aliorum honorum per infamia crimina incurrerũt, possunt & debẽt cumulatissimis virtutũ officijs Magdalenam imitati, & Dauidem atq; alios pœnitentes errata repensare, vt suam ab oculis populi infamiam abstergãt, vt in die iudicij charitas illis multitudinem peccatorũ operiat, & clarissima pœnitentiæ virtus perinde illa contegat, ac si nunquam fuissent commissa.

¶ Secundò arguitur. Hieronymus ait. Quicũq; dignitatem diuini gradus non custodiũt, cõtenti fiant animam saluare, reuerti enim in pristinum gradum difficile est, can. Quicunq;. d. 50. & Innocentius papa can. Canones. addit, q apud Nicæam cõstituti canones pœnitentes etiam ab infimis officijs clericorum excludunt: ergo pœnitentia pristinam dignitatem non restituit. Ad Hieronymum respondetur, q non reputat impossibile, sed solùm difficile pristinum gradum recuperare, quod ar. præcedenti satis expositum est.

Ad Innocẽ.

Ad Innocẽ. autem respondetur autoritate Augustini ad Bonifacium can. Vt constitueretur. ead. dist. vbi ait, Vt constitueretur in ecclesia ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum, est disciplinæ, alioquin contra claues ecclesiæ datas disputabitur, de quibus dictũ est, Quæcunque solueritis in terra, soluta erunt & in cælo. Et postea subdit. Nam & Sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore suo perstitit: & Beatum Petrum, quando amarissimas lachrymas fudit, vtique Dominum negasse pœnituit, & tamen apostolus permansit, sed nõ ideò putanda est superuacua posteriorum doctorum diligentia, qui vbi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt (scilicet, negando etiã pœnitẽtibus honores priscos) experti, inquit, vt credo, aliquorum fictas per affectatas honorum potẽtias. Et idem legitur ead. dist. can. Bene valet.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Ante peccatũ potest aliquis ad maiorem gradum ascendere, non autem hoc post peccatum cõceditur pœnitenti: legitur enim Ezechiel. 44. Leuitæ qui recesserunt à me nunq; appropinquabunt mihi, vt sacerdotio fungantur. Vnde ead. dist. 50. can. Hi qui. ex concilio Hilerdensi legitur. Hi, qui sancto altari deseruiunt si subitò in flenda carnis fragilitate corruerint, & Dño respicientes dignè pœnituerint, officiorum suorum sic loca recipiant, vt nõ possint ad altiora officia vlterius promoueri: non ergo pœnitens in pristinam regreditur dignitatem. Respondetur, illud intelligi de illis, qui publicam agunt & solennem pœnitentiam: nam Petrus post negationem Christi pastor ouium factus est, vt patet Ioan. vlt. Vbi etiam Chrysostomus dicit, quòd Petrus post negationem, & pœnitentiã ostẽdit se habere maiorem fiduciam ad Christum. Qui enim in cœna non audebat interrogare, & Ioanni interrogationem cõmisit, huic postea & præpositura fratrum credita est: & non solùm non committit alteri interrogare quæ ad ipsum pertinent, sed de reliquo ipse pro Ioanne magistrum interrogat. Dicens, scilicet, Hic autem quid?

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm opera virtutum in charitate facta possint mortificari.

POst restitutionem habituum gratiæ, & virtutũ, sequitur de actibus, & operibus earundem virtutũ, & primum vtrũ mortificari possint. Ad quod S. Tho. respondet hac conclusione.

Conclusio

Opera in charitate facta mortificari dicuntur per sequens mortale peccatum. Probatur ex illo Ezechi. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur. Et confirmatur ratione. Res viua per mortem perdit operationẽ vitæ: ergo per analogiam res mortificari dicuntur, quando à suo proprio effectu, vel operatione impediuntur: effectus autem operum studiosorum, quæ in charitate fiunt, est perducere ad vitam

Universidad de Deusto
Biblioteca

vitam æternam: cùm ergo hanc virtutem habeant ex gratia, quæ per mortale peccatum tollitur, fit vt per idem peccatum eadem opera mortificentur.

Expositio articuli. ¶ Cõclusio verissima est eademq; clarissima, circa quam adnotandum est, moralia opera in triplici esse differentia. Alia enim sunt viua, vt quæ ex gratia & charitate dimanant. Alia vero mortua apud Deũ, vt cuncta quæ fiunt in peccato mortali: nam vita animæ sola gratia & charitas est. Quare quæ ex illo fonte nõ manant, licèt esse possint moraliter bona, nullius tamen meriti sunt apud Deum. De sola. n. fide charitate informata dixit Christus Ioan. 4. Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Videant ergo miseri in peccato iacentes quantã faciant iacturã temporis, & vitæ, quã diuinitus in hoc solũ receperũt, vt iugibus officijs singulis momentis gratiam sibi apud Deũ & gloriam accumularent. Alia deniq; sunt opera, quæ viua quidem prodierunt, sed tamẽ per peccatum sunt mortificata.

Primum argumentum. ¶ Sed arguit primo loco S. Tho. Quod non est, immutari non potest, atq; adeò nec mortificari, quod sonat mutationẽ de vita in mortem: sed opera virtutum postq̃ facta sunt nõ permanent: ergo non mortificantur. Respondetur, q̃ sicut peccata postq̃ transierunt actu manent reatu: ita opera virtutum manent in merito apud Deum. Et hac ratione, quia homo per peccatum indignũ se præbet illo præmio dicuntur mortificari.

Secundũ argumentum. ¶ Secundò arguitur. Per opera charitatis homo meretur vitam æternam: sed subtrahere mercedem merenti est iniustitia, quæ nõ cadit in Deum: ergo per nullũ peccatũ illa ratione mortificantur, vt fraudentur suo præmio.

Lepida historia. Memini me Romæ offendisse quendã theologiæ, vt aiebat, studiosum, qui isto argumento vincebatur nulla opera bona manere apud Deũ sine præmio, qui ideo illa tenebatur phãtastica opinione, q̃ quicunq; de hac vita decedit, sicut igne in purgatorio debet omnino expurgari anteq̃ in cælum euolet: ita si ad tartara est descẽsurus, in aliquo loco reseruatur, vbi prius vniuersorum bonorũ operũ præmia recipiat. Adeo modicus illud dictum retinebat,

Hominis axioma. Nullum est bonũ, quod non præmietur, nec malũ quod non puniatur: alioqui, Deus esset iniustus. Iudicabat ergo iste de iustitia inter Deum & homines perinde ac de illa, quæ est inter homines, cùm tamen plus distent, quàm cælũ à terra. Nã in politia humana: q̃a homo homini potest ex se ipso quippiã tribuere, restat alter simpliciter debitor. Quare si mercenarius locauit suas operas apud quempiam, quanuis nullatenus sit ei amicus, manet nihilominus dignus mercede sua: quia iustitia ab amicitia non pendet. Tamen quia nulla creatura ex se & tuis naturalibus viribus quippiã potest Deo reddere, quod sit apud ipsum prę mio æterno dignum, iuxta illud primæ Ioan. 4. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? sed omne meritum operum fundatur in personæ dignitate apud ipsum, quæ quidẽ dignitas ex mera gratia Dei pendet, per quam homo Dei membrum efficitur, inde fit vt peccatori nullum fiat ius reliquum illius præmij æterni apud Deum: imò cùm per peccatum indignũ se fecerit illo, nulla fit ei iniustitia: imò est summa iustitia, vt illo priuetur.

Obiectio. ¶ Sed ais. Deberent ergo dici illa opera mortua, & non mortificata: quandoquidem mortali peccato delentur. Respondetur quod peccatum dicitur mortale respectu vitæ gratiæ, quam tollit, non tamen respectu gloriæ simpliciter, nisi sit finale: nam mors spiritualis hominis simpliciter est damnatio. Et ideò respectu gratię potiùs dicitur morbus, quàm mors. Et eadem ratione opera bona dicuntur, non mortua, vt illa, quę nunquam habuerunt vitã sed mortificata, hoc est suspensa, quousq; homo per gratiam, quę radix eorum fuit, dignus fiat eorum præmio.

Dilutio. ¶ Tertiò arguitur. Fortius à debiliori non corrumpitur: sed opera charitatis sunt fortiora quibuslibet peccatis, iuxta illud Prouerb. 16. Vniuersa delicta operit charitas: ergo non mortificantur per peccata. Respondetur, eiusmodi mortificationem nõ euenire, aut ex debilitate charitatis, aut ex fortitudine peccati, sed ex libertate voluntatis, quæ à bono potest in malum deflecti.

Tertium argumentum.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm opera per peccatum mortificata per pœnitentiam reuiuiscant.

SI virtutum officia per peccatum mortificantur, congruum est quærere, vtrùm per pœnitentiam reuiuiscant. Non enim defuerunt, qui hanc potestatem virtuti pœnitentiæ denegarent, propter illam rationem, q̃ postq̃ transierunt, nõ permanent, vt mutari possint, contra quos statuitur cõclusio. Opera mortificata p pœnitentiã reuiuiscũt. Probatur ratione, quia illa opera non habent vim perducendi in vitã æternam (in quo eorum vita consistit) solùm secundum quòd actu existũt: verùm postq̃ esse desinunt, quatenus remanẽt in acceptatione diuina: hac autem ratione quantum est ex parte ipsorum semper remanẽt etiam postq̃ per peccatũ mortificantur: quia semper Deus illa opera, prout facta fuerant, acceptat, eo q̃ volũtas eius nunq̃ mutatur, sed homo est qui mutatur. Quare & sancti, etiam si non viuificarentur, de illis alienis operibus bene factis semper gaudebũt, eo, q̃ in honorẽ & cultum Dei fuerint facta. Et in hoc sensu accipitur illud Apocalyp. 2. Tene qđ habes, ne alius accipiat coronam tuam. Gaudebũt inq̃ accidẽtali gaudio. Quapropter simpliciter nulla bona opera pereunt etiã si facienti non remunerentur. Quòd autem peccatori illa non sint ad vitam ęternã efficacia solùm est propter impedimẽtum suę indignitatis. Hoc verò tollitur per pœnitentiã per quam peccatũ expungitur. Fit ergo consequens, vt per pœnitentiã efficaciã suã recuperẽt perducendi pœnitentẽ in vitam ęternam.

Conclusio. ¶ Conclusionem hanc satis art. 2. elucidauimus, quare non aliud est notandum, quàm q̃ conclusio hæc adeò est certa, vt temerariũ in primis esset illam negare: nempe contra Theologorum turmã in. 4. dist. 14. &. 22. Imò quãuis non sit in sacra pagina expressa, sunt tamen testimonia, quibus corroboratur, & præterea patrum sanctiones. Illud enim Ezechi. 18. In quacunq; hora impius egerit pœnitentiam, iniquitatum eius non recordabor. &. 33. Impietas impij non nocebit ei: licèt ad literam intelligantur, quòd non erunt in memoria Dei, nec nocebunt ad condemnationem. Et ideo D. Thom. ad hoc propositum illud non adduxit, nihilominus nõnullam vim habet ad probandum, quòd si pœnitentia sit perfecta, reducit hominem ad statum pristinum, atque adeò si sit remissior, reducet illum in

Contra Iohe. partem. Textus autem hìc allegatus Iohelis 2. Reddam vobis annos, quos comedit locusta & bruchus, non intelligitur nisi de restitutione bonorum temporalium. Sed glossa est, quæ id ad restitutionem bonorum spiritualium trãsfert. Et quanuis symbolica, & metaphorica theologia, vt ait Augustin. non habeat tantam vim arguendi, nihilominus est optima similitudo. Et pariter est glossa Leuit. 7. suprà citata, quæ ait per pœnitentiam restitui hominem in statum pristinũ. Accedit & locus ad Hebræ. 6. Vbi post obiurgationem, qua Apostolus Hebręis improperauerat suam ingratitudinem in Deum, subdit. Confidimus autem de vobis fratres meliora: non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & laboris & dilectionis vestræ, quam ostendistis in sanctos, &c. Quem locum tum Anselmus, & Theophilactus, tum præsertim Gregorius, qui refertur de pœnit. distin. 4. can. Intermittentes. de operibus mortificatis per peccatum, quæ per pœnitentiam reuiuiscunt, exponũt. Ait enim Grego. Quòd sicut priora bona opera per peccatũ fiunt irrita: ita per pœnitẽtiã reuiuiscũt. Et Aug. ad Macedoniũ ait, q̃ Deus nõ minus tribuit pœnitẽtibus q̃ antea tribuerat munera vitæ & salutis. Et semper intelligito, si sit summa. Atq; ad idem facit illud, quòd refertur de pœnit. dist. 3. can. Pium. ex lib. de vera & falsa pœnitentia. c. 14. vbi ait. Piũ est credere, & nostra fides hoc exposcit, vt cũ gratia Christi destruxerit mala priora in homine, etiam remuneret bona. Et can. Talis. ead. dist. ait Chrysost. q̃ Deus suscipit pœnitentem, & facit omnia quatenus ad priorem reuocet statũ. Cui consonat & illud suprà citatũ Ambrosij, q̃ pœnitentia res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum. Nõ ergo solũ temerarium, verùm & erroneum esset negare mortificata opera reuiuiscere. In quo autẽ gradu reuiuiscant, disputatio est doctorũ, quã satis superq; ar. 2. vẽtilasse credimus, & fortasse satis clarè concluisse.

Primum argumentum. ¶ Primum argumentũ S. Tho. rem magis clarificat. Arguit enim. Sicuti per subsequentem pœnitentiam remittuntur peccata præterita, ita per peccatum subsequens mortificãtur opera prius facta in charitate: sed peccata per pœnitentiam dimissa nunquã redeunt secundùm se, vt q. præcedenti dictum est: ergo neq; opera mortificata reuiuiscunt. Respõdetur ad maiorem plurimum interesse discriminis: nã peccata per pœnitentiam secundùm se abolẽtur, ita. s. vt Deo indulgente nil vlterius ex eis inducatur, aut maculæ, aut reatus, sed hoc solùm, quòd peccatum sequens inde contrahat ingratitudinẽ. Sed tamen opera charitatis per peccatum non sic prorsus coram Deo abolentur, quin verò in eius acceptationem secundùm se manẽt, impedita tñ per peccatũ hominis, quo ideo ex parte ipsius hominis sublato, Deus ex parte sua id implet, quod opera merebãtur, vel in totũ, vel in partẽ, vt expositũ est.

Secundũ argumentum. ¶ Et codẽ modo soluitur secundũ argumentũ quod est. Opera mortificãtur ad similitudinẽ animalis, quod simpliciter moritur: ergo sicut illud nõ viuificatur, ita neque illa opera. Negatur, inquam, quòd per se perinde mortificentur vt animal, sed impediuntur ex parte hominis.

Tertium argumentum. ¶ Tertio tandem arguitur. Opera bona merentur gloriam secundum quãtitatem gratiæ &

tiæ & charitatis: sed quandoq; homo per pœnitentiam resurgit in minori gratia, & charitate: ergo tunc non simpliciter reuiuiscunt. Respondetur, quòd ille, qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate consequetur quidē præmium essentiale secundū quantitatē charitatis, in qua inuenitur: habebit tamen de operibus in charitate factis maius gaudiū quàm de operibus, quæ in secunda fecit. Hæc verba sunt, quibus nonnulli putant sententiam S. Thom. esse, q̄ resurgens nunq̄ resurgit nisi ad tantam adæquatè gratiam, quanta est contritio: ita vt ratione viuificatorum bonorū operum nullū habeat homo essentiale præmium in cælo, sed tantùm accidentale gaudium. At verò S. Tho. id minimè insinuat, imò cùm restrictè loquatur: scilicet, q̄ cùm homo resurgit in minori gratia, non consequetur essentiale præmiū propter opera mortificata, docet q̄ quando resurgit in gratia æquali vel maiori, habebit essentiale præmiū propter illam: videlicet, dum pœnitentia fuerit perfecta. Ex quo infertur, q̄ si fuerit minùs perfecta, habet in proportione aliquid etiam præmij essentialis virtute illorū. Solùm ergo ait, q̄ tunc non habebit ad eundem gradum præmiū essentiale, quod illis respondebat. Neq; verò ait, q̄ solùm habebit de illis viuificatis gaudiū accidentale, sed comparat gaudium accidentale illorū ad accidentale aliorum secundæ charitatis, quæ nunquam fuerunt mortificata, dicens, q̄ illud prius erit maius, propterea quòd magis gratis per remissionem obtinebit præmium essentiale illorū, cuius fuerat factus indignus, quàm præmium aliorum operum, quæ nunquam fuerunt mortificata.

Illatio.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm per pœnitentiam subsequētem opera etiam mortua viuificentur.

QVanuis de operibus mortuis nulla appareat ambiguitas, existit tamen nonnulla, vtrùm possunt viuificari. Ad quod præmissa distinctione, duabus conclusionibus respondetur. Opus aliquod dupliciter dicitur mortuum. Vno modo effectiuè: quia scilicet est causa mortis animæ, & secundum hoc omnia peccata mortalia sunt opera mortua, iuxta illud ad Hebræ. 9. Sanguis Christi emundauit conscientias nostras ab operibus mortuis. ¶ Et de istis statuitur prima conclusio. Huiusmodi opera, id est, peccata mortalia, nō possunt per pœnitentiam viuificari, sed potius, per ipsam abolētur, secundùm illud ad Hebr. 6. Non rursus iacientes fundamentū pœnitentiæ in operibus mortuis. Et ratio est manifesta, quia peccata nō solùm non emanāt ex fonte vitę, quod est gratia, verū è rebellione aduersus Deū, quę est vitæ cōtraria. Sed altero modo opera dicūtur mortua priuatiuè: quia scilicet carēt spirituali vita: quæ ex charitate pullulat, per quā anima Deo cōiuncta spiritualiter viuit, sicut corpus per animam. Atq; hoc pacto fides, quæ est sine charitate dicitur mortua, secūdùm illud Iacobi. 2. Fides sine operibus mortua est. Et per hunc modū omnia opera, quę sunt bona è genere, si sine charitate fiant, dicuntur mortua, licèt sint moraliter bona. Sunt, inquā mortua: quia nō procedūt ex principio vitæ, sicut si dicamus sonū citharę vocem mortuam. ¶ Deijs ergo subiungitur secunda conclusio, quòd & opera huius generis mortua impossibile est, vt per pœnitentiā fiant viua. Probatur, quia differentia mortis, & vitæ sumitur â principio à quo procedunt: opera autē quæ non processerunt ex principio vitæ, nempe ex gratia, quia iam transierunt, nō possunt iterum ex eodem principio procedere, atq; adeò nec viuificari. ¶ Hic nota, vt suprà diximus, quantam miser peccator iacturam faciat operum, quæ si in gratia essent, ad cumulum gloriæ sibi conferrent. Graphicè enim profectò hoc Paul. 1. Corint. 13. explicuit. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habuero, factus sum velut æs sonans, & cymbalum tinniens, quod dat sonum sine spiritu & mente vitæ: & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: prodesset autem si illa opera moraliter bona per pœnitentiam viuificarentur: non ergo viuificantur. Quin verò addiderim nec per absolutam Dei potentiam viuificari posse. Quòd si sciolus in contrarium arguat. Posset Deus de potentia absoluta gloriam suam conferre homini propter bona opera, quæ in peccato egit. Respondetur, quòd licèt posit Deus de sua potentia absoluta illis gloriam conferre, qui non fuerunt eius filij per gratiam (quod quidem non tam affirmate, quàm alij asserō) dabit tamen pro suo beneplacito, attamen nō pro eorum dignitate: quia non poterit facere illius præmij dignos, nisi faciendo sibi amicos. Quare nec potest dare gloriam pro operibus, quę non procedunt ex gratia nam, pro,

Prima conclusio.

Secunda cō clusio.

Expositio articuli.

Argumenta

dicit

dicit dignitatem operum, quæ certè, nisi homines faciendo gratos nō potest digna facere atque adeò nec viuificare. ¶ Sed arguit primò loco S. Tho. Difficilius est, q̄ ad vitā illud perueniat, quod fuit mortificatum, quàm quod illud, quòd nunq̄ fuit viuum, viuificetur: quia secundū naturam, illud quòd fuit priùs viuēs, & postea mortuū, nunq̄ reuiuiscit: illud autē, quod nunq̄ fuit viuū, generatur ad vitā, vt arbores ex terra, & animalia ex semine: igitur si per pœnitentiā viuificentur opera mortificata, à fortiori, & opera quæ nunquam fuerunt viua. Negatur consequentia, quia in rebus naturalibus tā mortua q̄ mortificata carent principio vitæ. Appellat autem hic S. Tho. opera mortificata, illa, quæ cùm vitam haberent, illam per mortem perdiderunt, licèt verè dicantur mortua: & mortua appellat illa, quæ nunquā habuerunt vitā, vt semina, in quorū neutris est principiū vitæ, sed causa quare natura nō potest priora viuificare, est quia idē numero non potest redire: eo q̄ conditiones materiales indiuiduī eodem loco, & tēpore nō possunt eædem redire: quæ autem nō fuerunt in rerū natura, potest educere de potentia materiæ. Sed tamen opera charitatis mortificata nō carēt ex se principio intrinseco, sed extrinsecùs impediuntur, mortua verò nunquā habuerunt principiū vitæ: & ideo nullum est inter hæc & naturalia simile. ¶ Secundò arguitur. Remota causa, remouetur effectus: sed causa cur opera de gñe bonorū sine charitate facta, nunquàm vixerunt, fuit defectus gratiæ charitatis, qui tollitur per pœnitentiam: ergo per ipsam viuificantur. Respondetur, q̄ opera mortua habent defectum gratiæ & charitatis in genere principij: quia non processerunt ex illis: per pœnitētiā verò licèt restituatur gratia, non tamen fit, vt ex ipsa processerint, & ideo non viuificantur. ¶ Tertiò arguitur. Ait Hieronym. (& refertur de pœnitētia di. 3. cap. si quando.) Si quando videris inter multa mala opera facere peccatorem quenq̄ aliqua, quę iusta sunt, non est tam iniustus Deus, vt propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum: sed hoc maximè videtur, quando mala præterita per pœnitentiam tolluntur: ergo videtur quòd post pœnitentiam Deus remuneret bona genere suo, quæ in peccato facta sunt. Respondet primo S. Thom. quòd Hieronymus non intelligit illa opera remunerari æterno præmio, quod solis operibus viuis ex charitate profectis debetur, sed temporali, non quod sint vlla merces digna apud Deū, sed quòd sit quædam diuina largitio. Vnde Grego. in homilia de diuite & Lazaro. quod refertur ead. dist. can. Cauendum. ait, quod nisi dives ille aliquod bonum egisset, & in præsenti seculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, recepisti bona in vita tua. ¶ Secunda responsio est, quòd moriens in peccato propter opera bona, quæ extra gratiam fecit tolerabilius patietur in inferno. Verbum tamen hoc S. Thom. distinct. 19. de satisfactione considerātiùs examinabitur. Non enim vult dicere, quòd si quis in concubinatu viuens multa faciat moralia opera, & concubinatui, verbi gratia, decreti sint in inferno cruciatus vt decem gradus, propter illa bona opera remittantur ad nouem: quoniam illa re vera nullius momenti sunt apud Deum, aut in præmio æterno, aut in remissione æterni supplicij, sed ideo cū illo mitiùs agetur: quòd exercitus in bonis operibus, alia euitat noua peccata, pro quibus acriùs puniretur. Et hunc sensum insinuat Augustinus in illo lib. de patientia cap. 26. quem hic citat D. Thom. loquitur enim de illo, qui alijs criminibus irretitus persistit in fide, pro cuius confessione multis tribulationibus affligitur. Cuius vtique patientia bona est ex genere, & ideo ait, Non possumus dicere schismaticō melius ei fuisse, vt Christum negando nihil eorum pateretur, quę passus est cōfitendo, sed existimandū forsitan tolerabilius ei futurum iudicium, quàm si Christum negando cuncta illa vitaret. Vbi non dicit, quòd tolerabilius habebit propter peccata, in quibus permanet, sed tolerabilius, quàm si Christum negaret. Quare in hoc sensu citat Paulum. Si tradidero corpus meū ita, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Sed tamen ad patiendum minora tormenta quàm si Christum negasset, multùm prodesset. Et hęc de primo trium mēbrorum, in quæ tractatum pœnitentię partiti sumus.

Solutio. 2.

Augustī. lib. de patientia cap. 26.

DISTINCTIO decimaseptima. De partibus pœnitentiæ in generali, deque earum prima, quæ est Contritio.

QVO-

Universidad de Deusto Biblioteca

Cap. 1. QVoniã sacramento huic, de quo agimus, pœnitentiæ inter reliqua sacramẽta singulare est, vt pœnitentis actus sint eius materia, fit vt non solùm quemadmodum in reliquis materia, & forma in eo dignoscantur, verùm & tres eius integrales partes distinguantur, q̃ sunt contritio, confessio, & satisfactio. Id quod patres Florentini concilij suo decreto confirmarunt. Nempe vt sicut peccatum corde, ore, & opere ꝓpetratur, per easdem actiones clauibus ecclesiæ ad eius remissionẽ subdatur. De illa nanq; pœnitentia mortalium loquimur, quæ post baptismum cõmittitur, quæ est reformatio vitæ: nam alia est ante baptismum ad regenerationem pertinens, atque alia venialium ad vitæ perfectionem, quæ nõ est per tam exactas partes necessaria.

Florẽtina synodus.

Cap. 2. Contritionis definitio.

¶ Est ergo contritio dolor de peccatis assumptus cũ ꝓposito confitendi, & satisfaciendi, quæ quidẽ per se id exigit, vt de singulis sit mortalibus culpis singularis: nã vt ait Hieronymus. Diuersorũ membrorũ diuersas esse decet medicinas: etenim vt qđ oculũ sanat, non sanat calcaneum, sic & diuersis vitijs diuersa sunt accommodanda remedia, atque adeò contrarijs cõtraria. Nihilominus clementissimus Deus, salutis nostræ sitibũdus, temporum moras non expectat, sed cùm primùm peccator ad mentem rediens generali suorum criminum detestatione in ipsum conuertitur, proponens opportuno tempore singula recolere, & quoad potest detestari, suis ipsum visceribus amplectitur: iuxta illud Ezech. 33. Impietas impij non nocebit ei in quacunq; die, id est, in quocunq; momento conuersus fuerit ab iniquitate sua.

Hieronym.

Ezech. 33.

Cap. 3.

¶ Debet autem contritio dolor esse omniũ maximus appretiatiuè, qui de rebus cunctis creatis haberi potest: videlicet, vt sic homo à vitijs abstinere proponat, vt pro nulla re mundi delictum vllũ admittat: hoc enim est Deũ ex toto corde, vt est in euãgelio, diligere, & vt est apud Iohelem, conuerti in Deum in toto corde nostro. Nimirum, vt nulla cogitatio amori Dei contraria, in corde admittatur: qui enim diligit patrem, aut matrẽ pluſquàm me, ait Dominus, nõ est me dignus.

Matth. 22. Iohel. 2. Matth. 10.

Cap. 4.

¶ Ex quo fit, cõtritionem sic ab attritione differre, vt contritio sit dolor de peccato, quatenus est Dei offensa, eademq; speciali Dei fauore elicita ad remissionẽ sufficiens: quia nemo, inquit Christus, potest venire ad me, nisi pater, qui misit me traxerit eum. Attritio verò est dolor peccati propter supplicia inferni, vel propter alia temporalia detrimenta. Quare, vt viribus naturæ gigni potest, sic ad remissionem non sufficit. Neque actus ille, qui est attritio, fieri potest per se contritio: tametsi accedente sacramenti gratia cõtritio dicatur extrinsecè. Quòd autem de contritione præceptum sit diuinum, ostendunt verba Christi Matth. 4. Pœnitentiam agite.

Ioan. 6.

DISTINCTIONIS decimæseptimæ, Quæstio prima, De partibus pœnitentiæ in genere.

Sanct. Tho. 3. part. quæst. 90.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm pœnitentiæ debeant partes assignari.

IN secundo mẽbro tractatus pœnitentiæ, hoc est, in tribus subsequentibus distinctionibus, de tribus eius partibus proposuimus disputare. Atque adeò huius quæstio prima est de ipsis in genere: cuius perinde primus articulus est, vtrùm pœnitentiæ debeant partes assignari. Ad quod vnica conclusione respondetur. Sacramentũ pœnitentiæ habet partes. Probatur, quoniã partes rei sunt, in quas materialiter totum diuiditur: habent eũ se partes ad totum sicut materia ad formã, vt 2. Physic. author est Aristo. partes enim ponuntur in genere causę materialis, & totum in genere causæ formalis: vbicunque igitur ratione materiæ inuenitur ratio plurium, ibi est & ratio partiũ. Dictũ est autem suprà, quòd in sacramento pœnitentię actus humani se habent per modum materiæ: igitur cùm plures actus requirantur ad perfectionem pœnitentiæ, scilicet contritio, confessio, & satisfactio, illæ sunt partes: nam partes sunt ex quibus totius perfectio integratur.

Conclusio.

Duplex pars rei.

¶ Vt autem ambos simul articulos perspectiùs interpretemur, subiungamus secundum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm conuenienter assignentur partes pœnitentiæ, cõtritio, confessio, & satisfactio.

SI sacramenti pœnitẽtiæ sunt partes, meritò de earũ numero quæritur, an sint tres, nec plures, nec pauciores: scilicet, contritio, confessio, & satisfactio. Ad quod præmissa distinctione duabus respondetur cõclusionib⁹. Duplex enim est pars rei, vt. 5. Metaphy. author est Philos. scilicet, pars essentiæ, & pars quantitatis. Et partes rei materialis, Physicę quidem, & naturales sunt materia & forma: logicæ autem, & per Metaphysicam abstractionẽ sunt genus & differentia. Constat enim homo ex corpore & anima, & logicè ex animali & rationali. ¶ Et de ijs ponitur prima cõclusio. Sacramentum constat ex duabus partibus: scilicet ex rebus & verbis, & baptismus ex ablutione & forma verborum: & pariter ex genere & differentia, sicut baptismus est sacramentum regenerationis ex aqua & Spiritu sancto. Attamen isto modo non quæritur, an sacramentum pœnitentiæ has habeat partes: quia neq; in dubiũ vertitur. At quia in sacramento pœnitẽtiæ, vt dictũ est, materia sunt actus pœnitentis, quæritur an hæc materia sacramenti diuidatur in partes, sicut quãtitas corporis diuiditur in partes. ¶ Atq; in hoc sensu respondetur per secundã conclusionem. Contritio, confessio, & satisfactio sunt partes pœnitẽtię. Probatur. Pœnitentia est cõpensatio offensæ, non quæ fit instar vindicatiuæ iustitiæ: nam in vindicatiua iustitia fit cõpensatio secundũ arbitrium iudicis, & non ad libitum offendẽtis vel offensi: sed in pœnitentia fit recõpensatio, & secundùm spontaneã voluntatem peccantis, & secundùm arbitrium Dei, in quẽ peccatur: quia hìc non quæritur sola reintegratio æqualitatis iustitiæ, sicut in iustitia vindicatiua, sed magis reconciliatio amicitię, quę fit dum offendens offenso secundùm eius volun-

Prima conclusio.

Secunda cõclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pœnitentis requisita.

tatem recompensat. Hac igitur ratione requiritur ex parte pœnitentis: primò quidem voluntas compensandi, quod fit per contritionem: secundo, q̃ se sacerdotis arbitrio subijciat tanq̃ Dei vices gerentis, quod fit in confessione. Tertiò, q̃ recompenset secundùm arbitriũ eiusdem diuini ministri, quod fit in satisfactione. Fit ergo, vt partes pœnitentiæ, nec plures sint, nec pauciores his tribus. ¶ De hac re & hæretici nobis litem cotestantur, & catholici nõnihil dubietatis offundunt. Lutherus enim (qui quintus articulus est à Leone condemnatus) tres has negat esse partes pœnitentiæ dicens, fundamẽtum, neq; in sacra scriptura, neque in sanctis doctoribus habere. Et quanquã vafricie se subinde corrigens dixerit nõ negare nisi satisfactionẽ, illico tamen art. 6. cõtritionem impudentissimè infamat dicens, discussionem detestationemq́; peccatorũ hominẽ facere hypocritam, & magis peccatorem. Ac demum art. 8. & 9. versute de auriculari cõfessione pronuntiat. At verò cõtritionẽ esse necessariã satis superq́; d. 14. & 15. apertissimis testimonijs sacræ scripturæ monstrauimus. Quorum aliqua quæst. seq. etiam repetemus. Id quod & de cõfessione dist. 18. & de satisfactione in subsequẽti similibus testimonijs cõfirmabimus. Interim tamen in genere satis illa loca sunt Matth. 16. & Ioan. vlt. quibus Christus, cuius prothema dum mundũ ingrederetur fuit, vt pœnitentiã ageret, euãgelicũ modum pœnitentiæ præscripsit, Petro, & Apostolis potestatẽ tribuens, vt quicquid absolueret super terram, esset solutum & in cœlo, & quicquid ligarent, esset ligatũ: & quorum peccata remitterent, remissa essent: & quorum retinerent, retenta. Illic enim iudices apostolos eorumq́; posteros instituit peccatorum, quorum adeo iudicio peccatores subiecit, ad quorum tribunal sua peccata deferrent. Nemo autem accusator sui esse potest, nisi quem erratorum pœniteat, quibus Deum offendit, & qui legitimè cõfessus paratissimũ se iudici subdat, vt secundũ eius arbitrium satisfacturum se offerat. Ecce ergo trium partium pœnitẽtiæ euãgelicum fundamentum. Vnde Chrysost. can. Perfecta. de pœnitentia. d. 3. Perfecta inqt, pœnitentia cogit peccatorẽ omnia libẽter sufferre. In corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas: hæc est fructifera pœnitentia. Quocirca vt tria sunt peccatorũ genera: scilicet, in corde, ore, & opere: tot sunt pœnitentiæ partes, quę ad singulorum remissionem sunt necessarię. Sed latiùs, dum sigillatim de singulis detur dicendi locus.

Expositio articuli.

Lutherus.

¶ Inter catholicos verò Scotus, d. 16. q. 1. aitista tria nõ esse partes pœnitentiæ, neq; vt est virtus, neq; vt est sacramentũ: nã virtus pœnitiæ est, quidã habitus permanens nõ habens partes: isti autem sunt actus transitorij: neque verò sunt partes pœnitentiæ, vt est sacramentum. Dixerat enim dist. 14. q. 4. q̃ sacramentũ pœnitentiæ nõ est, nisi sola sacerdotis absolutio, qua virtus clauium ad conferendam gratiam applicatur. Ex quo dist. 16. infert huiusmodi actus pœnitentis nõ esse partes pœnitẽtiæ, sed potius dispositionẽ præuiã, vt dignè suscipiatur sacramentũ. Hãc autẽ opinionem suprà d. 14. q. 1. art. 1. cõplutibus cõcussimus, & forsan excussimus argumentis. Sed cæteris prætermissis, profectò negare, q̃ tres istę sint partes pœnitentiæ, est negare nõ solũ Magist. sent. cuius expositor ipse est, verũ & vniuersã theologorũ scholã ipsum præcedentiũ, q vno ore partes pœnitentiæ appellant. Quinetiam hoc est negare autoritatẽ sanctorũ patrũ, vnde hic sermo deriuatus fuit, ac subinde generale sacerdotũ idioma, qui ita in tota ecclesia loquuntur. Sunt ergo partes, nõ quidem pœnitentię virtutis vt statim ait S. Thom. sed sacramenti. Nam cùm omne sacramentũ constet ex materia & forma, sustineri non põt, quòd sola absolutio sit pœnitentia, vt ibidem fusiùs monstrauimus: fitque inde vt actus isti sint materia sacramenti pro qua supponit sacramenti nomen connotando formam: sicuti baptismus supponit pro ablutione. Et ideo istæ sunt tres partes materiales sacramenti: sicuti carnes & ossa sunt partes materiales hominis. At verò Durand. dist. 16. q. 1. aliter hũc partium numerũ inficiatur, & detrcũat dicẽs, quòd sola cõfessio est materia sacramenti, eo quòd est materia proxima: nam cõtritio non est nisi dispositio: quia esse potest sine sacramento. Præterquàm, quòd cũ sit intus in mente, nõ est sensibile signum. Et q̃ satisfactio nõ sit pars sacramenti, sed fructus eius probat, tũ quia sequitur sacramentalem formam, tũ præsertim, quia non est de essentia, vt patet in cõfessione, quæ fit sub articulum mortis, vbi nulla imponitur satisfactio. Et ideo distin. 14. dixerat hoc sacramentum vocandum esse sacramentum, non quidem pœnitentiæ, sed confessionis. At verò, & hoc illic impugnauimus: nam peccata ipsa confessa contritionẽ includũt, & propositũ satisfaciẽdi, super quæ fertur absolutio. Quare omnes tres actus sunt materia ad gratiam sacramentalem partialiter concurrens cũ forma. Et hęc est legitima theologia, cui vera philosophia ancillatur: imòquã ecclesię vsus, & expressè Florentina Synodus sanxit. Verba enim Synodi sunt. Quartum sacramentum est pœnitentia, vbi docetur sacramentum supponere pro actibus pœnitentis. Et subditur. Cuius quasi materia sunt actus pœnitentis, qui in tres distinguũtur partes. Neq; verò ait, quasi, ac si non sint vera materia, sed quia non sunt materia extrinsecus apposita, vt ablutio & chrismatio. Quorum prima, inquit, est cordis contritio, secunda est oris cõfessio, & tertia est satisfactio pro peccatis secundùm arbitriũ sacerdotis. Præterea cõtrarius error dãnatus fuit primò à Leone põtifice decimo, deinde in concilio Tridentino sessione. 6. can. 14. vbi pœnitentia affirmatur has tres partes continere. Post hos igitur sacros canones non est fas negare tres esse partes pœnitentiæ, sed veritas hæc tanquàm orthodoxa est veneranter amplectenda.

Scotus de partibus pœnitentiæ.

Illatio Scoti

Durandus.

Partes pœnitentiæ facramenti.

¶ Ad argumenta verò Duran. respõdebit illi cõ S. Tho. At sunt præterea quædam alia argumenta: quia nõnunquàm homo cõfitetur sine cõtritione, cum sola attritione, quæ sufficit ad sacramentũ. ¶ Secundò Alexander. 3. c. Quod quidã. de pœnitẽtijs & remissio. iubet, vt illi qui non habent propositum abstinendi in futurum, nihilominus cõfiteantur: & tamẽ si confessio esset pars sacramẽti, esset quidem peccatum sacrilegij cõtra sacramentum: quia cùm illa sit ficta, sacramentum vitiaret. Ad primum respõdetur, q̃ attritio existimata contritio dum forma sacramẽtali informatur, fit etiã pars sacramenti. Ad secundum negatur cõfessionem illius qui non habet firmum propositum emẽdandi vitam esse fictã: si tamen pœnitens defectũ propositi cõfiteatur, quia ficta confessio non est nisi vbi aliquod celatur crimen. Vnde licèt cõfessio illa inualida sit ad gratiam, nihilominus valẽt ad obedientiã præstãdam prælato, qui illũ possit salutaribus documentis admonere.

¶ Primũ argumentũ S. Tho. in ar. 1. est. Sacramenta sunt, in quibus diuina virtus secretius operatur salutem: diuina autẽ virtus simplex & vna est: nõ ergo huic sacramento decet partes assignari. Negatur consequẽtia: nam etsi sacramentũ ratione diuinæ virtutis quandã habeat simplicitatẽ, tamẽ diuina virtus propter sui amplitudinẽ operari potest multis tam instrumentis, quàm eorum partibus.

¶ Secundò arguitur. Pœnitentia & est virtus, & est sacramentum; quatenus verò est virtus nõ assignãtur ei partes, cùm virtus sit habitus quidam qui est simplex qualitas mentis: neq; verò sacramento huic videtur partes assignãdæ ex parte materiæ, quando quidem, neque baptismo, neq; alijs sacramentis assignantur, nisi simplex materia & forma. Primũ membrum argumenti est Scoti, quo concludit virtutis pœnitentiæ nullas esse partes. Qua vtiq́; ratione & D. Thom. id ipsum concedit: nã actus isti non sunt nisi effectus virtutis, qui est simplex habitus. Assignãtur nihilominus ei partes materiales, quatenus est sacramẽtum, eo quòd huiusmodi actus sunt eiusdem sacramenti materia. Quæ quidem ratio non habet locum in reliquis sacramentis: quippe quorũ materia est res exterior eadẽq́, simplex, vt aqua vel oleum, &c. ¶ Tertiò arguitur. Pœnitẽtiæ materia sunt peccata, vt dictum est: peccati autem non sunt partes. Respõsum autem est suprà, q̃ nõ sunt materia nisi remota: quia sunt obiecta humanorum actuum, qui sunt materia proxima.

Tertium argumentum.

¶ Mox primum argumentum articuli secundi est. Contritio est in corde, confessio in ore, satisfactio in opere, quorum ideo primum ad interiorem pertinet pœnitentiam, & duo dũtaxat ad exteriorem: pœnitẽtia verò interior non est sacramentum: quia non est signũ sensibile: ergo tantùm sunt duæ partes. Respondetur, quòd quãuis contritio, quantum ad essentiam sit in corde, tamen quatenus propositum continet confitendi & satisfaciendi, ad exteriorem pertinet pœnitentiam.

Primum argumentum.

¶ At forsan quis contra hanc solutionem insurgat. Si contritio secundum suam essentiam non est pars sacramẽti, sed quatenus includit confessionem; fit vt per se non sit pars, atque adeò non sint nisi duæ partes. Respondetur, quòd S. Thom. nõ dicit secundùm essentiam non esse partem, sed quòd secundùm essentiã est in corde. Nihilominus secundùm suam essentiam est pars, scilicet, quatenus est dolor, & detestatio peccatorum cum proposito ea tollendi: sed quia peccatum non tollitur, nisi per propositum confessionis, & satisfactionis, in sua essentia includit idem propositum confitendi & satisfaciendi. Et ideo sunt tres partes habentes diuersas rationes, inter quas contritio est aliarum initium. Nam cùm cõfessio, & vindicatio peccati fieri ab homine possit vel inuito, cùm punitur à iudice, & solum ad recompensandam iniuriam, sine intentione amicitiæ, vel ab spontaneo ad reconciliandam amicitiam, contritio illa, quæ hoc postremum propositum habet, distincta pars est à confessione, & satisfactione secundum se consideratis. Itaque contritio est per se pars sacramenti, sed non est per se sensibile signum, nisi quatenus

Universidad de Deusto
Biblioteca

tenus per cõfeſsionẽ & ſatisfactionem innoteſcit: ſicut conſenſus interni contrahentium matrmonium. Secundò arguitur. In ſacramẽtis nouæ legis confertur gratia, ſed per ſatisfactionem nulla confertur, quippe quæ abſolutionem ſubſequatur, imò verò quandoque non eſt neceſſaria, vt dum quis ſub articulum mortis confitetur: ergo non eſt pars. Reſpõdetur, quòd ſatisfactio confert gratiam prout in propoſito, & auget eam in exercitatione, ſicut baptiſmus adultorum accedentium in gratia, eam illis auget.

Secundũ argumentum.

¶ Conſideratè audienda eſt iſta ſolutio: nam ſatisfactio, quando vi clauium eſt iniuncta à confeſſario, peculiarem quendam modum habet augendi gratiam, tanquam pars ſacramenti, præ ſatisfactione illa, quam quis ſua ſponte faceret, vt diſtin. 19. videbimus. Quapropter ſacerdotes non bene pœnitentibus conſulunt ſatisfacere paratis non iniungendo eis dignas pœnitentias.

¶ Ad argumentum ſuprà factum Durandi, q̃ cùm ſine ſatisfactione poſsit eſſe legitimum ſacramentum, ſequatur, non eſſe partem. Negatur conſequentia: ſine parte enim eſſentiali non poteſt res conſiſtere, ſed tamen ſine parte integrali, qualem nos ponimus ſatisfactionem, eſſe poteſt. Homo nanque, quanuis nõ ſine anima, tamen ſine manu exiſtere valet.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Nõ eſt idem pars rei & eius fructus: ſed ſatisfactio eſt fructus pœnitentiæ ſecundùm illud Ioan. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ: ergo non eſt pars. Reſpondetur, nihil vetare quominus ſatisfactio ſit fructus pœnitentiæ virtutis, & pars pœnitentiæ ſacramenti.

Quartũ argumentum.

¶ Quartò arguitur. Pœnitentia ordinatur cõtra peccatum, ſed peccatum poteſt ſolùm in corde cõſummari per conſenſum: ergo & pœnitentia abſq; alijs exterioribus partibus. Negatur conſequentia: nam cùm, vt ait Dionyſius. 4. cap. de diuinis nominibus. bonum ſit ex integra cauſa, malum autem ex ſingularibus defectibus, plura requiruntur ad bonum, q̃ ad malum. Et ideo quanuis peccatũ in ſolo corde poſsit cõſumari, nihilominus perfectio ſacramenti pœnitentiæ exigit eiuſdem culpæ confeſsionem, & ſatisfactionem.

Poſtremũ argumentum.

¶ Poſtremò arguit, q̃ ſint plures partes quàm tres: nam in homine non ſolũ ſunt partes materiales quantitatis corporis, verùm & anima, quę eſt forma. Reſpondetur, non negari, quin pars pœnitentiæ præcipua ſit forma abſolutionis, qđ in prima cõcluſione aſſertũ eſt. Sed hîc nõ loquimur niſi de partibus materialib⁹.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm prædicta tria ſint partes integrales pœnitentiæ,

EX dictis conſtat huiuſmodi partes eſſe materiales atq; adeò integrales. Sed propter quoſdã id negantes quæritur, an ſit verum. Et reſpõdetur hæc tria eſſe partes integrales pœnitentiæ. Tria enim ſunt partium genera, vt ad propoſitũ ſpectat. ſcilicet eſſentialium, vt materia & forma: & ſubiectiuarum, vt ſpecies generis: ſcilicet, homo & equus, animalis: & potentiales, vt potentiæ animæ: ſcilicet, intellect⁹ & voluntas, quæ dicuntur eius partes. Has ergo conſtat nõ eſſe partes componentes eſſentiã ſacramenti, vt forma & materia, ſed quidã dixerunt, q̃ eſſent partes ſubiectiuæ: ita vt iſtæ ſint prædicationes generis, Cõtritio eſt pœnitentia, Confeſsio eſt pœnitentia, &c. ſed hoc inde patet eſſe falſum, q̃ in ſingulis partium ſubiectiuarum eſt tota ſubſtantia generis, & ideo verũ eſt, q̃ homo eſt animal, & equus etiam animal: cõtritio verò nõ eſt ſacramentũ pœnitentiæ neque cõfeſsio, ſed omnes ſimul tres partes ſub connotatione ſuperuenientis formæ abſolutionis, vt ſuprà expoſitum eſt. Alij verò dixerunt, q̃ eſſent partes potentiales, ita q̃ ſicut anima per potentias, ſic ſacramentum per has partes operatur. Sed neque hoc eſt verum: quia partibus potẽtialibus adeſt ſubiectum ſecũdùm totam ſuam eſſentiã: non quòd intellectus ſit anima, imò eſt eius propriũ accidens, vt ait Ariſtoteles, ſed quòd ſit in tota eſſentia animæ: tota enim eſſentia adeſt intellectui, & tota voluntati: ſacramentũ verò pœnitentiæ non totum confeſsioni, vt putat Durandus, ſed totum ſcilicet, forma ſacramenti adeſt omnibus ſimul, ſicut anima informat omnes partes corporis. Et hæc eſt propria ratio partium integralium: videlicet vt ſimul ſumptæ recipiant formã. Illæ enim ſunt partes integrales, ex quibus totius perfectio integratur: & ex his tribus gerentibus vicem materiæ, informatæ per abſolutionis formã, integratur ſacramentum pœnitentiæ.

Conclusio.

Tria partiũ genera.

Primum argumentum.

¶ Arguit autem primo loco S. Thom. Peccatum cordis, oris, & operis ſunt partes ſubiectiuæ, hoc eſt, ſpecies, imò genera peccatorum: nam quodlibet eſt pec ſe peccatum: ergo pœnitentia cordis, oris, & operis erunt partes ſubiectiuæ pœnitentiæ. Negatur conſequentia. Ad cuius intellectum animaduertendum eſt, q̃

eſt, quòd peccata cordis, oris, & operis poſsũt conſiderari duobus modis. Vno quidem per ſe abſolutè ſecũdùm propriam rationem quę in aliqua harum potentiarum conſummatur. Et iſto modo ſunt ſpecies, imò genera peccati. Exempli gra. Hæreſis, quæ in intellectu cõſummatur: eſt per ſe peccatum cordis, & pariter cõſenſus in delectatione venerea ſine ordine ad opus, contumelia verò eſt per ſe peccatum, quod conſummatur in ore: & homicidium ſeu adulterium, quod conſummatur in opere. Et iſto modo non eſt ſimile de pœnitẽtia, eo quòd malum ex ſingulis defectibus cõſummatur, bonum verò non niſi ex integra cauſa. Sed alio modo diſtinguuntur illa peccata non tanquàm genera, ſed tanquàm gradus eiuſdem peccati, vt ſiquis cõſentiat in homicidium, & dicat ſe perpetratum, & tandem perpetret: vnum quidem eſt peccatum habẽs gradus in corde, ore, & opere, quare ſatis eſt tunc confiteri homicidium: & tunc illi gradus ſe habent, ſicut partes integrales, atque huius inſtar ſe habent hæ tres partes pœnitentiæ, quæ ſunt contritio, confeſsio, & ſatisfactio.

Secundũ argumentum.

¶ Secundò arguitur. Nulla pars integralis continet in ſe aliam ſibi condiuiſam, ſed continet in propoſito, & virtute confeſsionem & ſatisfactionem: ergo non condiuiditur ab illis. Reſpondetur ad maiorem, quòd vna pars nõ poteſt continere aliam formaliter, vt caro non continet os, neque caput pedem in virtute, tamen poteſt vna aliam continere vt fundamẽtum continet parietes, & tecta: & hoc modo contritio continet reliquas.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Ex partibus integralibus ſimul, & æqualiter cõſtituitur totum ſicut linea ex ſuis partibus, ſed hoc non cõtingit hîc: ergo nõ ſunt partes integrales. Reſpondetur ad maiorẽ, quod inter partes quaſcunq; integrales eſt ordo ad inuicem, diuerſimode tamen: nam quædam habent ordinem tantùm in ſitu, ſiue conſequenter ſe habeant, vt partes exercitus, ſiue ſe tangant, ſicut partes acerui, ſiue etiam colligẽtur, ſicut partes domus, ſiue etiam continentur ſicut partes lineæ. Et hæ partes, quia non ſunt entia ſucceſsiua, neq; habent diuerſas virtutes ſimul & æqualiter conſtituunt totum. Quædam verò habent inſuper ordinem tẽporis, vt manè, meridies & veſper, & iſtę, quia ſunt ſucceſsiuæ, non eodem momento conſtituunt, ſed ſucceſsione. Aliæ verò partes præterea habent ordinem virtutis, ſicut partes animalis, quarum prima virtute eſt cor, à qua reliquæ pendent, & inter reliquas aliæ ab alijs, & iſto modo habent partes pœnitentiæ, quarum reliquæ, vt legitimę ſint, ex contritione pendẽt, & ſucceſſu temporis vnam integrant materiam ſacramenti.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptiſmum, & pœnitẽtiam mortalium, & pœnitentiam venialium.

TAndem propter autoritatẽ libri de vera, & falſa pœnitentia, vbi diſtinguitur pœnitentia in pœnitẽtiam ante baptiſmum, & pœnitẽtiam mortalium, & pœnitentiã venialiũ, quæritur, vtrùm illa diſtinctio ſit legitima. Et reſpõdetur, eſſe legitimã diſtinctionẽ pœnitentiæ virtutis, non autem ſacramenti. Eſt enim conſiderandum vnamquãlibet virtutẽ operari ſecundùm temporis congruentiã veluti ſecundùm alias debitas circũſtãtias, vnde aliter operatur virtus pœnitẽtiæ poſt orbem redemptum, quàm in lege naturæ. Pertinet autẽ ad pœnitentiam: vt deteſtetur peccata præterita cum propoſito emẽdandi vitam in melius, qui eſt quaſi pœnitentiæ finis. Et quia mortales actiones accipiunt ſpeciẽ à fine, vt. 1. 2. q. 1 articu. 3. dictum eſt, conſequens ſit vt ſecundum diuerſas mutationes, quas pœnitens per pœnitentiam intendit, diuerſæ ſpecies pœnitentiæ diſtinguantur. Eſt autem triplex immutatio à pœnitente intenta. Prima quidem per regenerationem in nouam vitam, & hæc pertinet ad pœnitentiam ante baptiſmum. Secunda verò eſt immutatio per reformationẽ vitæ præteritæ iam corruptæ, & hæc pertinet ad pœnitentiam mortalium poſt baptiſmum. Sed tertia eſt immutatio in perfectiorẽ operationem vitæ, & hæc pertinet ad pœnitentiam venialium, quæ remittũtur per aliquem feruentem actum charitatis, vt ſuprà dictũ eſt.

Triplex immutatio.

¶ Hic nihil prorſus eſt annotatione dignum: ſed facilimæ ſunt argumentorum ſolutiones. Primum eſt. Pœnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium, ſed baptiſmus eſt prima, ergo ante ipſum nulla eſt pœnitẽtia. Sed reſpõdetur, q̃ pœnitentia, eſt ſecũda tabula qua ratione eſt ſacramentum, & quæ præcedit baptiſmum non eſt ſacramentum.

Primum argumentum

¶ Secũdò arguitur. Quod poteſt deſtruere maius, quale eſt mortale, poteſt deſtruere minus, quale eſt veniale: illa ergo pœnitentia, quæ eſt morta-

Secundũ argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lium est venialium, atque adeò non sunt duæ. Respondetur, q; etsi pœnitentia mortaliū per se sit venialibus sufficiens, tamen non conuertitur: quia ille, qui est in gratia, potest habere pœnitentiam venialiū absq; pœnitentia mortalium. ¶ Tertio deniq; arguitur. Sicut homo post baptismum potest peccare venialiter & mortaliter, ita & ante baptismum: ergo sicut post baptismum distinguitur duplex pœnitentia, ita & ante ipsum. Negatur consequentia, quia post baptismum potest esse veniale sine mortali, atque adeò remissio venialiū sine mortalibus: sed ante baptismum nō potest esse veniale sine mortali. Tenet enim S. Thom. q primū peccatū venientis ad vsum rationis non potest esse nisi mortale. Et ideò ante baptismum in adulto nō potest esse veniale sine mortali, atq; adeò neq; absq; illo remitti. Quare in illo nō distinguitur pœnitētia mortalium à pœnitentia venialium.

Tertium argumentum.

QVÆSTIO SECVNda, De prima parte pœnitentiæ, quæ est contritio.

HIC nobis lux occidit S. Thomæ. Hic, inquā, obitus illi calanum sustulit, ne tertiam partē perficeret. Hinc ergo eadem ferè orbatis luce nauigare nobis necesse est. Nam etsi quæ scripta reliquit in Quarto inter omnes sentētiarum interpretes nomen meritò habeant, & dignitatem, non tamen illam attingunt, quæ proprio calore, meditatioq; studio in summa digessit. Quocirca in subsequentibus non vsq; adeò ad vnguem eius literam persequemur, vt libris de Iustitia & iure, & hic hactenus fecimus, sed ordinē, & sententias eius, quoad poterimus secuti, & vbi ratio suaserit, plurima etiam verba referentes liberiori stylo vtemur. Non q eius assequi vestigia præsumamus. Quis enim id animo constituere audeat? sed quod necessitas nos cōpellat ruinam, quam nobis eius decessus fecit, & iacturam, quam nos subinde fecimus, pro tenui nostra virili vtcunq; resarcire, & reficere.

Obitus D. Thom.

Authoris ordo.

¶ Circa quæstionē ergo præsentem sex quæruntur. Primò de cōtritionis quidditate, vtrū sit dolor de peccatis assumptus. Secundò de eius materia, vtrùm tātùm sit de peccatis præteritis. Et tertiò vtrùm debeat esse de singulis. Quartò de eius quantitate, vtrùm debeat esse maximus dolor. Quintò de eius forma respectu attritionis, vtrum scilicet attritio possit fieri contritio. Sexto de eius necessitate, vtrùm vllum extet contritionis præceptum.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm contritio sit dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitēdi & satisfaciendi.

HIC in primis hoc est animaduertēdum, quòd cōtritio id ipsum sit, quod interna virtus pœnitentiæ, & sub hoc nomine in superioribꝰ, potissimùm dist. 14. quæst. 2. dis. 15. & 16. copiosissimè sit de illa deque eius effectibus disertum, perparum est, quod de cōtritione nobis dicendum superlit, sed pleraq; omniū tanquàm iam satis examinata sunt habenda. Primus ergo articulus est de quidditate contritionis. Et arguitur, q non sit dolor pro peccatis assumptus cū proposito confitendi & satisfaciendi. Primò quia contritio est actus virtutis, dolor verò passio sensus. Secundò quia sicut timor est de malo futuro: ita dolor de præsenti, quod nobis nolentibus accidit: pœnitentia verò est de præteritis, quæ nostra sponte cōmisimus. ¶ Sed in contrarium facit nomen ipsum cōtritionis, quod dolorem cordis significare videtur, qui in lege euangelica sine proposito confessionis, & satisfactionis non est legitimus. ¶ Quo solutionem à nominis significato aucupemur, attero, & contero verba latina sunt, & contero significationem auget. Dicimus enim saxa attrita & contrita, & protritas vestes, & per metaphoram transfertur ad hominem, qui dicitur laboribꝰ attritus, & ęta te detritus. Extenditur autem metaphora ad cor, quod afflictione & dolore dicitur contritum. At verò in hac Christiana & euangelica metaphora inter priscos latinos nō reperitur: quia nec rei habuerunt notitiā. Nouerunt quidem pœnitentiæ nomen sub ratione virtutis, vt dist. 14. quæst. 2. monstrauimus, sed tamen neque in lege naturæ erant tres partes pœnitentiæ, neque vim contritionis callebant, quę est peccatum radicitùs ex corde diuellere. In sacra verò scriptura, apud eius interpretes per hanc metaphorā cor dicitur contritum, quòd cùm homo per superbiam, quæ vt legitur Ecclesiasti. 1. initium est omnis peccati, adeò prauis suis affectibus inhæresćat, vt fiat cor eius sicut

Decisio artic.

Priſci meminerunt pœnitentiæ virtutis.

sicut saxum durum, iuxta illud Exodi. 7. Indu ratum est cor Pharaonis, & sicut lac coagulatum, vt est in Psa. 118. fit vt detestatio peccati, quæ per contrariam fit humilitatem dicatur commolitio cordis & mollificatio: nam sicut duritie & coagulatione partes sibi inuicē adhærent, sic dum moliuntur & liquescunt, resoluuntur & separantur. At verò quia vt. 4. Ethi. ait Philosophus dum res in partes grossiores franguntur, dicuntur atteri, dum verò commoliuntur, dicuntur conteri, metaphora transfertur ad cor, videlicet vt dum homo imperfectè detestatur peccatum non tanquàm Dei offensam, sed propter pœnas inferni, illa detestatio, quia non sufficit eradicare peccatum, dicatur attritio. Quando verò per speciale Dei auxilium perfectè dolet, ille actus, per quem nulla affectio cordis manet ad peccatum, sed omnino conuellitur, dicatur contritio. ¶ Ad quæstionem ergo quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Cōtritio, si eius substantiam spectes, non est dolor sensus, sed detestatio peccatorum, quæ est in voluntate. Est enim cōtritio id ipsum, quod primus actꝰ pœnitentiæ virtutis. Enimuerò cum, vt. d. 14. q. 2. art. 1. dissertiimus, virtus pœnitentiæ quinque includat, quorum primum, in quo eius substantia consistit, sit peccatorum detestatio, ipsissimum est, quod nomine contritionis significatur. At quoniam contritio tū primus sit actus virtutis pœnitentiæ, tum prima subinde pars integralis materiæ sacramenti, & istum quoq; sacramenti respectum explicari necesse est. Si ergo integra definitio desideratur. Contritio est detestatio peccati, quatenus offensa Dei est: cum proposito emendandi vitam confitendiq; & satisfaciendi spe veniæ diuinitus obtinendæ. Et quia in sacra scriptura nomine cordis voluntas designatur, quę sicut cor initium est corporei motus: ita & ipsa omnium est potentiarum motrix, aptissimè huiusmodi detestatio contritio cordis dicitur.

Attritio & contritio.

Prima conclu.

Contritionis definitio.

Secunda conclu.

¶ Secunda conclusio. Ex hac verò contritione in appetitu concupiscibili, vt loco citato declarauimus, ferè semper oritur dolor, qui est passio, atq; adeò de se non dicit virtutem. Veruntamen quia ex voluntatis electione fit, est virtus. Non tamen est ad virtutem pœnitentiæ necessarius, tum quòd in patria sancti possunt detestari peccata, licet non doleant, tum q etiam in via non est in potestate hominis, vt semper eliciatur.

Argument.

¶ Sed rogas. Cur ergo pœnitentia dicitur dolor, postquam non est in sensu? Respondetur optima ratione, tum quia propositio potest sumi causaliter, vt sit sensus, quòd est causa doloris, tum præsertim quia & ipsa detestatio dicitur dolor cordis, hoc est, voluntatis, iuxta illud Psalmi. 12. Quandiu ponā consilia in anima mea, & dolorem in corde meo per diem? Quando scilicet lux diuinæ gratię affulserit. Quinuerò, & præter detestationē ipsam, qua peccata displicent voluntati, est passio in ipsa tristitiæ illam consequens, sicuti & tristitia in eadem nascitur ex amore boni: amor nāque vt D. Thom. 1. 2. quæst. 27. articu. 4. secundū Aristo. demonstrauit, est omnium affectionū voluntatis prima aliarumq; fundamentū. Ex eo enim, quòd rem amamus, sequitur desiderium eius si ea caremus, & gaudium dum eam adipiscimur. Et ex eodem amore sequitur odium rei contrariæ, & si futura imminet, metu nos concutit, præsens verò mœstitia afficit. Vnde in libr. de vera & falsa pœnitentia, Dolor, inquit, est comes pœnitentiæ. Non dixit, est pœnitētia, sed comes. Atque in hoc sensu intelligitur pœnitētiæ definitio in eodē lib. & refertur de pœnitentia distin. 3. cano. Pœnitentia. 2. Pœnitentia est quædam dolentis vindicta, &c. Quapropter habitus omniū pœnitentium lugubris vbique depingitur, vt patet in Niniuitis, & Matth. 11. ait Christus, Vę tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sydone facta fuissent signa, quæ facta sunt in te, in cinere & cilicio pœnitentiā egissent. Et Hieronymus, de pœnitentia distinc. 1. cano. Mensura. Apud Deum, inquit, non valet tantum temporis mensura, quàm doloris. Et Cyprianus sermone. 5. de lapsis. Agite pœnitentiam plenam dolentis ac lamentantis animi, probate mœstitiam, &c. Quin verò de Deo ipso per metaphoram legitur Gene. 6. quòd tactus dolore cordis intrinsecus dixit, Pœnitet me fecisse hominem. Dicitur autem contritio dolor assumptus, quia est spontaneus, ad differentiam doloris, qui extrinsecus incutitur. Tametsi, vt suprà diximus, quoniam à gratia quoque procedit, sit à Deo datus.

Pœnitentiæ definitio.

¶ Et quoniam hoc suprà loco citato dist. 14. quæstio. 2. artic. 1. abundantibus testimonijs comprobauimus, ne de eadem re molestum faciamus articulum, statuitur tertia conclusio Contritio est vera virtus. Hæc asseritur contra Lutherum articu. 6. à Leone condemnato vbi ait, hominem facere hypocritam & magis peccatorem, cùm in suis scilicet doloribꝰ spē ponat, quā in sola fide deberet collocare. At prætermissis alijs testimonijs, & rationibus illic adductis, illa modò sufficiant, quæ nomine contritionis id confirmant. In sacra enim scriptu-

Tertia conclusio.

Contritio in sacra scriptura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scriptura contritio, si perspectè attēdas, idem est quod afflictio cordis, qua cor miserum maceratur & resoluitur. Vnde Deus Hierem. 6. sacerdotes reprehendebat dicens, Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes, Pax, pax, & non erat pax. Sed tamen contritio hæc & mœror potest oriri quādoq; ex metu & præsentibus calamitatibus: vt est in Psal. 12. Cōtritio & infœlicitas in viis eorum. Et contritio huiusmodi non est per se bona & legitima. Oritur tamen quandoq; ex humilitate, quæ contraria est superbiæ, per quam recrudescunt peccata. Et hæc est laudabilis, de qua in præsentiarum loquimur. Atq; de hac Dauid Psal. 50. Cor inquit, contritum & humiliatum Deus non despicies. Et psalm. 146. Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones, (id est) vulnera & plagas eorum. Et Esaiæ. 61. Ad annunciandum mansuetis misit me Dominus, & vt mederer contritis corde.

Hiere. 6.

Dauid.

Cōtritio cordis compunctio.

¶Dicitur item contritio alio nomine cordis compunctio, iuxta illud Psalmi. 4. Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Vt enim vlcus ferro pungitur, vt virus exeat, sic & cor, vt peccatum emittat. Vnde antiqui sancti patres sub nomine compunctionis & contritionis hac de re loquuntur. Vt Gregor. 8. Moralium. Alia est, inquit, compunctio, siue contritio quæ per amorem nascitur, alia quę per timorē. Et Græcus Chrysost. libros edidit de compunctione cordis. Sed homilia. 9. super. 6. cap. ad Hebræos, Cor inquit, contritum & humiliatum Deus non spernit: quia illud non erigitur, non percutit, & talis est, inquit, contritio cordis.

Gregor.

Chryso.

Cōtritio dicitur scissio.

¶Eadem ratione contritio dicitur scissio, sicut membrum putridum scinditur: & quia per illam inscisionem auersus homo à commutabili bono conuertitur in Deum, coniunguntur ambo Iohelis. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in iciunio & fletu & planctu, & scindite corda vestra.

Solutio primi argum.

¶Ad argumentum ergo primum iam respondetur, quòd declarauimus quēadmodum dolor etiam in sensu sit virtus, cùm tamen hîc nō accipiatur dolor, nisi pro detestatione, quæ à voluntate elicitur.

Secundi argu. solutio.

¶Ad secundum verò respōdetur, q; etsi peccata fuerint preterita actu, manent tamen reatu: scilicet, quantum ad maculam, quæ est priuatio gratiæ & amicitiæ Dei, & quantū ad reatum pœnę, & hac ratione homines contristant. Præsertim q; memoria eorū, cùm sit præsens, sufficiēs est nos mœrore afficere. Et quanuis nostra sponte ea cōmiserimus, nihilominus quia modò nollemus ea cōmisisse, dicuntur, dum nos pœnitet, nolentibus nobis accidere.

Argument

¶Quòd si arguas, dementiam esse nolle vt id, quod factum est nō fuerit: quia ad præteritum nulla est potentia.

Duæ opin. Prima.

Duæ sunt extremæ opiniones. Vna quòd potest esse aliqua nolitio absoluta impossibilium licèt inefficax, & talis est detestatio pœnitētiæ. Sed hanc opinionem loco citato satis ostendimus esse falsam. Altera est in altero extremo Adriani de pœnitentia quæstio. 1. tenentis quòd nolleitas esse potest conditionalis impossibilium, quando cōstat illud impossibile non extare. Licèt enim mercator ingruēte tempestate habeat illam cōditionalem velleitatem, Vellem seruare merces si simul possem seruare vitam: tamen dum constat ei non esse possibile illam seruare, velleitatem deponit, & absolute vult merces in mare proijcere. Quare tristitiæ, inquit, illius non est causa velleitas, quæ iam deposita est, sed simplex affectio & desiderium, quo homo afficitur ad sua propria bona. Pari modo ait detestationem pœnitentiæ non esse nolleitatem: quia constat homini impossibile esse peccatum non fuisse, sed esse simpliciem affectionem, quam homo habet ad Deum, vel ad beatitudinem, & illa est causa tristitiæ.

Secunda

¶Hæc autem opinio est extranea & à doctoribus & à veritate. Primū eñ est cōtra Aristotelem. 3. Ethico, dicentem de naufrago, quòd simul habet velleitatem non proijciendi merces cum absoluta voluntate proijciendi, nec sunt repugnantes. Secundò est contra rationem Physicam: nam si haberi potest propositum & desiderium rei impossibilis, etiam si constet esse impossibilem, vt ipse admittit, eadem affectio & idem desiderium non potest non parere actum illum conditionalem: quare istum actum de impossibili habere, non magis repugnat quàm habere eius desideriū. Imo verò cum quis filium aut rem charam amisit, propterea mœret, quòd vellet illud nō accidere, quod videt impossibile non accidisse. Quòd si ita non est prudens consolatio illa vulgaris dum quis mœstus est de re aliqua, dicere illam mœstitiam nihil prodesse, & ideò esse abijciendam. Quare Solon dum defunctum filium amarè lugeret, dicenti ei, quòd nihil illæ lachrymæ illi prodessent, respondit, Propterea lachrymor, quia nihil lachrymando proficio. Tertiò prædicta opinio est contra historiam Christi, qui profectò in agonia positus eam habuit nolitionem mortis, quam expressit verbis: expressit autem conditionalem, Pater, si possibile est, transeat à me

Reprobatio opinionis.

Tertium argumentum

àme, &c. & tamē sciebat secundum quod præfinitum erat à patre, nō esse possibile: nam dicere, q; habebat absolutam nolleitatē, est hæreticum: dicebat enim, Spiritus promptus est, &c. Quartò denique negare detestationē pœnitentiæ esse actum elicitum voluntatis, q; esse non potest nisi cōditionalis nolitio, est temerè doctorum vniuersitati cōtradicere, quorum est Alexand. 4. par. q. 54. memb. 2. arti. 2. & hic D. Tho.

Querit. argumentum.

¶Indubie ergo detestatio pœnitentię est, Nollem peccasse si esset possibile, & quia homo videt esse impossibile, cōtristatur, & mœstus fit de Dei offensa. Quòd si arguas, Ergo Deus ipse nollet etiam peccata hominum fuisse, ateq; adeò habet nolitionē, quæ impleri non potest. Profectò illatum concēditur. Deus enim non solùm habet absolutas nolitiones, quæ sunt efficaces de bono obiecto, secundùm quas omnia quæcunq; voluit fecit in cælo & in terra, verum & conditionales, de rebus, quæ ei displicent, Nollem homines peccare, aut peccasse: nā propterea prohibet nos peccare. Sed de hoc aliàs.

Solutio.

¶Hic autē repetitum lector putet, quod dist. 15. q. 1. art. 2. admonuimus: scilicet, q; non sit explicandū in definitione, id q; minimè vulgo, q; cōtritio sit detestatio actualis vel virtualis: nā cùm testimonia illic relata pœnitentiā exigant, non est fas aliter loqui quàm ipsa sonant. Et multò minus admittendum, q; sufficiat propositum virtuale. Nam præter testimonia illic citata est expressa sententia concilij Florentini, vbi habetur, q; ad cōtritionem spectat dolere de præteritis cum proposito non peccādi: nomen autem propositi actualem intentionem seruandi legem sonat. Cùm enim pœnitentia sit vitæ mutatio, non minus requirit propositum futuræ, quàm detestationem præteritæ. Quin verò magis: nam finis pœnitentiæ est honor Dei, & vtilitas nostra, dolor autē præteriti eo potissimùm in honorem Dei & nostrum cōmodum cedit, quòd propositum parit, vt vitā emendemus, ad quē potissimū finē pœnitentia ordinatur. Ad hæc tandem cuiuscunq; virtutis est propositum ingenerare operandi secundùm illam: ergo cum pœnitentia sit virtus ad hoc præcipuè destinata vt vitam nostrā corrigamus, oportet, vt rei huius propositum expressum secum adferat. Sunt qui dicunt non opus esse onerare præcepta Dei, nisi sint in sacra pagina expressa. Sed respondetur in primis hoc propositum, vt suprà diximus, elici ex sacra pagina, vbi nobis præcipitur conuersio in Deum, tum etiam ex natura ipsius pœnitentiæ: quare cùm in nostram cedat vtilitatem, non est nobis onus. Imò tam facile est habere tale propositum, q; habere verum præteritorum dolorem.

Cum proposito cōfitēdi & satisfaciendi.

¶De alia verò particula posita in definitione contritionis, q; sit cū proposito confitendi, & satisfaciendi, iam suprà diximus, q; non requiritur expressum, in illo momento, quo homo conuertitur; sed satis est propositum habere seruandi legem, vbi includitur propositū confitendi tēpore ab ecclesia præfinito. At quia in euāgelio præfixus est pœnitentiæ modus per sacramētum, hac ratione propositum cōfessionis, & satisfactionis tenetur peculiariter includi in contritione.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm contritio tantùm sit de peccatis præteritis actualibus proprijs.

Secundus articulus est, de contritionis materia. Et arguitur, quòd non tantùm sit de actibus præteritis proprijsq; peccatis. Primò ex sententia Augustini in libro de pœnitentiæ medicina ca. 2. vbi ait, quòd nemo vitam æternam desiderat, nisi cum huius vitæ mortalis pœnitet: ad mortalitatem autem vitæ non solùm peccata actualia attinent, verùm & eius mortalitas, & omnes calamitates, atq; adeò originalis labes, vt idem ibidem ait: ergo & de pœnis etiam peccatorum, & de originali dolendum est.

Partis negatiuæ primū argumentū.

¶Secundo arguitur. Peccatum ex subsequenti effectu aggrauatur: ait enim Hieronymus, quòd pœna Atij nondum est determinata, quia adhuc est possibile aliquos per eius hæresim corruere: grauitas autem peccatorum est obiectum contritionis: ergo contritio extenditur ad peccata futura, quorum peccator fuit causa. Atque inde sumitur argumentum tertium, quòd etiam alienorum debeat hominem pœnitere: iuxta illud Psalmi. Ab alienis parce seruo tuo.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

¶In contrarium autem est, quòd pœnitentia est secunda tabula post naufragium: ergo solùm de peccatis post baptismum commissis: & cùm sit conuersio in Deū & auersio per sola propria, & singula peccata commissa fiat, solùm est necessaria de peccatis præteritis, atque adeò de singulis, quorum est necessaria confessio.

Pars affirmatiua.

¶De materia sacramenti pœnitentiæ suprà dist. 14. q. 1. art. 2. partim tractauimus, vbi mō

Decisio argumenti.

strauimus materiam huius sacramenti remotam esse peccata, quæ sunt obiecta actus pœnitentiæ, quem quidem actum hic nomine cõtritionis intelligimus. Quare ad præsentem quæstionem vnica breuiter conclusione respondemus. Contritio, quæ est pars sacramenti pœnitentiæ, necessaria est de omnibus peccatis mortalibus: solùm tamen esse potest de pœnitentis proprijs, quæ scilicet proprio arbitrio cõmisit. Contritio, inquam, sacramẽti, quia potest etiam homo pœnitere bonorũ, quæ fecit: aut etiam aliorum, quæ nõ sunt peccata, sed talis contritio non est virtus pœnitẽtiæ. Primã partem cõclusionis dist. 15. q. 1. articu. 2. satis elucidauimus, vbi demonstratum est pœnitentiã vsq; adeò esse necessariã, vt sine illa nullum peccatũ mortale remitti possit. Secunda verò pars probatur, quia pœnitentia, quæ sua est propria significatio, non est nisi earum actionum, quas in hominis potestate fuit facere, & nõ facere, iuxta verbum Hesiodi, Metanœa vocor, quæ facti, non factiq; exigo pœnas. Hæ enim, quę non in nostra fuerunt potestate, possunt nobis displicere & tædium facere, vt q; hoc, aut illo sim⁹ genere, aut igenio, aut corporis habitu nati: pœnitere autem illorũ, quia euitare nequiuimus, nequaquã possumus. Sed est præterea peculiaris ratio in cõtritione, quæ est virtus: nã cũ huius vis in eo sit posita, vt per ipsam in Deũ cõuertamur, aut feruorem charitatis eius recuperemus, auersio autẽ ab eo, aut charitatis tepor nõ fiat nisi per ,ppriũ peccatũ, fit vt pœnitẽtia solùm de huiusmodi peccato esse possit. Cõfirmatur ex nomine cõtritionis, quæ dicit amotionẽ cordis nostri à peccato, in quo erat induratum, induratio autem illa non erat nisi per nostrum liberum arbitriũ, quod peccato adhærebat: ergo de propriò nostro solo peccato cõmisso possumus contritionẽ habere. ¶Igitur ad argumenta in contrariũ respõdetur. Ad primũ quidem, q; pœnitentia non est de vita mortali ratione mortalitatis: sed ratione peccatorũ, quorum mortalitas, & sensualitas corruptibilis corporis est causa, sicut ait idem Augu. eod. lib. q; adultus nõ põt vitã nouã inchoare nisi veteris pœniteat, hoc est, culpæ qua vita præterita est cõtaminata. Pœnalitates enim non sunt immediate in nostra potestate, q; nos eas nollem⁹ incurrere, imò inuitis nobis accidunt. Et ideò contristari nos possunt, nõ autẽ pœnitentia nos afficere. Atq; in hoc sensu ait ibidẽ Augu. q; debet nos pœnitere peccati originalis, vbi pœnitere vsurpat pro eo, quod est tædere, & dolere, hoc est, tristari de illo: quia cum nostra propria voluntate non fuerit cõmissum, sed voluntate Adę, in quo omnes peccauimus, nõ per pœnitentiam, sed per baptismum remittitur. Sed dolere eadẽ labes nobis debet, & displicere, eo q; desiderium nostrũ gloriæ, vel impedit, vel remoratur. De actualibus verò ante baptismũ cõmissis iam diximus pœnitentiã suo gradu requiri. ¶Ad secundũ respondetur, q; ad peccatum futurum, si fit propriũ, extenditur pœnitentiæ virtus quatenus generali quadã ratione est detestatio omnium offensarũ Dei, quæ in omni peccato reperitur. Non tamẽ hoc minẽ pœnitere potest illud à se cõmissum iri, quia res integra est, vt nunq; illud committat. Sed tamen proponere debet illud nunquàm cõmittere, & cauere ne cõmittat, illud autem propositum ex eadẽ pœnitẽtiæ virtute, vt suprà diximus, nascitur, qua ratione pœnitentia est generalis detestatio oium offensarũ Dei. Cautela verò adhibetur, quatenus pœnitẽtia rationem participat prudentię. Et ideo cõtritio, vt ait hic S Tho. q. 2. art. 2. quæstiuncula. 4 tanquàm in obiectum propriũ fertur in peccatum præteritum, sed ex consequenti respicit futurum. Quocirca diximus pœnitentiã præteritorum non esse legitimam, nisi pariat firmum propositum cauendi in futurum.

¶De peccato autem alieno, cuius pœnitens fuit causa, nõ potest ipsum pœnitere, quia nõ est ampliùs in sua potestate, vt non cõmittatur: quare tota grauitas culpæ peccati, quod alijs hominibus futurum est causa, vt peccent ipso puncto, quo perpetratur, cõtrahitur. Ob idque ex alienis peccatis nihil culpæ accrescit primò peccanti. Colligitur ergo, quòd pœnitentia solius est proprij peccati. At verò quãdo homo videt quanta mala ex sua culpa sucreuerint, quia tunc agnoscit quãtũ suum crimẽ fuerit, acerbiùs eum illius pœnitet. Et ideò postq; in die iudicij patuerint effectus cuiuscũque peccatoris, augebitur cuiusq; pœnitẽtia, nõ verò augebitur subinde pœna dãnatorũ, nisi accidentalis: quia videbunt quantorum fuerint malorum causa. Potest etiam iustissimus quisque, imò debet tristari & mœstus esse, quòd alij peccent, ille tamen non est pœnitentiæ effectus, sed charitatis.

Conclusio.

Hesiodus.

Solutio primi argumẽ.

Solutio secũdi argumẽti.

Solutio tertij argumẽ.

Pœna est solius proprij peccati.

Tristari quia alij peccant nõ est pœnitẽtię effectus

ARTICVLVS. III.

Vtrùm de singulis mortalibus culpis requiratur singularis contritio.

CIR-

Circa tertium articulum arguitur, q; non sit de singulis peccatis necessaria contritio. Contritionis motus est, ad iustificationem impij necessarius: ille autem esse potest in instanti cùm sit spiritualis, iuxta illud Ezech. 33. Impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit, vbi diem sancti pro hora, & momento vsurpant, iuxta illud Eccleſia. 11. Facile est in oculis Dei subitò honestare pauperem: in instanti verò non potest esse singulorum recogitatio.

¶In contrarium est sententia Hieronymi dicẽtis diuersorum morborum diuersas esse medicinas, quia quod sanat oculum, non sanat calcaneum: cum ergo contritio sit medicina, debet singulis accomodari.

¶Quæstio hæc est, & cognitu necessaria propter vsum pœnitentium, & decisu non facilis propter opinionum obscuritatem. Ob id igitur non nihil eget meditationis. Et primum q; dem opinio fuit antiquorũ omnium, q; requiratur contritio specialis singulorũ, vt Alexandri. 4. par. q. 69. mẽb. 8. ar. 2. & Richar. dist. 16. art. 4. q. 2. & Duran. di. 17. q. 2. & Palud. eadem dist. q. 1. ar. 2. Non tñ expresserunt, an tot numero esse debeant contritiones, quot peccata. Et ideo Caiet. super tertiã partem. q. 87. art. 1. & latius. q. 2. de contritione super eandem tertiam partẽ ait ridiculum esse de singulis singulas exigi contritiones, siue contritionem secundùm se ipsam consideres, siue in ordine ad sacramentalem confessionẽ. Et quia subobscurè loquitur, opinio eius cõsistit per distinctionem in duabus cõclusionibus. Aut enim contritio consideratur quatenus pars est sacramenti, & materia confessionis, & tunc requiritur vt ex quocunq; quoad eius fieri potest peccatis omnibus in memoriam cõtritio in hæc collectim feratur formaliter, q; subinde virtute ferantur in pẽtã citra culpã obita. Si aũt consideretur per se cõtritio, non exigitur specialis, quia nec requiritur indagatio, & recordatio peccatorum: sed sufficit generalis detestatio peccatorũ: imò satis est dicere, Peccaui, vt argumentum factum probat. Atq; hæc est opinio, quę nũc plurimùm habetur in vsu. ¶Nihilominus arbitror moderatione opus habere, & ideo tribus conclusionibus respondetur. Prima. Contritio per se, & suapte natura requiritur singulorum mortalium specialis & singularis, non solùm in ordine ad confessionem, sed etiã per se ipsam in iure naturæ, quatenus per se ipsam solam ex gratia procedentem remittũtur peccata. In primis enim hæc est expressa sententia S. Tho. loco citato. 3. par. q. 87. ar. 1. Cuius verba sunt. Exigitur ad remissionem peccati mortalis perfectior pœnitentia, vt scilicet homo peccatũ mortale actuale detestetur, quãtum in ipso est, vt diligentiam adhibeat ad rememoranda singula peccata mortalia, vt singula detestetur. Id quod de cõtritione secundùm se ipsam affirmat sine ordine ad confessionem. Sed præter eius autoritatẽ arguitur ratione. Contritio est motus cõuersionis auersioni cõtrarius: sed per quodcunq; peccatum mortale fit auersio: ergo quantũm est de se quodcunq; suam exigit contritionẽ. Et cõfirmatur ratione, quã D. Tho. quæst. præsenti, quæstiũc. 6. ad secundũ insinuat. Arguit enim q; sufficiat vna omniũ peccatorũ cõtritio, eo q; vna est omnibus auersionis ratio. Et respõdet, q; illa auersio variatur ratione diuersarum cõtritionum. Est ergo ratio huiusmodi. Contritionẽ debemus admetiri grauitati peccati: sed peccata ratione suorum obiectorũ, & circumstantiarum aggrauãtur magis, & minus: ergo quantũ est ex natura rei debet esse singulorũ singularis. ¶Tertiò arguitur. In iure naturę anteq; esset instituta confessio, sed sola fides mediatoris in confuso, requirebatur, vt quisquet postq; in Deũ cõuertebatur, diligentiã faceret, quatenus cognitio illius temporis admonebat, vt sua delicta recoleret, atq; illorũ eũ pœniteret spe veniæ apud Deum: re vera nescio quis hoc negare posset: nam lumẽ naturale id docet: ergo sine respectu ad cõfessionẽ exigitur peccatorũ contritio. Imò verò Christus eo modo cõfessionẽ instituit peccatorũ, quo in lege naturæ erat requisita cõtritio. ¶Profectò arbitror, conclusionẽ esse verisimã, sed adhibetur ei secunda eius moderatrix. Quãdo tẽpus nõ suppetit, aut cõmoditas non datur & cluſio, opportunitas, sufficit contritio generalis peccatorum in cõfuso, quatenus sunt offensa dei. Hanc conclusionẽ argumentũ factũ planè cõcludit: quoniã Deus salutis nostræ sitibũdus nihil à nobis pro quocunq; momẽto exigit, nisi quod tunc est nobis possibile: cùm ergo nobis tam subita peccatorum recordatio nõ sit possibilis; quocunque momento peccator digito Dei tactus dixerit: Peccaui, sufficit ei, sed tamen hoc est, quia illa momentanea, & generalis contritio propositum includit, pro tempore, & loco singulorum pœnitendi. Sicut baptismus licèt sit per se necessarius, tamen votum eius dum non datur rei opportunitas, sufficit. ¶Scio equidem Caietanum prædicta conclusione secunda hoc redarguere, sed vim argumentorum suorum nõ video.

Distã. negat. ante argu.

Ratio fundamẽtalis.

Solutio argumẽti.

Caietanus.

Prima conclusio.

Secũda conclusio Caie.

Tertia conclusio.

Secũdũ argumentum

Tertium argumentum.

Secunda cõclusio.

Caietanus.

Universidad de Deusto Biblioteca

Primum argumentum. Caietani.

video. Arguit enim primò hoc non colligi ex sacra scriptura aut ex doctoribus. Attamen id nos negamus: nam cùm sacra scriptura cõuersionem à nobis exposcat, quæ quidem cõuersio est detestatio offensæ Dei, ex natura rei sequitur, ꝙ debet esse cuiuscunq; offensæ detestatio. Et hoc sonat illud Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro: scilicet, qcquid auersionis in corde est, inde expungite. Cui consonat illud Esaiæ. 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

Esa. 38.

Recogitare annos.

Recogitare annos non est nisi ad inquirendum peccata singula, & de illis dolendum. Idque non obscurè insinuat illud Ezechie. 18. Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis, & custodierit omnia præcepta mea, vita viuet, vbi peccatorũ pœnitentia assimilatur mandatorũ custodiæ, quæ est singulorũ. Quod aũt ait non elici ex doctoribus, profectò contrariũ ostẽdit admonitio illa in lib. de vera & falsa pœnitentia ca. 14. quæ refertur cano. Consideret. de pœnitentia dist. 5 scilicet, Cõsideret peccator qualitatẽ criminis, in loco, in tẽpore, in varietate personæ, &c. Et enim si circunstantiæ sunt sic meditandæ, à fortiori & peccatorũ numerus. Atqui S. Tho. & doctores citati dicunt requiri contritionẽ in speciali sine mẽtione cõfessionis.

Secundũ argumentum. Caieta.

¶ Arguit secũdò Caietan⁹, ꝙ sequeretur ex hac nostra assertione, ꝙ cõtritio generalis non sufficeret, nisi vel præcederet vel subsequeretur in speciali singulorũ. Respondetur, ꝙ si inferat non sufficere vt non cũ primũ habetur, fiat peccatorum remissio, negatur illatio, imò illo fit momento: si verò inferat nõ sic sufficere, quin homo vel ante vel post teneatur indaginẽ facere etiam singulorũ, certè id concedo etiam in iure naturę, nec contrariũ ipse probat.

Quando teneatur quis contritioné habere de singulis peccatis.

¶ Sed rogas, secluso præcepto cõfessionis, quando tenetur homo illam indaginẽ facere, vt de singulis conteratur. Respõdetur, ꝙ in iure naturæ, & in lege veteri teneretur data opportunitate, & cõmoditate saltem antea q̃ immineret grande periculũ obliuionis. Sed tamẽ in lege euangelica: quoniã præscriptũ est tẽpus confessionis semel in anno, satis est tunc quãtum ad vim præcepti specialẽ illam habere contritionem, nisi forsan in articulo mortis, de quo artic. 5. videbimus.

Qualis esse debeat singulorum cõtritio.

¶ Subsequitur ergo, vt exploremus illa specialis singulorũ cõtritio qualis esse debeat. Quòd enim nõ debeant singulis peccatis singulæ respondere cõtritiones, inde apparet, ꝙ nõ est in potestate hominis, maximè vbi ingens est delictorũ aceruus, tot numero habere dolores. Quinimò neque de rebus lætis possibile appareat, vt homo tot possit intercisas lętitias elicere. Atque hac ratione Caiet. ait, hoc esse ridiculum.

Respõdetur Caieta.

Sed primum ad hoc respondetur non esse vsq; adeò ridiculum. Etenim quamuis dolores & tristitiæ, quæ sunt passiones tot sigillatim elicere, & numerare vix sit in hominis facultate, isti tamẽ dolores, vt dictũ est, nõ sunt de essentia pñiæ, sed sola detestatio, quę est actus voluntatis. Et istas habere plures, & diuisas singulorum peccatorum non est impossibile. Attamen crediderim, neq; has esse prorsus necessarias. Tametsi consultum fuerit, si quis in tempore illas conetur elicere.

Tertia conclusio.

¶ Sit ergo tertia conclusio. Satis est ad habendam contritionem singulorum specialem, dum quis ad confessionem accedit, recogitare annos in amaritudine animi, hoc est, peccata singula per tẽpora, & loca indagare, quibus memoriæ oblatis cõtritionem haberet illorum, hæc enim dicitur singularis,

D. Tho.

¶ D. Tho. hîc questiunc. 6. ait, ꝙ quantum ad principium contritionis: scilicet, dum quis cogitat de peccatis, sufficit dolere de singulis eo ordine, quo occurrunt, vt dolores iuxta numerum peccatorum numerẽtur, & licèt dolores illi non sint prorsus contritiones, sufficit esse attritiones. Sed tamẽ in termino, inquit, id est peracta indagine, qñ iam contritio est formata per gratiã, sufficit, vt sit vna cõtritio de omnibus, tunc enim ille motus agit in vi dispositionum omnium præcedentiũ. Et fuit iste modus loquendi antiquus, quẽ Durand. loco citato sequitur. ¶ Et Caiet. secũda citata quęst. de cõtritione ait, esse cõem doctrinam.

Sententia authoris.

¶ Fateor me tñ hoc de istis attritionibus non posse, aut bene intelligere, aut satis credere. Neque. S. Tho. in summa hoc dixit, neq; si hęc tractasset, dixisset. Enimuerò aut ille, q indaginẽ mente inchoat suorũ peccatorum, in principio veram habuit cõtritionem in genere de offensis Dei, aut secùs. Si habuit, profectò oẽs detestationes sigillatim factę sunt veræ contritiones. Si verò neq; in principio, neq; per aliquam illarum specialẽ verè detestatur peccatũ, tanq̃ offensam Dei, certè illę detestationes, quas appellant attritiones, non sunt necessarię. Sed satis est, ꝙ hõ mẽte recolat peccata omnia, absq; vllius displicentia, dũmodo non habeat cõplacentiam: & peracta indagine vnica cõtritione hęc oĩa detestetur. Quare nescio, cur Caieta. dixerit, ꝙ requirãtur detestationes sigillatim singulorũ, sed non contritiones nisi vna: nam si detestationes non sunt contritiones, nõ sunt necessariæ. Et re vera pœnitentiũ vsus nõ est, nisi in principio habere contritionẽ generalẽ quæ sufficit ad gratiã, & deinde peccata inuestigare ad confitendũ, vel si existens in peccatis vult omnia in mentẽ referre, anteq̃ vllũ habeat detestationis actum, satis est omnibus rememoratis vnam detestationẽ applicare. Nã & sic nõnulla collectim homo cõfitetur.

Meretricis confessio.

Nõ enim opus est meretrici, vt sigillatim omnes suas turpitudines recenseat, sed satis est dicat, decies, aut centies. Imò vt dist. seq. videbimus, quãdoq; sufficit dicere tẽpus, quo in illo flagitio fuit. Hæc verò singularis, licèt mẽbratim nõ respondeat singulis peccatis, debet tamen eò esse acerbior, & luctuosior, quò sunt grauiora peccata.

Contritio nũquã dicitur virtualis.

¶ In calce demum notandum, cur contritio nunq̃ dicatur virtualis, quòd Caieta. sæpe illic repetit. Primũ enim contritio illa generalis, qua quis ante indaginẽ conuertitur in Deum, dicitur virtualis singulorũ: sed nihilominus est formalis actus pœnitentiæ, & formalis detestatio, & contritio. Secũdò post diligentem peccatorũ inquisitionẽ illa contritio singularis eorũ, quæ memoriæ occurrunt, dicitur virtualis eorũ, quorum homo citra culpam sic oblitus est, vt non possit in memoriã reuocare. Sed tamẽ hæc etiã est formatissima contritio, & detestatio. Quapropter in definitione cõtritionis, vt suprà dist. 15. q. 1. artic. 2. admonitum curauimus, nõ est ponendum, ꝙ sit detestatio actualis vel virtualis peccatorũ, & præsertim hoc vulgo nõ est proponendũ: quãdoquidẽ omnia testimonia illic relata absolutè pœnitentiam exigunt, quę simplici nomine non intelligitur nisi actualis.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm contritio dolor esse debeat maximus qui esse potest per naturam.

Partis negatiuæ primũ argumẽ.

QVartus articulus est, de quãtitate cõtritionis, & arguitur, ꝙ nõ requiratur dolor maximus, qui esse põt per naturã. Experientia docemur, complures vehementiori dolore de alijs rebus percuti, q̃ de peccatis, vt de morte, deque alijs iacturis tẽporalium rerum: id quod acrioribus lachrymis, & singultibus indicant. Et tamen huiusmodi homines maiorem sensum habentes aliarum rerum, quàm peccatorum vulgus nõ cõdemnat.

Secundũ argumentum.

¶ Adde secundò, quòd dolor consolatione mitigatur: dolor autem pœnitentis cõsolationem habet annexam propter spem veniæ, cùm alij sint dolores potissimùm inferni, qui omni sunt consolatione destituti.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium autem est, quòd cum pœnitentiæ dolor esse debeat de malo, quo peius illud est, maiorem decet esse dolorem: malorũ autem pessimum est peccatum: ergo eius dolor, si legitimus sit, debet esse maximus.

Decisio articuli.

¶ Pro quæstionis decisione meminisse ex superioribus oportet, duplicem esse dolorem, alterum in voluntate, qui est detestatio peccati, in quo essentia contritionis consistit, atque alterum in appetitu sensitiuis, qui est prior offectus. Rursus quantitas actus attendi dupliciter potest: scilicet, vel ex graduali intensione, vt Physici loquuntur, vel appretiatiuè ex parte obiecti, quod pluris vel minoris æstimatur.

Opinio Adriani.

Sunt ergo de hac re opiniones variæ. Primũ enim Adria. q. 2. de pœnitentia, & quodlib. 5. arti. 3. tenet, contritionẽ sic esse debere maximã, vt totus ei conat⁹ hominis apponatur, alioqui, inquit, licèt esset de offensa Dei, & ꝓpter Deum, nõ esset sufficiens ad delendũ peccatum. Cuius rationes inferiùs examinabim⁹.

Opinio Scoti.

¶ Scotus verò dist. 14. q. 2. licèt nõ summum conatum exigat, ait tamẽ, ꝙ detestatio anteq̃ fiat legitima contritio, certam habere debet, tum gradualam intẽsionem, tum subinde extensionem, & tẽporalem continuationem.

¶ His tamen non obstantibus ad quæstionẽ quinque conclusionibus respondetur.

Prima conclusio.

¶ Prima. Dolor, qui est essentialis cõtritio, nẽpe, peccatorum detestatio, maximus esse debet applicatiuè dolorum omniũ, quod est dicere. Debet peccator sic detestari peccata, vt pro nulla re mundi ampliùs illa committat. Quę quidem conclusio non vtcunq; vera est, sed velut catholica veritas ex euangelio collecta. Probatur. Contritio, vt dist. 14. q. 2. arti. 5. de pœnitentia diximus, est actus charitatis, q videlicet ex timore filiali nascitur. Omnis enim dolor rei perditæ, vt ait August. in illius amore fundatur. Ob idque dolor peccati, per quod Deum amittimus, debet esse de offensa Dei, propter ipsum, atque adeò per eius auxilium sufficiens ad eius reconciliandam amicitiam: ergo eadem est mensura actus pœnitentiæ & charitatis: charitas autem Dei, ꝙ ipse supremus est omnium bonorũ finis, debet esse appretiatiuè omniũ amorum maximus, vt scilicet, nullam rem ei præferamus, sed ipsum vniuersis: ergo eadem ratione quẽ amissæ per peccatum charitatis pœnitet, eodem gradu debet illud detestari. Et confirmatur ratio ex consonantia vtriusq; præcepti: mãdatum enim charitatis, vt ait Christus Matt. 22. & scribitur Deute. 6. est Deum diligere ex toto corde, in tota anima, & in tota mente: hoc est, nihil dilectioni cõtrariũ in corde relinquere. Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

re. Et similiter de contritione legitur Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Et ad idem tendit postrema ratio inter arguendum facta. Sicut enim Deus primũ est bonũ inter diligibilia: ita & peccatũ summũ est malum inter odibilia: igitur qua ratiõe est Deus summè diligendus, peccatum est summo odio habendum. Quapropter idem est dolorẽ peccatorum summũ esse debere appretiatiue, & peccatum sup omne odibile odio esse habendum. Et cõfirmatur hęc cõclusio illo etiã testimonio Matth. 10. Qui diligit patrẽ, aut matrẽ plusq̃ me, nõ est me dignꝰ: & qui amat animã suã, perdet eã: cuius sensus literalis est ob nullã rem mundi, nec propter vitã fas esse peccare. Imò etiã contradictionẽ implicat, vlla ratione licere peccatũ: nã si liceret, non esset peccatũ.

Secunda cõclusio.

¶ Secunda conclusio. Minimè opus est vt eadem detestatio, & nolitio peccati sit maxima intensiuè. Conclusio est, quam hic D. Thom. affirmat, est cõtra Adrianum suprà citatum, qui asserit necessariũ esse summum conatum. Et probatur. Intensio actus voluntatis fit ex vehementia obiecti mouentis: obiectum autẽ sensibile vehementius suapte natura mouet voluntatẽ, q̃ spirituale: quoniam voluntas sequitur cognitionem intellectus: intellectus autem in hac vita sumit cognitionem à sensu: sensibilia verò sunt propinquiora obiecta, quàm spiritualia, quæ abstrahunt à sensu: sed quò obiecta sunt propinquiora, eò vehementius mouent: ergo amor sensualium potest esse intensior, quàm spiritualium, atq; adeò displicẽtia amissionis eorum, quàm displicentia amissionis spiritualium. Et cum dolor peccatorum sit de rebus spiritualibus: scilicet, quia per ipsa amittimus Deum, & eius gloriam, fit vt alius dolor possit esse maior, neque hoc sit culpabile, quia sequitur naturam rerum. Quare non est culpa si dum homines filios, aut honores, aut alias res charas amittãt, intensius illud eis displiceat, quàm peccatum. Ex quo sequitur illud Matt. 10. Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus, non intelligi intensiuè, sed appretiatiuè: vt dudum expositum est.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclusio. Dolor, qui est in parte sensitiua vehementior esse potest, quàm qui ex detestatione nascitur peccatorum: neque hoc etiam est culpa. Probatur. Dolor in sensu dupliciter gignitur. Vno modo per læsionem ipsius sensus, vt cùm quis ferro aut igne plagam accipit. Et hoc modo non est dubium, quin dolor sensus vehementius exurat, quàm peccatorum: nam vires inferiores vehementiùs à suis proprijs obiectis sensibilibꝰ mouentur, quàm per obedientiam rationis: per quam quidem obedientiam excitantur ad dolorem peccatorum: imò verò, vt suprà diximus, non semper contritio sufficit sensualem dolorem exprimere: quare ille dolor non est ad pœnitentiam necessarius. Secundo modo dolor ille sensualis nascitur per obedientiam: quia sensitiuus appetitus excitatur à voluntate, cui quandoque obedit. Et etiam isto modo potest esse vehementior rerum sensualium q̃ peccatorum: quia eadem ratione vires sensitiuæ promptiùs circa sua obiecta obediunt rationi, quàm circa obiecta spiritualia.

Vulgi consolatio.

Per hæc consolari debent vulgares, qui non tam afflictantur, & gemunt, nec tantas effundunt lachrymas propter cõmissa peccata, quàm propter amissas res temporales: est enim natura in causa, & ideo non vergit in culpam. Tamet sit saluberrimum sit pœnitentibus consilium lamentabilem dolorem excitare, qui causa esse solet maioris detestationis etiã appretiatiuè. Et sic intelligitur illud Augustini. Nõ sunt in te christianæ charitatis viscera, si plãgis corpus à quo recessit anima, & non plangis animam, à qua recessit Deus. Atque huius exẽpla in Niniuitis habemus, & in Dauide & Petro, amarissimè lachrymantibus. Quinuerò Christus Matth. 11. dicens, Væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent, admonitos pœnitentes facit, vt egregia pœnitentiæ documenta perhibeant. Vnde Dauid, Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei.

¶ Quòd si hìc interroges, vtrùm contritio vsque adeò nimia esse possit, vt sit vitiosa, ex dictis colligitur quarta conclusio sub eadem distinctione. Contritio, inquàm, quantum ad eius substantiam, quę est peccatorum detestatio, non potest esse per se nimia, imò per se quantò maior, tantò melior. Dolor verò sensus potest esse nimius, ac perinde vitiosus, atque adeò ipsa contritio quatenus est causa vitiosæ tristitiæ. Probatur prima pars ratione suprà facta. Contritio est quidam actus charitatis: charitas autem non habet modum, imò, vt ait Bernardus, modus diligẽdi Deũ est ipsum sine modo diligere: quia est infinitè bonus: ergo nec detestationi offensæ Dei præscribendus est modus. Secunda verò pars probatur. Nam contritio est actus virtutis, atq; adeò medium inter duo extrema, quod quidẽ medium prudentia statuere debet: posset autem homo tanto se dolore & mœrore afflictare, vt mor-

Bernardus.

Quarta conclusio.

vt mortem sibi aut morbũ asciscceret, quod esset homicidij genus: debet ergo, vt ad Roma. 12. ait Paul. rationabile esse obsequium nostrum. Atq; adeò dum assidua peccatorũ meditatio & execratio propter nimiam intẽsionem noxium dolorem gignit, cessandum ab illa est, non q̃ ipsa per se sit mala, sed ea ratione, qua causa est detrimenti. Quapropter vbi sancti verbis de hac re superabundare videntur, sanè glossandi sunt, vt illud Anselmi sua peccata lamentantis. Vtinam sic impinguentur viscera animæ meæ, vt medullæ corporis mei exiccentur. Desiderabat enim ex pinguedine orationis medullas, non corporis, exiccari ad mortẽ, sed animi, ne terrena ampliùs cõcupiscceret, nisi forsan per hyperbolen verba illa proferebat. ¶ Primum igitur argumentũ in contrarium per secundã & tertiam conclusionem solutum est: hoc enim experientia docet, q̃ dolor sensualis, qui nõ est de essẽtia pœnitẽtiæ potest esse maior de rebus alijs q̃ de peccatis. ¶ Ad secundũ verò, quod contra primam procedit, nempe, q̃ dolor peccatorum propter annexam cõsolationem non potest esse maximus, respondetur q̃ illa consolatio, quæ ab spe veniæ procedit, non est detestationi peccati contraria, imò est eius proles. Et ideo non remittit eam, quominus sit appretiatiuè maxima, atq; adeò dulcedine quadã profluuium lachrymarum emittat. ¶ At quia dictum est appretiatiuè dolẽdum esse magis de peccatis, quàm de rebus alijs, forsan quispiam scisciteturꝫ vtrũ cõsilium sit, vt huiusmodi collationes vel pœnitentes secum faciant, vel confessarij admoneant: videlicet, q̃ debeant proponere sic nõ peccare, vt etiã si charissimi filij ante se trucidẽtur, & turpissimã infamiam incurrant, & atrocem mortem, nõ debent minimum peccatum admittere. Respõdetur, nõ esse consilium, vt vulgares homines & imbecilles his cõparationibus tententur. Stat enim quẽpiam legitimam habere contritionem, qui tamen si istæ cõparationes ei proponãtur, vacillet animo. Satis ergo est, vt quis absolutè doleat de peccato quatenus est offensa Dei. Paul. quidẽ, quia perfectus erat, tutò dicebat, Quis nos separabit à charitate Christi? An nuditas, an gladius? &c. Quare proficientibus cõsilium est his comparationibus sese ad perfectionem animare, incipientibus verò potiùs sunt cauendæ. Alię sunt comparationes, quas quidam meditantur: scilicet, mallem in infernum obtrudi, & visione diuina perpetuò carere q̃ culpã cõmittere. In huiusmodi autẽ cõparationibus, hoc est considerandũ, q̃ eiusmodi pœnæ perpetuæ: puta damni, & sensus in inferno de lege ordinaria sunt inseparabiles, & cõuertibiles effectus culpæ. Nã omnis, qui in mortali culpa decesserit, propter eam illas patietur. Et ideo non est prudẽtis animi tales cõparationes facere: quoniã pati pœnam inferni, nunquam potest esse aut necessaria, aut vtilis causa euitandi culpam, sicut pati mortẽ tẽporalem, aut alia dãna: imò est effectus ipsius culpæ, & ideo neq; per se illa pœna ad euitandam culpã est eligibilis, sicut nec pœna purgatorij. Si autẽ quis per hyperbolẽ cõparationes illas faciat, tunc distinguendum est inter pœnam damni, & pœnã sensus, & inter culpã quatenus est causa illarũ pœnarum, & eandẽ quatenus est offensa Dei. Si enim cõsideretur culpa solùm, quatenus est causa pœnę damni: puta, perpetuæ separationis à Deo, magis timenda est separatio quàm culpa: quia culpa propter talem separationẽ est timenda, & id, propter quod est tale, magis est tale, quare id, propter quod aliquid fugitur, magis est fugiẽdum. Si autem consideretur culpa quatenus est offensa Dei: scilicet cõtra eius legem & voluntatem, peior est quàm separatio ab ipso: nam licèt huiusmodi separatio sit omniũ pœnarum maxima, tamen malum culpæ quatenus est offensa Dei, peius est omni malo pœnæ. De his autẽ cõparationibus, vt D. Thom. in præsentiarũ. q. 2. art. 3. admonet, non est homo tentandus. ¶ At verò quia non solùm culpa cum alijs malis, & incõmodis confertur, verùm & inter ipsa peccata collatio etiam fieri potest, adhibetur quinta cõclusio. De grauiori culpa, si comparatio inter culpas fiat, maior debet esse contritio appretiatiue, licèt quantum ad gradus intensionis id non sit necessarium nec quantũ ad dolorẽ & tristitiã. Prima pars cõclusionis probatur. Nã licèt culpa, neq; minima venialis, sit eligibilis, neq; ad euitandum aliam culpã, quia implicat contradictionem licere peccare: & ideo nunquam datur casus, in quo licitũ sit vnum minimum peccatũ cõmittere ad euitandum maximũ. Tamẽ paratus esse debet animus, vt si aliquod ex hominis fragilitate cõmittendum sit, potiùs sit minus quàm maius admittẽdũ. Hoc asseritur contra quosdam, qui plus peccata abhorrent, quæ honori & humanæ existimationi magis aduersantur, quàm alia quæ plus Deo displicent. Vt quia furtum ignobile vitiũ magis est & vile, acerbiùs eos pœnitet fuisse in furto deprehensos, quàm in adulterio vel homicidio. Imò inuenias, qui dicant, malle se in hæresim, vel in blasphemiam incidisse, quàm in nefandum

Quintũ argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum flagitium, quod vulgo in maiori infamia denotantur: quæ quidē re vera charitatis peruersio est. Nam etsi cunctis peccatis mortalibus cōmune sit esse offensam Dei, & ab ipso hominē separare, tamen ratione conuersionis illa, quæ prioris sunt obiecti, absurdiora sunt, Deoq; magis inuisa, ac vrgētiùs prohibita, & ad maiora destinata supplicia. Arguitur ergo sic. Sicut ad ordinem charitatis spectat Deum præ cunctis rebus creatis diligere: sic ea acerbiùs detestari, quæ illi sunt magis execrabilia, & ab eo nos longiùs alienant. Et secundò arguitur. Qui citiùs euitaret peccatū magis infame, quàm illud, quod Deo magis displicet, famam suā & honorem amori Dei præfert, id quod genere suo peccatum est. Quod si verba Hierony. quæ hīc citat S. Tho. obijcias col laudantis Paulum, q minima peccata veluti magna plangebat, respondetur, quòd non eū laudabat, q grauiora nō magis plangeret, sed q pindedolebat de minimis ac si essēt magna, quod ad viros attinet perfectos. Nihilominus quòd ecclesiam fuisset persecutus, amariùs lamentabatur, quàm alia minora. ¶ Quæris autem vtrùm magis detestari, & fugere peccatū minùs detestabile, sit per se peccatum mortale, vt si quis sic animatus sit, vt casū, quo alterū deberet eligere, potiꝰ eligeret adulteriū quàm furtum, vel hæresim & blasphemiam q̄ nefandum crimen. Respondetur q illud propositū non est nisi vnum simplex peccatum adulterij, quod grauius est quàm furtum, vel vnum hæresis, quòd grauius est quā alia turpitudo. Et in hoc sensu est intelligenda conclusio, q adulterium est magis detestādum q̄ furtum: videlicet, quòd citiùs deberet homo furari, q̄ adulterari, nō quòd adulterium & citiùs illud eligere sint duo peccata, sed quòd ipsum per se sit vnum grauius. ¶ Secūda pars conclusionis patet: quia cùm intēsio actus & dolor sensualis non sit de essentia contritionis, nil obstat, quo minùs possit homini intensiùs dolere peccatum magis infame aut aliàs magis nociuum: quandoquidem, vt supra dictum est, dolor & mœror de alijs incōmodis esse possit maior, quàm de peccatis. Dixerim autem in conclusione, si huiusmodi fiat peccatorū cōparatio: quoniam ad necessitatem contritionis non est requisita. Potest enim, vt hic ait S. Thom. dupliciter fieri. Vno modo sigillatim & formaliter, vt seorsum fiat detestatio maior homicidij atque seorsum altera minor furti: vel generaliter & virtualiter, veluti si vnico actu peccata, quæ sunt in memoria, homo detestetur: taliter tamen quòd ille actus vehemētiùs feratur in peccatum mortale grauius. Et neuter modus est necessarius, sed satis est, vt hominem suorum peccatorum sic pœniteat, vt illa proponat pro nullo euitando detrimento, aut cōsequendo cōmodo iterum committere. Attamen facta conditionali comparatione sic appretiatiuè plus detestari furtum, vt si alterum esset cōmittendū, potius homo committeret homicidium, nō est peccatū saltem mortale, dūmodo firmum sit propositū neutrum cōmittendi, sed est venialis peruersio ordinis charitatis. Contra id autem, quod diximus malum culpæ minimū non esse eligendū ad vitandum maximū, arguitur. Posset quis verbum quod aliàs esset otiosum dicere ad euitandum periurium, imò & ieiunium vel festum frangere. Respondetur: ergo illud est falsum q illa quæ non sunt intrinsecè mala, sed mala quia prohibita, possunt fieri ad euitanda alia maiora mala etiam temporalia, sed tunc non erunt peccata si sunt media necessaria. Illa autem quæ sunt intrinsecè mala, vt mentiri, neutiquàm licent, neque ad vitandam blasphemiam, neque ad saluādam salutē reipublicæ. ¶ Per hæc tandem de alijs similibus comparationibus sentiendum. Palud. nanque dist. 17. quæst. 1. artic. 5. post alios interrogat, vtrū magis homini dolēdum sit de peccato alieno grauiori, q̄ de proprio minori. Arguit enī ad partem affirmatiuā. De peccatis dolendū est quatenus offensa sunt Dei: sed maior offensa magis Deo displicet: ergo ordo charitatis eius expostulat, vt de grauiori offensa, etiam si sit aliena, vehementius tristemur. Rursus an magis dolēdum sit de passione Christi, quàm de peccato. Et statuitur quæstio de Magdalena, quodnam istorum acerbiùs ei indoluerit. Itē, vtrùm beata virgo maiorem dolorem habuit de morte filij sui, quàm de peccatis crucifigentium. ¶ Ad primum respondetur, appretiatiuè magis esse dolendum de minimo peccato proprio quàm de grauissimo alieno. Rationē assignat Paludanus: quia magis dolendum est de malo proprio quàm de alieno. Sed hæc debilis est causa: nam inter incōmoda temporalia licitum est acriùs de alieno dolere quā de proprio. Ratio ergo legitima est, q appretiatiuè plus me dolere de alieno, quàm de meo, est q citiùs vellem fieri meū q̄ alienum, & nemini licet ad euitandum grauissimum peccatum mortale in alio, vel minimum veniale cōmittere: quia implicat contradictionem licere peccare. Ex quo sequitur appretiatiuè magis esse dolendum de proprio peccato quàm de passione Christi: quia neque ad illam euitandam

Primum argumentum.

2. Argumē.

dam licitum esset peccare. At verò quātum ad intensionem gradualem actus, & acerbitatem sensualē doloris nil vetat, quominus Magdalena potuisset amariùs flere Christi mortem, quàm propria peccata. Cōparando verò aliena peccata ad passionem Chri, maior habendus est dolor de offensa Dei quā de eius morte: quia offensa peior est: imò illa Deo placere non potuit, cui tamen passio placuit quatenus redemptio fuit nostra. Et ita beata virgo, sicut & Christus ipse, maiori affecta est mœrore de peccato crucifigētium, quàm de morte Christi. Tametsi sensualem dolorem habere potuit acriorem de morte, cuius gladius eiꝰ animam transuerberauit.

Soluitur obiectio.

¶ Restat ergo argumenta diluere, quæ prædictis cōclusionibus obstare videntur. Et primò contra secundā, & tertiam conclusionē, q nō est necessaria maxima cōtritio & dolor intensiuè, asserit Adrianus, non sufficere dolorem peccatorū, quatenus sunt offensa Dei, nisi summo conatu fiat. Veruntamen assertio eius nō modò falsa est, verùm, vt bona venia dixerim, temeraria, & sacris literis parùm cōsona. Nam Ezechiel. 18. & 33. non habetur, nisi quòd in quacunque hora & momento conuersus fuerit impius, omnia eius peccata delebuntur. Et Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: conuersio autem quantum ad suam substantiam solùm dicit detestationem peccati propter Deum: exigere ergo eximiū conatum temeritas est, eademque scrupulorū genitrix, quos hæc opinio pusillorum animis conijcit, qui nihil de conatu summo sentiunt. Impletur enim præceptū de actu spei, & charitatis, licèt non toto conatu fiat, cur ergo non & contritionis mandatum? ¶ Hallucinatus ergo fuit Adrianus falso intellectu scripturæ: citat enim pro se illud Deutero. 4. Cùm quæsieris Dominum Deum tuum inuenies eum, si tamen toto corde quæsieris & tota tribulatione animæ tuæ. Et in psalmo. 118. Beati qui in toto corde exquirunt eum. Totum autem cor & tota tribulatio insinuare videtur summum conatum. Ad hoc autem nos suprà respondimus, exponētes illud Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Intelligitur. n. ad normam illius. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo: videlicet, q nihil in corde relinquatur dilectioni, & gratiæ Dei contrarium, quasi idem cor Deus simul, & dæmon possidere possint, contra illud euāgelicum, Nemo potest duobus Dominis seruire. De conatu siquidem illo nec in scriptura fit mentio, nec vsus ecclesiæ in contritionibus exigendis rationem habet tanquàm de re necessaria. Aliud afferri posset contra nos arg. q nemini Deus, nisi quod in se est facienti gratiam confert: nemo autem totum, quod in se est facit, nisi summum conatum adhibeat. Ad hoc autem respōdetur neminem facere, quod in se est sufficienter ad gratiam ex viribus naturalibus, sed diuina ope suffultum, ad quod non requiritur, vt tantum faciat, quātum simpliciter potest, sed q Deum auscultet, motioni eius consentiens, iuxta illud Ioan. 6. Qui audit & discit, venit ad me. ¶ Contra hoc autem, quod in postrema conclusione diximus. s. nō exigi necessariò intensionem graduum contritionis, aut sensualis doloris, & maiores lachrymas de grauiori peccato, procedere videtur illud Aug. lib. de vera & falsa pœnitentia. cap. 14. & refertur de pœnitentia. dist. 5. can. Consideret. vbi admonet, vt peccator omnes peccatorum appendices circūstantias & qualitates consideret, vt in singulis modum criminis sentiat, & omnem vitij qualitatem lachrymis defleat. Et in sermo. 11. ad fratres in eremo. Grauia, inquit, peccata grauioribus lamētis indigent. Ad hæc autem, & si quæ similia apud sanctos patres reperiantur respondentur tria. Primum, q vbi circunstantiæ peccatorum sunt mortaliter aggrauantes, vt di. seq. videbimus, requirunt singularem detestationem acsi essent distincta peccata, & ideo ad cōsitendum, singulę sunt explorandæ. Secundò etiam si non sint mortaliter aggrauantes, salubre consilium est singulas perpendere ad excitandum dolorem, & hīc videtur mens Augustini dirigi. Sed tertiò nihilominus respondetur, q remissio peccati attendi potest, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnā. Et quidem quantum ad primum quæcumq; detestatio sufficit quantuncunq; remissa, dummodo sit de offensa Dei propter ipsum. Sed quātum ad secundum grauiora peccata grauioribus lamentis sunt abluenda, vt. s. plenaria fiat satisfactio. Et in hoc sensu illud quoq; Amb. intelligitur ad virginem lapsam. cap. 8. vbi ingentem pœnitentiam necessariam ostendens ait. Cōr verò sit liquescens, sicut cera, & totum corpus maceretur. Et illud Cypria. sermo. 5. de lapsis. Quàm magna deliquimus, tam grauiter defleamus: alto vulneri diligens, & longa medicina non desit: pœnitentiam crimine minor non sit. Et Hug. lib. 2. de sacram. p. 14. c. 3. Si in correctione minor est afflictio, quàm in culpa fuit delectatio, non est dignus pœnitentiæ tuæ fructus. Attamen neq; hac ratione necessarij sunt gemitus & fletus: nā per alia opera, vt

Contra. 5. conclusionē testimoniū Auguſt.

Respondetur Auguſt. tripliciter. Solutio prima.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

ra, vtpote, orationem, ieiunia, &c. compleri
Scotus. potest satisfactio. ¶ Postrema examinanda superest opinio Scot. qui loco citato tenet, requiri detestationis intẽsionem, & extensionẽ
Contra Scotum primũ argumen. ad certũ vsq; tẽpus anteq; infundatur gratia & fiat cõtritio. Contra hanc nanq; opinionẽ est argumentum, q̃ nulla est à suo authore ratione fulcita, quapropter eadem facilitate negatur, qua est asserta. Imò cum nulla scripturę basi firmetur, aut sanctorũ testimonio roboretur, videtur temeritatis labem contrahere. Reclamat enim Chryso. in libello de reparatione lapsi, & refertur de pœnitentia. d. 3. can. Talis. vbi ait. Talis est erga hoĩes pietas Dei nunq̃ spernit penitẽtiã si ei syncere, & simpliciter offeratur: etiã si nõ potuerit quis explere in præsenti satisfaciẽdi ordinẽ, quatulãcunque tamẽ, & quãlibet breui tẽpore gestã susci
Secundũ argumentum. pit etiã ipsam: nec patitur quãuis exiguę conuersionis perire mercedẽ. Quin etiã, vt secundum adhibeamus argumentũ, videtur scripturę sacrę dissonare, illi scilicet, modo citato loco Ezech. 33. Impietas impij nõ nocebit ei inquacunq; die cõuersus fuerit, vbi dies secũdùm citationẽ sanctorũ pro quocũq; momẽto accipitur. Quapropter nulla certa requiritur intẽsio, aut cõtinuatio, sed sat est momentanea cõuersio, iuxta illud Eccle. 11. Facile est in oculis Dei subitò honestare pauperẽ. Vnde Leo papa in epist. 19. ad Theodo. & refertur de pœnitẽtia. d. 1. can. Multiplex. Si periculũ, inquit, vrgeat cuiq; petenti est absolutio danda, quia misericordiæ Dei nõ possumus tẽpora definire, nec mensuras ponere, apud quem nullas patitur veniæ moras conuersio, dicente spiritu Dei per prophetã. Cũ conuersus ingemueris saluus eris. Profectò post hæc verba nescio quis opinionem intensionis, aut extensionis,
Tertium argumentum. contritionis opinari audeat. Tertiò. In sacra pagina sola requiritur conuersio hominis ad Deum, iuxta illud Zacha. Conuertimini ad me, &c. conuersio autem non dicit nisi simplicem motũ à peccato in Deum: absque vllo ergo fundamẽto asseritur huiusmodi intẽsio
Quartũ argumentum. & extẽsio. Enimuerò subsũtia cõuersionis exobiecto attẽditur: quòd scilicet sit detestatio offensæ Dei propter ipsum: intensio autem est quid accidentale: ergo licèt ratione ipsius dignior fiat conuersio, non tamen facit vt ex actu, qui nõ est conuersio, fiat cõuersio. Atq; adeò si actus ille à principio erat cõtritio, nullam aliam intensionẽ exigebat, si vero nõ erat nisi attritio, neq; in fine erit contritio, nisi forsan extrinsecè si sacramentũ accesserit, vt art. sequẽnti videbimus.

¶ Quintò. Deus pronior est ad veniam, quàm ad vindictam, sed per quancunq; conuersionem, etiã citra intensionem subitò decidit homo à gratia: ergo subitanea conuersione eandem potest recuperare. ¶ Sextò, vt vlcus aculus aperiamus. Nullus detestationis actus tempore antecedens gratiam est essentialiter ad iustificationem requisitus, eo quòd simul esse potest cùm peccato: ergo ille actus, qui per certum illud tempus continuatur, quod Scotus appellat attritionem, non est proxima dispositio ad gratiam, sed ille solus, qui per auxiliũ speciale elicitur, cum quo simul tempore gratia infunditur. At Scotus, quia opinatur hominem ex viribus naturalibus sic se posse ad gratiã disponere, vt nisi eam Deus infundat, sit acceptor personarum, illam effingit actus intensionem, & extensionem. Illam tamen naturalis dispositionis assertionem. dist. 14. quęst. 2. art. 5. abũdè monstrauimus non esse sacræ paginæ consentaneã, vt verbo Christi, Nemo potest venirè ad me, nisi pater meus, qui misit me, traxerit illum, & similibus.

¶ Et septimò arguitur. Sequeretur ex opinione Scoti, quòd ad salutem esset necessaria nedum contritio, verùm & attritio, atq; adeò si de contritione est præceptum, esset pariter de attritione, quod concessũ absurdissimum est, non enim est necessaria nisi pœnitentia, quæ contritionem sonat.

¶ Octauum deniq; argumentum, idemq; nõ minus validum est, quod sequeretur, si id verùm esset per aliquantum temporis homini non esse possibile in gratiam se Dei recipere, vtpote vsq; ad illud instans, quo completa esset intensio, & continuatio actus: hoc autem clementiæ & omnipotentiæ Dei aduersatur: qui subitò potest honestare pauperem. Sunt qui respondeant, Deũ nunquàm permissum ire, vt quispiam illo tempore moriatur. At verò cùm nulla extet lex, cui mors illa repugnet, figmẽtum potiùs responsionis hoc est quàm responsio. Respondent ergo alij per intensionis augmentum supleri posse extensionis cõtinuationem. Contra hoc autem arguitur. Vel summa intensio requirit etiam continuationem per tempus aliquod, vel tanta esse potest intensio, quæ in instanti sufficiat. Si primum dederis, argumentũ non solues: nil enim plus homo facere potest, quàm cõtritionem habere summè intensam, quę si tempus etiam requirit, intra illud est homini impossibilis salus, si medio illo tempore moriatur. Si verò secundum admiseris, tunc manifestè colligitur nullam cõtritionem quantuncunq; remissam certam

certam aliquam temporis continuationẽ exposcere. Detur enim disputationis gratia summam contritionem esse vt octo, quæ in instãti sufficit, si alia tempore indiget: sit verbi gratia contritio, vt vnum, quæ requirit continuari per horam, tunc sic arguitur. Illa satis habet cõtinuari per dimidiatam horam, imò & per vnam quartam, & quocunq; tempore dato satis habet per minus continuari; ergo sufficit in instanti. Probatur antecedens. Contritio vt octo continuata per horam sufficit: ergo contritio vt vnum sufficit per octauam: quia debet respondere proportio intensionis proportioni minoris continuationis: ergo nec requirit medietatem horę nec quartam. Si dederis saltem requirere octauam arguitur sic. Cõtritio vt octo, quæ est summa, sufficit per medietatem horæ: quia sufficit in instanti: ergo contritio vt vnum sufficit per sextamdecimã partem horæ. Quo dato rursus arguam. Cõtritio, vt octo sufficit per quartam partem horæ: ergo contritio vt vnum sufficit per trigesimam secundam. Hac ergo gradatione conuincetur respondens, nullam contritionẽ aliquam exigere temporis cõtinuationẽ. Libuit argumentum hoc physicum adhibere, licèt alia sufficiant theologa.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm attritio sic à cõtritione differat: vt fieri nequeat contritio.

QVintus articulus est de forma attritionis, qua à cõtritione differt. Et arguitur, q̃ attritio nõ sic à cõtritione differat, quin fieri possit cõtritio. Attritio nõ aliter à contritione differt, quàm informe à re iam formata, quia attritio esse potest sine gratia, cõtritio verò minimè, fides autẽ, quæ prius erat informis, postea per charitatem informatur: ergo pari modo attritio fieri potest contritio.

¶ In contrarium autem arguitur. Eorum quorum principia sunt omnino diuersa, neutrum potest alterum fieri: attritionis autem principium est timor seruilis, cõtritionis vero timor filialis, vt suprà visum est: ergo attritio fieri nequit contritio. ¶ Quæstione præsenti duo exploranda proponũtur. Primum, qualis quantaq; sit inter attritionẽ & cõtritionem differẽtia. Secundum, vtrùm idem actus, qui modò est attritio, fieri possit cõtritio. Atqui de priori mẽbro variæ sunt opiniones. Caieta. nanq; Caietanus. in prima quęstione contritionis, quam tertiæ parti S. Tho. adiecit, plures attritionis contritionisq; species multiplicat, q̃ opus esset. Qua propter legenti nonnihil confusionis obijcit: supponendum enim in primis est attritionem displicentiam esse imperfectam peccati: contritionem verò perfectam. Perfectio verò, inquit, consistit in tribus. Primum est detestatio peccatorũ, quæ nisi habeatur, neq; contritio est, neq; verò attritio. Secundum est propositum cauendi in futurum. Et hoc, inquit, si tãtùm habeatur per negationẽ: scilicet, quia pœnitens non proponit peccare, sed tamen neq; absolutè proponit non peccare: scilicet, quia non relinquit statum, in quo est; vt contingit concubinarijs, aut vsurarijs, qui tantùm habent velleitatem relinquendi peccatum, talis displicentia est vna species attritionis, quæ dicitur impœnitentium. Si verò illud propositum habeatur in confuso, est secunda species attritionis pœnitẽtium. Tertium autẽ, quod ad contritionem requiritur, est q̃ talis actus sit informatus charitate, defectu cuius quanuis quis doleat de peccatis quatenus offensa Dei sunt, & propter Deum, nisi ex charitate procedat, non erit perfecta contritio, sed erit dolor ille contritio acquisita; quæ est prima
Illatio Caiet. species contritionis. Vnde infert, q̃ potest homo totum feciſſe, quod est ex parte sua, taliter, q̃ habeat vltimam dispositionẽ ad gratiã, & tamẽ nõ simul tẽpore illã recipiat, sed post modum, quando Deo placuerit illã conferre. Itaq; homo adultus nulla ex parte liberi arbitrij mutatione facta, nec sacramẽto adhibito nũc nõ habet gratiã, & postea habebit, & tũc ille dolor fiet pfectè cõtritio. Est opinio vsq; ad Caie. nunq̃ audita, & certè nescio cui sit vtiquàm credẽda. Igitur vt tam multiplices acceptiones euitãtes prius quęstionis membrũ expediamus adnotandum, q̃ nomine attritionis solùm illã detestationẽ intelligimus, quæ per se non sufficit ad delendum peccatum, sufficit tamẽ cum sacramẽto. Nomine verò simpliciter cõtritionis, illam, quæ per se sufficit sine sacramento, quæ quidem est simpliciter conuersio in Deum. Ex his primum sequitur, quòd contritio, & attritio conuenire debent non solùm in hoc, quòd vtraq; sit detestatio peccati super omne detestabile, verùm & in absoluto proposito nunquam peccandi pro aliqua re mundi. Probatur: quoniam aliàs ille actus, neq; cum sacramento sufficeret, quare non est nomine attritionis dignus. Igitur illam velleitatem impœnitentium, non est cur

Universidad de Deusto Biblioteca

attritionem appellemus: nam etſi de præterito peccato ſufficiat nolitio illa conditionalis, Nollē peccaſſe, tamen abſoluta requiritur volūtas exeundi à pecatis, atq; adeò, nunq̃ in futurum peccandi. Colliguntur ergo inter contritionem, & attritionem quinque differentiæ.

Differentia prima. Prima vtiq; ſumitur ex parte obiecti, ꝙ contritio eſt dolor de offenſa Dei, ſeu, (quod idem eſt) propter Deum: attritio verò dolor peccati ob timorem inferni, aut aliorum nocumentorum temporalium.

Secunda. Secunda ſumitur ex parte cauſæ, quòd attritio oritur ex timore ſeruili pœnarum, contritio verò ex timore filiali, vt diſtin. 14.q.2.artic.5. monſtrauimus.

Tertia. Ex qua differentia ſubſequitur & tertia, quòd attritio poteſt ex viribus naturalibus elici: quia non eſt vltima diſpoſitio ad gratiam, ſed poteſt ſimul eſſe cum peccato, contritio vero naſci nequit niſi ex auxilio ſpeciali Dei ſupernaturali præueniente liberū arbitrium, & ſimul infundente habitum pœnitētiæ, ex quo actus contritionis elicitur, vt loco citato expoſitū reliquimus. Firmiſsimis enim illic teſtimonijs ſacris oſtendimus legitimum actum pœnitentiæ haberi non poſſe per naturam, ſed per Dei gratiam: eo quòd eſt charitatis germen.

Quarta. Subſequitur ex ijs quarta differentia ex parte effectus, quòd ſcilicet attritio non ſufficit hominem in gratia conſtituere: contritio verò ſua intrinſeca virtute diuinitus recepta id facit. Quapropter vt loco citato diximus, non indiget extrinſeca charitatis virtute, vt referatur in Deum, ſed ipſa ex ſe id habet.

Quinta. Atque hinc tandem colligitur quinta poſtremaque differentia, quòd attritio poteſt eſſe actus informis, contritio verò nequaquã: quia ſimul à Deo liberum arbitrium mouēte infunditur, & gratia, & charitas, vt diſtinct. 14.quæſtio.2.articul.6.exponere ſtuduimus.

¶Contra hæc autem arguitur. Poteſt homo ex puris naturalibus peccatum deteſtari, quatenus offenſa Dei eſt: ſed talis deteſtatio, vt in ſuperioribus diximus, eſt proxima diſpoſitio ad gratiã, ergo viribus naturalibus nos poſſum⁹ ad gratiã diſponere. Probatur minor. Poſſum deteſtari peccatum, quatenus offenſa eſt patris vel alius amici mei: cùm ergo Deum naturali lumine conſtet eſſe cunctis creaturis meliorem, poteſt quis, & peccatum deteſtari quatenus eſt eius offenſa.

¶Ad argumenta conceditur maior. Poteſt nanq; habere quiſpiam iſtum actum ex puris naturalibus. Volo Deo in omnibus, & ſuper omnia placere, vt libr. 1. de natura & gratia cap.22. monſtrauimus. Quæ quidem dicitur dilectio Dei obiectiua, id eſt, quæ Deum habet pro obiecto, & requiſita: non tamen infuſa, & perfecta, & executiua atque efficax amicitiæ Dei: quia poteſt eſſe cum peccato. Pari ergo modo poteſt eſſe ſimilis deteſtatio offenſæ Dei. Negatur tamen minor: ſcilicet, quòd illa ſit proxima diſpoſitio ad gratiam: nam talis diſpoſitio non fit niſi per auxilium ſpeciale. Et hæc fuit Caietani hallucinatio loco citato. Contra quem ideo ſtatuitur concluſio.

Cõcluſio. Neutiquàm eſſe poteſt vltima diſpoſitio ad gratiam, quin ſimul eodem tempore gratia infundatur. Et primum, quòd talis vltima diſpoſitio tempore præcedat gratiam, expreſſè eſt contra S.Thom.1.2.quæſt.113.artic.8. vbi ait motus illos liberi arbi. in Deum, & in peccata, & gratiæ infuſionem eſſe ſimul tempore: quin verò gratiæ infuſionem natura præcedere motus illos quatenus ſunt iuſtificationis cauſa. Et in ſolutione ad ſecundum id declarat per ſimile in naturalibus. Vltima enim diſpoſitio ad formam ignis ſimul cum eadem forma producitur: ſed fortiori ratione id in præſentiarum accidit. Vltima enim diſpoſitio ad gratiam eſt inſtrumentum Dei ad illam producendam: poſito autem inſtrumēto Dei, ſtatim ponitur gratia, vt patet in ſacramentis. Pari nanq; facilitate diceret Caietanus, quòd quando quis ſuſcipit ſacramētum, non illico ſuſcipit gratiam, ſed quando Deus voluerit.

Secundū argumentum. ¶Secundò & teſtimonia ſacra Caietano apertè contradicunt, vt illud Ezechiel. 33. impietas impij nō nocebit ei in quacunq; die, hoc eſt, in quocunq; momento, conuerſus fuerit. Et Zachar. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, quaſi ſine mora. Eſt enim tanquam ſol continenter ad oſtium pulſans, vt eſt in Apoc. vt cùm cor primum aperiatur, illud ſua gratia ſuffundat.

Tertium argumentum. Tertiò arguitur. Si homo ſic eſt diſpoſit⁹ vt nihil ampliùs ex parte illius requiratur, vt concedit Caieta. quia nec requiritur intenſio, nec continuatio Scotica, quid in cauſa eſſe poteſt, vt Deus nō illico infundat gratiam? Adde, quòd tunc ſequeretur hominem ſufficientiſsimè ad gratiã diſpoſitum poſſe ſine eadem mortem obire: atque adeò damnari.

Quartū argumentum. Quartò deniq;, vt neruū fallaciæ pungamus. Aut illa deteſtatio offenſæ Dei fit per auxilium ſpeciale, aut ſolis viribus naturalibus. Si primum illa eſſe, nō poteſt ſine gratia & charitate: nam homo per tale auxilium iam tunc eſt tractus iuxta verbum Chriſti. Nemo poteſt venire ad me niſi pater meus traxerit eum. Si verò fit per vires naturæ, non eſt vltima diſpoſitio, imò neq; eſt ad gratiã

gratiam requiſita: quare adhuc aliquid homini faciēdum reſtat, nemo enim vt. 1.2.q.106. ar.9. autor eſt S.Tho. ſine auxilio ſpeciali totum facere poteſt, quod in ſe eſt.

Soluitur argumentū de certitudine gratiæ. Sed argumētum, quo Caieta. vincitur, expendamus. Arguit enim ꝙ ſi poſita vltima diſpoſitione, certum eſt ſimul conferri gratiã, certus eſſe poſſet homo ſe eſſe in gratia, cõtra illud Eccleſia. 9. Nemo ſcit amore an odio dignus ſit: quoniam certus quiſq; ſecum eſſe poteſt deteſtari ſe peccata tanq̃ offenſam Dei. Hoc autem argumentum profectò non eſt tanto autore dignum. Etenim in primis ſi aliquid valeret, neque ipſe poſſet illatum cõſequens euitare: nã etſi concederemus non ſimul cum diſpoſitione adeſſe gratiam, nequit Caietanus negare, quin poſita vltima diſpoſitione vel tunc vel poſt parum temporis conferatur: alioqui nō eſſet certa conſequentia illa, Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. & In quacunq; die, &c. Quapropter, ſi certus eſt homo vltimam ſe habere diſpoſitionem, poſt paruum tēpus certus erit ſe habere gratiam.

Diſpoſitio ad gratiam. Igitur ad argumentū reſpondendo, negamus (quod in apologia noſtra aduerſus Cathari. latiùs diſcuſsimus) poſſe quempiã certum eſſe talem habere diſpoſitionē: nam primū nemo certus eſt ſe habere deteſtationem peccatorū, tanquã offenſæ Dei propter ipſum, imò ſæpe latet fallacia, vt ſcilicet homo putans ſe dolere propter Deum, non doleat niſi propter pœnas inferni, quæ quidem attritio ſine ſacramēto non ſufficit ad gratiam. Quòd ſi tunc ſacramentum ſuſcipiat, nō eſt certus an miniſter legitimam habuerit intentionem illud conferendi. Præterea ꝙ ex attrito fiat quis per ſacramētum contritus: non eſt certitudo fidei, ſed doctorum opinio. Sed ijs prætermiſsis euidens reſponſio eſt, ꝙ nemo certus eſſe poteſt an illa deteſtatio offenſæ Dei, licèt intellectus circunſtantiam ponat, propter Deum, fiat Deo per auxilium ſpeciale ſupernaturaliter trahēte, quod requiritur ad gratiam aſſequendam. Quod miror Caietanum doctrinæ S.Thomę peritiſsimum non animaduertiſſe.

Attritio ſine ſacramento nō ſufficit. ¶Per cõtrariū extremū ait Caiet. 3.par.q.84. art.1. ꝙ poteſt eſſe attritio, quæ ſine ſacramēto confeſsionis ad gratiã ſufficiat, quod intelligere nequeo, quomodo accidere poſsit. Si enim eſt attritio ex parte obiecti: nēpe, dolor propter pœnas inferni, neutiquã ſufficere poteſt ſine ſacramento, ſanè cùm non ſit vera cõuerſio in Deum. Si autem ſit de offenſa dei propter ipſum, & fit per auxilium ſpeciale, non vtiq; attritio, ſed vera contritio eſt ſine ſacramento ſufficiens. Si verò fiat ſine auxilio ſpeciali, tunc nō debet dici attritio, ſed cõtritio acquiſita. Illa verò non eſt vltima diſpoſitio ad gratiam, atq; adeò licèt illã velit appellare attritionē, neutiquã abſq; ſacramēto ſufficit. ¶Expediuimus ergo prius articuli mēbrū, quomodo, ſcilicet, contritio, & attritio differant.

Caietanus. Et quidem ibidem Caieta. ſuam complexus opinionē, ait, ꝙ acquiſita cõtritio, de qua modo loquebamur: ſcilicet, deteſtatio offenſæ Dei, naturaliter elicita dici poteſt attritio dum eſt informis, & eadem, inquit, fit contritio dum poſtea vel per ſacramentum, vel per diuinū auxiliū infunditur gratia: quia poteſt vſq; ad illud tempus cõtinuari. Similiter Scotus arti. præcedenti impugnatus ait, quòd illa deteſtatio ex viribus naturalibus præcedens gratiam, eſt attritio, & per legitimã continuationem accedente gratia fit contritio. Atqui hoc Caiet. fundare nititur in D.Tho.3.par.q.89.art.1. ad ſecundum argu. vbi ait, quòd primus actus pœnitentis: ſcilicet, contritio, ſe habet, vt vltima diſpoſitio ad gratiam conſequēdam: alij verò ſubſequētes procedunt ex gratia. ¶At verò nunq̃ D.Tho. aliquam cõtritionem acquiſitam etiam de offenſa Dei, cogitauit eſſe vltimam diſpoſitionem ad gratiam: quia neq; eſt neceſſaria, ſed ipſa contritio, vt illic explicuimus, procedens à libero arbitrio & gratia, quatenus procedit à libero arbitrio eſt diſpoſitio ad eandem gratiã. Quocirca opinio. S. Tho. expreſſè eſt contra Caieta. diſt. præſenti.q.2.artic.1. quæſtiunc.3. vbi reprehendit eos, qui affirmant attritionē fieri poſſe cõtritionem, eo ꝙ ex diuerſis principijs dimanant: attritio, ſcilicet, ex viribus naturalibus; & contritio ex virtute infuſa.

Duplex contritio. ¶Duplex igitur eſt contritio: altera ex obiecto, quæ ſcilicet, eſt dolor offenſæ Dei, atq; altera extrinſecè, quia eſt qualiſcunq; dolor peccati, ſed informatus gratia.

Attritio duplex. Et pariter attritio altera eſt intrinſecè ex obiecto: quia ſcilicet, eſt dolor peccati, non quatenus eſt offenſa Dei: atq; altera extrinſecè, quia licèt ſit dolor de offenſa, caret tamen gratia.

¶Ad quæſtionē ergo duabus concluſionibus reſpondetur.

Prima concluſio. Prima. Attritio, quæ intrinſecè ex obiecto habet, vt ſit attritio, non poteſt fieri contritio, quæ intrinſecè id habet ex obiecto. Probatur manifeſtè: quia actus ſumunt ſpecies ex obiecto: ſed attritio, & contritio habent diuerſa obiecta: ergo differunt ſpecie, ob idq; neuter eorum actuum poteſt fieri alter. Secūdò id probatur: quia attritio procedit ex viribus naturalibus, contritio verò ex virtute infu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda cõclusio.

infusa. ¶Secunda conclusio. Attritio, quæ id habet ex obiecto potest fieri intrinsece contritio, vt cùm quis ad sacramentum accedit attritus putans se esse contritum, tunc per sacramentum suscipit gratiã, per quam eadem attritio informata dicitur extrinsecè cõtritio.

Quorũdam opinio.

Sunt qui dicant, virtute sacramenti illam attritionem mutare obiectum, vt fiat peccati quatenꝰ est offensa. Sed hoc est inopinabile: nam sacramentum non constituit actui voluntatis aliud obiectum. Et pari modo contritio acquisita si continuetur in gratia, fit contritio formata. Tametsi S. Tho. in præsentiarũ forsan non concederet, quòd ille actus continuetur virtute habitus pœnitentiæ infusi: eo potissimum, quod licet sit dolor de offensa Dei, non tamen Dei tãquàm supernaturalis finis, postquàm elicitus fuit naturaliter. Contritio verò, quæ elicitur ab actu infuso, habet Deum pro fine supernaturali. Quapropter significantiùs diceretur hominem ex attrito fieri cõtritum, quàm detestationem ex attritione fieri contritionem. Tametsi, & hæc locutio in sensu exposito etiam admittatur.

¶Hæc autem contritionis, & attritionis distinctio in intrinsecam, & extrinsecam, non est expressa doctrina. S. Tho. imò quæstiun. citata in præsenti dist. ait, quòd illæ detestationes informes ex viribus naturalibus præcedentes gratiam, quales Caieta. & Scotus ponunt, transeunt adueniente gratia & virtute pœnitentiæ infusa, & ideo nunquàm informatur gratia. Quapropter absolutè concludit attritionem fieri nõ posse contritionem. Et per hoc respondet argumento in capite quæstionis obiecto, negando illam consequentiam, fides, & spes informes postea fiunt formatæ, ergo & actus attritionis: quia habitus illi, inquit, permanent, actus verò transeunt. At verò cùm sint genere suo boni, nil repugnare videtur, quominus possint permanere cum gratia. Et ideò Palud. d. 17. q. 1. artic. 1. & Maior. d. 14. q. 1. concedunt attritiones illas posse fieri contritiones. Quorirca fortasse Sanct. Thom. non negasset hoc esse possibile, sed hoc tantùm vult, quòd non est necessarium, aut quòd procedant, aut quòd permaneant: quia non sunt proxima dispositio ad gratiã, neque verus actus pœnitentiæ: præsertim, quia non loquitur de attritione, quando per sacramentum fit contritio, vbi nequaquàm negaret attritionem informari sacramentali gratia, sed loquitur dum conuersio per solam fit contritionem sine sacramento: tunc enim nisi attritio, quæ est propter pœnas inferni, de qua loquitur S. Thom. mutetur in veram contritionem peccati quatenus offensa Dei, nunq̃ fit vera conuersio. Et ideo ait, q̃ prior naturaliter creata transit, cui altera ex habitu infuso elicita succedit.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm vllum extet contritionis diuinum præceptum.

Partis negatiuæ argum.

SEXTVS articulus est de præcepto cõtritionis. Et arguitur, quòd nullum sit de hoc diuinum præceptum: nam si aliquod esset, illud maximè, Nisi pœnitentiam habueritis omnes simul peribitis: illud autem solùm dicit necessitatem finis, videlicet, consequendæ salutis, putà, qui pœnitentiam non egerit, gratiam, in qua salus consistit, non obtinebit. Neque verò inde conuincitur esse præceptum, quod ex similibus verbis. Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non intrabit in regnum cælorum, colligitur baptismi præceptum, quoniam ad baptismũ non solùm tenetur ille, qui in peccato est originali, verùm & ille, qui per baptismi votum gratiam suscepit, quod est signum præcepti: ad præcepta enim etiam illi, qui in gratia existunt, tenentur, contritio verò solum existenti in peccato mortali necessaria est: minimè verò postea, q̃ est in gratia cõstitutus: ergo de contritione non est singulare præceptum. In contrarium est verbum Christi, Matth. 4. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnũ cœlorum. ¶Adhuius quæstionis decisionem supponendum in primis neminẽ negare, quin confessionis præceptum extendat se quodãmodo ad contritionem: nam cùm ius ecclesiasticum confessionis determinatio sit diuini iuris, confiteri tenemur, quemadmodum ius præcipit diuinum: scilicet, verè nos accusando: non tamen esset vera accusatio, nisi peccatorum nos pœniteret: & saltem in extimatione nostra, quatenus peccata sunt Dei offensa. Quapropter ratione cõfessionis præceptum est contritionis. Rursus nemo dubitat, quin contritio sit ad salutem necessaria, hoc est, ad gratiam obtinendam. Sed controuersia est, vtrùm per se sit præceptum cõtritionis, seclusa etiam præcepto confessionis. Et fortasse lis non est tanta, quantã nonnulli contestantur, vt resoluta quæstione constabit.

Decisio arg.

¶Igitur cum articulus duo habeat membra, scilicet, de præcepto, & de tempore, quo obligat ad hæc ambo sex conclusionibus respondetur. Prima, Virtutis pœnitentiæ, quæ itidem contritio nominatur, præceptũ est diuinum. Probatur authoritate citata Matthæi. 4. Pœnitentiam agite, &c. quam D. Tho. 3. par. q. 85. art. 1. ait esse præceptũ. Et constat illic Christũ, non loqui de sacramẽto pœnitentiæ, quod tunc vim non habebat obligandi, sed de pœnitentia virtute, quæ est peccatorum detestatio. Tametsi, & illic fuerit sacramentũ institutũ, quod post eius mortem vim habiturũ erat obligandi, vt. q. 84. idem S. doctor author est, quod nos illic explicuimus. Quare & dist. præsenti. q. 2. artic. 2. q. 3. ad. 2. expresse ait, q̃ homo tenetur specialiter de peccato conteri. Tametsi de articulo cõfessionis loquatur. Sed secundò probatur conclusio ratione. Pœnitẽtia virtus est, vt confessi sumus, ad salutẽ necessaria: ergo est in præcepto. Hac enim cõsequentia vtitur vbiq; D. Thom. vt. 3. par. q. 68. art. 1. vbi non aliter probat vniuersos ad baptismũ teneri, quàm q̃ vniuersis est ad salutẽ necessarius. Et eadem ratione sacramentũ pœnitentiæ colligitur esse in præcepto: quia scilicet ad remissionẽ mortalium post baptismũ est necessariũ. Nam cùm intentio legislatoris, vt ait. 2. Ethic. Arist. sit facere ciues bonos, hoc illi maximè munus incumbit, vt de rebus ad salutẽ necessarijs leges condat: alioquin inutilis eius esset reipublicæ administratio. Et nequis argumentum cauilletur dicens solũ cõcludere, q̃ contritio sit necessaria non per se, sed vt pars sacramenti pœnitentiæ, arguitur de lege naturæ & scriptæ, vbi non erat sacramentum pœnitentiæ institutum: sic enim apertior fit argumenti vis. Tunc enim contritio in lege naturæ, & fidei, qualis tunc erat infusa, necessaria per se erat absq; alio sacramento ad salutem, atq; adeò in præcepto, quod non est cur reuelato euangelio cessauerit.

Prima conclusio.

Secundũ ar gumentum.

¶Quòd si quis in contrarium insurgat. Gratia est ad salutem necessaria, & tamen de illa habenda non est singulare præceptum. Respondetur, gratiã non esse opus nostrum, sed Dei, neq; verò tam rationem medij ad salutem, quàm finis habere, quia est salus ipsa, & vita animæ: præcepta autem non dantur de fine, sed de medijs, quibus finẽ consequimur.

Tertium ar gumentum.

¶Tertiò & ratione honoris Deo debiti eadẽ confirmatur sententia. Quicunq; iniuria proximum læsit, tenetur eam repensare: ergo à fortiori qui Deo iniurius est eidem præcepto subditur: quicunq; autem peccatum mortale committit, Deo iniuriam irrogat: ergo eam

tenetur per pœnitentiam vlcisci. Sed ex parte rei nostræ eadem conclusio quartò corroboratur. Tenetur quisq; corpus suum non negligere, vt scilicet, morbis, & vitæ detrimentis homo, si fieri potest, occurrat, & honori suo cõsulat, iuxta illud Ecclesiasti. 41. Curã habe de bono nomine: ergo fortiori ratione tenetur curam spiritualis salutis habere, quam certè nisi per pœnitentiã recuperare nõ potest.

Quartũ argumentum.

¶Quintò arguitur. Vocanti Deo resistere, peccatum inobedientiæ est, iuxta illud Prouer. 1. Quia vocaui & renuistis, ego quoq; in interitu vestro ridebo. & Esaiæ. 65. Omnes in cæde corruetis pro eo q̃ vocaui, & non respõdistis: Deus autem peccatori semper adest ad ostiũ cordis, vt Apocalyp. 3. legitur, pulsans: ergo illi omnino resistere peccatum est: obedire autem illi non possumus nisi per pœnitẽtiam virtutem: ergo ad illam præcepto constringimur. ¶Atqui Tertul. antiquus author in lib. quem de pœnitentia ædidit, in eandem sententiã egregiè loquitur. Audaciam enim, inquit, existimo de bono diuini præcepti disputare: scilicet, pœnitentiæ. Neq; enim quia bonum est, ideo auscultare debemus, sed quia Deꝰ præcepit. Ad exhibitionẽ obsequij prior est maiestas diuinę potestatis, prior est authoritas imperantis, quàm vtilitas seruientis. Bonũ est pœnitere, an non? Quid reuoluis? Deus præcipit. Quod igitur Deus tantoperè commendat, summa vtiq; grauitate, & aggredi, & custodire debemus. ¶ Quòd si quis nobis D. Thomam obijciat. 2. 2. q. 14. art. 2. vbi ait finalem impœnitentiam non esse speciale peccatum, sed quandam peccati circũstantiã: quod quidem nequaquàm dixisset, si singulare esset præceptũ pœnitentiæ: nam tunc non pœnitere, singulare esset peccatum. Respondetur, quòd pœnitere potest esse & circunstantia cuiuscunque peccati, & singulare peccatum. Circunstantia quidem, vbi non occurrit articulus præcepti pœnitentiæ, vt paulò pòst videbimus. Exempli gratia, ei, qui homicidiũ fecit, manere in illo peccato, est tantũ circunstãtia homicidij, in quo perstitit: si tamẽ adueniat articulus mortis, in quo tenetur, esset singulare peccatum nõ pœnitere, dũmodo mortem præsentiscens posset peccatorum recordari, sed si subita corripiatur morte, non habens tempus pœnitendi, solo peccato homicidij dãnatur. Exemplũ est in furto. qui enim rem sustulit alienã, quandiu nõ occurrit noua necessitas restituendi, solùm permanet in peccato furti, sed quando illa occurrit, putà si creditor egens petat, tunc est singulare peccatũ

Quintũ argumentum.

Obiectio.

Dilutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non restituere. Quapropter D.Tho.2.sentē. q.43.arti.3.ad tertium ait,q̄ impœnitentia secundùm quòd dicit propositum non pœnitendi est species peccati in spiritum sanctum, secundùm autem, quòd dicit permanentiam in peccato vsq; ad mortem per negationem pœnitentiæ,est circunstantia omnium peccatorum.& eandem distinctionē insinuat loco citato.2.2.artic.1.ad tertium argum.

Dilutio argum. ¶Ad argumentum ergo in capite positū iam respōsum est: ob id enim, quòd illud, nisi pœnitentiam habueritis, &c. ingerit pœnitētiæ necessitatem ad salutem, colligitur præceptū pœnitētiæ, sicuti ex alio, nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c.colligitur præceptum baptismi.Et cùm arguitur.Ad pœnitentiā non teneri homines postquā sunt in gratia, sicut ad baptismū:ergo nō est præceptū pœnitentiæ sicut baptismi.negatur consequētia. Concedimus eñ hoc præceptū obligare eos,qui sunt in peccato mortali, donec sint in gratia,& nō ampliùs. Argumentū ¶Contra hoc autem arguitur.Contritio est vltima dispositio ad gratiam: ergo si tenemur præcepto contritionis, tenemur singulari præcepto ad habendā gratiam.Consequens autem est falsum, quia illud est opus Dei supernaturale,quod non est in nostra potestate. Respon. Respondetur, vt de præcepto dilectionis Dei super omnia tempore,quo eius necessitas occurrit,respondet Sanct.Tho.1.2.q. 100.art.10.&2.2.q.44.art.1.& nos lib.1.de natura & gratia,cap.22. diximus: q̄ tenemur per diuinum auxilium ad gratiam,& charitatem suscipiendam nos disponere, nam quod per amicos possumus, & maximè per Dei auxilium simpliciter posse dicimur.

¶Sed aliud forsan quispiam contra hanc sententiam argumentum meditabitur.Non tenemur perseuerare in gratia, quam in baptismo recipimus aliquo singulari præcepto: sed alijs particularibus, Non occides, Non furtum facies, &c. Alioqui qui hominem occideret, duplici peccato complicaretur, scilicet, homicidij, & lapsus à gratia, quòd est falsum: sed non est maior obligatio recuperandæ salutis q̄ eam conseruandi:ergo nō est de hoc singulare contritionis præceptum. Negatur consequentia: nam licèt custodia gratiæ receptæ sit mandatorum obseruatio, nihilominus qui illam perdidit,tenetur illam recuperare, quod non potest nisi per pœnitentiam perficere, & ideo nil mirum si eius sit singulare præceptum. Postremū argumentum. ¶Postremū autem argumentum contra hoc idemq; molestum est. Periculosum captiosumq̄ illius rei præceptum est, quæ nobis adeò est occulta, vt constare nobis nequeat, an tale præceptum impleuerimus: talis verò est conuersio nostra: nemo enim, vt paulò antè monstrauimus, scit an verè se ad gratiam disponat: nemo ergo ad id sub præcepto tenetur. Respōdendum ergo est, sicut de præcepto charitatis: videlicet, quòd quanuis tale sit præceptum, nihilominus inuincibili ignorantia quisq; potest excusari putans se illud impleuisse. Igitur cùm quis humano more ad arbitriū prudentiū putat se esse contritum, licèt verè non sit nisi attritus, à transgressione præcepti cōtritionis excusatur, quāuis gratiā non recipiat.Neq; verò confiteri tenetur quousq; ecclesiasticū tēpus aduenerit.

An quis vt primū peccauit teneatur conteri.

¶Hæc autem asserta conclusio in alias nos angustias videtur cogere: videlicet, protinus vt quis in peccatum ceciderit, hoc præcepto ad contritionem vrgeri, de qua re Caietanus in opusculo.21.quæstionum septimam inseruit. Atqui à parte affirmatiua est argumentum q̄ cū alijs morbis,qui præsentaneā minātur mortē corporalem illicò succurrēdum est iure naturæ:& peccatum,vt ait Iacobus, consummatū mortē animæ generet, apparet ratione præcepti q̄ primū esse succurrendū.Cui accedit & authoritas S.Thom.2.2.q.62.art.8. vbi ait quòd nec per modicum tempus licet in peccato morari, sed quilibet tenetur peccatum statim deserere: secundùm illud Ecclesiast.21.Quasi à facie colubri fuge peccatum. Accedit & illud Ecclesiasti.3. Qui amat periculum, peribit in illo: qui autem in peccato perstat, periculum sibi creat moriendi in illo. Quare & cap.5.idem sapiens, Non tardes, inquit, conuerti ad Dominum, nec differas de die in diem, subitò enim venit hora eius.

Secūda propositio. ¶His tamē nihil obstantibus statuitur huius articuli secunda conclusio. Non illico, vt homo reum se sentit culpę pœnitentiæ lege pœnitere constringitur.Hæc profectò conclusio more, & vsu ecclesiæ satis videtur constabilita. Nemo namque à sacerdotibus vsum clauium habentibus, tanquàm denuò peccasse reprehenditur, si non cum primùm peccauit resipiscat. Et tamen si confestim resipiscere tēneretur, singulis momentis peccatū eius impœnitentiæ augeretur, quod esset peccatores plus nimio culpare, præceptumq̄ adeò tanquàm rigidum nimis,& durum denotare. Ratio.1. Secundò præceptum singulare pœnitentiæ est affirmatiuum, veluti & confessionis: præcepta autem affirmatiua, vt doctoribus cunctis est in confesso, licèt,semper obligent,non tamen (vt aiunt) pro semper, sed sua habent stata tempora. Quare sicut non statim confiteri obligamur,vt quæst.sequenti videbimus, ita nec conteri. ¶Sed forsan quis obijciat non solùm affirmatiuū esse, sed negatiuum includens, tenemur enim nō esse extra gratiam & amicitiam Dei, sicut non furari. Quapropter veluti fur illico tenetur restituere, ita & qui Deo iniuriā intulit, tenetur extemplò satisfacere. ¶ Ad hoc respondetur,vt suprà, quòd non esse extra gratiam & amicitiam Dei tenemur quidē, non tamen singulari præcepto sed alijs particularibus, Nō occides, Nō furtū facies,&c.Quare homicida,vt supra diximus, qui per quodcunq; tempus manet in peccato non committit singulare delictum impœnitētiæ,sed manet in homicidio.Et in hoc sensu dixit S.Tho. loco citato.2.2. quòd nō licet per aliquod tempus in peccato manere, sicut non licet furari,occidere,&c. Et ideo qui pœnitentiam differt, solùm auget culpam homicidij,sed quando periculum imminet mortis, singularis culpa est nō pœnitere. Et idem est de fure:non enim nouum peccatum committit,si protinus non restituit, sed augetur grauitas furti,quo vsq; noua ratio necessitatis creditoris,vel alia,nouum impingat peccatum. Et in eodem sensu S.Tho.distin. præcedenti art. 2.quæstiuncula.3.ad.2. ait, quòd dum peccatum ad memoriam reuocatur,tūc tenetur homo specialiter conteri:intellige,in quam,confestim teneri prohibitione homicidij vel furti quousque necessitas confessionis, vel periculi singularē adhibeat obligationem pœnitendi. ¶Et eodem pacto respondetur ad autoritates citatas.Iubemur enim peccatum fugere quasi à facie colubri,nō per singulare præceptū,sed per omnia mādata peccatū prohibētia.Quòd autem pœnitentiam nō differamus,in quocū que tempore cōsilium sonat: tempore autem imminentis periculi mortis præceptū. Ex his colligitur respōsio dubij si quis scisciteturhūc actum,Nolo pœnitere quantum delictum sit cuiq; præcepto contrariū.Respondetur enim sub distinctione,q̄ tempore quo quis pœnitere tenetur, est singulari præcepto contrarius ac perinde genere suo mortalis: alijs verò temporibus nō est nisi cōtra alia præcepta de nō perseuerando in furto, homicidio, &c.& ideo genere suo nō est mortalis,est nihilominus venialis:quia nolitio boni obiecti. ¶Iustas autē rogans.Quo ergo tempore singulare hoc præceptum occurrit? Scotus quidē libr.3.dist.27. ait diebus festis tenēri hominem singulari præcepto de peccatis cōteri.Et ratio eius est, quia festorum cultus eo nobis fine præceptus est, vt Deū ipsum amore & dilectione colamus, tunc ergo dilectionis mādato tenemur, quod vtique absq; pœnitentia impleri nequit.

Tertia conclusio. ¶Contra hanc autem sentētiam subiungitur tertia conclusio. Neutiquam festorum cultus singulari hoc nos pœnitentiæ nexu ligat.Probatur. Præceptum de colendis festis aliud est à præcepto pœnitentiæ distinctum: cultus siquidem festorum virtus religionis est: virtus autem pœnitentiæ,vt distinct.14.q.2.artic.2. &3.imonstrauimus,non religionis,vt Caietanus opinatur,sed iustitiæ pars est: nullum verò præceptū ad alterius officia per se obligat. Ratio.1.conclusionis.

Secunda. ¶Secundò præcepta non obligant ad finem, sed ad media,quibus obtinetur:finis enim ieiunij est per corporis extenuationem animā ad supernorum contemplationem erigere:illa tamen contemplatio non cadit sub præcepto ieiunij. Pari modo licèt festorum cultus ad hoc ordinetur,vt homo diuinis laudibus vacans ad amorem Dei se excitēt, tamen sub præcepto nō cadit nisi ab operibus seruilibus vacare, & sacrificio missæ,vt ecclesia iubet,interesse.

Tertia. ¶Tertiò. Quia hoc esset nimium fidelium animos irretire: cùm enim tam numerosus sit festorum acerius, nimium populus premeretur si toties tam difficili subderetur mandato, vt legitimè cōteri teneretur, atq; adeò omnes peccatorum fimbrias, & occasiones præscindere. Quarta. Quartò demum.Ecclesia diuinum expli cando mādatum satis duxit semel in anno homines ad pœnitentiam compellere: non ergo diuinum ius tam crebram exigit cōtritionem. Ecclesia verò, quia de interiorib⁹ actibus non iudicat,contritionem per se non præcipit.

¶Quòd si ex veteri testamēto illud nobis Leuitici.16. obiecceris, Sabbatū requietionis est, affligetis animas vestras. & ca.23. de eodem die festo, Affligetis animas vestras in eo,omne opus seruile non facietis in die hac, &c.respondetur, quòd cultus festorum illius legis quantum ad id,quod mortale continet, Exodi.20. explicatur consistere in sola cessatione à seruili opere, quod in nostris festis durat. Veruntamen quoniam eisdem festis populus iubebatur animas affligere,legale erat, & iam cessauit. Nec verò afflictio illa illic significatur fuisse peccatorum contritio,sed ieiunium, & corporis maceratio, idq; præcipuè præcipiebatur in festo expiationis,quod expurgādis sordibus institutū erat. Cui illud consonat Esai.58.Nunquid hoc ieiunij, quod elegi,per diem hominem affligere animam suam?

Quinta.cō. ¶Igitur vt quæstioni faciamus satis, subiungitur quarta conclusio. Tempus singularis

præcepti contritionis est, dum ecclesiæ decreto semel in anno confiteri tenemur, atq; adeò in articulo mortis. ¶Probatur: nam præceptum pœnitentiæ, quod in lege naturę, & scripta cucurrit, Christus sacramentum pœnitētiæ instituens quantum ad eius modum determinauit: sed quia ex euangelio colligi liquidò non poterat, ecclesia præscripsit annuale tempus: fit ergo, vt idem tēpus & cōfessioni & cō tritioni iniunxerit. Et præter illud extat de iure diuino dum imminet periculum mortis: nā & nec etiam, vt dist. subsequēti videbimus, si copia adsit confessarij, tenetur quisque confiteri. Et ideo in principio quæstionis diximus non esse tantam litem inter negantes præceptum singulare contritionis nisi quando necessitas confessionis occurrit, & alios contrarium asserentes: quoniam in tempore differre non debent: nam extra hæc, non est aliud necessarium contritionis tempus. Est tamen hoc discrimen, quòd secundùm opinionem hîc à nobis defensam in articulo mortis, licèt non adsit confessarij copia, tenetur moriturus singulari præcepto conteri. Et idem arbitror in festo paschatis, aut semel in anno. Enimuerò si tempus confessionis non esset decretum, tenetur homo conteri præter periculum mortis, illo etiam saltem tempore, quo metus esset ne peccata obliuioni traderētur, quod quidē per ecclesiā ad singulos annos definitum est.

Ratio. 1. conclusionis.

Argumentū

¶Existunt autem cōtra hoc argumenta: nam quocunque tempore occurreret præceptum dilectionis Dei super omnia, huius etiam obligatio concurreret, vtpote sine quo illud impleri non potest. Item quoties sacerdos sacramenta administrare deberet quæ in gratia tenetur administrare. Respondetur, etiam his casibus obligationem exurgere pœnitendi, non tamen ex vi talis præcepti, sed aliorum vinculo: scilicet, dilectionis, aut legitimæ administrationis sacramenti. At verò dum quis sacramentum eucharistiæ suscepturus est, singulariter contritionis præcepto obligatur propter sacramenti illius dignitatem.

Postremum argumentū.

¶Postremum autem argumentum, quod cōtra hanc sententiam obijcitur est, quòd nemo posset ab hac luce in vno solo peccato mortali discedere. Hoc autem consequens eo moderamine concedendum est, si peccatori tempus suppetat pœnitendi. Tunc enim nouum esset peccatum non confiteri, si copia sacerdotis adesset. Et eadem ratione consequitur, quòd qui non confitetur semel in anno, dupli ci peccato peccat: altero omissionis contritionis, & altero confessionis. Item quoties quis eucharistiam sine contritione suscipit. Tametsi hoc postremum non ita facilè concederem: quia quando præceptum per se contritionis non obligat nisi ratione eucharistiæ sumendæ, non est nisi vnum sacrilegium indignæ sumptionis eucharistiæ. Imò verò forsan quia in præcepto confessionis determinatur tempus contritionis, vnicum censetur præceptum contritionis, & confessionis semel in anno, nisi quòd si non potest perfectè impleri quo ad confessionem, debet saltem impleri quo ad contritionem.

¶Hîc inter additiones Sanct. Thomę ex quarto libro ineptè adhibentur articuli, vtrùm pœnitentia per totam vitam durare debeat, & an debeat esse continua, quandoquidem in tertia part. quæst. 84. ar. 8. & 9. expresse illos tractauerit, quos nos perinde distinct. 14. quæst. 1. exposuimus. Vbi concluſimus pœnitentiam peccatorum non nisi semel esse necessariam. Quocirca licèt post remissa peccata quandoque fit salubris peccatorum detestatio, quandoque verò nocua, vel quia occasionem lasciuæ delectationis offert, vel aliorum adfert officiorum impedimentum, nunquàm tamen est ampliùs necessaria.

D. Thom.

An cùm primùm homo meminit peccatorum teneatur de illis conteri.

¶Nihilominus tam circa præsentem articulum quàm circa istos duos, hæc examinanda est postrema sententia, Vtrùm quotiescūque peccatum memoriæ occurrerit, teneatur illud homo detestari, siue nunquam fuerit alia contritione dilutum, siue fuerit iam remissum. Huius enim potissimùm causa Caietanus quæstionem illam septimam in opusculo. 21. quæstionum disseruit. Fuerunt enim graues autores huius sententiæ, qui dicerent, quòd quotiescunque peccatum commissum memoriæ se practicè offerat, tenetur homo de illo dolere, etiam si remissum fuerit, & à fortiori si non fuerit remissum. Tenet Alexand. Alensis. 4. p. quæst. 68. memb. 2. art. 2. & Richar. in. 4. d. 14. art. 9. q. 1. quos Gabriel ead. dist. atque alij sequuntur. Quinuerò & Palud. dist. 17. q. 1. ar. 3. propterea, quod D. Tho. ead. distinct. q. 3. art. quæstiunc. 4. ait, quòd homo tenetur ad contritionem, quando peccata memoriæ occurrunt, præcipuè dū in peticulo mortis existit, &c. Peccatum enim tunc occurrit memoriæ speculatiuè, quando quis de illo cogitat, vel ad tractandū de illo, vel dum audit confessiones, &c. Tunc autem practicè, quādo occurrit, aut tanq̄ opere exequendum, aut tanquàm delectatione in eius cogitatione sistendo. Et tunc aiunt isti teneri hominem de illo dolere. Et probant, quia cùm tunc occurrat tanquam

Peccatū dupliciter occurrit memoriæ, speculatiuè, & practicè.

Dei offensiuum, conuemptus esset Dei, nisi illud homo detestaretur. ¶Non tamen est quæstio magni momenti, & ideo duabus conclusionibus facillimè dissoluitur. Prima, quæ sit quinta huius artic. De peccato semel remisso nunquàm est simpliciter necessaria pœnitentia, nisi forsan tantùm periculum offerretur consentiendi, vt aliter euitari non posset. Probatur, quoniam propria materia confessionis est culpa, in qua homo existit, ad cuius detestationem virtus pœnitentiæ ordinatur: ergo peccatum, quod semel remissum est, non est necessaria materia pœnitentiæ siue speculatiuè, siue practicè offeratur, iuxta illud Naū 1. suprà citatū, Non puniet Deus bis in idipsum. & aliud Pauli, sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei. ¶Secunda, quæ sit sexta conclusio. Quanuis peccatum nondum fuerit remissum, hoc solum quòd est memoriæ occurrere practicè minime secum adfert necessitatem contritionis sub pręcepto, nisi aliquod tē porum adsit, quæ eiuscemodi præcepto sunt decreta, vt est articulus confessionis, aut articuli mortis &c. Probatur, quia vel est necessaria contritio ratione singularis præcepti pœnitentiæ, vel ratione dilectionis, quam tūc homo erga Deū habere tenetur, vel ratione euitandi periculi cōsensus: non primum, quia cū præceptum contritionis, vt supra dictum est, sit affirmatiuum, habeatq; sua tempora præfinita, memoria illa peccatorū minimè ad obligandum sufficit, sicuti præceptum dilectionis nō obligat quoties Dei bonitas, & eius in nos immensa beneficia memoriæ occurrunt: alioqui stando in mero iure diuino antequàm ecclesia tempus cōfessioni decerneret, teneretur homo etiam tunc confiteri. Accedit ratio, q̄ potest peccatū occurrere memorię tanquam perpetrandum, quod nunquam fuit commissum, & tunc non potest haberi dolor seu pœnitentia, quæ tantùm esse valet de commissis. Nec tenetur tunc homo ratione dilectionis, vt quidam autumant dicētes, quòd tunc vel peccata detestatur, vel approbat, vel neutro modo se habet. Si secūdum, peccat: si tertium, Deum videtur cōtemnere: ergo obligatur ad primum. ¶Contra hos autem arguitur, quia cùm tunc non occurrat dilectionis pręceptū: (esset enim importabile, quòd toties homo teneretur diligere quoties tenetur peccatis resistere) colligitur, vt nullus sit contemptus nullum tunc habere actum complacentiæ, vel displicentiæ. Esset nanq; durum asserere, q̄ propter id, quod nobis naturaliter contingit, qualis est peccatorum recordatio, nouo pręcepto dilectionis cogeremur. Nec demū tenetur ratione periculi: quoniam potest homo quoties peccatum occurrit, vel de nouo committendum, vel iam commissum, vt eius cogitatu tūc oblectetur, cogitationē ab illo dimouere, per quod satis ei resistit, atq; adeò pro tunc Deū satis diligit. Imò verò nonulla sunt peccata pertisimùm carnis, quæ longiùs euitantur dum eius cogitatio fugitur, quàm si illa præsente contendat homo displicentiàm eius habere: adeò sunt lubrica, & quæ se violēter insinuāt. Fateor equidem, quòd si casus dari posset, in quo homo non posset consensum in culpam cauere, nisi positiuo actu voluntatis consensum repellendo, tenetur quidem. Sed non video casum, in quo non sit facilius aliorsum cogitatum diuertere. Cui autem voluntas adest in virtutes propensa, consilium esset ad displicentiam, & detestationem conari.

Quinta con clusio.

¶Aliam hîc quæstiunculam subnectit S. Th. vtrùm post hanc vitam possit esse pœnitētia. Et est distinguēdum tam de triplici statu post hanc vitā, quàm de tribus, quæ in contritione considerantur, quæ sunt, dolor sensus, cōtritionis forma, quæ est gratia, atque eius efficacia, quæ est remissio culpę. In patria ergo esse potest peccatorum abominatio cum forma, quę est gratia, sine dolore tamen, propter plenum gaudium, quod illic existit, sed absq; efficacia remissionis, quia illam in via obtinuerūt: sunt tamen illic triumphātes de victoria cōtra peccata. In inferno autem potest esse pœnitentia peccatorū cum dolore maximo, quo illic semper damnati exeruciātur, sed absq; gratiæ forma, & fructu, & efficacia remissionis propter obstinatam voluntatem. Veruntamen in purgatorio existentes dolorem quidem habēt de peccatis eundemq; gratia informatum, nō tamen meritorium, quia sunt extra viam: quare neque eorum dolor est contritio efficax ad remittendum peccatorum pœnas. Vtrùm verò illic remittantur veniales culpę, distin. 15. q. 2. art. 2. elucidabimus. ¶Importunè quoque, & hoc loco ille articulus adijcitur ex libr. 4. San. Tho. de effectibus contritionis: quandoquidē totam illam materiam locupletissimè edisserit in. 3. part. q. 86. & 87. quas dist. 15. satis interpretati sumus.

Vtrùm post hāc vitā posit esse pœnitentia.

Triplex status post hāc vitam.

Tria in contritione considerantur.

In cælo.

In inferno.

In purgatorio.

DISTINCTIO decimaoctaua, De confessione.

SECVN-

Cap. 1. SECVNDA pars sacramenti pœnitẽtiæ est cõfessio, quam etsi hæretici non defuerint, qui contritis corde negauerint necessariam, catholica tamen nos veritas admonet, nemini, qui post baptismum in lethale crimẽ lapsus fuerit, absque ea in re, vel in voto patere salutem. Fuit enim per Christũ Ioan. 20. Ioan. 20. instituta. Nam vbi spiritu sancto in discipulos insufflato, plenarium eis iudicium remittendi peccata tribuit, sacramentum subinde pœnitẽtię instituit, atque adeò cunctos fideles à gratia baptismatis in mortale relapsos sacerdotum iudicio subiecit, præceptoque adeò confessionis obligauit. Cuius deinde ecclesia tẽpus definiens, vt id quotannis faceremus, iure nos pontificio perstringit.

Cap. 2. Cõfessionis definitio. ¶Est ergo confessio ecclesiastica, sacramentalis quædam peccatorum accusatio ad indulgentiam virtute clauium ecclesiæ obtinendam. Cuius qualitates patres circũscribentes aiũt.

Distichã. Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis. Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda. Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata. Fortis & accusans, & sit parere parata. Debet ergo prudentissimus quisque Christianus cuncta sua peccata cordis, oris, & operis, tam secreta, quàm publica, saltem mortalia, cum omnibus suis circunstantijs notabili macula aggrauantibus confiteri, eademque eidem sacerdoti, nisi legitima obstiterit causa. Nequiret enim aliter qualis est, talem se diuino sacerdotis tribunali sistere.

¶Ex quo fit consequens, vt quãuis confessio, quãtum ad suam attinet essentiam, non exigat necessariò, vt sit secreta, nihilominùs, nisi clam fieret, nequiret facilè in ecclesia sustineri, vt occultorum omniũ scelerum, quod necessariũ est, fieret. Quapropter qui clancularíam auricularemque confessionem exterminare ab ecclesia studẽt, religionem à Christo semper obseruatam de medio tollere hæreticè contendunt. Cap. 3.

¶Legitimus autem sacramenti pœnitentiæ minister est sacerdos, qui vel ordinaria vel delegata fungitur iurisdidictione, iuxta tenorẽ canonis, Proprio sacerdoti vel de eius licentia cõfiteatur. Nam cùm absolutio iuridicus sit actus clauium ecclesiæ, non sufficit, vt valida sit, sacerdotalis character iurisdictio ne vacuus. Consultò enim Christus Petro pascendum suũ gregem commisit, vt pascendi iurisdictio, ab ipso per ecclesiæ membra deriuaretur. Vbi ergo Cap. 4. Can. Omnis vtriusque sexus. Ioan. vlt.

ergo non est iurisdictio, nulla est absolutio, & multò minus quæ à sacerdote non fit. Quapropter confiteri laico in nullo casu necessarium est, & quàm rarissimè vtile propter verecũdiam ad capiendum consilium. Imò verò iam eiusmodi confessio aboleuisse videtur ab vsu.

Cap. 5. ¶Absit autem, vt dicas sacerdotem pœnitentem absolutum ostendere, & nõ verè absoluere, dicẽte Christo ad Petrũ, Quodcunque solueris, & postea discipulis, Quorum remiseritis peccata: non autem, Quorum ostẽderitis remissa. Vnde autor libri de vera & falsa pœnitentia, quod de pœniten. distinct. 1. refertur. Ipsi inquit, sacerdotes euangelici plus possunt prodesse quàm veteres, plus confitentibus parcere: quibus enim remittunt, remittit Dominus. Et infrà, non dixit, Quos putatis ligare aut soluere, sed in quos exercueritis opus iustitiæ aut misericordiæ. Quapropter effectus sacramenti pœnitentiæ nõ est ostendere remissa peccata, sed verè remittere, vt antea de pœnitẽtia virtute dictũ est. Nã præterquàm quòd sæpè sacerdos absolutione sua attritum iustificat, tunc etiam quando contritus & iustus ad sacramẽtum accedit, quia contritio virtuti suscipiendi sacramenti nitebatur, verè eum sacerdos quantũ ex parte sua est absoluit, vt forma sonat.

¶Dum ergo homo ex intentio ne nullum mortale in confessione prætermittit, tametsi fortè legitimus non hæreat in corde dolor, vt gratiam consequatur, erit quidem cõfessio informis, sacramentum verò nihilominus validum, vt non sit iterãda confessio, sed per legitimam postea contritionem fiat gratiæ reparatio. Cap. 6.

¶Quanto verò sacerdos tenecatur diuino vinculo auditam cõfessionem sigillo secreti obsignare, natura ipsa confessionis quàm maximè necessariæ palàm commonet, quæ absq; arctissima secreti fide sustineri non posset. Igitur vt apud Deũ peccata remissa contecta sunt prorsus, iuxta illud Psalm. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: sic debent esse in pectore sacerdotis recondita. Caueat ergo omnino, vt canone admonitus est, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem imò perinde obmutescat, ac si nihil audiuisset, ne & in irã in primis Dei, & in iudicium quoque ecclesiæ impingat, vt sacerdotali officio depositus, in arctum monasterium detrudatur. Cap. 7. Psal. 31. Can. Omnis vtriusque sexus.

DISTIN-

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCTIONIS 18. Quæst. 1. De necessitate confessionis.

Autoris institutum.

PRimùm iuxta Aristotelis doctrinam. 2. Poster. quærendũ est an res sit, quàm quid sit: & quia in moralibus idem est rem esse, quod est necessariam vel commodam, alioqui superflua esset, primò quæritur de necessitate confessionis, q̃ de ei⁹ quidditate. Quare in præsenti distinctione quatuor disputabimus quæstiones, primã, de necessitate sacramentalis confessionis, secũdam, de eius quidditate & qualitatibus, & tertiam subinde de eius effectu, ac demũ quartã de eius ministris. In prima quæst. sunt quinq; articuli. Primus an cõfessio iure diuino fuerit instituta, tanquam ad salutem necessaria. Secũdus, vtrùm fuerit in lege naturæ vel scripta. Tertius, vtrùm omnibus peccatoribus de omnibus peccatis sit necessaria. Et quartus, quo tempore sit necessaria. Quintus demum, vtrùm super confessione non facienda possit esse dispensatio.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramentalis confessio fuerit à Christo instituta tanquam ad salutem necessaria.

Partis negatiuæ arg. 1.

ARguitur ergo, quòd sacramẽtalis confessio non sit ad salutem necessaria: ad salutem enim sufficit gratia Dei: gratiam autem per solam cõtritionem, vt dictum est, adipiscimur: iuxta illud Psalm. 21. Dixi confitebor aduersus me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei: ergo nulla praterea nobis opus est confessione.

Secundũ argumentum.

¶Secundò. Acta Christi sunt in euangelio sufficienter scripta: nullibi autem præceptum sacramentalis confessionis legitur: imò Matth. 19. Si vis, inquit, ad vitam ingredi, serua mandata, vbi ea duntaxat recensuit, quæ sunt in decalogo: ergo confessio non est de iure diuino.

Tertium argumentum.

¶Tertiò, accedit autoritas Hugo. lib. 2. de sacram. par. 14. cap. 1. vbi quærens, cur Christus præceptum non dederit hominibus sua peccata confitendi, sicut discipulis dedit confitentiũ peccata remittere: respõdet id non dedisse, ne extorta & coacta videretur confessio: cogitauit enim, quòd ægri libenter salutem quærerent, & ideo medicis dixit, vt curarent, sed infirmis non dixit, vt ad medicos curandi venirent.

Quartũ argumentum.

¶Quartò. Est textus Theodori Cantuarien. archiepiscopi. can. fin. de pœnitentia. d. 1. vbi ait, quòd quidam soli Deo debere peccata confiteri dicunt, vt Græci, quod Magister Sent. d. 17. insinuare videtur: si autẽm iure diuino esset instituta, nulli possent negare confessionem esse necessariam.

Quintũ argumentum.

¶Quinto accedit glossa Ioannis Theutonici in initio. d. 5. de pœnitentia. adstruentis, q̃ melius esset dicere institutam fuisse confessionem à quadam vniuersalis ecclesiæ traditione, q̃ ex noui aut veteris testamenti autoritate. In quam opinionẽ Panor. super. c. omnis vtriusq; sexus. licèt vacillans inclinare videtur. Et Duran. dist. 17. q. 14. licèt quodãmodo ambiguus, tñ in hanc plus partem propendet. q̃ can. Omnis vtriusque sexus. nõ facit præceptum, sed consilium. Et Erasmus in scholijs super Epistolis Hieronempè, super epitaphiũ Fabiolæ ad Oceanũ, sacramentalem cõfessionem singulorum peccatorũ negat fundamentũ habere in antiquis.

¶In cõtrarium est ecclesiæ autoritas, quæ spiritu sancto afflata inter sacramenta connumerat sacramentum pœnitentiæ, cuius pars necessaria est confessio: sacramenta verò, nemo, nisi Christus gratiæ sacramentorum autor, instituere potuit.

Decisio articuli.

¶Tantũ confessio adfert emolumenti sanctæ ecclesiæ, vsqueadeoq; proinde illam nobis inuidet Satan, vt vix fuerit hæreticus, qui non eius suggestione de medio eã tollere contenderit. Fuerunt enim primùm antiqui Massiliani, vt Damascenus libro suo, de hæresibus refert, qui cõfessionis necessitatem abnegant. A quibus & Iacobitæ à Iacobo hæresiarcha sic dicti iuxta Guidonis Carmelitæ historiam in lib. de hæresibus, eandem hæredi tarunt. In quo errore Thomas Vvaldensis to mo. 2. de sacramentalibus. cap. 138. ponit & Iulianum apostatam: legitur enim in historia Tripertita, lib. 6. cap. 2. in hũc modum. Fertur Iulianum imprudenter negasse Christianam fidem, vt sanguine immolationum nostrũ baptismã studeret ablui, & abrenunciare ecclesiasticæ confessioni: sed tamen alia litera non habet, nisi ecclesiasticæ professioni. At verò quid mirũ si qui à fide apostatauerat, eius abijceret sacramẽta? Et Ambro. aduersus Nouatianos

Massilianorũ hæresis. Iacobitæ.

Iulianus apostata.

tianos libr. primo de pœnitentia. disputat necessitatem negantes huius sacramenti. Ille autem hæresiarcha Ioannes Vviteleff, vt idem Vvalden. ibidem refert, fuit qui impudentiùs aduersus confessionem clancularem & auricularem blasphemauit, dicẽs fuisse institutionem Papalem in cap. Omnis vtriusque sexus. absque vlla sacra autoritate, multumque subinde ecclesiæ nocuisse, multasque hæreses & contentiones circa fastum, & quæstum temporalium introduxisse. Hanc subinde hæresim Lutherus, vt populũ inescaret: & molliùs ad se pertraheret, totis viribus persuadere nixus est. Nam cùm inter omnia sacramẽta hoc sit, vt vtilissimum, ita adimpletu difficilimum, quos isto confessionis onere semel exonerabat, eosdem ad alia sua dogmata facilè pellicie bat. Vnde priùs in articul. 8. ex illis qui sunt à Leone damnati, dixit non esse confitenda venialia peccata, neque omnia mortalia. Et in artic. 9. adiecit, quòd qui omnia confitetur, nihil misericordiæ Dei ignoscendum relinquit. Perpende bestiæ vafriciem, quasi quæ cõfitemur non misericordiæ diuinæ offeramus ignoscenda. Si enim id esset verum, nullum esset confitendum. Quare tandem cùm negaret sacramẽta gratiam cõferre, & hoc prorsus aboleuit ab vsu. Vt ergo cõtra istos hæreticos ad quæstionem respondeamus, quam dist. 14. quæst. 1. art. 5. in hunc locum reiecimus, meminisse ex superioribus oportet duplicem esse quæstionis huius sensum: videlicet, an confessio sit diuinitus instituta, vt necessaria necessitate finis, vt sine qua salutem consequi non possumus: & vtrùm præterea sit de necessitate præcepti vel diuini vel humani. Enimuerò puero ante vsum rationis necessarius est baptismus necessitate salutis, non autem necessitate præcepti, quod eum liget. Et vice versa, honorare parentes, non est illi ad salutem necessarium, venienti tamen ad vsum rationis est in præcepto. Igitur quinque conclusionibus ad quæstionis titulum respondetur.

¶Prima. Sacramentalis cõfessio à Christo est instituta, tanquàm cuicunque post baptismũ in mortale crimen lapso ad salutem necessaria, & loco necessitatis pro tempore: & ideo dicitur necessaria in re vel in voto: nam si votũ confessionis, in contritione inclusum, est necessarium, causa est, quia confessio ipsa in re est necessaria: sed quia apud Deum voluntas pro facto reputatur, votum sufficit. Et certè si est necessaria ad salutem, planè intelligitur id esse de iure diuino: nam cùm salus nostra spiritualis opus sit supernaturale per speciale auxilium Dei proueniens, nil ad hunc finem necessarium esse potest, nisi diuinitus fuerit instituũ. Boni autẽ lectoris cõsulat, si in re tam scitu necessaria explicanda, quam profectò prorationе præsentium temporum ieiunè nimis scholastici tractant, nonnihil immoremur.

Probatur cõclusio.

¶Probatur ergo sic declarata conclusio, quo ad vtranq; partem illo præcipue verbo Christi Ioan. 20. ad apostolos. Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis peccata remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta erũt. Super quibus verbis Chrysost. lib. 3. de sacerdotio. Quid ipsum inquit, hoc aliud esse dicas, nisi omnium rerum cælestium potestatem illis à Deo concessam? Quorum enim, ait, peccata remiseritis, remittũtur, &c. Pater omnifariam filio potestatem dedit. Cæterum video ipsam eãdem omnifariam potestatem à filio illis traditam. Hinc ergo planum colligitur argumentum, q̃ illic fuerit instituta confessio, & tanq̃ necessaria. Arguitur enim sic. Plenariã Deus potestatem impertitus est sacerdotibus remittendi, & retinendi peccata: ergo iudices eos rei huius constituit, atque adeò eius iudicium, & sententiam necessariam esse voluit viam ad salutem: iudicare autem de peccatis rectè nequeunt, nisi illa nouerint, iuxta illud Prouer. 12. Qui iudicat quod nouit, iudex iustitię est. nam aliter non posset pro criminis quantitate pœnam metiri. Præsertim cùm sacerdos sic sit iudex, vt sit etiã Christi vicarius medicus, atq; adeò debeat pro morborum ratione medicinales pœnitentias imponere: nosse verò nequeunt occulta, & intima cordis nisi delinquentium confessione: ergo sacramentalis cõfessio illic est ceu ad salutem necessaria instituta. Bonauentura distin. 17. art. 1. par. 2. distinctionis quæst. 3. dicit, quòd in sacramento pœnitentiæ sunt duo: nempe, absolutio, quod est formale sacramenti, & confessio, quod est materiale: quorũ primũ Christus instituit Ioan. 20. secundum verò non, sed insinuauit: & ideo cõfessio, inquit, est à Christo insinuata, & ab apostolis instituta, & à Iacobo promulgata can. 5. Cõfitemini alterutrum peccata vestra. Quam quidem doctrinam desumpsit ad literam ex Alex. 4. par. q. 76. memb. 3. art. 2. Scotus verò eadẽ. d. 17. plus adiecit: scilicet, quòd licèt illo loco fuerit institutum sacramentum pœnitentię, non tamen tanq̃ necessarium, sed tanq̃ vtile, itaq; commissum sit sacerdotibus iudicium peccatorũ, non tamen tanq̃ necessarium, sed tanquàm arbitrarium & vtile. Nam & sacramentum confirmationis diuinitus est institutum, nõ tamen tanquam necessarium.

Bonauentu.

Alexand. Scotus.

Quare

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quare subdit, quòd qui teneret, confessionem solùm esse de præcepto ecclesiæ, non potest faciliter impugnari, licèt rationabilius sit dicere, quòd sit de iure diuino.

Impugnatio Scoti. ¶At verò nescio quid inuentem Scoto venerit hoc arbitrarium iudicium in re hac commentari. Est enim, vt bona venia dixerim, ficta quędam expositio, nec parum perniciosa. Cogit me tam necessaria hæc catholica veritas hoc verbum dicere: nam si in hoc testimonio non firmiter stabiliatur confessionis necessitas, non habemus robustius aliud aduersus hæreticos. Quocirca cùm tanti ecclesiæ referat confessionem in iure diuino fundare, munus theologi est hunc locum non debilitare, sed interpretando corroborare. ¶Ad rem ergo, vt redeamus, iudex arbiter, quod Scotum inferius sæpe fallit, nõ dicitur propterea, quòd quis possit inter aliquos hunc vel illum eligere, sed ordinarius & arbiter hoc differūt, quod arbiter est, qui nullam habet iudicandi cogendiq; potestatem, nisi quam qui eum elegit, ei tribuit, vt colligitur ex ca. Sanè. de arbitris. & ex toto illo titulo. Ordinarius verò est, qui ex se habet potestatem, vt rex vel eius minister, cui ipse vim coërciuã tribuit. Si enim duo aut tres prætores in vrbe sunt à rege instituti, propterea, q in arbitrio ciuis est ad quemlibet eorum recurrere, nullus dicitur arbiter, sed certè omnes sunt ordinarij. Cùm ergo Christus dicat, Accipite potestatem, quis nam dubitet apostolos fecisse ordinarios necessariosq; peccatorum iudices, ac subinde eos, qui autoritate apostolica iuncta est animarũ cura? Quare, licèt quisq; posset ad quencunq; sacerdotũ recurrere, quod est exemplum Scoti, certè nõ sunt arbitri, sed ordinarij: quia non accipiunt à pœnitente potestatem, sed potestate Christi funguntur, quam non habent laici. Præsertim quòd non possunt eligi quicunque sacerdotes in cõfessarios, sed illi, quibus autoritate apostolica, vel iniuncta est animarum cura, vel priuilegio concessum confessionem audire. Vnde in concilio Florentino minister huius sacramenti est sacerdos habẽs potestatem absoluendi vel ordinariam, vel ex priuilegio superioris ordinarij. ¶Hoc autem posset quẽpiam fallere, quòd sancti vocant sacerdotes arbitros inter Deum & homines: non tamen id intelligitur in hoc sensu, quòd in nostro sit arbitrio illis subijci, vel non subijci, sed quòd tanquàm ordinarij Dei iudices arbitrãtur de peccatis nostris, vtrùm remittere ea nobis, an retinere debeant, cum hac vel illa iuncta pœnitentia. ¶Vis ergo argumẽti est hæc. Christus

Iudex arbiter quis.

Iudex ordinarius.

Concilium Florent.

Nota.

Argumentũ

hanc tradidit potestatem ordinariam sacerdotibus: ergo necessarium illud iudicium illis cõmisit. Idque planè forma illa demõstrat, Quorum remiseritis, remissa: & quorum retinueritis, retenta erunt. Sed ait Scotus, verbum illud non esse præcisum: id est, non alia remittentur nisi quæ vos remiseritis, neque alia retinebuntur: quoniam sacerdos, inquit, neque remittit, nec retinet nisi quæ audit in confessione, præter quæ tamen Deus alia remittit, atque alia retinet, id est, in inferno punit. Solutio autem hæc vim verborum nõ infringit: nam si Deus alia remittit, quæ non exponuntur iudicio sacerdotis, est quia non adest confessarij copia pro tempore: & si alia retinet, est propter culpam hominis ea non confitentis, iuxta præscriptum ecclesiæ. Et ideo in hoc, quod dicit, Quorum retinueritis, necesitatem monstrat confessionis: imò verò non tantùm in hoc mẽbro, vt aliqui volunt, verùm & in altero affirmatiuo: nam in hoc, quod ait, Quorum remiseritis, potestatem ordinariam confert, quæ nisi populum eidem sacerdotum iudicio subdisset, vim non haberet coërciuam, atq; adeò non esset ordinaria. ¶Mente concipe verborum Christi spiritum. Quemadmodum rex anulum suum tradens prætori ait, Accipe sigillum hoc ad iudicandum causas, Quorũ delicta remiseris, remissa erũt, & quorum ad supplicium retinueris, retenta, perinde ac si ego faceres. Sic ergo Christus, qui inquantum homo, qua ratione nos à peccatis redemit, vniuersalis iudex constitutus est omnium peccatorum, tam in hoc seculo quàm in futuro, iuxta illud Ioan. 5. Dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est, eandem memorans potestatem ait. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: scilicet, iudiciaria, sicut misit me viuens pater, ego mitto vos, Accipite ergo spiritum sanctum, per quem ego meritorum, scelerumq; causas iudico, & peccata remitto, & mea prorsus autoritate, vt mei vicarij iudices fungimini, conferendo gratiam eiusdem spiritus sancti ad remittendum peccata, vel illam impœnitentibus subtrahendo, ita vt sicut nemo nisi iudicio meo potest aut saluus fieri, aut condemnari, sic qui vestro iudicio fuerit approbatus, veniam obtinebit apud patrem. ¶Quapropter repudiãdus est Armachanus, qui lib. 11. de quæstio. Armeno. quanquàm concedat potestatem remittendi peccata concessam apostolis, non tamen illam hoc, inquit loco, sed quando creati sunt sacerdotes, susceperũt: quia simul, inquit, munera omnia sacerdotalia debuerũt recipere. Hieronymus nãq; super

Refutatur solutio.

Simile.

Ioan. 5.

Contra Armachanum.

Hieron.

super eundem locum Ioan. ait, & in epist. ad Ephesios. c. 4. hîc illam recepisse: nam cùm vt ait Apostolus. 1. Corint. 12. Diuisiones gratiarum sint, nil obstat quominùs diuersis temporibus apostoli diuersas potestates sacerdotales ad diuersos effectus susceperint. Quare licèt antea suscepissent potestatem in corpus Christi verum consecrandum, hoc loco susceperunt potestatẽ in corpus mysticum: ita Durand. d. 17. & Marsilius. q. 12. art. 1. tenent.

¶Præterea diuina cõfessionis institutio testimonio illo Matt. 16. ad Petrũ nihilo infirmiori cõfirmatur. Tibi dabo claues regni cælorũ, Quodcũq; solueris super terram, erit solutum & in cælis: & quodcunq; ligaueris, erit ligatũ. Sed aiunt, Illa nõ fuit, nisi promissio. At verò, cùm diuina promissio diuinam habeat fidem, tam certum est, id quod promisit, concessisse, acsi planè dixisset, Do. Quare Matthæ. 18. Assertiuè ait, Quęcunq; alligaueritis super terram erunt ligata & in cælo: & quodcunq; solueritis, erit solutum: easdem ergo claues tradidit præsenti loco Ioan. 20. & cap. vl. Petro singulariter, tãquã capiti verbo illo, Pasce agnos meos. Claues autem regni cælorum quid aliud denotare possunt, quàm potestatem aperiendi ipsũ & claudẽdi? Aperire aũt nihil aliud est, q̃ obstaculũ ingressus tollere, qđ est peccatũ, atque adeò claudere est illud negata absolutione non tollere. At verò cùm neq; peccatũ remittere neq; regnum aperire queant nisi tanquam iudices: iudicare tamen nequeant nisi causas cognoscendo, sicut ipse Christus facit, à quo potestatẽ habent: colligitur, vt vbi dedit illis potestatẽ remittendi, dederit & potestatẽ coërciuam peccata cognoscendi, ac perinde peccatores ad confessionẽ obligauerit. Quod quidem ecclesię interpretamento apertissimè confirmatur, vt latius dist. 20 monstrabitur, quæ duas claues se habere profitetur: scilicet, scientiæ, & potestatis, quæ eo sunt nexu coniunctæ, vt nisi clauis scientiæ ad cognoscendum præmitteretur, clauis potestatis ad absoluendum manca esset & trunca. Et ideo Alexander, & sanctus Bonauentura intelligentes illic esse datam potestatem absoluendi, subsequenter intelligere deberent iniunctam esse populo necessitatem confitendi. Nam vt dist. 17. art. 2. q. 1. bene ait Ricardꝰ, nullus est meus iudex si in meo arbitrio est illi subijci: & ideo cùm sacerdotes sint à Deo instituti nostri iudices, de necesitate tenemur illis confiteri. Hæc ille. ¶At ne Christi institutio ratione caruisse hæreticis videatur, optima est, quam D. Tho. dist. 17. q. 3. est meditatus. Cùm enim nemini nisi per Christi mortem salus pateat, quem Deus, vt ait ad Roma. 3. Paul. proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, passio verò nemini, nisi ei applicata prosit, decentissimum fuit & religioni necessariũ sacramenta ab ipso autore salutis nostræ institui, quibus eadem passio tum ad remissionem originalis, tum deinde ad remissionem actualium criminũ applicaretur, ad quæ ideo sacramenta susципienda suam familiam obligaret. Quapropter sicut baptismus est ad originalis ablutionem necessarius, vt regeneremur in nouam vitam: ita & sacramẽtum pœnitentiæ ad remissionem actualium, vt ab eisdẽ morbis sanemur. ¶Quòd si vrgentius quęras, cur non interior contritio ad huiusmodi applicationem sine externo sacramento sufficiat: quando quidem per ipsam gratia confertur. Iam dist. 1. responsum est, quòd diuino honor, & vtilitas nostra id exigebat: nempè, vt signis illis exterioribus sacramentorum, profiteremur salutem per supernam Dei virtutẽ nobis obuenire, quæ, vt ait Gregorius in illis secretiùs operatur. ¶Et per hoc diluitur argumentum Scoti. Sacramentorum enim necessitas ex eorum fine perpendenda est: sacramentum autem confirmationis nõ est ad remissionem peccatorum iustitutũ, & ideo nõ cogimur illud tãquam simpliciter necessariũ susципere. Sacramentum verò pœnitentiæ est in remissionem peccatorum, vt baptismus, & ideo est ad salutem necessarium, vt ille. Placet ergo mihi illud axioma Durandi ad hoc propositum distinct. 17. quæst. 9. quòd omne remedium diuinitus ordinatum contra culpam quæ contraria est gratiæ, est ad salutem necessarium. Quanquam, vt distinct. 24. quæst. 1. articulo. 5. cum Sanct. Thom. diximus, sit discrimen: quoniam cùm omnes lege cõmuni nascantur filij iræ, baptismus simpliciter est ad salutem necessarius: sacramentum verò pœnitentiæ non simpliciter, sed ex suppositione: scilicet, supposito peccato mortali post baptismum. ¶Accedit & noua ratio necessitatis confessionis ex vtilitate maxima & vsu, qui nobis inde prouenit. Cùm enim naturę lumine doceamur, eis, qui corruptis sunt moribus, magnum esse emolumentum corda sua amicis patefacere, à quibus vel re, vel consilio iuuentur, consultissimè nobis Christus confessionem instituit, quæ sub tantum secretum, quantum sacerdotibus præcepit, eis tanquàm eius vicarijs morbos nostros exponeremus, qui eius autoritate & nos ab illis liberarent, & salutaria medicamina in posterum adhi-

Cur cõtritio interior sine vocali cõfessione nõ sufficit.

Solutio arg. Scoti.

Discrimẽ inter sacramẽta baptis. & pœniten.

Ratio necessitatis cõfessionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

berent: disponit enim omnia suauiter iuxta cuiusq; naturam: & quia homines sumus, è re nostra maximè fuit, vt homines Deus nobis iudices relinqueret, ad quos nostras deferremus causas, præsertim spirituales. Hac enim ratione ad alia negotia transigendo ecclesiæ præfecit tum summum eius vicarium, tum sub ipsum alios prælatos, qui ecclesiasticam rempublicam administrarent. Fac, confessionem sacramentalem non esse necessariam, sed satis esse soli Deo confiteri, profectò tota respublica plena esset occultis vitijs, quæ non possent non in publicum prodire: verecundia enim confitendi vehementissimè homines à peruersis moribus arcet.

Germanorũ legatio ad Cæsarem. ¶Id quod me teste Germani ipsi publicè, dum inter eos agebam, confitebantur. Qua de re ex inclyta Norimberga ciuitate missa est ad Cæsarem legatio, per quam ciues illi petebant, vt Cæsar imperatorio iure confessionem auricularem indiceret. Aiebant enim se vsu & more intellexisse rempublicam suam, postquàm confessio cessauerat, vitijs contra iustitiam & alias virtutes scaturire, quæ illis antea fuerant incognita. Risum tamen eadem legatio mouit: nam cùm fateri omnino renuerent per absolutionem sacerdotis culpas remitti, & diuino iussu teneri homines vera fateri, quomodo plebs conuinci posset Cæsarea lege occulta sua scelera secretò confiteri? Nam qui non confiteretur, cùm id prætor cognoscere non posset, quomodo pœnarum minis cogi posset? Adde, quòd nisi tantus esset fructus confessionis, quantus est absolutio peccatorum: ad tantumque sacerdos secretum, diuina lege teneretur, intolerabilis lex esset, quæ homines sceleratissima sua crimina in aurem sacerdotis exponere compelleret.

Legatio Germanorum risum mouit.

Secũda conclusio. ¶Secunda conclusio. Sacramentalis confessio diuino iure est præcepta. Itaque non solùm necessaria est ad cõsequendam gratiam, vt de contritione diximus, qua quidem gratia recepta, vt non est amplius necessaria, ita neq; habet iam pro tunc necessitatem præcepti. Imò postquàm quis per contritionem suscepit gratiam, tenetur iure diuino ad confessionem, quæ in contritione voto fuerat inclusa, vt art. 4. latiùs monstrabitur. Hæc ex superiori liquida consequentia colligitur: nam vt art. præcedenti dicebamus, munus principis est ciues ad necessaria salutis officia legibus instituere: ergo si, vt probatum est, sacramentum pœnitentiæ est ad salutem necessarium, fit vt de illo sit singulare præceptum. Eodem cñ modo & de baptismo argumẽtati sumus.

Scotus. ¶Scotus verò loco citato, quia non prorsus sentit confessionem esse simpliciter necessariam, aliter arguit ad fundandum confessionis mandatum. Quicunque enim, inquit, gratiam Dei amisit, tenetur de necessitate præcepti charitatis, Diliges Dominum Deum tuũ, agere quantum in se est ad eius recuperationem: sed quanuis contritio sit vna via recuperandi, confessio tamen est facilior. Ratio verò hęc plus languoris habet, quàm vigoris. Nam si sacramentũ non esset tanquam necessariũ institutum, nunquam dilectio Dei illud suscipere coget: quia nemo illo præcepto omnia remedia adhibere cogitur quãuis sint faciliora, sed satis est apponere necessaria. Secunda ratio eius est: quia si solùm esset de iure humano, Papa non teneretur eo, quia princeps nõ obligatur suis legibus. Sed neque hæc ratio multùm valet: quoniam licèt princeps nõ cogatur suis legib⁹ per vim coẽrciuam, cogitur tamen per vim directiuam, vt lib. 1. de iustitia & iure. quæst. 6. artic. 7. diximus. Quare licèt præceptum confessionis non esset nisi ecclesiasticum, teneretur illo, sicut ieiunare in quadragesima. ¶Firmissima ergo ratio præcepti cõfessionis ex necessitate sumitur sacramenti pœnitentiæ. Vnde eodem ipso loco Ioannis. 20. vbi instituta est confessio, tãquam necessaria ad salutem, planè intelligitur datũ præceptum confessionis. Quod miror Caietanũ non animaduertisse, qui in expositione eius loci dixit. Fateor institutionem sacramenti pœnitentiæ hîc haberi, non præceptum. Tãetsi & illud Matth. 4. Pœnitentiam agite, appropinquauit regnum cælorum, præceptum quoque adferat sacramenti pœnitentiæ: nam licèt tunc nondum vim præcepti habebat, nisi quatenus pœnitentia est virtus, tamen præcepit illic facere pœnitentiam eo modo, quo ipse erat instituturus cõferẽdo apostolis claues regni cælorum, & potestatem remittendi peccata. ¶Adsunt nihilominus iuniores quidam, qui prædicta testimonia eneruare contendentes, nullum aliud firmius exquirere satagunt. Aiũt, inquàm, illud Ioan. 5. nõ intelligi de iudicio peccatorum, sed de iudicio finali, quod facturus est Christus. Et illud Matth. 18. Quæcunque alligaueritis &c. non intelligi nisi de ligatione per excõmunicationem, quia instituebat apostolos illic Christus de correctione fraterna. Et ex illo Ioannis. 20. Quorum remiseritis, &c. non colligi necessitatem confessionis omnium peccatorum occultorum & mentalium, sed hoc haberi ex sola ecclesiæ consuetudine, quæ est optima legum

Aduersus alios iuniores.

Intellectus loci Ioã. 5.

interpres. ¶Exceptiones autem istæ sunt eorum hominum, qui contra doctrinam Aristot. 1. Ethicor. in re morali, & sacra demonstrationes exigunt mathematicas, ac sub inde vrgentiùs contendentium testimonia sacra infirmare, quàm corroborare. Si enim pater omne iudicium dedit filio inquantum homini, ad ipsum profectò spectat de virtutibus & vitijs vniuersis, quantumuis occultis non solùm in die postrema mundi, verùm & in hoc seculo iudicare, vt reos, vel absoluat, vel condemnet, quam quidem potestatem reliquit sacerdotibus. Rursus potestas clauium regni cælorum quanuis ad excommunicationem se extendat, potissimùm tamen, vt nomen sonat, in aperiendo claudendoq; regno cælorum posita est. Aperire autem est peccata tollere, quæ ingressũ obstant. Vnde Matthæ. 16. post promissionem clauium, quam ca. 18. Christus repetit, intelligẽs Petrus vsum earum potissimùm esse peccata remittere, scitatus est quoties peccata remitteret. Auscultent isti Augustinum sermon. 55. tertiæ partis sermonum ad cõiugatos, & refertur de pœnitentia. d. 1. can. Agite pœnitentiam. vbi ait, Agite pœnitẽtiam qualis agitur in ecclesia vt oret pro vobis ecclesia. Nemo dicat sibi, Occulte ago apud Deum: nouit Deus, qui mihi ignoscat quæ in corde ago. Ergo fine causa dictũ est, Quę solueris in terra soluta erunt & in cælo, ergo sine causa claues datæ sunt ecclesiæ Dei, frustramus euangelium Dei, frustramus verbum Christi, promittimus vobis quod ille negat. Ecce ius diuinum confessionis fundatum in euangelico verbo, quo loco datæ sunt claues ecclesię. Vnde Bern. in sermone de apostolis Petro & Paulo. Qui inquit, scilicet, Petrus, claues regni cælorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententiam cæli sententia Petri, vt scilicet, Deus Christianorum nemini prius remittat peccata, quàm re, vel voto clauibus se Petri subiecerit. Et August. lib. de pœnitentia, & refertur de pœnitentia. d. 1. ca. Quem pœnitet. idem verbũ Matth. 18. Quod cùq; solueritis sup terrã, &c. sic exponit. Ego Deus & omnes cælestes ordines & oẽs sancti in gloria mea laudant vobiscũ & confirmant quoscunq; ligatis & soluitis, & loquitur de remissione peccatorum. Rursum si Christus Ioã. 20. spiritum & potestatem contulit apostolis remittendi, retinendiq; peccata quam ipse habet, & potestas eius ad occultissima etiam cordis extendatur iudicanda, manifestè inde colligitur necessitas confessionis etiam eorum, quæ secretissima sunt. Quapropter

Solutio. 1.

Solutio. 2.

Augst.

Ambros. Ambrosius libr. de pœnitentia. certè illo loco necessitatem sacramentalis pœnitentiæ fundat, atque adeò sacramenti præceptum. Aiebant enim Cathari, illi soli se Domino hanc deferre reuerentiam, cui soli potestatem remittendi peccata reseruarent. Quod quidem Lutheranorum est dicterium: acsi qui à regis prætoribus & iudicibus iudicãtur, regi potestatem adimant iudicandi. Nunquid, quod regius iudex per eius potestatem decernit, rex ipse decernit? Bene ergo ait Ambrosius. Quis est qui magis honorat, vtrùm qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Deus nobis iusit eius ministris obtemperare, non ergo sumus qui honorem soli Deo deferimus suis obediendo ministris: hęretici autem, qui ministris Dei nõ parent: & ideo honorem quem se soli Deo deferre putant, iniquissimè auferunt. In quibus Ambrosij verbis nota necessitatem obedientiæ, atque adeò præcepti confessionis.

Præceptum. ¶Quo ergo ad rem redeamus, firmissima est conclusio, sacramentum pœnitentiæ omniũ quorunc unque peccatorum etiam occultissimorum iure diuino esse ad salutẽ necessariũ, & sub præcepto non ob id solùm quòd in vsu & sanctionibus ecclesiæ fundetur, sed & in firmissimis testimonijs euangelij. Quare miror istos doctores, qui dum conclusionẽ negare non audent, firmitatem fundamẽtorum labefactare conantur. Nam ecclesiæ vsus & decretum licèt per se & inter fideles firmissimum sit fundamentum, tamen aduersus hæreticos, qui eius autoritatem non tanti æstimant, tenuissimum est, nisi sacra testimonia adferantur, quibus ipsa se fundat ecclesia.

Cõfirmatio eiusdem cõclusionis. ¶In eiusdem item sententię confirmationem adduci solitum est illud Iacobi. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra. Nam quãuis nõ nullis non tantam energiam locus hic habere videatur, habet tamen egregiam.

Obiectio. 1. Opponunt enim quidam, quòd apostolus non potest sacramentum instituere, quod gratiã cõferat, sed Deus, qui autor est eiusdem gratiæ. Quod quidem falsa egregia autoritate D. Bonauent. & Alexãd. verissimum est: quoniam, vt distin. 1. quæst. 5. ex Augustino colligim⁹, potestatem excellentiæ, per quam Christus sacramenta instituit, licèt cõmunicare potuerit, tamen neque apostolis, neque vlli creaturæ cõmunicauit, sed administrationem eorum illis cõmisit, iuxta verbum Paul. 1. Corint. 4. Sic nos existimet homo ficut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.

Obiectio. ¶Item opponunt quod vbi Iacobus ait, alter utrum sacerdotum nomine subtacito, nõ vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

detur de sacramento mentionem facere, sed de illa quæ inter laicos mutuò forsan fieri cõsueuerat. Veruntamen Beda verbum illud de sacramentali cõfessione idq; meritò intelligit: nam quia multi, vt ait ad Corint. Paul. propter peccata infirmantur, infirmos Iacobus admonet, vt accersitis presbyteris primùm cõfiteantur, vt subinde ipsi orent pro illis. Dicẽs ergo, confitemini, non se insinuat authorem legis, sed id admonet, quod Christus instituerat. Præmiserat enim similiter dicens, Nolite iurare neq; per cælum, neq; per terram, &c. & tamen id non dicebat tanquam præcepti author, sed tanquàm vel promulgator, vel admonitor diuini mandati. Similiter enim Petrus dixerat, Pœnitẽtiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum. Quod ergo Iacobus admonet, signũ est diuini præcepti. Igitur quod ait alterutrum, scitè interpretatur Hugo libr. 2. suprà citato de sacrament. part. 14. cap. 1. Etenim cùm apostolus præmonuerat induci presbyteros, hoc est sacerdotes ecclesiæ, illic insinuauerat confessionem illis esse faciendam. Ait autem, alterutrum, idest, alter alteri putà, homo homini, acsi dixisset, Non satis est hominem Deo confiteri, vt Dauid, qui aiebat, Dixi confitebor iniustitiam meam Domino, sed homini etiam propter Deum. Itaq; alterutrum, non id sonat, quod vnusquisque promiscue vnicuiq;, putà, laicus laico, sed alterutrum, idem est, quod inter vos: scilicet, homines hominibus, oues pastoribus, subiecti prælatis. Præter quàm quòd & sacerdotes sacerdotibus inuicem confitentur. Quapropter quod ait, Et si in peccato sit, remittetur ei, non solùm refertur ad presbyterorum orationẽ qui orabunt pro infirmo, quasi illa sola sit futura remissionis causa, sed ad absolutionem sacramentalem, quæ orationem præcedere debet. Et ideo subdit, Confitemini alterutrũ peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini. Non solũ orate, vt saluemini, sed cõfitemini, vt saluemini. Quare hoc potissimũ loco fundatur necessitas confessionis in articulo mortis. Accedit in eandem sententiam Augustin. lib. 2. de visitatione infirmorum, ca. 4. vbi contra illos, qui dicebant satis esse confiteri Deo, hunc locum adducit, quòd scilicet, necessarium sit confiteri alterutrum: putà homines hominibus, non quibuslibet, sed accersitis presbyteris. ¶ Adiũgitur & aliud testimoniũ ex suscitatione Lazari. Ioan. 11. quẽ apostolis tradidit institutis ad soluendũ. Hic autẽ locus non est vsqueadeo efficax, nisi per modum exempli, neq; tamen simillimi, quia apostoli non suscitarunt Lazarum, vt absoluunt peccatorem. ¶ Quapter author libri de vera, & falsa pœniten. Ipsi autem, inquit, sacerdotes plus iam possunt proficere, plus confitentibus parcere, quibus crimen remittit Dominus: scilicet, per ipsos apostolos. Lazarum, quem de monumento iam suscitauerat, obtulit discipulis soluendum, per hoc ostẽdens potestatem soluendi concessã sacerdotibus. Hęc ille. ¶ Adhibetur, & illud de leprosis Lucæ. 17 quibus Christus curatis ait, Ite, ostendite vos sacerdotibus. Illa autem historia ad literã solùm fuit, ne Christus videretur sacerdotes veteris legis suo iure spoliare, quorum erat de sanata lepra iudicium ferre: licet per mysterium ad christianos referatur, qui sacerdotibus lepram suam ostendere debent. Veruntamen mystica est Theologia, quæ, vt autor est Augustinus, nõ est argumentatiua. Quare licet fidelibus plurimùm prædicata conferat, tamẽ hæreticos non tanta vehementia concutit.

¶ Scio hæreticos cauillari posse, quòd licèt testimonia hęc vim habeant necessitatem confessionis concludendi, non tamen clancularię illius, quæ fit in aurem sacerdotis. Quibus nos tamen respondemus, quòd in præsentiarum hanc nos tandem conclusionem elicere contendimus, quòd confessio, quę fit sacerdotib⁹ sit necessaria. Conditio autem illa, quòd in secreto fiat aut in publico, clam, aut palàm, non est de eius essentia, tametsi, vt confessionis religio omnium occultorum criminum duret in ecclesia necessarium sit, vt secretè fiat, quod quæstio. sequẽt. art. 6. monstrabimus optimis etiam sanctorum patrum fundamẽtis fulciri.

¶ Tertia conclusio. Duæ præcedentes cõclusiones de necessitate confessionis, & de eius diuino præcepto, sunt veritates catholicæ fidei, quas nemo citra hęresis labẽ negare potest. Ex testimonijs enim citatis, præcipuè ex prioribus ecclesia elicuit anathemate illos feriendos, qui negauerint præceptum esse diuinũ confessionis. In concilio enim Constantiensi sessio. 8. & postea in bulla Martini. 5. eiusdem concilij confirmatoria, damnatus est inter alios septimus error Vvitcleff dicentis. Si homo fuerit contritus, confessio est ei superflua & inutilis. Vbi licèt non fiat expressa mentio diuini iuris, tamen cùm decernitur confessionem esse necessariam ad peccatorũ remissionem, planè decernit necessariam esse de iure diuino: nam vt suprà diximus, cùm gratia sit supranaturalis, omnia, quæ sunt ad ipsam comparandam necessaria, sunt de iure diuino. Sed postmodùm sub Sixto. 4. condemnatus fuit

Dilatio. Hugo. Alia confirmatio. Similis confirmatio. Hæreticorũ cauillum. Conclusio. Concilium Const anc. Vvitcleff.

fuit eius authoritate error cuiusdam Petri Osinensis Hispani dicentis, confessionem nõ esse institutam à Deo, sed sola humana constitutione stabilitam. Ac postætate nostra de eodem errore damnatus fuit quidam Hispanus vir aliàs insignis. Ac demum in concilio Tridentino aduersus Lutherum sessio. 4. sub Iulio cap. 5. decretum fuit, integram peccatorum confessionem à Domino fuisse institutã, & post baptismum lapsis iure diuino necessariam existere. ¶ Quarta conclusio. De confessione sacramentali adhibitum est præceptum humanum põtificium quoad tempus. Patet. c. Omnis vtriusque sexus. de pœnitentijs & remissio. Cuius verba sunt. Omnis vtriusque sexus fidelis postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti. Vbi verbum, confiteatur, præceptorium est. ¶ Sunt autem qui dicant, vt apud Adrianum. q. 1. de confessione, & apud alios iuniores videre est, decretalem illam non esse declarationẽ diuini iuris, sed institutionẽ temporis confitendi. Hoc autem contra vniuersalem doctorum sententiam est, & contra veritatem. In primis negare isti non contendũt, vt reor, illud esse præceptum, esset enim manifestarius error. Est enim peccatum mortale solum propter illam decretalem non confiteri semel in anno: non tamen est nouum præceptum à diuino distinctum, alioqui qui non confitetur, duo committeret peccata cõtra duo mandata. Imò hoc est nouum argumentum, confessionem esse de iure diuino, quòd cùm ecclesia non iudicet de occultis, nũquàm tam ingens tamque difficile præceptũ Christianorum humeris imposuisset, nisi diuino iure intellexisset positum. Est ergo determinatio & interpretatio diuini præcepti: nam cùm in euangelio non sit determinatum expressum tempus confessionis, illa determinatio commissa est ecclesiæ.

¶ Dubium autem est, vtrùm licèt non esset præceptũ diuinum, posset ecclesia de hoc facere præceptum humanũ. Est enim argumẽtum à parte negatiua, q̃ ecclesia nõ est iudex de occultis mentis cogitatibus, qui solent esse peccata. can. Erubescant. d. 32. & can. Si omnia. 6. q. 1. Adria. verò loco citato ait argumẽtum nõ valere: nam si ecclesia non potest punire occulta, non est defectu iurisdictionis, sed defectu probationis. Quare potest pro peccato occulto quispiã excõmunicationẽ ecclesiæ incurrere. Attamen vt cõtra hoc arguamus, non est eadẽ ratio de excõmunicatione pro occultis, & de præcepto directo cõfitendi actus mentis: nam excõicatio solùm est priuatio bonorum spiritualiũ, quibus ecclesia priua re hominẽ potest, si hoc vel illud fecerit, quantuncunq; occultè: præcipere autem cogitationum confessionẽ, est cõpellere hominẽ, vt illa detegat, quæ soli Dei cognitioni sunt reseruata. ¶ Sed tamen argumentũ efficax est, q̃d suprà de Apostolis fecimus, q̃ cùm nemini Deus potestatẽ excellentiæ instituendi sacramenta cõiçauerit, nunquàm potuisset ecclesia præceptum de tẽpore sacramenti adhibere, nisi in genere præceptũ esset diuinum. Igitur in hoc ecclesiastico statuto duo sunt considerãda. s. præceptum confitendi, & hoc est de iure diuino, & determinatio temporis, & hoc est de iure humano. Quòd si quis arguat, nullum esse discrimen inter diuinũ & ecclesiasticum præceptum: nam cùm ecclesia nulla præcepta faciat nisi per potestatem sibi diuinitus cõcessam: sua etiam præcepta sunt diuina, iuxta illud Luc. 10. Qui vos audit, me audit. De hoc lib. 1. de Iustit. & iure. q. 6. art. 4. satis contra Gerso. scripsimus hac ratione tenentẽ, oia præcepta ecclesiæ esse diuina. Est enim latum discrimen inter hoc, quod est præcepta facere per potestatẽ diuinitus susceptam, & hoc, q̃d est præcepta diuina generalia in particulari determinare. Etenim quis ecclesia potestatem à Deo receperit condendi leges, quas expedire iudicauerit, nihilominus ipsa est, quæ illas condit, vt est lex quadragesimalis ieiunij, & nubigami, aut sanguinis effusores ordines suscipiãt quæ ex sua institutione vim habent obligandi. Pariter & regibus dedit potestatẽ condẽdi leges, vt est Prouerb. 8. Per me reges regnant: & nihilominus regiæ leges humanę sunt. Lex autẽ diuina est, quam Deus per se immediatè condidit. Atqui præceptũ confessionis nõ est ab ecclesia positum per ordinariã potestatem quã habet à Deo condendi leges: quia illa nõ se extendit ad cõdenda sacramenta: quare præceptum hoc immediatè fuit à Christo latum, atq; adeo est diuinũ: sed tamẽ quia cõmisit potestatem ecclesiæ iura diuina quo ad tẽpus & alias qualitates determinãdi, fecit hanc tẽporis determinationẽ, quæ est de iure humano. Idem oino est de sacramento eucharistiæ, q̃d est de iure diuino: Nisi manducaueritis, &c. sed tempus est de iure humano: veluti Sabbata sanctifices est de iure diuino, sed colere festum Petri aut Pauli, est de iure humano.

¶ At circa tertiam & quartam conclusiones soluendum dubium supereſt, vtrum negare confessionẽ esse de iure diuino necessariã fuerit semp hęresis

Argumentũ. Præceptum cõfitendi de iure diuino. Determinatio temporis de iure humano. Argumens Nota discrimen. An negare cõfessionẽ esse de iure diuino fuerit semp hęresis

Universidad de Deusto Biblioteca

rit semper hæresis in ecclesia, an verò solùm post dictum decretum cõcilij Lateranẽsis sub Innocentio tertio. Et mouetur dubium propter authoritatem Bonauenturę, quæd. 17. in expositione secundæ partis literę, ait, ꝙ si quis esset modò hui⁹ opinionis hæreticus esset cẽsendus propter authoritatem concilij obligãtis ad confesionem, sed tamen ante determinationem, inquit, negare hoc non erat hæresis: quia negantes tunc confessionem, non negabant clauium potestatem neq; vtilitatem confessionis: sed eius necessitatem, quod non erat hæreticum.

Adrian.

Adrianus verò. 2. q. de confessione ait semper fuisse hæreticum: quia semper fuit contrariũ euangelio.

Aliorũ opi.

Alij verò, vt author Codicis confessionis ait, ꝙ ante determinationem concilij negare necessitatem confessionis non erat hæreticum, sed sapiebat hæresim: quia erat contra conclusionẽ ex duabus pręmissis illatam, quarum prima erat de fide, secunda verò non, sed sapiebat fidem: scilicet, necessarium est peccatori, vt sua peccata sacerdos remittat: hoc autem obtinere non poterat nisi priùs peccata sacerdoti confiteretur: ergo necessaria est confessio. Secũda enim, inquit, præmissa non erat tunc de fide: quia nõdum cõstabat, ꝙ nõ possent sacerdotes aliter peccata remittere, q̃ per iudicium cõfessionis.

¶Cõtra hoc autem adhibetur quinta postremaq; cõclusio huius articuli.

Quinta conclusio.

Confessionẽ sacramentalẽ esse ad salutẽ necessariam semper ab orbe redẽpto fuit catholica veritas, & eius assertio contraria fuit hæretica.

Cõclusionis ratio.

Probatur primò, quia ecclesia nõ potest facere propositionem è nõ hæretica hæreticã nisi articulũ veritatis è sacra scriptura explicando: quare propositio quæ nunc est hæretica contra scripturam, semper fuit hæretica, licèt ante ecclesiæ interpretationẽ possent eius assertores excusari ne essent hæretici.

Ratio. 2.

Secũdò, quia quãta claritate habetur in euãgelio facultas clauiũ apostolis collata ad remittendũ peccata, habetur, id non posse facere nisi tanq̃ peccatorũ iudices, atq; adeò tãquã causarũ cognitores, quod facere nõ possent, nisi per peccatorum cõfessionẽ.

Ratio. 3.

Tertiò euidenter arguitur. Hæc veritas non solùm semper fuit certa in euangelio, verùm & patribus semper cognita: mirandũ est sic quempiã hallucinari, vt credat mille ducentos annos vsq; ad Innocentiũ. 3. ecclesiam nũquàm fuisse hanc veritatem confessionis edoctam, cùm citati patres: scilicet, Augustinus, Ambrosi⁹, Hieronymus, & Cyprianus serm. 5. de lapsis. tam apertè de necessitate cõfessionis loquãtur. Et vetustissimus Tertullianus suprà citatus in libr. de pœnitentia apertissimè hoc sacramẽtum ait fuisse institutum à Deo, atq; adeò ait, ꝙ nisi peccata patefecerim⁹, peribimus. Quin verò Dionys. apostolorũ coęuus in epistola ad Demophylũ, & Basilius in lib. de institutione monachorũ, & Cyrillus lib. 3. super Leuiticũ, & Origenes super Psalmũ. 37. & sæpe citatus Chrysosto. quos quidem sanctos patres, quæstio. sequenti articu. 3. iterum allegabimus, confessionem sacramentalẽ, quã exomologesin appellant, tanquam euangelicã didicerunt, & docuerũt.

Leo. 1.

Vnde Leo primus ad Theodorum, & refertur cano. Multiplex. de pœnitentia dist. 1. Multiplex, inquit, misericordia Dei ita lapsis subuenit humanis, vt non solùm per baptismi gratiã, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ.

Lactant.

In summa Lactantius lib. 4. diuinarũ institu. cap. 17. Confessionis nostræ circuncisionem figuram fuisse monstrat: nam sicut illi pudendum membrum, quod figuram præ se fert & imaginem cordis, sublata pellicula nudabant, ita nos pudenda cordis debemus sacerdoti patefacere. Vnde concludit ca. vltim. ꝙ cùm singuli quiq; cœtus hæreticorum se potissimùm christianos, & suam esse ecclesiã catholicam putent, illa tamen est catholica ecclesia, in qua est confessio & pœnitentia. Quapropter Lateranense concilium solùm explicuit præceptum quoad tempus quod nouerat, semper fuisse receptum, ceu diuinum.

Solutio. 1. argumen.

¶Ad primum igitur argumentum suprà factum respondetur, quòd quanuis gratia ad remissionem peccatorum sufficiat, illa tamen quæ per solam contritionem haberi potest: nunquàm tamen contritio est valida, nisi votum sacramentalis cõfessionis includat. Quo fit, vt etiam gratia recepta, præceptũ maneat confessionis, per quam eadem augetur gratia. Præsertim cùm confessio attritis primam gratiam conferat.

Solutio. 2.

¶Ad secundum iam respõsum est: præceptum sacramenti huius ibi esse positum, vbi est institutũ. s. vbi apostolis est collata potestas remittendi peccata.

Ad illud Matth. 19.

¶Quòd autem ait Christus, Si vis ad vitam ingredi serua mandata, cõnumerando præcisè decalogũ, sic intelligitur ꝙ illa mandata sunt necessaria existenti in gratia ne ab illa cadat, & ideo proposita illi iuueni sunt, qui iustus videtur accessisse ad Christum, quippe qui se dixerit seruare mandata. At verò quia gratia res est supernaturalis, ad illam assequendam non sufficit seruatio mandatorum, quæ sunt de iure naturæ, imò neque ipsa mandata seruari possunt ad intentionem præcipiẽtis nisi

supp-

supposito dono gratiæ Dei quæ supernaturali virtute sacramẽtorum confertur: de quibus ideo suscipiendis sunt alia diuina præcepta per modũ necessitatis proposita, Nisi quis renatus fuerit &c. Quare antequam diceret. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, prædixerat, Pœnitentiam agite &c.

Solutio. 4.

¶Ad tertium respõdetur, ꝙ Hugo non contendebat præceptum cõfessionis esse à Christo edictum, sed hoc solũ ꝙ expressis verbis illud nõ posuerat per modũ pręcepti, sed apostoli explicuerunt illud tanquã in potestate clauium sibi cõcessa inclusum.

Ad canonẽ Theodori.

¶Circa canonem verò Theodori nosse opus est casum, qui tempore Nectarij præcessoris Chrysostomi Constantinopoli accidit. Cùm enim nobilissima fœmina frequens esset in ecclesia, vt preces sibi à confessario in pœnitentiã iniunctas solueret, iuuenta est cùm diacono cõcubuisse: quapropter populus sæuire cœpit in sacerdotes. Quod scãdalũ vt Nectarius episcopus sedaret, cessare fecit cõfessionis religionẽ. Et ex illo solo casu, quẽ Theodorus in illo canone insinuat, versuti hęretici cõtendunt nõ fuisse cõfessionis nostræ ritum antiquũ, cùm tamẽ in eodẽ capite referat historia quemadmodũ vsus fuerit antiquissimus presbyterũ bonæ conuersationis, seruãtem secretum, ac sapientẽ virum (verba sunt historiæ) statuere, qui confessiones audiret, & secundùm cuiusque culpam indiceret mulctã. Et in hoc, quod dicit, secretum, ostendit secretam fuisse confessionem, occultorũ etiam peccatorum, vt infrà patebit. Sed tamẽ antiquiores Gręci, vt Origenes, Basilius, & alij nũquàm negarunt confessionem. Illam verò Constantinopolitanã cessationem certum est perexiguo tẽpore durasse:

Chrysosto.

nam licet fortasse Chrysostomus tunc iunior propter illud scandalũ cõniueret, certum est tamen factũ episcopum modis omnibus persuasisse confessionẽ, vt patet in lib. 2. suprà citato de sacerdotio: vbi eximiam illam potestatẽ remittendi peccata sacerdotibus indultam tanti æstimat. Et in imperfecto, si suum est, homilia. 3. id clarè monstrat. Et in libr. de compunctione cordis. Et hoc enim, inquit, quòd in memoria non habemus peccatum, fit vt ad confessionem non accedamus. Quomodo enim confitebimur, quorum nec memoriam quidem habemus? Et latissimè in sermone de pœnitentia & confessione. Et de pœnitentia. d. 1. referuntur duo eius canones: scilicet, Perfecta. &, Non potest. vbi ait, ꝙ in corde cõtritio, in ore cõfessio, & in opere debet esse humilitas. Et quòd non potest quis gratiam Dei cælestis accipere nisi priùs purgatus fuerit ab omni sorde peccati per pœnitentiæ confessionem. Quòd si obijcias illud, quod ait homilia. 2. super Psalm. 50 Si confunderis alicui dicere quòd peccasti, dicito quotidie in anima tua. Non dico vt confitearis conseruo tuo vt exprobret: dicito ea Deo, qui curet ea. Potest fortasse intelligi de eo tempore, quo cum Nectario consentiebat ad vitandum scandalum: sed tamen forsitan non intelligit nisi quod nemo cogitur pandere conseruo suo cor suum, vt fiat publicum, vt ait quoque in can. Quis aliquando. eadem dist. Non dico vt te prodas in publicum. Sed cùm ait, Dic Deo, intelligit, vel eius vicario sub secreto Dei, quando tempus necessitatis occurrit, aliàs sufficit dicere in mente soli Deo.

Canon. lachrymæ.

Et ita intelligẽdus est canon ille, eiusdẽ Chrysostomi ead. di. Lachrymę lauant delictum, quod pudor est confiteri: non vt glossa intelligit: scilicet, quòd vbi propter pudorem quis peccatum sacerdoti non confitetur, sufficiant lachrymæ: esset enim intolerabilis error. Sed quòd extra tempus necessariæ confessionis, lachrymæ, vt Magdalenę, sufficiunt.

Sanctorũ testimonia.

Et simili modo ad testimonia illa sanctorum respondetur, quòd Magister Sententiarum dist. 17. & Gratianus in princip. de pœnitent. dist. 1. congerunt, ad probandum non esse necessariam confessionem. Ait enim Propheta Psalm. 31. Dixi, cõfitebor aduersus me iniustitiam meã Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. quo loco Cassiod. ait, ꝙ cùm primùm homo deliberat confiteri, remittũtur ei peccata. Et August. Magna misericordia Dei, qui ad solam promissionem peccata dimittit. Et lib. de libero arbitrio, quod refertur ead. dist. can. Si cui. luce clariùs constat cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti. Respondetur, inquàm, primò Psalmistam loqui eo tẽpore, quo sacramentalis confessio non erat instituta, quo ideo tempore satis erat dicere, Tibi soli peccaui. Secundò, hæc & alia id genus testimonia tantùm probant, quòd & vbi non instat confessionis tempus, & vbi tempore instanti confessarij copia non adest, sufficit contritio. Nam tunc, vt ibidem ait Augustinus cano. Magna pietas. votum confessionis pro opere reputatur.

Obiectio.

Quòd si de Petro, & Magdalena obijcias, quibus peccatorum indulgentia sine confessione concessa est, Vnde Ambr. super Lucam, Lachrymas Petri lego, satisfactionem non lego. eadem distinct. can. Petrus.

Dilutio. 1.

Primùm eodem modo respondetur, quòd confessio non erat in præcepto.

Dilutio. 2.

Secundò quòd Christus per potestatis excellẽtiam

Aaa 4 potuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

potuit Magdalenæ peccatum sine sacramento remittere. ¶ Ad quintum demum de glossa Ioannis Theutonici respondetur: non esse opinionem, sed manifestarium errorem, eundemque intolerandum, ac de glosis decretorum abradendum. Glossatores enim illi quoties in ius diuinum sese immergũt: quia illud non callent, non possunt non multis erroribus intricti inde emergere.

Solutio. 5.

Respõdetur Durand.

¶ Ad Durandum respondetur, quòd satius ei multò fuisset rem sacrã tam certam, quãtum est præceptum confessionis ecclesiasticum, in dubium non reuocare: est enim vir quidem catholicus, sed tamen quandoque liber plus forsan iusto. Et in præsentiarum licèt anceps vacillet, presiùs tamen fulcire hanc partem conatur, quòd can. Omnis vtriusque sexus. non adferat præceptum confessionis, sed consilium, licèt illic subdatur præceptum sumendæ paschalis eucharistiæ. Et ratio eius est, quòd ecclesia præceptum coerciuum ponere non potest, nisi de re, quam, vt puniat, cognoscere valet: non autem potest cognoscere, an quisque occulta peccata & potissimùm cogitata cordis confiteatur: ergo nec de hoc potest præceptum edere. Quapropter licet quis excommunicaretur, inquit, si non confiteatur, excommunicatio non ligaret eum in foro exteriori, neque vllus teneretur eum euitare: quia nemo sciret, an esset excommunicatus. Est tamen hoc valde erroneum, ne dicam hæreticum. In primis enim ecclesia, vt identidem diximus, præceptum confessionis quantum ad substãtiam non posuit: quia est diuinum, sed tempus determinauit, quod absque dubio facere potuit: hoc enim non est mutare substantiam sacramenti. Quemadmodum statuere potest ne baptismus fiat in epiphania, sed in paschate, vt ait in eius expugnatione Paluda. ead. dist. quæ. 7. vbi ad eius obiectionem probè respondet, quòd eadem ratione probaret non posse ecclesiam præceptum eucharistiæ ponere: nam neque ei constare potest, an homo hostiam consecratam sumat, an verò in ore seruet, quam postea exputet. ¶ Respondemus ergo, quod potest ecclesia per schedulam curati nosse parochianos esse confessos, nam satis est humano more id cognoscat. Et quòd præceptum confessionis edixerit, patet, nam eodem tenore casion loquitur de confessione semel in anno facienda, & de eucharistia in paschate. Imò expressius præcepti verbum in priori ponitur: scilicet, confiteatur, & sub eodem tenore subdit, suscipiens ad minus in paschate, &c. & pœnã vt aliter faciens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & ecclesiastica sepultura, cuius atrocitas peccatum mortale designat, super vtrunq; præceptum fertur. Et dum ecclesia nõ confessos excommunicatione percellit, in foro conscientiæ ligat: nam & suffragijs priuãtur ecclesiæ, & tenentur se sacris subtrahere.

Ratio Dur.

Impugnatio Duran.

Ad Erasmi responsio.

¶ Ad Erasmum respondetur multò fuisse peius locutum: ait enim in scholio citato, quòd tempore Hieronymi nondum instituta fuerat secreta confessio, quam postea ecclesia salubriter instituit, si modo rectè vtantur ea & sacerdotes, & laici. Verum in hoc, inquit, labuntur theologi quidam parum attenti, quòd quæ veteres illi de huiusmodi publica & generali confessione quæ nihil aliud erat quàm signis quibusdam & piaminibus ab episcopo indictis se peccatorem & bonorum communione dignum agnoscere, trahunt ad hanc occultam & longè diuersi generis. Perpende, quàm planè Erasmus singulorum peccatorum confessionem, ac perinde sacramẽtum pœnitentiæ negauerit, dicens, esse theologorum inuentum, nec fundari in antiquo ecclesiæ more, quæ manifestaria hæresis est, & in ecclesiam blasphema. Cuius generis fuit conuitium illud in colloquio de naufrago, quem irridendo ait, insusurrasse in aurem sacerdotis. Vtinam ergo istorum opera, qui Ciceronianam potius quàm ecclesiasticam phrasim redolent, ab eiusmodi essent venesicis flosculis expurgata.

Nota.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm necessitas cõfessionis fuerit de iure naturali aut scripto ante euangelium.

ARticulus secundus est de iure naturali, & scripto, & arguitur, quòd illis etiam fuerit necessaria. Adam enim, & Cain, non nisi ad præcepta naturalis iuris tenebantur, qui tamẽ Gen. 1. & 4. de hoc reprehensi leguntur à Deo, q̃ peccata sua non fuerint confessi. Idemq; arguitur de Iob, qui sub eadem lege ca. 31. ait. Si abscondi, vt homo peccatum meum. Et in lege scripta Moysi legimus apud Esai. cap. 43. Narra si quid habes, vt iustificeris. ¶ In cõtrarium autem est, quòd, vt Isido. ait, & refertur can. Ius naturale. dist. 1. Ius, inquit, naturale est cõmune omnium nationum: confessio autem non est vniuersis gentibus communis.

Partis negatiuæ argu. 1

Pars affirmatiua.

¶ Quæ-

Decisio argumenti.

¶ Quæstio facilis est, quæ non nisi ad explicanda nonnulla sanctorum dicta mouetur. Ad quam igitur tribus conclusionibus respõdetur. ¶ Prima. Confessio sacramentalis neutiquam esse potest de iure naturæ, hoc est, sola natura eam docente, & fieri dictante.

Prima conclusio.

Cõclusionis ratio.

¶ Probatur, quia ius naturæ, vt nomẽ sonat, minimè ad supernaturalia extenditur, sacramenta verò euangelica sunt supernaturalia, tũ quia, vt initio primæ distinctionis diximus, sunt protestationes supernaturalis fidei, tum quod effectum habent supernaturalis gratiæ, dictamen ergo naturalis iuris docere non sufficit consitendum esse sacerdoti spe veniæ obtinendæ. Et confirmatur. Naturale ius, ait Cicero, est illud, quod non opinio ingenuit, sed naturalis quædam vis inseruit: nempè, ex principijs naturæ: sacramentorum verò cognitionem, & infusionem non innata, sed diuina virtus nobis inseruit: igitur vt miraculorũ operatio, & mysteriorum cælestium reuelatio, sic & sacramentorum institutio res supernaturalis est. ¶ Quòd si arguas contra. De iure naturali est, quod nullum malum maneat impunitum: occultum autem puniri non potest nisi confessione delinquentis probetur: ergo confessio est de iure naturæ. Negatur consequentia. Satis enim est occultum, quòd non punitur in hoc seculo, vt puniatur à Deo, vt habetur can. Si omnia. 6. quæst. 1. Si verò rursus argumenteris. Pœnitentia, vt dist. 14. quæst. 2 diximus, fundatur in iure naturæ, ergo cõfessio, quæ est eius pars. Negatur consequentia. In iure enim naturæ suppositâ scintillula illa fidei infusæ, quæ tunc infundebatur, qua Deus cognoscebatur retributor boni & mali, natura dictabat ab illo esse veniam efflagitandam, per internam verò mẽtis loquelam: sciebant enim mentis cogitatus perspicere.

Argumen.

Solutio. 1.

Obiectio. 1

Solutio.

¶ Videtur autem per aliud extremum cõfessionem esse contra ius naturæ: nam si natura docet, vt secretum, quod fidei nostræ amicus commisit, celemus, vt Prouerb. 11. admonemur, fortiori ratione admonet, vt celemus ꝓpria peccata, quæ suapte natura pudorem & verecundiam offundunt. Quare Chrysostomus can. Quis aliquando. de pœnitentia. dist. 1. Non tibi, inquit, dico, vt te prodas, in simuans grauissimum onus hominibus imponi, vt fœdera sua alteri proferant.

Probatio conclusio.

¶ His tamen non obstantibus subiungitur secunda conclusio. Confessio sacramentalis nõ est contra ius naturæ: imò verò licet ratio naturalis ad eius notitiam non pertingat, suppositâ tamẽ per fidem cognitione virtutis huius sacramentalis, instinctus naturalis ad illud salubriter prosequendum instigat. ¶ Naturale enim est, vt homo desideret à peccato liberari, & morbis suis spiritualibus mederi. Quare si natura le nobis est, vt fido amico nostra secreta pandamus, iuxta illud Ecclesiast. 6. Consiliarius sit tibi vnus ex mille: multò est certè rationi consonantius, vt vbi cum tanto secreto, & fructu id possumus, faciamus.

2. Conclusio.

Solutio. 1. argumen.

¶ Ad primum ergo argumentum respondetur, quòd non sumus tam Domini alieni secreti nobis commissi, quàm nostri, & ideo possumus nobis nostrum, non autem alienum detegere. ¶ Ad secundum respondetur, quòd, pudenda detegere iactantiæ causa, de quibus ait Propheta. Lætantur cùm malè fecerint, est impudentiæ vitium, & sine conducenti causa illa, palare, est honorem prodigere. ¶ Et hæc sunt contra ius naturæ. Quare Chrysostomus. solùm admonet, vt nemo se crimino sum in publicũ prodat. Confiteri autem peccata iudici ea iuridicè interroganti est opus iustitiæ: atq; adeò causa medicinæ adhibendæ illa fidei amici cõmittere, est prudentia, & præsertim confessario ea exponere ad obtinendam salutem humilitas & obedientia. ¶ Tertia cõclusio. In lege veteri nõ erat confessio sacramẽtalis, vt in noua. Hanc conclusionem satis suprà confirmauimus distinct. 2. quæst. 2. arti. 2. Thomas enim Valdẽsis tom. 2. de sacramẽ. c. 136. fundare studet confessionem nostrã in ritu illius legis confitendi peccata. Nam cõfitebãtur, inquit, peccata operis gratia, vt adulterium, homicidium & blasphemiã, nõ autẽ peccata cordis. At verò in primis certissimũ est nullã illic fuisse penes sacerdotes clauiũ potestatẽ spiritualem ad remittenda actualia, sed solùm incircũcisione remittebatur originale. Sanguis enim hircorum & taurorum &c. vt ait Paul. ad Hebr. 9. inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis, non autẽ spiritus. Hinc aũt colligitur, neq; vllam fuisse tunc obligationẽ vllum cõfitendi peccatũ occultũ sacerdoti: esset em̃ intolerabile eos absq; remissione culpæ ad rem tã difficilem obligare. Sed forsan per modum capiendi consilij, & remedij liberè quisq; aliqua peccata periculosa exponebat in aures vel sacerdotis vel Pharisæi, cuius sanctitatem magni æstimabant. Vnde Matt. 3. legitur, q̃ Ioannes publicanis & militibus, & alijs diuersæ sortis confitentibus peccata sua, salutaria monita & documenta dabat.

Solutio. 2.

¶ Igitur ad primum argumentum respondetur primò, quòd in illa reprehensione Adæ, & Cain celantiũ sua crimina fundatur ius gentium

Universidad de Deusto
Biblioteca

tium,& ciuile,& canonicum,tum vt antequā reus condemnetur,exigatur eius confessio,tū etiam, vt si iuridicè interrogatur,teneatur ip se parêre & veritatem fateri. Eadem enim iustitia quæ reos punire iubet, interrogationē hanc & confessionem exposcit. Atque huc pertinet dictum Iob. Ait enim crimē esse,peccatum abscondere tempore & loco, quo est detegendum. Quòd si dicas hoc habere locum, quando fama & indicia proclamant, & tamen Adæ peccati nulli erant testes, respondetur,quod cùm Deo omnia sint comperta, ius ipse habet, absque alia infamia, indicijs vel testibus quodcunque peccatum quantumuis secretum ad puniendum interrogare. Atque hoc optimo iure(quod hic notādum est) potuit confessionem sacramentalem instituere,& à nobis exigere. Vnde Ambrosius libr. de paradiso.cap.14.in eadem Adæ historia eādem fundat confessionem. Et inde canonem illum. Non potest.1.de pœnitentia distinct. 1.elicuit,vbi ait,Non potest quisque à peccato iustificari,nisi peccatum antè fuerit confessus. Et cano. Ecce nunc. Illa, inquit, confessio nos liberat à morte, quæ fit cum pœnitētia. ¶Ad tertium denique respondetur confessionis ritum in lege vetere mediū fuisse inter confessionem iuris naturæ & nostram. In iure enim naturæ confessio tantùm erat necessaria mentalis apud Deum: in lege verò scripta, quæ vmbra erat & figura nostræ,cœpit exterior quodammodo esse. Dum in Leuit.cap.6.&.7.pro diuersis peccatis iubebantur diuersa offerri sacrificia. Et præcipuè in festo expiationis iubebatur Leuit.16.sacerdos manibus impositis super hirco emissario confiteri peccata populi,non quòd illi essent priùs à singulis confitenda, sed in genere fatebatur hæc, & illa peccata quotidie committi à populo,pro quorum igitur expiatione preces fundebat. In noua verò lege,vbi Deus nō ænigmatibus, vt olim,& in prophetijs. sed palàm vt ait Paulus,Locutus est nobis in filio, per quem nostram est redemptionem operatus,explicatè facienda est singulorum confessio, vt eadem nobis redemptio virtute cluium applicetur

ARTICVLVS. III.

Vtrùm omnibus hominibus,& de omnibus peccatis necessaria sit confessio.

ARticulo isto tertio,duas vniuersalitates,& personarum,& peccatorum eò simul complexi sumus,ꝙ mutua se opera ambæ dilucident. Partis affirmatiuæ argumen.

Arguitur enim,quòd omnes in vniuersim teneantur ad confessionem. Ius diuinum, eo ꝙ Deus vniuersalis est omnium Dominus,vniuersos obligat mortales: quare lege baptismi susciendi vniuersus mundus obligatur: confessio autem,vt suprà diximus,est de iure diuino: ergo ad illam vniuersi mortales tenentur. Secundò,sacramentū pœnitentię est in remissionem peccatorum institutum: sed vt habetur Ecclesiastes.7.non est qui faciat bonum, & non peccet,saltem venialiter,ergo vniuersi præcepto confessionis subduntur. Secundū argumentum.

¶In contrarium est,quòd vt ait Hierony. sacramentū pœnitentiæ est secunda tabula post naufragium: sed esse possunt aliqui, qui post baptismum naufragium non fecerunt: ergo illis nō est necessaria confessio. Pars negatiua.

¶De hac quæstione variæ sunt doctorum opiniones. Ricardus enim distinct. 17. articu. 2.quæst.4.ait,omnes tam fideles, quàm infideles teneri præcepto confessionis, non quatenus est pōtificium, sed quatenus diuinum. Quò & Scotus eadē distinct. alludit. Et secūdò ait, quod dum quis mortale non habet, tenetur venialia confiteri propter præceptum ecclesiæ. In quam sententiam consentit Sanc. Bonauentura eadem distinct.in.2. part. artic. 2.quæstio.1. Alexand. verò.4.par. quæst.77. membr.1. ait, quòd homo quantuncunque perfectus nullam habens peccati, aut mortalis,aut venialis conscientiam tenetur confiteri,non quidem propter præceptum diuinum, quod tantùm obligat de peccatis mortalib⁹, sed propter præceptum ecclesiasticum. Et vt suam opinionem clariùs perspicias tenet, venialium confessionem sub nullo cadere præcepto,& nihilominus ait teneri hominē, dum non est conscius peccati,cōfiteri sacerdoti in genere,dicendo,Ego sum peccator: idque ad dandam gloriam Deo, & præstandam obedientiam ecclesiæ. Decisio articuli. Ricardus. S.Bonauē. Alexand.

¶His tamen non obstantibus ad quæstionē quinque respondetur conclusionibus. Prima. Præceptum confessionis solùm obligat fideles: sic enim habet canon concilij. Omnis vtriusque sexus fidelis. quod quidem est expressio & determinatio diuini iuris. Quòd si dicas, propterea ecclesiam adiecisse illud moderamē,quòd de infidelibus non iudicat, iuxta illud Pauli, De ijs, qui foris sunt nihil ad nos, subduntur tamen diuino iuri. Prima conclusio. Obiectio.

Con-

Contra hoc arguitur. Ius diuinum supernaturale solùm obligat vniuersum orbem ad susciendam euangelicam fidem: obligatio autem ad alia præcepta singularia sacramentorum non exurgit nisi ex ipsa professione fidei,quę fit in baptismo,quēadmodum si quis fecit votum simplex religionis,licet teneatur ad religionem,non tamē ad eius cęremonias & officia, donec illam profiteatur: infideles ergo non tenētur immediata obligatione ad confessionem,sed dum baptismū susceperint.

¶Atque id apertè confirmatur. Infideles tenentur baptismatis vnda priùs ablui, quàm alia eis sacramenta permittant: per baptismū aūt ota peccata plenissimè remittuntur: ergo nō tenētur ad confessionem,donec post baptismum fuerint lapsi. Ex quo fit,quod illud concilij Carthaginensis.4.quod refertur cano. Baptizandi.de pœnitentia distinct.4. vbi habetur,quòd baptizandi per aliquot dies abstineant à vino,& carnibus,& sacerdotali manuum impositione examinati baptizentur, non intelligitur,quòd debeant sacramentaliter absolui,sed manuū impositio erat genus exorcismi. ¶Secunda conclusio. Nemo qui nullius est peccati conscius,confiteri tenetur. Probatur,quia non iure diuino,vt Alexāder ipse fatetur: sed multò minus humano: Nam canon non dicit simpliciter,Omnis Christi fidelis teneatur confiteri,sed restrictè, Teneatur sua confiteri peccata: ergo eum qui peccata non habet,nō oblgat. Quare nescio quid in mentem venerit Alexādro, vt ille iure voluerit ligare illos,qui nullius sunt conscij peccati. ¶Contra id autem,quod ait,debere saltē confiteri in genere,est efficax argumentum, quòd illa non est confessio,quæ est pars sacramenti: nam confessio est actus iudicialis: iudicium verò debet fieri in particulari: de illo autem,qui dicit se esse peccatorem, nullum potest sumi iudicium: nā & sanctissimi viri hoc vbique dicunt. De qua re latiùs quęst. sequēti. ¶Sed arguit contra S. Bonauentura, quod nemo esse potest tam sanctus,qui non sit peccati conscius,saltem per integrum annum: nam vt ait Ioānes in sua canonica. si dixerimus ꝙ peccatum non habemus, nos ipsos seducim⁹. Ad hoc tamen respondetur, quòd nos nō loquimur per annum vel per dimidiū, sed quandiu homo nullius habet peccati cōscientiam. Ioan. enim solùm nos admonitos facit, ne affirmemus nos non habere peccatum: nam facilè homo memoria labitur, sed tamen nil obstat quominùs homo nullius sit memor culpæ. ¶Tertia conclusio. Cùm tria sint peccatorum genera: scilicet, originalis, venialis, & mortalis, nec de originali, nec de aliquo peccato ante baptismum commisso necessaria est confessio, imò neque illam, vel ante, vel post baptismum fieri licet. Hanc conclusionem suprà dist.5.quæstione vnica, articu.6. demonstrauimus: nam cùm peccatum originale nō fuerit nostra propria voluntate commissum, non solum confessio, verum nec contritio de illo requiritur, imò nec cōteri de illo propriè possum⁹. Atqui dum in baptismo remittitur, omnia illuc vsque cōmissa simul cum illo condonātur: quare iniuria fieret baptismo si qui illo ablutus est, illa post modum cōfiteretur. Cōclusionis ratio. Quarta conclusio.

¶Quarta conclusio. Venialia peccata quatuis legitima sint confessionis materia, taliter vt consilium sit salutare, illa confiteri, non tamen de illis est necessaria cōfessio. Prima pars est nota: quia cùm hoc sacramentum in remissionem peccatorum sit institutum: & venialia verè sint peccata, materia sunt confessionis. Quare viri boni & religiosi hęc sunt, quę quotidie confiteri solent. Enimuero eiusmodi confessio, quia legitima est, gratiam auget: quinuerò aliquādo conferre primam gratiam potest attrito, si aliquod habet mortale, cuius citra culpam fuerat prorsus oblitus: præterquàm quòd ad puritatem conscientiæ & cautelam nō peccandi plurimum confert. Venialia non sunt necessariò confitenda.

¶De secunda verò parte, fateor, aliquādo maior dubitandi ratio existit propter D. Bonauenturam, & Ricardum, & huius classis alios contrarium sentientes. Nihilominus citra dubium vllum est vera. Primum S. Thom. dist. 17.quæst.3.licèt anceps priùs videatur, demū tamen hoc affirmat, &.3.par.quæst.65.art.1. expresè ait, ad deletionē venialis peccati nullum esse directè institutum sacramentum. Ratio. 1.cōclusionis.

Cuius rationem inde adfert, quòd sacramenta omnia ad infusionem gratię sunt instituta: veniale verò absque gratiæ infusione remitti potest per actum charitatis, vt dist. 15.quæst. 2.latè monstrauimus. Quare inferius quæst. 84.articul.2.ait, quòd sacramentum pœnitentiæ non est contra venialia principaliter institutum. Eandem opinionem tenet Scotus distinctione.17. & ibidem Durandus quæstione.9.& Caieta. quæstio.1.earum, quas de confessione adiecit ad tertiam partem, vbi ait, quòd alia opinio est tutior, sed hęc est verior. At melius forsan dixisset: quòd confiteri libere venialia est tutius, non autem quòd opinio ad id obligans sit tutior: quia multos in gerit scrupulos. Probatur ergo conclusio. Venialia iure diuino confiteri nō tenemur, vt

auto-

Universidad de Deusto
Biblioteca

autores contrariæ opinionis concedunt, tum quia sacramentum est secunda tabula post naufragium: & veniale peccatum, quia non separat à Deo, nõ frangit innocentię nauim, atque adeò non est naufragium: tum etiam quia non requirit infusionem gratiæ, quæ fit per sacramentum. Neque vero tenemur illo iure pontificio. Omnis vtriusque sexus. vt ip si putant. Primùm, quia illud, sæpe diximus, nõ est nisi determinatio diuini iuris: determinat autem concilium solùm tempus, & ministrum, cui facienda est confessio: reliqua verò obseruanda relinquit, vt iure diuino statutũ est. ¶ Secundò (quod est vrgentissimum argumentum) Ecclesia sicut sacramenta instituere non potest, ita neque formam neque materiam mutare: peccata autem confessa sunt necessaria materia: ergo quãuis daremus, illud esse aliud præceptum distinctum à diuino, si de iure diuino venialia non sunt necessaria materia, non potuit ecclesia eadem facere necessariam: potissimùm cùm esset præceptũ diuinum aggrauare: & sunt multa peccata venialia mentalia, quorum ecclesia per se nõ est immediatus iudex. ¶ Tertiò arguitur. Quanuis ecclesia singulare præceptum fecisset de confessione, non debuit alium finem habere, quàm qui est diuini iuris: ille autem est, eos qui extra gratiam Dei sunt, in eius amicitiam reuocare: necessitas enim huius finis, vt suprà diximus, est causa necessitatis præcepti: ergo cùm veniale non pellat hominem à gratia, nõ est necessaria confessionis materia.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

Quartũ argumentum.

¶ Quarto, illud, quod præfati autores aiunt, teneri, scilicet, hominem confiteri venialia, vt ecclesiæ obediat: quando non est mortali obnoxius, secus si habeat mortale, gratis dicitur: nam materia necessaria sacramenti per se debet esse necessaria: quare si venialia per se sunt materia, etiam adiuncto mortali debent in cõfessione pandi, vel si tunc non sunt confessu necessaria, certè nec sine illo. Et arguit bene Scotus. Sequeretur, inquit, quòd homo hactenus esse posset in multis venialib⁹ absq; mortali, qui si nunc delinqueret mortaliter, hoc superueniens mortale liberaret eum ab obligatione, qua tenebatur cõfiteri venialia: quia confitendo solùm mortale satisfacit præcepto ecclesiæ. ¶ Quintò demum ex verbis ipsius canonis veritas hæc colligitur, ex illo, scilicet, omnia sua peccata, & ex pœna subiuncta, quæ est ingressu ecclesiæ, & morientem ecclesiastica sepultura arcere. Esset enim implicatissimum vinculum explorandi omnia venialia ad confitendum, idque sub tam acri censura. ¶ Accedit postremò magnum argumentum, quòd cùm præter remediũ iuris diuini ad delendum venialia, quod est charitatis feruidus actus, vt suprà expositum est, ecclesia istituerit multa alia ad id remedia, vt aquã lustralem, benedictionem episcopi, &c. indicium est quòd neminem voluerit ad venialiũ confessionem coercere. In summa determinatio est Augustini in cano. De quotidianis. de pœnitentia distinct. 3. quòd scilicet pro venialibus sufficit quotidiana oratio fidelium: videlicet, Pater noster. ¶ Per hoc ergo soluitur argumentum S. Bonauent. quod est hoc. Ecclesia præcipit omnes confiteri semel in anno: qui habent peccata venialia, habent materiã confessionis: ergo tenentur confiteri. Respondetur, quòd non iubet confiteri nisi ea, quæ homo tenetur iure diuino. Quòd si cõtra rursus arguas. Iure diuino, data est sacerdotibus potestas remittendi omnia peccata tam mortalia, quàm venialia. Quorum remiseritis, &c. sed tanta esse debet subditorum obligatio ad confitendum, quanta est prælatorũ potestas ad absoluendum: ergo sub præcepto est confiteri venialia. Negatur minor: quoniam facultas remittendi debet esse amplissima pro illis etiam, qui sua sponte peccata, quæ non tenentur, confiteri voluerint: vt si quis alijs temporibus, quàm ab ecclesia constitutis voluerit cõfiteri, & peccata iam confessa in confessionẽ reducere, & pariter si venialia quis voluerit cõfiteri. Obligatio vero iudicari debet ex natura peccatorum: & quia cõfessio instituta est ad recuperandam Dei amicitiam, quæ per venialia non amittitur, nulla extat confessionis eorum obligatio. ¶ De monachis autem eadem quæstione citata Caietanus opinatur teneri semel in mense venialia etiam confiteri propter Clementinam, Ne in agro dominico. de statu monachorum. vbi iubentur, vt singulis mensibus ad confessionem accedant: quoniã cùm illic non habeatur, quòd confiteantur omnia peccata, sed simpliciter, quòd confitean tur, insinuatur, quòd de venialibus facilè occurrentibus teneantur confiteri: nam religiosi præter cõmune ius, possunt singularibus statutis ad singulares cæremonias sub morta li etiam obligari. ¶ Neutiquam tamen crediderim teneri, saltem sub peccato mortali de venialibus: esset enim nimiùm rigida lex, quæ venialium confessionem sub mortali cuiquam iniungeret. Imò verò crediderim decretum illud nullatenus communem canonem mutare, sed solùm tempus abbreuiare, vt quomodo omnes tenentur singulis annis, si

Sextum arg.

Arg. S. Bonauent.

Solutio.

Argumẽt.

Solutio.

Sententia autoris.

De monachis.

nis, si habeant peccata mortalia: ita monachi teneantur singulis mensibus. Imò nescio, an possit Papa venialium confessionem præcipere saltem, vt argutum est, faciendo illa necessariam materiam confessionis, si de iure diuino non est necessaria. Potest tamen quisq; voto obligare ad illa confitenda, sed eiusmodi vota neutiquàm consulerem.

¶ Rem ergo conclusione quinta claudamus. Omnia, & sola peccata mortalia post baptismum cõmissa, quæ in memoria vel habentur, vel per legitimam diligentiam haberi possũt, cum suis omnibus circunstantijs mortaliter aggrauantibus sunt de necessitate confessionis. Probatur, quia hæc omnia naufragium faciunt spiritualis vitæ. Hinc fit, quòd qui solis venialibus est obnoxius, potest sine confessione sacramentum eucharistiæ suscipere, & à suo prælato tempore paschatis absque vlla præmissa confessione petere. Cui, nisi alia legitima via constiterit, prauum esse hominem & impostorem, danda est fides, ac subinde sacrosanctum eucharistiæ sacramentum. Hæc postrema conclusio distinct. sequenti, vbi de integritate confessionis differendum est, mẽbratim nobis restat, & ad amussim explicanda: & ideò in præsentiarum satis.

¶ De verbo autem illo decretalis, postquàm ad annos discretionis peruenerit, nil opus est disputare. Haud enim designat certum tempus, duodecim, aut quatuordecim annorũ, sicut ad contrahẽdum matrimoniũ, sed cùm primùm puer fuerit doli capax, sic scilicet, si inter bonum & malum discernere cœperit. Et prudentium iudicio mortaliter peccet. Et ratio est clara: nam cùm necessitas præcepti confessionis, tam diuini, quàm ecclesiastici ex eius necessitate ad salutem oriatur, cùm primùm homo necessitatem salutis incurrit, tenetur etiam ad confessionem tum semel in anno, tum & in articulo mortis. Verum est tamen, quòd vsque ad annum ætatis duodecimum ecclesia per censuras neminem ad confessionem cogeret: quia licet nouerit antea etiam posse peccare, vt capit. Pueris. de delictis puerorum. decernitur, nam à septẽ annis vbi desinit infantia, & incipit puericia peccare possunt, suis tamen præceptis & censuris nõ vult ante duodecimum, vel quartumdecimũ cogere, sed relinquit eos sub diuino iure.

¶ Igitur ad primum argumentum respondetur, quòd quanuis confessio sit de iure diuino, ad quam ideo si Deus voluisset, omnes potuisset obligare, non tamẽ id potuit nisi Christianis, qui per baptismum, qui ianua est sacramentorum, capaces eius fiunt.

Solutio primi argumẽti.

¶ Ad secundum respondetur, quòd licet non sit homo qui nõ peccet, potest tamẽ esse qui citra culpã suam nullius sit peccati conscius.

Solutio secũdi argumẽti.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm statim homo vt peccat confiteri teneatur, an verò solùm semel in anno, aut etiã in articulo mortis.

ARticulus quartus est de tempore, quo necessitas confessionis occurrit. Arguitur autem, quòd homo statim confiteri teneatur. Qui enim amat periculum, peribit in illo: qui autem non ilico confitetur, periculum sibi creat moriendi in peccato: quia dies mortis repentina est.

Partis negatiuę. 1. argu.

¶ Secundò. Cùm sit præsentaneum remediũ restituendæ diuinæ gratiæ, qui illo statim nõ vtitur, contemnere Dei misericordiam videtur, vt lib. 2. de sacramentis. par. 14. ait Hugo. contemptus autẽ diuinæ benignitatis, vt Paulus ad Roma. 2. docere videtur, peccatum est: ergo tenetur homo statim confiteri.

Secundũ argumentum.

¶ In contrarium est, quòd ecclesia non nisi semel in anno confessionem iusit, sicut eucharistiam sumere in die paschatis: ergo sicut nõ est peccatum non pluries eucharistiam sumere, ita neque confessionem non pluries facere. Et ex hoc sumitur argumentum, quod neque in articulo mortis sit necessaria confessio sub reatu noui peccati: nam ecclesia, quæ fida est diuinorum interpres, diuinum ius explicãdo solùm nos coegit semel in anno confiteri: si autem articulus mortis confessionis necessitatem secum afferret, ecclesia id nõ subticeret.

Partis affirmatiuæ.

¶ Quæstio hæc in duplici sensu disputanda venit: scilicet, vel de iure ecclesiastico, vel de iure diuino. Ad quam ideo septem conclusionibus respondetur.

Decisio articuli.

¶ Prima. Iure ecclesiastico non tenemur confiteri nisi semel in anno. Conclusio probatione non indiget, quia est expressus canon ecclesiæ, sed duntaxat explicatione. Non enim ecclesia confessionem præcipit necessariò in paschate faciendam, sed eucharistiam tunc suscipere: confiteri autem non nisi semel in anno. Quocirca quocunque die totius anni homo confiteatur, præceptum implet. Itaque præceptum est, vt inter vnam confessionem, & aliam non plus temporis inter-

Prima conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

intercurrat, quàm annus. Qui enim confitetur mense Iunij, vsque ad alterum annum eodem die non tenetur amplius confiteri. Tenetur nihilominus in paschate eucharistiã susci pere, & tunc quidem si peccatum habet, quod nunquam fuit confessus, tenetur ratione eucharistiæ pro eius dignitate sumendæ confiteri. Si autem legitimo impedimento teneretur ne susciperet eucharistiam, nõ tenetur confiteri vsque ad annum à die, quo confessus est, nisi mortis articulus interueniret.

¶De iure autem diuino maior est dubitatio, quidam enim nimio charitatis ardore accensi dicunt statim postquàm homo peccat ad confessionem teneri. Inter quos est Guilielmus Parisiensis in suo tractatu, de pœnitentia. Hoc tamen non fundat in natura præcepti confessionis, sed in periculo, ne scilicet, qs moriatur in peccato, & ne vnum peccatum in aliud hominem præcipitet: & ne tradatur ob liuioni, & præsertim, quia mora in peccato ipsum aggrauat. ¶Contra hoc autem statuitur secunda conclusio. Non cùm primùm homo peccat, confiteri tenetur. Conclusio est sancti Thomæ, distinct. 17. quæstio. 3. quæstiuncul. 4. & quidẽ verissima. Probatur, Maior est necessitas contritionis, quàm confessionis, maiusque periculum ex eius negligentia imminet: nam sine confessione, dum non est copia, potest quis per solam cõtritionem saluari: & tamen confessio sine cõtritione, vel vera, vel existimata nihil prodest: ad contritionem autem nemo statim tenetur, nisi singularis necessitas vrgeat, vt distinctio. præcedenti, quæstione. 2. articulo sexto. proximè constituimus: ergo à fortiori neque ad confessionẽ tenentur statim. Argumenta præterea, quæ illic fecimus, ad præsens propositum faciunt, satis autẽ illic sunt exposita. ¶Sed potissimũ est illud, quod præceptũ de confessione etiam de iure diuino est affirmatiuũ: vniuersa aũt affirmatiua præcepta sua habent stata têpora, quibus sunt necessariò implenda: ergo & hoc pariter. Et confirmatur hoc de baptismo, qui tantę necessitatis, imò maioris est, quàm hoc sacramentum, & tamen nõ statim tenetur homo baptizari, vt suprà distinct. 5. quæst. vnica. articulo. 3. monstrauimus. Neque verò opportunitas confessionis nouum præceptum inducit: nam etsi sit quandoque præceptum eleemosynæ, non opportunitas dandi, sed necessitas illud adfert.

Guliel. Paris.

Secunda cõclusio.

Argument. optimum.

Solutio. 1. ¶Vnde ad argumentum factũ respondetur, quòd non quodcunque periculum inducit mortale peccatum, sed illud, quod est presentaneum, dum autem homo est sanus, neque morti se offert, non est propriè periculum mortis: nam repentinæ mortes non solent ita crebrò accidere. ¶Et ad aliud Hugonis respondetur, quod nullus est contemptus nõ confiteri quando non est vrgens necessitas mandati aut periculi, sed loquitur ille de ipsis, qui nec in articulo mortis confiteri volunt. Neque verò manere in peccato est tanta causa alterius peccati, si non actu illud cõtinuetur, vt propter illam causam teneatur homo confiteri: nam etiam existens in gratia potest esse in simili periculo. Neque tenemur esse tam attenti ne peccatum memoria labatur: satis enim est postea diligentiam rememorandi adhibere.

¶Quæris instantius secluso humano iure, quo tempore ius diuinum antea obligabat ad cõfessionem? Ad hoc facilè omnes respondent, & ita respondendum est (quę sit hic tertia cõclusio) quòd obligat in articulo necessitatis. Hoc patet, quia similiter omnia peccata affirmatiua obligant, dũ scilicet necessitas rei præceptæ occurrit. Hoc autem, quod difficultatem adfert: nempe, nosse quando talis necessitas occurrit. Ad cuius elucidationem distinguendum est cum Sancto Thoma loco citato: quoniam aut loquimur de confessione in voto, aut in re. Rursus vel de confessione per se ratione ipsius præcepti, vel per accidens, ratione alius rei faciendę: quæ confessionem exigit. ¶Est ergo quarta conclusio. Votum confitendi pro tempore est necessarium, quotiescunque est necessaria contritio, vt in articulo mortis, aut recipiendæ eucharistiæ, aut quando administranda sunt sacramenta. Patet, quia vt sit legitima contritio, illud votum requirit, vt superius expositum est.

¶Quinta conclusio. Confessio in re per se est iure diuino necessaria in articulo mortis. Conclusio hæc quã hic Diuus Thomas, & quodlibeto. 1. articulo. 11. affirmat, primùm probatur more & vsu ecclesiæ, quæ viaticum infirmitate periclitantibus tanquàm rem necessariam administrat, quod certè non faceret nisi ius diuinum intellexisset. Sed ais, Vnde elicitur ius illud: nam in euangelio non dicitur nisi, Quorum remiseritis peccata? Respõdetur, hoc insigni efficacia colligi ex natura ipsius præcepti, quæ profectò, vt sæpe diximus, ex eius fine est perpendenda. Arguitur enim sic. Sacramentum pœnitentiæ est ad hoc iustitutum, vt per illud remittantur peccata post baptismum commissa: necessitas autem huiusmodi remissionis quàm maximè

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Quinta conclusio.

Necessitas cõfessionis in artic. mortis de iure diuino.

maximè occurrit in exitu vitæ, quo vtique momento status perpetuę vitę agitur, vt scilicet homo à perpetuo supplicio in æternã fœlicitatem transmigret: ergo tunc maximè articulus necessitatis confessionis occurrit, si copia adsit confessarij. Profectò quando nõ esset aliud, hoc sufficeret argumentum.

Confirmatio ex Iacobi. 5.

¶Nihilominus id ex illo testimonio Iacobi suprà exposito maximè confirmatur capit. 5 vt loco citato ait Sanct. Thom. Meditatè nãque & consultò sacramentum pœnitentię cũ extrema vnctione coniunxit, dicens: vt infirmus confiteatur, & vngatur oleo sancto, quasi tunc maximè diuino iure sit necessaria confessio ad abstergendas peccatorum maculas, & vnctio ad eradendas earum reliquias. Vnde Cyprianus in epistola ad presbyteros, & diaconos, Qui premi, inqt, infirmitate aliqua & periculo cœperint, exomologesi: id est, cõfessione facta, & à nobis pœnitentia imposita in pacẽ à domino remittantur. Quocirca, qđ de infirmitatis periculo dictum est, de presentaneis, & instantibus quibuscunq; periculis mortis intelligendum venit. Dixerim præsentaneis, quia non quodcunque periculum obligat ad confessionem, vt tranare quodcunque flumen, & agitare tauros, & torneamẽta: quoniam licèt aliqui illic morti succumbant, rarissimè tamen. Sed tamen ad ingrediendum prælium, & ad longam nauigationem ineundam certè necessaria est confessio. ¶Argumento autem, quod in contrarium obiecimus, respõdetur, quòd licèt ecclesia in canone nõ meminerit de articulo mortis, reliquit eum tamen ceu notum ex ipsa natura præcepti, quẽ rursus vsu & more declarat.

Quod periculo mortis incurrat ne cessitatẽ confessionis.

Probatur contra quosdam opin.

¶Sexta conclusio. Per accidens nõnũquam occurrit confessionis necessitas: hoc est, ratione alius rei faciendæ, vt ad sumendam eucharistiam: non autem quandocunq; isto modo est necessaria contritio, est necessaria confessio. Nam ad suscipienda alia sacramenta eo, quòd gratiam cõferunt, necessaria est contritio, saltem quæ obicem tollat, & tamen nõ est necessaria confessio: nisi in susceptione ordinis sacri, non propter dignitatem illius sacramenti, sed propter eucharistiam, quam illic ordinati suscipiunt. Hoc enim singulare priuilegium est eucharistiæ, de quo singulariter ait Paul. Probet autem seipsum homo, &c. & idẽ est de administratione solennium sacramentorũ, quæ contritionem exigit, vt dignè fiat, non autem confessionem. ¶Sunt qui dicant, quoties quis absque confessione eucharistiam suscipit, duo committere peccata: scilicet, omissionis confessionis, & indignæ sumptionis eu charistiæ. Veruntamen causam huius non video. Fateor quidem dum ambo per se concurrunt præcepta, duo esse peccata, vt si qui illo anno non est confessus in die paschatis nõ cõfitetur, nec eucharistiã suscipit, duo facit peccata. At verò qui tunc ambo præcepta impleuit, & postea in festo Pentecostes vult sua spõte eucharistiam sumere, si non confessus illam suscipiat conscius lethalis criminis, non video cur duo peccata committat, quia tunc nõ curit per se præceptum confessionis, sed vnum præceptum Pauli, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat. Et ideo licèt forsan sit quæstio de nomine, nam de re tanta esset grauitas in vno, quanta esset in duobus, arbitror tamen non esse nisi vnum sacrilegium indignæ sumptionis.

Tẽpus necessitatis confessionis.

¶At nondum satis quæstioni factum est, superest enim dubium, vtrùm stando in iure diuino præter articulum mortis, sit alius articulus necessitatis confessionis. Sunt enim qui nullum alium arbitrantur occurrere, dicentes, quòd cùm sit præceptum affirmatiuum, satis impletur semel in vita: quare non est vinculũ presiùs innodandum. ¶Hoc autem profectò est creditu difficilimum: nam cùm hoc sacramentum institutum sit ad amicitiam cũ Deo reparciendam, & Deus, vt distinct. 14. quæst. 2. dicebamus, non in hoc nos tantùm creauerit, vt de hac luce exeuntes perditæ vitæ pœniteremus, sed potiùs vt in eius amore & seruitio viuamus, eiusque mandata ad eius intentionem exequamur, iuxta illud, Si vis ad vitã ingredi, serua mandata, ridiculum est, quòd sacramentum pœnitentiæ, sine quo peccator nullum eius mandatum ad eius intentionem seruat, sed totam illam prodigit vitam, vsque ad articulum mortis non obliget. Accedit quòd charitatis præceptum pluries nos, quàm in articulo mortis obligat: nam & inter homines amicitię iura non in morte, sed in vita obligant, vt scilicet, vitæ necessitudines per vices sibi amici impendant. Vnde Aristo. 9. Ethic. Amicitia, inquit, nõ vno aut altero officio cõfirmatur, sed quousque amici modium salis comedant: cùm ergo charitatem sine pœnitentia recuperare homo non possit, fit vt pœnitentia pluries obliget. Adde quòd, vt in materia eucharistiæ diximus, præceptum illius sacramenti diuinum, eo quòd ad nutriendam spiritualem vitam institutum est, pluries quàm semel in vita obligat: pariter ergo hoc, quod est ad reparandam salutẽ necessarium.

¶Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Septima cõclusio.

¶Quòd si sciscitaris, Quis nam ergo est ille alius necessitatis articulus diuini uris, respondet cõclusio septima. Secluso etiam positiuo iure tenebatur quisq; iure diuino eo tempore confiteri, quo secundùm cõmune iudiciũ humanum periculũ imminebat obliuionis. Probamus, vt solemus, ex fine ipsius præcepti: cũ enim hoc sacramentum sit ad remissionẽ omnium peccatorum per confessionẽ, & absolũtionem institutum, & confessio sine eorũ memoria fieri nequeat, fit, vt imminente obliuionis periculo obligaret. ¶Atqui hæc fuit ecclesiæ ratio maxime hic adnotanda instituendi annualem cõfessionem. Sunt enim aliqua præcepta diuina, quæ secum adferunt stata tẽpora, vt præceptum fidei, & charitatis, & baptismi, quod obligat data decẽti opportunitate. Alia verò sunt, quorum tempora eodem iure non sunt decreta, vt sabbata sanctifices, & præceptum eucharistiæ, ac subinde hoc. Vnde cũ vsque ad concilium Lateranense diuersa essẽt de hac re iudicia, diuersiq; antistites diuersa tẽpora cõfessionis statuerẽt. vt Fabianus ter in anno, de consecratione distinct. 2. cano. Etsi non frequentius. arbitrata est synodus semel in anno, quo sol suum explicat cursum, posse homines criminalium delictorum facta diligẽtia meminisse. Ex quo sequitur, quòd à tẽpore illius statuti canonis ius diuinum præter articulum mortis non obligat, nisi secũdum ecclesiæ dispositionem semel in anno. Quòd si arguas, quosdam tenaciori memoria vigere quàm alios, & alios plura habere peccata, quę citiùs essent confitenda. Respondetur, hoc nihil referre, ad standum esse ecclesiæ iudicio, quæ secundùm cõmunem prudentiã mediũ constituit, præcepta enim debent esse cõmunia, quæ omnes æqualiter obligent. ¶Quocirca quod quidam dicunt, vt Marsil. quæst. 12. nempe casum, in quo timetur obliuionis periculum, esse articulum necessitatis, falsum est. Satis ẽm est, vt hõ statuto tẽpore ecclesiæ diligentiã faciat ad recordandũ. Pari ratione qđ ait Bonauent. dist. 17. arti. 2. quæst. 2. religiosos scilicet teneri confiteri pluries, quàm secu lares, meritò loco citato reprobat S. Thom. stãdo in iure diuino & cõmuni ecclesiastico, secùs si suis particularibus statutis autoritate summi pontificis cõfirmatis ad plures teneãtur confessiones. Arbitror nãq; autoritate Papæ posse religiosos ad frequẽtiores mortaliũ confessiones obligari etiam sub mortali, secùs de venialibus, vt articu. præcedenti diximus. Quãuis in ordine nostro nullum sit præceptũ confitendi pluries, quàm semel in anno, nec

Bona consideratio.

Argument.

scio in qua religione hoc sit, sed consuetudo & constitutio laudabilis.

Argument. ¶Sed arguitur rursum. Ecclesia, vt definiuit annum, potuisset definire, vt bis in anno vel semel in biennio fieret confessio: ius autem diuinum semper est permanens. Respondetur, Solutio. 1. quòd licèt sit permanens in substantia cõfessionis, tamen tempus Deus ecclesiæ arbitrio definiendum cõmisit, & ideo quod ipsa decreuerit, id Deus approbat. Veruntamẽ cùm spiritus sancti ducatu regatur, deuiare ab eo, quod expediens erat, nõ potuit: si tamen vltra biennium confessionem differret, imò forsan vltra annum, non esset satis christianæ familiæ consultum. ¶Ex his assertis conclusionibus colligitur solutio illi⁹ dubij. Vtrùm qui Dubium. semel in anno confessus oblitus fuerit alicuius peccati sine culpa sua in confessione, teneatur cùm primum in memoriam venerit illud confiteri, an verò licitè posit vsque ad sequentem annum illud differre. Respondetur enim, non teneri statim vsque ad alium annum, nisi casu mortis, vel sumendæ eucharistiæ: nam postquàm iste semel in anno legitimè cõfessus est, non amplius tenetur illo anno, secùs si ex culpa sua fuerit oblitus. ¶Grauiòr tamen ex postrema conclusione emergit quæstio. Vtrùm qui in quadragesima non confitetur, teneatur illico transacta quadragesima confiteri. Respondet nanque D. Antonius. 3. parte. titulo. 14. ca. 19. §. 3. quòd præcepto ecclesiæ semel tenetur homo in anno confiteri: quare qui in toto anno confitetur, solo vno peccato peccat, quo anno transacto virtute præcepti ecclesiastici non amplius tenetur confiteri: quippe esset nimium aggrauare præceptũ. Atque idem est de præcepto eucharistiæ. Sicuti qui non ieiunauit in quadragesima non tenetur iterum ieiunare. Et Antonium sequũtur nonnulli non solùm exsummistis, verùm ex theologis scholasticis. Et quidem opinio ef se potest alijs probabilis: ego tamẽ pro meæ ingenij tenuitate nunquam ausus sum eã quãtum ad cõfessionem affirmare. Primùm enim Sententia autoris. si adiuncta est censura excõmunicationis, vt adiungi solet, & optimè potest virtute illius citra dubium homo ille negligens elapso anno confiteri tenetur: quia non potest ab excõmunicatione absolui donec confiteatur. Sed exclusa excõmunicationis censura, quæ Ratio prima conclus. de iure cõmuni non adhibetur, occurrunt argumenta minimè infirma. Sequeretur enim si illud esset verum, quòd posset quis per totã vitam sine confessione in re gratiam recuperare, si modò non esset adiuncta excõmunicationis

tionis pœna, sicuti de iure communi non adiungitur. Probatur. ¶Ille qui hoc anno non confitetur, satis habet conteri de peccato proponẽdo confiteri in anno sequenti: etsi in sub sequenti non confiteatur, satis est conteri eandem confessionem proponẽdo in posterum, & sic semper. Quòd si respõdeas teneri saltem ratione eucharistiæ sumendæ in Paschate, cõtra hoc etiam currit argumentum: nam pariter qui in Paschate non suscipit cõmunionem, si excommunicationem excludas, vno solo peccato peccat, neque tenetur ampliùs illo anno vsque ad alium, sicut qui non seruasset festum Paschatis. Quare etiam tunc sufficeret conteri cum proposito suscipiendi eucharistiã in proximo anno. Et sic deinceps semper, Cõsequens profectò absurdum est concessu. Ad Sententia autoris. hoc ergo respõderi posset, vt debet, quòd qui sic quotannis confessionem procrastinando omitteret, primùm non deberet apud se tutus esse firmum habere propositum eadem præcepta seruandi, atque adeò legitimam contritionem. ¶Secundò deberet ecclesia in eiusmodi negligentem acriùs animaduertere: veniret enim in suspicionem, quòd non satis bene sentiret de fide. ¶Sed nihilominus argumentum Secundum argumentũ. procedit quantum ad id, quod est de per se: quòd si bona fide semper legitimè proponeret confiteri, conclusio sequitur. ¶Sed secundo, vt rei punctum aperiatur, arguitur. Natura præcepti, quod nostrum est axioma, ex intẽtione præcipientis percipiendum est: intentio verò ex fine præcepti: finis autem præcepti huius est reconciliatio hominis in amicitiam Dei: ergo si iure diuino iubetur reconciliari, & ecclesia explicuit id fieri semel in anno, intentio eius fuit, vt anni transitus non excusaret negligentem, quin semper reatu culpæ commissæ teneretur, quousque præceptum impleret. Non dico quod quotidie nouum peccatũ committat, sed quòd maneat in primo, idque semper aggrauetur. ¶Accedit in confirmationem huius: quòd alioqui antistites non adhiberent excommunicationis censuram quousque negligens confiteretur, nisi ille esset præcepti tuni diuini, tum ecclesiastici sensus.

Tertium argumentum. ¶Tertio denique arguitur. Præceptum eucharistiæ est mere affirmatium, nihil negationis includens, sed ad nutritionem spiritualem institutum, & ideo habet præfixum temp⁹ Paschatis: quare illo elapso, si excommunicationẽ submoueas, non videtur homo amplius teneri, sed semel peccasse. Attamen præceptũ confessionis sic est affirmatiuum, vt tamen negationem includat: est enim ei⁹ finis vt vltra annum nemo in inimicitia Dei permaneat: quare qui per annum remedium confessionis nõ adhibet, semper manet omissionis reus quousq; legem compleat, veluti qui debitor est pecuniæ præfixo termino Paschatis, illo transacto, nihilominus manet debitor quousq; persoluat. Cõcluditur ergo, quòd qui neq; in qua dragesima neq; in illo anno cõfessus fuit, semper manet omissionis reus quousq; confiteatur, & ita vniuersalis habet ecclesiæ vsus.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm in præceptum confessionis cadat dispensatio.

CIRCA eandem præcepti necessitatẽ arguitur, quod non sit tanta, quin super hoc præcepto ecclesia, nempe, Papa vel concilium dispensare possit: nam si id fieri non posset, maximè quia confessio est de iure diuino: attamen super ius diuinum videtur quoque Papa dispensare posse: nam redditio voti est naturalis iuris, iuxta illud Psalm. 75. Vouete, & reddite Domino Deo vestro, id est, si voueritis, reddite: & tamen super votum Papa dispensat.

Pars negatiua.

Secunda.

¶In contrarium est, quòd confessio est pars sacramenti pœnitentiæ, quod est necessitatis vt baptismus: & ecclesia nequit facere, quòd baptismus non sit omnibus necessarius: ergo neque quòd confessio non sit omnibus post baptismum mortaliter peccantibus ad remissionem peccatorum necessaria.

Pars affirmatiua.

Secundũ argumentum.

¶Atque inde rursus arguitur, quòd neque in tempore posit dispensare ne fiat semel in anno: nam cùm constitutio illa ecclesiæ sit determinatio diuini iuris, fit vt sicut non potest dispensare super ius diuinum, ita neque supertempus confessionis.

Decisio artic.

¶Quæstio facilis est, ad quam ideo tribus cõclusionibus respondetur. Prima. Ecclesia, scilicet Papa aut concilium super substãtiam præcepti confessionis, videlicet, vt quisquam nunq; confiteri teneatur, dispẽsare nequiquam potest. Probatur primò ratione communi, quia præceptum cõfessionis est diuinum: inferior autem super legibus superioris dispensare nequit. Secundo peculiarius etiã probatur: quia confessio non est vtcunq; de iure diuino, sed pertinens ad sacramentum: & sacramenta veluti sacra scriptura, sunt ecclesiæ fundamentũ.

Prima conclusio.

Tertia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Argumentū

Vnde distinct. 17. quæst. 3. artic. 1. quæstiuncula. 5. Sanct. Thom. optimè sic arguit. Ministri ecclesiæ non sunt instituti ad fundandam ecclesiam, vnus enim fuit eius fundator Christus per potestatem excellentiæ, sed supposita eius fundatione, & institutione, constituti sunt eius ministri, qui fundatam ritè, & rectè gubernarent: veluti ad operationes rerum naturalium supponitur earū supernaturalis creatio: quare ministri ecclesiæ non possunt eius fundamenta mutare, sed dispensare. Vnde Paul. sic nos existimet homo vt Dei ministros, & dispensatores mysteriorum Dei. Vbi dispensare non sumitur pro eo quod est quempiam à lege diuina excipere, sed pro eo quod est administrare. Ait quippe. 1. Corin. 3. fundamentum aliud nemo potest ponere, q̄ qđ positum est, quòd est Christus Iesus. Ecclesia autem fundata est in scriptura sacra & sacramentis, ergo sicut eius ministri non possunt nouos edere articulos, qui in sacra scriptura non lateant, ita neque noua sacramenta instituere, aut mutare: ac proinde sicut facere nequit vt quis in originali existens, saluus sine baptismo fiat, ita neque, vt ille qui in mortale relabitur, sine confessione in re vel in voto iustificetur.

Secunda.

¶ Secunda conclusio. Papa vel concilium generale iusta de causa dispensare valet in tempore cum aliqua singulari persona, vt si Eremita esset ab humano consortio longè semotus, sanctitate clarus, posset dispensare, vt non nisi in biennio vel tribus annis semel confiteretur, præsertim cum nisi mortale haberet, ipse nunquam teneretur. Et secum etiam ipse Papa dispensare posset: si rationabilis subesset causa: si tamen conscius esset lethalis criminis, cùm tanta debeat sanctitate pollere & exemplo, vix posset adesse causa, vt secū super hoc precepto dispensaret. Dixerim concilium vel Papa: quia nemo alius potest super hoc dispēsare. Probatur cōclusio, quia illa temporis determinatio, vt dictum est, est de iure positiuo ecclesiastico. ¶ Tertia conclusio. Dum Papa in eiusmodi dispensationibus clauibus abuteretur, graiter peccaret, & tantus esse posset abusus, vt dispensatio non teneret, maximè in re tanti momenti quanti est pœnitentię sacramentum. ¶ Igitur ad primum argumentum respondetur primò, quòd etiam si admitteretur, Papam posse aliquo modo dispensare in iure diuino, non tamen posset in necessitate sacramentorum, quæ sunt ecclesiæ fundamēta. Sed secundò respondetur, quòd neque in mero iure diuino dispensare potest. Enimuero, vt ait Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 68. arti. 10. & nos libr. 7. de Iustitia & iure quæst. 4. arti. 1. explicuimus, cùm Papa dispensat in voto, nō dispensat in iure diuino, quod est manēte voto reddendū esse, sed determinat, id quod cadebat sub obligatione determinationis humanę, illius scilicet, qui votum emisit in tali casu propter meliorem causam non tenere. Et eadē ratione potest dispensare in iuramento, tollēdo vinculum, quatenus ab homine processit.

¶ Quòd si arguas eadem ratione posse dispensare super matrimonio rato: quandoquidē ex humanis voluntatibus cōtrahentium pendet, negatur consequentia: quoniā per votū simplex homo nec se nec sua tradidit Deo, sed promisit, quare Dei vicarius potest promissionē illam iusta de causa remittere: in matrimonio verò alterutrū ambo se sibi tradiderunt, feceruntq; adeò insolubile vinculum, veluti qui religionem solenniter vouit. Sed tamen disputatio hæc non est præsentis loci. ¶ Ad id autem, quod contra secundā conclusionē obijciebatur, respondetur, quòd quanuis præceptū canonis sit determinatio diuini iuris, nihilominꝰ determinatio illa est de iure positiuo. ¶ Restabat circa hanc confessionis necessitatē nosse, vtrùm sit necessarium confiteri proprio sacerdoti, sed tamen perspectiorē ordinē esse diximus, si cūcta, quę ministros tangunt, in quartā quæstionē, quæ de ministris erit, reijceremus.

Papa an secum dispensare possit.

Tertia solutio arg.

Argumen.

Solutio argumen.

Dubium.

DISTINCTIONIS decimæoctauæ, Quæstio secunda de quiditate, & qualitatibus confessionis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm sacramentalis confessio sit sacramentalis peccatorū accusatio ad indulgentiam virtute clauium ecclesiæ obtinendam.

CIrca quæstionem secundam sex sunt de confessione disputanda. Primum de eius quiditate. Secundum de eius conditionibus in gñe. Tertium an sint oia peccata confitenda. Quartum de confessione circunstantiarum. Quintum de eius integritate, & sextum an debeat

beat esse secreta? Agruitur ergo quòd confessio non sit sacramentalis peccatorum accusatio ad indulgentiam virtute clauium ecclesiæ obtinendam. Extāt enim definitiones alię sanctorum, quæ non prorsus huic consonare videntur: ait quippe Augustinus quòd confessio est per quam morbus latens spe veniæ aperitur, vbi accusationis nullam facit mentionem: & Gregorius ait quòd confessio est peccatorum detestatio & ruptio vulneris, vbi nulla de spe veniæ fit mentio. ¶ In contrarium est, quòd definitio debet causas definiti succinctè explicare: in hac autem definitione omnes sub cōpendio colliguntur.

Pars negatiuæ arg.

Pars affirmatiua.

Resp. ad arguli.

¶ Confessio, vt in libro de verbis euangelij homilia. 8. ait Augustinus altera laudis est, atque altera fraudis. Confessio laudis est, qua diuinam excellentiam, eiusque in nos beneficentiā decantamus. Confessio verò fraudis est, qua nostra peccata propalamus. Et vtraque in gloriā Dei cedit. Nam & Iosue. 7. legitur, q̄ Acham occulto peccatori dixerit Iosue. Fili mi da gloriam Deo dño Israel, atque confitere, & quid feceris, dicito mihi, ne abscondas. Hæc aūt criminis confessio apud illos, quibus nomina hęc similiter cadentia placent, quadruplex distinguitur. Est enim confessio mentalis, cæremonialis: scilicet, legis veteris, criminalis coram se culari iudice, & sacramentalis, quæ est ad nostrum propositum. ¶ De qua statuuntur quatuor conclusiones. Prima, quæ definitio eius sit. Sacramentalis confessio est sacramentalis peccatorum accusatio ad indulgentiam virtute clauiū ecclesiæ obtinendam. Probatur: nam definitio debet causas rei explicare, quæ secūdum Aristot. 2. Physico. sunt quatuor: in hoc autem quod dicitur, accusatio, exprimitur forma & substantia confessionis: non em̄ debet esse peccatorum propalatio ad iactantiam, vt illorum qui lætantur cùm malè fecerint, nec solùm per viam simplicis denuntiationis, sed per viam accusationis ad correctionem & vindictam. In hoc verò quod dicitur, sacramētalis, distinctio fit à cōtritione, quæ est mentalis tantùm accusatio. Sed in hoc quod ponitur, peccatorū, explicatur materia & causa agens: nam peccata non nisi peccator confiteri potest. Et in hoc differt à confessione laudis excellentiæ Dei. Ac demum cùm adhibetur, ad indulgentiam obtinendā, explicatur finis, quo differt à criminali confessione, quæ sæpe ordinatur ad supplicium: nam & si nonnunquam sacramētalis confessio ex timore nascatur, debet tamen spe veniæ ex charitate procedere. Sed dum tandem additur, virtute clauium ecclesiæ obtinendam, designatur iudex: nempe, proprius sacerdos, qui virtute clauium reum absoluit. ¶ Vnde ad argumentum in contrarium respondetur: quòd omnes aliæ definitiones sunt potiùs sanctorum grauitatem referentes, quàm causas ad amussim explicantes. Per accusationem enim morbus latens, vt ait Augustinus, aperitur sacerdoti. Et eandem apertionem appellat Gregorius vulneris ruptionem. ¶ Sunt autem, qui longiores adhibent definitiones, vt quòd sit accusatio ex erubescentia procedens, & satisfactoria, & secreta, & proprio sacerdoti facta &c. Sed tamen, vt sæpe diximus, definitio debet esse breuis, & compendiosa: quare vt ait Sanct. Tho. vbi de hoc tractat distin. 17. quæ. 3. non debent omnes eius conditiones in definitione exprimi, sed in virtute insinuari, vt post modum mēbratim explicentur. ¶ Secunda conclusio, quæ est San. Thomæ ibi arti. 2. Confessio sacramētalis est actus virtutis. Hoc enim, vt suprà diximus, sacramentum eo à reliquis differt, quòd materia eius sunt actus pœnitentis, in reliquis verò aliquid extrinsecè appositum: quare in reliquis materia sacramenti non est virtus, sed eorū susceptio est virtus. Hic verò ipsamet accusatio, quæ est pars sacramēti, est actus virtutis: nam ad rem virtutis sufficit, vt sit rationi cōsentaneū, & fiat vbi & quando oportet. Confessio aūt hanc imprimis rationem habet virtutis, quòd est vera explicatio cordis, vt sicut homo habet in mente, ita ore proferat. Item hoc, qđ fit in remedium peccati, vt homo ab ipso liberetur. Et tertiò: quia est actus obediendi Deo, & ecclesiæ. ¶ Quòd si arguas omnem virtutē esse de iure naturæ: confessio autem est supranaturalis, respondetur, q̄ confiteri crimen vbi & quādo oportet in genere, est de iure naturali, quod in sacramentali confessione reperitur: sed tamen istæ circunstantiæ: scilicet, vbi, quādo, & quo fine fieri debeat, statutę sunt de iure diuino. ¶ Quòd si interroges, ad quam virtutē pertineat, an ad solam veritatis dicendæ. Addi tur tertia conclusio. Cōfessio sacramentalis est actus specialis virtutis, scilicet, pœnitētiæ. Probatur: nam quoties ad generalem rationē virtutis additur alia particularis, resultat specialis virtus: vt quia liberalitas consistit in faciendis mediocribus sumptibus, & peculiaris difficultas est facere magnos, nascitur particularis virtus magnificentiæ. Pari modo ait Aristote. 4. Ethicor. quòd confessio, quæ fit in iudicijs, nō solùm est generalis virtus veritatis, sed specialis iustitiæ. Et similiter confessio laudis beneficiorum Dei non est solùm generalis virtus veritatis, sed latriæ & religionis. Et simili ratione sacramentalis confessio, non est solùm generalis

Solutio. 1.

Argumentū

Secunda cōclusio.

Tertia conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ralis veritatis virtus, sed pœnitentiæ, ex qua p contritionem imperatur. ¶ Quarta conclusio. Quarta cõclusio. Multæ aliæ sunt virtutes huius comites: concurrit enim ad huiusmodi sanctam confessionem virtus spei vitæ æternæ, quæ virtuti pœnitentiæ, accusationẽ vt faciat, imperat: & suo modo quandoq; timor iudicij. Præterea verecundia, nõ vt mouens: imò potiùs obstare videtur, sed tanq; vindicatrix simul concurrẽs ad luendã pœnam. Quare sancti nõ immeritò has tres partes pœnitentiæ tribus personarũ attributis adaptare consueuerunt: vt cõtritio, quia est detestatio mali, respondeat misericordię, & bonitati, quæ attribuitur spiritui sancto: confessio verò, quæ est veritatis manifestatio, respondeat sapientiæ filij: & satisfactio propter laborem, omnipotentiæ patris. Hæc loco citato S. Tho. quæ sunt recensitu digna. Trinitas pœnitentium pœni.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm sedecim conditiones, quæ confessioni assignari a patribus solent, sint congruentes.

Partis negatiuæ arg. 1. SEcundus articulus est de confessionis qualitatibus, quæ eius quiditatem circunstant, & ideo arguitur, quòd non sint sedecim necessariæ: nam inter illas ponuntur quatuor: scilicet, simplex, humilis, fidelis, & fortis, quæ oẽs dicunt distinctas virtutes à pœnitẽtia: ergo nõ oportebat illas inter qualitates pœnitentiæ referre. ¶ In contrariũ est autoritas doctorũ omniũ, qui ex medulla ipsius confessionis illas elicuerunt. ¶ In capitẽ conditionũ cõfessionis quę in particulari sunt elucidandæ, præmittere de eis in genere oportet vnicã conclusionẽ. Cõditiones confessionis sunt sedecim, quæ hisce distichis referri solent: videlicet. Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis. Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda. Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata. Fortis & accusans, & sit parêre parata. Veruntamẽ conditiones istę in quatuor secantur membra. Quædam enim sunt de intrinseca ratione confessionis simpliciter necessariæ, vtpote sine quibus confessio esset nulla, vt quòd sit accusans, hæc est enim essentialis forma confessionis. Et quòd sit integra, aliàs ficta esset, quæ ideo conditio includit pariter esse fidelem. Et similiter quòd sit nuda cum circũstantijs necessarijs. Et rursus parêre parata. Nam cùm sit actus iudicialis debet pœnitens, sicut reus, parêre iudici claue non errante. Alia verò est in secundo gradu: quippe quę licèt non sit vsq; adeò necessaria, quin absq; illa confessio esset valida, tñ est humano more necessaria, vt sine qua sacramentum pœnitentiæ sustineri in ecclesia non posset. Et hæc est, vt sit secreta. Sed & aliæ sunt in tertio gradu, quæ aliquo modo intellectæ necessitatẽ quãdam afferunt, non tamen si in rigore vocis vsurpentur. Quin verò quædam sunt simpliciter sub consilio. Ad hunc enim numerum colligendum notandum est cum D. Thoma dist. 17. quæst. 3. art. 4. quæstiũcula. 4. quòd quædã competunt confessioni quatenus est actus virtutis in genere, & quædam quatenus est specialis virtutis pœnitentiæ: & quædam quatenus est pars sacramenti. Inquantum est virtꝰ, requirit quatuor conditiones cuiuscunq; virtutis, quas Aristo. ponit. 2. Ethico. Debet enim studiosus prius operari sciens, & quantum ad hoc ponitur, discreta. Quapropter si discreta dicat, vt qui confitetur sciat quid faciat, vt si actus humanus est simpliciter de necessitate: nã si fatuus, vel alius nesciens quid faceret, sua peccata sacerdoti propalaret, nõ esset confessio. Sed tamen si discretam sumas, vt qui confitet discernere nouerit inter peccata maiora & minora, vt omnia ponderet nõ est de essentia. Rustici cm̃ hoc non faciunt. Est tamẽ magnum ornamentum. ¶ Secundò requiritur, vt studiosus sit eligẽs, & propter hoc ponitur libens. Vnde si id sonet, quòd eligens, est de necessitate, nisi enim fieret ex electione, nõ esset opus virtutis. Sed si intelligatur libens, id est, quadam animi promptitudine, est quidem ornamentum, attamen non simpliciter de necessitate, nam multi magna cũ grauedine ad confessionem accedunt. ¶ Tertio requiritur ad virtutem, vt fiat ex electione propter finem eius. Et quantum ad hoc dicitur pura, quæ eatenus est de necessitate, vt debeat fieri confessio intẽtione legitima: scilicet, quòd homo intendat se accusare coram Deo spe venię, vt in definitione eius dictum est. Vtrùm verò alia quęuis sinistra intentio, etiam venialis, inualidet sacramentum, videbimus quæst. 3. de confessione ficta: intentionem enim rei temporalis, licèt illi adiũgatur, clarum est non inualidare: si de se sit licita, vt si quis confiteatur causa salutis obtinendæ, vel vincendi in lite vel prælio, quod putat esse licitũ. Quarta conditio est, vt homo immobiliter operetur, & quantũ ad hoc dicit fortis. Quòd si sonet, vt hõ propter nullũ impedimẽtum vincatur quominus confiteatur vbi, & quando oportet secundùm necessitatẽ cõfessionis est, necessaria conditio, si aũt quòd virili animo & strenuo fiat, est ornamentum, sed non necessarium. ¶ Secundo confessio est actus virtutis pœnitentiæ, quæ habet tres gradus. Incipit namque ab horrore turpitudinis peccati: & respectu huius debet esse verecunda: nam si homo nõ narraret peccata nisi per modum iactantiæ, nulla esset confessio. At dũmodo sit accusatio, reliquus pudor est quidẽ ad ornatum conferens, sed non simpliciter necessarius. Secũdò progreditur ad dolorem, & quantum ad hoc dicitur lachrymabilis. Quòd si referatur ad lachrymas mentis, vt sit vera detestatio, est de necessitate, sed tamẽ lachrymę sensus ornamentum sunt confessionis, non tamen semper est in nostra potestate illas exprimere. ¶ Tertiò consummatur in abiectione hominis, & quantum ad hoc ponitur humilis, quæ respectu huius, vt peccatum narretur quatenus peccatũ, est necessaria, cæterum est confessionis decor. ¶ Tertiò confessio ex sua natura est occultorum manifestatio: & quantum ad hoc habet quatuor alias conditiones. Requiritur enim vt sit fidelis: id est, vt verè p feratur, quòd est in corde. Et hæc conditio est simpliciter necessaria, vt sit manifestatio vera totius materiæ necessariæ confessionis: quæ ideo in integritate includitur. Vtrùm verò quodcunque per se veniale fiat in sacramento mortale, videbimus statim articulo quarto. ¶ Secundò non debet verborũ inuoluero obscuritatem offundere: & quantum ad hoc ponitur nuda, quæ quidem nuditas eatenus est necessaria, vt non sit in causa, vt confessarius nõ percipiat peccati naturam, quæ illud mor taliter aggrauat. Quare ad hanc conditionem reducitur circunstantiarum confessio. Quòd autem non alia adhibeatur verborum rhetorica pertinet ad ornamentum. Tertiò requiritur, vt non multiplicentur verba ad rem non pertinẽtia, & propterea dicitur simplex: pura enim excludit intentionẽ sinistram, quę vitiat sacramẽtum, sed simplex refertur ad verba, vt nõ exprimãtur nisi quę ad peccati explicationem attinẽt sine aliorũ iniuria. ¶ Et quartò requiritur, vt nihil subtrahatur eorum, quę sunt necessaria ad confessionem: & contra hoc dicitur integra. Quæ quidem conditio est simpliciter necessaria, de qua latè disputabimus. ¶ Quartò confessio est pars sacramenti, atq; hac ratione quinque alias exigit conditiones: nempè, vt sit accusans, & non excusans in primis necessaria. Mox vt sit parêre parata: & istæ ambæ, vt dictum est, sunt simpliciter necessarię. Deinde, vt sit secreta: & hæc licet non sit de essentia sacramenti, tamen ob causam su-

Prima conditio. Discreta. Secunda. Libens. Tertia, Pura. Quarta. Fortis.

prà dictam est suo modo necessaria. Præterea demum requiritur, vt sit frequens & accelerata: sed istæ conditiones non ad præceptum, sed ad consilium referuntur: quantum ad necessitatem em̃ non requiritur frequentior, nec acceleration, q̃ quando ecclesia præcipit, vel casus necessitatis occurrit. ¶ Igitur ad argumentum in contrarium respondetur, non inconuenire, imò conuenire maxime alias virtutes sacramentalem confessionem circunstare, quarum aliquæ sunt pœnitentiæ imperatrices, aliæ ancillatrices & auxiliares: est enim proles diuinæ sapientiæ, ad cuius arcem, vt Prouer. 9. legitur, ancillæ suæ homines vocant. Frequens. Solutio arg.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm cõfessio debeat esse integra sic, vt oia peccata pœnitens confiteatur.

EX his sedecim recensitis cõditionibus tres sunt, quæ amplius, & pressius requirunt examen: nempè, integra, nuda, secreta, & de quib⁹ quatuor reliquos articulos subiũgamus oportet. Nam integra dupliciter habet sensum. Primum, quòd oia cũ suis circũstãtijs quisq; confitaet, & secundũ, q̃ oia confiteatur eidem sacerdoti. Cõfessio em̃, quæ priori modo nõ est integra dicitur ficta, quæ autem partim fit vni sacerdoti, & partim alteri sine legitima causa, dicitur dimidiata. ¶ Arguitur ergo, quòd non sit necesse confessionem esse integram. Confessio fit, vt peccata sacerdoti innotescant: contingit aũt aliqua esse publica & sacerdoti notissima, ergo illa non sunt necessariò confitenda. Secundò occulta reuelare videtur iuri naturæ esse contrarium: nam quæ homo corde secum contra Deum peccat, satis esse videtur, vt secum etiã Deo confiteatur. ¶ In cõtrarium tamen est, q̃ impium est â Deo dimidiam sperare veniam, can. Sunt plures. de pœnitẽtia distin. 3. omniũ autem veniam virtute clauium nemo obtinere potest nisi omnia confiteatur: ergo omnia sunt de necessitate confessionis.

¶ VVitcleff, vt est videre apud VValdẽsem. 2. tomo de sacrament. cap. 135. & subsequentibus obligationem huius auricularis cõfessionis negabat, dicens neminem teneri peccata occulta sacerdoti detegere. Vbi maximè contraistos hæreticos adnotandum est, q̃ negantes auricularem nostram, & clancularium confessionem, inde mouentur, quod concedere re nuunt esse necessarium peccata occulta confiteri. Qui enim hoc concederet, manifestè cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uinceretur cõfessionem debere esse secretam: nam importabile esset iugum, vt cogerentur homines peccata sua occultissima eademque sceleratissima publicitus propalare. Quo circa, vt negent necessarium esse confiteri occulta, negant hunc ritum confitendi secretè, vt art. 6. iterum dicemus. Lutherus verò, vt est videre in eius artic. 8. per Leonem condemnato, in omnibus singularis alia ratione cõfessionem detruncat. Haud enim inter secretam & publicam distinguit, sed ait neque venialia neq; omnia mortalia esse confitenda, vt aliquid relinquamus misericordiæ Dei. Fuit enim hominis delirium cogitare, quòd dum confitemur, nostræ iustitiæ innitimur, & quæ non confitemur, relinquimus misericordiæ Dei. Sed ista ratione nihil deberemus cõfiteri; at propterea confitemur, quia nostra peccata vicario Dei proponimus, à quo diuina eius potestate & clementia remittantur.

Lutheri error.

Conclusio. ¶Ad quæstionem ergo vnica conclusione respondetur. Omnis Christi fidelis tenetur omnia sua peccata mortalia post baptismum vel corde vel ore vel opere commissa cõfiteri. Et hic est sensus canonis. Omnis vtriusq; sexus. Et in concilio Florentino habetur ad confessionem pertineri, vt peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Dixerim mortalia, quoniam, vt venialia non sunt de necessitate confessionis: ita potest quisq; aliqua eorum, quæ commiserit, confiteri, aliaque tacitus præterire. Neque enim ideo confessio ficta redditur, neq; dimidiata. Probatur conclusio ex loco illo superius expositio Ioan. 2 c. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt, &c. Illic enim absq; vlla restrictione potestas est apostolis concessa remittendi peccata: ergo remittendi omnia. Et cùm illa remittere nequeant, nisi tã quàm iudices, neque de illis iudicare, nisi peccata & eorum causas per clauem scientiæ cognoscãt, sit vt totam suam familiam Christus obligauerit illis confiteri mortalia vsq; ad occultissima cordis. Nã cùm de operibus ex causis sit iudicandum: & opera, vt ait Christus, ex corde exeant, radices etiam peccatorum illic latentes sunt confessario aperiendæ. ¶Secundò manifestè probatur cõclusio. Quemadmodum Deus, vt suprà dictũ est, nequit vllũ mortale absq; omnibus remittere: quoniam remissio fit per gratiã, & amicitiã eius: sita neq; sacerdotes eius vice & munere fungẽtes possunt nisi oia simul remittere. Quare nõ dixit. Quæ remiseritis erunt remissa, & quæ retinueritis retenta: quasi eiusdẽ personæ aliqua remittant,

Ratio. 1. cõclusionis.

Secunda.

& aliqua non: sed quorũ remiseritis, idest, quẽ iudicaueritis venia dignum in totum absolute, alioqui in totũ ligate: & hoc significat forma: absoluere autem vel ligare neminem valẽt nisi de illo iudicando: ergo pœnitens, qui omnium veniam petit, omnia tenetur sacerdotis iudicio exponere. Tertiò id patet ex fine virtutis pœnitentiæ: confessio siquidẽ sacramentalis in hoc differt à criminali, & iudiciali, quòd iudex in foro exteriori non intendit nisi male factorũ vindictam & punitionẽ, & ideo confessionẽ non requirit nisi illius criminis, de quo vult supplicium sumere: confessionis verò sacramentalis finis est reconciliare amicitiam Dei, & hominem corrigere: hoc aũt fieri nõ potest nisi pœnitens suum statum, qualis sit, sacerdoti pandat. Id quod, nisi omnia peccata etiã intima cordis aperiat, perficere nequit. Quarta. Idq; præterea ex confessionis fidelitate confirmatur. Vt eñ contritio non debet esse trũca, sed prorsus omnium peccatorum: ita & cõfessio fi sit fidelis. Vnde bene adnotauit Caietanus. 2. quæst. de confessione super tertiã partem discrimẽ inter verba, quibus Christus tradidit potestatem iurisdictionis in foro exteriori, & in foro interiori: nam de illa dixit. Si peccauerit in te frater tuus: quasi ad tribunal exterius nõ nisi peccata, quæ probari possunt, deferenda sint. De hac verò ait, Quorum remiseritis peccata: quasi cuncta sint ad hoc iudiciũ deferenda. At quia hæretici huiusmodi confitendi ritum nouum esse in ecclesia prædicant à tempore Innocentij, dicentes quòd olim nõ fiebat in particulari distincta confessio, vt singula explicarẽtur peccata, sed generalis in publico, qua se homo fatebatur peccatorem, sicuti de lege veteri diximus, vbi homines per sacrificia in genere se profitebantur esse peccatores. Et arguitur quartò. Hoc est manifestè sacramentum pœnitentiæ negare, vbi vlla conferatur remissionis gratia: nam & illam generalem confessionem sanctissimi perinde faciunt, ac nequissimi homines, atque adeò per illam nullum potest de hominis statu sumi iudicium. ¶Igitur & q̃ semper in ecclesia in vsu fuerit etiam occultorum confessio, patet ex loco citato Augustini serm. 55. tertiæ partis sermonum, & refertur can. Agite. de pœnitentia di. 1. Agite enim, inquit, pœnitentiam, qualis agitur in ecclesia. Nemo licedicat: Occulte ago, nouit Deus, qui mihi ignoscet: quia in corde meo ago. Ergo sine causa dictũ est, Quod solueris super terram, solutum erit & in cælis? Vide, quomodo de occultis, quæ corde gerũtur, erat tẽpore Augustini pœnitentia, imo & tũc anti-

Tertia.

Quarta.

Aug.

antiquissimi. Et lib. 2. de visitatione infirmorũ suprà quoq; citato expressissimè reprehendit eos, qui existimant soli Deo, cui nihil occultũ est, cõfitendum, inquit, sic Domini vicarius fuit dictum: Ergo adte venite, roga sacerdotes, & fac eum tuarum conscientiarũ penitus participem. Nota cõscientiarum, vbi loquitur de occultis, & quibus prædixerat nihil esse Deo occultum. Vnde in libello de paradiso Ambro. quod & in de vera & falsa pœnitentia refertur, & can. Non potest. 1. de pœnitentia. d. 1. Non potest quis, inquit, iustificari à peccato, nisi confessus ante fuerit peccatũ, vbi nulla fit exceptio publici aut secreti, sed generalis est sententia, Nullus potest à quocunq; peccato &c. Et Origenes sup Psal. 37. Vide, inquit, quid nos doceat scriptura diuina, quia oportet peccatũ non celare intrinsecus. Peccatum, inquit, in genere nullo excepto. Vbi palàm loquitur de secreta confessione. Nam paulò post mentionem subdit de publica. Quare exemplũ subdit: sunt ij, qui habent in vsu indigestã etiã, nisi vomuerint, nõ releuantur. Ita qui occultũ habent peccatum, nisi confiteantur. Et subnectit, quòd tirunculi sciendum sibi diligenter faceredos, cui confiteri debeo. Cùmque ergo de occultorum confessione loquatur. Et Hieron. super Eccle. c. 10. Si quem, inquit, serpẽs diabolus occulte momorderit, & nullo conscio cum peccati veneno infoderit, sit auditor qui perstrictus est & nõ egerit pœnitentiam, nec vulnus suũ fratri & magistro voluerit confitori magistro, qui sanare quam habet ad curandum, facile ei prodesse non poterit. Perspicue, quàm clare tempore Hieronymi erat cõfessio occultorum. Quẽ vtiq; locum credibile est, Erasmum legisse, qui nihilominus super epitaphiũ citatũ ad Occanum, adriotauit, tempore Hieronymi nõ fuisse in vsu occultorum cõfessionem. Et suprà citatus Lactan. ait, quòd sicut per confessionem nudabatur membrum illud, ita per confessionem debemus exprimere pudenda cordis, at que adeò occultissima peccata. Et Cypria. sermo. 5. de lapsis. Ij, inquit, quanuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti sunt: quoniã tamen de hoc cogitauerunt, id ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter cõfiteantur. Et vetustissimus Tertul. in lib. de pœnitẽtia facit cõparationem, quòd sicut qui vlcus habet pudendum, ne præ pudore illud ostendat, perire mauult: ita & ei vsu venit, qui sua peccata non detegit. At qui vt vsq; ad apostolorum tempora rem reducamus, Diony. Pauli discipulus in epistola ad Demophylũ, ipsum reprehendit, quod contra ordinem ecclesiasticæ disciplinæ adstaret cuidã, qui sua peccata sacerdoti confitebatur. Et Clemens primus successor Petri epistol. 1. ait, Petrũ docuisse, vt cogitationes internæ pandirentur sacerdotibus. Decuit hæc tempestate hæc de multis testimonia huc accersere, quibus impudentia eorum proditur, qui vniuersalem omnia etiam occultorum confessionem ab ipso vsq; apostolorũ tempore celebratam fuisse negant. Cũ cum vel inde satis eadem cõstet veritas, q̃ nullibi extat canon vbi cõfessio primũ fuerit iussa, nã Inno. solũ peipit confiteri ea peccata ex more, quo semper fuerat ecclesia in vsu. ¶Dubitabit hic aũt quispiã de peccatis obliti, q̃nam etiã illa teneatur hõtis confiteri: nam in canone Lateranensi simpliciter dicitur, omnia: in Florentino verò non nisi restrictè; quorum memoriã peccator habet. Respondetur, quòd obligatio simpliciter ferens in omnia mortalia post baptismum commissa. Sed est inter oblitum differimen, quod illa, quorũ homo ex culpa sua oblitus est, sic confiteri tenetur, quòd per obliuionem non excusatur, atque adeò per absolutionem non recipiet gratiam. Illa verò, quorum post diligentem imaginem memini nequit, simpliciter quidem confiteri tenetur, sed tamẽ pro tunc excusatur, ignorantia inuincibili: & propterea dictum est in concilio Florentino, quorum memoriam habeat. Quòd autẽ obligatio semper ea confitendi maneat, inde constat, quòd post quàm in memoriã recurrerint, sunt necessario confitenda: idque nõ propter obligationem tunc exurgentem, sed propter antiquam, quæ semper manet. ¶Igitur ad primum arguitur ergo respondetur, quòd licet aliqua sint peccata publica, & sacerdoti nota tanquam priuatæ personæ, non tamen tanquã iudici, & ideo sunt illi per confessionem exponenda: præsertim, quòd cùm iudicium de rebus emendum sit è suis causis necessarium est, vt pœnitens cor suum pandat, vt innotescat quo fine & causis illud fecit. ¶Ad secundum iam suprà responsum est, quòd confiteri occultissima peccata sub vinculo diuini sigilli ad obtinẽdam veniam à Deo non est contra ius naturæ, quin natura ad id maximè inclinat.

Clemens.

Solutio. 1. argumen.

Solutio. 2. argumen.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm singula peccata quoad numerum cum omnibus suis circunstãtijs sint fideliter confitenda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD maiorem explicationē præcedentis articuli quæritur circa aliam cōditionem vt sit nuda, quomodo sintomnia confitenda: & arguitur, quòd non debeat quis numerum omnium peccatorum confiteri. Confessio oris contritioni cordis respondet: contritio aūt vt suprà dictum est, sufficit generalis omnium: nam potest in momento haberi: ergo pariter confessio omnium potest intelligi si in genere quis dicat, Ego feci multa peccata. aut saltem si dicat, feci decem aut viginti, tum enim omnia cōfitetur: potissimū cum de hoc nullum extet præceptū, quo expressior requiratur confessio. ¶ Secundò arguitur. Circūstātias omnes confiteri est impossibile: q̄ si dicas confitendas esse illas, quæ aggrauant mortaliter, neq; illas possunt plebei homines cognoscere. Dicere autem, q̄ teneantur viri elegātes & sapientes ad aliquid confitendum, ad quod non teneātur rustici, est facere legem inæqualem, quæ tamen omnes debet pariter ligare: præsertim q̄ in canone nō iniungitur, nisi tantum confessio omnium peccatorum, vbi nihil de circunstantijs habetur. ¶ Tertiò arguitur. Si numerus peccatorum, & circunstantiæ essent plenè confitendę, longo temporis spacio solertissimaq; diligētia sæpe opus esset ad eorum memoriam reficiendam: nullibi tamē exactæ indaginis faciendæ præceptum extat: ergo non sunt illa omnia de necessitate cōfessionis. ¶ In contrariū tamē est, quòd cōfessio est actus iudicialis, per quem iudex cōfessionem audiens debet iudicium personæ sumere, ad quod data est illi clauis sciētiæ, vt hominis status cognoscēs, iudicet an digna sit venia, quāq̄ sit adhibenda ei pœnitentia, qualeque apponēdum remedium in futurum: quod quidem fieri nequit commodè, nisi peccatorū numerus cum suis circunstantijs exprimatur: alioqui confessio non esset nuda.

Partis negatiuæ arg. 1.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Pars affirmatiua.

Desinit arti culi.

¶ Duo sunt articuli huius membra: scilicet, de numero peccatorum, & de eorundem circunstantijs, ad quę ambo octo conclusionibus respondetur. Prima. Numerus peccatorum est de necessitate confessionis, vt scilicet singula quisq; fideliter confiteatur. De hac conclusiōne, vt ait Syluester verbo. confessio. 1. §. 10. Sāctus Thomas neq; in summa, neq; in quarto aliquid dixit. At neq; opus erat, vt quippiam diceret, quoniam de numero neq; est singulare præceptum nec singularis cōsideratio, sed eo ipso præcepto, quo tenemur confiteri omnia, tenemur confiteri singula. Probatur ergo conclusio. Confessio sicuti contritio instituta est ad conuersionem in Deum: ergo sicut per quodcunq; peccatū auertimur, cuiuscunq; p se est tam necessaria confessio, quàm contritio. Sed est discrimen, q̄ cum cōtritio sit actmentis apud Deū, qui voluntatē pro facto reputat, eo ipso, q̄ quis in gñe conteritur confiteri proponens veniā obtinet: confessio verò cū sit accusatio, atq; delictorū declaratio p se exigit, vt suprà dixim⁹, singularē contritionē, vt homo se nudè clauibus ecclesię subdat. ¶ Secunda conclusio. Non est de necessitate confessionis sic singula cōfiteri, vt sigillatim numerentur, sed satis est sic explicare, vt sacerdos iudiciū de p̄sona satis possit capere. Ad huius intellectum bene distinxit Caietanus quæst. 3. de cōfessione, quā adiecit ad tertiā partē, inter iudicium, qđ ad exactā vel punitionē, vel præmiationē ordinatur, & aliud, qđ nō ordinatur nisi ad bonum priuatę personæ, quæ iudicatur. Illud em qđ in postrema die mundi facturus est Christus, quando reddet vnicuiq; iuxta opera sua, exactissimā expostulat singulorū cognitionem, vt iustissimè quisq; recipiat pro vt gessit in corpore. Hoc aūt iudicium pœnitentiæ est salutare ad salutē scilicet hominis ordinatum, iuxta illud Ioan. 6. Non misit Deus filium suū in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. & ideo ad hunc finem non est necessaria tā exacta, & numerosa peccatorum recitatio: quoniā neq; pœna tam ad vnguem taxanda est, secundum peccatorum mensurā, neque adhibenda medicina, nisi ad arbitriū sacerdotis claue non errante. Igitur in primis necessariū est species & genera peccatorum explicare: si em quis furtum & homicidium fecit, non satis est dicat, feci duo peccata mortalia, cùm homicidiū grauius sit furto, atque alia multò alijs scelestiora, vt hæresis, & blasphemia, & alia. Vnde ex criminum speciebus potissimum sumitur personæ iudicium, quæ ideo explicādę sunt. Indiuidua verò eiusdem speciei nō opus est numerare, vt dicatur, feci hanc fornicationem, & postea hanc secūdam, & postea hanc tertiam, &c. sed satis est dicere decies, aut vicies fornicat⁹ sum, aut falsò iuraui, &c. nisi aliquod horū peccatum circunstantiā habuerit moraliter aggrauantem, de qua ilico dicemus. Neque vllū subest periculū si cum dicitur, vicies, aut cēties paulò sunt plures, aut pauciores vices. Cauendū tamen vtrūque extremum: nā q affirmando dixerit pluries se peccasse, quàm peccauerit, peccatū cōmittit contra discretionē confessionis infamādo seipsum, sicuti q pauciora cōfitetur quàm

Secunda cōclusio.

Caietan.

Species & genus peccatorū exprimi debet.

fecit, peccat contra integritatem. Obidque ad cauendum vtrunque extremum discretio faciat, vt pœnitens, quod dubium est sic sub dubio confiteatur. Toties hoc feci paulo pluries aut paucioribus vicibus. Quòd si roges, vtrùm si postea occurrat memoriæ, quòd alia vice illud commisit, cuius non fuerat recordatus, sit confitendum. Respondetur, quòd si error fuit notabilis in numero, vt si dixit, Decies paulò pluries, & postea memor sit, quòd commiserit vicies, certè tenetur excessum confiteri. Si autē non sit notabilis, vt si cōperit se peccasse duodecies, nō est necessarium: quia iam sub dubio dicens, paulò pluries, vices illas confessus est. Imò verò, vt ibidem ait Caietanus, quādo pertempus & consuetudinem potest coniectura fieri numeri, satis est tempus confiteri, vt prostituta mulier, quæ parata est quēcunq; admittere, satis est dicat, Tanto tempore fui huic turpitudini exposita. Nisi aliquæ sint circunstantiæ aggrauantes mortaliter quæ illo generali verbo non satis explicantur. Quanquā & hoc documentum grano salis est condiendum: nā tanta esse potest frequentia, vt sit confitenda. Quanuis enim duæ sint mulieres eodem tempore mente in turpitudinem paratissimæ, vna tamen potest eodem tempore decies in re peccare, & alia milliēs, & semper augetur peccatū in opere: & ideo dicendū est, Toties aut quasi aut paulò pluries mihi accidebat in die, aut in hebdomade, aut mense, &c. Adde, quòd inter publicos latrones, qui in omne facinus parati sunt, pōt esse latum discrimen: videlicet, vt vn⁹ ampliſsima latrocinia fecerit, alius verò non nisi rara & forsan exigua: quare nō satis est dicere, In latrocinij vitio versatus fui tanto tempore: nam multitudo magnitudoq; latrocinio rum circunstantia est notabiliter aggrauans.

Quod dubium est, sub dubio confiteri debeatur.

Quando sat fit temp⁹ confiteri.

Moderamē.

De mulieribus prostitutis.

De publicis latronibus.

¶ Quapropter suffugiū illud nominandi dun taxat tempus consuetudinis, intelligēdum est: dum peccatorum numerus modū excedit, vt percenseri cuncta nequeant. Alioqui consultius est numerum explicare. Dum modum in quā, excedit: vt dum quis assidua cōsuetudine iurandi distractus, nequit oia iuramenta nominare. Aut concubinarius, qui perinde ac maritus concubinam in domo & lecto habet. At qui dum quispiam sic tempus explicando cōfessus est, licèt postmodum in particulari cuius spiam recordetur peccati, nō tenetur amplius illud cōfiteri: quia satis illud confessus est, cùm dixit quotidie similia perpetrasse. ¶ At q̄n diximus, fideliter oia confitenda, dubitatur circa illam circunstantiam, vt confessio sit fidelis. Vtrum quodcunq; mendacium in confessione sit peccatū mortale. Caiet. nāq; 2. 2. q. 69. ar. 1. ad. 3. sustinet quodcunq; mendacium in iudicio etiā exteriore esse peccatum mortale. Itaq; sicuti quodcunq; mendacium quantuncunq; leue, si iuramentū adhibeatur, fit mortale: ita licet citra iuramentū fiat in iudicio, eo q̄ est contra iustitiā, vt decipiatur iudex. Præterea in foro, inquit, pñiæ iniuria fit Deo. Ac postmodum in summa verb. confessio, conditiōe. 4. id ipsum explicans ait, quòd dum quis venialia facit materiam cōfessionis, tunc de illis mentiendo mortaliter peccat, siue neget se fecisse veniale quod fecit, siue affirmet se fecisse quod non fecit. Secus si non proposuit illa confiteri. De hoc autē lib. 5. de Iustitia & iure q. 6. artic. 1. plura in eius refutationem satis diximus. ¶ Quare nunc statuitur hîc tertia conclusio. Mentiri in confessione circa materiam mortalem, mortale est: sed circa venialem, non est nisi veniale. Probatur prima pars. Si enim quis neget mortale se fecisse, quod fecit, res est clara: quia si illud tacendo confessionem mutilat, vt sit dimidiata, à fortiori si illud negauerit. Si autem affirmat se mortale fecisse, quod nō fecit, itidem est mortale. Nam etsi vt in relect. tegendi & detegendi secretū, & lib. 5. de Iustitia & iure. q. 10. artic. 2. monstrauimus, non sit genere suo mortale hoīem infamare seipsum: qa est dñs suæ famæ, nisi sit p̄sona publica, tamen in confessione sacramētali peccatū mortale est, qa est iudicē in foro Dei decipere, atq; adeò occasionē illi offerre abutendi claue sciētię inimicū Dei ipsum iudicādo, & à reatu quē nō habet mortali incassum absoluendo. Est ergo non solū contra fidelitatē, verùm & cōtra nuditatē & discretionē confessionis. Imò verò in iudicio etiā ciuili mētiri in re graui pertinente ad iudicium est peccatū mortale: ergo à fortiori in confessione. Quod. n. ait Grego. Bonarum mētium est ibi culpam agnoscere vbi culpa non est, non intelligitur quantum ad substantiam actus, vt quis se fecisse dicat, quod nō fecit. Sed quātum ad eius qualitatem, vt iuxta verbū Iob. c. 9. oia sua opera vereat si forte aliquo defectu cōmacuient. ¶ Sed arguet quis forsan. Dū quis putat id fecisse, quod nō fecit: vel id esse mortale, qđ non est mortale, tenet illud cōfiteri. Respondet teneri qdem, at nō de p se, sed ratione scrupuli, atq; adeò quando homo est dubius, tenet cōfiteri sub dubio. ¶ Secūda verò pars cōclusionis p̄batur. Contra omnes alias virtutes ex leuitate materię cōtingit peccare solùm venialiter, etiam cōtra fidem, ergo & contra iustitiam, quæ fit in iudicio, si mendacium sit de re leui, erit peccatum veniale. Se-

Tertia conclusio.

Dubium.

Secūda pars cōclusionis.

Mentiri in confessione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cundò peculiariter arguitur ad noſtrũ propoſitũ. Peccata venialia nõ ſunt de eſſentia cõfeſſionis: ergo mendaciũ circa illa nõ vitiat mortaliter ſacramentũ. Neq; valet ratio Caieta. ſ. q. poſtq; homo proponit peccata venialia confiteri faciat materiã cõfeſſionis. Tũ quia nõ facit illa materiã neceſſariã & grauẽ, ſed leuẽ & ſpontaneã. Tum præſertim, qa cùm homo ne gauit veniale, qđ fecit, tã ſubtrahit illud ne ſit materia cõfeſſionis. Et demũ arguit dicens, qñ dum hõ mentitur ſe feciſſe veniale qđ non fecit, non grauiter decipit ſacerdotẽ, vt iudicium valde diuerſum de pœnitẽte concipiat. Profectò, cũ venialia vix poſſint ab hoie clarè deprehẽdi, multũ eſſet illa quærere cõſcientias, dicere, q de venialib⁹ in cõfeſſione mentiri, eſſet mortale. ¶ De circunſtantijs verò duplex eſt conſideratio, vna ſcilicet, de quidditate eorũ & numero, atq; altera de earũ cõfeſſione. Et quãuis S. Th. di. 16. q. 3. vtrũq; tractauerit, tũ poſt qa. 12. q. 2. ſatis de priore diſſerit, quę ideo ad præſentẽ diſputationẽ non attinet. Hoc ergo ſatis eſt hic ſuppoſuiſſe, q circũſtantia, vt nomẽ ſonat, quã latini appendicẽ vocãt, eſt accidẽs actioni adiacens, q eius qualitatẽ in genere moris variat, augẽdo. ſiaut minuẽdo. Et ſunt numero ſeptẽ, vt qs, id eſt, quę pſona. ſ. vtrũ ecclesiaſtica an ſecularis ſit, quut peccauit. Quid, id eſt, quantũ cõmiſit crimen, nẽpe an magnũ vel paruũ fecerit furtũ, magnã aut paruã pſonã læſerit. Vbi, id eſt, quo loco. ſ. ſacro an pfano. Quibus auxilijs, videlicet, an Turcarũ auxilijs Chriſtianꝰ bellũ gerat. Cur, id eſt, qua intentione fecerit, nẽpe, vtrũm qs inopia preſſus furtũ fecerit, an verò, vt alteri iniuriam faceret. Quomodo, id eſt, vtrũ fraude pinſidijs, an apto Marte occiderit. Quando, puta vtrũ noctu dormiẽte dño ædes fuerit aggreſſus, an media luce in eiꝰ preſentia. Prior em eſt fraus, & poſterior cõtumelia. ¶ Igitur qđ ad noſtrũ ppoſitũ attinet ſciendũ eſt, de circunſtantiarũ confeſsiõe eſſe præceptũ. Quòd ſiquis obijciat, nuſpiam id eſſe expreſſum. ſ. nec diuino nec humano iure: reſpondet, eſſe iuris vtriuſq;, illiꝰ. ſ. quo tenemur cõfiteri. Nã quo iure tenemur cõfiteri, tenemur cõfiteri integrè, atq; adeò crimina oia cũ ſuis circunſtantijs. Accedit aũt can. Cõſideret. de pñia. d. 5. ex lib. de vera & falſa pñia c. 4. Vbi habetur. Cõſideret. ſ. pœnitens qualitatẽ criminis in loco, in tẽpore, &c. ¶ At verò qa non oẽs circunſtãtię ſunt in cõfeſsione neceſſariæ, inueſtigandũ eſt, quæ iſtarũ ſunt neceſſariò confitendæ. Vbi adnotandũ tres eſſe earũ differentias: quædã. n. ſunt imptinentes. ſ. nec augẽtes nec minuẽtes, aliæ verò ptinentes, quæ augentaliæ pertinentes, quæ minuunt.

De circunſtantijs.

Circunſtantia quid.

Circunſtantiæ ſeptem.

Circunſtantiarum præceptum.

¶ Sit ergo quarta cõcluſio. Impertinẽtes adeò nõ ſunt confeſſu neceſſarię, vt earũ cõfeſsio ſit cõtra confeſsionis virtutẽ, quę eſt vt ſimplex. Prima pars manifeſtiſsima eſt: qa nihil faciunt ad exprimendã qualitatem peccati. Et inde ſequit ſecunda, qa oĩs verborũ multiplicitas impertinens eſt in ſacramẽto vitioſa. Vt ſi qs dicat hoiem añ prandiũ vel à prandio occidiſſe, aut ſi vir dicat pulchritudine mulieris victum, aut mulier precibus, vel pretio ductã peccaſſe: hæc eũ oĩa debet cõfeſſarius reſcindere: potiſſimùm cùm ad excuſationẽ vergãt, vt ſi miles homicidium confiteat, q in duello fecit, narrãdo q ſtrenuè fecit vt nobilẽ decebat. Aut aulicꝰ amores confiteat, dicens hoies illius ſortis vix poſſe abſq; illis i aula viuere. Et pariter mercator ſua furta excuſet. Hęc em ita non ſolũ contra ſimplicitatẽ, ſed & cõtra accuſationis confeſsionis vergunt. Non dixerim verborũ imptinentiã peccatũ eſſe mortale, aut confeſsionẽ caſſare, aut ſua gratia priuare, ſed tã frequẽter eſt peccatũ veniale, & poſſet eſſe mortale, vt ſi nobilis diceret, Occidi hoiem in duello, qa nec potui nec debui honorẽ meum aliter protegere: eſt em illa blaſphemia cõtra legẽ Dei, atque adeò contra ratiõnẽ accuſationis, & cõtra humilitatem confeſsionis excuſatio & ſuperbia mortalis. ¶ Aliæ ſunt circunſtantiæ pertinentes, quæ minuunt. Et hæ ſunt in duplici differẽtia: nã quædã ſunt adeò minuentes, vt de mortali veniale faciant, aut omnino tollant rationẽ culpæ: de quibus ſit quarta concluſio. Circunſtantiæ, quæ tollunt rõem culpæ, vel quæ de mortali faciunt veniale ſunt neceſſariò confitendę. Vt ſi quis hoiem ex ignorantia inuincibili in incertum iaculando occidit, vel cũ tutamine inculpatæ tutelæ ſeſe tuendò, & in cõfeſsione ſimpliciter diceret, Feci homicidium cõfiteret tanquã peccatum id, qđ non eſt peccatum, atq; adeò peccaret mortaliter, vt pximè dictũ eſt. Et pariter ſi quis extrema neceſsitate preſſus panẽ alienum arripuit, non debet dicere ſimpliciter. Feci furtũ, ſed coactus inopia, quę rõnem culpæ tollit. Sicuti ſi etiã citra neceſsitatẽ non niſi obolum ſurripuit, qđ non eſt niſi veniale, nõ debet dicere, ſimpliciter, furtum feci: nam hoc gẽre ſuo ſonat mortale. ¶ Si verò ſint circunſtantiæ parum minuentes, ita vt peccatum mortale in ſua ſpecie relinquãt, de iſtis ait Palud. d. 16. q. 3. ar. 3. Melius eſt illas non confiteri. Nihilominus cum moderamine reſpondetur per quintã cõcluſionẽ. Licèt non ſit neceſſarium illas confiteri, tã ſi multum minuant, neceſſarium eſt illas exprimere. Exempli gratia.

Quarta cõcluſio.

Confiteri tanquã peccatũ, quod non eſt peccatum, mortale eſt.

Circunſtantiæ parum minuentes.

Quinta concluſio.

Exemplum.

tia. Si puella graui inopia oppreſſa, aut mortis metu, vt periculo vitæ ſuccurreret, inuenẽ admiſit, licet peccatũ mortale ſit, põt tn ſuæ famæ, & honori conſulere, dicẽdo cauſam, quæ turpitudinẽ ſuã aliquo modo alleuiet. Pariter ſiquis putãs ſe benefacere, furtũ fecit, qđ pauperib⁹ largiret, aut ſi peieraũit, vt vitã ſeruaret regis. Vt em Eccleſia. 41. admonemur, cura habẽda eſt de bono noĩe ſaluã cõfeſsionis veritate. Imò verò ſi eſſet perſona, quæ multũ prodeſſe poſſet reipublicę & confiteret epiſcopo, q occiderit hoiem, teneretur honorẽ ſuũ protegere dicẽs ſi verũ eſſet, q ille occiderat parẽtes ſuos. Si nũt tantũ non minuant, ſatiꝰ eſt eas non cõfiteri. ¶ In tertio gradu ſunt circũſtantię aggrauantes, & inter iſtas etiã nonnihil eſt diſcriminis. Quædã em ſunt, quę ſic ſunt circũſtantię, vt per ſe ſint ipſa peccata cõtra diſtincta præcepta, atq; adeo mutantes ſpeciẽ in gnẽ moris, vt ſanguinẽ fũdere, vel occidere, vel fornicari in eccleſia: illud em, qđ eſt eſſe in eccleſia, eſt particulare pctũ ſacrilegij contra præceptũ religionis de honore, q loco ſacro deferẽdus eſt. Et de iſtis adijcitur ſexta cõcluſio, de cuius veritate nemo ambigit. Eiuſmodi circũſtãtię mutãtes mortaliter ſpeciẽ in gnẽ moris ſunt de neceſsitate cõfeſsionis. Patet, quia ſunt per ſe pctã & adeò qui illas ſubticeret, non oĩa confiteretur peccata. Similiter ſiquis fecit adulterũ intẽtione faciendi furtũ, aut ſi rapuit virginẽ aut monialẽ: etenim quamuis actus iſte ſit vnicum peccatũ, habet tamen duas deformitates. ¶ Aliæ aũt ſunt, quę aggrauãt peccatũ, ſed tn ſpeciem non mutãt, vt ſiquis furatur, vel de cẽ, vel centũ, vel mille. Et de iſtis ſunt opiniões diuerſæ. Quidã em opinantur ſolas circunſtãtias mutantes ſpeciẽ eſſe de neceſsitate cõfeſsionis, quas aiũt aggrauare in infinitũ, hoc eſt, mortaliter, quia cũ vna ſpecies non poſsit aliꝰ naturã attingere, dicitur infinitè diſtare. Atq; huius opinionis fuit S. Thom. 4. d. 16. q. 3. ar. 2. quæſtiũ. 5. & Bona. d. 17. q. vl. & Dur. d. 16. q. 4. & eſt ferè cõis opinio. Sco. quidẽ. d. 17. ar. 2. non diſtinguit inter circũſtãtias mutãtes, vel nõ mutãtes ſpeciẽ: ſed tamen in idẽ incidit. Ait ſiquidẽ illas circũſtantias eſſe confitẽdas, quæ ſunt ꝓhibitæ noua ꝓhibitione, vt iſtæ modo relatæ. Et argumentũ iſtorum eſt, quia ſi illæ, quæ non mutãt ſpeciẽ eſſent confitendæ, cũ nulla ratio plus de aliquibus vrgeat, q̃ de cunctis, oẽs eſſent confitendæ, quod eſſet vanos ſcrupulos hominibus ingenerare. Caiet. in illã 3. q. citata de cõfeſsione conſentit cum cõi opinione in hoc, quòd non mutantes ſpeciẽ non ſunt neceſsariò confitendæ: ſed putãs ſe in hoc differre, ait, q̃ neq; oẽs mutãtes ſpeciẽ ſunt de neceſsitate confeſsionis. Nã diuinare, inquit, ꝓ terrã, vel per aſtra, vel per aquã differunt ſpecie, & tn non eſt neceſſe illas ſpecies confiteri. Attamen neq; in hoc arbitror à cõi opinione differre: nã quãdo S. Th. & alij ſuæ opinionis patroni dicunt circũſtantias mutantes ſpeciẽ eſſe cõfitendas, intelligũt eas prorſus, quę differunt in genere moris, vt exẽpla poſita monſtrant. Diuinare aũt per aſtra vel ꝑ aquam eſt differẽtia in genere naturæ, quare nunq̃ illi dicerent, q̃ eſſent confitendę, ſicut nec furari ſericũ, aurũ, vel pannũ, dũmodo fur explicet rei pretiũ. ¶ Colligamus ergò, q̃ oẽs mutãtes ſpeciẽ in genere moris ſunt confitendæ, ſi ſint mortales. Sed non mutãtes autores citati negãt neceſſario confitendas. At, pfectò pro mea ingenij tenuitate hanc ſtatuere ſeptimã concluſionem. Oĩs circunſtantia notabili modo adhibita ſapiẽtis aggrauãs peccatũ, ſiue mutet, ſiue non mutet ſpeciem, eſt neceſſario confitenda. Cõcluſio eſt antiquorũ: nempe, Altiſsidor. in 4. in materia de confeſsio. c. 3. & Alex. 4. p. q. 77. meinb. 3. ar. 2. & inter recẽtiores eſt Marſil. in. 4. q. 12. art. 1. & aliorũ recentiorũ. d. 17. Probatur. Si circunſtantiæ mutãtes ſpeciẽ ſunt neceſſario confitendæ, eſt quia moraliter aggrauant, & in actu principali non explicãtur: ſed quædã non mutantes ſpeciẽ ſunt huiuſmodi: ergo ſunt confitendæ. Probatur minor. Deꝰ verbi gratia furari decem aureos eſſe grauitatis vt vnũ, & furari eos ex eccleſia eſſe grauitatis duplæ, arguitur ſic. Furari mille aureos à mercatore multò eſt grauius q̃ furari decem ab eccleſia: nam plus grauitatis addit furtũ nõ gentorũ nonaginta aureorũ ſupra decẽ, q̃ illa circũſtantia, vt ſit ab eccleſia: ergo neceſſe eſt dicere quantitatẽ pretij. Secũdò. Qui furatꝰ eſt mille aureos, & tm confitetur feciſſe furtum mortale, ipſummet actũ furti non explicat, vt de ipſo poſsit ſumi legitimũ iudiciũ: ſi em poſt quàm quis dixit feciſſe mortale furtũ, dicat ſe furatũ mille, aut decem aut centũ millia, profectò longè aliter confeſſarius de illo hoie iudicabit, & aliã pœnitentiã, aliudq̃ remediũ adhibebit. Et confirmatur tertiò. Siquis ſemel furatus eſt decem, & poſtea decem, & ſic deciès, debet omnia cõfiteri: ergo ſi ſemel furatus eſt mille: nã grauius hoc vnum pecctũ eſt, quàm illa ſimul decẽ. Et arguit quarto, Si qui furatur mille non tenetur quantitatem confiteri, ſequeretur, quòd & ſi mentiretur dicens non eſſe furtum niſi decem, non redderet inualidã confeſsionẽ: nam ſi illud, quod cẽlat, eſt de neceſsitate confeſsionis, conſequitur cõcluſio noſtra

Quarta cõcluſio.

Confiteri tanquã peccatũ, quod non eſt peccatum, mortale eſt.

Circunſtantiæ parum minuentes.

Quinta concluſio.

Exemplum.

Sententia autoris.

Septima cõcluſio.

Ratio concluſionis.

Primum argumentum.

Secundum argumentũ.

Tertium argumentum.

Quartum argumentũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nostra: si aũt non est de necessitate, tũc menda
ciũ non est in materia cõfessionis mortale, sed
veniale, quod ipsam non invalidat: nam celare
quantitatẽ furti non est perniciosum, nisi quã
do fit ad excusandã restitutionẽ. Si ergo pœ-
nitens haberet firmũ propositũ restituẽdi oia
non mentiret mortaliter illa celando: & tñ il-
lud censetur mortale mendaciũ in confessione:
ergo ratio est, q̃ celata illa quãtitas erat de ne-
cessitate confessionis. Quinto. Si quis decẽ hoies
sigillatim occidit, nõ integre confitetur dicẽs
occidisse, nisi dicat quot hoies: ergo si vnico
consensu mẽtis consentit decem occidere, vel
vnico sulphureo iactu illos occidit, tenet nu-
merũ exprimere: & tã ille vnicus iactus, si vnũ
tantum interficiat vel decẽ, non mutat speciẽ.
¶ Sexto arguitur. Qui firmũ propositũ occi-
dendi hoiem per diem integrũ sine interpola-
tione habuit, vnico fuit maculatus peccato: &
tamen tanto grauius peccat, quàm si sola vna
hora illud habuisset, vt videatur confessũ ne-
cessariũ. Imo si quis identidẽ per diẽ odium il-
lud intercideret, & crebro repeteret, non opus
esset vices illas numerare, sed posset confiteri,
quod per totũ diem habuit illud odiũ. Ad hęc
tanta iræ excãdescentia & furore quis posset
hoiem perinde atque carnẽ trucidare, vt tene-
retur circunstantiam illam confiteri, licèt non
mutet speciẽ. ¶ Septimò incæstus inter affines
& inter consanguineos non differũt speciẽ, vt
Diuus Tho. 2.2. quæst. 154. arti. 9. autor est, &
tamen profecto si quis accessisset ad sororem,
non satis cõfiteretur dicens, commisi incestũ:
nam illo nomine poterat intelligi concubitus
cum consobrina vxoris, quo grauissimè peior
est cũ sorore. Quinuerò licet quis fortasse susti
neat, quòd cum sorore, & matre non differant
specie, nihilominus circunstantia cũ matre est
necessariò explicanda. ¶ Accedit his demũ, q̃
differẽtias specificas rerũ cognoscere, non est
theologi munus, & multò minus plebanorum
sacerdotũ, tamen debent habere iudiciũ quan
titatis peccati. Vnde S. Th. licèt sic fuerit locu-
tus in 4. cũ cõmuni opinione, fortasse in sum-
ma, quæ suum erat postremum testamentum
sententiã mutasset. Quòd si quæras ex circun
stantijs non mutantibus speciẽ, quæ sint con-
fitendæ. Dico illę, quæ sic aggrauant, vt existi
matio alia notabiliter sumeretur confitentis, si
illas explicaret. Leuius tñ aggrauantes mini-
mè sunt confessioni necessariæ. Vbi præterea
notandum est, q̃ quando sunt plures partiales
actiones ad vnã integram concurrentes, satis
est finalem illam cõfiteri. Quæsiuit quis arma,
vt hominem occideret, armauit se, & explora-

Quintum argumentũ.

Sextum argumentum.

Septimum argumentũ.

Octauum argumentũ.

Circunstantiæ non mutantes speciem.

uit, vbi esset inimicus: omnia quidẽ sunt pecca
ta, sed tamen si tandem occidit, satis est dicat,
Occidi hoiem. Eodem modo qui patratã for-
nicationem cõfitetur, non opus habet suauia,
& alios tactus confiteri. Rursus si qui cõfitetur
notus est confessario, non opꝰ est dicat, se esse
sacerdotẽ, aut coniugatum, aut monachũ, qui
rem venereã confitetur. Neq; obstat, quòd su-
prà diximus, etiam peccata manifesta consi-
tenda esse: nam illud est necessariũ, vt talia pec
cata deferantur ad pœnitentiale iudicium: qui
vero confitetur, iam ei dum iudicio subditur.
Dixerim leuiores circũstantias non esse de ne-
cessitate confessionis, est tamen sæpissimè cõ-
silium, vti ait Aug. in dicto canone. Cõsideret,
vt quasdam ad rem pertinentes explicet, vt si
in die præcipuo festi scandalosum quis pecca-
tum fecit, imò quãuis non sit festũ, vt si forsan
in die veneris sancto turpe flagitium cõmisit,
aut si occidit virum sanctitate, literis aut nobi-
litate insignem, aut ex leuissima causa, &c. aut
si furat⁹ est ab illo, qui egestate laborabat, atq;
alia id genus. ¶ De die aũt festo dissidium est
inter Scotum, & qui eum sequũtur, atq; alios.
Scotus nanq; putat per quodcunq; peccatũ
mortale trangredi præceptum. De quo du-
bio Caiet. instituit quæstionem quartam in
quodlibet. 19. quæstionum, quo partem susti-
net negatiuam: nam festum pertinet ad reli-
gionem, & ideo tantùm consistit incessatione
ab opere seruili, vt opus seruile in sensu lite-
rali accipiatur: peccatum ergo, licèt sit opus
seruile in sensu spirituali, non frangit festum
ad literam, sed qui in festo peccat, faciat con-
tra intentionem festi, quæ est cultus Dei.
Vnde S. Tho. 1.2.q.122.art.4.ad tertium. Ma
gis, inquit, facit contra præceptũ seruandi fe-
stum. id est, cõtra eius finem, qui peccat in die
festo, q̃ qui aliud corporale opus licitum facit:
finis autem præcepti, vt suprà diximus, nõ ca-
dit sub præcepto. Et ideo non est necessariò
confitenda circunstantia peccati, si fiat in die
festo, sicut si fiat in loco sacro, quando illic ef-
funditur vel sanguis, vel semẽ, vel surripitur res
ecclesiæ: nam alia peccata licèt fiant in loco sa
cro, non aggrauantur ex illa circunstãtia. Pro-
pterea enim q̃ quispiam peieret in loco sacro:
vel falsum testimonium dicat, non est circun-
stantia loci necessariò confitenda. Imò licèt
quis illic mente consentiat facere adulterium
vel homicidium extrà ecclesiam, non est cir-
cunstantia loci necessariò confitenda: est aũt
confitenda si econtrario quis extra ecclesiam
mente consentiat alterum illorum crimino
ppetrare in ecclesia. ¶ Enimuerò quod de pec-

Circunstan tia dedit fe sto.

Caietan.

D.Tho.

Quæ peccata aggrauen tur ex circũ stantia loci.

cato in re dictũ est, idẽ de consensu mentis est
intelligendũ. Nempe si occidere in ecclesia, du
plicẽ habet deformitatẽ, licèt domi habeas il-
lum cõsensum faciendi in ecclesia, non satis est
confiteri cõsensum in homicidiũ, nisi adijcias,
in ecclesia. Quare licèt qs opere nõ fuerit adul
ter, si tamen in id mente cõsensit, non satis est
confiteri se consensisse in fornicationẽ, nisi ex
presserit in adulterium. ¶ De simplici verò stu
pro sæpe rogatus fui vtrũ consensus in ipsum
sit specie sic destinctum à fornicatione, vt illa
circunstãtia sit necessariò confitenda. Puellæ
nanque ingenuæ, atq; moniales du eis accidit
confiteri mentalem cõsensum in rem venereã
maximo suffunduntur pudore exprimere cir
cunstantiã sint ne virgines nec ne, imò & con-
fessarios ipos suppudet id interrogare. Vtrùm
ergo necessaria sit illa interrogatio dubitat: nã
si stuprũ oẽ speciẽ mutat, necessaria est: si autẽ
nõ mutat, nõ est necessaria. Et quidẽ de raptu
nõ est dubiũ, quin faciat distinctã speciẽ, vt si-
quis p vim virginẽ violet, aut p vim subtrahat,
licèt postea ipsa cõsentiat in actũ: nam vis illa
manifestaria est iniuria contra iustitiã, vt D.
Th. 2.2.q.154.ar.7. bene docet. Si tñ sit sim-
plex stuprũ sine vi: quia puella vltrò cõsentit,
imò rogat iuuenẽ, nõ ita certũ est mutare spe
ciẽ. In primis eñ idem S. doctor ibidẽ ar.6. nõ
id simpliciter asserit de omni virgine, sed de illa,
quę est sub cura parentũ. Et adducit rationem
mutationis speciei ex parte puellæ: quia inha-
bilẽ se reddit matrimonio. At re vera, vt meam
tenuẽ opinionẽ proferã, non clarè video saltẽ
si puella, quæ non est sub cura parentum, vel
masculus etiã virgo sua sponte vult virginita-
tẽ perdere, q̃ sit distincta species luxurię à sim
plici fornicatione: nã puella est domina sui cor
poris in illo vsu sicuti puer. Caieta. ait q̃ non
est domina magis q̃ alterius mẽbri ad scinden
dum: ita q̃ sicut non potest abscindere sibi
digitum, non potest aperire illam partem nisi
per viã matrimonij. Sed illa est metaphysica,
quã S. Th. non somniauit. Peccat eñ peccato
luxurię, non tamen iniustitię, sicut si abscinde
ret digitũ. Imò sicut homo est dñs oculorũ ad
videndũ, & pedum ad ambulandũ, ita & illius
partis ad illũ actum, vt citra iniustitiã id possit
facere. Et licet se reddat inhabilẽ ad matrimo-
niũ, hoc est accidentariũ in puella, nã masculꝰ
nõ se reddit inhabilẽ, & pariter se rumpit, etsi
vult se facere inhabilem, nemini facit iniuriã.
Imò fortasse licèt esset sub cura parẽtũ, postq̃
ipsa est domina sui corporis, licet illis faceret
aliquã iniuriã, non mutaret speciem. Secùs de
vxore, quæ suam fidem alligauit viro. Siquis

Caiet.

Coniectura

An confessarij teneantur interrogare pœnitentes.

Confessarij munus.

hûc

hùc potiùs totis neruis incũbere, vt pœnitentẽ firmissimo proposito confirmet, vt in futurũ caueat. Finis eñ confessionis est pœnitẽtis salus, quæ præuia diuina ope in illo ꝓposito & cautela consistit, vt summã det operã nunquam ampliùs recidendi. Et tamẽ videas quãplurimos tam confitentes q̃ confessarios, qui putant totũ negotiũ consistere in hoc, ꝙ nihil inconfessum prætereatur. Cæterùm de terrore & persuasione in futurũ nec verbũ vllũ. Qui quidẽ mihi videtur, vt est in euangelio, domũ Matth. 12. scopis mundare, vt spiritus immũdus cum suis septẽ satellitibus reuersus, illã mundatã inueniat. ¶ Igitur prudẽtia sacerdotis sit vbi pœni- Nota consilium. tens cordatus apparet, neq; tanta sarcina peccatorũ onustus, dicitq; se diligentiã fecisse pro sua virili, & iudicio suo nullius esse oblitũ delicti: nil ampliùs interrogare. ¶ Vbi aũt pœnitens non apparet tãta prudentia ꝓditus, nec tantam suæ conscientiæ curã gerere, ea prorsus interroget, quæ secũdùm suum statum & officiũ verisimile est incurrisse citra molestam minutiarum perscrutationem: & potissimùm, Nota. vt D. Th. loco citato d. 16. q. 3. admonet, de re venerea non sunt interrogationes multiplicãdæ, tum vt pudori consulatur, tum vt occurratur periculo ne illecebra se se insinuet.

Solutio. 1. argũm. ¶ Ad primum itaq; argumentum iam respon sum est, ꝙ ad contritionẽ satis est habere ꝓpositũ confessionis, & ideo satis est si sit in principio generalis: quando tamen articulus confessionis instat, esse debet singularis, vt expositũ est, & talẽ esse decet singulorum confessionẽ. ¶ Ad secundũ Alexan. 4. part. q. 77. mem. Solutio. 2. argumen. 3. respondet, non oẽs teneri ad confitẽdas oẽs circunstantias etiã aggrauãtes mortaliter, sed doctiores: nã simplices non tenentur eas scire, sed tenentur ad interrogata sacerdotis respon Secunda. dere. Attamen veriùs & propriùs respõdetur, omnes æqualiter teneri: quapropter canõ generaliter dicit, quòd omnes confiteantur oia: sed tamen simplices per ignorantiam inuincibilem nonnunquã excusantur non solũ nesciẽtes circunstantias, sed & peccata ipsa, quia nõ omnia peccata mortalia intelligunt quousq; instruantur. ¶ Ex hac verò solutione exurgit Dubium. dubitatio scitu digna, vtrùm dum pœnitens aliqua ignorantia laborat, quæ illi est inuincibilis, & tamen certissimũ est esse errorẽ, teneatur confessarius pœnitentẽ docere veritatem. Exempli gratia. Fit mulier, quæ clandestinè nupsit vni, cum quo copulã non consummauit, & postea in publico alteri matrimonio cõiungitur ex quo filios suscepit, putat illud secundum matrimonium esse validũ, cùm tamẽ omni ꝓcul dubio non sit nisi primũ. Vtrùm teneatur confessarius illam admonere: nam ꝙ non teneatur est hoc maximũ argumentum. Id, quod non prodesse, sed obesse potest, sub Argumentũ præcepto charitatis non cadit: sed admonitio illa est eiusmodi: nam quanuis illa in iudicio iuret illum non esse suum, sed alium, nulla ei adhibebitur fides, sed cogetur manere cum secundo, cui in facie ecclesiæ coniuncta est. Imò si separarentur, manerẽt filij patrimonio destituti, quia haberentur illegitimi, nullus ergo erit talis admonitionis fructus. In primis hic distinguendũ est: nã vel illam ignorantiã citra diuersitatẽ opinionũ certum est esse errorem vt in exemplo proposito, aut consistit in opinionũ diuersitate: scilicet, quia controuertatur inter doctores, an talis cõtractus sit vsurarius, vel vtrùm pẽsionis genus super beneficio sit licitum. Et de isto secundo mẽbro vt singula proprijs locis examinẽtur, disputabitur art. proximo, vtrũ. s. pœnitens teneatur in omnib⁹ confessario parêre. Prius aũt membrũ est præ- Adrian. sentis loci. Et quidem Adria. q. 5. de confessio. dubio. 6. distinguit de ignorantia pœnitentis, sit ne iuris diuini, an hũani, an facti. Si sit ignorantia iuris diuini, ponit generalem conclusionem absq; exceptione, ꝙ siue sacerdos se profuturum existimet siue secùs: imò quãuis nocere credat, tenetur pœnitenti veritatẽ detegere. Et ratio eius est, quia ignorantia diuini iuris nunq̃ est inuincibilis, nisi quando non est qui veritatem docere valeat: cùm ergo tunc sacerdos pœnitentẽ posit illuminare, tenet. Quòd Obiectio. si cõtra arguas. Melius illi pœnitenti esset sua ignorantia inuincibili laborare, qua à peccato excusabatur, q̃ miserũ tantis incõmodis intricare. Respondetur, ꝙ non est tã cosulendũ cõ- Dilutio. modo particulari illius, q̃ veritati diuinæ, quæ vergit in vtilitatẽ cõmunem, elucidandæ: nã vt ait Grego. vtiliùs scandalũ nasci permittitur, q̃ veritas victa reliquat. de regulis iur. in decreta. lib. Et Ambro. serm. 83. Ego interdũ parcens Ambro. vobis tacere vellẽ, sed malo vos cõtumacię causas reddere, q̃ me negligentiæ sustinere iudiciũ. Et Apost. Actuũ. 20. Mũdus ego sum à sangui- Paul. ne omniũ vestrũ: non eñ præterfugi quominus annunciarẽ verbũ Dei vobis. Quem textũ Grego. d. 42. can. Ephesijs. ad hoc propositũ citat. Si aũt sit ignorantia iuris humani, quod oẽs scire tenentur, quia semper publicatur in ecclesijs, vt siquis est matrimonio copulatus cũ consanguinea in quarto gradu ignorãs grãdum illum esse prohibitũ, eadẽ est ratio siue sacerdos prodesse putet, siue secus. Si verò est ignorantia humani iuris vel facti qđ non oẽs scire

scire tenentur, est tamen in ꝓiudicium tertij, tunc si confessarius putat se posse prodesse tenetur, sin minus, non tenetur. Et multò minus si non vergat in præiudicium tertij. Multa alia de hac re inculcat illic Adrianus.

¶ At verò non opus est tã multis distinctionibus, sed per has propositiones luculentiùs respondetur. In primis, nemini vlla de causa licitum est mẽtiri, & multò minus sacerdoti in sacramẽto. Quapropter neq; ad tollendũ scãdalum, neq; ad liberandũ hoiẽm à morte æterna fas illi est dicere pœnitenti, vt in illo facto maneat, qđ ex errore nascitur, qui citra dubiũ error est. Quare si suã taciturnitatẽ & dissimulationẽ pœnitens prudenter posset interpretari in fauorem sui erroris, non licet aliquo modo tacere. Vt si in casu ꝓsenti mulier sub dubio confiteret scrupulũ suũ, an ille esset suus maritus, non liceret sacerdoti tacere, sed deberet veritatẽ explicare: qa suum silentiũ illa acciperet ceu respõsum, ꝙ suũ matrimoniũ erat iuridicũ. Et hoc est verũ de quacunq; ignorantia, siue iuris diuini, aut humani, siue facti. ¶ Secundũ assertũ sit. Quando ignorantia est iuris, ꝙ oẽs tenentur scire, siue diuini, siue humani, vel facti, quod ille pœnitens scire tenetur, sacerdos obligãt pœnitentẽ instruere quicquid sequaẽ, siue prosit, siue obsit. Res est clara: nã ois talis ignorantia est culpabilis, & peccatũ. Quare si pœnitẽs ignorat articulũ aliquẽ fidei, nulla de causa debet silere sacerdos, sed illum docere. Si aũt ignorãtia sit eorũ, quę nõ oẽs tenent scire, siue sit iuris diuini, siue humani, tũc distinguẽdum est. Si sacerdos viderit, ꝙ possit prodesse, idq; sine graui scãdalo, tunc tenetur rẽ detegere. Si verò videt, ꝙ nullaten⁹ prodesse põt, aut sine graui scãdalo, tunc tenẽt tacere, & dissimulare, si nõ interrogaẽ, aut si alter non cõfitetur de illo, tanq̃ de re scrupulosa. Verbi gratia. In exẽplo ꝓsenti ignorantia est diuini iuris nescire, ꝙ matrimoniũ primũ sit validũ, & secundũ irritũ: sed tũ non oẽs id tenentur scire: imò inter sacerdotes plurimi id ignorant. Videt tũ sacerdos, ꝙ maritus non credet vxori dicenti, ꝙ primò fuerat alij nupta: imò à iudice cõpelletur manere cũ illo. Quare tunc nihil aliud sacerdos si diceret ageret, q̃ cogere miserã mulierẽ, vt nunq̃ posset debitum petere, imò neq; redderet: nã cùm sciat illũ nõ esse suũ, scit subinde, ꝙ ad illũ quomodocũq; accedere est forni cari, ꝙ prius q̃ faciat mori debet. In hoc ergo casu tacendũ est: in quo quicquid dicat Adri. locũ habet sententia Aug. de pœni. d. 7. can. Si qs in secundo. Si scirem tibi non prodesse, nõ te admonerẽ, nõ te terrerem. Præterea etiã est attendendũ si magnũ scandalũ sequeret ex separatione: quia sunt ꝓsonæ nobiles, aut aliàs aliquod nomẽ habẽtes in republica, & habẽtes liberos. Et idẽ est de ignorantia humani iuris, vt si ignorãs putet matrimoniũ in quarto gradu esse licitum: aut ignorãtia facti, vt si ignoret maritũ suũ esse sibi consanguineũ, cùm tũ sit.

¶ Vnde ad argumentũ Adriani respondetur, Solutio argumẽ. Adri. ꝙ ille, qui inuincibiliter ignorat diuinũ ius nõ tenetur doctorẽ inquirere, quẽ de re illa cõsulat. Quare si de illo non facit scrupulũ in cõfessione, sacerdos non tenetur pœnitentẽ illũ errorẽ dedocere. Quocirca ignorantia semp manet iuincibilis. Quòd si roges vtrùm si mulier illa alia de causa debitũ renueret cõiugi reddere, deberet sacerdos eã admonere, vt redderet. Apparet enim ꝙ deberet postq̃ inuincibiliter ignorat suũ esse maritũ. Respondet nequaq̃ debere: quia illud esset affirmare illũ esse suũ, sed posset in genere dicere, ꝙ vxores tenẽtur suis viris debitũ reddere. ¶ Est hic tamen valde adnotandum, aliquam posse esse ignorantiã vni inuincibilem, quæ alteri posset esse vincibilis, & culpabilis. Ignorantia eñ humani iuris de matrimonio non contrahendo in quarto gradu, certè lõgè paucioribus est inuincibilis quã alia iuris diuini, quòd primũ matrimoniũ est, quod valet. Et ideo sacerdos prudentiæ acumine vti debet, vt ex qualitate personæ, quæ confitetur, & ex alijs coniecturis perpẽdat, vtrùm illa ignorantia in illa sit crassa, & supina, quam tenetur vincere, tunc enim etiam si sit ignorantia facti, tenetur illam admonere.

¶ Ad autoritates aũt Pau. Ambro. & Greg. re- Ad autoritates Paul. Ambro. & Greg. spondetur, ꝙ loquuntur cum cõcionatoribus, qui publicè veritatẽ prædicant: illi enim debẽt nudas veritates propalare, & iura exponere, quencunq; tangant. Tametsi etiã dum scandalum pusillorum in tota republica timeretur, in aliud tẽpus esset dissimulandũ. Sed tamen consideratio hæc non est præsentis loci. ¶ Ad ter- Solutio. 3. tium deniq; argumentũ, quod de diligentia ad recolendũ peccata fiebat, respondetur, ꝓceptum de facienda diligentia esse non solum humanũ, sed diuinũ, nõ quòd vllum extet de hoc singulare, sed ꝙ eodẽ præcepto, quo tenemur confiteri peccata omnia cum suis circunstantijs, tenemur diligentẽ nauare operã discurrendo per tempora, & loca, & personas, & per negocia, in quibus fumus versati, vt ea in memoriam reuocemus, quæ confiteri tenemur. Quo enim quis iure ad opus aliquod tenetur, compellitur & ad media, quæ illi sunt necessaria. Ob idq; ait Scot. dist. 17. ꝙ debet homo tan- Scotus. tam inquisitionem facere, quãtam in negotio faceret

Universidad de Deusto
Biblioteca

faceret arduo, quod sibi multum esset cordi. Attamen diligentia hæc existimari debet secundùm qualitatem personæ, & negotiorum pericula, in quibus versatur. Qui enim curam habet conscientiæ suæ coram Deo, & quotannis cõfitetur, neq; verò mercaturam exercet, aut alia negotia, in quibus mendacia, vel periuria, vel vsuræ, vel mulierum consortia accidere solent, non est diuturna diligẽtia necessaria. Vbi autem ista crebra esse solent, solertior adhibenda est inquisitio ad arbitrium prudentis, quàm cùm quisq; fecerit, quanuis probabilem habeat coniecturam, q̃ si prolixiorẽ fecerit indaginem, aliqua occurrẽt peccata, quæ tunc non occurrunt, non ideo perstringitur plus temporis inquirendo consumere: quia nemo tenetur totum prorsus facere quantũ põt, sed quantum pro rei qualitate decet, cum proposito postea confitendi si quorum tunc oblitus est, postmodum memoriæ succurrerint: finis enim, vt diximus confessionis non tã est diligentissima inquisitio ad memorãdum oĩa, vt nullum obliuioni tradatur, quã firmissimũ propositum, vt omnia relinquantur. Quapropter solertem illorum curam, qui peccata scribant ne obliuioni tradãtur, sic non vitupero, vt tñ neq; consulam. Haud enim ad discretam secretamq; confessionis rationem id certè pertinere videtur, maximè si peccata sunt infamia, & quæ possent hominem in periculum conijcere: multa enim inde mala succrescere solent. Igitur quantumcunq; quis lubricitate, & debilitate memorię laboret, non ad aliud tenetur q̃ mente disquirere. Et quæ illo modo memoriæ non succurrerint, nullam culpam adferunt, licèt propter obliuionem prętermittatur eorum confessio.

Qui peccata scribunt ne memoria exeidant.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm necessarium sit omnia peccata eidem confiteri.

OMniã diximus non confiteri omnia, fictã reddere confessionem: & non omnia confiteri eidem eãdem facere dimidiatã, arguitur, non esse necessarium eidem omnia cõfiteri. ¶Primum de impedimento naturali. Si quis in articulo mortis confiteri incepit, & instante morte non potest confessionem perficere, nihilominus est absoluendus: quandoquidem quod dicere cœpit, confessio est, & quod omisit, non fuit in sua potestate pficere. Quòd si concedatur, absolutionem tunc esse exhibẽdam sacramentalem: sequeretur pari ratione, q̃ etiam dum nullum peccatũ posset verbo, aut nutu in particulari exprimere, deberet infirmus sacramentaliter absolui, quod ex concilio Cartha. 4. can. Is qui in infirmitate. & ex canone Leonis. His qui tempore. 26. q. 6. colligendum apparet: consequens autem est falsum, quia illic nulla est confessio. ¶ Secundò, de impedimento legali arguitur. Vsu venire solet, q̃ pœnitens aliqua cõmiserit scelera superiori reseruata, atq; alia nõ reseruata: potest ergo nõ reseruata inferiori confiteri, & alia tacere quousq; superiorem adire possit: ergo dimidiare confessionem non semper est crimen. ¶Tertiò arguit. Accidere potest, vt sit quispiã de aliquo peccato confessurus: quod sibi, aut suo proprio sacerdoti graue periculum offerat, tunc ergo licitum erit illo prętermisso reliqua confiteri, atq; adeò non semper dimidiare confessionem est peccatum: nam vt Bernar. in lib. de præcepto autor est: quod pro charitate institutum est, contra charitatem militare non debet. Exemplum est, si puella impudicè amat sacerdotem, qui solus est in oppido, si confiteatur mentale sacrilegium carnis, sacerdos facilè deprehendet se esse illum, de quo confitetur, q̃d præsentaneum erit periculum, vt ipse etiam consentiat. Item si secretò occisus est pater, aut frater, aut filius sacerdotis, & homicida confiteatur ei hominẽ occidisse, facilè sacerdos conijciet ab illo suum consanguineum fuisse occisum, & sic periculũ erit ne se, aut proprio marte, aut iuridicè vindicet: tunc ergo licitum erit confessionem detrũcare. ¶Quartò. Vsu sæpe venire potest, non posse quempiam circunstantiam peccati benè exprimere nisi alium infamando, quod est cõtra charitatem: vt verbi gratia, si quis nefandam cõsuetudinem habuit cum matre, nec habere potest copiam sacerdotis, nisi qui illam nouerit: ergo tunc illa circunstantia tacita nõ mutilatur confessio. ¶Quintò. Accidit sæpè, vt pœnitens aliam habeat opinionem circa aliquos dubios casus q̃ sacerdos, vt putet non esse peccata, quæ sacerdos p̃ peccatis ducit. Tũc ergo pœnitens non tenebitur ei auscultare, & obediens esse: ergo in tali casu pœnitens poterit confessionem detruncare, & ad alium sacerdotem recurrere. ¶In contrarium autem est sententia illa libr. de vera & falsa pœnitentia. can. Consideret. de pœnit. distinct. 5. Cautus sit pœnitens, ne verecundia ductus diuidat apud se confessionem

Patris negatiuæ. arg. 1.

Concilium Carthaginẽ.

Secundum argumentũ.

Tertium argumentum.

Exemplum.

Exemplum.

Quartum argumentũ.

Quintum argumentũ.

Pars affirmatiua.

nem, vt diuersa velit diuersis sacerdotibus manifestare, quod est se laudare, & ad hypocrisin tendere. ¶Ad quęstionem ista conclusione affirmatiua respondetur. Quantum cõfessionis natura deposcit, omnia peccata cũ suis circunstantijs sunt eidem sacerdoti cõfitenda: quod si secus fiat, cõfessio est dimidiata. Probat hoc S. Th. d. 17. q. 3. art. 4. per analogiã ad corporis medicinã. Etenim quia morbi contrarij esse solent, vt quod vni prodest, alteri noceat, & vnus ex alterius cõiunctione aggrauari solet, necessarium est, vt medicus totam infirmi habitudinem cognoscat, tum vt cuiuslibet morbi grauitatem perpendat, tum vt sic vni medeatur, vt nulli noceat: pari ergo ratione spiritualis medicus debet totam peccatoris habitudinem intelligere, quod fieri nõ potest, nisi pœnitens omnia eidem sacerdoti confiteatur. ¶Durand. quidem dist. 17. q. 15. licèt conclusionem approbet, rationem tamen inualidam contendit ostendere: quoniam circũstantiæ, inquit, aggrauantes non sunt de necessitate confessionis, nisi quãdo speciem mutant, illa autem grauitas, quam vnum peccatũ ex cõiũctione alterius contrahit, non vertitur in aliam speciem: atque adeò non est de necessitate confessionis. Neque verò propter medicinam adhibendam, est necessarium, vt confessio vni fiat: nam medicina curatiua, est gratia, quæ omnibus peccatis est communis: medicina autem præseruatiua non est necessaria, quia non est de essentia pœnitentiæ, q̃ homo deinceps nunquàm in eadẽ peccata recidat. Palu. ead. dist. & Capreolus multã literam contra Durand. consumunt, vt D. Tho. tueantur. At verò non est res tãti momenti: in re em̃ morali D. Th. nõ contẽdit demõstrationẽ facere. Sumitur tñ optimè ratio hæc ex fine cõfessionis, qui est, vt pœnitens clauibus ecclesiæ subditus vitã emendet. Vnde licèt nõ sit de essentia pœnitẽtiæ, vt nullũ sequatur recidiuũ, nihilominus natura cõfessionis secũ adfert, vt debeat se syncerè pœnitens vni medico qualis est, talem ostendere, vt mederi illi sacerdos posit. Et certè ratio, quam adducit Dur. non tantũ vigoris habet q̃ hęc: arguit enim q̃ sicut cõtritio apud Deũ nõ potest esse de aliquibus peccatis, quin sit de omnibus, ita nec cõfessio. Hac autẽ ratione nos suprà vsi sumus ad probandum omnia peccata esse necessariò cõfitenda: nõ tamen tantã vim habet ad probandũ, q̃ sint eidẽ propalanda. Accedit etiam ex parte pœnitentis, q̃ licèt erubescentia multiplicior sit, vt verbo S. Tho. vtamur, quantò inter plures diuiditur, nõ tamen tam grandis est, q̃ si vni totam sentinã pectoris tui pãdas. ¶At verò quando dicimus cõfessionem, quæ vni nõ fit integrè, esse dimidiatã ac perinde vitiosam, intelligitur quãdo per se est dimidiata secùs si dimidietur per accidens. Per se autẽ dimidiata dicitur illa quæ ex intentione diuiditur: videlicet, nõ vrgente legitima causa. Si autẽ id legitima causa fiat, mutilatur per accidẽs. Verbi gratia. Si q̃s vult generaliter cõfiteri, & hodie cõfitetur quædã, cras alia, & deinde alia, & sic per hebdomadã, nunq̃ confessionẽ dimidiat: quia fertur intẽtio ad vnã absolutionẽ faciendã. Eodem iure si quis confiteatur aliqua venialia, & nõ alia, quia ad ea confitenda non tenetur, nõ per se detruncat. Item si quis vult confessionem iterare quorundã mortalium, de quibus legitimè confessus est, licèt non omnia cõfiteatur, nõ dimidiat. ¶Imò licèt in tali casu intendat generalem omnium confessionem facere, potest hodie partem confiteri, & ab illis absolui, & cras aliam partem: & tũc absolui, & sic per hebdomadã. Quin etiã si diuersis sacerdotibus confiteretur, nõ esset dimidiatio, quanuis esse forsan posset genus hyprocrisis non se tam peccatorem vni ostendere, quã fuerit. Præterea si quis fecit diligentiã solertẽ ad arbitriũ prudentis, & illa, quorũ non recordatur, non cõfitetur, postea dum in memoriã venerint, licèt teneatur eadẽ suo tẽpore confiteri, non tamẽ eidem sacerdoti. Dubiũ autem esset si ex culpabili negligentia nõ omnia recolit. Tunc enim Caiet. verb. Confessio. 1. conditio. 10. dicere videtur perinde esse acsi ex intentione dimidiaret. Hoc autẽ examinabitur quæst. seq. vbi de iteranda confessione actũri sumus. ¶Difficultates autem circa hanc conclusionem argumenta facta offerunt non cõtemnendas, & primũ argumentum est de impedimento naturæ, cùm quis in articulo mortis confiteri integrè nõ potest. Vbi duas arbitror extremas opiniones esse cauẽdas. Vergere enim quidam possent in hoc extremum, q̃ licèt aliqua confiteretur, & mente conturbatus non posset omnia, non esset absoluendus, quia non est integra confessio. Hoc autem citra dubium arbitror esse falsum, imò quodcũque peccatum infirmus in illo articulo, vel voce, vel nutu explicet in particulari, quantuncunq; veniale, si vltra progredi nõ valet, est sacramentaliter absoluendus. Et ratio est, quia illa est confessio, post quàm est expresio peccati in particulari, de quo sacerdos iudicare potest. Neque vitium habet dimidiationis: nam si, vt quàm proximè dicturi sumus, aliqua est causa legitima diuidendæ confessionis, nulla

Generalis confessio.

Circa primũ argu.

Opi. quorũdam.

esse potest magis quàm impossibilitas, quæ à natura procedit. Nec satis est respondere, quòd tunc contritio illi sufficiet apud Deum: nam euenire posset, vt ille esset solum attritus qui per sacramentum fieret contritus: nec tamen in prõptu subueniri illi posset per eucharistiã: & cùm ius ille habeat ad absolutionẽ, iniuriosum sacrilegiũ esset eam illi denegare, eo præsertim articulo, quo in re dubia in eã partem inclinandum est, vt ecclesiasticis subsidijs exeunti ab hac vita succurratur. ¶ In aliud extremũ proculdubio peccarent, qui affirmarẽt, ꝙ in illo articulo quanuis infirmus nõ valeat nec voce nec nutu in particulari aliquod peccatũ exprimere, dummodò contritionis signa in genere ostendat, debeat illi sacramẽtalis obsolutio impẽdi. Enimuerò nisi aliquod delictũ in perticulari, nutu saltẽ designet, nõ est sacramẽtaliter absoluẽdus. Id quod Abulẽsis super Matth. c. 16. q. 79. tanquã rem manifestã breuissimè asseruit. Est tamẽ res certior, q̃ vt Abulensis, vel cuiuspiã authoritate indigeat. Ob id nanq; nec S. Tho. nec vllus alius de hac re disputauit, ꝙ null⁹ de eo vnq̃ ambegit. Sed quia quosdã cõtrarium opinãtes audiui, operæ pretium duxi canones, quos ad id falsò afferunt exponere, & rationẽ veritatis subijcere. Citãt enim canonẽ. Is qui in infirmitate. 26. q. 7. Estque cõcilij Carthagi. 4. c. 77. cuius verba sunt. Is qui in infirmitate pœnitentiã petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus venit ꝓpressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimoniũ qui eũ audierũt, & accipiat pœnitentiã: & si cõtinuò creditur moriturus, recõcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius eucharistia. Si autẽ superuixerit, subdatur pœnitẽtię legibus: quãdiu sacerdos, qui pœnitentiã dedit, ꝓbauerit. ¶ Hic autẽ primũ omniũ nulla fit mentio signorum cõtritionis, quæ infirmus in præsentia sacerdotis debet ostẽdere, ac perinde null⁹ mod⁹ cõfessionis infirmi insinuatur. Sed quãuis dum sacerdos venerit, iam ille per phrenesim iudicio careat, ad ostẽdendũ illa signa, per solũ testimoniũ testium iubetur sacerdos infirmo pœnitentiã dare, & ipsum reconciliare. Igitur cũ illic nulla fiat cõfessiõis mẽtio, nulla suspicio esse potest, vt nomine pœnitentiæ intelligatur sacramentalis absolutio: nam ille infirmus, neq; in genere, neq; in specie, neq; nutibus insinuatur cõfessus sacerdoti: quippe cũ quicquid in eius absentia infirmus dixerit, vel fecerit, nullã cõfessionis imaginem habere potuit. Alioqui concedendũ esset, ꝙ qui in carcere occlusus nullatenus potest præsentia sacerdotis potiri, si peccata sua diceret seruo, qui illa deferret in aurẽ sacerdotis, esset confessio, quod nemo sanæ fidei dicere audebit, cùm cõfessio sit personalis actio, quę ideo debet sacerdoti immediatè fieri. Loquitur ergo planè canon de ijs, qui erant in pœnitentia publica, vt præcedentia capitula eiusdẽ synodi ostendũt. Est enim capitul. 75. vt sacerdos pœnitẽtiam implorãti absq; personæ acceptione pñiæ leges iniungat, & c. 76. vt negligentiores pœnitentes tardiùs recõciliẽtur. Et tũc subditur caput sequens. Is qui &c. Accipiat ergo pœnitẽtiam, idem est, ꝙ accipiat reconciliationis absolutionẽ, vt bene ait glo. quę quidẽ forma habetur. c. A nobis. 2. de sen. excom. fiebat enim cũ psalmo pœnitẽtiali, & oratione dñica &c. Et ideo subnectit canõ, ꝙ si superuixerit, statutis pñię legibus subdatur. Nã, vt habet in dict. c. A nobis. quãuis pœnitens esset apud Deum virtute pœnitẽtiæ recõciliatus, debebat tamẽ recõciliari ecclesiæ. Quare, vt ibidẽ subdit, etiã infirmo morte præuẽto impẽdebatur, vt posset populus cũ mortuo in exequijs cõmunicare. Et de eadẽ recõciliatione loquitur canon eiusdem concilij. ægrotãtes. de cõse. dist. 4. vbi habetur, ꝙ si ægrotãs per se nõ possit respondere, sufficiat testimoniũ, ꝙ petierit baptismũ vt baptizetur, & idẽ sit de pœnitẽtibus. s. publicis. De quibus etiã planè loquitur & Arausicanũ cõcilium. c. 12. vbi ait Subitò obmutescens & baptizari & pœnitentiã accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu. De eadem quoque recõciliatione sancitur in concilio Carth. 2. vt ibidẽ refertur. c. Aurelius. ꝙ si episcopus adfuerit, per ipsum fiat in articulo mortis recõciliatio, sin minus de eius licẽtia. Atqui de eadem ad literam reconciliatione loquitur Leo in subsequenti canone. His qui in tẽpore. Et est in epistola eius ad Theodorum. 69. vbi admonet vniuersos pœnitentes ante mortis periculum reconciliari: nam vt legitur Ezechiel. 18. Cùm conuersus ingemueris, tũc saluus eris. Quòd si aliqua ægritudine grauati, quod paulo ante, inquit, poscebat, sub præsenti significare non valeant, testimonium eis fidelium & circunstantium, prodesse debebit. Quis autẽ dicere audeat testimonium testium valere pro confessione infirmi nihil potentis significare, vt sacramentaliter absoluatur? Meridie igitur fulgentius est canones istos neq; superficie tenus de confessione, aut absolutione sacramẽtali loqui. Quare neque vllo ficto colore adduci possunt ad probandum generalia signa contritionis pro con-

Abulensis.

Can. Is qui in infirmitate. 26. q. 7.

Cõfessio debet immediatè fieri sacerdoti.

Canon. His qui in tẽpore.

confessione valere, vt possit infirmo sacramẽtalis absolutio exhiberi.

¶ Opinione ergo, quæ ex canonibus negligẽter inspectis gigni posset, exclusa probatur conclusio. Confessio, vt dictum est, pars est distincta à contritione, eademq; ad absolutionem necessaria: nam sacerdos claue potestatis ad absoluendum vti non potest, nisi præcedente iudicio per clauem scientiæ: qui autem solùm ostendit in genere contritionis signa nullo explicato particulari peccato, non confitetur sacramentali confessione, per quã possit sacerdos vti claue scientiæ: ergo nõ potest sacramentaliter absolui. Priorem præmissam nemo negare valet: minorem autem ipsi opinionis contrariæ fautores videntur cõcedere. Aiunt enim, ꝙ ille non potest cõfiteri: si ergo non potest, non confitetur. Quod autẽ confiteri nõ possit, satis est ad liberandũ hominem pro tunc à præcepto cõfessionis, quod & nos quoq; excusare fatemur: non tamẽ sufficit, vt dicatur confessio. Quapropter absq; sacramẽto absolutionis porrigenda est ei eucharistia, quæ potest eum facere ex attrito contritum, attamen sacramentũ pœnitentiæ nullum est. ¶ Alij verò cordatiùs negant illa signa, nõ esse confessionem: imò aiunt esse confessionẽ generalem, quæ sufficit ad sacramentum pœnitentiæ. Contra hoc autem arguitur, Confessio sacramentalis debet esse actus iudicialis, vt sacerdos iudicare possit de conscientia pœnitẽtis: iudicium autem est actus prudentiæ, quod ideo fieri non potest, nisi re in particulari cognita, vt. 2. 2. q. 47. art. 3. author est D. Tho. ergo generalis illa confessio non sufficit ad absolutionem, quæ est forma sacramenti. Et declaratur amplius, cõfirmaturq; argumentum. Verbum illud generale, Ego sum peccator, cõmune est, & sanctis hominibus, & peccatoribus: quò enim quis magis iustus est: eò se maiorem peccatorẽ confitetur: quare ex illo verbo non sumitur iudicium, vt ille habeat aliqua peccata: alioqui si postq̃ infirmus legitimè cõfessus est, & postea loquela priuatus, ostenderet signa contritionis, iterum esset absoluẽdus sacramentaliter: & si deinde iterum atq; iterũ eadem ostenderet signa, iterum atq; iterum esset absoluendus. Quis enim in illo articulo nõ illa signa ostendat: quanuis certissimus sit legitimè fuisse confessum? Quòd si quis dicat non opus esse, sacerdotes iudicium tunc sumere de statu hominis, eò ꝙ non sit ei tunc pœnitentiam iniuncturus: canillum est frigidum. Quòd enim non sit iniungenda pœnitẽtia accidit ex debilitate infirmi, qui non potest adimplere. Nos autem arguimus ex natura confessionis, quæ debet esse actus iudiciarius, atq; adeò singulariũ cognitio. In summa signa illa nihil alius sunt q̃ cõtritionis indicia: cùm ergo confessio alia sit pars à contritione distincta, nequaq̃ illa sufficiunt, vt pro confessione habeantur. Fingunt aliqui, ꝙ si infirmus sic illa ostendat signa, vt sacerdoti annuat, qui ipsum absoluat, valet pro confessione. At verò insinuatio illa non est nisi velut effigies petitionis absolutionis: petitio autem absolutionis nullatenus est confessio: quia non est peccati explicatio. Neq; si in genere dicat se habere peccata. Neq; est cur nobis verbum obijciatur S. Tho. in. 4. dist. 22. quæst. 2. art. 1. ad primum. vbi ait, ꝙ confessio generalis nonnunq̃ est sacramentalis: ipse enim se planè exponit exemplum subijciens, cùm pœnitens illa, quorum meminit: in secreto sacerdoti confitetur: tunc enim adiecta generalis confessio venialium, & oblitorum, est sacramentalis, quod nos fatemur ingenuè. Secùs autem vbi nullũ exprimeretur in particulari. Imò illic protinus D. Thom. in solutione secundi confirmat nostram sententiam dicens, ꝙ ad confessionem sacramentalem, quæ iudicium sacerdotis expectat, requiritur aliqualis peccatorum manifestatio: scilicet, in specie, per quam sacerdos iudicare de homine possit.

¶ Igitur attentus sit sacerdos in simili euentu, vt semotis arbitris, solus manens cum infirmo satagat, vt de illis interogatus, quæ verisimile est commisisse, vel gestu, vel nutu aliquod exprimat peccatum, vt ei sacramentalem absolutionem exhibeat: alioqui id certè neutiquam licet. Nam si arguas in re dubia minus periculum esse absoluere, q̃ non absoluere, respondetur. Imò est maius, quia est periculum sacrilegij, quod committitur, dum sacramentum sine necessarijs requisitis alicui impenditur. ¶ Obijcere quis forsan potest formam absolutionis: quæ in nonnullis manualibus scribitur ad vngẽdum infirmos, vbi post absolutionem à censuris subditur. Item te absoluo ab omnibus peccatis tuis, & excessibus &c. At verò forma illa secundum nullam opinionem intelligi potest, vt sit forma sacramenti. Etenim quanuis quis fingat opinionem modò impugnatam esse veram, illa intelligitur quando infirmus non potest aliquod peccatum in particulari confiteri: nam si potest, nemo vnquam dubitat, quin sine præuia confessione non possit fieri absolutio sacramentalis: & tamen sacerdos vncturus infirmum non exigit ab illo sacramentalem confessio-

Probatur cõclusio.

Impugnatio egregia.

Cõmentum quorundam

Documentũ

De manualibus.

Animaduerte.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

fessionem, atq; adeò absolutio esse nō potest sacramentalis. Quare in illa forma nullatenus deberet poni, Item te absoluo ab omnibus peccatis tuis, quæ sacramentalis videtur, neq; in manuali antiquo Romano, neq; in ordinario ordinis nostri, vbi maxima cura seruandi antiquitatem, ponitur, nisi deprecatiua, Dominus Iesus Christus, &c. te absoluat per ministerium nostrum ab omnibus peccatis tuis &c. Et idem est animaduertendum in forma absolutionis, quæ in diplomatis cruciatæ in fine appenditur. Vbi fit plenaria absolutio à censuris, & culpis, & pœnis: quod intelligitur quotiescunq; præcedit legitima confessio. Alioqui si infirmus confiteri non potest, & ostendit contritionis signa, intelligitur absolutio fieri à censuris. Insuper & ab omni pœnarum reatu, si culpæ fuerint vel antea per cōfessionem, vel tunc per contritionem remissę.

Circa secundum argumentum de casibus reseruatis. Vvitcleff.

¶Secundum argumentum latissimum campum aperit de casuum reseruatione, & de modo quo sunt, tam confitenda, q̄ absoluenda. Fuit enim Vvitcleff, vt est videre apud Vvaldens. tomo. 2. de sacramen. cap. 149. qui cōtra hanc casuum reseruationem oblatrauit: dicēs, esse contra regulas charitatis. Contra hæreticos autem satis est rationem regiminis afferre, quæ quidem exposcit, vt grauiora peccata grauiori iudicio subdantur, tum vt melius corrigi possint, tum vt si sint in rempublicam pestifera, commodius adhibeatur remedium, tū præsertim, vt acriori metu corrupti homines, & nefarij ab huiusmodi sceleribus arceantur.

Innocen.

Quapropter vt Innocen. in sermone, de natali apostolorum Petri & Pauli annotauit, nō absque mysterio singulariter Petrus quæsiuit, quoties peccanti remissionem indulgeret, eiq; peculiariter responsum est, vt septuagies septies: nempe quia plenissima omnium remittendi iurisdictio penes ipsum manebat, quæ in inferiores ab illo deriuaretur. Absolutio enim, quæ vi clauium fit, nō solum characterē requirit, verū & iurisdictionem, ratione cuius grauiora crimina potest superior ob præfatā rationem reseruare. Vnde Origenes homilia. 10. super Numeros, ait, laicum peccātem indigere quandoq; non solū sacerdote, sed etiam episcopo. ¶Hac tamen non obstante veritate Duran. distin. 17. q. 1. ait ecclesiam Romanam non habere in consuetudine reseruare nisi censuras: videlicet, excōmunicationis, suspensionis, & irregularitatis, nō autem culpas quātuncunque graues. Quare abusus est, inquit, aliorum prælatorum reseruantium sibi absolutionem à peccatis. Vnde secundum Romanū morem nulla est, inquit, necessitas confitendi duobus, sed satis esset à superiore extra confessionem à censuris absolui, & integrè confiteri inferiori ordinario. ¶Nihilominus mos vniuersalis ecclesiæ est contra Durand. Quin verò & sacri canones. Etenim canone. latorem. 33. quæst. 2. memoriæ proditum est, Ratholdum Argentoratensem episcopum parricidā quendam Nicolao pontifici remisisse à quo absolueretur, licèt illic nulla interuenerit excōmunicatio. Et cap. Si episcopus. de pœni. & remiss. lib. 6. sancitur, vt dum episcopus facultatē alicui eligendi confessorem cōcesserit, electus ab illo possit eum à peccatis absoluere, exceptis casibus ab episcopo reseruatis, de quibus inquit, nullā potestatem habet electus. Et decreto Sixti quarti in extrauagāti. & si Dominici. excommunicantur illi, qui à casibus reseruatis Romano pontifici absoluunt.

Quos casus possit superior sibi reseruare.

¶Quòd si obiter inquiras, vtrum superior p libito possit quoscūq; reseruare casus. Distinctione opus est: nā delegatis à superiore, qui per se nō habent ordinariā iurisdictionem absoluendi, possunt illi, vt libuerit peccata reseruare, vt episcopus sacerdotibus, qui non sunt parochi: & prælatus in religione suis sacerdotibus: nam cùm illi nullam habeant iurisdictionem, nisi quam à superiore suscipiunt, potest eam illis superior taxare & moderart, vt libuerit. Si autem illi inferiores potestatem habeāt ordinariam, vt sunt parochiarum curati, profectò non potest pro libito saltem episcopus: nam cùm ipsi sint ordinarij qui nisi impediantur, ab omnibus possunt absoluere, quam ordinariam potestatem non habent ab episcopis, sed à iure diuino, non potest superior nisi id bono communi viderit expedire, illos sua potestate fraudare. Imò tantus esse posset abusus reseruationis, vt parochi nō tenerentur superiori parēre, sed eo inconsulto possent à reseruatis illis absoluere: potissimum cùm nimię reseruationes sint in grauamen populi. Est tamen adhibenda prudentia & consilium super huiusmodi minutioribus casibus reseruatis, nę sine causa inferiores inobedientes iudicentur.

¶Et per hoc soluitur aliud argu. quod fieri scilicet quòd si posset superior casus reseruare, posset confessionem diffecare in tres vel quatuor partes. Vt si hæresim reseruaret sibi, & blasphemias Decano, & adulteria Archidiacono. Respondetur, inquam, quòd illa reseruatio esset imprudens, & clauium abusus: quare non esset digna, quæ obseruaretur.

Peccata cordis an possint reseruari.

¶Vtrum verò possint reseruari peccata interiora mentis, vt mentalis consensus in hæresim, aut in conspirationem ecclesiæ dubitari potest: est enim à parte negatiua argumentū, quòd ecclesia, vt dictum est, non habet iurisdictionem directam in actus interiores. Respondentur duo: primum loquendo de absoluta potestate reseruari quidem posse: quia illud non est iurisdictionem exercere in actus mentis: sed illam non alteri conferre. Cùm enim omnis iurisdictio deriuetur à Christi vicario, si ipse diceret, Nolo vt quispiam facultatem habeat absoluendi eum, qui mente consenserit in grauissimum hoc aut illud peccatum, reseruatio teneret. Nihilominus secundò dicimus quòd esset error illa reseruare, quia peccata cordis sunt tum frequentissima, tum etiam occultissima, vt vix homo secum discernere possit, consenserit necne: & ideo intolerabile est cùm eiusmodi scrupulis ad Papam semper recurrere. Quapropter opinio quorundam canonistarum dicentium hę resim mentalem esse reseruatam Papæ, & excommunicationi subiectam, falsissima est & inopinabilis. ¶Descendendo ergo ad reseruatorum confessionem Durādus loco citato refert quatuor opinandi modos. Primus est, quòd pœnitens debet omnia cōfiteri inferiori, qui eum ab omnibus debet absoluere: sed mittere nihilominus ad superiorē, qui debet iterum audire de omnibus: & vel iterum absoluere, vel ad inferiorem remittere, qui iterum absoluat. Et ratio eius est, quia neque inferior potest à non reseruatis absoluere nisi omnia audiat, neq; superior a reseruatis, nisi omnia etiam audiendo, eo quòd integritas confessionis est de iure diuino. Modus autem iste nulli est rationi consentaneus: nam cogere hominem bis confiteri est molestā sine causa cōfessionē reddere. Itē quia si ille ab inferiori est ab omnibus absolutus, nō esset necessaria integra alia confessio, quæ fit superiori. Et ideo adhibetur secūdus modus, quòd post absolutionsm inferioris tenetur se pœnitens superiori representare, non vt absoluatur, sed vt adimpleat præceptum manifestandi illa peccata reseruata superiori. Hic verò modus longiùs & peiùs à veritate distat: nam si inferior ab illis peccatis absolueret, non propriè dicerentur reseruata. Neque verò posset superior cogere, vt illa sibi iteratò dicerentur: quia nemo potest pelli in foro pœnitentiali peccata sua detegere, nisi propter absolutionis beneficium. Item satis esset illi dicere & non expectata absolutione recedere, quod est ridiculum.

¶Tertius ergo modus est, licet à Durando sit ordine quartus, quod homo dum peccata reseruata committit, peccat in Deū, & in ecclesiam, & inferior absoluit in foro Dei, & superior in foro ecclesiæ. At verò hæc distinctio non habet locum in culpis: nemo enim verè peccat nisi contra Deum: & ideo si per claues ecclesiæ absoluitur pœnitens ab inferiori quo ad Deum, non indiget alia absolutione à peccatis. ¶At non opus est pluribus has tres opiniones concutere, quia expresè sunt contra can. suprà citatum. si episcopus. & contra decretum Sixti quarti. quibus decernitur nullum inferiorem posse à casibus reseruatis quē piam absoluere, aliàs ineptè dicerentur reseruati. ¶Quartus igitur modus est, quem ecclesia iuxta istos canones obseruat: videlicet, vt pœnitens integrè confiteatur inferiori: qui tantum absoluit à non reseruatis, & ideo ille superiorem teneatur adire, per quem à reseruatis absoluatur.

Quartus modus.

¶Sed contra hoc videtur argumentum Durādi militare: quia frustranea esse videtur peccatorum confessio, quam quis facit sacerdoti, à quo non potest absolui: cùm ergo inferior non possit absoluere à reseruatis, frustra illi dicuntur: & cùm homo cogi non possit ad confessionem, nisi ratione absolutionis, non videtur eiusmodi pœnitēs compelli posse integrā facere cōfessionem inferiori. Item quia nemo videtur cogi posse ad confitendum peccatum nisi semel: ergo reseruatum cōfitendum est superiori, iniusta videtur coactio, vt propaletur etiam inferiori.

Argu. Durā.

Alius modus Duran.

¶Ob id ergo est alius modus, quem Durandus ponit, quartus: quòd pœnitens sola peccata non reseruata confiteatur inferiori, per quem ab ipsis absoluatur, & deinde sola reseruata confiteatur superiori, à quibus perinde est absoluendus: quo casu ambæ partiales absolutiones faciunt vnicam, atque adeo est vnum sacramentum. Sed contra hoc est maximum argumentum, quòd integritas cōfessionis est de iure diuino, quo perinde iure omnia peccata sunt vni pandēda, qui totum statum hominis & habitum cognoscat.

Argumentū

Integritas confessionis de iure diuino.

¶Igitur quò quæstioni luculentius satisfiat supponendum, vt modò dicebamus, integritatem confessionis esse de iure diuino: quare nisi vrgente necessitate, quæ ab eodem oriatur iure, non licet eam in plures confessarios diuidere. Plana ergo via est, vt qui casibus reseruatis est irretitus, primum adeat superiorem, si eum conuenire potest, qui facultatem ei faciat confitendi inferiori. Et vt suo pudori salubriùs consulat, melius est, vt cōfessarium inferiorem adeat, cui dicat aliquo premi reser-

Modus faciliis petēdi absolutionē casuum reseruatorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uato peccato, vt ille facultatem à superiore postuliet: hæc enim est obseruatissima in religionibus consuetudo. Neque in facultate cõcedenda difficiles esse debent prælati, sed sic debent bono communi prospicere, ne tamen grauissimam reddant confessionis religionẽ, sed personis circunspectis & doctis casus suos committant. Et tenetur prælatus tanquam peccatum confessum subsigillo seruare, ne per eius verba, aut nutus possit persona infamari. Et eodem iure sigilli tenetur qui facultatem petijt, licèt non obtineat: quia hæc omnia ad sacramentum pertinent. Absit autem episcopo pro hoc munus aliquod aut pecuniam accipere, esset enim manifestaria sacramenti venditio.

Nota.

Pro casibus reseruatis nihil debet accipere Episcopus.

¶ Quando verò ratio superiorem cogeret ne absolutionem reseruati peccati committere debeat, sed illud ipse velit audire, tunc via regia est, vt superior ipse integram pœnitentis confessionem audiat.

Dubium.

¶ Dubium autem hinc emergit, vtrùm ad id superior tunc teneatur, si pœnitens ei vult integrè confiteri. Apparet enim teneri: quia cùm integritas confessionis sit de iure diuino, non est sine necessitate, vt diximus, diuidenda: cùm ergo superior possit facere, vt non diuidatur, profectò compelli iure videtur. Præsertim cùm peccatum reseruatum obligetur iterum pœnitens confiteri inferiori, tenetur enim tunc superior cum hac molestia, & grauamine leuare.

Primum argumentum.

Secundũ argumentum.

¶ Præterea quia cùm sit Dei minister, debet Deum imitari: vt ab omnibus peccatis simul absoluat, atqueadeò omnia audiat. Ad hæc præsertim accedit, quòd si sic posset Papa vel Episcopus, confessionem subditi diuidere, pari modo parochus posset aliqua peccata parochiani sui audire, & absoluere, & de alijs ad suum delegatum remittere, quod profectò nemo auderet facere.

Tertium argumentum.

Adriani regula.

¶ Adrianus. quæst. 4. de confessione statuit regulam generalem, quòd nec superior, nec inferior potest ab aliquibus peccatis absoluere, quin simul absoluat ab omnibus. Quæ quidẽ sententia sanè intellecta verissima est: quia non sit à Deo dimidiata venia. Inde ergo infert, quòd superior neutiquam potest à reseruatis absoluere, nisi etiam omnia non reseruata audiens ab omnibus absoluat: neque vero inferior pari iure potest à non reseruatis absoluere, nisi priùs facultatem habeat à superiore absoluendi à reseruatis, vt ab omnibus simul absoluat. Caietanus verò in summa verbo. Confessio, conditione 10. ait morem Romanum esse, vt pœnitentiarij Romani pontificis reseruata duntaxat audiant, â quibus pœnitentes absoluentes, de reliquis mittunt eos ad suos ordinarios. At verò Durandus loco citato id negat, dicens, quòd nõ absoluunt, nisi à censuris: à culpis verò omnibus relinquunt eos à suis ordinarijs absoluendos. ¶ In hac ergo opinionum varietate sit prima propositio. Superior quando ratione ducitur cognoscere peccata reseruata, debet ipsis cognitis remedium adhibere, & pœnitentiam, si visum fuerit, taxare, & à censuris, si quæ sunt, absoluere, cæterum à culpis nequaquàm sacramentaliter, sed facultatem facere inferiori, vt tota audita confessione, ab omnibus plenarie absoluat. Hic enim est celebratissimus ecclesiæ vsus. Neque ob id pœnitens grauatur: quòd reseruatum bis perstringitur dicere: nam cùm superior eodem sigillo teneatur, quo inferior, non est grauamen, vt propter peccati grauitatem, & nocendi periculum præter integram confessionem, illud teneatur ad superiorem deferre. Nam cùm Episcopus, & præcipuè Papa alijs sit maioribus causis ecclesiæ mancipatus & impeditus, non cogitur longas confessiones subditorum audire, sed satis est, vt reseruatis medeatur. ¶ Secunda propositio contra Adrianum. Si superior voluerit sola reseruata in cõfessione sacramentali audire, & ab illis directè absoluere, absolutio tenet, & est verum sacramentum conferens gratiam. Quare licèt pœnitens non sit de omnibus nisi attritus, fiet tunc contritus. Probatur, quia illic est vera confessio: nam sicut ex parte pœnitentis, vt modò dicturi sumus, potest esse impedimentum truncandi confessionem sic, quòd non omnia teneatur eidem dicere: ita ex parte prælati potest esse legitima causa ne omnia possit audire, vt repentini morbi, vel alius negocij ad bonum commune referentis, & nihilominus teneret absolutio.

Durandus.

Prima propositio.

Secũda pro

Caietanus.

¶ Vnde ad primum argumentum factum respondetur, concludere tantùm congruitatem rei, vt superior vel debeat totam confessionem audire, vel totam committere. Atque ad illud de curato respondetur, non esse tam liberam ei facultatem confessionem diuidendi, quia non potest casus, vt superior reseruare. Et ideo sicut si pœnitens sine causa diuideret confessionem, nulla esset confessio, ita si id accideret ex parte curati, imò fortasse ex parte episcopi. Si tamen plebanus dum audit longam confessionem subito morbo corriperetur, & alius cui rem delegaret, non adesset, posset absoluere pœnitentem: & esset verum sacramentum. Et ad argumentum Adriani conceditur

Solutio. r. argum

Parochialis

Solutio. ri

ceditur, quòd neminem potest sacerdos ab aliquibus peccatis absoluere quin saltem consecutiuè ab omnibus absoluat: potest tamen ab aliquibus directè absoluere, non absoluendo directè ab omnibus. Exemplo id constat, dum quis aliquorum peccatorum citra culpam oblitus, ea, quorum est memor, confitetur, tunc enim ab illis tantùm, quæ confitetur, directè absoluitur: quapropter dum alia memoriæ succurrerint, confiteri tenetur. At verò cùm gratiam sacramentalem accipiat, consecutiuè & extensiuè absoluitur ab omnibus. Id ergo ipsum in præsentiarum vsu venit. Et hæc dum incipitur à superiori. Si verò aliqua ratio poposcerit ab inferiori incipere, putà dum superior longè abest, & accidit eucharistiam esse suscipiendam ad vitandum scandalum, vel quid simile, tunc si peccatum aliquod annexam habet excommunicationem, quam habent omnia, quæ papæ in cœna Domini reseruantur, tunc inferior neque à non reseruatis absoluere potest: quia excommunicatus etiam minori excommunicatione nõ potest suscipere sacramentem. Quare tunc vana esset confessio, quæ inferiori fieret, nisi eo fine, vt facultatem absoluendi à superiore procuraret. Si autem nulla est excommunicatio, tunc quidem, vt diximus, vsus ecclesiæ est idemque adeò obseruandus, vt integrè ille confiteatur inferiori etiam reseruata. Et tunc inferior absoluit quidem directè à non reseruatis, consecutiuè tamen, vt declaratum est, à reseruatis, dum modò pœnitens firmum habeat propositum recurrẽdi ad superiorem: nam dum in mora est recurrendi, putà habita opportunitate absolutionem non procurat, semper manet in culpa.

Cœna Domini.

gumentũ

¶ Vnde ad argumentum suprà factum. Nemo cogitur sua peccata detegere illi sacerdoti, à quo non potest absolui, inferior non potest à reseruatis absoluere: ergo pœnitens non cogitur illa ei confiteri. Negatur maior: imò cogitur ea confiteri, vt per integram confessionem pastor vultum pecoris agnoscat, vt de non reseruatis salubriùs possit iudicare: nam ex connexione peccatorum reseruatorum iudicium sumitur de non reseruatis, vt consultiùs ei adhibeatur medicina. Et hæc est sententia Sanct. Thom. distinct. 17. quæst. 3. artic. 4. quæstiuncu. 2. ad quartum argumentum. Tunc autem superior citra dubium potest sola reseruata audiẽdo ab ipsius precisè absoluere: quia reliqua iam fuerunt remissa. Et eadem ratione in superiore casu absolutus à superiore à reseruatis, tenetur postea de omnibus integrè confiteri inferiori. Qua vtiq; ratione non est grauamen, si de reseruato cogatur bis conteri, eo præsertim, quòd per secundum sacramentum semper augetur gratia, & iterata erubescentia meritum, vt eadem distinct. & quæst. artic. 3. quæstiuncula. 5. ad. 4. ait S. Thom.

¶ Digladiantur hîc authores, vtrùm dum sic diuiditur confessio, sit vnicum sacramentum, quod ex duabus partibus constat & vnica conferatur gratia. Respondetur, concertationem forsan potiùs ad nomen, quàm ad rẽ pertinere. In primis hoc est certum, quòd per absolutionem primi absoluentis siue sit inferior siue superior, confertur sacramentalis gratia. Vnde secunda confessio, & absolutio est prioris perfectio. Et ideo potest dici vnicum sacramentum, & sustineri, quòd per secundum sacramentum non augetur sacramentalis gratia: quia prior fuit data in virtute ambarum absolutionum. Attamen siue sit vnum siue duo sacramẽta verisimilius est, quòd per secũdam absolutionem augeatur gratia. Qua propter si forsan pœnitens in priori confessione non erat satis attritus, quia non habebat sufficiens propositum, vt gratiam reciperet, & in posteriori est legitimè attritus, recipiet tunc gratiam. Alia verò dubitatiuncula posset hîc obrepere, vtrum, ei qui à casibus reseruatis semel absolutus est, liberum sit postea quoties voluerit confessionem iterare, & ab eisdem absolui. Respondetur, quòd virtute formæ commissionis non semper illud licet: solent enim prælati in religionibus in præcipuis festis sic indulgere facultatem. Possint cras sacerdotes absoluere authoritate mea, & non vlteriùs. Tunc enim transacto illo tempore nullus manet confessor, qui authoritatẽ illam habeat audiendi: nam etiam ad absoluẽdum à mortalibus semel remissis requiritur iurisdictio, vt quæst. 4. videbimus. Quapropter consultius est, non illis verbis facultatem illam concedere, sed vt à peccatis hucusque commissis quicunq; possit absolui ab expositis confessoribus. Præsertim, quòd secundum illam confessionis formam qui quacunque de causa non confitetur illa die, non potest postea absolui. ¶ At verò iã vsus interpretatur: vt qui semel à reseruatis absolutus est, possit ab eisdem absolui, nam intentioni reseruantis per priorem absolutionem fit satis.

Dubium.

Dubium.

Dubium.

¶ Hoc autem dubium est multo maioris ponderis, de quo distinct. 12. quæst. 1. articul. 4. admonuimus, vtrum scilicet quando quis habet casum reseruatum, & habere tunc non

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ob idq́ue can. Quem pœnitet. de pœnitentia dist. 1. ille, qui confiteri vult, admonetur, sacerdotem quærere scientem ligare & soluere.

¶ Igitur quando cõfessor & pœnitens sunt diuersiæ opinionis, ait Conrad. de contractibus quæst. 100. quem Adria. sequitur de confessione quæst. 5. dubio. 7. Et fuit Gofredi & Canonistarum opinio, vt ait Syluester verbo. confessor. 3. §. 7. in quorum ipse est grege. Aiunt inquam isti distinguendum esse de sacerdote, sit ne ordinarius, cui officium incumbit absoluendi: vel delegatus. Si est, inquiunt, ordinarius, tenetur pœnitentem absoluere, etiam si non secum consentiat, volens manere in contractu quem contra ipsius opinionem putat non esse vsurarium. Et ratio huius est, quòd postquàm opinio pœnitentis est probabilis, excusat eum à culpa, & ideo ius habet absolutionem petendi, quam ideo plebanus tenetur impendere accommodando se ecclesiæ, quæ hanc opinionem, vt probabilem suffert. Si verò sacerdos non est ordinarius, sed qui confessionem sua sponte audiuit, ille, aiunt, non debet illum absoluere, quia postquàm non tenetur, vltrò facit contra propriam cõscientiam, quare nullam ei iniuriam irrogat absolutionẽ negando. ¶ At verò distinctio hæc sacerdotũ nihil ad rem pertinet: sed hoc solũ distinguendum est, an opinio pœnitentis sit probabilis inter authores probatæ authoritatis, nec ne. Si enim hoc careat probabilitatis gradu licèt sacerdos sit ordinarius curatus, nec tenetur eum, nec debet absoluere. veluti si qui prius clam contraxit cum aliqua sine consummatione copulæ existimat quòd potest manere cum secunda ex qua prolem suscepit. Si verò opinio illa est probabilis, tũc sacerdos siue ordinarius siue delegatus, cui liberum est confessionem audire & non audire, tenetur eum absoluere. Vt, verbi gratia, si prætor habens in carcere vinctum quem euidenter scit esse innocentem, sed est tamẽ legitimè probatus nocens, & adhærens opinioni Scoti, quòd non debet eum occidere, confitetur sacerdoti sequenti opinionem sanct. Thom. quòd debet eum occidere: tenetur nihilominus sacerdos eundem Prætorem in sua persistentem opinione absoluere. Probatur, quia in tali casu pœnitens est in gratia, & ideo sacerdos absolutionem denegans iure suo illum expoliat. Est nanque fallacissima consequentia hæc. Sacerdos hic non tenetur confessionem audire: ergo nec postquam audiuit, tenetur absoluere. Nam eo ipso quòd conditionem acceptauit audiendi confessionem, perstrinxit se ad absoluendum casu quo pœnitens esset dispositus. Accedit, quòd postquàm pœnitens confessus est sua crimina, grauissimo onere premeretur, si quia sacerdos absolutionem ei suspendit, iterum confiteri cogatur. ¶ Vnde ad argumentum Conradi respondetur, quòd sacerdos non ordinarius non magis facit contra suã conscientiã quàm ordinarius. Nam facere contra conscientiã non est facere contra speculatiuam scientiã, sed contra id, quod qui operaret putat licitum esset facere: & quãuis sacerdos existimet opinionem pœnitentis esse falsam, non tamen inde existimare debet, sibi nõ licere ipsum absoluere, siquidem propter probabilitatem excusatur ille à culpa. ¶ At verò scisciabitur quispiam consequenter, vtrùm liceat sacerdoti contra suam propriam opinionem pœnitenti consulere. Vt si exemplo proximo inuerso prætor habeat opinionẽ S. Th. quòd debet vinctum occidere, quam etiam opinionem tenet sacerdos, qui frater est illius innocentis, vtrùm contra propriam conscientiam possit consulere prætori, vt illum nõ occidat. Profectò credo, nõ liceret, quia esset doctor dogmatis, quod credit esse falsum. Quod quidem in sacramento confessionis est sacrilegium. ¶ In his autem multa opus est prudentia, vt qualitas tam sacerdotis quàm pœnitentis perpendatur. Nam si sacerdos est ignarus, non tanta ei fides debetur, etsi vice versa pœnitens est doctus, & creditur non sana fide tali opinioni adhærere, nõ est absoluendus. Vt si plura habet sacerdotia curata, quod scit viros omnes doctos reprobare, ob id, quòd audiat curiales opinari esse licitum, non est in bona fide: atq; adeò nec est absoluendus. Adde, quòd sæpè euenit, vt prudens sacerdos si præsciat pœnitentem his, aut illis implexis cõtractibus esse inuolutum, eius confessionem audire recusет, & tamen si fortè audiat, nihilominꝰ absoluat. Sunt enim qui præscientes quenq́ pluralitate parochiarum implicatum eius cõfessionem non audiunt: qui tamen si fortè id audita iam parte confessionis intelligant, non audẽt absolutionem negare, nisi pluralitas sit excessiua, vel possessor indignus.

Sentẽtia authoris.

Ad Contra. argumen.

Aliud dubium.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm confessio debeat esse secreta.

ARTI-

Primum argumentum.

ARticulus sextus propositus est de confessionis secreto, & ideo arguitur, quod non debeat esse secreta. Subsit ãtia enim confessionis, vt in eius definitione designatũ est, nõ est nisi, quòd sit accusatio peccatorum ad obtinendam veniam virtute clauium: quòd autem clam, aut palam fiat, accidẽtarium est, & arguitur, quòd sit expedientus, vt fiat palam. Finis enim confessionis, vnde id quod expedit iudicare debemus, est salus, & emẽdatio pœnitentis: si autem confessio fieret publicè, erubescentia esset multò maior, atq; adeò metus vehementior, vt homo à peccatis caueret, & præterea iudicium publicum ecclesiæ salubriora remedia ægroto animo adhibere posset: cõgruentiùs ergo fuisset confessionem nõ secretam, sed publicam instituere.

Secundũ argumentum.

¶ Secundò arguitur. Si confessionem expediret occultè fieri, sequeretur subinde necessarium, vt propria voce quisq́; confiteretur, atque adeo nec nutibus, nec scripto, nec per nuntium, nec per interpretem licita esset confessio: quod est falsum, cùm linguæ defectus per alia instrumenta suppleri possit.

Pro affirmatiua.

¶ In contrarium est, & patrum sententia adstruentium debere esse secretam, & vniuersalis ecclesiæ mos id obseruãtis. ¶ De hac re iam art. 3. diximus quemadmodum hæretici catenam suorum errorum intexunt. Negãt enim auricularem confessionem, non ob aliam causam, quàm vt inde gradum faciant, ad negandam vniuersalem confessionem occultorum criminum: nam si semel obtinuerint non esse confessionem necessariam nisi publicam, statim eis ius naturæ patrocinabitur, ne occulta peccata in publicum proferãtur. Quapropter Petrus ille Osomensis Hispanus condemnatus sub Sixto quarto his propositionibus suã telam texebat. Prima. Peccata mortalia sola cordis contritione delentur sine ordine ad claues ecclesiæ. Secunda. Confessio de peccatis in specie fuit ex aliquo statuto vniuersalis ecclesiæ, non iure diuino. Tertia. Prauas cogitationes confiteri nõ debent pœnitentes, sed sola displicentia delentur sine ordine ad claues. Ex quibus demum colligebat quartam, quòd confessio non debet esse secreta. Catholici ergo vice versa debent suam veritatem ordiri. Primum scilicet, quòd omnium occultorum mortalium sit necessaria cõfessio. Ex quo fundamento facilè colligitur solutio præsentis articuli. ¶ Ad rem igitur duabus conclusionibus respondetur. Prima. Quòd confessio sit secreta non est de eius essentia. Hæc ex eius definitione satis constat. Etenim dummodo quisque se clauibus ecclesiæ confitendo subdat in remissionem peccatorum sacramento pœnitentiæ satisfacit. ¶ Secunda conclusio. Confessionem esse secretam est ad eius sustentationem necessarium, atq; adeò fit, vt eius secretũ & pœnitenti congruat, & sacerdoti confessionem audienti sit necessarium nõ solùm ex iure pontificio, sed ex diuino colligitur. Probatur conclusio. Legem naturæ lex gratiæ non destruit, sed perficit: lex autem naturæ docet, & admonet ne occulta verendaq́; crimina in publicum nisi via iuris ad eorum vindictam proferantur, lex autem gratiæ diuina iubet omnia peccata etiam occulta confiteri: ergo inde colligitur confessionem debere esse secretam, alioqui renuente natura aut homines non possent, aut non nisi violentissimè possent ad cõfessionem adduci: cùm tamen diuina prouidẽtia iuxta cuiusq́ue naturam, & ingenium suauiter omnia disponat. Igitur cùm hæretici nos interrogando perurgent, vbi secreta confessio in euangelio reperiatur instituta, satis nobis est respondere, in euangelio collatas esse ecclesiæ claues, & potestatem remittendi omnia peccata, quæ Deus remittit: ergo omnia etiam occultissima cordis, & hoc non nisi per iudicium, quod causæ cognitionem requirit, & eius naturę est, ne occulta in publicum proferantur: ergo in euangelio est secreta confessio instituta. Et quòd id non sit solùm de iure positiuo, cõfirmatur: nam si hoc esset verum, posset nũc ecclesia præcipere, vt occultorum confessio in publico fieret, quod profectò falsum est: nam licèt hoc non esset materiã omnino confessionis mutare, esset tamen sic eius modum variare, vt fieret intolerabilis.

Secunda cõclusio.

Ratio conclusionis.

¶ Ad præsentem ergo conclusionem confirmandam non alia sunt patrum testimonia exquirenda, quàm quæ artic. 3. ad probandum omnium peccatorum quantuncunq; occultorum cõfessionem esse necessariam, retulimus, vt Augu. Ambr. Hieron. Lactan. Cypria. Dionỹ. demum atq; Clementis, qui omnes palàm affirmant confessionem occultorum, atque adeò cogitationum mentis esse necessariam. Et apud Eusеb. lib. 9. histo. tripar. c. 35. narratur quemadmodum in primitiua ecclesia destinabatur presbyter bonæ cõuersationis, qui secretum seruaret, ad quem qui deliquerãt accedentes, delicta propria confitebantur. At verò quoniam illic præmittitur, illud visum fuisse Pontificibus, vt velut in theatro sub testimonio ecclesiastici populi delicta pandẽrentur,

Testimonia patrum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæreticorũ glossa.

rentur, cauillantur hæretici dicentes, illud de publica cõfessione intelligi. Est tamen iniqua glossa: quoniam vbi dicitur quòd presbyter ille deberet secretum seruare, palàm docetur, confessionem fieri secretè. Sed dicitur in Theatro, & sub testimonio ecclesiastici populi: qui a presbyter erat in ecclesia veluti in publico expositus, vt quicunque posset ad illum accedere, & peccata sua in aurem proferre: atque adeò idem presbyter, vt nunc moris est, de ciuium confessionibus testimonium perhibebat. ¶ Obijciunt autem oppugnatores huius auricularis confessionis canones complures, in quibus publicæ pœnitentiæ fit mẽtio. Veritas autem est, quòd in primitiua ecclesia quandiu feruente sanguine Christi familia eius in synceritate & candore obedientiæ durauit, de nonnullis manifestis peccatis iubebantur christiani publicam agere pœnitentiam: imò nonnunquàm sacerdotes in confessionibus illas pœnitentias iniungebant, cauendo ne cõfessionis sigillum rumperent. De quibus vtiq; publicis pœnitentijs articulo præcedenti diximus, & distinct. sequen. latiùs dicturi sumus. Colligere autem inde, non fuisse clancularium confessionem omnium criminum, etiam occultorum, vafricies hæretica est. Perspice apud Origẽ. ambas confessionum formas distinctas loco suprà citato supra Psalm. 37. Ait quippe, vide quid nos docet scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinsecus. Quòd enim tunc de occultorum confessione verba faciat, declarat subdens. Fortasis sicut ij, qui habent intus inclusam escam indigestam, stomacho grauiter imminentem, si vomuerint, releuantur: ita etiam illi, qui peccauerunt. Si quidem occultant, & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemodum suffocantur ab humore peccati. Si autem ipsi sui accusatores fiant, dum accusant se ipsos & confitentur, simul euomunt delictum, atque omnes verborum digerunt causas. Tantummodò circũspice diligentiùs cui debeas confiteri peccatum tuum. Cui debeas causam languoris exponere: vt ita demum, si quid ille dixerit, siue quid consilij dederit, facias, & sequaris. Quis ambigat verba hæc ad priuatam, & secretam confessionem pertinere? Subdit autem paulo inferius, si intellexerit (scilicet sacerdos) & præuiderit, talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius ecclesiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortasis & cæteri ædificari poterũt, & tu ipse facilè sanari, multa hoc deliberatione, & satis perito medici illius consilio procurandum est. Ecce quomodo quandoq; consilio confessoris fiebat confessio publica. Inualuit autem vsque adeò ille vsus, vt quandoque cogerentur homines pœnitẽtiam illam publicam agere. Quem quidem abusum retudit Leo Papa primus mille hinc retro annis in epist. 57. ad episcopos Campaniæ. Et refertur, de pœnit. dist. 1. c. quanuis. cuius verba sunt. Illam contra apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper audiui à quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri. De pœnitentia, videlicet, quæ à fidelibus postulatur, ne de singulorum genere libellis scripta professio (vel confessio) publicè recitetur, cùm reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicare cõfessione secreta. Quanuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis: qui propter Dei timorem apud omneshomines erubescere nõ veretur, tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea, pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueatur improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remedijs arceãtur, dum aut erubescũt, aut timẽt inimicis suis sua facta referare. Sufficit enim illa confessio, quæ Deo offertur: tum etiã sacerdoti. Tũc enim plures ad pœnitentiã poterũt prouocari, si populi auribus non publicetur cõscientia confitentis. Perpende in hoc canone rationem vetustissimæ eiusdemque occultissimæ confessionis. Cui alludunt, & verba canonis. quem pœnitet. Si peccatum occultum est, sufficit referre in notitia sacerdotis, vt grata sit oblatio muneris.

Origenes.

Abusus pœnitentiæ publicæ sublatus à Leone. Can. Quanuis. de pœnit. dist. 1.

¶ Igitur ad primum argumentum iam respõsum est, confessionis secretum nõ esse de eius essentia, sed eius vsui necessarium. Quapropter etsi dum in publico fieret, maior esset erubescentia, & metus: est tamen hominum languori consulendum, qui, vt Papa nos modò admonuit, si cogerentur publicè confiteri, à confessionis religione exterrerentur.

Solutio. 1. argum.

¶ Secundum autem argumentum quatuor nobis disputanda membra offert, scilicet, de nutibus, de scripto, de internuntio, de interprete, de quibus nos S. Tho. dist. 17. q. 3. artic. 4. quæstiunc. 3. docuit, dicens, quòd cum confessio, & actus sit virtutis, & pars sacramenti, potest quidem inquantum est duntaxat virtus, fieri vel scripto, vel per interpretem. Potest enim peccator conscientiam suam tum per literas, tum etiam per internuntium amico fideli referare, à quo consilium, vel auxilium capiat. Hæc autem non est sacramentalis confessio. At quatenus est pars sacramenti actũ

Quatuor disputanda.

Caietanus.

Dubium.

D. Thom.

ti actum habet determinatum, sicuti alijs sacramentis sunt determinatę materiæ. Vnde sicut materia baptismi est aqua, cuius ad abluẽdum est frequentissimus vsus: ita & sacramentalis confessio debet fieri voce, quæ hominibus data est ad explicandam mentem. Ratio hæc non vtique demonstrationis est, sed vtcunque suasoria secundùm præsentem materiã. Cùm enim confessio, veluti absolutio, actus sit personalis: fit vt quemadmodum absolutio fieri non potest, nisi præsente pœnitente, vt forma ipsa significat, absoluo te, ad modum, quo in consecratione demonstratur materia præsens, hoc est corpus meum, ita & confessio esse debeat actus, quo præsenti sacerdoti peccatorum nostrorum accusationẽ proponimus: præsentibus verò voce propria loquimur, sicuti absentibus scripto, vel per nuntium.

Cõfessio per literas.

¶ Primum ergo membrum quod in argumẽto tetigimus, est de nutibus, ad quod respondetur, quòd tam linguæ ignarus, quàm mutus, qui de religione confessionis eruditus est, tenetur meliori quo posit modo nutibus confiteri: id enim affirmat D. Tho. loco citato, & eadem distinct. Scot. & omnes. Et ratio est, quia nutus pro vocibus seruiunt, quapropter pari iure, & mutus, & loquens ligãtur. Dixerim autem meliori modo quo posit, non quidem q teneatur summã diligentiam adhibere exquirendi effingendique nutus, quos sacerdos intelligat, sat enim est illam præstare, quæ iudicio prudentium in re graui adhiberi debet. Caietan. in sum. verb. confessio. §. 11. excogitauit solertiam quandam nescio an necessariam: nẽpe, quòd si mutus aliquando audiuit, & legere nouit, habere debet omnia peccata, quæ homines committere possunt, scripta, & postea in præsentia sacerdotis digito ostendere annuendo illa, quæ fecit. Nam illa scriptura, licèt ab alio legatur, est secreta, vt potè per quã non constat, quis illa, aut quæ illorum fecit. At verò tanta diligentia non requiritur, sed satis est illa explicare, quæ bono modo potest, & de reliquis idem erit iudicium, quod de oblitis citra culpam. ¶ Arguet hic fortasse argutus quispiam sic contra hanc sententiam. Sequeretur inde, quòd si qui loqui scit, non voce, sed nutibus confiteretur, confessio esset valida: erit enim integra, & habebit omnia quæ sunt de essentia: quandoquidem confiteri voce aut nutu essentiam non mutat. D. Thom. quodlib. 1. artic. 10. ait, quòd licet mutus, nutibus, & scripto cõfiteri posit, nihilominus qui loqui potest, præcepto ecclesiæ tenetur confiteri voce: quod nisi facit, mortaliter peccat, atque gratiam non recipit. Attamen canon non habet hoc expressè, & ideò fortasse, qui omnia integrè & perfectè explicaret, non video cur non validam faceret confessionem. Imò, si modò contemptus non interueniret, peccataque essent explicatu faciliora, non video cur esset peccatum mortale, esset tamen inter venialia nõ paruum, eo quòd legitimus vsus est confiteri verbo, & erubescentia tunc esset minor. At verò si peccata essẽt, vel multa, vel implicata vt vsurarum, aut simoniarum, aut quæ ardua negotia tangerent, nequirent omnia nutibus explicari: atque adeò neque esset confessio valida. Et in hoc casu vera est opinio S. Tho. ¶ Secundum membrum argumenti est de scripto. Et. S. Tho. dicit loco citato, quòd sufficit muto confiteri scripto, vel per interpretem: non tamen dicit, talem cõfessionem esse necessariam. ¶ Et quidem Paludanus. dist. 17. q. 2. tenet, quòd per literas potest homo sacerdoti confiteri absenti, licèt non teneatur, vt si peccator esset in carcere, vel vbi non posset confessarium accersere. At verò confessio hæc non solùm non cadit sub obligatione: verùm certè nec est valida, tametsi ratio Scoti non conuincens, videlicet, quòd cùm confessio debeat esse secreta, per epistolam ex natura sua est patula, quam tabellio, vel quicũq; alius legere potest, & ideo modo ille est contrà rationẽ confessionis. Enimuerò cùm, vt monstratum est, secretum confessionis nõ sit de eius essentia, hoc solùm, quòd publicè fiat, non est sufficiens causa, vt sit inualida. Nam etsi quis confiteretur alta voce, vt circunstantes audirent, non proinde annullaretur confessio. Ratio ergo huius veritatis est, quam suprà tetigimus, videlicet, quòd confessio est actus personalis, quo homo præsenti sacerdoti loquitur. Quapropter licèt ab excõmunicatione, & ab alijs censuris posit homo per literas absolutionem à Romano Pontifice petere, & obtinere, tamẽ absolutionẽ sacramentalem peccatorum non nisi præsens per confessionem. Accedit & alia ratio, quòd cõfessio debet esse talis, per quam sacerdos certus fiat, talia peccata pœnitentem fecisse, quin etiam per quam posit eum conuincere: confessio autem per epistolã non est huiusmodi. Nã sacerdos non est certus, an literæ illæ sint veræ an verò fictæ: imò posset postea pœnitens negare suas esse. Adde, quòd quãdo eum per rescriptum absolueret, fortasse iam tunc pœnitens mutatus esset animo, vt indignus esset absolutione, & fortasse esset vita defunctus.

Paludanus.

Ratio.

Absolutio à censuris per literas obtinetur.

Alia ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctus. Sententia est canonis. Quem pœnitet. d. 1. de pœn. vbi exemplo eorum, qui à lepra curati iussi à Christo sunt ostendere se sacerdotibus, docetur corporali præsentia cõfitenda esse sacerdoti peccata, non per nuntium, non per scriptum, aut epistolam manifestanda, sed facie ad faciẽ. ¶ Si verò quis in præsentia sacerdotis scripto confiteatur: fieri potest dupliciter: vno modo vt pœnitens scriptum tradat sacerdoti, qui legat, nihil pœnitente voce, aut signo affirmante. Et hæc quidem confessio eadem præfata ratione nõ est valida: quoniam per illas literas nihil pœnitens affirmat. Si verò quùm singula peccata sacerdos legit pœnitens dicat se illa fecisse, vel nutu capitis si mutus est, annuat, tunc est vera confessio: quia locutioni æquiualet. Et in hoc casu Scotus glossat canonem. Qualis. 30. quæst. 5. vbi habetur, quòd adulteræ pœnitentia per scripturam recipienda est. Quanquam profectò mihi non est glossa verisimilis. Nam pœnitentia illic nõ accipitur pro confessione, sed sensus est, quòd adultera à viro suo separata debet in habitu pœnitenti viuere. De cuius pœnitentia, si per scriptum constiterit, poterit maritus iterum in domum recipere. Scribebantur enim peccata eorum, qui publicam pœnitentiam agebãt, vt patet in suprà citata epistola Leonis. de pœnitentia distinct. 1. cano. Quanuis. Qui autem in memoriæ subsidium proprio ore legit peccata sua coram sacerdote, citra dubium legitimè confitetur. Non tamen debet merum lego gentis officium præstare, minueret enim veræ cundiam, confessioni germanam. Sed debet postquàm inspexit papyrum ore confiteri.

Confessio p internũtiũ. ¶ At de internuntio nemo ambigit, quin confessio per ipsum facta nihil valeat, non illa solùm causa, quia non est secreta, nam per interprætem valet: sed ob id, quòd qui peccata sua nuntio narrat, qui sacerdoti referat, ille quidem non sacerdoti, sed nuntio confitetur: nuntius verò nemini. Quare nec sacerdos illa via, vt suprà diximus, certior fieri valèt alium illa peccata egisse, quippe quæ ille negare potest.

Confessio p interpretẽ. ¶ Tandem, vt de interprete dicamus, certum est licere cuique linguæ ignaro confiteri peccata in præsentia sacerdotis per interpretem, quæ vtique confessio valida erit: est enim diuersa ratio, quàm de internũtio. Nam qui præsens est, verè loquitur sacerdoti, quippe qui nutibus potest, & debet significare se illa asserere, quæ interpres refert.

Nota postremã sententiã ¶ His autem postrema adhibetur propositio contra quosdam dicentes, quòd si mutus scripto confiteri potest, eodem confiteri tenetur. Asseritur, inquàm, contrarium, scilicet, quòd nemo tenetur, aut per scriptum, aut per interpretem confiteri. Ita locis citatis Scot. & Caieta. tenent, & Palud. ead. distinct. 27. quæst. 2. Et ratio est clara, quia eiusmodi confessio ex genere suo non est secreta. Quod enim scripsisti, licèt manu teneas, potest sacerdos subripere, vel tu ex incuria perdere, & multò est minus secretum, quod coram interprete profers. Atqui licèt, quòd clanculò fiat, non sit de essentia confessionis, & ideò licèt fiat publicè, sit licita, tamen non est necessaria, quia Christus, cuius iugũ suaue est, & onus leue, noluit vt peccata nostra periculo infamiæ nostræ exponeremus, & nonnunquam mortis, si publicitus esset nota. Alia ratio.

¶ Restat tamen dubium, vtrùm interpres, tã arcto vinculo, quàm sacerdos ad sigillum confessionis teneatur. Ad quod Scot. affirmando respondet, & Caieta. verisimilius negando. Nam interpres, inquit, non fungitur munere audientis, vt sacerdos, sed loquentis. Quare non se tenet à parte sacerdotis, sed à parte pœnitentis. A diecerim præterea aliam rationem, quòd cùm confessio per interpretem non sit necessaria, nihil mirum, si Deus tanto rigore non compulerit interpretem, quanto sacerdotem. Fatendum tamen, quòd si interpres cõfessionem patefaceret, acriter esset puniẽdus, licèt non illo rigore iuris, quo sacerdos. Si verò quis firmius consilium, & remedium suæ vitæ procurans, confiteretur duobus simul sacerdotibus (quod licèt nunquam sit necessarium, est tamen licitum) ambo ex æquo ad sigillum tenerentur. Imò nec inter se postea, nisi de pœnitentis licentia, poterunt de eius peccatis colloqui. Dubium.

DISTINCTIONIS decimæoctauæ, Quæst. 3. De effectibus, & defectibus confessionis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm confessio liberet à morte peccati.

QVÆ-

QVÆSTIO tertia est de effectibus, & defectibus peccati, circa quam tria sunt disputãda. Primum de effectibus confessionis. Secundum, de confessione informi, & ter ũ de eius iteratione. Arguitur ergo, quòd eius effectus non sit liberare à morte peccati.

Confessio contritionem prærequirit ... negat. arg. 1. Confessio contritionem prærequirit: contritio autem, vt suprà diximus, sufficiens est ad peccatorum remissionem: ergo per confessionem non liberatur homo à morte peccati.

Secundũ argumentum. ¶ Secundò, quia si ex opere operato gratia sacramentalis per sacramentum pœnitentiæ cõfertur, id potissimùm absolutioni cõuenit, quę est vsus clauium sacerdotalium.

Contrarium affirmatur. ¶ In contrarium est, quod confessio, vt suprà diximus, est pars sacramenti: sed sacramentum pœnitentiæ liberat à culpa: quia institutum est in remissionem peccatorum: ergo & confessio.

Diuisio arti ¶ Articulus hic ad explicandum mouetur, quemadmodum, tam confessio, quàm contritio, & absolutio gratiam conferat.

Contritio, & confessio ... duplex ... ideratio. ¶ Ad cuius intellectum recolendum ex superioribus est, quòd tam contritio, quàm confessio duplici modo considerari potest: scilicet, & quæ ratione est actus virtutis: & qua ratione est pars sacramenti. Et quidem contritio quatenus est actus virtutis, iam suprà dictum est, quemadmodũ causa esse possit per auxilium Dei remissionis peccati per gratiã. Et eadem ratione confessio per modum meriti potest eandem gratiam augere. At hæc consideratio non pertinet ad præsentem locum, sed solùm quatenus confessio est pars sacramenti.

Prima conclusio. ¶ Respondetur ergo sex conclusionibus. Prima. Confessio, quatenus est pars sacramenti, est partialis causa instrumentalis gratiæ, per quam actuale peccatum remittitur post baptismum cõmissum. Probatur, quia ad illũ effectum sacramentum pœnitentiæ est institutum, cuius pars materialis est confessio: vnde sicut in baptismo non solùm per verborum formam, verùm & per ablutionem, quæ est materia, confertur gratia: ita & in proposito per confessionem ratione adiunctæ formę absolutionis. Id ipsum asseruit Diuus Thomas. 3. part. quæstione. 86. articulo tertio. & in quarto, distinct. decimaseptima. quæstio. tertia, articulo quinto.

Secunda cõclusio. ¶ Sequitur secunda conclusio. Per confessionem in voto, quæ in contritione includitur, fit sæpè peccatorum remissio: nam quia legitima contritio propositum sacramenti pœnitentiæ includit: & voluntas apud Deũ pro facto reputatur, eadem contritio habet, vt sit cõuersio in Deum, licèt tunc nulla sacramentalis gratia conferatur, sed per modum dũtaxat conuersionis. Hoc patet per similitudinem ad baptismum, qui in voto ad gratiam remissionis peccatorũ sufficit.

Tertia conclusio. ¶ Tertia conclusio. Per confessionem in re accedente absolutione cõtrito augetur gratia, attrito verò cõfertur prima. Vtraque pars per eandem baptismi similitudinem cõstat: nam pariter hoc in remissionem peccatorum est institutum. Quare gratiam, si inuenit, auget, & si non inuenit, neque obex obstat, confert. Hanc verò secũdam partem in subsequentibus luculentiùs explicabimus.

Quarta cõclusio. ¶ Quarta conclusio. Sacerdos siue gratiam augeat, siue primam conferat, vere absoluit, atque id negare, sententiæ euangelicæ dissonat. Hanc conclusionem distinctio. 14. quæstio. 1. articul. 3. contra Magist. Sententiarum satis stabiliuimus, qui distinct. 18. ait, sacerdotem non absoluere, sed absolutum ostendere. Est enim contra illud. Quodcunque solueritis, & quorum retinueritis: non enim inquit. Quorum ostenderitis remissa, sed. Quorum remiseritis. Alioqui forma, Ego te absoluo, falsa esset.

Vvitcleff. ¶ Vvitcleff quidem, vt est videre apud Vvaldensem tomo secundo de sacramentali. capite. 144. ordinem horum verborum sic peruertebat, vt cùm Christus dixit, Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis, sensus esset. Nihil tu solues in terra, nisi quod iam solutũ fuerit in cælo, & nihil tu remittes, nisi quod iam fuerit remissum. Est autem impudentissima peruersio: nam tum nullam apostolis concederet facultatem: imò esset quasi irrisio, Nihil tu poteris absoluere, sed totum sine te ministro erit absolutum in cælo. Quare nullas Petro tradidisset claues aperiendi, & claudendi regni. Verius ergo August. contra in libr. de adul. coniu. Per claues, inquit, ecclesiæ regni cælorum non dubitatur remissio fieri peccatorum. Et lib. de vera & falsa pœnit. Ipsi, inquit, sacerdotes nostri plus iã possunt proficere, quàm veteres, qui lepram non mũdabant, sed mundatos ostendebant, plus possunt confitentibus parcere, quibus crimen remitti dominus, scilicet per eos. Lazarum Christus, quem de monumento iam suscitauit, obtulit discipulis soluendum: per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sacerdoti. Et lib. 3. Vvitcleff. August.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Chryso st. lib. 3. de sacer. Chrys. Sacerdotes, inquit, antiqui lepram nō mundabant, sed mundatā ostē debant. At verò nostris non corporis lepram, verùm animæ sordes, non dico purgatas probare, verùm purgare, prorsus concessum est. Quocirca in concilio Cōstan. in bulla Mart. 5. definitum est, sacerdotes per sacramenta remittere peccata. Est ergo indigna glossa decreti illa super can. 1. distin. 1. de pœnit. quæ ait, neque cordis contritione, neq; oris confessione peccata remitti, sed tantum gratia Dei. Nā etsi nemo tollat peccata nisi solus Deus, de cōsecra. distin. 4. can. nemo. idq; formaliter faciat per gratiam, tamen illam instrumētaliter per sacramenta producit.

Solutio. 1. argum. ¶ Vnde ad argumentum suprà factum nonnulli respondent, quòd dum homo contritus ad sacramentum accedit, absoluitur à pœna, vel, quemadmodum alij dicūt, à præcepto cōfessionis. At verò solutiones istæ non consonant formæ, Ego te absoluo. Quare respondetur, q verè tunc etiam sacerdos absoluit à culpis: sensus enim est, vt illic cum S. Tho. diximus, Ego sacramentum absolutionis tibi impendo, cuius voto remissionem obtinuisti, & cuius virtus sufficeret tibi si modò eadem peccata, si sine obice illa haberes, remitteret. Idem enim est sensus in forma, Ego te baptizo, quādo catechumenus in gratia existens baptizatur. Ad secundum respondetur, q confessio nō liberat à morte nisi dum accedente gratia informatur. ¶ Quinta conclusio. Confessio cū absolutione nō solum à culpa, verum & à pœna liberat, tam æterna quàm temporali. Probatur: nam dum liberat à culpa, siue in re, siue in voto applicetur, simul liberat à pœna æterna: quum autem applicatur in re, tunc virtute clauium, quod aiunt ex opere operato, remittitur pars pœnæ, quæ erat in purgatorio luenda, siue culpa fuerit per contritionem remissa siue tūc per sacramentū remittatur. Imò tam parua esse potest, vt totā remittat. Probatur, quia vis clauium ad culpā se extēdit, & pœnā, vnde licèt tam per contritionem, quàm per confessionem per modum meriti aliquid pœnæ temporalis remittatur: tamen superuenīte absolutione plus virtute clauium condonatur. ¶ Sexta conclusio. Per sacramentum pœnitentiæ ianua paradisi reseratur, vt per baptismum, & spes subinde tribuitur salutis: quando quidem obstaculum introitus regni non est nisi peccatum, quod sacramentalis cōfessio, & absolutio tollit. At qui spes salutis nostræ in Christo fita est, cuius clauibus se homo per cōfessionem subijcit.

Solutio. 2. argum.

Quinta conclusio.

Sexta cōclusio.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm confessio possit esse informis.

CIrca defectus cōfessionis arguitur, quòd nō possit esse informis. Cōfessio est vna trium partium sacramenti, sed cōtritio, & satisfactio ne queunt esse informes: nam detestati opeccati, vt supra diximus, non est contritio, nisi gratia informetur, & impletio pœnitentię, vt dist. seq. videbimus, nō est satisfactio nisi ex gatia procedat: ergo & accusatio peccatorum, quanuis habeat alias cōditiones, nisi fiat in gratia, non erit confessio.

Partis negatiuæ argu. 1.

¶ Secundò arguitur. Accusatio quæ fit ore debet cordi fideliter correspondere, vt sit sacramentalis confessio: dum quis aūt in peccato confitetur, os cordi non cōsonat: quia quod ore cōdēnat, corde approbat. Adde, q qui sic cōfitetur mortuus est per peccatū. Eccle. verò. 17. legitur. A mortuo, velut q nō est, perit cōfessio. ¶ Et potissimum omnium arguitur tertiò. Dictum est. d. præced. q. 2. ar. 6. præceptum esse de contritione, idemq; præter articulum mortis obligare dum occurrit confessionis præceptum: ergo confessio quæ fit sine contritione vera aut existimata, quæ sufficit ad gratiam non est valida. ¶ In contrarium est, q cætera sacramēta, vt de baptismo, & eucharistia diximus, possunt esse verè sacramenta, licet à ficto recipiantur, qui gratiam propter obicem non suscipit: quo fit vt idē accidat sacramento pœnitentiæ. ¶ Titulus articuli huius, qui est Sāct. Tho. dist. 17. quæst. 3. art. 4. anceps est. Potest enim esse sensus generalis. Vtrùm talis defectus accidere possit confessioni, vt fiat nō modò informis, verùm & inualida. Et hīc neq; in dubium cadit, neq; ad nostrū attinet propositum. Potest enim ex parte pœnitentis, vel defectu intentionis, vel quia non fit integrè, vel alijs de causis irrita fieri confessio. Præterea ex parte sacerdotis, absolutio esse potest nulla, quia legitimam non habet, vel intentionem, vel iurisdictionem absoluendi. Secundus sensus est ad rem pertinens præsentem: videlicet, vtrùm possit esse legitima confessio quoad substantiam sacramenti, licèt effectu gratiæ careat: quemadmodū de baptismo & eucharistia dictum est. ¶ Circa hunc verò sensum adnotandum est, q nullum aliud sacramentorū dicitur informe, & si effectu careat, sed ineffi-cax. Nam etsi omnia sint causa gratiæ, nullum tamen eandem in se recipit, quia eorum materia

Secundò argumentum.

Solutio quæstionis.

materia est res extrinsecus suscipienti apposita. In hoc verò est peculiare, quòd cùm confessio, quæ est actus pœnitentis, sit materia sacramenti, dicitur informari gratia, & charitate, quæ sunt effectus sacramenti: atque adeò dum sacramētum est inefficax dicitur informis. ¶ De hac ergo quæstione duæ sunt extremæ opiniones, in quarum medio consistit veritas. Est enim vna opinio in vno extremo, cuius fautor est Ioannes Maior. in. 4. dist. 17. quæst. 3. & expresiùs quæst. 9. Sed explicatius Adrian. quæst. 5. de confesione. dubio. 5. Hi enim auctores regulam generalem constituunt, quòd omnis confessio quomodocūq; informis ob aliquod impedimentum gratiæ est prorsus inualida, ac perinde iteranda. Quæ quidem opinio negatiuè subinde ad quæstionem respondet, scilicet, non posse confessionē seruata substantia sacramenti esse informem. Imo verò ad hoc vt confessio sit valida, requiritur, inquiunt, vera contritio pœnitentis, per quam iam accedat cum gratia, atq; adeò secūdum hanc opinionem nemo potest ex attrito per sacramētum fieri contritus. Alia est opinio cuiusdam Bernardi de Ganaco, quam Capreolus refert. dist. 17. quæst. 2. tenentis per alterum extremum: quòd nulla confessio, dū modò sit integra, ex defectu contritionis sit irrita. Quare licet nulla, inquit, prorsus adsit contritio neque attritio, est valida, nèque vlla est obligatio eiusdem iterāda. Hæc igitur opinio affirmatiuè respondet ad quæstionem.

Duæ extremæ opiniões

Ioānes Maior.

Adrianus.

Regula.

¶ Verūtamen inter has opiniones media via est legitima: atque adeò ad quæstionem duabus conclusionibus respondendum.

Decisio quæstionis.

¶ Ad quartum intellectum supponēdum est, quòd confessio, quæ non est valida, quantum ad substantiam sacramenti nec informis dicitur neque formata: quia non est confessio. Igitur quando cōfessio dicitur esse informis vel formata, supponitur esse confessio, nisi quod informis est imperfecta, & formata per gratiā est perfecta. Hoc supposito de confessione loquimur, aut qua ratione est actus virtutis, aut qua est pars sacramenti.

Prima conclusio.

¶ Est ergo prima conclusio S. Thom. loco citato. Confessio qua ratione est actus virtutis pœnitentiæ non potest esse informis: quia cōfessio veluti contritio: qua parte est actio virtutis, est actus meritorius. Quia nullum opus dicitur simpliciter aut est officium virtutis nisi sit Deo acceptum, atque adeò ex charitate procedat, quæ est principium merendi.

Secunda cōclusio.

¶ Secunda conclusio eiusdem S. Thom. Confessio quatenꝰ est pars sacramēti, potest quā-

tum ad substantiam esse vera confessio, & nihilominus informis. Probatur: quia confessio prout est pars sacramenti nihil aliud est quàm quædam accusatio, qua homo suam conscientiam sacerdoti clauibus ecclesiæ fungenti fideliter manifestat. Potest autem peccator in peccato persistens cuncta sua peccata fideliter sacerdoti patefacere, subdendo se illi, vt remedium ei prouideat: ergo potest confessio esse informis. Nempe vt sit impletio præcepti absque effectu gratiæ. ¶ Sed quo ex fallitate contrariæ opinionis veritas elucescat, fundamentum Maioris est, quod iccit in. 4. dist. 9. q. 1. de eucharistia, scilicet, quòd quilibet existens in gratia sacramētum digne, & meritorie sumit: quicunque autem in mortali suscipit, mortaliter peccat: si autem suscipiendo pꝭcat, confessionis præceptum non implet: vt etiam Adrianus infert: atque ideò iterum confiteri tenetur. Addit. præterea Maior loco citato. distinctio. 17. quòd qui putat diligentiam sufficientem fecisse, eo ipso est in gratia. Et idem consequenter affirmare censetur, si putat verè se esse contritum. Quare eius confessio non potest esse informis. Illud autem suum primū fundamentum, vt suprà distinct. 12. quæst. 1. artic. 4. monstrauimus, falsissimum est. Imò sicut quispiam in gratia existens, indignè potest accedere ad eucharistiam, si putet se esse in peccato: ita econuersò potest, qui est in peccato, si bona fide putet se fecisse sufficientem probationem, dignè accedere ad sacramentum. Non enim sequitur, si quis probabiliter putat se sufficientem fecisse diligentiā, & esse contritum, verè ita esse. Quando ergo isti arguunt, vel peccator dum accedit ad sacramentum fecit sufficientem diligentiam, vel non. Respondeo, non fecisse: sed negatur illatio, dum infertur: ergo peccat accedendo: quia potest inuincibiliter credere se talem fecisse diligentiam. Sed cùm ex hoc rursus infertur, ergo iam est in gratia ante absolutionem: & hæc quoque consequentia negatur, quia peior est quàm prima: est enim error dicere, quòd ignorantia quæ excusat à noua culpa, sufficiat delere peccatum, in quo homo existebat. Actus enim intellectus non sufficit hominem in gratia constituere, & multò minus ignorantia. Alioqui sequeretur, posse cōtingere, vt qui modò non est in gratia: absque noua detestatione, & susceptione sacramenti per solam mutationem opinionis consequeretur illam: vt si quis modo non fecit sufficientem diligentiam & ita crederet, persuaderet verò alter ei, illam fuisse diligentiam sufficiēn-

Impugnatio alterius opinionis

Adrianus. Maior.

Autoris responsio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem: tunc enim secundū istos sit cōsequēs, ꝙ esset statim in gratia, quod est delirium. Item dicere, quòd ad dignam susceptionem sacramenti prærequiritur digna contritio, & gratia, & quòd sacramentum nunquam faciat ex attrito contritum, est vniuersali omnium doctorum sententiæ contrauenire. Quinetiam & catholicæ veritati quòd sacramenta gratiā conferunt iustificatricem, vt d. 1. quæst. 3. mō stratum est, & in concilio Flo. assertum. Qui enim negat ex attrito fieri contritum, subinde negat vllum sacramentum gratiam conferre. Præterea, dicere, ꝙ quicunq; cogitat se sufficientem fecisse diligentiam, sit subinde securus eam fecisse, est homines nimium securos facere: sunt enim aliqui tam desides & ignari, vt facilè credant se sufficientem fecisse. Quinetiam, vt postremum verbum addamus, ex illa opinione fieret consequēs, vt homines esse certi possent, se esse in gratia. Nam si hæc est bona illatio, homo probabiliter putat etiam ad iudiciū prudentū se esse in gratia, ergo est in gratia: cum antecedēs cuique possit esse certum, sit vt conclusio sit certa. Colligitur ergo, ꝙ confessio possit esse legitima, etiā si non fiat in gratia. ¶ At verò cōclusio nostra plus affirmat, nēpe, ꝙ etiam si, nec per sacramētum cōferatur gratia, quia culpabili ignorantia homo putat se esse legitimè dispositum, cū verè nō sit, potest confessio esse valida. Cuius vtique egregiam rationē meditatus est loco citato S. Th. Sequeretur eñ dato opposito, ꝙ semper homo esset ambiguus, vtrū præceptū confessionis impleuerit. Si enim verum esset, ꝙ illius q sine gra accedit ad sacramentū neq; illā per ipsum suscipit, confessio nō est valida: cū nullus sit certus in gratia suscepisse sacramentū, nunq; esset certus, cōfessionē fecisse legitimā, & præceptū impleuisse. Atq; adeò sacramentum, quod nobis ad placādas cōscientias institutum est, illas potius turbulentia & tremore inquietaret. Accedit, quòd vitę norma ex prudentium more & vsu sumenda est: viri tamen prudētes licèt certi esse nequeāt sintne in gra Dei, nō subinde anxiantur dubij, an præceptū sumēdi sacramentum impleuerint. Adde tandem, quòd omnia alia præcepta, vt charos honorare parentes, ieiunare. &c. possunt quantū ad substantiam operis extra gratiam impleri, cur ergo non impleantur & præcepta suscipiendi sacramenta, quanuis obex adsit gratię? ¶ Secundò arguitur. Baptismus, vt supà dixi-mus, fictè receptus est verè sacramentum, si recipiatur cum intentione suscipiendi, quod Christus instituit, quanq; obicem fortè gratię in suscipiente reperiat: ergo id contingit in sacramento pœnitentiæ. Scio Adrian. negare consequentiam, quia per baptismum imprimitur character, non autem per pœnitentiā, atque ille non est iterabilis, vt pœnitentiæ sacramentum. Attamen discrimen hoc nihil ad rem. Ratio enim cur hoc conuenit baptismo, non est nisi quia sacramētum, & eius effectus sunt duæ res distinctæ. Et ideo nil vetat, quominus possit homo suscipere substantiam sacramenti cum obice gratiæ, quæ est eius effectus. Quare licèt baptismus nulli imprimeret characterem, id ipsum nihilominus accideret. Veluti si sacramentum extremæ vnctiōis nō imprimens characterem cum obice gratiæ susciperetur, nihilominus esset verè sacramentum. De altero verò extremo citatæ opinionis, quòd scilicet, absque vllo prorsus dolore qui sit, vel contritio, vel attritio, confessio sit valida, dicemus ar. proximo.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd contritio, & satisfactio fiunt coram Deo, in cuius conspectu nihil est solidum, & gratum, nisi quod ex eius charitate procedit: confessio autem, prout est pars sacramenti, fit homini, cui licèt sit vicarius Christi, potest fieri legitima peccatorum accusatio, & ideo quā quàm non fiat secundùm finem Dei præcipientis, atque adeò nec sit ei accepta, est tamen valida quantum ad substantiam confessionis, & sacramenti.

¶ Quòd si in contrarium arguas: contritio est vna trium partium sacramenti, vt in concilio Florentino definitum est: vbi autem est confessio informis non est contritio: ergo illic nullum est sacramentum. Respondetur per eandem distinct. quòd contritio, vt est virtus, significat actum gratia informatum. Sed vt est pars sacramenti, quantum ad eius substantiam non dicit nisi ordinem ad sacerdotem, puta, detestationem, vt confessio sit peccatorum explicatiua, per modum accusationis. Vnde in concilio solùm determinatur in genere, quòd contritio est pars sacramenti: quòd autem contritio formata sit necessaria, vt sacramentum sit perfectum, & efficax, vel attritio sufficiat ad substantiam sacramenti, Theologorum scholis relictum est explicandum. ¶ In secundo argumento tangitur difficultas præcipua, vtrum ad sacramētum pœnitentiæ, vt gratiam conferat, requiratur contritio in se, vel saltem in opinione peccatoris, vt putet se esse contritum, an verò sufficiat attritio etiam cognita. Et ratio dubitandi est, quia vt suprà di. 6. quæst. 1. artic. 7. constituimus,

Concilium Floren.

Ratio. San. Thom.

Secundū gumentum.

Adrianus.

Primum argumentum

Obiectio.

Secundum argumentū.

mus, ad dignè suscipiendum baptismum sufficit attritio, per quam tollitur obex, vt gratia recipiatur. & D. Thom. 3. part. q. 79. art. 3. ex presse ait, quòd potest quis dignè accedere ad baptismum habens conscientiam peccati mortalis. Et illico. quæstio. 80. articul. 4. ad. 2. æquiparare omnino videtur sacramentum pœnitentiæ, & baptismi, dicens vtrunque esse institutum ad tollendum febrem peccati. Atque adeò licèt quis sciat se non esse contritum, nempe dolere solùm propter pœnas inferni, sicut ad baptismum dignè potest, ita & ad confessionem accedere.

Sententia autoris.

¶ Nihilominus, vt dist. 12. quęst. 1. ar. 4. ita & nunc fateor, id mihi persuaderi non posse. Nam etsi tam hoc sacramētum quàm baptismus sit ad delendum peccatum institutum, diuersimodè tamen. Ille siquidem est institutus ad delendum originale, quod non propria voluntate contraximus, & consecutiuè alia, quæ cum illo simul inuenit: atque adeò est regeneratio in nouam vitàm. Sacramentum vero pœnitentiæ est ad tollenda peccata, quæ nos propria voluntate commisimus: & ideò baptismus non requirit aliam detestationem, quàm quæ obicem gratiæ tollat: sed tamen hoc sacramentum requirit accusationem pœnitentis, tanquam eiusdem sacramenti materiam, ac perinde detestationem, quæ eidem confessioni fideliter respondeat. Qui autem non se accusat offendisse Deum, non se legitimè coram Deo accusat: ergo vt pectus ori fideliter consonet, requiritur detestatio peccati quatenus est offensa Dei. Saltem secundùm iudicium pœnitentis.

¶ Secundò, sacramentum pœnitentiæ est eorum, qui cùm per proprium actum, & voluntatem auersi sunt à Deo, eadem voluntate in ipsum conuertuntur: at verò quem peccati, quatenus offensa Dei est, non pœnitet, certè non conuertitur. Nam ad amicitiam resarciendam requiritur pœnitentia offensæ amico illatæ. Accedit demum, quòd doctrina hæc de attritione, quæ in sacramento fit contritio, licèt sit vera, non est tamen ita multùm vetus. Patres enim antiqui, solam contritionem agnoscebant necessariam ad confessionē. Reuera eum qui mihi diceret nō se pœnitere propter Deum, absoluere nō auderem.

Sententia autoris. Ad autoritatem S. Tho.

¶ Igitur ad S. Th. respōdetur, ꝙ in priori loco nihil de sacramēto pœnitentiæ meminit, sed præcisè de baptismo dixit, ꝙ potest quisque cū cōscientia peccati mortalis ad ipsum accedere, quòd nunquam de pœnitentia dixisse inuenitur. Quoniam nec causa, quam in baptismo assignauit, scilicet, quòd est spiritualis regeneratio & ablutio, sacramēto pœnitentiæ competit. Vnde ad secundam eius authoritatem respondetur, quòd illic, quia solùm faciebat comparationem ad sacramentum eucharistiæ, quod est viuentium nutrimentum eatenus sacramentum hoc cum baptismo coniunxit, vt ostenderet hoc etiam esse institutū in remissionem peccatorum: quod forma ipsa, Ego te absoluo, declarat. Sed tamen non inde colligitur, administrandum esse, nisi accusanti se offendisse Deum, in quo verum se dicere putat. Imò verò in. 4. distin. 21. quæst. 2. ait, quòd confessio de se operatur, præsuppositā contritione, quæ culpam delet. Et in præsentiarum ad argumētum, quod hoc loco tractamus, scilicet, quòd in confessione oportet, vt os cordi concordet, respondet, quòd is, qui absque cōtritione peccata vere narrat, cor habet verbis concors, quantum ad substantiam confessionis: quanuis discordet à confessionis fine. Et eodem modo respōdet ad illud Eccles. 17. scilicet, ꝙ ab eo, qui est in peccato confessio perit, quantum ad fructum. Vnde colligitur, neminem accedere digne ad cōfessionem, nisi iudicio suo sit contritus.

Ad tertium

¶ Ad tertium respondetur, quòd qui sciens se non esse contritum confitetur, non implet cōtritionis præceptum. Si verum est, quod dist. præcedenti diximus, esse tale singulare præceptum, idque obligare dum ecclesia præcipit confiteri. Secùs si putet se esse contritū, ita vt sacerdotis iudicio, vt statim dicem⁹, veniat absoluendus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm informis confessio eatenus sit valida, vt nō sit necessariò iterāda.

AD maiorē explicationem præcedentis articuli arg. quòd nulla informis cōfessio sit valida, sed omnis sit iteranda. Primò. Actio ministri debet ad normam principalis agētis exerceri: iudicium autem pœnitentiale est ministri Dei: ergo debet iudicio Dei congruere, vt fiat secundùm eius motionem, qui est agens principaliter absoluens: confessio autem informis non fit secundùm Dei motionem: ergo cùm fit eius ministro non est valida.

¶ Secundò. Si confessio informis esset valida, sequeretur, quòd per ipsam impleretur præceptum non solùm ecclesiasticum, verum &

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuinum: consequens tamen inde apparet falsum, q̃ intentio diuini præcepti est hominis iustificatio, quæ per informem confessionem non fit. ¶ Tertiò, si confessio informis esset valida sequeretur, quòd etiam si quis sinistro fine confiteretur, cõfessio esset valida, vt si quis propter vanam gloriam cõfiteretur, imò propter peiorem finem, putà, vt Deus suos vsurarios contractus prosperaret: consequens tamen est falsum, & contra illam conditionem, vt sit pura quantum ad intentionem.

¶ Quartò. Si confessio informis esset valida, sequeretur, q̃ postea recedente fictione sacramentum præcedens suum sortiretur effectũ: hoc autem priuilegiũ soli baptismo tribuitur, vt suprà dist. 6. q. 1. ar. 8. ostensum est.

¶ In contrarium est, quòd finis præcepti non cadit sub præcepto, & ideo potest absq; gratia, quantum ad substantiam impleri: & pariter præceptum confessionis, quare tunc nõ est necessarium, vt repetatur.

Fundamẽtũ notandum. ¶ Quæstio hæc ad pusillorum conscientias sedandas est scitu necessaria. Scrupuli enim qui homines in hac re magis molestant, sunt de iteranda confessione. Vbi hoc primùm est iaciendum fundamentum, quòd tria hæc mutuò se consequuntur, scilicet, confessionem esse validam, & per illam impleri præceptum, saltem quoad substantiam, & non esse iterandam. Ob id enim, quòd est valida, fit vt per ipsam præcepto satisfiat, ac perinde, vt non sit iteranda: & econuerso, eò quòd non est valida, fit vt nec sit impletiua præcepti, ac perinde, vt sit iteranda.

Notabile. ¶ Rursus est supponendũ, vt ait Caie. q. de cõfessione informi, quã ad tertiã partẽ adhibuit, duo esse hic extrema vitanda: scilicet, vt nec credatur omnem informem confessionem esse validam, neq; verò nullam. Quocirca iudicium, vtrum sit inualida, non satis sumitur ex eo quòd sit informis, sed penetrãdũ est ad causas: cur sit informis. In illis enim perspiciẽdum est quæ ficticia, & nihilominus valida. Quanquã quę inualida est, vt suprà diximus, non est confessio: sed nunc nõ procedimus in tãto rigore. ¶ His suppositis ad quæstionẽ respondetur sex cõclusionibus, discurrendo per omnes causas. Enimuerò, q̃ cõfessio sit informis, euenire potest, aut ex parte sacerdotis, aut ex parte pœnitentis.

Prima propositio. Quãdo est inualida cõfess. ex parte sacerd. ¶ Sit ergo prima conclusio. Confessio, quæ fit sacerdoti nõ habenti, vel iurisdictionẽ, vel intentionẽ absoluendi, est inualida, per quam adeò nõ impletur præceptum, sed est iterãda. Probatur, quoniam absoluere non est actus solius characteris sacerdotalis, per quem sacerdos potestatẽ habet in corpus Christi verum, sed exigit præterea iurisdictionem, quia absoluere, vt quæstio. sequenti repetemus, est munus pastoris collatum Petro, quum Christus ei dixit, Pasce oues meas. Pascere autem actus iuridicus est, ac perinde absoluere ad iudicium attinet. Ex quo fit, vt etiam si quis bona fide confiteatur sacerdoti, quem arbitretur habere iurisdictionem, cùm primùm resciuerit eam non habere, tenetur iterum confiteri eodem anno, quia confessio non fuit maioris valoris, quàm facta laico. Et secundò subsequitur, quod potest confessio esse formata, & nihilominus inualida. Formata, inquam, nõ per gratiam sacramentalem, sed per illam quę datur virtute perfectæ cõtritionis. In casu enim præsenti qui bona fide illegitimo sacerdoti cõfitetur, per ignorantiam tunc excusatur, quousque sciat non esse legitimum. Et ideo suo merito non fraudatur. Idemque dixerim de eo, qui est ab eadem iurisdictione suspensus, vel excõmunicatus nominatim, aut propter manifestam clerici percussionem, iuxta decretum Constantien. concilij. Nam vt dist. 1. quæstio. 5. articu. 6. diximus, alios excommunicatos euitare non tenemur, etiam si sciamus esse excommunicatos. Et ideo absolutio ab eis impensa tenet. Secus si sunt suspensi, aut degradati. Pari ratione si minister non habuit intẽtionem absoluendi, absolutio est nulla. Sed hac solicitudine nemo debet perturbari: nam nisi manifestissime constaret, sacerdotem nõ habuisse intentionem absoluendi, certus pœnitens esse debet illam habuisse.

Quãdo ex parte pœnit. ¶ Ex parte verò pœnitentis confessio fit informis, aut ex defectu intentionis, aut ex defectu integritatis confessionis, aut ex defectu cõtritionis.

Secunda cõclusio. ¶ Sit ergo secũda conclusio. Si deest pœnitenti intentio suscipiendi sacramentum ecclesiæ, confessio est nulla, & ideo est iteranda. Et semper intelligitur eodem anno; qa per illam non impletur præceptum ecclesiæ.

Tertia cõclusio. Conclusio est clara, quia, vt in baptismo diximus, intentio suscipiendi est de essentia sacramenti. ¶ Tertia conclusio. Confessio per se, & ex intentione dimidiata est nulla, neque impletiua præcepti, sed iteranda. Quod autem diximus ex intentione per se. quæst. præcedẽ. articu. 5. explanatum est, dimidiatio enim & mutilatio per accidens, in casibus iure permissis, quos illic enarrauimus, confessionem non vitiat, quia truncatio illa non fit ex intentione, & voluntate celandi aliqua peccata, sed ex necessitate. Neque verò si illa prætermittantur, quæ nõ sunt de necessitate confessionis, vt venialia peccata, &c.

¶ Animad

Cõfessio dimidiatur dupliciter, & in recte, & in directe. ¶ Animaduertendum hìc tamen cum Caieta. in summa ver. cõfessio. cõditione. 10. bifariàm cõtingere, vt cõfessio mutiletur, & dimidiet. s. directè & indirectè. Directè eñ mutilatur, dũ quis ob verecundiam, aut ex pusillanimitate, vel alia de causa mortale aliquod peccatum, & circunstantiã inter confitendũ silet, & hæc est mutilatio sacrilega, atq; adeò peccatũ per se nouum confessionem faciens irritam: Et eàdem ratione si consultò diceret, nolo facere diligentiam more illorum, qui nolunt intelligere, vt bene agant. Hæc enim directa est etiã dimidiatio, sicut cùm consultò tacetur peccatum.

Neglectus indaginis. Secundò potest contingere indirectè, nempe dum homo ex culpabili negligentia omittit legitimam indaginem facere peccatorum. Negligentia enim, quando est crassa, reducitur in naturam actus. Cùm enim quis incautè occidit hominem, licèt minuatur quodammodo culpa, nihilominus est homicidiũ, ob defectũ diligentiæ, quæ facienda erat.

Notandum. ¶ Sed est hic tamen valde annotãdum, quòd non omnis negligentia, quæ homini culpam impingit ne fructum sacramenti suscipiat, proinde reddit confessionem inualidã, sed distinguere oportet. Enimuerò dum negligentia adeò est crassa, & supina, vt nulla prorsus reputetur, illa confessionem annullat, perinde ac si homo nollet facere diligentiam. Sunt enim homines adeò vecordes, & desides, vt videntes se plurimis criminibus implicatos, fere nullam faciant diligentiam, quod perinde est, ac si nollent facere. Quando verò homo facit diligentiam, quæ apparet sufficiens, sed reuerà nõ est sufficiens, vt art. præcedẽti docebamus, tunc licet culpa lateat, vt confessio maneat informis, nihilominus confessio est valida, quia non est ex intentione dimidiata. Itaque licet negligentia sit culpabilis in explorando iure, aut facto, nisi sit nimium crassa, quanuis pœnitens peccatum omittat mortale in confessione, siue ex ignorantia facti, quia non recordatur illius, siue ex ignorantia iuris, quia non putabat esse peccatum, non tenetur confessionem repetere, & iterare, sed satis est, dum intellexerit diligẽtiam nõ fuisse sufficientem, negligentiam cõfiteri, idque anno sequenti. Nam postquam illo anno validã fecit confessionem, absolutus est à præcepto.

Informis ex parte contritionis. Quarta cõclusio. ¶ Restat ergo dubium, an ex parte contritionis confessio vsq; adeò sit inualida, vt sit repetendæ. Ad hoc respondetur quarta cõclusione. Vbi nulla prorsus est detestatio peccati, quæ aliquo saltem modo sit attritio, nulla est cõfessio, siue fictionẽ illam homo cõfiteatur, siue ignoret putans satis se esse dispositũ. Talis enim est impœnitentium cõfessio. Conclusio est Capreoli loco citato, dist. 17. quæst. 2. contra illum suum Bernard. & Durand. q. 13. & Caieta. quæst. citata, de confessione. Et ratio est, quia vbi nulla est contritionis scintilla, confessio ipsa non habet accusationis imaginem, sed est simplex quædam peccatorũ narratio, & simulata accusatio.

Quinta cõclusio ¶ Quinta demum conclusio sit. Vbicunque est aliqua detestatio cũ aliquo proposito mutandi vitam, quanuis illa non semper nec per se, nec per sacramentum ad gratiam sufficiat, erit validum sacramentum, si reliqua quidem concurrant, quæ sunt de essentia sacramenti, vt intentio, integritas, &c. Dixerim, cum aliquo proposito: quia cùm contritio, & dolore includat præteriti peccati, & propositum in futurum, qua ratione vbi nulla esset detestatio, anullaretur confessio, eadem itidem ratione, si nullum esset propositum mutandi vitã.

Præcipuum dubium ¶ Dubium tamen omnium præcipuum hic à Caieta. & alijs interpretibus S. Thom. silentio præteritum video: quomodo scilicet intelligatur conclusio S. Thom. præcedentis articuli, & hæc modo asserta, de confessione informi, quæ nihilominus est valida: vtrum hoc intelligatur etiam vbi non accedit absolutio. Videtur enim Caieta. sentire atque alij, quòd si quis integrè confiteatur cum aliquo dolore insufficienti, quæ dicitur fictio, dumodo eandem confiteatur fictionem, vt confessio fiat integra, tunc confessio est valida. Id quod cõfirmari posset ex canone. Omnis vtriusq; sexus. de pœnit. & remiss. vbi iubetur, vt sancta eucharistia in paschate accipiatur, nisi forte de proprij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus pœnitens duxerit abstinendum. His enim verbis denotari videtur, quod ille tunc non est absoluendus, & nihilominus satisfecit præcepto. Præterea accedit expressior can. quod quidam eodem titu. vbi Alexand. tertius iubet, confessionem illius admitti, qui dicit se à peccato abstinere nõ posse. Quo casu manifestum est, illum nõ esse absoluendum, & nihilominus videtur præcepto satisfacere.

Canõ, quod quidam.

Sexta cõcl. ¶ His tamen non obstantibus subiungitur sexta conclusio. Confessio, quam non subsequitur absolutio, licet possit vtiliter fieri, neutiquam tamen est valida ad complendum præceptum: imò est iteranda.

Obserua. ¶ Est eñ animaduertendum, quòd quandocunq; sacerdos intellexerit, pœnitentem non esse legitimè dispositum, vt gratiã sacramẽti suscipiat, nullatenus potest eum absoluere. Esset enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacrilegus error, eum absoluere, qui noscitur à Deo non absolui. Contra verbum Christi, quorum remiseritis, remissa erunt. Et quod solueris super terram, erit solutum & in cælo. Et ideo qui fictè accederet ad confessionem, nisi fictionem confiteretur dicens, se non esse dispositum, sacrilegus esset, & dimidiator cõfessionis, & sacerdotis seductor, qui posset eũ tan quam idoneum incassum absoluere. Si verò fictionem confiteretur, possent aliqui opinari, quòd licèt non absoluatur, nihilominus per talem confessionem impletur præceptum ecclesiæ, postquàm homo iam facit, quod sua pro fragilitate potest.

¶Contra hoc autem asserta est sexta hæc conclusio. Et probatur ex intelligentia eiusdem canonis. Omnis vtriusq; sexus. Dum enim omnis illic christianus iubetur, vt confiteatur semel in anno, idem est, confiteatur, quod sacramentum pœnitentiæ suscipiat: nam cùm illico subiungatur, & sacramentum eucharistiæ suscipiat, illic docemus in simili sensu dixisse, confiteatur, id est, sacramentum suscipiat. Et confirmatur hoc, quia si dixisset, baptizetur, aut confirmetur, planè intelligeretur, idem esse quod sacramentum baptismi, & confirmationis suscipiat. Eodem ergo modo, quia homo ex se ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ nõ aliud debet facere, quàm confiteri, dictum est confiteatur, pro eo quod est, sacramentum suscipiat: at vbi non accedit absolutio nullum est sacramentum: ergo huiusmodi confessio non est valida ad complendum præceptum. ¶ Quòd si arguas finis præcepti non cadit sub præcepto: sed absolutio est finis confessionis: ergo potest impleri præceptum confessionis sine absolutione. Respondetur ad minorem, quòd & si absolutio in hoc sensu dicatur confessionis finis, q̃ confessio, fit, vt subinde absolutiõ fiat, nihilominus totum sacramentum ex ambabus partibus constans, est medium ad obtinendam gratiam, qui est eius vltimus finis: & ideo confessio quæ cadit sub præceptum est illa, cui iudicio sacerdotis debet adiungi absolutio: adeptio autem gratiæ non cadit sub præcepto: Quamobrem confessio informis, quam quis putat esse legitimam: potest esse valida.

Argumentũ

¶Secundò probatur conclusio per similitudinem ab baptismum, & alia sacramenta: nam baptismus ob id est validus etiam dum à ficto recipitur: quòd suscipitur totum sacramentum cum materia, & forma. At quisi eum, qui baptismum petit, constaret esse in peccato, cuius obicem opponeret gratiæ, nullatenus

Secundũ argumentum.

esset baptizandus, licèt si re vera baptizetur cum legitima intentione, vel quia pœnitens obicem suum celat, vel quia sacerdos errando baptizat, sit nihilominus validus. Pari ergo in re confessio informis non est valida nisi, vel ex ignorantia sacerdotis, aut pœnitentis absolutio accedat. Sed est discrimen, quòd quia in baptismo nulla requiritur confessio licèt qui baptizatur maligne occultaret suam fictionẽ nihilominus sacramentum teneret: hic verò minimè, quia confessio trunca tunc esset & dimidiata. ¶ Tertiò. Præceptum contritionis, vt dictum est, simul currit cum confessione, præsertim tempore, quo ab ecclesia iussa est confessio. Quare tunc requiritur, vt qui cõfitetur, cum dolorem habeat, vel sacerdotis iudicio habere putetur, qui cum sacramẽto sufficit: per illum nanq; dolorem arbitror tunc impleri contritionis præceptum. Igitur qui nõ censetur absolutione indignus, præceptum contritionis non implet, atq; adeò, nec confessionis.

Tertium argumentum.

¶Quartò. Quòd eadem sit in præsentiarum sententia S. Thom. probatur. Primò ex eius loquendi modo. s. q̃ confessio informis recedente fictione suum habet effectum: vbi insinuat confessionẽ informẽ esse materiam sacramenti per absolutionem: alioqui nunq̃ sortiretur effectum. Item id colligitur ex eius ratione. Ait quippe confessionẽ informẽ posse esse validam, quia aliàs, cùm nullus sciat charitatem habere, nunquàm homo sciret se esse confessum: totum ergo defectũ ponit in defectu gratiæ, nõ in defectu absolutionis: nã qui scit se non esse absolutum, nil mirũ si sciat se non legitimè esse cõfessum. Nullum ergo dubium, quin S. Thom. nunquàm censuerit confessionem informẽ esse validam, nisi cui adsit absolutio, & ita tenendum. ¶ Vnde ad primum argumentum negatur, cõfitentem facere quantum debet, quousq; sic cõfiteatur, vt iudicio sacerdotis absoluatur. Nã quãuis omnes dum confitentur accusent se non fecisse diligentiã, neq; esse pro dignitate paratos, illud tamẽ nõ est consuetum intelligi, nisi ad exaggerãdam humilitatem, & reuerentiã, quæ sacramento debetur: quo igitur verbo non obstante censetur pœnitens dignè accedere. ¶ Ad canonẽ, Omnis vtriusq; sexus. respõdetur, q̃ licèt quãdoq; pœnitenti sacerdos consulat abstinere ab eucharistia in tempus, non inde colligitur, q̃ non eum tunc absoluat. Nam aliæ causę intercedere possunt abstinendi. Secundò, licèt aliqua causa interueniat differendi absolutionem, non subinde fit consequens, vt confessio sine absolutione sit præcepti impletiua, imò

Argumentorũ responsa.

imò contrariũ in fauorẽ præsentis cõclusionis elicitur. Enimuerò quoties absolutio differri, nullus arbitratur se satisfeciss̃e præcepto quousq; ex cõsilio sacerdotis occasiones peccãdi auferat, & tandem absoluiatur. Hic enim est mos vniuersalis ecclesiæ, quòd prædicta conclusio solidè confirmatur.

Casus cõfessionis informis.

Canõ. quod quidam.

¶Decretum verò canonis. quod quidam. quo nonnulli existimant, cõfessionem illam impœnitentis recipi tanq̃ præcepti impletiuam: planè mihi videtur, saluo aliorum iudicio, contrarium docere. Verba enim decreti sunt. Eorum confessionẽ (: scilicet, nõ valentium abstinere) recipere debes: & eis de criminibus cõsilium exhibere, quia licèt nõ sit vera eiusmodi pœnitentia, admittẽda tamen est eorum cõfessio, & crebris, & salubribus monitis pœnitentia indicenda. Intelligit ergo textus, illam non esse pœnitẽtiam, quæ fieri debet secundũ prescriptum ecclesię sed esse vtilem, tũ propter humilitatem, verecundiã, & obedientiã, tum etiã vt homo inducatur ad legitimã faciẽdam confessionem, quam secũdum ritum ecclesiæ tenetur facere. Quare ille non propriè est fictus, quia suum expandit pectus. Neque petit absolui. ¶Ex his ergo colligere quisque potest casus, quibus vsu venire potest, vt confessio iuxta sententiam D. Tho. in præcedenti articulo. Plures enim in præfata quæstione Cãietan. atq; alij congerunt. Primus quem ille ponit est, quando quis dolet, & odio habet peccatum, sed nõ supra omne odibile, vt proponat pro nulla re mundi iterũ peccare. Et cogitat plerosq; sic confiteri, non tamen obtinere gratiam, licèt adimpleant præceptum. At verò non sic auderem conturbare conscientias, quia illæ comparationes non sunt factu necessariæ, vt dist. præceden. q. 2. dicebamus, sed sat est absolute dolere de offensa Dei, vt cõfessio sit fructuosa. ¶ Primus igitur casus est ille superius positus, dum quis putat se fecisse sufficientem diligentiam, quæ tamen non fuit sufficiens, sed tamen cum sua credulitate absoluit eum sacerdos. Iam enim diximus cõtra Ioannem Maior. quòd credulitas hæc potest quandoq; excusare hominem à noua culpa, licèt peccata non deleat, & nunc etiam adijcimus, quòd nec sacramentum cum tali credulitate sufficit: præterquàm q̃ potest esse culpabilis ignorantia, & tunc ipsa confessio erit peccatum, & nihilominus si tam pœnitens, quàm sacerdos putant sufficientem fuisse diligentiam, potest absolutio subsequi, infructuosa tamen. ¶Secundus casus est, dum quis accedit cum dolo, putans se habere legitimũ

Casus.

Casus.

propositum abstinendi, & tamen illud verè non habet, sed tantùm conditionale, vellem, si bono modo possem abstinere à peccato, quale est impœnitentium propositum. Quando enim attritio hac infirmitate propositi claudicat, licèt absolutio accedat, nunquàm tamen sufficit ad gratiam. Nam quicquid sit de dolore, propositum tamen semper debet esse absolutum. Et hoc forsitan Caietanus appellauit odium peccati, sed non supra omne odibile. Atque hoc genus informis confessionis vereor, ne sit multùm frequens in vulgo. Quare in legitimo proposito persuadendo deberent sacerdotes sedulò insudare.

¶Atqui meminisse oportet ex superioribus contritionem ab attritione nulla intensione differre, sed solum obiecto: detestatio eñ peccati sub ratione offensæ Dei sub quacunque intentione est contritio, quæ si fiat per speciale auxilium Dei, per se sufficit ad gratiam: sive rõ per vires naturales, arbitror cum sacramẽto satis esse, sicuti attritionẽ. Dolor vero peccati propter pœnas inferni, quantuncunq; intensus, non est nisi attritio. Est autẽ pœnitenti perquàm difficile dignoscere, quãdo vnum habeat, quandoue alium dolorẽ. Et ideò cõfessarij non debent ita multùm incumbere, vt cũ plebeijs pœnitentibus discutiant, ex quo fonte eorum dolor nascatur, sed satis est eos admonere, quòd debet nasci ex amore.

¶Scio quosdam nec sine probabilitate de huiusmodi attritione distinguere, quæ si fit propter pœnas inferni, sufficit cum sacramento: quia illic Deus timetur, vt vltor, & inflictor illarũ pœnarũ: quàm tũ dolor ex timore detrimentorum temporalium nascitur, vt timore honoris, aut infamiæ, aut mortis, aut iacturæ bonorum, nilinfrequeque cum sacramẽto sufficere ad gratiam, tametsi confessio sit valida. At verò probabilius fortasse dicitur, q̃ cum ille timor sit bonus, quia illa sunt verè mala, & à Deo, licèt per causas naturales inflicta: illa attritio dumnodò existimetur contritio adiuncto sacramento sufficit.

Ad primum argumentũ.

¶Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd in confessione informi cõsideratur, & ipsa confessio, quæ est actus pœnitentis, & absolutio, quæ est actus sacerdotis. Cõcludit igitur argumentum, q̃ sacerdos nõ debet pœnitentem absoluere, quem scit non esse idoneum, vt gratiam recipiat, vt iam retro monstrauimus. At verò confessio informis sit ex motione Dei, non quidem mouentis ad gratiam, sed confessionem iubentis: sicuti qui honorat parẽtes in peccato mortali, illud ex mo

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione Dei, hoc est, iussu eius facit. Et ideò si putat se esse dispositũ, & absoluitur, præceptum implet quo ab substantiam, sicut qui fictus baptizatur, licèt neutrũ impleatur ad intentionem precipientis. ¶ Ad secundum argumentũ conceditur per confessionem informẽ impleri præceptũ cõfessionis, non solùm ecclesiasticũ, verum etiã diuinũ quãtum ab substantiã actus. Nam ecclesiasticũ est diuini determinatio. ¶ Quòd si arguas, intentio Dei iubentis cõfessionem fuit, vt per ipsam homo in eius gratiã recõcilietur: ergo absq; illo non impletur præceptũ. Respondetur, argumentũ cõcludere, q̃ non impletur ad intentionẽ, & finem præcipientis, sed tamen quia finis non cadit sub præcepto, impletur quantũ ad substantiam. ¶ Ex his autem contra illa quę dicta sunt, exurgit argumentũ. Per opus, quod est peccatũ, non impletur præceptũ, vel Dei, vel ecclesiæ, quæ in suis præceptis authoritate Dei vtitur: qui autem vel sciẽs, vel ex crassa ignorantia facit confessionem informẽ peccat, ergo per illam quæ est peccatũ, nõ implet præceptum. Hoc argumentum loco citato Adrianus quæst. 4. de confessione negare cõuincitur, vllam confessionẽ informem esse inualidam. Et pariter dicit, quòd qui indignè suscipit eucharistiã in paschate, nõ satisfacit præcepto ecclesiæ. Quinuerò eo prorumpit vt dicat, vt qui soluit æs alienum eo animo, vt creditor eo malè vtatur, non soluit præceptum iustitiæ. At verò negatur in primis illa eius maxima, imò per peccatum mortale potest quantum ad substantiam impleri præceptum. Vt, dum quis vadit ad audiendũ sacrũ die festo intentione furandi: si verè audit, præceptum implet, quanquam intentio eius grauius peccatum sit, quàm fuisset omissio præcepti. Et negare, quòd qui malo fine soluit debitum creditori, non satisfaciat præcepto iustitiæ, est rem inopinabilem dicere. Idem ergo contingere potest in confessione, dum quis vel non fecit diligentiam sufficientem, vel non habet sufficiens propositum, putat nihilominus digne accedere, tanta enim potest esse ignorantia, vt peccet accedendo, & nihilominus satisfaciat præcepto. Quando verò sciens accedit indispositus, si fictionem occultet, nõ implet præceptũ: quia dimidiat confessionem. Si verò adit prælatum suum non intentione, vt absoluatur, sed vt audita confessione consilium ei, & remedium adhibeat, iuxta tenorem capituli, Quod quidam. non peccat nouo peccato, imò facit actum obedientiæ, & prudentiæ, remedium procurando. Et idem est de præcepto eucharistiæ. Si eũ quis accedit, putãs se bona fide accedere quã quam fallatur, neque gratiam recipiat, satisfacit præcepto. Si verò manifestè sciret in peccato accedere, non solùm sacrilegium cõmitteret indigne sumens, verùm nec satisfaceret præcepto: non solùm quia obicem opponit gratiæ: sed quia excellentia dignitatis illius sacramenti singulari ratione exigit accedentis dignitatem: & ideo qui aliter accederet, contemneret potiùs, quàm impleret præceptum. ¶ Tertio argumento mouetur Sylvest. verb. confessio. §. 7. vt dicat, confessionem, quę principaliter fit propter inanem gloriam, non esse validam, nec per illam impleri ecclesiæ præceptum. Nam de essentia confessionis est, vt fiat spe veniæ. Nihilominus respondetur primò, quòd licèt talis confessio non sit actus virtutis, quia est peccatum veniale, tamen q̃ peccatum veniale non est obex gratiæ, fieri potest, vt non solùm illa confessio sit valida, si alium non habeat effectum, verùm & absolutio sit fructuosa. Quoniam nil obstat, quominus quis posit spe venię obtinendæ, & gratiæ habendæ confiteri, & nihilominus id simul faciat ob vanam gloriam. Quando verò adiungitur finis mortalis, longè alia ratio est: quia tunc neque attritionis ratio interuenit, cũ neq; sit verus dolor, nec absolutum propositũ: quare cõfessio iuxta ea quę dicta sunt nõ est valida. ¶ Quartũ mihi argumentum maiorem difficultatem affert, propter verbum S. Thom. quo quibusdam videri potest huius fuisse sententiæ, vt confessio informis recedente fictione suum sortiatur effectum, sicut de baptismo asserit August. Veruntamen hæc opinio neque clarè est S. Thom. neq; solida ratione fulcitur. Primũ enim, vbi cõfessioni non adiungitur absolutio, quia non est sacramẽtum, nullum vnquã potest habere fructum. ¶ Secundò etiam si confessio sit informis per ignorantiam adiuncta absolutione, vt explicatum est, nõ est cur recedente fictione gratiã conferat, quia vt dist. 6. quæst. 1. artic. 8 ostendere nitebamur, priuilegiũ hoc August. vni duntaxat baptismo tribuit, in eo canon. tunc valere. de consecra. dist. 4. Et ratio est, vt illic diximus, nõ quia imprimat characterem: alioqui, & confirmationi & ordini etiam contigueret: sed quia patres sic verbum Christi intellexerunt, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. vt originale non nisi solius baptismi virtute remittatur: inde nanque collegerunt, vt baptismus ficte receptus recedente fictione gratiam cõferat, quia originale remittitur, & quæ cum eo præcesserant mortalia, hæc autem ratio in nullo alio sacramento reperitur. Vnde S. Tho. licèt in quarto fuerit de hac re variè locutus, nam dist. 4. quæst. 3. articu. 2. idem priuilegium videtur tribuere omnibus sacramentis imprimentibus characterem: & hîc etiam sacramẽto pœnitẽtiæ: tamen. 3. part. q. 69, artic. 10. soli baptismo illud videtur ascribere: eò quòd est quędam regene ratio, per quam originale tollitur. Dum autẽ sacramentum pœnitentię absque gratia fictè suscipitur, contritio postea, & etiam iterata confessio sufficit ad delendum non solũ peccatum illud fictionis: verùm omnia quæ confessione informi fuerat homo confessus, ergo non opus est, vt sacramentũ præcedens tunc gratiam conferat. Nam baptismus, vt diximus, quia illa sola causa, quòd nec originale neque peccata baptismum præcedentia possunt per aliud sacramentum remitti, & ipse non est iterabilis, incipit, vt ait August. recedente fictione tunc valere. De peccatis verò, quæ in confessione informi non delentur non est eadem ratio: quia possunt per aliam confessionẽ in re, vel in voto deleri. ¶ Vnde ad S. Thom. respondetur primùm, q̃ fortasse loquebatur in. 4. cum cõmuni vulgo, quod quidẽ in summa correxit, & correxisset clarius, si huc vsq; peruenisset. Secundò respondetur, quòd nõ videtur idem tribuisse huic sacramento quod baptismo: ait enim, quòd quanuis tunc confessus non percipiat absolutionis fructum, tamẽ recedente fictione recipere incipiet, sicut est in alijs sacramentis. De alijs autem sacramentis non imprimentibus characterem nullibi & hoc ipse opinatus est, sed Capreo. & Paluda. qui fictitium illum ornatum per sacramentũ hoc imprimi autumant, illum gratię fructum recedente fictione, & hic quoq; fingunt. At tamen S. Tho. vt arbitror, non aliud sibi vult, q̃ q̃ recedente fictione per contritionem inciat homo habere gratiam, & remissionẽ peccatorum, quam nõ habuit per prius sacramẽtum: & si iterum confiteatur, habebit etiã gradum sacramentalem gratię, similem illi, quem habuisset per primum sacramentũ. Nunquã tamen eundem numero.

Ad secundũ argum.

Argumentũ

Adrian.

Ad tertium. Sylvest.

Ad quartũ.

S. Thom.

Capreo. & Palu.

S. Thom.

DISTINCTIONIS decimæoctauæ, Quæstio quarta, De ministris sacramẽti pœnitẽtię.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm necessarius minister sacramenti pœnitentiæ sit sacerdos, cui soli confiteri licet.

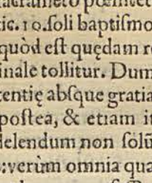

Circa hanc quæstionem quartam sex sunt nobis disputanda. Primum de proprio ministro, an sacerdos sit necessarius minister sacramenti pœnitentiæ. Secundũ, vtrùm non omnis, sed proprius. Tertium, qui sunt ij, qui ex priuilegio possunt cõfessiones audire. Et quartum, vtrum in articulo mortis possit quisq; per quęcunq; sacerdotẽ à quocunque peccato absolui. Et duo postrema de sigillo cõfessionis. Arguitur ergo, q̃ sacerdos non sit necessarius minister huius sacramenti. Apostolus Iacob. ca. 5. fuit confessionis promulgator: non tamen aliud ait, quàm confitemini alterutrum peccata vestra: ergo vnicuiq; licet cui libet christiano promiscuè confiteri. Præsertim cùm in baptismo omnes christiani sint instituti sacerdotes, iuxta verbum Ioan. Apoca. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes. ¶ Secundo arguitur. Sacramẽtum pœnitentiæ tã necessarium est relapsis, quàm baptismus originali labe intinctis: sed in necessitate laicus potest baptizare: ergo & in simili necessitate confessionem audire. ¶ Tertiò arguitur autoritate Cypri. 3. li. epist. epist. 17. quæ incipit, Miror vos, vbi post alia, hæc verba subdit. Si aliqui in commõtio aliquo, & infirmitatis periculo occupati fuerũt, non expectent presentiam nostram, quin apud presbyterum quẽcunque præsentem, vel si presbyter repertus non fuerit, vt vrgere exitus cœperit, apud diaconũ quoq; exomologesin, id est, confessionem suam facere possunt, vt manu eis in pœnitẽtia posita vadant ad dominum cum pace. Vbi confessionem insinuat fieri posse diacono. ¶ Quarto arguitur, ex libro de vera, & falsa pœnitentia. qui refertur. de pœnitent. dist. 1. in. 1 cano. quem pœnitet. Vbi sic legitur. Tanta itaq; vis confessionis est, vt si deest sacerdos, cõfiteat proximo. Et Beda super verbis Iacobitatis ait. Coæqualibꝰ quotidiana, & leuia gratiora pandamus: nõ ergo sacerdos est necessarius minister. ¶ In cõtrariũ est, q̃ solis apostolis eisq; pinde succedẽtibus episcopis, & sacerdotibus eorũ auxiliarijs data est potestas claAdrian.

Partis negatiuæ arg. 1.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

S. Thom.

Quartum argumentũ.

Pars affirmatiua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Decisio articuli.

nium: ergo illi sunt ordinarij iudices, quibus est necessariò confitendum.

¶Res hæc inter catholicos nulla opus habet disputatione, quos vtique ecclesia decretis q̄ plurimis vsuque inuiolabili, docet, solos sacerdotes esse pœnitentium ministros. Sed hæretici, & potissimùm Lutherani sunt, qui sacerdotalem dignitatem de medio ecclesię tollūt.

Luthe.

Lutherus enim in illo Satanico libro de abroganda missa priuata, in sacramento, inquit, pœnitentiæ, & remissione culpæ non plus facit Papa, vel episcopus, quàm infimus sacerdos: imò vbi non est sacerdos, æquè tātū quilibet christianus, etiam si mulier, aut puer esset, qui quidem fuit articulus tertiusdecimus à Leone tanquam pestilentissima hæresis condemnatus, & fuit etiam, vt Marsi. in. 4. quæst. 12. arti. 1. refert, Vualdē. error, & famosissimi

Vuitcleff.

hæretici illius Vuitcleff. vt apud Tho. Vualdens. tomo. 2. de sacramentis. ca. 135. infra est videre. Attamen quia hęc disputatio ad distinctionem inferiùs subiungendā de clauibus cōgruentius attinet, non est hìc latiùs extendenda. Respondetur ergo ad quæstionem tribus

Prima conclusio.

conclusionibus. Prima. Solus sacerdos est sacramenti pœnitentiæ minister, cui ideo necessario facienda est confessio. Probatur. Sacramentum pœnitentiæ est iudicium, quo homines virtute clauium ad regnum cælorum admittuntur, aut inde excluduntur: eiusmodi autem claues eius apostolis ac subinde eorum successoribus sacerdotibus collatæ sunt: ergo illi sunt soli ministri. Probatur minor: Quia

Matt. 16.

Petro singulariter dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum. Quodcunq; solueris, &c. Matth. 18. apostolis idem verbum repetitum est, Quæcunque solueritis super terram erunt soluta & in cælo, &c. & Ioan. 20. Quorū remiseritis peccata remissa erunt, &c.

Ratio San. Thom.

¶Et accedit congruentissima ratio S. Thom. dist. 17. quęst. 3. articu. 3. Gratia, quæ per sacramenta confertur, à Christi capite deriuatur, qui in sua passione auctor eius, & meritor fuit, ergo condecens fuit vt soli illi, qui potestatem habent in corpus Christi verum, ministri essent sacramentorū, per quę eadem gratia derivatur in corpus mysticum: illi autem sunt soli sacerdotes, quales fuerūt apostoli in cœna ordinati ad idē corpus consecrādum: ergo illi soli sunt sacramentorum ministri, iuxta verbum Paul. 1. ad Corinth. 4. Sic

Paulus.

nos existimet homo, vt ministros Christi, &c. Et potissimùm sacramenti pœnitentiæ, per quod homines idonei fiunt ad suscipiendum idem corpus Christi verum in eucharistia.

¶Et quo hæreticorum fallacias detegamus, arguitur secundò. Christus instituit singulariter sacramenta, quæ instrumenta essent suæ in nos deriuandæ gratiæ, ergo & singulares ministros. Consequentia profectò inde tenet, q̄ dum in repub. ciuili iudicia sunt constituta publica, subsequenter & ministri sunt cōstituti, quibus solis illa administratio incumbat. Vt est videre in regibus, consulibus, prætoribus, & in cunctis iudicantibus. Multo ergo est ratio efficacior, vt diuina sapientia sacramentorum administrationem quibus suam gratiam hominibus impartitur, non quibuscunq; permitteret, sed selectis ministris, & ad id muneris à se creatis cōmitteret, quales sunt sacerdotes. Iuxta verbum Pauli ad Ephes. quarto. Dedit quidem quosdam Apostolos, alios prophetas, alios autem pastores, quo nomine intelliguntur prelati. ¶At qui hæc fuit Lutheri, & priscorum hæreticorum precipitatio, vt alio retro loco à nobis dictū est: quòd cùm sacramēta negassent aliquem habere effectum gratiæ, inde præcipites dixerunt, nullos esse necessarios sacerdotes. Et profectò si eius fundamentum, bonum esset, consequentia bona erat: quia si in eucharistia non consecraretur verum Christi corpus, neque sacramenta virtutem haberent spiritualem, cōsequens esset, quòd non esset altior virtus in nostris sacerdotibus, quem in Mosaycis. Vnde Lutherus, quia dixit ad remissionem nihil agere absolutionem sacerdotis, sed sufficere pœnitentis fidem, subsequenter adstruxit, nihil egregiū habere sacerdotes præ reliquo populo. Veritas verò catholica habet per sacramenta conferri gratiam, quare & spirituale munus, & functionem in sacerdotibus agnoscit ad eandem conferendam, vt in concilio Constan. per bullam Martini quinti decretum est. Ac subinde in interrogationibus, ad quas Ioānes Hus compulsus est affirmanter respondere vna fuit, vtrum crederet, quòd christianus vltra cōtritionem cordis habita copia sacerdotis, soli sacerdoti de necessitate salutis confiteri teneatur, & non laico, seu laicis quantuncunque bonis & deuotis. Nam Vuitcleff magister eius, duobus item modis peruertebat verba euangelij, Quodcunq; solueris, erit solutum, & quorum remiseritis, remissa erunt, vt tomo 2. de sacrament. ca. 44. & 5. refert Vualdens. Primò, vt suprà diximus, id est, nihil quidem poteris soluere, nisi illud prius remissum sit in cælo. Ex quo colligere contendebat, q̄ non plus facit sacerdos quàm laicus. Secundò, quòd illa potestas fuit data Petro, &

Secundū argumentum.

Luthe.

Lutherus.

Concilium Constan.

Vuitcleff.

Apostolis ob suam sanctitatem, & ideo qui non succedunt ei in sanctitate, non succedūt in potestate: ob idque satius esse confiteri laicis probatę vitæ, quàm sacerdotibus discolis. Qui quidem error, vt refert Guido Carmelita fuit hæretici Sagarelli de Parma, qui dicebat, quòd Papa neminem potest absoluere, nisi foret ita sanctus, sicut beatus Petrus, & in tanta paupertate, quanta beatus Petrus fuit, & in tanta humilitate. Sed contra primum iam diximus quæstio. præcedenti articu. 2. quòd illa potius videretur irrisio potestatem negantis, quàm vllam concedentis. Et contra secundum errorem satis disputauimus dist. 1. quæst. 5. articu. 5. compluribus testimonijs, & rationibus ostendentes, q̄ ministris, qui in bonum publicum, & ad consulendū singulorum conscientijs instituti sunt, non adimitur per eorū quodcunque peccatum illa potestas publica. Alioquin omnia verfarentur in dubio. Veritas hæc demum, q̄ sit solis sacerdotibus cōfitendum, habetur in multis canonibus de pœnitētia, distin. 1. vt cano. Quem pœnitet. & cano. Agite pœnitentiam. & can. Quidā. & multis alijs. ¶At quāuis sacerdotes sint ordinarij ministri sacramenti pœnitentiæ, restat tamē dubium, vtrùm quispiam in absentia sacerdotis teneatur confiteri laico. Quòd si non sit præceptum de mortalibus, vtrùm saltem de venialibus: aut si nullum sit prorsus, vtrùm eiusmodi confessio sit licita: & esto sit licita, vtrū aliquando sit consilium confiteri laico, an potiùs nunquam talem confessionem facere.

Dubium.

Secunda cō clusio.

¶Sit ergo secunda cōclusio. In nullo prorsus euentu necessarium est confiteri laico. Probatur: quia cùm laicus non habeat potestatem clauium, certissimum est, quòd neminem sacramentaliter absoluere potest, sed tantùm deprecatoriè, vt misereatur tui, &c. atq; adeò cōfessio illa nullius esset pars sacramenti: neque gratiam vllam cōferre posset: vnde cùm præceptum, tàm diuinum, quàm humanum non sit latum, nisi de confessione, quæ est pars sacramenti ad obtinendam absolutionis gratiam, nullum extat de confessione facienda laico. Alioqui in can. Ois vtriusq; sexus. fieret mentio huiꝰ cōfessionis, cùm tamē nō dicatur, nisi vt vnusquisq; proprio sacerdoti confiteatur.

Tertia conclusio.

¶Tertia conclusio. Quondam in ecclesia vsus viguit confitendi laicis in absentia sacerdotis: ingruente saltem necessitate, hoc constat ex illo verbo citato, lib. de vera & falsa pœnitentia, qui si non fuit Augustinus tāta pollet autoritate, quantam Magister sententia. & Gratia. illi tribuerunt. At verò persuadere mihi non possum, quòd fuerit in vsu confiteri peccata occultissima, & grauissima, quæ alicuius essent infamiæ: nam cùm illic nullum esset sacramentum, aut absolutio à peccatis, aut collatio gratiæ, atque adeò, vt dictum est, nū quàm confessio illa fuerit in præcepto, incredibile est, quòd sua sponte homines sine aliquo fructu pudenda conscientiæ alijs propalarent. Enimuerò, & ratio S. Thom. & omnium doctorum, quæ ex similitudine baptismi ducitur, nihil concludit: nam baptismus est sacramentum simpliciter necessitatis, potissimùm infantulis, quibus ante vsum rationis nulla reliqua patet salutis vīa, quàm per ipsum: & ideo conceditur, vt in extrema necessitate à laico sacramentum illud impendatur. Cùm ergo hoc sacramentum non competat nisi adultis, quibus contritio sufficit, & quanquàm non sint nisi attriti, nequeant per confessionem factam laico fieri contriti, non est efficax similitudinis ratio, vt laicus in necessitate fiat perinde minister pœnitentiæ sicut baptismi.

¶Cæterum obijciet fortè nobis quispiam verba hæc citati canonis, Quem pœnitet. Licet laicus, cui fit confessio, potestatem absoluendi non habeat, pœnitens verò sit dignus venia, qui ex desiderio sacerdotis, socio confitetur. Quibus decipi quis posset, cogitans desiderium illud perinde valere, ac si confiteretur sacerdoti. Et D. Thom. ibidem sol. ad primum ait, quòd quanuis laicus ille sacramentū non potest perficere, vt sacerdos: quia non potest absoluere, tamen defectum sacerdotis summus sacerdos supplet. Caueat tamen lector hoc sic intelligere, quòd Deus tunc cōferat eandem gratiam, quam conferret per sacramentum, aut quòd si pœnitens est tātùm attritus, eius attritio fiat contritio: quia vbi non est sacramentum, non est speranda alia gratia, quàm quæ actui detestationis respondet: sed sensus est, quòd si ille accedit cōtritus, Deus acceptat suam voluntatem, postquàm non potest habere copiam sacerdotis. Præterea erubescentia confitendi, & humilitas augebunt illi meritum, & poterit ab illo amico consilium accipere, & medelam suis curandis morbis. Haud tamen laicus ille poterit iniungere pœnitentiam sacramentalem, nisi per modum consilij. Quare quod ibidem subdit S. Thom. eius confessionem esse quodammodo sacramentalem, non intelligitur quasi sit pars sacramenti, sed quòd ex desiderio pœnitentis non valentis sacerdotem conuenire, habet quandam imitationem sacramē

Interpretatio canonis.

S. Thom.

talis

Universidad de Deusto
Biblioteca

An sit consilium confiteri laico. Scotus.

talis confessionis. Sed si quis dubitet, an iam nunc temporis consilium sit huiusmodi laicas facere confessiones, Scotus distin. 17. arti. 2. vtilius censet, vt non fiant. Et distinct. 14. articu. 2. durius ait, dubium esse, an talis confessio esset in detrimentum salutis. Moderatius tamen dicere possumus, iam non esse in usu neque esse consulendas: quia certè fructus aut nullus est, aut perexiguus ob verecundiam: & forsan quia ore proferendo peccata, cordis cõtritio vehementius accenditur. Qua ratione nonnullis nautis ingruente procella, & mortẽ ob oculos adferente in more est alterutrum confiteri. Attamẽ apud infinitum hominem, & remigerum conscientiam exonerare, plus posset detrimenti, & periculi famæ, & vitæ afferre, quàm spiritualis emolumenti.

De sigillo secreti.

¶ Occasione autem huius quæritur vtrũ laicus ille, cui fit confessio, eodem ipso vinculo, quo sacerdos, ad sigillum secreti teneatur. Ad quod respondẽtur, quòd obligaretur maiori vinculo, quàm si illud sub secreto alio quocunque audiret citra sacramentalem confessionẽ, & ideo graue committeret peccatum mortale, si illud reuelaret, & esset supplicio dignus: non tamẽ eodem prorsus, quo sacerdos: quia cùm illud non sit sacramentum, fit, vt nec reuelatio sit sacrilega.

De venialibus.

¶ De venialibus aũt nõnulla apparet dubitãdi ratio: nã cùm non sint de necessitate sacramenti, videtur eorum confessio sic posse fieri laico, vt ipse valeat pœnitentem ab eis absoluere. Respondetur nihilominus per quartam conclusionem, quòd neque à venialibus potest laicus absoluere sacramentaliter: quoniam licet nõ sint de essentia confessionis, eorum tamen absolutio est munus clauium, quę laicis nõn sunt indultæ.

Quarta cõclusio.

¶ Per modum verò sacramentalis cæremonię posset quis dubitare, an deprecatoria absolutio laici venialia remitteret: sicut aqua benedicta, & absolutio generalis, quã facit sacerdos in introitu missæ. At verò nullũ video fundamentum, vt tantùm laicæ absolutioni tribuamus, cùm nullibi reperiatur ab ecclesia ad id instituta. ¶ In dubium pręterea vocari potest quam pœnam incurreret laicus, qui absoluere sacramentaliter niteretur. Ad quod primũ respondetur, quòd grauissimè peccaret, & esset maximo supplicio dignus, tanquàm sacrilegus. Sed & vtrũ incurrat irregularitatis pœnam disputari cõsuetum est: nam ex vna parte ca. Si quis. Et. c. Ex literis. de clerico nõ ordinato, iniungitur irregularitatis pœna cuicunque non ordinato, qui sacramenta solenniter

Quæ pœna infligatur laico sacramentaliter absoluenti.

administrat: scilicet, consecrando, aut solenniter baptizando, aut aliud diuinum officium exercendo. Ex altera verò parte extat capit. His qui. de sentẽ. excommunic. lib. 6. vbi habetur, quòd nullus pœnam irregularitatis incurrat, nisi sit in iure expressa. Propter hoc ergo cap. Sylvest. in verb. Confessor. 1. & alij tenent hic, cp non incurrit irregularitatis pœnã huiusmodi laicus absoluens. Paluda. verò dist. 17. quæstio. 3. propensiùs inclinat in hoc, cp esset irregularis. Cui quidem opinioni plus multò fauet ca. Si quis. tum quia ponit exemplum de baptizante solenniter, quod minus est q̃ absoluere, tum quia subdit; Aut aliquod diuinum officium exercuerit non ordinatus: quo verbo omnia sacramenta comprehẽduntur: & certè par est de omnibus ratio.

Paluda.

Solutio. 1. argumen.

¶ Ad primum igitur argumentum respõdet S. Thom. quòd Iacobus loquebatur Christianis, quibus prę supponebat notam esse legem euangelicæ confessionis solis presbyteris faciendæ. Adde, quòd, vt suprà diximus, in eo quod præmisit, vt infirmus induceret presbyteros ecclesiæ, significauit confessionem illis faciendam, vt, alterutrum, idem sit, quod homo homini, non cuilibet, sed sacerdoti. Ad aliud Apocal. respondetur, quod licet omnes christiani sint sacerdotes, eo quod se, & sua Deo sacrificant, nomine tamen peculiari illi soli intelliguntur, qui corpus Christi verum, & consecrant, & offerunt.

Ad Cypria. auto.

¶ Ad autoritatem Cypriani respondetur, cp loquitur de illis infirmis, qui erant in pœnitentia publica, quorum reconciliatio pertinebat ad episcopum, si haberi posset. Alioqui fieri poterat, nõ solùm per presbyterum, sed etiã per diaconum. Atqui de eadem arbitror reconciliatione illud August. ad Fortu. intelligi de consecr. dist. 4. cano. Sanctum. vbi narrat historiã cuiusdam naufragi, qui per quendã laicum, qui non erat sacerdos, reconciliatus est. Quanquã nec historiam ipse narret tanquã authenticã.

Solutio. 2. argumen.

¶ Ad tertium argumentũ respondetur, quòd verba illa cap. Quem pœnitet. nullum sonant præceptum, sed commendationem virtutis confessionis, quæ tanta est, vt possit fieri laico. Et idem ait S. Thom. loco citato. Et quanuis in solutione ad primum dicat, quòd quando necessitas imminet, debent pœnitẽtes in absentia sacerdotis confiteri laico: verbum, debet, non sonat præceptum, vt nonnulli ex Summistis arbitrantur, sed decentiam, quæ tempore S. Thom. erat frequentiùs in vsu. Et eodem sensu sententia Bedæ est audienda, non quidem tanquam præceptum, sed

Nota.

sed tanquàm consilium, quod tunc temporis currebat. Adducit Scot. illic. & Marsi. quæst. 10. pessimam, quæ antiquitus erat, consuetudinem, nescio vbi nam illã legerunt, quòd dãnati ad mortẽ non permittebantur, nisi laicis confiteri. Fuit autem nefanda consuetudo, si aliquando viguit.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm sit necessarium proprio confieri sacerdoti.

Partis negatiuæ argu. 1

EStO, oporteat confiteri sacerdoti, arguitur tamen, cp nõ sit necessarium cõfiteri proprio. In electione cuiuscq; positum est sacerdotẽ idoneum eligere, vt de pœnitentia dist. 1. cano. Quem pœnitet. permitti videtur, vbi dicitur, quòd qui vult confiteri, sacerdotẽ eligat, qui sciat ligare, & soluere: sed nonnũquam pprij sacerdotes non sunt idonei: ergo tunc licet vnicuiq; alium deligere. Nam ea quæ sunt ad salutem necessaria, non sunt arctanda, ne hominibus via salutis occludatur. videtur tamen arctatio stricta, quod vni parochiali sacerdoti teneantur omnes confiteri.

Secundũ argumentum.

¶ Secundò arguitur. Si omnes tenerentur parochiali confiteri, sequeretur, quòd ipse omnes teneretur audire quoties confiteri vellent: accidit autem esse plures, qui piè volunt crebras facere confessiones, quas proprius sacerdos nõ videtur pro libito pœnitentium obligatus audire: ergo non omnes tenentur proprio confiteri sacerdoti.

Tertium argumentum.

¶ Tertio. Sunt aliqui prælati, & magnates, præcipuè summus Pontifex, qui non videntur habere proprium sacerdotem: ergo illi possunt quibus maluerint confiteri.

Quartũ argumentum.

¶ Quartò. Si necessarium esset confiteri proprio sacerdoti, hoc esset propter iurisdictionem, quæ ad absoluendũ est necessaria: cùm ergo absolutio à venialibus sit vera absolutio, sequeretur consequens, vt etiam venialia nemo posset confiteri, nisi proprio sacerdoti, quod est contra ecclesiæ vsum.

Quintum argumentũ.

¶ Quinto. Quod pro charitate institutũ est, vt suprà citatus Bernardus ait, contra charitatem militare non debet: vsu autem venire solet, vt periculosum sit, & pestiferum proprijs sacerdotibus confiteri: ergo tunc fas erit cuicunque illis inconsultis ad alium sacerdotem diuertere.

Pars affirmatiua.

¶ In contrarium est decretalis Innocentij tertij iubentis, vt omnis Christi fidelis proprio sacerdoti confiteatur.

¶ Ad hanc quæstionem ob id varie doctores respondent, quod nõ omnes in nomen cõueniunt, quisnam dicatur proprius sacerdos. Ricardus nãque distinct. 17. articu. 3. quæst. 1. ait, quòd quadrupliciter potest accipi proprius sacerdos. Nempe pro parochiali, pro episcopo, & pro delegato à iure, & pro delegato ab homine. Et Bonauentura eadem distinct. arti. 1. quæstio. 2. dicit, cp accipitur tripliciter: vno modo cõmunissime pro quocunq; potente absoluere, siue propria autoritate, siue ex cõmissione. Et alio modo cõmuniter pro quocunque ordinario, siue sit episcopus, siue parochialis. Alio verò modo proprie pro parochiali. Et Paludanus ibidem, eadem distin. q. 3 dicit, quòd accipitur dupliciter proprius. Vno modo pro quocunque potente absoluere, licèt sit ex cõmissione: & illo modo dicitur accipi in primo verbo canonis, vbi præcipitur, vt quisq; confiteatur proprio sacerdoti. Et alio modo accipitur proprius pro ordinario: & sic vsurpatur in posteriori verbo cùm dicitur, nisi fortè de proprij sacerdotis consilio. Quare æquiuoce, inquit, accipitur illic proprius sacerdos. ¶ At verò huiusmodi distinctiones nulla ratio facere cogit, imò abusus est delegatum appellare proprium sacerdotẽ. Proprius enim sacerdos non nisi vnico accipitur modo. Idem enim est proprius, quod ordinarius, cui scilicet, ex proprio officio, & iurisdictione cura incumbit animarum, & iudex est in foro pœnitentiæ. Quod dixerim ad excludendum electum episcopum, antequam sit sacerdos, qui licet iurisdictionem habeat, nequit tamen sacramentum pœnitentię administrare. Quòd autem non aliter accipiatur proprius sacerdos, probatur. Nam proprius condistinguitur contra delegatum: qui ergo ex cõmissione absoluit, non est proprius sacerdos. Aliud est enim esse legitimum, & aliud proprium, vt proprius sit ordinarius, legitimus tamen est quicunque id potest, siue propria siue commissa authoritate. Tres ergo sunt cuiuscunque secularis Christiani proprij sacerdotes: Nempe Romanus pontifex, qui est vniuersalis totius ecclesiæ: & episcopus in suo episcopatu, & parochialis in sua parœcia: nam Archiepiscopus non est proprius sacerdos in episcopatu suffraganei, licet habeat iurisdictionem super episcopũ in foro exteriori. Syluestamẽ in verb. Cõfessor. 1. §. 1 ait tẽpore, quo visitat episcopatũ, habere potestatem, tanq̃ proprium sacerdotem. Hoc tamen non probat, nisi per capit. Nostro. de pœnitentijs & remiss. vbi tamen nulla fit de

Decisio articuli.

Proprius sacerdos quis Ricardus. Bonauent.

Paluda.

Proprius sacerdos.

Proprij sacerdotes tres.

hac

Universidad de Deusto
Biblioteca

hac re mentio, sed solùm habetur, quòd possit indulgentias concedere. Bonifacius verò ca.fin.de censib.lib.6.id planè decernit. Isti ergo oēs noīati sunt de iure diuino ordinarij, vt in materia de clauibus videbimus. Quāuis em̄ ep̄us huic vel illi beneficiū cōferat parochiale, tamen quicunq; est parochialis, iure diuino est ꝓprius sacerdos. Veluti licèt ad cardinales spectet electio Papę, & ad canonicos electio episcopi, potestatem tn̄ à iure diuino habent. Ipse enim Christus, qui elegit Apostolos, quibus episcopi successerunt, cano. Quorum vices. 68. distinctio. elegit quoque alios septuagintaduos eorum auxiliares, quibus successerunt sacerdotes. cano. In nouo. 21. distin.

Religiosoꝝ proprij prælati

Religiosi verò sub pontifice maximo habent etiam suos ordinarios prælatos, vt generalē, prouincialem, & nos priorem: nam supprior nisi sede Prioris vacante, non est ordinarius.

Conclusio.

¶Hoc suppositio ad quæstionem vnica respōdetur conclusione. Necessarium est confessioni, atque ad eius essentiam requisitum, vt fiat, aut proprio sacerdoti, aut cui ipse cōmiserit. In hoc enim sensu accipiendum est verbum canonis. Confiteatur proprio sacerdoti: nempe, vt subintelligatur: aut de eius licentia, vt paulò inferiùs in eodem canone explicatur. Quod si autores citati animaduertissent, nunquàm nomen proprij. sacerdotis extendissent ad delegatum. neq; Paludamus dixisset æquiuocè illic accipi proprium sacerdotem. Probatur conclusio ratione S. Thom. loco citato ex discrimine sæpe notato inter hoc sacramentum, & reliqua: nam cætera non cōsistunt in hoc, quòd suscipiens aliquid agat, ni si tantùm suscipere materiam exteriùs appositam, sed vt recipiat fructum, requiritur, vt obicem tollat: in hoc verò sacramento requiruntur, vt dictum est, tanquam de essentia actus pœnitentis, qui sunt sacramenti materia, quos quidem actus debemus submittere potestati clauiū: actus verò nostri, quia à nobis eliciuntur, non possunt per alium dispensari, & gubernari, nisi imperiū in nos habeat: veluti in naturalibus nequit agens formā in materia inducere, nisi sibi sit subiecta, vt est terra cælestibus orbibus: ergo de necessitate sacramenti est non solùm: vt minister habeat ordinem sacerdotalem, vt in cæteris sacramentis, verùm & iurisdictionem, qua nos possit, vt absoluere, ita & ligare: nam ambo eiusdē sunt potestatis mēbra. Hac ergo ratione clarescit, cur ad reliqua sacramenta cōficiēda non sit necessaria iurisdictio: potest enim sacerdos quicunque sacramentum conficere,

Ratio cōclusionis.

Iurisdictio sacerdotis de essentia absolutionis.

& quanuis sit excommunicatus, & degradatus, peccauit quidem, nihilominus sacramentum erit verum: & quanuis solenniter baptismum, aut extremam vnctionem in aliena parœcia contra iustitiam alienam iurisdictionē vsurpando administret, nihilomiuus sacramēta erunt solida. At si quēpiam sine iurisdictione absoluat, non solùm peccabit mortaliter: imò & sacramentum nullum erit perinde ac si à laico fieret absolutio. Est tamen iurisdictio, vel ordinaria, vel delegata, de essentia ad absoluendum sicut character sacerdotalis. Vnde in concilio Florēt. minister huius sacramēti declaratur esse sacerdos potestatem habēs, vel ordinariam, vel delegatam.

Dubium.

¶Dubium autem est, vtrùm hoc de iure diuino, an verò solū de iure positiuo canonis, Omnis vtriusque sexus. Armachanus enim libro, 11. de quæstioni. Armen. cap. 2. & infrà contendit ex mero iure diuino à quolibet ꝓ misciuè sacerdote quēlibet posse absolui, & id ante constitutionem canonis cuicunque licuisse, sed coarctatio, quòd confessio fiat proprio sacerdoti est, inquit, à iure humano. In quam sententiam subscribere videntur Paludanus distinct. 17. quæst. 3. artic. 2. & Syluest. ver. Confessor. 1. §. 2.

Armachan⁹.

Sentētia autoris.

¶At licèt hoc in materia de clauibus sit pressius discutiendum, est tamen falsum, imò iure diuino est ad absoluendum iurisdictio necessaria. Canon enim, vt identidem repetim⁹, nihil aliud fecit, quàm iuri diuino annuale tēpus præscribere. Quare nunquam confessionem ad proprium sacerdotem perstrinxisset, nisi id intellexisset esse diuini iuris, semperq; adeò in ecclesia obseruatum. Item Christus ipse Petrum pastorem instituit Ioan. vlt. Pasce oues meas, ac perinde reliquos Apostolos & eorum successores: iudicare autem de causis spiritualibus tam in foro pœnitētiæ quàm in foro exteriori, est officium pastoris medentis gregi suo, pascere autem vim secum adfert coerciuam, atque adeò iurisdictionem in subditos: inrisdictio ergo iure diuino, est in foro pœnitentiæ ad absoluendū necessaria. Vnde Bonifacius capit. Si episcopus. de pœnitentia, & remiss. libro. 6. Nulla, inquit, potest consuetudine induci, quòd aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui cum possit soluere vel ligare. Quod autem nulla consuetudine abrogatur, ius est diuinum aut naturale. Quinimò in ipso canon. Omnis vtriusque. idem adnotatur, vbi dicitur, quòd nullus sacerdos nisi de licentia proprij, potest alium absolue-

Sentētia autoris.

soluere vel ligare.

Solutio. 1. argumen.

¶Ad primum argumentū respondetur, quòd admonitio illa canonis. Quem pœnitet. eligendi sacerdotem scientem ligare & absoluere, intelligitur secundū prescriptionem prefati ca. Omnis vtriusq; sexus. vt scilicet fiat de licentia proprij sacerdotis, alioqui totum esset irritum & inane. Neque verò coarctatio hæc, vt proprio sacerdoti confessio fiat, est nimia, imo est euangelica, & saluti populi conferens, vt proprius sacerdos cognoscat oues suas, vt ait Christus, & cognoscatur ab illis. Ait verò S. Thom. ꝙ peccaret sacerdos, si non esset faciles ad prębendam facultatē confitendi alij: ꝙa multi, inquit, sunt infirmi, qui potiùs sine cō fessione morerentur, quàm tali sacerdoti confiterentur. ¶Ad secundum verò argumentū rñdet Ricard. distin. 18. tria. Primùm, ꝙ parochialis sacerdos tenetur parochianorum confessiones audire quando ipsi tenentur confiteri: putà, semel in anno, & in articulo mortis. Et hoc certissimum est: quoniam iniquū esset ius gregem obligans confiteri, nisi pastorem obligaret audire. Secundò ait, ꝙ extra illos casus nō tenetur de necessitate, sed de congruita te: quia nullum extat præceptū eum obligās. Tertiò addit, ꝙ quando non vult confessionē audire, interpretatiuè tribuit licentiam, vt possit subditus alium quēcunque adire cōfessarium. Sequuntur eum nōnulli ex iunioribus, inter quos est Syluester ver. Confessor. 1. §. 18. Contrarium sentit Adria. illa quæst. 5. de confessione dubio. 8.

S. Thom.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Confessia autoris.

¶Suppositio ergo tāquam certissimo primo membro de temporibus necessitatis, de alijs respondetur, quòd tenetur curatus parochialis confessionem subditorum audire non solùm tempore necessitatis: sed quoties illa rationabili causa voluerint confiteri. Præceptum em̄ hoc non est aliud quærendum, quàm ꝙ officium pastoris hoc secum onus affert: nā cū inter actus pascendi egregius ille sit, qui in sacramento pœnitētiæ exercetur, quoties ouis rationabili causa pabulum illud poscit, tenetur ei pastor porrigere. Alioqui si tàm multa confessionalia, quàm iam sunt indulta, semoueas, stando in mero iure cōmuni, maximum esset populi damnum & detrimentum si non haberent pœnitentes curatorum suffugium, vt possent sarcinam suorum peccatorū, quoties expediret, exonerare. Dixerim quoties ex rationabili causa expediret: nam solent esse in hoc subditi nimij, & nonnūquàm morosi: idētidem ad confessionem recurrentes. Item ex parte sacerdotis possunt esse impedimēta, vt si alijs negotijs vacat, quare tunc non possit pœnitentem audire. In hoc enim adhibēdum est sal prudentiæ. Adde ꝙ dum sacerdoti non vacat confessiones audire, facilis esse debet in concedenda facultate: nam si illam expressè non concessit, vt cum debita reuerentia Ricardi dixerim, profectò non est tutum dicere, ob id, ꝙ curatus confessionem audire renuit, interpretatiuè licentiam dare confitendi alij. Nā cùm iurisdictio sit de essentia absolutionis, & nemo eam habeat nisi ordinarius sacerdos, necessaria est eius expressa vel consuetudinaria licentia, vt alius eam credatur habere.

Ad tertium argumentū, Papa.

¶Tertio argumento inquiritur, quinam sint quarundam insignium personarū proprij sacerdotes. Et primùm de Papa posset fortasse fingi concilium esse iudicem illius in foro conscientiæ. Hoc tamen est secundum omnium opinionem falsum: nam quanuis quis vtcūq; admitteret concilium esse supra Papam, nullus tamē negare potest, quin ipse sit summus sacerdos ordinarius totius ecclesiæ. Quare licèt concilium ius habeat quandoq; ad ipsum cogendum, vt cùm de hæresi conuenitur, vel in alijs fortasse casibus, de quibus modò non disputamus, nihilominus ordinario iudicio, & potissimùm conscientiæ, ipse est summus iudex. Illi autem qui putarent, præceptum confessionis non esse nisi de iure positiuo: forsan dicerent non teneri ad cōfessionem: quia princeps non tenetur suis legibus. Sed de hoc iam diximus. q. 1. art. 1. quòd quanuis princeps nō teneatur suis legibus vi coerciua: quia nemo à se ipso cogi potest, tenetur tamen vi directiua rationis: quæ iubet, vt quod quisque alijs præcipit, si sibi potest esse commune, faciat, & sic tenetur ieiuniorum festorum que præcepto. Insuper, quia vt suprà monstratum est, præceptum confessionis est diuinum, sed ad semel in anno tenetur Ecclesiastico iure.

Dubium.

¶Dubium ergo restat vtrùm habeat ordinarium confessorem iure diuino. Et sunt qui respondeant, vniuersos sacerdotes esse eius ordinarios iudices in foro conscientiæ tanquam proprios sacerdotes. ¶Quorum ratio est, quia cum præceptum hoc sit diuinum, neminem Christus reliquit sine ordinario iudice in foro conscientiæ, cui confiteri teneretur. Fundamentum autē ordinarij iudicis est iurisdictio: ergo dandus est sacerdos, qui hac fungatur iurisdictione in eundem pontificem maximum: & cum nulla sit singularis ratio vnius potiùs sacerdotis quàm alterius, fit vt omnes dum sacerdotio initiantur, simul suscipiant iurisdictionem ad absoluendum Pontificem, licèt in eius optione re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne relinquatur quem maluerit eligere. Quapropter sicuti dum Papa in hæresim labitur, subditus sit concilio in foro exteriori, sic per quodlibet peccatum mortale compellitur, vt coram sacerdote cõpareat, qui eum absoluat.

Opinionis refutatio.

¶Hæc autem opinio peregrinior apparet, q̃, vt facilè cuilibet persuaderi possit. Primùm q̃ cùm in ordinatione sacerdotis, vt omniũ est vnus consensus, nulla iurisdictio absoluendi à mortalibus aliam quancunq; personam cõferatur, figmentum apparet vnicum Papam excipere, vt vniuersi in eum iurisdictionem accipiant. Est enim mirabile, q̃ cùm Papa omniũ sit supremus, & in reliquis iuribus ab omnibus exemptissimus, singuli christiani non habeant nisi duos, aut tres ordinarios sacerdotes, ipse verò solus habeat vniuersos.

Obiectio.

¶Quod si dicas hoc ipsum in eius fauorem & excellentiam cedere, arguitur contra. Proprius sacerdos est qui subditum potest sua iurisdictione ad sacramentum cogere: potest enim Papa, vel episcopus, vel parochialis ad confessionem parochianum compellere: igitur si omnes sacerdotes sunt ordinarij Papæ, possunt eum constringere, vel si id non possunt, nisi ex eius electione, per id ostẽditur neminẽ in ipsum iurisdictionẽ habere, nisi quam ipse ei tribuerit.

Solutio.

Respondetur ergo, neminem habere iurisdictionem in Papam, nisi quem ipse elegerit, per quam electionem, eandem illi iurisdictionẽ tribuit. Et hæc est sententia Paludani atque omnium.

Sententia autoris.

Solutio arg.

¶Vnde ad argumentum in contrarium respondetur, quod & si dum in peccatum mortale labitur, eo ipso ad confessionem iure diuino compellatur, non tamen inde subsequitur quempiã habere iurisdictionẽ super eum: sed ipsum eodem iure teneri iudicem sibi constituere. Quare Christus non destituit eum deferẽdo sine iudice, postquàm ipse eum potest, tenetur que eligere: nam alius eum compellere nõ valet. Imo verò idem est prorsus de episcopo, qui licèt à Papa cogi possit, nihilominus dum confessarium sibi eligit, tũc dat illi iurisdictionem in se, quam nõ habebat. Post quã autem tam Papa quã episcopus confessarium sibi constituit, tenetur ei parẽre sicut fidelium cæteri.

Familia pontificis.

¶Familiæ autem commensalis pontificis omnes aiunt, quod præter ipsum, eius etiã pœnitentiarius est eius ordinarius, qui potest etiam aliũ delegare, vt familiam absoluat. Cõmensalis, inquam familię: nam qui per orbem dispersi dicuntur Papæ familiares, nisi nouo aliquo priuilegio potiantur: non comprehenduntur in hac parte familiæ nomine.

Episcopi.

¶Episcopi autem, vt aiunt illic Paluda. & Sylue. & cõmuniter Canonistę, habent suos proprios sacerdotes: nẽpe, archiepiscopos, & archiepiscopus habet primatem, & ille patriarcham, nisi sint exempti. At profectò de hoc nec ius vllũ extat, nec conuincens ratio: quia archiepiscopus solùm est episcopo superior in foro exteriori quantum ad causas iudiciarias: in foro autem conscientiæ non est eadem ratio, imò forsan iure communi omnes sunt immediati Papæ. Habent autem ex concessione Greg. noni ipsi atq; omnes inferiores prælati, vt possint absq; vllius superioris licentia confessariũ eligere. c. Ne pro dilatione. de pœnit. & remiss.

Prælati.

Cõmensales episcopi.

Commẽsales verò episcopi eundem ipsum habent pro proprio sacerdote, qui & delegare suam facultatem alteri potest, vt eiusdem familiæ confessiones audiat. Sed non video cur non sint etiam parochiali subditi cathedralis ecclesiæ, aut illius, in cuius parochia commorantur.

Cardinales nõ episcopi.

¶Cardinales verò non episcopi præter legatum non eo fruuntur priuilegio quo episcopi: quia ipsi nõ sunt prælati. Sed iam de consuetudine non subduntur episcopis in foro pœnitentiali, sed immediatè Papæ: & sunt tanquã ordinarij prelati suorum commensalium, vt in summa verb. Absolutio ait Caieta.

Prælati religionum.

¶Similiter & omnes prælati religionũ, vt abbates, generales, prouinciales, priores, & guardiani eandem habent facultatem eligendi sibi confessores eadem concessione Greg. can. Nepro dilatione: quia omnes comprehendũtur nomine prælati. Præterquã q̃ more, & vsu ita obseruatum est in religionib⁹. Curati verò nõ sunt prælati, & ideo in proprium sacerdotem habent solum episcopum. Quanquã consuetudine habeant, vt possint sibi eligere confessores præterquã à casibus reseruatis. Quin verò & vniuersi simplices sacerdotes eadem gaudent facultate, vt sibi promiscuè quencunque eligant sacerdotem. Quapropter & cuicunq; de religiosis confiteri possunt, quãquam huiusmodi religiosus nec sit expositus ab episcopo, nec à suo prælato. Potest quidẽ eum eius prælatus punire, si confessionem sacerdotis secularis audierit: sed tamen sacramentum tenebit: quia ille facultatem habebat eum eligendi.

Sacerdotes.

Obiectio. 1.

Quod si quis nobis contra id, quod de consuetudine diximus, cap. Si episcopus. de pœnit. & remissio lib. 6. obijciat, vbi habetur nulla consuetudine induci posse vt quisq; absque licentia sui superioris confessariũ sibi eligat. Respõdetur

detur nudam consuetudinem contra illud ius prævalere posse. At verò cùm præfecti superioris videant subditos promiscue sibi eligere cõfessarios, & sileant, conniuere censentur, eandemq; permittere facultatem. Inter seculares verò Imperator, vt ait Hostiensis, & Augusta, de antiquissima consuetudine confitentur suis capellanis. De hac verò re nihil certi legitur, & ideo eadem est fortè de illo ratio, quæ de regibus. Rex enim, vt fertur, episcopum habet in proprium sacerdotem, vbi regiam habet sitam, aut vbi inungitur & coronatur. Sed profectò vbicunq; ædes haberet regias, & moram traheret habitandi, posset & episcopo & parochiali cõfiteri. Atq; idem est habendum iudicium de minoribus principibus, ac de alijs magnatibus, vt sunt duces, & cæteri. Hæc autem minutatiùs persequi labor est Summistarum, præsertim cũ iam non solũ reges, verùm magnates omnes diplomatibus abundent põtificijs ad cõfessarios quos voluerint, eligẽdos.

Imperator

Rex.

Peregrini vagabundi.

Peregrini verò & vagabundi, ceu parochiani oppidorum vbi se inuenerint, confiteri debẽt, nõ nisi plebanis: quia nõ debent esse liberioris cõditionis, q̃ incolæ. Tamẽtsi moris erat antiquitus: vt peregrini à suo diœcesano facultatẽ impetrarent vbilibet confitendi. Et Caieta. in summa verb. Absolutio, hanc facultatẽ in primis restringit ad tempus solũ quando est necessaria confessio, sed restrictionis causam nõ video. Subdit ibidem se meminisse, q̃ legerit Eugeniũ. 4. concessisse seu declarasse viuæ vocis oraculo, viatores vbi se inuenerint in paschate, censendos tanq̃ adeptos incolatũ quoad sacramenta pœnitentiæ, & eucharistiæ.

Caietanus.

¶Est hîc tamen adnotandum, vt ait ibidem, q̃ peregrini etiam quoad casus reseruatos subduntur legibus eius diœcesis, cui applicuerũt. A casibus enim, qui illic reseruati sunt episcopo nõ possunt absq; eius licentia absolui. Sed ex hac veritate alterum oritur dubium, vtrùm si ille peregrinus in sua diœcesi crimen commisit reseruatũ illic episcopo, vt sit verbi gratia periurium quod in diœcesi, in qua vult cõfiteri nõ est reseruatum, vtrum possit absolui absq; licentia episcopi eiusdem loci. Et arguitur posse: quoniam postquàm illic non reseruatur, quicunq; parochialis sacerdos habet ordinariam facultatem absoluẽdi ab illo. Sed & ex altera parte existit argumentum, quòd peregrini quandiu non mutarunt domicilium, non videntur absolui in alia diœcesi, nisi de licentia interpretatiua sui episcopi: si autem episcopus facultatem ei concessisset peregrinandi, vt in primitiua ecclesia moris erat, licèt eo ipso concederet ei licentiam confitendi vbicunq;, non tamen, vt absolueretur à sibi reseruatis: non ergo videtur posse absolui in alia diœcesi, sine licentia saltem episcopi illius loci, in quo confitetur. Atq; hoc mihi est probabilius. Secùs de vagabundis, qui cùm nullibi habeant domicilium, non tenẽtur nisi legibus episcopi loci vbi sunt. De excommunicatione quoq; dicemus suo loco, quòd etiam qui excommunicatus est in alia diœcesi, potest si iã satisfecit precepto, absolui autoritate episcopi loci vbi est, & p̃ diploma cruciatæ. Sed de hoc illic latiùs.

Argumentũ

¶De scholaribus autem idem est prorsus iudicium, quod de incolis. Tenẽtur in quã, confiteri curato eius parœciæ, in qua habent domicilium: nam scholasticus Salmantinus non gerit animarum eorum curam: quare nec potest confessiones eorum audire, nec talem facultatem alteri committere. Quocirca neq; vllum peccatum, quoad culpam potest sibi reseruare, sed solam excommunicationis censuram, est enim constitutionum executor, in quarum ideo custodiam potest excommunicationis sententias pronunciare. Si autem in aliqua vniuersitate constitut⁹ est aliquis scholarium pastor, stãdum est proprijs legibus, aut consuetudini.

Scholares.

Solutio. 3.

¶Ad tertium sunt qui respondeant vniuersos sacerdotes, dum ordinantur, iurisdictionem accipere ad absoluendum à venialibus, ac perinde ab illis mortalibus, quorũ legitima absolutio præcesserit, eo quòd non sunt necessaria materia confessionis.

Sententia autoris.

¶At verò quãuis disputatio forsitan sit de nomine tantum, libentiùs dicerem, nullam prorsus iurisdictionem sacerdotes cum charactere accipere, sed tantùm potestatem ordinis. Possunt nihilominus omnes à venialibus absoluere: quia ad id nulla opus habent iurisdictione: iurisdictio eñ nulla est, vbi nulla inuenitur cogẽdi vis. Et neque ad confessionem venialium vllus cogi potest, neq; dum illa tantùm confitetur, cogitur omnia dicere, neque vllam acceptare pœnitẽtiam: absolutio ergo illa licèt sacramentalis sit, non tamen iurisdictione indiget, atque is mihi apparet sensus verborum S. Tho. in. 4. dist. 18. q. 2. art. 3. ad tertium, vbi ait, quòd remissio venialium sequitur potestatem ordinis: hoc est, ad remissionem illorum etiam per sacramentalem absolutionem, nihil aliud requiritur quã sola potestas ordinis. Ad absoluendum verò à mortalibus, etiam si eorum aliãs absolutio præcesserit, arbitror ex suo genere iurisdictionem requiri: quare eã non censeo posse à simplici sacerdote fieri.

Quando liceat sine li-

¶Quartùm demum argumentum huius ambiguitatis solutionẽ ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

centia proprij alieno confiteri.

postulat, vtrùm possit quis vlla ex causa alieno sacerdoti absq; proprij licentia confiteri. Enimuerò S.Th. dist.21. in fine expositionis literæ quinq; refert casus ex intentione Magistri, in quibus absq; licentia proprij sacerdotis licet alieno confiteri, vt si quis sit vagabundus, si mutauit domicilium, & si offendit in aliena parochia, & propter malitiam sacerdotis, & in articulo mortis. Atqui Hostien. quē dist. 17. quæst. 3. art. 2. refert Palud. octo connumerat, quibus id ipsum fieri potest. Cæteri verò casus: neutpe de vagabūdis, peregrinis, & morti proximis nihil ad rem pertinent: nā illi iam censentur mutare proprios sacerdotes, & de articulo mortis videbimus art. 4. ¶ Sed dubiū est, vtrùm sola culpa proprij sacerdotis, cui sci licet periculosum est confiteri, quia vel est cōfessionum detector, vel solicitator pœnitentium ad malū, ius faciat subdito, vt absq; eius obtenta licentia alium adire valeat confessarium. ¶ Ad hoc enim dubium Hostiens. affirmatiuè respondet, quā opinionē sequitur ibi Paludan⁹, ibidemq; Ricardus art. 3. q. 3. & Syluester verb. confessor. 1. §. 6. & Adria. quæst. 5. de confessione dubio. 3. vbi ponit exemplum de concubina plebani, quæ non debet illi confiteri, sed ad alium ire, petita licèt non obtenta licentia. Imò est opinio Magistri Senten. in vltimis verbis distinctionis. 21. quam probat ex decreto Vrba. 2. can. Placuit. de pœnitentia distin. 6. vbi prohibetur, ne sacerdotum quispiā pœnitentem suscipiat alteri sacerdoti cōmissum sine eius cōsensu, & subditur: Nisi sit gnarus. Et ratio huius opinionis esse potest, quòd Deus neminem absque eius culpa beneficio pœnitentiæ destituit: iniquitas autem proprij sacerdotis eum iure priuat confessionē audiendi: subdito ergo ius relinquitur alium exquirēdi qui sibi expediat. Neq; sufficere videtur responsio, quòd tunc satis est illi contritionem habere: quoniam forsan non est nisi attritus, & per confessionis subsidium fieret contritus. ¶ Veruntamen his non obstantibus opinio hæc falsa est, & nisi patronorum autoritas obstaret, fortasse peiori nomine digna propter periculum, quod offert peruersionis ecclesiastici ordinis. Est in primis S. Tho. in præsentiarum contrariæ sententiæ in solutione ad quintum, vbi ait, in similibus casibus quando timetur sacerdotis periculum, petēdam esse ab illo facultatem adeundi alium, quam si negauerit, recurrendum ad superiorem, & quando nullū fuerit remedium confitendum potius esse laico. Idemque ait Marsilius. quæst. 12. art. 1. & Caietanus verb. Absolutio. vbi ait, adeò esse iurisdictionem ad absoluendum necessariam, vt si sacerdos absoluat eum qui non est sibi subditus, absque licentia proprij sacerdotis, nihil fiat. ¶ Dicendum ergo quòd sola proprij sacerdotis nequitia non tribuit ius subdito adeundi alium confessarium. Et ratio est, quia nullus alius propter illam solam nequitiam iurisdictionem acquirit absoluendi, nec subditus illam potest ei tribuere, & absq; iurisdictione nulla est absolutio. Certè ratio adeò est euidens, vt sola sufficiat, & expressa in canone ipso, Ois vtriusque sexus, qui nullo excepto casu iubet, vt quoties subditus voluerit iusta de causa (inter iustas verò hæc est vna) alieno confiteri sacerdoti, licentiam priùs postulet, & obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter illum non possit absoluere, vel ligare. Adijcitur autem & ratio secunda nihilo infirmior, quoniam opinio contraria promptissimam offert cuicunq; ansam fingendi malitiā, & periculum in proprio sacerdote, vt illo colore possit alium sibi, quem libuerit, eligere. Multò ergo minus inconuenit, vt simili casu homo sine confessione maneat, quàm hāc occasionem offerre à firmo ecclesiastico ordine deuiandi. Tertiò, quia eadem tunc ratione idē fieret in casib⁹ reseruatis: videlicet, si in episcopo reseruāte idem appareret periculum, neq; vellet facultatem alteri concedere absoluendi, posset subditus eosdem casus alteri confiteri, & ab ipsis absolui, & sic vana esset reseruatio. Dicendum ergo, quòd in simili euentu subditus ille nemini debet confiteri, sed perinde cēsere, acsi nullam haberet copiam sacerdotis: nam profectò necessitas illa non est maior, quàm si proprius sacerdos abiret aut moreretur. Cùm ergo tunc sine licentia superioris ne mini possit confiteri, idem est censendū, quando est periculum illi confitendi.

¶ Ad rationem ergo in contrarium respondetur, quòd dum subditus non est nisi attritus, procuret esse contritus: nam pluris refert ordinem hierarchicum seruare, vt nemo sine iurisdictione absoluat, quàm vni fortuito euentui prouidere. Præsertim quia in tali casu potest subditus absq; confessione putans se esse contritum eucharistiam suscipere: quandoquidem non habet sacerdotem, cui possit cōfiteri. ¶ Ad textum illum Vrbani, sunt qui respondeant, quòd dum illic permittitur subditus ob ignorantiam proprij sacerdotis eum deserere, & transire ad alium, intelligitur, obtenta superioris licentia. Veruntamen si attētius verba textus inspiciantur: planior multò fiet responsio. Illic namque nulla fit mentio pro-

Dubium.

Hostien. Palad. Ricard.

Ratio.

Sentētia autoris.

S.Tho.

Iurisdictio sacerdotis necessaria.

Ratio euidens.

Reprobatio glossæ.

Nota.

Dubium.

Ratio alia.

Ratio tertia.

Solutio contrariæ rationis.

Ad textum Vrbani.

Solutio.2.

proprij sacerdotis, sed expressus casus textus est, dum quis habes facultatem, aut priuilegiū eligēdi confessarium committit se sua sponte alicui sacerdoti. Et quantum ex verbis textus conijcitur, sermo illic habetur de pœnitentia publica, à qua cùm imposita esset ab vno sacerdote, curabat pœnitens per alium reuelari. Vt modo etiam de pœnitentijs occultis facere consueuerunt ignaui pœnitentes. ¶ Quare glossa, quæ ait se commisit, id est, quia eius parochianus est, sensum verbi peruertit. Succurritur enim illic ambitioni sacerdotum, ne postquam quis tradidit se vni, licet priuilegium habeat eligendi alium, nemo tamen alius eum suscipiat, nisi pro ignorantia prioris: tunc enim potest libere ad alium transire. ¶ Fit hic tamē animaduertendum. q. in casu, quo propter dictum impedimentum subditus nō confitetur proprio sacerdoti, non ideo liberatur à præcepto confessionis illo anno, vt quæst. 2. ar. 1. diximus, sed cùm primùm commodè poterit, tenetur confiteri. ¶ At verò hic obiter ad illum, quem tetigimus casum, respondeamus oportet, videlicet, an si peccator suo complici cōfiteatur, confessio valeat. Vt si concubina sui proprij sacerdotis ei cōfiteatur. Respondetur autem sine disputatione primum, q. ex genere suo cōfessio est valida, postquàm omnia, quæ sunt de essentia concurrunt, vt materia, forma intentio, & iurisdictio. At si sic fiat, vt in notitiam aliorum veniat, nō potest fieri sine scandalo, quod vix peccatum esse posset minus q. mortale. Si autem sine scandalo fieret, & sine periculo incitandi se ad malum, cōfessio esset valida, & esse posset fructuosa. Quāquam erubescentia non esset tanta, quanta si confessio fieret alteri. Quin etiam vix potest impudentia & impudicitia excusari, quia appareret colloquium illi simile, quod fit extra confessionem. Attamen vbi est periculum excitandi, & irritandi illecebram sacrilegium est impudentissimum: & confessionem, quæ est peccatum mortale, iam diximus non esse validam, quanuis peccatum illud exprimeretur, propter defectum non solum cōtritionis, verum & attritionis. Refert Adria. in sua diœcesi huiusmodi confessionem sub sententia excommunicationis esse prohibitam.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm licitum sit alteri, quàm proprio sacerdoti ex priuilegio, vel mandato superioris confiteri.

QVoniam duæ viæ in superioribus apertæ sunt, quibus iurisdictio alicui competere potest: scilicet, ordinaria & delegata: & de priori dictum satis est, subsequitur, vt de posteriori dicamus. Arguitur ergo, quòd non liceat ex indulto superioris alteri, quàm proprio sacerdoti confiteri. Nemo potest vllum in præiudicium alterius priuilegium indulgere, sed concedere alterius subdito priuilegium, vt absque eius facultate confiteatur alieno, est in præiudicium proprij sacerdotis, qui ius habet cogendi suos subditos, vt sibi confiteātur: ergo id fieri non potest. Vnde di. 25. q. 1. can. Ideo. ostenditur sic esse concedēda priuilegia, vt non sint in aliorum detrimētum, iuxta verbum Pau. 2. Corin. 8. Non volumus, vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio. ¶ Quinimò, vt secundò arguamus, per hæc priuilegia impeditur diuinum mādatum, quò proprius pastor tenetur vultum pecoris sui cognoscere, iuxta illud Prouerbio. 27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosq; greges considera, exemplo Christi qui ait, Ego cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. ¶ Accedit tertio, quòd priuilegiū nequit subditum ab obedientia sui pastoris eximere: ergo qui per indultum confitetur alteri, tenetur etiam & suo proprio cōfiteri, si id exegerit: esset autem iniusta molestia quempiam cogere eadem peccata bis confiteri: ergo ex priuilegio superioris nemo sic potest alteri confiteri, vt præcepto satisfaciat. ¶ In contrarium est q. ea, quæ sunt ordinis, potest proprius iudex cuicunq; eiusdem ordinis committere: cùm ergo sacramentum pœnitentiæ administrare sit sacerdotalis ordinis, & episcopus sit proprius sacerdos & iudex eiusdem sacramenti, potest idem munus cuilibet sacerdoti committere: nam pari iure & casus sibi aliquos reseruare potest.

¶ In introitu articuli huius adnotandum est tribus modis concedi posse facultatem alteri, quàm proprio sacerdoti confitendi: scilicet, vel à iure, vel per consuetudinem, modo suprà expositio: quin scilicet superiores vident, & tacentes dissimulant: vel concessione proprij sacerdotis expressa vel interpretatiua. Etiō mēbratim ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Et primum quantum ad indultum iuris quæstio orta est propter religiosos. Circa initium enim ordinum mendicātum, quia huiusmodi priuilegia tunc illis concedit inceptum est, non defuerunt seculares doctores, qui in contrariū reclamarent. Enimuero Henricus Guandensis quodlib. 1. contendit,

Primum argumentum.

Secundū argumentum.

Tertium argumentum.

Pars affirmatiua.

Decisio articuli.

Origo priuilegiorum.

Universidad de Deusto Biblioteca

tendit, Põtificem maximum neutiquam poſ-
ſe priuilegia huiuſmodi indulgere, quominus
parochiani tenerentur ſuo proprio parochia
li confiteri. Quam quidem opinionem funda
bat in verbis illis cap. Omnis vtriuſque ſexus.
omnis proprio ſacerdoti confiteatur, neque
poſsit alieno niſi de eius licentia petita & ob-
tenta. Quare aiebat confeſſos religioſis teneri
rurſus cõfiteri proprio curato. Hanc poſtmo
dùm falſam opinionem abſurdiorem fecit Ioã

Ioan. de Poliaco.

nes quidam de Poliaco dicens, quòd nec Pa-
pa, imò nec Deus poterat facere, quin ſubdi-
tus alteri confeſſus teneretur ſuo proprio ſa-
cerdoti confiteri. Repugnabat enim, inquit,
vt quis eſſet proprius ſine virtute cogendi ſub
ditum: imò dicebat illam confeſsionem, quæ
fieret religioſis, non eſſe ſacramentalem.

¶His tamen non obſtantibus prima conclu-

Prima cõclusio.

ſio huius articuli eſt. Conceſsio facta religio-
ſis mendicantibus audiendi confeſsiones po-
puli fuit prouida & ſancta & in fauorem po-
puli facta, eorumq; adeò communi bono præ
cipuè conducens. Eſt enim confeſſariorum cõ
ditio vt vitæ in primis, deinde ſcientiæ, & pru-
dentię dignitate polleant: hoc autem non eſt,
vt circa cuiuſpiam iniuriam loquamur, cur ne
queat perinde in religioſis inueniri, qui clau-
ſi literis vacant, vt in ſecularibus. Adde quòd
cùm non ſint alijs negotijs implicati, expedi-
tiùs poſſunt cõfeſsionibus audiendis operam
dare. Præter quàm quòd cùm temporalia me
tant, quibus aluntur, debent, vt ait Paul. ſpiri-
tualia in populum refundere. Experientia pro
fectò docet tantum emolumẽti religioſorum
curam in confeſsionibus audiendis, & concio
nibus habendis chriſtianis populis indies af-
ferre, vt eis ſublatis, non poſſet eccleſia non
multum detrimẽti accipere. Sed in re propria
loqui ſic pudet. ¶Subſequitur autem dubiũ

Dubium.

vtrùm qui confeſsi ſunt religioſis per priuile-
gia teneantur iterum confiteri proprijs paro-
chialibus ſacerdotibus. Fuit enĩ citatus Henri-
cus Gandenſis, & quos Adrianus citat quæſt.
5. de confeſsione, ſcilicet, Hoſtienſ. Archidia-
co. & Ioannes Monachus, qui ſuſtinebant par
tem affirmatiuam, eo quòd cap. Omnis vtriuſ
que ſexus. ſimpliciter obligat confiteri pro-
prio ſacerdoti, cui priuilegium fratribus indul
tum non videtur derogare. Et ideo confeſſus
religioſis non deobligatur confiteri proprio
ſacerdoti eadem peccata, ſi alia non habuerit.

¶ Nihilominus ſtatuitur ſecunda concluſio.
Qui confitentur religioſis ex priuilegio illis in

Secunda cõclusio.

dulto, nullatenus tenentur ampliùs confiteri
eadem peccata proprio. Concluſio hæc pla-
nè colligitur ex cap. eodem. Omnis vtriuſque
ſexus. quo aduerſarij nituntur contrariam ſuã
opinionem fulcire. Nam vice verſa ex verbis
ſubiũctis in eodem canone ſequitur & noſtra
concluſio, & eorum argumenti ſolutio. Subdi
tur enim illic, quòd qui voluerit confiteri alie-
no ſacerdoti, tunc ei licebit, dum licentiã à pro
prio ſacerdote petierit & obtinuerit. Et loqui-
tur manifeſtè canon de ea confeſsione, quam
pręceperat fieri ſemel in anno: quare manife-
ſtè illic docemur, quòd qui de licentia proprij
ſacerdotis confitet alteri perinde implet præ-
ceptum, ac ſi confiteretur proprio: inter pro-
prios autem ſacerdotes connumeratur epiſco
pus, & multò iuſtiùs Papa: ergo cùm religioſi
priuilegium habeant papæ, fit vt qui illis con-
fitentur perinde ſatisfaciãt eccleſiæ præcepto,
acſi proprijs ſacerdotibus confiterentur: nam
licentia papæ & epiſcopi eandem vim habet,
ne maiorem dicamus, acſi eſſent proprij paro-
chiales curati. Et hæc eſt rõ, quàm S. Tho. prę-
ſenti loco di. 17. q. 3. ar. 3. q. 5. adfert. Ait quip-
pe quòd impedimentum ne quiſpiam poſsit
abſoluere põt eſſe aut defectus iuriſdictionis,
aut cenſura excommunicationis, vel alijs, qui-
bus eſt ſuſpenſus. Et prior quidẽ defectus ſup
pleri poteſt per commiſsionem illius, qui talẽ
habet iuriſdictionem: vnde cùm papa pleniſ-
ſimam habeat iuriſdictionem in toto orbe
Chriſtiano & epiſcopus, perinde poſſunt ab-
ſoluere atque parochiales ſacerdotes. Et acce-
dit optima ratio: nam qui papæ ipſi aut epiſco
po confiteretur, proculdubio ſatisfaceret præ-
cepto: ridiculum enim eſſet tunc dicere, quòd
requireret licentia ſacerdotis parochialis: ergo
qui ex eorum priuilegio confitetur, ſimiliter
omnino ſatisfacit. Ac demum arguitur. Qui-
bus papa diploma concedit vt eligere ſibi poſ
ſint confeſſarios, quis ambigat, quin abſque li-
centia proprij curati ſatisfaciant præcepto?
multò ergo minùs ambigendum quin illi ſatiſ-
faciant, qui cõfitentur religioſis ex priuilegio

Confirmatio concluſionis

papæ per epiſcopum expoſitis. ¶Ambę con-
cluſiones canonica autoritate roborantur. Pri
mùm enim huiuſmodi priuilegia conceſſa le-

Priuilegium Alexan. 4.

guntur per Alexandrum. 4. circa annum do-
mini milleſimum ducenteſimum ſexageſimũ.
Deinde decem poſt annis confirmata fuerunt
per Vrbanum. 4. & Clementem. 4. continuò

Indultũ Vrbani & Clemen.

ſuccedẽtes. Poſt hæc verò annis. 50. Ioannes
ille de Poliaco poſt in contrarium ſucclama-
uit, qui anno domini milleſimo trecenteſi-
mo vigeſimo ſecundo vocatus Romam com-
pulſus fuit errorem reuocare, vt patet in extra
uagan. Ioannis. 22. Vas electionis: vbi iuxta
decreta

decreta prædeceſſorum Alexan. & Clemen-
tis concluſum eſt confeſſos fratribus religio-
ſis non teneri ampliùs confiteri proprio ſacer
doti eadem peccata. Quare de eadem veritate

Confeſsio Bonifa. 8.

ambigere iam nefas eſt. Deinde Bonifacius o-
ctauus in extrauag. Super cathedrã. de ſepul-
turis. confeſsionem moderatus iuſsit, vt pręla-
ti mendicantium religioſos epiſcopo præſen-
tarent idoneos, quibus ipſe facultatem faceret
tum prædicandi tum & confeſsiones audiẽdi,
quo renuente papa ipſe tunc eandem faculta-
tem concedebat. Poſt verò ſubſecutus Bene-

Benedi. 11.

dictus vndecimus, in extrauag. Inter cunctas.
de priuilegijs. reuocata illa moderatione Boni
facij ampliſsimam eis contulit facultatem præ
dicandi & confeſsiones audiendi nulla facta
præſentatione epiſcopo, nullaque eius petita

Clemens. 5.

licentia. Tandem ſucceſsit Clemens quintus,
qui in Clem. Dudum. de ſepulturis. reuocans
decretũ Benedicti renouauit aliud Bonifacij,
vt pręſentatione facta epiſcopo facultas ab eo
petatur, quam ſi negauerit, papa cõceſsit. Cui

Can. ex autoritate.

quidẽ decreto ſtatur modò. Canon verò Gre-
gorij, ex autoritate. 16. q. 1. quo ſacerdotibus
monachis poteſtatem facit, vt poſsint bapti-
zare, prædicare, communionem dare, pœni-
tentiam imponere, atque peccata ſoluere, ad
rem non attinet pręſentem: quia vt ait D. Th.
di. 18. q. 3. illic non loquebatur Gregorius niſi
de monachis illis, qui iuriſdictionem ſuper ali-
quibus parochis ſibi commiſſam habebant,
quos alij aiebant eo ipſo quòd erãt monachi,
non poſſe actiones illas hierarchicas exercere,
vbi Gregor. decernit contrarium.

Reprobatio gloſſæ Ber.

¶Ex his fit gloſſam Bernardi can. Omnis vtri
uſque ſexus. ſuper ver. Alieno, nullam prorſus
apparentiam habere quatenus ait priuilegia
conceſſa fratribus, ſolùm illis dare executionẽ
audiendi confeſsiones, ſed nihilominus requiri
licentiam proprij ſacerdotis: nam in prædicto
canone manifeſtum eſt nomine proprij ſacer-
dotis intelligi cum parochiali tam epiſcopum
quàm papam: ſi ergo illi licentiam conferunt,
ſatis eſt. Cæterùm quanuis proprius, idẽ eſſet,
quod parochalis, ſubintelligitur ſemper ſupe-
rioris licentiam ſufficere. Præterea arguitur.

Secundum argumentũ.

Nemo poteſt, imò crederim, neq; autoritate
papæ, quicquid citati autores dixerunt, ad cõ-
fitendum iterum cõpelli ea, à quibus ſemel ab
ſolutus eſt: nam eccleſia non habet in hoc au-
toritatem niſi ſecundùm ius diuinum: iure au-
tem illo ſacramẽtum hoc non eſt inſtitutum,
niſi in remiſsionem peccatorum: poſtquã er-
go hunc fructum quis per ſacramentum ſor-
titus eſt, cogi non poteſt, niſi vltrò ipſe velit,
iterum eadem confiteri: quia ille iam nulla ha
bet peccata, & vt ait S. Tho. in præſentiarum
ſolutione. 4. & nullus compellitur confiteri,
qui non habet peccata. Meritò ergo vt ait An
tonius. 3. par. titul. 17. cap. 9. illa gloſſa condẽ-
nata fuit per Clementem. 4. in quodam priui-
legio fratribus conceſſo, incipienti. Quidam te
merè. ¶ Vnde ad argumentum Ioannis Mo-
nachi & Archidiaconi reſpondetur, non eſſe
cõpatibilia priuilegium religioſorum, & præ-
ceptum confitendi proprio curato in hoc ſen
ſu, quòd confeſſus religioſo teneatur iterum
confiteri proprio curato: nam vna abſolutio
liberat eum ab obligatione alterius, vt ait Be-
nedictus. 11. in extrauag. citata. Inter cunctas.
de priuileg. in quo verbo non eſt illa extraua-
gans reuocata per Clementinam, Dudum.

¶Quòd ſi quęras vtrùm dictum priuilegium,
ſit derogatio pręcepti. Omnis vtriuſq; ſexus.
reſpondetur nullum habere reprobationis co
lorem, ſed eſſe indultum iuxta eius tenorẽ vbi
habetur, quòd de licẽtia proprij ſacerdotis po-
teſt quiſque confiteri alteri. ¶In contrarium
autem obijcitur extrauagans quędam Marti-

Extrauag. Martini.

ni quinti, quam Adrianus citat. Ad vberes fru
ctus. ſed non eſt inter cõmunes relata, vbi ait.
Volumus autem, quòd ij, qui fratribus confite
buntur, ſuis proprijs parochialibus ſacerdoti-
bus ſemel ſaltem in anno confiteri, prout ge-
nerale concilium ſtatuit, nihilominus tene-
antur, quodque ijdem fratres eos ad hoc exor
tentur. Veruntamen extrauagans hæc in pri-
mis, non pręcipit hominem eadem iterũ con-
fiteri, à quibus ſemel abſolutus eſt: quare ſolũ
potuit præcipere, vt homo ſe repræſentet pro
prio ſacerdoti dicens ſe iam eſſe abſolutum.

Obligatio præcepti de confeſs.

Nam dicere, quòd ſaltem in paſchate teneatur
homo confiteri proprio ſacerdoti, ſi aliquod
habet mortale, non video quomodo intelliga-
tur: quoniam annalis confeſsio, vt ſuprà dixi-
mus non obligat in paſchate, ſed in quolibet
tempori anni: quare qui confitetur fratribus
ſub natali domini, non tenetur iterum vſque
ad integrum annum ampliùs confiteri, niſi ra
tione ſumendæ euchariſtiæ in paſchate, tunc
autem ſi quis peccatum habuerit mortale, etiã
poteſt fratribus religioſis confiteri, poſtquàm
ille caſus non eſt exceptus in extrauaganti.
Vas electionis. neq; in Clemen. Dudum. Neq;
verò gloſſam Adriani eiuſdem extrauagantis
Martini, quæ illam intelligit, quando fratres
ad epiſcopos neglexerint habere recurſum,
ſatis intelligo: quoniam quouſque ſe præſen-
tent, nullam habent facultatem audiendi con-
feſsiones: & tamen Martinus videtur intellige-

Universidad de Deusto
Biblioteca

re post quàm habent autoritatem. Quare citiùs dixerim illam extrauagantem in hac parte non esse receptam: quia derogat extrauagantibus. Vas electionis. & Dudum. Idemque responderem verbis Sixti. 4. in extrauag. Vices illius. de tregua & pace. vbi admonet religiosos, vt prædicare desistant, quòd parochiani non sint obligati saltem & paschate confiteri proprio sacerdoti: quia de iure, inquit, tenentur. Respondeo, in quam, me illa verba nõ intelligere: quia nullum est tale præceptum confitendi in paschate, sed semel in anno. Itẽ cùm continuo subiungat per hoc non intelligere excludere mendicantes, quominus secũdum iuris communis, & priuilegiorum illis cõcessorum dispositionem confessiones audire, & pœnitentias iniungere valeant, ratas habet confessiones illis factas ad implendum præceptum de semel in anno. Secus de administratione sacramenti eucharistiæ, quod religiosi administrare prohibentur in paschate, vt Clemen. religiosi. de priuileg. cauetur.

Extrauag. Vices illius.

Glossa Clemen. Dudũ.

¶ Quo ergo ad expositionem Clemen. Dudum. redeamus, primùm notandum, quòd cùm illic magistri, & ministri generales, & prouinciales iubeantur facere, vel per se, vel per alios illam præsentationem, etiam Priores & Guardiani poterunt illam facere, & verè faciunt ex commissione eorundem Prouincialium, & poterunt alium mittere, qui illos præsentet. Vtrùm autem ius competat episcopis eos examinandi, non habetur in extrauganti, sed hoc solum, vt prælati religiosorum sufficientes personas, & idoneas, & peritas eligãt. Vbi insinuatur examen non incumbere, nisi prælatis ipsis religiosorum. Vnde in extrauganti Benedicti. 11. non iubebantur confessarij personaliter comparère coram episcopo. At quoniam illa reuocata est per Clemen. Dudum. in quo sit episcopo facultas, vt possit refutare præsentatos, apparet subsequenter illis incumbere eos examinare. Quare, si ipse velit, comparère coram ipso debent. Vtrùm autem eius licentia ipso mortuo, vel amoto semper duret, an verò debeant singulis episcopis præsentari. Respondetur, satis esse si semel habeant vnius episcopi facultatem, vt non teneantur amplius eidem episcopo, vel alteri præsentari. Sic enim habetur in extrauag. Benedicti, quæ in hac parte non est reuocata.

Dubitatio.

Alia dubit.

Vtrùm verò eiusmodi fratres expositi possint absoluere ab omnibus casibus reseruatis episcopo, Syluester in verb. Confessor. 1. §. 5. & Gabri. distinct. 17. quæst. 2. artic. 3. atque alij affirmanter respondent: quia priuilegium papæ, non potest inferior, nempe episcopus, coarctare. Quare cùm Clemen. Dudum. fuerit in concilio Viennensi decreta, non potest, inquit, Sylue. episcop⁹ religiosis reseruare casus, sicut sacerdotibus parochialibus. Veruntamẽ hæc opinio neque est tuta, neq; more seruatur: quoniam expresse habetur in eadem Clemen. Per huiusmodi confessionem nequaquã intendimus ampliorem potestatem fratribus impendere, quàm est curatis, & parochialibus sacerdotibus à iure concessa: nisi forsan eis ecclesiarum prælati vberiorem in hac parte eis gratiam specialiter ducerent faciendam. Et cõfirmatur ratio: quia licèt priuilegium sit papæ, & concilij, nihilominus vult religiosos facultatem recipere ab episcopo, vt sint tanquam eius coadiutores. Quare in hoc non conferunt eis ius amplius, quàm habent curati. Idq; confirmatur ex Clemen. Religiosi. de priuileg. vbi excommunicantur religiosi, si tentauerint absoluere à casibus reseruatis apostolicæ sedi, vel locorum ordinarijs. Quapropter nulla est solutio respondentium, quòd solùm inhibentur absoluere à casibus reseruatis, quibus est excõmunicatio annexa: nam duæ sunt clausulæ: prior, ne absoluant excommunicatos: & posterior, ne absoluãt à reseruatis etiam citra excommunicationem. Veruntamen si episcopus vult plures casus reseruare religiosis, quã plebanis, tunc censeretur id facere in fraudem & in odium ipsorum, & ideo tam aperta esse posset fraus, vt non esset illi parendũ, quia pari sorte sunt tractandi, vt plebani.

Alia confir.

¶ Aliud verò dubium est, vtrum eandem potestatem, quam habent ab episcopo vnius diœcesis exercere iure possint in alia. Syluester enim verb. Confessor. 1. §. 14. & verb. Confessor. 2. §. 4. ait non posse: propterea, quòd in præfata extrauag. expresse habetur, q̃ extra ciuitates & diœceses, in quibus sunt deputati, non possint illam facultatem exercere. Fatetur tamen, curatum parochialem posse suos parochianos absoluere vbicunq; etiam extra diœcesim. Hæc tamen duo malè cohærent, Clemẽtina enim pares facit religiosos, & plebanos. Quare sicut plebanus suum parochianum: ita & religiosus verbi gratia Salmantinus potest hominem suæ diœcesis Segobiæ & vbicunq; absoluere. Veluti religiosus, qui facultatem habet sui prælati audiendi religiosorum confessiones, quencunq; subditum sui conuẽtus potest vbicunq; terrarum absoluere perinde ac prior ipse, præterquam à casibus reseruatis. Clementina ergo solùm cauet, ne habentes facultatem episcopi putent eam habere, nisi in subditos

Dubium.

subditos eiusdem episcopatus. Hoc enim est notum, quòd expositus Salmanticæ ab episcopo non potest extra diœcesim eandem facultatem exercere erga subditos alienæ diœcesis. Atque hactenus de priuilegijs concessis à iure. ¶ Circa concessiones autem, quæ fiunt ab homine, hoc iacito primum fundamentũ, quòd omnis & solus ordinarius, qui propriã habet animarum curam, si non sit iure prohibitus, potest cuicunque alij sacerdoti non iure impedito facultatem suam concedere absoluendi suos subditos: vt Papa, episcopus, parochiarum plebani, & religiosorum prælati.

De priuil. cõcessis ab homine.

Delegatus.

Delegatus autem id non potest, nisi in facultate sibi commissa hoc fuerit expressum, vt possit subdelegare. Quare vicarij episcoporum nisi habeant expressam facultatem subdelegãdi, id non possunt, neque vicecurati. Attamen quando substituuntur curatorum loco, per episcopos fit eis potestas subdelegandi. Et eandem facultatem pœnitentiarij pontificis habẽt officio suo annexam. Atqui & episcopus confirmatus non impeditus, antequàm ordinetur, licèt neminem possit absoluere, potest tamen eandem facultatem concedere. Dixerim autem, non impeditus, nam episcopus, vel sacerdos parochialis excommunicatus nominatim, vel hæreticus, vel manifestarius per cussor clericorum neminem potest sibi subdelegare, neque in foro exteriori, neque in pœnitentiali, eò quòd licet habeat iurisdictionem, non tamen habent eius vsum, & committere est vsus iurisdictionis. Sententia est Palud. 17. distinct. quæst. 3. circa finem: & notatur ca. Romana. de officio vicarij lib. 6. Si autem post quàm suam facultatem alteri delegauit, excommunicetur, non ob id cessat vsus in delegato. Quòd autem non possit sacerdotibus eo modo excommunicatis vel suspensis eiusmodi facultas committi, clarũ est, postquàm eam non possunt exercere. Quærere etiam quispiam hic posset, vtrùm sufficiat ratihabitio, vt absolutio sit valida. De hoc autem nulla est controuersia. Si enim ratihabitio sit de futuro, vt si sacerdos absque iurisdictione absoluat alienũ parochianum credens, quòd cùm episcopus eius vel plebanus sciuerit, ratum habebit, manifestum est, nullum esse sacramentum: quoniam cùm sacramentum tunc conferat gratiam, quando applicatur absolutio, nequit vllo pacto ex futuro pendere, sed tunc debent concurrere omnia quæ sunt de essentia sacramenti, atque adeò iurisdictio sacerdotis: quare si tunc illam non habet, nil ratihabitio futura refert. Si autem

Vicarij episcoporum. Vicecurati.

Ratihabitio de pœnit.

An prius legatus possit eligere simplicẽ sacerdotem.

Primum argumentum.

Secundũ argumentum.

Priuilegiati sacerdotem quem voluerint possunt eligere.

Tertium argumentum.

De religiosis.

Ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dinis,& iurisdictionis: & quidē potestatem ordinis quicunq; sacerdos habet,& iurisdictionē ille qui priuilegiū contulit per electionē pœnitentis qui ei cōfert. Sed quia ex hoc secūdo quæstio pendet,probatur primò, ex verbis diplomatis,vt possint eligere confessorē,nā hoc nō est eligere eum,qui est cōfessor,sed per electionem facere confessorem: puta, eligere in confessorem:sicut cùm eligitur episcopus,nō eligitur ille, qui erat episcopus, sed qui non erat,eligitur in episcopum.Et quāuis addatur, idoneū, adiectio illa duo sonat. Primū, q̄ non sit suspēsus per censurā, aut nominatim excōmunicatus &c.Secūdò admonetur pœnitens iuxta tenorem can. Quem pœnitet. vt eligat cōfessorem scientē ligare,& soluere:nihilominus optio ipsi relinquitur: quia priuilegia nō sunt coarctāda magis,q̄ sonāt,& procul dubio si intentio Pōtificis esset,vt nō eligerentur nisi ordinarij,nunq̄ illud silentio præteriisset: cū ergo id non expresserit,gratis fingitur illa restrictio. Nā de potestate Papæ, q̄ id potuerit facere,nemini dubitare licet. Et in.c.citato. nepro dilatione.vbi Grego.cōcessit prælatis facultatē eligendi cōfessarium, nullā facit restrictionem,sed ait, q̄ præter sui superioris licentiā possit sibi eligere prouidum confessorē:eodem ergo modo intelligitur cōcessio diplomatis cruciatæ. Ad illud verò, q̄ Papa nō præsumitur indoctos hoies,& nō idoneos eligere,respōdetur, q̄ contra intentionem Papæ,& prælatorū obmurmurare nefas est. Tamen si oculos ad eos,qui curā habēt parochianū,& sacerdotia curata possident circūferamus, fortassē (quod nō absq; mœrore fandū est) tam multos indoctos sacerdotes, & minus idoneos inueniamus curā animarum habentes,q̄ eadem cura vacuos,adeò vt multò cōsultius sæpe fuerit ex istis eligere,q̄ ex illis.In summa hoc plane confirmatur,si proprius plebanus facultatem cōcederet suo parochiano cōfitendi alteri,licèt nihil aliud adijceret, quis dubitet quin posset eligere quem maluerit sacerdotem,siue parochialem, siue alium: cur ergo nō id liberè possit,qui priuilegium habet pontificis? Tandem hanc litem videntur iam diremisse indulgentiarum commissarij, vt hæc scholastica disceptatio authoritate Pontificis absolueretur. In nuperrimo nanq; Iubileo Diui Iacobi sub hac forma venit concessio, vt possit quisque confessarium eligere sacerdotē secularem, aut religiosum,qui non sit suspensus, nec specialiter reprobatus per suum prælatum. Suspensus,scilicet,vel reprobatus per aliquam censuram:quasi dicat, quicūq; alius absq; vlla excōptione possit eligi. ¶ Ad glossas aūt c. Omnis vtriusq; sexus.& clem.religiosi.de priui. respōdetur, q̄ solùm illic habetur sermo de religiosis:quare non pōt trahi in consequentiam, q̄ non possint quilibet sacerdotes seculares eligi. Præterea,& de religiosis bene respondent Palud.& Sylu. q̄ licèt de iure communi non haberant executionem potestatis,nihilominꝰ ex facultate proprij sacerdotis, & fortiori episcopi,vel Papæ illam possunt habere,neq; est cur de hoc vlla sit dubitatio. Verum est,prædictos autores addere,quòd religiosi cùm non habeant velle,vel nolle, sine consensu prælati non debent absq; eius licentia eiusmodi priuilegia eorum confessiones audire,quod ego fateor. Nam si quis contra arguat. Papa potest incōsulto,& inuito prælato iubere subdito eius, vt confessionē audiat:ergo potest subditus absq; licentia prælati id facere.Respondetur,quòd si papa id sic iuberet, vera esset argumenti conclusio: at verò per illa diplomata nihil religiosis iubet, sed facultatem duntaxat concedit pœnitenti eligendi, quæ quidem electio non cogit religiosum. Et ideo qui inconsulto prælato talem confessionem audiret, posset ab eo tanquàm inobediens puniri. Nihilominus sacramentum,& absolutio teneret: quia per electionem pœnitentis religiosus à Papa iurisdictionem acquirit. ¶ At quoniam de confessariorum electione mentio hîc habetur,adnotare est operæpretium qualitates,quas confessarios habere decet. Nam præter duas, quæ sunt de essentia sacramenti: scilicet, potestas ordinis,& iurisdictionis, & tertiam de necessitate, quæ est sigilli custodia, requiritur, vt & scientia polleat & prudētia:est enim, tum iudex, tum etiam medicus. Et tanquàm iudex debet præditus esse scientia ad inquirendum, & discernendum peccata, sint ne mortalia, an venialia, & eorum circunstantias pro qualitate subditorum.Qui enim operam dat eorum cōfessionibus audiendis, qui sunt vel mercatores, vel alijs negotijs arduis implicati, maiori scientia pollere debent, quàm qui curam habent popularium,aut rusticorum. Quanuis satis sit, vt confessarius dubitare sciat, vt peritiores possit consulere. At verò tanquàm medicus prudentia indiget, vt cauendis in posterum peccatis remedium adhibere sciat iuxta personarum,locorum,& temporum qualitates.Tametsi supra hæc omnia probitatem sacerdotis desiderem, & zelum Dei, vt exaggeratè pœnitentem admonitum curet,quāti referat vitā secundùm diuinā voluntatē emendare. ¶ Ad primum igitur argumentotū, quæ in ca-

Solutio. 1. argumen.

Idonem in bullā. talia quo modo intelligatur.

Solutio. 2. argum.

Solutio. 3. argum.

Ad aliud de religiosis.

Obiectio. 1.

Dilutio.

Nota.

Solutio. 1. argum.

in capite articuli sunt proposita, doctè D. Th. respondet loco præsenti,quòd nemini fit præiudicium,nisi id ei subtrahatur, quod in fauorem ipsius indultum est,vt verbi gratia,si beneficium,quod quis possidet, absq; vlla eius causa,& crimine subtraheretur:iurisdictio autē nemini cōceditur in suam priuatā vtilitatem, sed in commune bonū populi & honorē Dei. Et ideo quando superioribus expedire ad salutē plebis videtur,& ad honorem Dei alijs suam facultatē committere,nemini fit præiudiciū, vel iniuria, licèt illi,qui quærunt quæ sua sunt, nō quæ Iesu Christi, & gregi præsunt nō vt oues pascant,sed vt ab illis pascantur,arbitrentur in detrimentum sibi & iniuriam cedere. ¶ Si aūt aliquod detrimentum ex frequentia horū priuilegiorum aliquibus videatur offerri,apparet religiosis accidere: nam libera eorum facultas inscio prælato confitendi non potest nō multum incommodi eorum regimini afferre. Sed postq̄ papæ placet, parēdum est,vel aliter per eius autoritatem huic, si iactura religionis est, prouidendum. ¶ Ad secundum respondetur eodem modo,per hoc non impediri diuinum mandatum cognoscendi vultum pecoris, hoc cùm solertissimus quisq; prælatus extra viam confessionis facere potest vigilando super gregem. Cæterùm per viam confessionis credere subdito debet asserenti se esse legitimè confessum: nam in foro conscientiæ pœnitenti credendum est,& pro se,& contra se loquenti;secus in foro exteriori. ¶ Ad tertium deniq; iam responsum est, quòd qui semel per superioris facultatem confessus est,non tenetur amplius confiteri,vt Bened. 11. in extrauag. Inter cunctas.decreuit,neq; in hoc est reuocata. Quare neq; ad id potest ipsum proprius sacerdos cogere. Nec proinde censetur ab eius obedientia eximi:nam quod autoritate superioris fit, minimè censendum est contra obedientiam minoris procedere. ¶ Addit tamen D. Th.in hac solutione,quòd fructuosè quis posset illa peccata,à quibus semel est absolutus,iterum confiteri: quia quantò pluries quis eadem peccata confitetur, plus ei de pœna remittitur. ¶ Hoc autem Scotidixit. 18. solutione primi arg. non vsq; adeo probabile reputat, imò probabilius, quòd per secundam absolutionem nihil pœnæ remittatur: quia cùm semel Deus iudicium absolutionis ratificauit,licèt non sit absurdum illud iterare, nihilominus nō iteratur cum illo fructu:nam idem,inquit,contingit in foro litigioso, vbi postquàm reus semel absolutus est, non amplius à pœna eorundem delictorū absolui potest. Opinio hæc tñ tenuissimo nititur fundamento:nam in litigioso foro post vnam absolutionē nihil amplius pœnę sit reliquum: in sacramentali verò nō semper absolutio prima tollit totam pœnam. Et ideo postq̄ secunda est legitima absolutio, & cadit super debitā materiam:quia materia,vt habetur in concilio Floren. sunt peccata confessa, nulla est causa, cur per ipsam non fiat etiam remissio pœnæ. Secundò,quia etiam dum quis accedit contritus ad primam confessionem habet remissam culpam, & nihilominus per absolutionē fortiē remissionē pœnæ:cur non ergo idem adipiscatur per secundam,& tertiam? ¶ Caietanus in 4.q.de confessione, sup.3. partem ait, q̄ absolutio non solùm remittit pœnam,sed etiam reliquias culpæ,quæ sunt corruptę habitudines, & inclinationes ad peccandum.Crediderim tamen hoc proprium esse sacramenti extremæ vnctionis,vt suo loco videbimus. Hic autē circa istas confessionum repetitiones: peccatorū saliàs sacramentaliter remissorum,adnotandū est, quòd non sunt huiusmodi confessiones ,q̄ libito repetendæ,esset.n. abusus sacramenti iterum atq; iterum eadem peccata absq; causa confiteri. Et tantus esse posset abusus, vt sacramētum nullum esset,& nullam conferret gratiam,imò esset religionis ludibrium. Sed tunc tantùm eiusmodi repetitiones sunt licitæ, quādo causa grauis interuenit:videlicet, si fortè se offerat grauis confessarius,& doctꝰ, cui homo vult detegere vitam suam;vel in mortis articulo, vel in aliquo magno festo,& iubileo, idq; non quotannis,sed rarissimè.

Solutio. 2.

2. argum. Solutio.

Confessariorum conditiones.

S. Thom.

Scoti opi.

Opinio Scoti refutatur.

Caieta.

Sententia autoris.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm in articulo mortis possit quisq; per quencunq; sacerdotem à quibuscunq; peccatis, & censuris absolui.

QVæritur hoc quarto articulo, vtrùm ab istis hactenus constitutis veritatibus aliqua fiat exceptio, saltem in articulo mortis, vt quisque tunc possit per quencunque sacerdotem à quibuscunq; peccatis & censuris absolui. Et arguitur à parte negatiua. Ad absolutionem, vt dictum est, requiritur iurisdictio, nemo tamen ea carens præter articulum morientis eandem acquirit:ergo nemo tunc potest, nisi à proprio sacerdote absolui.

Partis negatiuæ arg. 1.

¶ Secundò. Sequeretur si tunc posset morituri à quocunq; absolui, q̄ etiam si mortē ille euaderet, satisfecisset pro illo anno præcepto

Secundum argumentū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

confessionis atq; adeò non teneret eodem anno confiteri proprio sacerdoti: consequens tamen apparet falsum, quia non videtur ille articulus subditum ab obedientia sui pastoris eximere. ¶ In contrarium tamen est, quòd necessitas spiritualis multò maior est, quàm temporalis, sed in extrema necessitate potest quis vti pane, & re aliena inuito domino: ergo in illa necessitate spiritualis salutis potest quisq; ab alieno sacerdote absolui.

Pars affirmatiua.

Decisio articuli. Conclusio.

¶ De substantia huius quæstionis nulla est cõtrouersia, & ideo vnica conclusione respondetur. In articulo mortis, si haberi non possit copia proprij sacerdotis, potest quisq; per quemcunq; catholicum sacerdotem absolui, non solùm à quibuscunq; peccatis, quantũcunq;, vel à iure, vel ab homine reseruatis, verùm à quacunq; excommunicationis censura.

Ratio conclusionis.

¶ Ratio conclusionis est illa iam insinuata, quòd cùm sacramentum hoc sit in remissionem peccatorum institutum, & articulus mortis sit vbi res agitur, aut perpetuæ fœlicitatis, aut perpetuæ damnationis, non ageret ecclesia, quæ spiritu sancto gubernatur, secundũ amplissimam Dei misericordiam, si non omni remedio exeunti ab hac luce promptissimè succurreret, atque adeò si aliquod tunc peccatum reseruatũ vellet, aut aliquem sacerdotem suspensum, ne munus absolutionis impenderet. Quòd si quis dicat sacramentum hoc non esse tam necessariũ, quàm est baptismus: quia occurrẽtibus impedimentis iuris sufficeret contritio. Respondet, quòd esto ita sit, nihilominus non debet ecclesia deficere in eo, quod põt, cùm sacramenta omnia gratiam conferãt, & sæpe, vt diximus, ex attritis contritos reddãt.

Obiectio.

Dilutio.

¶ At verò quãuis conclusio certissima sit, nihilominus restat dubiũ, vtrũ sit de iure diuino, an verò de iure positiuo. Et vt clariùs proponatur dubium, non ambigitur quominus iurisdictio de iure diuino sit ad absolutionem necessaria, vt ar. 2. dicebamus, quoniam Christus ipse iurisdictionem instituit. Sed dubitatio est, an omnes sacerdotes habeant iurisdictionem iure diuino absoluendi in articulo mortis, an verò hoc sit de iure pontificio, quod cunctis in hoc casu iurisdictionem tribuit. Palud. nanq; dist. 20. q. 1. conclusione. 1. dicit hoc esse de iure diuino, id enim elicuit ex altera eius opinione, quã tenet dist. 17. q. 3. ar. 2. ſ. quòd stando iuri diuino ante canonem ecclesiæ quilibet sacerdos poterat quẽcunq; absoluere, quod tamen nos illis, pro tenuitate nostra refutauimus. Sed quantũ ad articulum mortis idem tenet Capreo. dist. 19. Idemq; tenere videtur D. Tho. dist. 20. ar. 1. q.

Dubium.

An iure diuino omnis sacerdos possit absoluere in articulo mortis.

Paluda.

Ratio San. Thom.

2. Probat enim præsentem conclusionem hoc pacto. Quilibet sacerdos, quantũ est de virtute clauiũ habet potestatẽ indifferenter ad oẽs, & quãtũ ad oĩa peccata, sed q̃ non possit omnis ab oĩbus peccatis absoluere, hoc est, quia per ordinationem ecclesiæ habet iurisdictionẽ limitatam, vel omnino nullam. Sed quoniam necessitas legem non habet: ideo quando articulus necessitatis imminet, per ecclesiæ ordinationẽ nemo impeditur quin absoluere possit. Durand. verò dist. 10. q. 2. priori opinione recitata probabiliorem existimat alteram: nẽpe, quòd hoc sit de iure positiuo: qa Christus, inquit, Petro tanquã pastori commisit curam, & regimen totius ecclesiæ: ad regimen autem spectat iuridictio tam in foro conscientiæ: quã in foro exteriori: ergo nemo habet iurisdictionem, aut vsum eius nisi per autoritatem ecclesiæ, qua igitur vtuntur sacerdotes absoluentes in articulo mortis? ¶ Atq; hæc profectò opinio est mihi non solũ probabilis, verùm certa propter hanc eandem rationem. Nam etsi Christus in ecclesia reliquerit iurisdictiones, vt art. 2. dicebamus, nihilominus earum distributiones ecclesiæ commisit: quæ hunc, vel illum creat episcopum, vel parochialem sacerdotẽ. Et confirmatur, quia cum illa, quæ est in foro interiori, perinde fit iurisdictio atq; illa, quę est in foro exteriori: & hanc secundam manifestũ sit Christum tradidisse ecclesiæ ad eam distribuendam, fit, vt & illam illo modo reliquerit, quare q̃ sacerdotes absoluant in articulo mortis, ex confessione ecclesiæ fit. Atq; hoc confirmatur ex modo ecclesiastico loquendi. Vbicunq; enim reseruat excommunicationis absolutionem, dicens, vt à nullo fiat talis absolutio, excipit dicens, Præterquã in articulo mortis, quasi sua sit illa facultas, vt patet cap. Pastoralis. ſ. præterea de offi. ordina. & cap. Fures. de furtis. & cap. Eos qui. de senten. excom. lib. 6. & multis alijs. Neque S. Thom. si perspicienter legatur, aliud sentit: nunquam enim ait, quòd quilibet simplex sacerdos virtute iurisdictionis, quam habet, possit absoluere, sed virtute clauium, quæ sunt ecclesiæ concessæ, nisi impediatur per ecclesiam, quæ nullam dat illi iurisdictionem, vel limitatam. Et in solutione ad primum expresè ait, quòd quia ecclesia acceptat, vt quilibet sacerdos absoluere possit in articulo mortis, ideo ex hoc ipso quis iurisdictionis habet vsum, quamuis iurisdictionẽ careat. Vide quàm docte non concedat, sanè cerdotem vllam iurisdictionem suscipere dum sacerdotio initiatur: neque concedit sacerdotem absoluentem in articulo mortis vllam habere

Durand.

Durandi opinio approbatur.

Ratio.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Opi. S. Tho.

Dubium.

habere iurisdictionem, sed merum vsum iurisdictionis ecclesiæ ex eius voluntate. ¶ Sed dubium hinc emergit, quòd si huiusmodi absolutio in articulo mortis ex concessione ecclesiæ fit, sequeretur quòd Papa, vel cõcilium posset eandem concessionem reuocare: nempe, vt nõ quisq; posset à quocunq; peccato absoluere.

Dilutio.

¶ Distinguitur consequens: si enim posse, potestatem dicat absolutam, cõceditur: si autem dicat id, quod legitimè fieri potest, negatur cõsequentia: esset enim intolerabilis error, si ecclesia amplitudinem absolutionis in articulo mortis cohiberet, & ideo ab spiritu sancto, cuius numine potestatem in ædificationem, nõ in destructionem accepit, non permittetur id facere. ¶ Quæris autem quisnam dicatur articulis mortis. Sylvest. nanque verb. Confessor. 1. ſ. 6. membr. 7. vocat articulum mortis nõ solùm cùm quis est morti proximus, sed etiam dum quis se obijcit periculo mortis: nẽpe, vel prælium, vel mare est ingressurus. At profectò confusio est nominum periculum mortis cẽsere articulum mortis: articulus enim mortis est, cùm mori iam est in fieri per causam naturalem, aut violentam: nempe, aut per infirmitatem, aut dum ministerio iustitiæ quis est interficiendus. Et in his tantùm casibus licet cuicunq; sacerdoti quemlibet absoluere, secùs de periculo mortis: nam priuilegium non est ampliandum, maximè in re tam periculosa: quia absolutio sine iurisdictione, aut iurisdictionis vsu nulla est, & canones nunquam loquũtur, nisi in articulo mortis, neque illam facultatem ecclesia concedit, nisi quando sacerdos proprius haberi non potest. ¶ At verò nonnihil ambiguitatis secũ adfert amplissima ista confessio, vt à quolibet tunc sacerdote possit fieri absolutio. Enimuerò D. Thom. hic, & Caieta. verb. Absolutio. & omnes nullum excipiũt sacerdotem. Sylvester verò verb. Confessor. 1. ſ. 20. ait, quòd licet huiusmodi absolutio fieri possit à quolibet sacerdote excommunicato, suspenso, & degradato, & irregulari, nihilominus non potest fieri à præciso. Et vocat præcisum hæreticum, & apostatam, qui amissa fide non sunt membra ecclesiæ. Et quamuis id non probet nisi autoritate Raineri, ratio tamen profectò apparet magis vrgẽs, quàm simplex cuiusque autoritas. Nam cùm hoc sacramentum non sit tantæ necessitatis, quantę baptismus, videtur probabile, q̃ hæreticis & apostatis, qui non solùm vsu iurisdictionis suspensi sunt, verùm iurisdictionẽ eradicata fide fundituus amiserunt, ecclesia non permittat vsum absoluendi, neq; in articulo mortis, sed q̃ si alius inueniri nequeat sacerdos, perinde sit tunc iudicandum ac si nullus esset. Accedit, quòd maximè timendum esset præsertim ab apostata, quòd intentionem non haberet legitimam absoluendi. Nihil asseuerare ausim, tamen videtur mihi opinio hæc valde probabilis, & ideo in conclusione dixi, per quencunq; catholicũ sacerdotem. Quòd autem sacerdos tunc quicunq; valeat ab excommunicatione periclitantem absoluere, nullum est dubium, quoniã absolutio à peccatis, nisi vinculo excommunicationis soluto, nulla est. Quare & hæreticus tunc & apostata, si legitimè resipiscat, absolui potest. Nam & à quibuscunq; alijs censuris, vt interdicto, & alijs absoluit. Et si agat publicam pœnitentiam, venit etiam reconciliandus, vt. 26. quæst. 6. & alibi crebrò sacri canones consulte prouiderunt.

Quis dicatur articulus mortis.

Ratio opinionis.

¶ Vtrùm verò ab huiusmodi censuris laicus possit morientẽ absoluere, dubitatur. Nam quòd nullatenus queat à culpis sacramentaliter absoluere, constitutissimum est. Sed quia à censuris iudex etiam laicus absolvere potest, quæritur in articulo mortis de laico quocunq; etiam si nulla polleat iurisdictione. Et Palud. loco citato distin. 26. negat laicum ab excommunicatione tunc posse absoluere: quia absolutio ab excommunicatione non conceditur in articulo mortis, nisi ratione absolutionis à peccatis, cùm ergo laicus à peccatis non possit absoluere, non creditur ei concessa facultas absoluendi ab excõmunicatione. Item, quia vel absolutio illa intelligitur quantum ad corpus, vt possit ecclesiastica sepultura gaudere, vel quantum ad animam, vt possit frui indulgentijs ecclesiæ. Quãtum ad primum non est necessum, quia post mortem potest iudex defunctum ad illum effectum sepulturæ absoluere. Sed quantum ad animam, nisi sit in gratia, non possunt ei huiusmodi indulgẽtiæ prodesse, & si decedat in gratia, etiam post mortem potest ad eundẽ effectum absolui per easdem indulgentias. Glossa quidem cap. Pastoralis. ſ. Præterea. de offic. ordina. in partem affirmatiuam inclinat, quòd scilicet, laicus possit tunc absoluere. Attamen, quia glossæ istæ nullis rationibus vti solent, ide planis textibus, rationes modo factæ maioris sunt ponderis, præsertim cum vsus ecclesiæ habeat, vt nec in illo articulo vllus ab excommunicatione absoluatur, nisi à sacerdote: idque si infirmus restituerit, vt à peccatis absoluatur. At proprius iudex põt pro libito ab excõicatione tunc absoluere, etiam si infirmus restituere nolit, aut facere, quod iubetur: quia potest eum absoluere ab obedientia, quanuis maneat

An laicus possit absoluere à censuris in articulo mortis.

Paluda.

Glossa Pastoralis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

manet in peccato,à quo,nisi resipiscat,absolui nequit. ¶Neque canon,Sanctum est.de consecr.dist.4.vbi quidam naufragus refertur per laicum reconciliatus,contra nos facit,tū quia, vt ibidem ait Augus. ad Fortunatum,historia illa non est authentica,tum etiam,quia illic solùm fit sermo de reconciliatione à pœnitētia publica,quam non erat necesse habere excōmunicationem annexam.

Can. Sanctū est.

Solutio. 1. argumen.

¶Ad primum argumentum iam S. Tho. respōdit,q̄ licèt per mortalem infirmitatem sacerdos acquirat iurisdictionem absoluendi,tamen quia ecclesia illam absolutionē acceptat, fit,vt de eius licentia acquirat vsum iurisdictionis eiusdem ecclesiæ. ¶Ad secundum quoque respondet cum S.Tho.illatione concessa: nēpe,quòd absolutus in articulo mortis à simplici sacerdote, absoluitur subinde ab ecclesiæ præcepto pro illo anno:quare non tenetur iterum confiteri proprio, sed certiorem illum facere se fuisse confessum. Imò licèt alia peccata postmodum committat, nō tenetur vsque in subsequentem annum cōfiteri nisi ratione eucharistiæ in paschate suscipiendæ. ¶Addit autem Sanct. Tho. idem esse de excommunicatione: nempè, quòd qui tunc à quacunq; excommunicatione absoluitur, non tenetur ad iudicem excommunicantem recurrere, vt iterum absoluatur, sed satis est satisfacere pro debito,pro quo lata erat excommunicatio.

Solutio. 2. argum.

Dubium.

¶Quod si dubites,an si satisfacere noluerit,recidat in excōmunicationem. Apparet enim non recidere postquam absolutio simpliciter fuit facta:neque S.Tho. de illo relapsu meminit. At verò de hoc expressum extat decretū Bonifacij octaui cap. Eos qui.de senten. excōmu. quo iubet,vt huiusmodi per simplicem sacerdotem absoluti, si periculum euaserint, cū primùm potuerint se iudici repræsentent satisfacturi, prout iustitia suadebit, ne censuræ illudant ecclesiasticæ,quod si non fecerint, eo ipso iure in eandem recidant excommunicationis sententiam.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm sacerdos in quolibet casu sigillum teneatur seruare confessionis.

Partis negatiuæ arg. 1.

POstrema consideratio confessionis est de eius sigillo. Arguitur ergo,q̄ non in quocunq; casu tenetur sacerdos illud seruare. Si sacerdos ad sigillum confessionis ex aliquo præcepto obligatur, illud esset ecclesiæ: ad præceptum autem nemo obligatur contra voluntatem authoris eiusdem præcepti: ergo quotiescūq; ecclesia præceperit occultum aliquod crimen reuelari,tenetur sacerdos,etiam si illud in confessione sciuerit,detegere.

Secundū argumentum.

¶Secūdò. Quod pro charitate institutum est, vt in lib. de præcepto,& Disp. autor est Bernar. non debet contra charitatem militare: sed celatio confessionis nonnunquā vergeret in publicum detrimentum,vt dum sacerdos ex pœnitente intellexerit esse hæreticum,& Christianæ religionis peruersorem, quem non potest abilla corruptione cohibere: tunc ergo debet eum prodere:quia bonum cōe præstantius est particulari. ¶Tertiò. Dum sacerdos per cōfessionem pœnitētis intelligit esse indignū prælatione, tenetur eius promotioni, si sua interest,obuiare, & illud esset genus quoddā reuelandi secretum cōfessionis,ergo illud in illo casu licet, ¶Quartò. Magis debet homo conscientiæ suæ propriæ prospicere, quā alienæ famæ:quia charitas bene ordinata à se ipsa incipit:sed quandoq; sacerdos non pōt proprium sigillum seruare,nisi propriam conscientiā lædat,vt dum in testimoniū deductus iurare cogitur, an tale crimen sciuerit: tunc enim si negat,periurij reus fit:ergo in tali casu potiùs debet crimen prodere. ¶In cōtrarium est decretalis. Omnis vtriusq; sexus. cuius verba sunt. Caueat sacerdos ne verbo, vel signo, vel alio quouis modo prodat aliquatenus peccatorē. ¶Ad præsentem quæstionem quinq; conclusionibus rñdetur. Prima. Quicūq; sacerdos tenetur confessionem omnino celare, & qui eiꝰ sigillum reseraret,esset sacrilegus: hoc est rei sacræ violator. Cōclusionē D. Th. di. 21. q. 3. art. 1. sic probat. Ea quæ in sacramētis exterius geruntur,signa rerum sunt,q̄ interius fiunt:illud ergo,q̄ interius pœnitens sē sacerdoti subdit, signum subiectionis est,qua interiùs se subijcit Deo,ac subinde absolutio sacerdotis est signū absolutionis Dei, qua peccata veluti obliuioni tradita sic contegit,iuxta illud Psal, 31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata:cogitur ergo sacerdos eadē sigilli conſignatione habere contecta,& quasi oblita. Duran. autem. d. 21. q. 4. qui vbiq; demonstrationes exoptat,hanc rationem labefactare molitur,dicens, q̄ exterius signum sacramenti non significat,nisi interiorem effectū remissionis peccatorū,vt patet in forma,Ego te absoluo:celatio verò non est effectus ejusdem sacramenti,sed obligatio inde resultās: ergo rō nihil probat. At verò non est opꝰ in defensionem

Tertium argumentum.

Quartum argumentū.

Pars affirmatiua.

Decisio articuli.

Prima conclusio.

Ratio Sanct. Thom.

Durand.

nem huius rationis tot verba consumere,quot Capre. d. 21. q. 2. congerit. D. enim Tho. in hac materia non instituit demonstrationes facere mathematicas. Est tamē ratiōi materia theologica quā optima. Nō em̄ vult dicere, q̄ sigillū sit effectus significatus per formā absolutionis, sed arguit egregiè, q̄ si absolutio sacerdotis significat absolutionem internā Dei,& per illā Deꝰ habet peccata tanq̄ oblita & cōtecta: cōsequens fit,vt sacerdos,qui est eius minister, resultet inde obligatus eodē modo illa habere occulta,vt Deus. ¶Atqui hęc ratio non solùm veritatē conclusionis probat, verùm & sigillū esse de iure diuino. Vnde Scot. d. 21. q. 2. ait triplici iure cōstabiliri:nempe,naturali,diuino,& humano. Probat autē esse de iure naturali ratione Ricardi ead. dist. art. 4. quæst. 1. quæ est huiusmodi. Mentiri est contra ius naturæ: sed si sacerdos id quod in confessione nouit, diceret se scire, mentiretur: ergo illa reuelatio est contra ius naturæ. Probat minorem, quia sacerdos ea,quæ nouit in confessione,non scit tā quā homo,sed tanq̄ Deus. Declarat hoc exemplo angeli Exod. 20. qui in persona Dei loquens Moysi de rubo dicebat, Ego sum Dominus Deus tuus &c. quod si in propria persona affirmaret, mētiret:pari ergo modo cùm confessarius affirmat,Ego hoc scio, mentitur, quia non scit, nisi in persona Dei. Scotus vero hanc rationem reprobat dicens, q̄ sacerdos ea quæ nouit in confessione in propria persona audit,& nescit. Hoc autem est nimium in aliud extremum vergere,nisi distinctione vtamur. Vnum enim loqui in persona alterius potest dupliciter contingere:vno modo quia induit personam & vocem alterius,vt in comœdijs fit,vbi vnus personam Chremetis,alius vero Pāphili agit. Et isto modo loquebatur angelus in persona Dei. Altero modo id contingit,quia ipse loquitur per potestatem, quā fuscepit ab alio, sicut loquitur prętor in persona regis dum profert sententiā. Et quāuis isto modo quis loquatur in persona alterius per alterius facultatē, nihilominus ipse propriè loquitur. Ricardus ergo censet sacerdotē audire, & nosse ea quę audiuit in confessione tanquā Deū priori mō. Et certè non facit nisi posteriorem tanq̄ eius minister cognoscit peccata, & absoluit iuxta vocē Christi quorum remiseritis. Et ideo si extra cōfessionem diceret illud nosse,quod in confessione nouit,verum diceret:quare reserare sigillum confessionis nō est mentiri. Vñ q̄ autores & canones aiunt sacerdotē illa nosse vt Deū, nō est intelligendū nisi q̄ illa nouit,vt minister Dei,atq; adeo tenetur seruare secreta,vt Deꝰ seruat,ac proinde est sacrilegus dū reuelat,licèt veritatē dicat. ¶Aliter ergo ꝓbatur sigillū hoc esse de iure naturæ: nempe,ex illo generali principio deriuatū,Qd̄ tibi non vis,alteri ne facias,& ex alio,qd̄ vnusquisq; tenetur seruare depositū, & potissimū secretū,qd̄ apud se deponitur,vt celet: nā pollicetur depositarius id summa fide custodire. hoc em̄ modo sacerdos, vt per suū officiū admonetur, spondet non solū homini, sed Deo summa fide confessionē habere in pectore cōditā. Imo consultissimū est quæcunq; in confessione audit,curare obliuioni tradere. ¶Ius aūt diuinū eiusdē sigilli si quæras,vbi nam scriptū extet,respondet ibidē prorsus, vbi occultorū cōfessio iubetur:nā vt. q. 2. art. 6. explicuimus,quanq̄ confessionis secretū non sit de eiꝰ essentia,est nihilominus necessariū,vt cōfessio sustineatur. Atq; in hoc sensu audiēdū est verbū hoc S. Tho. in sua conclusione. De necessitate sacramenti est,q̄ quis confessionem celet. Quod nos ideo non posuimus in nostra conclusione,ne intelligeretur tanq̄ de confessionis essentia. Quòd aūt sit de necessitate, probatur ex Aristotele. 2. Physic. vbi ait, ex necessitate finis deriuari necessitatem ad media. Si em̄ viuere necessarium est,& id sine cibo seruare nō possumus, fit vt cibus ipse sit necessarius:pari ergo modo quia confiteri occulta scelera,idq; ceu commune bonū ecclesiæ necessariū est, id quod sine cōsignatione sigilli secreti reseruari non potest, fit vt sigillū ipsum sit penitus necessariū. ¶Ex quo fit,q̄ neq; ad seruandū vitā hominis quantuncunq; esset vel regis vel papæ,vel propria ipsius sacerdotis,neq; ad seruādam salutem totius reipublicæ siue temporalē siue spiritualem in summa ob nullū, qui fingi posset,euentum,licet sigillū confessionis aperire:nam quocūq; casu aut causa rumperetur, confessio in suspicionem veniret,q̄ posset reuelari,& inde hoīes ab illius religione arcerent̄, atq; adeo sacramentū periret, qd̄ ecclesiæ est necessariū. Quapropter Altisiodorensis, aliās nobilis autor,non est auscultandus, qui. 4. ca. de confessione ait,q̄ quādo ex secreto confessionis magnum periculū immineret ecclesię licitū esset de licentia episcopi illud denunciare, dicēs aliud esse sigillū infringere, quod nunq̄ licet,aliud aperire,quod nonnunq̄ licet. Meritò enim vniuersi doctores eum in hac sententia solitarium deserunt. Nā ad æstimandū quanti sigillū referat, non est conferenda fama vnius singularis pœnitentis, vel duorū aut decem, p quorū infamiā posset succurri maximo communi cōmodo, quoniā posset aliquod bonū contin

Nota. Sigillum cōfessionis de iure diuino.

De necessitate confessionis est, vt sigillum omnia seruetur

Ratio ex Aristo.

Sigillum cōfessionis ob nullum casum licet reserare.

Altisiodor.

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõtingere excellentius q̃ fama illorũ, sed est facienda cõparatio aliorũ bonorum ad bonũ sacramenti confessionis, qđ est in ecclesia q̃ maxiẽ necessarium. ¶Hinc fit, q̃ licet sacerdos videat psonam innocentissimam eandẽq; & dignitate, & autoritate maximã insuppliciũ capitis rapi, sitq; certissimus per confessionẽ quã malefactoris audiuit illum esse innocentem, posseq; eum facillimè detecta cõfessione liberare, nentiquã illi fas est, quis ipse, qui in supplicium rapit, esset idẽ sacerdos, q̃ illa se posset via ptegere, ft quanq̃ per confessionẽ qs intelligat nefandissimã hæresim vel coniurationẽ aliquã in rẽpublicã inserpere, neq; illi malo fas est p reuelationẽ confessionis occurrere, taliter scilicet, vt psona p confessionẽ innotescat, siue fuerit pœnitens siue alius ille, qui prodatur.

Neq; vllius est valoris consequentia, pœnitẽs tenetur in illo casu latentes illas pestes detegere, vt eis occuratur: ergo si suasione sacerdotis ad id non potest adduci, debet ipse ꝓdere, non em̃ licet semper aliquid facere pro alio, qđ ipse facere tenetur. Sed alia est tunc prudentia vtẽdum, vt scilicet sacerdos admoneat vrgentissimè pœnitentẽ, vt reuelet, Quod si obtinere nõ poterit, nõ absoluat. Et generalibus verbis eos admoneat, quibus periculũ creatur, vt sibi prospiciant, & pericula caueant, quę accidere possunt. Et quanuis episcopus per confessionem subditi intelligat esse irregularẽ, & ordines petat neq; aliã habeat causam, qua se excuset, tenetur eũ ordinare. Et quanuis curatus intelligat per cõfessionem duos esse affines, q̃ non possunt contrahere, tenetur, si publicè petunt, eos cõiungere, si alia via subterfugere nequit.

Cõfirmatio cõclusionis. ¶Eadem conclusio præter rationes, monitis etiam sanctorũ patrũ confirmatur. Ait enim Greg. cã. Sacerdos. de pœnitentia dist. 6. Sacerdos ante oĩa caueat ne de ijs, qui ei cõfitentur, peccata alicui recitet, quòd ea cõfessus est, neq; pro aliquo scandalo. Quòd si aliter fecerit deponatur, & omnibus diebus vitę suæ ignominiosus peregrinando pergat. At quia eiusmodi peregrinatio non adeo salutifera post ea iudicata est, mutatum est in concilio Lateranẽsi supplicium, vt sacerdos huiusmodi officio sacerdotali depositus ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudatur. Est tamen adnotandum, quòd quanuis istæ pœnę ipso iure incurrantur, nihilominus nemo eas subire tenetur quousq; iuridicè fuerit condemnatus sigillum fregisse, vt lib. 1. de Iustitia & iure. q. 6. art. 6. latè monstrauimus.

Argum. ¶Quod si contra conclusionem arguas. Alia sunt multa præcepta diuina etiam de sacramentis, à quibus implendis homo propter aliquas graues causas excusatur: nemo enim tenetur, vt diximus, cum periculo vitę suæ confiteri, vel eucharistiam sumere, imò nec baptismum: ergo ad cauendum periculum vitę licet sigillum confessionis frangere. Respondetur, quod præcepta affirmatiua licet nonnunquã ad cauendum huiusmodi pericula præterire: quia non obligant pro semper, negatiua verò quia pro semper obligant, nullo casu transgredi licet: est inq̃ præceptum, Non occides: nullam ergo ob causam autoritate priuata licet hominem sponte occidere, nisi dum se quispiam coactus defendit. Est etiam præceptum ne vlla sacramento irrogetur iniuria, nulla ergo de causa fas est, sacrosanctam eucharistiã aut cõspuere, aut pedibus ꝓculcare. Pari modo in sigillo confessionis est præceptum negatiuũ, ne reueletur tanquàm res sacra, quocirca nulla de causa illud fas est reuelare.

Opinio quã rundam. ¶Non desunt quidam, rem hanc non pro dignitate æstimantes, qui aiunt, non teneri sacerdotem, mortem oppetere antequam sigillum confessionis reuelet. Vt si tyrannus gladio ad iugulum apposito extorquere conaretur à sacerdote secretum confessionis, aiunt licere illi id detegere ad seruandam vitam: quia nemo cogitur cum tanto periculo alienam seruare famam. Est tamen error non ferẽdus talis opinio: quia non solùm ad famam vnius personæ conijciendus est oculus, sed ad sacramenti custodiam, pro quo seruando in ecclesia sacerdotale officium sacerdotẽ obligat millies oppetere mortem: quando quidem antequàm quis blasphemam irreuerentiam sacramento eucharistiæ irroget, millies debet mori. ¶Hoc adeo verum est, vt Ricardus & alij de sacerdote exemplum ponant, qui iter cum latronibus agens in ingressu nemoris per confessionem vnius intelligit se ab altero esse in nemore occidendum. Quem quidem sacerdotem potiùs, aunt, debere expectare mortem, quàm per fugam confessionem reuelare. Idq; profectò verum est vbi necessitas daretur aut reuelandi confessionem, aut moriendi. Sed tamen in eiusmodi euentibus vix accidere potest, quin prudenter valeat sacerdos vtrunq; per aliquã tiętam causam euitare.

Reprobatur opinio.

Ricardi exẽplum.

Venialia. ¶Atqui non solum mortalia, verùm & venialia cadunt sub sigillo secreti sub reatu mortali: nam etsi infamare hominem de veniali extrà confessionem cognito vel nulla sit culpa, vel rarò venialis, tamen si sciatur in confessione, mortalis est reuelatio: nam & per hoc deterrentur homines à confessione. Imò non solùm peccata, sed & alia,

alia, quæ ingenerare possent infamiã, sub eodẽ arctõ sigillo cadunt, vt si sacerdos per confessionẽ intelligeret pœnitentẽ esse fordidissimis parentibus natum, aut aliam eius labẽ infamẽ.

Secunda cõclusio. ¶Secunda conclusio. Non solũ persona pœnitentis cadit sub sigillo confessionis, verùm & alia quęcunq; illic explicita, quæ posset, si ꝓderetur, infamia lædi. Probatur, nam respectu etiam illius est necessarium sigillum, vt homines à confessione non arceantur: nam aliquando, vt dictum est, conuenit complicem delicti explicare propter necessariam circunstantiã, vel aliam etiam personam, cui⁹ fama & honor ex reuelatione periclitaretur: si ergo per elausuram sigilli eorum famæ & honori non consuleretur, confessio fieret execrabilis. Imò quãuis pœnitens aliquam personã in confessione imprudenter detegeret, quã non erat necessarium nominare, eius etiam fama sub eodem sigillo custodienda est: quia non oẽs ita possunt prudenter confiteri, quin aliqua referent secreta, quæ non erant relatu necessaria.

Tertia cõclusio. ¶Tertia cõclusio. Quanuis directè sola peccata sint sigillo secreti obseruanda, nihilominus indirectè res aliæ, quæ non sunt peccata, ex quarum manifestatione posset veniri in notitiam peccati aut peccatoris, cadũt etiam sub eodem sigillo. Vt si quis dum homicidium confitetur, narrat quẽadmodũ faber gladium rei inscius ei vẽdiderit, vel si narrat quemadmodum amicus crimen ei dissuadebat. Illa em̃ licet in illis psonis non sint peccata, possent tamen, si detegerentur, vestigium aperire explorandi peccatũ vel personam. Eodem modo si confessor diceret. Petrus fuit tali hora in tali loco, posset enim tunc Petrus in suspicionem venire homicidij, quod illic fuerat perpetratũ. Reliqua verò quę ad peccata nihil pertinent, non comprehenduntur sub sigillo. Quanuis neq; de re vlla per confessionẽ audita debeat sacerdos vnquã vel mutire. Præsertim dum circunstantes intelligere possint in confessione fuisse audita, quoniam statim pertimescũt, non est tã sancte recondita quæ illic dicuntur. Debet ergo iudiciũ illud esse velut sacrariũ quoddam ab humana conuersatione longè semotum. At ne plus nimio rem exaggeremus, quando peccatum sic in genere detegitur, vt nullatenus ad notitiam personæ referri possit, nõ esset, vt bene ait Scotus d. 21. q. 2. confessionis reuelatio. Neq; obstat Panormitanus super. c. Oĩs vtriusq; sexus, dicens, q̃ etiã reuelare peccatum est sigillũ infringere: nam licet in dicto ca. peccatũ reuelari vetetur, tamen per præcedentia vrba illud exponi: scilicet, Caueat ne quouis modo prodat peccatorẽ. Vbi insinuatur eatenus esse celandum peccatũ, vt nullatenꝰ peccator prodatur. Quare in concionibus aut scholaribus prælectionibus licet peccata taxare & reprehẽdere, quæ in confessionibus audiuntur. Tametsi imprudentia esset & scandalũ dicere talia in confessionibus esse audita. Et præterea cauendum ne in præsentia eorum prædicentur, qui illa confessi sunt: contremiscerent em̃ metuentes suas confessiones in publicum prodi. ¶Et ideo ijs, qui regibus à confessionibus sunt, consilium esset, nunquam in eorũ præsentia de peccatis reipublicæ prædicare. Pari rõne dicere, Iste cõfessus est mihi sua peccata, non est reuelare cõfessionem: nam cùm materia cõfessionis non sint nisi peccata, non est hoc plus dicere, q̃, Iste confessus est mihi. Atq; adeo nec esset reuelatio dicere, Confessus est mihi sua venialia, quia ad minimum potuit confiteri venialia, nisi ex primeretur veniale in specie. Dicere autẽ, Iste confessus est mihi sua peccata mortalia, esset reuelatio confessionis: quia potest homo sine mortalibus confiteri. ¶Quid autem si peccata sint publica, vt si sit publicus concubinarius, aut meretrix, aut vsurarius, vtrùm licitum sit dicere, Ista cõfessa est mihi legitimè de suo meretricio, & absoluta est à me? Videtur enim id esse licitum eo, quòd in honorem cedit pœnitentis. Caie. verb. Confessor. negat id licere: quã illud peccatum licet sit publicum, tamen postquam ad confessionem relatum est, non licet illud extra proferre. Et profectò opinio est mihi probabilior, quàm contraria. Licet tamẽ dicere, Ista confessa est, & beneficium absolutionis obtinuit. Si verò fortè peccator non absoluitur, vtrum liceat in aliquo casu interrogato sacerdoti respondere, Iste non est absolutus: est enim casus fæpenumero contingens, dum scilicet quispiam viuit in statu peccati vsuræ vel concubinatus: & quotanuis confitetur eidem sacerdoti, qui eum non absoluit, vtrùm reprehensus ille sacerdos quomodo confessiones illius audiat, possit dicere, Non absoluo: respondet ibi Caietanus, licèt hæsitans, id licere: quia cùm suspensio absolutionis ex alijs causis prouenire possit, quàm ex pertinacia in peccato, illa non est reuelatio confessionis. At vero profectò nullatenus licet, vt ipse tandem insinuat: nam per se ipsa responsio supposito statu illius hominis vehementem generat opinionem illum non absolui, quia est impœnitens. Nam si causam subiungeret, Non absoluo quia nõ respicit, manifestaria esset cõfessionis aptio. In his ergo oĩbus non aliud licet dicere q̃, Ipse est confessus mihi, & ego feci officium meum.

Consilium.

Caieta.

Dubium.

Autoris sẽtentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

meum. Nisi forsitan ipse pœnitẽs se proderet. Si enim hæreticum mihi in carcere confessum, quia impœnitẽs est, non absolui, & postea in incendium raptus dicat se manere in sua hæresi, non est periculum, licèt ego fatear ipsum non absoluisse. ¶ Quarta conclusio. Quanquã proprius sacerdos propriè vinculo seruandi sigillum obligetur, nihilominus tamen, dum alia persona confessioni miscetur aliquid eiusdem obligationis participat, quanuis propriè loquendo sigillum confessionis non habeat.

Quarta cõclusio.

Et probatur quoad partes singulas. Sigillum enim confessionis insequitur clauem scientiæ: ob id enim quòd sacerdos clauis scientiæ pollet ad cognoscendum peccatum in sacramento, sigillum, quo tenetur eandem confessionem celare, sit ei sacrum, & sacra fide inuiolabile, & dum illud rumpit fit sacrilegus: putà, sacriviolator. Seculares verò non habent eandem clauem scientiæ, & ideo neque sigillum eis est sacrum, atque adeò nec subduntur pœnis iuris tanquam sacrilegi, si illud reserent: nihilo minus aliquid eiusdem sigilli participant, atq; adeò arctiori vinculo tenentur confessionem illam celare, quàm si sub alia quacunque secreti fide extra confessionem illa nouissent. ¶ Per hoc respondetur ad sigillum, quod tenetur interpres confessionis seruare: iam enim diximꝰ, illud non esse sacrum sicut in sacerdote: quia illa confessio non est necessaria, licèt magnum adferat secreti vinculum. Et idem dicendum si quis confiteretur laico. Si autem quis confiteretur per internuntium, peccaret quidem mortaliter internuntius reuelans, non tamen tam grauiter, quàm interpres, quia illa confessio, vt diximus, non est valida, sed per imprudẽtiam confitentis facta. Si autem quis casu audiuit confessionem, non se ingerendo, sed quia alter locutus est alte, tenetur quidem etiam sub peccato mortali celare, sed non sub sacro sigillo sacramenti. Si autem per iniuriam, aut fraudẽ sese ad audiendũ ingereret, de quo sacer Dionys. suprà citatus reprehẽdebat Demophilum, ille profectò arctissimè omnium teneretur ad sigillum, licèt non sub censuris sacerdoti decretis: esset tamen grauiter puniendus. Præsertim si personam sacerdotis fingeret. Vt si quispiã ob zelotypiam, quę oritur vxoris, credens esse adulteram, loco sacerdotis sederet, vt vxor per transennam ei confiteretur, in hunc quidem grauissimo supplicio esset animaduertendum, tametsi ad gradum criminis nunquam pertingeret fractionis sigilli, quod sacerdos committeret. ¶ Quinta ex ijs colligitur conclusio. Nunquam occurrit vinculum sacri sigilli confessionis, nisi vbi confessio est sacramentalis, quæ, scilicet, sit intentione faciendi accusationem coram Deo. Hoc dixerim ad abstergendam ignorantiam imperitiuulgi: solent.n. alii qui ad commendandum secretum dicere ami co, Hoc vobis dico sub sigillo confessionis: nõ tamen propterea est sigillum confessionis, sed secreti humani, etiam si alter affirmet, se illud recipere sub sigillo confessionis: quoniã quicquid ambo dicant, nunquàm est confessio.

De internũtio.

De eo qui casu audiuit cõfessionem.

Quinta cõclusio.

Vulgaris cõmendatio secreti.

Imò Palud. di. 21. q. 2. arbitratur iniuriam irrogari sacramento si quis, vel tradit, vel recipit aliquid extra sacramentum sub tam arcto sigillo ac si esset sacramentum. At forsan nulla est irreuerentia: quia bene homines intelligũt non tantam inde exurgere obligationẽ, quãtam ex confessione. Quinimò licèt hoc dicat sacerdoti genibus flexis, & præmittendo confessionem generalem, si id duntaxat faciat causa detegendi illud secretum, non exurgit inde vinculum sacri sigilli confessionis, tum quia illud secretum sæpe non est peccatum, tũ quòd licèt sit peccatum, cùm alia taceat, non fit intentione confessionis faciendæ, sed commendandi illud secretum. Et ideo sacerdotes debẽt illas cæremonias cuitare. ¶ Et est tam latum discrimẽ, vt quicquid sub huiusmodi cæremonijs commendetur sub secreti sigillo, si ille qui recipit, legitimè de illo in iudicio interroget, tenetur illud propalare, qđ tamẽ nefas esset, si in confessione sacramentali id audiuisset. ¶ Dixerim, nisi sit confessio sacramentalis, hoc est, figuram habeat sacramenti: nam si quis intentione confitendi incipiat confiteri, licèt aliqua de causa confessionẽ non finiat, exurgit obligatio sacri sigilli, nam illa est pars sacramentalis confessionis, quoniam si reliqua confitetur illa pars cum alia sufficeret, vt subsequeretur absolutio. Et eadem ratione, si defectu contritionis, vel alia de causa absolutio suspendatur. Imò verò licèt qui facit confessionem non habeat firmum propositum abstinendi, sed confiteatur secundum tenorem cap. Quod quidã. de pœniten. & remiss. eadẽ nascitur sigilli obligatio. In summa etiam prælati, vt suprà diximus, dum ab eis petitur facultas absoluendi à reseruatis, tenentur ad sigillum, ne personam pœnitentis prodant, neque verò peccatũ eo modo, per quem persona inuestigari posset. De hac autem materia multò plura adducere huc possemus: à quibus enarrandis ob id abstinemus, quòd libro quinto, de iustitia & iure quæst. 6. articulo. 2. & multò copiosiùs in relectione de tengendo, & de tengendo secreto membro tertio, quæsti. tertia, & quarta, locuti sumus,

Palud.

Sententia autoris.

Obseruã.

Prælati quæ concedunt casus reser.

Solutio.

sumus, vbi studiosissimus quisq; vniuersa potest inspicere, quæ ad hoc pertinent negotiũ. ¶ Ad primum igitur argumentum respõsum satis est, ius contegendi secretum confessionis non esse tantum pontificium, quinimò est diuinum, sicut præceptum ipsum confessionis, Quapropter, vt super præcepto confessionis nulla potest cadere dispensatio ecclesiæ, vt. q. 1. art. 5. dictum est: ita neque super hoc de seruando secreto confessionis. Quare sub quacũque cẽsura & rigore cogendi ecclesia iuberet secretum aliquod propalari, non est credenda id intelligere de secreto confessionis. Si autem id de eode secreto in particulari reuelãdo præceptum poneret sub quacunque anathematis comminatione (quod non est timendum facturam) nullatenus ei esset auscultandum, neque eius censura, diuino iure reclamante vllo pacto ligaret. ¶ Ad secũdum varij variè respõdent. Alexander enim Alensis. 4. part. quæst. 78. memb. 2. art. 2. distinguit, quod si peccatũ aliquod in confessione recitetur, non tãquam factum, sed tanquam faciendum cum proposito scilicet illud perpetrandi, est quidem sub secreto seruandum, non tamen sub sacro sigillo confessionis, quæ quidem opinio est etiã Panormitani super dist. c. Omnis vtriusque sexus. quę sequitur Syluest. verb. Confessor. 1. §. 5. Imò & Innocentius in eandẽ citatur sententiam. Et ratio est, quia materia cõfessionis nõ est nisi peccatum commissum.

Soluitio secũ aliargum.

Alexan.

¶ Quare ait Alexander, quòd si quis confiteatur peccatum præteritum, quanuis nõ habeat firmum propositum abstinendi deinceps, occludendum est sub sigillo, secùs autem si non est factum, sed de nouo faciendum. Hæc autẽ non bene cohærent: nam si peccatum iterandum cadit sub sigillo, cur nõ etiam illud, quod est de nouo perpetrandum, cùm vtrunque sit futurum? Bene ergo ait S. Tho. illam opinionem esse erroneam: quia est contra veritatem sacramenti. Nam vt baptismus quanuis fictè susceptus, est sacramentum: ita & confessio informis est sacramentalis, etiam si ob defectum firmi propositi absolutionem non consequatur. Est, inquam, sacramentalis, licèt non sit integrum sacramentum, & hoc sufficit, vt sit seruanda sub occulto sigillo. Nam in cap. Quod quidam. sæpe citato præcipitur eius confessionem admitti, qui non potest abstinere. Quare tunc sacerdos non facit contra charitatem illud occultando: quia charitas non exposcit, vt peccato, quod homo nescit, remedium adhibeat: & quod scitur per cõfessionem, vt illico dicturi sumus, est quasi nescitum. Sed aliter,

S. Thom.

si potest, citra periculum reuelandi confessionem malo illi occurrere, vt diximus, occurrat, vel curando suasionibus dimouere pœnitentem ab illo proposito, vel generaliter eos admonendo, quibus periculum creatur. ¶ Contra hanc autem solutionem posset quis ambigendo arguere. Si quis sacerdoti confiteatur intentione mouendi eum ad malum, tunc sacerdos, præcipuè si illud sit in malum reipublicæ, tenetur id detegere: nam illud non est peccatum sub sigillo confessionis obseruandum. Antecedens elucidatur exemplo, quod Romæ contigit. Cardinalis enim quidam, qui conspirationem in pontificem moliebatur, confessus est alteri eiusdem ordinis domino, & quidem sacramentaliter, sed tamen ea intentione, vt eum in suam coniurationẽ trãheret. Postea verò per aliam viam re cõperta Cardinalis, qui confessionem audierat, de hoc accusatus fuit, q rem non protinus detegisset, imò ob id fuit pecunia multatus, & nisi ignorantiam sibi obtendisset, acriùs fuisset punitus. Ad hoc igitur respondetur, q si cõstaret eum, qui confitetur, sacramentaliter cõfiteri per modum accusationis coram Deo, quãuis aliud siniſtrum haberet propositũ annexum etiam mortale, quod, vt suprà diximus, faceret confessionem nõ esse validam, esset nihilominus sub sigillo confessionis confessio seruãda. Est enim possibile, quòd quis ad confessionem accedat cum proposito patrãdi aliquod malum, quod putat non esse peccatum: putà, congrediendi cum aliquo in duello, vel occidenti manifestarium tyrannum quem putat sibi licere priuata authoritate interficere. Tunc enim quanuis admonitione confessarij intelligens id esse peccatum, nolit à proposito desistere, & ideo absq; absolutiõe recedat, nihilominus in tali casu sigillum confessionis seruandum est, quia talis confessio est sacramentalis, quandoquidem per solam mutationem propositi absq; alia confessione esset illo absoluendus. Veruntamen quando quis ad confessionem propositum adfert peruertendi confessarium, in hæresim, scilicet, vel in cõspirationem, vel aliud malum eum attrahendi, non est ille censendus intentionem habere confitendi, & ideo illico puniendus est, ne alios sua contagione contaminet. Et ita debuisset Cardinalis ille facere. Quando verò sacerdos per confessionem intelligit obuiãdum esse alicui damno reipublicæ, cuius pœnitens non est in causa, debet sacerdos admonere, vt ipse remedium, si potest, adhibeat, quod si renuerit facere, non est absoluendus, nihilomi

Argumẽtũ

Exemplum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus celandum est secretum, & modo suprà dicto adhibendum remedium.

Solutio. 3. ¶Ad tertium respondet sapienter D. Thom. quòd potest sacerdos suffragium ei denegare, quem per confessionem nouit esse prælaturæ indignum, vel aliter etiã cum impedire, si aliæ appareant causæ indignitatis eius. Vnde colligitur, quòd si ex negatione suffragij colligere tur reuelatio cõfessionis, nullatenus liceret. Plura de hac re diximus. q. 4. citata in relectione.

Circa solutionẽ quarti. ¶Atqui eodem loco, scilicet, quæst. 4. plurima circa solutionem quarti hîc propositi argumẽti enarrauimus, in quo præcipua versatur rei huius difficultas. Respondet ergo primùm S. Tho. quòd cùm ea quæ homo scit in confessione non sciat tanquàm homo, sed tanquam Deus, puta, vt minister Dei, qui illa peccata habet perinde acsi nunquam fuissent facta, optimè affirmare potest se illa non scire, quæ in confessione scit, imò si in testem adducatur, id ipsum potest iurare. Circa hanc autem solutionem hoc primum notandum, quòd intelligitur dum sacerdos interrogatur non in particulari, vtrùm in confessione sciuerit talem hominem hoc fecisse peccatum, quæ quidem interrogatio sacrilega esset, sed dum interrogatur in genere bona fide, vtrùm sciat illud fecisse. Tunc enim non est cur iurare recuset, quia verum iurat, dicens se nescire. Imò quanuis extra confessionem illo modo sciret, scilicet, solo auditu: quia qui delictum fecit, dixit se fecisse, potest iurare se nescire. Enimuerò quę homo audiuit, quãuis vulgari sermone dicatur quodammodo scire, tamen proprie id duntaxat iure scire dicimur, (vt ait. 1. lib. retractatio. cap. 14. Augustꝰ.) quod firma ratione deprehẽdimus: nempe, quod vel per scientias nobis demonstratur, vel ipsi proprijs oculis vidimus. Quin & Bald. l. scire leges. ff. de legib. scientia, inquit, est infallibilis notitia veritatis. Et cap. Testis. 3 quæst. 9. Id testis scire dicitur, quod visu, aut alio sensu experimentaliter nouit. Quare sub disiunctione testis in iudicio interrogatur, an sciuerit, vel audiuerit, quasi audire non sit scire. At verò si scire vulgari modo capiatur, vt id etiam cõprehendatur, quod aliorum testimonio didicimus, vt alibi ait Augustꝰ. tunc ad hoc suffugiendum est, quòd quę sacerdos in confessione audiuit, non scit, vt homo, sed vt Deus. ¶Quò autẽ hoc clarius fiat, arguitur sic. Ex duabus contradictorijs necessarium est alteram esse veram, alteram verò falsam: ex his autem contradictorijs à sacerdote prolatis de eo, quod in confessione nouit, Scio hoc, nescio hoc, affirmatiua est vera, quia simpliciter scit: ergo negatiua est falsa, atque adeo dum illam profert, mẽtitur.

Augustꝰ.

Argumentũ

Solutio. 1. ¶Duo sunt extremi respondendi modi, qui ambo cauendi sunt. Ricard. nanq;, vt diximus, ait affirmatiuam falsam: quia simpliciter non scit, sed tãquàm Deus, hoc est, solus Deus scit. Hoc autem iam impugnatum est: quia non scit, vt Deus, in illo sensu, quo angelus Moysi loquebatur, dicens, Ego sum Deus tuus, sed scit tanq; Dei minister, siquidem dicit, Ego te absoluo, & ideo simpliciter scit.

Solutio. 2. Argu. Gabr. obiectum. ¶At propter arg. Gabrie. d. 21. art. 3. in alterũ extremũ impingit dicens, affirmatiuã esse veram, & negatiuã falsam, ob idq; per neutram debet sacerdos respõdere: nam si affirmatiuè respondeat, frãgit sigillũ, & si negatiuè, mẽtitur: quare quãtuncunq;, inquit, interrogetur: debet tacere. Et in contrariũ arguenti, qꝰ tunc sacerdotis silentiũ suspicionẽ iudici ingenerabit, verum esse quod interrogat: respondet, nihil ad sacerdotem: quia qui silet non plus affirmat quàm si neget, sed ex malitia hominis nascitur illa suspicio. ¶Cõtra hoc autẽ respõsum militat argumentũ, qꝰ cum legitimè posset suspicioni illi occurrere, debet illam cuitare dicẽs se nescire. Nam si accipiatur propriè, vt expositũ est, verum ait simpliciter. Si verò accipiatur vulgariter, vt includat etiam nescire per auditũ, nihilominus eadẽ negatiua est vera. ¶Vnde ad argumentũ respondetur tam, affirmatiuã q̃ negatiuam esse veram, sed non esse tunc contradictorias propter sensus diuersos: affirmatiua enim accipitur simpliciter, scio, & negatiua accipitur cum restrictione, scilicet, Nescio, vt homo, sed vt Deus. Quid autem hoc sit, iam suprà expositũ reliquimus: est enim sensus, scio quẽadmodum scit Deus: Deus autẽ scit: non, vt in opprobriũ dicat, sed, vt obliuioni tradat, quod in die iudicij ad gloriam referat pœnitẽtiũ: idem ergo est, Nescio, vt homo, quod Nescio, vt dicã. Nam cùm scientia ordinetur ad dicendum, verbum illud scire, & nescire aptè recipit illud moderamen. Nescio vt dicere possim. Et in hoc sensu, ait Bernardus. Nihil minus scio, quàm quod in confessione scio. Accedit, quod vocum significationes ex humano vsu sunt æstimandæ, & in communi sermone cùm sacerdos ait. Nescio, nemo de jjs, quæ confessione nouit, verbũ intelligit. Atqui simile illud est Marci. 13. De illo die nemo scit, neque filius hominis: nã licèt quicquid pater nouerit, etiam filius nouerit, vt ipse ait alibi, tamen quia ad finem redẽptionis non expediebat nobis scire diem iudicij, Christus inquantum redemptor nesciebat illud,

Solutio. 3.

Bernardꝰ.

Marci. 13.

illud, vt in hac vita propalaret. Neque verò opus est exprimere, Nescio, vt homo: nam ipsamet propositio ex accommodatione vsus inter Christianos secum adfert illum sensum, non intelligi per illud verbum id, quod per cõfessionem notum est. Vtrùm verò in alijs secularibus secretis extra confessionem liceat itidẽ respondere, Nescio, vt scilicet, eundem faciat sensum, qui est, Nescio, vt dicam, loco citato in eadem nostra relectione latè discussimus.

Dubium. ¶Quid autem si sacerdos interrogetur. Vtrũ audisti Petrum hoc crimen patrasse? tũc enim non admitteretur responsio per, Nescio, quia inepta esset: nam licèt quis nesciat illud esse factum, quod audiuit factum esse, scit tamen audiuisse. Respondetur, optimè posse respondere, non memini: Nam idem est, dicere, Nescio vt dicam, quod non memini, vt dicam: meminisse enim scire est. Sed præterea si inde generaretur suspicio, optime etiam respondere potest, non audiui: quoniam cùm audire ad scientiam quoque pertineat: eundẽ recipit sensum scilicet, Non audiui, tanq̃ homo, vt dicam, sed vt Deus, vt non dicam. ¶Dubium autẽ, quod vrgentiùs premit, est, quid si, vel infidelis tyrannus, vel improbissimus christianus peculiariter à sacerdote exquireret, vtrùm audieris in confessione Petrum hoc fecisse. Profectò non licebit respondere, Non audiui in cõfessione: Nam responsio hæc non recipit moderationem illam, Non audiui, vt dicam: quia totum exprimitur interrogatione, scilicet, vtrùm audiuisti, vt non dicas, aut vt Deus, & ideo respõsio, Non audiui, vt Deus, est mẽdacium, quod quidem dicere nulla de causa licet. Igitur in tali casu si tyrannus est infidelis, respondendum est illi tanquam sacramẽtum vituperanti, religionem christianam præcipere de sacramentali confessione in neutram partẽ quicquàm esse loquendum. Et multò efficaciùs respondendum esset reprobatissimo christiano tanquam sacrilego, Non est fas, vt tibi ad istam tuam sacrilegam interrogationem quicquã respondeatur. Et in vtroq; casu si mortem illi tyranni sacerdoti comminarẽtur, illa esset potiùs oppetenda, quàm verbum vllum proferendum, quod in reuelationem sacramenti cõfessionis vergeret. ¶Atqui cõsiderate hîc animaduertẽdum est, quòd qua ratione sacerdos quæ per confessionem audit, & scit, neq; scit, neq; audit sicut homo, sed sicut Deus: ita nec pœnitens ei quicquam dicit, vt homini, sed vt Deo: & ideo dum pœnitẽs ipse interrogatur, vtrùm hoc, vel illud cuiquam dixerit, optimè iurare potest se nemini dixisse, si non nisi in confessione dixerit: quia intelligitur nemini hominum dixisse tanquam homini. Quocirca & si sacerdos dicat, mihi dixisti, respondere audacter, & iure potest, Nihil tibi dixi. Si autem interrogetur, an dixerit in confessione, ne quaquam licet negare: nam sensus esset, Non dixi, vt Deo, qui sensus esset falsus, sed tunc respondendum est cum acrimonia, vt nuperrimè de sacerdote dictum est: quia interrogatio illa impia, & sacrilega est.

Dubium solutio.

Quo modo respondẽdũ tyranno.

An liceat vnã confessio nẽ reuelare in alia. ¶Occurrit hic autem dubium nullatenus dissimulandum, vtrùm vnam cõfessionem liceat reuelare in alia. Exempli gratia, sacerdos accessit ad sororem ignorantia vincibili & probabili ignorans esse sororem, & postea ipsa confitetur fratri se esse illam, ad quam accesserat. Et sacerdos non potest confiteri, nisi alij, qui scit vnicam illi esse sororem, vtrùm debeat confiteri illi circũstãtiam incestus. Ex ijs enim, quæ suprà diximus, constat debere illam confiteri. Tamen ex alia parte militat, quòd illam circũstantiam non sciuit, nisi per cõfessionem. Profectò res est dubia, & videtur veritas in hanc partem inclinare, quòd non debeat illam circunstantiam confiteri: quia strictius est vinculum secreti confessionis, quàm integræ faciendæ confessionis. Sic aiunt Scot. Palud. Adria. & alij. Attamen ratio certè non vsqueadeò cõuincit: quia nescio cur sit arctius vinculum seruandi sigillum, q̃ integrè confitendi: quando quidem obligatio sigilli ex obligatione confessionis emergat. Præsertim cùm dicere in cõfessione non sit tam grauis infamia posteq̃ sacerdos audiens tenetur ad sigillum illius. Idem est de sacerdote, qui inter audiendam confessionem errante claue peccauit absoluẽdo. v. g. alterũ sacerdotem à peccato, cui erat annexa excommunicatio, & irregularitas, ob cuius errorem alter excommunicatus celebrat. Vtrũ si non sit, nisi alius tertius sacerdos, cui iste cõfiteatur, debeat suũ confiteri errorem cũ manifesto periculo, quòd audiens intelligat quisnam sit ille sacerdos malè absolutus. Reuera vtraque opinio est probabilis, & fortassè hæc probabilior, quòd debeat cõfiteri. His autem similibusq; casibus exceptis manifestum est, quæ in vna confessione audiuntur, nullatenus licere in alia explicare, taliter, vt venire queat sacerdos in notitiam personæ: nam licèt non sit tam grauis reuelatio, quàm si fieret extra confessionem, est tamen reuelatio mortalis.

¶Addit in eadem solutione D. Thom. quòd eadem ratione prælatus audiens cõfessionem subditi non potest eum extra confessionem punire. vt si Abbas audiens cõfessionem Prio

Universidad de Deusto
Biblioteca

ris intelligat esse illa functione indignum, potest quidem illi suadere in cõfessione, vt dignitatem resignet, aut si est alia causa, vel occasio potest eum amouere, nõ tamen propter peccatum illic auditum. ¶Est autem solutio hæc prudenter cõsideranda, vt eius intelligatur ratio. Haud enim ob hoc tantùm non licet pœnitentem punire publicè: quia fieret tunc confessionis reuelatio, sed neq; secretò potest illũ priuare propter illud crimen: quia illud quod scitur in fòro pœnitentiæ perinde habet, ac si nullo modo sciretur, & peccatum quod non est à iudice cognitum, nõ potest ab eo puniri. Quare iudex audiens delictum in confessione nullũ habet ius puniendi, nisi iniungendo pœnitentiam in confessione: nam extra cõfessionem potest negare delinquens se illud fecisse, & saltem non erit mendacium pernicio sum.

Solutionis ratio.

Distinctio.

¶De ijs autem subditorum officijs distinctione opus est. Si enim est tale, quod quãdam habeat iurisdictionem etiam subalternatam, tũc nullatenus superior potest illũ priuare ratione confessionis sacramentalis, etiam si cauere tur reuelatio: quia ille habet ius possidendi, & ideo nõ potest sine causa & iudicio spoliari, quæ quidem causa per aliam viam quàm sacramenti innotescat. Si aũt est officium, quod non habet iurisdictionem aliquam, sed est ad nutum prælati solius amouibile, vt sacrista, & procurator &c. tunc si prælatus per eorum sacramentalem cõfessionem intelligit esse, vel fures, vel inhonestos, vel aliter indignos, potest illos amouere, dummodo caueatur ne cõfessio reueletur: quoniam eiusmodi amotio nullum actum iuridicum requirit, cùm nõ habeant ad eadem officia ius. ¶Sed rogas vtrùm saltem prælatus per notitiam, quam habuit in confessione sacramentali adduci possit, & moueri ad faciendam inquisitionem de ijs criminibus. Apparet enim posse, quia inquisitio est ius prælatorum, vt si testes inuenerint, scelera vlciscantur. Respondetur, neque hoc certè posse per particularem inquisitionem: nã ius inquirendi nascitur ex delicti vel infamia, vel semiprobatione: & quod in confessione nosci tur, nullius horum rationem habet. Potest autem dum visitat tempore solito attentior esse ad hoc, maximè si est crimen vergens in damnum publicum. Potest etiam attentiùs vigilare super gregem suum: quia nihil vetat quominus homo per audientiam confessionum prudentior fiat. ¶Quid autẽ si rem sciat non per confessionem, sed per viam confessionis, vt si quis scripsit sua peccata, & perdidit scriptum, quod prælatus inuenit. Scio hoc vsu venisse, vt quidam prælatus per hanc viam ad inquisitionem processerit, sed fuit iure optimo à superiore de hac re punitus. Est enim confessio tam sacra, vt id etiam, quod ad eam ordinatur, sit perpetuo silentio sepeliendum. ¶Et qd dictum est de prælatis ecclesiasticis, intelligendum de prætoribus, & iudicibus secularibus. Quanuis enim nequissimi sacerdotes duo, vel tres crimen, quod per confessionem audierũt, in aures iudicis deferant, nullatenus ipse sciens non alia via illis innotuisse, quàm per sacramẽtalem cõfessionem, potest ad vllam inquisitionis viam procedere: quia illud non est habendum, aut pro infamia, aut pro indicio, tantum abest, vt possint eiusmodi testimonia in scriptis suscipere, aut reum capere, aut interrogare: isti enim omnes essent sacrilegi processus. Imò verò quanuis bona fide iudex incipiat in aliqua causa procedere, cùm primùm certò sciuerit rei cognitionem ex sola confessione sacramentali fuisse ortam, cessare debet, & facta omnia pro infectis habere.

Dubium.

Solutio.

Res, quæ sciũtur per viam confessionis reuelari non potest.

Nota.

¶Quòd si quis arguat, sequeretur etiam, quòd si per viam confessionis iudici constaret insigne furtum, aut incendium perpetrandum tali nocte in vrbe, non posset insidias tendere, & reos capere, vt ex lege contra ipsos ageret. Ad hoc respondetur, quòd si sacerdos reos manifestauit, neutiquàm contra ipsos procedi potest, quia fuit iniquissima reuelatio. Imò neq; crimen licitum est exprimere, si per id in reorum notitiam veniri potest. Si tamen duntaxat in genere dixit, Vigilate super vrbem, fortasse aliqua detrimenta, & nocumenta accidere possunt, tũc iudex vigilare potest & illi obuiare malo, & si nefarios tunc comprehenderit, sua ipsorum tunc erit culpa.

Obiectio.

Dilutio.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm peccatum, quod sacerdos in cõfessione nouit, possit, vel de licentia pœnitẽtis, vel si alia via illud nouit, prodere.

TAndem, vt presenti negotio postrema imponatur manus arguitur, quòd nec de licentia pœnitentis sacerdoti liceat confessionem reuelare. Id enim, quod superior facere nequit, neque inferior potest, per facultatem autem papæ sacerdos nõ potest reserare sigillum sigillum: ergo neque id per licentiã pœnitentis potest.

Primum argumentum.

Secundũ argumentum.

¶Secundò. Quòd in bonum cõmune institutum est, nõ potest arbitrio priuatæ personæ immutari, secretum autem confessionis est necessarium ne homines à confessione terreantur: ergo pœnitentis facultas non sufficit illud immutare.

Tertium argumentum.

¶Tertiò arguitur, q etiam si ille sacerdos alia via nouerit, nequeat tñ illud prodere. Nã quicunq; sacerdos in virtute obligatur pœnitenti eius peccata nemini propalare, neq; verò dicere: qui autem extra confessionẽ hoc alteri promitteret, quomodocunq; id sciret, teneretur tacere: ergo à fortiori cùm id fuerit in confessione pollicitus. Præsertim, q illo admisso aperiretur via scandali: putaret enim homines sacerdotem nota in confessione publicare.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium autem quantum ad prius membrum est, quòd cùm pœnitẽs ipse possit sua peccata reuelare, eodem iure potest eandem facultatem alteri facere. Et quantum ad secundum. Ea, quæ quisque publica via nouit, nullo iure cohibetur dicere: ergo propterea, quòd quispiam sacerdoti eadem confitea tur, non priuatur illo iure.

Decisio articuli.

¶De hac re variæ sunt opiniones. Alexander enim Alensis. 4. part. quæst. 78. mẽb. 2. & Scotus & Durandus in. 4. dist. 21. negant posse sacerdotem confessionem reuelare. Et ratio quidem Alexandri est illa priori loco facta: quia quod sacerdos scit tãtùm vt Deus, per nullius hominis facultatem reuelare potest. Et eadẽ ferè mouetur Durandus, quia notitia, inquit, sacerdotis per confessionem acquisita nõ sufficit, vt citra mendacium possit dicere: quare licèt id dicat de licentia pœnitentis mẽtitur. Verumtamen ijs non obstantibus, ad quæstionẽ duabus conclusionibus respõdetur. Prima. Licitum est sacerdoti de licentia pœnitentis confessionem reuelare. Conclusio est S. Tho. præsenti loco, & Bonauenturæ, & ferè omnium.

Prima conclusio.

¶Et ratio est optima, quia vt ait S. Tho. duo sunt, quæ sacerdoti obstant ne confessionem reuelet, primum quia id nescit vt homo, sed vt Deus: secundum est scandalũ ne homines confessionem abhorreant: vtrunq; autem obstaculum tollitur de licentia pœnitentis: nã per iliam fit, vt sacerdos peccatum sciat etiã vt homo. Et præterea per hoc, quòd homines sciũt, non posse suam confessionem reuelari nisi de eorum licentia, satis obuiatur scandalo. ¶Atqui in re nulla est controuersia, cõtrarij enim autores non negant per facultatem pœnitentis licitam esse posse reuelationẽ: quia nec negare possunt, cum in cap. Officij. de pœnit, &

remissio. constet sacerdotem papam cõsuluisse de quodam peccato, quod mulier sibi fuerat confessa. Præterea, & ratio est manifesta: nam cùm sigillum cõfessionis in bonum pœnitentis sit institutum, & quandoq; ei reuelatio sit expediens, non est cur non liceat sacerdoti committere, vt consilium ei salutare ab alijs petat. Sed discrimen est, quòd illi dicunt necesse esse, vt pœnitens iterum extra confessionem narret peccatum ipsum, cuius reuelandi facultatẽ vult facere sacerdoti. At verò hæc est vna cæremonia metaphysica nihil ad rem moralem pertinens: nam si licet pœnitenti, qui solum homicidium confessus est, extra cõfessionẽ narrare iterum homicidium dicendo, Hoc poteris reuelare, cur sine iterata narratione non liceat dicere, Reuela illud, quod tibi cõfessus fui, sanè cùm idem vtrumque significet? Præsertim quòd inter confitendum potest eã dem dare licentiam. At verò in vsu huiusmodi facultatem pœnitentis multa est adhibẽda prudentia. Primùm scilicet cauendum, ne dũ sacerdos viderit pœnitentem ad id cogi, facultate eius vtatur. Vt si verbi gratia, tyrannus iudex cogeret reum, vt licentiam concederet sacerdoti dicendi peccatum, tunc enim quantũcunq; illam concedat, nefas est sacerdoti sigillum aperire: quia verget in caput pœnitentis. Rursus & à quodam abusu cauendum maximè: quem video inter iudices ecclesiasticos canonistas inserpere, quem certè ex canonibus sacris nunquam collegerunt. Cùm enim agitur, exempli gratia, causa de re matrimoniali, dum quis petit eam, quæ alteri nupsit, dicens, priùs sibi clam fuisse nuptã, quod ipsa negat, mittunt eam ad confessarium, cui cõfiteatur, vt postea syncerius respondeat in iudicio. Est enim hoc ansam præbere puellis mẽtiendi in confessione: nam quod semel in iudicio negarunt, facilè & in cõfessione negabunt. Et multò minus licet in talibus casibus, vt sacerdos habita licentia pœnitentis illud tractet in publico. Longè enim minus incõueniens est, vt homines in falso matrimonio perdurẽt, q̃ per viam cõfessionis ista tractentur. Et solet aliud absurdius etiam inter ignaros homines accidere: videlicet, q cùm quis zelotypia vxoris vritur, cõditionem, vel offere, vel accipit, vt vxor confiteatur alicui sacerdoti, cui facultatem faciat reuelandi, sit ne adultera, an pudica. Primum enim hic ignorantia interuenit: q sacerdos poterit citra mortale renunciare marito vxorem esse pudicam, licèt sit adultera: quia mendacium non est pernicio sum: quare exigua est in hac parte sacerdotis authoritas.

Ratio.

Iudicum abusus.

Abusus reuelandi confessionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundò manifesta offertur occasio adulterę mentiendi in cõfessione proponẽti iterum cõfiteri. Ac demum sacramentũ cùm hac ratione diuulgatur, in vilipendium venit. Nõ est ergo pœnitentis licentia vtẽdum, nisi priuatim in eius commodũ, ad capiendum cõsiliũ in re, quã sacerdos definire nõ valet: idq; si fieri potest sine reuelatione personæ. Quanq; si aliter fieri nequeat, nominari & ipse de ei⁹ licẽtia potest. Imo sacerdos ipse absq; licentia potest de eadem re peritiores consulere, dũmodo persona in notitiam venire nõ possit. Si tamen pœnitẽs renuerit etiam in genere sacerdotem tale consilium capere, nõ potest vltra procedere, sed eum absq; absolutione dimittat. Quam ob rem dum pœnitens intelligit se aliquibus negotijs impeditum, quæ sine scientia, & prudentia extricari nõ possunt, sapientem debet sacerdotẽ inquirere, qui per se absq; hujusmodi consiliorum turbis de illis valeat iudicare.

Dubium

¶ Quod si sciscieris, quid si confessarius errorem aliquem intolerabilem inter absoluendũ commiserit, vt si absoluit nõ subditum aut excommunicatum à casu reseruato, vel in præiudicium tertij, dixit nõ esse restituendum id, quod re vera erat alienum? Fertur tempore cõcilij Basilien sis inter magistros, quibus Ioannes Nider intererat, disputatũ esse, vtrum in tali casu liceret sacerdoti, habita legitima facultate, absentem absoluere, anteq; cum cõueniret. Illa tamen disputatio nullibi extat. Absentem autem nullatenus absoluere licet, vt q. 4. citata in nostra relectione latius disputauimus. Et ideo hic respõdendum, quod si error non est ita grauis, sed creditur pœnitens fuisse absolutus, non est amplius curandũ. Si autem est ex istis grauibus recitatis, conuenire sacerdos debet pœnitẽtem, & dicere errorem grauem in audientia suæ cõfessionis commisisse, & ideo sibi videat, vtrum velit iterum cõfiteri, vel saltem sub eodem sigillo facultatem facere docẽdi eum veritatem. Et tunc pœnitens tenetur cõsilium capere sacerdotis: quod si respuerit: tunc sacerdotis culpam in se ipsum transfundit. At vero extra hos necessitatis casus nullatenus sacerdoti licet de culpis extra confessionem cum pœnitẽte ipso sermonem vllum inire, quod imprudentissimi quidã sacerdotes non satis animaduertunt. Est enim hoc genus quoddam reuelationis sigilli, & exprobrationis peccatorum, qua peccator pudefactus negare iure potest quicquid quam ei dixisse.

Ioan. Nider.

Solu. dubij.

Explicatur alterumque stionis membrum

¶ Circa alterum vero quæstionis membrum fuit opinio Altisiodo. 4. par. q. de sigillo, aliorumq; antiquitus, qui negarunt posse sacerdotem, quæ cognouit in cõfessione, quamuis alia via ei sint nota, in publico alteri referre, nisi si priùs illa nouerit, protestetur pœnitẽti illa nõ recipere sub sigillo. At vero hæc opinio, vt ait loco citato S. Tho. dum nimiũ sigillo tribuit, præiudicium veritati, & iustitiæ seruandæ facit. ¶ Et ideo statuitur secũda cõclusio. Quod sacerdos extra confessionem nouit, siue ante, siue post, iure potest, dũmodo id secũdũ leges faciat, publicũ dicere. Probatur, quia, vt dicebamus, ius qđ homo de hac re extra cõfessionẽ habet p confessionẽ non amittit. Secũdo, quia aliàs lata aperiretur fraudibus via, vt si prædo coram sacerdote furtũ faceret in ecclesia, posset statim illud in aures sacerdotis susurrare, vt os illi obstrueret, ne posset dicere. Item cõtraria opinione admissa licet sacerdos in testem rei, quam vidit, produceretur, nequiret testimonium necessarium perhibere, neq; si quis coram eo delinqueret, quem admonitum incorrigibilem expertus esset, si ei idem peccatũ confiteretur posset denunciare. Quæ omnia absurda sunt, & legibus iustitiæ aduersa. Quin uero quanuis extra confessionem non nouerit peccatum, quod sibi confessum est, si habeat indicia, potest crimnosum in iudicium deferre: vti si latro inter confitendum crumenam abscindit sacerdoti, licet confiteatur illi furtum, post modum sacerdos cõperiens suã crumenã fuisse, potest illum denunciare, dicens, tali hora, & loco sibi fuisse sublatam, & eodẽ tempore illum illic adfuisse. Cæterũ in his omnibus prudens est semper cautela adhibenda, ne sacerdos in suspicionem veniat, q̃ sit sigilli violator. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, q̃ quanuis, quod superior prælatus non potest, inferior nequeat, tamen pœnitens nõ tanquàm prælatus, sed tanquàm dñs suæ famæ potest pro bono suo crimen suum reuelare, & reuelari facere, quod tamen Papa nequit facere, cum non sit alienæ famæ dominus. Et eodem modo respondetur ad secundum, q̃ quanquã sigillum confessionis in bonum cõmune institutum sit, nihilominus non seruit, nisi ad protegendũ singulorum honorem. Et ideo si nõ aliter, quàm per facultatẽ pœnitentis reseratur, nunquã cõfessio odiosa fiet. ¶ Ad tertiũ deniq; respõdetur quòd sacerdos non obligatur pœnitenti ad celandum crimen, nisi qua ratione illud in confessione scit. Quare quod alia via sciuerit, per illam obligationẽ celare non cogitur, dũmodò, vt dictum est, scandalum caueat, & suspicionem detecti sigilli.

Secunda cõclusio.

Solutio. 1. argum.

Solutio. 2. argum.

Solutio. 3. argum.

DIS-

DISTINCTIO

Decimanona. De satisfactione, & de purgatorio.

Cap. j.

ERTIA demũ pars pœnitentiæ est satisfactio, quæ proinde virt⁹ est iustitiæ. Est enim satisfactio iniuriæ Deo illatæ cum proposito cauendi in futurum, ad quandam æqualitatem iustitiæ compensatio. Nã etsi, vt. 8. Ethico. autor est Philosophus, dijs & parentibus æquale reddere nequeam⁹, possumus id tamen secundùm æqualitatis proportionem præstare, vt sicut Deus nobis, quæ suam immensam bonitatem decent, beneficia confert: ita & nos, quas pro ratione nostræ tenuitatis possumus, tum gratiarum actiones, tum etiam satisfactiones rependamus. Vnde Anselmus in lib. Cur Deus homo. satisfacere, inquit, est Deo honorem debitũ impendere. Et in de Eccles. dogmat. legitur. Satisfactio est peccatorum causas excidere, & earum suggestionibus aditum nõ indulgere.

Satisfactio quid.

Aristot.

Anselmus.

Aug. tan. satisfactio. de penit. d. 3.

Cap. ij.

¶ Pestilens ergo est hæreticorũ nequitia eo fuco satisfactionẽ Christi extollere, vt nostram necessariam esse abnegent. Nam etsi eius saluifica passio sufficiẽtiam nobis attulerit expiandis peccatis non solùm nostris, vt Ioan. sed etiam totius mundi, tamen efficaciam in nobis habere noluit, nisi secundùm illum gradum, & modum, quo per eius sacramenta, & opera nostra auxilio suo subnixa nobis applicatur. Quare sæpe remissa culpa pœnarum nonnihil reliquũ fit, per eius opem, & nostram diligentiam exoluendum. Vnde Ioan. nõ solùm, vt homines pœnitentiam agerent prædicabat, verùm, Facite, aiebat, fructus dignos pœnitentię. Qua vtiq; ratione virtus in nos Christi excellentiùs commẽdatur, qui nobis non solùm culpas per suam operãtem gratiam remittit, verùm & cooperantem gratiã tribuit, qua possimus eius præuenientes iudicium pœnas eorundem delictorum nostrorum pẽdere, iuxta verbũ Pauli, Si nosmetipsos dijudicaremus, non vtiq; iudicaremur.

1. Ioan. 2.

Matth. 3.

Pau. Ro. 11.

Ca. iij.

¶ Atqui quãuis omne opus per gratiam Dei exhibitum, qua generali ratione ad meritũ ei gratum est eadem sit, & ad satisfactionẽ acceptum, peculiari tamen ratione, & per antonomasiam solum illud, quod pœnam habet annexam est in pœnitentiam iniungendũ. Quapropter sancti patres satisfactionis opera in tria partiẽda duxerũt, quę sunt ieiunia, orationes, & eleemosynæ. Nam sicut tria sunt in

Universidad de Deusto
Biblioteca

nobis bona: nempe corpus, aïa, & externa bona, ita & omne, qđ est in mundo ait Ioan. scilicet peccatum, aut concupiscentia oculorũ, aut superbia vitæ. Ac perinde contra primum institutum est ieiunium, iuxta verbũ Ioel. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio fletu & planctu. Et contra secũdum eleemosyna, iuxta illud Danielis. Peccata tua eleemosynis redime. Et contra tertium oratio, qua nos Chtistus petere patrem docuit, vt nobis peccata dimittat, quorum initium & radix, vt est apud Sapientem, Superbia est. Vnde Hierony. oratione, inquit, sanantur pestes corporis. Quinimò & flagella, quibus Deus peculiari prouidẽtia homines castigat, vt orbis inundatio, & Sodomorũ conflagratio, si illas homines acceptantes emendentur, & corrigantur, ad satisfactionis rationẽ apponuntur, qm̃ non consurget duplex tribulatio, nec vindicabit Deus bis in id ipsum in tribulatione. At si obstinati pereãt, cruciatus in hoc seculo pati incipiunt, quos ẽternũ sunt in inferno perpessuri, vt Aug. super illud Deutero. 32. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima, adnotauit dicens, Vindicta hic incipiet, & ardebit vsque ad extremam dãnationem.

Ioan. 2.

Ioel. 2.

Daniel. 4.

Hierony.

Naum. 1.

August. can. Ignis. de pœnit. dist. 3.

¶Cæterùm sacerdos in pœnitẽtijs iniungendis prudẽtia opus habet: vt multa circunspiciat: nimirum, non solũ grauitatem scelerum, verũ, & personarum qualitates. De qua quidem re distinct. proxima redibit sermo. Atqui cùm autore Paul. 1. Corint. 12. Omnes simus eiusdem corporis membra, debeamusque subinde, vt ait, ad Galat. Alter alterius onera portare, fit, vt vnusquisque possit participium suorum operum alteri impendere, vt alter pro altero satisfaciat. Cap. 4

¶Pœnitentiæ verò publicæ, & solennes in primordijs ecclesię, ac deinceps frequẽtes erant, vt can. in cap. 50. di. & alij pœnitẽtiales testimonio nobis sunt: iã verò per q̃ rarò sunt in vsu. Ijs verò qui in fine pœnitent, satisfactio non iniungitur, quorum quidem pœnitentiam Augu. vt malè fidam metuit, dicens, Fateor vobis, quòd ille, qui in vltima necessitate ægritudinis suæ positus pœnitentiam petit, non negamus quod petit, sed nó præsumimus, quòd bene hinc exit. Et subdit, si securus hinc exit, ego non sum securus. Cap. 5.

Can. in cap. 50. dist.

De pœni. d. 7. can. Si q̃s homi. 4.

¶Ex his demum facile est colligere eos, qui in hoc seculo p̃ ratione suorũ criminũ plenã non fecerint satisfactionẽ, loco purgatorij esse perpurgãdos. Nam vti ait Paul. Christus ecclesiam suam Cap. 6.

Paul. ad Ephes. 5.

suam nõ præsentabit patri quo usq; sit sine macula, & sine ruga. Vnde. 2. Machabæ. 12. legitur, sãcta & salubris est cogitatio p̃ defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

2. Machab. 12.

DISTINCTIONIS decimænonę, Quæst. prima, De quiditate, & necessitate satisfactionis.

Authoris ordo.

DIstinctio presens in tres ex ordine questiones distribuitur. Prima est, de quiditate, & necessitate satisfactionis. Secunda de ijs operibus, per quæ fieri debet satisfactio, de quę pœnitentijs sacramentalibus, & ecclesiasticis, ac demũ de ijs, qui in fine pœnitẽt. Et tertia de purgatorio. Prima quinq; continet articulos. Primũ, de quiditate satisfactionis. Secũdum, de eius possibilitate. Tertium, de necessitate. Et quartũ, de eius qualitate, & integritate. Quibus adiungitur quintus de operibus, quæ in peccato fiunt, an alicuius sint momenti.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm satisfactio sit virtus iustitiæ.

Partis negatiuæ. arg. 1.

MAteriam satisfactionis, quæ tertia est pars pœnitentię, aggredientib⁹, nosse priùs opus est, quid hoc nomine significetur, vt de eius possibilitate, & necessitate lucidior fiat disputatio. Arguitur ergo, quòd satisfactio non sit virtus, neq; verò virtutis officium. Opus enim virtutis meritũ est apud Deum, satisfactio autem, quoniam debitum importat, nõ videtur meritoria, cùm meritum opus sit spontaneum, & gratis exhibitum: ergo satisfactio non est virtus.

Secundũ argumentum.

¶Secundo arguitur. Principale in virtute moris. vt. 8. Ethicor. author est Philosophus, est electio, quæ est intus in voluntate, satisfactio verò non fit, nisi per opera extrinseca: ergo non est virtus.

Tertium argumentum.

¶Tertio arguitur, quòd non sit actus iustitiæ: quia satisfactio ad hoc fit, vt quisq; alteri concilietur: reconciliatio autem, quia officium est amicitiæ, ex charitate procedit: non ergo satisfactio actus est iustitiæ.

Quartũ argumentum.

¶Quartò, ex eadem radice arguitur. Si satisfactio actus esset iustitiæ, consequens fieret, vt satisfactio, & restitutio eędem res essent, vel saltem restitutio esset satisfactionis pars: nam per satisfactionem homo, & Deo reconciliatur, & proximo: per restitutionem verò rei ablatæ reconciliatio fit cum proximo: consequens autem est falsum, quoniam satisfactio est pars sacramenti, restitutio verò minimè.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium est, quòd satisfactio est pars pœnitentiæ: pœnitentia verò est virtus. Item quia per satisfactionem, vt ait Ambro. honorem Deo debitum impendimus: ratio verò debiti ad virtutem pertinet iustitiæ.

¶Satisfacio nomen latinum est, id quãdoq; significans, quod debitum ad æqualitatem soluo: nam satis, æqualitatem dicit. Et nonnũ quàm idem est, quod opinioni alterius, vel interrogationi respondeo, vel præceptum impleo, sicut dicitur quis, existimationi, quæ de ipso habetur, vel seruus dñi mãdato satisfacere. Et. 1. Petri. 3. Parati semper ad satisfactionẽ omni poscenti vos rationẽ &c. In presentiarũ verò in ea significatione vsurpatur, qua (vt Asconius autor est) satisfactio idem est, quod tantum facio, quantũ satis sit irato ad vindictam, hoc est, iniuriam illatam repenso. Tam etsi ex accommodatione vsus theologorum non tam amplè, sed restrictiùs nomen vsurpemus, pro ea compensatione, quã homo Deo facit pro peccatis. In qua vtiq; significatiõe. vt arti. 3. videbimus, inter sanctos ecclesiæ patres creberrimè ab ecclesiæ primordijs in vsu est.

Satisfactio tripliciter.

¶Accipitur autem satisfactio tripliciter: vno modo pro quocunque remedio, quod ad remissionem peccati adhiberi potest. Quo pacto passio Christi fuit satisfactio pro peccatis humani generis. Et in puris hominibus secundùm hanc acceptionem includit omnes tres partes pœnitentiæ. Secundo verò modo accipitur, vt distinguitur contra contritionem, & confessionem. Et sic accipitur in præsentiarũ. Sed hic etiam modus bipertitus est: nam potest satisfactio accipi, vt est tantùm opus pœnitentiæ virtutis, siue imponatur à confessario in sacramento, siue suâ sponte homo illam faciat. Postremo ergo modo vsurpatur pro ea satisfactione, quæ à sacerdote iniungitur. Qua vtiq; ratione est tertia pars pœnitentiæ.

Prima conclusio.

¶Ad quæstionem ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima, satisfactio secundùm hanc nostram euangelicã significationem est

Universidad de Deusto
Biblioteca

actus per se virtutis. Bifariàm enim opus aliquod esse potest virtutis. Vno modo materialiter: quia cùm nullam natura sua malitiã implicet, debitis fit circunstantijs, vt comedere, ambulare, & loqui quando, & vbi oportet. Altero modo formaliter, quia suo nomĩe formã, & rem virtutis sonat, vt strenuè subire periculà belli, charos honorare parentes &c. Et hoc secundo modo omne opus, quod de se dicit medium secundùm rationis lineam, est virtus: nam virtus in mediocritate consistit: cùm ergo satisfacere, vt nomẽ sonat, idem sit, quod æqualitatem inter duos constituere, per se est virtutis officiũ, nisi extrinsecus maculetur.

Secũda conclusio.

¶ Secunda conclusio. Satisfactio est species virtutis iustitiæ, qua parte pœnitẽtia iustitia dicitur. Quòd enim sit pars iustitię, manifestũ est: quia proprium est, iustitiæ æqualitatẽ inter duos ponere, & hoc, vt dictum est, nomẽ satisfactionis importat. Aequalitas verò hæc, aut in rebus constituitur datis & acceptis, aut in actionibus, & passionibus, quibus se inuicẽ homines, aut iniurijs afficiunt, aut beneficijs. Et quia res sunt quæ dantur, & accipiũtur, illa æqualitas dicitur in rebus redditio, & restitutio, vt dum qui frumentum ab alio, vel rẽ aliquam accepit, reddit pecuniam. Aequalitas verò in actionibus constituitur, dum vel quis pro beneficio recepto gratias refert, vel pro iniuria, & offensa alteri illata pœnam, & suppliciũ rependit. Sed hoc dupliciter contingit. Vno modo dum inuitus à iudice punitur, & illa dicitur vindicatio, & vltio, quę pertinet ad iustitiam vindicatiuam, cuius munus est pœnam pro culpa imfligere, siue recõciliatio amicitiæ fiat, siue minimè. Sed altero modo cõtingit, dum quis sponte pro iniuria, quam alteri intulit, tanquam persona priuata castigat sese, procurans in amicitiã alterius reconciliari. Et hæc propriè dicitur satisfactio, quæ est pars pœnitentiæ. Sententia est D. Tho. in 4. d. 15. quæst. 1. art. 1. quam postmodum explicuit. 3. p. q. 85. & nos ibidem latiùs. d. 14. q. 2. art. 3. Vbi & hac ratione contra Scotum elucidauimus, quemadmodum pœnitẽtia non sit iustitia vindicatiua, sed specialis virtus. Differt ergo satisfactio à iustitia vindicatiua: q̃ vindicatio passiue potiùs est satispassio, quã quis ab alio patitur. At verò satisfactio est actio, quam pœnitens sua sponte exercet: & ideo dicitur satisfacere, & pœnitere: id est, pœnã sua sponte tenere. Et inde rursus sequitur, quòd satispati de se nõ dicit virtutem, quia non fit ex electione patientis, sed iudicis, in quo est virtus vindicatiua: quanuis si patienter sufferat, illa patientia sit virtus. Satisfactio verò, quia fit ex electione pœnitentis, per se dicitur virtus.

Rãtio.

D.Tho.

Scotus.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclusio. Restitutio tantũ à satisfactione differt, vt nec pars illius sit, sed præambulũ quoddam. Conclusio hæc ex superiore colligitur: nam restitutio, vt diximus, fit in rebus datis, & acceptis, satisfactio verò in actionibus. Quare vtraq; potest absq; alia reperiri, licèt nõnunq̃ ambæ coeant. Potest enim quis rem ab alio accipere, vel citra iniuriã, vt dum accipit mutuò, vel cũ iniuria, vt dũ accipit furto. Et rursum potest quis aliũ iniuria aliquẽ afficere, etiã si ab illo non accipiat rem, vt dum cõtumelijs afficit. Vnde cùm nec satisfactio, de qua hîc loquimur, locum habeat, nisi vbi iniuria præcesserit, neq; restitutio, nisi vbi res fuit sublata, colligitur, vt dum quis reddit, quod citra iniuriam acceperat: nempe, mutuum, aut pretium rei emptę, fiat restitutio absq; satisfactione. Dum aũt pro iniuria illata, vbi scilicet sola contumelioſa verba præcesserunt, humiliãdo se homo veniã petit, fit satisfactio absq; restitutione. At verò dum res redditur per iniuriã sublata, vt furtum, & restitutio primùm requiritur, & deinde satisfactio pro iniuria. Hinc ergo colligitur restitutionem non esse aliud, quàm cessare à peccato: qui enim quod debet, vbi & quando oportet non restituit, in peccato est, à quo ideo homo non cessat quo usque restituat. Et hoc est, quod ait Augustinus. Non remittitur peccatũ, nisi restituatur ablatum. Et cùm satisfactio nihil apud Deum valeat nisi peccatum cesset, fit vt restitutio sit satisfactioni præambula. ¶ Et est insuper notandum, quòd satisfactio, quæ fit proximo, fit Deo: quia omnis iniuria proximo illata, est offensa Dei: sed non conuertitur: potest enim satisfactio fieri Deo, vbi non fit proximo. Et de hac propriè præsens instituitur tractatus. ¶ Hanc verò tertiam cõclusionem nõ solùm ad explicandam satisfactionis naturam adiecimus, verùm & ad ostendendum, quàm sit restitutionis consideratio, & disputatio à præsenti negotio aliena. Quapropter etsi sententiarum Magister dist. 15. nõ tam ad rerum ordinem attentus restitutionem cum satisfactione miscuerit, ansam suis interpretibus prębens, vt ibidem de restitutione longum tractatum fecerint, nos tamen hîc nullam eius mẽtionem facturi sumus. Est enim res ad materiam iustitiæ spectans, de qua nos ideo libr. 4. de iustitia & iure, satis superq; diximus.

Restitutio cessatio est à peccatis.

Augusti. de regula iustis.

Nota.

Satisfactiõis definitio.

¶ Ex his ergo definitionem satisfactionis colligito. Est enim satisfactio iniuriæ Deo illatæ cum proposito cauendi in futurum ad quandam

dam æqualitatem iustitię compensatio. Atq; ad hãc rationem exigẽdæ sunt factorum definitiones, quæ eorum grauitatẽ præ se ferunt. Et enim iustitia non solùm reſarcire habet præteritam culpam, verùm in futurum cautelam adhibere: siquidẽ, vt. 2. Ethic. autor est Philos. pœnæ medicinæ sunt, nõ modò morborum præsentium curatiuæ, verùm, & à futuris præseruatiuæ. Dictũ est autem, Deo illatæ, ad denotãdã satisfactionẽ sacramẽtalem, de qua in præsentiarũ loquimur. Nam & homini quoq; homo satisfacit, sed ad omnimodam æqualitatem iustitiæ, Deo verò non nisi ad quandã: nempe ad æqualitatem proportionalem. Vnde Anselmus, in libr. Cur Deus homo, ad præteritam culpam respiciens, ait, satisfacere est Deo debitum honorem impendere. Debitum scilicet, non vtcunq̃; sed tam vniuersi homines quantũcunq̃; innocentes debent illi honorem, sed debitum rationę culpæ. Nãetsi Deo nihil re vera adimatur honoris, tamen peccãs quantum in se est, honorem ei detrahit, quem per satisfactionem ei repensare debet. In libr. verò de ecclesiasticis dogmatibus dogmate 23. qui Augustino tribuitur, habita furuorũ consideratione legitur, quod satisfactio est peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus aditum non indulgere: de pœnit. dist. 3. can. Satisfactio. nempe, consortia prauã succidere, & peccandi loca, & tempora euitare. Nam eorum radicem: nempe, fomitem cõuellere nemo potest. Tametsi Anselmus, & in honore Deo debito cautelas futurorum insinuauerit, & Augustinus in excisione causarum peccandi punitionem pro præteritis designauerit. Quapropter vtrunque in definitione cõplexi sumus. ¶ Ad primum igitur argumentũ negatur, quòd satisfactio ob id, quod debitũ importat, rationem meriti perdat: nam ratio meriti in hoc consistit, quod id, quod honestum est, sponte fiat. Quare cùm reddere debitum virtus sit iustitiæ, consequitur, vt si non fiat per coactionem, sed spontanea electione, meritum sit apud Deum. Est enim hoc, vt in Prouerbio est, facere de necessitate virtutem. Imò nihil erga ipsum mereri possumus, nisi spontaneè faciendo, quod ei modo aliquo debemus. Et iam ditum est, in hoc differre satisfactionem à satispassione, quod satisfactio dicit promptam electionem. Quòd si sciscitaris, vtrùm saltem satisfactio propterea, quòd sit redditio debiti minuat rationem meriti. Enimuerò apud homines, quod aliàs debetur, non tantam beneuolentiam conciliat, quàm beneficium gratis impensum. Respondetur,

Aristot.

Anselmus.

August.

Solutio. 1. argum.

Dubium.

apud Deum non ita esse: imò cæteris, paribꝰ, quod fit ex debito plus meriti habet, quàm si fiat spõte. Et ratio est, quia ex pruribus virtutibus procedit. Ieiunium enim supererogationis nascitur ex sola virtute abstinentiæ, quod autem ab ecclesia iussum est, ex eadem virtute oritur, & præterea ex obedientia. Et ideo satisfactio iniuncta in cõfessione magis est meritoria q̃ si vltro fieret. ¶ Propter secundũ argumentum quidam ex neotericis, qui totum negotiũ virtutis in actu interno collocant, aiũt, q̃ satisfactio est volitio efficax reddendi æquivalens &c. quasi externa opera ad virtutẽ, satisfactionis nõ pertineant, cũ tamẽ ipsa sint in quibus ratio satisfactionis cõsistit. Sunt enim aliquæ virtutes, & vitia, quæ ex sua natura in actibus interioribus consistunt, vt fides, & hæresis, amor, & odium. Aliæ verò natura sua cõsistunt in verbo, vt laus & cõtumelia. Sed alia natura sua consistunt in opere, ut eleemosynę erogatio, & homicidiũ &c. In his ergo virtutibus, & vitijs tertij generis si cõsideretur, quod est generale omni virtuti & vitio, id quod præcipuũ est consistit in electione volũtatis: nam de ratione virtutis, & vitij est, vt sit in electione voluntatis. Si autem consideretur illud quod pertinet ad specialem rationem talis virtutis, illud est externum opus: consistit enim satisfactio in opere laborioso, & pœnali, & ideo volitio talis operis nõ est satisfactio, nisi ea ratione, qua voluntas pro facto reputatur. ¶ Ad tertium respondetur, q̃ in satisfactione proximus finis est recompensatio illatæ iniuriæ, vltimus autem per illam recompensationem amicitiam reſarcire. Actus verò ab illa virtute elicitur, cuius proximũ finem habet pro obiecto: & ideo satisfactio est actus elicitus iustitiæ: imperatur tamen ab alia virtute, cuius actus est vltimus finis. Et ideo satisfactio imperatur à charitate, quæ mouet virtutem pœnitentiæ ad eliciendum illum actum. Ad quartũ denique per tertiam conclusionem responsum est: negatur enim cõsequentia. Satisfactio est actus iustitiæ, ergo est idem, q̃ restitutio. Quoniam per vnum ponitur medium in actione ad recuperandam amicitiam, per alterum verò in rebus ad cessandum à peccato.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

Solutio. 4.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm satisfacere Deo sit homini possibile.

POST-

Universidad de Deusto Biblioteca

POſtquàm de ſatisfactione in genere dictum eſt, ad ſatisfactionem, quæ Deo ſit peculiariter deſcendentes argumentantur, quòd non ſit homini poſsibilis.

Partis negatiuæ. 1. arg.

Satisfactio, vt nomine ipſo admonemur, debet offenſæ adæquari: ſed offenſa Dei eſt infinita, quia cùm ſit elongatio ab infinito bono, eſt infinita diſtantia, homo autem, cùm finitus ſit, nequit ex ſe infinitum præſtare opus, atqueadeò, nec Deo ſatisfacere.

Secundũ argumentum.

¶Secundò ſatisfactio fieri debet per id, quod aliàs non eſt debitum: qui enim alteri, cui iniuriam intulit, pecuniam aliquam deberet, per eiuſdem ſolutionem non cõpenſaret iniuriam: nos autem ſerui Dei ſumus, quorum ideo quidquid eſt, domini eſt. Præſertim cùm quicquid boni habeamus, ab ipſo receperimus, iuxta illud. 1. Parali. 29. Tua ſunt omnia, & quę de manu tua accepimus, dedimus tibi, ergo non habemus, per quod poſsimus ſatiſfacere.

Tertium argumentum.

¶Tertiò. Quia etiam ſi aliquid haberemus, quod Deus noſtrum fecerit propriũ, quanuis totum illud ei reddamus, non ſufficit ad reddendas gratias pro beneficio creationis ab illo ſuſcepto: ſatisfactio verò eſt ſolutio pro offenſa illi illata: ergo nihil nobis ſupereſt, per quod ei ſatisfaciamus.

Quartũ argumentum.

¶Quartò deniq;. Peccatum mortale actuale grauioris eſt ponderis, q̃ originale, cùm reatũ pœnæ ſenſus annexum habeat, qui non eſt in originali: ſed pro originali non poteſt purus homo ſatisfacere: ergo nec pro mortali.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium tamen eſt, quòd Luc. 3. præceptum nobis dedit Chriſtus ſatisfaciendi, vbi ait, Facite fructus dignos pœnitentiæ: authore autem Hierony. qui dixerit Chriſtũ aliquid homini impoſsibile præcepiſſe, anathema ſit.

Deciſio articuli.

¶Diſputationem hanc pro captu noſtro latè aduerſus Lutherũ lib. 4. de natura & gratia, ca. 6. diduximus, de cuius hæreſi art. proximo dicturi ſumus. Nunc ergo, vt cum catholicis dũtaxat rem agamus, meminiſſe oportet hominem Deo bifariàm debitorem cõſtitui. Vno modo ratione beneficiorũ, quibus nos in dies accumulat, & horum repenſatio eſt actus latriæ, hoc eſt cultus Dei, de quo nihil ad præſens. Altero modo ratione iniuriæ in ipſum illatæ: & hoc, vt diximus, dicitur ſatisfactio.

Duplex quęſtionis ſenſus.

¶Duplex ergo eſt quæſtionis ſenſus: vnus, vtrùm pura creatura, nẽpe, homo vel angelus poſsit pro culpa ſatisfacere: hoc eſt, vtrũ poſſit ſufficiẽs adhibere remedium in remiſsionẽ peccatorum. Nã iſto quoque modo proximè diximus ſatisfactionis nomẽ vſurpari. At ſenſus hic non eſt præſentis loci, ſed diſputatur à D.Tho. in initio tertiæ partis. De quo nos eodem loco fuſe locuti ſumus oſtẽdentes, Chriſtum ea ratione, qua ſuppoſitum erat diuinũ perfectè ſatisfeciſſe pro cũctis peccatis humani generis. Quanuis Durandus. d. 15. q. 2. id inficiari cõtenderit, eo quòd quicquid Chriſtus inquantum homo habebat, Deo erat obligatum. Id quod alij iuniores ipſo pluribus rationibus ſuadere conantur, ſed nunquàm perſuaſum facient: quoniam rei medullam, vt bona venia dixerim, non inſpiciũt. Quicquid enim Chriſtus recepit, debitum ei eſt ratione vnionis humanitatis ad ſuppoſitum diuinum, id eſt, quia hic erat homo Deus, quaſi ex ſe ſuapte natura illud habens. Rurſus ex propria natura, licet nullam gratiam creatam recepiſſet, erat per ſe infinitè gratus Deo, & infinitè amicus tãquàm naturalis filius, iuxta illud Ioã. 1. Vidimus eum plenum gratię & veritatis, quaſi verbũ vnigenitũ à patre. Ob idq; quicquid Deo in pretium redemptionis noſtræ, ſiue viuens, ſiue moriens obtulit, erat Deo infinitè gratum. Itaq; erat implicatio contradictionis, id quod ipſe patri offerret, nõ eſſe acceptum: non propter gratiam creatam ſicut in nobis, ſed quia actiones eius nõ erant naturæ humanæ, ſed diuini ſuppoſiti per naturam humanã exercitæ. Actiones enim, vt ait. 2. de anima Philoſophus, non ſunt naturæ, ſed ſuppoſiti. Et quicquid offerebat, offerebat tanquàm de ſuo: id eſt, ſibi debito, quia Deus erat. Et in hoc cõſiſtit perfecta ratio ſatisfactionis, quòd ſoluens ſoluat tanquam de ſuo. Quocirca Sanct. Thom. 3. part. quæſt. 1. artic. 2. ad ſecũdum ait, quòd ſolus Chriſtus potuit perfectè ſatisfacere. Nam ſi puro homini Deus daret tantam gratiam, vt pro reliquis omnibus ſatisfaceret, eſſet quidem ſatisfactio, ſed tamen non perfecta, eo quòd ſatisfactio illa fundaretur in gratia Dei, cui facienda erat ſatisfactio: quaſi ipſe priùs miniſtraret ſatisfactionis pretium. Vnde illud Auguſtini. 3. de trinitate. ca. 10. ſcilicet, non defuiſſe Deo alium modum ſanandæ noſtræ miſeriæ, id nequaquam de perfecta ſatisfactione intelligitur, ſed ſic prorſus, quòd cùm peccatum contra Deum ſolum committatur, poterat quidem humano generi abſque vlla, vel abſque perfecta ſatisfactione eius condonare peccata: attamen perfectè ſatisfacere, ſic Chriſtus ſolus valuit, vt nemo alius. ¶De hac verò re ſatis. Nam in pręſentiarum de ſatisfactione puri hominis loquimur. Et quidem quæſtio, vt propoſuimus, intelligi poteſt, vel de ſufficienti remedio ad remiſsionem culpæ, vel de ſolutione pœnæ, quæ

Ioan. 1. — Ariſt. de anima. — S.Tho. — Auguſt. — Duplex idem ſenſus quæſtionis.

quę remiſſæ culpæ debetur. Et neq; prior ſenſus ad locum attinet præſentem. Cõſtat enim hominem ex viribus naturæ nequire remiſsionem peccatorũ obtinere: ille enim erat Pelagianus error. Poteſt nihilominus diuina ope ſuffultus in ipſum conuerti, vtrunq; enim ait Chriſt9, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater, qui miſit me, traxerit eũ. Qui autẽ audit & didicit: id eſt, motioni patris cõſentit, venit ad me.

Senſus quæſtionis.

¶ Sẽſus ergo quęſtiõis eſt, vtrũ remiſſa culpa, poſsit homo pœnã perſoluere: nam hoc etiã propriè eſt ſatisfacere pro peccato: quandoquidẽ quouſq; omnino ſoluatur pœna, nondũ perfectè peccatum eſt remiſſum, eo quòd vtrũq; reatũ includit: ſcilicet, & culpæ ſcilicet, & pœnę. Quare hæc ſatisfactio eſt quę à cõtritione, & cõfeſsione diſtinguit. ¶ Reſpõdetur ergo ad quæſtionẽ tribus concluſionibus.

Prima concluſio.

Prima. Poſsibile eſt homini Deo ſatisfacere pro peccato quoad pœnã remiſſa culpa. Probat. Satisfactio, vt modò dicebamus, eſt opus iuſtitiæ, ſed poteſt hõ pœnã, quã pro culpa Deo debet, ad iuſtũ ei ſoluere, ergo & ſatisfacere. Probat minor. Iuſtũ, vt. 8. Ethi. autor eſt Philoſo. aliter inter pares cõſtituit, & aliter inter impares. ſ. inter filios, & parẽtes, & nos & Deũ. Inter alios nãq; ciues requiritur iuſtũ ad æqualitatem, vt qui decẽ debet, decẽ reddat: attamẽ dijs & parentibus, à quibus eſſe ipſum recipimus, par reddere nõ poſſumus: iuxta illud Dauid, Quid retribuã dño pro omnibus quæ retribuit mihi? Et Eſaię. 40. Ligna libani nõ ſufficerent ad holocauſtũ Deo dignum, & ideo ſat eſt, æquale ei reddere ſecũdũ proportionem: videlicet, vt ſicut ipſe facit, quod ſuã bonitatẽ & omnipotẽtiam decebat: ita & nos illi quod poſsibilitas noſtra fert, reddam9. Hoc eñ modo qualis eſt proportio bñficij Dei ad ipſum cõferentẽ, talis eſt ſolutionis noſtræ ad noſtrã poſsibilitatẽ. Quapropter ſicut pro beneficijs ab ipſo receptis ſatis eſt eas ei referre gratias, quas pro noſtra virili poſſumus, ita ſat eſt & pro iniurijs ſecundũ vires noſtras, & auxiliũ ſuũ ei ſatisfacere.

Pſalm. 115.

Secunda cõcluſio.

¶ Secũda cõcluſio. Nihil, q̃d in ſatisfactionẽ Deo offertur, niſi eius ope & fauore perq; eius gratiã fiat, vllius eſt pretij apud ipſum.

Ratio.

Probatur, quia inter nos, & ipſum nulla eſt ratio iuſtitiæ, niſi ex eius gratia, & acceptatione procedat: hoc enim neq; Ariſtoteles, neque Philoſophorũ vllus naturali lumine cognouit: nã etſi cognouerint dijs, & parentibus nõ poſſe nos reddere æquale, ignorarunt tamen quantum Diuina maieſtas parentũ dignitati antecellat. Poſſumus enim parentibus quãtum ad vitam attinet temporalem, iuſtos nos modo expoſito exhibere. At quia Deus infinitum vires noſtras excedit, fit, vt neq; hęc ratio iuſtitiæ ex nobis, niſi ex eius gratia oriri poſsit. Nam vt Eſaiæ. 64. legitur, Omnes iuſtitiæ noſtræ ſunt ſicut pãnus mẽſtruatę. Vnde quemadmodum, vt diſt. 14. q. 2. art. 6. mõſtrauim9, nemo niſi diuina gratia ſuffultus poteſt in Deum conuerti, vt culparũ remiſsionẽ obtineat: ita neq; pro pœnis, quæ eiſdem culpis decretæ ſunt, niſi per eandem gratiam ſatisfacere valemus. Itaq; niſi perſona prius ſit grata, nequit eius ſatisfactio eſſe Deo accepta. Ex quo fit conſequens, vt anteq̃ mortalis culpa remittatur, nulla eſſe poſsit ſatisfactio pœnæ, quia eiuſmodi culpa nullam ſecum gratiam admittit.

Eſaiæ. 64.

Tertia concluſio.

¶Tertia concluſio. Modus hic recipiendi gratiam Dei per hoc, quod efficimur mẽbra Chriſti, peculiarẽ quendã iuſtitiæ gradũ adiungit ſatisfactionibus noſtris. Nam etſi quacunque alia via Deus nos abſque Chriſto mediatore redderet gratos, ſat eſſet vt poſſemus ei ſatisfacere, nihilominus, quia, vt dictum eſt, Chriſtus de iuſtitia condigna ſatisfacit pro nobis, eo ipſo quòd eius efficimur membra, ratio illa iuſtitiæ ex noſtro in nos capite deriuatur. Hæc autem preſsiùs articul. 4. ſunt iterum confirmanda. Et ideo ſatis ſit modò ad argumenta propoſita reſpondere.

Primum argumentum.

¶Ad primum igitur argumentum quidam reſpondent. vt ait S. Thom. quòd peccatum non habet, vt ſit infinitũ niſi ratione auerſionis, & quantum ad hoc gratis dimittitur ſine noſtro opere. Sed ratione conuerſionis non eſt niſi finitum: quia nullum obiectum creatum eſt infinitum. Et hac parte poſſumus pro illo ſatisfacere. Veruntamen ſolutio hæc nulla eſt, quia pro peccato ſatisfacimus non ſolùm quatenus eſt conuerſio ad creaturam, ſed propriè quatenus eſt offenſa Dei, quod habet ratione auerſionis. Et ideo aliter reſpondetur, quòd ſicut peccatum ratione auerſionis induit rationem quandam infinitatis, quia eſt elongatio ab infinito bono: ita & conuerſio eandem habet infinitatis figuram, quatenus homo ad idem accedit infinitum bonum. Poſtquàm autem homo eſt filius Dei, & membrum Chriſti: cui virtus paſsionis eius infunditur, opera ſua, quæ gratia informantur, habent eandem infinitatis virtutem per diuinam miſericordiam, vt ſint apud ipſum ſatisfactoria.

Solutio. 2.

¶Ad ſecundum reſpondetur, q̃ quanuis homo quicquid habet à Deo receperit, non tamen eo prorſus modo ſe habet reſpectu ipſius, quo ciuilis emptitiuſq; ſeruus reſpe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

respectu heri, nam huiusmodi seruus non est sui iuris, nec liberum habet rerum suarum dominium, sed omnia sunt Domini. Clementia verò & immensa benignitas Dei, dum hominem ad suam imaginem creauit, rationem ei & liberum arbitrium indidit, quo esset Dominus suarum actionum, ac subinde suarum rerũ. Sic enim legitur Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, &c. Et infrà. Replete terram & dominamini piscibus maris, &c. Et ideo licèt quicquid Deo damus, ab ipso receperimus, damus tamẽ vt nostrũ, cuius nos ipse dominos fecit. Postquam enim rex oppidum aut prædium dono dedit ciui, potest postmodum ciuis si aliquid debeat regi, inde soluere.

Solutio. 3. ¶ Tertium autem argumentum id solum probat, quòd non possumus Deo reddere æquiualens, aut pro beneficio, aut pro offensa, nõ tamen, quòd non possimus reddere sufficiens secundũ nostram possibilitatem, vt expositum est. Nam etsi quicquid Deo pendere possimus, totum ei debeamus, ipse tamẽ non exigit à nobis tanquã necessarium, quantum nos facere possumus, quia secundũ statum præsentis vitæ, & nostram fragilitatem, non esset nobis possibile totum nostrum posse Dei cultui ad referendum ei gratias impendere. Quia necessarium nobis est aliorum curam gerere, quæ ad vitam præsentem attinent. Et ideo satis Deus duxit, obligare nos ad mandatorum custodiam, super quam ideo potest homo aliquid erogare, per quod satisfaciat, vt libera ieiunia, & orationes, & eleemosynas, &c,

Dubium. ¶ At verò fortasse hîc quispiam scisciterur, vtrùm per ipsa eadem opera aliàs Deo debita possimus satisfacere: nempe per executionẽ mandatorũ eius. Nam vt hîc insinuat S. Tho. & expressè ait Scotus dist. 15. q. 1. & illic alij doctores, satisfactio debet esse redditio voluntaria rei aliàs indebitę. Ad hoc autem. q. sequẽti respondebitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm satisfactio sit ante ingressum gloriæ necessaria.

Partis negatiuæ. 1. arg. SI sat esset, rem inter catholicos tractare, præcedens articulus de possibilitate satisfactionis sufficeret. Sed tamen Lutherus negotium nobis facesit disputandi, vtrũ sit necessaria. Et arguitur non esse necessariam. In re enim tam graui temeritas est, tanquàm necessariũ asserere id, quod in sacra scriptura non reperitur, nullibi tamen in sacra pagina nomẽ hoc satisfactionis inuenitur: ergo satisfactio non est necessaria. ¶ Secundò arguitur. Assertio hæc necessarię satisfactionis præterquã, quòd superbam arrogantiam præ se fert: nempe, quòd homines satisfacere Deo valeant, iniuriam Christo, eiusque passioni irrogare videtur: ait enim Paul. ad Rom. 3. iustificatos nos gratis per gratiam Christi, perque eius redẽptionem, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius: vnde planè colligitur, cùm meritum eius, & passionis virtus fuerit infinita, quòd exuberantissima eius fuerit propitiatio pro peccatis nõ solùm nostris, vt ait Ioan. verum, & pro totius mundi: ergo post eius satisfactionem contumelio sus in ipsum est, qui aliam asserere audet necessariam satisfactionem.

Secundũ argumentum.

1. Ioan. 2.

¶ Tertiò arguitur ex illo Pau. ad Ro. 8. Nihil dãnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu: hoc est, qui eius effecti sunt mẽbra, cùm ergo per gratiã, qua peccata quo ad culpam remittuntur, eius efficiamur mẽbra, sit vt nihil nobis dãnationis sit reliquum: reatus autem pœnæ etiam tẽporalis aliquid est damnationis: ergo remissa culpa nihil restat luendũ pœnæ, atq; adeò huiusmodi satisfactio nõ est necessaria. In cuius consequentiã subdit, Si Deus pro nobis omnibus tradidit filiũ suum, quomodo nõ etiã cum illo omnia nobis donauit? Ex quibus colligitur, q̃ per eandem gratiã iustificãtem, qua applicatur nobis passio Christi, omnia nobis condonãtur, atq; adeò nullus pœnæ reatus remanet. Vnde subdit, Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est qui cõdemnet? Est ergo satisfactio nostra adeò nõ necessaria apud Christũ, vt sit etiam ipsi iniuriosa. ¶ In contrariũ autem est verbũ illud suprà citatũ Ioãnis apud Matth. & apud Lucam ca. 3. Facite fructus dignos pœnitẽtiæ, vbi Baptista non solùm homines ad pœnitentiã instigabat, verùm, & ad eius fructus, qui nomine satisfactionis intelliguntur.

Tertium argumentum. Paul. ad Roma. 8.

Decisio articuli. ¶ Inter alias Lutheri blasphemias hæc fuit insignis, quòd satisfactionem, quam Christiani in ecclesia prædicant pro peccatis, execratus est. Imò & vocabulum, inquit ipsum, satisfactio, vehementer odit, & sublatum vellem, quòd non modò in scripturis non inuenitur, sed & periculosum habet sensum, quasi Deo quisque posit pro vllo peccato satisfacere, cùm gratis ille ignoscat omnia. Sed fuit, inquit, Papæ & episcoporum inuentum ad indulgen

Lutheri error condemnatus. dulgentiarum quæstum. Qui quidem fuit articulus quintus eorum, qui à Leone iure optimo condemnati sunt. Cuius causa cap. illud nos sextum citatum libr. 3. de natura & gratia, de satisfactione inscripsimus. Addit, quòd si aliqua restat satisfactio remissæ culpæ faciẽda, ecclesia non habet facultatem per indulgentias huiusmodi satisfactiones relaxandi. Sed error hic ad tractatum indulgentiarum remundus spectat.

¶ Quo ergo virus hominis aperiamus, errorẽ hunc collegit Lutherus ex falso sensu, quo cẽsebat iustitiam Christi nobis imputari, cuius in synodo Tridẽtina celebris fuit disputatio. Quam vtiq; disputationẽ libr. 2. de natura & gratia, cap. 20. fusè diduximus. Suadere enim contendebat Lutherus institiam Christi, quã in cruce patri obtulit, sic nobis prorsus imputari, ac si quilibet nostrum eam per eius infinitam virtutem tunc obtulisset. Itaque sicut fuit in ipsò infinita quoad sufficientiam: ita & nobis quotiescunq; applicatur, est quoad efficaciam sufficientissima ad delendum omnem pœnam, quod per baptismum suprà diximus baptizatis contingere. Qua vtiq; ratione negant commoditatem satisfactionis nostræ, ac subinde purgatorium ad expurgationem venialium, vel pœnarum, quæ remissis mortalibus debentur. Quanquam alio nescio quali modo, vt quæstione tertia videbimus, illud adstruxerit.

Conclusio ¶ Contra hanc autem erroris perniciem statuitur ad respondendum quæstioni conclusio. Per remissionem culpæ licet pœna damni semper tollatur (quia cùm per ipsam fiat homo amicus Dei, fit & eius conspectu dignus) non tamen semper totus reatus temporalis pœnæ condonatur. Probatur, quia in peccato, vt D. Thom. suprà quæst. 86. art. 4. ait, consideratur, & auersio à Deo, & conuersio ad obiectum creatum; atqui auersioni respondet pœna damni: hoc est, priuatio diuinæ præsentiæ: cõuersioni verò pœna sensus: quare in inferno secundum grauitatem peccati, quę attenditur ex obiecto, supplicium infligitur: misericordia autem & amicitia Dei non auertatur eius iustitiæ: ergo licèt per gratiam remissionis homo fiat amicus Deo, nihilominus per iustitiam luere debet peccati pœnas vel in hoc seculo per expiationem satisfactionis, vel postmodum in altero per ignẽ in purgatorio. Vt illud impleatur Apocalypsis. 18. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Et Deut. 25. Pro mensura delicti erit & plagarum modus. Et cõfirmatur hæc veritas ex illo. 2. Reg. 12. Vbi Nathan Dauidi dicenti, Peccaui Domino, respondit, Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris: verùm tamen filius, qui natus est tibi, morte morietur. Vbi remissa culpa Deus exegit ab eo pœnam in morte filij. Quod Grego. can. Si peccatum. de pœnitentia dist. 1. ad nostrum propositum interpretatur. Dixerim nõ semper: quia per baptismum, qui est regeneratio quædã, vt suprà diximus, funditus peccatum aboletur quoad culpam & pœnam. Et in sacramento pœnitẽtiæ contingere potest, vt per contritionem, & per confessionem quoque remittatur. Quod vtique discrimen baptismi & pœnitentiæ designauit, vt suprà diximus, Paulus ad Hebr. 6. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, &c. & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei. Vbi secundum sacros doctores insinuat, per pœnitentiam non fieri tam amplam peccatorum indulgentiam, q̃ per baptismum quem illuminationem appellat. ¶ Secundò arguitur. Qui satisfactionem negat, profectò & confessionis necessitatem tollit: nam forũ pœnitentiale, vt suprà diximus, iudiciale est: iudicis autem functio est cognita existimataque peccatorum grauitate arbitrari secundùm eorum merita sententiam: arbitrium verò hoc fieri nequit, nisi dum sacerdos tanquam Dei vicarius peccatorum ratione satisfactiones imponit. Quod quidem arbitramentum si non esset necessarium, nunquàm Christus iudices ordinarios constituisset, quibus sunt confitenda peccata. Atque hac ratione cùm ad baptismum non sit necessaria confessio, qua se homo subdat ecclesię clauibus, quia illucusq; homo non est in ecclesia, nulla ab eo, qui baptizatur exposcit satisfactio. ¶ At quia non solũ hæreticis, verùm & ex catholicis nõnullis sensus illæ imputatæ iustitię Christi nõ displicet, quare nec satisfactionũ ritus omninò placet. Arguitur tertio vrgentissimo arg. Si verum esset illo modo nobis imputari iustitiã Christi, sequeretur, vt quomodocunque quisq; fieret membrũ Christi, siue vno actu remisso, siue multis & feruentissimis, vniuersi tamẽ essent eque sancti & eque iusti apud Deũ, quia eadẽ illis imputatur iustitia. Adeò fuit Luthero collectio hæc recepta, vt in sermone de natiuitate virginis insigniter blasphemẽ dixerit, Omnes Christiani eque magni sumẽ sicut mater Dei, & æque sancti sicut ipsa. Vnde rursus consequeretur neminem, quantuncunque merita accumulet posse fieri alio sanctiorem. Si ergo tan

Grego.

Secundũ argumentum.

Ratio cõclusionis.

Prima affirmatiua.

Tertium argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tam impia blasphemia aliter euitari non potest, necesse est dicere, quòd etsi Christus in cruce, quoad sufficientiam pro vniuersis peccatis satisfecerit, tamen quia efficaciam in nullo homine habere potest nisi applicetur vel per sacramentũ, vel per eius bonũ motum in Deũ, fit, vt efficaciam habeat in quocũq; secũdum motum cõuersionis. Et ideo sicut nõ omnes dum fiunt mẽbra Christi, ad eundem gradum gratiæ recipiũtur apud Deum, ita neque cunctis idem gradus remittitur pœnæ. Quare in hoc sensu iustitia Christi imputatur nobis, q̃ omnis nostra iustitia innititur iustitię eius, quasi ipsa fuerit causa efficiens nostræ. Participatur tamen nobis secũdum quantitatẽ nostrarum dispositionũ, quas eius auxilio afferimus, & secũdum gradum gratiæ cuicunq; sacramento designato. Ex quo fit, vt sæpe remissa culpa relinquatur aliqua pœna, atq; adeò necessaria nobis sit satisfactio, aut plena purgatio antequàm in cæleste regnũ recipiamur.

Primum argumentum.

¶Responsa verò argumentorum, quæ in cõtrarium proposita sunt, rationes existunt, quibus eadem conclusio confirmatur. Vnde ad primum respondetur, quòd etsi nomen formaliter satisfactionis in hoc significato in sacris biblijs nõ reperiatur, reperitur tamen res ipsa. In primis loco citato Matth. & Lucæ. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, vbi ait Sanctus Thom. insinuari præceptum satisfactionis. Insinuabatur nanq; præceptum pœnitentiæ, quod de iure naturali ortum habuit, & postmodum, per Christum perfectionem suscipit, & complementum. Item Matth. æ. 16. Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælo, quodcunque ligaueris erit ligatum. Et Ioannis. 20. Quorum remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta. Est enim peruersus intellectus Lutheri, quòd illic non detur potestas nisi remittendi, & retinendi tantum culpas, non autem pœnas, aliàs dixisset, Quorum satisfactiones remiseritis, aut retinueritis. Quòd autem hoc sit intellectum verbi peruertere, patet: nam verba, si eorum amplitudinem inspiciamus, perinde sonant, ac si Christus dixisset, Quodcunq; & quomodocunque solueris, aut ligaueris, sententia tua probabitur in cælo, & quæcunque, & quomodocunque remiseritis aut retinueritis: hoc est, si totum remiseritis claue non errante, erit remissum, & quæcunque seu quancunque partem retinueritis quo ad satisfactionem temporalem, erit retentum. Quẽ admodum, vt suprà dictum est, si rex prætorem ad vrbem cum plenissima potestatẽ mittet ad vlciscenda aliqua crimina in ipsum regem commissa, dicens ei, Quicquid tu, & quomodocunque condonaueris, aut vindicaueris, ratum ego habebo: profectò posset delinquentes in regis gratiam reuocare, obligando eos nihilominus ad aliquam mitiorem, aut acerbiorem pœnam.

Lutheri error.

Paul. Rom. 11.

¶Accedit præterea, & illud Pauli ad Roma. 11. Si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur, quod porrò intelligi tantùm nequit de interna contritione, qua deletur culpa, sed de iudicio, quo se homo castigat præueniendo iudicium Dei: fit enim allusio ad generale iudicium: hoc est, si nos de nobis ipsis supplicia sumeremus, non vtique haberet Deus, qd̃ in seculo futuro, aut per ignẽ purgaret, aut certè condemnaret. Atque huic, & alius eiusdem apostoli locus concinit Roma. 6. Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis mẽbra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Vbi apertam satisfactionis exhortationẽ facit, vt scilicet post quàm in amicitiam fuerimus Dei recepti, fata gamus per egregia opera pœnas peccatorum pendere. Alioqui, vt ait. 1. Corinth. 3. multi detrimentum salutis patientur, sed salui, inquit, erunt: sic tamen quasi per ignem, vbi purgatorium designat, quod si pro solis esset venialibus institutum, & non pro his pœnis, quæ remissis mortalibus sunt reliquæ, non esset tã tremendũ, quàm re vera est. Sed dehòc quæst. vltima latiùs. Idem cõfirmatur exemplo Ninuitarum, & aliorũ, qui lugubrem pro peccato pœnitentiam egerunt. Quam quidem religionem Christus Matthæ. 11. comprobat, dicẽs, Vę tibi Bethsaida, Væ tibi Chorozaim, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quę factæ sunt in te, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.

Matthæ. 11.

¶Præter hæc: & sacri doctores satisfactionis veritatẽ vno ore profitẽtur. Gregorius enim homilia. 20. super illum locum, Facite fructus dignos pœnitentiæ, aliud est, inquit, facere fructum, & aliud pœnitentiæ fructum dignum facere. Quisquis enim illicita nulla commisit, huic iure cõceditur, vt licitis vtatur. At si quis in fornicationis culpam lapsus est, tanto à se licita debet abscindere, quanto se meminit illicita perpetrasse. Et in lib. de vera & falsa pœnitentia. Sunt digni fructus virtutum, qui non sufficiunt pœnitentibus. Et Chrysost. homilia. 20. super Matthæ. luculenter eundem persequitur sensum. Et vetustissimus Tertul. in lib. suo

Chrysost.

Tertul.

libr. suo de pœnitentia, identidem satisfactionis sermonem repetit. Offendisti enim, inquit, & reconciliari vis, habes cui satisfacias. Et infrà dicit confessionem ad satisfactionem ordinari, quæ faciẽda est mœroribus, & lamẽtis in cilicio, & cinere. Et Ambros. ad quandã corruptam, Pœnitentia, inquit, agenda est secundum conscientiæ molem, non verbis, sed facto. Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem. Et Cypria. sermone. 5. de lapsis. Dominus orandus est, & dominus nostra satisfactione placandus. Et Hieronym. vt refertur de pœnitentia distinct. 1. can. Mẽsuram. egregie decernit quemadmodum sint pœnitentiæ in satisfactionem iniungendæ. Et can. Vide. idem luculenter refert. Et Leo primus ibidem cano. Multiplex. Mediator, inquit, Dei & hominũ dominus Iesus Christus hanc præpositis ecclesiæ tradidit facultatem, vt confitentibus pœnitentiam in satisfactione purgatos ad communionem admitterẽt. Sed esset immẽsum opus sanctos doctores in hãc rem citare. Nemo ergo ex catholicis dicere audeat, Vbi nã nomẽ satisfactionis reperitur?

Ambro.

Cypria.

Hierony.

Solutio. 2.

¶Ad secundum respondetur primùm, quòd si nos affirmaremus per nostras vires naturales satisfacere Deo posse, non solùm arrogantes essemus, verùm & in Pelagianos inclinantes. At verò dicentes, quòd postquàm effecti sumus Christi membra per eius gratiam, qua nobis peccata remittuntur, posse pro eorum pœnis satisfacere, nil nobis propriè arrogamus, sed totũ Christo redemptori tribuimus qui nobis dat, & incipere, & perficere. Quare neque quippiam merito & passioni eius detrahimus, imò fatemur quantum ad sufficientiam pro omnibus peccatis satisfeciss̃e. Sed tamen dicimus eandem nobis satisfactionem vel per sua sacramenta, vel per nostra opera ex suo auxilio promanantia ad eorum modum applicari. Et ideo per eadem nos opera virtute eius passionis posse satisfacere. Ad tertium autem respondetur, primùm, quòd Paulus loquitur de illis, qui post baptismum inno center viuunt, vbi omnes pœnæ condonantur. Secundò respondetur, quòd damnatio propriè non comprehendit reatum temporalis pœnæ, & ideo ait. Si Deus pro nobis, quis contra nos: quia tunc nõ habemus inimicum dæmonem, qui vel accusator sit vel tortor nostri: sed restat nihilominus reatus inflictæ pœnæ: quam à nobis Deus ipse per suos ministros exigit.

Solutio. 3.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm possit homo pro vno peccato sine alio satisfacere.

CONstituta possibilitate & necessitate satisfactionis, ad explicandũ magis quomodo fiat, arguitur, quod quis possit de vno peccato mortali sine alio satisfacere. Nam eorum quæ ad adinuicem cõnexionem non habent, vnũ potest sine alio auferri: peccata verò nõ sunt inuicem cõnexa: ergo sicut inter homines potest quis creditori suo de vno satisfacere, absq; alterius satisfactione, id potest apud Deum, qui clementior est, contingere. ¶Secundò. Si homo nõ posset de vno peccato sine alijs satisfacere, id maximè esset, quia satisfactio, præsupponit gratiam, per quam nõ potest vnum peccatum absque alio remitti: quod autem huiusmodi gratia nõ requiratur, arguitur sic. Si postquam homo est à peccatis omnibus quoad culpam absolutus in aliud relabatur crimen, potest pro peccatis priùs remissis quoad pœnam satisfacere, ait enim Daniel capit. 4. Peccata tua eleemosynis redime, quod regi Nabuchodonosor dicebat, qui, vt subsequens pœna demonstrat, peccato tunc erat irretitus. ¶Tertiò arguitur. Si satisfactio, quæ fit extra gratiam non esset satisfactoria, sequeretur, quod cùm nemo sciat an odio vel amore dignus sit, nemo esset certus an peccatis satisfecerit, atque adeò identidem deberet satisfactionem repetere. Item sequeretur, q̃ neque illa satisfactio esset impletiua præcepti sacerdotis iniungentis pœnitentiam, atq; adeò iterum esset eadem imponenda, quod ecclesiæ vsus non seruat. ¶In contrarium tamẽ est quòd, vt Esaiæ. 58. legitur, ieiunium eorũ, qui ad cõtentiones & lites ieiunabãt, Deo nõ erat acceptum, quanuis ieiunium genere suo sit satisfactorũ opus: satisfactio verò fieri nequit apud Deum nisi per opus ei acceptũ: ergo cùm existens in aliquo peccato opus præstare nequeat Deo acceptũ, sit vt nemo pro vno peccato absque satisfactione omnium satisfacere queat.

Partis affirmatiuę. 1. arg.

Secundum argumentũ.

Tertiũ arg.

Pars affirmatiua.

¶Quæstio hæc ex ijs quæ diximus articu. 2. decisa videtur. Sed tamen quia nõnulli contrarium sentiunt, quos Magister sentent. dist. 15. citat, necessarius fuit singularis articulus. Scotus namque in. 4. distinct. 15. quæstio. 1. artic. 4. in eodem persistens, quod distinct. 14. quæstione. 2. prædixerat: nempe, quòd potest homo ex

Decisio artis.

Scotus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo ex viribus naturalibus mereri primã gratiam de congruo, idem de satisfactione affirmat: scilicet, quòd opus nostrum non sit satisfactorium nisi de congruo apud Deũ. Et ideò subdit, cũ moderamine tamẽ sine præiudicio, quòd qui semel verè pœnitet, & recipit satisfactionem vel pœnitentiam condignam sibi impositam ab ecclesia claue non errante, quã tuncunq; postea recidiuet, si adimpleat eam voluntariè extra charitatem, soluit quidem pœnam, sed non meretur gratiam. Et quanuis exemplum non ponat nisi de satisfactione iniuncta ex vi clauium in sacramento, profectò rationes eius pariter militant de ea, quę non esset iniuncta, sed liberè fieret.

Prima conclusio.

¶Hoc tamen non obstante ad quæstionem & eius annexa tribus conclusionibus respondetur. Prima est. Pro nullo peccato mortali potest fieri satisfactio quoad pœnam, nisi priùs fuerit quoad culpam remissum. Hanc conclusionem vniuersi concedunt, quam neque Socot. negare valet. Est enim implicatio contradictionis, vt remittatur pœna ante culpam: nam cùm reatus pœnæ intrinseca ratione connectatur culpæ, quicũq; manet in culpa, manet in reatu pœnæ. Des enim aliquem, cui remissa est pœna, & rogo vtrùm maneat dignus pœna debita culpæ vel nõ. Si sic: ergo nõ est remissa pœna: si verò nõ: ergo non manet in culpa. Itẽ quia manifestum est, ꝙ si ille tunc moreretur in culpa descenderet in infernum: nam ad cœlum vel purgatorium ire nõ potest: in inferno autem nemo est, qui nõ pœna sensus crucietur.

Secunda eõ clusio.

¶Secunda conclusio est illa quã art. 2. præmisimus. Nulla satisfactio pœnę p ro remissa culpa fieri potest apud Deum, nisi ab illo, qui tũe in eius est gratia constitutus. Itaq; si quis pro peccato remisso debeat pœnas purgatorij per mensem perpeti, quibuscunq; orationibus, eleemosynis & ieiunijs in peccato incumbat, nihil prorsus illius pœnæ purgatorij remittetur. Conclusio est S. Tho. dist. 15. q. 1. ar. 3. & Bonauen. & Ricar. ead. dist. & Alexan. 4. part. q. 85. memb. 1. & omnium antiquorum. Et inter recentiores est Sylvest. verb. satisfactio. §. 7. Adriani in materia de confessione, & Caietani. q. 2. de satisfactione, quam ad tertiã partẽ adiecit. Nam Scotũ solus Gabriel sequitur, & rarissimi eo recentiores. Atqui Durãd. di. 15. q. 2. ait opinionẽ S. Th. licèt sit durior, esse tamẽ tutiorem & citiùs consulendã, tametsi opinio, inquit, Scoti nõ sit omnino condẽnanda. Probatur conclusio. Satisfactio pertinet ad remissionẽ offensæ Dei: oportet ergo, vt tali modo fiat, qui eidem tollendæ offensę competat ad amicitiæ restitutionem: hoc autem fieri non potest nisi per gratiam.

Ratio cõclusionis.

Obiectio.

¶Sed ais. Ratio hæc, quæ est S. Thom. & Alexandri, solùm procedit, si satisfactio sumatur pro contritione aut cõfessione, vel pro quocũque remedio, quo remittitur culpa: eo quòd culpa remitti non potest nisi per gratiam. At verò remissa iam culpa, apparet, nõ exigi gratiam ad soluẽdam pœnam: quia pœna illa nõ est, nisi quid temporale. Imò dicemus quòd vis rationis in hoc consistit, ꝙ cùm reatus pœnæ sit annexus culpæ, solutio ipsa pœnæ attinet ad perfectam remissionẽ culpæ, & ad perfectè reconciliandam amicitiam: & cùm quæcunq; remissio peccati fiat ex gratia Dei, subsequitur vt satisfactio pœnæ pro remissa culpa extra gratiam fieri nequeat.

Secundũ argumentum.

¶Secundò arguitur. Nulla fit remissio nec culpę nec pœnę nisi in virtute passionis Christi: nam ipse fuit vniuersalis redemptor, qui nos & à culpa & à pœna quantum ad sufficiẽtiam liberauit: sed passio Christi ei, qui est in peccato nõ applicatur: ergo nec pro pœna satisfacere potest. Certè argumentum est apud christianos solidum.

Tertium argumentum.

¶Cui accedit & tertiũ quia, vt. 2. 2. quæstio. 31. author est D. Thom. beneficientia est effectus beneuolentię: ei autem, qui est in peccato, Deus non bene vult, respectu gratiæ & gloriæ, sed solùm quoad bona naturalia: imò vt est in Psalm. 118. peccatores odio habet: remittere autem deum homini pœnas est ei benefacere respectu gratiæ & gloriæ: ergo nulli peccatori vllam remittit pœnam.

Quartũ argumentum.

¶Quartò arguitur. Inter nos & Deum, vt diximus: nulla est ratio iustitiæ nisi ex eius acceptatione procedat, neque quippiam apud ipsum alicuius est pretij, nisi ex gratia eius dimanet, qua persona sit accepta, iuxta illud Gen. 2. Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius: & ideo licèt remissa culpa sola pœna temporalis restet soluenda, tamen qui nõ est Deo acceptus, nihil ei acceptum & gratum exhibere potest, atque adeò quicquid faciat, nihil ei soluit, sed omne nihili apud ipsum penditur, tanquàm falsa moneta.

Quintũ argumentum.

¶Quintò arguitur. Mutatio pœnæ æternæ in tẽporalem solùm euenit ex gratia & amicitia Dei: ergo solutio eiusdem tẽporalis pœnæ in eadem debet amicitia fundari. Durand. ait quòd dum remittitur culpa, mutatur pœna æterna in temporalem sub illa conditione, vt in gratia soluatur, alioqui superueniente peccato iterum mutatur in æternam, ita vt solui non possit. Hoc autem est falsum: nã cùm, vt ait Paul. ad Rom. 11. siue pœnitentia

nitentia sunt dona dei, mutatio pœnæ æternę in tẽporalem simpliciter fit, & non dependẽter ex cõditione aliqua futura.

¶Sextò probatur cõclusio authoritate Pau. 1. Cor. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meũ, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Neq; verò satis respondebit qui dixerit, opera extra charitatem nihil prodesse ad gratiam & gloriã, prodesse tamẽ ad solutionem temporalis pœnæ: nam si ad hoc saltem prodesset, aliquid, imò multũ prodesset. Et

Isaiæ. 58.

Esaiæ. 58. Conquerentibus, Quare ieiunauimus, & nõ aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti? (quæ quidẽ opera genere suo sunt satisfactoria) respondet dominus, Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Nũquid tale est ieiuniũ, quod elegi? Neq; valet responsio dicentium, propterea ieiunia illa nõ fuisse satisfactoria, ꝙ erant peccata: quia hoc illic nõ habetur, sed ꝙ tunc voluntatem habebant alijs peccatis inhærentẽ. Et Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas: sed per satisfactionem operiũtur delicta, ergo est effectus charitatis. Vnde ca. 15. subditur. Victimæ impiorũ abominabiles domino: vota iustorũ placabilia. & Eccles. 34. Dona iniquorũ non probat altissimus. Et infra. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio illius? Sic homo, qui ieiunat à peccatis suis, & iterum eadẽ faciens, quid proficit humiliãdo se? Orationem illius quis exaudit?

1. Argum.

¶Septimò arguitur. Quãuis daretur, satisfactionẽ pœnæ fieri posse extra gratiam, non tamen esset tanti valoris, quanti si fieret in gratia: det ergo quãto sit minoris pretij. Si dicas ꝙ illa, quæ fit in gratia est duplo maioris, profectò, & eadẽ ratione est quadrupli, & in quacunq; proportione maioris pretij: & eadem ratione licet illa satisfactio quocunq; argumẽto extra gratiam crescat, nequaquam adæquabit minimam satisfactionẽ factam in gratia: & cùm illa, quæ fit in gratia, non æstimetur nisi pretio finito, fit, vt nulla alia vllius sit æstimationis.

Corollariũ.

¶Ex hac conclusione sequitur, nullam esse satisfactionem pœnæ meritoriam de congruo, vt Scotus contendit, sed solùm de condigno: nam opus, extra grtiam fit, vt dist. 14. quæst. 2. art. 6. latè monstrauimus, nullius est meriti, neque verò de congruo, alioqui, vt ait Paulus gratia non esset gratia, saltẽ nõ haberet perfectam rationẽ gratiæ, si cõgruitas esset in opere, quod ad ipsam disponit. Illa autem satisfactio, quæ fit in gratia, de condigno est satisfactoria, sicut meritoria. Adrianus autem & nuperrimi quidam autores, de hac satisfactione in peccato distinguunt dicẽtes, quòd licet nõ fit satisfactoria de iustitia, valet tamen apud Deum per viam liberalitatis & gratię, cui liberum est acceptare, vel non acceptare. Hoc tamen, vt bona venia dixerim, est merũ figmentum: liberalitatem enim suã Deus semper suis legibus admetitur: quare opera, quæ absq; eius speciali auxilio fiunt, nullaten⁹ digna sunt sua liberalitate quantũ ad gratiã. Et oppositũ dicere est absq; vlla ratione temerè diuinare.

Tertia conclusio.

¶Tertia conclusio, qua ad titulum quæstionis respõdetur, est. Nemo potest pro vno peccato satisfacere, quin satisfaciat pro omnibus. Conclusio est, quæ palàm ex superiori deducitur: nam si satisfactio non fit sine gratia, & gratia non põt esse cum peccato, sequitur vt pro nullo fieri posit absque alio.

Obiectio.

¶Sed contra, Si pœnitenti præcipiatur ieiunium pro adulterio, & oratio pro blasphemia & eleemosyna pro furto, tunc cùm homo ieiunat, satisfacit pro adulterio, & non pro alijs, & cùm dat elemosynam, satisfacit pro furto, & non pro alijs. Respõdetur, quòd si fit in gratia, hoc non negamus. Quare sensus cõclusionis non est, nisi quòd satisfactio nil potest pro vno valere, nisi ex radice gratiæ pullulet, qua omnia sunt remissa, vt satisfactio ad perfectã omnium remissionem procedat.

Dilutio.

Solutio 1. ad argumen.

¶Igitur ad argumenta proposita respõdetur Ad primum quidem, quòd etsi peccata non sint cõnexa ratione conuersionis, quia potest esse auaritia sine prodigalitate, sunt tamen cõnexa ex parte auersionis, qua ratione quodcunque est obex gratiæ quę ad remissionem requiritur tam pœnæ quàm culpæ.

Solutio secũdi argum.

¶Ad secundum respondetur, illam esse causam tertiæ conclusionis, quæ asseritur in secũda, quòd scilicet sine gratia nulla est solida satisfactio. Vnde ad verbum Daniel. alij respondent, ꝙ intelligitur sic cõsilium, vt Nabuchodonosor per eleemosynas se disponeret ad remissionem peccati. Atquanuis hæc vna esse posit solutio, cõmodior tamen est, quam dat S. Thom. vt iuberetur rex, quòd à peccatis respiscens, eleemosynis deinde satisfaceret pro pœnis: hoc enim est redimere peccatum: nempe, pœnam soluere.

Solutio quorundam ad verbum Daniel.

Solutio. S. Thom.

Solutio. 3.

¶Ad tertium verò conceditur, quòd nemo potest esse magis certus, ꝙ satisfecerit pro peccatis, quàm quod sit in gratia. Quapropter Ecclesiast. 5. scriptum est, De propitiatu peccatorum noli esse sine metu. At verò neminem debet hæc cura iterum sa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tisfaciendi angere, nisi quem conscientia docuerit satisfeciſſe in peccato.

¶ Ad aliud respondetur, quòd si pœnitentia sit iniũcta in confessione, licèt per eius impletionem nihil prorsus pœnæ purgatorij remittatur, satisfit tamẽ præcepto sacerdotis, quem admodum dictũ est, alia præcepta etiam diu na posse impleri in peccato, quãtũ ad eorum substantiam. Quare qui sic implet, nõ peccat, saltem mortaliter. Quocirca nec tenetur confiteri, q̃ in peccato pœnitentiam impleuerit.

Haud tñ excusabitur omnino à veniali culpa propter iacturam, quam fecit tanti boni: nempe, quòd si in gratia illam impleuisset, obtineret veniam pœnæ in purgatorio luendæ.

Argu. Scoti, & Durand. ¶ Aliter tamen arguit Scotus, &, vt diximus, Duran. in fauorẽ Scoti: scilicet, quòd opinio S. Thom. est dura, & ideo, vt ait Scotus, occasionem offert peccatoribus obstinationis, vt ab operibus bonis cessent, cùm videant nullius esse momẽti apud Deum.

Solutio. 1. Ad hoc autem primò respondetur, q̃ si vera est, vt rationes probant, nõ est dura: quia iugum domini suaue est.

Solutio. 2. Secundò verò negatur esse duram, imò est valde vtilis ad excitãdos ignauos homines vt resipiscant, ne dispendium tantorum operum faciant.

Solutio. 3. Et tertiò per illa opera, quanquã remotè, peccator disponit ad emolliẽdũ cor.

Arg. aliud Scoti. ¶ Præterea argumentatur, quòd Deus nõ est acerbior in exigẽdis satisfactionibus, quã sunt homines: inter homines verò potest debitor creditori pro aliquo debito satisfacere non satisfaciẽdo pro oibus: ergo & id fit apud Deũ.

Solutio. 1. Ad hoc primò negatur consequẽtia, quia inter homines potest interuenire propria ratio iustitiæ dati & accepti secluſa amicitia, sed inter nos & Deum minimè.

Solutio. 2. Secundò respondetur, quòd illa satisfactio, quæ fit ad reconciliationem amicitiæ, neq; inter homines fieri potest pro vna offensa, nisi fiat pro omnibus. Ridiculum enim esset si homo dum satisfacit pro eo, q̃ alapa inimicũ percussit, altera eundem cæderet.

Postremũ argumentum. ¶ Postremò deniq; arguitur. Si opinio S. Thomæ esset vera, sequeretur q̃ homo pro peccato remisso in inferno æternum puniretur, vt si homicida post obtentã veniã relaberetur in furtum.

Solutio. Respondetur tamen concessa consequentia: nam etsi per se pœna temporalis nunq̃ redeat in æternam, per accidens tamen ratione status, quia existens in inferno manet inimicus Dei, pœnam illam, quam pro homicidio debebat, nunq̃ persoluit. Imò eadem accidentaria ratione pro venialibus perpetuò puniretur. Nam si in inferno vlla posset fieri remissio pœnæ, sequeretur, q̃ aliqua illic esse posset redemptio, quod profectò absurdè quipiam, vt in sua opinione persistant, concedunt, dicentes, quòd etsi non possit fieri omnimoda liberatio, potest nihilominus aliqua esse redemptio. Cùm tamen ecclesia simpliciter & vniuersaliter canat, nullã posse esse in inferno redemptionem: quia nequaquàm illic locum habet virtus redemptionis Christi. Item sequeretur, quòd posset esse illic non paruum spei solatium & refrigerium. Si enim homo, q̃ diu sceleratissimè vixit, post modum per minimam contritionem conuerteretur, grauissimi pœnarum reatus illi manerent soluendi: ille ergo si in minimo peccato mortali decederet, licèt in initio grauissimis infernorum tormentis adijceretur, speraret tamen maxima ex parte esse illi releuanda.

Argumentũ ¶ Nihilominus cõtra hanc veritatẽ hoc videtur militare argumentũ, q̃ videri posset tunc Deus crudelis nimium: na q̃ peccator in hoc seculo satisfacere nequeat per opera, quæ ipse exhibet, satis apparet rationibus comprobatum: in inferno autem Deus est qui supplicia illa per suos tortores infligit: rigor ergo immodicus est perpetuo illa, quæ tẽporalia erãt, exigere.

Solutio. Respondetur, q̃ modus ille supplicij homicidio, verbi gratia, debitus, ex natura sua perpetuus erat, sed gratia Dei fuit, vt per remissionem culpæ fieret tẽporalis. Atq; adeò si in charitate soluereturr, virtute charitatis efficaciam habebat ad soluendum. Quapropter, quando culpa sua homo fit hostis Dei, nulla fit ei iniuria si tãquàm hostis perpetuò punitur nunq̃ soluẽdo quod debet: nam illic nulla interuenit charitas, quæ iustitiam temperet. Præsertim, q̃ infernorum tormenta non sunt sub illa figura cõtemplanda, acsi singulis peccatis singula respondeant, sed secundùm totũ simul statum, quo homo ab hac luce recedit, constituitur ei plagarum modus.

ARTICVLVS. V.

Vtrùm satisfactio in peccato facta ad ueniente charitate effectum suum sortiatur remissionis pœnæ.

Partis negatiuæ arg. 1. SAnctus Tho. hanc adhibet loco citato quæstiunculam de satisfactionis fructu adueniente gratia. Arguitur ergo sic primò, quod ad ueniente gratia satisfactio in peccato facta fructificet. Efficacia satisfactionis impeditur per peccatum, veluti effectus baptismi per fictionem qua suscipitur: sed recedente fictione baptismus sortitur suum effectum: ergo & satisfactio recedente peccato recipiet suum fructũ.

Secundũ argumentum. ¶ Secundò. si fructus satisfactionis factæ in peccato postea per charitatem nõ viuificaretur, necessarium esset, vt postea eadem pœnitentia imponeretur, quod quidem vsus ecclesiæ non seruat: ergo tunc virtutem sortitur.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarum est, quòd opera, quæ extra charitatem fiunt, tunc nullam habent vitam: q̃d autẽ nunq̃ vixit, nunq̃ per charitatẽ post modum reuiuiscit.

Decisio articuli. ¶ Ad hanc quæstionem, atque ad alias illius appendices tribus conclusionib⁹ respõdetur.

Prima conclusio. Prima. Illa satisfactio, quæ in peccato exhibetur, nunquam per aduentũ charitatis obtinebit satisfactionis valorem.

Conclusio est S. Tho. loco citato, vbi ait, quòd cùm in quouis opere consideretur, & meritũ, & satisfactio, quidam dixerunt, quòd opera facta extra charitatem, postea ipsa accedente viuificantur quantum ad hoc, quòd sint satisfactoria respectu pœnæ dimittendæ, non autem quantum ad hoc, quòd sint meritoria vitæ æternę. Sed hoc, inquit, non potest esse, quia vtrunq̃ habent ex hoc, quòd fiunt ex charitate, tanquàm Deo accepta per gratiam. Et ideo eadem ratione, qua non viuificantur quoad meritum, nec viuificantur quoad satisfactionem.

¶ At verò hac non obstante veritate Paluda. d. 15. q. 1. cõclusione. 4. & Syluest. ver. Satisfactio. §. 7. & ferè Thomistę Capreolum in ead. d. secuti nõ absolutè, sed sub distinctione respondent. Aiunt quippe inter satisfactiones esse nonnullas, quę effectum aliquem relinquunt, vt eleemosyna relinquit attenuatam substantiam, & ieiunium maceratum corpus. Atque has dicunt, licèt in peccato fiant, tamẽ per charitatem postea suum valorem suscipere, quia in effectu manent. Et hanc censent esse opinionem hîc S. Tho. in solutione argumẽti, quod hîc secundum fecimus. At verò Adrianus, & Caietanus locis citatis meritò hanc irridentsententiam, nisi quòd Adrianus putat esse hîc S. Tho. eandemq̃ 3. part. q. 89. art. vltim. retractasse, vbi absolutè pronũtiauit, opera quæ dum fiunt mortua sunt, nunquam viuificari. Veruntamẽ, vt opinio hæc falsa est, ita neque in præsentiarum eam D. Tho. docuit. Nam quid facit, quod relinquatur effectus, vel nõ relinquatur, postquàm effectus ille non est operatio aliqua satisfactoria, quæ in charitate fiat? Item quia licèt aliquem sumptum quis fecit per eleemosynam, potest dũ iterum confitetur ditior esse, & valentior quãuis ieiunauerit. Ac demum cùm illa opera nõ resurgant quoad meritum: non est cur resurgant quo ad satisfactionem. Et quòd S. Tho. non fuerit huius opinionis, patet, cùm absolutè responderit opera mortua nunquàm viuificari. Atque idem confirmat in solutione ad argumentum, quòd nos fecimus primum, vbi ait, quòd baptismus, quia imprimit characterem, incipit valere recedente fictione, & rursus, quia est instrumentum Dei per ipsum operantis. Satisfactio verò nec characterem imprimit, nec est Dei instrumentum. Falluntur tamen ex solutione tertij, quod nos fecimus secundum, vbi eadem distinctione præposita de satisfactione, quæ relinquit effectum, & alia, quæ non relinquit, respondet, quòd prior facta in peccato non opus est, vt iteretur: quia quantum ad id, quod de ea manet, per superuenientem pœnitentiam Deo est accepta.

Satisfactionis distinctio. Offenditur falsa opi. hęc

Hîc autem non ait, illas pœnitentias viuificari, sed id, quod manet, esse acceptum Deo per pœnitentiam in charitate illi oblatam.

Caietanus. ¶ Caietanus verò eadem quæstione. 2. de satisfactione aliter distinguit. Si enim, inquit, eiusmodi pœnitentia in peccato exhibita fuit in sacramento virtute clauium imposita, tunc adueniente charitate viuificatur, quia est opus sacramentale, & sacramentum recedẽte fictione sortitur effectum. Secùs autem si nõ est imposita in sacramento, quia non est eadem ratio. Et potest Caietani opinio à simili confirmari: nam sacerdos quantuncunque sit in peccato: per oblationem sacrificij satisfacit p̃ populo, eo quòd nõ offert nomine proprio, sed tanquàm minister ecclesię. Cùm ergo cui per claues ecclesiæ iniuncta est pœnitentia, tanquam minister ecclesiæ satisfaciat, fit vt etiam sua satisfactio etiam in peccato sit valida.

Obserua. Item si quis in testamẽto pauperibus eleemosynas legauerit, licèt executor testamenti in peccato illas distribuat, nihil satisfactionis perdunt. Et idem est si nequã famulus iussas eleemosynas iusti domini faciat.

Sentẽtia autoris. ¶ Nihilominus in proposito quanquàm sint pœnitentiæ iniunctæ, si in peccato fiant, nunquam per gratiam viuificabuntur. Nam San. Tho. nulla facta exceptione absolutè ait, huiusmodi satisfactiones nunquam viuificari. Cui sententiæ Adrianus loco citato adhęret. At præter autoritatem. S. Thom. ratio quæ permultum mouet est, quàm suprà posuim⁹: nempè, quòd præterquàm baptismo nulli sacramento conuenit, vt si in peccato recipiatur, suum postmodum per gratiam sortiatur effectum. Sed præterea secunda ratio peculiaris hîc adhibetur, quòd satisfactio non est

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacramentum, quippe quod in absolutione consummatur: vnde licet si illic imponatur pœnitentia, virtute clauium sit magis satisfactoria, tamen illa satisfactio non est de essentia sacramenti, sed pars integralis, sine qua esse posset sacramentum, vt homo absque digito. Et ideo non operatur ad modum sacramenti ex opere operato, sed ex opere operantis: alio qui etsi fieret per opus malum, quod esset peccatum veniale, satisfactio illa, & gratiam augeret, & ad satisfaciendum valeret, sicut si baptismus per peccatum veniale ob vanam gloriam susciperetur. Dicere autem, quòd peccatum sit opus satisfactorium, nemo, arbitror, auderet: igitur satisfactio nisi sit imposita per claues ecclesiæ, non tamen exercetur per personam publicam, tãquàm ministrum ecclesiæ, sed per ipsam personam priuatam: & ideo si fiat in peccato, nunquàm viuificabitur. ¶Neque verò exempla in contrarium adducta vllius sunt ponderis: nam sacerdos per oblationẽ nequaquàm satisfacit, p eo, qui tunc est in peccato mortali: quare multò minus si quis pro se peccatore satisfacere tentet. Præsertim quia non satisfacit tanquàm minister ecclesiæ, sed iussus ab ecclesia, nomine tamen proprio per propriũ opus. Quare neq; est simile de executore testamẽti, qui exequitur, nõ propriam, sed alterius satisfactionem.

An opera, quæ in peccato fiunt. sint meritoria.

¶Dubium autem hinc emergit, vtrùm satisfactiones & opera, quæ in peccato fiunt, sint quoquo pacto meritoria alicuius præmij, si sint bona genere suo. Sunt enim qui nescio, quid in illis meriti congrui, & emolumẽti perscrutentur. Nam præter Scotum Adrian. q. illa de sacramento pœnitentiæ dicit illa opera extra charitatem valere ad sex. Primò scilicet, quia de congruo valent impetrare remissionem culpæ per gratiam.

Secunda cõclusio.

¶Contra hoc autem adstruitur hîc secunda conclusio. Nullius sunt prorsus meriti, aut de congruo, aut de condigno. Quam conclusionem non ideo toties repetimus, quòd illam hîc contendamus probare, satis enim suprà distinct. 14. quæst. 2. articul. 6. illam adstruximus. Sed & libr. 2. de natura & gratia, cap. 4. copiosè demonstrare conati sumus. At repetimus hîc eam propter. S. Thomam, qui loco præsenti quæstiunc. 4. contrarium insinuare videtur. Ait enim, quòd licèt opera in peccato facta non sint meritoria de condigno, sunt tamen meritoria de congruo, non tamẽ, quòd congruitas & decentia sit in illis, vt Scotus, & eius sequaces opinantur, sed in Deo, iuxta verbum Anselmi, Deus iustus est, cùm peccatoribus parcit, quia eum decet. Et istara tione, inquit, valent ad tria: scilicet, ad temporalium consecutionem, & ad assecutionẽ gratiæ, & ad assuetudinem bonorum operũ. Subdit tamen tandem, quòd cùm non sint ,ppriè merita, magis, inquit, concedendum est, quòd huiusmodi opera non sint alicuius rei meritoria. Quare postmodum. 1. 2. quæstio. vltim. & penul. nullum meriti nomen admittit nisi fundetur in gratiâ & amicitia Dei. Nã certè Anselmus in illo verbo adeò non insinuat vllum meritum antecedere gratiæ, vt illud planè neget; dicens, quòd dum homo iustificatur nulla alia est causa, quàm quia sic decet Deum facere. Et eodem modo intelligitur illud Augu. super Ioan. ca. 9. quod Adria. pro se citat, peccatores humiliter petentes Deus audit, humilem enim petitionem appellat proximam dispositionem ad gratiam, quę fit per auxilium speciale. Igitur quod S. Thom. ait opera peccatoris esse dispositionem ad gratiam, non intelligit proximè, sed remotè. Non scilicet, q ex liberalitate suâ Deus acceptet nõnũquàm illa opera, vt Adrianus & aliqui volunt, tanquam proximam dispositionem ad gratiam, sed quòd per illa homo assuescit virtutibus, & sic affectus inclinatur in earũ officia. Quocirca Deus quandoque mouetur, vt opẽ peccatori afferat singularem, qua se conuertat.

Anselmus.

Opera in peccato facta ad quid conferant.

¶Conducunt præterea, vt sæpe diximus ad euitandam transgressionem præcepti: nam per illa implentur mandata, quantum ad eorum substantiam. Conferunt item ad euitanda alia peccata: nam qui operibus genere suo bonis operam dat, à prauis abstinet. Item valent ad mouendos homines iustos, qui eiusmodi peccatoribus per suas orationes mereantur de cõgruo bonum motum in Deum. Ad quod potissimùm eleemosynæ seruiunt, iuxta verbum Christi, Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiãt vos in æterna tabernacula.

An prosint ad cõsequẽda temporalia bona.

¶Dubium autem est perplexius, vtrùm etiã valeant ad obtinenda tẽporalia bona. Quod hîc D. Thom. affirmat. Et videtur colligi ex illo Ezechiel. 29. vbi legitur, Deum dedisse Nabuchodonosor terrã Aegypti pro eo, quòd laborauerit in obsequium Dei: qui quidem labor cùm esset hominis gentilis, videtur assumptus fuisse in peccato. Et Augu. lib. 5. de ciuitate Dei cap. 12. & 15. ait, Deum Romanis ,pter eorum iustitiam & strenua opera dedisse imperiũ. Et Hierony. quod refertur de pœnitentia dist. 1. can. Si quando. ait, quòd Deus iustus operum bonorum peccatoris nõ obliuiscitur

uiscitur in remuneratione. Idemq; ait Grego. In homilia de diuite, & Lazaro, quod refertur ibidem can. Cauendũ.

Opa in peccato factane queunt dici meritoria.

¶His tamen non obstãtib9 certè huiusmodi opera nequaq̃ sunt, nec dici possunt merita de condigno, nec de congruo bonorum temporalium, quia omne meritũ fundatur in amicitia. Ob idq̃; de bonis tẽporalibus distinguendum est. Si enim Deus illa conferat, tãquàm media ad gratiam, possunt cadere sub merito de congruo, tamẽ per merita, quæ homo facit in gratia. Confert eũ nonnunq̃ viro iusto ob suâ merita bona temporalia, vt eum in bonum promoueat, quæ, quia non sunt necessaria media, non cadunt sub merito de condigno, sed quia possunt esse media, cadunt sub merito de congruo. Et ita ob meritum parentum Ioannis Baptistæ dedit eis filium, & pariter matri Samuelis. Si autem sint bona, quæ non habeant illum ordinem ad gratiam, non conferuntur à Deo per auxilium speciale, sed per causas naturales.

Distinctio bonorũ temporalium.

Imò quandoq; dicuntur dari, quia permittũtur propter opera, quæ sunt peccata venialia.

Sensus autoritatũ. Aug.

Et ille est verisimus sensus Augustini loco citato. Probat enim illic peccata Romanorum ex vana gloria processisse. Quis autem dicat Deum prẽmio bonorum temporalium remunerare peccata? Sed ait, iuxta verbum Christi, quòd quia illa faciebant propter vanam gloriam, receperunt à mundo mercedem suam, Deo permittente victorias illas quas Romani per naturales virtutes, & causas obtinuerunt.

Historia Nabuchodonosor.

Et eodem pacto intelligitur historia illa Nabuchodonosor, si labores, quos sumpsit, fiebant in peccato: nam potuerunt fieri in gratia. Præterquàm q victorias illius seculi in mysterio Deus faciebat ad terrendum malos, & præmiandum bonos, qui saltem in conspectu hominum seruiebant illi. Verbum autem Hieronymi. q. 89. glossat D. Tho. & nos dist. 16. q. 2. art. 6. glossauimus, quòd non intelligitur Deus recordari bonorum operum peccatoris ad præmiandum ratione meriti, sed q̃ sit quædam Dei largitio per causas naturales, qui solẽ suum oriri facit super bonos & malos. Et eodem pacto intelligitur verbum Gregorij de diuite epulone, qui recipit bona in vita sua.

Grego.

Obiectio cõtra cõclusionem.

Dilutio.

¶Quòd si contra conclusionem principalem quis sic arguat. Nullum malum Deus absque vltione relinquit: ergo neque vllum bonum absque præmio. Respondetur, quòd opus ex nostris viribus potest esse peccatum, & ideo punitione dignum. Bonum autem ex eisdem viribus facere non sufficimus, sine Dei auxilio speciali, & ideo bonum in peccato factum non est simpliciter bonum cui Deus aliquid debeat, sed bono secũdùm quid: id est, morale.

An opera in peccato facta minuãt infernicruciat9 Tertia conclusio.

¶Vtrùm autem eadem opera in peccato facta conferant ad mitiganda inferni supplicia, etiam dubitatur. Ad quod respõdetur tertia conclusione, quæ est ibidem S. Thomæ, sub distinctione. Potest enim intelligi eiusmodi pœna mitigari sic, vt illa, quam peccator iam demeruit, per illa opera minuatur. Et isto modo nequaquam per huiusmodi opera genere suo bona in peccato mortali præstita, quicquàm pœnæ minuitur. Et ratio est illa, quam retro posuimus articulo præcedenti: nempe, quòd pœna nequaquàm ante culpæ remissionem aut tolli, aut minui potest, quoniam vtrunque est effectus gratiæ, per quam antè remittitur culpa. Secundo modo potest per illa opera minui & mitigari pœna inferni: quia per illa impeditur meritum pœnæ, hoc est, peccatũ. Et isto modo per illa opera fiũt remissiora infernorum supplicia. Primò, quia cùm per illa, vt diximus, impleantur præcepta quo ad substantiam, per illa euitatur omissionis reatus. Secundò, quia per illam assuetudinem bonorum operum, ex minori contemptu homo peccat. Item quia nonnunquam propter illa differtur plaga Dei, sicuti & quandoque bonum tẽporale confertur. Ponit exẽplum S. Thom. de Achab. 3. Regũ. 21. cui cũ Deus comminatus esset magnum supplicium propter mortem Naboth, postmodum quia humiliatus est propter Deum ieiunãs, & dormiens in sacco, distulit Dominus ne in diebus eius malum induceret, vsque ad dies filij sui. Tametsi, vt conijcitur, humiliatio illa Achab non fuit facta in peccato, sed fortè fuit vera cõuersio, sicuti & de Ezechia legitur 4. Reg. 20. cui propter suam humilitatem ter quinos annos ei Deus adiecit. Quod autem Gregor. homilia. 10. super Ezechiel. & refertur de pœnitentia distin. 1. cano. Sicut Achab. dicit, quòd illa pœnitentia in reprobo placuit: reprobus nominatur propter scelus, & pœnitentia placuit, quia tũc fortè fuit legitima. Quare huiusmodi bona temporalia, quæ ob virtutem conferuntur, bene cadunt sub merito congrui, qa ordinantur ad gratiam. De priori membro conclusionis iam suprà diximus distinct. 18. quæstione. 2. articulo sexto, vbi exposuimus sententiam Augustini in libro de patientia capitu. 26. vbi ait, quòd hæreticus, & schismaticus tolerando supplicia: ne Christum omnino neget, tolerabilius in inferno habebit. Id enim intelligit iuxta tenorem secundæ partis huius cõclusionis: quia scilicet peccatum eius

Achab hi-storia.

De Ezechi.

Augusti.

Universidad de Deusto Biblioteca

erit minꝰ,& ideo minor pœna.Et idem ait,in enchiridio, cap.108.in vltimis verbis. Nam quantum ad priorem ſenſum, quòd nihil eis remittatur de pœna, facit quòd eodem cap. prædixerat, & refertur. 13. quæſt. 2. canon. Tempus. ſcilicet, quòd damnatis in inferno nullatenus proſunt eccleſiæ ſuffragia:inde ergo colligitur multò eis minus prodeſſe opera, quæ in peccato fecerunt.

Reſolutio duarum opinionum.

¶Repræhendit meritò ibidem D. Tho. duas opiniones, priorem ſcilicet dicentium, quòd propter opera bona facta in peccato mortali, licèt non minuatur pœna in inferno, quantum ad ſubtractionem alicuius partis eius,fortificatur tamen damnatus per ſubtractionem paſsibilitatis, poſteriorem tamen dicentium, quòd ſaltem remittitur eis vermis conſcientię. Neutra enim opinio tolerabilis eſt: nam cùm pœna inferni ſit adęquanda quantitati culpæ: quia ſecundùm menſuram delicti erit & plagarum modus,fit, vt qua ratione per illa opera non minuatur culpa, nec minuatur paſsibilitas: nec conſcientiæ vermis: nam ambæ ſunt pœnæ ſenſus.

DISTINCTIONIS decimænonę, Quęſtio ſecunda, de ijs, per quæ fieri debeat ſatiſfactio.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm ſatisfactionem per opera pœnalia fieri oporteat.

SECVNDA quæſtio inquirit de operibus, per quæ fieri debeat ſatisfactio, & continet ſex articulos. Primus,vtrùm ſatisfactio per opera pœnalia fieri debeat. Secundus,vtrùm flagella Dei ad ſatisfaciendum proſint. Tertius,vtrùm ſint tria ſatisfactionum genera. Quartus, vtrùm poſsit vnus pro alio ſatisfacere. Quintus, vtrùm ſit aliqua pœnitētia publica. Et ſextus,vtrū in fine vitæ ſit valida.

Partis negatiuę argu. 1.

¶Arguitur ergo, quòd ſatisfactio per opera pœnalia fieri non debeat. Satisfactio enim ſit Deo, qui noſtris afflictionibus, & tribulationibus non delectatur.

Secundū argumentum.

¶Secundò,quia opus,quanto ex maiori charitate procedit,tantò minꝰ habet annexę pœnæ,quia charitas vt habetur. 1. Ioan.4. pœnā non habet:ſi ergo oportet ſatisfactionem eſſe pœnalē,fieret,vt quæ ex minori charitate procederet,melior eſſet, quod eſt abſurdum.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium eſt verbum Gregorij. Iuſtū eſt, vt peccator tantò ſibi maiora inferat lamenta per pœnitentiam, quantò maiora intulit damna per culpam.

Prima concluſio. Ratio. Anſelmus.

¶Ad quęſtionem hanc ſecundam duabus cōcluſionibus reſpondetur. Prima. Opera per quæ ſatisfactionem fieri oportet, genere ſuo debent eſſe tum Deo honorifica,tum etiam pœnalia. Satisfactio enim duplicem habet reſpectum:ſcilicet,& ad Deum,cui fit,& ad peccata,de quibus fit. Et quidem reſpectu Dei debent eſſe honorifica, iuxta verbum Anſelmi ſuprà citati, quo ait, ſatisfactio eſt honorem debitum Deo impendere. Nam quantum eſt ex parte peccatoris,vt diximus,per offenſam quippiam honoris Deo detrahitur. In peccato verò conſideratur,& quod factum eſt, & quod eſt in poſterum cauendum. Et reſpectu prioris ſatisfactio eſſe debet caſtigatio iuſta: & reſpectu futuri præſeruatiua medicina. Et vtraq; ratione ſatisfactioni cōgruit,vt ſit pœnalis:nā pœnale eſt illud,per quod aliqđ bonū alicui ſubtrahitur.

Pœnale quid.

Vnde ſicut homo peccando honorē, vt dictū eſt, Deo ſubtraxit, vt bonum ſibi,vel delectabile,vel vtile accumularet, neceſſe eſt ad ſatisfaciendum pro præterita offenſa, vt ſibi aliquid detrahat, quod in honorē Dei cedat:& cùm pœna nihil aliud ſit,quàm priuatio boni,vel delectabilis, vel vtilis,fit,vt ſatisfactio pro præterita offenſa ſit genere ſuo pœnalis:ſcilicet,qua ſibi homo ſubtrahit aliquid delectabile,vt per ieiunium, & orationē, quæ aliquem adfert languorem & laſsitudinem:aut vtile,vt per eleemoſynam.

Ariſtot.

Dixerim genere ſuo pœnale:hoc eſt,ex obiecto:etenim ſi ſatisfactionem contempleris,vt ex virtute charitatis,& pœnitentiæ pullulat, delectabilis eſt:nam ſecundùm Ariſtotelem. 2.Ethico.hæc eſt vna virtutis conditio. Rurſus ſi conſideretur ſatisfactio,vt medicina cauendis futuris peccatis accommoda, hoc etiā modo congruit illi,vt ſit pœnalis: nam pœnæ,vt ait Philoſophus,medicinę ſunt. Etenim vbi homo priùs expertus eſt pœnam, non facilè redit ad culpam.

Nomen pœnę qđ ſonet.

¶Ad pleniorē tamē cōcluſionis intellectū notandum, quòd nomen pœnæ malum per ſe ſonat condiuiſum contra malum culpæ. Malum

Bonum triplex.

lum autem,vt. 11.de ciuit.Dei ait Aug.nō eſt natura aliqua,ſed defectus boni hoc nomen accepit. Bonum enim,vt. 8. Ethico. author eſt Philoſophus,triplex eſt:nempe, honeſtum, vtile,& delectabile. Priuatio ergo boni honeſti,quod eſt virtus,eſt culpa,priuationes verò boni vtilis,aut delectabilis ſūt pœnæ,in quas per peccatum originale collapſi ſumus. Et ideo eleemoſyna,& ieiunium dicuntur pœnę ex obiecto,tāetſi ſi fiant,quando & vbi oporteat,ſint veræ virtutis bona. Oratio verò quāquàm ex obiecto ſit bona,tamen quia laſsitudinem & languorem corpori adfert, pœnalis dicitur.

Teſtimonia quæ faciunt pro concluſione.

¶Hoc ergo ſuppoſito concluſio nō apparet ita multùm liquida & certa:nam ex vna parte videntur ei fauere tum teſtimonia ſacra & ſanctorū, tum etiam eccleſiæ vſus. Legitur enim Iohēlis.2.Cōuertimini ad me,&c. in ieiunio,& fletu,& planctu. Et Niniuitæ & Achab,vt legitur.3.Reg.31.in cilicio, ieiunio, & lamentis fecerunt pœnitentiam. Quē morem approbans Chriſtus Matth.11.Væ tibi, inquit,Bethſaida &c.quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent iſtæ virtutes,olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent. Id quod Ioānes pœnitentiæ prædicator,& exemplar victu,& veſtitu in eremo præ ſe ferebat. Imò & pœnitere,vt diximus,eſt pœnam tenere. Et pœnitentia,vt ait Ambroſ.eſt præterita mala plangere &c.& vt ait Auguſt.eſt quædam dolentis vincta puniens in ſe,quod dolet cōmiſiſſe. Et eccleſiæ vſus non habet imponere pœnitentias niſi pœnales.

Contra concluſionem.

At verò,neque ex altera parte rationes deſunt,quibus ſuadetur per opera etiam non pœnalia ſatisfieri poſſe. Vnde Scotus diſtin.15.quæſtione.1.articu.3. in eadem eſt opinione,& Gabriel diſtin.16.quęſtio.2.& nonnulli alij.

Secunda cōcluſio. Ratio. 1.

¶Quapropter ſecunda hic ſtatuitur concluſio. Omne opus meritorium nempe:quod ex gratia procedit,generali ratione eſt ſatisfactorium. Probatur, quia plus eſt gratiā augere,quàm pœnam minuere:ſed per omne opus meritorium aliqua fit acceſsio gratiæ:ergo pariter per illud aliqua fit pœnæ remiſsio. Quare per actum quęcunque dilectionis Dei,per contemplationem,& mentalem orationem,& alia huiuſmodi generaliter fit ſatisfactio. Id quod de contritione ſuprà oſtenſum eſt:eo quòd ex charitate procedit:nunquàm enim remittitur culpa, quin aliqua fiat remiſsio pœnæ.

Ratio. 2.

Secundò, quia nō poteſt eſſe aliquod tale opus quantuncūque ſpirituale,quin ſecum aliquam pœnam & fatigationem adferat. Nam contemplatio ipſa, quia vtitur ſenſus phantaſmate, quodammodo vires relaxat.

Ratio 3.

Item Deo illud eſt gratius, quod pretioſius: pretioſiora autē ſunt ei alia officia,quàm iſta pœnalia, vt nonnunquàm literis operam nauare, & publicis concionibus,quæ in bonum publicum referuntur. Vnde Diuus Thomas vt inferius videbimus,eleemoſyna,inquit,eſt magis ſatisfactoria,quæ videtur ex maiore charitate proficiſci,quàm ieiunium,licèt ſit minus pœnalis. Quid ergo eſt, quod prima concluſio aſſerit,& adiuncta exempla confirmant,ſcilicet quòd ſatisfactio fieri debet per opus pœnale? Reſpondetur,ꝙ quanuis eiuſmodi opera generali ratione bonitatis,& meriti ſint ſatisfactoria,nihilominus peculiariter,& per antonomaſiam ſola opera, quæ ex obiecto ſunt pœnalia: id eſt,quæ priuant bono vtili, aut delectabili, cenſentur ſatisfactoria.

Per antonomaſiam pœnalia opera dicuntur ſatisfactoria.

Quapropter illa ſola ſunt in confeſsione ſacramentali iniungenda, tanquam particularis pœnitentia. Quanuis generaliter addatur,Quicquid boni feceris,& mali ſuſtinueris,&c.vt infrà videbimus.

An ſatisfactio debeat eſſe opus exterius.

¶Eadem via patet diſſoluendi dubiolum aliud,vtrùm neceſſarium ſit ad ſatisfactionem, vt ſit opus exterius. Scotus enim loco citato diſtinctio.15.& Gabriel diſtinct.16.quæſtione ſecunda,& alij eius ſequaces adeò conſtitutum habent requiri opus exterius,vt id in definitione ſatisfactionis collocent. Ex quo inferunt, quòd duo eandem largientes eleemoſynam, vnus tamen maiori conatu,æqualiter ſatisfaciunt, licèt ille qui frequentiùs conatur, maius meritum habeat. Itaque actum interiorem nihil ad ſatisfactionem referre putant, quia non eſt pœnalis. Videtur autem Scotus pugnātia dicere,qui nempe dicens dilectionem Dei eſſe ſatisfactoriam, actum interiorem à ratione ſatisfactionis excludit:nam dilectio actus interior eſt. Quare dicendum,quòd generali ratione actus interior eſt ſatisfactorius,vt ſi quis non habens vnde eleemoſynam erogaret,cuperet illam largiri miſericordia in pauperes affectꝰ.

Per antonomaſiā opus exterius dicitur ſatisfactorium.

Specialiter tamen,& per antonomaſiam ſolum opus exterius eſt ſatisfactorium, & illud eſt peculiariter in pœnitentiam imponendum. Vnde fit conſequens,vt opus internum,ſi ad externum procedat, maioris ſit ſatisfactionis, quàm ſi ſit ſolum: tum quòd magis pœnale, tum ꝙ eſt interni cōſummatio. Præſertim, ꝙ actus internus dum prodit foras in opus,nouo ſemper conatu augetur. Quare licèt affectus eorum,qui nō poſſunt in opus exire, nō

Universidad de Deusto
Biblioteca

careant suo merito, non tamen cæteris paribus tanti sunt pretij apud Deum, quanti illi, quos opus exterius sequitur. ¶Et per hoc respondetur ad argumentum, quod quis forsan obijciet. Actus exterior, vt D. Thom. & plerique doctorum docent, non addit, vel malitiã, vel bonitatem interiori: ergo non sunt ambo magis satisfactorij, quã solus internus. Respondetur, inquam, primum quòd in exitu ad exteriorem interior crescit. Et secundò respondetur, quòd licèt non addat essentialem bonitatem, addit nihilominus accidentalem: scilicet vel laborem vel sumptum, vbi maiori pœnitentia & tolerantia opus est.

Satisfactio an fieri debeat per opus aliàs indebitum.

¶Eadem rationis serie alia deciditur quæstiũcula, vtrùm satisfactio debeat fieri per opus aliàs indebitum. Scotus enim distin. 15. quæstio. 1. ita expressè ait. Cui non solùm sui asseclæ subscribunt, verùm & discipuli S. Thom. vt Palud. distin. 15. quæstio. 1. articu. 2. & Capre. & Sylvest. verb. Satisfactio. §. 8. Et exponit se ampliùs Paluda, dicens, quòd si cui imposita esset eleemosyna in pœnitentiam, & illam daret existenti in extrema necessitate, minimè pœnitentiam impleret. Neque si dies iejunij ei fuerit iniunctus, implet jejunando in quadragesima: quoniã opera, inquit, illa sunt alio iure debita. Vnde infert, quòd cùm sacerdos imposita peculiari pœnitẽtia addit. Quicquid boni egeris, aut mali sustinueris, sit tibi in remissionem pœnæ, &c. intelligitur de bonis supererogationis, quę non sunt aliàs debita. At verò nec San. Tho. illam adiecit particulam, nec vllus alius. Tametsi vt suprà quæstione præcedenti articu. 2. vidimus, illud insinuauerit dicens, q̃ quia Deus non obligauit nos ad omnia, quæ valemus, restat nobis aliquid supererogationis, per quod possimus satisfacere. Adrianus verò in illa quæstione de satisfactione hanc conditionem excludit dicens, per opera aliàs indebita posse fieri satisfactionem. ¶Medio ergo nos modo, vt in ijs proximè decisis, respondeamus, vt sit assertio prima. Per quodcunq; opus meritorium, etiã si aliàs sit debitum, vt per impletionem mandatorum possumus generali ratione satisfacere. Nam si virtutem habet augẽdi gratiam, nõ est cur eandem non habeat remittendi pœnã. Imò, vt suprà diximus, si est aliàs debitum est magis meritorium, quàm si sponte fiat. Dicere ergo, quòd sit meritorium, & nõ satisfactorium, fundamento caret. Secundò, quia ecclesia ieiunia quadragesimalia, & alia quatuor temporum in satisfactionem peccatorum instituit, id quod in præfatione canit dicens,

Paluda.

Sententia autoris.

Assertio prima.

Ratio. 1.

Ratio 2.

Qui corporali ieiunio vitia comprimis, &c. ergo per illa ieiunia satisfecimus: alioqui consilium esset non imponere illa ieiunia, vt liberè assumpta magis satisfaceremus. Tertiò, q̃ per opus martyrij, etiam occurrente præcepto, quis dubitet, quin possit satisfacere. Ratio. 3.

¶Vnde argumentum istorum, q̃ scilicet nemo potest eodem opere duo præcepta implere, profectò falsum assumit. Ecquis enim dubitet, quin possit homo teneri ad idem ieiunium eodem die, & præcepto ecclesiæ, & suę religionis, & ex voto, si omnia tria concurrant? Item si quis tenetur psalmos in pœnitentia impositos recitare, potest inter audiendam ex præcepto missam pœnitentiam illam implere, q̃c quid quidam ex Summistis dixerint. Inceptum argumentum.

¶Sit verò assertio secunda. Ista opera aliàs in debita non sunt in pœnitẽtiam ordinario more imponenda. Quare cùm imponitur eleemosyna vel ieiunium, si nihil amplius addatur, non intelligitur de illo, quod est aliàs indebitum. Quocirca dum confitenti in quadragesima imponitur dies ieiunij, si ille non habet excusationem legitimam nõ ieiunandi totam quadragesimam, intelligunturdies illi post pascha. Et ratio est, quia nomine pœnitentiæ semper intelligitur opus supererogationis. Dico non esse imponendum opus ad quod ille tunc aliàs tenetur, q̃n imponit pœnitẽtia. Nã si imponit absolutè eleemosyna, & postea occurrit paup in extrema necessitate, tũc q̃quid Palud. dicat, optimè implebitur pœnitentia si eleemosyna erogetur illi, quia fortè accidit, vt cùm teneretur eleemosynam dare, occurreret illa necessitas. ¶Sed tertiò adijcimus, q̃ quando q̃ue erit salutare consilium imponere pœnitentiam de rebus aliàs debitis: nempè, quando presbyter videt pœnitẽtem non adimplere iura cõmunia, vt p̃ accessionẽ nouæ obligationis arctiùs cogatur illam implere. Est fortè quispiam non seruans ieiunium quadragesimale cùm possit, optimè tũc imponetur ei, vt illud seruet, vel in totum, vel in partem. Item si est homo diues, qui tenetur facere eleemosynas in graui necessitate, & præauaritia non facit, salubriter per sacramentalem pœnitentiam cogetur id facere. ¶Vnde ad argumentum, quod facit in cõtrarium Maioris. Sequeretur enim, inquit, q̃ posset iniungi in pœnitẽtiam sacerdoti, vt sanctas horas canonicas persolueret, aut ęs alienũ creditori. Cõceditur, profectò consiliũ esse quãdoq; illas iniũgere pœnitẽtias, dũ pœnitẽs creditur illa ratione facturus, q̃d aliàs nõ faceret. Si aũt iniungerẽtur alicui decẽ aureiin eleemosynã, & postea aliqua iniuria

Assertio secunda.

iniuria pauperem læderet, cuius gratia deberet illi decem aureos, non impleret pœnitentiam per eorum solutionem.

Solut. 1. arg. ¶Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd licèt Deus non delectetur ærũmis & flagellis nostris, quatenus pœna afficiunt, oblectatur eis tamẽ quatenus iusta sunt peccatorum castigatio, quæ in ipsum committimus.

¶Ad secundum verò respõdetur, quòd quanuis charitas efficiat, vt opus sit minus pœnale, nõ ideo quo maior est charitas minor est satisfactio: in satisfactione enim cõsideratur pœnalitas, sicut in merito difficultas. Quando autem minuitur difficultas ex parte ipsius actus quia res est facilis, diminuitur cæteris paribus & meritũ. Sed si difficultatis alleuatio ex prõptitudine voluntatis eueniat, tunc ratio meriti nõ attenuatur, imò augetur. Similiter ergo quãdo diminutio pœnalitatis nõ prouenit ex ipsa, quia est exigua, sed ex promptitudine voluntatis, quã parit charitas, tunc efficacia satisfactionis non est minor, sed maior.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm flagella, quibus à Deo in hac vita punimur, sint satisfactoria.

Partis negatiuæ arg. 1.

SEcundo loco quæritur de flagellis, quibus mortales Deus sæpe cædit, an sint satisfactoria, & arguitur à parte negatiua. Nihil enim satisfactorium est, vt ex dictis colligitur, nisi sit, & meritorium: sed nõ meremur nisi per ea, quæ in nostra electione sunt posita: cùm ergo flagella non fiant nostra sponte, sed à Deo nobis infligantur, non sunt satisfactoria.

Secundũ argumentum.

¶Secundo. Satisfactio non est nisi iustorum hominum: flagella verò iniquis sæpe mittuntur, vt in orbis inundatione, & Sodomorum conflagratione expertum est.

Tertium argumentum.

¶Tertiò. Satisfactio ad vindicãda peccata est instituta, flagellis autem etiam iusti percutiũtur, vt historia Iob nobis refert: ergo illa non sunt satisfactoria.

Pars affirmatiua

¶In contrarium est, quòd vt ad Roma. quinto legitur, tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem, & vt ait glossa, à peccato purgationem: purgatio autem satisfactio est. ¶Adnotandum ad intellectũ quęstionis quòd etsi calamitates omnes, & ærumnæ huius vitæ generali modo flagella sint Dei, propter peccatum originale humano generi inflicta, iuxta illud Amos. 3. Si erit malũ in ciuitate, quod dominus non fecerit? nihilominus sunt in duplici differentia. Aliqua eñ sunt inflicta non speciali, sed generali concursu Dei, vel p̃ causas naturales, vt morbi, & naturales mortes, vel per causas liberas iustas, vt supplicia ordine iuris malefactoribus decreta, vel per permissionem, vt dum per iniuriam alij alios lædunt. Sed alia sunt, quę Deus speciali prouidentia mittit in orbem, vt diluuia, incendia, submersio Aegyptiorum, mors filij Dauidis, & id genus alia.

Decisio articuli.

¶De istis ergo secundi generis mouetur specialiter quæstio, & respondetur vnica bimembri conclusione, quæ est San. Thomæ. distin. 15. quæstione. 1. articu. 4. Si ciusmodi flagella æquo animo & patienter acceptentur, sunt patienti satisfactoria. Si verò iniquo animo, & per impatientiam homo resiliat, non sunt satisfactoria, sed habent meram rationem vindictæ. Probatur vtraque pars. Recompensatio præteritę offensę potest fieri & ab eo, qui offendit, & ab alio: q̃n fit ab alio, potius habet vindicationis rationem quàm satisfactionis, vt cùm quis à iudice plectitur: quando verò fit ab eo, qui offendit, tunc habet satisfactionis rationem, sicut & meriti. Quando ergo flagella fiunt ipsius, qui flagellatur, tunc induunt satisfactionis formam: fiunt autem ipsius per patientiam & æquanimitatem, qua ipsa acceptat, quando verò illa respuit, tũc nõ fiunt ipsius, & ideò permanent in ratione meręvindictæ. ¶Hic autem dubium est inquisitione dignum, vtrùm eiusmodi per se flagella sint satisfactoria: an sola patientiæ virtus. Nam si sola patientia est satisfactoria, quanta cunq̃ue essent flagella, satisfactio non nisi gradui patientiæ adæquaretur, quem nunquàm excederet. Si verò flagella ipsa semper essent satisfactoria, licèt duo eodem gradu patientię illa ferrent, qui maiora pateretur, plus satisfaceret. Etenim qui cum æquali patientia iejunat in pane, & aqua, magis satisfacit, quàm qui iejunat in piscibus, & vino. Quòd autem flagella per se non sint satisfactoria, inde arguitur, quòd in alijs aduersitatibus naturalibus non apparet maiorem esse satisfactionem, quàm sit virtus patientiæ, qua toleranturnam accidunt nobis per naturales causas. Item quia opus non est satisfactorium, nisi sit liberè sumptum: flagellum verò non fit liberum homini, nisi per liberam acceptationem,

Concluſio bimembris.

Cõclusionis ratio.

Dubium.

¶Respondetur non solùm secundùm quantitatem patientiæ esse satisfactoria, sed per se ratione obiecti si liberè acceptentur.

Primum & principale inter flagella Dei & naturalia.

In quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Flagella dei quæ propriè

In quo vtique differunt ab alijs ærumnis, & calamitatibus naturalibus. Et ratio est, quia et si omnia vulgari voce dicantur flagella Dei, propriè tamen hoc nomine ea duntaxat censentur, quæ ab ipso per particularem prouidẽtiam infliguntur. Dicuntur enim propria dei, eo quòd non per naturæ ordinem, sed supra ordinem naturalium causarum ea per se ipse infligit. Et ideò licèt non sint sacramentalia, tamen quia Deus illa mittit ad vindicandum, & vlciscendum peccata, sunt per se satisfactoria, per quandam similitudinem ad illa, quæ confessarius in sacramento imponit, quemadmodum pœnæ purgatorij. Quocirca qui æquali patientia grande flagellum suffert, magis satisfacit, quàm qui eadem patientia, & æquanimitate ferret minus. Calamitates autem naturales non tam mittuntur à Deo in vindictã peccatorum actualium, quàm naturali ordine accidunt ex peccato originali. Sunt enim nobis naturales, nisi quòd per originalem iustitiam supranaturaliter præseruabamur ab illis. Quapropter satisfactio in eis non est, nisi ad iustã quantitatem virtutis patientiæ pensanda.

Naturaliũ flagellorum origo.

Flagella Iob

Quo fit, vt flagella Iob magis fuerint ei satisfactoria, & Dauidi mors filij, quàm si per causas naturales illa acciderent.

Solutio aliusargumenti.

¶ Vnde ad aliud argumẽtum respondetur, q̃ etsi flagellum non fiat liberum, nisi per acceptationem, nihilominus non solùm acceptatio interna est libera, verùm & opus ipsum exterius fit liberum. ¶ Sequitur secundum discrimen inter ista flagella Dei, & naturalia, quòd si priora infligantur illi, qui est in grã, vt Iob, licèt nullum actum haberet positiuum voluntatis, sed tantùm non obmurmuraret, opus ipsum esset satisfactorium. Nam in purgatorio quanquàm qui illic purgantur, non haberent actum positiuum acceptandi, sed solùm quòd non renuerent, soluerent pœnas debitas. Imò quãuis acceptatio eius esset peccatum veniale, forsan quis diceret esse illic satisfactionem, licèt illa acceptatio non sit meritoria: quoniã venialis culpa, sicut non est obex gratiæ, ita neque obstat satisfactioni, quæ à Deo infligitur. Hoc ego tamen non asseuerarem, quia illa flagella non satisfaciunt ex opere operato ad modum sacramenti. Et ideò si per peccatum veniale acceptentur, forsan non satisfaciunt. Quanquam & oppositum est sustentabile.

Secũdum discrimen inter flagella Dei & naturalia.

Calamitatũ naturalium acceptatio est satisfactoria.

In calamitatibus verò naturalibus, nisi sit actus positiuus acceptandi, non est satisfactio, neque si ille actus esset peccatum veniale: quia tota illa satisfactio in illo actu interno cõsistit Quare ægroti, & aduersa patientes admonendi sunt, vt infortunium acceptent. Quapropter si iustus per flagellum Dei subitò moriatur, mors illi est satisfactoria, licèt nullum habere posit actum acceptandi, Quamobrem Nabuchodonosor, qui vt legitur Daniel. 3. repentina insania diuinitus castigatus fuit, per illam, si erat in gratia, poterat satisfacere. Et tamen si illa accidissent naturaliter, nõ essent satisfactoria. ¶ Sacer autem Hieronymus negotium nõnullis facessit, super Naum capi. 1. & refertur de pœnitentia distinct. 3. cano. Sunt plures. super verbum enim illud, Non consurget duplex tribulatio, quod septuaginta trãstulerunt, Non vindicabit Deus bis in ipsum in tribulatione. videtur insinuare, quòd nulli eorum, qui in hoc seculo flagellantur à Deo, iterum cruciabuntur in altero. Et subiungit eorum exempla, qui in diluuio, & in Sodomis, & in mari rubro perierunt.

Daniel. 3.

D. Hieronymi glossa in Naum. c. 1.

¶ Absit verò, vt magno Hieronymo hæc inuratur nota, vt docere cogitauerit, neminem eorum, qui hîc puniuntur, puniri in inferno. Enimuerò eorum, qui non conuertuntur ad cor, vt resipiscant, Deus non misereretur: nam in vniuersum peccatores odio habet. Dicere autem, q̃ quoscunque in hoc mũdo flagellis percutit, ita corde compungat, vt cõuertãtur, temerarium est, & omni fundamento destitutum. Nam de Antiocho legitur. 2. Machabæ. 9. quòd orabat Deum scelestus, à quo non erat veniam consequuturus: quare & in hoc, & in altero seculo punitus fuit. Et Iudas Apostolus ait, de Sodomitis, quòd facti sunt exemplum ignis æterni pœnam sustinentes. Et in frã subdit, Væ illis, qui in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Chore perierunt. Quos quidem arboribus autumnalibus comparat quæ bis mortuæ eradicantur. Vnde August. super illud verbum Deutero. 32. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque in inferni nouissima, & refertur de pœnit. dist. 3. can. Ignis. allusionem ad Sodomã faciens, ait, id est, vindicta hic incipiet, & ardebit vsque ad extremam dãnationem. Quod quidem Magister Senten. contra illos, inquit, notandum est, qui dicunt illud, scilicet, Non iudicabit Deus bis in idipsum, ad omnia ptinere flagella: q̃a quidam hîc flagellis emendatur, alij & hîc, & in æternum puniuntur. Sensus ergo Hierony. vt benè Magist. exponit, nõ est generalis, sed per distinctionem intelligendus: scilicet, q̃ qui flagellis hîc emendãtur, non iterum punitur, qui autẽ obstinati moriuntur, & hîc, & in inferno supplicia sustinebunt.

Propugnatur Hieron.

Sensus Hieronymi.

¶ Imò

Expositio Hiero.

¶ Imò ipse se meliùs exponit Hieronym⁹: neque enim hoc in vniuersum intellexit, quòd qui emendantur flagellis, non puniuntur iterum in purgatorio. Quod adnotauerim contra quosdam, qui sic exponere Hieronymũ contendunt, quòd quicunque hîc à Deo flagellis cæditur, si in gratia decedit, non transibit per purgatorium. Nam in primis non potest intelligi de illis, qui ordine naturæ, aut iuris mortes patiuntur. Siquidem illa vt dixim⁹, non sunt propria & per se flagella Dei, atq; adeò nec satisfactoria plusquàm fuerit patientiæ virtus. Quare ridiculũ est dicere, quotquot ex lege ordine iuris capite plectũtur, igne purgatorij liberari: quoniam eadem ratione neq; illi, qui in cubili suo dolore rabido animã exhalant, per purgatorium transirent. Sed neq; de illis, qui proprijs flagellis Dei extinguntur id vniuersum intelligit Hierony. Ait quippe, Deum vt omnium rerum, ita & suppliciorũ scire mẽsuras, & ideo grauiores culpas grauiꝰ punit, leuiores verò leuius. Vbi sentit, quòd quando in hac vita infligit flagella ad iustum secundùm scelerum magnitudinem, tunc illi si emendentur, absque transitu per purgatorium euolabunt in cælum: alioqui punirentur bis in id ipsum: id est pro eadem culpa. At tamen si hîc flagella non infert pro quantitate, & merito scelerum, reuera reliquum in purgatorio restabit soluendum: quia hæc non est bina punitio in id ipsum, sed ambæ sunt vna iusta. Posset quis forsan dicere, q̃ quãcunque in hoc seculo speciali animaduersione cædit, ad iustum castigat, vt nihil supersit soluendũ. Coniectura hæc tamẽ omnimodam non habet certitudinem.

Qui in patibulis obeũt.

Solutio .1.

¶ Ad primum igitur argumentum iam respõsum est, quod eiusmodi flagella fiunt voluntaria per acceptationem.

Solutio. 2.

¶ Ad alia verò duo respondetur, quòd illa flagella quinque rationibus cõtingunt, vel vt iustis per patientiam augeantur merita, vt Iob. Vel ad custodiam virtutum ne superbia tentet: qua ratione Paulus angelo Satanæ colaphizabatur. Vel ad corrigẽda peccata, vt Mariæ lepra Numer. 12. Vel ad gloriam Dei, vt de eo, qui cæcus natus fuerat, quem Christus curauit. Ioan. 9. Vel ad initium infernalis pœnæ, quod Herodi, & Plaraoni accidit. Vnde sicut ex eodem igne, vt ait Gregor. aurum rutilat, & palea fumigat: ita eisdem flagellis boni curantur, & mali per impatientiam, pœnis inficiuntur. Quocirca licèt flagella communia sint, tamen effectus satisfactionis nõ obuenit nisi bonis. Atqui, vt ad tertium peculiariter respondeamus, & illa flagella, quæ ad augenda merita innocentibus infliguntur, vt Iob, etiam ob præteritam culpam infliguntur, non quidem personæ propriam, sed naturæ. Si enim originalem labem genus humanum non contraxisset, nunquàm ijs calamitatibus fuisset subiectum. Vnde iustus Iob cũ ipse personalia crimina in se non esset expertus, diei natiuitatis suæ maledicebat, quæ flagellis suis causam ministrauerat.

Numer. 12.

Solutio. 3.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm conuenienter tria enumerẽtur satisfactoria opera.

Partis negatiuæ arg. 1.

POstremò quæritur, an opera satisfactoria esse debeant vel eleemosyna, vel ieiunium, vel oratio. Et arguitur à parte negatiua. Opus satisfactorium debet esse pœnale: oratio autem pœnam non habet, imò est medela tristitiæ iuxta illud Iacobi. 5. Tristatur aliquis in vobis, oret & psallat: ergo illa non est in numero eiusmodi operum. ¶ Secundò arguitur. Peccatum omne vel est carnale, vel spirituale, ieiunio autem, (vt ait Hierony. glossa super illud Matthæ. 17. Hoc genus demoniorum nõ ejicitur nisi in ieiunio & oratione) sanantur pestes corporis, oratione verò pestes animæ, ergo non opus est alio tertio.

Secundũ argumentum.

¶ Tertiò. Satisfactio necessaria est ad emũdationem peccatorum: sed eleemosyna ab omnibus peccatis mundat, iuxta illud Lucæ. 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis: ergo illa sola sufficit. ¶ In contrarium tamen est, quòd satisfactiones, cũ sint medicinæ, debent generibus peccatorum respondere, quod enim medẽdo vni peccato cõducit, alteri nocet: sed plura sunt peccatorum genera: ergo & plura esse debent satisfactoria opera. Præcipuè cum plura sint opera pœnalia, vt peregrinationes, & alia.

Tertium argumentum.

Pars affirmatiua

¶ Ad quæstionem respõdetur, secundum sententiam S. Thom. dist. 15. quæst. 1. arti. 4. quę quidem omnium est doctorum concors, affirmatiua cõclusione. Omnia opera satisfactoria ad hæc tria reducuntur, quæ sunt ieiunij, oratio, & eleemosyna. Duo enim, vt suprà dictũ est, in satisfactione sunt contemplanda: scilicet, & ratio iustitiæ, qua vindicantur offensę præteritæ, & medicina à futuris præseruans. Et vtraque ratione hic ternarius numerus, vt decens comprobatur. Nam satisfactionis iustitia

Decisio articuli.

Conclusio.

Ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Anselmus.

stitia exigit, vt ait Ansel. vt aliquid nobis boni in Dei honore subtrahamus: habemus autē tria bona: scilicet, corpus, & animam, & exteriora fortunæ, subtractio autem exteriorum bonorum fit per eleemosynam, bonorum autem corporis, quæ sunt delectabilia tactus, per ieiunium: de bonis autem animæ, vt per quæ respectu Dei perficimur, nihil subtrahere decet, quantum ad eorum essentiam, vt quippiā diminuatur: sed tamen per hoc quod ea Deo submittimus, satisfactoria apud eum fiūt, submissio autem illa fit per orationem. Sed etsi consideretur satisfactio ratione medicinę prę seruatiuæ, quæ debet, vt ait August. peccatorum causas excidere, numerus etiam hic ternarius congruit, vt super Matth. idem ait Au-

Radices peccatorū tres.

gust. Nam radices peccatorū, vt in. 1. cano. ca. 2. ait Ioā. tres sunt iuxta numerū triū bonorū quæ modò nominauimus: nempe concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Concupiscentia carnis per ieiunium exciditur, & concupiscentia oculorum per eleemosynam, & superbia vitę per orationem. Adde q̄ etiam si effectus & obiecta peccatorum contemplemur, idem est numerus competens: nam omne peccatum vel in Deū tantum cōmittitur, vel in proximum, vel in nos ipsos. Atqui suggestioni primi obuiam' per orationem, & secundi per eleemosynam,

Ordo expositorū Magistri sententiarum.

& tertij per ieiunium. ¶Expositores Magistri sententiarum ansam arripiunt disputandi hic ad longum de his trib⁹ virtutibus, cùm tamen hic non pateat locus huic disputationi proprius: quia hic non habetur earum mentio nisi quatenus sunt satisfactoriæ. Tractare autem de earum natura & conditionibus, & numeris ad suas cuiusque proprias sedes spectat. Quapropter & si D. Tho. dum interpretem Magistri ageret, in præsentiam de illis disputauerit, postea tamen ordine rerum legitimè instituto. 2. 2. de eis tractauit. Atque adeò si hucusque peruenisset, nullam earū mentionem hic fecisset. Neque nos certè facturi sumus, esset enim molestam prolixitatem loco importuno intermiscere. Consideratio ergo

Tractatus eleemosynæ. Tractatus orationis. Ieiunium.

eleemosynæ ad tractatum charitatis attinet, de qua ergo D. Thom. 2. 2. quæstio. 32. disseruit, & oratio ad materiam religionis, de qua ideo disputauit eod. lib. quæstio. 83. Sed ieiunium virtus est temperantiæ, de quo idcirco tractauit, quæst. 147. Vnde non opus est professores Quarti senten. hic Scholasticos eius-

Ordo harū triū virtutū.

modi materijs remorari. ¶Ordo autem istarum virtutū licet in speculatione iste sit, quē modò posuimus, tamen in excutione ieiuniū est primum, quod oratio secundo loco subsequitur, & tertio eleemosyna. Nam per ieiuniū corpus extenuatur, spiritualeq; fit, vt orationi, quæ est eleuatio mentis in Deum, non sit impedimento. Postquàm autem per orationem beneficia Dei impetramus, benefici esse debemus in pauperes. Quinuerò non solùm beneficentia, & misericordia ex ieiunio, & oratione promanat: verùm, & omniū virtutum chorus. Nam cùm omnia mala ex carnis sensualitate, & suggestione originē trahant: & animæ consensu consummētur, attenuatum corpus, & impinguatus per orationē animus virtutum proles germinant. Cuius in præfatiōe ieiunij verbis illis admonemur, Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentē eleuas, virtutem largiris, &c. Atq; id ipsum Chri

Matth. 17.

stus admonere nos voluit Matth. 17. dicens, Hoc genus dęmoniorū nō eijcitur nisi in ieiunio, & oratione: nam etsi potestatē eijciendi dæmonia apostolis contulerit, sic eam tamen, vt in eius executione ordo virtutum non perueteretur. Ad expellendum enim dæmoniū à solo corpore obsesso sufficit miraculorū potestas, ad quod etiam ordinantur exorcismi. Vt autem ab anima eijciatur, quā per culpam posidet, necessaria est obsessi cōuersio, atque adeò dispositio ex parte ipsius, quam Christ' nomine ieiunij, & orationis expresit. Quinuerò, & ex parte illius qui eijcere dæmonium habet, requiruntur huiusmodi spiritualia arma, vt sua oratione impetret obsesso bonū illum motum in Deum. Et quia omnis eiusmodi dispositio nulla est nisi fidei fundamento nitatur, iuxta verbum Iacobi. ca. 1. Qui postulat, postulet in fide nihil hæsitans, subiunxit Dominus, Si habueritis fidem sicut granū sinapis, & dixeritis monti huic, Transi hinc illuc, transibit, & nihil impossibile erit vobis. Quare dixit Christus, hoc genus dæmoniorum, &c. licet sint qui intelligant, genus spurcorum dæmonum ad luxuriam incitantium, fortasse non intellexit, nisi genus dæmoniorū obsidentium nō solùm corpora, sed animas. At verò Christus, quia potestatem habebat neq; sacramentis, nec huiusmodi cæremonijs alligatam, absque oratione, & ieiunio eiecit dæmonium ab anima, & à corpore.

¶Ad primū igitur argumentū bifariā respō- Solutio. 1.

detur. Primò, q̄ mētalis oratio cōtemplationi vacantiū, quia plena est delectatione, absq; vllius pœnę mistura, nō est satisfactoria, sed tm̄ vocalis. Meliùs tm̄ secundū ea, q̄ prędicta sunt, respōdetur, q̄ etiā mētalis est satisfactoria nō solùm quia meritoria, verùm q̄ etsi suauitatem habeat spiritus, habet nihilominus afflictionem carnis: nam vt ait super Ezechielem Grego. Dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis. Vnde & neruus femoris Iacob legitur Gene. 32. ex lucta angeli emarcuisse. Tametsi in pœnitentia sacramentali non est iniungenda oratio mentalis, sed vocalis. Neq; verò vsq; adeò strictè intelligendum est omnia opera satisfactoria esse pœnalia: nam oratio profectò peculiarem habet modū satisfaciendi non tam per modum pœnalitatis, quàm per modum deuotionis, & impetrationis. Docuit nāque nos Christus orare dicentes, Dimitte nobis debita nostra. Vnde D. Thom. loco citato 2. 2. quæstio. 83. artic. 14. ait, quòd oratio nō debet sic fieri, vt molestia orantem afficiat: quare neque qui orat debet sic corpus disponere, vt lassitudine animam aggrauet. Nō em̄ sic ineūda est oratio, vt corpus deprimat, sed

Solutio. 2.

vt mentem subleuet. ¶Ad secundum respondetur, quòd peccatum carnale vno modo dicitur, quòd in delectatione carnis cōsummatur, vt est gula & luxuria. Alio modo, quia ordinē habet ad carnis oblectationem & prosperitatem, vt est auaritia. Quæ quidem peccata sunt media inter spiritualia & carnalia, atque ad id

Solutio. 3.

ordinatur eleemosyna. ¶Ad tertium respōdetur, quòd quanuis singula istorum per quandā congruētiam singulis peccatis appropriētur, congruit enim vt per quod quis peccat, puniatur, tamen potest vnū loco alterius substituit, vt qui ad ieiunandum viribus caret: & cui orare non vacat, eleemosynas eroget. Et ideo potissimùm eleemosyna est, quæ aliarū loco subrogatur: nam habet prę alijs hanc excellentiam, quòd sic satisfactioni seruit, vt miseros egenosque pascat, quos præterea ad orādum pro suis benefactoribus excitat: quare ieiunium quodammodo & orationē includit. Quapropter consilium est salutare plurimū

Solutio. 4.

in pœnitentiam eleemosynas imponere. ¶Ad quartum demum, quo arguebatur plura esse satisfactoria opera, respondetur, quòd licet plura sint delictorum genera, omnia tamen ad illa tria, quæ Ioannes commemorat, reducuntur, atque adeò omnia opera satisfactoria ad hæc tria. Quicquid enim corporis labore impenditur, nomine ieiunij comprehenditur, vt humi cubationes, vigiliæ, peregrinationes, flagellationes, & alia id genus. Et quicquid in proximi vtilitatem expenditur, est eleemosynæ genus, vt visitare infirmos, sepelire mortuos, ignorantes docere, solamen ferre afflictis. Et rursus quicquid latriæ ratio-

nem habet, orationis nomine denotatur, vt interesse sacris, cereos vel alia in cultum sacrificiorum offerre.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm vnus possit pro alio satisfacere

QVartò hic explorādum restat, an possit vnus suorum operum alia participem facere, ita vt vnus pro alio satisfaciat: arguitur enim à parte negatiua. Satisfactio, vt dictum est, opus est iustitiæ, nemo autem potest de iustitia, hoc est, de condigno alteri mereri, vt opus vnius alteri apponatur ad meritum, pro quo suscipiat præmium iuxta illud Psalm. 61. Tu reddes vnicuique iuxta opera sua. & Paul. 2. Corinth. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis prout gessit siue bonū, siue malū: ergo nemo potest pro alio satisfacere.

Parisis nega tiuæ arg. 1.

¶Secundò vnusquisque dum pro alio vel orat, vel ieiunat, vel quippiam aliud præstat bonum sibi meretur, quia illud est charitatis officium: ergo eadem ratione pro se satisfacit, atque adeo eodem opere satisfaceret pro duobus, quod ratio non fert iustitiæ.

Secundū argumentum.

¶In contrarium autem militat illud ad Gala. 6. Alter alterius onera portate: inter onera vnum est pœna nanque peccato debita: ergo vnus potest pro alio eam soluere.

Pars affirmatiua.

¶Prę̄mittendum hic videri cuiquā potest sacerdotum documentum, quod in iniungēdis pœnitentijs seruandum est, vtrum scilicet ad iustum debeant delictis pœnitentias admetiri, an verò pro arbitrio eas possint taxare, & vtrùm ius habeant sic pœnitentes ad aliquas satisfactiones ligandi, vt teneantur illi sub reatu mortalis culpæ eis parere. Sed hæc omnia distin. sequenti propriam sedem habent, vbi de potestate clauium ligandi, atque soluendi in foro pœnitentiæ est disputandum.

Decisio articuli.

¶Quo ergo ad rem redeamus, hæretici incusantes nos, q̄ credamus posse satisfacere Deo, multò nos amarulentius reprehendunt, quòd etiam præsumamus nostras quoq; satisfactiones alijs impertiri. Obiurgatio fuit Vuiclefi, vt est videre apud Vualdensem tomo. 2. de sacramentalibus titu. 10. cap. 100. Et Lutherus de hac etiam arrogantia nos subsannat, quòd sic existimemus redundare nos meritis apud Deum, vt postquàm homo pro se satisfecit, superesse sibi putet, quod alij præstet.

¶Nihilo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prima conclusio.

¶Nihilominus contra hanc hæresim statuun tur duæ conclusiones. Prima. Vnus potest ꝙ alio satisfacere. Et id negare, est sanctorum cō munionem negare, quam in symbolo confi temur. In hoc enim ꝙ eodem baptismate ab luimur, & eisdem participamus sacramentis, potissimùm corpore, & sanguine Christi, ꝙ fi temur nos esse membra eiusdem corporis, vt. 1. Corinth. 12. Apostolus, & loco citato ad Galat. Vnde sicut pes nō sibi tantùm ambu lat, sed in oculorum vtilitatem, vt eos portet, neque oculus sibi tantùm videt, sed vt pedes dirigat: ita, & nobis nos inuicē res nostras, & officia cōicare debem⁹. At verò intelligit con clusio dūmodò ambo, & q satisfacit & ꝙ quo satisfacit sint, in gratia: nā iam suprà cōstitutū est, non posse satisfactionem fieri, nisi per o pus Deo gratum, neque vllum opus est gra tum Deo, nisi persona prius sit grata. Et eadē ratione, neque quippiam acceptat in solutio nem illius, quod quis sibi debet, nisi ille etiam sit sibi gratus: nam acceptare pro illo est opus beneuolentiæ in illum: & tamē peccatores o dio habet. ¶Sed aiunt hæretici rationē ad con clusionem adductam duntaxat cōcludere, ꝙ bona temporalia debeam⁹ mutuis officijs cō munia inter nos facere, bona verò spiritualia dona sunt Dei, quæ singulis pro seipsis con fert, quomodo ergo potest ea quis alteri largi ri? Attamen exceptionem hanc de suo ipsi ca pite fingunt: vrgentiori nanq; ratione si bo na temporalia cōmunicamus, & spiritualium quoque possumus facere alios participes. Pri mùm, quia inter spiritualia, & temporalia cā bium interuenire potest, iuxta verbum Pauli, 1. Corinth. 9. Si nos vobis spiritualia seminaui mus, magnum est si carnalia vestra metámus? Secundò, quia si vnusquilibet potest tempo ralia sua alteri erogare, cur non & eleemosy nas, quæ pro illo satisfaciant, elargiri? Nā quā tò hæc germaniùs ex charitate procedunt, tā tò magis possumus cum proximis ea cōmuni care. Plana sententia est Apostoli ad Roma. 15. vbi ait. Probauerūt Macedonia, & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes san ctorum, qui in Hierusalem sunt: placuit enim eis, & debitores sunt eorum. Et sequitur ad rē. Nam si spiritualium eorum participes sunt gentes, debent & in carnalibus eorū ministra re. Participes, inquit, spiritualium, nō quia eo rum doctrina lāctabantur, quia absentes erāt, sed quia, & suis orationibus, & suffragijs mu tua se opera adiuuabant. Nam etsi opera no stra dona sint & munera Dei auxiliantis no bis, tamen quia sponte nostra, & libertate illa exercemus, neque vt suprà dictum est ad cun cta nos obligat: quæ facere possumus, nihil ob stat quominus eiusmodi opera in aliorū sub sidium posimus ipsi offerre, quæ certum est ipsum rata acceptaq; habere. Atqui huc vide tur Paul. alludere ad Ephes. 5. Estote imitato res Dei sicut filij charissimi, & ambulate in di lectione, sicut Christus dilexit vos, & tradidit semetipsum pro vobis, vbi admonitos nos a postolus habere voluit, vt sicut Christus ca put nostrum pro suo se corpore tradidit: ita vnūquodq; membrum se tradat pro alio. Ac cedit & illud ad Colos. 1. Gaudeo nunc in pas sionibus pro vobis, & impleo ea quæ desunt pasionum Christi, id est, satisfacio pro vobis sicut Christus satisfecit. Neq; enim verbum, quæ, desunt pasionum Christi, quēquàm de bet conturbare: quoniam licèt illa infinita fue rit, quoad sufficientiam, tamen quoad effica ciam applicatur finito modo, vt nuper explicatum est: & ideo dum sanctorum merita ex eadem pasione promanantia nobis applicā tur, cumulatior nobis obuenit fructus.

Paul. Eph. 5

Pau. Col. 1.

¶Item qui hanc veritatem inficiantur, pieta tem viuentium negant, quā in defunctos suis suffragijs exhibent, cùm. 2. Machabæorū. 12. scriptum sit, sanctam esse cogitationem pro defunctis orare, vt à peccatis soluātur. Sed hoc iam materiam indulgentiarum attingit. Item & catholicum ecclesiæ ritum propulsant of ferendi sacrificium pro viuis & defunctis. Sed hæc contra hæreticos satis sint.

2. Machabæo. 12.

¶Dubium hîc autem restat, vtrùm hæc con clusio non solùm de satisfactione libera intel ligatur, sed & de illa, quæ in confessione impo nitur, vtrùm illam posit alter pro altero im plere. De hoc ergo adhibetur secunda conclu sio, quæ est S. Thom. dist. 20. articu. 2. sub di stinctione. Duo enim in satisfactione consi derantur, scilicet, & solutio debiti pro offensa cō missa, & medicina ad cauendum postea pec catum. Est ergo conclusio. Quatenus satisfa ctio est in remedium subsequentis peccati, nō potest alter illam pro altero implere. Quoniā ieiunium, aut flagellum vnius nihil alteri pro derit ad castigationem corporis, quæ necessa ria est, vt peccata fugiat, nisi quia per accidēs oratio vnius & bona opera, quę in gratia fiūt, possunt de congruo mereri alteri augmētum gratiæ, quæ efficax est remedium vitandi pec cata. Sed hoc nō est tam satisfacere quàm me reri pro altero. Cæterùm quantum ad offen sam cōmissam potest vnus pro altero pœnā soluere. Atqui in hoc sensu intelligitur prima conclusio. ¶Hinc subsequitur ceu corollariū, quòd

Dubium.

Secunda cō clusio.

Corollariū.

Cōclusionis limitatio.

Hæreticorū exceptio.

Pa. Ro. 15.

ꝙ pœnitētiā, quę ordinario vsu imponitur in cōfessione nemo alius pro pœnitente ipso po test implere: quia imponitur tanquam satisfa ctoria medicina ad correctionem, atque adeò est onus personale. Si verò sacerdos aliqua ra tione ductus iudicaret imponendam esse pœ nitentiam per illum vel per amicum soluen dā, nulla obstat ratio quominus id facere pos sit, quandoquidem lex communis est, vt vnus posit pro alio satisfacere. Præsertim si est elee mosyna vel peregrinatio, vel aliquid huiusmo di. Et hæc certè docet ibidem S. Tho. subdens. Nec oportet, ꝙ minor pœnitētia imponatur ei, qui ꝙ altero satisfacit, quàm principali im poneretur, vt quidam dicunt hac ratione moti, quòd pœna propria magis satisfacit, quàm aliena. Nam pœna, inquit vim satisfaciendi ra tione charitatis habet, & cæteris paribus ma ior est charitas satisfacere pro alio, quàm pro se ipso. Vnde in vitis patrum de quodam legi tur, qui cùm ex feruore charitatis pœnitentiā pro peccato, quod non commisit, fecisset, alte ri, qui commiserat, remissum est. Et subdit D. Tho. quòd quātum est ex ratione soluendi de bitum pœnitentiæ, nō requiritur, vt vnus pro altero satisfaciat, quod alter sit satisfaciēdi im potēs, quia hoc est impertinens ad solutionē. Sed tamen quia hoc congruit in quantum est remedium, non est permittendum, vt pœnitē tiam sacramentalem vnus pro alio expleat, ni si propter defectum qui est in alio.

S. Thom.

Nota.

Primum argumentum.

¶Ad primum igitur argumentum respondetur, non esse idem iudicium de merito condigni & de satisfactione: nam merito respondet essentiale præmium, quod consistit in visione Dei: visio autem illa datur secundùm puritatē cordis, iuxta illud Matth. 5. Beati mundo cor de, quoniam ipsi Deum videbunt: purificatur verò cor per charitatis opera, & ideo quia o pera vnius non apponuntur alteri ad propriā dilectionem & cordis puritatem, nemo po test alteri de condigno mereri præter solum Christum, cuius meritum fuit infinitum: nam virtute sui meriti confertur paruulis sine pro prio actu gratia. At verò pœna peccati remis si non taxatur secundùm dispositionem illius qui illam debet: nam quandoque qui melior est plura debet, propter plura peccata ei dimissa. Et ideo nec solutio exigitur secundùm eius gratiam quā ipse habet, sed solùm secun dùm æqualitatem pœnæ debitæ. Qua vtique ratione alius poterit eam pro illo pendere.

Matth 5.

Dubium.

¶Aliud verò dubium hic exurgit perplexius, videlicet, vtrùm illa satisfactio vnius pro alte ro sit de condigno, & non solùm de congruo. Non dico meritum condigni, sed solutio con digni, hoc est, de iustitia. Itaq; sit tā certa lex, quòd Deus illam acceptet, acsi alter satisface ret, an verò non sic, sed quòd De⁹ acceptabit, si ei placuerit, de quo non sumus certi, vt de merito de congruo sæpe diximus. Apparet e nim, quòd siquis non potest alteri mereri de condigno, ꝙ nec posit de iustitia satisfacere. Nihilomin⁹ crediderim, ꝙ inter viuos sit satisfactio de iustitia & certa lege: nā cùm hic mo dus satisfaciendi non sit nisi mera solutio de biti, & fiat in gratia & pro eo, qui est in gratia, non est cur Deus non acceptet de iustitia. Se cùs siquis satisfaciat pro defuncto: nam cùm defuncti iam sint extra viam merendi, & satisfaciendi viuentium more, sed sunt vbi à Deo per modum purgationis plectuntur, viuentiū satisfactiones solum prosunt illis per modum suffragij, vt Deus acceptet, si ei placuerit. Nisi satisfactionē defunctus ipse in legatis reliquerit. Quare, vt distinct. 21. videbimus, differenter conferuntur indulgentiæ pro viuis & de functis: pro viuis, scilicet per modum absolu tionis; pro defunctis verò per viam suffragij.

Defunctis quomō pro fit nostra satisfa.

¶Ad secundum respondetur, consequentia perempta, propter discrimen meriti, & satisfa ctionis. Dum enim quis meretur alteri de con gruo, meretur & sibi de condigno, & dum sa tisfacit pro alio, eodem actu sibi meretur de condigno propter charitatis officium: non ta men eodem pro se satisfacit: quia satisfactio est solutio debiti, & idem opus non potest suf ficere duobus debitis ad iustum pro vtroq;. Et ideo quod quisq; pro altero soluit, ab se abdi cat, sed hoc cedit ei in meritum vitæ æternæ.

Solutio. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrùm aliqua pœnitentia debeat publi cari, vel solennizari.

INter ecclesiasticas pœnitentias erant antiquitus quædam publicę, atq; aliæ solennes. Arguitur ergo, quod illæ non fuerint licitæ. Non est fas sacerdoti vllo metu, aut causa peccatū, quod in confessione audiuit, extra prodere quātunuis fuerit publicum; sed per publicam pœnitentiam proditur, ergo illa non est licita.

Partis negatiuæ. arg. 1.

¶Secundò. Iudicium transigi debet secundū conditionem fori: forum autem pœnitentiæ est secretum: ergo secretò debet totum peragi, atque adeò pœnitentia publicari non debet.

Secundum argumentū.

Tertium argumentum.

¶Tertiò. Si pœnitentia publica, & solennis

Universidad de Deusto
Biblioteca

esset licita, nulla est ratio, cur iterari nō posset, quandoquidem pœnitentia est itērabile sacramentū, & peccata pro quibus imponitur, sunt etiam iterabilia: & tamen iure nō permittitur iterari: ergo indicium est non esse licitam.

Quartum argumentū.

¶Quartò. Quia si esset decens, nulla est ratio cur nō, & mulieribus, & sacerdotibus, & à quo cūq; sacerdote posset imponi: ius autem hoc non permittit nisi à solo episcopo imponi, sacerdotibus exceptis, & mulieres videntur etiā exceptæ, quia decet eas habere comam, vt. 1. Corint. 11. ait Paul. quæ tamen in pœnitentia solenni detōdetur: ergo illa non est religioni congruens. ¶Quinto arguitur. Pœnitentia, vt ait Ambro. omnes defectus reuocat ad perfectum: sed agentibus solēnem pœnitentiam, nō est iuridicum ad pristinos honores redire, quia eiusmodi pœnitentes nequeunt ad ordines sacros promoueri: ergo huiusmodi pœnitentia non est congrua.

Quintū argumentum.

Pars affirmatiua.

¶In cōtrarium est, quòd medicina debet morbo adaptari: peccatum autem quādoq; est publicum, aut tale, quod exemplarem exigit pœnitentiam: nam vt legitur cap. Manifesta. de pœniten. & remiss. manifesta peccata nō sunt occulta correctione purganda: ergo tūc ratio exposcit, vt pœnitentia fiat publica.

Decisio articuli.

¶Quandiu in ecclesia sanguis Christi recens feruebat, neq; adeò populus Christianus erat prolatatus, multa Christianis ecclesia indicebat, quæ deinde multitudine crebrescente, eodemq; sanguine tepefacto cessauerunt. Inter quæ fuit publica, & solennis pœnitentia. Ad quæstionem ergo, doctores & S. Tho. d. 14. q. 1. art. 3. affirmatiua conclusione respondent: Pœnitentia publica est debita quatuor rationibus. Prima est ratio iustitiæ: nam qui suo facinore aliorum oculos offendit, illa est talione dignus, vt cōfusionem ipse & pudorem patiatur. Secunda quatenus satisfactio est medicina: nam qui manifestariè criminosus est, conuenit vt manifestam infamiam cohibeatur, ne iterum similia perpetret, & quos suo exēplo in malum induxit, suo etiam supplicio exterreat, ne illū sequantur. Et præterea nonnullū est solamen, vt Christiani intelligant, nullum esse tam atrox crimen, quod ecclesia per Dei benignitatē & autoritatē nō possit indulgere.

Pœnitentia publica licita ob quatuor rationes.

Secunda.

Tertia.

¶Conclusio hæc frequentibus pœnitentialibus canonibus comprobatur, inter quos perspectè discernendum est triplex pœnitentiæ genus. Vna enim est publica & solennis, alia verò publica sine solennitate, sed alia priuata, & secreta. Publica & solennis est illa, quæ describitur can. In capite. dist. 50. cuius solēnitas ex multis cæremonijs constabat. In primis. n. non poterat illam imponere, nisi episcopus, vel de eius mādato, vt inibi denotatur. &. c. Statuimus. de maledicis. Neq; verò poterāt posteà, nisi per episcopum, aut eius vicarium recōciliari, vt cā. Aurelius. 26. q. 6. Et eiusmodi pœnitentes in capite quadragesimæ sistendi erāt ante fores ecclesiæ, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, ac tonsa coma, vt ibi refertur can. Pœnitentes. Erantq; in ecclesiam à clero septem pœnitentiales psalmos cantante introducendi, cinereq; super caput aspergendi, & cilicio cooperiendi, & cum illo cantico, In fudore vultus tui, eijciendi erant ab ecclesia, sicut Adam proiectus fuit à paradiso. Et iterum die cœnæ præsentabantur decano & presbyteris in liminibus ecclesiæ. Quę quidem pœnitentia non poterat imponi nisi pro crimine graui & publico, & quòd totam ciuitatem conturbasset, vt habetur. 26. q. 6. can. vlt. Neque poterat propter dignitatem clericatus clericis imponi, atque adeò & laici fiebant irregulares vt ibidē habetur, & infames, vt can. Infames. 6. q. 1. vt eodem can. In capite. comprobatur. & can. Cōfirmandum. Poterat tamen imponi fœminis, præterquàm quòd non erat eis coma tondenda. Hoc autem pœnitentiæ genus omnino aboleuit ab vsu. De quo hoc solum vestigium in ecclesia relictum est, quòd in capite ieiunij cinere capita conspergimur, vt ait Hugolib. 2. de sacrament. par. 9. cap. 3. & in diebus sanctis cœnæ & crucis recitantur psalmi in choro pœnitentiales. ¶Secundus gradus pœnitētiæ publicæ remissior erat sine solennitate: nempe quando imponebantur peregrinationes: quæ etiam cum baculo cubitali fieri solebant, & inclusiones in monasteria. Et istæ pœnitentiæ poterant à presbytero imponi: & pœnitentes per ipsum reconciliari. Sed non poterat imponi nisi pro delicto graui & publico, licēt non esset scandalosum, licut illud, quod requirebatur ad pœnitentiam solennem, vt ait Sylvest. verb. pœnitentia. Nisi forsan sua sponte vellet, qui graui se peccato onustum sentiebat, eandem publicam pœnitentiam acceptare. Sed tunc sic erat imponenda pœnitentia publica, vt peccatum non proderetur. Nam poterat homo peregrinari, & flagellis publicè cædi, aut pōdera ferrea baiulare: licēt non constaret vtrùm pro suis peccatis, an alienis, an verò ex deuotione faceret: sicut modò etiam fiunt.

Cæremoniæ pœnitentiæ solennis.

Pœnitentia publica.

¶Vnum tamen est hic maximè adnotandū, quod ab interpretibus iuris adnotandum esse debuisset, quòd vbi canones decernūt propter aliqd peccatū, hominē priuari aliqua sua re, quam

Nota.

quam iure possidet, eiusmodi pœnitentia nequaquam poterat imponi in sacramento, sed in foro exteriori ordine iuris reo condemnato: quoniam illa non est pœna pœnitentialis, sed legalis. Vt verbi gratia, cano. Sacerdos. de pœnitentia, distinct. 6. & cap. Omnis vtriusq; sexus. iubetur sacerdos fractor sigilli deponi: illud ergo nec fieri potuit vnquàm nec potest nisi in iudicio de crimine condemnetur. Idem erat de sacerdote, qui cum filia spirituali se cōmiscuisset, qui deponi iubebatur, & duodecim annis peregrinari. can. Si quis sacerdos. 30. q. 1. Idque adnotandum est in cap. Qui presbyterum. de pœnitentijs, & remissio. vbi occidenti presbyterum, duodecim anni pœnitentiæ imponuntur. Subditur autem, Conuictus vero vsq; ad vltimum tempus vitæ suæ militiæ cingulo careat, & absq; spe coniugij maneat. In priori enim membro designatur pœnitentia sacramentalis, & in secūdo criminalis, quādo homicida erat clericus, nam laicus in lege ciuili puniretur. ¶Sed neque istæ pœnitentię publicæ modo sunt in vsu, nisi sub aliquo moderamine. Solent enim nonnunquàm imponi pœnitentiæ publicæ, dummodo persona non se prodat, vt in cœna Domini laminam ferream humeris baiulet, aut publicè vicatim vapulet. Sunt autem pœnitentiæ, quæ rarissimò imponendæ sunt, & cum prudentia. Peregrinationes autem quia secretius fieri possunt, consultiùs imponuntur.

Pœnitentiæ publicæ vius.

Pœnitentia priuata.

¶At verò & de pœnitentia priuata & secretà erāt crebri canones pœnitentiales, quibus sacerdotes erant alligati ad iniungendas pœnitentias. Enimuerò pro quocunque criminali vitio, vt habetur can. Hoc ipsum. 33. quæst. 2 imponebantur septem anni pœnitentiæ, quę erat vna annorum hebdomada, exemplo Datidis. 1. Reg. 12. qui pro homicidio & adulterio septem diebus ieiunauit: & iacuit super terram. Dixerim, pro quocunq; criminali vitio, vt habetur cano. Prædicandum. 22. quæst. 2. quale est periurium, homicidium, adulterium & similia, quia non erat vsus tot annos imponere pro quocunque peccato mortali: quandoquidem multi erant canones, in quibus nō imponebantur nisi quadraginta dies, vt cap. 1. de sortilegis. Et quandoque tres quadragesimæ, vt extra de accusatio. cap. Accusasti. Et quandoque vnus annus, tres, quinque &c. & quandoque plures, vt decem, duodecim, &c. in quibus enarrādis nulla est vtilitas, postquàm non sunt in vsu. ¶Hoc est tamen animaduertendum, quod septem illi anni non intelligebantur, vt quotidie fieret pœnitentia, sed forsan semel in mense indicebatur vnum ieiunium. Et poterat sacerdos arbitrari, vel secundū quantitatem criminis, vel qualitatem personę, nēpe, vel remittere, vel augere modum pœnitentiæ, vt si esset incestus, aut peccatum contra naturam, vt can. Hoc ipsum. refertur. Tametsi quandoque canones ipsi modum pœnitentiæ expressissent, vt abstinere à vino & carnibus in quarta, & sexta feria, vt can. Celebrās. 1. quæst. 3. vel in pane & aqua quadraginta diebus, extra de sponsa. duorum. c. Accepisti. Quòd si roges, qui fuerit in causa, vt olim tanto rigore pœnitentiæ illę iniungerentur, respōdetur, sic tunc patres intellexisse obseruandū, vt pœnitentiæ ad æqualitatem criminum imponerentur, ita, vt nihil expurgandum restaret in purgatorio.

Pœnitentia priuata.

Reg. 12.

Solutio.

Nota causā.

¶Vna se tamen hic dubitatio insinuat. Si pro vnoquoque crimino, so vitio erant iniungendi septem anni, qui decies, vicies, vel pluries illa peccata perpetrasset, vtrùm esset toties multiplicato septenario annorum obligandus: nam profectò, si tantum ille esset onerādus, aliquādo non sufficissent, bis, aut ter centum anni pœnitentiæ. Respondetur, quòd fortasse in eodem septenario augebatur pœnitentiæ modus, ne tot multiplicarentur, & quandoq; multiplicabantur. At verò postmodum aucta ecclesia cœperunt Christiani præ animi languore & acidia eiusmodi pœnitentias ægrè ferre. Et inde aperta est indulgentiarum via, quas relaxationes appellarunt, quib⁹ eiusmodi pœnitentiæ iniunctæ relaxabantur, vt dist. 21. videbimus. Atq; inde paulatim res præcipitium fecit, vt iam vix vlla imponatur pœnitentia quæ pro decima parte aut pro centesima criminum sit sufficiens.

Dubium.

Solutio.

¶Adijcitur tandem secunda conclusio. Hac ætate eiusmodi canones non sunt in vsu, sed pœnitentiæ sunt arbitrariæ. Hoc patet cap. Quæsitum. & cap. Deus qui. de pœni. & remissio. In quibus iniungendis debet sacerdos circumstantias criminum & personarum, atque alias considerare, vt prudenter eiusmodi pœnitentias moderetur, iuxta decretum Leonis papæ. 26. q. 7. can. Tempora. De hoc autem dist. sequenti, quæ est de clauibus amplius disputabimus. ¶Ad primum igitur argumentum iā responsum est, quod sacerdos imponendo pœnitentiam publicam non detegit crimen, quāuis suspicio inde oriatur, aliquid enorme peccatum pœnitentem commisisse, quia alias ob causas potest illa opera pœnalia subire. Respōsio est S. Thomæ, ex qua colligitur, quod pœnitentia publica nonnunquam imponebatur

Secunda cōclusio.

Solutio primi argum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro occulto peccato cõsentiente pœnitente ad maiorem humiliationem: nam quãdo peccatum erat publicum, non erat tanta cautela necessaria. ¶ Ad secundum respondet S. Tho. quòd pœnitentia solennis, quãuis occultè esset iniungenda in foro pœnitentiæ nihilominus non erat necessarium, vt executio esset occulta, postq̃ peccatum scandalum in ciuitate seminauerit. Sed arguis, cùr non etiam imponebatur publicè? Respondetur, q̃ non erat imponenda pœnitentia, nisi fieret sacramentalis absolutio à peccatis, & ideo reus cõfitebatur, vel episcopo, vel cui ipse id cõmiserat, & inter absoluendum imponebatur illa pœnitẽtia solennis. ¶ Ad tertiũ respõdetur, q̃ pœnitentia solennis nõ iterabatur, vt legitur cã. Reperiuntur. de pœnit. d. 3. cuius ratio triplex erat. Prima, ne vilesceret, & timeri desineret. Secunda, propter significationem, quia figura erat ejectionis Adæ de paradiso, quæ non fuit nisi semel facta. Tertia, quæ erat præcipua, quia erat quasi solẽnis professio nunq̃ recidiuandi. Vnde Ambro. in eodem cani. graniter reprehendit eos, qui post solennẽ pœnitentiã relabebãtur, quasi iterabilis illis esset illa pœnitẽtia. Cũ tamẽ, sicut vnum, inquit, est baptisma in ecclesia, ita & vnica pœnitentia. ¶ Ad quartũ iam responsum est, quòd solis clericis non imponitur solennis pœnitentia, sed ritè imponitur mulieribus, præterq̃ quòd coma eis nõ rescindebatur, quam eis, iuxta verbum Pauli. 1. Corin. 11. habere congruit in signum subiectionis erga viros. ¶ Ad quintum respondetur, q̃ pœnitentia, iuxta verbum Ambrosij, quãuis omnes defectus spirituales reuocet ad perfectum reuocando hominem in gratiam pristinam, non tamen opus est, vt reuocet ad dignitates ecclesiasticas & legales. Quare solenniter pœnitentes manent infames, & irregulares, nisi ratio publica expoposcerit, vt de licẽtia episcopi promoueãtur ad sacros ordines. Imò extra publicam pœnitẽtiam est etiã nunc in more: vt mulieres, qui virginitatem amiserunt, nõ velentur, si modo crimen publicum fuerit.

Solutio. 2.

Solutio 3.

Ambrosi.

Solutio. 4.

Solutio. 5.

ARTICVLVS. VI.

Vtrùm in extremo vitæ articulo possit quis veram agere pœnitentiam.

POstremus articulus huius quæstionis meritò de postremo articulo vitæ instituitur. Arguitur ergo, quòd sub illum articulum non sit pœnitentia valida. Primò exemplo illius miseri Antiochi, qui in extremis positus: vt secund. Machabæor. 9. legitur, dolore viscerum correptus orabat scelestus Dominum, à quo non erat misericordiam consecuturus.

Partis negatiuæ argu. primum.

¶ Secundò. Pœnitentia est virtus, per quam pœnitens peccata dimittit: qui autem in fauicibus mortis pœnitentiam agit, potiùs à peccatis dimittitur, quia ea amplius perpetrare non potest, quàm ea dimittat. Præsertim cùm tunc firmum nequeat habere propositum satisfactionis, quæ est tertia pars pœnitentiæ, cùm tempus iam tunc eam fieri non permittat.

Secundum argumentũ.

¶ Tertiò. Si pœnitentia in mortis articulo esset valida, sequeretur, quòd repentè defunctus transmigraret in cælum: nam Deus à nemine quod impossibile est exigit: & ideo cùm morienti impossibile sit satisfacere, nihil ei restabit soluendum.

Tertium argumentum.

¶ In cõtrarium facit latronis exemplum, quẽ in cruce sic vitæ actæ pœnituit, vt inde ad cælum commigrauerit. ¶ Res est, quæ plus timoris quàm dubitationis offert. Respondetur ergo facilè duabus conclusionibus. Prima. Quocunque temporis articulo homo habeat iudicium sanum, & liberi arbitrij vsum, potest legitimè per pœnitentiam conuerti. Et ratio est plana, quia ad conuersionem non requiritur nisi Dei auxilium cui homo liberè cõsentiat. Deus autem, quandiu vita huius seculi durat, semper est ad ostium pulsans: ergo quandiu liberè homo valuerit auxilio illo vti potest conuerti. iuxta illud Ezechiel. 33. In quacunque die, id est in quacunque hora conuersus fuerit peccator ab impietate sua, impietas eius non nocebit ei. Et confirmatur ratio, quia in hoc differt vitæ præsentis status ab illo, qui est in inferno, quòd homo quandiu in hoc seculo viuit, ingenium habet & vsum rationis humanũ, vt scilicet possit manum vel ad bonum, vel ad malum porrigere, sed in inferno quasi ingeniũ dæmonis induit, vt sit in malum irrecuperabiliter obstinatus, sicuti in cœlo statum acquirit angelicum, vt sit in bonum perpetuò confirmatus. Et est alia confirmatio, quòd Deus propensior est ad indulgentiam, quàm ad vindictam: cùm ergo homo quãdiu viuit, delinquere possit, iniqua esset conditio nisi & resurgere valeret. Et est sententia Autoris libri de vera & falsa pœnitentia cap. 5. vbi legitur paratissimum esse Deum semper pœnitentes suscipere, vt neminem excludat, vbi & latronis exemplum affertur. Et Gratianus can. 1. de pœnitentia dist. 7. quòd vsque ad extremum vitæ spiritum duret tempus pœnitentiæ, probat auctoritate Leonis ca. Nemo. vbi ait. Nemo desperãdus est dũ in hoc corpore constitutus est: quia nonnunquam quod confidentia ætatis differtur, consilio maturiori perficitur.

Decisio artículi.

Prima conclusio.

Ratio optãa.

Secunda cõclusio.

¶ Secunda conclusio. Pœnitentia vsque ad illum articulum dilata, præsertim in illis, qui illuc vsque vitam perditè transegerunt, non est tuta, nec multum confidentiæ generans, nisi dum homo egregiè compunctus apparet. Et certè quanuis Augustinus nũquam de illa dubitasset, rationes nos id admonent. Primùm qui vsque ad illum punctum benignitatẽ Dei eum ad pœnitentiam adducentis despexit, indignus est, cui Dominus manus porrigat. Præsertim quod sæpe & sæpissimè illo momento fortasse non sufficit ordinarium speciale auxilium Dei, vt homo tanto peccatorum onere pressus, tàm subitò resipiscat, sed fortè requiritur extraordinarium, quod non est necesse vt Deus semper apponat.

Secundũ pericul.

Pœnitentiæ seræ periculum.

¶ Secũdò. Plurimos mors repentina surripit, quibus non datur gemendi spacium: & quanuis tempus suppetat, corpus tamen dum infirmitate corrũpitur, aggrauat animam, quã subinde vix permittit de Deo cogitare, & ad cor intus conuerti, quod delictorum maculis oppletum videre exhorrescit. Præterquam q̃ familiares & alij necessarij, seculare potiùs cõmodum quàm morituri salutem sitientes, maximo sunt agonizanti impedimento. Ob has ergo causas nõ ita multùm frequenter (si hoc dicere ausim) in eiusmodi hominibus vera est contritio, & dolor offensæ Dei: imò quæ contritio apparet, non est, nisi attritio de inferni memoria & metu genita. Quapropter qui sic absque sacramento discedunt, damnationem incurrunt. Sunt enim veluti fatuæ illæ virgines euangelicæ, quæ veniente Domino internum virtutis oleum non habent, quo possint ignæ charitatis ardere, sed extrinsecus illegitimo dolore fumigant, quia tempore opportuno non impleuerunt vasa sua.

Impedimenta seræ cõuersionis.

¶ Et quod postremò deterret est, non esse articulum fidei, vt attriti per sacramentum fiant contriti. Non est enim expressa euangelica assertio, aut ecclesiastica definitio. Imo neque apud Augustinum aliumue illius classis autorem reperitur: sed est scholasticorũ collectio, quæ quanquàm sit vera, non tamen est digna cui bilances perpetuæ nostræ aut salutis aut damnationis confidamus.

Periculũ maximum.

¶ Sanctè ergo Augustinus hanc malefidã pœnitentiam depingit lib. 5. homiliarum, homi. 41. quam Gratianus inter decreta retulit can. Si quis. de pœnitentia dist. 17. Si quis enim, in quit, positus in vltima necessitate ægritudinis suæ voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor vobis, non illi negamus quod petit, sed non præsumimus, q̃a bene hinc exit. Non præsumo, nõ vos fallo, non præsumo. Et infrà. Agens pœnitentiam & reconciliatus cùm sanus est, & postea bene viuens, securus hinc exit. Agens pœnitentiam ad vltimum reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Itaque mens Augustini est, quòd pœnitentia in mortis articulo facta, non est sufficiens signum, quòd vita defunctus ingrediatur viam salutis. Sed tamen neque est asserendum, quòd condemnetur. Quare paulò inferiùs subdit. Non dico dãnabitur, sed nec dico liberabitur. Sed & Cypria. acriora verba his accumulat, quæ referũtur de pœnitentia di. 7. can. Idcirco. videlicet, si in infirmitate aut periculo cœperit deprecari, qui ante pœnitentiam non egerunt, prohibẽdos esse ab spe communionis & pacis: quia rogare illos, non pœnitentia, sed mortis vrgentis admonitio cõpellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitauit moriturum. At verò, vt arbitror, loquebatur de ijs, qui erant in pœnitentia solenni, quibus tunc forsan, si non reconciliabantur vsque ad mortis articulum, non porrigebatur sacramẽtum eucharistiæ. Sed ille vsus mutatus est vt. 26. q. 6. multis canonibus comprobatur; vt can. Is qui. & sequentibus, &. q. 7. can. Ab infirmis. vbi iubetur conciliationem suscipi publicè & solenniter pœnitentium, dum sunt in articulo mortis. Verba autem, quæ ad dict. ca. Nullus. Gratianus refert tanquã Augustini lib. de vera & falsa pœnitentia capit. 17. nescio an sint eius. Ait enim ibi autor ille, quòd quãuis de salute serò pœnitentium Augustinus potuit dubitare, ipse tamen credit illi, qui dixit. Quacunque hora peccator ingemuerit & conuersus fuerit, vita viuet. Quanquàm, vt suprà dixim⁹, sunt qui putent de se tanquã de alio ab Augustino relatum. Sed nescio an sit commentum legitimum. At qui & Hugo lib. 2. de sacramentis part. 14. cap. 5. Difficile, inquit, est, vt tunc (scilicet in articulo mortis) vera sit pœnitentia quando tam sera venit. Quando enim cruciatus membra ligat, & dolor sensum opprimit, vix homo aliud cogitare potest. Valde suspecta debet esse pœnitentia, quæ coacta videtur esse. Facile est, vt homo se nolle putet; quòd posse non datur. Possibilitas optimè voluntatem probat. Si non facis dum potes, manifestè ostendis, quòd non vis. Hæc ille. Ad quam sententiam & hoc tandem adijciendum, quòd etsi

Dubiæ aleæ se exponunt qui serò pœnitent. Aug. ho. 41.

Sensus Aug.

Liber de vera & falsa pœnitentia an sit Aug.

Cyprianus.

Sensus Cyp.

Hugo. Pœnitentiæ seræ incommoda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

etsi certi essemus legitima tunc nos pœnitentia conuersuros, meditãdum tamen nobis esset, vt suprà diximus, non in hoc tantũ à Deo cõditos, vt in fine misericordiam de erratis petamus: ille enim, noster potiùs amor videtur, quàm Dei: sed in hoc præcipuè, vt vitam in eius exequenda mandatorum iustitia expendamus, vt eius impleatur voluntas, & exaltetur gloria. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quod Antiochus propterea non est veniam consequutus, quòd pœnitentiam non habuit. Sed tamen ob id nobis exemplo propositus est, vt admoneamur dolorem peccatorum, qui ex cruciatibus mortis enascitur, fallacem esse sæpissime. ¶ Eodem modo respondetur ad secundum: videlicet, hoc concludere, q̃ pœnitentia in illo articulo, non est tam certum signũ salutis, quàm quæ fit dum homo peccare potest: nihilominus esse potest legitima: nam cùm satisfactio non sit de essentia sacramẽti, vt supra diximus, fit, vt neque eius propositum sit tunc necessarium. ¶ Ad tertium respondetur, q̃ licet tunc moriens satisfacere nequeat, culpa sua fuit, q̃ tempus ad id antea non elegit, & ideo pœna, quæ per contritionem & confessionem non fuerit ei dimissa, in purgatorio est luenda, vt ratio diuinæ iustitiæ seruetur.

Solutio. 1. argumẽti.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

DISTINCTIONIS decimænonæ, Quæstio tertia, De purgatorio.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm purgatorium sit post hanc vitam.

COnsequens est, vt in calce sermonis de satisfactione quæstionẽ de purgatorio disputem⁹, nã de purgatorio duplex est consideratio. Vna, qua illic q̃ in hac vita satisfactione non remittitur, purgandum restat. Et hæc ad præsentem attinet locũ. Altera verò, quatenus vnũ est ex receptaculis, quibus animæ, cũ corpora exuunt, recipiuntur, & ex quibus in postrema resurrectione prodibunt. Et hæc pertinet ad dist. 44. & 45. vbi de statibus defunctorum, & resurgentium tractatur. Atqui quæstiõ hæc tribus articulis claudit. Primus est de existentia purgatorij, & secundus de quantitate pœnæ, quæ illic infligitur. Ac tertius de eius qualitate. ¶ Arguitur ergo, quòd post hanc vitam nullum sit purgatorium. Legitur enim Apocaly. 14. Beati mortui qui in domino moriuntur, amodo iam dicit spiritus, vt requiescãt à laboribus suis: sed qui in charitate decedunt, in Domino moriuntur: ergo nullis eis restat labor, atque adeò nec purgatorium. ¶ Secundò arguitur. Nullibi in sacra pagina legitur vbi nam sit locus purgatorij: nam illis verbis Matthæi. 25. Ibunt in ignem æternum, solum ignis damnatorum designatur. ¶ In contrarium est illud. 2. Machab. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. quod nec de damnatis, nec de beatis intelligi potest. ¶ Quemadmodum de satisfactione, ita & de purgatorio, quia connexa sunt, hæretici reclamant illud negantes. Et fuit Græcorum, & Armenorum hæresis, ac subinde VValdensium & fortasis Ioannis Hus, & VViteleff, quanquam in concilio Constan. inter alios eorum errores iste non referatur. Nam Bohemi eorum hæresum cultores, hanc mordicus tenent. Lutherus verò, qui sunt eius articuli, quartus, & 37. & 38. à Leone condemnati, purgatorium negat eo modo, quo ab ecclesia creditur: nam dicit nullibi in sacra scriptura eius testimoniũ extare. Fingit tamen nescio quam purgatorij effigiem commẽtitiam: nempe, animas ab hoc seculo soluentes, antequã regnum ingrediantur, timore solo cruciari: nimirum, hæsitantes quo sint statu, & loco, salutis ne an damnationis. Atque huius phrenesis fundamentum fuit alius eius error, quo docuit in hoc seculo neutiquam esse posse perfectam charitatem, sed semper habere admixtũ aliquid peccati, perfectam verò charitatem non esse, nisi in patria. Et quia ait Ioan. 1. cano. cap. 4. quòd non nisi perfecta charitas foras mittit timorẽ, & quòd timor pœnam habet, inde colligebat, quotquot ab hac vita proficiscuntur, quantumuis sanctissimos, ante ingressum cœli alicubi remoraripatientes illam timoris pœnam incertitudinis sui status. Quare dicebat, quod in solo inferno est ignis, in purgatorio verò nõ nisi pauor, & metus, iuxta illud Psal. 11. Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo cõturbabit eos. ¶ His tamen erroribus nihil obstantibus ad q. 2. conclusionibus respondetur. Prima. Post hanc vitam est locus, in quo animæ igne purgantur à pœnis, quæ ex remissis mortalibus

Partis negatiuæ argu. primum.

Secundum argumẽtũ.

Pars affirmatiua.

Decisio arti culi.

Hæreticorũ error.

Lutherus.

Figmenta Lutheri.

Alius error Lutheri,

Prima conclusio.

talibus relictæ sunt, vel venialibus sunt annexæ, neq; in hac vita fuerunt satisfactione delatæ. Quam quidem cõclusionem licèt videam nostros bonis rationibus fulcire, tamen vnicũ eius est fundamentum, quo concesso, planissima cõsequentia colligitur, sed illo negato, nulla esse potest ratio, quæ hæreticos conuincat. Fundamẽtum autem est illud, q̃d hac de causa quæst. 1. art. 1. tam multis corroborare studuimus: nempe, iustitiam Christi non sic nobis imputari, ac si nos illam exhibuissemus. Nam illud est hæreticorum fundamẽtum ad negandas satisfactiones ac subinde purgatorium. Enimuerò si cùm primùm quilibet post baptismum lapsus reunitur Christo, fitq; eius membrum, imputatur ei eius passio: veluti dũ legitimè baptizatur, profectò neq; vlla opus est satisfactione amplius in hac vita nec purgatione in altera. Veritas autem catholica est, quòd solùm in baptismo, vbi regeneramur in Christo, & commorimur, ac sepelimur in illo, vt ait Paul. fit illa nobis plenissima passionis communicatio. Deinde verò non applicatur nobis nisi per pœnitentiam, & alia sacramenta, quæ habent certum gradum gratiæ, ac per inde certum satifactionis, aut secundùm mensuram nostrorum operum, quæ diuina ope maiora esse possunt, & minora. Quod negare est facere omnes iustos æquales in sanctitate, quæ fuit Lutherana blasphemia. Hoc autẽ constituto palam cõsequitur non semper per contritionem, aut sacramentum pœnitentiæ remitti totam pœnam temporalem. Ex quo rursus subinfertur, quòd neque illud quod relinquitur semper in hoc seculo per satisfactionem in integrum deletur. Præterea cùm peccatum veniale natiuum etiam habeat reatum pœnæ, & eiusmodi peccata simul cum gratia esse possint, fit consequens, vt non omnis, dũ hac vita defungitur, prorsus ab his pœnarum maculis expurgatus decedat. Hinc ergo argumentum sic extruitur. Paradisus cœlestis, vbi diuina præsentia conspicitur, ferre nequit, vt nomen ipsum, & constantissima ratio admonet, vt quippiam maculosum in eam ingredia tur: sic enim & Esaias. 35. cap. de hac beata via vaticinatus est. Via sancta vocabitur, non transibit per eam pollutus. sic in Apocalyp. Ioan. cap. 21. Non intrabit in eam aliquid coinquinatum. sic & ad Ephes. 5. ait Paul. de ecclesia sponsa Christi, quæ illam sanctam ciuitatem ingressura est, quòd Christus eam sanctificauit mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, & immaculata. Vbi denotatur, quòd non sit cælum ingressura, donec sine macula sit & ruga, sicut de lauacro baptismi emersit: quare & quamcunque animam cælum ingredientem illis verbis sponsus excipiet (tametsi de beata virgine per antonomasiam intelligantur). Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te, veni de libano, veni coronaberis: ergo necessarius est locus, per quem fœlices animæ transeuntes â quocunque inquinamento, quod diuinis oculis indignum est, perpurgentur. Huic certè veritati non dissone concinit Malachias capit. 3. vbi ait. Ipse (scilicet Christus) quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum. Et sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt domino offerentes sacrificia in iustitia. Arridet enim Malachias Paulo proximè citato de sponsa sine macula & ruga. ¶ Secundum argumentum sumitur ex illo Matth. 12. quod distinct. 15. quæst. 2. artic. 2. tetigimus. Qui dixerit verbum contra spiritũ sanctum non remittetur ei in hoc seculo neq; in futuro, vbi Grego. 4. lib. dialogorum adnotauit aliqua leuia peccata remitti in futuro seculo per ignem purgationis, & refertur di. 25. can. Qualis. ¶ Tertiò arguitur ex illo Paul. 1. Corin. 3. vbi cùm dixisset, Christum esse vnicum fundamẽtum spiritualis vitæ subdit. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusq; opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Hoc enim postremum verbum intelligi nequit de opere, quod in inferno arsurum est; nam inde nemo potest euadere saluus: intelligitur ergo de homine illo, cuius peccatum igne purgatorio cõcremabitur: vt ipse purificatus recipiatur in regnum. Hunc enim locum etsi cauillatores aliorsum iniq; vertant, tamen vt bene ait S. Tho. 1. 2. quæst. 89. artic. 2. non possunt alium recipere sensum, quàm quòd per aurum argentum, & lapides pretiosos intelligantur bona opera, quæ supra fundamentum fidei secundũ diuersos virtutis gradus extruuntur: per lignũ autem, fœnum & stipulam, venialia peccata: quia etiam suos habent gradus. Nam sicut hęc saluo ædificio comburi possunt, ita & veniales

Fulcimẽ cõclusionis.

Corollariũ.

Argumentũ

Pau. Ephe. 5.

Secundum argumẽtũ.

Tertium argumentum.

S. Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

culpæ in purgatorio salua fide formata, ac perinde persona. Et sic exponit hunc locum
Locus expositus ab August. August. in de fide & operibus, & lib. 21. de ciuit. Dei. & sermo. 4. de igne purgatorio, qui est. 41. inter sermones de sanctis, & refertur. 25. distinct. can. Vnum orarium. vbi ait, quosdam per ligna fœnum, & stipulam intelligere capitalia crimina super fidem fundata. Sed tamen, inquit intellectus iste seductorius est, quia qui illa peccata committit, saluus esse potest, sed est æterno igne puniendus. Illo ergo transitorio igne, de quo Paul. loquitur, sola minuta peccata purgantur. Ad idemque alludit in enchiridio capit. 69. atque idem refertur ead. distinct. 25. can. Qui in aliud. vbi ait, quòd qui in aliud seculum distulit fructum conuersionis, prius purgabitur igne purgationis, qui non est æternus. Atqui Hieronymus in postremis verbis libr. 18. super Esaiam refert quosdam verba Pauli, sic intelligentes, vt colligerent, quòd etiam ignis, quo in inferno puniuntur peccata mortalia, quod intelligebant, per ligna, fœnum & stipulas, non sit æternus, sed transitorius, vt tandem damnati salui fiant. Contra quod ait, quòd sicut diaboli & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, Nō est Deus, credimus æterna tormenta: sic peccatorum, & impiorum, & Christianorum (scilicet per fidem formatam) quorum opera in igne probanda sunt atque purgāda, moderatam arbitramur & mixtam clementiæ sententiam iudicis. Ante hos sacros patres, fuit & priscus Origenes homilia. 6. super Exod. qui eodem modo eundem locum Pauli exponit, dicens, quòd Dominus purgabit filios Leui, sed & illuc, inquit, cùm venitur, si quis multa bona opera, & parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parum tanquā plumbum igne resoluitur, ac purgatur, & totum remanet aurum purum. Et si quis plus illuc plumbi detulerit, plus exuritur, vt amplius decoquatur, vt si purum aliquid est auri, purgatum tandem resideat. Quòd si aliquis illuc totus plumbeus venerit, fiet de illo, hoc quod scriptum est, Demergetur in profundum tanquàm plumbum in aqua validissima. Et quanuis isti sancti solùm peccata venialia designari sentiant in verbis Pauli expurgandā in alio seculo, eadem profectò ratione ex eisdem testimonijs colligitur & pœnas remissorum mortalium illic esse expiandas.

Idem Aug.

Hierony.

Origenes.

¶ Præterhęc est apertissimus locus citatus. 2. Machab. 12. vbi de fortissimo Iuda legitur qui postquàm cadauera, quæ in prælio ceciderāt, sepeliuit, collatione facta duodecim mille drachmas argenti misit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium bene de religione cogitans. Vbi concluditur q̄ sancta & salubris est cogitatio pro defunctis orare, vt à peccatis soluantur. Hoc enim testimonium vsque adeò est euidens, vt hæretici aliter recutere illud nequeant, quàm negando librum illum esse canonicum. Attamen licèt vsque ad tempus Hieronymi sub iudice lis fuerit, esset necanonicus, ob id quòd apud Iudęos non reperiebatur, tamen ecclesia semper cū habuit vt canonicum, vnde Augustin. libr. 18. de ciuita. Dei cap. 36. ait, quòd libros Machabęorum non Iudæi, sed ecclesia pro canonicis habet. Et Hierony. in prologo super. 2. eorum libr. ait, quòd licet non habeantur in canone Hebræorum, tamen ab ecclesia inter diuinorum voluminum adnotantur historias. Quocirca in concilio Carthaginensi. 3. & decreto Gelasij, & Innocentij primi. & Augustini. 2. de doctrina Christia. ca. 8. inter canonicos adnumerantur. Et postea in concilio Florentino, cui Tridentinum de hac re subscripsit. Igitur à tempore antiquo ante annos hinc mille ferè ducentos ecclesia receptissimos illos libros habet, in exequijs mortuorū illam canens lectionem. Atqui August. in li. de cura pro mortuis agenda, catholicam religionē orandi pro mortuis eadem autoritate confirmat. Et Gregor. Nissenus. Si aliquis, inquit, Christo consentiens in hac vita purgare peccata minus potuerit, post transitum hinc per purgatorij ignis conflationem expeditur. Et subdit. Hoc prædicamus dogma veritatis seruantes, & ita credimus. Hoc etiam vniuersalis ecclesia tenet pro defunctis exorans, vt à peccatis soluantur.

Hæreticorū subterfugiū.

Machab. lib.

Concilia & patres.

Ex psalmis

¶ Ecce testimonia sacra sanctorum interpretamentis confirmata, quibus purgatorium adstruitur, & quibus proinde contradicere procul dubio hæreticum est, & à fide alienum, vt ait S. Tho. dist. 21. q. 1. artic. 1. Est enim decretum concilij Carthaginensis. 4. cap. 95. vbi sic legitur. Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesijs, aut cum difficultate reddunt, tanquàm egentium necatores excommunicetur. Et in concilio Florentino inter Armenorum instructiones vna est hæc. Item si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis purgatorijs post mortem purgari: & vt à pœnis huiusmodi releuentur prodesse eis fideliū viuorum suffragia. Præterea ex libr. Psalmorum

rum multa orthodoxa ecclesia desumit ad orandum pro mortuis, vt illud. De profundis clamaui ad te domine, &c. & Circundederunt me dolores mortis, & dolores inferni circundederunt me. Nam inferni nomine non solùm damnatorum locus, verùm & quò iusti etiam descendunt, designatur, iuxta illud Genes. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernum. ¶ Satis Lutherum sua extimulabat conscientia, vt purgatorium confiteretur, nisi tam fuisset pernicioſe amator popularis libertatis & fauoris. Ait enim arti. 37. Ego tamen & credo purgatorium esse & consulo, suadeoque credendum, sed neminem volo cogi. Versutū dogma.

Lutherus.

Argumentū

¶ Sed arguet quis forsan contra hanc veritatē. Sicut charitas se habet ad æternum præmium, ita & peccatum se habet ad supplicium æternum: sed decedentes in peccato statim descendunt in infernum: ergo & decedentes in charitate statim euolant in cælum. Respondetur ad maiorem, non esse omnino simile: nam cùm bonum sit ex integra causa, malum autem ex quocunq; defectu, potest bonum charitatis retardari per aliquod malum venialis culpæ, vel pœnæ pro mortali remisso. Et tamen mortale peccatum per se sufficit ad descensum. Enimuerò cùm respectu Dei, vt diximus, nulla sit in nobis iustitia, nisi quę suæ gratię innittitur, fit vt qui in peccato mortali decedit, quantacunque bona in charitate egerit, nihil tamen iustitiæ habet, vt præmium aliquod illorum ante descensum in infernum suscipiat.

Secūda conclusio.

¶ Secunda conclusio. Iusti, qui à culpa & pœna in hoc seculo absoluti sunt, absq; transitu per purgatorium in cœlo recipiuntur. Cōclusio catholicis in confesso est: statuitur autem contra Lutherum. Et primò ex ijs, quæ dicta sunt colligitur: nam purgatorium non est nisi ad abstergendos reatus aut pœnæ aut venialis culpæ: est autem possibile, & sæpe numero contingens, vt multorum animæ cùm innocentiæ candore hinc proficiscantur. Vt sacro fonte abluti ante vsum rationis defuncti, & apostoli, & martyres, atque alij sanctorum canoni conscripti. Nam de deipara virgine quis audeat dubitando blasphemare? Imo de diuo Stephano, cui in martyrio posito aperti sunt cæli, vbi vidit Iesum stantem in gloria, nonne vesanæ mentis esset dicere, quòd fœlici animæ à corpore proficiscenti recluderentur ijdē cæli, vt timore aliquo cruciaretur de suo statu dubitans? At de illo timore, quem in purgatorio fingit ob incertitudinē sui status, articulo proximo dicturi sumus. Ex hac conclusione subsequitur, quòd status purgatorij non est per se ex necessitate medius inter nostrum, & illum fœlicem beatorum, sed per accidens, quando scilicet accidit hinc animas cùm aliquo reatu pœnæ proficisci.

D. Stephano

Aduersus Lutherum argumentū.

¶ Ad primum igitur argumentum nostrum respondetur, verbum illud Apocaly. sic intelligi, quòd morientes in domino statim cessant à labore merendi, & demerendi, quem habebant in via, non tamen omnes à labore passionis, qua purgentur.

Solu. 1. argumen.

¶ Secundum argumentum petit, vbinam sit purgatorij locus. Hæc autem quæstio ad dist. 44. & 45. attinet, vbi de receptaculis mortuorum agendum est latiùs, multaq; alia de purgatorio adhibenda, quæ hìc ideo prætermittimus. Interim autem respondetur, quosdam opinatos esse, lege communi vnumquemq; illic purgari, vbi deliquit. Sed hoc ideo non est probabile: quòd potest homo simul pro multis peccatis puniri, quæ diuersis locis commisit.

Solutio. 2. Vbi sit purgatorium.

1. Opinio.

Alij verò dixerūt puniri omnes lege communi suprà nos vel in aere, vel in elemento ignis, eo quòd eorum status medius est inter nostrū & beatorū. Sed neq; hoc est probabile, qa non puniuntur pro charitate, qua nos excedūt, sed pro peccato, qđ in eis est infinitū. Dicendum ergo q̄ licet de hoc testimoniū sacræ scripturæ sit nullum, neque conuincens ratio, ducuntur tamen ex natura rei cōiecturæ, q̄ lege communi eodem igne crucientur, quo damnati in inferno, tum q̄ in scriptura non est alia mentio q̄ ignis inferni: tū etiā, q̄ cùm in purgatorio fiat peccatorū punitio, sicut in inferno, videtur eidē igni cōpetere. Neq; opus est plures multiplicare, post q̄ non aliter differūt, q̄ quòd vnus est æternus, alter temporalis. Quæ quidem differentia solùm dicit duos respectus eiusdem ignis secundùm substantiam. Vnde Greg. suprà citatus. 4. lib. dialo. Sicut sub eodē igne aurum rutilat, & palea fumat: ita sub eodem igne peccator crematur, & electus purgatur: videlicet, quòd damnati ceu in perpetuo carcere sunt illic inclusi, alij verò non nisi ad tempus quousq; purgentur. Est autem ille ignis corporeus, quādo quidem & corpora post resurrectionem comburet. Quanuis ignis inferni, quia institutus est ad cruciandum, alijs atrocitatis nominibus nuncupatur, iuxta illud Psal. Ignis sulphur, & spiritus procellarū, pars calicis eorum. At verò quia pœna purgatorij solùm est ad purgandum (quod igni est proprium) illa pœna soli igni tribuitur. Est igitur in medijs terræ viscēribus: nam & nomen inferni infimum locum sonat, & vbique in sacra

2. Opinio.

3. Opinio.

Purgatorij ignis idem qui inferni.

Universidad de Deusto Biblioteca

pagina legitur in infernũ descensus, vt de Dathan, & Abiron legitur Num. 16. quòd descenderint viuentes in infernum. Et Psalm. 54. vbi Psalmista iniquis maledicens ait. Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes. Et communi nomine cum inferno damnatorum ait Iob, cap. 14. Vt in inferno protegas me. Et Dauid, Deus redimet manum meã de manu inferi: hoc est, de purgatorio & limbo. Quapropter sinus purgatorij paulò est eleuatior, quàm locꝰ damnatorum: nempe, vbi certa spes est paradisi. Cui loco supereminet limbus puerorum, quò ignis nõ attingit: nam supremus Sinus Abrahæ: hoc est, patrum limbus, iam ab orbe redempto vacuus est. ¶ Dixerim lege communi illic animas purgari: nã ex dispensatione probabile est, vt ait Hugo, ꝙ in his locis puniãtur, vbi commiserunt culpã. Et Gregor. in dialogis narrat de quodam Germano episcopo Capuano, qui in balneis purgabatur. Quæ quidem dispensatio nonnunq̃ fit, vel ad viuorum instructionem, vel ad mortuorum subuentionẽ, vt viuentibus eorũ pœnæ innotescant, qui suis suffragijs eos adiuuẽt.

Limbus puerorum. Sinus Abrahæ. Animæ non nunquã alibi quàm in purgatorio purgantur.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm pœna purgatorij excedat omnẽ pœnam temporalem huius vitæ.

QVæritur secundò de quantitate purgatoriæ pœnæ, & arguitur ꝙ non excedat omnem pœnam huius vitæ. In purgatorio non tenentur nisi animæ, nam post resurrectionem corporum non est ampliùs duraturum: acerbior autem pœna ignis est exurentis corpus, quàm animam cruciãtis, tum quòd magis passiuum est quàm anima separata, cùm sit materiale, tum quòd habet qualitates igni contrarias, & materiam, qua possit ignem suscipere, quod animę non conuenit: ergo tormentum ignis in hac vita vehementius est, quàm purgatorij.

Partis negatiuæ. 1. arg. Secundũ argumentum.

¶ In contrarium est sententia Augustini in sermone citato, qui ait, quòd ille ignis purgatorij durior erit, quàm quicquid pœnarum in hoc seculo, aut sentire, aut videre, aut cogitare quis potest. Et in lib. de pœnitentia, cap. 18. qui refertur can. Qui in aliud. dist. 25. idem ferè ait. Et in lib. de vera & falsa pœnitentia comparatur ad truculentas martyrum cruces, & asseritur esse maior illis. De pœnitentia dist. 7. can. Nullus.

Pars affirmatiua.

¶ In hoc articulo multa de modo & qualitate pœnæ purgatorij sunt perscrutanda, quomodo scilicet cruciet, & an illic existentes sint certi suæ salutis. Et ideo ad quæstionem quatuor conclusionibus respondetur. Est enim illic duplex pœna: scilicet, damni & sensus. At verò de pœna damni triplex est dicendi modus. Fuerunt enim olim, vt D. Tho. loco citato, di. 21. quæst. 1. art. 1. refert, qui opinati sunt existentes in purgatorio adeò esse pœnis absorptos, vt non sentiant se purgari, sed potiùs putent se esse damnatos. Huic errori proximꝰ est ille recitatus Lutheri tenentis dubios saltẽ esse de sua salute propter suam imperfectam charitatem, quæ annexum habet timorem, & pauorem quasi expectantium iudicis sententiã, vt est videre in suo præallegato ar. 5. & latiùs in. 38. ¶ Aduersus quem errorem Caietanus Augustæ responsiunculam composuit, sed breuissimè se expediuit. Sit ergo prima cõclusio. Existentes in purgatorio neutiquàm de sua salute ambigunt, imò sunt de illa certi. Probatur. Illi sunt in charitate: ergo habẽt formatam fidem & spem, quam habebant in via: in via autem per fidem credebant non pati ignis tormenta nisi damnatos, & eos, qui purgãtur: & vident se non esse damnatos: ergo certò sciunt se esse in purgatorio. Probatur minor: quia per eandem fidem norunt dãnatos Deũ non diligere: ipsi autem experiuntur se in eius dilectione persistere: ergo planè colligunt se esse in purgatorio. Et cùm per eandem fidem credant, illis qui illic existunt, non esse possibile in peccatum relabi, quia intelligunt esse extra viam, fit vt sint suæ salutis certissimi.

Decisio articuli. In purgatorio duplex pœna. Pœna dãni. Prima conclusio. Ratio 1.

¶ Secundò retinent spem, quam habuerunt in via: ergo beatitudinem sperant, quod quidem per fidem credũt damnatis non esse possibile. Neq; suspicabile est ignis vehementiam sic illos obruere, & absorbere, vt vsum habere nequeant illarum infusarum virtutum. Primò, quia anima separata valentior est, vt cruces ferat, quã in corpore. Vnde epulo ille diues dũ ex infernalibus flammis cupiebat exire, & refrigerari, ostendebat non habere absorptã rationem. Secundò, quia non est Deus credendus tanto cum rigore amicos suos cruciare, vt lucis rationẽ in eis extinguat. Quapropter vrgentius est argumentum aduersus priorem opinionem dicentium, quòd putant se esse damnatos: esset enim illa afflictio maior, quàm vt Deꝰ illa amicos suos afficere debeat. ¶ Quinuerò contra Lutherum hoc est maximum argumentum. Profectò si existentes in purgatorio ancipites essent ambigentes, quã essent sententiam audituri, immanissima esset anxietas & intolerabilis cruciatus. Quòd enim quis in hoc seculo dubius sit suæ salutis, eò nõ est tam graue tor-

Ratio. 2.

ue tor-

ue tormentum, quòd est in statu, quo potest in viam redire. At si postquã homo est extra viam quando non potest aliorsum declinare, dubius esset quidnam sit Deꝰ de ipso decreturus, acerrima esset afflictio. Præsertim cùm, vt paulò antea diximus, sæpe legantur amicis apparere, à quibus suffragia exposcunt, quod nõ facerent, nisi certi essent suæ salutis, & flagrantissimè cuperent ab illo carcere dissolui, & esse cum Christo. ¶ At verò aduersus Lutherũ ex suis ipsius concessis sumitur argumẽtum nouum, sæpissimè enim ille pugnantia dicebat. Fuit nanq; in illo errore, vt quicunque in hoc seculo per fidem fieret membrum Christi, esset omnino certus suæ salutis. Mirandum ergo est quomodo postea dixerit, quòd anima corpore excuta illam perdat certitudinem, & pauore in purgatorio crucietur. ¶ Deinde arguitur. Quamuis daremus ei, quòd nullius charitas in hoc seculo potest sic esse perfecta, vt non habeat admixtum timorem, quid subinde necesse est dicere, quòd exiens à corpore, si nulla indiget purgatione, debeat in illo timore manere? Præterq̃ quòd multi, etiam præter sacratissimam virginem & apostolos, in hoc seculo eò charitatis ascendunt, vt charitas in eis foras mittat timorem. ¶ Stat ergo sententia catholica, quòd pœna damni existẽtibus in purgatorio non est, nisi retardatio à cõsecutione suæ fœlicitatis. Vnde ad argumẽtum Lutheri respõdetur charitatem bifariam dici perfectã. Vno modo perfectione viæ, atq; altero perfectione patriæ. Perfectio viæ est, vt nomen sonat, non deuiare à recta mandatorum linea, qđ comprehenditur illo magno præcepto, Diliges dominum Deum tuũ ex toto corde tuo: id est, nihil admittes in corde tuo dilectioni cõtrarium. Perfectio autem patriæ est, sic fixum habere cor in Deum, & immobile, vt non solũ non declinemus, sed neque declinare possimus ab eius voluntate, neque eius dilectionem remittere: illam enim appellat Paul. pacem, quæ exuperat omnem sensum. Atque illa non cadit sub præcepto, sed pertinet ad præmium & finem prioris. De priori autem ait Ioan. 1. can. cap. 2. Qui seruat verbum eiꝰ, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Et de eadem ait capit. 4. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij: nam perfecta charitas foras mittit timorem. Potest ergo homo ab hac luce decedere absq; timore: imò accidere cuiquàm potest, vt quãuis cum timore discedat, fit nihilominus à purgatorio liber. Haud equidem negamus, quin in purgatorio aliquis sit metus, non tamen est ille seruilis,

Argumentũ cõtra Lutherum. Aliud argu. Diluitur argumentum Lutheri. Dupliciter dicitur perfecta charitas. 1. Ioan. 2.

quem charitas foras mittit, quia illic nullus est metus perpetuæ gehennæ, sed erit metus de tẽpore durationis illarum pœnarum: quia fortassè nesciunt, quantum sit eis tempus purgatorium præscriptum: & quando hoc sciant, ignorant quibus suffragijs sint in hoc seculo iuuandi. ¶ Secunda conclusio. Pœna ista damni est omnium maxima, quæ in hoc seculo accidũt. Conclusio est S. Thom. loco citato. Probatur primò, quia desiderium rei concupitæ per se angit, & cruciat: in illis autem, qui sunt in purgatorio, multis nominibus excrescit. Primùm, quia quod desideratur est summum bonum. Secundò, quia fides illic robustior est quàm in via, & spes certior, & charitas confirmata, ac perinde intensissima, quæ extra paradisum esse potest, eo quòd illic moles corporis non est animæ separatæ obstaculum diligendi toto conatu. Sunt enim illic veluti graue saxum in sublimi trabe aliqua impeditum, ne suo põdere ad centrum terræ feratur. Augetur præterea illis inde pœna, quòd vident sua culpa ab illo diuino conspectu retardari.

Secunda cõclusio. Ratio. 1. Ratio. 2.

¶ His tamen non obstantibus, hanc conclusionem, quę etiam est Ricardi dist. 20. art. 2. q. 1. concedere tenuit Bonauen. ead. di. arti. 1. q. itidem. 2. propterea quòd desiderium illud videndi Deum ob certitudinẽ spei multum habet consolationis admixtum. At profectò licèt hoc verum sit, nihilominus amoris vis omnem exuperat consolationem.

D. Bonauẽ.

¶ De pœna verò sensus, quia corporeus ignis in spiritum agere nõ valet, variatũ inter doctores plurimũ fuit. Quorum oẽs opiniones. D. Tho. dist. 44. ad quem locum disputatio hæc pertinet. q. 3. ar. 3. percenset. Quidam. n. negarunt esse corporeum. Sed contra sensit Aug. 21. de ciuit. Dei. c. 10. qa dictũ est Matth. 25. Ite in ignem æternũ, qđ verbum non per metaphorã, sed in sensu proprio intelligendũ est. Alij dixerũt animas cruciari igne, quia apprehendunt ipsum, vt nociuum: nam solus visus non potest animã contristare, nisi rem videat, vt sibi nocuam. Sed certè neq; hoc sufficit ad afficiendã aĩam dolore, & mœstitia: nam vel illa apprehensio esset vera, vel falsa, & ficta. Si esset falsa, certè nõ esset cruciatio ignis, sed ex sola imaginatione procedens, quare non opus esset adesse ignem, sed ꝙ illud accideret sicut somniantibus. Quod re vera animabus separatis congruere non potest, quia non habent species phãtasticas, sed intellectuales, per quas falli non possunt sicut somniãtes. Et si absq; talibus phãtasticis speciebus deciperentur, peior esset deceptio: nam esset manifestus error, quo

De pœna sensus. Opinio. 1. Opinio. 2.

nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec Deum decet dæmones, aut animas decipere, nec suæ naturæ congruit decipi iudicando rem præsentem, quæ non est. ¶ Absq; dubio ergo dicendum est ignem illic realiter esse, & realiter agere in animas & dæmones. Vnde Greg. 4. lib. dialogo. Colligere, inquit, ex dictis euangelicis possumus, quòd incẽdium anima non solùm videndo, sed etiam experiendo patiatur. ¶ Sed dicũt aliqui hoc sic intelligi, quod ignis potest cõsiderari vno modo, vt res corporea, & hac ratione nullam potest actionem in anima exercere. Alio modo quatenꝰ est instrumentum Dei supranaturaliter operantis, & hoc modo potest agere in spiritum, quemadmodum aqua baptismi causa instrumẽtalis est gratiæ. At verò si ignis illic inquantum corporeus, non agit: nihil eo opus esset: nam aqua vel purus aer posset animas tanquã instrumẽtum Dei, & multò faciliùs, torquere. Item quia re corporea Deus non vtitur tanquàm instrumento ad spiritualem effectum, nisi vtendo actione naturali rei ipsius, vt per ablutionem aquæ abluit animã, sicuti actione asciæ statuarius facit statuam: si ergo ignis instrumentum est Dei, per suam propriam actionem est eius instrumentum. ¶ Sit ergo tertia conclusio præsentis articuli. Aia in purgatorio realiter patit pœnam sensus ab igne per propriã eius actionem, tamẽ supernaturaliter, qua Deus tanquã instrumento suæ diuinæ iustitiæ ad purgãdas animas vtitur. Neq; opus est aliã ei virtutem imprimere, quàm illo vti tanquàm suo instrumento, sicut de aqua baptismi suprà diximus. ¶ Ad huius autem rei intellectum notandum, quòd anima à corpore non potest pati, nisi ei quodammodo vniatur: vnde quia anima vnit corpori nostro patitur ab eo, vt. 2. de anima ait Arist. Afficitur enim lętitia, & mœrore ex corpore: & vt est Sapient. 9. Corpus quòd corrũpitur aggrauat animam. Sicut ergo anima vnitur corpori tanquàm actus ipsum viuificans: ita supranaturaliter anima in inferno vel purgatorio vnitur igni, non quòd ipsum viuificet, sed quòd ab ipso patiatur, & hoc loco detineatur, quod naturaliter ab igne fieri non posset. nam licèt spiritus definiatur loco, non tamen naturaliter ei subditur, vt vi detineatur ab illo, sed hoc patitur ab illo igne, tanquam instrumento Dei, qui est animæ velut carcer, cohibens eã quò voluerit exire, & potissimùm ne in concupitam parãdisum euolare possit. Qui enim per baptismi aquam gratiam confert, nil mirum si per ignem possit animas illic cõprimere. Imo verò vnus angelus alio fortior potest cum inuitum loco aliquo detinere per vires naturæ, ne exire possit. Et quidem in damnatis augetur pœna illa, eo quòd per ignem illum instrumentum Dei quem tanquam capitalem hostem immortali odio prosequuntur, detinentur. Animæ verò, quæ purgantur, nõ illum habent mœrorem, sed quòd suæ culpæ illum sibi carcerem creauerint. Vnde Augusti. loco citato. 21. de ciuit. Dei ca. 10. Cur, inquit, non dicamus, quanuis miris, tamen veris modis spiritus incorporeos posse spirituali ignis corporei pœna affligi, si spiritus hominum in cludi potuerint corporalibus membris? Adhærebunt enim, inquit, dæmones (atque adeò animæ) corporis ignibus cruciandi, non vt ignes ipsi eorum iuncturis inspirentur, & animalia fiant, sed vt ipsi spiritus ab ignibus pœnam accipiant. Et loco citato. 4. dialogo. Gregor. probans animas incendium pati ait. Dũ veritas peccatorum diuitem damnatum in igne perhibet: quisnam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget? Cui sententiæ & Iulianus Toletanus archiepiscopus subscribẽs, quem Magist. Sentent. distinct. 44. citat ait. Si viuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem etiam corporeo igne tenetur?

¶ Quinuerò addiderim ad maiorem rei explicationẽ damnatorũ purgandorũq; animas nõ modò sic pati quasi carcere inclusas, verùm & per tristitiam acsi in corporibus vterẽtur: hæc enim propriè est pœna sensus. Non quòd sensus habeant corporeos, sed dicitur illa tristitia pœna sensus ad differentiam pœnæ damni. Probatur. Quia si non esset alia tristitia, nisi qa detinentur in carcere, à quo prohibẽtur exire, non magis includerentur igne, quàm aqua vel aere: cùm ergo includuntur igne, actio ipsa ignis peculiariter illic applicatur. Et cõfirmatur planè ex verbis Gregorij dicentis, quòd experiuntur incendium & cremantur: igitur sicut si anima esset in corpore, quod exuritur, reciperet in appetitu sensitiuo dolorem, ex quo generaretur ei tristitia in appetitu rationali: nempe, in voluntate: ita per illum ignem quatenus instrumẽtum Dei, generatur in anima, licèt corporeo sensu careat, tristitia similis illi, quæ generaretur ex sensatione ignis. Quæ quidem tristitia est tanto maior quàm dolor, qui recipitur in sensu corporeo, quanto anima exuta illo sensu delicatiùs & teneriùs afficitur. Nam etiam in corpore quo læsiones penitiùs ad animam penetrant: videlicet, ad cordis viscera & centrum, tanto sunt acerbiores. Ex quo colligitur, vt ad titulum quæstionis reuertamur, quòd pœna illa est maior omnibus, quæ

Opi. autor.
Gregor.
Quorundã iterpretatio.
Sapient. 9.
Tertia conclusio.
Augusti.
Gregor.
Iulianus.
Sententia autoris.
Ratio conclusionis.
Ratio. 1.

quæ in hac vita recipiuntur. Quòd præter testimonia Augustini citata, est etiam sententia Grego. in expositione tertij Psalmi pœnitentialis. Ex his sit consequens, quòd pœnam, quam vnusquilibet in purgatorio patitur, homo mortalis in hac vitã non posset citra mortem tolerare, sed quia illic est supernaturalis, incorruptibilis anima eam ferre valet. At post quã dictum est animas illic detineri ab igne tanquã instrumento Dei, forsan quis scisciterur, vtrùm detineãtur à solo Deo immediatè, an verò per angelos probos vel reprobos. Apparet enim, quod ministerio dæmonũ in purgatorio crucientur: nam vt ait Mag. Sent. dist. 44. damnati illos habebunt tortores in pœnis, quos habuerunt incitatores in culpa: cum ergo ad peccata quòque venialia incitent, fit vt pœnas quæ pro illis exiguntur, etiam infligãt. Neque quòd illæ animæ sint iustæ, quicquam obstare videtur, cùm Iob legatur dæmonis opera calàmitatibus attritus.

¶ Nihilominus per quartam conclusionem respondetur. Deus per nullum ministrum, sed solum per ignem animas in purgatorio castigat. Probatur, quoniam cùm iusti in hoc seculo cum eis depugnauerint, ac demum de eis triũphauerint, ratio iustitiæ non permittit, vt victores victis post hanc militiam subdantur, à quibus crucientur. Esset enim eis præ alijs tormentis acerbum ab illis puniri, quos in prælio sub Dei vexillo proq; eius legibus tuendis dimicantes prostrauerunt. Quare neque diuinã bonitatem hoc permittere decebat. Quòd aũt neq; fœlicium angelorum ministerio torquentur, inde probatur, quòd non licet beatos illos spiritus tortores esse suorum ciuium, qui iã in gratia confirmati certi sunt inter eos sessum ire. In hoc quidem seculo quo durat spiritualis militia, non est indecens, vt iustos ad probationem virtutis, & mali angeli premant, & boni, vt de Iob legitur, & de Iacob, quorum alter à Satana insterquilinio prostratus est, & alter ab angelo in luc̃ta, vbi ei neruus fœmoris emarcuit. Sententia est Dionysij. 4. capit. de diuinis nominibus. Sed tamen in altero longè alia est ratio. ¶ Quòd si arguas. Anima, cùm sit actus corporis, ne quit extra ipsum per se naturaliter moueri: ergo necesse est ab angelis, vel bonis vel malis portetur. Conceditur quidem antecedens, vt ratio nos physica docet. Sed ad consequentiam respondet S. Tho. possibile esse, quod eos angeli boni ad loca pœnarum deducant. Dicit, possibile, quia potest Deus suo nutu animas illas traducere in purgatorium. Sed multò certius est, quòd transferatur per angelos bonos, per quos subleuantur in cælum. At qui dæmones morientibus quidem iustis certum est adesse insidiantes si quid in animæ expiratione lucrari possint, vt in historia Martini legitur. Cæterum post eius exitum nihil habent, quod ab eis sperent, licèt eas fortassè eon comitentur vsq; ad pœnarum locum, de quarum visu lætantur. ¶ Ad primum igitur argumentum suprà factum respondetur, quòd etsi anima separata non sit tam passionibus subdita, quàm in corpore, est tamen magis passionis perceptiua, atq; adeò acriori dolore læditur. ¶ Quod aũt argumẽtum cõtra hanc veritatem quidpiam ponderis habere videtur, est, quòd cum peccata venialia, ad quorum purgationem locus ille directè conditus est, tã leuibꝰ satisfactionibus in hac vita purgẽtur, quin verò & remissa mortalia pœnis non multũ duris expientur, vt ieiunijs, eleemosynis, orationibꝰ, vel si quis humi cubet, vel se flagellis cędat, magni penditur, quomodò sit credibile tantam pœnarum acerbitatem esse in purgatorio eisdem peccatis decretam? Respondetur in primis, quòd pœna hic sponte assumpta, qua ratione est meritoria, maiorem, virtutem habet quàm illa, quę à Deo in purgatorio infligitur, quæ vt modò dicemus, non est meritoria, sed inflicta. Porrò autem licèt solutio sit legitima, non tamen totam vim argumenti eneruare videtur, potissimùm cùm venialia per tam multa eademq; facillima remedia hic deleãtur. Respondsio ergo fortè est, quòd clementia Dei nõ fert multo tempore amicos suos à suo conspectu cohibere, & ideo sapientissima eius prouidentia fuit illas pœnas ad eos expurgandos instituere, quæ breui tempore possent animas illic perpurgare: nam cùm illa supplicia sint supranaturalia, quæ subiectum corrumpere nõ possunt, potuit quantumcunque temporis longitudinem accumulatis pœnis supplere. Quapro pter crediderim, nunquàm aliquem in purgatorio viginti annis extitisse, imò, vt mea fert opinio, nec decem. Nam cùm nemo illic sit nisi Dei amicus, contritio eius, & post Christum passum sacramenta, & suffragia, & bona, quæ egit opera ad cumulum ei satisfactionis accedunt. In summa non est credibile, vt quos pœnarum accumulatione expedire Deus breuiùs inde potuit, temporis prolixitate detineat.

Gregor.
Dubium.
Quarta cõclusio.
Solutio. 1.
Dionysius.
Argument.
Dæmões morientibus adstant.
Solu. 1. argumen.
Argu. oppti. mum.
Solutio. 1.
Solutio. 2.
Quanto tẽpore quis sit in purgatorio.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm pœna existentium in purgatorio adeò sit illis volũtaria, vt sit etiã meritoria.

Post-

Universidad de Deusto
Biblioteca

POst quàm de quantitate illius pœnæ visum est, subsequitur, vt de eius qualitate dicamus, vtrùm sit voluntaria. Arguitur ergo à parte affirmatiua. Illi sunt in charitate confirmati, & intelligunt voluntatem Dei esse, vt illam petiantur pœnam: ergo suam voluntatẽ cum diuina concordant: in hoc enim rectitudo cordis consistit: atque adeò illa pœna est voluntaria. Præsertim, quòd sapiens dum finem optat, pariter medium subinde eligit necessarium: cùm ergo illi intelligant sine perpessione illius pœnæ non posse frui concupito fine, illam eligunt. ¶ Secundò arguitur: quia si illa patientia ex vltronea electione non procederet, nulla illic esse posset culparum remissio: cuius contrarium Gregor. 4 dib. dialogorum ex euangelio colligit.

Primum argumentum.

Secundum argumentũ.

Pars: finis manua.

¶ In contrarium est, quòd si illam sua sponte eligerent, nec cuperent nec peterent ab illa liberari, cuius contrarium Gregor. ibidem refert & ecclesia dum suis suffragijs illos iuuat, attestatur. Item quia si assumptio illius pœnæ voluntaria esset, nihil obstaret quominus esset meritoria, post quàm ex charitate procedit: & nondum sunt in termino viæ; quandoquidem semper peregrinantur à domino.

Decisio arti.

¶ Articulus iste adhibetur contra Lutherum qui vt est videre art. 38. per Leonem condemnato, ait existentes in purgatorio per suum illum timorem & pauorem mereri apud dominum: quoniam dum illic perficitur charitas, illum timorem excludit: quo excluso fit inde in cælum transitus. Tum etiam quòd qui crucem ferunt Christi, fiunt eo digni: sed illi ferũt crucem Christi. ¶ Ad quæstionem nihilominus tribus conclusionibus respondetur. Prima est S. Thom. loco citato. Pœna illa purgatorij non est simpliciter voluntaria sed hoc tantum nomine, quod est patienter tolerata. Pœna enim, si nomen ipsum attentè audias, nulla esse potest voluntaria volũtate absoluta: id est per se volita, quia per se sonat in malum, sed volũtate conditionata propter aliquem bonum finem: sicut vstio est bona propter sanitatem. Sed hoc etiam modo bifariàm esse potest voluntaria. Vno modo quia eligitur, & procuratur tanquam medium ad consequendum finem: atque hoc pacto satisfactiones pœnitentium in hac vita sunt voluntariæ, & martyrum cruces. Vel quia illas procurant, aut sic exoptant, vel acceptant, vt nollent non accidere. Sed alio modo pœna dicitur voluntaria, eo q licet per ipsam nullum nobis bonũ accrescat, atque adeo non eligatur, nihilominus est necessaria ad meritum, siue quo non possumus concupito bono potiri, & ideo æquo animo toleratur. Atque hoc pacto in purgatorio pœna est voluntaria, atque adeò æquanimitas, qua toleratur, est laudabilis.

Prima conclasio.

¶ Secunda conclusio. Neque patientia illa illorum, qui purgantur, neque vllus alius eorũ affectus pòt esse meritorius accumulandæ gratiæ aut gloriæ. Probatur planè, quoniam status merendi annexum est, vt in eo possit etiam esse demeritum: in purgatorio autem nemini est demereri possibile, alias possent damnari, ergo neque sunt in statu merendi. Secundò, quia status merendi & demerendi eo præciso tempore durat, quo anima est in hoc corrupti bili corpore, cuius sensualitas nobis relicta est ad pugnam. Vnde Iob. 7. Militia est vita hominis super terram. Et Paul. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Cum primum ergo anima à corpore liberatur, militia cessat, & immobile manet meritum & demeritum illucusque peractum. Vnde Ecclesiastic. 11. homo comparatur arbori, quæ quandiu viuit crescere potest, abscissa verò crescere cessat. Si ceciderit, inquit, lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quo loco ceciderit, ibi erit. Quod exponens Hieron. ait nomine austri intelligi iustorum causam, aquilonis verò iniquorum. Et ideo neutri, inquit, possunt amplius proficere neque in malum neq; in bonum, sed in pristinis, ait, sedibus perseuerabunt. At qui hoc est, quod Christus nos illis verbis Ioan. 9. admonuit. Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est. Venit nox, quando nemo potest operari. Quem locum August. tract. super Iohan. 44. exponens ait. Operetur ergo homo dum viuit, ne illa nocte (scilicet mortis) præueniatur, vbi nemo possit operari. Idemque ait illic Chrysost. homil. 45. & Hieron. super epist. ad Galat. interpretans simile illud verbum Paul. capit. 6. Dum tempus habemus operemur bonum. Et Origenes in enarratione Psal. 36. ait Christum nomine noctis intelligere tempus post hanc vitam futurum: quo nemo potest operari, sed vnusquisque tunc, inquit, pascitur ex operibus suis, quæ hîc positus operatus est. Et apertè in Ecclesiast. cap. 14. Ante obitum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos inuenire cibum, hoc est nouum aliquod meritũ, quo ciberis. Cui consonat & illud Ecclesia. 9. Quodcunq; pôt facere manus tua instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas. Nõ, q sancti patres ad inferos descendentes nõ illis p-

Secunda cõclusio.

Ratio optima.

Secunda rõ.

Iob. Paul.

Hieronym.

Augustt.

Chrysostõ.

Origenes.

Gregor.

diti essent virtutibus, sed quòd earum vsus nõ esset illic ad meritorum cumulum possibilis.

Paul.

In summa, Aposto. 2. Corin. 5. Oportet nos, inquit, manifestari ante tribunal Christi, vt reportet vnusquisq; propria corporis, prout gessit siue bonum siue malum, vel secundũ phrasim græcam, vt ea quisq; reportet, quæ fiunt per corpus. Extra corpus ergo nullum est, aut meritum aut demeritũ. Quod Augusti. in enchiridio cap. 110. nos admonẽs ait. Hic omne meritum comparatur, quo post hanc vitam releuari quisquam posset vel grauari. Nemo autem speret, quod hîc neglexit qui obierit, apud Deum promereri.

Augustt.

Satisfit Luthero.

¶ Luthero ergo iam suprà respõsum est, quòd illic non est seruilis metus, ad quem expellendum perficitur charitas, sed metus forte durationis pœnarum, qui quidem metus nihil auget meriti. Quod autem ait illos ferre crucem Christi, præuaricatio est euangelij: tollere eñ crucem, & sequi Christum non contingit, nisi in hac vita, vbi homo facit fructus dignos pœnitentiæ: illi autem non tollunt, sed tolerant passiones illas à Christo ipso tãquam à iudice inflictas. ¶ Tertia conclusio propter rerum consequentiam adhibetur illa, quam suprà distinctio. 15. q. 2. arti. 2. posuimus cum S. Tho. q. 87. nempe, in purgatorio fit remissio culparum venialium. Fuerunt enim quidam opinati, quòd in puncto mortis, quo postremo anima est in corpore, venialia omnia quantum ad culpam tolluntur, eo quòd tunc extinguitur concupiscentia. Hoc tamẽ est falsum, quia forsan anima non desinit esse in toto corpore per vltimum sui esse, quandoquidem successiuè membra deserit. Secundò, quanquàm daretur minima pars in corde, in qua potest seruari vita, atque adeõ daretur vltimum esse illic animæ, tunc tamen non est vsus liberi arbitrij, vt possit per charitatem fieri remissio culpę. Præsertim cùm sint multi morientes sine sacramẽtis, & cum complacentia venialium, imò alij etiam subitò. Præterea est etiam expressè contra Grego. 4. lib. dialogo. qui ex illo Matt. 12. Qui peccant in spiritum sanctum non remittetur eis in hoc seculo, neque in futuro optimè colligit, peccata leuiora remitti in purgatorio. Fit ergo eiusmodi remissio, vel in primo ingressu purgatorij per motum charitatis ratione status illius, quo firma est charitas, & ab omni concupiscentia libera, atque adeo ad malum inuertibilis. Quod sentire videtur S. Tho. quæst. 7. de malo. arti. 12. vel (quod forsan probabilius est) remittitur venialis culpa per illã patientiam, qua qui purgatur tolerat pœnam, illi respondentem toto, quo durat, tempore.

Tertia con.

Opinio quorundam.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd vt homo conformet suam voluntatem diuinæ, non est necesse, vt eligat id, quod Deum velle intelligit, sed satis est illud patienter tolerare: vt accidit homini dum parentes sui, aut nati mortem obeunt. Et in hoc etiam consistit sapientia, vt homo, quod intelligit ne cessarium ad finem, æquanimiter perferat, licèt mallet ab illo liberari. ¶ Ad secundum respondetur argumentum concludere illam patientiam esse meritoriam remissionis venialis culpæ. Quod autem conclusione secunda assertum est, ad id attinet, vt rationes, & testimonia probant, quòd illic nullum est meritum accumulandæ gratiæ, aut gloriæ, sicut in via contingit. At verò quòd ratione actus illius laudabilis charitatis remittatur culpa sine vlla adiectione gratiæ, illi statui non repugnat: eo vel maxime, quòd illa non proprie dicitur tam ratio meriti, quàm ratio confirmatæ charitatis quæ resilire à diuina voluntate non potest, & ideo, vt non est ratio perfectæ libertatis, ita nec proprie meriti. Hactenꝰ de secundo membro tractatus de pœnitentia, quod de tribus eius partibus propositum erat.

Solu. 1. argumen.

Solutio. 2.

DISTINCTIO vigesima, De clauibus ecclesiæ.

Cap. j.

POst sermonem de sacramento pœnitentiæ qua ratione ad pœnitentes attinet, subsequitur meditatio clauium ecclesiæ, quibus eius ministri in eodem sacramento cæterisque dispensandis, atque in ecclesiastica republica administranda fungũtur. Sunt enim claues, vt habet gloss. super Matthæum capit. 18. discernendi scientia, & potentia iudicandi, qua ecclesiasticus iudex dignos recipere, & indi-

Definitio clauium.

gnos

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnos debet excludere à regno. Hanc enim diuinam facultatẽ prouidentissimus seruator noster ecclesiæ suæ prospiciens tũ Petro Matthæ. 16. tum etiam toti Apostolorum sacro collegio Matthæ. 18. pollicitus est. Quinuerò & hoc loco fortasse iurisdictionem in extero foro contulit. Deinde in cœna sacerdotib⁹ institutis post resurrectionẽ demum insufflato spiritu sancto potestatem remittendi, retinendique peccata donauit, quod absoluere est, & ligare. Enimuerò cùm ante eius passionem, qua regnum cælorum hominibus apertum est, obseratum semper fuerit, nemo, aut in statu naturalis iuris aut sub lege scripta hoc cælesti munere potitus est, sed est donum quod humanum genus redẽptori debet. Vnde Paul. Hebræ. 9. hoc discrimen inter summum sacerdotem veteris legis & Christum Pontificem nostrum constituit, quòd ille solũ per sanguinem hircorũ & taurorum introibat in sancta sanctorum ad cęremoniales sordes emundandas: Christus aũt Pontifex futurorum bonorũ in sanguine proprio introiuit in sancta, vt æterna redemptione inuenta, cęlestem nobis aditum aperiret.

Matth. 16.
Matth. 18.
Hebræ. 9.

Cap. ij. ¶ Atqui diuina hæc potestas non in omnibus ꝑmiscuè Christianis existit, vt hæretici docent, arbitrati omnes Christianos esse sacerdotes, perperamque illud Petri allegantes. Vos autem genus electum, regale sacerdotium. Quin verò, vt Apostolus ad Ephe. ait, sapientissimus architectus noster quosdã quidem dedit Apostolos, quosdam autem dedit prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationẽ sanctorum in op⁹ ministerij, in ædificationem corporis Christi. Quare & sacerdotes esse voluit, quibus sacramentorum dispensationem concederet. Vnde Amb. Hoc, inquit, ius (scilicet ligandi & soluendi) solis permissum est sacerdotib⁹. Tametsi eo vti nequeant, nisi in eos, qui per iurisdictionem sibi sunt subditi, iuxta cap. Omnis vtriusque sexus. vbi cauetur, ne vllus sacerdos alienum parœcianum sine licentia sui curati soluere vel ligare pręsumat. In hoc n. Christus dominus Petrum vniuersalem ecclesiæ pastorem constituit dicẽs ei, Pasce agnos meos, vt inde tanquàm à Christi vicario ac subĩde ecclesiæ capite omnis iurisdictio deriuata in alios prælatos & ordinarios sacerdotes descẽderet. Quapropter qui ab ecclesia præcisi iurisdictione priuantur, vsu etiam clauium suspendũtur.

Paul. Eph. 4.
Cap. omnis vtriusque sexus.
Ioann. vlti.
Ca. iij.

¶ Virtus autẽ in primis sacerdotalis clauis est pœnitentẽ à peccatorum culpis non solùm absolutum ostendere, vt alibi retro diximus, sed verè diuino nutu absoluere, & verbum euãgelicum, Quodcunque solueris sonat, vt per formam ipsam absolutionis exprimitur. Vnde autor libri de vera & falsa pœnitent. Non solum, inquit, dixit Christus, quos putatis ligare, & soluere, sed quos exercetis opus iustitiæ & misericordiæ. Deinde, vt eadem diuina virtute sacerdos valet pœnam peccati relaxare, quia plus est culpam quàm pœnam remittere. Sic tanquam legitimus iudex, & pœnitẽtem ad aliquam exoluendam temporalem pœnam ligare. Est demum & alia clauium potestas soluendi & ligandi in foro exteriori, quæ characterem sacerdotalem nõ exigit, cuius vsus est in prælatis, & per indulgentiarum largitionem peccatorum pœnas condonare, & excommunicationis ligamine à Christiano consortio reos excludere, vt in subsequentibus compertum fiet.

DISTINCTIONIS vigesimæ. Quæst. 1. De clauium assertione.

Autoris ordo.

TERTIVM membrũ disputationis de pœnitẽtia in superioribus propositũ fuit de clauibus, deq; earum duabus functionibus, quæ sunt indulgentiarum largitio, & excõmunicatio, quòd ideo tribus distinctionibus absoluetur. Quarum hæc prima duas continet quęstiones. Prima est de clauũ assertione & subiecto. Et secunda, de earum virtute, & effectu. Atqui prima hæc quinq; articulis concluditur. Primus est, vtrùm claues sint in ecclesia. Secundus, quo loco euangelij sint institutæ. Tertius de earum subiecto. Et quartus, de ecclesiastica iurisdictione. Ac demum quintus, de earundem clauium legitimo vsu.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm claues sint in ecclesia.

PRimum ergo hinc exordiũ sumendum est, vt exploremus an sint claues in ecclesia: nã à parte negatiua est hoc primum argumentum. Claues potissimum necessariæ sunt ad ingressum domus, cuius ostiũ occlusum est: sed Apocalyp. 4. ait Ioan. Vidi, & ecce in cœlo ostium apertum: ergo ad eius ingressum nullis opus est clauibus. ¶ Secũdum, quia nullum est aliud ostium cæli, quàm Christus: ait enim ipse Ioan. 10. Ego sum ostium: quinimò & ipse est qui suum ostium aperit dum gratiam confert, & claudit dum negat, iuxta illud Apocaly. 3. Hęc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit.

Partis negatiuæ. 1. arg.
Secundũ argumentum.

¶ Tertiò arguitur. claues in ordinis sacerdotalis collatione conferuntur: scientia autem iudicandi de peccatis, & eorum meritis illic non infunditur, sed per literarum studium, & disciplinam acquiritur. sunt enim complures sacerdotũ ignari & rudes: ergo nulla est clauis scientię. ¶ In contrarium autem est illud Matthæ. 16. Tibi dabo claues regni cælorum.

Tertium argumentum.
Pars affirmatiua.

¶ Materia hæc in ecclesia grauissima est: stupor enim est illis, qui ad notitiam veritatis nõ peruenerunt, quòd Christus ecclesiæ tantam potestatem remittẽdi peccata, quæ in Deum ipsum committuntur, reliquerit, vt clauium sit nomine digna, nimirum quibus iudicio suo valeat cælum, quod redẽptor ipse nobis mercatus est, tum obserare, tum subinde reserare. Quod ideo non solùm gentibus, sed hęreticis, qui ex nobis exierunt, incredibile cẽsetur. Est tamen materia hæc in superioribus adeò mẽbratim, & tractata, & decerpta, vt sit ꝑ magna parte discussa. Sed necesse est cuncta in ordine redigere. Igitur, vt à nomine exordiantur,

Decisio articuli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

adnotandum, nomen hoc non secundùm proprietatem, sed secundùm metaphoram ab ecclesia vsurpari. Enimuerò quia clauis mun⁹ est obstaculum auferre, quo impeditur ingressus & rursus idem obstaculum obijcere, ne idē ingressus pateat: & impedimentum ingredien di cælum sit peccatum, facultas illa spiritualis & ecclesiastica ex Christi commissione tollē di peccata, & obligandi fideles sub reatu peccati, excludendiq; homines per excommunicationem ab ecclesia, designatur nomine clauium. ¶ Omnis ergo spiritualis potestas ecclesiæ dicitur generalis nomine potestas clauis, ad differentiam potestatis ciuilis, quæ non est spiritualis. Enimuerò quanuis principes, vt. 5. Ethic. ait Philosophus, per suas leges & gubernationem ciues bonos faciāt & virtutibus imbuant, quibus aditus regni cælorum aperitur, nihilominus quia non habent potestatem immediatè tollendi peccata, aut pellendi homines ab ecclesia, potestas sua nō est spiritualis, sed naturalis, & temporalis: potestas verò ecclesiæ est supernaturalis à Christo cōcessa ad perpetuitatem attinens regni cælorum.

Clauis metaphoricè vsus

Spiritualis potestas ecclesiæ dicit potestas clauium.

Potestas spiritualis duplex.

¶ Veruntamē potestas hæc spiritualis duplex est, quædam scilicet ordinis ad characterē sacerdotalem attinens, quæ est potestas administrandi sacramenta, per quæ gratia confertur in remissionem peccatorū. Sed alia est potestas iurisdictionis, quę ad hanc ordinatur, vt leges cōdere ecclesiasticas, dispensare in votis, indulgentias conferre, excommunicare, ab excommunicatione absoluere, quinuerò & sacrā scripturā exponere, iuxta illud Lucæ. 11. Væ vobis legis peritis, qui tulistis clauem scientię. Vnde de Christo ait Ioan. Apocaly. cap. 5. dignum fuisse aperire librum, & soluere septem signacula eius. Quocirca Hierony. lib. 6. super Esaiam cap. 14. exponens illud, Quæcunq; solueritis super terram erunt soluta & in cælo, ait soluūt eos Apostoli sermone Dei, & testimonijs scripturarum, & exhortatione virtutum. Ob idque & prædicare quodammodo ad claues attinet. Atqui hac ratione iuxta triplicem significatum regni cælorum, aiunt quidam triplex esse munus clauium. Appellatione nanque regni cælorum nonnunq; intelligitur scriptura sacra, quemadmodum Origenes & Hierony. illud exponunt Matth. 21. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam. Et quando q; intelligitur ecclesia militans, vt illic. Simile est regnum cælorum grano sinapis: nam hic seminatur & crescit vsq; ad fructum gloriæ. Sed potissimùm accipitur pro æterna cælesti fœlicitate, vt Matth. 5. Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Igitur per interpretationem scripturæ aperitur regnū cælorum primo modo. Et per excōmunicationē excludit homo secundo modo à regno cælorum: hoc est ab ecclesia. Et per absolutionem à peccatis introducitur in regnum cælorum tertio modo. At verò licèt hæc distinctio nonnihil lucis adferat, attamen Christus dum claues regni cælorum nominauit, non intellexit nisi regnū cæleste: nam ad illud hæ omnes functiones referuntur. Verum est tamen, q̄ in istis aperire & claudere regnum cælorū potest accidere aut ex vi clauiū, aut autoritate priuata. Dū enim concilium explicat articulū aliquem fidei, virtute clauiū aperit sensum sacræ scripturæ. Dū tamen doctor illam interpretatur, non vtitur clauę, sed priuata scientia: quia non est iudex. Pari modo dum sacerdos sacramenta administrat, virtute clauium hoc facit, sed dum laicus baptizat, nō vtitur clauę quæ in ipso sit, cùm characterem non habeat, sed est ob necessitatem sacramenti substitutus. Functiones ergo illæ condendi leges, excommunicandi, &c. nō indigēt charactere: nihilominus iurisdictio illa generaliter nomine clauium intelligitur, quas Christus dedit Petro. Attamen per antonomasiam nomine clauium intelligimus potestatem ordinis ad remittendum peccata. Atq; hæc nominantur claues sacramentales. Igitur definitionem clauium, quæ quodāmodo omnia comprehendit: bene colligit glossa super illud Matth. 18. Quodcūq; solueritis, &c. quæ ait. Claues sunt discernendi scientia, & potentia iudicandi: ideſt, ligandi & soluendi: qua ecclesiasticus iudex dignos recipere, & indignos debet excludere à regno. Hanc ergo clauium cælestem potestatem hæretici de medio ecclesiæ sublatam contendunt. Fuit enim hæresis primùm Nouatianorum seu Catharorum, ac deinde Vvitcleff, vt est videre apud Thomam Vvalden. 2. tomo sacramen. cap. 144. & duobus sequentibus. Aiunt enim q̄ claues non sunt potestates spirituales datę spiritualiter sacerdotibus ad tollendum peccata hominus, quia hoc est agno propriū, de quo ait Ioan. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mūdi. Sed claues Petro & ecclesiæ concessæ nō sunt nisi potestates scientiæ iudicādi de viatoribus conformiter ad voluntatem diuinam secundū iudicium legis Dei, atque adeò prædicandi, & exempla virtutum tribuendi fidelium, vnde obserētur à vijs inferni, & aperiatur eis aditus paradisi. Quæ quidem potestates non in solis sacerdotibus, sed etiā in laicis doctis & probis existunt.

Lucæ. 11.

Apocaly. 5.

Hierony.

Triplex munus clauiū. Regni cælorum triplex significatio.

Primum munus clauiū. Secundum.

Tertium.

Dupliciter aperitur regnum cælorum primo modo.

2. Defectio clauium.

Vvitcleff. Hæreticorū versata verba.

existūt. Verba sunt illius hæretici. Vnde illud, Quodcunq; solueris super terrā, &c. vt suprà diximus, sic glossabat, Nihil soluere poteris nisi quod in cęlo sit prius solutum. Hanc Luthe rus hæresim totis venis ebibit, hanc foueam Germanis effodit, vbi totam eorum religionē consepeliuit. Quare excommunicandi potestatem negauit, vt infrà videbimus, & totā ecclesiæ hierarchiam, deturbauit. ¶ Nihilomin⁹ ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Claues spirituales remittendi peccata in solo Deo sunt, trino, & vno, tanq̄ per eius primęuam natiuamq; authoritatem, in Christo autem quatenus homo est, existūt tanquàm per potestatem excellentiæ: sed in omnibus sacerdotibus, tanquam in eius ministris, qui eius sacramenta ministrant, quæ de eius latere pendentis in cruce promanarunt. Enimuerò vt nullum malum, peccatum est, nisi quia contra Deum, iuxta illud Psalmi, Tibi soli peccaui: ita & solus ipse est, cui naturaliter conuenit peccata dimittere, iuxta illud Esaiæ. 43. Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Vnde Lucæ. 5. Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Quā Christus sententiam confirmans, vt se Deum illa ratione ostenderet, subdit. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait Paralytico, Tibi dico, surge, cui per potestatē excellentiæ absq; sacramento peccata remisit, in cuius testimonium surgere cum iussit. Atq; hanc excellentiæ virtutem designauit Ioannes dicens, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. At verò non subinde negauit, quin ad tollenda peccata sacramentotum instrumento vtatur, quæ per suos ministros applicantur.

Luther us.

Prima conclusio.

Esaiæ. 43. Lucæ. 5.

¶ Vsq; adeò ergo nulla est blasphemia hanc clauium potestatē in ecclesiæ ministris agnoscere, vt hoc ipsum in gloriam ipsius Christi, & amplissimam eius potestatem referatur. Nam dum hæretici scisitantur, quid causæ esse posset, vt Christus hanc potestatem relinqueret, obuia est nostra responsio, q̄ antequàm Deus esset homo nō decebat hanc potestatē in hominibus esse, sed vt cum ipso solo de sua salute tractarent. Postq̄ verò homo factus nos sanguine suo lauit, decentissimum fuit, vt humano generi deinceps per homines consuleret, vt scilicet humanos haberemus iudices eius authoritate pollentes, ad quos nostras deferremus peccatorum causas, nosq̄ tum docerent, tum iudicarent, atq; adeò absoluerent, vel ligarent, vt eorū iudicio & corrigeremur, & fiduciam salutis per eius sacramē ta haberemus, ac Deū hac ratione coleremus. ¶ At verò, quia hæretici nullam rationem admittunt, sed omnia volunt in euangelio fundari, satis illi esse deberet locus ille solēnis Matthæ. 16 ad Petrum, Tibi dabo claues regni cę lorum, qui si præcedentia verba, & subsequētia perpendantur, de potestate remittēdi peccata planissimè intelligitur. Rem enim Christus sapientissimè deduxit ex illa confessione Petri ad Christum, Tu es filius Dei viui: hoc est nō adoptiuus, sed naturalis, quales homines per actū vitæ progignunt. Quæ quidē cōfessio primum est fundamētum fidei, cui peccatorum remissio nititur. Et ideo ab illa fundamentali petra Petro nomen indidit, super quo, vel super cuius confessione fundanda esset ecclesia, cuius perinde ipse futurus esset caput, vices Christi gerens. Et quia capiti, & principi reipublicæ in signum supremæ iurisdictionis claues regni traduntur, in figuram huius subiunxit, Tibi dabo claues regni cælorum. Claues scilicet, quas ego inquantum, Deus vnà cum patre, & spiritu sancto, per naturalem virtutem habeo, & tanq̄ homo per excellentiam, easdē tibi tanquàm meo vicario dabo. Vt quemadmodū quicquid ego super terram soluo, solutum est in cælo, & quicquid ligo, ligatum est: sic quicquid tu solueris, aut ligaueris super terram, solutum erit, aut ligatum in cælo. Cùm ergo nulla sera cælum claudatur nisi solo peccato, planissimum est potestatē illic remittēdi peccata esse promissam. Nam si tantùm Petro munus iudicandi ecclesiam, secundùm diuinas regulas pollliceretur, nihil noui ei promitteret, nam ius ipsum naturę vniuersos iudices, & doctores non solùm ecclesiasticos, verùm & ciuiles admonet, vt nihil prorsus doceant, nullamq; sententiam proferant, aut legem ferant, nisi quatenus intellexerint id esse diuinæ voluntati, & regulæ conforme. Christus autem aliquid egregium, & supranaturale, quod de cęlo ipse detulerat, significauit Petro largiri. Adde q̄ licèt p prædicationes, & iudicia humana mediatè, & remotè aperiatur regnum cælorum, quatenus illa ratione virtutes instituuntur, quibus cælestis via communitur, nihilominus immediatè non aperitur regnū, nisi per absolutionē peccatorum, nec clauditur nisi clauium iudicio quo retinentur. Hanc ergo potestatem illic designauit. Accedit & in hanc veritatem allusio ad illam Christi prædicationem. Pœnitētiam agite, appropinquauit regnum cælorū. Vt enim per pœnitētiam diuina virtute sufful tam regnū cælorū aperitur: ita & Petro promissæ

Locus Matt. 16.

Cur Christus claues reliquerit in ecclesia.

Cōfirmatio huius veritatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

missæ sunt claues pœnitentes absoluendi. At qui quanq; verba non habeant nisi promissionis formam, tñ vel illic eadem collata est potestas, vel omni proculdubio certissimũ est postea eandē tradidisse: Deus enim fidelis est, & seipsum in promissis negare non potest. Tradidit verò eã Ioan. vlt. vbi Christus interrogato Petro, an se plus alijs diligeret, respondentiq;, eum diligere, ait, Pasce oues meas. ¶Secũdus locus apertissimus est ille Ioã. 20. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: nempe, remittẽdi peccata. Sicut misit me viuẽs pater, & ego mitto vos: scilicet, ad eandē functionẽ fundandi meã fidem, dispertiendiq; in orbem virtutẽ passionis meæ. Accipite spiritum sanctum (quo remittuntur peccata,) vt quẽadmodum quorũ ego remitto peccata, remissa sunt, & quorũ retineo, retentа sunt. Vbi Chrysost. ait, omnẽ potestatẽ, quam Christus habebat remittẽdi peccata, trãdidisse apostolis. At quoniam cõfessionis materia, & hęc adeò sunt germanę, vt vix altera absq; altera tractari queat, dist. 18. q. 1. artic. 1. hunc locum, & alios ad hoc pertinentes, q̃ pro nostra facultate potuimus locupletè, tractauimus. Non ergo opus est iterum nauseam mouere. Adiecimus & sanctorũ patrũ authoritates plurimas, quarũ plerasq; dist. 1. de pœnitẽtia. Gratia. congessit, vt can. Agite, q̃ est Augustini, & can. Multiplex. qui est Leonis, atq; alios id genus patrum. Sed ad propositũ peculiariter illa peracuta est redargutio Ambros. aduersus hæreticos negantes posse hominũ ministerio peccata dimitti. Cur enim, inquit, baptizati, si per hominẽ peccata dimitti non licet? Lutherani enim sacramentum saltem baptismi non negant. Illic ergo necesse habent dicere, q̃ hominis ministerio fit peccatorum remissio, cur ergo non per sacramentũ pœnitentiæ? Hac enim de causa in cõcilio Constan. definitum est sacerdotes habere potestatem remittendi peccata, quia sunt sacramentorũ administratores. Accedit in confirmationẽ clauiũ illud Apostoli. 1. Corint. 5. quemadmodũ & incestuosum quendã excõmunicauerit, & postmodũ ab excõmunicatione absoluerit. Iuuare se forsan posset hæretici testimonio illo citato Hieron. super Esai. quasi potestas clauium nõ sit aliud, q̃ sermone dñi, & testimonijs scripturarũ, & exhortatiõe virtutum homines à peccatis retrahere. At verò Hieronymi illud genus soluendi affirmans, non negat aliud remittendi peccata. ¶Secunda cõclusio. Non vna tãtùm, sed duæ sunt eiusmodi claues. s. potestatis, & scientiæ. Probatur primò authoritate euangelica, vbi claues sub numero plurali explicantur. Neq; verò vna clauis referẽda est ad soluendum, & altera ad ligandũ, sed ad vtrunq; requiritur vtraq;. Quapropter cùm dicitur claues, non designatur distinctio potestatis ordinis, & potestatis iurisdictionis, sed authoritas cognoscendi causam, & authoritas ferẽdi sentẽtiam. Probatur. Potestas clauiũ est iudiciaria, vt dist. 18. q. 1. ar. 1. latè ostẽdimus: claues enim Deus apostolis, & eorum successoribus tribuere regni cælorum nõ fuit aliud, q̃ iudices eos constituere in cõdonãdis, & retinendis peccatis. Ad hoc autẽ duo sunt necessaria: nempe, potestas ad simpliciter agendũ, & habitus ad bene agendũ, sicut volũtas est potestas volẽdi, & habitus iustitiæ, qualitas ad rectè volendũ. Simili enim modo in sacerdote ad remittendũ peccata requiritur potestas indulgendi, sed quia vsum idoneũ illius potestatis habere nequit, nisi per iudiciũ de dignitate pœnitẽtis, an scilicet sit idoneus qui absoluatur, an verò dignus qui repellatur, ad vtrũq; requiritur facultas. Illa ergo facultas, & potestas, quam habet cogẽdi pœnitentem, vt sua ei peccata referat, vt eius statum, & cõditionem cognoscat, est clauis scientiæ: & illa, per quam pœnitentẽ, vel absoluit, vel ad aliquam pœnitẽtiã obligat, vel prorsus repellit, dicitur clauis potestatis. ¶Et per hoc soluitur argumẽtum, quod quispiã posset obijcere. Impedimẽtum regni cælorũ, non est nisi vnius generis: putà, peccatũ, ergo vna sufficit clauis. Negatur enim consequẽtia, siquidẽ ad idem opus duæ possunt esse facultates, quarum vna ordinatur & disponit ad alterã: nam & habens clauẽ aperiendi serã, nisi artem habeat, nihil facit. Quapropter vsus clauis scientiæ antecedere debet vsum clauis potestatis: quoniam nisi cognita causa nequit iustè sententia ferri. Sicuti in naturalibus, nisi priùs agẽs, passum disponat, & præparet, formam nõ inducit. Et confirmatur hoc exẽplo externi fori, iudex eñ priùs exercet potestatẽ scientiæ cogendo testes, & accusatorẽ, & reum veritatẽ propalare, & deinde cogit parere sentẽtię. ¶Argumentũ tamen ex hac similitudine emergit: arguit enim, q̃ eiusmodi claues nõ potiùs regni cælorum, q̃ inferni dici debeant: nam quemadmodũ iudex, & reũ in carcerem intrudit, & liberatũ educit, ita, & sacerdos dum peccata retinet reũ includit in infernum, & dum absoluit, inde educit. Respondetur, quòd licèt cui cælum per retentionem peccati clauditur, infernus aperiatur, vt intret: & dum alicui per absolutionem cælum aperitur, infernus claudatur ne intret, tamen

Sanctorũ patrũ testimonia.

Ambros.

Concilij Cõstantien.

Secunda cõclusio.

Ratio cõclusionis.

tamen à digniori fit denominatio: nã finis humanæ vitæ est ingressus cæli, descensus enim ad infernum est per accidens: quia est exclusio à regno. Vnde si similitudo referatur ad iudicem secularem, in hoc debet collocari, quòd finis potissimum iudicis sit aperire carcerem, vt homo in libertatem exeat.

Argumentũ ¶Arguitur ergo rursus, quòd inter claues ecclesiæ nulla debet esse potestas ligandi ad culpam, aut illam retinendi, quia sacramenta in bonum hominum, & ad conferendam eis gratiã sunt instituta, præsertim cùm ecclesia pro peccatoribus oret. Respondetur: q̃ sicut Deus non obdurat, vt ait Augustin. impertiẽdo malitiam, sed non conferendo gratiam: ita & sacerdos non dicitur peccatum retinere inducendo pœnitentem in ipsum, sed non absoluendo, quem indignum iudicat, in quo Deum imitatur.

Quæ res sit. ¶Quòd si hîc quispiam interroget, quę nam res sit ista clauium potestas. Scotus. dist. 19. art. 3. in hoc singulariter respondet, quòd non est character sacerdotalis: nam character ille nõ est nisi potestas conficiendi corpus, & sanguinem Christi verum: clauis autem est potestas ligandi, & soluendi. Imò sic, inquit, character à clauium potestate differt, vt ille esse possit sine ista. Quinuerò, ita re vera fuit: nam in cœna Domini apostoli characterem sacerdotalem receperunt, & postmodũ Ioan. 20. virtutem clauiũ, Quorum remiseritis &c. Atque eũdem ordinem episcopus cùm sacerdotes initiat seruare videtur: nam priùs tradito calice & hostia imprimit characterem consecrandi, & postea superpositis eis manibus, ait, Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis &c. Et subdit, q̃ sicut sunt duæ claues, forsan sunt duo characteres: imò necesse habet dicere esse tres: nempe, character consecrandi, & duæ claues, vel saltem, inquit, character sacerdotalis est dispositio ad illas claues, quæ non sunt characteres.

Nominales. ¶Alij nominales negantes, characterem distingui ab anima, aiunt, hanc potestatem nõ esse, nisi essentiam ipsam animæ, quæ facultatem habet ligandi, & soluendi. Quinuerò Marsilius. q. 22. sic arguit. Quòd potestas clauium sit in ecclesia est fides catholica, de clara characterę autem non est nisi opinio: ergo character non est illa potestas.

Tertia conclusio. ¶Nihilominus subiungitur hîc tertia conclusio. Potestas hæc clauium, de qua in præsentiarum loquimur, quæ est remittendi, & retinendi peccata, non est aliud, quàm sacerdotalis character. Probatur, quia vt dist. 1. q. 4. latè monstrauimus, character nil aliud est, q̃ facultas ad suscipiendum, vel conferendum aliquod sacramentum: vt character baptismi ad suscipienda alia sacramẽta, & character ordinis potestas illa conficiendi, & conferendi. Ad hoc enim solũm munus ordinatur sacerdos, atque hanc ob causam sacramentum ordinis ab omnibus asseritur characterem imprimere, quæ sit potestas supra corpus Christi verum & mysticum. Et cùm sacerdos peccata remittere aut retinere non possit, nisi per applicationem sacramenti, fit vt idem character, qui est potestas administrandi sacramentum, sit hæc potestas clauium: Nam alia potestas iurisdictionis, quia non immediatè versatur in retinendis, aut remittendis peccatis sacramentaliter, non indiget charactere.

De charactere. ¶Neq; verò de hoc pugnaciter dimicandam est, sit ne character res aliqua distincta ab anima, eodẽ enim citato loco probabilius existimauimus, non esse rem distinctam: nihilominus admonuimus, non esse negandas propositiones illas in sensu formali, character imprimitur in aia, & est indelebilis, & est facultas faciẽdi aliquid aut patiẽdi: ita, vt dicat animæ potentiam supranaturalem. Nam etsi nomen characteris nõ sit adeò antiquũ, res tamen ipsa est de fide: nempe, q̃ per sacramentũ baptismi traditur facultas alia sacramenta suscipiendi, & per sacramentum ordinis ea conferendi.

Ad argum. Scoti. ¶Ad argumentũ ergo Scoti, quantum ad id quòd de Christo adfert, qui priùs visus est characterem sacerdotalem apostolis cõtulisse, & postmodũ potestatem clauiũ, art. proximo respõdebimus: nam cùm haberet potestatẽ excellentiæ, potuit diuisim illas facultates donare. Sed quantũ ad id, quod subxunxit de episcopo ordinãte sacerdotes, respondetur, simul dum imprimitur character conferri potestatẽ clauium; sed quia nõ potest omnia simul dicere, postmodũ prolatione verborum, Accipite spiritũ sanctum, & manuũ impositione, declarat facultatem characteris priùs impressi.

Idẽ charact. plures pote. ¶Ex quo fit, vt vnus idemq; character per diuersos respectus ad diuersa officia dicatur plures potestates: nempe, conficiendi eucharistiã, cognoscẽdiq; delicta, ac perinde soluendi, & ligãdi: sicut idẽ ignis calefacit, rarefacit, & exiccat. Scotus quidem, & Marsilius. q. 12. dicunt, q̃ cùm nõ sit nisi vna potestas ligandi, & soluẽdi, non est nisi vna clauis, sed dicuntur plures, quia Christus sic eas nominauit. At verò postq̃ Christus nominauit, cur negentur esse plures? Igitur quanuis potestas ligandi, & soluendi significãtiùs dicatur clauis, quia potestas cognoscendi peccatum nõ est, nisi dispositio & præ-

Universidad de Deusto Biblioteca

paratio ad illã:nihilominus, quia obiecta sunt diuersa,& actus diuersi duæ sunt claues.s.sciẽtiæ ad cognoscendum, & potentiæ ad soluen-

Argumentũ

dum, & ligandum. ¶ Vnũ hic tamen argumẽtum soluendũ superest. Arguit enim sic. Ad hunc vsum absoluẽdi,aut ligandi sacramẽtaliter nõ sufficit,vt suprà dictũ est,potestas ordinis,sed requiritur iurisdictio : quia nemo potest,nisi suũ subditũ absoluere:ergo solus character nõ est potestas soluẽdi,& ligandi.Et cõfirmatur hoc,quia in definitiõe clauium dictũ est,ꝙ sit potestas qua ecclesiasticus iudex dignos recipit : iudex autem nemo est nisi per iurisdictionẽ.Respondetur, ꝙ potestas clauiũ non dicit,nisi meram potẽtiam, iurisdictio autem non est propriè potentia , sed applicatio materiæ ad agens,v sequatur actio.Ignis nãq; si in vacuo existeret, potẽtiam quidẽ haberet calefaciendi,nõ tamen calefaceret, quia nõ esset ei admota materia: sic dum sacerdoti cõfertur sacerdotiũ curatum,non datur ei potestas clauiũ,quam iam per characterẽ habebat , sed applicatur ei popul⁹,in quem illã exerceat, & applicatione illa facta,ille est propriè iudex.

Solutio. 1. argum.

¶ Ad primũ igitur argu. respondetur,ꝙ ostiũ cæli de se apertũ est: quare in statu naturæ integræ nulla opus habebat claue. Fuit autẽ per peccatũ Adæ occlusum toti humano generi: quia reddidit totum suũ genus indignum ingressu.Illud autem impedimentũ tolli nõ potuit,nisi per Christi passionẽ,postq̃ ideo Ioãnes vidit illud apertũ, & patere omnibus.Sed quia etiã post baptismũ applicata passiõe homines relabũtur,necessaria fuit clauis ad tollẽ-

Solutio 2.

du singulorũ peccata.¶ Ad secundũ respõdetur,ꝙ Christ⁹ est ostium cęli, quatenus nemo nisi per eius fidem illuc intrare potest,sed nihilomin⁹ post susceptã eius fidẽ, cõtrahit homo peccatũ, quod impedit eũdẽ ingressum,quod quidem claue tollendũ est. Quod autem ipse sit qui aperit,& nemo claudit,& claudit, & nemo aperit,ad literã,inquit,S. Tho. refertur ad limbũ,quod illuc descẽdẽs aperuit,vt vinctos educeret,& clausit,vt nemo illuc amplius descẽderet.Sed potest,& ad sigillatũ librum,qui est sacra scriptura referri: nam quem sensum fidei ecclesia virtute spiritus sancti aperuerit, nemo potest claudere, hoc est negare , & quẽ ceu hereticũ clauserit,nemo potest aperire, nẽpe,affirmare.Imò,& ad remissiones sacramẽtales referri potest, quippe quæ virtute eius fiunt:nam cui ipse cælum aperuerit, nemo potest claudere,iuxta verbum Pau.ad Rom.8.Si

Solutio. 3. Opi. Magistr. senten.

Deus pro nobis,quis cõtra nos?¶ Propter tertium argum.Magister sent.dist.19.lapsus est in quãdã inopinabilẽ opinionem dicẽs, ꝙ alteram istarum clauiũ,scilicet,sciẽtiæ,non oẽs habent sacerdotes,vnde dolendum,inquit,& gemendum est.Indocti enim inquit , neq; hanc clauem habẽt anteq̃ ordinẽtur,nec eam in ordinatione recipiunt,sed qui antea scientia pollebant,licèt tunc illa scientia nõ esset clauis,fit tamen in ordine eis clauis.Et hanc opinionem amplexus est glossator Decreti can . De qui-

Glo. decreti.

bus.d.20. In hoc tamen nõ tenetur Magister quia non cõsonat euangelio:cùm enim claues numero plurali Christus promiserit, & clauis potestatis sine claue scientiæ idoneè nequeat exerceri, nefas est dicere,nõ conferri ambas sacerdoti dum ordinatur.Clauis ergo sciẽtię nõ est habit⁹ ille cognoscitiuus infusus, vel acquisitus,quem Philosophi appellant scientiã, sed accipitur nomen iuridicè, vt sit potestas cogẽdi pœnitentem ad cõfitenda sua peccata, & ad verè respondendum , cùm de illis illum sacerdos interrogat, licèt omni scientia theologiæ, & iurium careat. Prætor enim licet omnibus sit literis destitutus, qua facultate potest de causis iudicare, potest testes, & reum cogere, vt veritatem propalent . Et hæc in sacerdote dicitur clauis scientiæ. Veruntamen hoc ingenuè cùm D.Tho.confitendum,ꝙ qui ordines absq; vlla scientiæ cognitione suscipiũt, grauiter peccant,neq; solum ipsi,sed episcopi ad id muneris illos admittentes, & præter illud peccatum sic suscipiendi ordines, multa etiam in eorum vsu accumulant.Et hoc est dolendum, & lugendum.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm clauiũ potestatẽ Christus apostolis contulerit. Io. 20. Accipite spiritum sanctum, &c.

QVanuis constantissimum sit, hanc potestatẽ Christum ecclesiæ tradidisse,non tamen tam certũ est quo loco eam tradiderit . Arguitur er-

Partis negatiuæ. 1. arg.

go,ꝙ nõ tradiderit eam Ioan.20. post resurrectionem. Nam huiusmodi potestas apostolico muneri annexa est , sunt enim apostoli ecclesiæ principes,quibus ideo claues regni competũt:apostolos autem Christus, vt Marci. 3. legitur in monte creauit : ergo illic claues tan-

Secundũ argumentum.

quàm principibus ecclesiæ contulit.¶ Secundò.Potestas clauiũ character, vt diximus , est sacerdotalis:sed in cœna instituti sunt apostoli:ergo illic potestatem acceperunt.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium tamen est forma verborum Ioan.20. virtus enim remittendi peccata in diuinis spiritui sancto per attributionem adscribitur, cui attribuitur bonitas: verba ergo illa, Accipite spiritum sanctũ, Quorum remiseritis &c. perinde sonant ac si dixisset Christus, Accipite potestatem remittẽdi per spiritũ san-

Decisio articuli.

ctum peccata¶ De hac re controuersatur inter doctores,Armachanus enĩ li.11.de quæst. Arme. c.14.&.15. opinatur, ꝙ Christus omnem ecclesiasticã potestatẽ.s.consecrãdi, & reliqua sacramenta administrandi, & ligandi, & soluendi apostolis simul cõtulit in monte,dũ, vt Marci.3.legitur, eos instituit apostolos. Et ratio est,quam iam fecimus,quia oẽs istæ sunt apostolicæ functiones,sine quib⁹ idcirco fieri nequiuerant apostoli. Alia adhibet argumen-

Cardinalis Turrecremata.

ta,quæ infrà absoluemus. ¶ Cardinalis verò Turrecrema. lib.2.sum.ecclesia.c.77.cõstituit

Propositio. 1.

de hac re sex propositiones.Prima.Hęc potestas clauiũ nõ fuit data Petro Matt. 16.qa illa tantũ fuit promissio. In quam sententiã addu-

Proposi.2.

cit Chrys.&Hiero.Secũda.Illic fuit facta promissio plenaria clauium.s. potestatis ordinis,

Proposi.3.

& iurisdictionis.Tertia.Matt.18.Nulla fuit data apostolis potestas,sed solũ designata iurisdi-

Proposi.4.

ctio in foro exteriori. Quarta. Potestas clauis ordinis.s.absoluendi,& ligãdi in foro pœnitẽtiæ,fuit collata Petro,& apostolis Ioa.20. Ac-

Proposi.5.

cipite spiritũ sanctum &c.Quinta.Potestas iu-

Proposi.6.

risdictiõis plena in vtroq; foro data fuit Petro Ioan,vlt.illic,Pasce oues meas. Sexta, Per Petrum deriuata est iurisdictio ad alios apostolos,& deinde ad episcopos &c.¶His autẽ præmissis ad quæstionẽ respondetur quatuor cõ-

Prima conclusio.

clusionibus.Prima. Quanuis nullus esset alius locus in toto euangelio,q̃ vel ille Matt.16. Tibi dabo &c.vel illa verba Christi.Ioan.20. Accipite spiritũ sanctum &c.satis esset ad asserẽdam conclusionẽ,tanq̃ catholicã , ꝙ Christus ecclesiæ tradiderit claues: nam cùm Deus mẽtiri non potuerit : fides catholica est id , quod promisit cõtulisse. Promisit autẽ illic,vt bene ait Turrecremata,plenissimã potestatem tum ordinis, tum subinde vtriusq; iurisdictionis.s. tam in foro pœnitentiæ, q̃ in foro exteriori: nam in his consistit ecclesiæ constructio & fabrica,quam supra petrã suę cõfessionis Christus pollicitus est. Quinuerò fortasse non fuit sola pollicitatio,sed aliqua illic collatio, saltem iurisdictionis,data,licèt hoc nõ constet.Quod autẽ ait in tertia propositione.s.Matt.18. Nõ esse promissam apostolis , nisi iurisdictionem exteriorem,propterea,ꝙ illic fiebat mẽtio de correptione fraterna : porrò, salua eius authoritate,nõ apparet verum. Nam cùm eadẽ verba,quæ Petro dixerat,Quodcũq; solueris,repetita dixerit cunctis, eandẽ plenariam autoritatem eisdem dandam insinuauit.Etenim,ꝙ de correptione fraterna fieret sermo , non est argumentum , ꝙ de restricta iurisdictione in foro exteriori,fieret mentio.Sed probauit potestatem corripiendi fratrem illis dandam,aut illic dari: quia amplissimã haberent, vel habituri essent,vt quæcunq; soluerent in vtroque foro,essent soluta,& quæ ligassent, ligata.

¶Rursus cùm Ioan.20.dixerit,Quorum remiseritis &c. constantissimum est , vel tunc illũ facultatem contulisse, vel si antea contulerat, tũc insufflasse spiritum sanctum ad idoneum eius vsum. Hinc fit , explorationem loci vbi claues contulit,non esse necessariã, nec admodum vtilem : nam eius vtilitas non esset nisi ad constabiliẽdum potestatem clauium:si ergo ex his locis constat eã esse,parum refert scire vbi eam Christus facultatem donauerit. Nihilominus cùm triplex sit ista potestas: nẽpe, sacerdotalis character ad consecrãdum,& potestas in foro interiori , & iurisdictio plenaria quæ illis est annexa , in tribus diuersis locis sunt istæ apostolis traditæ, quod sit cõtra Ar- Ioan.20.

machanum assertum. Sit ergo secunda cõclu- Secunda cõclusio.

sio.Quòd Apostoli ordinati fuerint sacerdotes,vbi fuerũt ad apostolatũ assumpti, vt vult Armachanus: quanuis ratio in neutram partem cogat, longè tñ minus probabilitatis habet,quàm ꝙ fuerint ordinati in cœna. Primũ, quia eo solo excepto, doctores omnes tenent ordinatos esse in cœna dum Christus sacramẽtũ eucharistiæ instituit.Et ratio est,quia priùs debuit sacramentũ institui , q̃ eius minister. Præterea(quæ mea est coniectura) mysteriũ sacrosancti eucharistiæ sacramenti nunq̃ apostolis fuit auditum,quousq; Christus in cœna tradidit eis suũ corpus , & sanguinẽ in cibum, & potum.Tãetsi antea Ioan.6.de eodem mysterio comedẽdi carnem suam, & bibendi sanguinem disseruerat, non tamen modum manducãdi patefecerat,quousq; re ipsa eos docuit. Dicere autem sacerdotes fuisse priùs institutos, quàm mysterium consecrandi intelligerent,ratio non sinit.¶ Tertia conclusio.Quòd Tertia conclusio.

illic in cœna collata eis fuerit potestas clauiũ in foro pœnitentiæ , probabilitate non caret: attamen multò est probabilius,illam fuisse collatam Ioã.20.Prior pars probatur: nam cùm Ratio.

illic fuerit apostolis impressus sacerdotalis character, quem diximus esse modò potestatem clauium, coniectura fuit, vt quemadmodum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum nunc dum sacerdotes ordinantur in impressione characteris illam potestatem suscipiunt, ita & tunc susceperint apostoli. Sed tamen tunc dicendum est quòd acceperunt illam potestatem alligatam, ne vti illa possent, quousque post resurrectionem spiritum sanctum ad id muneris susciperent. Et ideo Ioan.20. Datus est eis spiritus sanctus, atque adeò facultas eadem potestate vtendi. Et re vera parui refert. sic vel aliter dicantur. Nihilominus verba ipsa, Accipite, &, Quorum remiseritis, vehemẽtiorem ingenerant opinionem, q illic fuerit eadem potestas collata. Præterq, q omnium doctorum autoritas huic sententiæ suffragatur, vt Turrecremata, & Caie. super eundẽ locum euangelij, & S.Tho. in.4. dist.24.q.2.ar.3.vbi ait, q Christus dedit apostolis sacerdotalem potestatem quantum ad actum principalem in cœna, quãdo dixit, Accipite & manducate &c. subdens, Hoc facite in meã cõmemorationem. Quinuerò, & sacer Hieronym.ad Hedibiam.q. 9. eandem asserit veritatem, vbiait, quòd licèt ab initio quo apostoli ad apostolatum assumpti sunt, spiritum sanctũ receperint, tamen post resurrectionẽ eundem receperunt ad hunc finem, vt peccata dimitterent. Idem ait super eũdem locum Ioan. Et similiter Chrysost. atq; Ambros. lib. 1. de pœnitentia. Dicendum ergo, q in cœna tanq̃ in radice: id est, in charactere receperũt potestatem clauium, sed postea extensa fuit potestas eiusdem characteris ad hanc functionem, veluti dum episcopus ordinatur non suscipit characterem nouum, sed extensionem characteris sacerdotalis ad confirmandum, & ordinandum. Et sic opinio Armachani deseritur. ¶ Quarta conclusio. Id quod ait Turrecremata Petrum Ioan. vlt. plenissimam potestatem in vtroq; foro recepisse, verissimum est: quòd verò subdit alios apostolos eandem per ipsum suscepisse, veritati non consonat. Nam apostoli omnes cum omnibus apostoli eis functionibus in Christo sunt immediatè instituti. Hoc enim Paulus consultò probare contendit ad Galat. 1. & 2. Nam pseudoapostoli hoc illi calumniabantur, q cùm non esset creatus immediatè à Christo, non esset verè apostolus. Et ideo concedẽs ipse neminem posse esse apostolum, nisi à Christo institutũ, probat se fuisse ab ipso immediatè in apostolatum assumptum. Quare ait, Paulus apostolus nõ ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christum. Ac subinde monstrare contendit, quòd cæteri non eum euangelicam prædicationem docuerint, sed quòd per reuelationẽ Iesu Christi spiritum propheticum suscepit. Atq; eadem ratione vocante loco Iudę apostoli non substituerunt aliũ, sed sortem diuinitus expostularunt, vt Christus eum eligeret, cui spiritum propheticũ inspiraret, & apostolicam authoritatẽ perhiberet. Igitur cùm vtraque plenissima iurisdictio de essentia sit Apostolici muneris, vtrãq; à Christo omnes immediatè susceperunt, atq; adeò vnusquisq; erat per Christum episcopus vniuersi orbis, quem ideo inter se partiti sunt, vt vnusquisq; ad suam plagam diuerteret. Vnde illos simul ordinauit dicens, Accipite, Hoc est corpus meum &c. Hoc in mei memoriam facietis. Et omnibus simul dedit potestatem remitten di peccata, Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis peccata &c. Atque omnibus plenissimã dedit iurisdictionẽ Matt. 18. Quæcũq; solueritis super terram. &c. Quo fit, vt in munere apostolico omnes fuerint æquales Petro. Nisi quòd Petrus tanq̃ ecclesiæ caput erat eorũ præses, vt concilium conuocaret, vt Actu. 15. legitur, & alia obiret præsidentis officia. Quapropter tãquam qui perpetuo erat futurus caput, tandem Ioan. vltim. suscepit eandem plenitudinem non solùm tanquam apostolus, sed tãquam Christi vicarius, cuius authoritas permansura erat in eis, qui suam sedem occuparent. Hoc enim Petrus habuit singulare tanquam caput, q cæteris data est potestas tantùm personalis, nõ tamẽ successura in alios, nisi per authoritatem Petri. Nam etsi episcopi successores apostolorum dicãtur, vt can. Quorum vices. dist. 68. illã tamen authoritatẽ non suscipiunt, nisi per Romanũ pontificem Petri successorẽ. ¶ Sed vnus hîc tamen scrupulus superesse videtur, quòd etsi constet hanc clauiũ potestatem Christum apostolis concessisse, non tamen subinde constat eam concessisse tanquam perpetuò in ecclesia permansuram. De hoc autẽ statim art. proximo. ¶ Igitur, vt argumentis Armachani satisfaciamus, ad primum, quod nos fecimus, respondetur, q Christus per potestatẽ excellentiæ potuit apostolis apostolica munera successu tẽporum impertiri, & ideo non fuit necesse, vt eo tempore, quo eos ad apostolatum assumpsit, cuncta eis traderet. Vnde Marc. 3. non legitur, nisi quòd fecerit, vt essent duodecim cũ illo, vt mitteret eos prędicare, & dedit illis potestatem curandi infirmitates, & dæmonia eijciendi, quod erat ad confirmandam fidem necessarium, etiã ante passionẽ. At quia vsum consecrandi, & absoluendi habituri nõ erant, nisi post passionẽ, illuc vsq; distulit eas facultates

Doctorũ cõfirmatio.

Quarta conclusio.

Paul. Gal. 1. & 2.

An clauium potestas fuerit concessa tãquam perpetuò in ecclesia duratura.

Solutio. 1. argum.

tates eis adijcere. Quapropter licèt ante passionem iam essent destinati apostoli, & instituti, nihilominus eorum potestas, & facultas nõ fuit omnino completa, sed manca quousque Christus surrexit, imò vsque ad pentecosten, quando susceperunt spiritum sanctum, & linguarum dona. ¶ Et per hoc respondetur ad secundum: nempe, quod diuersas potestates eiusdem characteris in diuersis temporibus eis contulit. Et ideo licèt impresserit eis characterem in cœna, postmodùm tamen extendit eiusdem potestatem ad remittenda peccata. Episcopus autem, quia habet suam potestatẽ sacramentis alligatam, non potest eam diuidere, sed vbi imprimit characterem, illic confert potestatem clauium. ¶ Aliter tamẽ Armachanus arguit quod sit hic tertium argu. Apostoli vt Matt. 4. legitur, baptizabant, idq; ex officio tanq̃ apostoli, atq; oleo curabãt infirmos eo more, quo Iacobus. c. 5. docet sacramẽtum extremæ vnctionis administrari, ergo sacramenta conferebant, atque adeò ante cœnam erant sacerdotes. Ad hoc autẽ respondetur, q licet apostoli ante dominicam cœnã baptizarent, nõ tamen subinde dicere cogimur, q baptizauerint ex officio tãquàm sacerdotes, sed iussu Christi. Præsertim cùm id modò laicis liceat. Quòd autem oleo infirmos curarent, nõ pertinebat ad sacramentum extremæ vnctionis, sanè cùm illud non conferatur, nisi post sacramentum pœnitentiæ & eucharistiæ, quæ quidem sacramenta certum est apostolos ante passionem non administrasse. Illã ergo nõ erat nisi simplex curatio per donũ sanitatis. ¶ Quartò arguitur. Si Christus in cœna apostolos ordinauit, subsequitur, quòd duo eis cõtulit sacramenta ordinis ad cõficiendum corpus, & sanguinem, & sic plura sunt quàm septem sacramenta: nam succesiuè dixit, Accipite & comedite, & postea, Accipite, & bibite. ¶ Sed respondetur, quòd Christus nõ illo verbo præciso ordinauit apostolos, Accipite, & comedite, vel illo, Accipite, & bibite, tùc enim solùm eis porrexit eucharistiæ sacramentum, sed illo, Hoc facite in meam commemorationem. Quod licèt dictum sit inter porrectionẽ corporis, & sanguinis, tamen ad vtrumq; refertur: quare nõ sunt duo sacramenta, sed vnum. Imò quanuis seorsum daret illas facultates ad diuersas materias, essent partiales faciẽtes vnã potestatem, sicut sacramentum est vnum ex duabus speciebus constans. ¶ Quintò arguit valentius, quòd potestas clauium soluẽdi, & ligandi non fuerit collata illis Ioan. 20. sed ante resurrectionẽ, nam aliâs, inquit, sequeretur q nec Iudas fuerit verè apostolus, sanè cùm potestas clauiũ sit præcipuum de essentia apostoli, neq; D. Th. eandẽ susceperit potestatem: nã Iudas iam laqueo se enecauerat, nec Thomas intererat dum Christus apostolis dixit, Accipite sp̃iritum sanctũ &c. Et tamen de Iuda ait Petrus Actu. 3. quòd cõnumeratus erat eis (s. apostolis) & sortitus esset sortem ministerij apostoli. ¶ Respondetur autem, quòd vt Iudas sortitus diceretur sortẽ ministerij apostoli, satis erat fuisse iam cõnumeratum apostolis, functumq; officio prędicandi, & sanãdi infirmos, characteremq; sacerdotalem suscepisse, qui radix erat potestatis clauium, tametsi sua culpa non fuerit eadem potestate donatus. De Thoma autem respondetur, quod apostolis tanq̃ communi collegio data est illa potestas, quã ideo etiam absens Thomas tanq̃ membrum eiusdẽ collegij suscepit. Quin vero illic omnes posteri sacerdotes eandem susceperunt potestatem, alioqui negandum esset presbyteros, qui modò sunt, illam habere. Si ergo nondum nati illam tunc in apostolis susceperunt; nil mirum si absens Thomas eam susceperit. Alij possent dicere, quòd post dies octo, quando intulit digitum in latus Christi eandem suscepit potestatem. Sed congruentior est prior solutio.

Tertium argumentum.

Quartũ argumentum.

Quintũ argumentum.

Solutio.

De Thoma

ARTICVLVS. III.

Vtrùm claues in solis sacerdotibus euãgelicis existant.

POsthæc quæritur de clauium subiecto vtrùm sint in solis sacerdotibus euangelicis. Et arguitur à parte negatiua. Deus nunq̃ humanũ genus subsidio destituit, quo possent homines regnum cælorum ingredi: hoc autẽ est munus clauium aperire regnum cælorum: ergo hæc potestas fuit in lege naturæ. ¶ Secundò. Sacerdotes veteris legis fuerunt verè sacerdotes diuinitus instituti, vt in Exodo, & Leuitico legitur: sed clauium potestas est sacerdoti annexa: ergo in veteri lege fuerunt claues. ¶ Tertiò. Quanuis Christus clauium potestatem apostolis tradiderit, non tamen constat eam tradidisse, tanq̃ perpetuo permansuram: nõ ergo residet in ecclesia. ¶ Quartò. Omnes Christianos Christus. vt. 1. Petr. 2. legitur, fecit regale sacerdotium: ergo omnes Christiani pari iure clauium habent autoritatem.

Partis negatiuæ. 1. arg.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

Quartũ argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Decisio articuli.

¶In contrarium autem est verbum illud Ambros. quod in textu citauimus, Hoc ius (s. ligãdi, & soluendi) solis cõcessum est sacerdotibus. ¶Quæstio hæc solennis est, nõ q̃ inter catholicos sit dubia, sed q̃ tum hæretici de illa peruerse sentiũt, tum & orthodoxis intellectu est necessaria. Lutherus enim, qui fuit eius. 10. articulus à Leone condemnatus, in illo pestifero lib. de abroganda missa priuata. contendit omnes Christianos esse sacerdotes, allegans illud citatum Petri, quòd sunt omnes genus electum, regale sacerdotiũ. & Apoc. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes. Et c. 20. sederunt sacerdotes & Christi eius. &c. Quare ait, q̃ sacerdotes rasi, & vncti hoc sibi per iniuriam assumunt, & arrogant priuilegium. Et ideo ait in præfato ar. Tantũ quilibet Christianus facit quantũ Papa, & episcopus, etiã si mulier, aut puer sit. Eiusdẽ hæresis autor priùs fuerat Vviteleff, vt Thomas Vvald. refert tomo 2. de sacram. c. 7. & 28. & 141. ¶Præter hanc hæresim alius error temporibus nostris nunq̃ antea auditus de hac ecclesiastica potestate exortus fuit Angliæ sub Henrico octauo, qui animo repudiandi vxorem Catharinam litem cum Romano pontifice contestatus est, vnde occasionem nactus contendere cœpit ecclesiasticarum clauium potestatem penes regẽ esse, & ita se regem in temporalibus, & spiritualibus prædicauit: episcopos, & sacerdotes creans. Quem errorem, vt ab Anglia propulsarent, multæ martyrum centurię, sese gladijs, ignibus, atque alijs truculentis mortibus obiecerunt. Hanc verò procellam tandem diuina clementia per Philippum secũdùm catholicũ Hispaniarum regem, qui Mariam Christianissimam eiusdem Henrici filiam duxit, sedatam curauit. ¶Igitur ad quæstionis huius legitimã decisionem, meminisse priùs oportet, multiplicis potestatis hactenus explicatę. Est enim & potestas sacerdotalis characteris, & duplex iurisdictio tam in foro interiori ad ligandum, & soluendum per sacramentum pœnitentiæ, quàm in foro exteriori ad soluendum, vel ligãdum per indulgentias, vel excõmunicationẽ, ac demum ad gubernandam ecclesiam. Secundò supponendum huiusmodi potestates esse supranaturales, vt patet ex earum fine, qui est ingressus regni cælorum. Nam potestas reipublicæ ciuilis, naturalis est, vtpote ad finem naturalem: nempe, ad pacem, & tranquilitatem reipublicę relata: licet finis hic proximus ad illum supremum per Dei prouidentiam referatur.

Angliæ error.

Multiplex potestas.

Potestates ecclesiasticæ sunt supranaturales.

¶His suppositis ad quæstionem quatuor cõclusionibus respondetur. Prima. Ante orbem redemptum nulla spiritualis fuit, aut in lege naturæ, aut sub lege scripta clauium potestas gratiæ effectrix. Probatur, quia clauis regni cælorũ est, qua ipsum aperitur: sed ante Christum natum cunctis hominibus obseratum fuit, nam & iustissimi quique ad limbum descendebant, sperantes beatam spem, & aduentum regni Christi: ergo tunc nulla erat potestas clauium. Secundò, quia vt distinct. 1. monstrauimus, in lege naturæ nulla erant propriè sacramenta, & in lege scripta licèt essent sacramenta gratiam significantia per Christum conferendam, tamen nullam per se conferebant, sed omnes in sola fide venturi salui fiebant: potissima verò clauium virtus in applicatione sacramentorum consistit: ergo tunc nulla erat potestas clauium. Quare, & distinctio. 2. & distinctio. 18. collegimus, nullam fuisse sacramentalem confessionem in lege Mosayca.

Prima cõclusio.

Ratio conclusionis.

Ratio. 2.

¶Atque hoc ipsum est, quod Baptista Christi prænuncius, ac deinceps Dominus ipse nos docuerunt, dum euangelicam prædicationem inde auspicati sunt, vt homines pœnitentiam agerent: quia appropinquauerat regnum cælorum, vbi Christus insinuauit in sacramento potissimùm pœnitentiæ claues eiusdem regni se collocaturum.

¶Secunda conclusio. Christus fuit, qui primus habuit claues regni cælorum. Conclusio est sancti Thomæ distinctio. 19. quæst. 1. artic. 1. vbi ait, quòd virtus aliqua esse potest in aliquo, aut tanquàm in per se agente, quod est perfectius, aut tanquam in instrumento, qui est minus perfectus modus: virtus autem aperiendi regnum cælorum fuit in Christo tã quam in per se agente: nam quatenus Deus id per propriam autoritatem habebat: & quatenus homo, per meritum suæ passionis, vbi tollens peccata nostra, totiusq̃; adeò mundi, qui eius redemptionem expectauerat, cunctis regnum aperuit, iuxta verbum eius ad latronem in cruce. Hodie mecũ eris in paradiso: & ideo absque charactere ordinis habuit clauem excellentiæ, vt regnum etiam absque sacramento posset aperire: sacerdotes verò, qui sunt ceu eius instrumentales ministri, nõ nisi per sacramenta: iuxta illud Apocaly. 3. vbi asseritur habuisse clauem Dauid, quod intelligitur quantum ad reseranda mysteria scripturæ sacræ, cuius spiritu exponitur, & quantũ ad ingressum regni cælorum, cuius virtute illuc ingredi tur. ¶Tertia cõclusio. Christus hanc ecclesiæ tradidit potestatẽ non solũ, vt in eis temporaliter

Secunda cõclusio.

Tertia conclusio.

liter duraret, quibus eam contulit, sed vt perpetuò esset in ecclesia permãsura. Quod enim eam ecclesiæ donauerit, in superioribus probatum est: sed quòd eam perpetuò donauerit, hæretici forsan inficiari possent dicentes, in euangelio nullam haberi mentionem perpetuæ successionis: nam solis apostolorum personis dictum est, Tibi dabo, &c. &, Quorum remiseritis, &c. Item: quia alijs facultatibus apostolos insigniuit, quæ in ecclesia non persistunt, vt dono linguarum & sanitatum, & spiritu prophetico ad cõdendam scripturam sacram. Et ideo contra huiusmodi cauillationes probatur conclusio. Christus fundauit ecclesiam vsque ad consummationem seculi duraturam: nempe, super suam fidem & leges, sine quibus nemini salus patere potest, atque adeo fecit eam vnum ouile, quod nisi qui intrauerint, salui esse nequeunt. Vnde Matthæ. 24. Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Et Matthæ. 28. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: sed potestates clauium sunt collatæ in bonum commune totius ecclesiæ: ergo non solum apostolis, sed in illis suis etiam posteris sunt traditę. Quare non opus fuit Christo successionum meminisse, sed ipsamet traditio clauium perpetuitatem designabat. Nam etsi solis apostolis dixerit, Ite, baptizate, &c. res ipsa ostendit baptismum perpetuò in ecclesia durare. Alias verò dignitates, quę peculiariter ad apostolicam functionem pertinebant, non necessariò oportuit in ecclesia perdurare. Vnde Pau. ad Ephe. 4. distinguens ecclesiæ membra ajt, Ipse quidem dedit quosdam apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò euãgelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi donec occurramus omnes in vnitatem fidei, scilicet, in die iudicij. Quocirca & apostoli ipsi successores sibi crearunt, vt iamiam dicturi sumus.

Hæreticorũ cauillum.

a. Cauillum

Matth. 28. 1.

Pau. Ephe. 4

¶Quarta conclusio, quæ ad quæstionẽ respondetur. Potestas clauium sacramentalis in solis euangelicis sacerdotibus existit. Vbi adnotandum, quòd Christum claues contulisse intelligi potest, aut toti ecclesiasticę republicæ in cõmuni sicut potestas gubernandi fuit, aut eligẽdi regem est in toto reipublicæ corpore aut personis. At quicquid sit de iurisdictione, de qua statim dicturi sumus, potestas tamen clauium absoluendi & ligandi in foro pœnitentiæ manifestum est, non posse in corpore simul ecclesiæ cõsistere: quia est personalis potestas, quam sacerdos dum sacro ordine initiatur, suscipit, quam diximus esse characterem: corpus enim ecclesiæ non suscipit in communi ordines, sed personæ. Conclusio hæc apud catholicos probatione non indiget, sed aduersus hæreticos vnico nititur fundamento, quod ipsi subuertere contendunt. Superius enim distin. 12. quæst. 1. art. 1. hæreticorum catenam, & potissimum Lutheri depinximus. Enimuerò, quia in sacramẽtis nullam vim gratiæ conferendi, aut mysterium vllum supernaturale agnoscunt, sed docent vnicuique propriam fidem ad salutem sufficere, nihil mirũ si neque ad executionem horum mysteriorum selectum aliquem ministrum confiteantur. Quapropter non eo faciunt Christianos omnes sacerdotes quo Christianam dignitatẽ extollant, sed quò sacramenta pessundent, in quibus posita est Christiana religio. Illis ergo: qui sacramenta nostra virtutem censent habere iustificandi, & in sacramẽto eucharistiæ corpus Christi esse verum, facillimum est subinde persuadere ministros esse diuinitus ad id delegatos, & per sanctam vnctionem institutos: vt in ordinis susceptione gratia perfundantur, qua fiant sacramentis gratiæ administrandis idonei. Vnde Paul. 1. Corin. 4. re vera non de cunctis promiscuè Christianis, sed singulariter de ipsis apostolis ac sacerdotibus aiebat, Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispẽsatores mysteriorum Dei: nam & pulcherrimus mundi ordo, in quo elementa alia alijs subsunt, & supracælestes hierarchiæ, & ciuiles omnes respublicæ nil aliud clamãt, quàm quòd ad singula officia publica sui sint destinandi peculiares ministri: quanto ergo decentius ecclesiastica hierarchia id postulat, quam regius Psaltes reginam appellat ad dextram sapientiæ sedentem in vestitu deaurato circumamictam varietate. Ad literam videtur Apostolus. 1. Corinth. 12. similem populare querimoniam reprimere. Conquerebantur enim illi neochristiani, quòd non omnes in sacerdotio, aut in alio eminentiori loco essent, putantes ob id non esse perfectè Christianos. Quibus Paulus propositâ membrorũ similitudine ait, in corpore ecclesiæ alios esse oculos, alios manus, alios pedes: nam diuersa sunt gratiarum dona: scilicet, vt ait ad Ephes. 4. Alij sunt apostoli, alij pastores, & doctores &c. si ergo, inquit dixerit pes, Quoniam non sum manus, non sum de corpore, non ideo nõ est de corpore? Et si dixerit auris, quoniam non sum oculus, non sum de corpore, non ideo

Quarta conclusio.

Probatur cõclusio aduersus hæreticos.

Lutherus.

Paul. 1. Cor. 12.

Pau. Ephe. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

ideo non est de corpore Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus? Lutherus autem nescivit aliter litem dirimere, quàm faciendo omnes oculos: vt faciendo populum oculatissimũ Argum, illa ratione omnes exoculauit. Si enim omnes sunt episcopi, vbi subditi? & si omnes sacerdotes parochiales vbi parochiani? At verò quid opus est cum istis litigare, cùm manifestum sit apostolos ipsos alios creasse episcopos, & sacerdotes sibi successuros? Nam Paul. vt legitur Actu. 20. vocauit ad se presbyteros Asiæ, quibus ait, Vos posuit spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam. Et. 1. ad Timoth. 3. docet, qualem oporteat esse episcopum. Et cap. 4. admonet, ne citò cuipiam manus imponat, vbi docet eũ ordinasse in episcopum, qui subinde ordinabat presbyteros. & ad Titum. 1. admonet ipsum, vt per ciuitates constituat presbyteros, sicut ipse disposuit ei, quem episcopum etiam ordinauerat. At quoniam de re hac loco citato distinct. 13. quæst. 1. plura diximus, satis de hac quarta conclusione.

Lutherus.

Actuum. 20.

¶Respõdetur ergo Luthero, quòd licèt Petr. & Ioan. in Apocalyp. dicant, quòd Christus non simul sacerdotes fecerit & reges, non tamen affirmabit Lutherus omnes Christianos esse reges. Pari ergo modo licèt omnes Christiani ea generali ratione dicantur sacerdotes, quòd se & sua Deo in sacrificium offerunt, nihilominus per antonomasiam illi dicuntur sacerdotes, qui ad sacramenta administranda consecrati sunt.

Luthero respondetur.

¶ Dubitatio autem ex ijs fit reliqua minimè dissimulanda, vbinam, scilicet, in euãgelio hæc potestas data sit cũctis sacerdotibus. Nam soli apostoli fuerunt à Christo ordinati apostoli, soliq́ue illi acceperunt spiritum sanctum in remissionem peccatorum. Et quanuis suprà monstratum sit, illam potestatem suscepisse, tanquàm perpetuò in ecclesia duraturã, posset nihilominus cauillator quispiam dicere, solùm de iure diuino manere in episcopis, qui dicũtur apostolorum successores, vt est in can. Quorum vices. distinct. 68. atq; adeò inferre, quòd potestas sacerdotalis non est, nisi de iure positiuo: quia, scilicet, ecclesia sanxit, vt sacerdotes ordinarentur in auxilium episcoporum. Respondetur tamen, quòd sacerdotium est de iure diuino, & quantum ad potestatem consecrandi, & quantũ ad vim clauiũ absoluẽdi in foro pœnitentiæ. De priori enim membro ambigere nemo potest: nam cũ character & ordo sacerdotalis sit de essentia conficiendi eucharistiã: & ecclesia nõ habeat autoritatẽ mutãdi ea, quæ sunt de essentia sacramenti, nõ est dubiũ, quin de iure diuino sit illa potestas in omnibus sacerdotibus. Nam si solis apostolis eam Christus tribuisset, non auderet ecclesia, nisi solis episcopis eorum successoribus tribuere. Quare cũ præter apostolos septuaginta duos discipulos elegerit, vbi auxiliares presbyteri episcoporum intelliguntur, fit vt dum apostolos sacris ordinibus initiauit, illic designauerit ordinãdos presbyteros. ¶De alia verò potestate ligandi, & soluendi res nõ est ita certa, vsus tamen ecclesiæ, rerum diuinarũ certissimus interpres, docet etiam eandem quoq; iure diuino esse sacerdotio annexam: porro cùm inter ordinandum post facultatem consecrandi ait, Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis &c. vbi profertur, q̃ eodem loco Ioan. 20. data sit illa potestas cunctis sacerdotibus. Id quod Ambros. lib. 1. de pœnitentia ait, solùm permissum esse sacerdotibus. Et lib. 2. Concesit hoc, inquit, Christus apostolis, & de apostolis ad sacerdotum officia trãsmissum est. Et ratio quoq; suffragatur: nam si connexio hæc potestatem nõ esset de iure diuino, ecclesia posset facere, vt sacerdotali characteri nõ esset annexa potestas clauiũ, quod certè efficere nequit. Cõsentaneum enim est, vt dum Christus potestatem presbyteris tradiderit super corpus suum verũ, simul & quæ illi annexa est, tradiderit super corpus mysticum, vt dignè idem verum corpus possent plebi dispensare. Accedit demum, q̃ cum confessionum audientiæ tanti populi, quantum est Christianus, soli episcopi non sufficerent, nõ satis Christus ecclesiæ suæ consuluisset, nisi presbyteris, qua ratione sacerdotes sunt, eandem facultatem relinqueret. Quare vbi illam apostolis dedit, tribuit & presbyteris, nisi q̃ iurisdictionum distributionem commisit Petro, quæ non est de intrinseca ratione sacramẽti, sed de necessitate applicationis materiæ.

Vbi data sit potestas cũctis sacerdotibus.

Cauillatio.

Dilutio.

Potestas ligãdi, & soluẽdi vbi fuerit collata cunctis sacerdotibus.

Ambros.

Ratio optima.

Alia ratio.

¶Ex his sequitur discrimen inter sacerdotes legis naturæ, & scriptæ, ac nostros: omnes enim erant verè sacerdotes sacrificia in Dei cultum offerentes, atq; adeò nonnullã habentes spiritualem potestatem. Bifariã enim potestas dicitur spiritualis, Vno modo ratione finis, atq; altero ratione effectus. Ratione finis dicitur, qa ordinatur ad veram religionẽ. Et ratione effectus, quia instrumẽtalis est, causa gratiæ. At qui d. 1. q. 2. ostensum est quẽadmodũ in lege naturæ respublica ipsa ciuilis instituere poterat vera sacrificia, quibus verũ Deum colerẽt, atq; adeò sicut reges, & magistrat' creare poterat, ita & sacerdotes, q̃ diuino cultui mãciparẽtur.

Discrimẽ inter sacerdotes legis naturæ scriptæ & nostræ.

Rex poterat instituere sacerdotes.

Sacerdotes legis Moysi à Deo creabantur.

Sacerdotes euãgelicæ legis à Christo creati sunt.

Iudæorũ sacerdotes.

Solutio. 1. argumen.

tur. Imò & rex ipse illos poterat instituere: qa nullam habebant supernaturalem potestatẽ. Et tales legitur Gene. 17. fuisse in Ægypto sacerdotes, & fuerunt inter Romanos, & in alijs gentibus. Quinuerò poterant iure hæreditario primogenituræ succedere. Quare Melchisedech iussu Dei ferunt Iudæi (quia primogenitus erat Noë: nempe, Sem) fuisse sacerdotẽ. Et Iacob, fertur, ius hoc à fratre suo Esau fuisse mercatũ. At verò sacerdotes legis Moysi quãuis non haberent potestatem spiritualem quãtum ad effectum: scilicet, conferendi gratiam, nihilominus, quia eorum sacrificia, vnctiones & vestes mystica erant & figura rerum supernaturalium legis euangelicæ, non poterant à republica creari, sed à Deo per ministerium Moysi. Et ideo Deus instituit Aaron summũ Pontificem, vt habetur Exod. 28. & selegit tribum Leui, in qua perpetuò essent sacerdotes & ministri templi. Nullam tamen habebant spiritualem potestatem, quãtum ad effectum conferendi gratiam, atq; adeò, nec concedendi indulgentias, nec excommunicandi, aut priuãdi beneficijs ecclesiasticis, quia hęc omnia sunt spiritualia quoad effectum. In lege autem euãgelica, quia sacerdotes potestatem habent spiritualem cõferendi gratiam, à Christo ipso autore gratiæ & redẽptore creati sunt. Quod autem diximus in lege naturæ, & scripta fuisse verè sacerdotes, intelligitur ante promulgationẽ euangelij, quando poterat esse verus vnius Dei cultus. Iam enim nullibi sunt veri sacerdotes, nisi in euãgelica ecclesia. Nisi forsan aliquę sunt gentes, vbi lex euangelica inuincibiliter ignoratur, quę sint ab omni idololatriæ genere mũdæ & vnum Deum colant. Quod de tota vna republica non est credibile: nam si legem naturæ seruassent, aliquo Deus supranaturali lumine irradiasset, vt veritatem inquirerent. In Iudæis verò manifestum est nullũ vigere iam verum sacerdotium: quippe quod in euangelicum iam translatum est, iuxta illud Paul. Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat. Vt enim sacrificia omnia illa per vnicum sacrificium Christi abolita sunt, ita & sacerdotium. ¶Per hæc ergo, quæ dicta sunt, argumenta facta soluta restant. Ad primum enim respondetur, quòd sub lege naturæ hominum genus non erat remedio destitutum: nam vt dist. 1. mõstratum est, illucebat etiam tunc subobscurus quidam in eis fidei radius, quo legem naturalem seruantes per diuinum auxiliũ conuerti poterãt. At quia Christo nondum passo sacramenta non conferebant gratiam, fit vt nec fuerit in sacerdotibus illis potestas vlla clauium. Atque idem respondetur ad secundum de sacerdotibus veteris legis. Tametsi ratione prædicta à Deo essent creati. ¶Ad tertium autem iam respõsum est, vbi diximus potestatem clauium esse ecclesiæ traditam in perpetuum permãsuram. ¶Et ad quartum: vbi declarauimus quemadmodum Christiani omnes dicantur sacerdotes.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

Solutio. 4.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm potestas iurisdictionis in vtroque foro fuerit sic collata ecclesiæ, vt in toto corpore immediatè resideat, an verò in prælatis eius.

VAnuis de potestate clauiũ sacerdotali satis dictum sit, tamen de iurisdictione in vtroque foro dubium restat. Et ideo arguitur, quòd eam Christus toti corpori ecclesiæ immediatè tradiderit, vt inde deriuaretur ad prælatos. Potestas ciuilis gubernandi sese est in toto corpore reipublicæ, quæ potest regem eligere, vel se per alios magistratus gubernare: atque hanc potestatem Deus iure naturæ cuique reipublicæ dedit: ergo simili ratione Christus vniuersæ reipublicæ Christianorum eandem contulit potestatem, & non personis singulis.

Pars affirmatiua. Primum argumentum.

¶Secundò arguitur. Concilium vniuersale dicitur vniuersalem ecclesiam repræsentare: ergo suam autoritatem non habet à Papa, sed à se, quasi illic assistant omnes Senatores, & Procuratores ecclesiæ, per quam autoritatem possunt de legibus, & magistratibus ecclesiæ disponere, cui alludit verbum illud Christi ad Petrum Matthæ. 18. Si te non audierit, dic ecclesiæ: qua ratione videntur antistites appellari prælati ecclesiæ iuxta verbum Iacobi, Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ: ergo Christus iurisdictionem hanc toti ecclesiæ immediatè reliquit.

Secundũ argumentum.

¶Tertiò, quia sacer cardinalium senatus Papam creat: ergo nomine & autoritate ecclesiæ illud facit: si ergo autoritas creandi Papam, qui est summũ caput ecclesiæ, est in tota ecclesia, penes ipsam est tota ecclesiastica potestas, & iurisdictio, & ab ipsa deriuatur in personas.

Tertium argumentum.

¶In cõtrarium est, q̃ Christus nullibi legitur toti

Pars negati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Decisio articuli.

ti ecclesiæ congregationi vllam contulisse potestatem, sed personis. ¶Nihil hic dicere molimur de illa molesta lite, vtrùm concilium sit suprà Papam, quæ causa est, vt nunquam concilia eo candore fœliciter celebrentur, quo antiquitus. Sed quia rerum consequentia hoc exposcit, ne clauiũ tractatus mutilus maneat, quicquid sit de illà quæstione, pro nostra tenuitate subiectũ proximum ecclesiasticæ potestatis, & iurisdictionis explorare adornam⁹. Enimuerò Gerson in tract. potestatis ecclesiasticæ, quẽ imitatur Almain in suo libro de cõparatione Papæ & concilij cap. 6. atq; alij fautores illius opinionis, quòd concilium est supra Papam, arbitrati suam opinionem ex hoc fundamento pendere, aiunt, potestatem ecclesiasticam iurisdictionis in vtroque foro residere in tota vniuersitate ecclesiæ, hoc est, in toto corpore, quod aiunt categorematicè instar reipublicæ ciuilis. Iure enim naturæ potestas regendi rempublicam in tota ipsa est, & in nullo seorsum membro; nisi ab ipsa eligatur, vt est videre in antiquo regimine Romanorum, & nũc apud Venetos. Nisi quòd illæ, quæ rege gubernantur, ipsum elegerunt, in quem suam transtulerũt autoritatem, quæ iure hæreditario perpetuò succederet in suã sobolem, iuxta tenorẽ l. Quod principi placuit. ff. de constitu. princip. Sic ergo aiunt existere potestatẽ in corpore ecclesiæ immediatè propter rationes, quas fecimus, & alias eiusdem vigoris. ¶In contrarium tamen ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Potestas iurisdictionis ecclesiasticæ non residet in toto corpore immediatè, sed in prælatis. Conclusio est Cardinalis à Turrecremata. 2. lib. sum. eccles. c. 71. & Caieta. in opusculo de comparatione Papæ & concilij. Et notãdum est primò discrimen, illi eñ dicunt, quòd Christus tradidit hanc potestatem communitati ecclesiæ, vt ipsa crearet prælatos, sicut Romani quibus regerentur. Nos autem dicimus è conuerso, quòd Christus tanquam vnicus rex regni cælorum, & ecclesiæ caput instituit Petrum, & apostolos, atque alios prælatos, per quos ipse gubernaret ecclesiam. Ad cuius probationem hoc supponendum est, quod ipsi etiam admittunt: nempe, hanc potestatẽ non conuenire ecclesiæ iure naturali, aut humano, sed solo diuino per Christũ: nam Psalmo. 2. ait ipse. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion mõtem sanctum eius: id est: vnicus rex super vniuersalem ecclesiam. Et Psalmo. 109. Iurauit Dominus: & non pœnitebit eum, Tu es sacerdos in æternum s: cundùm ordinem Melchisedech. Vnde Paul. ad Hebræ. 7. probat Christum vnicum esse sacerdotem ecclesiæ, à quo omne sacerdotium, & sacrificium deriuatur, Et ideo ait, quòd alij sacerdotes sine iureiurando facti sunt, Christus autem cum iureiurãdo: quia in æternum erat permansurus. Idemque cap. 8. & 9. prosequitur ostendens Christum esse vnicum Pontificem futurorum bonorum: hoc est, per cuius sacrificium, & sacramenta obuentura nobis sunt supracælestia bona. Atque adeò Psalmo 44. Propterea vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ cõsortibus, seu præ participibus tuis, vbi denotatur omnes sacerdotes, & ecclesiæ antistites de eius sacerdotio participare, secundùm illud Apostoli ad Colossen. 2. qui est caput omnis principatus, & potestatis, quæ est in ecclesia.

Pau. Heb. 7

Pſal. 44

¶Hoc ergo suppposito sic arguitur. Ecclesia non habet potestatem iurisdictionis, nisi à solo Christo: Christus autem nullibi legitur eã tradidisse corpori ecclesiæ, sed personis, & prælatis: ergo in ipsis est immediatè. Probatur minor, quia singulariter Petro dictum est. Tibi dabo claues regni cælorum, Quodcunque solueris, &c. Et Ioan. vlt. propter singularẽ amorem, quo eum Petrus diligebat, atque adeò ob singularem dignitatem ei singulariter dixit, Pasce oues meas, vbi caput eum ecclesiæ constituit. Quare & illi pollicitus est dicens, Ego orabo pro te, vt non deficiat fides tua: nempe, quia super eius fidem prædixerat, se extructurum ecclesiam. Et ad apostolos singulariter ait, Quæcunq; solueritis super terram, &c. &, Quorum remiseritis, &c. ergo omnem iurisdictionem eis tribuit, atque eius successoribus, iuxta verbum citatum Paul. Ipse dedit apostolos quosdã alios prophetas, &c. in opus ministerij: hoc est, vt essent eius ministri. Quare Paul. 1. Corint. 4. non dixit eos fuisse ministros ecclesiæ, sed Christi.

Tertium argumentum.

¶Secũdò, id maximè cõfirmatur ex illo Ioã. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos vt eatis, & fructũ afferatis, &c. quasi dicat, non sicut res publica ciuilis suum eligit regem, vos me elegistis, sed ego, qui ex me habeo regiam sacerdotalemq; potestatem, elegi vos, vt meã colatis ecclesiam, & fructu germinare faciatis. ¶Atq; hoc inde confirmatur, quòd vt legitur Marci. 3. ipse ad se singulariter duodecim vocauit, quos fecit, vt essent apostoli, quibus ait Ioan. 20. Data est mihi potestas in cælo & in terra: sicut misit me viuens pater, & ego mitto vos, Accipite spiritum sanctum, &c. Certè nescio quid clarius. Perinde est,

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

de est, acsi dixisset, sicut ego à nulla republica potestatem habeo, sed cælitus mihi data est: ita neq; mei ministri ab ecclesia debent potestatem aliquam recipere, sed à me ipso. Et ideo quæ data est mihi potestas ego eam do vobis, Accipite spiritum sanctum: accipere autem spiritum sanctum non est totius corporis ecclesiæ, sed personale beneficium. Enimuerò quia spiritus sanctus est in personis, ideo est in ecclesia, & non è conuerso. Quare in Pentecoste apostoli tanquam singulares personæ, & Dei ministri acceperunt ab ipso, & non ab ecclesia spiritũ sanctum. ¶Atq; hinc sumitur quartum argumentum. Sacerdotes ecclesiæ instituuntur per sacramentum ordinis, quo confertur gratia, gratiam autem ecclesia non confert: sed Christus per virtutem sacramentorum, atq; adeò non ecclesia, sed Christus, qui est author gratiæ, per suos proprios ministros instituit sacerdotes, atq; imprimit characterẽ, qui est consecrandi facultas & clauiũ potestas: ergo eadem ratione qua gratia, & vt artic. præcedenti diximus, character non est in tota ecclesia, sed in personis, quibus Christus & gratiam confert, & characterem imprimit, colligitur vt iurisdictionem, quę ad eandẽ clauium functionẽ est necessaria, non toti ecclesiæ, sed certis personis tribuerit. Profectò est magnũ argumentum, q̃ si character consecrãdi corpus verũ, (quod manifestũ est) non sit in toto corpore ecclesiæ, sed in personis: ita & iurisdictio non sit nisi in personis, quando quidem corpus mysticũ super verum est fundatum. ¶Vt autem res apertiùs pateat: arguitur sic quintò. Christus non solùm in terris agens, sed & nunc de cælo ecclesiam suam gubernat, quam ipse fundauit, iuxta illud, Ecce ego vobiscum sum vsq; ad consummationem seculi: dũ autem vitã in terris degebat, prælati nõ habebãt authoritatẽ ab ecclesia, sed ab ipso tanquã ab authore eius & fundatore. Quare Pau, vt dictũ est ad Gala 1. ait nõ fuisse ab hominib⁹ nec per homines apostolũ, sed à Christo. Quocirca in apostolorũ præfatione non dicũtur vicarij ecclesiæ, sed ipsi⁹ Christi. Quos operis tui (hoc est, functionis tuæ) eidem (scilicet ecclesiæ) cõtulisti præesse pastores: ergo sicut illico post ascensum in cælum per suos ipse apostolos, & per quos illic cõstituebant episcopos, regebat ecclesiam, ad quod munus obeundum misit eis spiritum sanctũ, pari nũc forma per apostolorũ successores episcopos, & per discipulorum successores presbyteros, quos ipse elegit, ecclesiam gubernat: non ergo potestas iurisdictionis descẽdit ab ecclesia immediatè, sed à Christo. Atq; hîc perspiciendũ est discrimen inter republicam ciuilem, & ecclesiæ: q̃ in republica ciuili nullus fuit à principio rex, cui competeret dominium, sed respublica creauit suum regem, quæ poterat per alios à se creatos magistratus administrari. Ecclesiæ verò Christus per se fuit rex à patre cõstitutus, vt in Psal. citato ait Dauid. Quare sicut in familia domestica nõ residet authoritas gubernandi domũ, sed in patrefamilias, & alijs œconomis, & ministris, quos ipse voluerit eligere: ita & Christus regit suam familiã, cui nõ dedit iurisdictionẽ sed ministris, quos ipse elegit tanq̃ eius præsidẽtes. Accedit sexto, vt ait Turrecremata, q̃ si Christus potestatẽ ecclesiasticam ecclesiæ cõtulisset, consequens fieret illã residere in tota cõgregatione. Sin laicis opificibus in mulierculis, & pueris, & q̃ cõcilium vice omniũ congregaretur, sicut senatores nomine toti⁹ ciuitatis aut regni, & cardinales per potestatẽ omniũ eligerent Papam, quod certè multis nominibus est absurdum. Primùm, quia cùm in republica sint multi inhabiles ad exercenda ecclesiastica officia, mulieres enim non possũt esse presbyteræ, sicut in ciuili republica possunt esse reginæ, & pueri reges, indecorum esset toti ecclesiæ illam cõmittere facultatem eligendi prælatos. Secundò, quia cũ sit impossibile totum orbem, si totus Christianus esset, conuocare ad eligendum Papam, vana esset illa tam diffusa potestas. Tertiò, quia tũc sequeretur, quòd si Papa & episcopi aliquas leges ecclesiasticas conderẽt, & totus populus reclamaret, cùm tanto excessu sit maior pars ecclesię, standũ esset iudicio populi, quod tamen est hæreticum. Signum ergo est, quòd prælati non habent iurisdictionem ab ecclesia, sed à Christo sunt populo Christiano præfecti. ¶Septimò & postremò arguitur argumento Caietani. Si potestas ecclesiastica immediatè esset in ecclesia, sequeretur, q̃ si tota ecclesię, congregatio sancire vellet, vt ecclesia non gubernaretur per vnũ pontificem, sed per duos, aut plures, vt dum Romana respublica per consules gubernabatur, & nunc gubernantur Venetiæ, id posset facere, quod esse hæreticum, fautores ipsi contriæ opinionis concedunt. Quocirca profectò non bene sibi constant: nam si illa ratione concilium asserant supra Papam, vt authoritas in tota ecclesia resideat, à qua pendet Papa, consequens sit, vt ecclesia non sit instituta instar regni, vt sit vna persona supremum caput, sed ad modum antiquæ Romæ, & illius reipublicæ, quam. 5. Ethico. Arist. ait per

Quartum argumentũ.

Postremũ argumentum.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Septimũ argumentum.

Impugnatur ratio.

Prima conclusio.

Quintũ argumentum.

Christus instituit prælatos per quos suam regat ecclesiam.

Potestas iure diuino cõuenit ecclesiæ.

Gerson Almain.

An concilium sit supra papam.

Fũdamentũ Gersonis.

Rex à repub. recipit potestatem iurisdictionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per optimatum potentiam regi: quod profectò nemo Christianorum dicere audebit, nisi sit hæreticus. ¶ Ex his ergo planè colligitur appendix secunda conclusio. Summam ecclesiasticæ potestatis primùm contulit Christus Petro, tàquàm eius vicario & ecclesiæ capiti, quod ipse constituit, à quo eiusq; successoribus in eadem sede, eadem iurisdictio in totam ecclesiasticam hierarchiam deriuatur. Quia vt patet Matth. 16. ei tanquàm ecclesiæ fundamento, quod sibi Christus substituit, plenariam pollicitus est clauium potestatem, quam Ioan. vlt. contulit, dum ter publicè, & iuridicè interrogans an se plus omnibus diligeret, quasi rogaret, an omnium esset dignissimus, qui omnium esset caput, dixit, Pasce agnos meos. Hāc verò conclusionem non intendimus hic multis comprobare, esset enim magnā rerum syluam commouere, sed eam in hanc consequentiam adiecimus, quòd ecclesiastica potestas non in tota ecclesiæ communitate, sed in in personis residet. Dum autem dicimus, à Petro deriuari omnem ecclesiasticam potestatē, non intelligimus in reliquos apostolos, iam enim suprà art. 2. adstruximus apostolos immediatè à Christo omnem iuridictionem accepisse gubernādi orbem. Sed tamen nullum præter Petrum reliquit successorem, vt per suam authoritatem, & episcopi omnes & clerus ab vna sede Petri illam recipiunt.

Secunda cōclusio.

Episcopi & presbyteri sunt de iure diuino.

¶ Caue tamen ne subinde hinc elicias episcopos & presbyteros esse de iure positiuo: sunt enim, vt paulò antè diximus, de iure diuino. Quare Papa facere nequit, vt nulli sint episcopi in ecclesia, aut sacerdotes. Sed tamen dicitur iurisdictio à Papa deriuari: quia per ipsum episcopi singuli, suis diœcesibus mancipantur, & presbyteri suis parœcijs.

Dublū egregium.

¶ At dū de subiecto iurisdictionis loquimur, quam dicimus absq; sacerdotali charactere reperiri, dubitatio se insinuat, vtrum omnibus possit Christianis conuenire. Et quidem de viris pro constanti relinquitur, quippe cùm episcopus antequàm ordinetur, iurisdictionem habeat indulgentias conferrendi, & excommunicandi, atque adeò sub censura excommunicationis leges & præcepta ferendi. Certum quoq; est viros omnes, nisi aliqua sint ecclesiastica lege prohibiti, ad sacerdotium, & episcopatum assumi posse.

An mulier sit capax spiritualis potestatis.

Paul. ad Galat. 3.

¶ Sed de fœmineo sexu quæstio nos interpellat, vtrum sit capax spiritualis potestatis ecclesiasticæ. Nam vtrinq; nos admonet Paulus, dum ex vna parte ad Galat. 3. ait, quòd in Christo Iesu non est Iudæus nec Græcus, nō est seruus nec liber, non est masculus nec fœmina. Ex altera verò. 1. Corinth. 14. ait Mulieres in ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse: si quid autem volūt discere, domi viros suos interrogent: turpe em̄ est mulieri loqui in ecclesia Et nequis arbitretur, suum, nō Dei, præceptum esse, subdit. Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo, quoniam Domini sunt mādata. De hac quæstione omnes consentiūt, mulierē non posse potestatē ordinis suscipere, vt ait S. Tho. d. 25. q. 2. Id quod ibidē inter agendū de ordine examinandū est: quia illa est potestas immediatè aperiendi regnū cælorū. Sed de iurisdictione subdit ibidē in solutione. 1. arg. q̄ Abbatissæ nō habēt iurisdictionem ordinariam, sed quasi cōmissariam, ppter periculū cohabitationis virorum, & mulierū. Et dist. 9. q. 1. ar. 1. quæstiunc. 3. ad quartū ait. quòd cùm mulier secundùm Apostolū sit in statu subiectionis, non potest habere aliquam iurisdictionem spiritualem, quia etiam secundùm Philos. 8. Ethic. Corruptio vrbanitatis est, quādo ad mulierem peruenit dominium. Vnde mulier neq; habet clauem ordinis, nec clauem iurisdictionis, sed mulieri, inquit, committitur aliquis vsus clauiū, sicut habere correptionem in subditas mulieres propter periculum, quod imminere posset. ¶ Sub hoc ergo moderamine constituitur tertia conclusio. Mulier nō potest in dignitate cōstitui cui sit spiritualis iurisdictio annexa. Hoc enim videtur Paul. loco citato commonere. Et præterea. 1. ad Timo. 2. vbi ait, Mulier in silentio discat cum omni subiectione: docere autem mulierē non permitto, nec dominari in virum, sed esse in silentio. Quanuis hīc nō fiat mētio ecclesiæ, nec iurisdictionis simpliciter, sed in virum.

Pau. 1. Cor. 14.

Abbatissæ nō habēt iurisdictionē ordinariam.

Secunda cōclusio.

Ratio cōclusio.

¶ Et confirmatur conclusio ratione: quia potestas iurisdictionis licēt nō sit immediatè potestas clauium: hoc est, remittēdi peccatum, ordinatur tamen ad illam, imò ex illa ortum habet: atq; adeò sicut mulier non potest habere potestatem ordinis, sit vt nec ei congruat habere iurisdictionem spiritualem. Secundò, quia potestas iurisdictionis pertinet ad dignitatem spōsi ecclesiæ, qualis fuit Christus: cùm ergo sexus fœmineus sit natura sua virili subditus, iuxta illud Genes. 3. sub viri potestate eris, mulierem non decet præeminentia illa, vt vim habeat coactiuam spiritualē. Tertiò, quia iurisdictionis vsus requirit scientiam: mulierē autē non condecet literis vacare, vt theologiā, vel iura discat: quare neq; decorū est, neq; verò tutū in dignitate illas constituere, cui iurisdictio

Ratio. 2.

Ratio. 3.

ctio spiritualium annexa sit, vnde animarum salus pendet. ¶ Quartum argumentum profectò magni ponderis est, quod neq; Christus neq; subinde ecclesia talem dignitatē mulieri commisit, vt optimè Innocent. 3. cap. Noua. de pœnit. & remissio. adnotauit, vbi ait, noua, & inaudita esse, quòd abbatissæ moniales benedicant, aut confessiones audiant, aut prædicent: cùm beatissima virgo Maria dignior & excellentior fuerit apostolis vniuersis: cui tamen dominus claues regni cælorū non commisit: quo vtiq; exemplo quantunuis in ecclesia mulieres præcesserint sanctitate præclarissimæ, nunquàm illis fuit potestas clauium commissa. Vnde Ambrosius in lib. quęstionum noui & vet. testa. & refertur cano. Mulierem. 33. quæst. 5. ait, quòd mulierem constat nullam habere authoritatem, neq; iudicare posse. Et cap. Dilecta. de maior. & obed. cauetur, quòd excommunicare non valet. Atqui in eadem sententia sunt cum D. Thoma Theologi. vt Durand. dist. 19. quæst. 1. & Paludan. ead. dist. quæst. 2. & Syluest. verb. Abbatissa. §. 1. Atqui. dist. 32. can. Mulieres. qui est concilij Laodicensis, sit mētio mulierū, quas Græci presbyteras vocāt: id est matronas viduas, quibus forsan aliqua iurisdictio spiritualis cōmittebatur: quas concilium inhibet, tanquàm ordinatas in ecclesia constitui.

Ratio. 4. magni roboris.

Ambros.

Abbatissæ nequeūt indicere præcepta spiritualia.

Discrimen inter præcepta vtriusq; potestatis.

¶ Quòd si arguas. Maius est prophetæ donum, quàm spiritualis iurisdictionis: sed vt. 4. Regum legitur, multæ fuerunt mulieres prophetissæ. Respondetur, quòd prophetia neq; est sacramentū, neq; ad rem sacramentalē sol uēdi, & ligādi attinēs: vt spiritualis iurisdictio. ¶ Hinc fit, quòd Abbatissæ, & alię matres sanctimonialibus præfectæ ratione officij potestatem non habent ponendi præcepta spiritualia, sicut religiosorum prælati, sed tantùm ciuilia, sicut matres familias. Discrimen autem hoc est huiusmodi. Principes seculares possunt præcepta ponere, quæ obligent quidem sub reatu mortali, sed quia non sunt spiritualium iudices, non est eorum facultas decernere, vt suum præceptum obliget sub reatu mortali, aut veniali, sed tantùm constituere opus in genere virtutis, cuius transgressio ex natura, & quantitate, & qualitate rei pensari debet, sit ne mortalis, an venialis. Papa verò & ecclesiastici prælati eo ipso, quòd aliquid præcipiunt sub sententia excommunicationis, nisi præceptum cōtineat manifestum errorem, obligat quidem sub reatu mortali, & tale est præceptum prælati in ordine nostro, si ponatur in scriptis, licèt non habeat adiunctam cēsuram excommunicationis. Matrona ergo eo, quòd præficitur monialibus, potestatē habet ponendi præcepta primi generis, sicut materfamilias cui subditæ tenentur obedire: nempe, ne literas scribant, aut recipiant, aut cū viris loquantur, aut ad hortos exeāt. Sed tamē ista præcepta ex natura rei æstimari debēt sub quo reatu obligent, mortaline, an veniali. Tantum enim ad custodiam domus conferre possent, vt eorum transgressio esset mortalis, & tā parum, vt esset venialis. Similia enim præcepta posset mater familias ponere suis filijs, licèt in monasterio vrgentior sit causa, & magis obligent illa præcepta. At verò ponere præceptū more religiosorum, vt eo ipso, quòd in scriptis detur, intelligatur obligare ad mortale, re vera nequeūt ex facultate officij annexa. Nec de hoc vllo modo dubitandum est: quia earū præfectura nō est sicut religiosorum: alioqui possent excommunicare, quod nullus concedit, quia excommunicatio est priuatio bonorum spiritualium.

Abbatissæ nequeunt præceptum ponere more religiosorum.

¶ Quòd si quis arguat, ratione voti moniales teneri prælatæ parere etiam si spirituale præceptum ponat: nam si quis vouit alicui seculari obedientiam obedire tenetur: maximè si Deo votum faciat obediendi homini. Respondetur, quòd dum quis vouet obedientem esse alteri, non intelligitur, nisi prout moris est obtemperare, vel laicum laico, vel religiosum religioso. Ob id enim, quòd quis vouēat obedire amico suo seculari, nō propterea ille potest ponere ei spirituale præceptum, vt episcopus. Pari ergo modo moniales vouēt obedire prælatæ secundùm potestatem, quam ipsę habēt præcipiendi. ¶ Et confirmatur hoc, quia non sunt moniales in hac parte melioris conditionis, quàm religiosorum conuersi, quibus tamen nunquam spiritualium cura demādatur. Reliquit enim D. Franciscus inter sua statuta vt conuersi absque sacris ordinibus fieri possent Guardiani, qui ideo curam animarū habebant, & subinde ceu episcopi electi non ordinati confessarios creare poterant, & casus reseruare, à quibus nisi de sua licētia nemo subditorum valeret absolui: spiritualiaque præcepta ponere, eademq; sub censura excommunicationis. At quanuis hoc autoritate Papæ fieri poterat, tamen quia sapienter iudicatum est minimè cōcedere, vt qui non haberēt potestatem ad consecrandum corpus Christi verum, illam haberent spiritualem curam erga mysticum, mos ille abolitus est.

Ordo diui Francisci.

¶ Possunt idem eiusmodi præpositæ si habent iurisdictionem in aliquos vassallos, eis

Universidad de Deusto
Biblioteca

præcipere sicut seculares, sicuti possunt mulieres esse reginæ, quæ est gubernatio temporalis, non obstante verbo Aristotelis suprà citato, quòd videtur esse corruptio reipublicæ. Maximè si succedant iure hereditario, nam vt Iudic. 4. legitur, Debora iudicauit populum Israel. Possunt itidem, vt ait Panormit. iuxta glo. in. d. cap. Delicta. præsentare ad beneficia, imò habet ibidem glossa, quòd potest Abbatissa conferre ecclesias, & beneficia sibi subdita, atq; idem Syluest. loco citato cum suo Panorm. Tametsi de hoc nō sim adeò certus, an habeāt ratione officij, vel ex Papæ cōmissiōe.

Abbatissę ex cōmissione possunt ponere præcepta spiritualia.

¶ Hæc autem dicta sint quatenus iurisdictio ratione officij competit mulieribus. Quod quidem, vt verum dicam, non video esse plane de iure diuino: nam Paulus non prohibet mulieres nisi docere in ecclesia, quas iubet subditas esse viris. Neq; verò quod subdit, hæc esse mandata diuina, sic intelligit esse de iure diuino, vt non cadat dispensatio in illa. Sed hæc omnia sunt de iure canonico, quod ecclesia tanquam verbis Pauli consentaneum statuit. Quapropter prædictam conclusionem sub illa limitatione, ratione officij, constituimus: nam ex commissione non video cur nō possint hanc habere potestatem constituendi huiusmodi præcepta spiritualia. Non, inquam, video cur Prouincialis vbi ei visum fuerit ad honorem domus, & monialium expedire, non possit Priorissis, & Abbatisis committere, vt possint huiusmodi præcepta spiritualia in graui necessitate ponere, citra tamen excommunicationis censuram: nam hæc facultas nūquam mulieribus commissa est, nec eis committere decet. Tametsi Palud. loco citato, quia hoc est ius positiuum, censeat eam quoque posse eis committi, cùm committatur mere laico, vt dist. 22. videbimus.

Solutio. 1. argumen.

¶ Ad authoritatem ergo in contrarium allatam Pauli ad Galat. 3. respondetur, illud, quod in Christo Iesu non est Iudæus, nec Græcus, masculus, nec fœmina, intelligi, quantum ad susceptionem fidei, ad quam, cum vniuersos mortales obliget, absque vllo discrimine, omnis anima rationalis admittenda est.

Solutio. 2.

¶ Ad primum igitur argumentum iam respōsum est, non esse simile de potestate ciuili, quæ naturalis est, & de ecclesiastica supra naturali, quam Christus tanquam per se rex illius per suos proprios ministros gubernat.

¶ Ad secundum de cōcilio, Cardinales Turrecremata, & Caietanus locis citatis respondēt è regione omnino ad Gersonem, & alios. Qui enim à parte concilij pugnant, dicunt Papam à cōcilio recipere authoritatem. Cardinales verò suprà citati dicunt è conuerso, quòd concilium recipit illam à Papa. Sed certè vtrunq; (vt sub correctione ecclesiæ, & peritiorum dixerim) falsum apparet. Prior enim opinio satis est impugnata. Sed nec posterior censetur vera: quoniam episcopi, & qui legitimę sunt personæ concilij legitimè congregati præsidente Papa, aut eius legatis, eo ipso, quòd sunt episcopi per se habent, dum publica autoritate congregantur, authoritatem ecclesię, sicuti senatores in senatu. Quare nulla alia indigent Papæ authoritate, nisi quòd ipse sit præses tā quam caput. Non quòd ipsi episcopi sint tanquam procuratores totius ecclesiæ recipientes autoritatem à toto populo, sed per autoritatem episcopalem, quam à Christo suscepe runt, dum publico nomine congregantur habent autoritatem, quibus spiritus sanctus, vt errare nequeant, assistit. Quocirca quòd concilium dicitur vniuersalem ecclesiam repræsentans, in antiquis concilijs non legitur, sed est nouum. Et ideo, vt verum sit, non debet accipi in eo sensu, quasi illic totus christianꝰ populus per suos procuratores, & legatos sit cōgregatus, nam populus non habet talem autoritatem coeundi in concilio per se, vel per alios. Imò licèt omnis populus reclamaret, possent episcopi cum Papa facere concilium. Sed quòd ipsi soli per potestatem diuinam repræsentant totam ecclesiam, vt possint Christianum populum cogere, vt sibi auscultent, & pareant. Non ergo aliter concilium habet autoritatem à summo pontifice, quàm quòd episcopi creantur ab ipso. Et è contrariò, si alia ratione concilium est supra Papam, non est, quòd ipse à concilio vllam recipiat autoritatem, sed quia omne membrum, etiam caput, est pars totius, & ideo tenetur stare decreto, & sententiæ totius.

Impugnāt posterior opinio.

Quo sensu debeat accipi cōcilium repræsentat vniuersalem ecclesiam.

Solutio. 3.

¶ Ad tertium eodem pacto respōdetur, quòd licèt cardinalium collegium eligat Papam, tamen cardinales non eligunt nomine totius ecclesiæ, quasi totus populus habeat authoritatem eligendi Papam: sed quòd etsi electio ad omnes episcopos spectaret, tamen quia non possunt sine magno dispendio, & multo tempore conuenire, electio cardinalibus est commissa. Attamen Papa ab illo dum eligitur, nullam potestatem acquirit, sed à Christo, quia instituitur successor Petri.

ARTI-

ARTICVLVS. V.

Vtrùm quilibet sacerdos possit vti claue in quemlibet.

Pars affirmatiua Primum argumentum.

IAndem quæritur de vsu clauium, & arguitur, quòd possit vnusquilibet sacerdotum in quemlibet sua vti claue. Sacerdotes à Christo susceperunt authoritatē illo verbo Ioan. 20. Quorum remiseritis &c. vbi nulla est facta restrictio: ergo potest sacerdos vnū quenq; absoluere.

Secundum argumentū.

¶ Secundo arguitur. Si non posset vnusquisq; sacerdos omnes absoluere, hoc esset ex defectu iurisdictionis: sed maior est defectus gratiæ: quàm iurisdictionis: quia vbi Christus dedit apostolis potestatē absoluendi insufflauit in eos spiritum sanctum: & tamē mali sacerdotes possunt absoluere: nam aliàs nemo subditorum esset certus, an fuerit absolutus, cùm nemini constet suum sacerdotem esse in gratia: ergo & sine iurisdictione absolutio erit valida.

Pars affirmatiua.

¶ In contrariū est cap. Omnis vtriusq; sexus. vbi prohibetur ne vllus sacerdos alienum parochianum, nisi de licentia sui sacerdotis absoluat.

Decisio articuli.

¶ De isto vsu clauium quoniam dist. 19. q. 5. multa, inter tractandum de ministris sacramentorum diximus, paucioraq; hìc dicenda supersunt. Ad quæstionē ergo duabus conclusionibus respondetur. Prima.

Prima conclusio.

Nullus sacerdos absq; potestate iurisdictionis potest vti claue ordinis absoluendo, aut ligando. Hanc conclusionē art. 1. tetigimus, vbi dicebamus characterem esse merā potētiam, quæ agere non potest, nisi passum ei applicetur, vt agat: subijcitur autem per iurisdictionem sacerdoti materia, per quam ei subditi addicuntur. Si autem aliorum rationem desideres, hæc est egregia, quòd officium pastoris est ad salutem gregis oculatè attendere. Supremus autem ecclesiæ pastor nō sufficit toti ecclesiæ prospicere, nisi singulis diœcesibus episcopos præficiat, neq; episcopus toti diœcesi, nisi parochijs parochiales sacerdotes præponat: cùm ergo summa gregis notitia, & iudicium per confessionem sacramentalem sit maturè, in hoc sacramento præcipuè decet, vt non sit liberum cuicunq; ad quemcunq; sacerdotem discurrere, sed sit quisq; suo proprio alligatus, vt non nisi illi, vel de eius licentia confiteatur: hoc autem ligamen fit per iurisdictionem: ergo absq; illa nemo sacerdotum potest quenquam absoluere. Multò ergo congruentius in hoc foro necessaria est iurisdictio, quā in exteriori, vbi tamen nullus sine iurisdictione potest quēquam iudicare. Quare, licet sacerdos non subditū absoluere tentauerit, nulla est absolutio, nisi in articulo mortis.

Nota rationem.

Obiectio.

An iurisdictio sit necessaria de iure diuino.

¶ Vtrum autem hoc sit de iure diuino, quod Armachanus libro 11. negat, suprà dist. 18. quæstio. 4. artic. 2. discussimus, concludentes hoc esse de iure diuino: cùm Christus has iurisdictiones iustituerit, contra quod ideo ius nulla consuetudine præscribitur. ca. Si episcopus. de pœnitent. & remiss. lib. 6. Cuncta illic, quæ ad confessionem proprio sacerdoti faciendam attinent, elucidata sunt. Eadem ratione non potest sacerdos à casibus reseruatis aliquem absoluere, quia in hoc pœnitens nō est eius subditus. Et pari iure, nec potest excommunicatum absoluere: quia priuatus est sacramentis. Cæterùm in omnes alios subditos potest claue sua vti. Et est similitudo in claue materiali, quæ non potest aperire, nisi propriam seram: & in causis naturalibus, quarum nulla potest agere, nisi in subiectam sibi materiam. Ignis non potest cælum inflammare, neque calor naturalis hominis ferrum digerere, quod potest calor struthionis. Quòd si argumentum in contrarium sacerdotū veteris legis afferatur, vbi nulla erat iurisdictiōis distinctio, nullum est, tum quòd totus ille populus non habebat nisi vnicū templum instar vnius parochiæ, tum præsertim, quod sacerdotes nō habebant potestatem spiritualem soluendi, vel ligandi, vel excommunicandi.

Secunda conclusio.

¶ Secunda conclusio. Quicquam minister sit in peccato mortali, nihilominus iurisdictionē retinet, vt absoluere possit, nisi fuerit schismaticus, vel hæreticus, vel suspensus, vel degradatus, aut excōmunicatus nominatim, vel propter manifestam clerici percussionem. Plane conclusionem distinct. 1. citata articul. 5. & 6. latissimè contra hæreticos, & contra Armachanum confirmauimus. Cùm enim ministri nō sint, per sacramentum propriè autores gratiæ, sed Christus, eorum malitia non obstat quò minus sacramentum sit validum. Quare bonitas morum ministri non est de essentia sacramenti, iuxta sententiam Augustini interpretantis verbum Ioannis Matth. 3. Ipse (scilicet Christus) est, qui baptizat. Quapropter licet minister gratia careat, virtute Christi per sacramentum confertur.

¶ At verò quoniam iurisdictio, vt dictum est, authoritate ecclesiæ tribuitur ei, qui episcopali ecclesiæ, aut parochiæ præficitur, potest eadem ecclesia vsum eiusdem iurisdictionis ei suspendere

Universidad de Deusto
Biblioteca

spẽdere,vt facit in schismaticis, hæreticis,&c. Quare licèt attentent sacramentum pœnitẽtiæ administrare,non valet sacramentum,nec absolutio tenet. Quod si arguas. Si attentent sacramentum eucharistiæ conficere, sacramẽtum tenet: ergo si absoluant: nam dicere ad hoc requiri iurisdictionem, non tamen illud, videtur principij petitio. Negatur tamen consequentia, nec est petitio principij: quoniam in omni sacramento requiritur materia,& forma: & in sacramento eucharistiæ materia est duntaxat panis, & vinum: quare nulla iurisdictio ad consecrandum requiritur. Materia verò pœnitentiæ est ipse pœnitens, & vbi suspẽditur iurisdictionis vsus, siue per suspensionẽ sacerdotis,siue per excommunicationem subditi, subtrahitur materia necessaria sacramẽti. Quare in sacramento pœnitentiæ vsus iurisdictionis est de essentia, non tamen in sacramẽto eucharistiæ, aut in cæteris. Quapropter si quis sacerdotum non subditum baptizet,quãuis si extra extremam necessitatem id faciat, peccet,nihilominus quia materia legitima est aqua, sacramentum tenet. Neque ob id solum quòd characterem imprimit: nam etiam si extremam vnctionem administraret, esset valida, idque quanuis esset suspensus, licet tunc grauius peccaret. Idem est si episcopus alienum subditum confirmaret, aut etiam ordinaret, etiam si esset suspensus: quia in ijs sacramentis materia, & forma concurrunt. Neque consistunt in actu iudiciario, vbi cognoscenda est causa, & ferenda sententia: hac enim de causa in sacramento pœnitentiæ vsus iurisdictionis est de essentia. De his autem quia in superioribus sunt elucidata, satis in præsentiarum.

Obiectio.

Dilutio.

Vsus iurisdictionis est de essentia in sacramento pœnitentiæ.

Solu.1.argumen.

¶Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd etsi in susceptione ordinum omnes suscipiant potestatem ordinis, quæ est potestas absoluendi, iuxta citatum verbum, Quorum remiseritis &c. est nihilominus necessaria applicatio materiæ quæ fit per iurisdictionem, quæ promissa est singulariter Petro Matthæ.16. vt ab ipso in omnes descenderet.

Solutio.2.

¶Ad secundum respondetur concesso, quòd defectu iurisdictionis non potest quilibet sacerdos quemlibet absoluere, sed negatur consequentia dum infertur, tantum impedimentum esse defectum gratiæ. Nam etli peius sit sacerdoti gratia, quàm iurisdictione carere, tamen administrationi sacramẽti iurisdictio est necessaria potius, quàm gratia ob rationem prædictam.

DISTINCTIONIS vigesimæ, Quæst. secunda, De virtute, & effectu clauium.

ARTICVLVS. 1.

Vtrùm effectus clauium se extendat ad remissionem peccati quoad culpam, & pœnam.

POtestas clauiũ duplex est,vt articu.1. superioris quæstionis distinximus. Vna est sacerdotalis characteris,quæ dicitur sacramentalis,eo q effectum habet in sacramento pœnitentiæ ligandi,& soluẽdi.Et hæc propriè,& principaliter dicitur potestas clauium. Alia verò est,quæ characterem non indiget:vt potestas iurisdictionis,quæ in non sacerdotibus existere potest,quæ non ita propriè dicitur potestas clauium,sed mediatè, qa non est sacramentalis,sed extra sacramẽtum per illam fit remissio peccatorum quoad pœnam:nempe,per indulgentiarum largitiones, & ligatio per excõmunicationem. De effectu ergo huius secundæ potestatis in duabus subsequentibus distinctionibus agendum nobis restat. Sed de effectu primæ,quæ est sacramẽtalis,præsens locus dicendum requirit,vt tota materia sacramenti pœnitentiæ complementum hac quæstione suscipiat. ¶Arguitur ergo:quòd virtus hæc clauium non se extendat ad remissionem culpæ. Remittere peccata,qa fit per gratiã,est proprius effectus solius Dei per spiritum sanctum, iuxta illud Psalm. Gratiam,& gloriam dabit Dominus; ergo sacerdos non remittit peccata. ¶Secundo. Qui ad pœnitentiam accedit non contritus, indigne accedit:quia accusatio,qua se ostendit pœnitere Deum offendisse,mendax est:qui autem indignè accedit,nullam per sacramentum gratiam suscipit:qui autem accedit contritus ante sacramentalem absolutionem est in gratia, ergo nunquàm virtute clauium fiet peccatorum remissio. ¶Sed tertiò,quòd vi clauium nulla remittatur pœna temporalis arguitur: quoniam eadem ratione posset remitti tota: consequens tamen est falsum,quia cùm satisfactio sit pars sacramenti, apparet semper requi-

Partis negatiuæ argu.1

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

linqui aliqua particula, quæ sit satisfactionis materia. ¶In contrariũ est tum verbũ euãgelicum,Quorum remiseritis peccata,remissa sunt:tum etiam forma sacramẽtalis,Ego te absoluo. ¶Hanc quæstionem disputat D.Tho. in.4 d.28.q.1.ar.3. Aliter tamen definire saltem verbis illam videtur, quam similẽ de sacramentis definit.3.part.q.62.In.4. nãq; tanquã expositor Magistri, qui ait,sacerdotẽ non absoluere,sed ostendere absolutum, in illam partem inclinauit, quòd sacerdos absolutè non remittit culpam, eo quòd non remittit,nisi tanquam instrumentum. Sed tamen in.3.par.nõ negat,quin sacramẽta simpliciter dicantur cõferre gratiam, licet id nõ faciant, nisi tãquam instrumẽta. Tribus igitur conclusionibus sub distinctione respõdetur. Agens enim alicuius effectus duplex est.s.principale,& instrumentale. ¶Est ergo prima conclusio. Tanquam agens principale, & per naturalem, & propriã autoritatem sacerdos nõ remittit culpam,sed solus Deus: vt enim peccatum solùm contra ipsum cõmittitur,iuxta illud Psal.Tibi solipeccaui: ita & ipsius est proprium peccata remittere. Ad hæc, cùm gratia, per quam fit remissio, sit acceptatio ad gloriam, sicut dare gloriam,quæ sibi propria est, non nisi illi conuenit, ita nec dare gratiam. Et hoc est quod ait citatus Psalmus. Gratiam, & gloriam dabit Dominus: nam qui dat supernaturalem finẽ, dat & media supranaturalia ad ipsum.

Pars affirmatiua.

Decisio articuli.

Prima conclusio.

Secũda conclusio.

¶Secunda conclusio. Tanquam minister, & instrumentum Dei sacerdos dum absoluit, vere peccata remittit. Conclusio hæc ex ijs,quæ diximus, dist.1.q.2.vbi sacramenta cuãgelica monstrauimus conferre gratiam, liquidò colligitur. Nam si sacramentum causa est gratiæ, minister dum illud applicat, ministerio suo peccata remittit. Hæc enim fuit collectio concilij Constant. vbi decretum est ministrum sacramentorum per ipsa sacramenta gratiã conferre, quæ est nostra conclusio. Sed re vera cuãgelium tam clarè illam probat q̃ conciliũ, vbi ait Christus, Quæcunq; solueris super terram &c.&,Quorum remiseritis &c. Id quod, & forma ipsa declarat, quæ certè, si sacerdos peccata non remitteret, falsa esset.

Concilium Constant.

¶De hac vero re,vt hæreticos omittamus,qui clauium virtutem negant,& sacramentorum efficaciam gratiæ, qui satis in superioribus expugnati sunt,his est cum Magistro sententia qui dist.18.negat vnq̃ sacerdotem vere absoluere, sed ait duntaxat ostendere absolutum. Et ratio eius est, quam secundo loco hic fecimus: nempe, quòd neminem censet dignè accedere ad sacramentũ, nisi existat in gratia. Et hęc fuit opinio Alexandri.4.part. quæst.89. mẽbro.1.& Bonauent.dist.18.quæst.2. & ibidẽ Richard.& Abulens.1.part.sui defensorij ca.6 Et fuit inter iuniores opinio Gabriel.dist.14. quæstio.2.& Almain dist.18.quæst.2.& Maioris vtraque dist.14.quæst.2.&.18.quæst.1. omnes,inquam,aiunt,q̃ sacramentum pœnitentiæ nunquàm conferre potest primã gratiam. Et ideo ait Alexand.& omnes isti,q̃ sacramentum pœnitentiæ nunquàm remittit, nisi solam pœnam. ¶Contrarium tamen tenet hoc loco D.Thom.scilicet,dist.18. quæst.1.articu.3.vbi ait,quòd licèt quis accedat nõ bene dispositus ad pœnitentiam,si obicẽ non opponat,recipit primam gratiam sicut p baptismum. Et subdit contra Alexand. rationẽ: quia hoc sacramẽtum nõ ordinatur ad remissionem pœnæ tantùm,sed etiam culpæ,vt baptismus. Idemque ait.in.3.par.quæst.86.arti. 6.vbi dicit,quod remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, & principaliùs quidem virtute clauium,& formæ absolutionis. Eadem est opinio Scoti in quarto dist.18.quæst.4.arti.3. & Durand.& Palud.eadem dist.& Marsilij in quarto. dist.12.& Rossensis arti.5.contra Luthe.vbi ait expresè,quòd sacramentum pœnitentiæ quandoque potest conferre primã gratiam attrito. Adrian.quæst.2.de clauibus, ait hanc opinionem S.Thom.vniuersaliùs iã modo sustineri. In hac autem controuersia distinguendi sunt tres gradus. Primò, quando homo accedit ad sacramentum contritus. Secundò,quando per alium extremum accedit cum obice ne gratiam suscipiat, licèt putans se dignè accedere confessionem faciat,& sacerdos putans eum esse satis dispositum, absoluat,sed frustra. Et tertius medius modus quãdo accedit attritus,putãs se bona fide esse cõtritum. Et quidem in primo casu,qui est Magistri & suorum sequacium,licèt re vera sacerdos tunc nõ conferat primam gratiam, nihilominus nõ est negandum quin verè absoluat, ac remittat,vt dist.14.quæst.1.arti.3.vbi egimus de forma absolutionis,secundùm Sanct. Thom.& veritatem ostendimus. Nam profectò alioqui forma ipsa esset falsa, Ego te absoluo. Item quia quandoque etiam qui baptizatur est in gratia,& tamen vera est forma,Ego te baptizo: id est, absoluo,etiam spiritualiter à peccatis. Item quia sacramentum non solum est signum gratiæ, verùm, & vera causa. Quare, vt illic S.Thom.quæstione.84. probè docet,cùm quis formam illam pfert, Ego te baptizo,&,Ego te absoluo,non debet

Contra Magist.sentent.

Rõ Magist.

Opi.S.Th.

Ratio cõtra Alexan.

Scotus.

Distinctio opiniõis per tria mẽbra.

Primũ mẽbrum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

accipi in hoc sensu, Ego te ostendo baptizatum, & absolutum, quasi signum ostendens gratiæ, sed ego te verè baptizo, & absoluo applicando veram causam ablutionis, & absolutionis. Quare Magister sui oblitus fuit, dicens sacramenta conferre gratiam, & nihilominus sacerdotem non verè absoluere, sed ostendere absolutum. Igitur licèt daremus, neminem dignè accedere ad sacramentum, nisi qui est in gratia, consequentia nulla est, qua infertur, quod sacerdos non verè tunc absoluit. ¶ Neq; ob id solùm dicitur absoluere, vt ait Alexand. quia remittit pœnam, neq; ob id, quòd absoluit à præcepto confessionis: nam absolutè absoluere, principaliter est à culpis, iuxta verbum euangelicum, Quorum remiseritis &c. Veritas ergo formæ optimè seruatur in illo sensu, quem illic explicat S. Thom. vt, Ego te absoluo, idem sit, quod ego sacramentum absolutionis tibi impendo, cuius virtute, si in peccatis existeres, quibus obicem non opponeres, remissionem cõsequereris. Nam & per eandem absolutionem confertur augmẽtum gratiæ quæ per se sufficeret peccatum remittere. Pari modo, & in secundo casu, si quis cum obice gratiæ accedat, veritas formæ saluatur Ego te absoluo: id est, sacramentum absolutionis impendo, quod nisi obicem ex parte tua inueniret, remissionem tibi peccatorum conferret, licèt non opus sit conditiones illas exprimere. Quare in nullo casu tenenda est opinio Magistri, quòd scilicet interpretatio formæ sit, Ego te absoluo: id est, absolutum ostendo, est enim synceritatem ecclesiasticæ formæ denigrare, & contaminare, & in siniſtrum sensum peruertere. Nam verba euangelica, maximè in re tanti mysterij debent accipiin sensu proprio. Verba autem illa, Ego te absoluo, non possunt facere sensum illum, Ego te absolutum ostendo. Quoniam res diuersissimæ sunt absoluere, & ostendere. Prætor enim nõ potest verè remittere debita, quę quis alteri debet, sed ostendere per suam sententiam, quod nihil debet. Et in hoc sensu dicitur absoluere reum, nõ quidem ab eo, quod debeat, sed à lite. Creditor autem solus est, qui potest debita remittere. Et hoc pacto Deus ministerio sacerdotis verè remittit debita. Quare verbum absoluo, non potest exponi per ostendo. Et confirmatur, quia si talem posset facere sensum, liceret tunc sacerdoti commutare verba, & dicere, Ego te absolutũ ostendo. Esset tamen sacrilegus, qui illa vteretur forma. ¶ De tertio verò sensu medio, vtrum scilicet quis possit ita attritus ad sacramentum accedere, vt per ipsum primam gratiam, & veram remissionem peccatorum obtineat, est inter citatos autores scholastica controuersia. Sed profectò adeò est opinio Sanc. Thom. verior: nempe, q̃ per sacramẽtum pœnitentię nõ nunquàm: imò sæpe cõfertur prima gratia, vt vix possit alia sustineri. Quocirca hæc sit hic secunda conclusio. Nam in primis fundamentum illorum falsissimum est, vt suprà distinctione. 18. quęstione secunda. articu. 2. monstrauimus: nempe, quòd quicũque accedit sine contritione, sic indigne accedat, vt peccet accedendo: nam potest esse attritus, & bona fide putare se esse contritum: quare tunc nõ indignè accedit. Sicut econuerso q̃ accedit ad eucharistiam contritus, si putet se nõ esse contritum, indignè accedit. Neq; verò, vt Maior. sentit, quicunque putat se esse cõtritum perinde in alio extremo dignè accedit, vt iam sit in gratia ante absolutionem. Nam illa cogitatio mentis, qua quis cogitat se esse cõtritum, sufficit quidem ad excusandam culpam, ne quis peccet accedendo, non tamẽ ad tollendum peccata pręterita: nam peccata nõ tolluntur per actum mentis, sed per legitimã contritionem. Quare qui accedit attritus putans se esse contritum, dignè quidem accedit, vt obicem non ponat effectui sacramenti. Vnde cùm sacramentum per se conferat gratiã: eam ille per ipsum suscipit. Dixerim accedens attritus putans se esse contritum, nam vt eodẽ loco citato ostẽdimus, arbitror attritionem, nisi quæ existimetur contritio, nunquàm sufficere, vt per sacramentum conferatur gratia: eo quòd accusatio, quę debet esse signum pœnitentiæ, qua ratione homo offendit Deum, non esset signum verum secundum conscientiam, & existimationem pœnitentis: quia loqueretur contra cor. ¶ Secundò probatur hęc veritas, q̃ sacramentum pœnitentię quandoq; conferat primam gratiam ex nomine ipso clauium. Si enim nunquam absolutio in re exhibita peccatum tollit, nescio, cur dicatur sacerdos habere claues in foro pœnitentiæ. Nã metaphora clauium, vt suprà diximus, sumpta est ab aperiendo, & claudendo ostio. Si autem sacerdos nunquàm verè aperit cęlum, sed solũmodò ostendit apertum, inepta esset clauis metaphora. Nam quæ metaphora est, Dabo tibi claues ad ostendendum? Adde q̃ tunc aptior esset forma, Ego te absolutũ ostẽdo. ¶ Tertiò. Profectò hoc est in errorem inclinare eorum, qui claues negant ecclesię. Nã, vt apud Tho. Vvald. tom. 2. de sacra. à ca. 141 vsq; 146. refertur, hoc hæretici contendebãt, quòd

Absoluere principaliter est à culpis.

Secundum membrum.

Tertiũ mẽbrum.

Secunda cõclusio.

Peccata non tolluntur per actũ mentis sed voluntatis.

Nota.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

quòd sacerdos, nec poterat absoluere, nec peccatum remittere, nisi homo prius esset à peccatis absolutus. Et hoc ipsum omnino est, quod isti aiunt. Contra quod August. libr. de pœni. 9. comparans nostros sacerdotes veteribus ait, quod illi solùm ostendebant mundatos esse homines à lepra, nostri verò verè habent potestatem emundandi. Vbi exponens verbum illud Ioan. Quodcunq; solueris super terram &c. ait, hoc est, Ego Deus, & omnes ordines cęlestis militię, & omnes sancti in mea ecclesia laudant vobiscum, & confirmant, q̃d ligatis & soluitis. Vnde Bern. in sermo. Apost. Petri & Pauli ait, q̃ sententiam cœli præcedit sententia Petri. Quo quidem verbo vtitur & Hugo. libr. 2. de sacra. parte. 14. c. 8. exponens illud, Quodcunq; solueris. Vbi ait, quòd non dixit, Quodcunq; tu absolutum ostenderis, sed quod tu verè solueris. Et Chryso. lib. 3. dialog. c. 5. confirmans idem omnino ait, quòd illi mundatos ostendebant: euangelici verò immunditiam mentium non ex parte probãdi, sed omnifariã mũdãdi obtinẽt potestatẽ. ¶ Quartò arguitur. Christus dicens. Ioan. 20. Data est mihi potestas &c. Accipite spiritum sanctũ, Quorũ remiseritis &c. eãdem Apostolis potestatem tradidit, quam ipse habebat, sed Christus veram habuit potestatem remittẽdi peccata conferendo primam gratiam. Per illa enim verba ad Magdalenam, Remittuntur tibi peccata tua, licèt tunc esset in peccatis, remitterentur ei: ergo per illa similia verba, Quorum remiseritis peccata, eandem illis largitus est: nisi quòd tribuit eis illam sacramentis alligatam. ¶ Quintò arguitur. Si sacerdos nõ habet potestatẽ remittendi peccata per primam gratiam: profectò plus oneris quàm emolumenti præceptum confessionis haberet. Obligare em̃ hominẽ ad rem tam difficilem q̃ est, grauissima peccata alteri patefacere, nisi beneficium remissionis illic posset quandoq; assequi, non videt id suaui iugo Dei cõsentaneũ. Dicere enim, quòd hoc conducit, vt sacerdos ostendat hominẽ esse absolutum, parui esset momenti. Nam quæro, cui ostendit? Deo quidem non: quia omnia scit: neq; verò ecclesiæ: quia non est hoc forũ exterius. Sed quòd nec pœnitenti id ostendat, probatur: quia si nunquàm homo ex attrito per confessionem posset fieri cõtritus, nihil prorsus certitudinis pœnitenti per absolutionem accresceret, sed cum eadem ambiguitate, qua dubitabat se esse verè contritum, recederet hæsitans se verè esse absolutũ. Si autem per absolutionem homo potest primam gratiam recipere, licèt accedens putans se esse contritum deciperetur, certior tamen recedet, q̃ gratiam sit cõsecutus. Nam certior esse potest coniectura, obicem nõ opposuisse, dum putabat se esse contritum, quã quòd fuerit verè contritus. ¶ Sextò. Sacerdos habet autoritatẽ ligandi. Nam possunt tum Prælati excõmunicare, tum etiam sacerdotes pœnitentes obligare ad opera satisfactionis exoluenda, vt illico ostensuri sumus: ergo & possunt absoluere. Alioqui Christus in collatione clauium rigorem potius iustitiæ erga nos, quàm misericordiæ suæ clementiam declarasset. Quare neq; tanti penderẽda esset hęc facultas ecclesiæ quanti æstimatur. Nam dicere, q̃ illic peccata quidem venialia remittantur, non est res tam egregia, cui n illa per plura alia sacramentalia remittatur, vt per aquam lustralem, &c. ¶ Septimò. Sicut baptismus institutus est in remissionem originalium, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, &c. ita pœnitẽtia in remissionem actualium, iuxta illud Luc. 24. oportebat Christum pati &c. & prædicari in nomine eius pœnitentiã, & remissionem peccatorum in omnes gẽtes: sed per baptismum confertur prima gratia, vt patet in pueris: imò in adultis sufficit non ponere obicem. Ambro. enim ait, q̃ illic non requiritur gemitus, neq; planctus: imò per omnia reliqua sacramenta potest conferri prima gratia, vt nõ solùm de baptismo, verùm de eucharistia tenent fautores ipsi cõtrariæ opinionis. Vt Magist. & Alexand. 4. part. quæst. 47. membro. 3. arti. 2. ergo & per pœnitentiã potest conferri prima gratia: præsertim cùm de ipsa expresse dictum sit. Quorum remiseritis peccata. ¶ Et confirmatur argumentum: quoniam in concilio Florentino in instructione Armenorum decretum est, in hoc differre sacrãmenta nouæ legis à veteribus, quòd illa significabant quidem, sed nõ conferebant gratiã, nostra verò continent gratiã, & ipsam dignè suscipientibus conferunt: ergo vel pœnitentia non est sacramentum, vel gratiam primã confert. Nam dicere satis esse, vt illam augeat, nõ satisfacit verbo concilij: quoniam aliud est, augere gratiam, aliud conferre: nã cõferre nihil aliud est, quàm hominem inimicum Dei in eius amicitia, & gratia constituere.

¶ Quin verò octauo, vt rem concludamus, arguitur. Si pœnitẽtia ex se nõ haberet, vt quãdoq; primam gratiam cõferret, persuaderi nõ posset, esse sacramentũ: quoniam in euangelio nõ habetur pœnitentia, vel aliud quidpiam esse sacramentũ: sed quia ibidem habetur, cõferre gratiã, cõcilia ex traditione Apostolorum colle-

Ratio. 4.

Ratio. 5.

Sextũ argu.

Septimũ argumentum.

Octauum argu.

Argu. confirmatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

collegerunt sacramentorũ naturã,& nomina. Nẽpe,quia de baptismo dictũ est,Nisi quis renatus fuerit &c. Et de eucharistia,Nisi manducaueritis carnẽ &c. ergo si idem nõ colligatur de pœnitẽtia ex verbis,Quorũ remiseritis,nulla fit reliqua persuasio,q̃ sit sacramentũ: imõ neq; elici potest,q̃ per ipsum, aut per alia augeatur gratia. Quoniã augere gratiam,nec est aperire regnũ,quod tribuitur baptismo, neq; dare vitam:quod tribuitur eucharistiæ,neque veniam cõcedere:quod tribuitur pœnitẽtiæ. ¶Hæc ad consolationẽ pœnitẽtiũ cõgerere fuit operæ pretiũ,vt virtus pœnitẽtię in remittendis peccatis eis luceret,considerentq; adeò cõtingere posse,vt ad hoc sacramentũ in peccato accedẽtes,inde in gratia recedãt. Non tamen propterea segniores fieri debẽt in legitima procuranda cõtritione. Falsum autẽ fundamentũ contrariæ opinionis est, q̃ arbitrãt occlusam esse Deo quãuis aliam viã remittendi peccata q̃ per legitimã contritionem,cùm tamen sacramẽta, potissmũ baptismi,& pœnitẽtiæ,ad hoc ipsum sint instituta, si obicẽ in suscipiente nõ inuenirent. ¶ Tertia conclusio. Eadẽ virtus clauiũ se extendit etiã ad remittẽdam pœnam:nam de æterna, tam dãni q̃ sensus in dubiũ cadere nõ potest:etenim cùm remissio culpę nõ fiat nisi per gratiã,tunc fit homo diuino cõspectu dignus, atq; adeò ab inferno liber. Sed de pœna temporali itidẽ probatur,quia plus est gratiã infundere, culpãq; remittere q̃ pœnã, quæcunq; ergo causa potest primũ,potest & secundũ. Qua vtiq; ratione,& contritioni,& cuicunq; actui meritorio hoc cõpetere suprà ostensum est,q̃ ad pœnæ remissionẽ valeat. Cùm ergo virtus clauiũ sit potestas soluẽdi,fit vt ad id quoq; sit efficax: nam si vim habet ligandi ad pœnã,tam in sacramento, q̃ extra per excõmunicationẽ, magis cõsentaneũ est, vt habeat etiã ad remittendum pœnã,idq; non solùm in sacramẽto, sed etiam extra per indulgentiarum relaxationes,vt in subsequentibus distinctionibus mõstrabitur. Item quia remittere peccatum totũ dicit.Ş remittere,& culpã, & pœnã.Itaq; si homicidio remisso ex sua ipsius natura debeatur temporalis pœna decẽ dierum acerba,vel, quod aiunt,intensa,vt decem, & contritio secundùm suam quantitatem,& confessio secũdùm suam deuotionẽ partem remittat,& absolutio partem, tam extensionis, q̃ intensionis,tunc tam paruus esse posset pœnæ reatus, aut contritio tanta,vt totus extinguatur.

Tertia conclusio.

De pœna tẽporali.

An per pœnitentiã totã semper remittatur,iam satis suprà dist. præcedenti. quæst. 1. ¶Si autem quæras vtrum totã semper remittat,

& 3. respõsum est per discrimẽ inter hæc duo sacramenta baptismi,& pœnitentiæ,q̃ p baptismum:quia est regeneratio in nouam vitã, sic cõplantamur morti,& resurrectioni Christi,vt plenissima fiat illic condonatio culpæ, & totius pœnæ. At verò quia per sacramentum pœnitentiæ non regeneramur,sed sanamur virtute clauium ecclesiæ,non fit ibidem tam plena pœnarum remissio, sed iudicio sacerdotis habito respectu tã dispositionis pœnitentis,q̃ grauitatis peccatorum. Et hoc diximus esse fundamentũ tam satisfactionis, quã purgatorij. ¶Ad primũ igitur argumentũ negatur cõsequentia. Remittere enim peccata per propriã supremãq; autoritatẽ soli Deo cõuenit,illi' autẽ autoritati nihil derogat, imò multũ honoris arrogat,q̃ eius ministri, sicut & eius sacramẽta, veluti suæ passionis instrumenta,eundem sortiantur effectum. Nihil enim dignitati artificis detrahitur si per instrumenta suam artẽ exerceat. Quapropter autoritas illa Esaiæ,Ego sum qui deleo iniquitates vestras. Et illa Augu. Nemo tollit peccata,nisi solus Deus,atq; aliæ,quas Magist. sent. dist. 18 cõgeminat ad probandum sacerdotẽ non remittere peccata,nullius sunt roboris: quoniã omnia hac ratione diluũtur. Vnde Hugo loco citato lib. 2. par. 14. Ait enim,inquit. Dñs, in propheta. Ego solus deleo iniquitates,& peccata populi. Item Ambro. Ille solus dimittit peccata,qui pro peccatis nostris mortuus est. Et subdit. Sed istas autoritates ita interpretari debemus,vt nõ auferam⁹, quod Christus cõmisit hominibus:dicit enim ipsa veritas, Quorum remiseritis peccata, remissa sunt. ¶Duo autem hic testimonia patrũ videntur dubium facere. Primum est Ambros. de pœniten. dist. 1. cano. verbum. vbi ait, Verbũ Dei hoc est,filius Dei dimittit peccata,sacerdos est iudex:sacerdos quidẽ suũ officiũ exhibet, & nulli⁹ potestatis iura exercet:vbi videt docere sacerdotem non absoluere. Respõdetur, quòd dum ait,nullius potestatis iura exercere, non negat eum absoluere,sed ait,quòd non exerceat propriæ potestatis ius, sed potestate ministri diuinitus suscepta. Sic enim dicere possumus,q̃ prætor non vtitur iure suo,sed regis Subdit enim illico, Dominus par ius, & soluendi esse voluit, & ligandi, qui vtrunq; pari ratione commisit. Et rursus,Certum est, q̃ ecclesiæ vtrunq; licet. Aliud est Hierony. super verbum Matth. 16. Tibi dabo claues, &c. vbi ait. Istum locum episcopi, & presbyteri nõ intelligẽtes,aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, vt vel damnent innocentes,vel

remittatur pœna.

Nota differmen.

Solutio primi arg.

Ad autoritates.

Hugo.

Ambros.

Obiectio ex Ambros.

Dilutio.

Obiectio ex Hierony.

Dilutio.

Solutio 2. arg.

Solutio 3. argumen.

tes,vel soluere se noxios arbitrẽtur:cũ apud Deum nõ sentẽtia sacerdotum,sed reorũ vita quæratur:docet ergo sententiã sacerdotis nõ esse absolutionẽ. Respondetur Hierony. nihil aliud docere,quàm q̃ presbyteris nõ licet, vt libet absoluere,sed cùm iudicio clauis scientię. Quare si suo cæco arbitratu, vel innocentes condemnent,vel absolutione indignos absoluant,illam sententiam Deus non approbat. ¶Ad secundum iam responsum est,cõstituẽdo medium inter dignè accedere: hoc est, in gratia,& indignè:hoc est,peccando in accessu. Nam potest quis putare se esse contritum, qui verè nõ sit,& tamen non peccet accedendo. Quam quidem solutionẽ dist. 18. q. 3. arti. 2. explicuimus,vbi fallaciã argumentorũ contrariæ opinionis aperuimus, & refutauimus. ¶Circa tertiũ argumentũ D. Tho. dis. 18. q. 1. arti. 3. quæstiunc. 2. ad tertiũ,habet opinionẽ extraneam,quæ forsan tunc erat in vulgo doctorum,quod vulgus in quarto aliquando sequebatur. Adeò enim pro constanti habet restare semper pœnam aliquã per satisfactionẽ soluendam,vt cogitet virtute clauium nõ semper æqualem pœnam remitti,sed proportionabiliter. Exempli gratia. Si quis debet pœnã, vt quatuor,& vi clauium remittitur gradus vnus,si alius nõ deberet,nisi vnicum gradum & per absolutionẽ totus remitteretur,nihil restaret per satisfactionẽ soluendum. Et ideò ait q̃ nõ remittitur,nisi pars aliquota,verbi gratia,quarta pars, vt debenti octo remittuntur duo,& debenti quatuor,vnũ: & debenti duo, dimidiũ. Porrò autẽ opinio nõ est credibilis. Quare citra dubiũ,si in. 3. par. hucusq; puenisset,illam mutasset. Nã effectus sacramẽti, qui est ex opere operato,est vnus certus gradus gratiæ:ergo eadẽ ratione vnus certus gradus remissionis pœnæ:nulla enim est discriminis ratio. Præterea si opinio hæc esset vera, quòd quis leuiora peccata cõmisisset,peioris in hac parte esset conditionis:nam minus ei virtute clauium remitteretur. Item ipse D. Tho. in solutione quarti concedit,q̃ toties potest iterari absolutio super eadem peccata,vt tota pœna remittatur,quod iamsuprà contra Scotũ cõfirmauimus,dicentem,q̃ per secundam absolutionem nulla remittitur pœna. Si ergo absolutiones subsequentes possunt omnino tollere pœnam,cõsequens est,vt æquales partes tollant:nam si non tollerent nisi partem aliquotam residui,nũq; tota absumeretur. Citra dubium ergo dicendum,q̃ absolutio semper æqualem partẽ pœnæ delet,siue pœnitens sit reus paruæ siue magnæ. Quapropter quandoq; tollit totam. Imò verò ante absolutionẽ per cõtritionem, & confessionem contingit totam esse sublatam. ¶Vnum tamen fortasse verum est,quòd accedenti ad sacramentũ melius dispolito,etiam vi clauium maior pœna remittitur,id quod in predicta solutione quarti S. Tho. adstruxit:nam simile de gratia baptismali asseruit. q. 69. arti. 8. Et ideo ait, quòd tanta potest esse contritio, quòd tota pœna remittatur. ¶Contra hoc autem arguitur. Sequeretur,quòd aliquando sacerdos nullã deberet imponere pœnitentiam. Respondetur, q̃ si ei constaret nullum reatum pœnæ manere,verum concluderet argumentũ,sed quia id nõ cõstat,semper debet aliquam iniũgere.

Solutio. 4.

Solutio. 5.

ARTICVLVS. 1.

Vtrùm sacerdos virtute clauiũ possit pœnitentem ad pœnam ligare.

QVia duo sunt clauium mẽbra,soluere,scilicet,& ligare, explorandũ restat,vtrùm vtrumq; valeat sacerdos in sacramento pœnitentiæ exercere. Et arguit,q̃ ligare nequeat. Clauiũ enim potestas ex virtute passionis Christi efficax est:sed effectus passionis non est ligare, sed ignoscere:ergo nec sacerdos ligare in sacramento põt. ¶Secũdò. Sicuti absoluere est obstaculum amouere,ita & ligare est illud opponere:obstaculum autem cæli est peccatũ, qd sacerdos impingere pœnitenti nõ potest: ergo nec potest ligare. ¶Tertiò arguitur. Si sacerdos posset pœnitentem ligare ad pœnitẽtiam,sequeretur,quòd si pœnitens postea eiusdem pœnitentiæ obliuisceretur, teneret eãdem confessionem iterare, vt iterum iniungeretur pœnitentia: quia alia via impossibile est ei illam implere: consequens tamen est falsum: quia peccata, à quibus homo virtute clauium rite absolutus est, neutiquam iterato cogitur confiteri. ¶In contrarium tamẽ est, quod in euangelio vtrunque coniunxit Christus,Quodcunque solueris,& quodcunque ligaueris,& Quorum remiseritis,& Quorum retinueritis.

Partis negatiuæ arg. 1.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

Pars affirmatiua.

¶Ad quæstionẽ duabus cõclusionibus respõdetur. Prima. Sacerdos virtute clauium in sacramento pniæ,vt absoluere põt,ita & ligare, & quantũ ad culpã,& quantũ ad pœnã, licet diuersimodè. Probat. Sacerdos soluit, & ligat ceu Dei minister: ergo simili modo ipse functiones has ministerialiter exercet: quo Deus

Decisio articuli.

Primacõclusio.

Ratio cõclusionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per suam autoritatē: Deus autem vtraq; ratione peccatū quantū ad culpā absoluit, & ligat, & quātū ad pœnā: ergo eodē modo ministet.

Expositio minoris.

Declaratur minor. Operatur enim in culpā directè eam tollendo, si homo sit dispositus, indirectè tamē ligando, & retinendo inquantū indurat, & excæcat: quādoquidē hoc nō facit directè præcipitando hoīem in culpā, sed idirectè nō largiendo grām: quia homo non se præparet, sed resistit motioni Dei. Eodē ergo pacto, & sacerdos directè remittit culpam, sed indirectè retinet ostendēdo hoīem nō esse venia dignū. In pœnam verò vtroq; modo directè Deus operatur: nā & pœnā directè parcit & tollit, directeq; etiā infligit: similiter ergo sacerdos partē pœnæ pœnitēti directè remittit: ergo cùm aliqua pœna remaneat, ad illā ligat. Bifariā tamē, vt ait S. Tho. d. 18. q. 1. art. 3.

Bifariām sacerdos obligat ad pœnam.

Nā si cōsideretur tota quātitas remanētis pœnæ, ad illā nō ligat directè: quia non obligat, vt in hac vita satisfaciat pro illa, sed indirectè, quia ab illa nō absoluit. Cōsiderata verò pœna specialiter hac vel illa, directè ligat pœnitētem ad illam soluendum. ¶ Particulæ reliquæ huius cōclusionis liquidæ sunt, & oībus in cōfesso. ¶ Hanc verò postremā Scotus. d. 18. negat dicens, sacerdotē nō habere autoritatē obligandi pœnitentē ad aliquā pœnitentiā, nisi sua ipse sponte eam voluerit acceptare. Addit verò, q; si illā acceptauerit, debitor fit soluendi ex præcepto ecclesiæ, cui se voluntariè submisit. Vbi insinuat, q; teneatur sub reatu

Scotus.

Scoti ratio.

mortali. Priorē partē nō aliter probat, q̄ ex illo suo principio, qđ. d. 18. q. 1. art. 1. impugnauimus: nempe, sacerdotē nō esse iudicē ordinarium, sed arbitrarium. Inde enim infert in potestate cuiusq; esse submittere se sacerdoti quātum ad remissionem culpæ, & pœnæ, vel solùm quantum ad remissionem culpæ. Potest enim quisq;, nō sacerdoti, sed Deo se subijcere in solutione pœnæ, vt ei vel in hoc mundo vel in purgatorio eam infligat, si ipse vltro eā noluerit implere. Et q; tunc sacerdos debeat eum absoluere, licèt pœnitentiā renuat acceptare, probat. Nā quanuis illud nō sit magnū signū cōtritionis, tamē postquàm pœnitens dicit se esse contritum, subdereq; se Deo in solutione pœnæ, signum est illum esse in gratia,

Scoti illatio.

Secundū argumentum.

atque adeò absolutione dignum. ¶ Et secūdo arguitur. Quia si sacerdos posset pœnitentem obligare ad pœnā, hoc esset, quia ei constat illum esse reum pœnæ dimissa culpa: nam si sciret nō esse reum, nullā ei deberet pœnam iniungere. Sed illa nō est sufficiens ratio, alioqui consequens fieret, vt deberet illum obligare ad totam pœnā, quā debet, quod est falsum, vt arti. sequen. videbimus. Sequūtur eum è iunioribus nōnulli vt Gab. d. 16. q. 2. & alij.

Caieta.

¶ Item tertiò arguitur. Nullum extat satisfactionis diuinum præceptum, ergo neq; ecclesia neq; sacerdos potuit illud ponere: nam satisfactio, vt dictum est, nō est de essentia sacramenti, quare neq; imponitur in articulo mortis. ¶ Quartò. Quòd homo in hac vita per leuiores pœnas satisfaciat, quàm sunt in purgatorio, est maxima misericordia Dei in fauorē hominum impensa: ergo potest homo suo iuri renuntiare, & totum se ad purgatorium remittere. Et confirmamus nos eandem conclusionem, quia posset quis tanta contritione teneri, vt nollet indulgentias accipere, quę ad remissionem pœnarū purgatorij conceduntur, sed vsq; ad nouissimū quadrantē in purgatorio persoluere. Sed tamē hoc di. proxima examinandum est. Eandem opinionē tenet Syluest. verb. Confessor. 1. §. 25. & 26. In cuius sententiam citat Hostien. & Panor. in ca. Significauit. de pœniten. & remiss. qui Scotum sequūtur. Sed facit limitationes. Primò, q; non tenetur acceptare si dicat se velle puniri à Deo. Et nisi esset pœnitentia restituendi debitum, aut cauendi occasiones peccatorum. Istæ autem limitationes superuacaneæ sunt: nam pœnitentia restituendi & euitandi occasiones peccatorum, non pertinet ad satisfactionem, sed ad legitimam contritionem, vt homo exeat à peccato. Et dicere, q; debet pœnitens habere propositum acceptandi à Deo in purgatorio satisfactionem, est ridiculū: nam pœna purgatorij nō est satisfactio, nec opus est acceptari in hac vita, quia à Deo infligenda est, & nō ab homine eligenda. Caieta. verò in. 2. quęstione de satisfactione, qua tertiæ parti adhibuit, partim cōsentit cum Scot. & partim ab eo dissidet. Tenet inquā, q; pœnitens nō tenetur acceptare pœnitentiā, imò q; quāuis acceptet, nō tenetur sub reatu mortali adimplere. Et re vera si alterutra esset tenenda, hæc videtur opinioni Scot. præferenda: nā si obligatio ad soluendā pœnitentiā nō nascitur ex potestate sacerdotis, qa ipse obligare nequit, fit vt licèt pœnitens sua sponte velit acceptare, non sit aliud vinculum, quàm simplicis promissionis, qua ait se facturum. Hæc autem promissio genere suo non obligat sub reatu mortali: quia non fit votum Deo, imò verò neque est propriè promissio, sed simplex assertio, faciam: & ideo citra mortale potest pœnitēs mutare postea, ppositum remittendo se ad purgatorium: quia si sacerdos nō potest

Tertium argumentum Scoti.

Quartū argumentum.

potest obligare, nullam obedientiam ei in hoc debet, sed est quædam venialis fallacia, qua eum decipit.

Prima conclusio.

¶ At verò quāuis hæ duæ opiniones nō prorsus omni sint probabilitate destitutæ, nihilominus adhibetur secunda cōclusio. Sacerdos sic potest pœnitentē ad aliquā pœnitentiam obligare, vt nisi manifestus error appareat, teneatur eam acceptare ac subinde implere, idque ex genere suo sub reatu mortali. Conclusio est hic S. Thom. loco citato, & Magist. Sēten. dist. 16. & 18. & cæt. di. Ricar. art. 1. q. 5. &

Declaratio cōclusionis.

Palud. dis. 20. quæst. 2. Et ex neotericis alij. Dixerim, nisi manifestus error appareat: nam clare errante nō tenetur pœnitens obtēperare. Erraret autē vbi pensatis omnibus circunstantijs tam personæ, q̄ grauitatis pœnitētię manifestè constaret nō esse acceptandā. Dico, manifestè: qa in re dubia sacerdotis iudicio standum est. Adiectum est autē: genere suo: quoniam tam parua potest esse pœna, vt parui referret, vel nō acceptare, vel acceptam non adimplere, & sic esset peccatum veniale. Probatio cōclusionis.

Probatio cō clusionis.

Probatē cōclusio ex fundamento contrario illi Scoti, quod loco citato cōstabiliuim⁹. Sacerdos quidem est iudex, nō arbiter, qui potestatē accipit à pœnitente, sed ordinarius à Christo institutus, qui tanquā eius vicarius eius potestate, & autoritate vtitur: ergo potest pœnitentem vel absoluere, vel si iudicio suo iustum iudicauerit non in totum absoluere, sed obligādo ad aliquam satisfactionē suis culpis dignā. Nā Gabrielis respōsio, q; sit ordinarius quātū ad remissionē culpę & non quantū ad absolutionem pœnæ, ipsa se manifestè ostendit esse gratis excogitatam. Nam cùm Christus simul dixerit. Quodcunq; solueris, & quocūq; ligaueris, & Quorum remiseritis, & quorum retinueritis, esse elicitur planè commentum q̄ sit ordinarius quantum ad absoluendū, & nō quantum ad ligandum. Secundò ad maiorem

Secundū argumentum.

huius explicationem arguitur. Deus commisit sacerdotibus potestatem absoluendi, non quomodocunq;, sed in iudicio: ad quod clauis scientiæ seruit: ergo sacerdos per eandē clauem discernere debet non solùm an pœnitens sit absolutione dignus: sed quomodo sit dignus: nam inter dignum & indignum est medium, vt quis sit absolutione dignus cum aliquo ligamine & onere, sicut contingit in foro exteriori iudiciario. Nulla enim est ratio cur in hoc forum conscientiæ à foro exteriori differat. Quare sicut iudex in foro exteriori existimata causa criminis quandoque neque omnino condemnat toto rigore iuris nec omnino absoluit, sed aliquam pœnam arbitrariam vel maiorem vel minorem infligit, quam reus acceptare, & soluere tenetur: ita, imo multò æquiùs, hoc habet sacerdos ius. Alioqui superflua esset clauis scientiæ ad considerandum omnium peccatorum causas, & ponderanda merita, quod & pœnitens ipse facere debet, vt habetur can. Considereret. de pœniten. distin. 5. Et re vera, vt superiùs diximus, verborum spiritus ille est, Quodcunq; & quomodocunq; solueris vel ligaueris, & Quæcunque & quomodocūq; remiseritis, vel retinueritis siue in partem siue in totum, rata erit sententia in cælis, ipsi ergo pœnitens stare tenet.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò. Sacerdos absoluit tanquam Dei minister: sed Deus illo modo sæpe absoluit à culpa retinendo aliquam pœnam soluendam: ergo pari modo poterit sacerdos absoluens à culpa ad illam pœnam obligare.

Quartū argumentum.

¶ Quartò. Sacramentum pœnitentię est tum castigatio pro præteritis, tum & medicina ad cauendum futura: & ideo pœnitentia semper indicitur in luctu & planctu, vt habetur Iohel. 2. & alijs operibus pœnalibus vt diximus: ergo cùm vtrūque sit necessarium, sacerdos potest obligare ad pœnitentiam, quæ sit non solùm vindicatio præteritæ culpæ, verùm & medicina: nā pœna purgatorij non est medicina. Quare si omnia illuc remitterentur, nihil aut parùm sacramentum pœnitentiæ prodesset corruptis affectibus humanis medendis. ¶ Quinto. Vt ius accedat canonicum, certa est determinatio cōcilij in ca. Omnis vtriusque sexus. vbi sub eodem tenore ponitur, vt omnis sua peccata confiteatur, & iniunctam sibi pœnitentiam proprijs viribus studeat adimplere, suscipiens reuerenter eucharistiæ sacramentum: quare si de confessione & eucharistiæ susceptione præceptum est, idem de pœnitentia implenda est sentiendum. Et cap. Statuimus. de maledicis. habetur, quòd blasphemo, qui noluerit acceptare pœnitentiam interdicatur ingressus ecclesiæ: qui quidē pœnæ rigor indicium est peccatum esse mortale non acceptare pœnitentiam. Quòd si dixeris illud intelligi de pœnitentia publica, fateor equidem. Cæterùm nulla est causa cur non sit eadem ratio de pœnitentia secreta. Atqui & Roffensis nobilissimus autor, articulo quinto contra Lutherum. eandem sustinet cōclusionem, quam multis sanctorum sententijs corroborat. Ait enim Leo primus, & refertur de pœnitentia distinct. 1. can. Multiplex. q̄ mediator Dei & hominum homo dominus Iesus Christus hanc præpositis ecclesiæ tradidit

Quintū argumentum.

Obiectio.

Dilutio.

Leo. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit potestatem, vt confitentibus pœnitentiæ satisfactionem darent, & eadem salubri satisfactione purgatos ad cōmunionē admitterent. Et Rabanus in collatione Synodorum. Pœnitens, inquit, illud quod ei institutum fuerit, ita cautè obseruet, acsi ex ore dei fuerit prolatū. Et ex vetustissimo Tertulliano & Cypriauo idem colligitur. Et beatus Rhenanus in prologo eiusdem Tertulliani dicit se reperisse antiquam Synodū, vbi iubebatur presbyteris secundum canones pœnitentiam iniungere, & pœnitentes vt quicquid à sacerdote illis fuisset institutum, acsi ab ipso omnipotentis Dei ore esset prolatum, diligēter ac cautissimè obseruarent. Idemque in pœnitentiali Romano iubetur. ¶ Quin verò ex hoc sumitur sextum argumentum. Olim ecclesia sanxit canones pœnitētiales, quos tenebantur presbyteri imponere. & postmodum, vt habetur cano. Mē suram. ex Hieronymo, de pœnitentia distin. 1. & ca. Deus qui. de pœniten. & remiss. pœnitentiæ relictæ sunt ad arbitrium sacerdotis. Et concilium Florentinum. Pars, inquit, pœnitentiæ, satisfactio est secundū arbitrium sacerdotis: ergo manifestè colligitur, q̄ sacerdotes autoritatem habent illas imponendi, obligandique pœnitentes ad illas exoluendas. Et hoc est quod sonat admonitio autoris libri de pœniten. cano. Consideret. de pœnitent. distin. 5. Ponat se scilicet pœnitens omnino in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil sibi reseruans sui, vt omnia eo iubente paratus sit facere pro recipiēda vita animæ. Quapropter vna inter conditiones confessionis ponitur, q̄ sit parēre parata. Re vera nescio, quomodo ad hæc satis responderi possit.

Rabanus.

Postremū argumentum.

Cant Consideret.

Solutio primi arg. ¶ Ad primum igitur argumentū respōdetur, q̄ passio etiam Christi, quæ virtute clauium applicatur, requirit, vt ait ad Roma. 8. Paul. vt cū eo cōpatiamur, vt simul conglorificemur.

Solutio. 2. ¶ Ad secundum respondetur, q̄ non solùm peccatum, sed & pœna peccati est obstaculū regni, ad quam ideo soluendam sacerdos ligat, vt aditus regni pateat. ¶ Ad tertium. Sylvest. verb. Confessio. 1. §. 3. respondet concedendo consequens: nempe quòd qui oblitus est pœnitentiæ, tenetur confessionē iterare, secus si nō est oblitus, licet nō adimpleat, quia adimplere potest. Et est opinio Ricard. dist. 17 artic. 2. quæst. 8. Et citat præterea Sylvest. Palud. in eandem sententiam, sed re vera non est eius assertum: nam dist. 17. quæst. 5. postquā eam videtur tenere subdit, quòd multis apparet contrariū, & in illa opinione videtur persistere. Sed mirabilius est, quòd non solùm alij summistæ, verùm & ipse Sylvest. eandem opinionem D. Thom. impingat, cùm illam nullibi insinuauerit. Imò dist. 16. quæst. 3. articu. 3. quæstiunc. 5. ad quartum expressè in vniuersum dicit, nullum teneri cōfiteri peccata, quæ nō habet, atq; adeò neq; illa, quæ ritè semel cōfessus est, & à quibus est absolut⁹. Et ita, pcul dubio tenendum est. Quare ad argumentum negatur consequentia: licèt enim teneatur pœnitens, pœnitentiam implere, tamen si illius oblitus est citra culpam, liber fit à præcepto: & si ex culpa, illam solam confiteri tenetur. Damnum autem, quod vtroque casu incurrit, est, quòd manet reus eam in purgatorio soluendi. ¶ Ad primum verò argu. eorum, quæ in fauorem Scoti vrgentiora videntur, sa tis responsum est. Negatur enim in arbitrio pœnitentis esse subijcere se sacerdoti, vt vult. Imò cùm sit ille vicarius ordinarius Christi, tenetur se illi pœnitens de plano submittere. Quare si iustam pœnitentiam acceptare renuat, eo ipso nō est in gratia, quia peccat, atq; adeò non est absoluendus. Nulla enim est cō sequentia, Dum iste confitetur est in gratia, ergo nullam tenetur acceptare pœnitentiam: nam & dum contritus est, habet gratiā, & nihilominus tenetur confiteri. ¶ Ad secundum autem respondetur negata consequentia, qua infertur, quòd possit sacerdos obligare ad implendum omnē pœnam, quæ post absolutionem relinquit. Nam possent esse tam grauia peccata, vt homo per totam vitam nequiret quantū pœnarū debet, persoluere. Et ideo error esset clauis illam imponere: sanè cùm non solùm secundùm peccata, sed secundùm humanam fragilitatem imponendus sit pœnitētiæ modus, vt illico dictum fuimus. ¶ Ad tertiū responderi vno modo potest negando nō esse diuinum præceptū satisfactionis. Imò Magist. sent. dist. 16. ait, verbum illud Ioan. Mat. 3. Facite fructus dignos pœnitētiæ, esse præceptum satisfactionis, quod S. Tho. in expositione textus glossat dicens, q̄ Ioan. nō erat autor illius præcepti, sed enunciator, cuius Christus fuit institutor: quia instituit tres partes pœnitentiæ. Secundo verò ad maiorē explicationē respondetur concesso nō esse præceptū diuinum, quod p se obliget, nisi satisfactio à sacerdote imponat. Nā quāuis alijs aliud placeat, re vera dicere nō auderē, q̄ per se pœnitens se cluſa pœnitētia iniuncta teneatur satisfacere sub reatu peccati mortalis. Siquidē ante cōfessionem nemo diceret hominē teneri ad satisfactionem: ergo si tūc nō imponatur pnia, certè nulla apparet ratio, cur aliquā teneatur facere

Solutio. 2.

Solutio. 3.

Solutio Magist. sent.

Solutio. 2.

Item

Item, quia sequeretur eadem ratiōe teneri ad totam pœnam soluendam, quod iam negatū est. Nam cùm quantam facere debeat, arbitrio sacerdotis taxandum sit, si ille non decernit quantam, pœnitens iudicare non tenetur. Crediderim ergo præceptum diuinum satisfactionis esse non simpliciter, sed secundū quod ecclesia per suos ministros satisfactionem iniunxerit. Quare licèt ante confessionem non obliget, non sequitur quòd non possit sacerdos virtute illius pœnitentem obligare.

Solutio. 4 ¶ Ad quartum deniq; conceditur misericordiam dei esse vt leuius in hac vita satisfaciam⁹, q̄ sunt in purgatorio tormenta: sed illa misericordia habet admixtā iustitiam, qua cōpellamur illas pœnas soluere. Atqui in hoc cumulatior apparet misericordia, vt cogamur hic pro leuioribus satisfacere, vt grauiora euitem⁹. Quare nō possumus hac parte iuri nostro citrà clauium iniuriam renunciare. ¶ Ad confirmationem verò respondetur, q̄ licèt daretur posse hominem renunciare indulgentiarum subsidio, eas nō accipiendo, quod dist. proxima examinabitur, non tamē inde sequitur, q̄ nō tenetur acceptare pœnitentiam, quia hic est iustitia, illic autem libertas.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm sacerdos secundùm proprium arbitrium ligare possit, & soluere.

Partis negatiuæ arg. 1.

Secundum argumentū.

Tertium argumentum.

SI potest sacerdos pœnitentē obligare, necesse est inquirere an proprio arbitrio possit, an verò aliquibus teneatur legibus. Et arguitur, quòd possit ligare secundum proprium arbitrium, ex cano. suprà citato. Mensuram. vbi ait Hieronymus, Mensuram temporis in agendo pœnitentiam idcirco non satis aperte præfigunt canones pro vnoquoq; crimine, vt de singulis dicant, qualiter vnumquodq; sit emēdandum, sed magis arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt.

¶ Secundò arguitur. Si sacerdos nō posset, p prio arbitratu pœnam metiri, sequeretur, q̄ necessarium ei esset admetiri eam quantitati delicti, vt tanta esset pœna quantum fuit delictum: consequens tamen est falsum, vt suprà dictum est, tum quòd quādoq; esset nimis rigida, tum quòd sacerdos nescit semper quāta pœna cuiq; peccato ad iustum respondeat.

¶ Tertiò. Si sacerdos liber nō esset ad quancū que imponendam pœnitentiam pro suo arbitrio, sequeretur q̄ non semper pœnitentia iuncta sufficeret ad soluēdam omnem pœnā purgatorij, idq; citra culpam pœnitentis & sacerdotis. Vt verbi gratia, Si pœnitens sit paratus quancunq; pœnitentiam recipere, & sacerdos pensata qualitate personæ & alijs circunstantijs non tanta pœna pœnitentem plectit, quanta pro quātitate delicti deberet: tūc enim apparet luendum restare in purgatorio residuum illius pœnæ: consequens tamen apparet falsum: nam sacramentum, vbi nullus interuenit error suum effectum plenè consequitur: effectus autem pœnitentiæ per tres suas partes est remittere, & culpam & pœnam.

Pars affirmatiua. ¶ In contrarium autem, quod scilicet nō possit sacerdos proprio arbitrio taxare pœnam, probatur ex illo Gregorij cano. Falsas. de pœnitentia dist. 6. Falsas pœnitentias dicimus, quæ nō secundū autoritatem sanctorum patrum pro qualitate criminum imponuntur.

Decisio articuli. ¶ In ingressu quæstionis huius præsuppone re oportet cuicunq; peccato certum supplicij gradum quoad pœnam sensus respondere in inferno, atq; adeò postq̄ remissum fuerit, verbi gratia per minimam contritionem respondere illi quoq; in purgatorio certam pœnā tā in duratione temporis, quàm in rigore tormēti. Illius ergo quātitatis pars aliqua remitti potest per contritionis feruorem, & per confessionem, & per absolutionem virtute clauium, vt diximus. Illud autem, quod post hæc omnia restat, necessum est, vt vel hic per satisfactionem extinguatur, vel in purgatorio æquali pœna perpurgetur. Atqui, vt suprà dixim⁹, pœnitentia licè liberè assumpta ratione meriti plus potest remittere pœnæ purgatorij, q̄ si illic soluereturQuòd si vi clauium in sacramēto iniuncta, maioris efficaciæ cæteris paribus est, q̄ si sua sponte eam pœnitens assumeret.

¶ His præhabitis ad quæstionē tribus, cōclusionibus respōdetur. Prima. Nequit sacerdos pœnitentiam secundū arbitriū pro libito suo imponere, sed arbitrari illam debet habita circunstantiarum consideratione. Conclusio liquida est: quoniam non absolvit sua propria autoritate, sed Dei; qua ratione data est ei clauis scientiæ, vt secundū rationem perpendat, quem debet absoluere & quomodo. Instrumentum enim, qualis est sacerdos nō mouet, nisi ad nutū principalis agentis. Vnde Dionysius in fine libri ecclesia. Hierar. Sacerdotib⁹, inquit, vtendū est virtutibus hierarchicis, quādo dignitas eos mouerit. In cuius signū Matt. 16. dnus quàm Petro potestatem contulerit, soluendi & ligandi, præmisit, q̄ fidei mysteria nō ca

Prima cōclusio

Dionys.

10 &

Universidad de Deusto
Biblioteca

ro & sanguis, sed pater ei reuelasset. Et Ioan. 20. Accipite, inquit, spiritum sanctum, Quorũ remiseritis, &c. insinuans illa potestate remittendi non proprio arbitratu, sed secundùm iudicium spiritu sancto regulatum eis esse vtendum. Atque hoc est, quod nuper citatus Hierony. super verb. Matth. 19. Quodcunq; solueris, admonuit ne scilicet presbyteri Pharisæorum supercilio tumentes putent si quem indignũ absoluerint, absolutũ ideo esse apud Deum, vel si innocentem ligauerint, putent esse ligatum. Et quod Hierony. ait, quantũ ad culpam, eadem ratione intelligendum est quãtum ad pœnam. Si enim quispiam in purgatorio dignus est igne vnius anni, non putent, quòd per septem Psalmos pœnitẽtiales quos in pœnitentiam iniungunt, pœnitens à tota pœna liberetur: nam tunc iustitiæ Dei nõ fieret satis. Neq; est Christus de hac re in exemplum adducendus, quem sacerdos imitari debeat, qui quidem quibus peccata remittebat, nullam satisfactionem imponebat, sed vt legitur Ioan. 8. eos cõmonebat, ne ampliùs vellẽt peccare: nam cùm haberet potestatem excellentiæ, plenissimè peccata remittebat, quoad culpam, & pœnam. Sacerdos verò debet esse sacramenti legibus adstrictus.

Hierony.

Obiectio.

¶Quòd si arguas, Christus laudauit villicum iniquitatis, q̃ prudenter fecisset dum debitoribus Domini sui dimisisset largiter: ergo similiter debet facere sacerdos. Negatur consequentia: quia de hoc non laudabatur ille, quòd propria autoritate quæ domino debebantur remisisset, imò in hoc fuit etiam iniquus: sed de hoc laudatus fuit, quòd secundùm prudentiã huius seculi sibi consuluit: prudentia ergo sacerdotis esse non debet, nisi legib⁹ domini in solutione debitorum adstringi. Pari modo si pro suo arbitratu, vellet maiorem pœnam iniungere, quàm cuius pœnitens debitor est, erraret clauis, ad quam ideo pœnam ligare non posset.

Dilutio.

Secunda cõclusio.

¶Secunda conclusio. In pœnitentijs arbitrandis non debet sacerdos peccatorum tantùm grauitatem æstimare, sed etiam posibilitatem ac cõmoditatẽ implendi prospicere secundùm qualitatem personæ & circunstantiarum. In inferno quidem, & in purgatorio, vbi nulla in pœnis habetur medicinæ ratio, sed solùm vindictæ, aut purgationis, secundùm qualitatem delictorum ad iustum infliguntur. At pœnitentiæ in sacramento, vt ſæpius dictum est, non solùm sunt peccatorum vindictæ, sed etiam medicinæ: vnde sicut medicus non semper rigore medicaminũ vtitur, quæ morbus exigit, sed ad ægri debilitatẽ attendit, qui si rigorem illum ferre nequit, remissius cum eo agit: ita sacerdos licèt admonere debeat pœnitentem quantam peccata sua satisfactionem exigant, eumq; animare, vt satisfaciat, nihilominus si pœnitens ei suam imbecillitatem exponit, præsumiturq;, aut propter debilitatem corporis, aut propter animi spiritusque languorem, & teporem non esse condignam pœnitentiam impleturus, debet illi morem gerere, & remissiores imponere.

Sacerdotis consilium.

Pœnitentiæ iniungendæ modus opti mus.

Imò quanuis pœnitens paratissimus sit omnes acceptare pœnitentias, nihilominus sacerdos debet qualitatem personæ æstimatè considerare. Haud enim homini secundùm suum statum pauperi, aut alenti familiam debẽt largæ eleemosynæ imponi, neque is qui labore, & sudore vultus sui pane vescitur, in magnam ieiuniorum inediam adigendus est. Item & honori consulendum: neq; enim illæ sunt pœnitentiæ iniungendæ, quas personam implere nõ deceat. Decretũ est Leonis Papæ cano. Tẽpora. 26. q. 7. & can. His qui ex cõcilio Laodicẽ. Nã etsi in tota illa quæstione de pœnitẽtia publica fiat mẽtio, ratio tamẽ eadẽ est de priuata, & secreta. Itẽ licèt oculus ad magnitudinẽ delictorũ coniiciatur in pœnitẽtia, quæ ratione vindictæ imponitur, cõsideranda est tamẽ cõtritionis visio: nã quãto plus per contritionẽ, & alia opera remissum fuerit, tantò minor iniungenda est pœnitentia, & quãtò minus, maior. Rursus, & in ratione medicinalis remedij habenda est ratio personæ, vt vbi vehementior est peccati illecebra, maior iniũgatur pœnitentia. Quare iuueni pro eadem fornicatione maior est iniungenda pœnitẽtia q̃ seni, tametsi minùs peccet: quia cũ vehementius instigetur ad malũ, vehemẽtiori indiget cohibitione. Et homini auaro, & tenaci amplior est iniungenda eleemosyna, vt liberalitatis virtuti assuescat.

Secunda cõsideratio.

Tertia cõsideratio.

An per pœnitentiã arbitrio sacerdotis iniunctã remittatur pœna purgatorij.

¶At quoniã dictũ est virtute clauiũ posse sacerdotẽ satisfactionẽ arbitrari, quærit, vtrum secundũ suum arbitramentũ clauis nõ errante remittatur pœna purgatorij. Exẽpli gratia. Iudicat, idq; prudenter sacerdos istis delictis tantã respondere pœnam in purgatorio, vt tali satisfactione posit tota deleri, vtrũ quis fortè maior illa purgatorij fuerit, tota p illam satisfactionẽ vi clauium remittatur. Videtur enim tota remitti: siquidem illa cõmutatio fit clauis nõ errante: quæ vim habet per absolutionem, & per iniunctam satisfactionẽ aperiendi regnum cælorum.

Scotus

¶Scotus dist. 18. ait iustitiam pœnæ, quæ debetur peccato, verbi gratia, homicidio, nõ cõsistere in indiuisibili. Imò vero sicut in commutationibus pretium rei, quæ valet decẽ, latitudinẽ habet pretij, vt iustè posit paulò plus minusve æstimari, vt nouem, vel vndecim: ita est de iustitia pœnæ, quæ debetur peccato.

Exemplũ.

Quòd si intelligat de pœna, quæ est in purgatorio, falsum est: nam illa ad punctũ æqualitatis exigitur, sicut in inferno. Si autẽ intelligat (vt videtur) secundùm taxationem sacerdoti cõmissam virtute clauium, verum dicit. Exẽpli gratia. Si pœna vt decem respondet homicidio in purgatorio, commissum est sacerdoti vt illam posit remittere vsq; ad sex. Hoc nõ aliunde cõuincitur, nisi quia virtute clauium dum Christus dixit, Quorum remiſ. &c. fecit sacerdotes ordinarios iudices, vt illam pœnã prudenti arbitramento remitterent. Et quia æqualitatis punctum non poterat homo percipere, fit maximè credibile, quòd arbitrium: vt nomen ipsum sonat haberet latitudinẽ, vt posset remittere vsque ad quinq; vel vsq; ad septem. Ait ergo Scotus, quòd quando arbitramentum fit intra illam latitudinem, clauis non errat, si verò deficiat vel excedat, tunc errat. Hic autem nõnulla sunt tenui iudicio meo adnotanda. Primum spectat ad sacerdotis autoritatẽ. Potest enim, vt bene ait Scotus, pœnam, quæ in purgatorio est vt decem, taxare ad septem, ita vt eius sententia rata habeatur in cælo: quare illa impleta, nihil amplius debetur in purgatorio. Et potest etiam remittere vsque ad sex vel quinq;. Itaq; si tres æqualia omnino peccata confiteantur diuersis sacerdotibus, licet vnus imponat vni pœnitentiam vt quinq;, & alius vt sex, & alius vt septẽ, nullius clauis errabit: & ideo omnes tenentur suas implere pœnitẽtias. Quare vbi primus impleuerit quinq; erit liber à purgatorio: secundus verò minimè quousq; impleat sex: neq; tertius quousq; impleat septem. Et si moriatur antequàm compleat omnia septem, in purgatorio soluet tantum, quantum illi residuo, quod hic non soluit, respondet. Si autem sacerdos taxet vltra septem, quanuis sit error clauis, nihilominus si nõ excedat denarium numerum, qui debetur in purgatorio, quãuis posset pœnitens non acceptare propter rigorem pœnitentiæ, tamen à pœna purgatorij non liberabitur, nisi tota acceptet & soluat, vel sacerdos minorẽ imponat, quia si nõ acceptetur, nihil virtute clauium remittitur. Hæc omnia, si superficie tenus aspiciantur, videri poterunt gratis asserta. At verò si medullitus cõsiderentur, profectò, ex natura clauium soluendi & ligandi colligi apparebunt. Si autem imponatur pœnitentia infra quinque, tunc clauis errat

Opinio Ia.

per defectum. Et ideo sunt qui dicant, nihil tunc virtute illius remitti in purgatorio, eo q̃ claue errante nihil fit. Est tamen hæc sententia dura, & certè falsa: nam licèt clauis erret non imponendo pœnitentiam adiustum, nõ tamen errat in totum: & ideo remittetur illud, quod illi gradui pœnitentiæ respondet. Alioqui hac nostra tempestate, in qua pœnitentiæ quàm leuissimæ imponuntur, nihil virtute illarum in purgatorio diminueretur.

¶Secundum etiam ex parte sacerdotis notã dum, quòd non habet potestatem ligandi ad pœnam, quæ illam excedat, quæ in purgatorio debetur, nisi forsan per viam salutaris medicinæ ad cauendum in futurum. Quo fit, vt si in casu præsenti sacerdos imponeret pœnitentiam vsq; ad vndecim, vel duodecim, eamq; pœnitens acceptaret, cùm partem illius solueret vsque ad decem, liber esset à purgatorio. Quare ille excessus reponeretur in thesauro ecclesiæ.

Cõsideratio secunda.

¶Tertium autem ad pœnitentẽ spectans est, quòd vt non teneatur penitentiam acceptare, non requiritur vt excedat illam, quæ debetur in purgatorio, sed satis est, vt sit excedens secundùm tenorem secundæ conclusionis assertæ: pensatis scilicet non solùm peccatorum grauitatibus, sed personæ qualitate & alijs circunstantijs.

Cõsideratio tertia.

¶Ex his planè infertur tertia conclusio. Sepe & quàm sæpissimè, persoluta pœnitentia in sacramento iniunctã restat pœnitẽs debitor alterius in purgatorio soluendæ. Nam si clauis errat, res est clara, siquidem propter vitiũ ministri iustitia Dei non variatur. Et quanuis nõ erret, idem etiam accidit: nempe, dum sacerdos, vel ob imbecillitatem personæ, vel ob aliam causam prudenter non totam pœnã iniungit, quàm alias iniungeret. Nam circunstãtiæ illæ, quãuis sufficiãt ad excusandum sacerdotem & fortè pœnitentem à culpa, non tamen apud Deum ad mutandum stabilimentum suæ iustitiæ. Hinc fit culpam esse sacerdotum non animare pœnitentes ad acceptãdas condignas pœnitentias, vel eas saltẽ, quæ essent alicuius ponderis, quibus acerba purgatorij supplicia tollerentur, vel bona ex parte relaxarentur: nam profectò quæ modo in vsu sunt, non tam pœnitentiæ, quàm pœnitentiarum ludibria existimantur.

Tertia conclusio.

Mutatio iniũctæ pniæ

Syluester.

¶In calce autẽ quæstionis huius dubitatur, vtrum possit sacerdos mutare pœnitẽtiam ab alio eidem pœnitenti impositã. Syluester enim verb. Confessio. 1. §. 27. citat quosdam Canonistas, quos hac parte sequitur: videlicet, quòd si crimen, pro quo imposita fuit pœnitentia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentia,non sit superiori reseruatum,potest secundus sacerdos pœnitentiã ab alio impositã mutare.Sed re vera quauis hoc in vsu versetur,non video qua autoritate id fieri queat. Si secundus non sit superior primo,sed ambo sint priuati & æquales.Nam sacerdos quicunque iniungens pœnitentiam est absolutus iudex,qui nõ subditur,nisi superiori:cùm ergo ille fuerit officio suæ clauis perfunctus,nõ video quo iure alter possit sententiam eius mutare.Præsertim si verum sit, vt verum est, q sacerdos claue non errante potest obligare de iustitia pœnitentem. Ad dubium ergo dicendum est primõ, quòd quando pœnitentia illa errorem continet,pẽsatis omnibus circunstantijs iuxta tenorem secundæ conclusionis,potest quidem secundus non vtiq; mutare,sed declarare illam pœnitentiam nõ fuisse obligatoriã.Id tamen nõ potest,nisi audita cõfessione criminis,vt perpendat,an clauis erraverit.Secundo dicitur,q si iudicauerit clauem non errasse,non põt sententiã alteri⁹ mutare:quia par in parem nõ habet imperiũ. Et confirmatur:quia cùm in foro exteriori non possit vnus iudex alterius sententiã irritare, aut reuocare,nisi sit superior, nulla permittit ratio,vt id fieri valeat in foro pœnitentiæ. Atque ad hanc sententiã alludit canõ Placuit. Vrbani.de pœnitẽ.dist.6.vbi cauetur ne vllus sacerdos cõmissum alteri pœnitentẽ ad pœnitentiam suscipiat,nisi de illius cõsensu, nisi ꝓ ignorantia illius prioris.Nam etsi de pœnitentia publica illic habeatur sermo,eadẽ tamẽ ratio de priuata & clancularia censetur. Tertio additur,q hoc quoq; fieri potest extra cõfessionem:si enim pœnitens sentiens se esse grauatum,doctorẽ consulat recitando peccatũ, & eius merita,potest respondere doctor. Illa pœnitentia nõ est valida, quia clauis errauit. Quartò.Forsan licèt clauis nõ errauerit, superior illo sacerdote,dũ tamen confessionẽ eiusdem peccati sacramẽtaliter audiat,poterit mutare,& absoluere à priori præcepto: quia est superior,non solùm in foro exteriori,sed in interiori ad corrigendam eius sententiam bona causa.Tandẽ ipse idem sacerdos,qui pœnitentiam imposuit,si pœnitens ad eum recurrat, poterit mitigare sententiã,si tamen in tẽpore recurrat,quo censetur idem durare iudiciũ. Si enim quis hodie, vel heri quẽpiã absoluit, recurrit pœnitens cras,vel postridie, quando adhuc in memoria sunt peccata,videtur idem iudicium durare.Si autẽ longius tẽpus defluxerit,negotium iam trãsiuit in rem iudicatã: & ideo non põt aliud facere, quam quod de alio sacerdote dictum est. ¶Ad primũ igitur argumentũ respondetur,q pœnitẽtiæ sic imponendæ sunt arbitrio sacerdotis,vt tamen illud sit diuino instinctu,& iudicio regulatum. ¶Ad secundũ etiam respõsum est negata cõsequentia scilicet,q debeat imponere pœnitẽtiam ad æqualitatem delicti:quia habẽdus est respectus,vt pœnitentia sit pœnitenti medicina.¶Ac perinde ad tertium simul respõsum est in tertia conclusione,cõcesso eo,quod cõcluditur:videlicet,quòd etiam claue nõ errante,non semper oportet, vt pœnitens maneat liber ab omni pœna purgatorij:quia mos gerendus est ingenio pœnitentis,si non potest cõdignam hic pœnitentiam persoluere.

Tractatus pœnitentiæ finitur.

Dubij solutio.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

Solutio. 4.

Sacerdos, q pœnitẽtiam imposuit,potest commutare.

Solutio pri-mi arg.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

DISTINCTIO vigesimaprima, De indulgentijs.

Cap. 1.

FAcultas hæc clauium cõmemorata, præter vsũ, quẽ in sacramentis habet,& potissimùm in sacramento pœnitentiæ soluendi,& ligãdi, latiùs patet, etiam extra sacramenta. Nã eadem facultate põtifices tum maximus,tum suo ordine reliqui,& à culparum pœnis, quæ remissæ sunt, per indulgentias absoluere iure solent,& ab eorum obedientia rebellantes excommunicationis sententia,alijsq; censuris ligare. Est ergo indulgẽtia ecclesiastica, vt sua definitione patescat,relaxatio pœnæ peccato debitæ, quæ extra sacramentum fit. Enimuerò cũ merita,pijq; labores tum in primis Christi seruatoris nostri,tũ

Definitio indulgentiæ.

subinde

subinde sacrosanctæ virginis aliorumq; diuorum in thesauro sint ecclesiæ recondita,nil mirũ si ijdem pontifices,& præcipuè Summus,quem sibi Christus vicarium substituit, dum bonum publicũ ecclesiæ ad id exposcit, virtute eiusdẽ thesauri eiusmodi relaxationes faciant. Eadem ẽm facultas in illa plenaria fundatur.Matth.16. Quodcunq; solueris super terram, erit solutũ, & in cælo.Et Ioã.20. Quorũ remiseritis peccata, remissa erũt: siquidem hoc relaxationum genus ad remissionem attinet peccatorum. Quocirca indulgentiarum vsus non est res noua,vt hæretici autumant,sed à tempore apostolorum antiquissima. Quod vel ex loco satis constat. 2.Cor.2. vbi Apostolus pœnitẽtiã incestuoso illi relaxauit. Vnde ait.Cui autem aliquid donastis,& ego. Nã & ego quod donaui, siquid donaui, ꝓpter vos in persona Christi.

Matth.16.

Ioan.20.

2.Cor.2.

Cap. 2. ¶Vnde cùm huiusmodi facultatis vsus vera sit absolutio eadẽ que extra sacramenta fiat, consequitur, vt iurisdictionẽ in foro exteriori exigat, vt põtificio Alexãdri decreto admonitum nobis est. Atque adeò penes põtificem maximũ, & penes œcumenicam synodũ plenissimè, ac subinde penes episcopos sita sit,qui tanquam ecclesiæ principes ecclesiasticum thesaurum suis subditis dispertiri valẽt.Parochialibus nanq; presbyteris, quia eiusmodi iurisdictione carent, eiusdem indulgentias cõcedere nõ permittitur. Sunt ẽm duntaxat antistites,ecclesiæ prælati ac ꝓpriè sponsi,in eui⁹ testimoniũ,dum ordinantur,annuli insigne recipiũt,quos Papa ꝓinde solos fratrũ noie dignatur.

Cap. Quod autẽ de pœnitẽ. & remiss.

¶At verò, qm̃ autore ad Corin. Paulo prædicti prælati non sunt dissipatores, sed dispensatores mysteriorum Dei, nequeũt sine pia causa eiusmodi indulgẽtias impertiri. Si autem illa intercurrat causa, quæ in ecclesiæ commodum, & Dei honorem referatur,tantum valent, quantum sonant,& prædicantur. Ecclesia enim, quæ nutu spiritus sancti regitur,permitti negt, vt autoritate publica falsa prædicet. Nam vt ait ad Cor. Apostolus, Si inanis est prædicatio nostra, inanis est fides nostra: quod quidem licèt de prædicatione fidei, in qua summa est certitudo, enunciatum sit, suo etiam gradu ad ea,quę autoritate summi Pontificis prædicantur, spectat. Quapropter nisi indulgentiarum forma ad iniunctas, vel non iniunctas pœnitentias coarctetur, vniuersim de omnibus intelligitur, idque quantum ad pœnas, quæ in purgatorio nobis decretæ sunt.

1.Cor.4.

1.Cor.15.

¶Ad hæc cùm indulgentiarum beneſi- Cap. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

beneficium opus sit gratiæ diuinæ nihil nisi Dei amicis valere potest. Quare qui in peccato mortali existit, ceu membrum mortuum nihil eiusmodi influxus diuini participare valet. Necessaria ergo tria sunt, vt indulgentiæ valeant: nempe, in conferente autoritas, in recipiente charitas, & in causa pietas.

Tria necessaria.

DISTINCTIONIS vigesimæprimæ, Quæstio prima, De indulgentiarum potestate, & eius subiecto.

QVoniam, vt dictum est, vsus clauium, est soluere & ligare, non solum in sacramẽto, sed etiam extra per iurisdictionẽ in foro exteriori: & de priori satis dictũ est, subsequitur vt de posteriori, quæ bipertita est, in duabus reliquis distinctionibus dicamus. Et cũ absoluere dignius sit ac pretiosius, q̃ ligare, ratio ordinis exposcit, vt materiam prius indulgentiarum expediamus, q̃ alteram de excommunicatione. Distinctio ergo præsens, quæ de indulgentijs instituitur, duas habebit quæstiones. Primã de potestate eas conferendi, deque eiusdem potestatis subiecto. Et secundam de earum valore. In prima quatuor sunt articuli. Primus, an talis potestas sit in ecclesia. Secundus, quęnam sit illa potestas. Tertius, de indulgentiarum antiquitate. Et quartus, de ijs, qui possunt indulgentias conferre.

Quæstio. 1.
Quæstio. 2.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm potestatis clauium, quæ est in ecclesia, sit quidpiam de satisfactoria pœna relaxare.

PRimum igitur tractatus indulgentiarum initium est constituere, potestatem indulgentiarum in ecclesia consistere. Et ideo arguitur, quòd nulla sit. Nam in euangelio non legitur alia potestas remittendi peccata, nisi illa Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, &c. sed illa potestas solùm intelligitur de remissione, quæ fit in sacramento: relaxatio autem per indulgentias sit extra sacramentum: ergo illa non legitur in euãgelio. Probatur minor, quia peccatum extra sacramentum remittere seu quo ad culpã, seu quo ad pœnam est potestatis excellentiæ, quam Christus habuit, & nulli commisit: ergo ecclesia id facere nequit. ¶ In contrarium est illud 2. Corinth. 2. Ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi. vbi ait glossa, acsi Christus donasset: Christus autem relaxare poterat peccata absque vlla satisfactione, vt patet Ioan. 8. de adultera: ergo ecclesia perinde atque Paulus potest: nam id non fecit peculiariter tanquam apostolus, sed tanquam episcopus. ¶ De hac re super hunc locum Pauli relectionem pridem publicè recitauimus, vbi pene omnia discussimus, quę hic paulo mutato ordine dicturi sumus. Et primum ne de nominis vsu in hoc significatu in theologia contendamus: constat latinè indulgentiæ nomen sæpe vsurpari pro eo, quod est immodicam licentiam alteri facere, ad aliquid, quod nõ licet, perpetrãdum. Vt indulgere gulæ, Veneri, &c. iuxta illud Quintiliani. Mollis educatio, quam indulgentiam vocamus, &c. Istæ verò ecclesiasticæ appellantur, idq; ad rem germanius, relaxationes & remissiones, & possunt vocari veniæ. Nihilominus cùm indulgentiarum nomen inter latinos theologos, eosdemque doctissimos in hac etiam significatione vsurpetur, non est cur ab illo abhorreamus. Nam ex eo quòd indulgemus quasi consentientes, vt malum fiat, tractum est nomen ad id, quod est ignoscere cuipiam, quod fecit. Atque in hoc significato Hieronymus super illud Daniel. capitul. 4. Ignoscet Deus dilectis tuis, ait: Rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribꝰ indulgentiam pollicentur. Et Augustinus super Psalm. 101. Ne desperatione homines peius viuerent, promisit Deus indulgentiæ portum. Et Cypria. tum alibi sæpe, tum in epistola ad Iubaianum crebrò hoc nomine vtitur.

Partis negã. argum. 1.
Pars affirm.
Decisio art.
Quintilia.

¶ Est ergo indulgentia ecclesiastica (vt definitionem eius præsupponamus) relaxatio pœnę peccato debitæ: quæ extra sacramentum fit. Sed alios alias particulas adhibere, quæ potiꝰ sunt inter disputandum examinandæ, quàm in definitione ponendæ, eo quod definitio tãquam communis animi conceptio supponenda sit, potius quàm in disputationem vocanda.

Definitio indulgentiæ.

da. Et ideo nõ diximus quòd sit relaxatio pœnitentiæ iniunctæ, vt Caietan. in tractat. de indulgent. ad Iulium Medicem cap. 2. ait. nam de hoc disputandum restat, vtrum etiam indulgentia pœnitentiæ non iniunctæ sit valida. Dicitur ergo indulgentia relaxatio, quia est opus misericordiæ id condonantis, quod debitum est. Quare dum dicitur relaxatio pœnæ, non intelligitur in foro iudiciario, dùm fit remissio pœnæ pecuniariæ, aut absolutio ab excommunicatione, sed pertinet per extensionem ad forum pœnitentialem, nisi q̃ fieri debet extra sacramẽtum pœnitentiæ. Nam quãdo virtute absolutionis, vt dictum est, remittitur pœna, remissio illa est sacramentalis. Atq; in hoc ratio indulgentiarum consistit.

Declaratur definio.

¶ Igitur aduersus hanc indulgentiarum assertionem hæretici, inter quos præcipuè Lutherus insignibus blasphemijs oblatrant. Hoc enim fuit primum præcipitium, vnde in suarũ hęresum abyssum sese coniecit, odium, scilicet indulgentiarum, quæ tempore suo in sua prouincia prædicari cœperunt. Vnde cùm in articulo. 5. inter condemnatis à Leone satisfactiones negauerit, postea in artic. 17. negauit merita Christi & sanctorum posse per indulgentias dispensari. Et in artic. 18. dixit priùs indulgẽtias esse pias fraudes, & postea dixit nõ esse, nisi impijssimas sceleratissimorum Pontificum imposturas. Ac subinde tribus alijs articulis subsequentibus multa in hunc modum contra indulgẽtias blasphemauit. Biforme autem est eius argumentum. Ait enim primum. Ei, qui in gratiam Christi receptus est, nulla opus est alia satisfactione, quàm eiusdem Christi passione. Addit verò deinde, quòd etiam gratis admisso illam esse necessariam, ecclesia nullam habet authoritatem satisfactionem remittendi: quoniam Deus peccatis pro sua iustitia supplicia decreuit, quorum ipse solus exactor est, vel in hoc seculo, vel in futuro, iuxta illud Psalm. 88. Si peccauerint, visitabo eos in virga ferrea.

Hæreticorũ blasphemi. errores. Lutherus.
Lutherus satisfactiones negauit.
Lutheri argumẽtum primũ.
Secundum argumentũ.

¶ Quocirca addit tertiò esse rem nouã in nullo loco sacræ paginæ fundatam, neque apud sanctos Ambro. Hierony. Augu. &c. sed in impia, inquit, illa Clementis Sexti, Vnigenitus (quę inserta est in extrauag. Dudum. de pœni. & remiss.) ¶ Addit demum quartò bullarũ prędicationem esse rem quæstuariam, & simoniacam: quia pecunia spiritualia venundantur, esseque pernicioſam, tum quia facit homines segnes ad opera satisfactionis exercenda, tum quia, & populis, potissimùm agricolarum est molesta.

Tertium argumentum.
Quartũ argumentum.

¶ At verò contra primum fundamentum satis superq; di. 19. q. 1. & 3. disputauimus, ostendẽdentes, non sic dum per claues ecclesiæ à peccatis actualibꝰ sanamur, incorporari nos Christo, vt eius passio plenissimè nobis quo ad remissionem culpę, & pœnæ applicetur, sed applicari secundum quantitatem nostræ contritionis, quæ ex Dei fauore procedit, atq; adeò reliquam fieri nonnunquàm post sacramentalem absolutionem pœnam aliquã temporalẽ virtute clauium arbitrãdam, & à nobis in hoc seculo, vel in futuro exoluendam. Secundum aũt punctum, an ecclesia extra sacramentum eiusmodi pœnas relaxare possit, ad præsentẽ locum attinet constituendum ¶ Ad quæstionem ergo vnica conclusione respondetur. In potestate clauium, quam Christus ecclesiæ cõmisit, positum est, vt peccatorum pœnas quo ad culpam remissorum possit extra sacramentum relaxare, quod est indulgentias conferre. Probatur. Christus absolutè dixit Petro, Tibi dabo claues, Quodcunq; solueris erit solutum, & Ioan. 20. Quorum remiseritis, remissa erũt, non restringendo, siue in sacramento, siue extra, ergo sicut in sacramento virtute clauium aliqua pœna remittitur per arbitramentum sacerdotis, vt art. præcedenti expositum est: eadem ratione ecclesia potest extra sacramentum eandem pœnam, quæ remissa culpa relinquitur, ex legitima causa relaxare. Et cõfirmatur, quia ecclesia, vt suprà dist. 19. q. 2. diximꝰ, canones pœnitentiales instituit, ad quorũ normam cõpellendi erant pœnitentes pro peccatis satisfacere: qua vtiq; autoritate potuit illos abrogare, vt re vera iam non sunt in vsu: ergo eadem ratione post quàm illę pœnitentiæ essent à sacerdote iniunctæ, potuit illas ecclesia ob legitimam causam remittere, & eadem ratione, licèt pœnitentiæ non sint iniunctę, pœnas quæ in purgatorio debentur, autoritate Christi sibi indulta propter causam quę in bonum commune ecclesiæ cederet, relaxare.

Contra primum arg.
Contra secũdum argu.
Conclusio.
Ratio concl.
Rationis cõfirmatio.

¶ Sed quia, vt suprà argutum est, videtur ecclesia non habere autoritatem remittendi peccata, nisi sacramentis alligatam, secundò arguitur sic. Ecclesia habet autoritatem simpliciter remittendi peccata quo ad culpam, & pœnam, quæ in euangelio non est limitata: ergo habet facultatem remittendi culpam iuxta naturam suam, & pœnam iuxta suam: natura autem lethalis culpæ est, vt nequeat, nisi per gratiam remitti, & quia ministri ecclesiæ nequeunt gratiam, nisi per sacramenta conferre, inde colligitur quantum ad hoc habere suam potestatem sacramentis alligatã: at quia pœna non exigit

Secundum argumẽtũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Potestas remittēdi pœnam non est sacramentis alligata.

gratiæ infusionem, vt remittatur, sed vt ecclesiæ thesaurus applicetur, quo eius fiat solutio: nō est cur hac parte alligata sit potestas ecclesiæ sacramento. Tametsi ad forum pœnitentialem, vt diximus, eiusmodi relaxatio pertineat. Et confirmatur ratio. Si ad remissionem pœnæ necessariū esset sacramentū, id esset maximè, vt taxatio illius iuxta culparum quantitatem fieret: ergo postquam taxatio facta est in sacramēto, potest postea sine ipso remitti. Imò verò per applicationē thesauri, licèt nulla facta esset taxatio, remitti potest, vt inferiùs videbimus. ¶ Tertiò arguitur. Ecclesia habet autoritatem etiam extra sacramentum remittendi culpas veniales per alia remedia, qualia sunt aqua lustralis, benedictio episcopi, atque alia sacramentalia. Itē sunt & alia remedia plura ad remissionem pœnarum, quę ex peccatis remissis fiunt reliquæ, vt eleemosyna, iuxta illud Luc. 11. Date eleemosynā, & ecce omnia mūda sunt vobis: & remittere iniuriam: iuxta illud Luc. 6. Dimittite, & dimittemini: & oratio, iuxta illud Iacobi. 5. Oratio fidei saluabit infirmum: quæ quidem testimonia non intelliguntur de remissione mortalis culpæ, quippe quæ per solam contritionem & sacramentum pœnitentiæ dimittitur, sed de remissione pœnæ per modum satisfactionis, quanuis sint etiam meritoria augmenti gratiæ: ergo pariter ecclesia per sanctorum merita potest easdē pœnas remittere. ¶ Postremò cōfirmatur ex autoritate Paul. 2. Cor. 2. vbi historia testatur incestuosum, cuius mentio in priori epistola cap. 5. facta fuerat, post remissam culpam traditum fuisse Satanæ in interitum carnis, sed postmodum admonuit Corinthios sacerdotes, vt illius pœnitentiam relaxarent, & illa satisfactione essent contenti: quod re vera nō faceret, nisi crederet pœnā purgatorij illi respondentem per illam relaxationem à Deo etiam remitti. Et ideo ait, Si quid donastis, idē & ego donaui, quod autem donaui, propter vos in persona Christi. ¶ Ad argu. igitur in contrariū respondet S. Thom. dist. 20. ar. 3. q. effectus sacramentalis absolutionis est minuere pœnam peccato debitam, sed tamen extra sacramentū per indulgentias non est pœnā remittere, aut diminuere, sed soluere: nam qui indulgentiam confert, applicat thesaurum ecclesię, quo fusciens pœnam soluit. Tenere enim videtur q collatio indulgētiarum nō est absolutio à pœna, sed potius solutio. Sed de hoc statim dictu ri sumus: & ideo adhibemus secundam solutionem concesso q collatio indulgētiæ pertinet ad remissionem peccatorum. Vnde ad minorem, vt modò dicebamus, respōdetur, quòd remittere peccata quo ad culpam alligatum est sacramentis, sed non quo ad pœnam: quia ipsa sine nouæ gratiæ infusione solubilis est.

Argu. confirmatio.

Tertium argumentum.

Lucę. 11.

Lucæ. 6.

Iacobi. 5.

Cōfirmatio argum.

Solut. argu.

Solutio 2.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm indulgentias conferre sit pœnas pro peccatis soluere, an verò ab illis absoluere.

QVamuis certum sit ecclesiæ prælatos conferre posse indulgentias, nō tamen de modo satis inter doctores cōuenit, qui ideo antequàm de earum antiquitate, & vsu dicamus explicand⁹ est. Arguitur ergo, quòd conferre indulgētias non sit à pœnis absoluere, illasq; relaxare, sed pro illis soluere. Nam vt legitur Deu. 25. secūdum mensuram delicti erit & plagarum modus: cùm ergo sententia sacerdotis, qua hominem ligat ad pœnam, rata sit apud Deum, fit vt nullus habeat autoritatem remittendi pœnam illam, quæ illic taxata est, atq; adeò ecclesia non habet autoritatem illam condonandi, sed applicandi thesaurum, vt soluatur.

Partis negatiuæ. 1. arg.

¶ Secundò. Ecclesia confert indulgentias non solùm pro viuis, verùm & pro defunctis: at defunctos non potest à pœnis absoluere, sed illis tantùm applicare thesaurum: ergo eodem modo confert indulgentias viuis.

Secundum argumentū.

¶ Tertiò deniq; arguitur ex extrauag. Vnigenitus. Clementis. 6. in extrauag. Dudū. de pœnit. inserta, vbi fundamentum indulgentiarum non aliud ponitur quàm thesaurus meritorū Christi, beatæ virginis, & sanctorum: qui per ecclesiam dispensatur.

Tertium argumentum.

¶ In cōtrarium autem reclamant nomina ipsa indulgētiæ, relaxationes, remissiones, & venię: nam his omnibus nominibus appellātur, quæ absolutionem sonant.

Pars affirm.

¶ In hac quæstione duo insinuantur differenda. Primum de thesauro ecclesiæ, & secundum de modo, quo applicatur. f. vtrùm fiat per formam solutionis, an per formam absolutionis.

Decisio art.

¶ Ad quam ideo quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima fundamentalis est. In ecclesia est Thesaurus, tam Christi, quā sanctorum, qui eius præsidio suffulti multa merita satisfaciendi efficacia cumularunt. Attamen Franciscus Mayrones in. 4. dist. 19. q. 2. contendit huiusmodi thesaurum de medio pr fus tollere, nō solùm sanctorum, sed etiā Christi: quoniam non tantùm sanctorum, inquit, singuli gloriam pro suis meritis vltra condignum

Conclu. 1.

Franciscus Mayrones.

gnum susceperunt, verùm & ipsi Christo redemptori nostro sufficiens fuit præmium suorum meritorum collatum, vbi datum est ei nomen super omne nomē, vt in nomine eius omne genu flectatur, &c. Quocirca nullus fuit residuus meritorum thesaurus, quem Papa dispensare possit. At verò certe mens autoris huius vix percipi potest. Primum enim omniū Christus nullum sibi præmium essentiale meruit, putà gratiæ, aut gloriæ: quippe cuius fœliciſsimæ animę ratione vnionis cummulatiſsima debebatur, sed nobis ipsis meruit, quem, vt ait Paul. posuit Deus propitiatorem nostrum per fidē in sanguine ipsius. Vnde Esaię. 53. Verè languores nostros ipse tulit, & propter iniquitates nostras vulneratus est, & posuit super eum Deus iniquitates omnium nostrum. Imò idem ipse ait. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, & Hic est sanguis, qui pro vobis effundetur. Atqui ex hoc, quòd nobis essentiale præmium gratiæ, & gloriæ promeruit, illud subinde sibi accidentale meruit, vt quia redemptor orbis fuit, in nomine eius omne genu flectatur. Hinc biforme sumitur argumentum contra illam opinionē. Primùm quòd non fuerunt in illo satis præmiata sua merita, sed in nobis: nam merita sua fuerunt gratiæ, & gloriæ: illud autem nomen non pertinet ad essentialem gloriam, quæ est Dei visio, sed ad accidentalem, quod ideo præmium sua merita in infinitū exuperauerunt.

Christus nō meruit sibi aliquod essētiale præmiū

Esaiæ. 53.

Christus nobis essentiale præmium promeruit.

Duplex arg. cōtra illā opinionem.

Primū argu.

¶ Secundum argumētum est euidens: q si nobis meruit remissionem peccatorū, atq; adeò gloriam, negari neutiquam potest, quin in ecclesia sit thesaurus meritorum eius. Et confirmatur planè: nam cùm omnia ecclesiæ sacramenta gratiam conferant in virtute passionis Christi, fit vt per omnia applicetur nobis eius thesaurus. Ecquid autem aliud esse potest applicari nobis thesaurū passionis, quàm virtute illius nobis fieri remissionem peccatorū? Meritis verò Christi accedunt in thesauri cumulum sanctorum merita, quæ virtute eiusdē passionis præstiterunt: nam vt dist. 15. q. 2. ar. 4. ostendimus, cùm omnes simus vnius corporis membra, vnusquisq; potest pro altero satisfacere, iuxta verbum Paul. ad Collo. 1. Gaudeo vūc in passionibus meis pro vobis, & impleo ea quæ desunt passionū Christi: hoc est: satisfactionibus Christi meas quoq; pro vobis adiungo. Quod illic amplius expositū est.

Secundum argumentū.

Arg. Confirmatio.

Opt. Duran.

¶ Durand. verò dist. 20. q. 3. licet thesaurum Christi non abneget, renuit tamen sanctorum thesaurum concedere propter duo argumenta.

Arg. 1. Dur.

¶ Primū, quia quicquid passa est beata virgo, ac perinde quicunq; sanctorum, & quicqd operis in Dei obsequium præstiterunt siue ratione meriti, siue ratione satisfactionis, totum eis supra condignum remuneratum est: nā etsi illi, qui innocenter vitam duxerunt, nulla satisfactione indiguerint nihilomin⁹ satisfactionis ratio commutata eis fuit in remunerationem gloriæ, iuxta illud. 1. Cor. 3. Vnusquisque propriam mercedem recipiet iuxta suum laborē: & quod receperint vltra condignum, patet ex illo Lucę. 6. Mensuram bonam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrū: nihil ergo inde thesauri redundat.

1. Cor. 3.

Lucæ. 6.

¶ Secundum eius argumētum est, quòd opus vnius non cedit in satisfactionem alterius, ni si ille pro alio satisfacere proponat: cū ergo nulla nobis historia referat sanctos meruisse pro illis, qui modò viuunt, nulla est autoritas applicandi eorum satisfactiones nobis.

Argumēt. 2. Durand.

¶ Nihilominus & contra Durand. eadem asseritur conclusio. Nam, vt ad primum eius argument. respondeamus, in quocunque opere ex gratia procedenti ratio meriti sic à ratione satisfactionis secernitur, vt propter augmentum meriti nunquam satisfactionis ratio minuatur, atque in hoc falsus fuit. Enimuerò quāuis ego opus aliquod in satisfactionem pro amico offeram, nihil mihi decrescit meriti: imò quia meritum in charitate fundatur: quò mea charitas latiùs in proximos diffundit, eò mihi diuino munere plus accrescit meriti. Quocirca quantuncunque beatæ virgini & sanctis suafuerint merita per gloriam remunerata, nihilominus supereſt satisfactionis ratio, iuxta illud Iob. 6. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret, vbi præter merita Iob denotatur laborum redundantia in satisfactione, qua ipse non indigebat. Ex quo subsequitur secundi argumenti solutio. Nam quanuis dū quis in sanctis operibus exercet, non habeat singulare propositum referendi suam satisfactionē ad hūc, vel ad illum, nihilominus per diuinam prouidentiam acceptantur, reseruanturq; in bonū ecclesiæ, ne suo sint orbata effectu, & fructu. Et cùm summus Pontifex, ac cæteri suo ordine prælati sint in suis diœcesibus velut principes, ad quod attinet bonorum communium dispensatio, illis incumbit eiusmodi thesaurum pro causa legitima dispertiri. Quod quidē propositum in genere, & sancti ipsi habuerunt, dum opera tua Deo referebant, qua relatione includitur, vt ipse suaq; ecclesia de illis disponeret. At verò eiusmodi distributio non perti

Sol. 1. arg. Durand.

Sol. 2. arg. Durand.

Universidad de Deusto
Biblioteca

net ad iustitiam distributiuã, vt secundum proportionem meritorũ personarum vnusquisq; recipiat, sed est opus misericordiæ: & ideo cuicunq; largienti, vel facièti, quod lator indulgẽtiarum iubet æqualis obuenit indulgẽtiarum fors & satisfactio. ¶ Hoc tamen sic constituto thesauro dubiũ restat secũdũ, vtrùm indulgentiarũ largitio nõ sit aliud, q̃ eiusdem applicatio, vt fiat solutio pœnæ, an verò sit vera absolutio. De hac enim re sunt quatuor opiniones. Vna est, quam refert D. Thom. loco citato d. 20. dicentiũ indulgẽtias nil cõferre ad remissionẽ pœnæ purgatorij, sed ad absoluendũ pœnitentẽ ab obligatione, qua præcepto sacerdotis tenebat satisfacere. ¶ Sed hoc falsum est, primũ quia indulgẽtia fundatur in illa autoritate, Quodcunq; solueris super terrã erit solutũ & in cælo: quare quod per indulgẽtiam remittitur, ad remissionem pœnæ purgatorij valet. Præterea eiusmodi indulgentiæ potius essent nocuæ, q̃ proficuæ: q̃m inducerent homines, vt satisfactionibus leuioribus huius seculi præterm̃isis grauioribus solutionibus subderentur in purgatorio. Tertiò, quia etiam indulgentiæ dantur de nõ iunctis pœnitentijs, & præterea, vt valeant existentibus in purgatorio. ¶ Secunda opinio, est citati autoris Francisci Mayronis: is enim cũ thesaurum neget, ait indulgentiarũ concessionẽ esse meram absolutionẽ. Itaq; sicut Deus gratis potest cõdonare pœnas purgatorij: ita potest facere Papa pro legitima causa, vt non soluta pœna absoluatur homo ab illa extra sacramentũ, sicut in sacramento absoluitur à culpa. Christus enim cum dixit Magdalenæ, Remittuntur tibi peccata tua, gratis sine vlla applicatiõe thesauri cõdonauit illi omnem culpam, & pœnam. ¶ At verò dicere sic per indulgentias fieri meram absolutionẽ sine applicatione thesauri, est abijcere thesaurum passionis Christi: nã etiam in sacramẽtis nõ fit absolutio, nisi virtute eius thesauri, quæ est quædã ei⁹ applicatio: multò ergo minus extra sacramẽtum fieri potest remissio pœnæ, quæ debetur peccato. Secus habet absolutio ab excõmunicatõe: nã illa non pertinet ad remissionem peccatorum culpæ, vel pœnæ, seu ad iurisdictionem fori exterioris. Et ideo Caiet. q. 1. de indulg. ad tertiã partẽ adiecta meritò hãc opinionẽ refutat. Præterq̃ contraria est extrauaganti illi. Vnigenitus. vbi Clemens sextus affirmat, esse thesaurũ meritorũ Christi, & sanctorũ, qui per indulgẽtias à Christi clauigero dispensatur. ¶ Tertia opinio est, quã D. Tho. & Bonauen. ac doctores cõmuniter amplectuntur, dicentes concessionem indulgentiarum non esse aliud q̃ applicationem thesauri ecclesiæ, quo soluitur pœna illius, qui illas recipit. Quare fundamentum in dulgentiarum, vt ibidem ait S. Tho. est vnitas corporis mystici, in qua sancti multas tribulationes sustinuerunt, quorum ideo meritorum copia pœnam debitam nunc viuentibus excedit, præcipuè propter meritum Christi, quòd licet in sacramentis operetur, non tamen eius efficacia in sacramentis includitur. ¶ Hæc aũt opinio, nisi sano modo explicetur, non videtur consona indulgentiarum nomini, & potestati: nam indulgere idem est quod remittere, relaxare, ignoscere, & veniã dare. Et ideo Duran. dist. 20. q. 3. ait quòd tripliciter potest aliqua pœna dimitti. Vno modo quãdo ille, cui offensa facta est, pœnam gratis condonat. Secundo modo, quando vnus in totum satisfacit pro alio. Et tertiò quando debitum partim soluitur, & partim dimittitur. Primo, inquit, modo solus Deus remittit peccata, neq; illam potestatem dedit hominibus. Sed secundo, & tertio modo ministerio hominum remittuntur pœnæ peccatorum. Imò addit, quòd neque in sacramentis baptismi, aut pœnitentiæ mera fit cõdonatio culpæ, & pœnæ: nam illic applicat meritum passionis Christi, per qđ in parte fit solutio. At verò Palu. ead. dist. q. 4. hoc de sacramentis non admittit: nam cùm in illis, inquit, maximè sit Deus liberalis, qua ratione sacramenta gratiæ vocantur, credendum est, quòd illic fit mera condonatio, & non solutio: ita vt remissio illic procedat non ex satisfactione, & solutione Christi, sicut in indulgentijs: sed ex eius amore liberaliter culpam, vel pœnam cõdonantis. ¶ Sed profectò nescio, quid isti egregij alias autores comminiscantur. Neq; enim Duran. negare potuit, quin in sacramentis fiat vera remissio, & condonatio culpæ, iuxta verbum Quorũ remiseritis, neq; verò Palu. quin id fiat virtute passionis Christi, quę est eius applicatio. Quare neq; propria est Duran. assertio quòd pœna in sacramento partim condonatur & partim soluitur: imò totum condonatur, quia gratis nobis applicatur passio: & totum soluitur non à nobis, sed à Christo, & in hoc eius liberalitas consistit. Meliùs ergo Caietan. in opusculo. 21. quæstionum. q. 1. ait. quòd indulgentiarum concessio est quidem absolutio, & remissio respectu illius, qui indulgentias suscipit, quia ille non soluit, sed est solutio respectu Christi & sanctorum, qui soluerũt pro eo. Tametsi postea in tract. citato ad Iulium Medicem cap. 6. plurimum verborum consumat, vtrùm participalius sit absolutio quàm dispensatio, an verò dispensatio, q̃ absolutio. Et in hanc partem propendet, q̃ est primùm absolutio. ¶ Igitur, vt veritas ex hac opinionũ turba liquido eruatur, sit secunda cõclusio huius articuli. Indulgẽtiarũ concessio est vera absolutio, & remissio pœnæ, quæ fit virtute passionis Christi, & sanctorũ. Primùm omnium, q̃ sit absolutio, & relaxatio, nomẽ ipsum persuadet: indulgere enim est relaxare, quod quidem est nomen misericordiæ, & nõ iustitiæ, & ita habet indulgentiarũ forma, Misericorditer indulgemus: si autẽ esset solutio, tũc esset opus iustitiæ, sicut si pœnitens ipse satisfaceret, vel alius pro eo. Secundò probatur. Nã si nõ esset absolutio, tunc conferre indulgentias nõ esset potestatis clauium: potestas enim clauiũ fundat in illo, Quodcunq; solueris, & in illo, Quorum remiseritis, cum ergo indulgentiarũ collatio, vt omnibus in cõfesso est ad potestatẽ clauium attinat, eisdemq; euangelicis locis funde tur, sequitur q̃ sit absolutio, & remissio. Tertiò. Si nõ esset absolutio, nullã requireret iurisdictionem, sed posset episcopus Salmantinus Segobiensibus indulgentias cõferre: nã si hoc nõ esset aliud q̃ applicare thesaurũ, nihil obstaret quomin⁹ thesaurũ, qui sub eius applicatione est, alijs nõ subditis impertiret: consequens tñ est falsum, vt patet ex cap, Quod autem. de pœnit. & remiss. vbi Alexan. determinat conferre indulgentias esse iurisdictionis actum, & ideo nõ posse exerceri, nisi erga subditos. Idẽ confirmatur ex cap. Cũ ex eo. eod. tit. vbi Innoc. tertius ait, q̃ per indiscretas, & superfluas indulgentias claues ecclesiæ contẽnuntur, & pœnitentialis satisfactio eneruatur. Quasi illa sit absolutio à pœnitentia iniuncta, vel iniunenda. Imò verò cõsequens fieret, nullam requiri spiritualem potestatem, vt quis indulgẽtias largiretur: nulla em̃ ratio dicere prohibet sacerdotes veteris legis potuisse applicare sacrificia sua, & suffragia illis, quibus vellẽt: si ergo hoc esset indulgẽtias conferre, id illi potuissent, quod est falsum. Quartò consequeretur, vt nulla esset differentia inter indulgẽtias, quę conferuntur defunctis, & illas, quæ conferuntur viuis: quia nõ differunt, nisi q̃ illæ cõcedũtur per modũ suffragij illis, qui non sunt de iurisdictione ecclesiæ, & istæ per iurisdictionem clauium illis, qui sunt subditi. Ad hæc tandem. Ecclesia extra sacramẽtum verè absoluit à venialibus culpis aspersione aquæ lustralis, & episcopali benedictione: ergo potest eodẽ iure, & à pœnis culparũ, quæ remissæ sunt, absolu ere. Colligitur ergo, per indulgentias eũ, qui eas recipit, absolui à pœna, & satisfactione, eamq̃; illi remitti, iuxta verbum Paul. 2. Cor. 2. Si quid donastis, & ego in persona Christi.

¶ Secunda verò pars conclusionis. s. quòd talis remissio fiat virtute meritorum passionis Christi, & sanctorum, probatur. Nam quòd fiat virtute passionis Christi, ambigi non potest. Enimuerò cùm ipse fuerit vniuersalis redemptor, quem, vt ait Paul. Roma. 3. Deus posuit propitiationem pro nobis in sanguine ipsius, fit, vt quemadmodum habetur Act. 4. nõ sit aliud nomen datum sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri: & cùm remittere pœnas peccatorum ad virtutem, & meritum redemptionis pertineat, fit, vt sicut in sacramẽtis nulla fit remissio culpæ, aũt pœnę, nisi virtute passionis Christi: ita neque extra sacramentum. Quòd autem fiat remissio virtute etiam meritorum, quæ sancti accumularunt, iam suprà d. 19. q. 2. artic. 4. ostensum est. Nam etsi passio Christi fuerit infinita quo ad sufficientiam, applicatur tamen limitato modo per sacramenta & opera nostra, atq; adeò quò plures sanctorum passiones thesauro accrescunt, pl⁹ nobis applicatur, iuxta illud Pau. ad Colos. 1. vbi ait, implere pro illis ea, quæ desunt passionum Christi. Exemplum est in ipsis operibus Christi, vnico em̃ passionis actu infinitè quo ad sufficientiã meruit, eo quòd erat actio suppositi infiniti: tamen quantum ad applicationem maior nobis fructus accrescit ex accessione aliorum, quæ per totam vitam patri obtulit, quàm si sola passio nobis applicaretur. Licèt verò in conclusione dicatur, quòd virtute passionis Christi, & sanctorum fit remissio per indulgentias, non tamen intelligitur eodem modo: nam potestas clauium, virtute cuius fit illa absolutio, non est nobis collata sanctorum autoritate, sed solius Christi. Quare si sola applicarentur sanctorum merita, non esset absolutio, sed tantùm applicatio pretij, quo fieret solutio. Sed quia Christus contulit ecclesię potestatem applicãdi sanctorum merita, dicitur quodammodo virtute illorum fieri absolutio.

¶ Ex his sequitur tertia conclusio. Indulgentia rum concessio nõ ita est mera absolutio, quin solutio interueniat. Nam etsi ille cui fit remissio non soluat, soluit tamen in primis Christ⁹, ac deinde suo ordine sancti. Ait enim Pau. de Christo. 1. Cor. 2. Qui dedit semetipsum redẽptionem pro nobis: itaq; non solùm impetrauit nobis veniam: sed pretium per modum sacrificij pependit satisfactorium. Vnde Hebræ. 9. Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Et. 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis non solùm nostris, sed to

Secundi dubij excussio.

Opinio. 1.

Opi. 2. Francisci Mayronis.

Probatur opinio Mayr.

Caietan.

Tertia opi.

Fundamentum indulgentiarum.

Declaratur opinio.

Durand. Tripliciter pót aliqua pœna admitti.

Palu. Durã. opi. excludit.

Vterq; ab autore refutatur.

Impropria Durã. solut.

Caiet. opin. admittitur.

Secunda cõclusio.

Probatur. 1. memb. conclusionis.

Probatio. 2.

Probatio. 3.

Alex. decretum.

Alia confir.

Probatio. 4.

Probatur. 2. membr. conclusionis.

Paul. ad Roman. 3.

Actu. 4.

Virtus meritorum sanctorum.

Tertia cõcl.

Paul. 1. Corinth. 2.

1. Ioan. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

tius mundi. Quibus testimonijs constat Christum pro nobis satisfecisse, pretiumq; pro nostris piaculis persoluisse ferẽdo suis humeris. vt habetur Esaiæ. 53. infirmitates, & lãguores nostros. Cùm igitur Papa potissimũ, ac deinde prælati Christi vices gerant, per indulgentias illam satisfactionem applicẽt, vt virtute illius, ac subinde satisfactionum sanctorũ hominem à pœna debita absoluãt. Et in hoc sensu intelligenda est opinio S. Tho. & cõmunis, ꝙ indulgentia est absolutio pœnę per applicationem thesauri. Dixerim absolui, intelligens, vel in totum, vel in partẽ: nã in indulgentiarũ cõcessione semp iubetur qui illis potiri voluerit, quidpiam soluere, aut facere, quare nonnihil cõmiscetur solutionis etiam personæ, quæ absoluitur, sed nihilominus multò plus habet relaxationis. Diluta ergo est Lutheri calumnia, qua ait per istas indulgentias plurimũ detrahi diuinæ iustitiæ, siquidem, cõmonstratum est, Deũ ipsum, qui eiusdem est exactor iustitiæ, ratam habère solutionem, quæ ex merito passionis filij sui emanat. ¶ Hinc sequitur differentia inter collationem indulgẽtiarum, & satisfactionem, quã quis facit pro alio: nam quãdo quis satisfacit pro alio, est simplex solutio, ad iustitiam pertinens, quæ fit à persona priuata pro amico. Indulgentia verò fit autoritate publica, estq; remissio, & gratuita condonatio pœnæ. ¶ Sed rogas, Quid ergo discriminis interest inter absolutionem à pœna, quæ fit in sacramento, & illã, quæ per indulgẽtias fit extra sacramentũ, si vtraq; fit virtute passiõis Christi? Marsilius quidem in. 4. q. 12. nullum cõstituit discrimen, imò ait sacerdotem dum in sacramento absoluit, indulgentias cõferre, perinde atq; Romanum Pontificem extra sacramẽtum. Et quando vsu venit, vt pœnitens absoluatur à culpa & pœna, tunc cõfert indulgentiam plenariã. At profectò ille loquendi modus extrane? est. Pari enim modo diceret per baptismũ, & alia sacramenta conferri indulgẽtias. Respondetur ergo, ꝙ etiam si in sacramẽto applicetur Christi passio, est tamen latum discrimen. Primum, ꝙ sacramentũ est instrumentum à Christo institutũ, quo applicatur eius passio. Secundũ, ꝙ absolutio in sacramento neutiq̃ fieri potest ex thesauro sanctorum, eo ꝙ sacramenta cõferunt gratiã, quam solus Christus potuit nobis de condigno mereri: & ideo nõ nisi in eius virtute fit in sacramento remissio. Sãcti verò licèt possint satisfacere pro alijs, non tñ gratiam de condigno alijs mereri, vt sæpe dictũ est. Itẽ quia in sacramentis fit remissio pœnæ cõmutando pœnã æternam in

Esaiæ. 53.

Solutio arg. Lutheri.

Differentia inter indulgentiarũ collationẽ, & satisfactionẽ.

Differentia absolutionis à pœna quæ fit per sacramentũ, & illius quæ fit per indulgẽtias.

Tertium discrimen.

temporalem quidpiamq́; illius temporalis remittendo: per indulgentias verò pœna æterna remitti nequit. Neq; minuitur temporalis ex vi clauium, vt S. Tho. loco citato in solu. 3. argu. ait, sed tollitur, vel tota, vel pars secundũ proportionem causæ, propter quam confertur indulgẽtia, vt q. seq. artic. 2. dicturi sumus. Est ergo collatio indulgentiarum absolutio à pœna temporali virtute passionis Christi, nõ applicatæ per suum instrumentum, sed per peculiarem ecclesiæ facultatem. ¶ Ad primùm igitur argu. respondetur, quòd quanuis secundùm mensuram delicti sit de iustitia infligendus plagarum modus, nihilominus misericordia Dei, & clementia est per suos ministros, tã in sacramentis, quàm extra aliquid de illis condonare. ¶ Ad secundum verò iam responsum est, non esse eandem rationem defunctorum, & viuorũ: nam illis, quia non sunt iurisdictionis ecclesiæ, non possunt conferri indulgentię per modum absolutionis, sed per modum suffragij. ¶ Ad extrauagantem deniq;, Vnigenitus. respondetur, ita illic constitui ecclesiæ thesaurum, vt tamen non affirmetur indulgẽtias esse meras solutiones pretij, sed hoc tantum ꝙ virtute illius thesauri fit absolutio.

Sol. 1. arg.

Sol. 2. arg.

Ad extrauag. Vnigenitus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm indulgentiarum vsus sit in ecclesia à tempore Apostolorum antiquus.

HÆc que dicta sunt meditati luculentius possumus indulgentiarum antiquitatem, & vsum explorare. Arguitur ergo quòd fuerit res admodum noua: nam neque apud August. Hierony. aut alium illius clasis sanctum patrem vlla indulgentiarum memoria reperitur: & ꝙ multùm mouet, neque Petrus Lombardus diligens sententiaram patrum collector vllibi de indulgentijs meminit. ¶ In contrarium tamen est, quòd vbicunq; in sacris canonibus historia indulgentiarum habetur, inducitur non tã quàm noua institutio, sed tanquàm memoria rei antiquæ. ¶ Propter argumentum factum doctores scholastici, vt Duran. Caiet. & reliqui locis citatis fatentur indulgẽtiarum vsum esse rem nouam, quæ nulla autoritate, aut Augu. aut Hierony. aut id genus duorum patrũ connititur, sed solũ pontificum quadringentis retro annis antecedentium. Atqui rationes nouitatis hui? recẽset Roffensis ar. 18. aduersus Lutherum.

Partis negatiua argum. 1.

Pars affirmatiua.

Decisio articuli.

Roffensis ratio reprobatur.

therũ. Quarũ prima est, ꝙ olim non erat vsq; adeò ecclesiæ notum purgatorium, imò Græcis, inquit, ad hunc vsq; diem non est creditũ. Attamẽ mirum est virum alioqui doctissimũ, & egregiè catholicum sic locutum, sanè cùm, vt di. 19. q. 3. art. 1. & 2. retulimus Aug. 21. de ciuit. Dei. & sermo. 4. de igne purgatorij, & alibi sępe de purgatorio meminerit, vbi illud Pau. 1. Cor. 3. de illis qui saluabũntur, sic tamẽ quasi per ignem, de purgatorio exponit. Et in enchiridio ait, acerbiorem esse purgatorij pœnã, quàm aliqua, quæ fit in mundo. Et Gre. 4. lib. dialogo innumera de purgatorio refert. Et antiquior Hieron. in postremis verbis lib. 18. super Esaiam. Et Cypr. in epist. ad Antonium, cuius verba sunt. Aliud est ad gloriam peruenire, aliud missam animam in carcerem non exire inde donec soluat vltimum quadrantem, quod de purgatorio intelligit. Et lib. 1. epi. ep. 9. Statutum, inquit est in concilio Africano, Si quis hoc fecerit, nõ offeratur pro eo, nec oret quis pro eo. Isti ergo antiqui patres mille ferre ducentis hinc annis manifestam purgatorij historiam composuerunt. Et inter Græcos, Origenes homilia. 6. super Exodum, cuius verba illic citauimus. Et Dionys. apostolorum coætane? in libr. de ecclesia. hierar. c. 7. part. 3. docet tunc in more fuisse pro defunctis orare, cuius verba sunt. Nam venerandus antistes precem sacrã supra mortuum agebat, vt Deus peccata dimittat per infirmitatem humanam admissa, eumq́ue in luce statuat, in regione viuorum in sinibus Abrahæ Isaac, & Iacob, in loco vnde ausugit dolor, & tristitia, & gemitus. Vnde eadem verba semper in ecclesia conseruata sunt vsque in hodiernum diem, vt super mortuum canantur. Et quanuis hæretici isti negẽt illum librum esse Dionysij Areopagitę, Gregor. tamen atque alij sancti libr. de cælesti hierarch. citant tanquam eiusdem Dionys. ¶ Aliam deinde commemorant causam cur pridem indulgentiæ non essent in vsu: videlicet, quia omnes erant ea charitate feruentes, vt vnusquisq; satageret debitas peccatis satisfactorias pœnas in hoc seculo ad iustum pendere. At verò qui has comminiscuntur causas, nõ satis ad rem attendunt indulgentiarum, sed tãtùm ad nomen. Constat. n. quòd quanuis nomen non fuerit ita multum priscum, res tamẽ est à temporibus apostolorum antiquissima. ¶ Ad quæstionem ergo tribus conclusionib? respondetur. Prima. Indulgentiarum nomen inter canonicas scripturas ante quadringẽtos annos relatum legimus. Prima enim scriptura, quę de illa habetur, est. c. illud. Quod autem de

Purgatoriũ probatur. Augusti.

Pau. 1. Cor. 3.

Augusti.

Gregor.

Hieronym.

Cyprianus.

Origenes,

Dionysius.

Dionysij verba semper i ecclesia durant.

Liber de eccles. hierar. ostenditur esse Dionysij

Refutatur ratio.

Prima conclusio.

pœn. & remis. Alexã. tertij, qui sedit anno dñi 1160. vbi mentio fit de indulgentijs, quæ concedebantur in dedicationibus ecclesiarum, aut pontium, sed tamen illic non constituitur tanquã res noua, sed memoratur veluti antiqua. Magist. autem sent. præcessit illum Pontificẽ viginti annis: quare credibile est sua etiam ętate in more illas indulgentias fuisse, sed quia vidit ad remissionem peccatorum pertinere, nõ fecit de illis peculiarem mentionẽ. Quare neq; Hugo eius coætanus, qui de sacramentis scripsit, de illis meminit. Sunt qui arbitrentur indulgentiarum cõcessiones cœpisse à tempore Greg. magni. De hoc aũt nulla extat historia, præterq̃ quòd antiquissimæ statiões Romanę ad sanctorũ basilicas documentum aliquid rei huius perhibent. Alij aiunt cœpisse quinquaginta annis antea: nempe, sub annũ dñi. 1090. quũ sub Vrbano secundo cõgregata fuit Claramontana synodus, vbi Gothifredus de Bullione Lothoringiæ dux, cum ingenti Christianorum expeditione ad bellũ Hierosolymitanum delegatus est. In synodo verò illa nulla fit indulgentiarum mentio, sed quòd milites rubea cruce signabantur in pectore, vnde diplomatis, quæ modò aduersus Turcas expediuntur, cruciatæ nomen relictũ est. Creduntur tñ illi? modi indulgentiarum concessionẽ fuisse contentã in parte illa decisa Decretalis Ad liberandam terram sanctam. de Iudęis. Meminit tamẽ earundem indulgentiarum, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur, Innocen. tertius cap. Excommunicamus. de hæreti. Qui quidem Pontifex in concilio Lateranẽsi, canonem ædidit, qui refertur. c. Cùm ex eo. de pœni. & remis. anno dñi. 1200. vbi mentio fit antiquæ formæ indulgentiarum, quæ in subsidium hospitalium conceduntur, cohibenturq́; episcopi ne indiscretas indulgentias largiãtur. Postea successit Innocent. quartus, qui in concilio Lugdunensi, eundem canonem confirmauit. Deinde Bonifacius octauus, qui circa annum Domini 1300. commemorans quanta fuerit antiquitus indulgentiarum copia cõcessa visitantibus Apostolorum limina, indulsit plenariam indulgentiam in anno Iubilæi, in extrauagant. antiquorum. de pœniten. & remis. Ac demum Clemens sextus post annos. 40. in allegata extrauagãt. Vnigenitus. latissimum sermonem de thesauro ecclesiæ p indulgentias dispertiendo fecit. Non ergo indulgentiarum vsus res est tam noua, q̃ Lutherus contra propriam sciẽtiam affirmauit. Sub ætate ergo Innocẽ. tertij Altisiodorensis, Alexander, Albertus Magnus, & S. Thom. de in-

Alexan. tertius.

Magi sent.

Quorundã coniectura.

Aliorum opi.

Cruciatæ origo.

Cap. Ad liberandã. de. Iudæis.

Innocen. 3.

Innocent. 4.

Bonifaci. 8.

Clemens. 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

dulgentijs scribere orsi sunt.

Secunda cō. ¶Secunda conclusio. Quanuis indulgentiarū nomen non fuerit antiquitus, res tamen fuit à tempore Apostolorum semper in vsu. Conclusio peruia illis est, q rem intellexerūt. Enim uerò indulgentias conferre est verè à peccatis absoluere quantum ad pœnam remissis culpis.

Pau. 2. Corint. 2. Hoc autem fecit suprà citat⁹. Pau. 2. Cor. 2. Sanè qui incestuoso à suo flagitio conuerso pœnitentiam, quam priùs imposuerat, relaxauit ea parte cōtentus, quam persoluerat. Id ipsum in remissionibus publicarum pœnitentiarum crebrò in primitiua ecclesia vsu venisse constat. In concilio nanq; Carthaginensi. 4. capit. 76. præcipitur vt pœnitentes secundùm suam diligentiam, vel negligentiam citiùs, vel tardiùs reconcilientur, vbi denotatur quòd secundùm pœnitentis diligentiam condonabatur pars pœnitētiæ iunctæ. Et. 26. q. 6. &. 7. iubet tandem, vt pœnitentiæ secundùm personarum qualitatem imponantur, aut remittantur, & existentes in articulo mortis etiam absq; pœnitentia reconcilientur. Re vera omnia illa figuram præ sè indulgentiarū ferebant. Et quādo aliud antiquitatis huius documentum non esset, quàm quòd vbiuis mentio indulgentiarum fit in sacris canonibus commemoratur tanquam res prisca, sufficeret ad confirmandum fuisse apostolorum traditionem secundùm euangelium. Si enim de confessione argumentamur, quòd cùm vbiq; inter sanctos patres refertur tanquàm res vsu iam longo celebrata, solidum argumentum est fuisse à Christo institutam. Sic & de charactere diximus, licèt nomen non sit ita multum vetus, rem tamen, putà, potestatem conferendi sacramenta

Tertia con. Prima indulgentiarum origo. à Christo dimanasse. ¶Tertia conclusio. Vsus condonandi pœnas remissorum criminum extra sacramenta ex duplici fonte frequentari cœpit. Primus fuit, quòd in ortu ecclesiæ, vt pœnitentiales canones testantur, pœnitentiæ ita ad iustum solitæ fuerint imponi, vt nihil iudicio sacerdotis relinqueret in purgatorio soluendum. Alioqui sancti illi patres non arbitrabantur legitime clauium potestate vti: tunc enim feruor sanguinis Christi in causa erat, vt Christiani ad nutum essent ecclesiæ obsequētes. Deinde verò aucta Christiana familia tepefactoque illo calore cœpit rigor ille canonū languere, & arbitrio sacerdotū impositio pœnitentiarum committi, vt suprà monstratum

Nota. Secūdus fōs est. Sed tandem cùm neq; illud onus satis populus ferre valeret, apertus est alius fons pietatis, vt pœnitentiarum rigor in eleemosynas commutaretur, quæ in causas pias, & publicā vtilitatem conducerent, vt notatur in cap. Alexandri præallegato, Quòd autem. At verò iā nostra tempestate, tum quia pœnitentiæ nimium tenues esse cœperunt, tum quia Turcarum incursus sunt nobis infestissimi, factū est, vt in subsidium aduersus illos indulgentiarum vsus percrebruerit. De hac verò causa & vsu latiùs quæst. sequenti. Interim ergo hæc maneat cōclusio firma, & fixa, quòd indulgentiarum facultas non solùm fundatur in doctorum sententia, aut in sacro ecclesiæ canone & vsu, verùm in sacrosancto euangelio: quare eius assertio est de iure diuino, eiusque adeò negatio manifestaria hæresis.

Solut. argu. ¶Ad argumen. autem in contrariū propositum in capite articuli respondetur satis esse, tū quòd indulgentiarū nomen & vsus ante quadringētos annos tanquam de re antiqua in ecclesia celebratur, tum præsertim quòd res ipsa sub nomine remissionis peccatorum fundatur in euangelio, & in doctrina Pauli, cuius ab illo tempore sancti patres meminerunt.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm solus Papa & reliqui prælati possint indulgentias conferre.

Partis negatiuæ. 1. arg. QVæritur tandem de huiusmodi potestatis subiecto, vtrùm sint tantū prælati. Et arguitur à parte negatiua. Indulgentiarum facultas ex cumulo meritorum ecclesiæ efficaciā habet: sed etiam in quacunque parœcia est suus parœcianorum thesaurus meritorum: ergo parochialis sacerdos, qui illis præest, potest eis eundem thesaurum per indulgentias dispensare. Potissimùm cùm hæc facultas ad remissionem peccatorum pertineat, quæ omnibus presbyteris est communis.

Secundum argumentū. ¶Secundò arguitur per aliud extremum. Thesaurus meritorum Christi & sanctorū est toti ecclesiæ communis: ergo solus Papa vniuersalis ecclesię princeps & gubernator potest illum dispensare, & nō episcopi.

Tertium argumentum, ¶Tertiò. Saltem episcopi in peccato mortali existentes vsu eiusdem facultatis carent: nam plus videtur indulgentias conferre quàm percipere, ille autem qui est in peccato mortali suscipere fructuosè non potest.

Pars affirma. ¶In contrarium tamen est quòd huiusmodi facultas iurisdictionem in foro exteriori requirit, quæ in solis est prælatis.

Prima conclusio. ¶Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prima. Solus summus Pontifex, & concilium

concilium, ac subinde reliqui prælati habent autoritatem conferendi indulgentias. Hęc cōclusio in primis est de iure pontificio. c. Quod autem. & cap. Cùm ex eo. de pœn. & remissio. & cap. Accedentibus. de excessib. Prælator.

Ratio concl. Duo modi. Rationem autem adducit loco citato. d. 20. ar. 4. D. Thom. ex suo fundamento, quòd indulgentias conferre est thesaurum ecclesię dispēsare. Nam tripliciter, inquit, quis potest pro alio satisfacere. s. aut in singulari, dum Petrus satisfacit pro Paulo dirigendo ad illum suam intentionem, aut in speciali satisfaciendo pro sua domo, aut pro sua parœcia. Et hoc non est indulgentias conferre: quia merita personæ satisfacientis non dicuntur thesaurus: quia sunt certa & finita, & deficere possunt. Præterea qa per illam satisfactionem alter non absoluitur

Tertius modus. ab obligatione iniunctæ pœnitentiæ. Tertio modo aliquis satisfacit pro alio in generali, vt dum quis sua opera in bonum commune ecclesiæ refert: tunc enim quantum ad meritum in integrum sibi cedunt, iuxta verbum Pauli. Vnusquisque recipiet secundum proprium laborem. Imò & quantum ad satisfactionē quātum sibi necessarium est, tantum censetur sibi reseruare, nisi peculiariter velit à se tolli & alteri conferri. Quod autem ei supereſt hoc reponitur in communi thesauro: qui quidem generalis ecclesiæ est indeficiēs, tum propter merita Christi, tum propter plurimos sanctos & martyres, qui in hoc sua merita contulerunt. Conferre ergo indulgentias est thesaurum iustum dispensare. Dispensatio autem bonorū reipublicæ pertinet ad eius principes & gubernatores qui in ecclesia dicuntur prælati. Ecclesia verò sub summo Pōtifice, qui toti præest, distribuitur per distinctas diœceses, quæ sunt sicut diuersæ ciuitates, quæ est politica respublica, polis enim idem est quod ciuitas. Et ideo

Episcopi. Curati. antistites eisdem diœcesibus præfecti sunt, priè prælati gubernatores. Parœcia verò non habet iustam imaginem vnius politię, sed sunt diuersæ parœciæ sicut diuersæ familiæ & prosapiæ in eadē ciuitate: quare parœciales presbyteri non sunt propriè prælati, nec iurisdictionem in foro exteriori habentes, sed sunt episcoporum auxiliares. In cuius signum dum episcopi ordinantur, annulo insigniuntur tanquam veri sponsi ecclesiæ, quos ideo summus Pontifex fratres appellat. Sed dum ordinantur presbyteri ait episcopus. Quanto fragiliores sumus, tanto magis his auxilijs indigemus.

Ratio. 1. Ecce ergo ex parte dispensandi thesaurum sumitur prima ratio cur solis prælatis tanquàm ecclesiæ principibus ex proprio officio incūbat indulgentias conferre. Secunda tamen adhibetur præcipua ex arti. 2. vbi monstratum est indulgetiarum collationem esse veram absolutionem à peccatis in foro exteriori extra sacramentum, & ideo exigere iurisdictionem in eodem foro, vt nullus eas possit referre nisi subditus, vt habetur in allegato cap. Quod autem. huiusmodi autem iurisdictio non est in parœcialibus presbyteris, sed in solis episcopis.

Ratio. 2. ¶Ad maiorem autem conclusionis intellectū, quæritur vtrùm hoc discrimē inter episcopos & presbyteros in conferendis indulgentijs sit de iure diuino, an verò de iure positiuo. Nam

Primum argumentum. cùm indulgentiarum collatio, vt dictum est, ad peccatorum remissionem pertineat, videtur & parochialibus presbyteris iure diuino competere, nisi iure Pontificio essent prohibiti. Secū-

Secundum argumentū. dò per aliud extremum arguitur, quòd neque episcopis competat de iure diuino: nam alioqui non posset eorum potestas per pontificē hac parte limitari, vt limitatur in dict. cap. Cū ex eo. Colligitur ergo discrimen tantùm hoc iure positiuo constitutum esse. Sed nihilominus subiungitur secunda conclusio. Iure diui-

Secunda cō clusio. nio & episcopi autoritatem habent conferendi indulgentias, & presbyteri parochiales non habent. Nam episcopi iure diuino succedunt apostolis tanquā prælati & gubernatores in suis diœcesibus, atq; adeò eo ipso quòd creant episcopi iure diuino habent iurisdictionem in foro exteriori, at verò sacerdotes quanuis de iure diuino sint instituti sacerdotes, tamen for

Nota: san non eodem iure præceptum est vt parœcijs præficerentur tanquam animarum curati, sed hoc fortasse institutum est ab ecclesia. Et quanuis (quod verisimilius est) à iure diuino id sit deductum, tamen ad animarum curam, quā iure diuino ipsi gerunt, non attinet illam habere iurisdictionem.

Solutio. 1. argument. ¶Vnde ad primum argu. respondetur, quòd quanuis verum sit autoritatem indulgentiarum ad remissionem peccatorū attinere, cui⁹ potestatis facultas collata est apostolis Ioan. 20. Quorū remiseritis peccata,

Ioan. 20. tamen idem spiritus sanctus, tunc eis ad idem munus insufflatus, ecclesiam docuit, vt eadem peccatorum remissio non eodē modo presbyteris, quo episcopis concrederetur: sed presbyteri illā haberent alligatā sacramētis, vt absq; illis nullatenus peccatorum pœnas remittere possent, atq; adeò, nec iurisdictionem in foro exteriori haberent: sanè cùm ad illā functionē plus scientiæ, & iudicij sit necessarium, quàm quæ in tanta multitudine presbyterorum reperiri posset. Sed satis est, vt in sacramentis admini-

Universidad de Deusto
Biblioteca

administrandis, quæ quotidie sunt necessaria, episcopis auxiliarentur. Itaq; hoc ꝙ non possint parochiales presbyteri indulgentias conferre, non est, quia sunt per sedem apostolicã prohibiti, sed quia illam de se non habent facultatem. ¶ Ad secundum verò argumẽ. de epi-
Solu. 2. arg. scopis respondetur, quòd etsi habeant de se ejusmodi facultatem, nihilominus autoritati Pontificis subiectam: nam thesaurus vnius episcopatus non est tam diues, vt amplissimas possint facere indulgentias: ob idq; meritò eorum abusus apostolica autoritate quandoque compescitur, vt in citato cap. Cùm ex eo. vbi eis interdicitur ne in dedicatione Basilicæ ampliores indulgentias quàm vnius anni largiantur, neq; in anniuersario dedicationis ampliores quàm quadraginta dierum. Ait verò gloss. quòd si mandatum illud excedant, nihilomin⁹ indulgentiæ sunt validæ. Attamen S. Tho. loco citato contrarium sentire videtur. Et c. Indulgentiæ. eod. tit. li. 6. contrarium decernitur: nempe, quòd episcoporum indulgentię vigorem non obtinent, si statutum excesserint generalis concilij (s. eiusdem Lateranensis) nisi pro ea parte, quam statutum permittit.

¶ Hinc fit ad conferendas indulgentias minime characterem sacerdotalem esse necessariũ: quippe cum electus in episcopum antequam ordinetur, eas possit largiri. Capitulum aut cathedralis ecclesiæ sede vacante hac non pollet autoritate, quia est potestas episcopalis. Hinc tamen minime colligitur, nec concilium generale eandem habere: quoniam concilium legitimè congregatum iure diuino habet plenam iurisdictionem, capitulum verò cathedrale nõ nisi secundum limitationem ecclesiæ. ¶ De abbatibus autem apparet paulò iustior dubitandi ratio. Attamen simpliciter non sunt prelati, & ideo ratione propriæ dignitatis indulgentiarum autoritate non funguntur, nisi ex cõmissione, vt eod. cap. Accedentibus. de excess. prælat. decernitur. ¶ Vtrùm verò ex consuetudine id possint obtinere. Respondet gloss. eiusdem cap. affirmatiue, ob illam particulam, quæ est in textu, vel aliam legitimam causam. Attamẽ sententia hæc non satis firmum habet fundamentum in textu. Tuti⁹ ergo est dicere, quòd mera consuetudo ius hoc illis tribuere nõ sufficit. Sed potest esse signum antiqui priuilegij, & ideo licet illud non comparet, valebit, tanquam indicium legis. ¶ Prælati verò aliarũ religionum licet illo nomine appellentur respectu suæ familiæ, habeantq; iurisdictionem subditos excommunicandi, non tamen simpliciter censentur ecclesiæ prælati, & ideo indulgentias largiri nequeunt absoluendo à pœnis peccatorum extra sacramenta, sed tamen sacrificia & oblationes subditorum per viam suffragij quibus voluerint possunt applicare. Non obstantibus conuicijs hæresiarchæ illius VVitcleff: quibus huiusmodi applicationem religiosorũ veluti commẽtitiam irridet, vt est videre apud Thomam VValdensem tomo. 3. de sacramentalibus. sub titulo. 10. vbi idem orthodoxus doctor veritatem hanc exemplo Christi confirmat. Nam quemadmodum ipse tulit dolores nostros: ita & nos alter alteri⁹ debemus dolores portare. Vnde sicut subditorũ singuli pro alijs benefactoribus satisfacere valent: ita & prælatus huiusmodi suffragia eisdẽ benefactoribus impertiri: eo vtique iure quo singulis potest præcipere pro tali aut tali persona sacrificium & orationẽ offerre. Exemplo sæpe citati Pauli ad Colos. 1. Gaudeo in passionibus meis pro vobis, &c. Adducit ibidem VValden. historiam Iuonis Carnotensis episcopi antiquissimi, & Anselmi, & aliorum patrum qui literas concesserunt, per quas subditorum suffragia benefactoribus participabãt, vt quorum temporalia, vt ait Paul. metebant, eisdem spiritualia impertirent. Ex quo fit eiusmodi applicationem non solùm de congruo valere, sed & de condigno quantum ad rationem satisfactionis, quia fit solutio sicut si vnus pro alio satisfaceret. Quare non tantùm orationes, verùm & ieiunia & alios labores & vigilias quantum ad rationem satisfactionis adscribere alijs potest. Tametsi ratio meriti eis ipsis religiosis, qui hæc patiuntur, integra seruetur.

¶ Quòd si sciscitetis quem igitur in modum eiusmodi applicatio à collatione indulgentiarum distet, respondetur primò: quia religiosorum prælatus in hoc clauẽ ecclesiæ non vtitur, neque vllam facit absolutionem aut relaxationẽ, sed meram solutionem & satisfactionem. Quare neque applicat passionem Christi sicut indulgentiarum collatores, quia illa non applicatur nisi virtute clauium, sed solùm labores suæ familiæ. Est & aliud notandum discrimen, quòd prælatus nisi sacrificia & labores, aut dum fiunt, aut priùs applicet, reseruantur in thesauro ecclesiæ, quamobrem nequit postq̃ facta sunt illa applicare. Itaq; neqt ipse thesaurizare, sicuti neque priuata persona potest suas satisfactiones in thesauro sibi reponere, vt scilicet sibi reseruẽtur pro tempore, quo eis indiguerit. Cuius ratio est, quòd eo ipso ꝙ quis satisfactione, quam facit, non indiget, iure communi reseruatur in thesauro per Papam aut episcopos distribuendo, nisi ipse vel eius

Capitulum cathedralis ecclesiæ.

Concilium generale.

Abbates.

An abbates ex consuetudine possint indulgentias conferre.

Sententia autoris.

Prælati religionum.

Applicationem religiosorũ irridet VVitcleff.

Valet de eo digno.

Applicatio hæc quo distet à collatione indulgentiarum.

Discrimen aliud.

Ratio.

eius prælatus ea applicuerit. Quocirca dum prælatus, ait se benefactores ad beneficia ordinis recipere, intelligitur ad illa, quæ subsecutura inde sunt: nam præterita, nisi priùs applicuerit, iam non potest. Haud inquàm potest hodie missarum sacra hesterna cuipiam tribuere. Et ideò in more religiosis est semper facere applicationem ante vel dum fiunt sacrificia.

Dubium optimum. ¶ Postremum hìc tamen non dissimulandum dubium restat, vtrùm præpositus possit subditorum sacrificia, orationes & labores alijs impendere, quibus subditi ipsi in rationem etiã satisfactionis indigent.

Argument. ¶ Est enim magnum argumentum à parte negatiua, quòd charitas bene ordinata ab homine ipso incipit: quare si subditus indiget, iniuria videtur illum suo labore expoliare. Præterea quia in thesauro communi non recondun tur nisi illa, quæ facienti supersunt. Accedit & exemplum euangelicum prudentium virginum, quæ imprudẽtibus, dum de suo oleo postulabant, responderunt. Ne fortè nõ sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.

Exemplum.

Pars affirm. ¶ Veruntamen his non obstantibus certè contraria sententia probabilitate non caret: nempe: quòd prælatus rarò & graui ingruente causa tunc illa opera quibus subditi egent, possit alicui insigni benefactori tribuere.

Ratio. 1. ¶ Nam cùm subditus ipse vltrò queat se sua satisfactione priuare, vt alteri ex charitate tribuat, nulla apparet ratio cur id nõ valeat prælatus pro causa legitima facere: quia hoc non est priuare subditum suo essentiali merito apud Deum, sed temporali subsidio. Item quia potest subdito prælatus aliquod opus supererogationis iubere per se alicui applicandum, quod quidem subditus ipse, licèt indigeret, nisi iuberetur, non faceret.

Ratio. 2. ¶ Contra hanc autem assertam veritatẽ emergit argu. quòd si conferre indulgentias requirit iurisdictionem in subditũ, fieret consequẽs, vt nec Papa, nec prælatorum quispiam posset sibi indulgentias conferre, quoniã nemo potest in se ipsum iurisdictionem exercere. Præsertim cùm indulgentia, vt dictũ est, pertineat ad remissionem peccatorum: & tamen nemo potest se à peccatis absoluere. Propter hoc argum. quod facit Durand. 20. q. 5. Caie. in citato opusculo ad Iulium Medi. c. 5. concedit ꝙ cùm prælatus confert indulgentias, non fit illarum particeps. Palu. verò oppositũ sentire videtur, licèt nullam afferat probationem. Sed reuera non est cur in dubium reuocetur, quin dum indulgentias prælatus confert lege communi visitantibus talem ecclesiam, aut erogantibus talem eleemosynam, similiter ipse ealdẽ consequitur. Esset. n. à ratione prorsus alienum prælatum, & potissimùm caput ecclesiæ à tanto beneficio excludere, eo quòd caput est ecclesiæ. Secundò quia dum dispensat in aliquo die ieiunij cùm omni vrbe, non est cur ipse nõ possit eodem priuilegio gaudere. Tertiò quia princeps distribuens bona communia potest portionem suam suscipere. Quartò, quia dum legem fert omnibus generalem: putà ieiunij vel festi seruandi, eadem ipse lege tenetur, licèt non vi coactiua, sed directiua, ergo eadem ratione in fauoralibus si confert indulgentias, fit earum particeps. Vnde ad argu. respondetur, quòd licèt nemo possit iurisdictionẽ in se exercere cogendo se ipsum, atq; adeò non possit se excommunicare, neq; verò possit quispiam se in sacramento absoluere: quia ille est actus personalis vnius in alterum, vbi se pœnitens subijcere debet singulariter sacerdoti, cui parêre tenetur: tamen quia indulgentię conferũtur extra sacramentum vniuersim opus tale facientibus nihil vetat, quominus conferens tanquam pars reipublicæ eodem possit beneficio frui.

Solutio. 1. argument. ¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd licèt in parœcia sit partialis thesaurus, nihilominus, quia parœcialis presbyter nõ est propriè prælatus, non potest ipsum distribuere: quia non habet potestatem remittendi peccata, nisi alligatam sacramentis. Sed ille additur cumulo thesauri, vel episcopatus, vel totius ecclesiæ.

Solutio. 2. ¶ Ad secundum respondetur, solùm concludere, quòd penes Pontificem sit plenaria potestas totius thesauri ecclesiæ, quia est summus vicarius in toto regno cœlorum. Nihilominus reliqui antistites sunt gubernatores ciuitatũ, & diœcesum, in quibus ideo possunt eadem facultate fungi.

Solutio. 3. ¶ Ad tertium denique respondetur, quòd etiã si episcopus in peccato mortali existens indulgentias conferat, non frustrantur suo valore & fructu, tum quòd functio hæc pertinet ad iurisdictionem, quæ per peccatum mortale non amittitur, tum quòd fructus indulgentiæ non ex merito conferentis, sed ex thesauro Christi, & sanctorum prouenit. Nec inde tamen sequitur, quòd quis extra charitatem possit eodem fructu gaudere: quia licèt plus quantum ad potestatem sit indulgentias conferre quàm recipere, tamen quantum ad vtilitatem plus exigitur ad earum fructum percipiendum.

DISTIN-

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCTIONIS vigesimæprimæ, Quæstio secunda, De valore indulgentiarum.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm indulgentiæ tantum valeant, quantum sonant.

QVæstio hæc secunda, de valore indulgẽtiarum per quatuor itidem articulos distribuitur. In primo. n. quæritur, quid valeant. In secundo, an earum valor causam exigat. Et i tertio, vtrum peccatoribus quidpiam valeant. Sed quartus extra ordinem, de compositionibus adhibetur. Arguitur ergo, quòd non semper tantum valeant, quantum earum prædicatio sonat. Solent nonnunquam indulgentiæ sic sonare, & prædicari, quod concedantur mille anni, imò annorum millia indulgentiarum, quod certè vix est intelligibile, præsertim si verum est, quod suprà diximus, neminem in purgatorio, tam multis annis retineri: ergo non tantum valent, quantum sonant.

Partis negatiuæ. 1. arg.

Secundum argumentũ.

¶ Secundò. In more etiam est concedere indulgentias plenarias, & plenissimas, quæ si iuxta nominis sonitum valerẽt, apparet, vt purgatorium esset hominibus vacuum: non ergo tantum valent. ¶ Tertiò. Si indulgentiæ quantum sonant, tanti essẽt æstimandæ, possent homines nullis operibus satisfactionis vacare, sed indulgentias identidem sumere, vt fierent à purgatorio immunes, quod re vera in magnum detrimentum diuini cultus vergeret, ergo non tanti sunt æstimandæ, quantum pollicentur. ¶ In contrarium est, quòd sicut Deus nequit mentiri: ita neque ecclesia, quæ spiritu sancto regitur, publica autoritate fallere potest: indulgentiarum autem prædicatio publica fieri videtur ecclesiæ autoritate: ergo quantum sonant valent.

Tertium argumentum.

Pars affirmatiua.

Decisio art.

¶ De indulgentiarum valore statim dum eius vsus crebrescere cœpit, variæ obortæ sunt opiniones, vt Altisiodorẽsis libr. 4. capit. de relaxationibus. & sanctus Thomas, & Albertus Magnus, & reliqui doctores in. 4. distinct. 20. referunt. Et primum est glossa super capitul.

Glo Quod autem.

Quod autem. de pœnitẽt. & remissio. quæ ait, Quid valeant indulgentiæ vetus querela est. Adhuc tamen satis dubia. At quia res hæc ad ius diuinum attinet, de quo glossatores isti parum callent, putãt hoc esse inextricabile. Alij dixerunt indulgẽtias nihil prorsus valere, nisi quantum vnusquisque deuotione sua, faciendo quod indulgentia præcipit, meretur, sed esse, vt postea Lutherus dixit, pias ecclesiæ fraudes ad alliciendos Christianos, vt eleemosynis, & peregrinationibus incumberent. Attamen isti ceu blasphemi non sunt audiendi, sanè qui autoritatem ecclesiæ infringunt. Si enim de hac re nos ecclesia seduceret, nulla ei esset in reliquis adhibenda fides. Alij opinati sunt non in foro Dei, sed tantùm in foro ecclesiæ efficaces esse: videlicet, ad liberandum pœnitentem ab obligatione pœnitentiæ iunctæ in sacramento, sed vt ab aliqua pœna in purgatorio soluenda eximatur. Sed hanc opinionem Alexand. quarta parte, quæstio. 63. mẽbro primo, articulo primo. & Bonauentur. distinctio. 20. & sanctus Tho. ob id confutant, quòd impiam faciunt ecclesiam, & crudelem: nam si hoc esset verum, absoluendo pœnitentes relinqueret eos grauioribus purgatorij pœnis obnoxios, à quibus per leuiores in hoc seculo eripi possent. Adrianus verò in quæst. de indulgentijs ait non esse opinionem adeò reprobam: nam valerent saltem indulgentiæ illis qui aliâs non essent impleturi iunctam pœnitentiam vt liberarentur à peccato remissionis, & illis qui per contritionem exempti iam sunt: vt nihil in purgatorio debeant. Sed profectò exiles valde sunt huiusmodi euasiones. Præterquàm quòd illa opinio non tantum tribuit veritati clauium quanta ipsa est. Enimuerò eiusmodi virtus efficax est ad remittendum pœnas extra sacramentum in purgatorio debitas, iuxta verbum Christi, Quodcunque solueris in terra, erit solutum & in cœlo, quod quidem illa opinio non agnoscit: vt superiùs expositum est. Alias opiniones refert S. Thom. de quibus articul. sequent. commodiùs agetur.

Alia opinio.

Aliorũ opi.

Opinionis refutatio.

Adrian. defensio pugnatur.

¶ Ad quæstionem ergo tribus cõclusionibus respondetur. Prima. Indulgentia, si modò causa pia adsit, tantũ valet non solũ in foro ecclesiæ, sed apud Deum, quantum sonat. Vt si visitantibus limina Petri concedantur indulgentiæ quadraginta dierum, qui verbi gratia impositi erant in pœnitentiam alicui, absoluitur ille non solũ ab obligatione illam implendi, verũ & ab illa pœna purgatorij, cuius veniã pœnitentia impleta obtinuisset. Conclusio ista ratione modo tacta, & suprà latiùs explicata, probatur: quia cùm ecclesia possit peccata quoad pœnam

Prima conclusio.

Ratio. 1.

pœnam remittere, & id per indulgẽtias facere prædicet, impium esset non ei adhibere fidem.

Dubiũ. egr.

¶ Dubium autem hic primum est quomodo intelligantur huiusmodi indulgentiæ quadraginta dierum, aut vnius anni, aut septẽ pœnitentiæ. Quinimò solent nonnũquã inuulgari indulgentiæ, quibꝰ remittuntur quinq; annorum millia aut plurã pœnitentiæ, & quadragenæ totidem. Ad hoc prima fronte respõsio dari posset cum Gersone cancellario Parisiẽsi in suo tractatu de absolutiõe sacramẽtali, atq; in alio de indulgentijs, quòd istæ portentosæ indulgentiæ non emanant à Papa, sed sunt quæstorum impostura. Quare præfatus doctor illas irridet. Et re vera tam immodicus excessus non est ferendus: nam audies nonnunquam indulgentias viginti mille annorum & eo ampliores. At vero quia quæ moderatiùs conferuntur solidæ sunt, opus est explicare: qd sonat quadraginta dies, aut annus vnus aut septem pœnitentiæ. Potest enim intelligi aut de pœna, quæ in purgatorio toleranda est, aut de pœnitentia, quæ fit in hoc seculo. Et apparet, quòd intelligatur de pœna in purgatorio luenda: nam indulgentia debet esse certa: illa verò pœnitentia, quæ in sacramento imponitur, licèt quantum ad tempus sit æqualis, non tamen quantum ad asperitatem & rigorem. Nam antiquitus licèt tam pro adulterio quã pro homicidio imponerentur septẽ anni pœnitentiæ, non tamen tot ieiunia & orationes imponebantur in illis annis pro vno peccato, quàm pro alio. Imò & secundùm qualitatem personarum etiam eædem pœnitentiæ vel mitigabantur, vel augebantur. Dum ergo visitantibus talem ecclesiam, aut conferentibus talem eleemosynam remittuntur septem anni, si intelligerentur de pœnitentijs huius seculi, non fieret omnibus æqualis remissio: intelligitur ergo de alijs purgatorij. ¶ Hoc tamen non obstante subiungitur secunda conclusio. Hęc tẽpora non intelligũtur de diebus aut annis durationis purgatorij, sed de pœnitentijs in hoc seculo iniunctis vel iniungendis, & de pœnis purgatorij illis respondentibus. Probatur primò manifestè ex forma ipsa indulgentiarum. Non enim forma est, Remittimus & relaxamꝰ tot annos pœnæ, sed pœnitentiæ, pœna autẽ purgatorij non est pœnitentia: quia non vltro assumitur, sed est perpessio pœnæ per vindicem iustitiam infligtæ. Secundò, quia forma antiqua semper habet, de pœnitentijs iniũctis: ergo de istis in hoc seculo intelligitur. Et quando non fit restrictio ad iniunctas, intelligitur de illis, vt illico videbimus, quæ iusta ratione

Gerson.

Secunda cõclusio.

Ratio co cl.

Ratio. 2.

esset iniungendæ. ¶ Tertiò. Inde etiam planè constat, quòd nemò in purgatorio vnquàm fuit viginti, imò forsan nec decẽ annis, ne paucioribus dicamus, quare inane esset centum annos pœnę purgatorij remittere, cùm in indulgentijs quandoque habeantur mille, & multò plures.

Ratio. 3.

¶ Sed rogas. Quomodo ergo verum habet prima conclusio, quòd indulgentiæ valent ad remissionem pœnarum purgatorij? Fateor equidem cũ varie de hoc doctores loquantur, nullibi quod plenè satisfaciat, me legisse. Ad huius ergo explicationem est primò notãdum istas annorum relaxationes & remissiones fieri secundũ formam antiquorum canonũ, quibus admonebatur, vt pro quocunq; peccato mortali, si esset graue, imponerẽtur septẽ anni pœnitẽtiæ, & pro grauissimo etiã decem & plures.

Nota.

¶ Secundò est attentè animaduertendum, qꝰ per illos septem annos non fiebat remissio in purgatorio septem quoq; annorum, imò forsan neq; vnius mẽsis, in quo multos deceptos videas. Nam etsi spontanea pœnitentia huius seculi plus valeat ad remissionem pœnę, quàm æqualis in purgatorio, intelligitur tamen cæteris paribus. Si enim quispiam hic per vnum diem pati posset pœnam tam grauem, quanta est in purgatorio, profectò remitteretur illi pœna vnius mensis. Sed tamen quòd per septem annos hic quispiam dicat quotidie Aue Maria, vel ieiunet semel in mẽse, vel recitet psalmos pœnitentiales, certè non sufficit ad remittendum in purgatorio pœnam vnius mensis: sanè cùm illa extra omnem comparationem sit vehementior, & acerbior. Igitur remissio septem annorum pœnitẽtiæ est remissio pœnæ, quæ in purgatorio respondet pœnitentiæ hic septem annorum assumptæ. Quòd si dicas, Non semper imponebantur omnes illi anni. Respondetur, quòd si pœnitentia imponebatur de iniunctis, sanè non remittebatur, nisi pœna purgatorij, quæ respondet iniunctæ, si fieret. Si autem non fieret talis limitatio, intelligeretur de illis etiam, quæ meditata ratione essent iniungendæ, quarum pœnitens secundùm mensuram suorum delictorum reus esset. Et isto modo nec ridiculum est, nec certè vanum indulgentias concedere centum, imò mille annorum. Nam posset homo commisisse centum, imò bis centum peccata mortalia pro quibus reus esset tot annorum pœnitentiæ. Et quamuis homo tantũ viuere nequeat, nec decimam partem illius pœnitentiæ facere in hoc seculo, nihilominus in purgatorio secũdum æqualitatem iustitiæ exigenda est illa

Obiectio.

Dilutio.

Nota.

pœna,

pœna, quæ illis omnibus annis respõderet. Ex his ergo colligitur, quòd remittere mille annos pœnitentiæ, non est remittere in purgatorio decem.

Argument. Solutio. ¶ Quòd si arguas. Quamplurimi sunt, qui non sunt rei pœnæ purgatorij vnius anni. Fateor equidem, sed tunc si fecerint, quòd pœnitentia iubet, sua merita reportabunt: sed ratio satisfactionis reseruabitur rursus in ecclesiæ thesauro. Quid ergo de indulgentijs cẽtum, aut mille annorum? Dicendum, quòd huiusmodi portenta nunquam Papa concedere cogitauit, sed quia forsan concessit visitantibus tale hospitale decem annos, & visitantibus talem basilicã totidem, & sic pluries, & tandem certam conferentes eleemosynam facit participes illarũ gratiarum, illa ratione conficiuntur illa millia. Sed tamen nemo esse potest qui tanta satisfactione, nec centesima parte indigeat. Præterquam quòd nullatenus negari potest, quin indulgentiarum quæstores, cùm sint homines non nimis ad religionem attendentes, deridenda non nunquam prædicent, qui ideo essent publica autoritate cohibendi.

Indulgentię centum, aut mille annorum.

Solut. argu- ¶ Ad argumentum ergo proximè factum respondetur concesso eo quod concludit: videlicet, quòd cùm remittuntur quadraginta dies pœnitentiæ non æqualiter omnibus remittitur in purgatorio, sed illis plus, quib⁹ asperior pœnitẽtia, in illis quadraginta diebus erat iniuncta, vel iniungenda: nam Papa pro causa iusta id potest facere. Præsertim quãdo indulgentiæ de iniunctis pœnitentijs conceduntur, & illi dies sunt rigore dispari pœnitentię iniũcti. Quod autem in indulgentijs prædicari solet, concedi: scilicet tot, aut tot quadragenas indulgentiarum, ortum habuit ex numero dierum quadragesimæ, cd est satisfactionis tempus. Et ideo in concilio Lateranensi limitata est episcopalis potestas in commemoratione ædificati templi ad quadraginta dies, sed postea Papa quasi plurium episcoporum autoritate fungens, concedit plures quadragenas.

Quadragena indulgentiarum.

Indulgentię ap valeant de iniunctis, an de non iniunctis. ¶ Aliud dubium est, an valeant indulgentiæ solum de iniunctis pœnitentijs, an verò etiam de non iniunctis. Nonnulli namque arbitrantur non valere, nisi de iniunctis. Quam quidẽ opinionem Caiet. in tract. de indulg. ad Iuliũ medicem. cap. 7. constanter asseuerat. Concedit, inquam ingenue, Papam indulgẽtias posse facere de non iuiunctis, tamen nec vnquàm fecit, nec præsumitur facere, nisi de iniunctis. Patet ex cap. Cùm ex eo. de pœnit. & remiss. vbi episcopis interdicitur indulgentias concedere, nisi de pœnitentijs iniunctis. Et in clem. si dominum. de reliquijs, & venera. sanctor. vbi de solis iniunctis pœnitentijs conceduntur. Itẽ quia Papa semper admonet, indulgentias in forma antiqua concedere. Et tertiò, quia semper quod Papa facit, præsumitur facere secundùm ius: ius autem fuit, vt solùm pœnitentiæ iniunctæ relaxarentur. Sequitur eandem opinionem Adria. in q. de indulgent. in quam, & Paluda. priùs propenderat dist. 20. q. 4.

¶ Nihilo minus contraria hic adhibetur tertia conclusio. Si in forma ipsa indulgentiarum nõ fiat restrictio de iniunctis, absolutè intelligitur etiam de non iniunctis. Conclusio est S. Th. loco citato dist. 20. Probatur. Papa potest extra sacramentum illas etiam pœnas peccatorũ remittere, quæ non sunt in sacramento impositæ, quod Caiet. ipse concedit: ergo si in indulgentia nulla fiat moderatio, censenda est valere quantum sonat. Sed respondet, Papam semper intelligere in forma iuris. Contra hoc autẽ arguitur. Propterea q⁹ antiquitus in more fuerit indulgentias non nisi de iniunctis pœnitentijs conferri, non proindè lata est lex ne de alijs conferantur, quoniam nullibi talis scripta est lex. Sed ait. Semper in confessione indulgentiarum apponitur hæc moderatio, quòd dantur in forma antiqua. At verò responsio hæc non valet: quia non in omnibus indulgentijs illa legitur moderatio. Præterea verbum illud generale non opus est, vt ad omnes antiquos modos acommodetur: nam si Papa vellet indulgentias ad pœnitentias iniunctas coarctare, tam facilè illud exprimeret, quàm diceret, in forma antiqua. Secundò, longè diuersa est ratio prisci temporis, & præsentis: nam olim quia pœnitentiæ iniungebantur grauissimæ ad mensuram delictorum si pœnitens illas ferre posset, consentaneum erat, vt indulgentiæ non nisi de iniũctis pœnitentijs concederentur. Hæc verò tempestate adeò tenues imponuntur pœnitentiæ, vt nisi relaxationes fierent earum, quæ non sunt impositæ, nihil propemodùm indulgentiæ afferent emolumenti. Palud. ergo hanc ob rem cõsulit, vt qui susceptурus est indulgentias priùs confiteatur, & graues pœnitentias acceptet, vt per indulgentias ei remittatur purgatorij pœna, quantum remitteretur si illas impleret. Sed re vera consiliũ hoc non videtur tanto autore dignũ: apparet enim res iudicra eo solùm animo pœnitentiarum sibi molem hominem imponere, vt per indulgentias ab illa se exoneret.

Tert. con. Ró. conclu. Argument. Ratio. 1. Ratio. 2. Paludan. Consilium refutatur.

¶ Tertiò arguitur, quia non satis constat antiquit⁹ non fuisse pœnitentias impositas de nõ iniunctis: imò in prælegato cap. cùm ex eo. contrarium insinuatur: nam duæ illic fiunt episcopis prohibitiones: vna, ne indulgentias vltra annum in dedicatione templi, vel vltra quadraginta dies in eius cõmemoratione largirentur: & altera, vt non concederent, nisi de iniunctis: ergo indicium est in vtroq; excessisse: quia etiam de nõ iniunctis illas conferebãt: quod quidem nõ docetur illic nullatenus esse licitum, sed hoc solùm forsan, quòd concedere de non iniunctis reseruaretur sedi apostolicæ.

Tertium argumentum.

Cap. cum ex eo. Caiet. Autor. Quartũ argumentum. Caiet. respõsio. Iubilæi annus. Iubilæorum frequentia. Indulgentia plenaria, plenior, & plenissima. Adria. reprobatur. Sententia autoris.

Caiet. ergo postea quasi suæ sententiæ moderator in quæst. de indulgentijs. adiecta ad tertiam partem, dixit valere indulgentias de non iniunctis, si id exprimatur in forma. Attamen dicendum potius, illam expressionem nõ esse necessariam, imò si absolutè absque aliqua restrictione ferantur, simpliciter intelliguntur tam de iniũctis, quàm de nõ iniũctis. Id quod & quarto argumento confirmatur authoritate Bonifacij octaui, in extranag. citata antiquorum, de pœnitentijs & remissio. qui plenissimam remissionem peccatorum in anno Iubilæi apostolorum limina visitantibus largitus est. Neq; vlla est responsio Caietan. quod forsan fecit tanquam doctor, non tanquam pontifex: nam isto modo possemus inualidare omnia Pontificum decreta: præsertim cùm Clemens sextus eandem plenissimam remissionem fecerit quingentesimo quoq; anno, & Paul. ampliauit ad 25. vbi autem plenissima fit remissio, non opus est expressione alia.

¶ Cæremonia verò hæc anni Iubilæi ex veteri lege desumpta est: nam instar quinquaginta dierum à pascha te vsque ad pentecosten, iubebat Deus, vt quilibet quinquagesimus annus esset sanctus, vbi diuenditæ possessiones ad suos dominos reuertebantur. Instar ergo illius fiunt nunc remissiones plenissimæ iubilæi. Sed iam nec expectantur anni quinquaginta, neq; viginti quinq;, neq; verò annus integer. Nescio equidem an causarũ necessitas id exigat, tamen tanta iubilæorum frequẽtia nequit non eorum parere velipendium.

¶ Præter hæc fortasse quis percontetur quid sibi velint verba illa, Indulgentia plenaria, plenior, & plenissima. Palud. loco citato, quem Adria. & Summistæ sequuntur, aiunt, q⁹ plenaria indulgentia intelligitur de pœnis peccatorum mortalium remissorum: plenior verò de ipsis vnà cum culpis venialium: sed plenissima de absolutione ab omni pœna, & venia. li culpa. Est tamen hoc excogitatum cõmentum, quod certe nullo nititur fundamento, neque dignum est doctore theologo. Imo nõ est maior indulgentia plenissima, quàm plenaria, sed indulgentiarum cõcionatores exaggerationis gratia illam gradationem inuenerunt positiui comparatiui, & superlatiui, instar illius iuridicæ sæpe, sæpiùs, & sæpissimè.

¶ Primum igitur argumentũ solutum est, vbi explicuimus quomodo intelligantur relaxationes tot annorum, vel dierum pœnitentiæ.

Solutio. 1. argumenti.

¶ Ad secundum respondetur, quòd plenissima remissio, vt homo à purgatorio liberetur non debet crebrò, sed rarò, & grauissimis de causis fieri, ne abusus potestatis dispensandi beneficia Dei præiudicare eius iustitiæ videatur. Attamen quando causæ legitimæ id exposcunt, nullum eidem iustitiæ præiudicium fit, quanuis per indulgentias à purgatorio liberemur.

Solutio. 2.

¶ Circa materiam tertij argu. Caietanus disputauit secundam quæstionem in illo opusculo viginti vnius quæstio. vtrùm dare operam acquirendis indulgentijs sit opus imperfectionis. Sine disputatione tamen respondetur primum, indulgentias suscipere nõ dicit per se imperfectionem, sed perfectionem religionis: quia est vti remedijs ecclesiæ ad soluendas pœnas, quas homo debet. Sed nihilominus ex genere suo multò perfectius est per se quemque propriis operibus pro suis delictis satisfacere: quia tunc magis meretur satisfaciendo per se quàm si indulgẽtias suscipiat, quanuis eas recipere, quia est actus virtutis, non careat suo merito.

Solutio. 3. An dare operã suscipiendis relaxationibus sit perfectionis opus. Solutio duobij.

¶ Est tamen lepida quorundam prædicatio, qui inter euulgandas indulgentias dicere assolent, quòd sit tantum meritum indulgentiam suscipere soluendo duos argenteos, ad consequendas indulgentias, quæ peregrinantibus Romam, vel Hierosolylam decretæ sunt, acsi homo personaliter iret. Et q⁹ sit tantum meritum q̃ integram ieiunare quadragesimam, & flagellari, &c. Hoc enim certum est, nũquam Pontificem cogitasse: quoniã indulgentiæ solùm dantur per viam satisfactionis: quare Papa potest quidem facere, vt quis per indulgẽtias liberetur à pœna purgatorij quæ pœnitẽtiæ respondet: quanuis pœnitentia illa esset ieiunare totum annum, vel ire Hierosolymam. Attamen rationẽ meriti ipse non potest mutare, sed ex ratione rei pẽsanda est. Cùm ergo ex natura operis longè magis meritorium sit personaliter longam facere peregrinationem ad loca sancta, quàm duobus argenteis recipere indulgentias, quas peregrini in eisdem locis lucrantur, vberiorisq; sit meriti longa ieiunia perferre, aut orationes offerre, aut largas facere eleemosynas, q̃ suscipere indulgentias, neutiquàm authoritate Pontificis mutari potest.

Lepida prædicatio. Nota.

Solutio. arg.

Sed meritum sumendi indulgentiam augetur ex causâ, & necessitate ecclesiæ. ¶ Ad argumentum igitur respondetur, quod possunt homines per indulgentias eximere se ab omni opere satisfactionis, dummodò alia legis mandata seruent. Si tamen inde occasionem sumant, vt remissius se exerceant in operibus meritorijs, illa malignitas nõ est in indulgẽtijs, sed in ipsis. ¶ Veruntamen circa hæc tandem hoc maximè adnotandum est, quòd absq; comparatione pluris æstimandum est minimum augmentum meriti, & gratiæ, quàm liberatio à maxima pœna purgatorij. Incõparabiliter, inquã, pretiosius est cum maiori merito & gratia existere in purgatorio viginti annis, quàm cum minori esse illic vna die, imò sine purgatorio in cælum euolare. ¶ At forsan id quis hic quærat, quod mihi nonnunquàm in mentem venit, vtrum esset consilium nullam accipere indulgentiam, ea saltem de causa, vt liberetur à pœna purgatorij, sed vel per se hominem satisfacere, vel eligere pœnas purgatorij ad iustum perferre. Videtur enim hoc ex egregio amore Dei procedere: quia homo tanti facit frui Deo in patria, vt præter illud nihil aliud ab ipso expostulet, sed optet perferre pœnas pro criminibus, quibus eum offendit. Certè mihi quandoq; visum est consilium hoc esse. Sed tamen re meditatiùs pensata, contrarium cẽsere mihi videor. Enimuerò si in pœnis purgatorij solam pœnam sensus contẽplaremur, profectò ingentis excellentiq; esset pœnitẽtiæ indicium velle cruces illas pro Deo perpeti, quas quis meruit. Si tamen consideretur pœna damni, quæ est à diuino conspectu retardari, multò maioris dilectionis signum est velle hominem ab illo carcere breuissimè dissolui, & esse cum Christo.

An sit consilium nullam recipere indulgentiam

ARTICVLVS. II.

Vtrùm ad valorem indulgentiarum requiratur iusta & pia causa illas cõferendi.

Partis negatiuæ. 1. arg.

AD maiorem explicationem valoris indulgentiarum scire oportet, an causa illas conferendi sit necessaria. Arguitur ergo à parte negatiua. Indulgentię, vt dictum est, tantum valent, quantum sonant, alioqui mendacium continerent, & sic authoritas, & fides ecclesię infringeretur: si autem causa esset necessaria, non semper tantum valerent: quia posset qui indulgentias confert, in æstimatione causæ falli: ergo illa causa nõ est necessaria.

Secundũ argumentum.

¶ Secundò in absolutione sacramentali, quia sacerdos habet potestatem sacramento alligatam, non potest, vt libuerit, remissionem facere, aut culpę, aut pœnę, sed æstimata, & pensa dispositione, & cõtritione pœnitentis, potestas autem conferendi indulgentias non est sacramentis ligata, quia exercetur extra sacramentum: sed fundatur in thesauro ecclesiæ, qui est locupletissimus, & indeficiens: ergo pro libito potest Papa virtute illius indulgentias cõferre sine alia causa, vel saltem licèt id faciẽdo peccet, ad minus indulgẽtia tenebit.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Si causa esset conferendis indulgentijs necessaria, illa deberet esse spiritualis, & non temporalis, alioqui cùm indulgẽtiarum beneficiũ sit spirituale, simonia cõmitteretur: talis ergo esse videtur dum indulgentię pro pecunijs conceduntur. ¶ In cõtrarium

Pars affirmatiua.

est, quod collatio indulgẽtiarum pertinet ad dispensationem thesauri ecclesiæ: dispensare autẽ non est disipare, sed iusta de causa bona publica distribuere, iuxta illud Paul. 1. Corin. 10. Habẽtes potestatem in ædificationem, nõ in destructionẽ. ¶ De hac quęstione duas video opiniones extremas, sed in medio consistit veritas. Vna est opinio Altisiodorẽsis, qui primus de indulgentijs inter scholasticos tractauit. Is enim quæst. 1. de relaxationibus septem adstruxit conditiones ad indulgentiarũ valorem necessarias. Prima, est authoritas cõferentis. Secunda, necessitas loci, in cuius fabricam indulgentiæ conceduntur. Tertia, necessitas personæ, qui illas recipit, quia aliter satisfacere non potest, vt ieiunare, aut alias iniunctas pœnitentias exoluere. Quarta, deuotio fidei, vt credat per indulgentias fieri posse illas relaxationes. Quinta, vt ille, qui recipit, sit in charitate. Sexta, discretio, vt discernat quãta ex parte vellet à satisfactionib⁹ exonerari: nã quod ipse facere valet, non potest per indulgẽtias ei relaxari. Et septima, iusta æstimatio, vt secundùm quod ei dimittitur, ipse recompenset. Atqui hę quidem conditiones, vt Adrian. in quæst. de indulgent. refert in pretio olim fuerunt apud iurisconsultos super capit. Quod autem. de pœnitenti. & remissi. quorũ fuit Innocentius, Hostiensis, &c. licèt Panormitanus septimam, scilicet, de iusta æstimatione non approbauerit. At verò S. Thom. loco citato dist. 20. ar. 3. his fermè recitatis conditionibus in alterum abijt extremum, nempe, nullam

Opi. Altisio.

Septem conditiones, vt Indulgentia valeat.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Op. S. Tho.

nullam prorsus requiri conditionem præter authoritatem conferentis, & charitatem suscipientis. Ait enim quòd si iusta æstimatio requireretur, vt tanquã suscipiens recõpensaret quanta est indulgentia, tunc non esset relaxatio, aut remissio, sed vera commutatio. Item quia quandoq; visitanti basilicam conferũtur septem anni indulgentiæ, vbi non est iusta æstimatio: nam pluris æstimatur id quod confertur, quàm visitandi labor, qui, si propinquã sit ecclesia, perexiguus est. Illa verò conditio fidei in hoc sensu est necessaria, quòd qui authoritatem relaxationis non crederet, esset in peccato hæresis, atq; adeò nihil ei proficerẽt indulgentiæ: sed tamen qui esset verè Christianus, licèt aliquo modo dubitaret, an indulgentia tantum valeat, quantum sonat: quia dubitat de causa, an fuerit legitima, si tamen faciat quod indulgentia præcipit, fructum eius percipiet. ¶ Tertia verò, & quinta cõditio, quod requiratur necessitas suscipientis, quia non potest per se satisfacere, & consideratio, vt videat quantam satisfactionem per se facere possit, certè gratis sunt adhibitæ. Nam etsi frequens indulgentiarum vsus ob hanc inter alias causam fuerit introductus: quòd homines non possent satisfacere, lex tamen non respicit casus particulares, sed ea, quæ plurimùm contingunt. Et ideo, quòd quispiam per se satisfacere possit, non obstat quominus indulgentiarum subsidio potiri queat. Idq; ex celebri ecclesiæ vsu confirmatur, quæ illas conditiones non exigit, de quibus latiùs articulo proximo.

Septima cõditio reijcitur à S. Th.

Quarta conclusio.

Tertia & quinta cõditio nõ admittitur.

Circa secundam conditionem.

¶ Conditio autem, quæ in dubium reuocatur, est illa secunda, si requiritur necessitas causæ, propter quam dantur indulgentiæ: quoniam neque hanc ibidem D. Thom. videtur admittere. Interdum enim, inquit, ecclesia maiores indulgentias confert, quàm sit illa causa, propter quam concedũtur, vt modò dicebamus. Et ideo ait, quòd quantitas effectus insequitur quantitatem causæ: causa autem, inquit, remissionis indulgentiarum non est alia, quàm abundantia meritorum Christi, quæ est sufficientissima ad expiandam totam pœnam. Quare causa effectiua remissionis non est deuotio, vel labor, vel pretium recipientis, neque verò illa, pro qua fit indulgentia, vnde non oportet ad aliquam harum proportionare quantitatem indulgentiæ, sed ad merita ecclesiæ quæ semper abundat. Et ideo quæcunque, inquit, causa, adsit, quæ in vtilitatem ecclesiæ, & honorum Dei vergat, sufficiens est ad indulgẽtias. Sed ad applicãdum thesaurum requiritur authoritas conferentis, & charitas suscipientis, & causæ pietas, quibus tribus cõcurrentibus indulgentiæ tantum valent, quantum prædicantur. Sunt verba subobscura, & quæ multis videntur ambigua.

¶ Et ideo ad quæstionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Præter authoritatem dantis, & charitatẽ suscipientis, requiritur ex parte conferentis causa pia, & iusta conferendi, vt indulgentiæ valeant. Conclusio est, post citatum Altisiodorensem omnium doctorũ cõmunis in. 4. d. 20. vt Alberti, S. Bonauenturæ, & Ricardi, & Caie. locis citatis, & Adriani. Et re vera rationes quæ se offerũt, patrinis non indigent. Nam etsi Christus thesaurum infinitum suum, & sanctorũ ecclesiæ ministris commiserit, non tamen vt prodigè illũ effunderent, sed tanquam eius administri dispensarent: nam vt ait Paul. 1. Corinth. 4. & 9. Non fecit eos, nisi dispẽsatores mysteriorum eius. Prodigalitas autem & effusio bonorum hoc solùm differt à dispensatione, quòd illa fit sine causa, hæc verò non nisi pro causa legitima. Oeconomus enim qui sine causa bona domini prodigit, dissipator est, & dilapidator, sed ille est dispensator: qui, quãdo, & vbi oportet iudicio illa expendit. ¶ Secundò quia indulgẽtiarũ collatio, vt suprà diximus, est vera absolutio à peccatis: ergo sicut in sacramẽto nõ potest sacerdos pro suo libito quemquã absoluere à culpa, sed eũ duntaxat, quẽ iudicat absolutione dignũ, neq; verò pœnã temporalem in quãcunq; mutare, sed æstimata qualitate personæ, & circunstantiarũ: ita neq; extra sacramentũ potest pœnas, quę relinquũtur, pro vt ei libuerit, relaxare, sed pro causa pia, quæ in bonũ ecclesiæ referatur. ¶ Tertiò. Indulgentiarum authores debẽt illud munus exercere exemplo Dei, cuius sunt ministri: Deus autem dum culpas remittit, nõ gratis omnes pœnas condonat: nam sic est summè misericors, vt sit etiam summè iustus: & ideo reliquit pœnitentẽ satisfactionibus tẽporalibus obnoxiũ: quas nõ sine causa remittit: ergo neq; eius ministri absq; vlla causa eas possũt relaxare. Profectò ratio est vrgentissima: sic enim debẽt ministri satisfactiones Christi, & sanctorũ alijs impertiri, vt eius iustitiæ nulla irrogetur iniuria: irrogaretur autẽ si absq; vlla prorsus causa virtute eiusdem thesauri homines absoluerent à peccatorum pœnis. Hac enim ratione facilè purgatoriũ vacuũ relinquerẽt. Et hoc ipsum significat Apostolus. 2. Cor. 2. Ego si quid donaui, propter vos in persona Christi: hoc est, propter vtilitatẽ ecclesiæ vestræ tanquã Christi

1. Cõclusio.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ratio vulgaris.

minister. ¶ At verò vulgo sola charitas apparere solet legitima causa: nempe, vt Papa eiusmodi indulgentias propter charitatem, qua prosequitur, tam viuos, quàm defunctos, conferat: nã illa est ecclesiæ vtilitas, vt homines à pœnarum reatu absoluti, liberentur à purgatorio. Est tamen satis vulgaris ratio: nam si illa sufficeret causa, porro Deus sine Papæ adminiculo id faceret: nam maiori charitate amicos suos, q̃ Papa prosequitur. Si ergo illa charitas Deum non mouet quo minus leges iustitiæ suæ custodiat, re vera eius ministri adstringuntur eiusmodi charitatem ratione, & iudicio non nisi pro causa Deo grata exercere. Nam vtilitas illa liberandi à purgatorio nõ est causa, sed effectus, & finis ipsius indulgentiæ. Et ideo anteq̃ indulgentiæ conferãtur requiritur aliqua motrix causa quæ vergat in bonum commune ecclesiæ.

Ratio.4. ¶ Quartò arguitur. Maior causa requiritur ad dispensandum thesaurum ecclesiæ, qui est cõmune bonum, absoluendumq; hominem à iustitiæ vinculo, quo iudicio Dei constringitur soluere peccatorum pœnas, quàm ad dispensandum in votis, quæ ex voluntate voentis ortum habent, sed super his non potest Papa sine causa dispensare: ergo nec indulgentias conferre. Adhæc & vsus ipse ecclesiæ, & indulgentiarum forma eandẽ nos docent veritatem: quoniam nunq̃ indulgentiæ, nisi vel aduersus infideles, vel in fabricam alicuius ecclesiæ, vel in subsidium alicuius hospitalis, aut in aliud hoc genus opus conceduntur, & in forma semper adijcitur. Inquantum facultas nobis concessa se extẽdit. ¶ Dubium autem est, vtrùm quæcunq; causa ad quantascunque & qualescunq; indulgentias conferendas sufficiat. Sunt enim nonnulli ex discipulis S. Thomæ, qui arbitrantur hanc fuisse eius opinionẽ, vt causa aliqua requiratur, nihilominus quæcunq; etiam minima quibuscunq; indulgẽtijs sufficiat. Sed re vera nulla hoc ratio permittit: quoniam causa respectum habere debet ad effectũ: ergo si causa ad quascunq; indulgentias requiritur: eadem ratione requiritur, & proportio ad effectũ: vt minoribus indulgentijs minor sufficiat, & maioribus maior sit necessaria, nam si minoribus minor est iusta, totus excessus maiorũ carebit causa. Atq; adeò idẽ erit minores sine vlla causa cõcedere, quod maiores sine illa, quæ proportionẽ habeat. Porrò nanq; magis prodigus esset qui magna bona absq; causa proportionabili dispenderet, q̃ qui parua sine vlla causa. Et cõfirmatur hęc veritas ex. 2. Cum ex eo. concilij Lateranensi, quo inhibentur episcopi maiores conferre indulgentias vnius anni in dedicatione tẽpli, & quadraginta dierum in cõmemoratione eius, vbi secundùm proportionẽ causæ permittũtur indulgentiæ. Et certè sic habet ecclesiæ legitimus vsus, vt grauitatis causæ semper rationem habeat. ¶ Atqui quemadmodũ ex parte conferentis requiritur causa pia: ita ex parte recipiẽtis requiritur, vt aliquid faciat in subsidiũ illius causę, quod aliquã proportionem habeat ad illius indulgẽtiæ quãtitatẽ. Probatur. Nã illa causa pia requirit, vt ait S. Th. ad applicandũ illum thesaurũ huic vel illi, illa verò applicatio nõ fit nisi in præmiũ alicui⁹ obsequij, quod iste facit: nempe, aut visitare aliquã insignem ecclesiã, quod est in honorẽ Dei, vel orare vel ieiunare pro psperitate ecclesiæ, vel aliquod erogare subsidium: ergo si ille, vel nihil, quod sit alicuius emolumẽti faciet in proportione ad illam indulgentiam, certè non valebit ei quantum sonat. Nam etsi necessariæ essent preces pro ecclesiæ fide, aut incolumitate, nihilominus cõcedere indulgentiam plenariam cuicunq; recitanti, Aue Maria, vel Pater noster: profectò nullã hẽret proportionem, imò quasi p nihilo fieret illa amplissima remissio. ¶ Est hic tamen animaduertendum, q̃ non dicimus requiri æqualitatem causæ ad indulgentiam, sed proportionẽ: vt si paruę indulgentiæ pro parua causa dantur, maiores non dentur, nisi pro maiori: nõ tamen, q̃ sit æqualitas causæ ad effectum. Et hæc fuit opinio S. Thomæ aduersus Altisiodorẽsem. Quocirca non est cur S. Thomæ imponatur sensisse nõ requiri causam ad cõferendas indulgẽtias, aut sine tali causa validas esse, cùm toties concludat tantũ valere indulgentiã, quantum prædicatur, si modò adsit causæ pietas. Sed solùm voluit cõtra Altisiodorensem dicere, quòd nõ requiritur æqualis æstimatio. Et hoc solum est quod eius ratio concludit: videlicet, q̃ ecclesia sæpe confert maiores indulgentias, quàm sint illę causæ, quia nõ ex ipsis, sed ex thesauris ecclesię sortiuntur valorẽ. Aliud enim est vt bene ait Adria. quòd causa sit sufficiens, & aliud, quòd sit æquiualens. Nam si semper requireretur causa æquiualens, nõ esset absolutio, sed vera cõmutatio: quare nihil faceret authoritas conferentis. Sat ergo est quòd sit sufficiens. ¶ At verò contemplandum est verbũ Sanct. Thomæ quod est omnium doctorum: videlicet, quod indulgentiæ debent conferri in vtilitatem ecclesiæ, quod intelligitur, in bonum commune eius. Nam cùm thesaurus sit bonum commune, non nisi pro alio bono communi

Ex parte suscipientis.

Ratio.

Cõcessio indulgẽtiæ plenariæ recitãti Aue Maria.

Nõ æqualitas, sed proportio causæ requiritur.

Opi. S. Tho. contra Altisiodorens.

Adrian. distinctio.

Indulgentiarum collatio in vtilitatem ecclesiæ.

Alia ratio.

Dubium

Opi. Thomistarum.

Opi. hæc nõ admittitur.

Ratio. 2.

muni dispensari valet. Et ita habent omnes indulgentiæ, quæ publicitus cõferuntur: quia nunquam, vt paulò antè dicebamus, prædicãtur, nisi ingruente aliqua cõmuni ecclesiæ necessitate. Dare tamen indulgentias nulla tali imminente causa cõmuni, sed ob causam particularem: nempe, intuitu, & precibus cuiuspiam personæ nobilis, vel propter aliquã suã particularẽ affectionẽ ad aliquod sacellũ, vel altare, vel certè ad exaltandã fuam authoritatem (vt cum omni obedientia, quæ ecclesiæ debetur, loquar) nec res antiqua est, nec synceritatem causæ, quæ in indulgentijs obseruãda est, præ se ferre videtur. Quare neq; solidã habent valoris certitudinem: quia nõ tam in vtilitatem ecclesiæ cõferuntur, q̃ ex mera supplicatione petentiũ. ¶ Contrà id ergo, quod modò dicebamus ex parte susçipientis requiri proportionabilẽ causam, est argum. Solẽt in dulgentiæ pares conferri inæqualia facientibus: ergo non requiritur illa proportio. Consueuit, inquã, visitãtibus limina apostolorum Petri, & Pauli, aut Iacobi conferri indulgentia plenaria: & tamen qui propè sunt in vrbe minꝰ laboris patiuntur, q̃ qui ex Germania illuc peregrinantur. ¶ Item indulgentiæ bullæ cruciatæ æquales conferuntur duos argenteos erogantibus: & tamen ditissimus, & magnatum quisq; multo minus confert quàm pauper plebeius. Respondetur, quòd si prædicationi, quæ authoritate ecclesiæ fit, subesse posset falsum, periret fides, quæ ecclesiæ debetur. Respondetur nihilominus tertia cõclusione, quæ est Caietani in quæstionibꝰ indulgentiarum ad tertiam partem S. Thomæ appositis, & Adriani, imò quæ ex omnibus doctoribus colligitur dicentibus causam requiri legitimam. In causis indulgentiarum discernẽdis potest error accidere, neque ob id ecclesiæ fides infringitur. Fides enim, quæ de indulgẽtijs ecclesiæ debetur, est in genere, vt articul. præcedenti constitutum est: nempe, quòd in ea residet authoritas earum conferendarum, & quòd si legitima causa eas contulerit, valẽt quantum sonant. vt D. Thomi. & omnes doctores aiunt. At verò quòd hæc, aut illa indulgentia ob legitimam causam fuerit concessa, non est catholica fides: quemadmodum licèt sit de fide, quòd sub specie panis consecratis sit corpus Christi, tamen quòd hæc, vel illa hostia sit consecrata, non est de fide. Quare sicut Papa audiens confessionem pœnitentis potest ab illo decipi, vt vel eum absoluat, qui absolutione non est dignus, vel minorem pœnitentiam iniungat, quàm ei deberet imponi: ita & in collatione indulgentiarum potest decipi in relationibus, quæ ei fiunt, & in causis, quæ a petentibus allegantur. Imò, & potest affectu nimium pio moueri, vt in gratiam petentium eis morem gerat. Idem euenire potest in dispensationibus votorum, & legum ecclesiasticarum: vt enim certa fide teneatur, quòd possit legitima de causa dispensare, tamen quòd hęc aut illa dispensatio sit legitima, non est de fide. Præsertim, quòd in collatione indulgentiarum propterea Papa, & antistites faciliores se exhibent, quòd arbitrantur minus periculi subesse etiam si absque legitima causa conferantur: quia si sunt validæ, spiritualis fructus obuenit suscipientibus, sin minus, merito saltem suorum laborum, & eleemosynarum non fraudãtur. ¶ Sunt tamẽ hæc hoc distinctionum moderamine temperãda. Aliud enim est quantum ad præsumptionem loqui, & aliud quantum ad veritatem. Rursus aliud vbi res manifestum præ se fert errorem, atq; aliud vbi error ipse est manifestus. Etiamuerò vbi error non est manifestus, licet in veritate possit causa nõ esse legitima, debetur tamen hic honor authoritati põtificis, vt sit præsumẽda legitima, atq; adeò est nõ decẽs contra huiusmodi indulgẽtias obmurmurare. Secùs tamẽ si talis error esset manifestus: tunc eñ potiꝰ est religionis officiũ veritatẽ docere. ¶ Nostris enim tempoibus vsq; adeò piorum clementia erga animas, quæ in purgatorio cruciantur, fuit succreuit, vt importunis supplicationibus à summo pontifice concessio fuerit extor-

An sufficiat quæcunque causa.

Tertia cõcl.

Nota similẽ.

In dispensatione votorũ.

Distinctio.

Alia distinctio.

Calculus bene dictus.

torta, vt qui tangendo quendam benedictum calculum, Aue Maria, vel Pater noster, recitaret, animam inde, quantocunque tempore cruciari deberet, eriperet, vt protinus libera euolaret. Hanc ego non dicã piã fraudẽ, quia hæreticorũ verbum est, sed tamen citra religionis iniuriã posset hoc populo dissuaderi.

Ratio.1. Primũ, quia hîc nulla interest causa pia in cõmunem vtilitatẽ ecclesię: nam pius affectus in defunctos nõ reputatur causa, vt diximus. Illa enim ratione Deus per se animas oẽs inde liberaret.

Ratio.2. ¶ Secundò, quia neque ex parte facientis quod indulgentia iubet, aliquid præstatur, quod ad tam ingentem effectum vllius sit momenti.

Nota. Quid enim refert dicere, Pater noster, vt anima à tam immodicis tormentis eruatur?

Ratio.3. Profectò dirę crudelitatis argueretur Deus, si animã trib⁹ annis tam atrociter cõtorqueret, cuius tamẽ liberatio ex vno, Pater noster, pẽderet, & calculi tactu. Præsertim, q̃ papa, non potest defunctis indulgentias cõferre per modum absolutionis, vt viuis, sed per modũ suffragij. Et ideo mirabile est q̃ per vnũ, Pater noster, thesaurũ ecclesiæ, tam insignis effectus applicetur. Præterq̃ quòd illa oratio plurimũ ab ijs, qui sunt in peccato mortali, quæ ideo apud Deum nullius valoris est, concesit papa quantum concedere potuit, sed non est credendũ credidisse suã concessionem tanti esse,

Nota incommoda. quãti supplicatores valere putabãt. ¶ Atqui si sub hac populari opiniõe nihil aliud nocumẽti lateret, q̃ q̃ fortè populum fallit, nullũ esset periculũ illam relinquere, ppter imaginẽ religionis, quã habet. Sed tamen illi, qui illã crederent, nietus purgatorij radicitus euelleretur. Id enim quod præter infernũ homines à peccato arcet, est purgatorium, & tamen si tam facilè euaderetur, nullũ posset ingenerare metũ. Vn-

Adrianus. de Adria. ipse, qui Papa fuit, nõ fuit veritus dicere in citata quæst. de clauibus, q̃ cùm prælatus pro exilij causa: putà, omnibus cõtribuẽti b⁹ vnũ stuferũ dat plenã omniũ peccatorũ remissionẽ, dissipatio est, & nõ dispensatio indulgẽtiarũ: & tenet solũ pro ea parte, in qua rationabilis fuerit. ¶ Contra hæc tandẽ, vt rem absoluamus, arguitur.

Argumentũ Esto sit ad conferendas indulgẽtias causa legitima necessaria, inde tamẽ solum cõsequitur, quòd si Papa absq; illa indulgẽtias cõtulerit, peccauit, quia indignè munere suo fungitur: non tamen inde infertur q̃ indulgentiæ non sint validæ. Nã etsi absq; causa dispenset in matrimonio inter affines cõtrahendo, vel beneficio indigno cõferat, licèt peccatum committat, factum tamen tenet.

S. Tho. S. Tho. loco citato quæstiunc. 2. in solutione ad primũ, ait, q̃ si quis inordinatè per indulgentias pœnas remittat, ita q̃ homines quasi pro nihilo ab operibus pœnitẽtiæ reuocẽtur, conferens quidem peccat, nihilominus suscipiens plenã indulgentiã consequitur. Vbi docere videtur, q̃ indulgentiæ sine causa collatę valeãt, Quidam tamẽ Thomistæ, vt diximus in verbo, quasi pro nihilo, intelligunt, q̃ dummodò vlla sit causa, licèt minima, quãtiscunq; indulgentijs sufficit. ¶ Attamen cõis doctorũ sentẽtia est in cõtrarium: & ideo adhibetur quarta

Quarta conclusio. conclusio, q̃ sine proportionabili causa non valent, quantũ sonant. Est tamẽ distinguẽdũ: nam in bullis cruciatę non solùm indulgẽtiæ, quæ hoc nomine propriè appellãtur, verùm, & alia priuilegia cõceduntur, vt ouorum esus, & lacticiniorum in diebus aliàs prohibitis, & confessionalia, vt quisq; possit confessorẽ eligere, à quo plenè absoluatur. Et hæc quanuis absq; vlla causa concederentur, etiam si Papa peccaret, nihilominus sunt validæ, quia sunt dispensationes iuris positiui. Sed conclusio sta-

Caiet. tuitur de indulgentijs: hoc est, de remissionibus pœnarũ, quę sunt, vel satisfactionibus, vel in purgatorio soluendæ. Vnde Caieta. in. q. ci tata adiecta ad tertiã partem, distinguit de bonis, quæ Papæ dispensationi subdũtur. Nã licèt in omni dispẽsatione requiratur causa, in aliquibus tamẽ, licèt defectu causæ peccatum cõmittatur, nihilominus factum tenet. In alijs verò irrita est dispensatio & nulla. Et quanq̃ plura ipse verba immisceat, tamẽ quãdo dispẽsatio fit in iure humano, res est clara, vt si dispenset Papa in contrahendo matrimonio in tertio, vel quarto gradu, vel in ieiunio ecclesiastico, dispensatio, etiam sine causa tenet: quia hæc sunt iure humano prohibita. Sed quãdo res est de iure diuino, maius est dubium. Et vt alia relinquamus, quæ non sunt ad propositum, vt si dispensaret, q̃ pater contraheret cũ filia, de quo in materia matrimonij dicebamus, subdit Caietan. aliud exemplum, quòd

Exemplum Caiet. etiam si beneficium conferat indigno, quanuis ius diuinum sit vt conferat digno, licèt Papa peccet, nihilomin⁹ collatio tenet.

Discrimen. Videtur ergo idem de indulgentijs cẽsendum. Sed est tamen discrimen, q̃ aliud est cõmissam esse alicui dispẽsationem sub præcepto, vt sic faciat, & aliud sub restrictione, vt aliter factum nõ teneat. Præcipitur enim iure diuino prælato, vt beneficium non nisi digno cõferat, quia hoc ius etiam naturæ iubet, nõ tamen sic restrictè, vt collatio aliter facta non teneat. Et ratio est, quia beneficium nõ est bonũ commune, sed particulare stipẽdium huius ecclesię pro hoc seruitio: & ideo postq̃ hîc instituit, factũ tenet.

Alioqui omnes ecclesiasticæ hierarchiæ, & iurisdictiones essent in ambiguo: quare oẽs essent dubij, an verè absoluantur à suis quos putant, prælatis. Quẽadmodũ licèt ius diuinũ, & naturale sit, vt patri, & extraneo in extrema, aut graui necessitate existentibus, potiùs patri, quàm alieno succurratur, nihilominus si peruerso ordine subuentio fiat extraneo, do-

Dispensatio votorum. natio tenet. At verò in dispensationibus votorũ secus res habet: nã post q̃ ille qui vouit iam est iure diuino obligatus Deo, sic dispensatio votorũ simplicium est commissa Papæ, vt ni si legitima causa fiat, dispẽsatio nõ tenet, vt ex. cap. 1. de voto, & vo. redẽ. colligitur: quia De⁹ quod sibi debetur sine causa nõ remittit, quãuis vbi manifestus error non interuenit, præsumatur causa legitima. Pari ergo modo in indulgentijs, si considerentur quatenus sunt absolutiones, & remissiones pœnarũ, quarum homo est Deo debitor, si sine causa fiãt, Deus non approbat: sicuti neq; absolutionem sacramentalem, quæ claue errante fieret, haberet ratam. Quòd si considerentur quatenus dispensationes & distributiones cõmunis thesauri ecclesiæ, idem sequitur: quoniam si œconomus sine causa bona dñi dilapidaret ea, pdigẽdo, donatio nõ teneret. Adde, q̃ neq; Christus, neque sancti, qui bona sua in illũ thesaurũ contulerũt, talem habuerũt intentionẽ, vt sine causa dispergerentur sua bona. Et eadẽ ratione, nec dispensatio in votis, vel iuramentis per priuilegia indulgentiarum fieri potest, nisi causa sit, vel præsumatur legitima. Et confirmatur hæc veritas: quia si Papa bona ecclesiæ temporalia dilapidaret, illa absque causa profundẽdo, adeò donatio esset iniqua, vt nõ teneret: ergo neq; tenet distributio thesauri spiritualis, quæ sine causa fit. Sunt qui contendant consequẽtiam infirmare, eo q̃ per alienationem bonorum temporaliũ ecclesia minus habet quàm antea, sed per largitionem spiritualium nõ habet minus. Et tamen Caietanus bene istos redarguit, propterea quòd hoc discrimen est accidentarium: quare non est habendus oculus, nisi ad naturam ipsam distributionis, quæ si sit sine causa, iniquior est in spiritualibus, quã in temporalibus. Et tandem confirmatur postremo. Si enim indulgentię nulla de causa cẽssæ, essent validæ, sequeretur quòd quanuis ob iniquam causam concederentur, videlicet, ob spectaculum ludorũ, qui fiunt in theatro, licet Papa peccaret, nihilominus tenerẽt: sicuti si Pontifex bona sua propria, quæ in suo sunt arbitrio, illam ob causam donaret; quod nemo cõcedere auderet. Sed vt D. Tho. respondeamus, negari non potest, quin ambigue fuerit locutus: nam priùs dixit indulgentiam valere quantum sonat, si sit authoritas in conferente, & charitas in suscipiente, & pietas in causa: vbi cùm causam æquiparauerit autoritati conferentis, & charitati suscipientis, & si ne his duabus indulgentia non valeat, sentire

Discrimẽ do ctrinæ. Di. Tho in 4. & in summa. visus est q̃ neq; sine causa legitima valeat. Postea verò dixit alia citata verba, forsan magis vulgarem opinionem secutus, vt quandoque solebat in quarto, quàm propriam decernẽs, vt faciebat in summa. Nam profectò si de casu proximè recitato fuisset interrogatus: vide licet, an pro vno Pater noster, redimeretur anima à purgatorio, nunquam id affirmasset.

Glo. Adria. Quanuis glo. Adriani non est mala: scilicet, q̃ cùm dixerit, indulgentias indiscretè concessas esse validas, nõ intellexit indiscretas: id est, sine proportionabili causa collatas, cùm inferiùs in solutione quinti dicat quòd collatio in dulgentiarum non valeat sine causa legitima: sed indiscretè: id est, nimium frequẽter. Nam etiam si causæ occurrant, non debent esse frequentes, vt religio satisfaciendi pereat. Quod pro nostris hisce temporibus adnotandũ est.

Argumentũ ¶ Sed arguat quis forsan, sequeret ex ijs, quæ dicta sunt, q̃ si indulgentia ex aliqua causa cõferatur, non tamen proportionabili secũdùm quantitatem indulgentiæ, nihil prorsus illa valeret: nam q̃d sine causa legitima fit, irritum

Solutio. est, & cassum. Negatur consequentia: nam esto causa non sit legitima, vt indulgentia tantum valeat, quantum sonat, nihilominus nulla est ratio, cur nõ valeat secundùm proportionem causæ. Vt si causa sit legitima, vt conferantur quadraginta dies indulgentiæ, vt permittitur in cap. Cùm ex eo. in cõmemoratione dedicationis templi, & conferatur annus, saltem indulgẽtia valebit pro ratione quadraginta dierum.

Sol. 1. argu. ¶ Ad primum igitur argu. respondetur, q̃ indulgentias tantum valere, quãtum sonant, semper intelligi debet sub conditione, si causa adsit legitima. Est enim sensus,

Explicatio illius vulgatæ sentẽtiæ indulg. tũ valeat, quantum so. q̃ in ecclesia est autoritas conferendi quascunque indulgentias habẽtes effectum: quem promittunt. Quòd autẽ deceptio in æstimatione causæ contingat: hoc non prouenit ex autoritate ecclesiæ, sed ex causis particularibus: & ideo propter hoc non infringitur authoritas ecclesiæ in communi. Secùs si ecclesia determinaret authoritate publica tanquã de fide hãc esse causam legitimam: hoc autem nunquam

Exemplum. faciet: nisi vere sit legitima. Exemplum est in absolutione sacramẽtali: haud enim in genere

negare fas est, quin absolutio sacerdotis tantum valeat, quantum sonat, & tamen subintelligitur, si clauis non errauerit. Veruntamen Indulgentia rũ frequẽtia vt cum omni reuerentia loquamur, negari nõ potest, quin indulgentiarum nimia frequẽtia, maxime in tanta copia, vt passim concedatur indulgentia plenaria, & redemptio animarũ à purgatorio nisi causæ sint manifestæ, non potest non decorem huius autoritatis aliqua ex parte obfuscare. ¶ Ad secũdum respondetur, q̃ etsi potestas conferendi indulgentias nõ sit alligata sacramento, quia fit sine illo, nihilominus nõ est vsquequaque libera, quin sit legitimæ causę subdita, quæ vt dictum est, in bonum cõmune referatur. ¶ Ad tertium respondetur, q̃ causa, propter quam indulgentiæ conceduntur, debet esse spiritualis, & pia, vt religio, quæ templorum fabrica, aut visitatione augetur, & pax ecclesiæ, quæ Turcarum propulsatione protegitur. Aut licẽt appareat temporalis, vt structio pontis, aut viarũ apertio, satis est illud esse bonum reipublicæ, in qua religio colitur. Pecunia. Pecunia autem quæ à suscipientibus erogatur, non habet rationem pretij, quasi sit indulgentiarum coemptio, sed est subsidiaria eleemosyna illi operi seruiens: sicut neque eleemosyna, quæ sacerdoti offertur, pretium est missæ, sed sacerdotis alimentum. Hæc autem eatenus vera sunt, vt tamen formæ promulgandi indulgentias modus sit adhibendus, ne ansam hæreticis efferamus illas blasphemãdi: ne scilicet figuram potius compulsionis habeat, q̃ prædicationis: eleemosyna enim vltro oblata est quæ Deo placet: nam hilarem datorem diligit Deus.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm indulgentiæ illis etiam valeãt, qui sunt in peccato mortali.

Pars affirmatiua. Primum argumentum. ALia deinde cõsideratio sequitur de ijs, quibus indulgentiæ prosunt. Et arguitur, quòd illis etiam prosint, qui sunt in peccato mortali. Nam ille, qui est in gratia, potest existenti in peccato mortali gratiam de congruo mereri, videlicet, merendo illi bonum motum in Deum, vt Stephanus Paulo. sed indulgentiæ sortiuntur effectum ex meritis Christi & sanctorum: ergo etiam si existẽtibus in peccato mortali applicentur, proderunt.

Secundũ argumentum. ¶ Secundo. Ei qui magis indiget, maior est misericordia exhibenda: qui autem est in peccato mortali, in maiori est indigẽtia: ergo ei sunt potiùs indulgentiæ impendendæ.

¶ In contrarium est, q̃ membrum mortuum nullũ suscipit viuentis corporis influxum: quì autẽ in peccato mortali existit, membrũ mortuum est: nullum ergo influxum meritorum Christi & sanctorũ, qui per indulgentias communicatur, suscipit. ¶ Quæstio hæc licẽt de existẽtibus in peccato solũ interroget, tamen habet duo membra: scilicet, vtrum ad suscipiendas indulgentias requiratur gratia, & vtrum præter ipsam requiratur aliquid aliud. Et ideò ad quæsitum respondetur per tres conclusiones. Hanc tamen distinctionẽ prius oportet notare, quòd indulgentiarum formæ possunt bifariam exprimi. Quandoq; enim indulgentia non habet amplius, quàm quòd qui hanc susceperit bullam, eo ipso talem, aut talem indulgentiam consequatur, nempe, virtute eleemosynæ, quam tribuit dum bullam suscipit. Solet etiam sic exprimi forma, vt qui talem susceperit bullam visitando postea talia altaria, vel dicendo tales orationes, vel conferendo talẽ eleemosynam, tales, aut tales cõsequatur indulgentias. Distinctio est Caietani in illa quæst. de suscipientibus indulgentias, post tertiam partem. Et in priori casu ait, idẽ esse tempus operis: nempe, suscipiendi indulgentiam, & tempus percipiendi fructum earum. Et in posteriori vnum esse tempus suscipiendi, & aliud esse tempus percipiendi fructum. ¶ Sit ergo prima conclusio. Existentibus in peccato mortali nihil indulgentiæ prosunt: hoc est, si tempore percipiendi fructum existat homo in peccato mortali. Conclusio est Sanct. Thomæ, atque omnium doctorum, præter Mayronem. Probatur cõclusio ex his, quæ dist. 19. de satisfactione dicebamus. Enimuerò inter nos & Deum nulla est prorsus ratio iustitiæ, nisi quę eius gratiæ subnititur: & ideo vt non potest quispiã in peccato aliquid gratũ Deo reddere, ita neq; acceptum Deo esse, quod pro illo offertur. Vnde illic concluſimus, q̃ dum vnus satisfacit pro alio, necessariũ est ambos esse in gratia. Cùm ergo indulgentiarũ fructus sit sicut fructus satisfactionis Christi, & sanctorum, sit vt existẽti in peccato mortali applicari nequeat.

Decisio arti. Distinctio. Caietan. Prima conclusio. Ratio cõclusionis.

¶ Secundò, quia applicatio thesauri fieri nequit contra eorũ propositũ, qui eius fuerunt authores: Christus verò & sancti non habuerũt intẽtionem offerendi quantum ad efficaciã sua opera satisfactoria, nisi pro inebris viuis corporis Christi: scilicet, pro illis, quibus per Dei gratiam remissa esset culpa: non ergo

Ratio. 2.

go alijs applicari potest. ¶ Tertiò, quia applicatio thesauri fit non solùm per autoritatem conferentis, sed etiam per opus suscipientis disponentis se in genere subiectiuè: cum ergo opus peccatoris nõ sit Deo gratum, fit vt neq; sit ei grata eiusmodi applicatio. Confirmatur tandem conclusio ex forma antiqua ecclesiæ, qua non conferuntur indulgentiæ, nisi verè contritis, & confessis, & licẽt in forma noua dicatur, vel habentibus propositum cõfitendi sua peccata, in illo proposito intelligitur, quòd sint per contritionem in gratia.

Argumentũ. ¶ Contra hanc autem veritatem duplex est argu. Primum. Potest ille qui est in gratia mereri illi, qui est in peccato mortali de congruo: ergo potest satisfacere pro illo, atq; adeo merita sanctorum possunt illis applicari. Propter hoc argumẽtum quidã, vt refert S. Tho. dixerunt indulgentias valere existentibus in peccato mortali, non quidem in ratione satisfactionis: quia pœna ei non dimittitur, qui est in culpa, sed tamen in ratione meriti de congruo. Attamen opinio hæc nullius est veritatis: quoniam licẽt existens in gratia, vt Stephanus, potuerit mereri Paulo gratiam de cõgruo merendo illi bonũ motũ in Deum, hoc fuit, quia Stephanus retulit suã orationẽ in ratione meriti ad Paulum. Sed tñ opera Christi & sanctorũ per indulgentias non applicantur in ratione meriti, sed solùm in ratione satisfactionis. ¶ Secũdum argu. extrui posset ex opinione Scoti, qui vt dist. 19. retulimus, tenet q̃ existens in peccato potest satisfacere pro pœna peccati alias remissi. Inde enim Mayrones. distin. 19. quæst. 2. infert, quòd eadem ratione indulgentiæ possunt existẽtibus in morali valere: nam si peccator potest pro se satisfacere, à fortiori potest, & satisfactione sanctorũ gaudere. Ad hoc autem, præterquàm q̃ opinio illa Scoti, vt illic ostendimus, veritate caret, eo quòd apud Deum neq; in solutionem pœnæ nullum opus quidpiã valeat, nisi ex eius gratia oriatur, respondetur, quòd etiã si gratis illa opinio admittatur, non sequitur, vt possit thesaurus Christi peccatori applicari: quia autores eius thesauri, vt diximus, non habuerũt intentionem applicandi, nisi eis qui in gratia eiusdem Christi existerent. ¶ Ad maiorem autem declarationem conclusionis dubitatur, vtrum non solùm requiratur gratia, dum opus illud fit, quod in diplomate præcipitur, ad consequendam indulgentiam, verùm etiam dum suscipitur ipsum diploma. Exempli gratia. Si indulgentia absque vllo diplomate, quod singulis personis conferatur, sic prædicetur. Quicunque, qui in festo omnium sanctorum proximo visitauerint talem ecclesiã, aut erogauerint talem eleemosynam, confertur indulgentia plenaria, vel vnius anni, vel quadraginta dierum, &c. res est clara, quòd nemo eam cõsequitur, nisi qui in gratia illud opus fecerit. Sed tamen, vt antiquitatem cruciatæ in memoriam reuocemus, mos erat antiquitus, vt qui susciperet crucẽ semel in vita quando vellet, & postea in articulo mortis plenissimam indulgentiam omnium peccatorum cõsequeretur. Et quod tunc erat suscipere crucem, nunc est, suscipere diploma cruciatæ, pro quo soluuntur duo vel quatuor argentei. Vtrum ergo sit necessarium ad consequendas indulgẽtias, quæ continentur in bulla, vt qui eam suscipit, tunc dum suscipit, sit in gratia. Caietanus enim loco citato ait hoc esse requisitum: quia debet, inquit, illud esse opus viuentis in gratia. Et ait formam illam, Contritis, & citeferri ad illud tempus. Quapropter qui tunc nõ est in gratia, licẽt eligeret postmodum confessarium, non posset eum absoluere plenariè ab omnibus culpis, & pœnis.

Secundũ argumentum. Solutio. An requiratur q̃ homo sit in gratia dum bullam suscipit. Exemplum. Cruciatæ antiquitas. Dubium. Caietan. Opi. Caie.

¶ Vt autem inter dubia, & certa discernamus, in huiusmodi bullis continentur, & illa, quæ propriam habent indulgentiarum rationem, qualia sunt quæ ad remissionem pœnarum attinent, quæ in purgatorio debentur, & alia, quæ non sunt indulgentiæ, sed mera priuilegia, vt quòd in diebus vetitis possit homo vesci ouis, & lacticinijs, & quod possit eligere cõfessarium, qui eum absoluat ab omnibus peccatis, etiam reseruatis, quo ad culpam. Et de ijs non est dubium, quin quicunq; susceperit diploma, quanuis in peccato mortali illud susceperit, potest illis gratijs gaudere: quia hęc sunt mera priuilegia, quæ quibuscũq; concedi possunt. Sed tñ quantũ ad indulgentias, profectò res est dubia, & fortasse opinio Caietani vera est, q̃ si bulla suscipiẽ in peccato, licẽt postea festis in bulla contentis quis faciat orationes ad obtinendas eiusdem bullæ indulgentias, nihil prodest. Et si hoc est verum, certè licẽt confessarius, quem elegerit, possit eum absoluere à culpis, etiam reseruatis, Nihilominus absolutio plenaria à pœnis per modum indulgẽtiarum cassa esset, & vana. At verò forsan, & contraria opinio nõ caret probabilitate: nã bulla vim forsitan habet cuiusdã priuilegij, etiam quoad indulgentias: & ideo licẽt in peccato mortali sumatur, satis est, vt postea dum percipiendus est indulgẽtiarum fructus, homo sit in gratia. Enimuerò si papa viua voce proficiscentibus in bellum aduersus Turcas cõcederet, dicens,

Nota distinctionem. Nota.

Non requiritur quòd homo sit in gratia dum bullam suscipit.

Quencunque elegeritis cõfessarium absoluat vos plenariè, & si in festo Natiuitatis feceritis hoc, aut illud opus, consequimini indulgentiã plenariam, profectò licèt tum dum hanc concessionem facit, illi essent peccato, si postmodum designatis illis temporibus suscipiẽdi fructum, essent in gratia, illum adipiscerẽtur. Idẽ autem est conferre diploma soluendi duos aut genteos, acsi gratis viua voce tunc Papa illam faceret concessionem. ¶ Secundò, quia bulla non dicit, quòd ea ipsa tunc solutione pretij dum suscipitur, conferatur indulgẽtia: si enim hoc diceret, certum esset tunc gratiam exigi, sed quòd tunc quando hoc vel illud fecerit.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

¶ Tertiò, quia potest ille, qui est in peccato mortali, sumere bullam pro alio, qui est in gratia. Adrianus quidem hoc sub limitatione dũ taxat concedit: scilicet, si ille agat procuratorem alterius. At verò profectò arbitror, quòd licèt quis sua sponte susciat bullam pro amico existens in peccato mortali proderit alteri, si dum fecerit quod bulla præcipit, in gratia extiterit: quia hoc non est nisi donare pecuniam alteri, secus si oraret, vel elargiretur eleemosynam pro alio.

Adrianus.

Sentẽtia autoris.

De iubileo.

¶ Quin verò addiderim sub doctiorum censura, quòd dum concessio iubilæi die dominica prædicatur, quo iubilẽo indulgentia plenaria cunctis conceditur, qui proxima hebdomada orauerint, ieiunauerint, eleemosynas erogauerint, & tãdem octaua die sacrosanctam eucharistiam sumpserint, licèt quis feria quarta, & quinta, & sexta in peccato ieiunauerit, orauerit, vel fecerit eleemosynam, si tandem die dominica confiteatur & in gratia suscipiat sacramentum; hoc sufficit, vt indulgentias consequatur. ¶ De secundo autem quæstionis mẽbro explorandum restat, vtrùm ad perceptionem fructus indulgentiæ satis sit, hominem esse in gratia. Hoc autem solùm interrogatur propter Caietanum, qui in quæst. citata adiecta ad tertiam partem, ait non sufficere gratiam ad indulgentiam consequendam, sed requiri præterea, quòd qui ea potiturus est, habeat curam & solicitudinem satisfaciendi per se. Quare si vel in acceptandis condignis pœnitentijs vecors est, vel negligens in adimplendis, indignus fit indulgentiarum subsidio. Opinio fuit Altisiodorensis, quem artic. præcedenti allegauimus, quem & Paludanus subsequi videtur. At Caiet. est qui licèt cum aliqua formidine, contendit tamen illam probare: sed nescio an argumentis ita multum dignis autore. ¶ Quocirca statuitur secunda conclusio.

Circa secundũ membrũ

Secunda conclusio.

Quicunque in gratia existens, si modo id secerit quod indulgentiarum forma præscribit, ipsam consequitur. Probatur, quia quicunque est in gratia est membrum Christi, atque adeò capax cuiuscunque influxus, qui ex eius passione dimanet: cùm ergo per indulgentiã ille influxus deriuetur, non est cur non omnis in gratia existens illum possit suscipere. Secundò quia conferentis autoritas, & suscipientis charitas, & pia causa facit, vt indulgentiæ tãtum valeant quantum sonant: cùm ergo Papa solùm dicat, quòd conferentibus talem eleemosynam, vel visitantibus talem basilicam illã confert, neque aliud exigat, dicere, quòd aliud præterea requiritur, est dicere quòd nos Papa decipit. Præsertim cùm oratio vel eleemosyna illius, qui aliàs fuit negligens, tantum ad hunc præstat effectum, quantum alius diligentis. Tertiò, indulgentiarum vsus, vt suprà dictum est, ob id crebrescere cœpit, quòd antiquitus homines non erant tam diligentes ad implendas graues illas pœnitẽtias: imò illis adiutrices manus contendit ecclesia porrigere. ¶ Et per hoc soluitur argumentum, quod potissimum est Caietani. Indignus est amicabili adiutorio, qui negligens est soluere quod per se possit: ergo si ego per me ipsum satisfacere renuo, indignus fio, vt amicus pro me satisfaciat. Negatur, inquam, prior præmissa. Propterea enim quòd amicus meus sit negligens in suis negotijs nõ est indignus cui ego succurram: imo inter amicitiæ iura etiam hoc venit, vt amicus amici defectus suppleat etiam spirituales, atque adeò sola gratia, quę facit amicos Dei, facit eos dignos, quibus ecclesia subsidia Christi impartiatur. Præsertim quòd dum suscipiens indulgentiam facit aut soluit, quod indulgentia præcepit, iam adhibet diligentiam ad suorum remissionem debitorum. Arguit præterea, quia dum forma ecclesiæ dicit, verè contritis, nomine contritionis intelligitur, vt sint diligentes ad satisfaciendum. Sed hoc gratis est dictum: quia contritio solùm sonat hominem esse in gratia. ¶ Contra illam autem cõclusionis particulam, quòd indulgentiam non percipit, nisi qui facit quod in ea præcipitur, arguitur sic. In eo qui operari nõ potest, voluntas pro facto reputatur: sunt autem plures pauperes, qui eleemosynam facere nequeunt quam indulgentia præcipit, & multi debiles, qui nec ieiunare valent nec peregrinari, ergo illi non sunt fraudandi thesauro communi, qui in reliquos distribuitur. Respõdetur ad maiorem, quòd respectu præmij essentialis gratiæ & gloriæ voluntas pro facto reputatur. Sed tamẽ remissio pœnæ, quæ fit per indulgentias, pertinet,

Solut. 2. arg. Caietan.

Argumentũ

D. Iustus.

net ad præmium accidentale: & ideo quia nõ dantur nisi sub conditione, nemini nisi eandẽ implenti prodest. Quare qui implere non potest, licèt non peccet non implendo, fructu tamen earum caret: veluti ille qui ob debilitatẽ vel paupertatem vel alia negocia non satisfacit pro suis peccatis, non quidem fraudabitur essentiali præmio si in gratia decedat, luet tamen in purgatorio, quod hìc non persoluit.

Indulgẽtiæ ꝑ defunctis.

¶ De indulgẽtijs autem, quę in defunctorum subsidium conferuntur, non est tam præsentis loci disputare, quàm alterius qui distinct. 45. de suffragijs mortuorum nos expectat. Ni

Tertia cõcl.

hilominus de hoc adhibetur hìc tertia conclusio. Indulgentias ecclesia militans concedere nequit defunctis per modum absolutionis, sed solùm per modum suffragij. Prima pars nota est, quia illa fit virtute clauis ratione iurisdictionis, quæ exercetur in subditos: illi autem qui iam sunt extra viatorum militiã, non sunt ecclesiæ subditi. Suffragari autem viui defunctis possunt tripliciter. Vno modo via impetrationis per orationem. Secundò per modũ meriti de congruo, nõ quòd possit homo mereri de congruo augmentum gratię defuncto: quia nulla ei augeri potest, sed quòd merito operum iusti Deus liberet animam à purgatorio. Et isti duo modi non fundantur in lege certa: videlicet, vt eadẽ certitudine, qua in merito de condigno, oratio aut meritum viuentis sortiatur effectum pro defuncto, quia de hoc nulla est lex, etiam si viuus offerret pro viuo. Atqui neutro istorum modorum indulgẽtiæ valẽt defunctis, vt bene ait Caietanus quæstio. 5. opusculi. 21. quæstio. quia indulgentia nec est oratio nec meritum. Tertio modo suffragantur viui defunctis per modum satisfactionis soluendo suis operibus pro illis. Atq; ad hos modos reducuntur illi quatuor Gregorij, qui referuntur cano. Animæ. 13. quæst. 2. vbi ait quòd animæ defunctorũ quatuor modis soluuntur: aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorũ eleemosynis, aut ieiunio cognatorum. Indulgẽtiæ verò illis nõ prosunt nisi tertio modo per viam satisfactionis: quia applicatur eis thesaurus ecclesiæ. ¶ Est tamen hic dubium solutu non facile, vtrùm satisfactiones viuorum valeant illis de condigno: hoc est, de iustitia & lege certa, ita vt quemadmodum si iustus satisfaciat pro viuo existenti in gratia, de iustitia satisfacit, ac si pro se satisfaceret, eademque lege est certũ Deum satisfactionem acceptare, ita sit sentiendũ si viuus satisfacit pro defuncto. Est enim à parte affirmatiua argumentum, quòd cùm existẽtes in purgatorio eadem nobiscum sint charitate coniuncti, apparet, quòd eodem modo satisfactio amicorum prosit defunctis, sicut viuis. Ex altera tamen existit non infirmũ argumentum, quòd cùm sint iam extra viam, atque adeò non sint in statu merendi aut satisfaciendi, sed satispatiendi in carcere inclusi, nõ videtur lex certa, vt Deus acceptet satisfactiones, quæ pro illis fiũt, nisi ipsi illas in legatis reliquerint, quia illæ reputantur suæ, reliquas verò acceptabit, si pro sua misericordia voluerit, sicuti quandoque nostras audit orationes, quandoque minimè. Certè res est dubia, & quanuis clementius sit credere quòd valeãt de condigno, non tamen res vsqueadeò est certa. Eadem forsan ratione quis posset dicere de indulgẽtijs, quæ cõferuntur defunctis per modum suffragij, videlicet, quòd non tam infallibili certitudine prosint defunctis quàm viuis. Magis autem pium est oppositum sentire: nãparem autoritatem Deus ecclesiæ tribuit applicandi thesaurum per modum suffragij defunctis, & per modum absolutionis viuis, sicuti & sacrificia offerre pro viuis & defunctis.

Argumentũ

Dubium.

De indulg.

¶ Aliam etiã singularem opinionem cõmentus est Caietanus quæst. illa. 5. citata, quòd scilicet indulgentiæ non prosint omnibus defunctis, sed illis tantùm, qui in hac vita meruerũt, vt illis prodessent. Et quidem sub his generalibus verbis assertio est D. Augustini. in enchiridio: & in lib. de cura pro mortuis agenda. & citatur à Gratiano eadem causa. 13. quæstio. 2. can. Non æstimemus. vbi ait, quòd non pro quibus fiunt omnibus prosunt, sed ijs tãtum, pro eis qui dum viuunt, cooperantur vt prosint. Sed tamen Caiet. ex his generalibus verbis infert nescio quid particulare: nẽpe quòd cum suffragia nostra & indulgentiæ non prosint illis ad præmium essentiale, sed ad accidentale, putà, ad remissionem pœnarum, infertur quòd nõ prosint omnibus illis, qui præmium essentiale meruerunt per gratiam, sed eis qui per accidentalia merita hoc sanctorum subsidium meruerunt: scilicet, qui deuotionem eis magnã habuerunt ad claues ecclesiæ: per quas indulgentiæ conferuntur, & misericordiã quoque & solicitudinem ad satisfaciendum pro suis peccatis, & studium item adhibuerunt ad iuuandis defunctis. Itaque illis qui his virtutibus dum viuerent, non fuerunt imbuti, nihil prosunt nostra suffragia vel indulgentiæ. Cõfirmat hoc simili quodam asserto S. Tho. 3. p. q. 52. artic. 8. ad primum argumentum. vbi ait ꝙ Christus descendens ad inferos liberauit à purgatorio non solùm illos, qui satis purgati erant

Augustin.

Caietan.

Cõfirmatio à simili.

Universidad de Deusto
Biblioteca

erant, verum & illos quoq;, qui dum viuerent, meruerunt per fidem & deuotionem ad mortem Christi, vt eo descendente ab eodem purgatorio liberarentur. At verò profectò opinio hæc tam singularis est, quàm illa, quã proximè impugnabamus. Augustinus enim omnes descendentes in gratia existimat meruisse, vt nostris suffragijs iuuarentur, itaque ab hac ratione solos damnatos excludit. Et ideo quia nobis non constat qui fuerint damnati, quiue seruati, pro omnibus, inquit, regeneratis oportet sacrificia offerre, pro quibus prodesse possunt & debent. Alia ergo exigere accidentalia merita ad excludendum multos in purgatorio existentes, vt à viuis nequeant, neque à tota ecclesia iuuari, neque Augustinus docuit, neque ratio diuinæ clementiæ ferre videtur. Nam vt proximè arguebamus, qui in diuina gratia existunt, & præsertim existentes in purgatorio, qui sunt in eadem confirmati, eo ipso capaces sunt cuiuscunq; influxus sanguinis Christi, qui per indulgentias dispensatur: & tanquàm amici, & chari nostri sunt etiã digni, quibus nostra ope & suffragijs opitulemur. Præsertim: quòd qui in gratia defuncti sunt, in nullo errore circa claues decesserunt, & satis fuerunt misericordes, & soliciti ad sua expianda peccata, satisq́ue erga defunctos affecti. Satis enim, non dixit virtutis excellentiam, sed modum, qui sufficit: vt homo in Dei gratia & amicitia viuat, & moriatur.

Ratio cõclusionis.

Solut. 1. arg. ¶ Ad primum igitur argumentum iam respõsum est, quòd per indulgentias non applicantur Christi & sanctorum opera in rationem meriti, sed satisfactionis. Et quamuis possit homo mereri peccatori primam gratiam de congruo, & Christus de cõdigno, tamen satisfacere pro illo, qui est in peccato, nemo potest: pari ergo ratione neque ei prosunt indulgentiæ.

Solutio 2. ¶ Ad secundum respondetur, quòd licet peccator sit indulgentiarum indigentior, non est tamen earum capax.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm compositiones, quæ bullis cruciatæ appenduntur, sint licitæ.

Peræ pretiũ duximus in calce materiæ huius indulgentiarum postremum verbum de cõpositionibus adijcere, quæ cum ipsis prædicari consueuerunt: videlicet, vt qui debita contraxerit incerta: nempe, quorum creditores ignorantur, pro quinque millibus dupondijs, septuaginta aut cẽtum soluat, vt sit ab omni debito absolutus. Arguitur eñ hoc nequaquam licere. Id enim, quod iustitiæ aduersatur, iustum esse non potest, æqualitas commutatiuæ iustitiæ est, vt quantum quisq; accepit tantum reddat: ergo nemo, nisi solus creditor, quidpiam debiti remittere potest, atq; adeò remissio illa, quæ fit per Papã nulla est. ¶ Secundò. Ea, quorum certi domini non habentur, cedunt in ius pauperum, vt decreto Alexandri Papæ cõstat cap. Cùm tu. de vsur. & can. Qui habetis. & Non sanè. 14. q. 5. sed pauperes in eiusmodi remissiones non cõsentiunt: ergo nullæ sunt. Tertiò. Nihil quod malorum occasio est, iustum esse potest: frequentia autem huiusmodi compositionũ occasionem offert vulgari plebi suffurandi aliena, potissimùm illi coemptorũ generi emptores defraudãtium: ergo prædictæ compositiones non sunt ferendæ. ¶ In contrarium tamẽ est vsus. ¶ Neq; in hac quæstione, neq; in vlla vnquã os in cælum ponere cogitamus. Absit, inquam, vt vel apostolicę autoritati, vel regio subsidio vel minimũ detrahere contendamus, sed quoniam vulgare murmur compesci, sedà riq; aliter nequit, fundamentum compositionum exploremus oportet, vt ad veritatis regulam vsus exigatur. Ad quæstionẽ ergo vnica conclusione respondetur. Penes Pontificẽ facultas est, si modò legitima adsit causa, quæ in bonum publicum referatur, compositionẽ debitorum facere, quæ incertis dominis debẽtur, vt vna parte soluta, à reliqua fiant debitores liberi. Ad probationem huius cõclusionis nosse oportet ea debita, quorũ domini incerti sunt, iure naturę & gentiũ esse reipublicæ. Nõ dixerim res omnes, sed solũ debita, quæ à prijs dominis fuerunt vel recepta, vel sublata: nam eorum, quæ inueniuntur, alia est ratio, quia iure naturæ forte sunt inuentoris, iuxta illud Inst. de rerum diuisio. Res cuius non est dominus, occupanti conceditur. Nisi vbi leges ciuiles aliter disposuerint, de quibus in præsentiarum exactius disputare, nõ est proprius locus. Sed tamen quòd debita incertis dominis iuri reipublicę cedant, probatur. Ciues omnes sunt partes reipublicæ: ergo quocunq; eorũ pereunte, si alium non habet legitimum successorẽ, iure propinquitatis succedit respublica. Id quod inde etiam confirmatur, quòd bona temporalia in communi data sunt humano generi possidenda: sed post peccatum iure gentiũ sunt diuisa: deficiente ergo possessore, re-

Partis negatiuæ. 1. arg.

Secundũ argumentum.

Tertium argumentum.

Part. negat. Decisio arti.

Conclusio.

Inuẽta inuẽtoris fiunt.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

re, redeunt in bonum commune. Quando autem dominus rei omnino est incertus, perit non solùm ipse, verùm & quicunque eius legitimi successores: nam ipso ignorato, & cæteri ignorantur: ergo tunc respublica, quæ semper extat succedit, alioqui bona illius tanquam deserta in nullius dominio haberentur, quod natura abhorret. Inde sequitur, quòd huiusmodi bona iure gentium vel sunt in publica cõmoda reipub. expendenda, vel si nulla publica inest necessitas, sunt inter ciues refundenda, nisi respub. rege gubernetur, qui reputatur ipsa respublica: nam tunc ipse posset illa in eadẽ publicà commoda & vsus referuare. ¶ Hinc vtique ortum est ius, vt debita creditorum, qui sunt incerti, pauperibus applicẽtur. Enimuerò q̃ incerta debita sint pauperibus restituẽda (id quod hìc maximè adnotãdum est) nec ius naturæ iubet nec gentium, quia neutro istorum iuriũ deficiente domino efficiuntur domini, sed Papa tanquam eorum bonorum dispẽsator, illa eis adiudicauit. Nam cùm iuxta verbum domini, Pauperes semper habebitis vobiscum, hoc genus miserorum nunquam in repub. deficiat, optimè consultum est, vt quæ in ipsa supersunt, in eos refundantur. Quo vtique iure suffultus Alexander tertius in præallegata decretali restitutionem incertorum debitorum egenis faciendam duxit ceu membris reipublicæ. Itaque restitutio non fit pauperibus aęs. i. ipsi sunt domini, sed fit ipsis dominis in pauperibus. Quapropter saluum reseruatur seiuper reipu. ius vt si aliquid publicum commodum occurreret, cui citius sit consulẽdum & succurrendum, illi potius subueniatur, quàm pauperibus: quare nulla eis tunc fit iniuria, quia non sunt domini. Ad hæc autem accedit, quòd cum Pontifex nesciat, qui sint isti debitores, quidq;, quantumue debeant, neque verò id via iuris facile cognoscere possit, non potest compendiosiori viã debita illa colligere, quàm ea, vt vnusquisque sua sponte debita sua solueret: ad hoc autẽ commodissimũ, imò necessarium est, vt lege tanquàm dispensator illorum bonorum aliquid debitorũ remittat vt reliquum libenter soluant. Ex his igitur colligitur asserta conclusio. Papa tanquam dispẽsator bonorum communium, quæ certos nõ habent dominos, potest illa dum publica vtilitas ecclesiæ exigit, meliori via quã potest colligere & confitere: via autem illa est aliquid remittendo, quod compositionis nomine intelligitur: ergo potest per suum diploma easdem compositiones facere. Quin verò non video, si id modò fieri commodè possit, cur non respublica ipsa & princeps legitima vrgente necessitate, quæ in bonum commune referatur, id facere possit. Exempli gratia. Si grauissimũ bellum reipublicæ ingrueret, cui propulsando necessaria esset ingens pecunia, quæ per tributa esset conficienda, non video cur rex non posset lege iubere, vt quicunque in ære alieno essent, dum bona fide certi essent creditorũ copiam haberi non posse, medietatem, verbi gratia in subsidium reipublicę contribuerent, & à reliquo debitò essent liberi, dũmodo summa nõ excederet viginti ducatorũ summã aut paululò maiorem. Et tunc re vera debitor esset liber à toto debito tam in foro exteriori, quàm conscientiæ. Hoc enim cõtributionum genus multum tunc alleuiaret onus reipublicæ, vt minus tributum ab aliis exigeretur. Et non solùm debitores libentiùs id soluerent, verùm & ipsi incerti creditores qui ea, quæ sibi eo modo debentur, quasi pro desertis habent, boni consulerent, quòd in bonum commune reipublicæ conferrentur. At quandò hoc nunquam factum est, neq; ita commodè per reipublicam ciuilem agi potest, non id dixerim, quò ansa sumatur, vt fiat, sed ad maiorem iuris explicationem, quo papa id facere consueuit.

Exemplum.

Salutaris ad monitio.

¶ At verò vt huiusmodi cõpositiones fundamentum habent legitimum, ità multa indigẽt circunspectione, vt legitimè fiant. Requiritur eñ in primis vrgentior causa & certior quàm ad cõferendas indulgentias: nam in indulgentijs solùm agitur de dispẽsatione spiritualium bonorum, quæ si non valeat quantum indulgentiæ sonant, non plurimum imminet periculi: in compositionibus verò agitur de consumptione æris alieni, quod proprijs dominis, licèt incertis, vere debetur, & in pauperes, si illa causa non intercederet, esset totum erogandum. Item: si cum omni obedientia & reuerentia fas est hoc ad compescendum detrahentium linguas admonere, fortasse non deberet fieri remissio tanta, vt satis sit vnum pro quinquaginta aut sexaginta soluere. Quoniã papa non eas facit tanquã verus dominus, sed tanq̃ dispensator & pater pauperum. Et tamẽ per tam viles compositiones & parum confertur in bonum publicum, & multum pauperibus detrahitur, multumque indignis debitoribus indulgetur. Neque forsan tam ordinaria hæc compositionum consuetudo tãtum ærario publico confert, quantum vulgo eorum nocet, qui minutiores mercaturas exercent, sanè qui inde præsentaneam occasionem fallendi nanciscuntur. Cæterũ dum in diplomate cõpositionis habetur, vt pro duobus argenteis libere-

Appendix.

Alexan. 3.

Cõclusionis assertio.

Documẽtũ.

liberetur quisq; ab ære alieno vsq; ad summã duodecim aut tredecim ducatorum, cauendũ est ne qui vigintiquatuor debet, aut plures q̃ tredecim, putet se à toto ære alieno liberari si bis aut ter duos argenteos cõferat, quasi duas vel tres faciẽs compositiones. Esset enim hoc, & intẽtioni, & diplomati pontificis fraudem nectere. Imò qui maiorem summã, quàm quę in diplomate taxatur debet, nec pro tota nec pro parte potest se pretio duorum argenteorum componere. Atque & hoc in præsentiarum meminisse oportet, quod lib. de Iust. & iur. q. 7. arti. 1. adnotauimus: nempe, aliud esse creditorem esse absentem, aliud esse incertũ. Qui enim scit cui debet, reuera per cõpositionẽ cruciatæ nullatenus à debito liberatur quã tulumcunq; illud sit, sed totum cogitur vel absenti mittere, vel totum in pauperes expendere: quoniam diploma non designat nisi debita incerta. Neque verò creditor ob id tantùm dicitur incertus, quòd debitor ignoret quisnã sit, quousque solerti pro ratione pretij adhibita diligentia explorare nequeat, quis sit. Quare isti coemptores & negociatores non arbitrentur ita facilè se esse securos mentientes sibimetipsis illa quæ debent esse incerta.

¶ Dubium tãdem postremum est, vtrùm qui illo pretio diplomatis compositionem fecit, maneat de toto debito duodecim vel tredecim ducatorum tutus in conscientia, & in foro exteriori. Respondetur, Papam id posse facere, vbi causa legitima manifesta esset, & æquiori pretio fieret compositio. Attamen cùm tam crebrò tamq́ue vili pretio compositiones fiant, satis est si maneant tuti in foro conscientiæ: nam in foro iudiciario arbitror Pontificem non intendere eos liberare. Imò si postea creditores comparerent, qui sua debita legitimè comprobarent, non reciperetur debitoris exceptio dicentis se fuisse compositum pretio in diplomate cruciatæ taxato. Esset enim hoc latissimam viam fraudibus aperire.

Solut. 1. arg. ¶ Et per hæc, quæ dicta sunt, argumenta facta soluuntur. Ad primum enim respõdetur, quòd non solùm creditor, verùm & papa potest iusta de causa debitum incertum remittere, etiam si pauperes non consentiant, vt secundo loco arguebamus: quia ipsi non sunt domini illorum bonorum, sed decreto Papæ illis obueniunt.

Solutio 3. ¶ Ad tertium autem nihil est quod respõdeamus. Tractamus enim quid iuris in compositionibus sit, si autem malorum occasionem offerant, non est illud vitium iuris.

DISTINCTIO vigesimasecunda de excommunicatione.

Cap. 1. ALTER demum vsus clauium extra sacramẽta est vinculo excõmunicationis rebelles & contumaces ligare. Est enim excõmunicatio, vt sua definitione circunscribatur, ecclesiastica censura, qua homo ab ecclesiæ communione, quoad sacramentorum, suffragiorumque communium fructum, & ab externo fidelium contubernio separatur. Attamen excommunicatio duplex est, altera maior, quæ anathema nuncupatur, & cui hæc definitio conuenit, atque altera minor, quæ dũtaxat à participatione sacramẽtorum excommunicatum cohibet. Hanc enim facultatem, licèt hæretici in ecclesia non agnoscant, Christus seruator noster Matth. 18. Apostolis eorum Matth. 18.
que successoribus contulit dicens Petro. Qui ecclesiã non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publican⁹: hoc est, à Christiana fraternitate alienus. Et ne tantũ quoad exterũ commercium separatio illa, verũ & quantũ orationes & sacramenta, per quæ Deus in cælis suffragatur hominibus, intelligeretur, subiunxit.

Definitio excommunicationis.

xit. Quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cælo, & quæcunq; ligaueritis, ligata. Atqui eadem potestate Apostolus vsus est in illũ incestuosum, 1. Corin. 5. vt. 1. Corin. 5. legitur, quem quia sua abutebatur nouerca, iudicauit in nomine domini Iesu tradere Satanæ in interitum carnis, vt spiritus in die domini saluus fieret. Cõgruit enim, vt quẽ admodum chirurgus, dum mitiùs morbido membro mederi nequit, id resecat: ita ecclesia, dum ratio poscit, excommunicationis mucrone tabidam ouẽ à reliquo grege semouet, vt Hieronymus. can. Resecandę. 24. quæst. 3. autor est. Can. Resecãdæ.

Cap. 2. ¶ Veruntamen cùm excommunicationis pœna tanta sit, qua nulla, vt August. ait in ecclesia maior existit, non temerè, sed p mortali delicto est infligenda: nempe, dum quis vel ad iudiciũ accedere renuit, vel ante eius terminum iniussus recedit, vel sententiæ non paret, vt sanctis canonibus, Nemo. &, Certum est. 11. quæst. 3. cauetur. Tametsi, nisi vbi manifestũ errorem contineat, sententia pastoris, vt ait eadem cau. & quæstion. Grego. siue iusta siue iniusta timenda sit. Can. Corripiantur. 24. quæst. 3. Can. Nemo. Can. Sententia pastoris. 11. q. 3.

Cap. 3. ¶ Hinc fit vt tam qui excommunicatur, si aliorum communioni sese immisceat, q̃ reliqui, si cũ illo communicant, inobedientiæ culpa innodentur. Imò si talis communio, vel in eodem crimine, vel in sacris, vel in cõtemptum ecclesiæ fieret, lethale delictum esset. Sunt autem quinque, in quibus cum excommunicatis communicare nõ licet, vt decretis Calix. & Isidori. 11. q. 3. cautum est. Os, orare, vale, cõmunio, mensa negatur. Neque enim eis osculum pacis porrigẽdum est, neq; pro illis orandũ, neque sunt salutandi, neque ad sacramentorum participationẽ aut ad secularem mensam admittendi, iuxta verbum Ioannis in. 2. cano. Nolite recipere eum in domum, neque, Aue, ei dixeritis, & iuxta aliud Paul. Cum eiusmodi neque cibum sumere. Verficulus. Cap. 1.

¶ Quod autem ad subiectũ eius dem potestatis attinet, quemadmodum ad indulgentias conferendas, ita & ad censuram excommunicationis ferendam iurisdictio est necessaria. Atque adeò solus Papa, & concilium, ac subinde episcopi etiam electi antequàm sacerdotali charactere insigniantur ex officio autoritate excommunicãdi fungutur. Quare fœlix mucro episcopi nominatur. 16. q. 2. can. Visis. Extenditur nihilominus ad inferiores prælatos, qui ab aliquo collegio eliguntur, quales sunt abbates & religionum præfecti. Presbyteris verò parocciæ Cap. 4. Can. Visis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rœcialibus, quoniam pœna hæc acerba est, multoque adeò iudicio indigens, non fuit condecès vt eadem functio concrederetur, nisi vbi consuetudo habet, vt pro furto vel rapina excommunicet, vt ex capit. Cùm ecclesiarum. de offic. ordina. colligitur.

Cap. Cùm ecclesiarũ. extra. de V

Cap. 5. ¶Nemo autem excommunicatione aut suspẽsione ligatus potest quempiam eisdem censuris colligare. Neque vllus seipsum, aut superiorem, aut aliquã vniuersitatem communi nomine hoc anathematis mucrone ferire valet: quia nemo in seipsum iurisdictionẽ habet. Neque potest quispiã nisi pro peccato huiusmodi nexu illaqueari. Peccare autẽ personalis actio est, quæ ideo nulli cõmunitati, sed personis singulis competit.

Cap. 6. ¶Atqui à minori excommunicatiõe parœcialis sacerdos, quẽadmodum à peccatis mortalibus absoluere potest. A maiore verò, quæ à iure decreta est, solus episcopus, nisi in casibus, quos sibi papa reseruat. Ab eo autem, quæ à iudice fertur, eidem iudici absoluere incũbit. Nisi quòd in articulo mortis à quocũq; sacerdote potest quisque ab omni excommunicatione absolui. Potestque adeò & inuitus quispiam absolui, & ab vna excommunicatione alia permanente, quod peccatorũ mortalium absolutioni contingere nequit.

¶Autoritati autem ecclesiasticæ excommunicandi annexum est: vt vbi obstinata & pertinax rebellio id poposcerit, ad interdictum atque adeò ad cessationem à diuinis more & ordine procedere valeat. Fuit enim olim interdictũ ferè idem quod cessatio: dum tempore interdicti diuina cessabant, vt ex ca. Si sententia. &, Si ciuitas. de sententia excom. lib. 6. cõpertum fit. Sed postmodum Pontificio munere indultum est, vt clam exclusis interdictis personis eadẽ sacra officia celebrẽtur, vt Decreto Bonifacij. c. Alma mater. cõstat. At verò tam tristis & atrox plaga neutiquàm debet populo nisi grauissima, ratissimaque de causa infligi, multoque adeò rariùs cessationis eclipsis permitti, vbi diuinis organis ecclesiæ suspensis eius splendor obtenebratur, & populus in tenebris relinquitur. Debent autem cõditiones illæ decem, quas idẽ Pontifex, ca. Quanuis. de offic. ordin. in. 6. prouidenter posuit, obseruari, vt eiusmodi cessatio locum habeat.

Cap. 7

Ca. Si sent. & Si ciuitas.

Bonif. c. Quãuis.

DISTINCTIONIS vigesimæsecundæ, Quæstio prima, De autoritate & causis excommunicandi.

IN

Quæst. 1. Quæst. 2. Tertia.

IN calce demum facultatis clauium distinctio de excõmunicatione adhibet, in qua tres erũt quæstiones. Prima, de authoritate & causis excõmunicandi. Secunda, de eius subiecto: nempe, tam de illis, qui excõmunicare possunt & absoluere, quàm de illis, qui excommunicari debent & absolui. Tertia, de interdicto, & cessatione à diuinis. Prima, quatuor continet articulos. Primum, an authoritas excommunicandi sit in ecclesia. Secundum, quibus de causis excommunicare liceat. Tertium, an sententia excommunicationis iniustè lata aliquem habeat effectum. Et quartum, an cum excommunicatis communicare sit licitum.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm in ecclesia sit excommunicandi facultas.

Partis negatiuæ. 1. arg.

EXordium ergo tractatus excommunicationis inde sumendum est, vt exploremus an in ecclesia sit, & quænam sit excõmunicandi authoritas. Arguitur ergo à parte negatiua. Excommunicatio, vt à doctoribus definitur, est separatio à communione ecclesiæ quoad fructum, & suffragia generalia: sic autem ecclesia neminem separare potest, quia talis fructuum, & suffragiorum prouentus in charitate fundatur, qua nemo, nisi per suum consensum in peccatum priuatur: ergo in ecclesia non est excommunicandi authoritas.

Secundum argumentũ.

¶Secundò. Hominem excommunicare est ipsum auxilijs ecclesiæ destitutum tradere Satanæ, vt habetur. 1. Corinth. 5. nemo autem Satanæ tradendus est, nisi de cuius salute desperatur: cùm ergo de nullius salute in hac vita sit desperandum, nemo est excommunicandus.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium autem est illud Matthæ. 18. Si ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus: id est, à tua cõmunione semotus.

Decisio arti.

¶Excõmunicationis nomẽ supercauacaneũ est inquirere an fuerit inter Latinos antiquum: sanè cùm ante Christianã rem publicam resipsa nunq; fuerit audita. Est enim excõmunicatio à cõmuniõe fidelium separatio.

Cõmunio.

Atqui inter fideles cõmunio per antonomasiã vni sacramento eucharistiæ tribuitur: eo q; vt

Dionysius.

ait Dionysius lib. de ecclesiast. hierarchia. c. 3. & Damascẽ. lib. 4. ca. 14. & nos dist. 8. artic. 4. explicuimus, per illud sacramentũ Christo capiti nostro coadunamur, in eiusq; carnẽ trãsformamur, atq; adeò illud potissimum est sacramentum, per quod qui membra ecclesiæ sumus, in vnum corpus compingimur. Ab hac ergo sancta cõmunione deriuatum fuit in primitiua ecclesia excõmunicationis nomen: nam si mitior excõmunicandi mos ille primum fuit, vt homines propter manifesta peccata à sacrosancta eucharistiæ cõmunione arcerentur: quare excõmunicatio idem erat, quod extra sanctam cõmunionem fieri, ac subinde à reliquorum sacramentorum perceptione cohiberi. Deinde verò qui cõtumax erat, & pertinax trina monitione præmissa à fidelium cœtu pellebatur, atq; adeò à suffragijs, & orationibus cõmunibus. Et huiusmodi excõmunicatus, dicebatur anathema. Atque hæc est distinctio inter minorem, & maiorẽ excõmunicationem. Nam excõmunicatio maior, minorẽ & maiorem includit, & aliud addit.

Damascen.

Excõicatio in primitiua ecclesia.

Maioris & minoris excõicationis, discrimen.

¶Anathema autẽ verbum græcum est, idem significans quod suspensum, vt. q. 4. super Numer. ait Augu. vel sepositũ, & separatum: ἀνὰ enim vtrunq; significat, & seorsum. s. & sursũ. Vnde donaria quæ tẽplorum delubris oblata in ipsis templis suspenduntur, anathemata appellantur, quasi ab vsu humano semota. Et p hanc metaphorã dicuntur excõmunicati anathemata, hoc est separati iuxta illud apostoli ad Rom. 9. Optabã ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. Vel, vt quidã volunt, sursum signati: quia in frontibus olim soleniter dãnati signabantur. Sed profectò longe verisimilius est quod super epistolã ad Galat. ca. 1. ait Hieron. nempe, q̃ sit verbum Iudæorum proprium, quo quidẽ significant id, quod detestationi, & abominationi habetur, vt Nume. 21. legitur de illis ciuitatibus Chananæorum. Vocauit nomen loci illius Horma. i. anathema. Et Iosue. 6. de Hierico. Sitq; ciuitas hæc anathema. In quo sensu ait Paulus. 1. Corinth. 12. Nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Iesu: hoc est, detestatur, & execratur Iesum. Quare ex Iudæis ecclesia verbũ desumpsit, vnde anathema idem est, quod homo detestabilis, & execrabilis. Et Cyprianus appellat anathematizatos, ostensos, & Hieron. cano. Audi. 11. q. 3. notos, quasi in publi cum infamiæ expositos, vt per erubescẽtiam resipiscant. Et sic accepit nomen Paulus loco citato ad Galat. Licèt nos aut angelus de cælo euangelizet vobi præterq̃ quod euãgelizauimus vobis, anathema sit. Tãetsi anathema, p

Pau. Ro. 9.

Hierony.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsa quoq; detestatione vsurpetur: dicitur em hæreticus anathemate percussus. Est ergo anathema idem prorsus quod excommunicatio maior, vt habetur in quinta synodo. can. Certū. 24.q.3. nisi q anathema quendā per se maiorem terrorem videtur incutere: & ideo in cōcilijs, & in iure frequentior est huius nominis vsus. Discrimen hoc simpliciter inter excōmunicationē minorē, & maiorē, quæ est anathema, colligit ex verbis Nicolai can. De presbyterorū. 17.q.4. vbi habetur, q prius fratres delinquētes à sacra cōmunione priuentur, deinde si obstinati fuerint, ab ecclesiæ cōpage sub anathematis interdictione resecentur. Et. 11.q.3. can. Nemo episcoporū. ex concilio Meldensi, idem habetur: videlicet, vt nemo episcoporū sine certa, & manifesta peccati causa cōmunione priuet ecclesiastica (hoc est, eucharistia) sub anathemate autem sine cōscientia archiepiscopi, aut episcoporū nullū præsumat ponere nisi vnde canonica docet authoritas: quia anathema æterna est mortis damnatio, & nō nisi pro mortali debet imponi crimine. Hæc ibi, quasi excommunicatio minor citra mortale possit incurri, vt incuritur pro cōmunicatione cùm excōmunicatis. Et ita est intelligenda differentia can. Engelthrudā. 3.q.4. scilicet. Engelthrudam vxorem noueris nō solùm excōmunicatione, quæ à fraterna societate separat (hoc est, à sacramentorū perceptione) sed etiā anathemate, quod ab ipso Christi corpore, quod est ecclesia, recidit, crebrò percussam.

Can. Certū.

Nicolaus.

Can. Engelthrudam.

¶ Igitur si excōmunicationē maiorē, & minorem vnica definitione comprehendere lubet, excōmunicatio est ecclesiastica censura, qua homo ab aliqua ecclesiæ cōmunicatione separatur: nempe, vel à sacramentorū perceptione tantum, vel ab illa, & à suffragijs & conuictu fidelium simul. At quoniam excōmunicatio minor non fit à tota cōmunione, sed à parte: nempe, ab illa, quę est in sacramentis, definitio excōmunicationis non solet nisi maiori, quæ simpliciter excōmunicatio dicitur, coaptari. Est ergo excōmunicatio ecclesiastica censura, qua homo ab ecclesiæ cōmunione quoad fructum. & suffragia cōmunia separatur. Et nota, ecclesiastica censura: nam quidā definitionem nudam in cortice aspicientes: scilicet, separatio à cōmunione, &c. quorū est Gabriel. d. 18. q. 2. aiunt per quodcunque peccatum mortale hominē incurrere excōmunicationē minorem: quia fit indignus eucharistia, & reliquis sacramentis percipiendis. Imò verò addit subinde Gabr. q ecclesia sententiā proferēs maioris excōmunicationis neminē damnificat, sed solùm ostendit hominē à se ipso delicto suo dānificatum. Hoc autē nō est rei medullā callere. Excōicatio enim nō sonat quācunq; indignitatem accedendi ad sacramenta, sed illam, quæ per ecclesiasticā sit censuram. Quare licèt quis, dum à Dei gratia per mortale peccatum decidit, fiat perceptione sacramētorum indignus, hoc est lege diuina ex natura peccati, nō tamē censetur propriè excōicatus, quousque per ecclesiæ censurā à sacramentis arceatur: & ideo licèt per contritionē resipiscat, & constituatur in gratia Dei, nihilominus quousq; ab excōicatione absoluatur, nequit sacramentorum particeps fieri. Rursus quāuis quis sit in peccato mortali, si nō sit excōicatus, nō est exclusus ab orationibus, & suffragijs communibus ecclesiæ. Quare falsum est dicere, q qui excōicatur solùm dicitur à seipso dānificatus. Imò verò propter culpam, quā ipse cōmisit, condēnatione ecclesiæ expoliatur iure participandi eius orationes, & suffragia, & sacramenta. Nomine autem fructꝰ, & suffragiorum cōmunium intelliguntur tria bonorum genera: scilicet, fructus sacramentorum. Secūdò, orationes, & suffragia cōia. Tertiò, cōuictꝰ in actibus externis. Nā ab ipsa etiam communione externa recipiunt christiani ab inuicē fructum: videlicet, ex mutuis colloquijs de rebus diuinis, ex cōmuni mensa, & cibo, qui cū gratiarum actione sumitur. Qui quidē actus ad quinq; reducuntur versiculo illo contentos, Os, orare, vale, cōmunio, mensa negatur: nempe, vt illi, qui pro aliquo delicto anathema sit, neq; osculum pacis detur, neq; applicetur cōmunis oratio, neq; vale dicatur: hoc est, nec salutatio fiat, neq; in eadem mensa cū illo cibus sumatur, aut potus. Ita Calixtus Papa censet cano. Excōmunicatos. & can. Cum excommunicato. qui est Isidori. 11. quæst. 3.

Excōicationis definitio

Excōmunicatio quid. Ecclesiastica censura.

Gabr. opin.

Refutatur Gabr. opin.

¶ His sic expositis hæretici hanc excommunicandi autoritatē: hoc est, priuandi bonis spiritualibus internis, cōtendunt nō esse in ecclesia. Enimuerò Vvitcleff ille Bohemus, & Hieronymus à Praga vtrāq; potestatē. s. soluendi, & ligandi, tam in sacramento, q extra negabant, ac subinde contendebant ecclesiam nō habere facultatē cōferendi indulgentias, quod pertinet ad autoritatem absoluendi, nec facultatē excōicandi, quod attinet ad potestatē ligādi, vt est videre in concilio Constant. sessione. 8. &. 19. & postmodū in bulla Martini quinti, vbi de ambobus articulis fuerunt condemnati. Eaſdem nihilominus dānatas hæreses suscitauit Lutherus, cuius articu. 23. inter eos, qui à Leone. x. cōdēnati sunt, sic habet. Excōicationes

Hæretici.

Vvitleff.

Concilium cōstant.

Lutherus.

nes sunt tantū pœnę externæ, nec priuant hominē cōibus spiritualibꝰ ecclesiæ orationibus.

Rō Luther.

Et ratio eius est illa, quā primo loco tetigim⁹: quoniā homo per fidē, spē, & charitatē fit membrum Christi: hæc verò spiritualia bona non est in facultate ecclesiæ diuellere, quippe cùm nō nisi per solū propriū consensum homines in peccatū perdātur: eum autē qui verū Christi membrū est, nō potest, ecclesia orationibꝰ suis, aut alijs suffragijs expoliare. Vñ in ar. 24. addit, docēdos esse Christianos plus diligere ex cōmunicatione, q timere: nā Papa ipse Innoc. 4. c. Cū medicinalis. de sen. ex cō. in. 6. cōcedit, q excōicatio sit medicinalis. ¶ Nihilominꝰ ad quęstionē hac affirmatiua cōclusione respōdetur. Ecclesia p authoritatē clauiū facultatē habet excōicandi: hoc est, priuādi hoiem non solum cœtu fideliū, verum & communibus bonis spiritualibus, & orationibꝰ, & suffragijs. Ad cuius intellectū adnotādum est, q homo dum per baptismū efficit ecclesiæ membrū, admittitur in ecclesiæ gremiū, & in cōmunionē fideliū, cōmunio autē dicit rationē cōferendi, & suscipiendi aliquid inter plures. Hæc verò inter Christianos cōsistit in cōmunione bonorū tā internorū, & spiritualium, q̄ externorū, & corporaliū. Bona verò interna, & spiritualia sunt in duplici differentia. Quędā enim sunt, in quibus substātia spiritualis vitæ consistit, vt gratia, & charitas, ac subinde fides, spes, & reliquę virtutes quæ eadē charitate, & gratia informātur. Alia verò sunt accidentalia, quibus scilicet homo ad eandē gratiā adipiscendam, & colendam adiuuatur. Atqui inter ista primū est meritorū cōmunio. Ob id enim q eiusdem sumꝰ corporis mēbra, meritum vnius alteri prodest. Non quidem q essentiale præmiū, quod meri to Petri respondet, detur alteri q̄ illi, sed neque illa solum ratione, q vnus orat, aut meretur, aut satisfacit pro alio, imo ob id etiā, q Deus ob meritū vnius membri gratius audit rationes alterius, atq; ad eius aspicit opera, eiq; suffragatur, iuxta illud Psalmi, Particeps ego sum omniū timentiū te, & custodientiū mandata tua. Sicuti regi ob gratiā vnius ciuis, gratiores etiam sunt alij eiusdē ciuitatis. Vnde Gen. 18. Deus Abrahæ dicebat, q si essent in Sodomis quinquaginta, aut triginta, aut certe decem yri iusti, totū vrbi pepercisset. Et hæc cōmunio secundum aliquos explicatur in symbolo, vbi credimus sanctorum communionem. Præcedēs enim articulus, Credo sanctā ecclesiam, pertinet ad fidem, & subsequens, sanctorū communionem, ad charitatem, quā vna Christi membra conglutinantur. Deinde sunt orationes, &

Rō Luther.

Conclusio.

Nota.

Bona spūalia duplicia.

Genes. 18.

Cōio hæc explicatur in symbolo.

Duplex differimen.

Secundum differimen.

1. Arg. quo probatur cō clusio.

suffragia communia, quibus ecclesia adiuuat suos filios. Ac demum sacramentorū participatio. Est autem inter illa priora substantialia bona & reliqua duplex discrimen. Primum, quòd illa solum pendent ex Deo, & homine ipso, qui illis bonis vtitur: gratiam enim & charitatem solus Deus confert: & ideo quicunque manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Quocirca neq; vlla indigent ecclesiæ applicatione, neq; verò ecclesia, aut vlla potestas potest illa bona ab homine auferre, sed solus ille peccando perdit. Alia verò bona, & orationes, & suffragia, sunt bona, quę ecclesia instituit, atque adeo quæ per eius applicationem membris eius prosunt. Secundum ex hoc discrimen consequitur, q illa non nisi iustis competunt: hęc verò etiam peccatoribus, quippe cum illis ecclesia suis etiā orationibus, & suffragijs opituletur, vt à peccato exeant. ¶ Ex his ergo sumit argumētū ad nostrā conclusionē. Et primò q ecclesia possit hominem priuare cōmunione sacramentorum, quod fit per quancunq; excōicationem siue maiorem, siue minorem, res est clara. Nam cùm omnes christiani sint ecclesiæ eiusque prælatis subditi: & quodcūq; delictū mortale sit obex gratiæ, quæ per sacramenta confertur, iure optimo propter peccatum inobedientiæ, qđ genere suo est mortale, potest inobedientem ab eorum sacramentorum susceptione cohibere. ¶ Quod autem possit etiam priuare bonis illis spiritualibus, qui ex eius institutione dimanant, probatur. Nam postquàm illa ex eius applicatione pendent, potest eum, qui à sua obedientia eximitur, illis priuare. Quod si dicas nimis esse rigidū supplicium vt illis subsidijs hominem callituat, probatur nō esse, ni si salutare. Condecens enim fuit, vt ecclesię iudicium, quæ ministerium Christi per se agit, similitudinem præ se ferret iudicij diuini: deus autem quo peccatores ad se pertrahat, tanquā infirmos, & ægrotos dupliciter corripit. Primo salutaribus monitis alliciendo, vt medicus lenitiuis emplastris. Deinde vrgentius aliqua calamitate, potionis instar. Ac demū si opus est, putre membrum, ne alia inficiat, in tempus resecando: nempe destituendo homines salutaribus auxilijs ex sua ipsorum culpa, vt suam fragilitatem cognoscant. Hæc autē duo postrema acerbiora in excommunicatione reperiuntur: nam erubescentia, & pudor hominis à gremio ecclesiæ ex cluit eum, calamitas, & supplicium. Deinde priuare eum subsidiarijs orationibus & suffragijs, & sacramentis, est eum deserere, vt derelictus actionibus

2. Argumentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentationibus vexetur, quousque suam inopiam sentiens, ad cor redeat. ¶ Hanc autoritatem tribuit Christus Matth. 18. sub virtute clauium, vbi instruens in Petro omnes, quèad modum deberēt fratrem corripere, ait. Si correptus nō audierit ecclesiam, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Et subdit, Amen dico vobis, Quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo. In hoc enim quod ait, sicut ethnicus, adnotatur non solùm ab externo cōsortio christianorum debere esse sēmotum, verùm, & cōibus orationibus, & suffragijs ac sacramentis: nam ecclesia hæc non impertitur nisi fratribus, qui sunt sui gremij. De ethnico tamen ait ibidem Augusti. Augustin. Noli eum iam reputare in numero fratrū tuorum. Idque subinde notatur in verbo subiuncto, Quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, quasi excludere hominē tanquàm ethnicum, non sit tantùm à terreno cōtubernio repellere, verùm & ab spiritualib⁹ subsidijs, quæ vim habent apud Deum in cælo. Vnde illic Chrysost. Vide, inquit, qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: scilicet, & pœna, quæ hìc est, vt proiectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus, & supplicio futuro, qđ est esse ligatū in cælo: hoc est peccati reus, nisi ecclesiæ audiens fuerit. Eadem autoritate vsus fuit Paulus, vt refertur. 1. Corint. 5. in illum in cestuosum, qui nouerca abutebatur. Iudicaui enim, inquit, eum qui sic operatus est, in nomine Dni nostri Iesu Christi, tradere huiusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die domini nostri Iesu Christi. Quare, vt hìc S. Tho. & doctores exponunt, veluti Christus, vt Matth. 10. legitur, potestatē apostolis tradidit eijciendi dæmonia, ita è cōuerso tradendi homines dæmonijs, à quibus torquerentur qnando essent ecclesię inobedientes, vt metu illo resipiscerent. Quocirca, quia spiritualia in primitiua ecclesia ad confirmandā fidem sensibilibus oculis obijciebantur, veluti super baptizatos in cōfirmatione spiritus sanctus visibiliter descendebat, ita fortasse tunc rebelles visibiliter Satanę tor quendi tradebantur. Vel fortè excōicatus dicitur Satanæ traditus: quia auxilijs ecclesię destitutus in magno versatur periculo, vt iterū atq; iterum dæmonum incursu in peccatorū barathrū præcipitetur. At inquiet forsan Lutheri patronus. Hic Paulus non ait tradidisse Satanæ animā Corinthij, cui ipse iam per peccatū eam tradiderat, sed in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat: quare illic nō significatur separatio quoad bona spiritualia. At verò ex verbis Pauli contrariū colligitur: nā etsi per peccatum anima tradatur Satanæ, nihilominus Paul⁹ aliud traditionis genus designat. Dum enim ait, in interitum carnis, illecebram significat carnalem, qua ille incestum commiserat. Traditio ergo illa fuit, vt ille vehementiùs dæmonis incursibus perculsus, tanquam ab ecclesia destitutus rediret ad cor. Atque hoc ipsum designat cùm ait, in nomine Domini nostri Iesu Christi, vbi denotatur virtus supernaturalis clauiū, quæ cùm sit spiritualis, etiam ad animā penetrat, eam spiritualibus auxilijs priuans. Nam si excōmunicatio solū ab extero cōtubernio vt ait Luther. priuaret hominē, nulla indigeret supernaturali virtute Christi. Vnde eiusdem rei cōsequentiam subdit Apostolus, Nescitis quia modicū fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio: quasi abijcere excōmunicatum à cœtu fidelium sit corruptum fermētum rescindere, ne familiam Christianam cōtaminet. ¶ Eandē quoq; excō municandi authoritatē, idem Apostolus exercuit aduersus Hymeneū, & Alexandrā, quos. vt. 1. ad Tim. 1. ait, tradidit Satanæ, vt discerēt non blasphemare. Accedit & illud ad Titum. 3. Hæreticū hominem post vnam & secūdam correptionem deuita: sciēs quia subuersus est, qui huiusmodi est: & deliquit, cùm sit proprio iudicio cōdemnat⁹. Atq; illud. 1. Canoni. Ioā. cap. 5. Est peccatū ad mortem, non dico pro eo vt oret quis. licet dist. 15. q. 1. art. 1. aliter exposuerimus, tamen in hoc sensu exponi à quibusdam consuetū est, vt pro excommunicato non sit orandum, vt D. Tho. de malo. q. 3. art. 13. illud exponit. Sed & de euitatione excommunicati quantū ad externa cōmercia intelligitur illud. 2. Ioan. Ioā. 1. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: qui enim dicit illi, Aue, cōmunicat eius operibus malignis. ¶ Ex his autem occasio sumitur interrogādi, vtrùm excōmunicatio sit de iure diuino. Apparet enim ex vna parte formam excommunicationis nullibi in sacra pagina esse expressam, ex altera verò in prædictis locis designari. Sunt qui censeāt, vt Almain dist. 18. q. 1. quosdam esse iure diuino excommunicatos propter verbum Pauli, Hęreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita. Veruntamen non est opino vera: quoniam secundùm formam, quæ est in vsu ecclesiæ, nemo est in euangelio excommunicatus. Et ideo respondetur, quòd potestas quidem excōicandi iure diuino tradita est ecclesiæ, vt allega

Paul. 1. Corinth. 5.

Matth. 10.

Excōicatorū periculū.

Obiectio.

Paul. 2. ad Timo. 1. Paul. ad Titum. 3.

1. Ioan. 5.

2. Ioan. 1.

Vtrū excō. sit de iure diuino.

Responsio.

legatis locis monstratum est. Attamen forma ipsa, & effectus: scilicet, priuare hominē participatione sacramētorū, & suffragijs & orationibus, nō est expressus in euāgelio: quia Christus sub hoc noīe neminē excōmunicare iussit. Sed tñ ecclesia eandē potestatē sibi diuinitus cōcessā optimè sic iterpretata est: & ideo vsus excōicandi, quē ecclesia seruat, hac ratione est de iure diuino, q⁹ habet fundamētum in euangelio. ¶ Adhæc, & in antiqua lege huius ecclesiasticæ censuræ figura præfuit & exemplū. Figura, inquam, quia leprosi excludebantur à castris. Si enim ad cauēdam corporalem cōtagionem illud erat tūc permissum, multò æquius ad cauendum spiritualem labē hæreticī atq; alij rebelles ab ecclesia pelluntur. Præcessit etiam exemplum, quia propter delicta etiā excludebantur à synagoga, vt patet ex illo Ioan. 9. vbi refertur, quòd conspirauerant Iudæi, vt si quis cōfiteret, Dominū esse Christum, extra synagogā fieret. Quanuis illa non propriè esset excōmunicatio, vt nostra, quoniam illic nulla erat spiritualis virtus clauium, atqueadeò nec à communibus sacrificijs priuare tunc sacerdotes quenquā poterant. Qua propter certè qui negant ecclesiam per excō municationem priuare excommunicatum à fructu orationum & suffragiorum, dicentes, solùm priuare ab externo contubernio, re vera negant virtutem supranaturalem clauium. Nam id etiam secularis princeps facere potest relegando in exilium ciuem, priuandoq; adeò ne quis cum illo communicet. Item neq; excommunicatio esset maxima pœna, quæ in ecclesia est, vt ait Aug. can. Corripiāt. 24. q. 3. ¶ Eadem veritas innumeris sanctorum patrū testimonijs comprobatur, vt Cyprian. epist. 11. libr. 1. epist. vbi disertè docet pœnā excommunicationis in euangelio succesisse pœnæ legis veteris mortis tēporalis. Adnotādum enim est, quòd cū in lege præter supplicia de iure gentium, pro multis criminibus Deus iure diuino positiuo statuerit pœnā capitis, in euangelio nullam huiusmodi pœnā Christus statuit, sed tantū principibus secularibus reliquit gladium, qui iure gētiū & ciuili illis cōpetit ad vlciscendū crimina. Sed ecclesiæ tātum reliquit gladium spiritualem. Et ratio est, quia circumcisio tunc carnalis erat, nunc verò, vt ad Colos. 2. ait Pau. circūcisio est merè spiritualis per baptismum. Vnde cùm Deutero. 27. lata esset lex, vt quicunq; sacerdotem non exaudiret, morte moreretur, loco illius in ecclesia reliquit excommunicationem, vt gladius, qui tūc erat ferreus, esset in euāgelio spiritualis. Atqui hi sunt duo gladij: scilicet, ciuilis, & spiritualis, quos Luce. 22. Christus dixit satis esse ad christianam familiam gubernandam. Vnde deriuatum est, vt potestas excommunicandi dicatur gladius, & fœlix episcopi mucrò, vt habetur. 16. quæstio. 2. can. Visis. Atque hac ratione Augusti. loco citato distinguens maiorem, & minorem excommunicationem ait, quòd corripiantur subditi minoribus, vel amplioribus excommunicationibus pro culparū diuersitate: quoniam pœna, quæ per episcopale iudicium fit, nulla maior est. Et subdit, vt pastores separare curent morbidam ab ouibus sanis, ne per plures serpant dira contagia.

Figura excōmunicatiōis in lege anti qua.

Exemplum Ioan. 1.

Patrum testimonia.

¶ Est ergo vafra Lutheri irrisio, qua ait excōmunicationem nō esse timēdam, quod excōdemnato præcessore suo Ioanne Vitcleff in concilio Constantiensi ebibit. Pariter enim ipse dicebat, non esse excōmunicationes prælatorum timendas, sed peccata, per quæ homo à Deo excōmunicatur. Quibus nō admodùm dissimiliter Erasm⁹ in suis colloquijs de fide iocatur: dicens, quòd huiusmodi excommunicationes territant pueros, non autō fortes viros. Est enim re vera malum quoddā, non quidem culpæ, sed pœnæ. Nam cùm triplex sit bonum: scilicet, honestum, vtile, & delectabile: priuatio boni honesti est malū culpæ: priuatio verò boni vtilis, & delectabilis est malum pœnæ: excommunicatio ergo nō est malum culpæ: quatenus quæcunque culpa etiam venialis est maior quàm excommunicatio: est tamen malum pœnæ: videlicet, priuatio vtilissimæ ac dulcissimæ communionis ecclesiæ. Est que tum effectus peccati: scilicet, pœna eius, tum etiam & causa per accidens aliorum peccatorum. Nam qui ecclesiæ præsidijs destituitur, in præcipitio est dilabendi. Est nihilominus sic malum quoddam, vt tamen intentione ecclesiæ referatur ad bonum excommunicati, iuxta verbum Pauli. Vt spiritus eius saluus fiat in die domini. Sed tamen ei, qui non resipuerit, vertitur in perniciem. Et ideo Augusti. loco citato appellat illam maximam pœnam. Et lib. 1. contrà aduersarium legis, & prophetarum cap. 17. vbi illud euangelicum, Quæcunque ligaueritis, &c. de potestate excommunicandi exponit, ait grauius esse hominem excommunicari, quàm si gladio feriretur, fame exureretur, feris subigeretur. Et sermone. 68. de verbis Apostoli, & refertur, 11. quæstione. 3. cano. Omnis Christian⁹: Omnis, inquit, Christianus, qui à sacerdote excommunicatur, Satanæ traditur: quia extra ecclesiam diabolus est, sicut in ecclesia

VVitcleff.

Erasmus.

Excōicatio mala.

Augusti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus. Et can. Nihil. qui est super Ioan. Nihil sic debet timere christianus quàm separari à Christo. Et Hieronym. super libr. Iudic. ibidem canon. Audi. exponens illud Pauli. Tradidi eum Satanæ. Vides, inquit, quia & modo non solùm per apostolos suos tradidit Deus delinquentes in manibus iniquorum, sed etiam per eos, qui ecclesiæ præsunt, & nō solùm potestatem habent soluendi, sed etiam ligandi. Vbi multa de forma excommunicationis subnectit. Et can. Resecandæ. idem Hieronym. 24. quæst. 3. Resecandæ, inquit, sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, & intereant. Et Ambros. libr. 2. de officijs, capit. 27. Omnia, inquit, tentanda priùs, quàm ad hoc disciplinæ genus veniatur. Cum dolore enim amputatur etiam quæ putruit pars corporis. Nihil denique antiquius & firmius in ecclesia est, quàm excommunicandi authoritas, qua vtique synodus Nicæna cap. 5. & 12. vsa est aduersus Arium, & synodus Chalcedonensis, atque aliæ antiquissimæ, & celeberrimæ aduersus alios hæreticos. Atque adeò assertа conclusio non vtcunque vera est, sed & catholica, & non solùm in canonibus ecclesiæ, verùm, & in euangelica, & apostolica doctrina fundata.

Antiquissimus excōicandi vsus.

Chrysosto.

¶ Vnde sermo, qui. 5. tomo adhibetur inter sermones Chrysostomi, & incipit. Nuper ad vos. vbi ambiguè de anathemate loquitur, in eam partem vergens, quòd nemo, aut viuorum, aut defunctorum sit anathemate ferendus, neque eius est, neque eius redolet phrasim. Nam ipse Chrysostomus super. 1. epistolam ad Timoth. homil. 5. Et super. 1. Corinth. homil. 15. Et super epistolam ad Hebræ. homil. 4. & refertur can. Nemo contemnat. 11. quæst. 3. apertè docet eos, qui ecclesiæ non sunt audientes, esse excommunicandos.

Primum dubium.

¶ Quomodo autem intelligatur excommunicatio quoad externa commercia, arti. 4. disputabitur. Nunc verò tria, vel quatuor restant parua dubia. Primum, circa illud, quòd excōmunicati priuantur orationibus, & suffragijs ecclesiæ communibus, certum est nomine illo intelligi orationes & suffragia, quæ publicitus in ecclesia fiunt eius nomine per ipsius ministros: quare orationes priuatæ nō vetantur: quominus possit quisque pro excommunicato priuatim orare. Sed dubitatur vtrū in ipso Memēto, vbi sacerdos nomine ecclesiæ orat, vel in alijs missæ collectis possit intentionem ad excommunicatum dirigere. Respondetur. quòd tanquàm persona publica, & minister ecclesiæ non pōt. Quare si rex (quod absit) vel episcopus excommunicatus esset, non esset nominandus in canone. At verò quia etiam est liberum sacerdoti inter sacra orare p̄ suis consanguineis, & amicis, videtur quod tanquam persona priuata, si aliquis eorū est excommunicatus, possit pro illo in Memento, vel inter collectas orare, vt Deus eum in mētem reuocet. Et ita tenet Syluester verbo. Excommunicatio. 1. §. 2. quia licèt missa sit sacrificium publicum, oratio tamen illa fit priuatim. Certè opinio clemens est, & fortasse vera, tametsi non prorsus scrupulo careat. Nam potuit ecclesia nō solùm excommunicatum suis sacrificijs priuare, verùm & suis ministris inhibere, ne inter sua sacrificia pro eo deprecarentur. Vnde Sanct. Thom. loco citato signanter ait, quòd possit pro excommunicatis orari, licèt non inter orationes, quæ pro membris ecclesiæ fiunt. Et tamen fructum non participant quandiu in excommunicatione persistunt, sed oratur, vt detur ei spiritus pœnitentiæ, vt ab excōmunicatione soluantur. In die autem parasceues singulariter ecclesia pro ethnicis, & schismaticis, & Iudeis orat, quod quidem planum documentum est in reliquo anni tempore non orare pro illis. Id tamen tunc exemplum Christi facit, qui illa die fuit vniuersalis redemptor. Quin verò Bernardus ait. Vide quàm mala excommunicatio, quòd in parasceue ecclesia pro Iudeis & Paganis orat, & nō pro excommunicatis. Intelligitur autem, sub illo nomine excōmunicatorum nā orat pro hæreticis, & schismaticis, quos ad illum effectum censetur illa hora ab excommunicatione absoluere. Adnotauit autem Roffensis articulo. 23. quòd licèt excommunicatus vita careat, est tamen per fidem mortuam Christo colligatus, & ideo nonnullo fouetur calore mystici corporis: hoc est, per ecclesiæ spiritualia bona. Hoc tamen certè, si de communibus orationibus, & suffragijs intelligat, non video quomodo sit verum, quandoquidem his omnibus est priuatus.

S. Thom.

Bernardus.

Roffensis.

¶ Attamen dubium est, quod si hic secundum, vtrùm si qui legitimè excommunicatus est ad cor redeat, vt sit in charitate, vtrùm scilicet, antequam absoluatur, quia licèt propositum habeat satisfaciendi, forsan non satisfecit, sit semper priuat⁹ illo calore, & fomento, quod iustis ex consortio iustorū suprà diximus prouenire. Respondetur, quòd etiam tunc orationibus, & suffragijs priuatur. Et sunt qui dicant priuari etiam illo fructu participationis iustorum. Sed tamen hoc tertium nescio, an verum sit: quoniam fructus ille non nascitur ex institutione, & applicatione ecclesiæ, sed iure ipso charitatis Dei. Et ideo fortasse ecclesia non potest bonos, & iustos illo orbare fructu.

Secundū dubium.

Argumentū

¶ Contra nomina verò minoris, & maioris excommunicationis arguitur. Sacramentorum participatio, per quæ gratia confertur, est potissima Christianorum communio: ergo excommunicatio, quæ hominem sacramentis priuat, non est cur dicatur minor. Respondetur, quòd dicitur minor non propter paruitatem obiecti, sed quia est pars excommunicationis maioris, quæ sacramentis, & alijs bonis priuat. Item quia minoribus peccatis incurritur. Effectus autem minoris excommunicationis, vt canon. Si celebrat. de cleri. excommu. habetur, est priuare hominem passiua tantùm sacramentorum participatione, & passiua pariter electione. Tametsi illic habeatur, quòd excommunicatus minori excommunicatione peccet conferendo sacramenta, quæ tamen ab ipso collata virtutis effectu nō carent.

Effectus excō. mino.

Bonum dubium.

¶ Postremum tandem dubium est, vtrùm sic excommunicatio priuet hominem participatione sacramentorum, vt nō solùm illa suscipiens peccet, verùm & sacramentum sit nullum, an sic solùm quòd sit peccatum ea suscipere, nihilominus sacramentum teneat. Ad hoc distinguendum est de sacramentis: nam si reliqua sacramenta suscipiat, quæ consistunt in applicatione materiæ extrinsecæ, vt sunt confirmatio, extrema vnctio, eucharistia &c. nullum est dubium quin sacramētum valeat, licèt ille qui in peccato suscipit, fructū non suscipiat. Sed duntaxat dubium est de sacramento pœnitentiæ. In primis non est dubium quin tam excommunicato etiam excōmunicatione minori accedere ad sacramentū, quàm sacerdoti illud ei administrare, sit peccatum: quia, & vnus prohibitus est suscipere, & alter conferre. Ita ait Caietan. in summa verb. Absolutio. Et cum collatio sacramenti non sit grauis, fit, vt sit peccatum mortale. Quare nunquam licet à peccatis absoluere, antequam ab excommunicatione fiat absolutio. Nisi fortasse casus contingeret, vt quis dum confitetur, tam proximus esset morti, vt animam iam iam exhalaret: adeò, vt præmitti nequiret absolutio ab excōmunicatione sine periculo, vt moreretur sine absolutione à peccatis. In hoc enim casu ait Adrian. quæst. 2. principali. de claubus dubio penultimo. absolutendum esse illum à peccatis antequàm ab excōmunicatione. At verò quāquàm hoc verū sit, si casus posset contingere, quia intentio ecclesiæ nō est obstaculum obijcere saluti morientis, qui per absolutionē à peccatis posset fieri ex attrito contritus, est tamen casus qui nunq̄ cōtingere potest: sanè cùm vnico verbo possit fieri absolutio ab vtroq;. Absoluote ab excōmunicatione, & à peccatis. Imò verbum absoluo cum intentione absoluendi ab vtroque sufficeret. ¶ Sed hoc casu prætermisso, dubium est, vtrum si excōicatus absolueretur à peccatis anteq̄ ab excōicatione, sacramentū teneret. Ad hoc ibidem Caiet. respondet tria. Primū, q̄ si scienter absoluetur, vel per ignorātiam vincibilē, non percipit sacramēti fructū: quia accedit in peccato, & ideo opponit obicē gratiæ. Et hoc quidem certū est, nec de illo dubitari potest. ¶ Secundò ait, q̄ si accedat ignorans iniuincibiliter, vel factū. esse excōicatum vel, ius: videlicet, excōicato non licere accedere ad sacramentū, tunc nō solùm sacramentū est validum, verum, & fructū gratiæ suscipit. Et in hoc etiam Adria. ibidem cōsentit, & Paldist. 14. q. 4. Et suffragatur bona ratio: nam aliàs nemo esset tutus, an verè fuerit absolut⁹: quia nemo scit certò non esse excōicatum, saltem excōicatione minori. Item quia licèt excōmunicatus celebrans incurrat irregularitatem, tamen si inuincibiliter ignorans celebret, non incurrit eiusmodi censuram, quia excusatur à culpa. Idem ergo erit si sacramentum ignoranter suscipiat. ¶ Tertiò addit, q̄ absolutē loquendo absolutio sacramentalis impensa excōmunicato valet etiam illo casu, quo fructum non percipit: scilicet, quia scienter accedit, vel vincibiliter ignorans. Quare si integrè confiteatur etiam de illa excommunicatione, & ab ignaro sacerdote absoluatur, non tenetur confessionem iterare, sed sufficit contritio ad suscipiendam postea gratiam. Et ratio eius est, quia licèt absolutio excōmunicati sit iure prohibita, nullibi tamen sancitum est eam esse irritam, & leges non sunt temerè aggrauandæ. Item quia reliqua sacramenta, vt diceba-mus, vt putà confirmatio, & eucharistia excōmunicato exhibita tenent, cur ergo non pariter, & sacramentum pœnitentiæ?

Caietan.

Adrian.

Sententia auctoris.

Dubium.

Caieta. prima respōsio

Secūda responsio.

Tertia responsio.

Rō Caieta.

Ratio 1.

Ratio 2.

¶ Attamen quāuis de excōmunicatione minori hæc opinio vera sit, quia non creditur ecclesia eiusmodi excōmunicatū cum tanto rigore à sacramentis arcere: tamen de excōicatione maiori opinio nec est tam certa, nec tūta. Et ratio est, quia sicut excōicatus excōicatione maiori prohibetur sacramenta cōferre, ita & ipse suscipere: sed sic priuatur con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferre, vt absolutio non teneat, saltē si est nominatim excōmunicatus, aut manifestus percussor clericorū, vt excipitur in cōcilio Constan. quod quidē & Caie. & oēs fatētur. &. q. seq. p

Ratio. 2. babitur: ergo eadem ratione licēt absoluatur, nullū est sacramentū. Item quia si excōicatus in foro exteriore aliquam sententiā vel excōi

Ratio. 3. cationis, vel de re alia, pferre attentet, totū est cassum, & nullū, ergo eadē apparet ratio si sacramentū suscipiat. ¶ Et accedit bonum argu. ex ca. Si celebrat. de clerico excōmun. vbi habetur, q̄ si clericus minori excōmunicatione irretitus sacramēta conferat, virtutis nō carēt effectu: cùm non videatur â collatione, sed à perceptione sacramentorū remotus: ergo insinuatur, quòd si attētet recipere, receptio est nulla. Quod saltim in excōmunicatione maio

Ratio. 4 ri videtur concludi. ¶ Item, quia eodem textu habetur, quòd si excommunicatus etiam excommunicatione minori eligitur, electio sit irritanda: quia est illa priuatus. & cap. Postulastis. eod. tit. habetur, quòd clericis excōmunicationis vinculo innodatis ecclesiastica beneficia conferri non possunt, nec ipsi ea possunt

Ratio. 5. sine dispēsatione retinere: ergo eodem modo videtur sacramentū irritū. ¶ Ad demū argu. Ecclesia potuit excōmunicatos maiori excōmunicatione prēter mortis articulū sic à sacramētis arcere, vt attētata susceptio esset irrita, sicut potuit sacramentū matrimonij inter cōsanguineos, & affines irritare: sed vt Aug. supra citatus ait, nulla pœna maior est in ecclesia, q̄ excōicatio: ergo per maiorē excōicationē susceptio irritatur: alioqui nō esset illa maxima pœna. Non equidem prorsus sententiā Caiet. refutauerim: sed tn̄ neq; in re tanti momēti, tam

Solu. 1. arg. libēter ei subscriberē. ¶ Ad primū igitur arg. respondetur, q̄ etsi fructū charitatis: nēpe, suis meritis apud Deum nemo priuari possit, nisi per suū proprium peccatum, quia illa non pēdent ex applicatione ecclesiæ, tamen suffragijs, & orationibus communibus, quas ecclesia instituit, potest quēcunq; priuare, quem

Solutio. 2 iudicat esse sibi inobedientem. ¶ Ad secundum verò respōdetur, q̄ quanuis nemo in hac vita sit Satanæ permittēdus eo fine, vt in perpetuum crucietur, quia de nullo est quandiu viuit desperandū, cōgruit tamē illū ei tradere ad tempus, eo fine, vt ad cor redeat, & per dæmonē correptus corrigatur, & salu⁹ fiat in die dn̄i, vt ait ad Cor. Pau. & vt ait de Hymenęo, & Alexan. 1. ad Timoth. 1. vt discat non blasphemare, ac perinde nō peccare. Non q̄ dæmon intentionē habeat hoc docendi, sed q̄ homo eius incursionibus vexatus, id discat.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm pro quocunq; peccato, etiā pro tēporali dāno iustè possit homo excōmunicari.

Partis negatiuæ argu. 1. SEcundus articulus est de criminibus, pro quibus potest excōmunicationis sententia ferri. Et arguitur, quòd pro peccato, per quod damnū tolum tēporale datur, ferri nequeat. Pœna non debet excedere culpā sed excōicatio est priuatio bonorū spiritualiū, quæ lōgè dignitate excēdūt bona oia tēporalia: ergo p dāno dato in tēporalib⁹ nō est satis aliquē excōicare. ¶ Secūdo. Quia excōicatio est sæuissima pœna, qua ecclesia vti potest: temporalia autē bona sunt bonorū minima: ergo si pro illis ecclesia excōicaret, nō haberet aliā pœnā, quā pro maioribus crimīb⁹ posset infligere. ¶ In cōtrariū est q̄ Petrus, vt legitur Acto. 5. Ananiā & Sapphirā pro defraudatione pretij agri vita mulctauit: ergo eius exēplo potest ecclesia pro dānis tēporalibus illatis excōicare. ¶ Plurimū ponderādę sunt causæ sentētiæ excōicationis ferēdæ: nā pœna grauissima nō nisi grauissimo iudicio decernēda est. Ad quæstionē ergo quatuor cōclusionibus respondetur. Prima. Sētētia excōicationis maioris: hoc est, anathematis ferri nequit, nisi pro peccato mortali. Decretū est cōcilij Meldēs. ca. Nemo episcoporū. 11. q. 2. quā S. Tho. d. 18. q. 3. & doctores oēs vno cōsensu suscipiunt. Probat, quia per huiusmodi excōicationem quodāmodo excludit homo à regno cælesti: hoc est ab ecclesiasticis subsidijs, quæ Dei amicis impenduntur: ergo ecclesia id facere nō debet, nisi vbi iudicauerit hominē mortale admisisse crimē, quo charitas, & gratia tollitur, qua homo est acceptus ad regnū. ¶ Et secundò arguitur, Quia crudele esset contra naturā peccatum, si medicus in leuibus morbis atrocissimo vteretur medicamine: potissimū, si Chirurgus sine causa membrū amputaret infirmo: ergo & excōicare, nisi pro graui causa. Q̄ nuero eadem cōclusio colligit ex verbis Christi Matth. 18. vbi dicens, Sit tibi sicut ethnicus & publican⁹, de peccato mortali sermonē faciebat. Prædixerat em̄, Nō est volūtas ante patrē vestrum, vt pereat vn⁹ de pusillis istis. Si aūt peccauerit in te frater tu⁹, &c. Et si te audierit, tā lucrat⁹ es eū. Loquebatur ergo de peccato, p quod homo perit, quod nō est nisi mortale, & dū resipiscit, animam suam lucratur. Idq; ex diligenti cautela cōstat, quam iubet per admonitionem adhiberi antequā habeatur vt ethnicus. Imò & nomine ipso, ethnic⁹, designatur mortale crimē. Quòd si quis in cōtrarium arguat ex concilio Carthaginensi. 4. cap. 24. vbi habetur, quòd si sacerdote in ecclesia verbum faciente quispiam exierit, excommunicetur. Quod intelligendum videtur de maiori excommunicatione secundùm Gregorium nonum. capit. Si quem. de sententia excommunica. vbi ait, quòd cùm sub hac forma dicitur. Illum excommunico, vel simili à iudice excommunicari contingat, intelligitur de maiori, & tamen exire ab ecclesia non apparet peccatū grauius quàm veniale. Respondetur primùm, quòd ille textus concilij intelligitur de minori secundùm antiquam formam qua excommunicari non erat, nisi priuari sacramento eucharistiæ. Decretum verò Grego. intelligitur de forma noua quando à iudice cognita causa sententia excommunicationis pronunciatur. Præsertim q̄ fortasse canō concilij intelligitur, quando quis prænonitus concionem audire contemnebat, quod tunc habebatur vt mortale. ¶ Sed hinc emergit aliud argumētum. Apparet enim nec minorem excommunicationem incurri debere, p minori peccato quàm mortali: quippe cùm per ipsam homo priuetur sacramentorum participatione, quæ sunt subsidia ad regnū cęlorū potiora q̄ orationes, eo quòd sunt causa gratiæ: & tamē excōmunicatio minor, vt infrà videbitur, per solam cōmunicationē eum excōmunicatis incurritur, quæ non est nisi veniale peccatum. Respondetur non esse cætera paria, tum quòd orationes & suffragia sunt perennia & continua subsidia, quorum ideo priuatione homo grauiter lædit: receptio autem sacramentorū raro est necessaria, tum præsertim, q̄ vt excōmunicatio minor faciliter incurritur, facillimè ab ipsa fit absolutio. Ex his sequuntur duo corollaria. Primū, q̄ vbicunq; siue à canone, siue à iure sub anathematis censura præcipitur aliquid sub pœna maioris excōicationis, intelligitur peccatū mortale esse nō parēre, etiā si illius trāsgressio aliàs de se nō esset peccatū mortale. Vt si sub tali cōminatione iuberentur ciues ire ad concionem de fide, vel ad processionem pro sospitate rei publicæ. Nā cum prælati ecclesiastici sint iudices in spiritualibus, eo ipso q̄ sub tali pœna præcipiunt, constituunt illud vt præcipuam virtutem, cuius omissio sit mortalis. Nisi vbi tanta esset facilitas & abusio excōmunicandi, vt præceptum de rē leuissimā manifestum contineret errorē, tunc enim præceptū nō ligat. ¶ Secundum corollarium est, q̄ quo

Secundum. ties hō certus est nō peccasse mortaliter contra obedientiam ecclesiæ, tutam subinde conscientiam habet nullam incurrisse excōicationem apud Deum, nec esse priuatum ecclesiæ suffragijs: licēt quandoq; propter falsam præsumptionem iudex possit eum arcere ab externo fidelium cœtu.

Secunda cōclusio. ¶ Secunda cōclusio. Non sufficit ad excōmunicandum peccatum mortale, nisi sit peccatū inobedientiæ, quo quis renuit ecclesiæ obedire. Hæc plane colligitur ex dictis verbis Christi, quibus nō tradidit potestatem excōmunicandi nisi eum, qui præmissis salutaribus monitionibus noluerit ecclesiam audire. Ad hoc enim dūtaxat hunc gladium ecclesiæ tradidit, vt subditos posset in suam obedientiam cogere. Quare licēt quis scelera & flagitia quantumcunq; grauissima cōmiserit, dūmodo ecclesiæ sit parere paratus, potest quidem iudex alio supplicio pro cōmisso crimine eum plectere, excōmunicare verò minimè. Atque id confirmatur ex natura ipsa excōmunicationis, quæ est expellere hominem à fidelium cœtu & suffragijs & precibus: nemo enim tali expoliatione dignus est, nisi ille, qui per inobedientiam ab ecclesia se subducit. Id demum confirmatur ex concilio Triburiensi cano. Certum est.

Cōcilium Triburiense. 11. quæst. 3. Illic enim statuitur trina excommunicationis causa: nempe, cùm quis ad synodum canonicè vocatus venire contēnit, aut si post quàm illuc venerit, sacerdotalibus respuit obedire præceptis: aut si ante finitā causę suæ examinationem à synodo exire præsumit. Et quod dicitur de synodi tribunali, intelligitur & de foro cuiuscunque iudicis.

Tertia conclusio. ¶ Tertia conclusio. Nullum censetur inobedientiæ peccatum, ob quod sit sentē. excō. ferenda, nisi admonitio sub excōmunicationis cōminatione præcesserit vel à iure vel ab homine. Cōclusio liquidò ex superioribus elicit: quia cùm obedientia nō sit nisi respectu præcepti superioris, sit vt nisi admonitio præcesserit, nemo censetur rebellis ecclesiæ. Atqui dum admonitio fit à iure, non opus est vt sit bina vel trina: quia admonitio iuris est solennis, & ideo ipsa valet pro trina. Quapropter

Trina monitio colligitur ex euangelio. qui contra admonitionem iuris in peccatum impingit, eo ipso excommunicationem incurrit. Quando autem fit à iudice, tunc propter maturitatem iudicij, quæ ante excommunicationem est necessaria, oportet per trinam monitionem explorare an tanta sit subditi cō

Obiectio. Arg. aliud.

Solutio.

Primum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tumacia, vt dignâ sit, quæ illo mucrone confodiatur. Atque ista trina monitio colligitur ex Euangelio loco citato. Si peccauerit in te frater tuus, &c. Vbi peccãtem fratrem admonetur Petrus corripere priuatim, & si tunc nõ audierit, iubetur secũdò adhibere duos testes, quos si non audierit, iubetur denunciari ecclesiæ. Ex quo in concilio Rhotemagensi colligitur trinæ monitionis necessitas. 16. quæstio. 7. cano. Omnes decimæ. sub his verbis. Statuimus, vt decimas dare nolentes secundùm Domini præceptum admoneantur semel, secundò, & tertiò: qui si non emendauerint, anathematis vinculo feriantur. Idemque habetur ex Decreto Nicolai can. De presbyterorum. 17. quæstio. 4. Neque obstat illud Pauli ad Titum. 3. Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionẽ deuita. Quia licèt non numerauerit omnes tres euãgelicas, attamen secundùm ecclesiæ interpretamentum, licèt per secundam admonitionem constet hæreticum esse subuersum, nihilominus adhibetur tertia, vt ad audiendam sententiam compareat. Vnde iudices huiusmodi monitiones prætermittentes decreto Innocent. 3. in concilio Lateranensi cap. Sacro. de sententia excommunicatio. & decreto Innocentij. 4. in concilio Lugdunensi. capi. Cùm medicinalis. eodem titulo libr. 6. interdicuntur ingressu ecclesiæ per mensem, alijs insuper pœnis, si visũ fuerit, mulctandi. Ex quo colligitur esse peccatum mortale. Et quanuis nonnũquàm causa instante & vrgente vna sufficiat monitio pro tribus, debent nihilominus tria iustà interualla designari, vt reus inducias resipiscendi habeat. vt capit. Constitutionem. de sententia excommunicatio. in 6. cautum est. Veruntamen laudabilis hic & necessarius iuris ordo, contra iuris decorum, nec sine populi detrimento à multis hoc tempore negligitur, sanè cùm quacunque occurrente causa vnam putant pro tribus sufficere monitionem, eandemque sine competentibus interuallis. Quãdo causa quidem vrgẽtissimè instaret, vt quãdo clericus in sacris repentè in supplicium arriperetur, fas esset celeri illo remedio vti, aliàs verò, non dicam nefas, esse, sed tamè profectò iuris maiestas non seruatur. Fuit enim intentio iuris, vt seorsum illę fierent monitiones, vt reus, si non aliter, saltem ter iterata monitione tempus haberet compungendi se. se.

Vna pro tribus.

Dubium.

¶Quòd si sciscitaris, vtrùm illa trina monitio, vel vna cum interuallis, sit de essentia excommunicationis, vt illo iuris ordine prætermisso sententia sit nulla. Apparet enim esse de essentia, quia est ordo correptionis fraternæ expressus in euangelio loco modò citato Matth. 18. Respondetur nihilominus non esse de essentia: nam in allegatis capitulis. Cũ medicinalis. & Constitutionem. Põtifices nõ censent talem excommunicationem præter missio illo ordine esse iure iure irritam, sed iubent recurrendum ad superiorem, qui illam, si æquum iudicauerit, irritet. Vnde ad ordinẽ euangelicum respondetur, quod licèt ille sit in præcepto, vt obseruetur, non eo ipso, quòd prætermittitur, irritatur excommunicatio. Tametsi cap. Statuimus. de sententia excommunicationis libro. 6. caueatur, ne participantes cum excommunicatis innodentur excõmunicatione maiori antequam canonica monitio præcedat: quod si aliter fiat, excommunicatio non teneat. Et ideò in illo particulari casu non teneret.

¶Dubium autem grauius est, vtrùm saltem aliqua præcedens admonitio sit de essentia, licèt non trina nec bina. Quod est quærere, vtrùm pro peccato præterito quod nulla vel à iure vel ab homine admonitio præcesserit, possit quis excommunicari: sicut pœna pecuniaria, aut aliqua quauis puniri. Caietànus enim 2. 2. quæst. 69. artic. 2. dicit, quòd sicut potest excommunicatio comminari ne fiat peccatum futurum: ita & post factum potest excõmunicari, qui fecit, non solùm sub conditione si non restituerit, sed absolutè. Et probat exẽplo Gregorij in cap. Quidam maligni. 5. quæstio. 1. vbi sanctus ille Pontifex excommunicauit quendam secretum infamatorem, qui libellum famosum in publicũ ediderat. Et quãuis illic dicat Papa quòd si non exierit, & publicè confessus fuerit, sit excommunicatus, ait nihilominus Caietanus, sententiam nõ ferri in conditionem si se non prodiderit, sed in perpetratum crimen æditi libelli.

Graue dubium.

Caietan.

¶Contra hoc autẽ statuitur quarta cõclusio. Pro nullo peccato præterito quãtuis grauissimo & enormissimo, cui nulla monitio præcesserit sub excõicationis nota, potest excõicatio ferri: imò adeò de essentia est monitionem aliquã præcedere, vt absq; illa excõicatio non teneat. Et sanè miror doctissimum Caietanũ cõtrarium sensisse, nõ modò quia nemo vnquã hoc dixit, verùm autoritati in euangelio cõcessę aduersari videtur. Nã in euangelio nõ apparet alia facultas ecclesiæ cõcessa, vt quẽpiam habeat tanquam ethnicum & publicanum, quam si eam non audierit. Nullus autẽ dicitur ecclesiam non audire, nisi fuerit ab illa præmonitus, imò nec dicitur non audire, vt di-

Quarta cõclusio.

Caletan.

vt dignus sit excommunicatione, nisi sub eadem censura fuerit iussus. Nam tunc ecclesia aperit suam mentem, illud præcipere sub reatu peccati mortalis. ¶Nec valet arg. si quis arguat, eum, qui quodcunq; committit mortale delictum, satis fuisse præmonitum diuino iure, naturali, aut humano, quòd violat, vt excõmunicari debeat: quia Deus licèt transgressores iuris æterna damnatione condemnet, tamen excommunicationis censuram, quæ est priuatio bonorum ecclesiæ, ipsi ferendã commisit aduersus eos solùm, qui eam non audirent. Vnde cano. Omnes decimæ. 16. quęst. 7 ius diuinum ad hoc allegatur, vt secundũ Domini præceptum qui excõmunicatur ter sit præmonitus. Et cap. Romana. de senten. excommunic. lib. 6. caueatur, ne vlli iudicum pro culpis præteritis vel præsentibus excommunicationum sententijs absque competenti monitione præmissã promulgent, Et si contrà præsumpserint, iniustas nouerint esse illas. ¶Et accedit ratio, quòd cùm excommunicatio non possit nisi pro peccato mortali ferri, si quis pro peccato præterito excommunicaretur, fæpe eum excommunicari contingeret, qui iam esset per contritionem in gratia. Atque id demum ex obseruãtissimo ecclesiæ more & vsu compertissimum est, quæ neminem vnquam excõmunicat pro peccato præterito, sed eum qui furatus aliquid est, si nõ restituerit, aut eum, qui iniuriam intulit, si non satisfecerit. Quapropter vbi primùm malefactor restituerit, quanuis possit in vltionem criminis alia pœna plecti, est nihilominus quantocyus ab excommunicatione absoluendus. Idque planissimè ex eodem cano. Quidã maligni. constat. Gregorius enim illic non cogitauit illum excõmunicare pro cõmisso crimine, sed iusit, vt ille diffamator se proderet, qđ ipse iure naturæ tenebatur, si aliter nõ posset famam alterius resarcire, & nisi periculum ei capitis immineret. Cum in his enim exceptionibus intelligitur illud Chrysosto. Non tibi dico, vt te prodas. cano. Quis aliquando. de pœnitent. distinct. 1. Et ideo adiecit Papa, q̃ quandiu exire renuerit: hoc est, satisfacere, vt debebat, à sacrosancta eucharistia abstineret: nam quia erat in peccato mortali, tenebatur abstinere. Quòd si à sacramento non abstineret, anathematis vltione percuteretur. Itaque sub pœna excõmunicationis fuit præmonitus ne ad sacramentum accederet, quod si sumeret, laqueo excommunicationis colligaretur. Itaque nunquam excommunicatio fertur sub hac forma. Quia hoc fecisti, sed, Nisi hoc feceris. vt capit. Præterea requisiti. de appellatio. Vel quicunque hoc crediderit, dixerit, aut fecerit, vt excoinmunicantur à iure hæretici percussores clericorum, &c.

Dilutio.

Rõ notãda.

Can. Quidam.

Chrysosto.

¶Quo igitur prima cõclusio luculentior fiat adnotandum, non solùm peccatum mortale esse ante anathematis sententiam necessariũ, sed requiritur graue. Non negatur quin pro quocunq; peccato mortali inobedientiæ lata teneat, sed quòd non debet ferri nisi pro graui & enormi. Paulique antequam incestuosum traderet satanæ, enormitatem criminis exaggerauit dicens. Auditur inter vos fornicatio & talis fornicatio, qualis neque inter gẽtes. Et hæreticum iubet post vnam & secundã monitionem vitare. Et similiter Ioan. in. 2. Cano hæretico, ait neque Aue dicendum. Et August. cano. Corripiatur. 24. quæst. 3. ait, pro diuersitate culparum subditos corripiendos, minoribus vel amplioribus pœnis. Vbi subditis excõmunicationem esse pœnarum maximam, insinuat non esse imponendam nisi pro maximis peccatis. Et Prosper cano. Ecce. ait, leue medicamentum applicandũ prius deinde velut ignę piæ increpationis vrendũ vulnus. Deinde si hæc non suffecerint, resecandũ putre membrum. Itaq; quousq; homo esset incorrigibilis, non esset excommunicandus. vt ibidem ait Anacle. cano. Tam sacerdotes. Et. 11. quæst. 3. cano. Nullus. admonet concilium pro paruis & leuibus causis neminem à cõmunione suspendendum, pręter eas culpas, pro quibꝰ antiqui patres arceri ab ecclesia iusserunt committentes. Vnde S. Thom. in. præsentiarum non censet ferendam esse excommunicationis sententiam pro damno temporali, nisi sit pro spoliatione bonorum ecclesię, & pro decimis, vt habetur. 16. quæst. 7. cano. Omnes decimę. Et re vera si anathemata, quæ iure decreta sunt consulantur, nũquàm ecclesia in more habuit acerrimo anathematis mucrone percellere, nisi insignes criminosos, vt hæreticos, schismaticos, clericorum percussores, ecclesiarum violatores, atque id genus alios. Quocirca negare non possumus, quin splendorem illum antiquum nouus vsus (ne dixerim abusum) magna ex parte obnubilauerit. Adeò ingens est excommunicationum frequentia, eademque pro damnis nõ solùm merè temporalibus, verùm, & pro minimis causis. Est quidem pœna spiritualis mortis, & tamen pro rebus decernitur, pro quibus vix homo drachma argenti mulctaretur: pro minimo scilicet furto vel holerum, vel fructuum. Et cùm sit pœna quæ nõ nisi alijs multis tentatis

S. Thom.

Censura.

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatis remedijs & pœnis deberet adhiberi, nihil prorsus iudiçes præcipere sciunt nisi sub pœna excõmunicationis. Imò citationis schedulas subscriptas notarijs concredunt, in quibus quorum ipsi voluerint, nomina inscribãt, Quavtique ratione fieri nequit minus, quin & autoritas ipsa vilescat, & populus vix possit ab excommunicationis sententia liberari.

Iudicumvana excusatio.

Neque sufficiens est quorundam iudicum excusatio dicentium, se sæpe non habere excommunicandi intentionem: nam cùm subditos illa intentio lateat, non excusantur â peccato, dum contra conscientiam non obtemperant. Et longè peius est homines in peccatum conijcere, quàm pœnæ subijcere excommunicationis.

Admonitio.

¶Inter hæc & hoc quoque admonitũ non est prætereũdum, quòd dum debitor notus est, & notum debitum, nullatenus permittendum esset, vt per viam excommunicationis creditor debitorem soluere cogat. Id quod in locis, vbi episcopi vtranque habent iurisdictionem, ciuilem scilicet, & spiritualem, in vsum abijt. Enimuero excommunicatio nõ habet locum nisi vbi alia non est via possibilis, putà, quando furtum ab occulto fure factum est. Quando verò in foro ciuili, vel alia seculari via res potest tranfigi, certè fas non est per potestatem spiritualem, qua homo priuatur suffragijs spiritualibus, pcedere. Profectò nõ est aliud quàm religio, dicere tum immodicũ excommunicandi vsum præsentaneo remedio indigere, quod sola sancta sedes, vel œcumenicum concilium adhibere legitimè potest.

Casus in quibus excõicatio nõ tenet

¶Iam verò diximus eum qui certò scit peccatum inobedientiæ non commisisse, tutum esse in conscientia se non esse excommunicatum. Id autem pluribus modis potest cõtingere. Primum, vt si excommunicatio intolerabilem manifestumque errorem cõtineat, vt pro re minima. Imò licèt feratur pro re notabili, quæ tamen in tali casu sit parua, nõ incurritur, vt quanuis percussores clericorũ sint excommunicati, & qui sanguinem in ecclesia effuderit, nihilominus si corrixantes clerici pueri in ecclesia se pugno percusserint mutuo, & sanguinem è naribus emiserint, vel etiam ex capite in paruã copia, nulla innodantur censura.

1. Casus.

2. Casus.

¶Secundò si feratur pro re, in qua homo obedire non potest, quia nemo ad impossibile obligatur. Vt si qui aliena dæpræ datus est excommunicatur nisi soluerit, & tẽpore, quo excommunicatur nõ sit soluendo, nullatenus excommunicationẽ incurrit. Quare si est occultus, absque scrupulo potest interesse diuinis. Quanquàm hic cauenda est fraus: si enim non potest in totum, tenetur tamẽ in partem, quam potest, etiam cum detrimento victus & vestitus: non enim licet ære alieno, maximè per iniuriam sublato, honorem & æstimationem proprij status seruare. Atq; si tunc non habet vnde soluat, arbitror postea teneri dum habet sub sententia eiusdem excommunicationis, quæ semper durat. Et vice versa: si quãdo excõmunicatio fertur est soluendo, tunc si non soluat, incurrit. Quare licèt postea in egestatem incidat, semper manet in foro ecclesiæ excommunicatus quanuis quoad Deum sit in gratia.

3. Casus.

¶Tertiò potest contingere, vt homo excommunicatione non vinciatur, quando deficit causa excommunicationis. Exempli gratia. Si quis rem meam detinebat, quam quia aliter recuperare non poteram, ego clam ab illo surripui, tunc si eius petitione publicitus sub excommunicationis censura præcipiatur, vt quicunque eam habuerit reddat, vel manifestet: ego non teneor præcepto parere, si modò certissimus sim rem esse meam. Dum autem sub eadem censura præcipitur, vt quicunque habuerit has vel illas scripturas quæ quoquo pacto ad aliorum ius attinent, tunc proferẽdæ omnino sunt, nec sufficit, vt q habet se excuset dicendo quòd inde vexationẽ timet, nisi forsan omni dubio procul manifestissimum sit taliter illas ad meum ius conducere, vt nullatenus ad alterius ius cõfirmandũ attineant. Tametsi in foro seculari ad viam excommunicandi succurrere, ad occulta instrumenta exploranda, saltem ad compellẽdos occultos testes, vt in iudicium prodeant, nec mos priscus est, nec res fortè legitima, sed humana auaritia bonorum tẽporalium, ceu idolorum cultrix istarum fuit ecclesiasticarum censurarum inuentrix.

Argument.

¶Arguitur autem quòd pro peccato minori quàm sit mortale possit ferri excommunicatio. Vsu venire solet, vt quis ex vinea aliena duos tantùm aut decem racemos surripuerit, quod non est nisi veniale, & alij pariter sex, & sic multi totam vindemiauerint vineam, nec tamen sint criminis consortes: quia non simul prædam fecerunt, tunc quia damnum totum simul magnæ æstimationis est, potest ferri sententia excommunicationis, vt restitutio fiat: & tamen nullus peccauit mortaliter.

Responsio.

Respondetur, quòd casus profectò non nisi quãtarissimè contingere potest, vt damnum sic datum tam ingens sit, vt censuram iustificet. Si tamen accideret, dicendum est quòd quanuis accipere, non fuerit mortale crimen, nihilominus

lominus quia pro toto damno excommunicatio fuit iusta, quicunque tenetur sub peccato mortali id, quod abstulit, restituere, nisi tam parum sit, vt pro nihilo reputetur.

Casus de ignorantia.

¶Quartus demum casus, quo quis ab excõmunicatione excusatur, est ignorãtia, de quo perplexius inter doctores controuertitur. Distinguitur enim de ignorantia multipliciter. Est nãque alia ignorantia facti, & alia iuris. Et iuris quidem, aut dum excommunicatio lata est à iudice, vel statuto iudicis ordinarij, vel à iure communi. Et tam ignorantia iuris, quàm facti potest esse vincibilis, aut inuincibilis. Et vt quæ certa sunt ante incerta præmittamus,

1. Propos.

sit prima propositio. Quicunque inuincibiliter ignorat factum cẽsurę excõmunicationis subditum, excusatur ab illa censura. Ignorantia inuincibilis est, quam quis non potest, vel non tenetur vincere. Propositio hæc expressa est in iure ca. Si verò. de sentẽtia excommunicati. vbi habetur, quòd qui percussit clericũ, quem ignorabat esse clericum, anathemate non læditur: nam vt ait Gregor. capi. Cognoscentes. de constitutio. Rem, quæ culpa caret in damnum vocari non cõuenit. Secunda pro

2. Propos.

positio. Quandiu quis excommunicationẽ à iudice latam inuincibiliter ignorauit, etiam si contra id, quod prohibuit, faciat, censuram non incurrit. Probatur, quia ciusmodi subditus inobediens nõ censet. Vt fur occultus dũ censura excommunicationis in eum, qui furtum fecit, nisi restituerit, fulminata est, quandiu inuincibiliter ignoraret, vinculo illo nõ ligatur. Tertia. Qui statutum iudicum ordinariorum inuincibiliter ignorat, quanuis contra fecerit, nulla irretitur censura. Textus est expressus in ca. Vt animarum. de constitu. in. 6.

3. Propos.

Et per hoc cõfirmatur secunda propositio: nã si inuincibilis ignorantia statuti excusat, fortiori ratione excusabit illa, quę est mãdati aut sententiæ iudicis. Quãdo verò ignorantia est crassa & culpabilis nõ excusat. Atqui de his tribus assertis nulla est inter doctores controuersia.

Dubium.

¶Dubium autem præcipuum est de

Opinio. 1.

ignorantia iuris communis. Sunt enim autores tam theologi, quàm iurisconsulti autoritatis minimè contemnendæ, qui sustinẽt, quòd quãuis quis ignoret ius ecclesiasticum, quo sub sententia excommunicationis factum aliquod prohibetur, satis est vt sciatur esse iure diuino vel naturali prohibitum, vt in sententiam excommunicationis incurratur. Sic sentit Scotus in. 4. distinct. 6. quæstio. 8. cũ quo consentit Adrianus quæstio. 3. de clauibus. Et est glossa super capi. A nobis. in. 2. de sententia excõmunicati. Et opinio Ioannis Andreæ super dicto cap. Vt animarum. quæ & Bartolo placuit super. I. Cũctos populos. C. de summa trinitate. Distinguit enim Adrianus dicẽs, quòd dum aliquid sub censura excõmunicationis iure prohibetur, quod per se antea erat licitum, ignorantia inuincibilis censuræ exeusat ab illa. Sed tamen vbi prohibetur id quod aliàs erat lege prohibitum, canõ censuræ licèt ignoretur, satis est ad incurrẽdum illam quòd sciatur esse aliàs illicitum. Est ergo opinio ,pbabilis quam cui sustineri libuerit, nõ deerunt patroni. Contrarium tamen tenet Panor. sup titu. eod. ca. A nobis. Et Anto. 3. par. tit. 25. ca. 33. quos Sũmistæ sequuntur. vt Sylues. verb. Excõicatio. 2. & vltimo, vtrobiq; §. 3. Et summa Angelica & Rosel. Imò videtur etiam opinio Innocẽ. super cap. Si verò. citato, & illic aliorum expositorũ, quãuis rationẽ nõ adferãt

Distinctio.

¶Et reuera hæc est longè verisimilior, imò si quæ hactenus diximus vera sunt: est certè vera. Quare hæc sit. 4. propositio, vt supra posita est, generaliter affirmetur. s. q̃p quicunq; inuincibiliter ignorat mandatũ ecclesiæ sub censura excõicationis latũ, nũq̃ in eam impingit, quantuncunq; sciat factum esse aliàs illicitum

4. Propos.

Probatur, quia (vt hoc decies repetamus) autoritas excommunicandi non est in ecclesia nisi in illum, qui ei non obedit, vt patẽt in euãgelio: qui autem inuincibiliter ecclesiæ iussa ignorat, nullatenus ei est inobediens, nec dicitur eam non audire, vt verbo euangelico vtamur, neq; eam offendit: nã qui canonẽ ignorat, eius cõditorem minimè offendit: ergo cẽsura excommunicationis non implicatur.

Ratio.

Vn de ad rationem Scoti respondemus, aliud esse Deum non audire, atq; aliud non audire ecclesiam: qui ergo facit contra ius diuinum naturale, non audit Deum: sed tamen propter hoc nemo excommunicatur, quoadusq; fit non audiens ecclesiam id sub censuram excõmunicationis prohibentem: alioqui licèt culpa contra Deum committatur, non tamen contra ecclesiam.

Primum argumentum.

¶Et arguitur contra Scotum. Si sua vera esset opinio, sequeretur, quòd si quis sacerdotẽ occideret: quem sciret esse hominem, ignoraret tamen inuincibiliter esse sacerdotem illa quearetur censura canonis, quod scit iure naturali interdictum: consequens tamen, licèt non desint, qui concedant, profectò est cõtra citatum canonem. Si verò.

Secundũ argumentum.

Secundò arguitur. Ignorantia facti & iuris hoc solo differunt, q̃ cum plures sint qui teneantur scire ius, non tam admittitẽ ignorãtia inuincibilis auris, quã facti,

Universidad de Deusto
Biblioteca

facti. Cęterũ profectò pariter excusant ignorantia iuris & facti: ius autẽ contra qđ peccatum est vt habeat locum excõmunicatio, nõ est nisi ecclesiasticũ: ergo eius ignorãtia inuincibilis ab excõmunicatione excusat. Sine distinctione nanq; ait Innocentius cano. Proposuisti. 82. dist. q. ignorantibus venia datur. ¶Quare distinctio illa, quam Adrian. refert, scilicet, quòd quãdo iure sub censura excommunicationis prohibetur aliquid, quòd aliàs erat licitum, tunc ignorantia canonis excusat. Si tamẽ prohibetur, quod aliàs erat illicitum, vt percussio clerici, tunc ignorantia iuris non excusat à censura, nihil ad rem facit. Nam discrimen nõ est, nisi quòd dum adhibetur censura rei aliàs illicitę, qui ignorat canonem, peccat nihilominus contra Deum, quod nõ contingit in secundo casu. Sed tamen quãtum ad censuram par est ratio vtrobique, vt ignorans excusetur. Tertium argumẽtum

¶Tertiò demum arguitur. Cùm pœnæ, vt est in regulis iuris, sint potiùs restringendæ, quàm ampliandæ, estò vtraq; opinio probabilitatẽ haberet, hæc nostra eligibilior est, ne absque vrgente ratione homines asseramus crebris excommunicationibus inuolui. Imò verò in citato capit. Vt animarũ. fundamentum hæc opinio habet, tametsi Adrianus in suam partem illud vertat. Argumẽt. Arguit quippe sic. Pontifex in illo ca. admonens, q ignorantes non ligentur sententijs per statuta ordinariorum prolatis, ius aliquod nouũ idemq; necessarium condere voluit: si autem ignorantia inuincibilis iuris summi Põtificis iure cõmuni contenti à pœna excommunicationis excusaret, non opus esset ius illud condere: quia à fortiori intelligeretur excusare ignorantia statuti: ergo mens pontificis fuit, q ignorantia statuti excusaret, non autem si cẽsura esset de iure cõmuni. Ad hoc autem negatur ius aliquod nouum illic Papam tulisse, imò fuit declaratio cõmunis iuris, cõtra quod ordinarij iudices credere possent ignorantiã inuincibilem suorum statutorum nõ excusare: & ideo Pontifex declarando ius commune contrarium statuit. Solutio arg. Secundum argumẽtũ.

¶Secundum argumentum sumit Adrianus ex ca. Cùm illorum. de sentẽtia excõmuni. vbi Papa quosdam reprehendens, qui propter manuum iniectionem in clericos excõmunicati, ordines susciperẽ nõ formidabant, distinguens ait, quòd si sciebant se esse excõmunicatos, perpetuò ab ordinib⁹ deponerentur. Si autem ignorabant vel factum, quia non erant delicti memores vel iuris, tunc ait cum illis posse dispensari. Quoverbo insinuatur fuisse excõmunicatos etiam ignorantes. Respondetur, quòd illic Papa non loquitur de ignorantia inuincibili, vt Adrianus putat, sed de vincibili, quæ nõ excusat. Id que ex eo probatur, quod indiscriminatim loquitur de ignorantia facti & iuris: & tamẽ de ignorantia facti inuincibili nemo dubitat, neque Adrianus neque Scotus, quin excuset: cũ ergo censet illos excõmunicatos, manifestè loquitur de ignorantia vincibili. Et cõfirmatur, quia ignorantia illius solennissimi canonis. Si quis suadente. vix potest esse inuincibilis. Aliter tertiò arguitur. Licèt quis ignoret pœnam ciuilem: nempe, quòd homicida vel fur est reus mortis, nihilominus qui illa peccata committit, incurrit pœnam, & idem est de ecclesiastica irregularitatis censura. Licèt eñ quis ignoret ius, quòd excommunicatus celebrans, vel bigamus est irregularis, nihilomin⁹ qui bigamus est, aut excommunicatus celebrat, incurrit illam censuram: ergo idem est de excommunicatione. Negatur consequentia: ad hoc enim semper habendus est oculus, quòd censuræ excommunicationis propriũ est, & singularẽ, vt neminem nisi inobedientem, ac præuia monitione liget, vt ex euangelio colligitur. Reliquæ vero pœnæ sequuntur naturam delicti, cui per legem decretæ sunt, licèt lex illa pœnalis ignoretur. Solutio. Argument. Sol. 1. argu.

¶Ad primum igitur argumentum respondet Sanct. Thom. quòd quantitas culpæ non attenditur ex nocumento, sed ex voluntate cõtra charitatem: & ideò licèt pœna excõmunicationis sit maior, quàm damnum temporale, non tamen quàm voluntas nocendi proximo contra diuinum mandatum.

¶Secundum verò argumentum bene probat, quod excommunicatio non debet ferri pro quocunque peccato mortali, nisi sit graue: nihilominus pro inæqualibus etiam potest eadem pœna infligi. Suspenditur enim fur si furatur mille aureos, & si furatur cẽtum. Solutio. 2.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm excommunicatio iniustè lata nullius sit effectus.

ARticulo præcedenti, qui est de excommunicationis iustitia disputatus annexum est quærere, vtrum excõmunicatio iniustè lata vllius sit effectus. Et arguitur, quòd nullius sit: quoniam cùm per excommunicationem auxilijs ecclesiasticis spiritualibus, quæ tanti sunt pretij, Pars negat.

pretij, homo denudetur, nulla fert ratio vt per iniustam sententiam tam ingens damnum detur. Quod & authoritate Hieronymi fulcitur super Matthæ. capit. 18. vbi ait, quòd hoc sit de supercilio Pharisæorum, scilicet, æstimare esse ligatum, vel solutum, qui ligatur, vel soluitur iniustè. Hieronym. Pars affirmatiua.

¶In contrarium est verbũ Gregorij. 11. quæstione. 3. Sententia pastoris siue iusta siue iniusta timenda est. Decisio articuli.

¶Documentum hoc Grego. in causa fuit, vt doctores hanc disputarent quæstionem. Ad quam ideo per distinctionem quatuor cõclusionibus respondetur. Excõmunicatio enim vt ait S. Thom. prædicta dist. 18. quæst. 2. dupliciter fit iniusta. Vno modo ex parte excõmunicantis, qui nõ sana mẽte, sed ex odio vel ira, sentẽtiam profert. Et de hoc est prima cõclusio ab omnibus suscepta. Sententia excommunicationis, quæ nullo alio vitio polluitur quàm corrupta intentione iudicis, solida est, suumque sortitur effectum, quanuis iudex ille quoad Deum iniquus sit, & peccatum committat. Prima conclusio. Probatur, quia corruptio illa mentis iudicis non tollit, quin sententia seruet æquitatem iustitiæ, quæ inter homines est necessaria. Secundo modo potest esse iniusta ex parte ipsius excõmunicationis, vel quia causa nõ est iusta, vel quia iuris ordo fuit prętermissus. Ratio conclusionis.

¶Et de hoc est secunda conclusio bimembris Si error ille vel in causa vel in ordine tantus est, vt sententiam anullet, nullum habet effectum, aut excõmunicationis vim: si verò sententiam non anullet, habet quidem effectum suum, sed nihilominus, qui absque iustitia ex communicatus est, debet humiliter obedire, cuius obedientia cedet ei in meritum, & potest absolutionem vel ab excommunicante petere vel à superiore implorare: si autem id facere contemneret, nihili ducens in excommunicatione manere, mortaliter peccaret. Et hic est sensus verbi Gregorij. Tertio modo cõtingit sententiam ex parte excommunicationis & excommunicantis esse debitam, licèt ex parte excommunicati, sit indebita: nempe, cũ quis pro falso crimine in iudicium defertur, & criminis reus idoneis testibus comprobatur. Secunda cõclusio.

¶Et tunc est tertia conclusio Sanct. Thomę. Si humiliter sustinet, humiltatis meritum ex commmunicationis damnum recompensat. Vbi insinuat, quòd sententia etiam tunc habet effectum. Tertius modus.

¶Conclusio istarum prima certissima est, neq; vlla indiget discussione: qm̃ vbi æquitas iustitiæ seruatur, peccatum proferentis sententiam nullatenus eam vitiat, quãquam illam profert pretio vel prece, & intentione quomodocunque nocendi. Circa. 1. cõclusionem.

¶Neque verò secunda est dubitabilis, si per singula membra exponatur. Distinguunt eñ iurisconsulti inter sententiam nullam & iniustam. Vnde Paludanus dist. 18. quæstio. 1. articu. 4. quinque enumerat modos, quibus sententia est nulla, licèt Syluest. verb. Excommunica. 1. §. 1. in quindecim distribuat. Primus ex parte excõmunicantis si non sit legitimus iudex vel sit suspensus aut manifestè excommunicatus, vel si est delegatus & fines mandati excesserit, vt de restitutio. spoliatorum ca. vltimo. Circa secũdã cõclusio. 1. modus excõ. iniustæ. 2. modus.

¶Secundò ex parte excõmunicati si legitimè in tempore appellauit, vt habetur de offic. delegat. capit. Cùm contingat. & de sententia excommunicatio. Per tuas. 3. modus.

¶Tertiò ex parte excõmunicationis si continet errorem intolerabilem & manifestum cõtra ius diuinum, aut Pontificium. Vt si quis, vt suprà diximus, excõmunicaretur, aut pro re minima, aut pro re fortè, quæ esset virtus, aut pro culpa, quam manifestum est non habere, vt si quis excommunicetur pro debito, quod omnibus est euidens persoluisse.

¶Et quartò est nulla ex causa tacita, licèt non sit expressa. Vt cùm manifestũ sit, vt dist. 18. probauimus cõfessos, mendicãtibus legitimè esse cõfessos, iudex in odiũ illius priuilegij excõicaret omnes, qui accederẽt ad eucharistiã, si non essent parochiali sacerdoti confessi. 4 modus.

¶Et quintò, quando prætermittitur ordo iuris, qui sic est de essentia sententiæ, vt prætermissus illam anullet, vt suprà dictum est, secũdùm cap. Statuimus, & Constitutionem. de sententia excommunica. lib. 6. vbi præcipitur, quòd participantes cum excommunicatis nõ excommunicentur excommunicatione maiori ante monitionem canonicam, aliter excommunicatio non teneat. Sententia ergo, quæ aliquo istorum modorum nulla est, non habet causam vt timeatur, nec de illa loquitur Gregorius, quod in eius verbis adnotari potest: ait enim, sententiam pastoris esse timendam. Requiritur ergo vt sit pastoris scilicet, legitimi iudicis: & præterea vt sit sententia, & tamen sententia nulla, non est sententia. 5. modus. Gregor.

¶Sententia verò iniusta, quæ non proinde sit nulla, potest contingere primo ex defectu ordinis iuris, qui nõ est de essentia, vt si non præcedat trina monitio, aut vna pro tribus cum legitimis interuallis, vt capitu. Sacro. de sententia excommunicationis. aut nõ proferatur in scriptis, vt capitu. Cùm medicinalis. eodem titulo. libro sexto. tunc enim licèt sit iniusta, est tamen valida.

¶Secundò

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Secundo modo id contingit: quãdo reuera causa non fuit iusta, nihilominus sententia nõ continet manifestum & intolerabilẽ errorẽ, sed res est dubia, tunc enim non est ipso iure nulla. Et ideo licèt reus etiam cõsilio suorum aduocatorum iudicet causam nõ fuisse iustã, est nihilominus illi timenda. Quare debet se gerere tanquàm excõmunicatum in foro exteriori. Et si esset clericus & consecraret, fieret irregularis. Et si sententiæ non parêret quousq; appellaret, & recurreret ad alia beneficia iuris, peccaret mortaliter non parendo. Imò sententia tunc habet effectum priuandi orationibus & suffragijs ecclesiæ. Atq; hic est proprius casus, de quo loquitur Gregor. vbi ait sententiam pastoris etiam iniustam timendam. ¶Tertia verò conclusio est, quæ multò plus difficultatis secum adfert, & de qua inter doctores controuersatur: nempe dum iudex secundùm allegata & legitimè probata cõtra innocentem sententiam excommunicationis pronunciat, vtrùm scilicet eiusmodi sententia totum habeat suum effectum, ita vt excõmunicatus non solũ in foro exteriori debeat à sacris abstinere, verùm etiam sit suffragijs & cõmunibus orationibus ecclesiæ orbatus, an verò non habeat istiusmodi effectum. Alexander enim. 4. par. 81. membro. 2. Et Ricardus di stin. 18. artic. 3. quæst. 5. Et post illos Syluest. verb. excommunicatio. 2. §. 2. & verbo Restitu. 8. §. 6. tenent quancunq; excõmunicationis sententiam dumodo à legitimo iudice ,proferatur, & intolerabilem errorem non contineat, habere suum effectum. Et intelligunt etiam quãtum ad priuationem suffragiorum. Verum est tamen autores istos non exprimere hunc casum quando procedit ex falsa præsumptione legitimè probata. Arguitur autem quòd liget quantum ad omnem effectum. Eiusmodi sententia est legitima: hoc est, iuxta leges ecclesiæ prolata, atque adeò sic iusta, vt si iudex eam non proferret, peccaret, ergo ligat quantum ad omnem ecclesiasticum effectum internum & externũ. Et ita videtur hîc insinuare S. Thom. dum ait, quòd tunc humilitatis meritum recõpensat excõmunicationis damnum, quasi vere sit excommunicatio. Et Gratianus cano. Qui iustus. 11. quæst. 3. ait q̃ qui ininiustè excõmunicatur, etsi non sit ligatus quoad Deum, sententiæ parêre debet, ne superbia ligetur. Paluda. verò dist. 18. quæstio. 1. ambiguè loquitur: nam artic. 1. in. 4. cõclu. ait, quòd cùm ecclesia sciat se posse errare, videtur nolle aliquem lædere iniustè: & propterea non videtur excludere iniustè excommunicatos à participio suorum bonorum. Nihilominus artic. 3. dicit, quòd sententia iniusta si non sit nulla, licèt excõmunicatus sit innocens, & per falsos testes condemnatus, est timenda, tum propter culpam: quia peccatum esset non illi obtemperare, tum propter pœnam, quia similiter qui eam non seruat, incurrit pœnam iuris, sicut si esset iusta. Itaq; eiusmodi excõmunicatus si celebraret, fieret irregularis. Durandus verò eadem distin. quæst. 4. licèt priùs dicat quòd innocẽs excõmunicatus importat damnum, nihilominus in solutione primi ait, q̃ licèt non participet suffragia intentione ecclesiæ, participat tamẽ ratione charitatis. Vbi insinuat, q̃ ecclesia priuat eum suis suffragijs, nihilominus ille gaudet illis, quod re vera non est sanè concessum. nam tunc ecclesia non haberet vigorem in sua sententia quantuncunque legitima.

¶His tamen non obstantibus adhibetur hîc ad declarationem tertiæ conclusionis quarta. Ille, qui certus est se esse innocentem, quanuis secundùm allegata, & probata legitimè excõmunicetur, in rei veritate non est excommunicatus, neque suffragijs & orationibus communibus ecclesiæ priuatus. Conclusio est Caietani. 2. 2. quæstio. 70. articu. 4. ad secundum argumentũ. cum quo Adria. in quodlib. q. 6. vbi fusiùs hanc quæstionem diducit, tandem consentit. Et re vera ratio præcipuè huic veritati suffragari videtur. Prudẽter enim Caieta. ait, in purè moralibus theologos aliter vti nominibus iudicij, & sententiæ iustæ, & iniustæ, & aliter iurisconsultos. Theologi enim solam rei veritatem contemplantes, non distinguũt inter iudicium iniustum & nullum. Id quod D. Thom. ibidem expresè docet, dicens, iniustum iudicium nõ esse iudicium. Quare idem est iniustum & nullum. Sed quia iurisconsulti non tam ad rei veritatem, quàm ad præsumptionem iuris attenduũt, distingunt inter sententiam iniustam, & nullam, dicentes, q̃ potest esse iniusta, & nihilominus nõ esse nulla. Est tamen assertio hæc intelligenda de sententia, quæ per se est iniusta. Potest enim esse iniusta per se aut per accidens, quando procedit ex corrupto affectu iudicis: putà, ex odio, vel ira, vel præterniſſo ordine iuris, qui non est de essentia. Et tunc nõ est simpliciter iniusta, & ideo ligat. Sed per se iniusta est ex parte causæ, quando scilicet non interfuit æqua causa, sed vel iniqua, vel solùm præsumpta, vt q̃n innocens condemnatur. Et quòd huiusmodi sit nulla probatur: quia iudiciũ, vt ait S. Tho. eadem. 2. 2. quæst. 60. artic. 1. est determinatio iusti,

Opinio.

Refutatur opinio.

S. Thom.

Gratia.

Paluda.

Tertia conclusio.

Durand.

Quarta cõclusio.

Caieta.

Adrianus.

S. Thom.

Iurisconsultorũ distinctio.

Sententia iniusta per accidens.

Sententia iniusta per se.

Ratio.

iusti, sed iniusti, non est iudiciũ, & vbi non est æqua lex iusti, non est lex: quemadmodum iniquæ leges in genere non sunt leges. Colligitur ergo, quòd excommunicatio iniusta ex parte causæ non est excommunicatio, atque adeò quantum est ex natura sui nec ligat nec est seruanda. ¶Secundò probatur. Ecclesia nõ habet maiorem vim ad lædendum homines in spiritualibus, quàm principes seculares in temporalibus: sed in foro ciuili sententia prolata secundùm allegata & probata contra innocentem in foro conscientiæ non tenet, sed potest ille condemnatus subterfugere, dummodo non inferat vim ministris iustitiæ, & non soluere id, ad quod condemnatus est: saltem si sine scandalo eximere se potest: ergo neque dum innocens excommunicatur, vlla est in rei veritate excommunicatio: ecclesia enim non accepit potestatem lædendi in spiritualibus innocentem, imò illam multò min? accepit, quàm princeps secularis in temporalibus, quòd pretiosiora sunt spiritualia temporalibus. Quare non accepit potestatem excõmunicandi, nisi pro peccato, vt diximus, sed innocens nullum habet peccatum, licèt præsumatur. ¶ Accedit textus Augustini. 11. quæstio. 3. can. Illud planè. vbi ait. Illud planè non temerè dixerim, quòd si fuerit aliquis fidelium anathematizatus iniustè, potiùs ei oberit qui facit, quàm qui patitur iniuriam. Fateor equidem Augustinum loqui in casu, quo iudex iniustus est: nam dicit, quòd ei oberit. Attamen est bonum argumentum, quòd si in iustitia iudicis nihil obest excõmunicato, neque iniustitia testium falsa testimonia dicentium ei oberit, licèt iudex legitimè sentẽtiam proferat. Et confirmatur per sententiam Hierony. can. Si quis. 24. quæst. 3. dicentis, Si quis non recto iudicio ab ecclesia repellatur, si nõ ita exit, vt mereretur exire, nihil læditur in eo, quòd non recto iudicio expulsus est: innocẽs autem non meruit excommunicari. ¶ Adde & sententiam Gelasij can. Cui est illata. 11. q. 3. vbi ait, q̃ si sententia iusta non est, tantò curare eam non debet cui illata est, quantò apud Deum, & eius ecclesiam neminem potest grauari iniqua sententia. Ait glossator illic loqui Gelasium particulariter de sententia illata à Dioscoro, & ideo, quia erat hæreticus, sententiam esse nullam. Sed tamen hæc glossa nulla est, quia Pontifex generaliter loquitur de sententia iniusta, & tamen illa, quæ fertur in innocentem, licèt ex parte iudicis non sit iniusta, est tamen natura sua vana, quantum ad excommunicatum attinet. Hinc fit, quòd tali ter excommunicatus, si est sacerdos, & celebrat, nullam irregularitatem, nec pœnam iuris incurrit in conscientia: estq; adeò ei licitum, vbicunque citra scandalum id facere valuerit, sacris se perinde ingerere, ac si non esset excõmunicatus.

¶ Arguet tamen quis forsan in contrarium. Primum, quòd tunc verbum Gregorij non habet locum: scilicet, quòd sententia iniusta sit timenda, tum etiam, quòd distinctio illa celebris inter sententiam nullam, & iniustam explodatur. Respondetur autem, quòd iam verbum Gregorij expositũ est, illo casu intelligi quando sententia nõ habet intolerabilem errorem, sed aliquale est dubium, & ambiguitas an sit iusta. Quare qui certus est se esse innocentem, non habet causam eandem timendi sententiã. Ad secundum respondetur, quòd hæc assertio non aduersatur distinctioni de iniusta, & nulla sententia: nam distinctio non intelligitur quantum ad rei veritatem in conscientia. Et ideo restrictè locuti sumus, quòd sententia in innocentem lata ex natura sua non est timenda: quia est nulla, sed nihilominus ratione scandali est ei obtemperandum in foro exteriori. Nec verò solùm ratione scandali, sed ratione etiam obedientiæ, quæ debetur prælato in foro exteriori. Nam tunc potest iudex eum reijcere ab ecclesia, cui si resistat, peccaret mortaliter. Si tamen peregrè proficisceretur vbi non posset venire in notitiam iudicis, neq; eorum, qui audierunt sententiam, potest se tutò tanquam non excommunicatum gerere. Idem fere est de sententia iniusta, quæ scilicet non cõtinet intolerabilem errorem. Si enim re vera non habuit causam iustam, nulla est in rei veritate, nec ligat in conscientia, sed tamen quia priuato homini non incumbit iudicare sit iusta nec ne, parendum est ei donec procuretur remedium iuris. Et ideo non dicitur nulla, sed reuocanda. Et fortasse Gratianus vbi suprà citatus est, nihil aliud vult, quàm quòd sit ei in foro exteriori parendum. Et hoc forsan duntaxat est, quod dicit S. Thom. sed quia illud grauamen exterius est aliquod damnum, ait, illud per meritum obedientiæ recompensari.

¶Et per hoc patet solutio argumenti in capite quæstionis propositi. Si enim sententia solùm est nulla ex defectu ordinis iuris, qui non est de essentia, dummodo causam habeat iustam, argumentum non concludit non habere effectum. Si verò sit iniusta ex parte causæ, vt expositum est, concludit carere effectu in rei veritate, sed nihilominus est timenda, & obseruanda, & ad euitandum scandalum propter

Argum. bimembre.

Solutio.

Solutio. 2.

Gratia.

S. Thom.

Solutio. arg.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Ratio. 4.

Ratio. 5.

Gloſſa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

obedientiam, quæ in foro exteriori præfectis debetur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm liceat cum excommunicato in externis, corporalibusq; actionibus communicare.

QVia dictum est, excommunicatos excludi à fidelium cœtu, quęritur, vtrùm liceat cum illis in exterioribus, & corporalibus communicare. Et arguitur à parte affirmatiua. Potestas clauium, per quam excommunicatio fit, est spiritualis: ergo non extenditur ad arcendum hominem à contubernio, & commercio humano exteriori, quod iure naturę, & gentium commune est omnibus hominibus, sed dunta xat ad priuandũ bonis spiritualibus, quæ sunt Christianis particularia. ¶ Secundo. Quod pro charitate institutum est, vt in lib. de præcepto. autor est Bernardus, contrà charitatem militare non debet: sunt autem multæ necessitudines inter homines, quas etiam erga inimicos vinculo charitatis exercere debemus, vt visitare infirmos, consolari tristes, docere indoctos &c. quæ sine conuersatione exerceri non possunt: ergo si excommunicati nostra opera indigeant, possumus cum illis conuersari. ¶ In cõtrarium autem est, quod Ioan. in. 2. cano. præcipit, quòd deuiantibus à doctrina Christiana, nec Aue dicamus. & Paul. 1. Cor. 5. quòd cum illis, qui corruptis sunt moribus, nec cibum sumamus.

¶ In ista quæstione multæ sunt extricandæ particulæ. Quas quinque conclusionibus cõprehendemus. Et prima, quæ omnium sit fundamentum, est constitutio concilij Constan. Nullos tenemur euitare excommunicatos, ni si sint altero duorũ modorum excõmunicati: scilicet, vel nominatim, vel quia percussores sunt clericorum adeò notorij, vt factum non possit aliqua tergiuersatione celari. Id enim fuit salubriter in dicta synodo ad sedandas timoratas conscientias, & ad adimẽdos scrupulos salubriter cõstitutum. Nam cùm aliter excommunicati non sint manifesti, multi inserperent scrupuli inter homines, vtrum illi, cum quibus conuersantur, sint excommunicati.

¶ Tenor autem decreti, quod D. Antonius. 3. par. titu. 25. c. 2. refert, est huiusmodi. Insuper ad euitãdum scandala & multa pericula, quæ conscientijs timoratis cõtingere possunt Christi fidelibus, tenore præsentium misericorditer indulgemus, quòd nemo deinceps à communione alicuius in sacramentorum administratione, vel receptione, aut alijs quibuscunq; diuinis vel extra prætextu cuiuscunque sententiæ, aut censuræ ecclesiasticæ à iure, vel ab homine generaliter promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem vitare: aut interdictum ecclesiasticum obseruare, nisi sententia, aut censura huiusmodi fuerit in vel contra personam (intellige nominatam) vel contra collegium, vel vniuersitatem, ecclesiam vel locum certũ, vel certam terram (intellige quantum ad interdictum, nam vniuersitas, vt statim dicemus, non potest excommunicari à iudice publicata, & denũciata specialiter, & expressè (Loquitur de interdicto: excõmunicatio. n. potest ferri à iure, sed interdictum nominato loco aut persona non nisi per sententiam iudicis.) Constitutionibus apostolicis, & alijs in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunq;. Et sequitur exceptio. Saluo si quem pro sacrilega manuum iniectione in clericum sententiam latam à canone adeò notoriè constiterit incurrisse, quòd factum non possit aliqua tergiuersatione celari, nec aliquo suffragio excusari: nam à communione illius, licèt denunciatus nõ fuerit, volumus abstineri iuxta canonicas sanctiones. Requiritur ergo ad euitandum excommunicatum, quòd sit ipsa persona, quæ excõmunicatur, nominata, vel manifestus percussor clerici. Hanc constitutionem iam suprà d. 1. q. 5. ar. 6. explicuimus. Refert enim Adria. q. 3. de clauibus. & Syl. verb. Excom. 5. §. 9. postmodũ cõci. Basiliẽ. ampliorem fecisse exceptionem: nempe, vt teneremur vitare omnes notoriè excommunicatos quacunq; de causa essent excommunicati. Et illi literæ Basilienſi ait Sylu. standum esse. In quam sententiã citat Panor. in cle. 2. de sen. excom. & Feli. in. c. Rodulph⁹. de rescript. Illam aũt exceptionem sunt qui repellere velint, eo quòd Basiliense conciliũ fuit schismaticũ, & Itali illud susceperint. Quocirca, vt ibidem ait Adria. quia de illius autoritate plures dubitant, & communiter ei pondus autoritatis non defertur, possumus stare cõcilio Constant. Imò licèt illa constitutio facta fuisset ante schisma, postea tamen in concilio Florenti. sub Martino. 5. omnia fuerunt decreta secundùm tenorem concilij Constant. Et ideo iam more, & vsu ecclesię receptissimum est, vt non euitemus, nisi duas illas excommunicatorum species, quas prædictum concilium iussit. Et idem tenet Caiet. in summa, ver. Excommunicatio.

Pars affirmatiua.
Arg. primũ.
Secundũ argumentum.
Exceptio.
Pars negat.
Decisio articuli.
Prima conclusio.
Cõci. Cõstã.
Tenor decreti cõcilij Cõstantiensis.
Adrian. & Syluest.
Cõci. Basili.
Cõci. Const.
Cõci. Floré.
Caieta.

nicatio. c. De excõmunicatione minori. & ita absq; vllo metu tenendum est. Quocirca, & si sciuerim aliquem esse occultum excommunicatum non nominatum, non teneor illum euitare. Neq; si sciuerim esse hæreticum, donec sit cõdemnatus de hæresi: eo enim quòd quis de hæresi condemnatur, censetur nominatim excommunicatus. Item non est necessarium, vt sub nomine proprio excõmunicetur, satis enim est, q⁹ excõmunicetur sub nomine officij. Dum enim prætor Salmantinus excõmunicatur, teneor illum euitare. Nec solùm cum alijs excõmunicatis cõmunicare licet extra sacra, verùm etiam in sacris, & sacramẽta ab illis suscipere. ¶ Ait verò illic Syluest. q⁹ hoc intelligitur, quãdo ipsi sunt parati conferre, alioqui nõ licet nobis illos ad id inuitare: quia esset eos inuitare ad peccatum. Nihilominus, vt loco citato monstrauimus, licet eos inuitare, imò casu, quo aliàs tenentur, licèt eos compellere: parochianus enim potest suum plebanum excõmunicatum cogere, vt suam confessionem audiat, & eucharistiã administret, & pariter qui est in articulo mortis. Vnde illic intutulimus sacerdotes ipsos generaliter excõmunicatos dum inuitantur nõ peccare sacramenta administrando: alioqui non satis consultum fuisset conscientijs populi: nã si sacerdos peccaret, teneretur se subtrahere aliorum communioni, atq; adeò neq; subditi possent illos cõpellere, neq; alij tutò illos inuitare. Quare q⁹ non peccent, nõ est illis indultũ in fauorem ipsorum: quia cõcilium dicit nolle excõmunicatis in aliquo suffragari, sed in fauorem populi. Atq; inde subsequitur, q⁹ nemini excommunicatorum, quomodocunq; sit excõmunicatus quãuis generaliter, & occultus concessa est per eãdem constitutionem licentia cõmunicandi cũ alijs sacris. Quare non possunt interesse missarum sacrificijs, aut reliquis diuinis officijs: quia in hoc alij nõ excõmunicati non indigẽt suis officijs, & obsequijs. Possunt autem non excõmunicati etiam in diuinis cõmunicare cũ illis interessendo sacris, imò sacerdos celebrare coram illis, & extra sacra in alijs externis actib⁹: quia hæc non in fauorem excõmunicatorũ, synodus illis cõcessit. Itaq; dum fulminata est sententia excõmunicationis in eum, quicũq; fuerit, qui furtum fecit, aut incendium, si non restituerit, & ego certo scio Petrum esse illum non teneor illum euitare neq; in sacramentis, neq; in sacrificijs, imò possum coram illo celebrare. Quin verò si lata fuerit censura in incendiarios, vel cõcubinarios generaliter nõ nominatis personis, licèt aliqui sint publici incendiarij, vel concubinarij, tamen nemo tenetur illos vitare. Atq; hoc est tanquàm tutum fundamentum hic subijciendum ad diluendam nubiam densitatem quam Summistę, & illi, quos citant autores de isto participio cum excommunicatis, vt est videre apud Syluest. ver. Excommunicatio. 5. per totũ: distinguũt enim de illis, qui sunt occultè, vel publicè excommunicati: nempe, quòd non tenemur euitare occultos, sed publicos, cùm tamen omnia illa solùm habuerint verum ante concilium Constã. post illud nanq; non tenemur euitare nisi illas duas excommunicatorum species.

Sub nomine proprio.
Syluest.
Nota illatio nem.
Fundamẽtũ

¶ Quòd si arguas. Si illi extra sacramenta nõ possunt communicare nobiscum in diuinis officijs, fit, vt nec nos cùm illis, aliàs cooperamur illorum crimini. Negatur consequentia: quia cùm nos vtamur iure nostro, nullatenus eorũ delicti causa sumus.

Argument.
Solutio.

¶ Vnum autem argumen. posset incautum decipere: cùm enim concilium concedat, vt possimus cùm excommunicatis communicare tã in administratione, quàm in receptione sacramentorum, apparet inde consequi, quòd non solùm possimus ab excommunicatis recipere sacramentum, verùm etiam illis administrare: consequens tamen est falsum, quia illa concessio non est facta in eorum fauorem, & ideo illi peccant recipiendo, imò non verè à peccatis absoluerentur, atq; adeò quis citet aliquem esse excommunicatum peccaret illi dando. Negatur ergo consequentia. Haud. n. licet vt excommunicato sacramentum præbeamus, nõ ex eo, quòd nõ liceat cum illo communicare, sed quia tenemur iure diuino vitare peccatum proximi quantum possumus: & ille excõmunicatus est à participatione sacramentorum excluſus, & concilium non concessit, nisi quãtum potuit. Vnde cùm nõ liberauerit eos qui generaliter sunt, & occulti excommunicati ab excommunicatione, subsequenter, nec potuit facere, quòd non esset eis peccatum recipere sacramentum. Ex quo sequitur, quòd si excommunicatus habet aliàs ius compellendi sacerdotem: nempe, quia est parochianus eius & occultè excommunicatus, petit autem eucharistiam in publico, tenetur illi ministrare, sicuti, & occulto peccatori. vt d. 12. q. 1. art. 6. monstrauimus. Secus si occultè petat. Attamen sacramentum pœnitentiæ quomodocunq; sit excommunicatus, & quomodocunque petat, non potest ei exhiberi, quia absolutio nulla esset.

Argu. aliud.
Dissutio.

¶ Postremum autem argumentum contra eandem constitutionem existit, quòd concilium id cõcedere nequiuerit: nam videtur iure

Vltimũ arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

diuino excommunicatis prohibitũ cum alijs communicare, saltem hæreticis, qui iure diuino videntur esse excommunicati, vt ait Almain distin. 18. quæst. 1. Ad hoc autem art. 1. Solut. arg. respõsum est, nullum peccatum iure diuino esse excommunicationi subiectũ sub illa forma, qua vtitur ecclesia. Iusit enim Paulus hæreticum hominem euitare, sed tamẽ, quòd vel illo modo sit euitandus, non est lex, nisi ecclesiastica, quam ideo ecclesia potest recto iudicio variare. ¶ Secunda conclusio. Cum prædictis duobus excommunicatorum generibus in concilio expressis peccatum est, nisi in casibus iure concessis, communicare, & illi quoq; peccant, imò magis, cum alijs in actibus prohibitis communicando. Conclusio est claraṃ excommunicatum priuare à cõmunione, est ei præcipere ne cum alijs communicet, ac subinde alijs ne cum illo participẽt: quare tã ipse, quàm alij inobedientes sunt inuicem conuersando. Quãuis cæteris paribus grauius peccet excommunicatus, qui causam dedit excõmunicationi, & à cõmunione exclusus est, quàm alij, qui solum in odium excommunicati excluduntur ab eius cõsortio. Et sunt decreta Fabiani can. Sicut. & Callisti, & Isidori in duobus subsequentibus. 11. quæst. 3. Imò additur inibi statutum esse apostolorum, vt cum excommunicatis nõ sit communicãdum. Quod fortè dixerũt propter verbum Apostoli. Hæreticum hominem post vnam, & secundam correctionem deuita. ¶ Vtrùm verò hoc peccatum semper sit mortale, est dubium: nã quidam, vt ait S. Tho. dist. 18. q. 2. art. 4. dixerunt in vniuersum semper esse mortale; quia est cõtra præceptum ecclesiæ. At verò cum neque contra præcepta diuina semper committatur peccatum mortale, vt patet in mendacio ioco so, quod non propriè dicitur cõtra, sed præter, fit vt neq; semper violator præcẽpti ecclesiæ mortaliter delinquat. Vnde S. Th. cui omnes theologi consentiunt, & sapientiores iurisconsulti, tenet, q̃ communicare cum excommunicatis non semper est mortale. Hoc ergo æstimari debet ex quantitate materiæ, sit ne grauis an leuis. ¶ Primum enim nulla est prohibitio communicandi cum excõmunicato ex cõmunicatione minori. Ob idq; fertur, q̃ excommunicatio non transit in tertiã personã. Quod est dicere: si ego, quia communicaui cũ excommunicato, peccaui, & sum excommunicatus excommunicatione minori, non ideo qui mecum communicant, vel peccant, vel excommunicati sunt. ¶ Ad intellectum autẽ participationis excommunicati excommunicationis maioris præsupponendi prius sunt ejusdem excommunicationis maioris effectus. Excommunicat? enim, tam excommunicatione minori quàm maiori, quãuis sit occultè, & generaliter excommunicatus, priuatur susceptione sacramentorum, atq; adeò cuncti peccatum mortale committunt suscipiẽdo sacramenta: quia susceptio sacramentorum est res grauis, & prohibita, tametsi grauius peccet excõmunicatus excommunicatione maiori. Erat autẽ olim omnis sic excommunicatus maiori excommunicatione priuatus etiam administratione sacramentorum, nunc autẽ non nisi nominatim excommunicatus, & manifestus percussor clericorum, qui ideo si sacramenta ministrent, mortaliter delinquunt, & si sunt sacerdotes & celebrãt, fiunt irregulares. Imò candẽ incurrunt pœnam omnes cuiusc; generis excommunicati celebrantes, aut sacros ordines suscipientes. ¶ Item excommunicatus, excommunicatione maiori eligẽdi munere priuatus est, tam activè quã passivè: quare si eligat, vel electus sit, electio est nulla, vt habetur de consuetudine cap. Cùm dilectus. Quocirca in vtroque peccat mortaliter. Nec potest beneficium recipere, nec conferre, nec actum iuridicũ exercere siue secularis fuerit iudex, siue ecclesiasticus: quare si illa tanq̃ iudex exerceat, peccat mortaliter: quia graue officium vsurpat, & dãnum dat litigantibus, eisque iniuriam infert. Et fortè de expensis, quas sua causa litigator incassum dispendit, tenetur ei. Hæc patent. 24. q. 1. can. Audiuimus. & de concess. præben. c. Tãta. Nec potest accusare, aut testis esse in iudicio. Hoc tamen non esset peccatum mortale, si verum perhiberet testimonium, quia nemini videtur iniuriã irrogare, sed solùm esset inobedientia venialis: sicut nec est peccatum petere, aut reddere coniugale debitum, vt bene ait Caie. verb. Excommunicatio. circa finem. magis quàm petere pecuniam à debitore, aut creditori soluere: quanuis debitor excipere possit contra creditorem allegando excommunicationem: quia excõmunicatus nõ potest stare in iudicio tanq̃ actor; sed conueniri tanq̃ reus, vt. c. Intelleximus. de iudicijs. cauetur. ¶ Præterea priuantur excommunicati excommunicatione maiori commercio fideliũ exteriori, q̃d illo versiculo citato continetur, Os, orare, vale, communio, mensa negatur. Quòd si arguas q̃ nilem hãc communicationem, & conuictum esse de iure naturæ omnibus gentibus commnem, ac proinde non posse ecclesiam homines huiusmodi vrbanitate priuare. Negatur consequẽtia: quia etiam in illis potest suos subditos punire

Nota.

Excommunicati olim quo priuabantur.

Excommunicatus celebrans, fit irregularis.

Quibus priuatur excõmunicatus.

Caiet.

Versiculus.

Argument.

Solutio.

punire, sicut in bonis fortunæ.

Arg. aliud. ¶ Sed iterum arguitur. Magis sunt â nobis elõgati ethnici quàm excommunicati: sed cum gentilibus licet communicare: ergo & cum excommunicatis. Præsertim, quòd Christus non amplius de excommunicatis dixit, q̃ quòd essent nobis sicut ethnici. Respondetur autem, q̃ forsan allusit Christus ad ethnicos respectu Iudæorum, qui prohibiti erant cũ eis communicare. Secundò respõdet S. Tho. quòd de ijs, qui foris sunt, ecclesia non curat: quia non propriè dicuntur rebelles ecclesiæ. Suos autẽ subditos contumaces punit, vt in eorum odiũ alij non communicent cum illis. ¶ In hoc ergo participio cum excommunicatis, vt excusentur tam multæ distinctiones occultorum, & publicorum, solus referendus est oculus ad fundamentum prædictum ex concilio Constãt. Vnde eliciatur bimembris regula, q̃ excommunicati excommunicatione maiori in vniuersum cuiuscunq; generis tenentur se subtrahere à communione aliorum in rebus diuinis, præterq̃ in collatione sacramentorum, in quibus alij opus habent eorum officio. Alij verò in nullo tenentur se subtrahere ab eorũ cõmunione scilicet, neq; in sacramentis, neq; in officijs diuinis, neque in rebus exterioribus: quia cõcilium nihil eis in eorum fauorem concessit, sed in fauorem non excommunicatorum. ¶ Hoc suppositò, vt ab oratione incipiamus. Primum, vt suprà diximus, nullus ministrorũ ecclesiæ in orationibus communibus potest orare pro excommunicatis maiori excõmunicatione cuiuscunq; generis sint, atq; id facere esset peccatum mortale: quia est res grauis, & concilium Cõstantiense in hac parte nihil eis concessit. ¶ Sed quantum ad conuersationem cum illis in sacris distinguẽdum est, vt dixnus. Si enim non sint ex illis duabus speciebus in concilio Constant. nominatis generaliter possumus cum illis communicare siue in sacris, siue extra, nec opus est alia distinctione. Si verò sint ex illis, habent locum ista quinq; in quibus non possumus cum illis communicare. Quare nõ possumus coram ipsis missas, aut diuina officia celebrare, neq; eorum audire sacra, neq; alternatim cum illis recitare soluendo horas ecclesiæ. Et quodcunq; istorum esset peccatum mortale, vt patet c. Nuper. de sentent. excommu. & ca. Sacris. de his quæ vi met. ve. cau. fiunt. ¶ Sed vtrum possimus simul interesse officijs diuinis, vt si non excommunicatus audiat sacra, & videat intrare excõmunicatũ ex illis duabus speciebus, teneatur exire. Ad hoc Durandus d. 18. q. 5. ait licet nõ consuleret, vt quis cum excõmunicato simul audiret sacra, nihilominus non videtur ei hoc esse prohibitum: quia communicari in diuinis non est, nisi, vel missam dicere, vel audire ab illo, vel simul Psalmum canere cùm illo: tamen quòd vni interfint missę non est secum communicare, sed cum sacerdote. ¶ Nihilominus indubiè omnes fatentur hanc esse communionem prohibitam, vt Palu. q. 6. & Syluest. verb. Excommunicatio. 5. & Caiet. eod. ver. circa fi. Tria ergo prohibentur. sab illis audire, illisq; dicere sacra: & cum illis interesse sacris. At verò, vt ait Inno. super ca. Nuper. de sen. excom. & vbi suprà Caiet. quòd excommunicatus, & non excommunicatus sint in vna ecclesia, nõ sufficit, vt dicãtur communicare. Si enim dum ego audio missam excommunicatus est in ecclesia non gratia audiẽdi sacrum, sed suam exercendo artem, vel in angulo sedens, imò licèt ego in vna capella missam audiam, & excommunicatus in alia, non communico cùm illo. Quin verò si ambo priuatim, & quando officia non celebrantur, seorsum oramus, non cõmunicamus: nam ingressus ecclesiæ ad orandum non est excommunicatis prohibitus, licèt aliqui Summistæ gratis contrarium dicãt. Neq; si clericus excommunicatus extra officiorum tempus in ecclesia solus suas horas canonicas persolueret, causam video cur peccaret. ¶ Hic autem interroget quis fortè, quid si dum sacerdos celebrat huiusmodi excommunicatus ingrederetur ecclesiam faciendũ esset? Respondetur cessandum esse quousq; exeat, quòd si exire noluerit, expellatur, sine scandalo tamen, & percussione. Si autem id fieri non potuerit, & canon non fuerit inceptus, cessandum omnino. Imò forsan, vt Inno. insinuat super cap. Nuper. nisi consecratio incepta fuerit, cessandum est, quia illic incipit sacrificium. Facta autem consecratione necesse est, vsque ad sumptionem procedere: quia strictius præceptum est integritatis sacramenti, quàm excõmunicatos excludere. ¶ Prædicatio autem, vt habetur cã. Episcopus. de consecr. d. 1. & lectio quantuncunq; sit theologiæ, fieri potest corã excommunicato. Quare & doctor respondere potest discipulo excommunicato interroganti circa lectionem. Ipsi autem excommunicati eosdem actus solenniter exercere non valent in publico, saltẽ si sint ex illis duabus excommunicatorum speciebus expressis in concilio Constan. Nam si sint occulti, & generaliter excommunicati, nullum est peccatum eorum interesse cõcionibus & lectionibus. Neq; ipsi peccarent mortaliter saltem dum ex offi-

Innoc. & Caiet.

Circa orationem.

Prima pars.

Solutio. 1.

Solutio. 2.

Innocen.

Circa cõuersationem in sacris.

2. Pars.

Excommunicatus potest audire concionem.

3. Pars.

Excommunicatus non potest concionari.

Durand.

Dubium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cõicatio in mutuo colloquio.

cio, eis ciusmodi munera incumbunt. ¶Interdicitur deinde os: id est, ne oris munere cũ illis duabus excommunicatorum speciebus, præterquàm in casibus à iure concessis, de quibus statim videbimus, cõmunicemus: nempe, ne osculum pacis eis porrigamus, aut eos amplexemur, aut alia pacis indicia eis ostendamus, nec colloquium aliquod cum illis ineamus, siue per verba in præsentia, siue per literas, aut per nũtium in absentia. ¶Interdicitur & Aue: videlicet, quia nec eos salutare licet, nec si nos salutent, resalutare. Addunt aliqui, nec caput eis detegere, nec assurgere, qa omnia illa sunt salutationis indicia. Tamen cùm pœnæ non sint ampliandæ, sed restringendæ, & nomine salutationis solum verbum, vel literæ in rigore intelligantur, fortasse alia vrbanitatis indicia non prohibentur, quanuis scrupulo non careat. Possumus tamen eis dicere. Dominus te illuminet, aut te conuertat. ¶Inhibetur præterea & communio, primùm in sacramentis, deinde in alijs commercijs, & contractibus.

Salutatio, aut resalutatio prohibetur.

Nota.

Communio in sacramẽtis.

¶Postremò denique, & mensa communis negatur. Haud enim cum eis licet in eadem mensa edere, aut bibere. Si autem in eadem camera non excõmunicatus in vna mẽsa comedat, & non excommunicatus in alia, non est cum communicare. Hæc igitur omnia cum illis tantùm duabus speciebus intelliguntur expressis in concilio Constantiensi.

¶Veruntamẽ ciusmodi communicationes in actibus externis non sunt peccata mortalia, sed venialia: quia nõ fiunt in re graui, ideo nõ censetur ecclesia illas cum tanto rigore inhibere, vt loco citato, autor est Sanctus Thom. & cum ipso omnes. ¶Quo ergo colligamus quãdo participium cum excommunicatis sit veniale peccatum, & quando mortale, subiungitur tertia conclusio. In quatuor casibus communicare cum excõmunicatis peccatum est mortale, præter quos in nullo alio est nisi veniale. ¶Primus est, cùm participatur cum excommunicato in crimine criminoso: nempe, in eo crimine, pro quo lata est excommunicatio, vt patet. c. Nuper. de senten. excommu. Et hoc intelligitur non solùm de illis duabus speciebus expressis in concil. Constantien. sed de quocunque crimine quomodolibet excommunicationi subiecto. Videlicet si quis excõmunicatus est propter adulterium, quia detinebat adulteram, quousque illam abijciat, qui cunque fauore, aut auxilio, aut consilio eum iuuerit, ne eam expellat, in eodem crimine peccat, licèt autem in alio crimine participet cum illo, non peccat cõtra excommunicationem.

Tertia conclusio.

Primus casus.

Adultera verò, vt habetur cap. Si concubinæ. de sentent. excommunic. pariter peccat contra excommunicationem, nisi persuaserit ei, ne se relinquat. ¶Secundò, si participet in diuinis, vt suprà expositum est, & autoritate capituli, Nuper confirmatum. Quod intelligitur cum illis duabus speciebus concilij Constant. ¶Tertius casus est secundùm S. Tho. loco citato, &c. Si celebret. de cle. exc. quando communicatio illa fit in contemptum ecclesiæ. At qui Durand. loco citato ait contemptum subesse, quando quis ita crebrò cum excommunicato communicat, acsi non esset excommunicatus. Huius tamen rationem non video, postquàm communicatio non est prohibita, nisi sub ratione veniali. Nunquam ergo in hac re est contemptus, nisi quando quis pro nihilo prorsus excommunicationem duceret, & ecclesiæ autoritatem in hac parte.

Casus. 2.

Casus. 3.

Durand.

¶Alios casus multiplicant Summistæ, vt Syl. verb. Excommun. 5. sed certè sine solido fundamento. Quare non sunt, nisi isti tres, & præterea quartus: quando est lata sententia excõmunicationis maioris in participantes: tunc n. est peccatum mortale. Quoniã vt suprà dictum est, quodcunq; præceptum sub commination excommunicationis maioris ponitur, insinuat obligationem sub reatu mortali. Sed est tamen adnotãdum, quòd eiusmodi excommunicatio in participantes ferri non potest, nisi explicentur illi excommunicati sub certis nominibus, cum quibus participiũ prohibetur. Si enim iudex sic diceret, Præcipimus sub cẽsura excommunicationis maioris, vt nemo communicet cum excommunicatis huius ciuitatis, sententia esset nulla, quanuis exprimeret, cum illis, qui sunt nominatim excommunicati, vel manifesti percussores clericorũ, quos aliàs teneremur vitare. Esset em̃ hoc confusionem parere, & laqueos timoratis conscientijs obtendere. Sed debet esse forma censuræ, vt nemo participet cùm Petro, aut Paulo excommunicato, vel saltem nominare eos de officio, aut alia qualitate manifesta. s. vt nemo participet cum prætore: sed si diceret, cũ omnibus ministris iustitiæ, adhuc sententia esset illicita, qa vix ministri iustitiæ noti esse possunt. Secùs si diceret cum senatoribus, aut scribis, casu quo eorum numerus certus est, idemq; notissimus. Et præterea, vt talis sententia sit legitima, debet præcedere canonica admonitio, aliter nulla est, vt in capit. suprà citato. Statuimus. de senten. excomm. in. 6. sancitur.

Casus. 4.

Excommunicatio in participantes ferri debet expressis excõmunicatorũ nominibus.

Canonica monitio debet præcedere.

¶Quarta cõclusio. Ex participatione cum excommunicatis contrahitur quandoq; excommunicatio maior, quãdoq; minor. Maior quidem in tribus casibus, scilicet, quando quis cõmunicat cum excommunicato in crimine criminoso: nempe, in illo, pro quo lata est excõmunicatio, vt patet in citato. c. Nuper. de sent. excom. Secundò, si quis communicet cum excommunicato nominatim à summo Pontifice in officijs ecclesiæ: vt patet. c. Significauit. eod. tit. Nam planè intelligit illic Papa contra hi excommunicationem maiorem, sanè cùm dicat pro beneficio absolutionis ad apostolicam sedem esse recurrendum. Idem colligitur ex. c. Sacris. de his quę vi met. cau. Tertiò postquàm pronunciata est sententia excommunicationis in omnes participãtes. Ex nulla verò alia participatione prohibita cum excommunicatis contrahitur, nisi excommunicatio minor: quia talis participatio non est, nisi veniale peccatum. Vnde quod in can. Excommunicatos. & in proximo. Cum excommunicato. dicitur: videlicet, participantem cum excommunicatis simili excommunicationi subiacere, intelligendum est primum, si communicauerit cum illis duabus speciebus concil. Cõstan. Deinde simili, non æquali, sed q̃ subiacebit etiam excommunicationi: putà, minori.

Quarta conclusio.

Quinta conclusio.

¶Quinta conclusio. Quinque sunt casus, in quibus licet sine peccato cum excommunicatis communicare, qui his versibus continentur. Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Versiculi.

Primus casus.

Hæc anathema faciunt, ne possit obesse. Vtile: hoc est, propter propriam vtilitatem: quia licet vnicuiq; quod sibi debetur ab excommunicato petere & exigere, & eum in iudicio cõuenire, vt in. c. Intelleximus. de iudicijs. citatũ est. Item propter vtilitatem ipsius excommunicati: licet enim ei consulere, & persuadere, vt se à censura explicet, vt ca. Cum excommunicato. 11. q. 3. Et quanquàm aliqua verba inter misceantur vrbana ad captandam eius beneuolentiam, nullum est periculum.

Casus. 2.

¶Secunda causa est lex matrimonij, quia quãuis alter coniugum sit excommunicatus, licet alteri communicare, & debita petere, & reddere, nisi forsan excõmunicatio lata esset in causa matrimonij: quia lis esset, an sit legitimè cõtractum. Tertiò humile. s. propter subiectionẽ. Quare filij, serui, & familiares p̃nt cum parente, & hero excommunicato, & cum hera communicare, vt can. Quoniam multos. 11. q. 3. à Grego. prouidenter decretum est, & rustici etiam seruientes. Et eadem ratione pater potest communicare cum filijs excõmunicatis, quos habet domi: nam si emancipati sunt, non licet cùm eis participare, vt ait S. Tho. d. 18. q. 2. ar. 4. & cum excõicatis seruis, in ijs saltem officijs, quæ sibi debentur. Et idem cẽsetur de subditis in religionibus respectu prælatorum: tametsi hoc Ricardus & Paludanus gratis negent.

Casus. 4.

¶Quartò: & ignorantia excusat, vt si quis ignorat alium esse excommunicatum, vt eod. can. Quoniam multos. habetur.

Casus. 5.

¶Et similiter necessitas, quæ legem nõ habet. Quare eod. can. prouidetur, vt peregrinus, qui non potest aliunde, possit ab excommunicatis necessaria emere. Et hoc verum est, siue necessitas sit ex parte excommunicati, siue ex parte alterius: quia debemus in necessitate excommunicati ei succurrere, & in nostra possumus ad eum recurrere. Vnde cap. voluntate. de senten. excom. conceditur prædicatoribus, vt valeant ab excommunicatis eleemosynas postulare. Papa verò, quia communicare cum excommunicatis solùm est iure positiuo vetitum, in quo ideo ipse dispensare potest, eo ipso quòd loquatur, vel communicet cum excommunicato censetur dispensare in lege: & ideo nunquàm in huiusmodi conuersatione peccat. Secùs de alijs inferioribꝰ prælatis, quia nemo eorum dispensare potest, vt cum excõmunicato communicare liceat, quare ipsi peccant cum illis communicando.

¶Dubium tandem hic præcipuum restat, vtrùm metus mortis hominem excusет, vt citra peccatum liceat cum quocunq; excommunicato communicare. Et causa dubitandi est, q̃ videtur Innocen. cap. Sacris. de ijs quæ vi met. ve. cau fiunt. partem negatiuam definire: videlicet, quòd pro nullo metu debet quis cum excõicatis communicare, quia pro nullo metu debet quis peccatum mortale incurrere. Sed ex altera parte facit, quòd necessitas, vt modò dicebamus, facit eiusmodi participationem cum excommunicato licitam: metus autem mortis est inter necessitates præcipua. Quæstio est, de qua plurimum inter doctores controuersatur. Adrianꝰ enim in illa citata quæst. 3. de clauibus. contendit nullum metum mortis excusare, quo minus peccatum sit communicare cum excommunicatis, in quorum sententiam plures iurisconsultorum refert, quia videtur esse apud eos opinio communis.

Dubium de metu mortis.

Cap. Sacris. de ijs quę vi met. cau. fi.

Adrianus.

¶At verò, vt quæ liquida sunt priùs statuamus, distinguendum est in primis de participatione cum excommunicatis. Nam de illa, quæ non est nisi peccatum veniale, Papa illic minimè loquitur, cùm expressè dicat pro nullo metu incurrendum esse peccatum mortale. Quocirca S. Tho. in. 4. & Caiet. 1. 2. quæst. 96. art. 4. capitulum intelligit. de participatione in

Distinctio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne in sacris: nempe, de illo, qui celebrat coram excommunicato, nominatim. Secundò est adnotandum, quòd pro nullo prorsus metu quantuncunq; vehementissimæ mortis incurrendum est vllum peccatum, non solùm mortale, verùm neq; minimum veniale. Quare Papa ex superabūdanti ibidem dixit, mortale, quia licet dixisset generaliter nullum incurrendum peccatū, verum dixisset. Nec de hoc vlla prorsus esse potest controuersia: quia implicat contradictionem licere peccare. Licitum enim & peccatum è diametro pugnant: idem enim prorsus est id facere, quod non licet, & peccare, atque id facere, quod licet, & nō peccare. Tota autem lis est, & contentio, vtrum eo rigore ecclesia præcipiat non communicare excōmunicatis, vt obligare etiam velit non obstante metu, & periculo mortis, an verò mitior sit eius obligatio, vt cum tanto periculo non intendat nos obligare. Rursus notādum, q̄ quidam, quos illic refert, impugnatq; Caietanus, negare contendunt ecclesiam aliquid præcipere sub reatu mortali non obstante periculo & metu mortis.

Nota:

Nota.

Respōdetur dubio.

¶ Ad quæstionem ergo duo respondentur. Primum, quòd ecclesia potest talem legem facere. Enimuerò tāta est potestas in ecclesia ad suas ferendas leges, quanta in principe seculari ad ferendas suas: princeps autem ingruente legitima causa potest talem legem condere, vt priùs debeat ciuis morti succumbere, q̄ illam frangere: atq; adeò illam metu mortis infringere esset peccatum mortale. Nam ciues non solùm quantum ad ea, quæ possident, verùm & quantum ad se ipsos sunt partes reipublicæ: & ideo quādo causa communis id exigit, potest eo princeps mortis periculo obijcere. Vt patet in bello, vbi plurimæ huiusmodi leges iusto iudicio feruntur.

Respōsio. 1.

Secundū assertum.

¶ Sed quia de hoc primo membro nō attinet ad propositum, adhibetur secundum. Ecclesia hactenus nullam talem legem edidit, nisi vbi de causa protectionis fidei, & virtutum ageretur. Vbi illius celebris distinctionis meminisse opus est, aliqua. s. esse prohibita, quia mala: videlicet, quia intrinsecam habent malitiam: alia verò mala, quia prohibita, quia nō sunt intrinsecus mala. In illis ergo primi generis priùs debet homo mortē oppetere, quàm legem transgredi, etiam si non sit nisi peccatum veniale. Citiùs enim mors obeunda est, quàm adulterandum, vel peierandum, vel mentiendum, etiamsi non sit nisi mendacium iocosum leuissimum. In alijs verò ad explorandam intētionem legislatoris, & legis speculanda est re quantitas quæ vel præcipitur, vel prohibetur. Probatur ergo conclusio. Quanuis lex obligans sub peccato mortali, imò obligans sub reatu veniali, genere suo adferat, vt etiam non obstante metu mortis sit seruanda: quia pro nullo metu, vt dicebamus, peccandum est nec venialiter, tamen ex bonitate ipsius legis, & prudentia legislatoris, non semper cum tam ingenti periculo obligat. Sed hoc perpendendum est ex rei ipsius natura, vt videlicet consideretur quanti obseruatio eius legis reipublicæ referatur. Exempli gratia. Lex Pontificia præcipit quadragesimale ieiunium, & festorū obseruantiam, tamen profectò quādo quis infirmatur, non tenetur ieiunare, sed excusatur, quia non tanti refert ieiunare, quanti salus hominis. Igitur si alicui metꝰ mortis incuteretur, vt ieiunium frangeret aut festum: distinguendum est. Aut enim ille incutitur à tyranno in contemptum, & odium fidei, & legis scilicet, ad conuincendum fidem nostram, & legem falsam esse, & nullius valoris. Tunc reuera potius debet homo ceruicem gladio subijcere, quàm ieiunium frangere propter diuinū præceptum, quo tenemur confiteri fidem non obstante periculo mortis. Simili ergo ratione si quis tyrannus metum mortis sacerdoti offerret, nisi coram excōmunicatis celebraret, idq; in contemptum ecclesiasticarum legum, & odium ecclesiæ ad ostendendum vanam esse eius potestatem, patiendus illi esset priùs gladius & ignis, quàm tale sacrilegium committere: peccaret enim contra ius diuinum de cōfessione fidei. Si tamen ille metus non esset oblatus illa causa, sed quia prætor verbi gratia ex communicatus, vel princeps aliquis, non in odium legis, sed ad ostendendum se non esse excommunicatum, vel pro sua libidine talē metum incuteret, profectò ecclesiæ non tanti refert arcere homines à communione excōmunicatorum, vt intendat in tali casu ad ib obligare. Quare sacerdos excusaretur celebrans, neq; vllam committeret culpam. Et fortè non esset consilium illa de causa vitam exponere. Et cōfirmatur hoc. Quando necessitas famis offert periculum mortis, imò citra tantum periculū, possumus ab excommunicatis necessaria petere, imo fortasse corā illis celebrare, vt nobis in extrema necessitate eleemosynā conferant: ergo idē licet, vbi metus incutitur ab alio. Scio D. Antonū, quē Adrianus citat, negare consequentiam: quia necessitas famis est ab intrinseco, & necessitas gladij ab extrinseco. Et Altisiodorensis subdit exemplū de Iudæis, quib⁹ propter extremā famem licebat suillis carnib⁹ vesci,

Metus mortis à tyranno incussus.

Exemplum.

Metus mortis à principe Christiano incussus.

sci, non aūt propter metum extrinsecus incussum, vt patet. 2. Machab. 7. vbi septem fratres ab Antiocho cruciati sunt, quia eiusmodi carnes comedere renubeant. Attamen distinctio illa profectò nulla est, sed ad hoc potiùs recurrendum an in odium legis metus mortis obijciatur. Illa enim de causa Antiochus premebat Iudæos. Illa verò causa cessante idem est quòd mortis periculum intrinsecus oriatur, vel extrinsecus offeratur.

Argument.

¶ Quòd si arguas. Lex prohibens matrimonium inter consanguineos est humana ecclesiastica, & tamē metu mortis nemini licet cum consanguinea intra quartum gradum sine dispensatione contrahere: ergo lex ecclesiastica obligat in periculo mortis. Respōdetur, quòd etsi prohibitio matrimonij inter consanguineos sit de jure ecclesiastico, tamen illo suppositio matrimonium nullum est, & qui cum cōsanguinea contraheret, fornicationem committeret, quę iure diuino prohibita est, ac subinde in periculo mortis cauenda. Igitur neque S. Thom. loco citato in. 4. vbi cap. Sacris. citat, neq; vllus theologorum illam opinionem tenet, vt vsque ad metum mortis sit lex illa obseruanda, sed Adrianus insequutus decretorū glossas, quę de iure diuino non ita ad amussim loquuntur. Vnde Caiet. licèt loco citato exemplum posuerit in dicto cap. Sacris. de lege obligante in periculo mortis, subiunxit tamen id potiùs exempli gratia dixisse, quàm vt ita sit. Quare D. Tho. ad idem cap. nihil aliud respondet, quàm quòd intelligat Pontifex potius esse moriendum quàm legem frangendam, vbi peccatum, vel mortale, vel veniale incurritur: nempe, vt ait Syluester. verb. excommunicatio. §. 6. in fine, in ijs, quæ sunt per se peccata, vt communicare in crimine criminoso. Verunta men mens, vt arbitro, legitima Pontificis fuit, quando metus mortis incutitur in odiū fidei, & contemptum legis.

Solutio. arg.

¶ Ad primum igitur argumentum respondetur, quòd quia corporalia spiritualibus seruiūt, potestas clauium se extendit ad puniendum hominem etiam in temporalibus.

Solutio. 2.

¶ Secundum autem suprà solutum est, vbi diximus, quòd quando lex charitatis necessitatem participandi cum excommunicatis inducit, licita est eiusmodi communicatio.

DISTINCTIONIS vigesimæ secundæ, Quæstio secunda, De ijs, qui excommunicare possunt, & absoluere, ac de ijs, qui sunt excommunicandi.

ARTICVLVS I.

Vtrùm quilibet sacerdos possit excommunicare.

SEcunda quæstio est de illis, qui possunt excōmunicare, & excommunicari. Cuius tres sunt articuli. Primus, vtrùm quilibet sacerdos possit excommunicare. Secūdus de ijs qui pñt excommunicare. Et tertius de absolutione ab excommunicatione. Arguitur ergo à pte affirmatiua primi articuli. Potestas excōmunicandi est potestas clauium: sed omnis sacerdos habet potestatem clauiū, potissimùm si sit parochialis, qui possit absoluere, & ligare in sacramento, quod plus est quàm excōmunicare, ergo omnis potest excōmunicare. ¶ In contrarium est, quòd illa, in quibus maius periculum imminet, maioribus sunt reseruanda: in excommunicatione autem ferenda maximū potest imminere periculū, atq; adeò plurimo indiget iudicio: ergo solis prælatis meritò reseruatur. ¶ De hac quæstione Sco. d. 19. q. 1. arti. 5. singularem habet opinionem: nempe, quòd nemo præter solum Papā potest propria autoritate sic subditum excōmunicare, vt vbiq; in tota ecclesia euitetur. Et ratio eius est, quòd quempiam excōicare est nō solùm ipsum cohibere ne cum alijs communicet, verum & oēs alios ne cum illo participent: episcopus autem Parisiensis autoritatem non habet in ciues Colonienses, ergo illos prohibere non potest, ne cum suo Parisiēsi excommunicato communicent, atque adeò non potest episcopus Parisiensis suum subditum excommunicare nisi restrictè, vt scilicet nemo Parisiensium cum illo communicet. Item quia excommunicare est priuare suffragijs ecclesiæ, ita vt pro excommunicato nullibi sit orandum, non potest autem Archiepiscopus Toletanus priuare suum parœcianum suffragijs ecclesię Hispalensis: so

Partis negatiuæ arg. 1.

Pars affirm.

Decisio art.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

lus ergo Papa potest propriè excommunicare, episcopus verò non nisi strictè, vt dictum est, priuando subditum suffragijs suæ ecclesiæ. Quod si episcopi inquit, generaliter excõmunicant priuando subditum suffragijs totius ecclesiæ, hoc non faciunt nisi commissione Papæ. Et Almaind. 18. quæst. 1. vbi Scotum interpretatur, ait hanc opinionem esse omnium mendicantium, qui adulantur, & fauent summo Pontifici propter sua priuilegia. Porrò verò nemo est mendicantium, qui in hac opinione Scotum sequatur.

Prima conclusio. ¶Respondetur ergo ad quęstionẽ tribus conclusionibus. Prima. Omnes episcopi & prælati ex proprio officio autoritatem habent excõmunicandi suos subditos generaliter, vt in tota ecclesia sint excommunicati. Quòd enim soli ipsi hoc possint, probat loco citato S. Tho. ex discrimine inter forum conscientiæ, & forũ exterum: nam in foro pœnitentiæ res agitur solùm inter hominem & Deum, quare illic sacerdos solùm absoluit, & ligat in foro Dei. In foro autem exteriori absoluitur homo, & ligatur non solùm in ordine ad Deum, sed in ordine ad alios ciues, & totam ecclesiam, quia illic priuatur homo suffragijs ecclesiæ, & communione fidelium: ergo illi soli excommunicare possunt qui in foro exteriori habent iurisdictionem. Quòd autem omnes id possint propria autoritate, probatur, quia ad excommunicandum non aliud, quàm iurisdictio requiritur, si modò iudex non sit suspensus vel prohibitus: quoniam quicunq; habet iurisdictionem, eo ipso est iudex, excommunicatio verò est pœna coerciua, qua iudex vim habet cognoscendi causam, & exequendi sententiam, ergo quicunq; habet ecclesiasticam iurisdictionem potest excommunicare, alioqui eius iurisdictio trunca esset & manca.

Ratio. 2. ¶Secundò id probatur, quia hæc autoritas cõcessa fuit Apostolis Matth. 18. vbi dixit eis Christus, Quæcunque solueritis super terram soluta erunt, & in cælis, & Quæcunque ligaueritis, &c. episcopi vero iure diuino apostolis successerunt, vt patet can. Quorum vices. dist. 68. ergo omnes episcopi iure diuino habent illam auoritatem.

Ratio. 3. ¶Tertiò. Quicũq; non audit ecclesiam, potest ab illa excommunicari, vt patet eodem loco euangelico, quicunq; autem crimẽ alterius defert ad tribunal episcopi dicit ecclesiæ, & qui non audit episcopum non audit ecclesiam: ergo episcopi authoritatem habent publicandi illum tanquàm ethnicum, & publicanum, qđ

Sco. opinio. est illum excommunicare. Sed ait Sco. Verum est, quòd possunt excommunicare, sed strictè priuando suffragijs suæ ecclesiæ, plenè tamen non nisi autoritate papæ. Vtraque autem est res noua, & in ecclesia inaudita: nẽpe, & quòd aliquis sit excommunicatus, qui non priuetur suffragijs totius ecclesiæ, & quòd hęc potestas sit à Papa episcopis collata. Imò vbiq; asseritur tanquam eorum propria, vt can. Corripiatur. 24. q. 3. qui est Augu. & can. Audi. qui est Hierony. 11. q. 3. & multis alijs illius quæstionis. Imo. 16. quæst. 2. can. Vilis. appellatur excommunicatio fœlix episcopi mucro.

Resp6. Sco. ¶Respondetur ergo Sco. quod ad excommunicandum sufficit iurisdictio in eum qui excõmunicatur. Quòd autem excommunicatus sit suffragijs totius ecclesiæ, & cœtu fidelium priuatus, non prouenit immediatè è iurisdictione excommunicantis, sed ex ipsa excommunicationis natura: nempe, quia ecclesia ex traditione apostolorum sic instituit, vt patet canon. Sicut. & duobus sequentibus. 11. q. 3. Vñ

Conci. Nicę. in concilio Niceno capit. 5. Scriptum est, Seruetur ista sententia, vt ij, qui ab alijs excommunicantur, ab alijs ad communionem non recipiantur. Vtrùm autem sicut limitata est iurisdictio ad personas, vt nemo possit nisi subditum excommunicare, ita, & quoad territoriũ, vt non possit subditum ad aliud territorium

Dubium. fugientem excõmunicare. Gabr. d. 18. q. 2. cõclu. 6. affirmatiuè respõdet. Vnde infert, quòd non potest Parisiensis episcopus subditũ suũ dum est Coloniæ excommunicare. Cuius ex-

Gabri. Exemplum emplum est in foro ciuili. Haud eñ potest rex Hispaniæ subditum existentem in Gallia iure cogere. Hæc autem sententia moderamen de-

Autoris moderamen. siderat. Si enim subditus Salmantinus crimen in alieno territorio commisit, nequit episcop⁹ Salmàntinus illum excõicare pro illo crimine: sic. n. sancitur can. Vt animarum. de constitu-

Ca. Vt animarum. lib. 6. Tametsi sanè intelligendus est canon: quando enim per viam statuti excommunicãtur omnes, qui furtum fecerint, tunc non incurrunt excõicationem ipso facto subditi, qui furtum fecerint in alieno territorio. Si aũt Salmantinus, qui furtum fecit Segobiæ, Salmanticam reuertitur, & ibidem conuenitur, vt restituat, potest quidem Salmanticensis iudex per excommunicationem eum cogere. Et è conuerso si furtum fecit Salmanticæ quanuis illico transilimina diœcesis aufugiat, nihilominus excommunicatione Salmanticensi ligabitur si fulminetur in eum, qui furtũ fecit. Neq; est simile omnino iure gentium sint regna diuisa cùm primùm quis limina regni transit liber fit ab excommunicatione sententiæ: potestas verò

verò clauis est spiritualis, & non indiget alia executione quàm prolatione vbicunq; res extiterit. ¶Nomine autem prælatorum intelligimus primum omnium concilia tã prouincilia, quàm œcumenica. Mox archidiaconos, archipresbyteros, &c. Deinde prælatos, qui ab aliquo collegio eligũtur, vt Abbates. ca. Sicut tuis. de simonia. Et religionum præfectos etiã Priores conuentuales, & Guardianos. Isti oẽs id possunt ex officio, eorum autem vicarij ex commissione. Ex quo fit, vt quemadmodum ad conferendas indulgentias non requiritur character ordinis, ita neq; ad excommunicandum. Enimuerò ad soluendum, & ligandum in sacramentis, quia gratiam conferunt, eiusmodi character necessarius est: at quia nec per excommunicationem tollitur, per illas verò conferuntur subsidia, & per has tolluntur suffragia, ad vtrunq; sufficit iurisdictio in foro exteriori: quare episcopi electi, & excommunicare possunt, & alios iudices ad eandem functionẽ delegare.

Prælatorum nomine qui intelligãtur.

Pontifex & concilium œcumenicũ ¶Atqui Pontifex maximus, & œcumenicum concilium non solùm per sententias veluti iudices, verùm & per leges ceu legislatores excommunicare possunt: nempe, leges ædendo, ne hoc aut illud sub censura excommunicationis fiat. Episcopi verò, & prouincialia concilia sub eadem forma possunt item constitutiones facere, quæ non tam leges quàm statuta dicuntur.

Minores prę lati. ¶Sed minores prælati nequeunt, aut leges, aut propria statuta cõcedere, licèt visitatores diœcesum, aut religionum dum visitant, possint ordinationes in scriptis sub eadem censura relinquere, quæ vim habent quousq; per alium reuocentur.

Secunda cõclusio. ¶Secunda conclusio. Non solùm simplices sacerdotes, verùm neque parochiales ex officio iurisdictionem habent excommunicãdi: quia non sunt propriè prælati, nec iurisdictionem habent nisi in foro pœnitentiæ, nisi eis fuerit à superiore commissa, vel nisi in aliquibus casibus iure eis concessis, velut in furto & rapina. Nam cap. Cùm ab ecclesiarum. de officio ordina. pro solido, & rato habetur, quòd Plebanus sancti Pancratij subditos suos excommunicaret. Sed reuera arbitror hoc iam in desuetudinem abijsse,

Tertius modus. ¶Tertia conclusio. Nullus suspẽsus vel maiori excommunicatione excommunicatus potest excommunicare: nã est iurisdictionis vsu nudatus, & excommunicare est iurisdictionis actus. Et eadem ratione si sit à iurisdictione suspensus: nam potest fieri suspẽsio à iurisdictione, & non ab ordine, vel ab vtroque. Et colligitur conclusio ex can. Infamis. 3. quæstione 7. vbi habetur, quòd qui à senatu amotus est, iudicare non potest. Sed est expressus canon in cap. Ad probandum. de senten. & re iudi. q excommunicatus excommunicare non potest. & can. Audiuimus. 24. quæst. 1. Et eadem ratione qua episcopus excommunicatus est, non potest iudicem aliquem instituere, quia ille etiam est actus iurisdictionis. Si tamẽ post quàm instituit excommunicatur, non cessat institutio.

Dubium. ¶Dubium autem est, vtrùm dum iudex ignoratur esse excommunicatus, si sententiam excommunicationis, vel aliam proferat, sit valida. Apparet enim sententiam eius esse nullam postquam re vera est prohibitus. Nihilominꝰ proculdubio tenendum est, quòd quãdiu quis ignoratur esse excommunicatus, sententia eius, & actus tenent. Et ita censet Palud. di. 18. quæst. 2. art. 3. Et Ricar. ead. dist. Et Sylue. ver. excommunica. 3. Et ratio est, quia cùm hæc sint de iure positiuo, non censetur ecclesia iudices vsu iurisdictionis priuare quousq; constet esse excommunicatos. Et hoc propter bonum commune: nam aliàs si actus excommunicatorum latenter irriti essent, detecta excommunicatione multi de suo statu dubitarent. Hac enim de causa concilium Constantiense prouidè statuit, vt excommunicati, exceptis illis duabus speciebus, possent sacramenta conferre. Et ducuntur exempla de iure ciuili: nam in dicto capit. Infamis. 3. quæst. 7. habetur, q licèt seruus non possit esse iudex, tamen quatenus ignoratur eius seruitus facta eius teneãt. & l. Barbarius. ff. de officio prætoris. iurisconsulti adnotant, quòd licèt à prætore dubitetur an conspirauerit in rempublicam, facta eius sint solida.

Solutio. 1. arg. ¶Ad arg. in principio factum respondetur, q excommunicatio non est directe actus clauis, quia non immeditatè per illum clauditur per peccatum, & reseratur per gratiam. Sed tamẽ mediatè, & indirectè tendit ad clausuram regni, quatenus per illam homo priuatur subsidijs ecclesiæ ad regnum conducẽtibus: & ideo dicitur vsus clauis iurisdictionis. Quare non sequitur, quòd si sacerdos habeat clauem ordinis propterea habeat clauem iurisdictionis. Nam quanuis absoluere: & ligare in sacramentis sit pretiosius, tamen excommunicatio est actus magis solennis, ad quem maior scientia, & iudicium exigitur.

ARTI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS. II.

Vtrum possit quispiam seipsum, vel superiorem, aut æqualem excommunicare.

POst considerationem eorum qui excommunicare possunt, sequitur de illis, qui possunt excommunicari. Arguitur ergo, quòd quis possit excommunicare superiorem: nam Paulus ad Galat. 1. excommunicauit angelum si aliter euangelizaret: & tamen, vt habetur Matt. 11. qui minor est in regno cælorum, maior est maximo in ecclesia militante. Pars negatiua.

¶ Secundò, quia potest quis ferre excommunicationem in eum qui furtum fecit: & tamen accidere potest, vt ipse vel superior, vel æqualis furtum faciat. Secundum argumentũ.

¶ In contrarium est, quòd ad excommunicandum requiritur iurisdictio, quæ respectum solùm dicit superioris ad inferiorem. Pars affirm.

¶ Quæstio facilis est, ad quam duabus conclusionibus respondetur. Prima. Nemo potest seipsum, aut sibi æqualem, aut superiorem sententia excommunicationis ferire. Probatur ratione modò facta, quia excommunicare est actus iudicialis habens vim coactiuam: nemo autem nisi sibi subditum cogere potest: nullus verò sibi subditus esse potest, neq; par pari: qa par in parem non habet imperium, neque superior inferiori. Decretum est Clementis tertij cap. A nobis. in primo. de sententia excommunica. Et can. Inferior. 21. distin. legitur, Inferior sedes potiorem absoluere non potest, atque adeò nec ligare. Prima conclusio. Ratio concl

¶ Vt enim ad primum argumentum suprà factum respondeamus. Pau. non excommunicauit angelum nisi sub conditione, in conditionibus autem nullum est absurdũ, vt ex vno impossibili sequatur aliud. Etenim sicut impossibile est, vt angelus falsum euangelizet, ita est impossibile, vt excommunicetur. Quod autẽ glossa super cap. Siquidem. eo. titu. ait, hominẽ à seipso excommunicari excommunicatione minori quoties mortaliter peccat, quia fit indoneus vt sacramẽtum eucharistiæ suscipiat, & aliorum effectum: nempe gratiam, impropriè dictum est, vt quæst. præcedeti, art. 1. cõtra Gabrielem diximus. Nam licèt possit illa dici excommunicatio quodammodo quoad Deum, vti ait Sylu. verb. Excommunicatio. 4. nihilominus excõicationis nomen propriè nõ sonat, nisi ecclesiasticam censuram.

¶ Quod si quis forsan contra conclusionẽ arguat. Potest quis indulgentias sibi ipsi concedere, saltem dum illas generali lege confert visitantibus talem ecclesiam, aut largientibus talem eleemosynam, si idipsum ipse faciat earundem fructum percipiet: ergo eodem modo dũ generalem excommunicationis sententiam pronũciat, si ipse est in illo crimine, poterit eadem ligari. Negatur consequentia: quoniam licèt potestas indulgentiarum non exerceatur, nisi erga subditos; non tamen exercet per vim coactiuam: sed fructus eius percipitur à quibuscunq; volentibus conditionem implere. Excommunicatio verò dicit potestatem per vim coerciuam, quam nemo in seipsum exercere valet. Imò verò neque in sacramento potest quispiam seipsum absoluere, neq; verò superiorem propria autoritate, nisi p illam, quã ab ipso susceperit: Papam enim nemo, nisi quẽ ipse elegerit, absoluere valet, aut ligare in sacramento. Obiectio. Dis'utio.

¶ Et per hoc respondetur ad argumentum secundum suprà factum. Dum enim episcopus cẽsuram excommunicationis profert, siue per statutum siue per sententiam in eum, qui furtum, vel quid aliud fecerit, si ipse, vel alius episcopus, vel archiepiscopus illud fecit, neminem ligat. Ad. 2. argu.

¶ Vtrum saltem per modum statuti possit inferior superiorem ligare. Syluester quidẽ verb. Excommunicatio. 1. §. 9. in vtranq; partem autores citat. Vt verbi gratia, si episcopus synodalem fecit cõstitutionem, vt nullus sacerdos in sua diœcesi luderet tali, aut tali ludo, & archiepiscopus, vel aliꝰ episcopus ibidem ludat, vtrùm incurrant. Sed certè superuacanea est disputatio, quia procul dubio non incurrunt, vt bene ait Panor. cap. 1. de raptori.

¶ Dubium autem est hic graue, an Papa excommunicari possit: nam cùm sit supremum ecclesiæ caput, atq; adeò neminem habeat superiorem, apparet excommunicari non posse. Hæc autem quæstio aliam non minus prolixam, quàm molestam submouet, de comparatione Papæ, & cõcilij, vtrius sit maior potestas. Attamen alterutra pars teneatur, omnes fatentur Papam saltem in casu, quo vehementi hæresis laboraret infamia, excommunicari posse. Illi enim qui ea imbuti sunt opinione, q̃ concilium est supra Papam, quam opinionem sequitur Almain in tract. de autoritate eccle. c. 11. planè aiunt, q̃ concilium tanquã superius potest Papam compellere, vt compareat redditurus rationem suæ causæ. Caietanus verò Cardinalẽ de Turrecremata sequutus in opusculo de autoritate Papæ, & concilij capit. 20. ait, id An Papa excommunicari possit. Almain. Caietanus.

ait, id non posse nisi per potestatem ministerialem ecclesiæ. Hic autem in primis supponendum confessionem esse omnium sine loquentium præter casum hæresis, & apostasię nullatenus excõmunicari posse, vel à iure, vel ab homine. Nã quicquid sit de autoritate concilij supra, Papam quando inter ambas potestates dissidium aliquod existit, tamen cũ cõcilium potestate ordinaria nullam ferat legẽ, nisi Papa, qui supremum est ecclesiæ caput, præsidente, quancunq; concilium legem edat sub excommunicationis censura, nulla tamen potest Papam ligare, magis quàm illa, quæ ab ipso Papa conderetur. Quapropter licet esset hæreticus, non incurreret ipso facto sententiã excommunicationis, sed op9 esset, vt prius de hæresi condemnaretur. Nam in legibus ordinarijs quanuis ipse, vt pars concilij: (nam caput pars est) teneretur stare legibus concilij p vim directiuam, sicut princeps tenetur stare suis legibus: quia ratio eum ad id dirigit, non tàmen per vim coactiuam. Leges enim Papæ & concilij sunt, sicuti leges Regis, & regni, quibus princeps per vim coactiuam stare non cogitur. Verùm tamen quanuis nonnulli doctores nostri temporis contendant papam nullatenꝰ posse esse hæreticum, nihilominus communis sententia à parte contraria stat. Quanuis enim in quantum Papa errare nõ possit; hoc est, statuere errorem nequeat tãquam articulum fidei, quia spiritus sanctus id non permittet, tamẽ vt singularis persona errare in fide potest, sicut alia peccata committere, quia non est impeccabilis. Sententia est Bonifa. marty. can. Si Papa. d. 40. qui quanuis non sit pontificis, nec generalis concilij, est tamen præcipua autoritate donatus. ¶ Hoc autem suppositò palàm hoc discursu colligitur, quòd possit excommunicari. Papa eo ipso, quòd est hæreticus, nõ est depositus, & est indignus qui sit caput ecclesiæ; ergo est deponendus. Caie. probat maiorem hoc pacto, Eo ipso, q̃ est hæreticus etiam per hæresim exterius prolatam non est excõmunicatus: ergo non est depositus. Attamen quanuis antecedens sit verum, & consequẽtia bona licèt esset excommunicatus, non eo ipso sequeretur esse depositum. Declaratur hoc in alijs inferioribus. Si quis duntaxat mente consentiat in hæresim non est exõicatus: quia ecclesia neminem propter actum interiorẽ anathemate percellit: cùm primũ autem verbo hęresim profert, incurrit canonis excommunicationem: non tamen eo ipso facto est suspensus quousq; de hæresi cõdemnetur: depositio em̃, & priuatio sententiam prerequirit, qua homo condemnetur factum lege damnatum commi sisse, vt lib. 1. de Iust. & iure. q. 6. ar. late diduximus. Alioqui oẽs iurisdictiones versarentur in ambiguo, & in confusio: fr ergo in personis inmoribus contractio ipso iure excõmunicationis non sufficit, vt ipso facto sit homo suspensus, multò minus sufficit in papa, præcipue cũ, vt dictum est, nec canonis excommunicationem ipso facto incurrat. Quòd aũt sit deponendus sic constat. Caput est membrũ, imò excellentissimum membrum corporis: ergo qui non est membrum, indignus est, vt sit caput: per amissionem autem fidei homo præscinditur à corpore ecclesiæ, & desinit eius esse membrũ: ergo fit dignus, vt declaretur nõ esse caput. Et confirmatur inde, quòd si non præscinderetur, posset eius contagio in totam ecclesiam inserpere. Accedit & exemplum particularium religionum: qui enim professus non est vnius religionis, nequit eius esse caput: multò ergo minus qui non est Christianæ professionis, caput esse potest ecclesiæ. Hinc deducitur assertio nostra Papa tunc est deponendus, & non vi, & armis, sed ordine & iudicio: ergo aliquis est, qui facultatem habeat ad eius depositionem procedendi: hæc autem potestas non est nisi in tota ecclesia: quam concilium repræsentat: ergo potest ordine iudiciali ad eius depositionem procedere, ac subinde eum compellere, vt compareat, sua crimina auditurus, suamq; defensurus causam: alioqui non posset iuris ordo seruari: vis autem compulsiua nulla esse potest, quàm anathematis censura: ergo per illam potest eum, vt compareat cogere, atque adeo eam ipse, si non paruerit, incurret. Siue hoc fit, quia in illo peculiari casu concilium fit superius, siue quòd iure naturæ vnaquæq; respublica potest se à tyranno defendere, illumque à se præscindere: siue quòd concilium, vt ait Caietanus, ministerium ecclesiæ, atq; adeò tunc pontificis exerceat, quod quidem ministerium non potest tunc pontifex à concilio diuellere. Non tamen vacat nunc locus hæc prælius disserendi. Papa esse potest hæreticus. Mart. Bonifac. Caieta. Qui mente consentit in hæresim. Quòd Papa hæreticus sit deponẽdus. Ratio. 2. Ratio. 3. Caiet.

¶ At quia de ijs, qui excommunicari possunt præsenti tractamus ar. ne alios opus sit multiplicare, subiungitur secunda conclusio. Sententia excommunicationis in vniuersitatem, vel collegium nullatenus pronunciari potest. Conclusio est S. Thom. loco citato, atque omnium in vniuersum. Et ratio est plana, quia nemo nisi propter peccatum inobedientiæ excommunicari potest: peccatum aũt est actus personalis: vniuersitas enim non peccat, nisi quia singuli peccant: quare sententia ferri non Secunda cõclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non potest nisi in singulos inobedientes. Sunt qui censeant, quòd licèt talis sententia ferri nõ possit, nihilon. Inus lata teneat, vt ait Sylvester eod verb. §. 6. Attamen citra dubium non tenet, vt ait Ricard. in. 4. d. 18. quia esset periculum, vt aliquis citra culpam excommunicaretur. Sed rogas, Quid si ferretur sententia, vt nemo de collegio exiret, aut eligeret, aut quidpiã aliud ageret? Respondetur, quòd si esset peruiã statuti, quicunq; non paret, incurreret. Sed tamen si illa esset monitoria: non posset post modùm proferri sententia, tanquam in contumacem in totum collegium, quousque singuli audirentur, an haberent causam legitimam excusandi se à peccato. Atque hinc patet consequentiam nõ valere, Tota ciuitas potest interdici: ergo excommunicari: quia interdictum non semper ponitur pro culpa eorum, qui interdicuntur, sed in odium illius, qui in vrbe est excommunicatus. Quare interdicti si non sint in culpa, quę excommunicationi subiecta est, licèt arceantur ab audiendis sacris, non tamen priuantur ecclesiæ suffragijs.

Dubium.

Tertia con. ¶ Tertia conclusio. Excommunicatus potest iterum excõmunicari non solùm propter nouum crimen, verùm & propter idem, aggrauatis censuris ad maiorem terrorem, & confusionem: quia licet non sit aliud crimen in alia specie, obstinatio tamen ipsa, quia indurescit, & recrudescit, acriori animaduersione fit digna.

Primum argumentum. ¶ Quod si arguas. Semel excommunicatus iã est priuatus suffragijs, & sacramentis, & participatione fidelium, priuatio autem non suscipit magis aut minus: ergo nullus est magis excommunicatus quàm alius, vel nunc, quàm antea. Respondetur ad minorem, quòd licèt priuatio secundùm se non recipiat magis aut minus, tamen ex parte causæ potest vna excommunicatio ex vrgentiori, & acriori causa proficisci quàm alia: quare vnus excommunicat⁹ est indignior suffragijs ecclesiæ, atq; adeò elongatior ab illis, quàm alius, ac subinde maiori satisfactione indigens, vt reconcilietur.

Secundum argumentũ. ¶ Sed arguitur secundò. Excommunicatus iã est traditus satanæ, vt Pau. 1. Cor. 5. ait, atque adeò est extra ecclesiam: sed vt ibidem subdit Apostolus. Quid mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare? ergo excommunicatus excommunicari non potest. Respondetur ad minorẽ, quòd Paulus per eos, qui foris sunt, intelligit infideles, qui cùm baptismum non susceperint, non sunt ecclesiæ subditi, vt possit illos per aliquã censuram cogere, neq; eos suffragijs ecclesiæ priuare, cùm non sint eorum participes, licèt possit Christianos, vbi ratio id exposcerit, prohibere, ne cùm illis conuersentur in illis actib⁹, qui visi fuerint expedire.

¶ Vltimum tandem hic dubium restat de defunctis, vtrùm possint excommunicari. Sylu. nanq; verb. Excommunicatio. 1. §. 7. generaliter ait, non posse excommunicari, quia non sunt de foro ecclesiæ, imò non sunt homines. At verò sententia hæc distinctione, & expositiõe indiget, vt verum habeat. In primis enim qui viuens excommunicatus fuit, excommunicatus manet post mortem, vt viui non possint cùm illo in suffragijs, vel eleemosynis communicare. Est enim primum omnium ecclesiastica sepultura interdictus, neq; possunt eleemosynæ pro ipso recipi saltem à ministris ecclesiæ, quia nec possunt in sacrificijs communib⁹ orare, nec fiunt suffragiorum participes, quibus erant in vita priuati. Imò quanuis fortè in charitate decesserint, si ecclesiæ non satisfecerunt, quia fortè non poterant, præsumuntur semper ab ecclesia excommunicati. Sententia est Vrb. 24. q. 2. can. Sanè. & Innocen. tertij. c. A nobis. 2. de sent. excom. vbi tamen permittitur, quòd si aliqua signa contritionis in excõmunicato apparuerint, possit etiam post quã fuerit defunct⁹ absolui, vt possit loco sacro solenniter sepeliri, & pro illo possint suffragia offerri. ¶ At verò pro nullo crimine, quod viuẽs commiserit, potest defunctus excommunicari. Nam si crimen non erat à iure excommunicationi subiectum, necessaria est ante excommunicationem canonica præmonitio, quæ erga defunctum fieri non potest. Imò quanuis dum viueret fuerit facta præmonitio, si non fuit prolata sententia, non potest in defunctũ proferri: quia iam exemptus est ab ecclesiæ tribunali, neq; iam censetur contumax. Si verò crimen erat à iure excommunicatione damnatum, iam viuens ipso facto excommunicationem incurrerat propter præuiam monitionẽ iuris. Potest tamẽ post quàm defunctus est declarari, & iuridicè pronunciari, illud crimen incurrisse, quod sæpenumerò fit in crimine hæresis. Solent enim aduersus hæreticos libelli inscribi, & sententiæ pronunciari, quibus declaratur fuisse hæreticos: quare inde priuãtur ecclesię suffragijs, imò declaratur fuisse priuatos, eorumque ossa exhumata igni traduntur.

Dubium.

ARTICVLVS III.

Vtrùm quilibet sacerdos possit suũ parochianum quacunque excommunicatione absoluere.

Vltima

Pars affirmatiua. 1. ar

Vltima consideratio in materia excommunicationis est de absolutione ab eadem censura. Arguitur ergo, quod sacerdos perochialis possit suum subditum ab excommunicatione absoluere. Excommunicatio non fertur, nisi pro culpa eademque inobedientię: quilibet autem parochialis sacerdos potest absoluere à culpa, & sublata causa tollitur effectus: ergo potest absoluere ab excommunicatione. Præsertim, quod cùm peccatum grauius malum sit, quã excõmunicatio, apparet, vt qui potest à peccato absoluere, possit ab excommunicatione.

Pars negatiua. ¶ In contrarium est, quòd eiusdem potestatis est per excommunicationem ligare, & ab excommunicatione absoluere: excommunicare autem non quicunq; parochialis sacerdos valet: ergo neque ab eadem censura absoluere.

Decisio articuli. ¶ Materia hæc, quippe que absolutiones summo pontifici reseruatas comprehendit, licèt olim non fuerit tam multiplex, iam verò nunc temporis propter earum numerositatem prolixa est & varia, quam ideo in sex conclusiones distribuemus. Vt autem à facilioribus exordiamur, recolenda nobis est distinctio excõmunicationis in maiorem, & minorem. Et qui dem circa minorem tria sunt tantùm consideranda: nempe: quæ sit eius natura, & effectus, & quibus de causis incurratur, & quis est qui ab ea absoluere possit. Atqui primùm in superioribus satis expeditum est: natura enim excommunicationis minoris explicatur cap. Si celebrat. de clerico excommu. vbi sex de huiusmodi excommunicato asseruntur. Primũ, quòd si celebrat, grauiter peccat, Secundum, quòd nihilominus celebrans non incurrit irregularitatẽ, quam incurreret si esset excommunicatus excommunicatione maiori. Tertium, quòd eligere non prohibetur, nec ea exercere, quæ ratione iurisdictionis ei competunt. Quartum, quòd si scienter electus fuerit, eius electio est irritanda. Quintum, quòd si sacramenta ecclesiastica confert, peccat, nihilominus ab eo collata virtutis non carent effectu. Sextum deniq;, quòd à participatione sacramentorum, quæ in eorum perceptione cõsistit: putà, à participatione passiua est prohibitus. Duo ergo sunt eius substantiales effect⁹: scilicet, ne taliter excommunicatus eligatur, & ne sacramenta suscipiat. Quintum autem asserit tum, quòd peccat conferens sacramenta, Sylvester verb. excommunicatio. §. 1. intelligit de peccato mortali. Atqui Durand. & Adria. indistinctè aiunt, quòd excommunicatus conferens sacramenta mortaliter peccat. At verò ex verbis ipsis capituli certiùs colligitur, non peccare nisi venialiter. Ait enim, quòd non priuatur administratione sacramentorum, sed iolùm susceptione: vnde elicitur nõ tantum peccare conferendo quantum suscipiendo. Quare si celebrat, ait papa grauiter peccare: quia celebrare est suscipere sacramentum. Grauiter autem, idem est, quod mortaliter. De administrãte verò simpliciter ait, quòd peccat, id est, non mortaliter. Quod autem illic ait Sylvester, scilicet, conferentem peccare quoad Deũ, & non quo ad ecclesiam, non bene intelligo, quia nisi esset ab ecclesia priuatus, nullatenus peccaret conferendo. Sed quod papa dicere cogitauit est, quòd non eodẽ modo priuatur susceptione quo priuatur ne cõferat. Susceptione nãq; priuãt directè: & ideo si suscipiat, peccat mortaliter, atq; adeò gratiam sacramẽti non suscipit, collatione aũt non priuatur nisi consecutiue. Eo. n. quòd ad sacramenta suscipiẽda accedere nequit, venialem quandam irreuerentiã eisdem sacramentis irrogat cõferendo. Ait prę terea Sylvester, quod ex Paludano desumpsit eodem loco confessum excõmunicato minori excommunicatione teneri iterum confiteri. Huius tamen contrarium ex capitulo colligitur sanè, vbi habetur, quòd illud sacramentum est solidum, & fortitur suum effectũ: imò qui ei confitetur, non peccabit nisi venialiter, sicut ipse sacerdos. Quinuerò post concilium Constantiense taliter excommunicatus conferens sacramentum non peccabit, saltem nisi se ingerat, sed ab alio requiratur: quia non est nominatim excommunicatus. Habet excommunicatio minor aliam qualitatem, vt diximus: quia nõ transit in tertiam personam eo quòd qui cum eiusmodi excommunicãto communicat, non excommunicatur.

Excommunicatiõi minoris triplex consideratio.

Primum. Secundum. Tertium. Quartum. Quintum. Sextum.

Sylvest.

Paludan.

¶ Circa secundum verò membrum, quomodo scilicet excommunicatiò minor contrahatur, notandum primùm, quòd nunquàm infligitur ab homine, nullus enim iudex aliquid vnquam præcipit sub pœna excommunicationis minoris, sed semper incurritur à iure. Et Sylvester, Grabriel, & alij dicunt eam incurri, quoties quis mortaliter delinquit, quia fit sacramentis indignus: sed hanc iam diximus non esse propriè excommunicationem. Incurritur autem per omne sacrilegium, vt habetur. 17. quæ. 4. can. Miror. Et per omnem violationem ecclesiasticæ immunitatis. Sed per hanc sæpissimè incurritur excommunicatio maior. Et olim per simoniam: sed iam omnis simoniana anathemate damnata est. Itẽ per notoriam fornicationem, & concubinatum cleGabri.

Circa quintũ assertum.

Durand.

rici,

Universidad de Deusto
Biblioteca

rici, vt cap. Vestra. de cohabitatio. cleri. & mulie. Sed iam ista non est in vsu, neq; aliæ quas Sylvest. verb. Excommunicatio. 4. refert. Quæ autem plurimùm contingit est per communicationem cum excõmunicatio. Neq; hęc post concilium Constantiense tam crebrò vsu venit, quàm pridem solebat.

Sylac.

¶ Tertium ergo membrum est, quod ad præsentem quæstionem attinet, de quo ideo prima statuitur huius articuli conclusio. A minori excommunicatione quicunq; sacerdos parochialis: hoc est, habens iurisdictionem absoluendi à peccatis mortalibus absoluere potest.

Prima conclusio.

Ratio cócl.

Probatur. Excommunicatio minor solùm priuat participatione sacramentorum: ergo quicunque iurisdictione pollet administrandi sacramenta, subsequenter valet ab ea absoluere; hanc verò ex officio habet quicunque parochialis sacerdos. Sed arguat quis fortè. Excommunicatio hæc contrahitur ex peccato venialium: nempe, ex participatione cum excommunicato: sacerdos autem simplex absq; vlla iurisdictione, vt suprà diximus, potest absoluere à venialibus: ergo omnis sacerdos, etiam si nõ sit parochialis, potest à minori excommunicatione absoluere. Respondetur, quòd excommunicatio minor vere est censura, quæ incurritur à iure: censura verò est actus iuridicus, ac proinde non potest ab ea absolutio fieri, nisi per eum, qui iurisdictionem habeat. Quocirca ad minorem respondetur, quòd licèt simplex sacerdos possit absoluere ab alijs venialibus, non tamen à participatione cum excommunicatis: eo quòd participatio hæc est excommunicationi subiecta. Et ideo probè dixit S. Thom. dist. 18. q. 2. art. 5. quòd ab excommunicatione minori absoluere ille valet sacerdos, qui absoluere potest à participatione cum excommunicatis, insinuans ab illa non posse absoluere, nisi illum, qui iurisdictionem habet in subditum. In eadẽ sententia est Caieta. in summa. c. de excommunicatione minori. Atqui cũ hæc sit leuissima censura, non aliud ab excommunicato exigitur, quàm vt proponat obedire ecclesiæ abstinendo à peccato, quod hanc habet excommunicationem annexam.

Obiectio.

Diluſio.

Caieta.

¶ De excommunicatione verò maiori distinguendum est, aut enim est à iudice lata, quod aiunt, ab homine, aut à iure. De priori subnectitur secunda conclusio. Ab excommunicatione ab homine lata ipse idem iudex, qui tulit, potest absoluere. Hoc patet, quia eiusdem potestatis est ligare & soluere. Conclusio tamen sit igitur ex potestate ordinaria, potest enim esse sententia lata à iudice inferiori, & nihilominus eius absolutio esse Papæ reseruata, vt est illa de incendiarijs cap. Tua nos. de sentent. excommu. Illic enim pontifex non fert sententiam excommunicationis in incendiarios, vt bene ait Caiet. verb. Excommunicatio. cap. 22. Sed ait, quòd si fuerint per ecclesiæ sententiam publicati: hoc est, excommunicati & publicati, tunc pro absolutionis beneficio ad apostolicam sedem mittantur: nempe, vt iustã illic cautionem præstẽt, sicuti clericorum percussores.

Secunda cõclusio.

Conclusionis intellectus.

¶ Præterea & superiores possunt ab excommunicatiõe inferiorum absoluere, vel cùm ad eos fit recursus per nouam causæ cognitionẽ, & etiam Papa de plenitudine potestatis facta satisfactiõe id potest. Veluti in diplomate cruciatæ conceditur facultas absoluendi à quacũque sententia excommunicationis satisfacta parte. Vbi maximè adnotandum est, quòd facultas non est amplior, quã verba sonant: hoc est, virtute cruciatæ nemo potest absolui, nisi satisfacta parte. Verbi gratia. Si aliquis esset excommunicatus pro furto, vel alio debito, licèt non esset soluendo, ita, vt quantum ad Deum esset absolutus, nihilominus virtute priuilegij cruciatæ non potest absolui: quia illud arbitramentum, an excommunicatus possit soluere, nec ne, Papa nemini sacerdotum committit, sed soli iudici excommunicanti reseruatur. Et præterea id confirmatur, quia per huiusmodi priuilegium, nemini conceditur facultas absoluendi ad reincidentiam, sed simpliciter. Et tamen qui modò non habet vnde soluat, licèt tunc quoad Deum non sit excommunicatus, recidit tamen quoad ipsum, quando habet vñ soluat, & tamen si per cruciatam absolueretur, non recideret sine noua sententia.

Suplores ab excommunicatione minorũ possunt absoluere.

Notandum.

Per cruciatã nemo potest absolui ad reincidentiam.

¶ Nomine verò partis non intelligitur iudex: & ideo si cuilibet episcopus præcepisset, vt sub sententia excommunicationis iret, verbi gratia ad processionem, vel quidpiam aliud faceret, quod non fecit, inconsulto episcopo potest per priuilegium cruciatæ absolui, si tamen non perseueret in rebellione, sed si res, quæ iã transiuit. Nam si præceperit verbi gratia, vt relinqueret concubinam, quousq; relinquat non potest absolui. Neq; tenetur soluere iura iudicum, vt quanuis ille excõmunicatus non absolueretur à iudice, nisi solueret tantùm pro sententia, vel sibi, vel tabellioni, absolui nihilominus per diploma cruciatæ potest sine corũ solutione. Secùs si condemnatus iam esset ad soluendum aliquam pœnam, siue pecuniariã, siue aliam: condemnatus, inquam, per pronunciatam sententiam cognita culpa.

Nomine partis qui intelligantur.

¶ Sed

Dubium egregium.

¶ Sed aliud est hîc dubium dignũ scitu, vtrùm si quis excõmunicat' est à suo iudice, & postmodum reperit se in aliena diœcesi, & satisfacit parti, soluit, verbi gratia, furtum, aut debitum, vtrùm episcopus alterius diœcesis, vel eius vicarius possit eum absoluere. Respondetur posse, saltem si fuit excommunicatio generalis, Quicunq; fecerit furtum, vel aliud retinuerit, quod ad ius alienum pertineat, vt sunt instrumenta scripturarum, tunc enim expleto mandato potest ab alio episcopo absolui: quia nulla proprio irrogatur iniuria. Secùs si esset lis cõtestata inter partes in tribunali pro prij iudicis, tunc enim per ipsum debet, vel per Pontificem lis peragi.

Tertia conclusio.

¶ De excommunicatione verò lata à iure sub iungitur tertia conclusio, quæ in præsentiarũ ad multas dissoluendas ambiguitates est adnotanda. Quæcunq; excommunicatio cuiuscunq; generis fuerit à iure siue per cõcilium: siue per summum Pontificem condito, lata, absolutio ab ea pertinet ex officio ordinario ad episcopum, imò & ad parochialem sacerdotem, nisi fuerit specialiter, vel Papæ, vel episcopo reseruata. Conclusio est S. Thom. loco citato, quam absq; vlla probatione ceu in dubitatam affirmat. Ratio tamen est clara, quia excommunicatio est censura quæ à iure imponitur ratione peccati, & ratione illius incurritur: ergo quantum est ex natura excommunicationis quicunq; habet iurisdictionem absoluendi ab illo peccato, habet & iurisdictionẽ absoluendi ab illa cẽsura, imposita pœnitẽtia: sed non solùm omnes episcopi, verùm & omnes parochiales presbyteri, imò quicunq; prælatus in suo collegio, vel conuentu iure diuino, & ordinario eo ipso, quòd habet iurisdictionem in foro pœnitentiali potest absoluere à quocunq; peccato cuiuscunque generis, quia iure diuino nullum est reseruatum, nisi ab homine reseruetur: scilicet, à Papa, vel episcopo, vel alio prælato: ergo pariter iure diuino potest quicunque absoluere à quacunque excommunicatione.

S. Thom. Ratiocõclu.

Ratio. 2.

¶ Secundò id probatur, quoniam si excommunicatio, propterea, q̃ esset lata à iure concilij, vel Papæ, esset ei reseruata, nõ opus esset, vt exprimeret, Cuius absolutionem nobis reseruamus, aut, Pro beneficio absolutionis ad nos veniatur, aut simile: cùm ergo per huiusmodi clausulas specialiter sibi absolutiones reseruat, signum est, quòd iure diuino, & ordinario ad singulos prælatos absolutio pertineat.

Argument.

¶ Est tamẽ argumentũ in contrarium. Per excommunicationem maiorem homo priuatur suffragijs totius ecclesiæ: ergo vbi Papa eiusmodi suffragijs hominem priuat, eidẽ soli incumbit eadem restituere. Ad hoc autem iam suprà responsum est, quòd ad excommunicationem nõ requiritur immediata potestas in omnia suffragia ecclesiæ, aliàs episcopus non posset excommunicare, sed illorum priuatio insequitur naturam excommunicationis. Quare sicut episcõpus excommunicando cõsecutiuè priuat hominem eiusmodi suffragijs, ita potest absoluendo ab excommunicatione illa consecutiuè restituere. Atque eadem ratione parochialis sacerdos, licèt excommunicare nequiret, tamen autoritate, qua potest absoluere à peccatis, potest & ab excommunicatione, ad quam absolutionem ex natura rei sequitur suffragiorum restitutio.

Solutio.

Solut. argu.

¶ Ac per hoc soluitur argumentum in principio quæstionis propositum, quo arguebatur sacerdotem parochialem posse absoluere ab omni excommunicatione. De illa nanq;, quę fertur à iudice, non militat: quia nemo potest alienam iurisdictionem vsurpare. De illa verò, quæ fertur à iure bene probat, quod quilibet curatus possit à qualibet absoluere, nisi essent plurimæ reseruatæ.

Quarta cõclusio.

¶ His constitutis conclusionibus de reseruatione adhibetur quarta. Olim non erant nisi sex casus summo Pontifici reseruati, vt ex authoritate S. Thom. colligitur, qui illos duntaxat enumerat. Primus erat de ijs, qui inijciunt manus violentas in clericum, vt habetur. 17. q. 4. can. Si quis suadente. qui fuit Innocentij secũdi ante tempus S. Thomæ, nempe, anno domini. 1130. Secũdus est de illis, qui incendũt ecclesiam, & sunt denunciati. At verò Caiet. in dicto ca. citato. 22. ait, hunc canonem specialiter tangentem incendiarios ecclesiarum non reperiri in iure: nam ille proximè citat⁹, quem hic Sanct. Thom. insinuat, cap. Tua. de sent. exc. non loquitur specialiter de incendiarijs ecclesię, sed generatim de incendiarijs. Nec excommunicat incendiarios, sed reseruat absolutionem si per ecclesiam denuncientur. Doctores autem sunt qui illam restrictionem faciunt ad incẽdiarios ecclesiæ, quos Sylvest. refert verb. Excommunicatio. 7. & 13. Canõ verò. Canonica. 11. q. 3. neque est concilij generalis nec Papæ, sed cõcilij Arausicani, quod non ligat totam ecclesiam. Neque loquitur particulariter incendiarijs de ecclesiarũ, sed generaliter de ecclesiæ violatoribus. Tertius casus est de illis, qui frangunt ecclesiam, & spoliant ipsam. Et iste habetur cap. Conquesti. de sent. excom. vbi non habetur quòd ipso

Primus casus

2. Casus.

3. Casus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

facto sint excommunicati, sed quòd excommunicentur. Et si ante denuntiationem voluerint satisfacere ecclesiæ, absolui possunt ab episcopo, sed si de denunciari permiserint, tũc absolutio deuoluatur ad summum Pontificem omnino, sicut de incendiarijs dictum est.

Furtum in ecclesia.

¶Vbi adnotandum est, quòd non quodcũq; furtum in ecclesia factum est sacrilegium, nec excommunicationi subiectũ. Vt si quis alicui in ecclesia sacra audienti crumenam surripiat, sed dum porta vel seræ ecclesiæ frangũtur, vt bona eius eripiantur. Itaq; ambæ actiones cõcurrant, vt ait Caiet. verbo Excommunicatio

4. casus.

cap. 21. Quartus est de illo sacerdote, qui in diuinis scienter communicat cum excõmunicato nominatim à Papa, vt habetur cap. suprà citato Significauit. de sentẽt. excõ. Quintus est de illis, qui literas apostolicas falsificãt, de quo extat canon cap. Ad falsariorum. de crimine falsi. vbi excõmunicantur literarũ apostolicarum falsarij, eorumq; fautores, & defensores.

5. casus.

Sextus demum est de illis, qui cùm excõicatis cõicãt in crimine, pro quo lata est sentẽtia, vt habetur cap. Nuper. & cap. Si concubinæ. de sent. excom. Et intelligitur de cõmunicãtibus cum illis, postq; excõmunicati sunt. Licet em quis consuluerit alteri, vt furtum faciat, & postea non excõicetur, nisi qui furtũ facit, qui cõsoluit; non est excõicatus, nisi postea ei consuluerit, vt non restituat. Item licèt quis cum excõmunicato maiori excommunicatione communicet in alio crimine, non ideo excõmunicatur excõmunicatione maiori. Vt si clericus sit excõmunicatus propter concubinatum, licèt concubina eius in eo actu cum illo cõmunicans sit excõmunicata, non tamen si cõmunicet cum eo in furto. Neq; verò huiusmodi absolutio reseruatur Papæ, sed iudici excommunicanti.

Nota.

Quinta cõclusio.

¶Quinta conclusio. Præter istos sex casus, quos S. Thom. refert, sunt alij ferè innumeri Papæ reseruati. Et primùm sunt omnes, qui in bulla cœnæ domini sic reseruantur, vt neq; per absolutionem, quæ illo die generalis fit, nec per aliam quancunq; solẽnem, nec per concessionem cruciatæ intelligantur concessi nisi exprimantur. Vnde. post. §. 12. eiusdem bullæ, subduntur hæc verba. Declarantes nihilominus ac protestantes (prout tenore præsentium declaramus, ac expresè protestamur) absolutionem hodie, vel ahàs etiam solenniter per nos faciendam præfatos suprà nominatos, & qualificatos, ac cancellarios, vicecancellarios, consiliarios, & procuratores atq; omnes, qui executionem literarum apostolicarum impediuerint, nisi decreta sua, & acta reuocauerint, non comprehendere.

Verba bullę cœnę dñi.

¶Hæc autem bulla non videtur res vsq; adeò antiqua, quandoquidem D. Thom. illius nõ meminerit, sed à tempore Martini quinti circa annum domini. 1420. quo tempore Bohemorum hæreses in concilio Constant. fuerint damnatæ. Cuius etiam bullæ Paulus secũdus, & Sixtus quart⁹ in suis extrauag. Et si Dominici gregis. meminerunt. Postmodũ verò Leo decimus aduersus Martinũ Lutherum eam auxit, ac deinde Paulus tertius aduersus regias curias apostolicarũ literarũ executiones impedientes. Nuperrima verò est sub Paulo quarto, qui nunc sedet, & cõtinet casus quindecim.

Bulla cœnæ dñi nõ admodũ antiqua.

Paulus. 2.

Leo decim⁹ Paulus. 3.

¶Primus eius casus est aduersus omnes hæreticos cuiuscunq; fuerint nominis, & sexus, & contra eorum fautores, defensores, ac receptatores, ea ratione qua hæretici sunt. Quæ quidem fuit censura Honorij tertij cap. Noue rit. de sentent. excommu. quo alter fuit antiquior. canon Gelasij. 24. quæst. 1. can. Achatius. 1. vbi admonetur, quòd quicunq; in hæresim semel damnatam labitur, eius dãnatione seipsum inuoluit. Atqui tempore S. Thomæ iam isti canones cõditi erant, quippe qui tempore Honorij natus fuit, vel paulò pòst. Veruntamen quia in dictis canonibus nulla fit reseruationis mentio, minimè illorum meminit. Et quanuis multi ex neotericis glossatoribus, quos Syluester verb. Excõmunicatio. 7. §. 3. refert, in dubium reuocauerint, vtrùm per hæresim mẽtalem huiusmodi excommunicatio contrahatur, proculdubio tamen non contrahitur, nisi hæresis verbo, aut facto fuerit exteriùs prolata, vt benè ait Caieta. verb. Hæresis. Nam etsi hæresis per actum mentis contrahatur, eo quòd in mente est veritas, ac subinde hæresis, tamen ecclesia nullum actum mentalem intendit excommunicare, non solùm quia quantum est ex natura illius actus nequit in cognitionem ecclesię venire, verùm quia esset laqueos humanis cõscientijs obtendere. Item requiritur quòd sit error pertinax, vt idem Caietan. verb. Excommunicatio cap. 1. ait. Pertinax autem est si sit assertio, quam homo scit vel sacræ paginæ contrariam, vel ab ecclesia damnatam, vel quam ignorantia crassa ignorat. Quare si sit ignorantia inuincibilis excusans à peccato, eadem ratione ab excommunicatione excusat. Requiritur etiam deliberatus actus: putà, assertio exterior, quã interior præcesserit. Ad hæc, adnotãda sunt verba extrauag. Sixti quarti, Et si Dominici. quibus alicui Pontifex ille videri potest rigorem huius reseruationis quodammodo relaxare:

Prim⁹ casus.

Honor⁹. 3.

Gelasius.

Per hæresim mẽtalem nõ incurritur excõicatio, nisi fuerit exteriùs prolata.

Hæresis pertinax.

Deliberatus actus.

Verba Sixti 4.

xare: quæ tamen si bene æstimentur, eam potiùs restringit. Ait enim, quòd prętextu facultatum ab ipso vel sua authoritate cõcessarum seu cõcedendarum, etiam in fauorem fidei & cruciatę, nullus confessariorum aliquos absoluere audeat ab hæresi postquam fuerint de ea sententialiter condemnati, seu delati, seu publicè diffamati. Apparet ergo, quòd nisi fuerit quis damnatus, delatus, vel diffamatus, quanuis sit hæreticus, eius absolutio non sit Romano pontifici reseruata. Et tamen hæc non fuit pontificis intentio: non enim ait, quòd hæresis citra hoc tres gradus non sit apostolicæ sedi reseruata, sed q̃ per nullam concessionem ab ipso factam, vel faciendam possunt hæretici absolui, si fuerint damnati, delati, vel diffamati. Duo ergo collige. Primum, quòd nullus hæreticus citra pontificis facultatem potest absolui, si fuerit hæresis pertinax, & exterius prolata, vt dictum est: quia omnis excommunicatio ratione hęresis est Papæ reseruata. Secundò, quòd si standum esset extrauaganti Sixti, quanuis Papa concederet generalem facultatem absoluendi ab hæresi etiam in diplomate cruciatæ, non posset absolui hæreticus damnatus, delatus, diffamatus, nisi hi casus essẽt nominatim expressi. Quare verba illa magis sunt restrictiua, quàm relaxatiua Dixerim verò, si standum esset extrauaganti Sixti: quoniam ipse non dixit, nisi quòd per facultates generales ab ipso concessas, vel concedendas non comprehendantur illi tres gradus hæresis: vbi noluit ipse, nec potuit coercere, & restringere concessiones per alios pontifices postmodum faciendas: quoniam extrauagans illa posita fuit tanquam regula cancellariæ, vel tanquam adiectio in bulla cœnæ Domini, quæ cessat cum ipso authore. Quocirca, vt bene ait Syluest. verb. Excõmunicatio. 7. casu. 32. illi casus Sixti remanent in dispositione iuris communis, & in forma concessionum, quæ à summis pontificibus pro tempore emanant. Imo & Angelus, qui fuit eiusdem pontificis commissarius, ait illam restrictionem Sixti non fuisse omnino receptam. Quapropter, si modò in diploma te cruciatæ dicat Papa, quòd possit quicunque absolui ab omnibus casibus reseruatis in bulla cœnæ Domini, illi etiam tres gradus Sixti comprehenduntur, licet non exprimãtur, vt ab illis possit quicunque hæreticus emendatus absolui in foro conscientiæ, reseruata tamen potestate inquisitoribus procedendi in foro exteriori.

Prima collectio.

Secunda collectio.

Nota.

Bulla cœnæ Dñi cessat cũ ipso Papa

Secũdus casus.

¶Secunda excommunicatio bullæ cœnæ Domini est contra piratas, & cursarios, & maritimos latrunculos.

¶Tertia, aduersus illos dominos, qui in suis terris noua pedagia imponunt, vel prohibita exigunt. ¶Et quarta, aduersus falsarios bullarum, seu literarum apostolicarum.

¶Quinta, aduersus eos, qui equos, arma, ferrũ, & instrumẽta bellica deferunt Saracenis, Turcis, atque alijs inimicis Christiani nominis.

¶Sexta anathematizatio est eorum, qui victualia, atque alia ad vsum Romanæ curiæ adducentes impediunt, & inuaduht.

¶Septima est eorum qui ad sedem apostolicam venientes, aut inde recedentes, in eadem commorantes, rapiunt, spoliant, & detinent, aut ex proposito deliberato verberare, mutilare, aut occidere præsumunt.

¶Octaua, aduersus verberantes, mutilantes, vulnerantes, interficientes, incarcerantes, patriarchas, archiepiscopos, & episcopos, atque ea mandantes.

¶Nona est multò latior, quæ in quatuor mẽbra sub eodem fere capite distribuitur, quæ omnia ad asserendum libertatem executionis mandatorum pontificis referuntur. Anathematizãtur enim illi, qui per se vel per alios eos, qui ad Romanam curiã super causis, & negotijs recurrunt, vel earundem causarum iudices, aduocatos, vel procuratores verberant, mutilant, vel occidunt. Atque illi, qui literas apostolicas executioni demandari inhibent, vel eorum executores capiunt, incarcerant, vel capi, & incarcerari faciunt.

Tertius.

Quartus.

Quintus.

Sextus.

Septimus.

Octauus.

Nonus.

¶Decima excõmunicatio est aduersus illos seculares iudices, qui personas ecclesiasticas, aut capitula, ad suum ipsorum tribunal aut cancellariam, aut consilium trahunt, aut trahi faciunt. ¶Vndecima eiusdem fere tenoris excommunicatio decernitur aduersus eos, qui iurisdictiones, vel reditus, vel prouentus ad ecclesiasticas personas ecclesiarum pertinentes vsurpant, vel surripiunt: & qui collectas, decimas, vel taleas eis imponunt, ac subinde qui talia consulunt.

¶Duodecima anathematizatio est aduersus cancellarios, aut consiliarios, aut præsidentes quoruncunq; regum, aut principum, qui beneficiales, & spirituales, illisque annexas causas ab auditoribus, & commissarijs apostolicis ad se euocant.

¶Tertiadecima est aduersus mutilantes, verberantes, aut interficientes, aut capientes Romipetas: hoc est, peregrinos Romam petentes, aut inde reuertentes.

¶Quartadecima excommunicatio est aduersus

Decimus.

Vndecimus.

Duodecimus.

Tertiusdecimus.

Quartusdecimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus illos, qui directè, vel indirectè per se, vel per alios detinent, aut hostiliter inuadunt, vrbem Romam, aut terras patrimonio ecclesiæ pertinentes. ¶ Ac demum quitadecema fuit adiecta à Clemente septimo aduersus eos, qui in direptione Vrbis, quæ suo tempore contigit, ex basilicis reliquias, ornamenta, vel vasa ecclesiastica diripuerunt, vel direpta tenent. Huius tamen excõmunicationis materia iam transiuit. ¶ Præter hos autem casus sunt alij perquàm multi apostolicæ sedi reseruati, quos Syluester verb. Excommunicatio. 7. ad. 57. enumerat. Sed D. Antonius, qui de censuris ecclesiasticis longum edidit tractatum vsque ad. 73. præter bullæ cœnæ multiplicat. At verò Caietanus diligenter profectò & luculenter, & doctè in summa verb. Excõmunicatio. per. 81. capitula explicat, vbi eorum exceptiones, & quæ circa illos dubia emergere possũt, diserte, & compendiosè enucleat. A quo nos ideo labore, quia prolixissimus esset, in præsentiarum abstinendum duximus.

Quintus decimus.
Syluest.
Caieta.

¶ Excepit enim D. Thom. septem casus, in quibus percutiens clericum non incurrit excommunicationem. Primus est, si causa disciplinæ id faceret, vt magister, prælatus, pater &c. quæ dicitur sacra læsio. Secundus, si leuis fuerit percussio, aut iocosa. Tertius, si quis clericum turpiter abutentem vxore sua, vel matre, vel sorore, vel filia offenderit, tunc enim licèt sic eum percutiat, vt sit peccatum mortale, clementia tamen legis fuit, vt dolor excommunicationem excusaret. Quartus, si quis vim vi repellat defendendo se vel sua: scilicet bona, vel pudicitiam, vel religionẽ suam &c. Et quintus, si quis per ignorantiam, eum percutiat, quem nesciebat esse clericum. Et sextus, si inueniat quis clericum in apostasia, post trinam monitionem. Septimus deniq;, si à clericatu se ad aliud vitæ institutum transferat.

Pereutiens clericũ in septẽ casibus non incidit in excõicationem.
Primus casus.
Secundus.
Tertius.
Quartus.
Quintus.
Sextus.
Septimus.

¶ Demum & ab excommunicationibus Papæ reseruatis potest quis absolui à suo prælato, vel sacerdote in octo casibus: videlicet, in articulo mortis. Vel quando ostiarius defendẽs ingressum, clericum absq; dolo malo percutiat. Item si percutiens sit mulier, vel seruus, vel religiosus, nisi sit enormis percussio, si sit pauper, aut puer, aut senex, aut valetudinarius, aut capitales inimicitias gerat, ita vt sit persona, cui nõ pateat accessus ad Romam: nam his personarum generibus nõ est Romanum iter possibile. Tametsi hæc omnia antiqua erant, nunc, autem standum esset consuetudini, potiss;imum in causa hæresis, vbi non esset tuta absolutio, nisi authoritate Romani pontis fieret. ¶ Sexta conclusio. Forma demum absoluendi ab excommunicatione nõ est certa, quemadmodum absoluendi à peccatis, sed potest esse qualiscũq;, vt absoluo te, libero te, restituo te communioni fidelium, & sacramẽtis ecclesiæ &c. Quinuerò potest etiam in absentia fieri, & per literas, tametsi iam sit in vsu absolutionem committere sacerdoti qui absoluat, à peccato, & ab excommunicatione. Sed nihilominus potest fieri absolutio ab excommunicatione, licèt non fiat à peccatis. Imò potest inuitus quispiam ab excommunicatione absolui. Enimuerò à peccato, quia non nisi propria voluntate cõmittitur, nemo, nisi propria voluntate consentiat, absolui potest. At verò quia excõicatio nõ est culpa, sed pœna, & pœna non incurritur propria spõte, imò contra inuitum decerni potest, fit, vt quis renuẽs absolui possit. Ac perinde sicut potest homo pluribus excommunicationibus excommunicari, potest ab vna excommunicatione absolui, alia remanente: quia excommunicationes non habent veluti peccata connexionem, imò potest homo pro vna excommunicatione satisfacere nõ satisfaciendo pro omnibus.

Sexta cõclusio.
Absolui potest absens ab excõmunicatione.
Inuitus põt quis ab excommunicatione absolui.
Pluries excõmunicatus, ab vna excõmunicatione sine alijs absolui põt.

DISTINCTIONIS vigesimæsecundæ, Quæst. tertia, De interdicto, & cessatione à diuinis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm interdictum sit expediens censura.

MAteriæ excõicationis, ne curta relinqueret, singulos articulos de interdicto, & cessatione à diuinis adhibẽdos duximus. Non q̃ totã rerũ syluam, quæ de interdicto cumulatur, explicare ꝓponamus: est enim prolixa, & Sũmistis propria, sed vt nonnullã eius depingam⁹ effigiẽ. Arguitur ergo, q̃ interdictũ nõ sit licitũ, q̃a nemo sine culpa puniẽdus est: solet autẽ interdictũ contra innocuos, & innocẽtes poni, cùm locus interdicitur, ne populus sacra

Pars negat. Arg. primũ

Secundum argumentũ.

sacra audiat. ¶ Secũdò. Id non est fas in ecclesia permittere, quod in detrimẽtum diuini cultus vergit: dum autem Christiani per interdictum à sacris arcentur, religio diuini cultus no cumẽtũ patitur: nefas ergo est id permittere.

Pars affirm. Decisio arti.

¶ In cõtrariũ tamen est catholicæ ecclesiæ vsus. ¶ Interdicere, vt in superficie verba sonãt, est inter duos aliquid dicere. i. cõstituere. Sed tñ altera est eius significatio, vt idẽ sit q̃d prohibere, vt interdico tibi ingressum domus meę, aut interdico te ingressu: hoc est, prohibeo. Et secũdum has duas significationes nomen interdicti diuersimodè vsurpatur, & iure ciuili, & ecclesiasticorũ id iure ciuili interdictum est formata quædam, & solennis verborũ conceptio quibus prætor inter duos: hoc est, inter actorem, & reum aliquid dicendo constituit: hoc est, aliquid iubet, aut prohibet, vt habetur Insti. de interdictis. &. ff. & Codice eo. titu. Quod quidẽ etiam dicitur interdictio, quæ est, aut prohibitoria, aut restitutoria, aut exhibitoria. Vt cùm prætor prohibet ædes extrui in loco, in quo actor eas petebat extrui, aut cùm iubet aliquid restitui, quod reus per exceptionem defendebat non esse ab eo restituendũ. Hoc autem interdicti genus non attinet ad rem præsentem, sed interdictum ecclesiasticũ, & canonicum, quod idẽ est quod prohibitio à sacris. ¶ Est autem operæpretium hic in fronte discrimina inter censuras ecclesiasticas, quæ in vsu habentur, constituere.

Cẽsurarum ecclesiasticarũ conueniẽtia.

Sunt enim quæ ad rem præsentem actinẽt numero quinq;. scil. excõmunicatio, suspensio, irregularitas, interdictũ, & cessatio à diuinis. Cõueniũt enim oẽs primo, quia oẽs sunt ecclesiasticæ censuræ propter delictum, licèt irregularitas nõnunq̃ citra delictũ incurratur. Item ratione causæ efficientis, quia oẽs possunt decerni, vel à iure, vel ab homine, saltẽ ex fundamento, quod est in iure. Nam irregularitas ꝓpriè nõ decernitur ab homine: quia non potest iudex imponere pœnã irregularitatis, nisi sit iure decreta, ꝓpter aliquod factũ. Neq; cessatio propriè decernitur à iure propter aliquod factum, vt ipso facto intelligatur posita, sed, vt art. proximo videbimus, conceditur ecclesiæ facultas, vt quando iustum iudicauerit cesset.

Cõueniẽtia secunda.

Tertiò, quia omnes præexigũt canonicam monitionem, vel quę in iure sit, vel quę ab homine fiat. ¶ Differũt autẽ primò, definitione & effectu: nã excõmunicatio, vt suprà diximus, est ecclesiastica censura, qua homo priuatur sacramentis, & suffragijs, & conuictu fidelium. Suspensio verò est ecclesiastica censura, qua quis priuatur vsu potestatis ecclesiasticæ,

Ecclesiasticarũ cẽsurarũ discrimẽ.

Suspensio quid.

quã habet. Potest enim sacerdos suspendi, vel ab executione ordinum, ne cõsecret, vel ab vsu iurisdictionis, ne ius dicat, vel absoluat, vel ab actu prædicationis &c. Sed irregularitas est quasi priuatio regulæ: hoc est, indignitas secũdum canones, ne quis possit ad ecclesiasticos ordines promoueri, vel si promotus fuerit, nequeat in eis ministrare. Tametsi hęc secunda suspẽsionis potiùs imaginẽ præ se fert, quàm irregularitatis. Interdictum autẽ canonicũ est ecclesiastica cẽsura, qua homo separatur à certis sacramẽtis, omnibusq; diuinis officijs, & ecclesiastica sepultura, vt ex. c. Non est vobis. de spõsa. & ex. c. Qđm te. de pœnit. & remiss. colligitur. Cessatio demũ à diuinis est organorũ suspẽsio: hoc est, ministrorũ, phibitio, ne sacra faciãt, aut diuina celebrent. ¶ Secundũ discrimẽ est, q̃p quatuor istorum non decernuntur, nisi propter peccatũ, irregularitas verò potest citra peccatum cõtrahi. Est enim duplex irregularitas, altera quę in pœnã peccati est impo sita, vt si excõicatus ordines suscipiat, vt. c. 1. de ijs q̃ furt. ordi. susc. epit. vel ab episcopo excõicato, vt. 1. q. 1. can. Gratia. & can. Statuim⁹. vel si excõicat⁹ celebrat: & ꝓpter alia cõplura peccata. Et hęc propriè dicitur cẽsura irregularitatis. Sed altera irregularitas est, quæ incurritur citra culpã, vt propter bigamiã, vt extra eod. tit. vel propter effusionem sanguinis etiã licitam. vt cũ iudex suspẽdere facit reum. Et hęc nõ est censura, quia non habet rationẽ pœnæ. Quocirca quando confertur in bulla cruciatæ facultas absoluendi ab omni cẽsura ecclesiastica, illo nomine includitur etiã irregularitas ratione peccati cõtracta, sed tñ aliud irregularitatis genus, vt propter bigamiã, effusionẽ sanguinis, orbitatem mẽbri, aut fœditatẽ corporis, quia nõ est cẽsura, sub illo nomine non cõprehẽditur. Præsertim, q̃p absolutio nõ fit nisi à culpa, vel pœna: huiusmodi autẽ irregularitas, nec est culpa, nec pœna: quare nõ opus habet absolutione, sed habilitate, quę nomine absolutionis nõ intelligitur. ¶ Tertium discrimẽ inter alia quatuor est, q̃p licèt nõ decernantur, nisi propter peccatũ, differẽter tñ: nam excõmunicatio, & suspẽsio nõ decernitur, nisi propter peccatũ i ipsius personæ, quæ excõmunicatur, vel suspẽditur, interdictum verò nõ sem per decernitur propter peccatũ illorũ, qui sacris interdicuntur, sed propter alienũ. Nam in odiũ illius, qui pertinaciter obstinat⁹ est in excõicatione interdicitur ciuitas. Atq; id ipsum de cessatione à diuinis dicturi sumus. ¶ Hinc subsequitur quartũ discrimẽ, q̃p excõmunicatio, suspẽsio, & irregularitas non decernuntur,

Irregularitas quid.
Interdicti definitio.
Cessationis à diuinis definitio.
Cẽsurarum ecclesiasticarũ discrimẽ secundum.
Irregularitas duplex.
Nota.
Cẽsurarum ecclesiasticarũ discrimẽ tertium.
Cẽsurarum ecclesiasticarum discrimen. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi aduersus personam in pœnam sui delicti, interdictum autem, & cessatio decernitur aduersus totam ciuitatẽ, vel regnum, eo q̃ citra vniuersatis culpam potest ipsa interdici.

Prima conclusio.

¶Suspẽsione autẽ & irregularitate prętermissis ad quæstionem sex conclusionibus respõdetur. Prima. Interdictum legitimè positum res est ecclesiæ gubernaculo necessaria. Nam etsi excõmunicatio, vt suprà dicebamus, pœna sit, qua ecclesia maiorẽ non habeat, tamen quãdo quis obstinato animo in ipsa recrudescit, condecẽs est, vt eadẽ ecclesia sensum mœroris, & tristitiæ repræsentet, & quasi totum populũ indignatione aduersus eũ cõmoueat, & à iure, quod habet sacra audiendi, suspẽdat, vt vel illa populi indignatione, & sacrorum silentio, perterrefactus ille resipiscat.

Interdictũ duplex. Interdictũ loci.

¶ Atqui interdictũ est duplex. s. interdictum loci, & interdictum personarũ. Interdictum locale seu loci est, quando interdicitur ciuitas, ne illic diuina officia audiantur, & tunc populus, præter personas illas, quæ causam dederũt interdicto, potest extra ciuitatẽ, & suburbia illa audire: nam nomine ciuitatis etiam suburbia intelliguntur. cap. Si ciuitas. de senten. excom. lib. 6. Interdictum autem personale est, quo interdicitur populus, vel aliqua eius persona: nã etiam populus citra propriam culpam in odiũ excõmunicati, præsertim si sit rector, vel princeps, potest interdici, vt patet can. Miror. 17. q. 4. vbi Aug. propter delictũ Bonifacij interdixit eum sacris, totamq; eius domũ, & familiam. Imò potest interdici populus sine clero, & clerus sine populo. Et tunc personæ interdictæ nullibi s. neq; in illo loco, neq; in alio audire sacra possunt. Hæc omnia habentur cap. Si sententia. de sent. excom. lib. 6. Ex quo fit vt interdicto loco, nõ censeatur populus interdictus, nisi ne in illo loco audiat, & è conuerso interdicto populo nõ censetur interdictus locus. Quare populo excluso etiã in præsentia peregrinorũ posstũ soleniter celebrari diuina.

Interdictũ personale.

Subdiuisio interdicti.

¶Et vtrunq; istorum interdictum sunt qui distinguant in tria. s. in generale, speciale, & singulare. Sed tamen satis est dividere in duo: videlicet, in generale, & speciale. Generale enim interdictũ loci est, quando interdicitur totum regnum, vel tota ciuitas, vel totum castrum. Dicitur enim generale, quia nulla ecclesia excipitur, vt colligtiur ex cap. Cũ in partibus. de verb. sig. Interdictũ speciale loci est, quãdo aliqua ecclesia, vel ecclesiæ ciuitatis vel castri interdicuntur, & nõ omnes. Et tunc interdicta ecclesia, interdicuntur omnes eius capellę, vt eodem cap. Si ciuitas. admonetur, non tamen clerus eiusdẽ ecclesiæ: potest enim alibi celebrare. Pari modo interdictũ personarum esse potest, aut generale, vt dum propter peccatum regis interdicitur totus populus regni, aut propter delictum domini totus populus ciuitatis, vel castri. Speciale autem est cùm interdicitur aliqua persona, vel personæ ciuitatis. Quare hoc imponi potest propter peccata ipsarum personarum, quæ nominatim interdicuntur. Quæ quidem pœna est minor, quàm sententia excommunicationis, nam minor pœna est arceri à sacris tantùm audiendis, quàm priuari suffragijs ecclesiæ, & conuictu fidelium. Quo circa episcopis sæpe Pontifex priùs præcipit sub comminatione, vt arceantur ab ingressu ecclesiæ, quàm sub cõminatione excõmunicationis. ¶De illis autem qui interdicere possunt subiungitur secunda conclusio. Omnes prælati ecclesiarũ cathedralium, aut collegiatarum: nempe, & episcopi, & abbates, qui præsunt, collegiatis ecclesijs, possunt interdicere, tam personas, quàm locum: quia habent iurisdictionem ordinariam, vt notatur in ca. Cùm inter. de consuetud. & in. c. Cùm ab ecclesiarum. de officio ord. Pariter cõcilium generale, & capitulum sede vacante. Minores autem prælati, qui excommunicare possunt, vt prælati religionum, eadẽ ratione possunt interdicere subditos: id est, ab audiendis diuinis cohibere, vt ex eod. cap. Cùm ab ecclesiarum. colligitur: quia hoc minus est quàm excommunicare. Interdicere autem ecclesiam, vel locum non est in cõsuetudine, nisi habeãt iurisdictionem in oppidum aliquod vel castrum. ¶ Tertia conclusio. Ad interdictum requiritur causa eademque grauis, & digna: nam certè locus, & populus non est nisi grauissima de causa interdicendus, nec quæcunque sufficit, quæ ad excommunicandum satis esset. Nam excommunicatio fertur contra singularem personam, interdictum verò in damnum populi citra eius culpam. Imò interdictum quanuis ex vna parte ad terrorem excommunicatorum conducat, ex altera tamen in periculum diuini cultus vergit, potissimùm si sit prolixum: nam tunc non solùm populus desuetudine frequentandi diuina officia, affectum eorum, & sensum perdit, verum etiã & clerus ipse remissior fit, & ignauior ad eadem diuina celebranda. Qua vtiq; ratione, & diuina religio detrimentum patitur, & populus solet in moribus sylvescere. Vnde Innoc. & Hostiens. super. c. Quæsiuit. de ijs quæ fiũt à maiori parte capit. sentiunt sentẽtiam interdicti non esse ferendam ob delictum particularis

Secunda cõclusio.

Tertia conclusio.

laris personæ, sed vniuersitatis, nisi sit dominus loci, vt. c. Non est vobis. de sponsa. Et Bonifac. octauus in extrauag. Prouidẽ. sanxit, ne pro debito pecuniario, vel cuiusuis pecuniæ quantitate posit iudex ordinaria, vel delegata potestate locum, vel populum interdicere. Secùs, vt ait Archidia. de interdicto singularis personæ. Nunc autem saltem in aliquibus locis Hispaniæ solet ciuitas pro exigua causa pecuniaria interdicto obnubilari, quod profectò nullatenus esset ferendum. Putant enim illa ratione ecclesiastici iudices suã authoritatem asserere, & tamen præterq̃, quòd grauissimũ dant populo damnum, & iniuriam grandem irrogant, eandem authoritatem extenuant, quæ hac ratione indies minoris habetur. In alijs nationibus vix vno seculo interdictum vnũ auditur, in Hispania verò creberrima vidẽtur. Atqui solebat mos priscus vigere, vt posito interdicto, personæ excommunicatæ intra triduum vrbe pellerentur, vt cessaret, nunc verò temporis nulla huius Christiani moris habetur ratio.

Forma sententiæ.

¶Debet præterea, & monitione canonica excommunicatus præmoneri in scriptis, vt cap. Cùm medicinalis. de sentent. excom. libr. 6. iubetur. Forma autem sententiæ est, talem populum, aut locum interdicto ecclesiastico supponimus, de verb. signi. cap. Cùm in partibus. & de officio delegati. cap. Sanè. in. 2.

Concilium Constant.

¶Estq; notandum, quòd post concilium Cõstan. nemo interdictum seruare tenetur siue à iure siue à iudice positum, nisi aduersus certũ locum, aut contra certam personam fuerit enunciatum. Sufficit autem interdictum ecclesiæ matrici intimari, quod quidem ipsa seruãte, & reliquæ omnes ecclesiæ seruare tenẽtur.

¶Et hæc de interdicto, quod ab homine decernitur. Nam sunt multi casus, in quibus, & ipso iure decretum est. Ciuitas enim vbi Papa moritur, si non illico ad electionem seruatis iuris conditionibus procedatur, eo ipso interdicto subijcitur. cap. Vbi periculum. de electio. libr. 6. Item quando vniuersitas ciuitatis ab ecclesijs, vel ecclesiasticis personis pedagia, vel alia tributa exigit, vt cap. Quanquàm. de censib. libr. 6. Et in multis alijs casibus, quos Sylvest. verb. Interdictum. 4. refert.

Relaxatio.

¶Atqui illud, quod à iudice dernitur, ab eodem est tollendum, & relaxandum, imò & idem iudex potest illud suspendere, vel in tota vrbe, vel in aliqua ecclesia, vel per diem, vel per aliud tempus, causa alicuius officij celebrãdi, aut defuncti sepeliendi, aut alia legitima, vt cum Innocentio, & Hostien. contra Bernard. ait Sylvest. verb. Interdictum. 3. §. 8.

Nota.

¶Quin verò quãtum est ex tenore iuris videtur interdicta iure posita cessante causa, & facta satisfactione per ordinarium posse tolli: quoniam interdicta iure non reseruantur Papæ sicut excommunicationes. Si autem alicubi reseruetur, standum est verbis iuris. Suspẽdi autem manente causa, aut non facta satisfactione per nullum, nisi per summum Pontificem possunt.

Quarta cõclusio.

¶Ad hæc, & de natura, & effectibus interdicti, adhibetur quarta cõclusio. Effectus & natura interdicti est trina prohibitio: scilicet, diuinis interesse, & certa suscipere sacramenta, & in loco sacro sepeliri. Enimuerò antiquitus ferè nihil interdictum à cessatione differebat: nam cùm tempore interdicti interesse sacris non liceret, clerus ipse ab eis celebrandis omnino abstinebat, vt colligitur ex cap. Non est vobis. de sponsalib. & capit. Quod in te. de pœnitent. & remissio. sed semel in hebdomada causa conficiendi sacramenti celebrari permittebatur. de sentent. excommu. capit. Permittimus. At verò Bonifacius octauus capit. Alma mater. referens quemadmodum antiquitus tempore interdicti nulla celebrabãtur officia, & subdens, quòd ex districtione huiusmodi statutorum, decresceret deuotio populi, pullularent hæreses, & infinita pericula animarum insurgerent, & ecclesijs sine earum culpa debita obsequia subtraherentur, concessit, vt tempore interdicti siue ab homine, siue à iure prolati possent homines non solùm in articulo mortis, sed etiam sani quoties vellent sacramentum pœnitentiæ suscipere, dum tamen non essent excommunicati, qui quidem, præterquàm in articulo mortis, ad sacramenta non admittuntur. Et nisi essent illi, qui interdicto causam dederant. Secundò concessit, vt exclusis interdictis, & excõmunicatis, quotidie diuina officia submissa voce, ianuis clausis, non pulsatis campanis celebrarentur. Tertiò, vt in die natalis Domini, paschæ, & pentecostes, & assumptionis Beatæ virginis pulsatis campanis, apertis ianuis, alta voce eadem officia solenniter fierent. Iure autem antiquo permittebatur baptismus & pœnitentia morientium, & viaticum. cap. Non est vobis. de sponsalib. & confirmatio in fronte, vt cap. Responso. de sentent. excom. Festa autem illa quatuor solennia incipiũt à primis vesperis, sed festum paschatis à missa vigiliæ, saltem ab initio Gloriæ, quando pulsantur campanæ, finiuntur tamen in vltimo completorio vltimi diei paschatis, aut diei assumptionis.

Alma mater.

Festa quatuor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Haud tamen licet in ijsdem festiuitatibus sacramentum eucharistiæ susc̃ipere, nisi ab his, qui priuilegium habent: quia hoc in dicto. c. Alma mater. non conceditur. Hoc autem sunt qui dubitant, vtrum cùm priuilegiatus sumit eucharistiam, posit populus interesse, eo q̃ illud expresè non concedatur. At verò cùm populo concedatur tunc publicè interesse sacrificio missæ, non est cur dubitetur, quin liceat interesse sumptioni eucharistiæ, cum nō sit nisi pars sacrificij. Potest, & die assumptionis virginis benedictio coniugum solennis fieri, quia illud non est sacramentum. Imò & defuncti solenniter sepeliri, vt ait Syluester verb. Interdictum. 5. §. 4.

Triplex effectus interdi.

¶ Igitur extra illa festa trinus est interdicti effectus, vt conclusio asserit. Primus scilicet, q̃ nemo audire sacra valet, nisi clerici, etiam primæ tonsuræ. Nisi sint coniugati: nam illi omnia priuilegia clericalia amittunt, vt habetur cap. Ioannes. de clericis coniugatis. præter duo, vt Bonifacius decreuit cap. vnico, eod. titulo libr. 6. Nam si tonsuras deferant, gaudent priuilegio canonis. Si quis suadente diabolo. & ne conueniri debeant coram iudice seculari. Sed præsertim priuilegium audiendi sacra tempore interdicti perdunt: quia iam nō sunt altaris ministri, neq; ecclesiæ. Possunt etiam audire sacra quicunq; per pontificis diplomata sunt priuilegiati. Et qui huiusmodi priuilegium habet, potest familiam suam, quæ eum comitatur, in ecclesiam secum inducere, iuxta concessionem eiusdem Bonifacij cap. Licet vobis. de priuileg. libr. 6. Nisi vel causam dederint interdicti, vel in fraudem hāc ob causam fuerint in eandem familiam assumpti. cap. vlt. de verb. sig. lib. 6.

Priuiligiati.

¶ Adde hic quod suprà dist. 13. q. 2. artic. 1. inter explicandum præceptum audiendi missam diebus festis diximus: nempe, quòd priuilegiati non excusantur tempore interdicti audire sacra die festo. Non quod priuilegium eos per se obliget, sed præceptum audiendi missam obligat omni tempore omnes audire potentes. Secūdus effectus interdicti est, quia nec possunt susc̃ipi sacramenta ordinum aut extremæ vnctionis, vt notant doctores super cap. Responso. de sent. excom.

¶ Tertius, quia nec defuncti gaudere possunt ecclesiastica sepultura, præter clericos. vt cap. Quod in te. de pœni. & remiss. Et quanuis illic addatur, q̃ clerici sepeliantur sine solennitate, & cum silētio, iā verò hodie, vt ait Sylu. verb. Interdictum. 5. §. 10. cōceditur vt missa & officium funeris cum moderamine capituli. Alma mater. celebretur. ¶ Ad hæc de violantibus interdictum distinguēdum est inter clericos & laicos: nam de clericis subnectitur quinta conclusio. Clerici interdictum violantes peccant mortaliter, fiuntq̃; irregulares, & vt verbis iuris vtamur ineligibiles & impostulabiles. Itaque nec eligere valēt, nec eligi, nec postulari, suntq̃; suspensi ab officio & beneficio. Prima pars, licèt eam concedere renuat Caiet. in summa verb, Interdictum. nihilominus vera profectò censenda est. Et probatur, quia mandatum interdicti imponitur proprie clericis secundùm antiquum ius, vt non celebrent, & secundum ius nouum, vt non celebrent nisi iuxta tenorem capituli. Alma mater. excluso populo, clausis ianuis, &c. & cùm præceptum sit de re graui, fit consequens, vt non obtemperantes lethaliter delinquant. Secundò id cō firmatur ex pœnarum grauitate, quæ violatoribus iure decernuntur, vt irregularitatis & aliæ: tam graui ſenim censura non plectuntur nisi mortaliter delinquētes. Quòd autem tria illa pœnarum genere incurrant, probatur. ca. Is qui. capit. Is cui. de sentent. excommuni. lib. 6. & cap. Cùm ęterni tribunal. de sent. & re iudi. cod. lib. & cap. 1. de postula. prælatorum. Sed q̃ sint suspensi officio, & beneficio probatur ex cap. Tanta. de excessib. prælator. Imo sunt beneficijs expoliandi, vt patet cap. Postulastis. de clerico excommunicato. Atqui si sit religiosus, & sciens matricem ecclesiam interdictum seruare, & non seruat, est excommunicatus, per clem. Ex frequētibus. de sentent. excommunicatio. Et est notādum, quòd clericus dupliciter est interdicti violator: scilicet, vel dum ipse est interdictus, tunc enim nullibi, vt dictum est, officia sacrorum ordinū exercere potest, & si decedat interdictus, caret ecclesiastica sepultura, vt in dicto cap. Is cui. habetur. Secundò, si locus sit interdictus, licet clericus ipse nō sit interdictus, exercendo ordines in eodem loco, violat interdictum. Sunt tamen notanda verba capitulorum irregularitatem decernentium, quia non loquuntur nisi de clericis, qui sunt in sacris, & celebrant, vel officia diuinorum ordinum exequuntur. Quare licèt religiosus, qui non est in sacris, & secularis, & monialis solenniter in ecclesia canant, non fiunt irregulares, vt non possint ad ordines sacros promoueri, sunt tamen aliter puniendi in aliquod arctius monasterium intrusi, vt eodem. cap. Postulastis. sancitur. Nam & moniales & religiosi non clerici nomine clericorum hoc casu intelliguntur, quibus incumbit diuina officia solenniter facere, vt censeantur violatores interdicti, non autem quantum ad irregularitatem. Qua propter simplex clericus primæ tonsuræ, imò qui minoribus ordinibus initiati sunt, (vt Syluester cōtra quosdam Canonistas cum theologis sentit, verb. Interdictum. 5. §. 6.) quanuis solenniter in ecclesia canant, & sua munera exerceant deferendo cereos, aut legendo, & agendo ea, quæ sunt sui muneris, non fiunt irregulares, vt non possint ad maiores ordines promoueri: quia prima tonsura, & minores ordines non sunt ordines sacri, sed dispositiones ad illos. Et ideo non est eis matrimonium interdictum. ¶ Quinuerò quanuis presbyteri aliqua munera exerceant in ecclesia tempore interdicti, quæ quidem munera non sunt propria sacrorum ordinū, sed possunt per laicum exerceri, vt respōsorium canere, vel Psalmum, non ideò fiunt irregulares, vt cum Panormitano ait ibidem Syluester. Vnde cōcluditur regula, illos tantùm clericos irregularitatem incurrere, qui sunt in sacris, vt subdiaconi & superiores, & exercēt aliquod officium, quod est ordini annexum. Imo quanuis subdiaconus sine apparatu epistolam diceret, nō fieret irregularis: quia illam illo pacto laico dicere permittitur, secùs si cū apparatu tanquā subdiaconus eam diceret.

Quinta conclusio.

Clerici dupliciter violat interd.

Nota.

Nota.

¶ At verò de laicis, interdictum eo modo violantibus, quòd ad audiendum sacrum, vel alia diuina officia sese ingerunt, grauius est dubiū, vtrum mortaliter peccent. Nam quòd nullam iuris pœnam incurrant vt certissimum supponitur, est tamen argumentum, quòd peccent, & quidem mortaliter: nam de excōmunicatione diximus, quòd non solùm excommunicati peccant communicando cum alijs, verùm & alij communicando cum ipsis: ergo æquali ratione non solùm clerus violat interdictum diuina coram populo celebrando, sed & populus insinuando se in ecclesiam, vel per valuarum rimas audiendo diuina, & adorando sacramentum. Accedit & autoritas Innocentij & Archidiaconi, quos in eandem sentētiam citat Syluester verb. Interdictum. 6. §. 7.

Regula.

Dubium de laicis.

¶ Nihilominus tanquàm probabilior, & fortasse certa subiungitur sexta conclusio. Laicus, si sit totus populus, vel ipse interdictus, mortaliter peccat ingerendo se diuinis officijs audiendis: si tamen ipse nō sit interdictus, sed solus locus, nō peccat ingerendo se, saltem mortaliter, nisi aliquod violentiæ genus faciat, vt se ingerat, vel clericis eum expellentibus non obtemperet. Prima pars liquida est: nam populū vel aliquos ciues interdicere est eis inhibere ne diuina officia audiant, & ideo si non sint ecclesiæ audientes, cùm sit res grauis, certum est eos peccare mortaliter. Secunda verò pars est sententia Syluest. loco citato vbi ait, quòd nisi sese ex contemptu ingerant, nihili faciendo ecclesiæ interdictum vel autoritatem, non peccant mortaliter. Sed & Caietanus verb. Interdictum. eandem sententiam asseuerantiùs affirmat, dicens, quòd violatio interdicti solùm est clericorum. Et ratio, quæ id suadere, nescio an persuadere videtur, est quòd quando solus locus interdicitur, mandatum iudicis non dirigitur ad laicos, neque illis intimatur, sed tantùm ad clericos, quibus præcipitur, vt interdictum seruent. Et pariter religiosis ne ianuas perforent, aut fenestras faciant, per quas seculares possint diuina videre, vel audire, vt clemen. 1. de sentent. excommunicatio. illis ergo incumbit à diuinis populum arcere, quibus laici, cùm ab ipsis expelluntur, parere tenentur. Alioqui si contemptus absit & scandalum, certè non videntur mortaliter peccare, licet se ingerant, sed solùm esset quædam venialis culpa, propterea, quòd interpretatiuè faciunt contra clericorum intentionem. Atqui, vt ibidem addit Caietanus, quā uis dum diuina sumus audientes interdictus ecclesiam intraret, non tenemur eum vitare, quia non iubemur non participare cum interdictis, sed solùm clerici tenentur à sacris eos ejicere. ¶ Ad argumentum ergo contrariæ partis respondetur, non esse idem de excommunicatione & interdicto: nam cum excommunicatis omnes prohibentur communicare, omnibusq̃ imponitur pœna maioris, vel minoris excommunicationis si cum illis communicent: sed in interdicto soli clerici plectuntur, nisi illud seruent: quare illis solis videtur præceptum impositum. Clemētina verò Graues. de sententia excommunicatio. quam fautores contrariæ opinionis pro se afferunt, nihil eis suffragatur: quoniam illic non habetur sermo de laicis qui tempore interdicti ingerunt se sacris, sed de illis dominis qui eo tempore missas, & diuina officia in ecclesijs publicè, & solenniter faciunt celebrari, alioſq̃ conuocant, imò compellunt, vt eisdem sacris interſint, quos quidem non est dubium mortaliter, & grauissimè peccare, qui ideò ob id peccatum illic excommunicantur. In horum ergo consequentiam non possunt adduci qui simpliciter se sacris ingerunt.

6. Cōclusio.

Solutio arg. in oppositū.

¶ Primum igitur argumentum iam suprà solutum est, conceditur nanq; neminē nisi pro sua culpa puniendum, tamen quādo populus

Solutio. 1. argum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

interdicitur sacris pro sola culpa excõmunicati, nõ punitur populus, sed excommunicatus ipse in populo. Sicuti dum propter culpã patris soboles perdit nobilitatem, nõ punitur soboles, licèt damnum patiatur, sed pater in sobole. ¶ Ad secundum verò respondetur, quòd etsi aliqua detrimẽta ex interdicto sequantur in diuino cultu, & deuotione populi, recõperantur tamen per necessitatem defendendi autoritatem ecclesiasticam. Dum tamen, vt dixi mus, modus adhibeatur, ne vel sine vrgentissima causa interdictum ponatur, vel tãtum duret, q̃ in populo diuinorum sensus tepescat.

Solutio. 2.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm cessatio à diuinis sit licita.

SEcundò quæritur de cessatione, & arguitur, quòd non sit licita. Diuina officia celebrari est de iure diuino, ac potissimùm missam, quæ, vt suprà diximus, est proprium Christianorum sacrificium: per nullum autem ius humanum derogatur diuinum: ergo nulla de causa cessatio à diuinis est licita. ¶ In contrarium est cõcessio iuris cap. Si canonici. de officio ordina. lib. 6. ¶ Supremum afflictionis documentum, quod ecclesia ostendere potest, est cessatio à diuinis, quæ dicitur organorum suspẽsio: hoc est ministrorum ecclesiæ silẽtium. Et sumitur ex illo Psalm. 136. In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Vt enim populus Israëliticus in Babyloniam captiuus adductus organa, quibus in templo sacrificabat, suspendit, & petentibus Babylonicis, vt quæ in templo consueuerant, canerent, respõderunt, Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Ita ecclesia in vltimas angustias coacta cessatione à diuinis afflictionem suam significat. ¶ Ad quæstionem ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima. Nulla cessatio à diuinis propter aliquod crimen ipso facto iure imponitur, sicuti aliæ quatuor censuræ, vt art. proximo dicebamus, sed solùm iure conceditur, vt quando ecclesiæ visum fuerit, cesset. Quare cessatio, vt Panormi. in cap. Dilectus. de appellatio. adnotauit, hoc differt ab interdicto, quòd sententia interdicti est quid iuris, cessatio verò non est nisi quid facti, nõ quidem iure latum aut decretum, sed iure permissum, & concessum. ¶ Secunda conclusio. Cessatio si legitimè fiat, est licita, & decens propter causam iam dictam: nempe, vt quos rebelles ecclesia iure, & ordine vincere, & cogere nequit, saltem tam ingenti doloris sensu exterreat. Quòd autem cessatio iure cõcessa sit, patet ca. Irrefragabili. de officio ordi. & ca. Si canonici. & cap. Quanuis. eod. titul. libr. 6. Et clem. 1. de sentẽ. excommu. ait papa cessationem vnicum esse lumen ad repellendas iniurias ecclesijs illatas. ¶ Tertia conclusio. Ingentissima grauitas incommodorum, quæ cessatio præfert, exigit, vt sit legitima, conditiones decem. Illas ex ordine recensẽt Bonifa. octauus in dicto cap. Quanuis. adiunctis glossis Ioan. Andreæ, & aliorum. Primum requiritur, vt cessantes habeant à iure, vel consuetudine, vt cessare possint, vt in præallegato. c. Si canonici. habetur. Vbi notandũ est, q̃ episcopus officio suo proprio, & ordinario cessare potest, capitulũ verò minimè sine autoritate, & cõsensu episcopi, vt ex citato. c. Irrefragabili. colligitur: alioqui cessatio nõ est valida, & episcopus potest eam reuocare, nisi sede vacãte capitulũ cessauerit, vel idẽ capitulum cõsuedine, vel priuilegio obtinuerit, vt inconsulto episcopo cessare possit. ¶ Tunc ergo requiritur secunda conditio, scilicet, vt omnes canonici nemine dempto conuocentur, etiam absentes, qui cõuenire possunt, acsi de electione ageretur. ¶ Tertiò requiritur, vt de causa cessandi matureꝫ, & diligenter tractetur. ¶ Quartò, quòd de cessando deliberent. Et videtur ne cessarium, quòd maior pars capituli concludat cessandum esse: nam in dict. cap. Quanuis. conuocatio ad cessationem faciendam æquiparatur ei, quæ fit ad electionem canonicè faciendam. Vnde etiam colligitur, quòd conclusio deliberationis debeat fieri à maiori parte omnium deliberantium. Itaque si alij concludant cessandum, & alij non cessandum, & tertij indifferenter se habeant, pars prima debet alias ambas superare. ¶ Quintò requiritur, quòd offensa propter quam cessatur, sit manifesta & notoria: alioqui nulla consuetudo sufficeret, quia esset onerosa, vt cap. 1. de consuetu. habetur. Quapropter vt ait Syluester verb. Cessatio. non sufficit, vt cum illo, contra quem cessatur, probabilibus rationibus agatur, sed requiritur, quòd apertis, & notorijs conuincatur. ¶ Sextò requiritur, quòd causa illa manifesta sit rationabilis. Hæc autem conditio per præcedentem satis explicatur: quia non sufficit, quòd sit rationabilis, sed apertis rationibus demonstrata. ¶ Septimò, quòd ante cessationẽ instrumento publico, vel patentibus literis authen-

Prima conclusio.

Secunda cõclusio.

Tertia conclusio.

2. Conditio.

3. Conditio.

4. Conditio.

5. Conditio.

6. Conditio.

7. Conditio.

tico sigillo munitis causa cessationis exprimatur. ¶ Et Octauò, vt idem instrumentum ei, contra quem cessatur, tradatur. ¶ Nonò, quòd cessaturi requirant illum, vt emẽdet competenter iniuriam vel offensam, propter quam volunt cessare, quòd si ille emendare noluerit, tunc habet locum cessatio.

Octaua.

Nona.

Decima.

¶ Decimò tandem requiritur, vt infra mẽsem vtraque pars tam cessans, quàm contra quam cessatur, per se vel per procuratores iter ad sedem apostolicam arripiat, & competenti dierum spacio se ei representent, vt cognita causa pontifex remedium adhibeat. ¶ Hinc autem quidam, qui de hoc mecum dum semel cessatio posita erat, congressi sunt, colligebant, q̃ mense transacto licet concordia inter partes cõponeretur, nullatenus posset ante illum Pontificis cessatio tolli. Sed reuera nescio quo colore hoc ex dicto capitulo colligatur: nam Papa illud ad se iter non habet nisi ad tollendũ ecclesiæ, & populi gratiam: nempe, ad prouidendum ne cessatio diu duret, vt licet partes non cõsentiant, ipse eam tollat. Intentio ergo Pontificis non est viam occludere, quominus etiam transacto mense quocunque tempore inter partes conueniat posit cessatio tolli autoritate eius, qui eam posuit. Imò verò secundùm Ioannem Andream, si omnes istæ decẽ conditiones non concurrant, cessatio non est valida. Vnde infert, quòd si transacto mense iter nõ arripiatur ad sedem apostolicam, cessatio non est seruãda. Quinuerò textus id ipsum de parte saltem cessante asserit, nempe, quòd si pars cessans iter non arripuerit ad sedem apostolicam, non seruetur cessatio. Secùs vt ait Syluest. verb. cessatio. Si pars, cõtra quã cessatur idem iter aggredi renuerit: nam propter eius contumaciam non debet ecclesia iure cessandi spoliari. ¶ De pœnis autem clericorum cessationem violantiũ est dubium, vtrum etiam irregularitatem incurrãt sicut dum violant interdictum. Ad quod Syluester verb. Cessatio. §. 5. respõdet, quòd si cessatio est particularis vnius ecclesiæ, vel duarum aut plurium, non autem generalis omnium totius vrbis, nõ incurritur irregularitas etiam si sit matrix ecclesia: quia illa non æquipollet interdicto. Si autem sit generalis in vrbe, vel castro, vel regno refert quosdam dicentes, quòd incurritur eadem irregularitas, & quòd religiosi non seruantes excommunicationẽ feriuntur, iuxta tenorem Clemen. 1. de sententia ex communica. Ipse tamen cõtrarium cum alijs sentit propter celebrem illam regulam de sent. excommu. Is qui. libr. 6. quod nunquam fiat quis irregularis, nisi in casibus à iure expressis. Attamen quantum ad excommunicationem religiosorum cõtratium profecto crediderim iuxta in prædicta Clemen. postquam religiosi non seruantes interdictum anathemate plectuntur, subdit Papa. In cessationibus generalibus à diuinis ciuitatum, terrarum, aut aliorum locorum idem intelligimus obseruandum, quibus verbis eadem insinuatur pœna. ¶ Tenentur præterea qui sine legitima, & canonicã causa cessant, omnia, quæ de quibuscunq; prouentibus illius ecclesiæ, in qua cessatum fuerit susceperint, eidem ecclesiæ restituere, & quæ sibi debentur, non possunt percipere. Tenenturq; subinde alteri parti sumptus restituere. Si verò causa propter quam cessatum est, inuenta fuerit iusta & canonica, tunc tenetur pars contraria cessantibus resarcire omnia damna & detrimenta, quæ causa cessationis acceperunt.

Pœnæ clericorũ cessationem violantium.

Religiosi cessationẽ non seruantes excommunicãtur.

Sententia autoris.

Pœna cessãtiũ sine legitima causa.

¶ Ad capitale igitur argumentum respondetur, quòd quanquam diuina officia, & potissimum missarum solennia sint de iure diuino, tamen singulis diebus celebrare, aut singulis mensibus non tam strictum ius est, quin possit ecclesia, quando ratio poposcerit, ad asserẽdam suam autoritatem, quæ etiam est de iure diuino, in tempus organa sua suspendere. Et hæc de clauium potestate, & eius partibus.

Solutio. 1. argumen.

DISTINCTIO vigesimatertia. De sacramento extremæ vnctionis.

Cap. 1.

QVintũ deniq; postremumq; adeò sacramentum eorum, quæ ad singularium attinẽt perfectionẽ psonarũ, est vnctio extrema. Quæ quidem est sacramẽtum vnctionis infirmorum ad salutem animi & corporis. Tria quippe sunt vnctionũ genera, vt venerabilis Hugò ait. Est

Extrema vnctio definit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Est enim vna, eademque principalis, quæ fit chrismate, per quam copia gratiæ cõfertur, vt in confirmatione, licèt eodem sacro vnguento, & sacerdos baptizatum chrismet in fronte, & episcopus sacerdotes, quos ordinat, in capite & manib⁹. Alia est, quæ oleo fit simplici benedicto, qua catechumeni, & neophyti vnguntur in pectore, & inter scapulas. Ac demum tertia, qua infirmi in exitu vitæ liniũtur. Ex his ergo sola prima: nempe, confirmatio, & hæc vltima sacramẽta sunt, reliquæ verò non nisi sacramentalia quædam. Quòd autem hoc sit sacramentũ, inde constat, quòd quæcunq; ecclesiastica cæremonia, quę ceu passionis Christi instrumentum ad remissionem valet peccatorum, est sacramentum.

Iacobus.5. Iacobus autẽ ait, quòd dum infirmus presbyteri ministerio vngitur oleo in nomine domini, si in peccatis est, remittuntur ei. Et quãuis hoc sacramẽtum pluribus perficiatur vnctionibus, vnicũ tamen ex omnibus resultat, perinde atq; ex consecrationibus panis & vini vnica eucharistia. Eius autem institutor nec Iacobus quidem, nec apostolorum collegium, vt quidã autumant, fuit, sed solus Christus, quod illi sua prædicatione promulgarũt. Nam institutio sacramentorum, quippe quæ fundamenta legis euangelicę existũt, & gratiã conferũt, ad potestatis excellentiã Christi attinet, quã ipse nemini impertitus fuit.

Cap. 2 ¶ Est igitur sacramẽti huius effectus, vt idẽ ait Iacobus, & per remissionẽ peccatorum animũ sanare, & per morborum curationem alleuiare corpus. Materia verò eius est oleum oliuarũ episcopali benedictione consecratum. Id enim idẽ apostolus designat dicẽs. Vngentes eũ oleo in nomine dñi: quia hoc nomine, & oleum benedicitur, & vnctio exercetur. Sed forma nõ est enunciatoria, & indicatoria vt in cæteris sacramentis, at deprecatoria, vt verbò illo apud eũdem apostolum designatur, Orent super eum: hoc est, infirmo deprecãdo salutem. Cuius quidẽ ratio potissima est, quòd cùm non solùm animæ, verùm & corporis sit medicina, & hũc secundum effectum nõ semper infallibili ordine sortiatur, condecet, vt deprecatione De⁹ pulsetur, qui eundem præstet sospitatis effectum. Iacobus.5.

Cap. 3 ¶ Ministri aũt eius sunt presbyteri, vt in eadẽ canonica epistola admonemur. Nec tamẽ sanis ministrandũ est, sed infirmis, vt ibidẽ subiũgitur. Neq; verò quibuscunq; infirmis, sed illis, qui in exitu sunt viuentium, tum q; absterso per ipsum fit reliquiarum peccatorum, quę toto vitæ curriculo contrahimus, tum q; cùm virtutem habeat diuinam sanandi corpus, non nisi naturalibus medelis propemodum desperatis exhibendum est.

Cap. 4. ¶ Atqui cùm præcipuus finis sacramenti huius sit morbis animi mederi, cõgruentissimè nõ toti corpori, quod per animam viuit, sed illis eius partibus, in quibus radices peccatorum vigent, applicatur. Radix autem prima nostrorũ morum est cognitio, vnde vis appetitiua excitatur, cognitio verò nostra teste Aristot. à sensu incipit. Quocirca secũdùm vniuersalem ecclesiæ ritum quinque sensuum organa, quasi hoc sit de essentia sacramenti, inunguntur: nempe, oculi, aures, nares, os, & manus, in quarum digitorum pulpis tactus præcipuè residet. Est tamen plerisque ecclesiarum in more, propter virtutem motiuã, pedes quoq; vngere, & quibusdã propter appetitiuã, etiã renes. Ad hęc cùm hoc sacramẽtum non sit ex illis, quæ characterem imprimunt, nihil vetat quo minus etiam in eadem infirmitate iterari valeat.

Vniuersalis ritus ecclesiæ.

Peculiaris vsus quarundam ecclesiarum.

DISTINCTIONIS vigesimętertię, Quæstio prima. De substantia sacramenti extremæ vnctionis, & eius effectu & partibus.

IN ordine, quem distinct. 1. quæst. 6. art. 2. inter sacramenta constituimus, quinque diximus ad perfectionem vniuscuiusque personę pertinere: tria scilicet per se, vt baptismum, confirmationem, & eucharistiam, quæ sunt generatio & nutritio spiritualis vitæ, & duo per accidens ratione peccati, quæ sunt pœnitentia, qua sanamur, & extrema vnctio, qua integram valetudinem recuperamus. Dictum est autem hactenus de quatuor, dicendum ergo modò de quinto: nam reliqua duo non ad perfectionem hominis quatenus singularis persona est, attinẽt, sed ad perfectionem Christianæ societatis: nempe, matrimonium, vt genus nostrum corporaliter propagetur: & ordo, quo spiritualiter gubernetur. De quibus ideo duobus sacramentis in subsequenti tomo, Deo dante, disserendum restat. In hac ergo distinct. duæ erunt quæstiones. Prima, de sacramenti essentia effectu & partibus. Secunda, de eius ministris, ac de illis, quibus est conferendum. Atqui prima quæstio quatuor complectitur articulos. Primus est de ipso sacramento secundum se. Secundus de eius effectu. Tertius de materia. Et quartus de forma.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm extrema vnctio sit sacramentum.

ARticulus ergo primus est, vtrùm extrema vnctio sit sacramentum: & arguitur à parte negatiua. Sicut oleum assumitur ad infirmos, ita & ad catechumenos, sed vnctio catechumenorum, quæ oleo fit, non est sacramentum: ergo nec extrema vnctio. Partis negatiuæ. arg. 1.

¶ Secundò. Sacramenta veteris legis fuerunt signa sacramentorũ nouæ: sed in illa lege nullum præcesserit sacramentum, quod esset huius figura: ergo hoc non est sacramentum. Secundum argumentũ.

¶ Tertiò. Omne sacramentum, vt autor est Dionysi. lib. de eccles. hierar. vel est ad purgandum, vel ad illuminandum, vel ad perficiẽdum: sed extrema vnctio, nec est ad purgandum, nec ad illuminandum: quia hæc ipse baptismo tribuit, neque verò ad perficiendum, quia hoc attribuitur chrismati & eucharistiæ: ergo nõ est sacramẽtum. Tertium argumentum.

¶ In cõtrarium autẽ est verbum Iacobi. 5. vbi iubens, vt infirmi per pres- Pars negat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

presbyteros oleo sancto vngantur, subdit dicens, Et si in peccatis est remittentur ei, remittere autem peccata proprium est sacramenti tanquàm instrumenti diuinæ passionis.

Decisio articuli.

¶Non defuerunt hæretici, qui contra veritatem huius sacramenti extremæ vnctionis in surgerent. Nam vt Tho. Vvaldensis tom. 2. de sacramentis cap. pen. refert, Vvitcleff assiduus ecclesiæ hostis eam negauit esse sacramentum dicens, q̃ si esset sacramentum, Christus & cæteri apostoli eius promulgationem, & executionem non tacuissent: cum tamen in euangelio Christus huius non meminerit vnctionis, & quanuis vt Marci. 6. legitur, vngerent infirmos oleo, illud tamen non erat sacramentum: quia extrema vnctio est cõplementum sacramenti pœnitentiæ, & tamen tunc apostoli non erãt sacerdotes, nec sacramentũ pœnitentiæ administrabant. Eiusdem hæresis (vt Guido Carmelita in lib. suo de hæresib⁹, & Aeneas Syluius qui postea fuit Papa Pius in lib. de origine Bohemorũ ca. 35. referunt) Vvaldenses fuerunt priores autores, ex quibus illam hæreditarunt Bohemi, ac subinde Lutherani, qui eãdem vnctionem negant esse sacramentum dicentes, primùm epistolã Iacobi non esse canonicam. Deinde, q̃ etiam si fuerit Iacobi, ipse sicut nec cæteri apostoli nõ potuerit sacramentum instituere. Quare vbi admonuit vt infirmi ministerio presbyterorum oleo sancto vngerentur, nullius, inquiunt, meminit sacramenti, sed illius apostolorum moris, qui vnctione olei infirmos recreabant.

VVitcleff.

VValden.

Lutherus.

Quare Iacobus, inquiunt, non loquebatur solùm de infirmis morti propinquis, sed de quibuscunq;. His tamen non obstantibus ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur.

Prima conclusio.

Prima. Extrema vnctio est verè sacramẽtum. Tria enim sunt vnctionis genera, vt Hug. lib. 2. de sacra. pa. 15. cap. 1. cuius verba Magister præsenti. d. desumpsit. Est enim vnctio, quæ fit chrismate, quæ dicitur principalis, & hæc fit & à sacerdote in vertice baptizati, & episcopo in manibus & capite sacerdotis, quem ordinat, & in fronte baptizati dum eum confirmat. Secunda est vnctio catechumenorũ, quę fit oleo simplici benedicto in pectore, & inter scapulas. Et tertia, qua eodem oleo inungitur infirmus. Reliquæ ergo non sunt sacramenta, sed sacramentalia. Confirmatio verò & hæc extrema sunt sacramenta. Probat igitur San. Tho. d. 13. conclusionem præsentem hoc pacto. In his quæ ecclesia visibiliter operatur, quædam sunt sacramenta, vt baptismus, quædam sacramentalia, vt exorcismus, aqua benedicta, &c. Horũ autem discrimen est, q̃ sacramẽtum est illud, quod principalem effectum spiritualem attingit: nempe, remissionem peccatorum, quæ fit per gratiã, iuxta illud Esaiæ 28. Hic est omnis fructus, vt auferatur peccatum. Sacramentale autem est, quod licet hũc effectum non attingat, est tamen ad eius assecutionem dispositio quædam, vt exorcismi, & vnctiones catechumenorũ, quæ dæmones abigunt, ne effectui sacramenti obstent. Extrema verò vnctio illum principalem effectũ attingit: ergo est sacramẽtum.

Inter sacramenta & sacramentalia discrimen.

¶Est autem adnotanda vis probationis huius, alicui enim videbitur esse circulum in probatione: nam ad probandum, quòd illum effectum attingat, necessariũ videtur probare priùs esse sacramẽtum: probare ergo, quòd sit sacramentum per hoc, quòd peccatum remittat, videtur petitio principij. At verò nulla est, sed legitima probatio. In sacra enim pagina non habetur hoc, aut illud esse sacramentum sub his verbis, sed hoc solum, quòd sunt aliquæ cæremoniæ in euangelio, quæ peccata remittunt, & vitam spiritualem conferunt, vt de baptismo. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non intrabit in regnum cælorum. & de eucharistia. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis. Et de pœnitentia. Lucæ vltim. Oportet pœnitentiam prædicare in remissionem peccatorum. Igitur quanuis causa cur aliqua cæremonia conferat gratiam sit esse sacramentũ, nihilominus ex euangelio nõ possumus probare aliquod esse sacramentum nisi ab effectu, quia gratiã & remissionẽ peccatorũ operatur. Vnde cũ Iacobus post mentionem vnctionis subiunxerit. Si in peccatis est, remittuntur ei, quibus verbis significauit virtutem illius vnctionis esse peccata remittere, eisdem verbis docuit esse sacramentũ. Enim uerò quia vt Apostolus. 1. Corint. 11. ait ex peccatis sæpe oriuntur infirmitates corporis, vtrunq; tribuitur huic sacramento, & peccata remittere, & alleuiare infirmum. Quocirca illud. Si in peccatis est, vt. d. 18. q. 1. art. 1. diceba mus, non solum ad orationem refertur, vt præfati hæretici autumant, dicentes, q̃ solũ merito orationis presbyter potest sanitatem corporis & animæ impetrare infirmo: sed refertur ad vnctionem, quasi ipsa vnctio virtute operis illum habeat effectum, sicuti confessio, de qua subnectit, Cõfitemini alterutrum peccata vestra. Non enim illa sacramenta eo ordine narrauit, quo applicanda intellexit. Enimuerò cùm dixit accersendos esse presbyteros, intellexit à confessione exordiendum, & deinde

Nota.

Quomodo in euãgelio aliquod probatur sacramentum.

inde procedendum ad vnctionem, quorum vtrique remissionem attribuit peccatorum.

Conclusio.

¶Est ergo conclusio hæc nostra non vtcunque vera, sed orthodoxa veritas, neque verò tantùm testimonio sanctorũ aut ecclesiæ aut conciliorum corroborata, verùm & in sacra pagina fundata. Eandem conclusionem Beda libr. 2. super Marcum cap. 4. & super Lucam lib. 3. cap. 7. fundat in commemorato vsu apostolorum Marci. 6. vngentium oleo infirmos, quasi ad illum vsum Iacobus alluserit. Cautè tamen hoc legendum est: non enim sic est intelligendum quasi apostoli antequàm fuerint sacerdotes instituti vnctione illa ceu sacramẽto vsi fuerint, quia, vt modò dicebamus, nec erat tunc vsus sacramenti pœnitentiæ: quare non legitur apud Marcum quòd vngebãt oleo sancto, sed simpliciter oleo ad salutem corporis per donum sanitatis: Iacobus verò non ait simpliciter oleo, sed ait, Orent super eum vngentes eum oleo in nomine domini, quasi oleum debuisset in nomine domini esse benedictum, vel quòd in nomine domini per formam sacramenti esset vnctio facienda. Et hic responsum sibi hæretici putent dicentes non aliud insinuasse Iacobum, quàm illud: quod viuente Christo apostoli vsurpabant, imò longè nos aliud docuit.

Beda.

Cautè intelligendus Beda.

¶Ex quo colligitur definitio extremæ vnctionis. Est enim sacramentum vnctionis infirmorum ad salutem animi & corporis. Sed tamen quod ait Beda est, vnctionem illam priorem fuisse quoddam præambulum sacramẽti quod post Christi resurrectionem vim erat habiturum.

Extrema vnctionis definitio.

¶Meminit & de hoc sacramento August. lib. 2. de visitatione infirmorum cap. 4. dicẽs. Nec prætermittẽdum est illud Iacobi apostoli præceptum, Infirmatur quis in vobis, &c. Nota verbum, præceptum, quod certè rem grauem atque adeò sacramentum designat. Et subdit, Sic ergo roges de te, vt sicut dixit apostolus Iacobus: Imò per apostolum suũ Dominus. Vide præceptum non esse apostoli, sed domini per apostolum promulgatum seu commẽdatũ. Et subiungit rursum. Vt fiat pro te ipsa scilicet sacrati olei delibutio, quæ intelligitur, spiritꝰ sancti typicalis vnctio. Vbi liquidò August. spiritualem virtutem sacramẽti designat.

Aug. lib. de visitatiõe infirmorum.

¶Et per hoc ad hæreticorum calumnias respondetur. Nam ad illud, quòd epistola illa nõ sit Iacobi, non est hic locus respondendi. Est enim illa Luthero via peruia protegẽdi se quãdo alia ei non succurrit, quancunque scripturam è sacro canone abradere. Est tamen ecclesiæ antiquissima & firmissima confessio illam esse epistolam Iacobi. Fatemur tamen nec Iacobum nec aliquem apostolorum sacramentum instituisse, vt quod ad potestatem excellentiæ, quam Christus nemini commisit, attinet. Sed tamen illa apostoli admonitio non fuit eius institutio, sed relatio & commendatio instituti Christi. Similiter enim proximè præmiserat, Ante omnia fratres mei nolite iurare neque per cælum, &c. & tanen illud non erat præceptum eius, sed Christi. De eodem sacramento idem meminit August. 4. parte sermonum sermo. 9. qui incipit, Rogo vos. Quoties enim, inquit, aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi ille, qui ægrotat, accipiat: oleum benedictum à presbyteris fideliter & humiliter petat, & inde corpusculum suum vngat, vt illud, quod scriptum est, impleat. Infirmatur quis inv obis, &c. Vbi nos ordinem Augustinus docet, quem presbyteri erga infirmos obseruabant. Primùm enim sacramentum pœnitentiæ infirmis administrabant, mox eucharistiam, ac demum oleo eos sancto vngebant,

Hæreticorũ arg. satisfit.

Aug.

¶Sed quo & sacris canonibus idem sacramẽtum illustretur, autoritatem ei adrogauit Leo papa primus can. Illud superfluum. 95. distin. vbi dixit, quòd si episcopus posset chrismate, hoc est, oleo à se benedicto ægrotos inungeret. Et Innoc. 3. de sacra vnctione cap. 1. hoc sacramentum secundùm Iacobi admonitionem recenset. Et concilium Florentinum inter septem sacramenta ecclesiæ constituit. Et tãdem cap. Ad abolendam. de hære. hæreticus censetur, qui aliter quàm ecclesia Romana de sacramentis ecclesiæ senserit, quæ tamen septem sacramentis instructa est.

Innoc.

Conci. Flo.

¶At quoniam obid, quòd in hoc sacramento plures cum pluribus formis vnctiõnes fiunt, posset quis arbitrari non esse vnum, sed plura sacramenta, annectitur secunda cõclusio. Hoc sacramentum est vnum, alioqui sacramenta plura essent quàm septem. Vnũ enim vt præsenti distin. ait S. Thom. tripliciter dicitur: scilicet, aut indiuisibitate, vt punctus & vnitas, quæ nec actu nec potentia diuidi potest. Aut continuitate, vt linea, quæ actu est vna, & potentia plura. Aut deniq; perfectione, eo quòd res est pluribus cõstans, vt domus, quæ ex pluribus materiebus vna perficitur forma. Hoc ergo tertio modo omne sacramẽtum est vnum quatenus ex pluribus rebus, & verbis vnũ cõstat signum, & vnum effectum gratiæ tum significans, tum etiã efficiens. Sed est differẽtia, q̃ quandoque vnica actione sacramẽtum conficitur, vt cõfirmatio, vbi ideo vnica chrisma-

Secunda cõclusio.

Nota.

tio est

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio est sacramentum. Quandoq; verò indifferens est vna perficiatur, an pluribus, vt baptisemus, qui vel vna, vel trina mersione fieri potest. Et tũc, vel vna mersio est sacramentũ, vel omnes tres. Sed quandoq; plures sunt ad vnũ sacramentum necessariæ, vt ad eucharistiam, quæ ratione corporis, & sanguinis cõstat. Atque hoc pacto sacramentum extremę vnctionis est simul plures vnctiones, eo q̃ perfecta significatio salutis animę nõ fit nisi vnctis sensibus, & organis, quæ sunt morborum spiritualium: hoc est peccatorum radices. Quare vnctio partialis cuiuscũq; sensus nõ est, nisi pars sacramenti. ¶ Ex quo fit consequens, vt sacramentalis gratia, neq; per primã, neq; per subsequẽtes vnctiones cõferatur, vsq; ad punctũ vltimæ partialis formæ, vt q. sequen. ar. 3. lucu lentiùs explicabitur. Nulla ergo est consequẽtia, q̃ si plures sint vnctiones, plura sint sacramenta. Nam sicut partiales formæ ossium, carnium, & neruorum in homine vnum integrãt suppositum: ita & illæ omnes vnctiones vnicum signum vnius gratiæ. ¶ Aliud tamen hîc argumentum facere quis potest. Sequeretur, q̃ si sacerdos vna facta aut duabus vnctionib⁹ moreretur, sacramẽtum maneret imperfectũ, atq; adeò nullum esset. Profectò cõceditur argumenti conclusio, nisi alius præsto esset, qui alias prosequeretur. In quo vnicum sacramentum per duos ministros perficeretur, veluti si facta consecratione panis sacerdos subita morte interiret: tunc enim alius deberet ad consecrationem vini procedere. Sed est duplex differentia. Prima, q̃ licèt nullus alius esset, qui sacramẽtum perficeret, nihilominus corpus sub speciebus panis sumptũ sufficeret cõferre gratiam, non tñ vna, aut duæ vnctiones. Secunda, quia posset sacerdos, vel solùm vinum consecrare, vel à capite consecrationis exordirinem pè, consecrando aliam hostiam, vt ait S. Tho. sed in extrema vnctiõe nõ deberet vngi pars, quæ vncta est: quia vnctio in eadem parte ite rata esset similis consecrationi super eadẽ hostia repetita, quod nullo modo faciẽdum est. Consultius tamen est, vt in eucharistia nõ alia hostia sumatur postquam alia est consecrata. Quare in. 3. par. q. 83. ar. 6. non meminit huius secundi membri, sed simpliciter dixit, q̃ debet missæ celebritas per alium sacerdotẽ expleri. ¶ Quæ autẽ hîc præcipua ambiguitas est, ad sacramenti huius institutionem attinet. Hugo nanq; lib. 2. de sacram. par. 15. ait q̃ sacramentum vnctionis infirmorum ab apostolis institutum legitur. Ait enim Iacobus, Infirmatur aliquis in vobis &c. Atq; hanc opinionem ad literam, vt alias eius autoris sæpe solebat, amplexus est præsenti dist. Magister sent. Et quãuis S. Tho. gloss̃et eum, q̃ intellexit institutũ ab apostolis: id est, promulgatum, planè tamẽ & Hugo, & Magister fuerunt illius sententiæ, q̃ fuerit ab eis institutũ, quos sequitur, & Bonauentura art. 1. q. 2. dicens, Quòd spiritus sanctus per apostolos hoc sacramẽtum instituit. ¶ His tamen non obstantibus subiungitur tertia conclusio. Hoc sacramentum, sicut reliqua omnia, à Christo ipso institutum est. Hanc cõclusionem, contraria recitata, & reiecta, asserit D. Tho. dist. præsenti, & Ricardus dist. 2. ar. 1. quæst. 3. at qui nos suprà dist. 1. q. 5. ar. 2. genera tim omnia sacramenta mõstrauimus à Christo esse instituta. Et ratio id certè cõuincit. Sacramenta enim sunt legis euangelicæ fundamenta: ad legislatorem autem pertinet fundamenta legis cõstituere, quæ nemo alius dimouere possit. Vnde Paulus, sic nos, inquit, existimet homo, vt dispensatores mysteriorũ Christi. nõ ait fundatores, sed dispensatores. Et quãuis ad Ephes. 2. dixerit ciues ecclesiæ esse fundatos super fundamentũ apostolorum, & prophetarum, intelligit super fundamento, quod prophetę & apostoli promulgarunt. Secũdò, quia cùm sacramenta gratiã conferãt, eorum institutio ad potestatem excellentiæ Christi pertinet, qui & meritor fuit eiusdem, & dator, quam quidem potestatem, vt illic dicebamus, nemini cõmunicauit. Accedit q̃ si vel apostoli possent sacramenta instituere, eadem ratione possent eadẽ variare, & tollere: consequens tamen est falsum, & erroneum. Præterea cùm sacramẽta veteris legis, quæ tantùm erant nostrorum figura, Deus solus condiderit, condecens fuit, vt Christus ea, in quibus veritas consistit, & instrumenta suæ passionis sunt, instituerit. ¶ Argumentum autem contrariæ partis est, q̃ nullibi in euangelio huiusmodi institutio legitur. Ad quod sunt qui respondeant, illud institutũ fuisse Marci. 6. vbi Apostolus ad prædicandum cũ illa potestate misit, vt infirmos oleo curarent. At verò D. Tho. hoc nõ respondit, intelligens curationem illam non fuisse sacramentũ. Et ideo ait Christum sacramentum hoc instituisse, satis probari ratione cõmuni omnium sacramentorũ: quia sunt fundamenta ecclesiæ, & causa gratiæ. Euangelistę verò non fuerunt soliciti vniuersa pernarrare, sed illa tantum, quæ ad salutis necessitatem, & ecclesiæ dispositionẽ pertinebant, qualia sunt baptismus, pœnitẽtia, eucharistia, ordo, & matrimonium. Cõfirmatio verò, & extrema vnctio non habent tantam necessitatem, sed nihilominus

Corollariũ.

Argumentũ

Dilutio.

1. Differentia.

2. Differentia.

Autoris consilium.

A quo fuerit hoc sacramentum institutum.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Ratio. 4.

Argu. cõtrariæ opinionis.

Solutio quorundam.

Sol. D. Tho.

lomin⁹ Spiritus sanctus ex traditione apostolorum illa declarauit. Possumus præterea dicere, q̃ Marci. 6. hoc sacramentũ insinuauit, sicuti confirmationẽ, vbi promisit Apostolis virtutem ex alto. ¶ Ex omnibus autem sacramentis solam eucharistiam ministrauit: ob id q̃ & eandẽ ipse in exemplũ sumpsit, quod nullam in eo imperfectionẽ designabat. Reliqua verò ideo non ministrauit, quia non decebat ea recipere, vt baptismũ, pœnitentiam, & extremam vnctionẽ: quia sunt remedia peccati, quod in ipso nõ erat, nec cõfirmationẽ & ordinẽ, quæ dãtur ad perfectionem gratiæ, aut potestatis, quibus ipse nõ carebat. ¶ Ad primũ igitur argumentũ iam respõsum est, q̃ vnctio catechumenorũ non est sacramentũ: quia nõ confert gratiam. ¶ Ad secundũ respondetur, q̃ cum virtus huius sacramenti sit exeuntes ab hoc seculo ad ingressum glorię disponere, qui quidẽ in veteri lege decedentibus non patebat, nullũ fuit illic sacramentum huius figura, quanuis per curationes lepręs, & aliorum membrorum quodammodo designabatur. ¶ Ad tertium respondetur, q̃ Dionysius mẽtionem non fecit de extrema vnctione, sicut neq; de pœnitẽtia, & matrimonio: quia non recensuit, nisi sacramenta quantum ad ordinem ecclesiasticæ hierarchiæ, quæ consistit in benedictionibus ministrorum, quæ fiunt per ordines sacras, & in purgatione, & illuminatione recipientiũ, quę fit per baptismũ, & in eorum perfectione, quę fit per confirmationẽ, & eucharistiam. Nihilominus, vt diuus Thom. tertia parte. quæst. 65. articu. 1. dixit, & sacramentũ matrimonij quodammodo attinet ad ministros: quia per ipsum generantur homines, qui futuri sunt ministri, & pœnitẽtia, & extrema vnctio ad purgationem, & illuminationem corũ, qui à gratia baptismali decidunt.

Nota.

Solu. 2. arg.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm effectus extremæ vnctionis sit peccatorum remissio, & sanitas corporalis.

Partis negatiuæ. 1. arg.

QVoniam rei natura per eius effectũ innotescit, quæritur de effectu extremę vnctionis, & arguitur, q̃ non sit remissio peccatorum. Ad id, quod per vnũ satisfieri potest, aliud superfluit: sed ante extremam vnctionem requiritur pœnitentia, per quam quantum est de se omnia peccata, tam venialia, quàm mortalia remittunt: ergo extrema vnctio nõ valet ad remissionẽ peccatorũ.

¶ Secundò. In peccato sunt tria: scilicet, macula culpæ, reatus pœnæ, & reliquiæ: nempe, malæ inclinationes inde resultantes: macula autẽ culpæ non remittitur, nisi per contritionem, quæ ad pœnitentiam est necessaria, & quæ per se sufficit peccata remittere, quæ quidem contritio non est dispositio proxima extremę vnctionis, neq; per extremam vnctionem remittitur peccatũ quoad reatum pœnę, aliquando si infirmus cõualesceret, non teneretur satisfacere pro peccatis, quod tamen est falsum; sed neq; per ipsam remittuntur reliquiæ: quoniam experitur infirmus, qui post vnctionẽ bonam valetudinem recuperat, easdem malas inclinationes: ergo effectus extremæ vnctionis non est remissio peccatorum.

¶ In contrarium tamen est, quòd vtrunq; cõiunxit Iacobus tanquam binum huius sacramenti effectum dicens, Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis est, remittentur ei.

¶ De hac quæstione aliqua sunt certa, & aliqua dubia, ad omnia verò sex conclusionibus respondetur. Prima. Effectus huius sacramenti, est duplex. Vnus vtiq; principalis, atq; alter minus principalis, & quasi adiunctus: nãetsi vnum quodlibet sacramentum ad vnum sit effectum principaliter institutũ, vt baptismus ad gratiam generationis, & eucharistia ad gratiã nutritionis spũalis, nihil tamẽ vetat quominus alios possit habere adiunctos, vt eucharistia animi hilaritatem.

¶ Secũda cõclusio. Effectus præcipuus huius sacramẽti est gratia ad peccatorũ remissionẽ. Conclusio est beati Iacobi dicentis, Si in peccatis est, remittentur ei. Est autem triplex peccatum: nempe, originale, mortale, & veniale, & in vnoquoq; est distinguere tria: scilicet, maculam culpæ, & reatum pœnæ, & reliquias, quæ ex ipsis peccatis relinquuntur.

¶ Est ergo tertia cõclusio. Effectus proprius huius sacramenti non est remissio culpæ originalis vel mortalis. Probatur, quia effectus p̃prius cuiusq; sacramenti ex ipsa eius significatione deprehenditur. Sicuti purgatio ab originali & regeneratio ex significatione ablutionis baptismi, emersionisq; ex aqua, & liberatio à ligamine peccati, susciatioque ex eius morte ex forma absolutionis pœnitentiæ: cũ ergo extrema vnctio applicetur per modum vnctionis, quæ medicinæ effigiem habet, effectus eius p̃prius est medicari & sanare. Vnde sicut baptismus est quædã spiritualis rege-

Pars affirmatiua.

Decisio articuli

1. Cõclusio.

2. Cõclusio.

3. Cõclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

neratio, & pœnitentia quædam spiritualis sustitatio, sic & extrema vnctio quædam spiritualis medicatio & sanatio. Sicut autem medicatio & sanatio præsupponit vitã corporalẽ: quia mortuo, qui sanari nequit, nulla applicatur medicina: ita & extrema vnctio præsupponit spiritualem vitam, languidã tamen, debilem, & infirmã, atq; adeò nõ est instituta vt per se directè tollat mortẽ originalis vel mortalis culpæ, sed hoc ei est accidentariũ, sicut omnibus sacramentis, si peccatũ mortale sine obice inueniat. Quare Iacobus non dixit simpliciter, q̃ directè remittit peccata sicut pœnitentia, sed q̃ si infirmus in peccatis est, remittentur ei. Et confirmatur hęc ratio. Duo sacramenta nõ ordinantur ad eundẽ effectũ: nam ad remissionẽ originalis non ordinatur nisi baptismus: cùm ergo sacramẽtũ pœnitentiæ sit propriè institutum ad remissionẽ culpæ mortalis, sit vt extrema vnctio non sit ad illũ effectum instituta. Id quod ex ordine ipso præterea confirmatur. Nam sicut pœnitẽtia suppo nit baptismũ, quo tollitur originale: ita & extrema vnctio suo ordine & institutione præsupponit pœnitẽtiã, qua tollitur mortale. Accedit, q̃ si sacramentum hoc ad remissionem mortalis culpæ esset institutũ, nulla vetaret ratio quominus sanis posset exhiberi, imò indiscriminatim vel ipsum, vel sacramẽtum pœnitentiæ: quòd est erroneũ, nam forma eius nõ præsupponit accusationem peccatorũ, quę est ad sacramentalem mortalis culpę remissionẽ necessaria. Concluditur ergo, q̃ sua per se virtus est abstergere infirmitatẽ, quæ sublato peccato mortali in homine relinquitur.

Dubium. ¶Tres ergo istæ cõclusiones certissimæ sunt, & ab omnibus receptissimæ. Sed tamẽ dubiũ est, quænam sit illa infirmitas ad cuius sanationem sit instituta: nam sublata mortali culpa, posśũt in homine relinqui vel venialia peccata, vel aliquæ reliquiæ ex peccato mortali: nempe, pronitas ad malũ, & ineptitudo quædã & torpor ad bonũ. Pleriq; ergo omnium

Solu. dubij. doctorũ autumant effectũ propriũ extremæ

Opin. doct. vnctionis esse venialũ remissionem. Sic enim dist. præsenti opinati sunt Bonauẽtura, Scotus, Ricardus. Et apparẽtia suæ opinionis est,

Fundamẽtũ opinionis. q̃ sicut sunt tria peccatorũ genera: nẽpe, originalis, mortalis, & venialis, sic sint tria sacramẽta illis acõmodata: scilicet, baptismus, pœnitẽtia, & extrema vnctio. Contra hanc tamẽ opi

Argu. cõtrarium. nionem arguitur. Primò ex ipsa forma sacramenti: nam cùm peccatũ veniale sit quodam modo ligamen, si per formã sacramenti deberet remitti, deberet forma ipsa aliquam habere figuram absolutionis: imò deberet habere aliquem actum doloris vel charitatis: atq; adeò si sine tali actu venialẽ culpam remitteret, nõ esset tam sacramentum, quàm sacramentale quoddã, vt aqua benedicta, & benedictio episcopalis. ¶ Secundò, sacramentum pœnitentiæ licèt principaliter sit institutũ ad remissionem mortalis culpæ, nec veniale sit eius necessaria materia, est nihilomin⁹ eius materia: quare & idem sacramentum ad remissionem omnis peccati actualis post baptismum conditũ est, quod ei⁹ generalis forma. Ego te absoluo, significat: & ideo sub conditione ait Iacobus, Si in peccatis est: hoc est, si in peccato est vllo siue mortali, siue veniali: insinuans quòd nõ debet infirmus post sacramentum pœnitentiæ, quod ei applicat, in aliqua esse culpa peccati: ergo extrema vnctio non per se ordinat ad remissionem venialis. Tertiò. Omne sacramentum est causa gratiæ, & per ipsam habet suum proprium effectum: ergo ad illum præcisum effectum, qui sine gratia haberi potest, nulla opus est institutione sacramenti, sed sufficiunt sacramentalia: ad remissionem autem venialis culpæ non requiritur infusio gratiæ: ergo vt D. Thom. tertia part. quæstio. 65. articulo. 1. concludit, ad remissionem venialis nullum est sacramẽtum institutum, sed satis sunt præter sacramentum pœnitentiæ complura sacramentalia, quibus indies venialia remittũtur. ¶ Quartò arguitur. Si remissio venialium effectus esset extremæ vnctionis, tam cõmodè ministraretur sanis, quàm infirmis, quãdo quidem peccata venialia quotidie committimus: quare non esset proprium sacramẽtum infirmorum. Respondet autem Bonauẽtura, quòd non ministratur hoc sacramentum sanis: quia in statu vię venialis morbus est quasi inseparabilis ab homine, & quasi quadã necessitate iterabilis, sed in egressũ ab hac luce est eiusmodi morbus sine iteratione curabilis, & ideo tunc applicatur hoc sacramentum. Hæc autem solutio, si fas est sic loqui, contra Diuum, egregiumq; doctorem, non est tam Theologa, quàm fuit ipse: quoniam sacramentum non exhibetur contra futuros morbos, sed contra præteritos, & ideo metus quòd iteranda essent venialia, non deberet obstare quominus etiam sanis pro præteritis applicaretur: nam eodẽ modo ministratur infirmis, licèt spes vlla sit quòd à morbo sospites relabantur in peccatum. Postremum argumentum, neq; verò infirmius, sumitur ex ipsa forma sacramenti, Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, per auditum, &c. Non enim

2. Argumẽ.

4. Argumẽ.

Solutio Bonauenturæ.

3. Argum.

Bonauenturæ solutio parũ Theologa.

Postremum argumẽtũ.

enim dicitur restrictè, Quicquid venialiter deliquisti, sed simpliciter, Quicquid deliquisti, quod potissimum ad mortalia delicta refertur: ergo effectus eius non est solùm venialia remittere, sed certè mortalia quãtum ad infirmitates & languores, qui ex ipsis relinquũtur.

4. Conclusi. ¶ Subiungitur ergo quarta conclusio, quæ est Sanct. Thomæ. Proprius effectus sacramenti extremæ vnctionis est per gratiam sanare & abstergere peccatorum reliquias, & vestigia & cicatrices, quæ sunt prauæ habitudines: putà, pronitas & procliuitas ad malum, & ineptitudo, torpor, languor, & debilitas ad operandum bonum. Ac subinde animum nitore

Cõclusionis probatio. quodam & hilaritate afficere. Conclusio sufficienti diuisione probata est: nam cùm quodammodo sit institutum ad remissionem peccatorum, & peccata non remittantur nisi quo ad culpam, vel pœnam, vel huiusmodi reliquias, & effectus eius non sit remittere culpã, vel originalem, vel mortalem, vel venialem: sed neque reatum pœnæ, quoniam ipsa sacramenta baptismi & pœnitentiæ dum delent culpam remittunt partem pœnæ, & reliqua pars non per extremam vnctionem, sed per ignem purgatorij expurgatur, fit vt eius effectus non sit nisi prædictas reliquias abstergere. Idque potissimum ex ipsa Sacramentali

Ratio. 2. vnctione confirmatur: nam sicut homines ex præterita infirmitate languentes vnctione ólei liniuntur, vt fota membra & nerui consolidentur & irroborentur, & eorum plagæ cute obducantur, per cuius metaphoram Esaiæ. 1. cõqueritur Deus de gente peccatrice, quòd non esset eius plaga fota oleo: sic oleum sacrũ illis, qui ob peccata præterita debilitatem spiritualem sentiũt, adhibetur ad significandam gratiam, quæ ad similes spirituales effectus illic confertur. Quæ quidem gratia in vltima prolatione postremæ omnium formæ infunditur. Sed de hoc vltimo instanti latiùs quæstio. sequenti. articul. 3.

Arg. S. Bonauenturæ. ¶ Arguit autem contra hoc D. Bonauentura. Sequeretur, quòd hoc sacramentum nõ esset institutum in remissionem peccatorum, contra verbum Iacobi, si in peccatis est, remittentur ei, vbi nullam facit mentionem reliquiarum peccati, sed ipsorum peccatorum.

Solutio. 1. Ad hoc autem respondetur dupliciter. Primùm, quòd Apostolus non loquitur nisi sub conditione, si in peccatis est, insinuans peccata quo ad culpam debere iam esse remissa. Secundò, q̃ & sanare illa peccatorum vestigia

Solutio. 2. est remittere peccata: quia remittere peccatum non est nisi peccatum cum omnibus eius vestigijs & cicatricibus tollere, nam & fomitem ex originali peccato relictum appellat Paluda. ad Roma. 7. peccatum, dicens. Ego nõ operor malũ, sed quod habitat in me peccatũ. Et. 2. Machabæ. 9. de existentibus in purgatorio, qui non soluuntur nisi à pœnis, dicitur, Vt à peccatis soluantur.

Aliud arg. ¶ Sed aliter nos arguimus. Propterea non est institutum sacramentum ad remissionem venialium, quòd ad id non requiritur infusio gratiæ: sed multò minus videtur requiri ad istarum reliquiarum absterśionem: ergo neque iste est effectus huius sacramenti.

2. Argumẽ. ¶ Et secundò arguitur cum Durando. Istæ reliquiæ sunt nobis à natura innatæ, licèt sint effectus originalis labis tanquam remouentis prohibens, scilicet, iustitiam originalem, vel sunt habitus ex prauis actibus geniti, isti autem non tolluntur per sacramentum.

Solutio. 1. ¶ Ad primum negatur minor: nam etsi ad remissionem culpæ venialis non exigatur infusio gratiæ, tamẽ vestigia, quæ ex peccatis fiũt reliqua, gratia exigitur, quæ virtutem habeat supernaturalem, sicuti ad remittendam pœnam, & sicuti in confirmatione ad corroborandas vires, vt homo posśit defendere fidem.

Solutio. 2. Ad secundum respondetur, quòd per extremam vnctionem non tollitur fomes peccati, aut pronitas naturę ad malum, quæ ex peccato originali nobis insunt, suntque nobis naturales, neque eradicãtur habitus ex actibus prauis ingeniti: quia illi non nisi per contrarios actus euelluntur. Sed tamẽ valet gratia huius sacramenti contra actus & effectus eorũdem habituum ex peccatis tam originali, quàm actualibus impressorum, qui actus sunt inclinare ad malum: & contra infectiones membrorum, quas ex iniqua seruitute peccati cõtraxerunt, & ad nitorem animi & hilaritatẽ ad ingrediendum iter gloriæ.

Argumentũ Durandi. ¶ Et per hoc diluitur aliud argumentum Durandi, quod est huiusmodi. Si hoc sacramentum valeret contra illas reliquias, & ad exhilarandum animum, deberet potiùs sanis quàm infirmis adhiberi: nam eadem patiuntur debilitates & tristitias peccatorum, imò non deberet administrari infirmis, cùm iam propemodùm vsum amiserint rationis, nec posśint alacritatem illam & lætitiam sentire. Respondetur autem, quòd quanuis eiusmodi debilitates & tristitiæ sanos etiam premant, nihilominus in mortis articulo, vbi corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, maiorem animus sentiscit languorem, acrioriq; afficitur mœrore, tum propterea quòd gaudium

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum relinquit, tum quòd non est de sua salute certus. Et ideo sicut antiquitus illi qui agones & luctas aggrediebantur oleo vngebantur, & consuebãtur, ita ecclesia institutione Christi suos athletas agonizãtes, & cum mortis tristitia depugnantes, tum viatico eucharistiæ refouet, tum illo vnctionis fomento corroborat & exhilarat, vt difficile iter firmioribus viribus & spe ingrediantur. Ac demũ vt iuxta verbum Psalmi. 103. exhilaret eorum faciem in oleo, & pane cor hominis confirmet. Quocirca non debet sacramentum hoc differri quousque infirmus sensu careat, sed tunc applicari quando huiusmodi spirituales effectus sentire possit. Et quanuis in vita hac illos effectus non sentiret, nihilominus virtute sacramenti in exitu à corpore poterit illos experiri.

Simile.

Nota.

5. Cõclusio. ¶Quinta conclusio. Effectus secundus & minus principalis huius sacramẽti est infirmitatẽ ab ægritudine corporali alleuiare, & nonnunquam seruare. Hoc patet testimonio Iacobi hoc ipsum asserentis.

Arg. contra cõclusionẽ. ¶Contra hanc autem cõclusionem arguitur. Medicina corporalis non valet ad salutem spiritualem: ergo nec medicina spiritualis ad sanitatem corporalem, sed solùm ad spiritualem.

Secundum argumentũ. ¶Secundò, hoc sacramentũ, non tollit nisi effectus & reliquias peccatorum actualium, vt patet per formã, Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, per auditum &c. Sed corporales infirmitates ex originali peccato tanquam remouente iustitiam originalem pullulant, ergo illam sanare non est effectus huius sacramenti.

Tertium argumentum. ¶Tertiò. Vel hoc sacramentum ad corporis sanitatem confert virtute naturali aut supranaturali: non primum, quia virtus sacramentorum non est naturalis, sed supranaturalis. Si autem virtute supranaturali sanat: ergo per miraculum ad modum doni sanitatis: consequens tamen est falsum: quia sacramentum â dono sanitatis distinguitur. Quartò Iacobus sanitatem & alleuiationem corporis non attribuit sacramento, sed orationi fidei: ergo eiusmodi sanitas non acquiritur nisi per modum deprecationis, sicut sacerdos in sacro potest collectam adhibere pro infirmorum salute. Et hæc est causa quare non semper sequitur ille effectus: quia deprecatio non est impetratoria per modũ meriti de condigno infallibiliter. Etenim si virtute sacramẽti liberatio fieret à corporali morbo, tunc inde, quintũ exurgeret argumẽtũ, quod est Lutheri apud Roffensem in assertione septẽ sacramẽtorum. Ait eñ quòd cùm sacramentum, vt Theologi profitentur, sit signum efficax sui effectus, si hoc esset sacramentum, & effectus eius esset sanatio corporalis, infallibili ordine semper sanaret, atque adeò in potestate nostra esset per hoc sacramentum vitas hominum perpetuas facere. Sic solet ille sacramenta irridere.

¶Ad primum ergo negatur consequentia: nã virtus sacramenti, cùm sit supranaturalis, potest extendi ad effectus corporeos, sicut donum sanitatis & linguarum, &c. Solutio pri mi argumẽ.

¶Ad secundum vero respõdetur, primùm, q plurimæ infirmitates ex peccatis actualibus nascuntur, vt. 1. Corinth. 11. ait Paulus. Secundò, q etiam valet contra infirmitates & reliquias peccati originalis, quatenus per peccata actualia augentur & confirmantur. Ad tertium respondetur, hunc effectum prouenire virtute supranaturali sacramenti, negatur tamen consequentia, dum infertur esse miraculum sicut donum sanitatis: nam ad miraculũ non sat est, quòd fiat virtute supranaturali, sed requiritur, quòd fiat præter rerum ordinem, sicut contingit in dono sanitatis. Quare virtutes sacramentorum licèt sint supranaturales, non tamen dicuntur per miraculum operari, eo quòd certa lege operantur. Ad quartum respondetur, quod oratio illa fidei, cui Iacob⁹ sanitatem attribuit, non est ordo ille orationum & psalmorum, quæ vnctioni præmittuntur, sed forma ipsa sacramenti. Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, &c. Quæ quidem non habet tantum vim simplicis deprecationis, sed significat effectum gratiæ sacramentalis ad tollendum quicquid contractum est per delictũ: siue sint reliquiæ peccatorum, siue infirmitas, quæ ratione delicti sæpe contrahitur. vt articu. 4. iterum explicabitur. Solutio. 2. Solutio. 3. Solutio. 4.

¶Ad quintum igitur argumentum in quo maior est difficultas, Hugo loco citato. li. 2. de sacrament. ca. 15. quem Magister sententiarum subinde eius interpretes Bonauentura, Ricardus, & S. Thom. sequuntur, ait quòd cùm sanitas corporis sit effectus minus principalis huius sacramenti, debet insequi naturam effectus principalis, quę est salus animę. Et ideo quando saluti animæ sanitas corporis expedit, sanatur etiam infirmus corporaliter: quãdo verò non expedit, non sanatur. Hæc verò sententia licèt tot habeat patronos, imò verba concilij Florentini huc videantur alludere, tamen re vera non videtur vsui & naturæ sacramenti apta: nam multi post vnctionem sanitatem recuperant, qui postmodùm sunt peiores, atque adeò expedientius eis Solutio. 5. Impugnatur solutio.

eis fuisset tunc mori. Et è conuerso multi tunc moriuntur, etiam in gratia, qui fortè si in pristinam sanitatem redirent, pluribus meritis vitam suam exornassent. Item quia si quotiescunque salus corporis ad salutem animi expediret infirmo, esset per sacramentum liberandus, creberrimo opus esset miraculo: quia sæpissimè tanta est iniquitas morbi, vt citra miraculum non possit sanari: miraculum autem expectare non attinet, vt suprà diximus ad naturam sacramenti. Ad hæc demum accedit, quòd sanitas corporalis licèt quandoq; ad salutem animæ conducat, nunquam tamẽ est medium necessarium: & ideò non est ad illum finem necesse, quòd per virtutem sacramenti, quæ principaliter ordinatur ad salutem animæ, recuperetur salus corporis. Quare cõcilium non dixit hoc tãquam articulum fidei, sed ad doctrinam Hugonis alludendo.

Ratio. 2.

Solutio.

¶Rei ergo veritas ex similitudine aliorum sacramentorum est venanda. Diximus enim: materia confirmationis gratiam illius sacramenti habere hanc virtutem, vt propterea q quis cõfirmatus est specialius adiuuetur à deo ad protegẽdam fidem coram tyranno, quàm si non esset confirmatus: nihilominus virtus illa nõ est semper sufficiens, & infallibilem cõsequens effectum. Nam potest natura meticulosi hominis esse in caula, vt iuuamen confirmationis non sufficiat ei, imò facilius abneget fidem quàm alius vir fortis non confirmatus. Pariter gratia eucharistiæ est speciale iuuamẽ contra incursus dæmonum, tamen imbecillitas naturæ potest esse tanta, vt alius sine illo iuuamine melius resistat. Pari ergo modo gratia sacramenti extremæ vnctionis habet virtutem supranaturalem sanandi morbum corporeum. Itaq; cæteris paribus facilius sanitatem recuperat in extremis vnctus, quàm si nõ vngeretur, quæ quidem virtus causas etiam naturales adiuuat, vt corroborando virtutem naturæ, imo & virtutem medicaminum. Sed tanta potest esse infirmitas, vt illud iuuamen non sufficiat. Imò posset nonnunquam ars & solertia peritissimi medici plus ad id conferre, quàm virtus sacramenti, sicuti virtus fortitudinis plus valere ad propugnandam fidem, quàm virtus confirmationis. Vnde ad formã argumenti, quo Lutherus huic sacramento cõuiciatur, respõdetur, quòd effectus præcipuus sacramenti est certus, vt aliorum sacramentorum, scilicet, infusio gratiæ ad remissionem peccatorum quãtum ad eorum reliquias. Sed quantum ad secundum effectum respectu salutis corporis, qui non est principalis, hanc prorsus habet certitudinem, q ex sua natura semper ad illum effectum iuuat, non tamen eandem habet ordinariam certitudinem quã tum ad effectus consecutionem: nam potest natura morbi adeò inualuisse, vt id non sufficiat. Quapropter si aliquando cõtingit supra istum ordinem hominem pristinæ saluti restitui, non erit virtus sacramẽti, sed miraculi, qđ Deus in bonum ecclesiæ & fidei operabitur.

Solutio.

¶Haud enim vana esset consideratio si quis diceret, quòd in primitiua ecclesia, vt in cõfirmatione ad roborandam fidem spiritus sanctus visibili miraculo illabebatur, ita & dum hoc sacramento infirmi vngebant, multò plures saluti restituerentur, quàm modò, vt illo beneficio tum gentiles, tum Iudæi allecti, christianam religionem susciperent. ¶At vero quoniam multa sacramenta characterem imprimunt, adhibetur hic tandem sexta conclusio. Hoc sacramentum nullum imprimit character, Probatur, quia characteris munus, vt distin. 1. quæst. 4. diximus, est tum signum distinguendi inter diuersos status ecclesiæ militantis, tum etiam potestas ad conferendum vel suscipiendũ aliquod sacrum, sicut per characterem baptismi distinguuntur christiani ab infidelibus, & fiunt habiles ad susciendum alia sacramenta, & per characterem ordinis distinguuntur fidei milites potentes iam pro fide pugnare, ab ijs q ceu infantes lacte fidei nutriuntur, & per charactere ordinis distinguuntur ecclesiæ proceres, qui possunt sacramenta ministrare, à reliquo populo, qui illa recipit. Sacramentum vero extremæ vnctionis non confertur homini tãquam in ecclesia militante permansuro, sed tanquam inde in aliã vitam proficiscenti. Et ideo per huiusmodi sacramentum nec fit distinctio quantum ad status ecclesiæ militantium respectu fidei, neq; suscipitur potestas ad aliquam rem sacram faciendam vel suscipiendam: quocirca nullus ille imprimitur character. 6. Cõclusio. Rõ cõclus.

Obiectio. ¶Quod si arguas. In omni sacramento distinguenda sunt tria, quæ sunt sacramentum tantum, & res tantum, & res & sacramẽtum: Sed hoc tertium non potest in hoc sacramento assignari, nisi sit character. Respõdetur, q sacramentum tãtum est hic vnctio exterior, & res tantum gratia sacramentalis, rem autem & sacramentum posset quis opinari esse sanitatẽ corporalem, quæ & per externam vnctionem significatur, & significat sanitatem animæ: tamen quia res sacramenti debet esse certa & intus latẽs, quorum neutrum eidem sanitati cõuenit, congruentius ait Sanctus Thom. rem Dilutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sacramẽtum esse deuotionem internam, & mentis hilaritatem, qui est effectus extremæ vnctionis, & signum remissionis peccatorum quo ad reliquias. ¶ Ad primum igitur argumẽtum eorum, quæ in capite quæstionis proposita sunt, iam responsum est: nẽpe, quòd ad remissionem culpæ tam mortalis quàm venialis, & ad ablationem alicuius partis pœnæ sufficit sacramentum pœnitentiæ: quare ad hoc non ordinatur vnctio, sed ad remissionẽ peccatorum quo ad reliquias. ¶ Et eadem responsio sufficit ad secundum. Sed tamen ad redargutionem, quæ illic adhibetur, q̃ scilicet postmodum conualescentes sentiunt easdem peccatorum reliquias iam responsum est, q̃ sacramentum non euellit habitus prauos, nec tollit fomitem peccati, qui in nobis est naturalis, sed pro tempore, quo applicatur, reprimit eorum actus generãdo spiritualem lætitiam. Et ideo posteà cùm maneant eædem radices, repullulant ijdem effectus.

Solut. 1. arg.

Solut. 2.

Solut. 3.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm materia huius sacramenti sit oleum simplex ab Episcopo consecratum.

Partis negatiuæ. argu. 1.

QVeritur tertiò de materia huius sacramenti, & arguitur quòd non opus est, esse oleu simplex. Vnctio huius sacramenti significat incorruptionem, cum eis solùm adhibeatur, qui ex hac corruptibili vita eruuntur: incorruptio autem per balsamum significatur, quo chrisma conficitur, ergo chrisma huic sacramento conuenientius est, quàm simplex oleum.

Secundũ argumentum.

¶ Secundò arguitur, quod nulla oporteat benedictione consecrari, tum quòd significatio huius sacramenti, quia est medicatio, oleo ex sua naturali proprietate conuenit, efficacia verò ex institutione diuina, superfluit ergo benedictio. Potissimùm cùm applicatio ipsa sub forma crucis, & sanctorum verborum satis sit pro benedictione.

Tertium argumentum.

¶ Tertiò arguitur. Quanuis aliqua benedictio requiratur, sufficit benedictio presbyteri: nam maior est benedictio panis, & vini in eucharistia quàm olei, & tamen illam simplex sacerdos facit.

Pars affirm.

¶ In contrariũ tamẽ est verbum Iacobi. Vngentes oleo in nomine domini, & similitudo aliorum sacramentorum, in quibus vngendi est vsus: nam illud vnguentum episcopus consecrat. ¶ Quæstio est facillima, quę ideò tribus conclusionibus expeditur. Prima est. Materia huius sacramẽti est oleum. Cuius probationi sufficit verbum Apostoli. Atqui cùm nomine olei simpliciter intelligatur oliuarum liquor, veluti de materia baptismi dixi mus, quòd debet esse simplex aqua: consequitur, vt veluti ad baptismum non sufficit aqua rosacea, vel ex alijs herbis eliquata, sic neq; oleum ex nucibus, vel alia quauis vnctuosa materia expressum, esse valeat huius sacramenti matetia: quia nõ est oleum: imò neque oleum oliuarum si per cõmistionem rosarum, aut aliarum medicinalium herbarum adeò fuerit ingrossatum, vt formam olei amiserit: debet enim esse simplex oleum. ¶ Et quòd huiusmodi materia congruat huic sacramento, probatur: quia est medicatio quædam, eademq; postrema, & ideo debet esse perfecta & simplex quæ significet internam curationẽ animi, & doloris mitigationem, quia applicatur extremè laborantibus, & quæ spem polliceatur salutis: huiusmodi autem proprietates maximè oleo congruunt, quæ est materia simplex, & in genere medicaminum perfecta, & lenitiua, & vsq; ad intima penetratiua, & effusa, & sua pingui suauitate spem salutis offert, quæ potissimum, & vulneribus, & athletis in agone certantibus applicatur. Quibus remedijs peccatis vulneratus, dum agonizat, opus habet.

1. Conclusio.

Oleum simplex.

Oleum congruit sacramento huic

¶ Quòd si quis arguat, materiã sacramentorũ debere esse illam, quæ vbiq; reperiri possit, oleum autem non vbiq; prouenit. Respondetur satis esse tantam esse copiam in orbe christiano, vt possit saltem per vecturam vbique reperiri. ¶ Secũda conclusio. Oleum hoc simplex, debet esse benedictum. Et quidẽ, quòd hoc sit de necessitate præcepti, nemo est qui ambigat: quandoquidem vniuersalis ecclesiæ vsus ita habeat, vt oleum catechumenorũ sit ab episcopo consecratum, & autoritate Innocentij tertij ca. vnico de sacra vnctione, cõfirmatur. Vtrùm verò sit de essentia sacramenti, non apparet prima fronte vsq; adeò certũ, attamen indubiè tenendum est, q̃ requiritur benedictio olei, tanquàm de essentia sacramẽti. Quæ quidem veritas potissimùm ex vsu, & autoritate ecclesiæ confirmatur, quæ si hoc sacramentum oleo non benedicto fieret, non reputaret esse sacramentum. ¶ Supposita verò veritate declaratur congruentia à S. Tho. tribus rationibus. Prima, quia quando sacramentum consistit in applicatione materię extrinsecus, (quod dicimus ad excludẽdam pœnitentiam, matrimonium, & ordinem) si Christus fuit illa materia vsus in ratione sacramenti, non

Secunda cõclusio.

Innocen. 3. An oleũ cõsecratum sit de essentia sacramenti.

1. Ratio. S. Thom.

ti, nõ indiget alia benedictione, sed tactus eius valet pro benedictione: nam quia tactu sui corporis dum fuit à Ioanne baptizatus, destinauit aquam sacramento baptismi, & panem & vinum suis manibus tetigit, quando illa consecrauit, neq; in baptismo requiritur tanquam de essentia benedictio aquæ, neq; in eucharistia benedictio panis aut vini, præter illam, qua fit sacramentum. At quia nunquam vsus est oleo in ratione sacramenti: nam cùm vnctus fuit à Magdalena Luc. 7. & post mortem à Nicodemo Ioan. 19. vnctiones illæ nullam habebant sacramenti rationem: consequens fit, vt materia sacramentorum, quæ ex oleo fit, vt in confirmatione, & extrema vnctione esse debeat benedicta.

Luc. 7.

2. Ratio. cõgruentiæ.

¶ Accedit secunda ratio: quia in istis sacramẽtis datur plenitudo gratiæ, in confirmatione ad propugnandam fidem, in extrema vnctione ad remittendum peccata etiam quantum ad eorum reliquias. Præterea in extrema vnctione est tertia ratio, vt per illam consecrationem significetur virtutem olei ad sanandũ morbos corporis non esse naturalem, sed supranaturalem.

3. Ratio.

4. Ratio. Duran.

¶ Aliam adducit Durandus, quòd in sacramentis, vbi de necessitate requirit minister cõsecratus, requiritur etiam benedictio materiæ. Sed certè si hoc esset verum, requireretur etiã panem & vinum ad eucharistiam debere esse per episcopum consecrata: quia etiam illic requiritur minister cõsecratus: putà, presbyter.

Ostẽditur incongruens.

An requiratur q̃ consecretur ab episcopo.

¶ Vtrùm verò requiratur, quòd consecratio olei fiat per episcopum, quantum ad necessitatem præcepti non dubitatur: esset enim peccatum alio oleo inungere, vt vniuersalis ecclesiæ vsus testatur. Sed quantum ad essentiam sacramenti Caietanus. 3. part. quæst. 72. artic. 3. neq; chrisma confirmationis neque oleum infirmorum, existimat esse de essentia sacramenti, vt ab episcopo sit consecratum, quanuis hoc timidè dicat, & non concludendo. At tamen, vt dist. 7. q. 3. disputauimus, cõtrarium nos admonet ecclesiæ vsus tenere. Et re vera de chrismate res est certissima, quòd lege ordinaria cõsecretur ab episcopo, vt patet ex can. Literis, qui est Fabiani, de consecra. dist. 3. vbi ait ab apostolorum tempore in vsu fuisse cõsecrari ab episcopo chrisma in cœna domini. Sed de Chrismate satis illic diximus.

Caietan.

Fabianus.

¶ De oleo ergo extremę vnctionis, adhibetur tertia conclusio, q̃ est de essentia, vt sit ab episcopo consecratum, nisi forsan ex commissione summi pontificis consecrari à presbytero possit. Et est optima cõgruentia, quam Sanc. Thom. adducit: nempè, q̃ effectus sacramenti nõ procedit ex propria virtute ministri, sed sit ex efficacia sacramenti, quod dispensat. Illa autem efficacia tanquã à primo fonte emanat à Christo. Detiuatur autem in alios ordine quodam: scilicet in populum, mediantibus ministris, atque in ministros inferiores mediãtibus superioribus. Et ideo & episcopi presbyteros consecrant, ita vt in sacramẽtis, quæ materiam consecratam exigunt, consecratio materiæ illis incumbit, vt nõ vtatur nisi illa, quæ ipsis ab episcopis suppeditatur. ¶ Duo autem sunt aduersus hoc Caietani argumenta. Primum, illud, quod nos in capite quæstionis posuimus fecimus. Præstantior est cõsecratio panis & vini in eucharistia, quàm olei: illam autem potest facere presbyter: ergo & hanc. Ad hoc autem S. Thom. optimè respõdet cõsequentia perempta. Est enim argumentum fallax, q̃ qui maius potest, possit & minus. Sacramentum enim eucharistiæ non cõsistit in vsu alicuius materiæ, sed in cõsecratione illius, itaque consecratio eius est perfectio sacramẽti. In potestate autẽ supra corpus Christi verum episcopus non est superior presbytero, & ideo presbyter potest illam cõsecrationem facere: habet autem præeminentem potestatem supra corpus Christi mysticum, ratione cuius potest consecrare templa & altaria &c. quæ simplex presbyter consecrare nequit.

1. Argum. Caietani.

Sol. S. Tho.

Quare non sequitur, quòd si huiusmodi consecrationes non sint tantę excellentiæ, quàm eucharistia, non requirant eminentiorem ministrum. Imò per istas ostenditur dependentia presbyteri ab episcopo, sanè cùm presbytero non liceat consecrare nisi in vasis ab episcopo consecratis. Pari ergo modo dicendum q̃ non potest consecrare oleum, licèt per illud consecratum possit administrare sacramẽtum. ¶ Aliud eius argumentum sumitur ex capit. Pastoralis, de sacram. non iteran. vbi cum quidam esset confirmatus non chrismate, sed oleo respondet Papa non esse iterandum sacramentum, sed supplendum quod defuerat: nempe, apponendum esse confirmato chrismate: ex quo colligitur q̃ sine chrismate fuerat verum sacramentum. Respondetur autem argumentum esse vrgentissimum, vt illic diximus, ad probandum quod chrisma: hoc est, cõmixtio balsami, non sit de essentia confirmationis. Nihilominus oleum illud erat catechumenorum ab episcopo consecratum: quapropter inde non colligitur materiam confirmationis & extremæ vnctionis non esse necessariò ab episcopo consecrãdam.

Nota.

2. Argum. Caietan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

An ex commissione papæ oleū consecrari possit à presbytero.

¶Vtrū verò ex cōmissione pontificis maximi possit presbyter oleum catechumenorum & extremæ vnctionis cōsecrare, res est dubia. At verò quāuis illic non libens adduci potuerim, vt cum Caietano cōcederem posse committi presbytero consecrationem chrismatis, reliquimus tamen illud vtcunq; probabile. Quòd si illud probabile est, multò est probabilius, vt possit cōmittere cōsecrationē simplicis olei. ¶Ad primū igitur argumentū respondetur, q̄ balsamum non erat huic sacramento necessariū: quoniam incorruptio gloriæ non est res contenta in hoc sacramento: quare nō oportebat illam per materiam balsami designari. Neque huic aliæ sunt qualitates balsami congruentes, quas distin. 7. declarauimus sacramento confirmationis aptari propter fragrātiā odoris, quę significat bonā famam, qua debet ecclesiæ miles quādiu in ecclesia vivit, fragrare: nam qui in extremis vngitur, nō est amplius in ecclesia permansurus. Quare illam tātùm famam habebit, quam viuens bonis operibus acquisiuit. Quòd si contra obijciatur textus can. Illud superfluum. dist. 95. vbi admonet Inno. vt Episcop⁹, si dignū duxerit, aliquē ex languidis â se visitandū, benedicere & tangere chrismate sine cūctatione potest. Ad hoc glossa ibidem respōdet, q̄ forsan in primitiua ecclesia propter dignitatem episcopi, quāto ipsi vngebant infirmos, poterant chrismate id facere. Et hoc insinuatur illo verbo, potest, quod dicit licentiā rei non necessariæ. At verò cùm chrisma idem sit, quod vnguentū, fortasse illic nō significatur, nisi quodcunq; oleū ab episcopo consecratū. ¶Ad secundum verò respondetur, q̄ etsi oleū proprietate naturali significet medicationē interiorē, nihilominus efficacia eius, quam habet ex diuina institutione, debuit in oleo per eius consecrationem designari, quæ quidē consecratio ratione iam dicta, debuit ab episcopo fieri ad denotandam dependentiam presbyteri vtentis materia à superiori prælato.

Sol. 1. arg.

Solutio. 2.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm forma huius sacramēti per verbum deprecatiuum sit congruens.

Partis negatiuæ. arg. 1.

POSTREMA speculatio de essentia sacramenti attinet ad formam. Et arguitur, quòd illa deprecatoria non sit rei consentanea. In primis cum sacramenta sint de iure diuino, de bent eorum formæ in euangelio, vel saltem in sacra pagina designari: hæc autē, Indulgeat tibi Deus, &c. nullibi reperitur.

2. Argumē.

¶Secundò. Illa quæ sunt de essentia sacramenti debent esse eadem apud omnes: sed nō omnes ecclesiæ hac forma vtuntur: ergo nō est de essentia.

3. Argumē.

¶Tertiò, formæ aliorum sacramentorum, qa significant certum effectum, omnes profectūtur verbo indicatiuo, Hoc est corpus meū, Ego te baptizo, &c. cùm ergo hoc etiam sacramentum significet certum effectum, deberet eius forma esse indicatiui, & non optatiui modi.

4. Argumē.

¶Quartò. Forma debet significare intentionem ministri, & materiam & effectum sacramenti, vt ego te baptizo, ego te chrismo, &c. hæc autem forma nullum illorum significat, ergo non est legitima.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium est verbum Iacobi, Oratio fidei sanabit infirmū: vnde colligitur formam huius sacramenti debere esse deprecatoriam.

Decisio articuli.

¶Neque hæc quæstiuncula quidpiam præse fert difficultatis, & ideo vnica conclusione absoluetur. Fuerunt enim quidam, vt Sanctus Thom. commemorat, qui negarunt sacramētum hoc vllam habere formam, propter argumenta suprà factam: nam illa verba, Indulgeat tibi Deus, potiùs apparent inuocatio diuinæ misericordiæ, quàm assertio alicuius effectus. Quædam præterea ecclesiæ, quod etiam Sanctus Thomas refert, vt forma huius sacramenti similis sit formis aliorum, vtuntur verbo indicatiuo dicens. Vngo hos oculos oleo sanctificato, in nomine patris, &c.

Conclusio.

¶Nihilominus statuitur conclusio. Prædicta verba sunt forma huic sacramento congruenter accommodata. Nam primùm, q̄ omne sacramentum debeat constare ex materia & forma, distinctione. 1. satis ostendimus. Sacramentum enim est signum gratiæ, quam efficit: significatio autem materię externus applicatæ est indifferens ad plura, atque adeo indeterminata: nam vnctio illa olei plura potest significare, scilicet curationem tātùm corporis, vt dum à medico applicatur infirmis, vel recreationem & solamen lassati corporis, debet ergo per aliqua verba, quibus propriè suapte natura conuenit esse signa, ad certū sacramenti effectum adaptari. Est præterea Decretum Florentinæ synodi omnia sacramenta constare ex materia & forma. Et peculiariter de isto affirmatur formam esse illam, Per istam vnctionem, & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi deus

Cōclusio Florent.

Forma hæc aptissimè cōgruit huic sacramento. Ratio. 1.

bi Deus quicquid deliquisti per visum, &c. Sed quòd eadem forma aptissimè huic sacramento congruat, probatur primò, quia suscipiens hoc sacramentum est iam proprijs viribus destitutus, & ideo indiget orationibus ad iuuari. Secundò, quia cùm sit iam in illo articulo, quo dè foro ecclesiæ exit, debet solius Dei clementiæ & potestati per orationē committi. ¶Tertiò, quæ potissima est ratio, quòd cùm hoc sacramentum præter gratiam sacramentalem alium habeat effectum: nēpe, sanitatem corpoream, quem quidem omnibus, quæ ad eius attinent essentiam, rite peractis, nō semper infallibili ordine cōsequitur, sicut in baptismo, & cōfirmatione subsequitur character, & in consecratione eucharistiæ transubstantiatio, & in sacramento pœnitentię assistente contritione, sequitur peccatorū remissio, condecens fuit, vt forma esset deprecatoria ad inclinandum Deum, qui huiusmodi corporis sanitatem conferret. Quartò. Cōgruentia eiusdem formæ inde etiam ostenditur, quòd per ipsam significatur, & sacramenti materia, vbi dicitur, Per istam vnctionem: & virtus, quę in sacramento speratur, dum adiungitur, per suam pijssimam misericordiam: & tertiò vterque sacramenti effectus, dū tandem adhibetur, Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, &c. Quoniam illic non quālibet cunque petitur peccatorum indulgentia, sed perfecta, quantum ad eorum effectus, & vt culpā remittat, si in aliqua est, vt ait Apostolus, & aliquam subinde faciat pœnæ remissionem, sicut in cæteris sacramentis. Præterea, vt & peccatorum reliquias, & languores vt expositum est, abstergat, insuper, & infirmitatibus corporis, (nam etiam illas ex peccatis contrahimus) medeatur. Hęc enim omnia amplitudo verbi, indulgeat, comprehensim significat.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Ratio. 4.

Solutio. 1. argum.

¶Ad primum igitur argumentum iam supra rius respōsum est, vbi diximus, quod nō omnia sacramenta necessarium erat ab euangelistis explicari, sed illa potissimùm, quæ sunt ad fidem, & ecclesiæ ordinē necessaria. Reliqua verò, licet sint à Christo instituta, relicta sunt per Apostolorum doctrinam, quæ etiam est diuina, promulganda. Quocirca Iacobus vbi huius sacramenti nos admonuit, illic formam explicuit, dicens, vt presbyteri orarent super infirmum, vt oratio fidei saluaret eum, vbi orationis nomine formam sacramenti expressit, quæ esset deprecatoria.

Solutio. 2.

¶Ad secundum respōdetur, quòd orationes, quæ ante vnctionem præmittuntur, non sunt formæ, sed sacramentalia quædā, & ideo quæ libet ecclesia potest suis vti, sed tamen forma sacramēti eatenus est de essentia, vt sit apud omnes deprecatoria. Quòd autem dicatur, indulgeat tibi deus, aut remittat, aut sanet q̄d deliquisti, aut cōmisisti &c. nō variat essentia.

Solutio. 3.

¶Ad tertium iam respōsum est, quòd licet hoc sacramentum habeat hāc certitudinem, quòd gratiam producat, & per se adiuuet ad salutem corporis, tamen consecutio huius sanitatis potest impediri ex indispositione suscipientis, quāuis legitimè suscipiat hoc sacramentum. S. Thom. dicit, ex fictione, sed forsan est mendum: nam non impeditur, nisi ex indispositione: quia grauitas morbi, aut debilitas naturæ cum illo iuuamine non sufficit.

Solutio 4.

¶Propter quartum argumentum aliæ ecclesiæ vtuntur illa forma indicatiui, Vngo hos oculos oleo sanctificato, in nomine patris, & filij, &c. Et ideo Ricardus dist. præsenti, arti. 1. quæst. 4. ait, q̄ si tales vsus apud aliquas ecclesias viget, licet ndū est, q̄ modus exprimendi per formā indicatiui, aut optatiui nō est de essentia. At verò D. Tho. & D. Bonauēt. & alij graues autores aliter sentiunt: videlicet, q̄ illa forma indicatiui, si alicubi sit in vsu, nō debet existimari forma sacramenti, sed præambulū. Ecclesia enim Romana non vtitur illis verbis, vt patet in cōcil. Florent. sed forma deprecatiua, quod etiā antiquus autor Altisiodorēsis li. 4. c. de extrema vnctione, affirmat. Itaq; dicere illæ ecclesiæ debent, Vngo hos oculos oleo cōsecrato, vt indulgeat tibi Deus quicqd deliquisti per visum &c. alioq nō esset sacramētū. Quod re vera sic probat: nā forma debet exprimere spūalem effectū, quē operatur, determinando materiā ad eius significationē: vt cū dicit, Ego te baptizo, forma illa significat ablutionem illā corporalē fieri ad significādam internā animi: & pariter in cōfirmatione, Ego te cōfirmo chrismate salutis: cū autē dicitur, Ego vngo hos oculos, tūc illa cōfusa significatio, quæ pōt esse, vel ad refrigerandum, vel ad curandū oculos, vel ad alium effectū, nō determinatur ad effectū sacramenti, nec satis exprimitur intētio ministri, nisi addat, vt indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti, &c. ¶Igitur ad argumentū respondet, q̄ nullo opus est verbo indicatiuo, sed per illā formā deprecatiuā exprimit primum materialis causa, per istam vnctionē, quēadmodū Græci aiunt, Baptizet seruus Christi: & virtus sacramēti, per suā misericordiā: & simul intētio ministri, & effectus sacramēti cū dicit, indulgeat tibi Deus, ad illū enim effectum intendit sacerdos vngere.

Ricardus.

Forma indicatiui nō est forma huius sacramēti.

Nota.

Solutio arg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISTINCTIONIS vigesimætertiæ, Quæst. 2. De ministrātibus, & suscipiētibus sacramētū extremæ vnctionis.

ARTICVLVS. I.

Vtrùm solis & oībus sacerdotibus hoc sacramentū administrare cōpetat.

Partis negatiuæ arg. 1.

QVæstio hæc secunda tribus articulis erit cōtenta. Prim⁹ est de ministris. Et secundus de suscipiētibus Et tertius de membris corporis, quibus est applicandum. Arguitur ergo q̄ nō omnes sacerdotes sint eius administri. Virtus sacramēti huius innititur orationi fidei: sed laicus etiā orat oratione fidei: ergo potest sacramentum hoc administrare. ¶ Secundò. Videtur, q̄ etiam diaconis hoc incumbat officium: nam diaconi, vt ait Dionysius de ecclesia. hierar. habent purgare: effectus autem huius sacramenti non est nisi purgare à morbo animi & corporis: ergo possunt illud administrare, præsertim cùm ex officio incumbat illis baptizare, vt legitur de beato Laurentio, quod quidē sacramentū perfectius est q̄ extrema vnctio.

2. Argum.

3. Argum.

¶ Tertiò arguit, quòd solis episcopis hoc ex officio incūbat, nā perficitur vnctione veluti confirmatio: sed cōfirmare solis episcopis conuenit ex officio: ergo & infirmos vngere.

Pars affirmatiua.

¶ Sed in contrariū est verbū Iacobi, inducat presbyteros ecclesiæ &c. ¶ Ad hanc quæstiūculam vnica etiā conclusione satis est respondere. Ois & solus sacerdos est huius sacramēti minister. Itaq; nec requirit episcopus, nec sufficit diaconus, aut alius nō sacerdos. Cōclusiō præter verbum Iacobi dicentis, vt presbyteri

Conclusio.

Rō cōclusi.

oleo vngant infirmos, probatur ratione. Laicis enim ex officio nullū sacramentū administrare cōpetit, eo q̄ sacramētorū administratio est actus hierarchic⁹, qui solis ministris adid muneris ab ecclesia cōsecratis cōpetit: sola enim baptizatio propter extremā illius sacramenti necessitatē illis permittitur, quā quidē necessitatē nō habet extrema vnctio. Sed neque diaconis id cōpetit ex officio: qm̄ ipsi nō habent nisi purgare, quod fit p exorcismos & catechismos: illuminare aūt, q̄ fit per infusionem gratiæ nō eis competit ex officio. Quare nō possunt administrare extremā vnctionē. Neq; verò baptismū eadē ratione ex officio, vt ait S. Tho. Quāuis in materia baptismi sub dubio reliquimus, vt saltē ex cōmissione epi propter frequentiā baptismi id in primitiua ecclesia possent, vbi erat raritas sacerdotum. Quare nō eadē est rō vt possint neq; ex commissione sacramentū extremæ vnctionis administrare, neq; vsq̄ legitur id illis fuisse commissum. ¶ Quòd aūt epi huic administrando sacramento nō sint necessarij probat, quoniā in can. citato. Illud superfluū. ait Innoc. q̄ cū sint arctiorib⁹ negotijs implicati, nō eis vacat, imò neq; eos decet p domos ifirmorū discurrere, qđ esset ad vngendū illos necessarium. Et sic colligit q̄ administratio sacramēti solis & oibus presbyteris cōpetat. Nō quidē ex commissione epi, sed ex ꝓprio officio, vt baptizare, cōsecrare, & in sacramēto pniæ absoluere. Et est decretū cōcilij Florēt. & in ca. Quęsiuit. de verb. sign. q̄ ministri huius sacramēti sunt presbyteri. ¶ Quòd si verbū obijcias d. 95. can. presbyteros. q̄ presbyteri nō possūt chrisma re in frōte: hoc est, cōfirmare, permittit tñ eis, vngere infirmos oleo sanctificato. Rndetur, q̄ verbū illud, pmittit, nō est canonis, sed Grani, & ideo nō est vis in illo faciēda, neq; accipi debet in eo rigorē, vt pmitti significet ex cōmissione epi: quasi nō habeant ipsi ex ꝓprio officio, sed q̄ officiū eorū hoc habet annexū. Et cū dicimus neminē, præter sacerdotes, posse hoc sacramentū ministrare, nō solū intelligimus peccatū cōmitti si aliter fiat, sed q̄ de necessitate sacramēti est, q̄ à presbytero exhibeat, alioqui nullū erit sacramētū. ¶ Sed est tñ hic dubiū, vtrū quicunq; simplices sacerdotes licèt nō sint parochiales possint hoc sacramētum administrare. Rndetur in primis, q̄ nemini sacerdotū est licitū vllū sacramentū administrare, nisi suis subditis, præterq̄ baptismū i extrema necessitate, vt patet clem. dudum. de priui. vbi etiā sacramētū extremæ vnctionis exprimit, sine licentia ꝓprij sacerdotis, sub pœna excōicationis etiā si sint religiosi. Et idē peculiariter de religiosis habet clem. dudum. de sepult. q̄ nō se intromittāt in officia presbyterorū parochialium. Attū sacramentū hoc à quocūq; priuato sacerdote administratū tenet, licèt ad ministrās peccet, quoniā cōcurrunt oīa, quæ sunt de essentia sacramēti, nēpe, materia, & forma, & intētio ministri. Secus in sacramēto pœnitētiæ, vt di. 18. dixim⁹, qm̄ absolutio, nisi ab eo fiat, qui iurisdictionē habet, vel priuilegiū absoluēdi, nulla est. Vbi subinde adiecimus, q̄ sub

Ratio. 2.

Obiectio

Dilutio.

An quilibet sacerdos possit hoc sacramentum administrare.

sub ratihabitione cōfessionem alterius subditi audire non sufficit, nisi licentia præcesserit.

Dubiū egregium.

¶ Vtrùm verò sufficiat certa opinio ratihabitionis futuræ, vt liceat sacerdoti, aut religioso alieno subdito sacramentū extremæ vnctionis administrare. Archidiaconus, vt refert Syluest. verb. Vnctio extrema. §. 6. negat id licere neque religiosis in articulo necessitatis, propter excōmunicationem, quam prædictæ clementinæ illis cōminantur. At verò profectò non oportet cum tanto rigore clementinas illas intelligere. Nam fic sunt ad arcēdam audaciam religiosorum scriptæ, vt tamen nō fuerit pontificis intentio in detrimentum Christiani populi illas edere. Et ideo vbi clarè præsumitur ratihabitio plebani: nempe, vbi quis iamiam animam expirat, & copia proprij sacerdotis haberi non potest, profectò posset & deberet quicunque alius sacerdos, etiam religiosus, infirmum inungere: nam licèt nō sit sacramentum necessitatis, sæpe posset cōtingere, vt per illud homo fieret ex attrito contritus. Quare tunc ratihabitio plebani certò præsumeretur. Imò quanuis non præsumeretur, non censetur ecclesia illo articulo infirmum eo beneficio destituere. Vnde Caieta. verb. ex cōmunicatio ca. 64. ait religiosos non incurrere sententiam illarum clementinarum si sub spe ratihabitionis sacramenta administrent.

Archidiac.

Sententia autoris.

Caieta.

Tho. VVal.

¶ Fortasse quispiam, qui Thomā Vualdēsem tomo. 2. de sacramē. ca. pen. legerit, crediderit absente sacerdote licere etiam laico sacramentum extremæ vnctionis infirmo in articulo mortis administrare: ita enim ille autumat citans Bedam super epistolam Iacobi, qui quidem Beda allegat Innocentium primum in epistola ad Decentium, quòd omnibus Christianis vti liceat eodem sancto oleo in suam & suorū necessitudinē vngendo. At verò hoc præter omnium opinionem asseritur. Neque verò Beda aut Innocentius hoc affirmant, sed hoc dūtaxat, quòd licitum sit sanitatis gratia oleo illo ab episcopo consecrato infirmos delinire. Non tamen sentiunt illud esse sacramētum, nisi à presbyteris in forma ecclesiæ illud fiat. Neque verò Diuus Thomas in præsentiarum hoc siluit: refert enim morem sanctorum patrum in Aegypto, qui oleum ad infirmos transmittebant, & sanabātur. Et beata quoq; Genouefa olei vnctione infirmis salutem restituebat, quæ quidem vnctiones non erant sacramenta. ¶ Ad primum igitur argumētū respondetur, q̄ oratio, cui hoc sacramentum innititur, non est quæcunq;, sed illa forma sacramenti, quam quidem sacerdos non in persona propria, sed nomine publico ecclesiæ profert, quod laicus efficere non potest. Quapropter licèt sacerdos esset in peccato, nihilominus sacramentum suam haberet vim, quod in laico non cōtingeret. ¶ Ad secundum iam respōsum est, q̄ diaconi possunt quidem purgare per exorcismos, non tamen illuminare, quod fit per gratiam, & ideo administratio sacramenti illis non incumbit.

Beda.

Solutio prīmi argumē.

3olutio. 2.

¶ Ad tertium respondetur, quòd cùm confirmatio characterem imprimat, quo homo in statu perfectionis collocatur, illius administratio episcopalis dignitatis est propria, secùs de extrema vnctione.

Solutio. 3.

ARTICVLVS. II.

Vtrùm hoc sacramentū sanis, furiosis, & pueris sit exhibendum.

POST ministrorum considerationem quæritur de recipientibus hoc sacramentum. Et arguitur, q̄ sanis sit conferendum. Principalior enim huius sacramenti effectus est sanatio animi, quàm corporis, sed sani corpore ęgrotant mente: ergo illis etiam est necessariū.

Pars affirmatiua.

1. Argum.

¶ Secundò arguitur, quòd furiosis, & amentibus sit etiam tribuendum. Baptismus est præstantius sacramenium, & tamen, vt suo loco diximus, illud nō est amentibus denegandū.

Secundum argumentū.

¶ Tertiò arguitur, quòd etiam pueris debeat impendi: nam quandoq̄ eisdem morbis tenentur, quibus adulti, quibus medendis hoc sacramentum acommodatur.

Tertium argumentum.

¶ In contrarium autem est, quòd Iacobus nō docet inungendos nisi infirmos: & cùm valeat ad deuotionem, & hilaritatem animi nō cōpetit amentibus: & cùm detur in remissionem peccatorum actualium, nō cōgruit pueris. ¶ Quoniam quæstio sub tripertita forma ꝓpositā est, tribus, quatuor ve cōclusionibus absoluetur. Prima. Sacramentū hoc nō nisi in

Pars negat.

Prima conclusio.

firmis cōferre licet, imò si sanis cōferatur, non erit sacramentum. Est enim hoc non solùm de necessitate præcepti, sed de necessitate sacramenti. Ratio Sancti Thom. est, quod internus effectus sacramēti debet per externam ęremoniam designari: hoc autem sacramentum est quædam spiritualis curatio: non ergo debet applicari, nisi infirmo. ¶ Durand. verò quæst. 4. hanc rationem nō admittit, tūc enim, inquit, sequeretur, quòd baptismus non deberet applicari, nisi ei, q̄ sordidus est vt per exter-

Durand.

Universidad de Deusto
Biblioteca

externam lotionem designaretur interior.
Imò & pœnitentia, inquit, non deberet impẽdi, nisi mortuis corporaliter, qa est suscitatio spiritualis. Hoc autem de mortuo ridiculum
Soluti. 1 ad Durand. est, constantissimum enim est sacramentum non competere, nisi viuis. Ad aliud autem de
Solutio. 2. ablutione baptismi respondetur, quòd ablutio corporalis etiam mundis competit. Præsertim quòd rationem sanctus Thomas non adfert ad probándam veritatem, sed illa ex auto
Ró Durãd. ritate Iacobi suppositа adducit hanc cõgruẽtiam, quæ apparentior est, quàm alia Duran
Refutatur ró Durãd. di. Ait enim rationem esse, quia sani pluribus alijs remedijs contra peccata abundãt, quàm infirmi, maximè in extremis. Quæ ratio non est multum solida: nam omnia remedia, quæ habent sani, habent etiam infirmi, saltem ante quam vsum rationis amittant.
¶Ratio verò potissima est, quòd effectus huius sacramenti, vt dictum est, non solùm est gratiam conferre, sed etiam ab infirmitate corporea liberare. Et quia ex effectu sacramenti debet iudicium sumi materiæ, & subiecti, inde
Simile. colligitur, quòd subiectum de essentia huius sacramenti est homo infirmus. Itaq; sicut nullum esset sacramentum pœnitentiæ si absolueretur puer, qui nullum habet peccatum actuale, eo quòd illud sacramentum ad remissionem illorum delictorum institutũ est: ita si vngeretur ille, qui non est infirmus, nullum esset sacramentum, quia deesset materia effectus eius. Et simile exemplum est in ordinib⁹: si enim mulier sacerdotio initiaretur, nullum
Ró Hugo. esset sacramentum: quia non est subiectum sacramenti capax. Idem confirmat ratio Hugonis loco citato lib. 2. part. 15. nempe, quòd vt homines intelligerent infirmitates corporeas ex peccatis oriri, institutum est hoc sacramentum infirmorum, proprium, quo per remissionem peccatorum sanantur infirmitates.
Fundamẽtũ præcipuum. ¶Solidum autem fundamentum conclusionis est verbum Iacobi, infirmatur quis in vobis, &c. Et post Iacobum autoritas etiam Innocentij ca. vnico. de sacra vnctione. vbi oleũ huius sacramenti appellat oleum infirmorũ.
¶Sed esto necessarium sacramẽti subiectum sit infirmus, nulla tamen autoritas, vel ratio persuadet, vt debeat infirmus graui morbo iacẽre, morti propinquus. Argutia est Lutheri,
Argutia Lutheri. Fab. Stapu. quem Roffensis in assertione septem sacramẽtorum refert. Quinimò & Faber Stapulensis super septimum ca. Dionysij. de ecclesiast. hierar. idem ferè ait: nempe, quòd non deberet dari desperatis, sed à principio infirmatis, vel in medio. Vnde ridendo ait Lutherus, quòd Iacobus non ait. Si quis moriatur, aut proximus sit morti, sed si quis infirmatur, quib⁹ verbis nullum infirmum ab hoc sacramento excludit. Ac perinde ludibrio dat nomen extremæ vnctionis: non enim, inquit, est cur dicatur extrema, nisi respectu aliarum: putà, illius, quæ fit in baptismo, aut in confirmatione, aut in sacris ordinibus.
¶His tamen non obstantibus subditur secunda cõclusio. Hoc sacramentũ non debet exhiberi, nisi infirmis, qui morti appropinquant. Conclusio quidem potissimùm autoritate, & vsu ecclesiæ fundatur. Habetur enim in cõcilio Florentino, quòd non nisi infirmo, de cuius morte timetur, dari debet. Quem quidẽ vsum vniuersalis obseruat ecclesia. Suppositа ergo ex his fundamentis veritate, non desunt in eius confirmationem congruentes rationes.
Prima est sancti Thomæ, quòd cùm hoc sit remedium vltimũ, quod suis fidelibus admouere potest, non debet illud adhibere, nisi illis qui iamiam ab hac luce cõmigrant, vt eos ad fruendum cælesti fœlicitate disponat.
¶Attamen ex effectibus eiusdem sacramenti eadem veritas irroboratur. Cùm enim effectus eius præcipuus sit remissio peccatorum perfecta, vsque ad eorum reliquiarum absterssionem, non congruit, vt quæstione præcedẽti dicebam⁹, illud applicare, nisi circa postremum vitæ articulũ, vbi & infirmus reliquijs eorum peccatorum presiùs vexatur; scilicet, mœrore & metu, & vbi peccata, quæ earum fuerunt causa, transiuisse prorsus cẽsentur nũquam reditura. Accedit, quòd hoc sacramentum non nisi post viaticũ adhiberi debet: viaticum autem, vt nomen sonat, nõ nisi viam ingredientibus vniuersę carnis ministrari debet. Si verò ad secundarium effectum spectemus, cùm ille sit sanatio corporalis per supranaturalem sacramenti virtutẽ, non est cõsentaneũ in quacunq; leuicula infirmitate, cui per naturalia remedia, & medicamina facillimè succurri potest, remedio hoc supranaturali vti: imò ille status rxpectandus est, quo tẽtata naturalia remedia non censeãtur sufficere: nẽpe, vt si effectus salutis corporeæ subsequatur, honor inde & existimatio sacramẽto tanquã eiusdẽ remedij causa deferatur. Potissimùm cùm hũc effectum Deus non nisi ad confirmandam fidem sacramẽto tribuerit, vt scilicet inde homines propensiùs ad eam colendam afficiãtur. Si verò infirmitas leuis esset, vel nõ vsq; adeò grauis, salus tunc nullatenus virtuti sacramenti referretur accepta. Quinuerò hoc ipsum ex dono miraculorum cõfirmatur. Haud enim credi-

2. Cõclusio.
Conci. Flor.
Ratio. 1. S. Thom.
Ratio. 2.
Ratio. 3.
Ratio. 4.
Ratio. 5.

credibile est apostolos dono sanitatis in quoscunq; infirmos fuisse vsos, sed in dæmoniacos, atq; alios grauiter iacentes, vt virtus Dei, & gloria patentiùs eluceret.
Arg Luth. ¶Vnde ad argumentũ aliud Lutheri, q̃ Iacobus non meminit de infirmitate illius, qui extremè laborat. Respondetur quòd quamuis id non expresserit, illud tamẽ insinuauit. Remittens enim infirmum ad supranaturale subsidiũ, voluit infirmos naturaalibus remedijs diffidentes hoc diuino beneficio in cõmendationem fidei consolari. ¶Nihilominus præsens
Not. attẽtè. conclusio hoc indiget temperamento, q̃ ad hoc exhibendum sacramentum nõ est expectandus articulus, quo infirmus sensu prorsus careat, aut illo, quo omnino eius sit desperata
Lutheri calumnia. salus. Hæc est enim altera Lutheri calumnia, quòd propterea vocamus hanc extremã vnctionem: quòd nõ eam facimus, nisi vbi nulla sit reliqua spes salutis. Hoc enim falsum est: natura siquidem vtriusque effectus sacramenti exigit, vt tam extremus articulus nõ expectetur. Primùm enim effectus spiritualis poImpugnatur argutia. scit, vt infirmus sensum habeat, vt sacramenti deuotione afficiatur, & animi hilaritate corroborata spe gloriæ recreetur. Præterea, & affectus corporalis salutis postulat, vt nõ sit eius salus omni spe destituta: nam cùm sacramentum ad hoc, vt diximus, non operetur per modum miraculi, sed virtute ordinaria supranaturali, quæ naturales causas adiuuat, non debet expectari articulus, quo eędem naturales causæ roborari non possint, sed aliqua spes salutis duret. ¶Atque hoc orationes ipsæ, quas ecclesia præmittit, magno sunt documẽto, & testimonio. Instanter enim, & instantiùs Dei clementiam deprecatur, qui infirmanti opem ferat, vt sanitate ei restituta, sospes valeat eidem diuinæ maiestati ampliùs inseruire.
Cõfirmatio ab autoritate Iacobi. ¶Ad hæc ad apostolicum verbum adnotandum est, infirmatur quis in vobis: non enim periculum mortis, aut alius quilibet articulus ad huius sacramenti susceptionem sufficit, seu
Nota hæc. requiritur infirmitas. Quare licèt quis procellosum mare intret, aut bellum, vbi præsentaneum imminet periculũ mortis, aut ad supplicium capitis ex lege ducatur, non est huius sacramenti capax, neque vllum esset si eis applicaretur: quia huiusmodi homo non est subiectum in quo secundarium effectum habere possit sanandi corpus.
3. Conclus. ¶Tertia conclusio. Amentibus, & furiosis nõ est sacramentum hoc concedendum, nisi aliquibus potirentur lucidis interuallis, quibus possent deuotione erga ipsum adducti illud petere. Probatur, quia, vt dictum est, effectus
Ró conclus. eius est deuotionem animi, & spem glorię excitare: qui autem à natiuitate, vel perpetuo est
Nota amens, non est huius effectus capax. Dum verò infirmus sanæ mentis illud petijt, licèt postmodum phreneſi corripiatur, potest, & debet illi adhiberi, nisi timeretur aliqua indecentia, & vituperium, quo sacramentũ deturparet.
¶Quarta conclusio. Neque verò pueris hoc 4. Ratio. sacramentum administrari potest ob eãdem rationem, tum quia deuotionem, & affectum erga ipsum habere non possunt, tum quòd, vt suprà dictum est, nõ est institutum, nisi contra reliquias peccatorum actualium, quæ ipsi ante vsum rationis cõmittere nequeunt, vel contra reliquias originalis quatenus per actualia sunt confirmatæ. Quare sacramẽtum hoc neque principalem effectũ in illis habere potest, neque alterum adhærentem: quoniam infirmitates, quas pueri patiuntur, non sunt nisi nudi peccati originalis effectus.
¶Quòd si quæras, quando pueri possint isto Dubium. frui sacramento, respondetur, quòd ab illo tẽpore, quo illis viaticum porrigitur: nam hoc illi succedit. ¶Ad primum igitur argumen- Solu. 1. arg. tum respondetur, quòd licèt principalior effectus sit sanatio mentis, est tamen secundus sanatio corporis, & ideo non debet applicari, nisi subiecto, quod vtriusque sit capax. Præsertim quòd applicatio eiusdem sacramenti debet fieri per modum curationis, quæ nõ cõuenit nisi infirmis. Vnde sicut pueri, inquit, sanctus Thomas in ventre matris non sunt baptismi capaces, ita neque sani sunt apti, vt hoc sacramento vngantur.
¶Ad secundum, quo arguitur, quòd si amen- Solutio ad tibus, & furiosis confertur baptismus, debet conferri & extrema vnctio, negatur consequentia: quoniam baptismus nullum requirit motum proprium suscipientis, qua ratione cõfertur pueris ante vsum rõnis, & etiã amẽtib⁹. Hoc autem requirit deuotionem, vel saltem affectum ad ipsum, & ideo non est par ratio.
¶Ad tertium deniq; iam respõsum est, q̃ Solutio. 3. infirmitates puerorum nullatenus ad peccata actualia attinent, contra quæ hoc sacramentum instituitur.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm hoc sacramento non totũ corpus, sed certæ partes sint vngẽdæ.

POSTRE-

Pars negat. 1. Argum.

POstrema tandem quæstiuncula est de membris,quibus hoc sacramentum admouetur.Et arguitur quòd non tantùm illis sex septē ve partibus,quę in vniuersali vsu sunt, sit applicādum.Nam cùm applicetur per modum medicationis animæ,& ipsa sit in toto corpore,quod eadem ratione totum est infirmitatibus subditum,totum deberet inungi:quòd si membrum aliquod inungendum esset propterea,quòd est peccatorum radix,potius locus cordis,vnde,vt ait Redemptor Matth. 14. prodeunt cogitationes,quæ coinquinant hominem,debet inungi,quàm vel oculi,vel aures. ¶Secundò.Puritas mentis non minus necessaria est exeuntibus ex Christiana militia, quàm intrantibus:sed baptizati propter mētis sanitatem vnguntur in vertice capitis:ergo illic infirmantes deberent hoc sacramento ungi potiùs quàm in reliquis membris.

Secundū argumentum.

Pars affirmatiua.

¶In contrarium autem est vniuersalis ecclesiæ ritus, quæ non nisi membra certa, & organa vngere iubet.

3. Conclus.

¶Ad quæstionem tribus conclusionibus breuiter respondetur. Prima. De essentia sacramenti extremę vnctionis est,quòd vngantur quinque sensuum organa:nempe,oculi propter visum,& aures propter auditum, & nares propter odoratum,& os non propter loquelam,sed propter gustum, & manus propter tactum,quippe in quarum digitorū pulpis,vt in textu dicebamus,sensus tactus, licèt per totum sit corpus protensus,præsertim viget,qua vtique ratione medici illis extremis digitorum articulis pulsum tangunt. Potissimum huius conclusionis fundamentum est ritus ecclesiæ,more & vsu vbique seruatus. Sed præterea accedit congruens ratio sancti Thomæ.Hoc enim sacramentum per modū medicationis operatur:ergo eius forma ex similitudine corporalis medicinæ ducenda est: in corporalibus autem licèt totum corpus infirmetur,medicina tamen non applicatur, nisi illi loco,vbi radix,& fons infirmitatis latet: initium autem,& radix peccatorum spiritualium triplex est:scilicet, potentia cognoscitiua,& appetitiua,quæ ab illa mouetur,& motiua,seu executiua,quæ ab appetitiua excitatur: cognitio autem nostra teste Aristotele à sensu sumitur: ergo quantum ad essentiam attinet sacramenti satis est quinque organa sensus inungere,eo quòd istorum trium principiorum peccandi prima radix est cognoscitiua potentia:& propterea hunc morem tenet vniuersalis ecclesia.

Fundamētū cōclusionis.

Rō S. Tho.

¶Secunda conclusio. Nonnullæ ecclesiæ in more habent propter virtutem appetitiuam inungere renes, & plures etiam propter exercitiuam, & motiuam inungere pedes, eo quòd sunt principale instrumentum motus localis. Est ergo notanda Sancti Thomæ distinctio, quòd vsus vniuersalis ecclesiæ est inungere quinque sensus, quasi illud sit de essentia sacramenti, sed particulares habent diuersos mores vngendi pedes, & renes, quasi illud non sit de essentia,alioqui vniuersalis ecclesia illum morem seruaret. Neque obstat decretum concilij Florentini, vbi septem omnes vnctiones connumerantur: nam patrum intentio non fuit,nisi numerare omnes, quæ vel ecclesiæ vniuersali,vel alicui particulari in more sunt, vt omnes approbaret,non tamen omnes in eodem gradu. Et re vera vnctio in renibus posset optimè exercitiuam: quare in religionibus & in quàm pluribus ecclesijs vnctio illa non est in vsu, propter pudorem: præcipuè in fœminis: imò si fœminæ essent vngendæ propter appetitum, in vmbilico essent vngendæ:nam vt potestas appetitus viris in lumbis insidet, secundùm illud Iob.40.Potestas eius in lumbis eius,ita & appetentia mulieris in vmbilico est. Vngere autem viros in renibus prætermissis mulieribus non congruit formæ sacramēti, quæ vnica debet esse in omnibus. Vnctio verò pedum, quia nullum adfert pudorem, fieri decenter potest. Mutilati autem,& truncati homines,qui vel pedes non habent, vel manus,in partibus proximis inungendi sunt, etiam cęci à natiuitate,& surdi:nam licèt exteriùs per illa organa non peccauerint,peccare tamen possunt per internas potentias, quibus illa membra respondent.

2. Conclus.

Nota distinctio S. Tho.

Obiectio.

Dilutio.

Vnctio renum.

Iob.

¶Tertia conclusio. Cùm hoc sacramentum non imprimat characterem, potest iterari. Nam sacramentalia, & quædam sacramenta propterea non iterantur, quòd habent effectum perpetuum, vt consecratio altaris, vasorum,& ornamentorum eius,& illa sacramenta, quæ characterem imprimunt: quia fieret illis iniuria, quasi semel applicata ad illos effectus non sufficerent. Sacramenta verò quæ illum effectum non habent,sed feruntur in materiam iterabilem: id est,quæ idem tidem recurrere potest,natura sua sunt iterabilia, vt quatuor sacramenta, quæ characterem non imprimunt, quorum vnum est hoc. Potest enim infirmus sanari, & iterum infirmari, qui ideo iterum atque iterum hoc sacramento indigebit.

3. Cōclusio.

¶Ex

Nota.

De corde.

Solu. 1.arg.

¶Ex quo fit,quòd in eadem infirmitate,quādiu durat idem infirmitatis status,idemq; periculum mortis,semel vnctus nō potest iteratò vngi.Si autē ab illo statu & periculo liberetur,licet eadem perseueret infirmitas, si iterū ad eundem statum redeat,iterum potest vngi.Nam cùm subiectum sacramenti nō sit simpliciter infirm⁹,sed in tali statu ,pximo morti,licèt eadem infirmitas maneat,si tamen immutentur status,vt per aliquot dies sit sine periculo,& iterum redeat in periculū,pōt sacramentum iterari. ¶Primo igitur argumento iam redditum est responsum,cur nō opus sit totum corpus inungere, sed sat sit inungere mēbra,quæ sunt peccatorum radices. Quod autem de corde arguitur, respondetur, quòd de corde non exeunt cogitationes prauæ: hoc est,de volūtate(nam illo modo accipitur illic cor)nisi moueatur ex aliqua imaginatione,quæ sumitur à sensu,& ideo cor nō est prima radix peccādi,sed potentia cognoscitiua.

Solutio. 2.

¶Ad secundū respondetur,ꝙ baptizati, quia ecclesiam intrant,sunt in statu acquirendi mētis puritatem,& ideo vnguntur in vertice,sed morientes sunt in statu expurgandi eius impuritatem,& ideo vnguntur in partibus illis, per quas mens coinquinatur. ¶Grauius autē argumentum contra secundā conclusionem existit. Dictum enim est suprà sacramentalem gratiam infundi in termino prolationis vltimæ formæ. Arguitur ergo sic. Quinq; priores vnctiones,vt dictum est,sunt tantùm de essentia sacramenti:ergo in termino prolationis formæ in manibus infunditur gratia:atque adeò vnctio renum,vel pedū nō est pars sacramenti. Ad hoc respondetur, vt de tribus mersionibus baptismi,& de forma consecrationis calicis dictū est.Differt enim inter partem essentialem sacramenti,& partē integralem:essentialis enim est,sine qua nullū esset sacramentum,integralis verò, quæ ex institutione ecclesiæ concurrit ad effectum sacramēti.Digitus enim & manus in homine pars quidem integralis est cōcurrens ad opera vitalia, sed tamen nō est de eius essentia:quia absciſſa manu homo viueret.Quare si nō esset sic institutum, sine illis duabus vnctionibus esset iure diuino sacramentum.Vnde quādo ecclesia iubebat,vt tribus mersionibus fieret baptismus,intentio ministri deberet ad omnes referri:quare gratia tunc nō conferebatur, nisi in vltima mersione,sed tamen vbi illa constitutio cessauit,vna sufficit de iure diuino.Pari modo per omnia verba consecrationis calicis fit consecratio,quanuis non sint de essentia nisi, Hic est calix sanguinis mei.Horum ergo instar vbi nō fieret vnctio nisi vsq; ad manus, illic conferretur gratia,in ecclesijs verò vbi aliæ adhibentur,intentio ministri debet ad omnes referri,& tunc nisi in vltima non confertur.

Argu. cōtra secundā cōclusionē.

Solut argu.

Similę.

¶Ex his tandem cōsequitur,quòd licèt homo dum priores vnctiones fiunt nō esset dispositus ad suscipiendā gratiam,si tamen in vltima per attritionem esset dispositus,vt nō opponeret obicem, illic eam reciperet.

¶Finitus ergo est tomus sacramentorum primus,qui in quinq; illis tractandis versabatur, quæ singulis christianis ad eorum cuiusq; perfectionem accommodātur.

LAVS DEO.

FINIS PRIMI TOMI.

¶Registrum huius operis.

A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.V.X.Y.Z. Aa.Bb.Cc.Dd.Ee.Ff. Gg.Hh.Ii.Kk.Ll.Mm.Nn.Oo.Pp.Q q.Rr.Ss.Tt.Vv.Xx.Yy.Zz. Aaa.Bbb.Ccc. Ddd.Eee.Fff.Ggg.Hhh.Iij.Kkk.Lll.Mmm.Nnn.Ooo.Ppp.Q q q. Omnes sunt quaterniones.

SALMANTICÆ,

¶Excudebat Ioannes Maria à Terranoua, Typographus longè accuratissimus, Anno à Christo nato. 1566.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

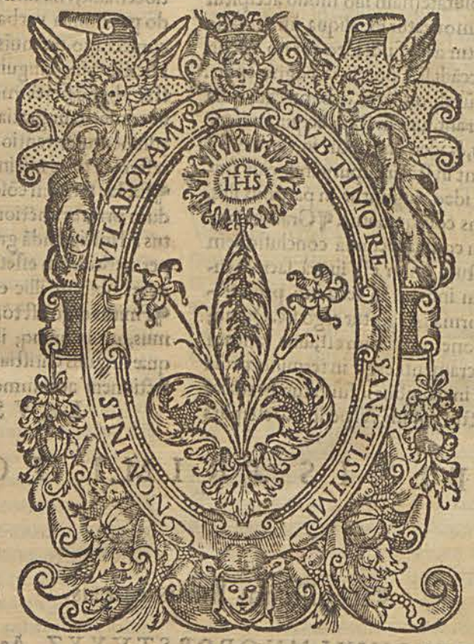

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca